

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 863) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA ;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA ;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;

DUCENTIS ET ANPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA ; SED PRÆSERTIM DOBIS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE

PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ;
ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVUM QUINAM PATRES ET

IN QUIDES OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,
A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTEM
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM ACTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,

LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM,

ACCURANTE J.-P. MIGNÉ,

Bibliothecæ Cleri univærsæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA ; LATINA, JAM INTEGRE EXARATA, VICINTI ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, CENTUMQUE ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM CUM VERSIONE LATINA LATERALIS COMPLECTITUR, ET FORSAN CENTUM VOLUMINUM EXCEEDIT NUMERUM. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET IDEOQUE INTRÆ QUINQUAGINTA CIRCITER VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM, CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLI-
TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXVII.

S. ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÉ EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM
SEU PETIT-MONTROUGE.

1857

BR
60
.M3
1857
v.27
Copy 1

NON-CIRCULATING

SÆCULUM IV.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

OPERA OMNIA QUÆ EXSTANT

VEL QUÆ EJUS NOMINÈ CIRCUMFERUNTUR,

AD MSS. CODICES GALLICANOS, VATICANOS, ETC., NECNON AD COMMELINIANAS LECTIONES CASTIGATA,
MULTIS AUCTA : NOVA INTERPRETATIONE, PRÆFATIONIBUS, NOTIS, VARIIS LECTIONIBUS
ILLUSTRATA : NOVA SANCTI DOCTORIS VITA, ONOMASTICO, ET COPIOSISSIMIS
INDICIBUS LOCUPLETATA, OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS
S. BENEDICTI E CONGREGATIONE S. MAURI,

NOVISSIMIS NUNC CURIS EMENDATIORA, ET QUARTO VOLUMINE AUCTA ;

ACCURANTE ET RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSE,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS TERTIUS.

VENIUNT QUATUOR VOLUMINA 45 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

1857

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XXVII CONTINENTUR

S. ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS

OPERUM PARS TERTIA. — EXEGETICA.

Epistola ad Marcellinum.	col.	11
Expositiones in Psalmos.		59
De titulis Psalmorum.		591
Fragmenta in Job.		1344
— in Cantic.		1347
— in Matthæum.		1363
— in Lucam.		1390
— in Epistolam I ad Corinthios.		1404

Ex typis MIGNÉ, Pet.t-Montrouge.

ADMONITIO

IN SEQUEMTEM AD MARCELLINUM EPISTOLAM

DE INTERPRETATIONE PSALMORUM.

(Opp. S. Athan. ed. Venet. 1777, t. III.)

Textus Græcus sumptus est ex Prolegomenis tomi IV Veteris Testamenti juxta versionem septuaginta Interpretum, quam ex codice Alexandrino accurate edidit Joannes Ernestus Grabe, qui inter alia hæc de eadem epistola admonet: *Cæterum licet in pluribus S. Athanasii editionibus, ac in postrema celeberrimi Montfauconi, omnium optima, tom. I, part. 11, pag. 982 usque 1003, iste ad Marcellinum libellus Græce ac Latine sit excusus; eum tamen in antiquissimis ac S. Patri fere coævis membranarum nostris haud parum correctiorem ac pleniorum, ut conferenti patebit, hic denuo edere placuit, absque Latina tamen versione.* Versio igitur Latina sumpta a me est ex laudata Patris Montfauconi editione Operum S. Athanasii; ad textum autem Græcum codicis Alexandrini, ubi ei non respondebat, pluribus in locis accommodata. Hac autem versione antiquiorem allam edidit clar. mem. card. Thomasius in libro cui titulus: *Psalterium juxta duplicem editionem, etc.*, et in Præfatione ad lectorem: *Hanc, inquit, Latinam repertam in libro ms. licet non admodum vetusto bibliothecæ Vallicellanae proferimus, ad Græcum tamen exemplar utrumque recensitam et emendatam.* De hac epistola idem clarissimus cardinalis: *Celebre, ait, apud veteres omnes opusculum beati Athanasii episcopi Alexandrini De libro Psalmorum, quod beatus Hieronymus appellare videtur in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum: De psalmorum titulis.* Sed cum adhuc lateret in tenebris, et in publicam lucem editum non fuisset verum opus B. Athanasii *De titulis psalmorum*, quod modo in publicum emittimus, haud mirum est, si doctissimus vir cum aliis pluribus deceptus est ac erravit, ratus idem opus esse librum *De titulis psalmorum* ac *Epistolam* seu *Libellum ad Marcellinum*. Quod sane cum animadvertissent Patres Benedictini, in Admonitione quam præposuerunt eidem *Epistolæ ad Marcellinum*, ita præfati sunt: *Opinantur nuperi scriptores quidam, Epistolam ad Marcellinum esse illud opus De titulis psalmorum, quod ab Hieronymo inter Athanasiana scripta enumeratur: at cum de titulis seu inscriptionibus psalmorum ne verbum quidem hac in epistola compareat, propalam nobis est, alium ab Hieronymo laudari librum, etc.* De præstantissima hac epistola præter synodum Nicænam secundam, ita meminit Cassiodorus in libro *De institutione divinarum litterarum*, cap. 4: *Legendus est etiam libellus Athanasii Alexandrinæ civitatis episcopi, quem Marcellino post ægritudinem in locum refectiois dulcissimæ destinavit, qui inscribitur: De libro Psalmorum; ubi diversa commensens, virtutem operis ipsius minutissima discussione patefecit, diversos hominum casus cum suis remediis suaviter introducens.* Argumentum ejusdem epistolæ laudati Patres Benedictini paucis verbis exhibent in hunc modum: *Primo id ponitur discriminis Psalmos inter et alios Scripturæ sacræ libros, ut qui alios legit, verba non ut sua, sed eorum, quorum libri sunt, vel eorum, qui loqui exhibentur, proferat; qui autem Psalmos recitat, verba proferat quasi sua, et ad se proprie pertinentia. Hinc dividuntur Psalmi in varia genera, orandi scilicet, confitendi, et his similia: deindeque indicatur quo quisque psalmus casu, qua conditione, qua opportunitate cani debeat. In hisce tota versatur epistola.*

SANCTI PATRIS NOSTRI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI AD MARCELLINUM IN INTERPRETATIONEM PSALMORUM.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΝ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ.

1. Miror tuum in Christo propositum, dilecte Marcelline. Nam et præsentem tentationem, quamvis plurima in ea passus, probe toleras, et ascasin, seu exercitationem non negligis. Sciscitatus enim ex tuo tabellario qua ratione post ægritudinem versaris, didici quomodo omnibus quidem divinis Scripturis vacare, potissimum tamen Psalmorum librum evolvero, maximeque studere ut cujusque psalmi veram sententiam assequere. Quamobrem te summo opere laudo, cum magno eundem librum totamque Scripturam studio prosequar. Hoc itaque modo affectus, incidi olim in quemdam senem studiosissimum, voloque tibi, quæ mihi ille de sacro Psalterio, quod manu tenebat, sermocinabatur, perscribere: habent enim quamdam gratiam, et probabilitatem cum enarratione verisimillima conjunctam. Ita enim locutus est:

2. Omnis nostra, o fili, Scriptura, cum vetustum nova, divinitus inspirata utilisque ad doctrinam est, ut scriptum habetur. Attamen Psalmorum liber quædam observata digna habet iis, qui attendere voluerint. Quilibet enim liber suum, quod præfert, argumentum tractat et prosequitur: verbi gratia Pentateuchus mundi originem, gesta patriarcharum, exitum Israelis ex Ægypto, et legis traditionem; Triteuchus, sortium distributionem, iudicium acta, Davidis genealogiam; libri Regum et Paralipomenorum, gesta regum; Esdras, captivitatis solutionem, reditum populi, templi et urbis constructionem; Prophetæ, prophetias de adventu Salvatoris, de præceptis servandis monita, prævaricantium reprehensiones, prophetias de gentibus. At liber Psalmorum, omnium reliquorum fructus quasi insitos in se continens, cantus edit, et proprios insuper cum ipsis inter psallendum exhibet.

3. Nam quæ Genesin spectant psallit psalmo decimo octavo: *Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum*; et psalmo vicesimo tertio: *Domini est terra, et plenitudo ejus: orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. Ipse super maria fundavit eam*. Quæ vero ad Exodum, Numeros, Deuteronomium pertinent, pulchre canit in septuagesimo septimo, centesimo decimo tertio, his verbis: *In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro, facta est Judæa sanctificatio ejus,*

(1) Τῶν πάντων ed.

Α α'. Ἀγαμαί σε τῆς ἐν Χριστῷ προαιρέσεως, φίλε Μαρκελλίνε. Καί γάρ καί τόν παρόντα πειρασμόν, καί τοι πολλά παθῶν ἐν αὐτῷ, καλῶς φέρεις, καί τῆς ἀσκήσεως οὐκ ἀμελεῖς. Πυνθανόμενος γάρ τοῦ κομίσαντος τήν ἐπιστολήν, πῶς ἄρα καί μετὰ τήν νόσον διάγεις· Ἐμαθον πρός μὲν πᾶσαν τήν θείαν Γραφήν ἔχειν σε τήν σχολήν, πυκνότερον δὲ μάλιστα τῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν ἐντυγχάνειν, καί φιλονεικεῖν τόν ἐν ἐκάστῳ ψαλμῷ νοῦν ἐγκείμενον καταλαμβάνειν. Καί διὰ τοῦτο τοίνυν ἀποδέχομαι σε, πολὺν ἔχων εἰς αὐτήν τήν βίβλον κτήν πόθον, ὡσπερ καί εἰς πᾶσαν τήν Γραφήν. Καί γάρ οὕτως ἔχων, συνέτυχόν τινι φιλοπόνῳ γέροντι, καί βούλομαι καί σοι, ἄπερ ἐκεῖνος κατέχων τὸ Ψαλτήριον περὶ αὐτοῦ μοι διηγήσατο, γράψαι· ἔχει γάρ τινα χάριν καί πιθανότητα μετ' εὐλόγου τοῦ διηγήματος. Ἐλεγε γάρ οὕτως·

β'. Πᾶσα μὲν, ὦ τέκνον, ἡ καθ' ἡμᾶς Γραφή, παλαιά τε καί καινή, θεόπνευστός ἐστι καί ὠφέλιμος πρός διδασκαλίαν, ὡς γέγραπται· ἔχει δὲ τινα πιθανήν παρατήρησιν τοῖς προσέχουσιν ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος. Ἐκάστη μὲν γάρ βίβλος τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα διακονεῖ καί ἀπαγγέλλει· ὅσον ἡ Πεντάτευχος γένεσιν κόσμου καί τῶν πατριαρχῶν τὰς πράξεις; τήν τε ἀπ' Αἰγύπτου τοῦ Ἰσραὴλ ἔξοδον, καί τήν τῆς νομοθεσίας διάταξιν· ἡ Τρίτευχος τήν κληροδοσίαν, καί τῶν κριτῶν τὰς πράξεις, καί γενεαλογίαν τοῦ Δαβὶδ· αἱ Βασιλείαι καί Παραλειπόμενα βασιλέων πράξεις· καί ὁ μὲν Ἐσδράς ἀπόλυσιν τῆς αἰχμαλωσίας καί ἐπάνοδον τοῦ λαοῦ, καί οἰκοδομήν τοῦ ναοῦ καί τῆς πόλεως· οἱ δὲ Προφῆται προφητείας περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος, ὑπομνήσεις τε περὶ τῶν ἐντολῶν, καί μέμψεις κατὰ τῶν παραβαινόντων, καί προφητείας τοῖς ἔθνεσιν. Ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ὡς παράδεισος τὰ (1) ἐν αὐτῇ φέρουσα μελωδεῖ, καί τὰ ἴδια δὲ πάμπαν μετ' αὐτῶν ψάλλουσα δείκνυσι.

γ'. Τὰ μὲν γάρ τῆς Γενέσεως ψάλλει ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ· οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποιῆσιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα· καί ἐν τῷ κγ'· Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τὸ κλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καί πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ· αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν. Τὰ δὲ τῆς Ἐξόδου καί τῶν Ἀριθμῶν καί τοῦ Δευτερονομίου βραβεῖ καλῶς ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ ἑβδόμῳ ψαλμῷ, καί ἐν τῷ ἑκατοστῷ τρισκαιδεκάτῳ ψαλμῷ, λέγων· Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, οἴκου

Υακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου, ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγλα-
σμα αὐτοῦ, Ἰσραὴλ εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ψάλλει δὲ
καὶ ταῦτα ἐν τῷ ἑκατοστῷ τετάρτῳ· Ἐξαπέστειλε
Μωδοῦν τὸν δοῦλον αὐτοῦ, Ἀαρὼν, ὃν ἐξελέξατο
αὐτὸν· ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων
αὐτοῦ καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ. Ἐξα-
πέστειλε σκῆτος, καὶ ἐσκότασε, καὶ παρεπύκρυνεν
τοὺς λόγους αὐτοῦ. Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν
εἰς αἷμα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν. Ἐξή-
ψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους ἐν τοῖς ταμίαις τῶν
βασιλέων αὐτῶν. Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμυια καὶ
σκίψιδες ἐν πᾶσι τοῖς ὄρτοις αὐτῶν. Καὶ ὄλωσ' ὄλον
τε τὸν ψαλμὸν τοῦτόν τε καὶ ἑκατὸν πέμπτον περὶ
τῶν αὐτῶν ἔστιν εὐρεῖν γεγραμμένον. Καὶ τὰ μὲν
ἱερατείας καὶ τῆς σκηπῆς ἀναφωνεῖ ἐν ἐξοδίῳ σκηπῆς
ἐν τῷ κη' ψαλμῷ· Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ,
δόξαν καὶ τιμὴν.

δ. Τὰ δὲ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν Κριτῶν ἐμφαίνει πως Β
ἐν τῷ ἑκατοστῷ ἕκτῳ, λέγων· Καὶ συνεστήσαντο
πόλεις κατοικεῖας, καὶ ἐσπείραν ἀγρούς, καὶ
ἐφύτευσαν ἀμπελώνας. Ἐπὶ γὰρ τοῦ Ναυῆ διαδέδο-
ται αὐτοῖς ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Λέγων δὲ ἐν τῷ αὐ-
τῷ ψαλμῷ συνεχῶς· Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον
ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐ-
τῶν ἔσωσεν αὐτούς· σημαίνει τῶν Κριτῶν τὴν βί-
βλον· ὅτε γὰρ κραζόντων αὐτῶν ἤγειρε κατὰ τὸν
καιρὸν κριτὰς, καὶ ἔσωσε τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν θλιδόντων
αὐτούς. Καὶ τὰ τῶν Βασιλείων ψάλλει πως ἐν τῷ ἐν-
νεακαιδεκάτῳ, λέγων· Ὅδοι ἐν ἄρμασι καὶ ὄδοι ἐν
ἰπποῖς, ἡρεῖς δὲ ἐν ὄνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν
μεγαλυθησόμεθα. Αὐτοὶ συνεπόθησαν καὶ
ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν.
Κύριε, σώσον τὸν βασιλεῖα, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν C
ἐν ἧ ἡμέρᾳ ἐπικαλεσώμεθά σε. Τὰ δὲ τοῦ Ἐσδρα
ἐν τῷ ἑκατονεικοστῷ πέμπτῳ τῶν ἀναβαθμῶν ἔδει·
Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών,
ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι· καὶ πάλιν ἐν τῷ
ἑκατονεικοστῷ πρώτῳ· Εὐφρανθήτω ἐπὶ τοῖς εἰρη-
κόσι μοι· Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα. Ἐστῶ-
τες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς ἀύλαις σου, Ἰε-
ρουσαλήμ. Ἰερουσαλήμ οἰκοδομονομένη ὡς πόλις,
ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐκεῖ γὰρ ἀνέδησαν
αἱ φυλαὶ, αἱ φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ.

ε'. Τὰ τε τῶν Προφητῶν σχεδὸν ἐν ἑκάστῳ σημαί-
νει. Περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, καὶ ὅτι μὲν
Θεὸς ὦν ἐπιδημήσει, οὕτως φησὶν ἐν μὲν τῷ τεσσα-
ρακοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ· Ὁ Κύριος ἐμφανῶς ἦξει, D
ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· ἐν δὲ τῷ
ἑκατοστῷ ἐπτακαιδεκάτῳ· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
νος ἐν ὄνόματι Κυρίου. Εὐλογῆκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴ-
κου Κυρίου· Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.
Ὅτι δὲ οὕτως ἔστιν ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος, οὕτως ἐν τῷ
ἑκατοστῷ ἕκτῳ ψάλλει· Ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐ-
τοῦ, καὶ ἔλαστο αὐτούς, καὶ ἐφύσατο αὐτούς ἐκ
τῶν διαφθορῶν αὐτῶν· Ὁ γὰρ ἐρχόμενος Θεὸς αὐτός
ἔστι καὶ Λόγος ἀποστελλόμενος. Τοῦτον δὲ τὸν Λόγον
εἰδὼς ἔντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔδει φωνὴν τοῦ Πατρὸς
ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ· Ἐξηρεύσατο
ἡ καρδιά μου Λόγον ἀγαθόν· καὶ πάλιν ἐν τῷ ἑκα-

Israel potestas ejus. Ea ipsa psallit in centesimo
quarto : Misit Moysen servum suum, Aaron, quem
elegit ipsum : posuit in eis verba signorum suorum,
et prodigiorum in terra Cham. Misit tenebras et
obscuravit, et exacerbaverunt sermones suos. Con-
vertit aquas eorum in sanguinem : et occidit pisces
eorum. Edidit terra eorum ranas in penetralibus
regum ipsorum. Dixit : et venit cænomyia et ciniphes
in omnibus finibus eorum. Atque integrum omnino
psalmum istum, et centesimum quintum de iisdem
rebus conscriptum esse deprehendere est. Quæ vero
sacerdotium tabernaculumque spectant, refert in
exitu tabernaculi, vicesimo octavo psalmo : Afferte
Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum,
afferte Domino gloriam et honorem.

4. Res vero Jesu Nave et Judicum tangit psalmo
centesimo sexto, sic : Et constituerunt civitates
habitationis, et seminaverunt agros, et plantaverunt
vineas. Nam sub Jesu Nave tradita illis fuit terra
promissionis. Cum autem in eo ipso psalmo fre-
quenter dicat : Et clamaverunt ad Dominum cum
tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos :
librum Judicum indicat. Tum enim ipsis clamanti-
bus, variis temporibus judices excitabat, libera-
batque populum ab iis qui ipsum affligerent. Re-
gnorum quoque historias quodammodo canit in
decimo nono dicens : Hi in curribus, et hi in equis,
nos autem in nomine Domini Dei nostri magnifica-
bimur. Ipsi impediti sunt, et ceciderunt ; nos autem
surreximus, et erecti sumus. Domine, salvum fac
regem, et exaudi nos in die qua invocaverimus te.
Quæ porro Esdras spectant in centesimo vicesimo
quinto graduum decantat : In convertendo Dominus
captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Et
rursum in centesimo vicesimo primo : Latatus sum
in his, quæ dicta sunt mihi : In domum Domini ibi-
mus. Stantes erant pedes nostri in atriiis tuis, Jeru-
salem. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus
participatio ejus in idipsum. Illuc enim ascenderunt
tribus, tribus Domini, testimonium Israel.

5. Quæ autem Prophetarum sunt, in singulis pene
psalmis significat. De adventu Salvatoris, et quod
Deus cum sit, venturus sit, ita in psalmo quidem
quadragesimo nono ait : Deus manifeste veniet, Deus
noster, et non silebit ; in centesimo decimo septimo :
Benedictus, qui venit in nomine Domini. Benediximus
vobis de domo Domini ; Deus Dominus et illuxit no-
bis. Quod autem ipse sit Patris Verbum, ita canit
in centesimo sexto : Misit Verbum suum, et sanavit
eos, et eripuit eos de interitionibus eorum. Deus enim,
qui venit, est ipsum Verbum, quod missum fuit.
Hoc porro Verbum cum sciret esse Dei Filium, vo-
cem Patris canit in quadragesimo quarto : Eructavit
cor meum Verbum bonum ; et iterum in centesimo
nono : Ex utero ante Luciferum genui te. Quid enim
aliud quis dixerit prolem Patris, quam Verbum,

et Sapientiam ipsius? Cum sciret igitur ipsum esse, in quo Pater dixit: *Fiat lux, et firmamentum, et omnia* ¹, etiam liber hic Psalmorum idem continet dicens in tricesimo secundo: *Verbo Domini caeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* λέγουσα (2). *Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πάντα ἡ δύναμις αὐτῶν.*

6. Quin et Christum ipsum venturum minime ignoravit; imo ea de re mentionem facit psalmo quadragesimo quarto: *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi; virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo latitiae praes consortibus tuis.* Et ne quis eum secundum phantasiam venisse arbitretur, significat eum ipsum hominem futurum, illumque esse per quem omnia facta sunt, cum dicit in psalmo octogesimo sexto: *Mater Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus.* Hoc enim perinde est ac si diceret: *Et Deus erat Verbum; omnia per ipsum facta sunt; et Verbum caro factum est* ². Quare cum ex Virgine nasciturum sciret, nequaquam id siluit, sed statim hujus rei indicium dedit in quadragesimo quarto: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui, quia concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus tuus.* Hoc quippe simile est huic Gabriellis dicto: *Ave, gratia plena, Dominus tecum* ³. Nam ubi eum Christum dixisset, humanam statim generationem ex Virgine factam declaravit his verbis: *Audi, filia.* Et Gabriel quidem ex nomine Mariam appellat, quod genere ab illa alienus esset: at David ipsam ex suo semine oriundam, filiam merito vocat. καλεῖ Μαρίαν, ξένος ὢν αὐτῆς κατὰ τὴν γένεσιν· ὁ δὲ εὐκρίτως θυγατέρα προσφωνεῖ ταύτην.

7. Ubi autem dixit Psalmorum liber hominem eum futurum esse, consequenter illum carne passibilem significat. Dum autem videt futuras Judaeorum insidias, canit in secundo psalmo: *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus.* In vicesimo autem primo ipsam mortis rationem ex persona Salvatoris loquitur: *In pulverem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt et inspezerunt me; diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Quod ait autem manus et pedes suos confoscos esse, quid aliud quam crucem significat? Haec omnia postquam docuit, adjicit, non sui causa, sed propter nos id pati Dominum. Aitque rursus e persona ejus in octogesimo septimo: *Super me confirmatus est furor tuus; in sexagesimo autem octavo: Quae non rapui, tunc exsol-*

Α τοσῶ ἑνάτω· Ἐκ γαστρός πρὸ Ἐωσφέρον ἐξεγέννησά σε. Τί γὰρ ἐν ἄλλο τις εἶποι γέννημα τοῦ Πάτρος ἢ τὸν Λόγον καὶ τὴν Σοφίαν αὐτοῦ; Τοῦτον εἰδὼτα ὄντα, ᾧ εἶπεν ὁ Πατήρ· Γενηθήτω φῶς, καὶ στερεώμα, καὶ τὰ πάντα, καὶ αὕτη ἡ βίβλος περιέχει

ς'. Καὶ Χριστὸν δὲ αὐτὸν ἐρχόμενον οὐκ ἠγνόησεν· ἀλλὰ καὶ μάλιστα περὶ τοῦτου λέγει ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ· Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος ἐκθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἐχρῆσέ σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσως παρὰ τοῖς μετόχοις σου. Καὶ ἵνα μὴ κατὰ φαντασίαν τις ἐρχεσθαι αὐτὸν (εἶναι) νομίση, σημαίνει αὐτὸν ἀνθρώπων γεννησόμενον, καὶ τοῦτον εἶναι δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, λέγων ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ἑκτῷ· Μήτηρ Σιών ἐρεῖ· Ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν ὁ Ὑψίστος. Τοῦτο γὰρ ἴσον ἐστὶ τῷ εἰπεῖν· Καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ, ἐκ Παρθένου, γινώσκων οὐκ ἐσωπῆσεν, ἀλλ' εὐθύς ἑμφασίην τινα δίδωσιν ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ, λέγων· Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλίνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐκίλιθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. Τοῦτο γὰρ πάλιν ὁμοίον ἐστὶ τοῦ λεγομένου παρὰ τοῦ Γαβριὴλ· Χαῖρε, πεχυριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Καὶ γὰρ εἰρηκῶς αὐτὸν Χριστὸν, εὐθύς καὶ τὴν ἀνθρώπινον γένεσιν ἐκ τῆς Παρθένου ἐδήλωσε, λέγων· Ἄκουσον, θύγατερ. Ἴδε ὁ μὲν Γαβριὴλ ἐξ ὀνόματος ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν αὐτὴν

ς'. Ἄνθρωπον δὲ αὐτὸν εἰρηκυῖα γεννησόμενον, ἀκολούθως καὶ παθητὸν αὐτὸν σαρκὶ σημαίνει. Τὴν τε ἐπιβουλήν παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὀρώσα γινομένην, φάλλει ἐν μὲν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ· Ἴνα τί ἐχρῶσασαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμύληθησαν κατὰ; Παρῆστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ τὴν ποιότητα τοῦ θανάτου ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρός φησιν· Εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με· ὅτι ἐκόνκλωσάν με κύνας πολλοὶ, συναγαγὴ ποτηροσυμμάτων περίσχορον με. Ὄρουσαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου, ἐξηρήθησαν πάντα τὰ ὀστά μου. Αὐτοὶ δὲ κατανόησαν, καὶ ἐπεσίδόν με· διαμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον. Τὸ δὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ὀρύττεσθαι, εἰ ἕτερον ἢ σταυρὸν λέγων σημαίνει; Πάντα ταῦτα διδάσκουσα προστίθησιν, ὅτι μὴ δι' ἑαυτὸν, δι' ἡμᾶς δὲ ταῦτα πάσχει ὁ Κύριος. Καὶ φησιν ἐκ προσώπου πάλιν αὐτοῦ ἐν μὲν τῷ κς'· Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου· ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ὀγδῶ· Ἄ οὐχ ἤρπασα, τότε ἀπεκρίνουν. Οὐ γὰρ

¹ Genes. 1, 3 seqq. ² Joan. 1, 1, 2, 14. ³ Luc. 1, 28.

(2) Ἐν τριακοστῷ δευτέρῳ ed.

ὀκλύθουνος ὢν ἀπέθνησκεν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν Ἰπασχε. καὶ τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν διὰ τὴν παράδοσιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐδάσταζε, λέγοντα διὰ τοῦ Ἡσαίου· Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε· καὶ λεγόντων μὲν ἡμῶν ἐν τῷ ἑκατοστῷ τριακοστῷ ἑβδόμῳ ψαλμῷ· Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ· λέγοντος δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ· Καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην, ὅτι ἐρρύσατο· πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνατοῦ, καὶ πένητα, ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός.

ἦ· Διὰ τοῦτο καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς σωματικὴν αὐτοῦ ἀνοδὸν προμηνύει, καὶ λέγει ἐν μὲν εἰκοστῷ καὶ τρίτῳ· Ἄρατε πύλας, οἱ ἀρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐκάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· ἐν δὲ τῷ τεσσαρακοστῷ· Ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Τὴν μὲν κἀθισιν ἀναγγέλλει, καὶ φησιν ἐν μὲν τῷ ἑκατοστῷ ἐνάτῳ· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ὅς ἂν τῶν τοῦ ἐχθροῦ σου ὑποκάθιον τῶν ποδῶν σου· ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ καὶ τὴν γενομένην ἀπόλειαν τοῦ διαβόλου βοᾷ· Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην· ἐπειμήσας ἔθνησι, καὶ ἀπέλωτο ὁ ἀσεβής. Καὶ γὰρ ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἔκρυψεν, ἀλλὰ καὶ κριτὴν πάντων αὐτὸν ἐρχόμενον προμηνύει ἐν μὲν οα'· Ὁ θεὸς, τὸ κρίμά σου τῷ βασιλεῖ δός, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως, κρίνει τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει· ἐν δὲ τῷ μθ' φησὶ· Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν, τοῦ διακρίναι τὸν λαόν αὐτοῦ. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· ὅτι ὁ θεὸς κριτὴς ἐστί· καὶ ἐν τῷ πα'· Ὁ θεὸς ἐστὶ ἐν συναγωγῇ θεῶν· ἐν μέσῳ δὲ θεοῦ διακρινεῖ. Καὶ μὴν καὶ τὴν κλησιν τῶν ἐθνῶν ἔστιν ἀπ' αὐτῆς μαθεῖν ἐπὶ πολλῶν μὲν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ μς'· Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως· ἐν δὲ τῷ οα'· Ἐνώπιον αὐτοῦ προκίουσιν αἱ θύραι, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσιν· βασιλεῖς θαρσεῖς καὶ αἱ γῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαδὰ δῶρα προσάξουσιν· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ. Ταῦτα βίβλων προαπαγγέλλεται.

θ'. Οὐκ ἀγνοῶν δὲ πάλιν ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἐν ἐκάστῃ βίβλῳ τῆς Γραφῆς τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐξαιρέτως σημαίνεται· καὶ ἐστὶ τοῦτο (3) πάσαις αὐταῖς ἀπάγγελμα, καὶ συμφωνία ἢ αὐτῆ τοῦ Πνεύματος. Καὶ γὰρ ὡσπερ τὰ τῶν ἄλλων ἐν ταύτῃ δυνατὸν εὑρεῖν· οὕτως καὶ τὰ ταύτης ἐν ταῖς ἐτέραις πολλάκις εὑρίσκειται. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς ᾠδὴν γράφει, καὶ Ἡσσίας ᾄδει, καὶ ὁ Ἀμβακούμ προσεύχεται μετ' ᾠδῆς. Πάλιν τε ἐν ἐκάστῃ βίβλῳ ἔστιν ἰδεῖν καὶ προφητείας καὶ νομοθεσίας καὶ ἱστορίας. Τὸ γὰρ αὐτὸ Πνεῦμα ἐπὶ πάντας ἐστὶ· καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰς ἕκαστον γενομένην αὐτοῦ διαίρεσιν ἕκαστος τὴν δοθείσαν αὐτῷ

A *tebam*. Non enim ideo mortuus est, quod reus esset, sed pro nobis passus est, iramque adversum nos conceptam ob prævaricationem in se sustinuit, dicente per Isaiam ^b: *Infirmittates nostras ipse suscepit*; et dicentibus nobis in centesimo tricesimo septimo: *Dominus retribuet pro me*. Spiritu quoque dicente in septuagesimo primo: *Et salvos faciet filios pauperum, et humiliabit calumniatorem, quia liberavit pauperem a potente, et pauperem, cui non erat adjutor*.

8. Quapropter ejus quoque in caelos ascensum prædicit, aitque in vicesimo tertio: *Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit rex gloriæ*. In quadragésimo autem sexto: *Ascendit Deus in jubilatione, Dominus in vocis tubæ*. B Sessionem quoque annuntiat, aitque in centesimo nono: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. In nono autem psalmo perniciem quoque diaboli addit, et clamat: *Sediti super thronum, qui judicas justitiam: increpasti gentes, et peristi impius*. Nam quod omne iudicium a Patre accepit, id minime celavit, sed ipsum omnium iudicem venturum prænuntiat in septuagesimo primo: *Deus, iudicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis, judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in iudicio*. In quadragésimo autem nono ait: *Advocabit caelum desursum, et terram, discernere populum suum. Et annuntiabunt caeli justitiam ejus, quoniam Deus iudex est*. Et in octogésimo primo: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat*. Quin et vocationem gentium ex eo ipso libro pluribus ediscere licet, præsertim ex quadragésimo sexto: *Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis*. In septuagesimo autem primo: *Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent; reges Tharsis, et insulæ munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent; et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei*. Et hæc quidem in Psalmis canuntur, in singulis autem aliis libris annuntiantur.

C D 9. Cæterum se non ignorare aiebat in singulis Scripturæ libris eadem de Salvatore potissimum significari, esseque illud omnium ipsorum commune argumentum, eandemque Spiritus concordiam. Etenim sicut ea quæ in aliis exstant libris, in hoc reperire licet: ita quæ in hoc sunt, in aliis sæpenumero inveniuntur. Nam et Moyses canticum conscribit, et Isaias canit, et Ambacum cum cantico precatur. Rursum in quolibet libro videre est prophetias, legislationes et historias; idem namque Spiritus est in omnibus, et secundum divisionem ejus in singulis factam, unusquisque datam sibi

^b Isa. LIII, 4.

(3) Κοινόν ed.

gratiam administrat et implet; sive prophetia sit, sive legislatio, sive historiae commemoratio, sive psalmodum gratia. Cum autem unus atque idem sit Spiritus, cujus sunt omnes divisiones, et qui secundum naturam indivisus est, ideo in se totus atque integer est: sed secundum subministratorem, manifestationes et divisiones Spiritus singulis fiunt, ac deinceps juxta presentem necessitatem Spiritu edoctus quisque sermonem administrat, ita ut, quemadmodum supra dixi, legislator Moyses aliquando prophetet et canat, et prophetæ, dum vaticinantur, præcepta tradant: *Lavanini, mundi estote* ⁵, etc.; *Abtue malitiam cordis tui, Jerusalem* ⁶; aliquando historias perscribant, ut Daniel Susannæ ⁷, Isaias Rabsacis et Sennacherim ⁸. Eadem quoque ratione Psalmodum liber, cui proprium est cantica canere, quæ in aliis libris obiter dicuntur, hæc ille fuse loquitur cum cantico, uti dictum est. Leges tamen ipse tradit: *Desine ab ira, et derelinque furorem* ⁹. *Declina a malo, et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam* ¹⁰. Interdum historiam habet de itinere Israelis, et prophetat de Salvatore, uti supra dictum est.

10. Communis quidem talis Spiritus gratia sit apud omnes, et in singulis facta invenitur, et apud omnes eadem, ut necessitas postularit, et Spiritus voluerit. Neque enim refert sive plus sive minus quis habuerit ejusmodi necessitatis, ut unusquisque teneatur sine defectu proprium perfectumque ministerium implere. Psalmodum autem liber etiam sic gratiam quamdam habet singularem, eximiumque aliquid observatu dignum. Nam et alia, quæ cum cæteris libris habet affinia communiaque, hoc sibi proprium et admirandum habet, quod etiam uniuscujusque animi motus, eorumque mutationes et castigationes in se descriptas et expressas contineat, ut qui ex ipso voluerit quasi ex imagine eas accipere et intelligere, ita semetipsum efformare possit, ut illic scriptum habetur. In aliis quippe libris legem solum quis audit, præcipientem quid facere oporteat, quid secus; prophetias item audit, ut solum sciat venturum Salvatorem, historiisque attendat, unde ediscere potest regum sanctorumque acta. At in Psalmodum libro præterquam quod ea ipsa potest quisvis audiens ediscere, motus insuper animæ suæ ibi deprehendit ediscitque; ac deinde secundum ea quæ patitur et a quibus detinetur, potest ex eo ipso libro exemplar quoddam sermonum eligere; ita ut non solum qui audierit, non (sine fructu) pertranseat, sed educeatur quid dictu factuque opus sit ad curandum morbum. Sunt quidem et in aliis libris sermones, qui mala prohibeant; in hoc vero qua ratione a

χάριν διακονεῖ καὶ πληροῖ, εἴτε προφητεία ἐστίν, εἴτε νομοθεσία, εἴτε τῆς ἱστορίας ἢ μνήμη, εἴτε τῶν ψαλμῶν ἢ χάρις· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὐπερ καὶ πᾶσαι διαιρέσεις εἰσὶν, αὐτὸ δὲ ἀδιαιρέτον ἐστὶ κατὰ φύσιν· διὰ τοι τοῦτο τὸ ὄλον μὲν ἐστὶν (4) ἐκάστῳ, κατὰ δὲ τὴν διακονίαν αἱ φανερώσεις καὶ αἱ διαιρέσεις τοῦ Πνεύματος ἐκάστοις γίνονται· καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἀποκειμένην χρείαν πολλῶν ἐκαστος, ὑποσχούτος τοῦ Πνεύματος, διακονεῖ τὸν λόγον· ὥστε, καθὰ προείπον, νομοθετοῦντα Μωϋσῆν προφητεύειν ποτὲ καὶ ᾄδειν, καὶ προφητεύοντας τοὺς προφήτας ἐντέλλεσθαι ποτὲ· *Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε*. *Ἀπόπλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἰερουσαλήμ*· καὶ ἱστορεῖν ποτὲ, τὸν μὲν Δανιὴλ τὰ κατὰ Σουδάνναν, τὸν δὲ Ἰσαΐαν τὰ κατὰ τὸν Παράκην καὶ τὸν Σενναχηρείμ. Οὕτως γὰρ καὶ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος, ἔχουσα τὸ ἴδιον τῶν ᾠδῶν, ὅπερ (5) ἐν ταῖς ἄλλαις βίβλοις διεξοδικῶς εἴρηται, ταῦτα αὐτῇ τῇ κατὰ πλάτος φωνῇ μετὰ μέλους ψάλλει, καθὼς προείρηται. Νομοθετεῖ γοῦν ποτὲ καὶ αὐτῇ· *Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμὸν*· καὶ, *Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ δώσω αὐτήν*. Καὶ ἱστορεῖ δὲ ποτὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ προφητεύει περὶ τοῦ Σωτῆρος, ὡσπερ εἴρηται πρότερον.

1. Κοινὴ μὲν οὖν τοιαύτη τοῦ Πνεύματος χάρις ἔστω παρὰ πᾶσι, καὶ ἐν ἐκάστῳ γινομένη εὐρισκῆσθω, καὶ παρὰ πᾶσιν ἡ αὐτῇ, ὡς ἐὰν ἡ χρεῖα ἀπαιτῇ, καὶ τὸ Πνεῦμα βούληται. Οὐ διαφέρει γὰρ τὸ πλεόν καὶ ἔλαττον ἐν ταύτῃ τῇ χρεῖᾳ, ὡς ἐκαστος ἀνευδότης τὴν ἰδίαν ἀποπληροῖ καὶ τελειοῖ διακονίαν. Ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν καὶ οὕτως ἔχει τινὰ πάλιν χάριν ἰδίαν καὶ παρατήρησιν ἐξαιρετον· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ἐν οἷς πρὸς τὰς ἄλλας βίβλους ἔχει τὴν σχέσιν καὶ κοινωνίαν, λοιπὸν καὶ ἴδιον ἔχει τοῦτο θαῦμα, ὅτι καὶ τὰ ἐκάστης ψυχῆς κινήματα, τὰς τε τούτων μεταβολὰς καὶ διορθώσεις ἔχει διαγεγραμμένας καὶ διατετυπωμένας ἐν αὐτῇ· ὥστε τινὰ τὸν βουλόμενον ὡς (6) ἀπειρον ἐξ αὐτῆς λαμβάνειν καὶ κατανοεῖν, οὕτω τὸ τυποῦν αὐτῶν, (7) ἐκεῖ γέγραπται. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις βίβλοις μόνον τις ἀκούει τὸν νόμον προστάττοντα, ἃ (μὴ) δεῖ ποιεῖν καὶ μὴ δεῖ πράττειν· προφητείας τε κατακούει, ὥστε μόνον εἰδέναι τὸν ἐρχόμενον Σωτῆρα· καὶ ἱστορίας δὲ προσέχει, ἐξ ὧν γινώσκειν δύναται τὰς τῶν βασιλέων καὶ τὰς τῶν ἁγίων πράξεις. Ἐν δὲ τῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν, πρὸς τῷ ταῦτα μανθάνειν τὸν ἀκούοντα, ἔτι καὶ τὰ κινήματα τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐν αὐτῇ κατανοεῖ καὶ διδάσκειται· καὶ λοιπὸν πρὸς ὃ πάσχει καὶ ἐν ᾧ συνέχεται, δύναται πάλιν ἐκ ταύτης ἔχεσθαι τὴν εἰκόνα τῶν λόγων· ὥστε μὴ μόνον ἀκούσαντα παρέρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ λέγοντα καὶ ποιοῦντα θεραπεύειν τὸ πάθος, διδάσκει (8). Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις βίβλοις κωλυτικοὶ λόγοι ἀπαγορευόντες τὰ φαῦλα· ἐν ταύτῃ δὲ καὶ πῶς ἀπέχεσθαι δεῖ τετυπῶνται· οἷον

⁵ Isai. i, 16. ⁶ Jerem. iv, 14. ⁷ Dan. xii. ⁸ Isa. xxxvi, xxxvii. ⁹ Psal. xxxvi, 8. ¹⁰ Psal. xxxiii, 15

(4) Ἐν αὐτῷ ed.

(5) Ἄπει ed.

(6) Ἄπ' εἰκόνας ed.

(7) Ὁς.

(8) Forte διδάσκεισθαι.

παράγγελμα ἐστὶ τὸ μετανοεῖν· τὸ δὲ μετανοεῖν παύσεται τῆς ἀμαρτίας· ἐστὶν ἐνταῦθα δὲ καὶ πῶς μετανοεῖν, καὶ τί δεῖ λέγειν ἐπὶ τῆ μετανοίᾳ, τετύπωτος. Καὶ πάλιν εἰρηκεν ὁ Παῦλος· Ἡ θλίψις τῆ ψυχῆ ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύσει. Ἐν δὲ τοῖς Ψαλμοῖς καὶ πῶς δεῖ φέρειν τὰς θλίψεις, καὶ τί θλιβόμενον δεῖ λέγειν, καὶ τί μετὰ τὰς θλίψεις, καὶ πῶς ἕκαστος δοκιμάζεται, καὶ τίνας οἱ λόγοι τῶν ἐλπίζόντων ἐπὶ Κύριον, γέγραπται καὶ χαίραται. Πάλιν τε ἐντολή ἐστὶν ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν· ἀλλὰ καὶ τί δεῖ λέγειν εὐχαριστοῦντας διδάσκουσιν οἱ Ψαλμοί. Εἶτα παρ' ἐτέρων ἀκούοντες· Ὅσοι θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν διωχθήσονται, παρὰ τούτων διδασκόμεθα, καὶ πῶς δεῖ φεύγοντας φωνεῖν, καὶ τίνας διωκομένους καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν ῥυσθέντας δεῖ λόγους ἀναφέρειν τῷ Θεῷ. Εὐλογεῖν παραγγελλόμεθα τὸν Κύριον, καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ· ἀλλ' ἐν τοῖς Ψαλμοῖς τυπούμεθα πῶς τε αἰνεῖν δεῖ τὸν Κύριον, καὶ τίνα ῥήματα λέγοντες ἐξομολογούμεθα πρεπόντως. Καὶ ἐφ' ἐκάστου δὲ τις οὕτως ἂν εὖροι τὰς θείας ψάδας, πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμῶν κινήσεις καὶ καταστάσεις κειμένας.

ια'. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο παράδοξόν ἐστὶ πάλιν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις βίβλοις ἃ λέγουσιν οἱ ἄγιοι, καὶ περὶ ὧν ἂν λέγωσι, ταῦτα καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, περὶ ὧν ἐκεῖνα γέγραπται, ἀπαγγελλόντες εἰσιν· οἱ τε ἀκούοντες ἄλλους ἑαυτοὺς ἐκείνων ἠγοῦνται, περὶ ὧν ὁ λόγος φησὶ, καὶ τὰς ἐπαγγελλόμενας δὲ πράξεις, ἄχρι τοῦ θαυμάζειν καὶ ζηλοῦν αὐτάς, εἰς τὸ μιμεῖσθαι γίνονται. Ταύτην δὲ βίβλον ὁ λαμβάνων τὰς μὲν περὶ τοῦ Σωτῆρος προφητείας συνήθως ἐν ταῖς ἄλλαις Γραφαῖς θαυμάζων καὶ προσκυνῶν διεξέρχεται, τοὺς δὲ ἐτέρους ψαλμοὺς ὡς ἰδίους ὄντας λόγους ἀναγινώσκει· καὶ ὁ ἀκούων δὲ ὡς αὐτὸς λέγων κατανύσσεται, καὶ συνδιατίθεται τοῖς τῶν ψάδων ῥήμασιν, ὡς ἰδίαν ὄντων αὐτοῦ (9). Σαφηνείας δὲ χάριν οὐκ ὀκνητέον, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, ἐπαναλαβόντα τὸ αὐτὸ λέγειν. Πλείστοι λόγοι τῶν πατριαρχῶν εἰσι, καὶ ἴδιοι παρ' αὐτῶν εἰρημένοι· καὶ Μωϋσῆς ἰλάλει, ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνατο· Ἡλίας τε καὶ Ἐλισσαῖος ἐπὶ τὸν Καρμῆλον ὄρος καθήμενοι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτοὶ εἶπον· Ζῆ Κύριος, ᾧ παρεστήτη ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον. Οἱ τε τῶν ἄλλων ἁγίων προφητῶν λόγοι προηγούμενοι μὲν εἰσιν οἱ περὶ τοῦ Σωτῆρος· ἔπειτα δὲ καὶ πλείστοι γεγονάσι τοῖς τε ἔθνεσι καὶ τῷ Ἰσραὴλ. Καὶ ὁμοῦ οὐδεὶς οὐτε τῶν πατριαρχῶν λόγους ὡς ἰδίους ἂν ποτε εἶποι, οὐτε τολμήσοι τις μιμήσασθαι καὶ εἰπεῖν τὰ Μωϋσεως ἴδια ῥήματα, οὐδὲ τοῦ Ἀβραάμ περὶ τοῦ οἰκεγενοῦς καὶ τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ τὰ περὶ τοῦ μεγάλου Ἰσαάκ, κἂν ἡ αὐτῆς χρεία τινὰ καὶ ἀνάγκη καταλάβῃ, τολμήσας ἂν τις ὡς ἴδια εἶποι. Ἄν δὲ καὶ συμπάσῃ τις τοῖς πάσχοις, καὶ πόθον ποτὲ λάβῃ τοῦ κρείττονος, οὐποτ' ἂν εἶποι ὡς

malis sit abstinendum exprimitur : exempli causa, præcipitur pœnitentia ; pœnitentia autem est cessatio a peccato ; in hoc autem libro qua ratione sit pœnitendum, et quibus in pœnitentia verbis uti oporteat, edocetur. Rursum ait Paulus : *Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem spem, spes autem non confundit*¹¹. In Psalmis vero scriptum expressumque est, quomodo tolerare oporteat tribulationes, quid tribulatum dicere par sit, quid post tribulationes, qua ratione quisque probetur, quinam sint sermones eorum qui sperant in Dominum. Præceptum item est in omnibus gratias agere¹²; at docent Psalmi quid, qui gratias agit, loqui debeat. Deinde cum ab aliis audiamus : *Quicumque pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur*¹³, a Psalmis edocemur quid fugientes dicere oporteat, quales in persecutione, quales post persecutionem erepti Deo sermones proferre debeamus. Jubemur Domino benedicere, Domino confiteri; at in Psalmis informamur qua ratione Deum laudare oporteat, quibusque verbis decenter confiteamur. Quin et singulis in rebus quisque reperiet divina cantica ad nos nostrosque motus motuumque temperationes accommodata.

11. Etenim hoc quoque rursus in Psalmis admirandum, quod in aliis quidem libris, quæ sancti de quibusdam dicunt, hæc ipsa qui legunt, ad eos de quibus dicuntur referant; et qui audiunt, sese alios existiment ab iis de quibus sermo habetur, ita ut quæ gesta dicuntur, admirationi solum habeant et imitanda sibi proponant. At librum istum qui sumit, prophetias quidem de Salvatore, ut in aliis Scripturis more solito cum admiratione et adoratione percurrit : alios vero psalmos, quasi proprios sibi sermones legit; qui autem audierit, quasi hæc eadem ipse proferret, compungitur, atque ita canticorum verbis afficitur, quasi sua essent. Explicationis causa, ne gravemur, exemplo beati Pauli apostoli, id ipsum repetere. Plurima sunt patriarcharum verba ipsis propria : nam Moyses loquebatur, et Deus respondebat; Elias et Elisæus in Carmelo monte sedentes Dominum invocabant, dicebantque semper : *Vivit Dominus, in cujus conspectu astiti hodie*¹⁴. Aliorum item sanctorum prophetarum verba in primis quidem de Salvatore sunt : deinde plurima dicta sunt gentibus et Israeli. Attamen nemo unquam patriarcharum verba, ut sibi propria locutus fuerit : neque Moysis verba, ut propria imitari proferreque ausus fuerit, nec Abrahami de verna, et de Ismaele, et de magno Isaaco, quamvis eadem ipsa necessitate prematur. Nec si quis patientibus compatiatur, aut rei melioris desiderio teneatur, unquam dixerit ut Moyses : *Ostende mihi teipsum*¹⁵; vel, *Si quidem remittis eis peccatum eorum, remitte; sin minus, dele me de libro tuo, quem scripsisti*¹⁶. Sed nec quisquam,

¹¹ Rom. v, 3.5. ¹² I Thess. v, 18. ¹³ II Tim. iii, 12. ¹⁴ III Reg. xvii, 1; IV Reg. iii, 14. ¹⁵ Exod. xxxiii, 13. ¹⁶ Exod. xxxiii, 32.

(9) Ἰδίων αὐτοῦ ὄντων.

prophetarum verba ut propria usurpans, his reprehenderit, vel laudaverit eos qui similia fecerint, quibus ipsi reprehenderunt, laudaveruntque; neque illud: *Vivit Dominus, in cujus conspectu hodie sto*, ut proprium sibi sermonem imitari præsumpserit. Etenim legenti libros perspicuum est, se illa verba, non ut propria, sed ut sanctorum et eorum qui per ista significantur, proferre. At qui Psalmos legit, res mira, post prophetias quæ de Salvatore et de gentibus sunt, reliqua tanquam sibi propria verba loquitur, et ea quasi de se scripta essent, quisque psallit, nec quasi alius ea dicat, vel quasi alium significet, ea accipit et percurrit; sed perinde afficitur atque si ipse de se loquatur; et quæ dicuntur, quasi ipse egerit et ex se ipse loquatur, Deo refert. Nequaquam enim illa ceu patriarcharum, aut Moysis, aliorumve prophetarum verba usurpare reformidat: sed quam maxime ut propria et de seipso scripta hæc dicere psallens confidit. Nam Psalmi tam ejus qui præcepta servavit quam ejus qui prævaricatus est, utriusque gesta continent. Necesse autem est quemvis hominem alterutrius conditionis esse, atque ita verba de utrisque posita loqui, vel si præcepta servavit, vel si prætergressus sit.

ἄνθρωπον ἐν τοῦτοις συνέχεσθαι, καὶ ἡ ὡς φυλάξαντα περὶ ἑκάστου γεγραμμένους λόγους.

12. Atque mihi quidem videtur, psallenti Psalmos esse instar speculi, ut et seipsum et proprii animi motus in ipsis contempletur, atque ita affectus eos recitet. Etenim qui legentem audit, ita canticum suscipit ac si de se diceretur: et vel propria convictus conscientia, compunctus resipiscet; vel de spe in Deum audiens vel de auxilio credentibus exhibitio, quasi sibi præberetur, gaudio exsultabit, atque gratias Deo agere incipiet. Cum itaque tertium psalmum quispiam canit, suas perpendens ærumnas, quasi sua reputat illius verba; undecimum vero et decimum sextum quasi in propriam fiduciam et orationem pronuntiat; quinquagesimum autem, quasi propria poenitentiae suæ verba profert. Cum vero psallit quinquagesimum tertium, quinquagesimum quintum, centesimum, quadragagesimum primum, non quasi alius, sed quasi ipse persecutionem pateretur, sic afficitur, et sic ista verba, quasi propria sibi, Deo canit. Ac demum quisque psalmus ita a Spiritu dictatus atque compositus est, ut in eo, quemadmodum supra dictum est, animi nostri motus deprehendantur, omnesque quasi de nobis prolati et velut nobis proprii sint, ad recordationem motuum nostrorum et ad vitæ nostræ emendationem. Quæ enim psallentes dixerunt, hæc pro forma nobis esse possunt.

13. Hæc porro rursus gratia est Salvatoris; homo quippe propter nos factus, proprium corpus pro nobis in mortem obtulit, ut omnes a morte redimeret. Quin et cælestem probatissi-

Μωϋσῆς· Ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν· ἡ πάλιν· Εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν, ἀφεῖς· εἰ δὲ μὴ ἀφῆς, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἥς ἐγγράψας. Ἄλλ' οὐδὲ, τὰς τῶν προφητῶν τις λαμβάνων ὡς ἴδια ῥήματα, μέμψαιτό τις ἢ ἐπαινέσειε τοῦτοις τὰ ὁμοία πράξαντας, οἷς ἐμέμψαντο καὶ ἐπήνεσαν ἐκεῖνοι· οὐδὲ τὸ, *Ζῆ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον*, μιμῆσθαι ἂν τις εἰπεῖν ὡς ἴδιον λόγον. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἐντυγχάνων ταῖς βίβλοις φανερός ἐστὶ μὴ ὡς ἴδιους, ἀλλὰ τῶν ἁγίων καὶ τῶν δι' αὐτῶν δηλουμένων λέγων τοὺς λόγους. Τοὺς δὲ γε Ψαλμοὺς, τὸ παράδοξον, μετὰ τὰς περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἐθνῶν προφητείας ὁ λέγων τὰ ἄλλα ὡς ἴδια ῥήματα λαλῶν ἐστὶ, καὶ ὡς περὶ αὐτοῦ γραφέντας αὐτοὺς ἕκαστος ψάλλει, καὶ οὐχ ὡς ἐτέρου λέγοντος

ἢ περὶ ἐτέρου σημαίνοντος δέχεται, καὶ διεξέρχεται· ἀλλ' ὡς αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλῶν διατίθεται· καὶ οἷά ἐστι τὰ λεγόμενα, ταῦτα ὡς αὐτὸς πράξας καὶ ἐξ ἑαυτοῦ λαλῶν ἀναφέρει τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ὡς τὰ τῶν πατριαρχῶν ῥήματα, καὶ Μωϋσέως, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, εὐλαβηθήσεται καὶ ταῦτα· ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὡς ἴδια καὶ περὶ ἑαυτοῦ γραφέντα θαροῖ λέγων ὁ ψάλλων ταῦτα. Τὸν γὰρ φυλάξαντα τὴν ἐντολὴν, καὶ παραβάντα ταύτην, τὴν τε ἑκατέρου πρᾶξιν περιέχουσιν οἱ Ψαλμοί. Ἀνάγκη δὲ πάντα τὴν ἐντολὴν, ἢ ὡς παραβάντα ταύτην, λέγειν τοὺς

ιβ'. Καὶ μοι δοκαί τῷ ψάλλοντι γίνεσθαι τοῦτους ὡς περὶ εἰσοπτρον, εἰς τὸ κατανοεῖν καὶ αὐτὸν ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς κινήματα, καὶ οὕτως αἰσθόμενον ἀπαγγέλλειν αὐτούς. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἀκούων τοῦ ἀναγινώσκοντος ὡς περὶ αὐτοῦ λεγομένην τὴν ψῆδὴν καταδέχεται· καὶ ἡ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατανοεῖς μετανοήσει, ἢ περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἀκούων καὶ τῆς εἰς τοὺς πιστεύοντας γινομένης ἀντιλήψεως, ὡς εἰς αὐτὸν γενομένης τοιαύτης χάριτος ἀγαλλιάται, καὶ εὐχαριστεῖν ἀρχεται τῷ Θεῷ. Ὅτε γοῶν τὸν τρίτον ψάλλει τις εἰς τὰς ἰδίας θλίψεις συνορῶν, ὡς αὐτοῦ εἶναι νομίζει τὰ ἐν τῷ ψαλμῷ ῥήματα· καὶ τότε τὸν ια' καὶ τὸν ις' ὡς εἰς τὴν ἰδίαν πεποιθήσιν καὶ προσευχὴν ἐστὶν ἀπαγγέλλων· καὶ τὸν μὲν ν' ψαλμὸν ὡς αὐτὸς ἐστὶ τὰ ἴδια τῆς μετανοίας ἑαυτοῦ λέγων ῥήματα· τὸν δὲ νγ', καὶ τὸν νε', καὶ τὸν νς', καὶ τὸν ρμα', ὅτε ψάλλει τις, οὐχ ὡς ἄλλου διωκομένου, ἀλλ' ὡς ὢν ὁ πάσχων συνδιατίθεται, καὶ ᾄδει τῷ Κυρίῳ ὡς ἴδιους τοὺς λόγους τούτους. Καὶ ὅπως οὕτως ἕκαστος ψαλμὸς παρὰ τοῦ Πνεύματος εἴρηται τε καὶ συντέτακται, ὡς ἐν αὐτοῖς, καθὰ πρότερον εἴρηται, τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς ἡμῶν κατανοεῖσθαι, καὶ πάντας αὐτοὺς ὡς περὶ ἡμῶν εἰρῆσθαι, καὶ εἶναι ἡμῶν αὐτοὺς ὡς ἴδιους λόγους, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων καὶ διόρθωσιν τῆς ἡμῶν πολιτείας. Ἄ γὰρ οἱ ψάλλοντες εἰρήχασαι, ταῦτα καὶ ἡμῶν δύνανται τύποι καὶ χαρακτηρῆς εἶναι.

ιγ'. Αὐτὴ δὲ πάλιν τοῦ Σωτῆρος ἐστὶν ἡ χάρις· ἄνθρωπος γὰρ δι' ἡμᾶς γενόμενος, τὸ μὲν σῶμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἡμῶν προσήνεγκεν εἰς θάνατον, ἵνα πάντας ἀπαλλάξῃ τοῦ θανάτου· τὴν δὲ οὐράνιον καὶ

εὐάρεστον ἑαυτοῦ πολιτεῖαν δεῖξαι θέλων ἡμῖν, ἐν ἑαυτῷ ταύτην ἐτύπωσεν, ὑπὲρ τοῦ μηκέτι τινὸς εὐχερῶς ἀπατάσθαι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔχοντας ἐνέχυρον πρὸς ἀσφάλειαν, τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην. Διὰ τοῦτο γοῦν οὐ μόνον ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ πεποιήκειν ἃ ἐδίδαξεν, ἵνα ἕκαστος ἀκούῃ μὲν αὐτοῦ λαλοῦντος, ὡς ἐν εἰκόνι δὲ βλέπων λαμβάνῃ παρ' αὐτοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ ποιεῖν, ἀκούων· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*. Τελειωτέραν δὲ καὶ εἰς ἀρετὴν διδασκαλίαν οὐκ ἂν τις εὐροί, ἥς ὁ Κύριος ἐτύπωσεν ἐν ἑαυτῷ. Ἐίτε γὰρ ἀναξικακίαν, εἴτε φιλοανθρωπίαν, εἴτε ἀγαθότητα, εἴτε ἀνδρίαν, εἴτε ἐλεημοσύνην, εἴτε δικαιοσύνην, πάντα ἐν αὐτῷ τις εὐρήσῃ γενόμενα, ὥστε μηδὲν εἰς ἀρετὴν λείπειν τῷ κατανοοῦντι τὸν ἀνθρώπινον βίον τοῦτον. Τοῦτο γὰρ ὁ Παῦλος εἰδὼς *ἔλαλε· Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ*. Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι νομοθεταὶ ἄχρι τοῦ λέγειν ἔχουσι τὴν χάριν· ὁ δὲ Κύριος, ὡς ἀληθῶς Κύριος ὢν τοῦ παντός, καὶ κηδόμενος ὢν ἐπιρράπτου, οὐ μόνον νομοθετεῖ, ἀλλὰ καὶ τύπον ἑαυτοῦ δίδωκεν, εἰς τὸ εἰδέναι τοὺς βουλομένους τὴν τοῦ ποιῆν δύναμιν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ πρὸ τῆς εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ ἐπιδημίας ἐνήχησε καὶ ἐν τοῖς ψάλλουσι τοῦτο, ἵν' ὡσπερ ἐν αὐτῷ τὴν ἐπίγειον καὶ οὐράνιον ἀνθρώπου τυπῶν εἰδείν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν Ψαλμῶν τὰ κινήματα καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ψυχῶν ὁ βουλόμενος καταμαθεῖν δύνηται, εὐρίσκων ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἕκαστου κινήματος θεραπείαν τε καὶ διάρθωσιν.

ἰδ'. Εἰ γὰρ δεῖ καὶ πιθανώτερον εἰπεῖν, πᾶσα μὲν ἡ θεία Γραφή διδασκαλὸς ἐστὶν ἀρετῆς καὶ πίστεως ἀληθοῦς· ἡ δὲ γὰρ βίβλος τῶν Ψαλμῶν ἔχει καὶ τὴν εἰκόνα πᾶς τῆς διαγωγῆς τῶν ψυχῶν. Ὡς γὰρ ὁ εἰσερχόμενος πρὸς βασιλεῖα τυποῦνται καὶ τῷ σχήματι καὶ τοῖς ῥήμασιν, ἵνα μὴ, παρὰ ταῦτα λέγων, ὡς ἀπαίδευτος ἐκδηληθῇ· οὕτως ἡ θεία βίβλος τὸν ἐπ' ἀρετῇ τρέχοντα καὶ βουλόμενον κατανοῆσαι τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν σώματι πολιτεῖαν ὑπομιμνήσκει πρῶτον διὰ τῆς ἀναγνώσεως τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτω λοιπὸν τυποῖ καὶ διδάσκει τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς τοιοῦτοις λόγοις. Εἰσὶ μὲν οὖν, ἵνα τοῦτο πρῶτόν τις τῆς βίβλου παρατηρήσῃται, οἱ μὲν ἐν διηγήματι λεγόμενοι, οἱ δὲ ἐν παραινέσει, οἱ δὲ ἐν προφητείᾳ, οἱ δὲ ὡς ἐν εὐχῇ, οἱ δὲ ἐν ἐξομολογήσει.

Καὶ εἰσὶ μὲν οἱ ἐν διηγήματι ἰγ', μγ', μη', μθ', οβ', ος', οζ', πη', ρς', ριγ', ρκς', ρλς'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν εὐχῇ, ις', ξζ', πθ', ρα' ρλα', ρμα'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν ἐντυχίᾳ καὶ εὐχῇ καὶ δεήσει ε', ζ', ζ', ια', ιβ', ιε', κθ', κς', λ', λδ', λζ', μβ', νγ', νδ', νε', νς', νη', νθ', ς', ξγ', πβ', πε', πζ', ρλζ', ρλθ', ρμθ'.

Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐν ἐντυχίᾳ καὶ εὐχαριστίᾳ ρλη'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν ἐντυχίᾳ μόνῃ γ', κα', ξη', ξθ', σ', σγ', ση', οθ', ρη', ρκθ', ρκθ', ρλ'.

A namque suam vivendi rationem nobis exhibere volens, in semetipso illam expressit, ne quis postea ab inimico facile deciperetur, cum ad securitatem pignus habeat, nempe victoriam quam ipse de diabolo pro nobis reportavit. Quapropter non solum docuit, sed et fecit quæ docuit, ut unusquisque audiat quidem ipsum loquentem, simulque in illum quasi in imaginem respiciens, exemplum agendi ab ipso accipiat, dum audit: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* 17. Perfectiorem porro virtutis doctrinam nemo invenit ea quam Dominus expressit in semetipso. Nam sive injuriarum tolerantiam, sive humanitatem, sive clementiam, sive fortitudinem, sive misericordiam, sive justitiam spectes, omnia in ipso peracta reperies, adeo ut nihil ei ad virtutem desit, qui humanam Domini vitam contemplatus fuerit. Quod cum nosset Paulus ait: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* 18. Græcorum siquidem legislatores verborum solumtenus gratiam habent; Dominus autem, ut revera omnium Dominus, qui sua curat opera, non modo leges condidit, sed semetipsum exemplar tradidit, ut qui voluerint, agendi rationem notam habeant. Quapropter ante illius in nos adventum, id ipsum in Psalmis insonnit, ut quemadmodum in semetipso terrenum et coelestem hominem exhibuit, sic ex Psalmis motus affectionesque animorum qui voluerit perdiscere valeat, cum in ipsis eujusque motus curationem emendationemque inveniat.

C 14. Quodsi aliquid ad persuadendum aptius loqui oportuerit, omnis quidem Scriptura sacra virtutis est veræque fidei magistra; liber autem Psalmorum præfert quamdam imaginem institutionis vitæ animarum Quemadmodum enim, qui regem adit, habitum verbaque sua componit et adornat, ne statim atque loquendi initium faciet, ut rudis et imperitus ejiciatur: ita divinus hic liber eum qui ad virtutem properat et Salvatoris in corpore vitæ institutum nosse cupit, primum per hanc lectionem admonet de motibus animi, atque ita deinceps informat docetque legentes. Sunt igitur (ut hoc primum in isto libro observetur) Psalmi, alii sub forma narrationis, alii prophetiæ, alii admonitionis, alii precationis, alii confessionis.

In forma narrationis hi sunt: 18, 43, 48, 49, 72, 76, 77, 88, 89, 106, 113, 126, 136.

In forma vero orationis sunt 16, 67, 89, 101, 131, 141.

Qui colloquii, precationis et obsecrationis modo, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 24, 27, 30, 34, 37, 42, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 82, 85, 87, 137, 159, 142.

Qui in forma alloquii et gratiarum actionis, 138.

Qui colloquii tantum forma, 3, 25, 68, 69, 70, 73, 78, 79, 108, 122, 129, 130.

17 Matth. xi, 29. 18 I Cor. xi, 1.

Sub forma confessionis, 9, 74, 91, 104, 105, 106, A 107, 110, 117, 135, 157.

Qui conjunctam habent confessionem cum narratione, 9, 74, 105, 106, 117, 157.

Qui conjunctam habet cum confessione et narratione laudem, est 110.

Sub forma admonitionis, est 56.

Qui prophetiam habent, sunt 20, 21, 44, 46, 75.

Annuntiationem cum prophetia junctam habet 109.

Adhortationis vero et quasi præceptionis modum habent 28, 52, 80, 94, 95, 96, 97, 102, 103, 113.

Hortatorius cum cantico est 149.

Qui vitam virtute ornatam describunt, sunt 104, 111, 118, 124, 132.

Qui laudem annuntiant, sunt 90, 112, 116, B 134, 144, 145, 146, 148, 150.

Qui gratiarum actionis sunt, 8, 9, 17, 33, 45, 62, 76, 84, 114, 115, 120, 121, 123, 125, 128, 143.

Qui beatitudinem prædicant, sunt 1, 31, 40, 118, 127.

Est qui alacritatem exhibeat cum cantico, ut 107.

Alius ad fortitudinem hortatur, scilicet 80.

Sunt qui impios et iniquos redarguant, ut 2, 13, 35, 51, 52.

Invocationis est 4.

Sunt qui vota faciant, ut 19 et 63.

Glorificationis in Domino verba continent 22, 26, C 38, 39, 41, 61, 75, 83, 96, 98, 151.

Objurgandi causa scripti sunt 57, 81.

Qui hymni verba continent, hi sunt, 47, 64.

Jubilationis, et de resurrectione est 65.

Et alius jubilationis tantum verba profert, scilicet 99.

15. Cum igitur Psalmi tali ordine dispositi sint, licet deinceps legentibus in singulis deprehendere, uti supra dixi, motus et constitutionem animæ suæ, atque singulis in rebus formam doctrinamque; quidve dicendo placere possit Domino, cujusmodi verbis sese possit corrigere Dominoque gratias agere; ne, si præter illa quidpiam proferat, in impietatem delabatur. Non enim de operibus tantummodo, sed de omni verbo otioso rationem Judici sumus reddituri ¹⁹. Si igitur quempiam beatum prædicare volueris, habes qua ratione, et in quo, et quæ dicere debeas, psalmum scilicet 1, et 31, et 40, et 111, et 118, et 127. Si reprehendere volueris insidias Judæorum adversus Salvatorem, habes secundam odam. Si a tuis persecutionem patiaris, multique adversum te insurgant, dicito tertium psalmum. Quod si afflictus invocaveris Dominum, et exauditus gratias agere velis, psalle quartum et 74 et 114. Si improbos insidias parantes conspiciens, orationem tuam auribus percipi volueris, psalle matutinis horis quintum. Si Do-

Και οἱ μὲν ἐν ἐξομολογήσει θ', οδ', ια', ρδ', ρε', ρς', ρζ', ρι', ριζ', ρλε', ρλζ'.

Οἱ δὲ συμπεπλεγμένην ἔχοντες ἐξομολόγησιν καὶ διήγησιν θ', οδ', ρε', ρς', ριζ', ρλζ'.

Ὁ δὲ συμπεπλεγμένην ἔχων ἐξομολόγησιν καὶ διήγησιν μετὰ αἰνέσεως ρι'.

Καὶ ὁ μὲν ἐν παραινέσει ἐστὶ λς'.

Οἱ δὲ ἐν προφητείᾳ κ', κα', μδ', μς', οε'.

Καὶ ἀπαγγελτικὸς μὲν μετὰ προφητείας ρθ'.

Προτρεπτικοὶ δὲ καὶ ὡς παρακελευόμενοι εἰσι κη', λβ', π', ιδ', ιε', ις', ιζ', ρβ', ργ', ριγ'.

Προτρεπτικὸς δὲ μετὰ ἡσματος ἐλέγηθαι ρμθ'.

Καὶ οἱ μὲν διαγράφοντες τὸν ἐνάρετον βίον εἰσι ρδ', ρια', ριη', ρκδ', ρλβ'.

Οἱ δὲ αἶνον ἀπαγγέλλοντες οὗτοι εἰσιν ι', ριβ', ρις', ρλδ', ρμδ', ρμε', ρμς', ρμη', ρν

Καὶ οἱ μὲν εὐχαριστικοὶ εἰσιν η', θ', ιζ', λγ', με', ξβ', ος', πδ', ριδ', ριε', ρκ', ρκα', ρκγ', ρκε', ρκτ', ρμγ'.

Οἱ δὲ μακαρισμὸν ἀναφωνοῦντές εἰσιν α', λα', μ', ριη', ρκζ'.

Καὶ ἄλλος ἐπιδοκιματικὸς προθυμίας μετ' ᾠδῆς ρς'.

Καὶ ὁ μὲν προτρεπτικὸς εἰς ἀνδρίαν ἐστὶ π'.

Οἱ δὲ κατηγορικοὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ παρανόμων εἰσι β', ιγ', λε', να', νβ'.

Καὶ ὁ μὲν ἐπικλήσεως ἐστὶ δ'.

Οἱ δὲ ἐπικτικὰ ἀπαγγέλλουσιν, ὡς ιθ' καὶ ξγ'

Καὶ οἱ μὲν καυχίσεως τῆς ἐν Κυρίῳ ἀπαγγέλλοντες λόγους εἰσι κβ' καὶ κς', λη', λθ', μα', ξα', ος', πγ', ις', ιη', ρνα'.

Οἱ δὲ ἐντρεπτικοὶ εἰσι νζ', πα'.

Καὶ οἱ μὲν ὕμνου ῥήματα λέγουσι μζ', ξδ'.

Ὁ δὲ ἀλαλαγμοῦ καὶ περὶ ἀναστάσεως ξε'.

Καὶ ἕτερος ἀλαλαγμοῦ μόνον ῥήματα λέγει ιθ'.

ιε'. Τοιαύτης οὖν τῆς διατάξεως οὐσης τῶν Ψαλμῶν, ἐστὶ λοιπὸν δυνατόν τοὺς ἐντυγχάνοντας εὐρεῖν ἐν ἐκάστῳ, καθὰ προεῖπον, τὰ κινήματα καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς, οὕτως τε περὶ ἐκάστου τὸν τύπον καὶ τὴν διδασκαλίαν· καὶ τίνα μὲν λέγων ἀρέσκειν δύναται τῷ Κυρίῳ, διὰ ποίων δὲ ῥημάτων ἑαυτὸν διορθοῦσθαι δύναται, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἀσέβειαν ἐκπίπτειν τὸν παρὰ τοιαῦτα λέγοντα. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος ἀποδοῦναι λόγον ἔχομεν τῷ Κριτῇ. "Ἄν τε τοίνυν μακαρίσαι τίνα θελήσης, ἔχεις πῶς δεῖ, καὶ ἐπὶ τίνι, καὶ τίνα δεῖ λέγειν, τὸν τε α' καὶ τὸν λα', καὶ μ', καὶ ρια', καὶ ριη', καὶ ρκζ'· ἂν τε μέψασθαι τὴν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλήν, ἔχεις τὴν δευτέραν ᾠδὴν. "Ἄν δὲ διώκη παρὰ τῶν ἰδίων, καὶ πολλοὺς ἔχῃ τοὺς ἐπιναστάντας κατὰ σοῦ, λέγε τὸν γ' ψαλμὸν. Εἰ δὲ οὕτως θλιβόμενος ἐπεκαλέσῃ τὸν Κύριον, καὶ εἰσακουσθεὶς θέλεις εὐχαριστεῖν, ψάλλε τὸν τέταρτον, καὶ οδ', καὶ ριδ'. Καὶ ἂν, ἐπὶ τοὺς πονηρευομένους βλέπων ἐνεδρεῖν θέλοντας, ἐκωτίζεσθαι σου θέλῃς τὴν εὐχὴν, ὀρθρίζων

¹⁹ Matth. xii, 36.

τὸ πρῶτ' ψάλλε τὸν ε'. Αἰσθόμενος δὲ ἀπειλῆς τοῦ Κυρίου, ἐὰν διὰ τοῦτο ταραττόμενον σεαυτὸν βλέπης, θύνασαι λέγειν τὸν ζ' καὶ τὸν λζ'. Ἐὰν δὲ καὶ βουλεύωνται τινες κατὰ σοῦ, ὡς ὁ Ἀχιτόφελ κατὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ τοῦτό σοι τις ἀπαγγεῖλη, ψάλλε τὸν ζ', καὶ θάρρει τῷ βυομένῳ σε Θεῷ. —

ιζ'. Βλέπων δὲ τὴν πανταχοῦ χάριν τοῦ Σωτῆρος ἐκτεταμένην, καὶ σωθὲν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν προσφωνεῖν θέλῃς τῷ Κυρίῳ, ψάλλε τὸν η'. Ἀλλὰ πάλιν ἄσαι θέλεις ἐπιλήνιον, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἔχεις αὐτὸν πάλιν τὸν η' καὶ τὸν πγ'. Ἐπὶ δὲ τῷ κατηγορηθῆσαι τὸν ἐχθρὸν καὶ σεσῶσθαι τὴν κτίσιν, μὴ καυχώμενος ἐπὶ σαυτῷ, ἀλλὰ εἰδὼς τὸν ὕδον τοῦ Θεοῦ τοῦτο κατορθώσαντα, λέγε τὸν εἰς αὐτὸν εἰρημνόμενον θ' ψαλμὸν. Καὶ ἐὰν λίαν σέ τις ταρασσειν ἐθέλῃ, ἔχε σὺ τὴν πεποιθῆσιν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ψάλλε τὸν ι'. Ὅταν δὲ τὴν τῶν πολλῶν ὑπερηφανίαν ἴδῃς καὶ πλεονάζουσαν τὴν κακίαν, ὥστε μηδὲν ὄσιον εἶν' ἀνθρώποις γενέσθαι, καταφυγε σὺ ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ λέγε τὸν ια'. Ἐγγρῶνιζούσης δὲ τῆς παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς, μὴ ὀλιγόρει ὡς ἐπιλησθεὶς παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ παρακάλει τὸν Κύριον ἄδων τὸν ιβ'. Ἐπειδὴ βλασφημούντων τινῶν κατὰ τῆς Προνοίας ἀκούσης, μὴ κοινῶναι μὲν αὐτῶν τῇ ἀσθεῖα, ἐντυγχάνων δὲ τῷ Θεῷ, λέγε τὸν ιγ' καὶ ιδ'. Καὶ λοιπὸν ἐὰν θέλῃς μαθεῖν ὁποῖός ἐστι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ πολίτης, ψάλλε τὸν ιδ'.

ιζ'. Προσευχῆς σοι χρεῖα διὰ τοὺς ἀνθεστηκότας σοι καὶ περιέχοντάς σου τὴν ψυχὴν, ἄδε τὸν ις', καὶ τὸν πε', καὶ τὸν πζ', καὶ τὸν ρμ'. Ἀλλὰ θέλεις μαθεῖν, πῶς Μωϋσῆς προσήυξατο, ἔχεις τὸν πθ'. Ἀλλ' ἐσώθῃς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἐβρύσθῃς ἀπὸ τῶν διωκόντων σε, ἄδε καὶ σὺ τὸν ιζ' ψαλμὸν. Θαυμάζεις τὴν τῆς κτίσεως τάξιν, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν τῆς Προνοίας χάριν, τοῦ τε νόμου τὰ ἱερὰ προστάγματα, ψάλλε τὸν ιη' καὶ τὸν κγ'. Θλιβομένους δὲ ὄρων, παρακάλει τοὺτους, ἐπευχόμενος καὶ λέγων αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ ιθ' ψαλμῷ ῥήματα. Ὅρῳ σεαυτὸν ποιμαινόμενον καὶ εὐδοῦμενον παρὰ τοῦ Κυρίου, χαίρων ἐπὶ τούτῳ ψάλλε τὸν κδ'. Οἱ ἐχθροὶ περὶ σέ, ἀλλὰ σὺ τὴν ψυχὴν ἐπαίρων πρὸς Θεόν, λέγε τὸν κδ', καὶ ὄψει τοὺτους ἀμαρτάνοντας διακενής. Ἐπιμένουσιν οἱ ἐχθροὶ, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς χεῖρας ἔχοντες αἰμάτων πλήρεις, καὶ ζητοῦντες ἐλκῦσαι σε καὶ ἀπολέσαι, μὴ δῶς ἀνθρώπῳ τὸ κρίμα (ὕποπτα γὰρ πάντα τὰ ἀνθρώπινα)· ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἀξιῶν κριτὴν γενέσθαι (μόνος γὰρ αὐτὸς δίκαιος), λέγε τὰ ἐν τῷ κε', καὶ τὸν λδ', καὶ τὸν μβ'. Ἐὰν δὲ καὶ τραχύτερον ἐπιθῶνται, καὶ πλήθος ὡς παρεμβολαὶ γένωνται οἱ ἐχθροὶ, καταφρονούντες ὡς μήπω σου χρισθέντος, καὶ διὰ τοῦτο πολεμεῖν ἐθέλοντες· μὴ πτήξῃς, ἀλλ' ἄδε τὸν κς' ψαλμὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἀσθενῆς ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν πάλιν ἀναισχυντῶσιν οἱ ἐπιβουλεύοντες, ἵνα μὴ πρὸς ἐκείνους ἔχης τὴν σχολὴν, κράζε πρὸς τὸν Θεόν, λέγων τὰ ἐν τῷ κς'. Καὶ ἐὰν θέλῃς εὐχαριστῶν μαθεῖν πῶς δεῖ προσφέρειν τῷ Κυρίῳ, νοητῶς νοῶν ψάλλε τὸν κη'. Καὶ λοιπὸν ἐγκαινίζων τὸν οἶκόν σου τὴν τε ψυχὴν τὴν τὸν Κύριον ὑποδεχομένην, καὶ τὸν σωματικὸν οἶκον, ἐν ᾧ σωματικῶς κατοικεῖς, εὐχαριστεῖ, καὶ λέγε τὸν τε κθ' καὶ τὸν ἐν τοῖς ἀναβαθμοῖς ρς'.

A mini comminationem senseris, teque ea de causa conturbatum videris, potes dicere 6 et 37. Si adversum te quippiam consilium dederint, quemadmodum Achitophel adversus Davidem, et hoc tibi aliquis renuntiet, psalle 7, et Domino confide qui te liberabit.

16. Cernens Salvatoris gratiam ubique diffusam, redemptumque genus humanum, si alloqui Dominum velis, octavum psallito. Si rursus pro torcularibus gratias agens Domino canere volueris, habes eundem 8 et 83. Pro victoria de inimico, et creaturæ liberatione, ne in teipso glorieris, sed gnarus hoc fuisse præclarum facinus Filii Dei, recita supradictum psalmum nonum. Et si te quis metu conturbare voluerit, habe tu fiduciam in Domino, et psalle decimum. Cum multorum superbiam videris improbitatemque modum excedere, ita ut nihil sanctum in hominibus reperiat, confuge tu ad Dominum, et dic undecimum. Quodsi diuturnæ sint inimicorum insidiæ, ne animo deficias, quasi Dominus sit tui oblitus, sed invoca Dominum, canens decimum secundum. Cum autem quosdam audieris blasphemantes adversus Providentiam, noli eorum impietati communicare; sed Domino supplicans, recita 13 et 52. Quodsi postea ediscere cupis, qualisnam sit civis regni cælorum, psalle 14.

17. Oratione opus est tibi propter adversarios tuos, et eos, qui circumdant animam tuam, cane 16, 85, 87 et 140. At vis scire quomodo Moyses oraverit, habes octogesimum nonum. Liberatus es ab inimicis tuis et servatus a persecutibus te, cane et tu decimum septimum psalmum. Miraris naturæ ordinem et Providentiæ gratiam in illa, legisque sacra præcepta, psalle 18 et 23. Cum videris afflictos, consolare illos bene precando, ac dicendo illis verba decimi noni psalmi. Vides te a Domino pasci ac dirigi, hac in re gaudens psalle 22. Invadunt te inimici tui, at tu animam erigens ad Dominum dic 24, et videbis inique agentes supervacue. Expectant inimici, nihil habentes aliud quam manus sanguine plenas, ac quærentes te vexare ac perdere, ne deferas homini iudicium, suspecta enim sunt omnia humana; sed Deum iudicem postulans (solus enim ille iudex), dic 25, 34, 42. Si acrius instent et præ multitudine quasi exercitus fuerint inimici, te tanquam nondum unctum despicientes, ideoque oppugnare velint; ne formides, sed cane vicesimum sextum psalmum. At quoniam imbecilla est hominum natura, si impudenter insistant insidiatores, ne attendas ipsis, sed ad Dominum clama, dicens verba vicesimi septimi. Quod si gratias agendo ediscere velis, quomodo oporteat offerre Domino, spiritualiter intelligens psalle vicesimum octavum. Et demum cum domum tuam dedicas, hoc est animam tuam, quæ Dominum excipit, imo sensibilem domum, in qua corporaliter habitas, gratias age, et die vicesimum nonum, et ex gradua-

18. Cum autem te ab omnibus amicis et cognatis propter veritatem odio haberi perspexeris, ne ejus rei causa animum despondeas, neque noxos, qui te aversantur, reformides, sed ab illis te segregans et futura respiciens, psalle tricesimum. Baptizatos autem et a corruptibili generatione redemptos cum videris, Dei clementiam admirans, cane illorum gratia tricesimum primum. Quando cum multis psallere volueris, justos viros et probe viventes congregans, psalle tricesimum secundum. Cum in hostes incideris, et prudenter illos effugeris, atque declinaveris ab eorum insidiis; si velis gratias agere, viros mansuetos congregans, psalle cum iis tricesimum tertium. Et si videris iniquorum erga malitiam studium, ne existimes malitiam in ipsis naturalem esse, ut heretici aiunt, sed dic tricesimum quintum, videbisque ipsos sibi peccandi auctores esse. Si improbos videris multa inique perpetrare, atque adversum pusillos insurgere, et volueris aliquos admonere ne ipsis attendant, neque æmulentur illos, quia brevi futurum est ut exstinguantur, tam tibi ipsi quam aliis die tricesimum sextum.

19. Cum porro tibi attendere statueris, si irruentem videris hostem: nam adversus hujusmodi homines acrius ille insurgit: teque volueris adversus illum excitare, dic tricesimum octavum psalmum. Si irruentibus inimicis ærumnas patiaris, voluerisque ediscere, quanta sit in patientia utilitas, psalle tricesimum nonum psalmum. Cum multos vides pauperes et mendicos, optasque eorum misereri, poteris quidem eos qui jam illos miserati sunt, laudare, cæterosque ad idipsum cohortari, dicendo psalmum quadragesimum. Deinde si magno Dei desiderio flagrans, audieris inimicos exprobrantes tibi, ne turberis; sed cogitans immortalē ex tali desiderio fructum, tuam spe in Deum consolare animam, et sic allevans demulcensque dolores, quibus illa premitur in hac vita, dic 41 psalmum. Cum assidue meminisse volueris beneficiorum Dei, quæ patribus collata sunt, et exitus ex Ægypto, necnon commorationis in solitudine, et quam scilicet bonus sit Deus, quam autem ingrati homines sint, habes 43, 77, 88, 104, 105, 106, 113. Cum autem ad Deum confugeris, liberatus ab ærumnis quæ tibi acciderunt, si volueris Deo gratias agere, atque enarrare ejus erga te clementiam, habes quadragesimum quintum.

20. Sed peccasti, et pudore affectus poenitentiam agis et misericordiam flagitas, habes confessionis et poenitentis verba in psalmo quinquagesimo. Quod si apud regem iniquum calumniatorem passus es, videsque superbe insultantem calumniatorem, seccede tu, et dic ea quæ in 51 habentur. Et cum te aliqui persequuntur, et calumniantur te, velut Ziphæi et allophyli Davidem, ne moestus sis, sed Domino confidens eumque laudans recita 53 et 55. Quod

17. Όταν δὲ σαυτὸν διὰ τὴν ἀλήθειαν μισοῦμενον καὶ διωκόμενον παρὰ πάντων τῶν τε φίλων καὶ συγγενῶν βλέπῃς, μὴ τοῦτοίς μηδὲ σαυτῷ κατανοῶν ἐλιγυρήσῃς, μηδ' ἀν τοῖς γνωρίμοις ἴθης ἀποστρεφόμενους σε, πτήξῃς, ἀλλ' ἐκσταὸς ἀπὸ τούτων, καὶ σκοπῶν τὰ μέλλοντα, ψάλλε τὸν λ'. Τοὺς δὲ βαπτιζόμενους καὶ λυτρομένους ἀπὸ τῆς φθαρτῆς γενέσεως βλέπων, καὶ θαυμάζων τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ᾄδε εἰς ἐκείνους τὸν λα'. Καὶ ὅταν μὲν ψάλλῃς μετὰ πολλῶν ἐθέλῃς, τοὺς δικαίους ἄνδρας καὶ τοὺς ὀρθοὺς τῷ βίῳ συναγαγῶν, λέγε καὶ σὺ τὸν λβ'. Ἐμπροσθὺν δὲ εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ σοφῶς αὐτοὺς διαφυγῶν, καὶ ἐκκλίνας ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν, εἰ θέλῃς εὐχαριστήσαι, συγκαλέσας τοὺς πρᾶξις ἄνδρας, ἐπ' αὐτῶν ψάλλε τὸν λγ'. Καὶ ἐάν ἴθης τῶν παρανομούντων τὴν ἐπὶ τὸ κακὸν φιλονεικίαν, μὴ νόμιζε ἐν αὐτοῖς κατὰ φύσιν τὴν κακίαν εἶναι, οἷα λέγουσιν οἱ αἰρετικοί· ἀλλὰ λέγε τὸν λδ', καὶ ἔπει, ὅτι αὐτοὶ τοῦ ἁμαρτάνειν εἰσὶν αἴτιοι. Ἐάν δὲ πολλὰ πράττοντας ἄνομα τοὺς πονηροὺς βλέπῃς, καὶ ἐπαιρομένους αὐτοὺς κατὰ τῶν μικρῶν, καὶ θέλῃς παραινεῖν τισὶ μὴ προσέχειν τοῦτοίς, μηδὲ παραστῆσαι αὐτούς, διὰ τὸ ταχέως αὐτοὺς ἀποσθένυσθαι, λέγε καὶ σαυτῷ καὶ τοῖς ἐτέροις τὸν λς'.

18. Ἀλλὰ δὴ καὶ σὺ, προθέμενος προσέχειν σαυτῷ, ἐάν βλέπῃς ἐπιτιθέμενον τὸν ἐχθρὸν (τότε γὰρ μάλλον ἐπεγείρεται κατὰ τῶν τοιοῦτων), καὶ θέλῃς ἐπαλαίφειν σαυτὸν κατ' αὐτοῦ, ᾄδε τὸν λη' ψαλμὸν. Καὶ ἐάν, τῶν ἐχθρῶν ἐπιτιθεμένων, ὑπομένης τὰς θλίψεις, καὶ θέλῃς μαθεῖν τὴν ἐκ τῆς ὑπομένης ὠφέλειαν, ψάλλε τὸν λθ' ψαλμὸν. Βλέπων δὲ πολλοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς, καὶ θέλῃς ἐλεεῖσθαι αὐτούς, δύνασαι τοὺς μὲν ἤδη ἐλεήσαντας ἀποδέχεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους εἰς τὸ ποιεῖν προτρέπεσθαι, ἐν τῷ λέγειν τὸν μ'. Ἐἴτα ἐάν, πᾶν τὸν πόθον ἔχων εἰς τὸν Θεόν, ἀκούσης τῶν ἐχθρῶν ὀνειδιζόντων, μὴ ταράσῃς· ἀλλὰ συνιεὶς τὸν ἐκ τοῦ τοιοῦτου πόθου ἀθάνατον καρπὸν, παρακάλει σαυτοῦ τὴν ψυχὴν τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι, καὶ ταύτῃ ἐπικουφίζων καὶ καταπραΰνων τὰς ἐν τῷ βίῳ λύπας αὐτῆς, λέγε τὸν μα' ψαλμὸν. Συνεχῶς δὲ ἀναμνησθεσθαι θέλων τὰς εὐεργασίας τοῦ Θεοῦ τὰς γενομένας εἰς τοὺς πατέρας, καὶ περὶ τῆς ἐξόδου τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς, πῶς τε ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθός, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀχάριστοι, ἔχεις τὸν μγ'. καὶ τὸν οζ', καὶ πη', καὶ τὸν ρδ', καὶ τὸν ρε', καὶ ρς', καὶ ριγ'. Καταφυγῶν δὲ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ διασωθεὶς ἀπὸ τῶν περὶ σὲ γενομένων θλίψεων, ἐάν θέλῃς εὐχαριστήσαι τῷ Θεῷ, καὶ διηγῆσθαι τὴν εἰς σὲ γενομένην φιλανθρωπίαν, ἔχεις τὸν με'.

19. Ἄλλ' ἡμαρτες, καὶ ἐντραπείας μεταγινώσκεις καὶ ἐλεηθῆναι ἀξιολός, ἔχεις τοὺς τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας λόγους ἐν τῷ ν'. Εἰ δὲ καὶ διεβλήθης πονηρῷ βασιλεῖ, καὶ ὄρῃς τὸν διάβολον κατακαυχώμενον, ἀναχώρει, καὶ λέγε καὶ σὺ τὰ ἐν τῷ να'. Καὶ ὅτε μὲν διώκῃ, καὶ διαβάλλουσί τινες παραδοῦναι σε θέλοντες, ὡς οἱ Ζιφαῖοι καὶ οἱ ἀλλόφυλοι τὸν Δαβὶδ, μὴ ἀκηδιάσῃς, ἀλλὰ θαρρῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ὕμνων αὐτὸν, λέγε τὰ ἐν τῷ νγ' καὶ νε'. Ἐάν δὲ καὶ συν-

δράμη ἑ διώκων, καὶ μὴ γινώσκων εἰσελθῆ εἰς τὸ σπη-
λαιον ἐν ᾧ καὶ σὺ κρύπτῃ, μηδ' οὕτως πτήξῃς· ἔχεις
γὰρ τοὺς ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ χρησμούς εἰς παράκλη-
σιν καὶ στηλογραφίας λόγους, τοὺς ἐν τῷ νς' καὶ τοὺς
ἐν τῷ ρμα'. Ἐάν δὲ καὶ φυλαχθῆναι τὴν οἰκίαν κε-
λεύσῃ ὁ ἐπιβουλεύων, καὶ διαφύγῃς, ἀνατίθει τῷ Κυ-
ρίῳ τὴν χάριν, ὡς ἐν στήλαις γράφων αὐτὴν ἐν τῇ
ψυχῇ, μνημόσυνον οὖσαν τοῦ μὴ διεφθάρθαι σε, καὶ
λέγε τὰ ἐν τῷ νη' ψαλμῷ. Ἐάν δὲ καὶ ὀνειδίζωσι θλι-
θόντες οἱ ἐχθροί, καὶ φλυαροῦντες διαβάλλωσιν οἱ
δοκῶντες εἶναι φίλοι, καὶ λυπηθῆς ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ
σου πρὸς ἄλλιον, ἀλλὰ δύνασαι παρακαλεῖσθαι ὁμῶν
καὶ σὺ τὸν Θεόν, καὶ λέγων τὰ ἐν τῷ νθ' ῥήματα.
Καὶ πρὸς μὲν ὑποκρινομένους καὶ ἐν προσώπῳ καυ-
χωμένους λέγε πρὸς ἐντροπὴν ἐκείνων τὸν νς' ψαλ-
μόν· πρὸς δὲ τοὺς ὀργίζοντας ἀγρίως κατὰ σοῦ, καὶ
θέλοντας λαθεῖν σου τὴν ψυχὴν, ἀντίθεος σὺ τὴν πρὸς
τὸν Θεόν σου ὑποταγὴν, καὶ θάρρει. Ὅσῳ γὰρ ἐκεῖ-
νοι μαινοῦνται, τοσοῦτω μᾶλλον ὑποτάσσου σὺ τῷ
Κυρίῳ, καὶ λέγε τὰ ἐν τῷ ξα'. Καὶ ἐάν μὲν διωκό-
μενος εἰς ἐρημίαν ἀπέλθῃς, μὴ φοβηθῆς ὡς μόνος ὢν
ἐκεῖ, ἔχων δὲ τὸν Θεόν ἐκεῖ καὶ πρὸς αὐτὸν ὀρρι-
ζων ψάλλε τὸν ξβ'. Ἐκφοβούτων δὲ τῶν ἐχθρῶν καὶ
μὴ παυομένων τοῦ ἐνεδρεῦναι, ἀλλὰ καὶ ἐξερεικνύ-
ων πᾶν κατὰ σοῦ, κἂν πλῆθος ᾧσι, μὴ ὑπενδῶς·
ββλῆ γὰρ νηπίων ἔσονται τούτων αἱ πληγαί, ψάλλον-
τάς σου τὸν ξγ', καὶ τὸν ξδ', καὶ ξθ', καὶ σ'.

A si ingruiat persecutio, et imprudens persecutor in
eam speluncam incidat, in qua tu absconderis, ne
reformidea; habes enim et in tali necessitate per-
utiles ad consolationem et tituli inscriptionis sermo-
nes in psalmis 56 et 141. Si autem iusserit perse-
cutor custodiri domum tuam, et tamen effugeris,
Deo refer gratiam, eamque in anima tua quasi in
cippo inscribe, ut memoriale sit tuæ incolumitatis,
et dic ea quæ sunt in 58. Si autem exprobreant tibi,
qui te affligunt inimici tui, et qui videntur amici
esse tui, obloquentes detraxerint, et in exercita-
tione tua ad modicum temporis contristeris, et po-
tes sane teipsum consolari hymnis Deum cele-
brando ac recitando psalmium 54. Adversus hypo-
critas et in facie gloriantes, dic ad confusionem
eorum psalmum 57. Adversus eos autem qui in te
atrociter irruunt et capere volunt animam tuam, tu
opponas illis tuam erga Deum obsequentiam, et
confide: quanto enim illi vehementius institerint,
tanto magis te Domino submittas, et dic verba 61.
Si persecutionem passus in solitudinem recesseris,
ne formides quasi solus ibi degas, cum adsit tibi
Deus, ad quem diliculo cane psalmum 62. Si ter-
reant te inimici, nec sinem faciant insidiarum, imo
adversum te omnia scrutentur, etiamsi multi fue-
rint, nequaquam cedas: nam sagittæ parvulorum
erunt plagæ eorum, canente te psalmos 63, 64,
69, 70.

κα'. Καὶ ὅταν μὲν ὁμῆσαι βούλῃ τὸν Κύριον, ᾄδε
τὰ ἐν τῷ εδ'. Ἐάν δὲ κατηχῆσαι θέλῃς τινὰς περὶ
ἀναστάσεως, ᾄδε τὰ ἐν τῷ ες'. Οἰκτιρμούς δὲ αἰτῶν
παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὕμνει αὐτὸν, ψάλλον τὸν ες'. Ὅτε
δὲ βλέπεις τοὺς μὲν ἀσεβεῖς ἐν εἰρήνῃ εὐθηνουμένους
καὶ καταθυμῶς ζῶντας τοὺς δὲ δικαίους θλιδομέ-
νους, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆς καὶ παρασαλευθῆς, λέγε
καὶ σὺ τὰ ἐν τῷ οβ' ψαλμῷ. Καὶ ὅταν μὲν ὀργισθῆ ὁ
θεὸς ἐπὶ τὸν λαόν, ἔχεις εἰς παράκλησιν περὶ τούτου
λόγους συνετοὺς τοὺς ἐν τῷ ογ'· ὅτε δὲ χρεῖα σοι
ἐφομολογήσῃς ἔστι, ψάλλε τὸν θ', οδ' καὶ ια', καὶ
ιβ', καὶ ιε', καὶ ις', καὶ ιζ', καὶ ιη', καὶ ιθ', καὶ
ια', καὶ ιβ'. Καὶ δυσωπῆσαι μὲν θέλων τὰ τῶν Ἑλ-
λήνων καὶ τὰ τῶν αἰρετικῶν, ὅτι μὴ παρ' αὐτοῖς ἐνι
θεογνωσίᾳ, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ,
δύνασαι νοῦν ᾄδειν καὶ λέγειν τὰ ἐν τῷ οε'. Τῶν δὲ
ἐχθρῶν προκαταλαβόντων τὰς διαφυγὰς, καὶ πάνυ
θλιδόμενος, κἂν παραχθῆς, μὴ ἀπαλπίσῃς, ἀλλὰ εὐ-
χου· καὶ ἐάν κρᾶζων εἰσακουσθῆς, εὐχαρίστει τῷ
θεῷ, λέγων τὰ ἐν τῷ ος'. Ἐάν δὲ ἐπιμένοντες οἱ
ἐχθροὶ ἐπιεισθῶσι, καὶ μιάνωσι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ,
τοὺς τε ἀγίους θποκτείνωσι, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν
βέβωσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα μὴ συνελκυ-
σθεῖς καταπτήξῃς αὐτῶν τὴν ὠμότητα, σύμπασχε μὲν
τοῖς πάσχουσιν, ἐντύχχανε δὲ τῷ θεῷ, λέγων τὸν οη'
ψαλμόν.

κβ'. Ἐν ἑορτῇ δὲ, θέλων ᾄσαι τῷ Κυρίῳ, συγκα-
λέσας τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους, ψάλλε τὰ ἐν τῷ π' καὶ
ιδ'. Τῶν δὲ ἐχθρῶν πάλιν ἐπισυναχθέντων πάντων
πανταχῶθεν, καὶ ἀπειλούντων κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ
θεοῦ, συνθήκας τε ποιούντων κατὰ τῆς εὐσεβείας,

21. Quando Deum celebrare volueris, recita
sexagesimum quartum. Si aliquos de resurrectione
instituas, recita 65. Postulans a Domino miseratio-
nes, lauda illum, psallens 66. Cum videris impios
in pace prospere agentes et libenter viventes, ju-
stos autem afflictos, ne scandalizeris, neque commo-
vearis, sed dic psalmum 72. Cum iratus fuerit Deus
adversus populum, habes ad consolationem illius
verba prudentiæ in 75. Quando confessione tibi opus
erit, psalle 9, 74, 91, 104, 105, et 106, et 107, et 110,
et 117, et 125, et 137. Vis gentilium et hæreticorum
opiniones confundere, et commonstrare non apud il-
los esse Dei cognitionem, sed in sola Ecclesia, potes,
consideraus, canere atque dicere quæ in septuage-
simo quinto habentur. Inimicis autem effugia præ-
occupantibus ac te summopere afflictio, licet pertur-
beris, ne animum despondeas, sed ora: et si cla-
mando exaudiare, gratias Deo age, recitans septua-
gesimum sextum. Si persistentes inimici irruerint,
et domum Dei profanaverint, sanctosque trucidarint,
illorumque corpora volucris cæli projecerint, ne his percussus reformides eorum crudelita-
tem, dole quidem miserorum vicem, ora autem
Deum, dicens septuagesimum octavum psalmum.

22. In solemnī die volens Domino canere, advo-
catis Dei servis, psalle octogesimum et nonagesi-
mum quartum. Inimicis iterum undique congrega-
tis, et domui Dei minas intentantibus, fœderaue
contra pietatem facientibus, ne animo deficias ob

eorum multitudinem et potentiam : habes quasi archoram spei verba octogesimi secundi psalmi. Quod si videris domum Dei , et æterna ejus tabernacula , atque eorum desiderio teneris , quemadmodum Apostolus , dic octogesimum tertium psalmum. Cessante tandem ira solutaque captivitate , si volueris Domino gratias agere , habes 84 et 125. Et si cognoscere velis quid intersit discriminis catholicam inter Ecclesiam et schismata , atque schismaticos confundere , dicere potes octogesimum sextum. Si velis tibi aliisque addere fiduciam ad Dei cultum , et ostendere quod spes in Deum non confundat , sed intrepidum animum reddat , lauda Deum recitans nonagesimum. Psallere vis in Sabbato ? habes nonagesimum primum.

23. Vis grátias agere Dominico die ? habes 23. Vis secunda Sabbati psallere ? dic quæ sunt in 47. Canere vis in Parasceve ? laudem habes in 92. Tunc enim peracta crucifixione , domus ædificata est , licet inimici prohibere niterentur : quare triumphale carmen Deo canere convenit , ea scilicet , quæ tunc dicta sunt in nonagesimo secundo. Si captivitate facta , excisa fuerit domus , ac rursus ædificata , cane quæ sunt in 95. Terra a bellatoribus quiescente , atque demum in pace degente , et Domino regnante , si ea de re canere velis , habes nonagesimum sextum. Vis quarta Sabbati psallere ? habes nonagesimum tertium ; tunc enim traditus Dominus ultionem de morte sumere cœpit , deque confidenter triumphare. Cum igitur legens Evangelium , videris quarta Sabbati consilium iniisse Judæos adversus Dominum : cernens tunc ipsum confidenter agere , ut pro nobis de diabolo vindictam sumat , psalle verba psalmi 93. Rursus quando videris Domini in omnia providentiam , et dominium ejus , atque volueris nonnullos in fide ejus et obedientia instituere , suadens illis ut primo confiteantur , psalle 99. Et ubi cognoveris ejus judicandi potestatem , quod scilicet misericordia judicium temperando judicat Deus , si ad eum accedere volueris , habes ad eam rem verba psalmi centesimi.

24. Cum infirma sit natura nostra , si propter vitæ angustias , quasi inops factus animo deficias , voluerisque consolationem accipere , habes psalmum 104. Et quoniam decet nos per omnia et in omnibus gratias Deo agere , cum volueris ipsum benedicere , habes ad animum tuum excitandum 102 et 103. Vis laudare Deum atque nosse quomodo et quare de causa laudandus sit , et quænam laudantem proferre doceat ? habes 104 , et 106 , et 134 , et 145 , et 146 , et 147 , et 148 , et 150. Habes fidem , sicut Dominus dixit , et credis ea quæ orando loqueris ? dic centesimum decimum quintum. Sentis te operibus tuis ascendere , ita ut dicere possis : *Quæ retro sunt obliviscor , ad ea , quæ ante sunt , extendo meipsum* ²⁰⁻²¹ ? habes ad dicendum in singulis profectibus quindecim graduum cantica.

²⁰⁻²¹ Philipp. III , 13.

A ἵνα μὴ ἀθυμήσης διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν δυναστείαν αὐτῶν , ἔχεις ὡς περ ἀγκυραν ἐλπίδος τὰ ἐν τῷ πρῶτῳ ῥήματα. Καὶ ἐάν , βλέπων τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ αἰώνια αὐτοῦ σκηνώματα , τὸν πόθον ἔχης εἰς αὐτά , ὡς εἶχεν ὁ Ἀπόστολος , λέγε καὶ σὺ τὸν πγ' ψαλμόν. Πausaμένης δὲ ποτε τῆς ὀργῆς , καὶ τῆς αἰχμαλωσίας λυθείσης , ἐάν θέλῃς εὐχαριστῆσαι , ἔχεις εἰς τὸ λέγειν τὰ ἐν τῷ πδ' καὶ ρκ'. Καὶ τὴν μὲν διαφορὰν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ σχίσματα ἐάν θέλῃς γινώσκειν , καὶ ἐντρέπειν ἐκείνους , δύνασαι λέγειν τὰ ἐν τῷ πς' γεγραμμένα. Παραθαρσύναι θέλων σαυτὸν καὶ τοὺς ἑτέρους εἰς θεοσέβειαν , καὶ ὡς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίς οὐτε καταισχύνει , ἀλλὰ καὶ ἀφοβὸν τὴν ψυχὴν κατασκευάζει , αἶνει τὸν Θεόν , λέγων τὰ ἐν τῷ ι'. Ψάλλαι θέλεις τῷ Σαββάτῳ ; ἔχεις τὸν ις'.

B γγ'. Εὐχαριστῆσαι θέλεις τῇ Κυριακῇ ; ἔχεις τὸν γγ'. Ἄσαι θέλεις δευτέρα Σαββάτων ; λέγε τὰ ἐν τῷ μζ'. Αἰνεῖσαι βούλεις τῇ Παρασκευῇ ; ἔχεις τὸν αἶνον ἐν τῷ ιβ'. Τότε γάρ , γενομένου τοῦ σταυροῦ , ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἠκοδομήθη , καίτοι τῶν ἐχθρῶν ἐπιχειρήσαντων κωλύσαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐπινίκιον ᾄδειν τῷ Θεῷ πρέπει τότε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ιβ'. Ἐάν δὲ καὶ , αἰχμαλωσίας γενομένης , καθαιρεθῆ ὁ οἶκος , καὶ πάλιν οἰκοδομηθῆ , ᾄδε τὰ ἐν τῷ ιε'. Τῆς δὲ γῆς κατὰστασιν λαβούσης ἀπὸ τῶν πολεμούντων , καὶ λοιπὸν ἡρεμούσης , καὶ βασιλεύσαντος τοῦ Κυρίου , ἐάν θέλῃς ἄσαι περὶ τοῦτου , ἔχεις τὸν ις'. Θέλεις τῇ τετράδι τοῦ Σαββάτου ψάλλειν ; ἔχεις τὸν ιγ'· τότε γάρ παραδοθεὶς ὁ Κύριος ἐκδικεῖν ἤρξατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην , καὶ θριαμβεύειν αὐτὸν παρήρσια. C Ὅτ' ἂν οὖν , ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον , ἴδῃς τῇ τετράδι τοῦ Σαββάτου συμβούλιον λαβόντας τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τοῦ Κυρίου , ὁρῶν αὐτὸν τότε παρρησιαζόμενον ἐν τῇ κατὰ τοῦ διαβόλου ὑπὲρ ὁμῶν ἐκδικίᾳ , ψάλλε τὰ ἐν αὐτῷ τῷ ιγ'. Πάλιν βλέπων τὴν εἰς πάντα πρόνοιαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κυριότητα αὐτοῦ , καὶ θέλων κατηχησά τινας εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν καὶ ὑπακοήν , πείθων αὐτοὺς πρῶτον ἐξομολογεῖσθαι , ψάλλε τὸν ιθ'. Καὶ ἐάν , μαθὼν αὐτοῦ τὴν κριτικὴν δύναμιν , καὶ ὅτι ἔλεψ τὴν κρίσιν κεράσας κρίνει ὁ Κύριος , θελήσης αὐτῷ προσελθεῖν , ἔχεις εἰς τοῦτο λόγους τοὺς ἐν τῷ ρ'.

κδ'. Ἀσθενοὺς δὲ ἡμῶν τῆς φύσεως οὐσης , ἐάν διὰ τὰς συνοχὰς τοῦ βίου ὡς πτωχὸς γενόμενος ἀκηδιάσης ποτὲ , καὶ θέλῃς παρακληθῆναι , ἔχεις τὸν ρα' ψαλμόν. Καὶ ἐπειδὴ πρέπει διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν εὐχαριστεῖν ἡμᾶς τῷ Θεῷ , ὅτε θέλεις εὐλογεῖν αὐτόν , ἔχεις εἰς τοῦτο προτρέπεσθαι σαυτοῦ τὴν ψυχὴν , καὶ λέγειν τὸν ρβ' καὶ ργ'. Αἰνεῖν θέλεις τὸν Θεόν , καὶ εἰδέναι πῶς καὶ ἐπὶ τίνι δεῖ αἰνεῖν , καὶ τίνας πρέπει λέγειν τὸν αἶνον ; ἔχεις τὸν ρδ' , καὶ τὸν ρε' , καὶ ρδ' , καὶ ρμ' , καὶ τὸν ρμς' , καὶ τὸν ρμζ' , καὶ τὸν ρμη' , καὶ τὸν ρν'. Ἐχεις πίστιν , ὡς εἶπεν ὁ Κύριος , καὶ πιστεύεις ὡς εὐχόμενος λαλεῖς ; λέγε τὸν ριε'. Ἀλλὰ ἀναβαίοντα σαυτὸν ἀσθηταὶς πράξειςιν , ὥστε λέγειν· *Τὰ μὲν πίσῳ ἐπιλανθάνομαι , τοῖς δὲ ἐμπροσθεν ἐπεκτείνομαι* ; ἔχεις καθ' ἑκάστην προκοπήν εἰς τὸ λέγειν τὰς ιε' τῶν ἀναβαθμῶν ψάδας.

κε'. Ἡ χαλκωτεύθης ὑπὸ ἀλλοτρίων λογισμῶν, καὶ φθουραυτὸν ἀπαγόμενον, καὶ μετέγνωκας, παῦσαι τοῦ λοιποῦ, καὶ μένεις ἐφ' οἷς ἀμαρτάνοντα σεαυτὸν κατέλαβες, κάθου, καὶ κλαῦσον καὶ σὺ, ὡς πεποίηκεν ὁ τότε λαός, λέγων τὰ ἐν τῷ ρλς'. Τοὺς δὲ πειρασμοὺς ἠγούμενος εἶναι σου δοκιμὴν, μετὰ τοὺς πειρασμοὺς ἐὰν εὐχαριστήσῃς θελήσῃς, ἔχεις τὸν ρλγ' ψαλμόν. Συνέχη πάλιν ἀπὸ ἐχθρῶν, καὶ βυσθηναὶ θέλεις; λέγε τὰ ἐν τῷ ρλθ'. Δεηθῆναι δὲ καὶ προσεύεσθαι θέλεις; ψάλλε τὸν ε' καὶ ρμβ'. Ἐχθρὸς τύραννος ἐπανεστῆ τῷ λαῷ καὶ σοι, ὡσπερ Γολιάθ τῷ Δαβὶδ, μὴ πτήξῃς· ἀλλὰ πιστεύε καὶ σὺ, ὡς ὁ Δαβὶδ, καὶ λέγε τὰ ἐν τῷ ρμγ'. Εἶτα θαυμάζων τὰς εἰς πάντας τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας, καὶ μνημονεύων τῆς τε εἰς σὲ καὶ εἰς πάντας γενομένης ἀγαθότητος αὐτοῦ, ἐὰν θέλῃς διὰ ταῦτα εὐλογεῖν τὸν Θεόν, λέγε τὰ τοῦ Δαβὶδ ῥήματα, ἅπερ καὶ αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ ρμδ' ψαλμῷ. Ἄσαι θέλεις τῷ Κυρίῳ; ἔχεις εἰς τὸ λέγειν τὸν λβ' καὶ λζ'. Ἐὰν μικρὸς ᾖν προκριθῆς εἰς ἀρχὴν τινα τῶν ἀδελφῶν σου, μὴ ἐπαίρου κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ τῷ ἐκλεξαμένῳ Κυρίῳ διδοὺς δόξαν, ψάλλε καὶ σὺ τὸν ρνα' Ἰσὸν ὄντα τοῦ Δαβὶδ. Ἀλλὰ θέλεις ψάλλειν ἐπακοὴν ἔχοντας τὸ Ἀλληλουῖα, ἔχεις τὸν ρδ', ρε', ρς', ρια', ριβ', ριγ', ριδ', ριε', ρισ', ριζ', ριη', ριδ', ρλε', ρμε', ρμς', ρμζ', ρμη', ρμθ', ρν'.

κς'. Ὅτε δὲ θέλῃς κατ' ἴδιαν τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος ψάλλειν, ἐν ἑκάστῳ μὲν σχεδὸν εὐρίσκεις ψαλμῷ τὰ τοιαῦτα· ἔχεις δὲ μάλιστα τὸν μὲν μδ' καὶ τὸν ρθ' δηλοῦντας τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ γνησίαν γέννησιν καὶ τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν· τὸν δὲ κα' καὶ ζη' προλέγοντας περὶ τοῦ θείου σταυροῦ, καὶ ὅσην δι' ἡμᾶς ἐπιβουλὴν ἀνεδέξατο, καὶ πόσα πέπονθε· καὶ τὸν μὲν β' καὶ ρη' σημαίνοντας τὴν τε τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλὴν καὶ τὴν ἰουδαίων, καὶ τὴν Ἰούδα τοῦ Ἰσακαριώτου προδοσίαν· τὸν τε κ', καὶ μθ', καὶ σα' (καὶ) δηλοῦντας τὴν τε βασιλείαν αὐτοῦ καὶ κριτικὴν δύναμιν, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ πάλιν ἔνσαρκον παρουσίαν, καὶ τὴν κλησιν τῶν ἐθνῶν. Καὶ ὁ μὲν ιε' δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· ὁ δὲ κγ' καὶ μς' ἀπαγγέλλουσι τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνοδὸν αὐτοῦ· τὸν δὲ λβ', καὶ λε', καὶ λζ', καὶ λη' ἀναγιγνώσκων, θεωρῆσαι δυνήσῃ τὰς εἰς ἡμᾶς τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενομένης εὐεργεσίας.

κζ'. Τοιοῦτος μὲν οὖν ἐστὶ καὶ ὁ χαρακτήρ εἰς ὠφέλειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν, ἐχούσης αὐτῆς ἰδίους ψαλμοὺς, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ περὶ τῆς ἐν σώματι παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ πυκνότερας τὰς προφητείας, καθὰ προεῖπον. Διὰ τί δὲ μετὰ μέλους καὶ ψόδης ψάλλονται οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ἀναγκαῖον μὴδὲ τοῦτο παρελθεῖν. Τινὲς μὲν γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν ἀκραίων, καίτοι πιστευόντων εἶναι θεόπνευστα τὰ ῥήματα, ὅμως νομίζουσι διὰ τὸ εὐφρονον καὶ τέρψεως ἕνεκεν τῆς ἀκοῆς μελωδισθῆναι τοὺς ψαλμοὺς. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὕτως· οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ πιθανὸν ἐζήτησεν ἡ Γραφή· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὠφελείας ἕνεκεν τῆς ψυχῆς τετύπεται διὰ πάντα μὲν, μάλιστα δὲ διὰ δύο ταῦτα· πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκρεπε τὴν θείαν Γραφὴν μὴ μόνον τῇ συνεχείᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ κατὰ πλάτος φωνῇ τὸν Θεὸν ὑμνεῖν.

A 25. In captivitate redactus es ab alienis cogitationibus, atque sensisti te seductum, et penitentiam egisti, in posterum desine, atque gradum sistens ubi te peccantem deprehendisti, sede, et plora, et prout fecit olim populus, dic verba psalmi 156. Tentationes probationem esse tuam ratus, si post tentationes velis gratias agere, habes 138. Ab inimicis iterum teneris, et liberari cupis? dic verba 139. Vis supplicare et orare? psalle quintum et 142. Inimicus tyrannus surrexit in populum, et in te, sicut in David Goliath, ne timeas: sed tu quemadmodum David crede, et psalle verba 143. Deinde admirans beneficia Dei in omnes, memorque ejus erga te et erga omnes bonitatis, si propterea volueris Deo benedicere, dic Davidis verba, quæ et B ipse dixit in psalmo 144. Vis Domino canere? quæ dicas suppetunt in 92 et 97. Si cum pusillus esses prælatus sis ad usum quempiam fratrum tuorum, ne adversus illos extollare: sed gloriam Domino, qui te elegit, tribuens, psalle et tu 151, qui proprior est Davidis. Sed canere vis psalmos resonantes laudem Dei, seu habentes titulum Alleluia, habes 104, 105, 106, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 134, 135, 145, 146, 147, 148, 149, 150.

26. Cum volueris ea quæ Salvatorem proprie spectant psallere, in singulis pene psalmis hæc invenies: præcipue autem habes 44 et 109, qui præcipuam ejus ex Patre generationem, ejusque in corpore adventum significant; 21 et 68, qui de divina cruce prænuntiant, quantas pro nobis sustinuerit insidias, et quam multa passus sit; et secundum et 108, indicantes Judæorum insidias malitiamque, et Judæ Iscariotæ prodicionem; et vicesimumque, item 49 et 71, significantes regnum ejus et judicandi potestatem, necnon secundum ejus in carne ad nos adventum, et vocationem gentium. Et decimus quintus declarat ejus a mortuis resurrectionem: vicesimus tertius et quadragesimus sextus annuntiant ejus ad cælos ascensum. Cum autem legeris nonagesimum secundum, et 95, et 97, et 98, beneficia Salvatoris per cruciatum ejus nobis collata poteris contemplari.

27. Talis est character libri Psalmorum ad hominum utilitatem accommodatus; quos quidem psalmos alios ad emendationem motuum singularum animarum conscriptos esse, reliquos vero de adventu in corpore Domini nostri Jesu Christi frequentiores habere prophetias, superius diximus. Quid causæ autem sit, quod ejusmodi sermones cum modulatione et cantu psallantur, nequaquam prætermittendum est. Quidam enim inter nos simpliciores, tametsi credunt verba esse divinitus inspirata, arbitrantur tamen ob soni suavitatem voluptatemque aurium psalmos cani. At nequaquam ita se res habet; non enim suave, aut demulcens quæsit Scriptura: sed id quoque ad animæ utilitatem constitutum est, omnibus, sed duabus maxime de causis; primo, quia decuit divinam Scripturam

non compresse, sed in latitudine vocis Deum hymnis celebrare. Continua igitur oratione dicuntur legis et prophetarum verba, necnon historiarum omnes, cum Novo Testamento; fusius autem effertur psalmodiarum, odarum et canticorum verba; atque ita servatur illud, ut homines totis viribus et tota virtute Deum diligant. Secundo, quemadmodum harmonia, tibias apte componens, unum concentum efficit, ita cum in anima varii sint motus insitque vis cogitandi, concupiscendi, irascendi, ex quarum motione membrorum corporis operatio exoritur, ratio postulat hominem secum non dissentire, nec a semetipso dissidere: ita ut optima quidem cogitet, pessima vero faciat, ut Pilatus, qui dixit quidem: *Nullam causam mortis invenio in illo*²²; attamen cum Judæorum sententia convenit: aut prava concupiscat, non possit autem perpetrare, ut senes in Susannam: aut rursus a fornicatione absterneat quidem, sed furetur; aut non furetur quidem, sed occidat; aut non occidat, sed blasphemet.

28. Ne itaque aliqua hujusmodi perturbatio in nobis sit, ratio postulat, ut anima, quæ, ut ait Apostolus²³, Christi mentem habet, ea duce utatur, atque per illam animi affectus cohibeat, et corporis membris imperet, quo rationi obsequantur; ut sicut in harmonia plectrum, ita ipse homo quasi psalterium effectus, et spiritui omnino intentus, omnibus membris motibusque suis obediatur inserviatque Dei voluntati. Istiusmodi autem imperturbati et sedati animi imago typusque est harmonica illa Psalmorum lectio. Quemadmodum enim verbis, quæ proferimus, animi cogitationes prodimus atque indicamus: sic cum spiritualem in anima harmoniam, verborum modulatione, quasi symbolo significari velit Dominus, jussit ut cum modulatione psalleretur, atque psalmi cum cantu recitarentur. Et illud est animæ desiderium, ut recte affecta et composita sit, ut scriptum est²⁴: *Lætatur quis in vobis? psallat.* Hoc modo si quid in ea turbulentum, asperum et incompositum est, psalmodia mitigatur: *tristitia vero levatur psallentibus nobis: Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me*²⁵? Errorum vero suum agnoscat dicendo: *Mei autem pene moti sunt pedes*²⁶. Metum autem spe confirmabit dicens: *Dominus mihi adjutor, et non timebo quid faciat mihi homo*²⁷.

29. Qui igitur hoc modo divina cantica non legunt, non prudenter psallunt, sed sese oblectant, culpandi sane, quia *Non est speciosa laus in ore peccatoris*²⁸. Qui autem prædicto modo psallunt, ita ut verborum modulatio ex animæ numeris et ex consonantia cum spiritu proferatur, hi lingua quidem psallunt, psallentes autem et mente, non

²² Joan. xviii, 38. ²³ I Cor. ii, 16. ²⁴ Jac. v, 15. ²⁵ Psal. cxvii, 6. ²⁶ Eccli. xv, 9.

(10) Εὐθυμία, gaudium.

Κατὰ συνέχειαν μὲν οὖν εἰρηται, οἷά ἐστι τὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τὰ ἱστορούμενα πάντα, μετὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης· κατὰ πλάτος δὲ λέγεται, οἷά ἐστι τὰ τῶν ψαλμῶν καὶ ψδῶν καὶ ἁσματῶν ῥήματα· καὶ οὕτως γὰρ σωθῆσεται τὸ ἐξ ὅλης ἰσχύος καὶ δυνάμειως ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους. Δεύτερον δὲ, ὅτι, ὡσπερ ἀρμονία τοὺς αὐλοὺς συντιθεῖσα μίαν τὴν συμφωνίαν ἀποτελεῖ, οὕτως, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ διάφορα κινήματα φαίνεται, καὶ ἐστὶν ἐν αὐτῇ τὸ λογίζεσθαι, καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν, καὶ τὸ θυμοειδὲς, ἐκ δὲ τῆς τούτων κινήσεως καὶ ἡ τῶν μελῶν γίνεται τοῦ σώματος ἐνέργεια, βούλεται ὁ λόγος μὴ ἀσύμφωνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἑαυτῷ, μηδὲ διίστασθαι πρὸς ἑαυτὸν· ὥστε λογίζεσθαι μὲν τὰ βέλτεστα, πράττειν δὲ τῷ θυμῷ τὰ φαῦλα, ὡς ὁ Πιλάτος λέγων μὲν· *Οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω εἰς αὐτόν*· συντρέχων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Ἰουδαίων· ἢ ἐπιθυμεῖν μὲν τὰ φαῦλα, μὴ δύνασθαι δὲ πράττειν, ὡς οἱ κατὰ Σουσάννης πρεσβύτεροι· ἢ πάλιν μὴ μοιχεύειν μὲν, κλέπτειν δὲ· ἢ μὴ κλέπτειν μὲν, φονεύειν δὲ· ἢ μὴ φονεύειν μὲν, βλασφημεῖν δὲ.

κη'. Ἴν' οὖν μὴ τοιαύτη τις ἐν ἡμῖν παραχθὴ γίνηται, θέλει τὴν ψυχὴν ὁ λόγος ἔχουσαν Χριστοῦ νοῦν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, τοῦτω καθηγεμόνι χρῆσασθαι, καὶ ἐν τούτῳ τῶν μὲν ἐν αὐτῇ παθητικῶν κρατεῖν, τῶν δὲ τοῦ σώματος μελῶν ἄρχειν, εἰς τὸ ὑπακούειν τῷ λόγῳ· ἴνα, ὡς ἐν ἀρμονίᾳ τὸ πλῆκτρον, οὕτως αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ψαλτήριον γενόμενος, καὶ τῷ πνεύματι προσέχων ὁλοκλήρως, καὶ πᾶσι τοῖς μέλεσι καὶ τοῖς κινήμασιν ὑπακούῃ, καὶ βουλεύῃ τῷ βουλευματι τοῦ Θεοῦ. Τῆς δὲ τοιαύτης τῶν λογισμῶν ἀταραξίας καὶ ἀκύνμονος καταστάσεως· εἰκὼν καὶ τύπος ἐστὶν ἡ τῶν Ψαλμῶν ἐμμελὴς ἀνάγνωσις. Ὡσπερ γὰρ τὰ τῆς ψυχῆς νοήματα γνωρίζομεν καὶ σημαίνομεν δι' ὧν προφέρομεν λόγων, οὕτως, τῆς πνευματικῆς ἐν ψυχῇ ἀρμονίας τὴν ἐκ τῶν λόγων μελωδίαν σύμβολον εἶναι θέλων ὁ Κύριος, τετύπωκεν ἐμμελῶς τὰς ψδὰς ψάλλεσθαι, καὶ τοὺς ψαλμοὺς μετ' ᾠδῆς ἀνακινώσασθαι. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία (10) τῆς ψυχῆς, τὸ καλῶς αὐτὴν διακεῖσθαι, ὡς γέγραπται· *Εὐθυμεῖ τις ἐν ὑμῖν; ψαλλέτω.* Οὕτως τὸ μὲν ἐν αὐτῇ παραχῶδες καὶ τραχὺ καὶ ἀτακτον ἐξομαλλίζεται· τὸ δὲ λυποῦν θεραπεύεται, ψαλλόντων ἡμῶν· *Ἰνα τί περιλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἴνα τί συνταράσσεις με; Καὶ τὸ μὲν ἐσφαλμένον ἐπιγνώσεται λέγουσα· Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσφαλεῖθησαν οἱ πόδες· τὸ δὲ φοβηθὲν ἐπιβρῶσει τῇ ἐλπίδι ἐν τῷ λέγειν· Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.*

κθ'. Οἱ μὲν οὖν μὴ τούτων τὸν τρόπον ἀνακινώσκοντες τὰς θείας ψδὰς οὐ συνετῶς ψάλλουσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς μὲν τέρπουσιν, ἔχουσι δὲ μέμψιν, ὅτι *Ὁδὴ ὠραῖος αἶνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ*· οἱ δὲ κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον ψάλλοντες, ὥστε τὴν μελωδίαν τῶν ῥημάτων ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ πνεῦμα συμφωνίας προσφέρεσθαι, οἱ τοιοῦτοι

²⁷ Psal. cxvii, 6. ²⁸ Eccli. xv, 9. ²⁹ Psal. cxli, 6, 12; cxli, 5. ³⁰ Psal. cxlii, 2.

ψάλλουσι μὲν τῇ γλώσσῃ, ψάλλοντες δὲ καὶ τῷ νοῦ, ἅ μόνον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς θέλοντας ἀκούειν αὐτῶν μεγάλως ὠφελοῦσιν. Ὁ γοῦν μακάριος Δαβὶδ, οὕτως καταψάλλον τοῦ Σαούλ, αὐτὸς εὐηρέσται τῷ Θεῷ, καὶ τὸν τάρραχον καὶ τὸ μανικὸν πάθος τοῦ Σαούλ ἀπήλαυε, καὶ γαληνῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παρεσκεύαζεν. Οὕτως οἱ ἱερεῖς ψάλλοντες, εἰς ἀταραξίαν τὰς ψυχὰς τῶν λαῶν καὶ εἰς ὁμόνοιαν αὐτὰς τῶν ἐν οὐρανοῖς χορευόντων προσεκαλοῦντο. Τὸ ἄρα μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς ψαλμοὺς οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδὴ, ἀλλὰ τεκμήριον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν. Καὶ ἡ ἐμμελής δὲ ἀνάγνωσις σύμβολόν ἐστι τῆς εὐρύθμου καὶ ἀχειμάστου καταστάσεως τῆς διανοίας. Καὶ γὰρ τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν κυμβάλοις εὐφχοῖς καὶ κιθάρῃ καὶ δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, σύμβολον πάλιν ἦν καὶ σημαντικὸν τοῦ συγκεῖσθαι μὲν νομίμως τὰ μέλη τοῦ σώματος ὡς χορδὰς, τοὺς δὲ λογισμοὺς τῆς ψυχῆς ὡς κύμβαλα γίνεσθαι, καὶ λοιπὸν τῇ ἡχῇ καὶ τῷ νεύματι τοῦ πνεύματος ταῦτα πάντα κινεῖσθαι καὶ ζῆν ὥστε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῷ πνεύματι τὸν ἄνθρωπον ζῆν μὲν, καὶ τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦν. Οὕτως γὰρ καὶ καλῶς ψάλλον ῥυθμίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὥσπερ ἐξ ἀνισότητος εἰς ἰσότητα ἄγει ὥστε ἐν τῷ κατὰ φύσιν αὐτὴν ἐστηκυίῳ μὴ πτοεῖσθαι ὑπότινος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εὐφραντάσιον γίνεσθαι, καὶ πλεον αὐτὴν λαμβάνειν πόθον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Τῇ γὰρ τῶν ῥημάτων μελωδία συνδιατιθεμένη ἐπιλανθάνεται τῶν παθῶν, καὶ χαίρουσα βλέπει πρὸς τὸν νοῦν τὸν ἐν Χριστῷ, λογιζομένη τὰ βέλτεστα.

λ'. Δεῖ τοίνυν, ὡ τέκνον, τῶν ἐντυγχανόντων ἕκαστον ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἐντυγχάνειν μὲν ἅπασιν γενεαῖς τοῖς ἐν αὐτῇ θεοπνεύστοις οὔσι, λαμβάνειν δὲ λοιπὸν ἀπ' αὐτῶν ὡς ἐκ παραδείσου καρπῶν ὠφελείας, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἑαυτὸν ἔχοντα συνορᾶ. Ἐγοῦμαι γὰρ ἐν τοῦτοις τοῖς λόγοις τῆς βίβλου τὸν πάντα βίον τῶν ἀνθρώπων, τὰς τε τῆς ψυχῆς διαθέσεις, καὶ τὰ τῶν λογισμῶν κινήματα μεμετρησθαι καὶ περιέχασθαι· καὶ μηδὲν πλεον τούτων ἐν ἀνθρώποις εὐρίσκεισθαι. Εἴτε γὰρ μετανοίας ἢ ἐξομολογησεως χρεία, ἢ θλίψις καὶ πειρασμὸς κατέλαθεν, ἢ ἰδιώθη τις, καὶ ἢ ἐπιβουλεύμενος ἐρρύθη, εἰ δὲ καὶ περιλυπὸς τις γέγονεν καὶ ταρατταται, καὶ πάσχει τι τοιοῦτον, ὅσον ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἴρηται, ἢ

καὶ συνορᾶ ἑαυτὸν μὲν προκόπτοντα, τὸν δὲ ἐχθρόν καταργούμενον, ἢ καὶ ἀνέσαι καὶ εὐχαριστῆσαι, καὶ εὐλογεῖν βούλεται τὸν Κύριον, ἔχει τὴν διδασκαλίαν τούτων ἐν τοῖς θείοις ψαλμοῖς. Ἐκλεγέσθω γὰρ τὰ ἐν αὐτοῖς περὶ ἑκάστου τούτων εἰρημένα, καὶ οὕτως ὡς περὶ ἑαυτοῦ γεγραμμένα λέγων, καὶ συνδιατιθέμενος τοῖς γεγραμμένοις, ἀναφέρει τῷ Κυρίῳ.

λα'. Μὴ περιβαλλέτω μέντοι τις αὐτὰ τοῖς ἐξωθεν πιθανοῖς ῥήμασι, μηδὲ πειραζέτω τὰς λέξεις μεταποιεῖν ἢ ἄλλως ἐναλλάσσειν· ἀλλ' οὕτως ἀτεχνῶς τὰ γεγραμμένα λεγέτω καὶ ψαλλέτω, ὥσπερ εἴρηται, ὅπερ τοῦ καὶ τοὺς διακονήσαντας ἀνθρώπους αὐτὰ

A sibi solum, sed etiam audire eos volentibus magne sunt utilitati. Beatus igitur David, cum eo modo Saul psalleret, non solum Deo placebat, sed et perturbationem et furoris morbum ex Saule abigebat, parabatque illius animæ tranquillitatem²⁰. Ita quoque sacerdotes dum psallerent, populorum animos ad tranquillitatem advocabant et ad concordiam cum iis qui in caelis choreas agunt. Quod itaque cum modulatione psalmi dicantur, id non sit ex suavis concentus studio, sed signum est harmoniæ cogitationum animæ. Harmonicaque lectio indicium est animæ recte compositæ atque tranquillæ. Etenim Deum laudare in cymbalis bene sonantibus, in cithara et decachordo psalterio²⁰, argumentum illud erat et signum membra corporis, iustar chordarum, rite composita esse, cogitationesque animæ sicut cymbala esse, ac denique sono, et nutu spiritus hæc omnia moveri et vivere; ac proinde, secundum quod scriptum est²¹, *spiritus quidem hominem vivere, et facta corporis mortificare*. Quamobrem qui recte psallit, animam suam componit, et quasi ex inæqualitate ad æqualitatem adducit; ita ut secundum naturam consistens a nullo perterreatur, quin potius phantasiis tranquilla evadat, et majori futurorum desiderio afficiatur. Sacrorum namque verborum modulatione recte composita, passionum suarum obliviscitur, et læta respicit ad intellectum eorum quæ sunt in Christo, optima quæque cogitans.

30. Oportet igitur, o filii, ut quisquis hunc librum legit, legat quidem sincere et probo animo omnia quæ in illo habentur, utpote divinitus inspirata, ac demum ex illis, veluti ex horti fructibus, eos decerpit quos sibi utiles et necessitatibus suis ac commodos esse perspexerit. Existimo namque in hujusce libri verbis, omnem humanam vitam animæque affectiones, cogitationumque motus contineri atque describi, nihilque iis amplius in hominibus reperiri. Nam sive pœnitentia sive confessione sit opus, sive tribulatio aut tentatio apprehenderit, sive quis persecutionem passus, sive ab insidiis liberatus, sive mœstus aut turbatus sit, aut aliquid hujusmodi patiat, quemadmodum superius dictum est, aut si videt se quidem proficere, hostem vero destrui, sive laudare, sive gratias agere, sive Domino benedicere velit, habet horum doctrinam in divinis psalmis. Licet enim illi in singulis, quod voluerit ex supradictis eligere, et quasi de se dicta essent, ea recitare; ac perinde affectum atque scriptum eat, ea ipsa Deo referre.

31. Ne quis autem ea sæcularis eloquentiæ verbis exornare aggrediatur, neque conetur quispiam dicta transponere, aut ullatenus immutare; sed sine ullo artificio, prout dicta sunt, ea recitet, et psallat, ut sancti viri, qui ea ipsa nobis, ut mini-

²⁰ 1 Reg. xvi, 23. ²¹ Psal. ci, 3-5. ²² Rom. viii, 15.

atri, tradidere, sua agnoscens verba, nobiscum orent; imo potius ut Spiritus, qui in sanctis locus est, ibi conspiciens verba sua illis inspirata, nobis opituletur. Quanto enim præstantior est sanctorum vita aliorum vita, tanto excellentiora eorum verba sermonibus nostris, atque efficaciora esse jure quis dixerit. His enim Deo placuerunt; et hæc dicentes, ut ait Apostolus ²²: *Vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.*

52. Unusquisque igitur hæc jam dicens confidat fore, ut per ea Deus supplicantes auditurus sit: sive enim tribulatur, qui hæc dicit, magnam percipiet in ipsis consolationem; sive tentatur, aut persecutionem patitur, qui ita psallit, probatior apparebit, atque a Domino protegetur, qui etiam hæc proferentem defendit; his diabolus fugabit, dæmonesque ejus abiget. Hæc porro dicens, si quidem peccaverit, sese ad pudorem vertet, atque peccandi finem faciet; si non peccaverit, se lætum conspiciet, quia iis quæ ante sunt, extenditur, atque oppugnatus ita psalmodum vi prævalebit; non commovebitur autem in æternum a veritate: imo deceptores, et qui eum in errorem deducere tentaverint, coarquet; et hujus rei sponsor non homo est, sed ipsa divina Scriptura. Deus enim præcepit Moysi ²³, ut magnam Odam conscriberet, doceretque populum; atque eum, qui princeps constitutus esset, jubet scribere Deuteronomium ²⁴, et illud præ manibus habere, semperque ejus verba meditari, quippe sufficientia sunt tum ad virtutis commotionem, tum ad opem iis ferendam, qui sincero animo meditati ea fuerint. Sane cum in terram promissionis ingressus est Jesus Nave, conspectis gentium castris, regibus Amorrhæorum omnibus ad bellum congregatis, vice telorum gladiatorumque Deuteronomium legit ad aures omnium, verbaque legis in memoriam revocavit ²⁵, atque cum iis populum ceu armis instruxisset, inimicos superavit. Rex autem Josias, invento libro, et ad omnium aures perlucio ²⁶, non ultra inimicos reformidavit. Et si quando bellum populo ingrueret, arca, quæ legis volumina continebat, omnes præcedebat, et id illis æque ad subsidium sufficiebat, ac quælibet acies, nisi quoddam inter hajulos ejus aut inter populum esset peccatum, aut hypocrisis, quæ prævaleret. Fide namque et probo sinceroque affectu est opus, ut lex in iis, quæ in votis sunt, suffragetur.

33. Ego certe, aiebat senex, audivi a prudentibus viris, quod olim in Israele sola Scripturarum le-

A επιγινώσκοντας τὸ ἐαυτῶν συνεύχεσθαι ἡμῖν· μᾶλλον δὲ ἵνα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ λαλήσαν ἐν τοῖς ἁγίοις, θεωροῦν τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους ἐνηχηθέντας ἐκείνοις, συναντιλαμβάνηται ἡμῖν. Ὅσῳ γὰρ τῶν ἁγίων ὁ βίος βελτίων τῶν ἄλλων ἐστὶ, τοσούτῳ καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ῥήματα τῶν παρ' ἡμῶν συντιθεμένων βελτίονα καὶ ἰσχυρότερα ἂν τις εἴποι δικαίως. Ἐν τούτοις γὰρ εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, καὶ ταῦτα λέγοντες, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· *Κατηγωνίσαντο βασιλείας, ἐπράξαν δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔσφαξαν στόματα λέόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἐφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλίναν ἄλλοτρίων, ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν.*

B αὐτῶν. λβ'. Οὐκοῦν καὶ νῦν ταῦτα λέγων ἕκαστος ἴστω θαρβῶν, ὅτι δι' αὐτῶν ταχέως ὁ Θεὸς ἐπακούσεται τοὺς δεομένους· εἴτε γὰρ θλίβεται λέγων ταῦτα, μεγάλην ἔσται τὴν ἐν αὐτοῖς παράκλησιν· εἴτε πειράζεται καὶ διώκεται ψάλλον οὕτως, δοκιμώτερος ἀναφανήσεται, καὶ σκεπασθήσεται παρὰ τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὸν εἰπόντα ταῦτα σκεπάσαντος· ἐν τούτοις τὸν μὲν διάβολον ἀνατρέψει, τοὺς δὲ δαίμονας αὐτοῦ σθήσει. Ταῦτα λέγων εἰ μὲν ἡμαρτεν, ἑαυτὸν ἐντρέψει καὶ παύσεται· εἰ δὲ μὴ ἡμαρτεν, ἔσται ἑαυτὸν χαίροντα, ὅτι τοῖς μὲν ἐμπροσθεν ἐπεκτείνεται, καὶ ἀγωνιζόμενος μὲν ἰσχύσει ψάλλον οὕτως, οὐ σαλευθήσεται δὲ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπατώντας καὶ πλανῶν ἐπιχειροῦντας ἐλέγξει· καὶ τούτου οὐκ ἀνθρώπος ἐγγυητής, ἀλλ' αὐτὴ ἡ θεία γίνεται Γραφή. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο τῷ Μωϋσῆϊ γράψαι τὴν μεγάλην ᾠδὴν, καὶ διδάξει τὸν λαόν· τὸν τε καθιστάμενον ἀρχοντα κελεύει γράψαι τὸ Δευτερονόμιον, ἔχειν τε τοῦτο μετὰ χεῖρας, καὶ μελετᾶν αὐτὸ ἐν αὐτῷ ῥήματα, ὡς ἀρκούντων τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων πρὸς τὰ ὑπόμνησιν ἀρετῆς, καὶ βοήθειαν φέρειν τοῖς γνησίως αὐτοὺς μελετώσιν. Ἀμέλει ὀπηνίκα εἰς τὴν γῆν εἰσῆλθεν ὁ τοῦ Ναυῆ, βλέπων τὰς τῶν ἐχθρῶν διατάξεις, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων πάντας συναλθόντας εἰς πόλεμον, αὐτὸς ἀνθ' ἑκίων καὶ ξιφῶν τὸ Δευτερονόμιον ἀναγνοὺς εἰς τὰ ὦτα πάντων, τὰ τε ῥήματα τοῦ νόμου ὑπομνήσας, καὶ τούτοις τὸν λαὸν καθοπλίσας, περιγέγονε τῶν πολεμίων. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωσίας, εὐρεθέντος τοῦ βιβλίου, καὶ ἀναγνώσθέντος εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς, οὐκέτι τοὺς ἐχθροὺς ἐφοβέτο. Καὶ εἴ ποτε δὲ πόλεμος ἦν τῷ λαῷ, ἢ κισιῶδες ἔχουσα τὰ πυξία τοῦ νόμου προῦδεν πάντων, καὶ ἠρκίετο τούτοις ἀντὶ πάσης παρατάξεως εἰς βοήθειαν, εἰ μὴ τις ἦν παρὰ τοῖς βασιτάξουσι καὶ ἐν τοῖς λαοῖς προκρατήσασα ἀμαρτία καὶ ὑπόκρισις. Πίστως γὰρ καὶ γνησίας διαθέσεως χρεία, ἵνα ὁ νόμος εἰς τὰ κατ' εὐχὴν συνεργάσῃται.

D λγ'. Ἐγὼ γοῦν, ἔλεγεν ὁ γέρον, ἤκουσα καὶ παρὰ φρονίμων ἀνδρῶν, ὡς ἄρα τὸ παλαιὸν ἐν τῷ

²² Hebr. xi, 33-35. ²³ Deut. xxxi, 19. ²⁴ Deut. xvii, 18. ²⁵ Josue viii, 34, 35. ²⁶ IV Reg. xxi, 8-11.

Ἰερὰν, μόνον ἀναγινώσκοντες τὰς Γραφάς, ἰδίωκον δαίμονας, καὶ ἠλέθον τὰς παρ' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους γινόμενας ἐπιβουλὰς. Ὅθεν καὶ καταγνώσεως πάσης ἀξίους εἶναι ἔλεγε τοὺς ταῦτα μὲν ἀφιέντας, συντιθέντας δὲ ἑαυτοῖς ἔξωθεν πῦθνα ῥήματα, καὶ ἐν τούτοις ἐξορκιστὰς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντας. Μᾶλλον γὰρ καίλουσι, καὶ παρέρχουσι ἑαυτοὺς ἐκείνους εἰς τὸ χλευάζεσθαι· οἷα παρόνθασιν Ἰουδαῖοι οἱ Σκευᾶ υἱοῦ, ἐπιχειρήσαντες καὶ αὐτοὶ τὸν τρόπον τούτον ἐξορκίζεσθαι. Ταῦτα μὲν γὰρ ἀκούοντες παρὰ τῶν τοιούτων οἱ δαίμονες καίλουσι· τὰ δὲ τῶν ἁγίων ῥήματα φοβοῦνται, ἢ καὶ φέρειν αὐτὰ οὐ δύνανται. Ἔστι γὰρ ἐν τοῖς τῶν Γραφῶν ῥήμασιν ὁ Κύριος, ἐν μὴ δυνάμενοι φέρειν ἔκραζον· Δέομαι σου, μὴ με πρὸ καιροῦ βασανίσῃς· ἐκαλοντο γὰρ καὶ μόνον βλέποντες παρόντα τὸν Κύριον. Οὕτως καὶ ὁ Παῦλος παρηγγεῖλε τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν· οὕτως καὶ τοῖς μαθηταῖς ὑπατάσσετο τὰ δαιμόνια. Καὶ ἐπὶ Ἐλισσαίου ἐκ τοῦ προφήτου ἐγένετο χεῖρ Κυρίου, καὶ προσήτευσεν περὶ τῶν ὕδατων τοῖς τριῶν βασιλεῦσιν, ὅτε ἐψάλλε κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ὁ ψάλλων. Οὕτως καὶ νῦν, εἰ τις κήδεται τῶν πασχόντων, ταῦτα λέγω, καὶ μᾶλλον τὸν τε πάσχοντα ὠφελεῖ (9'), καὶ αὐτοῦ τὴν πίστιν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν ἐπιδείξει· ὥστε, καὶ ταύτην ὀρῶντα τὸν Θεόν, τελείαν τὴν θεραπείαν παρασχέει τοῖς δεομένοις. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἅγιος γινώσκων, ἔλεγεν ἐν τῷ ριγ' ψαλμῷ· Ἐν τοῖς δικαίωμασί σου μελέτησω, οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου· καὶ κλίην· *Falset hōm* μοι τὰ δικαίωμάτ' σου ἐν τόπῳ παροικίας μου. Ἐν τούτοις γὰρ καὶ σωτηρίαν ἐκέρδαιον, λέγοντες· *Ei mē dēi d rōmos sou melētē mou estī, tōte dēn ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου.* Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἐν τούτοις ἠσφαλλετο τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, λέγων· *Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ γένηται.* Ταῦτα καὶ σὺ μελετῶν, καὶ συνετῶς ἐντυγχάνων· οὕτως τοῖς ψαλμοῖς, τὸν μὲν ἐν ἐκάστῳ νοῦν ὀδηγοῦμενος ἔπὸ τοῦ Πνεύματος καταλαβεῖν δυνήσῃ. Τοιούτων δὲ καὶ σὺ ζηλώσεις βίον, οἷον ἔσχον οἱ ταῦτα θεοφοροῦμενοι λαλήσαντες ἄνδρες ἅγιοι.

²⁷ Act. xix, 14-16.

²⁸ Luc. viii, 28.

²⁹ Act. xvi, 18.

³⁰ Luc. x, 17.

³¹ IV Reg. iii, 15.

³² Psal. cxviii, 16.

³³ ibid. 54.

³⁴ ibid. 92.

³⁵ I Tim. iv, 15.

(9') Ὀφελήσαι, ed.

ADMONITIO IN EXPOSITIONES PSALMORUM.

Duplicem habemus Athanasii expositionem in Psalmos. Priorem exhibet editio Maurina et ea est ad quam hic praefatur Montfauconius, cui etiam accedunt supplementa ab ipso postmodum edita cum Athanasii *Argumento in Psalmos*. Expositionem alteram seu librum *De titulis Psalmorum* publici juris fecit Antonelli cujus Praelationem vide infra col. 597 EBR.

I. *Expositiones sancti Athanasii in Psalmos sistimus tibi, Lector erudite, illas scilicet diu expetitas, a multis laudatas, antiquae, mediae, infimae aetatis auctoribus. Quarum ἀποσπασμάτια quaedam in prius editis exstabant. Utrum vero hi commentarii idipsum sint quod liber De titulis psalmorum ab Hieronymo laudatus, ut nuperi cujusdam fert opinio, non sat exploratum est; id sane si verum esset, non commode satis inscriptio posita fuisset, cum non de titulis modo, sed etiam de versiculis omnibus hic agatur. Qui proxime secundum Hieronymum haec expositiones laudavit, est Theodoretus, si tamen quae sequuntur non sint cujusdam amanuensis regii codicis 228 antiquissimi, ubi exstant Expositiones Theodorēti in titulos psalmorum; nec illius verba sunt de psalmo cix loquentis: 'Ο δὲ ἅγιος Ἀθανάσιος οὕτω φησὶ· Ἔτην κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυ-*

ρίου διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνει, καὶ τὸν εὐαγγελικὸν αὐτοῦ νόμον τὸν (10) πάντων κυριεύσαντα τῶν ἔθνων, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν αὐτοῦ, ἧς καὶ ἀπέρχεται ὁ ψαλμὸς λέγων · *Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου · Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἐχθροὺς δὲ ὁ Ἀπόστολος δηλοῖ λέγων (11) · Ἔσχυτος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. » *Hoc est* : Sanctus autem Athanasius ita loquitur : « Hiscē verbis generationem Domini secundum carnem significat, et evangelicam ejus legem, quæ omnibus gentibus dominatur : atque ejus ascensum in cælos, quem enarrat psalmus dicendo : *Dixit Dominus Domino meo : sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quinam inimici sint, declarat Apostolus his verbis : *Novissima omnium destruetur mors* ¹⁰. » *Quem locum inferius, initio commentarii in psalmum cix, integrum legimus.**

II. *Chronicon autem Alexandrinum, septimo sæculo conscriptum, p. 225, hæc habet* : Καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐρμηνεύων τὸν ρλα' ψαλμὸν, ἔγραψεν οὕτως · Ἄνδρσθηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἐπισπεύδουσιν αὐτοῦ. Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιασματοῦ σου. Τὴν ἀγίαν αὐτοῦ σάρκα φησὶ μετ' αὐτῆς γὰρ ἀνελήφθη. Οὐ γὰρ ἀποσαρκούται εἰς τοὺς ἀγηράτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων. » *Id est* : Et sanctus Athanasius psalmum cxxxi interpretans, ita scribit : « *Surge, Domine, in requiem tuam.* Ejus in cælos ascensum cito accedere gestiunt. *Tu et arca sanctificationis tuæ.* Sanctam ejus carnem dicit, cum illa namque assumptus est; neque enim carnem dimittit per infinita sæcula sæculorum. » *Hæc porro habes in expositione ejusdem psalmi inferius, v. 8. Postrema autem verba, μετ' αὐτῆς γὰρ ἀνελήφθη, etc., desiderantur ibi, sive quia sæpe codices quibus usi sumus sententias detruunt, sive quia hæc fortasse glossema sunt auctoris Chronici. Octavo sæculo, Germanus patriarcha Constantinopolitanus in epistola ad Thomam episcopum Claudiopoleos (12) hæc affert* : Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, τὸ ψαλμικὸν ἐρμηνεύων ῥητόν· Ὁ καθήμενος ἐπὶ τὸν χερουβιμ, ἐμφάνθηθι, τοιαύτην παρὰ αὐτῶν παραδίδωσιν ἔνοιαν · Ἐκαίτοι ἐκαίμων τῶν χερουβιμ τὰ ἀρχέτυπα ἀγνωστα τὴν φύσιν ἀνθρώποις παντάπασιν ὄντα · πνεῦμα γὰρ καὶ πῦρ ὑπάρχουσι καὶ πάσης σχηματοθεσίας ἀλλότρια καὶ φύσιως. » *Hoc est* : Sed et beatus Athanasius psalmicum illud dictum explicans : *Qui sedes super cherubim, appare* ¹¹, talem de illis tradit notitiam : « *Etsi cherubinorum illorum archetypa natura sint hominibus prorsus ignota : spiritus enim et ignis sunt et aliena ab omni corporali habitu et natura.* » *Qui locus ideo non comparet in expositionibus nostris, quod ab amanuensis omisus fuerit versiculus, ut et alia multa, quod qua ratione gestum sit mox narratur. Etsi vero huic versiculo : Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, et Manasse, expositio sua adjicitur inferius, psal. lxxix, v. 5, ea certe secundam solum versiculi partem spectat, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse, nullatenus autem primam : Qui sedes super cherubim, ut hinc propalam sit omisam fuisse horum interpretationem. Item Adrianus I epistola ad Carolum Magnum (13), hunc versiculum memorans : Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges* ¹², *hæc adjicit* : « *Item sancti Athanasii De interpretatione psalmorum, inter cætera : Civitas enim Domini, quæ sursum, Jerusalem : imago autem eorum, terrestris. Quod enim dicit tale est : Quoniam terrestris, inquit, induti sunt, imaginem, et non cælestis, propter hoc ad nihilum redigentur. Audient enim illo tempore, Nescio vos* ¹³ : utpote non indutos eadem Domini imagine. » *Hæc omnia videsis psalm. lxxii, v. 20, ad hunc versum.*

III. *Ad hæc in codice Reg. 2219 explicatio illius versus* : Tu es sacerdos in æternum, ipsissimis verbis *affertur, ut legitur psal. cix, v. 4. Super hæc omnia Nicetas Heracleæ, ut habet Felckmannus inferius Monit. in Fragm., Expositiones Athanasii in Psalmos, ut nos proferimus, in Catena sua edidit, cum aliis aliorum Patrum commentariis adjunctas. Narrat Gabriel Grodecius Dantzicanus, professor Hebraicæ linguæ in Academia Lipsiana, vir doctus ac necessitudine mihi conjunctus, exstare in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensis in codice perantiquo, expositionem Athanasii in Psalmos Serviana lingua, quæ est Slavicæ dialectus, sunt autem Servii Mysiæ superioris populus; nec ambigo ex his nostris Expositionibus Slavicè versam fuisse. Hæc angari possent, verum satis superque sunt ut comprobetur Commentarium Athanasii in Psalmos omnibus fere secundum Athanasium sæculis laudatum fuisse. Neque desunt in hujusce operis decursu Athanasiani styli notæ pleræque. Num ubi occasio esse offert ut Christum comprobet esse Deum, id ille præstat, quo innuitur eo tempore hæc scripta fuisse, quo controversiæ de Christi deitate obortæ sunt. Sic Psal. xliix, v. 6, in hæc verba : Quoniam Deus judex est, sic ille arguit : Hic manifeste Christum dicit Deum : nam omne judicium dedit Pater Filio* ¹⁴. Quod si omne judicium dedit illi, et Deus judex est : ergo Christus est Deus. Similiter Christum probat esse Deum et eisdem quibus Pater nominibus ornari psal. lxxxix, v. 25.

IV. *Peculiare est Athanasio quod solo ἀγαπητοῦ nomine Unigenium Dei intelligat ejus, vocis hunc usum ex Homero confirmat ille, pag. 507. Eodem autem usu eam vocem habes in hinc Expositionibus psal. liv, v. 6 : Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπάτασεν τῷ προφήτῃ ὄρωντι τὸν Ἀγαπητὸν τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὄπρ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα. Hoc est* : Sed etiam timor et tremor prophetam invasit, cernentem dilectum (sive Unigenitum) Dei hæc ab impiis pati. *Notandum item in hinc Commentariis Filium Dei passim una voce, move-*

¹⁰ I Cor. xv, 26. ¹¹ Psal. lxxix, 20. ¹² Psal. lxxii, 2. ¹³ Matth. xxv, 12. ¹⁴ Joan. v, 22.

(10) Infra Psal. cix, v. 4, λόγος

(11) Infra βοῶν.

(12) Tom. VII Concil. p. 312.

(13) Ibid. p. 931.

γενής, significari, qua in opusculo in hæc verba, Omnia mihi sunt tradita a Patre, p. 82, passim item Christum nuncupat Athanasius. Athanasiana prorsus est cautio illa psal. cxviii, v. 173: Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σώσασαί με. Δηλοῖ γὰρ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν, ὅποιον καὶ τὸ Γενεῖσθαι μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. Hoc est: « Fiat manus tua ut salvet me. Non significat natura factam esse manum ejus, sed ejus statum erga eos qui salutem consequuntur. Quale est illud: Esto mihi in Deum protectorem. » Nam Ariani inepte ex voce γενέσθω, et ἐγένετο, concludebant Verbum fuisse factum. Miram consonantiam cum hoc loco reperies p. 368, ubi etiam illud: Fias mihi in Deum protectorem, afferatur in medium pag. item 380. Nam loca describere longum esset.

V. Jam de codicibus nobis agendum. Memoratur a Felckmanno infelicitus in Fragm. ex indice quodam M. Cresii manuscriptorum qui tum temporis Constantinopoli erant, exstare apud illustrissimum principem Jacobum Marmoretam S. Athanasii archiepiscopi Alexandrini explicationem in Psalterium Davidis.

Andreas Arnoldus, Norimbergensis, in præfatione sua ad Syntagma doctrinæ nomine Athanasii ab se editum Parisiis anno 1685, hæc habet: « Volebam me conferre ad recensenda sancti Athanasii capitula in Psalmos, sicut ex ms. antiquissimo descripseram, diversa a Latinis Angeli Politiani, et Græcis tomi II operum, nisi novæ cunctationis iter fuisset impatiens: dabo initium et finem, ut si quid monendum sit peritiores monere dignentur: Μακάριος ἄνθρωπος, ἔως, οὐκ ἐκάθισεν. Τὴν ἀρχὴν τῆς προφητείας τῷ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα τεχθῆσομένῳ ἀνατίθησιν ὁ Δαβὶδ· διὸ ἐν πρώτοις μακαρίζει τοὺς ἐν (lege εἰς) αὐτὸν ἠλπικότες. Desinit: Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Νοήσεις τὴν πνοήν, ἀφ' ἧν Μωϋσῆς ἀναγέγραπεν· ὅτι λαβὼν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, ἔπλασεν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς. Ab initio dicitur, tres fuisse ordines apud Judæos, γραμματέων nimirum, καὶ Φαρισαίων καὶ νομικῶν. Probabile est νομικοὺς istos esse Sadduceos, qui legem sine traditione sectabantur. » Hæc Arnoldus: νομικοὶ autem illi sunt legisperiti in Evangelio memorati. Hæc autem Arnoldi capitula idipsum sunt quod expositiones nostræ in Psalterium, ut liquet ex fragmento ab initio allato, nam in fine mutilæ sunt expositiones istæ. Ut augurari porro licet ex Arnoldi verbis, capitula istæ non integra erant, sed excerpta quædam ex aliqua Catena, nec tantæ molis quantæ hæc commentaria quæ nos edimus.

VI. Vir clarissimus Gabriel Grodecus, supra memoratus, cum haud ita pridem bibliothecas Italiæ illustraret, Mediolano litteras ad me misit, et, qua est erga nos humanitate, hanc manuscriptorum bibliothecæ Ambrosianæ notitiam præbuit ipsis verbis.

EX CODICE MANUSCRIPTO BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ, QUÆ EST MEDIOLANI CAR. N. N. 451, IN QUO COLLECTA SUNT OMNIA EX CODICIBUS MANUSCRIPTIS EJUSDEM BIBLIOTHECÆ HACTENUS INEDITA.

« Commentarium sancti Athanasii in Psalmos, mss. Græco-Lat. Græcum manuscriptum descriptum est ex codice bibliothecæ Regiæ in Escorial., Latine vero translatum (ut mihi referebat D. N.) ab Antonio Giggeo. Quod tamen esse non potest: nam in frontispicio hujus codicis hanc sequentem observationem reperi eadem manu scriptam qua versio illa Latina Commentarii in Psalmos.

« Vidi in bibliotheca Ambrosiana illustrissimi card. Borromæ, suggerente clarissimo doctore et linguarum orientalium peritissimo D. Antonio Giggeo, viro mihi charissimo, volumen Arabicum in-16, in charta bombacina, ut vocant, fusca, 300 et ultra annorum, in quo Arabice erant hæc duo opuscula Athanasii in Psalmos, perbrevis illa synopsis Psalmorum, aut quocunque alio modo vocetur ad Marcellinum, deinde integri commentarii perpetui in ipsos Psalmos, quos contuli cum istis Græcis, necnon cum Eclogis Catenarum. Ac licet eos laudabiles alioquin, nec indignos Athanasii offenderim, nihilominus tamen neutiquam cum istis conveniebant: solum explicatio primi versus psalmi primi quadrabat cum ecloga quadam Catenæ, quam suo loco notavi, et deinde in secundo versu.... quidem.... quadrabant omnia cum istis commentariis, sed oratione et stylo nequaquam, clareque scriptum nomen Athanasii, Athanasius (patriarcha Alexandriae.)

« In hæc observatione mentio fit Antonii Giggei, manus vero eadem cum illa versionis Latinæ: ergo neutiquam Giggeus, sed quidam alius auctor versionis istius esse debet, quem indicare mihi nemo potuit. Reperi ibi sub finem etiam quædam adnotata supra psalmum cli, cui ista nota Athanasii præfixa erat: Οὗτος ὁ ψαλμὸς καὶ ἰδιόγραφος τῷ Δαβὶδ, καὶ ἐξῶθεν τοῦ ἀριθμοῦ, ὅτι ἐμονομάχησε τὸν Γολιάθ. Incipit commentarius: Μικρὸς ἦμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου.

« Commentarius ejusdem sancti Athanasii in Cantica Mariæ sororis Moysis, et Moysis.

« Synopsis et interpretatio vocum Hebraicarum, quæ in commentariis Athanasii reperiuntur, ms. Hebræo-Latinum, ordine alphabetico. Incipit: Aaron psal. lxxvi, vers. ult. πνεῦμα, Spiritus, Πνεῦμα, sed communiter exponitur, mons, seu montanus, sicut et psal. lxxviii, 6, 7.

« Excerpta quæ ad Athanasium spectant, ex catena in Psalmos in Cod. V. A. 40 bibliothecæ Ambrosianæ ex his omnibus auctoribus collecta: Nazianzenus, Basilus, Chrysostomus, Athanasius, Nyssenus, Hezechias, Georgius, Theodoretus episcopus Cyrensis, Severus, Origenes, Didymus, Eusebius, Esdras, Eulogius, Isidorus Pelusiota, Aretas, Apollinarius, Jovius (sic scriptum τοῦ Ἰοβίου), Justinus Philosophus, Joannes Philosophus, Ephrem, Maximus, Damascenus, Augustinus, Hieronymus, Antiochus, Adrianus, Theo-

dorus Antiochenus, Nilus, Anastasius Nicænus, et Anastasius Sinaita Antiochenus, Asterius, Olympiodorus, Epiphanius, Andreas Cretensis, Andreas Cæsariensis, Cosmas Indicopleustes, Oecumenius, Marcus... Cassianus, Hippolytus Romanus, Herodianus, Thaumaturgus, præter alios anonymos, ut dicitur ibidem. Et editiones Psalmorum, seu translationes, quibus usi sunt in catena, ibidem dicitur, fuerunt Symmachi, Aquilæ, Theodotionis, et Septuaginta Interpretum. Codex originalis in pergamena antiquissimus, et diversa sunt plurima ab illis a Barbâro editis. In hac collectione Græce tantum.

« Extracta ex Catena Psalmorum in pergamento in cod. III, H. 14, ea quæ pertinent ad Athanasium Græce tantum.

« Periochæ et hypotheses breves Psalmorum, quæ attribuuntur Eusebio in codice VII, E. 18, Græce, excerptæ ex catena integra in *Psalmos* et attributa Athanasio, diversa tamen a catena Barbari Græce tantum.

« Fragmenta Athanasii ex variis catenis collecta in *Epistolas divi Pauli*, et ex catena in *libros Regum*, Græce. Subjicit auctor Latinæ versionis, quem supra indicavi :

« Ex commentario seu catena Titi Bostrensis in *Lucam*, ex Chrysostomo et aliis collecta, hæc reperi ex Athanasio, quæ postea contuli cum editis a Peltano, quæ eodem modo se habent, sed nomen Athanasii non ibi expressum, nec hic ubi desierunt, ideoque non plura descripsi, quia sublestæ essent fidei. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ γεννώμενον φησιν πρὸς τὴν Παρθένον ὁ ἀγγελος, ἵνα μὴ ἐξωθεν ἐπισηαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῆ, ἀλλ' ἐπήγαγε καὶ τὸ, ἐκ σοῦ · ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσιως τὸ γεννώμενον εἶναι πιστωθῆ · ἄγιον δὲ κληθῆσόμενον, οὐχ ὡς ἔνοικον ἐξόντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ μετοχῆς ἀγιασθῆσόμενον · ἀλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἄγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ καὶ ἵνα εἶναι. Ita se habebant tres codices in pergamena cum expresso nomine Athanasii ; hoc loco translatio Peltani non exprimit postrema fideliter. »

« Et post pauca alia fragmenta allata hæc observatio ibidem reperitur :

« In *Anthologio* quodam SS. Patrum hæc reperi ex Athanasio in littera A, ordine enim alphabetico digesta erant capita, et omnia desumpta ex veteribus Patribus, istaque erant in voce Ἀστρολογία, ut præ se fert titulus, cum titulo : Ὅτι εἰ κατὰ ἀστρολογίαν τὰ καθ' ἡμᾶς, Ἀθανασίῳ Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κατὰ Ματθαίου βίβλου. » Hæc in epistola Grodecii.

VII. Ex hisce autem unum est, quod nusquam memoratum audivimus, scilicet, *Commentarius Athanasii* in Cantica Mariæ et Mosis. Hoc autem opusculum germanumne sit ex sola lectione internosci potest, cum a nullo, quod quidem norim, antiquo laudatum fuerit. Obnixè vero postulavimus ea transmitti nobis quæ in lucubrationibus nostris desiderantur, sed cum nullus istic amanuensis Græce transcribere possit, votis nostris obsequi minime potuit vir doctissimus Muratorius. Et quantum auguror conjectura, non tanti fortasse pretii sunt cætera : nam fragmenta illa in libros Regum et in Matthæum, non ex peculiari quodam commentario in hosce libros, sed ex aliis quæ jam exstant Athanasii operibus maxima pars exscripta fuere, ut infra monemus, et experientia comprobavimus. Expositiones autem in Psalmos eadem putantur esse quæ nostræ : synopsis vero, seu interpretatio illa vocum Hebraicarum quæ in expositionibus Athanasii exstant ut vel ex prioribus verbis æstimandum relinquitur, nihili est. De reliquis si quando lucem viderint iudicium feretur.

VIII. Ad codices jam veniamus unde has Athanasii expositiones mutuati sumus : tres Regii sunt, 1807 nimirum, quem Regium primum vocamus, Reg. vero 2, 1878, Reg. 3, 1879. Regius primus est catena antiquissima ab annis plus septingentis exaratus, bonæ notæ. Incommodum tamen accidit, ut nomina scriptorum amanuensis persæpe taceret. Secundus Reg. egregie descriptus et paræ antiquitatis, minus tamen accurate exaratus nomina tamen diligenter ascribit. Tertius, qui mediam secundi partem complectitur, recens est et ex secundo exscriptus, ideoque non tanti usus. Tres item Colb. sunt, 4445, quem primum Colb. dicimus, secundum vero 4182 ; tertium in duas partes divisum, quarum prima numerum obtinet 4680, secunda vero 4681. Colbertinus autem, quem primum dicimus, librum ad Marcellinum De interpretatione Psalmorum tantum exhibet. Secundus Athanasii et Theodoretii expositiones in Psalmos, estque plus 700 annorum : tertius expositiones item Athanasii cum nonnullis cæterorum Patrum, hic mendis scatet, quingentorum circiter annorum.

Harum expositionum fragmenta quædam a Daniele Barbaro, qui postea patriarcha Aquileiensis fuit, edita fuerunt in catena Patrum Græcorum in Psalmos, Venetiis cusa anno 1569, ubi ad quinquagesimum usque psalmum duntaxat expositiones ducuntur. Et accuratior quidem in multis est Corderiana. Hinc anno 1601 ex catena Nicetæ Heracleotæ Felckmannus excerpta quædam edidit Athanasium spectantia. Postremo Corderius anno 1645 proliziorē catenam Patrum Græcorum in totum Psalterium edidit, tribus tomis comprehensam, in qua navi non pauci occurrunt. Nobile autem est illud erratum quod expositiones Theodori et Theodoretii Athanasio ascribat. Et quidem, ut auguramur, hæc lapsus causa fuit : Amanuenses ubi in catenis ad marginem nomina scriptorum notant, Athanasii nomen indicant per litteram A, cui sequentem in Athanasii nomine, Θ scilicet imponunt. Ubi autem Theodori lectio est, primam similiter Θ describunt, cui litteram Δ desuper scribunt ; hæc autem littera in codicibus proxime ad litteram A accedit, ubi igitur vidit A, ut putabat, superius Θ vero inferius describi, Athanasium his significari arbitratus est.

IX. *Hæc autem expositiones multis in locis deficiunt, quia scilicet amanuenses non omnia descripserunt, sed pauciora attulerunt quam ferrent Athanasii codices. Raro evenit ut peregrinæ interpretationes nomen Athanasii præferant, id quoad facultas tulit ad marginem notavimus. Et sane perspicue est in hisce stylum Athanasii internoscere, tum quia in argumento plerumque ceu synopsis quamdam totius psalmi ob oculos ponit, et quidem mox afferendæ interpretationi affinem, ut hac tessera facile sit vera a falsis discernere; tum quia tam perspicuus, tam brevis atque pressus in hisce est Athanasius, ut hac item in parte a cæteris perinde distingui possit. In hisce autem vulgo sententiam exponit, ut vocant spiritualem, ita ut Nicetas in catena sua Theodoretum pro litterali, Athanasium fere pro spirituali afferat. Est tamen haud raro cum litteram attingit et quidem rectissime ad scopum Prophetæ, ut nemo non æstimaturus est. Argumenta psalmorum maximi sane pretii sunt, ubi litteralem etiam sæpe mentem apprime et acute tangit antequam ad spiritualem accedat. Multa hic lectiones Aquilæ et Symmachi exstant hactenus inobservatæ a Drusio et aliis.*

Est locus psalmi LXXVII, quem aliqui æstimamus et commentum olet, illud scilicet de calamo ad versum 31. Alia fortasse nonnulla non observata a nobis fuerint quæ erudito lectori supplenda demandamus. Psal. LXXVIII, v. 17, dicitur Filius cum Patrem his verbis deprecaretur: Transeat a me calix iste, non in hypocrisi, non ut Satanam inescaret ac deciperet, non quod mundi voluntatem ut propriam efferret, ita locutum fuisse. Quibus aperte repugnat explicatio quæ exstat in libro De passione Domini tom. IV, quem inter suspectos haud injuria ablegavimus. Argum. psalmi LXX primum sub Romanis Jerosolymorum excidium memorat, quia secundum item a Romanis illatum fuit sub Adriano. Hæc de expositionibus in Psalmos satis sunt.

Secundum hanc conscriptam admonitionem litteras accepi cl. V. Antonii Muratorii, qui manu propria mihi ea exscripsit in laudatum commentarium in Canticum Mariæ sororis Mosis paucissima sane ut vides.

En igitur Commentarii nostri specimen in Canticum Deuteronomii.

Σημαίνει καὶ αὐτὴ τὴν ἔκπρωσιν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἣν παρέσχεν αὐτοῖς, καὶ τὴν εὐσπρωγὴν τῶν ἔθνῶν.

Πρόσχε, οὐρανὸν, καὶ λαλήσω, καὶ, etc.

Ἐπεὶ μέγα ἦν τὸ παράπτωμα Ἰουδαίων, καὶ ἐν οὐρανοῖς μάρτυρες οὐχ εὐρίσκοντο, τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν τὰ μεγάλα στοιχεῖα μαρτύρεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου.

Προδοκάσθω.

Πολὺς γὰρ ὡς ἕτερος, καὶ ἐπαφελὴς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καταχόμενος.

Καὶ καταθήτω.

Μετὰ πράξης καὶ ἡσυχίας, τουτέστιν ὡς ἄμβροτος ἐπ' ἀγρωστί, καὶ ὡς νιφετός.

Post duos alios versiculos subditur: Desunt reliqua, atque hic finem expositiones Athanasianæ habent.

Ex Commentario autem memorato in Psalmos, aliquot clausulas brevissimas nostris sat dissimiles misit laudatus vir, ita ut brevitatis causa non possit iudicium ferri eademne sint illæ ac expositiones nostræ. Quidquid tandem sit, cum sæpissime nostræ ab auctoribus laudentur Athanasii nomine, hinc conficitur, ipsas non vero alias esse germanas Athanasii expositiones.

ADMONITIO

In Argumentum Athanasii in Psalterium, et in supplementa subsequenta (a).

Prodit egregium in Psalmos Argumentum ex codice bibliothecæ Ambrosianæ membranaceo XI sæculi, optimæ notæ: cujus singula dicta iudicium peritiamque scriptoris arguant. Orditur autem Athanasius a Psalmorum ordine, quorum perturbatam seriem promanasse putat ex Judæorum incuria et negligentia. Paternis quippe despectis legibus, inclinanteque ad simulacrorum cultum animo, libros ac scriptores præcæ religionis interpretes pessumdederunt, ita ut multi hinc inde distracti ac vetustate pene obruti sint, magna pars etiam prorsus interierint. Sub hæc autem cum in pœnam scelerum, multis attriti eladibus, in Babyloniam victorum jussu transmigrassent, quidam inter eos propheta sacros libros colligendi curam suscepit: quos ille uti sese dabant, partesque singulas uti primo occurrebant, nec nativo ordine, digessit. Hinc Psalmorum illa confusio, hinc series perturbatio oritur. Hæc vero ex Eusebio mutuatus videtur Athanasius, cujus etiam verba plerumque transcribit. In hoc tamen paulum variat, quod restaurandæ Scripturæ operam, quam Eusebius ab Esdra susceptam ait, ipse alicui prophetarum, nullo specialim memorato, assignat.

(a) Hæc post absolutam Maurinam editionem publici juris fecit Montfauconius in Nova Bibliotheca Patrum. Argumentum in Psalterium mox sequitur; supplementa vero ex codice Ambrosiano deprompta distinctiōnis causa unctis conclusimus et priori textui inseruimus. Eoiv.

Quæ de Psalmorum auctoribus postea dicuntur, accurata sane et erudite proposita, magnam habent cum Origenis opusculo, a nobis propediem edendo (a), affinitatem. Argumentum porro suum pulcherrima admonitione claudit Athanasius, ubi qua mente Psalmi sint legendi, ascetas alloquens, etsi paucis, egregie tamen edisserit.

Supplementa Expositionum in Psalmos, ex codice Ambrosiano, dum Mediolani ageremus, exscripsimus. Estque codex ille recens, ab antiquiore Scorialensi desumptus. Nam, ut in Athanasii edito, a nobis haud ita pridem adornato, monuimus (supra, col. 53). Expositiones illæ Athanasii, non omnibus suis partibus et numeris absolutæ sunt, sed amanuensium ausibus passim truncatæ et in compendium redactæ: quædam etiam ex catenis erutæ. Nihil moror scriptorem nuperum, qui Expositiones illas in Psalmos non esse Athanasii præpopere pronuntiavit, sed nulla oblata negandi ratione. Nihil ille curavit, imo potius dissimulavit, hoc operis omnibus post Athanasium sæculis, Athanasii nomine, allatis plerumque locis ut in hodierno Commentario exstant, a plerisque scriptoribus memorari: nihil movit affinitas styli, verbaque frequentia Athanasiani usus, nihil codicum unde prodierunt vetustas: quæ sane accurato censori, antequam sententiam ferret, serio erant excutienda. Verum ille nasuti se critici partes egisse putavit, cum, missa importanc illa investigandi et disquirendi opera, incunctanter pronuntiavit, Non sunt Athanasii. Cui nos pari facilitate repouimus, Sunt Athanasii: a qua re deuvo comprobanda nos exemisti, dum nihil affers quo tot scriptorum testimonia, totque alia γνησιότητος argumenta convellas. Nemo sane nobis dicam impingat, quod ex affectu vel præjudicata opinione spuria vel dubia opera pro germanis et assertis dederimus: nam pro virili, et ut æqui ratio postulabat, νοθεύς vel γνησιότητος notas quibusque præmissimus: ac licet cuique liberum sententiæ adversum nos ferendæ arbitrium mittamus, si quis tamen hanc provinciam adeat, nonnisi excussis argumentis et notis, quas pro facultate tractatibus singulis præmissimus, iudicis et censoris partes occupet.

Lectorem monere juvat, Commentarium alium Athanasii nomine ferri in bibliotheca Justiniana Venetiis, inque Ambrosiana Mediolani, prorsus diversum ab edito, cuius initium: Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται ἐς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον. Sed cum a nemine scriptorum memoretur, vel alterius nostro gentilis opus fuerit, vel Athanasium illum magnum ementitur.

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI ARGUMENTUM IN PSALMOS.

In Hebraico libro Psalmorum, sine numeri additione omnes psalmi inscripti sunt, atque variis modis. Alii quidem una juncti, alii divisi sunt. Statim quippe ab initio primus et secundus in textu Hebraico copulantur; contra vero novus, qui apud nos conjunctus est, in Hebraico textu dividitur in duos. Totus porro Psalmorum liber in quinque partes distributus est. Observandum est autem ordinem psalmorum neququam historię et temporum seriem et rationem tenere; verum in multis mutari temporum ordinem, ut comonstrat liber Regnorum. Cum enim Judaicus populus idolorum cultui admodum addictus esset, in summam paternarum Scripturarum oblivionem venerunt, usque adeo ut ne Mosaicæ quidem legis liber compareret, nec quidpiam paternæ pietatis penes ipsos reliquum esset. Cum itaque prophetas interemissent, quod eorum impietates coarguerent, ac propterea in manus Assyriorum traditi, in captivitate abducti fuissent; sub hæc quidam propheta, qui Synagoram eorum strenue curabat, cum aliis Scripturis librum quoque Psalmorum collegit: non quod simul unoque tempore psalmos omnes repererit, sed diversis temporibus; ac primos ordine posuit eos qui primi reperti fuerant: quo factum est ut ne omnes quidem ipsius Davidis psalmi ordine ponantur, atque psalmi filiorum Core, et Assaph et Salomonis, Mosis quoque, Ætham

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ.

Ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν ἀνευ τῆς τοῦ ἀριθμοῦ προσθήκης ἀνεγράφθησαν οἱ πάντες καὶ διαφόρως: οἱ μὲν εἰσι συνημμένοι, οἱ δὲ διηρημένοι. Αὐτίκα γοῦν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεῦτερος κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν συνημμένοι: καὶ πάλιν ὁ ἕνατος, συνημμένος παρ' ἡμῶν, ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ διήρηται εἰς δύο. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος εἰς μέρη πέντε διήρηται. Παρατηρετέον δὲ, ὅτι μὴ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν τῆς ἱστορίας χρόνων ἡ τῶν Ψαλμῶν σύγκειται τάξις: ἐν ἡλικταὶ δὲ παρὰ πολλοῖς τοῖς χρόνοις, ὡς ἡ βίβλος τῶν Βασιλειῶν δηλοῖ. Πολλῆς γὰρ εἰδωλολατρείας κατακρατησάσης τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους, λήθην αὐτοῦς πεποιῆσθαι τῶν πατρικῶν Γραφῶν, ὡς μὴδὲ φαίνεσθαι βίβλον τοῦ Μωσέως νόμου, μὴδὲ μὴν τῆς τῶν πατέρων εὐσεβείας τι σῶζεσθαι παρ' αὐτοῖς. Ὅτι γοῦν καὶ τοὺς προφήτας ἀνήρουν, διελέγοντας αὐτῶν τὰς δυσσεβείας, καὶ τούτων ἕνεκα τὴν πρῶτον τῇ τῶν Ἀσσυρίων παρεδόθησαν αἰχμαλωσίᾳ: μετὰ δὲ ταῦτα τινα τῶν προφητῶν, περὶ τῆς συναγωγῆς αὐτῶν ἐσπουδαχότα, μετὰ γε τῶν λοιπῶν καὶ τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν συναγηροχέαι: οὐκ ἀθρόως εὐρόντα τοὺς πάντας, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους χρόνους: κατατάττειν δὲ ἐν πρώτοις τοὺς πρώτους εὐρισκομένους: διὸ μὴδὲ τοῦ Δαυὶδ ἐφεξῆς εὐρίσκεισθαι τοὺς πάντας, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καὶ τῶν υἱῶν Κορὲ, καὶ τοῦ Ἀσάφ, καὶ Σολομῶντος, καὶ Μωσέως, Αἰθάμ τε τοῦ Ἰσραηλίου, καὶ Αἰμάν, καὶ πάλιν τοῦ Δαυὶδ, εὐρίσκεισθαι ἀναμῆξ ἐν

(a) Vide tom. XV, inter Prolegomena. ΕΔΙΤ. ΡΑΤΑ.

ἢ βίβλῳ τεταγμένους· οὐ καθ' οὗς ἐλέχθησαν χρό-
νοι, ἀλλὰ καθ' οὗς εὗραντο. Τὸ δ' αὐτὸ εὗροις γε-
νημένον καὶ ἐν ταῖς τῶν προφητῶν περικοπαῖς.

Τοὺς δὲ μετὰ τὸν πρῶτον καὶ δωδέκατον ἀνεπιγρά-
φους ψαλμοὺς, καὶ τοὺς ἐπιγραφῆν ἔχοντας, οὐ δη-
λευντας τίνοσ εἰσίν, ἐκαίνων εἶναι παῖδες Ἑβραίων
φασί, ὧν τοῦνομα φέρεται ἐν ταῖς τῶν ἀνεπιγράφων
προτεταγμέναις. Τὸν δὲ πρῶτον καὶ δεῦτερον, ἔνα
θνας ἄμφω, τοῦ Δαυὶδ ὑπάρχειν ἠγοῦμαι, διὰ τὸ πᾶν-
τας τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῶν Ψαλμῶν ἐφεξῆς
αὐτοῦ εἶναι. Ἀπὸ γοῦν τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ μ' τοῦ
Δαυὶδ ἐπιγράφονται οἱ πάντες· διὸ μοι δοκοῦσιν ὑπάρ-
χειν τοῦ αὐτοῦ ὁ τε πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος. Πιστοῦ-
ται δὲ λόγον ἢ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων βίβλος,
ἐν ἣ εἰρηται· *Δέσποτα, σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν*
καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντι τὰ
ἐν αὐτοῖς· ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ Πνεύματος
ἁγίου στόματος παιδὸς σου Δαυὶδ εἶπών· Ἴνα τί
ἐξουάσαρ ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά· Σα-
φῶς γὰρ διὰ τούτων τὸν β' ψαλμὸν τοῦ Δαυὶδ ἐφησεν
εἶναι. Ἀποσεσωπῆσθαι δὲ εἰκὸς ἐπ' αὐτὸν τὴν τοῦ
Δαυὶδ προγραφῆν, διὰ τὸ γυμνῆν ἔχειν περὶ τοῦ Κυ-
ρίου προφητείαν, ἐν ἣ εἰρηται· Κατὰ τοῦ Κυρίου
καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Οἷς ἀκολουθῶς ἐπι-
λέγει ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τὸ· Κύριος
εἶπα πρὸς μέ· Υἱὸς μου εἶ σὺ. Φέρονται τοίνυν ψαλ-
μοὶ οἱ πάντες ρν'. Τινὲς δὲ νομιζοῦσι τοὺς πάντας
εἶναι τοῦ μακαρίου Δαυὶδ· οὐ σημαίνεται δὲ τοῦτο.
Οἱ μὲν γὰρ πάντες ἀναφέρονται τοῦ Δαυὶδ· ἐν δὲ ταῖς
ἐπιγραφαῖς δεῖκνυται τίς τίνοσ ψαλμὸν γεγένηται.
Τέσσαρες γὰρ ἄρχοντες ψδῶν ἐξελέγησαν, σπη' ἀκ-
λουθοι. Τῶν οὖν τεσσάρων ἀρχόντων παράκεινται
ψαλμοὶ, ὡς καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ διδάσκουσιν. Ὅπταν
γὰρ λέγει· Ψαλμὸς τοῖς υἱοῖς Κορέ, Αἰθάν, Ἀσάφ,
καὶ Αἰμάν· αὐτοὶ ψάλλουσιν οἱ υἱοὶ Κορέ, Αἰθάν,
Ἀσάφ, καὶ Αἰμάν. Ὅταν εἴπη, Ψαλμὸς τοῦ Ἀσάφ,
αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἀσάφ· ὅταν εἴπη, Ψαλμὸς τοῦ Ἰδι-
θούμ, αὐτὸς ψάλλει Ἰδιθούμ· ὅπταν εἴπη, τοῦ
Δαυὶδ, αὐτὸς λέγων ἦν Δαυὶδ· ἐπὶ δὲ λέγει, τῷ
Δαυὶδ, ὅπ' ἐτέρων λέγεται εἰς τὸν Δαυὶδ. Εἰσὶ μὲν
οἱ πάντες ρν', ὧν οβ' εἰσὶ τοῦ Δαυὶδ, θ' δὲ τῷ Δαυὶδ,
ιβ' τοῦ Ἀσάφ, ιβ' τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἷς τοῦ Ἰδιθούμ,
εἷς τοῦ Αἰθάν, εἷς τοῦ Αἰμάν, εἷς τοῦ Σαλομών, δύο
Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, ἀνεπίγραφοι λθ' καὶ εἷς Με-
σῶν, πάντες ρν'.

A Israelitæ, Æman, rursusque Davidis permistim po-
siti in libro occurrant; non quo tempore editi, sed
quo inventi fuere: quod ipsum in prophetarum
periodis et clausulis reperias.

Qui psalmi vero post primum et duodecimum
consequuntur sine titulo, necnon ii quibus titulus
quidem præmittitur, nec tamen indicatur quo sint
auctore editi, eorum esse dicunt Hebræi, quorum
nomen scribitur in psalmis qui titulo vacuos an-
tecedunt. Æstimo autem primum et secundum, qui
unum constituunt psalmum, Davidis esse; quia
quotquot in prima parte subsequuntur, ipsius sunt.
A tertio enim ad quadragesimum omnes Davidis
inscribuntur, quamobrem mihi ad ipsum videntur
pertinere primus atque secundus. Quam sententiam
confirmat liber Actuum apostolorum, in quo dicitur
¹¹: *Dominus tu fecisti calum et terram, et mare,*
et omnia quæ in eis sunt. Deus patrum nostrorum
qui dixisti per Spiritum sanctum per os David pueri
tui: Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt
inania? His enim perspicue dixit, psalmum secun-
dum Davidis esse. Verisimile autem est, ideo titu-
lum, Davidis, omissum fuisse in eo psalmo, quia
nudam et apertam complectitur prophetiam de Do-
mino, qua dicitur, Adversus Dominum et adversus
Christum ejus. Quibus consequenter adjicit ex ipsa
Christi persona: Dominus dixit ad me: Filius meus
es tu ¹². Omnes itaque psalmi, centum quinquaginta
feruntur. Quidam porro arbitrantur omnes beati
Davidis esse: neque tamen id aliqua nota signifi-
catur. Et verum quidem est unumquosque Davidi ascri-
bi; at in titulis indicatur quo auctore quisque psal-
mus editus sit. Nam quatuor canticorum principes,
ministri vero ducenti octoginta octo, electi fuere.
Horum quatuor principum psalmi aliquot circum-
feruntur, ut vel ipsis docetur titulis. Quando enim
dicit: *Psalmus filiis Core, Æthan, Asaph et Æman,*
ab ipsis Æthan, Asaph, Æman, filiis Core psallitur.
Cum dicit, *Psalmus Asaph;* ipse Asaph recitavit;
cum dicit, *Psalmus Idithum,* ipse Idithum psallit:
ubi dicit, *Davidis,* ipse David est qui pronuntiavit.
Cum autem dicit, *Davidi,* ab aliis recitatur psalmus
in Davidem. Sunt quidem omnes centum quinquaginta,
quorum septuaginta duo Davidis sunt, novem
Davidi, duodecim Asaphi, duodecim filiis Core, unus
Idithum, unus Ætham, unus Æman, unus Salo-
monis, unusque Mosis: omnes centum quinquaginta.

Δεῖ τοίνυν θεωρῆσαι τὸ μυστήριον τίνι λόγῳ, δια-
φόρων ψδῶν ὑπαρχόντων, καὶ μὴ πάντων τῶν ψαλ-
μῶν ὄντων Δαυὶδ, ἀναφέρεται εἰς τὸν Δαυὶδ· καὶ τοῦ-
το οὐ παραδραμοῦμεθα. Τοῦτου γὰρ χάριν ἐπιγράφη,
ἐπεὶ αὐτὸς αἴτιος γεγένηται τοῦ εἶναι ταῦτα· αὐτὸς
γὰρ ἐξελεξε τοὺς ψδῶς. Αὐτὸς τοίνυν αἴτιος γενόμενος
ἠνώθη τῆς τιμῆς ταύτης, ἵνα πάντες ὅσα εἶπαν οἱ
ἄνθρωποι εἰς τὸν Δαυὶδ καταλογισθῆ.

Animadvertendum itaque mysterium, quæ scilicet
causa sit cur, cum diversi sint cantores, neque
omnes psalmi Davidis sint, psalterium tamen ad
Davidem referatur: hæc ne silentio prætermitta-
mus. Ideo sic inscriptum fuit, quia ipse David in
causa fuit cur istæ ederentur: ipse namque can-
tores elegit. Is igitur qui causa fuit, tanto honore
dignatus est, ut quæcunque cantores dixerint, quasi
Davidis reputentur esse.

¹¹ Act. iv, 24, 25; Psal. ii, 1. ¹² Psal. ii, 2, 7.

Cum propheta esset David, atque interioribus A
apertis oculis, probe nosset malignos spiritus gau-
dere de lapsu hominum, et contra dolere quasi
victos de eorumdem resipiscentia et emendatione,
intelligibili ac spirituali modo orationes adversum
illos emittebat; ex iis hostibus qui sub aspectum
cadunt assumpta metaphora. Nisi enim hac ratione
prophetarum scopum interpretemur, non modo
nullam animæ utilitatem, ex eorum dictis, ad man-
suetudinem adipiscendam, percipiemus; verum
etiam in asperam quamdam atque evangelicæ do-
ctrinæ adversam animi durtiem ex frequentibus
adversus inimicos precibus delabemur, tantum abest
ut diligamus illos. Nam sexcenties ait David 22 :
Confundantur et pudore afficiantur omnes inimici mei,
et non confundar ego. Similia enim ne credamus
dixisse viros prophetas et amicos Dei alio quam
superius a nobis explicato more. Atque ita intelligat
oportet vir quisque sedulus ac studiosus, sicubi
imprecantem prophetam inveniat, ab hostibus qui
sub sensum cadunt ad intelligibiles inimicos facta
translatione. Demum vacare oportet ascetam singulorum
verborum intelligentiæ.

22 Psal. xxxiv, 4.

Ἐχων τοὺς ἔνδον ὀφθαλμοὺς, καὶ εἰδὼς, ὅτι χαίρουσι
τῇ πτώσει τῶν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ
πάλιν ἀντιλυποῦνται ἡττώμενα ἐπὶ τῇ διορθώσει τῶν
ἀνθρώπων, πάντως ὅτι νοητῶς τὰς κατ' αὐτῶν προσ-
ευχὰς ἐποιεῖτο, ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἔχθρῶν πρὸς αὐτὰ
μεταβαλλόμενος. Εἰ γὰρ μὴ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον
ἐκλάδωμεν τὸν σκοπὸν τῶν προφητῶν, οὐ μόνον οὐδε-
μίαν οἰκοδομήν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς εἰρημένων πρὸς
κτῆσιν πραότητος ἔξομεν, ἀλλὰ καὶ σκληρὰν τι-
να καὶ ἐναντίαν τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας διάθεσιν
ἀναληφόμεθα ἐκ τοῦ κατεύχεσθαι συγχῶς τῶν ἔχθρῶν,
καὶ μὴ ἀγαπᾶν· μυριοντάκις λέγοντος τοῦ Δαυὶδ.
Δισχυρθεῖσαν καὶ ἐντραπείησαν πάντες οἱ ἔχθροί
μου, καὶ μὴ ἀσχυρθεῖην ἐγώ. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν
πεισθεῖμεν οὕτως εἰρηκίνας ἀνδρας προφήτας καὶ
φίλους Θεοῦ, εἰ μὴ τῷ προειρημένῳ τρόπῳ. Οὕτω γὰρ
χρηνοῖεν τὸν φιλόπονον, ἔνθα ἂν ἐπαρώμενον εὐροι
προφήτην, ἐπὶ τοὺς νοητοὺς ἔχθρους ἀπὸ τῶν αἰσθη-
τῶν μεταβάλλοντα. Λοιπὸν δὴ κατασχολάζεσθαι τὸν
ἀσκητὴν παντὸς ῥήματος τὴν κατανοήσιν.

SANCTI ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

EXPOSITIONES IN PSALMOS.

PSALMUS I.

Argumentum.

Initium prophetiæ Christo ab ipso secundum car-
nem nascituro offert David. Quamobrem in primis
beatos dicit qui sperant in eo.

[Batos autem vocat eos qui non abeunt in consi-
lium impiorum, neque stant in via peccatorum ne-
que sedent in cathedra pestilentium. Nam tres or-
dines apud Judæos erant contra Salvatorem insur-
gentes, scribæ scilicet, Pharisei et legisperiti, qui
jure atque merito impii, peccatores et pestilentes
nuncupentur. Via dicitur hæc vita, quia ii qui na-
suntur, ad finem pergunt.]

1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum.*
Potest consilium impiorum cætus dici ac conventus
improbiorum. Cumque noxium sit sese impiorum
cætibus immiscere, beatum dicit eum, qui ne tan-
tillum quidem ad illorum conventus accedit. Hujus-
modi erat Joseph ab Arimathia : qui corpus Domini
ac Dei sepelivit. De illo namque dictum fuit quod
non astipularetur consilio eorum qui Jesum prodid-
ere. *Et in cathedra pestilentium non sedit.* Per ca-

C

ΨΑΛΜΟΣ Α΄.

Ἔκδοσις.

Τὴν ἀρχὴν τῆς προφητείας τῷ ἐξ αὐτοῦ τεχνησομένῳ
Χριστῷ ἀνατίθησιν ὁ Δαυὶδ. Διδὸν ἐν πρώτοις μακα-
ρίζει τοὺς εἰς αὐτὸν ἠλπικότας.

[Μακαρίους δὲ καλεῖ τοὺς μὴ πορευθέντας ἐν βουλῇ
ἀσεβῶν, μήτε μὴν στάντας ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν, μήτε
ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν καθεστηκότας. Τρία γὰρ ἦν τὰ
τάγματα παρὰ Ἰουδαίους κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπανα-
στάντα, γραμματεῖς, Φαρισαῖοι, καὶ νομικοί· οἱ καὶ
κληθεῖν εἰκότως ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ λοιμοί.
Ὅδὸς μὲν ὁ βίος εἴρηται διὰ τὴν πρὸς τὸ τέλος τῶν
γεννωμένων ἑταξίν.]

Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσε-
βῶν. Δυνατὸν δὲ βουλήν ἀσεβῶν εἰπεῖν τὴν σύνοδον
καὶ τὴν συνέλευσιν τῶν πονηρῶν. Καὶ ἐπὶ βλαβερὸν
τὸ τοῖς ἀθροίσμασι τῶν ἀσεβῶν παραβάλλειν, μακα-
ρίζει τὸν μηδὲ κατὰ ποσὸν εἰς τὸ αὐτὸν αὐτοῖς ἐρχό-
μενον. Τοιοῦτος ὑπῆρχεν ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας,
ὁ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ θάψας. Εἴρηται γὰρ
περὶ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ
τῶν Ἰησοῦ προδοτῶν. Καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ

ἐπιθίσει. Διὰ τῆς καθέδρας τὴν διδασκαλίαν δηλοῖ, ὡς φησιν· *Ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωσῆως.* Καθέδρα τοίνυν λοιμῶν ἢ διδασκαλία τῶν πονηρῶν.

Ἡμέρας καὶ νυκτός. Τὸ σύντονον δηλοῖ. Οὐ γὰρ ἡμελημένως δεῖ μελετᾶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου.

[*Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσεται ἡμέρας καὶ νυκτός.* Τῷ νόμῳ, τῷ ἀγγελικῷ δηλονότι. Τὸ σύντονον δηλοῖ· οὐ γὰρ ἡμελημένως δεῖ μελετᾶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. Οὐ γὰρ ποτὲ δεῖ τοὺς μελετᾶν, ποτὲ δὲ οὐ, ἀλλ' ἀεὶ καὶ διαπαντός τοὺς θεοὺς λόγοις προσηλωσθαι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, *ἡμέρας καὶ νυκτός.* Καλὸς τοῦ κατορθώματος ὁ μισθός· ὁ γὰρ τῷ θεῷ σχολάζων νόμῳ καὶ τοῖς ἐκ τούτου νόμοις ἀρδευόμενος. Καὶ ὕδωρ καὶ ὁ Χριστὸς τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἀνεκάλυψε εἰπὼν· *Ἐἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πίνατε.* Τῷ παρ' ὕδασι δένδρῳ ἀποικασταὶ ἀεὶ τεθῆσθαι, δεῖ βρῖθοντι τοὺς ὕδατις. Οἱ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἀθληταὶ τοὺς μὲν τῶν πόνων καρποὺς κατὰ τὸ μέλλον κομίσονται· οἷον δὲ τισὶ φύλλοις κἀντεῦθεν τῇ ἀγαθῇ ἐλπιδὶ κατασκιάζονται, καὶ κλέπτουσι τῇ ψυχαγωγίᾳ τὴν τῶν πόνων βαρύτητα. Τῷ τοιοῦτῳ πάντα εὐδωθήσεται. Οὐδὲν γὰρ ἐναντίον τοῖς θεοῖς νόμοις διενεργήσει, τῷ τοῦ νόμου βουλήματι συναρμόττων τὸ θέλημα· πρότερον ἅπαντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἶδη, καὶ τῶν θεῶν νόμον ὑποδείξας τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε· *Πάντα ὄσα ἂν ποιῇ.*]

His adjicit Dan. Barbarus: Die autem meditatatur qui in virtutibus proficit, nocte vero, qui cum perturbationes insurgunt, immotam servat animi generositatem.

Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ περνευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. Ἐξομολογήσεως, ἢ τοῦ παραβολῆς· ξύλον ὁ Χριστὸς ἀναγράφεται ἐν τῇ θεοπνευστῇ Γραφῇ, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ξύλον ζωῆς ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς.* Λέγει οὖν, ὅτι οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ σῶμα αὐτοῦ ἔσονται· μετασημασίαι γὰρ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πρὸς τὸ γενέσθαι σῶμα μωροῦ τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. *Διεξόδους δὲ τῶν ὑδάτων τὰς θείας φησὶ Γραφάς· ἐν αἷς ἀπανταχοῦ ἐστὶν εὐρεῖν Χριστὸν κηρυσσόμενον.* [*Ξύλον ζωῆς ὁ Χριστὸς, κλάδοι οἱ ἀπόστολοι, καρπὸς αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς· ὧν τὸ μὲν εἰς ὑποτύπωσιν μαρτυρίου, τὸ δὲ βαπτίσματος. Φύλλα οἱ λόγοι· καρπὸν τοῦ ξύλου νοήσεις τὴν ὀρθὴν πίστιν· φύλλα δὲ αὐτοῦ τὴν πληρωσιν τῶν ἐντολῶν. Καρπὸς καὶ οἱ σωζόμενοι, βίβλα τὸ βάπτισμα· γεωργὸς ὁ Πατήρ.] Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ. Καρπὸν τοῦ ξύλου νοήσεις τὴν πίστιν· φύλλα δὲ αὐτοῦ τὴν πληρωσιν τῶν ἐντολῶν. Καὶ τὸ πᾶλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρήσεται, οὐκ ἀποπισεῖται. Καὶ πάντα ὄσα ἂν ποιῇ κατενοδωθήσεται. Οὐ γὰρ ἐστὶ πρᾶξις τῶν κατὰ θεὸν γινομένων ἀνωφελής. [Καιρὸς τοῦ δίδοναι ἢ τοῦ λαμβάνοντος ἐπιτηδεύτης ἐστίν.]*

Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει. Διὰ τοῦτο μὲν, διὰ τὸ μὴ εἶχειν βίβλαν, ἀλλ' ὁμοίους εἶ-

⁶⁴ Matth. xxiii, 3. ⁶⁵ Joan. vii, 37. ⁶⁶ Prov. iii, 18.

A thedrum, doctrinam significat, ut ipse ait⁶⁴: *Super cathedram Moysi.* Cathedra igitur pestilentium, est doctrina iniquorum.

2. *Die ac nocte.* Fervens animi studium significat. Siquidem non est meditandum negligenter legem Domini.

[*Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* In lege, angelica videlicet. Contentionem significat ac diligentiam; non enim remisse ac negligenter oportet legem Domini meditari. Neque modo meditandum, modo supersedendum meditatione; sed semper et assidue divinis oraculis sese addicere opus est: id enim significatur hoc dicto, *die ac nocte.* Bona est merces boni operis: qui enim divinæ vacat legi, ejus fluentis irrigatur. Christus quoque doctrinam suam vocavit aquam, cum ait⁶⁵: *Si quis sitit, veniat ad me et bibat.* Ligno ad aquas posito comparatus est, quod semper floret, semper fructibus tempestivis onustum est. Nam virtutis athletæ laborum quidem fructus in futuro reportant, et, ceu quibusdam foliis inde emissis, spe bona adumbrantur, laborumque gravitatem hujusmodi recreatione suffurantur. Tali viro omnia semper prospere vertent. Nihil enim divinis legibus adversarium admittet, qui voluntati legis suam accommodat voluntatem: quia a principio ille omnes malitiæ species eliminavit, et declarata divinarum legum perfectione, ita infert: *Omnia quæcumque faciet.*]

3. *Et erit tanquam lignum quod plantatum est, etc.* Confessionis sive etiam parabolæ lignum Christus esse describitur in divinitus inspirata Scriptura, juxta illud: *Lignum vitæ est omnibus suscipientibus eam*⁶⁶. Ait igitur eos qui in Christum crediderint, corpus ejus futuros esse. Transformabit enim corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *Decursus porro aquarum, divinas vocat Scripturas: in quibus passim Christum reperire est prædicatum. Quod fructum suum dabit in tempore suo.* [*Lignum vitæ Christus, rami apostoli, fructus sanguis et aqua ex latere fluens: quorum ille quidem in formam et exemplum martyrii, illa autem baptismatis. Folia sunt sermones; fructum ligni intelligas esse rectam fidem; folia item ipsius, præceptorum observationem: fructus etiam sunt ii, qui salutem consequuntur; radix, baptisma; agricola, Pater.] Fructum ligni intelligas rectam fidem: folium autem ejus, est plena observatio mandatorum. *Et folium ejus non defluet, non decidet. Et omnia quæcumque faciet prosperabuntur.* Nulla enim secundum Deum actio utilitate caret. [Tempus daudi, accipientis opportunitas est.]*

5. *Ideo non resurgent impii in judicio.* Nimirum quia non habent radicem, sed similes sunt pulveri

terræ a ventis agitato. Ventum autem intelligas Dei A
 comminationem, qua dicit ⁸⁷ : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Qui tali audita voce jure decident, non enim constitere in Christo, qui credentium fulcrum est ac fundamentum. Nam in judicio ait, non in interrogatione. *In concilio justorum*, ait. Nam separabit justos a peccatoribus.

6. *Quoniam norit Dominus viam justorum. Novit, ibi positum est pro, honorat; secundum id quod dictum a Deo est ad Mosem ⁸⁸ : Novi te præ omnibus, quasi dicat : honoro te, et invenisti gratiam coram me.*

PSALMUS II Davidi : caret inscriptione apud Hebræos.

Argumentum.

Postquam in primo psalmo Judaicæ gentis principes vocavit impios, peccatores et pestilentes; in hoc iterum eorum opera recenset hujusmodi usus nominibus, ipsis optime congruentibus. [Postquam primum psalmum per impiorum memoriam concluderat, eorundem mentione secundum iniiit psalmum, docens supra memoratum impiorum finem eos, qui furore in Salvatore acti sunt, excepturum.]

1. *Quare fremuerunt gentes, etc.* Fremitum vocat brutam ferocitatem. Illud autem, *quare*, in communi dicitur, ut intelligatur etiam : *Quare populi meditati sunt inania?* Et qui, quæso, non inanis ipsis fuerit hujusmodi meditatio, utpote qui Salvatore generis sui non acceperint?

[Quæ, ait, causa tanti odii, ut in unum concurrant gentes et populi? Illud enim, *fremuerunt*, significat, tantum superbiebant, quod est cum timore et arrogantia turbas movere et tumultuari. Translatusque est hic loquendi modus a bruto equorum impetu, nullum decorem servante, quod Judæis contigit adversus Christum insurgentibus. Quæ causa est quod in unum concurrant gentes et populi? forte etiam Israelitas vocat gentes et populos, sive Herodem et Pilatum quasi ethnicos, Judæos ut populos memorat.]

[*Assiterunt reges terræ.* Ac si diceret, sese suoapte consilio ad id negotii destinarunt reges, Herodes nempe et Pontius Pilatus. Ita sancti apostoli in Actibus interpretati sunt.]

2. *Et principes convenerunt in unum.* Supradicti acilicet ordines : scribæ nimirum, Pharisei et legisperiti. *Adversus Dominum et adversus Christum ejus.* Insidiæ enim in Christum paratæ, in ipsum quoque Patrem vertunt. Nam si Pater in Filio et Filius in Patre, quomodo non una in utrumque vertatur contumelia?

Adjicit Daniel Barbarus : Nam præpositiones duæ, et articuli duo, duas quoque personas inducunt : Patrem nimirum, et Filium, juxta illud, quod a Christo dictum est ⁸⁹ : Qui me recipit, recipit eum qui me misit; et qui me spernit, ambos spernit.

⁸⁷ Matth. xxv, 41. ⁸⁸ Exod. xxxii, 12. ⁸⁹ Luc. x, 16.

ναί καὶ τοῦ ἁγίου ὑπὸ ἀνέμου βιπιζομένου · ἀνεμον δὲ νοή-
 σεις τὴν ἀπειλήν τοῦ Θεοῦ τὴν λέγουσαν · Πορεύεσθε
 ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι, εἰς πῦρ τὸ αἰώνιον.
 Οἱ τὴν αὐτὴν ἀκούσαντες φωνὴν καταπεσοῦνται δι-
 καίως · οὐ γὰρ ἐστῆκασιν εἰς Χριστὸν, ὅς ἐστι πι-
 στευνόντων στήριγμα καὶ θεμέλιος · τὸ γὰρ εἰς Χρισ-
 τὸν φησὶν, οὐκ εἰς ἐρώτησιν. Ἐν τῇ συναγωγῇ δικαίων,
 λέγει · ἀφορίζει γὰρ τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀμαρτω-
 λῶν

Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων. Τὸ, γινώ-
 σκει, ἀντὶ τοῦ, τιμῆ. κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Θεοῦ εἰς
 Μωσῆν · Γινώσκω σε παρὰ πάντας · ἀντὶ τοῦ τιμῶ-
 σε, καὶ εὐρεῖς χάριν ἐν ἐμοί.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀρεκλίγραφος παρ' Ἑβραίοις.
 Β.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ ἀσεβεῖς τε καὶ ἀμαρτωλοὺς
 καὶ λοιμοὺς ἀποφηνάμενος τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰου-
 δαίων ἔθνους, ἐν τούτῳ πάλιν δείκνυσιν τὰς πράξεις
 διὰ τῶν τοιούτων ὀνομάτων, ὧν γέγονασιν μέτοχοι.
 [Μνήμη τῶν ἀσεδῶν συμπεράνας τὸν πρώτον ψαλ-
 μόν, ἐκ ταύτης πάλιν τοῦ β' τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο,
 διδάσκων, ὅτι τὸ προειρημένον τῶν ἀσεδῶν τέλος
 καὶ τοὺς κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυτήσαντας ὑπέδειξε-
 ται.]

Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κεν-
 ρά; Φρύαγμα τὸ ἄλογον φρόνημα. Ἀπὸ κοινοῦ τὸ, Ἴνα
 τί, τουτέστι · Διὰ τί οἱ λαοὶ ἐμελέτησαν κενρά; Πῶς
 γὰρ οὐ κενὰ γέγονεν αὐτοῖς ἡ μελέτη μὴ δεξαμένους
 τὸν Σωτῆρα τοῦ γένους;

[Τίς, φησὶν, ἡ αἰτία τοσούτου μίσους εἰς ταυτὸ συν-
 δραμεῖν ἔθνη καὶ λαοὺς; Τὸ γὰρ, ἐφρύαξαν, κατὰ
 τοσούτο ὑπερηφανεύσαντο, σημαίνει τὸ μετ' ἐπάρ-
 σεως καὶ μεγαλαυχίας τινὸς ταράσσεσθαι καὶ θορυ-
 θεῖσθαι. Μετενεχθὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν Ἰσπαν ὀρμῆς
 ἐπ' οὐδενὶ τῶν θεόντων · ὁ συνέθη τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὶ
 Χριστοῦ. Τί τὸ αἴτιον εἰς ταυτὸ συνδραμεῖν ἔθνη καὶ
 λαοὺς; Ἐῖτε γὰρ τοὺς Ἰσραηλίτας φησὶ ἔθνη καὶ
 λαοὺς, εῖτε τοὺς περὶ Ἡρώδη καὶ Πιλάτον ὡς ἔθνη-
 κούς, καὶ λαοὺς τοὺς Ἰουδαίους.]

[*Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς.* Τὸ, παρ-
 ἔστησαν, ἀντὶ τοῦ, ἑαυτοὺς πρὸς τοῦτο ἀφώρισαν
 βασιλεῖς Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος. Οὕτως
 καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἐν ταῖς Πράξεσιν ἠρμήνευσαν.]

Καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τὰ
 προλεχθέντα τάγματα γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ
 νομικοί. Κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ
 αὐτοῦ. Ἡ γὰρ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιβουλή καὶ εἰς αὐ-
 τὸν ἀνατρέχει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ
 Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, πῶς οὐ καὶ μία ἡ εἰς
 αὐτοὺς ὑθεῖς γένοιο; ἄν;

Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν. Λαίπαι τὸ, **A** λέγοντες· ἵνα ἢ ἡ διάνοια αὐτῆ· Συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, λέγοντες· *Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν.* Οὐ γὰρ ἤθελον εἶπω τῆς ἱερᾶς γενέσθαι σαγήνης, παρὶ ἧς γέγραπται· *Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ. Καὶ ἀποβρήξωμεν ἀπ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.* Τὴν βαρύτητα τοῦ νόμου, περὶ οὗ εἶρηκε· *Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.*

[*Τὸν ζυγὸν αὐτῶν·* ἡ γὰρ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιβουλὴ καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, πῶς οὐκ ἐν μία τις εἶη ἢ εἰς αὐτοὺς ὕβρις;]

Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς. Ὡς ἀνόητα βουλευσαμένους· ὁ γὰρ ὑπ' αὐτῶν προσηλωθεὶς, καὶ θανάτῳ παραδοθεὶς, ἐν οὐρανοῖς ὦν καὶ τὰ πάντα περιέχων, κενὸς αὐτῶν καὶ ματαίως δεικνυεὶ τὰς βουλάς. Καὶ ὁ τοῦτου δὲ Πατὴρ καὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἰσπράττει δίκην. Καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς. Ἐξουθενώσει γὰρ αὐτούς, φησὶ, καὶ μισήσει καὶ ἀποστραφήσεται. [*Καταγελάσει, ἀντὶ τοῦ, μισήσει καὶ ἀποστραφήσεται.* Ἀλλ' ὁ τῶν ἐπιβουλευόντων, φησὶν, ὑψηλότερος καταγελάσει, ἦτοι γέλωτα τὴν ἐκείνων ἐπιβουλήν ἀποφανεῖ, ὡς ἀνόητος ἐπιχειροῦντων. Καὶ γὰρ μυκτηρισμὸς ἐστὶ πνεῦμα διὰ ρινῶν ἀφιέμενον εἰς ἐξουθενώσιν τῶν μεγάλα φρουατομένων. Καὶ τὸ μετὰ τῶν προθέσεων δὲ ταῦτα εἰρηθεῖαι ἐπιτατικώτερον ἔχει τὸν γέλωτα. Καὶ οὐ μόνον, φησὶ, τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς πειραθήσονται.]

Τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. Τότε, πῶς, ἢ ὅτε εἶπον· *Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν;* Τί δὲ ἐστὶ τὰ ἐν ὀργῇ παρ' αὐτοῦ λαληθέντα; ἢ τὸ· *Ὁυαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι·* καὶ τὸ· *Ἀρθήσεται ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία·* καὶ τὸ· *Καὶ ὑμῖν οὐαὶ τοῖς νομοκόις.*

[*Στρατιὰ γὰρ αὐτοὺς Ῥωμαϊκὴ ἐξηνδραποδίσατο.* Διαφέρει δὲ θυμὸς ὀργῆς, τῷ θυμῶν μὲν εἶναι ὀργὴν ἀναθυμωμένην καὶ ἐπιέκχαισμένην, ὀργὴν δὲ δρεξίν ἀντιλυπησεως. Ἀτελέστερος οὖν τῆς ὀργῆς ὁ θυμὸς, ἀποτελεσματικὸς τῆ ὀργῆς. Καὶ τοιούτων δὲ τῶν ἡμετέων τὴν ἑρμηνείαν διδάσκει τὸ τέλος τῶν πραγμάτων. Στρατιὰ γὰρ αὐτοὺς ἐπιστάσα Ῥωμαϊκὴ τὴν τε πόλιν ἐπόρθησε καὶ ἐνέπηρσε τὸν νεῖον, καὶ αὐτῶν τοὺς μὲν πλείστους θανάτῳ παρέπεμψε· τοὺς δὲ τὴν σφαγὴν ἐκφυγόντας ἐξανδραποδίσασα, δουλείᾳ παρέδωκεν. Ἐπιστήσῃ δὲ προσήκει τὸν πιστὸν, ὡς δύο προσώπων ἐφεξῆς μὲμνηται, καὶ πρῶτον μὲν Κυρίου τοῦ Χριστοῦ· *Κατὰ τοῦ Κυρίου γὰρ, εἶπα, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ·* εἶτα κατοικοῦντος ἐν οὐρανοῖς καὶ Κυρίου· *Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς·* καὶ αὐτὸς δὲ τὸ αὐτὸ διετήρησε σχῆμα.]

Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών. Ὡς ἀποβλήθεις τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ, τὴν εἰς

3. *Dirumpamus vincula eorum.* Deest illud, *dicentes*; ut hæc sit sententia: convenerunt contra Dominum et contra Christum, dicentes: Dirumpamus vincula eorum. Noluerunt enim intra sacram esse sagemam, de qua scriptum est: *Simile est regnum celorum sagemæ* 60. *Et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Gravitatem legis, de qua dixit 61: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.*

[*Jugum ipsorum.* Nam insidiæ contra Christum ad ipsum recurrunt Patrem. Si namque Pater in Filio, et Filius in Patre est, quomodo non una fuerit iis illata contumelia?]

4. *Qui habitat in cælis irridebit eos.* Tanquam stulta consulentes: qui enim ab illis confixus est et morti traditus, cum in cælis sit et omnia contineat, vana inaniaque declarat eorum consilia. Eiusque Pater, omniumque Dominus, dignas hujusce rei exposcet pœnas. *Et Dominus subsannabit eos.* Quasi nihilum despiciet, odio habebit, aversabitur.

[*Irridebit, ac si diceret, odio habebit, aversabitur.* Sed qui insidiatoribus, inquit, excelsior est, irridebit eos, sive rieu dignas eorum insidias declarabit, utpote qui stulto negotio manum admoverint. Nam subsannatio est flatus per nares emissus, ad despectum eorum qui ingentem fremitum edunt. Quod autem præpositis superioribus hæc dicantur, amplio rem præbent risus materiam. Neque id solummodo, inquit, sed iram experturi sunt.]

5. *Tunc loquetur ad eos in ira sua.* Tunc; quandoam. nisi cum dicerent, *Dirumpamus vincula eorum?* Quid autem est quod in ira sua loquetur? Illud: *Væ vobis, scribæ et Pharisei* 62; et illud: *Et vobis quoque legisperitis, væ* 63.

[*Nam Romanus exercitus in captivitatem illos abduxit.* Furor autem ab ira differt, quod furor sit velut ira ebulliens et adhuc accensa; ira autem, appetitus vindictæ. Imperfectior itaque furor est quam ira: estque ira ceu complementum. Verborumque hujusmodi interpretationem palam facit vel ipse rerum exitus. Exercitus namque Romanorum ipsos invadens urbem vastavit, atque templum incendit, et magnam partem ipsorum internecone delevit; illos autem qui mortem effugerunt, captos servituti tradidit. Animadvertat velim quisque vir fidelis, quod quasi duarum personarum mentionem deinceps faciat; primo quidem Domini Christi; siquidem, *adversus Dominum, inquit, et adversus Christum ejus;* deinde vero, ejus qui habitat in cælis et Dominus est: *Qui habitat in cælis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos;* ac rursus eodem modo assidue et consequenter procedit.]

6. *Ego autem constitutus rex ab eo super Sion.* Tanquam reprobato Israelitico populo, eodem quæ

60 Matth. xiii, 47. 61 Matth. xi, 47. 62 Matth. xxiii, 13. 63 Luc. xi, 46.

apud gentes futura erat, enarrat. Sion vero, Ecclesiam significat.

[*Dominus dixit ad me, Filius meus, etc.*, ac si diceret, Ipsa me Patris natura Filium declaravit: non jussu quodam id perficiente; sed essentia ipsa me figuram substantiæ Patris esse commonstrante. Apposito additur, *es*, quod generationem ante sæcula declarat: erat enim semper Filius. Adjecit autem illud, *hodie genui te*, ut generationem secundum carnem commonstraret: illud enim, *hodie*, tempus indicat: quare pro temporali generatione positum est. Consequenter item pro humana generatione adjiciuntur istæc, *genui te*. Hic mihi, quæso, animadvertas, quo pacto generationem unigeniti Christi sibi propriam Pater faciat.]

Et possessionem tuam terminos terræ, reges eos in virga ferrea. Id est in cruce, cujus materia lignum, cujus virtus ferrum. Juxta quosdam, Romanum imperium significat.

Adjicit Dan. Barbarus: Conterit figulus vas, quod e manibus cadit: non delens sed reformans: non aliud lutum, quam vetus, aquam tantum addens, quod et Christus fecit.

10. *Et nunc, reges, intelligite.* Id est, considerate, ad poenitentiam convertimini. *Erudimini, qui judicatis terram.* Per illud, *erudimini*, profectum significat; per illud autem, *Apprehendite disciplinam*, perfectionem.

Dan. Barbarus: De via justa, a qua qui aberrant

12. *Apprehendite disciplinam.* Evangelicam videlicet: *Et ne pereatis de via justa.* Ejus scilicet qui dixit 66: *Ego sum via.*

PSALMUS David quando fugiebat a facie Abessalom filii sui. III.

Argumentum.

Proposita psalmi inscriptio ista habet. Nam hoc est quod psalmus enuntiat, quod scilicet a Judaico populo vexetur prophetarum chorus. David enim significat *desideratus*; quod revera competit prophetarum choro. Sicut ergo Abessalom rebellionem excitare tentabat adversus patrem suum, seu Davidem; ita et Judæi contra patres suos prophetas insurrexerunt, non admittentes Dei mandata, imo vero obsistentes illis.

Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? Illud quid pro vehementer positum est.

3. *Non est salus ipsi in Deo ejus.* Deus, inquit, Deus, non salvum faciet eum. Siquidem in peccatum ejus tantum quod perpetrarat intuebantur, ejusque poenitentiam ignorabant. Hoc autem propalam facit de Davide dictum psalmum fuisse. Illud enim insurgere, proprie dicitur de iis qui antea e subditorum erant conditione, sed postea bellum excitarunt.

4. (14) *Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea.* Quia dictum jam est, hunc psalmum ex persona Domini pronuntiarī, jam dicendum est ejus

66 Joan. xiv, 6.

(14) Hæc non sunt Athanasii, sed Didymi.

α τὰ ἔθνη γενομένην αὐτὸς πίστιν αὐτοῖς δεηγέται· Σιών δὲ τὴν Ἐκκλησίαν δηλοῖ.

[*Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου, καὶ τὰ ἐξῆς· ἀντὶ τοῦ, Ἀπαφήνωτό με ἡ τοῦ Πατρὸς φύσις Υἱόν· οὐ προστάγματος ἐνεργήσαντος· ἀλλὰ τῆς οὐσίας ἀποδείξεως ἐμὲ χαρακτῆρα τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως. Καλῶς γὰρ πρόσκειται τὸ, εἰ, τὴν πρὸ αἰώνων δηλοῦν γέννησιν· ἦν γὰρ ἀεὶ Υἱός· Ἐπήνεγκε δὲ τὸ, σήμερον γεγέννηκά σε, ἵνα τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν δείξῃ· τὸ γὰρ, σήμερον, χρόνου ἐστὶ· διὸ καὶ τίθεται περὶ τῆς χρονικῆς γεννήσεως. Ἀκολουθῶν δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ καὶ τὰ ἐπαγόμενα, γεγέννηκά σε. Ὅρα πῶς; τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν οἰκαιοῦται ὁ Πάτερ τοῦ μονογενοῦς τοῦ Χριστοῦ.]*

B *Καὶ τὴν κατάδοχόν σου τὰ κέρατα τῆς γῆς, ποιμαίνεις αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.* Τουτέστιν ἐν τῷ σταυρῷ· ἡ μὲν γὰρ ὕλη ξύλου, ἡ δὲ ἰσχύς σιδηροῦ. Τινὲς δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν δηλοῦσιν.

Adjicit Dan. Barbarus: Conterit figulus vas, quod e manibus cadit: non delens sed reformans: non aliud lutum, quam vetus, aquam tantum addens, quod et Christus fecit.

Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε. Τουτέστι, νοήσατε, πρὸς μετάνοιαν ἐπιστρέφητε. Παιδεύθητε, πάντες οἱ κρινόμενοι τὴν γῆν. Τὴν μὲν προκοπὴν διὰ τοῦ, παιδεύθητε παριστέ, τὴν δὲ τελείωσιν διὰ τοῦ, ἀράξασθε παιδείας.

cadunt a via justa.

Ἀράξασθε παιδείας. Τῆς εὐαγγελικῆς δηλονότι. Καὶ ἀπολείψετε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. Τοῦ εἰρηκότος· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός.

C ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ὅπτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Γ'.

Υπόθεσις.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει οὕτως. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι περὶ ὁ χορὸς τῶν προφητῶν διώκεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεπονημένος· ὅπερ ἐστὶν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν. Ὅσοι οὖν ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἀνταρσίαν διεζήτει κατὰ τοῦ Ἰσίδου Πατρὸς, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀντιτάμενοι αὐτοῖς.

Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλιβοῦντές με; Τὸ, τί, ἀντὶ τοῦ σφόδρα καίται.

Ὅχι ἐστὶ σωτηρία αὐτῷ ἐν Θεῷ αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς φησὶν, αὐτοῦ οὐ σίσσει αὐτόν· εἰς γὰρ μόνην τὴν ἁμαρτίαν ἔδλεπον ἦν ἐπεποιήκει, ἀγνοοῦντες αὐτῷ τὴν μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ φανερώτερον δείκνυσιν ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ λέγεσθαι τὸν ψαλμόν. Τὸ γὰρ ἐπανίστασθαι κυρίως λέγεται ἐπὶ τῶν πρότερον μὲν ἐν ὑπηκόων τάξει καθιεστηκότων, μετὰ δὲ ταῦτα πόλεμον ἀραμμένων.

(14) Σὺ δέ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ, δόξα μου. Ἐπειδὴ ἐλήθη, ὡς ἐκ προσώπου Κυρίου ὁ ψαλμὸς ἀπαγγέλλεται, ῥητέον ὡς καὶ αὐτοῦ ὑφέεται ἡ

κεφαλή, ὁ Θεὸς οὐσα, ὅταν ἡ θεότης αὐτοῦ φανερά δι' ἀποδείξεως τοῖς πιστοῖς γένηται.

[Σὺ δέ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ. Πρέπουσα τῇ πίστει τοῦ προφήτου φωνή, ἀσείστως φέροντος τηλικαύτας περιστάσεις, καὶ πεποιθότος μὴ ἐγκαταλειφθήσεσθαι· ἀλλὰ πρὸς τὸ βοηθῆσαι καὶ ὑψωθήσεσθαι καὶ τὴν βασιλείαν ἀπολήψεσθαι· τοῦτο γὰρ εἶπόν τινας, ὑψῶν τὴν κεφαλὴν. Δόξα τοίνυν τοῦ δικαίου ὁ Θεός, ὃν πέποιθεν· ὃ δὲ δόξα ὁ Θεός, οὗτος ὑψοῦται τὴν κεφαλὴν.]

Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Διδάσκει ἡ λέξις, ὡς ἐν ταῖς περιστάσεσι οὐκ ἄλλω ἢ Θεῷ μόνω προσίναται θεῖ.

Adjicit Dan. Barbarus : De monte sancto, id est de

[Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Προέταξε μὲν τὴν εὐχὴν, εἶτα μετὰ τὸ διάφασμα τὴν εὐχαριστίαν, ἐπὶ τὸ τετυχημέναι ὧν ἤσθησεν. Nūn μέντοι ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς ἡμᾶς, καὶ διηγείται πῶς εὐχόμενος ἐπηκούσθη, καὶ φησι· Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Καὶ φωνὴν μὲν ὑποληπτέον τὴν νοερὰν τῆς διανοίας πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἰκεσίαν· οὐ γὰρ τὴν κραυγὴν λέγει, ἀλλὰ τὴν αὐθαίαν τῆς διανοίας εὐχὴν.

Τὸ δὲ· ἐπηκούσέ μου ἐξ ὄρους, κατὰ τὴν κατοικοῦσαν εἴρηται δόξαν. Ἐνομίζετο γὰρ ἐν τῇ Σκηνῇ κατοικεῖν, ἐπειδὴ ἐκεῖθεν καὶ οἱ χρησμοὶ τοῖς ἱερεῦσι ἐδίδοντο. Ἡ τὸ, ἐξ ὄρους ἀγίου, ἀντὶ τοῦ, ἐξ οὐρανοῦ· ὡς καὶ τὸ· Ἐν ὄρει ἀγίῳ σου· καὶ, Ἐγγίστατε ἔρυσιν αἰωνίους, δύναται ἕως ἀγίου εἶναι Θεοῦ ἐξ οὐ εἰσακούει τῶν εὐχομένων ὁ Θεός ὁ μονογενὴς αὐτοῦ, περὶ οὗ εἴρηται· Ἔσται ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ἐκ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· δηλοῦσης τῆς λέξεως ταύτης τὴν γενομένην αὐτοῦ φανέρωσιν, κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· ἢ, ἐξ ὄρους ἀγίου, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅρος ἄγιον Θεοῦ ἡ ὑπαρφυὴς γῶσις αὐτοῦ.

Τὸ διάφασμα, μουσικοῦ μέλους ἢ τροπῆς γενομένης ἢ διανοίας καὶ δυνάμεως λόγου ἐναλλαγῆς.

Τὸ, ἐξηγέρθη, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι, τῆς θείας ἀπολαύσεως τροπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν.]

Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὤκνωσα. Τὸν περὶ τοῦ νοῦ ὕπνον φησὶ, δι' οὗ καὶ εἰς τὴν ἀμαρτίαν κατέπεσεν.

[Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι. Πάταξον, σύντριψον, ἢ πατάξεις. Ἐπισπεύδει τὴν ἐξανάστασιν τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τὴν ἀμνησιν. Ματαίως ἔχει τοὺς ἐχθροὺς ὁ μὴ παρέχων πρόφασιν μίσους. Ὀδόντας δὲ ἀμαρτωλῶν ἢ τὴν ἰσχνὴν λέγει τῶν εἰς αὐτὸν ἀμαρτανόντων, ἢ τοὺς λόγους τοὺς κατ' αὐτοῦ, καὶ τὰς βλασφημίας· ἢ ὀδόντες ἀμαρτωλῶν εἰσι λογισμοὶ ἄλογοι παρὰ φύσιν ἡμῖν ἐπισυμβαίνοντες. Τοῖς γὰρ λογισμοῖς ὡς ὀδοῦσι χρώμενοι πολλάκις ἀντικείμενοι προσεγγίζουσιν ἡμῖν, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας ἡμῶν, τουτέστι τὰ ἐκ τῆς σαρκὸς φύόμενα. Φανερά δὲ, φησὶν, ὅτι τὰ ἔργα τῆς

A caput, quod Deus est, exaltari, cum divinitas ejus fidelibus perspicue commonstratur.

[Tu autem, Domine, susceptor meus es. Hæc vox Prophetæ fidei apprime convenit, qui tales rerum condiciones firmo atque intrepido animo ferebat, confidebatque se minime relictum iri; imo vero non auxilium modo adfuturum, verum etiam erigendum se fore atque regnum accepturum: id enim aiunt quidam significare illud, exaltans caput. Gloria itaque justī Deus est, in quem spem reposit: ejus autem gloria est Deus, hujus caput exaltatur.]

5. Voce mea ad Dominum clamavi. Docetur in occurrentibus casibus, non ad alium quam ad Deum confugiendum.

coelo.

[Voce mea ad Dominum clamavi. Præmisit precationem, dehinc, post diapsalma, gratiarum actionem addit de concessio postulato. At jam ad nos converso vultu, narrat quo pacto preces ejus admisse sint, atque: Voce mea ad Dominum clamavi. Per vocem intelligas intelligibilem mentis Deo universorum supplicationem: non enim de clamore loquitur, sed de prolata per mentem oratione.

Illud porro: exaudivit me de monte, dicitur secundum vulgarem opinionem. Putabatur enim in tabernaculo habitare, quia inde oracula sacerdotibus dabantur. Vel, de monte sancto, quasi dicas de cælo; ut etiam illud, In monte sancto tuo⁶⁶, et Appropinquate montibus æternis⁶⁷. Potest mons sanctus Dei esse ex quo exauditantes Deus unigenitus, illius, de quo dictum est, Erit conspicuus mons Domini in novissimo dierum. Quod dictum manifestationem ejus significat, quæ futura est in adventu ejus in consummatione sæculorum: aut, ex monte sancto, id est ex cælo. Mons sanctus Dei est supernaturalis ejus cognitio.

Diapsalma adhibetur cum musici cantus mutatio fit, aut cum sententia et vis sermonis alio vertitur.

Illud, Exurrexi, significat, divina conversione dignatus, ingruentibus in me malis superior evasi.]

6. Ego dormivi et soporatus sum. Mentis somnum dicit, per quem incidit in peccatum.

[Vers. 8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi. Percute, contere, aut percuties. Sollicitat Deum ut contra inimicos insurgat, ad se ulciscendum. Sine causa inimicos habet, qui nullam præbuit odii materiam. Dentes autem peccatorum, aut vim ait esse peccantium adversus Deum, aut verba in ipsum prolata, et blasphemia dicta. Aut dentes peccatorum sunt cogitationes irrationabiles, quæ præter naturam nobis incidunt. Nam cogitationibus velut dentibus usi adversarii, plerumque appropinquant nobis, ut edant carnes nostras; videlicet ea quæ ex carne nascuntur. Manifesta autem sunt opera

⁶⁶ Psal. xiv, 1. ⁶⁷ Psal. lxxv, 5.

carnis, ait divinus Apostolus ⁹⁷. Dentes porro ait, sumpta a feris metaphora, quæ in dentibus robur habent, quibus fractis despectui habentur. Etenim homicidæ ac sanguinarij homines, ipsis carnivoris feris pejores sunt, atque iisdem comparantur.]

9. *Domini est salus*. Salvum me fac, inquit, Domine. Rogo autem, ut salus istæc in totum feratur populum. Sciendum porro est, totum psalmum ad humanum referri genus, quod cum peccasset, traditum ideo fuit spiritualibus inimicis : sed clamat in tribulatione et exauditur a Deo, salutemque consecutum est, eo quod nempe Christus a mortuis resurrexerit, ac nostros percusserit inimicos, dæmones scilicet. Ipse nanque est qui *motas leonum confregit Dominus* ⁹⁸. Atque illius, sive ab illo est salus.

[*Domini est salus*. Non est mihi, inquit, spes in homine : sed abs te salutem exspecto, pariterque populus tuus qui mecum bello impetitur.

1. *In finem in carminibus PSALMUS*
David IV.

Argumentum.

Hunc Psalmum post reportatam victoriam, victori dicat.

[Pro illo, *in finem*, Aquila et Theodotio interpretati sunt, *victori*: Symmachus vero, *Epinicium*, sive *victoriæ carmen*.]

2. *Cum invocarem audivit me Deus justitiæ meæ*. Simile est illi : *Te adhuc loquente dicit : Ecce adsum* ⁹⁹. *In tribulatione dilatasti mihi*. Non modo ab incidentibus ærumnis liberasti, sed etiam in magnam latitudinem et libertatem posuisti.] Siba et Berzel alimenta multa et tapetes Davidi obtulerunt, quando fugiens Absalonem, in desertis locis atque in montibus versabatur, quasi tres pueri in fornace, et Daniel cum leonibus. Quando tribulationum et tentationum rationem intelligimus tunc maxime dilatamur. Alio item pacto potest latitudo explicari.] *Miserere mei, et exaudi orationem meam*. Quoniam dixerat se propter justitiam suam exauditum, propterea confugit ad Dei misericordiam.

3. *Filii hominum, usquequo gravi corde*. Hæc illa dicta sunt, qui magni exercitus ope, justam opprimi posse confidebant. Hæc autem spes, inquit, et vana et mendax est.

4. *Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum*. Hoc est, scitote, qui in multitudine confiditis, quod Deus admirabilem exhibuerit eum qui confidit in ipso. *Dominus exaudiet me cum clamavero*. Tempus pro tempore alio sumitur : nam pro, exaudivit, dixit, exaudiet.

5. *Iracimini et nolite peccare. Quæ dicitis in cordibus vestris in cubilibus vestris compungimini*. Quasi suis istæc loquitur, ut et omnibus hominibus.

⁹⁷ Galat. v, 19. ⁹⁸ Psal. LVII, 7. ⁹⁹ Isa. LVIII, 9.

(15) Argumentum incerti auctoris.

σαρκόδ, ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Ὁδόντας λέγει· ἀπὸ με ταφορᾶς τῶν θηρίων τοῦτό φησιν, & μᾶλλον τοῖς ἐδούσιν ἰσχύει, καὶ συνθλωμένων, εὐκαταφρόνητα γίνονται. Καὶ γὰρ οἱ φονεῖς καὶ αἰμοχαρεῖς καὶ αὐτῶν τῶν αἰμοδόρων θηρίων χεῖρους εἶσιν, ἢ τοῦτοις παρῖσούνται.]

Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία. Σῶσόν με, φησιν, Κύριε. Εὐχομαι δὲ καὶ τοῦτο εἰς πάντα ἐξενεχθῆναι τὸν λαόν. Ἰστίον δὲ, ὡς & παρὸς ὁ ψαλμὸς ἀναφορὰν ἔχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀμαρτοῦσαν μὲν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτε παραδεδομένην τοῖς νοητοῖς ἔχθροῖς, βούωσαν δὲ ἐν θλίψει καὶ ἐπακουσθεῖσαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ σωθεῖσαν διὰ τοῦ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν δηλονότι, καὶ πατάξει τοὺς ἐχθραίνοντας ἡμῶν δαίμονας. Αὐτὸς γὰρ, ὁ τὰς μύλας τῶν λέοντων συνθλάσας Κύριος. Καὶ αὐτοῦ [αὐτός, *Ambr.*] ἐστίν, ἦτοι παρ' αὐτοῦ, ἡ σωτηρία.

[*Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία*. Οὐκ ἔχω, φησιν, εἰς ἀνθρώπων τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ παρὰ σοῦ τὴν σωτηρίαν προσμένω, καὶ ὁ σὸς λαὸς σὺν ἐμοὶ πολεμούμενος.]

Εἰς τὸ τέλος ΦΛΑΜΟΣ φώδης τῷ *Δαυὶδ*. Δ'.

(15) Ὑπόθεσις.

Τοῦτον τὸν ψαλμὸν μετὰ τὸ νικῆσαι τὸν πόλεμον ἀνατίθει τῷ νικοποιῷ

[Ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ τέλος, ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, τῷ νικοποιῷ, ἤρμηνευσαν· ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπιπικίον.]

Ἐν τῷ ἐπιπικίσειθαι με εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου. Ὅμοιον τῷ, Ἐπι λαλοῦντός σου, ἔρη· Ἰδοὺ κἀρεμὶ. Ἐν θλίψει ἐκλάτυνέ τις μοι. Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν περιστάσεων ἐξήγαγες, ἀλλὰ καὶ εἰς εὐρυχωρίαν πολλὴν στῆναι παρεσκεύασας. [Σιδᾶς καὶ Βερζὶλ τροφᾶς πολλὰς καὶ τάπητας προσήγαγον τῷ Δαυὶδ, ὅτε δὴ, φυγῶν τὸν Ἀβεσσαλώμ, διέτριβεν ἐν τοῖς ἐρήμοις καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὡσπερ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ Δανιὴλ ἐν τοῖς λέουσιν. Ὅταν θλίψων καὶ τῶν πειρασμῶν τοὺς λόγους ἐπιγινώσκωμεν, τότε μάλιστα πλατυνόμεθα. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως εὐρυχωρίαν εἰπεῖν.] *Οἰκτερήσόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου*. Ἐπειδὴ ἐσηκούσθη, ἔφη, ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, τοῦτου χάριν ἐπὶ τοὺς οἰκτιρομῶν ἀνατρέχει τοῦ Θεοῦ.

Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς πιστεύσαντας τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ εἰλεῖν τὸν δίκαιον. Αὕτη δὲ ἡ ἐλπίς, φησὶ, ματαία καὶ ψευδὴς ἐστίν.

Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθανώμιστωσε Κύριος τὸν διστοῦ αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ, Ἰνῶτε τοιγαροῦν, οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλήθει, ὡς θαυμαστὸν ἀπέδειξε τὸν πεποιθότα ἐπ' αὐτῷ. Κύριος εἰσακούσεται μου ἐν τῷ κειραγῆναι με. Χρόνος ἀντὶ χρόνου εἰληπται· ἀντὶ τοῦ, εἰσήκουσε, γὰρ ἔφη τὸ, εἰσακούσεται, βῆμα

Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. Ἄ λήγεται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν καταρύγητε. Ὡς πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ταῦτά φησιν,

ὡς πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Εἰ καὶ δέξησθε, φησὶ, ἅπαντες τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἀπρακτὸν ἀπαφήνατε τῇ ἐν ἡσυχίᾳ κατανοητῇ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, Ἐν ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανοήητε.

Daniel Barbarus: Quæ dicitis in cordibus vestris. Est enim compunctio sensus quidam tanquam animæ stimulus, et aculeus: in nocte autem consilia purgatiore sunt.

Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίζετε ἐπὶ Κύριον. Διδάσκει πῶς περιεσόμεθα τῶν ἐχθρῶν. Πῶς δὲ περιεσόμεθα; εἰ δικαιοπράττοντες, καὶ τοῦτο ὡσαυτὸ θυσίαν ἀναπέμποντες τῷ Θεῷ. Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; Ταῦτα τῶν περὶ τὰς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ὀλιγορύντων τὰ ῥήματα.

Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς ἐστὶ, ὁ καὶ διδάξας ἡμᾶς τὰ ὄντως ἀγαθὰ, δι' ἃ καὶ τὴν βοήθειαν εὐφροσύνην ἐσχάκαμεν τὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν (16).

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Υπόθεσις.

Κληρονομοῦσά ἐστιν ἡ θεοφιλὴς ψυχὴ, ἥτοι ἡ Ἐκκλησία. Τί δὲ ἐστὶν ἡ κληρονομία; Ἡ ὀφθαλμῶς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἀκούσθη, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Ἐδύναται δὲ καὶ τι ἀνποιούμενη εἰσακουσθῆναι, ἑαυτῆς τὸ τε εὐθὲς παριστώσα, καὶ τῶν αἰτίων διαβάλλουσα τὴν πονηρίαν.

[Ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι. Ἐν ἀπολαύσει, φησὶ, τοῦ νοητοῦ γενομένη φωτὸς, προσεύξομαι σοι· διὸ καὶ εἰσακουσθῆναι πιστεύω.]

Τὰ ῥήματά μου ἐνώπιόν σου.

Τὸ πρῶτον παραστήσομαι σοι. Μέγα ἀγωνίας [μέγα εἰς ἀγνείας ἀπόβ.] καύχημα τὸ ἐκ τῆς κοίτης αὐτῆς παριστάσθαι τῷ Θεῷ καὶ φθάνειν ἐν εὐχαριστίᾳ τὸν ἥλιον. Οὕτω γὰρ, φησὶν, ἐπόψομαι τὰ θεῖα καὶ ἀγία σου μυστήρια ἃ ἠτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε. Ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ. Διὰ τοῦτο, φησὶν, εἰσακουσθῆσθαι θαρρῶ, ὅτι τῶν τοιούτων οὐκ ἐπιτήδευσα οὐδὲν ὧν μεμίσσησας. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀνομία, καὶ πονηρία, καὶ παρανομία, καὶ ψεῦδος, καὶ φθόνος, καὶ δόλος.

Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Τοὺς μὲν ἐν τῇ πολιτείᾳ πταίοντες ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν ὠνόμασεν· τοὺτους δὲ μισεῖ ὁ Θεός· τοὺς δὲ ἀποπεισόντας τῆς ἀληθείας ἑτεροδόξους λαλοῦντας ψεῦδος εἶπεν, οὓς ἀπολεῖ ὁ Θεός. Καὶ τῆρει διαφορὰν τοῦ, ἐμίσησας, καὶ, ἀπολεῖς. Πρῶτον μὲν εἰ χειρὸν τὸ, ἀπολεῖς, τοῦ, ἐμίσησας· δεύτερον δὲ διὰ τὸ μὲν εἰς παρεληλυθότα ἐκλίνε χρόνον, τὸ δὲ εἰς μέλλοντα.

[Λαλοῦντας ψεῦδος, καὶ τοὺς τὰ εἰδῶλα λέγοντας θεοὺς, καὶ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας, τοὺς ἐν τοῖς εἰδῶλοις λέγοντας λόγους ψευδεῖς καὶ λοξοὺς καὶ χρησμούς.]

Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσειται Κύριος. Μισεῖ γὰρ τὸν τοιοῦτον ὁ Θεὸς καὶ ἀποστρέφει·

¹⁰ I Cor. II, 9.

(16) In codice Colb. 3 deest unum aut alterum folium.

PATROL. GR. XXVII.

Etiam si, inquit, iram admittatis, sed ne sinatis eam in actum prorumpere, in quiete compunctionis eam continentes. Illud enim est quod dicitur: In cubilibus vestris compungimini.

Internas cogitationes vestras in nocte condemnetis: est enim compunctio sensus quidam tanquam animæ stimulus, et aculeus: in nocte autem consilia purgatiore sunt.

6. *Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino.* Docet quo pacto superare hostes valeamus. Quo pacto superabimus? proba edentes opera, quæ quasi sacrificium offeramus Deo. *Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?* Hæc sunt eorum verba qui ministeria Deum spectantia negligunt.

7. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Lumen mundi Christus est, qui vera nobis bona ostendit, per quæ spiritualem lætitiā habuimus in mente et in corde.

PSALMUS V.

Argumentum.

Quæ hæreditatem accipit, est anima religiosa, sive Ecclesia. Quid est quod hæreditate accipit? *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt* ¹⁰. Precatur autem, atque, ut exaudiat, rectum sui propositum declarat, et adversariorum nequitiam.

[*Quoniam ad te orabo.* Intelligibili, inquit, lumine gaudens, ad te orabo, ac me exauditum iri confido.]

Verba mea auribus percipe, Domine.

5. *Mane astabo tibi.* Magna studii et contentionis gloria, ex ipso cubili Deo se sistere, ac in gratiarum actione solem prævertere. Sic enim, inquit, videbo divina et sancta tua mysteria, quæ præparasti diligentibus te. *Quia non Deus volens iniquitatem tu es.* Propterea, inquit, me exaudientem esse confido, quia hujusmodi rerum, quas tu oderis, nullam habui curam. Hæc porro sunt improbitas, iniquitas, mendacium, invidia, dolus.

7. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Eos qui in instituto vitæ suæ labuntur, vocavit operantes iniquitatem. Hos vero odio habet Deus. Heterodoxos autem, qui a veritate exciderunt, loquentes mendacium vocat, quos perditurus est Deus. Atque obsecres velim discrimen inter illud: *Odisti, et illud: perdes.* Et primo quidem an illud, *perdes*, pejus sit quam illud, *odisti*. Secundo quid causæ sit, quod illud in præterito tempore, hoc in futuro jaceat.

[Qui loquuntur mendacium, et qui dicunt idola esse deos, atque ipsos dæmones, qui in idolis dicunt mendacia, obliqua et oracula.]

8. *Virum sanguinum et dolosum abominatur Dominus.* Hujusmodi quippe hominem odit Deus et

aversatur. *Ego autem in multitudine misericordiarum introibo in domum tuam.* Coelestem dicit Jerusalem primogenitorum matrem. *Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Templum est status animæ sanctæ et virtute florentis, quem qui obtinent fidenter agunt. Christus autem utpote Filius in domo ejus requiescet, cujus nos domus. Nam tua fruens clementia, tuaque dextera protegente, continua in sacro gloriæ tuæ templo te prosequor adoratione, ait sancta et pura anima; cum enim timorem tui ubique circumferam, nunquam patiar ut eum amittam, tuæ confidens clementiæ. *Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.* Spirituales videlicet. *Cor eorum vanum est.* Id est, cor sapientium hujus sæculi; aut etiam hæreticorum. Illi enim veritatis sermonem ignorant.

11. *Sepulcrum patens est guttur eorum: linguæ suis dolose agebant.* Linguas suas leniunt, et mortifera eructant dogmata.

12. *Decidant a cogitationibus suis.* Ab his, inquit, cogitationibus, quas contra me admittunt, invidentes meo secundum Deum profectui.

[*Secundum multitudinem impietatum expelle illos,* pios scilicet efficiens. Nam qui animam persequuntur Deo grata opera edentem, Deum exasperant aperteque bello oppugnant.

13. *Et habitabis in eis.* Ipse namque et Pater ejus venient, et mansionem apud eum facient.

14. *Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo.* Tua, inquit, benedictione et providentia tuis concessa famulis, qui se tui nominis amori dedidere, ob tuam erga ipsos sollicitudinem magnifice sentient de tua quam enarrabunt potestate. Atque ita loquitur beatus Paulus: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*¹¹. *Ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* Coronam, inquit, pro laboribus dabis in fine, qua tanquam scuto nos proteges.

In finem, in hymnis, pro octava,
PSALMUS David. VI.

Argumentum.

Ecquid porro aliud fuerit octava, nisi resurrectionis Christi dies, qua laborum fructus percepturi sumus; inimicis scilicet nostris cum pudore et perturbatione retrorsum abactis. Hunc porro canit psalmum, utpote diurno tempore in penitentia versatus, quam obtulit pro peccato.

2. *Domine, ne in furore tuo arguas me.* Non simpliciter, sed cum furore argui recusat. Neque correptionem abnuat, sed eam quæ cum ira fiat.

3. *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.* Nulla enim anima ante labitur in peccatum, quam ex viribus quidpiam amiserit.

[*Infirmitatem adumbrat, quæ ex ægritudine animi et ex fetibus provenit.*]

4. *Et anima mea turbata est valde.* Animæ scilicet II Cor. x, 17.

ται. Ἐγὼ δὲ ἐν πλῆθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου. Τὴν ἰπουράνιον Ἰερουσαλήμ τὴν πρωτοτόκων μητέρα. Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίον σου ἐν φόβῳ σου. Ναὸς Θεοῦ· ἡ ἐνάρετος καὶ ἅγια κατάστασις, ἣν οἱ ἔχοντες μετὰ παύσεως φησί. Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπαναπαύσεται, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς. Τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύουσα φιλανθρωπίας καὶ τῆς σῆς δεξιᾶς φρουρομένη τὴν διηγεκῆ σοι προσφέρω προσκύνησιν ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ τῆς σῆς δόξης ναῷ, φησὶν ἡ ἅγια καὶ καθαρὰ ψυχὴ· τὸν οὖν γὰρ ἀεὶ περιφέρουσα φόβον, οὐκ ἀνέξομαι τοῦτον ἀποβαλεῖν τῆς φιλανθρωπίας σου θαρρόυσα. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου. Τῶν νοητῶν θηλονότι. Ἡ καρδία αὐτῶν ματαία. Τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τοῦτου, ἡ καὶ τῶν αἰρετικῶν. Οὗτοι γὰρ ἀληθείας λόγον οὐκ ἴσασιν.

Τάφος ἀνεφωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. Τὴν γλῶσσαν αὐτῶν λαλοῦσι, καὶ τὰ νεκρὰ ἐρεύονται δόγματα.

Ἀποκεστέωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν. Ταῦτα γὰρ, φησὶ, τὰ διαβούλια πάντα κατ' ἐμοῦ ἐποιούντο τῆς κατὰ Θεὸν μου προκοπῆς ἐναντιούμενοι.

[*Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν ἐξέωσαν αὐτοὺς,* εὐσεβεῖς αὐτοὺς ἐργασάμενος. Οἱ γὰρ διώκοντες τὴν φιλα τῷ Θεῷ πράττουσαν ψυχὴν Θεὸν πικραίνουσι θεομαχούντες σαφῶς.]

Καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς. Αὐτὸς γὰρ ἐλεύσεται καὶ ὁ Πατήρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσονται.

Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα σου, ὅτι σὺ εὐλόγησας δίκαιον, Κύριε. Τῆς γὰρ σῆς εὐλογίας τε καὶ προνοίας τοῖς σοῖς χορηγουμένης θεραπευταῖς, οἱ, σφᾶς αὐτοὺς ἐραστάς τοῦ σοῦ ὀνόματος καταστήσαντες, ἐπὶ τῆς σῆς κηδεμονίας μεγάλα φρονήσουσι τὴν σὴν διηγούμενοι δύναμιν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. Ὡς δόξα εὐδοκίας ἐστεφανώσας ἡμᾶς. Στέφανος, φησὶν, ἡμῶν τῶν πόνων χαρὶς τὸ τέλος, τοῦτω καθάπερ ὄπλῳ τινὶ περιφράττουσα ἡμᾶς.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος,
ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Γ'.

Ἰκόςθεσις.

Καὶ τίς ἂν εἴη ἡ ὀρθότης, ἡ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσιμος ἡμέρα, καθ' ἣν τῶν ἡμετέρων κόπων ἀποληφόμεθα καρπούς; τῶν ἐχθρῶν δηλαδὴ ἀποστρεφόμενων εἰς τὰ ὀπίσω, μετ' αἰσχύνης θηλονότι καὶ ταραχῆς. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν ὡς μακρὸν χρόνον ἔχων ἐν τῇ μετανοίᾳ, ἣν ὑπὲρ ἁμαρτίας προσέφερεν. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με. Οὐ τὸν ἐλεγχον παραίτεται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ· οὐδὲ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς.

Ἐλέγησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ οὐ πρότερον εἰς ἁμαρτίαν πίπτει πρὶν τῆς ἰσχύος ἐνδῶ.

[Ἀσθένειαν ἀνιέντεται τὴν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ τῶν ὀδύρων ἐγγινομένην.]

Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα. Αἱ τῆς ψυ-

χης δηλονότι δυνάμεις. Καὶ σὺ, Κύριε, ἕως πότι; A cet facultates. Et tu, Domine, usquequo? Diuturnam pœnitentiam declarat hoc dictum.

Ἐπιστρεψόν, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου. Ὡς ἀπιστραμμένον αὐτοῦ δηλονότι διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Σῶσόν με ἔνεκεν τοῦ ἔλεους σου. Πᾶν γὰρ τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τῷ ἔλειψ ἀναθετόν τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου. Ἐπειδὴ μακρόχροιο γέγονε, φησὶν, ὁ τῆς μετανοίας καιρὸς, δίδοικα μὴ φθάσῃ τὸν παρὰ σοῦ ἔλεον ὁ θάνατος, ἐν ᾧ τὰ τῆς ἐξομολογήσεως οὐκ ἔστι. Τοῦτου χάριν ἐπιταχύναι τὸν ἔλεον αὐτῷ.

Ἐκοπίωσα ἐν τῷ στεναγμῷ μου. Ἀκούσωμεν οἶαν ὁ βασιλεὺς μετανοίαν ἐπεδείξατο. Οὐχ ἀπλῶς ἔκειμεν, ἀλλ' ἐκοπίασα στεναζῶν· οὐχ ἀπλῶς ἐδάκρυσαν, ἀλλὰ τὴν κλίνην ἔλουσε, καὶ καθ' ἑκάστην νύκτα. Καὶ οὐ τὸ παρελθὸν σκοπεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπαγγέλλεται τοῖς πρὸς τὸ μέλλον διὰ πάσης τῆς ζωῆς· καὶ ὅν οἱ πολλοὶ ποιοῦνται αἰνέσεως [ἀνέσεως] καιρὸν, τοῦτον ἐκαίνο ἐξομολογήσεως. Αὐτῶς καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου. Ἄντι μιάς, φησὶ, νυκτὸς, καθ' ἣν τὴν ἁμαρτίαν ἐποίησα, πολλὰς διετέλεσα νύκτας δάκρυσι βρέχων τὴν στρωμνὴν μου.

Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου. Ὀφθαλμὸν δὲ τὸν νοῦν λέγει, ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς ἔστιν ὁ νοῦς. Ἐκαλαιώθη ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου. Ἐνταῦθα τὸν χρόνον δηλοῖ τῆς κακοπαθείας.

[Ὅν καὶ ἐν τάξει κατορθώματος κέκτηται, διὰ τὸ πάλιν εἶναι.]

Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ μου. Ὡς ἤδη εἰσακουσθεὶς μακρὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν συναίρει λόγον. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ αὕτη πρὸς ἀρετὴν ὁδὸς, τὸ φεύγειν καὶ διακρούεσθαι τὰς τῶν πονηρῶν συνουσίας. Ὅπως γὰρ τῆς μετανοίας καρπὸς καὶ τῶν θαυμάτων τὸ κέρδος. Ἡ ἑλλιπὴς τοῦτο, ἀντι τοῦ· Ἄς εἰπεῖν τοῖς ἐπιμβαίνουσιν ἐχθροῖς· Ἀπόστητε, ὅτι εἰσηκούσθη, ὅτι προσεδέχθη ὁ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀποσθεὶς.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ, ὃν ἤσεν τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμίμ. Ζ.

Υπόθεσις.

Ἀρχιεταῖρος τοῦ Δαυὶδ ὁ Χουσί, ὃς ἀποστέλλεται παρὰ τοῦ Δαυὶδ πρὸς Ἀβессαλώμ ἐπὶ τῷ ἀντιπρόδξαι τῷ Ἀχιτόφελ βουλὰς εἰσηγουμένῃ κατὰ τοῦ Δαυὶδ· ὃς καὶ ἀπελθὼν, καὶ προδοσθὲν ὑποκρινάμενος, βουλῆς προστεθείσης παρὰ τοῦ Ἀβессαλώμ, αὐτῷ τε τῷ Χουσί καὶ τῷ Ἀχιτόφελ· καὶ τοῦ μὲν καλεῦντος ἐπιδιώκειν, τοῦ Ἀχιτόφελ, τοῦ δὲ μὴ, τοῦ Χουσί· οὐ γὰρ δεῖ ἀπράκτως, φησὶν, ἐπιέναι ἀνδρὶ ἐπισταμένῳ τὰ πολέμια· καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ διακώσαντος τὸν Δαυὶδ· ὡς ἂν μὴ ἀνθρωπίνης ἐπιχειρήσεως σωζόμενος, τῷ Θεῷ τὴν ὑπὲρ τούτων εὐχαριστήριον ᾠδὴν ἀναπέμπτει, τὸ πᾶν ἐκαίνο τῆς χάριτι ἀνατιθεὶς, ἀνθρώπων δὲ οὐδενί.

Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα. Ἐπειδὴ ἀνθρώπων, φησὶ, περὶ σωτηρίας οὐ θαρσῶ, εἰ καὶ τοῦ Χουσί οἱ λόγοι καλοὶ, οἷσόν με καὶ ἐκ τῶν παρόντων μὲν ἐχθρῶν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἐπεδραυόντος νοητοῦ ἄλλοντος τῆς ἡμετέρας ψυχῆς.

5. Convertere, Domine, eripe animam meam. (Id ait) quasi Domino ob peccatum averso. *Salvum me fac propter misericordiam tuam.* Totum salutis nostræ negotium misericordiæ Dei ascribendum.

6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Quoniam, inquit, diuturnum mihi est pœnitentiæ tempus, timeo ne mors tuam misericordiam prævertat, ubi nullus erit confessioni locus. Cujus gratia, maturare misericordiam tuam postulo.

7. Laboravi in gemitu meo. Audiamus regis illius pœnitentiam, qui non solum laboravit, sed etiam ingemiscendo magno affectus est dolore; non solum collacrymatus est, sed lavit per singulas nocies lectum suum. Neque tamen id ille respicit quod jam præterit, sed similia facturum se pollicetur per totum vitæ tempus: et quod alii tempus laudibus insumunt, id ille confessioni deputat. *Lavabo per singulas noctes lectum meum.* Pro nocte una, inquit, quam peccando transegi, multas exegi noctes rigando lacrymis lectum meum.

8. Turbatus est a furore oculus meus. Mentem ait; ipsa quippe est animæ oculus. *Inveteravi inter omnes inimicos meos.* Hic tempus ærumnæ declarat [Quod in recte factorum numero reponit, quia multum fuit.]

9. Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. Quasi jam exauditus longum contra inimicos contexit sermonem. Nec minima illa est ad virtutem via, fugere et abjicere improborum consortium. Hic enim est pœnitentiæ fructus et lacrymarum lucrum. Aut fortassis illud per ellipsin dictum est, ut intelligatur: Concede nobis ut dicamus iis qui in nos irruunt adversariis: Abscedite, quoniam exaudivit me. Quoniam ipse susceptus sum, qui peccati causa expulsus fueram.

PSALMUS Davidi, quem cantavit Domino pro verbis Chusi, filii Jemini. VII.

Argumentum.

Amicissimus Davidi erat Chusi, qui mittitur a Davide ad Abessalom, ut Achitopheli, consiliorum contra Davidem auctori, adversaretur. Qui cum abscessisset, ac conditionem simularet, consilium postulante Abessalome Chusi et Achitopheli, atque consilium dante Achitopheli, ut Davidem insequeretur; Chusi autem secus suadente, non oportere scilicet, nec e re fore, insequi virum peritum belli; iis verbis Davidem servavit. Is vero quasi non humano servatus auxilio, Deo canticum hoc in gratiarum actionem offert: ejusque gratiæ totum, ac nulli hominum ascribit.

2. Domine Deus meus, in te speravi. Quoniam, inquit, de mea salute nihil ab homine sperandum puto, licet Chusi consilia bona sint; tu tamen saluum me fac, et quidem ex instantibus inimicis, sed maxime a spiritali leone, qui animæ meæ insidias parat.

5. *Si reddidi retribuentibus mihi mala.* Injuriam oblivionem præfert, qua Deum ad misericordiam provocat. *Decidam merito ab inimicis meis inanis.* Justus post victoriam plenus onustusque ab inimicis abscedit: improbus autem ubi victus est, iis vacuus excidit, nullam habens rerum copiam.

6. *Persequatur inimicus animam meam.* Quod ait est hujusmodi: incidam in manus diaboli si quid ex supradictis admisi. (*Alio modo.*) Id est, si hoc illudve feci, ne a peccato liberer ante mortem. *Exaltare in finibus inimicorum meorum.* Id est, in robustis inimicorum meorum. Nam fines summities significant.

7. *Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto.* Palam his verbis adventum annuntiat Salvatoris. *Et synagoga populorum circumdabit te.* His aperte declarat Ecclesiæ fidem in ipsum.

8. *Et propter hanc in altum regredere.* Synagogam videlicet. Illud vero, *in altum*, aut venerandam significat crucem, ad quam attulit peccata nostra, aut reditum in cælum. Abiit enim ut pro nobis sese sisteret ad conspectum Patris.

9. *Judica me, Domine, secundum justitiam meam.* Rogat iterum a suis eripi inimicis, ex malis sibi illatis ad misericordiam provocans.

Daniel Barbarus: Justum adjutorium meum a Domino. Justa petenda sunt, ut ipsa petitionis vi et natura, momentum ejus qui servat rectos corde facile attrahendo inclineinus.

11. *Qui salvos facit rectos corde.* Nosti, inquit, cordis nostri cogitationes; quapropter tuum imploro auxilium.

12. *Deus iudex justus, fortis et patiens.* His verbis aperte declarat Dei longanimitatem, qui supplicium differt, etsi non omnino parcat.

14. *Sagittas suas ardentibus effecit.* Sagittas dicit supplicium: *ardentibus*, iis scilicet qui pœnam ignis meruerunt.

15. *Ecce parturivit injustitiam.* Inimicus videlicet vitæ nostræ. *Concepit dolorem et peperit iniquitatem.* Hoc est, et deliberavit, et quod decreverat in actum deduxit.

16. *Lacum aperuit et effodit eum,* etc. Cum in Salvatore Christum mortem parasset, morti ipse traditus est.

In finem, pro torcularibus, PSALMUS.

David. VIII.

Argumentum.

Olim in legali cultu, in templo erat προλήνιον q. d. protorcular, id est altare: sed post gentium vocationem, multa sunt torcularia, ipsæ scilicet Ecclesiæ, fructus eorum qui pie vivunt percipientes.

[*In finem* dictum est, quia in fine sæculorum terminum habent ea quæ prophetico spiritu prædicta sunt. De Christo namque et de Ecclesiis quæ secundum incarnationem exstiterunt, sermonem

ΕΙ ΔΑΝΤΑΠΕΔΩΚΑ ΤΟΙΣ ΔΑΝΤΑΠΟΔΙΔΟΥΣΙ ΜΟΙ ΚΑΚΑ. Τὸ ἀμνηστικὸν προβάλλεται ἐκκαλούμενος δι' αὐτοῦ εἰς ἔλεον τὸν Θεόν. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός. Ὁ μὲν δίκαιος νικήσας πλήρης ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐξέρχεται· ὁ δὲ φαῦλος καὶ νικηθεὶς ἀποπίπτει αὐτῶν κενός, καὶ οὐδὲν ἔχων πληρώματος.

Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐμπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου, εἰ τοιοῦτόν τι ἐποίησα τῶν προλεχθέντων· εἰ καὶ τὸ καὶ τὸ ἐποίησα, μὴ ἐλευθερωθεῖην τῆς ἀμαρτίας πρὸ τοῦ θανάτου. Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασιν τῶν ἐχθρῶν μου. Τουτέστιν, ἐν τοῖς κραταιοῖς τῶν ἐχθρῶν μου. Πέρατα γὰρ τὰ ἄκρα δηλοῖ.

Καὶ ἐξερέθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστάγματι ᾧ ἐντείλω. Σαφῶς περὶ τῆς θεοφανείας τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν παρόντων εὐαγγελίζεται. *Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.* Σαφῶς διὰ τῶν παρόντων τῆς Ἐκκλησίας τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν δηλοῖ.

Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψόν. Ταύτης μὲν τῆς συναγωγῆς δηλονότι. Τὸ δὲ, *εἰς ὕψος*, ἢ τὸν τίμιον αἰνιττεται σταυρὸν, εἰς ὃν ἀνήνεγκεν ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας, ἢ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀναφοίτησιν. Ἐπορεύθη γὰρ ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ ἡμῶν.

Κρίνον με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. Ἄξιοι πάλιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σωθῆναι, ἀφ' ὧν ἔπραξαν τὸν ἔλεον ἐκκαλούμενος.

Domino. Justa petenda sunt, ut ipsa petitionis vi et natura, momentum ejus qui servat rectos corde facile attrahendo inclineinus.

Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Ἐπειδὴ οἶδας, φησὶ, τῆς ἡμετέρας καρδίας τὰ νοήματα, τούτου χάριν τὴν βοήθειαν ἐξαιτῶ.

Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος. Σαφῶς διὰ τῶν τοιούτων παρίστησι τὴ μακρόθυμον τοῦ Θεοῦ, ἀναβολὴν μὲν ἔχοντος τῆς ἡμετέρας κολάσεως, οὐ μὴ παντελεῖ συγγνώμην.

Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο. Βέλη μὲν τὴν τιμωρίαν φησὶν, καιομένους δὲ τοὺς ἄξιους πυρός.

Ἴδὸν ὠδίνθησεν ἀδικίαν. Ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς. *Συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.* Τουτέστι καὶ βεβούλευται καὶ εἰς ἔργον ἐξήγαγε τὰ σκέμματα.

Ἀδάκκον ὠρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν. Θάνατον γὰρ κατασκευάσας κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, θανάτῳ παραδίδοται.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ ληνῶν, ΨΑΛΜΟΣ

τῷ Δαυίδ. Η΄.

Υπόθεσις.

Πάλαι μὲν ἐν τῇ νομικῇ λατρείᾳ ἦν ἐν προλήνιον, τὸ θυσιαστήριον δηλονότι τὸ ἐν τῷ ναῷ· μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν πολλοὶ ληνοὶ· αὐταὶ δὲ ἂν εἴεν αἱ Ἐκκλησίαι, αἱ τοὺς τῶν κατορθούντων ἐν Θεοσεβείᾳ δεχόμεναι καρπούς.

[*Εἰς τὸ τέλος* εἴρηται, διὰ τὸ ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων πέρασ σχεῖν τὰ προφητευσόμενα. Περὶ Χριστοῦ γὰρ καὶ τῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν λέγει Ἐκκλησιῶν. Ἐπεὶ γὰρ καὶ ὁ Μονογενὴς ἀμπελος κέκληται, οἱ

ἃ πιστοὶ κλήματα. Εἰ δὲ βιάζεται ὁ Ἰουδαῖος, εἰς ἃν κοινὸν τὸν ψαλμὸν λέγεσθαι ἀνθρώπων· καὶ οὕτως γνωστὸν ἔστω, ὡς δια τοῦτο πάντα αὐτῷ ὑπατέγη, ὡς ἐν εἰκόνι Θεοῦ γεγονόντι τοῦ μέλλοντος ἐνανθρωπήσαι.]

Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ δρομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ! Ἐκπλήττεται τὴν εἰς ἀνθρώπων; δοθείσαν γνώσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἔτι γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστός ὁ Θεός.

Ἐκ στόματος νηπιῶν καὶ θηλαζόντων καταρτίσω αἶνον. Τῶν κατὰ Θεὸν νηπιαζόντων τῇ κακίᾳ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις σαφῶς ἀναγράφεται εἰρηκῶς ὁ Σωτὴρ, ὅτε τοὺς παῖδας οἱ Φαρισαῖοι ἐπιστόμιζον εὐλογοῦντας αὐτόν. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐδικητήν. Ἡ τὸν αἰσθητὸν, ἢ τὸν νοητὸν, ἢ τὸν λαὸν τὸν Ἰουδαϊκόν· ἤλανον γὰρ ὡς ἐχθρὸν τὸν Χριστόν· προσποιονῦντο δὲ τὸν Πατέρα ἐδικουότες τοῦτο ποιεῖν. Διὰ τοῦτο, ὄν καὶ κάτω ταύτης αὐτοῦς ἀποστέρων τῆς ἀπολογίας, ἔλεγεν· Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. Ἐχθρὸν καὶ ἐδικητήν, τὸν διάβολον δηλονότι. Ἐπαιθῆ, μετὰ τὸ ἀναγκάσαι πληρῶσαι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀμαρτάνοντας, τὸ μέγεθος αὐτοῖς τοῦ ἀμαρτήματος ἐν ὀφθαλμοῖς παριστῶν. Ἡ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἐχθρὸν μὲν τῆς ἀληθείας, ἐδικητήν δὲ τῷ δοκεῖν ἐδικεῖν τὸν νόμον.

Ὅτι δύνῃμαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου. Ἐκείνοι μὲν ἀγανακτοῦσι τῶν νηπιῶν καταρτίζόντων αἶνον· ἐγὼ δὲ τὸ οὕτω μέγα καὶ περικαλλές, τοὺς οὐρανοὺς φημι, μικρὸν τι ἔργον τῆς σῆς δημιουργίας, θεωρῶ.

Τι ἔστιν ἀνθρώπος, ὅτι μιμησῆκε αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτόν βραχὺ τι κατ' ἀγγελίους. Ταῦτα τοῦ Παύλου σαφῶς ἐπὶ τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐξελιγφότος, ἀρκίεσθαι τῇ ἐκδόσει χρῆ.

Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν, ἐπήγαγε· Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ μέρος ἐπεξέρχεται, οἷς ἐπιλέγει· Ἀύξανεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· τῇ γὰρ λογικῇ φύσει, ὡς ἀν ὁμοιωμένη Θεῷ, τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν ἔδωκεν αὐτῷ. Καὶ δυνάμει ὁ ἀνθρώπος λαβὼν τῆς θεϊκῆς εἰκότος, ὡς βασιλεὺς ἀπάντων ἐστὶν ὁ Θεός, οὕτως ἄρχων κατέστη τῶν ἐπὶ γῆς. Εἰ δὲ καθολικῶς εἴρηται· Καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, λέγει δὲ ἀλλαγῶ, Καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί· ὅθλον ὡς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς κατέστησεν αὐτόν, καὶ μήποτε ἀπορόρητως τὴν ἐν οὐρανοῖς σημαίνει διατριβὴν τῶν ἀπό-γῆς ἐκείσε μετισταμένων, ὅτε μέλλουσι βασιλεῖαν οὐρανῶν κληρονομεῖν, ὡς ἐπήγγελλται. Λέγει δὲ καὶ Παῦλος· Κληρονόμοι μὲν

habet. Quandoquidem Unigenitus vitis, fideles vero palmites vocantur ⁷¹. Quod si contendat Judæus, psalmum in communi de homine dici; etiam hoc pacto notum sit, quod ideo omnia ipsi subjecta sunt, quia ad imaginem Dei, qui carnem assumpturus erat, factus est.]

2. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Obstupescit ob datam nominis Dei hominibus notitiam. Non ultra enim solis iis qui in Judæa sunt notus est Deus.

3. Ex ore infantium et lactentium perfectisti laudem. Eorum scilicet qui coram Deo infantes sunt quoad malitiam. Hoc autem in Evangeliiis etiam scriptum est perspicue dixisse Salvatorem ⁷², cum pueris ipsum laudantibus os Pharisæi obturabant. Propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem. Aut sensibilem, aut intelligibilem inimicum ait, aut populum Judaicum. Christum enim ceu inimicum pellebant, et simulabant se Patris ulciscendi animo id agere; quomobrem ut eam illis defensionem penitus adimeret ait ⁷³: Qui odit me, odit et Patrem meum. Inimicum et ultorem, diabolum dicit. Qui postquam compulsi ad peccatum, pœnas peccatoribus infligit, peccati gravitate ob oculos ipsis posita. Aut populum Judæorum, veritatis quidem inimicum; ultorem vero, quia videbatur legem vindicare.

4. Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum. Indignantur illi infantibus laudem perficientibus. Illud autem tantum tamque pulchrum opificium, cœlos nempe, ego qui sum creationis tuæ posillum opus, contemplor.

5. Quid est homo, quod memor es ejus; aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis. Isthæc Paulo ad Salvatorem nostrum referente ⁷⁴, id ad expositionem satis esto.

8. Omnia subjecisti sub pedibus ejus (17). Postquam dixit Deus ⁷⁵: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, adjecit: Et dominatur piscibus maris, et reliquis, quæ accurate recenset. Quibus etiam dicit ⁷⁶: Crescite et multiplicamini et replete terram, et dominamini illi. Rationabili quippe naturæ, utpote ad similitudinem Dei conditæ, omnium rerum imperium tradidit. Acceptaque homo divinæ imaginis virtute, ut rex omnium est Deus, ita homo terrenorum omnium constitutus est princeps. Quod si in universum dicitur: Et constituisti eum super opera manuum tuarum; itemque alio loco dicat ⁷⁷: Et opera manuum tuarum sunt cœli, palam est quod super cœlos constituerit eum, nec latenter innuit in cœlis commotionem fore eorum qui a terra illuc transferuntur, quando regni cœlorum hæreditatem accepturi sunt, uti promissum fuit. Dicit vero Paulus ⁷⁸:

⁷¹ Joan. xv, 5. ⁷² Matth. xxi, 16. ⁷³ Joan. xv, 23. ⁷⁴ Hebr. ii, 6, 7. ⁷⁵ Gen. i, 26. ⁷⁶ ibid. 28. ⁷⁷ Psal. ci, 26. ⁷⁸ Rom. viii, 17.

(17) Hæc expositio apud Dan. Barbarum, Eusebii dicitur.

Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Eo plane modo intelligendum illud est : *Omnia subjecisti sub pedibus ejus.* Et nunc quidem animalia : sed quia vita angelicæ par in cælo hominibus reposita est, cum ibi constitutus erit super opera manuum ejus, cælorum et omnium quæ in illis sunt speculator erit. Beatus autem Paulus hoc etiam de Salvatore accepit⁷⁹, ut futurum in sæculo venturo. Quare ait illi Pater : *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*⁸⁰. *Oves et boves universas.* His adumbrat eos qui crediderunt ex Israel. *Insuper et pecora campi.* His gentes indicat. *Volucres cæli,* eos dicit qui in vita sua elati et superbi sunt, qui alte sentiunt, homines admodum insipientes.

10. *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!* Repetit illud, admiratione stupefactus, uti jam dixi, ob datam hominibus Dei cognitionem.

In finem, pro occulis filii, PSALMUS David. IX.

Argumentum.

Hoc psalmo ea declarat quæ latenter a Salvatore facta sunt. Multa autem illa erant occulte gesta : Nativitas scilicet secundum carnem ex Maria Virgine per Spiritum sanctum : stupendæ ac miraculis insignes virtutes : mors ipsa ac descensus in infernum, resurrectio demum ex mortuis. Hæc quippe omnia occulte ab illo gesta sunt. Abscondit enim illa etiam principibus mundi hujus. Pro hæc occultis Propheta personam gerens humanæ naturæ ingreditur gratias agens ac dicens : *Confitebor tibi, Domine.* Occultorum porro illorum revelatio mors est, atque ea quæ in inferno gesta sunt : necnon resurrectio et ascensio.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo* *In convertendo inimicum meum retrorsum,* etc. De quibusnam confessio sit declarat. Inimicum autem ejus, mortem esse ait, quæ retrorsum convertitur, videlicet, ad non esse.

4. *Infirmabuntur et peribunt a facie tua.* Quando, ait, retrorsum mors convertetur, tum omnis adversaria potestas destruetur ; nam si ultima omnium inimica mors destruitur⁸¹, palam est prius destrui adversarias potestates.

5. Illud : *Quoniam fecisti judicium meum et causam meam,* causam affert gratiarum actionis ; hoc autem : *Sedisti super thronum,* indicat Dei in iudicando inspectionem.

6. *Increpasti gentes, et periit impius.* Intelligibiles inimicos scilicet. *Nomen eorum delesti in sæculum.* Draconem ait spiritualem, id est diabolum.

[*Increpasti gentes, et periit impius.* Draconem ait aut diabolum, quia increpatio emendationem significat. Jure quis dixerit, emendatis per aposto-

θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. Οὕτως καὶ τὰ πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, νοητόν. Νῦν μὲν τὰ ζῶα · ἐπειδὴ δὲ βίος ἰσαγγελοῦ ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἐν οὐρανῷ, ἐκεῖ καταστάς ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, θεωρῶς οὐρανῶν ἵσται καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐξέλαβεν ἐν αἰῶνι τῷ μάλιστα γεννησόμενον. Διὸ φησι πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ · Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας. Τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύοντας αἰνίττεται. Ἔτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου. Διὰ τούτων τὰ ἔθνη δηλοῖ. Τὰ σπεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς ἐπληρμένους κατὰ τὸν βίον καὶ τὰ ὑψηλά φρονούντας, τοὺς ἀλογωτάτους.

Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ δρομὰ σου ἦν πάση τῇ γῇ ! Ἀναλαμβάνων ἀναδιπλασιάζει τὸ θαῦμα ἐκπληττόμενος, ὡς ἔφην, ἐπὶ τῇ γενομένῃ τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίᾳ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Θ.

Υπόθεσις.

Διὰ τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὰ κρυφίως πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι δηλοῖ. Πολλὰ δὲ ἦν αὐτῷ τὰ κρυφίως πρατόμενα · ἢ τε ἐκ Παρθένου διὰ Πνεύματος ἁγίου κατὰ σάρκα γέννησις, αἴ τε παράδοξι καὶ θαυματουργοὶ δυνάμεις, ὅτε θάνατος αὐτῆς, καὶ ἡ εἰς ἕδου κάθοδος, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις. Ταῦτα γὰρ πάντα κρυφίως αὐτῷ πέπρακται. Ἀπέκρυψε γὰρ αὐτὰ καὶ τοὺς ἀρχοντας τοῦ κόσμου τούτου. Ὑπὲρ δὲ τούτων τῶν κρυφίων ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος εἰσέρχεται εὐχαριστῶν καὶ λέγων · Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε. (*Alius autem codex*) Ἐπισφράγισμα δὲ τῶν κρυφίων ὁ θάνατος καὶ τὰ ἐν ἕδου πραχθέντα, ἡ ἀνάστασις τε καὶ ἡ ἀνάληψις.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου . . . ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρὸν μου εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐπὶ τίσιν ἡ ἐξομολόγησις δηλοῖ. Ἐχθρὸν δὲ αὐτοῦ τὸν θάνατον εἶναι φησι τὸν εἰς τὰ ὀπίσω ἀποστρεφόμενον, τουτέστιν εἰς τὸ μὴ εἶναι.

Ἀσθενήσουσι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου. Ἐπειδὴν, φησὶν, ἀποστραφῆ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ θάνατος, τότε δὴ καὶ πᾶσα δύναμις ἀντικειμένη καταργηθήσεται · εἰ γὰρ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος, δηλονότι προανααιρεθειῶν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων.

Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δικήν μου. Τὴν αἰτίαν τῆς εὐχαριστίας ἀναποδίδωσι · τὸ, Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου τὴν εἰς τὴν κρίνειν ἐπισκοπήν δηλοῖ τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειτήσας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής. Τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς δηλονότι. Τὸ δρομὰ αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸν δράκοντά φησι τὸν νοητὸν, ὅς ἐστιν ὁ διάβολος.

[Ἐπειτήσας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής. Τὸν δράκοντά φησιν, ἢ τὸν διάβολον · ἐπειδὴ ἡ ἐπειτήσας καὶ διόρθωσιν σημαίνει. Εἴποι ἂν τις, διορ

⁷⁹ Hebr. 11, 8. ⁸⁰ Psal. cix, 1. ⁸¹ 1 Cor. xv, 26.

θουμένων τῶν ἐθνῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀπολέσθαι ἅσπερ τὸν ἀσπὴν, σβεσθείσης αὐτοῦ τῆς ἐπιθωμίου κνίσσης καὶ κευθείσης. Ἐπιτιμηθέντων γὰρ τῶν ἐθνῶν, καὶ πρὸς Κύριον ἐπιστρεφάντων, ὁ ἐν αὐτοῖς ἐνεργῶν, ὡς υἱὸς οὐκ ἀπειθείας, διάβολος, ἀπώλετο μετὰ τῶν νεῶν τῶν εἰδωλικῶν· οἱ ὡς πόλεις συνεῖχον τοὺς πρὸς δυστέθειαν ἀφορῶντας. Καὶ οὕτως ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ ἴχνος ὑπολειφθῆναι. Ἔστιν ἐκλαβεῖν τοῦτο καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν· τότε γὰρ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπιτιμωμένων, καὶ ὁ διάβολος, ὁ κυρίως ἀσπὴς, ἀφανίζεται. Αἱ πόλεις, τῆς ἐν αὐταῖς πάλας πολιτευομένης ἀσθείας καταλυθείσης, τὴν οἰκοδομίαν τῆς εὐσεβείας ἐδέξαντο.]

Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ρομφαῖαι εἰς τέλος. Ῥομφαῖαι τοῦ διαβόλου τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶ, δι' ὧν ἦν ἰσχυρός. [Αἱ πόλεις αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, αἱ, ὡς περ πόλεις ἰσχυραὶ τεταχισμέναι, τοὺς ἀδόντας αὐτῶν ἀπάτη ἐν αὐταῖς συλλαβοῦσαι κατεῖχον. Καὶ πόλις πόλις λέγει ἡ ταῦτα περὶ ὧν ἀλλοθῶ λέγεται· Ἔθηκας εἰς χῶμα πόλεις ὄχυράς, τοῦ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια; αἱ εἰσιν, ὡς δεδηλωται, αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις.] Ἀπώλετο τὸ μνημόσυρον αὐτῶν μετ' ἡχου. [Ὅσπερ ἐξάκουστον γενέσθαι αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Ἡ τὴν πανολεθρίαν φησὶν, ἡ τὸ διωλύγιον τῶν κακῶν, καὶ τὸ περιφανὲς τῆς ἀπωλείας.] Ἐξάκουστος γὰρ αὐτῶν γέγονεν ἡ ἀπώλεια.

Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι. [Συνεχῶς αὐτὸν καλεῖ πένητα καὶ πτωχόν, καίτοι γε ἐν βασιλείᾳ. Ἡδὲ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πάντα σκιάς ἀδρανέστερα. Εὐκαιρίαν λέγει τὸν τῆς θλίψεως καιρὸν· αἶψα μὲν γὰρ τῆς βοήθειας ἐπιδεόμεθα, καὶ ἐν εὐμερίαις· ἀλλὰ πλέον ἐν θλίψει τῆς συμμαχίας ἐπισθανόμεθα.] Τῷ πτωχῷ, τῷ πνευματικῷ λαῷ φησὶ. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις ἐν θλίψεσιν. Ὡς· Ἐν καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου.

Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών. Τῇ ἐπουρανίῳ, φησὶ, Ἱερουσαλήμ. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς τῶν Εὐαγγελίων κήρυκας φησὶν. Τίνα δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα διὰ τῶν ἐξῆς σημαίνει.

Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη. Τὰ αἵματα, φησὶ, τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκκεχυμένα ἐκζητήσει ἐπὶ τὸ ἐκδικίας ἀξιῶσαι.

[Ὅτι ἐπελάθετο τῆς δεήσεως τῶν πενήτων. Πένητας πάλιν τοὺς δι' αὐτὸν πτωχεύοντάς φησὶν, οἱ καὶ διὰ παντός τὰς πρὸς αὐτὸν ἰκεσίας ποιοῦντες, ἐπέκχησιν τῶν κατ' αὐτῶν γενομένων ἀδικιῶν παρὰ τῶν δαιμόνων αἰτοῦντες.]

Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν κυλῶν τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο ἐγείρεις ἐκ γῆς ταπεινώσεως, ἵνα τῇ ἐπουρανίῳ συγχορεύσω Σιών.

[Ἐν κύλις τῆς θυγατρὸς Σιών. Ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ. Τὸ, ἐκαγγέλω, ἀντὶ τοῦ, χρονίως ἔσομαι.]

Γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν. Κρίμα γὰρ ἀληθῶς εἰκαῖον τὸ τοὺς κατασκευάσαντας ἀνθρώπων

⁸⁸ Isa. XLV, 2. ⁸⁹ Isa. XLIX, 2.

A los gentilibus, periisse impium, extincto prorsus atque deleto altarium ejus nidore. Postquam enim gentes increpatæ, et ad Dominum conversæ sunt, qui in ipsis utpote inobsequentiarum filiis vim suam exercebat, diabolus scilicet, una cum idolorum templis periiit, quæ ceu civitates quædam, continebant eos qui impietatem sectabantur. Atque ita deleta sunt, ut ne vestigium quidem eorum remanserit. Potest illud de postremo quoque judicio explicari; tunc enim increpatis peccatoribus, diabolus, qui proprie impius audit, funditus peribit. Civitates porro, extincta, quæ in ipsis ante dominabatur, impietate, ædificium pietatis susceperunt.]

7. *Inimici defecerunt frameas in finem.* Frameas diaboli adversarias dicit potestates, quibus potens ille est. [Civitates sunt adversariæ potestates, quæ quasi civitates prævalidæ muris instructæ, errore cujusmodi quædam civitates ait, nisi eas de quibus alibi dicitur ⁸⁸, *Redegisti in pulverem civitates potentes, ita ut cadant ipsarum fundamenta?* quæ uti declaratum est, sunt adversariæ potestates.] *Periit memoria eorum cum sonitu.* [Ita ut eorum perniciis ubique pervulgetur. Aut exitium supremum dicit, sive malorum vehementiam, et perniciem conspicuitatem.] Ejus namque perniciis ultro citroque audita fuit.

10. *Et factus est Dominus refugium pauperi.* [Sese frequenter pauperem ac mendicum vocat, etiamsi in regia versaretur. Noverat enim humana omnia vel umbris imbecilliora esse. *Opportunitatem* vocat tempus tribulationis: semper enim auxilio egemus, etiam in prosperitate: verum in ærumnis, auxiliorum usum magis experimur.] *Mendico, scilicet spirituali populo ait. Adjutor in opportunitatibus in tribulationibus.* Ut illud: *In tempore accepto exaudivi te* ⁸⁹.

12. *Psallite Domino qui habitat in Sion.* In caelesti, inquit, Jerusalem. *Annuntiate inter gentes studia ejus.* Hæc quasi ad apostolos et Evangeliorum præcones loquitur. Quæ porro sint ejusmodi studia in sequentibus indicat.

13. *Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est.* Sanguinem, ait, pro illo effusus requiret, ut vindictam postulet.

[*Non est oblitus clamorem pauperum.* Pauperes rursus vocat eos qui propter ipsum mendicant, qui assidue ipsum supplices rogant, postulanteque ultionem injuriarum sibi ab dæmonibus illatarum.]

15. *Qui exaltas me de portis mortis.* Ideo excitas me ex terra humiliationis, ut choreas agam in caelesti Sion.

[*In portis filie Sion.* In caelesti Jerusalem. Illud porro, *annuntiem*, intelligas, assidue canam.]

17. *Cognoscitur Dominus judicia faciens, etc.* Judicium namque plane justum est; ut ii qui mortem

homini struxere, in ea ipsa re comprehendantur. Fortasse (id ait) quia ii in quos fertur iudicium, iudicem cognoscent tempore iudicii.

18. *Daniel Barbarus : Convertantur peccatores in infernum.* Dæmones scilicet, et quicumque illis ser- vierunt. Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum. Græci, hæretici, Judæi.

20. *Exsurge, Domine, non confortetur homo.* Pre- catur Unigenitum in terris illucescere ; ne superbus ille diabolus, quem in præsentī vocat hominem, supercilium ultra tollat. *Judicentur gentes in conspectu tuo.* Salutarem gentium vocationem rogat citius adesse.

21. *Constituē, Domine, legislatorem super eos.* Ec- quis legislator ille, nisi qui Novi Testamenti legem nobis induxit ? *Sciunt gentes quoniam homines sunt.* Per ingentem dæmonium fallaciam, in jumentorum morem commutati erant, ut de illis diceretur : *Comparatus est jumentia insipientibus, et similis factus est illis* ⁸³.

PSALMUS X secundum Hebræos.

1. *Utquid, Domine, recessisti longe.* Rogat acce- lerari gentium vocationem modico post tempore futuram. Idipsum autem effecit diaboli superbia.

2. *Dum superbit impius, incenditur pauper.* Super- bia, inquit, improbi, quasi incendium est pauperi, populo scilicet tuo. *Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.* Id est, comprehenduntur. Nam tu es, inquit, qui comprehendis sapientes in astutia eorum ⁸⁴.

3. *Quoniam laudatur peccator in desideriiis animæ suæ.* Tanta, inquit, fuit ejus clementia, ut, quia impii impuniti remanebant, demum apud quosdam stultissimos homines eorum vita accepta esset et laudaretur.

4. *Exacerbavit Dominum peccator.* Exacerbavit quidem irridendo illius de providentia et de iudicio verba. Multi namque cum hujuscemodi quidpiam audiunt, statim rident. Hoc autem subjungitur : *Secundum multitudinem iræ suæ.* Ut ita se habeat tota sententia : Exacerbavit Dominum, inquit, pec- cator, multitudinem iræ sibi thesaurizans. Illud enim, *suæ*, de exacerbante est accipiendum. Deinde quod dicitur : *non quæret*, cum interpunctione le- gendum, ut ita intelligatur : An ille homo Deum ex- acerbavit, iræ sibi magnitudinem accendens, et Deus non quæret ? Cum interpunctione itaque legendum, ut sit hic sensus : Annon quæret Deus ? annon tri- buet ipsi secundum iram, quam sibi thesaurizavit in die iræ suæ ?

5. *Non est Deus in conspectu ejus.* Initium omnis improbi operis est Deum non cogitare iudicem. *Auferuntur iudicia tua a facie ejus.* Nam qui igno- rat esse Deum, ignorat item esse iudicem. *Omnium inimicorum suorum dominabitur.* Simile est illi : *Universum orbem manu comprehendam quasi nidum* ⁸⁵ *Dixit enim in corde suo : Non movebor, etc.*

θάνατον ἐν αὐτῷ περιληφθῆναι. Τάχα ἐπεὶ καὶ οὗτος τὸ κρίμα γίνεται, γινώσκονται τὸν κρίνοντα ἐν καιρῷ κρίσεως.

Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος. Ἐπιλάμψειν τοῖς ἐπὶ γῆς εὐχεται τὸν Μονογενῆ ὄψιως ὁ ὑψηλόφρων ἐκεῖνος διάβολος, ὃν καὶ ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ παρόντος καλεῖ, ἐπὶ πλείω μὴ ἐπαίρη τὴν ὀφρύν. *Κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου.* Τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ γενομένην τῶν ἔθνων κλήσιν ἐπισπεύδων εὐχε- ται.

Κατάστησον, Κύριε, ἱεροθέτην ἐπ' αὐτούς. Καὶ τίς ὁ νομοθέτης ἢ ὁ τὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης νόμον ἡμῶν εἰσηγήσάμενος ; Γνώτωσαν ἔθνη, ὅτι ἄνθρω- ποι εἰσι. Τῇ ὑπερβολῇ τῆς τῶν δαιμονίων ἀπάτης εἰς κτηνῶν ἥσαν μετενεχθέντες τρόπον ὡς λέγεσθαι περὶ αὐτῶν. *Παρασυρβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς.*

ΨΑΛΜΟΣ Γ.

Ἴνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν ; Ἐπιταχῦ- ναί τὴν μακρὸν ὑστερον γενησομένην κλήσιν τῶν ἔθνων εὐχεται. Τοῦτο δὲ αὐτὸ πεποίηκεν ἡ τοῦ δια- βόλου ὑπεροψία.

Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ ἐμπυρίζε- ται ὁ πτωχός. Ἡ ὑπεροψία, φησί, τοῦ πονηροῦ, πύ- ρωσις τῷ πτωχῷ σου γίνεται λαῷ. *Συλλαμβάνον- ται ἐν διαβουλοῖς, ὡς διαλογίζονται.* Ἄντι τοῦ, συλληφθήσονται. Σὺ γὰρ εἶ, φησὶν, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν.

Ὅτι ἐπαιεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Τσαυτῆ, φησὶ, γέγονεν ἡ ἀν- εξικακία, ὡς καὶ, διὰ τὸ ἀτιμωρήτους μένειν τοὺς ἀσεβεῖς, λοιπὸν καὶ παρὰ τισὶ τῶν ἀνοητοτέρων ἀπό- δεκτον αὐτοῖς εἶναι τὸν βίον.

Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός. Παρώξυνε μὲν χλευάζων τοὺς περὶ προνοίας καὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ λόγους. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀκούοντες τοιοῦτόν τι γελῶσιν εὐθέως· τοῦτο δὲ συνάπτεται, τὸ *Κατὰ τὸ κληθὸς τῆς ὀργῆς αὐτοῦ*· Ἴνα ἢ τὸ ἔλον οὕτως· Παρώξυνε τὸν Κύριον, φησὶν, ὁ ἁμαρτωλός, πλήθος ὀργῆς· ἐαυτῷ θησαυρίζων. Τὸ γὰρ, αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ παροξύναντος ληπτέον. Εἶτα τὸ ἐπιφερόμενον τοῦτο, οὐκ ἐκζητήσῃ, καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνωστέον· Ἴνα ἢ τὸ νοούμενον οὕτως· Ἄρ' οὖν ὁ μὲν παροξύνει τὸν Θεόν, καίτοι πλήθος αὐτῷ ἐκκαίων ὀργῆς, ὁ δὲ οὐκ ἐκζητήσῃ ; Καθ' ὑποστιγμὴν ἡ ἀνάγνωσις, Ἴνα ἢ· Οὐκ ἐκζητήσῃ, φησὶν, ὁ Θεός, καὶ ἀποδώσει αὐτῷ κατὰ τὴν ὀργὴν, ἣν ἐαυτῷ ἐθησαύρισεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ ;

Οὐκ ἔστιν ὁ Θεός ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀρχὴ πάσης πονηρᾶς πράξεως τὸ μὴ λογίζεσθαι κριτὴν τὸν Θεόν· Ἄρτυναίρεται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου αὐ- τοῦ. Ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι ἔστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτὴς ἔστιν οἶδε. *Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κα- τακυρεύσει.* Ὁμοιον τὸ, *Τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι ἐν τῇ χειρὶ μου ὡς ροσσίδαν.* Εἶπε γὰρ

⁸³Psal. XLVIII, 13. ⁸⁴Job v, 13. ⁸⁵Isa. x, 14, juxta LXX.

ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐ μὴ σαλευθῶ. Ἀντὶ τοῦ· Οὐ μὴ σφάλω, οὐ μὴ περιτραπήσομαι εἰς γενεάν· οὐ γὰρ ἔσομαι ἐν κακώσιν.

Adjicit Dan. Barb. Nam quicumque villi particeps est, nihil grave se subiturum putat.

[*Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ.* Ἐκβαλὼν τὸν θεῖον φόβον ἐκ τῆς ψυχῆς, διαπαντὸς ἐν κακίᾳ διατρίβει. Ἀρχὴ πάσης πονηρᾶς πράξεως τὸ μὴ λογιζεσθαι κριτὴν τὸν Θεόν. Ἀρταναίρεται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Οὐ βούλεται εἰδέναι, ὅτι κριτὴς εἶ δίκαιος· ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι ἔστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτὴς· ἔστιν οἶδς. Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει. Τῶν πειρασμῶν οἱ μὲν προσάγονται τῇ ψυχῇ, οἱ δὲ τῷ σώματι, οἱ δὲ τοῖς πῆρξ τοῦ σώματος. Καὶ οἱ μὲν ψυχῇ προσαγόμενοι λογισμοὶ ἀκάθαρτοι λέγονται, ἀμαρτία· γεννῶντες καὶ δόγματα ψευδῆ· οἱ δὲ τῷ σώματι προσφερόμενοι πληγῶν καὶ στρεβλώσεων καὶ διωγμῶν καὶ φυλακῶν καὶ θανάτων αἰτιοὶ γίνονται· οἱ δὲ τῶν περὶ τοῦ σώματος πειρασμῶν περιέχουσι ζημίας χρημάτων καὶ κτημάτων καὶ ἀποβολὰς τέκνων καὶ γυναικῶν ἀφαιρέσεις. Δῆλον οὖν ἔστιν ἐκ τούτων, ὅτι πάντως διὰ τίνος τῶν κατελεγμένων πειρασμῶν ἐκυρίευσε παντὸς δικαίου ὁ Σατανᾶς· μόνος γὰρ Χριστὸς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησε, καὶ οὐχ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.]

Οὐ ἀρᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει. Παράμονον, φησὶν, ἔξειν τὴν εὐήμεριαν λελόγισται. Διὸ καὶ πικρίας καὶ ὄλου τὸ στόμα πεπλήρωται· καὶ μὴν ἐνεδρεύει πτωχοῦς πρὸς τὸ ἀποκτείνειν διὰ τῶν ἰδίων παγίδων. Τὸ δὲ, *μετὰ πλουσίων, τί ἂν ἔτερον νοηθῆι ἢ τῶν κλουτούντων ἐν κακοῖς*· Οὗτοι γὰρ τῷ διαδόλῳ κατὰ τῶν πτωχῶν τῷ πατρὶ αὐτῶν συμπράττουσιν

Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρῳ μετὰ πλουσίων. Ἐν συλλόγοις δὲ καὶ ἐν συνεδριοῖς καθήμενος, ἐνέδρας τινὰς καὶ μηχανὰς τοῖς ἀναίτιοις κατασκευάζει.

Κύψει καὶ πεσεῖται. Ὅταν εἶπῃ [*Ambr. add. ὁ διάβολος*]· Νενίκηκα, τότε πεσὼν αἰσχύνεται.

Ἐἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ἐπιλέλησται ὁ Θεός. Λέγει ταῦτα ὁ διάβολος οὐχ οὕτως ἔχων, ἀλλ' ἡμᾶς ἀπαιτῆσαι βουλόμενος, ἵνα σκελισθῶμεν, ἀμελεῖν τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων νομίζοντες.

Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου. Εὐχεται τὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χρηστότητα κινήσαι· μὴ ὑψομένης γὰρ ἐπὶ τῇ μωρίᾳ τῶν ἀσεβῶν τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, προπετίστεροι γίνονται.

[*Ἐψώθητω ἡ χεὶρ σου.* Ἐπαρον τὴν χεῖρά σου, καὶ δίδαξον αὐτούς, ὡς τῶν ἀδικουμένων προνοή· καὶ ὡς ἐξ ὕπνου ἀναστὰς, ἀνωτέραν δεῖξον τῆς ἐκείνων γνώμης τὴν ἀπὸ σοῦ τιμωρίαν. Καὶ κόλασον μὲν ἐκείνους, φεῖσαι δὲ τὸν ἀδικούμενον, σφοδρότερον ἀχθεσθεὶς ταῖς ἐκείνων τόλμας καὶ βλασφημίαις. Ἐνεκεν τίνος, φησὶ, *παρώρτισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν* ;]

Ἐἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσει. Τοῦτο αἰτιον καὶ τοῦ ἐπαρθῆναι καὶ τοῦ πεσεῖν αὐτόν.

Id est : Non inducar in errorem, non evertar in generationem, non in malis ero.

Adjicit Dan. Barb. Nam quicumque villi particeps est, nihil grave se subiturum putat.

[*Non est Deus in conspectu ejus.* Expulso ex anima sua Dei timore, semper in malitia perseverat. Principium omnis malæ actionis est, non cogitare judicem Deum. *Auferuntur judicia ina a facie ejus.* Nosse non vult te judicem esse justum : qui enim non novit esse Deum, neque judicem esse novit. *Omnium inimicorum suorum dominabitur.* Tentationes aliæ animo, corpori aliæ objiciuntur; aliæ iis quæ circum corpus versantur. Quæ animo offeruntur, cogitationes impuræ nuncupantur, quæ peccata et dogmata falsa generant; quæ corpori admoventur, sunt causæ plagarum, cruciatuum, persecutionum, carcerum, mortis; quæ circa corpus versantur tentationes, sunt pecuniarum et possessionum mulctæ, filiorum et uxorum jacturæ. Palam itaque est ex supradictis Satanam aliquo ex memoratis tentationum generibus, in justos omnes dominatum habuisse : solus quippe Christus peccatum non fecit, neque dolus inventus est in ore ejus⁹⁶.]

7. *Cujus maledictione os plenum est.* Permanentem, inquit, se felicitatem habiturum putat, quam-obrem et amaritudine et dolo os ejus plenum est, atque insidias parat pauperibus, ut laqueis suis interficiat eos. Illud porro, *cum divitibus*, quid aliud sibi voluerit, quam, cum iis qui divites in malis sunt? Illi namque cum diabolo patre suo contra pauperes una machinas parant.

8. *Sedet in insidiis cum divitibus.* In conventibus et cœtibus sedens, insidias et machinas insontibus parat.

10. *Inclinabit se et cadet.* Postquam dixit : *Vici*, tunc lapsus erubescit.

11. *Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus.* Hæc dicit diabolus, non quod ita se res habeat, sed quoniam nos decipiat, atque ut supplantemur, rati Deum humana negligere.

12. *Exsurge, Domine Deus meus.* Precatur ut Dei in puniendo mora et clementia moveatur : nam cum Dei manus contra impiorum stultitiam non attollitur, tunc petulantiores evadunt.

[*Exaltetur manus ina.* Erige manum tuam ut doceas illos, te eorum qui injuriis afficiuntur curam gerere : et quasi ex somno surgens, ostende ultionem tuam eorum consiliis superiorem esse. Atque illos quidem corrigas, sed injuria affecti misericordiam capias, vehementer commotus et concitatus eorum facinoribus ac blasphemis dictis. *Propter quid*, inquit, *irritavi impius Deum?*]

13. *Dixit enim in corde suo : Non requiret.* Atque id in causa est, quod ille exaltet et labatur.

⁹⁶ | Petr. II, 22.

14. *Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras.* Tu, inquit, o Domine, omnia nosti, nihil eorum quæ sunt ignoras, imo nec eorum quæ in mentem et cogitationem veniunt. Quin et labores hominum, furorem et indignationem eorum qui molestia afficiunt accurate nosti. Quoniam omnium cogitationes consideras, et tu es qui corda et renes scrutaris. Et cum hæc videas, longanimis tamen es, gnarus sub manu tua omnes esse, nec quemquam posse aliquo fugere. *Tibi derelictus est pauper, orphanus tu fuisti adjutor.* Hoc est, tuum ille exspectat auxilium.

15. *Contere brachium peccatoris et maligni.* Hoc est, potentiam inimici. *Quæretur peccatum illius et non invenietur.* Propter ipsum scilicet peccatum. Tota sententia sic habet: Si quæsieris, inquit, peccatum maligni, non invenietur, id est, peribit peccator propter ipsum peccatum.

[Inveniuntur qui salutem a Deo consequuntur, secundum illud: *Inveni David servum meum*⁸⁷, et inventa est drachma perdita⁸⁸; ac si inventa non fuisset, periisset. Qui pereunt, non inveniuntur in sæcula; manet quippe judex, ac regnat semper in futuro ac novo sæculo.]

16. *Dominus regnabit in æternum.* In futuro et novo sæculo.

Daniel Barbarus. Hæc dicit ad ostendendum præsens et futurum regnum illius. Quod si Domini regnum sine caret, quod nullus regni illius finis futurus sit; justii qui ejus participes sunt, perpetuam regni possessionem adipiscuntur.

Peribitis, gentes, de terra illius. In tempore enim C regni ejus projicientur in ignem æternum.

[Gentes vocat iniquos homines, utpote qui non vivant secundum legem, sed gentilitiam et barbaram immanitatem sectentur. Eos deleri rogat: *Peribitis*, inquit, et exitium ipsis comminatur; ut et illi respirare possint, et hi ad meliorem se frugem recipere.]

17. *Desiderium pauperum exaudisti, Domine.* Hæc namque illorum erat concupiscentia, hoc desiderium, ut futuris donarentur bonis. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Ad hoc namque parati, ad omnia sustinenda corde prompti sunt.

[Præparatio cordis est quasi promissio facta a motibus et affectibus animi ad obsequentiam Deo reddendam.]

18. *Judicare pupillo et humili; ut non apponet ultra,* etc. Cum, inquit, pauperes ulciscetur, tunc non apponet ultra magnificare se homo.

In finem PSALMUS David. X.

Argumentum.

Hunc quoque psalmum canit postquam inimicos devicerat. Hic piam sententiam mentemque præfert.

⁸⁷ Psal. LXXXVIII, 1. ⁸⁸ Luc. xv, 9.

(a) Ambr., παραστατικός melius; supple ψαλιός.

Βλέπεις, δεί σὺ κόπον καὶ θυμὸν κατανοεῖς. Σὺ, φησὶν, ὦ Κύριε, πάντα γινώσκεις, καὶ οὐδὲν σε τῶν πραττομένων λανθάνει, οὐδὲ τῶν ἐν διανοίᾳ καὶ λογισμοῖς ἀνιόντων. Ἄλλὰ καὶ τοὺς πόνοὺς αὐτῶν καὶ τοὺς θυμοὺς τῶν ἐπιπραζόντων καὶ τοὺς παροργισμοὺς τῶν ἀνθρώπων οἶδας ἀκριβῶς. Ἐπειδὴ πάντων τοὺς λογισμοὺς κατανοεῖς, καὶ σὺ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροῦς. Καὶ ταῦτα πάντα ἐφορῶν μακροθυμεῖς, εἰδὼς, δεί ὑπὸ τῆς σᾶς χειρὸς οἱ πάντες τυγχάνουσι, καὶ οὐκ ἔστι που οὐδενὶ ἐκτὸς διαδράναι. *Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός, ὄρφανῶ σὺ ἦσθα βοηθός.* Τουτέστι τὴν παρὰ σοῦ μένει βοήθειαν.

Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ποτηροῦ. Ἐντὶ τοῦ, τὴν δυναστείαν τοῦ ἐχθροῦ. *Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῆ.* Δι' αὐτὴν μὲν τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ δὲ ἕλον οὕτως: Ἐάν, φησὶν, ἐκζητήσῃς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ποτηροῦ, οὐ μὴ εὑρεθῆ· τουτέστιν, ἀπολείται ὁ ποτηρὸς δι' αὐτὴν.

[Εὐρίσκονται οἱ σωζόμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶψ' *Εὗρον Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου*, καὶ, Εὐρέθη ἡ ἀπολλυμένη δραχμὴ· καὶ ἐπέμει μὴ εὐρέθη, ἀπώλετο ἄν. Οἱ ἀπολλύμενοι οὐχ εὐρίσκονται εἰς τὸν αἰῶνα· μένει γὰρ ὁ δικαστὴς, καὶ βασιλεύει διαπαντὸς ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέῳ αἰῶνι.]

Κύριος βασιλεύσει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέῳ αἰῶνι.

Ἀπολείσθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ. Ἐν γὰρ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

[Ἐθνη καλεῖ τοὺς ἀδίκους, ὡς μὴ κατὰ νόμον ζῶντας, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴν καὶ βαρβαρικὴν ὠμότητα. Τούτων αἰτεῖ ἐκκοπήν, *Ἀπολείσθε, λέγων, καὶ πανωλεθρίαν αὐτοῖς ἀπειλῶν*· ὥστε καὶ τούτους ἀναπνεῦσαι, κάκείνους σωφρονισθῆναι.]

Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ποτήρων εἰσήκουσας, Κύριε. Αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ ἐπιθυμία, καὶ οὗτος ὁ πόθος τὸ τῶν μελλόντων ἀξιοθῆναι ἀγαθῶν. *Τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.* Εἰς τοῦτο γὰρ ἐτοιμαζόμενοι, πάντα ὑπομένειν τῇ καρδίᾳ εὐτρέπιζονται.

[Ἐτοιμασία καρδίας ἡ οἷον ὑπόσχεσις τῶν τῆς ψυχῆς κινήματων πρὸς συνακολούθησιν τοῦ Θεοῦ.]

Κρίναι ὄρφανῶ καὶ ταπεινῶ, ἵνα μὴ προσθῆ ἔτι. Ὅτι, φησὶν, τὴν ἐκδικησὶν τῶν πτωχῶν ποιήσαι, τότε οὐκ ἔτι προσθήσει τοῦ μεγαλαυχεῖν ἀνθρώπου.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. F.

Ἐπιθέσεις.

Καὶ τοῦτον μετὰ τὸ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν φεῖν τὸν ψαλμόν. Ἔστι δὲ φρονήματος ἀγιοπρεποῦς παραστατικόν (a)

Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶς ἔρειτε τῇ ψυχῇ μου; Πῶς μοι ἔρειτε, φησὶ, φεύγειν ἐπὶ τὰ ὄρη δίκην στρουθίου, καὶ τοὶ πεποιθότες ἐπὶ Θεῷ; Μεταρραστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίου. Μετοίχει, μεταέρχου, φεύγει ἐπὶ τὰ ὄρη, τοῦτέστι τὰς ἀρετάς.

Ἵτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπέτειναν τόξον, ἠτοίμασαν βέλη εἰς φρέτραν. Τοῦτοις τοῖς λόγοις εἰς φυγὴν ἠρέθιζον φάσκοντες, εἰ μὴ φεύγῃ κατατοξεύειν αὐτὸν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἀλλοὶ οὖν τοὺς πονηροὺς λογιζομένους βέλη εἶναι τοῦ πονηροῦ. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομίῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀντὶ λεληθότως. Τοιαῦτα γὰρ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν τὰ τοξεύματα.

Ἵτι ἂ σὺ κατηρτίσω αὐτοὶ καθεῖλον. Κατήνεγκε, φησὶν, ὁ ἐχθρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς φόβον, καὶ τοὶ ἐπὶ ἀφορασίᾳ κατηρτισμένοι. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησεν; Εἰ καὶ οἱ ἐχθροί, φησὶ, τὰ τοιαῦτα ἔρασαν, ἀλλ' ὁ Κύριος ὁ ναὸν ἔχων τὸν οὐρανόν, ἐξέτασιν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀσεβῶν ποιούμενος, τοῖς μὲν ἀπονέμει τὰ ἀγαθὰ, τοὺς δὲ τῆς αἰωνίας παραπέμπει κολάσσει. Κύριος ἐν ναῷ ἀγίῳ αὐτοῦ.

[Ἵτι ἂ σὺ κατηρτίσω αὐτοὶ καθεῖλον. Ἀντὶ τοῦ, τὰ σὰ ἔργα καταλύειν σπαύδουσι δι' ἐμοῦ· ὃν γὰρ ἔχρισας βασιλεῖα σπουδάζουσιν ἀκυρῶσαι κατὰ τῆς σῆς ὀπλιζόμενοι ψήφου. Καὶ ταῦτα δρῶσι τὰς κατὰ φύσιν ὀρθὰς ἐννοίας καθελόντες ἐξ ἑαυτῶν, ἃς ἔθην κατηρτίσατο.]

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἀποβλέπουσιν. Τὸ ἀλάθητον σημαίνει τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοὺς δὲ τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Βλέφαρα δὲ τὴν κριτικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικὴν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΑ'.

Ἵπόθεσις.

Ἐιρηται περὶ τῆς ὀρθότητος ἐν τῷ ἔκτω ψαλμῷ. Εὐχεταὶ δὲ ῥυσθῆναι τῆς γενεᾶς τῆς πονηρᾶς. Αὕτη δὲ ἐν εἰῆ γενεᾷ ἢ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· περὶ ἧς αὐτὸς ἔλεγεν· Ἄνδρες Νινευίται ἀναστήσονται, καὶ κατακρινούσι τὴν γενεὰν ταύτην.

Σώσον με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν δοσιος, ὅτι ὀλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. Τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπιβουλὰς. Ἀπέντες γὰρ τὴν ἀλήθειαν οἱ Ἰουδαῖοι ψεύδος κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπέτελεσαν.

Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ. Ἵτι, διδάσκαλον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ ἀγαθόν, ἕτερα ἐβουλεύοντο περὶ αὐτοῦ.

Ἐξολοθρεῦσαι Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, ῥλώσασαν μεγαλοβόηματα. Πῶς γὰρ οὐ μεγαλοβόημων ἢ γλώσσα ἐκείνη ἢ τολμήσασα τῷ Σωτῆρι λέγειν· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;

Τοὺς εἰπόντας· Τὴν ῥλώσασαν ἡμῶν μεγαλυνοῦ-

2. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ? Cur mihi suadetis, inquit, ut fugiam in montes sicut passer, etiamsi in Deo confidam? Transmigre in montes sicut passer. Transfer te, transi, fuge in montes, id est virtutes.

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas in pharetra. His verbis ad fugam eum concitabant dicentes, si non fugeret, sagittis confossum iri a peccatoribus. Declarat itaque malas cogitationes esse maligni tela. Ut sagillent in obscuro rectos corde. Quasi dicat, lateenter. Hujusmodi namque sunt spiritualium inimicorum tela.

4. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Compulit, inquit, inimicus hominem in corruptionem, licet in incorruptionem conditus esset. Justus autem quid fecit? Etiamsi, inquit, inimici talia fecerint; at Dominus, qui templum habet cœlum, facto justorum et impiorum examine, aliis quidem impertit bona, alios in æterna supplicia dejecit. Dominus in templo sancto suo.

[Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Quasi dicat, opera tua evertere satagunt propter me, nam quem unxisti regem, contra calculum tuum armati, student abrogare. Et hoc agunt postquam rectas probasque cogitationes, quæ secundum naturam sunt, eliminarunt, quas scilicet Dominus perfecerat.]

5. Oculi ejus in pauperem respiciunt. Significat Dei cognitionem cui nihil latere potest. Oculos autem dicit ejus beneficam inspectionem. Palpebræ ejus interrogant filios hominum. Palpebras dicit ejus judicialem rerumque exploratricem providentiam.

1. In finem, pro octava, PSALMUS

David. XI.

Argumentum.

De octava dictum fuit in sexto psalmo. Rogat porro liberari a generatione mala. Hæc autem generatio illa sane fuerit, quæ tempore erat Salvatoris nostri Jesu Christi: de qua ipse dixit⁹⁹: Viri Niniivitæ surgent, et condemnabunt generationem istam.

2. Salvum me fac, Deus, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. Insidias in Christum paratas in unum complectitur. Dimissa namque veritate, Judæi mendacium contra Christum commenti sunt.

3. Labia dolosa in corde. Quoniam, cum eum magistrum ac bonum appellarent, longe diversa in eum consilia inibant.

4. Disperdet Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam. Quomodo non magniloqua lingua illa, quæ ausa est Salvatori dicere: In qua potestate hæc facis, et quis tibi dedit hanc potestatem⁹⁹?

5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabit-

⁹⁹ Matth. xii, 41. ⁹⁹ Marc. xi, 28.

mus, labia nostra a nobis sunt. Quis noster Dominus est? Quasi scilicet hæc secum reputarent, facultatem se habere quidvis pro libidine contra Salvatorem proferendi. Illud autem : *Quis noster Dominus est?* simile est illi dicto : *Hunc autem nescimus unde sit* ⁹¹.

6. *Propter miseriam inopum, etc.* Inopes et pauperes secundum spiritum intelligit. Quorum gemitu audito, Exsurgam, ait. *Ponam in salutari, fiducia-liter agam in eo.* Id est, Palam omnibus faciam salutare, quod etiam curabo evulgari ultro citroque. Ubique enim terrarum prædicatum est.

7. *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.* Vera, inquit, sunt verba de salutari enuntiata et promissa, quemadmodum argentum sæpe in crucibulum immissum. Illud autem, *septuplum*, pro pluries posuit; is enim est mos sacre Scripturæ.

8. *Tu, Domine, servabis nos.* Ideo, inquit, servabis nos, quia circumdant nos impii, salutem nostram insidiantes. Hi autem sunt adversariæ et malignæ potestates.

9. *Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.* Altitudinem dicit virtutem : multiplicationem autem illam, temporis diuturnitatem. Ut hæc sit sententia : Per virtutem et potestatem tuam, diuturnitatem temporis et vitam æternam dedisti nobis. Nam post salutarem ascensionem, in infinita sæcula vita nostra extenditur. Aut altitudinem dicit, quia scilicet similes tibi homines effecisti, quatenus eorum fert facultas : aut quia multam eorum curam habuisti.

1. In finem, PSALMUS David. XII.

Argumentum.

Hanc canit psalmum, dum pœnitentiam delicti ageret, et una salutare nostrum annuntiaret. Unde exemplum nacti sumus, quo pacto oporteat nos, cum peccavimus, ad Deum accedere.

Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? Quasi post diuturnam moram per pœnitentiam ad Deum accesserit, propter admissum peccatum. *Usquequo avertis faciem tuam a me?* Hanc faciem angeli semper vident.

2. *Quandiu ponam consilia in anima mea?* Angore crucior, inquit, dum animo mecum volvo, ne forte in peccato moriar, et illud maxime est quod animo meo dolores parat. *Dolorem in corde meo die ac nocte.* Corde quotidie meditando.

3. *Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?* Nam si colentibus nobis Deum, ac religiose viventibus, deprimitur inimicus; manifestum est peccantibus nobis extolli. Exaltatio namque Satanæ, est hominum humiliatio. Siquidem, quemadmodum

⁹¹ Joan. ix, 29.

αμεν τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστι. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν; Ὅς τοῦτο διανοουμένων, τὸ ἐξουσία ἔχειν πᾶν ὃ τι ἂν βούλοιντο εἰπεῖν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. Τοῦτο δὲ. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστι; ὁμοιον τῷ τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν.

Ἐνεκε τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. Πτωχοὺς δὲ καὶ πένητας τοὺς κατὰ πνεῦμα λέγει· ὧν καὶ τοῦ στεναγμοῦ ἀκούσας, Ἄναστήσομαι, φησί. Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, παρήσώσωμαι ἐν αὐτῷ. Τοῦτο ἐστὶ, Φανερόν πᾶσι καταστήσω τὸ σωτήριον, ὃ καὶ ἐξάκουστον παρασκευάσω γενέσθαι. Ἐκρηύχθη γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀγνά, ἀργύριον πεκυρωμένον. Ἀληθεῖς, φησὶν, οἱ λόγοι οἱ περὶ τοῦ σωτηρίου ἐπηγγελμένοι, ὡσπερ καὶ τὸ ἀργύριον τὸ πολυλάκις χωνευθέν. Τὸ δὲ, ἐπταπλασίως, ἀντὶ τοῦ πολυπλασίως τέθεικε· τοῦτο γὰρ σύνθηρες τῆ θείᾳ Γραφῆ.

Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο, φησί, φυλάξεις ἡμᾶς, ἐπειδὴ κυκλοῦντες ἡμᾶς οἱ ἀσεβεῖς ἐπιβουλεύοντες τῇ ἡμῶν σωτηρίᾳ. Οὗτοι δ' ἂν εἴεν αἱ ἀντικείμεναι καὶ πονηραὶ δυνάμεις.

Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολιώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὑψὸς μὲν τὴν δύναμιν λέγει· πολυωρίαν δὲ τὴν πολυχρονιότητα. Ἴνα ἢ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Διὰ τῆς σῆς ἰσχύος, πολυχρονιότητα καὶ αἰώνιον ζωὴν ἡμῖν δέδωκας. Μετὰ γὰρ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας τὰ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐκτείνεται. Ἡ ὕψος λέγει, ὅτι ὁμοίους σου ἐποίησας, ὡς ἀνθρώπων δυνατὸν ἢ ὅτι πολλῆς φροντίδος ἠξίωσας.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΒ'.

Ἰσόθεσις.

Τοῦτον τὸν ψαλμὸν ᾄδει εἰς μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτήματος γαγονῶς, ὅμα δὲ καὶ τὸ σωτήριον ἡμῶν εὐαγγελιζόμενος. Δι' οὗ ἐλάβομεν ὑπογραμμὸν, πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐν ἁμαρτίαις γενομένους προσεῖναι Θεῷ.

Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήθη μου εἰς τέλος; Ὅς μακροῦς οὐσης τῆς γινομένης αὐτῷ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ μετανοίᾳ πρὸς Θεὸν προσόδου. *Ἔως πότε ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;* Τοῦτου τὸ πρόσωπον οἱ ἄγγελοι βλέπτουσι διαπαντός.

Ἔως τίνας θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου; Ἀνιδῶμαι γὰρ, φησί, βουλευόμενος κατὰ ψυχὴν μηπως ἔρα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ μάλιστα ὀδύνας μου τῆ ψυχῆ παρασκευάζει. *Ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός.* Μεριμνᾶν ἐν τῇ καρδίᾳ καθ' ἡμέραν.

Ἔως πότε ὑψώθησεται ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ; Εἰ γὰρ θεοσεβόντων ἡμῶν ταπεινοῦται ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος, ὄφλον ὅτι ἁμαρτανόντων ὑφούται. Ὑψὸς γὰρ τῷ Σατανᾷ ἢ τῶν ἀνθρώπων ταπεινωσις· ἐπειδὴ, καθάπερ ὁ Θεὸς ἐν τῇ σωτηρίᾳ ὑφούσθαι τῇ

ἡμετέρα, οὕτως ὁ διάβολος ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐπαίρε-
σθαι λέγεται.

Φωτίσον τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὀφθαλμούς τοὺς
τῆς διανοίας δηλοῖ. Φωτίσατε γὰρ αὐτοὺς φῶς
γνώσεως.

Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἔλεει σου ἠλπισα. θαρρῶ,
φησὶν, ἀμαρτίας ἀφαισὶν δέξασθαι τῷ ἔλεει προσαν-
έχων τῷ σπ̄, δι' οὗ καὶ τὸ σωτήριον δέδωκας πᾶ-
σιν ἀνθρώποις· ὅπερ σωτήριον ἀγαλλίσθαι πα-
ρασκευάσει μου τὴν καρδίαν, τὴν πάλαι ὀδυωμένην
διὰ τὴν ἀμαρτίαν.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαβὶδ. ΙΓ'.

Ἐπίθεσις.

Διαβρήθην ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ σαφηνίζει τῶν
ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ παντελὲς τῶν ἐπιτηδεύμα-
των ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον B
τῆς ἐπιφανείας κηρύξῃ Χριστοῦ.

Ἐπεὶ ἀρρωτῶ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἔστι θεός.
Ἐπειδὴ, μὴ λογισάμενοι, φησὶν, εἶναι θεὸν ἐφο-
ρῶντα τὰ ἀνθρώπινα καὶ κρίνοντα κρίσει δικαίᾳ,
πᾶσαν ἀθεμιτοῦργίαν εἰργάσαντο· τούτου, δηλὴ χάριν ὁ
Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυε. Τοῦτο γὰρ σαφῶς
τὴν εἰς ἀνθρώπους τοῦ Κυρίου πρόβodon κατασημαί-
νει. οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως
ἐνός. Ἐλθὼν, φησὶν, ὁ Κύριος οὐδ' ἓνα εὔρε χρη-
στότητος ἐργάτην, ἀλλὰ γὰρ ὑπεύθυνον πάσῃ πράξει
ἀτόπῃ. Τάχος ἀνεφημέρος ὁ λάρυγξ αὐτῶν.
Ἐαυτῶν γὰρ τῷ φάρυγγι οἱ δαίμονες ὡσπερ βρῶσιν
εἶχον τὸν ἀνθρώπον, μὴ εἶναι νοούντες, ὅτι ὁ θεός
ἐπιλαθέσθαι τοῦ πλάσματος αὐτοῦ οὐ δύναται.

οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν C
ἀνομίαν; Καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνωστέον, καὶ ἐξω-
θεν τὸν Κύριον προληπτέον· ἵνα ἢ οὕτως τὸ σημαίνo-
μενον· Καὶ πάντες, ἐξέκλιναν, καὶ τοῦτο ἐποίησαν.
Ὁ μέλλουσι γινώσκειν τὸν Κύριον. Κύριον οὐ προσ-
καλέσαντο οἱ ἐσθιοῦντες τὸν λαόν μου ἐν βρῶ-
σει ἄρτου. Κατήσθιον γὰρ τὸν λαόν αὐτοῦ ἀνα-
παίθοντες προσκυνεῖν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα.
Καὶ οὗτοι, φησὶν, ἑτέροις κακῶν εἰσηγηταὶ γενόμε-
νοι, τὸν Κύριον οὐκ ἐπικαλέσονται. Οὕτω γὰρ ἀνα-
γνωστέον μέλλοντα ἀντὶ τοῦ παρεληλυθότος.

Ἐκεὶ δὲ ἐδειλάσαν φόβῳ, οὐ οὐκ ἦν φόβος.
Ὁ Μωσῆς νόμος, φησὶ, κόλασιν ἐποίη· ὁ δὲ τοῦ
Χριστοῦ φόβος ἀγνός ἐστιν· ὡς υἱοὺς γὰρ φοβεῖσθαι
Πατέρα παρεσκευάζει. Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, φησὶ, D
καθ' ἃν δὲ δηλονότι ἢ ἐπιφάνεια, φόβον φοβηθήσονται
οὐ οὐκ ἔστι φόβος. Οὐκ ἐκ νομικῆς ἀπειλῆς δηλονότι,
ἀλλ' ἢ πρέπουσα μᾶλλον ἐλευθέρως εὐλάβεια.

Ὅτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων. Τῶν δικαιομένων
διὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Βουλὴ πτωχοῦ κατασχύ-
νεται. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς ἀπομείναντας τῇ ἀπιστίᾳ
καὶ δώξαντας τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστόν.

Τὴς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;
Τοῦτο δὲ διπλῆν ἔχει τὴν προφητείαν· οὐ γὰρ μόνον
τηνικαδὲ γενομένην τοῖς πολιορκηθεῖσι προσαγορεύει
σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλοῖς ὑστερον χρόνοις τοῦ
Σωτήρος ἡμῶν γενομένην ἐκείθεν σωτήριον ἐπιφά-
νειαν. Ἀγαλλιῶσεται Ἰακώβ. Τοὺς ἀγίους πα-

Deus dicitur in salute nostra exaltari; ita et dia-
bolus in pernicie nostra extolli.

4. *Illumina oculos meos. Oculos mentis indicat. Illuminate illos lumine cognitionis.*

6. *Ego autem in misericordia tua speravi. Con- fido, inquit, peccati me remissionem accepturum, dum tuam perpendo misericordiam. Tuca, inquit, per quam salutare tuum dedisti omnibus homini- bus. Quod salutare exultationem parabit cordi meo, olim de peccato dolenti.*

1. *In finem, PSALMUS David. XIII.*

Argumentum.

Diserte in praesenti psalmo declarat hominum in omnibus studiis et actibus suis impietatem iniquitatemque, ut necessitatem praedicet adventus Christi.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Quan- doquidem non cogitantes Deum esse, qui respiciat omnia humana, ac qui justo iudicio iudicet, nul- lum non scelus perpetrarunt; idcirco Dominus de caelo prospexit. Illud enim aperte Domini ad ho- mines adventum indicat. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Cum venit, inquit, Domi- nus, nullum mansuetudini deditum; sed omnes nulli non pravo operi addictos, invenit. Sepulcrum patens est guttur eorum. In suo namque gutture daemones hominem quasi cibum detinebant, non cogitantes non posse Deum unquam opificii sui oblivisci.

4. *Nonne cognoscent omnes qui operantur iniqui- tatem? Cum interpunctione legendum, atque illud, Dominum, extra accipiendum; ut haec sit sententia: Et omnes, inquit, declinaverunt, atque id perpetra- runt. Nequaquam futurum est ut Dominum cog- noscant. Qui devorant plebem meam sicut escam panis, Dominum non invocaverunt. Comedebant enim populum ejus, suadentes adorare creaturam et non creatorem. Atque illi, inquit, aliis malo- rum auctores facti, Dominum non invocabunt. Ita namque legendum futurum pro praeterito.*

5. *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Moysis lex, inquit, poenam inferebat, timor autem Domini castus est: nam nos tanquam filios, Pa- trem timere docuit. Post illud tempus, quo scilicet adventus erit ejus, ibi timebunt ubi non est timor. Non timore qui ex legis comminatione oriatur, sed reverentia quae liberos doceat.*

6. *Quoniam Dominus in generatione justorum. Qui justificantur per ejus adventum. Consilium inopis confunditur. Haec dicit ad eos qui perseverant in incredulitate, et persequuntur eos qui in Christum credere.*

7. *Quis dabit ex Sion salutare Israel? Hoc dupli- cem continet prophetiam: non modo enim hic ob- sessis partam salutem annuntiat, sed etiam salu- tarem Christi adventum, multis post saeculis futu- rum. Exsultabit Jacob. Sanctos patriarchas et pro- phetas intelligit, qui summopere laeti erunt, cum*

prædictas ab ipsis promissiones Christus impleverit. Hæ autem erant, quæ omnium gentium salutem prænuuntiabant.

1. *In finem, PSALMUS David. XIV.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum, docens quidnam aditum homini præbeat ad illam assequendam sortem: quapropter ita orditur:

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Habitatio est commemoratio temporanea, non fixam et permanentem vitam, sed transeuntem, ac cum spe transmigrationsis ad præstantiora conjunctam significans. Sancti quippe viri est hanc vitam prætereundo agere, atque ad aliam transmittere. Quæ causa est ut David de se ipso dicat: *Advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei.* Quis, ait, dignus erit in cœlestibus illis tabernaculis consistere? *Aut quis tabernaculum ponet in monti sancto tuo?* Postquam enim quispiam æterno illo tabernaculo dignatus fuerit, beatitudine fruetur in sæcula infinita.

2-κ. *Qui incedit sine macula, etc.* Docet quibus modis beatum hujusmodi finem consecuturi sumus: primo quidem si immaculata via incedamus quæ est ipse Christus; deinde, si operemur justitiam; tertio, si cor nostrum veritatis domicilium paremus; quarto, si dolosa instructi lingua non simus; quinto, si malum proximo non inferamus; sexto, si opprobrio proximum superbe non afficiamus; septimo, si personam non accipiamus; octavo, si juramenti fidem non violemus; nono, si non feneremur; decimo, quod est omnis complementum boni, si muneribus pervii non simus. Qui horumcæ æquitatem ac meritum edidicerit, firmam atque immotam bonorum donationem nanciscetur.

1. *Tituli inscriptio, Davidi. XV.*

Argumentum.

Quam nunc tractamus prophetia, gentium vocationem complectitur, nec non varias inobsequentiæ accusationes adversus Israellem; itemque ipsum resurrectionis Salvatoris omnium nostrum Jesu Christi mysterium: unde arbitror canticum istud vocatum *στηλογραφίαν*, sive tituli aut columnæ inscriptionem fuisse, ipso Davide propheta illud ceu in columna inscribente, ad posteros transmittendum. Ejus porro verba quasi ex Christi persona canuntur. Namque ut ita sentiamus auctor nobis Petrus est⁹².

Conserva me, Domine, quoniam speravi in te. Quasi assumpta humani generis persona, his Deum et Patrem alloquitur. Nec tantum pro se, sed etiam propter nos et pro nobis, utpote per œconomiam et incarnationem unus ex nobis effectus. Dominum itaque Patrem vocat, quod in forma servi fuerit. Conservari autem se postulat propter Ecclesiam quæ caro ipsius est. Caro namque ejus est Eccle-

⁹² Psal. xxxviii, 13. ⁹³ Act. ii, 25.

Ἁ τριάρχος καὶ προφήτας φησὶ, τοὺς χαρῆ χαίροντας ἐπὶ τῷ τὰς προλεχθείσας αὐτῶν ἐπαγγελίας ἀποκληρώσει τὸν Χριστόν. Αὗται δὲ ἦσαν αἱ τῶν ἐθνῶν ἀπάντων σωτηρίαν κατασημαίνουσαι.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΔ'.

Ἰπόθεσις.

Τούτων ἕξει τὸν ψαλμὸν, διδάσκων τί ἂν ἀνθρώπων παρασκευασθῆ τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως διὰ ἀρχόμενός φησιν

Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; Παροικία ἐστὶ διαγωγή πρόσκαιρος, οὐχ ἰδρυμένη ζωὴν, ἀλλὰ παροικήθη ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταστάσεως ὑποβαίνουσα. Ἄγιου γὰρ ἀνδρὸς παροδεύειν τὸν βίον τούτον, ἐπάγεσθαι δὲ πρὸς ἑτέραν ζωὴν. Διὸ καὶ ὁ Δαυὶδ περὶ αὐτοῦ φησὶ: *Πάροικος ἐγὼ εἰμι παρὰ σοὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου.* Τίς, φησὶν, ἄξιος ἐστὶ ἐν ἐκείναις ταῖς οὐρανίαις γενέσθαι σκηναίς; Ἦ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἀγίῳ σου; ἐπειδὴ ἂν γὰρ τίς ἀξιώθη τῆς μακαρίας ἐκείνης σκηνῆς, εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἕξει τὴν μακαριότητα.

Πορευόμενος ἄμωμος, καὶ τὰ ἐξῆς. Διδάσκει δι' ὧν τευξόμεθα τοῦ μακαρίου ἐκείνου πάρατος· καὶ πρῶτον μὲν εἰ τὴν ἁμωμὸν ὀδεύσωμεν ὀδὸν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός· ἔπειτα εἰ ἐργασώμεθα δικαιοσύνην· τρίτον, εἰ ἀληθείας οἶκον τὴν καρδίαν ποιήσωμεν· τέταρτον, εἰ δολίαν γλῶσσαν μὴ κτησώμεθα· πέμπτον τὸ μὴ κακὸν τῷ πλησίον ἐργάζεσθαι· ἕκτον τὸ μὴ ὀνειδίσειν τὸν πλησίον ὑπερφηανευόμενον· ἕβδομον μὴ πρόσωπον θαυμάζειν· ὄγδοον τὸ μὴ παραβαίνειν ὄρκου πίστιν· ἕνατον τὸ μὴ ἐκτοκίζειν· δέκατον, ὅ καὶ τέλος ἐστὶ παντὸς ἀγαθοῦ, ἀδωροδόκητον εἶναι. Τούτων ὁ ἐκμαθὼν τὴν κατόρθωσιν ἀσάλευτον ἕξει τῶν ἀγαθῶν τὴν ὄδον.

Στηλογραφία τῷ Δαυὶδ. ΙΕ'.

Ἰπόθεσις.

Ἦ ἐν χρῆσὶ προφητεία περιέχει τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ἀπειθείαις τοῦ Ἰσραὴλ ἐγκλήματα, καὶ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ μυστήριον· ὕθεν οἶμαι καὶ στηλογραφίαν ὀνομάσθαι τὴν ὄδον, ἀναθέντος αὐτὴν τοῦ προφήτου Δαυὶδ ὡσπερ ἐν στήλῃ τοῖς μετ' αὐτόν. Ἄδονται δὲ οἱ ἐν αὐτῷ λόγῳ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως γὰρ ἡμεῖς ὁ Πέτρος εἰδὶδαξέ φρονεῖν.

Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπίσα. Τὸ κοινὸν ὡσπερ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλαβὼν τοὺς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα ποιεῖται λόγους· οὐχ ὑπὲρ γὰρ ἄλλων ἐκκεντοῦ, δι' ἡμᾶς δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν. Κύριον οὖν ὀνομάζει τὸν Πατέρα διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου γενέσθαι μορφῇ. Φυλαχθῆναι δὲ αὐτὴν αἰτεῖ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν; ἢ ἐστὶν ἡ σὰρξ αὐτοῦ. Ἡ σὰρξ γὰρ

αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία· φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ. A *sia, quam conservari postulat. Quæ conservatio*
 Εἰκότως οὖν καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέροιτ' *ideo jure ac merito ad ejus personam referatur.*
 ἂν ἢ φυλακῆ.

Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Θεός μου εἰ σὺ. Πάλιν καὶ τοῦτο
 προτρέπων (1) τῇ τοῦ δούλου μορφῇ· δηλοῖ δὲ ἅμα
 καὶ τὴν ἐν πίστει δι' ὁμολογίας δικαιοσύνην. Ὅτι
 τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις. Ἀγαθός φησιν
 ἐν τούτοις τὰς κατὰ νόμον προσφερομένας θυσίας·
 τὸ γὰρ τῆς πίστεως ῥῆμα ἐκεῖνο ἀναιρεῖ. *Μὴ φά-*
τομαι γὰρ, φησιν, κρέα ταύρων, καὶ αἷμα τρέφων
κίωμα;

Τοῖς ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ἑθαυμάστωσεν
 ὁ Κύριος πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.
 Ἄγιος εἶναι φησι τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι·
 Χριστοῦ δὲ γῆν τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ ἑθαυμάστωσεν
 ἀπὲρ τοῦ, εἰδίδασκεν· τὸ δὲ, αὐτοῦ, τοῦ Πατρὸς· ἐν
 ἧ τὸ δλον οὕτως· Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν
 ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς· διὸ καὶ καλεῖται τῆς
 μεγάλῃς βουλῆς ἄγγελος.

[Τοῖς ἀγαθοῖς ἐν τῇ γῆ ἑθαυμάστωσεν ὁ Θεός.
 Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέ-
 λημα τοῦ Πατρὸς, ἐν αὐτοῖς, τοῖς ἐν τῇ γῆ τοῦ
 Θεοῦ, ἦτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ τιμὴ τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ γῆ,
 ἡ ὅτι, ἐν οὐρανῷ οἱ ἄγιοι τὸ πολίτευμα ἔχοντες, ἐν
 τῇ γῆ αὐτοῦ διατρέθουσι, κἀν ἐν ταύτῃ ὧσιν ἐτι τῇ
 γῆ. Θελήματα δὲ Θεοῦ αἱ κατ' εἶδος ἀρεταί, ἃς
 θαυμαστοὶ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, πλείον τι
 τούτων ἔχόντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐν τῷ κατ'
 ἀρετὴν ἐνεργεῖν. Οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀνδρεία ἀποστόλων
 καὶ μαρτύρων τῇ τῶν ἄλλων ἀνδριζομένων, οὐδὲ ἡ
 σωφροσύνη Ἰωσήφ κατὰ τὰς ἑτέρων. Οὕτως δὲ τις
 θαυμαστωθεὶς αἰσθάνεται τῆς ἰδίας ἀσθενείας, ὡς
 πολὺ τῆς θείας ἰσχύος καὶ τοῦ μεγέθους ἀπολικόμε-
 νος. Ὅταν γὰρ πληθυνθῶσιν αἱ ἀσθενεῖαι τῶν δι-
 καίων, ταχύνουσι πρὸς τὸν Θεὸν μετανοοῦντες.]

Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθενεῖαι αὐτῶν· ὅτι εἰδω-
 λολάτρου. Μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν. Κἀν ἡσθένου,
 φησι, τὸ πρότερον ἐν ἀμαρτίαις ὄντες, ἀλλ' οὖν
 ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος, ὡκίως ὑπήκουσαν.
 Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ Ἐτάχυναν μετὰ ταῦτα, δηλονότι
 εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τῷ κηρύγματι. Οὐ μὴ συνάγω
 τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων. Συνάγων, φησι,
 συναγωγὰς ἐκ τῶν ἔθνων, οὐ δι' αἱμάτων αὐτὰς
 συνάξω, τουτέστιν οὐ παρασκευάσω διὰ τῆς νομικῆς
 καὶ προσέργεσθαι λατρείας, δι' αἰνέσιως δὲ μᾶλλον
 καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. Οὐδὲ μὴ μνησθῶ τῶν
 ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου. Οὐκέτι κλη-
 θήσονται, φησιν, εἰδωλολάτραι καὶ ἄθεοι, ἀλλὰ κλητοὶ
 καὶ ἐκλεκτοί. Πάλιν μὲν, φησιν, ἐπαξίας τῶν πρά-
 ξων ἐπήγοντο προσηγορίας, εἰδωλολάτραι, πολύθεοι
 ὀνομαζόμενοι· νῦν δὲ οὐκέτι μνησθήσομαι τῶν ὀνομά-
 των ἐκείνων, εὐσεβεῖς αὐτοῦ καὶ ἄγιος κλητοῦς
 καὶ ἐκλεκτοῦς ὀνομάζων.

“Psal. XLIX, 13. “Isa. IX, 6. “Philipp. III, 20.

(1) In codice Ambrosiano legitur καὶ τοῦτο πρέ-
 πων, et hæc est vera lectio dnm πρέπων substituitur.
 Mox pro δικαιοσύνην Ambr. habet δικαίωσιν.
 Totusque locus secundum hanc lectionem ita ver-

2. *Dixi Domino, Deus meus es tu. Rursum hic*
secundum servi formam obsecrat : exhibetque una
justitiam quæ in fide per confessionem præstat. Quoniam
bonorum meorum non egēs. Hisce verbis bona
ait esse sacrificia juxta legem oblata : quæ verbum
fidei eliminat. Nunquid manducabo enim, inquit,
carnes taurorum, et sanguinem hircorum potabo ?

3. *Sanctis qui sunt in terra ejus mirificavit omnes*
voluntates ejus in eis. Sanctos ait eos qui sanctifi-
cati sunt in Spiritu : Christi terram, Ecclesiam dicit :
illud, mirificavit, pro docuit, jacet : illud autem,
ejus, id est Patris ; ut tota sententia sic intel-
ligatur : Sanctificatis in fide notam fecit Patris vo-
luntatem : quare vocatur magni consilii Angelus .

[*Sanctis in terra mirificavit Deus. Sanctificatis in*
fide notam fecit voluntatem Patris, in eis scilicet,
qui in terra Dei, sive in Ecclesia erant ; aut, aliqui-
bus in terra sancta versantibus ; aut quia sancti in
cælo conversationem habentes , in terra ejus de-
gunt, etsi adhuc in hac terra versentur. Volunta-
tes autem Dei sunt virtutes cujuscunque speciei,
quas mirificat Deus in sanctis suis, qui, plus quam
alii homines, in exercenda virtute facultatis ha-
bent. Non enim eadem fortitudo apostolorum et
martyrum est, ac illa qua alii alio modo viriliter
agunt, neque continentia Josephi, aliorum similis
est. Atque ita quispiam mirificatus propriam sentit
infirmiorem, ut divinæ virtuti et magnitudini
plurimum inferior. Cum enim multiplicatæ fuerint
infirmiorem justorum, accedunt illi ad Deum pœnitentia
moti.]

4. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, cum idola*
colerent. Postea acceleraverunt. Quamvis, ait, an-
tea infirmarentur, cum in peccatis degerent, at
audita prædicatione, quamprimum obtemperarunt.
Nam id sibi vult illud : Postea acceleraverunt, videret
quando prædicationi sunt obsecuti. Non congregabo
conventicula eorum de sanguinibus. Ubi congregabo
inquit, Synagogas ex gentibus, non per sanguinem
eas congregabo, id est, non curabo ut per legalem cultum
me adeant, verum potius per laudes et per incruentum sacrificium.
Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Non ultra appel-
labuntur, inquit, idololatræ et athei, sed vocati et
electi. Olim, condignam gestis suis nomenclaturam
nacti sunt, idololatræ et polythei, id est, multos colentes
deos, nuncupati. Jam vero non ulterius nominum eorum
recordabor, sed pios, sanctos, vocatos, electos compellabo.

tendus : *Rursum, hoc servi formam docet, exhibetque una*
justificationem quæ in fide per confessionem obtinetur.

[*Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.* Cum idola A colerent (2). Etiam si vero multiplicentur, non perseverant: nam usque ad primum sensum et experimentum duntaxat permanent; quia justī viribus valent in Christo confortante. Aut de apostolis agere videtur, necnon de iis qui eorum opera crediderunt; in quibus conspicua fuerunt divina miracula, utpote qui divina omnia præcepta servaverint. *Multiplicatæ autem sunt infirmitates eorum,* aut, ut alio modo legitur, *labores*, multis instantibus populis, oratoribus, ducibus, regibus, quibus superatis omnibus, cursum confecerunt: vel brevis et temporaria conditio tribulationum, infinitum sæculum significat. *Non congregabo conventicula.* Acceleraverunt ad obsequendum prædicationi: oportet a cædibus et sanguine mundos esse eos qui a Christo congregandi sunt. *Conventicula,* inquit, ex gentibus, non per sanguinem et cædes congregabo; neque curabo ut legali cultu accedatur ad me, sed potius cum laudibus ac per incruentum sacrificium.]

5. *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei, etc.* Ac si apertius diceret, Pater meus in sortem mihi et portionem gentes donavit, cui obediens fui usque ad mortem. Calix namque mortem significat, juxta illud: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste*⁹⁷.

[*Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei.* Hæreditatem vocat gentium regnum. Ecclesiæ, inquit, meæ, quæ est hæreditas mea, portio est Dominus Pater, ipseque calicis mei pars est, id est mortis. Ecclesia vero Patrem hæreditate accepit, cum præcepta ejus servavit. Ipsaque mors mea Patrem habuit in hæreditatem, quemadmodum dicitur: *Hæres Dei, cohæres Christi*⁹⁸.]

6. *Funes ceciderunt mihi in præclaris meis: et omnimodæ hæreditas mea præclara est mihi.* Vincula charitatis ait quæ habuit erga Ecclesiam, quæ præclara est, nimirum ipsi placita.

7. *Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum.* Hujus dicti interpretatio jacet in Actibus apostolorum (3). *Insuper et usque ad noctem increpauerunt me renes mei.* Mos Scripturæ divinæ renes vocare occultas et alte positas cogitationes: noctem vero, quod absconsum est.

8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear.* In quantum Deus esse intelligitur, ipse est qui firmat et sustinet omnia; in quantum vero homo factus est, probe ipsi convenit dicere se a dextris Dominum habere, ne commoveatur. Nam ubique huma-

⁹⁷ Matth. xxvi, 39. ⁹⁸ Rom. viii, 17.

(2) Locus vitiat.

(3) Non hujus dicti, sed eorum quæ vers. 5 le-

[*Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.* Ὅτε εἰδωλόλατρον. Εἰ καὶ πληθύνονται, οὐ παραμένουσι· μέχρι γὰρ αἰσθήσεως καὶ μόνον εἶχον παραμένουσας, διὰ τὸ ἰσχύειν τῷ ἐνδυναμοῦντι Χριστῷ. Ἡ τοὺς ἀποστόλους εἶκοι λέγειν, καὶ τοὺς δι' ἐκείνων πεπιστευκότας, ἐν οἷς καὶ διαφανῆ γέγονε τὰ θεῖα θαυμάσια, ὡς πάντα τετηρηκόσι τὰ θεῖα προστάγματα. Ἐπληθύνθησαν δὲ αὐτῶν αἱ ἀσθένειαι, ἧ ὡς ἑτέρως, τὰ διαπορήματα, πολλῶν ἐπαναστάντων δῆμων, δημηγῶρων, στρατηγῶν, βασιλέων, ὧν πάντων περιγενομένοι, τὸν δρόμον ἐτέλεσαν· ἢ τὸ βραχὺ καὶ πρόσκαιρον τῶν θλίψεων, τὸν ἀπειρον αἰῶνα δείκνυσιν. Οὐ μὴ συναγωγὰς. Ἐτάχονον εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τῷ κηρύγματι· καθαρὸς εἶναι δεῖ ἀπὸ φόνων καὶ αἱμάτων τοὺς μέλλοντας συνάγεσθαι ἐπὶ Χριστοῦ. Συνάγων, φησὶ, συναγωγὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν, οὐ δι' αἱμάτων αὐτάς συνάξω, οὐδὲ παρασκευάσω διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέρχεσθαι λατρείας, αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας.]

Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. κ. τ. λ. Ὅσκι σαφέστερον ἔλεγεν· Ὁ Πατήρ μου εἰς κληρὸν μοι καὶ μερίδα τὰ ἔθνη δωδῶρηται, ᾧ καὶ γέγονα ὑπήκοος μέχρι θανάτου. Τὸ γὰρ ποτήριον τὸν θάνατον σημαίνει, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο.*

[*Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου.* Κληρονομίαν καλεῖ τὴν τῶν ἐθνῶν βασιλείαν. Καὶ τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ἡ κληρονομία μου, μερὶς ἐστὶν ὁ Κύριος ὁ Πατήρ, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ τοῦ ποτηρίου μου μερὶς ἐστὶ, τούτεστι τοῦ θανάτου. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐκληρονόμησε τὸν Πατέρα, κατορθώσασα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ὁ ἐμὸς ἐκληρονόμησε τὸν Πατέρα κατὰ τὸν λέγοντα· *Κληρονόμη Θεοῦ, συγκληρονόμος Χριστοῦ.*]

Σχοπία ἐπέπεσάν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις μου καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστὶ. Τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης φησὶν, οὓς ἔσχεν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις καὶ κρατίστη ἐστὶ, τούτεστιν ἀρέσκουσα αὐτῷ.

Ἐύλογῆσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με. Τούτου ἡ ἑρμηνεία καίτοι ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων. *Ἐτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐκαίδευσάν με οἱ νεφροὶ μου.* Ἔθος τῆ θεοπνευστῶ Γραφῆ νεφροὺς ὀνομάζειν τοὺς κεκρυμμένους καὶ ἐν βλάβει λογισμοὺς· οὕτως δὲ τὸ ἀφανές.

Προσωπώμη τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶ, ἵνα μὴ σαλευθῶ. Καθὸ μὴ νοεῖται Θεός, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθὸ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῆ. Συμπλάττεται γὰρ πανταχοῦ

guntur, *Providebam Dominum*, etc., meminit Petrus in Actibus apostolorum, cap. ii, vers. 25. Edit.

τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, καὶ τὸ τῆ κενώσεως ἄνευ naturæ mensuris et terminis conformatur, et præterea non astringitur a diabolico economiam. Ὅρα γὰρ ὅπως γέγονεν ἡ φύσις ἡμῶν εὐδόκιμος ἐν Χριστῷ. Καὶ προσηγάθημεν εἰς πρόσωπον τοῦ Πατρὸς οἱ ἐκβεβλημένοι διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράδοσιν, καὶ ἐτήχηκαμεν αὐτὸν ἐπαμύνοντα καὶ στηρίζοντα.

[*Ἐκ δεξιῶν μου ἐστι.* Προφανῆ ἐλεγχον ἔχει τῆς Ἰουδαίων ἐμβροτησίας. Καὶ Πέτρος γὰρ ὁ κορυφαῖος ἐν ταῖς πράξεσιν εἰς Χριστὸν ταῦτα προσήρμοσεν. Καθὼ μὲν γὰρ Θεὸς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καὶ ὁ δὲ ἀνθρώπος, πρέπει ἂν αὐτῷ καὶ τὸ ἐκ δεξιῶν ἔχειν τὸν Κύριον, ἵνα μὴ ἐκλειθῆ.

Ὅχι ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου. Αὐτὸς ὡν ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἐζωοποιῆσθαι λέγεται· παρὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν οἰκονομίαν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, ὁ τῆς ἀνθρωπότητος ἔχων πρόσωπον, ὡς καθ' ἡμᾶς γεγινώς, τοὺς ἡμῖν μᾶλλον καὶ οὐχ ἐκτετῶν πρόποντας, καθὼ νοεῖται Θεός, ἀναπέμπει λόγους.]

Τερπύτης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος. Τοῦτο σημαίνει, ἐν τέρψει καὶ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ ἅγιοι μετὰ τὸ ἀναβῆναι κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν. Ταύτην δὲ τὴν τέρψιν καὶ τὴν εὐφροσύνην, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀφθαρσία, λήψεσθαι λέγουσι παρὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν ἡμῖν καὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Καὶ ὡς ἀληθῆς ὁ λόγος, δῆλον ἐκ τοῦ φησαντος λογίου· Ὅς μετασχηματίζει τὸ σχῆμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαυὶδ. ΙΓ'.

Ἰγδοθεσις.

Ἄδεται ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν τελείου.

Εἰσάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνην μου. Πολλῆς πεποιθήσεως ὁ λόγος μεστός· τὸ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἀναπαύσασθαι οὐχ ὡς καυχώμενος, οὐδ' ὡς δίκαιον ἑαυτὸν ἀποφαίνων· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, Δικαίως αἰτοῦντος τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν, καὶ ἀξιούντος ἀπαλλαγῆναι ὡν ἀδίκως ὑπομένει, μάτην ὑπὸ τοῦ Σαουλ ὀκνηνόμενος, καὶ ἐξάκουσον καὶ παράσχου τὴν αἰτήσιν.

Ἐρώτισαι τὴν προσευχὴν μου οὐκ ἐν χεῖλεσι δολίοις. Προσευχῆς γὰρ οὐ διὰ χεῖλεων δολίων, διὰ δὲ γλώττης κεκαθαρμένης, καὶ τὰ θεῖα λόγια μελετῆν εἰθισμένης ἐνωτίζεται ὁ Θεός.

Ἐκ προσώπου σου τὸ κρῖμά μου ἐξέλθοι. Σαφῶς εὐχεται τὸν Μονογενῆ χριστὴν ἑαυτῷ καταστήσει. *Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἰδέωσαν ἐθούτητος.* Τὸ δίκαιον κρῖμα ἐξαίρει τοῦ Υἱοῦ, ὃ ἐκρίνεν ἡμῖν.

Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπεσκέψω νουκτός, ἐπέρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία. Ἀδικίαν εἰσθεν ἡ θεία Γραφὴ καλεῖν τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίαν· Ἀδικίαν γὰρ, φησὶν, εἰς τὸ ὑψὸς ἐλάλησαν.

Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα

ut hæ naturæ mensuris et terminis conformatur, et propter œconomiam sive incarnationem, non erubescit ea quæ ad evacuationem et humilitatem pertinent. Vide ergo quam præclara in Christo natura nostra evaserit. In conspectum certe Patris adducti oblatique fuimus qui per Adæ transgressionem ejecti sumus, et habuimus cum vindicem et patronum.

[*A dextris est mihi.* Manifeste coarguit Judæorum stupiditatem. Etenim Petrus apostolorum coryphæus in Actibus, hæc Christo attribuit. Nam quatenus Deus ipse est qui omnia firmat et continet; quatenus autem homo, ipsi convenit a dextris Dominum astantem habere, ne commoveatur.

B *Non derelinques animam meam.* Licet ipse vita sit et vitam præbeat, per œconomiam dicitur a Patre vivificari. *Notas mihi fecisti vias vitæ,* qui humanitatis personam habet, utpote ad similitudinem nostri factus, sermones effert nobis magis quam sibi, quatenus Deo, competentes.]

10. *Delectatio in dextera tua usque in finem.* Hoc significat, in voluptatibus et gaudiis sancti degent postquam tempore resurrectionis revixerint. Istam autem voluptatem ac lætitiā, quæ est incorruptio, nos recepturos aiunt a Christo, qui est in nobis, et dextera est Patris. Quod autem verum id sit, palam est ex hujusmodi dicto: *Qui transformabit formam humilitatis nostræ configuratam corpori claritatis ejus* ⁹⁹.

Oratio David. XVI.

Argumentum.

1. Canitur hic psalmus ex persona hominis secundum Deum perfecti.

Exaudi, Domine, justitiam meam. Magna plenus fiducia sermo: nam quod hic justitiam suam memorat, non jactabundus, nec quo se justum esse prædicet, ita loquitur; sed quasi dicat: Juste implorantem auxilium tuum, ac rogantem erui ab injuriis persequente Saule illatis, exaudi et postulata concede.

Auribus percipe orationem meam non in labiis doliosis. Nam orationem non labiis doliosis oblatam, sed lingua pura, et meditandis eloquiis divinis assecta, auribus percipit Deus.

2. *De vultu tuo judicium meum prodeat.* Perspicue precatur Unigenitum sibi judicem constitui. *Oculi tui videant æquitates.* Justum Filii judicium postulat, quo judicavit de nobis.

3. *Probasti cor meum et visitasti nocte, igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.* Iniquitatem solet divina Scriptura vocare blasphemiam in Deum dicta: *Iniquitatem enim, inquit, in excelso locuti sunt* ¹.

4. *Ut non loquatur os meum opera hominum.* Do-

⁹⁹ Phil. III, 21. ¹ Psal. LXXII, 8.

cet id quoque cavendum esse, ut nihil mortale, nihil humanum loquamur. *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* Ob jussa, inquit, tua, angustam et arctam portam ingressus sum.

5. *Perfice gressus meos in semitis tuis*, etc. Docetur his verbis ne sibi quisquam fidat; sed Deo innitatur.

[Semitæ autem Domini sunt observationes mandatorum.]

6. *Ego clamavi quoniam exaudisti me, Deus.* Illud, *exaudisti*, pro, exaudies. Non temere his verbis sum usus, sed tuam expertus clementiam. Me quippe rogantem sæpe exaudisti. *Inclina aurem tuam mihi.* Deus totus auris est, utpote qui omnia audiat.

Ego clamavi, etc. Non frustra clamo, sed quia plerumque exaudisti me, peto etiam nunc ut exaudias me. Clamor autem ille, est intenta erga Deum cogitatio.]

[*Adipem suum conculserunt.* Adipe significat inimicorum maximam prosperitatem.]

11. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Unus, inquit, scopus fuit illis ut ad terram demittant, et quæ carnem spectant sentire suadeant.

14. *Frameam tuam ab inimicis manuum tuarum.* Quælibet justis anima et potissimum eorum qui peccatores ab impietate ad pietatem revocant, ceu framea est contra malignos spiritus exacuta. Hanc igitur frameam, Domine, quam ipse contra inimicos tuos exaculisti, eripe ab inimicis manus tuæ. Quinam autem sunt inimici manus Dei, nisi qui fidei in Unigenitum, qui manus illius est, adversantur?

Domine, a paucis de terra divide eos. Precatur ut a paucis impii separentur, quod est ac si dividerentur. Quinam autem sunt pauci illi, nisi de quibus dictum est: *Multi quidem sunt vocati pauci vero electi*?

Daniel Barbarus: *Præparata est, inquit, illis occulta pœna quæ usque ad viscera penetrabit, juxta illud quod de Juda dictum est: Et intravit maledictio quasi aqua in interiora ejus, et sicut oleum in ossibus ejus*.

Et de absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Omnibus, inquit, pretiosis potiti sunt; ideoque ita recalcitrarunt, ut prævaricarentur. *Alio modo. De absconditis tuis*, ac si diceret, quas tu pœnas occulte nosti, ego ignoro, iis imple ventres eorum, quod periphrasi dictum, pro, eos ipsos. *Saturati sunt filii, et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.* Omni repleti sunt iniquitate, et eam filiis transmissurunt.

[Atque ipsam reliquere parvulis filiorum suorum, scilicet usque ad abnepotes.]

15. *Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo.*

* Matth xi, 16. † Psal. ciiii, 18.

τῶν ἀνθρώπων. Διδάσκει, ὡς καὶ τοῦτο παραφυλάττεσθαι πρὸς τὸ μηδὲν θνητὸν μηδὲ ἀνθρώπινον φθέγεσθαι. Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐξύλαξα ὁδοὺς σκληράς. Διὰ τὰ σὰ προστάγματα. φησί, τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην εἰσήλασα πύλιν.

Κατάρτισαι τὰ διαθήματά μου ἐν τοῖς τριβείοις σου. Διδάσκει ὁ λόγος μὴ πεποιθῆναι ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐπὶ δὲ τῷ Θεῷ ἐπιστηρίζεσθαι.

[Τριβῆοι δὲ Κυρίου τῶν ἐντολῶν αἱ τηρήσεις.]

Ἐγὼ ἐπέκραξα, ὅτι εἰσήκουσάς μου, ὁ Θεός. Τὸ εἰσήκουσας, ἀντὶ τοῦ, εἰσακούσῃ. Οὐ μάτην τοῖσδε τοῖς λόγοις ἐχηρσάμην, ἀλλὰ παίραν τῆς σῆς ἔχων φιλανθρωπίας· ἤκουσας γάρ μου παρακαλοῦντος πολλάκις. Κλίνον τὸ οὖς σου ἐμοί. Ὅλος ὁ Θεός οὗς ἐστίν, ὡς τὰ πάντα ἀκούων.

[Ἐγὼ ἐπέκραξα, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ μάτην κράζω, ἀλλ' ἐπεὶ πολλάκις ἤκουσας, αἰτῶ καὶ νῦν ἀκουσθήναι. Κραυγὴ δὲ ἐστὶ πρὸς Θεὸν καὶ ἡ ἐπιτεταμένη νόησις.]

[Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλειον. Στέαρ τὴν σφοδρότατην εὐημερίαν τῶν ἐχθρῶν σημαίνει.]

Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθετο ἐκκλῖναι ἐν τῇ γῆ. Εἰς σκοπὸς, φησί, γέγονεν αὐτοῖς, οἰνοὶ κατενέγκαι εἰς γῆν, καὶ τὰ σαρκὸς πείσαι φρονεῖν.

Ῥομφαία σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῶν χειρῶν σου. Ἐκάστη τῶν δικαίων ψυχὴ καὶ μάλιστα τῶν ἐλκόντων τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξ ἀσεβείας εἰς θεοσέβειαν, οἰνοὶ πως Ῥομφαία ἐστὶν ἠχοημένη κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. Ταύτην οὖν τὴν Ῥομφαίαν, ᾧ δέσποτα, φησὶν, ἦν αὐτὸς κατὰ τῶν σῶν ἐχθρῶν ἠρόνησας, ῥῦσαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς σῆς χειρὸς. Τίνες δ' ἂν εἴεν οἱ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ ἐχθροὶ ἢ οἱ ἀνθιστάμενοι τῇ εἰς τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ πίστει, ὅστις ἐστὶ καὶ χεὶρ αὐτοῦ;

Κύρις, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέρισον αὐτούς. Χωρισθῆναι τοὺς ἀσεβεῖς τῶν ὀλίγων εὐχεταί, οἰνοὶ πως διαμερισθῆναι. Τίνες δὲ οἱ ὀλίγοι ἢ παρὼν λέλεκται· Πολλοὶ μὲν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ

Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη ἡ γαστήρ αὐτῶν. Πάντων, φησί, τῶν τιμῶν ἀπέλαυσαν· διὸ καὶ ἀπελάκτισαν οὕτως, ὡς καὶ παρανομεῖν. Τῶν δὲ κεκρυμμένων σου ἀντὶ τοῦ, ὧν ἐν ἀποκρύφῳ τιμωριῶν ἔχεις τὴν γνώσιν, ἐγὼ ἀγνοῶ, τοῦτων ἐμπλήσων τὰς γαστέρας αὐτῶν, περιφραστικῶς ἀντὶ, αὐτούς. Ἐχορτάσθησαν υἱῶν, καὶ ἀφήκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν. Πάσης, φησὶ, παρανομίας ἐπλήσθησαν, καὶ εἰς παιδείας δὲ ταύτην παρέπεμψαν.

[Καὶ ταύτην κατέλειψαν τοῖς νηπίοις τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἤγγυον μέχρι ἐκγόνων.]

Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ἐφθῆσομαι τῷ προσώ-

αφ σου. Οὐχ ὁμοιωθήσομαι ἐκείνοις, οὐδὲ τῶν αὐ-
τῶν, φησι, χορτασθήσομαι· ἀλλὰ τῆς σῆς δόξης ἐμ-
κλησθήσομαι διὰ δικαίων ἔργων.

Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαυὶδ, ἃ ἐλά-
λησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς φῶδης ταύτης
ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβρύσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σα-
ούλ, καὶ εἶπεν. 17.

Ἰσόθεσις.

Περιέχει ὁ ψαλμὸς ἐπανάστασιν ἐχθρῶν καὶ ἐπικλη-
σιν εἰς συμμαχίαν Θεοῦ, καὶ κάθοδον τοῦ Μονο-
γενοῦς καὶ ἀνάληψιν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τὰ
κατὰ τῶν δαιμόνων πραχθέντα, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ
ἐκβολὴν, καὶ τῶν ἐθνῶν κλήσιν. Τὸ δὲ, ἐκ χειρὸς
τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ, ἀνα-
φέρειτ' ἂν εἰς τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς καὶ τὸν τού-
των ἄρχοντα.

Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἰσχύς μου· Κύριος στε-
ρώμα μου καὶ καταφυγή μου. Τῶν εὐεργεσιῶν
αἰσθόμενος τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ μέγιστον δῶρον,
ἀνατίθεισιν αὐτῷ, τὴν ἀγάπην φημί· ἦν καὶ πρώτην
ὁ Σωτὴρ ἐν ἐντολαῖς ἔταξεν.

Αἰτῶν ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον καὶ ἐκ τῶν
ἐχθρῶν μου σωθήσομαι. Ἐνταῦθα διδασκόμεθα
χάριν μὲν ὁμολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὑπηργμένων ἀγαθῶν·
αἰτεῖν δὲ πάλιν τὰ ἐνδέοντα. Εἶτα διηγεῖται τὰς παν-
τοδαπὰς τῶν πολεμίων ἐπαναστάσεις.

Περίεσχον με ὡδίνας θανάτου. Οὐδενὸς, φησὶν,
ἐνταῦθα πολέμου θνητοῦ μέμνηται, ἀλλὰ δυνάμεων
ἀφανῶν, ἐνδον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κυκλουσῶν. Καὶ χελ-
μαῖοι ἀνομίας ἐξετάραξαν με. Ὁδίνας ἄδου πε-
ρικνύλωσαν με· προέφθασαν με πυγίδες θανά-
του. Χείμαρροι ἀνομίας εἰσὶν οἱ παράνομοι λογι-
σμοί· οὗτοι δὲ αὐτοὶ καὶ ὡδίνας καλοῦνται χρονίζον-
τες ἐν ἡμῖν, καὶ πάλιν πυγίδες, θανατοῦντες ἡμᾶς
διὰ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας.

Καὶ ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. Τὰ
παραχθέντα τότε ἐπὶ τῇ κατόδῳ τοῦ Κυρίου εἰση-
γείται· πάντες γὰρ οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες ἐκινήθη-
σαν· πᾶσα τε χώρα ἐπληροῦτο τῆς περὶ αὐτοῦ φή-
μης. Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν.
Ὅρη δυνάμεις εἰσὶ πονηραὶ αἱ ἐπιζόμεναι κατὰ τῆς
δόξης τοῦ Θεοῦ. Θεμέλια δὲ αὐτῶν τοὺς ἐν βάθει λο-
γισμούς φησιν. Καὶ ἠσαλεύθησαν, ὅτι ὠργίσθη
αὐτοῖς ὁ Θεός. Διότι ἐν μακρῷ αἰῶνι τοὺς ἐπὶ τῆς
γῆς ἠπάτησαν διὰ τῆς πολυθέου δεισιδαιμονίας.

Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ. Ὅργισθεῖς, φησὶ,
κατίσθεσεν αὐτῶν τὸ πῦρ δι' οὗ πάλαι τοὺς ἀνθρώ-
πους κατέφλεγον. Καὶ τούτου σύμβολον τὸν καπνὸν
τίθεισι. Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλε-
θήσεται. Ταῦτα γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐνεργεῖ ἀφανῶς
κατὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων τὸ πῦρ αὐτῶν σθεν-
νὶς ἐτέρῳ πυρὶ κρείττονι καὶ δυνατωτέρῳ. [Ὅρῶντες
γὰρ οἱ δαίμονες τὸν Κύριον, ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ
ἰσάιοντο ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.] Ἄνθρακες ἀτή-
θησαν ἀπ' αὐτοῦ. Οἱ κατὰ μετουσίαν τοῦ Θεοῦ
πυρὸς φωτισθέντες.

A Non ero similis illis, neque iisdem quæis illi satia-
bor : sed tua gloria per bona opera replebor.

1. In finem puero Domini David, quæ locutus est
Domino verba cantici hujus, in die qua eripuit
eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus,
et de manu Saul, et dixit. PSALMUS XVII.

Argumentum.

Continet psalmus irruptionem inimicorum, et im-
plorationem auxilii Dei ; descensum Unigeniti,
et assumptionem ejus, et post assumptionem, quæ
contra dæmones acta sunt, ejectionem Israelis et
gentium vocationem. Illud autem, de manu inimico-
rum ejus et de manu Saulis, ad spirituales hostes
et horum principem referri potest.

2. Diligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus
firmamentum meum et refugium meum. Cum Dei
senserit beneficia, quod omnium donorum est maxi-
mum offert ipsi, nempe charitatem, cui primas in
præceptis Salvator detulit.

3. Laudans invocavi Dominum, et ab inimicis
meis salvus ero. Hic docemur gratiam referre de
bonis quibus aucti sumus : et rursus postulare
quæ desunt. Deinceps autem diversas enarrat ini-
micorum irruptiones.

5. Circumdederunt me dolores mortis. Non mor-
tale hic bellum memorat, sed invisibiles potestates,
intus animam ipsius circumdantes. Et torrentes ini-
quitalis conturbaverunt me. Dolores inferni circum-
dederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis.
Torrentes iniquitalis sunt pravæ cogitationes : eæ
enim ipsæ dolores vocantur cum diu in nobis per-
severant, et iterum laquei, quia nos per actuale
peccatum enecant.

8. Commota est et contremuit terra. Quæ in de-
scensu Domini evenere narrat. Omnes enim incolæ
terræ commoti sunt, regio omnis ejus fama repleta
est. Fundamenta montium conturbata sunt. Monte
sunt malignæ potestates, quæ insurrexerunt advei-
sus Dei gloriam. Fundamenta autem eorum ait
profundas cogitationes. Et commota sunt quoniam
iratus est eis Deus. Quia diuturno temporis spatio
terræ incolæ deceperunt per superstitosum multo-
rum numinum cultum.

9. Ascendit fumus in ira ejus. Iratus, inquit,
eorum quo olim homines concremabant,
restinxit. Ignisque signum fumum ponit. Et ignis a
facie ejus exardescet. Hæc enim Dei Filius contra
adversarias potestates occulte operatur ignem
eorum extinguens igne alio potiore et ardentiore.
[Videntes enim dæmones Dominum, in adventu ejus
comburebantur a facie ipsius.] Carbores succensæ
sunt ab eo. Ii scilicet qui per participationem divino
igne sunt illuminati.

40. *Inclinavit caelos, et descendit.* Apertissime prophetat descensum Domini, et hoc significare videtur : *Humiliavit semetipsum usque ad mortem* ⁴. *Et catigo sub pedibus ejus.* Occultum in æconomia seu incarnatione adventum significat, atque Dei invisibilitatem ; ne illius verbis ad rerum corporaliū cogitationem pertrahamur.

41. *Ascendit super cherubim et volavit, volavit super pennas ventorum.* Assumptionem illius hisce indicat, cherubim et pennas ventorum nubem vocat [quæ ipsum suscepit : aut adventus Christi velocitas, aut præsentia et auxilii illius celeritas significatur]. De qua in Actibus scriptum . *Et cum hæc dixisset, videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum* ⁵.

42. *Et posuit tenebras latibulum suum.* Occultam scilicet et latentem Salvatoris cum hominibus commorationem. *In circuitu ejus tabernaculum ejus.* Tabernaculum sanctam Ecclesiam significat, in qua pollicitus est se habitaturum. *In circuitu ejus, ait, juxta illud : Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* ⁶. *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Hoc ait quia quæ de illo prænuuntiarunt prophetæ obscure jacent. Qui prophetæ nubes sunt appellati.

43. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierant.* Lumen, inquit, adventus illius, manifestas reddidit prophetias. [Quia autem comminationes in prophetis verbis habentur, eas grandine et carbonibus adumbravit. Vel, hoc modo : a prædicationis splendore in conspectu ejus transeuntes apostoli, nubium instar mundum irrigarunt. Grandines autem supplicii genus sunt, ad ulciscendum infideles.] *Grando et carbones ignis.* His ea significat quæ post assumptionem ejus inimicis acciderunt, spiritualibus dico. Quemadmodum autem cum Israelitæ ex Ægyptiis liberaret, grandinem et ignem ceu pluviam demisit ; ita et cum omnes gentes ex demonum servitute liberaret, grandinem pluere fecit et carbones ignis. Istæ autem furriunt ultrices virtutes : quibus intelligibiles illas Ægyptias potestates sustulit.

46. *Et apparuerunt fontes aquarum, etc.* Postquam sublatis inimici fuerunt, apparuerunt fontes aquarum, salutare videlicet Evangelii verbum, quod vere fuit orbis fundamentum : super eo namque fundati et constructi sumus. Vel hoc modo : fontes intellige sanctos prophetas, utpote qui salutarem sermonem scaturiant. Ita namque de illis scriptum est : *Et haurietis aquas cum gaudio de fontibus Salvatoris* ⁷. Fundamenta item orbis terræ, Moysis sapientissimi Scripturam accipias : in ea quippe prima basim fidei et divinæ cognitionis invenimus repositam, mysterium Christi in figura gestantem, et pariter in prophetis. *Apparuerunt* igitur, quasi dicas, ostensi sunt. Aut fontes intelligas et funda-

Kal ἔκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη. Λευκώτατα προφητεύει τὴν κατάβασιν τοῦ Κυρίου. Εἶη δ' ἂν σημαντικὴν τοῦ · *Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου.* *Καὶ γρόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.* Τὸ κρυφίον τῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πορείας δηλοῖ καὶ τὸ ἀόρατον τοῦ Θεοῦ · ἵνα μὴ δι' ὧν εἶπεν εἰς σωματικὰς ἔλκυσθῶμεν ἐννοίας.

Ἐπέβη ἐπὶ χερουβὶμ καὶ ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ διὰ τούτων δηλοῖ · χερουβὶμ καὶ πτέρυγας ἀνέμων τὴν νεφέλην φησὶ [ἦτις αὐτὸν ὑπέλαβεν · ἢ τὸ τῆς ἐπιφανείας ἕξιν, τὸ τῆς παρουσίας καὶ βοηθείας τάχος] περὶ ἧς ἐν ταῖς Ἠράξεισι γέγραπται · *Καὶ ταῦτα εἰπὼν βλεπόντων αὐτὰν ἐπίρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.*

Καὶ ἔθετο σκότος ὑποκρυψὴν αὐτοῦ. Τὴν ἀφανῆ καὶ λαθάνουσαν τοῦ Σωτῆρος σὺν ἀνθρώποις διατριβὴν. *Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ.* Σκηνὴν αὐτοῦ τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν σημαίνει, ἐν ἧ κατασκευασαί ἐπήγγελται. *Κύκλω δὲ αὐτοῦ, φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον · Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ἑμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.* *Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.* Τοῦτό φησι διὰ τὸ ἀμαυρῶς τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους ἐν τοῖς προφήταις καίεσθαι, οἵτινες καὶ νεφέλαι προσηγορεύθησαν.

Ἀπὸ τῆς τηλαυγίσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διήλθον. Τὸ φῶς, φησὶ, τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ φανερὰς τὰς προφητείας ἐποίησεν. [Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπειλαὶ τοῖς προφητικοῖς ἔγκεινται λόγοις, καὶ ταύτας διὰ τῆς χαλάσεως καὶ ἀνθρώπων ἠνίκατο. Ἡ οὕτως, ἀπὸ τῆς τοῦ κηρύγματος ἐκλάμψεως ἔμπροσθεν αὐτοῦ διελθόντες οἱ ἀπόστολοι νεφελῶν δίκην τὸν κόσμον κατήρδυσαν. Αἱ δὲ χάλασαι κολάσεων εἶδη τοὺς ἀπιστοῦντας ἀμυνόμεναι.] *Χάλασα καὶ ἀνθρακες πυρός.* Διὰ τούτων σημαίνει τὰ μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ συμβεβηκότα ταῖς ἔχθροις, τοῖς νοητοῖς φημι. Ὅσπερ δὲ τὸν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγυπτίων ἐλευθερῶν χάλασαν καὶ πῦρ ἔβρεξεν, οὕτω καὶ πάντα τὰ ἔθνη τῆς τῶν διαμιῶν δουλείας ἐλευθερῶν χάλασαν ἔβρεξε καὶ ἀνθρακας πυρός. Ταῦτα δὲ εἶεν ἂν τιμωρητικαὶ δυνάμεις, δι' ὧν τὰς νοητὰς αἰγυπτίας καθεῖλεν.

Καὶ ὄφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων. Μετὰ τὴν καθαίρειν τῶν ἔχθρῶν ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων · δηλαδὴ ὁ σωτήριος τοῦ Εὐαγγελίου λόγος, ὅστις καὶ θεμέλιος τῆς οἰκουμένης γέγονεν · ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἐποικοδομήθημεν. Ἡ καὶ οὕτως · πηγὰς νοήσεις τοὺς ἀγίους προφήτας, ἅτε δὴ τὸν σωτήριον ἀναδιδύσκοντας λόγον. Οὕτω γὰρ γέγραπται περὶ αὐτῶν · *Καὶ ἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ πηγῶν τοῦ σωτηρίου.* Θεμέλια δὲ τῆς οἰκουμένης τὴν Μωυσέως τοῦ πανσόφου Γραφὴν. Κρηπίδα γὰρ πίστεως καὶ θεογνωσίας ἐν αὐτῇ καὶ πρώτη τειθειμένην εὐρήκαμεν τὸν Χριστοῦ μυστήριον ἐν τύποις ὠδίνουσαν ἄ·α τοῖς προφήταις. *Ὁφθησαν* τοῖσιν ἀντὶ τοῦ, ἐφανερῶθησαν. Ἡγουν πηγὰς νοήσεις καὶ

⁴ Philipp. II, 8. ⁵ Act. I, 9. ⁶ Matth. XVIII, 28.

⁷ Isa. XII 3.

θεμέλια τῆς ὑπ' οὐρανὸν, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἄνθρωποι· γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸν σωτήριον λόγον καὶ χρησιμὰ τῆς ὑπ' οὐρανὸν κατεβάλλοντο τὴν πίστιν. Πηγὰς δὲ ὑδάτων καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης νοήσεις πάλιν τὸ σωτήριον βάπτισμα.

Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου, Κύριε. Προσοπακουστέον τὸ ἐνηρέθησαν οἱ προλεχθέντες ἔχθροί. Ἀπὸ ἐμπρεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου. Οὐ παραυτὰ θεὸς κολάζει τοὺς ἁμαρτάνοντα· ἢ γὰρ ἂν ὀρθρὴν ἀπόλωντο· προαναφωνεῖ δὲ τῆς ὀργῆς τὰς κολάσεις· Παιδεύσω γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς Οὐλίας αὐτῶν. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐμπνεῖν αὐτὸν πνεῦμα τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

Daniel Barbarus : Misit de cælo et accepit me. Vere humanum genus servavit, de cælo nobis sancti Spiritus donum demittens. Theodotio : De cælo salutem mihi tribuit.

Προσελάθετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν. Ὑδάτα Β πειρασμοῦς φησι.

[Ἐξ ὑδάτων πολλῶν. Ὑδάτα τοὺς πειρασμοῦς φησι. Λέγει. ὁ Δαυὶδ· Ἐλάθε με, ἦτοι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν· ἐβαπτίσθησαν γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς ὡσεὶ ψυχὰς τρισχιλία· ὑπὸ τῶν ἀποστόλων.]

Ῥύσεται με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου δυνατῶν, καὶ ἐκ τῶν μισούντων με. Εἰς τὰ πεπραγμένα αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς μετανοίας μετέβη. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Ἡδὴ μὲν, τῆς ἐξομολογήσεώς μου ἔπαυσα· ὁ Κύριος, γέγονέ μοι ἀντιστήριγμα, μέλλοντός μου περιτρέπεσθαι· καὶ μέγα πτώμα ὑπομένειν, εἰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰς παντελῆ ἐξέπιπτον ἀποστασίαν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ παντελῶς ῥύσεται με διδοῦς ἀφεσιν τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὸν προφητεῦσόν μου κειρὸν τῆς αὐτοῦ προυνσίας, καὶ τοῦτο ποιήσει ἐνεργειῶν με ὁ Κύριος, Ὅτι ἠθέλησέ με. Εἰ μὴ γὰρ ἠθέλησέ με, οὐκ ἂν τὸν προσώτην αὐτοῦ πρὸς μὲ ἀπέστειλε.

Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος. Πέπεισμαι, φησὶν, ὅτι κατὰ τὸν κειρὸν τῆς δικαιοκρασίας αὐτοῦ, οὐ μνημοσύνας μου τὰς ἁμαρτίας, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου ἀνταποδύσει. Τὰς γὰρ ἄλλας μου πράξεις τὰς ἐν δικαιοσύνῃ ὡσπερ ζυγῷ ἀντιπαράβαλλον καὶ ἀντιστήσας τῷ ἁμαρτήματί μου, κατὰ πολὺ πλεονάζουσα εὐρήσει τοῦ γενομένου μοι ἁμαρτήματος. Διδάσκει δὲ ὁ λόγος τὸ δύνασθαι τὸν κατὰ τινὰ ἀσθένειαν ὠλισθηκότα ἀναλαμβάνειν ἑαυτὸν διὰ δευτέρων κατορθωμάτων.

[Δικαιοσύνην τὴν καθόλου ἀρετὴν λέγει· τὴν πρακτικὴν καθαρότητα χειρῶν τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας ἀμολύνοντας τὸ ἀπὸ βελτίστης ἕξεως ἀπολείπειν.]

Daniel Barbarus : Cæterum qui hæc loquitur nihil sibi tribuit ; quare ad Salvatorem aiunt hæc referri, qui ex ejus persona hunc psalmum dictari dicunt : Tentatum per omnia secundum similitudinem si v. peccato. Justitiam vero vocat in universum actricem virtutem ; puritatem autem manuum, actrices facultates et actiones sordium immunes, et ab optimo habitu proficiscentes. Cæterum ab omni jactantia alienas benefactorum suorum causas Deo tribuit. Viæ autem mandata intelligit. Non impie autem se gerit ab eo, quicunque veritatis dogmata et assertiones probe ac recte explicat.

• Ose. vii, 12. • Hebr. iv, 15.

menta orbis, sanctos apostolos : nam et ipsi salutare verbum scaturiunt, et fundamentum orbis posuerunt, fidem videlicet. Fontes item et fundamenta orbis salutarem baptismum interpretaberis.

17. Ab increpatione tua, Domine. Subintellige, sublatis sunt prædicti hostes. Ab inspiratione spiritus iræ tuæ. Non autem statim cum peccant homines eos Deus punit ; nam si hoc fieret, ipsi plane interirent : nam iræ supplicia longe ante prænuunt quam infligat. Ait enim : Corripiam eos in ira tribulationis eorum. Et in hoc dicitur inspirare spiritum iræ suæ.

Assumpsit me ac aquis multis. Aquas dicit tentationes.

[De aquis multis. Aquas vocat tentationes. Ait David : Accepit me, hoc est humanam naturam : baptizata namque sunt in die Pentecostes quasi tria millia animarum ab apostolis.]

18. Eripiet me de inimicis meis fortissimis, et ab iis qui oderunt me, etc. Transit ad ea enarranda quæ peccati et pœnitentiæ causa egit. Quod autem ait sic intelligito. Jam mea exaudita confessione Dominus factus est mihi in fulcrum, cum proximo esset ut ego subverterer, et in magnum casum ruerem, si post peccatum in ultimam decidissem defectionem. Cæterum prorsus ille eripiet me, et dabit peccati veniam, tempore adventus ejus a prophetis prænuuntiato. Idque ager Dominus beneficium mihi tribuens, Quoniam voluit me. Nam si me noluisse, nequaquam prophetam suum ad me misisset.

21. Et retribuēt mihi Dominus, etc. Persuasum mihi, inquit, est, eum tempore justii judicii peccatorum meorum immemorem, secundum justitiam meam mihi retributurum. Cum enim alia mea opera in justitia edita in lance comparabit et opponet peccato meo, multum ea peccato a me perpetrato præponderare inveniet. Docet autem eum qui infirmitate quadam lapsus sit, posse per secunda bona opera in pristinum se gradum restituere.

[Justitiam omnem virtutem dicit ; puritatem manuum in agendo, inculpatas operationes, quæ ab optimo habitu et affectu procedant.]

22. *Daniel Barbarus* : *Nec impie gessi a Deo meo. Justis enim qui prompte illi parent mercedem rependit : ille autem non se impie gerit qui vera dogmata suscipit.*

[*Quoniam omnia judicia, etc.* Qui lapsi sunt oportet ut repetitis bonis operibus ad meliorem se frugem recipiant. Etsi autem investigari non queant judicia ejus, atque abysso consimilia sint, quia scilicet incomprehensibilia sunt ; verumtamen omnia religioso viro presentia sunt.]

[*Ὅτι πάντα τὰ κρίματα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὡλισθηκότας ἀναλαμβάνειν δεῖ ἑαυτοὺς διὰ δευτέρων κατορθωμάτων. Εἰ καὶ ἀνεξερεύνητα δὲ καὶ τὰ κρίματα καὶ ἀδύσασθαι εὐκότα διὰ τὸ ἀκατάληπτον, ἀλλ' οὖν πάντα ἐνώπιόν ἐστι τοῦ θεοφιλοῦς.]*

23. *Daniel Barbarus* : *Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo. Qui secundum Deum homo est, divinum timorem ante oculos continenter habens, cum fiducia et libertate coram Deo agit. Judicia Dei si inquirantur, inscrutabilia sunt et abysus multa, quoniam propter obscuritatem comprehendi nequeunt. Fieri tamen haud potest, ut qui judicia Dei prae oculis habet, ægre ferat Dei providentiam, et judicio Dei cuncta disponi : nam vel ex ipso iudicii nomine justum esse iudicium cognoscitur : jus enim dat. Vel justitiam dicit, cum omnia judicia quæ citra justitiam flant, eo additamento nominentur, ut non judicia, sed judicia perversa dicantur. Propterea dictum est, *Egrediat iudicium perversum* ¹⁰. *Et justitias ejus non repuli a me.* Adhæreo, inquit, justitiis Dei. Ab illis enim recedunt, qui eas non amplectuntur. Justitiæ vero hoc loco dicuntur, quæ justitiæ causa et æquitatis lege sancita sunt, ut illud : *Si emas servum Hebræum* ¹¹, et reliqua ; nam prius dixerat : *Hæc sunt judicia quæ propones eis* ¹². Verum cum justitias una cum iudiciis nominet, purgatos ac probatos Dei sermones hæc justitiæ significare possunt. Qui sermones cum iudicantur, nec argui nec perverti possint, iudicia nuncupantur. Justorum quoque cogitationes ponderatæ et probatæ diligenter, cum similes æquilibrio sint, iudicia merito dici possunt.*

Daniel Barbarus : *Et justificationes ejus non recesserunt a me. Mandata intelligit per justificationes, et decedunt ab illis qui ea non admittunt.*

26. *Cum sancto sanctus eris. Merito tuis me beneficiis dignatus es : nam sanctus cum sis, nosti cum sancto sanctificari. Si enim in peccato perseverassem, et in ruinam funditus lapsus essem, novi te quoque magnum iudicem, de peccato meo æquum iudicium pronuntiaturum fuisse. At quando custodivi vias tuas, ideo tu qui cum sancto sanctus es et cum innocente innocens, nequaquam rem disposuisti secundum illum perniciosum statum in quo certo tempore versatus sum, sed secundum vitam quæ exinde subsequuta est, et vitam in justitia actam, promeritam mihi retributionem in tribunali illo tuo largieris.*

Μετὰ ὁσίου δσιος ἐση. Εἰκότως κατηξίωσάς με τῆς σῆς εὐεργεσίας· ἐπειδήπερ, δίκαιος ὢν, οἶδας μετὰ ὁσίου ὀσιουῖσθαι. Εἰ γάρ ἤμην ἐναπομείνας τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ παντελῆ διαστροφὴν ὑπομείνας, οἶδα, ὅτι καὶ σὺ αὐτὸς ὁ μέγας κριτὴς τῇ ἐμῇ ἀμαρτίᾳ κατὰ τὸ ἄλλῃθεν ἐπήγαγες τὸ σαυτοῦ κρίμα. Ἐπειδὴ δὲ ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς σου, τούτου χάριν ὁ μετὰ ὁσίου ὀσιούμενος καὶ μετὰ ἀθωίου ἀθωούμενος, οὐ κατὰ τὴν ἐν καιρῷ τῆς γεγεννημένην μοι διαστροφὴν ἤρμόσω, κατὰ δὲ τὴν μετὰ ταῦτα ζωὴν, καὶ τὸν ἐν δικαιοσύνῃ μου βίον τὴν ἀμοιβὴν μοι παρέξεις ἐν τῷ ὁσῷ δικαστηρίῳ

28. *Quoniam tu populum humilem salvum facies. Ad choram mittit apostolorum. Et oculos superbiorum humiliabis. Hoc tendit in Scribas et Phariseos.*

Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις. Ἐπὶ τὸν χορὸν ἀναπέμπει τῶν ἀποστόλων. Καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις. Τοῦτο εἰς τοὺς Φαρισαίους καὶ γραμματεῖς τείνεται.

29. *Quoniam tu illuminabis lucernam meam, Domine. Mentem ait. Deus meus, illuminabis tenebras meas ; ignorantiam, inquit, meam dissipabis.*

Ὅτι σὺ φωτισεῖς λύχνον μου, Κύριε. Τὸν νοῦν φησιν. Ὁ θεός μου, φωτισεῖς τὸ σκότος μου. Τὴν ἄγνοιαν, φησὶ, τὴν ἐν ἐμοὶ διασκεδάσεις.

30. *Quoniam in te eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum. Quia comprehenderunt me, inquit, inimici mei, ut me circumsternerent.*

Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρατήριου, καὶ ἐν τῷ θεῷ μου ὑπερβήσομαι τείχος. Ὅτι περιλάβον με οἱ ἐχθροί μου, φησιν, εἰς τὸ ἀποκλεῖσθαι.

[*Tentationem etiam vocat voluptatem, et murum, diabolum.*]

[*Πειρατήριον δὲ καὶ λέγει τὰς ἡδονὰς, καὶ τείχος τὸν διάβολον.*]

31. *Deus meus, impolluta via ejus, etc. Hæc dicens, ingratitude, perfidiam, immorigerum animum, et duritiam cordis ingratorum et sceleratorum Judæorum carpit. Quoniam Salvatorem nostrum Christum reprehenderunt, quasi contra divinam legem ageret. Dicta namque illius, quasi blasphemia conviciis et calumniis impetebant, nutuo*

Ὁ θεός μου ἀμωμος ἡ ὁδὸς αἰδοῦ. Ἐνταῦθα, φησὶ, τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀπειθήν γνώμην καὶ τὴν σκληρότητα τῶν ἀγνωμόνων καὶ ἀχαρίστων καὶ σκληροκαρδίων Ἰουδαίων καταμύμφεται. Ἐπειδὴ ἐπελαμβάνοντο τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὡς παρὰ τὸν θεῖον πρᾶττοντος νόμον. Καὶ μὴν καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐλοιδύρουσαν καὶ διέβαλλον

¹⁰ Habac. 1, 4. ¹¹ Exod. 21, 2. ¹² ibid. 1.

ὡ; βλασφημῶν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, ὅτι *Βλασφημῶνται*. Τίς γὰρ δύναται ἀρῆναι ἀμαρτίας; Ἐκ πονηρᾶς συνειδήσεως καὶ κακῶ λογισμοῦ ταῦτα πρὸς εἰν τῶν ὄλων Κύριον καὶ Θεὸν διανοοῦμενοι, καὶ λογιζόμενοι ἃ διελογίζοντο.

[Τὰ λόγια αὐτοῦ πεπυρωμένα. Καὶ τὰ περὶ τοῦ τοῦ λόγια αὐτοῦ ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον, καθάρᾳ πάσης μέμφεως, βεβασανισμένα, δεδοκιμασμένα.]

Ὅτι τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Κυρίου; ἢ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Λόγος μόνος Θεὸς ἀληθής, διὰ καὶ Μονογενής, διὰ τὸ μόνος εἶναι Θεὸς ὡς ὁ Πατήρ. Εἰπὼν δὲ περὶ Χριστοῦ, ὡς φύσει Θεός, νῦν λέγει, Ἡ τίς Θεός; μόνον εἶναι λέγων, κατ' αὐτὸν, τὸν Πατέρα. Ἡμεῖν δὲ εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ οὐ γὰρ ἐστὶ Θεός ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν τούτῳ, ὁ δὲ ἐκείνῳ παράσχη τὴν αἰτίαν. Ἴσως δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου τοῖς δύο προηγέκατο στίχους· οὕτω, φησὶν, ὁ ἀληθὴς Θεός, ὡς ἐπεποιθεῖν, ἐν μὲν τῷ νικᾶν δύναμειν περιεζώνυσε, καὶ ἀβλαβῆ μοι τὴν περὶ τὰ ποακτέα ἐτίθει ὁδόν.]

Ὁ Θεός ὁ περιζωνῶν με δύναμειν. Ὁμοίον τὸ εἰρημένον· Ἔως οὐ ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δύναμιν. Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου. Τουτέστι διὰ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἄμωμόν με πασκεύασε τρέχιν ὁδόν.

Καὶ ἐπὶ τὰ ὕψηλά ἰστών με. Τουτέστι τὰ ἄνω διδάσκει φρονεῖν.

[Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου. Ἀναλωτικοὶ γὰρ οἱ ἄγιοι τῶν λοβδῶν παθῶν· Ἐλαβον γὰρ δύναμιν κατὰ τῶν νοητῶν ὄψεων, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάφοις παρεϊκάζονται· καὶ αὐταὶ γὰρ ἀναλωτικαὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχουσιν ὄψεων· Ὅσει ἐλάφου· Ἐλαβον γὰρ ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.]

Διδάσκων χειρὰς μου εἰς πόλεμον. Εἰς εὐχὴν γὰρ αὐτὰς ἐκτείνων περιγίνομαι τῶν δυσμενῶν. Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου. Τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀνδρικής δίκην τόξου χαλκοῦ κατασκευάσας. Διὰ μὲν τοῦ χαλκοῦ τὸ εὐτονον δεικνυσι καὶ τὸ ἀτρωτον, διὰ δὲ τοῦ τόξου τὸ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων συμβολικῶς βραχίωνων ἀφίστασι βέλη.

[Διδάσκων χειρὰς μου εἰς πόλεμον. Ἐπιτευκτικὸν εἶναι κατὰ τὴν μάχην διδάσκων, καὶ τιθεὶς τοὺς βραχίονας ὡς τόξον, ὡσαυτὶ χαλκοῦς ποιῶν κατὰ τὴν ἰσχὺν τούτους. Ἡ λέγει τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀνδρικής δίκην τόξου χαλκοῦ κατασκευάσας. Ὁ χαλκὸς σύμβολόν ἐστὶ πρακτικῆς· Διέφθειρε γὰρ, φησὶ, τὸν χαλκόν σου, φησὶν ὁ Ἰεζεκιήλ πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ.]

Daniel Barbarus : *Brachia mea*. Manus et brachia sunt virtutes, quæ intellectuales hostes jaculantur et expugnant. Maxima vero manus est elemosyna, quæ pauperum amatores omni materia fortiores reddit : nusquam enim infirmantur brachia miserentia.

Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμόν σωτηρίας. Ὑπερησπιστάς μου, φησὶ, διὰ τοῦ σωτηρίου σου. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τῆς οἰκονομίας ἐπιδημία

¹¹ Marc. ii, 7. ¹² Luc. xxiv, 49. ¹³ Luc. i, 19. ¹⁴ Ezech. xvi, 36.

A dicentes : *Hic blasphemat : quis enim potest dimittere peccata* ¹¹? Ex prava scilicet conscientia, et mala cogitatione hæc contra Dominum ac Deum universorum in mente versabant et cogitabant.

[*Eloquia ejus igne examinata*. Et eloquia ejus a rem istam, de qua agimus, pertinentia, quasi argentum igne purgatum, nulli reprehensioni obnoxia, probata et examinata.]

32. *Quoniam quis Deus præter Dominum ? aut quis Deus præter Deum nostrum ?* Nam Dei Verbum solus Deus verus est, proptereaque Unigenitus, quia solus Deus est sicuti et Pater. Postquam autem de Christo, ut natura Deo, locutus est ; nunc ait, *Aut quis Deus ?* Solum aliens Deum Patrem secundum seipsum. Nobis autem unus Deus est Pater ; non enim est alius Deus, ut iste quidem illi, alius illi vota concedat. Fortassis comparative duos versus protulit : sic, inquit, est verus Deus, uti confidebam, vincendo fortitudinem induit, et securam mihi ad recte agendum viam munivit.]

33. *Deus qui præcinxit me virtute*. Simili huic est dictum illud : *Donec induamini virtute ex alto* ¹². *Et posuit immaculatam viam meam*. Id est, per evangelica præcepta immaculatam viam currendam mihi munivit.

34. *Et super excelsa statuens me*. Id est, docet me superna sentire.

[*Qui perfecit pedes meos*. Sancti quippe venenosas passiones absumunt, accepta scilicet virtute contra intelligibiles serpentes, quare cervis comparantur ; nam illi quoque serpentes, qui sub sensum cadunt, absumunt, *tanquam cervi* : siquidem potestatem acceperant calcandi super serpentes et scorpiones et omnem virtutem inimici ¹³.]

35. *Qui docet manus meas ad prælium*. Eas enim ad orandum extendens adversariis superior evado. *Et posuisti arcum æreum brachia mea*. Virtutes illas animæ robustas, ceu arcum æreum adornasti. Per æs autem robur et impenetrabilitatem significat ; per arcum vero, indicat per brachia nostra symbolice emitti tela.

[*Qui docet manus meas ad prælium*. Id est, qui docet quo pacto ad pugnam instructum esse opus sit, et brachia velut arcum constituit, et quasi ænea quoad robur efficit. Vel significat, facultates animi viriles quasi arcum æneum adornavit. *Æs* symbolum est virtutis agendi : *Æs tuum corruptil*, ait Ezechiel ad Jerusalem ¹⁴.]

36. *Et dedisti mihi protectionem salutis*. Protexisti me, inquit, per salutare tuum. Hoc autem significat œconomizæ adventum, sive incarnationem.

[*Et disciplina tua correxit me.* Disciplinam evangelicam dicit; aut disciplinam, institutionem scilicet quæ ex lege accipitur: qui mihi, inquit, nulla non beneficia contulisti, dedisti quoque leges; quibus, ut oportet, institui. Cum enim, ait, lege edidicerim, non oportere injuriam facere, ab ea abstinui. Verum ne ob æquitatem hujusmodi, quid mihi mali eveniat, idoneum mihi mali auxilium afferas, *latitudinem* tribuens, vel disciplinam institutionis causa datam dicit, secundum illud, *Accipe disciplinam*¹⁷; vel laboriosum vivendi institutum, secundum illud, *No parvipendas disciplinam Domini*¹⁸.]

Daniel Barbarus: Hoc autem est adventus providentiæ, ac dispensationis, quo me collapsum erexit, et quam magnum malum sit peccatum ostendisti, et salute dignum fecisti. Salutare autem et salus Christus est, quem pro nobis pugnaturum Pater amandavit.

Et dextera tua suscepit me. Dextera Patris Filius. B *Et disciplina tua correxit me in finem.* Evangelica scilicet doctrina. *Et disciplina tua ipsa me docebit.* Illud: *Et disciplina tua ipsa me docebit*, Theodotionis est. Cujus loco Septuaginta habent: *Et disciplina tua correxit me in finem.*

37. *Dilatasti gressus meos*, etc. Statuisti enim supra petram pedes meos, quæ est fides nostra. *Et non sunt infirmata vestigia mea.* Sublatis namque offendiculis et laqueis, quæ paraverunt inimici, viam et aditum nobis munivit.

[*Dilatasti gressus meos.* Remotis, inquit, offendiculis et laqueis, quæ mihi struxerant inimici, liberam mihi viam parasti. Gressus autem vocat, quatenus a malitia ad virtutem quis pertransit, quod quidem sub initium laboriosum et asperum iis est, qui in via angusta gradiuntur; at in profectu dilatatur. Nam quia post virtutis labores, quietem nactus sum, id sane vestigia confirmat mea. Statuit namque super petram pedes nostros.]

38. *Persequar inimicos meos.* Tanquam divina gratia ad cursum adornatus, de victoria confidit.

39. *Confringam illos, nec poterunt stare.* Frangit inimicos animis passionibus vacuus.

40. *Et præcinxisti me virtute.* Summam victoriæ rursum fortitudinem tribuenti Deo ascribit.

41. *Et inimicos meos dedisti mihi dorsum.* Id est, in fugam vertisti. Proprium namque fugientium est terga dare: et sane terga dant inimici nostri demones, cum non ulterius cogitationes turbulenta animæ immittere valent. *Et odientes me disperdidisti*: Saulem, Achitophelaim, Abessalonem et sexcentos alios.

42. *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret*, etc. Hæc de inimicis sensibilibus ait, quasi ex persona Domini. Neque enim alienigenæ deos suos in subsidium vocantes, eorum providentia et cura adjuti sunt: neque Saul, Abessalom, Semei et reliqui

[*Kai η παιδεια σου ανωρθωσε με.* Παιδειαν την ευαγγελικην λεγει· η παιδειαν την εκ νόμου φησι παιδευειν· οϊον δια πάντων με, φησιν, ευεργετων δειδωκας και νόμους, δι' ων επαιδευομην το θεον. Μανθανων γαρ εκειθεν ως ου δεϊ αδικειν, απειχόμενν τουτου. 'Αλλ' ενα μη βλαπτωμαι παλιν εκ της τοιαυτης επεικειας, ικανην περιεχης βοηθειαν, πλατυσμων παρεχόμενος, η παιδειαν την παιδευτικην λεγει διδασκαλιαν, κατὰ τό· 'Επιλάδου παιδειας· η την επίτιπον αγωγην, κατὰ τό· Μη ολιγώρει παιδειας Κυριου.]

Kai δεξιά σου ανωρθωσε μου. Δεξιά τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. *Και η παιδεια σου ανωρθωσε με εις τέλος.* Η ευαγγελικη δηλονοτι διδασκαλια. *Και η παιδεια σου αυτη με διδάξει.* Τὸ, *Και η παιδεια σου αυτη με διδάξει*, Θεοδοτιωνός ἐστιν, ἀντὶ τοῦ, 'Η παιδεια σου ανωρθωσε με εις τέλος, εἰρημένου τοῖς Ἐβδομήκοντα.

Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου. Ἐστησας γὰρ ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, ἤτις ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν. *Και οὐκ ἠσθένησαν τὰ ἰχνη μου.* Περιελών γὰρ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς παγίδας, ἃς κατεσκευάζον οἱ ἐχθροὶ, κατήρτισεν ἡμῖν τὴν πορείαν.

[*Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου.* Περιελών φησι τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς παγίδας ἃς κατεσκευάζον οἱ ἐχθροὶ, ἐλευθέρην μοι τὴν πορείαν ἐποίησας. Διαθήματα λέγει καθὼς ἐκ κακίας πρὸς ἀρετὴν διαθαίνει τις, ἃ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπίπονά ἐστι τῷ τὴν τεθλιμμένην ἰδεύοντι· τῇ δὲ προκοπῇ πλατύνεται. Τῷ γὰρ μετὰ τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους ἀνάπαυλαν δέχεσθαι ἰσχυροποιεῖται· τὰ ἰχνη· ἔστησε γὰρ ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας ἡμῶν.]

Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου. Ὡς κατεσκευασμένος διὰ τῆς θείας χάριτος εἰς δρόμον, περὶ τῆς νίκης θαρρῆι.

Ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ μὴ δύναται στήναι. Ἐκθλίψιν τῶν ἐχθρῶν ἢ ἀπάθεια κατεργάζεται.

Καὶ περιέζωσάς με δύναμι. Πάλιν τὸ πᾶν τῆς νίκης τῷ δεδωκότι τὴν ἰσχὴν ἀνατίθησι.

Καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκός μοι ῥώτον. Ἀντὶ τοῦ εἰς φυγὴν ἔτρεψας. Ἴδιον γὰρ τῶν φευγόντων νῶτα δίδοναι. Νῶτα δὲ δίδουσιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαίμονες μηκέτι λογισμοὺς ἐμπαθεῖς ἐμβαλεῖν δυνάμενοι τῇ ψυχῇ. *Καὶ τοὺς μισούντάς με ἐξωλόθρευσας.* Τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ μύριους ἑτέρους.

Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων. Ταῦτα περὶ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν φησιν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου. Ὅστε γὰρ ἀλλόφυλοι τοὺς οἰκίους καλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν θεοῦ τῆς παρ' αὐτῶν προνοίας ἀπέλαυσαν, οὔτε ὁ Σαοὺλ καὶ Ἀβεσσαλώμ καὶ ὁ Σε-

¹⁷ Προν. xix, 20. ¹⁸ Prov. iii, 11.

μετὶ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν πολέμιοι τὸν Δ
Θ:ὲν ἐσχήκασι σύμμαχον.

Καὶ λεπυρῶ αὐτούς ὡσεὶ χούρ. Φρουδοί, φησί,
γενήσονται παντελῶς τῆς σῆς μοι χάριτος συνερ-
γούσης.

Ῥύσαι με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ. Ἐτι τοῦ Κυ-
ρίου τὸ πρόσωπον ἀποστρεφόμενου μὲν δι' ἀπειθειαν
τῶν Ἰουδαίων, αἰτοῦντος δὲ τὰ ἔθνη εἰς κληρονομίαν
αὐτοῦ. Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. Ἄλλ'
οὐκ ἴσμεν τὸν Δαυὶδ τῶν ἐθνῶν βασιλεύσαντα· οὐ-
κὼν δὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα τεχθέντος ἢ προφη-
ταία πληροῦται. Ὁ γὰρ ἐκ Δαυὶδ κατὰ σάρκα τεχθείς,
Δαυὶδ καὶ αὐτὸς ὀνομαζόμενος κατὰ τὸν θεῖον Ἰεζε-
χιήλ, ὁ Δεσπότης, λέγω, Χριστὸς, πάντων ἐβασί-
λευσε τῶν ἐθνῶν· αἲ μὲν ὡς Θεὸς τῶν ἀπάντων
δεσπάζων, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν ἐθε-
λοῦσιον τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων δουλείαν δεξά-
μενος.

Δαὺς ὃν οὐκ ἔγνωρ ἐδούλευσέ μοι. [Τοῦ αὐτοῦ
τοῦ Χριστοῦ· ἀποστρεφόμενος γὰρ τοὺς ἀπειθεῖς
Ἰουδαίους, αἰτεῖ τὰ ἔθνη εἰς κληρονομίαν.] Οὐκ ἀγνοί-
ας ἐστὶ σημαντικόν, πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεός· ἀλλ'
δοί οἱ κατὰ καιροῦς τὴν οικειότητα τὴν πρὸς ἐμὲ μὴ
λιχόντας ἀλλότριοι ἂν εἶεν καὶ ξένοι καὶ πόρρω τῆς
ἐμῆς ἀπέχοντες οικειότητος.

Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό με. Ὁ κληθεὶς υἱὸς
πρωτότοκος Ἰσραὴλ ἀλλότριος ἐκλήθη διὰ τὴν ἀπι-
στιαν υἱός. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαμώθησαν. Πᾶν τὸ
πλακτούμενον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεός μου. Εὐχαί-
ρων τὸ, Ζῆ Κύριος ἐπιφώνησεν. Ἐπειδὴ ἐμνημό-
νευσεν τῆς ἀντιλογίας τοῦ λαοῦ, ἐν ᾗ ἐβδών λέγοντες
Ἄϊρε, αἶρε· σταύρωσον αὐτόν. Καὶ ὑψώθητω ὁ
Θεὸς τῆς σωτηρίας μου. Εἰ καὶ ἐταπεινώσῃ ἐαυ-
τόν, φησὶ, λιβῶν τὴν τοῦ δούλου μορφήν, ἀλλ'
ὑψηλὸς ἐστίν. Ὅμοιον δὲ τῷ εἰρημικῷ τὸ, Ὁ Θεὸς
αὐτόν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ
ὑπὲρ πᾶν ὄνομα.

Ὁ Θεὸς ὁ διδούς ἐδικαίησιν ἐμοί. Ἐκ τοῦ ἀπί-
στου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων δηλονότι. Καὶ ὑποτάξας
λαοὺς ὑπ' ἐμέ. Τὰ ἔθνη, φησὶν, ὑπετάγησαν τῷ
Χριστῷ. Ὁ ρύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου. Τῶν ἀρ-
χόντων τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ φησὶν.

Ἄπὸ τῶν ἐπαρισταμένων ἐπ' ἐμέ. Τοῦ Ἰούδα λέγει. D
[Ὁ ρύστης μου ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ὀργίλων.
Ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπίστου. Ὅργιστοι ἐχθροὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς
λαὸς Σαμαρείτην αὐτὸν κερτομοῦντες. Ἀνὴρ δὲ ἀδι-
κος ὁ Ἰούδας, ἢ Πιλάτος, ἀναιτίως κολάσας. Διὰ
τοῦτο ἢ διὰ τὰς εἰς ἐμὲ ἐνεργεσίας εὐχαριστήσω σοι
ἐπὶ πάντων εἴτε Ἰουδαίων εἴτε ἐθνῶν, καὶ ἐν ὕμνοισ
ἔξω τὸ ὄνομά σου.]

Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, Κύ-
ριε. Ἐπειδὴ τὰ καὶ τὰ εἰργάσω. ἔγω, φησὶν ὁ προ-
φήτης, ἐπαίδαν σὺ αὐτὸς ὁ Κύριος τὰ ἔθνη καλέσης,

¹⁰ Joan. xix, 15. ¹¹ Philipp. ii, 8. ¹² ibid. 9.

(4) Hæc Origeni tribuuntur in Reg. 1.

Israelitarum hostes, Deum opitulatorem habue-
runt.

43. *Et comminuam eos ut pulverem.* Vacul, In-
quit, erunt, tua mihi gratia fortiter auxiliante.

44. *Eripe me ac contradictionibus populi.* Domino
scilicet adhuc faciem avertente ob Judæorum inob-
sequentiam, postulante autem gentes in hereditatem
suam. *Constitues me in caput gentium* (4). (Et tamen
nescimus Davidem gentibus imperasse.) Per eum
itaque, qui ex Davide secundum carnem ortus est,
impletur prophetia. Nam qui ex Davide secundum
carnem natus est, et ipse David vocatus juxta divi-
num Ezechielem, nempe Dominus Christus, omni-
bus gentibus imperavit. Et quidem ut Deus omni-
bus semper imperat; postquam autem homo factus
est, voluntariam credentium in ipsum servitutem
subiit.

45. *Populus quem non cognovi servivit mihi.*
[Ipsius Christi, qui, repulsis Judæis ut inobse-
quentibus, postulat gentes in hereditatem.]
(5) Non est hæc ignorantie nota: cuncta enim novit
utpote Deus. Sed quoniam, ait, qui per diversa
tempora nulla mihi necessitudine juncti erant,
alieni et extranei jure dicantur, atque a mea fami-
liaritate longe remoti.

46. *Filii alieni mentiti sunt mihi.* Israel, qui pri-
mogenitus vocabatur, alienus filius ob incredulita-
tem dictus est. *Filii alieni inveterati sunt.* Omne
inveteratum, proximum interitui est.

47. *Vivit Dominus, et benedictus Deus meus.* Op-
portune illud, *Vivit Dominus*, vociferatus est. Quia
commemoravit contradictionem populi, qua clama-
bant: *Tolle, tolle, crucifige eum*¹⁰. *Et exaltetur
Deus salutis meæ.* Etiam, humiliavit semetipsum,
inquit, *forma servi accepta*¹¹, excelsus nihilominus
est. Simile autem huic dictum est: *Deus exaltavit
illum, et dedit illi nomen quod est super omne
nomen*¹².

48. *Deus qui das vindictas mihi.* Videlicet ad-
versus infidelem populum Judæorum. *Et subdis
populos sub me.* Gentes, inquit, Christo subditæ
fuerunt. *Liberator meus de inimicis meis.* De prin-
cipibus Israelitici populi.

Ab insurgentibus in me. Judam ait.

[*Liberator meus de inimicis meis iracundis.* A
populo infideli. Inimici iracundi sunt Judaicus
populus, qui quasi Samaritano illi maledicebant.
Vir autem iniquus est Judas, aut Pilatus qui sine
causa ipsum supplicio affecit. Propterea, aut pro-
pter tua erga me beneficia, gratias agam tibi in om-
nibus nationibus, sive Judæis sive gentibus, et
hymnis celebrabo nomen tuum.]

Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine.
Cum tu, Domine, ait Propheta, hæc et illa mihi
præstiteris, quando tu ipse Dominus gentes vocave-

(5) In Colb. 3, hæc tribuuntur Cyrillo.

ris, per eas confitebor ego tibi, canentibus illis hymnos quos edidi. Non modo autem hoc erit, sed etiam magnificabo salutes regis eorum, scilicet gentium. Quam salutem operatus est in medio terræ. *Magnificabo*, id est, perspicue omnibus acclamabo. Nam eam, inquit, salutem operatus est, cum misericordia in sibi unctum populum est usus: siquidem in regale sacerdotium uncti sumus. Ubi autem eam populo quam mihi Davidi misericordiam feceris, id ipsum quoque ad semen meum pervenire concedes. Semen quippe David est etiam gentium populus, quippe qui filius ejus effectus sit, qui ex semine David secundum carnem natus est.

1. *In finem PSALMUS Davidi. XVIII.*

Argumentum.

Initialem complectitur doctrinam hic psalmus ex persona apostolorum ad gentes. Quamobrem cœlum et solem et reliqua elementa, quos magnos illæ deos esse arbitrabantur, opificem laudare suum dicuntur.

2. *Cœli enarrant gloriam Dei.* Simile est hoc illi: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas* ²².

3. *Dies diei eructat verbum, et nox, etc.* Dies, inquit, et nox, mutuo sibi spatium concinno et congruenti ordine ad cursum concedentes, ipsa rebus creatorem suum prædicant.

4. *Non sunt loquela neque sermones, etc.* Cum interpunctione legendum. Nam ex adverso interrogans clausulam distinguit, quod autem per interrogationem opponitur est illud: et nihilne loquuntur? Quapropter dicit: Annon aliquæ res sunt, quæ licet nullam emittant vocem, artificem denuntiant? Enimvero ex pulchre adornata navi, fabri peritia dignoscitur: et similiter de reliquis. Prædicta itaque opificia a magnitudine, pulchritudine, concinnitate opificem prædicant: ita ut eorum prædicatio omnem pervadat orbem.

5. *In sole posuit tabernaculum suum.* In sole posuit, inquit, tabernaculum sive domum. Ubinam autem posuit nisi in cœlo et in firmamento supra memoratis? Hanc porro domum, lectum item vocavit. Ut autem dies et nox pulchro illo ordine et consensu prædicant opificem, ita et sol quod quadam concinnitate cursum ¹ conficiat iubentis potentiam declarat.

8. *Lex Domini immaculata convertens animas.* Evangelica scilicet. Ethnici utpote qui jam ex prædictis elementis edidicerint unum opificem esse, docentur demum evangelicam legem; ita ut omnium gentium animæ ad veritatem convertantur. *Testimonium Domini fidele sapientiam præstans parvulis.* Testimonium scilicet quod de se ipse Salvator reddidit; et: *Ego lux in mundum veni* ²³; et: *Ego ex Patre exivi et venio* ²⁴; et: *Ego sum vita* ²⁵.

²² Rom. 1, 20. ²³ Joan. 111, 46. ²⁴ Joan. 1xv, 28. ²⁵ Joan. 1xv, 6.

δι' αὐτῶν σοι ἐξομολογήσομαι, ἀδόντων αὐτῶν οὐς πεποίηκα ὑμνους. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ με γαλυδῶ, φησί, τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτῶν τῶν ἐθνῶν· ἦν ἐποίησε σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. *Μεγαλυνῶ*, τούτεστι τοῖς πᾶσι διαδοῆσω λαμπρῶς. Ἐπειδὴ καὶ ταύτην εἰργάσατο, φησί. ποιῶν ἔλεον ἐπὶ τὸν χρισθέντα αὐτοῦ λαόν· εἰς βασιλεῖον γὰρ ἱεράτευμα ἐχρίσθημεν. Ποιῶν δὲ τῷ λαῷ τὸ ἔλεος καὶ μοι τῷ Δαυὶδ, παρασκευάσεις γενέσθαι αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματί μου. Σπέρμα γὰρ τοῦ Δαυὶδ καὶ ὁ ἐξ ἐθνῶν λαός· ἅτε δὴ γεγονώς τέκνον τοῦ ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα γεννηθέντος Δαυὶδ.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΗ.

Ἐπίθεσις.

Β Εισαγωγικὴν διδασκαλίαν περιέχει ὁ παρῶν ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων πρὸς τὰ ἔθνη. Διὸ καὶ οὐρανὸν, καὶ ἥλιον, καὶ τὰ ἕτερα στοιχεῖα, οὓς καὶ μεγάλους ἐνόμιζε θεοὺς ταῦτα ἀνυμνεῖν τὸν ποιητὴν αὐτῶν λέγουσιν.

Οἱ οὐρανοὶ δηγούνται δόξαν Θεοῦ. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον· *Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοοῦμενα καθοράται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης.*

Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα καὶ νύξ... Ἡ ἡμέρα, φησί, καὶ ἡ νύξ εὐτάκτως καὶ εὐαρμόστως ἀντι-παραχωρούσαι τὸς δρόμους ἀλλήλαις, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸν δημιουργὸν αὐτῶν ἀνακηρύττουσιν.

Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι. Καθ' ὑποστιγμὴν ἢ ἀνάγνωσις. Ἀντιπίπτων δὲ, ὑποτέμνεται· τὸ δὲ ἀντιπίπτον ἐστὶ· Καὶ μὴ οὐ φθέγγονται; Διὸ λέγει· Ἄρα οὐκ εἰσὶ τινὰ πράγματα ἃ, καὶ μὴ ἀπίετα φωνῆν, τὸν τεχνίτην ἀνακηρύττουσι; Ναὶ μὴ καὶ γὰρ ἐκ τῆς καλῶς ἡρμοσμένης νῆδος ἡ τέχνη τοῦ ναυπηγοῦ φαίνεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Οὐκ οὖν καὶ τὰ ποιήματα τὰ προειρημένα οὕτω κηρύττει ἀπὸ μεγέθους καὶ καλλονῆς καὶ εὐαρμοστίας τὸν δημιουργόν· ὡς εἰς πᾶσαν αὐτῶν τὴν οἰκουμένην διαδραμεῖν τὸ κήρυγμα.

Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ. Τῷ ἡλίῳ, φησὶν, ἔθετο τὸ σκῆνωμα, ἦτοι οἶκον. Ποῦ δὲ ἔθετο ἢ ἐν τῷ προειρημένῳ οὐρανῷ καὶ στερεώματι; Τοῦτον δὲ τὸν οἶκον καὶ παστὸν φνόμασεν. Ὡσπερ δὲ ἡμέρα καὶ νύξ τῇ εὐτάκτῳ συμφωνίᾳ κηρύττουσι τὸν δημιουργόν, οὕτω καὶ ὁ ἥλιος, τὸ τὸν δρόμον μετὰ τινος εὐαρμοστίας ποιεῖσθαι, δηλοῖ τοῦ προστά-
τοντος τὴν δύναμιν.

Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος ἐπιστρέφων ψυχὰς. Ὁ εὐαγγελικός δηλονότι. Ὡς ἔδη δὲ ἀπὸ τῶν προειρημένων στοιχείων παιδαγωγηθέντες οἱ ἐξ ἐθνῶν, ἔνα εἶναι τὸν δημιουργόν, διδάσκονται λοιπὸν καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ὡς καὶ ἐπιστρέψαι τῶν ἐθνῶν ἀπάντων τὰς ψυχὰς εἰς ἀληθειαν. Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζουσα νῆπια. Ἦν ἐμαρτύρησεν περὶ ἑαυτοῦ ὁ Μονογενὴς τὸ· Ἐγὼ σῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα· καὶ, Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἦκα· καὶ, Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή.

[Σοφίζουσα νήπια, βεβαιούσα τοὺς ἀποστόλους, ἡ Α
νήπια τοὺς ἐν Χριστῷ γενομένους νηπίους φησὶ καὶ
ἔρρονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους σοφίας ἀπαίρους.]

[Quæ infantibus sapientiam tribuo, apostolos con-
firmo, aut per infantes intelligit eos qui in Christo
infantes evadunt, aut insanos, hominesque sapien-
tiae e pertes.]

Daniel Barbarus : Testimonium hoc imperfectos parvulos et rudes instruit et sapientes reddit.

Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέως εὐφραίνοντα καρ-
διαν. Ἄντι τοῦ, ἡ δικαιοσύνη ἡ γενομένη ἐν τῇ ἡμε-
τέρᾳ κρίσει. Κρίνας γὰρ ἡμῶν τὴν κρίσιν, ἐξέβαλε
τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, διδοὺς ἡμῖν εὐφροσύνην ἐν
καρδίᾳ. Ἡ ἐντολή Κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα
ὀφθαλμούς. Τοὺς τῆς διανοίας φησὶν ὀφθαλμούς
πρόσωθεν τὴν αὐγὴν ἀναπέμποσα.

9. *Justificationes Domini rectæ lætificantes corda.*
Id est, justificatio in judicio nostro facta. Nam cum
de causa judicaret nostra, ejecit principem sæculi,
tribuens nobis lætitiā in corde. *Præceptum Do-
mini lucidum illuminans oculos*; mentis nimirum
oculos, eminus radios immittens.

Daniel Barbarus : Mentis nimirum, docens quomodo
universorum Deo serviat.

Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός διαμένων εἰς αἰῶνα B
αἰῶνος. Ὡς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ νομικοῦ φόβου
τὸ τοιοῦτον· ἐκεῖνος γὰρ κολαστής. Ἡμῶν ἀγνεία
ἐστὶν ἀμαρτημάτων ἀποχή. Διὸ καὶ ἀγνός εἶρηται ὁ
φόβος, ὡς ἀγνός ποιῶν· τῷ γὰρ φόβος Κυρίου, φη-
σὶν, ἐκκλίνει τις ἀπὸ κακοῦ. Αἰώνιος δὲ ὢν ὁ φόβος,
ἐν οἷς ἂν γένηται καὶ αὐτοὺς αἰωνίους ποιεῖ.

10. *Timor Domini castus permanens in sæculum*
sæculi. Quasi ad differentiam legalis timoris castus
dicitur : ille enim pœnam spectabat. (6) Castitas au-
tem est abstinencia a peccatis. Quare castus timor
dicitur, quod castos efficiat : nam præ timore Do-
mini declinat quis a malo. *Æternus autem cum*
sit timor, æternos item efficit quos ingreditur.

Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.
Μισθὸς γὰρ φυλακῆς γίνεται ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε,
καὶ οὗτος οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
οὐκ ἀνέβη.

12. *In custodiendis illis retributio multa.* Merces
quippe observantiæ sunt quæ oculus non vidit, nec
auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt¹⁰.

Adjicit Daniel Barbarus : Non est igitur sine lucro illorum observantia; etenim multas et pulchras retri-
butiones habet. Pactenus autem de pietate disseruit. Hinc percurrit quæ ad justitiæ administrationem in
homines, et juris actionem spectant, deque humanis delictis agit : peccata dividit in ea quæ consulto, et
in ea quæ non sponte sunt, et ex his alia ex imbecillitate, alia ex necessitate, alia ex errore sunt.

[Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτὰ. Ὁ μ- C
σταγωγηθεὶς τῷ εὐαγγελικῷ νόμῳ νέος λαὸς, καὶ τὰ
κρίματα ἀληθινὰ φυλάττειν εἰπὼν, εὐχὴν ἀναπέμ-
πει, καὶ τὸν κατὰ δέανον λογισμὸν καθαρὸς εὐρε-
θῆναι ὡσαύτως καὶ τῶν ἐκτὸς ρυσθῆναι δαιμόνων.]

[Etenim serrus tuus custodit ea. Qui evangelica
lege imbutus est populus novus, qui judicia vera se
custodire dicit, preces fundit, ut et animi cogita-
tionibus purus deprehendatur, ab externisque simi-
liter dæmonibus liberetur.]

Εἰς τὸ τέλος. ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΘ'.

1. *In finem, PSALMUS Davidi. XIX.*

Ἰκόνσεις.

Argumentum.

Λέγεται μὲν ὁ ψαλμὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶν περὶ τὸν
Δαυὶδ ἐταίρων, αὐτῷ τῷ Δαυὶδ ἐπευχομένων ποι-
οῦντι θυσίαν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς πρόσωπον
τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ ῥη-
θέντος.

Dicitur hic psalmus tanquam ex persona familia-
rii ipsius Davidis, qui ipsi Davidi sacrificium
offerenti bene precantur. Refertur quoque ad
personam apostolorum, quasi ea ipsa die pro-
nuntiatius qua cruci Dominus affixus est.

Ἐπακούσαι σου ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως.
Προσθελεῖ σοι· Σκεπάσαι σε, φυλάξει σε. Ἐξα-
ποστειλαὶ σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου, καὶ ἐκ Σιών
ἀντιλήβοιτό σου. Λέγοι δ' ἂν ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ
αθουμῶντος παραμυθίαν ἢ ὁ ἐνυπάρχων τῇ ψυχῇ
λόγος, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εὐχῆς δὲ δεῖ τῷ θλιβο-
μένῳ, καὶ τοῦ μὴ καταβαλεῖν τὰς ἐλπίδας· οὕτω γὰρ
θεὸς ἐπήκοος γίνεται.

2. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis* :
adsit tibi : protegat te, id est, custodiat te.

Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου. Σωτή-
ριος τοῦ Πατρὸς ἐν κόσμῳ ὁ Υἱός· σωτήριον τοῦ Υἱοῦ
ἐν κόσμῳ ὁ σταυρός.

3. *Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tuea-
tur te.* Hæc ad consolationem animo desicientis
fortasse dixerit Verbum quod in anima existit, aut
Spiritus sanctus. Precatione autem opus ei qui
angitur, nec amittenda spes, sic namque Deus
efficitur propitius.

[Ἀγαλλιασόμεθα ἐν τῷ σωτηρίῳ σου. Τὸ σω-
τήριον, φησὶν, ὁ δέδωκας τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, διὰ
τῆς σῆς ἀναστάσεως πᾶσι φανερὸν κατέστησας.]

6. *Latabimur in salutari tuo.* Salutare Patris in
mundo Filius : salutare Filii in mundo crux.

[Exultabimus in salutari tuo. Salutare, inquit,
quod dedisti humano generi, per tuam resurrectionem
omnibus manifestum fecisti. Sic Daniel Barbarus.]

¹⁰ I Cor. II 9.

(6) Hæc Daniel Barbarus trit uit Origeni.

7. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas. Quæ* A erant petitiones, nisi, *Pater sancte, serva eos de mundo* 27? Palam autem est de credentibus in eum dici. [Aut Davidem aut Ezechiam dicit, tempore scilicet sacerdotum et regum, aut propter œconomiam Domini secundum carnem, et propter resurrectionem; aut quia nobis salutem consecutis, ipse salutem obtinere dicitur, qui et curam hujusce habebit, cum unum corpus simus. Quamobrem nunc dicit: In præsentī quippe cognoscimus Christum salutem nactum, quia inde nos nostræ pignus salutis accipimus. Salvos autem fecisti nos per virtutem dexteræ tuæ. Dexteram dixit opera, virtutes magnas, auxilium: aut divina signa prædicit a Christo edenda.] *Nunc cognovi quoniam saluum fecit Dominus Christum suum*, utpote jam illuminatus per Spiritum B sanctum circa ea quæ resurrectionem spectant.

In potentibus salutis dexteræ ejus. Salutem, inquit, nobis tribuit magnas virtutes operatus. Opera namque hic significat eo quod virtutes dexteræ accedentibus porrigat. [Illi, inquit, his confisi ceciderunt: nos autem in nomine Domini armis instructi, salutem nacti sumus.] Dexteram hic quoque humano more loquendo vocat divinam operationem.

8. *Hi in curribus, et hi in equis.* Quemadmodum, cum Israellem eriperet a sensibilibus Ægyptiis curtus Pharaonis et virtutem ejus projecit in mare: ita cum totum hominum genus liberaret a spiritibus Ægyptiis, currus contrivit.

10. *Domine, saluum fac regem.* Proinde tantum nacti patrocinium, supplicamus tibi, Domine, ut cum nos, tuum rex noster eo fruamur assidue.

1 In finem, PSALMUS Davidi. XX

Argumentum.

Hunc quoque psalmum prius memorati amici regis offerunt: tanquam lætante illo quod ex semine ipsius exortum mundo sit salutare. Hoc erat enim quod ex animo peroptabat, darique sibi maxime supplicabat. Quod ubi concessum fuisset, factum ipsi est ceu corona quædam ex pretioso lapide confecta, qua caput exornaret suum. David enim apud omnes gentes cum Domino suo atque D filio secundum carnem, laudibus celebratur. Neque corona tantum fuit illi hoc salutare; imo etiam vita, et diuinitas incolumitatis, gloria, magnificentia, lætitia, gaudium, spes et misericordia nunquam nutans.

2. *Domine, in virtute tua lætabitur rex.*

7. *Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi.* In omnibus, inquit, generationibus celebris et præclarus erit, quod tantam a te fiduciam acceperit. Nam illud, *cum vultu tuo*, vertit Symmachus, *apud vultum tuum*. Lætitia itaque, ait, et

Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου. Τίνα ἦν τὰ αἰτήματα, ἢ τὸ, *Πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου*; Ἄγλιον δὲ, ὅτι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. [Ἡ τὸν Δαυὶδ ἢ τὸν Ἐζεκιάν· ἐφ' ἱερέων γὰρ καὶ βασιλέων, ἢ διὰ τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου οἰκονομίαν καὶ ἀνάστασιν· ἢ καὶ ὅτι σωζομένων ἡμῶν, αὐτὸς λέγει σώζεσθαι, οὗ καὶ μελήσει μὲν σώματος ὄντες ἐνός. Διὸ καὶ νῦν εἶπεν· Ἐν γὰρ τῷ παρόντι γινώσκωμεν σωζόμενον τὸν Χριστόν, τῷ ἀπεντεῦθεν ἀρθραβῶνα ἡμᾶς δέχεσθαι σωτηρίας. Ἐσωσας δὲ διὰ τῆς δυναστείας τῆς δεξιᾶς σου. Δεξιὰν τὰς πράξεις, τὰς μεγάλας δυνάμεις, τὴν βοήθειαν εἰπών· ἢ τὰς θεοσημείας προαναφώνει τοῦ Χριστοῦ.] *Νῦν ἔρω, ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστόν αὐτοῦ*, ὡς ἤδη φωταγωγῆθεις διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως.

Ἐν δυναστείαις τῆς σωτηρίας τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Ἐσωσεν ἡμᾶς, φησὶ, δυνάμεις μεγάλας ἐργασάμενος. Τὰς πράξεις γὰρ ἐναυθα σημαίνει διὰ τὰς δεξιᾶς δυνάμεις τοῖς προσιοῦσιν ὀρέγειν. [Ἐκεῖνοι μὲν, φησὶ, πεποιθότες ἐπὶ τούτοις, ἔπεσον· ἡμεῖς δὲ, ἐν ὀνόματι Κυρίου καθωπλισμένοι, ἐσώθημεν.] Δεξιὰν δὲ πάλιν ἐναυθα ἀνθρωπίνως εἶπε, τὴν θεῖαν οὕτως ὀνομάζων ἐνέργειαν.

Οὔτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὔτοι ἐν ἱπποῖς. Ὅσπερ τῶν αἰσθητῶν Αἰγυπτίων σώζων τὸν Ἰσραὴλ, ἄρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐρρίψεν εἰς θάλασσαν, οὕτω καὶ πάντων ἀνθρώπων σώζων τὸ γένος τῶν νοητῶν Αἰγυπτίων, συνέτριψε τὰ ἄρματα.

Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα. Τοιγάρτοι τοσαύτης ἀπολαύσαντες ἀντιλήψεως ἱκετεύομεν, Δέσποτα, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸν ἡμέτερον βασιλέα ταύτης μεταλαγχάνειν διηνεκῶς.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Κ'.

Ἐπίδοσις.

καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν οἱ προδηλωθέντες ἑταῖροι τοῦ βασιλέως ἀναπέμπουσιν, ὡς ἤδη αὐτοῦ εὐφρανόμενου διὰ τὸ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ γεγεννημένον τῷ κόσμῳ σωτήριον. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν, καὶ ἐδέετο λαθεῖν. Ὅπερ καὶ δεθὲν γέγονεν αὐτῷ οἷα τις στέφανος ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὁ Δαυὶδ μετὰ τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ καὶ υἱοῦ τὸ κατὰ σάρκα. Οὐ μόνον δὲ στέφανος αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον, ἀλλὰ καὶ ζωὴ, καὶ μακροήμερευσις, καὶ δόξα, καὶ μεγαλοπρέπεια, καὶ εὐφροσύνη, καὶ χαρὰ, καὶ ἐλπίς, καὶ ἔλεος οὐ σαλευόμενον.

Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς.

Ὅτι δόξης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἐν ἀπάσαις, φησὶ, ταῖς γενεαῖς αἰδιδίμος ἔσται καὶ πολυθρόλλητος, τοσαύτην ἰσχυρῶς παρὰ σοῦ παρῆρσιαν. Τὸ γὰρ μετὰ τοῦ προσώπου σου, παρὰ τῷ προσώπῳ σου, τίθεικεν ὁ Σύμμαχος. Εὐφροσύνην τοῖ-

27 Joan. xvii, 14.

νων ἔξει, φησὶ, καὶ διηνεκῆ θυμηδίαν τοῦ προσώπου, τοῦτέστι τῆς σῆς εὐμεναίας τυγχάνων. Αἴτιον δὲ τούτων αὐτῷ γέγονε τὸ ἐπὶ σοὶ πεποιθῆναι. *Εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου.* Πρόσωπον τῷ Πατρὸς ὁ Υἱός. Ὁ ἑωρακώς, φησὶν, ἐυε, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Μετὰ τούτου εὐφραίνεσθαι κατ' οὐρανὸν ὡς νυμφαγωγὸς μετὰ τοῦ νυμφίου μέλλομεν.

Ἔστι δὲ βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον, καὶ ἐν τῷ ἔλεει. Κρεῖττων ἐστὶ τῶν πολεμούντων τῆς σῆς χάριτος ἀπολαύων. Ἀπολαύει δὲ ταύτης ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ θανάτων, τῇ δὲ σῇ ἐλπίδι χρώμενος μόνῃ.

Εὐρεθείη ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου. Ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον ὁ λόγος διὰ τὰ γεγονότα κατ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ.

[Λέγει δὲ, ὅτι θηρεύσει τοὺς ἀμαρτήσαντας. Εἰ γὰρ ἐν τῷ τηροῦντι τὰς ἐντολάς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τελειοῦται, δηλον, ὡς ὁ μὴ τηρῶν μισεῖ· ὅς καὶ ἀπολωλέκεται λέγεται.]

Ἔστι δὲ θῆσις αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου. Ἄντι τοῦ, Πυρὸς ἀποδείξεις μετόχους. Τοῦτο γὰρ ἑαυτοῖς ἐθησαύρισαν ἐν τῇ δευτέρᾳ σου ἐπιφανείᾳ, ὅταν καὶ ἀποδιώξῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Κύριος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει αὐτοὺς, καὶ καταράσεται αὐτοὺς πῦρ. Ὁργὴν φησὶ τὴν τιμωρίαν τὴν γενησομένην αὐτοῖς διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν.

Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ γῆς ἀπολεῖς. Τοὺς λόγους τοὺς πονηροὺς καὶ τὰ ἐνθυμήματα. Ταῦτα δὲ εἰσὶν ἐπιβουλὰι αἱ παρ' αὐτῶν, αἱ καὶ ἀνήργηται διὰ τῆς ἀναστάσεως. [Τὰς διδασκαλίας καὶ τὰ ἄθεα δόγματα, ἃ μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτῶν, ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς ἀπωλεῖσθαι παραδίδωσι.] Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ νιῶν ἀνθρώπων. Εὐεργεσία ἐστὶν ἀμαρτιῶν ἐκπεσεῖν καὶ ἐννοιῶν πονηρῶν. Σπέρμα γὰρ ἀμαρτίας λογισμὸς πονηρός.

Ἔστι δὲ θῆσις αὐτοὺς ῥῶτον. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Ἔστι θῆσις αὐτοὺς ἀποστρέφους, τευτέστιν ὀπίσω καὶ παρακολούθημα τῶν ἐθνῶν. Ἐν τοῖς περιλοιπίσι σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν. Καταλείπεις αὐτοῖς, φησὶν, ἐπιστροφῆς καιρὸν πρὸς τὸ μετανοῆσαι. Αὕτη δὲ ἐστὶ μετὰ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν κλήσις καὶ ἐπιστροφή.

[Ποιήσεις τοὺς ἀπιστήσαντας Ἰουδαίους. Οὓς δὲ ὁ Θεὸς ἀποστρέφεται, τίθησι ῥῶτον μὴ δυναμένους εἶναι πρόσωπον, πρὸς τὸ τὰ ὀπίσθια κατανοοῦντας διὰ τῶν ποιημάτων πάλιν πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεισθαι. Τοὺς γὰρ μὴ οἷους τε ὄρξην τὸ πρόσωπον, τῷ μὴ ἔχειν καρδίαν καθάραν, τίθεται κατανοεῖν τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ, τὰ μετ' αὐτὸν ὄντα δημιουργήματα· ἵνα τὴν κτίσιν θεωροῦντες ἐννοίῃ αὐτοῦ λάβουσι, καὶ προσβαλόντες τῷ Θεῷ αὐτῶν, τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ἴδωσι. Περιλοιπα δὲ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀνωτέρω τῶν κτισμάτων τῶν αἰσθητῶν.]

Ἔξωθήσεται, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου. Ὅμοιον τῷ· Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Τὴν δευτέραν δὲ σα-

A voluptate afficietur vultus tui, id est, tuam nactus benevolentiam. Horum vero in causa fuit ipsi quod tibi confiderit. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Vultus Patris est Filius: *Qui vidit me, ait, vidit et Patrem meum*¹⁰. Cum illo futurum ut in caelo laetetur, velut sponsi deductores cum ipso sponso.

8. *Quoniam rex sperat in Domino, et in misericordia, etc.* Superior scilicet est hostilius, tuam nactus gratiam. Ea autem fruitur nulli hominum confidens, sed in te solum spem collocans.

9. *Inveniat manus tua omnibus inimicis tuis.* Hæc ad ipsum Dominum pertinere videntur, quod malo a Judaico populo illata ipsi.

[Ait autem se quasi venatu capturum peccatores. Si namque in eo, qui mandata servat, charitas Dei perficitur, palam est eum qui non servat, Deum odio habere qui dicitur in perniciem ire.]

10. *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui.* Ac si diceret: ignis consortes efficies. Id enim illi ceu thesaurum reposuerunt in secundo adventu tuo, quando reddes unicuique juxta opera sua. *Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.* Iram vocat supplicium quo sunt, contumeliæ ipsi oblatae causa, multandi.

11. *Fructum eorum de terra perdes.* Mala scilicet verba et malas cogitationes. Hæc sunt insidiæ ab illis paratæ quæ per resurrectionem tolluntur. [Doctrinas et impia dogmata, quæ post ipsorum mortem Deus, utpote bonus, destruit.] *Et semen eorum a filiis hominum.* Beneficium habendum est a peccatis excidere et a pravus cogitationibus. Nam semen peccati mala cogitatio.

13. *Quoniam pones eos dorsum.* Symmachus autem sic interpretatus est: *Quoniam pones eos aversos,* id est retrorsum et appendicem gentium. *In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.* Reliquisti, ait, illis conversionis tempus ad penitentiam. Hæc autem est vocatio et conversio post plenitudinem gentium.

[Incredulos Judæos efficies. Quos autem Deus aversatur, eos ponit dorsum, quia non possunt esse vultus, ut posteriora (Dei) considerantes per ejus opificia ad ipsum reducantur. Siquidem infirmis, qui quod cor purum non habeant, non possunt vultum ejus videre, posteriora sua consideranda offert, scilicet opificia quæ post ipsum sunt; ut, conspectis rebus creatis, in cognitionem illius deveniant, et Deo suo sese applicantes, ejus vultum videant. Reliquiæ autem Dei sunt illa, quæ rebus conditis sensum moventibus superiora sunt.]

14. *Exaltare, Domine, in virtute tua.* Simile illi: *Adveniat regnum tuum.* Hisce autem secundum

¹⁰ Joan. xiv, 9. ¹¹ Math. vi, 10.

ejus adventum rogat accelerari: *Cantabimus et psallemus virtutes tuas.* Tunc enim omnes justorum animarum, in supernis mansionibus constitutæ spiritualem cultum obeunt.]

1. *In finem, pro susceptione matutina, PSALMUS David. XXI.*

Argumentum.

Canitur hic psalmus pro susceptione matutina, id est, quia nocte et caligine diabolica nos liberavit emicans unigenitum Dei Verbum, oriens ex alto, ut scriptum est³⁰. Aut susceptionem matutinam appellat resurrectionis Salvatoris tempus. Resurrexit enim primo diluculo, et viam humanæ naturæ munivit ad incorruptionem. Canit vero psalmum Christus ex persona humanitatis. A

2. *Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti?* Postulat inspectionem Patris, nostra in sese transferens, ut abrogaret [nos ipsi derelicti prius, nunc autem assumpti ac salute donati sumus. Hæc dicit ut abrogaret, etc.] maledictionem, et ad nos vultum Patris adduceret. Nos enim ob Adæ prævaricationem in aversionem et derelictionem facti sumus. *Longe a salute mea verba delictorum meorum.* Mihi, quæso, animadvertite humanitatis in Christo personam, postulantes liberari a lapsibus seu a delictis, et a sermonibus ea spectantibus. Palam est autem peti justitiam cuique homini congruentem.

[*Deus, Deus meus.* Hæc Salvator loquitur ex persona humanitatis, quasi dicat, mi Deus, mi Deus, in vocativo scilicet.]

3. *Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies, et nocte, et non ad insipientiam mihi.* Cum interpolatione legendum: significat autem nobis non inutilem esse orationis fructum. Alit enim: *Non ad insipientiam mihi.* Id est, perspicue novi, futurum esse ut clamem ego, ipse exaudiat. Quia cum in sanctis habites qui mentem in te positam habent, laus et gloria ipsis es.

4. *Tu autem in sancto habitas, laus Israel.* (7) Qui laudaris ab Israele aut ipse laus es.

5. *In te speraverunt patres nostri, speraverunt et liberasti eos.* Patres suos secundum carnem dicit, patriarchas scilicet et prophetas. Exhibet autem spei lucrum.

[*In te speraverunt patres nostri.* Quin etiam, qui ante me secundum carnem fuerunt, scilicet prophetæ, in te confidebant meam expectantes illustrationem, neque spe lapsi sunt, similiterque patriarchæ.]

7. *Ego autem sum vermis et non homo.* Docet

³⁰ Luc. 1, 78.

(7) Hæc a Daniele Barbaro tribuuntur Origeni.

αὐῶς παρουσίαν εὐχεται διὰ τοῦτο γενέσθαι· Ἄσσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου. Τότε γὰρ πᾶσα δικαίων ψυχὴ, ἐν ταῖς ἄνω γενομένη μοναίς, τὰς πνευματικὰς ἀναπέμπει λατρείας.]

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΑ'.

Υπόθεσις.

Ἄδεται ὁ προκείμενος ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής. Τοῦτέστιν ὅτι νυκτὸς καὶ ἀγλῦος διαβολικῆς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς, ἐπιλάμψας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀνατολὴ ἐξ ὕψους κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἡ καὶ ἀντίληψιν ἐωθινήν τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ὀνομάζει καιρὸν. Ἐγγήγερται γὰρ ὄρθρου βαθέος, ὁδοποιήσας τῇ ἀνθρώπων φύσει τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ὁδόν. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ Χριστὸς ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος. Σαφῶς δὲ καὶ τὰ συμβαινόντα αὐτῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ ἐξηγεῖται ἡμῖν

Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; Αἰτεῖ τὴν ἐποπτεῖαν τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὰ ἡμῶν εἰς αὐτὸν μετατιθεῖς ἵνα [ἀμδρ.. ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλειμμένοι πρότερον, νῦν δὲ προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι. Ταῦτα λέγει ἵνα, καὶ τὰ ἐξῆς] παύσῃ τὴν ἄρὰν, καὶ ἐφ' ἡμᾶς μεταγάγῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς. Ἡμεῖς γὰρ ἔσμεν οἱ γεγνότες ἀποστροφῆ καὶ ἐγκατάλειψις διὰ τὴν ἐν ἁδὰμ παράβασιν. Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας οἱ λόγοι τῶν παρακτωμάτων μου. Σκόπει μοι πάλιν τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἐν Χριστῷ παρακαλοῦν ἀπελάττεσθαι τῶν πταισμάτων ἡτοῖ τῶν παραπτωμάτων καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς λόγων. Δῆλον δὲ, ὅτι τῆς ἐκάστῃ προπέουσης δικαιοσύνης.

[Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου. Ταῦτα λέγει ὁ Σωτὴρ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος ἀντὶ τοῦ Θεοῦ μου, Θεοῦ μου.]

Ὁ Θεός μου, κεκράξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ, καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί. Καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνώστειον. Σημαίνει δὲ ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἀνόνητος τῆς προσευχῆς ὁ καρπός. Φησὶ γὰρ· Οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί. Τοῦτέστιν, οἶδα σαφῶς, ὡς κεκράξομαι μὲν ἐγὼ, εἰσακούσει δὲ αὐτός. Ὅτι γε καὶ, κατοικῶν ἐν ἄγλοις τοῖς εἰς σὲ τὸν νοῦν ἔχουσιν, ἔπαινος καὶ δόξα αὐτῶν γίνῃ.

Σὺ δὲ ἐν ἀγίῳ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραὴλ. Ὁ ἔπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ· ἢ ὁ αὐτὸς ἔπαινος ὢν.

Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἠλπισαν καὶ ἐβόβῳσεν αὐτούς. Πατέρας αὐτοῦ κατὰ σάρκα τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς προφήτας φησὶ. Δείκνυσσι δὲ καὶ τῆς ἐλπίδος τὸ κέρδος.

[Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἄλλὰ καὶ οἱ κατὰ σάρκα πρὸ ἐμοῦ, τοῦτέστιν οἱ προφῆται, ἐπὶ σοὶ προσεδόκων, τὴν ἐμὴν ἐπιλαμψίν ἀναμένοντες, καὶ τῆς ἐλπίδος οὐ διεψεύσθησαν· ὡσαύτως καὶ οἱ πατριάρχαι.]

Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Τα-

πεινώσθονα· εἶναι διδάσκει, καὶ μάλιστα προσύοντας ἅθεῷ. Ὅνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουδένωμα λαοῦ. Ταῦτα σαφῶς ὁ εὐαγγελιστὴς πεπρῆχθαι εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ φησὶν· καθ' ὃν ἐπέσιον αὐτῷ οἱ παραπορευόμενοι τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐβλασφημοῦν εἰς αὐτὸν λέγοντες· *Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σῶσον σεαυτὸν.*

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπᾶσας με ἐκ γαστρὸς. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς ἐνηθρώπησεν. Ὅτε γὰρ, φησὶν, ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξακρίσταιλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς. Ἐπιγράφεται γὰρ καὶ ἐλπίδα τὴν αὐτοῦ Πατέρα, καὶ τοῦτο λέγων ὡς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ γὰρ τὸν Χριστὸν μόνον ἐκ τῆς Μαρίας ἐξέσπασεν ὁ Θεός, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οὐκ ἐκσωμμένων, ἀλλ' ἐξερχομένων. *Ἐξῆλθε γὰρ, φησὶν, Ἡσαΐ,*

ὅ ἡ δορὰ δασύς.
Ἐπὶ σὲ ἀπερφόρη ἐκ μήτρας ἀπό γαστρὸς, κ. τ. λ. Εὐχεται πάλιν ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ γὰρ ὁ τῶν μαθητῶν αὐτὸν καταλείπει χορός. Εἶτα προλέγει τὰ τῆς θλίψεως εἶδη.

Περικύκλωσάν με κύνας πολλοί. Τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἀρχοντας φησὶν.

Ὅσα ἕδωρ ἐξεχύθη, καὶ δισκορπίση πάντα τὰ ὄστα μου. Ὅσα αὐτοῦ φησὶ τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς· εἰ γὰρ σῶμα αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, εἰκότως καὶ οἱ συνέχοντες αὐτὴν νεθελεῖν ἂν ὄσα. Ἡκούσαμεν δὲ τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὡς, συλληφθέντος αὐτοῦ παρὰ τῆς σπείρας τῶν στρατιωτῶν, δισκορπίσθησαν οἱ μαθηταί. Καὶ ἄλλως· τὰ ὄσα τῆς σοφίας, τὰ ἅγια δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν, ἀπερ ἐν τῷ Πάσχα μὴ συντριβεῖν τοῖς Ἰουδαίοις νενομοθέτται· Ὅστούν γὰρ αὐτοῦ, φησὶν, οὐ συντριβήσετε. Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος. Ἴδιον λύπης τὸ εἰρημίων· γέγραπται γὰρ· *ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.* Ἐλυπεῖτο δὲ ὑπὲρ τε τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους καὶ τοῦ προδότου, ὅτι δὴ ἀπωλεῖ παραλαβάνοντο διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀσείθειαν.

[*Καὶ δισκορπίσθη πάντα τὰ ὄστα μου.* Εσκέδασται, φησὶ, καὶ δισκορπίσθη τὰ τίως ἐν ὄστων τάξει τὴν περιτὸν διδάκαλον συμπληροῦντα σύνταξιν· ἀφέντες γὰρ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐφυγον, τὸ κατὰ κεδὶν ἀπίεμενον ὕδωρ μιμησάμενοι.]

Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχύς μου, καὶ ἡ γλῶσσα ἐκκόλληται τῷ λάρυγγί μου. Σημαίνει διὰ τούτων τὴν ἐπὶ τῷ τιμίῳ σταυρῷ συμβᾶσαν αὐτῷ δέψαν, ὅτε καὶ αἰτήσαντι πιεῖν, βξος προσήνεγκαν αὐτῷ μετὰ χολῆς. [Διὸ λέγει· *Καὶ ἡ γλῶσσά μου ἐκκόλληται τῷ λάρυγγί μου.*] *Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με.* Χάριτι γὰρ Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς ἐγέυσαν θανάτου. Οὐ γὰρ εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς χοῦν θανάτου κατήχθη ὁ Χριστός· οὐκ ἐγκαταλείφθη γὰρ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς τὸν βῆθη, οὐδὲ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.

Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνας πολλοί. Πάλιν τοὺς ἀρχοντας σημαίνει. Ἄρξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου. Διὰ τοὺς ἐν σταυρῷ ἦλους φησὶν.

³¹ Marc. xv, 30. ³² Galat. iv, 4. ³³ Gen. xxv, 25. 56. ³⁷ Psal. v, 10.

esse humiles oportere, maximeque accedentes ad Deum. *Opprobrium hominum et abjectio plebis.* Hæc evangelista in tempore crucis factum ipsi enarrat, cum qui præteribant, capita moverent et blasphemiam hujusmodi verba proferrent in eum : *Si Filius Dei es, saltum fac temetipsum* ³¹.

10. *Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre.* Hoc ait, quia secundum Patris beneplacitum factus est homo. Ubi namque, ait, *venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum natum ex muliere* ³². Scriptum quippe est ipsum in Patre spem habuisse; atque id ait quatenus homo; quia solum Christum ex Maria Deus extraxit, cæteris hominibus non extractis sed egressis : *Exiit quippe, ait, Esau, cui pellic pilosa* ³³.

11. *In te projectus sum ex utero de ventre, etc.* Precatur rursum ceu ex persona humanitatis. Nam chorus discipulorum ipsum deseruerat. Exinde prædicit futuræ calamitatis species.

15. *Circumdederunt me vituli multi.* Judæorum principes ait.

15. *Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea.* Ossa ejus vocat sanctos mysteriorum ejus initiatores. Si namque corpus ejus Ecclesia est, jure qui administrant illam ossa appellentur. Audivimus autem evangelistam narrantem, quod ubi a cohorte militum captus fuisset, dispersi fuerint discipuli. Alio modo : Sapientiæ ossa sunt sacra Ecclesiæ dogmata, quæ in Paschate non comminueri Judæis lege cautum est. Ait enim : *Os non comminuetis ex eo* ³⁴. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens.* Proprium doloris est quod dicitur; scriptum enim est ³⁵ : *Cæpit parere et lædere.* Indoluit autem Christus de Judæorum et proditoris pernicie, ob ipsorum in Christum impietatem illata.

[*Et dispersa sunt omnia ossa mea.* Dissipata, inquit, et dispersa sunt, quæ apud magistrum ossium munus et ordinem implebant : relicto namque eo discipuli fugerunt ³⁶, instar aquæ, quæ in planitie effunditur.]

16. *Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhæsit faucibus meis.* His sitiim significat qua in cruce laboravit, cum roganti potum acetum cum felle obtulerunt. [Quamobrem dicit : *Et lingua mea adhæsit faucibus meis.*] *Et in pulverem mortis deduxisti me.* Nam Dei gratia pro universo mundo gustavit mortem. Non enim in mortem, sed in pulverem mortis deductus est Christus : nequaquam enim derelicta est anima ejus in Inferno, necque caro ejus vidit corruptionem ³⁷.

17. *Quoniam circumdederunt me canes multi.* Rursum principes significat. *Foderunt manus meas et pedes meos.* De crucifixi clavis ita loquitur.

³⁴ Exod. xii, 46. ³⁵ Marc. xiv, 33. ³⁶ Matth. xxvi,

18. *Disnumeraverunt omnia ossa mea. Attractantes scilicet totum corpus ipsius, et emetientes ossa singula ut explorarent ubi ligerent clavos. Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me.* Id est, irriserunt. Id autem ait ob chlamydem coccineam, spinicam corcnam, et calamum pro sceptro datum.

19. *Diviserunt sibi vestimenta mea.* Isthæc in Evangeliiis perspicue explicata sunt.

20. *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me.* Jam in preces sermonem commutat. [Te, inquit, opitulante et patrocinante, cum post triduum resurrexero, vanas illorum insidias ostendam.] Exemplumque nobis est, quo pacto oporteat in tentationibus Deum invocare, nec in angorem et consilii inopiam decidere, neque frangi calamitatibus.

21. *Erue a framea, Deus, animam meam.* His malitiam et insaniam Judæorum significat, per frameam scilicet, manum canis, os leonis, cornua unicornium. *Et de manu canis unicam meam.* Manum ea vocat quæ per hunc canem gesta sunt: ipsum autem canem appellat. *Non enim, inquit²⁰, bonum est accipere panem filiorum, et projicere castellis.*

[Framea vero fuerit diabolus, qui pungere et confodere semper conatur. *Unicam* autem vocat animam suam, quia sola relicta fuit, et ab aliis animabus segregata: universæ quippe peccatum noverunt, illa vero minime: et quia semper sola cum carne conjuncta cum Deo Verbo est secundum hypostasin. Unus nainque Christus est ex duobus adversis constans, perfectus Deus, perfectus homo. Illas autem animas quæ multo intervallo distabant adiit. Forte etiam Ecclesiam sibi astantem vocat unicam, quod maculam nullam, nullas sordes habeat, atque ex profectu in melius replata sit inculpatis illis sexaginta reginis, et octoginta concubinis.]

22. *Salva me ex ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam.* Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. Docuit enim nos eum qui natura et vere Deus est, et consubstantialiæ ipsi Patrem. Rursus ut homo conjunctus est per Ecclesiam.

24. *Qui timetis Dominum, laudate eum; universum semen Jacob, glorificate eum.* Quandoquidem Ecclesia ex gentibus juxta atque ex Judæis constat, hos atque illos ad hymnum concinendum excitat. Hos quidem a proavo suo Jacob atque Israel vocans, illos virtutis nomine compellat, quæ quidem valet generis loco homines exornare. Ita Judæos eos qui ex gentibus ad legem accederent mos erat appellare. Idque nos edocet Actuum historia. Cum oraret enim beatus Paulus, sic ait²¹: *Viri Israelitæ, et qui inter vos timetis Dominum.*

²⁰ Matth. xv, 26. ²¹ Act. xiii, 46.

Ἐξηρόθησαν πάντα τὰ ὀστέα μου. Φηλαφῶντες κατὰ τὸ εἰκὸς ἅπαν αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ἀναμετροῦντες ἕκαστον τῶν ὀστέων, ἵνα ἴδοιεν οὐ τοὺς ἴλους πηξαι χρῆ. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπειδὴρ με. Ἄντι τοῦ, ἐπεγέλασαν. Ταῦτα δὲ φησι διὰ τὴν κοκκίνην χλαμύδα καὶ τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον, καὶ τὸν ἀντι σκήπτρου κάλαμον.

Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς. Σαφῶς ταῦτα ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις ἐγράφη.

Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ. Μεθίστησι τοὺς λόγους εἰς προσευχὴν. [Σοῦ, φησι, βοηθούτος καὶ ἀντιλαμβανομένου, τριταῖος ἀναστάς, ματαίαν αὐτῶν τὴν ἐπιβουλήν ἀποδείξω.] Ὑποτύπτωσις ἡμῖν γενόμενος, ὡς δεῖ ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐπικλιθεῖσθαι Θεόν, καὶ μὴ καταπίπτειν εἰς ἀκηδίαν, μηδὲ ἐκλύεσθαι ὑπὸ τῶν ὀλίψεων.

Ῥῥῡσαι ἀπὸ ρομφαίας τὴν ψυχὴν μου. Τὴν κεκρίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀνοίαν διὰ τούτων σημαίνει διὰ ρομφαίας καὶ χειρὸς κυνὸς καὶ λέοντος; καὶ κεράτων μονοκερῶτων. *Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου.* Τὰ ἐκ τούτου τοῦ κυνὸς γενόμενα χεῖρα, καὶ αὐτὸν κύνα ὀνομάζει. *Οὐ καλὸν γάρ, φησὶν, ἐστὶ λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρτίοις.*

[Ῥομφαία δὲ εἴη ἂν καὶ ὁ διάβολος, ἀεὶ τιτρώσκων ἐπιχειρῶν. *Μονογενῆ* δὲ λέγει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, διὰ τὸ μεμονῶσθαι καὶ κεχωρίσθαι τῶν ἄλλων ψυχῶν. πᾶσαι μὲν γὰρ ἐκείναι ἐγνωσαν ἀμαρτίαν, ἐκείνη δὲ οὐ· καὶ διὰ τὸ μόνην ἀεὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔνωσιν ἔχειν καθ' ὑπόστασιν μετὰ τῆς σαρκός. Εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐκ δύο τῶν ἐναντιῶν, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἐκείναις δὲ ἐκ διαλειμμάτων ἐπιφοιτᾷ. Τάχα δὲ καὶ τὴν παραστάσαν Ἐκκλησίαν αὐτῷ λέγει μονογενῆ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν σπῖλον ἢ βυτίδα ἐκ τῶν ἀμύμων συμπληρουμένην κατὰ προκοπὴν ἐκ τῶν ἐξήκοντα βασιλίδων καὶ ὀγδοήκοντα παλλακῶν.]

Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερῶτων τὴν ταπεινώσιν μου. Δηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὕμνήσω σε. Ἐδίδασκε γὰρ ἡμᾶς τὸν φύσει καὶ ἀληθείᾳ Θεὸν καὶ ὁμοούσιον αὐτοῦ Πατέρα. Πάλιν ὡς ἄνθρωπος ἦνωται διὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰρέσετε αὐτόν· ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐξ ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων συνέστηκε, καὶ τούτους καὶ ἐκείνους; εἰς τὸν ὕμνον ἐγείρει· τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ προπάτορος ὀνομάζων Ἰακώβ τε καὶ Ἰσραὴλ, τοὺς δὲ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς ἀρκούσης ἀντὶ γένους κοσμηται. Οὕτω καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐξ ἐθνῶν τῷ νόμῳ προσιόντας ἔθος ἦν ὀνομάζειν. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία διδάσκει δημηγορῶν γὰρ ὁ Οὐεὸς Ἀπόστολος οὕτως ἐφη· Ἄνδρες Ἰσραηλίται, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Κύριον.

Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν. Ἄ κατώρθωσεν ἑμὲν δι' αὐτοῦ ὁ Μονογενὴς ἐκδιδάσκει σαφῶς.

Παρά σου ὁ ἑκαινός μου Ἐπαῖνον τὴν ἐξολογίαν φησὶν· ἔστι δὲ ταύτην παρὰ τοῦ Πατρὸς γενομένην ἡ εἶναι, ὅτι ἤλθε φωνὴ ἀνωθεν λέγουσα· Καὶ ἐδόξασα, καὶ κἀλὴν δοξάσω. [Ἦ ὅτι ὡσπερ ἐγὼ σε δῆλον τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησα, οὕτω καὶ σὺ πάντως τὴν αὐτὴν μοι προσάξεις τιμὴν, νῦν μὲν λέγων· Οὐτὸς ἔστιν ὁ Υἱός μου· νῦν δὲ ἀποκαλύπτων Πέτρον καὶ τοῖς λοιποῖς.] Τὴν εὐχάς μου ἀποδώσω. Εὐχὴ ἢ ἐπαγγελία παρὰ τῆς θεῆς ὀνομάζεται Γραφή. Οὐκοῦν τῆς ὑπακοῆς ἐκπλήρωσις ἢ γενομένη παρὰ τοῦ Υἱοῦ τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου ὡσαύτως ἂν νοηθεῖται, ἀποδοθεῖσθαι τῆς εὐχῆς παρ' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ. [Εὐχὴ μὲν ἢ ἐπαγγελία παρὰ τῆς θεῆς ὀνομάζεται Γραφή· Οὐκοῦν ἢ τῆς ὑπακοῆς ἐκπλήρωσις ἢ γενομένη παρὰ τοῦ Υἱοῦ Πατρὶ, καὶ τοῦτο μέχρι τοῦ θανάτου σαρκός· Ὁσαύτως ἂν νοηθεῖται ἀποδοθεῖσθαι τῆς εὐχῆς παρ' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ.]

Daniel Barbarus : *Vota mea*. Precatio vel votum, promissio est alicujus eorum quæ religioni sacrantur. Deprecatio vero est supplex bonorum petitio a Deo. Docet autem sermo ne prius a Deo quidquam petamus, quam donum pro accipienda gratia offeramus. Precari, hoc est, vovere prius oportet, quam deprecari. Quemadmodum satio fructuum collectionem præcedit. Oportet enim prius jacere promissionis semina, et sic inde fructus ferre.

Φάγοιται κέρητες, καὶ ἐμπλησθήσονται. Προσαγόμενοι τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως διὰ τούτων σημαίνονται.

Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πικριαὶ τῶν ἐθνῶν. Βασιλεύσαι λέγεται τῶν ἐπὶ γῆς, καίτοι βασιλεὺς πάντων ὢν καθὼς Θεός, διὰ τὸ ἐπιστρέψαι αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν, καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ δικαιοσύνην.

Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν. Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεός ὁ Θεός, ὡς ἐκαίνοι νομίζουσιν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποιητῆς. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος φησὶν· Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεός μόνον; Οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; Ναὶ καὶ ἐθνῶν. Ἐπεὶ περ εἰς ὁ Θεός, δε δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.

Ἐξαγον, καὶ προσκυνήσουσιν πάντες οἱ πιστοὶ τῆς γῆς. Τὴν πνευματικὴν δηλονότι τροφήν. Πίναξ δὲ αὐτοὺς καλεῖ διὰ τὸ εὐτραφεὲς τῶν θείων λογίων. Ἐνώπιον αὐτοῦ προσκύνονται πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ κλίνειν αὐτῷ γόνα τοὺς πιστεύοντας. Οὗτοι δὲ οἱ πιστεύσαντες πάλαι ἔσαν. Οἱ καταβαίνοντες εἰς τὴν γῆν· ταυτέστιν οἱ πεισθέντες εἰς βλεθρον καὶ φθορὰν, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι αὐτοὺς τὸν Κύριον.

Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ἔσται, καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ. Ἅγια γὰρ καὶ ἀμωμος ἡ Χριστοῦ γέγονε ζωὴ, ἣν πεποιθῆται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς. Μόνος γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, καίτοι καθ' ἡμᾶς γεγονώς, καὶ σάρκα λαβὼν τὴν φιλαμαρτήμονα. Σπέρμα δὲ Θεοῦ νοηθεῖται ἂν οἱ δι' αὐτοῦ κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως. Ἀναγγελησεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἢ ἐρχομένη. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἐθνῶν σημαίνει.

⁶⁶ Joan. xii, 28. ⁶⁷ Matth. iii, 47; xii, 5. ⁶⁸ Rom. iii, 29, 30.

25. *Quoniam non spreuit*, etc. Quæ nostri gratia Unigenitus opera edidit perspicue docet.

26. *Apud te laus mea*, etc. Laudem vocat glorificationem; videmus autem illam a Patre editam cum vox desuper audita est. *Et glorificavi et iterum glorificabo*⁶⁶. [Aut quia sicut ego te hominibus manifestum feci, eodem prorsus modo tu mihi parem honorem conciliabis; modo dicens: *Hic est filius meus*⁶⁷, modo idipsum Petro revelans atque cæteris.] *Vota mea reddam*, etc. Precatio in divina Scriptura votum seu promissio vocatur. Itaque obsequentia Filii erga Patrem usque ad mortem præstitæ consummatio est, quæ tunc facta intelligitur, cum Patri precessionem obtulit. [Precatio seu votum promissio vocatur in divina Scriptura: cum itaque in omnibus Patri obsecutus Filius sit, etiam usque ad mortem carnalem, pro voto Patri reddito probe accipiatur.]

27. *Edent pauperes et saturabuntur*. Hisce gentium vocatio præsignificatur.

28. *Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium*. Regnare dicitur in terra etsi quatenus est Deus rex est universorum, quia scilicet convertit gentes ex errore dæmonum ad fidem suam, et ad gratitudinem et justitiam

29. *Quoniam Domini est regnum et ipse dominabitur gentium*. Deus non Judæorum solum est Deus, ut arbitrantur ipsi, sed totius humanæ opifex naturæ. Id Apostolus quoque ait⁶⁸: *An Judæorum Deus solum? Nonne et gentium? Immo et gentium. Quoniam unus est Deus qui justificabit circumcisionem ex fide, et præputium per fidem.*

30. *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ*. Spiritualem videlicet cibum. Pingues autem vocat, ob divinorum eloquiorum succum. *In conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram*. Hoc ait quia fideles genua ipsi flectere solent: hujusmodi autem olim fideles erant. *Qui descendunt in terram*; nimirum qui in perniciem ruunt et in corruptionem, quod Dominum non noverint.

31. *Et anima mea illi rivet, et semen meum serviet ipsi*. Sancta quippe et inculcata Christi vita fuit, quam cum labore et ærumna carne indutus transiit in terra. Ipse namque solus peccatum non fecit, etsi ad similitudinem nostram factus sit, et carnem assumpserit, quæ per se peccatis obnoxia est: semen autem Dei existimandi qui ab eo per fidem sunt vocati: *Annuntiabitur Domino generatio ventura*. Et hæc quoque de gentibus intelligit.

32. *Populo qui nascetur, quem fecit Dominus.* Α Λαῶ τῷ τεχθισομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Huic simile est illud: *Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt*⁴².

1. *PSALMUS David. XXII.*

Argumentum.

Canitur praesens psalmus ex persona gentium exsultantium quod Dominus ipse ad pascua illas perduceret. Et sane mysticum enarrant convivium, quod illis pastor Domini apposuit.

Daniel Barbarus. Psalmus est redeuntium a Babylonia servitute, quoniam postquam Cyrus rex eos dimisit, cum magna laetitia et copia rerum ad suos reversi sunt. Sed et hoc beatus David ante dicit. Ex persona igitur ipsorum in patriam revertentium ait.

Dominus pascit me, et nihil mihi deerit. Magnifice in Domino sentiunt qui ab illo pascuntur.

2. *In loco pascuae ibi me collocavit.* In herbæ luxuriantis loco me collocavit, spiritualem herbam dicit. *Super aquam refectiois educavit me.* Aqua refectiois sacrum forte baptismum intelligatur, quippe quod peccatorum molem abstergat.

[Hæc, inquit, præbe mihi, prius animæ curam gerens: atque ex devio me convertas, ut recta gradiar via.]

3. *Animam meam convertit.* Ex captivitate diaboli animam meam ad se convertens, ad sua præcepta deduxit illam ex morte ad vitam. [Ut qui olim neglecta anima sua defecerit, ac per memoratum deinde cibum recreatus sit, aversus et abductus a morte, ait: *Animam meam convertit in viam justitiæ*, in evangelica scilicet dogmata. Si ambulavero in medio umbræ mortis, quasi Patrem alloquens. Ipsum autem Christum vocat virgam virtutis, virgam gloriosam, et virgam magnitudinis. Sicut virga corripit, ita et vis facultasque agendi docet quo pacto moderate mala feramus.] Evangelica vero dogmata indicat.

4. *Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Ipsum ait Christum. Et illud: *Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion*⁴³. Et, *virga gloriosa, virga maxima*⁴⁴. Virga est erudiendi potestas; baculus, patrociniū in consolando situm.

5. *Impinguasti in oleo caput meum.* Et hoc significat mysticum chrisma. *Et calix tuus inebrians me.* Rursum de mystica agit laetitia. *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus.* Nam qui prædicta omnia nacti sunt, in misericordia Dei positi semper erunt, insuperque habitabunt in domo ejus.

[*Parasti in conspectu meo mensam.* Mensam mysticam indicat, oleum vero chrisma mysticum, et calicem ibidem memorat.]

1. *In finem PSALMUS David una Sabbatorum. XXIII.*

Argumentum.

Daniel Barbarus. Ascensum Domini praesens psalmus nobis prænuntiat, necnon gentium doctrinam, et quocumque modum caelesti domicilio dignatæ sunt.

⁴² Joan. 1, 13. ⁴³ Psal. cix, 3. ⁴⁴ Jer. xiviii, 17.

Λαῶ τῷ τεχθισομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ὅμοιον τὸ, Οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἠγγετήθησαν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΒ΄.

Ἰσθθειςις.

Ἄδεται ὁ προκείμενος ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐθνῶν ἀγαλλομένων ἐπὶ τὸ ποιμαίνει αὐτοὺς τὸν Κύριον. Καὶ μὴν καὶ μυστικὴν ἐξηγοῦνται εὐωχίαν, ἣν παρέθηκεν αὐτοῖς αὐτὸς ὁ ποιμαίνων αὐτούς.

Κύριος ποιμαίνει με. Μέγα ἐπὶ τῷ Κυρίῳ φρονοῦσιν οἱ παρ' αὐτοῦ ποιμαίνόμενοι.

Εἰς τόπον χλόης ἐκεί με κατεσκήνωσεν. Ἐν ὠραιότητι πάσας κατεσκήνωσέ με, τὴν νοητὴν πόαν φησίν. Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με. Ὑδὼρ ἀναπαύσεως νοηθεῖν ἂν τὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἃτε δὴ τὸ φορτίον ἐξαλείφον τῶν ἁμαρτιῶν.

[Ταῦτα παρέσχε μοι, φησὶ, πρότερον τῆς ψυχῆς ἐπιμεληθεὶς, καὶ ἐκ τῆς ἀνοδίας ἐπιστρέψας πρὸς τὸ τὴν εὐθείαν ὁδὸν ὀδεύειν.]

Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν. Ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου ἐπιστρέψας πρὸς ἑαυτὸν τὴν ψυχὴν μου, ὠδήγησεν ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐκ θανάτου εἰς ζωὴν. [Ὡς παρεκλείπων πάλαι τὴν ἴδιαν ψυχὴν, διὰ τῆς εἰρημένης τροφῆς ἀναλαβῶν ἑαυτὸν, καὶ ἐπιστρέφων ἐκ θανάτου, φησὶ· Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψε ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης· τὰ εὐαγγελικὰ φησὶ δόγματα. Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα. Αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν φησὶ ῥάβδον δυνάμεως, καὶ ῥάβδον εὐκλεῖ, καὶ ῥάβδον μεγαλότητος. Ὅσπερ ῥάβδος παιδεύει, οὕτω καὶ πρακτικὴ μετροπαθεῖν ἐκδιδάσκει.] Τὰ εὐαγγελικὰ φησὶ δόγματα.

Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐτὰ με παρεκάλεσαν. Αὐτὸν τὸν Χριστὸν φησίν. Καὶ τὸ ῥάβδον δυνάμεως ἐξασπασαί σοι Κύριος ἐκ Σιών. Καὶ ῥάβδος εὐκλεῖς, καὶ ῥάβδος μεγαλώτατος. ῥάβδος ἡ παιδευτικὴ δύναμις· βακτηρία δὲ ἡ διὰ τῆς παρακλήσεως ἀντίληψις.

Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ τοῦτο τὸ χρίσμα τὸ μυστικόν. Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με. Πάλιν τὴν μυστικὴν εὐφροσύνην φησίν. Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας. Οἱ γὰρ τῶν προλεχθέντων ἀπάντων μεταλαβόντες ἔσονται διαπαντός ἐν τῷ ἔλει τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴν καὶ κατοικήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

[Ἦτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν. Τράπεζαν τὴν μυστικὴν λέγει, καὶ τὸ ἔλαιον τὸ χρίσμα μυστικόν, καὶ τὸ ποτήριον λέγει.]

Εἰς τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων. ΚΓ΄.

Ἰσθθειςις.

Τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ὁ παρὼν ἡμῖν κηρύττει ψαλμὸς καὶ τῶν ἐθνῶν διδασκαλίαν· πῶς ἂν καὶ αὐτοὶ ἀξίῳ γένηνται τῶν ἰουρανίων σκηνῶν.

Psalmus autem hic consecutione quadam vicesimo secundo præponi debebat : est enim ad eorum consolationem factus, qui in servitutem Babyloniam adducebantur ; ille autem ad eos dictus est qui ab ea reducebantur. Verum (quemadmodum initio diximus) non ordinatim positi psalmi sunt, sed ut inventi sunt. Cum videret ergo beatus David graviter afflictos eos qui captivi ducebantur, propterea quod patrium solum et proprium templum relinquebant, longius repetens ipsos consolatur dicens : Ne ægre feratis Babylona : nam si honeste et cum virtute vixeritis, et studiose bonos mores vitæ quæsiveritis, ibi etiam Deum invenietis, quandoquidem omnia sua sunt, et in manu ejus sunt omnes fines terræ.

Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Τὴν βασιλείαν ἦν ἐβασίλευσε τῶν ἐθνῶν ἐπιδημήσας ὁ μονογευῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, διὰ τῶν παρόντων κηρύττει.

Domini est terra et plenitudo ejus. Hicæ prædicat regnum unigeniti Dei Verbi in omnes gentes.

Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν. Ἴνα μή τις τῶν ἐχθρῶν δόξη εἶναι μὲν τὴν γῆν τοῦ Σατανᾶ, νυνὶ δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι τὸν Χριστόν. τοῦτου χάριν τὸν Χριστὸν αὐτῆς ποιητὴν ἀποδείκνυσιν, ἅμα δὲ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ δηλοῖ, ὥστε τοσοῦτον μέγεθος τῆς γῆς ἐπὶ ὕδατων στηριχθῆναι. Καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν. Ἄντι τοῦ, διεκδόμησεν.

2. *Ipse super maria fundavit eum. Ne quis ex adversariis putaret terram Satanae esse, jam vero ipsi dominari Christum, hujus gratia Christum ejus opificem declarat, et una potestatem ejus ostendit, quæ tantam terræ molem super aquas fundavit. Et super flumina præparavit eum. Id est, concinnavit.*

[Τότε γὰρ ἔδραν ἡ Ἐκκλησία λαμβάνει, ὅταν τρικυμιῶν προσθαλουσῶν, ἀσειστος διακρίνηται κατὰ τὴν πίστιν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ὥστε καὶ ποταμούς τὰς διεξόδους ἀκωλύτως ποιεῖσθαι, ὅρη τε καὶ ἄλση ζωῆς ἀποπέμπεσθαι, χώρας καὶ πεδιάδας εἰς οἰκίας καὶ γεωργίας ἀνθρώποις ἀφωρίσθαι.]

[Tunc enim ecclesia soliditatem accipit, cum fluctibus ac tempestatibus impetita immobilis in fide perseverat : *Et super flumina* ; ita ut sine obice flumina exitus reperiant, montes et silvæ ab animalibus incolantur, agri et planities in domos et agriculturam hominibus seponantur.]

Τὴς ἀραθῆσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου (8) ; Μετὰ τὸ ἐκθέσθαι τὴν πίστιν, καὶ ἔργων διδασκαλίᾳ ἐξηγεῖται, ἵνα δι' ἀμφοτέρων τῆς δυναμὸς κληρονομίας ἐπιτύχωμεν οἱ ἀκούοντες.

3. *Quis ascendet in montem Domini ? Postquam fidem exposuit, jam operum doctrinam enarrat, ut quotquot audierimus et obtemperaverimus, per utramque, veram hæreditatem nanciamur.*

Ἄθως χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ. Περὶ τοῦτου εἶρηται ἐν τῷ τεσσαρακαιδεκάτῳ ψαλμῷ. Ὅς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ματαίωσιν τὴν ὑψηλοφροσύνην φησί. Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ.

4. *Innocens manibus et mundo corde. Hac de re dictum fuit in decimo quarto psalmo. Qui non accipit in vano animam suam. Vanitatem, id est superbiam. Nec juravit in dolo proximo suo.*

Ὁδὸς λήψεται εὐλογίαν. Τὸν τοιοῦτον γενόμενον ἄθῶν χερσὶ καὶ καθαρὸν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπὶ δόλῳ μὴ ὤμοκτα, ὑπισχεῖται τὰς παρὰ Θεοῦ ληφόμενον δωρεάς, ἧτοι εὐλογίαν καὶ εἰσιν.

5. *Hic accipiet benedictionem a Domino, etc. Ejusmodi hominem qui fuerit innocens manibus, corde mundus, nec cum dolo juraverit, pollicetur a Deo donis remunerandum, scilicet benedictione et misericordia.*

Ἄδτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον. Ἡ τὰ προειρημένα φυλάξασα γενεὰ φησιν.

6. *Hæc est generatio quærentium Dominum. Quæ scilicet prius memorata observat*

Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὁμῶν. Οἱ διακονοῦντες τῷ Σωτῆρι ἐπὶ γῆς ἄγγελοι, ἀναλαμβάνονμένου αὐτοῦ, ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι δηλοῦσιν ἀνοίγειν τὰς πύλας.

7. *Attollite portas, principes, vestras. Angeli Salvatoris in terra administri, ipso ascendente, cælestibus virtutibus denuntiant ut portas aperiant.*

[Κύριος κραταυρὸς καὶ δυνατός. Ξενίζονται δὲ αἱ δυνάμεις, ὁρῶσαι μετὰ σαρκὸς αὐτὸν ἐμψυχομένης ψυχῆς νοεράς. διὰ καὶ πυνθάνονται.]

[*Dominus fortis et potens. Stupore afficiuntur potestates, cum vident illum in carne cum anima intelligendi vi prædita ; quæ causa est ut sciscitentur.*]

Τὴς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ; Ἐρωτῶσιν αἱ ἄνω δυνάμεις, τὸ παράδοξον τῆς οἰκονομίας ἐκπλητέμεναι. Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Μυσταγωγῶσι τοὺς ἄνω οἱ σὺν αὐτῷ ἀνελθόντες ἄγγελοι τὸ μυστήριον, ὅτι ὁ καταπατήσας τοὺς ἐχθροὺς τοὺς νοητοὺς δηλονότι, αὐτὸς ἐστὶν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος.

8. *Quis est iste rex gloriæ ? Interrogant supernæ virtutes, admirabilitate œconomix stupefactæ. Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Qui cum Christo ascenderunt, eos qui in cælo erant angelos edocent mysterium, quod scilicet qui spirituales hostes conculcavit ipse sit rex gloriæ.*

(9) Ambrros. addit : Εἶρηται περὶ τούτων ἐν τῷ 18 ψαλμῷ.

1. PSALMUS David. XXIV.

Argumentum.

In presenti psalmo cujuslibet eorum qui vocati sunt persona inducitur: eorum scilicet qui una electi sunt ut ad spiritualem vitam dirigantur. Hæc porro verba tempore martyrii recitatu oportuna sunt.

Ad te, Domine, levavi animam meam. Ceu jam ab idololatria aversi loquuntur.

3. *Neque irrideant me inimici mei.* Spirituales videlicet.

Adjicit Daniel Barbarus: Exsecrandi et impuri demones, diabolus cum impiis hominibus. Hæc autem dicit cum forte prævideat Christi humanitatem (incarnationem), postquam inimicorum risus cessavit.

[Iniquis quasi iniquus factus sum. Hæc enim iniquitas non frustra fuit.]

Etenim universi qui sustinent te, non confundentur. Exemplo eorum qui jam ante in Deo confisi illustres facti sunt, quia fiducia habet, affirmat futurum esse, ut quod in votis est consequatur. *Confundantur iniqua agentes supervacue.* Hæc de iis loquitur, qui adhuc idolorum cultu detinentur.

[*Confundantur iniqua agentes,* ab iis qui spem suam in Deo posuerunt, atque clari effecti sunt, quia confidebant se posse votum consequi. Qui agunt inique, *supervacue* firmi consistere volunt. Hæc de iis dicuntur, qui adhuc in idolorum cultu persistunt.]

4. *Vias tuas, Domine, demonstra mihi.* Evangelica dogmata ait.

5. *Dirige me in veritate tua.* Hæc ait, ut qui nondum ad veritatem accesserit. *Et doce me, quia tu es Deus salvator meus.* Cum propheta ita oret ac si nondum cognoverit vias Domini, neque edidicerit incedere in semitis ejus; necdum directus sit ad veritatem Dei, nec edoctus de Deo ut salvatore, quis non reformidabit illud: *Væ illis qui sibi sapientes et judicio suo docti sunt!*⁴⁶

7. *Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris.* Juventutem stultitiam ait. Aperta autem stultitia erat idololatriæ eorum tempus. Alio modo per delicta juventutis ea quæ in Ægypto perpetrarunt intelligit: nam et illic idolorum cultui vacarunt. Ne itaque delictorum illorum jam memineris, sed humanitatis et misericordiæ qua tunc vel ignorantes persecutus es. *Propter bonitatem tuam, Domine.* Non enim meæ dignitatis, sed tuæ benignitatis gratia id consequi rogo.

8. *Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* Illuminabit peccatores, indicabit peccantibus viam.

10. *Universæ viæ Domini misericordia et veritas,* etc. Nam qui divinis sermonibus assidue nutriuntur, accurate ediscunt omnes Salvatoris Christi dispensationes misericordia et veritate esse permi-

(9) Ambros. ad lit. πάντων. Mox post ζωήν adjicit, εκ προσώπου δὲ οὗτος τοῦ λαοῦ παντὸς δευτέρου τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγῆναι.

⁴⁶ Isa. v, 21.

A

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΚΑ'.

Ἰαδόσεις.

Ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ τὸ ἐκάστου τῶν κεκλημένων εἰσφέρεται πρόσωπον· ἦγουν αὐτῶν τῶν (9) συνελεγμένων εἰς τὴν πνευματικὴν ἀπευθύνεσθαι ζωήν. Ἐν καιρῷ δὲ μαρτυρίου λεκτέον τούτους τοὺς λόγους.

Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου. Ὡς ἀποστραφέντες ἤδη τῆς εἰδωλολατρίας φασίν.

Μηδὲ καταγελασάτωσάν μου οἱ ἐχθροί. Οἱ νοητοὶ δηλονότι.

Ἐχθρὸς δὲ ὁ διάβολος μετὰ δαιμονίων καὶ τῶν ἀπεθύντων ἀνθρώπων. Ἰσως δὲ καὶ προορᾷ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐνανθρώπησιν, μεθ' ἣν καὶ τῶν ἐχθρῶν πέπαυται λόγος [γέλως].

[Ἐγενήθη τῶν ἀνόμοις ὡς ἀνομος. Αὕτη γὰρ ἡ ἀνομία οὐ διακενής ἐγένετο.]

Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κατασχυνθῶσιν. Ἀπὸ τῶν ἤδη πεποιθῶτων ἐπὶ Θεῷ καὶ γενομένων λαμπρῶν, διὰ τὸ τὴν πεποιθησιν ἔχειν τῆς εὐχῆς ἐπιτεύξασθαι, δισχυρίζεται. *Αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομῶντες διακενής.* Ταῦτα περὶ τῶν ἤδη κατεχομένων ἐν εἰδωλολατρείᾳ φασίν.

[*Αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομῶντες,* ἀπὸ τῶν ἤδη πεποιθῶτων ἐπὶ Θεῷ καὶ γενομένων λαμπρῶν, διὰ τὸ τὴν πεποιθησιν ἔχειν τῆς εὐχῆς ἐπιτεύξασθαι. Ἰσχυρίζονται οἱ ἀνομῶντες *διακενής.* Ταῦτα περὶ τῶν ἐτι κατεχομένων ἐν εἰδωλολατρείᾳ.]

C *Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γνώρισόν μοι.* Τὰ εὐαγγελικὰ δόγματα φασίν.

Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὡς μηδὲ φθάσας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ταῦτα φασίν. *Καὶ διδάξόν με, δεῖ σὸ εἶ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου.* Τοῦ προφήτου, μηδέπω ἐγκωκότος τῆς ὁδοῦ Κυρίου, μηδὲ διδασθέντος πορεύεσθαι τρίβους αὐτοῦ, καὶ ὡς μηδέπω ὁδηγηθέντος ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, μηδὲ διδασθέντος περὶ Θεοῦ ὡς Σωτῆρος, οὕτως εὐχομένου, τίς οὐκ εὐλαβηθήσεται τὸ, *Οὐαὶ οἱ σοφοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες;*

Ἄμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς. Νεότητα τὴν ἀφροσύνην φασίν. Ἀφροσύνη δὲ σαφῆς ὁ τῆς εἰδωλολατρίας αὐτῶν καιρὸς. Καὶ ἄλλως ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ γὰρ εἰδωλολάτρευσαν ἐκεῖ. Μὴ οὖν ἐκείνων τῶν ἀμαρτημάτων νῦν μνησθῆς, ἀλλὰ τῆς φιλανθρωπίας, δι' ἧς καὶ τότε ἀγνοούντας ἐφιλανθρωπέυσα καὶ ἠλέησας. *Ἐρεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.* Οὐ γὰρ διὰ τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν τούτου τυχεῖν ἵκετεύω.

Διὰ τοῦτο νομοθετήσῃ ἀμαρτανοντας ἐν ὁδῷ. Φωτίζει ἀμαρτωλοὺς· ὑποδείξει ἀμαρτάνουσιν ὁδόν.

Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθειαι. Οἱ γὰρ διηνεκῶς τοῖς θεοῖς ἐντρεφόμενοι λόγοις μανθάνουσιν ἀκριδῶς δι' ἐκείνων, ὡς πᾶσαι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν οἰκονομίαι ἐλέη καὶ ἀληθείαι

συγκράνται· τοὺς γὰρ μεταμελομένοις ἐφ' οἷς ἂν ἐπισημύθησαν τὸν ἔλεον καὶ τὴν συγγνώμην ὕψους· τοὺς δὲ ἀπείρους τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς ἀνακηρύττει καὶ στεφανῶ σὺν ἀληθείᾳ τὴν ψῆφον ἐκφέρων· καὶ μέντοι καὶ τοὺς παρανομίᾳ συνεζήκοσι, καὶ μεταμελείᾳ μὴ χρησαμένους κατὰ τοὺς τῆς ἀληθείας ὄρους ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας.

[Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν. Αἱ πράξεις, φησὶν, αἱ γενόμεναι πρόξενοι αὐτῷ τοῦ κληρονομήσαι τὴν νοτιήν γῆν· γενήσονται! γὰρ σπέρμα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, δι' ὧν τοὺς κατὰ Θεὸν γεννωμένους φησὶν.

Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ. Δεῖ γὰρ μὴ ὑπείρους εἶναι καὶ ἀναπεπνωκότας, θαρροῦντας τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς εἰσφέρειν τὸν διὰ τῶν ἔργων πόνον.]

15. *Daniel Barbarus* : *Anima ejus in bonis demorabitur*. Actiones illæ quæ ad intellectualem terram hæreditandam conciliatrices factæ fuerint, semina terræ sunt bonorum viris illis qui secundum Deum renovabuntur. Hujus, inquit, semen hæreditabit terram; nam perveniet, ait, benedictio usque ad posteros suos.

Κρατάλωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν· καὶ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτούς. Ἡ εὐαγγελικὴ. Τί δὲ δηλώσει; ἢ τὴν σωτηρίαν ὁδόν. Πᾶσα γὰρ, φησὶ, νομοθεσία τοῦ Θεοῦ πρὸς τοῦτο βλέπει, πρὸς τὸ ἐν ἀπολαύσει τοὺς ἀγαθοὺς ποιεῖν ὧν προέβλεπον. Τοῦτο γὰρ λέγει· Δηλώσει αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ, ἐν ἀπολαύσει αὐτοὺς καταστήσει ὧν προσέβλεπον.

Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν. Πολλοὶ, φησὶν, ἀλγίζονται πανταχόθεν περιστοιχίζονται. Ταύτην μου τοίνυν τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ταῖς ἐμαῖς ἀντιταλαντεύσεις παρανομίαις, ὅς τὴν ἄφεσιν, καὶ τὴν συγγνώμην πάραταξτε. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαθέ με· ἐκ τῶν συνεχῶν μου.

Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου. Δεῖ γὰρ μὴ ὑπείρους εἶναι καὶ ἀναπεπνωκότας, θαρροῦντας τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ εἰσφέρειν τὸν διὰ τῶν ἔργων πόνον.

Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῶν ἐχθρῶν εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖται τὸν Θεόν.

Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι. Καὶ τοῦτο ἔλεον ἀρετῆς, τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τὰς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἰσότητά τιμώντας καὶ εὐθύτητι χρωμένους συνήθεις ἔχειν καὶ φίλους· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἔφη ποιητέον, ἅτε δὴ θεραπεύειν τοῦτο τὸν Δεσπότην ἠγούμενος.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΚΕ'.

Ἰπόθεσις.

Τῶν πεπιστευκότων εἰς Χριστὸν εἰσφέρεται τὸ πρόσωπον ἀρνούμενων καὶ διςχυριζομένων ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς κοινωνίας τῶν Ἰουδαίων τῶν συναληθυθῶτων κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Κρίνον με, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην. Ἀκακίαν καλεῖ τὸ μὴ μεταστρεῖν τῆς φαυλότητος καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἐπὶ τῷ

stas. Nam iis quos delictorum poenitet, misericordiam offert et veniam : invictos autem virtutis athletas, victores denuntiat, et coronat cum veritate et æquitate calculum ferens : eos vero qui in peccato vitam egerunt, neque poenitentia purgati sunt, ex veri et æqui præscripto supplicii afficit.

[15. *Et semen ejus hæreditabit terram*. Ejus opera, inquit, in causa sunt, ut ipse intelligibilem terram hæreditate accipiat : erunt autem, inquit, semen frugi virorum, quibus intelligit eos qui secundum Deum nati sunt.

Respice in me. Oportet enim nos, confidentes in misericordia Dei, non supinos esse et abjectos, sed etiam laborem, qui in agendis occurrit, exhibere.]

14. *Firmamentum est Dominus timentibus eum et testamentum ipsius manifestabit illis*. Evangelium scilicet, aut salutis viam. Tota quippe lex Christi hoc spectat ut probos optatis et delectis frui curet. Id namque ait, *manifestabit illis*, id est, exoptatis frui curabit.

17. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt*. Multis, inquit, angoribus undique circumventus sum. Hanc itaque meam humilitatem, has ærumnas appendens cum peccatis meis, da remissionem veniamque præbe. *De necessitatibus meis erue me*, assidue scilicet prementibus.

18. *Vide humilitatem meam et laborem meum*. Oportet enim non supinos et animo fractos esse, fidentes misericordię Dei, sed afferre operum laborem.

19. *Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt*. Ex inimicorum iniquitate sumpta occasione, Deum vocat ad misericordiam.

21. *Innocentes et recti adhæserunt mihi*. Et hoc proprium virtutis est, improborum congressus fugere, æqui autem et recti cultores in amicis et familiaribus habere. Hoc etiam Propheta se fecisse ait : ratus nimirum id esse Dominum colere.

1. *In finem PSALMUS David. XXV.*

Argumentum.

Inducitur persona eorum qui crediderunt in Christum, negantibus interea et contradicentibus communionis constitutioni Judæis, qui convenerant adversus Dominum et adversus Christum ejus.

Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. Innocentiam dicit non communicare cum perfidia et vesania Judæorum. *Ei in Do-*

nino sperans non infirmabor. Cum in te spem salutis reponam, firmiter et immotus consistam.

9. *Proba me, Domine, et tenta me.* Si pervestigas, inquit, profunda animæ meæ, in te solo omnem mentis sollicitudinem me reponere deprehendes. Quod cum agam, acceptus ero tibi, tuæ scilicet veritatis amans.

Daniel Barbarus: Ure renes meos. Quasi dicat, succende et examina intimas animi mei cogitationes, et perscrutare an ita me habeo ut dico. Porro alia est hic succensio Domini, quam Propheta optat, ab ea quæ fit ardentibus maligni sagittis. Nam Dominus deteriora consumit, et renes et corda expurgat; malignus autem libidines et affectus excitat; propterea ignis qui in rubo erat non exarsit, qui vero in iudicibus est,⁷ ex rhamno comburere dicitur.

4. *Non sedi cum consilio vanitatis.* Iniquissimorum judaici populi principum consilium apud eum qui corda novit et scrutatur aperte negat et respuit.

6. *Lavabo inter innocentes manus meas.* Purus, inquit, ero a foedissimis eorum gestis. *Et circumdabo altare tuum, Domine.* Aperte in hisce rationabilibus prædicat cultum.

8. *Domine, dilexi decorem domus tuæ.* [Cupio, inquit, divinam domum videre tuam, quæ gratia tua refulget.] Decor domus sunt qui ornate et religiose in Ecclesia degunt.

9. *Ne perdas cum impiis animam meam.* Rogat a supplicio eximi Judæis parato.

10. *In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.* Aut quia donis jus ipsi perverterent, aut quia donis proditorem corrupissent; aut quia injuste raperent, ideo dexteram eorum replebant muneribus.

1. *PSALMUS David priusquam liniiretur. XXVI.*
Argumentum.

Instructionem adversus hostes complectitur hic Psalmus, quæ ex bonis sibi a Deo collatis nota erat, atque cum confessione rogat secundis se donis augeri. Illud autem: *Antequam ungeretur,* significat, ipsum divino Spiritu prospicere, ungendum se fore in regem, tentationibusque impetendum. Fortitudine lumbos præcinctus ad pericula propulsanda admodum præmunitur.

Adjicit Daniel Barbarus: Vicesimus sextus, septimus, octavus et nonus psalmi idem habent argumentum. Siquidem subjecto in Assyrios eodem ex persona beati Ezechie dicuntur, prædicente David, et ad hoc argumentum revocante Propheta illius personam, ita ut eadem verba prædicet et affectus ostendat. Cæterum imitationem et differentiam quamdam habent hi psalmi: nam vicesimus sextus, et vicesimus septimus, victoriæ carnina sunt tantum pro deletis Assyriis: at vicesimus octavus et vicesimus nonus de incolumitate et sanitate Ezechie restituta mentionem faciunt.

Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Adversarias potestates despicit, quia in Domini illuminatione confidit. Atque, inquit, illuminatus. omnes una hostes contemno

Daniel Barbarus: Dominus protector vitæ meæ. Quis adeo insidiarum potens erit, ut potens Deus est ad auxilium ferendum?

⁷ Judic. ix, 15.

Κυρίῳ ἐλπίζω οὐ μὴ ἀσθενήσω. Βεβίαιον, φησὶν, ἔξω τὴν στάσιν εἰς ὅτε τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἀπογραψάμενος.

Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με. Εἰ ἐξέτασης τῆς ψυχῆς μου τὰ βάθη, φησὶν, ἐπὶ τῷ σὺ μόνῳ εὐρήσεις ἕλεει πάντα μου τῆς διανοίας τὸν πόνον ἐπανεχόντα. Τοῦτο δὲ ποιῶν εὐθρεστος ἔσομαι παρὰ σοὶ τὴν σὴν ἀγαπήσας ἀλήθειαν.

Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος. Σαφῶς ἐπὶ τοῦ εἰδότος τὰς καρδίας ἐτάζειν τὸ τῶν παρανομωτάτων ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἀρνέεται συνεδριον.

Νίψομαι ἐν δάκρυοις τὰς χεῖράς μου. Καθαρὲς ἔσομαι, φησὶ, τῶν μαιφόνων αὐτῶν πράξεων. Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε. Σαφῶς ἐν τοῦτοις τὴν λογικὴν ἀνακηρύττει λατρείαν.

Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου. [Ποθῶ, φησὶ, τὸν θεῖον οἶκον ἰδεῖν, τὸν τὴν σὴν ἀποστύβοντα χάριν.] Εὐπρέπεια τοῦ οἴκου· οἱ διαπρέποντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ θεοσεβείας.

Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσθεῶν τὴν ψυχὴν μου. Ἐξω τῆς κολάσεως γενέσθαι εὐχεται τῆς ἀποκειμένης τοῖς Ἰουδαίοις.

Ὅτι ἐν χερσὶν αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων. Ἡ ὡς καὶ αὐτῶν δώροις παρακρινόντων τὸ δικαίον, ἢ διὰ τὸ δώροις τὸν προδότην ἐξωνήσασθαι· ἢ ἐπειδὴ ἠρπάζοντο ἀνομίαν· εἰς τοῦτο τὴν δεξιάν αὐτῶν ἐπλήρουν δώρων.

ΨΑΛΜΟΣ τοῦ Δαυὶδ πρὸ τοῦ χρισθῆναι. ΚΣΤ.
Υπόθεσις.

Περιέχει ὁ ψαλμὸς κατήχησιν κατ' ἐθρῶν, ἀφ' ὧν ἤδη ἐδέξατο παρὰ Θεοῦ γινωσκομένῃ, καὶ ἀφ' ἑστῆν δευτέρων ἀγαθῶν μετ' ἐξομολογήσεως. Τὸ δὲ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι, ἐκεῖνο σημαίνει, ὅτι, τῷ Πνεύματι τῷ θεῷ προεωρακώς, ὡς χρισθῆσεται· μὴ εἰς βασιλεία, περιπέσει δὲ τοῖς πειρασμοῖς, ἀνδρείᾳ περιζωσάμενος τὴν ὁσφὺν εὐ μάλα περὶ τοὺς κινδύνους ἀντισυῦσθαι διαδεδαιούται.

Ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμέ κακούντας. Προσῆλθον A
μὲν, φησί, διαφθεῖραι θέλοντες παπόνθασαι δὲ ὁ δρᾶ-
σαι ἤλπισαν.

Τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου. Καὶ γὰρ ἀγιο-
πρεπῆς ἡ αἰτησις γέγονε, καὶ Θεῷ δοῦναι ἀξία. Τῷ
θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου. Ἐν ταύτῃ,
φησὶν, εὐχομαι διαπαντός οἰκεῖν, ἐν ἧ καὶ τῆς σωτη-
ρίας ἐπέτυχον.

Ἐν πέτρῳ ὑψώσεν με. Σαφῶς ὁ Παῦλος τὴν πέτρῳ
εἶναι τὸν Χριστὸν δισχυρίζεται. Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ
Κυρίῳ. Σαφῶς τὴν τοῦ, Ἅγιος, ἄγιος, ἄγιος, ἀνακη-
ρύττει λατρεῖαν.

Εὐδακίουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου. Ἄντ' τοῦ,
Εὐχαριστῶ σοι ὑπὲρ τῶν παρεληλυθόντων, δετθήσομαι
δὲ ὑπὲρ τῶν ἐξῆς.

Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου. Τὸν B
εὐαγγελικὸν νόμον εὐχεται γυμνωθῆναι αὐτῷ· αὐτὸς
ὅτι γὰρ ἦν καὶ ἡ εὐθεία ὁδός.

Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἐαυτῆ. Τουτέστιν ἡσθε-
νησεν ἡ καθ' ἡμῶν ἀδικία.

Πιστεύω τῷ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν τῇ ζω-
τῶν. Τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ φησὶν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. KZ.

Υπόθεσις.

Ἄδει τὸν παρόντα ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν πιστε-
υόντων εἰς Χριστὸν, διὰ δεήσεις εἰς ἐπικουρίαν
καλῶν τὸν Θεόν· ἅμα δὲ καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀπο-
νοίας κατάρσιν ἔχει καὶ εὐχὴν τοῦ χωρισθῆναι
τῆς χειρόνος ἐκείνων μερίδος.

Πρὸς σὲ, Κύριε, κεκράξομαι... καὶ ἐμοιωθήσο-
μαι τοῖς καταβαλόνουσιν εἰς λάκκον. Ἔθος τῆ θείᾳ C
Γραφῇ λάκκον ἐνομάζειν τὸν ἕδην.

Ἡ συναλεύσις με μετὰ ἀμαρτωλῶν. Ἀμαρτω-
λοῖς τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημέ-
νον αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· Ἐὰν μὴ πιστεύσητε,
οὐκ ἐγὼ εἰμι, ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε.
Αὐτοὶ δὲ καὶ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, οὐκ ἀποκτεῖναι ὁ νόμος
ἐκέλευσεν. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πη-
σιστῶν αὐτῶν. Τοῦτό φησιν, οὐκ ἀποκτεῖναι ὁ νόμος
ἐκέλευσεν. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πη-
σιστῶν αὐτῶν. Τοῦτό φησιν, οὐκ ἀποκτεῖναι ὁ νόμος
ἐκέλευσεν. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πη-
σιστῶν αὐτῶν. Τοῦτό φησιν, οὐκ ἀποκτεῖναι ὁ νόμος
ἐκέλευσεν. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πη-
σιστῶν αὐτῶν. Τοῦτό φησιν, οὐκ ἀποκτεῖναι ὁ νόμος
ἐκέλευσεν.

Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου. Ἄντ' τοῦ,
Οὐκ ἠθέλησαν, φησὶ, τὴν οἰκίαν παραδέξασθαι σω-
τηρίαν.

Καὶ ἀνέθαλαν ἡ σὰρξ μου. Σαφῶς τὴν ἀνάστασιν D
ἐν τοῦτοις κηρύττει.

Adjicit Daniel Barbarus : Refloret caro nostra cum spem resurrectionis accipimus; cæterum non caro,
sed cor alii verterunt.

Daniel Barbarus : Ex voluntate mea confitebor ei. Dixit ex voluntate, ad differentiam legalis cultus, qui
suppliciorum metu afficiebatur, id est, non invitam et coactam, sed voluntariam et promptam tibi laudem
proferam : sic et alias dixit : Voluntarie sacrificabo tibi ¹¹ : Et voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine,
et exaudi me ¹². Sed quoniam verbum confiteri et damnationem peccatorum, et gratiarum actionem signi-
ficat ; ideo si hoc loco pro damnatione peccati commissi sumatur, innuit quod non pudore et respectu ho-
minum peccare destitit : sed quoniam respexit ad odium et noxam peccati : si vero sumitur pro gra-
tiarum actione, ostendit se de omnibus gratias agere, idque summa cum voluntate præstare : nam id vel
dolore vel necessitate agere, non est ex voluntate confiteri.

¹¹ I Cor. x, 4. ¹² Isa. vi, 3. ¹³ Joan. viii, 34. ¹⁴ Psal. l.iii, 8. ¹⁵ Psal. cxviii, 108.

2. Dum appropiant super me nocentes. Acces-
runt, inquit, animo mei perlegendi, quod sperabant
illaturos se mali, accidit ipsis.

4. Ut inhabitem in domo Domini. Etenim sancta
et æqua postulatio, quam concedere Deo dignum
est. Ut videam voluptatem Domini. In hac, inquit,
precor mihi semper habitare liceat, in qua sum sa-
lutelem consecutus.

6. In petra exaltavit me. Aperte Paulus petram
esse Christum affirmat ¹⁴. Cantabo et psalmum dicam
Domino. Manifeste cultum per hæc verba, Sanctus,
sanctus, sanctus ¹⁵, redditum prædicat.

7. Exaudi, Domine, vocem meam. Quasi dicat :
gratias tibi de præteritis ago, supplico pro futuris.

11. Legem pone mihi, Domine, in via tua. Evan-
gelicam legem sibi notam fieri postulat ; ipsa enim
recta via est.

12. Et mentita est iniquitas sibi. Id est, fracta est
iniquitas qua impetebamur.

13. Credo videre bona Domini in terra viventium.
Supernam Jerusalem intelligit.

PSALMUS David. XXVII.

Argumentum.

Præsentem canit psalmum ex persona credentium
in Christum, et supplex Dei implorat auxilium ;
atque una Judæorum vesaniæ execrationem con-
tinct, atque a pessima illorum sorte separari po-
stulat.

1. Ad te, Domine, clamabo... et assimilabor de-
scendentibus in lacum. Mos divinæ Scripturæ lacum
appellare infernum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus. Pecca-
tores Judæorum gentem dicit, juxta illud a Salva-
tore dictum : Nisi credideritis quia ego sum, in pec-
catis vestris moriemini ¹⁶, ipsi interea operantes ini-
quitate, cum innocentem et justum contra quam
lex vetaret occiderent. Qui loquuntur pacem cum pro-
ximo suo. Hoc ait quia Salvatorem magistrum et
bonum appellantes, mala moliebantur ipsi.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini. Quasi
diceret : Noluerunt propriam admittere salutem.

7. Et resoruit caro mea. Aperte his resurrectio-
nem prædicat.

8. *Et protector salvationum Christi sui est.* Christum sive unctum hic vocat populum in regale sacerdotium inunctum. Ipse igitur, ait, Dominus populum protegit, ut salutem populo paret quem per se et ad se inunxit.

9. *Et pasce illos, et extolle illos usque in æternum.* Ipse namque nos pascet misso in vicem sui Paracletō. Et quidem nos extollit, id est, sublimes agit in futura et infinita sæcula.

PSALMUS David, de exitu Tabernaculi. XXVIIII.
Argumentum.

Canitur præsens psalmus ejecto Israelis populo, gentibusque eorum vice accitis, quod ipsa indicat exscriptio, Exitus Tabernaculi, quæ palam nobis exitum illorum significat.

1, 2. *Afferte Domino, filii Dei.* Filios Dei sanctos apostolos vocat, quippe quos dicere docuerit: *Pater noster qui es in cælis* ⁸². *Afferte Domino filios arietum.* Filios arietum vocat eos qui per apostolos ex Judæis ad fidem Domini sunt vocati, vel etiam qui ex gentibus accesserunt, quippe qui ex irrationalibus patribus nati sunt. *Afferte Domino gloriam et honorem.* Gloriam affert Domino qui bonis operibus vacat, secundum illud quod dictum est: *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum* ⁸³. Rursus honorem affert qui bona edit opera, juxta id quod dictum est ⁸⁴: *Honora Dominum de justis operibus.*

Adorate Dominum in atrio sancto ejus. Palam edicit, non oportere nos extra ecclesiam adorare: quod heterodoxorum conventuum causa dicitur. [Non oportet extra ecclesiam adorare, sed in ipsa aula Dei. Ne mihi, inquit, proprias aulas et synagogas excogitetis, una est aula sancta Dei.] Possumus item, mente sursum erecta, per atrium cœlestem mansionem intelligere.

3. *Vox Domini super aquas.* Aquas dicit eorum multitudinem qui per eas salutem consequuntur. Aquæ sunt sancti, quoniam flumina de ventre eorum fluent, ⁸⁵ spiritualis videlicet doctrina, qua irrigant auditores. Super hujusmodi aquas Dominus est. Sed quod historiam spectat, Elias cum pluvie defectus esset, audivit vocem aquarum multarum (*alius codex*). Vocem Domini ait in Jordane a Deo et Patre emissam ac dicentem ⁸⁷: *Hic est filius meus dilectus, quam etiam tonitruo comparat.*

5. *Vox Domini confringentis cedros.* Cedros hic dicit adversarias potestates. *Et confringet Dominus cedros Libani.* Cedros Libani ait sublimes Judaici populi homines: quia plerumque in divina Scriptura Libanus Jerosolyma dicitur.

6. *Et comminnet eas tanquam vitulum Libanum.* Vitulus, id est altare. *Et dilectus quemadmodum filius unicornium.* Dilectus apostolorum chorus filius

Kai ðπερασπιστής τῶν σωτηρίων τοῦ Χριστοῦ. Χριστῶν ἐνταῦθα τὸν χρισθέντα λαὸν εἰς βασιλείων ἰεράτευμά φησιν. Αὐτὸς οὖν, φησὶν, ὁ Κύριος ὑπερασπίζει εἰς τὸ σῶσαι τὸν χρισθέντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν λαόν.

Kai ποιμανεν αὐτούς, καὶ ἐπιπορον αὐτούς ἕως τοῦ αἰῶνος. Αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ποιμανεῖ, πέμψας ἡμῖν ἀντ' αὐτοῦ καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν Παράκλητον. Καὶ μὴν καὶ ἐπαίρει, τουτέστιν ὑψηλοὺς ἀποφαίνει εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυ δ' ἐξ ὄδου Σκηνης. ΚΙΓ.

Υπόθεσις.

Ὁ παρὼν ᾄδεται ψαλμὸς, ἐκβαλλομένων μὲν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀντεισταγομένων δὲ τῶν ἐθνῶν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ καὶ ἡ ἐπιγραφή ἡ λέγουσα, *Ἐξ ὄδου Σκηνης, σαφῶς τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἡμῖν κατασημαίνουσα.*

Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ. Υἱοὺς Θεοῦ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καλεῖ ἐδίδαξε γὰρ αὐτοὺς λέγειν. *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* *Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.* Υἱοὺς κριῶν τοὺς κληθέντας δι' αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν Κυρίῳ σημαίνει· ἢ καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας, ἅτε δὴ φύντας ἐξ ἀλόγων πατέρων. *Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.* Δόξαν μὲν φέρει τις τῷ Κυρίῳ ἀγαθοεργῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ὅπως ἰδῶσι τὰ καλὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ἡμῶν.* Τιμὴν δὲ πάλιν, ἀγαθὰ ἐπιτηδεύων πράξεις, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόρων.*

Προσκυρήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ. Σαφῶς διὰ τούτων ἡμῖν παρακαλεῖται, ὡς ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐ δεῖ προσκυνεῖν. Τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰς τῶν ἑτεροδόξων συναγωγὰς. [Προσκύνησις δὲ οὐ χρὴ ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ τοῦ Θεοῦ τελουμένη. Μὴ μοι, φησὶν, ἰδίας αὐλάς καὶ συναγωγὰς ἐπινοεῖτε· μία ἐστὶν αὐλὴ ἡ ἁγία Θεοῦ.] Δυνατὸν δὲ αὐλὴν ἐπαναβεβηκότας νοῆσαι τὴν ἐπουράνιον διαγωγῆν.

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὑδατὰ φησι τῶν διὰ τούτων σωζομένων τὰ πλήθη. Ὑδατα οἱ ἅγιοι, διότι περ ποταμοὶ βέουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν· τουτέστι πνευματικὴ διδασκαλία, δι' ἧς ἄρδουσι τοὺς ἀκούοντας. Ἐπὶ τῶν τοιούτων οὖν ὑδάτων ὁ Κύριος. Ἄλλὰ καθ' ἱστορίαν Ἠλίας μετὰ τὴν ἀβροχίαν ἤκουε φωνὴν ὑδάτων πολλῶν. Τὴν γενομένην φησὶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ λέγουσαν· *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός,* ἣν καὶ βροντῇ παρειαξέει.

Φωνὴ Κυρίου συντριβοτος κέδρους. Κέδρους ἐν τούτοις τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν. *Καὶ συντριψέι Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.* Κέδρους Λιβάνου τοὺς ὑψηλοὺς τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ φησιν, διὰ τὸ ἐνομασθῆαι πολλάκις ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ Λιβάνον τὴν Ἱερουσαλήμ.

Καὶ λεπτυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τὸν Λιβανον. Ὁ μόσχος τὸ θυσιαστήριον δηλοῖ. *Καὶ ὄψαση ἡμέρος ὡς υἱὸς μονοκρωτῶν.* Ὁ ἡγαπημένος,

⁸² Matth. vi, 9. ⁸³ Matth. v, 16. ⁸⁴ Prov. iii, 9.

⁸⁵ Joan. vii, 38. ⁸⁷ Matth. iii, 17.

φρσι, τῶν ἀποστόλων χορὸς υἱὸς γέγονε μονοκερῶ-
των. Μονοκέρωτες δὲ οἱ ἄγιοι προφῆται καὶ πατρι-
άρχαι, ὧν υἱοὶ οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι· διὰ τὸ ἐπὶ μόνῳ
Θεῷ τὸ κέρασ καὶ τὴν ἰσχύον ἔχουσιν.

Φωνὴ Κυρίου διακόπτοτος φλόγα πυρός. Αὐ-
τὴν τὴν επαγγελίαν σημαίνει, ἣν τοῖς ἁγίοις ἐπηγ-
γεῖλατο λέγων· Καὶ ἐὰν ἐν μέσῳ πυρός διέλθῃς,
πῦρ οὐ κατακαύσει σε.

Φωνὴ Κυρίου συσσειοτος ἔρημον. Τὸ συσ-
σειῶν ἐνταῦθα εἴρηται ἐπὶ τοῦ ἐξακούστου πάλιν,
ὡς τὸ, *Εἰσελεύσεται τὸ Ἰησοῦ, ἐσεισθή πᾶσα ἡ
γῆ.* Ἐρημον δὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν λέγει,
τὴν πάλαι ἔρημον οὔσαν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως. Καὶ
συσειήσει Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης. Κάδης
ἀγία ἔρμηνεύεται. Ἄγία δὲ ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία
νοεῖται.

Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους, καὶ ἀπο-
καλύψει δρυμοὺς. Ἐλάφοι μὲν οἱ ἄγιοι· καταρτι-
ζομένη δὲ ἀντὶ τοῦ εὐτρεπίζοντος. Αὐτὸς γὰρ τοὺς
ἁγίους ἀποστόλους εὐτρεπίσας ἐξέπεμψε, κατὰ τὸ,
Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Δρυ-
μοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ πάλαι ξύλων
ἀκάρπων εἶναι μητέρα.

[Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.
Ὁ Κύριος, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εὐτρεπίσας ἐξ-
έπεμψεν, ὥστε τοὺς δαίμονας ἀποσοθῆσαι, καὶ τὰ
ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἀγαγεῖν.]

Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ. Κατακλυ-
σμὸν τὸ πλῆθος τῶν πιστευσάντων λέγει κατὰ τὸ εἰ-
ρημένον, ὅτι *Ἡ σύμπασα γῆ ἐνεπλήσθη τοῦ γνῶ-
σαι τὸν Κύριον,* ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψει θάλασ-
σαν. Καὶ καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν
αἰῶνα· ὁμοιον τῷ, *Ὅτι αὐτῷ κάμψει πᾶν γένος.*

Κύριος ἰσχύον τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει. Ὅμοιον τῷ·
Πάντα ἰσχύον ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ.
Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.
Ὅμοιον τῷ, *Εἰρήνην τὴν ἐμὴν διδώμι ὑμῖν, εἰρή-
νην τὴν ἐμὴν ἀρίστην ὑμῖν.*

Adjicit in fine Daniel Barbarus: Desolatam ab Assyriis terram iterum reformabit et habitare faciet.

ΨΑΛΜΟΣ ψδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου εἰς
τὸ τέλος τῷ Δαυίδ. ΚΘ.

Ἐγκαινισμὸς τοῦ οἴκου ἐστίν, ἥτις τῆς Ἐκκλησίας,
ἣ ὅτε τοῦ ἕξω ἀνθρώπου ἡμῶν φθειρομένου ὁ ἔσω
ἀνακαινοῦται.

Ἐπίθεσις.

Τούτου ἄδει τὸν ψαλμὸν μετὰ τὸ ρυθῆναι τῆς ἀμαρ-
τίας, ὡσπερ ἀνακαινισθεῖς αὐτοῦ τῆς ψυχῆς
διὰ τῆς μετανοίας, ἣ καὶ οἶκος πάλαι ἦν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος. Ψάλλει δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως, εὐ-
χαριστίας ἀνατιθεῖς, καὶ περὶ τῶν μελλόντων
ἀσφαλῆ μένειν ἑαυτὸν εὐχόμενος, καὶ τοῖς ἄλλοις
παρέχων διδασκαλίαν, εἰ ποτε ἄρα τι τοιοῦτον
συμβῆ, εὐχὰς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀνατείνειν.

Ἐγώσω σε, Κύριε, οὗ ἐπέλαβες με....

Ἐσωσάς με ἀπὸ τῶν κατακαινόντων εἰς λάκ-
κον. Λάκκον τὸν ἄδην φησίν.

⁸⁸ Isa. XLVI, 2. ⁸⁹ Matth. XVI, 10. ⁹⁰ Matth. XXVIII, 19. ⁹¹ Psal. CIII, 24. ⁹² Isa. XLV, 24. ⁹³ Phi-
lipp. IV, 15. ⁹⁴ Joan. XIV, 27.

A fuit unicornim. Unicornes autem sunt sancti pro-
phetæ et patriarchæ, quorum filii sunt sancti apo-
stoli, eo quod cornu et fortitudinem in solo Deo ha-
buerint.

7. Vox Domini intercedentis flammam ignis. Pro-
missionem illam significat qua sanctis se obligavit
dicens ⁸⁸. *Et si per medium ignis transieris, ignis non
te comburet.*

8. Vox Domini concutentis desertum. Concutiens
hic dictum est, eo quod ex sonitu audiretur, ut est
illud: *In ingrediente Jesu commota est universa civitas* ⁸⁹.
Desertum autem dicit Ecclesiam gentium, quæ olim
deserta et destituta esset Dei cognitione. *Et commo-
vebit Dominus desertum Cades. Cades sancta inter-
pretatur. Et vero Ecclesia Christi sancta censetur.*

9. Vox Domini præparantis cervos, et revelavit con-
densa. Cervi sunt sancti. Præparantis autem est ceu
adornantis: ipse namque sanctos apostolos adorna-
tos et instructos misit, juxta illud: *Euntes docete
omnes gentes* ⁹⁰. *Condensa autem Ecclesiam dicit,
quod esset olim infructuosarum arborum mater.*

[*Et in templo ejus quiris gloriam dicit. Dominus
cum sanctos apostolos præparasset, emisit eos, ut
dæmones exterrerent atque fugarent, et gentes in
Dei cognitionem agerent.*]

10. Dominus diluvium inhabitare facit. Diluvium
ait esse gentium multitudinem, juxta illud quod
dictum est: *Omnis terra impleta est cognitione Do-
mini* ⁹¹, ceu aqua multa quæ mare operiat. *Et sede-
bit Dominus rex in æternum, huic simile, quoniam
ipsi curvabitur omne genu* ⁹².

11. Dominus virtutem populo suo dabit: Simile
huic: *Omnia possum in eo qui me confortat Chri-
sto* ⁹³. *Dominus benedice: populo suo in pace, simile
huic: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo
vobis* ⁹⁴.

1. PSALMUS cantici in dedicatione domus Davidi. XXIX.

Dedicatio domus est, aut Ecclesiæ, aut cum exte-
riore nostro homine corrupto interior reno-
vatur.

Argumentum.

D Hunc canit psalmum postquam a peccato liberatus
et quasi renovata anima ejus per pœnitentiam,
quæ olim domus erat Spiritus sancti. Psallit au-
tem pro concessa venia gratias agens, et rogans
tutum se in futuro servari, aliosque docet ut, si
quid forte hujusmodi contingat, preces ad Deum
emittant

2. *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me....*

3. *Salvast me a descendentibus in lacum. Lacum
vocat infernum.*

4. *Et confitemini memoriae sanctitatis ejus.* Oportet, inquit, hymnos multiplicare, memores benignitatis ejus.

6. *Quoniam ira in indignatione ejus.* Non ejus consilio et voluntate; sed quod singuli per peccata sua eam sibi pertrahant. Nam ejus voluntas vita est. *Ad vesperam demorabitur fletus.* His verbis significatur poenitentiae praesentia. Nullus enim tam ingens peccatorum numerus, quem non celeriter poenitentia in exultationem vertat.

7. *Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in aeternum.* Causam lapsus enarrat. Quoniam, inquit, prosperis rebus, altos spiritus assumpsi, propterea conturbatus sum. Hoc vero non te compelleat, sed tantum faciem tuam avertente, mihi accidit. Quando igitur, nisi tua fortitudine innitatur ne consistere quidem possumus, fac, obsecro, ut dum tuam impleo voluntatem, decore animam meam illustres (10). Id sibi Adam in paradiso degens eventuram speravit, antequam in fraudem deduceretur: id Ezechias postquam Assyrium devicerat. Et haec aperte docet liber Paralipomenon, cum ait exaltatum fuisse cor Ezechiae regis ¹⁰.

9. *Ad te, Domine, clamabo....* 10. *Quae utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem.* Precor, inquit, reduci me de lacu, quia non confitebitur tibi pulvis. Quod si descendero in corruptionem, neque mihi neque aliis ulla erit utilitas. Ego autem ea vita privatus sum quae abs te obtinetur: alii vero nullam per me salutem nacti sunt. Sin vero audieris vocem meam et converteris luctum in gaudium, et me laetitia cinxeris, non parva mihi eveniet utilitas: etenim postquam pristinam gloriam meam recuperavero, cum ea te alloquar, non cum prava conscientia. Hoc enim significat illud, *Non commungar.*

12. *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lentitia.* Saccum dicit luctum, quando mos est luctibus uti sacco. Nam saccum malitiam et ignorantiam significat: quoniam ex haedorum pilis confecti sunt sacci, qui haedi ad sinistram consistunt; ex pilis item hirci illius emissarii.

In finem, PSALMUS Davidi pro exstasi. XXX.

Argumentum.

Præsentem canit psalinum quasi peccati causa in poenitentia adhuc versaretur et rogaret ab eo liberari. Quinimo ut jam exauditus gratias agit ac quae ipsi poenitentiae tempore contingere narrat: illud autem, *pro exstasi*, nihil nisi peccatum significat, quo quasi a sana mente anima excessit: ut non ultra se assumptum iri speraret, et palam diceret: *Ego autem dixi in excessu meo, projectus sum a facie oculorum tuorum.*

2, 3. *In te, Domine, speravi... Inclina ad me aurem tuam.* Quando non potest clamor noster in al-

¹⁰ II Paralip. xxxii, 25

(10) Haec apud Danielelem Barbarum Theodoretici esse feruntur.

Kai êxomologêisθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ Προσῆκει, φησὶν, ἐπιτείνειν τοὺς ὕμνους, μνημένους τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

Ἵτι ὄργῃ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ. Οὐκ αὐτοῦ τοῦτο βουλομένου ποιεῖν· ἀλλ' ἐκάστῳ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἑαυτῷ ταύτην ἐπεισάγοντος. Τὸ γὰρ αὐτοῦ θέλημα ζωὴ ἐστίν. Τὸ ἐσπέρας ἀυλισθήσεται κλαυθμός. Τὸ εὐκατόρθωτον τῆς μετανοίας διὰ τούτων σημαίνεται. Οὐδὲν γὰρ τοσοῦτον πλῆθος ἁμαρτιῶν, ὃ μὴ ταχέως ἢ μετάνοια εἰς ἀγαλλίαςιν ἐκφέρει.

Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθυρίᾳ μου· Μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸ αἴτιον λέγει τῆς πτώσεως. Ἐπειδὴ μέγα, φησὶν, ἐν τῇ εὐθυρίᾳ παφρόνηκα, τούτου χάριν τετάραγμα. Γέγονε δέ μοι τοῦτο, οὐ σοῦ με προσωθήσαντος, ἀλλὰ ἀποστρέψαντος μόνον τὸ πρόσωπον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἄνευ τῆς ἰσχύος τῆς σῆς οὐδὲ στήναι δυνάμεθα, τὸ σὸν πάλιν ἐπιτελῶν θέλημα, τὸ κάλλος μου τῆς ψυχῆς διαλάμπειν παρασκευάσον. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀδὰμ ἤλπισεν ἐπὶ τοῦ παραδείσου προ τῆς ἀπάτης πολιτευόμενος, καὶ ὁ Ἐζεκίας νενικηκώς τὸν Ἀσσύριον, καὶ διδάσκει τοῦτο σαφῶς τῶν Παραλειπομένων ἢ βίβλος, ὑψωθῆναι λέγουσα τὴν καρδίαν Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως.

Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι.... Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; Δέομαι, φησὶν, ἀναγθῆναι ἐκ τοῦ λάκκου, ἐπειδὴ οὐκ ἐξομολογεῖται σοὶ χροῦς. Ἐν δὲ τῷ καταβῆναι με εἰς διαφθοράν οὐτε μία τις ὠφέλεια οὔτε ἐμοί, οὔτε ἑτέροις. Ἐγὼ τε γὰρ ἀπεστερούμην τῆς παρ' ἐμοῦ σωτηρίας. Ἐν δὲ τῷ εἰσακοῦσαι σε τῆς φωνῆς, καὶ μεταβαλεῖν τὸν κοπετὸν εἰς χαρὰν, καὶ περιζῶσαι με εὐφροσύνην, οὐχ ἡ τυχοῦσά μοι γενήσεται ὠφέλεια. Ἀπολαθὼν γὰρ τὴν πρυτέραν ἐμαυτοῦ δόξαν, δι' αὐτῆς σοὶ λαλῶ, οὐ μετὰ τινος φαύλης συνειδήσεως· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό· Οὐ μὴ κατασπυγῶ.

Διέβρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην. Σάκκον εἶπε τὸ πένθος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἐν πένθει καὶ σάκκῳ κεκρησθαι. Ὁ γὰρ σάκκος κακίαν καὶ ἀγνοσίαν σημαίνει· ἐπειδὴ καὶ τρίχες τῶν ἐρίφων εἰσι τῶν ἰσταμένων ἐξ εὐωνύμων, καὶ τοῦ ἀποπομπαίου χιμάρου.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυιδ ἐκστάσεως. Α'.

Υπόθεσις.

Ἄδει τὸν προκαίμενον ψαλμὸν ὡς ἐτι ἐν τῇ μετανοίᾳ τῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὦν, καὶ ἀξίων αὐτῆς ἐλευθερωθῆναι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἦδη εἰσθουόμενος εὐχαριστίαν ἀναφέρει· καὶ μὴν καὶ τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐν τῷ τῆς μετανοίας καιρῷ δηγεῖται. Τὸ δὲ, ἐκστάσεως, οὐδὲν ἕτερον ἢ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν ἡμῖν κατασημαίνει, δι' ἣν ὡσπερ ἀγαθῶν φρενῶν ἐξίστατο ἡ ψυχὴ καὶ ὡς μὴ ἐλπίζειν ἐτι τὴν ἀνάληψιν, φάσκων τε σαφῶς· Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Ἀπέβριμμαι ἄρα ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα Κλίτερον

πρὸς με τὸ οὖς σου. Ἐπεὶ μὴ φθάσει ἡ ἡμέτερα κρυγή εἰς τὸ ὄψος, κλῖνον τὸ οὖς σου πρὸς ἐμὲ, διὰ τοῦ συγκαταβαίνειν μοι.

Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης ἧς ἐκρυψάν μοι. Ἐφεδρεύσαντες γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, συνελάβοντο αὐτόν. Ἐν τίνι; ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

Ἐλυτρώσω με, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας. Ὡς ἦδη εἰσακουσθεὶς τοιαυτὰ φησιν.

Ἐμίσησας τοὺς διαφυλάσσοντας ματαιότητος διακετῆς. Ματαιότητάς φησι τοῦ παρόντος βίου τοὺς περισπασμούς· οὗς καὶ ἐργαζόμενοι ματαιότητα ποιοῦμεν. Παρέπεται τὸ, διακετῆς, τῷ φυλάσσοντι ματαιότητας.

Ἀγαλλιάσσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι. Λύπην καὶ τὰ λοιπὰ πάθη καταπατήσας.

Καὶ οὐ συντέλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Ἄντι τοῦ, οὐ παραδίδωκας. Ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου. Ἀπαλλάξας με θλίψεως, κατέστησας ἐν ἀνάσει καὶ εὐρυχωρίᾳ.

Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου. Ὡσπερ ὀφθαλμὸν τὸν νοῦν τῆς ψυχῆς φησιν, οὕτω καὶ γαστέρα φησὶ τῆς ψυχῆς τὴν μνήμην· ἐν ᾗ ὥσπερ ἐν γαστρὶ τὰς λογικὰς ἀποτιθέμεθα τροφάς. Ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου. Ἀπίστησα τὸν ὀφθαλμὸν μου ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ μεγάλῃ.

Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύρῃ ἡ ζωὴ μου. Τὸ ἐπιταμιόν τῆς διανοίας δηλοῖ. Καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς. Διατέλεσα, φησὶ, στεναζών ἀπὸ τῶν κακῶν. Ἡσθῆνησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου. Πτωχεύσας, φησὶ, τῆς παρὰ σοῦ βοήθειας διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἡσθῆνησα. Καὶ τὰ ὀστά μου ἐταράχθησαν. Ὅσα τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις φησιν.

[Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύρῃ ἡ ζωὴ μου. Ἡ ἔνδεια, φησὶ, τῶν ἀναγκαίων κατέτηξέ με τὸ σῶμα, ὅτι ὁ Σιβαὶ καὶ ὁ Βερσελεὶ ἤνεγκαν τῷ Δαυὶδ πυρούς καὶ κριθάς, καὶ ἄλευρα, καὶ κύσμον, καὶ φάκον, καὶ μέλι, καὶ ἑτέρα τινα· καὶ τάπητας, καὶ στρώματα· καὶ προσήνεγκαν τῷ λαῷ ταῦτα, καὶ τὰς τροφάς· ὅτι ἔλεγον τὸν λαὸν πεινῆν, καὶ ἐκλείψουσι διψήσαντα ἐν τῇ ἐρήμῳ.]

Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἐγενήθην ὄνειδος. [Νεκρὸς μὲν ἀπὸ καρδίας ἐστὶν ὁ ἐστερημένος ἀρετῶν.] Καὶ οἱ ἐχθροὶ μου, φησὶν, ὠνειδίζόν με, καὶ οἱ γνωστοὶ μου ἐφοβούντό με, καὶ οἱ θεωροῦντες ἀπέφυγον διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἧς ὑπερδεικνύμενη μετανοίας· σάκκῳ δὲ καὶ σποδῷ κατατρυχόμενος, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς κλαίων. Διὸ καὶ φερόντων αὐτῶν, ἐν λήθῃ γεγένημαι, ὥσπερ ἀμέλει καὶ νεκρὸς ἰδοῦν σκευεὶ εἰκίναται ἀπολωλότι. Τὸ δὲ, παρὰ πάντας, οὐχ ὑπὲρ πάντας εἰπεῖν βούλεται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, παρὰ πάντας· τουτέστιν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ὠνειδίσθη. Οὕτω γὰρ λέγει καὶ Ἀκύλας· Παρὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν μου ἐγενήθην ὄνειδος.

Ὅτι ἤκουσα ψόγον κολλῶν παροικούντων κυκλόθεν. Ψόγον τὴν ἐπιβουλήν φησιν. Λέγει δὲ, ὡς οἱ ἐχθροὶ ἐκύκλουν ἐπιβουλεύοντες. Τοῦ λαθεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο. Ἐγὼ δὲ εἶπα σοί, Κύ-

ἠ Reg. xvi, 1-4.

tum pertingere, inclina aurem tuam ad me, te attemperando mihi.

5. *Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi.* Insidiis enim ejus animæ paratis comprehenderunt eum; in quo? in peccato.

6. *Redemisti me, Domine, Deus veritatis.* Quasi jam postulatam impetrarit, hoc ait.

7. *Odisti observantes vanitates supervacue...* Vanitates appellat hujus vitæ distractiones, quibus vacantes in vanum laboramus. Subsequitur, *supervacue*, de eo scilicet qui observat vanitates.

8. *Exultabo et lætabor.* Dolorem et reliquos animi motus conculcans.

9. *Nec conclusisti me in manibus inimici,* quasi dicat, non tradidisti. *Statuisti in loco spatioso pedes meos:* postquam liberasti me ab angore animi, statuisti in tranquillum et pacificum statum.

Conturbatus est in ira oculum meus, anima mea et venter meus. Sicut mentem ceu animæ oculum, ita et memoriam ventrem animæ habet: in qua ceu in ventre rationabiles cibos deponimus. *Alius codex.* *Anima mea et venter meus.* Averti oculum meum a Judaico populo in furore et in ira magna.

10. *Quoniam defecit in dolore vita mea.* Intentum valde animum indicat. *Et annos meos in gemitibus transegi gemens* ob malorum vehementiam. *Infirmata est in paupertate virtus mea.* Cum tuum auxilium emendicare propter peccata mea, infirmatus sum. *Et ossa mea conturbata sunt.* Ossa animæ facultates appellat.

[*Quoniam defecit in dolore vita mea.* Rerum, inquit⁶⁶, necessariorum inopia, corpus meum tæbe confecit, quia Siba et Bercellai Davidi attulerunt frumentum et hordeum, farinam, fabas, lentem, mel et alia quædam, necnon tapetas et velamina: atque isthæc populo cum aliis cibis obtulerunt, quia dicebant populum fame laborare, ac siti confectum solum fuisse in deserto.]

12. *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium,* etc. [Mortuus a corde est, qui virtutibus est vacuus.] Inimici mei, inquit, me conviciis onerabant: et noti mei fugerunt me. Et qui me videbant aufugerunt ob magnitudinem pœnitentiæ meæ; sacco enim et cinere maceratus, flebam die nocteque. Quare fugientibus illis, in oblivionem veni, et ceu mortuus esse videbar, ut vasi perduto similis essem. Illud autem *super omnes*, non sibi vult præ omnibus, sed apud omnes, id est, ab inimicis opprobrio oneratus sum. Sic enim habet Aquila: *Ab omnibus inimicis meis factus sum opprobrium.*

14. *Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.* Vituperationem insidias vocat. Ait autem quod circumdantes inimici insidiarentur. *Accipere animam meam consiliati sunt.*

Ego autem in te speravi, Domine. Per animam cor capiunt, per iram et cupiditates mentem occidunt.

16. *In manibus tuis sortes meæ.* Etiam si insidii inimici animam meam comprehendere satagant; at sortes meæ tutæ sunt in manibus tuis, quas dabis in tempore mihi, quoniam in te spem colloco meam. Quamobrem rogo in præsentem liberari ab inimicis meis. *Alius codex.* Illi, inquit, coacti, necem mihi moliantur: ego autem te Deum novi mihi atque patronum. *Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me.* Fuge malignitatem, inquit Apostolus⁴⁷, etiam si persequitur malignitas, persequitur tamen fornicatio, avaritia, furor, ira: reliqua defecerunt.

17. *Illustra faciem tuam super servum tuum: saluum me fac in misericordia tua.* Nam te animam meam illustrante, tristitia quæque statim evanescent. Hæc una mihi, inquit, salutis ratio est, si faciem tuam illustraveris.

18. *Domine, non confundar quoniam invocavi te.* Hinc ediscimus multum peccatum inter et impietatem discriminis esse. Quapropter rogat magnus ille David a peccati se turpitudine liberari, eos autem qui in impietate vitam agunt, cum infamia morte affici.

19. *Muta fiant labia dolosa.* Rogo, inquit, obmutescere inimicos: quod eveniet si ostenderit faciem tuam.

20. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine!* Utpote jam per spiritum illustratus, de futuris gratias agit. Mos autem Davidi, vocem, quam, per admirationem usurpare, quasi, valde. Magna dulcedo tua est, quam recondis et servas nobis. Illud enim, *abscondisti*, est quasi, *custodisti*. Ut etiam illud, *abscondit me in tabernaculo suo*. Utitur autem voce, *abscondisti pro custodisti*, quia quod absconditur custoditur. *Perfecisti eis qui sperant in te.* Quasi dicat, perfecisti in tempore congruenti.

21. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ.* Facies tua, inquit, tegumentum sperantibus in te factum est. *A conturbatione hominum proteges eos, in tabernaculo tuo u contradictione linguarum.* Ut tegumentum, inquit, conteges eos, ita ut neque ab iis qui verbo ipsis nocere tentant, neque ab iis cui operibus oppugnant, superentur.

22. *Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.* Per me, inquit, Deus glorificatus est, quoniam circumstante me innumera hostium multitudine, et animam meam ceu magnam urbem obsidere conante, qui mei custos est vallo me muniens, misericordiam suam mirabilem ostendit.

23. *Ego autem dixi in excessu mentis meæ: Profectus sum.* Cum memetipsum humiliarem, inquit,
⁴⁷ Coloss. III, 8.

Αριε, ηλπισα. Διὰ τῆς ψυχῆς τὴν καρδίαν λαμβάνουσιν· διὰ γὰρ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας τὸν νοῦν θανατοῦσιν.

Ἐν ταῖς χερσίν σου οἱ κληροὶ μου. Εἰ καὶ ἐπιβουλεύουσιν οἱ ἐχθροὶ, ἐπιβουλεύοντες τὴν ψυχὴν μου λαβεῖν, ἀλλὰ οἱ κληροὶ μου πεφυλαγμένοι εἰσὶν ἐν ταῖς χερσὶ σου, οὐδ' ἀποδώσεις μοι κατὰ καιρὸν, ἐὰν τὸ ἐπὶ σοὶ με ἐλπίζω. Διὸ καὶ δέομαι ἐπὶ τοῦ παρόντος βυθθῆναι ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἀθροισθέντες τὸν ἐμὸν καττύουσι θάνατον· ἐγὼ δὲ σὲ θεὸν οἶδα καὶ πρῦτανιν. Ὑψαί με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με. Φεῦγε τὴν πονηρίαν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος· εἰ καὶ διώκει ἡ πονηρία, διώκει δηλονότι καὶ ἡ μοιχεία, καὶ ἡ πλεονεξία, καὶ ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὀργή· τὰ δὲ λοιπὰ ἀπολέ

B λειπτο.

Ἐπιφανὸν τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου· σώσον με ἐν τῷ ἔλεει σου. Τῆς γὰρ σῆς μοι γενομένης ἐπιφανείας, τὰ σκυθρωπὰ παραυτίκα λυθῆσεται. Οὗτός μοι, φησὶ, μόνος τρόπος τῆς σωτηρίας, εἰ τὸ σὸν ἐπιφανὴς πρόσωπον.

Κύριε, μὴ κατασχυνθῆην, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὡς πολλὴν διαφορὰν ἀμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει. Διὸ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαυὶδ αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἀμαρτίαν γεγεννημένης αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι, τοὺς δὲ ἐν δυσσεβείᾳ συζῶντας μετ' αἰσχύνης τῷ θανάτῳ παραπεμφθῆναι.

Ἄλλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια. Εὐχομαι, φησὶν, ἀποκωφωθῆναι τοὺς ἐχθρούς· τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ ἐπιφανὴς τὸ πρόσωπόν σου.

C Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε! Ὡς ἦδη διὰ τοῦ Πνεύματος φωταγωγηθεὶς, περὶ τῶν ἰσομένων εὐχαριστίαν ἀναφέρει· Ἔθος δὲ τῷ Δαυὶδ ἐπὶ ἐκπλήξεως πολλὰκις λαμβάνειν τὴν, ὡς, φωνήν, ἀντὶ τοῦ, σφόδρα. Πολλὴ σου ἐστὶν ἡ χρηστότης, ἣν ταμειεύεις καὶ φυλάττεας ἡμῖν· τὸ γὰρ, ἐκρυψάς, ἀντὶ τοῦ, ἐφύλαξας, ὡς καὶ τὸ· Ἐκρυψέ με ἐν σπηρῇ αὐτοῦ. Κέχρηται δὲ τῷ, ἐκρυψάς, ἀντὶ τοῦ, ἐφύλαξας, ἐπειδὴ τὸ κεκρυμμένον φυλάττεται. Ἐξερριγῶσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ. Ἀντὶ τοῦ, ἐξερριγῶσω ἐν καιρῷ τῷ προσέχοντι.

D Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου. Τὸ πρόσωπόν σου, φησὶ, σκέπη τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ γίνηται. Ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων σκεπάσεις αὐτοὺς ἐν σπηρῇ ἀπὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν. Καθάπερ, φησὶν, σκέπη σκεπάσεις αὐτοὺς, ὥστε μήτε ὑπὸ τῶν λόγους αὐτοῖς ἐπιχειρούντων καταβλάπτειν, μήτε ὑπὸ τῶν ἔργους πολεμούντων ἀλίσκωνται.

Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθανασώσῃς τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς. Δι' ἐμοῦ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη· ὅτι, μυρίων πολεμίων περὶ ἐμὲ συστάντων, καὶ δίκην μεγάλης πόλεως τὴν ἐμὴν ψυχὴν πολιορκεῖν περιωμένων, ὁ ἐμὸς φύλαξ, φραγμὸν ἐμὸν περιβαλὼν, τὸ ἔλεος αὐτοῦ θαυμαστὸν εἰδείξεν.

Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Ἀπέθρῃμαι. Ὅπηνικα, φησὶν, ἐταπεινῶν ἐμαυτὸν ἐν τῇ

γενομένη μοι ἐκστάσει, ὅτε καὶ ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἐπέτριβον ἑμαυτὸν ὡς ἀπερβριμμένος διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν τούτα, φησὶν, ἔλεγον, σὺ δὲ ὁ φιλόανθρωπος οὐκ ἀπερβρίψας τὸν σὸν οἰκέτην.

Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὅσιοι αὐτοῦ. Τρέπει τὸν λόγον εἰς τὴν ἐτέρων παραίνεσιν ἀφ' ὧν εὐηργετήθη, τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὸ ἐξομολογεῖσθαι παρακαλῶν. Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιῶσιν ὑπερηφανίαν. Μακροθυμεῖ μὲν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῖς ὑπερηφάνοις, τοὺς δὲ περισσῶς ποιῶσιν ὑπερηφανίαν καὶ ἀνταποδίδωσιν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ, συνέσεως. ΛΑ'.

Ἰσόθεσις.

Τὴν κακοπάθειαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν προβαλλόμενος ὁ Δαυίδ, ἦν ἐν τῇ μετανοίᾳ ὑπέμεινεν, μακαρίζει τοὺς τῆς ἀφέσεως τετυχηκότας διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς πλιγγυγενείας. Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται ὁ ψαλμὸς, διὰ τὸ ταύτης μάλιστα δεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους· ὅτι δὴ σφόδρα ἐκνευκότες ἐπὶ τὰ πάθη, ἵπτοις καὶ ἡμιόνοις ἀπεικάσθησαν.

Μακάριοι ὡν ἀπέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὡν ἐεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Ἀφίενται μὲν αἱ ἀνομίαι διὰ βαπτίσματος, ἐπικαλύπτονται δὲ ἁμαρτίαι διὰ τῆς πικρᾶς μετανοίας.

Μακάριος ἀνὴρ οὗ οὐ μὴ λογίσῃται ὁ Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος. Οὗτος γὰρ ἀληθῶς μακάριος, ὁ ὅλη καρδίᾳ προσερχόμενος τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. [Ὁ γὰρ μετὰ δόλου βαπτιζόμενος, πρὸς τῷ μὴ τυχεῖν τῆς ἀφέσεως, καὶ κρίμα ἔξει.] Τοῦ αὐτοῦ τὸ, ὅτι, τῷ, ἐκαλαιώθη, συναπτόν, ἢ ἢ· Ὅτι ἐκαλαιώθη τὰ ὀστέα μου, ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐσίγησα μηκέτι φωνὴν ἀφείναι δυνάμενος. Τί δὲ ἔκραξεν, ἢ τὴν συγγνώμην τῆς ἁμαρτίας αἰτῶν;

Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη ἐκ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου. Ἀγαθὸς, φησὶν, ὡν ἐπαίδευσας σφοδρῶς διὰ τῆς παιδείας ἐπιστρέφων εἰς σωτηρίαν. Ἐστρέφῃν εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῷ ἐμπαγήναι μοι ἀκανθῶν. Ἀκανθῶν τὴν ἁμαρτίαν φησὶν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἐπειδὴ ἐνεπάγη, φησὶ, τῇ ψυχῇ μου ἡ ἁμαρτία, ἐταλαιπώρησα.

Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα. Τὸν τρόπον τῆς ἐξομολογήσεως σημαίνει. Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν. Δίκαιος ἐαντοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογία. Καὶ λέγε σὺ, φησὶ, τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος.

Ἰσὲρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σὲ πᾶς ὅσιος. Ἰσὲρ τῆς ἐμοί, φησὶ, συγχωρηθείσης ἁμαρτίας ἕκαστος τῶν ὁσίων σοι εὐξεται. Δύο δὲ διὰ τούτων σημαίνει· ἢ ὅτι ὑπόδειγμα πᾶσι μετανοίας ἔτομαι, ἢ προφητικώτερον, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου Δαυὶδ πάντα τὰ ἔθνη κατὰ καιροὺς ἐξομολογεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Πλὴν ἐν κατακλινοσῶν ὁδῶν κολλῶν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσιν. Τὸν μετανοῦντα, φησὶ, πλῆθος περσασμῶν οὐκ ἐπιλύσει.

⁶⁶ Γεν. xviii, 17.

A in superveniente mihi mentis excessu, quando conturbatus est in ira oculus meus, me macerabam quasi peccati mei causa projectus. Sed ego quidem hæc dicebam : tu vero benignus cum sis, non abjecisti famulum tuum.

24. Diligite Dominum, omnes sancti ejus. Sermo enim convertit ad aliorum exhortationem, a quibus beneficiis est affectus, alios ad confitendum evocans. Et retribuit abundanter facientibus superbiam. Diu quidem tolerat Dominus superbos, at abundanter facientibus superbiam promerita retribuit.

PSALMUS ipsi David, intellectus. XXXI.

Argumentum.

Ærumnas et calamitates multas queis in agenda pœnitentia perfunctus est proponens David, beatos illos prædicat qui per lavacrum regenerationis veniam sunt consecuti. Intellectus autem psalmus inscribitur, quia illo egent maxime homines : nam dum affectibus plus æquo indulgent, equis et mulis similes facti sunt.

1. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Dimittuntur iniquitates per baptismum, teguntur per amaram pœnitentiam.

2. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in ore ejus dolus. Ille namque vere beatus qui toto corde accedit ad sanctum baptismum. [Nam qui cum dolo baptizatur, veniam minime consecutus, judicio quoque damnabitur.] Quod sequitur, quoniam, cum hac voce, inveteraverunt, est connectendum, ut sententia sit, quoniam inveteraverunt o'sa mea. Dum clamarem tota die Tacui cum non possem amplius vocem emittere. Quid autem clamavit, nisi veniam peccati rogans?

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua. Bonus, inquit, cum sis, dire et graviter me castigasti, ut ad salutem adduceres. Conversus sum in ærumna dum configitur spina. Spinam vocat peccatum. Hæc est autem sententia : Postquam conflum est animæ meæ peccatum, in ærumnis versatus sum.

5. Delictum meum cognitum tibi feci. Modum confessionis significat. Dizi : Confitebor adversum me injus'tiam. Justus in principio sermonis accusator est sui⁶⁶, tu prior, inquit, enarrato peccata tua.

6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Pro venia peccati, inquit, mihi concessa, omnis sanctus ad te orabit. Duo autem hisce verbis significat : vel omnibus pœnitentiæ exemplar ero ; vel quod ad prophetiæ rationem magis accedit, quia futurum esset ut ex persona ipsius David omnes gentes suis temporibus confiterentur pro peccato ejus. (Scilicet hunc recitando psalmum.) Verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Pœnitentiam agentem, inquit, multitudo tentat omnem non obruet.

7. *Tu es refugium meum, etc.* Cum illa de peccato dixisset, rogat a malis per eam invectis eripi. Et vero gratiosa datur responsio : ait enim illi benignus Dominus : *Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac.* Petenti liberationem ab iniunicis respondet Deus, promittens se illi in via recta ducem futurum.

9. *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.* Hortatur peccantes, ne se efferatis et belluinis moribus dedant. *In camo et freno maxillas eorum constringes.* Ceu ad Dominum sermo dirigitur. Huiusmodi autem sententia est : Eos qui poenitere noluerint, ceu quodam freno ad te converte.

PSALMUS David, qui caret titulo apud Hebræos. XXXII.

Argumentum.

In præsentī docet eos qui jam in Christum crediderunt laudare Dominum suum, commonstrans præterea potestatis suæ excellentiam ; quoniam ipse redemptor est universorum, ipse Dominus, ipse improbos nihili facit, eorumque disturbat consilia ; sperantes autem in se salvos facit.

1. *Exsultate, iusti, in Domino... in psalterio decem chordarum psallite illi.* Psalterium decem chordarum corpus vocat : quippe quod quinque sit sensibus præditum, et quod quinque operationes anima habeat, per singulos namque sensus singulæ operationes excitantur.

3. *Cantate ei canticum novum.* Aperte dicit legem Mosis finem accepisse.

4. *Quia rectum est verbum Domini.* Evangelicum videlicet. *Et omnia opera ejus in fide.* Credendum, inquit, iis quæ ille, ut Deum decebat, operatus est.

5. *Diligit misericordiam et iudicium Dominus.* Hæc, inquit, postulat ab iis qui credunt in ipsum. *Misericordia Domini plena est terra.* Ostendere incipit ipsum rerum omnium creatarum opificem esse, et quidem primum terræ quam misericordia repleta ait : neque enim alias consisteret, nisi ea repleta esset. Et sane neque cæli unquam constitissent, nisi verbo ejus firmati fuissent, itidemque virtutes eorum, nempe divinæ et rationabiles.

[Diligit itaque misericordiam erga poenitentes ; diligit iudicium eorum qui peccare non desistunt. Tale quidpiam Isaias Deo loquitur, *Quia misericordia tua in mensuram* 69 : siquidem ipse cum iudicio misericordiam præstat, in pondere et numero retribuens pro cuiusque merito.]

6. *Verbo Domini cæli firmati sunt.* Et hic quoque sancta Trinitas declaratur. *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Os Dei Spiritum sanctum dicit : siquidem prophetæ cum eo affante loquerentur, dicebant 70, *quoniam os Domini hæc locutum est.*

7. *Congregans sicut in utre aquas maris.* Congre-

69 Isa. xxviii, 17. 70 Isa. i, 20.

Σύ μου καταφυγή. Ἐκεῖνα περὶ τῆς ἀμαρτίας εἰρηκῶς, ἰκτετεύει τῶν διὰ ταύτην ἐπιανεχθέντων ἀπαλλαγῆναι κακῶν. Καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει τῆς ἀποκρίσεως· λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸν φιλόανθρωπος Κύριος· *Συνετιῶ σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτῃ.* Εὐχαμένῳ λυτρωσιν ἐχθρῶν ἀντιφθέγγεται Θεὸς, ὁδηγήσειν ἐπαγγελλόμενος ἐν εὐθείᾳ ὁδῷ.

Μὴ γίνεσθαι ὡς ἴππος καὶ ἡμίονος, οἳς οὐκ ἔστι σύνεσις. Εἰσιγγεῖται τοῖς ἀμαρτάνουσι, τοῖς ἀλόγοις μὴ ἐκδιδόναι αὐτοὺς πάθει. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀρξείεις. Ὡς πρὸς τὸν Κύριον ὁ λόγος. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· Τοὺς μὴ βουλομένους μετανοεῖν οἶά τινα χαλινῷ ἐπίστραψον πρὸς ἑαυτὸν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεκτίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΑΒ.

Ἰαπόθεσις.

Ἐν τούτῳ διδάσκει τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, αἰνεῖν τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, διδάσκων αὐτοὺς ἅμα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ὑπεροχὴν, ὅτι αὐτὸς ῥύστης τῶν ὄλων, αὐτὸς Κύριος, αὐτὸς τοῦ μὲν πονηροῦ ἐξουθενεῖ, καὶ διασκεδάνυσιν αὐτῶν ἐξουσίας, τοὺς δὲ ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν σώζει.

Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ . . . ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ. Δεκαχόρδον ψαλτήριον τὸ σῶμά φησιν, ἅτε πάντε ἀισθήσεις ἔχον, καὶ πάντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης ἀισθήσεως γινομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Ἄσατε αὐτῷ ᾄσμα καινόν. Σαφῶς τὸν διὰ Μωσέως νόμον τέλος ἰσχυρῆναι φησίν.

Ὅτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. Ὁ εὐαγγελικὸς δηλονότι. Καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει. Πιστεύειν δεῖ, φησὶ, τοῖς δι' αὐτοῦ θεοπραπῶς ἐνεργουμένοις.

Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρῖσιν ὁ Κύριος. Ταῦτα, φησὶν, ἀπαιτεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. Τοῦ ἔλλους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ. Ἀρχεται τοῦ καὶ ποιητῆν ἔντα αὐτὸν τῆς πάσης κτίσεως δεικνύναι, καὶ πρὸ γε τῆς γῆς ἦν καὶ ἔλλους πληρῶσαι φησιν· καὶ οὐκ ἂν ἄλλως συνεστηκέναι μὴ τούτου γέμουσα. Ἀμέλει καὶ οἱ οὐρανοὶ οὐκ ἂν ποτε συνέστησαν, εἰ μὴ τῷ λόγῳ αὐτοῦ διεκρατοῦντο, καὶ μὴν καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, τουτέστιν αἱ θεῖαι καὶ λογικαί.

[Ἀγαπᾷ οὖν ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῶν μετανοούντων ἀγαπᾷ δὲ κρῖσιν ἐπὶ τῶν ἀνευδῶτων. Τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ Ἡσαίας λέγει τῷ Θεῷ· Ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη σου εἰς σταθμόν· καὶ γὰρ κάκεινος τὴν μετὰ κρίσεως ἐλεημοσύνην παρίστησι, ζυγῷ καὶ ἀριθμῷ κατὰ τὴν ἐκάστου ἀξίαν ἀντιμετρούμενος.]

Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερωθήσαν. Δήλωσις κἀναυθα τῆς ἁγίας Τριάδος. Καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Στόμα Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει· οἱ γὰρ προσφῆται δι' αὐτοῦ λαλοῦντες ἔλεγον· Ὅτι τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

Συράγων ὡσεὶ ἄσκηρ ὕδατα θαλάσσης. Προσ-

καλουμενος, φησι, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καθάπερ ἂν ἀσπῶ τινι, ταῖς νεφέλαις ἐπισυνέχει· ὡς καὶ ἀλαχοῦ φησιν· Ὁ προκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· καὶ πάλιν· Ἀνάτωρ νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς. Τίθεις ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους. Καὶ τὰς ἀβύσσους, φησι, καθάπερ ἐν θησαυροῖς σφραγίζει, ἵνα μὴ ἀναβλύζουσαι ἐπικλύσωσι τὴν ξηρὰν

Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ. Μηκέτι, φησι, ταῖς δαιμονίοις προσάγεται ἡ γῆ τὸ εἶδός. Ἄπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Ἀκούοντες, φησιν, αὐτοῦ οἱ τὴν οἰκουμένην οἰκούντες ἄνθρωποι, τῆς προτέρας στάσεως ἧς εἶχον εἰδωλατροῦντες, δηλονότι σαλευθήτωσαν τῷ ἴδιῳ δημιουργῷ ὑπακούοντες.

Ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐπέταλλε, καὶ ἐκτίσθησαν. Ἡ μὲν γένεσις τὴν τῶν λογικῶν οὐσιώδη δηλοῖ· ἡ δὲ κτίσις τὴν ἀπὸ τοῦ χειρόνος ἐπὶ τὸ κρεῖττον σημαίνει μεταβολὴν. Εἰ τις γὰρ ἐν Χριστῷ καινῇ κτίσις.

Κύριος διασκεδάσει βουλὰς ἐθνῶν. Τῶν νοητῶν δηλονότι. Ἄθετοί δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετοῖ βουλὰς ἀρχόντων. Ἀπράκτους γὰρ ἐπιβουλὰς πάντων ἐθήκε τῶν Ἰουδαίων, τριήμερος ἀναστήσας. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ καὶ βούλεται, ὅπερ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν. Τὰ δόγματα, φησιν, ἃ βεβούλευται καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. Λογισμοὶ Θεοῦ αἱ κατάλληλοι διακοσμήσεις· καρδία δὲ τὸ ἀπόκρυφον τῆς οὐσίας.

Μακάριον τὸ ἔθνος οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ. Τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ἐν τούτοις μακαρίους ἀποκαλεῖ.

[Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος. Εἶπεν, ἐπέβλεψεν, ἵνα μὴ τις αὐτὸν ἀγνοεῖν οἴηται τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τολμώμενα.]

[Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ. Ἦτοι ἡτοιμασμένου, εὐτρεπισμένου. Οἶκος γὰρ] ὡσπερ Θεοῦ ἀποκεκλήρωται ὁ οὐρανός.]

Ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας αὐτῶν. Μόνος, φησιν, ὁ Θεὸς οἶδε τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίοις εἶπε· Τί διαλογίζεσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἡ παντοκρατορική αὐτοῦ δύναμις· ἢ πολλάκις ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς ἐν μέσῳ δύο φώτων ὁ Πατὴρ τῶν φώτων.

Καὶ διασρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ. Ἐν καιρῷ, φησὶ, διωγμοῦ, μὴ συνισταμένων τῶν νοητῶν τροφῶν, αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ Πνεύματος ἀγίου θρέφει αὐτούς.

Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ. Ὡς ἦδη δεδειγμένοι τὴν εἰς αὐτὸν πιστοῦσθαι προβάλλονται. ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ὁπότε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπέληθεν. ΑΓ'.

Υπόθεσις.

Θεῶν ὁ Δαυὶδ τὸν Σαούλ, ἦλθε πρὸς Ἀβιμέλεχ, καὶ

gans, inquit, quasi in utre quodam aquam maris, in nubibus continet illum : quemadmodum et alio loco ait¹¹ : Qui convocat aquam maris, et effundit eam super faciem universæ terræ. Et rursus : Educens nubes ab extremo terræ. Ponens in thesauris abyssos. Et abyssos, inquit, ceu in thesauris obsignat, ne scaturientes terram inundent.

8. Timeat Dominum omnis terra. Ne ultra, inquit, dæmonibus terra cultum offerat. Ab eu autem commoveantur omnes inhabitantes orbem. Qui orbem incolunt homines qui prius idolis dediti erant, audito ejus nomine commoveantur suoque pareant conditori.

9. Quoniam ipsa dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt. Factio rationabilium substantiam denotat : creatio autem, a pejore in melius mutationem : Si quæ enim in Christo nova creatura¹².

10. Dominus dissipat consilia gentium. Spirituum videlicet, Reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum. Omnium quippe Judæorum insidias irritas fecit, post triduum resurgens. Id enim sibi vult etiam illud, in æternum manet consilium Domini.

11. Cogitationes cordis ejus in generationem et generationem. Dogmata, inquit, quæ decreta sunt, sive in presenti sive in futuro sæculo. Cogitationes Dei, id est congruentes dispositiones : cor, occultum substantiæ.

12. Beata gens cujus est Dominus Deus ejus. Beatos his verbis vocat eos qui in Christum crediderunt.

[13. De cælo respexit Dominus. Ait, respexit, ne quis autemet ipsum ignorare hominum facinora.

[14. De præparato habitaculo suo. Id est, accurate instructo et ornato. Nam cælum quasi ad Dei domicilium destinatum est.]

15. Qui fuit sigillatim corda eorum. Solus, inquit, Deus novit hominum corda. Quamobrem Salvator Judæis dicebat : Quid cogitatis mala in cordibus vestris¹³?

18. Ecce oculi Domini super metuentes eum. Oculi Domini sunt omnium speculatrix ejus potestas : aut plerumque Filius et Spiritus sanctus, ita ut in medio duorum luminum ait Pater luminum.

19. Et alat eos in fame. Tempore, inquit, persecutionis, si non adsint spirituales cibi, ipse Dominus per Spiritum sanctum enutriet illos.

20. Anima nostra sustinet Dominum. Quam jam exhibuerunt fiduciam erga Dominum, nunc præ se ferunt.

1. PSALMUS David quando immutavit vultum suum eorum Abimelech, et dimisit eum et abiit XXXIII.

Argumentum.

Cum fugeret David Saulem, venit ad Abimelech.

¹¹ Amos v, 8. ¹² II Cor. v, 17. ¹³ Matth. ix, 4.

et rogatus ab eo quæ causa recessus, fugam quidem negavit; sed missum se ait ab Saule postulatam Goliathi ensem. Quoniam igitur aliud dicebat aliud sentiebat, descriptum est immutasse vultum suum. Canit autem psalmum novo populo, doctrinam introducens spiritualis et evangelici cultus.

2. *Benedicam Dominum in omni tempore... In Domino laudabitur anima mea.* Etiam si laude dignus sim, quia non nihil boni in operibus meis reperitur, id non mihi sed Deo ascribendum: ipse me et illustrem effecit et præclarum efficiet. *Audiant mansueti et lætentur.* Salutem mihi a Domino concessam quilibet justus si audiat lætatus fuerit. Quod autem ille salvos faciat sperantes in se, non id admittit ut solus hymnum edat: sed eos qui consortes sunt clementiæ Domini, consortes efficit cantici.

3. *Magnificate Dominum meum et exaltemus nomen ejus in idipsum.* Quasi non sufficiat ipse solus magnificentiam Dei enuntiare, postulat ea in re aliorum operam et auxilium.

4. *Accedite ad eum et illuminamini.* Ex concessis donis accepta fiducia, alios etiam ad id invitat.

6. *Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum.* Ediscite, inquit, ex iis quæ mihi acciderunt, fiduciam habere in Dominum universorum. Me namque vilem et abjectum et pastorem ovium, sua dignatus est providentia, atque hostibus præstantiorem exhibuit.

7. *Castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos.* Hoc consonat cum Apostoli verbis ⁷⁶: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capturi sunt salutis.* Ita et beatus Jacob hæc precatur ⁷⁷: *Angelus qui eripuit me ex omnibus calamitatibus meis.* Eodem modo patriarcha Abraham, admirabili domestico suo ait ⁷⁸: *Dominus Deus mittet angelum suum ante faciem tuam, et accipies uxorem filio meo Isaac exinde.* Sic et beatus Zacharias ait ⁷⁹: *Angelus qui loquebatur mihi.*

8. *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.* Ex vero, inquit, pane gustate, qui descendit ex cælo. *Beatus vir qui sperat in eo;* futuram enim vitam consequetur.

10. *Divites eguerunt et esurierunt.* Videlicet populus Judaicus. *Inquirentes autem Dominum non minuentur in omni bono.* Alium dicit gentium populum.

11. *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos... et lalia tua ne loquantur dolum.* Doctrinam gentibus prædicandam proponit, cujus primo esset timorem Dei: secundo non obtreccare fratri;

τῆς ἀπίστεως τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενος παρ' αὐτοῦ, τὴν φυγὴν μὲν ἤρνησατο· ἀπεστάλθαι δὲ εἶπε παρὰ τοῦ Σαοὺλ, ὡς καὶ τὴν ῥομφαίαν αἰτῆσαι τοῦ Γολιάθ. Ἐπεὶ τοίνυν ἄλλα μὲν εἶπεν, ἄλλα δὲ ἐφθόνηι, ἀναγέγραπται τὸ ἡλλοιωκέναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν τῷ νέῳ λαῷ, διδασκαλίαν εἰσθηγσάμενος τῆς πνευματικῆς καὶ εὐαγγελικῆς λατρείας.

Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ... Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχή μου. Εἰ καὶ ἄξιός ἐπαίνου τυγχάνω εὐρεθέντος τινὸς καλοῦ ἐν ταῖς ἐμαῖς πράξεσιν, τοῦτο οὐκ ἐμοί, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἀναθετόν· αὐτὸς ἐμὲ καὶ πεποίηκε περιφανῆ, καὶ ποιήσει περιδλεπτον. Ἀκουσάτωσαν πραεῖς, καὶ εὐφρανθήτωσαν. Τὴν ἐμοί γεγενημένην παρὰ τοῦ Κυρίου σωτηρίαν πᾶς δικαίος ἀπρηκῶς εὐφρανθήη. Ὅτι δὴ σώζει τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν, οὐκ ἀνέχεται μόνος ὑψῆσαι τὸν ὕμνον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοὺς τῆς πραότητος, κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὕμνωνδίας.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί, καὶ ὑψώσωμεν τὸ δόγμα αὐτοῦ ἐπιτοαυτό. Ὡς μὴ ἐξαρκῶν τὰ μεγαλεῖα ἐξαγγελῆσαι τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο αὐτὸ ὡς περισυλλαμβάνεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιοὶ καὶ συμπράττειν.

Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτίσθητε. Ἀφ' ὧν ἐδέξατο πεποιθῶς, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο ἀνάγει.

Ὁὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτόν. Μάθετε, φησὶν, ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ θαρβείν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ. Εὐτέλη γὰρ ὄντα με καὶ προκατέτα. τῆς οικείας προμηθείας ἠξίωσθε, καὶ κρείττονα τῶν πολεμούντων ἀπέφηνε.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Τοῦτο συμφωνεῖ καὶ τοῦ Ἀποστόλου τοῖς ῥήμασι· περὶ γὰρ τῶν ἀγγέλων οὗτός φησιν· Οὐχὶ πάντες εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα εἰς λειτουργίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ προσευχόμενός φησιν· Ὁ ἀγγελοῦς ὁ ῥυσάμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου. Οὕτω καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ πρὸς τὸν θαυμάσιον οἰκέτην Ἰφῆ· Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκείθεν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Ζαχαρίας· Ὁ ἀγγελος ὁ λαλῶν ἐμοί.

Γεύσασθε, καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος. Τοῦ ἀληθινοῦ ἄρτου, φησὶ, γεύσασθε, τοῦ καταβάτος ἐξ οὐρανοῦ. Μακάριος ἀνὴρ ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν· ἔξει γὰρ τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπεινάσαν. Ἀτλονοῖται ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός. Οἱ δὲ ἐκζητούντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ. Τὸν ἕτερον λέγει τὸν τῶν ἐθνῶν.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς... καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλιῆσαι δόλον. Διδασκαλίαν ἐθνῶν παρατίθεται, ἧς πρῶτον τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἶναι φησὶ· δεῦτερον τὸ

⁷⁶ Hebr. i. 14 ⁷⁷ Gen. xlviii, 15. ⁷⁸ Gen. xxiv, 40. ⁷⁹ Zachar. ii, 5.

μη καταλαλῆν ἀδελφοῦ· τρίτον, θύλου παντός παύειν ἢ χελεῖν· τέταρτον, ἀποχὴν παντός κακοῦ καὶ ἐπιτήδευσιν ἀγαθοῦ ἐν ἅπασιν. Ἐρ' ἅπασιν δὲ τούτοις, εἰρήνην ἐπιδιώκειν καὶ ἀντίχεσθαι αὐτῆς. Εἰρήνη δὲ ὁ Χριστός. Τούτων δὲ τὴν ἐπιτηδεύσιν ζωὴν εἶναι λέγει καὶ ἡμέρας ἀγαθὰς.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξον αὐτήν. Τὸ, *ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ*, ὁ φόβος διδάσκει· τὸ δὲ, *ποιήσον ἀγαθόν*, ἡ ἀγάπη. Διὰ μαίζων ὁ ἀγαθῶν τοῦ φοβουμένου.

Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὅσα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. Μίγαν τῇ ἐπιτηδεύσει τῆς ἀρετῆς ἀποδέδωκε μισθόν, τὸ ἐπόπτην ἔχειν Θεόν.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν. Ὅσα φησι τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις. Αὐτὰ δὲ εἰσι δικαιοσύνη, καρτερία, εὐσέβεια καὶ πάσα, ὡς εἰπεῖν, ἀρετὴ θανάτου ἀμαρτωλῶν κοιτηρός. Τὸν τῆς ψυχῆς θανάτον φησιν, ὃν καὶ διαδέχεται πῦρ αἰώνιον, σκότος ἐξωτερικόν, ἀκόμητος σκώληξ, κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος τῶν ὀδόντων. Γέννα γὰρ αὐτοὺς καὶ σκότος διαδέχεται.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΛΔ'.

Υπόθεσις.

Ἐκ προσώπου τοῦ παπειθότου ἐπὶ Θεὸν καὶ πολέμουμένου ὑπὸ τῶν ἀφανῶν δυνάμεων τὰ προκείμενα λέγεται, ἢ καὶ ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων. Εἰσαγεται δὲ καὶ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, τὰ ἐπὶ τῷ πάθει παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰς αὐτὸν γεγενημένα διηγουμένου, πρὸς ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν τῶν πολέμουμένων διὰ Θεόν.

Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με, κολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. Τῷ προσώπῳ τῶν ἀποστόλων ἀρμόζει ἡ πρόσδος.

Τοὺς Ἰουδαίους φησιν, οἳ μὴ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς εἰρήνην, πολέμους ἔχουσι, καὶ πολεμοῦσι Χριστόν, ὅς ἐστιν εἰρήνη ἡμῶν. (*Hactenus Græca.*)

pagnans Deus benefacit, hos quidem justos, illos deterius prolabuntur.

Ἐκπλαβοῦ ὄπλον καὶ θυροῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου. Ὅπλον καὶ θυροὺν καὶ ῥομφαίαν τιμωρητικὰς δυνάμεις αἰνίττεται, τὰς ἐκπεμπομένας παρὰ Κυρίου πρὸς ἐπικουρίαν τῶν δικαίων.

Ἐξορ τῇ ψυχῇ μου Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ. Τοῦτό σε, φησιν, αἰτῶ εἰπεῖν τῇ ψυχῇ μου, ὡς γένησιν αὐτῇ βοήθης.

Ἀποστραφήσωσαν εἰς τὰ ὀπίσω. Εὐεργετοῦνται οἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τὴν κακίαν ὀδεύοντες, ἔνν εἰς τὰ ὀπίσω ἐπιστραφῶσιν.

Ἐλθέτω αὐτῷ ἡ καρὶς ἢ ἡ οὐ γινώσκει, καὶ ἡ θύρα ἢ ἐκρύψεν συλλαβέτω αὐτόν, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ πεσείται ἐν αὐτῇ. Ἀντιστρέφη γὰρ εἰς κεφαλὰς ποτηρῶν ἡ παγίς. Θηρεύσαντες γὰρ, εἰς θάνατον ἀνηγευθήσαν, καὶ θανάτῳ παραδίδονται.

Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Οἱ μὲν οὖν τὴν πάγην ἐξηρτυκότες, καὶ τὸ τῆς διαφόρας κατὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ συνθέντας σκευάσμα, τὰς τῆς εἰς αὐτὸν παροινίας:

PATROL. GR. XXVII.

A tertio, ab omni doloso dicto labia coercere; quarto, abstinere ab omni malo, et curam in omnibus agendi boni habere. Ad hæc omnia, pacem persequi et adipisci. Pax autem Christus est. Harumce rerum sollicitudinem, ait vitam esse et dies bonos.

14. *Declina a malo et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam.* Illud, *declina a malo*, docet timor: hoc vero, *et fac bonum*, amor. Quare amans timente præstantior.

15. *Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum.* Magnam studio virtutis tribuit mercedem, quod scilicet inspectorem et tutorem habeant Deum.

21. *Custodit Dominus omnia ossa eorum.* Ossa virtutes animi dicit. Ipsa vero sunt justitia, perseverantia, pietas, et, ut dicam, virtus omnis.

22. *Mors peccatorum pessima.* Animæ mortem intelligit, quam excipiet ignis æternus, tenebræ exteriores, vermis nunquam moriturus, felus et stridor dentium. Gehenna quippe et tenebræ eos excipiunt.

PSALMUS David. XXXIV.

Argumentum.

Proposita verba dicuntur ex persona ejus qui Deo confidens ab occultis potestatibus oppugnatur, aut fortasse ex persona chori apostolorum. In ducitur item persona Christi ea enarrantis quæ sibi tempore Passionis a Judæis illata sunt mala. ad patientiæ et perseverantiæ hortamentum iis qui propter Deum impugnantur.

1. *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.* Personæ apostolorum convenit supplicatio.

Daniel Barbarus. Oppugnantes Judæos intelligit, qui, cum in se pacem non habeant, bellum habent et oppugnant Christum, qui est pax nostra. Et ex vero amicos faciens, et impediens actiones quæ in

2. *Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi, etc.* Arma, scutum, frames, ultrices adumbrant potestates, a Domino ad opem justis ferendam immissas.

3. *Dic animæ meæ: Salus tua ego sum.* Id te rogo, inquit, ut animæ meæ dicas te illi adjutorem futurum.

4. *Avertantur retrorsum.* Bene agitur cum iis qui ex virtute ad malitiam transmeant, si convertantur retrorsum.

8. *Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio quam abscondit apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum.* In caput iniquorum laqueus conversus est. Cum enim ad mortem venarentur, ipsi contra capti sunt et morti traditi.

9. *Anima autem mea exultabit in Domino.* Qui laqueum paraverunt, et perniciem omnium nostrum Salvatori Christo moliti sunt, facinoris in ipsum, modis nuper a nobis descriptis, pœnas luent. At

G

anima mea, inquit, omni malo semper libera erit, perpetuo apud Deum fruens gaudio, et delectata super salutari ejus.

ἔγouσα τὸ χαίρειν ἐπὶ Θεῷ, καὶ κατευφραίνεσθαι λίαν ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ.

Daniel Barbarus : *Omnia ossa, id est, omnes homines.*

10, 11. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.* Hinc inducitur Christi persona ad tribunal principum sacerdotum falso delati.

Retribuebant mihi mala pro bonis et sterilitatem animæ meæ. Hoc ait, quia indigni visi sunt illi vocari filii Dei, quod maxime omnium prædicat juxta illud : *Quoties volui congregare filios tuos* ⁷⁸ !

12. *Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio.* Lugebat enim eorum perniciem, ita ut doleret, vehementer angeretur, lacrymaretur, oraret pro peccato eorum.

13. *Et humiliabam in jejunio animam meam.* Ut confirmaret incarnationem, noluit jejunio abstinere. *Et oratio mea in sinu meo convertetur.* Hoc fortasse innuit illos in peccato persistere. Nihil enim, inquit, profuit ipsis precatio mea, quam ex ingenti ignorantia ad me quasi reflecti effecerunt.

14. *Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam.* Quasi fratrem, inquit, et amicum, ita curabam eos beneficio demereri, volens eos ad sanitatem reducere : quapropter illorum causa lugebam.

15. *Et adversum me lætati sunt et convenerunt.* Hæc, inquit, mihi opsonia, quod eorum causam dolerem, retribuerunt. *Congregata sunt super me flagella, et ignoravi.* Nullam enim causam cur me flagellis cæderent comperiebam.

16. *Dissipati sunt, nec compuncti, etc.* In varias scilicet multitudo abiit sententias, ut ait evangelista, aliis bonum, aliis malum esse dicentibus. Hisque tamen gestis nequaquam compuncti sunt, neque intellexerunt contra quem talia admitterent. Hoc autem non accusando profert, sed exoptans auxilium dari sibi. Quando, inquit, apparebis et injuria affectum ulcisceris ?

17. *Restitui animam meam a malignitate eorum.* Quæcumque patitur aut loquitur, id pro nostra salute admittit. Quia descendit ipse scilicet Christus et pro nobis est incarnatus. *A leonibus unicam meam.* Leonem vocat aut malas et adversarias potestates, quæ tantum non rugiebant in Christum, : ut fortasse Judæorum magistratus ; ita enim memorat eos per vocem Jeremiæ : *Facta est hæreditas mea quasi leo in silva, quamobrem odio habui illam* ⁷⁹. Unicam autem appellat animam suam, ponendo *unicam pro dilectam.* Solet enim ingens amor unigenitorum esse.

⁷⁸ Matth. xxiii, 37. ⁷⁹ Jerem. xii, 8.

εισπραχθήσονται δίκας, κατὰ γε τοὺς ἀρετίαις ἡμῶν εἰρημένους τρόπους· ἡ δὲ γε ἐμὴ ψυχὴ, φησὶν, ἔξω παντὸς ἔσται δεινοῦ διηνεκέας· ἔγουν ἀκατάλακτον

Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτωρ με. Ἐντεῦθεν εἰσάγεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον παρὰ τῇ κρίσει τῶν ἀρχιερέων συκοφαντουμένου.

Ἀνταπεθιδούσαν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν καὶ ἀπεκρίαν τῇ ψυχῇ μου. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ ἀναξίους αὐτοὺς ἐφθῆναι τοῦ κληθῆναι τέκνα Θεοῦ· ὅπερ μάλιστα ἐγνώριζεν αὐτὸς κατὰ τὸ, *Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάγειν τὰ τέκνα σου* !

Ἐγὼ δὲ, ἐν τῷ αὐτοῦς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύμην σάκκον. Ἐπέμβει γὰρ αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν, ὡς καὶ λυπεῖσθαι, καὶ ἀδημονεῖν, καὶ θακρῦειν, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Καὶ ἐταπεινῶν ἐν νηστεία τὴν ψυχὴν μου. Βεβαιῶν τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ νηστείας οὐκ ἀπέσχετο. *Καὶ ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφῆσεται.* Τοῦτο σηματικὸν εἶη τοῦ ἐναπομείναι ἐκείνου τῇ ἁμαρτίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ὠφελήθησαν, φησὶ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀγνοίας, τὴν προσευχὴν ὡς περ ἐπαυκάμψαι ποιήσαντες.

Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῶν ἡμέτερον, οὕτως ἐνηρέστον. Ὡς περ ἀδελφῶν, φησὶ, καὶ φίλον, οὕτως ἐσπούδαζον εὐεργετεῖν αὐτοὺς, βουλόμενος θεορπαυεῖν· διὸ καὶ ἐπέμβουν ὑπὲρ αὐτῶν.

Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφρανθήσασιν, καὶ συνήχθησαν. Ταῦτά μοι, φησὶ, τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ὀδύνης ἀπεδίδουν τὰ ὀφόνια. *Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγγων.* Μαστιζόντές με, φησὶ, οὐκ ἐγίνωσκον οὐδὲ εὑρισκον αἰτίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ.

Δισχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν. Ἐμερῖσθη γὰρ τὸ πλῆθος, ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς φησὶ, τῶν μὲν ἀγαθῶν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ πονηρῶν. Καὶ τούτων γινομένων, φησὶν, οὐ κατενύγησαν, οὐδὲ συνήκαν κατὰ τίνος αἱ πράξεις. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐγκαλῶν εἶπεν, ἀλλὰ ποθῶν τὴν βοήθειαν. Πότε, φησὶν, ἐπιφαίνῃ καὶ ἐπαμυνεῖς ἀδικουμένῳ ;

Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν. Πάντα ὅσα πάσχει ἡ λέγει, ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ποιεῖ, διὰ τὸ κατελθεῖν αὐτὸν, ἔγουν τὸν Χριστὸν, καὶ σαρκωθῆναι ἐξ ἡμῶν. *Ἀπὸ λέοντων τὴν μορογενῆ μου.* Λεοντὰς φησὶ ἡ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις, αἱ μόνον οὐχὶ κατεβρυχῆσαντο τοῦ Χριστοῦ, ἡ τάχα που καὶ αὐτοὺς τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς. Οὕτω γὰρ αὐτῶν διαμνημονεύει λέγων διὰ φωνῆς Ἱερεμίας· Ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ὡς λέων ἐν ὄρυμφ· διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. Μορογενῆ μὲν τὴν ταυτοῦ ψυχὴν ὀνομάζει, τὸ μορογενές τιθεὶς ἀντὶ τοῦ ἡραπιημένην. Ἄει γὰρ πῶς ἐστὶν ἐν ἀγάπῃ πλείστη τὸ μονογενὲς ἐν τέκνοις.

Οι μισούντες με δωρεὰν καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοίς· Ἄντι τοῦ, συντιθέντες δόλους.

Ἵτι ἐμοὶ μὲν εἰρηρικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐκ ὀργῆν δόλους διαλογίζοντο. Τὸ, Διδάσκαις ἀγαθὸ καὶ, Ἵτι οἰδαμεν ἔτι τὴν ἀλήθειαν διδάσκεις, καὶ ἔτι οὐ λαμβάνεις πρόσωπον ἀνθρώπου.

Καὶ ἐκλάτυναν ἐκ ἐμέ τὸ στόμα αἰτῶν. Τὰς βλασφημίας τὰς ἐπὶ τῷ σταυρῷ γινόμενας φησὶν. Εἶπον· Εὗγε, εὗγε, εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. Ὡς καὶ εὐχὴν αὐτοῖς τοῦ πέρματος ἐκθεστικῶς, τὸ κριμασθῆναι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι καὶ οἱ ἐπαγγαλλόμενοι τῇ θλίψει τοῦ δικαίου.

Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης, Κύριε, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ. Ἄνθρωπος γενόμενος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶνα· Θεὸς, αἰτεῖ ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀδικίας γενόμενης ὑπὸ τῶν δαιμόνων δικαστῆν γενόμενον τὸν Πατέρα, αἰτεῖ ἀποκοπήσαι τῶν ὑπερηφάνων τὴν ὑβρίν. Οὕτω γὰρ οἱ μὲν εἰς αἰσχύνην ἀποστραφήσονται, φησὶν, οἱ δὲ ἀγαλλιάσονται, τὰς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἀνατιθέντες εὐχαριστίας.

Εἰς τέλος τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαυΐδ.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΕ΄.

Υπόθεσις.

Κατηγορίαν περιέχει ὁ παρὼν ψαλμὸς τῆς ὑπερηφάνιας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῆς κακίας λέγειν· καὶ μὴν καὶ ὑμολογίαν τῶν δικαίων κριμάτων, δι' ὧν ἐποίησε τὴν ὑπ' οὐρανῶν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Πατέρα ὑπὲρ ὧν ἐσηργέτησε διὰ Ἰησοῦ· ἐφ' ἧπαι δὲ τοῦτοις εὐχὴν ἀσφαλίζομένην τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς ὑπερηφάνιαν.

Φησὶν ὁ παρὰνομος (10) τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ. Οἶεται, φησὶν, ὁ κακίᾳ συντετραμμένος μηδὲνα θεωρεῖν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κεκρυμμένα βουλεύματα. Τὸ γὰρ, φησὶν, ἄντι τοῦ, ἠρξεται ἡ ὑπολαμβάνει, τῆς δεικνύει. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης ἀναληγσίας τὸ μὴ δεδιέναι τὸν πάντα ἐφορῶντα δεσπότην. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἄπαξ προθέμενος, φησὶ, τοῦ παρανομεῖν, ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν τοῦ Θεοῦ τίθεται φόβον. Τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ.

Ἵτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐκὼν δὲ ταύτην ἔχει τὴν ἀγνοίαν, οὐ βουλόμενος λογιστεῦσαι τὰ πεπραγμένα, καὶ μισῆσαι τὰ κακῶς πεπραγμένα. Τοῦ εἰσεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι. Οὐδὲ τοῦτο, φησὶ, λογίζεται, ἔτι ὁ Θεὸς εὐρίσκει τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ, καὶ εὐρὼν αὐτήν, μισεῖ καὶ αὐτὴν καὶ αὐτόν.

Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος. Ἀνομίαν μὲν, δι' ἧς ἐπήγαγον ὑβρεῖς Χριστοῦ· δόλον δὲ, ἔτι καὶ παγιδεύειν αὐτὸν βουλόμενοι, χρηστοὶς προσέειπεν λόγοις. Οὐκ ἠδουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῆναι. Ἐκὼν, φησὶν, ἑαυτὸν ἔξωσε τοῦ ἐπραγῆσαι.

Ἄνομίαν διαλογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ· παρῆσθη πάσῃ ὀδῷ οὐκ ἀγαθῇ. Τὸ εὐπνῶν αὐτῶν

¹⁰ Luc. xviii, 18. ¹¹ Matth. xii, 16.

(10) Hæc in Ambros. adnotantur. que ad vers. 4 spectant: Τὸ εὐπνῶν αὐτῶν τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιβουλῆς σημαίνει. Significat eorum vigiliantiam in parandis adversus Christum insidiis.

19. Qui oderunt me gratis et annuunt oculis. Quasi diceret: Qui dolos struunt.

20. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in ira dolos cogitabant. Illud scilicet, Magister bone¹⁰; et: Scimus quoniam veritatem doces et non accipis personam hominis¹¹.

21. Et dilataverunt super me os suum. Blasphemia dicta dum in cruce penderet in se conjecta inemorat. Dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri. Ac si optatum haberent exitum, quando is ligno suspensus fuerat. Idipsum autem agunt qui exsultant de calamitate justii.

22. Vidisti, Domine, ne sileas; Domine, ne discedas a me. Homo factum unigenitum Dei Verbum. non amittens esse Deus, rogat injuriæ causa nobis per dæmones illatæ judicem Patrem. Rogat dissipari superborum contumeliam. Ita enim alii in pudorem vertentur, inquit; alii exsultabunt gratias de data salute agentes.

1. In finem servo Domini ipsi David.

PSALMUS XXXV.

Argumentum

Superbiæ Judaici populi accusationem continet hic psalmus, et malitiæ eorum confutationem, atque justa Dei judicia decantat, quod orbem condiderit. Ad hæc etiam gratiarum actionem Patri offert pro beneficiis per Jesum collatis: super his omnibus precationem ad cavendam superbiam.

Dixit injustus ut delinquat in semetipso. Arbitratur, inquit, qui in malitia educatus est, occulta animi ipsius consilia neminem conspiceret. Nam illud, dixit, pro existimat, aut arbitratur, positum. Tantæ porro indolentiæ causa est, quod omnium inspectorem Dominum non reformidet. Non est timor Dei ante oculos ejus. Cum semel, inquit, peccandi propositum admiserit, a conspectu oculorum Dei timorem amovet. Nam timore Domini declinat quilibet a malo.

2. Quoniam dolose egit in conspectu ejus. Libens eam admittit ignorantiam, nolens gesta sua secum reputare, nec prave commissa aversari. Ut inrenitur iniquitas ejus ad odium. Neque illud, inquit, considerat, quod scilicet Deus peccatum ejus deprehendat, atque eo deprehenso et peccatum et peccatorem odio habeat.

3. Verba oris ejus iniquitas et dolus. Iniquitas, propter oblatas Christo contumelias; dolus autem, cum volentes illum irretire, blandis illum sermonibus compellabant. Noluit intelligere ut benageret. Libens, inquit, sese a bono opere cohibuit.

4. Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ. Vigiles et insomnes noctes

eorum qui Christo insidias parabant significat. *Malitia autem non odivit.* Ac si diceret, malitiam non aversus est.

8. *Domine, in caelo misericordia tua.* Declarat ex misericordia ejus caelestia, id est rationabiles potestates consistere. *Et veritas tua usque ad nubes.*

6. *Justitia tua sicut montes Dei.* Veras, inquit, et firmas esse prophetarum promissiones ostendisti. Nubes enim sunt prophetae: veras autem eas ostendisti, tantam exhibens vim justitiae, ut montibus Dei comparari possit. *Judicia tua abyssus multa.* Cum tanta veritas atque justitia insit tibi, ignoro quae causa sit quod tandiu toleres. Nam judicia tua inaspectabilem abyssi profunditatem imitantur. Nam sicut ejus profunditas ab hominibus percipi

nequit, ita judiciorum tuorum cogitatio extra caput hominis est.

7. *Homines et jumenta salvabis, Domine.* Postquam de duobus populis haec Apostolus dixisset⁶¹: *Conclusit Dominus omnes in incredulitate, ut omnes salvos faceret*, subjunxit: *Quam incomprehensibilia sunt judicia tua!* Simile hic habetur: nam duorum populorum, qui etiam per homines et jumenta significabantur, salutem enarraturus: hominum scilicet Israelitarum qui instituti in lege sunt, et praestantiora cogitant: jumentorum autem, gentium nempe, utpote irrationabiliorum; Judaei enim mysterium per leges et prophetas edocti exciderunt, gentes vero quae nunquam illud audierant assumptae sunt; hac de causa antea dixit: *Judicia tua abyssus multa.* Rursus homines dicit eos qui rationabilem dignitatem servarunt; jumenta vero, eos qui versus terram deorsum inclinantur, et terrenis pascantur cogitatis. Non solum itaque justos, sed etiam peccatores ad salutem vocavit.

8. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.* Id est, te protectorem adiutoremque evangelici verbi obtinebunt.

9, 10. *Inebriantur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos, etc.* Torrens voluptatis Christus est, juxta quod dictum est⁶²: *Declinabo super eos quasi torrens inundans gloriam gentium.* Est autem et fons vitae et lumen de lumine.

12. *Non veniat mihi pes superbiae.* Rogat nulla moveri se passione. *Et manus peccatoris non moveat me.* Neque me, inquit, pravum facinus prope te stantem dimoveat.

1. PSALMUS ipsi David. XXXVI.

Argumentum.

Doctrinam hic psalmus complectitur, abstinenciam a malis, bonorumque studium novo populo praedicans: utroque ad suadendum usus, spe scilicet praemiorum bonos spectantium, et supplicio malis reservato.

2. *Noli aemulari in malignantibus, neque zelare-*

⁶¹ Rom. xi, 31-33. ⁶² Isa. Lxvi, 12.

της εις Χριστον επιβουλης σημαίνει. *Κακια δε οι προσωχθησεν.* Αντι του, την κακιαν ουκ εμίστησε.

Κυριε, εν τω ουρανω το ελεος σου. Δεικνυσιν ως τω αυτου ελεε: και τα ουρανια συνεστηκε, τουτ εστιν αι λογικαι δυναμεις. *Και η αληθεια σου ως των νεφελων.*

Η δικαιοσυνη σου ως ορη θεου. Αληθειαι, φησι, και βεβαιαι τας δια των προφητων επαγγελιας εδειξας· νεφελαι γαρ οι προφηται. Εδειξας δε τας αληθειαι, πληθος δικαιοσυνης χορηγησας· τοσοτον, ως βρει παραβALLEσθαι θεου. *Τα κριματα σου αβυσσος πολλη.* Τοσαυτην δε εχων αληθειαν και δικαιοσυνην, τινος ενεκεν μακροθυμεις αγνω· της αβυσσου γαρ αθειωρτον μιμειται σου τα κριματα· καθαπερ γαρ εκεινης ανθρωποις αθειωρτος ο βυθος, οτω; ανεφικτος των σων κριματων κατανοησις.

Ανθρωπους και κτηνη σωσεις, Κυριε. Περι των δυο λαων ειρηκως ο Αποστολος, *Συνεκληισεν ο θεος τους παντας εις απειθειαν, ινα τους παντας σωση*, επηγγηται. *Ως ανεξερευνητα τα κριματα αυτου!* Και ενταυθα ομοιον εστιν· επειδη γαρ εμειλε των δυο λαων την σωτηριαν διεγησασθαι, οι και σημαίνονται δια των ανθρωπων και των κτηνων· ανθρωπων μεν των εξ Ισραηλ ως καταχουμένων εκ του νομου, και νοουντων τα διαφερόντα· κτηνων δε ως αλογωτέρων των εξ εθνων· παιδευθέντες γαρ ει εξ Ιουδαίων το μυστήριον δια νομου και προφητων, εξέπεσον· οι δε ουδέποτε ακηκοότες οι εξ εθνων προσελθηθησεν· τουτου χάριν προείρηκε· *Τα κριματα σου αβυσσος πολλη.* Ανθρωπους λέγει πάλιν, τους την λογικην αξιαν φυλάττοντας· κτηνη δε, τους ει γην κάτω νεύοντας, και τα γήινα βοσκομένους φρονήματα. Ου μόνον ουν δικαίους, αλλά και άμαρτωλους εις σωτηριαν εκάλεσεν.

Οι δε υιοι των ανθρωπων εν σκεπη των περυγων σου ελιπιοσιν. Τουτ εστι, σκεπαστην και βοηθον σε εξουσι του ευαγγελικου λόγου, φησιν.

Μεθυσθησονται απο ιδιότητος οίκου σου, και τον χειμαρρον της τρυφης σου ποτιεις αυτους. Χειμαρρους τρυφης εστιν ο Χριστος κατα το ειρημένον· *Εκκλινω εκ αυτους ως χειμαρρους επικλυζων δόξαν εθνων.* Εστι δε και πηγη ζωης και φως εκ φωτός.

Μη ελθέτω μοι πους ύπερηφανίας. Εξω του τάθους αξιοί γενέσθαι. *Και χειρ άμαρτωλου μη σαλεύσαι με.* Μηδε μετακινησάτω με, φησι, της παρασολ στάσεως πράξις άποπος.

ΨΑΛΜΟΣ τω Δαυιδ. ΛΓ'.

Υπόθεσις.

Διδασκαλιαν περιέχει ο ψαλμός, εισηγουμένος τω νέφ λαω άποχην μεν των πονηρων, επιτρεψουσιν δε των αγαθων· εξ εκατέρων παίδων, εκ τε της τοις αγαθοις ηυτρεπισμένης ελπίδος, εκ τε της τοις πονηροις άποκειμένης κολάσεως.

Μη παραζηλου εν πονηρευομένοις, μηδε ζηλου

τοὺς κοιδοῦντας τὴν ἀνομίαν. Παραίνει φεύγειν τὴν A
πονηρίαν, ὡς ἐκπτωσιν εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ ταύτης
ὑπογράφων τὸ τέλος.

Καὶ κατασκηνῶ τὴν γῆν, καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ
τῷ πλοῦτι αὐτῆς. Γῆν λέγει τὴν θεόπνευστον Γρα-
φήν, ἐν ἧ ὁ πλοῦτος τῶν ἁγίων, τούτέστιν αἱ ἐπαγ-
γελῖαι. Παραίνει διαπαντὸς τῶν θείων προσχέσθαι
λογίων, ἔρωτι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένων τοῖς ἁγίοις
ἀγαθῶν.

Ἄποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, καὶ
ἐλατῶσον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσῃ. Ἐστῆ, φησί,
φανερῶς τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ βαδίζων ὁδόν.

Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου. Δι-
λον γάρ ἐστιν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὡς αὐτὸς ὁ
Κύριος εἶρηκεν, ὅτι οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ
ἥλιος. Φῶς δὲ δικαιοσύνης γινώσκῃ· ἐπειδὴ καὶ ἡ δι-
καισύνη κανὼν ἐστὶν ἀρετῶν. Καὶ τὸ κρίμά σου ὡς
μσημβρίαν. Ἄντι τοῦ· Κρίνει σε ἄξιον ὄντα φωτὸς.

Καὶ αὐτὸς ποιήσῃ. Ὅταν ἐπ' αὐτῷ, φησὶν, ἐλ-
πίσης, τότε καὶ αὐτὸς ποιήσῃ. Τί δὲ ποιήσῃ δια-
δείκνυσιν ἐπινεγκῶν· Ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιο-
σύνην σου, καὶ τὸ κρίμά σου ὡς μσημβρίαν.
Τότε δὲ ἐξοίσει, φησὶν, ἀντι τοῦ ἐμφανῆ καταστήσει,
καὶ ὅσον περιόπον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἐὼν τῆς
εὐζωίας τὸ κάλλος. Ἔσται γὰρ ἅπασιν ἐναργῆς ἡ
δικαιοσύνη σου δίκην φωτὸς ἀναλάμπουσα, φωτὸς
μσημβρινοῦ. Μσημβρία γε μὴν ὀνομάζεται τῆς ἡμέ-
ρας αὐτὸ τὸ μεσαίτατον. Οὐ μόνον, φησὶ, δίκαιοι τὸν
ἐφομολογούμενον, καὶ κρίμα αὐτῷ προσφέρει χρηστό-
τητα, ἀλλὰ καὶ εἰς φῶς αὐτοῦ προσφέρει τὴν δικαιο-
σύνην τούτεστι γωριζεῖ πᾶσιν, ὅτιπερ αὐτὸν ἐδι-
καίωσεν. Οἶος ἦν ὁ ληστής, οὗ τὸ κρίμα ἐν μσημ-
βρία κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας σταυρούμενος ὁ Ἰη-
σοῦς ἐξήγαγε, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δικαιοσύνην εἰς φῶς,
τούτεστιν εἰς πάντων γινώσκιν ἤνεγκεν. Ἢ γὰρ ἐπ'
αὐτῷ φωνῆ, Ἄμην, ἀμην λέγω σοι, σήμερον μετ'
ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ, εἰς φανερὸν τῇ οἰκου-
μένῃ, μᾶλλον δὲ φῶς τῇ οἰκουμένῃ γεγέννηται, προ-
τροπῇ πᾶσι τοῖς ἐν μετανοίᾳ τυγχάνουσιν. Οὐκ ἔσται,
φησὶ, κκαλυμμένον τὸ τῆς δικαιοσύνης λαμπρὸν,
ὥσπερ νῦν, ἀλλ' ἐπιφανὲς ὥσπερ ἥλιος ἐν μσημβρία,
ὥσπερ ὁ Κύριος φησὶ· Τότε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν
ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν.

Ἰποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἰκέτευσον αὐτὸν. Αὐ-
τὸς μὲν, φησὶ, ἄξιον ὄντα (α) φωτὸς ἀποδείξει ἐν τῷ
μέλλοντι αἰῶνι· σὺ δὲ ἐνταῦθα ὑποτάγηθι. Μὴ πα-
ραζήλου ἐν τῷ κατευδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ.
Μὴ μιμήσῃ, φησὶν, εὐδαιμονίαν ἐκ παρανομίας
εὐχροτουμένην.

[Μὴ θαύμαζε ἀνθρωπῶν παράνομον κατευθυνόμε-
νον, μηδὲ μιμήσῃ εὐδαιμονίαν ἐκ παρανομίας εὐχρο-
τουμένην, μηδὲ πράττειν ἐρεθίζου τὰ ὅμοια· ἀλλ' εἰ
καὶ κατὰ ῥοῦν αὐτῷ φέρεται πάντα, μὴ δάκνου μη-
δὲ δυσφῶρει, ὅτι μὴ διδάσκει δίκην οἱ πονηροί, ἀλλ' ἐν
εὐθηνείᾳ διέγουσιν, ὡς μὴ τινος τὴν τίσιν εὐθύ-
νοτος.

Κρείσσον ἄλλῳ τῷ δικαίῳ· ἀντι τοῦ, μετίζον

⁴¹ Matth. xiii, 45. ⁴² Luc. xxiii, 43. ⁴³ Matth. xiii, 45.

(α) Deest σε. Edit.

ris facientes iniquitatem. Malitiam fugere hortatur :
docens ejus finem esse lapsum ab omni bono.

5. Et inhabita terram, et pasceris in divitiis ejus.
Terram dicit divinitus inspiratam Scripturam, in
qua sitæ sanctorum divitiæ, id est promissiones.
Hortatur autem ut divinis eloquiis semper hærea-
mus, amore ducti honorum quæ in eis pro sanctis
sunt reposita.

5. Revela Domino viam tuam et spera in eo, et
ipse faciet. Palam, inquit, erit te per acceptam et
gratam ipsi viam incedere.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam. Mani-
festum enim est quod in futuro sæculo, ut ipse
Dominus dicit ⁴¹, justii fulgebunt sicut sol. Lumen
autem justitiæ, cognitio; quandoquidem justitia re-
gula virtutum est. Et judicium tuum tanquam me-
ridiem. Id est, Te dignum lucis judicabit esse.

Dan. Barb. : Et ipse faciet. Ubi, inquit, in eo spe-
raveris, tunc ipse faciet. Sed quid faciet ostendit
inferens : Et educet quasi lumen justitiam tuam et
judicium tuum tanquam meridiem. Tum vero edu-
cet, inquit, pro, manifestum reddet, et quasi con-
spicuum declarabit, non permittens honestæ vitæ
decorem et pulchritudinem latere. Erit enim justitia
tua tanquam lumen omnibus manifesta, meridiana
luce splendidior. Meridies dici dimidium dicitur.
Non modo, inquit, consistentem justificat, et ei cle-
menter adjudicat, verum etiam justitiam ejus in
aperto ponit, hoc est, notum omnibus facit se illum
justificasse. Cujusmodi fuit latro, cujus judicium in
meridie, hoc est medio die, Jesus in cruce pendens
eduxit, unaque ejus justitiam in lucem, hoc est in
omnium cognitionem, produxit. Nam expressa vox
illa, Amen, amen dico tibi, hodie mecum eris in pa-
radiso ⁴², clara mundo, atque adeo lux orbi terrarum
facta est, et omnibus resipiscentibus et poenitentibus
adhortatio quædam fuit. Non enim, ait, claritas
justitiæ ejus occulta erit, ut modo est, sed tanquam
sol in meridie conspicua. Quemadmodum Dominus
ait ⁴³ : Tum justii fulgebunt sicut sol in regno Patris
eorum.

7. Subditus esto Domino et ora eum. Ipse quidem
te luce dignum ostendet in futuro sæculo, tu au-
tem hic subditus esto. Noli æmulari in eo qui pro-
speratur in via sua. Ne æmuleris, ait, felicitatem ini-
quitate comparatam.

[Ne admiratione captus visis homine iniquo pro-
sperare agente, neque æmuleris felicitatem ex injusti-
tia acquisitam, neque stimuleris ad similia agenda :
sed etiamsi omnia ipsi ex voto sponte succedant,
ne doleas neu indigne feras, quasi improbi pœnas
non luant, sed prospere agant, ceu nullo ultionem
et castigationem inferente.

Melius est modicum juste, ac si dicat, melior est

modica Domini misericordia, quam omnes mundi A
divitiar.]

8. *Desine ab ira, et derelinque furorem.* Ne respicias prosperitatem eorum, sed exspectato finem, et videbis perniciem. Ira autem est appetitus vindictæ: viudicta autem mali retributio. *Noli amulari ut maligneris.* Probe nosti quod ii qui ad divinam se spem commiserunt, et frugi vitam delegerunt, cum tranquillitate et pace, et voluptate degunt, firmam obtinentes conscientiae puritatem; qui autem temporaneæ prosperitati fidunt, promptam inveniunt mutationem, et oblivioni penitus tradentur.

10. *Et quæres locum ejus et non invenies.* Simile dicto huic: *Impii autem radicibus peribunt* 97.

Daniel Barbarus. 11. *Mansueti autem hæreditabunt terram.* Terram hæreditabunt qui perniciosum iracundiæ affectum spiraverint. Ira enim et prudentes perdit, siquidem quominus honeste se gerant impediuntur. *Ira enim viri Dei justitiam non operatur* 98. Cæterum ab ira et furore Dei securus est. qui abstinet ab iis quæ iram et furorem concitant.

Et delectabuntur in multitudine pacis. Delectatio justii summa pax est, et est quædam ceu indolentia animi cum vera rerum scientia.

12. *Observabit peccator justum.* Id de diabolo potest opportune accipi, atque hisce consolationem offert iis qui injuria afficiuntur. Exhibet enim peccatorem dolentem ac furentem adversus eos qui tranquillam amplexi sunt vitam; justum vero judicem deridentem ejus gesta: quippe qui mox futuram ejus mortem prospiciat.

13. *Dominus autem irridebit eum.* Irridet, inquit, peccatorum insidias adversus justum; sciens quidem quod diem statuit, in quo huic quidem æternam vitam, illi vero sempiternum supplicium retribuet.

14. *Gladium evaginaverunt peccatores... gladius eorum intret in corda ipsorum.* Ea, inquit, demones mala sunt perpassi, quæ sanctis inferre moliebantur.

18. *Novit Dominus vias immaculatorum.* Id est, approbat et honorat. *Et hæreditas eorum in æternum erit.* Incorruptæ namque et sempiternæ sunt sanctorum mercedes.

19. *Non confundentur in tempore malo.* In persecutionum, inquit, temporibus, deficientibus magistris, ipse Dominus suoque spiritu enutriet eos qui in ipsum crediderint.

[*Non confundentur in tempore malo.* Malum tempus est iræ ac furoris contra impios, quando illi quidem justum Dei judicium experientur; justii autem gloriam, honorem, incorruptionem et vitam æternam consequentur.]

21. *Mutabitur peccator, et non solvet.* Non gratias agit, inquit, peccator, de collatis sibi a Deo beneficiis. *Justus autem miseretur, et tribuit.* Misericordiam retributionis loco solvit, Dominum suum imitatus.

97 Job 14, 7. 98 Jac. 1, 20.

Α ἔστι μικρὸν ἔλεος τοῦ Κυρίου ὑπὲρ πάντα τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου.]

Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλειπε θυμὸν. Μὴ ὄψῃς αὐτῶν τὴν εὐμερίαν, ἀλλὰ πρόσμεινον τὸ τέλος, καὶ ἔβρι τὸν θλαθρον. Ὅργη δὲ ἐστὶν βραχὺς τιμωρίας· τιμωρία δὲ ἐστὶ κακοῦ ἀνταπόδοσις. Μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεῖσθαι. Εὖ ἴσθι, ὅτι οἱ μὲν τῆς θείας ἐλπίδος σφᾶς αὐτοὺς ἀναρτήσαντες, καὶ τὸν ἐπιεικῆ προαιρούμενοι βίον, ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ εἰρήνῃ διατελοῦσι, τρυφῆν ἔχοντες μόνιμον τοῦ συνειδήτως τὴν καθαρότητα· οἱ δὲ τῇ προσκατρυ εὐημερίᾳ θαρβύοντες ταχέϊαν δέξονται τὴν μεταβολὴν, καὶ λήθη παραδοθήσονται παντελεῖ.

Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρήσῃς. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀλλόβριμοι ἀπολοῦνται.

Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ κλήθει εἰρήνης. Τρυφή δικαίου, πλήθος εἰρήνης ἐστὶν· ἀπάθεια δὲ ψυχῆς, μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς.

Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου ληφθῆναι πρόσφορον, καὶ διὰ τούτων παραψυχὴν τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρει. Δείκνυται γὰρ τὸν μὲν παράνομον λυπῶντα καὶ μεμνηότα κατὰ τῶν ἀπράγμονα βίον ἀσπαζομένου, τὸν δὲ δίκαιον κριτὴν καταγελῶντα τῆς ἐγχειρήσεως, ὅτε δὴ τὴν ταχέϊαν αὐτοῦ τελευτὴν προορῶντα.

Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν. Διαγελάσῃ, φησὶ, τὰς κατὰ τοῦ δικαίου ἐπιβουλὰς τοῦ ἁμαρτωλοῦ· εἰδώς, ὡς ἔσθησεν ἡμέραν καθ' ἣν τῷ μὲν ἀποδώσει τὴν αἰώνιον ζωὴν, τῷ δὲ τὴν αἰώνιον κλάσιν.

Ῥομφαλαὶ ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐρέτευσεν τὸξον αὐτῶν. . . ἡ ρομφαλα αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς καρδίας αὐτῶν. Ταῦτα, φησὶ, πεπόνθασιν οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἃ ποιήσιν τοῖς ἁγίοις ἐπιβούλευσαν.

Γινώσκεις Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων. Ἄντι τοῦ, ἀποδέχεται καὶ τιμᾶ. Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσται. Ἄφθαρτοι γὰρ καὶ αἰώνιοι τῶν ἁγίων αἱ ἀνταποδόσεις.

Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ. Ἐν τοῖς τῶν διωγμῶν, φησὶ, καιροῖς, ἐκλειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι θρᾶψει τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

[Ὁὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ. Καιρὸς πονηρὸς ὁ τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὀργῆς, ἐν ᾧ οἱ μὲν τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ παιραθήσονται· εἰ δὲ δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἀπολήψονται.]

Δασιέζεται ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει. Οὐκ ἀντιδίδωσι, φησὶν, ὁ ἁμαρτωλὸς εὐχαριστίαν ὑπὲρ ὧν εὐεργετῆται παρὰ Θεοῦ. Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτιρεῖ, καὶ δίδωσιν. Ἀντιδίδωσι, φησὶν, οἰκτιροῦς, τὴν ἑαυτοῦ δεσπότην μιμούμενος.

Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι ἡγῆρ. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον πρὸς Ἀβραάμ· Τοὺς εὐλογοῦντάς σε εὐλογήσω, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι.

Παρὰ Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται. Ἀποδέχεται, φησὶν, ἦν ποιῆται κατὰ τὸν βίον πρακτικὴν πορείαν.

Ὅταν πέση οὐ καταβραχθήσεται. Εἰ καὶ, φησὶν, συμβῆ ἄλιγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον, οὐκ ἀδικηθήσεται ἔχων ἀντιστηρίζοντα τὸν Θεόν.

Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους. Τοὺς νοητοῦς φησὶν, οἵτινές εἰσιν οἱ θεοὶ λόγοι.

Καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Καὶ κληρονομήσεις, φησὶν, τὰς αἰωνίους σκηνάς.

Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν. Πολλαχοῦ τῆς δεδομένης γῆς τοὺς πράξεις ἐμνημόνευσε, προτρεπόμενος εἰς ἐπιθυμίαν αὐτῆς.

Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν. Προσῆκει, φησὶν, καὶ ἐν τῇ γλώττῃ, καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ τὰ θεῖα λόγια περιφέρειν, καὶ τὴν τοῦτων μελέτην ποιεῖσθαι διηλεκτικῶς· οὕτως γὰρ τὸ πρακτικὸν μαθημάτων ὁ τῆς ἀρετῆς ἐραστῆς, ἀτρεμῆς μενεῖ καὶ ἀσάλευτος, τῶν καταβάλλειν ἐπιχειρούντων περιγεγόμενος. Ταῦτα καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ ἔφη· Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρίσιν. Δικαιοκρασίαν οὐ τὴν δικαστικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀπλανοῦς καὶ ὑγιοῦς κριτηρίου.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαθήματα αὐτοῦ. Κατανοεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον. Ὁ δὲ Κύριος. Διαφόρως τὰ αὐτὰ λέγει, τῇ πλείονι μελέτῃ μονιμωτέραν κατασκευάζων τὴν μνήμην. Λέγει δὲ· Οὐ περιόψεται τὸν δίκαιον ὁ Δεσπότης ἐπιβουλεύμενον ὑπὸ τῶν πονηρῶν, οὐδὲ συμψηφιεῖται αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσιν· ὁλλ' ὑπερπηθῆσαι παρασκευάσει τὰ δικτυα. Ταύτης ἀπήλαυσε Ἀβραάμ τῆς προνοίας, δις ἀρπαγείσης τῆς Σάρρας· ταύτης ὁ Ἰσαὰκ, αὐτὸ τοῦτο παθὼν· ταύτης ὁ Ἰακώβ, ὑπὸ ἀδελφοῦ καὶ κηδεστοῦ φθονοῦμενος· ταύτης ὁ Ἰωσήφ, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθείς. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν ἅπαντα; ῥάδιον γὰρ τοῖς φιλομαθεῖσι καὶ τὰ πάλαι συλλέξει, καὶ θεωρήσει τὰ νέα.

Οὐδὲ μὴ καταδικάσεται αὐτὸν δευρ κληθήσεται αὐτὸν. Ἄντι τοῦ, ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτόν.

Ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἀμαρτωλοῦς ὄψει. Ἐκποπομένους, φησὶν, τοὺς ἀμαρτωλοὺς θεάσῃ.

Ἐίδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐκαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Κατὰ τὸ εἰρημένον· Σκιά ὁ βίος ἡμῶν.

Καὶ παρήλαον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν. Θεασάμενος, φησὶν, ἀνδρας πονηροῦς εὐημεροῦντας, ἐνενόουν πῶς τοῦτου ἐπέτυχον· εἶτα τοιαῦτα ἔνοιῶν καὶ δεύτερα βουλευόμενος, θεωρήσει αὐτοὺς οὐκ ἴσχυσα· ἀλλ' οὐδὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἕστάναι ἐδόκουν, οὐκ ἔδυνάμην εἶρεῖν.

Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἔστιν

22. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram Si mille huic illud ad Abraham dictum : *Benedicente te benedicam, et maledicentes te maledicam* 90.

23. *Apud Dominum gressus hominis dirigentur* Recipit, ait, mercedem operum, quæ hanc agendo vitam eddidit.

24. *Cum ceciderit non collidetur.* Etiamsi, inquit, contigerit aliquantum labi justum, nihil hinc illi mali eveniet, cum Deum habeat se confirmantem.

25. *Nec semen ejus quærens panes.* Spirituales scilicet, qui sunt divini sermones.

27. *Et inhabita in sæculum sæculi.* Et hæreditate, inquit, accipies æterna tabernacula.

29. *Justi autem hæreditabunt terram.* Plerumque datam mansuetis terram memoravit, ad ejus concupiscentiam cohortatus.

30. *Os justii meditabitur sapientiam.* Convenit, inquit, sive lingua, sive mente divina eloquia circumferre, in eorumque meditatione assidue versari. Ita enim cum quid agendum sit edidicerit qui virtutis amans est, intrepidus immotusque manebit adversus eos qui dejicere ipsum voluerint. Hæc etiam dixit psalmo primo : *Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte* 91, etc. *Et lingua ejus loquetur judicium.* Judicium justum, non forense, sed quod in illo sano et nunquam errante tribunali fertur.

31, 32. *Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus. Considerat peccator justum.* Dominus autem, etc. Variis eadem ipsa modis profert, majori illa cura et meditatione stabiliorem parans rei memoriam. Ait autem : Non negliget justum Dominus improborum insidiis appetitum, neque una calculum feret cum eis talia molientibus : sed curabit ut retia ille transilias. Hujusmodi providentia fruebatur Abraham, Sara bis rapta : eadem Isaac, qui idipsum passus est : eadem Jacob, fratre et socero invidentibus : eadem Joseph livore et calumnia impugnatus. Ecquid opus omnia recensere ? facile namque est studioso cuique et vetera colligere, et nova animadvertere.

33. *Nec damnabit eum cum judicabitur illi.* Id est, quando sententia de illo feretur.

34. *Cum perierint peccatores videbis.* Accisos, inquit, videbis peccatores.

35. *Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani,* etc. Juxta illud dictum : *Umbra est vita nostra* 91.

36. *Et transivi, et ecce non erat.* Ubi vidi, inquit, homines improbos prospere agentes, necum reputabam qua ratione id boni consecuti essent. Deinde vero hæc cogitans et alia necum revolvens, eos denuo videre non potui : imo neque locum in quo consistere videbantur reperire facultas fuit.

37. *Custodi innocentiam, et vide æquitatem, quo-*

90 Gen. xii, 3. 91 Psal. i, 2. 91 Joh viii, 9.

niam sunt reliquæ homini pacificæ. Et supplicium, inquit, improborum, et reliquæ, id est hæreditas proborum, tibi suadeant ut simplicitatem et innocentiam secteris.

1. *PSALMUS ipsi David in rememorationem de Sabbato. XXXVII.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum assiduam memorans calamitatem, quam propter peccatum sustinuit, et Deum per sese rogat, sibi sabbatismos, seu calamitatum finem concedi.

2. *Dominæ, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.* [Dæmones, qui supplicii inferendis deputantur, et ultrices potestates, Dei ira et furor vocantur. Supplicat itaque ne a malignis virtutibus arguatur, neque per immissionem angelorum malorum, sed per salutaria verba corripatur.] Corripit nos Dominus, cum nos ad virtutis recordationem deducit. Sanctus autem non redargutionem aut correctionem repudiat: sed eam quæ cum ira et furore conjuncta sit.

3. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.* Sagittas vocat ultrices potestates. *Et confirmasti super me manum tuam.* Tetigit me, inquit, manus tua, peccati causa corripiens.

4. *Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ.* Ira tua ingruente mihi, labefactata est caro mea. *Et non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.* Debilitata, inquit, est virtus animæ meæ, eausa autem infirmitatis peccatum est.

5. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.* Fregit, inquit, me gravis peccati moles. *Cruciat me permolestus putridorum fœtor vulnorum,* quæ amissa prudentia, et insipientiæ subæctus in me excepi. Cujus rei causa omni privatus delectatione angor et assidue crucior animo, neque ullam declinandæ tristitiæ viam invenio. *Sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Gravitationem dicit conscientiæ motum vehementer ad desperationem tendentis.

6. *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ.* Peccatum omne, turpe et putidum est: nisi enim in insipientiam anima decidat, peccatum admittere nunquam tolerarit. Inde naturam peccati novimus. Quænam illa est? Nihil certe peccatum est nisi insipientiæ nostræ fetus.

7. *Tota die contristatus ingrediebar.* Id dicatur iis qui multum rident et lætantur.

[*Miser factus sum, etc.* Gravitationem conscientiæ indicat, quæ quasi in desperationem impellit.

8. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus.* Quoniam, inquit, videbam inimicos mihi illudentes: intelligibiles autem inimicos significat.]

9. *Afflictus sum et humiliatus sum nimis.* Ex hujusmodi, inquit, concupiscentia, id sum consecu-

Α ἔγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηρικό. Καὶ ἡ τιμωρία, φησί, τῶν πονηρῶν, καὶ τὸ ἐγκατάλειμμα, ἦτοι ἡ κληρονομία τῶν ἀγαθῶν, παρασκευάζετω σε ἐπιτηδεύειν ἀπλότητα.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυιδ εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου. ΛΖ'.

Ἰπὶθεσις

Τούτων ᾄδει τὸν ψαλμὸν, ἀναμνηστικῶν αὐτῶν τῆς συνεχοῦσης ταλαιπωρίας, ἧς ὑπέμεινε διὰ τὴν ἀμαρτίαν. Ἄξιός ἐστι δὲ αὐτοῦ τὸν θεὸν, σαββατισμοῦ αὐτῷ δοῦναι, ἦτοι ἀνάπαυσιν τῶν συμφορῶν.

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ἐργῇ σου παιδεύῃς με. [Οἱ ταῖς κολάσεις διακονοῦμενοι δαίμονες, καὶ αἱ τιμωρητικαὶ δυνάμεις, τοῦ θεοῦ ὄργη καὶ θυμὸς λέγονται. Ἰκετεύει οὖν μὴ διὰ πονηρῶν δυνάμεων ἐλεγχθῆναι, μηδὲ δι' ἀποστολῆς ἀγγέλων σκυθρωπῶν παιδευθῆναι, ἀλλὰ διὰ λόγων σωτηρίων.] Παιδεύει ἡμᾶς ὁ Κύριος, εἰς ἀνάμνησιν ἁγῶν τῆς ἀρετῆς. Ὁ δὲ ἅγιος οὐ τὸν ἐλεγχον ἢ τὴν παιδείαν παρορτεῖται, ἀλλὰ τὴν μετ' ὄργης καὶ θυμοῦ.

Ὅτι τὰ βέλη σου ἐκπαύησάν μοι. Βέλη τὰς τιμωρητικὰς δυνάμεις φησί. Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου. Καθίστατό μου, φησὶν, ἡ χεὶρ σου, ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας παιδεύουσα.

Οὐκ ἔστιν ἰσως ἐν τῇ σερκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἐργῆς σου. Λελώθημαι τὴν σάρκα, ἐπινηγμένους μοι τῆς ὄργης. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου. Ἐξησθένησε, φησὶν, ἡ δύναμις τῆς ἐμῆς ψυχῆς· ἢ δὲ αἰτία τῆς ἀσθενείας, ἡ ἀμαρτία.

Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερήρασαν τὴν κεφαλὴν μου. Κατέκαμψέ με, φησὶν, τὸ βαρὺ τῆς ἀμαρτίας φορτίον. Ἄνιξ δὲ με καὶ τῶν σεσηπότων ἐκείνων· τραυμάτων ἢ δυσοσμίας, ἢ, τὴν φρόνησιν ἀποβαλὼν, καὶ τῇ ἀφροσύνῃ δουλεύσας, εἰσεδεξάμεν. Οὐ δὴ χάριν πάσης θυμηδίας ἐστερημένος, ἀσχέλλω καὶ ἀλύτῳ διηνακῶς, καὶ τῆς σκυθρωπότητος μεταβολὴν οὐχ εὐρίσκω. Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. Βαρύτητα τὴν τῆς συνειδήσεως εἰς ἀπόγνωσιν ὠθησὶν μετ' ἐπιτάσεώς φησὶν.

Προσώλεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μάλωτες μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Πᾶσα γὰρ ἀμαρτία μυσάρ τε καὶ δυσώδης· εἰ μὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέσει ἡ ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομένοι τὴν ἀμαρτίαν. Ἐντεῦθεν τὴν φύσιν τῆς ἀμαρτίας γινώσκωμεν. Ὅποια τίς ἐστι, πλὴν ὅτι ἀπὸ ἀφροσύνης ἡμῖν συμβαίνουσιν αἱ ἀμαρτίαι;

Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. Λεκτέον τοῦτο πρὸς τοὺς γελῶντας πολλὰ καὶ τερπόμενους.

[Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεπ., καὶ τὰ ἐξῆς. Βαρύτητα τῆς συνειδήσεως ὡς εἰς ἀπόγνωσιν ὠθησὶν.

Ὅτι αἱ ψοδαὶ μου ἐπληθήθησαν ἐμπαιγμῶν. Ἐπειδή περ φησὶν, ἐπὶ τὸ καταπαλεῖν μου λοιπὸν τοὺς ἐχθροῦς μου ἐώρων· τοὺς νοητοὺς δὲ λέγει.]

Ἐκαχώθη καὶ ἐταπεινώθη ἕως σφόδρα. Ἐξ ἐκείνης, φησὶ, τῆς ἐπιθυμίας ἐτρύγησα τὸ μύτικον

εις τῆν, καὶ διηνεκῶς ὀλοφύρεσθαι διὰ τὰς πικρὰς τῆς καρδίας ὀδύνας. Τοῦτου χάριν τῆς ἐπιθυμίας μεταβαλὼν τὴν ἐνέργειαν, ὑπουργὸν αὐτὴν κατέστρεψε τοῦ θεοῦ βουλήματος. Τοῦτο γὰρ ἐπέφησεν ὁ Ὁρουόμενος ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. Μαστίζων τὸ συναϊδὸς, τὴν καρδίαν μου στεναγμούς ἀφίναί ἐποιεῖν.

Καὶ ὁ στεναγμὸς μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη. Τῆς μετανοίας, φησίν, ὁ πόθος στήτω ἐνώπιόν σου, ἢ ἔχω ἐπιθυμίαν σωθῆναι βουλόμενος. Καὶ τίς ἡ ἐπιθυμία τοῦ Χριστοῦ; τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιτελέσαι Πάτρυα.

Ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχὺς μου. Τὸ διαλογιστικὸν καρδίαν φησί. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. Τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκλάμπων τὰς τῆς διανοίας αὐτοῦ ἡμασιαν.

Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν. Ἐν τῷ παπληγένει με, φησίν, ἀντιέστησάν μοι. Ταῦτα δὲ λέγει διὰ τὸν Ἀβεσσαλώμην καὶ τὸν Ἀχιτόφελ. Καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν. Οἱ γὰρ συνυπουργοῦντες αὐτῷ ἄγγελοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Τάχα γὰρ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἅγιαι ὑποχωροῦσιν ἐν καιρῷ πειρασμοῦ πρὸς δοκιμὴν τοῦ πειραζομένου, ἢ πρὸς κλάσιν.

Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. Εἰκότως, τῶν ἀγγέλων καταλιπόντων αὐτὸν, σφοδρῆτερον οἱ δαίμονες ἐπετίθεντο. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι, ἐλάλησαν ματαιότητας. Ἐλάλουν, φησίν, πρὸς ἑαυτοῦς, ἐπιβουλήν μοι σκευάζοντες.

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ τὰ ἔζης. Ταῦτα, φησίν, λαλοῦντων αὐτῶν, οὐδὲ ἀκούειν ἐδόνουν, οὐδὲ λαλεῖν τῆς, παύσεως μου διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀφηρημένης.

Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἠλπίσα . . . ὅτι εἶπα ὁ Μήποτε ἐπιχαρώσιν μοι οἱ ἐχθροί μου. Τῶν τοσοῦτων, φησίν, συμβάντων κακῶν, μίαν ἔχω σωτηρίας ἐλπίδα, τὴν ἐκ σοῦ γενησομένην μοι ἐπικουρίαν.

Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμέ μεταλοβήσθησαν. Μέγα, φησίν, δέδωκε φρονεῖν αὐτοῦς κατ' ἐμοῦ ἡ ἁμαρτία σαλεύσασά μου τοὺς πόδας.

Ὅτι ἐγὼ εἰς μύστιγας ἔτοιμος, καὶ ἀληθῶν μου ἐνώπιόν μου ἔστι διαπαρτός. Ἦδέως δέχεσθαι τὴν ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν φησίν.

Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῶ, καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου. Διὰ δὲ τοῦτο κατήγορος ἐμαντεύομαι, καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς ὑμείας ποιήσομαι.

Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι, καὶ κραταίωνται ὑπὲρ ἐμέ. Καίτοι, φησίν, μὴ ἀνεπαίσθητως ἔχων τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μεριμνῶν περὶ αὐτῆς διαπαντός, ὁρῶ τοὺς ἐχθρούς μου κραταιομένους. Ὅτι οἱ ἐχθροί, μετ' ἐν ἄδικον παρ' ἐμοῦ πεπονθότες, διαβάλλοντές μου τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πρὸς αὐτὴν ποιούμενοι τοῦ

lus, ut versus terram inclinatus genitus assidue profundam, ob acerbum animi dolorem. Quamobrem, mutato concupiscentiæ usu, administram eam divinæ voluntatis constitui. Hoc enim adjicit. *Rugiebam a gemitu cordis mei.* Castigans conscientiam meam, id effiebam ut cor in gemitu erumperet.

10. *Et genitus meus a te non est absconditus.* Pœnitentiæ, inquit, desiderium coram te sistatur. Toto desiderio salutem consequi expeto. Ecquod desiderium Christi? Pascha nostri causa consummare ²¹

11. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea.* Cor appellat vim animæ rationalem. *Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.* Lumen oculorum dicit spiritum animi oculis illucescentem.

12. *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt.* Cum plagis affectus essem, inquit, obstitentur mihi. Hæc autem dicit propter Absalom et Achitophel. *Et qui juxta me erant de longe steterunt.* Angeli enim qui auxilia bantur illi, peccati causa dereliquerunt illum. Fortassis et sanctæ virtutes secedunt in tempore tentationis ad tentati probationem et experimentum, aut fortassis ad punitionem.

13. *Et vim faciebant qui quærebant animam meam.* Dereliquentibus ipsum angelis hinc vehementius irruerant dæmones. *Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates.* Mutuo colloquebantur, inquit, parantes insidias mihi.

14. *Ego autem tanquam surdus non audiebam,* etc. Dum hæc, inquit, illi loquerentur, nec audire nec loqui videbar, ablata mihi per peccatum fiducia.

16. *Quoniam in te, Domine, speravi.. quia dixi: Ne quando supergaudeant mihi inimici mei.* Tantis, inquit, accidentibus malis, una superest mihi spes salutis, auxilium scilicet unum mihi affuturum.

17. *Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt.* Peccatum, inquit, meum commovens pedes meos in causa fuit ut altos adversum me spiritus assumerent.

18. *Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.* Libenter se correctionem conversioni suæ accommodatam excipere testificatur.

19. *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.* Propterea et mei accusator sum, et nullam non salutis sollicitudinem geram.

20. *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me.* Etsi, inquit, non sine sensu peccati sim, sed de ipso semper anxius sim, video inimicos meos vires sumpsisse, qui cum nihil injuriæ a me passi sint, peccatum exprobrantes meum, ipsumque ceu occasionem belli contra me gerendi accipien-

²¹ Luc. xii, 15.

tes, me persequebantur, se jure ac merito id agere
jactitantes. Ideoque factus apud illos ceu mortuus
abominabilis : quapropter obsecro te Dominum,
ne discedas a me ; sed properes potius ad auxi-
lium nobis ferendum.

21. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, etc.* Daniel Barbarus : Possunt homines quos naturæ
inopia ad Deum placandum impellit; hæc pro seipsis orare : sed Christus si secum Patrem habet,
salutem hominum tanquam propriam petit, qui et ipse quoque petitionem hanc secundum divinitati
conjunctam humanitatem tanquam suam sibi tribuit. Hoc vero fuit id quod carni compactum, et
affectibus obnoxium fuit, cum alioqui divinitatem
1. *PSALMUS XXXVIII. In finem, ipsi Idithum*
Canticum David.

Argumentum.

Sacer cantor cum esset Idithum et prophetica coro-
natus gratia, canticum refert ad personam ipsius
David, representans illum constituentem peccatum
suum.

2. *Dixi : Custodiam vias meas.* Evidens confirmati
cordis argumentum. *Posui ori meo custodiam, cum*
consisteret peccator adversum me. Astantes autem
ipsi spirituales inimici, peccatum exprobrabant
illi.

3. *Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis.*
Conviciis, ait, impetitus non convicia reddebam, cer-
nens me bonis excidisse. *Et dolor meus renovatus*
est. Pro responsione ad eos qui me conviciis one-
rabant, peccata mihi ipsi revocabam in memoriam.
Memoria autem peccati quasi ignis in corde meo
erat.

4. *Et in meditatione mea exardescet ignis.* Dum
memoriam peccati revocabam, inflammarer igne.

5. *Locutus sum in lingua mea, etc.* Illud, in lingua,
quasi dicas, demissa voce et quasi susurrando, nec
ad multos sermonem proierens. Cæterum sermo
ille interrogatio erat de diebus qui ipsi superessent.
Sciscitabatur autem, scire peroptans num ipsi resi-
duum vitæ tempus foret ad pœnitentiam satis.

6. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos, et sub-*
stantia mea tanquam nihilum ante te. Etiam si, in-
quit, longa adhuc mihi vita superforet, quasi nihil
in conspectu tuo reputabitur. Si namque mille anni
ante oculos tuos tanquam dies una, quid fuerit
tempus hominis unius? Id rursus Symmachus sic
interpretatus est : *Ecce quasi palmas dedisti dies*
meos, et vita mea tanquam nihilum in conspectu
tuo. Tu namque sine initio es et sine fine, nostra
autem vita ceu quibusdam palmis et mensuris men-
sa est. His brevitatem declarat humanæ vitæ.

7. *Verumtamen universa vanitas, omnis homo vi-*
vens. Verumtamen in imagine pertransit homo, sed
et frustra conturbatur. Si autem in imagine, non
in veritate pertransit homo, jure vanitatem præmi-
sit, quando non veram vitam transigimus, sed in
quadam imagine, neque veri boni studio agimur,
quare frustra conturbamur. Vita, inquit, eorum qui
in terra degunt, quippe quæ in sæcularibus versetur
euris, jure vanitas æstimetur. Vel sic : Omnes vitæ

κατ' ἐμοῦ πολέμου, κατεδιωκόν με, δίκαια λέγοντας
ποιεῖν. Τοιγαροῦν καὶ γεγένημαι παρ' αὐτοῖς ὡς νεκρὸς
ἐβδελυγμένος· διδὲ δὴ καὶ δεομαι, σὲ τὸν Κύριον μὴ
ἀποστῆναι ἀπ' ἐμοῦ· σπεῦσαι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν βοή-
θειαν τὴν ἡμετέραν.

21. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, etc.* Daniel Barbarus : Possunt homines quos naturæ
inopia ad Deum placandum impellit; hæc pro seipsis orare : sed Christus si secum Patrem habet,
salutem hominum tanquam propriam petit, qui et ipse quoque petitionem hanc secundum divinitati
conjunctam humanitatem tanquam suam sibi tribuit. Hoc vero fuit id quod carni compactum, et
affectibus obnoxium fuit, cum alioqui divinitatem
secum haberet quæ petitionem illius ratam faceret.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΗ'. Εἰς τὸ τέλος, Ἰδοῦμ ὦδὴ
τῷ Δαυὶδ.
Υπόθεσις.

Ἱεροφάτης ὑπάρχων Ἰδοῦμ, καὶ προφητικῆ χά-
ριτι κατεστημένος, ὦδὴν ἀναβάλλεται, προσωπο-
ποιῶσαν εἰσφέρων αὐτοῦ τοῦ Δαυὶδ ἐξομολογουμένου
ἐπὶ τῆ ἁμαρτίας.

Εἶπα· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου. Ἀποδείξεις σαφῆς
ἰδρυμένης καρδίας. Ἐθέμην τῷ στόματι μου φυ-
λακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον
μου. Παριστάμενοι γὰρ αὐτῷ οἱ νοητοὶ ἔχθροί, ὠνεῖ-
διζον αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐκωφώθη, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ
ἀγαθῶν. Λοιδορούμενος, φησὶν, οὐκ ἀντελοιδόρου,ν,
συνιδῶν τὴν ἐκπτώσιν μου τῶν ἀγαθῶν. Καὶ τὸ ἄλ-
γημὰ μου ἀνεκαυρίσθη. Ἄντι τοῦ λέγειν πρὸς τοὺς
λοιδοροῦντας, τῆς ἁμαρτίας ἀνεμνήσκον ἐμαυτῷ.
Ἡ δὲ μνήμη τῆς ἁμαρτίας οἷα πῦρ περὶ τὴν καρ-
διαν μου ἐγένετο.

Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκαυθήσεται πῦρ. Ἐν
τῷ ἀναμνησθεσθαί με τοῦ ἁμαρτήματος, φησὶν,
ἐκαίωμην πυρὶ.

Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου· Γνώρισόν μοι,
Κύριε, τὸ πέρασ μου. Τὸ, ἐν γλώσσῃ, οἷον ἡρέμα
καὶ ψιθυρίζων, καὶ μὴ εἰς πολλοὺς ἐκφέρων τὸν λό-
γον. Ὁ δὲ λόγος ἐρώτησις ἦν περὶ τῶν λοιπῶν ἡμε-
ρῶν. Ἡρώτα δὲ, μαθεῖν βουλόμενος εἰ ἐξαρκέσει
αὐτῷ εἰς μετάνοιαν ὁ λοιπὸς τῶν ἡμερῶν χρόνος.

Ἴδοὺ καλαιστὰς ἔθου τας ἡμέρας μου· καὶ ἡ
ὕπνοστας μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου. Εἰ καὶ
εἰς μῆκος, φησὶ, παρατείνει μοι ζωὴ, ὡς οὐδὲν ἐν-
ώπιόν σου λογισθήσεται. Εἰ γὰρ χιλία ἔτη ἐν ὀφθαλ-
μοῖς σου ὡς ἡμέρα μία, τί ἂν εἴη χρόνος ἐνὸς ἄν-
θρώπου; Τοῦτο πάλιν ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευ-
σεν· Ἰδοὺ ὡς σπιθαμὰς ἔδωκας τὰς ἡμέρας μου,
καὶ ἡ βίωσις μου ὡς οὐδὲν ἀντικρὺς σου. Σὺ μὲν
γὰρ ἀναρχος καὶ ἀπέραντος· ὁ δὲ ἡμέτερος βίος οἷόν
τισι σπιθαμὰς καὶ παλαισταῖς ἐκμεμέτρηται. Διὰ
τούτου παρεδήλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης
ζωῆς.

Πλὴν τὰ σύμματα ματαιότης, πᾶς ἀνθρώπος
ζῶν. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἀνθρώπος,
πλὴν μάτην ταράσσεται. Εἰ δὲ, φησὶν, ἐν εἰκόνι,
καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ πορεύεται ἀνθρώπος, εἰκότως
ματαιότης προεῖπεν· ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν,
ἀλλ' ἐν εἰκόνι τινὶ· οὐδὲ τὴν σπουδὴν τῶν ὄντων
ἀγαθῶν ποιούμεν· διὸ καὶ μάτην ταραττόμεθα. Ὁ
βίος, φησὶ, τῶν ἐπὶ γῆς, ἅτε περὶ φροντίδας στερε-
ψόμενος κοσμηκὰς, κριθεὶ ἂν ματαιότης. Ἡ οὕτως:

Σύμπαντα τὰ ἔτη τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἀτμίς ἐστίν ἡ ζωὴ σου· ἀντὶ γὰρ ματαιότητος ὁ Σύμμαχος ἀτμίς ἐξέδωκε. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τί τι συνάξει αὐτὰ. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθῆ ζῶμεν ζωὴν ὡν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι· οὐδὲ περὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν· διὰ μάτην ταρασσόμεθα, περὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας στραφόμενοι, συνάγοντες θησαυροὺς, ὧν οὐκ ἴσμεν διαδόχους.

Καὶ νῦν τίς ἡ ἔσπερος μου; οὐχὶ Κύριος; Εὐκρίτως τὴν ἐλπίδα ἐπὶ Κύριον ἔχειν φησὶν, ἅτε καταγωγὴς τῶν ἐν βίῳ περισπασμῶν. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου παρὰ σοὶ ἐστίν. Ἡ προσδοκία, ἦτις ἡ ἔσπερος.

Ὅστις ἀφρονὶ ἐδωκὰς με. Μὴ παραδῶς με, φησὶν, εἰς ὀνειδισμὸν, διὰ τὸ εἰς ἐμὲ εἶναι σε τὸν λαιδωρῶμενον.

Ἐπρωθήτην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, διὰ τὴν ἐποίησάν. Λαιδωρούμενος, φησὶν, εὐκρίτως, εὐδὲς ἀκριβῶς περὶ αὐτῆς, ὅτι σὺ εἶ ὁ τιμωρίας ἦτοι παιδείας χάριν τάξας με εἰς αὐτὸ τοῦτο ὀνειδίξασθαι.

Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγας σου. Τὰς γινόμενας αὐτῶ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας λέγει, οὐ συγχωροῦντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ. (Reg. I sic.) Τὰς γινόμενας αὐτῶ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγει, ὡς συγχωροῦντος αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν παθεῖν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἀπὸ ἐξέλιπον. Παλλάκις ἤδη τὴν κολάζουσιν δυνάμειν χεῖρα τοῦ Θεοῦ λέγεσθαι ἐμνημονεύσαμεν.

Ὅταν αὐτοὺς ἰσχυρῶς μαστίγη, ἐκλείπει ὁ κολαζόμενος, καθὼς τοιοῦτός ἐστιν, ἀσθενῆς δηλονότι καὶ μὴ δυνάμενος ἐφ' ἑαυτὸν ἀντέχειν πρὸς μάστιγας.

[Πλὴν μάτην ταρασσονται. Ὁ ἐν ἀνομίᾳ ζῶν, ὡς καὶ τοιαύτης παιδείας δεηθῆναι.]

Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐκαίδευσας ἄνθρωπον. Ἐλέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐκαίδευσας.

Τῆς δεήσεώς μου ἐνώπιόν σου. Ἀντὶ τοῦ, Εἰσάκουσον, καὶ συγχώρησον τὴν ἁμαρτίαν πρὸς τῆς τελευταίας. [Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Ὅτι πάροικός εἰμι.] Ἄρες μοι, ἵνα ἀναψύξω. Πρὸς τῆς τελευταίας μου, φησὶν, ἁμαρτιῶν πάρασχον ἄρεσιν, ἵνα θαρρῶν εἰς ἔδου πορεύσωμαι. Καὶ οὐκέτι ὑπάρξω οὐχ ὑπάρξω τοιοῦτος ὅσος ἂν καὶ γενοίμην ἐκ τῆς πρὸς σοὶ μοι γενομένης ἀνέσεως. Ἄνεσις δὲ Θεοῦ ἐστὶν ἀπάθεια ψυχῆς μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΑΘ΄.

Υπόθεσις.

Ἀναφέρεται ἡ ψῆχὸς ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τοῦ ἀνακομισθέντος ἐκ λάκκου τλαιπωρίας. Εἶτα μεταξὺ εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον, τοὺς εὐχαριστοῦντας διδάσκων τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· εἶτα πάλιν τῶν πιστευσάντων ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον, ἀξιούντων βουθῆναι τῆς διὰ τὴν ἀπειθειαν ἁμαρτίας, ἅμα δὲ καὶ διεγυμένων αὐτοῖς τὰ συμβεθεκτότα διὰ τὴν ἀπιστίαν κακὰ.

Υπομένω ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέξω μοι. Ὅμοιον τῷ· Ἐν τῇ ἔσπερῳ ὑμῶν τεήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

¹⁰ Luc. xxi, 19.

A nostræ anni vapor sunt in conspectu tuo, nam pro vanitate, vaporem edidit Symmachus. *Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.* Quoniam in hoc mundo non vera vivimus vita, sed quasi in imagine: neque de ijs quæ vere bona sunt curamus, ideo frustra conturbamur, dum in sæcularibus versamur desideriiis, et thesauros colligimus, quorum ignoramus hæredes.

8. *Et nunc quæ est expectatio mea, nonne Dominus?* Jure se spem in Dominum repositam ait habere, utpote qui distractiones hujus vitæ cognoscat. *Et substantia mea apud te est.* Id est expectatio, sive patientia

9. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Ne tradas me, inquit, in opprobrium: eo quod tu in me sis qui opprobriis oneraris.

10. *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Conviciis impetitus, inquit, tacebam, probe gnarus te esse qui me supplicii aut castigationis causa ad ejusmodi opprobria destinasti.

11. *Amove a me plagas tuas.* Inflictas scilicet sibi penas a dæmonibus, a Deo esse dicit, utpote qui concesserit eum peccati causa torqueri. *A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.* Plerumque jam ultricem virtutem manum Dei vocari memoravimus. Qui cum acriter flagellat, deficit qui castigatur, quatenus talis est, scilicet infirmus, qui non diu valeat verbera tolerare.

[12. *Verumtamen vane conturbantur.* Qui vivit in iniquitate, ita ut hujusmodi egeat institutione.]

13. *In increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem.* Cum me, inquit, propter peccatum arguebas, me corripulisti.

14. *Auribus percipe obsecrationem meam.* Quasi dicat: Exaudi et concede mihi peccati veniam antequam moriar. [Id enim significat: *Quoniam advena sum.*] *Remitte mihi ut refrigerer.* Antequam moriar, ait, peccatorum veniam concede, ut cum fiducia in infernum sive in sepulcrum descendam. *Ei amplius non ero.* Scilicet talis qualis essem ex tua mihi collata remissione. Remissio autem Dei est animæ tranquillitas cum vera rerum cognitione.

D

1. *In finem PSALMUS Davidi. XXXIX.*

Argumentum.

Refertur canticum ex persona novi populi de lacu miseræ reducti. Postea inducitur Christi persona, qui eos qui gratiis agendis vacanti œconomiae modum edocet. Deinde credentium ex Israel persona introducitur, rogantium remitti sibi peccatum incredulitatis, atque una enarrantium quæ sibi male ob infidelitatem evenerunt.

2. *Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.* Simile huic: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* ¹⁰.

3. *Et eduxit me de lacu miseriæ.* [Ecquid tibi præbuit? Postquam me exaudivit, ait, Eduxit ex profundo peccati et ex voluptate lutei corporis, sive ex portis mortis et corruptionis ibidem existentis, aut ex occupationibus sæculi.] *Et de luto fecis.* Ex profundo peccatorum quæ luti instar iis detentos conspurcant. Lacus enim miseriæ est malitia et ignorantia. *Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.* Ait apostolus Paulus ⁹¹: *Petra erat Christus.* Didici enim in Deo placita incedere via, id est per opera et rectam doctrinam.

4. *Et inmisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro.* Legem evangelicam: cum enim passionibus vacamus, canimus canticum novum, renovata scilicet nostra domo. *Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.* Prædicatio enim per totum pervasit orbem.

5. *Beatus vir cuius est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Solum esse beatum ait eum qui in Deum spem ascripsit, non autem eum qui mundanis distractus sit curis, quæ et insanias et mendacium sunt.

[*Spes ejus.* Postea in cohortationem aliud adjicit: *Beatus, inquit, revera, qui Deum solum habuit in spem suam, neque respexit ad præsentis vitæ sollicitudines, quæ vanitates sunt, et insanias falsæ, et curæ in vanum admissæ. Insanias autem prudens, est vitæ præsentis status, qua mente capti multis esse videbantur prophetæ, qua de re gloriatur justus et ait: Ego dixi in excessu meo ⁹².]*

6. *Multa fecisti tu, Domine Deus, mirabilia tua.* Quæ fecisti, inquit, œconomix tempore, multa sunt atque mirabilia: quæ aliis quoque renuntiavi. Prædicatio autem totum, inquit, pervasit orbem ut major sit credentium numerus quam qui iniuri possit.

7, 8. *Sacrificium et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, etc.* Hinc ipsius persona Christi Patrem alloquentis inducitur. Quandoquidem ait sacrificium et oblationem noluisti, neque placuerunt tibi holocausta secundum legem oblata; venio postquam corpus accepi quod tu mihi aptasti. Nam Spiritus sanctus et virtus Altissimi obumbravit sanctæ Virgini. Venio autem ut faciam voluntatem tuam. Quæ autem voluntas Patris erat, nisi ea quam ipse Dominus enarravit dicens ⁹³: *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo; sed resuscitem illud in novissimo die?* Illud autem, in capite libri, hanc habet interpretationem. Caput Hebræi totum appellat. Isaias vero incarnationis Unigeniti myste-

⁹¹ I Cor. x, 4. ⁹² Psal. cxv, 11. ⁹³ Joan. vi, 40.

(11) Hic locus citatur nomine Athanasii in Cateua in Epistolas Pauli, cod. Reg. 2246, ad hunc

Kai anêhymê me ek lâkkuu talaiupwrias. [Kai tí σοι παρέσεν; Εἰσακούσας εἶπεν· Ἀνήγαγεν ἐκ βάθους τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐκ τῆς ἡδυπαθείας τοῦ πηλώδους σώματος, ἣ ἐκ τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν, καὶ ἐκείσε φθορᾶς, ἣ ἐκ τοῦ κόσμου περισπασμῶν.] *Kai ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος.* Ἐκ βάθους ἀμαρτίας αἱ ἰλύος δίκην καταπάσσοσι τοὺς ἀλόγους ἐν αὐταῖς. Λάκκος γὰρ τάλαιπωρίας, κακία καὶ ἀγνωσία. *Kai ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου.* Φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι Ἡ πέτρα ἦν ὁ Χριστός· ἔμαθον γὰρ τὴν ἀρίσκουσαν Θεῷ βαδίζειν ὁδὸν, ἥτοι διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ τῶν ὁρθῶν δογμάτων.

Kai ἐπέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἕσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Τὸν νόμον τὸν εὐαγγελικόν· μετὰ γὰρ τὴν ἀπάθειαν ἄδομεν ἄσμα καινὸν ἀνακαινισθέντος τοῦ οἴκου ἡμῶν. *Ὁψόνται πολλοὶ, καὶ φοβηθήσονται καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.* Δεδόθη γὰρ εἰς πάντα κόσμον τὸ κήρυγμα.

Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητα καὶ ματίας ψευδεῖς. Μόνον τὸν τὴν ἐλπίδα ἐπιγραφάμενον εἰς Θεὸν μακάριον φησὶν, οὐ τὸν περισπασθέντα βιωτικαῖς μερίμναις, αἰτινας καὶ μανίας καὶ ψευδῆς εἰσιν.

[*Ἐλπὶς αὐτοῦ.* Εἶτα καὶ εἰς προτροπὴν ἕτερον ἐπιφέρει· *Μακαριστὸς, φησὶ, τῷ ὄντι, ὃς τὸν Θεὸν μόνον ἔσεν ἐλπίδα, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς τὰς περὶ τὸν παρόντα βίον σπουδὰς, ἀ? ματαιότητέας εἰσι, καὶ μανίας ψευδεῖς, καὶ εἰς κενὸν φροντίδας. Μανία δὲ σώφρων ἢ τοῦ παρόντος βίου κατάστασις, δι' ἣν καὶ ἐξεστηχότες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ προφητῆται, ἐφ' ἧ καὶ σεμνυνόμενος καὶ ὁ δίκαιος λέγει· Εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου.]*

Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου. Ἄ πέπραχας, φησὶν, ἐν τῷ τῆς οἰκονομίας καιρῷ, πολλὰ ἐστὶ καὶ θαυμάσια· ἃ καὶ ἑτέροις ἀπήγγεिला. Ἡ δὲ ἐπαγγελία ὄλην, φησὶ, διέδραμε τὴν ὑπ' οὐρανῶν, ὡς καὶ κρείττονας ἀριθμῷ γενέσθαι τοὺς πιστεύσαντας.

Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρίσω μοι (11). Ἐντεῦθεν εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον πρὸς τὸν Πατέρα λέγον. Ἐπειδὴ, φησὶ, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, εὐτε μὴν ἠυδόκησας ἐν ὀλοκαυτώμασι τοῖς κατὰ τὸν νόμον· ἤ, καὶ σῶμα λαβὼν ὑπὲρ αὐτὸς μοι κατηρίσω. Πνεῦμα γὰρ ἄγιον καὶ Ὑψίστου δύναμις ἐπεσκέασε τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ. Ἦκω δὲ ἵνα τὸ σὸν ποιήσω θέλημα. Ποῖον γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἢ δ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἐξηγήσατο εἰρηκῶς· *Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ;* Τὸ δὲ, ἐν κεφαλίδι βιβλίου, ταύτην ἔχει τὴν ἐρμηνείαν. *Κεφαλίδα οἱ Ἑβραῖοι τὸν τόμον φασίν.* Ἦσαίτας δὲ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον τοῦ

versum Epistolæ ad Hebræos: *Σῶμα δὲ κατηρίσω μοι.*

Μονογενούς διδασκόμενος ἤκουσε· *Λαβὲ τόμον και-
νόν, καὶ γράψον ἐν αὐτῷ γραφίδι ἀνθρώπου.* Συμ-
βαίνει ὡς οὐκ ἐν πλατῖ λιθίναις, ἀλλὰ σαρκίναίς, γρα-
φῆσονται τὰ θεσπίσματα τοῦ καινοῦ νόμου, καθώς
φησι δι' Ἱερεμίου τοῦ προφήτου· *Διδοὺς δὲ ὡς ἄ-
νομος μου εἰς τὴν διάρκειαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρ-
δίας αὐτῶν γράψω αὐτούς,* ἵνα δηλοῖ, ὅτι τοῖς ἐν-
δοτάτοις καὶ νοητοῖς τῆς καρδίας ταμίαις ἡ Ἐκκλη-
σία τὸν καινὸν παραδέξεται νόμον, καὶ τὰς ἐντολὰς
σφόδρα θαλήσῃ.

*Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ με-
γάλῃ.* Ἐκκλησία μεγάλη ἡ κατὰ πᾶν ἔθνος πιστεύ-
ουσα τῷ Σωτῆρι ψυχῇ· ἡ καὶ δεικαίωται αὐτὸν
ἔχουσα τὸν δικαιούντα τὸν ἀσεβῆ. *Τὴν δικαιοσύ-
νην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.* Δικαιο-
σύνην μὲν τὴν δι' αὐτοῦ κεκρυμμένην φησὶ, τὴν
ὑπὲρ νόμον καὶ σκιάν· τὸ δὲ, ἔγνω, ἀντὶ τοῦ, ἰδιο-
ποίητω. *Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
εἶπα.* Οὐ σείγηκα, φησὶ, οὐδὲ συνέσχον ἐν ἑμαυτῷ
τὴν ἀλήθειάν σου. Ἀλήθειαν δὲ φησὶ τὸ εὐαγγελικὸν
κῆρυγμα. Ἀλλ' οὐδὲ ἔκρυψα τὸ σωτήριόν σου, τουτ-
έστι τῆς παρὰ σοῦ δοθείσης σωτηρίας τὴν ὁδόν,
ἥτοι τὴν διὰ τῆς πίστεως χάριν. Συναγωγὴν δὲ πολ-
λὴν, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἐθνῶν συνελεγμέ-
νην Ἐκκλησίαν φησὶν. Ἀποκαλύπτει γὰρ ὁ Χριστὸς
τοὺς περὶ ἑλέους καὶ ἀληθείας λόγους τῆ φύσει τῆ
λογικῆ, καὶ τοὺς περὶ σωτηρίας. Καὶ τοὺς μὲν περὶ
ἀληθείας λόγους εὐρήσει ἐν τῇ θεωρίᾳ, τοὺς δὲ περὶ
σωτηρίας ἐν τῇ πρακτικῇ.

*Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰκτιρισμοὺς
σου ἀπ' ἐμοῦ.* Διδάξαντος τοῦ Χριστοῦ τὸ περὶ τῆς
οἰκονομίας μυστήριον, εἰσκομίζεται τοῦ Ἰσραὴλ τὸ
πρόσωπον τοῦ μείναντος ἐν ἀπειθείᾳ. Ὡς γὰρ ἀπει-
θήσας τῷ ἑλέει τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο παρερω-
μένως, καὶ ἐν παντὶ γεγωνὺς κακῶ, ἀνανήφει πρὸς
μετέγνωσιν, κατοικτεῖρεσθαι παρακαλῶν. Σημαίνε-
ται δὲ ἡ ἐπ' ἐσχάτου καιροῦ γεννησομένη κλήσις αὐ-
τῶν. *Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντός
ἀντιλάθουτό μου.* Ὁμολογοῦμεν, φησὶν, ὅτι αὐτὸς
εἰς ὁ πάλαι πῶζων ἡμᾶς καὶ ἀντιλαμβάνομενος. Καὶ
τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, δαίται
πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας διὰ τὰς παντοδαπὰς
τῶν ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν
τοῖς ἐξῆς μνήμην ποιῆσαι.

Ὅτι περιέσχον με κατὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. **D**
Τὰ μετὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν εἰς Χριστὸν συμβεβηκότα
αὐτοῖς διηγείται κακά. *Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς
τριχὰς τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἡ καρδία μου ἐγκα-
τέλιπέ με.* Ὁμοιον ὡσεὶ ἔλεγεν· Ἴσος γέγονα τοῖς
ὄχθουσι νοῦν ἢ καρδίαν· γέγονε γὰρ λαὸς μωρὸς,
καὶ οὐχὶ σοφός.

*Ἀποστραφίσθησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ καταισχυν-
θεῖσαν οἱ θέλοντές μοι κακά.* Ἡ τῶν νοητῶν
ἐχθρῶν καταβοῶσιν, ἢ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρι-
σαίων τῶν ἐπιβουλευσάτων τῇ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς
αὐτοῦ, λεγόντων αὐτῶν περὶ Χριστοῦ ποτὲ μὲν·
Ὅχι ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ·
ποτὲ δὲ· *Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτείνει;*

⁷⁷ Isa. viii, 1. ⁷⁸ Jerem. xxxi, 33. ⁷⁹ Matth. xii, 24. ¹ Joan. vii 20.

*rum edoctus, audivit : Accipe tomum novum, et
scribe in ipso stylo hominis* 77. Contingit autem
non in tabulis lapideis, sed carnalibus describi præ-
cepta novæ legis : quemadmodum ait ille per Jere-
miam prophetam 78 : *Dans dabo leges meas in men-
tem ipsorum, et in corde eorum describam eas,* ut
declaret futurum ut Ecclesia in intimis et intelli-
gibilibus cordis receptaculis novam legem recipiat,
et mandata ardentèr diligit.

10. *Annuntiavi justitiam in Ecclesia magna.* Ec-
clesia magna est quælibet anima quæ per omnes
gentes Salvatore credidit, quæ etiã justificatur.
cum habens qui justificat impium. *Justitiam tuam
non abscondi in corde meo.* Justitiam ab ipso præ-
dicatam intelligit, quæ est supra legem et umbram.
Illud autem, *tu scisti,* positum, pro tibi proprium
fecisti. *Veritatem tuam et salutare tuum dixi.* Non
sibi neque retinui in memetipso veritatem tuam.
Veritatem autem ait, evangelicam prædicationem.
Neque salutare tuum abscondi, id est, salutis abs-
te datæ viam, sive gratiam quæ per fidem obtinetur.
Concilium autem multum ait Ecclesiam ex Israelo
et ex gentibus congregatam. Revelat quippe Domi-
nus naturæ rationali sermones de misericordiã et
veritate, et sermones de salute. Et sermones qui-
dem de veritate inveniet homo in contemplatione :
sermones autem de salute, in actione.

12. *Tu autem, Domine, ne longo facias misera-
tiones tuas a me.* Postquam docuit Christus œco-
nomiæ mysterium, inducit Israelis personam, qui
in incredulitate permansit. Ut autem, quoniam
misericordiæ Dei non obtemperavit, neglectus a
Deo est, et nullis non affectus est malis ; respicit,
et pœnitentiæ motus rogat ut ex misericordiã se-
cum agatur. Significatur autem Judæorum vocatio
extremis temporibus futura. *Misericordiã tuã et
veritas tuã semper suscipiant me.* Conlitemur, ait,
te olim fuisse qui nos servabas, et præsidio nobis
eras. Et olim salutem consecuta Dei Ecclesia rogat
iterum Dei providentiam et auxilium, adversus
multiplices hominum atque dæmonum irruptiones,
quarum memoriam in sequentibus agit.

13. *Quoniam circumdederunt me mala, quorum
non est numerus.* Mala recenset quæ ipsi secu-
ndum suam erga Christum infidelitatem obven-
erunt. *Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, et cor-
meum dereliquit me.* Perinde est ac si diceret : Si-
milis fui eis qui nec mentem nec cor habent. Fa-
ctus est enim populus stultus et insipiens.

15. *Avvertantur retrorsum et erubescant qui vo-
lant mihi mala.* Aut adversus spirituales inimicos
exclamant, aut adversus Scribas et Phariseos, qui
saluti animæ ejus insidiabantur de Christo dicen-
tes, modo : *Non ejecit dæmonia nisi in Beelzebub* 79 ;
modo : *Dæmonium habes, quis te querit interfice-
re* 1 ?

18. *Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.* Israel ille olim admodum ferox ad penitentiam versus, sese pauperem et mendicum vocat. Et adjungit se Dominum spem habere suam.

Adjutor meus et protector meus tu es, Deus meus, ne tardaveris. (12) *Daniel Barbarus.* Hunc exitum, inquit, habebit Ecclesia, ut quæ prius pauper fuit et in mundo inopia graviter premeretur, tandem potentia tua ditetur, et auxilio tuo gloriosa reddatur, quod petit ne in longum protrahatur, et propter ejus petitionem nihil morabitur, juxta illud quod dicitur ^a: *Veniens veniet et non tardabit.*

1. *In finem PSALMUS David. XL.*

Argumentum.

Præsens psalmus beatos prædicat eos qui crediderunt in ipsum Christum, qui sane fidei præmia ipsis tribuit, suum scilicet auxilium. Inducitur autem ipsa Salvatoris persona maledicens Judaici populi principibus, maxime autem omnium, proditori.

2. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Egenum et pauperem Christum vocat, juxta id quod dictum est ^b: *Dives cum esset, inops propter nos effectus est.* Moralem hoc loco doctrinam præmisit prophetizæ, ut ex psalmo utilitas utrinque proveniret. Ecquem beatum prædicat? eum qui intelligit super egenum et pauperem, videlicet eum qui cogitat quod, hujus gratia Christus, dives cum esset, pauper effectus est, ut nos quoque pauperum utpote fratrum Creatoris et judicis nostri misereremur. Ecquod amoris erga pauperes lucrum? *In die mala liberabit eum Dominus.* Significat autem judicii diem, quæ dolores peccatoribus atque læviores inferet. Liberabit Dominus, qui lux est, pauperum amantes. Nam debitor illis est humanitatis atque officii, quippe cum ab illis eleemosynam sit mutuatus; nam per Salomonem dixit: *Qui miseretur pauperis sæneratur Deo* ^c; et suopte ore: *In quantum fecisti uni ex his minimis meis, mihi fecisti* ^d. *In die mala liberabit eum Dominus.* Diem malam, tentationum impetum dicit et inimicorum vexationes. Adumbrat autem, opinor, judicii diem, terribilem sane, improborumque ultricem. Pollicetur autem puram illius paupertatis cognitionem, horribilis illius dici malis ipsum liberaturam.

[Beatus vir ille, qui de pauperibus uti consentaneum est cogitat; ac si diceret, Qui intelligere valeat inopiam, quam nostri causa suscepit Christus.]

3. *Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.* Inimicorum spiritualium videlicet.

3. *Universum stratum ejus versasti in infirmitate*

^a Habac. II, 3. ^b II Cor. VIII, 9. ^c Prov. XIX, 17. ^d Matth. XXV, 40.

(12) Apud solum Daniel. Barbarum nomine Athanasii habetur.

Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένητος· Κύριος φρονιτιστὴ μου. Ὁ πάνυ θαρσύνς Ἰσραὴλ, ἐν μεταγωγῆσι γενόμενος, πένητος καὶ πτωχὸν ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ. Καὶ μὴν καὶ αὐτὸν ἔχειν τὸν Κύριον τὴν ἐλπίδα ἐπιγράφεται.

Βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου εἰ σύ· ὁ Θεός μου, μὴ χρονίσῃς. Εἰς δὲ ταῦτα τὰ τέλη, φησὶ, προθήσεται ἡ Ἐκκλησία πτωχεύουσα πρότερον καὶ διὰ παντίως πολλῆς ἐλθοῦσα ἐν κόσμῳ, καὶ τῆ παρὰ σοῦ πλουτήσασα δυνάμει, καὶ τῆ παρὰ σοῦ δοξασθεῖσα ἐπικουρίῳ, ἣν αἰτεῖ μὴ χρονίζειν, καὶ διὰ τὴν αἴτησιν οὐ χρονεῖ, καθὰ λέγεται τό· Ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονεῖ.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. M.

Ἰσόθεσις. (Incerto auctore.)

Ἐὐ προκαίμενος ψαλμὸς μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν· καὶ μὴν καὶ ἀμοιβᾶς αὐτοῖς τῆς πίστεως δίδωσι τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν. Εἰσφέρεται δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον, καταλέγον τῶν τε ἀρνόντων τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότου εἰσφύρατος

Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητων.

Πτωχῶν καὶ πένητων τὸν Χριστὸν ἀποκαλεῖ κατὰ τὸ εἰρημένον· *Πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶρ.* Ἡθικῆν ἐνταῦθα διδασκαλίαν τῆς προφητείας προέταξεν, ὠφελῆσαι τοὺς ψαλμῶν τὰ ἐξ ἑκατέρου βουλόμενος. Καὶ τίνα μακαρίζει; τὸν ἐπὶ πτωχῶν συνιέντα καὶ πένητα· τουτέστι τὸν νοούντα, ὅτι τοῦτου χάριν ὁ Χριστὸς πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ὡς ἀδελφοὺς τοῦ ἡμετέρου Δημοουργοῦ καὶ κριτοῦ ἐλεήσωμεν. Καὶ τί τῆς φιλοπτωχίας τὸ κέρδος; *Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.* Ἀηλοὶ δὲ τὴν τῆς κρίσεως δόξιν τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ πόνους ἐπιφέρουσιν. Ῥύσεται φῶς τοῦς φιλοπτωχοῦς ὁ Κύριος. Χρῆσται γὰρ αὐτοῖς φιλανθρωπίαν, ὡς αὐτοὺς τὴν ἐλεημοσύνην παρ' αὐτοῖς δαμνισάμενος· καὶ διὰ μὲν τοῦ Σολομῶντος εἰπῶν· *Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δαμιλεῖ θεόν· οἰκτιρᾷ δὲ γλώττην*· *Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐπὶ τούτων τῶν ἐλεχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.* *Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.* Ἡμέραν πονηρᾶν τὴν τῶν πειρασμῶν ἐπιθεσίν φησι καὶ τὰς διώξεις τῶν ἐχθρῶν. Αἰνιττεται δὲ, οἶμαι, καὶ τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν φοβερᾶν οὖσαν, καὶ τῶν παρανόμων κακωτικῆν. Ὑπισχεῖται τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχίας ἐκείνης· τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

[Μακάριος ὁ ἀνήρ ἐκεῖνος ὁ ἐννοῶν ἃ προσῆκε περὶ τῶν πένητων, ἀντὶ τοῦ· Ὁ συνιέναι δυνάμενος τὴν πτωχείαν, ἦν δι' ἡμᾶς ἀνεληφεν ὁ Χριστός.]

Κύριος διαφυλάξαι αὐτὸν καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ, καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐχθρῶν τῶν νοητῶν δηλονότι.

Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψας ἐν τῇ ἀφ-

ῥωστία αὐτοῦ. Πρὸς τὰ ἀμείνω μετενεχθήσεται, φησι, καὶ μεταβολὴν ἔξει πρὸς εὐρωστίαν. Ἔθος γὰρ τῇ θεῷ Γραφῇ τὴν στροφήν ἀντὶ τῆς μεταβολῆς τιθέναι, ὡς τὸ ἑστρεψάς τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἐμοί.

Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου. Καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας ὁ Δαυὶδ εὐχεται, ἅτε δὴ ἐν ἑαυτῷ εἰδὼς ἕνα τῶν συνιέντων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα. Πάλιν τὰς ἀνθρώπων ἀμαρτίας ἰδίας ὁ ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσων λέγει, καὶ τὸν ἐπὶ ταύταις ἔλεον εἰς ἡμᾶς ἐπ' αὐτοῦ ζητεῖ, ὃς λύει τὴν τῶν ἀγνοούντων ἐπ' αὐτῷ καταφρόνησιν, ἐκφαιῶν τὴν δέξαν· ἐπ' αὐτοῦ μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἐπ' ἡμῶν δὲ κατὰ τὴν Χριστοῦ χάριν.

Οἱ ἐχθροὶ μου εἶπον κακὰ μοι. Ἐνταῦθεν τὸ πρόσωπον εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ, διηγούμενον τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ γεγεννημένα. Μέχρι μὲν τοῦ παρόντος στίχου περὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰρηκέναι τὸν προφήτην ὑποληπτέον, ὡς ἐκάστῳ τῶν σπουδαίων ἀρμόττειν μᾶλλον ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ὑπειλήφασι, περὶ αὐτοῦ καὶ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἔφησε μετὰ τοῦ ἄρθρου· Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ τὸν πτωχὸν καὶ πένητα. Τοῦτο δὲ χωρὶς ἄρθρου λεγόμενον τὸν τινὰ σημαίνει καὶ μερικόν. Μετὰ δὲ ταῦτα μέτεισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας μελῶν ἐπ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν Κύριον δηλονότι Χριστόν, ὅστις δὴ καὶ φησιν· Οἱ ἐχθροὶ μου, καὶ τὰ ἐξῆς. Πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολείται τὸ δρομα αὐτοῦ; Βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος γάρ.

Καὶ εἰ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει. Ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα φησιν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐσχηκῶς εἰσοδὸν πρὸς με, διὰ τὸ τετάχθαι ἐν μαθηταῖς, διγλωσσος καὶ πολυπράγμων ἦν· ἐλάλει γὰρ μάτην, τουτέστιν οὐκ ἀληθῆς ἦν. Ἡ καρδία αὐτοῦ συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ. Ἐκεκρίκει, φησι, παραδοῦναι τοῖς φθονοῦσιν ἐμέ. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό· τὸ, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;

Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου. Τὰ κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων σκώμματα, τὰς κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων συσκευὰς σημαίνει, καὶ τὰ λεληθότα σκέμματα, τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς συμφωνούντας πρὸς τὸν Ἰούδαν λέγων, οἵτινες ἐψιθύριζον, τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ σύμφωνα πρὸς τὸν Ἰούδαν τιθέμενοι. Ἐψιθύριζον· οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων φανερώς ταῦτα τὸ κληθεὶς εὐλαβούμενοι τίθεσθαι.

Λόγον παράνομον κατέθετο κατ' ἐμοῦ. Τὸ, Ἄραι, ἄραι, σταύρωσον αὐτόν. Οὗτος δὲ ὅτι παράνομος ἦν, δῆλον ἐκ τοῦ εἰρημένου· Ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς. Μὴ δ κοιμώμενος, οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι; Διαγελᾷ τῶν Ἰουδαίων τὰ σκέμματα ὡς οἰομένων διὰ τοῦ θανάτου θραύειν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν κατ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ φησι· Πῶς νομίσετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωὴν; Ὑπνος γάρ

A ejus. Ad meliora, ait, transferetur, et revertetur ad sanitatem. Mos enim divinæ Scripturæ versionem pro mutatione ponere. ut illud: *Convertisti planctum meum in gaudium mihi* *

5. *Ego dixi: Domine, miserere mei, sana animam meam, etc.* Et pro peccato suo David orat, utpote qui in seipso unum conspiciat ex iis qui intelligunt super egenum et pauperem (12°). Rursum hominum peccata qui pro hominibus passus est sua esse dicit, et pro his misericordiam pro nobis in sese postulat, ac ignorantium contemptum solvit, suam exhibens gloriam; in se quidem per propriam virtutem, in nobis vero per gratiam Christi.

B 6. *Inimici mei dixerunt mala mihi.* Hinc persona Inducitur Christi, narrans quæ sibi a Judæis illata sint mala. Usque ad præsentem versum, æstimandum de tota Ecclesia catholica sermonem habuisse Prophetam, ita ut proborum culibet petitus conveniat quam Dominico homini (13°). Non enim, ut arbitrantur, de ipso solo superius locutus est: neque enim cum articulo dixisset, *Beatus ille qui intelligit super egenum et pauperem.* Nam dictum sine articulo, quemdam et specialem significaret. Posthæc ab aliis Ecclesiæ membris transit ad ipsum Christum scilicet Dominum, qui dicit: *Inimici mei, etc. Quando morietur et peribit nomen ejus?* Gravis nobis est vel ipso conspectu.

C 7. *Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur.* Hæc ait de Juda. Id autem sibi vult: Cum aditus ei ad me esset, quia in discipulorum numero constitutus erat, erat bilinguis et negotiator: vana quippe loquebatur, id est verax non erat. *Cor ejus congregavit iniquitatem sibi.* Decreverat, inquit, me invidis tradere. *Egrediebatur foras et loquebatur in idipsum:* illud nempe: *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?* *

D 8. *Adversum me susurrabant omnes inimici mei.* Derisiones atque insidias et conspirationes Judæorum adversum se structas significat, necnon occulta eorum consilia, principes sacerdotum cum Juda paciscentes indicans, qui susurrabant, pretium Jesu consonum cum Juda constituentes. *Susurrabant scilicet, non ausi palam isthæc metu plebis agere.*

9. *Verbum iniquum constituerunt adversum me.* Illud scilicet: *Tolle, tolle, crucifige eum* *. Quod autem iniquum esset, palam est ex illo: *Insonitem et justum non occides* *. *Nunquid qui dormit non adjiciet ultra ut resurgat?* Deridet Judæorum consilia, arbitrantium posse se illum per mortem abolere quasi unum ex nobis. Ille autem ait: *Qui arbitramini posse vos morte vitam circumvenire? Somnus*

* Psal. xxix, 12. * Matth. xxvi, 15. * Joan. xix, 15. * Exod. xxiii, 7.

(12°) Hæc sunt Apollinarij.

(13°) Dominicus homo, vox Athanasiana.

namque mihi passio est. Hinc consequitur arbitrari ipsum post dormitionem subsequi resurrectionem. Dormitio mors est: ergo mortem subsequetur resurrectio.

10. *Etenim homo pacis meae in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Ludibrium, insidias, dolum. Pacis hominem Judam vocat, quia videbatur inter benevolos et amicos ejus computari, et in discipulorum numerum allectus fuerat.

11. *Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.* Humano more propter humiliationem suam ad Patrem suum verba facit, etiamsi ille sit misericordia Dei et Patris, et resurrectio atque vita.

12. *In hoc cognovi quia visisti me.* Rursum loquitur ut homo, ut seipsum offerat Deo et Patri. *Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Si ex humanitatis persona hoc dicit Christus, inimicus plane intelligatur esse qui mortem nobis paravit. Sin quasi ex ipso Christo, Judaeorum principes ait. Quod enim res ipsis permolesta fuerit, palam ex eo est quod ejus resurrectionem sint calumniati.

13. *Me autem propter innocentiam suscepisti.* Qui omnium est patrociniū, sibi quoque patrociniū fuisse ait. Non quod ille quatenus Deus intelligitur eo indiget: sed homo factus cum sit, pro hominibus verba facit.

14. *Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo.* Jam obsignat canticum in gratiarum actionem desinens. A praesenti, inquit, usque ad futurum. A praesenti igitur benedictio a nobis Deo oblata initium ducit, completurque in futuro: nam *ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus*¹⁰, quare *ex parte benedicimus*: Cum autem venerit quod perfectum est, inquit Paulus¹¹, *evacuabitur quod ex parte est*. Nam profectu ad meliora accedente, cessat quod ex parte est. Ideoque Psalmista adjunxit, *Fiat, fiat*, et duplicat orationem. Siquidem beatam est, per fidem et alia bona opera benedictionem in Deum exordiri, atque ita illam coronare in futuro saeculo, ut impiis et infidelibus Deum illic laudare nullatenus concedatur. Sciendum autem, nonnullos hanc psalmodiarum prophetiam in libros quinque dividere: atque ad hunc usque psalmum priorem constituere; quia in fine benedictionem in Deum seu coronam habet. Unde etiam sic sequentes quatuor partiuntur.

1. *In finem ad intelligentiam filii Core.*

PSALMUS XLI.

Argumentum.

Sacri suere cantores filii Core, canunt autem canticum ab auctoribus acceptum, videlicet a Davide, quae in postremis temporibus eventura essent significantes. Inducunt etiam ipsius Israelis per-

¹⁰ I Cor. xiii, 9. ¹¹ Ibid. 10.

A ἔστιν ἔμοι τὸ παθεῖν. Ἀναγκαιῶς δὲ λέγει τῇ κοίμῃσι: τὴν ἀνάστασιν ἔπεσθαι. Ἡ δὲ κοίμησις ἐστὶν ἡ θάνατος· ἀναγκαιῶς τῷ θανάτῳ ἀκολουθήσει καὶ ἡ ἀνάστασις.

Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου ἐφ' ἐν ἡλίπια, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμειγλύνεν ἐπ' ἐμέ περριισμόν. Ἐμπαιγμὸν, ἐπιβουλήν, δόλον. Εἰρήνης ἀνθρώπων τὸν Ἰούδαν φησί, διὰ τὸ δοκεῖν ἐν τοῖς εὐνοοῦσιν αὐτῷ τετάχθαι καὶ φίλοις· τότε ἦκον εἰς τὸ εἶναι μαθητὴν.

Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. Ἀνθρωπίνῳ; μᾶλλον διὰ τὴν κένωσιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ποιεῖται τὸν λόγον, καίτοι αὐτὸς ὢν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ.

B Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι θεθέληκας με. Ἄλλαι πάλιν ὡς ἀνθρώπος, ἵνα ἑαυτὸν παραθῇ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ. Εἰ μὲν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος ταῦτα λέγει ὁ Χριστός, ἐχθρὸς ἀννοηθεὶς ὁ τὸν θάνατον ἡμῖν κατασκευάσας· εἰ δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἀρχοντας φησιν. Ὅτι γὰρ λελύπηγται, ὅπλον ἐκ τοῦ συκοφαντῆσαι αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν.

Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου. Ἡ πάντων ἀντιλήψις ἀντιλήψις τετυχηκίαν φησιν· οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ἀλλ' ἡ γένεσις ἀνθρώπος, ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται λόγους.

C Ἐλόγητός Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Σφραγίζει καὶ νῦν εἰς εὐχαριστίαν τὴν προκειμένην ψόφην. Ἀπὸ τοῦ παρόντος, φησὶν, εἰς τὸν μέλλοντα· οὐκοῦν ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος ἡ εὐλογία παρ' ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀρχεται, τελειοῦται δὲ ἐν τῷ μέλλοντι· ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν, ὅθεν καὶ ἐκ μέρους εὐλογοῦμεν. Ὅτι δὲ ἐλάθη τὸ τέλειον, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ ἐκ μέρους καταρηθῆσεται. Τῇ γὰρ ἐπὶ τὸ μείζον προκοπῆ τὸ ἀπὸ μέρους παύεται. Διὰ τοῦτο Ὁ Ἰαλωφὸς ἐπήγαγε, Γένοιτο, γένοιτο, καὶ διπλασιάζει τὴν εὐχὴν. Μακάριον γὰρ ἐντεῦθεν τῆς εὐλογίας τῆς εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν κατορθώσεως ἄρξασθαι, οὕτω τε αὐτὴν στεφανῶσαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὡς οἱ γε ἀπειθεῖς καὶ ἄπιστοι εὐλογοῦν ἐκεῖ τὸν Θεὸν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὴν ψαλμικὴν ταύτην προφητείαν εἰς πάντα τινας ἐπιελόντες βίβλους, μέχρι τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν πρώτην νομίζουσιν· ἐπειδὴ πρὸς τῷ τέλει στέφανον ὥσπερ τὴν εὐλογίαν τὴν εἰς Θεὸν κέκτηται. Ὅθεν οὕτω διαίρουσι καὶ τὰς ὑπάρξεις τὰς τέσσαρας.

Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς τοῦ Κορέ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ'.

Ἰσόθεσις.

Ἐροφάλλεται μὲν γινώσασιν οἱ τοῦ Κορέ υἱοί, ἔβουον δὲ τὴν ψόφην λαβόντες παρὰ τῶν συνθέντων αὐτῶν, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, τὰ ἐπ' ἐσχάτων σημαίνοντες τῶν καιρῶν. Εἰσφέρουσι δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ

Ἰσραὴλ πρόσωπον ἐξομολογούμενον Χριστῷ διὰ τῆς μεταγνώσεως, ἧς ποιήσονται ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων.

Ὅν τρόπον (14) ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. Αἱ λογικαὶ ἔλαφοι, διαλείπουσιν αὐτὰς διὰ τὰς ἀνομίαις τῆς νοητῆς πηγῆς, ἀπεκλαιόντο νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀπώλειαν ἐαυτῶν.

Πότε ἦξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ Λόγος. Σημαίνει τὸ λῖαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι αὐτοὺς καθ' ὃν καὶ ἡ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ταυτὸ δὲ ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχους ἑορτάζοντος. Προευαγγελίζεται ἑαυτὸν ὡς ἐν καιρῷ τευξόμενος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καὶ ζωῆς, καὶ ταῖς θείαις αὐλαῖς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἄγλοις ἐνδαιτησόμενος.

Ἦρα τί περιλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἴνα τί συνταράσσεις με; Ἐπιτιμᾷ ταῖς λύπαις τῇ εἰς Χριστὸν ἐλπίδι ὀχυρόμενος (14'). Εἰ τετήρηται, φησὶν, ὁ ψυχῆ, καιρὸς καθ' ὃν ἡ διὰ πίστεως ἡμῶν κλήσις εἰσάγει ἡμᾶς μετὰ τῶν ἑορταζόντων εἰς τὴν σκηπὴν, διὰ τί περιλυπος εἶ, καὶ κατατρύχη ταῖς λύπαις;

Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιῆμ ἀπὸ ὄρους μικροῦ. Ἐπειδὴ ἐταράχθη, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, ἀναμνήσαντός μου ἑμαυτὸν τῶν σῶν θαυμασίων, ὧν τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἡμῖν εἰδείξας, ὧν τε κατὰ τὸ ἕρος τὸ Ἀερμῶν, παραμυθήσομαι ἑμαυτόν. Ἡ οὕτως· Γενόμενος, φησὶν, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τουτέστιν ἀξιώθεις τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸ τηρικαῦτά σου μνησθήσομαι διὰ τοῦ ῥήματος τῆς ὁμολογίας. Μνησθήσομαι δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιῆμ. Ἑρμωνιῆμ δὲ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁδὸν αὐτοὺς ἀνοίγοντος φωτισμοῦ.

Ἀβυσσὸς ἀβυσσὸν ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου; Ἐτέρων πάλιν θαυμασίων ἀναμνήσκουσιν ἑαυτοὺς. Ὅτε γὰρ ἀλλόφυλοι κατεστράτευσαν αὐτῶν, γενομένης ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας παρὰ τοῦ Σαμουὴλ, κατηνέχθη κατὰ τῶν πολεμίων χάλαζα τοσαύτη, ὡς τοὺς ἐχθροὺς σχεδὸν ἀπαντας, οὐδενὸς αὐτοῖς ἀνθρώπων μαχομένου, πεσεῖν. Ἀβυσσὸν τοίνυν ἐπ' ἀβύσσῳ τρέχουσαν καλεῖ τὴν τῆς χαλάζης φορᾶν. Τὸ δὲ, ἐπικαλεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐγκαλεῖται. Φωναὶ δὲ τῶν καταρακτῶν αἱ τῶν χαλαζῶν φοραὶ νοθεῖεν ἄν. Ἀλλαχοῦ δὲ καταρράχται οἱ τοῦ Θεοῦ προφηταί. Πάντες οἱ μετρωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμέ διηλθον. Ἐτέρου πάλιν ἑαυτὸν ἀναμνήσκει θαύματος. Διηλθον γὰρ διὰ θαλάσσης

(14) Ὅν τρόπον, κ. τ. λ. Huic versui in cod. Ambros. sequentis interpretatio aptatur, cum quadam discrepantia sic: Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει τὸ λῖαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι, καθ' ὃν καὶ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρός,

PATROL. GR. XXVII.

sonam Christo per poenitentiam confitentem, quam in consummatione saeculorum acturi sunt.

2. Quomodo desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Rationabiles cervi, deficiente ipsis, peccatorum causa, spirituali fonte, noctu dieque suam perniciem deplorabant.

3. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Facies Patris Verbum. His significatur summe expetere illos eo tempore ante conspectum Dei occurrere quo vocati fuerint, ut compareant ante faciem Patris: quae eadem ipsa est atque Filii.

5. In voce exultationis et confessionis sonus epulantis. Sibi ipsi praenuntiat futurum ut aliquando per Christum salutem et vitam consequatur, et in divina aula una cum aliis sanctis habitet.

6. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Tristitiam reprehendit spe erga Christum munitus. Si servatum est, inquit, tempus, o anima mea, quo vocatio per fidem nostra introducet nos cum festum agentibus in tabernaculum illud, quare tristis es, et cur dolore maceraris?

7. Propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermoniim a monte modico. Quandoquidem, ait, turbata est anima mea, dum mihi in memoriam revocabo mirabilia tua, cum ea quae in Jordane, tum ea quae in monte Aermone ostendisti nobis, inemet ipsum consolabor. Aut hoc modo: Cum in Jordane fuerim, id est sacro dignatus baptismate, statim tui recordabor ob confessionis verba. Recordabor quoque Hermoniim; Hermoniim autem explicatur via lucernae, quia sacrum baptismum viam ipsius aperit ad illuminationem.

8. Abyssus abyssum invocavit in voce cataractarum tuarum. Alia item miracula revocant in mentem. Nam cum alienigenae bellum moverent adversus eos, cum eorum causa oblatum a Samuele sacrificium fuisset, tanta demissa vis grandinis est, ut inimici prope omnes nemine pugnante cadrent. Abyssum igitur super abyssum, grandinis vehementiam dicit. Illud autem, invocavit pro advocat positum. Voces autem cataractarum, grandinis imbres intelligas. Alias vero cataractae, Dei prophetae dicuntur. Omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt. Aliud item miraculum memoria repetit. Nam per mare, Pharaonis improbitatem fugientes, transierunt. Et videbantur, ait, fluctuum excelsa, id est

τουτέστι τῷ Υἱῷ. Vultum Dei sermo significat, quod ii vehementi ejus temporis cupidine tenentur, quo tempore et ipsi advocabuntur; ita ut praesentes sint faciei Patris, id est Filio.

(14') F. ὀχυρούμενος vel ὠχυρωμένος. ΕΟΙΤ.

elationes, In eos ferri. Sed nihil læsi sunt, nam aquæ seu murus coagulatae sunt.

[*Abyssus abyssum invocat.* Abyssus Pater, abyssus Filius. Abyssus peccatorum invocat abyssum commiserationis Dei, ut ipse peccatum frangat ejusque auctores, itemque corruptionem; ac si dicat, Mos est tibi ut, peccatoribus supplicantibus, animo flectaris. Ecquid nos despicias qui tibi procumbimus?]

9. *In die mandabit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.* Aliud memorat miraculum. Rapsaces enim, cum Jerosolyman obsidisset, minabatur ne Deum quidem posse eripere eos de manu Assyriorum: at Deus hisce verbis pollicitus est: *Protegam hanc urbem* ¹². Postea vero promissa complens, una nocte centum octoginta quinque millia Assyriorum occidit ¹³. Et hoc est quod dicit: *In die mandabit Dominus misericordiam suam. Oratio Deo vitæ meæ.* Utpote qui jam crediderit, quæ fidelibus congruentia verba sunt profert, suam vitam adscribens ipsi.

11. *Dicam Deo, Susceptor meus es.* Populus ille qui pœnitentiam agit resumit supplicationem, magis magisque Deum evocans ad misericordiam.

PSALMUS ipsi David, qui apud Hebræos caret inscriptione. XLII.

Judica me, Deus, et discerne, etc. Hic psalmus (15) ejusdem est atque superior argumenti. Accedunt enim iterum Israelitæ salutem per Christum partam postulantes. Quamobrem ait: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam.* Futurum namque erat ut ipse in montem sanctum illos adduceret, id est ad cœlum et ad supernas mansiones, quæ tabernacula nuncupat; necnon ad spirituale altare: futurum item erat ut ipse lætificaret eorum juventutem. Juventutem autem vocat lætitiā quæ et renovat eorum animam. Quare in cithara pollicentur se illi confessionem oblaturus. Sæpe autem monuimus citharæ nomine corpus esse intelligendum.

In finem filiis Core ad intelligentiam.

PSALMUS XLIII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus eidem argumento insistit; estque hominum, qui antiqua beneficia recensent, et assumi postulant, quia ipsum Dominum spem sibi ascripserunt, et in nomine ejus consistuntur.

Humiliata est in pulvere anima nostra. Ita loquantur, qui depulsi a sensu eorum quæ Christi sunt, in sensum carnalem sunt delapsi.]

Deus, auribus nostris audivimus.

10. *Nunc autem repulisti, et confudisti nos. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.* Olim, inquit, una nobiscum pugnabas. Nunc autem non

¹² 1V Reg. xix, 35. ¹³ ibid. 35.

(15) Est explicatio brevis totius psalmi *Judica me.*

μέσον τὴν τοῦ Φαραῶ φεύγοντες μοχθηρίαν. Καὶ ἰδοὺ μὲν οἱ τῶν κυμάτων μεταωρισμοί, τούτῳ αἱ ὑψώσεις, κατ' αὐτῶν φέρεσθαι· ἀλλ' ἠδίκουν οὐδὲν· ἐπάγη γὰρ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα.

[*Ἄβυσσος ἀβυσσον ἐπικαλεῖται.* Ἄβυσσος ὁ Πατήρ, ἀβυσσος ὁ Υἱός. Ἄβυσσος ἡ τῶν ἀμαρτιῶν ἐπικαλεῖται τὴν ἀβυσσον τῆς εὐσπλαγγίας τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταβράξαι τὴν ἀμαρτίαν καὶ τοὺς ταύτης αἰτίους καὶ τὴν φθοράν· ὡς ἔστι· Ἔθος σοι τοῖς ἀμαρτωλοῖς δεομένοις σου ἐπικάμπτεισθαι. Καὶ ἵνα τί ἡμᾶς παραδέλεις; προσπίπτοντάς σοι;]

Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ νυκτὸς φῶς αὐτοῦ. Ἐτέρου πάλιν μένηται θαύματος. Ὁ γὰρ Ῥαψάκης, περικυκλώσας τὴν Ἱερουσαλήμ, ἠπειλεῖ μὴδὲ τὸν Θεὸν ἰσχύειν ἐξελεῖσθαι αὐτοῦ ἐκ χειρὸς Ἀσσυρίων· ἀλλ' ἐπηγγεῖλατο ὁ Θεὸς λέγων· Ὑπερασπιά ὕπερ τῆς πόλεως ταύτης. Ἐἶτα τὴν ἐπαγγελίαν πληρῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας ἀνέλε τῶν Ἀσσυρίων. Καὶ τοῦτο ἐστίν· Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ. *Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.* Ὡς ἤδη παπιστευκῶς τὰ τοῖς πιστεύουσι κρέποντα ἀναφέρει ῥήματα, αὐτῷ τὴν οἰκίαν ἀναγραφόμενος ζωὴν.

Ἐρῶ τῷ Θεῷ, Ἀντιλήπτω μου εἶ. Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἱκετηρίαν ὁ μεταγινώσκων λαὸς, ἐπὶ πλείον ἐκκαλούμενος εἰς ἔλεον τὸν Θεόν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. MB.

Κρίνον με, ὁ Θεός, καὶ δικασσον. Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τῷ ὀπίσω καὶ ὁ παρὼν ἔχει ψαλμός. Προσέρχονται γὰρ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν ἐξαιτούμενοι. Διὸ φησὶν· Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. Αὐτὸς γὰρ αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ ἁγιον ὄρος εἰσάγειν ἔμελλε, τούτῳ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὰς ἄνω μονάς, ὅσπερ καὶ σκηνώματα ὀνομάζει· καὶ εἰς τὸ νοσητὸν θυσιαστήριον καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἔμελλεν εὐφραίνειν τὴν νεότητα. Νεότητα δὲ καλεῖ τὴν εὐφροσύνην, τὴν καὶ ἀνανεομένην αὐτῶν τὴν ψυχὴν. Διὸ καὶ ἐν κιθάρᾳ ὑπισχνούνται αὐτῷ προσφέρειν τὴν ἐξομολόγησιν. Κιθάραν δὲ πολλάκις τὸ σῶμα νοεῖν ἐδιδάξαμεν.

Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ'.

Υπόθεσις.

[Καὶ ἐτι οὗτος τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχεται· τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας διηγουμένων, καὶ προσληφθῆναι ἀξιοῦντων διὰ τοῦ αὐτὸν ἐπιγράφεσθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξομολογείσθαι.]

Ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Οὕτω φασὶν ἐπειδὴ, ἀπιστάμενοι φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα σαρκικὸν κατέστησαν.]

Ὁ Κύριος, ἐν τοῖς ὡσὶν ἡμῶν ἠκούσαμεν.

Νυκτὶ δὲ ἀπόσω, καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν. Πάλαι, φησὶν, συνεστρατήγεις ἡμῖν· νῦν δὲ οὐ μόνον οὐ συνεξέρχῃ

ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς, ὡς καὶ τοῖς μι- A
σοῦσιν ἡμᾶς γενέσθαι εἰς διαρπαγὴν. Ταῦτα δὲ φη-
σιν ὁ χορὸς ὁ προφητικὸς οἰκισούμενος τοῦ λαοῦ τὰς
συμφορὰς.

*Καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς. Ἐκ-
λάττωσαν,* φησὶν, ἡμᾶς εἰς ἀτιμίαν.

*Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλαλάττωσιν [ἀλ-
λάττωσιν] ἡμῶν.* Ἀλαλαγμὸς ἐστὶν ἐπινίκιος ὥδη.
Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Οὕτως, φησὶν, ἀπέβριψας ἡμᾶς ὡς
καθ' ἡμῶν μικροῦς εἶναι τινας.

Ἔδου ἡμᾶς θρεῖδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν. Πάντα
ἴσα ἐποίησαν εἰς Χριστὸν ἀποδέδοται αὐτοῖς· ὠνεί-
δισαν, ὠνειδίσθησαν· ἐχλεύασαν, ἀντεχλεύασθησαν·
ἐκίνησαν ἐπ' αὐτῷ τὰς κεφαλὰς, ἐκίνησαν καὶ ἔτε- B
ροι τὰς κεφαλὰς ἐπ' αὐτοῖς.

*Ὀληρὴν τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου καταναρτίον
μου ἐστίν.* Μακρὰ, φησὶν, καὶ διηνεχῆς ἡ καθ' ἡμῶν
γένεσις αἰσχύνῃ.

*Ταῦτα πάντα ἦλθον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπαλαθό-
μεθα σου.* Ἦδη ἔφημεν, ὡς οἱ προφηταὶ εἰσιν οἱ
απαφύροντες τὴν ἰκετηρίαν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ,
οἰκειοποιούμενοι τὰ διὰ τὰς αὐτῶν ἀμαρτίας συμβάντα
κακά.

*Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ
σου.* Ταῦτά φασιν, ὅτι, ἀσεδήσαντες εἰς Χριστὸν,
καὶ τοῦ τελεῖν τὴν κατὰ νόμον θυσίαν ἐξώσθησαν.

Ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως.
Τοῦτό φησιν διὰ τὸ μηδὲν εἶναι δύνασθαι φρονεῖν τῶν
ἐπιηρμένων. Καὶ ἤλεγξας ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ ἡμαρ- C
τηχίας. Καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιά θανάτου.
Τὸν σκότον τὸν γενόμενον ἐν ταῖς τῶν ἀπιστησάντων
καρδίαις κατασημαίνει.

Εἰ ἐπαλαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
Τοῦτό φασιν, ὡς μηκέτι μετὰ τὴν τελευταίαν ἐκ-
πίωσιν εἰδωλολατρήσαντες, ἢ πάλιν ὡς ἐκ προσώπου
τῶν προφητῶν.

Ὅτι ἐρεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.
Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν,
ἐν φόρῳ μαχαίρας ἀπέθανον. Ὅσπερ δὲ τὰ τοῦ
λαοῦ ἀμαρτήματα οἰκειοποιούνται, οὕτω καὶ τὰ ἑαυ-
τῶν ἀγαθὰ εἰς πρόσωπον ὡσπερ τοῦ λαοῦ ἀναφέ-
ρουν, καθάπερ ἐνὸς ὄντος σώματος τοῦ παντός. Ἦ
καὶ οὕτως· Διὰ τὴν εἰς σὲ γιγνομένην ἡμῖν ἀπιστίαν, D
φησὶν, εἰς τοσοῦτον ἤκομεν κακὸν, ὡς εἰκέναι ἀν-
θρώποις τὴν ἐπὶ θάνατον φέρουσαν ψῆφον, καὶ μὴν καὶ
προβάτους εἰς σφαγὴν ἀγομένους.

Ἐξεγέρθητι, Ἰνα τί ὕπνοῖς, Κύριε; Τὴν πολ-
λὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐποίητο διὰ τὰς ἀμαρτίας
αὐτῶν, ὕπνω παραβάλλουσιν. Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπ-
ώση εἰς τέλος. Ἀνάστηθι, λέγει, οὐχ ὅπως ἐναλλάξῃ
τὸ σῆμα· τὸ θεῖον γὰρ ἀσχημάτιστον, ἀλλ' ἵνα κι-
νήσῃ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν εἰς ἡμετέραν βοήθειαν. Καὶ
μὴ ἀκόσμη εἰς τέλος μήτε τοὺς ποιοῦντας, μήτε
τοὺς πάσχοντας, ἵνα μήτε οἱ πάσχοντες, ὡς ὀλοκλή-
ρως δοθέντες τοῖς πειρασμοῖς ὀλισθήσῃσι, μήτε οἱ

modo non nobiscum procedis ad pugnam ; sed etiam
avertisti nos, ut inimicis etiam nostris direptioni
simus. Hæc autem prophetarum chorus dicit, qua-
si sibi proprias recensens populi calamitates.

11. *Et qui oderunt nos diripiebant sibi.* Ad igno-
miniam, inquit, nos tradidisti.

13. *Et non fuit multitudo in jubilationibus nostris.*
Jubilatio, est victoriæ canticum. Sententia autem
hæc est : Ita, inquit, nos abjecisti, ut et a paucis
superemur, et qui victoriæ carmen contra nos
edunt modico sint numero.

14. *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris.* Quo-
cumque in Christum fecerunt, ipsis vicissim illata
sunt : vituperarunt, vituperati sunt : irriserunt, ir-
risi sunt : capita moverunt in eum, capita move-
runt in illos alii.

16. *Tota die verecundia mea contra me est.* Diu-
turna, inquit, et assidua fuit verecundia nostra.

18. *Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitii
sumus te.* Jam diximus prophetas esse qui ex populi
persona supplicationes offerunt, quasi propria sibi
reputantes mala ipsi peccatorum causa obvenientia.

19. *Et declinasti semitas nostras a via tua.* Hæc
aiunt, quia cum erga Christum impie egissent, a
sacrificio juxta legem offerendo cohibiti sunt.

20. *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.*
Hoc ait quia de insurgentibus malis quid æstimaret
non haberet : Et coarguisti nos ob admissum in
mundo peccatum. *Et cooperuit nos umbra mortis.*
Tenebras significat infidelium cordibus circumfusas.

21. *Si oblitii sumus nomen Dei nostri.* Hoc aiunt,
quia scilicet a postremo suo lapsu non ulterius
idola coluerunt, aut rursus ceu ex persona pro-
phetarum.

22. *Quia propter te mortificamur tota die.* Simile
huic est : *Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gla-
dii mortui sunt* ¹⁵. Quemadmodum autem (populi
peccata sibi propria faciunt ita et sua bona quasi
ad populi personam referunt, ac si unum corpus
omnes sint. Vel hoc modo : Ob nostram in te, ait,
infidelitatem in tantum ruimus mali, ut similes si-
mus hominibus mortis sententiam ferentibus, at-
que ovibus ad occisionem ductis.

23. *Exsurge, quare obdormis, Domine?* Magnam
Dei tolerantiam qua eorum peccata ferebat, somno
comparant. *Exsurge et ne repellas in finem.* Exsurge,
ait, non ut immutet habitum : divinum enim quod-
libet est habitus et figuræ expers ; sed ut virtutem
suam ad nostrum moveat auxilium. *Et ne repellas
in finem, nec inferentes, neque patientes mala, ut
ne ii qui patiuntur, quasi tentationibus prorsus
dediti labantur : neque ii qui mala inferunt diu-*

¹⁵ Hebr. xi, 37.

turna iudicis tolerantia audaciores effecti, magis A magisque iniquitatem augeant. Rogant id gratiæ sibi tribuatur, ut adveniat Christus in novissimis temporibus, ne vitæ ejus sint expertes.

25. *Adhæsit in terra venter noster.* Hæc aiunt, quando a sensu et cogitatione eorum quæ Christum spectant aversi, in carnalem sensum deciderunt.

26. *Exsurge, Domine, adjuva nos.* Patrocinare, inquit, nobis, et da veram fidem profitentibus tempus ad conversionem.

1. *In finem pro iis qui commutabuntur filiis Core, ad intellectum canticum pro Dilecto. XLIV.*

Argumentum.

Præsens canticum Dilecto David offert, scilicet Christo, qui novissimis diebus venit et commutationem effecit, id est conversionem ex idololatria ad veram religionem. Meminit item filiorum Core, personam ad apostolos transferens. Hæc autem omnia intelligere nos oportet, quæ causa est quod, *ad intellectum.* psalmus inscribatur.

2. *Eruclavit cor meum verbum bonum.* Hoc Pater ait de Filio : genitus namque est Deus ex Deo. *Dico ego opera mea regi.* Quatenus rex est utpote Deus per incarnationem imperium inisse dicitur ; sic et ea quæ naturaliter novit utpote Deus, ea item dispensatione quadam audire dicitur propter humanitatem. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Quem dixit verbum, eundem et linguam vocat suam. Calamus porro scribæ velociter scribentis vocatur, quia quicquid dicit ac jubet statim efficitur, ut illud : *Volo, mundare, et statim sanatus est* ¹³ : et, *Adolescens, tibi dico, surge; et statim surrexit* ¹⁴. Imo etiam illud : *Verbum abbreviatum faciet Deus in toto orbe* ¹⁵.

3. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Comparisonem boni Spiritus videre est ex iis quæ Joannes inquit : *Lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est* ¹⁶. Præstans enim quoque Moysis calamus, qui legem nobis in pædagogum descripsit, sed non talis qui nomina nostra scriberet in cælis. *Diffusa est gratia in labiis tuis* : *dulciloquus namque Dominus noster est,* qui ait. *Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant* ¹⁷ : et, *Ego sum panis qui de cælo descendit; et, qui dat vitam mundo* ¹⁸.

4. *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.* Ad pugnam nostri causa committendam excitat Unigenitum. Deinceps quoniam militarem ipsi habitum dedit, postquam gladium dixit, femur insuper commemorat. Ad eum namque, utpote Deum, gladius pertinet, nec extrinsecus affertur :

ποιούντες, τῆ τοῦ κριτοῦ μακροθυμίᾳ θαρρήσαντες, ἐπὶ πλεῖον ἀνομιᾶς προκόψωσιν. Δοθῆναι αὐτοῖς εὐχονται τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν, ἵνα μὴ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀμοιρήσῃσι ζωῆς.

Ἐκολλήθη εἰς χοῦν ἡ γαστήρ ἡμῶν. Ταῦτα φασιν, ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι τὸ φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα κατέπεσον σαρκικόν.

Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν. Ἀντιλαβοῦ, φησὶν, ἡμῶν, καὶ δίδου τὸ εὐμενὲς καὶ καιρὸν ἐπιστροφῆς τοῖς τὴν εἰς σὲ ἀληθινὴν πίστιν ὁμολογούσιν.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ὧδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ. ΜΔ'.

Ἰσθόσεις.

B Τὴν προκειμένην ὧδὴν ἀνατίθησι τῷ Ἀγαπητῷ ὁ Δαυὶδ, τοῦτέστι Χριστῷ, τῷ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐληλυθῆτι, καὶ τὴν ἀλλοίωσιν πεποικηκότι, τοῦτέστι, τὴν μεταβολὴν τὴν ἐξ εἰδωλολατρίας εἰς θεοσέβειαν. Μέννηται δὲ καὶ τῶν υἱῶν Κορὲ, εἰς τοὺς ἀποστόλους ἀναπέμπων τὸ πρόσωπον. Ταῦτα δὲ πάντα ἀναγκαῖον συνίνασι ἡμᾶς· διὸ καὶ εἰς σύνεσιν ἐπιτέγραπται.

Ἐξηρσέξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. Τοῦτό φησιν ὁ Πάτερ περὶ τοῦ Υἱοῦ· γεγένηται γὰρ Θεὸς ἐκ Θεοῦ. Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ. Ὡσπερ βασιλεὺς ὑπάρχων ὡς Θεὸς εἰς βασιλείας ἀρχὴν λέγεται ἔρχεσθαι διὰ τὸ σεσαρκῶσθαι αὐτόν· οὕτω καὶ ἄτερ οἶδε φυσικῶς ὡς Θεὸς, ταῦτα πάλιν ἀκούειν λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομικῶς. Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου. Ὅν εἶρηκε λόγον, τοῦτον καὶ γλῶσσαν αὐτοῦ ἀποκαλεῖ. Κάλαμος δὲ γραμματέως ὀξυγράφου ὠνόμασται, διὰ τὸ λέγειν τι καὶ εὐθέως γίνεσθαι, ὡς τὸ· θέλω, καθαρῶσθαι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη· καὶ, Nearlarks, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι· καὶ εὐθέως ἀνέστη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ· Λόγον συντεταγμένον ποιήσει Κύριος ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὅλη.

Ὁραῖος κάλλις παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἔστιν ἰδεῖν ἀφ' ὧν ὁ Ἰωάννης φησὶν, ὅτι Ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Κάλαμος γὰρ καλὸς καὶ ὁ Μωσέως· ἔγραψε γὰρ ἡμῖν νόμον παιδαγωγόν· ἀλλὰ οὐ τοιοῦτος ὡς καὶ ἔγραψε τὰ ὀνόματα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς. Ἐσχύθη χάρις ἐν χεῖρεσί σου. Γλυκύφωνος γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν λέγων· Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσότερον ἔχωσι καὶ, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ, διδοὺς ζωὴν τῷ κόσμῳ.

Περίλωσαι τὴν ῥομφαλάν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ. Εἰς μάχην τὴν ὑπὲρ ἡμῶν διεγείρει τὸν Μονογενῆ. Εἶτα καὶ ἐπειδὴ στρατιωτικὸν αὐτῷ σχῆμα δέδωκεν, ῥομφαλάν εἰπῶν, καὶ μηρὸν προσεπάγει. Αὐτοῦ γὰρ ὡς Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔξωθεν ἡ ῥομφαλὰ· δυνατὸς γὰρ ἔστι, τοῦτέστι τῶν δυνάμεων

¹³ Matth. viii, 5. ¹⁴ Luc. vii, 14. ¹⁵ Isa. x, 23, juxta LXX ¹⁶ Joan. i, 17. ¹⁷ Joan. x, 10. ¹⁸ Joan. vi, 41.

Κύριος· καὶ τοῦτο κατὰ φύσιν αὐτῷ. Ἔστι δὲ καὶ ὄρλιος μὲν τοῖς ἐπιγυωκίοι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ὑπερπρόσιμον κάλλος κατανοεῖν δυναμένοις. Τῷ δὲ μηρῷ τὴν ῥομφαίαν ἐνήρμοσεν πρὸς τὴν τῶν ἀπιστούντων ἀπειλὴν καὶ τῶν ἀντικειμένων τὰς φάλαγγας. Περὶ γοῦν τῶν ἀπιστούντων φησὶν ὁ ψαλμὸς· Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλιβώσει.

Τῇ ὠραιότητι σου καὶ τῷ κάλλει σου. Ὁραιότης δὲ καὶ κάλλος τοῦ στρατευσαμένου ἢ θεότης αὐτοῦ καὶ ἡ κατὰ πάντων ὑπεροχὴ. Καὶ ἐντεινον, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλεύου. Ἐντεινον τὰ τόξα σου, φησὶ, κατευοδοῦ δὲ δεδικαιωμένους ὑπὸ σοῦ, ὧν βασιλεύεις, φησὶν, ἀπαλλάξας αὐτοὺς τοῦ τυράννου. Δείκνυσι νοεράν οὖσαν τὴν νίκην· ὅπλων γὰρ μνημονεύσας, μύμηται καὶ πραότητα. Πράου δὲ ἐστὶ τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἀφείναι τοῖς ἀδικουμένοις. Καὶ ὀδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου. Ἐπειδὴ γὰρ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκόλουθον καὶ δεξιὰς ἐποίησατο μνήμην. Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλευματα, οἷς κεχηρημένος τὴν τῆς ἀμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολὴν.

Τὰ βέλη σου ἠκοημέρα, δυνατέ. Βέλη τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶν, οἱ καὶ ἐν καρδίᾳ καιρίας δεδώκασι πληγὰς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευόντων. Ταῦτα δὲ τὰ βέλη, πλήξαντα εἰς καρδίαν τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ἴσχυσε προσενέγκαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὑπὸ πόδας Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑποθεῖναι τοῖς ζυγοῖς. Ἐν ὑπερβατῷ δὲ οἱ στίχοι, ἵνα ὡσιν οὕτως· Τὰ βέλη σου ἠκοημένα, δυνατέ, ἐν καρδίαις τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.

Ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Οἱ κεκλημένοι διὰ τῶν ἀποστόλων, ὁμολογοῦντες τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα, φασὶν· Ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Πάδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἡ εὐθύτης παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ δικαιοσύνην σημαίνει. Λέγει τοίνυν, ὡς οἱ βασιλευόμενοι παρὰ Χριστοῦ, τὴν τῆς δικαιοσύνης μάθειεν βαδίζειν ὁδόν.

Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν. Ἐπειδὴ, τὴν τροπὴν παθοῦσα, ἡ ἀνθρώπων φύσις καταλείψασα τὴν δικαιοσύνην ἠγάπησε τὴν ἀνομίαν, ταῦτη τοι γέγονεν ἀνθρώπος ὁ Μονογενής, κατορθῶν ἐν ἑαυτῷ τῇ ἀνθρώπων φύσει τὸ ἀγαπᾶν δικαιοσύνην καὶ μισεῖν ἀνομίαν· καὶ ἡ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὕτη αἰτία. Διὸ φησὶν· Διὰ τοῦτο ἐχρισέ σε ὁ θεός. Διὰ τοῦτο δὲ, ποῖον; ἢ ὥστε καὶ τοὺς ἐν μεθίξει σου γενομένους ἀγαλλιάσθαι· ἄτε δὴ ὡς ἡλεημένους διὰ τὸ κατωρθῶσθαι αὐτοῖς διὰ σοῦ τὸ ἀγαπᾶν δικαιοσύνην καὶ μισεῖν ἀνομίαν. Διὰ τοῦτο ἐχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου. Ἐπὶ τοῦτο ἠλειψέαι ὁ θεός, ὁ θεός σου, φησὶ· τὸ γὰρ ἐχρισεν, ἠλειψεν ἐρμηνεύεται. Συνήπται δὲ ἡ τούτου ἐρμηνεία ἄνωθεν εἰς τὸ, Ἠγάπησας δικαιοσύνην.

Σμύρρα καὶ στακτὴ καὶ κιστὰ ἀπὸ τῶν ἱματίων σου. Ἰμάτια τοῦ Μονογενοῦς νοηθεῖν ἂν δυ-

A siquidem potentissimus ille est, id est, potestatum Dominus, quod illi secundum naturam competit. Est autem speciosus iis qui norunt adventum ejus, quique pulchritudinem ejus, mundanam omnem exsuperantem, possunt intelligere. Femori ille suo gladium apposuit, ut minas infidelibus intenteret, necnon manipulis adversariorum. De infidelibus itaque psalmus dicit: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit* ¹¹.

5. *Specie tua et pulchritudine tua.* Species et pulchritudo militis illius, est deitas ejus, et praesentia qua omnes exsuperat. *Intende, prospere procede et regna.* Intende, inquit, arcus tuos, prospere procedere facito eos qui a te justificati fuerunt, in quos, ait, regnas, postquam liberaasti eos a tyranno. Indicat spiritualem esse victoriam. Postquam enim arma commemoravit, de mansuetudine mentionem facit. Mansueti autem est, illatas sibi injurias dimittere. *Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Quando enim gladium memoravit, consequenter etiam de dextera loquitur. Dextera autem ejus sunt, dextera sive genuina consilia, quae usus peccati impetum non exceptit.

6. *Sagittae tuae acutae, o potens.* Sagittae vocati sanctos apostolos, qui etiam lethalia vulnera infixere in cor inimicorum Regis regum. Haec porro tela quae spirituales inimicos in corde vulnerarunt, orbem potuerunt Christi pedibus submittere, et jugo regni ejus subijcere. Caeterum hi versus per hyperbaton dicuntur, ut sonent: *Sagittae tuae acutae, o potens, in cordibus inimicorum regis*

7. *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi.* Qui vocati per apostolos sunt confidentes Unigeniti deitatem, aiunt: *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi. Virga directionis virga regni tui.* Directio in divinis Scripturis justitiam significat. Ait igitur, quibus imperat Christus in via justitiae incedere ediscent.

8. *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem.* Quandoquidem hominum natura, mutationem perpessa, deserendo justitiam dilexit iniquitatem; ideo Unigenitus factus homo est, ut in se humanam corrigens naturam, id efficeret ut diligeret justitiam et odio haberet iniquitatem: atque isthaec fuit incarnationis causa. Quamobrem ait: *Propterea unxit te Deus.* Propterea, quare? nisi ut qui tui participes essent exsultarent, utpote qui ex misericordia tua id consecuti sint ut diligerent justitiam et odio haberent iniquitatem. *Propterea unxit te Deus, Deus tuus.* Ideo inunxit te Deus, Deus tuus, inquit: illud enim unxit, inunxit interpretatur. Hujus autem loci interpretatio superius ad haec verba, *Dilexisti justitiam*, adjuncta fuit.

9. *Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis.* Vestimenta Unigeniti probe intelligantur virtutes, ma-

¹¹ Psal. vii, 13

gnificentia, gloria, juxta illud : *Dominus regnavit. A decorem indutus est, indutus est Dominus virtutem et præcinsit se*²². Isthæc igitur gloria et magnificentia ejus, boni nobis odoris fuit, et quasi genus omne odoramenti et incensi, juxta illud alibi dictum : *Unguentum effusum nomen tuum*²³ : et illud : *In odorem unguentorum tuorum curram*²⁴. (16) Est autem stacte, sive gutta, myrrhæ genus tenuissimum. Nam contrito aromate, quidquid fluidum in illo habetur in stacten sive guttam dividitur : quod crassius residuum est, myrrha vocatur. *Cassia autem est cortex tenuissimus, odoratissimus, qui ligneos surculos obtendit. A domibus eburneis ex quibus delectaverunt te. Domus, ædes splendidæ et magnificæ structæ atque templa dicuntur. Eburneas autem dicit, ceu effabre elaboratas ac pulcherrimas. Reges vocat sanctos apostolos qui una cum Christo regnant. Filias autem eorum, animas quæ ipsorum opera ad Dei cognitionem regeneratæ sunt, quæ corda sua in templa concinnant ornatissima in Dei honorem, atque delectant ipsum. Perinde igitur est ac si diceret : Delectaberis, o Domine, a domibus eburneis, quas in honorem tuum filix regum adornarunt. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato. Regina quidem Ecclesia est, utpote regi magno desponsata. Collocatio autem a dextris, honorem significat quo fruatur in futuro sæculo. Vestitus autem pretiosus sunt, fides, spes, charitas. Sed et aliud splendidus vestimentum habet, ipsum scilicet Christum. Quicunque enim, ait, in Christum baptizati estis, Christum induistis*²⁵.

41. *Audi, filia, et vide. Rursus ceu ad Ecclesiam sermo est. Et obliviscere populum tuum et domum patris tui. Nemo quippe purus ad Christi fidem accedit, nisi præteritorum malorum memoriam omnino aboleat. Populus autem Ecclesiæ olim erant idololatræ. Domus autem patris ejus sapientes sæculi, iu quibus quasi in domo inhabitat Satanas. Et filia Tyri in muneribus. Ab una Tyriorum gente, gentium vocationem significat. Tyrios autem memoravit, quia ipsi potissimum pleæ institutionis inimici essent.*

43. *Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. Hoc ait Evangelium regibus prædicans, et optimatibus : Adora Ecclesiam sive ejus Dominum. Omnis gloria filix regis ab intus, in fimbriis aureis. Pietatem voce, ab intus, significat : spiritualis namque est ornatus Ecclesiæ. Fimbrias autem dicit multiplices specie virtutes.*

45. *Adducentur regi virgines post eam. Simile huic : Rapiemur in nubibus obviam Domino in aera*²⁶. Rursum per virginem Ecclesiam indicat :

νάμεις, μεγαλοπρέπεια, δόξα, κατὰ τὸ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περιεβύσατο. Αὕτη δὴ οὖν ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εὐώδης γέγονεν ἡμῖν, καὶ ὡς ἐν τάξει θυμιάματος παντός κατὰ τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον· Μύρον ἐκκενωθὲν δρομὰ σου· καὶ τὸ, *Εἰς ὄσμην εὐωδίας σου δραμοῦμαι*. Ἔστιν ἡ στακτὴ σμύρνης εἶδος λεπτότατον· ἐκθλιθέντος γὰρ τοῦ ἀρώματος, ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ ῥυτὸν εἰς στακτὴν ἀπομερίζεται· τὸ δὲ παχύτερον ἀπομένον σμύρνα προσαγορεύεται. Ἡ δὲ κασία φλοιὸς τίς ἐστι λεπτότατος καὶ εὐώδης, ξυλωδὴ κάρφη περιτεινόμενος. Ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων ἐξ ὧν ἠφραραν σὲ. Βάρεις μὲν οἱ πολυτελεῖς καὶ ἐξαιρετοὶ οἴκοι, ἦτοι οἱ ναοί. Ἐλεφαντίνας δὲ τὰς ἀπεξεσμένας οἰοῦναι τοὺς περικαλλεστάτας φησὶν. Βασιλίας δὲ ὀνομάζει τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, οἱ καὶ συμβασιλεύουσι τῷ Χριστῷ. Θυγατέρας δὲ αὐτῶν τὰς δι' αὐτῶν εἰς θεογνωσίαν ἀναγαγεννημένας ψυχὰς, αἱ καὶ ναοὺς τὰς ἐαυτῶν καρδίας ἀποτελοῦσι περικαλλεστάτους, εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ εὐφραίνουσας αὐτόν. Ὁμοιον οὖν ὡς εἰ λέγῃ· Εὐφρανθήσῃ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων ὧν κατασκεύασαν εἰς σὴν τιμὴν αἱ τῶν βασιλέων θυγατέρες. Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ. Βασίλισσα μὲν ἡ Ἐκκλησία, ὡς νύμφη γενομένη τοῦ μεγάλου βασιλέως· ἡ δὲ στάσις ἡ ἐκ δεξιῶν τὴν τιμὴν σημαίνει ἥς ἀπολαύσει ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἱματισμὸς δὲ αὐτῆς ποικίλος πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· ἔχει δὲ καὶ ἕτερον ἱμάτιον λαμπρότερον, τὸν Χριστὸν αὐτόν. Ὅσοι γὰρ, φησὶν, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

Ἄκουσον, θυγατερ, καὶ ἴδε. Καὶ πάλιν ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ λόγος οὗτος. Καὶ ἐπιλάβου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου. Οὐκ ἂν γὰρ τις καθαρὸς τῇ διὰ Χριστοῦ προσέρχεται πίστει, μὴ παντελῆ λήθην τῶν προτέρων ποιησάμενος κακῶν. Λαὸς δὲ πάλαι τῆς Ἐκκλησίας οἱ εἰδωλολάτραι. Οἴκος δὲ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος, ἐν οἷς κατοικεῖ ὡσπερ ἐν οἴκοις ὁ Σατανᾶς. Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις. Ἀπὸ ἐνδὸς ἔθνους, τοῦ Τυρίων φημί, τὴν τῶν ἐθνῶν κλησιν κατασημαίνει. Τοὺς Τυρίους δὲ ὀνόμασε, διὰ τὸ μάλιστα αὐτοὺς ἐχθροὺς εἶναι τοῦ εὐσεβοῦς πολιτεύματος.

Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν οἱ πλοῦσοι τοῦ λαοῦ. Τοῦτό φησιν εὐαγγελιζόμενος καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, καὶ τοὺς ἐν ὑπεροχαῖς ὄντας· Προσκύνησον τὴν Ἐκκλησίαν, ἦτοι τὸν ἐαυτῆς Κύριον. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἐσωθεν ἐν χρυσοῦσι χρυσοῖς. Τὸ εὐσεβὲς ἐσωθεν σημαίνει· νοητὸς γὰρ ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας· χρυσοῦς δὲ τὰς πολυτελεῖς ἀρετάς.

Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ κροθῆνοι ὀπίσω αὐτῆς. Ὁμοιον τὸ, Ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Πάλιν ἐπὶ δ. 2

²² Psal. xcii, 1. ²³ Cant. 1, 2. ²⁴ ibid. 3.

²⁵ Gal. iii, 17. ²⁶ 1 Thess. iv, 16.

(16) In aliis catenis hæc Basilii esse dicuntur.

τῆς παρθένου τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει· Ἡρμωσά-
μην γὰρ ὁμᾶς παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Θεῷ.
Αἱ κλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι. Τῆς γὰρ
παρθενίας πλησίον ἡ ἐγκράτεια. Ὅσαι τοίνυν ἐγκρα-
τεύονται ψυχαὶ δηλονότι ἀπὸ πράξεων πονηρῶν, καὶ
αὗται συναπαχθήσονται. Συμβαίνει δὲ τὰς ἀπαγο-
μένας εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλασιν αἰώνιον εὐρεῖν.
Ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως. Τὸν ἑπουράνιον
φῆσιν.

Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν υἱοὶ σου.
Ἐπειδὴ εἶπεν αὐτῇ, Ἐπιλάθου τοῦ πατρός σου, φη-
σιν, *ἀντι τῶν πατέρων σου, τουτέστιν ἀντι*
τῶν διδασκάλων, ἔσονται σοι υἱοὶ. Υἱοὺς δὲ τοὺς
ἀγίους ἀποστόλους φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ
Κυρίου· *Οἱ υἱοὶ ὁμῶν ἐν τίνι ἐκβαλοῦσι;* Ἡ καὶ
τούτους τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, οἱ γεγόνασι
μὲν τῆς Ἐκκλησίας υἱοὶ, κατεστάθησαν δὲ ἄρχοντες
ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ
τὸ εἰρημένον· *Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα*
τὰ ἔθνη. Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶ-
σαν τὴν γῆν· μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός σου
ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Διὰ τῶν θείων συγγραμ-
μάτων δηλονότι· ἐν ταῖς ἱεραῖς συλλαβαῖς μνημο-
νεύεται τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα.

Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοι εἰς τὸν
αἰῶνα. Διὰ τὸ κήρυγμα· ὡς πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ ὁ
λόγος. Διὰ τὸ μνημονεύειν αὐτοὺς διὰ τῶν Γραφῶν
τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ ὧν ἐποίησεν ἀπὸ γενεῶν
ἀρχαίων, καὶ διδάσκειν τὰς ἐρχομένας γενεάς.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ ὑπὲρ τῶν κρυφίων. C
ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ΄.

Ἰσόθεσις.

Τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν ὁ παρὼν κατασημαίνει ψαλ-
μὸς, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἐκβολὴν, καὶ τὴν κάθ-
ειρξιν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ ἀβύσσῳ. Ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα ὡσπερ διὰ παραβολῶν εἴρηται, εἰκότως
ὑπὲρ κρυφίων ἐπιγράφεται ὁ ψαλμὸς. Ἄδουσι
δὲ αὐτὸν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, καὶ πρὸ γε
πάντων οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφρονῆται καὶ δύναμις. Ταῦτά
φησὶ διὰ τοὺς ἐπαναστάτας αὐτοὺς παρὰ τῶν νοητῶν
τε καὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν διωγμούς. *Διὰ τοῦτο οὐ*
φοβηθήσόμεθα ἐν τῷ ταρᾶσσοσθαι τὴν γῆν. Διὰ
τὸ ἔχειν τε, φησὶν, βοηθὸν, πάσης ταραχῆς ἐπανιστα-
μένης ἡμῖν καταφρονήσομεν. Ἐταράττετο γὰρ ἡ
πᾶσα γῆ, ὄρχομένου τοῦ κηρύγματος, τῶν μερόντων
ἐν ἀπιστίᾳ ἐπανισταμένων τοῖς πιστεύουσι τῷ κηρύγ-
ματι. *Καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.*
Καρδίας θαλασσῶν τὰς ἀβύσσους φησὶν· ὄρη δὲ τὰς
αντινεμέμενας δυνάμεις. Ὡς μέλλοντες οὖν εἰς τὴν
ἀβύσσον ἐκβάλλεσθαι οἱ δαίμονες, διηγείρον τὸν κατ'
αὐτῶν πόλεμον. Ἄλλ' οὐ φοβηθήσόμεθα τοὺς τοιού-
τους, φασὶν.

[*Βοηθὸς ἐν θλίψεσι.* Διὰ τὸ ἔχειν σε, φησὶ, βο-
θὸν, πάσης ταραχῆς ἐπανισταμένης ἡμῖν καταφρονή-
σομεν.

¹⁷ Luc. xi, 19. ²⁰ Matth. xxviii, 19.

A *Despondi enim vos virginem puram exhibere Deo.*
Proximæ ejus afferentur tibi. Nam virginitati proxima
est continentia. Quotquot igitur animæ se contin-
ent a malis actibus, ipsæ quoque una abducen-
tur. Quæ abducuntur autem lætitiā et exsultationem
consequuntur. *Adducuntur in templum regis.*
Cæleste videlicet.

17. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.* Quoniam
dixerat illi, Obliviscere patris tui, modo dicit, *pro*
patribus quondam tuis, id est, pro magistris erunt
tibi filii. Filios porro sanctos apostolos dicit,
juxta illud a Domino dictum: *Filii vestri in quo*
ejficiunt 17? Aut etiam eosdem Ecclesiarum duces,
B *qui facti sunt Ecclesiæ filii, et constituti a Domi-*
no Jesu sunt principes super omnem terram, juxta
id quod dictum est: Euntes docete omnes gen-
tes 18. *Constitues eos principes super omnem terram,*
memores erunt nominis tui in omni generatione et
generatione. Per divinas videlicet Scripturas: in
sacris namque syllabis memoratur nomen Domini.

18. *Propterea populi confitebuntur tibi in æter-*
num. Per prædicationem scilicet: sermo autem
est ceu ad Christum. Eo quod ipsi per Scripturas
commemorent mirabilia Dei quæ edidit a genera-
tionibus antiquis, et doceant generationes ven-
turas.

In finem, filiis Core, pro arcanis
PSALMUS XLV
Argumentum.

Gentium vocationem, spiritualium inimicorum de-
pulsionem, eorumque in abyssum detrusionem
significat præsens psalmus. Quandoquidem au-
tem Isthæc ceu per parabolas dicta sunt; jure
pro arcanis inscribitur psalmus. Canunt autem
illum qui in Christum crediderunt, ut maximo
omnium apostoli ejus.

2. *Deus noster refugium et virtus.* Hoc ait ob in-
surgentes adversum ipsos spiritualium et sensibili-
um inimicorum opera persecutiones. *Propterea*
non timebimus dum turbabitur terra. Quoniam te
adjutorem habemus, inquit, quamcunque adver-
sum nos insurgentem perturbationem despiciemus.
Turbabatur namque tota terra, cum prædicatio in-
choaretur: dum ii qui in infidelitate perseverabant,
adversus eos qui crediderant insurgent. *Et trans-*
ferentur montes in cor maris. (Cor maris abyssos
vocat: montes autem adversarias potestates. Cum
futurum esset ut dæmones dejicerentur in abyssum,
excitabant ii adversus fideles bellum. Sed ejus-
modi inimicos nequaquam reformidabimus, in-
quit.

[*Adjutor in tribulationibus.* Quoniam, inquit, te
adjutorem habemus, quamcunque nobis imminen-
tem perturbationem despiciemus

Aut montes dæmones dicit, qui olim excelsi ac conspicui erant, ac proinde montibus similes.]

4. *Sonuerunt et turbatae sunt aquae eorum.* Aquas hic dicit multitudinem populorum, quos prædicationis novitas perturbavit. *Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.* Vis, inquit, ejus qui prædicabatur impuros dæmones commovit, olim superbos et conspicuos, atque ideo montibus similes dictos.

5. *Fluminis impetus latificavit civitatem Dei.* Flumen evangelicum verbum appellat, quod latificat Ecclesiam. *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.* Sanctus enim est qui in sanctis requiescit, habitans in sanctis, id est in Ecclesia.

6. *Deus in medio ejus, et non commovebitur,* in medio Ecclesiae videlicet. *Adjuvabit eam Deus mane diluculo.* Id ait quod declinet diluculum ad matutinum. Illud autem: *adjuvabit eam,* personam Ecclesiae respicit, quam hic repræsentant apostoli, et qui per successionem ejus sunt præfecti, quos impense roborat, ut possint prædicationi operam navare.

7. *Conturbatae sunt gentes et inclinata sunt regna.* Pugnauerunt quidem, ait, gentes adversus Ecclesiam; sed tamen earum reges inclinati sunt, id est superati, et terga dederunt; verum postremo et ipsi Christo cervicem submittere. Dicit enim Ecclesiam celeriter constructum iri ab iis qui eam diruerant. Nam pulcherrimis eam donis auctam in sublime extulerunt. *Dedit vocem suam Altissimus, et mota est terra.* Christus scilicet in cruce. *Vocem suam,* evangelicum scilicet sermonem. Si namque anima rationalis vocem Domini audierit, commoveatur, transitque ab improbitate ad virtutem et ab ignorantia ad Dei notitiam.

8. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob.* Victoriam adversus spirituales hostes partam ipsi Domino ascribit. Opportune autem hic Jacobi mentio habetur ob luctam cum eo habitam.

9. *Venite et videte opera Dei, quæ posuit prodigia super terram.* Pacem prædicatione initam significat, cum ait bellum omne in terra finem habuisse. *Prodigia* autem dicit cessationes et compressiones. Cessare fecit enim omne bellum.

10. *Arcum conteret et confringet arma, et scuta comburet igni.* Arcum, telum et scutum, pessimum indicant statum, et perversas cogitationes.

11. *Vacate et viaete quoniam ego sum Deus.* Nisi quis enim mundanam omnem curam abiciat, non potest nosse Deum. Vacatione enim opus est ad Dei cognitionem. *Exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.* Prædicationis adversus omnes gentes victoriam ipsis pollicetur.

12. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor no-*

Η δὲ τὸν τοὺς δαίμονας φησι, τοὺς πάλαι ὑψηλοὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ ὄρεσι διὰ τοῦτο ὁμοιομένους.]

Ἠχῆσαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν. Ὑδατα ἐν τοῦτοις τὰ πλήθη φησίν, ἃ καὶ συνετάραξε τὸ ξένον τοῦ κηρύγματος. Ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ κραταιότητι αὐτοῦ. Ἡ ἰσχὺς, φησὶ, τοῦ κηρυττομένου κατέσεισε τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας τοὺς πάλαι ὑψηλοὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ ὄρεσι διὰ τοῦτο ὁμοιομένους.

Τοῦ ποταμοῦ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. Ποταμὸν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησίν, ὃς καὶ εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἠγίασε τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος. Ἅγιος γάρ ἐστιν ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, κατασκηνῶν ἐν ἁγίοις· ἦτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται, τῆς Ἐκκλησίας δηλονότι. Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωί. Τὸ νεῦσαι πρωὶ περὶ τὸν ὄρθρον. Τὸ γὰρ, βοηθήσει αὐτῇ, καὶ ἐνταῦθα τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας νοητέον ἂν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ κατὰ διαδοχὴν ἡγουμένοι αὐτῆς, οὓς καὶ νευροὶ συντόμως πρὸς τὸ δύνασθαι ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ κηρύγματος.

Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βουσιλεῖαι. Ἐπολέμησαν μὲν, φησίν, κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἔθνη· ἀλλ' ὁμοῦς ἔκλιναν αὐτῶν οἱ βασιλεῖς, τουτέστιν ἤττηνται καὶ πεφεύγασιν· ἀλλ' ὕστερον ἔκαμψαν καὶ αὐτοὶ τῷ Χριστῷ αὐχένα. Λέγει γὰρ, ὅτι ταχὺ οἰκοδομηθήσῃ ὑφ' ὧν καθήρεθης. Ὑψωσαν γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν, παγκάλως δῶρα προσφέροντες. Ἐδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Ὁ Χριστὸς ἐπὶ σταυροῦ. Φωνὴν αὐτοῦ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησίν. Ἐὰν γὰρ ἀκούσῃ φωνὴν Κυρίου ψυχὴ λογικὴ, σαλεύεται μεταβαίνουσα ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, καὶ ἀπὸ ἀγνοσίας εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτω ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Τὴν νίκην τὴν γενομένην κατὰ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ἀνατίθεισιν. Εὐκαίρως δὲ τοῦ Ἰακώβ ἡ μνήμη διὰ τὴν πόλιν τὴν γενομένην πρὸς αὐτόν.

Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν γενομένην διὰ τοῦ κηρύγματος εἰρήνην κατασημαίνει, διὰ τοῦ πάντα πόλεμον λέγειν πεπαῦσθαι ἀπὸ τῆς γῆς. Τέρατα δὲ τοὺς ἀφανισμοὺς, ἦτοι τὰς καταργήσεις, φησίν· καθήρησε γὰρ πάντα πόλεμον.

Τόξον συντριψέι, καὶ συνθλάσει ὄπλον, καὶ θυρεοὺς κατακυλιέσει ἐν πυρὶ. Τόξον νῦν, καὶ τὸ ὄπλον, καὶ ὁ θυρεὸς κατὰστασιν χειρίστην σημαίνει, καὶ λογισμοὺς πονηροῦς.

Σχολάσατε, καὶ γνώετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Εἰ μὴ γὰρ τις πάσης κοσμικῆς φροντίδος γένηται ἐκτός, οὐ δύναται γινῶναι τὸν Θεόν. Σχολῆς γὰρ χρεια πρὸς τὸ γινῶναι τὸν Θεόν. Ὑψώθησομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψώθησομαι ἐν τῇ γῇ. Τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κηρύγματος τὴν κατὰ τῶν ἐθνῶν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτω

ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Τὴν εὐχαριστίαν ἀναδιπλασιά-
ζουσι οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ΄.

Ἑποδοσις.

Ἄδεται ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων
παραινούντων τοὺς ἔθνεσιν ἀναστρεφῆν διὰ πράξεων
ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ νίκῃ κατὰ τῶν ἀλιτηρίων
δαίμωνων.

Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας. Ἄντι τοῦ,
Πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ
ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως. Ἐπινίκιος ὧδῆ ἐστὶν ὁ ψαλ-
μὸς. Ὡς οὖν πεπτωκότων τῶν ἀντικειμένων δυνά-
μεων, ᾄδειν τὰ ἔθνη παρακαλεῖται.

Ὅτι Κύριος Ὑψιστος φοβερός. Ὑψιστος μὲν διὰ B
τὴν Ἐκκλησίαν γενόμενος, φοβερός δὲ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν. Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.
Οὐκ ἐτι, φησὶν, οἱ πονηροὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἀρχουσιν. Δέ-
δωκε γὰρ αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω βραχῶν καὶ σκορπίων,
καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη τῶν πονηρῶν δαιμόνων ὑπέταξεν
αὐτῶν τοῖς ποσίν.

Ἰάταξε λαοὺς ἡμῶν καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας
ἡμῶν. Χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς δεδομένοις αὐτοῖς παρὰ τοῦ
Κυρίου κλήροις. Ἐξελέξατο ἡμῶν τὴν κληρονομίαν
ἐαυτῷ. Καὶ τίς ἂν εἴη ἡ κληρονομία Κυρίου ἢ περὶ
ἡρῆλεται παρὰ τοῦ Πατρὸς, Αἰτησαὶ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ
δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου; Τὴν καλλο-
νήν Ἰακώβ ἦν ἠγάπησεν. Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ
ῆσαι τὴν προφητείαν τὴν περὶ τῶν ἐθνῶν, περὶ ἧς C
εἶπεν· Καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν· Ἀὕτη δὲ
καὶ ἡγαπημένη ἐστίν. Καὶ τίνη ἡγαπημένη ἢ τῷ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ τεθεικότι ὑπὲρ αὐτῆς; Ταύτην οὖν τὴν
ἡγαπημένην, φησὶν, ἐξελέξατο.

Ἀνάθη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ. Ἡ εἰς οὐρανοὺς
ἐνοδος διὰ τούτων τοῦ Κυρίου σημαίνεται. Κύριος
ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Τὰς αἰνεσεις τῶν συναναβαινόν-
των αὐτῷ σάλπιγγος ὠνόμασε φωνήν. Ψάλατε τῷ
Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε· ψάλατε τῷ Βασιλεῖ ἡμῶν,
ψάλατε. Ἐπειδὴ οἱ ἄγγελοι, φησὶ, τὸν ἀναβαίνοντα
ὑμῶσι, καὶ ὑμεῖς, ὡς ἔθνη, τὴν αὐτὴν ἀποσώζοντες
λειτουργίαν, ψάλατε τῷ βασιλεύσαντι Θεῷ τῆς γῆς·
τῶν γὰρ κατὰ Θεὸν εὐθυμούντων ἐστὶ τὸ ψάλλειν.
Εὐθυμεῖ, φησὶν, ἐν ὑμῖν τις; ψάλλετω.

[Ψάλλετε συνετώς. Μὴ διὰ κιθαρῶν, ὡς οἱ πρώην·
τούτου γὰρ τὸ, συνετώς.]

Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη. Παρεδίξαντο
γὰρ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρό-
νου ἁγίου αὐτοῦ. Τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἀφίξιν ση-
μαίνει, δι' ἧς καθίσει χεῖρας τὴν οἰκουμένην.

Ἀρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ
Ἀβραάμ. Ὁμοιον τὸ, Καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρό-
νους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.
Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρ-
θησαν. Ἐν τῇ γῇ, φησὶ, τῶν πραέων τῇ ἀποδοθησα-
μένη τοῖς ἁγίοις οἱ κραταῖοι τοῦ Θεοῦ ὑπερυψώθη-
σαν, καὶ ὑπερδοξάστησαν, ὡς ἐδιδάχθημεν, ἐκ τοῦ
φήσαντος λόγου· Καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων δώδεκα.

¹⁹ Luc. x, 19. ²⁰ Psal. ii, 8. ²¹ Gen. xlix, 10.

ster Deus Jacob. Qui in Christum crediderunt gra-
tiarum actiones duplicant.

1. In finem pro filiis Core.

PSALMUS XLVI.

Argumentum.

Cantitur hic psalmus ex persona sanctorum apo-
stolorum, qui gentes hortantur ut per bona
opera exsulent de parta adversus scelestos dæ-
mones victoria.

2. Omnes gentes, plaudite manibus. Quasi dicat,
Opera bona facere studete. Jubilate Deo in voce ex-
sultationis. Victoriæ carmen hic psalmus est. Ita-
que utpote lapsis adversariis potestatibus, ad ca-
nendum gentes concitat.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis. Excel-
sus propter Ecclesiam, terribilis contra hostes.
Rex magnus super omnem terram. Non ultra, inquit,
improbi, terrenis imperant. Dedit enim eis (nempe
discipulis) potestatem calcandi super serpentes
et scorpiones ¹⁹, et ipsam improborum dæmonum
turbam pedibus eorum subjecit.

4, 5. Subjecti populos nobis, et gentes sub pedi-
bus nostris. Gaudent de concessa sibi a Domino
sorte. Elegit nobis hæreditatem sibi. Ecqua fuerit
hæreditas Domini nisi ea de qua dicitur a Patre,
Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem
tuam ²⁰? Speciem Jacob quam dilexit. Speciem Ja-
cob vocat ejus de gentibus prophetiam, de qua
dicit: Et ipse erit expectatio gentium ²¹. Ipsa quo-
que dilecta est. Ecce dilecta est alii, nisi ei qui
animam suam pro ea posuit? Hanc itaque dilec-
tam, inquit, elegit.

6, 7. Ascendit Deus in jubilo. Hiscæ significatur
Domini ad cælos ascensus. Dominus in voce tubæ.
Laudes ab iis qui una ascendebant ipsi datas vo-
cem tubæ vocat. Psallite Deo nostro, psallite:
psallite Regi nostro, psallite. Quoniam angeli, in-
quit, ascendentem in cælum hymnis prosequuntur.
et vos etiam, o gentes, idem observantes ministe-
rium, psallite Deo terræ imperanti. Eorum enim
qui læto secundum Deum animo sunt est psallere.
Læto, inquit, animo quis est in vobis? psallat ²².

[Psallite sapienter. Non cum citharis, ut ii qui
ante fuere: id enim significat illud, sapienter.]

8. Regnabit Deus super gentes. Fidem namque
ejus acceperunt. Deus sedet super sedem sanctam
suam. Futurum ejus adventum significat quo sede-
bit ut judicet orbem.

9. Principes populorum congregati sunt cum
Deo Abraham. Simile est illud: Sedebitis super
duodecim thronos judicantes duodecim tribus Is-
rael ²³. Quoniam Dei fortes terræ vehementer elevati
sunt. In terra, inquit, mansuetorum quæ sanctis
assignabitur, fortes Dei vehementer exaltati sunt,
et gloria mirum in modum aucti, ut edidicimus ex
ea sententia: Sedebitis super thronos duodecim.

²² Jac. v, 13. ²³ Matth. xix, 28.

4. *PSALMUS* cantici, filius Core, secunda Sabbati. XLVII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus ex persona sanctorum apostolorum canitur, narrantium vexationes ob prædicationem illatas, et victorias de iis partas.

2. *Magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.* Non jam in sola, inquit, Judæa, sed in monte sancto. Montem autem hic dicit Ecclesiam, ob sublimem de Deo doctrinam.

3. *Fundatur exultatione universæ terræ.* Extendit, inquit, exultationem per omnem terram; nam in omnem terram pervasit exultatio ejus manifestationis, et gratiam dilatavit. *Montes Sion latera aquilonis* Jerusalem ad meridiem sita est: gentes ad aquilonem. Quoniam autem Judæi, utpote soli montem Sion incolentes magnifice sentiebant, hic ostenditur Sion esse gentes evangelicum sermonem excipientes. Nam Sionis sedes est boreæ climatus, qui boreæ climatus per latera significatur: nam ubi dicturus erat boreæ climatus, latera aquilonis dixit. Et prius quidem Paulus fuit latera aquilonis, a quo universa mala per orbem conflagrarunt; jam vero factus est montes Sion, habens in sese loquentem Christum, qui venit ex Sion²¹, et avertit impietatem ex Jacob²². *Civitas regis magni.* Hæc latera aquilonis, ait, sive gentes, civitas jure vocentur, in quibus Deus intelligitur iis patrocinari et eos a tentationibus eripere.

4. *Deus in domibus ejus cognoscitur, cum susceperit eam.* Domus illi fuerint qui magni et præstantiores in civitate Dei sunt.

5-7. *Quoniam ecce reges terræ congregati sunt.* Bellum apostolis ob Christi prædicationem a regibus gentium illatum, sive ab inaspectabilibus dæmonibus qui olim regnabant, compressum et sublatum fuit. *Ipsi videntes sic admirati sunt.* Stupore, inquit, affecti et percussi sunt, auxilium cernentes sanctis a Deo præstitum. *Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.* Etenim præstantia virtutis ejus qui salutem ipsis parabat, in admirationem et stuporem coniecit eos.

8. *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Navibus Tharsis, utpote pretiosis copiosisque mercibus instructis, reges comparat. Spiritus autem vehemens, quo contrivit illos, virtutes quasdam intelligas quibus adversus inimicos apostolorum dimicavit.

9. *Sicut audivimus, ita et vidimus.* Quam, inquit, promisisti nobis, Domine, salutem, eam per opera vidimus. *In civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri.* Significat quo loco promissionem impletam viderint. Ubinam autem, nisi in Ecclesia,

²¹ Psal. xiii, 7. ²² Psal. lxxxi, 2.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορῆ δευτέρα Σαββάτου. ΜΖ.

Ἰκόνθεσις.

Καὶ οὗτος ᾄδεται ὁ ψαλμὸς ἀπὸ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, διηγουμένων τοὺς διὰ τὸ κήρυγμα διωγμοὺς, καὶ τὰς νίκας τὰς ἐπὶ τούτων γινομένας.

Μέγας Κύριος καὶ αἰσθητὸς σφόδρα ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἁγίῳ αὐτοῦ. Οὐκ ἔτι, φησὶν, ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἡγιασμένον. Ὅρος δὲ ἐνταῦθα τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων.

Ἐὐρίκων ἀγαλλιάματι πάσης τῆς γῆς. Ἐξέτεινε, φησὶ, τὸ ἀγαλλίαμα ἐπὶ πάσης τῆς γῆς: εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν τὸ ἀγαλλίαμα τῆς αὐτοῦ θεωφανείας καὶ τὴν χάριν ἐπέλατυνεν. Ὅρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ. Ἡ μὲν Ἰερουσαλήμ ἐν τῷ νότῳ καίεται, τὰ δὲ ἔθνη ἐν τῷ βορρᾶ. Ἐπειδὴ δὲ μέγα ἐφρόνουσι οἱ Ἰουδαῖοι ὡς μόνου τὴν Σιών οἰκοῦντες, δεικνυσὶν ὁ λόγος, ὅτι Σιών ἐστὶ τὰ ἔθνη τὰ παραβεβῆμενα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον. Τὸ γὰρ ἑδραῖωμα τῆς Σιών τὸ κλίμα ἐστὶ τοῦ βορρᾶ, ὅπερ κλίμα τοῦ διὰ τῶν πλευρῶν δηλοῦται βορρᾶ: ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν τὸ κλίμα τοῦ βορρᾶ, τὰ πλευρὰ εἰρηκεν. Πρώτερον μὲν ἦν ὁ Παῦλος πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἐφ' οὗ ἐξεκαύθη πάντα τὰ κακὰ ἐπὶ τῆς γῆς: νῦν δὲ γέγονεν ὄρη Σιών, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν λαλοῦντα Χριστὸν, τὸν ἐλθόντα ἐκ Σιών καὶ ἀποστρέψαντα ἀσθεῖαν ἀπὸ Ἰακώβ. Ἡ πᾶσις τοῦ βασιλικῆς τοῦ μεγάλου. Ταῦτα, φησὶ, τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἦτοι τὰ ἔθνη, ἢ πόλις κληθεῖεν ἂν, ἐν οἷς γινώσκεται ὁ Θεὸς ἀντιλαμβανόμενος καὶ σώζων αὐτοὺς ἐκ τῶν πειρασμῶν.

Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκεται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς. Αἱ βάρες οἱ μεγάλοι καὶ ἐξαιρετοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ πόλεως οἱ ἐν αὐτῇ ὑπερέχοντες εἰεν ἂν.

Ὅτι ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν. Ὁ πόλεμος ὁ κατὰ τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γινόμενος ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν βασιλέων τῶν ἐθνῶν, καὶ μὴν καὶ τῶν ἀοράτων δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, διελύθη καὶ ἠφανίσθη. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν. Κατεπλάγησαν, φησὶ, καὶ ἐξέστησαν τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτούς. Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ἰσχύος τοῦ σώζοντος, τὸ θαῦμα αὐτοῖς καὶ τὴν κατάπληξιν εἰργασται.

Ἐν πνεύματι βίαιῳ συντρίψεις πλοῖα θαρσεῖς. Πλοῖος θαρσεῖς, οἶονε πολυτίμοις καὶ πολυφόροις, τοὺς βασιλεῖς παρεικάζει. Πνεῦμα δὲ βίαιον, δι' οὗ αὐτοὺς συντρίψε, νοήσεις τινὰς δυνάμεις δι' ὧν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀποστόλων κατεπολέμησεν

Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως εἶδομεν. Ἦν ἐπηγγελίω, φησὶν, ὧ Δέσποτα, σωτηρίαν ἡμῖν. ταύτην δι' ἔργων τεθεάμεθα. Ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὅπου τὴν ἐπαγγελίαν εἶδον πληρωθεῖσαν σημαίνει. Πού δὲ ἦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ

σία, ἥτις ἐστὶ πόλις τοῦ Θεοῦ; Ὁ Θεὸς ἀθεμελίωσεν αὐτήν εἰς αἰῶνα. Ὅμοιόν τῷ εἰρημίνῳ παρὰ τοῦ Κυρίου Ἐγὼ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐκαλέδομεν, ὁ Θεός, τὸ ἔλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ σου. Ἀντὶ τοῦ, τεθειάμεθα, προσεβοήσαμεν, φησὶν, εἰς ἄπασαν τὴν γῆν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δοξασησόμενον, ἐκ τοῦ ἔλεου τεκμαιρόμενοι μὴ περισημένους τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ἐγκαθιδρυμένοι τόπω τε καὶ ναῷ, τὸν παγκόσμιον ἠλπίσαμεν ἔλεου, εἰδότες τὸ ὄνομά σου καθολικὸν καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐν.

Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεός, οὕτως καὶ ἡ ἀνεσις σου. Τοῦτό φησι, διότι πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀπροσωπληπτικῶς δέδωκε τὴν χάριν, κατὰ τὸ εἰρημένον Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἐνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος.

Ἐξυφανθήτω βρος Σιών. Ὅρος Σιών, ἡ Ἐκκλησία δηλονότι. Καὶ ἀγαλλιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας. Θυγατέρας τῆς Ἰουδαίας τὰς τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἶναι φησὶ ψυχάς ἦσαν γὰρ ἐξ Ἰουδαίων. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε. Κοίνας τὴν κρίσιν τῶν ἐθνῶν, ἐξήλασας τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον τῶν δαιμόνων.

Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτήν. Ταῦτα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις παρακαλεῖται, οἰκεῖ τείχος αὐτοὺς γενέσθαι τῆς Σιών, τουτέστιν τοῦ θεοσεβοῦς πολιτεύματος. Δηγήσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς. Καὶ τίνας ἀν εἶεν οἱ πύργοι τῆς Ἐκκλησίας ἢ οἱ κατὰ καιρὸν αὐτῆς ἡγούμενοι καὶ οἱ δίκαιοι, οἷς καὶ διηγούνται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ οἱ ἀπόστολοι;

[Ταῖς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ θεοσεβὲς πολιτεύμα φρουρούσαις θείαις δυνάμεσιν, ἀγγέλοις τε ἁγίοις προσφωνεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγον· Κυκλώσατε τοὺς πύργους. Τὰ γὰρ κρείττονα τῆς πόλεως ὡς ἀναγκαϊότερα πρὸς παραφυλακὴν ἀριθμῷ παραδέονται τοῖς φρουροῖς.]

Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς. Δύναμις πάλιν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὴν λόγοι, οὗς καὶ ἐξ ἑλης καρδίας κελεύει τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις νοθετεῖν. Καὶ καταδιέλιθε τὰς βάρεις αὐτῆς. Ἐκαστος, φησὶ, μέρους βασιλευέτω τῶν ἐθνῶν. Διελαντο γὰρ, φησὶ, τὴν οἰκουμένην οἱ δώδεκα. Ὅπως διηγήσησθε εἰς γενεὰν ἐτέραν. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι καὶ ταῖς μετ' αὐτοὺς διηγούνται γενεαίς, δι' ὧν καταλειπίασιν συγγραμμάτων περὶ Χριστοῦ.

Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεός ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Τῆς διανεμήσεως τὴν αἰτίαν φησὶ. Τοῦτου χάριν διδάξατε καὶ διέλεσθε, ἵνα καὶ ταῖς ὑστερον γενησομέναις γενεαῖς ἀκουστὸν γένηται, ὅτι οὗτός ὁ δικαίως ποιμένας λαὸν (λέγει δὲ Κύριον) οὗτός ἐστιν ὁ καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας μέλλων ποιμαίνειν.

• Matth. xvi, 18. ἢ Galat. iii, 28

(17) Aliam affert Dan. Barbarus interpretationem quæ est Didymi.

A quæ est civitas Dei? Deus fundavit eam in æternum. Simile illi dicto Domini: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam¹⁷.

10. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui. Quasi dicat, contemplati sumus, exspectavimus in universa terra nomen Dei glorificatum iri, conjectantes, ex misericordia Dei non contempndos eos qui extra Israelem essent, quin et in loco et in templo constituti, misericordiam in universum orbem tuam speravimus: gnari nomen tuum ad omnes pertingere et in omnibus esse.

11. Secundum nomen tuum, Deus, ita et laus tua. Hoc ait quia omnibus simpliciter et absque personarum acceptione gratiam largitus est, ut dictum est: In Christo Jesu non est servus, neque liber¹⁷.

12. Letetur mons Sion. Mons Sion, Ecclesia videlicet. Et exsultent filie Judææ. (17) Filias Judææ animas esse dicit apostolorum; erant enim a Judæis prognati. Propter judicia tua, Domine. Cum judicasses videlicet gentium causam, depulisti demonum bellum adversus eos excitatum.

13. Circumdate Sion et complectimini eam. Hæc Spiritus sanctus jubet apostolis, ut scilicet sint veluti murus Sionis; id est religiosi vitæ instituti. Narrate in turribus ejus. Quinam vero fuerint Ecclesiæ turres, nisi ii qui variis temporibus ejus duces fuerint, atque justī, quæ apostoli narrant magnalia Dei?

[Divinas potestates, quæ Ecclesiam et religiosum institutum servant angelosque sanctos alloquitur Spiritus sanctus, dicens: Circumdate turres. Quæ enim in urbe præstantiora munimenta sunt, custodibus numero concredita sunt, ut ipsa defendant.]

14. Ponite corda vestra in virtute ejus. Virtus Ecclesiæ sunt qui eam confirmant sermones, quos apostolis jubet ut toto corde inter admonendum usurpent. Et distribuite domos ejus. Singuli, inquit, in aliquam terræ partem imperium obtineant. Nam dividerunt sibi, ait, duodecim, orbem terræ. Ut enarretis in progenie altera. Apostoli namque per scripta quæ reliquerunt Christum enarrant generationibus subsequētib.

15. Quoniam hic est Deus noster in sæculum, etc. Distributionis causam significat. Propterea, inquit, distribuite et docete, ut generationibus post futuris notum sit, eum qui juste populum pavit (id est Dominum) eundem ipsum esse qui per futura et infinita sæcula pascet eos.

1. *In finem, filiis Core. PSALMUS XLVIII.* A *Εἰς τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ*
Argumentum. Ἰπόθεσις.

Quæ ad divinum tribunal pertinent hoc psalmo omnibus hominibus prædicantur, necnon dies illa qua Deus condita omnia ad iudicium adducet. Fortasse vero filii Core apostolorum personam gerant qui mysteriis orbem initiarunt.

2. *Audite hæc, omnes gentes, auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.* Sicut ad salutem totum humanum genus vocat, eodem modo ad doctrinam divini iudicii, una omnes sermo evocat.

3. *Quique terrigenæ et filii hominum.* Terrigenas vocat agrestiores homines barbarosque, qui in desertis habitant, neque legibus cultos; filios hominum dicit eos qui humaniorem ducunt vitæ rationem et legibus parent.

4. *Os meum loquetur sapientiam.* Quemadmodum ceu in varios ordines distribuit auditores, ita et doctrinam suam in modos distinguit varios. Chorus autem apostolicus est qui hæc loquitur, et qui in ore Christum habet, qui est sapientia Patris. Utpote igitur Christum in ore ferentes, et eum semper mente versantes intelligentiam obtinebant. Ita autem mens eorum ad intelligentiam acuta et expedita erat, ut etiam parabolas Salvatoris in Evangeliiis descriptas intelligerent. Quamobrem cum diceret Christus ⁸⁸: *Intellexistis hæc omnia? dicebant ei: Etiam.*

5. *Inclinabo in parabolam aurem meam.* Ego quidem, ait, postquam mentem meam acui ad intelligentiam parabolarum Salvatoris, in iis comprehensam sententiam assequi potui. Iis autem qui id agere ob infantiam non valent aperiam ea quæ clausa sunt, et problemata explicabo atque parabolas. Hæc autem per psalterium sive corpus meum efficiam, quod quasi organum resonat, et quo anima mea ad hymnum vertitur concinendum, per singulos sensus, membra partesque peritissime mota.

6. *Cur timebo in die mala?* Hinc orditur, postquam priorem doctrinæ partem ceu in proœmio expendit. Orditur autem per interrogationem, ut responsionem accipiat. Hæc autem est interrogatio. *Cur timebo?* nam ad vocem *timebo*, interpungendum, ut isthæc sit sententia. Si quis interrogat, inquit, *Cur timebo?* volens a me causam ediscere ejus qua occupor afflictionis, cum fiducia audiat, esse aliquam diem malam, quam ego metu percussus exhorresco. Exhorresco autem, quoniam in illa die *iniquitas calcanti mei circumdabit me*, id est deflexio a divina via, qua per hujusce vitæ distractionem et fallaciam, divinam legem transgressus sum. Isthæc igitur impietas, inquit, circumdabit me; quasi dicat: Circumsistent me mala

Διὰ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ τὰ περὶ τοῦ θείου δικαστηρίου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις κηρύττεται, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἄξει ὁ θεὸς πᾶν τὸ πῶμα εἰς κρίσιν. Ἐχοιεν δ' ἂν οἱ υἱοὶ Κορέ τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, τῶν μυσταγωγησάντων τὴν ὑπ' οὐρανόν.

Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκονομένην. Ὡσπερ ἐπὶ σωτηρίᾳ πᾶν γένος ἀνθρώπων παρακαλεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῆς θείας κρίσεως ὁμοῦ πάντα ὁ λόγος ἀνακαλεῖται.

Οἱ τε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Γηγενεῖς μὲν τοὺς βαρύτερους τῶν ἀνθρώπων καλεῖ τοὺς βαρβάρους, καὶ ἐν ἐρημίαις οἰκοῦντας, καὶ μὴ νομίμως πολιτευομένους· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων τοὺς ἡμερωτέρην πολιτείαν μετερχομένους, καὶ νόμοις διοικουμένους.

Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν. Ὡσπερ εἰς τὰ γήματα πλεῖστα τοὺς ἀκροατὰς διελεν, οὕτως καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν εἰς τρόπους ἀφορίζει διαφόρους. Ὁ χορὸς δὲ ἐστὶν ὁ ἀποστολικὸς ὁ ταῦτα φεγγόμηνος, καὶ ἐπὶ στόματος φέρων τὸν Χριστὸν, ὃς ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς. Ἄτε δὴ σὺν τὸν Χριστὸν ἐπὶ στόματος φέροντες, καὶ τούτων εἰς νοῦν αἰεὶ ἐκμελετώμενοι, σύνεσιν εἶχον. Οὕτω δὲ αὐτῶν ἠκόνητο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς καὶ τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερομένας συνιέναι. Διὸ λέγοντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ· *Συτήκατε ταῦτα πάντα;* ἔλεγον αὐτῷ· *Ναί.*

Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἀκονήσας τὸν ἑαυτοῦ νοῦν εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δεδύνημαι ἐπακολουθῆσαι τῇ φερομένῃ αὐτοῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα ἀνοιξω τὰ κεκλεισμένα, καὶ διασαφήσω τὰ προβλήματα καὶ τὰς παραβολὰς. Καὶ ταῦτα πράξω διὰ τοῦ ἑαυτοῦ ψαλτηρίου, τοῦ σώματος δηλαδὴ, ὄργάνου δίκην ἐπηχοῦντος, δι' οὗ πρὸς ὕμνον τρέπεται ἡ ψυχὴ, δι' ἐκάστου αἰσθητηρίου καὶ μέλους καὶ μέρους ἐπιστημόνως κινουμένην.

Ἰνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ; Ἐντεῦθεν ἀρχεται, τῆς διδασκαλίας τὰ πρῶτα ὡς ἐν προοιμίῳ διαλαλήσας. Ἀρχεται δὲ κατ' ἐρώτησιν, ἵνα καὶ ἀποκριθῶν λάθοι. Ἡ δὲ ἐρώτησις ἐστὶν αὕτη· Ἰνα τί φοβοῦμαι; μέχρι γὰρ τοῦ φοβοῦμαι δεῖ στίξαι, ἵνα ἢ ἡ διάνοια αὕτη εἰ τις ἐρωτᾷ, φησὶν, Ἰνα τί φοβοῦμαι; τὴν αἰτίαν θέλων γινῶναι παρ' ἐμοῦ τῆς συνεχούσης με ἀγωνίας, ἀκουέτω μετὰ παρήρσις, ὡς ἐστὶν ἡμέρα πονηρὰ, ἣν αὐτὸς φρίττων φοβοῦμαι. Φρίττω δὲ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἡ ἀποκρίσις τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με, τουτέστιν ἡ παρεκτροπὴ τῆς θείας ἰδοῦ, ἣν πεποίημαι κατὰ τὸν βίον, περισπασμῶ καὶ ἀπάτη τὸν θεῖον παραβάς νόμον. Αὕτη οὖν ἡ ἀσέβεια κυκλώσει με, φησὶν· ἀντὶ τοῦ, Περιστήσεται με τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ ἃ πέπραγα, κυ-

⁸⁸ Matth. xiii, 51.

κλιοντά με πανταχοῦ καὶ πολιορκούντα, καὶ μὴ ἐώντά ἄ
με τὴν κώλασιν ἐκφυγεῖν. Πονηράν τὴν τῆς κρίσεως
ἡμέραν φησὶν, ἅτε δὴ πονηράν τοῖς καταζομένοις
ὑπάρχουσαν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος καὶ ἡμέραν τῆς ὀργῆς
αὐτὴν ἐκάλεσεν, εἰρηκώς· *Θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀρ-
γήν ἐν ἡμέρα ὀργῆς.*

Οἱ πεποικότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν. Ἀπὸ κοι-
νοῦ τὸ, Ἀκούσατε ταῦτα οἱ ἐπὶ πλοῦτι καὶ τῇ δυνά-
μει θαρβύντες. Τίνα δὲ ἐστὶν ἃ ὀφείλουσιν ἀκοῦειν
ἢ ἐκεῖνα, ὡς οὐδὲ αὐτοὺς κατ' ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν ὁ
πλοῦτος ὀνήσει; Οὐδὲν γὰρ λυτρώσεται αὐτοὺς τῆς
ἐπαχθησομένης αὐτοῖς διὰ τῆς ἁμαρτίας ὀργῆς·
ὡσπερ οὖν οὐδὲ ἀδελφός, φέρε εἰπεῖν, θεοφιλῆς, οὔτε
ἄλλος τις ἀνθρώπων ἰσχύει λυτρώσασθαι ἐν τῇ τότε
ἡμέρᾳ τινά· καὶ εἰ ὁ ἀδελφός οὐκ ἰσχύει, καὶ ταῦτα
θεοφιλῆς, πολλῶ πλεον οὐκ ἰσχύσει ὁ πλοῦτος.

Ὁ ἀδελφός οὐ λυτροῦται· ἀδελφὸν θεοφιλῆ λέ-
γει καὶ τίμιον.]

Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐ-
τοῦ. Διδάσκει, ὡς οὐδὲν ὁ πλοῦτος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ὠφελεῖ, διδάσκει καὶ τὸ ὠφελούν. Τί ἐξ τούτου ἦ τὸ
ἐργασίον καὶ ἐπίπονον βίον κτήσασθαι; Οὗτοι γὰρ καὶ
τῆς ἐπιγγελέμενης ζωῆς κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα
θξωθήσονται. Ὁ κοπιῶν διὰ τῆς πρακτικῆς ζήσεται
εἰς τέλος διὰ τῆς γνώσεως, καὶ παύσεται εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς νίκος. Καὶ ἐκοκίωσεν εἰς
τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος.

Οὐκ ὄψεται καταφθόρην, ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀπο-
θνήσκοντας. Εἰς τοσοῦτον γὰρ μακρὰν ἔσονται τῶν
δοσιῶν, ὡς μὴδὲ πλησιάζειν αὐτῶν τῇ ἀπωλείᾳ.
Τίνες δὲ ἀποθνήσκοντας σοφοὶ ἢ περὶ ὧν λέλεται·
Ἀκολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνθεσιν
τῶν συνετῶν ἀθετήσω; Παιδεύει γὰρ διὰ πάντων
ἢ παρούσα Γραφή, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως
οὔτε πλούσιος ἑαυτὸν ῥύεται, οὔτε ὁ νενομισμένος
σοφός. Μόνος δὲ ἐκεῖνος τεύξεται τῆς αἰωνίου ζωῆς
ὁ ἐν τῷ παρόντι βίῳ κατατήξας. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ
ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται. Ὁμοῦ σοφοὶ, φησὶ,
καὶ ἄφρονες ἀπωλείᾳ παραδοθήσονται· οὐ διενηγά-
χασιν γὰρ ἀλλήλων οὐδὲν, ὁμοίως εἰδωλολατροῦντες.
Καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτριους τὸν πλοῦτον αὐ-
τῶν. Οὐ γὰρ ἠθέλησαν αὐτὸν οικεῖον ποιήσασθαι διὰ
τῆς εἰς τοὺς θεομένους εὐεργεσίας.

Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οικίαι αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Διὰ
τῶν τάφων τὴν νεκρότητα σημαίνει ἣν ἐνέδυσαν
τὴν ψυχὴν αὐτῶν, οὐδὲν ὀρθὸν οὐδὲ εὐθὲς φρονήσαν-
τες περὶ Θεοῦ. Σκηνώματα αὐτῶν εἰς γερσάν καὶ
γερσάν. Αἱ σκηναί, φησὶν, ἐν αἷς ζῶντες ἔχουν ἀφ'
ἐτέρων εἰς ἑτέρους ἤξουσι κατὰ γενεάς· τοῦτο γὰρ
καὶ ἀνωτέρω εἶρηκεν, ὅτι καταλείψουσιν ἄλλοτρι-
οὺς τὸν πλοῦτον αὐτῶν. Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνό-
ματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν. Δέον, φησὶ, διὰ πί-
στεως καὶ πολιτείας λαμπρᾶς παρασκευάσαι γραφή-
ναι αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οἱ δὲ ἐπὶ τῆς
γῆς αὐτὰ ἐπεκαλέσαντο ἐπωνύμους αὐτοῖς κτίζοντες
πόλεις.

opera quæ feci, meque undique conclusum obside-
bunt, nec sinent me supplicium effugere. Malam
vero iudicii diem appellat, ut quæ supplicio affe-
ctis dira et gravis futura sit. Apostolus autem eam
iram diem vocavit, cum dixit²⁹ : *Thesaurizas tibi
iram in die iræ.*

7. *Qui confidunt in virtute sua.* Quasi in com-
mune ait illud : Audite hæc omnes qui in divitiis
et in virtute confiditis. Quænam autem audiant
oportet, nisi illa, quod scilicet nihil illis utilitatis
in illa die divitiarum sint allaturæ? Neque enim redi-
met eos ab ira et vindicta ob peccatum ipsis inflig-
enda. Itaque ne frater quidem, ut ita dicam,
etiamsi religiosus sit, neque alius quispiam homi-
num in illa die quemquam poterit redimere. Quod
si ne frater quidem possit, etsi religiosus, multo
minus poterunt divitiarum.

[*Frater non redimit, fratrem religiosum et ho-
norablem virum dicit.*]

9. *Et pretium redemptionis animæ suæ.* Post-
quam docuit nihil profuturas divitias in die iudicii,
docet quid profuturum sit. Quid autem illud, nisi
vitam laboribus plenam ducere? Isti enim pro-
missa vita in futuro sæculo dignabuntur. Qui per
actiones laborat, vivet usque in finem per cogiti-
onem, requiescet in sæculum, vivet ad victoriam.
Et laboravit in æternum, et vivet adhuc in finem.

10. *Non videbit interitum cum viderit sapientes
morientes.* Ita longo ab impiis intervallo separabun-
tur, ut eorum perditioni ne minimum quidem appropin-
quent. Qui sunt autem illi sapientes morientes,
nisi ii de quibus dictum³⁰ : *Perdam sapientiam sa-
pientium, et intelligentium intelligentiam despiciam.*
Docet enim ubique præsens Scriptura, quod in die
iudicii, neque dives seipsum redempturus sit, ne-
que quivis sapiens existimatus. Vitam autem æter-
nam is solus consequetur qui in hac vita se mace-
raverit. *Simul insipiens et stultus peribunt* : Una,
inquit, sapientes et stulti perniciæ tradentur : non
differunt enim mutuo, simili idololatriæ generi
dediti. *Et relinquent alienis divitias suas.* Neque
enim illas sibi proprias et firmas constituere vo-
luerunt, beneficiis erga egenos.

12. *Et sepulcra eorum domus illorum in æter-
num.* Per sepulcra mortalitatem significat qua in-
duerunt animam suam, nihil probum, nihil rectum
animo versantes circa Deum. *Tabernacula eorum
in progenie et progenie.* Tabernacula, in quibus
dum vitam agerent habitabant, ab aliis ad alios
consequenter per generationes varias devenient :
illud enim superius quoque dixerat, *relinquent
alienis divitias suas. Vocaverunt nomina sua in
terris.* Par erat, sit, ut per fidem et præclaram in-
stitutionem id efficerent, ut ipsorum nomina in
cælis describerentur; illi autem in terris vocave-
rant, cum cognomines sibi urbes construerent.

²⁹ Rom. 11, 5. ³⁰ Isa. 47, 14; 1 Cor. 1, 19.

13. *Et homo cum in honore esset non intellexit.* Quæ causa fuerit quod ipsi eo lapsi sint ut alte de se sentirent, enuntiat ille, videlicet carnis concupiscentiæ. Hoc autem est honorem proprium non intelligere, quod scilicet ad imaginem Dei facti sint. Ad similitudinem autem jumentorum insipientium, præ cœlestibus tabernaculis terram incolere delegerunt, et sepulcra a Deo concedendæ vitæ prætulērunt.

14. *Hæc via illorum scandalum ipsis.* Viam divinæ litteræ cujusque hominis vitam appellare consueverunt, et vitæ hominum tempus. Hanc ergo, ait, asperam et odiosam vitam paravit illis, quia rectum nihil sentirent. Sed quando in illa profecerunt, tum scandala ne sentiebant quidem. *Postea vero in ore suo complacēbunt*, quasi dicat, Confltebuntur pœnitentiam agentes, quod in hujusmodi via incesserint; sed quando non erit ultra pœnitentiæ tempus.

15. *Sicut oves in inferno positi sunt.* Quando noluerunt sub bono pastore agere: sed repulso honore, perinde atque jumenta corpore corrupti sunt; Idcirco pecora inferni effecti sunt, ita ut demum pastor eorum ad pascua sua abducat eos, alios quidem in ignem æternum; illos eo ubi fletus et stridor dentium, alios in tenebras exteriores.

Adjicit Daniel Barbarus. Cæterum juxta Symmachum: Hæc via illorum dementiæ ipsis, poster; vero illorum sermonem probabunt: non enim primis sat fuit uti dementiæ via, nisi etiam perniciosum posteris exemplum facti simile ad sui imitationem studium illis relinquerent, ut et poster¹ in morum suorum via sibi placerent, et illos imitatione sequerentur.

Et dominabuntur eorum justii in matutino. Non ulterius, quemadmodum in hac vita cum essent, adversus pios homines insurgunt; verum contra qui matutino tempore dignati sunt et novo lumine, impiis imperabunt. *Et auxilium eorum veterascet in inferno*, etc. Omne, inquit, auxilium eorum, scilicet virtus quam obtinebant ex gloria, morte dissolvitur. Illud enim, *veterascet*, pro solvetur positum est.

16. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.* Mei, inquit, ita loquentis animam redimet Deus, ut ne una abducatur illa, et deseratur cum ovibus inferni.

17. *Ne timearis cum dives factus fuerit homo.* Cum didiceris, ait, qui finis erit impiorum, ne beatos prædices eos qui in vita divites et opulenti sunt, non timeas quasi omni spe interclusus, nec ut magnis orbus præsentis vitæ bonis, animo deficias. Probe nosti quia te exspectat redemptio a morte et vita æterna. Qui autem a multis prædicatur ob divitiis gloriamque, et ob illam falso nuncupatam sapientiam, nihil plus habebit, nudatus quippe omnibus, a vitæ bonis abripietur.

18. *Quoniam cum interierit non sumet omnia.* Hoc solum lucri, ait, a divitiis accepisse videntur

Α *Και άνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε.* Τὸ αἴτιον τοῦ ἐκπεσεῖν αὐτοῦς εἰς τὸ μέγα φρονεῖν τὰ σαρκῶς ἐπιθυμήματα λέγει. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μὴ συνιέναι τὴν τιμὴν αὐτῶν, ὅτι δὴ κατ' εἰκόνα πεποιήθηται Θεοῦ. Ὅμοιωσ δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις γῆν οἰκεῖν ἀντὶ τῶν οὐρανίων σκηρῶν κατηλλάξαντο, καὶ τάφους ἀντὶ τῆς παρὰ Θεοῦ ζωῆς.

Ἀδτη ἡ δόδς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς. Ὅδὸν ἡ θεία Γραφή τὸν ἐκάστου βίον οἶδε καλεῖν, καὶ τὸν ἐκάστου τῆς ᾤζωῆς χρόνον. Ταύτην οὖν, φησί, τὴν ὁδὸν τραχειάν καὶ ἐχθρὰν κατεσκευάσεν αὐτοῖς, ἅτι μὴδὲν εὐθὺς παφρονηκότες. Ἄλλ' ὅτε μὲν προσέκοπτον ἐν αὐτῇ, οὐκ ἠσθάνοντο τῶν σκανδάλων. Μετα **Β** δὲ ταῦτα ἐν τῷ πῶτόματι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν, ἀντὶ τοῦ, Ὅμολογήσουσι μετανοήσαντες ἐφ' οἷς τοιαύτην ὠδεύσαν τρίβον, ὅτε οὐχ ἔξουσι τῆς μετανοίας καιρῶν.

Ὅς κρόδατα ἐν ἄδῃ ἔδοντο. Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν εἶναι ποιμένα, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν τιμὴν ἀπασάμενοι, παραπλησίως τοῖς κτήνεσι τα σώματα διεφάρησαν· ταύτη τοι καὶ θρέμματα γεγίνασιν ἄδου, ὡς λοιπὸν αὐτὸν ποιμαίνοντα αὐτοῦς εἰς τὰς αὐτοῦ νομάς ἀπάξουσ, τοὺς μὲν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τοὺς δὲ ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶ ὁδόντων, τοὺς δὲ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.

Γ *Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρῶτ.* Οὐκίτι ὡσπερ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὄντες, κατεξανίστανται τῶν εὐσεβῶν· τούναντίον δὲ οἱ τοῦ καιροῦ τῆς πρῶτας ἀξιώθοντες καὶ τοῦ νέου φωτὸς τῶν ἀσεβῶν κατακυριεύσουσι. Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν καλαιωθήσεται ἐν τῷ ἄδῃ. Πᾶσα, φησί, ἡ βοήθεια αὐτῶν, ἦτοι ἡ ἰσχὺς ἣν ἔσχον ἐκ τῆς δόξης, τῷ θανάτῳ διαλυθήσεται. Τὸ γὰρ, καλαιωθήσεται, ἀντὶ τοῦ, διαλυθήσεται, τίθεται.

Πλήρ ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λαμβάνῃ με. Ἐμοῦ, φησί, τοῦ ταῦτα λέγοντος λυτρώσεται ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν, πρὸς τὸ μὴ συναπαχθῆναι αὐτὴν, καὶ ἐρημωθῆναι μετὰ τῶν τοῦ ἄδου προβάτων.

Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος. Μαθὼν, φησί, ὅσον ἔσται τῶν ἀσεβῶν τὸ τέλος, μὴ μακαρίσῃς τοὺς ἐν τῷ βίῳ πλουτοῦντας, μὴδὲ φοβηθῆς ὡς πάσης ἀποκλειστέμενος ἐλπίδας, μὴ ἀθυμῆς δὲ ὡς μεγάλων ἀγαθῶν τῶν παρόντων ἐστερητέμος. Εὐ ἴσθι, ὅτι σὲ μὲν περιμένει ἡ ἐκ θανάτου λύτρωσις καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ· ὁ δὲ παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδαιμονιζόμενος διὰ πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ διὰ τὴν ψευδώνυμον σοφίαν, οὐδὲν πλέον ἔξει· γυμνὸς γὰρ πάντων ἀπαχθήσεται τῷ θίῳ.

Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα. Τοῦτο, φησί, μόνον ἔδοξαν κερδαίνειν οἱ ἄθεοι

ἀπὸ τοῦ πλοῦτου, τὸ εὐλογηθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἂν ἐν τῇ θνητῇ καὶ προσκαιρῷ ζωῇ. Ἐκείνων ἐπινοούντων αὐτοὺς καὶ εὐδαιμονιζόντων ἐπ' οἷς ἔδοξεν ἔχειν ἀγαθοίς. Οὐδὲ συγκρατηθήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ. Ἐπειδὴ πάντα πρόσκαιρα, φησί, τότε χάριν ἀποδώσει σοι τῷ δημιουργῷ ὁ τοιοῦτος, ὅταν πληθύνῃς ἐν βίαι αὐτῷ.

Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ. Μιμῆσται, φησί, τῶν πατέρων τὸν ζῆλον, καὶ ἐκ πονηρῶν ὧν τὴν πονηρίαν διαδέχεται. Ἔως αἰῶνος οὐκ ὀφθαίται φῶς. Οἱ γὰρ τοιαῦτα φρονούντες τυφλοὶ ταῖς ψυχαῖς γενόμενοι, μήτε ἐν τῷ θνητῷ βίω τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως φωτισθέντες, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ αἰωνίου φωτὸς ἀξιοθησόμενοι.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΜΘ.

Ἰσόθεσις.

Ἄδει τὸν ψαλμὸν ὁ Ἀσάφ τὸν νομοθέτου τὸ πρόσωπον εἰσφέρων, τὰς πάλαι μὲν ἀνατρέπων θυσίας, εἰσφέρων δὲ τὰς τῆς Νέας Διαθήκης, τὰς δι' αἰνέσεως δωροφορίας. [Οἱ Ἰουδαίων πρῶτοι ἀρετῆς ἀμελοῦντες τὸ (sic) ἐνόμιζον εἶναι ἐν τῷ τοὺς νόμους ἀποστοματίζειν καὶ διαγγέλλειν, καὶ θυσίας προσφέρειν. Νόμου δὲ ἀνάγνωσις, καὶ θυσῶν προσφορά τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς αὐτῆς καρπός· ζῆου δὲ ταύτης ἐκεῖνα ποιεῖν μόνον ἑμοῖον ἔστιν ἀλείφασθαι μὲν ἐπὶ τῷ παλαίῳ, αὐτῶν δὲ τῶν παλαισμάτων καταμελεῖν, ἐξ ὧν ὁ στέφανος. Πρὸς οὖν τοὺς οὕτω διακειμένους ἐλεγχον ποιεῖται ὁ μακάριος Δαυὶδ, τὸν Θεὸν εἰσάγων ὀνειδίζοντα καὶ δεικνύοντα, ὅτι μὴ οὕτως ἀρετῆς, τὰς θυσίας ἀποστρέφεται, ὃ καὶ διὰ Ἡσαίου ἔλεγεν· Ὁ ἄνομος ὁ δὲ ὄντων μοι μόσχος, ὡς ὁ τύπτων ἄνδρα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐν εἰκόνι οὖν σχηματίζει τὸν Λόγον, καὶ εἰσάγει τὸν Θεὸν ἐξ οὐρανοῦ παραγινόμενον, καὶ καθίζοντα κριτήριον, καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων κρινόμενα ἄρχοντας, Θεὸς θεῶν ἐλάλησε.]

Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν. Θεοὶ μὲν οἱ ἄγιοι παρὰ τῷ Θεῷ· Δέδωκά σε τῷ Φαραῶ εἰς Θεόν· καὶ, Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἔστε. Καλοῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πότε, ἢ ὅτι ἐνανθρωπήσας ἐλάλησε, καὶ πᾶσαν συνεκάλεσε τὴν γῆν; Τί δὲ ἐλάλησεν ἢ τὸ, Περσευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τό· Δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Ἐδαιγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ;

Ἐκ Σιών ἡ εὐκρίθεια τῆς ὠραϊότητος αὐτοῦ. Ἐκ γὰρ τῆς ἁγίας Σιών καὶ δευτέραν παρουσίαν ποιῆσεται.

[Ἐκ Σιών ἡ εὐκρίθεια τῆς ὠραϊότητος αὐτοῦ. Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει. Τὸ μὲν, ἐκ Σιών, τὴν πρώτην λέγει παρουσίαν σημαίνει· τὸ δὲ, ἐμφανῶς, δευτέραν. Κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην αὐτοῦ παρουσίαν καὶ τὴν ἐνδοξον θεοφάνειαν ἐσώπα ὑπ' ἀνθρώπων κρινόμενος, οὐδὲ ἐμφανῆ τὴν αὐτοῦ θεότητα εἰδείκνυ· ἐπειδὴν δὲ τὸ δεύτερον ἀφίκηται, ἤξει ἐμφανῶς, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· ἀλλ' ἐλέγξει τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν. Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὃ δὲ Χρι-

impil, quod anima eorum in hac mortali et temporanea vita ab divitiis celebrata fuerit. Laudati scilicet et felices dicti, ob bona quae habere videbantur. Neque descendet cum eo gloria ejus, etc. Quoniam, inquit, omnia temporanea, tunc gratiam reddet tibi creatori hujusmodi hono, cum ejus facultates auxeris.

19. Introibit usque in progenies patrum suorum. Imitabitur, inquit, patrum suorum studium : et cum ex improbis ortum ducat, improbitatem excipiet. Usque in aeternum non videbit lumen. Omnes enim qui hoc modo sentiunt, animo caecutiunt, neque in hac mortali vita lumine cognitionis illustrati, neque in futura aeterno lumine donandi.

PSALMUS Asaph. XLIX.

Argumentum.

Psalmum canit Asaph, personam inferens legislatoris, qui antiqua sacrificia evertit, et quae ad Novum Testamentum pertinent dona cum laude conjuncta affert. [Judaeorum primi, neglecta virtute, religionem putabant esse sitam in recitandis et enuntiandis legibus, offerendisque sacrificiis. Lectio autem legis et sacrificiorum oblatio, virtutis intus existentis fructus esse debent : qua deficiente illa solum praestare, perinde fuerit ac si quis ungatur ad palaestram, et certamina ipsa nihil curet, quibus corona obtinetur. Eos itaque qui sic affecti sunt, coarguit beatus David, Deumque inducit exprobrantem ac declinantem se, si deficiat virtus, a sacrificiis abhorrente, quod per Isaiam quoque dicebat. Impius qui mihi vitulum immolabat, est quasi ille qui virum caedit, etc. In imagine igitur Verbum adumbrat, inducitque Deum de caelo advenientem, ac sedentem ad judicium, et de Judaeorum principibus judicium ferentem, Deus deorum locutus est.]

1. Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram. Sancti ut dii apud Deum sunt : Dedi te Pharaoni in Deum ⁴², et : Ego dixi : Dii estis ⁴³. Quandonam ita a Deo vocantur, nisi cum incarnatus locutus est, et totam convocavit terram? Quid vero locutus est, nisi : Euntes baptizate omnes gentes ⁴⁴; et illud : Oportet praedicari Evangelium hoc in universo mundo ⁴⁵?

2. Ex Sion species decoris ejus. Nam ex superna Sion secundo adveniet.

[Ex Sion species decoris ejus. Deus, manifeste veniet. Illud, ex Sion, priorem dicit adventum significare; illud autem, manifeste, secundum. Quod itaque priorem ejus adventum, atque gloriosam Dei manifestationem, silebat dum ab hominibus judicaretur, neque conspicue divinitatem suam ostendebat, quando autem secundo accedet, manifeste veniet, et non silebit, sed arguet mundi peccatum. Si namque Deus manifeste veniat, Christus autem Deus

⁴² Isa. LXVI, 3. ⁴³ Exod. VII, 1. ⁴⁴ Psal. XLVI, 6. ⁴⁵ Matth. XXVIII, 19. ⁴⁶ Marc. XIII, 10.

sit, illud sane dictum, *manifeste*, carnem declarat.] A

3. *Deus manifeste veniet.* Non enim perinde atque in primo adventu incognito veniet; sed ut ipse ait: sicut fulgur quod omnia implet ab oriente ad occidentem. *Deus noster et non silebit.* Non sicut ante, inquit, silebat, et nihil agebat contra impios, ita tunc erit. *Ignis in conspectu ejus exardescet.* Ignis, ut propter impietatem merentes tradat comburendos: simile autem illud: *In conspectu illius volebatur fluvius igneus.* Hæc ipsa mirabilia sane vidit Daniel ⁴⁶. *Fluvius enim, inquit, ignis volebatur in conspectu ejus: thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus.* Ignis autem, aut lumen ex eo manans significat; nam Christi cognitionem præcedit lumen spirituale, cujus figura est columna ignis quæ Israellem nocte ducebat; aut indicat nos omni peccatorum genere frigidus a Salvatore accensus ad studium omnis boni. Ignis vero ille ceu spiritualis, sancti Spiritus participationem inducit. Ait enim ille: *Ignem veni mittere in terram* ⁴⁷. Siquidem spiritu viventes effecti sumus quotquot tali gratia dignati sumus. Quamobrem in omni Spiritus gratia ignis manifestatio una inducitur; baptizamur enim in Christo secundum Joannis vocem in Spiritu sancto et igne. Ait item prophetarum quidam ⁴⁸: *Ipse egreditur quasi ignis conflans et quasi herba fullonum: et descendet conflans et purgans ceu aurum et argentum.* Omnem quippe maculam in nobis tabefacit Spiritus sancti virtus. Sed nihil profuit Synagoga Judæorum, quia gratiam non admiserunt, de quibus apud Jeremiam dicit Deus ⁴⁹: *Defecit conflator ab igne, defecit plumbum. In vanum argentarius argentum signat: malitiæ eorum non tabefactæ sunt.*

4. *Advocabit cælum desursum.* Olim qui in terra degebant partes vulpium erant, ut in Psalmis dictum est ⁵⁰, impuros colentes spiritus, et in singulis locis Deum existimantes esse id quod apparebat. Sed ubi apparuit Salvator, illustravit nos vera Dei cognitionis luce, reduxit quod erraverat, obligavit quod infirmabatur; utpote pastor bonus, feras expulit ab ovili ovium; sanctificavit spiritu, munivit virtutibus angelicis, constituit omnes qui in terra fuere sanctos mysteriorum initiatores. Advocabit igitur, inquit, angelos qui in cælis sunt, et eos qui in terra ad apostolatam alleciti sunt, ut discernant populum ipsius. Nam apostoli eos quidem qui obtemperarunt, Deo obtulere, infideles autem Satanæ transmissere, tantum non dicentes: Abscedite igitur ad lucem ignis vestri, et ad flammam qua combusti estis. Judæis itaque non credentibus aiunt ⁵¹: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Quod autem mysteriorum dispensatoribus eorumque discipulis angeli auxilientur, declarat Pau-

σός Θεός; ἐστὶ, τὸ, ἐμφανῶς, ἄρα τὴν σάρκα δηλοῦ.] Ὁ Θεός ἐμφανῶς ἦξει. Οὐ γὰρ κατὰ τὴν προτέραν παρουσίαν λεληθῶτως· ἀλλ' ὡς αὐτὸς φησὶν, ὡς ἀστραπὴ πληροῦσα ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν. Ὁ Θεός ἡμῶν καὶ οὐ παρασωπήσεται. Οὐχ ὡσπερ τὸ πρότερον, φησὶν, ἐσωπά τοὺς ἀσεβέσι, οὕτω καὶ τότε. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται. Πῦρ, ἵνα τοὺς ἀέλους διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν παραδῷ. Ὁμοιον δὲ τὸ, Ἐμπροσθεν αὐτοῦ εἴλικε ποταμὸς πυρός. Σφόδρα ταῦτα καὶ ὁ μακάριος εὐεάσατο Δανιήλ. Ποταμὸς γὰρ, φησὶ, πυρός εἴλικεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον. (Corderius sic.) Τὸ δὲ πῦρ ἢ τὸ φῶς σημαίνει τὸ ἐξ αὐτοῦ· τῆς γὰρ γνώσεως τοῦ Χριστοῦ τὸ διὰ πίστεως ἡγεῖται φῶς νοητὸν, οὐ τύπος ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν νυκτὶ καθηγησάμενος στῦλος πυρός· ἢ ὅτι τοὺς ἀπεψυγμένους ἡμᾶς εἰς ἅπασαν ἁμαρτίαν ἀνεκπύρρησεν ὁ Σωτὴρ εἰς προθυμίαν παντὸς ἀγαθοῦ· πῦρ ὡσπερ νοητὸν τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν ἐμβάλων. Ἐφη γοῦν ὅτι· Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· γεγόναμεν γὰρ τῷ πνεύματι ζῶντες, δοῦν τῆς τοιαύτης ἡξιώμεθα χάριτος. Διὸ καὶ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι πυρός δῆλωσις συνεισφέρεται· βαπτίζομεθα γὰρ ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. Ἐφη δὲ τις καὶ τῶν προφητῶν· ὅτι Αὐτὸς ἐκπορεύεται ὡς πῦρ χωρευτηρίου, καὶ ὡς πᾶσα πλυνόντων· καὶ καθαιεῖται χωρευθῶν καὶ καθαρῶν ὡς τὸ ἀργύριον καὶ χρυσίον. Ἐκτῆχει γὰρ ἅπαντα βύπον ἐν ἡμῖν ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμις. Ἄλλ' οὐδὲν ὄνησεν τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, ὅτι μὴ τὴν χάριν προσήκαντο, περὶ ὧν ἐν Ἱερεμίᾳ φησὶν ὁ Θεός· Ἐξέλειπε φρονετήρ ἀπὸ πυρός, ἐξέλειπε μόλιθος. Εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ· ποτηρία αὐτῶν οὐκ ἐτάκησαν.

Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω. (Corderius.) Πάλαι μὲν οἱ ἐπὶ γῆς μερίδες ἦσαν ἀλωπέων, ὡς ἐν Ψαλμοῖς τοῦ φησὶ, τοὺς ἀκαθάρτους λατρευοντες πνεύμασι, καὶ κατὰ τόπον ἕκαστον θεὸν ἠγοῦμενοὶ τὸ δοκοῦν. Ἄλλ' ἐπιφανεὶς ὁ Σωτὴρ, ἐνήστραψεν ἡμῖν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὸ φῶς, ἐπέστραψε τὸ πεπλανημένον, κατέδησε τὸ ἠβρώστηκός, ὡς ποιμὴν ἀγαθός, ἀπεσόθησε τοὺς θήρας τῆς τῶν προβάτων αὐλῆς· ἠγάσσε πνεύματι, ἠσφαλίσατο δυνάμειν ἀγγελικαῖς, ἐπέστησε τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἁγίους μυσταγωγούς. Προσκαλέσεται τοῖνυν, φησὶ, τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἐξείλεγμένους ἐν γῆ πρὸς ἀποστολήν, ὥστε τὸν λαὸν αὐτοῦ διακρίνειν. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι τοὺς μὲν πειθομένους προσήνεγκαν τῷ Θεῷ, ἀπιστοῦντας δὲ τῷ Σατανᾷ παρέπεμψαν, μονονουχὶ λέγοντες· Πορεύεσθε οὖν, φησὶ, τῷ φωτὶ τοῦ πυρός ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξεκάουσατε. Τοῖς γοῦν Ἰουδαίοις ἀπιστοῦσι φασὶν· Ὑμῶν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλήσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθείσατε αὐτὸν, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Ὅτι δὲ τοῖς μυσταγωγοῖσι καὶ τοῖς αὐτῶν

⁴⁶ Dan. vii, 10.

⁴⁷ Luc. xii, 49.

⁴⁸ Malach. iii,

2, 3.

⁴⁹ Jerem. vi, 28, 29.

⁵⁰ Psal. lxi, 11.

⁵¹ Act. xiii, 46.

μαθηταῖς συμπράττουσιν ἄγγελοι, ὁλοὶ λέγων ὁ Παῦλος· Οὐχὶ πάντες εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; Τοῦτο καὶ ἡ κλίμαξ ἐδήλωσεν, ἣν εἶδεν Ἰακώβ τὴν ἐκ γῆς διήκουσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐφ' ἧς ἐπιστήριχτο Κύριος, ἕνω κάτω διαθεόντων ἄγγέλων. Τοιοῦτον καὶ τὸ Παρεμβαλεῖ Κύριος κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ φύσεται αὐτούς· δι' ὧν οὖν συμπράττουσι καὶ αὐτοὶ διακρίνουσι τὸν λαόν.

Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω. Τοὺς δικαίους, φησὶ, τοὺς οὐράνιον πολιτεῖαν ἐπιτηδεύοντας, συνάξει εἰς τὰς ἕνω μονάς. Καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαόν αὐτοῦ. Τοὺς ἀμαρτωλοὺς φησὶ καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς συνάξει, ἐπὶ τὸ χωρῆσαι τοὺς δικαίους τῶν μὴ τοιούτων.

Συναγάγετε αὐτῶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς ἄγγέλους ὁ λόγος, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὲρ τοῦ Κυρίου· Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συνάξουσιν τοὺς δικαίους ἐκ τῶν τεσσάρων ἀρέμων τῆς γῆς· τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίας. Θυσίας τὰς πνευματικὰς λέγει.

Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Δοξάσουσι, φησὶν, οἱ οὐρανοὶ τὸν Θεόν, ὅτι δὴ καὶ ἀνθρώπους τῶν οὐρανίων διατριβῶν ἤξιωσεν. (Corderius.) Βούλεται τοὺς ὁσίους τοῦ πρότερον λαοῦ πρὸ τῆς μελλούσης κρίσεως παῦσαι τῆς θυσίας τῆς διὰ τῶν ἀλόγων ζώων σφαγῆς, ἀναλαθεῖν τὴν κατ' ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὸν κριτὴν αἱ οὐράνια δυνάμεις ἀνυμνοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων κατήρξατο, καὶ οἱ οὐρανοὶ διαγγέλλουσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, συγκαίροντες αὐτῶν τῇ σωτηρίᾳ. Τὸ δὲ τῆς γῆς οἰκητήριον τῷ μὴ τῆς οὐρανοῦ κλήσεως ἕξιωμένῳ τάγματι καταληφθήσεται (α). Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν. Ἐνταῦθα προδήλως τὸν Χριστὸν λέγει Θεόν πᾶσαν γὰρ τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ. Καὶ εἰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ὁ δὲ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ· Θεὸς ἐστὶν ὁ Χριστός.

Ἄκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι. Καινῶς νομοθεσίας εἰσαγωγὴν ποιούμενος, ἵνα μὴ τις ἀνθρώπινον τὸν λόγον ἢ τινος ἀγγελικῆς δυνάμεως ὑπολάβοι, προτάττει τὸ, Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς σου εἰμι ἐγώ. Ἡ δὲ διάνοια αὕτη· Μὴ νόμιζε ἕτερον εἶναι με, διὰ τὸ ἔτετρα νομοθετεῖν σήμερον· ἀλλ' αὐτὸς ἐκείνός εἰμι ὁ παρὰ Μωσῆ τὰ περὶ θυσιῶν νομοθετήσας. Μαρτύρομαι δὲ σε, ὡς οὐκ ἐγκληθῆς παραβάς τοὺς παρὰ Μωσῆ νόμους. Αὐτὸς γὰρ εἰμι ὁ κακῆ διαταξάμενος τῷ παιδί μου συμπερόντως, καὶ νῦν τάδε μαρτύρομαι, ὅτι μὴ ἀνάγκη σοι τὰ περὶ θυσιῶν φυλάττειν νόμωμα. Κἂν γὰρ μὴ προσφέρῃς αὐτά, οὕτως προσενηνεγμένα ἐστί. Τὰ γὰρ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διακωντός, κἂν μὴ προσφέρῃς. Εἰ δὲ ἐξ ἀπαντος σπουδάξεις ὡσπερ τινὰ τίμια καὶ ἀναγκαῖα ταῦτα προσάγειν, ἄκουε μετὰ παύσεως, ὡς οὐδὲν τούτων παρὰ σοῦ θέζομαι. Περιττὰ

lus dicens⁸²: *Nonne omnes sunt administratoris spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capturi sunt salutis? Hoc item indicavit scala quam, vidit Jacob a terra ad caelum pertingentem, super qua firmiter consistebat Dominus, angelis sursum deorsum discurrentibus⁸³. Ejusmodi item illud est: *Castrametabitur Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos⁸⁴*; dum itaque illi auxiliantur, discernunt populum.*

Advocabit caelum desursum. Justos scilicet, qui caeleste institutum sectantur, congregabit in supernis mansionibus. Et terram discernere populum suum. Peccatores jubet omnesque in terra degentes congregare, ad separandum justos a non justis.

5. *Congregate illi sanctos ejus.* Quasi ad angelos est sermo, juxta illud a Domino dictum: *Et mittet angelos suos, et congregabunt justos ex quatuor ventis terrae⁸⁵. Qui ordinant testamentum ejus super sacrificia. Sacrificia dicit spiritualia.*

6. *Et annuntiabunt caeli justitiam ejus.* Gioriam, inquit, Deo tribuent caeli, quia scilicet homines caelestibus mansionibus dignatus est. Optat ut sancti prioris populi ante futurum judicium finem faciant sacrificii per mactationem brutorum fieri soliti, et illud assumant quod secundum scientiam et cognitionem offertur. Super his caelestes virtutes judicem celebrant, quia a sanctis incipit, et caeli annuntiant justitiam ejus, de eorum salute una laetantes. Terrenum vero domicilium ei ordini relinquatur qui caelesti vocatione dignatus non fuerit. *Quoniam Deus judex est.* Hic manifeste Christum dicit Deum: nam omne judicium dedit Pater Filio⁸⁶. Quodsi omne judicium dedit illi, et Deus judex est: ergo Deus est Christus.

7. *Audi, populus meus, et loquar tibi.* Cum novam legislationem introduceret, ne quis humanum verbum esse, aut a quadam angelica virtute proficisci existimaret, praemittit illud: *Deus Deus tuus ego sum.* Haec autem est sententia: Ne putes alium me esse, quod hodie alias sanciam leges: sed idem ipse sum qui apud Mosem de sacrificiis legem tuli. Testificor autem tibi te non culpatum iri si leges Mosi praetergressus fueris. Ipse enim ego sum qui illas tunc puero meo ad utilitatem ejus tradidi, et jam testificor, tibi non necessum esse legalia de sacrificiis praeccepta servare. Etiam si enim ea non obtuleris, nihilominus sunt oblata: nam *Holocausta tua in conspectu tuo sunt semper*, etiamsi non offerantur. Si autem omnino curas ea ceu pretiosa quaedam et necessaria offerre. cum fiducia audi, me eorum nihil a te ac-

⁸² Hebr. i, 14. ⁸³ Gen. xxviii, 12. ⁸⁴ Psal. xxxiii, 8. ⁸⁵ Matth. xiii, 41. ⁸⁶ Joan. v, 22.

(a) Interpres legisse videtur καταλειφθήσεται. Edit.

cepturum. Superflua enim mihi omnia sunt. Quandoquidem et quæ in agris pascuntur animantia, boves, jumenta, volucres cœli, et pulchritudo agri, omnia mea sunt, et horum nihil ego. Quodsi quando mihi necessitas foret alimenti, non ita egenus ego sum, ut a te talia postulem: *Meus est enim orbis terræ* 17. Sed quænam grata mihi offeres sacrificia? laudem, canticum, divinum sermonem. Cum autem hæc impleveris, tum ac si legem impleres divinam, mercedem accipies; ut cum invocaveris, exaudiaris. Et declarans quem populum alloquatur, intulit: *Israel, et testificabor tibi*. Exinde vero suum ostendit dominium: *Deus Deus tuus ego sum*, qui te Ægyptiaca servitute liberavi, qui mare in viam dedi, qui in deserto enutrivisti, qui eam tibi legem dedi. Nam ne alium me legislatorem existimaveris, ceruens legum diversitatem.

[*Deus Deus tuus*. Id est, qui magna miracula ab initio usque ad hoc tempus generi vestro exhibuit.]

8. *Non in sacrificiis tuis arguam te*. Nequam te negligentiam in offerendis sacrificiis arguo: illa namque offers assidue; sed præcipio ne hæc justitiam circumscribas.

16. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu emargas justitias meas?* Peccatorem hoc loco promulgatorem divinarum Scripturarum dicit. Simile autem est huic dicto: *Non speciosa laus est in ore peccatoris* 18. Si namque omnia præcepta transgreditur, et omni malitiam studet, et lingua utitur dolosa, cur postea divinas litteras in ore habet?

21. *Existimasti inique, quod ero tui similis*. Olim quidem, ait, diu toleravi, sed non jam id faciam: in medium enim tui arguendi causa afferam peccata tua, quæ tu quidem existimabas non ultra existere, neque in cujuspiam memoriam ventura esse. Ego vero utpote Deus ad lucem producam illa, atque apponentur in conspectum tuum. Neque abscondam quemadmodum tu facis, nec similis tui ero. Producam item illa, ut palam faciens pudore te afficiam. *Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua*.

22. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum*. Ut pote clemens, post increpationem adhortationem adjicit, dans pœnitentiæ locum. Intelligite, me non ideo tandiu tolerare quod de facinoribus vestris gaudeam, sed ut dem pœnitentiæ locum. Alioquin abripit nos iniquus, sive iniquitas, nemine liberante. Eripio enim eos qui intelligunt et a malis desistunt, atque dicunt: *Injuste egimus, iniquitatem fecimus, impie egimus* 19. Nam qui adhuc in malis versatur constiteri non potest. *Ne quando rapiat et non sit qui eripiat*. Ne quando, inquit, auferat mors animam, pœnitentiam agite; nemo enim est qui eripiat eos qui propter peccata in inferno conclusi

A γάρ μοι πάντα· ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς νεμόμενα ζῶα βόες καὶ κτήνη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡ ὠραιότης τῆς ἀγροῦ, πάντα ἐμὰ τυγχάνει, καὶ ἀνευδὲς παντὸς ὑπάρχω. Εἰ δὲ καὶ χρεῖα μοι γένοιτό ποτε τροφῆς, οὐχ οὕτως ἐνδεὴς ἔγώ, ὡς παρὰ σοῦ τὰ τοιαῦτα αἰτεῖν· *Ἐμὴ γὰρ ἔστιν ἡ οἰκουμένη*. Τίνας δὲ μοι προσηγεῖς θύσεις θυσίας; τὴν αἶναιον, τὸν ὕμνον, τὴν θεολογίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ταῦτα πληρώσεις, τὸ τνικαῦτα ὡς ἀν νόμον πληρώσας θεῖον, ἀντίδοσιν λήψῃ τὸ ἐπικαλούμενος εἰσακουσθῆναι. Καὶ δικινὺς πρὸς πῶλον λαβὴν διαλέγεται, ἐπιγγαγεν· *Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτύρομαι σοι*. Εἶτα τὴν οἰκίαν δείκνυσιν δεσποτεῖαν· *Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγώ*, ὁ τῆς Αἰγυπτιακῆς σε δουλείας ἐλευθερώσας, ὁ τὴν θάλατταν ὁδὸν ὠρησάμενος, ὁ ἐν ἐρήμῳ διαθρέψας, ὁ τὸν νόμον ἐκείνόν σοι δειδωκώς. Μὴ γὰρ δὴ ἄλλον με νομοθέτην νομίσης, τῶν νόμων ὄρων τὸ διάφορον.

[*Ὁ Θεός ὁ Θεός σου*. Τουτέστιν, ὁ μεγάλη θαυμάσια ἀρχῆθεν μέχρι τοῦ νῦν τῷ γένει ὑμῶν ἐνδείξάμενος·.]

Ὁὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε. Οὐκ ἀμείλιάν σοι, φησὶν, ἐγκαλῶ θυσιῶν προσφερέεις γὰρ ταύτας διηνεκῶς· ἀλλὰ μὴ ταύταις ὀρίσασθαι τὴν δικαιοσύνην παρεγγῶ.

Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· *Ἰνα τί σὺ ἐκδηγῇ τὰ δικαίωμά μου*; Ἀμαρτωλὸν ἐνταῦθα τὸν νομοθέτην τῶν θείων Γραφῶν φησὶν. Ὅμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· *Οὐχ ὠραίος αἵνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ*. Εἰ γὰρ πάσας παραβαίνει τὰς ἐντολάς καὶ πᾶσαν ἐπιτιθεύει κακίαν, καὶ δολίαν ἀποδίδωσι τὴν γλῶσσαν· τί καὶ τὰς θείας ἐπὶ στόματος φέρει Γραφάς;

Ἐπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοι ὁμοιος. Πάλαι μὲν, φησὶν, ἐμακροθύμησα, ἀλλ' οὐ νῦν τοῦτο ποιήσω· παραστήσω γὰρ εἰς τὸν κατὰ σοῦ Ἐλεγχον τὰ σὲ ἀμαρτήματα, ἃ δὴ σὺ μὲν ἐπέλαβες μηκέτι ὑφίστασθαι, μηδὲ εἰς μνήμην ἔξειν τίνος· ἐγὼ δὲ ὡς Θεός εἰς φῶς παράξω, καὶ προτεθήσονται ἐνώπιόν σου· οὐ κρύπτων ὡσπερ σὺ, καὶ ὠμωμένους σοι. Παράξω δὲ αὐτὰ, ὅπως αὐτὰ καὶ γνωρίζων αἰσχύνῃ καταχέω. *Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου*.

D *Σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ*. Ὡς φιλόνηρος μετὰ τὸν Ἐλεγχον ἐπιφέρει καὶ παραινέσιν, μετανοίας τόπον διδούς. Σύνετε, ὅτι μὴ χαίρων τοῖς ὑφ' ὑμῶν γενομένοις μακροθυμῶ, καιρὸν δὲ μετανοίας διδούς. Εἰ δὲ μὴ, ἀρπάξει ἡμᾶς ὁ ἄνομος, ἤγουν ἡ ἀνομία, μηδενὸς ἡμᾶς βυομένου. Ῥύομαι γὰρ τοὺς νοοῦντας οἱ κακῶν εἰσι, καὶ παυσάμενους καὶ λέγοντας· *Ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν, ἠσεδήσαμεν*. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξομολογεῖσθαι τὸν ἔτι τὸ κακὸν ἐνεργούντα. *Μὴ ποτε ἀρπάσῃ, καὶ μὴ ἦ ὁ βυόμενος*. Μὴ ποτε, φησὶν, ἀφέλῃται τὴν ψυχὴν ὁ θάνατος, μετανοήσατε· οὐκ ἔστι γὰρ ὁ βυόμενος τοὺς ἐν ἄδου κατειλημμένους ταῖς ἀμαρτίαις.

17 vers. 12. 18 Eccli. xv. 9. 19 Il Paral. vi, 37.

Ἀρπάζεται γὰρ ψυχή, ὡς παντελῶς ἐκπετοῦσα ἅ

Θυσία αἰρέσεως δοξάσει με. Ἐπαναλαμβάνει τὰ εἰρημμένα, τὴν λογικὴν ἐπιτελεῖν λατρείαν παρακελευόμενος. Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἀμαρτίας εἰδείξας, τῶν μυστηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυσιν. Ἐκεῖνη γὰρ ἀληθῶς θυσία ζίνεσεως τὸν Θεὸν δοξάζουσα. Ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἀγγέλων αἰνοῦντες τότε καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἰστάμεθα. Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἦν δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. Ἐν τῇ θυσίᾳ, φησὶ, τῆς αἰνέσεως ὁδὸς ἐστὶ τῆς παρὰ Θεῷ σωτηρίας.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τῷ Δαυίδ. Ν΄.

Ἐν τῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠνίκα εἰσηλθε πρὸς Βηρσαβέ.

Υπόθεσις.

Τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ἐξομολόγησιν δύο ἐγκλημάτων περιέχοντα, τῆς τε μαιφονίας Οὐρίου καὶ μοιχείας πρὸς Βηρσαβέ. [Υποδείκνυσιν καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σωτηρίας ὁδὸν τὴν μετάνοιαν, οἷόν τινα εἴχηεν τῆς διηνεκοῦς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκης. Ὁ γὰρ ταύτην ἀεὶ μελετῶν καὶ κατορθῶν διαπαντὸς γίνεται νικητῆς τοῦ ἀεὶ προσπαλοῦτος. Εἰσάγει δὲ καὶ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, Ῥαντιεῖς με, λέγων. Ναὶ μὴν καὶ διδάσκει, ὡς πεφύλακται αὐτῷ τὸ τῆς προφητείας χάρισμα. Οὐ γὰρ αἰτεῖ ὡς ἐστερημένος αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀφαιρηθῆναι ἰκτετεύει λέγων. Μὴ ἀρτανέλης.] Εἰσάγει δὲ καὶ τῆς καθ' ὅλου γενησομένης τῶν ἀμαρτημάτων λυτρώσεως τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος προφητείαν, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας διδασκαλίαν. Πανταχοῦ δὲ τῶν δύο παρανομημάτων εὐρήσεις ἐξιλεούμενον.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ὅς ἐπὶ μεγάλου ἀμαρτήματος, τοῦ μεγάλου ἐλείου τοῦ Θεοῦ δέεται τυχεῖν. Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου. Μόνων γάρ ἐστι τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρῶν τῆς μαιφονίας ἀπολῶσαι τὰς χεῖρας.

[Σαφέστερον δὲ ὁ λέγει ποιῶν φησιν. Ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με. Κάνταῦθα τὸν πλεονασμὸν ἤτησε τῆς καθάρσεως, διὰ τὸ δεῖξαι πανταχοῦ τὸ πηλὸν μέγα ἦ, ἐπεὶ παρὰ Νάθαν ἤκουσε τὴν συγχώρησιν, καὶ αἱ παντοδαπαὶ δὲ συμφοραὶ τὸ πολὺ ὑπετέμνοντο τῆς ἀμαρτίας, φησὶ νῦν, ὅτι Δέομαι ῥυμμάτων καὶ ἐκπλύσεων, ἵνα τέλειον ὁ προστετηκὼς ἀποξεσθῇ ῥύπος.]

Ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τῆς ἐπὶ τῷ φόνῳ, φησὶ. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με, τῆς ἐπὶ μοιχείᾳ. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐπὶ γινώσκω. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ φόνῳ εἶρηκε. Καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός. Ἄνω καὶ κάτω περιστρέφει τῆς ἀμαρτίας τὴν μνήμην τῆς ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ γινομένης, ὡς οὐκ ἴωσης αὐτὸν οὕτε ἀναχωρούσης, ἀλλὰ διαπαντὸς συνοῦσαν αὐτῷ καὶ ἄγχουσαν.

sunt. Abripitur enim anima, utpote omnino a Deo lapsa.

23. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Repetit quæ dicta sunt, jubens iterum ut rationale sacrificium perficiatur. Post gravem et magnam accusationem, peccati remedium scilicet, mysteriorum usum et fructum indicat. Illud quippe revera sacrificium laudis est quo Deus honorificatur. Siquidem tunc cum angelis laudes canimus ac cum creatura stamus. *Et illic iter quo ostendem illi salutare meum.* In sacrificio, inquit, laudis, via est ad salutem a Deo paratam.

1. *In finem PSALMUS cantici David. L.*

2. *Cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bersabee.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum qui criminum duorum, cædis scilicet Uiræ et adulterii cum Bersabee, confessionem continet. [Subindicat etiam omnibus hominibus salutis viam esse pœnitentiam, ceu quamdam artem obtinendæ semper contra inimicum victoriæ. Nam qui semper de illa cogitat, eaque recte utitur, victor semper erit inimici assidue instantis. Inducit etiam redemptionem, quæ per sanctum baptismum affertur, *Asperges me*, dicens. Imo etiam docet, conservatum sibi prophetiæ donum. Non postulat enim quasi ipso privatus, sed supplicat non auferri sibi, dicens, *Ne auferas.*] Prophetiam quoque inducit redemptionis a peccatis omnibus per sanctum baptismum futuræ, et spiritualis Dei cultus doctrinam. Passim autem invenies duorum criminum expiationem efflagitantem.

3. *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.* Utpote magno lapsus crimine, magnam Dei misericordiam implorat (18). *Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Nam solis Dei miserationibus competit a crimine cædis ablueri manus.

[Apertius autem sententiam explicans ait: *Amplius lava me.* Atque hic quoque vim copiamque purgationis expetiit, ut magnum esse facinus ostenderet: aut, quia a Nathan acceperat, veniam sibi fuisse concessam, et variæ calamitates vim peccati minuebant, nunc ait: *Opus mihi est purgationibus et ablutionibus, ut jam liquefactæ et exsiccatae sordes penitus abradantur.*]

4. 5. *Amplius lava me ab iniquitate mea, patratæ cædis, ait. Et a peccato meo munda me, adulterii videlicet. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Id quoque de cæde intelligendum. *Et peccatum meum contra me est semper.* Peccati memoriam ultrò citroque versat, adulterii videlicet, utpote quæ nondum deseruisset eum, neque abscessisset; sed semper adesset atque in angorem animi conjiceret.

(18) Hisce quædam adjicit Dan. Barbarus, quæ sunt Hesychii.

[*Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Peccatum dicit adulterium. Sciendum autem est, peccatum esse a bono lapsum; iniquitatem vero prævaricationem in divinam legem: hæc sunt amborum principia. In hoc autem conveniunt, quod scilicet peccator ab eo qui secundum naturam et in natura est scopo aberraverit: humanæ quippe naturæ hic scopus positus est, ut secundum rationem vivat, semotis et procul positus iis quæ rationi adversantur. Similiter qui inique agit prævaricatur contra legem in natura datam, intemperanter se gerens. E re igitur apostolus et discipulus Christi Joannes utrunque in uno copulavit sic loquens⁶⁶: Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit; ac si diceret, Peccatum consentaneum est iniquitati. Nam quisquis inique agit, peccat; neque tamen omnibus qui peccat, inique agit. Potest autem ex opposito dici, quia scilicet, Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit.]*

6. *Tibi soli peccavi et malum coram te feci.* Quasi dicat: Etsi peccando omnium oculos fugi, solos tuos non latui. Ideo dicit: *Et malum coram te feci.* Multis a te affectus bonis contraria rependi. Non ita porro loquitur quod injuria non affecisse Uriam existimet; nam quo pacto illud? sed quia iniquitas maxima in ipsum vertitur Deum, qui eum ex pastore in regem allegerat: aut quia, cum omnium fugeret oculos, Dei conspectum non effugit, sed per prophetam reprehensus est: aut, utpote rex legi hominum non subjacebat; ut autem religiosus, Deo soli: aut quoniam nemo redarguebat, sed solus corripiebat Deus. *Tibi, inquit, soli peccavi. Ut justificeris in sermonibus tuis.* Me, inquit, prævaricatum per prophetam coarguisti. Et tu quidem justus cum sis, postquam me de inimicis semper liberasti, et me regno atque prophetia ornasti; ego autem profanus et homicida sum. *Et vincas cum judicaris.* Declaratio sive confessio peccatorum.

7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.* Quoniam prior Dei scopus erat, ut non per matrimonium et corruptionem nasceremur: sed transgressio mandati, nuptias induxit ob Adami iniquitatem, id est, quod datam sibi a Deo legem vilipendisset. Omnes itaque qui ex Adamo oriuntur, in iniquitatibus concipiuntur, proavi sui damnatione collapsi. Illud autem: *Et in peccatis concepit me mater mea,* significat Evam omnium nostrum matrem, qua voluptate tergentem, concepisse peccatum. Quapropter nos in matris nostræ damnationem delapsos, concipi dicimus in iniquitatibus. Declarat quo pacto ab initio natura hominum sub peccatum conciderit ex Evæ transgressione, et sub maledictione ortus ejus fuerit. Sermonem autem altius orditur, dum divini muneris magnitudinem querit ostendere.

⁶⁶ I Joan. III, 4.

[*Ἐπὶ πλείον κλύειν με ἀπὸ τῆς ἀνομιᾶς μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με. Ἅμαρτίαν δὲ τὴν μοιχείαν. Ἰστέον, ὡς ἁμαρτία μὲν ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπόπτωσι; ἔστιν ἀνομία δὲ ἢ περὶ τὸν θεῖον νόμον πλημμελία· καὶ ταῦτα ἔχουσιν ἀρχὴν ἐκάτερον τούτων. Συμφέρονται δὲ καὶ κατὰ ταυτὸν ὅτι γὰρ ἁμαρτάνων τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἐν τῇ φύσει ἀπέτυχε σκοποῦ· τῇ γὰρ ἀνθρωπιᾷ φύσει σκοπὸς τὸ κατὰ τὸν λόγον ζῆν τῆς ἀλογίας· πόρρω ἀπυκτικμένη. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀνομῶν πλημμελεῖ περὶ τὸν ἐν τῇ φύσει δεδομένον νόμον, διαγενομένος ἀκρατῶς. Καλῶς οὖν καὶ ἀπόστολος· Ἰωάννης καὶ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς ταυτὸν ἀμφοτέρα περιέστησεν εἰπών· Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ ἄλλως· Ἡ ἁμαρτία κατάλληλος τῇ ἀνομίᾳ. Πᾶς γὰρ ὁ ἀνομῶν ἁμαρτάνει, οὐ πάντως ἁμαρτάνοντος ἀνομοῦντος. Δύναται δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου εἰρησθαι διὰ τὸ· Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ.]*

Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα. Ἄντι τοῦ· Τοὺς πάντων ἀποκρυφάμενος ὀφθαλμοὺς ἐν τῷ παρανομίᾳ, τοὺς σοὺς μόνους οὐ διέλαθον. Διό φησι· *Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα.* Πολλῶν γὰρ ἀπολαύσας παρὰ σοῦ, τοὺς ἐναντίους ἡμεψάμην. Καὶ οὐ τοῦτο λέγει, ὡς οὐκ ἠδίκησε τὸν Οὐρίαν πῶς γάρ; ἀλλ' ὅτι ἡ μεγίστη παρανομία εἰς αὐτὸν τετέλεμηται τὸν θεὸν τὸν ἐκλεξάμενον καὶ βασιλέα ἐκ προβατικῶς παποιηκότα· ἢ ἔπει τοὺς πάντων ἀποκρυφάμενος ὀφθαλμοὺς, τοὺς τοῦ θεοῦ οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἠτέγχθη διὰ τοῦ προφήτου· ἢ ὡς μὲν βασιλεὺς νόμῳ ἀνθρώπων οὐχ ὑπέκειτο, ὡς δὲ θεοσεβῆς τῷ θεῷ μόνῳ· ἢ ἔπει ἀνθρώπων μὲν οὐδεις ἠλεγγεν, θεὸς δὲ διωρθώσατο μόνος. *Σοὶ, φησὶ, μόνῳ ἥμαρτον. Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου.* Ἠλεγγάς με, φησὶ, διὰ τοῦ προφήτου παρανομήσαντα· καὶ σὺ μὲν δίκαιος ὢν καὶ τῶν ἐχθρῶν πάντοτε ρυσάμενος, καὶ βασιλεὺς καὶ προφητεία τιμήσας· ἐγὼ δὲ βέβηλος καὶ μισαιφόνος. *Καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.* Ἀπόδειξις ἦτοι ὁμολογία τῶν ἁμαρτημάτων.

Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομιαῖς συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσθησέ με ἡ μήτηρ μου. Ἐπειδὴ ὁ προηγούμενος σκοπὸς τοῦ θεοῦ ἦν τοῦ μὴ διὰ γάμου γενέσθαι ἡμᾶς καὶ φθορᾶς· ἢ δὲ παράβασις τῆς ἐντολῆς τὸν γάμον εἰσῆγαγε διὰ τὸ ἀνομῆσαι τὸν Ἄδᾶμ, τούτεστιν ἀθετήσαι τὸν ἐκ θεοῦ δοθέντα αὐτῷ νόμον. Πάντες οὖν οἱ ἐξ Ἄδᾶμ γενόμενοι ἐν ἀνομιαῖς συλλαμβάνονται ὑποπίπτοντες τῇ τοῦ προπάτορος καταδικῆ. Τὸ δὲ, *Καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσθησέ με ἡ μήτηρ μου,* σημαίνει ὅτι ἡ Εὐά, ἀπάντων ἡμῶν ἡ μήτηρ, πρώτη ἐκίσθησε τὴν ἁμαρτίαν, ὡς περὶ ὀργῶσα τὴν ἡδονὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, τῇ τῆς μητρὸς καταπίπτοντες καταδικῆ, κισσασθαι λέγομεν ἐν ἁμαρτίαις. Δεικνυσιν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἡ ἀνθρώπων φύσις ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν πέπτωκεν ὑπὸ τῆς ἐν Εὐᾷ παραβάσεως, καὶ ὑπὸ κατάραν ἢ γέννησις γέγονεν. Ἄνωθεν δὲ ὑφαίνει τὸν λόγον, τὸ μέγεθος τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς δεῖξαι βουλόμενος.

Ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἀδελὰ καὶ ἅ
τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. Ὁ
νοὺς ὧτος· Σὺ, φησὶ, Κύριε, ὁ ἀλήθεια ὢν, ἀληθείας
ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διαγεῖν, ἀπο-
καθαρίεις ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἀμαρτίας· καὶ οὕτως
ἀποκαθαρίεις ἡμῖν δι' ὑσώπου ὡς καὶ ὑπὲρ χιόνα
λευκανθῆναι. Ὑσώπου δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος
ἐνέργειαν ἀφομοιοῖ, θερμὴν οὖσαν καὶ πάντα τὸν ἐν
ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσαν. [Ἡ ἀποκάθαρσις δι'
ὑσώπου γενήσεται, ἤτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
Ὑσώπος γὰρ βοτάνη καθαρτικῆ.] Τὸ δὲ, *τὰ ἀδελὰ
καὶ τὰ κρύφια σου ἐδήλωσάς μοι τῆς σοφίας*,
δηλοῦντός ἐστιν, ὡς πάντα αὐτῷ τὰ ἐσόμενα ὅσα ἐν
τῇ ἰδίᾳ σοφίᾳ ἔθετο ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
ἀπεκάλυψεν.

Ῥαντίεις με ὑσώπω, καὶ καθαρισθήσομαι. B
Εἰπὼν, ὅτι Δέδικας νόμους θείους καὶ διατάξεις, λέ-
γει τὸ μείζον, ὅτι Καθαροὺς τινὰς ἐν τῷ νόμῳ ἔχα-
ρίσω, καὶ δι' ὑσώπου ῥαντίσματος· κατὰ τοῦτον οὖν
τὸν σκοπὸν καὶ ἡμῖν νῦν παράσχου τὰ ὅμοια, ὁ αὐ-
τὸς ὢν Θεός. Ἡ μυστήριον ἰοικε τι αἰνιττεσθαι. Ἐπεὶ
γὰρ Μωσῆς ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου δι'
ὑσώπου ταῖς φλιαῖς διεκλεῦετο ἐπιρραίνεσθαι, τι-
μιωτέρῳ καὶ ἡμεῖς ἠγοράσθημεν αἵματι. Ἐπεὶ οὖν
φυλακτῆριον ἐκεῖνο ἐγένετο μὴ τι παθεῖν τοὺς
ἐνοικοῦντας ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευόντος, εἰκότως ὁ Δαυὶδ,
τὴν τοῦ αἵματος ἐκείνου μνήμην ἐν ἀπορρήτῳ ποιού-
μενος, *Ῥαντίεις με ὑσώπω*, φησὶ, καὶ τὰ ἐξῆς·
αἰνιττόμενος τὴν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀληθινοῦ Χρι-
στοῦ ἀμνοῦ γενησομένην ἅπασιν ἀποκάθαρσιν, καὶ
γλιχόμενος ὡς οὗτος ταύτης τυχεῖν, ἡ μόνη ἀκριβῶς ῥύψαι
δύναται καὶ χιόνος θείνου λευκότερον.

Ἀκουτιεῖς με ἀγαλλιάσιν καὶ εὐφροσύνῃ.
Ἄκουστέ μοι γενέσθαι, φησὶ, παρασκευάσεις πάλιν
διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐσομένην
ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνῃν. Τίς δὲ ἂν εἴη αὕτη ἡ
ἐκαίη ἢ γνῶσις ἢ περὶ ἀναστάσεως, ἣν εἰδίδασκεν εἰ-
πὼν, *Ἀγαλλιῶσονται ὅστιά τεταπεινωμένα*·
Πότε δὲ ἀγαλλιῶσονται τὰ σεσημμένα ἡμῶν ὅστιά ἢ
κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὃν, ὡς ἔτε-
ρός φησι προφήτης, *τὰ ὅστιά ἡμῶν ὡς βοτάνη
ἀνατελεῖ*· *Ἀγαλλιῶσονται ὅστιά τεταπεινωμένα*.
Ἀγαλλιῶσεται ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, ὅτι πρότερον
ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀσθενήσασα.

*Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἀμαρ- D
τιῶν μου.* Πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν ἀνατρέχει.

Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός. Τὴν
παλαιωθεῖσάν μου, φησὶ, ψυχὴν σεσαθρωμένην ὑπὸ
τῆς ἀμαρτίας ἀνακαίνισον. *Καὶ πνεῦμα εὐθές
ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.* Ἀνεὶ τοῦ, ἑβραϊ-
κῶν ὁμοίων ὡσαύτως λέγει· Ἀσφάλισαι τὸν νοῦν τοῦ μη-
κέτι εἶναι εὐκόλον καταπίπτειν εἰς ἀμαρτίαν.

*Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ'
ἐμοῦ.* (19) Εὐχεται πάλιν πνεῦμα εἰς αὐτὸν ἔλθεῖν
τὸ προφητικόν. Καταλειπὸς γὰρ ἦν αὐτὸν διὰ τὴν
ἀμαρτίαν.

¹⁹ Exod. xii, 22. ²⁰ Isa. lxxvi, 14.

(19) Interpretatio hujus versus deest in codice
Ambrosiano videturque esse aliena : dicitur enim
Davidem in pœnam peccati amisisse spiritum pro-

8. *Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et occulta
sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Hæc est sententia :*
Tu, inquit, Domine, qui veritas es et veritatem dil-
ligis, cum velis nos in veritate degere, purgabis
nos a veteri peccato : atque ita nos hyssopo mun-
dabis, ut supra nivem candidi efficiamur. Hyssopo
autem Spiritus sancti efficaciam comparat, tan-
quam calidam, et sordes omnes in nobis repur-
gantem. [Purgatio hyssopo conficietur, scilicet per
Spiritus sanctum. Hyssopus namque est herba
purgandi vi prædita.] Illud autem : *Incerta et oc-
cultæ sapientiæ tuæ manifestasti mihi*, indicantis est
omnia futura, quæcunque Deus in propria sapien-
tia reposuit, ipsi per Spiritum revelata fuisse.

9. *Asperges me hyssopo, et mundabor.* Postquam
dixit : *Leges dedisti divinas et constitutiones, jam
quod majus est dicit : Purificationes quasdam in
lege dedisti et aspersionem hyssopo factam : co-
dem igitur scopo et nobis quoque similia conferas,
cum ipse Deus sis. Aut videtur mysterium quod-
piam hic adumbrari. Quandoquidem enim Moses
in Ægypto sanguinem ovis postibus hyssopo asper-
gere jussus erat¹⁹, pretiosiore nos sanguine re-
dempti sumus. Quoniam igitur sanguis ille præsi-
dio et tutelæ fuit, ne læderentur ab exterminatore
qui in aliqua domo degerent, merito David, san-
guinis illius memoriam occulte faciens, *Asperges
me, inquit, hyssopo, etc.*, adumbrans purificationem
illam omnibus per sanguinem veri agni Christi faci-
endam, et exoptans illam quæ sola potest perfecte
purgare et nive candidiorem efficere.*

10. *Audisti meo dabis gaudium et lætitiām.* Cu-
rabis, inquit, ut auditu excipiam per spiritum
illam postremis temporibus futuram exultationem
et lætitiām. Quæ autem illa fuerit, nisi cognitio
illa resurrectionis, quam hisce verbis docuit :
Exsultabunt ossa humiliata? Quando autem ossa
nostra putrida exsultabunt, nisi tempore resurre-
ctionis, quo, ut ait alius propheta, *Ossa nostra quasi
herba germinabunt*²⁰? *Exsultabunt ossa humiliata.*
Exsultabit robor animæ meæ, quæ prius sub pec-
cato infirma erat.

11. *Averte faciem tuam a peccatis meis.* Rursum
ad confessionem recurrit.

12. *Cor mundum crea in me, Deus.* Inveteratam
animam, inquit, peccato putridam renovato. *Et
spiritum rectum innova in visceribus meis.* Hoc est,
firmum; quasi dicat : Firma et robora mentem
meam, ut non ulterius facile in peccatum labatur.

13. *Et Spiritum sanctum ne auferas a me.* Preca-
tur rursum ut spiritus propheticus in se veniat.
Iosum enim propter peccatum reliquerat.

phetiæ, et rogare ut sibi iterum concedatur, cum
contra in Argumento dicatur hunc psalmum pro-
phetice scriptum esse.

14. *Redde mihi lætitiā salutaris tui.* Hoc ad humanam genus omne refertur. Lætitiam quidem salutaris, adventum Domini vocat, juxta illud a Symeone dictum ⁶³: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Rogat autem ut illius particeps efficiatur. *Et spiritu principali confirma me.* Quem rectum superius vocavit spiritum, hic principalem vocat.

15. *Docebo iniquos vias tuas.* Postquam, inquit, me a peccato liberaveris, statim mihi concedas Spiritum sanctum tuum. Tunc autem prævaricatores docebo incedere vias tuas.

16. *Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ.* Rursum pro cæde Uriæ supplicationem offert, ut aliquo modo ex ejus pollutione liberetur: vel potius, *de sanguinibus*, id est de sacrificiis per sanguinem factis, ut indicant quæ in psalmo subsequuntur sic: *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique, etc. Et exsultabit lingua mea justitiam tuam.* Hoc Symmachus sic interpretatus est: *Loquetur lingua mea misericordiam tuam*: nequam enim tacebo eum veniam sim consecutus, sed laudibus te prosequar, et beneficia tua commemorabo. Siquidem, ait, legalia sacrificia respuisti, quoniam non possunt peccata dimittere: ideo id quod diligis obtuli tibi. Hoc autem est quod per penitentiam et cor contritum offertur.

20. *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion.* Sion hic vocat Ecclesiam. Quando enim Deo Patri placuit omnia in Filio suo renovare, tunc et bona Ecclesiæ suæ pollicitus est. *Et ædificentur muri Jerusalem.* Muros Jerusalem, sanctos ait, sacerdotum ministros, qui muniunt Ecclesiam ejus.

21. *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ.* Cum, inquit, beneficia Sioni tribues, et ædificati fuerint muri Jerusalem, tunc offerentur sacrificia, non per sanguinem, sed justitiæ, laudis scilicet. *Oblationem et holocausta, justitiæ scilicet et incruenti sacrificii.* Tunc imponent super altare tuum vitulos. Et ipsos (vitulos) justitiæ, ut sint omnia justitiæ, sacrificia, oblationes iustitiæ, holocausta justitiæ, vituli justitiæ.

Hic desinit Daniel Barbarus.

1. *In finem, intellectus David. Cum venit Doec Idumæus et nuntiavit Sauli: Venit David in domum Abimelech. LI.*

Argumentum.

Quando fugit David a facie Saulis in domum Abimelech, ac de panibus sacerdotum comedit, accepitque Goliæ gladium, abscedens quispiam rem nuntiavit Sauli ⁶⁴. Erat autem is Doec Syrus qui ⁶⁵ Luc. 11, 30. ⁶⁶ I Reg. xxi, 1-10.

(20) Cod. Ambros. habet, *Αἱ ἐν νόμῳ θυσίαι οὐ δύνανται ἀφιέναι ἀμαρτίας.* Quæ sententia inferius repetitur.

Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίαν σου σωτηρίου σου. Εἰς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἀναφέρεται. Ἀγαλλίαν μὲν σωτηρίου τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· *Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου* εὐχεται δὲ καὶ αὐτὸς αὐτοῦ μεταλαβεῖν. *Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριξόν με.* Ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω πνεῦμα εὐθὲς, ἐνταῦθα ἡγεμονικὸν καλεῖ.

Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου. Ἐπειδὴ ἂν, φησὶ, ρυσάμενός με τῆς ἀμαρτίας, αὐθὶς ἐπιθῶς με τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα. Τότε δὴ πάλιν τὰς σὰς ὁδοὺς βαδίζω διδάξω τοὺς παραβαίνοντας.

Ῥῦσαι με ἐξ αἱμάτων, ὁ θεὸς ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου. Πάλιν ἰκετηρίαν ὑπὲρ τοῦ τοῦ Οὐρίου φόνου τίθεται, ὅπως ἂν ρυσθῆι τοῦ ἐξ αὐτοῦ μισμοῦ· ἢ μᾶλλον, *ἐξ αἱμάτων*, τῶν δι' αἵματος θυσῶν, ὡς τὰ ἐπαγόμενα τοῦ ψαλμοῦ διαδείκνυσιν εἰπόντος· *Ὅτι, εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἂν* (20), καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου. Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσε· *Διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημοσύνην σου*· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολαύσας, ἀλλ' ὕμνων σε διατελέσω καὶ τὰς σὰς διηγούμενος χάριτας. Ἐπειδὴ τὰς ἐν νόμῳ, φησὶ, παρητήσω θυσίας, οὐ γὰρ δύνανται ἀφιέναι ἀμαρτίας· τοῦτου χάριν ἦν ἡγάπησάς σοι προσήνεγκα. Ἀδτη δὲ ἐστὶν ἡ διὰ μετανοίας καὶ καρδίας συντετριμμένης.

Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών. Σιών ἐνταῦθα τὴν Ἐκκλησίαν φησὶν. Ὅταν γὰρ ἠδύοχησεν ὁ θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσαι τὰ πάντα ἐν τῷ Ἰῶ αὐτοῦ, τότε καὶ τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ δέδωκεν ἐπαγγελίας. *Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ.* Τεῖχη Ἱερουσαλήμ τοὺς ἀγίους φησὶν ἱερουργοὺς τοὺς περιφράσσοντας τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης. Ὅταν, φησὶν, ἀγαθύνεις τὴν Σιών καὶ οἰκοδομηθῆ τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ, τότε δὴ τότε καὶ ἀνενεχθήσονται θυσίαι, οὐχ αἱ δι' αἱμάτων, ἀλλ' αἱ τῆς δικαιοσύνης, αἱ τῆς αἰνέσεως δηλονότι. *Ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα, καὶ αὐτὰ τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ τῆς ἀναμάχτου θυσίας δηλοῖ.* Τότε ἀνείσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους. Καὶ αὐτοὺς δικαιοσύνης, ὥστε εἶναι πάντα δικαιοσύνης, θυσίας, ἀναφορὰς δικαιοσύνης, ὀλοκαυτώματα δικαιοσύνης, μόσχους δικαιοσύνης.

Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως τῷ Δαυὶδ, ἐν τῷ εἰσεῖν Δωὴν τὸν Ἰδουμαῖον καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαοὺλ καὶ εἰσεῖν αὐτῷ· Ἦλθε Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ. ΝΑ.

Ἰαπόθεσις.

Ἦν ἵνα ἐφυγε Δαυὶδ ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ, καὶ κτήθη φεύγων οἶκον Ἀβιμέλεχ, τῶν τε ἄρτων τῶν ἱερέων ἐγεύσατο, τὴν τε βομφαλίαν τοῦ Γολιάθ δέδεκται· ἀπελθὼν τις ἀπαγγέλλει ταῦτα τῷ

Σαούλ. Δωθή δὲ οὗτος ὁ Σύρος ὃς καὶ τοσοῦτον Α
ἐξεπολέμωσε τὴν ψυχὴν τοῦ Σαούλ, ὡς ἀποστείλαντα
πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων ἀνελεῖν, καὶ μηδὲ
κτῆνους αὐτῶν φρίσασθαι. Ταῦτα οὖν ἀκηκῶς ὁ
Δαυὶδ τὰ προκείμενα λέγει, εἰς πρόσωπον τοῦ
Σύρου ἀποτεινόμενος. Ἐχει δὲ καὶ ἀναφορὰν καὶ
εἰς τὸ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ πρόσωπον καὶ τοῦ
Ἰούδα. Περιέχει δὲ καὶ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν τῶν
ἐσομένων, καὶ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ Ἰερουσιν
τῶν ἁγίων αὐτοῦ, διὰ τοῦ λέγειν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ
ἐλάλα κατὰκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Διὸ
δὴ καὶ συντέσεως καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ
ψαλμός. Χρῆται γὰρ πολλῆς συντέσεως εἰς τὸ γνω-
ρίσαι τῆς οἰκονομίας τοῦ κατὰ σάρκα Δαυὶδ τὸ
μυστήριον.

Τι ἐγκραυχᾶ ἐν κακίᾳ, ὁ δυνατός; Ὡς πρὸς Β
αὐτὸν τὴν Σύρον, ἢ τὸν ἐνεργήσαντα ἐν αὐτῷ διάβο-
λον, ἀποτείνει τὸν λόγον.

Ὡσεὶ ξυρὸν ἠχορηγμένον ἐποίησας δόλον.
Τοῦτο φησι, διὰ τὸ ὡσπερ ξυρῆσαι καὶ ἐκκόψαι πᾶ-
σαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν.

Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθῶσύνῃν. Ἠδίκηει
γὰρ καταψευδόμενος τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λοιπῶν
ἀπάντων σὺν αὐτῷ, καὶ τὰ μὴ πραχθέντα κατ' αὐτοῦ
λέγων· τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὡς ἐπρωτότησε τὸν Θεὸν περὶ
τοῦ Δαυὶδ, ψεῦδος ἦν, καὶ οὐκ ἀλήθεια.

Ἠγάπησας πάντα ῥήματα καταπονητισμοῦ,
γλώσσαν δολίαν. Πάντα γὰρ πρὸς ἐπιβουλήν, καὶ
φθόνον καὶ θάνατον τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάν-
των τῶν σὺν αὐτῷ τεθανατωμένων διεπράξατο· διὸ
C ῥήματα καταπονητισμοῦ οἱ λόγοι τῆς τοῦ Δωθῆ ψευ-
δολογίας εἰρηται. Ἀθρόως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν
τῶν ἱερέων ὡσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε τοῖς ἑαυτοῦ
ῥήμασι. Λέγοιτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν
ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἰούδα.

Ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκη-
νώματός σου. Μετετέθησαν γὰρ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν
σκηνῆς, γεγονότες αἰχμάλωτοι διὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυ-
ρίου σταυρόν. Καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων.
Ὅμοιον τὸ, Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζών-
των.

[Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς κατέλοι σε εἰς τέλος. Λέ-
γοιτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων
Ἰουδαίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, διὰ τὸ ἠγαπηκεῖναι D
τὰ βλαβερά εἰς τέλος, ἀντὶ τοῦ, παντελῶς. Διὰ
τοῦτο καθελεῖ σε, ὡς οὐ καλῶς οἰκοδομηθέντα, ὁ
καθαιρῶν ὑπερφάνους, καὶ ὡς κακῶς φυτευθέντα,
ἐκτίλαι σε, μεταστήσαι, ἢ ἐκριζώσαι, καὶ ἀπὸ τῆς
κατοικησιῶς σου, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ συγκατοικεῖν,
ἐκβάλαι.]

Ὀφονται δίκαιοι, καὶ φοβηθήσονται. Τῶν γὰρ
ἀσεβῶν ἀναιρουμένων, οἱ δίκαιοι περιφοδοὶ γίνονται.
Καὶ σὺ μὲν, φησὶ, ταῦτα ὑπομένεις· οἱ δὲ δίκαιοι,
τουτέστιν οἱ σοὺ λαοί, θεασάμενοι τὴν σὴν ἀπίωλειαν,
φόδῳ κατασχεθήσονται. Ἰκανὴ γὰρ ἦ εἰς σὲ τιμωρία
κακείνους φοβῆσαι· καίτοι διὰ τὴν εἰς ἐκείνους εὐε-

ita animum Saulis exasperavit, ut interfectum
miserit totam sacerdotum civitatem, ac ne ju-
mentis quidem pepercerit⁶⁶. Hæc igitur cum
audisset David, isthæc loquitur Syri personam
spectantia. Referuntur item hæc ad personam
populi Judæorum, atque Judæ. Complectitur item
futurorum honorum promissionem, et assiduum
sanctorum Dei commorationem in domo ejus,
quandoquidem dicit : *Ego autem sicut oliva fru-*
ctifera in domo Dei. Quamobrem et intellectus, et
in finem psalmus inscribitur. Multa enim opus
intelligentia, ut ejus qui secundum carnem Da-
vid est œconomiz mysterium cognoscatur.

5. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es?* Quasi
ad ipsum Syrum, aut ad diabolum eum instigan-
tem, sermonem collimat.

4. *Sicut novacula acuta fecisti dolium.* Hoc alii,
quod totam sacerdotum civitatem quasi abraserit,
et interecione deleverit.

5. *Dilexisti malitiam super benignitatem.* Injuste
namque agebat cum sacerdotem et reliquos omnes
una calumniaretur, ac quæ gesta non fuissent ad-
versus eum deferret : quod enim diceret eum (Abi-
melechum) Deum circa Davidem interrogasse, id
mendacium, non veritas erat.

6. *Dilexisti omnia verba præcipationis, linguam
dolosam.* Omnia enim egit ad insidias, invidiam et
mortem sacerdotis reliquorumque omnium qui cum
eo cæsi fuere; quare *verba præcipationis* dicun-
tur, mendacia Doec. Confertim enim totam sacer-
dotum civitatem suis verbis quasi in profundum
præcipitavit. Hæc autem jure quoque dicantur de
principibus Judæorum et de ipso Juda.

7. *Evellet te et transferat te de tabernaculo tuo.*
Translati quippe sunt de sacro tabernaculo suo,
captivi propter Christi crucem effecti. *Et radicem
tuam de terra viventium.* Simile illud : *Deleantur de
libro viventium*⁶⁶.

[*Propterea Deus destruet te in finem.* Hæc recte
dicantur de principibus Judæorum et de ipso Juda,
quia quæ damnosa erant dilexerunt usque in finem,
ac si dicat, *semper.* Propterea destruet te, utpote
qui non recte ædificatus fueris, qui superbos ever-
tit, atque ut improbe satum *evellet te et emigrabit,*
sive eradicabit, et a domicilio tuo, id est, ne se-
cum habites, ejiciet te.]

8, 9. *Videbunt justii, et timebunt.* Dum cæduntur
enim impii, justii reformidant. Et tu quidem, in-
quit, hæc toleras : justii autem, hoc est populi tui,
consperta tua pernicie, formidine complebuntur.
Nam sufficit supplicium de te sumptum ut illi ex-
terreantur. Etiam si tuo erga illos benedicio ejus-

⁶⁶ I Reg. xiii, 18, 19. ⁶⁶ Psal. lxxviii, 29.

modi passurus es. *Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum.* Maluit enim proditor aurum accipere, quam adiutorem habere Jesum. *Et prevaluit in vanitate sua;* quasi dicat: Et vanum cor suum implere potuit, neque poenitentia ductus finem fecit impietatis.

[*Sed speravit in multitudine divitiarum suarum.* Pulchre divitias et potestatem, vanitatem vocavit, secundum veram rei naturam: neque enim Doeco profuerunt, neque Assiriis, quando unius angeli adventu interempti sunt, ac insepulti jacuerunt.]

40. *Ego autem sicut oliva fructifera.* Floret namque semper eorum gloria qui credunt in Christum. [*Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax*“, etc. Hunc itaque fructum cum in seipso haberet sanctus ille vir, aiebat: *Ego autem sicut oliva fructifera;* olivæ autem fructiferæ se comparat, quia cum misericordia in ipso consistat et dominetur, ex consequenti hærebant et reliquæ virtutes. Eodem prorsus modo et Jobum virilem, et Josephum temperantem, cæterosque, ex virtute in ipsis obtinente ac dominante nuncupaverunt.] *Speravi in misericordia Dei in æternum.* Misericordiam Dei divinæ Scripturæ Dominum vocant, quia per eum nobis misericordia concessa est. Omnia enim in seipso instauravit et reparavit.

41. *Et exspectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.* In nomine tuo, inquit, fiduciam habebō, atque eam in conspectu omnium sanctorum tuorum annuntiabo. Erit enim mihi illud jucundum atque bonum.

1. *In finem pro Maeleth intellectus Davidi. LII. Argumentum.*

Hunc canit psalmum in gratiam apostolorum chori, qui et crediderant in Christum: qui exsultabant et lætabantur. Maeleth vero explicatur chorus sive chorea. Necessario autem ea quæ Christi incarnationem præcesserunt enuntiat, ut declaret quæ sit adventus ejus utilitas. Sciendum autem est, totum decimum tertium psalmum eandem sententiam habere, lisdemque ferme omnibus verbis constare, ita ut ii qui interpretationem hujus perquirunt, ex illo eam aperte mutuentur.

2. *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus... Deus de cælo prospexit super filios hominum.* Quia Deum non cogitaverunt, humana inspectantem, judicantem judicio justo, ac nefarium opus quodcumque coercentem: ideo Deus de cælo prospexit. Id enim aperte Domini ad homines transitum significat.

4. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Non hyperbolice dicta sunt isthæc; nihil enim hyperbolice, sed cum veritate omnia in Scriptura

γασίαν τοιαῦτά σου πάσχειν μέλλοντος. Ἰδοὺ ἀνθρώπος ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ. Ἠγάπησε γὰρ χρυσίον μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ· Καὶ ἐνίσχυσε πληρῶσαι τὴν ματαίαν αὐτοῦ καρδίαν, οὐ μεταμεληθεὶς τῆς ἀσεβείας ἐπαύσατο.

[Ἄλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ. Καλῶς δὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δυναστείαν ματαιότητα ἐκάλεσεν ἀπὸ τοῦ πράγματος· οὔτε γὰρ τὸν Δαυὶδ ὠνήσαν, οὔτε Ἀσσύριους, ὅποτε ἐνὸς ἀγγέλου παρουσίας αὐτοὺς ἀπέκτεινε, καὶ ἀταφοὶ ἔκειντο.]

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος. Ἀειθαλής γὰρ τῶν πιστευόντων εἰς Χριστὸν ἡ δόξα. [Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἐξῆς. Τοῦτον τοίνυν τὸν καρπὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὁ ἅγιος ἔλεγεν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος· ἐλαίᾳ δὲ κατακάρπω ὁμοιοὶ ἑαυτὸν, ἐπειδὴ, ἐλεημοσύνης ἐπικρατούσης ἐν αὐτῷ, ἀκολούθως εἶποντο αἰλοῖται ἀρεταί. Οὕτω καὶ τὸν Ἰωδᾶ ἀνδρείον μὲν, καὶ τὸν Ἰωσήφ σώφρονα, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τῆς ἐπικρατούσης ἀρετῆς ὀνομάζοντες αὐτούς.] Ἠλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐλεος τοῦ Θεοῦ αἱ θελαί· Γραφαὶ ὀνομάζουσι τὸν Κύριον, διὰ τὸ γενέσθαι ἡμῖν δι' αὐτοῦ ἔλεος· ἀνεκεφαλαιώσατο γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα, καὶ ἀνστοιχείωσεν.

Καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνομα σου, ὅτι χρηστὸν ἐστὶν τῶν ὀσίων σου. Ἐν τῷ ὀνόματί σου, φησὶ, σχολίην πεποιθήσιν, καὶ ταύτην ἐναντίον πάντων τῶν ὁσίων ἀγίων ἐξαγγελῶ. Ἔσται γάρ μοι τὸ πρᾶγμα χρηστὸν τε καὶ ἀγαθόν.

Εἰς τέλος ὑπὲρ Μαελέθ συντέσεως τῷ Δαυὶδ. NB. Ὑπόθεσις.

Ἄδει τὸν παρόντα ὑπὲρ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων καὶ πιστευσάντων εἰς Χριστόν· οἱ καὶ ἠγαλλιώντο καὶ ἠύφραινοντο. Μαελέθ δὲ ἐρμηνεύεται χορὸς, ἦτε χορεία. Ἀναγκαίως δὲ τὰ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου λέγει, ἵνα δείξῃ ὅση τῆς παρουσίας ὡφέλεια. Ἰστέον δὲ, ὡς καὶ τὴν αὐτὴν διάνοιαν πᾶσαι ὁ τρισκαίδεκάτος ψαλμὸς περιέχει, καὶ τὰς αὐτὰς λέξεις σχεδὸν ἀπάσας· ὥστε ἐξ ἐκείνου φανερὸν γενέσθαι τοῖς ἐπιζητοῦσι τὴν ἐρμηνείαν.

Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός... Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ, μὴ λογισάμενοι τὴν Θεὸν ἐφορῶντα τὰ ἀνθρώπινα, κρίνοντα κρίσει δικαίᾳ, καὶ πᾶσαν ἀθεμιτοῦργίαν εἰργόντα, τούτου χάριν ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυψεν. Τοῦτο γὰρ σαφῶς τὴν εἰς ἀνθρώπου τοῦ Κυρίου πάροdon σημαίνει.

Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρηώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Οὐχ ὑπερβολικῶς ταῦτα εἰρηται· οὐδὲν γὰρ ὑπερβολικῶς, μετ' ἀληθείας δὲ πάντα περὰ τῆ Γραφῆ εἰρηται. Πάντες

“ Galat. v, 22.

τοῖν Ἰουδαίοι ἐξέκλιναν τὴν ὁδὸν τὴν λέγουσαν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός· Ὅθεν καὶ ἀχρεῖοι γέγονασιν, ταύτην παραλαβεῖν οὐ βουλευθέντες, οὐδενὸς ποιούντος τὸ ἀγαθόν· Ἐν ἀγνοίᾳ γὰρ αὐτοῦ πάντες ἐτύγχανον ὑπὸ τοῦ νομικοῦ πεπωρωμένοι γράμματος.

Εἰς τέλος ἐν ὕμνοις συνέσσεως τῷ Δαυῖδ· Ἐν τῷ ἔλθειν τοὺς Ζιφαίους καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαυῖδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν; ΝΙ'.

Υπόθεσις.

Φεύγων ὁ Δαυῖδ τὸν Σαούλ ἐκάθισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζήφ· Ἐἴτα ἀπελθόντες οἱ Ζιφαῖοι πρὸς τὸν Σαούλ ἀπήγγειλαν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἦν ἀποδιδράσκων· Ἥξιον δὲ ἰλθόντα συλλαβέσθαι αὐτόν· Ὁ δὲ, μετὰ χειρὰς τὴν λύραν λαβὼν, ὅτε ἰγναικῶς τῷ προφητικῷ πνεύματι, ὡς οὐδὲν δεῖνόν παίσεται παρὰ τοῦ Σαούλ, τὰ προκειμένα ἄδει· Καὶ γὰρ ἀπελθὼν εἰς ἀλλήληψιν αὐτοῦ Σαούλ, ἤκουσεν ἀγγελίαν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ὑπέστρεψε σπύδων μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ· Ἐχοὶ δ' ἂν τὰ παρόντα ἀναφορὰν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ, ὡς τὰς ἐκναστάσεις τὰς παρὰ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, καὶ βασιλέων δὲ τῶν ἐθνῶν τὸν θυμὸν διηγούμενος, τὸν θεὸν ἀξιοῖ ἐξ ἀπέκτων σωθῆναι διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· Προφητικῶς τε ἀποφαίνει, ὡς περιστρέφει τοὺς ἐχθροὺς εἰς κεφαλὴν ὁ θεὸς τὰ κακὰ, αὐτὸς δὲ τὰς ἐπινικίους προσάξει θυσίας· Διὸ καὶ συνέσσεως ἐπιγράφεται, εἰς τὸν εἰρημένον νοῦν ἀναπέμποντος ἡμῶς τοῦ ψαλμοῦ.

Ὁ θεός, ἐν τῷ ὀνόματι σου σώσον με· Οὐχὶ δι' ἄλλου τινὸς ἢ διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ σωθῆναι ἀξιοῖ· Ἐπειδὴ δὲ, φησί, τὸ ὄνομα ἐπικαλούμαι, ἐν αὐτῷ τοῦτ' ἐπὶ τὴν σωτηρίαν μου παράσχοι· Καὶ ἐν δυνάμει σου, τουτέστι τῷ Ἰῶ σου, κρίνεῖς με· Ἄντι τοῦ· Οὐκ ἄλλοις κριταῖς, ἀλλὰ τῇ δυνάμει σου εἰς ἐξέτασιν παραδοθῆναι·] Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρίνεῖς με· Κρίνας γὰρ τὴν κρίσιν αὐτῶν, τοὺς μὲν ἀπωλεῖα παρέδωκε, τοὺς δὲ ἔσωσεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ θεός, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου· Δέξει μου τὰς ἱκεσίας σὺν εὐμενείᾳ· Ἐνώπιον τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου· Ὅμοιον τῷ· Καὶ νῦν, Κύριε, ἐπίθε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν.

Εἰς τέλος ἐν ὕμνοις συνέσσεως τῷ Δαυῖδ· ΝΑ'· Ὑπόθεσις.

Τῷ Πνεύματι θεωρήσας ὁ Προφήτης τὰ ἐσόμενα κατὰ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, λύπης πληρούμενος καὶ ἀμηχανίας, ἦν καὶ ἀδολοσχίαν ἐν τῷ παρόντι ὠνόμασε, διατελεῖ ταρραττόμενος καὶ ἀπορῶν ἐν τοῖς τολμωμένοις, παρακαλεῖ τὸν θεὸν ἐνωτίσασθαι τὴν προσευχὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο αὐτῷ παρασχεῖν· εἴτα δευτέρον γῶναι τὴν διὰ τῆς προσευχῆς ἀναπεμπομένην βέησιν· καὶ τρίτον τὴν κατέστασιν θεάσασθαι τοῦ τὴν προσευχὴν ἀναπέμποντος· καὶ οὕτως αὐτὸν καταξιώσαι τῆς ἑαυτοῦ ἀποχῆς· διὸ ἐπιλέγει· *Πρόσχε μοι, καὶ εἰσάκουσον μου· Ἐνώπιον, ὁ θεός, τὴν προσευχὴν μου· Δια-*

A dicuntur. Omnes itaque Judæi declinaverunt a via quæ dicitur: Ego sum via. Unde et inutiles facti sunt, cum eam admittere nollent, quia nemo faceret bonum. In ignorantia enim ejus versabantur omnes a legali scriptura excæcati.

1. In finem in carminibus intellectus David. 2. Cum venissent Ziphæi et dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos? LIII.

Argumentum.

Cum fugeret David a Saule, consedit in deserto Ziph. Deinde digressi Ziphæi ad Saul, in quem locum profugisset, indicarunt. Rogabant autem ut accederet, atque eum comprehenderet. Ille vero, accepta manibus lyra, utpote prophetico spiritu guarus se nihil mali a Saule passurum, hæc canit. Nam profectus ad capiendum eum Saul, nuntium accepit adventus alienigenarum, et regressu properavit cum manu virorum se comitantium. Hæc autem referri videntur ad personam apostolici chori, quasi ille narrans irruptiones Judaici populi, ac regum gentium furorem, Deum supplicet per nomen ejus ab omnibus eripi malis. Prophetice autem edicit, futurum ut mala Deus in caput inimicorum retorqueat, ipse vero in signum partæ victoriæ sacrificia offerat. Propterea intellectus inscribitur, psalmo nos ad supra dictam sententiam deducente

Deus, in nomine tuo saluum me fac. Per nomen ipsius, non per aliud quidpiam, salutem consequi rogat. [Quandoquidem autem, ait, nomen tuum invoco, in hoc ipso salutem mihi præbes. Et in virtute tua, id est in Filio tuo, judicabis me; ac si diceret: Non aliis judicibus, sed virtuti tuæ examinandum me tradas.] Et in virtute tua judicabis me. Judicans enim eorum causam, alios perniciæ tradidit, alios salvos fecit ab inimicis.

4. Deus, exaudi orationem meam. Bono animo meam excipe supplicationem. Auribus percipe verba oris mei. Simile illi: Et nunc, Domine, considera minas eorum.

1. In finem in hymnis intellectus ipsi David. LIV. Argumentum.

D Spiritu Propheta contemplatus quæ futura essent mala Christo per Judæos illata, ac per ipsum Judam, dolore plenus et anxietate, quam in præsentem *exercitationem* vocat: perturbatus et dubius animi, in considerando hujusmodi facinore moram extrahit, rogatque Deum ut auribus percipiat orationem suam, et id sibi concedat; secundo, ut obsecrationem precibus emissam respiciat; tertio, ut statum precantis contempletur; atque ita dignetur eum audire, quamobrem adjicit: *Intende mihi, et exaudi me.*

2. Exaudi, Deus, orationem meam, etc. Varias

⁶⁶ Joan. xiv, 6. ⁶⁷ I Reg. xxiii, 19; xxvi, 1, seqq. ⁷⁰ Act. iv, 29.

affert supplicationes, rogans admitti illas. Ne despicias, inquit, me supplicantem, sed benevolo animo intende mihi, et auxilium tribue.

3. *Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum.* Anxietate namque plenus erat, videns iniquitatem in Salvatore admixtam, quam exinde docet his verbis: *A voce inimici et a tribulatione peccatoris.* Totius autem sententiæ mens hæc est: *Respice, quæso, quam contristatus sum, quam turbatus, quam exercitatione repletus sum: hisque admissis exaudi me.*

4-7. *Quoniam declinaverunt in me iniquitates.* Quæcumque enim adversus Salvatorem acciderunt, ad suam ipse personam refert. [Hæc in me perpetrabant, ob illatæ jacturæ memoriam, ex irrationabili ira manentem. Ira permanens iracundia vocatur. Ea vero de causa formidolosus eram, atque turbatus, ut, morte jam imminente, atque in tantam anxietationem et formidinem incidi, ut ne radium quidem lucis viderem, sed in tenebris degerem: putabamque omnium rerum optimam esse fugam, ac rogabam dari mihi alas avolandi causa, ut alibi quiescerem.] *Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.* Ecce cor meum, inquit, omnia mea interiora evertit: imo etiam *formido mortis cecidit super me.* Nimirum hoc de Salvatoris morte ait, ob quam formidine plenus Propheta erat, humana permotus cogitatione: aut de morte animarum, quas per hæc facinora in exitum ruere futurum erat. Sed etiam *timor et tremor* Prophetam invasit cernentem dilectum Dei hæc ab impiis pati; *contexerunt* autem eum *tenebræ*, quia scilicet tenebris digna essent quæ adversus Salvatorem patrata sunt. Exinde vero quasi relictus in medio eorum qui hæc agerent, nullo relicto effugii loco, nec quo declinaret a tantis malis habens, precatur se sublimem rapi, atque instar avis per aerem avolare.

9. *Expectabam Deum qui salvum me fecit, a pusillanimitate spiritus et tempestate.* Tempestatem vocat dolorem sibi per passionem oblatum.

10. *Quoniam ridi iniquitatem et contradictionem in civitate.* Causas apponit cur eas preces fuderit.

13-15. *Quoniam si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem utique.* Hæc ad personam proditoris jure referantur. *Tu vero, homo unanims, dux meus et notus meus.* Quasi dicat, A me dux constitutus es, Judas scilicet. *Qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Perinde est ac si diceret: Ejusdem sæpe mensæ consors fuisti. *In domo Dei ambulavimus cum consensu.* Hoc ait quia sæpe cum illo in templum concesserat.

16. *Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes.* Quandoquidem noluerunt te vitam accipere, ideo mors excipiet eos. Illud autem: *Descendant in infernum viventes*, quia videlicet scientes

: 1) Vide Onomast. ad vocem Ἀγαπητός.

A φόρους ικετείας προσφέρει δεχθῆναι ταύτας ἀντιβόλων. Μὴ παρίδης γὰρ με, φησί, ποτινώμενον, ἀλλ' εὐμενῶς μοι πρόσχες, καὶ τὴν βοήθειαν ὤρεσον.

Ἐλυπήθη ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθη. Ἀμνηχανίας γὰρ ἐπληρούτο, βλέπων τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος γινομένην παρανομίαν. ἦν καὶ διδάσκει ἐφεξῆς λέγων· Ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ ὀλλύσεως ἀμαρτωλοῦ. Ὁ δὲ πᾶς νοῦς οὗτος· Πρόσχες ὅπως ἐλυπήθην, ὅπως ἐταράχθη, ὅπως ἀδολεσχίᾳ πεπληρωμαί· ἀποδεξάμενός τε ταῦτα, εἰσάκουσόν μου.

Ἵτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ανομίαι. Πάντα γὰρ τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος συμβάντα πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀναφέρει πρόσωπον. [Διὰ μνηστειακίαν μοι ταῦτα ἐποίουν τεχνείσαν ἐξ ὀργῆς ἀλόγου. Κότος ἡ ἐπίμονος ὀργή. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν περιδῆς ἐγενομένην καὶ τεταραγμένον, ὡς ἐπιστάντος μοι ἦδη τοῦ θανάτου, καὶ τοσαύτη μοι ἦλθεν ἀγωνία καὶ φόβος, ὡς μηδὲ δοκεῖν τὴν ἀκτίνα φαίνειν, ἀλλ' ἐσκοτίσθαι· καὶ ἐλογισάμην τὴν φυγὴν εἶναι πάντων ἀμείνω, καὶ ἠυχόμεν γενέσθαι μοι πτέρυγας ἐπὶ τῷ μεταστῆναι καὶ ἀλλαγῆ καταπαύσαι.] Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ δειλία θανάτου ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. Ἴδου ἡ καρδία μου, φησί, διέστρεψε τὰ ἔνδον μου· ἀλλὰ καὶ δειλία θανάτου ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. Ἦτοι δὲ τοῦ σωτηρίου θανάτου λέγει, ἐφ' ᾧ δειλίας ὁ Προφήτης ἐπληρούτο ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ κινούμενος· ἡ τοῦ τῶν ψυχῶν θανάτου, τῶν ἀπόλλυσθαι μελλόντων διὰ τὰ τοιαῦτα τομῆματα. Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε τῷ Προφῆτῃ ὁρῶντι τὸν ἀγαπητὸν (21) τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα, ἐκρυπτε δὲ αὐτὸν σκοτός, ὡς ἂν σκότου ἀληθῶς ἄξια τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος δρώμενα. Εἶτα, ὡς περ ἀπολειφθεὶς ἐν μέσῳ τῶν ταῦτα δρώντων, μήτε μίαν τε ἔχων ἀποφυγὴν, μηδὲ ὅποι κλίνας ἑαυτὸν ἐκτὸς τῶν κακῶν γένοιτο, εὐχεται μετέωρος ἐπαρθῆναι, καὶ πτηνῶς γενόμενος δι' ἀέρος ἐκφυγεῖν.

Προσεδεχόμεν τὸν Θεὸν σώζοντά με, ἀπὸ δολιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος. Καταιγίδα ὀνομάζει τὴν διὰ τοῦ πάθους αὐτῷ συμβῆσαν λύπην.

Ἵτι εἶδον ανομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει. Αἰτίαν παρατίθει δι' ἣν καὶ τὴν προσευχὴν ἐποίησατο.

Ἵτι, εἰ ἐχθρὸς ὠνειδίσει με, ὑπήνεγκά ἄν. Ταῦτα εἰς πρόσωπον τοῦ προδότου ἀναφέροντ' ἀνδικαίως. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμὼν μου καὶ γνωστὸς μου. Ἀντὶ τοῦ, Κατεστάθης ἡγεμῶν ὑπ' ἐμοῦ, ὁ Ἰούδας δηλονότι. Ὅς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα. Ὅμοιον ὡσαύτ' ἐλεγοί· Τῆς αὐτῆς τραπέζης πολλάκις ἔξωμένος. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμονοίᾳ. Τοῦτό φησι διὰ τὸ συνελθῆναι αὐτῷ πολλάκις εἰς τὸ ἱερόν.

Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτοὺς, καὶ καταβήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες. Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλησάν σε τὴν ζωὴν παραδέξασθαι, ταύτη τοι θάνατος διαδέξεται αὐτούς. Τὸ δὲ, Καταβήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες, ἔτι

δη, γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, εἶπον· **A** ipsum hæredem esse, dixerunt, *Venite, occidamus eum* ¹¹; nam cognitionem pro vita posuit.

Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν· τὴν γὰρ γῶσιν ἀντὶ τῆς ζωῆς ἐπιθείξει.

Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος εἰσηκούσέ μου. Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα. Καὶ τί ἐκέκραξεν; ἢ λυτρωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ζητούντων ἀπολέσαι αὐτήν. Διὸ δὴ καὶ εἰσήκουσται.

Ἐσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι. Ἀντὶ τοῦ, Οὐ παύσομαι διηγούμενος, ὅτι δὴ εἰσακούσας λελύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου.

Ὅτι ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί. Ὅτι οἱ πολλοὶ συνίσταν (22*) κατ' ἐμοῦ βουλόμενοι τὴν ψυχὴν μου ἐξαιρεῖν.

Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα. Ταπεινωθῶσονται, φησὶν, ἐπειδὴ οὐδὲ ἔχουσι τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἀντάλλαγμα. Ἀπαξ γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐποροῦσι λύτρω.

Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδοιδῶναι. Αὐτὸς μὲν ἐξέτεινε τὴν παρεκτικτὴν χεῖρα τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐτοῦς τῆς εὐλογίας· οἱ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλὰ καὶ τὴν διαθήκην ἐθεθήλωσαν, δηλονότι τὴν εὐαγγελικὴν.

Διμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ἐπειδὴ κακοῦργοι περὶ τὸν εὐεργέτην γεγνησιν, ταύτη τοι καὶ εἰς πάντα ἀνεμον αὐτοῦς διεσκόρπισε. Καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν. Πάλιν περὶ τοῦ Ἰουδα τὸν λόγον ἀποτείνεται· Τῇ καρδίᾳ, φησὶ, κατέδεδετο τὸ προδοῦναι Χριστόν. Καὶ δὴ λόγους προσέφερον ἀπαλούς τε καὶ λείους, ἀλλ' ἦσαν κακίας πλήρεις. Τίνες δὲ οἱ λόγοι ἦ τὸν, Χαῖρε, Ῥαββί, ἐπὶ προδοσίᾳ λεγόμενον;

Ἐπίβρινον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτὸς σε διαθρέψει. Ὁμοιον τὸ· Μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί ἐνδύσησθε. Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σῶλον τῷ δικαίῳ. Ἀντὶ τοῦ· Ἐσπάσει τοὺς δικαίους ἐν παντὶ καιρῷ ἀπὸ πάσης ἐπιναστασίας ἐχθρῶν.

Σὺ δὲ, ὁ Θεός, κατάξεις αὐτοὺς εἰς φρεσὶν διασφορᾶς. Τοὺς ἐπιναστάντας δηλονότι καὶ σταυρῶν παραδόντας. Φρεσὶν γὰρ διασφορᾶς τὸν ἕδην φησὶν. Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ ἡμισύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν. Ἄνδρες αἱμάτων τοὺς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀποκτείναντάς φησὶν, οἱ καὶ τῆς ζωῆς οὐ πεπληρώκασι τὸν χρόνον, τῇ Ῥωμαίων παρεδοθέντες μαχαίρᾳ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἀγίων μεμακρυσμένον, τῷ Δαυὶδ εἰς σηλογραπλαίαν, ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. ΝΕ.

Υπόθεσις.

Δαυὶδ φευγὼν τὸν Σαοὺλ ἔσχε τοὺς συνακολουθοῦντας αὐτῷ ἄνδρας ἑξακοσίους. Εἶτα παρερχόμενος εἰς Γέθ τετίμηται παρὰ τῶν ἀλλοφύλων· ἀφώρισαν γὰρ αὐτῷ οἰκητήριον τὴν Σικελάν. Ἀναφέροιο δ'

17. *Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus exaudivit me.* Ego ad Dominum clamavi. *Ecquid clamavit?* nisi ut eriperetur anima ejus ab iis qui eam perdere quærebant. Quamobrem exauditus est.

18. *Vespere et mane et meridie narrabo.* Quasi dicat: Non finem faciam enarrandi, quod exaudiens me redemeris animam meam.

19. *Quoniam inter multos erant mecum.* Quoniam multi convenerunt contra me, volentes animam auferre mihi.

20. *Non enim est illis commutatio.* Humiliabuntur, inquit, quando non habent commutationem animæ suæ. Nam cum semel pretiosum Christi sanguinem abnegarint, qui acceptus fuit in commutationem pro vita mundi, non ultra suppetit pretium redemptionis.

21. *Extendit manum suam in retribuendo.* Ipsæ quidem extendit manum suam bonorum largitricem ut ipsi perciperent benedictionem; illi vero non modo non receperunt, sed etiam *contaminaverunt testamentum, scilicet evangelicum.*

22. *Divisi sunt ab ira vultus ejus.* Quoniam, inquit, in benefactorem improbi et maligni fuerunt, ideo dissipavit illos in omnem ventum. *Et appropinquaverunt corda illorum.* Rursum de Juda sermonem instituit: *Corde, inquit, prodendi Christi consilium admisit.* Et quidem lenia et blanda proferebat, sed quæ essent malitia plena. Quæ verba? nisi illud: *Ave, Rabbi* ⁷², quod in prodendo protulit.

23. *Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enerviet.* Simile illud: *Notite solliciti esse, quid manducabitis, aut quid bibetis, aut quo operiemini* ⁷³. *Non dabit in æternum fluctuationem justo.* Quasi dicat: *Omni tempore justos extrahet ab omni impetu inimicorum.*

24. *Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus.* Eos scilicet qui insurgerent, ut cruciendum traderent. *Puteum enim interitus infernum vocat.* *Viri sanguinum et dolosi non dimidiabant dies suos.* *Viros sanguinum dicit eos qui vitæ principem interfecerunt, qui etiam tempus vitæ suæ non perfecterunt, Romanorum gladio traditi.*

1 *In finem, pro populo qui a sanctis longe factus est, ipsi David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum allophyli in Geth. LV.*

Argumentum.

David Saulem fugiens, sexcentos viros habuit sequentes se. Deinde transiens in Geth, cum honore excipitur ab alienigenis: nam ipsi separatim in domicilium tradiderunt Sicelam ⁷⁴. Refertur item

¹ Matth. xxi, 38. ⁷² Matth. xxvi, 49. ⁷³ Matth. vi, 31. ⁷⁴ I Reg. xxvii, 2-6.

(22*) Forte συνήσαν, et mox ἐξαιρεῖν. Εἰσιτ.

potest psalmus ad personam Ecclesiae, quæ quidem olim procul a sanctis posita erat, quo tempore erat idololatriæ dedita, et dæmonibus serviebat. Eo autem a spiritualibus inimicis erepta est per eum qui ex semine David secundum carnem prodiit, qui bellum pro nobis gessit, et quasi in cippo victoriam pro nobis partam descripsit. Tunc enim eum alienigenæ honore affecerunt, id est, qui ex gentium numero crediderunt in eum.

2. *Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo.* Aut de Saule illud David ait, aut sanctus quilibet, ob ærumnas quæ in hac vita accidunt. Plerumque autem contingit ut demissus noster homo hoc gravissimum subeat bellum, tota die per Satanam impugnetur, atque ab ipso conculcatus. Licet enim hominem psalmus commemoret, attamen ipsum Satanam plerumque in divina Scriptura nominatum, aut aliquem ex ejus commilitonibus subindicat. Cæterum hæc ab ipso gentilium populo respondendo cantari consentaneum est, qui diuturno tempore per Satanam deceptus ac circumventus fuit, ejusque bellum per dæmonum insidias sustinuit : quos in sequentibus apertius subindicat.

3. *Conculcaverunt me inimici mei tota die.* Sciebat Saulem insidias sibi parare, instigantibus invisibilibus dæmonibus. Aut illud indicat : *Non est nobis pugna cum carne et sanguine, sed cum spiritualibus nequitiae in caelestibus* ¹⁶. Quoniam multi bellantes adversum me, ab altitudine. Etiam si irumpant, inquit, sed spe tui fretus omnes superabo. Hæc enim spes tantam mihi tribuit fortitudinem, ut eos qui mihi hostes olim erant minimo reformidem.

5. *In Deo laudabo sermones meos.* Ab inimicis, inquit, bello appetitus, ut nihil lædar arma sumpsi, sermones meos omnes in cantica converti et Deo obtuli, spemque in illum collocavi : quamobrem universæ carnis timorem ejeci.

6. *Tota die verba mea execrabantur.* Ego quidem, ait, tota die verba mea Deo offerebam ; illi vero non finem faciebant tota die curandi ut malum mihi infligerent. *Inhabitabunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt.* Illud, *inhabitabunt, pro-* ^D *gregabuntur, positum est.* Hæc est autem sententia : Ita, inquit, tota die in eo operam ponebant, ut dicta in me commoverent, omnesque eorum cogitationes contra me vertebantur, ut curarent omnes una convenire atque clam in me conspiracyonem consilare, sed nec hactenus sistere gradum, imo etiam calcaneum meum, id est vitæ meæ rationem curiosius observare, si quomodo possent me deturbare. Atque vestigia mea curiose considerabant, quocumque loco incederem, ut me comprehenderent.

¹⁶ Ephes. vi, 12.

(22) In R. 2, tribuitur Hesychio.

ἀν ὁ ψαλμὸς καὶ εἰς πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἀγίων μακρυμυμένης, καθ' ἕν εἰδωλόλατρει καίρον, καὶ δουλευούσης δαίμοσι. Ἐρθεῖστος δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος τοῦ κατὰ σάρκα Δαυὶδ, τοῦ καὶ πολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὡσπερ ἐν στήλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος. Τότε γὰρ καὶ τιμῆς αὐτῶν οἱ ἀλλόφυλοι ἤξιώσαν, τουτέστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος. Ἡ περὶ τοῦ Σαουλ ὁ Δαυὶδ φησιν, ἡ καὶ ἄγιος πᾶς, διὰ τὰς θλίψεις αἷς ἔχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ (22). Πολλάκις δὲ καὶ ὁ καθελὶς ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον, ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ πατούμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἀνθρώπου ὁ ψαλμὸς ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ὁμως τὸν Σατανᾶν αὐτῶν, ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ πολλάκις ὀνομαζόμενον. ἢ τίνα τῶν ἐκείνου στρατευομένων αἰνίσσεται. Πλὴν καὶ τὸν λαὸν τῶν ἐθνῶν ταῦτα ὑποψάλλειν (25) ἀρμόδιον, χρόνῳ πολλῷ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἀπατηθέντα, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ πόλεμον διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ὑπομείναντα, οὓς ἐν τοῖς ἐξῆς σαφέστερον ἐφησεν αἰνιττόμενος.

Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροὶ μου ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡδεῖ, ὅτι Σαὺλ ἐπεβούλευσεν αὐτῷ ἐνηχοῦμενος παρὰ τῶν ἀοράτων δαιμόνων. Ἡ καὶ τὸ, *Ὅτι ἐστὶν ἡμῖν ἡ κἀλή πρὸς αἷμα καὶ σάρκα*, δηλοῖ, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ ἐπὶ τῆς κοιτηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους. Εἰ καὶ ἐπανίστανται, φησὶν, ἀλλ' ἤτησάω πάντα ; ἐλπίζων ἐπὶ σέ. Αὕτη γὰρ μοι ἡ ἐλπίς τοσαύτην ἰσχὺν παρέσχεν, ὡς τοὺς πάλαι πολεμούντας μὴ δεδοικέναι με.

Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινήσω τοὺς λόγους μου. Πολεμούμενος παρὰ τῶν ἐχθρῶν, φησὶ, καθοπλίζω ἑμαυτὸν εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν κακῶν, ὅλους τοὺς λόγους μου ὕμνους ποίων καὶ ἀνατιθεὶς τῷ Θεῷ, καὶ τὴν ἐλπίδα ἐπ' αὐτῷ ποιοῦμενος· διὸ καὶ πάσης σαρκὸς ἐξω τὸν φόβον ἐποιοῦμην.

Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου ἐδεδουλοῦσσο. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνετίθου τοὺς λόγους μου τῷ Θεῷ· αὐτοὶ δὲ οὐ διελείπον πᾶσαν ἡμέραν κατ' ἐμοῦ τὴν σπουδὴν ἐαυτῶν συντιθέντες εἰς κακὰ. *Παροικήσουσι καὶ κατακρύψουσιν, αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσιν.* Τὸ, *παροικήσουσι*, ἀντὶ τοῦ, *συναχθήσουσι*, τέθειται. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Οὕτω, φησὶ, διὰ πάσης ἡμέρας ἐσχολάζον τοὺς κατ' ἐμοῦ λόγους κινούντες, καὶ πᾶς ὁ ἐπιλογισμὸς αὐτῶν κατ' ἐμοῦ ἐγένετο, ὡς σπουδάζειν συναγέσθαι αὐτοὺς ὁμοῦ καὶ λαθραίας ποιέσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ σκευὰς, καὶ μὴ μέχρι τούτου χωρεῖν, ἀλλὰ καὶ περιεργάζεσθαι μοι τὴν πτέρναν, τουτέστι τὴν τοῦ βίου πορείαν, εἰ πως σκαλίσαντες δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με. Καὶ τὰ ἔργη δέ μου παρετήρουν ὅποια

(25) Vide Onomas.

βαδίζοιμι, ἵνα ἐπιλάβωνται μου. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ μᾶτην διώκοντες κατ' ἐμοῦ ἐπραττον· σὺ δὲ, Κύριε, ἡ ἐμὴ ἐλπίς, ἐμὲ μὲν τῆς ἀδικου αὐτῶν κατασκευῆς βύσαι· αὐτοὺς δὲ μετελθὼν τῆ σαυτοῦ ὀργῇ κατὰ-
 ραίε.

Ὁ Θεός, τὴν ζωὴν μου ἐπήγγειλά σοι. Παῖρ-
 σιαν ἄγων, φησί, καὶ μὴ ἐπαισχυνόμενος τῇ ἐμαυτοῦ
 ζωῇ. ταύτην σοι πᾶσαν ἐξήγγειλα. Σὺ δὲ ἀποδεχόμε-
 νος αὐτὴν τὰ δάκρυά μου οὐκ ἀπόσω· ἀλλὰ πρὸ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἔθου αὐτά, ποτούμενος τὴν σὴν ἐπαγ-
 γελίαν τὴν λέγουσαν· Ἐτι σοῦ λαλοῦντος ἐρῶ·
 Ἰδοὺ πάρεμι. Διὸ συνίθαινε, ἐμοῦ εἰσακουόμενου,
 τοὺς ἐχθρούς μου εἰς τὰ ἐπίσω ἀναχωρεῖν· ὄθεν φη-
 μί· Ἐρ ἢ ἄρ ἡμέρα ἐπικαλέσωμαι σε.

Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ ἐπίσω. Αὐ-
 τοῖς ἔργοις, φησί, παρείληφα, καὶ ἔγων ἀκριβῶς,
 ὅτι οὐκ ἐπὶ ματαίῳ ἡ ἐλπίς· ἀλλὰ Θεὸν βοηθὸν ἐκτι-
 σάμην.

Ἐρ ἐμοί, ὁ Θεός, εὐχαί, ἀς ἀποδώσω αἰρέσεώς
 σου. Ἐπειδὴ τῆς σῆς οἰκονομίας ἤξιωσας ἡμᾶς, φη-
 σί, καὶ ἔσωσας, τί ἀναποδώσωμέν σοι, ἡ θυσίας αἰ-
 μέσεως; Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου.
 Γοῦ νοητοῦ, φησί, τουτέστι τῆς ἀγνωσίας τῆς περὶ
 Θεοῦ. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ δλισθήματος. Τῆς
 ἁμαρτίας λέγει, αὕτη γὰρ κατέφερεν εἰς θάνατον.
 Ἐύρασετήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων.
 Ὁ γὰρ βυσθεὶς τῆς ἁμαρτίας καὶ καθαρὸς ἀποτελε-
 σθεὶς, οὗτος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐν τῇ τῶν ζώντων
 χώρα εὐρασετήσεται τῷ Κυρίῳ. Τοῦ δὲ βυσθῆναι ἐκ
 θανάτου καὶ ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερ-
 ῖς δὲ σχῆν καὶ ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρα, πρόξενος
 ἡμῖν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία. Διδ καὶ στηλο-
 γραφία τῷ Δαυὶδ ἀναγράφεται ὁ ψαλμός.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης τὸν Δαυὶδ, εἰς στηλο-
 γραφίαν, ἐν τῷ ἀποδιιδράσκειν ἀπὸ προσώπου
 Σαούλ εἰς τὸ σπήλαιον. ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ΄.

Υπόθεσις.

Ἐύγων τὸν Σαούλ ὁ Δαυὶδ διώκοντα ἦλθεν εἰς σπή-
 λαιον μετὰ ἀνδρῶν τετρακοσίων, ὅτε καὶ τὴν δι-
 κλοῖδα τοῦ περυγίου ἔεμε τοῦ Σαούλ. Τότε δὲ
 καὶ τὸν ψαλμὸν ᾄδει. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὰ πε-
 πραγμένα ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Χριστῷ, ὅτε ἐπ' ἐσχάτων
 τῶν ἡμερῶν ὄφθει μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπ-
 ἤλασεν ἡμῶν τὴν φθοράν.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με. Ἐκ προσώπου
 τῆς ἀνθρωπότητος τὴν εἰς αὐτὸν ὑμνωδίαν προσέφε-
 ραν. Ὅτι ἐν σοὶ πέποιθε τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐν τῇ
 σκιᾷ τῶν περυγῶν σου ἔλαψω. Ἔθος τῇ θεῖα Ἰρα-
 φῇ πέρυγας καλεῖν τὴν ἐπισκοπικὴν δύναμιν τοῦ
 Θεοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
 συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ἐν τρόπον ὄρνις ἐπι-
 συναγαγεῖ τὰ νεοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πέρυγας. Ἐπὶ
 τῇ σῇ οὖν βοθείᾳ, φησί, τὴν ἐλπίδα ἔγω. Ἔως οὖ
 παρέλθῃ ἡ ἀνομία. Τουτέστιν, ἕως οὖ ἐκ μέσου γέ-
 νηται ὁ Σατανᾶς καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις αἱ πονη-
 ραί.

A Et hæc quidem ii qui me frustra persequerantur
 adversum me perpetrabant. Tu autem, Domine,
 spes mea, me quidem ab ea injusta conspiratione
 libera, ipsos autem adortus, tua ipsius ira de-
 turba.

7. Deus, vitam meam annuntiavi tibi. Fiduciam,
 inquit, habens, nec pudore vitæ meæ affectus, eam
 tibi totam renuntiavi. Tu autem eam ac. ceptam
 habens, lacrymas meas non repulisti, sed posuisti
 ante oculos tuos, tuam confirmans promissionem
 quæ ait ⁷⁶ : Te adhuc loquente dicam : Ecce adsum.
 Quamobrem coniegit, ut cura me exaudires, inimici
 mei retro cederent. Unde dico : In quacunque die
 invocavero te.

B 10. Convertentur inimici mei retrorsum. Ipsi,
 inquit, operibus accepi accurateque novi, non va-
 nam esse spem meam : sed Deum me adiutorem
 habere.

12, 13. In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam lau-
 dationis tibi. Quandoquidem tua nos œconomia di-
 gnatus es, inquit, et salutem nobis tribuisti, quid
 retribuemus tibi, nisi hostias laudis? Quoniam eri-
 puisti animam meam de morte. Spirituali, inquit,
 quæ est ignorantia Dei. Et pedes meos de lapsu.
 Peccati scilicet, ipsum enim conjecit in mortem.
 Placebo coram Domino in lumine viventium. Qui
 enim a peccato liberatus est, et mundus est esse-
 ctus, hic in futuro sæculo in regione viventium
 Domino placebit. Quod autem eripiamur a morte,
 liberemur a peccato, partem habeamus in terra
 viventium, id nobis conciliavit Domini adventus.
 Quamobrem tituli inscriptio ipsi David inscribitur
 psalmus.

C 1. In finem, ne disperdas David, in tituli inscriptio-
 nem, cum sugeret a facie Saulis in speluncam.
 PSALMUS LVI.

Argumentum.

David insequentem Saulem fugiens venit in spelun-
 cam cum viris quadringentis, quando vestimentis
 Saulis oram excidit ⁷⁷. Tunc autem hunc psal-
 mum cecinit, qui refertur etiam ad ea quæ
 nostram gratia Christus peregit, cum in novissi-
 mis diebus cum carne visus in terra corruptio-
 nem abegit a nobis.

D 2. Miserere mei, Deus, miserere mei. Ex persona
 humanitatis canticum ipsi offert. Quoniam in te
 confidit anima mea, et in umbra alarum tuarum spe-
 rabo. Mos est divinæ Scripturæ virtutem Dei inspec-
 tricem alas nuncupare, juxta dictum illud : Quo-
 ties volui congregare filios tuos, quemadmodum gal-
 lina congregat pullos suos sub alas ⁷⁸. In auxilio,
 inquit, tuo spem habeo. Donec transeat iniquitas. Id
 est, donec Satanas ex medio tollatur, ac quæ cum
 illo sunt malignæ potestates.

⁷⁶ Isa. LVIII, 9. ⁷⁷ I Reg. xxiv, 4, 5. ⁷⁸ Matth. xxiii, 37.

3. *Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi.* Constitutebor, inquit, et gratias tibi benefactori reddam. *Misit de caelo et liberavit me.* Domini adventum aperte praedicat. *Dedit in opprobrium conculcantes me.* Spirituales videlicet et adversarias potestates. [Beneficium ergo praebens, ut mihi facultas sit dicendi cum facultate, te de caelo nostra respicere : et nostra quidem meliorem in conditionem deduxisse, res autem adversariorum contra in opprobrium detulisse. Aut de salute loquitur, quam consecutus est in spelunca : quando inimicum suum in potestatem accepit, cui etiam pepercit. Quod quidem in contumeliam vertit ei qui periculum evasit, utpote qui servatori suo insidias strueret.] *Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam.* Misericordia et veritas Patris Filius est.

5. *Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum.* [Medius scilicet relictus inter catulos leonum Gethaorum, nempe alienigenarum. Aut quantum per me stetit, ex humana impietate dormivi conturbatus. Verum Altissimus, misso Verbo suo, liberavit animam meam, ita ut ex catulorum leonum tumultu nihil laesa sit. Quenam haec ferae? forte filii hominum fuerint : quorum dentes et consilia sunt arma ; ac si diceret, In omnibus damnosi sunt. Sicut enim gladius acutus facile perimit, sic et lingua attenuata et acuta obtreccationibus interficit.] *Catulorum leonum spiritualium videlicet. Dormivi conturbatus.* Quoniam, inquit, ereptus sum a spiritualibus catulis leonum, ideo inquit, requiescam, etiamsi olim ab iis conturbatus sum. *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae.* Ea significans quae tempore passionis Domino contigerunt, cum ad Pilatum clamabant Judaei adversus Christum : *Tolle, tolle, crucifige eum*⁷⁹ ; et : *Si non esses hic malefactor, non tibi tradidissemus eum*⁸⁰.

6. *Exaltare super caelos, Deus, et super [terram gloria tua.* Etiamsi, inquit, demisisti teipsum propter nostram salutem ad voluntariam exinanitionem et factus es obediens usque ad mortem⁸¹ : sed rursus ascendito ad caelos, quia cum ascenderis totam terram gloria tua replebis.

7. *Laqueum paraverunt pedibus meis.* Eos, ait, qui me laqueis deciciebant, curasti ut in foveam quam fecerunt incidere. Quamobrem hac re praecclare acta super caelos exaltare.

8. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Rogat sibi dari Spiritum sanctum, quem missurum se in caelum ascendens Unigenitus pollicitus est, paratum esse cor suum aliis ad eum recipiendum.

9. *Exsurge, gloria mea.* Gloriam suam spiritum propheticum appellat. *Exsurge, psalterium et cithara.* Psalterium dicit animam, citharam vocat corpus. *Exsurgam diluculo.* Quando, inquit, spiritualem lucem sentiam, exsurgam ad cantandum.

⁷⁹ Joan. xix, 15. ⁸⁰ Joan. xviii, 30. ⁸¹ Philipp. ii, 7, 8.

(23) *El de.* Forte οὐ καί. Edit.

Κεκράξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με. Ἐξομολογήσομαι, φησὶ, καὶ εὐχαριστίας ἀναθήσω σοι τῷ εὐεργετῇ μου. *Ἐξαπέστειλεν δὲ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με.* Σαφῶς τὴν κάθοδον τοῦ Κυρίου κηρύσσει. *Ἔδωκεν εἰς δρεῖδος τοὺς κατακατοῦντάς με.* Τὰς νοητὰς δηλονότι καὶ ἀντικειμένους δυνάμεις. [Παράσχοι οὖν τὴν εὐεργεσίαν, ἵνα ἐξῆ μοι λέγειν μετὰ παύρησίας, ὅτι ἐξ οὐρανοῦ ἐπαίδει τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα διωρῶσω, τὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν πρὸς ὀνειδισμὸν ἡγαγέ. Ἡ δὲ τὴν σωτηρίαν φησὶν, ἣ ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ ὅτε μῆλλον ὑπεξούσιον ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, εἰ δὲ (23'), ἐφείσατο. Ὁ δὲ καὶ δνειδος ἦν τῷ σεσωσμένῳ, ὡς μάτην ἐπιβουλεύοντι τῷ Σωτῆρι.] *Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ.*

^B Ἔλεος καὶ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός.

Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμωνων. [Μέσος δὲ ἀπολειφθεὶς σκύμωνων τῶν τῆς Τῆθ ἀλλοφύλων. Ἡ δὲ ὅσον ἐπ' ἐμὲ, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ ἐκοιμήθην ἐταραγμένος. Ἄλλ' ὁ Ὑψίστος, τὸν Λόγον αὐτοῦ ἀποστείλας, ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου, ὡς μὲν αὐτὴν ἐκ τῆς παραχῆς τῶν σκύμωνων βλαθῆναι. Τίνα δὲ τὰ θηρία ταῦτα ; υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἂν· οἱ ἰδόντες ἔπλα καὶ αἱ βουλαί· ἀντι τοῦ, βλαπτικοὶ εἰσι διὰ πάντων. Ὅσπερ ἡ μάχαιρα, ἠκονημένη οὖσα, βραδίως ἀναιρεῖ, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, τεττηγμένη οὖσα, ταῖς καταλαλιαῖς ἀναιρεῖ.] *Σκύμωνων τῶν νοητῶν δηλονότι. Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.* Ἐπειδὴ ἐρρύσθη, φησὶν, ἐκ τῶν νοητῶν σκύμωνων, τοῦτου χάριν καὶ ἀναπαύσομαι, καίτοι πάλα ὑπ' αὐτῶν ταραττόμενος. *Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ἰδόντες αὐτῶν ἔπλα καὶ βέλη.* Ταῦτά φησι κατασημαίνων τὰ τῷ Σωτῆρι συμβάντα κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἠνίκα πρὸς Πιλάτον ἐκραζον οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ Χριστοῦ τὸ, Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν, καὶ ὅτι *Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοῦργος, οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν.*

Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. Εἰ καὶ καθῆκας, φησὶν, ἑαυτὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ γέγονας ὑπήκοος μέχρι θανάτου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνελθε εἰς οὐρανοὺς, ὅτι καὶ ἀνελθὼν τῆς σῆς δόξης πληρώσεις πᾶσαν τὴν γῆν.

Παρίθα ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου. Τοὺς καταβάλλοντάς με, φησὶ, διὰ τῶν παγίδων παρασκευάσας εἰς αὐτὸν ὃν ὠρυξαν βόθρον ἐμπαιεῖν. Διὸ δὲ καὶ ταῦτα κατορθώσας ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὑψώθητι.

Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδία μου. Παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐπηγγεῖλατο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ Μονογενής, ἐτοίμην εἰς τὸ δέξασθαι λέγων γεγενησθαι τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν.

Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου. Δόξαν ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ προφητικὸν φησὶν. *Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα.* Ψαλτήριον μὲν τὴν ψυχὴν φησὶ, κιθάραν δὲ τὸ σῶμα καλεῖ. *Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου.* Ἐν ἀίσθησει, φησὶ, τοῦ νοητοῦ φωτός γενόμενος ἐπὶ τῷ ὑμνεῖν ἐξεγερθήσομαι.

Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε, ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσι. Τὴν τῶν ἔθνῶν ἀπάντων ἐπιστροφὴν εὐαγγελίζεττι δι' ὧν ἐξομολογεῖται, ἅτε δὴ πάντων τῶν ἔθνῶν τοὺς αὐτοῦ ἠδόντων ὕμνους. Ὅτι ἐμγαλῦθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου. Ὅμοιον τῷ Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου. Ἀληθεῖς, φησὶ, τὰς τῶν νεφελῶν, τουτέστι τῶν προφητῶν, διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξάς σου φωνάς.

[Ἐως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου. Ἀληθεῖς, φησὶ, τὰς τῶν νεφελῶν, τουτέστι τῶν προφητῶν, διὰ πραγμάτων ἐπέδειξαντο φωνάς. Ἐως τῶν οὐρανῶν, ὅμοιον τῷ Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.]

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαυὶδ εἰς στήλορυμλίαν. ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ

Υπόθεσις.

Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει τῷ προλαβόντι ὁ παρῶν ψαλμὸς, μᾶλλον δὲ σαφῶς ἐξηγεῖται ποῖον κατὰ τῶν ἐπαναστάντων τῷ Σωτῆρι τὸ τέλος γέγονεν.

Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε. Ἐπειδὴ συνήγοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἐκδικοῦντες τὸν νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται πνεῦμα, εἰ γὰρ ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν, εὐθέλα κρίνειν, τουτέστι δίκαια. Οἱ δὲ οὐκ ἐκρίναν δίκαια, τὸν ἀδῶν καὶ δίκαιον ἀποκτείνειν βουλόμενοι. Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ. Εἰ καὶ οἱ λόγοι, φησὶ, χρηστοί, διεκδικεῖν προσποιούμενοι τὸν νόμον· ἀλλ' ἡ καρδία πικρίας ἐστὶ πλήρης, καὶ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπλήρωται.

Ἀπληροτριώθησαν οἱ ἀμυρτωλοὶ ἀπὸ μητέρας. Δείκνυσι τὸ μηδεμίαν αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐσχηκότας αἰτίαν εἰς σωτηρίαν. [Διὰ γὰρ Ἡσαίου τοῦ προφήτου πρὸς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἔφη· Ἐργῶν, δεῖ ἀθετῶν ἀθετησεις, καὶ ἀνομος εἰ, καὶ ἐκ κοιλίας κληθήσῃ· κοιλίαν τὸ ἄγιον βάπτισμα λέγων.] Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφρατος. Θυμὸν φησὶ τὴν ψυχὴν, ἣν καὶ ὁμοίαν εἶναι φησὶ τοῦ ἐν παραδείσῳ ὄφρατος· ὅς ὑποκρινάμενος ῥήματα φιλίας, τὸν θάνατον εἰσήγαγεν. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ οὗτοι παραπλησίως, Ῥαββί, καὶ Διδάσκαλε, λέγοντες, καὶ, Οἰδαμεν, δεῖ ἀπὸ Θεοῦ ἐληλυθας, καὶ τὰ τοιαῦτα προφερόμενοι ῥήματα, ἐβουλεύοντο παραδοῦναι σταυρῷ· τοῦτου χάριν τῇ ὁμοίωσει τοῦ ὄφρατος παρεβλήθησαν. Ὡς ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς. Ὁ μόνος τῷ ὄφρι, φησὶ, παρεικασθεῖεν ἄν, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδι ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐχοῦσῃ τὸν ἰδὸν, μὴ βουλομένη γὰρ ἐπακοῦσιν τῶν ἐπιρῶν εἰς τὸ τοῦ θυμοῦ παύεσθαι. Ταῦτα δὲ φησιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνὴν ἐδάρυναν τὰ ὦτα, τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τοὺς παρὰ

τοῦ Κυρίου λόγους. Ὁ Θεὸς συντριψέτω τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ὀδόντας ἐν τούτῳ τὰς συκοφαντίας αἱ πεποίνηται κατὰ τοῦ Κυρίου φησὶ, καὶ μάλιστα τὰς ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως· ἢ ὀδόντας τὴν δυνάμιν φη-

10. *Confitebor tibi in populis, Domine, psallam tibi in gentibus.* Omnium gentium conversionem annuntiat per confessionem suam, quia nimirum omnes gentes hymnos ejus concinunt. *Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua.* Simile huic : *Quia et ipsa creatura liberabitur a corruptione, in libertatem filiorum Dei*⁸⁸. *Et usque ad nubes veritas tua.* Veras, inquit, nubium, id est, prophetarum voces, re ipsa comprobasti.

[*Usque ad nubes veritas tua.* Ex operibus veras, inquit, esse declaraverunt nubium, sive prophetarum voces. *Usque ad caelos,* simile est illi : *Quoniam ipsa creatura liberabitur a corruptione in libertatem gloriae filiorum Dei.*]

B

1. *In finem, ne disperdas, Davidi in tituli inscriptionem. PSALMUS LVII.*

Argumentum.

Eamdem ipsam quam superior hic psalmus habet inscriptionem, imo potius palam enarrat qui finis eorum fuerit, qui adversus Salvatorem insurrexerunt.

2, 3. *Si vere utique justitiam loquimini.* Quia adversus Salvatorem congregabantur, quasi legis ulciscendae causa, jure illis propheticus spiritus jubet, ut si quam juris et aequi curam habeant, recta sive justa judicent. At illi nequaquam justa judicabant, cum innoxium et justum vellent interficere. *Etenim in corde iniquitates operamini in terra.* Etsi, inquit, lenes videantur sermones, ex dissimulatione ulciscendae legis; sed cor plenum acerbitate, et opera similiter iniquitate plensunt.

C

4, 5. *Alienati sunt peccatores a vulva.* Ostendit eos nullam omnino habuisse salutis causam. [Siquidem per Isaiaem prophetam Judaeis ait Deus : *Novi quia despicias et contemptor eris, atque ex ventre vocaberis impius.* Ventrem vocat sanctum baptismum.] *Furore illis secundum similitudinem serpentis.* Furorrem animam dicit, quae similem ait serpenti illi qui in paraiso versabatur, qui simulatis amicitiae verbis, mortem induxit. Quando igitur et hi quovis, *Rabbi*⁸⁹⁻⁹⁰, et, *Magister*⁹¹ dicentes, et, *Scimus quoniam a Deo venisti*⁹², et hujusmodi verba proferentes, crucem ipsi machinabantur, idcirco serpenti comparati sunt. *Sicuti aspidis surdae et obturantis aures suas.* Non modo, inquit, serpenti comparari possunt, sed etiam aspidi, venenum in dentibus habenti, quae nolit audire incantatores ut furorem sedet. Haec autem ideo dicit, quia illi juxta Isaiae vocem aures suas aggravarunt ut non audirent sermones Domini.

D

7-9. *Dens conteret dentes eorum in ore ipsorum.* Dentes hic vocat sycophantias quas adversus Dominum struxerunt, maxime autem eas quae resurrectionem spectarent, aut dentes virtutem appellat,

⁸⁸ Rom. viii, 21. ⁸⁹⁻⁹⁰ Joan. iii, 2. ⁹¹ Matth. xii, 16. ⁹² Joan. iii, 2.

quia leonum vis in dentibus est. *Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens.* Despicibiles, inquit, erunt, perinde atque effusa aqua prorsusque inutilis. *Intendet arcum suum donec infirmetur.* Arcum hic vocat sententiam quam in divino tribunal latorus est. Illud autem, *donec*, pro, et, jacet, ut sententia sit, et infirmabuntur. *Supercecidit ignis et non viderunt solem.* Injeti, inquit, in ignem æternum, solem justitiæ non viderunt. Simile autem est illud: *Tollatur impius, ut non videat gloriam Domini* 67.

10. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnium.* Rhamnus est spinosa arbor, loquitur autem de spinea corona. Priusquam, ait, augeantur spinæ vestræ, id est peccata vestra, et rhamnus fiant, id est efflorescant et fructum ferant, invadet vos ira divina.

11, 12. *Lætabitur justus cum viderit vindictam.* Justi, inquit, cum e medio sublatis improbos dæmonas tempore justii judicii conspicient, de justo Dei judicio gaudebunt. Quia scilicet innoxii reperti sunt, atque liberi a supplicio pro morte infligendo. Illud enim, *lavabit*, de innocente accipiendum, juxta illud, *Lavabo inter innocentes manus meas* 68, *Utique est Deus judicans eos in terra.* Illud utique pro revera positum est. Utique est Deus judicans eos. Conflitentur, vere justum esse judicium Dei in eos latum.

1. *In finem, ne disperdas, Davidi, in tituli inscriptionem, quando misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret.*

PSALMUS LVIII.

Argumentum.

Livore in Davidem ductus Saul, etiamsi beneficis sibi erat, quærebat interficere eum, modo ejaculans in eum hastam 69, modo obsidens in domo 70. Refertur autem ad personam Salvatoris, qui ingratus Israellem beneficiis affecit, cujus personam ferebat Saul, insidiis autem ejus appetitus est. Prænuntiat quoque omnium gentium vocationem, ejecto videlicet ob impietatem Israelæ, ab eo quod secundum Deum est vitæ instituto.

2. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus.* Rogat ab inimicis cum sensibilibus tum spiritualibus eripi. Isti enim iniqua agentes invadebant ipsi.

5. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine.* Simile illi est: *Quia iniquitatem non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus* 71.

6. *Intende ad visitandas omnes gentes.* Rogat converti ad Christi fidem idololatrias, et ejici Israellem ob iniquitatem suam. *Ne miserearis omnibus qui operantur iniquitatem. Convertentur ad vesperam.* Causam dicit cur precetur ut non misereantur eis. Causa vero est quia conspirationem adversus Sal-

sin, επειδή τῶν λέοντων ἐν τοῖς ὀδοῦσιν ἡ δύναμις· Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διακρουόμενον. Εὐκαταφρόνηται, φησὶν, ἴσονται ὕδατι παραπλησίως ἐσκιδασμένῳ καὶ παντελῶς ἀχρήστῳ. Ἐρτενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ ἕως οὐ ἀσθενήσῃσι. Τόξον ἐν τοῦτοις τὴν ἀπόρασιν τὴν ἐν τῷ θεῷ βῆματι γενησομένην φησὶ. Τὸ δὲ, ἕως οὐ, ἀντὶ τοῦ, καὶ, καίτοι· ἵνα ἦ, καὶ ἀσθενήσουσιν. Ἐπεσε τὸ πῦρ ἐπ' αὐτούς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον. Ἐμὴληθέντες, φησὶν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ εἶδασάντο. Ὅμοιον δὲ τὸ Ἀρθήτω ὁ ἀσέσης, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου.

Πρὸ τοῦ συνίεναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν ῥάμμον. Ῥάμμος ἀκανθώδης φυτὸν. Λίγει δὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Πρὶν, φησὶν, αὐξῆσαι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν, τουτέστι τὰς ἀμαρτίας, καὶ γενέσθαι ῥάμμον, ἀντὶ τοῦ ἐξανθῆσαι καὶ καρποζορῆσαι, μετελεύσεται ὑμᾶς ἡ θεία ὄρη.

Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδῃ ἐκδικήσῃ. Οἱ δίκαιοι, φησὶν, ἐκ μέσου γιγνομένους τοὺς ἀλιτηρίους θεώμενοι δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρασίας καιρὸν, ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσονται· ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὐρεθέντες τῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ κολάσεως. Τὸ γὰρ, *ρίψεται*, ἐπὶ τοῦ ἀθῶου ληπτέον κατὰ τὸ· *Νίψομαι ἐν ἀθῶοις τὰς χεῖράς μου.* Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς ἐν τῇ γῆ. Τὸ, ἄρα, ἀντὶ τοῦ, ὅπως, τέθειται. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς. Ὁμολογοῦσι, φησὶν, ὅπως δικαίαν ὑπάρχειν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξενεχθεῖσαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθίρης, τῷ Δαυὶδ, εἰς στηλογραφίαν, ὅπως ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐθύλαξεν τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΗ΄.

Υπόθεσις.

Διαφθνήσας τῷ Δαυὶδ ὁ Σαοὺλ, καίτοι εὐεργέτην ἔντα, ἐζήτει ἀποκτεῖναι, ποτὲ μὲν ἀκοντίζων τὸ δόρυ κατ' αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκπολιορκῶν αὐτόν. Ἀναφέρεται δὲ εἰς πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος, τοῦ εὐεργετοῦντος μὲν τὸν ἀχάριστον Ἰσραὴλ, οὐ καὶ πρόσωπον εἶχεν ὁ Σαοὺλ, ἐπιβουλευομένου δὲ παρ' αὐτοῦ. Εὐαγγελίζεται δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων κλήσιν, ἐκβαλλομένου δηλονότι διὰ τὴν δυσσέβειαν τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ.

Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός. Εὐχεται αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν ἀπαλλαγῆναι ἐχθρῶν. Οὗτοι γὰρ δὴ ἄνομα πραττόμενοι ἐφθόνουν κατ' αὐτοῦ.

Ὅσπερ ἡ ἀνομία μου, ὅσπερ ἡ ἀμαρτία μου, Κύριε. Ὅμοιον τῷ· Ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἐσέβη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.

Πρόσχεος τοῦ ἐπισκεψάσθαι πάντα τὰ ἔθνη. Εὐχεται ἐπιστροφὴν γενέσθαι ἐπὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀποδολῆν δὲ τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Μὴ οὐκείρησθε πάντα τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν. Ἐπιστρέφουσιν εἰς ἐσπέραν. Τὴν αἰτίαν φησὶ δι' ἧς μὴ οὐκείρησθε

67 Isa. xxvi, 10 sec. LXX. 68 Psal. xxv, 6. 69 I Reg. xix, 10. 70 ibid. 15, 16. 71 I Petr. ii, 22.

αὐτοὺς ἠδύατο. Ἡ αἰτία δέ, ὅτι συστροφῆν κατὰ τοῦ Ἰωσήφους ποιήσονται κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκός. Καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων· λιμώξουσι μὲν διὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτοὺς τὸν ἄρτον τὸν ζωοποιόν· κύνας δὲ αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναιδῆς κατονομάζει τῆς ψυχῆς. Τὸ δὲ· Κυκλώσουσι πόλιν, ὅτι δὴ, ἐκπεσόντες τῆς πατρίδος νόμοις τε βασιλικαῖς εἰργάμενοι· αὐτῆς, ἔξωθεν κύκλῳ περιέρχονται, μάλιστα μακρόθεν ποθὲν αὐτὴν θεώμενοι.

Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ἀντὶ τοῦ, βλασφημήσουσι. Καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν. Τὸ· Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν. Καὶ σὺ, Κύριε, ἐκγελάσῃ αὐτούς. Ἐβλασφήμουν, φησί, καὶ μὴν καὶ μέχρι σταυροῦ ἐπεβούλευσεν λέγοντες, ὡς οὐκ ὕφεται ὁ θεὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα διανοήθησαν, σὺ, Κύριε, φησί, καταγελάστους αὐτοὺς παρασκευάσεις· ἐγγενέσθαι. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐκεῖνα τολμῶσι, σὺ δὲ καὶ ἀκούεις, καὶ βλέπεις, καὶ γελᾷς αὐτῶν τὴν ματαίαν μανίαν. Ἐξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη. Τὰ νοητὰ δηλώνει, τὰ καὶ αὐτοὺς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἐγείραντα πόλεμον. Ἄνω εἶπε· Πρόσχεος τοῦ ἐπισκλέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη· ἐν ταῦθα· Ἐξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη· πολλῆ δὲ δίου τῆ τάξει τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἐν μέσῳ χρησάμενος. Δεικνύς γάρ, ὅτι μὴ ἀπλῶς αἰτεῖ τὴν κατ' αὐτῶν τιμωρίαν, πρότερον ἤτησεν ἐπιδεινὸν τε τὸν θεὸν καὶ ἐξετάσαι τὰ γινώμενα· εἶτα διηγῆσατο ὡς πράττουσιν, οὐδὲ εἶναι τινα τὸν προνοοῦντα νομίζοντες. Καὶ τότε τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν, τοῦτο λέγων, ὅτι· Ἐπὶ τούτοις ἀξίως αὐτοὺς καλέσεις, καὶ τῆ παρὰ σοῦ τιμωρία τὸ μηδὲν ἀποφανεῖς.

Τὸ κράτος μου πρὸς σέ φυλάξω. Ἐκεῖνοι μὲν, φησί, τὰ τοιαῦτα δεδυσσεθήκασιν κατὰ σοῦ, ἐγὼ δὲ ὁ προφήτης ὁ ταῦτα λέγων, τῷ πνεύματι τὴν ἰσχύον μου καὶ τὴν βασιλείαν μου διὰ σοῦ φυλαχθησομένην ἔξω· ὅτι δὴ καὶ συναντελάθου μου, καὶ πρὸ τῶν δεησῶν τῷ ἔλαει σου περισφιγῆς, ὡς καὶ τὴν πτώσιν ἐπιδείν με τῶν ἐχθρῶν μου.

Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς, μὴ ποτε ἐπιλάθωνται τοῦ νόμου σου. Εὐχεται μὲν μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπανάσταντων κατὰ τοῦ Κυρίου· διασκορπισθῆναι δὲ μάλλον καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἄξιον διὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν.

Καὶ ἐξ ὀρέων καὶ ψεύδους διαγγελήσονται ἐν συντελείᾳ. Ἐξάκουστος, φησί, γένοιτο αὐτῶν ἡ συντέλεια διὰ τὰς κατάρτας ἃς καταρῶνται σε, καταψευδόμενοι τῆς σῆς δόξης. Συντέλειαν δὲ οὐ τὴν εἰς τὸ παντελὲς ἀπώλειαν τοῦ ἔθνους φησί, ἀλλὰ τὴν καταστροφὴν τῆς δόξης αὐτῶν. Δόξῃ δὲ αὐτῶν αἰ κατὰ νόμον λατρεύει, ὁ θεὸς ναός, οἱ προφῆται, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ νομοδιδάσκαλοι, ἡ ἐπιφανεία τῶν ἀγγέλων· ἅπαντα ἄθρως μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μαιφονίαν συντετέλεστα.

(24) Adrianus imperator vetuit Judæos Jerosolymam accedere.

²¹ Joan. xix, 15.

PATROL. GR. XXVII.

A vatorem facturi erant, quo tempore illa in novissimo dierum in mundum cum carne advenit. *Et famem patientur ut canis*; famem quidem patientur quod panem vivificum non accepturi sint, canes autem vocat illos ob impudentiam animi. Illud autem: *Circuibunt civitatem*, quia scilicet patria lapsi, et imperatorio decreto ejus accessu prohibiti (24), extrinsecus circumeunt, vixque procul eam conspiciere possunt.

8, 9. *Ecce loquentur in ore suo*. Quasi dicat, blasphemabunt. *Et gladius in labiis eorum*. Illud scilicet: *Tolle, tolle, crucifige eum*²¹. *Et tu, Domine, deridebis eos*. Blasphemabant, inquit, et usque ad crucem parabant insidias, dicentes, non conspicienda a Deo fore verba et opera ipsorum. Sed etiamsi isthæc cogitaverunt, tu, Domine, eos derideri curabis. Illi quidem hæc aggredi audent, tu autem audis atque vides, ridesque vanum eorum furorē. *Ad nihilum deduces omnes gentes*. Spirituales videlicet, quæ contra Dominum bellum excitarunt. Superius dixit: *Intende ad visitandas omnes gentes*; hic vero: *Ad nihilum deduces omnes gentes*; multum accurato usus ordine orationis per ea quæ in medio est usus. Ostendens enim se non simpliciter postulare ut supplicio afficiantur, primum rogavit Deum ut ea perpenderet et gesta examinaret. Exinde narravit qualia ipsi fecissent, rati neminem esse qui rebus provideret. Ac tunc de supplicio sumendo hæc subjunxit: *Illis de causis merito de illis pœnas sumes, atque supplicio ad nihilum eos deduces*.

10. *Fortitudinem meam ad te custodiam*. Illi quidem, ait, eo pacto adversum te impie egerunt: ego vero propheta qui isthæc loquor, spiritualem fortitudinem meam et regnum meum per te conservatum retinebo, quia scilicet patrocinaris mihi, et antequam precarer, me misericordia tua circumplexus es, ut etiam ruinam inimicorum meorum conspicerem.

12. *Ne occidas eos, ne quando obliviscantur legis tuæ*. Precatur ut non funditus deleatur genus eorum qui insurrexerunt adversus Dominum. Sed rogat magis ut dispergantur et in captivitate vitam agant, propter delictum oris eorum, et propter eorum superbiam.

13. *Et de execratione et mendacio annuntiabuntur in consummatione*. Evulgetur, inquit, eorum consummatio, propter maledicta quibus te onerant, gloriam tuam calumniantes. Consummationem autem, non generis universi exitium, sed eversionem gloriæ eorum appellat. Gloria autem eorum sunt legales cultus atque ritus, divinum templum, prophetæ, principes sacerdotum, doctores legis, apparitio angelorum, quæ confertim omnia post Domini eadem consummata sunt.

14. *Et scient quia Deus dominatur Jacob et finium terræ.* Omni gloria spoliati, inquit, te et opere cognoscent, quod tu sis Dominus Jacob, qui in fines terræ extendisti Ecclesiam tuam.

15. *Convertentur ad vesperam.* Resumit ea quæ prius dixerat, ut prophetiam adversus eos datam firmiorem efficiat. [Quoniam dixit: *In ira consumptionis, et non erunt; ne quis opposita dixisse prophetam arbitretur, cum sic loquitur: Disperge illos in virtute tua; merito eandem vocem repetit, Convertentur, quod dictum nonnihil obscuritatis in versibus affert. Vult enim canum exemplum exprimere, qui cum ad escam congregantur, antequam cibum attingant, sese mutuo devorant, ac plerumque discernuntur non sumpto cibo.]*

16. *Ipsi dispergentur ad manducandum, si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.* Circuitunt quærentes verbum Domini, nec inveniunt. Quod si quando aliqua percepta Scripturæ divinæ sententia, videantur ea ad satietatem usque frui; ita quoque murmurabunt, utpote qui semper murmuratores sint et adversus Deum loquantur.

17. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam.* Illi, inquit, hoc modo: Ego autem, populus scilicet ex gentibus conversus, qui tuam novi virtutem, gaudebo de tua misericordia quæ in lumine advenit in die resurrectionis tuæ. Per eum namque patrociniatus nobis es, et refugium in tribulatione effectus. Quapropter psalmos tibi Deo qui mei misertus es persolyo. *Quia fuisti adjutor meus et refugium meum.* Semper enim tuo potitus sum auxilio, ac per providentiam tuam occurrentes effugi calamitates. Cujus rei causa te solum agnosco Deum, te misericordie et clementiæ fontem voco. Hæc beatus David longe ante propheticeis videns oculis Judæorum calamitates prædixit; atque se promisit semper Dominum laudibus celebraturum: ac promissa complet piorum persona canticum offerens.

1. *In finem. Pro his qui immutabuntur.* 2. *In tituli inscriptionem, ipsi David, in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ et Syriam Sobal, et convertit Joub, et percussit in valle Salinarum duodecim millia.* PSALMUS LIX.

Argumentum.

Cum perspicua sit historia, quod accurate in secundo Regnorum descripta sit, id dicemus quod in ea utile occurrit: personam scilicet Davidis referri ad personam Domini, qui et mutationem et novitatem rerum in novissimo temporum dedit, et alienigenas gentes percussit, id est spirituales. Hæc namque Scriptura ad doctrinam et institutionem nostram enarrat. Docemur itaque, quo tempore qui ex semine David secundum carnem est inimicos percussit, et gentes sibi proprias effecit Judæorum populus, cum supplicium ob Christum (necatium) sentiret, quodammodo et ipsum

Και γνώσκονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακώβ· καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἀπάσης τῆς δόξης ἀφαιρεθέντες, φρίσιν, ἔργῳ γνώσκονται, ὅτι ὁ εἰς ὁ Δεσπότης τοῦ Ἰακώβ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐκτείνας τὴν σὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν. Ἐπαναλαμβάνει τὰ προειρημένα, βεβαιότεραν τὴν κατ' αὐτῶν προφητείαν καταργαζόμενος. [Ἐπειδὴ εἶπεν, Ἐν ὄργῃ συντελείεις, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν, ἵνα μὴ τις ἐναντία εἰρηκέναι νομίση τὸν προφήτην τῷ εἰπεῖν, Διασκέδασον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου· εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρόσατο τῷ, Ἐπιστρέψουσιν κατὰ τὸ ῥητὴν ἀσάφειαν ἔχουσιν οἱ σίγχοι. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν τὸ τῶν κυνῶν ὑπόδειγμα, οἱ, συνηγμένοι ἐν τινι τροφῇ, ἀλλήλους κατασθίουσι πρὶν τοῦ βρώματος ἀφ᾿ ὅσθαι· διὸ καὶ μερίζονται ἀποσυγχάνοντες τροφῆς πολλάκις.]

Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν· εἰς δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσιν. Περιέλθωσι μὲν ζητοῦντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν. Ἐὰν δὲ καὶ ποτε, λέξείως τινος μετεπιληψότες τῆς Θεῆς Γραφῆς, δόξωσιν εἰς κέρρον ἀπολαύσαι, καὶ οὕτω γογγύσουσιν, ἅτε ἀεὶ γογγυσταὶ ὄντες καὶ τοῦ Θεοῦ καταλακούντες.

Ἐγὼ δὲ ἥσομαι τὴν δυνάμει σου. Ἐκεῖνοι μὲν οὕτως, φρίσιν· ἐγὼ δὲ, ὁ ἐξ ἔθνων ὀηλονότι λαός, ἅτε τὴν σὴν δύναμιν ἐπιγνοὺς, χαρήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ γενομένῳ ἐν φρεσὶ, καὶ τῇ ἀναστασίμῳ σου ἡμέρᾳ. Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἀντελάβου ἡμῶν καὶ καταφυγῆ ἐν Ὀλίβει ἐγένου. Διὸ καὶ ψαλμοῦς ἀναπέμψωσιν τῷ Θεῷ τῷ ἐλεήσαντί με. Ὅτι ἀρετῆθης ἀντιληπτῶρ μου καὶ καταφυγῆ μου. Ἀπῆλαυσα γὰρ τῆς σῆς ἐπικουρίας ἀεὶ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας τὰς προσπεσούσας διέφυγον συμφορὰς. Οὐ δὴ χάριν σὲ μόνον οἶδα Θεόν, καὶ σὲ πηγὴν ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας καλῶ. Ταῦτα ὁ μακάριος Δαυὶδ πόρρωθεν προφητικῶς ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰς Ἰουδαίων προείρηκε συμφορὰς, καὶ αὐτὸς ὑμῆσειν ἀεὶ τὸν Δεσπότην ὑπέχετο· καὶ πληροὶ γε τὰς ὑποσχέσεις, διὰ τῶν εὐσεβῶν τὴν ὑμνοδίαν προσφέρων.

Εἰς τέλος. Τοῖς ἀλλοιωθησομένοις, ἔτι εἰς στήλογραψίαν τῷ Δαυὶδ, εἰς διδασχὴν, ἐπὶ εὐκέρεισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοδάλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξε τὴν φάραγγα τῶν Ἀλῶν· β' χιλιῶδες. ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ'.

Ἐπίθεσις.

Σαφοῦς οὐσης τῆς ἱστορίας, διὰ τὸ ἀκριβῶς αὐτὴν ἀναγεγράφθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν, τὸ ἐξ αὐτῆς χρῆσιμον ἐροῦμεν, ὡς ἀναφέρεται τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ Δαυὶδ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν καινότητα τῶν πραγμάτων ἐπ' ἐσχάτου δεδωκότος τῶν καιρῶν καὶ πατάξαντος τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη, τουτέστι τὰ νοητά. Ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἡ Γραφή ἐκπαιδεύει λέγουσα εἰς διδασχὴν. Διδασκόμεθα οὖν, ὡς κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν τοὺς μὲν ἔχθρους ἐπάταξεν ὁ ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα τοῦ Δαυὶδ, τὰ δὲ ἔθνη οἰκεία πεποίηται ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἐν αἰσθήσει τῆς

ὡς Χριστὸν ἑτιμωρίας γερονῶς, ἐπιστροφὴν τινα ἀποιεῖται, αἰτῶν καὶ αὐτὸς τῆς διὰ Χριστὸν χάριτος ἀξιοθῆναι. Ἀποκλαίεται δὲ πρῶτον τὴν γενομένην αὐτῷ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν καταστροφὴν, διὰ καὶ φησιν·

Ὁ Θεὸς, ἀπώσω ἡμᾶς, καὶ καθείλες ἡμᾶς, ὠργισθῆς καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς. Ἐτιμωρήσω ἡμᾶς, φησὶ, διὰ τὴν εἰς σὲ γεγεννημένην δυσσέβειαν. Ἀλλὰ καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς· τὸ γὰρ, ὠκτείρησας, ἀντὶ τοῦ, οὐκείρησον, ἢ ἄλλως τὸ, ὠκτείρησας, ἐλαεινοῦς καὶ ἀθλίους ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς καιρῶν εἶναι κατοικεῖσθαι λοιπῶν. *Συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν.* Τὴν Ἱερουσαλήμ φησὶ, διὰ τὸ πολιορκηθῆναι αὐτήν, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ καταστροφῆναι νεῶν. Ἡ καὶ τὴν νοητὴν αὐτῶν γῆν φησιν, ἥτις διὰ τὴν ἀποστροφὴν τὴν γενομένην κατ' αὐτῶν κατακεκλόνηται. *Ἰασαι τὰ συντερίμματα αὐτῆς, οἷ ἐσαλευθή.* Πάλιν τὰ γεγεννημένα διέξεισιν.

Ἔδειξας τῷ λαῷ σου σκληρόν. Τῷ πλήθει, φησὶ, τῶν συμφορῶν, καθάπερ οἶνον τινὶ χάρον ἡμῖν ἐνεποίησας, καὶ ἐδύνης ἐνέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς. *Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνω κατανύξεως.* Οὕτω καὶ ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσεν· *Ἐπότισας ἡμῖς οἶνω καρῶσεως.* Οἶνον κατανύξεως τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακρυχθείσας αὐτοῖς τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἕνεκα. Ἀναγινώσκοντες γὰρ καὶ τῇ πείρᾳ τὰ προηγουμένα μανθάνουσι, κατανοοῦνται τὸ συνειδός. *Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖωσιν τοῦ φωγεῖν ἀπὸ προσώπου τῶ Θεοῦ.* Σημειώσεις ὁ φωτισμός, καθ' ὃν δύναται τις διάκρισιν ἔχειν πνευμάτων, καὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Ταύτης γὰρ τῆς γνώσεως ὑπαρξάσης, φεύγομεν ἀπὸ τῶν χειρόνων, μακρὰν κακοῦ ἔργου καὶ πνεύματος πονηροῦ γινόμενοι. *Τοῦ αὐτοῦ.* Ἡμεῖς μὲν, φησὶ, δι' ἣν ἐπράξαμεν δυσσέβειαν ἐτιμωρημέθα· οἱ δὲ φοβούμενοι σε σημεῖον ἐδέξαντο (ὄψλον δὲ, ὅτι ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν), ὅπως ἂν ἔξω πάσης κολαστικῆς ἐπιτρείας γένοιτο. Τοῦτου δὲ τοῦ σημείου τύπος ἦν τὸ ἐν ταῖς φλαῖς τῶν προβάτων ἐν Αἰγύπτῳ χριζόμενον αἶμα.

Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ὁμοίον ἦν· *Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Ἰωῷ.* Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Τί δὲ ἐλάλησε, καὶ πρὸς τίνα ἐλάλησεν; Ἐπαίδῃ ἠῆξαστο ἐν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ λέγων· *Ἰγώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου·* τούτου χάριν ἀποκρίνεται, ὡς τὰ Σιχημα μὲν διαμεριεῖ, τούτεστι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ· ἐν Σιχημοῖς γὰρ ἦν. *Δέδωκε γὰρ αὐτὸ ἀλλοφύλοις ἔθνεσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.* Κοιλάδα ἢ θεία Γραφή τὸ πάντων ἀνθρώπων οἰκητήριον φησὶ. Ταύτην οὖν, φησὶ, τὴν κοιλάδα πᾶσαν εἰς σκηνὰς ἐμαυτῷ διαμετρήσω· τούτεστιν ἐκκλησιῶν πληρεστάτην ἀποτελέσω.

Ἔμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἡμός ἐστι Μανασσή. Διὰ Γαλαὰδ καὶ Μανασσῆ σημαίνει, ὡς ἐν τῇ ἐπιφαινεῖ αὐτοῦ πρώτοις Ἰουδαίους κηρύσει τὴν χάριν.

converte, postulante dari sibi gratiam per Christum. Deplorat autem primum illatam sibi ob impietatem in Christum ruinam, quare ait :

3, 4. *Deus, repulisti nos et destruxisti nos, iratus es et misertus es nobis.* Supplicium, inquit, de nobis sumpsisti ob nostram erga te impietatem. Sed misertus es nobis; illud autem, *misertus es* pro *miserere* positum est, aut alio modo, *misertus es*, miseros effecisti, ita ut propter calamitates jam tempus sit, ut nobis misericordia impendatur. *Commovisti terram et conturbasti eam.* Jerusalem dicit, quia obcessa fuit et templum ejus solo æquatam. Aut spiritualem eorum terram dicit, quæ propter aversionem quæ ipsi obvenit commota est. *Sana contritiones ejus quia commota est.* Rursum quæ gesta sunt enarrat.

5, 6. *Ostendisti populo tuo dura.* Multitudine, inquit, calamitatum, quasi vino quodam soporem nobis effecisti, ac dolore animas nostras complevistis. *Potasti nos rino compunctionis.* Ita Aquila est interpretatus: *Potasti nos rino soporis.* Vinum compunctionis, supplicia in Scripturis memorata vocat, prænuntiata illis ob ipsorum erga Christum impietatem. Dum legunt enim, et quæ prædicta sunt experientia ediscunt, conscientia compunguntur. *Dedisti mentibus te significationem ut fugiant a facie arcus.* Significatio est illuminatio qua potest discretio haberi spirituum, necnon boni et mali. Hac enim præditi notitia, fugimus a malis, longeque declinamus ab improbo opere et a maligno spiritu. *Ejusdem.* Nos, inquit, ob nostram impietatem supplicio sumus affecti: at qui timent te, signum acceperunt (palam autem est illud signum esse quo ob signati sumus), ut omni supplicio liberi sint. Hujus autem signi typus erat sanguis ovium in Ægypto postibus inspersum.

8. *Deus locutus est in sancto suo.* Simile huic: *In novissimo dierum istorum locutus est nobis in Filio*⁹². Ipse namque est sanctus Dei et Patris. Quid et cui locutus est? Postquam in præcedenti psalmo precatus fuerat: *Exaltare super caelos, Deus, et super omnem terram gloria tua;* idco respondet, se quidem Sichima divisurum, id est, regiam Israelis quæ in Sichimis erat. Nam dedit eam alienis gentibus, quæ crediderant in ipsum. *Et convallem tabernaculorum metabor.* Convallem divina Scriptura omnium hominum domicilium vocat. Hanc igitur omnem convallem in tabernacula mihi dimetiar, id est, ecclesiarum plenissimam efficiam.

9. *Meus est Galaad et meus est Manasses.* Per Galaad et Manassen significat se in adventu suo Judæis primum gratiam prædicaturum. Imo etiam

⁹² Hebr. 1, 2.

Ephraim et Judas duæ regię tribus Israel gratiam A
 siniliter accipient. Illud autem : *Fortitudo capitis
 mei*, positum est pro, fortitudo principatus mei.
 Imperii enim sui, id est, Israelis fortitudo Ephraim
 erat; ex eo namque regnum Israel erat. *Moab olla
 spei meæ*. Olla est vas. Ait autem Moabitis qui nu-
 per athei erant, spem in eum accepturos esse. *In
 Idumæam extendam calcamentum meum*. Idumæam
 quoque, inquit, circuiho. Idumæa item aliena gens
 erat. His autem nobis declaratur, gentes etiã
 ejus fidem amplexuras esse : quare ait : *Mihi alie-
 nigenæ subditi sunt*.

11, 12. *Quis deducet me in civitatem munitam?*
 Cum per Spiritum audisset propheta gentes gratiam B
 esse accepturas, ait : *Quis deducet me in civitatem
 munitam?* Civitatem autem munitam vocat Eccle-
 siam, quæ Dei virtute circumvallata est. Hæc autem
 propheta ait quasi ex persona penitentis Judæorum
 populi, et optantis accipere fidem in Christum. *Aut
 quis deducet me usque in Idumæam?* Declarat quæ
 sit civitas munita. Quæ igitur est, nisi Idumæa?
 Per Idumæam enim significat omnes gentes quæ fi-
 dem acceperunt. *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos?*
 Quis alius, ait, nos in civitatem munitam duxerit,
 nisi tu ipse qui, propter iniquitates nostras, nos a
 tua familiaritate repulisti?

13. *Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana
 salus hominis*. Non per humanam, inquit, belli so-
 cietatem, ab ingruentibus nobis calamitatibus eripi
 speramus, sed per tuum solum auxilium. *Et vana
 salus hominis*. Qui sperat in salutem hominis vanam
 sibi spem proponit. Apertius Symmachus interpre-
 tatus est, adjiciens particulam conjunctivam ac di-
 cens : *Da nobis auxilium de tribulatione. Etenim
 vana salus hominis*.

14. *In Deo faciemus virtutem*. Auxiliare, inquit,
 iis qui se male habent. Tu namque solus potes ca-
 lamitatibus liberare. Hominum enim auxilia te non
 annuente vana sunt. Ejus itaque providentiam in-
 vocabimus, et in ejus virtute confidemus. Hæc enim
 sola sufficit ad gravia quæque solvenda, et ad inimi-
 corum nos impugnantium potentiam opprimendam.
 Mutuis ceu vocibus colloquuntur, dicuntque se in
 solo Deo vim futuram nobis speraverimus, tunc nihil
 esse inimicos nostros reperiemus.

1. *In finem in hymnis David. PSALMUS LX.*

Argumentum.

Gratias Deo refert cum pro seipso, tum pro populo
 salutem per gratiam adepto. Pollicetur autem se
 cum in æternis degerit mansionibus incessanter
 laudes emissurum.

2, 5. *Exaudi, Deus, deprecationem meam*. Quo-
 niam potentiam ac tyrannidem dæmonum respi-
 ciens, anxietate plenus sum; ideo obsecro, ut ad

Ἄλλὰ καὶ Ἐφραΐμ, φησί, καὶ ὁ Ἰούδας, αἱ δύο βα-
 σιλείαι τοῦ Ἰσραὴλ, ὁμοίως δέξονται τὴν χάριν. Τὸ
 δὲ, *Κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου*, ἀντὶ τοῦ, ἰσχύς
 τῆς ἀρχῆς μου. Τῆς γὰρ ἀρχῆς αὐτοῦ ἦς ἦρχεν,
 τουτέστι τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ Ἐφραΐμ ἦν ἡ ἰσχύς· ἐξ αὐ-
 τοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ. *Μωὰβ λέβηθ τῆς
 ἐλπίδος μου*. Λέβηθ· μὲν τὸ δοχεῖον. Λέγει δὲ, ὡς
 καὶ οἱ Μωαβίται, τουτέστι τὸ πρῶτον ἔθεον ἔθνος
 ὑποδέχεται τὴν εἰς ἐμὲ ἐλπίδα. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν
 ἔκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου. Καὶ ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ,
 φησὶν, ἐμπεριπατήσω. Ἰδουμαία δὲ πάλιν ἀλλοφύ-
 λων ἦν ἔθνος. Δηλοῦται δὲ διὰ τούτων ἡμῖν, ὡς τὴν
 εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ τὰ ἔθνη παραδέχονται· διὸ φη-
 σιν· Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.

Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς; Ἀκούσας
 διὰ τοῦ Πνεύματος ὁ προφήτης, ὡς τὰ ἔθνη δέχεται
 τὴν χάριν, φησὶ· Τίς με ἀπάξει εἰς πόλιν τῆς πε-
 ριοχῆς; Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ,
 τὴν περιπετραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει. Ταῦτα
 ἔδ' ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοοῦντος
 λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, καὶ ἀγαπῶντος ἐξασθαι
 τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. Ἡ τίς ὀδηγήσει με εἰς
 τῆς Ἰδουμαίας; Δηλοῖ τίς ἐστὶν ἡ πόλις τῆς περιο-
 χῆς. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ Ἰδουμαία; Ἀπὸ δὲ τῆς
 Ἰδουμαίας πάντα τὰ ἔθνη σημαίνει· τὰ τὴν χάριν
 ὑποδέξαμενα. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος
 ἡμᾶς; Τίς ἄλλος, φησὶν, ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν ἀγάγοι
 τῆς περιοχῆς ἢ σὺ αὐτὸς, ὁ καὶ διὰ τὰς ἀνομίας
 ἡμῶν τῆς σῆς οικειώσεως ἐκβαλῶν;

Δός ἡμῖν βοήθειαν ἐκ ὀλίψεων, καὶ ματαία C
 σωτηρία ἀνθρώπου. Οὐ διὰ ἀνθρωπίνης, φησὶ, συμ-
 μαχίας τῶν ἐπελευσομένων ἡμῖν θλίψεων ἐπιζόμεν
 ἐλευθερωθῆσθαι, ἀλλ' ἢ διὰ τῆς σῆς μόνης ἐπι-
 κουρίας. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου. Πᾶς γὰρ
 ὁ ἐπιζῶν ἐπὶ σωτηρίαν ἀνθρώπου εἰς ματαίαν ἐλ-
 πίδα ἤλπισε. Σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε,
 προσθεὶς τὸν σύνδεσμον καὶ εἰπὼν· Δός ἡμῖν βοή-
 θειαν ἐκ ὀλίψεως· καὶ γὰρ ματαία σωτηρία ἀν-
 θρώπου.

Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν. Ἐπάμυνον,
 φησὶ, διακειμένοις κακῶς. Σοὶ μόνῳ δυνατὸν διαλύ-
 σαι τὰς συμφοράς. Αἶ τε τῶν ἀνθρώπων ἐπικουραία,
 σοῦ μὴ νεύοντος, μάταια. Τὴν τοίνυν αὐτοῦ ἐπικα-
 λεσόμεθα πρόνοιαν, καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει θαρρήσο-
 μεν. Αὕτη γὰρ ἀρκεῖ μόνη λύσαι τὰ χαλεπὰ, καὶ τῶν
 πολεμούντων ἡμῖν καταλύσαι τὴν δυναστείαν. Ἄλ-
 λήλοισ ὡσπερ ἐπιφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ Θεῷ μόνῳ λοιπὸν
 τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν τῆς σωτηρίας. Διὸ φησιν· Ὅσα
 ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμῶσθαι ἐπίσωμεν, τότε καὶ οὐδέ-
 ντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐρήσομεν.

Εἰς τὸ τέλος ἐν ἕμμοις τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Υπόθεσις.

Εὐχαριστίαν ἀναφέρει Θεῷ ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ
 σωθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. Ἐπαγγέλλει αἶ τε
 καὶ ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγονώς μοναῖς ἀκαταλήκτως
 ἀναπέμπειν τὴν αἴνεσιν.

Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς δεησεώς μου. Ἐπειδὴ
 εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ εἰς τὴν τυραννίδα τῶν
 δαιμόνων ἀφορῶν, ἀκτιρίας πεπλήρωμαι· τούτου χάριν

ικετεύω, ὅπως ἐπιφανείς τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς Ἀ ἐξέλη χειρὸς. Ἐδ δὲ, Ἄπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς. Ἄπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ ἐκέκραξα. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς σταθμοῖς ἡ Βαβυλῶν τῆς Παλαιστίνης ἀφέστηκε, τὰς ἐσχατίας ὑπελάμβανον τῆς οἰκουμένης οἰκεῖν οἱ ἐξανδραποδισθέντες, κάκιστην τεταγμένοι τὴν γῆν οἰκεῖν. Ἐν πέτρῳ ὑψώσάς με. Δείκνυσιν εὐθὺς εἰσακουσθεῖς, κατὰ τὸ Ἔτι σοῦ λαλοῦντος, ἐρῶ Ἰδοὺ πάρεμι. Σαφῶς τε κηρύττει διὰ τίνος ἡ σωτηρία· ὑψῶσθαι γὰρ φησιν ἐν πέτρῳ. Κρείττους γὰρ καὶ ἀνωτέρω τῶν ἐπηρεαζόντων δαιμόνων γεγόναμεν διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα παρὰ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ κατωνόμασται.

Ἐδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ὁδός, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ θύρα, δηλον, ὅτι τὴν ἀγαθὴν ἡμᾶς βαδίζειν διδάξει τρίβον, εἰς αὐτὸν ἐλπίζειν παρασκευάσας. Πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπων ἐχθροῦ. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τεῖχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας εἰς τὸ μὴδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν.

Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄφ' ὧν ἤδη εἴληφεν ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει· ὅτι δὴ, εἰς τὰς ἄνω σκηνὰς γενοῦν, ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διαπαντός γενήσεται σκέπη.

Ἐδωκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου. Καὶ τίς ἡ κληρονομία ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Δεῦτε γὰρ, φησὶν, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ τὰ ἐξῆς ὥστε κληρονομεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς Χριστιανούς.

Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις. Σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος τῆς κληρονομίας ἐστίν, ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας ἡμερῶν τοῖς ἔτεσι τοῦ βασιλέως προσθεῖναι. Σημαίνει γὰρ διὰ τῶν ἡμερῶν χρόνους τινὰς καὶ αἰώνας. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἔλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει; Ἐξ ἀναστροφῆς ὁ λόγος, ἵνα ἡ τοιοῦτος. Εἰ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, οὕτως ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμένει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Οὕτως ψαλῷ τῷ ὀνόματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Οὕτως, πῶς; ἢ διαμείνας ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι; Τότε γὰρ τῆς μακαρίας ἐκείνης στάσεως ἀξιωθείς, ἀδελφίπτως ἀναπέμψω τοὺς ὕμνους. Οὕτως, καὶ οὐκ ἄλλως δοξολογῶν ὁ ἄνθρωπος, οὐ παύσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ἀποδοῦναι Κυρίῳ τὰς εὐχάς. Οἱ πιστοὶ γὰρ οὐ παύονται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπιτελοῦντες τὰ θεῖα μυστήρια.

Εἰς τὸ τέλος. Ἰπὸ τοῦ Ἰδοῦθὲμ, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυῖδ. ΕΑ'.

Ἰδοῦθεις.

Ὁ Ἰδοῦθὲμ εἰς ἦν τῶν χοροστατῶν τῶν ἐν τῷ θεῷ ναῦ. Οὕτως εἰς ἀμαρτίαν καταπεσὼν δέχεται παρὰ τοῦ Δαυῖδ τὸν ψαλμὸν, ἀνάκλησιν αὐτῷ παρασκευάζοντα τῆς ἀρετῆς. Προφητεῖαι δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν

nostrum conspectum veniens eripias nos de manu eorum qui vini nobis inferunt. Illud autem, *A finibus terræ*, significat eum pro toto orbe terrarum supplicationes offerre. *A finibus terræ ad te clamavi*. Quoniam stationibus multis Babylon a Palæstina distat, extrema orbis inhabitare se putabant, qui in captivitatem deducti eam terram incolere jussi fuerant. *In petra exaltasti me*. Declarat se cito exaudutum, juxta illud: *Adhuc te loquente dicam: Ecce adsum*⁹⁴. Aperte autem prædicat per quem salus futura sit, exaltatum enim se in petra fuisse ait. Fortiores namque ac superiores mala inferentibus dæmonibus per Christum effecti sumus, qui a beato Paulo petra appellatus est.

4. *Deduxisti me quia factus es spes mea*. Si enim ipse via est, et ipse porta, palam est eum nos bonam incedere viam educturum, atque curaturum ut in eum speremus. *Turris fortitudinis a facie inimici*. Quasi diceret: *Turris mihi ac præsidium fuisti ut mala inferentibus inimicis nihil lædar*.

5. *Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula*. Per bonæ quæ jam acceperat, factum ut de futuris speret: quia in supernis tabernaculis constitutus, sub ejus tegumento et præsidio semper deget.

6. *Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum*. Ecqua hæreditas illa nisi regnum cælorum? *Venite enim, inquit, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*⁹⁵, et cætera; ita ut regnum Dei possideant, et Christiani in terra dicantur.

7. *Dies super dies regis adjicies*. Significatur partem hæreditatis esse vitam æternam. Illud enim est, dies super dies annis regis adjici. Significat enim per dies tempora quædam et sæcula. *Permanet in æternum in conspectu Dei, misericordiam et veritatem ejus quis requirit?* Præpostere sermo positus est, ut hæc sit sententia: Si quis requirat misericordiam et veritatem ejus, hic per infinita sæcula manet in conspectu Dei.

8. *Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcula*. Sic, quomodo, nisi manendo in conspectu tuo in futuro sæculo? Tunc enim beata illa mansione dignatus, sine fine hymnos emittam. Sic et non alio modo, gloriam et laudes proferens homo, non finem faciet in sæculum reddendi Domino vota sua. Fides namque non cessant quotidie divina celebrare mysteria.

1. *In finem*. Ab *Idithum*, *PSALMUS ipsi David*. *LXI*.

Argumentum.

Idithum unus erat ex chori moderatoribus in divino templo. Hic lapsus in peccatum a Davide psalmum accipit, qui virtutis ipsi redintegrationem parat. Prædicat autem in eo redemptionem per

⁹⁴ Isa. l. viii, 9. ⁹⁵ Matth. xxv, 34.

Salvatoris œconomiam toti generi humano futuram, eversionemque spiritualium inimicorum; adhortationemque inducit qua a peccato homines avertantur, subjiciens ea quæ judicium Dei spectant.

2, 3. *Nonne Deo subjecta erit anima mea? Etiam si, inquit, commota es, o anima mea, et a statu virtutis lapsa, sed Domino subjecta esto. Quia ipse tibi patrociniabitur, et salvam te faciet ut ne ultra commovearis. Nam et ipse Deus meus. Etenim et ipse salutem tribuet ei qui a vobis læsus est, et prorsus a vestra improbitate liberabit.*

4. *Quousque irruitis in hominem? Occlamat contra adversarias potestates: quia in hominis naturam ad malum propensam irruunt, quæ ea naturali infirmitate similis est parieti inclinato, ruinæ proximo, et maceræ depulsæ.*

5. *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere. Parum enim absuit quin ipsa vi ratiocinandi nos privarint, cogentes adorare ligna et lapides, ut diceretur de nobis: Homo cum in honore esset non intellexit⁹⁶. Cuccurrerunt in siti. Hunc, inquit, cursum emensæ sunt adversariæ potestates, quasi sitientes ut me privarent honoribus. Ore suo benedicebant et corde suo maledicebant. Hoc ait quia dulcia et grata nobis subjicientes, per ea nos maledictionis filios efficiunt.*

7, 8. *Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea. Rursum animam alloquitur, ad subjectionem erga Deum cohortans. Declarat autem magnitudinem tentationum, illudque Apostoli ait⁹⁷: Quoniam non sinet vos tentari super id quod potestis sustinere. In Deo salutare meum et gloria mea. In eo spem salutis et gloriæ positam habeo. Id est, ipse me et salvum, et gloriosum victoremque eorum efficiet.*

[*Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea. Parum abest quin nos ratiocinandi usu privarint, cum necessitatem nobis induxerunt adorandi ligna et lapides, ita ut de nobis dicatur: Homo cum in honore esset non intellexit. Sed illi quidem, o anima mea, hujusmodi sunt: tu autem subjecta esto servituti ejus. Deinde infert: Idipsum ab illo me spero accepturum, videlicet salutem me ipsius patrociniis consecuturum; neque enim sinet me desertiorem ac transfugam ab ipso esse, sive in aliud dominium transferri. Inde quippe salutem exspecto auxiliumque ipsius, quia in eo spem reposui meam.*]

9. *Sperate in eo omnis congregatio populorum. Postquam in ipso primo cursum paraverat ad pœnitentiam, ad idipsum alios cohortatur, atque una prophetico ore omnium gentium vocationem pronuntiat. Effundite coram illo corda vestra. Perinde est ac si diceret: Ne accedite ad eum corde duplici. Sed ut scriptum est⁹⁸: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota mente tua.*

διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας παντὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ἐσομένην λύτρωσιν, καὶ τῶν νοσητῶν ἐγθρῶν τὴν ἀνατροπὴν· καὶ παραίνεσιν ἀποτροπὴν κακίας περιέχουσαν τοῖς ἀνθρώποις εἰσάγει, τὰ περὶ τῆς κρίσεως αὐτοῖς ὑποτιθέμενος τοῦ Θεοῦ.

Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγῆσεται ἡ ψυχὴ μου; Εἰ καὶ σεσάλευσαι, φησὶ, ὦ ψυχὴ, καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐξέπεισας στάσεως, ἀλλ' ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ. Ὅτι δὴ αὐτὸς σου καὶ ἀντιλήγεται, καὶ σώσει τοῦ μὴ ἐπιπλεῖον σαλεύεσθαι. Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου. Καὶ γὰρ αὐτὸς παρέξει τὴν σωτηρίαν ἀδικουμένῳ παρ' ὑμῶν, καὶ ἀπαλλάξει πάντως ὑμῶν τῆς μοχθηρίας.

Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἀνθρώπον; Τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων καταβαλ'· ὅτι δὴ νενευκυία τῆ τοῦ ἀνθρώπου φύσει ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐπιτίθενται, καὶ ὁμοίᾳ πως οὕτῃ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν κλίναντι τοίχῳ καὶ καταπίπτειν μέλλοντι, καὶ φραγμῷ ἀνατετραμμένῳ.

Πλὴν τὴν τιμὴν μου δεδουλεύσαντο ἀπόσασθαι. Μόνον οὐχὶ γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν, ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν, ὅτι Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὦν οὐ συνῆκεν. Ἐδραμον ἐν δίψει. Τοῦτον, φησὶ, τὸν ἐρόμον ἔτρεχον αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, διψῶσαι τοῦ ἀποστέρησαι με τῆς τιμῆς. Τῷ στόματι αὐτῶν ἠλόγγουν, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρώντο. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ, τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες, δὲ αὐτῶν κατάρως ἡμᾶς ἀποφαίνουσι τέκνα.

Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. Πάλιν τῆ ψυχῇ διαλέγεται, τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιτείνουσα. Ἐνδείκνυται δὲ τὸ μέγεθος τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λέγει· Ὅτι οὐκ ἐδόκει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ὑπενεγκεῖν. Ἐκὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ ἡ δόξα μου. Ἐπὶ αὐτῷ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς δόξης ἔχω τὴν ἐλπίδα. Τουτέστιν, αὐτὸς με καὶ περιώσει καὶ ἐπίδοξον ποιήσει, νικητὴν τούτων ἐργασάμενος.

[Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. Μονοῦχι γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν, ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὦν οὐ συνῆκεν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, ὦ ψυχὴ, τοιοῦτοι· σὺ δὲ ὑποτάγηθι τῆς δουλείας αὐτοῦ. Εἶτα ἐπάγει, ὅτι Λίγὸν τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἐλπίζω, τὸ σωτηρίας τυχεῖν. ἀντιλαμβάνομένου, καὶ μὴ συγχωροῦντος μετὰ νόστην γενέσθαι καὶ φυγὰδα ἀπ' αὐτοῦ, ἥτοι δεσποτεῖαν ἐτέραν ἀλλάξασθαι. Ἐκεῖθεν γὰρ προσδοκῶ καὶ σώζεσθαι, καὶ τὸ βοηθεῖσθαι, ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐλπίζειν.]

Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν, κᾶσα συναγωγή λαῶν. Ἐν αὐτῷ πρώτῳ παρασκευάσας τὸν εἰς· μετάνοιαν δρόμον, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο παρακαλεῖ, ἕμα δὲ καὶ προφητικώτερον τὴν τῶν ἐθνῶν πάντων προαναφώνει κλήσιν. Ἐρχέσθε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Μὴ προσέλθητε αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισση· ἀλλ' ὡς γέγραπται· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου.

⁹⁶ Psal. XLVIII, 21. ⁹⁷ I Cor. X, 13. ⁹⁸ Matth. XXII, 37.

Πλήρ μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἰδὼς, ὅτι ἅπαντες δέξονται τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου κλήσιν, ταναλίζει τοὺς μὴ πιστεύοντας, καὶ μάλιστα τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγγητάς, οἱ καὶ ψευδεῖς ἦσαν, ὅτε δὴ τὴν ἀλήθειαν ἀπωθούμενοι· καὶ οὐ μόνον ζυγῶ καὶ σταθμοῖς τὴν ἀδικίαν ἐπετῆδυσον, ἀλλὰ καὶ συνήγοντο ἐπὶ ματαιότητι. Μάταιος γὰρ ἀληθῶς ἡ παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλὴ. Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν καὶ ἐπὶ ἀρπαγμὶ μὴ ἐπιποθεῖτε. Τοῦτ' ἔφησι πρὸς αὐτοὺς, ἐπειδὴ πλεονεξίας ἔνεκεν ἐπεβούλευσαν αὐτῶν, ἐλπίζοντες τὰς ἐκ τοῦ νόμου καρποφορίας παρ' αὐτῶν λαμβάνειν.

Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός, δύο ταῦτα ἤκουσα· ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ. Ἄπεφῆνατο, φησί, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός, δι' οὗ ταῦτα τὰ δύο ἀήκοα· ἓν μὲν, ὅτι τοῖς μὲν δεηθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ὑπερβολὴν ὀργὴν ἀποδώσει· τοῖς δὲ δξια πεποικησίν ἐλέου, ἀπονέμοι ἔλεον. Τὸ γὰρ κράτος τὴν ὀργὴν ὑποσημαίνει, καὶ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γενομένην.

Τῷ Δαυὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας. ΨΑΛΜΟΣ ΕΒ΄.

Ἰπόθεσις.

Καὶ τοῦτον μὲν ᾄδει τὸν ψαλμὸν, φεύγων ἀπὸ προσώπου Σαούλ, καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀρετῆς ἐπικαλούμενος εἰς βοήθειαν τὸν Θεόν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν πάλαι ἐν ἐρημίᾳ γενομένην παντὸς ἀγαθοῦ, εἶτα ἐπιστραφεῖσαν τῇ Χριστοῦ χάριτι.

Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. Τὸ σπουδαῖον τῆς προσεδρίας διὰ τῶν παρόντων κατασταμαίνει. Πρὸς σὲ, φησι, διανίσταμαι ἠρθρου, εἰς τὸ σοὶ τοὺς τε ὕμνους καὶ τὰς εὐχὰς ἀναπέμψαι. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου. Οὐ μόνον, φησὶν, ἡ ψυχὴ τοῦ ἔρωτος ἐμπέπλησται τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ πλεονεξία καὶ ἡ σὰρξ. Οὐ γὰρ μόνον τὴν εὐσέθειαν ἡμᾶς ἐπιτηδεύειν δεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἀρέσκειν Θεῷ, οἷον διὰ νηστείας, διὰ συνεχοῦς προσευχῆς, διὰ χαμευνίας, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν, εἰς τὸ θεομένους χορηγεῖν. Ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀδάτῳ. Ὑπόθεσιν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσαδεξάμενην, φησὶν, ἀλλ' ὡς παρ' αὐτὴν ἐστῆκώς τὴν ἱεράν σου σκηνὴν, ὑμνυδίαν προσφέρω. Τὸ γὰρ, ἐν τῷ ἀγίῳ, τὴν σκηνὴν λέγει. Οὕτω γὰρ ὁ θεὸς νεῶς ψυχοδόμητος. Οὕτως ἐν τῷ ἀγίῳ ὡσθην σοι. Οὕτως, πῶς ἢ διψῶν καὶ ἐπιποθῶν τὴν περὶ σὲ τὸν ἅγιον συνάφειαν; Τίς δ' ἂν εἴη ἅγιος ἢ ὁ Μονογενής;

Ὅτι κραιῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωῆς. Ὅτι οἱ τῷ ἐλείπει προσελθόντες τοῦ Θεοῦ, τουτέστι Χριστῷ, οὐδὲν ἠγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωὴν, τὴν τοιαύτην ἀναφθέγγονται φωνήν· ὑπὲρ πληθους ζωῆς, τῆς παρουσίας δηλονότι, λέγοντες εἶναι τὸ δεδομένον αὐτοῖς διὰ τοῦ Μονογενοῦς ἔλεος. Οὕτως εὐλογῆσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου. Τοῦτο δὲ παρὰ πάντα μου τὸν βίον διατελέσω ποιῶν, ὑμῶν μὲν τῇ γλώττῃ, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείλων, καὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν αἰτῶν. Ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου. Οὐκέτι, φησὶν, ὡς καὶ πρῶην, πρὸς Θεὸν ἀλλότριον τὰς χεῖρας

10, 11. *Verumtamen vani filii hominum, etc.* Gnarus omnes Evangelii vocationem accepturos, infelices prædicat eos qui non credituri sunt, maxime vero Judæorum magistros, qui et mendaces erant, utpote qui a veritate repulsi fuissent. Et non modo bilancibus et stateris injustitiam exercebant, sed etiam pro vanitate congregabantur. Vanæ quippe fuerunt eorum adversus Salvatorem insidiæ. *Nolite sperare in iniquitate, et rapinam nolite concupiscere.* Hoc ait illis quia avaritiæ causa insidiati sunt illi, sperantes legis se fructum accepturos ab eo.

12. *Semel locutus est Deus, duo hæc audiui: quia potestas Dei est, etc.* Deus, inquit, declaravit sermonem de judicio, ex quo hæc duo audiui: unum quidem, quod iis qui per peccatorum magnitudinem iram expetierint, iram daturus; iis vero qui opera misericordiæ digna perpetrarint, misericordiam præstiturus sit. Illud enim, *potestas*, iram significat atque furorem adversus eos qui fuerint ira digni.

1. *Ipsi David, cum esset in deserto Judææ. PSALMUS LXII.*

Argumentum.

Et hunc canit psalmum, fugiens a facie Saulis, et per institutum vitæ cum virtute actum Dei implorat auxilium. Refertur etiam ad animam quæ olim omni vacua bono fuerat, et quæ postea per Christi gratiam conversa est.

2, 3. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* His significat assiduitatem. Ad te, inquit, mane surgens respicio, ut hymnos tibi et orationes offeram. *Sitivit in te anima mea.* Non modo, inquit, anima mea divino amore repleta est; sed etiam *multipliciter caro mea.* Non solum enim par est nos pietatem colere, sed etiam corpore placere Deo; videlicet, per jejunium, per frequentem orationem, per chameuniam, per opera manuum, ad eleemosynam erogandam. *In terra deserta et invia.* Nullum ex deserto loco nocumentum sensi, inquit, sed quasi apud sacrum tabernaculum tuum stare, hymnum offero. Illud enim, *in sancto*, tabernaculum significat. Nondum enim divinum templum exstructum fuerat. *Sic in sancto apparui tibi. Sic*, quomodo, nisi sitiens atque exoptans tecum, qui sanctus es, conjungi? Quis vero sanctus ille fuerit nisi Unigenitus?

4, 5. *Quoniam melior est misericordia tua super vitas.* Quoniam qui ad Dei misericordiam accedunt, id est ad Christum, nihil ducunt hujus mundi vitam, ejusmodi vocem proferunt, dicuntque misericordiam sibi per Unigenitum concessam præstantiorem esse vitæ præsentis diuturnitate. *Sic benedicam te in vita mea.* Hoc per totam vitam agere pergam, lingua scilicet hymnos cantabo, manus extendam, et tuam rogabo clementiam. *In nomine tuo lavabo manus meas.* Non ultra, inquit, sicut ante feci, manus extendam ad Deum alienum, sed ad te

solum, et tuum in precationibus nomen invo- A
cabo.

6. *Sicut adipe et pinguedine repleteur anima mea.* Ostendit quantum sit lucrum eorum qui in ipsum solum spem posuerint. *Et labiis exultationis laudabit os meum.* Cum, inquit, in memoriam mihi venit nomen tuum, tunc gaudio replentur labia mea.

7. *Si memor fui tui super stratum meum.* Illud : *Si memor fui*, positum pro, *cum memor sum* ; ut sit sententia : cum memor tui essem, inquit, insomnes duxi noctes, laudibus tuis vacans, et illustria dona tua accipiens, quæ invocantibus te tribuis. *Quia fuisti adjutor meus, et in velamento alarum tuarum exultabo.* Quandoquidem, ait, tu mihi custodiæ tuæ auxilium impendis, lætitiā excipio. Velamentum enim alarum vocat custodiæ auxilium. A te, inquit, protectus summo opere gaudebo.

9. *Adhæsit anima mea post te.* Ne tantillum quidem possum a cogitatione mea memoriam tui avertere. Sed amoris incentivo adustus, ceu glutino quodam memoriæ, tibi desiderio conjunctus sum. *Me suscepit dextera tua.* Ecqua autem fuerit Patris dextera, nisi unigenitus ejus Filius?

10. *Ipsi vero in tanum quæsierunt animam meam.* Oclamat demum contra adversarias potestates, vim illatam sibi obiciens, rogans æternis ipsas tradi suppliciis (25).

12. *Reus vero lætabitur in Deo.* Postquam finem eorum enarravit qui erga Christum impii fuerunt, et declaravit in partem ipsi et sortem fore inferiora terræ, ad alium hominum statum et ordinem sermonem convertit, id est, eorum qui in Christum crediderunt, qui cum regno cælorum dignati sint, reges jure vocantur, juxta illud dictum Apostoli : *Et usinam regnetis* 19. Hic autem erat populus qui regnabat, quique lætatur lætitia spirituali, quam ipsi Deus ipse largitus est. Ego, inquit, qui regnum accepi de auxilio tuo, non de ipsorum morte gaudeo. *Laudabuntur omnes qui jurant in eo.* Ita, inquit, gloria ipsorum Christus erit, eorum videlicet qui regnabunt ; ut jure laudentur, quia eum juramenti Deum statuunt. Jurabunt enim per Deum verum, sicut scriptum est. *Quia obstructum est os loquentium iniqua.* Ecquoniam sunt illi, nisi qui ausi sunt dicere : *Tolle de terra hujusmodi, non enim expedit eum vivere* 20? Horum itaque os obstructum est, postquam Dominus mortem conculcasset ac post triduum resurrexisset. Ipsarumque adversariarum potestatum os obstructum fuit, ablato per gratiam peccato, ut alibi dictum est : *Et omnis iniquitas opprobriabit os suum* 21. *Deus enim est qui judicat, et quis est qui condemnet* 22?

19 1 Cor. iv, 8. 20 Act. xxii, 22. 21 Psal. cvi, 42.

(25) A Corderio alia afferuntur quæ sunt Theodori.

ἔκτενώ, ἀλλ' ἦ σοὶ μόνῳ, καὶ τὸ σὸν ἐν προσευχαῖς ἐπικαλούμενος ὄνομα.

Ὡς ἐκ στέυτος καὶ πίσυτος ἐμπλησθεὶς ἡ ψυχὴ μου. Δείκνυσι πόσον τὸ κέρδος τῶν ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἡρημένων. Καὶ χεῖλη ἀγαλλιάσεως ἀνέσει τὸ στόμα μου. Ὅταν, φησί, τοῦ σοῦ ἐν μνήμῃ ὀνόματος γίνωμαι, τότε δὴ τότε χαρὰς πληροῦται τὰ χεῖλη μου.

Ἐὶ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου. Τὸ, Ἐὶ ἐμνημόνευόν, ἀντὶ τοῦ, μνημονεύων, τίθεται ἵνα ἦ, μνημονεύων σου, φησὶν, δῦπνος ἐγενόμην περὶ τὰς σὰς ἀνέσεις, καὶ τὰς φωτεινάς σου χορηγίας, ὅς τοὺς ἐπικαλούμενους σε δίδως. Ὅτι ἐγενήθη βοήθος μου, καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι. Ἐπειδὴ αὐτὸς μοι βοηθεῖς τῇ φυλακῇ τῆς σῆς βοηθείας, τὴν εὐφροσύνην δέχομαι. Σκέπη γὰρ πτερυγῶν καλεῖ τὴν ἀπὸ τῆς βοηθείας φυλακὴν. Σκεπόμενος, φησὶ, παρὰ σοῦ χαρὰ χαρήσομαι.

Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου. Οὐδὲ πρὸς βραχὺ τὸν ἐμὸν λογισμὸν, φησὶ, τῆς σῆς ἀποστῆσαι δύναμαι μνήμης. Ἀλλὰ φίλτρῳ θερμῷ πυρσεύμενος οἶόν τινα κόλλη τῇ μνήμῃ, τῷ σὴ πόθῳ προσδέδεμαι. Εἶτα δείκνυσι τὸν τοῦ πόθου καρπὸν. Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου. Καὶ τίς ἂν εἴη δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ἢ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός ;

Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζητήσαν τὴν ψυχὴν μου. Κατακράζει λοιπὸν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἣν ὑπέμεινε προβαλλόμενος βίαν, εὐχόμενος ταῖς αἰωνίοις αὐτοὺς παραδοθῆναι κολάσειν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ. Τὸ τέλος τῶν εἰς Χριστὸν ἀσθησάντων διεξελθόν, καὶ δεῖξας, ὡς μερὶς καὶ κληρὸς αὐτοῖς γενήσεται τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, ἐπὶ τὸ ἕτερον τάγμα τὸν λόγον μεθίστησι· τοῦτο δὲ ἦν τὸ τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, οἱ, καὶ βασιλείας ἡξιοῦμενοι τῶν οὐρανῶν, εἰκότως καὶ βασιλεῖς ὀνομάζονται, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ· Καὶ ὠφελόν γε ὀθασιλεύσατε. Οὕτως δὲ ἦν ὁ βασιλεύων λαὸς, ὃς εὐφραίνεται τὴν νοσητὴν εὐφροσύνην, ἣν αὐτὸς αὐτῷ κεχάρισται ὁ Θεός. Ἐγὼ, φησὶν, ὁ παρὰ σοῦ τὴν βασιλείαν λαβὼν, τῇ σῇ ἐπικουρίᾳ, οὐ τῷ θανάτῳ ἐκείνων, ἐφθόμοι. Ἐκμνησθήσεται πᾶς ὁ ὀμνῶν ἐν αὐτῷ. Οὕτως, φησὶ, καὶ καύχημα αὐτῶν ἴσται Χριστοῦ, τῶν βασιλευσάντων δηλονότι· ὡς καὶ ὄρειον αὐτὸν ποιούμενους ἐπαινεῖσθαι δικαίως. Ὁμοῦνται γὰρ Θεὸν ἀληθινὸν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ὀδίκᾳ. Καὶ τίνες οὗτοι ἢ οἱ ταλμῆσαντες εἰπεῖν, Αἶμα ἐκ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ καθήκεν αὐτὸν ζῆν ; Τοῦτων δὲ οὖν ἐνεφράγη τὸ στόμα, πατήσαντος τοῦ Κυρίου τὸν θάνατον, καὶ τριτημέρου ἀναστάντος. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεφράγη τὸ στόμα, ἀνηρημένης τῆς ἀμαρτίας διὰ τῆς χάριτος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ· Καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς. Θεὸς γὰρ ὁ δικαίων, καὶ τίς ὁ κατακρίνων ;

22 Rom. viii, 34.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΣΓ'. A

1. In finem; PSALMUS David. LXIII.

Argumentum.

Τούτου ἔδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εὐχομένων ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐχθρῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διηγουμένων τε σαφῶς τὰ κατασκευασθέντα αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἃ τε ὑπομεμενῆκασιν αὐτοὶ, ἧλον δὲ, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀρχόντες, τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἐνεκεν.

Εἰσάκουσον, ὁ Θεός, φωνῆς μου ἐν τῷ δεῦσθαί μου. Δέξαι μου, φησὶ, Δέσποτα, τὴν ἱκετείαν, καὶ ῥωσόν μου τὴν διάνοιαν, ὥστε μὴ δεδιέναι τὰς προσβολὰς. Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελεύθη τὴν ψυχὴν μου. Ὅμοιον τῷ· Καὶ νῦν, Κύριε, ἑπίβλεπε καὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δός τοῖς δούλοις σου μετὰ παρησυχίας λαλεῖν τὸν λόγον σου.

Οἵτινες ἠκρότησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐτῶν. Ταῦτά φησι, διὰ τὸ βλασφημοῦντας αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῖς ἀποστόλοις· Παραγγεῖλαι κερηγεῖλαιμεν ὑμῖν μηδενὶ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ. — Ἐνέτιναι τὸ ξόν αὐτῶν πρᾶγμα κερῶν. Τόξου βολὴ τὰ θανατοποιὰ τῆς γλώσσης αὐτῶν παραβάλλει ῥήματα. Πῶς γὰρ οὐ θανατοποιᾷ τὰ πείθειν ἐπιχειροῦντα μὴ Θεὸν πιστεύειν εἶναι τὸν Ἰησοῦν;

Ἐξάκινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβηθήσονται. Λοχῶντες, φησὶ, ἐξάφνης ἐπίασιν, οὐ λειδίτες τὸν ἐφορῶντα Θεόν. Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον κωνηρόν· τὸ διαδεδαιούσθαι· Οὐκ ἀνέστη ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν. Διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παρῆδα. Ἄνω καὶ κάτω, φησὶ, ἐβουλεύοντο ἀποκτείνειν λάθρα τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων τοὺς κήρυκας. Τίς, εἶπεν, ὄψεται αὐτούς; Ταῦτα ἐπραττον, φησὶ, νομίζοντες μὴ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς τὸν Θεὸν τῆς τοιαύτης ἀσεβείας τὰς δίκας.

Προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδία βαθεῖα. Οἱ μὲν παράνομοι, φησὶ, οὐ διέλιπον πονηρὰ κατὰ τοῦ Κυρίου βουλευόμενοι· τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ· Ἐξηρηθήσαν ἀνομίαν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ὁ συνετὰ βουλευόμενος (τοῦτο γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ), ἔτε ἀκριβῶς νοήσας τὸ μυστήριον, τοῖς προσήκουσιν ὕμνοις κερηγμένος, ὑψώσει τὸν Θεόν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ· Ὑψώσω σε, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου. Βέλος ῥηπίων ἐρηγήθησαν αἱ κληγαὶ αὐτῶν. Εἰπὼν αὐτῶν τὸ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων ἔπαρμα, διεξέρχεται καὶ τὴν ἐκπτώσιν.

Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος. Τίς γὰρ οὐκ ἂν φοβηθείη, ἐπισκοπῆν ἐκ Θεοῦ ὄρων γινομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν;

Εὐφρανθήσεται δικαίος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐκ' αὐτῷ. Διαφερόντως οἱ τῶν θείων νόμων ἐπιμιλούμενοι θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐπίβλεψαν βεβαίαν ἐργάζονται. Καὶ ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Καὶ τὴν παρὰ ἀνθρώπων καρπώσονται εὐκλείαν οἱ πρὸς Θεὸν διευθύνοντες, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐξω βαδίσειν οὐκ ἀνεχόμενοι.

¹ Act. iv, 20, ² Act. v, 8. ³ Psal. xlii, 2.

(26) Hic Corderius alia tribuit Athanasio quæ sunt Theodori.

Hunc canit psalmum ex persona sanctorum apostolorum, qui rogant liberari se ab inimicis evangelicæ prædicationis, et dilucide narrant quæ adversum se a principibus populi Judaici gesta sint : quæque ipsi, videlicet populi principes, impietatis erga Christum causa sint perpessi.

2. Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor. Accipe, inquit, Domine, supplicationem meam, et mentem confirma meam, ut ne timeam impetus inimicorum. A timore inimici eripe animam meam. Simile illi : Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et da servis tuis cum fiducia loqui verbum B tuum¹ (26).

4. Quia exacerunt ut gladium linguas suas. Hæc ait, quia blasphema in Jesum dicta proferentes, dicebant apostolis : Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto². — Intenderunt arcum rem amaram. Arcus missili lethifera linguæ eorum dicta comparat. Quomodo enim non lethifera fuerint, quæ nituntur persuadere Jesum non credi debere Deum?

6. Subito sagittabunt eum et non timebunt. Insidiantes, inquit, subito impetum fecerunt, non metuentes inspectorem Deum. Firmaverunt sibi sermonem nequam, quod affirmarent Dominum a mortuis non resurrexisse. Narraverunt ut absconderent laqueos. Sursum deorsum, inquit, consilium inibant quo pacto evangelicæ doctrinæ præcones clam occiderent. Dixerunt, quis videbit eos? Hæc, inquit, agebant rati Deum de tanta impietate pœnas non exposcere.

8. Accedet homo et cor altum. Iniqui homines, ait, finem non fecerunt mala contra Dominum machinandi : id enim significatur per hæc verba : Scrutati sunt iniquitatem. At homo Dei, qui prudentia consilia inquit (illud enim significat, cor altum), cum accurate mysterium perpenderit, hymnis usus congruentibus, Deum exaltabit, juxta illud quod alibi dictum est : Exaltabo te, Domine Deus meus, rex meus³. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum. Postquam eorum adversus sanctos præcones impetum enarravit, jam eorum ruinam describit.

10. Et timuit omnis homo. Quis non timeret, inspectionem et perquisitionem a Deo adversus impios factam cernens?

11. Letabitur justus in Domino et sperabit in eo. Qui divinas curant leges, ingenti gaudio perfusi, spem erga Deum firmam efficiunt (27). Et laudabuntur omnes recti corde. Gloriæ laudisque fructum apud homines ferent, qui a Deo diriguntur, nec sustinent extra viam rectam incedere.

(27) Hic alia affert Corderius quæ sunt Theodori.

1. *In finem, PSALMUS David. Canticum Jeremiæ et Ezechielis populo transmigratonis, cum inciperent exire. LXIV.*

Argumentum.

In hoc psalmo personam inducit gentium, quæ clamantibus licet hujus sæculi sapientibus, crediderant in Christum, et jam postulant pristinae impietatis remissionem. Ad hæc pro iis orationem emittit, qui scilicet infructuosi olim erant, jam vero per Christi fidem frugiferi facti sunt.

2. *Te decet hymnus, Deus, in Sion.* Non ultra, inquit, iis quos olim deos æstimabamus hymnos canimus, gnari non par esse illos celebrari, qui ligna, lapides et dæmonia sunt. Sed tibi soli hoc officium convenientissimum est. *Et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Aut Jerusalem terrenam ait, quæ est Ecclesia, aut cœlestem, ad quam cum pervenerimus laudes offeremus.

3. *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.* His omnium gentium vocationem annuntiat juxta id quod dictum est apud Joelem⁷: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.*

4. *Verba iniquorum prævaluerunt super nos.* Verba iniquorum dicit sapientiam sapientum sæculi hujus, qua infirmi fuerunt, a vera lapsi cognitione. *Et impietatibus nostris tu propitiaberis.* Rogant liberari ab impietate in qua olim erraverant.

5. *Beatus quem elegisti et assumpsisti.* Eos qui crant virtute perfecti, et ad bravium supernæ vocationis pervenerant, beatos appellant. *Replebimur in bonis domus tuæ.* Bona domus vocat diversa Spiritus dona. *Hinc enim, inquit⁸, datur per Spiritum sermo sapientiæ alii autem sermo scientiæ et reliqua dona. Sanctum est templum tuum, aut cœleste aut terrenum, juxta dictum illud: Templum Dei sanctum est, quod estis vos⁹.*

[Qui pleni estis sanctificatione (templumque illud tuum), per eloquia tua accedentes erudit atque docet justitiam tuam.]

6. *Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terræ.* Exaudi nos itaque et hæc nobis præbeas. In te, inquit, fines terræ sperabunt, et qui procul a mari habitant. His autem significat terminos terræ.

7. *Præparans montes in virtute sua.* Montes hic vocat adversarias potestates. *Præparans autem ad supplicium, præparavit namque illis abyssum.* Hoc autem facies, potens cum sis. *Qui conturbas profundum maris.* Mare dicit, multitudinem immundo-rum spirituum, quæ Christi adventu conturbatur. *Quamobrem ineluctens aiebant: Venisti ante tem-pus torquere nos¹⁰.*

9. *Turbubuntur gentes, et timebunt qui habitant terminos, a signis tuis.* Quando, inquit, gentes, id

ΕΙς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. Ὡδὴ Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἱερουσαλὴμ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, δὲε ἔμμελλον ἐκπορεύεσθαι. ΕΔ'.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ εἰσάγει τὸ πρόσωπον τῶν ἐθνῶν τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, καταβοῶντων τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, αἰτούντων τε τῆς προ-τέρας ἀσεβείας ἀφεῖναι. Ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρτων γενομένων δὲ εὐφρόρων διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών. Οὐκέτι, φησὶν, οἷς ἐνομιζόμεν θεοῖς τοὺς ὕμνους ἀναπέμψομεν, εἰδότες ὡς ἐκεῖνοι μὲν οὐ πρέπει ἀνυμνεῖν, ξύλοις καὶ λίθοις καὶ δαιμονίοις οὖσιν· σοὶ δὲ μόνῳ τὸ τοιοῦτον ὄφελιγμα πρεπωδέστατον. Καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ἡ τῆ ἐπι γῆς φησὶν, ἣτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἡ τῆ ἐπουρανίῳ, ὅπου παραγενόμενοι τὰς αἰνέσεις ἀναπέμψομεν.

Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει. Εὐαγγελίζεται διὰ τούτων τὴν κλῆσιν ἀπάντων τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰωήλ· Ἐκχεῶ ἀπὸ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.

Λόγῳ ἀνόμων ὑπερδυναμώσαν ἡμᾶς. Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, δι' ἧς καὶ ἐξησθένησαν, τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως. Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν ἠλόση. Εὐχονται τῆς συμβάσεως ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι.

Μακάριος ὁν ἐξελέξω καὶ προσελάθου. Τοὺς τελιωθέντας κατ' ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω φθάσαντας κλήσεως, μακαρίους ἀποκαλοῦσι. Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου. Ἀγαθὰ τοῦ οἴκου τὰ διάφορα τοῦ Πνεύματος λέγει χάρισματα. Ὁ μὲν γὰρ, φησὶ, δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἀλλ' ὁ δὲ λόγος γνώσεως, καὶ τὰ ἕτερα τῶν χαρισμάτων. Ἅγιος ὁ ναὸς σου· ἡ ὁ ἐπουράνιος, ἡ ὁ ἐπίγειος, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἁγίος ἐστίν, οἰκίρὸς ἐστε ὑμεῖς.

[Πλήρεις ἀγιασμοῦ· καὶ τὴν σὴν δικαιοσύνην διὰ τῶν σῶν λογίων τοὺς προσόντας παιδεύει.]

Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ-ἡμῶν, ἡ ἐπι τῶν πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς. Οὐκοῦν ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ ταῦτα παράσχου. Εἰς σὲ, φησὶ, τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐλπιούσιν, καὶ οἱ μακρὰν τῆς θαλάσσης οἰκοῦντες. Δηλοῦται δὲ πάλιν διὰ τούτων τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα.

Ἐτοιμάζω δὴν ἐν τῇ ἰσχυρί αὐτοῦ. Ἐνταῦθα τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν. Ἐτοιμάζω δὲ εἰς τιμωρίαν· ἠτοίμασε γὰρ αὐτοῖς τὴν ἄδυσσον. Τοῦτο δὲ ποιήσεις ἕνεκα τῶν ὄντων. Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης. Θάλασσαν ἐνταῦθα τὸ πλῆθος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ καὶ συνταράττεται τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὰ καὶ φοβούμενοι εἰσγον Ἡλλοὺς πρὸς βασιλείαν ἡμῶν.

Ταραχθήσονται τὰ ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα, ἀπὸ τῶν σημείων σου.

⁷ Joel II, 28. ⁸ I Cor. XII, 8. ⁹ I Cor. III, 17. ¹⁰ Matth. VIII, 29.

Ὅσα, φησί, τὰ ἔθνη παραθήσονται, τούτεστι τῶν δαιμόνων τὰ συστήματα, τότε δὴ τότε καὶ οἱ ἐν τοῖς πέρασι τῆς οἰκουμένης ἄνθρωποι φοβηθήσονται σε, τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες. Σημεῖα δὲ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ γεγενημένα λέγει. Ἐξόδους πρώτας καὶ ἐσπέρας τέρψεις. Ὅταν γὰρ τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες οἱ τὴν οἰκουμένην ἄνθρωποι κατοικοῦντες, φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δὴ τότε καὶ εἰς τὰς πρώτας καὶ εἰς τὰς ἐσπέρας ἐξόδους, τούτεστι ἐν παντὶ καιρῷ, τέρψεις ἔσται αὐτοῖς, ἀγαλλιωμένοι ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ σὴ παρουσία.

Ἐποσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν. Δεικνυσιν ἐπὶ τίσι τῶν ἔθνων ἀπάντων ἡ τέρψις. Ἐπὶ τίσι δὲ ἢ ἐπὶ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίῳσαι τὴν γῆν, καὶ μεθύσαι αὐτὴν τῶν παρ' αὐτοῦ δηλονότι χαρισμάτων; Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὕδατων. Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησί· πεπληρωθῆαι δὲ αὐτὸν ὑδάτων· εἰνων ἢ τῶν θείων ἐπαγγελιῶν, φησὶν, ὧν τοῖς ἀξίοις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπηγγελᾶτο; Εἶεν δ' ἂν αἱ ἐπαγγέλαι τὸ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, καὶ οἱ ἐξῆς τῶν μακαρισμῶν. Ἐτοίμασας τὴν τροφήν αὐτῶν. Τροφήν μὲν τὴν πνευματικὴν φησιν. Ἐτοιμάσθαι δὲ αὐτὴν λέγει, διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισται τὸ περὶ Χριστοῦ μυστήριον, ὃς ἔσται ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβῆς, καὶ ζωὴν διδοῦς τῷ κόσμῳ.

Τοὺς ἀβλακὰς αὐτῆς μέθυσον, κλήθονον τὰ γεννήματα αὐτῆς. Αβλακὰς φησὶ τὰ βάρη τῶν καρδιῶν, γεννήματα δὲ τοὺς εὐσεβεῖς λογισμοὺς. Ἐν ταῖς σταγύσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα. Καὶ τὰ μικρὰ, φησὶ, τῶν θείων χαρισμάτων τῶν δεδομένων αὐτῇ εὐφραίνειν αὐτήν, καὶ ἀνατέλλειν παρασκευάζει, τὸν νοστὸν δηλονότι καρπὸν. Νοήσεις δὲ τὰς σταγύνας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ εἰρημένου περὶ Χριστοῦ· Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ κόκκον, καὶ ὡς ἡ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.

Εὐλογίσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου. Ἐνιαυτὸν φησὶ τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καιρὸν, καὶ στέφανον χρηστότητος ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηστότητι τοὺς ἄγιους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πύργητος. Πεδία πάλιν τὰς τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχὰς καλεῖ. Πλησθήσονται τὰ ὄραϊα τῆς ἐρήμου. Ὅρη μὲν τοὺς ἄγιους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς φησὶ, τοὺς εὐτραφεῖς γεγενημένους τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν· Ἐρημον δὲ τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, τὴν πάλαι Ἐρημον οὔσαν τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως. Καὶ ἀγαλλιάσιν οἱ βουνοὶ περιῶσονται. Βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους φησὶν.

Ἐνδύσασθε οἱ κριοὶ τῶν προβάτων. Κριοὺς μὲν τῶν προβάτων τοὺς ἀρχοντας τῶν λαῶν φησὶ. Τί δὲ ἐνδύσονται ἢ τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἱμάτιον καὶ τὸν τῆς εὐφροσύνης χιτῶνα; Κριοὺς ὀνομάζει προβάτων καὶ τοὺς ἄγιους ἀποστόλους, ὡς προκύψαντας καὶ τοὺς ἐχθροὺς κερπίξιν ἰσχύοντας. καθὼς ὁ Κύριος ἔφη· Ἴδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.

A est, dæmonum catervæ turbabuntur, tunc qui in terminis terræ versantur homines, turbabuntur, signa magna conspicientes. Signa autem ea sunt, quæ in ejus adventu sunt edita. *Exitus matutini et vespere delectabis.* Cum enim signa magna conspicati homines qui orbem terræ incolunt, bono metu timebunt, tum et ad matutinos et ad vespertinos exitus; hoc est, omni tempore, delectatio erit eis, exsultantibus ob res præclare a te adveniente gestas.

10. *Visitasti terram et inebriasti eam.* Declarat quibus de rebus delectatio fuerit omnibus gentibus. Quibusnam, nisi quia visitatione sua terram totam dignatus est, suisque donis inebriavit eam? *Flumen Dei repletum est aquis.* Flumen hic dicit evangelicum sermonem, et repletum aquis fuisse dicit: quibusnam, nisi divinis promissis, quæ dignis regno cælorum pollicitus est? Promissa autem hæc fuerint: *Beati pauperes spiritu*, et reliquæ beatitudines¹¹. *Parasti cibum illorum.* Cibum spiritualem dicit. Quoniam ante mundi constitutionem, decretum est mysterium Christi, qui est panis qui de cælo descendit et dat vitam æternam¹².

11. *Rivos ejus inebria, multiplica gemimina ejus.* Rivos dicit profunda cordium: gemimina, pias cogitationes. *In stillicidiis ejus lætabitur germinans.* Quantumvis parva, inquit, dona ipsi collata, eam lætari ac germinare faciunt, spiritualem scilicet fructum. Stillicidia porro ejus intelliges ex eo quod de Christo dicitur: *Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram*¹³.

12, 13. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* Annum dicit futuri sæculi tempus, et coronam benignitatis vocat, quia multa cum benignitate sancti in ipso coronantur. *Et campi tui replentur ubertate.* Campum iterum animas in ipsum credentes vocat. *Pinguescent speciosa deserti.* Montes dicit sanctos apostolos et evangelistas, qui spiritualibus donis pingues effecti sunt. Desertum vero gentium Ecclesiam vocat, quæ deserta olim erat Dei cognitione. *Et exsultatione colles accingentur.* Colles vocat præsides Ecclesiarum.

14. *Induti sunt arietes ovium.* Arietes ovium vocat principes populorum. Quo autem induentur, nisi vestimento incorruptibilitatis, et tunica lætitiæ? Arietes ovium, sanctos item apostolos vocat, utpote qui demisso capite irrumpant, et inimicos cornu petere valeant, quemadmodum ait Dominus: *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum*¹⁴.

¹¹ Matth. v, 3 seqq. ¹² Joan. vi, 33. ¹³ Psal. lxxi, 6. ¹⁴ Matth. xi, 16.

Ei valles abundabunt frumento. Illæ, inquit, olim pauperrimæ ac steriles gentium animæ, spiritualibus fructibus replentur. *Clamabunt, etenim hymnum dicent.* Ad meliorem, inquit, deductæ statum, valles, ac repletæ spiritualibus fructibus, hymnos tibi totis viribus offerent.

4. *In finem canticum PSALMI Resurrectionis. LXV. Argumentum.*

Vocationem gentium per hunc psalmum significat, annuntiatque futuram animarum resurrectionem, juxta dictum illud: *Suscitans a terra inopem* 15. Personam item inducit apostolorum, enarrantium quanta sint pro evangelica prædicatione percipi, et quot ærumnis ad æterna gaudia deducti sint. Insuperque Judaici populi reprobatio hic significatur.

2-4. *Jubilare Deo, omnis terra, psalmum dicite vobis ejus.* Jubilatio est victoriæ canticum, quod canitur profligatis inimicis. Cæsis itaque per Christi adventum hujus sæculi principibus, jubentur omnes gentes victoriæ cantica modulari (28). *Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera tua, Domine!* Cujusmodi opera, nisi divina signa, et quod impurorum demonum catervæ profligatæ sint? *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.* Judæorum hic stuporem coarguit, qui non sivit eos miraculorum magnitudini obtemperare. *Omnis terra adoret te et psallat tibi.* Quoniam, inquit, Judæi, ctiamsi ingentia per te edita signa conspexerant, mentiti tamen sunt tibi. At eorum loco te adorabit omnium gentium multitudo.

5. *Venite et videte opera Dei.* Apostolorum hic personam inducit, qui gentes docent, eum qui in suo secundum carnem adventu divina signa edidit, ipsum esse qui Rubrum olim mare exsiccavit, et qui Jordanis fluentia divisit, ut filii Israel pedibus transmitterent.

6. *Qui convertit mare in aridam.* Hujusce rei argumentum est quod olim gestum fuit, cum convertit mare in aridam. Ita Symmachus ait: *Mutavit mare in aridam: flumen pertransierunt pede.* Hic enim, inquit, Deus est qui reditum nobis concessit, et salutem dedit: qui olim mare et flumen divisit, et proavos nostros absque periculo trajicere jussit. *Ibi lætabimur in ipso.* Illud, ibi, tempus indicat. *Ait igitur: Quo tempore ille in novum sæculum regnabit, nos una cum ipso regnabimus et ineffabili gaudio perfundemur.* αὐτῷ συμβασιλεύσομεν, καὶ τῇ χαρῇ τῇ ἀνεκλάλητῃ

7. *Oculi ejus super gentes respiciunt* (29). Intensus est omnibus, omnia gesta inspicit et examinat.

15 Psal. cxii, 7.

(28) Quæ habet Corderius ad hunc locum sunt Theodori.

(29) Hæc sunt Theodori.

Kal ai κοιλάδες πληθυνούσι σίτον. Αἱ πάλαι, φησὶν, ἀπορώτατοι καὶ ἄγονοι τῶν ἐθνῶν ψυχαὶ πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις. *Κεκράζονται· καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν.* Ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβαλοῦσαι, φησὶν, αἱ κοιλάδες καὶ πληθυνθεῖσαι νοητῶν καρπῶν, ἔκτενῶς σοὶ τοὺς ὕμνους ἀναπέμψουσιν.

Εἰς τὸ τέλος ᾠδῆ ΨΑΛΜΟΥ ἀναστάσεως. ΞΕ. Ὑπόθεσις.

Τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν διὰ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ κατασημαίνει, καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν γενησομένην τῶν ψυχῶν αὐτῶν εὐαγγελίζεται, κατὰ τὸ εἰρημνόν· *Ὁ ἀριστῶν ἀπὸ γῆς πτωχόν.* Καὶ μὴν καὶ τῶν ἀποστόλων εἰσφέρει τὸ πρόσωπον, διδασκόντων ὅσα ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος πεπόνθασι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, καὶ ὅσα ὀλίφεις εἰς αἰωνίους εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτούς. Ἐπι μὴν καὶ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ σημαίνεται ἡ ἀποβολή.

Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ, ψάλλετε δὲ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Ἀλαλαγμός ἐστιν ἐπινίκιος ὕμνος, ἀδόξμος ἐπὶ πεπτωκόσιν ἐχθροῖς. Ὡς οὖν ἀνηρημένων τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, διὰ τῆς παρουσίας ἐρηνοῦτι Χριστοῦ, πάντα τὰ ἔθνη τοὺς ἐπινίκιους ὕμνους ἀναπέμψουσιν παρακελεύονται. *Εἰπατε τῷ Θεῷ· Ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου.* Καὶ ποῖα ἔργα ἢ τὰς θεοσημείας φησὶ, καὶ τὸ ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη; *Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου γέυονται σε οἱ ἐχθροὶ σου.* Τῆς Ἰουδαίων ἀποπληξίας ἐνταῦθα κατηγορεῖ, ὡς μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρενεγκούσης αὐτοὺς εἰς τὸ τεῖθεσθαι. *Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι καὶ ψαλλάτωσάν σοι.* Ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι, φησὶ, καίτοι ὑπερβολὰς ὀρώντες πραττομένας σημειῶν, ἐφεύσθησάν σοι. Ἄλλ' οὖν ἀντ' ἐκείνων προσκυνήσεις σοὶ πᾶσα τῶν ἐθνῶν ἡ πληθύς.

Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Τῶν ἀποστόλων ἐνταῦθα εἰσάγεται τὸ πρόσωπον, διδασκόντων τὰ ἔθνη, ὡς ἔρα αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα παρουσίᾳ τὰς θεοσημείας ἐργαζόμενος αὐτός ἐστι καὶ ὁ πάλαι τὴν Ἐρυθρὰν ξηράνας θάλασσαν, καὶ μὴν καὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ ἀνακόψας τὰ ρεύματα, ὡς ποδὶ παρελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.

Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις τὰ ἤδη γενόμενα, ὅπως τὴν θάλασσαν μετέβαλεν εἰς ξηράν. Σύμμαχος οὕτως λέγει· *Μετέβαλε θάλασσαν εἰς ξηράν· ποταμὸν διέβησαν ποδί.* Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ Θεός, φησὶν, ὁ καὶ ἡμῖν τὴν ἐπάνοδον καὶ ἡμῖν σωτηρίαν δωρούμενος· ὁ πάλαι καὶ θάλατταν καὶ ποταμὸν διαστήσας, καὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἀκινδύνως διαβῆναι κελεύσας. *Ἐκεῖ εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ.* Τὸ ἐκεῖ χρόνον ἐστὶ σημαντικόν. Λέγει οὖν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθ' ὃν τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, ἐκεῖ οὖν εὐφρανθήσόμεθα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν. Πᾶσι προσέχει, καὶ πάντα ἐξετάζει τὰ γενόμενα. *Οἱ*

παραπικραίνοντες μὴ ὑφ' οὐθώσαν ἐν ἑαυτοῖς. Καί τινες ἂν εἴεν οἱ παραπικραίνοντες ἢ περὶ ὧν εἰρηται, γιὰ ἀνθρώπου, πορεύθῃι πρὸς τὸν οἶκον τὸν παραπικραίνοντά με; Καὶ μὴν παρεκλίρανας αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πάλιν· Μὴ σκληρύνῃτε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.

Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεόν. Πάντες δὲ κατὰ ταυτὸν γενόμενοι, μᾶλλον αὐτὸν ἐπαινεῖτε καὶ θαυμάζετε.

[Τοῦ Θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν. Εὐφρανθῆσμαι δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις θαυμασίοις, καὶ τῷ ταῦτα πεποικητότι, ὅς, ἅτε Δεσπότης καὶ πάντα ἐφορῶν, διάκρισιν ποιεῖται τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τιμωρίας περιβάλλει τοὺς ἀναξίους. Ὁφθαλμοὺς τοὺς ἀποστόλους λέγει.]

Ἵτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, Θεὸς, ἐπύρσας ἡμᾶς. Β Τὰς ὀλίφας τὰς γενησομένας διὰ τὸ κτύπημα τοῖς ἀποστόλοις προαναφώνει τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικόν· ἐκ προσώπου αὐτῶν καταλέγον καὶ τὰς παγίδας, ἧτοι τὰ δεσμωτήρια, τοὺς τε πειρασμοὺς τοὺς διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος κατασημαίνει.

Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασι. Τὸν ἐπουράνιον δηλονότι· ὅλους γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ἐν τάξει ὀλοκαυτωμάτων. [Ὀλοκαυτώμασι δὲ νοητοῖς. Ἀλλὰ τὰ μὲν σά, φησί, Δέσποτα, τοιαῦτα· τὰ δὲ ἡμέτερα, τὸ ὅσα εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν καὶ θῆσαι σοι: χαριστήρια, τὸ αὐτὸ δὲ λέγει δίδοτεῖς καὶ ἐλάλησε. Τοῦτο δὲ λέγει ὅσα ἠὺξάμην.] Ἐποδώσω σοι τὰς εὐχὰς μου. Ἄ ἠὺξάμην, φησί, ὀλιθόμενος ἀποδώσω σοι. Ἡὺξάμην δὲ, ὡς τῆς ὀλίφης τῆς παρούσης ῥυθελὶς διαπαντὸς ἀναπέμφω σοι τὰς αἰνέσεις.

Ὀλοκαυτώματα μεμναλωμένα ἀνοίσω σοι. Ὀπόσα σοι προσφέρειν προσέταξας, ἱερεύσω προθύμως. Μεμναλωμένα δὲ κέκληκε τὰ εὐτραφεῖ καὶ πλοῖα· οὕτως γὰρ καὶ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν ἁμωμά τε καὶ ἅρτια. Ἐπαρᾶται δὲ καὶ ὁ προφήτης Μαλαχίας τοῖς τὰ τοιαῦτα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προσφέρουσιν. Αὕτη δὲ καὶ τῷ Κἀίν ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἡ ἀρχή. Διδασκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς τιμωτέροις ὧν ἔχομεν τὸ θεῖον γεραίρειν. Ἀνοίσω σοι βόας μετὰ χιμάρων. Πνευματικὰ δὲ πάντα, ὡς ἔφη, καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ οἱ βόες καὶ οἱ χιμαροί, οὓς ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται.

Δεῦτε, καὶ ἀκούσατε, καὶ διηγῆσομαι. Καὶ τίνα ἕτερα διηγείται ἢ ἡ φθάσας ἐξηγήσατο, τὸ, ὅτι Ἐδοκίμασας ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπά;

Ἄδικίαν εἰ ἐθεώρου ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος. Ἰδεῖν δὲ, ὅτι οὐκ ἂν, ἐμοῦ περὶ ἀδικίαν ἔχοντος, ἀκούσῃ μου τῆς προσευχῆς ὁ Θεὸς ἀνέχοιτο. Ἀκύλιος· Ἀνωφελές ἰδὼν ἐν καρδίᾳ μου, οὐκ εἰσακούσεται Κύριος. Βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι, τὰς αἰτήσεις τῷ Θεῷ προσάγων, ἐπεμελούμεν τοῦ πρέποντος, εἰδώς, ὡς οὐδὲν μοι τῆς αἰτήσεως ὕψος, μὴ ποιοῦντι τὰ δέοντα. Καὶ ἕτερόν τι καὶ·

A *Qui exasperant non exaltentur in semetipsis. Ecquidnam fuerint ii qui exasperant, nisi de quibus dicitur: Fili hominis, vade ad domum exasperantis me* ¹⁶? Et illud: *Et exacerbaverunt eum in deserto* ¹⁷: et rursus: *Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione* ¹⁸.

8. *Benedicite, gentes, Deum nostrum. Omnes in unum coacti ipsum laudate ac suspicite.*

[9. *Qui posuit animam meam ad vitam. Gaudebo de huiusmodi mirabilibus, deque eorum opifice: qui, utpote Dominus omniumque inspector, de terrenis discernit et iudicat, indignosque homines supplicii circumvenit. Oculos vocat apostolos.*]

10. *Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti, etc. Ærumnas apostolis ob prædicationem futuras prænuntiat Spiritus propheticus: atque ex persona eorum recenset laqueos, sive carceres; tentationesque per ignem et aquam significat* (30).

13. *Introibo in domum tuam in holocaustis. Cœlestem videlicet: nam se totos Deo ceu holocausta obtulerunt. [Holocaustis scilicet spiritualibus. Sed quæ tua sunt, Domine, huiusmodi: nostra autem isthæc, ingredi in templum tibi que immolare in gratiarum actionem, idipsum autem significat distinctæ (labia mea) atque locuta sunt. Hæc, inquit, precatus sum.] Reddam tibi vota mea. Reddam tibi, inquit, ea quæ vovi dum in calamitate versarer. Vovi autem me, cum præsentibus ærumnis liberatus ero, laudes semper redditurum tibi.*

15. *Holocausta medullata offeram tibi. Quæ offerri tibi iussisti alacriter immolabo. Medullata autem, crassa et pinguis vocat; ita enim lex iussit offerri immaculata et perfecta. Exsecratur autem Malachias propheta eos qui cum talia penes se habeant, mutila offerunt* ¹⁹. Hoc ipsum olim Caine fuit malorum exordium. Nos autem edocemur ea quæ pretiosiora sunt numini offerre. *Offeram tibi boves cum hircis.* Spiritualia omnia sunt, ut iam dixi, holocausta, boves, hirci, quos oblaturum se pollicetur.

16. *Venite, et audite, et narrabo. Ecqua alia narraturus est, nisi ea quæ superius enarravit, nimirum: Probasti nos, Deus, etc.?*

18. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat me Dominus. Sciebam equidem, si ego iniquitatem hæream, non exaudiendam a Deo fore deprecationem meam. Aquila: Inutile videns in corde meo, non exaudiet Dominus. Hoc autem sibi vult: petitiones Deo offerens, ut de proba ac decore currem necesse est, gnarus nihil mihi utilitatis ex petitione obventurum, nisi quæ decent agam. Glo-*

¹⁶ Ezech. xlii, 6. ¹⁷ Psal. lxxviii, 40. ¹⁸ Psal. xciv, 8. ¹⁹ Malach. i, 7.

(30) Hic alia habet Corderius quæ sunt Theodori.

riatur quodammodo apud Deum, quod extra ini-
quitate omnem versetur, quamobrem se exau-
diendum fore confidit.

1. *In finem, PSALMUS in hymnis, ipsi
David. LXVI.*

Argumentum.

Rursum hic apostolorum personam inducit, qui
doctrina gentes imbuunt, et rogant liberari ab
iis qui doctrinae suae contradicunt. [Hic psalmus
praecedenti consentaneus est : proprie enim agit
de benedictione sacrorum, atque tota pene ora-
tio in libro Judicum jacet. Ac si igitur futurum
sit ut hoc eveniat, postquam reditum vaticinatus
est, praedicat divinam incarnationem et adven-
tum, atque futuram gentium salutem. Inscriptus
autem est, *In hymnis*, quia Dei est hymnis cele-
brari, hominum autem est laudibus ornari.]

2. *Deus misereatur nostri et benedicat nobis, etc.*
Tuam, inquit, miserationem obsecramus, Domine,
rogamusque ut exhibeas vultum tuum nobis, ut
viam sancti Evangelii tui gentibus omnibus praedi-
care possimus. *Salutare enim*, ipsius adventum
ubique significat.

4. *Confiteantur tibi populi, Deus.* Praedicat Chri-
sti confessionem ab omnibus gentibus emittendam
fore. *Latentur et exsultent gentes.* Cum propheticus
Spiritus de salute orbis summopere delectetur, ple-
rumque eadem ipsa repetit, ex frequenti narratione
gaudio affectus.

6. *Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi
populi omnes* (31). Non sine causa repetit, sed ut
alacriores reddat auditores. *Terra dedit fructum
suum.* Spiritualis videlicet. Fructus autem sunt
eius in pietate profectus.

[*Confiteantur tibi populi, Deus.* Quemadmodum
his gentes ad hymnos concinendos excitavit, ita
his ipsas ad benedictionem quaesivit : cum his sci-
licet eam benedictionem accepisset. Aut quia illae
benedictione repletae non ignorant Deum qui super
omnia est, sed dulcissimum ipsi offerunt pietatis
fructum : quem si tibi offeramus, id est virtutis
studium accuratum, a te benedictionem accipie-
mus.]

[*Benedicat nos Deus.* Sciendum homines Deum
benedicentes, ipsi verba solum proferre, sed opere
ipsi beneficia impendere non posse. At Deus cum
benedicit, operibus verba confirmat, ac honorum
omnium copiam iis quibus benedicit elargitur.
Deinde docet quomodo.]

1. *In finem, PSALMUS cantici, ipsi
David. LXVII.*

Argumentum.

In hoc psalmo adventum Domini significat, necnon
spiritualium hostium depulsionem, spiritualisque
captivitatis solutionem. Docet insuper se ipsum

(31) in R. III, haec dicuntur Theodreti.

Α χημα προσφέρει τῷ Θεῷ τὸ ἐξω πάσης ἀδικίας γενέ-
σθαι· διὸ καὶ εἰσακούεσθαι θαρραί.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ΨΑΛΜΟΣ, τῷ Δαυὶδ. ΞΓ΄.

Ἰκδόσεις.

Πάλιν κἀναῦθα τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον εἰσάγε-
ται, διδασκαλίαν ποιούμενον τῶν ἐθνῶν, βυσθη-
ναί τε εὐχόμενον τῶν ἀντιλεγόντων τῇ διδασκα-
λίᾳ αὐτῶν. [Ἀκόλουθος καὶ οὗτος τῷ πρὸ αὐτοῦ·
ἰδίωμα γὰρ ἔχει τῆς τῶν ἱερῶν εὐλογίας, καὶ κεῖται
ἐν τοῖς Κριταῖς ἡ εὐχὴ πᾶσα σχεδόν. Ὡς οὖν μέ-
λλοντος καὶ τούτου γίνεσθαι, μετὰ τὴν ἐπάνοδον
προφητεῦθη, κηρύττει δὲ καὶ τὴν θείαν ἀνθρω-
πῆσιν καὶ ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν σωτη-
ρίαν. Ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, ἐπεὶ Θεοῦ τὸ
ὑμνεῖσθαι, ἀνθρώπων δὲ τὸ δι' ἐπαίνων ἐγκωμιά-
ζεσθαι.]

B

Ὁ Θεὸς οἰκτιρήσαι ἡμᾶς καὶ εὐλογησαι
ἡμᾶς. Τῶν σῶν οἰκτιρῶν δεόμεθα, φησὶ, Δέσποτα,
καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσώπου σου, πρὸς τὸ δύ-
νασθαι φανεράν τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγίου σου Εὐαγγελίου
πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κηρύξαι. Σωτήριον γὰρ πανταχοῦ
τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φησιν.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός. Πάντων
τῶν ἐθνῶν τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν προφητεῖται.
Ἐύφρανηθήωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη. Ἡδέ-
μενον τὸ προφητικὸν Πνεῦμα τῇ σωτηρίᾳ τῆς
οἰκουμένης, πολλάκις τὰ αὐτὰ φθέγγεται, τῇ συν-
εχεῖ διηγῆσαι εὐφροσύνης ἀπολαῦον.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός, ἐξ-
ομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες. Οὐχ ἀπλῶς
τὴν ταυτολογίαν τῆθεικεν, ἀλλὰ προθυμότερους τοὺς
ἀκούοντας ἐργαζόμενος. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐ-
τῆς. Ἡ νοητὴ δηλονότι. Καρπὸς δὲ αὐτῆς αἱ κατ'
εὐσέθειαν προκοπαί.

C

[Ἐξομολογησάσθωσάν σοι οἱ λαοὶ, ὁ Θεός. Ὅσπερ
δις τὰ ἔθνη πρὸς ἑμψῆδιαν διήγειρεν, οὕτω δις αὐτοῖς
τὴν εὐλογίαν ἐζήτησεν· ἀπολαύσαντα δηλονότι καὶ
αὐτῆς εὐλογίας. Ἡ δτι ἐπεὶ οὐκ ἀγνοοῦσιν οἱ ἐξ αὐ-
τῆς τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, ἀλλὰ τὸν ἥδιστον αὐτῶν
προσφέρουσι τῆς εὐσεβείας καρπὸν· ὃν εἰ προσφέρο-
μέν σοι, ἦτοι τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύειν, εὐλογώ-
μεθα παρὰ σοῦ.]

[Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός. Εἶδέναι μὲν προσήκει,
ὡς, εὐλογούντες ἄνθρωποι τὸν Θεόν, λόγους αὐτῶν προ-
φέρουσι μόνους, ἔργῳ δὲ αὐτὸν εὐεργετῆσαι οὐ δύ-
νανται. Ὁ δὲ Θεός, εὐλογῶν, βεβαίαι τοὺς λόγους
τῶν ἔργῳ, καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλο-
γούμενοις φορὰν. Εἶτα διδάσκει πῶς.]

Εἰς τὸ τέλος, τῆς φῆδης Δαυὶδ ΨΑΛΜΟΣ. ΞΖ΄.

Ἰκδόσεις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ση-
μαίνει, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν καθάρσειν, καὶ
τῆς νοητῆς αἰχμαλωσίας τὴν ἀπόλυσιν. Ἐτι γὰρ μὴν

διδάσκει, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ και πάλαι τοὺς υἱοὺς Α Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγών. Πρὸς δὲ τούτοις, ὑποδεξαμένοις τὸ κήρυγμα, Πνεύματος; ἀγίου δόσιν ἐπαγγέλλεται. Καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀποστόλοις εἰσάγει παράκλητιν, ἐκ πάσης θλίψεως ρύεσθαι ἐπαγγελόμενος, τῆς γενομένης δηλονότι διὰ τὸ κήρυγμα. Ἄλλὰ μὴν καὶ ἐπιστρέφειν ἐκ τῶν παραπικραίνοντων ὑπισχνεῖται πολλοὺς, καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν καταπεσόντων εἰς τὸ τῶν ἡδονῶν πέλαγος. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τῶν ἀποστόλων κηρύττει τὴν ἀνάδειξιν, καὶ τένες καὶ πόθεν ἦσαν. Πάντων τε τῶν ἐθνῶν τὴν εἰς τὸν Κύριον πίστιν εὐαγγελίζεται. Ἐφ' ἅπανσι δὲ τούτοις τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον τοῦ Κυρίου ἐκδιδάσκει σαφῶς. Ἐξεστὶ δὲ ταῦτα πάντα κατὰ μέρος τοῖς στίχοις ἐπιβαλόντα θεωρεῖν.

Ἀναστῆτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας παρορμὴν τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει. Τῆ γὰρ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῆς τῶν ἀνθρώπων τυραννίδος ἐξηλάθησαν.

Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεθηκότῃ ἐπὶ θυσμῶν. Εὐπρεπεῖς γένεσθε, φησὶν, εἰς τὸ ταῖς ὁδοῖς ἐκείνου πορεύεσθαι, τοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων ὀφθέντος ἐν σαρκὶ τοῖς ἐπὶ γῆς. Ἡ, τῷ ἐπιβεθηκότῃ ἐπὶ θυσμῶν, τῷ μέχρις ἡδου πεποημένῳ τὴν κάθοδον. **Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.** Τὰ ἔθνη τῶν δαιμόνων δηλονότι. **Τοῦ πατρὸς ὄρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν κηρῶν.** Ὁρφανῶν μὲν τῶν ἀπροστατευτῶν λέγει, κηρῶν δὲ τῶν ψυχῶν, τῶν μὴ ἔχουσῶν τὸν νομίφιον Λόγον. Προστάτης γάρ ἐστι τῶν ἀσθενῶν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐκ ἔχόντων βοήθειαν, οἷον ἡμεῖς. Τίς δὲ οὗτος καὶ οἷος;

Ὁ Θεός ἐν τόκῳ ἀρίῳ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ εἶπεν αὐτὸν ἐπιβεθηκότα ταῖς θυσμαῖς, τουτέστι μέχρι τῶν ἡδου μυχῶν, διδάσκει πάλιν, ὡς ἀνελθὼν εἰς οὐρανοὺς ἐν τοῖς ἰδίῳις γέγονε τόποις· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδέποτε ἀφειστήκει αὐτῶν τῆ τῆς θεότητος φύσει. **Ὁ Θεός κατοικεῖ μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.** Μονοτρόπους φησὶ τοὺς αὐτῷ καὶ μόνῳ ἀναθέντας τὴν ἰδίαν ζωὴν, καὶ πάσης διχοψυχίας καὶ κοσμικῆς ἐπιθυμίας αὐτὴν ἀλλοτριώσαντας. Τούτους δὲ οὖν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῆ ἐπουρανίῳ πόλει κατοικεῖσιν ἐπαγγέλλεται. **Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ.** Ὁμοίον τῷ εἰρημένῳ· **Τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε.** Δεσμοὺς δὲ καὶ σκότος τὴν τῶν δαιμόνων λατρείαν φησὶν. **Ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις.** Τοῦτό φησιν, ὅτι, καὶ ἐν ἡδου πορευθεῖς, καὶ τοῖς ἐκεῖ πνεύμασιν ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. Τὸ γὰρ, **παραπικραίνοντας, ἀντὶ τοῦ, παραπικράναντας, τέθεικεν.**

Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ. Δεικνυσιν, ὡς καὶ ὁ μέχρις ἡδου καταθὰς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ και πάλαι διὰ Μωσέως ἐξαγαγών ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ. Λέγει οὖν, ὅτι, ἐν τῷ προπορεύεσθαι σε τοῦ ἐξεληλυθότος σου ἐξ Αἰγύπτου λαοῦ, γῆ ἐσεῖσθη, του-

esse, qui olim filios Israel ex Ægypto eduxerit. Ad hæc omnia iis qui prædicationem acceperint Spiritus sancti donum pollicetur. Apostolos item consolatur, pollicitus omnem prædicationis causa susceptam tribulationem removendam fore. Promittitque multorum ex iis qui ante ad iram concitabant futuram conversionem, necnon eorum qui in profundum voluptatis pelagus demersi essent. Nihilominus autem apostolorum delectum enarrat, et quinam undequæ fuerint. Annuntiat item futuram omnium gentium in Dominum fidem. Ad hæc omnia Domini in cælos ascensus palam edocet. Licet autem hæc omnia cuilibet, versibus singulis insistenti, animadvertere.

2. Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus. Dei ad judicandos impuros dæmones motus significatur. Nam ejus adventu a tyrannide qua homines opprimebant expulsi sunt.

5, 6. Iter facite ei qui ascendit super occasum. Probe, inquit, parati estote, ut in viis ejus ambuletis, qui in novissimo temporum iis qui in terra degebant visus est in carne. Aut, *ei qui ascendit super occasum*, qui usque ad infernum descenderat. *Turbentur a facie ejus.* Dæmonum scilicet turbæ. *Patris orphanorum et judicis viduarum.* Orphanorum, id est, eorum quibus nullum patrociniū; viduarum autem, id est, animarum, quibus Verbum sponsus non est. Patronus enim est infirmorum, qui humanum auxilium non habent, quales nos sumus. Quis autem et qualis est hic?

7. Deus in loco sancto suo. Postquam dixit ipsum ascendere super occasum, id est usque ad antra inferni: docet iterum, eum cum in cælos ascendisset in propriis locis fuisse, etiamsi nunquam ab illis remotus fuit natura divinitatis. *Deus inhabitare facit unius moris in domo.* Unius moris vocat eos qui ipsi soli vitam suam obtulerunt, et quamlibet mentis duplicitatem et mundanam concupiscentiam abjecerunt. Polliceturque futurum ut ii in domo ipsius, id est in cælesti civitate inhabitent. *Qui educit vinclos in fortitudine.* Simile est huic dicto: *Iis qui vinclos sunt, exite: et his qui in tenebris, revelamini* ²⁰. Vincula autem et tenebras dæmonum cultum vocat. *Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.* Hoc ait quia in infernum profectus, spiritibus istis versantibus prædicavit qui increduli olim fuerant. Illud enim, *qui exasperant*, positum est pro, qui exasperaverunt.

8, 9. Deus, cum egrederis in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto. Declarat, eum qui ad infernum usque descendit, eumdem ipsum esse qui olim per Mosem eduxit Israel ex Ægypto. Ait igitur: Cum populum tuum ex Ægypto egressum præcederes, terra nota est, id est, per omnem

²⁰ Isa. XLV, 9.

terram pervasit fama exitus eorum. *Terra mota est, etenim caeli distillaverunt.* Distillaverunt caeli spirituale escam videlicet, id est manna. *A facie Dei Sinai.* Id est, Dei qui in monte Sina legem dedit. *A facie Dei Israel.* Israel est meus Deum videns.

10. *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ.* Pluviam dicit, evangelicum verbum, juxta illud: *Descendet sicut pluvia in vellus*²¹. *Voluntariam* autem, ad discrimen legalis cultus. Ille enim non voluntarius erat juxta hoc dictum: *Quis enim requisivit ipsa de manibus vestris*²²? et illud: *Holocausta vestra non placuerunt mihi*²³. — *Et infirmata est, tu vero perfecisti eam.* Infirma, inquit, est olim cum idola coleret. Perfecisti porro eam, per evangelicum verbum vocando ipsam.

11. *Animalia tua habitabunt in ea.* Animalia hic vocat eos qui vivificam escam degustarunt. *In ea*, in qua, nisi in hereditate ipsius? *Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.* Ecquid paravit, nisi quod oculus non vidit, nec auris audivit²⁴? Quis pauper, nisi de quo dixit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*²⁵?

12. *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.* Ipse, inquit, sanctis apostolis suis dabit verbum, ut possint Evangelium prædicare. Simile autem est illud: *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris mei qui loquitur in vobis²⁶. Illud, *virtute multa*, refertur ad hæc verba, *Dominus dabit verbum*, non autem ad illud, *evangelizantibus*, ut quidam æstimarunt. Significat enim, quod magna virtute Deus verbum daturus sit evangelizantibus, id est, iis qui voluerint bona nostra annuntiare, ipse sermonem præbet, qui evangelizandi occasionem dedit.

13. *Rex virtutum dilecti.* Ipse scilicet Dominus qui dedit verbum initiantibus: ipse namque est rex dilecti populi: ipse item est virtus ejus. *Speciei domus dividere spolia.* Domus sunt qui in Christum crediderunt: species autem domus, sancti ejus discipuli et apostoli. Ait igitur, eum evangelistis daturum esse verbum, ut dividant spolia, id est ut trahant gentes ad fidem, et exspolient Satanam.

14. *Si dormiatis inter medios clericos.* Ad sanctos apostolos sermo refertur. Si, inquit, vos accipiant cleri. Cleros autem vocat eos qui ex duobus populis credidero: si in ipsis requiem habeatis, dabuntur eis *pennæ columbæ, cujus posteriora dorsi deaurata erunt.* Ait autem Spiritum sanctum accepturus esse qui apostolos receperint. *Μετάρρευα* vero,

ἄ ἐστιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξάκουστος ἡ ἐξοδος αὐτοῦ γεγένηται. Ἐῖθ' ἔσεισθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν. Ἐσταξαν οἱ οὐρανοὶ τὴν πνευματικὴν τροφὴν δηλονότι· λέγει δὲ καὶ τὸ μάννα. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινά. Ἀντὶ τοῦ, ἐν ὄρει Σινά τὸν νόμον ὀρίσαντος. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ. Ἰσραὴλ νοῦς ὄρων Θεόν.

Βροχὴν ἐκουσίων ἀφοριεῖς, ὁ Θεός, τῇ κληρονομίᾳ σου. Βροχὴν μὲν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶ. κατὰ τὸ· Καταθήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον. Ἐκούσιον δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς νομικῆς λατρείας. Ἐκεῖνα γὰρ οὐκ ἦν αὐτῷ ἐκούσια κατὰ τὸ εἰρημὸν· Τίς γὰρ ἐξεζήτησεν αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; καὶ τὸ· Τὸ ὀλοκαυτώματά σου οὐκ εἰσὶ δεκτά, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἤδυνάν μοι.—Καὶ ἠρόδησσε, σὺ δὲ κατηρίσω αὐτήν. Ἰσθῆνησε μὲν πάλαι, ὅτε εἰδωλόλατρε· κατηρίσω δὲ αὐτήν, διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ καλέσας κηρύγματος.

Τὰ ζωά σου κατοικῶσιν ἐν αὐτῇ. Ζῶα ἐνταῦθά φησι τοὺς τῆς ζωοποιῦ τροφῆς μετεπιληφότας. Ἐν αὐτῇ δὲ, τίνι ἢ τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ; Ἡτοιμάσας ἐν τῇ χρηστότητι σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός. Καὶ τί ἠτοίμασεν ἢ ἂ ἐφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε; Τίς δὲ ὁ πτωχὸς ἢ περὶ ὧν εἶρηκε, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν;

Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. Αὐτὸς, φησὶ, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ δώσει ῥῆμα, εἰς τὸ δύνασθαι κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅμοιον δὲ τὸ· Μὴ μεριμνήσητε τί εἴπητε, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί εἴπητε. Καὶ οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς μου τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Τὸ, δυνάμει πολλῇ, πρὸς τὸ, Κύριος δώσει ῥῆμα, οὐ πρὸς τὸ, εὐαγγελιζομένοις, ὡς τινες ἐνόμισαν. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν, ὅτι μετὰ πολλῆς· ὁ Θεὸς τῆς ἰσχύος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, τούτεστι, τοῦ διαγγέλλειν τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ βουλομένοις, αὐτὸς παρέχει τὸν λόγον, ὁ καὶ τὴν ἀφορμὴν τοῦ εὐαγγελισαῖν.

Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ. Αὐτὸς Κύριος ὁ διδοὺς ῥῆμα τοῖς μυσταγωγοῖς· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ· αὐτὸς δὲ ἐστὶ πάλιν ἡ δύναμις αὐτοῦ. Τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκύλα. Οἴκος μὲν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν· ὡραιότης δὲ τοῦ οἴκου οἱ ἄγιοι αὐτοῦ μαθῆται καὶ ἀπόστολοι. Λέγει οὖν, ὅτι τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου, τούτεστι τοῖς εὐαγγελισταῖς, αὐτὸς δώσει ῥῆμα, πρὸς τὸ διελέσθαι σκύλα, τούτεστιν ἐλκύσαι τὰ ἔθνη τῇ πίστει, καὶ σκυλεῦσαι τὸν Σατανᾶν.

Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀνὰ μέσον τῶν κληρῶν. Πρὸς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ὁ λόγος. Ἐὰν, φησὶ, δέξωνται ὑμεῖς οἱ κληροί. Κληῖρους δὲ τοὺς ἐκ τῶν δύο λαῶν πιστεύσαντας ἐφη. Ἐὰν οὖν, φησὶν, ἀναπαύσησθε ἐν αὐτοῖς, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περιστερᾶς, τὰ μετάρρευα ἐχούσης περιεχυρωμένα. Λέγει δὲ, ὡς Πνεύματος ἁγίου ἀξιώθησονται οἱ τοὺς ἀγίους ἀπο-

²¹ Psal. lxxi, 6. ²² Isa. i, 12. ²³ Jerem. vi, 20.

²⁴ I Cor. ii, 9. ²⁵ Matth. v, 3. ²⁶ Matth. x, 19, 20.

στολους δεξάμενοι. Μετάφρανα δὲ τῆς περιστερῶς A
κεχρυσωμένα φησι, διότι τιμιάζῃ τοῖς τὰς φρέ-
νας τῶν δεξαμένων ποιεί.

Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς
ἐκ' αὐτῆς. Βασιλεῖς μὲν τοὺς ἀρχοντας ἀποστόλους
τῆς κληρονομίας αὐτοῦ φησι. Χιονωθήσονται δὲ,
ἀντὶ τοῦ, ἀποκαθρθήσονται. Ἐν Σελμών δὲ, ἐν ἀν-
αποδόσει, ἐρμηνεύεται. Λέγει οὖν, ὅτι οἱ δεξάμενοι
τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὰς παρὰ τοῦ ἐπουραίνου
βασιλείας ἀναποδόσεις, ἦτοι ἀμοιβὰς, δέξονται τῆς
ὑποδοχῆς, τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν.

Ὁρος τοῦ Θεοῦ ὄρος κίων. Ὁρος μὲν τὴν Ἐκ-
κλησίαν ὀνομάζει, κίων δὲ, ὅτι εὐτραφεῖς καὶ λιπα-
ρὰς τῶν ἐν αὐτῇ τὰς ψυχὰς ἀπεργάζεται. Ὁρος τε-
τυρωμένον; ὄρος κίων· Ἰνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη
τετυρωμένα; Καὶ μὴν καὶ τετυρωμένον, τοῦτέστι B
γάλακτος μεστόν, ἀπλουστέρου δηλαδὴ λόγου, κατὰ
τό· Ἰάλα ὁμῶς ἐπέτισα, οὐ βρώμα. Ἐπιτιμᾶ οὖν
τοῖς τὰς τῶν αἰρετικῶν ἐκκλησίας ὑπολαμβάνουσιν
εἶναι τετυρωμένας. Οὐδὲν γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ δυνάμε-
νον τρέφειν εἰς ἕξιν πνευματικὴν. Ἰνα τί τοίνυν ὑπο-
λαμβάνετε, ὡ οὔτοι, ἕτερα ὄρη εἶναι ἐξω τῆς Ἐκκλη-
σίας τετυρωμένα, καὶ μὴ μᾶλλον τοῦτο μόνον τὸ ὄρος,
ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἠεδόκησεν κατοικῆσαι ἐν αὐτῷ;
Ὅτι γὰρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατοικεῖ, δῆλον ἐξ ὧν αὐ-
τὸς ἔφη· Ὡς κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν.

Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες ἐδ-
θηρῶντων. Ἄρμα τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπουρανίους καὶ
νοητὰς δυνάμεις φησὶν, αἷς ἐποχεῖται ὁ Θεός. Ὅμοιον
ὡ τῷ εἰρημῆνι· Χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐ-
τῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρεστήκεισαν αὐτῷ. C
Οὔτοι δὲ εἰσι καὶ εὐθνηοῦντες, ἀτε ἀππλλαγμένοι τῆς
ἁμαρτίας. Ὁ ἐν τούτῳ οὖν τῷ ἄρματι ἐποχούμενος
τῶν μυριάδων αὐτὸς ἐστὶν ὁ Κύριος, ὁ καὶ ἐν τῷ
Σινᾷ τῷ ἁγίῳ ἔρει τὸν νόμον δούς. Αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ
εἰς ὕψος ἀναβὰς, λέγει δὲ τὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ αἰχμα-
λωτεύσας αἰχμαλωσίαν, τοῦτέστι τὰς αἰχμαλωτισθεί-
σας ψυχὰς παρὰ τοῦ διαβόλου ἀνταἰχμαλωτεύσας.
Τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο λέγων· Ὅτ' ἂν ὑψωθῶ
ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἔλκυσω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐλαβες
δόματα ἐν ἀνθρώποις. Καὶ παρὰ τίνος ἔλαβε δόματα
ἀνθρώπων ἢ παρὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ εἰρηκότος· Αἴτη-
σαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονο-
μίαν σου;

Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηρῶσαι. Οὐ-
τοι, φησὶν, οἱ ἄνθρωποι, οὓς ἔλαβες δόματα, πάλαι
ἦσαν ἀπειθοῦντες. Ἀλλὰ καὶ τούτοις, φησὶ, κατεσκη-
ρωσας. Ἔστι δὲ δι' ὑπερβατοῦ ἢ διάνοια. Ἐλαβες
δόματα ἐν ἀνθρώποις, ὥστε κατασκηρῶσαι ἐν αὐ-
τοῖς, δηλονότι τοῖς δεδομένοις. Αὐτοὶ δὲ οὔτοι, φησὶν,
οὓς ἔλαβες, πάλαι ἦσαν ἀπειθεῖς. Δῆλον δὲ, ὅτι, ὅτε
τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἐλάτρευον.

Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός, εὐλογητός Κύριος
ἡμέραν καθ' ἡμέραν. Ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι
ἕμνον ἀναπέμπει τῷ Θεῷ, ὁ χορὸς δὲ δηλονότι τῶν
ἀποστόλων Κατενοδώσει ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτη-

sive, posteriora dorsi columbæ, deaurata dicit,
quia pretiosas et sapientes φρένας; seu mentes eo-
rum qui acceperint efficiunt.

15. Dum discernit celestis reges super eam. Reges
vocat apostolos hæreditati suæ imperantes. Nive
dealbabuntur, quasi dicat purgabuntur: In Selmon
interpretatur in retributione. Ait igitur eos qui sancto-
rum apostolorum receperint, a cælesti rege retributio-
nes, sive præmia accepturos, scilicet purgationem
peccatorum.

16. Mons Dei, mons pinguis. Montem vocat Ec-
clesiam: pinguem dicit, quia pingues et opimas red-
dit animas quæ in illa degunt. Mons coagulatus,
mons pinguis, utquid suspicamini montes coagula-
tos? Coagulatum, est lacte plenum, simpliciore vi-
delicet sermone, juxta illud: Lacte vos potavi, non
cibo. Objurgat itaque eos qui hæreticorum eccle-
sias coagulatas esse suspicantur. Nihil quippe inest
eis quod alere possit ad spiritualem vitam. Hæus
vos, quid suspicamini alios extra Ecclesiam montes
esse coagulatos, et non potius montem illum solum
suspiciatis, in quo beneplacitum est Deo habitare in
eo? Quod enim in Ecclesia habitet, palam est ex ejus
verbis: Hic habi:abo quoniam elegi eam.

18, 19. Currus Dei decem millibus multiplex, mil-
lia lætantium, etc. Currum Dei vocat cælestes ac
spirituales virtutes, quibus vehitur Deus. Simile est
illi: Millia millium ministrabant ei, et decies millies
dena millia assistebant ei. Hi sunt qui lætantur
utpote a peccato liberati. Qui hoc denorum millium
curru vehitur, Dominus est, qui et in monte sancto
Sinai legem dedit. Is ipse item est qui in altum,
sive in crucem ascendens, captivam duxit captivi-
tatem, id est animas a diabolo in captivitatem
ductas ipse iterum cepit. Id enim ipse pollicitus est
quando dixit: Cum exaltatus fuero a terra, omnia
traham ad meipsum. Accepisti dona in hominibus.
A quonam accepit dona hominibus præbenda, nisi
a Patre qui dixit: Postula a me et dabo tibi acutes
hæreditatem tuam?

20. Etenim non credentes inhabitare. Ili, inquit,
homines, quos accepisti in dona, olim erant non
credentes. Sed in illis, ait, inhabitasti. Quod per hy-
perbaton, sive transgressionem verborum intelligen-
dum. Accepisti dona in hominibus, ita ut inhabites
in eis, videlicet in eis qui dati sunt. Ii autem ipsi,
ait, quos accepisti, olim non credentes erant: pa-
lam autem est id tum evenisse, quando creaturam
potius quam Creatorem culebant.

Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus die
quotidie. Ob rem præclare gestam hymnum offert
Deo chorus, ut palam est, apostolorum. Prosperum
iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum. Tu,

¹⁵ I Cor. III, 2. ¹⁶ Psal. CXXI, 14. ¹⁷ Dan. VII, 10. ¹⁸ Ephes. IV, 8. ¹⁹ Joan. XII, 32. ²⁰ Psal. II, 8.

²¹ Rom. I, 25.

Inquit, Domine, aperies verbi januam, ut via prædicationis prospera sit nobis.

21. *Deus noster, Deus salvus faciendi, et Domini Domini exitus mortis.* Aperte confidere se indicat eos qui propter prædicationem ad usque mortem accesserint, educturum se generose. Suos enim ait esse exitus mortis.

22. *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum ejus,* id est apostolici chori. Ipsos enim liberabit, inimicorum scilicet capita confringens. Assumptum autem est dictum illud ex similitudine serpentum, qui cum insurrexerint in aliquem, in capite percussi intereunt. Respicit item sermo principes Judaici populi. *Verticem capilli perambulantium in delictis suis.* Verticem capilli, caput vocat; ait porro se capita eorum confracturum, qui post peccata penitentiam non egerint.

23. *Dixit Dominus: Ex Basan convertam.* Basan explicatur *amaritudo*, sive *exacerbatio*. Ait igitur: ex domo exacerbantis, id est Israelis, convertar ad meipsum. *Convertam in profundum maris.* Etiam eos qui in profundum voluptatum demersi fuerant, convertam ad meipsum.

24. *Ut intingatur pes tuus in sanguine.* Docet qua ratione convertent. Et quomodo convertent, nisi de medio sublatis malignis potestatibus? Deduxerunt enim sanguinem ipsorum in terram, juxta Isaiæ vocem, ita ut pes ejus intingeretur in sanguine. Hæc autem historię more describuntur. *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Canes dicit spiritualis ovilis custodes, sanctos prædicatores. Quorum lingua tantum non degustat sanguinem spiritualium inimicorum. Dicit itaque apostolorum vocem tantum non fore causam mortis malignorum dæmonum.

25. *Visi sunt ingressus tui, Deus.* Ingressus Dei ait res in œconomia Christi gestas: qualia sunt, partus per Virginem, signorum operationem, ascensionem in crucem, mortem quæ per dispensationem contigit, resurrectionem a mortuis, ascensum ad cœlos. Hos ingressus manifestos fuisse ait: *Ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.* Vide quam aperte eum qui hos ingressus facit, et Deum et regem esse suum dicit. Ipsumque prædicat in sancto esse, id est in monte Sina, juxta id quod antea dictum est: *Dominus in eis, in Sina, in sancto.*

26. *Prævenierunt principes conjuncti psallentibus.* Principes vocat sanctos apostolos, de quibus dictum est ²⁶. *Constitues eos principes super omnem terram: psallentes autem, eos qui rationalia sacrificia per laudes offerunt.* Ait igitur, *prævenierunt principes,* id est priores inceperunt adorationem in spiritu

²⁶ Psal. XLIV, 17.

ἄριων ἡμῶν. Σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ἀνοίξεις θύραν τοῦ λόγου, εἰς τὸ τὴν ὁδὸν τοῦ κηρύγματος κατευθῶθηναί ἡμῖν.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σῶσαι, καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου. Θαρσεῖ σαφῶς, ὡς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθόντας διὰ τὸ κήρυγμα ἐξάξει γενναίως. Αὐτοῦ γὰρ εἶναι φησι τὰς ἐξόδους τοῦ θανάτου.

Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐτοῦ· αὐτοῦ μὲν τοῦ ἀποστολικῆς χοροῦ. Ῥυόμενος γὰρ αὐτοὺς ῥύσεται, τῶν ἐχθρῶν δηλονότι συνθραύων τὰς κεφαλὰς. Ἐλήφθη δὲ ἡ λέξις ἐξ ὁμοιώσεως τῶν ὄφειων, οἳ, ἐπειδὴν ἀρθῶσι κατὰ τινός, τότε ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πληττόμενοι ἄλλυνται. Ἐχει δὲ ὁ λόγος ἀναφορὰν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ. Κορυφὴν τριχῶς διαπορευομένων ἐν πλημμυλείαις αὐτῶν. Κορυφὴν μὲν τριχῶς πάλιν τὴν κεφαλὴν φησι. Λέγει δὲ, ὡς τούτων συνθλάσει τὰς κεφαλὰς, τῶν ἀμετανόητα ἁμαρτανόντων.

Εἶπεν Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω. Βασάν ἐρμηνεύεται πικρία, ἥτις παραπικρασμός. Λέγει οὖν, ὡς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ παραπικραίνοντος, τοῦτέστι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης. Καὶ τοὺς κατενεχθέντας, φησὶν, εἰς τὸν τῶν ἡδονῶν βυθὸν ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν.

Ὅπως δὲ βαψῆ ὁ πῶς σου ἐν αἵματι. Πῶς ἐπιστρέψουσι διδάσκει. Πῶς δὲ ἐπιστρέψουσιν ἡ αὐτῶν ἀναιρεθεισῶν δηλονότι τῶν πονηρῶν δυνάμεων; Κατήγαγον γὰρ αὐτῶν τὸ αἷμα εἰς γῆν, κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνὴν, ὡς καὶ τὴν πόδα αὐτοῦ βαπτῆναι ἐν αἵματι. Ἱστορικώτερον δὲ τὰ τοιαῦτα γράφει ὁ λόγος. Ἡ γλώσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν κατ' αὐτοῦ. Κύνας μὲν τοὺς τῆς νοητῆς ποιμνῆς φύλακὰς φησι, τοὺς ἁγίους κήρυκας· ὧν δὲ καὶ ἡ γλώσσα μονουχὶ τοῦ αἵματος· τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπογεύεται. Λέγει οὖν, ὡς μονουχὶ θανάτου αἰτία τῶν πονηρῶν δαιμόνων γενήσεται ἡ τῶν ἀποστόλων φωνή.

Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου, ὁ Θεός. Πορεία Θεοῦ φησι τὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πράξεις γενομένας· οἷον τὴν διὰ Παρθένου ἀπόταξιν, τὴν τε τῶν σημείων ἐργασίαν, τὴν τε ἀνάβασιν τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν τε θάνατον τὸν γενόμενον οἰκονομικῶς, τὴν τε ἐκ νεκρῶν ἀνάθεισιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνοδόν. Τάχτας τὰς πορείας φανεράς γεγενῆσθαι φησὶν· Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου, τοῦ βασιλέως μου τοῦ ἐν τῷ ἀγίῳ. Ὅρα, ὡς σαφῶς τοῦτον τὸν τὰς πορείας πεποιτημένον καὶ Θεὸν εἶναι φησι, καὶ βασιλέα αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸν κηρύττει ὄντα τὸν ἐν τῷ ἀγίῳ, τοῦτέστιν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, κατὰ τὸ ὀπίσω εἰρημένον· Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾶ, ἐν ἀγίῳ.

Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι ψαλλόντων. Ἀρχοντας μὲν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ, περὶ ὧν εἴρηται· Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· ψάλλοντας δὲ τοὺς τὰς δι' αἰνέσεως ἀναπέμποντας λογικὰς θυσίας. Λέγει οὖν ὡς οἱ ἄρχοντες ἐφθασαν, ἥτις κήσαντο πρῶτοι τῆς ἐν κοινῷ

ματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας, τῆς εὐαγγελικῆς δηλονότι. Ἐν μέσῳ *vesperarum tympanistrarum*. Νεανίδας φησι τὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰσχυρὰς γενομένας τῶν πιστευσάντων ψυχὰς, τὰς κατακτυπούσας τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι τὴν ὑπὸ οὐρανόν. Ὅν ἐν μέσῳ γεγονασιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, δηλονότι τῆς λατρείας ἐξάρχοντες.

Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ. Πηγαί μὲν τοῦ Ἰσραὴλ εἶεν ἂν οἱ μακάριοι προφῆται, καὶ πρὸ γε τούτων ὁ νόμος. Λέγει οὖν, ὡς ἄλλοθεν οὐ προσήκεν ἡμῖν τὸν Θεὸν ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρνομένους ὑμολογεῖν. Τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰ ἑσπερόδοξα τῶν αἰρετικῶν συγγράμματα. Ἐκ γὰρ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντλεῖν ἐξ αὐτῶν σωτηρίου πηγὴν οὐσῶν μετ' εὐφροσύνης ὕδωρ, περὶ οὗ λέγειν ὁ Σωτὴρ· Ὅς δ' ἂν πῖν ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ θίλωμι αὐτῷ, ἐξεῖ ἐν κεντῷ πηγὴν ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐλεγκτέον δὲ τοὺς διαιρούντας τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Γραφήν, ὡς οὐ δύνανται ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεόν, οὐκ ἔχοντες τὰς τοῦ Ἰσραὴλ πηγὰς, οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτῶν ἄτε καὶ τὴν θεότητα διαιρεῖν τολμῶντες.

Ἐκεῖ Βενιαμὴν πρῶτος ἐν ἐκστάσει. Ἐκεῖ, ποῦ, ἢ ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων; Γίς δὲ ὁ Βενιαμὴν ἢ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν; Τὸ δὲ πρῶτος, διὰ τὸ ὕστερον αὐτῷ τῶν ἀποστόλων ἐρῆθῆναι τὸν Κύριον. Ἐν ἐκστάσει δὲ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀποκαλύψεων φησι, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ εἰρημένον· Εἶτε ἐξέστημεν Θεῷ, εἶτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν. Εἰκότως δὲ αὐτοῦ πρῶτος τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν, ἅτε περισσώτερον τῶν ἄλλων κοπιᾶσαντος. Ἀρχοντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν. Ἀρχοντες Ἰουδα αὐτῶν τῶν ψαλλόντων ἡγεμόνες, φησι, καὶ ἀρχοντες ἔχειροτονήθησαν. Ἐκ τε τῆς Ἰουδα φυλῆς, ἐκ τε τῆς Ζαβουλῶν, ἐκ τε τῆς Νεφθαλείμ. Καὶ ἐκ μὲν Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, καθὸ τὸ εὐαγγέλιον δηλοῖ· ἐκ δὲ Ἰουδα ὁ Λευὶ, ἔτοι Ματθαῖος, καὶ οἱ ἕτεροι τῶν ἀποστόλων.

Ἐρετιλαι, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου. Δύναμις τοῦ Πατρὸς τῶν Υἱόν φησι, κατὰ τὸ Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Παρακαλεῖ τοίνυν τὸν Πατέρα ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ἵνα δυναμώσῃ αὐτοῖς, ὁ κατήρτισεν αὐτοῖς. Τί δὲ κατήρτισεν αὐτοῖς ἢ τὸ σῶμα; Αἰτοῦσιν οὖν τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξαντα τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσαι, ὃ καὶ ποιήσει ὁ Κύριος ὅτε κατεθήσεται ἐξ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἐφθαρτοί.

Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἰερουσαλήμ σοι οἰσοῦσι βασιλεῖς δῶρα. Ναὸν μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν φησι, βασιλεῖς δὲ τοὺς πιστευσάντας εἰς Χριστὸν λέγει, κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ βασιλεῖον Ἰεράτευμα. Φησὶν οὖν, ὡς οἱ κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου ναοῦ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἀνω Ἰερουσαλήμ δῶρα αὐτῷ προσκομίσουσι· δηλονότι, ὅτι νοητά.

A et veritate²², id est evangelicam. In medio *juvenularum tympanistrarum*. Juvenculas dicit credentium animas, quæ per Spiritum sanctum fortes effectæ sunt, quæ sono evangelicæ prædicationis orbem repleverunt. In quarum medio fuere sancti apostoli, utpote adorationis principes.

27. In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israel. Fontes Israel fuerint beati prophetæ, et ante eos lex. Dicit igitur, nequaquam par esse hymnos aliunde quam ex iis haustos offerre Deo. Huc autem ait propter heterodoxa hæreticorum scripta. Ex legalibus quippe propheticisque Scripturis Domino benedicitur ab iis qui possunt ex illis quæ sunt fons salutis, aquam cum lætitiis haurire, de qua dicit Saluator²³: Qui biberit ex aqua quam ego do ei, habebit in seipso fontem vitæ satientis in vitam æternam. Conarguendi autem sunt qui dividunt veterem Scripturam a nova, quod non possint in ecclesiis benedicere Deo, cum non habeant fontes Israelis, neque Dominum eorum, utpote qui deitate non dividere non audeant.

28. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu. Ibi, ubinam nisi in medio psallentium? Quis est autem Benjamin, nisi beatus Paulus qui ex tribu Benjamin erat? Illud autem, *adolescentulus*, dicitur, quia ipsi post alios apostolos visus est Dominus. In excessu autem dicitur, ob revelationum excellentiam, juxta illud ab eo dictum: Sive mente excedimus Deo, sive sapientes sumus vobis²⁴. Jure autem illum prius quam alios memorat, quia abundantius quam alii laboravit. Principes Juda duces eorum. Principes Juda, psallentium duces, inquit, et principes constituti sunt. Ex tribu Juda, ex tribu Zabulon et ex tribu Nephthali. Et ex tribu quidem Zabulon et Nephthali erant Petrus, Andreas, Jacobus et Jcannes, sicut Evangelium declarat²⁵. Ex tribu Juda, Levi, sive Matthæus, et alii apostoli.

29. Manda, Deus, virtuti tuæ. Virtutem Patris Filium dicit, juxta illud: Christus Dei virtus et Dei sapientia²⁶. Rogat itaque Patrem apostolicus chorus ut confirmet in eis, quod operatus est in eis. Quid operatus est sive perfecit in eis, nisi corpus? Postulant itaque ut liberet ipsos a corruptione, et induat incorruptionem, quod facturus Dominus est cum descendet ex cælo et mortui resurgent incorrupti²⁷.

30. A templo tuo in Jerusalem tibi offer ut reges munera. Templum suum dicit Ecclesiam; reges vero, eos qui crediderunt in Christum; juxta id quod dictum est illi²⁸: Vos autem regale sacerdotium. Ait igitur eos qui per fidem vocati sunt a tereno templo, id est Ecclesia, ad supernam Jerusalem dona ipsi oblaturus esse, nimirum spiritualia.

²² Joan. iv, 24. ²³ ibid. 13, 14. ²⁴ II Cor. v, 13. ²⁵ Matth. iv, 13. ²⁶ I Cor. i, 24. ²⁷ I Cor. xv, 52. ²⁸ I Petr. ii, 9.

Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου. Ἐπει-
 δὴ πολλοὶ οἱ τῆ κατὰ Θεὸν πολιτεία τῶν ἁγίων δυσ-
 μεναίνοντες, καὶ μάλιστα οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες,
 τοῦτου χάριν εὐχεται ἐπιτιμηθῆναι αὐτοὺς θηρία
 ὄντας καλάμου. Κάλαμος δὲ τόπος ἐστὶν ἐν τῇ Πα-
 λαιστίνῃ, ὃν διώδευον οἱ ἀνιόντες εἰς Ἱερουσαλήμ.
 Οὗτος δὲ δὴ ὁ κάλαμος καὶ μεστὸς λέοντων ἐστὶν
 ἐμφωλευόντων παρὰ τὸ ἔλος· οἱ καὶ ἐπεβούλευον τοῖς
 ἀνιούσιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ὡσπερ οὖν τοῖς ἐν τῇ
 Ἱερουσαλήμ ἀνιούσιν ἐπεβούλευον οἱ λέοντες, οὕτως
 καὶ τοῖς ἐν τῇ νοτιῇ Ἱερουσαλήμ ἀνιούσιν ἐπιβου-
 λέουσιν οἱ νοητοὶ λέοντες. Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύ-
 ρων ἐν ταῖς δαμάλεσι τῶν λαῶν. Ἐτέρους ἐναν-
 τίουσιν τῷ κηρύγματι φησι. Τίνες δὲ οὗτοι, ἢ οἱ ἀρ-
 χοντες τοῦ τῶν Ἰουδαίων δήμου, οἱ καὶ ταῦροι προση-
 γηροῦθησαν; δαμάλεων ὀνομασμένων τοῦ λαοῦ. Β
 Ὅτι δὲ ταῦροι προσηγορεύθησαν, δῆλον ἐκ τοῦ Πε-
 ριεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοὶ, ταῦροι πίονες
 περιέσχον με, οἵτινες καὶ τὸ πλῆθος εἰς τὸν κατὰ
 τῶν κηρύκων ἔγειραν πόλεμον. Τοῦ ἐκκλεισθῆναι
 τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἀργυρίῳ. Ἀργύριον μὲν
 τὰ θεῖα λόγια. Λέγει δὲ διὰ τοῦτο ἐπιτίμησον τοῖς
 νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς ἔχθοις, ὅπως ἂν μὴ οἱ τοῦ
 Εὐαγγελίου κήρυκες συγκλεισθῶσι τοῦ μὴ κηρύττειν
 εἶναι. Ἡ καὶ οὕτως. Ἐπιτίμησον, φησι, τοῦτοις τε
 κάκεινοις· ὅπως ἂν μὴ ἐκκλεισθῶσι τοῦ κηρύττειν οἱ
 κήρυκες. Διασκορπίσον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους
 θέλοντα. Τὰ νοητὰ δηλονότι· πολέμους δὲ τοὺς
 κατὰ τῶν ἁγίων.

Ἢξουσι πρόσθεις ἐξ Αἰγύπτου, Αἰθιοπία προ-
 σθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ. Ὡς διασκορπισθέν-
 των καὶ δεθέντων τῶν ἐχθρῶν τῶν νοητῶν, λοιπὸν
 ἐπὶ τὸ κήρυγμα δραμοῦνται Αἰγύπτιοί τε καὶ Αἰ-
 θίοπες. Σημαίνει δὲ διὰ μὲν τῶν Αἰγυπτίων τοὺς
 ἄγαν εἰδωλολάτρους καὶ ἐναντίους τῇ πολιτεία τοῦ
 Ἰσραὴλ, διὰ δὲ τῶν Αἰθίοπων τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 Πῶς δὲ προσέδραμεν ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸ κήρυγμα,
 ἔξεστιν ἀπὸ τοῦ εὐνοῦχου Αἰθίοπος ἰδεῖν.

Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἔσατε τῷ Θεῷ. Δηλοῖ,
 ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἔθνη μετὰ τῶν ἰδίων βασι-
 λέων πιστεύουσιν εἰς Χριστόν.

Ψάλλετε τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπιβεηκότι ἐπὶ τὸν
 οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐκήρυξεν
 ἐν τοῖς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μέχρις ἄδου κα-
 τάβασιν, τοῦτου χάριν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ
 κηρύττει ἀναφοίτησιν. Τὸ δὲ, κατ' ἀνατολάς, παρα-
 βολικόν ἐστίν. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ'
 ἀνατολάς ἀνεισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος
 οἶονεῖ ἀπὸ τῶν τοῦ ἄδου μυχῶν ἐπέβη τοῦ οὐρανοῦ
 τὸν οὐρανόν. Ἰδοὺ δώσει τῇ φωτῇ αὐτοῦ φωτὴν
 δυνάμεως. Φωτὴν δυνάμει φησι τὴν ἐγείρουσαν
 πάντας τοὺς νεκροὺς· καθὼ ἐν κελεύσματι αὐτοῦ
 ἀναστήσονται.

Δότε δόξαν τῷ Θεῷ. Οὕτω καὶ Παῦλος· Δοξά-
 σατε, φησι, τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ
 ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν· ἅτινά ἐστιν αὐτοῦ. Δίκαιον
 γὰρ τὸν εὐεργετὴν διὰ πάντων δοξάζειν. Ἐπὶ τὸν

31. *Increpa feras arundinis.* Quoniam multi sunt
 ei, quod secundum Deum est, sanctorum instituto
 inimici, maximeque impuri demones; ideo rogat
 eos ceu feras increpari arundine. Calamus autem
 sive arundo, locus est in Palæstina, qua pertrans-
 ibant qui ascendebant in Jerusalem. Ipsæ autem
 arundines plenæ leonibus erant, qui latibula in pa-
 ludibus habebant, qui ascendentibus in Jerusalem
 insidiabantur. Quemadmodum igitur ascendentibus
 in Jerusalem leones insidiabantur; ita ascendentibus
 etiam in spiritualem Jerusalem spirituales leones
 insidiantur. *Congregatio taurorum in vaccis populo-
 rum.* Alios prædicationi adversantes indicat. Qui-
 nam illi nisi principes Judaici populi, qui tauri nun-
 cupati sunt? vaccæ autem plebeji appellantur. Quod
 autem illi tauri nuncupati fuerint, psalam est ex dic-
 to illo: *Circumlederunt me vituli multi, tauri pin-
 guës obsederunt me* 43, qui multitudinem populi ad
 bellum contra prædicatores excitarunt. *Ut excludant
 eos qui probati sunt argento.* Argentum divina elo-
 quia sunt. Ait autem: Increpa tum spirituales, tum
 sensibiles inimicos, ut ne præcones Evangelii inter-
 cludantur a prædicatione. Aut hoc modo: Hos atque
 illos, ait, increpa; ne intercludantur præcones a
 prædicatione. *Dissipa gentes quæ bella volunt.* Spi-
 rituales scilicet, bellum autem contra sanctos ex-
 citatum intelligitur.

32. *Venient legati ex Ægypto, Æthiopia præve-
 niat manum ejus Deo.* Utpote dissipatis atque ligatis
 inimicis spiritualibus, demum ad prædicationem ac-
 currunt Ægyptii et Æthiopes. Significat autem per
 Ægyptios, eos qui idolorum cultui summopere de-
 diti sunt adversarii quoque instituto Israelitarum; per
 Æthiopes autem, terminos terræ. Quomodo Æthio-
 pia ad prædicationem accurrerit, ex eunucho Æthiope
 conspiciere licet 43.

33. *Regna terræ, cantate Deo.* Declarat alias omnes
 gentes cum regibus suis in Christum credituras
 esse.

34. *Psallite Deo qui ascendit super cælum cæli.*
 Quoniam in superioribus Christi passionem prædi-
 cavit, et descensum ad infernum, ideo jam ejus ad
 cælum ascensum prædicat. Illud autem: *Ad orientem*,
 parabolicum est. Quemadmodum enim sol ab oc-
 cidente ad orientem ascendit, ita et Dominus ceu ab
 inferni recessibus ascendit super cælum cæli. *Ecce
 dabit voci suæ vocem virtutis.* Vocem virtutis appel-
 lat eam quæ mortuos omnes excitabit: cum ejus
 jussu suscitabuntur.

35. *Date gloriam Deo.* Ita et Paulus: *Glorificate*,
 inquit 44, *Deum in corpore vestro et in spiritu vestro*,
 quæ sunt ejus. Æquum enim est benefactorem per
 omnia glorificare. *Super Israel magnificentia ejus.*

43 Psal. xxi, 15. 44 Act. viii, 2, seqq. 45 I Cor. v, 20.

Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, καὶ ἡ δύναμις αὐ-
 τοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις. Θουμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς
 ἀγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ αὐτὸς δώσει δύναμιν
 καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, εὐλογητὸς ὁ Θεός.
 Ἐπειδὴ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας μνήμην ὁ λόγος
 πεποιήται, καθ' ἣν πάντας ἀναστήσει τοὺς νεκροὺς,
 τοῦτου χάριν καὶ τὰς διαφόρως ἀποδοθησομένας τοῖς
 ἀγίοις τιμὰς ἡμᾶς διδάσκει, καὶ τὰ διάφορα τῶν
 ἁγίων τάγματα. Καὶ τὰ μὲν τάγματα διὰ τε τοῦ
 Ἰσραὴλ, διὰ τε τῶν νεφελῶν, διὰ τε τῶν ἁγίων, διὰ
 τε τοῦ λαοῦ κατασημαίνει· τὰς δὲ τιμὰς διὰ τε τῆς
 μεγαλοπρεπείας, διὰ τε τῆς δυνάμεως, διὰ τε τοῦ
 θαύματος, διὰ τε τοῦ κράτους διαδεικνυσιν. Ἐπι-
 πίει δὲ τούτοις εὐλογητὸν τὸν Θεὸν φησιν εἶναι. Ἀη-
 λον γάρ, ὅτι ἐν ἐκλείναις γενόμενοι οἱ ἅγιοι ταῖς
 εὐλογήσουσι τὸν Θεόν, τὴν τῶν ἄνω πνευμάτων τάξιν
 εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τῷ
 Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ ΞΗΨ.

Ἰγλόθεσις.

Περιεχί ὁ ψαλμὸς προσευχὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος
 ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος προσφερομένην,
 τὰς τε αἰτίας δι' ἃς αὐτῷ τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ
 προσήνεγκαν θάνατον. Ἔτι τε αὐτὸ τὸ πάθος
 διηγείται σαφῶς, καὶ τὰς μετὰ τὸ πάθος τοῖς
 Ἰουδαίοις συμβησομένας συμφοράς· πρὸς δὲ τού-
 τοις καὶ εἰσαγωγὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, τῆς
 τε ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας τὴν διδασκα-
 λίαν, εἰς ἣν καὶ περιγράφει τὸν ψαλμὸν. Ὅτι δὲ
 πᾶσαν ἦν ἠβέσθη ὁ Σωτὴρ προσευχὴν, ἐκ προσώπου
 τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἠβέσθη, τοῦτο ἐπισημαίνει
 ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ ψαλμοῦ, καὶ φησιν, Ὅτι ἐξή-
 κουσε τῶν περιήτων ὁ Κύριος, καὶ τοὺς πεπεδη-
 μένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.

Σῶσόν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσῆλθοσαν ὕδατα ἕως
 ψυχῆς μου. Ἐπειδὴ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαθε,
 παρ' ἡμῶν ὀδυνᾶται· εἰκότως καὶ προσεύχεται
 βουθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάρρου δίκην κυκλω-
 σάντων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἐρεπάγην εἰς ὕλην βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπό-
 στασις. Ταῦτα γὰρ ἡ ἀνθρωπιὰ φύσις ἐπεπόνθει,
 κατενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς θάνατον, καὶ εἰς
 αὐτὸν τὸν τοῦ ἕδου χώρον· ὃν καὶ ὕλην βυθοῦ καὶ
 θαλάσσης βάθος ἐν τοῖς παροῦσιν ὀνομάζει.

Ἐκοπίασα κρᾶζων, ἐβραγχίασεν ὁ λάρυγξ
 μου. Τίνα ἦν ἡ ἔκραξις, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐν τοῖς ἐξῆς
 σαφῶς ἐδίδαξεν, εἰπὼν· Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν μισούν-
 των με, καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων, καὶ, Μὴ
 με καταπορευθεῖτω καταγίγς ὕδατος, καὶ τὰ ἐξῆς
 ἐπιλεγόμενα. Ἡύχετο γάρ, ὡς ἔφην, ὑπὲρ τῆς ἀν-
 θρώπου φύσεως· ὅπως καταργηθῆ τοῦ θανάτου τὸ
 κράτος, μὴ συγκλειόντος κατ' αὐτῆς τὸ στόμα τοῦ
 ἕδου· διὸ καὶ λέγει· Μὴδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμέ φρέαρ
 τὸ στόμα αὐτοῦ.

Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς
 μου. οἱ μισοῦντές με δωρεάν. Πολλοὶ γὰρ οἱ τῆς
 ἀνθρωπιᾶς φύσεως ἐπίβουλοι δαίμονες, οἱ μηδὲν
 ἠδικημένοι παρ' ἡμῶν, καὶ σπεύδοντες ἀνελεῖν.

A et virtus ejus in nubibus. Mirabilis Deus in sanctis
 ejus, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem
 plebi suæ, benedictus Deus. Quoniam secundi ejus
 adventus mentio facta est, quo tempore omnes mor-
 tuos suscitabit, ideo honores sanctis vario modo
 concedendos nos edocet, atque diversos sancto-
 rum ordines. Hos autem ordines, per Israel, per
 nubes, per sanctos et per populum significat. Ho-
 nores autem per magnificentiam, per virtutem, per
 miraculum et per fortitudinem indicat. Ad hæc au-
 tem omnia, benedictum dicit Deum. Manifestum
 enim est sanctos in cœlestibus illis mansionibus
 constitutos, sine fine benedicturos esse Deum, su-
 pernorum spirituum ordinem imitatos.

μοναίς, ταῖς ἐπουρανίοις δὲ δηλονότι, ἀδιαλείπτως
 μιμούμενοι.
 B 1. In finem pro iis qui commutabuntur, ipsi David.
 PSALMUS LXVIII.

Argumentum.

Continet psalmus precationem Salvatoris, ex per-
 sona humanitatis oblatam, et narrat quæ causæ
 fuerint quod ei mortem crucis obtulerint. Insuper
 ipsam passionem clare narrat, necnon calamitates
 quas post passionem Judæis contingere futurum
 est. Ad hæc etiam introducendum esse evange-
 licum institutum, atque doctrinam cultus qui in
 spiritu et veritate erit, in cujus rei limitibus psal-
 mum circumscribit. Quod autem orationem totam
 Salvator ex humanæ nature persona obtulerit,
 id in fine psalmi significat, atque: Quoniam ex-
 audit pauperes Dominus, et victos suos non de-
 sprexit.

2. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt equæ
 usque ad animam meam.* Quoniam peccata nostra
 suscepit, pro nobis cruciatur⁴⁶: ac jure rogat eripi
 se a tentationibus, quæ torrentis instar animam
 ejus circumdederunt.

3. *Infixus sum in limo profundi, et non est sub-
 stantia, etc.* Hæc enim patiebatur humana natura,
 deducta per peccatum in mortem, et in ipsum in-
 ferni locum, quem limum profundi et maris altitu-
 dinem hic vocat.

4. *Laboravi clamans, rauce factæ sunt fauces meæ.*
 Quænam clamando dixerit et quibus de causis, in
 sequentibus aperte docet dicendo: *Libera me ab iis
 qui oderunt me et de profundis aquarum⁴⁷, et: Non me
 demergat tempestas aquæ⁴⁸, etc.* Rogabat siquidem,
 uti jam dixi, pro hominis natura, ut destrueretur
 mortis imperium, inferno os suum post ipsum non
 claudente, quamobrem dicit, *neque claudat super
 me puteus os suum⁴⁹.*

5. *Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui
 oderunt me gratis.* Multi namque dæmones humanæ
 naturæ insidiantur, qui nihil a nobis læsi fuerant,
 et tamen necem moliantur nobis. *Confortati sunt*

⁴⁶ Isa. LIII, 4 seq. ⁴⁷ Vers. 15. ⁴⁸ Vers. 16. ⁴⁹ Ibid.

qui persecuti sunt me inimici mei injuste. Declarat A
quam injuste sententia contra eum lata sit.

6. *Deus, tu scis insipientiam meam.* Insipientiam dicit, eam quæ talis videtur hominibus, stultitiam dico passionis. Facta enim est, juxta sacrum Apostolum ⁴⁹, crux Domini Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia. Tu igitur, o Pater, inquit, nosti œconomiam crucis. Hoc autem ait quia fuit obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. *Et delicta mea a te non sunt abscondita.* Simile est huic: *Qui non novit peccatum, peccatum pro nobis fecit* ⁵⁰; atque hoc est quod dicitur: *A te non sunt abscondita.*

7. *Non erubescant in me qui exspectant te, Domine, Domine virtutum.* Illud, in me, id est, per me, sive per meam pro iis passionem. Illud autem, *Non erubescant*, quasi dicas, ne ultra erubescant sicut olim quando ob corruptionem quam patiebantur pudore afflecti erant. Hæc autem sententia: Quando, inquit, ego id in me suscepi, ut pro illis mortem gustarem, aboleatur illa per mortem ipsis olim illata infamia. Nam mors vere infamia erat, in hominem ad imaginem Dei creatum regnum obtinens. Significat itaque per ejus resurrectionem de medio tollendam esse mortem. Huic interpretationi adjungitur versus isti consimilis: *Non confundantur super me qui quarant te.* Pulchre superius et hoc item loco dixit, *super me.* Quia enim ipse erat qui concitabat; si victus fuisset, pudorem allaturus erat iis qui sibi obtemperassent, utpote qui per fraudem et facilitatem animi pericula adiissent.

8, 9. *Quoniam propter te sustinui opprobrium.* Postulo, inquit, ut mors de medio tollatur, quoniam obediens tibi factus ipsam accepi. *Extraneus factus sum fratribus meis.* Hoc ait quia tempore passionis ab omnibus derelictus est.

10. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me.* Me abnegarunt, inquit, quia coarguebam eos quod impii in domum tuam essent. Enarrat autem historiam diserte Joannes, quod flagello ejecerit eos de templo ⁵¹. *Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Non modo, inquit, extraneus factus sum et peregrinus, sed etiam opprobria sustinebam ab iis qui per mala opera exprobrabant tibi. Nulla autem alia de causa id patiebar, nisi propter zelum domus tuæ.

11-13. *Et operui in jejuniis animam meam, etc.* Dolens, inquit, de futura animarum eorum pernicie, hoc atque illud agebam. Illi vero pro quibus ejusmodi res efficiebam, omni tempore et loco me in ore versabant, exprobrantes mihi macerationes illas quas eorum causa sustinebam.

14. *Ego vero orationem meam ad te, Domine.* Etiam si, inquit, retribuerunt mihi mala pro bonis, at ego non finem facio preces pro iis offerendi. Et

Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροὶ μου, οἱ ἐκδιώκοντές με ἀδίκως. Δείκνυσιν, ὡς ἀδίκως ἢ κατ' αὐτοῦ ψήφως ἐξενήγχεται.

Ὁ Θεός, σὺ ἔγνων τὴν ἀπροσύνην μου. Ἄπροσύνην φησὶ τὴν νομισθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μωρίαν, τὴν τοῦ πάθους φημί. Γέγονε γὰρ, κατὰ τὴν ἱερὴν Ἀπόστολον, ὁ τοῦ Κυρίου σταυρὸς Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρία. Σὺ οὖν, ὦ Πάτερ, φησὶν, ἔγνων τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ οἰκονομίαν. Τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Καὶ αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν. Ὅμοιον τῷ· Τὴν μὴ γινόντα ἀμαρτίαν ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησας. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τό· Ἀπὸ σοῦ οὐκ ἐκρύβησαν.

Μὴ αἰσχυρθεῖσάν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομένοντές σε, Κύριε, Κύριε τῶν θυρῶν μου. Τὸ μὲν, ἐπ' ἐμὲ ἀντι τοῦ, δι' ἐμὲ, φησὶ διὰ τοῦ ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν πάθους· τὸ δὲ, Μὴ αἰσχυρθεῖσάν, ἀντι τοῦ, μηκέτι αἰσχυρθεῖσάν, ὡς πάλαι σὺτῶν ἠσχυρομένων δι' ἦν ὑπέμειναν φοβράν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἐπειδὴ ἐγὼ, φησὶ, κατεδείξαμην ὑπὲρ αὐτῶν γεύσασθαι θανάτου, ἀναιρεθεῖν ἢ πάλαι κατ' αὐτῶν γενομένη διὰ τὴν θάνατον αἰσχύνῃ. Αἰσχύνῃ γὰρ ἦν τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντος ἀνθρώπου βασιλεύων ὁ θάνατος. Σημαίνει οὖν, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως ἐκ μέσου γενήσεται ὁ θάνατος. Συνήπται οὖν ἐν ταύτῃ τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ὁ ἕτερος στίχος, ὁ τούτου παράμοιος· Μηδὲ ἐντραπηλιώσαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ζητοῦντές σε. Καλῶς καὶ ἄνω εἶπε τὸ, ἐπ' ἐμὲ, καὶ ὧδε. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ προτρέψας, ἡτηθηὶς αἰσχυρτὴν ἔφερε τοῖς πεισθεῖσιν, ὡς ἀπάτη καὶ εὐκολίαν τὸν κίνδυνον ἐλομένους.

Ὅτι ἐνεκά σου ὑπήνεγκα ὄνειδισμόν. Αἰτῶ, φησὶν, ἐκποδῶν γενέσθαι τὸν θάνατον· ἐπειδὴ καὶ σοι· γεγονὸς ὑπήκοος, αὐτὸν ἀναδέειγμαί. Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου. Τοῦτο φησὶ διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πάθους παρὰ πάντων ἐγκατάλειψιν.

Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. Ἐρήσαντό με, φησὶν, ἐπειδὴ ἠλεγχον ἀσεβεῖς αὐτοὺς γενομένους περὶ τὸν οἶκον τὸν σόν. Διηγείται δὲ τὴν ἱστορίαν σαφῶς ὁ Ἰωάννης· ὅτι ἐξέβαλε μετὰ φραγγελίου ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδίζοντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμὲ. Οὐ μόνον ξένος ἐγενήθην, φησὶ, καὶ ἀπηλλοτριωμένος, ἀλλὰ καὶ ὄνειδίζομαι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀπὸ πονηρῶν πράξεων ὄνειδίζοντων σε. Δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον τὰ τοιαῦτα ἔπασχον ἢ διὰ τὸν ζῆλον τοῦ οἴκου σου.

Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου. Ἄλγῶν, φησὶ, διὰ τὴν ἐσομένην αὐτῶν ἀπίθειαν τῶν ψυχῶν, τὸ καὶ τὸ ἐποίουν. Οἱ δὲ ὑπὲρ ὧν τὰ τοιαῦτα ἔδρων, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἐπὶ στόματος ἐμὲ ἔφερον, ἃς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιούσῃ κακοπαθείας ὄνειδίζοντές με.

Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε. Εἰ καὶ πονηρὰ, φησὶν, ἀνταπεδίδοσάν μοι ἀντὶ αγαθῶν, ἀλλ' οὖν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ παύομαι ποιούμε-

⁴⁹ 1 Cor. 1, 23. ⁵⁰ 1 Cor. v, 21. ⁵¹ Joan. 11, 15.

νος προσευχάς. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστής, καὶ παρὰ τῶν σταυρῶ ὑπὲρ τῶν σταυρούντων εὐχόμενον. *Καιρὸς εὐδοκίας. Ὅτε ἦλθε τὸ κλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ. Ὁ εἰς τοῦτο ἐλθὼν φησι· Καιρὸς εὐδοκίας, ὁ Θεός.*

Ἐώσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ. Ταῦτα ἦν ἂ καὶ προσευχόμενος ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἔκραζεν, ὡς καὶ λέγειν αὐτόν· Ἐβραχίλασον ὁ λάρυγξ μου. Τὸ δὲ, ἐβραχίλασε, τὸ ἐκτενὲς τῆς προσευχῆς κατασημαίνει.

Μὴ με κατακοιτισάτω καταγίγεις ὕδατος, μηδὲ καταπίετω με βυθός. Ὅρου καὶ κατάρας φρικτῆς προκειμένης, ἵνα κἀν ἄγγελος εὐαγγελιστῆται, ἢ διδάξῃ ἡμᾶς παρ' ὁ ὁ Παῦλος ἐδίδαξεν, ἀνάθεμα ἔστω. Τίς ἐστὶν ὁ ὑπερκεφαλῆσαι Παῦλον, μᾶλλον δὲ τὸν ἐν αὐτῷ λαλοῦντα Χριστὸν δυνάμενος; Οὐκοῦν καὶ εἰς ἑαυτὸν τὴν τοιαύτην εὐχὴν ἀναφέρει, καὶ μαρτυρεῖ λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίοις Ἐπιστολῇ, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τοῦτέστιν ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος, θεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, τοῦτέστι πρὸς τὸν Πατέρα, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσήνεγκε, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαθείας· καίπερ ὧν Υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν. Ἐνταῦθα Παῦλος, μᾶλλον δὲ ὁ ἐν αὐτῷ λαλῶν Χριστός, καὶ τὰ σσιγημένα καὶ λείποντα τοῖς εὐαγγελισταῖς ἡμᾶς ἐδίδαξε, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων λέγων γενέσθαι τὴν προσευχὴν, τοῦ, Πάτερ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, οὐκ ἐν ὑποκρίσει, οὐκ ἐπὶ τὸ δολεῖσαι τὸν Σατανᾶν, οὐ τὸ τοῦ κόσμου οἰκτιρούμενος θέλημα· ἀλλ' ἐξ οἴκειου προσώπου ὁ Χριστὸς οἰκονομικῶς ἐκουσίως προσεύχεται μετὰ κραυγῆς, μετὰ δακρύων, μετὰ ἰδρώτων καὶ θρόμβου αἵματος, μετὰ ἀγγέλου ἐνισχύοντος, καὶ οἰκτιροῦντος καὶ παρηγοροῦντος αὐτόν, καίπερ Υἱὸς Θεοῦ ἀληθῶς ὑπάρχων. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγωνίᾳ γενόμενος προσήνεγκε, ὡς φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, ἀλλὰ καὶ ἐκτενέστερον, ἀλλὰ καὶ δις, καὶ τρις τὴν εὐχὴν τῷ Πατρὶ προσάγει. Τοῦ οὖν Παύλου, μᾶλλον δὲ πάλιν λέγων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐν αὐτῷ τῷ Παύλῳ λαλοῦντος, εἰς ἑαυτὸν ἀναφέροντος τὴν τοιαύτην προσευχὴν· τίς ἐστὶν ὁ παραχαράξαι δυνάμενος, ἂ αὐτὸς ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐμαρτύρησεν;

Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ κειμένου σου. Ἐπειδὴ ἀποστραφεὶς ἦν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδάμ παράβασιν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, τοῦτου χάριν πάλιν αὐτὸν ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτὴν τὸ πρόσωπον παρακαλεῖ.

Πρόσχευε τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν· ἐκ τοῦ κατασχόντος, δηλονότι τοῦ θανάτου. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥύσαι με. Ἐξ ἧς πεπόνθαμεν ἀδικίας παρὰ τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν, ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὸν ἕλεον τὸν ἡμέτερον διεγείρει τὸν Πατέρα.

Σὺ γάρ γενώσκεις τὸν ἐνειδικμόν μου. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· Ὅτι ἐνεκέν σου ὑπήνεγκα ἐνε-

A hoc manifestum est, quod evangelista eum nobis in cruce pro crucifigentibus orantem repræsentat. *Tempus beneplaciti, Deus. Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* 22. Qui ad hoc venit ait : *Tempus beneplaciti, Deus.*

15. *Eripe me de luto ut non infigar.* Hæc clamabat cum pro humana natura precaretur, ita ut diceret : *Raucæ factæ sunt fauces meæ.* Illud autem, *Raucæ factæ sunt,* vehementiam orationis significat.

16, 17. *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum.* Cum decretum et maledictio proposita sint, ut si vel angelus evangelizet aut doceat nos præter ea quæ Paulus docuit, anathema sit, quis est qui Paulo sive potius Christo in eo loquenti superior esse possit? Ad sese igitur (Christus) hanc precationem refert, ut testificatur Apostolus in Epistola ad Hebræos, quod *in diebus carnis suæ,* hoc est cum ad crucem venisset, *obsecrationes et supplicationes cum valido clamore atque lacrymis offerebat* ei qui poterat ipsum liberare a morte, id est Patri, et *exauditus est pro sua reverentia* 23: licet Filius esset, edidit ex passione sua obedientiam. Hic Paulus, imo potius qui in ipso loquebatur Christus, quæ in Evangeliiis silentio prætermittuntur, nos edocuit, quando dixit, *cum clamore valido et lacrymis emissam fuisse orationem illam : Pater, transeat a me calix iste* 24, non in hypocrisis, non ut Satanam inescaret et deciperet, non quod mundi voluntatem ut propriam efferret, sed ex propria persona Christus, per dispensationem, sponte precatur, cum clamore, cum lacrymis, cum sudore et gutta sanguinis, confortante angelo, et quasi consolante illum, etiamsi vere Filius Dei esset. Sed etiam *factus in agonia* precabatur, ut ait evangelista 25, imo vero *prolixius,* et usque bis terque orationem Patri offert. Paulo itaque, imo potius ipso Christo qui in Paulo loquebatur, eam orationem ad se referente : quis est qui ea adulterare possit quæ ipse Christus de se testificatus est?

18. *Ne avertas faciem tuam a puero tuo.* Quia Deus et Pater, propter Adæ transgressionem, humanam naturam aversabatur, ideo rogat ut convertat faciem suam ad eam.

19. *Intende animæ meæ et libera eam,* a morte tunc delicti occupante. *Propter inimicos meos eripe me.* Ex injuria nobis per inimicos spirituales illata, ad misericordiam nostri Patrem excitat.

20-22. *Tu scis improprium meum.* Simile est dicto illi : *Quoniam propter te sustinui opprobrium* 26.

22 Galat. iv, 5. 23 Hebr. v, 7. 24 Matth. xxvi, 35. 25 Luc. xxii, 43. 26 Vers. 8.

Improprium expectavit cor meum et miseriam. Hinc nobis passionem suam recenset : quam aperte evangelistæ narraverunt.

23, 24. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum.* His significat ea quæ Judæis post passionem obventura erant. Perinde autem est ac si diceret : Similia sustineant iis quæ me experiri curarunt. Væ enim improbo, quia mala ipsi secundum opera manuum ejus evenient. *Obscurentur oculi eorum ne videant.* Quomodo enim non tenebris offusi fuerint, cum justitiæ solem non acceperint? *Et dorsum eorum semper incurva.* Non enim temporaria eorum, quemadmodum Babylonica, captivitas fuit.:

26. *Fiat habitatio eorum deserta.* Hoc ait propter vastationem quæ Hierosolymæ contigit. *Et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Ex ipsis videlicet Judæis; necno enim eorum jam Hierosolymæ tabernacula inhabitat.

27. *Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt.* Causam affert cur talia passuri sint. Simile autem est huic: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves*²⁷. Hunc igitur, ait, qui juxta placitum tuum in passione percussus est, ipsi non recipientes extra propriam salutem sese expulerunt. *Et super dolorem vulnere meorum addiderunt.* Hoc ait, quia ipse quidem humiliavit semetipsum, illi vero morti tradiderunt.

28. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum.* Hoc ait, quoniam post crucem et resurrectionem ipsi calumniis impetierunt (32). *Et non intrent in justitiam tuam.* Procul erunt remoti a voluptate qua justii donabuntur.

29. *Deleantur de libro viventium.* Etsi enim inscripti fuerint, ait, quia ad ipsos promissiones pertinebant; sed quoniam hæc atque illa perpetrarunt, merito debebuntur.

30-32. *Ego sum pauper et dolens, salus tua, Deus, suscepit me,* etc. Hisce evangelicum institutum prædicatur, cui imperavit ille qui secundum Deum pauper est, cui dictum est³⁰ : *Beati pauperes spiritu.* Ingressitur autem ille pauper chorus gratias agens de salute sibi parva ab Unigenito. Ipse namque est facies Patris. Promittit porro se non ulterius cruenta sacrificia oblaturum, sed potius sacrificium laudis et spiritualis cantici.

33. *Videant pauperes et lætentur,* etc. Hæc cum norint ii qui sunt pauperes spiritu, exsultabunt. Hæc autem dicunt apostoli propter eos qui ipsorum opera in Christum crediderunt.

34. *Quoniam exaudivit pauperes Dominus.* Ecuam orationem exaudivit nisi eam quam pro iis offerebat Unigenitus? Quid postulabat autem nisi ut ipsi liberarentur ex vinculis mortis? Quamobrem

²⁷ Zach. xiii, 7; Matth. xxvi, 31. ³⁰ Matth. v, 3.

(33) Hic quædam habet Corderius quæ sunt Theodori.

A *δισμὸν. Ὀνειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου.* Ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐδ πάθος διηγείται: ὁ σαφῶς καὶ ὁ εὐαγγελιστὰς διηγήσαντο.

Γερηθῆτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παρῖδι. Ἐντεῦθεν τὰ συμβεβημένα τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὸ πάθος κατασημαίνει. Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγει· Τὰ παραπλήσια ὑπομείνοιν ὧν πείραν παρεκεύασάν με λαβεῖν. Οὐαὶ γὰρ πονηρῶν, ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῶν. *Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν.* Πῶς γὰρ οὐκ ἐσκοτίσθησαν, μὴ δεξιμένοι τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον; *Καὶ τὸν ῥώτον αὐτῶν διαπαντὶς σύγκαινον.* Οὐ γὰρ πρόσκαιρος αὐτοῖς, ὡσπερ ἐπὶ Βαβυλωνίων, γέγονεν ἡ αἰχμαλωσία.

Γερηθῆτω ἡ ἐπαυλις αὐτῶν ἠρημωμένη. Τοῦτο φησι διὰ τὴν πρόρθησιν τὴν συμβῆσαν τῇ Ἱερουσαλήμ. *Καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.* Ἐξ αὐτῶν δηλονότι· οὐ γὰρ τις τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ τὰς ἐν Ἱερουσαλήμ κατοικεῖ σκηνάς.

Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας αὐτοὶ κατεδίωξαν. Αἰτίας παράθεσις δι' ἣν τὰ τοιαῦτα πείσονται. Ὅμοιον δὲ τῶν Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. Τοῦτον οὖν, φησι, τὸν κατὰ σὴν εὐδοκίαν ἐν παταγῶν διὰ τὸ πάθος γεγόμενον αὐτοὶ εὐπαρδεξάμενοι, ἔξω που τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀπήλασαν. *Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου παρεθήκασι.* Τοῦτο φησιν, ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, οἱ δὲ καὶ θανάτῳ περιέβαλον.

Πρόσθετε ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο λέγει, ἐπειδὴ μετὰ τὸν σταυρὸν τὴν ἀνάστασιν αὐτῶν ἐσχοφάντησαν. *Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνη σου.* Πόρῳ γενήσονται, φησι, τῆς τοῖς δικαίοις ἀποδοθησομένης τρυφῆς.

Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζώντων. Εἰ καὶ ἐνεγράφησαν, φησι, κατὰ τὸ αὐτῶν εἶναι τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ καὶ τὰ ἐποίησαν, εἰκότως ἐξαλειφθήσονται.

Πτωχὸς καὶ ἄλγῶν εἰμι ἐγὼ, ἡ σωτηρία σου, ὁ Θεός, ἀρτεῖλαβέτό μου, κ.τ.λ. Ἐντεῦθεν ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία κηρύττεται, ἧς ἤρξεν ὁ κατὰ Θεὸν πτωχὸς ὢ καὶ εἰρηται· *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.* Εἰσέρχεται δὲ οὗτος ὁ πτωχὸς χορὸς εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῶν σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μονογενοῦς. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς. Ἐπαγγέλλεται δὲ μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας· τὰς δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῆς ὕδατος.

Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν κ.τ.λ. Ταῦτα γρόντες, φησιν, οἱ τῷ πνεύματι πτωχοὶ, ἀγαλλισθῆσονται. Λέγουσι δὲ ταῦτα οἱ ἀπόστολοι διὰ τοὺς δι' αὐτῶν πιστεύσαντας εἰς Χριστόν.

Ὅτι εἰσῆκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος. Καὶ ποίας εὐχῆς, ἢ ἧς ὑπὲρ αὐτῶν ἔδωκετο ὁ Μονογενής; Περὶ τίνος δὲ ἔδωκετο, ἢ βυσθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν; Διὸ φησι· *Καὶ τοὺς πεπεδημένους*

αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσε. Διέρρηξε γὰρ πάντων τὰ ἄσπερα, εἰρηκῶς τοῖς ἐν θεσμοῖς, Ἐξέλιθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀνακαλύφθητε. Καὶ τοὺς ἀπεσπόμενους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσε. Καὶ οὐ διεπίτυσεν ἡμᾶς ἐν συμφοραῖς ὄντας, καλῶς δὲ αὐτοὺς πεπεδημένους εἶπε δι' ὧν ἔπασχον ταῦτα.

Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ. Εἰ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοούντι, πολλῶ πλεον χαρῆσονται συμπάσης ἑλευθερωθείσης τῆς γῆς. Εἰ δὲ οὐρανὸς ἐπὶ τῆ τῶν ἀνθρώπων χαίρει σωτηρίῃ, καὶ αἰνεῖ ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν· πολλῶ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνέσουσι τὸν σώσαντα· διὸ προσέθηκε· *Θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτοῖς*. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ καὶ ἐν ταῖς νήσοις ἔμειλλον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ παραδέχεσθαι. Τὸ δὲ, ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐν τῇ γῆ καὶ ἐν τῇ θαλάσσει.

Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας. Τίνα φησὶν εἶναι τὴν Σιών ἢ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἧς καὶ αἱ πόλεις ἐκδομήθησαν, αἱ διεγρηγμέναι δηλονότι τῶν ἀνθρώπων ψυχαί; Πισοῦσαι γὰρ ἦσαν ὅτε ἠγνόουν τὸν Θεόν. Αὗται δὲ εἰσιν αἱ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀνεγερθεῖσαι. Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἐρμητεύεται.

Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν. Οἱ νῦν, φησὶν, αἰχμάλωτοι, τῆς ἐπανόδου τυχόντες, καὶ τὰς οἰκείας οἰκοδομήσουσι πόλεις, καὶ κατοικήσουσιν αὐτάς. Οὐκ αὐτοὶ δὲ μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων παῖδες καὶ οἱ ἔκγονοι· τοῦτο γὰρ ἐπηγάγεν.

Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων αὐτοῦ καθέξουσιν αὐτήν, καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ. Δούλοι μὲν αὐτοῦ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὡς Παῦλος, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· σπέρμα δὲ αὐτῶν οἱ δι' αὐτῶν εἰς Χριστὸν πιστεύοντες.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ, 59.

Εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σῶσαι με Κύριος.

Υπόθεσις.

Τοῦτον φησὶ τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθεῖν αὐτῇ διαναστῆναι τὸν Θεόν. Οὕτω γὰρ συνέβαιεν ἐντραπήναι μὲν τοὺς ἀντικειμένους αὐτῇ πολέμιους δαίμονας, εὐφρανθῆναι δὲ τοὺς ὅσοι χαίρουσιν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτῆς. Ὁ Θεός, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε, κ. τ. λ. *Αἰσχυρήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν*. Διαμάρτωνεν, φησὶν, οἱ τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφιέμενοι, καὶ τὴν ἐντεύθεν αἰσχύνην καρπῶσαιτο.

Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, κ. τ. λ. Καὶ πάλιν κἀναῦθα ἐν τοῖς παρούσι στίχοις ἐπαρτάται μὲν τοῖς αὐτὸν ἐπιβουλεύουσι, καὶ θέλουσιν αὐτὸν κακῶς παθεῖν· καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐρηδόμενοι τράποινο εἰς φυγὴν μετὰ αἰσχύνης, τὴν ἐμὴν ὀρῶντες μεταβολῆν. *Ἀποστραφήτωσαν παραπίνα αἰσχυρόμενοι*. Οἱ ἐπὶ τῷ γενομένῳ μοι πάλαι πτώματι διὰ τὴν τοῦ θανάτου κατάραν ἐπιχαρῆντες

10 Isa. xlix, 9.

ait : *Et vinctos suos non despexit*. Diripuit enim omnium vincula cum dixit iis qui vincti erant. *Exite et iis qui in tenebris, Revelamini* 10. *Et vinctos suos non despexit*. Et non respuit nos in calamitatibus constitutos; jure autem eos vinctos appellat quod talia paterentur.

35. *Laudent illum caeli et terra*. Si gaudium est in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, multo magis gaudebunt illi cum totus orbis terrarum liberatus fuerit. Quod si caelum gaudet de hominum salute, et de hac re laudat Deum; multo magis ii ipsi qui salutem consequuntur in terra, laudabunt eum qui salutem dedit: quapropter addit: *Mare et omnia reptilia in eis*. Hoc ait quia futurum erat ut etiam in insulis reciperetur salutare Dei. Illud autem, *in eis*, id est in terra et in mari.

36. *Quoniam Deus salvam faciet Sion, et aedificabuntur civitates Juda*. Quam esse ait Sion, nisi sanctam Ecclesiam, cujus civitates aedificatae sunt, excitatae scilicet hominum animae? Ceciderant enim quando ignorabant Dominum. Ipsae porro per confessionem excitatae sunt. Judaea namque confessio interpretatur.

37. *Et inhabitabunt ibi, et hereditate acquirunt eam*. Captivi, inquit, qui nunc reditum obtinuerunt, proprias urbes aedificabunt et inhabitabunt eas. Nec ipsi soli, sed et eorum filii et nepotes; id enim subjungit.

Et semen servorum ejus possidebit eam, et qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea. Servi ejus sunt sancti apostoli, ut Paulus, servus Jesu Christi: semen autem eorum sunt ii qui per ipsos in Christum crediderunt.

In finem, PSALMUS David, LXIX.

1. In rememorationem quod salvum fecerit me Dominus.

Argumentum.

Hunc canit psalmum ex persona humanae naturae, rogantis Deum ut exsurgat ad auxilium ipsi. Ita enim contigit pudore affici adversarios ejus daemones ad bellum instructos; letari autem eos qui gaudent de salute ipsius.

2. *Deus, in adjutorium meum intende*, etc.

3. *Confundantur et reveantur*. Qui meam necem exoptant proposito labantur, atque hinc pudorem consequuntur.

4. *Avertantur retrorsum et erubescant*, etc. Rursum in praesentibus versiculis execratur eos qui insidias ipsi parant, et volunt eum malis affici, et ait illis: *Qui de malis meis gaudent vertantur in fugam cum pudore, cernentes immutationem meam*. *Avertantur statim erubescant*. Qui de mea olim pernicie et de maledicto mortis gaudebant,

6. *Ego autem mendicus sum et pauper.* Quasi A dicat : Justitia eorum qui prius memorati sunt privatus sum, ac in paupertate vivens, divitiarum justitiæ expers sum : quapropter tuum imploro auxilium. *Adjutor meus et liberator meus es tu, Domine, ne moreris.* Tuam enim providentiam consecutus sum. Exaudi quam citissime, et ne differas postulatum concedere.

1. *PSALMUS Davidi, in finem, filiorum Jonadab et priorum captivorum. Caret inscriptione apud Hebræos. LXX.*

Argumentum.

Fili Jonadab viri fuere pii et justii, qui patris præcepta accurate servabant, atque ita religiosi et moribus mansueti, ut eorum virtutis testis ipse B Deus, prophetam Jeremiam alloquens, fuerit ⁶⁶. Eorum tempore prior captivitas Jerusalem sub Chaldæis fuit. Hi fortasse personam gerant apostolorum chori, qui naviter celestis Patris præcepta servavit, et laudibus celebratus est per beatitudines quas audierunt. Similiter et apostolorum tempore prior Hierosolymæ captivitas sub Romanis accidit. Introducuntur itaque ipsi religiosi viri, scilicet apostolorum chorus, qui per præsentem psalmum orationem et gratiarum actionem pro seipsis Deo offerunt, quod se oppressos, cum a persecutoribus ob evangelicam prædicationem, tum a spiritualibus insidiatoribus dæmonibus, liberarit. Insuperque promittunt se sacrificia laudis solum oblaturos, legali videlicet cultu C liberatos.

δίσωσεν· ἔτι τε ὑπισχνούμενοι μόνας τὰς δι' αἰνέσεως ἀναπέμπειν θυσίας, ἀπηλλαγμένοι δηλονότι τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

2. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.* Ingentem fiduciam exhibet, nempe spem in Deum. *In justitia tua libera me.* Justitia Patris est Filius, per quem liberati sumus a peccato, quo in corruptione detinebamur.

3. *Esto mihi in Deum protectorem.* Gnarus apostolicus chorus pollicitum esse Deum, quod ipse in murum ignis in circuitu futurus sit iis qui crediderint in ipsum, rogat eam promissionem re jam in se compleri. *Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.* Ipse nainque est petra supra quam ædificati fundamentum habemus ; et ipse murus est qui continet nos, ut nihil ex incursu malorum lædamur. Libera me, inquit, ab iis hominibus qui D imperium obtinent, et ceu manu quadam nos in servitutem agunt, viris scilicet peccatorum plenis, iniquis, injustis.

4. *Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui.* Peccatoris nomine Judæos intelligit, ipsi enim erant et contra legem agentes et iniqui : contra legem agentes, quia innoxios damnabant ; iniqui autem, quia nullam haberent adversus illos rationi consentaneam occasionem.

⁶⁶ Jer. xxxv, 5-19.

Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης. Ἀντὶ τοῦ, τῆς τῶν προειρημένων δικαιοσύνης ἐστέρημαι, καὶ πτωχία συζῶν, τῆς δικαιοσύνης οὐκ ἔχω τὸν πλουτέον διδ τῆς σῆς ἐπικουρίας ἰκετεύω τυχεῖν. Βοηθός μου καὶ ρύστης μου εἶ σὺ, Κύριε, μὴ χρονίσῃς. Τῆς σῆς γὰρ προμηθείας τετύχηκα. Ἐπάκουσον ἔτι τάχιστα, καὶ μὴ ἀναβάλῃ τὴν αἴτησιν.

Τῷ Δαυιδ ΨΑΛΜΟΣ, εἰς τὸ τέλος, τῶν υἱῶν Ἰωναθάβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ο'.

Υπόθεσις.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰωναθάβ γεγονάσιν ἄνδρες εὐλαβεῖς τε καὶ δίκαιοι, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς ἐντολῶν φύλακες ἀκριβεῖς, καὶ οὕτω θεοσεβεῖς καὶ τὸ ἦθος χρηστοί, ὡς καὶ μάρτυρα τῆς αὐτῶν ἀρετῆς γενέσθαι θεὸν τῷ προφήτῃ διαλεγόμενον Ἰερεμίᾳ. Ἐπὶ τούτων δὲ καὶ ἡ πρώτη τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Χαλδαίων αἰχμαλωσία γεγένηται. Σχολεῖν δ' ἂν οὗτοι πρόσωπον τοῦ ἀποστολικῷ χορῷ, τῷ καὶ σφόδρα τὰς τοῦ ἐπουρανοῦ Πατρὸς φυλάξαντος ἐντολάς, καὶ τοὺς ἐπαίνους εὐληθῶς διὰ τῶν πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων μακαρισμῶν. Ὁμοίως γοῦν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν ἀποστόλων, φημί, ἡ πρώτη τῆς Ἱερουσαλήμ αἰχμαλωσία ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο. Εἰσάγονται οὖν οὗτοι οἱ θεοφιλεῖς, τουτέστιν ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, διὰ τοῦ προκειμένου ψαλμοῦ εὐχὴν τε καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀναφέροντες τῷ θεῷ, ἐφ' οἷς ὀλιβομένους αὐτοὺς ἀπὸ τε τῶν διωκόντων διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἀπὸ τε τῶν νοητῶν ἐπιβούλων τῆς αὐτῶν ψυχῆς δαιμόνων

Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ κατασχυρθεῖην εἰς τὸν αἰῶνα. Μέγα θάρσος τῆς πεποιθήσεως αὐτῷ προβάλλεται, τὴν ἐπὶ τῷ θεῷ ἔλπιδα. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με. Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ ἐβρύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἀμαρτίας εἰς φθοράν.

Γενοῦ μοι εἰς θεὸν ὑπερασπιστήν. Εἰδώς ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ὡς αὐτὸς ἐπήγγελλται τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἕσθαι τείχος πυρὸς κυκλῶθεν, τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν ἔργῳ εἰς ἑαυτὸν πληροῦσθαι παρακαλεῖ. Ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σὺ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ πέτρα, ἐφ' ἣν οἱ ὀικοδομηθέντες τὸν θεμέλιον ἔχομεν· καὶ αὐτὸς τὸ τείχος τὸ συνέχον ἡμᾶς, πρὸς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς κακῶν. Ἀπάλαξόν με, φησί, τούτων τῶν κρατούντων, καὶ ὑπὸ τὴν δουλείαν ὡσπερ χεῖρὶ τινι ἀγόντων ἀνδρῶν, ἀμαρτίας πεπληρωμένων, ἀνόμων τε καὶ ἀδίκων.

Ὁ θεός μου, ῥύσαι με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς παρανομούντος καὶ ἀδικούντος. Τοῦ ἀμαρτωλοῦ, τῶν Ἰουδαίων φησιν· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καὶ παράνομος καὶ ἀδικός· παράνομος μὲν, ὅτι τοὺς ἀθίους κατέκρινεν· ἀδικός δὲ, ὅτι οὐδεμίαν εἰς αὐτοὺς εἶχεν εὐλογον πρόφασιν.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. Ὑψάλ με, φησὶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρανομίου λαοῦ, διότι καὶ διὰ σὲ τὰ τοιαῦτα ὑπομένω καὶ διὰ τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα. ἦν ἐδεξάμην ἐκ τῆς πρώτης καὶ ἐξ ἀρχῆς μου διὰ σοῦ γεννήσεως, κατὰ τὸ εἰρημένον Ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.

Ἐπὶ σὲ ἐπιστηρίχθη ἀπὸ γαστρὸς. Δείκνυσιν, ὡς ὁ Χριστὸς δι' ἃν τὰ τοιαῦτα ὑπέμεινον, αὐτὸς ἔστιν ὁ καὶ ἔτι κωμῆνους αὐτοῦ ἐν γαστρὶ τῆς δημιουργικῆς ἐκταυτοῦ προνοίας ἐξαγαγὼν εἰς φῶς. Ἐκ κοιλίας μητρός μου σὺ μου εἶ σκεπαστής. Ἐπειδή, φησὶ, σὺ αὐτὸς ὁ Κύριος, καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός μου ἔτι ὄντα ἐσκεπες τῇ θεῇ σου δυνάμει, καὶ ἐβύβω ἐκ τοῦ παρανομούντος λαοῦ· τοῦτου χάριν καὶ αὐτὸς ἐγὼ, ἔτι τῆς οὕτω συνεχοῦς ἡσθημένος ἐσπεραςίας, οὐ παύομαι τοὺς εἰς σὲ ὕμνους ἀναπέμπων διηλεκτῶς.

Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. Σὺ ὕμνων καὶ δοξάζων διατελῶ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας ἐγενόμην περιθλεπτός. Ὅσοι τέρας ἐγενήθη ἰσχυροῦς. Τέρας μὲν τὸ παράδοξον καὶ μέγα τι φησὶν· ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ καὶ ἠρθην ὑψοῦ, φησὶ, καὶ μέγας τις καὶ ἐξαιρετός ἐν τοῖς πολλοῖς τεθάρημαι ἔθνεσιν· ἀλλ' οὐκ οὐκεία δυνάμει τὸ τοιοῦτον ἔσχον ἀγαθόν. Σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς ὁ κράτιστός με καὶ γενναῖον διὰ τῆς σεαυτοῦ βοηθείας ποιῶν.

Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ὕμνησω τὴν δόξαν σου. Ἐπειδὴ τῶν τοιούτων ὑπαρχουσῶν μοι ἐσπεραςίῶν, ἀνθρωπος ὢν, οὐ δύναμαι τὰς ἀξίας ἀποδοῦναι ἀμοιβάς· τοῦτου χάριν ἐκ τῆς σῆς σοφίας αἰνέσιός μου τὸ στόμα πληρωθῆναι ἀξίω· οὕτω γὰρ καὶ μολὶς τὴν σὴν δόξαν ὕμνησαι δύνησμαι. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Ἐπειδὴ, πληρωθέντος μου τοῦ στόματος αἰνέσεως, φησὶ, τὴν σὴν δόξαν ἀρξωμαι ὕμνειν, ὕμνησω καὶ διὰ πάσης ἡμέρας τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Δόξαν δὲ ἦν ἐπὶ γῆς ἐποίησατο οἰκονομίαν φησὶ, δι' ἧς ἐπλήρωσε τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Μεγαλοπρέπειαν δὲ τὴν θεότητα λέγει, δι' ἧς πάντα ἐκείνα ἀνομαλῶς εἰργάσατο.

[Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως. Δυνατὸν μὲν διαπαντὸς αἰνεῖν τὸν Θεόν, καὶ διαπαντὸς εὐλογεῖν, καὶ διαπαντὸς σωφρονεῖν· πῶς δὲ δυνατὸν διαπαντὸς ἐλπίζειν; Ὁ γὰρ ἐλπίζων διαπαντὸς, οὐδέποτε τυγχάνει τοῦ πράγματος ἐκείνου, οὐ ἐλπίζει τυχεῖν. Καὶ ὁ μὲν ἐρεῖ τὸ, διαπαντὸς, οὐ κατὰ τοῦ πλάτους τῶν αἰώνων τεθεῖσθαι, ἀλλὰ κατὰ τῆς ζωῆς τῆς αἰσθητῆς· ἕτερος δὲ καὶ κατὰ τοῦ πλάτους τῶν αἰώνων τὸ διαπαντὸς ἐκλήψεται, ἵνα ἡ τὸ πέρας τῆς ἐλπίδος ἢ γνώσις τῆς ἀγίας Τριάδος.]

Μὴ ἀποβρίθῃς με εἰς καιρὸν γῆρας. Γῆρας ἐνταῦθα τὴν ἀσθενείαν φησὶ. Λέγει οὖν, ὅτι Μὴ γένοιτο, ὦ ἀέσποτα, καιρὸς καθ' ὃν ἀσθενῆς ὢν ἐπιδειχθῆσθαι! Ἐβύχεται οὖν μηδέποτε τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἐκπεσεῖν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἰσχύς ἡμῶν. Ἐν τῷ ἐκλει-

5. Quoniam tu es patientia mea, Domine, Domine. spes mea a juventute mea. Libera me, inquit, a populo isto legis transgressore, quia propter te, et propter spem quam in te habui ab initio, et a mea per te generatione, illa sustineo, juxta illud: Quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri⁶¹.

6. In te confirmatus sum ex utero. Declarat Christum propter quem illa sustinebant, ipsum esse qui adhuc eos in utero gestatos virtute sua creatrice in lucem eduxit. De ventre matris meae tu es protector meus. Quandoquidem, ait, tu ipse Dominus me, dum adhuc in ventre matris essem, protegebas divina tua virtute, et liberasti me ex populo contra legem agente; ideo ego, utpote qui tam frequenter tua senserim beneficia, nunquam cesso hymnos tibi offerre.

7. In te cantatio mea semper. In hymnis et laudibus tuis proferendis persevero, et per providentiam tuam præclarus evasi. Tanquam prodigium factus sum multis. Prodigium, obstupescendum et magnum aliquid significat. Hujusmodi autem est quod ait: Etiamsi in sublime elevatus sum, inquit, et magnus præclarusque, apud multas gentes fiducia plenus sum: sed non propria mea virtute tantum boni adeptus sum. Tu enim eras qui me tuo auxilio et fortissimum et generosum efficiebas

8. Repleatur os meum laude ut cantem gloriam tuam. Quoniam tantis beneficiis affectus, homo cum sim, non possum dignas retributiones reddere; ideo ex tua sapientia rogo os meum laude repleri, atque ita via potero gloriam celebrare tuam. Tota die magnificentiam tuam. Postquam, ore meo laude repleto, tuam celebrare gloriam incœpero, tota die magnificentiam quoque tuam decantabo· gloriam autem vocat, œconomiam quam exhibuit in terra, qua terram gloria sua replevit. Magnificentiam autem vocat deitatem, per quam omnia illa variis modis effecit.

[Repleatur os meum laude. Possumus quidem laudare semper Deum, semper benedicere, semper temperanter nos gerere: at qui possibile est semper sperare? Nam qui semper sperat, nunquam rem quam sperat consequitur. Alius quidem ait, illud semper, non sæculorum spatium spectare, sed vitam solum istam sensibilem: alter spatium quoque sæculorum illud semper spectare ait, ut spei terminus sit cognitio sanctæ Trinitatis.]

9. Ne projicias me in tempore senectutis. Senectutem hic vocat infirmitatem. Ait igitur: Absit, Domine, tempus illud quo infirmus appaream! Rogat igitur ut nunquam sua in Christum spe labatur. Ipse namque est virtus nostra. Cum defecerit virtus

⁶¹ Joan. 1, 12.

mea ne derelinquas me. Etiamsi contigerit mihi ut, A homo cum sim, in peccatum cadam, ne me propter peccatum deseras, Domine, sed me iterum revoca, clemens cum sis.

10. *Quia dixerunt inimici mei mihi.* Illud : *Quia dixerunt,* positum pro : Ne forte dicant inimici mei : Irrumpamus in eum, erit quippe nobis in prædam, Deo non opitulante.

12. *Deus meus, ne elongeris a me.* Quoniam igitur id illi dicunt, ne diutius differas auxilium. *Deus meus, in auxilium meum respice.*

13. *Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ.* Quandoquidem ipsi, inquit, impetum in me fecerunt, rati me a te derelictum ; si auxilium afferas, præ pudore ipsi discedent, cum vanas deprehenderit calumnias in animam meam structas. Quæ autem illæ calumniæ sunt, nisi quæ dicebant illi : *Deus dereliquit eum ?*

14. *Ego autem semper sperabo in te.* Non cessant enim per scripta sua spem erga Christum suam confiteri. *Et adjiciam super omnem laudem tuam.* Per hymnos eorum qui ipsorum opera salutem consecuti sunt.

15. *Os meum annuntiabit justitiam tuam.* Non cesso, inquit, Domine, semper justitiam tuam in ore versare. Etenim justitia Patris est Unigenitus ejus. Nam genita nobis est justitia a Deo juxta sacram Apostolum ⁴². *Tota die salutare tuum.* Semper, inquit, memor ero œconomix qua nobis salutem elargitus es. *Quoniam non cognovi litteraturam.* Per litteraturam aut vanas et implicatas vitæ distractiones intelligit, aut varia quæ lex offerre jubebat sacrificia. Quando, inquit, eas omnes abjeci, in supernas introibo mansiones, Domino virtutem mihi ad eam rem præbente. Simile autem est dicto huic : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis ⁴³ ?* Cum hujusce rei causa promissionem regni cœlorum acceperunt.

16. *Introibo in potentias Domini.* Tua virtute et auxilio ingressum inveniam ad terram promissionis. *Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.* Prædictis omnibus dimissis, inquit, solius justitiæ tuæ memor ero, qua nos a peccato liberasti.

17. *Deus meus, quæ docuisti me a juventute mea.* A prima, ut ita dicam, die qua ipsos elegit, dedit illis ea quæ regnum cœlorum spectant. *Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.* Non immemor, inquit, factus sum eorum quæ doctus fui : sed etiam ea quæ didici, aliis annuntiavi.

18, 19. *Et usque in senectam et senium.* Quoniam ipse Christus postquam resurrexit a mortuis promisit eis dicens ⁴⁴. *Ecce vobiscum sum omnibus die-*

Α κειν την ισχύν μου μη εγκαταλιπης με. Ει καὶ συνέθε ἄνθρωπον ὄντα, φησί, ποτὲ ἁμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν εγκαταλιπης με, Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλόνητος.

Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροὶ μου ἐμοί. Ἦδ, Ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ· Μήποτε εἴποιεν οἱ ἐχθροὶ μου, Ἐπιθώμεθα αὐτῷ· ἔσται γὰρ ἡμῖν εἰς προνομήν, μὴ ἐπικουροῦντος Θεοῦ.

Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκείνοι ταῦτα φασί, μὴ ἐπιμύχιστον ὑπερβῆς τὴν βοήθειαν. Ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχευ.

Αισχυρήτωσαν καὶ ἐκλειπέτωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου. Ἐπειδὴν, ἐκείνων ἐπιτιμημένων, φησί, διὰ τὸ δόξει με εγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, εἰ βοηθήσῃς αὐτῶς, αὐτοὶ εἰς αἰσχύνην ἀποστραφήσονται, ἕτε ματαίας εὐρόντες, ἅς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποιήσαντο διαβολάς. Τίνες δὲ αἱ διαβολαὶ ἢ αἱ λέγουσαι· Ὁ Θεός εγκατέλιπεν αὐτόν ;

Ἐγὼ δὲ διαπαντός ἐλπῶ ἐπὶ σέ. Οὐ παύονται γὰρ διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων ὁμολογοῦντες τὴν ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστόν. *Καὶ προσθήσω ἐπὶ πάντων τὴν ἀντιείν σου.* Διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δι' αὐτῶν σωζομένων.

Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου. Ἐπὶ στόματος ἀεὶ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν σὴν φέρειν δικαιοσύνην οὐ παύομαι. Δικαιοσύνη γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Μονογενὴς αὐτοῦ. Ἐγεννήθη γὰρ ἡμῖν δικαιοσύνη ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀπόστολον. *Ὁλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου.* Διαπαντός μνησθήσομαι, φησὶ, τῆς οἰκονομίας δι' ἧς ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἔχαρισω. *Ὅτι οὐκ ἔγγων γραμματείας.* Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους καὶ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμούς φησιν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κεκελευσμένας πολυτρόπους προσάγεσθαι θυσίας. Ἐπειδὴ ταύτας συμπάσας, φησὶν, ἐπεβαλόμην, εἰς τὰς ἄνω εἰσελεύσομαι μόνος, εἰς τοῦτο δύναμιν μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος. Ὅμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· *Ἴδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἡμῖν ἔσται ;* Ὅτε καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὴν ὑπόσχεσιν διὰ ταῦτα ἐδέχοντο.

Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου. Τῇ σῆι δυνάμει καὶ βοηθείᾳ τεύξομαι τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. *Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου.* Πάντα τὰ εἰρημένα ἀφελί, φησὶ, μόνης μνημονεύσω τῆς δικαιοσύνης, δι' ἧς ἡμεῖς τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας.

Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς μοι ἐκ νεότητός μου. Ἀπὸ γὰρ πρώτης, ὡς εἰπεῖν, ἡμέρας, ἧς αὐτοὺς ἐξελέξατο, παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. *Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσια σου.* Οὐκ ἀνήμωτον, φησὶν, ὧν ἐδίδαχθην γεγένημαι· ἀλλ' ἄπερ αὐτὸς ἔμαθον, ταῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπήγγειλα.

Καὶ ἕως γήρων καὶ πρεσβείων. Ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ὑπέσχετο λέγων αὐτοῖς· *Ἴδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέ-*

⁴² I Cor. 1, 30. ⁴³ Matth. xix, 27. ⁴⁴ Matth. xxviii, 20.

ρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· τούτου χάριν αἰτεῖ ταύτην αὐτῷ πληρωθῆναι τὴν ὑπόσχεσιν. Ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλείπῃς με, ἕως ἂν ἀπαγγείλω τὸν βραχίονά σου. Ἐάν μὴ ἐγκαταλείπῃς με, φησί, κατὰ τὴν σὴν ὑπόσχεσιν, ὦ Δέσποτα, τότε γενήσεται δυνατὸν τὸν σὸν ἀπαγγεῖλαι βραχίονα τῆ ἐξ ἐθνῶν ἐσομένην πιστῇ γενεᾷ. Τίς δὲ ὁ βραχίων ἐπιφέρει λέγων· Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην σου. Καὶ δυναστείαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρόν φησι, καὶ διαρπάσαι τὰ σκεύη αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμᾶς αἰχμαλωσίᾳ κατεχομένους ἐλευθέρωται. Ὁ Θεός ἕως τῶν ὑψίστων. Ἀπαγγεῖλω, φησίν, ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τοῦ ἰδίου ἐλυτρώσω αἵματος. Ὅμοιον δὲ τῷ· Ὅτι καὶ αὕτη ἡ κρίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι; Ἐὐχαριστεῖ ἐφ' οἷς, καίτοι πάλαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν δικαίως καταδικασμένος θανάτῳ, οὐκ ἐναπέμεινεν τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ τῆ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπολλύεται διὰ Χριστοῦ τῆς φθορᾶς.

Ὅσας ἐδειξάς μοι θλίψεις πολλὰς; Ὅλων γάρ με καὶ ὄσων πείραν λαβεῖν ἐποίησας κακῶν; Καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με. Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλοσύνην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεισάς με. Ὁ διπλασιασμὸς ἴσως σημαίνει τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπτισμα πλημμελήμασι γινομένην μετάνοιαν δεκτὴν ὑπάρχειν τῷ, ὡς εἴρηται, πλεονάσαντι ἐφ' ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητά τε καὶ δικαιοσύνην. Διὰ πρότερον μὲν τὸ, ἐζωοποίησάς με, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δεύτερον δὲ τὸ, παρεκάλεισας, ὡς ἐπὶ καταπονουμένου τῆ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίας. Ἔστι μὲντοι καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου μὲν λυτρώσεως τὰ πρότερα μὲν ἐκδέξασθαι, ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου δὲ παρουσίας τὰ δεύτερα νοῆσαι, ὅτε καὶ ἡ παντελής ἡμῖν γέγονε παράκλησις. Οἱ γὰρ ἐξ Αἰγύπτου ἐξεληλυθότες, εἰ καὶ ἐβρύσθησαν τοῦ προσωκαίρου θανάτου, ἀλλ' ὑπέπιπτον τῷ αἰωνίῳ, ὡς μηδέπω τῆς ἀναστάσεως δεδωρημένης.

Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν σου, ὁ Θεός. Οὕτω, φησίν, ἑμαυτὸν παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτήδειον γενηθῆναι πρὸς τὸ σκεῦος ὑμολογίας κληθῆναι. Εἰ δὲ σκεῦος κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται, δηλονότι καὶ σκεῦος ὑμολογίας. Ψαλῶ σοὶ ἐν κιθάρᾳ. Τῆ τῆς ψυχῆς ἁρμονίᾳ φησίν· Ὅταν γὰρ μηδὲν ἐναντίον ταυτῆ μῆτε κατὰ τὸν βίον μῆτε περὶ τὰ ἔγγραμμα ποιῆ ἢ πάσχη ἢ ψυχῆ, τότε δὴ τότε νοητὴ κιθάρα κληθεῖ δικαίως.

Ἀγαλλιάσονται τὰ χεῖλή μου, ὅταν ψαλῶ σοὶ. Τοῦτο πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ νόμου λέλεκται· ὅτι κτεῖνα μὲν τὰ ἐπιτάγματα ἦν φορτικὰ, ὡς δυσκατόρθωτα, ταῦτα δὲ χρηστά τε καὶ ἑλαφρά, ὡς καὶ ἡθονῆς ἀποκληροῦντα τοὺς ἀξιοθύντας αὐτῶν. Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἦν ἐλυτρώσω, τῆς ἁμαρτίας τῆς φθορᾶς, τῆς δουλείας τοῦ Σατανᾶ, τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

A bus usque ad consummationem sæculi, ideo rogat eam promissionem erga se impleri. *Deus meus, ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum.* Si me, inquit, juxta promissionem tuam non derelinquas, Domine, tunc futurum est ut annuntiem robustum brachium tuum fideli generationi ex gentibus futuræ. Quid autem sit brachium subinfert his verbis: *Potentiam tuam et justitiam tuam.* Potentiam dicit, quia ligavit fortem illum et diripuit vasa ejus; justitiam vero, quia nos captivitate injuste detentos redemit. *Deus usque in altissima.* Annuntiabo, inquit, quod non modo terrena, sed etiam cœlestia per proprium sanguinem redemeris. Similo autem est illi: *Quoniam et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis* 22. *Deus quis similis tibi?* Gratias agit, quod, etiamsi olim merito peccati causa morte damnatus sit, non in morte remanserit; sed Dei clementia per Christum liberatus sit a corruptione.

20, 21. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas? Qualium me quatorumque malorum experimentum sumere fecisti? Et conversus vivificasti me, et de abyssiis terræ iterum reduxisti me. Multiplicasti magnificentiam tuam, et conversus consolatus es me.* Repetitio videtur significare, penitentiam de peccatis post baptismum admissis acceptam ei esse, qui, ut dictum est, multiplicavit super nos bonitatem et justitiam suam. Quapropter prius, *vivificasti me*, quasi de regeneratione dictum est: secundo autem, *consolatus es me*, quasi de eo dictum est qui admissi peccati tristitia laborat. Possunt etiam priora de liberatione ex Ægypto intelligi, et secunda de Domini adventu explicari, quando nobis plena consolatio fuit. Qui enim ex Ægypto egressi sunt, etsi liberati fuerunt a temporanea morte, at inciderunt in æternam, cum nondum resurrectionis gratia data esset

22. *Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus.* Me, inquit, per confessionem ita adornabo, ut aptus sim qui vas hymnologię appeller. Quod si dictus est vas electionis, dictus est etiam vas hymnologię. *Psallam tibi in cithara.* Animæ, inquit, concentu. Cum enim illa nihil sibi contrarium, sive secundum vitam, sive secundum doctrinam fecerit aut passa fuerit, tunc sane spiritualis cithara jure appelletur.

23. *Essullabunt labia mea cum cantavero tibi.* Hoc ait ad discrimen legis, quia ejus quidem præcepta onerosa erant et observatu difficilia. Hæc autem mansueta ac levia sunt, ita ut eos qui illis dignati sunt voluptate repleant. *Et anima mea quam redemisti,* a peccato corruptionis, a servitute Sathanæ, ab ipsa morte.

22 Rom. xviii, 21.

24. *Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam, cum confusi et reveriti fuerint qui quaerunt mala mihi.* Cum spirituales inimici mei, inquit, de medio sublatis, et qui in abyso habitant infamia et pudore affecti fuerint: tunc, utpote nemine ultra praepediente, nunquam cessabo, Domine, te hymnis celebrare.

1. *In finem, PSALMUS David in Salomonem.*

LXXI.

Argumentum.

Adventus Christi haece significatur, necnon gentium vocatio. In Salomonem autem inscribitur psalmus. Hic enim verus est Salomon pacificus, quia fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvit ⁶⁶.

2. *Deus, judicium tuum regi da.* Decrevisti, inquit, o Pater, ut Unigenitus tuus illustret eos qui sunt in terra. Id igitur jam olim a te judicatum, nunc exsequere. *Et justitiam tuam filio regis.* Cum ipse sit justitia Patris, propter humanam naturam dicitur justitiam accepisse. Ipse autem est Christus Rex et filius regis. *Judicare populum tuum in justitia.* Haec est causa incarnationis ad judicandam scilicet Satanæ adversum nos arrogantiam; quare cum propediem crucifigendus esset, aiebat: *Nunc judicium est hujus mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras* ⁶⁷.

3. *Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam.* Montes et colles hic evangelicas virtutes vocat, quæ olim, ob effusam impictatem, terram non incolebant, nunc autem jussæ sunt pacem cum hominibus reconciliare.

4-6. *Judicabit pauperes populi.* Pauperes dicit eos qui idololatrarum filii erant, et erant omni bono cegeni. Aut universum hominum genus. Nam omnes declinaverunt, juxta psalmi vocem ⁶⁸: *Et humiliabit calumniatorem.* Diabolum dicit. *Et permanebit cum sole.* In omnia sæcula, inquit, regnum ejus extendetur. *Et ante lunam in generationem et generationem.* Iste, inquit, qui in adventu suo in terrena regnum obtinuit, ipse est ante sæcula creator omnium. *Descendet sicut pluvius in tellus.* Sine strepitu: sic autem loquitur ob clandestinum adventum ejus.

7. *Orietur in diebus ejus justitia.* Tempore namque adventus ejus, omne gentium bellum sublatum est. *Et abundantia pacis donec auferatur luna.* Tanta erit, inquit, in adventu ejus plenitudo pacis, ut etiam ad futura usque protendatur tempora, quibus *sol obscurabitur, et luna non dabit lucem suam* ^{69, 71}.

8. *Et dominabitur a mari usque ad mare.* Hoc ait quia omnes gentes Christi silem receperunt: quasi dicat, Omnibus terræ finibus imperabit. Quia enim

Ἔτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὀλην τὴν ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅταν αἰσχυρῶσι, καὶ ἐτραπῶσιν οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι. Ὅταν ἐκ μέσου γένωνται, φησὶν, οἱ νοητοὶ μου ἔχθροί, καὶ τὴν ἄβυσσον οἰκοῦντες περιβάλλονταί αἰσχύνῃ· τότε δὴ, ὡς μηδενὸς ἔτι παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτους ὕμνοις αἰνέσω σε, Δέσποτα.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ εἰς Σαλομῶνα. ΟΑ'.

Υπόθεσις.

Παρουσία Χριστοῦ διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνεται, καὶ κλήσις ἐθνῶν. Εἰς Σαλομῶν δὲ ἐπιγράφεται ὁ ψαλμὸς. Οὗτος γὰρ ἔστιν ἀληθὴς Σαλομῶν ὁ εἰρηναῖος, διότι καὶ πεποίηκεν ἐν ἀμφοτέρα, καὶ τὸ μετέτοιχον τοῦ φραγμοῦ ἔλυσε!

Β Ὁ Θεὸς τὸ κρῖμά σου τῷ βασιλεῖ δός. Κέκριται σοι, φησὶν, ὦ Πάτερ, τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς. Τοῦτο οὖν, φησὶ, τὸ πάλαι κριθέν, εἰς πέρας ἀγέσθω. Καὶ τὴν δικαιοσύνην τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς ὢν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνην λέγεται εἰληφέναι διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Αὐτὸς δὲ ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως. Κρίνειν τὴν λαὸν σου ἐν δικαιοσύνῃ. Αὕτη τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡ αἰτία τὸ κρίναι τὴν κατ' ἡμῶν πλεονεξίαν τοῦ Σατανᾶ· διὸ καὶ μέλλων σταυροῦσθαι ἔφασκε· Νῦν ἡ κρίσις ἔστι τοῦ κόσμου τούτου· ὁ ἀρχὼν τοῦ κόσμου τούτου ἐβληθήσεται ἔξω.

Γ Ἀναλάβετε τὰ ἐρη εἰρήνην τῷ λαῷ, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην. Ὅρη καὶ βουνοὺς ἐνεαῦθα τὰς εὐαγγελικὰς δυνάμεις φησὶ, τὰς πάλαι μὲν, διὰ τὴν κειχυμένην ἀσέβειαν, μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῆ, νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευόμενας.

Κρινεὶ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ. Πένητας τῶν ἐξ εἰδωλολατρῶν πατέρων φησὶ τῶν πτωχευθέντων ἀπὸ παντὸς κλοῦ, καὶ καθόλου πάντων ἀνθρώπων τὸ γένος. Πάντες γὰρ ἐκκεκλίκασι κατὰ τὴν τοῦ ψαλμοῦ φωνήν. Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην. Τὸν διάβολόν φησὶν. Καὶ συμπαραμερεῖ τῷ ἡλίῳ. Εἰς αἰῶνας, φησὶν, ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐκταθήσεται. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν. Οὗτος, φησὶν, ὁ βασιλεύσας ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς ἔστιν ὁ κατὰ πρὸ αἰῶνων τῶν ὅλων δημιουργός. Καταθήσεται ὡς δὲ ἐτέρος ἐπὶ πύκνον. Ἄψοφον, φησὶ· τοῦτο δὲ εἶπε διὰ τὴν λαθροσίαν αὐτοῦ παρουσίαν.

Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη. Κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἅπας πόλεμος ἀνήρηται [Ambros. ἀνήρητο] τῶν ἐθνῶν. Καὶ πλῆθος εἰρήνης ἕως οὗ ἀντιπαιρεθῆ ἡ σελήνη. Τοσοῦτον ἔσται, φησὶ, τῆς εἰρήνης τὸ πλῆθος ὃ γενήσεται ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ὡς καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας ἐκταθῆναι χρόνους, κατ' οὗς ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς.

Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης. Τοῦτο φησὶ διὰ τὸ πάντα τὰ ἔθνη παραδέξασθαι τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· ἀντὶ τοῦ, Πάντων κρατήσῃ τῶν

⁶⁶ Ephes. II, 14. ⁶⁷ Joan. XII, 31. ⁶⁸ Psal. XIII, 3. ^{69, 71} Matth. XXIV, 29.

αερμάτων τῆς οἰκουμένης. Ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς Ἀγίας τῆς μεγάλα καὶ ἄπλετα πελάγη, ἀπὸ τινος Ἀτλαντικῆ καλοῦσιν, Ὠκεανὸν, ἐσπέριον καὶ ἑβρῶν· εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἐξῴθεν κυκλούσαις θαλάσσαις ἐδήλωσε· καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ μετὰ τούτων ἐποίησε στίχος.

Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χούρ λείξουσι. Σφόδρα ὑποταγῆσονται οἱ πολέμοι, ὡς μὴ ἐρᾶσθαι μάχην πρὸς αὐτὸν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐπὶ γῆς πιπτόντων καὶ τὴν ὑποταγὴν σημειόντων.

Ὅτι ἐρήυσατο πτωχὸν ἐκ θυράστου. Ἀπ' ἄκρων, φησὶ, πέρατων τῆς οἰκουμένης ἕως ἄκρων προσκυνήσουσιν αὐτῷ τὰ τε ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς, εὐχαριστοῦντες ἐφ' οἷς τῆς καταδυναστείας αὐτοῦς ἐλυτρώσατο τοῦ Σατανᾶ. Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Ἐξαιλέων τὸ κατ' αὐτῶν βιβλίον γειρόγραφον καὶ χαρίζομενος καὶ τῷ τὰ πεντακόσια καὶ τῷ τὰ πενήκοντα ὀφειλοντι. Καὶ ἐντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Σεβάσιμος, φησὶν, ἔσται παρὰ πᾶσι καὶ ἐνδοξος.

Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας. Ταῦτα φησὶ διὰ τὸν ἀποστειλαντα Ἡρώδη ἀνελεῖν τὰ βρέφη. Λέγει οὖν, ὡς οὐ συμπεριληφθήσεται τοῖς ἀναιρουμένοις παιδίοις. Τὸ δὲ, καὶ δοθήσεται αὐτῷ χρυσίου Ἀραβικόν, δηλοῖ σαφῶς ἃ προσήνεγκαν οἱ μάγοι δῶρα. Καὶ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός. Αὐτὸν ὀνομάζοντες ἐν προσευχαῖς, καὶ δι' αὐτοῦ δοῦναι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἀξιούντες τῶν ἀγαθῶν τὴν δόξιν.

Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ. Τῆς Ἐκκλησίας, φησὶ, καὶ τῆς οἰκουμένης. Ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων, τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. Ὑπερραθήσεται ὑπὲρ τὸν Ἄβανον ὁ καρπὸς αὐτοῦ. Ἄβανος μὲν ἡ Ἱερουσαλήμ· καρπὸς δὲ αὐτοῦ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος. Λέγει οὖν, ὡς ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔσται τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν. Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς γῆς. Πόλιν τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει, περὶ ἧς γέγραπται· Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ.

Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Δείκνυσιν, ὡς οὗτος ὁ μὴ ἀποκτανθεὶς μετὰ τῶν βρεφῶν ἔστιν ὁ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὑπάρχων μετὰ τοῦ Πατρὸς.

Εὐλογητός ὁ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. Διεξελθὼν πάντα ἃ κατορθώσει ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὕμνον ἀναπέμπει αὐτῷ λέγων, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ μόνος δυναθεὶς ταῦτα ποιῆσαι τὰ θαυμάσια. Ποῖα δὲ θαυμάσια, ἢ τὸ καταρτῆσαι τὴν δυναστείαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐξέλθει τοὺς ἐπιθουλουμένους τῆς τῶν δαιμόνων τυραννίδος; Σκόπει δὲ, ὡς οὐχ ἄρμολοι τῷ Σολομῶντι τῷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἐν τῷ βιβλίῳ· οὐτε τὸ· Πρὸ τοῦ ἡλίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οὐτε τὸ· Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ· οὐδὲ τὸ· Πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν. Ἐκ πάντων οὖν τούτων δῆλον, ὅτι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λέλεκται.

ultra fines terræ magna et immensa maria sunt, quæ Atlantica quidam vocant, Oceanum, occidentale et orientale; jure orbis imperium ambiente pelago circumscribit: quod apertius subsequenti versiculo explicatur.

9. *Et inimici ejus terram lingent.* Subjecti penitus ei erunt inimici, ut nihil pugne adversus eum videatur, ex metaphora eorum qui in terram procidunt in obsequentiæ signum.

12-14. *Quia liberabit pauperem a potente.* Ab extremis ad extremos usque fines terræ adorabunt eum gentes atque reges, gratias agentes, quod eos a tyrannide Satanæ liberaverit. *Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum.* Delens chirographum adversus eos scriptum, et gratis debitum remittens ei qui quingenta atque ei qui quinquaginta debebat. *Et honorabile nomen eorum coram illo.* Venerandus, inquit, et gloriosus apud omnes erit.

15. *Et vivet et dabitur ei de auro Arabiæ.* Hæc ait propter Herodem qui misit occisum infantes. Ait igitur eum non una cum pueris enecandiam comprehendendum fore. Illud autem: *Et dabitur ei aurum Arabicum,* declarat manifeste quæ Magi dona obtulerunt¹⁸. *Et adorabunt de ipso semper.* Ipsum compellantes in orationibus, et per eum a Patre dari sibi bonorum munera rogantes.

16. *Erit firmamentum in terra.* Ecclesiæ et orbis: in summis montium, apostolorum et prophetarum. *Superextolletur super Libanum fructus ejus.* Libanus est Jerusalem; fructus autem ejus est evangelicum verbum. Ait igitur prædicationem evangelicam superiorem fore legali cultu. *Et florebut de civitate sicut fennum terræ.* Per civitatem designat Ecclesiam, de qua scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*¹⁹

17. *Ante solem permanet nomen ejus.* Declarat eum qui non una cum infantibus interfectus est, eundem esse qui ante mundi constitutionem cura Patre existit.

18. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* Postquam recensuit omnia quæ tempore œconomix beneficia terrigenis conferret, hymnum offert Deo, aïens eum esse Deum Israel, qui solus potuit hæc mirabilia facere. Quæ mirabilia, nisi destruere imperium Satanæ, et liberare eos qui insidiis appetuntur a demonum tyrannide? Animadvertite porro nihil eorum quæ in psalmo dicuntur Salomoni uxoris Uriæ filio convenire: neque illud: *Ante solem permanet nomen ejus;* neque illud: *Omnes gentes servient ei;* neque: *Ante lunam in generationem et generationem.* Ex his itaque omnibus palam est de Domino nostro Jesu Christo dictum fuisse psalmum.

¹⁸ Matth. 11, 14. ¹⁹ Psal. LXXVI, 3.

*Et benedictum nomen gloriae. Quamobrem par-
eum super omnia hymni celebrare. Etiam si enim
ejus naturam, utpote inaccessibilem, ignoramus, at
salutare ejus nomen edocti sumus.*

1. *Defecerunt laudes David filii Jessæ.*

PSALMUS Asaph. LXXII.

Argumentum.

In hoc psalmo narrat quam sint impares homines
ad capienda Dei judicia. Ipsa enim profunda sunt
inscrutabilia ac prorsus incomprehensibilia.⁷⁴
Qui porro ignorant cujusque œconomiae ratio-
nes, in absurdas cogitationes incidunt. Quam-
obrem propositis primo ejusmodi cogitationibus,
quæ propter improborum hominum felicitatem
acciderant; nam, *Ecce ipsi peccatores et abundantes*;
docet postea, qualis ipsorum impiorum
finis futurus sit; ut ea perspicue edocti, non mo-
leste feramus, neque anxii simus ob inæqualita-
tem rerum hujus vitæ.

2. *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt
corde!* Narraturus prosperitatem hominum in ini-
pietate degentium, et acerbum ipsis postea para-
tum supplicium; præmittit illud, rectis corde bonum
esse Deum, ut cognoscant qui pietatis sibi partes
assumunt, solis rectis corde Deum futurum esse
bonum, sed non iis qui improbe peccant. Itaque
etiãmsi videantur prospere agere, inquit, nemo
turbetur, secum reputans quantum illos paulo postea
supplicium exspectet.

[*Mei autem pens moti sunt pedes.* Narrat hujus-
modi mortem piis viris contingere, ut si quis ro-
getur an velit talem mortem obire, neutiquam ab-
nuat.]

3-5. *Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum
videns, etc.* Enarrat ea quæ ipsi mentis perturba-
tionem excitant. Hæc autem sunt, primum, quod
in alta pace impii degant; secundo, quod per to-
tam vitam prospere agant; ita ut ad mortem usque
felicitas extendatur, et tale genus mortis impii
subeant, quale nemo subire abnuat si quis eum ro-
get, an velit hujusmodi mortem obire. Ad hæc,
quod si qua ipsis propter peccatum punitio infliga-
tur, qua ad conversionem revocentur, ea non sit
gravis, sed levis et tolerabilis. Super his omnibus,
quod non humanos labores experiantur, nec diurno
quæstu egeant pro parandis alimentis. Hic enim
labor manuum, flagelli et punitiois loco homini-
bus imponitur.

6. *Ideo tenuit eos superbia, et cætera.* Quia om-
nibus fruuntur bonis, nullo affecti malo, ideo intol-
erantissime superbiunt, atque ita iniqui et impii
evadunt, ut impietas eorum ceu pinguis et obesa sit.
αὐτοὺς ἀπετέλεσε, καὶ ἐπὶ τοσούτον, ὡς καὶ τὰς ἀσεβείας αὐτῶν παχεῖς εἶναι καὶ οἰοεὶ εὐτραφεῖς.

⁷⁴ Rom. xi, 33.

(54) Vox *οἰκονομία* sæpe pro incarnatione usu venit. Vulgatius autem significat totam seriem actio-
num Christi.

*Καὶ εὐλογημένος τὸ ὄνομα τῆς δόξης. Διὸ προσ-
ῆκει παρὰ πάντων αὐτὸν ὑμνεῖσθαι. Εἰ γὰρ καὶ τὴν
φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτή-
ριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα.*

Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαυὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰσσσαί.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΒ΄.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἀνθρώπων
ἣν ἔχουσι περὶ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἐξηγεῖται. Αὐ-
τὰ μὲν γὰρ ἐστὶ βαθέα τε καὶ ἀνεξερευνήτα, καὶ
ἀκαταλήψιας γέμοντα πολλῆς· οἱ δὲ τοὺς λόγους
τῆς ἐν ἐκείτῳ γιγνομένης οἰκονομίας (54) ἀγνο-
οῦντες εἰς ἀμηγάνους ἐκπίπτουσι λογισμούς. Διὸ
δὴ, πρότερον αὐτοὺς προθεὶς ἡμῖν τοὺς λογισμούς,
οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ διὰ τὴν εὐπραγίαν τῶν ἀσεβῶν
ἀνθρώπων ἐπισυμβαίνοντες· Ἰδοὺ γὰρ ἀμαρτω-
λοὶ, φησὶ, καὶ εὐθνηοῦντες, διδάσκει μετὰ τοῦτο
καὶ ποῖον αὐτῶν τῶν ἀσεβῶν ἔσται τὸ τέλος· ὅπως
ἂν, τὰ τοιαῦτα γνόντες σαφῶς, μὴ ἀπορῶμεν ἐν
ταῖς ἀνωμαλίαις τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ πραγμάτων.

*Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῆ
καρδίᾳ.* Μέλλων διηγεῖσθαι τὴν τῶν ἐν ἀσεβείᾳ δι-
αγόντων ἀνθρώπων γινομένην εὐημερίαν, καὶ τὴν μετὰ
ταῦτα αὐτοῖς ἀποκειμένην κόλασιν πικράν, προτά-
τει τὸ τοῖς εὐθέσιν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν
γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβῆ αἰρούμενοι μερίδα, ὡς μόνοις
τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ ἔσται ἀγαθὸς ὁ Θεός· οὐ μὴν
εἴη καὶ τοῖς φαυλότατοι ἀμαρτάνουσιν. Ὡστε, εἰ καὶ
δοκοῦσιν εὐημερεῖν, φησὶ, ταραττέσθω μηδεὶς, τὸ
μικρὸν ὑστερον αὐτοὺς ἐκδεξόμενον κολαστήριον ἐν-
νοῶν.

[*Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες.*
Διηγείται τοιοῦτον τοὺς εὐσεβεῖς ὑπομένειν τὸν θάνα-
τον, ὡς μὴ τινα ἀνανεῦειν εἴτις αὐτὸν ἔροιτο, εἰ βού-
λοιτο τοιοῦτου θανάτου τυχεῖν.]

*Ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρ-
τωλῶν ὄρων,* κ. τ. λ. Τὰ τὸν κλόνον αὐτῷ ποιήσαντα
τῆς ψυχῆς ἀφηγεῖται. Ταῦτα δὲ ἐστὶ, τὸ πρῶτον μὲν ἐν
εἰρήνῃ αὐτοὺς βαθεῖς διατελεῖν· ἔπειτα διαπαντὸς
εὐημερεῖν τοῦ βίου, ὡς καὶ μέχρι θανάτου τὴν εὐ-
ημερίαν συνεκτείνεσθαι, καὶ τοιοῦτον τοὺς ἀσεβεῖς
ὑπομένειν αὐτὸν, ὡς μὴ τινα ἀνανεῦειν εἰ τις αὐτὸν
ἔροιτο, εἰ βούλοιτο τοῦ τοιοῦτου θανάτου τυχεῖν· πρὸς
δὲ τοῦτο καὶ εἰ ἄρα συνέβη ἐπὶ τῆ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν
μάστιξ ἐπιστρεπτικῆ, ταύτην μὴ εἶναι χαλεπὴν, ἀλλ'
ἐλαφρὰν τε καὶ εὐπαρακόμιστον· ἐφ' ἅπασιν δὲ τού-
τοις τὸ μὴ τῶν ἀνθρωπίνων συναπολαύειν κόπων,
μηδὲ δέεσθαι τῆς καθ' ἡμέραν ἐργασίας εἰς διατρο-
φὴν ἀναγκαίων τροφῶν. Οὗτος γὰρ αὐτῶν ὁ διὰ χει-
ρῶν κόπος οἷον ἀντὶ μαστιγῶν τοῖς ἀνθρώποις ἐέδο-
ται.

*Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία, εἰς
τέλος.* Ἐπειδὴ πάντων μὲν ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν,
κακοῦ δὲ οὐδενὸς, τούτου χάριν περισσῶς ἐπατήθει-
σαν τὴν ὑπερηφανίαν· ἦτις καὶ ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς

Ἀήλοισαν εἰς διάθεσιν καρδίας. Ἡ παράνομος ἄνημερία, φησὶν, ἐξὶν αὐτοῖς πονηρὰν εἰργάσατο περὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ πῶθεν ὄηλον ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοὺς καὶ λαλεῖν πονηρίαν;

Ἄδικίαν εἰς τὸ θυφῶς ἐλάλησαν. Ἐπίτασιν τῆς πονηρίας αὐτῶν σημαίνει, ὡς λοιπὸν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀναφέρειν τὴν βλασφημίαν. Ἐθεύτο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν. Βλάσφημα, φησὶ, προέφερον κατὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ ταῦτα ταπεινοὶ ὄντες καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ γῆς ἔχοντες.

Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψετε ὁ λαὸς μου. Διὰ τοῦτο μὲν τοι ἐπαρθένας αὐτοὺς καταβλήθησι. * Ὁ δὲ νοῦς οὕτως· Ὁφέλειά τις, φησὶ, καὶ ἐπιστροφή τῷ ἐμῷ λαῷ γενήσεται, ἢ τούτων τιμωρία. Ἐωρακότες γὰρ οἶον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέξεσθαι τέλος, οὐκ ἂν ποτε εἰς τοῦτο ἔλθοιεν, ἐφορᾷν τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγνωκότες Θεόν. Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐερέθησονται ἐν αὐτοῖς. Ὅταν, φησὶ, τὴν τοιαύτην κτήσονται γνώμην, τότε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι, κατὰ τὸ εἰρημῶν ὅτι· Ἐκοιμήθη κλήρης ἡμερῶν· τουτέστι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτῶν παντὸς γαγόνασιν ἀγαθοῦ.

Καὶ εἶπαν, πῶς ἔγνω ὁ Θεός; Ὁ μὲν ἐμὸς λαός, φησὶν, ἐκ τοῦ καταβλήθησθαι τοὺς ἀσεβεῖς ὠφεληθήσεται. Οἱ δὲ προλεχθέντες δυσσεβεῖς καὶ ἄθεοι οὕτως ἤσθεον, ὡς σκανδάλου γενέσθαι τοῖς ὁρώσι τὸν βίον αὐτῶν, καὶ ἀμυχανεῖν καὶ λέγειν· Εἰ ἄρα ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Θεός; Τὸ γὰρ, Πῶς ἔγνω, ἀντὶ τοῦ, Πῶς γινώσκεις τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ διοικεῖν λέγεται, καὶ πῶς γινώσκεις ἔχει τῶν ἡμετέρων;

Ἰδοὺ οὗτοι ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθηνούντες εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτου. Τὸ αἴτιον τοῦ σκανδάλου τῶν ὁρώντων εὐθηνουμένους τοὺς ἀσεβεῖς παρατίθεται. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ διαιωνίζειν αὐτοὺς κατὰ τὸν παρόντα βίον τῇ εὐημερίᾳ. Καὶ εἶπεν· ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου. Κἀγὼ, φησὶ, ταῦτα ἰρῶν, ἐθορυβοῦμην τοῖς λογισμοῖς, κατ' ἐμαυτὸν ἐνοῶν, μήπως ἄρα ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς κόπος ἐστὶ μοι μάταιος. Ἦν δὲ ὁ κόπος τὸ δικαιοσύνην ἀσκεῖν, καὶ τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πράξεως, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μαστίζειν τῇ ἐξομολογήσει, καὶ εἰς τοῦτο ὥσπερ ἐκ κοίτης διανίστασθαι εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτὸν.

Εἰ ἔλεγον· Διηγήσομαι οὕτως· Ἰδοὺ τῇ γυναικὶ υἱῶν σου ἠσυνθέτηκα. Ταῦτα, φησὶν, ἐνενοῦν κατ' ἐμαυτὸν, ὡς, εἰ τούτους τοὺς ὑπαιτελθόντας μοι λογισμοὺς ἐτέροισ ἐπαγγελίῳ (οὗτοι δὲ ἦσαν τὸ· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου), παντὸς σκανδάλου αὐτοῖς γινόμενον αἴτιος. Τοῦτο δὲ ποιῶν παρέβαινον τῶν σῶν υἱῶν τὰς συνθήκας, τῶν δικαίων ἀνδρῶν δελαδῆ. Αὗται δὲ ἦσαν τῶν ἀγίων αἱ συνθήκαι. τὸ μὴ ἀλλήλοις σκανδάλου αἴτιος γίνεσθαι.

Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γυνῶναι τοῦτο, κόπος ἐστὶν ἐνάπειν μου. Ὑπονόησας, φησὶ, τὰ οὕτω βαθῆα γυνῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλλον ἐμαυτὸν, ἅτε

7. *Transierunt in affectum cordis.* Iniqua illa felicitas, inquit, malum ipsis habitum in anima peperit. Et undenam id manifestum erit, nisi quia cogitant et loquuntur iniquitatem?

8, 9. *Iniquitatem in excelso locuti sunt.* Augmentum iniquitatis eorum significat, ita ut vel in ipsum Deum blasphema dicta proferre audeant. *Posuerunt in caelum os suum*, etc. *Blasphema*, inquit, verba in Deum proferebant, licet viles essent et linguam in terra haberent.

10. *Ideo convertetur populus meus hic.* Ideo eos superbia elatos dejici continget. Sensus autem hic est: Utilitatem quamdam et conversionem populo meo afferet eorum supplicium. Cum viderint enim qui finis excipiet impios, nunquam ad quid simile agendum accesserint, gnari Deum humana omnia conspiciere. *Et dies pleni inveniuntur in eis.* Cum tali erunt, inquit, mente instructi, tunc vitae suae tempus probe conficiet, juxta illud dictum: *Dormivit plenus diernm*⁷¹; id est, omnes eorum dies omni bono pleni fuere.

11. *Et dixerunt: Quomodo scit Deus?* Populus meus, inquit, cum dejecti et deturbati fuerint impii, hinc utilitatem accipiet. Illi autem supradicti impii et athei tanta impietate fuerunt, ut videntibus eorum vitam offendiculo essent, ita ut hi dicerent anxii et dubii: Num Deus respicit humana? Illud enim, *Quomodo scit*, id est, Cur dicitur ea quae nos spectant cognoscere et administrare, et quo pacto rerum nostrarum eicientiam habet?

12-14. *Ecce ipsi peccatores et abundantes in saeculo obtinuerunt divitias.* Causam declarat offendiculi videntium impios in abundantia esse. Hoc autem ita dicitur, quia diuturnam hanc vitam cum felicitate ducunt. *Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum*, etc. Ego, inquit, his conspectis, mente perturbatus eram, mecum reputans ne pro virtute susceptus labor inutilis esset mihi. Erat autem labor huiusmodi, justitiam exercere, omni iniquo opere purum esse, pro praeteritis peccatis sese flagellare in confessione, et ad eam rem lecto surtere mane, ad sese peccati causa macerandum.

15. *Si dicebam: Narrabo sic; ecce nationem filiorum tuorum reprobari.* Haec, inquit, mecum cogitabam, si eas cogitationes me invadentes aliis renuntiavero (erant autem illae: *Ergo sine causa justificavi cor meum*), offendiculi ipsis causa ero. Hoc autem agens pacta filiorum tuorum praetergressus sum, justorum videlicet virorum. Haec autem erant pacta sanctorum, ut non sibi mutuo offendiculi causa essent.

16. *Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me.* Cum existimarem, inquit, tam profunda iudicia me cognoscere, in laborem me conjeci,

⁷¹ Gen. xxv, 8.

cum ea sint profunda et inscrutabilia. Cæterum A
opportunum mihi ad eam cognitionem tempus assignavi: est autem illud, tempus divini tribunalis, quando reddes unicuique secundum opera sua ⁷⁵.

18, 19. *Verumtamen propter dolos posuisti eis mala*, etc. Ego, inquit, opportunum mihi ad accuratam earum rerum cognitionem assignavi futurum videlicet tempus; ac prophetico spiritu futura præ-noscens dico dolosos mores gravissimorum ipsis suppliciorum in causa futuros. Erit namque illis exaltatio in ruinam. Atque hujus vitæ divitiæ perinde illis judicabuntur, atque somniantium visa, inania et umbra ipsa infirmiora.

20. *Et in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges*. Civitas Domini superna est Jerusalem, imaginem ipsorum, id est, terreni. Hæc est B
autem sententia. Quandoquidem, ait, terreni imaginem gestarunt, et non cælestis ⁷⁶, ideo ad nihilum redigentur, audient enim eo tempore: *Nescio vos* ⁷⁷; utpote qui non gerant cælestis imaginem.

21-24. *Quia inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt, et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi*, etc. Quoniam zelo zelatus sum pro Domino ⁷⁸, ita ut renes mei implerentur zelo ignis, ideo dignus habitus sum qui illuminarer, et cognoscerem quæ in civitate tua geruntur, et quæ imaginem in piorum spectant. Sed antea ut jumentum insipiens vixi ⁷⁹, cum non possem divinæ providentiæ rationes attingere. Attamen non a te Deus meus, derelictus sum, neque excidi spe erga te mea, sed *semper tecum* eram. Idque non mea virtute, sed ex tua gratia effeci. Tu enim ipse ex clementia tua meam dexteram apprehendens, tenuisti ne moveantur vestigia mea, neque pedes mei nutent, nec amplius tecum consistere possint.

25, 26. *Quid enim mihi est in cælo, et a te quia volui super terram?* etc. Quoniam, inquit, nihil mihi in cælo est præter te solum, hinc consequenter nolui quidpiam terrenorum accipere, utpote quæ corruptibilia omnia sint et temporanea. Unum solum consequi opto, cujus desiderio memetipsum macerabam in terra: illud autem est, ut tu solus portio mea sis.

28. *Quin ecce qui elongant se a te peribunt*, etc. Tibi assidue conjungimur, o Domine, idque jure ac merito, gnari scilicet eos qui extra te consistunt in perniciem ituros in fine. Qui autem tecum sunt bonam portionem consequentur. Continget enim illis in cælesti Jerusalem pulchram portionem obtinere. Hæc autem est, ut tuis canendis hymnis semper delectentur.

1. *Intellectus Asaph. LXXIII.*

Argumentum.

Supplicationem hisce canit Propheta, cernens postremam Israelis captivitatem: ne prorsus eos a sua protectione rejicial, sed relinquat ipsis aliquam

⁷⁵ Rom. II, 6. ⁷⁶ I Cor. XV, 49. ⁷⁷ Matth. XXV, 40. ⁷⁸ III Reg. XIX, 10. ⁷⁹ Psal. LXXII 23.

βαθέων ὄντων καὶ ἀνεξερευνήτων. Πλὴν τὴν δέοντα εἰς τὴν τούτων γνώσιν πεπόρισμαι ἑμαυτῷ καιρὸν· οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Πλὴν διὰ τὴς δολιότητος αὐτῶν ἔθου αἰτοῖς κατὰ, κ. τ. λ. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἐπιτέθειον τῆς ἀκριβοῦς περὶ τούτων γνώσεως ἐθέμην ἑμαυτῷ τὴν μέλλουσα καιρὸν· ὅπως, τῷ προφητικῷ πνεύματι γνοῦς τὰ ἐσόμενα, φημί, ὡς αἰτία πικρῶν κολάσεων αὐτοῖς ἡ τοῦ τρόπου δολιότης γενήσεται. Ἔσται γὰρ αὐτῶν εἰς πτώσιν τὸ ὑψωμα. Καὶ οὗτος ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶς πλοῦτος ὡσπερ ἂν καὶ τῶν ὀνειρωττόντων τὰ φάσματα ἀνυπόστατα καὶ πάσης σκιάς ἀσθενέστερα.

Καὶ ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἔξουθενώσεις. Πόλις μὲν τοῦ Κυρίου ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰκὼν δὲ αὐτῶν ἡ τοῦ χοῦκοῦ. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χοῦκοῦ, φησὶ, πεφορήκασιν εἰκόνα, καὶ οὐ τὴν τοῦ ἐπουρανοῦ, ταύτη τοι καὶ ἐξουθενωθήσονται· ἀκούσονται γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἄτε μὴ φοροῦντες τὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπουρανοῦ εἰκόνα.

Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου, καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν, καὶ ἐξουθενωμένος, καὶ οὐκ ἔργων, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ ζῆλῶν ἐζήλωκα τῷ Κυρίῳ, ὡς καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς νεφροὺς πληρωθῆναι ζήλω πυρὸς, τοῦτο χάριν ἤξιώθητι φωτισθῆναι καὶ γνῶναι τὰ περὶ τῆς σῆς πόλεως πεποιημένα, καὶ τὰ περὶ τῆς εἰκόνης τῶν ἀσθεῶν. Ἀλλὰ δίχτην κτήνους ἀλόγου διετέλεσα πρότερον, μὴ δυνάμενος ἐπιβαλεῖν τοῖς τῆς Προνοίας λόγοις. Ὅμως οὐκ ἀπειλόμητιν σου τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος συνήμην δὲ σοὶ διαπαντός. Καὶ τοῦτο ἔπραττον οὐκ ἐξ ἑμῆς δυνάμει, ἀλλ' ἐκ τῆς σῆς χάριτος. Σὺ γὰρ αὐτὸς, τῇ στυτοῦ φιλανθρωπίᾳ τῆς ἑμῆς δεξιᾶς ἐπιλαβόμενος, συνέειχες καὶ συνεκράτεις πρὸς τὸ μὴ διασεισθῆναί μου τὰ διαθήματα, μηδὲ τοὺς πόδας μου σαλεύεσθαι τῆς σῆς παρὰ σοὶ στάσεως.

Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ γῆς, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ οὐδὲν μοι, φησὶν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, πλην σοῦ μόνου, ἀναγκαίως οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δεῖξασθαι ἕτε φαρτῶν ὄντων ἀπάντων καὶ προσκαίρων. Ἐνὸς δὲ μόνου ἠχόμεν τυχεῖν, καὶ τῷ τούτου πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνην γενέσθαι.

Ἴδου οὖν οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, κ. ν. λ. Τῆς σῆς ἀντεχόμεν, ὡ δέσποτα, συναφείας, φησὶ· καὶ τοῦτο καλῶ, εἰδώς, ὡς τῶν ἔξω σοῦ τυγχανόντων βλεβρος ἐστὶ τὸ πέρας. Οἱ δὲ συνόντες ἀγαθὴν ἔξουσι μερίδα. Συμῆσεται γὰρ αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπουρανώ γενομένοις Ἱερουσαλήμ, τὴν καλὴν μερίδα κληρονομεῖν. Αὕτη δὲ ἐστὶ τὸ τοῖς σοῖς ὕμνοις ἐντρυφᾶν αἰεὶ.

Συνήσεως τῷ Ἀσάφ. ΟΓ'.

Υπόθεσις.

Ἰκετήριον ἐν τούτοις ὁ προφήτης ἄδει, τὴν ἰσχυρὸν ὄρων αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰσραήλ· ὅπως ἂν μὴ εἰς τὸ παντελὲς αὐτοὺς ἐξέλη τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως,

καταλείπη δὲ τινα αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ἀφορμὴν. **A** Διαγράφει δὲ καὶ τὴν ἄλωσιν τὴν συμβῆσιν αὐτῆι τε τῆι πόλει καὶ τῷ θείῳ ναῷ.

Ἴνα τί, ὁ Θεὸς, ἀπέσω εἰς τέλος; Ὅμοιον τῷ· Ἐφθάσεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ ἣδὴ εἰς τέλος. Οὐ γὰρ εἶ ἀνάπυλαν ἔχονται τῶν κακῶν.

Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σοι ἧς ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς. Διὰ τῶν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Ἐλυτρώσω ῥάβδῳ τὴν κληρονομίαν σου. Ἀπὸ κοινοῦ τό· Μνήσθητι ἧς ἐλυτρώσω ῥάβδῳ κληρονομίας σου· τουτέστι κληρονομίας εἰς βασιλείου ηὑπερισμένης, καθ' ὃ πρὸς αὐτοὺς εἴρηται· Ἐπεσθὲ μοι ἐξ ἀπάντων τῶν ἔθνῶν γένος ἐκλεκτὸν, βασιλείου ἐράτευμα. Ὅρος Σιών τοῦτο ὁ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ. Διὰ τὸ ἐπιφαίνεσθαι ἐν τῷ θείῳ ναῷ τὸν Θεόν.

Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος. Τῶν καταστρατευσαμένων κατὰ τοῦ θείου ναοῦ.

Καὶ ἐνεκωνχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου. Ἐπειδὴ ἐν τῷ Πάσχα τῆι ἑορτῆι τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἦσαν πόλεμον, τούτου χάριν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῖς πολεμοῖς παρεδόθησαν. Τῷ γὰρ Πάσχα συνηγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἀπάντων, ἡ πολιορκία γεγένηται δικαίως ἐν τῷ καιρῷ καὶ τῷ σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα. Τὰ σύμβολα φησι τοῦ πολέμου· λέγει δὲ τὰ καλούμενα παρὰ τοῖς στρατεύμασι σίγνα, ὅτι ἔθεντο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πόλεως. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἔστησαν· ἀλλὰ καὶ ὑπερήλαντο, φησι, τουτέστι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον ναὸν εἰσεπήδησαν, οὐ γινώσκοντες, ὅτι Θεὸς ἦν ὁ παραδίδους τὴν πόλιν αὐτοῖς διὰ τὴν τῶν ἐνοικούντων ἀπέδειξεν. Ἄτε δὴ τοῦτο ἀγνοήσαντες, τὴν μὲν οἰκειαν ἀπεθαύμασαν δύναμιν, ἀσθένειαν δὲ κατεψήφισον τοῦ ἐν τῷ θείῳ ναῷ προσκυνουμένου Θεοῦ. Διὸ προῖων φησιν· Ἔως ὅποτε, Κύριε, ἐνειδιεὶ ὁ ἐχθρὸς; Τὸ δὲ ἀναδιπλασιάσαι ἐν τῷ κατονομάζειν τὰ σημεῖα ἀποθαυμάζοντος εἶη πῶς ὁ θεὸς ναὸς ταῖς τῶν πολεμικῶν παρεδόθη χερσίν.

Ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξέκοιψαν τὰς θύρας αὐτῆς, κ. τ. λ. Διαγράφει ἐν τοῖς προκειμένοις τῆς τε πόλεως τοῦ τε θείου ναοῦ τὴν καταστροφὴν. Ἰστομικοῖς καὶ τεκτονικοῖς ὄργανοις χρώμενοι, καὶ τοὺς περιδόλους κατέλυν, καὶ τῶν οἰκιῶν τὰς θύρας συνέκοπτον, τὰ εὖ καὶ καλῶς ἡσχημένα ὡς δρυμὸν διαφθείροντες.

Ἐρεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου, κ. τ. λ. Μετὰ πολλῆς ἐπελθόντες ἡμῖν τῆς συμφορᾶς, ἕνα σκοπὸν εἶχον, τὸν ὑπὸ σοῦ δεδομένον καταλύσαι νόμον. Διὰ γὰρ τῶν ἑορτῶν τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἐδήλωσε. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐτόλμων, μήτε τὰς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὀρώντες θαυματουργίας, μήτε ὑπὸ προφητικῆς ἐλεγχόμενοι χάριτος. Τούτων γὰρ ἀπάντων ἐξείφνης κατέστησαν ἔρημοι. Πάλαι γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἔσχον προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν. Καὶ οἱ τούτων δὲ πρεσβύτε-

salutis viam. Describit porro excidium urbis ac divini templi.

Ut quid, Deus, repulisti in finem? Simile est illi: Pervenit ad eos ira jam usque in finem. Non enim amplius requiem habebunt a malis.

2. Memor esto congregationis tuæ quam possedisti ab initio. Per Abraham, Isaac et Jacob. Redemisti virga hæreditatem tuam. In commune ponitur illud: Memor esto hæreditatis tuæ, quam virga redemisti; id est, hæreditatis ad regnum adornatæ, ut dictum est illis⁶⁶: Eritis mihi ex omnibus gentibus genus electum, regale sacerdotium. Mons Sion in quo habitasti in eo. Quia Deus in divino templo apparuit.

3. Leva manus tuas in superbiis eorum in finem. Eorum qui contra divinum templum bellum gesserunt.

4. Et gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitatis tuæ. Quia in solemnitate Paschæ bellum contra Dominum excitarunt, ideo eo ipso tempore inimicis suis traditi sunt. Nam in Paschate congregatis secundum legem Judæis omnibus, obsidio posita est, et jure quidem, eo ipso tempore quo Salvatorem cruci affixerunt.

5. Posuerunt signa sua signa. Belli symboia dicit, quæ in exercitibus signa vocantur, quæ posuerunt in via civitatis. Neque hic constiterunt, sed invilierunt, id est in ipsum divinum templum irruerunt, ignari Deum esse qui traderet illis urbem ob impietatem civium. Utpote hæc ignorantem propriam virtutem mirabantur, et infirmitatis arguebant Deum qui in divino templo adorabatur. Quare ultra progressus, ait: Usquequo, Domine, improperabit inimicus? Quod autem repetat vocem, signa, mirantis esse videtur, quod divinum templum inimicorum manibus traditum fuerit.

6. Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus, etc. Describit in præsentibus urbis ac templi excidium. Fabrilibus instrumentis usi, et septa diruerunt, et ædium januas confregerunt, quæ pulchre et affabre elaborata erant, quasi silvam excidentes.

7, 8. Incenderunt igni sanctuarium tuum, etc. Cum magna calamitate nostra irrupentes, unum scopum habebant, legem scilicet a te datam abrogare. Nam per dies festos cultum legalem significavit. Hæc autem perpetrare, ait, ausi sunt, quia nec mirabilia tempore patrum nostrorum edita viderant, neque prophetica gratia redarguti sunt. Horum namque omnium subito expertes fuere. Siquidem olim etiam post reditum ex captivitate, prophetas habuere, Aggæum, Zachariam,

⁶⁶ I Petr. ii, 9.

Malachiam. Et qui istis antiquiores erant prophetae, A populo atque regibus futura praenuntiabant, et inimicorum insidias palam faciebant. Quod ex historia ediscere in promptu est.

9. *Signa nostra non vidimus.* Illi quidem se mutuo concitabant, ut quiescere facerent festos Domini, qui adhuc celebrabantur. Et vero verba in opus deducbant. Nos autem, dum haec agebantur, non vidimus signa illa quorum plerumque in prioribus bellis testes oculati fuimus. Ista autem signa in auxilium nobis erant adversus instantes calamitates. Quamobrem utpote qui ea non viderimus dicimus: *Ut quid, Deus, repulisti in finem? Jam non est propheta, et nos non cognosces amplius.* Et hoc maxime in causa est quod de salute desperemus, quod non amplius prophetam videamus in gente nostra, qui B possit nobis placare Deum.

10. *Usquequo, Deus, improperebit inimicus?* Postquam absolvit excidii descriptionem a facie inimicorum, Deum vocat ad misericordiam, et rogat animadvertere, haec omnia ad Dei contumeliam spectare. Cum dicit, *In medio solemnitatis tuae, et, Sanctuarium tuum, et, Tabernaculum nominis tui, et, Dies festos Domini, et, Nomen tuum in finem.*

11. *Ut quid avertis manum tuam, etc.* Ut quid praescindis, inquit, bonorum dona, quae olim quasi ex sinu tuo largiebaris nobis.

12. *Deus autem rex noster ante saecula.* Nunc, ait, nobis bonorum copiam praescindis: olim vero cum et Deus noster et rex noster vocari dignareris, talem nobis salutem operatus es, ut nemini lateret in terra. *Operatus est salutem in medio terrae.* Hinc occasione accepta, quidam existimarunt Jerosolymam esse terrae oculum.

13. *Tu confirmasti in virtute tua mare, contrivisti capita draconum in aquis.* Describit his verbis quo pacto olim eorum salutem operatus est. Et primo quidem quod consolidatae sint aquae maris quasi murus, quando ex Aegypto egressi sunt. Et hoc significat illud, *Confirmasti mare.* Secundo, quod contrita sint capita Aegyptiorum in aquis, quos ob malignitatem linguae dracones vocat. Ac cum illis regis ipsi imperantis caput, quem regem similiter D draconem appellat.

[*Tu confirmasti in virtute tua mare.* Quando Pharaonem cum ducibus et curribus ob pravam mentem ac propositum contrivisti quasi capita draconum in aqua: sic Aegyptios Aethiopibus conterminis dedisti in escam, ipsos ac regem ipsorum vicisti a facie Aethiopum.]

14. *Dedisti eum escam populis Aethiopicum.* Ipsum Pharaonem, et quidem post bellicam expeditionem. Populos autem dicit avium catervas, quae apud Indos sunt: quae Aegyptiorum corpora per maris fluctus ad litus rejecta vorarunt.

ροι προφήται: τῷ λαῷ καὶ τοῖς βασιλεῦσι προβλεγον τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδῆλους ἐποίουν. Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας καταμαθεῖν εὐπετέες.

Τὰ σημεῖα ἡμῶν οὐκ εἶδομεν. Ἐκεῖνοι μὲν παρωζυον ἀλλήλους, εἰς τὸ παύσειν ἐπι τελοῦμένας τὰς ἐορτὰς τοῦ Κυρίου, καὶ δὴ τοῖς λόγοις προσήγαγον τὰ ἔργα· ἡμεῖς δὲ καθ' ὃν ταῦτα ἐπράττετο, οὐ γεγόναμεν θεαταὶ τῶν σημείων ἐκείνων ὧν πολλάκις ἐπὶ προτέροις πολέμοις αὐτόπται γεγενήμεθα. Ταῦτα δὲ ἦν τὰ σημεῖα, ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν. Διὸ δὴ ὡς τούτων μὴ γινόμενοι θεαταὶ φάμεν· Ἰνα τί ὁ Θεὸς ἀπόσω εἰς τέλος; Οὐκ ἔστιν ἐπι προσήτης, καὶ ἡμῖς οὐ γνώσεται ἐπι. Καὶ τοῦτο ἡμεῖς μάλιστα ἀπευδοκεῖν τῆς σωτηρίας ποιεῖ, τὸ μηκέτι ἐν τῷ ἔθνει προφήτην ὄρῃν τὸν δυνάμενον ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδυσωπεῖν τὸν Θεόν.

Ἔως ποτε, ὁ Θεὸς, ὀκτιδιεῖ ὁ ἐχθρὸς; Πληρώσας τὴν διαγραφὴν τῆς ἀλώσεως ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν ἐχθρῶν, εἰς ἔλας ἐκκαλεῖται τὸν Θεόν, καὶ θίαν, πῶς τὰ γινόμενα πάντα εἰς ὕβριν τοῦ Θεοῦ· τῷ τε εἰπεῖν· Ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου, καὶ τὸ, Ἀγαπητῶν σου, καὶ τὸ, Σκῆνωμα τοῦ ἐνόματός σου, καὶ, Τὰς ἐορτὰς τοῦ Κυρίου, καὶ, Τὸ δρομά σου εἰς τέλος.

Ἰνα τί ἀποστρέψεις τὴν χεῖρά σου, κ. τ. λ.; Ἰνα τί, φησὶν, ἀνακόπτεις τῶν ἀγαθῶν τὴν ἔσιν, ὧν πάλα ὡσπερ ἐκ κόλπου παρεῖχες ἡμῖν.

Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνος. Νῦν μὲν, φησὶν, ἀνακόπτεις ἐξ ἡμῶν τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀναφορὰν· πάλα δὲ, καὶ Θεὸς ἡμῶν ἄξιων προσαγορευέσθαι καὶ βασιλεὺς, τοιαύτην ἡμῶν ἐποίησω τὴν σωτηρίαν ὡς μηδένα λαθεῖν τῶν ἐπὶ γῆς. Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. Ἐντεῦθεν λαθόντες τινὲς ἀπεφάνησαν τὸ Ἰεσοσόλυμα ὀφθαλμῶν εἶναι τῆς γῆς.

Ἐν ἐκραταλώσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν, σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Διαγράφει τῷ λόγῳ τίνι τρόπῳ τὴν πάλα αὐτῶν σωτηρίαν εἰργάσατο. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ παγγῆναι ὡσεὶ τείχος τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα, ὅτε ἐξ Αἰγύπτου ἐξήσαν· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, Ἐκραταλώσας τὴν θάλασσαν· δεύτερον δὲ, τὸ συντριβῆναι τὴν Αἰγυπτίαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων κεφαλῆν, οὗς καὶ δράκοντας διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γλώσσης ὀνομάζει· εἶτα μετ' αὐτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐξάρχοντος αὐτῶν βασιλέως, ὃν καὶ αὐτὸν ὁμοίως δράκοντα προσαγορεύει.

[Ἐν ἐκραταλώσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν. Τὸν Φαραῶ σὺν τριστάταις καὶ ἄρμασι συντριβῆς ὡς δρακοντείας κεφαλὰς, διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γνώμης, ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ὡς τοὺς Αἰγυπτίους πλησιοχώρους Αἰθίοφιν ὄντας παρέδωκας αὐτοῖς εἰς κατάδρωμα, αὐτοὺς καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν ἠττησας ἀπὸ προσώπου Αἰθίοφων.]

Ἐδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς Αἰθίοφιν. Αὐτὸν τὸν Φαραῶ, μετὰ τῆς στρατείας δὲ δηλονότι. Λαοὺς δὲ ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὀρνέων ἀγάλας φησὶν· αἱ καὶ τῶν Αἰγυπτίων κατήσθιον τὰ σκηνώματα ἐκριφέντα ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ γῆ.

Σὺ διέβρηξας πηγὰς καὶ χειμάρρους. Τὰ ἐν τῇ Α
ἐρήμῳ φησὶν, ὅτε ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ πέτρας. Σὺ
ἐξήρανας πεταμούς Ἡθάμ. Ἡθάμ ἐρμηνεύεται
τότος· εἰς νότον γὰρ τῆς Ἰουδαίων χώρας ὁ Ἰορ-
δάνης κεῖται.

Ἡ ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ σὴ ἡ νύξ. Οὐ μόνον, φησι,
τῶν ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ καὶ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γέ-
γονας ἡμῶν χορηγός· ἀλλὰ καὶ σύμπαντι τῶν ἀν-
θρώπων γένει ἀγαθῶν γεγένησαι πρόξενος· τοῦτο μὲν
ἡμέραν καὶ νύκτα δημιουργήσας, τοῦτο δὲ ἥλιον καὶ
σελήνην, τοῦτο δὲ θέρος καὶ ἔαρ, τοῦτο δὲ πῆξας ὄρια
ἐν τῇ γῆ. Ταῦτα δὲ νῦν φησι καὶ εἰς τὴν νῦν ἐπικου-
ρίαν αὐτὸν ἐπικαλούμενος. Διὸ φησι· Μνήσθητι ταύ-
της τῆς κτίσεώς σου. Εἰ δὲ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, φησι,
τὴν κτίσιν ἐποίησας, παράσχου τὴν ἐπικουρίαν δι-
ὸς ἡ κτίσις ἐγένετο.

Μνήσθητι ταύτης, ὁ ἐχθρὸς ὠρῶσθε σε, Κύ-
ριε. Ἐπικαλεσαμένου διὰ τῆς κτίσεως εἰς οἶκτον τοῦ
λαοῦ τὸν Θεόν· πάλιν ἐτέρῳ τρόπῳ αὐτὸν εἰς οἶκτον
ἐπικαλεῖται. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ τρόπος τὸ μέγα φρο-
ναῖν τὸν ἐχθρόν. Καὶ λαὸς ἄσρων παρῶξινε τὸ
δνομά σου. Ὅρα πάλιν ἕτερον οἰκτιρμοῦ τρόπον,
δ.ἀ τὸ τοὺς ἐχθροὺς παροξύναι τὸ δνομα αὐτοῦ.

Μη παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογου-
μένην σοι. Ἐπανέτεινε τὸν τρόπον τῶν οἰκτιρῶν,
θηρία τοὺς ἐχθροὺς ἀποκαλέσας· ὡς ἔχοντάς τι τοὺς
ἡμαρτηκότας συγγνώμης διὰ τῆς ἐξομολογήσεως.
Τοῦτο δὲ εὐχεται μὴ ὁμοτρόπως ἀπολέσθαι τὸν
Ἰσραὴλ, ὃ γέγονε. Πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν σταυρωσάν-
των μυριάδες ἐπίστευσαν, καὶ ἐσώθησαν.

Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου. Ἐτερος πάλιν
οἰκτιρμοῦ τρόπος· ἀφ' ὧν γὰρ ἀγαθὸς περὶ αὐ-
τοὺς ἐγένετο διαθέμενος διαθήκην αὐτοῖς, ἀπὸ τού-
των ἐπισπῶνται τὸν ἔλεον. Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ
ἐσλοτισμένοι τῆς γῆς οἰκων ἀνομιῶν. Ὁ λέγει
τουτοῦτον ἐστὶν· Εἰ καὶ πλήρεις σκότους γεγόνασιν
οἰκοὶ πολλοὶ διὰ τὰς εἰς σε, Κύριε, γεγενημένας παρ'
αὐτῶν ἀνομίας· ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποστραφῆ,
μηδὲ αἰσχύνῃ παραδοθῆ. Εἶχον γὰρ τινες ἐν ἑαυτοῖς
σωτηρίας ἐλπίδα, οἱ καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων ἐσώθη-
σαν, καὶ μάλιστα διὰ Πέτρου ἐν ταῖς πρώταις δημηγο-
ρίαις, ὡς κατὰ τρισχιλίου καὶ πεντακισχιλίου καὶ
μυριάδας αὐτοὺς γενέσθαι.

[Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ δνομά σου.
Σωθέντων, φησι, τῶν σωτηρίας ἀξίων, ὁ πτωχὸς
πνεύματι, τουτέστιν ὁ τῶν ἀποστόλων χορὸς, κατὰ
τὸ, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, τὰς σοὶ πρε-
πούσας ἀναπέμπουσι δοξολογίας.]

Ἄνάστα, ὁ Θεός, δικασσον τὴν δικήν σου. Εἰς
τὴν τῶν ἀπατησάντων τὸν λαὸν τιμωρίαν ἰκετεύων
διανίστηται τὸν Θεόν. Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ σου.
Πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὄνειδίζεσθαι εἰς οἶκτον ἐπικα-
λεῖται τὸν Θεόν.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθίρῃς, τῷ Ἀσάφ.
ΨΑΛΜΟΣ. ΟΔ'.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τὸ πρόσωπον τῶν ἀποστόλων εἰσφέρεται,

15. Tu dirapisti fontes et torrentes. Loquitur de
gestis in deserto, quando populum ex petra pota-
vit. Tu siccasti fluvios Etham. Etham interpretatur
auster; nam ad austrum Judæorum regionis Jorda-
nis situs est.

16, 17. Tuus est dies et tua est nox. Non solum
inquit, in mari Rubro et in deserto bona largitus
es nobis; sed etiam toti hominum generi bona
tribuis: sive diem atque noctem, sive solem et lu-
nam condens; sive æstatem, et vernum tempus,
sive terminos in terra constituens. Hoc autem nunc
ait ad præsens auxilium evocans. Quare ait: Me-
mor esto hujusce creaturæ tuæ. Si propter homi-
nes, inquit, creaturas condidisti, præbe auxilium
iis quorum causa creaturæ conditæ sunt.

18. Memor esto hujus, inimicus improperavit tibi,
Domine. Postquam per creaturæ statum ad mise-
rationem populi Deum evocavit, alio rursum modo
ad misericordiam vocat. Hic autem modus est
quod inimicis magnifice sentiat. Et populus insi-
piens incitavit nomen tuum. Vide rursum aliam
commiserationis rationem, quia scilicet inimici in-
citarunt nomen ejus.

19. Ne tradas bestiis animam confitentem tibi.
Extendit commiserationis causam, inimicos vo-
cans bestias. Quia qui peccarunt per confessionem
veniam consequuntur. Rogat autem ut he pari modo
omnis Israel peccat, quod etiam factum est. Multæ
namque myriades eorum qui Christum crucifixe-
runt, postea crediderunt et salutem consecutæ sunt.

20. Respice in testamentum tuum. Alius iterum
commiserationis modus affertur, quod enim Deus
erga illos bonus et clemens fuerit, testamentum
dans illis, hinc misericordiam sibi attrahere conan-
tur. Quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ do-
nibus iniquitatum. Quod ait ejusmodi est: Etiamsi
multæ domus ob iniquitatem erga te ipsarum, te-
nebris plenæ fuerunt: at quæso ne omnis populus
abjiciatur, et infantiæ tradatur. Habuerunt enim
quidam in seipsis spem salutis, qui etiam aposto-
lorum opera salutem nacti sunt: maxime vero
prioribus Petri concionibus, ubi modo ter mille,
modo quinque mille, modo etiam myriades acces-
sere ad fidem.

[21. Pauper et inops laudabunt nomen tuum.
Postquam, inquit, salutem consecuti sunt qui ea
digni sunt, pauper spiritu, scilicet apostolorum
chorus, secundum illud, Beati pauperes spiritu⁶¹,
congruentes tibi laudes emittit.]

22. Exsurge, Deus, judica causam tuam. Hac
supplicatione Deum excitat ad supplicium de iis
sumendum qui populum deceperunt. Memor esto
improperii tui. Rursum quia ipse improperatus
fuit ad misericordiam Deum vocat.

1. In finem, ne corrumpas. PSALMUS Asaph.
LXXIV.

Argumentum.

In hoc psalmo persona apostolorum inducitur,

cobortans homines ut impietatis linem faciant, A ac representans ipsis horrendum illud ac divinum tribunal.

2, 3. *Confitebimur tibi, Deus . . . Narrabo omnia mirabilia tua.* Dei mirabilia enarraturum se pollicetur apostolicus chorus a persequentibus liberatus. *Ego justitias judicabo.* Hæc ait Salvator respondens eorum promissioni.

4. *Liquefacta est terra et omnes qui habitant in ea.* Cuni justa judicares, inquit, liquefecisti terram, videlicet Jerosolymam, et omnes qui habitant in ea. Potest autem illud duplici modo intelligi, atque in bonam partem, scilicet *liquefacta est*, id est, malitiæ condonavit; et in malam, ut declaret supplicium de iis sumptum. *Ego confirmavi columnas ejus.* Columnæ Jerusalem sunt sancti apostoli, juxta id quod dictum est: *Columna et firmamentum veritatis*⁸¹. [Ait Apostolus: *Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi Jacobus et Cephas et Joannes, qui videbantur columnæ esse*⁸².]

5. *Dixi iniquis: Nolite inique agere* Hic apostolorum persona effertur, quæ homines hortatur ut quiescant ab impietate. [Humiliat autem Judaicum populum ob ejus superbiam: exaltat vero populum ex gentibus ob humilitatem ejus.]

6. *Nolite extollere in altum cornu vestrum.* Nam cernua animalia multum de cornibus gloriantur. Jubetur autem iniquis, ut ne arrogantia iniquitatem augeant, neque moveant linguam adversus Deum.

7. *Quia neque ab exitibus, neque ab occidente, neque a desertis montibus.* Hisce totum orbem terrarum significat. Exitus autem dicit orientem, a quo sol exit; occidentem autem vespertias partes; desertos montes, septentrionem et meridiem; quæ partes ob vehementiam frigoris et æstus habitari nequeunt. Ne, inquit, inique agatis, quia nemo in toto orbe Deum latuerit, si impium quid proferat in eum. *Hunc humiliat, et hunc exultat.* Cum sit bonus judex, ait, impios humiliat, exultat autem humiles corde. Hæc porro accipienda sunt de duobus populis, Judæorum scilicet et gentium. Ille namque humiliatus fuit propter arrogantiam, hic exaltatus propter humilitatem. Ipse namque constituit reges, et deturbat, suscitavit de terra inopem, et de stercore erigit pauperem. Imo etiam postquam humiliavit eos qui ex circumcisione sunt, gentes exaltavit.

9. *Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.* Calix, inquit, est in manu Domini, in quem fructus hominis sive bonos sive malos quasi exprimens et bona malis commiscens, ipsum plenum efficit. Exinde vero quorum sæx non effunditur, id est, ii in quibus peccata remanent, ipsum bibunt, id est, propriis inebriabuntur malis, sicut contra sancti bibent calicem vitæ in regno cælorum cum

παραινούν τους ανθρώπους τῆς ἀσεβείας παύσθαι, ὑποτιθέμενον αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ θεῖον δικαστήριον.

Ἐξομολογησάμεθά σοι, ὁ Θεός. . . Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. Διηγεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, τῶν διωκόντων ἀπαλλαγείς. Ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ. Ταῦτα ὁ Σωτὴρ φησὶν ὑπακούων αὐτῶν τῇ ὑποσχέσει.

Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ οἰκοῦντες ἐν αὐτῇ. Δίκαια, φησί, κρίνων κατέτηξας τὴν γῆν, δηλαδὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας. Δύναται δὲ τοῦτο διττῶς νοεῖσθαι καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ, τὸ, ἐτάκη, ἀντὶ τοῦ, ὑπενδέδωκε τῇ πονηρίᾳ· καὶ ἐπὶ κακοῦ, ἵνα δηλώσῃ τὴν τιμωρίαν τῶν γενομένων κατ' αὐτῶν. Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς. Στύλοι τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι, κατὰ τὸ εἰρημένον· Στύλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας. [Φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Καὶ γινόντες τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δεκοῦντες στύλοι εἶναι.]

Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι· Μὴ παρανομήτε. Ἐνετύθεν τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον παραινούν τῆς ἀσεβείας τοῖς ἀνθρώποις παύσασθαι. [Ταπεινοὶ δὲ Ἰουδαϊκὸν λαὸν διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ· ὕψοι δὲ τὸν ἐξ ἐθνῶν διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ.]

Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρασ ὑμῶν. Καὶ γὰρ τὰ κερασφόρα ζῶα σφόδρα ἐπὶ τοῖς κέρασι γαυρίζονται. Παρεγγυᾷ δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος μὴ αὔξειν τῇ ἀλαζονείᾳ τὴν ἀνομίαν, μηδὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ γλώτταν κινεῖν.

Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ θυσμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὄρεων. Διὰ τούτων τὸν πάντα κόσμον τῆς οἰκουμένης δηλοῖ· ἐξόδον μὲν τὴν ἀνατολήν, ἀφ' ἧς ὁ ἥλιος ἔξεισι, θυσμὸς δὲ τὴν ἐσπέραν· ὄρη δὲ ἔρημα τὰ τε ἀρκυῖα καὶ τὰ νότια· ταῦτα γὰρ δι' ἀμετρίαν κρύους τε καὶ καύσωνος ἀόικητά ἐστι. Μὴ παρανομήτα τοῖνον, φησὶν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ λάθοι τὸν Θεὸν βλάσφημόν τι λέγων κατ' αὐτοῦ. Τοῦτον ταπεινοί, καὶ τοῦτον ὕψοι. Κριτικῆς, φησὶν, ὑπάρχων ἀγαθός, ταπεινοὶ μὲν τοὺς ἀσεβεῖς, ὕψοι δὲ τοὺς ταπεινοὺς τὴν καρδίαν. Ἐκλιπτέον δὲ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς δύο λαοὺς, τῶν Ἰουδαίων τε φημί καὶ τὸν ἐξ ἐθνῶν· ὁ μὲν γὰρ τεταπεινῶται διὰ τὴν ἀλαζονείαν· ὁ δὲ ὕψοιται διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην. (Corderius.) Αὐτὸς γὰρ καθιστᾷ βασιλεῖς, καὶ μεθίστη, ἐγείρει ἀπὸ γῆς πτωχὸν, καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνίστησι πένητα. Ἀλλὰ καὶ ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὕψωσεν.

Ὅτι πετήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσματα. Ποτήριον, φησὶν, ἐστὶν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ, εἰς ὃ ἐκάστου ἀνθρώπου τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς οἶονεῖ ἐκπέζων, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακίρων, πλῆθος αὐτὸ ἀποτελεῖ. Εἶτα ὡν οὐκ ἐκχεῖται ὁ τρογυλίας, τοῦτέστι ὡν ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὔτοι αὐτὸ ἐκπίονται· τοῦτέστι τοῖς ἰδίοις μεθυσθήσονται

⁸¹ 1 Tim. iii, 15. ⁸² Galat. ii, 9.

καρδίας ὡς περ ἀμέλει καὶ οἱ ἄγιοι κλονταὶ τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ φωνήν· Ἔως οὐ πλώ αὐτὸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεθ' ὑμῶν.

Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα, ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ἐπειδὴ ἂν, φησί, τοῦ ποτηρίου μεταλάβω τῆς ζωῆς, εὐφροσύνη μοι γενήσεται ἐξ αὐτοῦ.

Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτωλῶν συνθλάσω. Εἰ, ταπεινουμένων τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἶρεται τὸ κέρασ, δηλονότι καὶ ὑψουμένων ἁγίων, συντριβήσονται τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ κέρατα. Τίνες δὲ ἂν εἶεν οἱ ἀμαρτωλοὶ ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις πονηροὶ δαίμονες; Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου. Κέρασ μὲν τὴν βασιλείαν φησίν, ἦτοι τὴν δυναστείαν. Ἐπειδὴ ἂν οὖν, φησί, τὴν ἰσχὺν λάβωσιν οἱ δίκαιοι, ἀνηρημένων ἐλαδῆ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δειχθήσονται τὰ θαυμάσια. Διδὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ ψαλμοῦ ἔλεγεν· Διηγῆσομαι τὰ θαυμάσιά σου, δεῖ ἂν λάβω καιρόν.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ, ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσυρίον. ΟΕ'.

Ἐπίθεσις.

Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τῆς αὐτῆς ἔχεται ὑποθέσεως τῷ ὅπισθ' καὶ αὐτὸς; γὰρ τὰ περὶ τοῦ θείου δικαστηρίου διηγείται.

Γνωστός ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, καὶ ἐν Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἰουδαίαν ἐνταῦθα καὶ Ἰσραὴλ τὴν ἐγνωκυῖαν τὸν Θεὸν ψυχὴν φησίν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς Ἰουδαία καὶ ὁ ἀληθὴς Ἰσραὴλ.

Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Εἰ γὰρ περὶ τῆς ἄνω Ἰουδαίας γέγραπται, ἐνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός, δηλονότι εἰρήνης ἐστὶ τόπος. Καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών. Τῇ νοητῇ φησίν, ἦτοι τῇ ἄνω, ἢ τῇ τῶν ἁγίων ψυχῇ.

[Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Τῇ τῶν ἁγίων ψυχῇ. Τὸ Ἑβραϊκὸν Σαλήμ ἔχει, καὶ οἱ λοιποὶ οὕτως ἠρμήνευσαν· ὁ ἐστὶν εἰρήνη. Ἐν ταύτῃ οὖν ἢ τῇ ψυχῇ, ἢ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ πεπυρωμένα βέλη, ἃ ὁ πονηρὸς πέμπει, συντριβονται, ἢ τῇ ἄνω Ἰερουσαλήμ.]

Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κρᾶτα τῶν τόξων. Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικείμενας δυνάμεις· αἱ συντριβονται, ἐπειδὴ ἂν οἱ ἄγιοι τὰς ἐκεῖ λάχωσι κατοικεῖν μονάς.

Φωτίζεισὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων. Ὁρῶ αἰώνια τοὺς οὐρανοὺς φησι. Φωτίζει δὲ ἡμᾶς ἔκωθεν ὁ Θεός, τὸ Πνεῦμα ἡμῖν καταπέμφας ἐξ οὐρανῶν. Φωτισμός σου ὑπερμεγέθης ἀπὸ ὀρέων αἰωνίως. Φωτίζεισὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων θήμας. Φοβερός εἰ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων καρπίμων.

[Φωτίζεισὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων. Ἐκίθην καταπέμπει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων· τὴν Σιών λέγει, ἀφ' ἧς ἔκωθεν τὸν Θεὸν ὀρμύμενον ταῦτα ποιεῖν· οὐ καὶ ναὸς αὐτῷ ὑποκόσμητο.]

¹¹ Matt. h. xxvi, 29.

A Domino Jesu, secundum ipsius Domini vocem *Donec bibam illam vobiscum in regno caelorum* ¹¹.

Ἔως οὐ πλώ αὐτὸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν

40. *Ego autem exultabo in saeculum, cantabo Deo Jacob.* Cum calici vitæ participavero, tunc mihi lætitia hinc eveniet.

41. *Et omnia cornua peccatorum confringam.* Si humiliatis sanctis, peccatorum cornu in altum extollitur, sane exaltatis sanctis confringentur cornua peccatorum. Quinam fuerint peccatores, nisi maligni dæmones, hominibus Dei oppositi? *Et exultabitur cornu justi.* Cornu dicit regnum, sive potentiam. Postquam igitur, ait, justi fortitudinem acciperint, sublatis videlicet malignis potestatibus, tunc Dei mirabilia ostendentur. Quare initio psalmi

B dixit: *Narrabo mirabilia tua, cum accipero tempus.*

B dixit: *Narrabo mirabilia tua, cum accipero tempus.*

1. *In finem, in laudibus, PSALMUS Asaph, canticum ad Assyrium. LXXV.*

Argumentum.

Hic quoque psalmus in eodem versatur argumento quo superior; nam quæ divinum tribunal spectant enarrat.

2. *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Judæam hic et Israel vocat animam quæ Deum novit: ipsa namque est vera Judæa et verus Israel.

3. *Factus est in pace locus ejus.* Si enim de superna Judæa dictum est: hinc effugit dolor, tristitia et gemitus; sane pacis locus erit. *Et habitatio ejus in Sion.* In spirituali videlicet, sive superna, aut in sanctorum anima.

[*Factus est in pace locus ejus.* In anima sanctorum. Hebraicus textus habet *Salem*, ac reliqui sic interpretati sunt: quod est *pax*. In ista igitur anima, aut in Ecclesia, tela ignea, quæ malignus ille emittit, conteruntur; vel intelligitur in superna Jerusalem.]

4. *Ibi confregit potentias arcuum.* His significat adversarias potestates, quæ confringuntur postquam sancti id consecuti sunt, ut in illis mansionibus habitent.

5. *Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis.* Montes æternos dicit cælos. Illuminat autem nos Dominus, quando mittit Spiritum de cælis. *Illuminatio tu es perquam maxima, a montibus venationis.* *Illuminas tu mirabiliter a montibus venationis. Terribilis es mirabiliter a montibus fructuosus.*

[*Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis.* Inde emittit Spiritum sanctum, scilicet a montibus æternis: Sion dicit, ex qua putabant Deum profectum talia patrare: ubi etiam templum ipsi constructum fuerat.]

6. *Turbati sunt omnes insipientes corde.* Qui non A
reecerunt illuminationem quæ per Spiritum datur, in perturbatione et agitatione versabuntur, cum divinum tribunal apparebit. *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt.* Negligentiæ et segnitiei dediti in vita. tempore divini iudicii nihil invenerunt manibus suis retinentes, qui olim in mortali vita divites erant : quomodo enim invenire possent quæ non operati sunt? *Omnes viri divitarum in manibus suis.* Symmachus sic habet : *Omnes viri fortes manibus suis.* Nihil, inquit, profuit illis fortitudo manuum, quibus se omnium divitias direpturos sperabant. Et docens quæ causa fuerit quod nihil lucri habuerint, subjungit :

7. *Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.* Lato, inquit, adversus eos justo iudicio, quasi somno et veterno traditi sunt, id est excitare se non potuerunt. Quinam autem illi sunt, nisi qui ascenderunt equos? Equos autem divina Scriptura pro more vocat eos qui effrenate ad voluptates declinant ; juxta illud : *Equi effeminati facti sunt. Unusquisque ad uxorem proximi sui hinciebat* ⁸¹.

8. *Tu terribilis es, et quis resistet tibi?* Si enim, inquit, clauserit contra hominem, quis aperiet ⁸²? juxta Isaiaæ vocem.

9. *De caelo auditum fecisti iudicium.* Nullus, inquit, erit eis defensionis locus cum punientur : prænuntiavit enim illis quæ divinum tribunal spectant. *Terra tremuit, et quievit.* Terram hic vocat totam hominum naturam, quæ tunc reformidabit. Nemo enim tunc erit quin pertimescat, illa instante die.

[Cum enim, inquit, Deus sis cælestis, judicasti et iudicium fecisti manifestum, ultus inimicos Jerosolymæ.]

10. *Cum exurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.* Divinum, inquit, tribunal mansuetis salutem tribuet : quemadmodum revera supplicia dabit peccatoribus.

11. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.* Sistemur ante horrendum illud tribunal, non solum de iis quæ fecimus, sed etiam de iis quæ cogitavimus, rationem daturi. *Et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.* Reliquiæ cogitationis sunt purificata cogitatio, in eo quod residuum erit per electionem gratiæ. Si igitur illo tempore pura deprehendatur cogitatio esse, tunc festivitatis tuæ particeps erit.

[*Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.* Quoniam omnis lingua, omnis cogitatio, omne ratiocinium confitebitur Domino in tempore iudicii, quando etiam occulta in publicum proferentur.]

12. *Vovete et reddite Domino Deo vestro.* Ad cohortationem sermo convertitur. Quoniam, inquit,

Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῇ καρδίᾳ. Οἱ μὴ δεξάμενοι τὸν φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν ταραχῇ καὶ σάλῳ γενήσονται. τοῦ θεοῦ ἐπιφανέντος δικαστηρίου. Ὑπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὖρον οὐδέν. Ἄμελεια, φησί, καὶ βαθυμίαι παραδεδωκότες τὸν βίον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως, ὡς οὐδὲν εὖρον αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας, οἱ πάλαι ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλούσιοι. Πῶς γὰρ καὶ εἶχον εὐρεῖν ἃ οὐκ εἰργάσαντο; Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου χερσὶν αὐτῶν. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ἰσχυροὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν. Οὐδὲν αὐτοὺς, φησὶν, ὠνησε τῶν χειρῶν ἡ ῥώμη, δι' ἧς τῶν ἀπάντων ἀρπάσειν προσεδόκησαν πλοῦτον. Καὶ διδάσκων τί δήποτε οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπάναντο, ἐπήγαγεν·

B *Ἄπο ἐπιειμῆσεώς σου, ὁ θεὸς Ἰακώβ, ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεδηχότες τοῖς ἵπποις. Ἐξενεχθείσης, φησί, τῆς κατ' αὐτῶν δικαίας ψήφου, οἰονεὶ ὕπνω καὶ κάρῳ παραδίδονται· τούτεστιν ἀνανεύειν οὐκ ἰσχυσαν. Τίνες δὲ οὗτοι ἢ οἱ ἐπιβεδηχότες τοῖς ἵπποις; Ἴππους δὲ ἡ θεία Γραφή ἐξ ἰθους καλεῖ τοὺς ἀσχιτως ἐκκεκλιχότες πρὸς ἡδονάς· κατὰ τὸ, Ἴπποι θηλυμαρτεῖς ἐγενήθησαν· διαστος ἐπὶ τὴν γυναικα τοῦ πλῆσιον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν·*

Σὺ φοβερός εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνήν.

Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούσισας κρῖσιν. Οὐδεμίαν, φησὶν, ἀπολογίαν ἔξουσι κολαζόμενοι· προεκήρυξε γὰρ αὐτοῖς τὰ περὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου. Γῆ ἐφοβήθη, καὶ ἠσύχασε. Γῆν ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν φησὶν, ἢ καὶ δειλιάσει τότε. Οὐδεὶς γὰρ ἔσται τότε ὃς οὐ φοβηθείη, ἐκείνης ἐπιστάσης τῆς ἡμέρας.

[*Οὐράνιος γὰρ, φησὶ, θεὸς ὢν, ἔκρινας, καὶ τὴν κρῖσιν ἐποίησας ἐνθρονον, τιμωρήσας τοὺς πολεμικοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.*]

Εἰς τὸ ἀναστῆναι εἰς κρῖσιν τὸν θεόν, τοῦ σώσαι πάντας τοὺς πρᾶσις τῆς γῆς. Τὸ θεῖον, φησὶ, δικαστήριον τοῖς πρᾶσις ἀποδώσει τὴν σωτηρίαν· ὡσπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὰς κολάσεις ἀποδίδωσιν.

Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι. Παραστησόμεθα ἐν ἐκείνῳ τῷ φοβερῷ βήματι, οὐ μόνον ὢν ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ ὢν βεβουλεύμεθα εὐθύνας ἀπαίτούμενοι. Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσει σοι. Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ὁ κεκαθαρμένος ἐστὶ λογισμὸς, κατὰ τὸ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος. Ἐπειδὴ ἂν οὖν, φησὶν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς εὐρέθῃ λογισμὸς, τότε δὴ τότε καὶ τῆς σῆς μεταλάβοι ἐορτῆς.

[*Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι. Ὅτι πᾶσα γλώσσα, καὶ πᾶς λογισμὸς καὶ ἐνθύμημα ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ, ὅτε καὶ τὰ κρυπτά θριαμβεύονται.*]

Εὐχασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ θεῷ ὁμῶν. Ἐπὶ παραίνεσιν ὁ λόγος τρέπεται. Ἐπειδὴ τὰ εἰρη-

⁸¹ Jerem. v, 8. ⁸² Isa. xlii, 22.

μένα, φησίν, ἔσται ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ, τοῦτου ἅμα καὶ ἐξ ἑστέ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, εὐξασθε τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμαρτυραῖαι, καὶ τούτων μὴ βραδύνετε ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν. Κοιμοῦσι δὲ τὰ ὄψια, ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδοιματωθέντες θαυμάτων.

Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρχόντων. Ἐπαγγελιασθε, φησίν, ἀγαθοεργεῖν, εἰδότες, ὡς δεῖ ὑμᾶς ἐν ἐκείνῳ γενομένουσιν τῷ τόπῳ, οἰοῦναι ὄψια τὰς ἐαυτῶν πράξεις προσάγαγεῖν τῷ Θεῷ. Οὕτως δὲ ὁ Θεὸς φοβερός ἐστίν, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν πάλαι ἀρχόντων καὶ γενομένων πονηρῶν τὸ πνεῦμα ἀφαιρεθῆσεται. Ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θείῳ καὶ φοβερῷ βήματι ἐξ ἐκάστου τῶν ἡμαρτηκόντων ἀφαιρεῖται τὸ ὄψιον διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ Κύριος· Ἐλεγε· Διχοτομήσει τὸν δοῦλον τὸν πονηρὸν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τὸν ἀπιστὸν θήσει.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΣ.
Ἰαπόθεσις.

Ἀκούσας Ἰδιθούμ τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων ταῦτα δὲ ἦν τῷ· Ἰνα εἰ ὁ Θεὸς ἀπόσω εἰς τέλος; ὑπερήλγει καὶ ἐταράττετο, τὴν πανταλὴ αὐτῶν ἀποβολὴν ὀρηνῶν. Ἐῖτα συντίθησιν αὐτῷ ὁ Ἀσάφ ψαλμὸν, διδάσκων αὐτὸν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τούτων πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, ἀκαίρως τὴν παραμυθίαν εὐρίσκεισθαι οὐδὲ καὶ ἀρχόμενός φησι·

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ προσέσχε μοι. Διδάσκει ἀρχόμενος τοῦ ψαλμοῦ τῷ Ἰδιθούμ, ὡς ἐγγὺς Κύριος τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐνυρτίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθη. Τσαύτη, φησὶ, περιέκλυσε θλίψις τὴν ψυχὴν μου, ὡς οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν τὰς ἰκετίας ποιῆσαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν νυκτῶν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς. Ἀλλὰ ταῦτα πράττων, οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐκ εἰς κενὸν ἐκοπίασα καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, Οὐκ ἠπατήθη.

Ἀπρηγήματο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου, ἐμνήσθη τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθη. Ἀνθρώπων μὲν παραμυθίας, φησίν, οὐδὲ μίαν ἠνεσχόμην· μόνη δὲ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο. Ἦθολέσχησα, καὶ ὀλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου. Ὅτε, φησὶ, λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἐχώμην· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, Ἦθολέσχησα, τότε δὴ τότε καὶ εἰς ὀλιγωρίαν κατεφερόμην.

Προκαταλάβοτο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐταράχθη καὶ οὐκ ἐλάλησα. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, ταράττεσθαι ποιεῖ τῶν ἐχθρῶν προκαταλαβόντων τῶν ἡμετέρων φυλακῶν τοὺς τόπους· τοῦτέστι τῶν τειχῶν τὰς ἐπάλλεις.

Διηλοισάμην ἡμέρας ἀρχαίας. Ἐκεῖνα, φησίν, ἐκένουν κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ἐταρατόμην πῶς πάλαι μὲν ὁ Θεὸς ἐβοήθει τῷ λαῷ, νυνὶ δὲ ἀπώτατο. Καὶ

ea quæ supra diximus in divino tribunali contingent, ideo, dum in præsentī vita estis, vovete Domino, vos de bonis operibus deinceps edendis curaturos, et ne tardetis ea vota implere. Afferent autem munera, perterriti de mirabilibus editis.

13. *Terribili et ei qui auferit spiritum principum.* Promittite, inquit, vos bona opera edituros, gnari oportere vos in illo loco constitutos, quasi dona opera vestra offerre Deo. Hic autem Deus terribilis est. Itaque ab iis qui olim imperarunt et improbi fuerunt spiritus auferetur. In divino namque ac terribili illo tribunali a singulis peccatoribus auferetur spiritus per baptismum datus. Et illud est quod Dominus dicebat: *Excindet serrum improbum dominus ejus quando venerit, et portionem ejus post infidelem ponet* **.

1. *In finem, pro Idithum, PSALMUS Asaph. LXXVI. Argumentum.*

Cum audisset Idithum quæ dicebantur de populo Hebræorum, quæ isthæc erant: *Utquid Deus reputasti in finem?* summopere dolebat et turbabatur, lugens quod omnino abjecti fugissent. Tum in ejus gratiam Asaph psalmum edit, docens illum, in ejusmodi negotiis ad Deum esse confugiendum, atque inde consolationem mutuari oportere: quare sic orditur:

2. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, et intendit mihi.* Psalmum ordiens docet Idithum, quod prope sit Dominus invocantibus eum.

3. *In die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis nocte contra eum, et non sum deceptus.* Tanta, inquit, tribulatio demersit animam meam ut non solum die supplicationes offerrem, sed e. ipsum noctium tempus in precibus insumerem. Verum hæc agens non cucurri in vanum, non frustra laboravi: atque id sibi vult illud: *Non sum deceptus.*

4. *Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, et delectatus sum.* Nullas, inquit, hominum consolationes admittebam: sed sola Dei memoria lætitia cordis erat mihi. *Exercitatus sum, et defecit spiritus meus.* Cum humanis, inquit, utebar ratiociniis; id enim significat illud: *Exercitatus sum, tunc in defectionem animi dejectus sum.*

5. *Anticipaverunt vigiliis oculi mei, turbatus sum et non sum locutus.* Hoc nos, inquit, in perturbationem conjicit, quod inimici custodiarum nostrarum loca occupant, id est, murorum propugnacula.

6. *Cogitavi dies antiquos.* Illa, inquit, mecum cogitabam, et turbabar perpendens quo pacto Deus olim populo auxiliaretur, nunc autem repulerit.

** LUC. XII, 46.

Et hoc me in anxietatem animi conjiciebat: ne forte in perpetuum deserti forent. Reminisceris illorum dierum antiquorum.

11. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Dum mecum versarem, inquit, cogitationes illas de populi abjectione, sero tandem intellexi, mutationem illam a bonis ad mala, quæ populo contigit, ob nihil aliud evenisse, nisi propter Altissimi dexteram. Quasi apertius diceret: Propter ea quæ contra Salvatorem Christum, qui est dextera Patris, facta sunt.

12. *Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.* Cogitavi, inquit, quanta ipsis bona tribuerit, et qualia vicissim intulerint ei mala.

13. *Et meditabor in omnibus operibus tuis.* Etsi enim illi ita se gesserint, at ego ea quæ ab initio nobis contulisti beneficia ad finem usque recensebo: id est, nullum ex nobis collatis bonis oblivioni tradam.

14. *Deus, in sancto via tua.* Sanctum vocat aut sanctificatum apostolorum chorum, quicum stupenda illa et divina signa edebat; aut quia nemo potest venire ad Patrem nisi per Christum, qui revera sanctus est, utpote Deus. *Quis Deus magnus sicut Deus noster?* Omnibus antecellis, o Domine: solus enim quæ vis mirabilia operaris.

16. *Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob et Joseph.* Ipsi enim primis prædicavit Evangelium regni cælorum. Brachium Domini, id est Christum.

17. *Viderunt te aquæ, Deus, et timuerunt.* Et quandonam aquæ videntes timuerunt, nisi quando mare increpavit et obmutuit?

18. *Vocem dederunt nubes. Etenim sagittæ tuæ transeunt.* Nubes hic vocat sanctos apostolos, qui cœlestem et evangelicum sermonem administrant. Sagittæ autem vocat operationes sancti Spiritus. Perinde igitur est ac si diceret: Operationes in discipulis tuis editæ, per totum orbem auditæ sunt. Sciendum autem ipsum Christum sagittam electam apud Isaiam prophetam nuncupatum fuisse ⁸⁷. *Vox tonitru tui in rota.* Tonitru dicit evangelicum sermonem, qui per totum orbem vehementer insonuit. Quamobrem evangelistam, filium tonitru appellavit ⁸⁸. *Rotam autem dicit hominum vitam, ut ex Ezechiele ediscere est ⁸⁹.* Perinde itaque est ac si diceret: Sermo tuus evangelicus toti hominum generi traditus est. *Illuxerunt fulgura tua orbi terræ.* Ecquænam fulgura fuerint, nisi ea quæ spiritali nos lumine illustant, sancti scilicet apostoli et evangelistæ? quibus Salvator dixit: *Vos estis lux mundi ⁹⁰.* *Commota est et contremuit terra.* Quasi dicat, Audita est ab omnibus orbem incolentibus salutaris prædicatio, per quam castus timor omnes occupavit, juxta illud: *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore ⁹¹.*

⁸⁷ Isa. xlix, 2. ⁸⁸ Marc. iii, 17. ⁸⁹ Ezech. i, 20. ⁹⁰ Matth. v, 14. ⁹¹ Psal. ii, 11.

A τούτο μοι τὴν ἀθυμίαν ἐκίνει, τὸ μὴ ἄρα εἰς τὸ διηνεκὲς αὐτῶν ἢ ἀποστροφῆ γένηται. Ὑπεμιμνησκόμεν ἐκείνων τῶν παλαιῶν ἡμερῶν.

Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Κινῶν, φησί, τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους λογισμοὺς, ὅψέ ποτε συνήκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἢ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγενημένη τῷ ἔθνει δι' οὐδὲν ἕτερον γεγένηται ἢ διὰ τὴν τοῦ Ὑψίστου δεξιάν. Ὡς εἰ σαφέστερον ἔλεγεν· Διὰ τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς.

Ἵτι μνησθησομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασίων σου. Ἐνενόησα, φησὶν, ὅσα αὐτὸς αὐτοῖς ἐνεδείξατο ἀγαθὰ, οἷα δὲ αὐτῷ ἀνταπέδωκαν κακὰ.

Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου. Εἰ καὶ οὕτως, φησὶν, ἐκείνοι, ἀλλ' ἐγὼ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὧν εἰς ἡμᾶς ἤρξω εὐεργεσιῶν, μέχρι τέλους διεξέλθοιμι· τούτέστιν, οὐδὲν τῶν ἐν ἡμῖν γεγενημένων καλῶν ἀλήθη παραδῶ.

Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἀγίῳ ἢ ἰδός σου. Ἄγιόν φησιν ἢ τὸν ἡγιασμένον τῶν ἀποστόλων χορὸν, μεθ' ὃν ἦν ἐπιτελῶν τὰς παραδόξους θεοσημείας· ἢ ὅτι οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἅγιος ὡς Θεός. Τίς Θεός μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν; Πάντων ὑπέρχεις, Δέσποτα μόνος γὰρ ἄπερ θέλεις θαυματοουργεῖς.

Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ. Αὐτοῖς γὰρ πρῶτοις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ βραχίων Κυρίου, τούτέστιν ὁ Χριστός.

Ἐίδοσαν σε ὕδατα, ὁ Θεός, καὶ ἐφοβήθησαν. Καὶ τότε αὐτὸν ἰδόντα ἐφοβήθη τὰ ὕδατα, ἢ ὅτε ἐπέτιμησε τῇ θαλάσῃ καὶ πεφίμωτο;

Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι. Καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται. Νεφέλας ἐν τούτοις τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ τοὺς τὸν οὐράνιον καὶ εὐαγγελικὸν διακονοῦντας λόγον· βέλη δὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοιεν· Αἱ ἐνέργειαι αἱ εἰς τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς ἐξάκουστοι πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ γέγονασιν. Ἰστέον δὲ, ὡς καὶ αὐτὸς βέλος ἐκλεχτὸν παρὰ τῆ προφήτῃ Ἡσαΐα ὠνόμασται. Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ. Βροντὴν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶ, τὸν κατακτυπήσαντα τὴν ὑπ' οὐρανόν. Διὸ καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν υἱὸν ἀπεκάλεσε

βροντῆς. Τροχὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν βλον φησὶν· ὡς καὶ ἐκ τοῦ Ἰεζεκιήλ ἐστὶ μαθεῖν. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοι· Ὁ λόγος σου ὁ εὐαγγελικὸς παντὶ διαδεδόται ἀνθρωπίνῳ γένει. Ἐφανῶν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκουμένῃ. Καὶ τίνες ἂν εἶεν αἱ ἀστραπαὶ ἢ αἱ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἀστράπτουσαι φῶς, οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταὶ; οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτῆρ· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐσαλεύθη καὶ ἐτρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. Ἄντι τοῦ, Ἐξάκουστον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα, δι' οὗ καὶ φόβος ἄγνός πάντας ἔλαβε, κατὰ τὸ· Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρέμῳ.

Ἐν τῇ θαλάσῃ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ἅδασι πολλοῖς. Θάλασσαν μὲν τὸν κόσμον, ὕδατα δὲ πολλὰ τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο λέγων τοῖς ἀποστόλοις Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ, Ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας· διέδραμον δὲ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἐκθύρασαν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, συνόντος αὐτοῖς ἀφράτως δηλονότι τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ἀφευδεῖς αὐτοῦ ἐπαγγελίας· τούτου χάριν ἐπήγαγε· Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γρωσθήσονται, διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Κυρίου. Πλὴν καὶ μόνος αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐποίησατο ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν, ὡς φησὶν ὁ εὐαγγελιστῆς.

Ἰδὴ ἤγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου. Καὶ ὡς περ πρόβατα οὐκ εἰδότε ὅποι τε ἀπεισι καὶ ὅποι πορεύεται, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς διήγες, ὑπέρβαια πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν κειρημένους. Πάντα μέντοι ἀπὸ τοῦ Ἐμνήσθη τῶν ἔργων Κυρίου, ἀπέδωκε πρὸς τὸ Ἐμνήσθη τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθη. Τούτων γὰρ, φησὶν, ὑπομιμνησκόμενος, παρεκαλούμην τὴν διάνοιαν καὶ εὐφραίνομην. Ἐννοῶν γὰρ ὅσα τε καὶ ὅσα ἡμῖν ὑπῆρξε τῇ σῆ βοηθείᾳ, ἐπεισόμην, ὡς οὐκ ἂν ποτε τοσαῦτα ποιηκίως ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ καὶ τῇ τῶν κατεχόντων τότε ἀπαλλαγῇ, νῦν ἀνάσχοιο πάντα ὑπερδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε βίτας καὶ αἰχμαλωσίᾳ καὶ συμφορᾷ. Ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρῶν. Σὺ αὐτὸς, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ὁ μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συνών, καὶ πάλαι ποτὲ διὰ Μωϋσεῶς ἐξήγαγες ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαόν σου, στρατηγόντος Μωϋσεῶς καὶ Ἀαρῶν.

Συνέσωσες ἐπ' Ἀσάφ. ΨΑΛΜΟΣ. ΟΖ'.

Ἰγόθησις.

Τούτου ἕδει τὸν ψαλμὸν Ἀσάφ, τῷ νέῳ λαῷ παραινῶν τῷ νόμῳ προσέχειν τῷ εὐαγγελικῷ, τοῦ τε παλαιοῦ ἐκείνου τῶν Ἰουδαίων δήμου κατηγορῶν, δι' οὗ πολλὰ εὐεργετημένοι, οὐδενὸς ἐμνημόνευσαν, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς τούναντιον ἔτρεψαν τὰς εὐχαριστίας, ἀχαριστία τὸν εὐεργέτην ἀμειβόμενοι.

Προσέχετε, λαός μου, τὸν νόμον μου. Καὶ ποίῳ λαῷ ἢ τῷ ἐξ ἔθνῶν παραινεῖ; Καὶ ποίῳ νόμῳ προσέχειν παρακελεύεται ἢ τῷ εὐαγγελικῷ; Ὅτι δὲ λαὸς αὐτοῦ τὰ ἔθνη, ὁ προφήτης Ζαχαρίας φησὶ· Καὶ καταξέξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν. Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν πρὸς τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου. Προθύμως γὰρ, φησὶ, τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἀκούσατε.

Ἄνοιξεν ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου. Σαφῶς τοῦτο ὁ εὐαγγελιστῆς ἠρμήνευσεν πληρωθὲν, ὅτε τὰς πολλὰς παραβολὰς εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις.

Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν. Ὅσα παρὰ τῶν πατέρων, φησὶ, διδιδάγματα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἐγνώκαμεν.

Οὐκ ἐκρύβθη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν ἑτέραν. Οὐχ ἑτέρᾳ, φησὶ, γενεᾷ, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις

20. In mari via tua et semitæ tuæ in aquis multis. Mare vocat mundum, aquas autem multas, diversa in eo hominum genera. Quoniam autem Christus præcepit apostolis dicens: Euntes docete omnes gentes; et, Ecce vobiscum sum omnibus diebus; ipsi vero totum orbem percurrerunt, et prædicaverunt omnibus gentibus, Domino invisibiliter, secundum veraces suas promissiones, ipsis assistente; ideo intulit: Et vestigia tua non cognoscuntur, ob invisibilem Domini progressum cum eis. Cæterum ipse solus, utpote Deus, viam fecit in mari sensibili, ut ait evangelista.

21. Deduxisti sicut oves populum tuum. Quemadmodum oves quæ nesciunt quo vadant et ubi incedant, sic nos ipse deduxisti, administris ad hæc usus Moysæ et Aaron. Omnia itaque ab his verbis: Memor sui operum Domini, refert ad illud: Memor sui Dei, et delectatus sum. Horum, inquit, recordatus, consolatio mihi et lætitia fuit. Cum enim mecum reputarem quanta et qualia nobis per auxilium tuum obvenerint, confidebam nunquam futurum esse, ut postquam pro nostra salute et pro liberatione eorum qui olim detinebantur tanta effecisti, nunc feras ut despicias nos in servitute, captivitate et calamitate consistentes. In manu Moysi et Aaron. Tu ipse, inquit, Domine, qui una cum sanctis apostolis es, olim per Moysen eduxisti populum tuum ex Ægypto, ducibus Moysæ et Aaron.

Intellectus Asaph. PSALMUS. LXXVII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum Asaph, novum populum admonens, ut evangelicæ legi attendat; populumque illum antiquum Judaicum accusat, quod multis acceptis beneficiis, nullius memores fuerint, sed contra loco gratiarum actionis, ingratitude beneficium remunerarint.

1. Attendite, popule meus, legem meam. Equem populum cohortatur, nisi qui ex gentibus est? Ecce cui legi attendere jubet nisi evangelicæ? Quod autem gentes sint populus ejus, id ait propheta Zacharias: Et confugient gentes multæ ad Dominum. et erunt ipsi in populum. Inclinate autem vestram in verba oris mei. Alacriter, inquit, verba mea audite.

2. Aperiam in parabolis os meum. Hoc aperte evangelista explicavit ut impletum, quando multas parabolas dixit Dominus in Evangeliiis.

3. Et patres nostri narraverunt nobis. Quotquot, inquit, a patribus edidicimus, hæc omnia per opera et per ejus adventum novimus.

4. Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera. Non pro altera, inquit, generatione

²⁰ Matth. xxviii, 19, 20. ²¹ Zach. ii, 12. ²² Matth. xiii, 36.

sed pro filiis eorum omnia Salvatoris mirabilia A opera patrata sunt: quare non cessarunt ipsis nar-
rantes laudes Domini et virtutes ejus.

5. *Et legem posuit in Israel.* Legem, inquit, de-
dit patribus eorum, et tabernaculum testimonii,
institucens eos ut per legem cognoscerent Salvo-
rem, qui in tempore ad genus hominum advenit.

6. *Filii qui nascentur.* His significat sanctos Sal-
vatoris discipulos, qui mirabilia per Christum edita
ulius suis annuntiant; id est, iis qui ipsorum opera
ad fidem accedunt.

7. *Et non obliviscantur operum Dei.* Hæc ipsis
enarrabunt, ex quibus solis poterunt Deum sibi
spem ascribere.

8. *Ne fiant sicut patres eorum.* Annuntiabunt, in-
quit, apostoli laudes Dei iis qui per ipsum iustituti
sunt: ut exquirant Dei mandata, et ne patrum suo-
rum infelicitatem imitentur. Illa namque generatio
cor rectum non habuit erga Deum, neque fidem
habuit cum Deo spiritus ejus. *Generatio quæ non
diræxit cor suum.* Illi namque spem in Deo firmam
non habuerunt, quia noluerunt rectam ingredi
viam; sed sententiam habuere divinis adversan-
tem legibus.

9. *Filii Ephraim intendentes et mittentes arcubus.*
Per solam tribum Ephraim totum populum Israel
a Juda segregatum et divisum significavit. Ipsi enim
et vitulos erexerunt, et a legali cultu desciverunt.
Postquam ante tetigerat patrum malignitatem, jam
eorum improbitatem ex integro recenset, atque
honorum copiam a Deo illis concessam; eorum er-
ga Deum infidelitatem, denique perniciem quæ his
de causis illos excepit. Ut iis instituti, malum zel-
lum effugerent. Dicit autem filios Ephraim, id est
totum Israel, qui didicerunt cum malignis dæ-
monibus pugnare, atque ad eam rem in modum arc-
us adornati erant, ipso pugnae tempore mutasse
sententiam, atque Dominum et Deum negasse,
ut voluntate ad Barabbain, id est ad Satanam, decli-
narent.

10. *Non custodierunt testamentum Dei.* Novam
Evangelii traditionem dicit, atque illud: *Ecce dies*
venit, et disponam cum eis testamentum novum 95.
Causa autem hic redditur, quia illud non custo-
dientes, quod est nova lex Dei, *conversi sunt in
die belli.* Non enim credebant ei dicenti: *Ego ex
Patre ezivi et venio* 96. Cum enim par fuisset ad-
versus eos pugnare qui contra Deum bellum gere-
rent, illi adversus Deum bellum moverunt.

11. *Et obliti sunt benefactorum ejus.* Licet enim
multa beneficia acceperint, omnia a memoria sua
abjecerunt. Et ejusce rei argumentum illud est,
quod cum tradiderint Pilato. Obliti sunt quomodo

αὐτῶν πάντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος με-
γαλοργήματα διὰ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς προαγγέ-
λοιτες τὰς αἰρέσεις τοῦ Κυρίου καὶ τὰς δυνα-
στείας αὐτοῦ.

Καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ. Νόμον, φησὶν,
ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ
μαρτυρίου, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γινῶναι διὰ
τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα
τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

Υἱοὶ τεθησόμενοι. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τοὺς
ἀγίους τοῦ Σωτῆρος μαθητάς, οἵτινες τὰ θαυμάσια ἃ
κατώρθωσεν ὁ Χριστὸς, τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγέ-
λουσι· τούτέστι τοῖς προσελθοῦσι δι' αὐτῶν τῇ πίστει.

Καὶ μὴ ἐπιλάβονται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα
διηγῆσονται αὐτοῖς, δι' ὧν δυνήσονται μόνον ἐλπίδα
B ἔχειν ἐπιγράφασθαι.

Ἴνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν. Ἀπαγ-
γελοῦσι, φησὶ, τὰς αἰρέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτοῦ
παιδαγωγούμενοις οἱ ἀπόστολοι· ἵνα καὶ ἐκζητήσῃσι
τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, καὶ μὴ τὴν τῶν πατέρων κα-
κοδαιμονίαν μιμῆσονται. Ἐκεῖνη γάρ, φησὶν, ἡ
γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθὴ τὴν καρδίαν πρὸς Θεὸν, οὐδὲ
πίστιν ἔσχε τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. Γενεὰ
ἣτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἐκεῖνοι
γάρ βεβαίαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν οὐκ ἐκτήσαντο πίστιν,
τὴν εὐθείαν οὐκ ἐθέλησαντες πορεύειν ἐδεῦσαι, ἀλλὰ
γνώμην ἐσχρῶτες τοῖς θελοῖς ἐναντιούμενην θεσμοῖς.

Υἱοὶ Ἐφραὶμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξοις.

Ἀπὸ μόνης τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ ὄλον τὸν λαὸν
τοῦ Ἰσραὴλ τὸν ἀποσχισθέντα τοῦ Ἰούδα ἐδήλωσεν.
C Οἵτοι γὰρ καὶ τὰς δαμάσεις ἔστησαν, καὶ τῆς κατὰ
νόμον λατρείας ἀπέστησαν. Ἀφάμενος τῆς τῶν πα-
τέρων πονηρίας, ἐφεξῆς καταλέγει πᾶσαν τὴν κακίαν
αὐτῶν, τὴν τε παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς ἀγαθῶν
δαψίλειαν, τὴν τε πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν ἀπιστίαν,
τὸν τε διαδεξάμενον αὐτοὺς διὰ ταῦτα βλεθρον· ἴνα
διὰ τούτων παιδαγωγηθέντες, τὸν πονηρὸν φύγῃσι
ζῆλον. Λέγει δὲ, ὡς οἱ τοῦ Ἐφραὶμ υἱοὶ, τούτέστιν
ἅπας Ἰσραὴλ, οἱ δεδιδασκόμενοι τοῖς πονηροῖς μάχεσθαι
δαίμοσι, καὶ εἰς τοῦτο ὡσπερ τόξον κατασκευασθέν-
τες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθη-
σαν, τὸν μὲν Δεσπότην καὶ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσ-
κλίναντες ἑαυτοὺς τῷ Βαραββᾷ, τούτέστι τῷ Σατανᾷ.

Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ. Τὴν
καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν φησὶ, καὶ τὸ Ἰδοὺ
ἡμέρα ἔρχεται, καὶ διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην
καινὴν. Αἰτίας δὲ ἐστὶν ἀπόδοσις, ὅτι, ταύτην μὴ
φυλάξαντες, ἣτις ἐστὶ καινὸς νόμος τοῦ Θεοῦ,
ἔστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. Οὐ γὰρ ἐπίστευον
αὐτῷ λέγοντι· Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ
ἦκω. Δέον γὰρ βάλλειν καὶ πολεμεῖν τοὺς Θεῷ πο-
λεμοῦντας· οἱ δὲ κατὰ Θεοῦ ἤσαντο πόλεμον.

Καὶ ἐπελάβοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ. Καίτοι,
φησὶ, πολλὰ εὐεργετημένοι, πάντα ἀπὸ τῆς μνήμης
ἀνεβρίσισαν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι
Πιλάτῳ. Ἐπελάβοντο τὸ πῶς διήλθεν εὐεργετῶν αὐ-

95 Baruch II, 35. 96 Joan. XVI, 27.

τοὺς πάντας, καὶ ὠμίνοσ τοὺς καταδυναστευομένους A pertransierit beneficiis eos cumulans, et sanans eos qui sub potestate diaboli essent.

Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ἡ ἐποίησε θαυμασία. Οὕτω, φησί, τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμασιῶν ἐπελάθοντο τοῦ Χριστοῦ, ὡσπερ ἀμέλει καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ γεγεννημένων, ὅτε αὐτοὺς ἠλευθέρου ὁ Θεός. Τοιοῦτον γάρ τι ἰοικεν ὑποσημαίνειν τὸ, *Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν* ὡς ἐ σαφέστερον ἔλεγεν· Ὅμοιοί τῳ τῷ ζῆλῳ τῶν πατέρων αὐτῶν γέγονασι τῷ πονηρῷ· καὶ ὡσπερ ἐκεῖνοι ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ οὗτοι.

Διέβρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον φησίν, ἀλλὰ καὶ θάλασσαν διελὼν ἅπαντας διεβίβασεν. Ἐντεῦθεν ἀρχεται τὰ ἐπὶ τῆς προτέρας λυτρώσεως διηγεῖσθαι θαυμάσια. Καταδι- B αρηθείσης γάρ εἰς διαιρέσεις πολλὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ τῶν ὑδάτων διοριζομένων καὶ ἐξ ἐκά- στου μέρους μεταωριζομένων, καὶ αἰρομένων εἰς ὕψος, ὡσπερ ἐν ἀσκή τινι συνέκλεισεν αὐτὰ θεῖα τινὶ δυνάμει, ὅπως μὴ διαχεόμενα ἐπικλύσῃ τὸ πᾶθος.

Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνεβόλετο. Ἄντι τοῦ· Ὑπερέθετο μικρὸν, καὶ οἰοῦν ἀνέκχεε τὴν ἐν- εργετικὴν χεῖρα.

Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. Οὐ μόνον, φησί, τῷ μάννα τὰ σώματα ἐτρέφεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ λογικῇ τινὶ καὶ οὐρανίῳ δυνάμει διέτριβεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς· ὡσπερ ἀμέλει διατρέφει καὶ τοὺς ἀγγέλ- λους. Καὶ τοῦτό ἐστι μὲν καὶ ἐκ τοῦ συνδέσμου ἰδεῖν, τῷ ὡσπερ ἐν ἐπαγωγῇ εἰπεῖν τό· *Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ C ἔδωκεν αὐτοῖς.* Ἔστι δὲ οὐδὲν ἤττον καὶ τοῦ Ἀπο- στόλου μαθεῖν, περὶ αὐτῶν εἰρηκότος, ὡς πνευματι- κῶν ἐφαγον βρῶμα. Τοῦτο δὲ ἦν ὁ νῦν ἄτοτος ἀγγέλων ὀνομαζόμενος.

Καὶ ὡς ἐὶ ἄμμον θαλασσῶν πετεινὰ περτωτά. Τὴν ὀρυγομήτραν φησὶν ἐνταῦθα.

Ἔτι τῆς βρώσεως οὐσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Γέγονε γάρ αὐτοῖς εἰς χολέραν ἕξις ἢ τροφή, ἅτε ἕων διόλου ἐκνευκώτων εἰς τὴν τῶν κρεῶν πλη- σμονήν.

Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι σὰρξ εἰσιν, πνεῦμα πορευό- μενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον. Ἐλέει αὐτοὺς, φησί, καίτοι ὁρῶν αὐτοὺς ἄλοτρόπως ἐκκεκλικότας εἰς σάρ- κας, ἀντι τοῦ εἰς τὸ τὰ σαρκὸς φρονεῖν, καὶ πνεῦμα ἔχοντας, εἰς ἐπιθυμίαν σαρκὸς αἰεὶ πορευόμενον, καὶ D οὐκ ἐπιστρέφον εἰς τὸ μετανοεῖν, καὶ ἐκζητεῖν ἐξ ἕλης ψυχῆς τὸν Θεόν. Δι' οὐδὲν οὖν ἕτερον ἠλέει καὶ ἔσωσεν, ἢ διὰ τὴν οἰκτιαν μόνον φιλανθρωπίαν. Διὸ καὶ προλαβὼν εἶπεν· *Αὐτός γάρ ἐστιν οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων.*

Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς θλιβοτός. Καταλέ- ξας τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐν ἐρήμῳ αὐτοῖς δεδομένα ἀγαθὰ, ἕτερον εὐεργεσίας καταλέγει τρόπον. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ περιστατὰ δεινὰ τοὺς ἐχθρούς· ἢ τε εἰς αἷμα μεταβολὴ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἡ κυνόμυια, καὶ ὁ βίτραχος, καὶ ἡ ἐρυσίθη, καὶ ἡ ἀκρίς, καὶ ἡ χάλαζα, καὶ ἡ πάχη, καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ τῶν πονηρῶν ἀγγέ- λων ἀποστολή· καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τῆς τῶν πρωτο- τόνων ἀπωλείας.

12. *Coram patribus eorum fecit mirabilia.* Ita be- neficiorum et mirabilium Christi obliti sunt, sicut patres eorum qui in Ægypto fuere quando libera- vit eos Dominus. Simile enim quidpiam videtur si- gnificare illud: *Coram patribus eorum*; ac si aper- tius diceret: Similes patribus suis in malis studii fuere; et sicut illi obliti sunt Deum, ita et isti.

13-15. *Interrupit mare et perduxit eos.* Non so- lum hoc, inquit, sed etiam mare dividens, omnes pertransire fecit. Hinc incipit ea quæ in priori li- beratione edita sunt miracula recensere. Diviso B enim in multas divisiones Rubro mari, ac separatis aquis et ex utraque parte in sublime elatis, *quasi in utre* quodam divina virtute conclusit eas, ne effusæ multitudinem demergerent.

21. *Ideo audivit Dominus et distulit.* Quasi di- ceret, Supersedit parum, et operatricem manum quasi cohibuit

24. *Et panem cæli dedit eis.* Non solum, inquit, manna corpora nutrebat, sed et rationabili qua- dam et cælesti virtute alebat eorum animas, sicut revera etiam alit angelos. Atque illud potest ex conjunctione animadverti, quæ quasi in quadam additione jacet cum dicitur: *Et panem cæli dedit eis.* Nihilominus autem possumus id ex Apostolo ediscere, qui de illis dicit quod spiritualem cibum comederent. Illud autem erat quod hic panis ange- lorum vocatur.

27. *Et sicut arenam maris volatilia pennata.* De coturnice hic loquitur.

30. *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum.* Ver- sus est illis cibus in iracundiam, utpote qui omni- no ad saturitatem carniū declinarint.

39. *Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus va- dens et non rediens.* Miserabatur, inquit, illos, etsi videret eos omnino declinasse ad carnes, id est, ut ea quæ carnis sunt saperent, ac spiritum habere ad concupiscentiam carnis semper vadentem, nec con- vertentem se ad pœnitentiam, ut quæreret Deum ex tota anima. Nulla igitur alia de causa misera- tus est et salvum fecit illum, nisi propter suam solum clementiam. Quare prius dixit: *Ipsæ enim miserator et misericors.*

42, 49. *Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis.* Postquam enume- ravit bona in mari et in deserto ipsis collata, alium recenset beneficiorum modum. Hæc autem sunt mala inimicis illata, scilicet mutatio fluminis in sanguinem, cynomyia, ranæ, ærugo, locusta, grando, pruina, ignis, immissio angelorum malo- rum, et reliqua usque ad primogenitorum exi- tium.

50. *Viam fecit semitæ iræ suæ. Cum dedisset, A* inquit, mysterium agni, exitum dedit iræ, ut populum suum prætergrederetur, et ne attingeret eos qui ejus mysterium celebrarent. Sed cum custodiret eos dando semitam iræ suæ, animabus eorum, scilicet Ægyptiorum, non pepercit a morte; tradidit enim exterminatori.

54. *Et induxit eos in montem sanctificationis suæ. Jerusalem ait et templum postea in illa excitatum. Montem hunc quem acquisivit dextera ejus. Ipse namque Christus est, dextera Patris, qui olim ante populum incedebat, et sorte dedit eis terram promissionis. Et ejecit a facie eorum gentes. Amorihæum, Chettæum, et qui consequenter enumerantur. Et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis. Expulsis ac deletis septem gentibus. Nam pulsorum urbes domosque possederunt.*

56. *Et tentaverunt et exacerbaverunt Deum excelsum. Idololatriam, quæ judicium et regum tempore inducta fuit, enarrat. Et testimonia ejus non custodierunt.*

57. *Et averterunt se, non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum... Quemadmodum patres eorum, ait, in deserto, redemptore abnegato, vitulum fecerunt: ita et isti erectis vitulis sacrificabant, Deo derelicto.*

58. *In iram concitaverunt eum in collibus suis. In omnibus enim montium cacuminibus immolabant dæmonibus, ut ait Oseas propheta 17.*

59. *Audivit Deus et sprevit, et ad nihilum redegit valde Israel. Traditi enim sunt variis captivitatibus.*

60. *Et repulit tabernaculum Silom. In Silom enim erat prius tabernaculum, quo tempore sacerdotium exercebant Heli et Samuel. Tabernaculum ubi habitavit in hominibus. Tabernaculum dicit arcam, quæ hominibus illis crepta est, a quinque satrapiis quæ abstulerunt illam.*

61. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum. Virtus et pulchritudo eorum erat arca, quæ tradita est in manus Azotiorum.*

62. *Et conclusit in gladio populum suum. Cum D* ducerentur enim in captivitatem moriebantur, nemine auxiliante, quia familiares eorum igne assumpti fuerant.

64. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt. Filios Heli sacerdotis dicit: Et viduæ eorum non plorantur. Perierunt enim eodem exitio, atque viris in morte conjunctæ sunt, neque lacrymis ut solet in mortuis fieri deploratæ sunt.*

66. *Et percussit inimicos suos in posteriora. Hoc ait quia Azotios et Ascalonitas in podicibus percussit, donec remitterent arcam.*

67. *Et repulit tabernaculum Joseph. Hoc ait quia*

Ἰδοποίησε τρίβον τῇ ὁργῇ αὐτοῦ. Δεδωκώς, φησί, τοῦ ἀμνοῦ τὸ μυστήριον, διέξοδον δέδωκε τῇ ὁργῇ, ὅπως τὸν αὐτοῦ παρέλθῃ λαόν, καὶ μὴ ἀψήγῃ τῶν αὐτοῦ τελούντων τὸ μυστήριον. Ἀλλὰ φυλάξας τούτους διὰ τοῦ ἔξοδον δοῦναι τῇ ὁργῇ, αὐτῶν τῶν ψυχῶν, δηλαδὴ τῶν Αἰγυπτίων, οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου· παρέδωκε γὰρ τῷ ἐξόλοθρευτῇ.

Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἀγιάσματος αὐτοῦ. Ἱερουσαλήμ φησι καὶ τὴν μετὰ ταῦτα οἰκοδομηθέντα ἐν αὐτῇ ναόν. Ὅρος τοῦτο δ' ἐκτίσαστο ἢ δεξιὰ αὐτοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἡ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὁ καὶ πάλαι προπορευόμενος τοῦ λαοῦ, καὶ κατακληροδοτῶν αὐτοῖς τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν. Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη. Τὴν Ἀμορραίων καὶ τὸν Χετταίων, καὶ τοὺς ἐξῆς δηλοῦ μένους. Καὶ ἐκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας. Αὐτῶν τῶν ἐξελαθέντων καὶ ἀνηρημένων ἐπτά ἔθνων. Τὰς γὰρ πόλεις αὐτῶν τῶν ἐκβεβλημένων καὶ τοὺς οἴκους ἐκληρονόμησαν.

Καὶ ἐπέρασεν καὶ παρεπύκρναν τὸν Θεὸν τὸν ἔψιστον. Τὴν ἐπὶ τῶν κριτῶν γενομένην εἰδωλοατρειάν σημαίνει, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν βασιλειῶν. Καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.

Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. Ὅσπερ οἱ πατέρες αὐτῶν, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν μόσχον πεποιήκασι, τὸν λυτρωτὴν ἀρνησάμενοι· οὕτω καὶ οὗτοι πάλιν τὰς δαμάλεις ἀναθέντες ἔθουον, ἐγκαταλιπόντες Θεόν.

Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν. Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὄρους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔθουον δαίμοσιν, ὡς ὁ προφῆτης Ὡσή φησὶν.

Ἦκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερέϊδε, καὶ ἐξουδένωσεν σφόδρα Ἰσραὴλ. Παρεδόθησαν γὰρ εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας.

Καὶ ἀπόσαστο τὴν σκηνὴν Σηλώμ. Ἐν Σηλώμ γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἡ σκηνή, ἠνίκα ἱεράτευσαν Ἠλεὶ καὶ Σαμουὴλ. Σκηνώμα δ' κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. Σκηνώμα τὴν κιβωτὸν φησὶν, ἥπερ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἀφῆρηται τῶν πάντε σατραπειῶν τῶν λαθουσῶν αὐτῆν.

Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὴν αὐτῶν, καὶ καλλονὴν αὐτῶν. Ἰσχύς αὐτῶν καὶ μὴν καὶ καλλονὴ ἡ κιβωτὸς ἦν ἡ παραδέδοται Ἀζωτιῶν εἰς χεῖρας.

Καὶ συνέκλεισεν εἰς βομφαίαν τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἀγόμενοι γὰρ αἰχμάλωτοι, ἀπέθνησκον, οὐδενὸς αὐτοῖς ἐπικουροῦντος, διὰ τὸ προδεδαπανῆσθαι περὶ τοὺς ἐπιτηδείους αὐτῶν.

Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν βομφαίᾳ ἔπεσον. Τοὺς υἱοὺς Ἠλεὶ τοῦ ἱερέως λέγει. Καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυθήσονται. Συνδιολώλασι γὰρ τῇ αὐτῶν ἀπωλείᾳ, καὶ τῷ τῶν ἀνδρῶν θανάτῳ συνήσθησαν, μηδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀζηυθεῖσαι δακρῶν.

Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω. Τοῦτό φησι διὰ τὸ Ἀζωτιοὺς καὶ Ἀσκαλωνίτας εἰς τὰς ἕδρας πατάξαι, ἕχρις οὐ τὴν κιβωτὸν ἀπέστειλαν.

Καὶ ἀπόσαστο τὸ σκηνώμα Ἰωσήφ. Τοῦτό φησι

¹⁷ Ose. xi, 12.

διὰ τὸ τὴν Σηλώμ ἐν τῇ μερίδι εἶναι τοῦ Ἰωσήφ· Ἐφραϊμ δὲ υἱὸς Ἰωσήφ.

Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα. Ἀπὸ γὰρ ταύτης τοὺς βασιλέας ἐποίησεν, ὡν πρῶτος Δαυίδ. Ἰστέον δὲ, ὡς φυλὴν ἀντιφωλῆς ἐξελέξατο, τὴν Ἰούδα ἀντιφωλῆς Ἰωσήφ· καὶ τόπον ἀντιφωλῆς, τὸ ὄρος Σιών ἀντιφωλῆς Σηλώμ.

Καὶ ἠκοδομήσεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Ἄγιον μὲν τὸν θεῖον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἠκοδομηθέντα λέγει ἁγίου Μονοκέρως δὲ θηρίον ἐστὶν ἀκαταμάχητον, διὰ τὸ ὄξυ κέρασιν ἐπὶ μετώπῳ φέρειν, καὶ πάντα τούτω ἀναιρεῖν τὰ θηρία. Λέγει οὖν, Ὅτε οὕτως ὁ θεὸς ἠκοδομήθη ναὸς, ὡς πάντα τὰ ἔθνη τῆς ἐνοουσίας ἐν αὐτῷ ἰσχυρὸς δεύτερα φαίνεσθαι.

Ἐξέρισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαθεν αὐτόν. Τιχομένων καὶ γεννωμένων. Ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς, φησὶν, ἐπιστήμης, καὶ τοῦ εἶδέναι τὰ λοχευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν, καλῶς ἀναλαβὼν καὶ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα πεποίηκε. Ποιμαίνει Ἰακώβ τὸν δούλον αὐτοῦ. Τουτέστι, διδάσκαλος αὐτοῖς ἀγαθῶν τρόπων ἐγένετο, δι' ὧν ἐπεδείκνυτο παιδεύσας αὐτούς.

Καὶ ἐν ταῖς συνήσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς. Σύνεσιν χειρῶν πᾶσαν τὴν ἐν τῷ προσήκοντι πράξιν γινομένην φησὶν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΗΨ.

Ἰγύθεισις.

Τούτων ἴδει τὸν ψαλμὸν ὑπὲρ τῶν ἀνααιρεθέντων πικρῶς κατὰ τοὺς καιροὺς τοῦ Ἀντιόχου αἰτῶν τε διὰ τῆς ἰκετείας ἐκδίκησιν γενέσθαι τῆς εἰς τὸ ἔθνος γινομένης μαιφονίας, μεταστραφεισῶν δηλονότι τῶν συμφορῶν εἰς αὐτούς τοὺς ἐπάγοντας αὐτάς.

Ὁ θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου. Πολλοὺς γὰρ εἰσαγαγὼν ὁ Ἀντιόχος, εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐνέπρησε τὸν θεῖον ναόν. Ἐμίαναν τὸν ναόν τὸν ἁγίον σου. Ἰδοὺ, φησὶ, τῶν σῶν ἐκράτησαν ἄλλοι, καὶ τὰ σὰ ὑπὸ ἀλλοφύλων κατέχεται. Ἔθεντο Ἱεροσολίμη εἰς ὀπωροφυλάκισον. Λιθολόγος τόπος ὅπου τὴν σκηνὴν ἔχει ὁ τὰς θύρας φυλάσσων.

Ἔθεντο τὰ θησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. Διὰ γὰρ ὑπερβολὴν ἀπανθρωπίας οὐδὲ θάπτειν τοῖς οἰκείοις ἐπέτρεπον οἱ παλῆμοι τοὺς νεκρούς. Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Πῶς γὰρ οὐχ ὅσοι οἱ τὸ αἷμα ἐκχυθέντες ὑπὲρ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς, ὡν ἦσαν οἱ Μαχαβαῖοι;

Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου. Ζήλωσον, φησὶ, διὰ τὸ σὸν ὄνομα τὸ βλασφημούμενον παρὰ τῶν ἔθνων.

Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων. Τὰς ἐν Αἰγύπτῳ λέγει ἀμαρτίας ἀρχαίας.

Μήποτε εἰλωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ θεός αὐτῶν; Εἰ καὶ ἐμποδίζει, φησὶ, τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ποιήσον ἡμῖν διὰ τὸν ὀνειδισμὸν ὃν ἐπιφέρουσι

A Silom erat in portione Joseph; Ephraim autem filius erat Joseph.

68. Sed elegit tribum Juda. Ex ea enim reges constituit, quorum primus fuit David. Sciendum autem tribum pro tribu elegerisse Deum, tribum Juda pro tribu Josephi; et locum pro loco, montem Sion pro Silom.

69. Et edificavit sicut unicornium sanctificium suum. Sanctificium dicit, divinum in Jerusalem excitatum templum. Unicornis autem, fera est inextinguibilis, quia acutum in fronte cornu habet, atque illo belluas omnes interficit. Ait igitur, Cum exstructum fuit templum illud, omnes gentes virtute in illo contenta inferiores fuisse visas.

70, 71. De post fetantes accepit illum. Fetantes dicit natus et recens emissas. Davidem, quod esset pastoritiae artis peritus, et quia sciret fetas oves custodire, merito assumpsit, et rationabilium ovium pastorem constituit. Pascere Jacob servum suum. Id est, doctor ipsis proborum morum fuit, per ea quae fecit erudiens eos.

72. Et intellectibus manuum suarum deduxit eos. Intellectum manuum, omnes actus convenienti tempore editos dicit.

1. PSALMUS Asaph. LXXVIII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum pro iis qui in tempore Antiochi dire cæsi sunt. Rogans supplicatione sua ultionem cædis in populo factæ, conversis scilicet calamitatibus in eos qui ipsas intulissent.

Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam. Multas enim adducens gentes Antiochus, ingressus est Jerusalem, et divinum templum incendit. Polluerunt templum sanctum tuum. Ecce, inquit, tua alii occuparunt, et quæ tua sunt ab alienigenis detinentur. Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam. Lapidibus electis constructus est locus, ubi tabernaculum habet qui poma custodit.

2, 3. Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli. Ob inhumanitatis vehementiam, ne concedebant quidem cognatis ut mortuos humarent. Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Quomodo enim sancti non fuerint quorum sanguis effusus est pro legis observantia, ex quorum erant numero Machabæi.

5, 6. Exardescet sicut ignis zelus tuus. Zelo accendere, inquit, propter nomen tuum ab iniicis blasphematum.

8. Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum. Peccata dicit antiqua quæ in Ægypto admissa sunt.

10. Ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? Etiam si, inquit, multitudo peccatorum nostrorum impedimentum est nostræ salutis: sed propter nomen tuum adjuva nos, propter convi-

ciem quod proferunt in te, propter sanguinem servorum tuorum qui effusus est, propter gemitum compeditorum.

11. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filias mortificatorum.* Virtute brachii tui, ait, salvos fac eos qui a cæde residui sunt.

1. *In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph, PSALMUS pro Assyriis. LXXIX.*

Argumentum.

Ex prima verborum sententia rogat misericordiam assequi eos qui ab Assyrio in servitutem redacti erant. Sed sublimiore sententia, rogat pro iis qui spiritualem captivitatem passi sunt, postquam in crucem actus est Dominus a spiritualibus Assyriis, et ab eorum principe, videlicet Satana. Supplicationem ergo effundit, rogans adventum Salvatoris nostri et liberationem totius generis Israelitici.

2. *Qui regis Israel, intende. Te, Domine, qui patris instar, populi sollicitudinem geris, rogo admittas deprecationem meam.*

3. *Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse.* Dum incederet tabernaculum, una gradiebantur tres tribus, Judas nempe, Issachar et Zabulon. Subsequabantur ad meridiem tres aliæ, Ephraim, Benjamin et Manasse. Erat autem in cherubim aureis supra arcam positus gloria Dei, qui ipsos præcedebat cum incederent. Tu itaque qui sedes super cherubim, et præcedis arcam, ita ut sis ante Ephraim, Benjamin et Manasse (nam coram significat in conspectu), per tuam potentiam salutem dato.

9. *Vineam de Ægypto transtulisti. Israellem dicit. Ejecisti gentes, et plantasti eam.* Nam cum præcederes eos, ejecisti a facie eorum gentes.

11. *Operuit montes umbra ejus.* Umbra vineæ est legalis cultus, quia lex umbram futurorum honorum continet. Montes dicit Silom et Sion. In iis namque duobus locis tabernaculum constitutum fuit. Nihil ergo aliud significat, nisi quod legalia, quæ futurorum honorum umbra erant, in duobus hisce montibus celebrata fuerint. Et arbusta ejus cedros Dei. Cedri sunt cælestes virtutes; arbusta autem vineæ, prophetæ in populo qui in sublime efferebantur, et quiescebant in supernis et rationalibus potestatibus.

12. *Extendit palmites suos usque ad mare.* Palmites et propagines vineæ dicit omnem populi multitudinem, quæ pertingebat a flumine Euphrate ad usque mare Indicum.

13, 14. *Utquid destruxisti maceriam ejus? Maceria ejus erat angelorum custodia, quam amovit ab eis Deus. Et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.* Data quippe fuit in pabulum im-

col, διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν σῶν δούλων, διὰ τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.

Κατὰ τὴν μεταλωσύνην τοῦ βραχίονός σου περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθαρρατωμένων. Τῇ δυνάμει, φησί, τοῦ βραχίονός σου ὠσον τοὺς κατὰ λευφθέντας ἐκ τῶν ἀνηρημένων.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. μαρτύριον τοῦ Ἀσάφ, ΨΑΛΜΟΣ ὑπὲρ τῶν Ἀσσυρίων. ΟΘ΄.

Υπόθεσις.

Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον τῆς λέξεως ἐλεθῆναι ἀξιοῖ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου καταδουλωθέντας· κατὰ δὲ τὴν ὑψηλοτέραν διάνοιαν, ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νοσητήν, μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σταυρὸν ὑπὸ τῶν νοσητῶν Ἀσσυρίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχόντος αὐτῶν, φημί δὴ τοῦ Σατανᾶ. Ἰκεταίαν σὺν προβάλλεται, ἀξίων ἐπιφάνειαν γενέσθαι τοῦ σωτήρος ἡμῶν, καὶ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, ποδοσχευ. Σὲ, Αἴσποτα, τὴν ποιμένος δίκην τοῦ λαοῦ προμηθεύμενον, ἐξασθαί μου τὴν ἱκεταίαν ἀντιβολῶ.

Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, ἐμφάνηθι ἐνυμνίαν Ἐφραΐμ, καὶ Βενιαμὴν, καὶ Μανασσῆ. Ἐν τῇ πορείᾳ τῆς σκηπῆς ἐβάδιζον τρεῖς φυλαί, Ἰούδα, καὶ Ἰσάχαρ, καὶ Ζαβουλών. Ἠκολούθουν δὲ κατὰ νότον τρεῖς ἕτεραι· ἡ τοῦ Ἐφραΐμ, ἡ τοῦ Βενιαμὴν καὶ τοῦ Μανασσῆ. Ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρυσοῦν χερουβιμ τῶν ἐπάνω τῆς κιβωτοῦ δόξα Θεοῦ· προεβάδισε γὰρ αὐτῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, καὶ προπρορευόμενος τῆς κιβωτοῦ, ὡς εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Ἐφραΐμ, Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ (τὸ γὰρ ἐναντίον σημαίνει τὸ ἔμπροσθεν), διὰ τῆς σαυτοῦ δυναστείας τὴν σωτηρίαν ἐπιδίδου.

Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας. Τὸν Ἰσραὴλ φησιν. Ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεσφύτευσας αὐτήν. Προπρορευόμενος γὰρ, ἐξέβαλες ἀπὸ προσώπου αὐτῶν τὰ ἔθνη.

Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιά αὐτῆς. Σκιά μὲν τῆς ἀμπέλου ἡ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ σκιάν ἔχειν τὸν νόμον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὄρη δὲ τὸ τε ἐν Σηλώμ καὶ τὸ ἐν Σιών φησιν. Ἐν τούτοις γὰρ τοῖς δυοῖ τόποις ἔβρωτο ἡ σκηπῆ. Οὐδὲν οὖν ἕτερον σημαίνει, ἢ ὅτι τὰ ἐν νόμῳ, ἅτινα ἦν σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐν τοῖς δυοῖς τούτοις ἐτελείτο ὄρει. Καὶ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ. Κέδροι μὲν αἱ οὐράναι δυνάμεις· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ προφήται εἰς ὕψος ἠρμένοι, καὶ ἑπαναπαύομενοι ταῖς ἄνω καὶ λογικαῖς δυνάμεσιν.

Ἐξέτειρε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης. Κλήματα καὶ παραφυάδες τῆς ἀμπέλου τὸ πᾶν κληθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχευ ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς.

Ἴνα τί καθείλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς; Φραγμὸς ἦν αὐτῇ ἡ τῶν ἀγγέλων φυλακῆ, ἣν ἀπέστησεν ἀπ' αὐτῶν ὁ Θεός. Καὶ τρυγῶσιν αὐτήν πάντες οἱ παραπρορευόμενοι τὴν ὁδόν. Δίδεται γὰρ εἰς βόσκημα

τὰς ἀκαθάρτους δαίμοσιν, οἷτινες καὶ νέμονται αὐ-
τῶν τὰς ψυχὰς, τῆς νοσητικῆς εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες.

Ὁ Θεὸς *δυνάμων, ἐπιστρεφόν.* Ἰκετεύω σε
τοῖνον τὸν δυνάτον Δεσπότην ἰδεῖν ἄνωθεν τῆς ἀμπέ-
λου τὴν λύθην, καὶ θεραπείας ἀξιώσαι τὸ πάθος. Ἡ
σὴ γὰρ αὕτη πρόνοια τὴν προτέραν ἔδωκεν εὐκλη-
ριαν.

Καὶ *κατάρτισαι αὐτὴν ἦν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ
σου.* Ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν, φησί, κατεφύτευσας, εἴτα
γένονεν *ἐμπεπυρισμένη καὶ κατεσκευασμένη* καὶ
ἀπόλωλε, σοῦ αὐτὴν ἐπιτιμήσαντος, κατάρτισαι αὐ-
τὴν καὶ ἐτοίμην εἰς σωτηρίαν παρασκευάσον· παρα-
σκευάσον δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ γὰρ, *ἐπι
υἷον ἀνθρώπων*, διὰ τοῦ υἱοῦ ἀνθρώπου σημαίνει.
Τίς δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος;
ἡμῶν, ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησί; **B**

Γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου.
Αὕτη, φησὶν, ἡ πρᾶξις ἢ τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ,
ἥτις καὶ διὰ τῆς χειρὸς σημαίνεται, *ἐπ' ἄνδρα δε-
ξιᾶς σου γενηθήτω*, τουτέστι διὰ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ
δυντος δεξιᾶς σου. Καὶ τίς οὗτος ἢ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που, ὃς ἐστὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, εἰ καὶ γέγονεν ἄν-
θρωπος; Ἐπειδὴν δὲ τοῦτο γένηται, καὶ σώσῃ ἡμᾶς,
φησὶν, ἡ δεξιὰ σου, ὁ χρηματίσας ἀνὴρ καὶ Υἱὸς ἀν-
θρώπου, οὐκ ἂν ποτε ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, ἅτε τῆς
σῆς ζωῆς μεταλαβόντες, καὶ τῷ σὺ ἐπικληθέντες
ὀνόματι, τουτέστι Χριστιανοί.

Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμων, ἐπιστρεφόν ἡμᾶς.
Συνεχῶς τὴν ἰκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων τὴν
ἐπιφάνειαν γενέσθαι τοῦ Μονογενοῦς, δι' οὗ καὶ σω-
θήσονται. **C**

*Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν ΨΑΛΜΟΣ
τῷ Ἀσάφ, ἀλληλουῖα. Π.*

Ἰαδόθεσις.

Ἦδη τὸν ὄρθον ἐρμηνεύοντες ἀποδεδώκαμεν εἶναι
ληνοῦς τὰς Ἐκκλησίας. Ἔστιν οὖν καὶ ἐκ τούτου
τοῦ ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ ἔθνη πρὸς τὴν πί-
στιν τὴν εἰς τὸν Κύριον· αὐτοῖς διδασκαλίαν ποιού-
μενος τοῦ μήποτε ἀποστῆναι αὐτοῦ, τὴν τοῦ προ-
τέρου λαοῦ διὰ τὴν κακίαν ἀποβολὴν λέγων.

*Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ ἡμῶν, ἀλαλά-
ξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.* Ἀλαλαγμός ἐστὶν ἐπινίκιος
ἕμνος. Παρακελεύεται οὖν τοῖς ἔθνεσι τῷ βοηθῆσαντι
Θεῷ, καὶ ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων αὐτοῦς ῥυσσάμενῳ
καταδυναστείας, τὰς ἐπινίκιους ᾄδειν ὑδάς.

Λάβετε ψαλμὸν, καὶ δότε τύμπανον. Ψαλμὸν
ἐν τούτοις τὴν θέλειν διδασκαλίαν φησί. Τύμπανον δὲ
ὄργανόν ἐστι ἐκ δερμάτων πεποιημένον. Λέγει οὖν·
Ἐπήκοοι τοῖς θεοῖς λογίοις γενόμενοι, *παραστή-
σατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, εὐπρόσδε-
κτον τῷ Θεῷ. Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.*
Ψαλτήριον πάλιν τὸ σῶμά φησι, διὰ τὴν γινωμένην
συμφωνίαν καὶ συναρμονίαν πρὸς αὐτὸ τῆς ψυχῆς·
ἰν' ἄρτιοι γέγονται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, καὶ τὰς
ψυχὰς ἀνατιθέντες τῷ Θεῷ, καὶ τὸ σῶμα, οὐ τῷ κό-
σμῳ, ἀλλὰ Κυρίῳ.

Σαλπίατε ἐν νεομηνία σάλπιγγι. Ὡσπερ πάλαι

A puris dæmonibus, qui etiam depascunt eorum ani-
mas, et spirituali fructuum copia exspoliant.

15. *Deus virtutum, convertere.* Deprecor te igitur
potentem Dominum, ut respicias de cælo vineæ
perniciem, et remedium vulnere applices. Tua enim
ipsa providentia priorem illam optimam conditio-
nem dederat.

16, 17. *Ei perfice eam quam plantasti dextera tua.*
Quoniam tu, inquit, plantasti illam, ac deinde fuit
incensa igni et suffossa atque periit, te illam corri-
piente, *perfice eam* et paratam redde ad salutem;
præpara autem illam per filium hominis: illud
enim, *super filium hominis*, per filium hominis si-
gnificat. Quis autem est filius hominis nisi ipse
Dominus noster, ut ipse de se in Evangeliiis
dicit?

18, 19. *Fiat manus tua super virum dextere tuæ.*
Hæc, inquit, est operatio salutis populi, quæ per
manum indicatur, *super virum dextere tuæ fiat*, id
est per virum qui est dextera tua. Ecquis ille est
nisi Filius hominis, qui est dextera Patris, etiamsi
factus sit homo? Cum autem hoc factum fuerit et
salvos nos fecerit dextera tua, qui vocaris vir et
Filius Dei, nunquam discedemus a te, utpote qui
vitæ tuæ participes simus, et tuo nomine appelle-
mur, id est Christiani.

20. *Domine Deus virtutum, converte nos.* Assidue
supplicationem emittit gestiens, ut Unigenitus ap-
pareat, per quem salutem ipsi consequentur. **C**

1. *In finem, pro torcularibus PSALMUS
ipsi Asaph. LXXX.*

Argumentum.

Jam cum octavam interpretarem diximus torcu-
laria Ecclesias esse. Videre igitur est ex hoc
quoque psalmo ipsum vocare gentes ad fidem in
Dominum. Eam doctrinam præbens illis ut nun-
quam discedant ab ipso, prioris populi impieta-
tis causa abjectionem significans.

2. *Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo
Jacob.* Jubilatio est victoriæ carmen. Cohortatur
itaque gentes ut Deo auxilianti, qui a dæmonum
potestate ipsos liberaverat, hymnos victoriæ
D canant.

3 *Sumite psalmum, et date tympanum.* Psalmum
hic vocal, divinam doctrinam; tympanum autem
est instrumentum pellibus confectum. Ait igitur:
Obsequentes divinis eloquiis, *exhibete corpora ves-
tra hostiam viventem, Deo placentem**. *Psalterium
jucundum cum cithara.* Psalterium rursus corpus di-
cit, ob consensum et coaptationem animæ cum illo,
ut Dei homines perfecti sint, et animas Deo dicant
et corpus, non mundo, sed Domino.

4, 5. *Buccinate in neomenia tuba.* Sicut olim li-

* Rom. xii, 1.

rael sensibiles sumens tubas in neomenia buccinabat, quia hoc præceptum dederat Deus in testimonium quod liberati fuissent ex Ægyptiaca servitute; ita et novus populus evangelica usus tuba, cujus sonus in omnem terram exivit, jubet in neomeniis tuba canere, id est in renovatione mentis ejus, constans ipse atque testificans quod illum ex spirituali Ægypto liberarit, id est ex potestate tenebrarum.

6. *Linguam quam non noverat audivit.* Populus, inquit, egressus ex Ægypto, audivit linguam quam olim non norat. Ecqua illa fuit nisi vox Dei in monte ad populum emissa?

7. *Divertit ab oneribus dorsum ejus.* Quasi dicat, ex oneribus. Dicit porro quod illos a sarcinis liberaverit, quas deferebant cum exstruerent urbes Pharaonis. *Manus ejus in cophino servierunt.* Hoc ait quia lutum et paleas in cophinis ad opus deferebant.

8. *In tribulatione invocasti me, et liberavi te.* Simile est illi: *Quia audivi gemitus eorum et vocem eorum audivi, et descendi ad liberandum eos*¹.

Exaudivi te in abscondito tempestatis. Quasi dicat, ex magna et vehementissima te angustia liberavi. *Probavi te apud aquam contradictionis.* Quando sitibundus populus ad Moysen diceret: *Da nobis aquam ut bibamus*, respondit: *Quid me conviciis oneratis et tentatis Dominum*²?

9-11. *Audi, populus meus.* Populum cohortatur, ut curet esse obsequens illi. Nam si hoc faciat, nequaquam serviet alii Deo: neque erit ipsi Dominus in Deum recentem. Ipse namque est qui olim eos ex Ægypto redemit. *Dilata os tuum, et implebo illud.* Promittit obsequentibus carnales et spirituales cibos.

12-15. *Et non audivit populus meus vocem meam*, etc. Quia ne hoc pollicente, ipsi surdi fuerunt; ideo repudiavi eos, dignasque de facinoribus eorum pœnas sumpsi.

16. *Inimici Domini mentiti sunt ei, et erit tempus eorum in sæcula.* Quasi apertius diceret: Quia populus mentitus est Domino, erit ei tempus supplicii, id est tempus futuri sæculi.

17. *Et cibavit eos ex adipe frumenti.* Illi, inquit, mentiti sunt ei; ipse vero, utpote bonus, replevit eos spirituali cibo: qui est ipse Dominus, *panis vivus qui de caelo descendit, et dat vitam mundo*³. *Et de petra melle saturavit eos.* Petra est ipse Dominus; mel, ejus divina eloquia. Ait igitur, quod eius sanctis eloquiis suis repleverit.

PSALMUS Asaph. LXXX

Argumentum.

Postquam in præcedenti psalmo de populi abiectione

¹ Exod. II, 24. ² Exod. XVII, 2. ³ Joan. VI, 33.

Α ποτὶ δὲ Ἰσραὴλ αἰσθητὰς λαμβάνων σάλπιγγας ἐν τῇ νεομηνίᾳ ἐσάλπιξε, τοῦτο πρόσταγμα δεδοκότες τοῦ Θεοῦ, καὶ μαρτύριον τοῦ ἐλευθερωθῆναι αὐτοὺς τῆς ἐξ Ἀιγύπτου δουλείας· οὕτω καὶ ὁ νέος λαός, τῇ εὐαγγελικῇ χρώμενος σάλπιγγι, ἧς ὁ φθόγγος εἰς ὅσας τὴν γῆν ἐξῆλθεν, κελεύεται ἐν ταῖς νεομηνίαις σάλπιζειν, τοῦτέστιν ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦς αὐτοῦ· ὁμολογῶν καὶ αὐτὸς καὶ μαρτυρῶν, ὅτι δὴ αὐτὸν ἐκ τῆς νοητῆς ἡλευθέρωσεν Αἰγύπτου, τοῦτέστιν ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σάτους.

Γλώσσαις ἦν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν. Ὁ λαός, φησὶν, ἐξελθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἤκουσε γλώσσαις ἦν πάλαι οὐκ ἔγνω. Καὶ ποῖα αὕτη ἢ ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαὸν γινομένη ἐν τῷ βραί φωνῇ;

Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν ῥῆτον αὐτοῦ. Ἄντι τοῦ, ἐξ ἄρσεων. Λέγει δὲ, ὅτι τῶν βασταγμάτων αὐτοῦς ἡλευθέρωσεν, ὧν ἐπιφέροντο οἰκοδομοῦντας τὰς πόλεις τῷ Φαραῶ. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδόουλευσαν. Τοῦτό φησι διότι τὸν πληθὸν καὶ τὰ ἄχυρα ἐν κοφίνοις ἐπὶ τὸ ἔργον ἐπαφέροντο.

Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐρρύσάμην σε. Ὅμοιον τῷ, Ὅτι ἤκουσα τῶν στεναγμῶν αὐτῶν, καὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελεῖσθαι αὐτούς. Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ τῆς καταγίδος. Ἄντι τοῦ, Ἐκ μεγάλης καὶ ὑπερβαλλούσης ἐρρύσάμην σε θλίψεως. Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας. Ὅτι διψήσας ὁ λαός ἔλεγε πρὸς Μωυσῆν· Ἄδὸς ἡμῖν ὕδωρ ἴνα πλωμεν, ἔλεγε· *Τί λῆθορῆσθέ με καὶ περιάρετε τὸν Κύριον;*

Ἄκουσον, λαός μου. Τῷ λαῷ παραινέσιν ἐσφῆραι λέγων παρασκευάσθαι ἐπήκουον γενέσθαι αὐτῷ. Καὶ γὰρ, εἰ τοῦτο ποιήσῃ, οὐκ ἂν ἐτέρῳ δουλεύῃ Θεῷ, οὐδὲ γενήσεται αὐτῷ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς Θεὸν πρόσφατον. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ καὶ πάλαι αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου λυτρωσάμενος. *Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό.* Ὑψιχνύεται τοῖς παιδαρχοῦσιν αὐτῷ καὶ σαρκικὰς τροφὰς καὶ πνευματικὰς.

Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς φωνῆς μου. Ἐπειδὴ ταῦτα μὲν ὑπεσχόμην ἐγὼ, αὐτοὶ δὲ τὰ ὤτα ἐκώφευσαν· τούτου χάριν ἀπεβαλόμην αὐτούς, ἀξίαν τῶν ἐπιτηδεύματων αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν διδοῦς.

Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ, καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅσοι σαφέστερον ἔλεγον· Ἄντι τοῦ ψεύσασθαι τῷ Κυρίῳ τὸν λαὸν, ἔσται καιρὸς αὐτῷ τιμωρίας· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Καὶ ἐψώμωσεν αὐτούς ἐκ στέατος πυροῦ. Αὐτοὶ μὲν, φησὶν, ἐψεύσαντο αὐτῷ· αὐτὸς δὲ, ὅτι ἀγαθὸς ὑπάρχων, ἐνέπλησεν αὐτοὺς νοητῆς τροφῆς· αὕτη δὲ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζῶν διδοῦς τῷ κόσμῳ. *Καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρτασεν αὐτούς.* Πέτρα αὐτὸς ὁ Κύριος, μέλι δὲ τὰ θεῖα αὐτοῦ λόγια. Λέγει γοῦν, ὅτι τῶν ὁσίων αὐτοῦ λογίων ἐνέπλησεν αὐτούς.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΠΑ'.

Υπόθεσις.

Τὴν ἀποβολὴν τοῦ λαοῦ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ ψαλμῷ, ἐν-

⁴ I Cor. I, 4.

ταῦθα καὶ τὰς αἰτίας σαφέστερον ἐκδίωσι, δι' ἧς Ἀ αὐτοῦς ὁ Θεὸς ἀπεδάλετο.

Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. Θεοὺς τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων ἐκάλεσε, τοὺς υἱοὺς κληθέντας Θεοῦ. Ἔστη οὖν ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁ Θεός, ὅτε τὴν σωτήριον παρουσίαν πεποιήται, ὅπως διακρίνη αὐτοὺς, ἐλεγχον τῶν αὐτοῖς πεπραγμένων ποιῶν.

Ἔως πότε κρίνεται ἀδικίαν; Τὴν ἀδικίαν τὴν γινουμένην εἰς τὸν λαὸν παρ' αὐτῶν εἰς μέσον ἄγει.

Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Θεμέλια τῆς γῆς τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου φησὶν· ὅτινες καὶ πρὸ γε τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐδωκαν δίκην, ἐκβληθέντες τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος διὰ τοῦ λεχθέντος πρὸς ἡμᾶς λογίου· *Nūn ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω.* Ἐσαλεύθησαν γὰρ ἡς πάλαι ποτὲ εἶχον στάσεως. Ἄτε δὴ ὡς πρώτων αὐτῶν καταργηθέντων διὰ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, εἶτα τῆς ἐκβολῆς γενομένης τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸ κηρυχθῆναι εἰς πάντα τὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπήγαγεν· *Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἔσθε. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε· πίπτετε δὲ καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων.* Καὶ ποιῶν ἀρχόντων, ἡ ὧν μικρῶ πρότερον ἐδήλωσε διὰ τῶν σαλευομένων θεμελίων τῆς γῆς; *Ῥῆθὴ ΨΑΛΜΟΥ τῷ Ἀσάφ. ΠΒ.*

Ἐπιθέσεις.

Εὐχὴν ἐνταῦθα ἀνατείνει πρὸς Θεόν, τῆς ἀλαζονείας ἄξιων τὰ ἔθνη τιμωρήσασθαι τὰ τῶν Ἀσσυρίων εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ συμπράξαντα πόλεον. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐξῆς ἐν τῷ ψαλμῷ δηλούμενοι.

Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοι; μὴ σιγήσης μηδὲ κατακραθῆς, ὁ Θεός. Σοὶ μὲν, φησὶν, οὐδεὶς ἔσται ὁμοιος, ἀμνηστεικός καὶ μακροθυμῶν ἐπὶ ταῖς ἀδικίαις· ἐγὼ δὲ εὐχομαι μὴ σιγήσαι ἐπὶ ταῖς καθ' ἡμῶν παρὰ τῶν ἐχθρῶν γενομέναις ἀδικοῖς ἐφοδοῖς.

Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν. Ἐξάκουστος, φησὶν, ἡ καθ' ἡμῶν παρ' αὐτῶν ἀδικία γεγίνηται.

Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱοῖς Λῶτ. Ἀντελάθοντο, φησὶ, καὶ συνεμαχίσαντο εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον οἱ προδηλωθέντες τοῖς υἱοῖς Λῶτ. Ὑποὶ δὲ Λῶτ Μωαβίται καὶ Ἀμμανίται. Ἐντεῦθεν δὲ γινώσκουμεν, ὅτι προσκαλοῦνται ἀλλήλους οἱ δαίμονες ἐπ' ἀπωλείᾳ ψυχῆς, πανωλεθρίαν ἡμῖν ἐπάγειν, καὶ λήθη παραδοῦναι τὸν πολυθρύλλητον Ἰσραὴλ. Εἶτα καταλέγει ὁμοίους, ὅφ' ὧν συγχληθέντες καὶ οἱ ἄλλοι συνήλθον.

Ποίησαν αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιὰμ καὶ τῷ Σισάρα. Ὅπερ ποτὲ Μαδιὰμ καὶ ὁ Σισάρα, εἰτε τε καὶ ὁ Ἰαβὴν ἐξαναστάντες κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐξωλοθρευθήσαν, οἱ μὲν ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν, οἱ δὲ ἐν Ἀενδώρ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἐπιθέμενοι ἡμῖν μετὰ τοῦ Ἀσσοῦρ, τῆς ὁμοίας τιμωρίας τύχοιεν. Σισάρα μὲν ἄρχων τῆς δυνάμεως, Ἰαβὴν δὲ βασιλεὺς Χαναάν. Τροποῦνται ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν ἐν τοῖς Κριταῖς· ἐν χειρὶ Βαρακ καὶ Δεβόρᾳ γυναικὸς Ἰσραὴλ.

ἵ Joan. xii, 31. ἵ Judic. iv, 14.

locutus est, hic quæ causæ stnt quod a Deo abjectus fuerit clarius recenset.

1. *Deus stetit in synagoga deorum.* Deos vocat principes Judæorum, qui filii Dei vocabantur. Stetit igitur in medio eorum Deus, in salutari suo adventu, ut judicaret eos, facinorum eorum convictionem afferens.

2, 3. *Usquequo judicatis iniquitatem?* etc. Iniquitatem, qua erga populum usi sunt, in medium adducit.

5-7. *Moveantur omnia fundamenta terræ.* Fundamenta terræ dicit principes sæculi hujus, qui ante Judæorum populum pœnas dederunt, a tyrannide qua nos opprimebant expulsi, per illud dictum: *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*°. Exacti sunt a loco quem prius occupabant. Cum itaque prius illi compressi fuissent per crucem ejus, ac deinde abjectus sit Israel postquam Evangelium per totam terram prædicatum fuit, subjunxit: *Ego dixi: Dii estis. Vos autem sicut homines mortemini, et sicut unus de principibus cadetis.* Et quibus principibus, nisi iis quos paulo ante significavit per commota fundamenta terræ

1. Canticum PSALMI Asaph. LXXXII.

Argumentum.

Precationem hic effundit ad Deum, rogans ut de arrogantia gentium, quæ cum Assyriis bellum gesserant adversus Jerusalem, sumat pœnas. Hæ autem gentes inferius in psalmo indicantur.

2. *Deus, quis similis erit tibi? ne taceas neque compescaris, Deus.* Nemo, inquit, tibi similis erit, immemor videlicet injuriarum, et æquanimiter tolerans iniquitates. Ego autem precor ut non taceas super iniquis incursionibus inimicorum, quibus nos adoriuntur.

3. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt.* Publicata, inquit, fuit eorum adversum nos iniquitas.

9. *Facti sunt in adjutorium filii Lot.* Qui superius memorati sunt auxilium et opem attulerunt filiis Lot. Filii autem Lot sunt Moabitæ et Ammonitæ. Hinc autem cognoscimus, dæmones sese mutuo provocare ad perniciem animæ, ut nos funditus perdant, et famosum illum Israel in oblivionem ducant. Deinde finitimos enumerat, a quibus evocati alii convenerunt.

10. *Fac illis sicut Madian et Sisaræ,* etc. Sicut olim Madian, Sisara et Jabin insurgentes contra Israel emperierunt, alii in torrente Cisson, alii in Endor; eodem modo qui cum Assur nos adorientur easdem pœnas luant. Sisara dux exercitus erat; Jabin autem rex Chanaan. Qui in fugam vertuntur in torrente Cisson, de qua re in libro Judicium, manu Barac et Deborah mulieris Israelitæ°.

41. *Disperierunt in Endor.* In indecenti loco. Endor enim *indecentiam* significat. *Facti sunt ut stercus terræ.* Insepulti enim jacentes dissoluti sunt, et quasi stercus, terræ admisti.

42. *Pone principes eorum sicut Oreb.* Paria Idumæis, Ismaelitis, Moabitibus, Agarenis et memoratis eorum sociis immitte mala in Oreb et in reliquos. Ipsi enim mali male pericrunt.

14-16. *Deus meus, pone illos ut rotam.* Id est, ne maneant in eodem statu, sed in contrarium revolvantur. *Sicut stipulam ante faciem venti,* id est versatiles flent, ut est revera stipula spicæ. *Sicut ignis qui comburit silvam.* Fruantur, inquit, igne quem ipsi accenderunt, atque ipse ignis eos consumat, sicut et sensibilis ignis comburit silvam. Simile est autem huic dicto: *Ecce vos omnes ignem accenditis, eatis ad lumen ignis vestri, et flamma quam accendistis.* *Sicut flamma comburens montes.* Parabolicus est sermo. Quemadmodum, inquit, ignis decidens comburit montes, ita comburentur illi per supplicium a te inflictum, quod ob vehementiam et gravitatem tempestati comparavit.

17. *Imple facies eorum ignominia.* Lapsi enim optatis suis, et pudore repleti, agnoscent tuam potestatem. *Et quærent nomen tuum, Domine.* Id ait, quia ex datis pœnis utilitatem percepturi sunt. Illud, *quærent,* positum est pro, cognoscent.

1. *In finem, pro torcularibus, filiis Core,*
PSALMUS LXXXIII.

Argumentum.

Rursum pro Ecclesiis in hoc psalmo verba facit, et palam est ex eo quod pro torcularibus inscribatur.

2, 3. *Quam dilecta tabernacula tua, Domine vir-tutum.* Tabernacula dicit sanctas ecclesias Dei, per diversa loca constructas, erga quas studio fertur religiosa anima. *Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum.* Perinde est ac si diceret: Et corpore et anima me obtuli ad serviendum Deo viventi et vero⁷. Illud autem, Deo viventi, ad discrimen idolorum dictum est, quæ mortua sunt et ex materia sensu carente fabrefacta.

4. *Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum sibi ubi ponat pullos suos. Altaria tua, Domine.* Passer hominum animam adumbrat, cui venando insidiatur spiritualis venator, juxta id quod dictum est: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.* Turturem autem vocat animam quæ in castitate et temperantia versatur. Ait igitur omnem animam hoc inventuram per fugium, ingressum scilicet in altaria.

⁷ Isa. I, 41. ⁸ Hebr. ix, 14. ⁹ Psal. cxxiii, 7.

Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἄενδώρ. Ἐν ἀσχήμῳ τόπῳ. Ἄενδώρ γὰρ ἀπρέπεια δηλοῦται. Ἐγερτήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῆ γῆ. Ἄταφοι γὰρ μένοντες διελύθησαν, καὶ οἷόν τις κόπρος τῆ γῆ συνεμίγησαν.

Θοῦ τοὺς ἀρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν Ὀρέβ. Τῶν Ἰδουμαίων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ Μωαβιτῶν καὶ Ἀγαρηῶν καὶ τῶν δηλωθέντων ἐταίρων τὰ ἴσα παθεῖν παρασκευάσων τῷ Ὀρέβ καὶ τοῖς ἐτέροις. Οὗτοι δὲ καὶ κακοὶ κακῶς ἀπολώλασιν.

Ὁ Θεὸς μου, θοῦ αὐτοὺς ὡς τροχόν. Τουτέστι, Μὴ μένοιεν ἐν τῇ αὐτῇ στάσει, ἀλλὰ κυλιέσθωσαν εἰς τοῦμπάλιν. Ὡς καλὰμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου. Τουτέστιν εὐρίπιστοι γενήσονται, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἡ καλὰμη τοῦ στάχους. Ὡσεὶ πῦρ δ διαφλέξει δρυμόν. Ἀπολαύετωσαν, φησὶ, τοῦ πυρός δ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν, καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς καταφάγεται, ὥσπερ αὐτὸν καὶ αἰσθητὸν πῦρ καταφάγει δρυμόν. Ὅμοιον δὲ τῷ Ἰδοῦ πάντες ὑμῖς πῦρ καίετε, πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρός ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξεκαύσατε. Ὡσεὶ φλόξ κατακαῦσαι δρη. Παραβολικὸς δ λόγος. Ὅσπερ πῦρ ἐμπέσῃ, φησὶ, καίει δρη, οὕτω κατακαυθήσονται ὑπὸ τῆς παρὰ σοῦ ἐπενεχθησομένης αὐτοῖς τιμωρίας, ἦντινα καὶ καταγιγῆ παρεβάλε διὰ τὸ σφοδρὸν καὶ ἐπιτεταμένον.

Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας. Διαμαρτύντες γὰρ ὧν βούλονται, καὶ αἰσχύνης ἐμπλησθέντες, ἐπιγνώσκονται σου τῆν δύναμιν. Καὶ ζητήσουσι τὸ δρομὸν σου, Κύριε. Τοῦτο λέγει, ὡς ἴσται αὐτοῖς ἐκ τῶν τιμωριῶν ὠφέλεια. Τὸ, ζητήσουσιν, ἀντὶ τοῦ, γινώσκονται.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ,
ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ.

Ἰπόθεσις.

Πάλιν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ὑπὲρ τῶν ληνῶν αὐτὸν ἐπιγεγράφθαι.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Σκηνώματά φησὶ τὰς κατὰ τόπον ἰδρυθείσας ἀγίας ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εἰς ἃς καὶ πᾶσα θεοφιλῆς ἐπισπουδάζει ψυχή. Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσατο εἰς Θεὸν ζῶντα. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι: Καὶ τῷ σώματι καὶ ψυχῇ παρίστησα ἑμαυτὸν εἰς τὸ δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Τὸ δὲ, Θεῷ ζῶντι, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν εἰδώλων εἰρηται: ἅτε νεκρῶν ὄντων ἐκείνων, καὶ ἐξ ὕλης ἀψύχου τυχανόντων.

Καὶ γὰρ στρουθίον εἶδεν ἑαυτῷ οἰκίαν, καὶ τρυγῶν ροσσίαν ἑαυτῇ, οὐ θήσει τὰ ροσσία ἑαυτῆς, τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε. Στρουθίον μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνέντετα ψυχὴν, τὴν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ θηρευτοῦ ἀγρευομένην, κατὰ τὸ εἰρημένον. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐβρύσθη ἐκ τῆς παρίδος τῶν θηρευόντων. τρυγῶνα δὲ τὴν ἐν ἀγνεῖα καὶ σωφροσύνη συζῶσαν ψυχὴν. Λέγει οὖν, ὅτι πᾶσα ψυχὴ ταύτην εὐρήσει καταφυγὴν, τὴν εἰς τὰ θυσιαστήρια εἰσοδόν.

Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου· τῷ Ἀ

ἱπουρανίῳ δηλονότι.
Μακάριος ὁ ἀνὴρ οὗ ἔστιν ἀντιλήψις αὐτῷ
παρὰ σοί· ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δι-
έθετο. Ὡς ἀντιλήπτορα, φησὶν, ἐπιγεγραμμένος,
ἀγαθούς λογισμούς ἑαυτῷ καθ' ἐκάστην οἰκοδομεῖ,
οὐσινὰς καὶ ἀναβάσεις πρὸς τὸ παρὸν εἴρηκε, διὰ τὸ
ἐν αὐτοῖς οἰνεῖ ἀπὸ τῶν γῆινων ἀνάδασιν εἶναι εἰς
ἑπουράνια. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμώνος.
Κοιλὰδα τοῦ κλαυθμώνος τὸν θνητὸν βίον φησὶ. Λέγει
οὖν· Ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλήσεις ἀγαθῶν λογισμῶν
αὐτοῦ; καθεκάστην οἰκοδομῶν. Αἰσθησις αὐτοῖς γέγο-
νεν ἐκ τῆς σῆς ἀντιλήψεως.

Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν· πορευ-
σονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν. Ἄμοιβας, φησὶ,
τῶν καλῶν λογισμῶν δώσει αὐτοῖς ὁ νομοθετῶν, τουτ-
έστιν ὁ τὸν νόμον αὐτοῖς τῆς Καινῆς δεδωκώς Διαθή-
κης. Τίνες δ' ἂν εἴεν αἱ εὐλογίαι, ἣ τὸ ἐκ δυνάμεως
εἰς δύναμιν πορευθῆναι; Λέγει δὲ ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα
πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ,
ἐνθα καὶ ἀπελθόντες ὄψονται τὸν Θεὸν καθὼς ἔστιν.
Ἐπίβλεψον εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.
Χριστὸν ἐνταῦθα τὸν κεκλημένον λαὸν εἰς βασιλείον
ἱεράτευμά φησὶ.

Ὅτι κρείσσων ἡμέρα μιὰ ἐν ταῖς αὐλαῖς σου
ὑπὲρ χιλιάδας. Ἡμέραν μιάν τῶν αὐλῶν τοῦ Θεοῦ,
τοῦτέστι τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν
τοῦ Σωτῆρος ὑπόδηλοι. Χιλιάδας δὲ, ἦτοι χιλιάδα,
ὅσων γὰρ εὐρηται ἐν τῇ Ἑβραίων Γραφῇ, τὴν κατὰ
νόμον λατρείαν φησὶν, ἥτις εἰς χιλιάδα ἐτῶν κεκρά-
τηκεν, ἀρξαμένη ἀπὸ τῶν τοῦ Σολομῶντος χρόνων,
ἀφ' οὗ θεμελιώσεται ὁ θεῖος ναὸς, μέχρι τῆς τοῦ Σω-
τῆρος παρουσίας. Δείκνυσιν οὖν, ὡς πολλὸ τὸ μείζον (36)
τῆς εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομικὴν λατρείαν. Ἐξελε-
ξάμην παραριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου.
Ὅσον ὡς εἰ λέγοι· Μικρὸς τις καὶ εὐτελής εἶναι μάλ-
λον ἂν βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ μέγας τῶν
ἐν τῷ ἁμαρτωλῷ λαῷ. Ταῦτα τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πρόσω-
πορα, καὶ ἡμῖν ἐπιτήδεια. Καὶ γὰρ ἐκεῖνους ἐδίδασκεν
ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος μὴ παραβλέπειν τοῦ θεοῦ
οἴκου τὴν ἐρημίαν, καὶ ἡμεῖς παιδευόμεθα τοὺς τῷ
θεῷ ἀφιερωμένους σηκούς ἀεὶ ποθεῖν καὶ ἀγαπᾶν.

Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομέ-
νοις ἐν ἀκακίᾳ. Οἱ γὰρ ταύτην ἔχοντες τὴν διάθεσιν, τούτων
ἀπάντων ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἐλεος γὰρ ἐκ τῶν
θεῶν ἀναβλαστάνει σηκῶν, καὶ πολλὴ ἐκεῖθεν ἀφθονος
τῆς ἀληθείας ἢ χορηγία. Ἐκεῖθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν
δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα, καὶ χάριν δὲ
θεῶν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρου-
νῶν ἀρούμεθα· καὶ μέντοι καὶ περιβλεπτοὶ ἐντεῦ-
θεν γινόμεθα, καὶ λίαν περιφανεῖς, καὶ συλλήθδην
εἰπεῖν, πᾶσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν,
κακίας μὲν καὶ πονηρίας ἀπαλλαττόμεθα, ἀπλότητι
δὲ καὶ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι.

Εἰς τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ'.

Ἰσθθεις.

Ἀπὸ τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν κλήσιν τῶν ἔθνῶν δηλοῖ,

(35) Locus vitiosus.

5. Beati qui habitant in domo tua. spiritali vi-
delicet.

6, 7. Beatus vir cujus est auxilium abs te: ascen-
siones in corde suo disposuit. Qui sibi, inquit, ad-
jutorem ascripsit, bonas sibi cogitationes quotidie
instituit, quas nunc ascensiones dixit, quia in ipsis
est quasi ascensus a terrenis ad caelestia. In valle
lacrymarum. Vallem lacrymarum mortalem vitam
dicit. Ait igitur, in mortali vita replebis eos bonis
cogitationibus, quotidie instituens illos. (35) Quæ
sibi ex tuo patrocinio advenisse bona senserunt

8. Etenim benedictionem dabit legislator; ibunt de
virtute in virtutem. Retributiones, inquit, bonarum
cogitationum dabit illis legislator, id est qui legem
Novi Testamenti dedit illis. Quæ autem fuerint illæ
benedictiones, nisi quod de virtute in virtutem
eant? Id est ab hoc vitæ instituto secundum Deum
acto, ad supernam Jerusalem, quo cum pervene-
rint, videbunt Deum sicuti est.

10. Respice in faciem Christi tui. Christum hic
appellat populum vocatum ad regale sacerdotium.

11. Quia melior est dies una in atriis tuis super
millia. Dies una in atrii Domini, id est in eccle-
siis, diem resurrectionis Salvatoris significat. Millia
vero, sive mille, ita enim legitur in Hebræorum
Scriptura, legalem cultum vocat, qui per mille
annos perseveravit orsus a temporibus Salomonis,
a quo fundatum est divinum templum usque ad
adventum Salvatoris. Declarat igitur longe præ-
stantiorem esse evangelicum quam legalem cultum.
Elegi abjectus esse in domo Dei mei, etc. Ac si dice-
ret: Malo pusillus et vilis esse in Ecclesia, quam
præpotens in populo peccatore. Hæc iis qui in Ba-
bylone erant utilia, et nobis congruentia sunt.
Nam et illos edocebat gratia Spiritus, ut divinæ
domus vastitatem ne despicerent: et nos erudimur
ut Deo sacra templa semper exoptemus, et dili-
gamus.

12, 13. Dominus non privabit bonis eos qui am-
bulant in innocentia. Nam qui hujusmodi affectum
habent, his omnibus bonis fruuntur. Misericordia
enim ex divinis templis oritur, atque largiter ex-
hinc veritas suppeditatur. Istinc enim sanorum dog-
matum doctrinam accipimus, et divinam gratiam
ex sanctissimi Spiritus fontibus haurimus. Imo
exinde præclari evadimus, et valde illustres, et, ut
uno verbo dicam, omni honorum copia fruimur, et
a malitia improbitateque liberamur, vitam eligen-
tes in simplicitate et veritate agere.

1. In finem, filiis Core. PSALMUS LXXXIV.

Argumentum.

Per hunc psalmum vocationem gentium significat

(36) Forte μέσων.

et remissionem ob suam ad Deum conversionem A ipsis concessam. Ad hæc inducit Judaicum populum, qui post vocationem gentium peccata sua conflatur, et rogat ipse quoque ut per Christum misericordiam consequatur.

2. *Benedixisti, Domine, terram tuam.* Et revera Deus et Pater benedixit, sive placuit ipsi omnia in Christo instaurare. *Avertisti captivitatem Jacob.* Nam cum Judæis primum prædicaverit, multos redemit a spirituali captivitate in quam abducti fuerant. Hæc (37) significavit Dominus post prophetiam Isaïæ, quæ sic habet : *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem et cæcis restitutionem visus*¹⁰, dicens : *Hodie impleta est prophetia hæc in auribus vestris*¹¹. Ipse enim est, qui

nos a multorum deorum erroneo cultu et a demonum servitute liberavit, et catenas peccatorum solvit.

Utrumque hic propheta prædicit, filiorum Israel ex Babylone reditum, et salutem mundi : ac duplici modo totum enarrat. Sensus autem est : Deo acceptum est cor bonum ac studiosum, quod ipsius terra est, quia recipit ejus semen, ac reddit fructum centuplum.

3. *Remisisti iniquitatem plebis tuæ.* Quæ per fidem ad ipsum accessit, sit autem populum ex gentibus coactum, juxta illud a Zacharia propheta dictum : *In illa die confugient ad Dominum gentes multæ, et erunt ipsi in populum*¹².

5. *Converte nos, Deus salutaris noster.* Deprecationem offert ex persona populi Judæorum, rogantium ut et ipsi gratiam consequantur.

8-9. *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.* Cum Cyrus Persarum rex, juxta Isaïæ prophetiam, redeundi potestatem dedisset, festinant patriam repetere suam, et propterea Deum precantur, ut promptam ipsis pro clementia sua salutem conferat. Citissime, inquit, o Domine, tuam nobis bonitatem ostende, ut tuam salutem consequamur, et ex his locis commigrare possimus. Cum sic propheta supplicationem quasi ex illorum persona offerat, Dei responsum accipit et ait : *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* Cum finem supplicandi fecisset propheta, responsum a Spiritu cum silentio excipit.

10. *Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius.* Excipiens propheta responsum quod auditurus erat a Deo de genere suo, illud notat, quod paratus sit omnibus prope adesse, si ejus timorem amplexi fuerint : continget autem iis qui Dei timorem amplexi fuerint, quod in gloria inhabitent. *Ut inhabitet gloria in terra nostra.* His significat œco-

¹⁰ Isa. lxi, 1. ¹¹ Luc. iv, 21. ¹² Zach. ii, 11.

(37) Hæc dubia sunt,

καὶ τὴν γενομένην αὐτοῖς διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστροφῆς ἀφεσιν. Ἐτι τε εἰσάγει τὸν Ἰουδαίων λαὸν μετὰ τὴν τῶν ἔθνῶν κλήσιν ἐξομολογούμενον ἐφ' οἷς ἤμαρτεν, ἀξιούντα καὶ αὐτὸν τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν.

Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου. Καὶ γὰρ ἀληθῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ. *Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ.* Αὐτοῖς γὰρ πρῶτον κηρύξας τοῖς Ἰουδαίοις, λελύτρωνται πολλοὺς τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς νοητῆς αἰχμαλωσίας. *Ἐδήλωσεν ὁ Σωτὴρ μετὰ τὴν Ἠσαίου προφητείαν, τὴν φήσασαν Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὐ εἶνεκεν ἐχριστέ με, εὐαγγελισσασθαι πτωχοῖς ἀπέστειλέ με, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἀφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάδελφοι, εἰπών· Σήμερον πληρήσεται ἡ προφητεία αὕτη ἐν τοῖς ὠσίν ὁμῶν.* Αὐτὸς γὰρ ὁ παύσας δουλεύοντας ἡμᾶς πολυθέῳ πλάνῃ καὶ δαίμοσι, τὰς τε τῶν ἀμαρτημάτων λύσας σειράς.

Ἄμφότερα ἐνταῦθα προφητεύεται ἢ τε ἀπὸ Βαβυλώνας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπάνοδος καὶ τῆς οἰκουμένης σωτηρία· καὶ διττῶς ὅλον ἐξηγεῖται. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Εὐδοκεῖ Κύριος τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν καρδίαν, γῆν αὐτοῦ τυγχάνουσαν, διὰ τὸ δέχεσθαι τὸν σπέρρον τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ ἑκατονταπλασίονα καρποφορεῖν.

Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου. Τοῦ διὰ τῆς πίστεως γενομένου αὐτοῦ λαοῦ· λέγει δὲ τὸ ἐξ ἔθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου· *Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ κατασφύρονται ἐπὶ τὸν Κύριον ἔθνη πολλὰ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν.*

Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν. Ἐντεῦθεν ἱκετεῖαν ἀναπέμπει ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀξιούντων καὶ αὐτοὺς τυχεῖν τῆς χάριτος.

Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἐλεός σου. Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλεύσαντος, κατὰ τὴν τοῦ Ἠσαίου προφητείαν, δεδωκότος τῆς ἐπανόδου τὴν ἐξουσίαν, ἐπειγόνται τὴν ἐνεγκοῦσαν καταλαβεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸν Θεὸν ἱκετεύουσι, ταχίσαν αὐτοῖς διὰ φιλανθρωπίας παρασχεῖν σωτηρίαν. Τάχιστα, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν σὴν ἡμῖν ἀγαθότητα δεῖξον, ἵνα τύχωμεν τῆς σῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς. Οὕτω τὴν ἱκετεῖαν ὡς ἐξ ἐκείνων ὁ προφήτης προσενεγκῶν, δέχεται τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόκρισιν καὶ φησὶν· *Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός.* Πανσάμμενος ὁ προφήτης ἱκεσίας, τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἀπόκρισιν ἐκδέχεται σωπῶν.

Πλὴν ἐγγύς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Ἐκδεχόμενος ὁ προφήτης τὴν ἀπόκρισιν, ἦν ἀκούσομαι παρὰ τοῦ γένους μου παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐκείνο ἐγὼ, ὡς πᾶσιν ἑτοιμος εἶη γενέσθαι ἐγγύς, εἰ γε τὸν αὐτοῦ φόβον ἀσπάζονται· συμβῆσεται δὲ τοῖς ἀσπάζομένοις τὸ ἐν δόξῃ κακασκηνώσαι. Τοῦ κακασκηνώσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.

Τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν τοῦ Μονογενοῦς διὰ τούτων σημαίνει. Γέγονε γὰρ ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος καὶ ἀλήθεια. Ἐλεήσας δὲ ἡμᾶς ἐδίδαξε τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴν καὶ δικαίους ἀπέφηνεν, εἰρηνοποιήσας τὰ πάντα ἐν αὐτῷ τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήνευσαν. Σαφῶς τὴν διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου ἀνατελλασαν τῷ κόσμῳ κηρύττει ἀλήθειαν. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια, εἰ καὶ γενήσεται ἐκ γυναικός. **Δικαιοσύνη** γὰρ καὶ ἀλήθεια **κατεβλήσαν** σαφῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Θεοτόκου ἀνατελλασαν τῷ κόσμῳ ἀλήθειαν.

Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυεν. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον πρὸς τὴν Παρθένον Πνεῦμα ἅγιον ἐπελελύσεται ἐπὶ σέ, καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα. Ὅταν, φησὶ, καθ' ὑπερβολὴν χρηστότητος ἐπιλάμψῃ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Κύριος, τότε καὶ ἡμεῖς, νοητὴ ὑπάρχοντες γῆ, τοὺς πνευματικούς καρποὺς ἀποδώσομεν τῆς δικαιοσύνης.

Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προκορεύσεται. Εἰπὼν, ὡς δώσει ἡ νοητὴ γῆ τὸν καρπὸν, διδάσκει πῶς δώσει. Πῶς δὲ δώσει, ἢ ὅταν αὐτοῦ τοῦ ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν ἡ δικαιοσύνη, προβαδίσασα εἰς τὴν ἄνω ἄγρουν δόξῃ, κατευδύνη τοῦ αὐτὴν πορευομένου τὰ διαθήματα;

Προσευχὴ τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ΄.

Ἐπίδοσις.

Φωτισθεὶς διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς ὁ μακάριος Δαυὶδ, καὶ τὴν ἐσομένην παντὶ τῷ καταφεύγοντι πρὸς αὐτὸν τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεσιν, εἰκότως ἀναπέμπει προσευχὴν, ἵνα καὶ αὐτὸν ἀξίων εὐρεθῆναι τῶν σωζομένων διὰ τῆς χάριτος.

Κλίνον, Κύριε, τὸ ὄσος σου καὶ ἐπάκουσόν μου. Μέγα γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐφόδιον πρὸς τὸ εὐχόμενον ἐπακουέσθαι ἡ ταπεινοφροσύνη. Ὅτι **πτωχὸς καὶ πένθος εἰμι ἐγώ.** Ταπεινοφρονημάτων τῆς προσευχῆς τὸ προοίμιον. Τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἀμφοτεροὶ τὸν πλοῦτον, ὅτε Δαυὶδ καὶ ὁ Ἐζεκιᾶς πρὸς τοῦτον μὲν οὐχ ἔωρων, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως πενίαν ἀπέδλεπον, καὶ τὸν Θεὸν ἠντιβόλησαν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχείᾳ συνεζευγμένην. Τὸ δὲ, **Κλίνον, Κύριε, τὸ ὄσος σου,** ἐκ μεταφορᾶς τίθειαιαν ἀρρώστου τινὸς ὑπὸ ἀσθενείας γεγωνότερον οὐ δυναμένου λαλεῖν, καὶ τὸν ἰατρὸν προσκλίνειν τῷ στόματι τὴν ἀκοὴν ἀναγκάζοντος.

Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι δούλος εἰμι. Ἀφ' ὧν κατώρθωσεν ἀγαθῶν ἐπακουσθῆναι ἐξαιτεῖ. **Σώσον τὸν δοῦλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σοί.** Ἐπειδὴ ὄσιον αὐτὸν ἀνηγόρευσεν, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέρει τὸν λόγον, δοῦλον αὐτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαγγελάμενος.

¹⁰ Coloss. 1, 20. ¹¹ Luc. 1, 34.

(38) Locus suspectus, est in uno tantum codice nomine Athanasii.

A nomiam Unigeniti cum carne. Facta quippe nobis est a Deo et Patre justitia et pax et misericordia et veritas. Nosque miseratus docuit veritatem; imo et justos reddidit nos, *pacifiscans omnia in seipso quæ in celo et quæ in terra*¹⁰.

11. *Misericordia et veritas obviaverunt sibi.* Veritatem quæ per Deiparam et semper Virginem mundo exorta est aperte prædicat. Ipse namque est veritas, etiamsi ex muliere natus sit. *Justitia enim et pax vere osculatæ sunt,* per veritatem illam ex semper Virgine Deipara mundo orientem.

12. *Et justitia de celo prospexit.* Simile est id quod ad Virginem dictum fuit: *Spiritus sanctus superveniet in te*¹¹, etc.

13. *Etenim Dominus dabit benignitatem.* Cum, inquit, ob summam benignitatem, eos qui in terra sunt illuminaverit Dominus, tunc et nos qui terra sumus spiritualis, spirituales justitiæ fructus dabimus.

14. *Justitia ante eum ambulabit.* Cum dixisset spiritualem terram daturam esse fructum suum, jam docet quo pacto datura sit. Quomodo dabit, nisi cum justitia præambulans, gressus ejus qui operatur bonum et incedit in via quæ sursum tendit, in ipsa via direxerit?

Oratio ipsi David. PSALMUS LXXXV.

Argumentum.

Cum per Spiritum illuminatus nosset beatus David quæ adventum Unigeniti spectabant, atque futuram omnibus qui ad eum confugerent peccatorum remissionem, jure orationem offert, rogans ut ipse unus esse deprehendatur eorum qui per gratiam salutem consequuntur.

1. *Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me.* Opportuna sane via ut quis exaudiatur, est humilitas. *Quoniam inops et pauper sum ego.* (38) Humilitatis est prociemium in oratione. Nam justitiæ ambo divitias possidentes David atque Ezechias, ad eas non respiciebant, sed naturæ inopiam spectabant, et Deo supplicabant ut eam paupertate affectam miseraretur. Illud autem: *Inclina, Domine, aurem tuam,* ex metaphora positum est, quasi ex infirmitate non possit altius clamare, et medicum cogat ut aures ori admoveat.

2. *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Ob bona opera quæ edidit postulat exaudiri se. *Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.* Postquam se sanctum esse dixit, ad humilitatem rursus sermonem convertit, servum sese Domino ascribens, atque spem salutis in illum tantum habere se testificatus

3. *Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamabo.* A Docentur hisce, eum qui a Deo quidpiam boni accipere voluerit, debere incessanter in precibus versari.

5. *Quoniam tu, Domine, suavis et mitis.* Docet eos qui ad Deum accedunt, ut ne anxii sint, si dona tantisper differat. Erit quippe illis propitius, utpote qui mansuetus sit et dives in misericordia.

8. *Non est similis tui in diis, Domine.* Deos vocat sanctos prophetas ad quos sermo Domini factus. Ait autem neminem prophetarum potuisse liberare homines a peccato, nisi solum Dominum, juxta id quod alibi dictum est: *Non legatus, non angelus, sed ipse Dominus salvavit nos*¹⁸.

11. *Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.* Qui pietate erga Deum instructus est, legitimum vitæ institutum amplectitur. Hujusmodi autem vita mater est lætitiæ. Merito itaque Propheta divino timore cor suum lætificari posse putavit. Ita enim alibi quoque ait¹⁶: *Lætetur cor quærentium Dominum, et iterum*¹⁷: *Memor fui Dei, et delectatus sum.*

12. *Confitebor tibi, Domine Deus meus, in tote corde meo.* Mutata repente oratione in confessionem, eo quod liberatus fuerit ab inferno, causam enuntiat cur peccaverit, insidias multorum atque potentium commemorans, iisque adumbrans invisibiles potestates, quæ Deum ante oculos non constituunt. Tu autem, Domine, ait, concessisti ea quæ minime illi expectabant, tua clementia liberans animam meam ex inferno inferiori. Hæc autem dicit Christus astantibus regibus terræ et principibus coactis in unum contra ipsum.

13. *Quia misericordia tua magna est super me.* Quasi jam consecutus quod precibus postulavit, magnam Dei misericordiam se in sæcula laudaturum ait, quia eorum animas de manu inferi liberavit.

14. *Deus, iniqui insurrexerunt super me.* His ostendit se in peccatum illud delapsus fuisse. Quomodo autem, nisi quia synagoga quædam malignorum spirituum insurrexit, et supplantavit eum ne virtutis cursum teneret?

15, 16. *Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors,* etc. Etiamsi, inquit, insurgentibus in me malignis spiritibus, in peccatum dejectus sum, ac per illud in infernum illum inferiorem, sed tu ipse, Domine, tuas illas miserationes in me effundens liberasti animam meam; quare rursus misericordiam postulo. Veniet autem mihi misericordia, eum me respicias.

17. *Fac mecum signum in bonum.* Sicut olim in Ægypto liliis Israel signum dedit Dominus, ut non læderentur ab exterminatore; ita et sibi signum

Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κεκράξομαι. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος, ὡς τὸν βουλούμενόν τι παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθόν, ἀδιάλειπτον δεῖ εἶναι ἐν προσευχαίς.

Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς. Διδάσκει τοὺς προσερχομένους Θεῷ μὴ ἀκρηδῖν, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται. Ἔσται γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε χρηστὸς ὢν καὶ πολὺ λίαν εἰς ἔλεος πλούσιος.

Ὅν ἐστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε. Θεοὺς μὲν γὰρ τοὺς ἁγίους προφήτας φησὶ, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο. Λέγει δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶν προφητῶν ἐξελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀμαρτίας ἰσχυσεν ἢ μόνος αὐτὸς ὁ Κύριος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ· *Οὐ πρέσβυς, οὐκ ἀγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος*

B *ἔσωσεν ἡμᾶς.*

Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ δρομά σου. Ὁ τὴν περι Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτείαν. Μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωὴ. Εἰκότως τοίνυν ὁ προφήτης τῷ φόβῳ τὴν οικίαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ὑπώπτεισεν. Οὕτω γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν· *Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον*· καὶ πάλιν· *Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθη.*

Ἐξομολογήσου μοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Μεταβαλὼν τὴν προσευχὴν εὐθύς εἰς ἐξομολόγησιν, ἐφ' οἷς ἐβρύσθη τοῦ ἔδου, τὴν αἰτίαν ἐξαγορεύει δι' ἣν ἡμαρτε, λέγων ἐπιβουλήν πολλῶν τε καὶ κραταιῶν, αἰνιττόμενος τὰς ἀοράτους δυνάμεις, μὴ θεμένας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Θεῶν. Σὺ δὲ, Κύριε, φησὶν, ἅπερ ἐκείνοι μὴ προσεδόκησαν συνεχώρησας, βυσάμενος τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἔδου κατωτάτου φιλανθρωπία τῇ σῆ. Λέγει δὲ ταῦτα Χριστός, παραστάντων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἀρχόντων συναχθέντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατ' αὐτοῦ.

Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ. Ὡς ἤδη εἰς πέρας αὐτῶν ἀχθαισῆς τῆς προσευχῆς, τὸ μέγα ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰνέσειν φησὶν· ὅτι διὰ καὶ αὐτῶν ἐκ χειρὸς ἔδου τὰς ψυχὰς ἠλευθέρωσεν.

Ὁ Θεός, παράνομοι ἐκάρσθησαν ἐπ' ἐμέ. Δείκνυσθαι διὰ τούτων, ὡς εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην κατέπεσεν. Ἰπῶς δὲ, ἢ ἐκ τοῦ συναγωγῆν τινα πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστῆναι καὶ ὑποσκελίσαι αὐτὸν τοῦ κατ' **D** ἀρετὴν δρόμου;

Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων. Εἰ καὶ, ἐπαναστάντων μοι τῶν πονηρῶν πνευμάτων, φησὶ, κατηνέχθην εἰς ἀμαρτίαν, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὸν προκείμενον κατώτατον ἄθην· ἀλλὰ σὺ, Κύριε, αὐτὸς, τοὺς οἰκίους οἰκτιρμούς καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἐφαπλώσας, ἐβρύσω τὴν ψυχὴν μου· διὸ καὶ πάλιν ἐλεεῖσθαι ἐξαιτῶ. Ἔσται δὲ μοι ὁ ἔλεος διὰ τοῦ ἐπιβλέψαι σε εἰς ἐμέ.

Πόλησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν. Ὅσπερ πάλαι ἐν Αἴγυπτῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ σημεῖον ἔδωκεν ὁ Θεός, τοῦ μὴ ἀδικηθῆναι· αὐτοὺς παρὰ τοῦ

διωρευτοῦ, οὕτω καὶ αὐτῷ σημεῖον δοθῆναι ἕξαιτεῖ. **A dari rogat, ut per illud seruetur, et inimicos confundat.**

ἰχθρῶς.

Τοῖς υἱοῖς Κορέ ΨΑΛΜΟΣ φθῆς. ΠΖ.

Ἰπὸδοσις.

Ἄδουσι πάλιν τὸν ψαλμὸν τοῦτον οἱ τεῖς Κορέ υἱοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δι' αὐτοῦ κηρύσσοντες τῶν ἔθνῶν τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν γενομένην ἐπιλαμψίν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μονογενοῦς διὰ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας.

Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις. Αὐτοῦ μὲν τοῦ κληθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. Λέγει δὲ, ὅτι ἐξ ἔθνῶν λαὸς ἐπιφοδομήθη ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν.

Ἄγαπᾷ Κύριος τὰς πόλεις Σιών ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ. Πύλας Σιών τὴν εἰσαγωγικὴν καὶ στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας φησί: σκηνώματα δὲ Ἰακώβ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν. Φησὶν οὖν ὡς αἰρετωτέρα κέκριται παρὰ τῷ θεῷ ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ θεοῦ. Πόλις μὲν ἡ Ἐκκλησία. Ποία δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ αὐτῆς, ἢ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ, κατὰ τὸ εἰρημένον: Ὡς κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν;

Μνησθήσομαι Ῥαβὲ καὶ Βαβυλῶνος. Τῶν ἐπιστρέφόντων εἰς ἐμὲ, φησὶ, μνήμην εἰς ἀγαθὸν ποιήσομαι, ἢ καὶ τῶν ἐκτόπως εἰς φιληδονίαν ἐκκελιχθέντων, καὶ τῶν ἄγαν εἰδωλολατρῶντων. Ταῦτα γὰρ ἡμῖν ἐσήμανε διὰ τῆς Ῥαβὲ καὶ Βαβυλῶνος. Καὶ Ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύρος καὶ λαὸς τῶν Αἰθίοπων. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος σαφῶς, ὅτι δὴ ἐκ πάντων τῶν ἔθνῶν ἡ Ἐκκλησία συνίστηκεν.

Μήτηρ Σιών ἐρεῖ: Ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ. Μητέρα φησὶ, ὅλον δὲ, ὅτι οἱ πεπιστευκότες τὴν Σιών ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιγαζόμεθα, ἐν ἧ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὁ αὐτὸς ὁ θεμελιώσας αὐτήν. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ γενόμενος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ ἐπαγγελόμενος ἐπὶ τὴν πέτραν θεμελιώσας τὴν Ἐκκλησίαν.

Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν καὶ ἀρχόντων. Τῶν λαῶν, φησὶ, καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ γενομένων, ὁ Κύριος διηγῆσεται τὴν γραφὴν. Καὶ πῶς ἂν, φησὶν, ἢ τὴν ἀπογραφὴν τὴν γενομένην ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν αὐτὸς αὐτοῖς διηγῆσεται λέγων: Χαίrete, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς;

Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί. Ὅταν, φησὶν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε καὶ εὐφροσύνης ἔσονται πλήρεις.

Ὡς ἡ ΨΑΛΜΟΥ τοῖς υἱοῖς Κορέ. Εἰς τέλος ὑπὲρ Μααθὲ τοῦ ἀποκριθῆναι, συνέσεως Ἐθὶμ τῷ Ἰσραηλίτῃ. ΠΖ.

Ἰπὸδοσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ εἰσφέρεται θάνατος, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεδέξατο ὅπως καὶ τοῖς

1. Filiis Core PSALMUS Cantici. LXXXVI.

Argumentum.

Hunc rursus psalmum canunt filii Core in Ecclesiae gratiam, vocationem gentium prædicantes, et illustrationem Unigeniti in Ecclesia futuram per œconomiam carnis

Fundamenta ejus in montibus sanctis. Ejus scilicet populi qui per fidem vocatus est. Ait autem ex gentibus ædificatum fuisse populum super fundamentum apostolorum et prophetarum.

2. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. Portas Sion initialem et elementarem Ecclesiae doctrinam dicit, tabernacula autem Jacob legalem cultum. Ait igitur optabilius apud Deum esse evangelicum institutum legali cultu.

3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. Civitas est Ecclesia. Quænam gloriosa dicta sunt de illa, nisi quod in ea habitet Unigenitus, juxta dictum illud: *Hic habitabo quoniam elegi eam*¹⁸?

4. Memor ero Rahab et Babylonis. Eorum qui ad me convertuntur, ait, memoriam ad bonum conservabo: aut eorum qui indecenter ad voluptatem declinarunt, sive eorum qui idololatriæ valde addicti fuere. Hæc enim nobis significavit per Rahab et Babylonem. *Ecce alienigenæ et Tyrus et populus Æthiopyum.* Palam his verbis edocemur ex omnibus gentibus Ecclesiam constare.

5. Mater Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea. Matrem dicit, manifestum autem est nos qui credimus id Sioni sive Ecclesiae ascripturos, in qua est homo, sive is ipse qui fundavit eam. Ille autem est qui pro nobis homo factus est, et qui pollicitus est se supra petram ædificaturum Ecclesiam.

6. Dominus narrabit in scripturis populorum et principum. Populorum, inquit, et principum qui in ipsa Ecclesia erunt scripturam Dominus enarrabit. Et qua ratione illud, nisi quia descriptionem illam in cælis factam illis ipse narrabit dicens¹⁹: *Caudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis?*

7. Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Quando, ait, omnium qui in Ecclesia sunt habitatio in te fuerit, tunc lætitia pleni erunt.

1. Canticum PSALMI. In finem pro Maheleth ad respondendum, intellectus Etham Israelitæ [Vulg. cum Hebr. Etham Ezrahitæ]. LXXXVII.

Argumentum.

In hoc psalmo Christi mors, quam pro nobis suscepit, memoratur: ut postquam spiritibus qui

¹⁸ Psal. cxxxi, 14. ¹⁹ Luc. x, 20.

in inferno erant prædicasset, daret resurrectionem. Desset autem Jerusalem, utpote quæ excidisset a spe in ipsum. Ipsa autem Jerusalem sive populus, olim ceu quidam chorus erat, secundum quod portio et sors ejus nuncupabatur; quamobrem pro Mabelth inscriptus est psalmus, quod dicitur, choreæ sive chori. Quoniam autem profundum est Christi mysterium, valde subtili et spirituali mente opus est ad illud intelligendum; quare, *Intellectus*, inscribitur. Dicitur autem psalmus *Eman* esse, in *Ægypto* a Moyse factus. Hic autem *Eman* nepos erat Israelis, utpote qui descenderet ex Zara, qui erat filius Judæ filii Israelis.

2. *Domine Deus salutis meæ, in die clamavi.* Utpote bonus, cum videret populi lapsum et discipuli perniciem, preces pro iis effundit ad Patrem, ut, improbitalis minime participes, salutem et ipsi per eum nanciscerentur.

4. *Quia repleta est malis anima mea.* Tametsi ipse peccata nostra pertulit, et pro nobis dolet, jure semalis repletum ait. *Et vita mea inferno appropinquavit.* Hoc ait quia per gratiam Dei pro universo mundo gustavit mortem.

5. *Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber.* Solus Jesus et mortuus est pro iniquitatis populi ductus ad mortem, juxta Isaiaë vocem²⁰: et mortuus cum esset solus erat liber²¹. Neque enim peccatum habebat quod ipsum morti faceret obnoxium. Quapropter dixit²²: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum potestatem habeo sumendi eam.*

6. *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris.* Similis, inquit, factus sum hominibus vulneratis et jacentibus in sepulcris, qui cum tuum auxilium non accepissent, non acceperunt resurrectionem. Ego autem vulneratus sum, inquit, propter peccata populi, et in sepulcris fui, sed non ibi remansi, quia et post vulnerationem, et post depositionem in sepulcro, mei meministi. Resurrexi enim calcata morte.

8. *Super me confirmatus est furor tuus.* Furorem Dei vocat maledictionem mortis, hominum generi illatam. Quia igitur maledictio pro nobis factus est, ideo furorem Dei super se confirmatum dicit.

Et omnes fluctus tuos induxisti super me. Fluctus sive elationes vocat, vehementem poenam hominibus prævaricationis causa iudictam. Significat item mortem.

9. *Longe fecisti notos meos a me.* Hoc ait quia tempore passionis omnes reliquerunt eum. *Posuerunt me abominationem sibi.* Vide quomodo etiam-

²⁰ Isa. LIII, 8. ²¹ Psal. LXXXVII, 6. ²² Joan. x, 18.

(39) Sic Vulgata *Eman*. Sed Græca Psalmorum exemplaria, Ἐθάμ.

ἐν ἄδου κηρύξας πνεύμασι δωρήσεται τὴν ἀνάστασιν. Ἀποκλιεταί δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτε δὴ ἐκπεσομένην τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Αὕτη δὲ ἡ Ἱερουσαλήμ, ἦτοι ὁ λαός, πάλαι οἷον τις χορὸς ἦν, καθὼς καὶ μερὶς αὐτοῦ καὶ κλῆρος προσηγορεύετο διὰ καὶ πρὸς Μαελλὸν ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς, ὃ ἔστι χορείας ἦτοι χοροῦ. Ἐπειδὴ δὲ βαθὺ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ λίαν λεπτῆς διανοίας δεῖ πνευματικῆς πρὸς τὸ συνιέναι αὐτὸ τοῦτου χάριν *Συνέσεως* ἐπιγέγραπται. Λέγεται δὲ τοῦ Αἰμάν εἶναι ὁ ψαλμὸς, ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς Μωσῶς πεποιημένος. Οὗτος δὲ ὁ Αἰμάν (39) ἀπόγονος ἦν τοῦ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκγονος ὢν τοῦ Ζαρά, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Ἰούδα, τοῦ υἱοῦ Ἰσραήλ.

Κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἡμέρας ἐκέκραξα. Ἄτε ἀγαθὸς ὢν, εἰδὼς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τοῦ μαθητοῦ ἀπώλειαν, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπέμπεται πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς· ὅπως ἂν, τῆς κακίας μὴ μεταλαβόντες, καὶ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Ὅτι ἐκλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ μου. Εἰ καὶ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐδάστασε, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾷται, εὐκρίτως καὶ κακῶν ἐμπέλησται φησί. Καὶ ἡ ζωὴ μου ἐφ' ἑδῆ ἤγγισε. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ παντὸς χάριτι Θεοῦ ἐγείσατο θανάτου.

Ἐγενήθη ὡσεὶ ἀνθρώπος ἀδοθήθητος ἐν νεκροῖς ἐλευθερός. Μόνος Ἰησοῦς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ ἀγόμενος εἰς θάνατον, κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνήν· καὶ νεκρὸς ἂν ἐλευθερός ἦν μένος· οὐ γὰρ εἶχεν ἁμαρτίαν τὴν κάτοχον αὐτὸν ποιούσαν θανάτῳ. Διὸ καὶ ἔλεγεν· Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν.

Ὅσοι τραυματῖαι καθύδοντες ἐν τάφῳ. Παρόμοιος, φησί, γέγονα ἀνθρώποις τετραυματισμένοις καὶ κειμένοις ἐν μνήμασιν, οἱ, τῆς σῆς μὴ τυχόντες ἐπικουρίας, οὐ τετυχήκασιν ἀναστάσεως. Ἐγὼ δὲ τετραυματίσμαι, φησί, διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐν τάφοις γέγονα, οὐ μὴν καὶ ἀπέμεινα· διότι μου καὶ μετὰ τὴν τρώσιν καὶ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν ἐμνήσθης. Ἀνάστην γὰρ πατήσας τὸν θάνατον.

Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου. Θυμὸν τοῦ Θεοῦ φησί τὴν ἐπιανεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν. Ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, τοῦτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐπιστηρίχθαι φησί.

Καὶ πάντα τοὺς μεταωρισμούς σου ἐπήγατες ἐπ' ἐμὲ. Μεταωρισμούς τὴν μετὰ σφοδρότητος ἐπιανεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ὑπὲρ τῆς παραβάσεως δικτὴν φησί. Σημαίνει δὲ πάλιν τὸν θάνατον.

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου ἀπ' ἐμοῦ. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ πάντας αὐτὸν κατέλιπον κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν. Ἐθετό με βδέλυγμα ἐν

τοῖς. Ὅρα πῶς καὶ μέχρι νῦν Ἰουδαῖοι τὸ Χριστοῦ ἄνομα βεβλήσονται. *Παρεδόθη, καὶ οὐκ ἐξεπορεύομαι.* Τοῦτό φησι, διὰ τὸ κατακλειστον αὐτὸν γενέσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχισυναγώγου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας. Ἀπεκλαιόμην, φησιν, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἰδὼν αὐτοῦ τοῦ κατὰ Θεὸν πλούτου ἐκπεσομένους καὶ εἰς πτωχείαν κατανηνεγμένους ἐσχάτην.

Ἐπέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐνα τοίνυν πόρον ὁδὸς τῆς τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῆς, τὴν σὴν, Δέσποτα, προμηθεῖαν. Ἐκτείνων γὰρ αἱ εὐχαι αὐτῶν ἀντιβῶ σέ. Τὴν πικρὰν δὲ τῆς ψυχῆς ἐδύνην τοῦτο τὸ σχῆμα δηλοῖ. Ὑπὸ γὰρ τῆς χρείας ἐναγκαζόμενος, σπουδαιότερόν τις ἵκετεύει τὸν ἑαυτοῦ δυνάμενον.

Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια; Ἰατροὶ ἀναστήσουσι; Τὰς αἰτίας ἡμᾶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθόδου, μονοουχὶ λέγων. Ἐπειδὴ οὐτε νεκροὶ δυνατόν, φησὶ, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὐτε ἰατροὶ ἀναστήσαι. Ἴνα ἐξομολογήσωνταί σοι, οὐτε μὴν οἱ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ δυνατόι ἦσαν γνῶναι σου τὴν ἀλήθειαν. τούτου χάριν, ὦ Πάτερ, καὶ τοῖς ἐν ἔθου καταλελύγισμαι. Ἴνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλησημένῃ γῆ καὶ τῶν θαυμασίων σου πείραν λάθωσαν, καὶ διηγήσωνται οἱ πάλοι ἐν τῷ σκότει τὴν ἀλήθειάν σου.

Μὴ διηγήσεται τις ἐν τῷ ζῆφῳ τὸ ἔλεός σου; Μὴ δυνατόν, φησὶ, τοὺς εἰς κόνην διαλυθέντας νεκροὺς καὶ ἐν τῷ ζῆφῳ τοῦ θανάτου διάγοντας, καὶ λήθη παρεδεδωμένους, τῆς σῆς ἔσσεσθαι φιλανθρωπίας, καὶ τῶν αἰνῶν θαυμάτων θεατῆς καταστήσαι;

Μὴ γνωσθῆσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου; Ὅσπερ ἐν τοῖς ἀπολωλόσιν οὐκ ἔστιν ἀλήθεια, οὕτως ἐν τοῖς ἐσκοτισμένοις οὐκ ἔστι θαυμάσια. Γῆ ἐπιλησημένη ἐστὶ ψυχὴ λογικῆ τῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστέρημένη καρπῶν.

Ἴνα τί, Κύριε, ἀπωθεῖς τὴν ψυχὴν μου, ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; Ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσεύχετο, οἱ δὲ ἀναξίους ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνονται. οἶονε ἐποικτον αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καθιστώντας εὐχὴν.

Πτωχός εἰμι ἐγὼ καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου. Πτωχός μὲν διὰ τὸ δούλου λαβεῖν μορφήν· ἐν κόποις δὲ ἐκ νεότητος, διότι ἐκ σπαργάνων αὐτῶν ἐπεβουλεύετο παρά τε Ἡρώδου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ. Ὑψωθείς δὲ ἐταπεινώθη καὶ ἐξηγορήθη. Ὑψώσιν μὲν τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνοδὸν φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ. Ὅταν ὑψώσητε ἐδὼν Υἱὸν τοῦ ἀθρώπου. Τὸ δὲ, ἐταπεινώθη, διὰ τὴν μέχρις ἔθου καθόδον λέγει.

Ἐπ' ἐμέ διήλθον αἱ ὀργαί σου. Πᾶσαν, φησὶν, ἐκίνησας κατ' ἐμοῦ τὴν ὀργήν· καὶ ταῖς φοβερωτάταις με διετάραξας τιμωρίαις, καὶ ταύταις καθάπερ βάσαι ὑποδρύχον με παποίησας.

Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ πλησίον καὶ

A num Judæi Christi nomen exsecratur. *Traditus sum, et non egrediebar.* Hoc ait quia conclusus fuit in domo principis synagogæ.

10. *Oculi mei languerunt præ inopia.* Flebam, inquit, pro populo cernens eos a divitiis, quæ secundum Deum sunt, ad extremam paupertatem delapsos.

11. *Clamavi ad te, Domine, tota die.* Unum nobis exitum ut a malis liberemur præbeto, tuam, Domine, providentiam. Nam semper manus extendens te deprecor. Hic porro habitus acerbum animi dolorem indicat. Necessitate quippe coactus quilibet homo, ferventius ei supplicat qui id tribuere potest.

B 12. *Nunquid mortuis facies mirabilia? Medici suscitabunt?* Nos edocet quæ causa sit quod mortis tempore descenderit, tantum non ita loquens: Quoniam, inquit, neque mortui possunt mirabilia facere, neque medici suscitare ut constentur tibi, neque ii qui in pernicie erant nosse poterant veritatem tuam, hujus rei gratia, o Pater, reputatus sum cum iis qui sunt in inferno; ut suscitati ii qui sunt in terra oblivionis, mirabilium tuorum experimentum accipiant, et qui olim in tenebris erant enarrent veritatem tuam.

13. *Nunquid enarrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam? Num potest, inquit, fieri, ut mortui in pulverem redacti qui in umbra mortis degunt, et oblivioni traditi sunt, tuæ sint clementiæ participes, et tuorum mirabilium speculatores?*

C 14. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua? Quemadmodum apud eos qui perierunt non est veritas; ita apud eos qui in tenebris sunt, non sunt mirabilia.* Terra oblivionis, est anima rationalis fructibus Spiritus sancti privata.

15. *Utquid, Domine, repellis orationem meam. avertis faciem tuam a me?* Ille quidem pro populo precabatur, ipsi vero ob ingentem malitiam sese salute indignos reddunt, ita ut ejus orationem pro ipsis oblatam quasi inutilem efficiant.

D 16. *Pauper sum ego et in laboribus a juventute mea.* Pauper quidem quia servi formam accepit; in laboribus autem a juventute, quia ab ipsis incunabulis, Herodis et similium ipsi hominum insidiis appetitus est. *Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus.* Exaltationem dicit ascensum ad crucem, juxta id quod ab illo dictum est: *Cum exaltaveritis Filium hominis* 22. Illud autem, *humiliatus sum*, de suo in infernum descensu ait.

17, 18. *In me transierunt ira tuæ, etc.* Omnem iram, inquit, adversum me excitasti; et terribilissimis me suppliciis conturbasti, iisque ceu aquis me demersisti.

19. *Elongasti a me amicum et proximum, et posuisti*

22 Joan. viii, 28.

meos a miseria. Miseriam vocat passionis tempus. Ait igitur tempore passionis amicos et notos reliquisse ipsum. Ac quoniam *factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ²¹, in cruce autem relictus est a discipulis, ideo Patrem suum elongasse amicos et notos dicit.

1. *PSALMUS intellectus Ætham Israelitæ* [Vulg. cum Hebr., *Ætham Ezrahitæ*]. LXXXVIII.

Argumentum.

In præsentibus Christi ex semine David generationem, et ejus regnum, vaticinatur, insuperque salutarem passionem quam pro nobis sustinuit. *Intellectus* autem inscriptus est, quia spirituali mente opus est maxime ad intelligendam mysteriorum ejus profunditatem. De Æman autem, quod et ipse propheta fuerit, in præcedentibus jam enarratum est.

2. *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.* Et quas misericordias Domini? quasnam erga nos effecit, quas cantare debeamus? nimirum quod principatus et potestates de medio sustulerit, et ipsum diaboli imperium: nosque liberaverit a peccato et morte. *In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.* Veritas Patris est Filius, quem sancti in generationem et generationem in ore gestant: sermo enim quasi ab apostolico choro procedit.

3. *Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur.* Tu, inquit, o Domine, dignatus es polliceri, in æternum misericordiam magnam et mirabilem assidue ædificandam in cælis, id est præparandam, sive excitandam. Nam quod ædificatur quodammodo excitatur et erigitur. Est autem illud salus et gratia per Christum data. Misericordia quidem Dei homines ædificat, veritas autem præparat sanctas virtutes. *Præparabitur veritas tua.* Quemadmodum salus Christi misericordia et gratia vocatur, ita quoque vocatur veritas, quæ usque ad cælos, ait, excitata est per sanguinem, sive in terra sive in cælo.

4. *Disposui testamentum electis meis, Abrahamo, inquit, et Jacobo: iis enim promissiones de Christo dedit, juxta id quod dictum est: Et benedicentur in semine tuo omnes tribus terræ* ²². *Juravi David servo meo.* Et ubinam juravit, nisi cum diceret illi: *Et erit postquam impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, exsurret de semine tuo alius, qui erit ex ventre tuo: Et præparabo in æternum regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo. Et erigam regnum ejus in sæculum. Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium* ²³? *Kal anroþwów tñn bwsilias autou eis tòn aiwona. moi eis vidr.*

5. *Confitebuntur cæli mirabilia tua.* Hoc ait ob Christum natum, et quod angeli pastoribus annun-

τιους γνωστούς μου από ταλαιπωρίας. Ταλαιπωρίαν τὸν τοῦ πάθους καιρὸν κατατημαίνει. Λέγει οὖν, ὡς παρὰ τὸ πάθος αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ γνώριμοι ἐγκατέλιπον. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ἐν δὲ τῷ σταυρῷ καταλείπεται παρὰ τῶν μαθητῶν· τοῦτο χάριν τὸν Πατέρα αὐτοῦ μακρῶναι τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους λέγει.

ΨΑΛΜΟΣ συνέσεως λιθάμ τῷ Ἰσραηλίτῃ.
ΠΗ.

Ἰσδοθεσις.

Ἐν τοῖς παροῦσι τὴν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ θεσπίζει, καὶ μὴν καὶ τὸ πάθος τὸ σωτήριον ὃ ὑπέμεινεν ὑπὲρ ἡμῶν. Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, ἐπειδὴ πνευματικῶς μάλιστα χρεῖα νοῦ πρὸς τὸ νοῆσαι τὸ βάθος τῶν αὐτοῦ μυστηρίων. Τὰ δὲ περὶ τοῦ Αἱμᾶν, ὡς καὶ οὕτως προσήτης ἦν, ἐν τοῖς προλαβοῦσι σαφῶς διηγόρευται.

Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἕσομαι. Καὶ ποῖα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ἃ πεποίηκεν εἰς ἡμᾶς, ἃ καὶ ἄδειν ὀφειλομεν; ἢ τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ αὐτὸ τοῦ διαβόλου τὸ κράτος· ἐλευθερῶσαι δὲ ἡμᾶς ἀμαρτίας καὶ θανάτου. *Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγεῖλω τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματι μου.* Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃν καὶ εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἐπὶ στόματος οἱ ἅγιοι φέρουσιν· ἔστι γὰρ ὁ λόγος ὡς ἀπὸ τοῦ ἀποστολικῶν χοροῦ.

Ὅτι εἶπας· *Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται.* Σὺ, ὡ δέσποτα, φησὶν, ἐπαγγελιασθαι κατηξίωσας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα διηνεκῶς ἔλεος μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδομηθήσεται· ὃ ἔστι κατασκευασθήσεται, ἦγουν ἐγερεθήσεται. Τὸ γὰρ οἰκοδομούμενον ἐγείρεται πως καὶ ἀνίσταται. Ἐστὶ δὲ τοῦτο ἢ διὰ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρις. Τὸ μὲν ἔλεος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους οἰκοδομεῖ, ἢ δὲ ἀλήθεια ἐτοιμάζει τὰς ἁγίας δυνάμεις. *Ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.* Ὡσπερ ἢ διὰ Χριστοῦ σωτηρία ἔλεος καὶ χάρις, οὕτω καὶ ἡ ἀλήθεια πάλιν καλεῖται, ἢ καὶ μέχρις οὐρανοῦ ἐγηγερεται, φησὶ, διὰ τοῦ αἵματος, εἴτε ἐπὶ γῆς εἴτε ἐν οὐρανῷ.

Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου· Ἀβραάμ, φησὶ, καὶ Ἰακώβ· τοῦτοις γὰρ δὴ τὰς περὶ Χριστοῦ ἐπαγγελίας δέδωκεν κατὰ τὸ εἰρημένον· Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι σου πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ὁμοσα Δαυὶδ τῷ δούλῳ μου. Καὶ ποῦ ὤμοσεν ἢ ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· *Καὶ ἔσται ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθῆσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου· ἀναστήσεται ἐκ τοῦ σπέρματός σου ἄλλος, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου. Καὶ ἐτοιμάσω εἰς τὸν αἰῶνα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.* Αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὄνοματι μου. *Ἐγὼ ἕσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται*

Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου. Τοῦτό φησὶ διὰ τοῦ νενηθέντος Χριστοῦ, καὶ ποιμῆσαι

²¹ Philipp. II, 8. ²² Gen. xxii, 18. ²³ I Paral. xvii, 11-14.

τοὺς ἀγγέλους εὐαγγελίζεσθαι λέγοντας· Ὅτι ἐτέ-
χθη ἡμῖν σήμερον Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ.
Καὶ ἑτέρας δὲ ἰπουραυίου στρατείας πλῆθος ὀφθῆναι
λεγόντων· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς ει-
ρήνη.

Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰωθήσεται τῷ Κυρίῳ; Εἰ
καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, φησὶν, ὁ Μονογενής, καὶ καθ-
ῆκεν ἑαυτὸν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ
δούλου μορφήν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐστὶν ἀσύγκριτος
ὑπὲρ πάντας καὶ οὐρανοὺς δυνάμεις· αἱ μὲν γὰρ οἰ-
κετικὸν ἔχουσι τάγμα· ὁ δὲ Δεσπότης τῶν ὄλων ἐστὶ
καὶ κύριος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐν υἱοῖς Θεοῦ ὁμοίως τίς
ἐστὶν αὐτῷ. Καὶ τοῦτο αὐτοὶ μαρτυροῦσι λέγοντες,
ὅτι Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβο-
μεν. Οὐκοῦν ὁ μὲν δίδωσιν ὡς Θεός, οἱ δὲ πλουτοῦσι
τὰ παρ' αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλή ἀγίων, μέγας
καὶ φοβερός. Ὅσπερ οἱ ἀσύνετοι σκανδαλίζονται
ὀρώντες αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντες
δὲ λέγοντος αὐτοῦ· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· καὶ, Πρὸ
τοῦ Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι· οὕτως οἱ ἄγιοι
τοῦμακριν δοξάζουσιν αὐτὸν, καὶ μέγαν καὶ φοβερὸν
καλοῦσι. Καὶ τοῦτο ἐκεῖθεν δῆλον, ἐκ τοῦ τὸν μὲν Πέ-
τρον ὡσπερ ἐκ στόματος ἀπάντων βοᾶν· Σὺ εἶ ὁ
Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πάλιν δὲ
τοὺς πάντας· Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ· ὅτε τῇ θα-
λάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμησεν.

Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω
σου· σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης.
Δείκνυσιν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορ-
φῇ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν ὑγρὰν ἐξ ἀρχῆς παραγωγὴν οὐ-
σίαν· καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ τεθεικῶς ἄμμον ὄριον τῇ
θαλάσῃ, καὶ εἰρηκῶς αὐτῇ· Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ,
καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ. Ἐβείξε δὲ τοῦτο ὑπάρχον ἀληθές,
ἐπιτιμήσας καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, ὅτε
μετὰ τῶν μαθητῶν συνέπλεε. Τὸν δὲ σάλλον τῶν
κυμάτων αὐτῆς σὺ κατακραθνεῖς. Σὺ ἐταπεινω-
σας ὡς τραυματίαν τὸν ὑπερήφανον. Αὐτὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ δῆσας τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν ὑπερήφανον, καὶ
δεδωκῶς τοῖς αὐτοῦ κατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορ-
πίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ. Ὅσπερ
τῆς θαλάσσης Δεσπότης ἐστὶν, οὕτω καὶ τῶν οὐρανοῶν
ποιητὴς καὶ γῆς ἀπάσης. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ
πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας. Τὸν βορρᾶν καὶ
τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας. Θαβῶρ καὶ Ἑρμών.
Τὰ τέσσαρα μέρη τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαί-
νει· διὰ μὲν τοῦ βορρᾶ τὰ ἀρκτῶα μέρη, διὰ δὲ τῆς
θαλάσσης τὰ τῆς ἐσπέρας. Θάλασσαν γὰρ ἡ Γραφή
τὴν ἐσπέραν καλεῖ· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμών ὄρους τὸν νέ-
τον· διὰ δὲ τοῦ Θαβῶρ ὄρους πάλιν τὴν ἀνατολήν.

Σὸς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας. Ὁ σὸς, ὡ Δέ-
σποτα, βραχίων, φησὶν, ἐπιδειχθεὶς τοῖς πᾶσι μετὰ
δυναστείας. Εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος καὶ πέφηνε
καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐμφανῆς κατεστῆ ἡ τῆς μεγαλειότη-

tiaverint dicentes : *Quia natus est nobis hodie Chris-
tus Dominus in civitate David* 27. Et quod alterius
caelestis exercitus multitudo visa fuerit dicentium :
Gloria in excelsis Deo, et in terra pax 28.

7. *Quoniam quis in nubibus aequabitur Domino?*
Etiam si, inquit, Unigenitus factus sit homo, et de-
misit se ad voluntariam evacuationem, atque accep-
sit servi formam, atqui etiam sic est incomparabi-
lis, et omnes etiam caelestes virtutes antecellit. Illæ
namque domesticum et ministerialem habent ordi-
nem; Dominus autem universorum est dominator.
Imo vero neque in filiis Dei quisquam similis ei est.
Et hoc ipsi testificantur dicentes : *Ex plenitudine
ejus nos omnes accepimus* 29. Et ille quidem dat
utpote Deus, hi vero ejus donis divites sunt.

8. *Deus qui glorificatur in consilio sanctorum,
magnus et terribilis.* Quemadmodum imprudentes
scandalizantur videntes eum in servi forma, audien-
tesque tamen eum dicentem : *Ego sum veritas* 30; et :
Antequam Abraham fieret ego sum 31; contra
sancti glorificent eum, magnumque ac terribilem
vocat. Quod hinc palam est, quod Petrus ceu ex
omnium ore clamet : *Tu es Christus Filius Dei vivi* 32;
omnesque rursum : *Vere Filius Dei es* 33, quando
mare et ventos increpavit.

9, 10. *Potens es, Dominus, et veritas tua in cir-
cuitu tuo. Tu dominaris potestati maris.* Declaratur
eum qui in forma servi est, eundem ipsum esse
qui humidam substantiam produxit; atque eundem
ipsum esse qui posuit arenam in terminum maris
et dixit ei : *Hucusque venies, nec pertransibis* 34.
Hoc autem verum esse commonstravit quando in-
crepavit mare et ventos, cum navigaret una cum
discipulis. *Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.*
Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. Ipse nam-
que est qui ligavit fortem et superbum 35, et suis
dedit potestatem calcandi super serpentes et scorpio-
nes, et super omnem virtutem inimici 36.

12, 13. *Tui sunt caeli, et tua est terra.* Sicut mar-
is est Dominus, ita et caelorum et universæ terræ
conditor. *Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fun-
dasti. Aquilonem et mare tu creasti. Thabor et Her-
mon.* Hisce verbis quatuor terræ partes significat,
per aquilonem, septentrionales regiones; per mare,
occidentales. Mare namque Scriptura vocat occi-
dentem: per montem Hermon, meridiem; per
Thabor, orientem.

14. *Tuum brachium cum potentia, etc.* Tuum, in-
quit, Domine brachium omnibus ostendatur cum
potentia. Etiam si enim homo factus sit, et similis
nobis apparuerit; at perspicua fuit magnitudinis

27 Luc. II, 41. 28 ibid. 14. 29 Joan. I, 16. 30 Joan. XIV, 6. 31 Joan. VII, 58. 32 Matth. XVI, 16.
33 Matth. XIV, 33. 34 Job XXXVIII, 41. 35 Matth. XII, 29. 36 Luc. X, 19.

ejus præstantia. Atque id sibi vult illud : *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua.*

16, 17. *Beatus populus qui scit jubilationem.* Postquam prædicavit incarnationem Unigeniti, jure beatos prædicat eos qui hoc mysterium edidicerint. Hoc autem est victoriæ carmina ipsi canere. Jubilatio enim est canticum de prostratis inimicis editum. Pro nobis enim pugnam commisit ac devicit adversarias potestates. *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt.* Sanctos apostolos suos beatos prædicat, quia nomine et virtute ejus stupenda illa opera edebant.

18. *Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.* Cornu dicit gloriam. Dicit igitur quasi Patrem alloquens : Quoniam tibi placuit mittere Unigenitum, ideo gloria nostra excitata est. Glorificati enim sumus conresuscitati cum Christo, et regnantes cum illo ³⁷.

20. *Tunc locutus es in visione filiis tuis.* Tunc, sive, olim, ait, per visiones propheticas, filiis tuis, iis scilicet qui ad filiorum Dei adoptionem et dignitatem vocati sunt, locutus es. Quid autem locutus es nisi illud : *Posui adjutorium in potente ?* Perinde autem est ac si diceret : Dedi auxilium in potente infirmis et a Satanæ tyranniide oppressis, ut confugerent ad potentem. Potens autem ille, quem dedit nobis Pater ad auxilium, Christus omnino est ; nam est Dominus virtutum ³⁸. *Exaltavi electum de plebe mea. Inveni David servum meum.* Intelligence Christum ex semine David, qui electus vocatus est, *propter quod et Deus exaltavit illum* ³⁹. Iterumque vocat illum Davidem quatenus ex semine David erat ⁴⁰ ; servum item, quia in forma servi apparuit ⁴¹. *Oleo sancto meo unxi eum.* Cum Verbum esset Deus, natus est secundum carnem ex muliere et homo prodiit, manens Deus ut erat : tunc iudicium per te accipiens, nuncupatus est Christus. Nam cum Verbum esset Deus et rex ante sæcula ⁴², quæ nostra erant sibi propria effecit, ut nos iis quæ ipsi propria erant divites essemus.

22. *Manus enim mea auxiliabitur ei.* Ait Salvator : *Opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipsa opera testificantur de me, quia ipse misit me* ⁴³. Et iterum : *A meipso nihil loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera* ⁴⁴. Et hoc ipsum est quod nunc Pater de illo dicit : *Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum.*

23. *Nihil proficiet inimicus in eo.* Etiam si dixerint : *Venite, occidamus eum, et habeamus nobis hæreditatem ejus* ⁴⁵. Sed hujusmodi consilium tam Satanæ quam Judæis inutile erat, et frustra cessit illis facinus. Resurrexit quippe Salvator tertia die, postquam mortem conculcasset et spoliasset infernum ; et ascendit ad Patrem et Deum qui est in coelis : estque in dextera throni magnitudinis in

³⁷ Ephes. 11, 6. ³⁸ Psal. xxiii, 10. ³⁹ Philipp. 11, 9. ⁴⁰ Rom. 1 3. ⁴¹ Philipp. 11, 7. ⁴² Psal. lxxiii, 12. ⁴³ Joan. v, 36. ⁴⁴ Joan. xiv, 10. ⁴⁵ Matth. xxi, 38.

Α τος αὐτοῦ ὑπεροχῆ. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ· *Κραταυθήτω ἡ χεὶρ σου· ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου.*

Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλιγμόν. Κηρύξας τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς, εὐκρίτως μακαρίζει τοὺς τὸ αὐτοῦ ἐκμαθόντας μυστήριον. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τοὺς ἐπινικίους ἕδειν αὐτῷ. Ἄλλα γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπὶ τοῖς πεσοῦσιν ἐχθροῖς γινόμενη ὥδῃ. Παρετάξατο δὲ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ νενίκηκε τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις. Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου κορυβύσσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀγαλλιῶσονται. Τοὺς ἀγίους αὐτοῦ ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι διὰ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ ἐποίουν ὅσα ἐποίουν παράδοξα.

Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέραν ἡμῶν. Κέραν τὴν δόξαν φησὶ. Λέγει οὖν, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα· Ἐπειδὴ σὺ ἠδούκησας ἀποστεῖλαι τὸν Μονογενῆ, τοῦτου χάριν ἡ δόξα ἡμῶν διεγήγερται. Ἐδοξάσθημεν γὰρ συνεγεθέντες Χριστῷ, καὶ συμβασιλεύσαντες αὐτῷ.

Τότε ἐλάλησας ἐν ὀράσει τοῖς υἱοῖς σου. Τότε, ἀντὶ τοῦ, πάλα, φησὶ, δι' ὀράσεων προφητικῶν τοῖς υἱοῖς σου, λέγει δὲ τοῖς κεκλημένους εἰς τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα, ἐλάλησας. Τί δὲ ἐλάλησας ἢ τὸ· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατῶν ; Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγει· Δέδωκα, φησὶ, βοήθειαν ἐπὶ δυνατῶν τοῖς ἄσθενέσι καὶ πλεονεκτούμενοις ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, τοῦ καταφυγεῖν ἐπὶ δυνατῶν. Ὁ δὲ γὰρ δυνατὸς, ὃν δέδωκεν ἡμῖν εἰς βοήθειαν ὁ Πατὴρ, Χριστὸς πᾶντως ἐστὶ· καὶ γὰρ ἐστὶ δυνάμειον Κύριος· Ὑψώσα ἐκλεκτῶν ἐκ τοῦ λαοῦ μου, εὐδρον Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου. Ἐνόμι Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ, ἐκλεκτὸν κεκλημένον, διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε. Δαυὶδ δὲ πάλιν αὐτὸν ὀνομάζει, καθὼς ἐκ σπέρματος ἦν Δαυὶδ· καὶ μὴν καὶ δοῦλον, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ παρηγνῆναι. Ἐν ἐλαλίῳ ἀγίῳ μου ἐχρῖσα αὐτόν. Ὅτε Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ προήλθεν ἀνθρώπος, μένων ὡς ἦν Θεός· τότε, τὴν κρίσιν διὰ σὲ λαβὼν, ὠνομάσθη Χριστός. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Λόγος καὶ βασιλεὺς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ἰδιοποιήσατο τὰ ἡμέτερα, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ κλουτήσωμεν.

Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναρτιλήσεται αὐτῷ. Ὁ Σωτὴρ ἐφασκε· Τὰ ἔργα ἃ δέδωκά μοι ὁ Πατὴρ ἴσα ποιῆσω, αὐτὰ τὰ ἔργα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι αὐτός με ἀπέσταλκε· καὶ πάλιν· Ἄπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ οὐδέτι. Ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιῶ τὰ ἔργα αὐτός. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ· Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναρτιλήσεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν.

Ὅτι ἀφελήσεται ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ. Εἰ καὶ εἰρήκασιν δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχῶμεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἦν ἀνόητος τῷ Σατανᾶ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ σκέψις, καὶ εἰς ἄφρακτον ἐκδέθηκεν αὐτοῖς τὸ ἐγγεῖρημα. Ἀνεβίω γὰρ ὁ Σωτὴρ τριήμερος, πατήσας τὸν θάνατον καὶ σκυλεύσας τὸν ἕδην· καὶ ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν οὐρανῷ Πατέρα καὶ Θεόν· καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγα-

λασύνης ἐν ὑψηλοῖς, πάντων κατάρχων μετὰ τοῦ ἁγίου γεννήτορος. Οὐκοῦν ἀληθὲς τὸ εἰρημένον, ὅτι *ὄχι ὤφελήσεται ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ*.

Καὶ συγκόψω ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ. Παραδέδονται γὰρ τῇ Ῥωμαίων στρατείᾳ, καὶ διολώλασι παντελῶς.

Καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ. Ἀλήθειαν τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν φησὶν, ἣν εἰσηγήσατο ἡμῖν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς τὴν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ γυναῖκα· *Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*. Καὶ τὸ Θεὸς δὲ οὐ δι' ἄλλου πεποίηκεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ἢ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ. Δι' αὐτοῦ γὰρ μόνου καὶ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἐμάθομεν προσκύνῃσιν, καὶ κατελήθημεν, ἀναιρεθέντος θανάτου, καὶ τῆς φθορᾶς ἐκ μέσου γενομένης. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι μου ὑψώθησεται τὸ κέρας αὐτοῦ. Τοῖς γὰρ ὀνόμασιν, οἷς μάλιστα πρόκειται τῷ Πατρὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δοξάζεται· οἷόν τι φημι· Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Πατήρ· τοῦτ' ἐστὶ καὶ Υἱός· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· καὶ ἡ ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, τοῦτο δὲ πάλιν καὶ ὁ Υἱός· αὐτὸς γὰρ φησιν· *Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ*. (39) Τοῦτο εἶπε πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα, ὅτι *πάντα τὰ ἐμὰ σὴ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ*.

Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ. Θάλασσαν μὲν, ὡς προειρήκαμεν, τὴν ἐν δυσμαῖς χώραν φησὶ· ποταμούς δὲ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν λέγει, ἦτοι τὴν ἀνατολήν. Φησὶν οὖν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἡ αὐτοῦ πρᾶξις ἐκταθήσεται. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιῶν αὐτοῦ. Ἐν μὲν τῇ θαλάσῃ τίθεται ἡ χεὶρ τοῦ Χριστοῦ, ἐν δὲ τοῖς ποταμοῖς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Πλὴν ἐὰν θαλάσῃ, ἡ θάλασσα γίνεται ποταμός· καὶ πάλιν ὁ ποταμός, ἐὰν τερήσῃ τὸν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥέοντα ποταμόν, τοῦ ζῶντος γίνεται θάλασσα.

Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατήρ μου εἰ σὺ, Θεός μου. Πάλιν ἐνταῦθα οἰκονομικῶς ὁ σεσαρκωμένος Θεὸς αὐτοῦ τὸν Πατέρα καλεῖ, λέγων· *Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν*. Ὁ γὰρ προφήτης φησὶ περὶ αὐτοῦ, παιδίον γεννώμενον προφηταίων, Θεὸν ἰσχυρὸν εἶπεν αὐτόν, Πατέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου καὶ διαθήκη μου. Αὐτῷ μὲν τῷ πεπιστευότι δι' αὐτοῦ λαῷ φησιν· Ἐλεος δὲ τὴν διὰ πίστεως ἄρασιν λέγει. Διαθήκη δὲ τὴν νέαν φησιν, ἣν καὶ πιστὴν εἶναι, ἀντὶ τῶν, ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν καὶ μένουσαν. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη διαθήκη πέπτωται διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελεῖσεν ὁ νόμος.

Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ. Οὐ παύσεται γὰρ τὸ Χριστιανῶν ὄνομα, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς λατρείας ἡ δύναμις· διηνεχθῆς δὲ μᾶλλον ἐστὶ καὶ ἀκατάληκτος.

⁴⁰ Joan. iv, 24. ⁴¹ Joan. xvii, 10. ⁴² Joan. xx, 17. ⁴³ Isa. ix, 6.

(39) Illic deficit contextus.

A excelsis, omnibus imperans cum genitore suo. Verum itaque est quod dicitur : *Nihil proficiet inimicus in eo*.

24. *Et concidam a facie ipsius inimicos ejus*. Traditū namque sunt Romanorum exercitui, et funditus perierunt.

25. *Et veritas mea et misericordia mea cum ipso*. Veritatem dicit cultum in spiritu et veritate, quem induxit nobis Christus, juxta id quod dictum est ad Samaritanam mulierem : *Spiritus est Deus, et qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare*⁴⁰. Misericordiam vero non per alium nobis contulit Deus quam per unigenitum Filium suum. Per ipsum enim solum et adorationem in spiritu et veritate edidicimus, et misericordiam consecuti sumus, deleta morte et corruptione de medio sublata. *Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus*. Nominibus enim quæ maxime Patri conveniunt, ipse quoque Filius ornatur : exempli causa dico : Deus verus est Pater ; idipsum est Filius : ipse namque est veritas : et vita secundum naturam Pater est et vocatur, illud item est Filius : ipse namque ait : *Ego sum resurrectio et vita*. (39) Hoc dicebat ille ad Patrem : *Omnia mea tua sunt, et tua mea sunt*⁴¹.

26. *Et ponam in mari manum ejus*. Mare, uti supra diximus, occidentalem regionem vocat ; flumina vero Mesopotamiam sive orientem nuncupat. Ait itaque per omnem terram ejus opus extensum iri. *Et in fluminibus dexteram ejus*. In mari ponitur manus Christi, in fluminibus autem dextera ejus. Verum si velit, mare efficitur flumen : et contra flumen si alvei sui aquam retineat, aquæ vivæ mare efficitur.

27. *Ipsse invocabit me : Pater meus es tu, Deus meus*. Hoc loco qui incarnatus est per œconomiam Deum vocat Patrem suum dicens : *Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum*⁴². Nam propheta de illo loquitur, cum de puero nato prænuntians, Deum fortem vocavit illum, Patrem futuri sæculi⁴³.

28. *In æternum servabo illi misericordiam meam et testamentum meum*. Ipsi scilicet populo qui per eum credidit. Misericordiam autem vocat remissionem quæ per fidem obtinetur. Testamentum vero novum ait, quod fidele dicit, scilicet firmum, securum et manens. Nam primum illud testamentum ob infirmitatem et inutilitatem suam desinit. Nihil enim ad perfectum deduxit lex.

30. *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus*. Nunquam cessabit enim Christianorum nomen, et virtus evangelici cultus ; imo potius perpetua erit et interminabilis.

36, 37. *Semel jaram in sancto meo, si David mentiar.* Simile est ei quod alio loco dicitur : *Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur*⁹⁹. *Semen ejus in æternum manebit.* Semen Davidis Christum dicit, qui secundum carnem ex semine David natus est. Qui et in æternum manebit. Non potest quippe fieri eum qui Deus sit, et vere Dei Filius, non omni modo ac ratione æternum esse.

38. *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo.* Thronum Christi intellige Ecclesiam : in illa quippe requiescit. Erit igitur, inquit, Ecclesia Christi fulgens et illuminans orbem, manensque in æternum sicut sol et luna. Nam dictum illud ita se habet : *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cælo fidelis.*

39. *U vero repulisti et despexisti, distulisti Christum tuum.* Quæ in veneranda cruce contigerunt, beati prophetæ annuntiant. Dicunt itaque Patri et Deo : *Promisisti in æternum permanensurum semen David, et thronum ejus sicut solem et lunam futurum : sed repulisti et despexisti, distulisti Christum tuum.* Illud autem, *repulisti et despexisti*, significat, repelli et despici concessisti. Neque enim Pater repulit et despexit proprium Filium ; sed Judæi potius illud egerunt : at secundum permissionem Dei et Patris. Atque illud est quod dicitur : *Qui proprio Filio non revercit, sed oro nobis tradidit illum*¹⁰¹.

40. *Evertisti testamentum servi tui.* Distulisti, inquit, implere promissiones quæ illum spectabant : interea enim ille passus est. Quo pacto autem distulerit, ita declarat : *Evertisti*, inquit, *testamentum servi tui.* Promiseras enim eum in æternum mansurum. Et hoc ipsum fuit testamentum tuum de illo. Verum Judæi crucifixerunt eum, et reputatus est cum mortuis. Passus est, inquit, et crucifixus est. Itaque *evertisti testamentum servi tui.* *Profanasti in terra sanctuarium ejus.* Projecisti, ait, in terram gloriam ejus : nam ubi venit ad passionem, vilis homo ab iniquis Judæis æstimatus est. Sed non remansit mortuus, qui inter mortuos liber fuit, juxta Prophetæ vocem¹⁰² : neque infamiam ullam conspersit ipsi passio ejus ; imo vero gloriam potius accepit, quia prostravit eum qui imperium habebat mortis¹⁰³, id est diabolium, et liberavit hominum genus. Cæterum ea quæ tunc acciderunt annuntiant prophetæ.

41. *Destruxisti omnes sepes ejus.* Sepes et præsidia sanctos apostolos dicit, qui, illo derelicto, fugerunt omnes metu percussi¹⁰⁴, ac propterea dicit : *Posuisti præsidia ejus formidinem.*

42, 43. *Diripuerunt eum Lætificasti omnes*

⁹⁹ Psal. cxvii, 11. ¹⁰¹ Rom. viii, 32. ¹⁰² Psal. lxxvii, 6. ¹⁰³ Hebr. ii, 14. ¹⁰⁴ Matth. xxvi, 56.

(40) Desideratur òs. Ed. v.

Ἄκαθ ὤμοσα ἐν τῷ ἀγίῳ μου, εἰ τῷ Δαυὶδ ψεύσομαι. Ὅμοιον τῷ ἀλλαχοῦ εἰρημένῳ· Ὁμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Σπέρμα τοῦ Δαυὶδ φησὶ τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα γεγεννημένον Χριστόν. Ὅς καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Οὐ γὰρ ἔστι τῶν ἐνδεχομένων, θεὸν ὄντα καὶ θεοῦ κατ' ἀλήθειαν Υἱόν, μὴ πάντη τε καὶ πάντων εἶναι αἰώνιον.

Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου. Θρόνον Χριστοῦ ἐννοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῇ. Ἔσται οὖν, φησὶν, ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ μένουσα διηνεκῶς (40) ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Τὸ γὰρ βῆτὸν τοῦτο οὕτω φησὶ· Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηγορησιμένη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένησας, ἀνεβάλλου τὸν Χριστόν σου. Τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῷ τιμίῳ σταυρῷ οἱ μακάριοι προφηταὶ φασὶ. Λέγουσιν οὖν, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν· Ἐπηγγελῶ, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει τὸ σπέρμα Δαυὶδ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη· ἀλλ' ἀπόσω καὶ ἐξουδένησας· ἀνεβάλλου τὸν Χριστόν σου. Τὸ δὲ, ἀπόσω καὶ ἐξουδένησας, ἀντὶ τοῦ, ἀπωσθῆναι, καὶ ἐξουδενωθῆναι συγχωρηχῶς. Οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἀπόσωτο καὶ ἐξουδένησε τὸν ἴδιον Υἱόν· Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασι· πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ τοῦτο ἔστι τὸ εἰρημένον· Ὅς γε τοῦ ἴδιου Υἱοῦ οὐκ ἐβείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτόν.

Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ὑπερέθου πληρῶσαι, φησὶ, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ αὐτοῦ· τίποθεν γὰρ μεταξὺ. Πῶς δὲ ὑπερέθετο, λέγει· Κατέστρεψας φάσκων τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐπηγγελῶ γὰρ, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ αὕτη γέγονεν ἡ παρὰ σοῦ περὶ αὐτοῦ διαθήκη. Ἄλλ' ἐσταύρωσαν αὐτόν Ἰουδαῖοι, καὶ καταλογίσθη μετὰ νεκρῶν. Πέπονθε γὰρ, φησὶ, καὶ ἐσταυρώθη· οὐκ οὖν κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἀγίασμα αὐτοῦ. Ἐβήλωσας, φησὶν, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὡς γὰρ ἦκεν εἰς τὸ παθεῖν, ψιλὸς ἀνθρώπος ἐνομισθῆ τοῖς παρὰνομοῖς Ἰουδαίοις. Ἄλλ' οὐ μεμνήχη νεκρὸς, ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· οὔτε μὴ ἀδοξίαν τινὰ προσετίψατο τὸ πάθος αὐτῷ, ἀλλ' ἰδοξάσθη μᾶλλον διὰ τοῦ καταργῆσαι τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτο ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Πλὴν τὰ συμβεβηκότα φασὶν οἱ προφῆται.

Καθεῖλες πάντα τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ. Φραγμοὺς αὐτοῦ καὶ ὀχυρώματα τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶν, οἱ καὶ πάντες ἀφέντες αὐτόν, ἐφυγον δειλιάσαντες· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν· Ἔθου τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δεῖλαιαν.

Διήραζον αὐτόν Ἐφύρανας πάντα τοὺς

ἐχθροὺς αὐτοῦ. Ἐχαιρον γὰρ καὶ ἐπέσειον αὐτῷ τὰς κεφαλὰς, ὀρώντες αὐτὸν ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον.

Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς ρομφαίας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἀξίους ὄντας τὴν ἐσχάτην δίκην ἀποτίσαι τοὺς σταυρώσαντας τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸν οὐ τετιμώρηται παραχρῆμα, διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν καιρὸν μετανοίας, τὸν διὰ βαπτίσματος, καὶ αὐτοῖς χαρίζομενος· τούτου χάριν ἀποστρέψαι λέγεται τὴν βοήθειαν τῆς ρομφαίας αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἀπέστρεψας, ἀντὶ, ἐπέσεως.

Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ. Τὸ κατέλυσας, ἀντὶ τοῦ κατήνεγκας. Κατήνεγκας οὖν, φησὶν, ἦτοι παρεσκευάσας εἰς τὸ πιστεῦσθαι, ὅτι καθαρὸς ἔστιν. Ἐπειροῦθη γὰρ εἶναι πονηρὸς, καὶ ὡς ἀμαρτωλὸς κατεχρίθη, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη. Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας. Ἐπειδὴ πέπονθε σαρκικῶς, καὶ γέγονεν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος· νομίσαντες οἱ σταυρώσαντες, ὅτι πεπονηθὼς συνιστάλη, καὶ πέπαυται τοῦ καὶ ὄλωσ εἶναι καὶ θομαζέσθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυρωσάντων ὑπονοίας διερμηνεύει λέγων· Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας.

Ἐως πότε, Κύριε, ἀποστρέφη εἰς τέλος, ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὄρη σου; Τουτέστι, Μέχρι τί νος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζόντων τὴν τοῦ Μονογενοῦς καὶ Σωτῆρος ἡμῶν σταύρωσιν; Ὁ δὲ Σύμμαχος· Ἐως τί νος, Κύριε, ἀποκρυβήσῃ εἰς τέλος, φληγήσεται ὡς πῦρ ὁ θυμὸς σου; Μέχρι τί νος, φησὶ. Δέσποτα, οὐκ ἐθέλεις ἰδεῖν τὰς ἡμετέρας ὀδύνας, οὐδ' ἐπιφαίνῃ καὶ λύεις τὰς συμφοράς· ἀλλὰ καθάπερ πῦρ τὴν ὄρην τῆ μνήμῃ ἡμετέρων ἀμαρτιῶν ἐκαίεις;

Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις. Ἐπ' ἀφθαρσίῃ, φησὶ, τὸν ἀνθρώπον πεποίησας, καὶ κατ' εἰκόνα τὴν σὴν ἐπλασας αὐτόν· ἀλλὰ γέγονεν ὑπὸ φθορᾶν ἐξ ἀπάτης, φησὶν. Οὐκοῦν τὴν ἀφθαρσίαν ἐπίδος ἵνα σώζῃται, καθάπερ ἐπλάσθη τὸ ποίημα.

Τίς ἐστὶν ἀνθρώπος ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; Οὐδεὶς, φησὶν, οὔτε θανάτου κρείττων γενήσεται, οὔτε μὴν ἐκ χειρὸς ἄλλου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ρύσεται, εἰ μὴ σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν ἀνάστασιν ἐπιδῆς.

Ποῦ εἰσι τὰ ἔλεῃ σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε; Ἀρχαῖα ἔλεῃ τοῦ Θεοῦ, φησὶν, ἢ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀναστοιχείωσις.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν οὐλῶν σου. Ἐπειδὴ ὀνειδισάν με, Κύριε, οἱ ἐχθροὶ σου, φάσκοντες ψευδεῖς εἶναι τὰς περὶ ἐμοῦ τοῖς ἴδεσι δεδομένας ἐπαγγελίας· αὗται δὲ ἦσαν τὸ σωθῆναι αὐτὰ, καὶ ἀπαλλαγῆναι θανάτου καὶ ἀμαρτίας· ὀνειδισαν δὲ ἀφορῶντες εἰς τὸν θάνατον τὸν ἐμόν· καὶ ματαίους αὐτὰς εἶναι ἀπίφηναν· τούτου χάριν αἰτῶ σοι μνησθῆναι· ἐγὼ γὰρ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου ὀνειδισάν, φησὶν. Εἴη δὲ τὸ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα, τὸ ἀντιπυρρον δεδομέ-

A *inimicos ejus. Gaudebant enim et movebant capita sua, videntes eum in ligno pendentem* 44.

44. *Avertisti adjutorium gladii ejus. Quoniam eos qui unigenitum Dei et Patris Filium crucifixerunt, extremo supplicio dignos, non statim ultus est; sed per summam clementiam tempus poenitentiae per baptismum dedit illis; ideo dicit avertisse adjutorium gladii ejus; illud autem, avertisti, accipitur pro, retinuisti.*

45. *Destruxisti eum ab emundatione. Illud, destruxisti, pro, dejecisti, positum est, id est, providisti ut crederetur purus. Nam putabant malum esse, et quasi peccator damnatus est, et inter iniquos reputatus 46. Thronum ejus in terram collisisti.* B *Quia carnaliter passus est, et factus est inter mortuos liber, rati qui crucifixerunt eum, oppressum fuisse per passionem, ac omnino finem existendi fecisse nec ultra nominandum fore: ideo Propheta, eorum qui crucifixerunt existimationem interpretatur dicens: Thronum ejus in terram collisisti.*

47. *Usquequo, Domine, avertis in finem, exardescet sicut ignis ira tua? Id est, Usquequo Judaeorum ausus praevalerunt, qui curant ut Unigenitus et Salvator noster crucifigatur? Symmachus autem: Usquequo, Domine, absconderis in finem, exardescet ut ignis furor tuus? Usquequo, inquit, Domine, non vis respicere dolores nostros, neque apparere et eruis nos a calamitatibus; sed quasi ignis iram tuam per peccatorum nostrorum memoriam accendis?*

48. *Memorare quae mea substantia. In incorruptione, inquit, hominem fecisti, et ad imaginem tuam formasti eum; sed fraude circumventus in corruptionem decidit. Itaque dato illi incorruptionem, ut salutem consequatur, in quem finem opus illud effectum est.*

49. *Quis est homo qui vivet et non videbit mortem? Nemo, inquit, aut morte superior erit, aut redimet animam suam de manu inferi, nisi tu, inquit, Domine, resurrectionem concesseris.*

50. *Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Domine? Antiquas Dei misericordias vocat, renovationem illam in incorruptionem, ante mundi constitutionem definitam.*

51. *Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum. Quia mihi, Domine, exprobraverunt inimici tui, dicentes falsas esse promissiones gentibus datas quae me spectabant. Erant autem illae hujusmodi, quod scilicet salutem consecuturæ essent, et liberaudæ a morte et a peccato. Exprobraverunt autem, mortem meam respicientes, et vanas esse promissiones illas declararunt. Ideo rogo te, ut memor sis; nam, inquit, exprobraverunt commutationem Christi tui. Commutatio autem ejus, videtur*

44 Matth. xviii, 59. 46 Isa. lxxi, 42.

esse mors et sanguis ipsius, qui datus est in pretium pro mundi salute. Ejusmodi pretium illi exprobraverunt, suspicati cum sub mortis imperio fuisse. Sed non remansit in ea qui est inter mortuos liber, sed potius tertia die resurrexit. Quare totum obsignat psalmum in hæc verba desinendo :

55. *Benedictus Dominus in æternum, fiat, fiat.* Quasi videlicet ille jam resurrexerit et ascenderit in cælos, et benedictus fuerit, id est, confessione celebratus fuerit in sæcula cum Patre suo.

4. *Oratio Moysis hominis Dei. LXXXIX.*

Argumentum.

Hanc, ait, orationem in arcanis descripsisse Moysen, ut qui consequentibus temporibus futuri erant nossent, quomodo oporteret confiteri delapsos in calamitates, quæ ipsis in extremis temporibus acciderunt, postquam Domino inobsequentes fuerunt illumque occiderunt. Ut ne autem per temporis diuturnitatem oblivioni traderetur, Psalmis inserta fuit, et jure post psalmum octogesimum octavum qui passionem Domini significat.

Domine, refugium factus es nobis, a generatione in generationem. Imploraturus Dei misericordiam, jure precem ducit a beneficiis jam sæpe sibi collatis. Quæ autem beneficia generatione contulerit, advertere licet ex iis quæ sub Pharaone, quæ sub Jesu, et ex iis quæ in Babylone contigerunt.

2. *Præquam montes fierent, et formaretur terra.* Quia carnem Domini spectantes, merum hominem esse putabant, dicebantque: *Triginta annos nondum habes et Abraham vidisti* ⁸⁷? Et hoc maxime ruinæ causa fuit illis, quod ignorarent deitatem. Quapropter jam confitentes dicunt cum ante omnia opificia Patri coexistere.

5. *Ne avertas hominem in humilitatem.* Ab hinc confessionis exordium ducitur. Rogat autem ut quando gentes omnes ad cognitionem veritatis vocavit, ipsa quoque convertatur. Tu dixisti, inquit, Domine: *Convertimini, filii convertentes, et sanabo contritiones vestras* ⁸⁸. Quia igitur conversi sumus, ne convertas nos in humilitatem seu abjectionem.

4. *Quoniam mille anni ante oculos tuos, Domine, etc.* Tempus legalis cultus indicat, per cujus spatium absoluto maxime templo floruit. A Salomonis enim qui domum excitavit tempore ad usque obsidionem, quæ post venerabilem crucem contigit, computantur anni mille. Sed isti, inquit, mille anni, ut una dies in conspectu tuo computari possunt, imo vero modica diei pars. Merito autem nocti comparat, tempus præcedens Salvatoris adventum, eoquod in tenebris et in confusione omnes homines essent, quia nondum ipsis exortus erat sol justitiæ.

⁸⁷ Luc. viii, 57. ⁸⁸ Jerem. iii, 14.

νον τῆς τοῦ κόσμου σιωτηρίας· ὁ καὶ ὠνείδισαν, ὅπου λαμβάνοντες αὐτὸν κερρατῆσαι θανάτου. Ἄλλ' οὐκ ἀπέμεινεν ὁ ἐν νεκροῖς; ἐλεύθερος· ἀνέστη δὲ μᾶλλον τριήμερος. Διὸ καὶ ἐπισφραγίζει ὁ ψαλμὸς τό·

Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, γένοιτο, γένοιτο. Ὡς ἀναστάντος ἦδη αὐτοῦ καὶ ἀνεληθόντος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ εὐλογουμένου, ἦτοι ἐξομολογουμένου εἰς τοὺς αἰῶνας μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς.

Προσευχὴ Μωϋσέως ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. ΠΘ'.

Ἐπίδοσις.

Ταύτην, φησὶ, τὴν προσευχὴν ἐν ἀπορρήτοις ἀναγεγραφῶτα τὸν Μωϋσέα παραδούνα· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδένα· πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσόντας ταῖς συμφοραῖς, αἱ γεγόνασιν αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου ἀπειθειάν τε καὶ μισαιφονίαν γενομένην. Ὅπως δὲ μὴ λήθῃ παραδοθῆ τῷ χρόνῳ, ἐντέτακται ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· καὶ εἰκότως μετὰ τὸν πη', ὅς καὶ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου κατασημαίνει.

Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Μέλλων ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον, εἰκότως ἔξ ἧν ἦδη πολλάκις εὐηργέτησε ποιεῖ τὸ προοίμιον. Πῶς δὲ κατὰ γενεὰν εὐηργέτησε, τοῦτο ἴδοι τις εἰς τε τὰ ἐπὶ τοῦ Φαραῶ ἀποβλέψας εἰς τε τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, εἰς τε τὰ ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Πρὸ τοῦ ὄρη γενεθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν. Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ὄρωντες τοῦ Κυρίου, ψιλὸν ἀνθρώπων ἐνόμιζον λέγοντες· *Ὁὕτω τριακονταετῆς γέγονας, καὶ Ἀβραάμ ἐώρακας*; Καὶ τοῦτο αὐτοῖς μάλιστα αἴτιον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνοεῖν τὴν θεότητα. Διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγουσι τὴν πρὸ πάσης κτίσεως συνόντα τῷ Πατρὶ.

Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπον εἰς ταπεινώσιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἐξομολόγησις. Ἄξιοι δὲ ἀφ' ὧν πάντα τὰ ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, καὶ αὐτὸς ἐπιστραφεῖναι. Σὺ εἶπας, φησὶν, ὦ Δέσποτα· *Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ λάσομαι τὰ σιντριπύματα ὑμῶν.* Ἐπειδὴ τοίνυν ἐπιστρέψαμεν, μὴ ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπεινώσιν.

Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε. Τὸν καιρὸν τῆς ἐν νόμῳ λατρείας φησὶ, καθ' ὃν μάλιστα ἐπιτελεσθέντος τοῦ θείου ναοῦ ἦνθησεν. Ἀπὸ γὰρ Σολομῶντος τοῦ τὸν οἶκον ἐγείραντος μέχρι τῆς πολιορκίας τῆς μετὰ τὸν τίμιον γενομένης σταυρὸν εἰς τοῦτο συντείνει ἔτη χίλια. Ἀλλὰ ταῦτα, φησὶ, τὰ χίλια ἔτη μία ἡμέρα λογισθεῖ ἐνώπιόν σου· μᾶλλον μὲν οὖν μικρὸν ἡμέρας μόριον. Εἰκότως δὲ νυκτὶ παρειακάξει τὸν πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος καιρὸν· ἅτε ὡς ἐν ἀωρίᾳ καὶ συγχύσει πάντων ἀνθρώπων ὄντων, διὰ τὸ μῆτω αὐτοῖς ἀνατελλαι τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης.

Τὰ ἐξουθενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται τὸ πρῶτ. Ἄσε σαφέστερον ἔλεγε· Τὰ ἔτη αὐτῶν, τῶν ἀρνησαμένων σε δηλονότι, ἐν ἐξουθενήσει ἔσται πολλή. Γεγόνασι γὰρ καταπάτημα καὶ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων, ἅτε τὸν λυτρώμενον καὶ σώζοντα αὐτοῦς ἀρνησάμενοι.

Τὸ πρῶτ ἀνθήσαι καὶ παρέλθοι. Πρῶτ μὲν τὸν καιρὸν τῆς γενομένης αὐτοῖς ἐπιφανείας Χριστοῦ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ κατασημαίνουσι. Χλόηρ δὲ τὴν νομικὴν λατρείαν δηλοῖ, ἅτε μικρὸν ὑπερὸν μαραινέσθαι μέλουσαν. Τὸ ἐσπέρας ἀποπέσοι, σκληρυνθεῖη καὶ ξηρανθεῖη. Ἐσπέραν φησὶ τὸν ἐπ' ἐσχάτων τοῦ αἰῶνος καιρὸν, καὶ ὃν καὶ ἐπέφανεν ὁ Μονογενής· ἐν ᾧ δὴ καὶ παρῆλθεν ἡ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἀνοησίας, σκληρυνθεῖσα ἀπάτη τῆς ἀπειθείας.

Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου. Σαφῶς τὰς ἐπνευθεσίας αὐτοῖς συμφορὰς διὰ τὰ ἴδια ἀμαρτήματα διαγορεύουσι. Καὶ Ἰουδαίους ταῦτα, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρμόδια. Καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, παρανομίας τίνουσα δίκας, ὑπεβλήθη ταῖς συμφοραῖς, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς περικλύζεται τρικυμίαις. Καὶ Ἰουδαίοι, διὰ τὴν πονηρίαν τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας ἐξέπυσον.

Ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου. Οὐ παρῆλθες, φησὶ, τὰς ἀνομίας ἡμῶν, ἅτε ἡμῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὰς εἰς τὰς ἐσπέρων κεφαλὰς, διὰ τὸ εἰρηκέναι. Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου. Ὅσει ἔλεγεν· Ὁ βίος ἡμῶν καὶ αἱ ἐν αὐτῷ πράξεις πονηραὶ φαίνονται τῷ προσώπῳ σου. Οὐδὲν γὰρ ἠγνόησας τῶν ἐν ἡμῖν πεπραγμένων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Ὅτι πῦσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξελίπον, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν. Ἡ ἀμαρτία, φησὶ, τὴν σὴν ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς δόνας ἐπήνεγκεν. Ἐν δόνασι γὰρ τὴν ὀλίγων ἡμῶν διετελέσαμεν βίον. Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων. Οὐδὲν βέβαιον, φησὶν, οὐδὲ στατηρὸν ἡ ἀνθρωπεῖα φύσις ἔχει· δίκην ἀράχνης διασπᾶται βραδίως.

Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἔοικε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ εἰρημένους· Αἱ ἡμέραι μου μικραὶ καὶ πονηραὶ οὐκ ἐφθασαν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου. Εἰσι μὲν οὖν οἱ καὶ πλείονα τοῦ εἰρημένου διαβιοῦσι χρόνον· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐπ' ὀλίγων συμβαίνει. Τὸ δὲ κοινὸν καὶ ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων κρατοῦν ἐνταῦθα διδάσκει. Ὅσπερ γὰρ τῶν πρόωρον δεχομένων τὴν τελευτὴν οὐκ ἐποίησατο μνήμην, οὕτω τῶν σφόδρα γερόντων τῷ μακροβίῳ καταλείπειν. Ἄλλ' ὅμως, φησὶ, καὶ ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος δόνης καὶ πόνων ἐμπέληται. Ὅτι ἐπῆλθε πρῶτος ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευσθόμεθα. Ἐπειδὴ νεκρὸς τις καὶ εὐτελής ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκωμεν τί ἔσται ἡμῖν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους σου· τούτου χάριν πρῶτος, φησὶ, παιδεύσον ἡμᾶς. Τὸ γὰρ, ἐπῆλθεν, ἀντὶ τοῦ, ἐπέ-

5. *Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt mane.* Quasi apertius diceret : Anni eorum qui te abnegaverunt, in contemptum magnum venient. Fuerunt enim in conculcationem et hominibus et dæmonibus, utpote qui eum qui ipsos redimeret et salvos faceret abnegaverint.

6. *Mane floreat et transeat.* Per vocem, mane, significant tempus quo apparuit illis Dominus in monte Sina. Herba autem significat legalem cultum, utpote qui haud multo post arescere debeat. *Vespere decidat, induret et arescat :* vesperam vocat tempus in fine sæculi futurum, quo apparuit Unigenitus : in quo pertransiit flos legalis cultus, fallacia inobsequentiæ induratus.

7. *Quia defecimus in ira tua.* Aperte narrant calamitates ipsis ob propria peccata illatas. Et hæc cum Judæis, tum omnibus hominibus conveniunt. Hominum quippe natura, pœnas dans iniquitatis suæ, calamitatibus subjecta est et decumanis fluctibus demergitur. Judæi vero ob mentis malitiam a libertate lapsi sunt.

8. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo.* Non prætermisisti, inquit, iniquitates nostras, quippe cum nos ipsi eas in capita nostra revocaverimus, quia diximus : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros*⁹⁰. *Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Ac si diceret : Vita nostra et ejus opera, mala videntur in conspectu tuo. Nihil quippe ignoras eorum quæ in nobis acta sunt ab initio usque ad finem.

9. *Quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus.* Peccatum, inquit, iram tuam adversum nos concitavit ; ira vero supplicium intulit ; supplicium dolores induxit. In doloribus quippe modicum vitæ nostræ tempus transegitimus. *Anni nostri sicut aranea meditabantur.* Nihil firmum, inquit, nihil stabile naturæ nostræ inest : instar araneæ facile discerpitur.

10. *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni,* etc. Isthæc similia sunt iis quæ dixit patriarcha Jacob : *Dies mei pauci et mali, non pervenerunt ad dies patrum meorum*⁹¹. Sunt itaque qui ultra prædictum tempus vitæ extrahunt ; sed id paucis contingit. Hic autem significat quod vulgo evenit, et in pluribus contingere solet. Quemadmodum enim mentionem non fecit eorum qui præmatura morte tolluntur, sic eos qui ad extremam senectutem veniunt, utpote grandævos prætermisit. Attamen, inquit, perbreve illud tempus, doloris et laborum plenum est. *Quoniam supervenit mansuetudo, et corripiemur.* Quoniam ceu mortua et admodum vilis est vita nostra, et ignoramus quid nobis post hæc ab imperio tuo futurum sit ; ideo, inquit, cum mansuetudine corripe nos. Nam illud, *supervenit,* pru-

⁹⁰ Matth. xxvii, 25. ⁹¹ Gen. xlviij, 9.

superveniat, ait. Postulant autem correptionem accipere per Christum, qui est dextera Patris, quantum obrem ait :

12, 13. *Dexteram tuam sic notam fac*, etc. In communi positum est illud, *notam fac*, ita ut sensus sit : Notam fac nobis dexteram tuam, id est, Christum; notos fac nobis eos qui in corde sapientiam habent : illi autem esse videntur apostoli et evangelistæ, quorum opera conversionis modos edidicimus.

14, 15. *Repleti sumus mane misericordia tua*. Hæc aiunt quasi jam orationis finem et scopum invenerint. Orietur namque illis Sol justitiæ in consumptione sæculi hujus.

16. *Respice in servos tuos, et in opera tua*. Illud, *respice*, rursus positum pro, respexisti, id est, inspexisti servos tuos et opera manuum tuarum. Per quam visitationem, splendorem ac lumen Dei nostri videntes, ac conversi, rectam viam incedamus, cum conversionis opera impleverimus.

17. *Et sit splendor Domini Dei nostri super nos*. Nos splendidos ac illustres effecit lumen cognitionis Dei; et Judæi post reditum conspicui item fuerunt. *Et opera manuum nostrarum dirige*. Opera sunt legis; opus autem, est illud quod in nova lege perficitur. Nam in Veteri Lege varia erant sacrificia : in Nova autem solus Filius immolatur. *Et opus manuum nostrarum dirige*. Opera manuum sunt singularæ actiones : opus manuum, est cognitio quæ ex his evenit.

Laus cantici David, caret inscriptione apud Hebræos.

XC.

Argumentum.

Postquam in octogesimo nono psalmo Judaici populi aversionem declaravit, consequenter in hoc psalmo personam inducit eorum qui per Christum consummati sunt, et per eum spirituales hostes superant, principatus videlicet et potestates, et rectores mundi tenebrarum harum, et spiritualia nequitie, ipsumque nefarium Satanam; qui variis modis in præsentis psalmo significantur. Timor scilicet nocturnus, sagitta volans in die, negotium perambulans in tenebris, ruina et dæmonium meridianum, mille et decem millia, aspis, basiliscus, leo et draco. Adversus hosce omnes homini Dei victoriam ascribit.

1. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*. Propheticus spiritus, hominem qui auxilium et opem tulit, id est Christum, qui est etiam Altissimus, beatum prædicat. Quomodo non beatus qui, ut Deum cæli protectorem haberet dignus habitus est? *In protectione Dei cæli commorabitur*. Qui manet in hoc adjutorio protegatur et custoditur.

2. *Dicit Domino : Susceptor meus es tu*. Ecquis est qui hoc Domino dicit, nisi homo qui confidit in ipso, et salutem ejus innixus est?

Α Οοι, φησι. Αιτούς: δὲ τῆς διὰ Χριστὸν παιδείας μεταλαβόν, ὃς ἐστὶ διὰ τοῦ Πατρὸς· διὸ φησι·

Τὴν δεξιάν σου οὕτως γνώρισόν μοι. Ἀπο κοινοῦ τὸ, *γνώρισον*, ἵνα ἢ· Καὶ γνώρισον ἡμῖν τὴν δεξιάν σου, τουτέστι Χριστόν· γνώρισον δὲ ἡμῖν τοὺς τῆ καρδίᾳ τὴν σοφίαν ἔχοντας· οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ ἀγιοὶ ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταί, δι' ὧν καὶ ἐμάθομεν τῆς ἐπιστροφῆς τοὺς τρόπους.

Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶτ' τοῦ ἐλέους σου. Ὡς ἤδη τῆς εὐχῆς εὐρόντες τὸ πέρας τὰ τοιαῦτα φασίν. Ἀνατελεῖ γὰρ καὶ αὐτοῖς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου. Τὸ, *ἴδε*, πάλιν ἀντὶ τοῦ, *ἴδες*, ἦτοι ἐπισκέψω τοὺς δούλους σου καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Δι' ἧς ἐπισκοπῆς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐωρακότες, καὶ ἐπιστρέψαντες, κατευθυνθημεν ἐφ' οἷς τὴν τῆς ἐπιστροφῆς πρᾶξιν ἀποπληροῦμεν.

Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἡμᾶς λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς ἀπέφηνε τῆς θεογονίας τὸ φῶς· καὶ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον περιδλεπτοὶ πάλιν ἐγένοντο. Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον. Ἔργα τοῦ νόμου· ἔργον τὸ ἐν τῇ Νέᾳ τελούμενον· Ἐν τῇ γὰρ Παλαιᾷ διάφοροι θυσίαι· ἐν δὲ τῇ Νέᾳ μόνος ὁ Υἱὸς θύεται. Καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον. Ἔργον μὲν χειρῶν ἐστὶν ἡ καθ' ἐλάχιστην πρᾶξις· ἔργον δὲ χειρῶν, ἐκ τούτων ἐπισυμβαίνουσα γνώσις.

Αἴνος φθῆς τῷ Δαυὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ἡ'.

Ἐπίθεσις.

Ἀκολουθῶς μετὰ τὸ δηλῶσαι τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ τὴν ἀποστροφήν ἐν τῷ ὀδοδοκαστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ, ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸ πρόσωπον εἰσάγει τῶν διὰ Χριστοῦ τελειουμένων, καὶ νικῶντων δι' αὐτοῦ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ἀρχὰς δηλαδὴ καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ αὐτὸν τὸν ἀλιτήριον Σατανᾶν· οἱ καὶ πολυτρόπως διὰ τῶν προκειμένων καταστραφίνονται. Φόβος τε νυκτερινὸς καὶ βέλος ἡμέρας πετόμενον, καὶ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, καὶ σύμπωμα καὶ δαιμόνιον μεσημβρινόν, καὶ χιλιᾶδες καὶ μυριάδες, καὶ ἀσπίς, καὶ βασιλίσκος, καὶ λέων, καὶ δράκων. Κατὰ τούτων δὴ πάντων τὴν νίκην ἀναγορεύει τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ.

Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου. Τὸ προφητικὸν πνεῦμα τὸν ἀνθρώπον τὸν ποιησάμενον βοηθειαν καὶ ἐπικουρίαν Χριστόν, ὃς καὶ ἐστὶν Ὑψίστος, μακαρίζει. Πῶς γὰρ οὐ μακάριος ὁ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ σκεπαστὴν ἔχειν ἀζωθεῖς; *Ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀβλισθήσεται*. Ὁ μένων ἐν ταύτῃ τῇ βοηθείᾳ σκέπεται καὶ φυλάσσεται.

Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτω μου εἰ. Καὶ τίς ὁ τῷ Κυρίῳ λέγων ἢ ἀνθρώπος ὁ πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ ἐμπειδόμενος;

Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ παγίδος. Προαίδηξεν, ἅ ὡς αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις διὰ τούτων κατασημαίνονται.

Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι. Εἰρηκότος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ὡς Θεὸς αὐτὸς ῥύσεται ἐκ τῆς τῶν θηρευτῶν παγίδος, ἐκ τε τῶν ταραχιδῶν λόγων. ἀποκρίνεται τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν παραθαρσύνον αὐτὸν καὶ εἰς ἀνδρείαν ὑπάγει-
 φον πνευματικὴν· Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι· ὡσεὶ σαφέστερον λέγοι· Καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πετερίων αὐτοῦ· καὶ μὴν καὶ ἔπιω σκεπάσει σε. Ὅς δὲ γενομένου, οὐδεμία τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων παραθλάψει σε.

Ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας. Ἀκάθαρτόν τινα δύναμιν νῦν βέλος ὠνόμασεν. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. Οὐ σύγκριμα δαιμονιώδης μεσημβρίας. Τὴν γὰρ μεσημβρινὴν δαίμονα φησὶν εἶναι τῆς ἀκηδίας.

Ποσειταί ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς. Κλίτος τὸ ἀρσικτερόν μέρος σημαίνει, εἰκότως μὲν. Τούτῳ δὲ τὰς χιλιάδας ἐπιβουλεύειν φησὶ τοῖς γε μὴν δεξιοῖς τὰς μυριάδας. Τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν καὶ ἰσχυρὰ καὶ θαυμαστότερα, τὸ πλῆθος τῶν πονηρῶν δυνάμεων παραλύειν ἐπιχειροῦσι.

Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις. Βλαβήση μὲν οὐδὲν, φησὶν, ἐκ τῶν ἐπιβουλεύοντων· συμβήσεται δὲ σοι πεισντάς ἰδεῖν τοὺς ἐχθρούς.

Τὸν ὕψιστον ἔδω καταφυγὴν σου. Ἀντιφθέγγεται τὸ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικόν, ὅσον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ κέρδος ἐστίν.

Ὁὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά. Ἡ γὰρ τῆς κακίας φύσις ἐξωθεν ἐπέρχεται, τῆς ἀρετῆς οἰκοθεν τὴν πρόφασιν ἐχούσης. Εὐθὴ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον παποιτῆκεν, δε, ζήτησας λογισμοὺς πονηροῦς, ἐξωθεν ἐπισπάσατο τὴν κακίαν. Καὶ μάλιστα οὐκ ἔγγει ἐν τῷ σπηρώματι σου. Θαβῆρειν αὐτοὺς καὶ μηδὲν ἀηδὲς πείσεσθαι παρακελεύεται, ἐκ τοῦ πιστεύειν ἄγγελον βοηθὸν τῶν εἰς Θεὸν πιστευόντων καταπεμπόμενον.

Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ λγ' ἔφη ψαλμῷ· Παρεμβασί, ἀγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Ἀκούωμεν δὲ καὶ Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λέγοντος· Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου. Καὶ ὁ μέγας Ἀβραὰμ τὸν οἰκέτην παραθάρσυνων ἔφη· Ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψη γυναῖκα Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ μου ἐκείθεν. Πανταχόθεν τοῖνον μαυθάνομεν, ὡς καὶ δι' ἀγγέλων φρουρεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν παποιθῆτας ὁ τῶν ὅλων Θεός. Τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου. Ὁ ἐν μηδενὶ πταίων, οὗτος διαφυλάσσεται ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδου σου. Ὁ πῶς μὲν τὴν ψυχὴν σημαίνει, ὁ δὲ λίθος τὴν ἁμαρτίαν.

5. Quoniam ipse liberabit te de laqueo, etc. Jam docuit adversarias potestates hisce significari.

4, 5 Scapulis suis obumbrabit tibi, etc. Postquam dixisset homo Dei, quod Deus ipse liberaturus sit de laqueo venantium et a ventis turbulentis, respondet Spiritus propheticus dans ipsi fiduciam, et ad fortitudinem concitans spiritualem: Scapulis suis obumbrabit tibi, quasi clarius diceret: Sub umbra alarum suarum proteget te, atque etiam scuto operiet te. Quo facto nulla ex adversariis potestatibus lædet te.

6. A sagitta volante in die, etc. Impuram quamdam potestatem nunc sagittam vocat. A ruina et dæmonio meridiano. . . Nam meridianum dæmonem ait pigritiæ esse.

7. Cadent a latere tuo mille, etc. Latus sinistrum significatur, merito quidem. Huic vero lateri millia insidiari ait: dextris autem decem millia. Dexteras quippe actiones nostras, et virtutum gesta fortia ac mirabilia, multitudo malignarum potestatum evertere conantur.

8. Verumtamen oculis tuis considerabis. Nihil, inquit, lædent te insidiatores. Continget autem tibi ut lapsos videas inimicos tuos.

9. Altissimum posuisti refugium tuum. Spiritus propheticus vicissim alloquitur spiritum hominis Dei, docens quantum sit spei erga Deum lucrum.

10. Non accedent ad te mala. Nam mali natura extrinsecus advenit, cum contra virtus intrinsecam habeat causam. Nam Deus fecit hominem rectum, qui querens cogitationes malas, extrinsecus sibi malitiam attraxit. Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Confidere jubet eos, quod nihil ingratum accidat, utpote qui credat missum angelum fuisse auxiliatorem eorum qui in Deum credunt.

11. Quoniam angelis suis mandabit de te. Id ipsum in tricesimo tertio psalmo ait: Castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum⁶¹. Audiamus autem patriarcham Jacob dicentem: Angelus qui eripuit me ex omnibus malis meis⁶². Et magnus Abraham domestico suo fiduciam addens aiebat: Deus mittet angelum suum ante faciem tuam, et accipies uxorem Isaac filio meo exinde⁶³. Ex omni parte igitur ediscimus, quod universorum Deus eos qui credunt in ipsum per angelos custodiat. Ut custodiant te in omnibus viis tuis. Qui in nullo delinquit, is custoditur in omnibus viis suis.

12. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Pes animam significat, lapis peccatum.

⁶¹ Psal. xxxiii, 8. ⁶² Gen. xlviii, 16. ⁶³ Gen. xxiv, 7.

13. *Super aspidem et basiliscum ambulabis.* Non solum, inquit, o homo Dei, nihil mali patieris; sed etiam ipsam spirituum multitudinem ad pedes tuos dejectam videbis, ita ut cum omni confidentia eorum capita calcas.

14. *Quoniam in me speravit liberabo eum.* Inducit personam Dei promittentem primum fidei, videlicet salutem. Hæc demum ait universorum Deus, docens qui sit spei fructus. Liberabo enim eum, inquit, ex prædictis cum visibilibus tum invisibilibus insidiatoribus, eum spe vallabo; custodiam eum, loquentem audiam et supplicationem excipiam. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Non solum ab insidiatoribus meos liberabo, sed etiam interminabilem ipsis vitam concedam, et meo salutari dignos habebō. Est autem salutare nostrum Jesus Christus, qui nos ad novum certamen inducit, et efficit ut cum illo regnemus.

15. *Clamabit ad me et ego exaudiam.* Cum magna mentis voce clamaverit ad me, me exaudientem et annuentem ipsi reperiet. Semper enim adsum illi, in quavis occasione versetur.

16. *Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* Salutare illud est ipse Dominus noster Jesus Christus, qui nos in novum sæculum induxit, et effecit ut cum illo regnarem.

1. PSALMUS cantici David in die Sabbati. XCI.

Argumentum.

Sabbatismus, sive Sabbatum, videtur esse futura hæreditas, quia labores hujusce vitæ requies excipiet, nobis præmia nostra accipientibus. Laudat igitur futuram illam requiem.

2. *Bonum est confiteri Domino.* Laudes enuntiat, et iis celebrandis die nocteque indesinenter vacaturum se promittit, pro gestis scilicet Unigeniti. Ecquid fecit aliud quam quod resurrectionem nobis paravit?

3. *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam.* Ad annuntiandum diluculo misericordiam tuam, et firmitatem tuam in nocte

4. *In decachordo psalterio, cum cantico in cithara.* Decachordum psalterium dicit corpus, quod habet quinque sensus, et quinque animæ operationes; per singulos nimirum sensus singulæ sunt animæ operationes.

5. *Quia delectasti me, Domine, in factura tua.* Cernens tua opificia et ineffabilem œconomiam tuam exulto et gaudeo, atque ex mentis voluptate linguam ad hymnos canendos moveo.

6. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, etc.!* Ego quidem, ait, opera tua celebrans, profunditatem cogitationum tuarum summopere miror, videns ea quæ in mundo fecisti. Sed insipientes non intelligunt profunditatem mysterii.

7. *Vir insipiens non cognoscet, etc.* Variis modis hoc enuntiat, quoniam qui mente ægrotus est et

Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσῃ. Οὐ μόνον οὐδὲν, φησὶν, ὑπομεινεῖς δευδόν, ὡς ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῶν πνευμάτων τὰ πλήθη ὑπὸ τοὺς πόδας ἰδοὺς ἐπενηγεγμένα τοὺς σοὺς· ὡς καὶ μετὰ πάσης ἀδείας τὰς αὐτῶν παθήσεις κεφαλᾶς.

Ὅτι ἐξ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσσομαι αὐτόν. Εἰσφέρει τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, μισθὸν τῆς πίστεως τὴν σωτηρίαν ἐπαγγελλόμενον. Ταῦτα λοιπὸν ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός, διδάσκων τίς ὁ τῆς ἐλπίδος καρπός. Ῥύσσομαι γὰρ αὐτόν, φησὶν, ἐκ τῶν εἰρημένων δρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐπιβούλων, τῇ ἐμῇ ἐλπίδι φραξάμενος· διὰ τοῦτο αὐτόν φρουρήσω, καὶ καλοῦντος ἀκούσομαι, καὶ τὴν θέσιν δέξομαι. Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ θεοῦ μου. Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν ἐπιβουλεύοντων τοὺς ἔμμου ῥύσσομαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν ἀτελεῦτητον αὐτοῖς χάρισομαι ζωὴν· καὶ μὴν καὶ τοῦ σωτηρίου καταξιώσω τοῦ ἑμμου. Εἴη δὲ τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καὶ εἰς τὸν νέον ἡμᾶς ἀγῶνα εἰσάγων, καὶ συμβασίλευσιν αὐτῷ παρασκευάζων.

Κεκράξεται πρὸς με, καὶ ἐπακούσομαι. Κεκραγῶς δὲ τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνίᾳ πρὸς ἐμὲ, ἐπακούοντά με, καὶ ἐπινεύοντα αὐτῷ εὔρησει. Ἄει γὰρ αὐτῷ πάρεμι, ἅν ἐν περιστάσει τυγχάνῃ.

Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν, καὶ δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. Εἴη δὲ τοῦτο τὸ σωτήριον αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ καὶ εἰς τὸν νέον ἡμᾶς αἰῶνα εἰσαγαγὼν, καὶ συμβασίλευσιν αὐτῷ καὶ παρασκευάζων.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. LXXI.

Υπόθεσις.

Ὁ Σαββατισμὸς, ἦτοι τὸ Σάββατον, εἴη ἂν ἡ μέλουσα κληρονομία, ὅτι καὶ ἀνάπαυσις τοὺς ἐνθάδε πόνους διαδέχεται, τὰς ἀμοιβὰς ἡμῶν δηλονότι ἀποληφόμενων. Αἰνεῖ οὖν ἐκείνην τὴν γενησομένην ἀνάπαυσιν.

Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ. Αἰνεῖσιν προβάλλεται, φησὶ, καὶ ταύτην ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀπαύστως ὑπισχνεῖται καταλέγειν ἐφ' οἷς πεποίηκεν ὁ Μονογενής. Καὶ τί πεποίηκεν ἢ τὴν ἀνάστασιν ἡμῶν παρεσκευάσεν;

Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρῶτὸν τὸ εἰλεός σου. Ἀπαγγέλλειν κατ' ὄρθρον τὸ εἰλεός σου, καὶ τὴν βεβαιότητά σου κατὰ νύκτα.

Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ. Δεκάχορδον ψαλτήριον τὸ σῶμά φησὶν, ἅτε πάντες αἰσθήσεις ἔχον καὶ πέντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γινομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Ὅτι εἰφρανάς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματι σου. Ὅρων γὰρ σου τὰς δημιουργίας καὶ τὰς ἀρήτους οἰκονομίας ἀγάλλομαι τε καὶ γάνυμαι, καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἡδονῇ τὴν γλῶτταν εἰς ὕμνον κινῶ.

Ὅς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Ἐγὼ μὲν, φησὶ, τὰ σὰ ἔργα ἀνυμῶν, καὶ τὸ βάθος τῶν σὺν λογισμῶν ἐκπλήττομαι, ὡς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ εἰργάσω. Ἄλλ' οἱ ἄφρονες οὐ συνίδοσι τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος.

Ἄνθρωπος ἀφρων οὐ γνώσεται. Διαφόρως ταῦτα εἰρηκεν, ὅτι ὁ τὰς φρένας νοσῶν καὶ συνέσεως ἔρημος

τούτων οὐδὲν γινώσκει, οὔτε μὴν ἀκούσεται περὶ Α
τούτων.

Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἀμαρτωλοὺς ὡσεὶ χόρτον. Οἱ μὴ συνιέντες, φησὶ, τὸ μυστήριον εἰκὴν χόρτου εἶναι, μὴ ἔχοντες τὸ βάθος δηλαδὴ, καὶ ταχέως πε-
σῶνται καὶ ξηρανθήσονται.

Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρασ μου.

Ὅταν, φησὶν, ἀπολούνται οἱ ἐχθροὶ καὶ διασκορπισθήσονται, τότε δὴ τότε τὸ ἐμὸν κέρασ, τουτέστιν ἡ βασιλεία ἡ ἡτο:μασμένη, περιφανῆς γενήσεται. Ἡμεῖς δὲ οἱ τὴν σὴν ἐπίγνωσιν ἔχοντες, τὴν τῶν ἐχθρῶν σου κατὰ λυσιν θρασάμενοι, γαυριάζομεν ἐπὶ σοὶ καὶ μέγα φρονήσομεν· ἄτε δὴ τῆς πολυθέου πλάνης ἀπηλλαγμένοι, καὶ σε τὸν ὄντα προσκυνοῦντες Θεόν. Τὸν γὰρ μονόκερων ἐνταῦθα πάλιν παρήγαγεν, ἵνα διὰ τοῦ ἐνὸς κέρατος τὸν ἕνα παραδηλώσῃ Θεόν. Β
Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνο τὸ ζῶον ἐν ἑλαβε παρὰ τῆς φύσεως κέρασ· οὕτω τῆς εὐσεβείας οἱ τρέφοντες μίαν προσκυνήσουσι θεότητα. Καὶ τὸ γῆρας μου ἐν ἑλαίῳ πλοῖοι. Μετὰ τοὺς πόνους, φησὶν, οὗς ὑπομένω, τότε δὴ οἰονεὶ ἑλαίῳ χρῆσθαι εἰς βασιλείον ἐσράτευμα· καὶ τοῦτο μοι ἔσται τῶν μακρῶν πόνων τὸ γέρας.

Καὶ ἐπαῖδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου. Ἔσται μοι τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν, τὸ θεατὴν με γενέσθαι πιπτόντων τῶν ἐπιβούλων μου τῆς ψυχῆς.

Περυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. Οὗτοι δὲ, φησὶν, οἱ τούτοις ἀπεικατμένοι τοῖς κέδροις, φυτουργὴν μὲν ἔχουσι τὸν Θεόν, παράδεισον δὲ τὸν Θεὸν νεών. Ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνήθισουσιν. Ἐν ταῖς ἄνω δηλονότι μοναῖς, ἅς καὶ αὐλάς εἶναι τοῦ Κυρίου φησὶν. C

Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρῳ πλοῖοι, καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται. Τὸ, εὐπαθοῦντες, ἀντὶ τοῦ, εὖ πάσχοντες. Ἀποδοθήσεται γὰρ αὐτοῖς ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὗς οὐκ ἤκουσεν.

Ὅτι εὐθὺς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐπειδὴν ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς γενόμενοι ἀπολαύσει τὰ ἡτο:μασμένα ἀγαθὰ, τότε δὴ τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνὴν, ὡς δίκαιος καὶ εὐθὺς ἔσται ὁ Κύριος, ὃς τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χόρτου ἀποξηρανθῆναι παρεσκεύασε· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς οἷα κέδρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἄνω κατεφύτευσε σκηναῖς. Ἀδικία οὐκ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν κακίας ἀνεπίδεκτον.

Εἰς εἴη ἡμέραν τοῦ πρὸ τοῦ Σαββάτου, ὅτε κατ-
ώμιστο ἡ γῆ, αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαυτῷ. 4B.

Υπόθεσις.

Εἰς τὸ Σάββατον ἐν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ δηλοῦται ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν καὶ βσιλεύσει τοῦ νέου αἰῶνος μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Δηλονότι τὸ, πρὸ Σαββάτου, ἀν εἴη ἡ πρώτη αὐτοῦ παρουσία, ὅτε καὶ ἡ γῆ κατῴμισται, τουτέστιν ὅτε ἡ Ἐκκλησία πάση τῇ οἰκουμένῃ τεθεμελιώται, τῶν ἁγίων ἀποστόλων δηλονότι καὶ εὐαγγελιστῶν τὸν περὶ Χριστοῦ καταγγελλάντων τῇ γῆ λόγον.

intelligentia vacuus, nihil horum cognoscit, neque quidpiam de his audiet.

8. *Cum exorti fuerint peccatores sicut fenem.* Qui non intelligunt mysterium, ait, quasi fenem erunt, non habentes profunditatem, ac cito cadent, et arescent.

11. *Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum.* Quando, inquit, peribunt inimici et dispergentur, tunc cornu meum, videlicet regnum præparatum, præclarum erit. Nos autem, qui tua sumus cognitione instructi, cum ruinam inimicorum tuorum viderimus, gloriabimur et altum sapiemus in te, utpote a deorum multorum errore liberati, et te qui vere Deus es adorantes. Nam unicornu hic iterum proposuit, ut per unum cornu, unum significaret Deum. Quemadmodum enim illud animal, unum a natura cornu accepit; sic alumni pietatis unam adorabunt deitatem. *Et senectus mea in oleo pingui.* Post labores quos sustinui, inquit, tunc ceu oleo utar ad regale sacerdotium; et hoc erit mihi in diuturnorum laborum præmium.

12. *Et respexit oculus meus inimicos meos.* Illi mihi inter alia bona computabitur, quod cadentibus insidiatoribus anima: meæ, hujusce rei spectator ego fuerim.

13, 14. *Plantati in domo Domini.* Illi, inquit, qui cedris illis similes sunt, cultorem habent Deum; paradysum vero, divinum templum. *In atriiis Dei nostri florebut.* In supernis scilicet mansionibus, quas atria esse Domini dicit.

15. *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt.* Bene patientes, quasi dicas, bene tolerant. Dabuntur enim illis *quæ oculus non vidit, nec auris audivit* 44.

16. *Quoniam rectus Dominus Deus noster.* Postquam in supernis mansionibus constituti parata bona nacti fuerint, hanc annuntiabunt vocem, quod justus et rectus sit Dominus, qui iniquos et impios ceu fenem arescere fecit; justos autem et pios, quasi cedros et palmas, in supernis tabernaculis plantavit. *Et non est iniquitas in Deo, quia malitiæ capax non est.*

D *In diem ante Sabbatum, quando fundata est terra, laus cantici ipsi David, XCII.*

Argumentum.

In præcedenti psalmo per hæc verba: *In diem Sabbati, declaratur secundus Salvatoris adventus, quando regnabit in novum sæculum cum sanctis suis.* Palam autem est illud, *ante Sabbatum, de signare priorem ejus adventum, quando terra habitata est, id est quando Ecclesia in toto orbe fundata est, sanctis apostolis et evangelistis de Christo sermonem per totum orbem renuntiantibus.*

44 1 Cor. II, 9.

1. *Dominus regnavit, decorem indutus est.* Quoniam humanum genus abscedens a regno Dei, sub tyrannide Satanæ fuit, ideo advenit Unigenitus, ut illud rursum proprio sceptro subjiceret. Dei autem decorum, ipsius generis salutem esse dicit. Nisi enim incarnatus fuisset, assumpta præter peccatum natura nostra, nulla sane nobis salus fuisset. *Oportet enim eum regnare donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis* 40. *Indutus est Dominus fortitudinem et præcinxit se.* Hisce reportatam de adversariis potestatibus victoriam nobis significat, quam ceu militaribus armis instructus retulit. *Etenim firmavit orbem terræ qui non commovebitur.* Postquam illo, adversarios scilicet dæmones, profligasset, Ecclesiam constituit supra petram, cui ne ipse quidem portæ inferi prævalerunt.

2. *Paratus thronus tuus ex tunc.* Hoc ait quia a constitutione mundi futuram per salutem ipsius definitur hominum generis salutem. Thronum quippe ait potestatem judicandi adversarios nostros dæmones. Resurrectionem autem significat Unigeniti. Tu igitur ipse, ait, Domine, qui nunc ad eam rem quasi in judiciali throno sedes, ut iudicium scilicet feras et nos vindices, ante sæcula Deus.

3. *Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam.* Flumina hic sanctos apostolos et evangelistas dicit, qui Dei Ecclesiam spiritualibus fluentis lætificarunt. Dictum namque fuit illis: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* 41.

4. *Mirabiles elationes maris.* Multæ, inquit, mystagogiæ, sententiæ apostolorum et evangelistarum fluentia, mirabiles effecerunt elationes maris. Mare autem vocat, gentium quæ crediderunt multitudinem, quarum elationes, id est sublimitates sensus, mirabiles fuere. Non enim ultra parva et humilia de Deo sentiunt, sed magna et mirabilia.

5. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Testimonia dicit promissa per sanctos prophetas gentibus facta, quæ fidelia et firma esse in novissimis diebus ostendit, sua præsentia promissa complens. *Domum tuam decet sanctitudo, Domine.* Domus ejus Ecclesia est, cui convenit quod sit sancta, quippe quæ eum inhabitantem habeat qui solus sanctus est; cum autem id factum fuerit, nacta perpetuitatem sanctificatione fruatur.

PSALMUS David, quarta Sabbatorum. XCIII.

Argumentum.

De providentia hic sermonem habet, docens ut ne anxii simus, neque animum despondeamus, etiamsi ad quoddam temporis spatium peccantibus prosperitas, piis persecutio eveniat. Nihil

¶ I Cor. xv, 25. 40 Joan. vii, 58.

Ὁ Κύριος ἐβασιλεύσεν, ἐπρέπειεν ἐρεδύσαστο. Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀποστὰν τῆς ὑπὸ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ, τοῦτου χάριν ἐπιδήμησεν ὁ Μονογενὴς, ἵνα πάλιν αὐτὸ τοῖς ἰδίοις ὑποτάξῃ σκῆπτροις, ὃ καὶ ἐγένετο· Θεοῦ εὐπρέπειαν δὲ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ τοῦ γένους φησὶν. Εἰ μὴ γὰρ σεσάρκωται, τὴν ἡμετέραν δίχα τῆς ἁμαρτίας λαβὼν φύσιν, δηλονότι οὐκ ἂν ἡμῖν ἡ σωτηρία ἐγένετο. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐρεδύσαστο Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσαστο. Διὰ τούτων τὴν καθαίρειν ἡμῖν τῶν ἀντικειμένων σημαίνει δυνάμειν, ἣν πεποιήται, ὡπερ στρατιωτικὸν σχῆμα ἀναλαβὼν. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Ἐκείνους προανελὼν, τοὺς ἀντικειμένους δηλονότι δαίμονας, ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τὴν Ἐκκλησίαν, ἥς οὐδὲ αὐτὰ κατισχύσουσιν αἱ τοῦ ἔδου πύλαι.

Ἔτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ προωρίσασθαι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὴν τοῦ ἀνθρώπινου γένους σωτηρίαν ἐσομένην διὰ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Θρόνον γὰρ τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀδικήσαντας ἡμᾶς δαίμονας· ἀνάστασιν δὲ σημαίνει τοῦ Μονογενοῦς. Σὺ οὖν αὐτοῖς, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ὃ νῦν εἰς τοῦτο ὡπερ ἐπὶ δικαστικοῦ θρόνου καθίστας, εἰς τὸ κρίνειν δηλονότι καὶ ἐδικαίειν ἡμᾶς, ὑπάρχεις ὁ πρὸ τῶν αἰώνων Θεός.

Ἐπήραν οἱ ποταμοί, Κύριε, ἐπήραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν. Ποταμοὺς ἐνταῦθα τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησιν, οἱ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν τοῖς πνευματικῶς κατεύφραναν νάμασιν. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτοῦς· Ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βέουσουσιν ὕδατος ζωῆς.

Θαυμαστοὶ οἱ μεταωρισμοὶ τῆς θαλάσσης. Αἱ πολλὰι, φησὶ, μυσταγωγίαι, καὶ τὰ νοήματα τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν νάματα, θαυμαστοὺς πεποίηκε τῆς θαλάσσης τοὺς μεταωρισμοὺς. Θάλασσαν δὲ λέγει τῶν ἔθνων τῶν πιστευσάντων τὰ κλήθη, ὧν καὶ οἱ μεταωρισμοὶ, τουτέστιν αἱ ὑφέσεις τοῦ φρονήματος, θαυμασταὶ γέγονασιν. Οὐκέτι γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονοῦσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά.

Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστάθησαν σφόδρα. Μαρτύρια τὰς ἐπαγγελίας φησὶν ἅς διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν τοῖς ἔθνεσιν ἐπηγγελάτο, ἅς καὶ πιστὰς ἐπ' ἐσχάτων ἐπεδείξατο τῶν ἡμερῶν, τῆ οἰκείᾳ παρουσίᾳ ἔργῳ πληρῶν. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα, Κύριε. Οἴκος μὲν αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, πρέπει δ' αὐτῇ τὸ ἅγια εἶναι, ἅτε τὸν μόνον ἅγιον ἔχουσα ἐνοικοῦντα· ἐπειδὴν δὲ τοῦτο γένηται, καὶ ἀτελευτήτου μεταλαβοῦσα ἀπολαύσει τοῦ ἁγιάσματος.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ τετράδι Σαββάτων. ΙΓ΄.

Ἐπόθεσις.

Τὸν περὶ προνοίας ἐν τούτῳ εἰσάγει λόγον, διδάσκων μὴ θλιβεσθαι καὶ ἀδημονεῖν, κἂν εἰ πρὸς καιρὸν γένοιτο καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν εὐημερία, καὶ τοῖς εὐσεβέσι διωγμός. Οὐδὲν γὰρ τούτων ὠσαύτως μὲ

νει, ἀλλὰ μεταβαλεῖται· τοῖς μὲν ἡ θλίψις εἰς αἰώ- A
νων ἀπώλειαν ἀγαθῶν, τοῖς δὲ μετὰ τὸ δοκοῦν τὰ
χρηστά εἰς ἀταλευτήτους αἰώνας ἡ κόλασις. Τε-
τάρτη δὲ Σαββάτων ἐπιγράφεται, διὰ τὸ ἐν τῷ
τετάρτῳ μηνί· ἀντὶ γὰρ τοῦ μηνὸς τὴν ἡμέραν
εἰδειν ἐν ἧ τῇ τοῦ Θεοῦ πόλει τὴν ἀρχὴν γενέ-
σθαι τῶν συμφορῶν, ἐν τούτῳ ἐπιστρατευσάντων
Βαβυλωνίων, ὡς Ἱερεμίας ἱστορεῖ.

Θεὸς ἐκδικήσων Κύριος, ὁ Θεὸς ἐκδικήσων
ἐπαρρησιάσατο. Ὡσπερ Θεὸς οἰκτίρων ἐστὶ, καὶ
Θεὸς παρακλησίων, οὕτω καὶ Θεὸς ἐκδικήσων. Καὶ
πάλιν, τούτο δὲ ἐν προοίμιῳ παραμυθίαν μεγάλην
τοῖς ἐκ τῶν θλίψεων ἀκηδιάσασιν ἀπεργαζόμενος. Τὸ
δὲ, ἐπαρρησιάσατο, τὴν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ θείου
δικαστηρίου γενομένην ἀπόφασιν κατὰ τῶν ἀσεβῶν B
δηλοῖ, ἧ φησι· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταπραμέ-
νοι.

Ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. Εὐ-
χὴν ὑπὲρ τῶν θλιβομένων ἀναπέμπει, αἰτῶν αὐτοῖς
ἐπιουρίαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου ἰσχύοντος Θεοῦ.

Ἔως πότε ἀμαρτωλοὶ καυχῆσονται; Τὴν σφο-
δρὰν ἀμνησικακίαν καὶ ὑπερβάλλουσαν διὰ τούτων
κτασημαίνει τοῦ Θεοῦ.

Τὸν λαὸν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν. Εἰς ζῆλον
ἐν κατὰ τῶν ἐχθρῶν διεγείρει τὸν Θεόν, λαὸν αὐτοῦ
καὶ κληρονομίαν εἶναι λέγων τὴν κακουμένην παρὰ
τῶν ἐχθρῶν.

Χίρην καὶ ὄρφανὸν ἀπέκτειναν. Τούτων εἰρηται
ἡ ἐρμηνεία ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στίχῳ, ὅμως λεχθήσεται
καὶ αὐθις. Χίρην ψυχὴν καὶ προσήλυτον νοῦν ἀπο- C
κτείνει ὁ κακῶς τὰς θείας Γραφὰς ἐξηγούμενος. Ὁρ-
φανὸς δὲ ἐστὶ νοῦς ἐστερημένος οὐρανοῦ Πατρὸς.

Κύριος γενώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώ-
πων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι. Πῶς γὰρ οὐκ εἰσι ματαιό-
τητος κλήρεις αἱ αἰσθήσεις ἐκείναι, αἱ τῆς προνοίας
τῷ ὀφελίμῳ ἐξορίζειν ἐπιχειροῦσαι τοῦ λόγου;

Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἄν παιδεύσῃς, Κύριε.
Ἐκεῖνοι μὲν ἄθλιοι καὶ ταπεινοὶ, φησὶν, οἱ τὴν σὴν μὴ
δεχόμενοι παιδείαν. Μακάριοι δὲ οἱ παρὰ σοῦ παιδεύ-
θέντες, καὶ ἐκ τοῦ σοῦ διδαχθέντες νόμου. Οὗτοι γὰρ
δὴ καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι πραυθέντες κουφισθήσονται
τῶν ἀνιερῶν, εἰδότες, ὅτι αἱ θλίψεις εἰς ἀγαθὸν τε-
λευτώσασιν ἐκδήσονται. Ἡμέρας πονηρὰς τὰς ἡμέρας
τῆς κρίσεως λέγει. D

Ἔως οὗ ὠρυγῇ τῷ ἀμαρτωλῷ βόθρος. Μᾶχι
ποσούτου, φησὶν, οἱ παιδευθέντες θαρροῦντες ὕπομε-
νωσιν τὰς θλίψεις, μέχρις οὗ τῷ ἀμαρτωλῷ ὠρυγῇ
βόθρος, τουτέστιν, εἰς τὸ ἠτοιμασμένον αὐτῷ κολα-
στήριον ὁ ἀμαρτωλὸς βαδίση. Ἀμαρτωλὸν δὲ τὸν Σα-
τανῆν φησὶν, ἦτοι πᾶσαν ἀντικειμένην δύναμιν.

Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ
τούτο ἐκεῖνου ἂν εἴη ἀπόθεσις τοῦ εἰρημένου ἐν τοῖς
ἀνωτέρῳ· Τὸν λαὸν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν καὶ
τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν. Καὶ τὴν κλη-
ρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει. Τούτῳ τοῦ ἀνι-

eorum quippe eadem conditione manet, sed mu-
tatur : his quidem, angustia in perpetuam bono-
rum possessionem ; illis autem pro bonis quæ vi-
debantur habere, supplicium in infinita sæcula.
Quarta autem Sabbatorum inscriptus est psal-
mus, quia quarto mense contigit (die scilicet
pro mense posito), ut civitati Dei initium calamita-
tum veniret, obsidentibus Babyloniis, ut narrat
Jeremias.

1. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.* Quemadmodum est Deus miserationum, et Deus consolationum, ita et Deus ultionum. Hoc autem in proœmio positum magnam iis consolationem affert qui vi calamitatum in angorem conjiciuntur. Illud autem : *Libere egit*, sententiam in divino tribunali contra impios postea ferendam significat, qua ait : *Discedite a me, maledicti* 67.

2. *Redde retributionem superbis.* Pro afflictis precatur, rogans eis auxilium a Deo qui solus valet opem ferre.

5. *Usquequo peccatores gloriabuntur?* Hisce ingentem Dei clementiam et injuriarum oblivionem significat.

5. *Populum tuum, Domine, humiliaverunt.* Ad iram adversus inimicos Deum concitat, dum ait *populum et hæreditatem ejus esse quæ affligitur ab inimicis.*

6. *Viduum et advenam interfecerunt.* Horum interpretatio allata est in superiori versu, attamen etiam nunc dabitur. Viduum animam et advenam mentem interficit, qui prave divinas Scripturas interpretatur. Pupillus autem est animus cœlesti Patre privatus.

11. *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.* Quomodo autem non sunt vanitate plenz cogitationes illæ, quæ providentiæ utilitatem repudiare student a sermone?

12. *Beatus homo quem tu erudieris, Domine.* Rñ. inquit, miseri et abjecti, qui tuam institutionem non admittunt. Beati autem sunt qui a te erudiuntur, et ex tua lege edocentur. Illi enim in ærumnis mansuetiores effecti, levabuntur molestiis, gnari tribulationes illas tandem in bonum cessuras. Dies malos dicit dies judicii.

13. *Donec fodiat peccatori fovea.* Hucusque, inquit, qui erudiuntur cum fiducia ærumnas tolerant, donec fodiat peccatori fovea, id est, donec ad deputatum ipsi supplicium peccator accedat. Peccatorem autem dicit Satanam, sive omnem adversariam potestatem.

14. *Quia non repellet Dominus plebem suam.* Hoc donum erit ejus de quo in superioribus 68 dictum est : *Populum tuum, Domine, humiliaverunt et hæreditatem tuam vexaverunt. Et hæreditatem suam non derelinquet.* Hoc ex superiore versu vendet : *Quia*

67 Matth. xiv, 41. 68 vers. 5.

non repellat Dominus plebem suam. Quasi diceret : A Custodiet populum suum omni tribulationis tempore. Et eo usque gubernabit et deducet, donec divinum constituatur tribunal. Quando autem in hoc iustitia sive Christus sedebit, omnes recti corde prope ipsum accedent, juxta illud : Quoniam ipsi Deum videbunt⁹⁹ : ita enim rem declarant quæ subsequuntur.

15. Quoadusque iustitia convertatur in iudicium. Donec Christus iudicet mundum. Ipse namque factus est nobis sapientia a Deo, iustitia, sanctificatio, redemptio¹⁰⁰ : et iudicium omne dedit illi Pater¹⁰¹.

16. Quis consurget mihi adversus malignantes ? Hæc est afflictorum vox. Ait autem : Quis mihi auxiliator fuerit adversus eos qui male in me agunt ? Deinceps ubi repente sensit quis auxiliator sit, ait, jam olim animam ejus in infernum dejiciendam fuisse, nisi Dei adiutorium nactus esset.

18. Si dicebam : Motus est pes meus. Dum afflictus, inquit, conspicerem me labi, dicebam : Quando pes meus motus est ? id est, excidam a statu illo qui secundum Deum est ; statim patrocini-um et misericordiam tuam sentiebam mihi auxiliantem.

19. Consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Non me reliquisti, ait, sine consolatione : sed quot habui tribulationes, totidem consolationes a te accepi. Quæ mihi dolores in gaudium commutarunt.

20. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis qui fingis laborem in præcepto ? Ideo, inquit, consolatus es cor meum in tribulationibus. Igitur non adhæret tibi thronus iniquitatis, id est, quia utpote Deus justus iudex es et nulla in iudiciis tuis iniquitas erit, nam thronus iudicium significat (40). Secus autem ille se habet qui fingit laborem in præcepto, videlicet adversarius dæmon, qui præcepta Dei quæ levia sunt gravia efficit, laboresque hominibus præbet in iis agendis, thronum iniquitatis diabolum vocavit ; quia thronus iustitiæ Christus est qui est diabolo oppositus.

21. Et sanguinem innocentem condemnabunt. Illi, inquit, maligni et adversarii dæmones, omni ratione conabuntur justis animam quasi venatu capere. Sed ea de causa, inquit, condemnabuntur. Id enim significat : Et sanguinem innocentem condemnabunt. Ait enim pro innocente sanguine ab ipsis effuso, in iudicium et supplicium tradendos fore.

22. Et factus est mihi Dominus in refugium. Ego autem Domini providentiæ fructum percepi, et ipse mihi est in vallum munitum.

⁹⁹ Matth. v, 8. ¹⁰⁰ I Cor. i, 30. ¹⁰¹ Joan. v, 22.

(40) Sic augurando locum vitiosum vertimus.

στίχου ἡρτηται, τοῦ, "Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ὡσεὶ λέγοι· Φυλάξει, φησί, τὸν λαὸν αὐτοῦ πάντα τῆς ὀλίψεως τὸν καιρὸν. Καὶ μέγχι τοσούτου διακυβεργήσει καὶ καθοδηγήσει, ἕως τὸ θεῖον καθίστη δικαστήριον. Ἐπειδὴν δὲ εἰς τοῦτο ἡ δικαιοσύνη καθίστη, τουτέστι Χριστὸς, πάντες πλῆθρον αὐτῆς γενήσονται οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ, "Ὅτι οὗτοι τὸν Θεὸν ὄψονται. Οὕτω γὰρ δηλοῖ τὰ ἐπόμενα.

"Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψῃ εἰς κρίσιν. Ἔως οὗ ὁ Χριστὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ἐγενήθη σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγαθμὸς καὶ ἀπολύτρωσις· καὶ τὴν κρίσιν δὲ παῖσαν αὐτῷ δέδωκεν ὁ Πατήρ.

Τίς ἀναστήσεται μοι ἐπὶ πονηρευομένοις ; Αὐτῶν τῶν θλιβομένων ἢ φωνῆ. Λέγει δὲ· Τίς μοι γένηται σύμμαχος κατὰ τῶν εἰς ἐμὲ πονηρευομένων ; Εἴτα δεξιόμενος αἰσθησὶν ταχέως τοῦ βοηθοῦ, φησὶν, ὡς πάλαι· ἂν αὐτοῦ εἰς ἄδην κατήχη ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τῆς παρὰ Θεοῦ ἀντιλήψεως ἔτυχεν.

Εἰ ἔλεγον· Σεισάλευται ὁ ποῦς μου. Θλιβόμενος, φησὶν, ὁρῶν ἐμαυτὸν ὀλισθαίνοντα, εἶπον· Πότε ὁ ποῦς μου σεισάλευται ; τουτέστι, τῆς κατὰ Θεὸν ἐκπεσοῦμαι στάσεως· εὐθὺς τὴν ἀντιλήψιν καὶ τὸ ἑλθεῖν σου ἡσθόμενον ἐπίκουρον ἔμοι.

Αἱ παρακλήσεις σου εὐφρανται τὴν ψυχὴν μου. Οὐκ ἀφῆκας, φησὶν, ἀπαραμύθητον· ἀλλ' ὅσας ὀλίψεις ἔσχον, τοσαύτας καὶ παραμυθίας ἐδεχόμενον παρὰ σοῦ. Αἱ καὶ εἰς εὐφροσύνην τὰς λύπας μετεδίδαζον.

Μὴ συμπροσέτω σοι θρόνος ἀνομίας ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ προστάγματι ; Διὰ τοῦτο, φησὶ, παρεκάλεσάς μου τὴν καρδίαν ἐπὶ ταῖς ὀλίψεσιν. Ὅτι δὴ οὗν οὐ προστεθήσεται σοι θρόνος ἀνομίας, τουτέστιν, ὅτι δικαίος εἰ κριτὴς ὡς Θεός, καὶ οὐκ ἔσται ἀνομία ἐν ταῖς κρίσεσιν σου· ὁ γὰρ θρόνος τὴν κρίσιν σημαίνει· ὡςπερ δὴ καὶ παρ' ἐκείνῳ τῷ κόπον συμπλάσσουντι ἐπὶ πρόσταγμα· εἴη δ' ἂν οὗτος ὁ ἀντικείμενος δαίμων, ὃς καὶ ἐλαφρὰς οὖσας τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς βαρεῖας ποιεῖ, κόπους δὲ αὐτῶν τοῖς ἀνθρώποις παρέχων. Θρόνον ἀνομίας ἰνώμασε τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ θρόνος δικαιοσύνης ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὅστις ἀντικεῖται τῷ διαβόλῳ.

Καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάζονται. Οὗτοι, φησὶν, οἱ πονηροὶ καὶ ἀντικείμενοι δαίμονες ἐκ παντὸς τρόπου τὴν τοῦ δικαίου ζητήσουσι θηρεῦσαι ψυχὴν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦτο, φησὶ, κατακριθήσονται. Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάζονται. Λέγει γὰρ, ὡς ἀντὶ τοῦ ἀθῶως ἐκχεομένου παρ' αὐτῶν, εἰς κρίσιν καὶ κόλασιν παραδοθήσονται.

Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγήν. Ἐγὼ ἐκ τῆς παρὰ τοῦ Δεσπότητος προνοίας ἀπήλαυσα, καὶ αὐτὸν ἔχω περιβόλον ὀχυρὸν.

Ἄνθος φύλης τῷ Δαυὶδ, ἀρχιγράφος παρ' Ἑβραίοις. A Laus cantici ipsi David, caret inscriptione apud Hebræos. PSALMUS XCIV.

ΨΑΛΜΟΣ 144'

Υπόθεσις.

Ἐντεῦθεν ὁ τῶν ἁγίων χορὸς καὶ τοὺς ἀπειθεῖς τοῦ Ἰσραὴλ προτρέπεται ἐπὶ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν ἔλθειν· δεικνύς, ὡς ἐπακούσεται, εἰ προσπέσοιεν αὐτῷ, ὅτε αὐτὸς ὢν ποιητὴς, καὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἀγαπῶν. Εἰσφέρεται δὲ μετὰ τὴν τῶν ἁγίων παραίνεσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρόσωπον, αὐτοῖς τοῖς ἀπειθεῖσι παρακαλούμενον μὴ τὴν τῶν πατέρων μιμήσασθαι ἀπιστίαν.

Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ. Ὡς ἐπὶ ἑορτῇν ἔλθειν τοὺς ἀπειθεῖς παρακαλεῖν οὖνται, εἰς ἀγαλλίαςιν αὐτοὺς καλοῦντες, ἵνα διὰ τούτων πείσωσι. Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτηρὶ ἡμῶν. Εὐ τὸ, ἀλαλάξωμεν, λέγει, ὅθι ἤχοντες τοὺς ἐπινικίους ἤρωμεν ὑμῶν. Ὁ γὰρ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐστὶν ἐπὶ πεπρωκόσιν ἐχθροῖς. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων, ὡς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις πολεμήσας ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ἐκ μέσου πεποίηκεν.

Προρθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει. Ὅσει λέγοι· Πρὶν εἰς κρίσιν καθίσῃ, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἐστὶ δὲ ὁ υἱός, τῇ ἐξομολογήσει προλάβωμεν, καὶ εὐμενὲς αὐτοῖς καταστήσωμεν. Οὕτω γὰρ ὑμῖν συμβήσεται εἰς ἀγαθὰ τελευτήν· ἡ γὰρ ἐξομολογήσει ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρασ· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ἐν Ψαλμοῖ;· Ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.

Καὶ βασιλεύς μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς θεοὺς. Ἀγλαδὴ τοῖς πιστεύσαντας, καὶ ὡς περ ἀντιμισθίαν τοῦτου λαχόντας τὸ ἄνομα, τὸ καλεῖσθαι θεοί, κατὰ τὸ εἰρημένον· Θεὸν δέδωκά σε τῷ Φαραῷ. Ἐάν τὴν ἐξομολογήσιν προσενέγκωμεν, φησὶν, οὐκ ἀποτευξόμεθα· οἰκτερήσει γὰρ ὡς ἴδιον αὐτοῦ λαόν.

Ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ θάλασσα. Δείκνυσιν, ὡς αὐτὸς, ὢν δημιουργὸς πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, οὐκ ἂν παρίδῃ τὸ ἴδιον ποίημα προσπίπτον δι' ἐξομολογήσεως.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ. Καὶ αὐτοῖς τῶν προσκυνούντων καὶ κλαιόντων εἶναι φασιν, ὅπως ἂν προθυμότερους εἰς τὴν ἐξομολογήσιν παρασκευάσωσι τοὺς ἀκούοντας.

Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε. Ἐντεῦθεν παραινῶνται παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εὐπειθεῖς εἶναι, καὶ μὴ τοιοῦτοι οἶοι ἐν τῇ ἐρήμῳ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐπεδείχθησαν.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐ ἐπειρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν. Ἐξέπειρασαν γὰρ τὸν Θεὸν ἄλλοτε ἄλλην πορεύμενοι ὁδόν, καὶ οὐκ εὐθεῖαν τὴν τοῦ Κυρίου.

Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. Τρεῖς ἡμῖν ὁ λόγος καταπαύσεως σημαίνει· μίαν τὴν σαρκικὴν τὴν τοῦ Σαββάτου, καὶ ἑτέραν τὴν εἰσοδὸν τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣ Ἰησοῦς κατέπαυσεν αὐτούς· καὶ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἑτέρας ἐμμένητο ἐνταῦθα, εἰ ἀληθῶς ἐκείνη ἐν ἡ κατά-

Argumentum.

His sanctorum chorus eos qui increduli erant in Israele cohortatur ut ad salutem per Christum allatam accedant, declarans eum exauditurum esse si procidant ante illum, quia ipse est opifex, suumque amat opificium. Post illam autem a sanctis datam hortationem, inducitur ipsa sancti Spiritus persona: quæ non obtemperantibus præcipit, ut ne patrum suorum incredulitatem imitentur.

1. Venite, exultemus Domino. Quasi ad festum accedere cohortantur eos qui non obtemperarent, ad lætitiã vocantes eos, ut ita persuadeant. *Jubilemus Deo salutari nostro.* Probe dicit, *jubilemus*, videlicet venientes canamus victoriæ cantica. *Jubilatio enim, est hymnus ob devictos hostes editus.* His autem significat Christum, bello adversariis potestatibus pro nobis illato, ipsas de medio sustulisse.

2. *Præoccupemus faciem ejus in confessione.* Ac si diceret: Priusquam sedeat, faciem ejus qui est filius confessione præoccupemus, et propitiã nobis reddamus. Ita enim continget vobis ut in bonum desinatis; nam confessio bonum habet terminum, et hoc palam facit illud in Psalmis, *jubilemus ei.*

3. *Et rex magnus super omnes deos.* Scilicet eos qui credunt, qui in mercedem hoc consecuti sunt ut dii appellentur, juxta dictum illud: *Dedi te Deum Pharaonis*¹⁹. Si confessionem offeramus, inquit, non spe labemur: nam nos ut proprium ipsi populum miserabitur.

5. *Quoniam ipsius est mare.* Ostendit eum cum sit opifex totius creaturæ visibilis atque invisibilis, nunquam despecturum esse opus suum, si quis confitendo procidat ante eum.

6. *Venite, adoremus et procidamus ante illum.* Se ex adorantium et plorantium numero esse dicunt, ut auditores ad confessionem promptiores efficiant.

8. *Hodie si vocem ejus audieritis.* His ab ipso Domino monentur ut obtemperantes sint, neque tales quales patres eorum in deserto fuerant.

9. *Secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri.* Tentaverunt enim Deum alias in aliam incedentes viam, sed non illam rectam viam Domini.

11. *Sicut juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Tres nobis requiei species significantur: carnalis una quæ est Sabbati; altera est ingreus in terram promissionis, qua illos quiescere fecit Jesus Nave; tertia cælestis, quæ hic jam denotatur, non alterius enim hic mentio est, et tamen illa vera requies sit. Ostenditur itaque vere requiem

¹⁹ Exod. vii, 1.

esse recessum ex hoc mundo et habitationem in A
supernis mansionibus.

1. *PSALMUS XCV. Canticum ipsi David. Quando
domus ædificabatur post captivitatem.*

Argumentum.

In præcedenti psalmo Judæorum abjectionem vati-
cinatus si in infidelitate perseverarent, in hoc
gentium vocationem inducit, quæ post solutionem
spiritualis illorum captivitatis facta est, quando
per totum orbem Ecclesia fundata fuit.

2, 3. *Cantate Domino canticum novum.* Apostolis
jubet Spiritus sanctus, ut canticum novum, id est
Novum Testamentum, gentibus per totum orbem
enarrent. *Cantate Domino omnis terra... Annuntiate
de die in diem salutare ejus.* Nunquam enim finem
facient ad usque consummationem mundi Novi
Testamenti mysteria nobis enuntiandi.

4. *Quoniam magnus Dominus et laudabilis nimis.*
Docete, inquit, gentes, nam si audiant, agnoscent
ejus qui prædicatur deitatem et magnitudinem; si
agnoscant, laudabunt eum. *Terribilis est super om-
nes deos.* Illud est maximum gentibus ad Domini
timorem incitamentum, quod viderint eorum deos,
ut vocabant, incendio traditos. Noverunt enim illos
omnes non esse deos, sed dæmonia. Solus autem
Dominus cælestium opifex est.

5. *Quoniam omnes dii gentium dæmonia.* Qui
enim dii vocabantur, maligni dæmones fuisse com-
pertum sunt: at *Dominus noster cælos fecit.*

6. *Sanctimonia et magnificentia in sanctificatione
ejus.* Sanctificatio ejus est Ecclesia, quæ et sancta
et magnifica est. Excelsus namque est Ecclesiæ
ornatus.

7-9. *Afferte Domino, patriæ gentium, etc.* Patrias
vocat Ecclesiarum præfectos, id est, sacerdotes et
presides. Et sane convenit operibus bonis Deum
glorificare, et justis laboribus honorare illum, at-
que insuper spiritualia illi sacrificia offerre. Of-
ferre nimirum in atriis sanctis ejus, scilicet in ec-
clesiis. *Commovetur a facie ejus universa terra.*
Futurum enim erat ut per omnem terram audire-
tur prædicatio, et ut terra quasi a priore suo statu
commoveretur.

10. *Etenim correxit orbem terræ qui non commo-
verbitur.* Fundavit enim Ecclesiam supra petram, et
portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Judi-
cabit populos in æquitate.* Venit enim et judicavit
causam nostram, et improbos tyrannos exegit, im-
puros scilicet dæmones.

11. *Lætentur cæli et exsultet terra.* Cum totius
orbis bonum ageretur cælestes virtutes cum gaudio
dicebant: *Gloria in excelsis Deo et in terra pax*¹².
Commovetur mare et plenitudo ejus. Mare hic si-
gnificat gentium plenitudinem, quæ commota est,

¹² Luc, II, 14.

πυσις. Δηλούται οὖν, ὡς ἀληθῶς κατάπαυσις ἔστιν
ἢ μετὰ τὴν τοῦτε τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆ, ἢ ἐν ταῖς
ἄνω μοναῖς κατοικήσις.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΕ'. ᾠδὴ τῷ Δαυὶδ, ὅτε ὁ οἶκος ᾠκο-
δομήθη μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ, τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰου-
δαίων θεσπίσας, εἰ γε ἐπιμένοντες τῇ ἀπιστίᾳ, ἐν
τούτῳ τὴν τῶν ἔθνῶν κλήσιν εἰσάγει, τὴν γενομέ-
νην μετὰ τὴν λύσιν τῆς νοητῆς αὐτῶν αἰχμαλωσίας,
ὅτε καὶ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἡ Ἐκκλησία τε-
θεμελιώται.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾄσμα καινόν. Τοῖς ἀποστόλοις
τὸ Πνεῦμα παρακαλεῖται τὸ καινὸν ᾄσμα, τουτέστι
τὴν Νέαν Διαθήκην, ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην ἔθνεσιν. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ
. . . Ἐδωγαλλήσεθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτή-
ριον αὐτοῦ. Οὐ γὰρ παύσονται μέχρι συντελείας κό-
σμου τὰ τῆς Νέας Διαθήκης ἡμῖν λαλοῦντες μυστήρια.

Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα διδά-
ξατε, φησί, τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ ὑπακούσαντα γνοῖεν
τοῦ κηρυττομένου τὴν θεότητα καὶ τὴν μεγαλοσύνην,
καὶ γνόντα ἐπαινέσουσι. Φοβερός ἐστὶν ὑπὲρ πάν-
τας τοὺς θεοὺς. Τοῦτο μάλιστα τὰ ἔθνη ἐπὶ τὸν τοῦ
Κυρίου φόδον προτρέπεται, τὸν ἐμπρησμοὶν ἑωρακότα
κατὰ τῶν πάλαι ὀνομαζομένων αὐτῶν θεῶν. Ἐγνω-
σαν γὰρ, ὡς πάντες ἐκείνοι οὐκ ἦσαν θεοὶ, ἀλλὰ δαι-
μόνια. Μόνος δὲ ὁ Κύριος τῶν οὐρανίων ποιητής.

Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαιμόνια. Οἱ μὲν
γὰρ καλούμενοι θεοὶ δαίμονες ὤφθησαν πονηροὶ, ὁ δὲ
ἡμέτερος Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν.

Ἀγασθῆναι καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐν τῷ ἀγέσκατι
αὐτοῦ. Ἁγίασμα αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις καὶ ἁγία
ἐστὶ καὶ μεγαλοπρεπής. Ὑψηλὸς γὰρ ὁ κόσμος τῆς
Ἐκκλησίας.

Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνῶν. Πα-
τριας καλεῖ τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, ἱερεῖας
φημί καὶ προδρόμους. Καὶ πρέπει διὰ τῶν ἔργων τῶν
ἀγαθῶν δοξάζειν τὸν Θεόν, καὶ μὴν καὶ τιμῆν ἀπὸ
δικαίων πόνων αὐτῶν, εἰ γε μὴν καὶ θυσίας αὐτῷ
ἀναφέρειν νοητάς· ἀναφέρειν δὲ ἐν ταῖς θείαις αὐτοῦ
αὐλαῖς, δηλαδὴ ταῖς ἐκκλησιαῖς. Σαλευθήτω ἀπὸ
προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. Ἐμελλε γὰρ εἰς πᾶ-
σαν τὴν οἰκουμένην ἐξάκουστον γενέσθαι κήρυγμα,
καὶ οἶνοι τῆς προτέρας στάσεως σαλεύειν τὴν γῆν.

Καὶ γὰρ κατάρθρωσε τὴν οἰκουμένην ἥτις οὐ σα-
λευθήσεται. Ἐθεμελίωσε γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν τὴν
Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄβου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι. Ἦλθε γὰρ καὶ ἐδικαίω-
σεν τὴν χριστὴν ἡμῶν, καὶ τοὺς πονηροὺς τυράννους ἐξ
ἔβαλε, τοὺς ἀκαθάρτους φησὶ δαίμονας.

Ἐυφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω
ἡ γῆ. Ἐπὶ γὰρ τῇ κατορθώσει τῆς οἰκουμένης αἱ
οὐράναι δυνάμεις ἐφασκον χαίρουσαι· Δόξα ἐν ὑψί-
στοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ. Σαλευθήτω ἡ θά-
λασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Θάλασσαν ἐν τούτοις

τῶν ἔθνῶν σημαίνει τὴν κληθὴν, ἤτι· καὶ σεσάλευται· αὐτοῖσιν εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὸ κήρυγμα κεκίνηται. *Καρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ.* Διὰ τῶν πεδίων καὶ μὴν καὶ τῶν ξύλων ἀγίας ψυχᾶς εἶναι σημαίνει, αἱ ἐπὶ τῇ τοῦ κόσμου σωτηρίᾳ ἐγαλλιάσαντο.

ΨΑΛΜΟΣ Δαυὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται. 47.

Ἐπίθεσις.

Πάλιν καὶ ἐνταῦθα τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου σημαίνει, καὶ τῶν ἔθνῶν ἀπάντων τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν.

Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί. Νήσους τὰς Ἐκκλησίας φησὶν, ἅτε δὴ ριπιζομένας ὑπὸ παντὸς πνεύματος, καὶ μὴν καὶ περιβρομένας ταῖς περιστάσεσι ταῖς ἀλμυραῖς.

Νεφέλη καὶ γρόφος κύκλω αὐτοῦ. Τὴν λεληθῆσαν αὐτοῦ ἐν ἀνθρώποις κάθοδον σημαίνει, ὅτε ἐν τῇ τοῦ δούλου πέφνησεν μορφῇ. *Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.* Αὕτη γέγονε, φησὶ, τῆς ἀπέσεως αἰτία· τὸ κρίναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις.

Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται. Ἐκαστε γὰρ τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ δυνάμει πᾶσαν πονηρὰν καὶ ἀντικειμένην ἐνέργειαν.

Ἐφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ. Ἀστραπαὶ αὐτοῦ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους εἶναι λέγει καὶ εὐαγγελιστὰς, οἱ φωτὸς δίκην ὑπέλαμψαν τὴν ὑπ' οὐρανόν.

Τὴν βρῆ ἐτάκησαν ὡσεὶ κηρὸς ἀπὸ προσώπου Κυρίου. Ὁρη τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν, αἱ καὶ κηροῦ δίκην συνετάκησαν ἀπὸ τοῦ προειρημένου δηλονότι κηροῦ. Ὅπερ πηγνυσὶν ὁ βορρᾶς, τοῦτο τῆξι ὁ νότος· διὸ καλῶς λέγει ἡ νόμφη ἐν τοῖς Ἄσμασι τῶν ἁγμάτων· *Ἐξείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, τότε, διάπνευσον κηρὸν μου, καὶ βρυσάτωσαν ἀρώματά μου.*

Ἀσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς· ὀρώντες δηλονότι οὐδὲ πάλαι ἐνόμιζον θεοὺς κηροῦ δίκην λυομένους ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Προσκυνοῦσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ. Ἐφ' οἷς κατ' ὀρθωσεν τῇ ὑπ' οὐρανόν, φησὶν, εὐχαριστήσατε.

Ἦκουσε καὶ ἐφράθη Σιών. Σιών μὲν ἡ Ἐκκλησία. Τί δὲ ἤκουσεν, ἢ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ εὐφροσύνης αὐτῇ γέγονε πρόξενον; *Καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας.* Θυγατέρας τῆς Ἰουδαίας τὰς ὁσίας ψυχὰς φησὶ, τὰς δι' ἐξομολογήσεως συνημμένας Θεῷ, αἱ ἠγαλλιώντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὀρώσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας ἐκθεδλημένους, τοὺς δὲ δουλεῖν κατεχομένους εἰς ἐλευθερίαν ἐνηνεγμένους.

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πορνείαν. Παραινέσις εἰσάγεται τοῖς τῇ ἐλευθερίᾳ λελυτρωμένοις, διδάσκουσα πᾶν εἶδος πονηρὸν ἀποστρέφασθαι. *Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ.*

¹ Cant. iv, 16.

Id est ad recipiendam prædicationem deducta. Gaudebunt campi et omnia quæ in eis sunt. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum. Per campos et ligna, sanctas animas significat, quæ de salute mundi exsultaverunt.

1. PSALMUS David quando terra ejus constituta est. XCVI.

Argumentum.

Hic rursus salutem mundi significat, et fidem omnium gentium in ipsum.

Dominus regnavit, exsulet terra, lætentur insulæ multæ. Insulas vocat Ecclesias, utpole omni vento agitatas, et salsis asperisque ærumnarum fluctibus circumfusas.

2. Nubes et caligo in circuitu ejus. Latentem ejus ad homines descensum significat, quando in servi forma apparuit. *Justitia et judicium correctio throni ejus.* Hæc, inquit, remissionis causa fuit quod juste judicaverit causam nostram quam habemus videlicet adversus malignas et adversarias potestates.

3. Ignis ante ipsum præcedet. Divina enim sua virtute malam omnem atque adversariam operationem combussit.

4. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ. Fulgura sua dicit esse sanctos apostolos et evangelistas, qui luminis instar illuminaverunt orbem.

5. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini. Montes vocat adversarias potestates, quæ sicut cera fluxerunt prædicti ignis opera. Quod aquilo coagulat, id auster liquefacit, quamobrem pulchre sponsa in Canticis canticorum ait: *Exsurge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum et fluant aromata mea* ⁷⁶.

7. Confundantur omnes qui adorant sculptilia. Videntes scilicet quos olim deos putabant instar ceræ liquefactos Domini opera. *Adorate eum, omnes angeli ejus.* Gratias agite, ait, de iis quæ in terra præclare gessit.

8. Audivit et lætata est Sion. Sion est Ecclesia. Ecquid audivit, nisi evangelicam prædicationem, quæ iætitix ipsi causa fuit? *Et exsultaverunt filix Judææ.* Filias Judææ sanctas animas dicit, quæ Deo per confessionem conjunctæ sunt, quæque exsultabant propter judicia Domini, videntes scilicet ejectos tyrannos, eos autem qui in servitute detinebantur in libertatem vindicatos.

10. Qui diligitis Dominum, odite mala. Adhortatio inducitur iis qui in libertatem vindicati sunt, docens ut ab omni specie mala avertantur. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum.* Qui a ma-

ligno aversi estis, sancti effecti estis. Tunc enim continget vobis ut Dominus vos custodiat a maligno, qui proprie peccator est.

11. *Lux orta est justo.* Evangelica videlicet. *Iusto* autem, huic populo scilicet qui per fidem justus est. *Et rectis corde lætitia*; in hæc verba *rectis* interpungendum, ita ut iis qui recti fuerint in corde criatur lætitia. In communi autem illud, *orta est*, accipiendum.

PSALMUS ipsi David. XCVII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus priorem Domini adventum significat, et fidem omnium gentium erga illum, quam dedit eis ut patribus suis pollicitus fuerat. Ea de causa hic concitantur gentes, ut cum jubilatione victoriæ carmen canant, quod eorum causa editum fuit.

1. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.* Mirabile prorsus est quod mors destructa sit, et quod humanum genus revixerit. *Salvavit sibi dextera ejus.* Mundum enim Patri obtulit Christus, qui est dextera Patris. Non enim humano egebat auxilio.

2. *Notum fecit Dominus salutare suum.* Carnalem ejus adventum salutarem scilicet significat. Juxta illud dictum a Simeone: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum*⁷³. *In conspectu gentium revelavit justitiam suam.* Ejecto scilicet hujus sæculi principe, nobis autem qui olim sub tyrannide eramus justificatis.

3. *Recordatus est misericordie suæ.* Erga Jacob. Promisit enim ei futurum esse ut omnes gentes in semine ejus benedicerentur. *Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.* Nullum enim regnum non particeps est regni Christi.

5, 6. *Psallite Deo nostro in cithara.* Citharam dicit harmoniam et consensum animæ cum corpore. *In tubis ductilibus et voce tubæ corneæ.* Ardens atque vehemens studium evangelicæ prædicationis per tubas ductiles significat; per corneam autem regiam dignitatem, quia ex cornu ungebant reges. Neque id tantum, sed quia cornea regni proclamationem faciebant.

7. *Moveatur mare et plenitudo ejus.* Mare vocat præsentem vitam, ob salsedinem et molestiam sollicitudinum ejus. Mota itaque est a priori statu, id est ab idololatria.

8. *Flumina plaudent manu simul.* Flumina dicit sanctos mysteriorum initiatores, quorum prædicandi studium indicat eo quod plaudant simul. *Montes exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram.* Angelicæ nimirum virtutes. Nam gaudium est super uno peccatore poenitentiam agente⁷⁴.

⁷³ Luc. II, 30. ⁷⁴ Luc. XV, 7.

A Oί ἀποστραφέντες τὸν πονηρὸν, ὅσοι γεγένησθε· Τότε δὴ συμβήσεται ὑμῖν καὶ τῆς φυλακῆς τῆς παρὰ τοῦ Κυρίου τυχεῖν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οὗτος γὰρ κυριῶς ἀμαρτωλός.

Φῶς ἀρέτειλε τῷ δικαίῳ. Τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι. Δικαίῳ δὲ, τῷδε δικαίῳ λαῷ διὰ τῆς πίστεως. Καὶ τοῖς εὐθέσει τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη· εἰς τὸ, τοῖς εὐθέσειν, ὑποστίζαι δεῖ, ἵνα τοῖς γινομένοις εὐθέσειν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀνατελεῖ εὐφροσύνη. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ, ἀνατελεῖ, ληπτέον.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. LΖ.

Ἰπόδοσις.

Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τὴν προτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου σημαίνει, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν πάντων εἰς αὐτὸν πίστιν, ἣν ἐποίησατο κατὰ τὰς ἐπηγγελμένας τοῖς πατράσιν ἐπαγγελίας. Διὰ τοῦτο τὰ ἔθνη πάντα ἀλλάξουσιν ὁ λόγος προτρέπεται τὴν ἐπινίκιον, ἢν ὑπὲρ αὐτῶν πεποιήται.

Ἄσαστε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησε. Θαυμαστὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι θάνατον, καὶ ἀναβιώσασθαι πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἔσωσεν αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Προσήγαγε γὰρ τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπὲρ οὐρανῶν ὁ Χριστός, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Οὐ γὰρ ἐδέξθη ἀνθρωπίνης βοήθειας.

Ἐγνώρισεν Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Σωτήριον οὖσαν τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν σημαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου. Ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ἐκβαλὼν μὲν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαιοῦσας δὲ τοὺς πάλαι τυραννηθέντας ἡμᾶς.

Ἐμνήσθη τοῦ ἔλεους αὐτοῦ. Τοῦ Ἰακώβ· καὶ γὰρ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογηθῆναι πάντα τὰ ἔθνη ἐπηγγελάτο. Εἶδονσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Οὐδεὶς γὰρ τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Ψάλλετε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρᾳ. Κιθάραν τὴν τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχὴν ἁρμονίαν φησί. Σάλπιξιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κερατίνης. Τὸ πεπυρωμένον καὶ ἐκτεταμένον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διὰ τῶν ἐλατῶν σαλπίνγων σημαίνει διὰ δὲ τῶν κερατίνων τὸ βασιλικόν, καθὸ τῷ κέρατι ἐχρίοντο οἱ βασιλεῖς. Οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν κερατίνῃ τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησιν ἐποιοῦντο.

Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Θάλασσαν τὸν βίον τὸν παρόντα σημαίνει, διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντίδων. Κεκίνηται οὖν ἐκ τῆς προτέρας στάσεως, τούτεστι τῆς ἰδωλολατρίας.

Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρι ἐπὶ τὸ αὐτό. Ποταμοὺς τοὺς ἁγίους εἶναι φησι μυσταγωγούς, ὧν καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει. Τὰ ἔθνη ἀγαλλιάσονται, ὅτι ἦκει κρίναι τὴν γῆν. Αἱ ἀγγελικαὶ δηλονότι δυνάμεις. Καρὰ γὰρ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. LII'.

Υπόθεσις.

Καὶ οὗτος τὴν Χριστοῦ βασιλείαν σημαίνει καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων αὐθάδειαν.

Ὁ Κύριος ἐδασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί. Ὁ Χριστὸς ἐστὶν οὗ τὴν βασιλείαν οὐ παραδέχονται Ἰουδαῖοι ὀργιζόμενοι. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, σαλευθήτω ἡ γῆ. Αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ βασιλεύσων ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐστίν, ὁ καὶ τοῖς χερουβιμ ἐποχούμενος, ὑφ' οὗ καὶ ἐσαλευθῆ ἡ γῆ. Φησὶν οὖν· Σὺ εἶ ἐπὶ τῶν χερουβιμ, ἃ καὶ τὴν ἐπὶ κακῶν στάσιν μετακινήσας τῆς γῆς, γενοῦν καθ' ἡμᾶς. Στάσιν οὖν λέγει τὴν τῆς εἰδωλολατρείας.

Κύριος ἐν Σιών μέγας. Σιών ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἐν ἣ ἁδοξάζεται καὶ ὑψοῦται Χριστὸς, κατὰ τὸ εἰρημὸν· Ὑψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου.

Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ ὀνόματι σου τῷ μεγάλῳ. Μέγα αὐτοῦ τὸ ὄνομα τὸ, Ἰησοῦς, καθὸ καὶ σωτηρία λαοῦ ἐρμηνεύεται. Μέγα πάλιν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ᾧ μέλλει κάμψαι πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα ἐξομολογήσεται γλῶσσα, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς. Ὅτι φοβερὸν καὶ ἀγίον ἐστίν. Φοβερὸν μὲν κατὰ τῶν ὀργιζομένων λαῶν καὶ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν· ἀγίον δὲ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ. Ἐπειδὴ ἡ τιμὴ ἤτοι ἡ δόξα τοῦ βασιλέως ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην, ἥτις διὰ τῆς κρίσεως ἐρμηνεύεται· τοῦτου χάριν τοῖς μὲν ἀπειθήσασιν τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ φοβερὸν, τοῖς δὲ ὑπακούουσιν ἀγίον. Σὺ ἡτοιμάσας εὐθύτητας. Ἐν δικαιοσύνῃ γὰρ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην.

Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὁ ὑψηλὸς ὡς Θεὸς καὶ ὑπὸ πόδας ἔχων πᾶσαν τὴν κτίσιν γέγονεν ἀτρέπτως ἄνθρωπος. Τοῦτον οὖν, φησὶ, τὸν γενόμενον ἀτρέπτως ἄνθρωπον ὑψοῦτε, προσκυνοῦντες αὐτὸν μὴ προσκυνήσειτε μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός.

Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερῶσιν αὐτοῦ. Οὗτος, φησὶν, ὁ νῦν, καθὸ πέφυκεν ἄνθρωπος. βασιλεύσας τῶν ἐπὶ γῆς ἦν· ὃν καὶ πάλαι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ ἐπεκαλοῦντο. Εἰπὼν οὖν, ὅτι Προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν οἰκονομίαν κηρύξας, πάλιν ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς, τὴν θεότητα σημαίνει διὰ τοῦ δηλωθέντος δρους. Μεμένηκε γὰρ Θεὸς, εἰ καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουσας αὐτούς. Εἰ καὶ ἔδοξάν τι ἀμαρτάνειν ὡς ἄνθρωποι, οὐ παρεώρας, φησὶν. Ἠλέγητο οὖν ἐπὶ τοῦ μόσχου ἀμαρτάνων Ἀαρὼν καὶ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας.

Καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἀγίον αὐτοῦ. Ἡ τὴν ἐπὶ γῆς ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ φησὶν ἢ ὄρος πάλιν αὐτὸν νοητέον τὸν Μονογενῆ, κατὰ τὸ Ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρους ἀνευ χειρῶν.

⁷⁷ Psal. cxlii, 4. ⁷⁸ Philipp. ii, 10, 11. ⁷⁹ Dan.

(44) Hæc pertinent ad versum 9.

A

PSALMUS ipsi David. XCVIII.

Argumentum.

Et hic quoque psalmus Christi regnum significat, atque principum sacerdotum arrogantiam.

1. Dominus regnavit, irascantur populi. Christus est cujus regnum Judæi irati non accipiunt. Qui sedet super cherubim, moveatur terra. Is enim ipse est qui in novissimis temporibus regnabit in terra, qui super cherubim vehitur, et sub quo mota est terra. Ait igitur : Tu es super cherubim, qui et malum terræ statum commutasti, cum ad nostram similitudinem factus es. De statu idololatriæ loquitur.

2. Dominus in Sion magnus. Sion est Ecclesia, in qua glorificatur et exaltatur Christus, juxta dictum illud : Exaltabo te, Deus meus, rex meus⁷⁷.

3, 4. Confiteantur nomini tuo magno, etc. Magnum est nomen ejus illud, Jesus, quia salus populi significat. Magnum rursus nomen illud quod est super omne nomen, cui curvabitur omne genu, et omnino lingua confitebitur, quia Dominus Jesus Christus⁷⁸, etc. Quoniam terribile et sanctum est. Terribile adversus gentes iratas quæ non receperunt ejus regnum ; sanctum autem credentibus in eum. Et honor regis judicium diligit. Quoniam honor seu gloria regis justitiam diligit, quæ per judicium intelligitur ; ideo inobsequentibus mandatum ejus terribile est, sanctum autem credentibus in eum. Tu parasti directiones. In justitia enim judicaturus est orbem.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum. Qui excelsus est utpote Deus, et sub pedes habet omnem creaturam, sine mutatione factus est homo. Hunc itaque, ait, qui sine mutatione factus est homo, exaltate, adorantes eum una adoratione cum sua carne.

6. Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus. Hic, inquit, qui nunc quatenus homo factus est regnavit in terrena, is ipse erat quem olim Moyses et Aaron et Samuel invocabant. Postquam dixit itaque : Adorate scabellum pedum ejus (41), atque incarnationem œconomiamque prædicavit, rursus nos confirmans, divinitatem per montem illum significat : remansit quippe Deus, etiamsi propter nostram salutem carnem assumpserit.

8. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos. Etiamsi in aliquo peccare visi sunt utpote homines, tu tamen non contempsisti eos. Peccati itaque arguebatur Aaron ob vitulum, et Moyses propter aquam contradictionis.

9. Et adorate in monte sancto ejus. Aut terrenam aut coelestem Jerusalem dicit : aut rursus montem intelligere possumus Unigenitum, juxta illud : Excisus est lapis de monte sine manibus⁷⁹.

11, 34.

1. PSALMUS in confessionem. XCIX. A

Argumentum.

In hoc psalmo eos qui iam accesserant ad fidem adhortatio alloquitur, ut gratiarum actiones de iis quæ gesta sunt offerant. Confessio enim hoc in loco, gratiarum actionem cum laude conjunctam significat.

2. *Jubilare Deo, omnis terra.* Redemptos jubet victoriæ carmen canere. Redempti quippe erant omnes homines. Terram autem vocat habitantes in ea. *Servite Domino in lætitia.* Hominum servitus noxium timorem efficit, Domini autem servitus timorem castum, ex quo animæ oboritur lætitia. *Introite in conspectu ejus in exultatione.* Qui jam jubilationis lætitiā mente percepit, hic quasi stans in conspectu Christi gaudio gaudet, et hoc est exultatio.

3. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus noster.* Hic Dominus, inquit, qui proprio sanguine totam redemit terram, ipse est nostræ facturæ opifex. Non enim ex nobis ipsis existimus, sed opus manuum ejus sumus. Quapropter et populus ejus et oves ejus sumus, ita ut ille quidem populus sit, qui rationalior est; oves autem, qui in ordine irrationabiliorum consistunt, neque experimentum quodpiam divini eloquii habent, juxta dictum illud: *Erravi sicut ovis quæ perivi*⁹⁰.

4. *Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus.* Alii sunt ut populus ejus, qui scilicet præstantiores sunt; alii ut oves pascuæ ejus, qui in inferiore gradu incedunt. Cæterum, cum omnium Deus et factor sit, omnes vocat et proprios sibi efficit. Nam homines et jumenta salvat Dominus⁹¹; illos quidem ut populum suum, hos vero ut oves pascuæ suæ. *Introite portas ejus in confessione.* Portas Domini Ecclesiam quæ in terra est vocat, in qua consisteri oportet, ac denuntiatis antea peccatis, beneficia nobis collata enarrare.

Ipsi David. PSALMUS C.

Argumentum.

In hoc psalmo perfectum nobis hominem describit, qui secundum Drum vitam instituit, docetque nos quod vitæ genus amplecti debeant ii, qui regnum cælorum adipisci exoptant.

1. *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine.* Cum ea quæ scio te nobis contulisse beneficia semper in ore seram, dabitur judicium, et sane judicium justum. Justificavit enim causam nostram adversus inimicos nostros.

2, 3. *Psallam et intelligam in via immaculata.* *Psallam*, inquit, *hymnum*, ac si diceret apertius: Non finem faciam hymnos canendi, et viam meam semper immaculatam conservabo, tuum, o Domine, adventum exspectans. Oportet enim paratos nos esse ad Domini accessum. Tantam autem hic vir mirabilis puritatem obtinebat ut cum fiducia cla-

ΨΑΛΜΟΣ εις εξομολόγησιν. ΙΘ.

Ἐπίδοσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τοῖς ἤδη προσελθοῦσι τῇ πίστει παραίνεσιν εἰσφέρει, ὑπὲρ τοῦ ἀναφέρειν ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγεννημένων εὐχαριστίας. Ἡ γὰρ εξομολόγησις ἐν τούτῳ τὴν μετ' αἰνέσεως εὐχαριστίαν σημαίνει.

Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ. Τὸν ἐπινίκιον τοὺς λελυτρωμένους ἔδειν παρακαλεῖται. Ἦσαν δὲ οἱ λελυτρωμένοι ἅπαν τὰ τῶν ἀνθρώπων γένη. Γῆν γὰρ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν καλεῖ. *Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ.* Ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δουλεία φόβον φθοροποιῶν ἐμποιεῖ, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου δουλεία φόβον ἀγνόν, ἐξ οὗ γίνεται τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη. *Εἰσέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλίασει.* Ὁ ἤδη τοῦ ἀλαλαγμοῦ τὴν εἰς νοῦν δεξιόμενος εὐφροσύνην, οὗτος ὡσπερ ἐνώπιον ἱστάμενος τοῦ Χριστοῦ χαρῆ χαιρεῖ, καὶ τοῦτό ἐστιν ἀγαλλίασις.

Γνωτὸς ἐστὶ Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν. Οὗτος, φησὶν, ὁ Κύριος ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι πᾶσαν λυτρωσάμενος τὴν γῆν, αὐτός ἐστιν ὁ καὶ τοῦ ἡμετέρου ποιήματος δημιουργός. Οὐ γὰρ αὐτομάτως συνέστημεν, ἀλλὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔργον ἐσμέν. Διὰ καὶ λαὸς αὐτοῦ καὶ πρόβατα αὐτοῦ τυγχάνομεν ὡς εἶναι μὲν ὁ λαὸς λογικώτερος, πρόβατα δὲ οἱ τὴν ἀλογωτέραν τάξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρῃ τῶν θείων ὄντες λογίων, κατὰ τὸ εἰρημένον: *Ἐκλανήθη ὡς πρόβατον ἀπολωλός.*

Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. Ἄλλοι μὲν ὡς λαὸς αὐτοῦ, οἱ κρείττους· οἱ δὲ ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ, οἱ ὑποβηχότες. Πλὴν ἀλλὰ, πάντων Θεὸς ὢν καὶ ποιητής, πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται. Ἀνθρώπους γὰρ καὶ κτήνη σώζει Θεός· τοὺς μὲν ὡς λαὸν αὐτοῦ, τὰ δὲ ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. *Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν εξομολογήσει.* Πύλας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν φησὶν, ἐν ἣ ἐξομολογεῖσθαι δεῖ, ἅτε πρότερον ἐξαγγέλλοντες τὰ ἁμαρτήματα, τὰς τε εἰς ἡμᾶς γενομένας ἀφηγησῆσθαι εὐεργεσίας.

Τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ Ρ΄.

Ἐπίδοσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸν τέλειον ἡμῖν διαγράφει, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς ποίαν δεῖ πολιτείαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

Ἐλεον καὶ κρίσιν ἕσονται σοι, Κύριε. Ταῦτα, φησὶν, ἐπὶ στόματος φέρων διαπαντός ἃ οἶδα εἰς ἡμᾶς κατορθωθέντα, δοθήσεται κρίσις, τουτέστιν ἡ δικαιοκρασία. Ἐδικαίωσε γὰρ ἐκ τῶν ἔχθρῶν ἡμῶν τὴν δίκην ἡμῶν.

Ψαλῷ καὶ συνήσῳ ἐν ὁδῷ ἀμόμῳ. Τὸ, *ψαλῷ τὸν ὕμνον*, φησὶν, ὡσεὶ λέγοι σαφέστερον· Ὑμῶν οὐ πίσσομαι καὶ τὴν ἐμὴν ὁδὸν παρασκευάζω ἀμωμον, τὴν σὴν, ὧ Δέσποτα, παρουσίαν προσδοκῶν. Δεῖ γὰρ ἠτέρπισμένους ἡμᾶς εἶναι πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου ἔφιξιν. Τοσαύτην γὰρ ὁ θαυμαζόμενος ὄψος ἀνὴρ ἐκτέστητο καθαρότητα, ὡς μετὰ παρρησίας

⁹⁰ Psal. cxviii, 176. ⁹¹ Psal. xxxv, 8.

βοῆται πρὸς τὸν Θεόν· Πότε ἤξεις πρὸς μέ; Ἄντι Α
τοῦ, Εὐπρεπῆ σοι τὰ βασίλεια κατέστησα, ποδῶ σου
τὴν παρουσίαν, ὡ δέσποτα, ἱμείρομαι σου τῆς ἐπι-
φανείας· ἀλλὰ ὄδς τὸ ποδοῦμενον. *Διεπορευόμην ἐν
ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.*
Οὐδένα, φησὶν, ἔσχον ἀδικῶν συνοικοῦντα λογισμὸν·
ἀλλ' ὄλωσ ἑμαυτῷ μετὰ καθαρότητος διεπορευόμην.
Ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα. Δεῖ γὰρ μὴ μόνον
ἀπέχσθαι τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα
ποιοῦντας ἀποστρέφασθαι.

Ὁὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμνῆ. Τὰ τοῦ
διαβόλου βουλεύματα, ἕτε μὴδὲν εὐθὺς ἔχοντα,
σκαμνὰ τέ εἰσι καὶ διεστραμμένα, ἅπερ οὐδέποτε ἐν
τῇ καρδίᾳ εἰσὸδέσγμαι. Ἐκκλίνοστος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ
πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον. Οὕτω, φησὶν, ἐν οὐδενὶ
μέρει ἐποιούμην τοὺς πονηροὺς, ὡς καὶ τὴν παρ- Β
ουσίαν καὶ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἀγνοεῖν· διὸ καὶ
ἀπαρῶντων οὐκ ἐγίνωσκον, οὐκοῦν οὐδὲ παρόντων
εἰ παρήσαν ἐγίνωσκον. Γνώμης δὲ ἀπόδειξις ἀνακα-
μένης Θεῷ τὸ τῶν κάτω μὲναι ποιῆσθαι λόγον διὰ
τὴν ἀνωθεν προσοχὴν

*Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ κλησίου αὐτοῦ,
τούτον ἐξεδίωκον.* Τὰς δὲ λάθρα γινόμενας κατ-
ηγορίας οὐ προσείμην, ἀλλὰ τοὺς τούτο ὄρῳ πειρω-
μένους ἐξήλαυον. Ἐπερηράνῳ ὀφθαλμῷ καὶ
ἀκλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συτήσθιον. Οὕτε μὴν
τοὺς ἀλαζονεῖα καὶ πλεονεξία χρωμένους ἐποιούμην
εὐσεῖτους.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς
τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ. Συνεβρίων δέ
μοι καὶ βουλῆς ἐκοινωνοῦν οἱ πιστοὶ κοσμούμενοι, C
καὶ περὶ πολλοῦ τὰ θεῖα ποιούμενοι. Οἱ δὲ μὴ οὕτως
διακαίμενοι, ἀλλὰ τάναντια φρονούντες ὑπερηφανείᾳ
λίγω καὶ ἀδικίᾳ καὶ ἐξουθενώσιν, πόρρω ἀπέβαλον
ἀπ' ἐμοῦ, ὥστε μὴ ὄρῳ αὐτοῦς.

Εἰς τὰς πρῶτας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρ-
τωλοὺς τῆς γῆς. Ἄμαρτωλοὺς φησὶ τοὺς πονηροὺς
λογισμῶς, οὗς ταῖς ἐθιμαῖς προσευχαῖς καὶ τῇ πρὸς
Θεὸν προσειρήνᾳ ἐκλάσκει. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πό-
λεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν
ἀνομίαν. Πάλιν Κυρίου τὴν ἀγίαν φησὶ ψυχὴν, κατὰ
τὸ εἰρημένον· *Δεδοξασμένα ἐλάληθη περὶ σοῦ, ἡ
πόλις τοῦ Θεοῦ.*

*Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδίασῃ, καὶ ἐναν-
τίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ. ΡΑ'.*

Ἰαδόθεσις.

Ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός, ταυτέστιν ὁ τῶν προφητῶν χο-
ρός, ὁ λύτης πεπληρωμένος ἐπὶ τῇ τοῦ πρώτου
λαοῦ κατὰστροφῇ, προσέρχεται τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ
αὐτοῦ, τοῦ λαοῦ θηλονότι, ἀναπέμπων δεήσεις μετὰ
νηστείας καὶ θακρύων, ὅπως ἂν καὶ αὐτὸς οἰκτει-
ρηθῇ ὁ λαός. Κηρύττει δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν κλι-
σιν, τὴν γενομένην ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Τὰ
συμβάντα τῷ λαῷ οικειοποιεῖται ὁ προφητικὸς
χορός.

¹¹ Psal. LXXXVI, 3.

A marcet ad Deum : Quando venies ad me? ac si dice-
ret : Regiam tibi exornatam ac decentem paravi
tuam exopto præsentiam, o Domine, tuum adventum
exopto, optatum concede. *Perambulabam in in-
nocentia cordis mei in medio domus meæ*, etc. Nul-
lam, inquit, injustam cogitationem mecum habitare
concedebam, sed cum puritate ambulabam. *Facien-
tes prævaricationes odivi*. Oportet enim non solum
abstinere a malis, sed etiam aversari eos qui illa
agunt.

4. *Non adhesit mihi cor prorum*. Diaboli consi-
lia, utpote quæ recti nihil habeant, prava sunt et
perversa, quæ nunquam in corde admisi. *Declinan-
tem a me malignum non cognoscebam*. Ita, inquit,
nihil faciebam malignos, ut eorum sive præsentiam
sive absentiam ignorarem. Quare abscedentibus il-
lis non cognoscebam, ac similiter etiamsi præsentem
essent, id ignorabam. Mentis autem in Deo consi-
stentis argumentum est, terrenas res nihil curare,
sed studium cœlestium.

5. *Detrahentem secreto proximo suo, hunc perse-
quebar*. Accusationes occulte factas non admitte-
bam, imo vero eos qui huic rei dabant operam ex-
pellebam. *Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc
non edebam*. Nequaquam eos qui arrogantia et su-
perbia tumebant, convivas admittebam.

6. *Oculi mei ad fideles terræ ut sedeant mecum*.
Consensus atque consilii mecum participes erant
qui fide erant ornati, et divina magni faciebant.
Eos autem qui non ita affecti erant, sed contraria
sentientes superbiæ, injustitiæ et humiliationi da-
bant operam, longe a me exigebam, ita ut ne respi-
cerem quidem illos

8. *In matutino interficiebam omnes peccatores ter-
ræ*. Peccatores vocat malas cogitationes, quas cum
matutinis orationibus, tum in Dei præsentia consi-
stendo castigabat. *Ut disperderem de civitate Domini
omnes operantes iniquitatem*. Civitatem Domini san-
ctam dicit animam, juxta dictum illud ¹¹ : *Gloriosa
dicta sunt de te, civitas Dei*.

1. *Oratio pauperis cum anxius fuerit, et in con-
spectu Domini effuderit precem suam. CI.*

Argumentum.

Qui pauper secundum Deum est, id est propheta-
rum chorus, repletus dolore ob prioris populi ex-
cidium, ad Dominum accedit, pro ipso populo
preces effundens cum jejuniis et lacrymis, ut ipse
populus misericorditer excipiat. Prædicat item
hic psalmus vocationem gentium, in adventu
Salvatoris nostri Jesu Christi futuram

2. *Domine, exaudi orationem meam*. Quæ populo
contigerunt sibi quasi propria ascribit propheticus
chorus.

4. *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, et ossa mea sicut cremium aruerunt.* Horum jam multo ante interpretatio data est, at rursus dicitur. Tota virtus eorum per quam consistebat cultus legalis, fracta est et periit. Erant autem illa sacerdotium, templum, sacrificia armentorum, libertas populi suis legibus vivendi.

7. *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Hoc dicit ob tenebras quæ populum interceperunt; ignorabat enim Deum. Quid autem proprium nycticoraci, nisi ut clamet nocte, quamobrem huiusmodi vocabulum sortitus est? Quoniam igitur totam noctem precando transigebat, sese jure nycticoraci confert.

8. *Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Ego, inquit, qui tempore peccati captus non fui, usque adeo derelictus sum, ut passeri uni similis sim. Tantæ sunt enim myriades peccatorum, ut etiamsi plurimi salutem consequantur, unus tamen, tot myriadibus comparati, videantur.

9. *Tota die exproabant mihi inimici mei.* Ridiculus fui inimicis meis: et qui olim mihi invadebant, adversus meas calamitates jurant, rogantes ne sibi paria contingant. Illud autem, cum cinere, consimile est septuagesimo nono psalmo: *Cibabis nos pane lacrymarum* ⁶³. Quod si cibi sumendi tempus dolore plenum fuit, vix aliud quodpiam tempus malis vacuum erit. *Et qui laudabant me adversum me jurabant.* Et amici, inquit, qui olim laudabant me, meas calamitates in jusjurandum adhibebant dicentes: Absit ut talia patiar qualia Israel!

10. *Quia cinerem tanquam panem manducabam.* Aut calamitates captivitatis significat, aut afflictionem qua se macerabant, ut populus misericordiam consequeretur.

11. *Quia elevans allisisti me.* Solus Israel enim ex omnibus gentibus excelsus erat, quippe qui solus notitiam veri Dei haberet.

12. *Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Dies suos ait transactos in legali cultu, qui vocatur umbra futurorum bonorum. *Et ego sicut fenum arui.* Illud, ego, positum est pro, *populus*, nam, ut dixi, omnia quæ ad populum pertinent quasi propria sibi attribuit.

15. *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur.* Lapidem vocat eos qui post resurrectionem crediderunt in Christum, et facti sunt lapides sancti, secundum Zachariæ vocem: servos autem vocat sanctos apostolos, quorum opera qui crediderunt in Christum salvi facti sunt. Terram autem, populos, qui adhuc terreno more vivunt, et adhuc non credunt, quos commiseratione dignos ait. Servantur autem reliquiæ ad novissimum usque diem; ipsi enim per Eliam prophetam salutem consequentur.

⁶³ Psal. LXXIX, 6.

Ἄ "Οτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου, καὶ τὰ ὀστέα μου ὡσεὶ φρυγίον συνεφύρησαν. Ταῦτα μὲν ὑπεράνωθεν τὴν ἐρμηνείαν ἔλαβον, βεβαιῆται δὲ καὶ αὐθις. Πᾶσα γὰρ δύναμις αὐτῶν, δι' ἧς συνειστέχει τὰ τῆς κατὰ νόμον λατρείας, διεφθάρη καὶ ἀπόλωλεν. Ἦν δὲ ταῦτα ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ ναδς, αἱ δὲ τῶν θρεμμάτων οὐσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ ἔθνους.

Ἐγενήθη ὡσεὶ νυκτικώραξ ἐν οἰκοπέδῳ. Τοῦτο φησι διὰ τὸν κατελιγφότα σκότον τὸν λαόν· ἀγνωσίαν γὰρ ἔσχε Θεοῦ. Τί δὲ τοῦ νυκτικώρακος ἀλλ' ἢ τοῦ βοῶν κατὰ τὰς νύκτας ἴδιον, ὅθεν ταύτην τὴν προσήγοριαν ἔλαχεν; Ἐπειδὴ τοίνυν παννύχιον ἐποίησε προσευγόμενος, ἀναγκάσιως ἑαυτὸν παραβάλλει τῷ νυκτικώρακι.

Ἡ γρούπησα καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάξον ἐπὶ δώματι. Ἐγὼ, φησιν, ὁ μὴ τῷ καιρῷ τῆς ἀμαρτίας κατελιγμένος, τοσοῦτον κατελείφθη, ὡς καὶ ἐνὶ εἰκέναι στρουθίῳ ἀπὸ γὰρ μυριάδων τοσοῦτων, εἰ καὶ πλείους ἦσαν οἱ σωζόμενοι, ἐνὶ ἄν παραβάλλοντο ὡς πρὸς τὰς μυριάδας.

Ὀλην τὴν ἡμέραν ὠνειδιζόν με οἱ ἐχθροὶ μου. Καταγέλαστος ἐγενόμην τοῖς δυσμενέσιν· οἱ δὲ πάλαι με ζηλοῦντες κατὰ τῶν ἐμῶν ὀνύουσι συμφορῶν, εὐχόμενοι μὴ ἴσα παθεῖν. Τὸ δὲ, μετα σποδοῦ, αὐτὸ παραπλήσιον τῷ ἐδδομηχοστῷ ἐνδάντῳ ψαλιῷ· Ὑψιμεῖς ἡμᾶς ἄρτω δακρύων. Εἰ δὲ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπῆρχε μετῶς, σχολῆ γ' ἂν ἄλλος ἀπήλλακτο πάθους. Καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὤμνον. Καὶ οἱ φίλοι, φησιν, οἱ πάλαι θαυμάζοντές με, ὄρκον ἐποιούνο τὰς ἐμὰς συμφοράς, λέγοντες· Μὴ τὰ αὐτὰ τῷ Ἰσραὴλ πάθοιμι!

Ἄ "Οτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτων ἐφαγον. Ἡ τὰς συμφοράς τὰς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ σημαίνει, ἢ τὴν κακοπάθειαν ἣν ἐποιούνο ὑπὲρ τοῦ οἰκτειρηθῆναι τὸν λαόν.

Ἄ "Οτι ἐπάρας κατέρραξάς με. Μόνος γὰρ ἐξ πάντων τῶν ἐθνῶν ὑψηλὸς ἦν ὁ λαὸς Ἰσραὴλ, ἅτε καὶ μόνος γνώσιν ἔχων τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ

Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλίθησαν. Ἡμέρας αὐτοῦ τῆς νομικῆς λατρείας εἶναί φησιν, ἧτις καὶ σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὀνομάζεται. Κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθη. Τὸ, ἐγὼ, ἀντὶ τοῦ, ὁ λαός. Οἰκειοποιεῖται γὰρ, ὡς ἔφην, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ.

Ἄ "Οτι ηὐδόκησαν οἱ δούλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι. Λίθους μὲν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν μετὰ τὴν ἀνάστασίν φησι, καὶ γενομένους λίθους ἁγίους, κατὰ τὴν Ζαχαρίου φωνήν· δούλους δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησι, δι' ὧν ἐσώθησαν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν. Χοῦν δὲ τοὺς λαούς, τοὺς ἐτι χοικώτερον ζῶντας, καὶ ἐτι νῦν ἀπιστοῦντας, καὶ αὐτοὺς δὲ οἰκτιρῶν φησιν ἄξιους εἶναι. Τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ λείψανον σωθήσονται γὰρ καὶ αὐτοὶ διὰ Ἡλίου τοῦ προφήτου.

Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου. A
 Εἰκότως μεταξὺ τοῦ εὐδοκῆσαι τοὺς λίθους τοῦ προ-
 τέρου λαοῦ τῶν ἔθνῶν ἐπισυνάπτει τὴν κλήσιν. *Καὶ*
πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου. Οἱ
 βασιλεῖς ἀντὶ τοῦ, αἱ βασιλείαι. Οὐ γάρ ἐστι βασι-
 λεία οὐδὲ ἔθνος, ὃ μὴ προσκυνεῖ τὴν δόξαν Κυρίου.

Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών. Τουτέστι
 τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν.
 Ἔλεγον γὰρ οἱ ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες προσευχόμενοι
 προφήται. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, πρόσχε
 τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη.

Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἐτέραν. Ἡ δὲ τοῦ
 ψαλμοῦ προσευχὴ, καὶ ἡ περὶ τῶν ἔθνῶν ἐπαγγελία
 προφητευσμένη, καθάπερ ἐν στήλῃ τυπωθεῖσα δέδο-
 ται τοῖς Ἰουδαίοις, εἰς τὸ φυλάττεσθαι τῷ νέῳ B
 Ἰσραὴλ καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν γενεᾷ. *Καὶ λαὸς ὁ κτι-
 ζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον.*

Ὅτι ἐξέκλυψεν ἐξ ὕψους ἀγίου αὐτοῦ. Τὴν αἰ-
 τίαν ἡμῖν τῆς κλήσεως τῶν ἔθνῶν παρατίθεται. Αὕτη
 δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ,
 ἣν ἐποίησε κλίνας οὐρανοῦς.

Τοῦ ἀκοῦσαι τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.
 Καὶ τίνας οἱ πεπεδημένοι, ἢ οὐς σειραῖς ἀμαρτίας
 ἐσφιγξεν ὁ μισόκαλος δαίμων; *Τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς*
τῶν τεθανατωμένων. Οἱ υἱοὶ τῶν τεθανατωμένων
 εἴην ἂν οἱ ἐξ ἔθνῶν, καθὴν ἀπέθανον οἱ πατέρες αὐ-
 τῶν ταῖς ἰδίαις ἀμαρτίαις εἰδωλολατρῶντες ἔτι.

Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ
 τοῦτό φησι τῆς καθόλου αἰτίας, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀν-
 υμνεῖν μάθειεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ C
 Σιών.

Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῶν
 ἔθνῶν ἑωραχότες διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐπὶ τὸν
 Κύριον συναγωγὴν οἱ προφῆται, παρεκάλεσαν καὶ
 αὐτοὶ καταξιοθῆναι ταύτης τῆς μακαρίας θέας καὶ
 τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως.

Ἀπακρίθη αὐτῷ ἐν ὀδῷ ἰσχύος αὐτοῦ. Ὁ
 προφητικὸς χορὸς μὲν ἐστὶν ὁ ἀποκρινόμενος, ἦτοι
 ἐρωτῶν τὸν Θεόν. Ὅδον ἰσχύος αὐτοῦ τὴν ἐπὶ γῆς
 παρουσίαν φησὶν. Ἦλθε γὰρ ἵνα δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν.
Τὴν δλιγρότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι.
 Οἷός ἐστι, φησὶν, ὃ ἡμέτερος βίος ἀνάγγειλόν μοι.
 Ἡύχετο γὰρ ἰδεῖν εἰ φθάσει εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας
 ἢ ζωὴ αὐτοῦ, καθ' ἃς ἔμελλεν ἐνανθρωπήσας ἐπὶ D
 γῆς φαίνεσθαι ὁ Μονογενής.

Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμέραις ἡμερῶν μου. Ἡμεῖς
 τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἦτοι τῆς ζωῆς ἢ τέλος ἐν θεω-
 ρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας φησὶν. Ἡύχετο οὖν
 πληρωθῆναι αὐτοῦ τὸν ὅλον χρόνον· καὶ εἰ οἶόν τε
 παρετεταθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἂν καὶ αὐτῆς
 τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως καταξιοθῆ. Οὕτω γὰρ
 ἂν ἔμελλεν ἢ πᾶσα αὐτοῦ ζωὴ πληροῦσθαι. *Ἐν γε-
 νεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.* Γνοὺς ὁ προφητικὸς χορὸς
 διὰ τοῦ πνεύματος, ὡς οὐκ ἂν φθάσει εἰς τὸ τῶν
 πραγμάτων πέρας, φησὶν· Ἐγὼ δὲ κοιμηθήσομαι ἄτε
 θνητὸς ὢν· σὺ δὲ μόνος, ὦ Δέσποτα, καὶ εἰς ἐκείνας

16. *Et timebunt gentes nomen Domini.* Merito
 dum placent lapides prioris populi subjungit gen-
 tium vocationem. *Et omnes reges terræ gloriam
 tuam.* Reges positum pro regna. Non est quippe
 regnum neque gens quæ non adoret gloriam Do-
 mini.

17. *Quia ædificabit Dominus Sion.* Id est, Ec-
 clesiam.

18. *Respexit in orationem humilium.* Dicebant
 quippe prphetæ dum orando sese humiliarent. *Et
 tu, Domine Deus Israel, intende, ad visitandas om-
 nes gentes* ¹⁶.

19. *Scribatur hæc in generatione altera.* Oratio
 scilicet quæ in psalmo effunditur, et promissio gen-
 tibus propheticæ facta, quasi in cippo insculpta
 tradita est Judæis, ut servaretur novo Israeli et
 Christianæ generationi. *Et populus qui creabitur
 laudabit Dominum.*

20. *Quia prospexit de excelso sancto suo.* Cau-
 sam nobis apponit vocationis gentium. Hæc est au-
 tem adventus Salvatoris nostri Christi, quando in-
 clinavit caelos.

21. *Ut audiret gemitum compeditorum.* Ecqui-
 nam compediti, nisi quos catenis peccati constringit
 honorum osor dæmon? *Ut solveret filios inter-
 emptorum.* Filii interemptorum fuerint gentiles,
 quorum patres in propriis peccatis idololatræ
 obierunt.

22. *Ut annuntiet in Sion nomen ejus.* Et illud
 quoque ait est descensus causa, ut Ecclesia edi-
 sceret hymnis celebrare nomen ejus. Ipsa quippe
 est Sion.

23. *In conveniendo populos in unum.* Cum pro-
 phetæ per spiritum viderent congregationem gen-
 tium ad Christum, rogarunt ut et ipsi hoc felici
 spectaculo fruerentur, et rerum exitu.

24. *Respondit ei in via virtutis suæ.* Propheticus
 chorus est qui respondet, idem ipse qui interrogat
 Deum. Viam virtutis suæ, suum in terra adventum
 vocat. Venit quippe ut ligaret fortem. *Pau-
 citatem dierum meorum nuntia mihi.* Qualis sit,
 inquit, vita nostra annuntia mihi. Precabatur au-
 tem ut indicaretur sibi, num ad eas dies perven-
 tura vita ejus esset, quibus futurum erat ut Uni-
 genitus homo factus appareret in terra.

25. *Ne revoces me in dimidio dierum meorum.*
 Dimidium dierum ejus sive vitæ ejus, vocat illud
 quod intercedebat tempus donec adventum vide-
 rent. Rogat igitur ut impleatur totum tempus
 suum: et si fieri possit, producat vita sua, ut
 ipsum rerum exitum videre dignus habeatur. Ita
 enim futurum erat ut impleteret tota vita ejus.
In generationem et generationem anni tui. Gnarus
 propheticus chorus per spiritum, non perventurum
 se ad harumce rerum finem, ait: Ego vero ob-
 dormiam utpote mortalis; tu autem solus, o Do-

¹⁶ Psal. LVI. 8.

mine, usque ad illas generationes permanes, utpote Deus qui cœlos ab initio fecisti.

26, 27. *Ipsi peribunt, tu autem permanes.* Tu solus, inquit, o Domine, æternitatem utpote Deus habes: cœli vero etsi magnum et eximium sint opificium, attamen et ipsi corruptioni subijcientur. Corruptio autem hæc erit illis in renovationem: volventur enim in meliorem formam commutati.

28, 29. *Filii servorum tuorum habitabunt.* Nam cum cœli mutati fuerint, et renovata fuerit creatura, tunc in æternis tabernaculis constituti erunt filii servorum tuorum; ii autem sunt qui per sanctos apostolos crediderunt, et semen eorum in sæculum dirigitur. Semen sanctorum apostolorum est evangelica et salutaris prædicatio, quæ manet in sæculum.

PSALMUS ipsi David. CII.

Argumentum.

Novus populus ex gentibus coactus, docetur in hoc psalmo Deum hymnis celebrare, qui magna ipsi beneficia contulit. Sunt autem ea, peccati destructio et resurrectionis gloria.

1. *Benedic, anima mea, Domino.* Ipse sese ad hymnum excitat, optimum sibi ad salutem remedium esse proponens, benedicere Deum. Ex eo autem quod Deus miseraturus populum esset, de justitia sua in iudicando laudatur; utpote qui a corruptione liberet et regnum cœlorum det; ita ut præsens hymnus omnibus conveniat. *Et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus.* Per ea quæ intra sunt, significat Deum ex toto corde, ex tota virtute, et ex tota mente invocandum esse.

2. *Benedic, anima mea, Domino.* Perseverat sese exhortando ad canendum hymnos, probe sciens id esse officii sui pro magnis acceptis beneficiis. Nam qui divinorum beneficiorum recordatur, nunquam finem faciet hujus hymni concinendi. *Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Pro magnis enim peccatis nostris retribuit nobis mansuetudinem, misericordiam, miserationes. Quæ oblivisci non oportet.

3, 4. *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis,* etc. Hæc sunt retributiones Dei nobis collatæ; primo quod propitiatus sit peccatis nostris; secundo, quod infirmitates nostras sanaverit; tertio, quod de interitu redemerit vitam nostram, cum peccatum de medio sustulit; quarto, quod propria usus clementia, misericordia et miserationibus, nos coronaverit adoptionis gratia; quinto, quod spiritualibus nobis bonis repleverit, sese nobis donans panem vitæ.

5. *Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.* Deo per regenerationem juventutem nostram quasi aquilæ renovante. Resurrectionis gratiam nobis significat. Aquilæ autem eos qui renovati sunt comparat, avi omnium maxime altivolanti, regię, et quæ sola potest radios solis firmiter conspiciere.

μένεις τὰς γενεάς, ἅτε δὴ καὶ σὺ αὐτὸς ὡς θεός, ὁ καὶ τοὺς οὐρανοὺς πεποιτηκώς ἐξ ἀρχῆς.

Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις. Σὺ μόνος, φθῶν, ὧ Δέσποτα, τὸ αἰδίων ἅτε θεὸς ἔχεις· οἱ δὲ οὐρανοὶ, εἰ καὶ μέγα τι καὶ ἐξίλειτον ὑπάρχουσι κτίσμα, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ ὑποβλήθησονται φθορᾷ. Ἢ δὲ φθορὰ αὐτῆ γενήσεται αὐτοῖς εἰς ἀνακαινισμόν· ἐλιχθήσονται γὰρ εἰς βέλτιον σχῆμα μεταβαλλόμενοι.

Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι. Ὅταν γὰρ ἐλιχθήσονται οἱ οὐρανοὶ, καὶ καινὴ γένηται κτίσις, τότε δὴ τότε ἐν ταῖς αἰωνίοις σκηναῖς γενόμενοι οἱ τῶν ὁσίων δούλων υἱοί· οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀποστόλων πιστευκότες. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα καταυθουθήσεται. Σπέρμα τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει.

ΥΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΡΒ΄.

Ἐκδόσεις.

Ὁ νέος ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἐν τούτῳ διδάσκεται ἀνομιεῖν τὸν θεὸν τὸν τὰ μεγάλα εὐεργετηκότα. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ εὐεργετήματα ἧ τε τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσις καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸ καύχημα.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Αὐτὸς ἐαυτὸν ἐπὶ τὸν ὕμνον διεγείρει, καλὸν ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας φάρμακον τὴν εἰς θεὸν εὐλογίαν προβαλλόμενος. Ἐφ' οἷς δὲ θεὸς τὸν λαὸν ἤμελλεν ἐλεεῖν δικαιοσύνη δοξάζεται κριτικῆ, φθορᾶς τε ἀπαλλάττων καὶ βασιλείαν διδοὺς οὐρανῶν· ὡς καὶ πᾶσιν ἀρμόττειν τὸν προκείμενον ὕμνον. Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ δρομά τὸ ἄριστον αὐτοῦ. Διὰ τῶν ἐντός τὸ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας τὸν θεὸν ἐπικαλεῖσθαι ἐηλοῖ.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Ἐνδιατρίβει τῇ περὶ τὸν ὕμνον ἑαυτοῦ προτροπῇ, εἰδὼς τοῦτο ἀντὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν ἑαυτὸν ἐποφείλοντα. Ὁ γὰρ τῶν θεῶν εὐεργεσιῶν μνηστικὸς οὐ παύσεται τοῦτο ὕμνων. Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ. Ἀνταπέδωκε γὰρ ἡμῖν ἀντὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ὧν ἡμάρτομεν, χρηστότητα, ἔλεον, οἰκτιρισμούς. Ὅν δεῖ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι.

Τὸν εὐελλασθούσα πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου. Αὗται εἰσι αἱ περὶ ἡμῶν ἀνταποδόσεις τοῦ Θεοῦ· ὅτι πρῶτον μὲν ἱλασμόν ἔθηκε τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· δεύτερον δὲ τὰς ἡμετέρας ἀσθενείας ἴασατο· τρίτον ἐκ φθορᾶς ἡμῶν τὴν ζωὴν ἐλυτρώσατο, ἀνελὼν τὴν ἁμαρτίαν, τέταρτον οἰκείῃ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἐλέῳ καὶ οἰκτιρισμοῖς χρώμενος ἐστεφάνωσεν ἡμᾶς τῷ τῆς υἰοθεσίας χάρισματι· πέμπτον τῶν πνευματικῶν ἡμᾶς ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, ἑαυτὸν ἡμῖν ἔρπον ὄντα ζωῆς ἐπιδοῦς.

Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. Τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς καλιγγεσεῖας ἀνακαινίζοντος ἡμῶν ὡς ἀετοῦ τὴν νεότητα. Τὸ τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν κατασημαίνει χάρισμα. Ἀετῷ δὲ τοὺς ἀνακαινιζόμενους παραίκασεν, ὄρνιθων ἀπάντων ὄντι ὀφλοπιτεστάτῳ καὶ βασιλικωτάτῳ, καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγαῖς μόνῳ λαμπρῶς ἐνατενίζειν δυναμένῳ.

Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρίμα πᾶσι A τοῖς ἀδικουμένοις. Οὗτος, φησὶν, ὁ Κύριος ὁ τῷ αὐτοῦ ἔλεει τὰ προειρημένα ἡμῖν χαρισάμενος, αὐτός ἐστιν ὁ καὶ πάλαι δίκαιον κρίμα κρίνας, καὶ λυτρωσάμενος ἐξ Αἰγύπτου τοὺς υἱούς Ἰσραὴλ, καὶ δούς τῷ τε Μωϋσῆ καὶ παντὶ τῷ λαῷ γνῶσιν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν.

Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος. Ταῦτα γὰρ καὶ τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας καὶ πάλαι καὶ νῦν γέγονεν αἰτία, φησαντος καὶ Μωϋσέως· Κύριος μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός· ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας. Ταύτας οὖν αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἐγνώρισεν τῷ Μωϋσῆ, λεγομένας ἰδοὺς, καὶ τὰς ἀρετὰς καθ' ἃς τὰ πάντα διέπει. Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται. Εἰ καὶ ὠργίσθη, φησὶ, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ κατεδίκασεν θανάτῳ τὸ γένος· ἀλλ' οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργὴν· ἐπέλαμψε γὰρ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς.

Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν. Ὡς γὰρ βίον πλάσμα καὶ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ καταφκτεῖρησεν.

Τὸ δὲ ἔλεος Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Ὅμοιον τὸ καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς φοβουμένοις με.

Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοὺς υἱῶν τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Ἅγιος γὰρ ὢν, ἐν ἀγίοις ἀναπαύεται, ταῖς ἀγγελικαῖς δηλονότι δυνάμεσιν.

Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἐπαναπαύεται μὲν, φησὶ, τοῖς ἀνω πνεύμασιν· οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐπὶ γῆς· τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀρέστηκεν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ κατεξουσιάζων τῶν ὧν ὡς Θεός. Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει. Δεσπόζειν δὲ πάντων, ἀλλ' οὐ βασιλεύειν εἰρηται, ἕπει μὴ πάντες ἀξιοὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Διὰ τοῖς τὸν εὐαγγελικὸν κατορθῶσι βίον τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὁ Σωτὴρ ἐπηγγεῖλατο. Κρατεῖ δὲ καὶ τῶν ἀξίων ὁ Κύριος.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ. Διδάσκει τὸν προσιόντα τῇ πίστει λαόν, ὡς ὁ τὸν ὕμνον ἐπιτηδεύων τὸ αὐτὸ τοῖς ἀγγέλοις ἔξει ἀξίωμα. Εἰ γὰρ αὕτη ἐκεῖνων ἡ λειτουργία, τὸ αἰνεῖν καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν· αὐτὸ δὲ τοῦτο προστάττεται ποιεῖν ἡ ψυχὴ, ἀεὶ δὴ λέγων καὶ δοξολογεῖν, δηλονότι τῆς αὐτῆς ἀξίας τυχεῖν. Ἐν γὰρ ἐπιτεῖ- D δευμα τὸ αὐτὸ, τούτων καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ αὐτό.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Οὐ μόνον ἄγγελοι εἰς τὸν αἶνον καλοῦνται, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἑτερόν ἐστὶν οὐράνιον τάγμα, εἴτε θρόνοι, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι, εἴτε κυριότητες. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ τάγματα διὰ τῶν δυνάμεων ἡμῖν κατεσῆμανεν.

Τοῦ Δαυὶδ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως.
Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΡΓ'
Ἰαδόθεσις.

Ἀνάξας διὰ τοῦ προλαθόντος ψαλμοῦ τὸν προελθόντα

⁶⁰ Exod. xxxiv, 6.

6. *Faciens misericordias Dominus, et iudicium omnibus iniuriarum patientibus.* Hic Dominus, inquit, qui sua misericordia quae dicta sunt dedit nobis, ipse est qui olim justum iudicium tulit, et redemit ex Aegypto filios Israel, ac Moysi omniique populo dedit notitiam mandatorum suorum.

7, 8. *Miserator et misericors Dominus, etc.* Haec huiusmodi beneficii et olim et nunc causa fuerunt, dicente Moyses: *Dominus longanimis, multae misericordiae et verax; faciens misericordiam in millia* ⁶⁰. Has igitur misericordias suas notas fecit Moysi, quae vocantur viae et virtutes quibus omnia administrat. *Non in perpetuum irascetur.* Etiam, inquit, iratus est ob Adami praevagationem, et genus nostrum morte damnavit; sed non usque in finem extendet iram suam: illuxit enim in novissimis temporibus ad destructionem corruptionis.

14. *Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.* Ut figmentum suum et opera manuum suarum nos miseratus est.

17. *Misericordia autem Domini ab aeterno.* Simile est illud: *Et faciens misericordiam in millia timentibus me.*

18. *Et iustitia illius in filios filiorum, his qui servant testamentum ejus.* Sanctus enim cum sit, in sanctis requiescit, in angelicis videlicet virtutibus.

19. *Dominus in caelo paravit sedem suam.* Requiescit, inquit, in caelestibus spiritibus: neque tamen terrena ab ejus regno sunt avulsa. Ipse enim est qui utpote Deus omnium dominatur. *Et regnum ipsius omnibus dominabitur.* Dominari omnibus, at non regnare, dictum est, quandoquidem non omnes regno ejus digni sunt. Quapropter iis qui evangelicam agunt vitam, regnum caelorum Salvator pollicitus est. Imperat autem Dominus iis qui digni sunt.

20. *Benedicite Domino, omnes angeli ejus.* Docet populum qui accedit ad fidem, eum qui hymnis vacat, eandem quam angeli dignitatem habiturum. Nam si hoc eorum ministerium est, laudare et celebrare Deum, et hoc ipsum anima facere jubetur; cum illa glorificare semper Deum dicatur, manifestum est eandem consequi dignitatem. Nam quorum idem officium, eadem et dignitas.

21. *Benedicite Domino, omnes virtutes ejus.* Non solum angeli ad laudem vocantur, verum si quis alius est caelestis ordo, sive throni, sive principatus, sive potestates, sive dominationes. Hos nimirum ordines omnes per virtutes nobis significavit

1. *Davidis de mundi ortu. Caret inscriptione apud Hebraeos. CIII.*
Argumentum.

Postquam in praecedenti psalmo populum qui accit

dit ad fidem docuit hymnos offerre Deo ; his docet A et declarat quanta sit res ejus erga omnes providentia. Quia non modo caelestium et aeriorum providentiam gerit, sed etiam terrenorum vel tenuissimorum ; ita ut ne vilissima quidem animalia negligat, sed etiam eorum curam gerat.

Benedic, anima mea, Domino. Docet animam Deo ob magnam providentiam ejus benedicere, sicut in praecedenti de liberatione a peccatis. *Domine Deus meus, magnificatus es vehementer.* Ad tuam providentiam respicientes, o Domine, ejusdem providentiae tuae praestantiam magnificamus stupore percussit. Ita enim nostram confessionem et decorem, id est laudem cum glorificatione induit ceu quoddam vestimentum.

2. *Amictus lumine sicut vestimento.* A spirituali lumine hymnum orditur ipsi. Ut autem alio loco dicitur lucem habitare inaccessibilem, hic eodem lumine amictus dicitur.

3. *Extendens caelum sicut pellem.* Secundum hoc providentiae opus proponitur, quod manu artificis caelum quasi quoddam expansum extendatur. Una quoque formam declarat atque facilitatem opificis. Quemadmodum enim homini facile est pellem extendere, ita et Deo caelum nondum existens condere. Simul aliud adumbravit sublime cogitatum, quod ad aliam vitam iter instituamus, et praesentia sint umbra futurorum, ac nondum ad adyta penetraverimus, sed adhuc in praesenti vita, ceu in scena simus. Nam scena eorum est quae solvuntur. *Et post pauca.* Ita in caelo commutato aliud erit vitae et sortis genus praesenti melius. Erit enim caeli novum et terra nova. Sed audiamus quoniam de caelo prophetae dicant, ut ora obturemus eorum qui magnam in barba confidentiam habent, qui quae sese ultro offerunt menti loquentes, dicunt etiam sub terra caelum esse, contra quos stans Propheta dicebat : *Extendens caelum sicut pellem.* Pellis non est sphaera quaedam, ut nugantur ipsi ; sed solum hemisphaerio cuidam similis est. Quod alius propheta dicebat : *Qui statuit ut fornix caelum, et extendit ut tabernaculum ad habitandum in terra*⁸⁶. Et rursus : *Non nutat, sed stat fixus*⁸⁷. Ita dicit propheta : *Qui fixit caelum.* Tenuitatemque ejus ad summum usque declarans ait : *Caelum sicut fumus firmatum est. Qui legit aquis superiora ejus.* Ostendit non temere aquarum frequentiam in aere circumferri, sed ipsum rem agere providentia quadam, ita ut nubium concinnitate et positione videantur tegi caelorum partes.

γάρ ἰδίᾳ προνοίᾳ ἄγει τὸ πρᾶγμα, ὡς καὶ δοκεῖν οὐρανῶν μέρος.

4. *Qui ponit nubem ascensum suum.* Quasi apertius diceret : Qui ad ipsas usque nubes providentiam extendit ; ascensum enim pro providentia posuit. *Qui ambulat super pennas ventorum.* Declarat

τῇ πίστει λαὸν τοὺς ὕμνους ἀναφέρειν τῷ Θεῷ, διὰ τῶν παρόντων διδάσκει, καὶ τῆς κατὰ πάντων προνοίας αὐτοῦ ὅσον τὸ χρῆμα δείκνυσιν. Ὅτι οὐ μόνον τῶν ἐπουρανίων καὶ ἀερίων τίθεται πρόνοιαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς μικροτάτων ὡς μηδὲ τῶν πάντων εὐτελεστάτων ζώων ἀμελεῖν, ἀλλὰ καὶ τούτων προνοεῖν.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Διδάσκει καὶ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ εὐλογεῖν τῇ ψυχῇ τὸν Θεόν, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῷ προλαθόντι ἐπὶ τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῇ. *Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθησθε σφόδρα.* Ἀφορῶντες εἰς τὴν σὴν πρόνοιαν, ὡ δέσποτα, μεγαλύνομεν τῆς σῆς προνοίας τὸ μέγεθος ἐκπληττόμενοι. Οὕτω γὰρ τὴν ἡμετέραν ἐξομολόγησιν καὶ εὐπρέπειαν, τουτέστι τὸν μετὰ B δοξολογίας αἶνον, ὡσπερ τι περιβόλαιον ἀμφιέννυσιν.

Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον. Ἀπὸ τοῦ νοουμένου φωτός ἀρχεται τὸν ὕμνον ἀναπλέειν αὐτῷ. Ὡσπερ δὲ ἐν ἐτέρῳ λέλεσται φῶς οἰκτεῖν ἀπρόσῳτον, ἐναυθα αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς ἀναβάλλεσθαι λέγεται.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν. Δεύτερον τοῦτο προνοίας τίθεται ἔργον, τὸ ἐκτείνεσθαι τὸν οὐρανὸν ὡσπερ τι ἔκταμα ἐν χειρὶ τεχνίτου. Ὁμοῦ καὶ τὸ σχῆμα παρέστησε καὶ τὴν εὐκολίαν τοῦ δημιουργήσαντος. Καθὰπερ γὰρ ἀνθρώπῳ βῆδιον ἐκτείνειν δέρριν, οὕτω καὶ τῷ Θεῷ τὸν οὐκ ὄντα ποιῆσαι οὐρανόν. Ἄμα δὲ καὶ τι ἕτερον ἠνέξατο νόημα ὑψηλόν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίον ὀδεύομεν, καὶ τὰ παρόντα σκιά τῶν μελλόντων, καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυστα ἀφικνούμεθα, ἀλλ' εἶτι ἐν σκηνῇ ἔσμεν τῷ παρόντι βίῳ. Ἡ γὰρ σκηνῆ τῶν λυομένων. *Καὶ μετ' ὀλίγα.* Οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἀλλασσομένου ἕτερος ἔσται τρόπος ζωῆς καὶ λῆξις τῆς παρουσίας ἀμείνων. Ἔσται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ. Ἄλλ' ἀκουσώμεθα ὅσα περὶ οὐρανοῦ λέγουσιν οἱ προφῆται, ἵνα τὰ στόματα τῶν ἐπὶ τῷ πόνῳ μέγα φρονούντων ἐμφορᾶζωμεν ὅτι τὰ ἐπελθόντα φθεγξάμενοι, καὶ ὑπὸ γῆν οὐρανὸν εἶναι λέγουσι ὡς ἰστάμενος ὁ προφήτης ἔλεγε : *Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν.* Ἡ δέρρις οὐ σφαῖρά τις ἐστὶ κατὰ τὴν ἐκεῖνων ληρωδῖαν ὡς ἀλλ' ἐμὴ κυκλίῳ τινὶ καὶ ἡμισφαιρίῳ προσέοικεν. Ὅπερ οὖν ἕτερος προφήτης δηλῶν ἔλεγε : *Ὁ στήσας ὡς καμάρην τὸν οὐρανόν, καὶ διατείνας ὡς σκηνὴν κατοικεῖν ἐπὶ τῆς γῆς.* Καὶ πάλιν, ὅτι *Ὁ περιδορεῖται ὡσεὶ δέρριν* ἔσται ὁ οὐρανός. Οὕτω φησὶν ὁ προφήτης, *Ὁ κήξας τὸν οὐρανόν.* Καὶ τὴν λεπτότητα δὲ αὐτοῦ τὴν εἰς ἄκρον παριστῶν ἔλεγε, ὅτι *Ὁ οὐρανὸς ὡσεὶ καπνὸς ἔσπερωθή.* Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ δεικνυσὶν, ὡς οὐκ εἰκῆ τὰ τῶν ὑδάτων συστήματα ἐν ἀέρι περιφέρεται ὡς ἐστεγασθαι τῇ τῶν νεφῶν εὐαρμονίᾳ τὰ περὶ τῶν

Ὅτι θεὸς νέφη τὴν ἐπίθυσιν αὐτοῦ. Ὡσεὶ σφαιρότερον ἔδειξεν ὅτι καὶ μέχρι τῶν νεφελῶν αὐτῶν τὰ τῆς προνοίας ἐκτείνων. Τὴν γὰρ ἐπίθυσιν ἀντὶ τῆς προνοίας τέθεικεν. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων

⁸⁶ Isa. xi, 22. ⁸⁷ Isa. ii, 6.

ἀνέμων. Δείκνυσιν, ὡς οὐδὲ ἡ τῶν ἀνέμων φορὰ εἰκὴ φέρεται· ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὡσπερ τις ἠνλόγος αὐτῶν γινόμενος, διὰ τοῦ ταῖς αὐτῶν ἐπιβαίνειν πτέρυξιν.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα. Ὁ κούφους, φησί, καὶ μεταρσίους τοὺς ἀγγέλους ποιῶν. Καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Οὕτως εἶδε Μωϋσῆς ἐν πυρὶ φλογὸς τὸν ἀγγελὸν λαλοῦντα αὐτῷ.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν. Μετὰ τὸ δεῖξαι τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πρόνοιαν τοῦ δημιουργοῦ, πρόεισι καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ γῇ πρόνοιαν αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦτο τὸ, στερεὰν αὐτὴν οὖσαν καὶ βαρεῖαν ἐφ' ὑγρᾶς ἐδρασθῆναι οὐσίας.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβάλλειον αὐτοῦ. Αὐτοῦ μὲν τοῦ τῆς γῆς στοιχείου φησί. Λέγει δὲ, ὅτι ὡσπερ ἱμάτιον περιέβαλε τῇ ἀβύσσῳ τὴν γῆν, ἔξωθεν πᾶσαν περικυκλῶν ὕδατι. *Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα,* κ. τ. λ. Ὡς ὄρη, φησί, τὰ τῆς ἀβύσσου ἀνιστῶνται ὕδατα ὑψούμενα, καὶ οἰνεὶ ἀπειλοῦντα κατακλύσαι τὴν γῆν· ἀλλὰ τῷ σῶ νεύματι καὶ τῇ σῇ δυνάμει, ἤτις καὶ διὰ τῆς βροντῆς σημαίνεται, ἀναχωροῦσι, φησὶν· ἢ τάχα καὶ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενῆσθαι φησι, πρὸς τὸ φόβον τινὰ λαμβάνειν ἀπὸ τῶν γινομένων τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα. Εἰ δὲ ἐκεῖνα τοῦτο ὑπομένει, πολλῷ πλέον τὸ τοιοῦτον δεῖ ἡμᾶς παθεῖν.

Ἀναβαλνοῦσιν ὄρη καὶ καταβαλνοῦσι πεδία. Ὑψούμενα, φησί, τὰ ὕδατα παρεικασθεῖ ἂν ὄρεισιν· ἀλλ' ἀπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ σοῦ φόβου, οἰνεὶ πεδία καὶ ὀμαλὴ γίνεται γῆ. Ἐθεμελιώσας γὰρ αὐτοῖς τόπον ὃν οὐχ οἶόν τε ὑπερβαίνειν αὐτά. Καὶ τοῦτο ἐστὶ, τό· *Ὁριον ἔθου ὃ οὐ παρελεύσονται.* Διὸ οὐδὲ ἐπικλύσαι δύνανται τὴν γῆν. Ὅμοιον δὲ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου· *Μέχρι τούτου στήση, καὶ οὐχ ὑπερβήση. Ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σεν τὰ κύματα.*

Ἄνὰ μέσον τῶν ὄρων διελεύσονται ὕδατα. Ἐπειὰ μέρος θεολογῶν ἐπέρχεται τῇ προνοίᾳ, καὶ τὴν μετὰ σοφίας τεθαύμακεν ἀγαθότητα, καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων πεφροντικὸς διαμονῆς τοῦ Θεοῦ· πικρίας γὰρ αὐτά, καὶ τρέφει καὶ ποτίζει. Διὸ τὰ ὄρη τεμῶν, πάροδον τοῖς ὕδασιν ἐτεκτῆνατο.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ. Οὕτω καὶ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἐρπετῶν καὶ θηρίων προνοεῖ, ὡς καὶ τοῦτοις τὸ πρὸς ζωὴν χρῆσιμον ἐπιχορηγεῖν. *Προσδέξονται δρυαῖοι εἰς δίσψαν αὐτῶν.* Καὶ τοῦτο τῆς σῆς προνοίας ἐστὶν ἔργον, τὸ μὴ μόνον διὰ τὰς περὶ χειμᾶρῶν ὕρας ἐν ταῖς φάραγξι καὶ τοῖς θάλασσαις τόποις ὕδατα διδοῦσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ὄρων, ὅπως ἂν τῶν ἀγρίων ζώων τὰ ἡμέρα ἀιδράσκωνται, ἐν ὕρα διαναπαύσωνται.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερφῶν αὐτοῦ. Ποτίζει γὰρ ὄρη καὶ πεδία οὐκ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς φάραγξι πηγῶν, ἢ τῶν φερομένων κατὰ γῆς ποταμῶν, ἀλλ' ἀνωθεν τοὺς αὐτάρχεις χορηγῶν ὑετούς. *Ἀπὸ καρ-*

non temere ferri ventorum impetum; sed ipsam esse quasi aurigam quemdam, quod ascendat super pennas ejus.

5. Qui facit angelos suos spiritus. Qui angelos, inquit, leves et sublimes facit. Et ministros suos ignem urentem. Ita vidit Moyses in flamma ignis angelum sibi loquentem.

Qui fundavit terram super stabilitatem suam. Postquam ostendit conditoris in caelo providentiam, progreditur ad providentiam ejus erga terrena. Quod firma illa et gravis cum sit, in humida substantia fundata fuerit.

6, 7. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus, elementi scilicet terreni. Ait igitur, abyssus ceu vestimento circumdedit terram, totam exterius aquis ambiens. Super montes stabunt aquae, etc. Abyssus aquae, ait, instar montium sublimes insurgunt, et quasi minitantur submergere terram, sed nutu et potestate tua, quae per tonitru significatur, recedunt: aut fortasse ideo tonitrua fieri ait, ut ex gestis rebus timore quodam afficiantur aquae abyssus. Quod si id illis eveniat, multo magis simile nobis contingere necesse est.

8, 9. Ascendunt montes et descendunt campi. Exaltatae, ait, aquae jure montibus comparentur, sed sedatae, inquit, per timorem tuum, quasi campus et terrae planities efficiuntur. Fundasti quippe ipsis locum, quem praetergredi non possunt. Atque illud est quod dicitur: Terminum posuisti quem non transgredientur. Quare inundare terram non possunt. Simile autem illud est quod mari dicit propheta: Hactenus stabis, neque transilies. Sed in te ipso conterentur fluctus tui."

10. Inter medium montium pertransibunt aquae. Providentiam celebrat minutatim gesta ejus persequens, scilicet bonitatem ejus cum sapientia conjunctam miratur, necnon perseverantiam Dei in curandis brutis animantibus: nam postquam ipsa condidit, eadem nutrit et potat. Quare montes scindens, aquis transitum fabricatus est.

11. Potabunt omnes bestiae agri. Ita brutis animantibus tam reptilibus quam feris providet, ut ipsis necessaria ad vitam suppeditet. Expectabunt onagri in siti sua. Et illud quoque providentiae tuae opus est, ut non solum ad decorem circum torrentes atque in vallibus ac virentibus locis aquae darentur; verum etiam inter medium montium, quo agrestium animantium mansuetiora confugiant et in specioso loco quiescant.

13. Rigans montes de superioribus suis. Rigant enim montes et campos, non ex fontibus qui in couvallibus sunt, aut ex fluminibus in terra inanantibus, sed desuper abundantes suppeditans pluvias.

Job xxxviii, 11.

De fructu operum tuorum satiabitur terra. Sicut aquarum copiam dedit, ita et alimentum ex terra paravit.

14, 15. *Producens fenum jumentis, et herbam servituti hominum. Servitutem hominum vocat mansucta animalia, ut sunt bos, asinus et similia. Ut educas panem de terra. Ideo, inquit, jumentorum curam habuisti, ut arantibus illis necessaria ad victum inveniamus. Nostri enim gratia omnia illa beneficia confert.*

16, 17. *Saturabuntur ligna campi. Declarat ea quæ in silvis vegetant ligna, verbi gratia, cedros, et cætera, ejus nutu augenda fore. Facta sunt autem illa et propter alia quædam, quorum experimentum habemus, et ad nidos passerum. Erodii domus dux est eorum. Ipsorum passerum ait ducem esse seu præstare ipsis erodii nidum. Quia electis arborum celsissimis, in abietibus omnium cõditissimis ut plurimum nidificaut.*

18. *Montes excelis cortis. Cervis quoque, ait, in refugium montes dedit, ut eo confugerent a ferocioribus animantibus. Petra refugium herinacis. Quemadmodum cervis montes dedit ad salutem, ita et recessus petrarum herinacis sive cuniculis dedit. Quare incolunitatem nacti illi, ut superius dictum est: De medio petrarum dabunt voces. Laudem videlicet dantes servant ipsos.*

19. *Fecit lunam in tempora. Recurrit iterum ad providentiam quæ in cælis apparet. Et ob nullam aliam causam factam esse lunam dicit, nisi ad numerum et distinctionem mensium atque dierum. Sol cognovit occasum suum. Divino et ipse mandato obtemperans.*

20. *Posuisti tenebras et facta est nox. Hoc ait, ut ne alium diei, alium noctis officem esse arbitremur.*

25. *Exibit homo ad opus suum. Homines nocte impediabantur quominus per vias ad colendam terram pergerent. Sed jam eunt quæsitum escam, quoniam non illis terra producit fenum aut herbam.*

24, 25. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine. Postquam sermonem de providentia complevit, ad celebrandum eum qui isto condidit jam convertitur, hinc auribus requiem parans. Deinde ad aliam providentiæ partem progreditur, humidæ naturæ transitum enarrans: quæ nunquam hujusmodi fuisset, nisi Dei providentiâ gubernata fuisset. Omnia in sapientiâ fecisti. Mirabile hoc est, ut et sapientiâ, qua hoc effecti: est enim Christus Dei virtus et Dei sapientiâ.*

26. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Postquam de mari verba fecit draconis injecit memoriam, eum nulla alia de causa productum aiens quam ut illuderetur. Et jure quidem de mari loquens hujus meminit, quia tota vita nostra ceu*

Α ποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ. Ὅσπερ τῶν ὑδάτων δέδωκε τὴν χορηγίαν, οὕτως καὶ ἀπὸ γῆς τρέφεσθαι παρεσκευάσεν.

Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτηνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Δουλείαν τῶν ἀνθρώπων τὰ ἡμέρα τῶν κτηνῶν φησιν, οἷον βοῦς καὶ ὄνος καὶ τὰ ὅμοια. Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο, φησιν, ἐφρόντισας τῶν κτηνῶν, ἵνα δι' αὐτῶν γεωργούντων τὰ πρὸς ζωῆν εὐρωμῶν. Πάντα γὰρ ἐκείνα ἡμῶν χάριν εὐεργεταί.

Χορτασθήσεται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου. Δείκνυσσι καὶ τὰ ἐν θρυμῶ ἀύξοντα ξύλα, οἷον κέδρους καὶ τὰ ἕτερα, τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν αὐξηθήσονται. Γέγονε δὲ ταῦτα καὶ δι' ἕτερα μὲν πλείεστα, ὧν καὶ τὴν πείραν ἔχομεν, καὶ τῶν στρουθίων δὲ εἰς καλιὰς. Τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ οἰκία ἡγρεῖται αὐτῶν. Αὐτῶν μὲν τῶν στρουθίων ἡγεῖσθαι φησιν ἦτοι τὴν καλιὰν τοῦ ἐρωδιοῦ, διὰ τὸ τὰ ὑψηλότατα τῶν δένδρων καταλαμβάνοντα νοσσεύειν ὡς ἐπίπαν ἐν ἐλάταις ταῖς πασῶν ὑψηλοτάταις τῶν δένδρων

Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις. Καὶ ταῖς ἐλάφοις, φησὶ, δέδωκε τὰ ὄρη καταφυγὴν ἐπὶ τὸ ἐκφυγεῖν τῶν ζῶων τὰ ἀγριώτερα. Πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς. Ὅσπερ τὰ ὄρη εἰς σωτηρίαν ταῖς ἐλάφοις ἀπέδωκεν, οὕτως καὶ τὰς καταδύσεις τῶν πετρῶν τοῖς λαγωοῖς. Διὸ δὴ καὶ αὐτοὶ ἐκ τούτων σωζόμενοι ἐν τοῖς ὄπισσω ἔλεγον τὸ Ἐκ μέσῳ τῶν πετρῶν δώσουσι φωνάς. Αἰνοῦντες δηλονότι τὸν σῶζοντα.

Ἐποίησε σαλίην ἐν καιροῖς. Ἀνατρέχει πάλιν ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πρόνοιαν. Δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον γεγενῆσθαι τὴν σαλίην φησὶν ἢ πρὸς ἀριθμὸν καὶ διάγνωσιν μηνῶν τε καὶ ἡμερῶν. Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Θαῖψ καὶ αὐτὸς προστάγματι κειθόμενος.

Ἔθευ σκότος καὶ ἐγένετο νύξ. Τοῦτὸ φησιν, ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας, καὶ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογισάμεθα εἶναι.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι ἐξίμειναι τε πρὸς ὁδοὺς καὶ γῆς ἐργασίαν ἐκωλύοντο. Ταῦν δὲ νυκτὸς ἐξείσι ζητοῦντες βρῶσιν παρὰ θεοῦ· ἐπεὶ μὴ καὶ αὐτοῖς ἐξανέτιλεν ἡ γῆ χόρτον ἢ χλόην.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε. Τὸν περὶ τῆς προνοίας διεξιλόθων λόγον, ἐπὶ ὕμνον τοῦ κτίσαντος τὸν λόγον μετέβαλε, διαναπαύων ὥσπερ διὰ τούτου τὴν ἀκοήν. Ἐἶτα πάλιν ἐφ' ἕτερον μέρος τῆς προνοίας ἔρχεται, τὴν ἐν τῇ ὑγρᾷ πορείᾳ ἀναγγέλλων ἡμῖν· ἥτις οὐκ ἂν ἐγένετο ποτε, μὴ τῆς τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ διακυβερνήσεως προνοίας. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Θαυμαστικὸν δὴ τὸ, ὡς καὶ σοφία ἐν ἡ πάντα ἵποιοσεν ὁ Κύριος· ἔστι γὰρ Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία.

Ἀράκων οὗτος ὄν ἐκλασας ἐμπαῖζειν αὐτῷ. Παρενέβαλε τῷ τῆς θαλάττης λόγῳ τὴν περὶ τοῦ δράκοντος μνήμην γεγενῆσθαι· δι' οὐδὲν ἕτερον φησας παρηχθῆαι αὐτῷ, ἢ εἰς τὸ καταπαῖζεσθαι. Καὶ εἰκότως ἐν τῷ περὶ τῆς θαλάσσης λόγῳ τούτου ἐμνημό-

νισαν· ὅτε δὴ καὶ τοῦ βίου παντὸς τοῦ ἡμετέρου ἀμωροῦ τινος ἔντος, καὶ πανταχόθεν ριπιζομένου, καὶ κύμασιν ἀγριοῖς συγκλονουμένου.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσιν. Ἐἴτε γὰρ ἀνθρώποι, εἴτε ζώων ἀγρίων ἀγέλαι, εἴτε κτηνῶν, εἴτε ἐρπιτῶν, ἄλλως οὐκ ἂν τραπέζην μὴ αὐτοῦ τὰ ζωαρχῆ κορηγοῦντος.

Ἀναπαύσῃς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσιν. Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς αὐτὸς ἔστιν ὁ καὶ θανάτου καὶ ζωῆς δεσπότης.

Ἐύφρωνθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Καὶ πόσον τὸ ἔργον αὐτοῦ; Ὅτι εἰργάσατο ἀνακαινίσας τὴν ἡμετέραν φύσιν. Σημαίνει γὰρ διὰ τούτων τὴν ἰσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν, ὅτε Θεὸς εὐφρανθήσεται, οὐ προοικονομούμενος, ἀλλὰ παζομένουσ ὁρῶν.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμει. Τὴν καθόλου χρίσιν ἐπισυνάπτει, ἣ καὶ φόβον παρέξει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς. Οὐ γὰρ ἔστιν ὁ μὴ δεδοκῶς ἐκείνου τὸ φοβικτὸν καὶ θεῖον δικαστήριον. Ὁ ἀπτόμενος τῶν ὁρῶν, καὶ καπνίζομαι. Ὅρη τὰς ἀντικειμένης δυνάμεις φρενί, ἃς καὶ ἐγκαύσει κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, οὗ καὶ σύμβολον ὁ καπνός.

Ἦδυνθήσεται αὐτῷ ἡ διαλογὴ μου. Διαλογὴ, ἀνεὶ τοῦ, ἡ ἐκλογὴ μου. Λέγει δὲ ἔπειρ ἐξελέξατο, τὸ μόνον θελεῖν ὁμνεῖν τὸν Θεόν, ὃ καὶ ἀρέσει αὐτῷ τῷ ὕμνου μένω.

Ἐκλείουσιν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐν ἐκείνω δηλονότι τῷ καιρῷ. Ἀκούσονται γὰρ· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καὶ ἄνομοι ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς. Ἐν τῇ τῶν εὐλογοῦντων τὸν Θεὸν δηλονότι μερίδι ἐκλείψουσιν. Εὐλόγησι, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Ἀτέδς γὰρ καὶ τοῦ τῶν πονηρῶν ἀποστήσει κλήρου, καὶ τοῦ τῶν ἁγίων ἀξιούσθαι ποιεί.

Ἀλληλουῖα. ΡΑ'.

Υπόθεσις.

Ἔπει δὲ τὸ, ἀλληλουῖα, αἶνος τῷ ἀράτῳ. Λέγεται δὲ τοὺς ἀγγέλους ταύτη τῇ φωνῇ αἰνεῖν τὸν Θεόν, ὥσπερ τὰ χειροῦμι τὸ· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος. Καὶ τοῦκο ἅγιοι παραδεδόκασι πατέρες, αὐτήκοοι γενόμενοι, ὥσπερ Ἡσαίας τῶν σεραφίμ. Διαιρεῖται δὲ τὸ ἀλληλουῖα οὕτως, ἄλ, Θεός, ἦλ, ισχυρός, D οὕτω, κραταίος.

Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀπαγγέλλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ προστάττει τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ ἐξ ἐθνῶν λαῷ φανερίς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας, ἃς πεποιήται ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ Κύριος.

Ἐπαινέσθε ἐν τῷ ὄνοματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ἐπαινοὺς γὰρ καὶ ὄδξα τοὺς τὴν ἀρετὴν τοῦ Θεοῦ διηγούμενοις. *Ἐφρανήσῃτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.* Πόσον τὸ ἐκ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι ὄφελος γί-

A quædam salsugo est, undique agitata, et immanibus commota fluctibus.

27, 28. *Omnia a te expectant.* Nam sive homines, sive agrestium animalium, sive jumentorum, sive reptilium greges, ali nequaquam possunt nisi ad victum necessaria ipse suppeditet.

29. *Auferes spiritum eorum et deficient.* Illis ostendit ipsam esse mortis ac vitæ dominium.

31. *Lætabitur Dominus in operibus suis.* Ecquod ejus opus? Quod fecit renovans naturam. His enim significat notitiam Dei hominibus futuram, quando Deus lætabitur, non tantum quod ipse adoretur, sed quod salutem nactus videat.

32. *Qui respicit terram et facit eam tremere.* Universale judicium subjungit, quod terrenis omnibus terrorem incutiet. Nemo enim est quin timeat horrendum illud ac divinum tribunal. *Qui tangit montes et fumigant.* Montes adversarias dicit potestates, quas tempore judicii comburet, cujus symbolum est fumus.

33. *Jucundum sit ei eloquium meum.* Eloquium, id est electio mea. Ait autem quid illud sit quod elegerit, videlicet solum Deum hymnis celebrare, quod ipsi qui celebratur acceptum erit.

35. *Deficient peccatores a terra.* In illo scilicet tempore. Auferent enim illud: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, paratum diabolo et angelis ejus.* Et iniqui ita ut non sint. In partibus scilicet eorum qui Deo benedicunt non erunt. *Benedic, anima mea, Domino.* Ipse enim et a malignorum sorte amovebit illos, et sanctorum partibus ascribere dignabitur.

Alleluia. CIV.

Argumentum.

Alleluia significat, laus invisibili. Dicuntur autem angeli hac voce laudare Deum, veluti cherubim illud: « Sanctus, Sanctus, Sanctus ». Quod a sanctis Patribus qui hæc ipsi audierant traditum est, ut Isaias seraphim audivit. Alleluia autem sic dividitur, *al, Deus, el, fortis, nia, robustus.*

1, 2. *Confitemini Domino et invocate nomen ejus, annuntiate inter gentes opera ejus.* In hoc psalmo jubet apostolis Spiritus sanctus ut gentium populo manifestent mirabilia opera omnia quæ edidit Dominus in adventu suo.

3, 4. *Laudamini in nomine sancto ejus.* Laus enim et gloria iis qui virtutem Dei enarrant. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Docet quanta ex confessione utilitas accedat. Nam si, inquit, quæ-

⁹⁹ Matth. xxv, 41. ¹⁰⁰ Isa. vi, 3.

ratis eum, continget vobis lætitia in mente, et ut A roboretur ac glorificetur caput nostrum.

5. *Memento mirabilium ejus quæ fecit.* Signorum nempe quæ in adventu suo edidit, sive in Novo Testamento, sive in Veteri apud Moysen et priscis illis sanctis. Multa quippe et illi per Filium Dei mirabilia fecerunt. Hæc gentibus tradi jubet ab eorum præconibus, una cum iis quæ in Novo Testamento a Salvatore facta sunt : et simul quæcunque os illius judicavit, cum per veterem tum per novam Scripturam. Jubete, inquit, hæc ceu regias leges custodiri. *Prodigia ejus et judicia oris ejus.* Prodigia, miracula scilicet ab ipso edita, ut ambulare supra mare, mortuum suscitare et cætera ; judicia autem oris ejus, verba quæ diceret, cum impuros dæmones pelleret ab hominibus, aut Novi Testamenti mandata.

6. *Semen Abraham servi ejus, filii Jacob electi ejus.* Quasi ad apostolos adhuc sermo dirigitur, ut hæc sit sententia : Quasi semen Abraham et servi ejus, et filii Jacob et electi ejus : (ipse namque elegit illos,) annuntiate in gentibus, quod ipse sit Dominus Deus noster.

13. *Et pertransierunt de gente in gentem.* A gente Babyloniorum ad Palæstinos.

14. *Et corripuit pro eis reges.* Abimelechum ou ejus erga Saram intemperantiam.

15. *Nolite tangere christos meos.* Christi vocantur Abraham cum suis, quia in visionibus filii Dei conspectu digni habiti sunt.

16. *Et vocavit famem super terram.* Per œconomiam famem induxit, ut ejus causa descendentes in Ægyptum atque aucti terram promissionis acciperent. *Omne firmamentum panis contrivit.* Id ex ira Dei tempore famis contingere solet, ut comedentes homines non firmentur cibo.

18. *Donec veniret verbum ejus.* Id est prædictiones somniorum. Ait igitur hactenus mala perpesum esse, atque capitis periculum deflevisse, donec D tempus accessit, ut visa per somnum implerentur.

22. *Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum.* Simile est illud : *Nonne per Deum venit explicatio eorum ?* Non enim somnia Pharaonis explicasset, nisi Deus dedisset ipsi eorum intelligentiam.

23. *Et intravit Israel in Ægyptum, et Jacob acola fuit in terra Cham.* Filii Noe, Sem, Cham et Japhet. Chami autem filius erat Chanaan. Cujus filius Mestram interpretatur Ægyptus, a quo nomen regio accepit. Quando igitur intravit Jacob in Ægyptum, verisimile est Cham avum Mestrami habitasse in Ægypto, Chanaan in Palæstina habi-

vetari διδάσκει. Εἰ γὰρ ζητήσητε, φησὶν, αὐτὸν, συμβήσεται ὑμῖν καὶ ἡ περὶ τὸν νοῦν εὐφροσύνη, καὶ τὸ κραταιωθῆναι καὶ δοξασθῆναι τὴν ἡμέτεραν κεφαλὴν.

Μνησθητι τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ὧν ἐποίησεν. Ὡς πεποιθῆται λέγει ἐν τῇ παρουσίᾳ θεοσημειῶν, εἴτε τῶν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, εἴτε τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ παρὰ Μωϋσῆ καὶ τοῖς πρότερον ἁγίοις. Πολλὰ γὰρ ἐθαυματούργησεν καὶ οὗτοι διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα τοῖς ἔθνεσιν ὡς ἀγνοοῦσι παραδοῦναι κελεύει τοὺς αὐτῶν κήρυκας πρὸς τοὺς ἐν τῇ Καινῇ παρὰ τοῦ Σωτῆρος γεγενημένους, ὅσα τε κέχρικεν αὐτοῦ τὸ στόμα διὰ τε τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς. Ὡς ἂν βασιλικῶς νόμους φυλάξαι κελεύσεται. *Τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.* Τέρατα μὲν τὰ γεγενημένα θαύματα, ὡς τὸ περιπρητῆσαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ νεκρὸν ἀναστήσαι, καὶ τὰ λοιπὰ κρίματα δὲ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοὺς λόγους οὓς ἔλεγεν, ἐλαύνων τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας· ἢ καὶ τὰς ἐντολάς τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Σπέρμα Ἀβραὰμ· δούλοι αὐτοῦ, Υἱοῦ Ἰακώβ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ. Ἐτι ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ λόγος, ἵνα ἢ· Ὡς σπέρμα μὲν ὄντες τοῦ Ἀβραάμ· καὶ δούλοι αὐτοῦ, καὶ υἱοὶ ὄντες τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ (αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς ἐξελέξατο), ἀπαγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὡς αὐτός ἐστι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ διήλθεν ἐξ ἔθρου εἰς ἔθρος. Ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίων ἔθρου εἰς τὸ Παλαιστίνων.

Καὶ ἤλεγε ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς. Τὸν Ἀβιμέλεχ περὶ τῆς εἰς Σάρραν παροινίας.

Μὴ ἀψήσθε τῶν χριστῶν μου. Χριστοὶ καὶ οἱ περὶ τῶν Ἀβραάμ, διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιφανείας ἠξιώσθαι ἐν ὁράσειν.

Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν. Οἰκονομικῶς ἐποίησε γενέσθαι τὸν λιμὸν, ἵνα, δι' αὐτὸν κατελήθοντες εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀξιοθέτους, τὴν γῆν ἀπολάβωσι τῆς ἐπαγγελίας. *Πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψε.* Τοῦτο κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἴωθε συμβαίνειν, τὸ μὴ στηρίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσθίοντας.

Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνουπνίων φησὶ. Λέγει οὖν, ὅτι μέχρι τούτου ἐκακοπάθησε τὸν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγῶνα κλαίων, ἕως ὃ τῶν ἐνουπνίων καιρὸς ἐπῆλθε τοῦ πληρωῶσαι αὐτά.

Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἐάντων. Ὁμοιον τὸ· *Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστίν ;* Οὐ γὰρ ἔλυσε τοὺς ὄνειρους τῷ Φαραῶ, μὴ τοῦ Θεοῦ παρασχόντος τὸ δύνασθαι συνιέναι αὐτούς.

Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, καὶ Ἰακώβ παρῴκησεν ἐν γῇ Χάμ. Ὑἱοὶ Νῶε, Σὴμ, Χάμ, Ἰάφετ· τοῦ δὲ Χάμ παῖς Χαναάν. Τοῦτου δὲ Μεστράμ ἐρμηνεύεται Αἴγυπτος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα. Ὅτε τοίνυν εἰσῆλθεν Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον εἰκὸς ἦν τὸν Χάμ πάππον ὄντα τοῦ Μεστράμ ἐν Αἰγύπτῳ κατοικῆσαι, τοῦ Χαναάν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης οἰκοῦντος. Διὰ

δε τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰακώβ, ὃς εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ οἱ τοῦτου παῖδες δηλοῦνται. Ἐν ἑβδομήκοντα γὰρ ψυχαῖς κατέβη Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, εἶπεν ἡ Γραφή. *Καὶ Ἰακώβ παρῴκησεν ἐν γῆ Χάμ. Χάμ ἐγέννησε τὸν Χαναάν, Χαναάν δὲ τὸν Μεστραῖμ, ὃς ἐρμηνεύεται Αἴγυπτος. Διὸ καὶ Χάμ γῆν τὴν Αἴγυπτον καλεῖ, ὡς τοῦ ἀπογόνου οὖσαν τοῦ Χάμ.*

Καὶ ἠὺξῆσε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα. Ὅστε τὸν Φαραῶ λέγειν, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ· Ἰδοὺ νῦν πολυπληθεῖ τὸ ἔθνος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμῶν. Οὐκ ἂν δὲ αὐξήθηεντες ἐκραταιώθησαν, εἰ μὴ τῆς Ἰωσήφ ἐτυχον προστασίας καὶ τῆς τοῦ Φαραῶ διεξιώσεως.

Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς εἰδωλολατρειᾶν ἐξέβησαν, τούτου χάριν παρεσκεύασε μισῆσαι αὐτοὺς καὶ τὰ βαρῆα τῶν ἔργων ἐπιθεῖναι, ἵνα κακωθέντες καταφύγωσι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εὖροι χώραν πληρωθῆναι ἢ ἐπαγγελία ἢ πρὸς Ἀβραάμ. Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ, κ. τ. λ. Μόνους γὰρ τοὺς περὶ τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν ἀπεκάλυψε τῷ λόγῳ τὸ, εἰς αἷμα, καὶ τὰ ἕτερα τῶν σημείων.

Ἐξυπέστειλε σκοτός καὶ ἐσκοτάσεν. Ἐπειδὴ ἀφέντες τὸν δημιουργὸν Αἰγύπτιοι τῇ κτίσει ἐλάτρευον, τούτου χάριν δι' αὐτῆς αὐτοὺς τῆς κτίσεως ἐκόλαζεν, ἐξ ἀέρος λέγων ὅτι, καὶ πυρὸς, καὶ γῆς, καὶ ὕδατος.

Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα. Οὐ γὰρ τὴν χροιάν τῶν ὑδάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν μετέβαλε τῆς γείσεως τὴν ποιότητα· ὥστε ἅπαντα διαφθαρῆναι τῶν ἰχθυῶν τὰ γένη.

Ἀλληλουῖα. ΡΕ'

Ἐπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὰς ἀμαρτίας καταλέγει τοῦ προτέρου λαοῦ, διδάσκων, ὡς καὶ διαγέγονεν ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ αὐταί· πρῶτον μὲν παρεπικράναν αὐτὸν διαδαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, εἰπόντες· Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνημάτα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγεν ἡμᾶς ὡδε ἀπολέσαι· δευτέρου ἐπέλασαν τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· τρίτον παρεώργισαν Μωϋσῆν ἐν τῇ παρεμβολῇ· τέταρτον ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρῆβ· πέμπτον ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν· ἕκτον ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ· ἑβδομον παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀπειλογίας· ὄγδοον τῷ μὴ ἐξολοθρεῦσαι τὰ ἔθνη, ἃ εἶπε Κύριος αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ προσκυῆσαι τοῖς εἰδώλοις, ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς θυσίαν αὐτοῖς εἰσαγαγεῖν.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός . . . Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, κ. τ. λ. Οὗτοι γὰρ ἄξιοι μόνου τὰς δυναστείας λαλεῖν τοῦ Κυρίου, οἱ τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς ὑπὸ Θεοῦ κεκριμένα ποιοῦντες, πάντα τε κρίσει καὶ λόγῳ διαπραττόμενοι, καὶ διὰ παντὸς ἔχοντες τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν.

¹ Exod. i, 9. ² Exod. xiv, 11.

A tante. Per Israellem autem et Jacobum, qui intravit in Ægyptum, ejus etiam filii indicantur. Nam cum septuaginta animabus descendit Israel in Ægyptum, ait Scriptura. *Et Jacob accola fuit in terra Cham. Cham genuit Chanaan, Chanaan autem Mestraim, qui interpretatur Ægyptus. Quare Ægyptum Cham vocat, utpote quæ pertineret ad virum ex Cham prognatum.*

^{21.} *Et auxit populum suum vehementer. Ita ut Pharaο diceret, ille scilicet qui non cognoscebat Josephum: Ecce nunc magna est multitudo, et fortior nobis est* ²¹. Nunquam enim aucti et prævalidi facti essent, nisi Josephi patrocinium et Pharaonis gratiam nacti essent.

^{25.} *Convertit cor ejus ut odiret populum ejus. Quoniam in honore habiti apud Ægyptios, in similem atque illi idololatriam delapsi fuerant; ileo curavit ut odirent eos et gravia ipsis opera imponerent, ut afflicti ad Deum confugerent, et locus esset implendæ promissionis ad Abrahamum factæ.*

^{26, 27.} *Misit Moysem servum suum, etc. Solis quippe Moysi et Aaron verbo revelavit signum mutationis aquarum in sanguinem, atque alia signa.*

^{28.} *Misit tenebras et obscuravit. Quia Ægyptii relicto Creatore creaturæ serviebant: ideo per ipsam creaturam puniebat eos, per acrem scilicet, ignem, terram et aquam.*

^{29.} *Convertit aquas eorum in sanguinem. Non enim solum aquarum colorem, sed ipsam saporis qualitatem mutavit: ita ut omnia piscium genera aqua exstinguerentur.*

Alleluia. CV.

Argumentum.

In hoc psalmo recenset peccata prioris populi, docens quo pacto repudiatus ille fuerit. Sunt autem illa, primo quod exacerbaverint eum in mari Rubro, dicentes: *An quia non erant sepulcra in Ægypto, eduxit nos huc ut nos perderet* ²²? secundo, quod tentaverint Deum in deserto; tertio, quod irritaverint Moysem in castris; quarto, quod fecerint vitulum in Choreb; quinto, quod pro nihilo habuerint terram desiderabilem; sexto, quod initiati sint Beelphegor; septimo, quod irritaverint eum ad aquas contradictionis; octavo, quod non disperdiderint gentes quas dixit Dominus illis, sed adoraverint idola, ita ut filios suos in sacrificium ipsis offerrent.

^{1, 2, 3.} *Confitemini Domino quoniam bonus . . . Beati qui custodiunt judicium, etc.* hi enim soli digni sunt qui enarrent potentias Domini, qui ea quæ in Scripturis a Deo decreta sunt faciunt, atque omnia cum judicio et ratione exsequuntur, et semper ob oculos habent judicium Dei. Hi namque sunt qui

faciunt iustitiam, qui quod justum est opere exe-
quuntur.

4. *Memento nostri, Domine, in beneplacito po-*
puli tui. Abhinc inducitur persona Judæorum, pre-
cantium ut consortes sint salutis gentibus datæ.

11. *Operuit aqua tribulantes eos.* Tribulantes sci-
licet, nam promiscua turba quæ cum ipsis egredie-
batur, non tribulantium sed credentium erat.

12, 13. *Et crediderunt verbo ejus, et laudaverunt*
laudem ejus. Nam cum propter bonitatem Domini
additi fuissent fluctus in mari Rubro, statim cre-
dentes canticum cecinerunt in Exodo positum.
Deinceps vero omnia oblivioni tradiderunt. *Et lau-*
daverunt laudem ejus. Quando exhibant choreutrix
cum Maria dicentes: *Cantemus Domino, gloriose*
enim magnificatus est 92.

14. *Et tentaverunt Deum in iniquo.* Illud, *ten-*
taverunt Deum in iniquo, significat: irritaverunt
eum statim post transitum maris Rubri.

20. *Et mutaverunt gloriam suam in similitudi-*
nem vituli comedentis fenum. Gloria ipsis erat
Deus, quo dimisso adoraverunt vitulum.

25. *Si non Moyses electus ejus stetisset in con-*
fractione. Quando dixit: *Si dimittis peccatum, di-*
mitte: si non dimittis, dele me de libro tuo hoc quem
scripsisti 93.

24. *Et pro nihilo habuerunt terram desiderabi-*
lem. Quinta accusatio hæc est, post alias, de mari
Rubro scilicet, de deserto, de Moyse ad iram concita-
to, de vitulo in Choreb. Reversi namque explo-
ratores, male loquentes de terra, alios secum abdu-
xerunt, excepto Jesu filio Nave, et Chaleb filio Ie-
phone.

25. *Et murmuraverunt in tabernaculis suis.* Quando
reversi exploratores mentem populi averterunt.

28. *Et initiati sunt Beelphegor.* Hoc idolum est
Ammonitarum, quod vocatur a Græcis Saturnus.

30. *Et stetit Phinees et placavit.* Quando Media-
nitidem cum mœcho occidit. Docemur autem his
quanti sit apud Deum vel unius viri pietas.

39. *Et fornicati sunt in adinventionibus suis.* Hæc
docent Judicium et Regnorum libri, quod traditi sint
alias aliis populis, Ammonitis, Amalecitis, Media-
nititis, alienigenis, eo modo scilicet castigati.

41. *Et dominati sunt eorum qui oderunt eos.* Ba-
hylonii et Assyrii dominati sunt Israelitis ob ipso-
rum impietates.

42. *Sæpe liberavit eos. Ipsi autem exacerbaverunt*
eum in consilio suo. Ille pro innata sua erga ho-
mines clementia mansuetus illis erat, illi vero com-
pellebant eum ut acerbus esset ipsis. Et rursum
salvavit eum utpote Salvator. Illi autem perierunt,
sese operibus perniciosius complicantes, donec
cum ea sæpius repetiissent penitus interirent. Illud

92 Exod. xv, 1. 93 Exod. xxxii, 31, 32.

Α Οὔτοι γὰρ ἀκολουθῶν καὶ ποιητὰ δικαιοσύνης ἐστίν,
ἐπιτελοῦντες ἔργω τὸ δίκαιον.

Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ
λαοῦ σου. Ἐνετύθεν τὸ τῶν Ἰουδαίων πρόσωπον
εἰσάγεται, εὐχομένων μεταλαβεῖν τῆς τοῖς ἔθνεσι
διδομένης σωτηρίας.

Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλιβόντας αὐτοὺς. Δη-
λαθῆ τῶν θλιβόντων· ὁ γὰρ συνεξελθὼν ἐπιμίκτης οὗ
τῶν θλιβόντων ἦν, ἀλλὰ τῶν πιστευσάντων.

Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ ἦσαν τῆν
αἰνεῖν αὐτοῦ. Δι' ἀγαθότητα γὰρ τοῦ Θεοῦ πρὸς
τεθέντων καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ κυμάτων, πρᾶ-
κτῆμα μὲν πιστεύσαντες, ἦσαν αὐτῷ τὴν ᾠδὴν τὴν
ἐν Ἐξόδῳ κειμένην· εἶτα πάντα παρέδωκαν λήθη.
Καὶ ἦσαν τῆν αἰνεῖν αὐτοῦ. Ὅτε ἐξῆλθον αἱ
χορεύουσαι μετὰ Μαρίας λέγουσαι· Ἄσωμεν τῷ
Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Καὶ ἐπειράσαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ. Τὸ δὲ, καὶ
ἐπειράσαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ· παρώργισαν γὰρ
αὐτὸν εὐθέως μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν.

Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν ἐμοιώματι
μόσχου ἐσθλοῦτος χέρστον. Δόξα ἦν αὐτοῖς ὁ Θεός,
ὃν ἀφέντες προσεκύνησαν τῷ μόσχῳ.

Εἰ μὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτός ἔστη ἐν τῇ θραύσει.
Ὅτε εἶπεν· Εἰ μὲν ἀρεῖς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν,
ἀρεῖς· εἰ δὲ μὴ, καμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου
σου ταύτης ἡς ἔγραψας.

Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητήν. Πέμπτον ἐγ-
κλημα τοῦτο μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν, καὶ τὴν Ἰερημον,
καὶ τὴν εἰς Μωϋσῆν παροίαν, καὶ τὸν μόσχον τὸν
ἐν Χωρήβ. Ἐπανελθόντες γὰρ οἱ κατάσκοποι, κα-
κῶς λέγοντες τὴν γῆν, καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστρεψαν,
χωρὶς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ Χαλέβ τοῦ Ἰεφωνῆ.

Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σπηκώμασιν αὐτῶν. Ὅτι
οἱ κατάσκοποι ἐλθόντες διέστρεψαν τὴν γνώμην τοῦ
λαοῦ.

Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγόρ. Εἶδωλον τοῦτο
Ἀμμωνιτῶν, καλούμενον παρ' Ἑλλήσι Κρόνος.

Καὶ ἔστη Φινεὴς καὶ ἐξέλιόσατο. Ὅτι ἀνεῖλε τὴν
Μαδιανίτιν μετὰ τοῦ πορνεύσαντος. Διδάσκει δὲ ἡμεῖς
ὁ λόγος πόσον δύναται ἐνὸς ἀνδρὸς εὐσέβεια πρὸς
Θεόν.

Καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.
Ταῦτα διδάσκουσι Κριτῶν τε καὶ Βασιλειῶν αἱ βίβλοι,
ὡς παρεδόθησαν ἄλλοτε ἄλλοις, Μωαβίταις, Ἀμμωνι-
ταῖς, Ἀμαληκίταις, Μαδιαναίοις, ἄλλοφύλοις, τῇ πα-
ραδόσει παιδευόμενοι.

Καὶ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς οἱ μισοῦντες αὐτοὺς.
Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι ἐπεκράτουν τοῖς Ἰσραηλι-
ταῖς διὰ τὰς παρανομίας αὐτῶν.

Πολλάκις ἐξήρυστο αὐτοὺς. Αὐτοὶ δὲ παρεπί-
κρασαν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν. Ὁ μὲν ἦν αὐ-
τοῖς ἐκ φιλανθρωπίας γλυκύς, οἱ δὲ πικρὸν ἐαυτοῖς
ἠνάγκαζον φαίνεσθαι. Καὶ πάλιν ἐσωσεν αὐτὸν οἷα
Σωτῆρ· οἱ δὲ ἀπώλοντο ἔργοις ἀπωλείας ἐαυτοὺς πε-
ριπέραντες· μέχρι πολλάκις αὐτοὺς ποιοῦντες τέλος
ἀπώλοντο. Τὸ δὲ, πλεονάκις, ὁμοίον τῷ Ποδάκις

ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου· τὸ δέ· Καὶ ἄκουσεν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν, τῷ, Οὐκ ἠθέλησατε. Ἐπάγων γάρ τὴν παιδείαν, πάλιν μετέδιδου φιλανθρωπίας· οἱ δὲ αὐτὸν τοῖς πολέμοις ἠμείνοντο.

Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οὐκίριμους ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς. Τοῦτο φησι διὰ Κύρον τὸν ἀπολύσαντα αὐτοὺς τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξην, τοὺς καὶ χρήματα δόντας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

Ἀλληλοῦτα. ΡΓ΄.

Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ, δεῖ χρηστός. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ εἰκότως τὴν κλήσιν τῶν ἐθνῶν κατασημαίνει, τὴν γενομένην διὰ τῶν ἀποστόλων. Διὸ καὶ αἰνεῖν προσάττει τὸν Θεόν, καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ἔλεῳ.

Ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης. Καὶ τίνες ἐκ τῶν τεσσάρων τῆς οἰκουμένης κλιμάτων συναχθέντες ἢ πάντα τὰ ἔθνη τὰ πάλαι ἔρημα θεοσεβείας τυγχάνοντα, καὶ μηδὲ νοτίδος θείας μεταλαβόντα, ἀλλ' ἐν πολλῷ διψοῦν τυγχάνοντα;

Ὅδον πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὑροῦν. Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς πολιτεία χρηστῆ, ἀλλ' ἦσαν ἐν πλάνῃ πολλῇ.

Πεινῶντες καὶ διψῶντες, ἢ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλειπεν. Οὐδὲ γὰρ εἶχον ἄρτον τὸν στηρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου· οὐδὲ τὸ ὕδωρ τὴ ζωὴν, περὶ οὗ λέλεκται· Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν ἐσθῆσιν. Τὴν εἰς ἐαυτὴν πίστιν δηλαδὴ. Αὐτοὺς γὰρ ἔλεγεν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός. Τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου. Τὴν Ἐκκλησίαν φησὶν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ.

Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεῳ αὐτοῦ... δεῖ ἐχόρτασε ψυχὴν κερὴν. Καὶ τίς ἐκείνη ἢ ψυχὴ, ἢ ἐκείνων περὶ ὧν λέλεκται· Πεινῶντες καὶ διψῶντες, ἢ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλειπεν; Καὶ ψυχὴν κερῶσαν ἐπέλησεν ἀγαθῶν. Τοῦ νοητοῦ ἄρτου δηλονότι.

Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου. Σκιὰν θανάτου οὐκ ἂν ἀμάρτοις λέγων τὴν εἰδωλολατρίαν καὶ τὰς ἐν ἀθέτητι πράξεις· αὐταὶ γὰρ εἰσὶν αἱ χωρίζουσαι ἡμᾶς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Ἐν ταύταις δὲ ἤμεν πρότερον, διὰ τὸ παραπικραίνειν τὸν Θεόν, καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παροξύνειν. Δέον γὰρ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν τῶν ὄλων θεωρεῖν, καὶ τὴν αἰδίον αὐτοῦ δύναμιν καὶ θεϊότητα ἀπὸ κτίσεως κόσμου νοεῖν· ἡμεῖς οἷα τυφλοὶ, ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου διάγοντες, καὶ τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις πεπεδημένοι καὶ πεπηρωμένοι, ἐνηλλάττομεν τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμώματι εἰκόνο· φθαροῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων. Πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ. Ταῖς σειραῖς τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν ἕκατος σφίγγεται, παντὸς πτωχεύων ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ.

A autem, sæpe, simile est illi: Quoties volui congregare filios tuos ?? Illud autem: Et humiliati sum. in iniquitatibus suis, illi: Et nolulistis ?? Cum enim castigationem inmisisset, rursus misericorditer cum illis agebat, ipsi vero adversa retribuebant.

46. Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos. Hoc ait propter Cyrum, qui dimisit eos ex captivitate, et Darium et Artaxerxem qui pecunias erogarunt ad constructionem templi.

Alleluia. CVI.

1-2. Confitemini Domino quoniam bonus. Post abjectionem Judaici populi, opportune vocationem gentium per apostolos factam declarat. Quare jubet laudare Deum et confiteri illi ob magnam ipsius misericordiam.

3. A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Equinam ex quatuor terrarum lateribus congregati sunt nisi omnes gentes, quæ olim pietate et religione vacuæ erant, et ne stillam quidem divinam accipientes, sed ingenti siti afflictæ?

4. Viam civitatis habitaculi non invenerunt. Non erat eis honestum institutum vitæ, sed magno in errore versabantur.

5. Esurientes et sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Neque enim habebant panem confirmantem cor hominis: neque aquam vivam de qua dictum est: Qui bibit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum ??.

7. Et deduxit eos in viam rectam. Fidem scilicet in ipsum. Ipse namque dixit: Ego sum via ?? Ut irent in civitatem habitationis. Ecclesiam dicit, aut cælestem Jerusalem.

8-9. Confiteantur Domino misericordiam ejus... quia satiavit animam inanem. Quænam illa anima, nisi eorum de quibus dictum est: Esurientes et sitientes anima eorum in ipsis defecit? Et animam esurentem satiavit bonis, spirituali videlicet pane.

10. Sedentes in tenebris et umbra mortis. Ubram mortis si dicas esse idololatriam et impietatis opera, nequaquam a vero aberraveris. Ipæ namque sunt quæ nos separant a vera vita. In hisce versabamur prius, quia exacerbabamus Deum, et consilium Altissimi irritabamus. Oportet enim ex magnitudine et pulchritudine creaturarum, universorum opificem contemplari, et sempiternam ejus virtutem ac divinitatem a creatura mundi intelligere. Nos utpote cæci in tenebris et umbra mortis degentes, et facultatibus animæ rationalibus præpediti et obdurati, immutavimus gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis hominis corruptibilis et volatiliæ, et quadrupedum. Victos in mendacitate et ferro. Catenis proprio peccatorum unuquisque constringitur, inopæ omnis boni et honesti.

?? Luc. xiii, 34. ?? ibid. ?? Joan. iv, 13. ?? Joan. xiv, 6.

11. *Quia exacerbaverunt eloquia Dei.* Divinam A legem nullatenus admittentes, sed sapientibus huius sæculi sese instituendos tradentes. *Et consilium Altissimi irritaverunt.* Quodnam erat consilium Altissimi, nisi quod velit ipse omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire⁸⁸?

12. *Infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.* Nemo enim poterat peccatum destruere.

13. *Et de necessitatibus eorum liberavit eos.* Equænam major necessitas, quam ut quis malignorum spirituum servus sit, in ignorantia mentis, animi mendicitate, et paupertate per malitiam inducta?

14. *Et vincula eorum dirupit.* Illud, dirupit, repentinam peccati destructionem indicat.

15-16. *Confiteantur Domino misericordiam ejus.* Eadem ipsa de beneficiis ejus repetit. *Quia contrivit portas ærens.* Descensum Salvatoris ad infernum significat, quo cum pervenisset, portas inferni aperuit, olim vinculis insolubilibus, omnibus clausas. Non enim facultas erat volentibus retrogredi; sed ipse dixit *illis qui vincti sunt: Exite, et illis qui in tenebris: Revelamini*¹.

18. *Onnem escam abominata est anima eorum.* Non enim aderat verbum quod posset eos enutrire. Portæ autem mortis sunt peccata quæ ad mortem ducunt.

22. *Et sacrificent ei sacrificium laudis.* Ad sanctos apostolos sermonem convertit; ipsi namque sunt C qui mysteria Novi Testamenti nobis tradiderunt.

35. *Posuit flumina in desertum.* Judæorum volubile ac improbum genus dicit. Nam eos qui olim fame tabescebant, et spirituali cibo egentes erant, propter ea flumina collocavit.

34. *Terram fructiferam in salsuginem.* Judæorum synagogam inquit. Erant dæmones habitatores terrenæ civitatis, quem fructum impietas ferebat. Eam autem exsiccaverunt ipsi apostoli sale doctrinæ, de quibus ait: *Vos estis sal terræ*².

35. *Posuit desertum in stagna aquarum.* Populum gentilem significat, nam commista est propheta, duorum populorum ferens personam. Illius scilicet D abjectionem, huius introductionem.

36. *Et constituerunt civitates habitationis.* Bonam velicet et cælestem vitæ rationem.

37. *Et seminavit agros et plantavit vineas.* Agros intelliges ab huiusmodi dicto: *Exiit qui seminat, seminare semen suum*³; vineas autem Ecclesias, ut dictum est: *Vineæ floruerunt, odorem dederunt*⁴.

38. *Et jumenta eorum non minoravit.* Jumenta vocat eos qui irrationabiliores sunt in Ecclesia juxta illud: *Ut jumentum factus sum apud te*⁵; et, *Homines et jumenta salvabis, Domine*⁶.

Ὅτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Οὐδαμῶς τὸν θεῖον παραδεχόμενοι νόμον, ἀλλὰ τοῖς σοφοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου προνέμοντες ἑαυτοὺς. Καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν. Καὶ ποία ἦν ἡ βουλὴ τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸ θέλειν αὐτὸν πάντα ἀνθρώπους σώζεσθαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν;

Ἠσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν. Οὐ γὰρ ἰσχυέ τις τῆς ἁμαρτίας ποιήσασθαι τὴν ἀναίρεσιν.

Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς. Τίς γὰρ μείζων ἀνάγκη τοῦ δεδουλωσθαι πνεύμασι πονηροῖς ἐν ἀγνοίᾳ Θεοῦ, καὶ πτωχεῖα ψυχῆς, καὶ πενία κακίας;

Καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέβρηξεν. Τὸ, διέβρηξεν, τὴν ἀθρόαν τῆς ἁμαρτίας καθαίρεισιν καταδείκνυσιν.

Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ δεύτερον εἶπεν ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις αὐτοῦ. Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκῆς. Τὴν μέχρις ἕδου τοῦ Σωτῆρος κάθοδον σημαίνει, ἣν ποιησάμενος, ἀνεπέτασε τοῦ ἕδου τὰς πύλας, πάλαι δεσμοῖς ἀρήκτους κεκλεισμένας πᾶσιν. Οὐ γὰρ ἦν παλινδρομῆσαι βουλομένοις· ἀλλ' αὐτὸς εἰρηκε τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλιθατε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύφθητε.

Πᾶν βρῶμα ἐδεδούξατο ἡ ψυχὴ αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς δυνάμενος λόγος. Πύλας δὲ θανάτου αἱ φέρουσαι πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι.

Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν· αἰθέσως. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ τὰ μυστήρια τῆς Καινῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν.

Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον. Τὸ τῶν Ἰουδαίων εὐρυτον ἀδόκιμον γένος φησί. Τοὺς γὰρ πάλαι λιμῶν τηχομένους καὶ τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἔνδεεις ἐν ἐκείνοις κατώκισε τοῖς ποταμοῖς.

Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμυρ. Τὴν τῶν Ἰουδαίων φησί συναγωγὴν. Ἦσαν γὰρ οἱ δαίμονες οὐκίτηρες τῆς γῆνιης πολιτείας· ἐκαρποφόροι δὲ αὐτὴν ἡ σαβεία. Ἐξήραναν δὲ αὐτὴν οἱ ἀπόστολοι τῷ ἅλατι τῆς διδασκαλίας, περὶ ὧν φησιν· Ὑμεῖς ἔστε τὸ ἅλας τῆς γῆς.

Ἔθετό ἔρημον εἰς λίμνας ὕδατων. Τὸν ἐξ ἐθνῶν διασημαίνει λαόν· σύμμικτος γὰρ ἡ προφητεία, τῶν δύο λαῶν εἰσφέρουσα τὸ πρόσωπον· τοῦ μὲν τὴν ἀποβολὴν, τοῦ δὲ τὴν εἰσβολὴν.

Καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας. Ἀγαθὴν δηλονότι καὶ οὐράνιον πολιτείαν

Καὶ ἔσπειρεν ἀρούρας καὶ ἐφύττευσεν ἀμπελώνας. Νοήσεις τοὺς ἀρούρας ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος· Ἐξήλθεν ὁ σπείρων τὸν σπόρον αὐτοῦ· τοὺς δὲ ἀμπελώνας τὰς Ἐκκλησίας, καθὼ εἰρηται· Αἱ ἀμπελοὶ ἐκύρισαν, ἔρωσαν ὁσμήν.

Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἔσμιχυνεν. Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας φησί, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἐτηρώδης ἐτηρήθη παρὰ σοῦ· καὶ, Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε.

⁸⁸ 1 Tim. II, 4. ¹ Isa. XLIX, 9. ² Matth. V, 13.

³ Psal. XXXV, 7.

⁴ Matth. XIII, 3. ⁵ Cant. II, 15. ⁶ Psal. LXXII, 23.

Καὶ ὠλιγόθησαν. Οἱ ἐν τῷ προτέρῳ δηλονότι ἄλαῶ.

Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις, ἐπ' ἄρχοντας αὐτῶν. Τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους φησί. Καὶ ἐπλάτρησαν αὐτοὺς ἐν ἀδάτῳ, οὐχ ὀδῶ. Πλανῶνται γάρ, φησὶν, ἀγνοήσαντες τὸν εἰπόντα· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός.

Καὶ ἐδοήθηος πέρητι ἐν πτωσίᾳ. Καὶ τίς ὁ πένης, ἢ ἐκεῖνος περὶ οὗ εἴρηται· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι; Καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριάς. Ἰδίας, φησὶν, ἐλογίσαστο τὰς ἐκ τῶν πατρῶν ἀπάντων συναγομένας ἀγέλας.

Ὅψορται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται. Καὶ τίνες οἱ εὐθεῖς, ἢ περὶ ὧν εἴρηται· Ἰμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀρθαλοὶ, ὅτι βλέπουσιν. Καὶ πᾶσα ἀνομιὰ ἐμψράξει τὸ στόμα αὐτῆς. Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων,

ᾠδὴ ΨΑΛΜΟΥ τῷ Δαυὶδ. ΡΖ.

Ἰγρόθεσις.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἢ εἰς τὰ ἔθνη γενομένη κηρύττεται. Ἦδη δὲ πάντων τῶν στίχων τῶν ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ ἐν τοῖς ὀπίσω ψαλμοῖς ἐρμηνευομένων, περιττὸν ἂν εἴη πάλιν τοῖς αὐτοῖς χρῆσασθαι· εἰς ἐρμηνείαν τῶν προκειμένων.

Ἐτολμῆ ἡ καρδία μου, ὁ Θεός. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἢ εἰς τὰ ἔθνη γενομένη κηρύττεται. Ἦδη δὲ τῶν στίχων τούτων τὴν ἐρμηνείαν ἐν τῷ νθ' ψαλμῷ τεθεῖκαμεν.

Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου. Δόξα δὲ αὐτοῦ ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἔξις, καθ' ἣν διάκειται πρὸς τὴν ἰθικήν καὶ διακονητικὴν ἀρετήν.

Ὅτι μέγα ἐπάρω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου. Τοσοῦτόν σου τὸ ἔλεος, ὡς ὑπερβαίνειν ὑψος οὐράνου, καὶ πανταχοῦ διάπτουσιν αἱ τῆς σῆς ἀληθείας ἀκτῖνες, προσφῶτων καὶ ἀποστόλων καὶ διδασκάλων ταῖς; ἐκεῖνης βράσιον ἀροδυνάντων τὴν γῆν.

Ἰψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς παρουσίας λέξεως ὁ αὐτός· ἐστὶ τῷ πεντηκοστῷ ἔκτω ψαλμῷ, καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τέλους τῷ πεντηκοστῷ ἐνάτῳ. Καὶ εἴρηται τὰ εἰκότα.

Ἰψώθησμαι καὶ διαμεριῶ Σίχιμα. Τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔγκριτα καὶ ἐξαιρετα διαμερίζειν τοῖς ἔθνεσι καὶ εἰς κληρονομίαν καταμετρεῖν μετὰ χαρᾶς ὑπέσχετο. Ὡς γὰρ ἀγαθὸς πατὴρ χαίρει πολλοὺς υἱοὺς προσλαμβάνων καὶ κτώμενος. Συμβολικῶς δὲ ταῦτα καὶ δι' αἰνίγματος αἰνιττόμενος φθέγγεται. Ἐπὶ γὰρ τῇ κοιλάδι τῶν ἐθνῶν χωρίον τοῦτο τῆς Σιχέμ καὶ Σίχιμα λεγομένης ἐτύγγανεν. Ὁ Ἰακώβ, ἐκ Μεσοποταμίας ἀναθὰς μετὰ τῶν τέκνων, ῥῆκον ἐνθα τὴν δεῖνα θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ Ἐμῶρ ὁ υἱὸς τοῦ Σιχέμ ἐρασθεὶς ἤρπασε καὶ ἔφθειρεν. Οἱ γὰρ τοῦ Ἰακώβ παῖδες αὐτὸν μετὰ παντὸς λαοῦ κατέσφαξαν ἀπαντήσαντες. Οὕτω τὰ Σίχιμα, τῶν σκηνῶν κοιλάς, κτίσματα τοῦ πατριάρχου γέγονε. Τοῦτο τοίνυν τὸ χωρίον μερίζων Ἰακώβ τοῖς παισὶ, τὸν κλῆρον ἐξείρετον Ἰωσήφ ἀπένειμεν· ἐπειδὴ τοῖς ἀδελφοῖς νέος ὢν οὐκ ἐκινῶναι τοῦ δράματος. Καὶ τούτου χάριν καταμε-

39. *Et pauci facti sunt.* Qui in priori scilicet populo erant.

40. *Effusa est contemptio super principes eorum.* Scribas et Phariseos dicit. *Et errare fecit eos in invidia, et non in via.* Errant enim, inquit, quia ignorant eum qui dixit: *Ego sum via*.

41. *Et adjuvit pauperem in inopia.* Equis pauper, nisi de quo dictum est: *Beati pauperes spiritu*? *Et posuit sicut oves familias.* Proprios, inquit, sibi existimavit greges ex omnibus familiis coactos.

42. *Videbunt recti et lætabuntur.* Ecquidem recti nisi de quibus dictum est: *Vestri autem oculi beati quia vident*. *Et omnis iniquitas oppilabit os suum*¹⁰. *Deus qui justificat, quis est qui condemnet?*

I. Canticum PSALMI ipsi David. CVII.

Argumentum.

In hoc quoque psalmo adventus Domini ad gentes prædicatur. Cum autem versus omnes hujus psalmi in præcedentibus explicati fuerint, supervacaneum esset iisdem ipsis uti ad horum interpretationem.

2. *Paratum cor meum, Deus.* In hoc quoque psalmo adventus Domini ad gentes prædicatur. Horum vero explicationem in quinquagesimo nono psalmo attulimus.

5. *Exsurge, gloria mea.* Gloria autem ejus est habitus contemplandi et agendi, secundum quem ad moralem et administratoriam virtutem est propensus.

5. *Quia magna est super cælos misericordia tua.* Tanta est misericordia tua, ut cælorum altitudinem exsuperet, et ubique transiliunt veritatis tuæ radii, prophetis, apostolis et magistris terram per ejus stillas irrigantibus.

6. *Exaltare super cælos, Deus.* Ab initio ad hunc versum usque idem est hic psalmus atque quinquagesimus sextus, ab hoc autem versu ad finem idem atque quinquagesimus nonus. Et jam quæ competeabant dicta sunt.

8. *Exaltabor et dividam Sichima.* Promittit se Judæorum præstantissima et pretiosissima gentibus divisurum et in hæreditatem distributurum. Nam utpote bonus pater, filios multos cum gaudio suscipit et possidet. Hæc porro figurate, et per ænigma atque obscure loquitur. In valle namque gentium, locus hic, Sichem aut Sichima situs erat: in quo Jacob cum ex Mesopotamia ascendisset, cum filiis suis habitavit. Ubi Dinam Jacobi filiam Emor filius Sichem, puellæ pulchritudine captus, rapuit et vitavit. Tum filii Jacob eum cum omni populo suo obtruncarunt. Ita Sichima, convallis tabernaculorum, ad possessionem patriarchæ devoluta est. Hunc itaque locum Jacob cum terram filiis suis divideret, quasi præcipuam sortem Josepho dedit: quia juvenis cum esset, ejusmodi facinoris consors cum fratribus non fuisset. Ideoque se divis-

⁷ Joan. xiv, 6. ⁸ Matth. v, 3. ⁹ Matth. xiii, 16.

¹⁰ Rom. viii, 35.

rum et distributum, ut præstantiorem illam novi Joseph Christi hæreditatem figurate intelligas genibus dividendam esse.

1. *In finem, PSALMUS David. CVIII.*

Argumentum.

Præsens psalmus passiones Christi significat, necnon supplicia de Juda et de populo Judaico sumenda. Quæcunque porro in hoc psalmo optando dicuntur, prophetice omnia dicta fuisse sciendum est. Ut cum dicit: *Diabolus stet a dextris ejus*, perinde est ac si diceret: *Stabit*. Non enim optat ut id eveniat; sed quæ ejus improbitatis causa eventura sint ipse prænuntiat: quod etiam de aliis similiter dicendum. Habeant illi, inquit, calumniatores, qui non abscedant ab eis. Si porro judicentur, ab illis damnentur. Imo etiam si te in tempore angustia invocaverint, id illis in peccatum computetur, revocata peccatorum ipsorum memoria. Dies eorum abbrevia, ut ipsis adhuc viventibus ac videntibus, dignitatem illam qua nunquam vere potiti sunt alter rapiat. Deinde ipsos tolle de medio, ita ut ipsorum calamitas ad eorum posteros devolvatur; et filii eorum sint orphani, et uxor eorum viduitate affligatur; ac filii vi pertracti atque raptati, de patrum sceleribus pœnas luant.

2. *Deus, laudem meam ne tacueris.* In Ecclesiis Christi quantumcunque per orbem multiplicentur et exoriantur, laudat Deus Filium suum. Ait igitur Patri suo Christus: *Etiam si Judas cum me tradidit visus sibi fuerit impedire laudem meam; at tu me laudato, deitatisque meæ præbe testimonium, quam quia non credidit Judas, me tradidit. Quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est. Peccatoris, scilicet diaboli; ipse namque peccator adversus veritatem: dolosi autem, Judæ nempe; ambo enim contra Christum locuti sunt.*

3, 4, 5. *Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi... et posuerunt adversum me mala pro bonis*, etc. Verba alia amoris sunt, alia odii, alia ad neutrum pertinent. Adulabatur namque ille ceu magistrum, atque dolis id contendebat ut magistrum proderet.

6. *Constituo super eum peccatorem.* Peccator est ipse peccati inventor Satanus. Hæc autem, *constituo*, positum est pro, futurum est ut constituatur. *Super eum*, super quem nisi proditorem Judam? *Et diabolus stet a dextris ejus.* In Zacharia quoque scriptum est¹¹: *Et ostendit mihi Dominus Jesum sacerdotem magnum, stantem ante faciem angeli Domini, et diabolus stabat a dextris ejus, ut adversaretur ipsi.* Non adversatur autem Judæ.

7. *Cum judicatur exeat condemnatus.* In futuro, inquit, tribunali nullam habebit defensionis rationem. *Et oratio ejus fiat in peccatum.* Quidam sunt quorum vel ipsa oratio in peccatum evadit, ut, exempli causa, gentilium, qui idolis vel creaturæ preces fundunt; et Judæorum qui Deum quidem orant,

Α τρεῖν καὶ μερίζειν ἐπαγγέλλεται· ἵνα τὴν ἐξαιρέτων τοῦ νέου Ἰωσήφ τοῦ Χριστοῦ κληρονομίαν μερίζεσθαι συμβολικῶς νοήσῃς τοὺς ἔθνεσιν.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΡΙΓ.

Υπόθεσις.

Ὁ παρὼν ψαλμὸς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κατασημαίνει, τὰς τε ἰσομένας τιμωρίας κατὰ τε τοῦ Ἰούδα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ. Ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέλεκται ἐν τῷ ψαλμῷ, ἰστέον, ὅτι προφητικῶς πάντα εἰρηται. Οὐκ ὅταν λέγει· *Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ*, ἀντὶ τού, *στήσεται*, λέγει. Οὐ γὰρ εὐχεταὶ τοῦτο γενέσθαι· ἀλλ' ὁ μέλλει συμβῆναι διὰ τὴν ἐκείνου κακίαν τοῦτο προαγορεύει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Ἐξοίον, φησὶ, καὶ οὕτω τοὺς διαβάλλοντας, καὶ μὴ ἀποσταίειν αὐτῶν. Εἰ δὲ κρίνοντο, πρὸς αὐτοὺς κατακρίθειεν. Ἄλλὰ καὶ εἰ ἐπικαλέσαντο σε, φησὶν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἁμαρτίαν αὐτοῖς λογισθεῖν, μνήμης γινομένης ὧν ἡμαρτον. Σύντεμε δὲ τὰς ἡμέρας αὐτῶν, ἵνα, ζώντων καὶ ὀρώντων αὐτῶν, τὴν ἀξίαν, ἣν οὐδὲ θνῶς ὠνήσαντο, ἕτερος ἀφαρπάσῃ. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτοὺς ἀνελε, ὡς διαβῆναι τὴν συμφορὴν εἰς τοὺς ἐξ ἐκείνων· ὥστε ὀφρανωθῆναι μὲν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, χηρεῖς δὲ ἐκδοθῆναι τὴν γυναῖκα· ὥστε τοὺς υἱοὺς βαζομένους καὶ συρομένους ὑπὲρ πατρῶων παρανομημάτων δίκας ὑφέξειν.

Ὁ Θεός, τὴν ἀπεισίαν μου μὴ παρασιωπήσῃς. Ὅσον αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ συνεστῶσιν αἱ ἀνατιλόουσαι πανταχοῦ, αἰνεῖ ὁ Θεὸς ἐν αὐταῖς τὸν Υἱόν. Λέγει οὖν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· Εἰ καὶ προδοῦς με ὁ Ἰούδας, ὁδὲ ἐμποδίζει τὸν αἰὸν μου· οὕτως δὲ ἀπεισὸν με, μαρτυρῶν μου τῇ θεότητι, ἣν μὴ πιστεύσας ἐν ἐμοὶ Ἰούδας, προδίδωκε με. Ὅτι στόμα ἁμαρτωλοῦ καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠρόληθη. Ἅμαρτωλοῦ τοῦ διαβόλου· αὐτὸς γὰρ ἁμαρτωλὸς πρὸς ἀλήθειαν· δολίου τοῦ Ἰούδα· ἄμφω γὰρ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλάλησαν.

Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιέβαλλον με... καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, κ. τ. λ. Τῶν λόγων οἱ μένεισιν ἀγάπης, οἱ δὲ μίσους, οἱ δὲ οὐδ' ἑτέρως ἔχοντες. Ἐκολάκευε γὰρ ὡς διδάσκαλον, καὶ τῷ δόλω ὡς ἐδόκει ἠγωνίζετο εἰς προδοσίαν τοῦ διδασκάλου.

Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλόν. Ἅμαρτωλὸς μὲν αὐτὸς ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρετῆς ὁ Σατανᾶς· τὸ δὲ, *κατάστησον*, ἀντὶ τοῦ, μέλλει καθίστασθαι. Ἐξ' αὐτῶν δὲ τίνα ἢ τὸν προδότην Ἰούδαν; καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ εἰρηται· Καὶ ἔδειξέ μοι Κύριος Ἰησοῦς τὸν λαβῆ τῶν μέγαν, ἰστώτα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου, καὶ διάβολος εἰστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τοῦ ἀντικεισθαι αὐτῷ. Οὐκ ἀντικεῖται δὲ τῷ Ἰούδῳ.

Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταθεδικασμένος. Ἐν τῷ μέλλοντι, φησὶ, δικαστηρίῳ οὐδένα εἶαι λόγον ἀπολογίας. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γένησθαι εἰς ἁμαρτίαν. Εἰσὶ τινες ὧν αὐτῆ ἡ προσευχὴ εἰς ἁμαρτίαν γίνεται, ὡς ἐθνῶν προσευχζμένων εἰδύλοισι ἢ τῇ κτίσει· καὶ Ἰουδαίων οὐδὲ Ἰησοῦ Χρι-

¹¹ Zach. iii. 1.

στοῦ προσευχομένων τῷ Θεῷ· καὶ αἰρετικῶν εὐχομένων Θεῷ οὐκ ἔντι· καὶ προσευχομένων δὲ μετὰ ὀργῆς καὶ διὰ λογισμῶν, ἢ διψυχίας, ἢ προσευχὴ γίνεται εἰς ἁμαρτίαν.

Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι. Εὐθέως γὰρ μετὰ τὴν προδοσίαν ἀγχόνῃ ἑαυτὸν μεταχειρίσας ἀτηλλάγη, καὶ οὐκ ἐφάνη. *Καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.* Περὶ τοῦ Ματθίου φησὶν· αὐτὸς γὰρ κλοίσθη εἰς δικαιοσύνην εἰς τὸν κλῆρον τῶν ἀποστόλων.

Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί. Υἱοὶ οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ· ὄρφανοί γὰρ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Γυνὴ δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· ἐχέρυσσε γὰρ καὶ αὐτὴ ἐκπισσοῦσα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς παρανομίας. *Σαλευρόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐκαιτησάτωσαν.* Οἱ γὰρ λογισμοὶ αὐτοῦ, οἷς ἔφαμεν εἶναι υἱοὺς, μεταλλάττει γινόμενοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν φιλαργυρίαν χεῖρα ἐξέτειναν εἰς τὸ ἀργύριον, ὡς ἐνδεικὸς καὶ προσάται.

Ἀναμνησθεὶς ἡ ἁμαρτία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἔραται Κυρίου. Αὐτοῦ τοῦ λαοῦ· συνάπτει γὰρ τῷ προδότη τὸν παράνομον λαόν. Ἀνομίαν δὲ τῶν πατέρων λέγει τὸ ἀποκτεῖναι τοὺς προφήτας, κατὰ τὸ εἰρημίνον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· ὅτι πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἀπὸ τοῦ Ἄβελ ἕως Ζαχαρίου τοῦ προφήτου ἐδικηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. *Καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.* Μητέρα τοῦ δυσσεβοῦς λαοῦ τὴν πονηρὰν ἐκείνην νοήσεις συναγωγὴν, τὴν πολλάκις παραπικράσαν τὸν Θεόν.

Γενηθήτω ἄρατος Κυρίου διαπατός· καὶ ἐξολοθρευθεῖς ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. Ὅσα, φησὶν, ἐτόλμησαν ἀεὶ θεώμενος ὁ Θεὸς οὐλεμιᾶς αὐτοῦ ἐξίωσαι φειδούς· ὡς περὶ πάντων δὲ τῶν ἠπιστηκότων. Καὶ οὐ μόνον λέγων Ἰούδαν, τὸ μνημόσυνον αὐτῶν, ἔφη πληθυντικῶς. Λέγεις δ' ἂν καὶ ἄλλως· πατέρας Ἰούδα τοὺς κατὰ προδοσίαν αὐτὸν γεννήσαντας. Οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ διὰ τῶν ἀργυρίων αὐτὸν παρορμήσαντες. Καὶ πρῶτος ὁ ἐμβαλὼν τὴν καρδίαν αὐτοῦ Σατανᾶς, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν τούτου τοῦ αἰῶνος ἄρχοντες, περὶ ὧν ὁ Παῦλος φησιν· *Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐ Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.* Καὶ ἐξολοθρευθεῖς ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ. Τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα φησὶν· ἢ καὶ ἄλλως, τῶν ἀρχόντων ἐκείνων τῶν κατὰ Χριστοῦ συστάτων. Οὐδὲ γὰρ σπέρμα αὐτῶν ἔμεινεν εἰς μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἄνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος. Τὸ ἔλεος, φησὶν, οὐκ ἠθέλησε δεῖξασθαι ὃ δίδωκεν ὁ Πατὴρ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ πρὸς τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἀπολωλόσι προβάτοις τοῦ Ἰσραὴλ. Τὸ γὰρ, ποιῆσαι, ἀντὶ τοῦ, δεῖξασθαι, τέθεικεν.

Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτωχόν. αὐτὸν φησὶ τὸν Κύριον, ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. *Καὶ καταγεφυγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶσαι.* Ἄντι

A sed non per Jesum Christum ; necnon hæreticorum qui Deum non vere existentem orant : item eorum qui cum ira et cogitationibus alienis, vel animo duplici precantur, oratio sit in peccatum.

8. *Fiant dies ejus pauci.* Nam statim a prodicione, laqueo se præfocans interit, nec ultra visus est. *Et episcopatum ejus accipiat alter.* De Matthia loquitur, qui ad apostolorum clerum justitiæ causa alleclus est.

9, 10. *Fiant filii ejus orphani.* Filii sunt ejus cogitationes : orphani namque gratia Christi fuere. Uxor autem, ejus est anima, nam et ipsa vidua fuit lapsa a Christo per iniquitatem suam. *Nantes transferantur filii ejus et mendicent.* Cogitationes enim ejus, quas esse filios ejus diximus, a Christo remotæ, præ avaritia ad pecuniam manum extenderunt, ut egeni et mendici.

14. *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini.* Populi ipsius videlicet ; proditori namque prævaricatorem populum adjungit. Iniquitatem autem patrum dicit, quod occiderat prophetas, juxta illud Domini dictum ¹³, quod scilicet omnis sanguinis justii effusi ab Abele usque ad Zachariam prophetam poena sumenda sit ab hac generatione. *Et peccatum matris ejus non deleatur.* Matrem impii populi, improbam illam Synagogam intelligas, quæ plerumque Deum exasperavit.

C 15. *Fiat contra Dominum semper et dispereat de terra memoria eorum.* Cum, inquit, Deus omnia ejus facinora semper viderit, nullatenus miserabitur eum, perinde atque omnes qui non crediderunt. Neque enim de solo Juda loquitur, cum pluraliter, *memoria eorum*, dicatur. Alio modo dici potest patres Judæ indicari, qui ad prodicionem genuerunt illum. Hi autem fuerint, qui per argentens perpulerunt illum. Et primus eorum Satanas est, qui immisit in cor ejus, necnon principes sapientia præditi hujusce mundi, de quibus ait Paulus : *Nam si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* ¹³. *Et dispereat de terra memoria eorum.* Memoria Judæ scilicet ; aut alio modo, principum eorum qui adversus Christum una steterunt. Neque enim semen eorum remansit ad memoriam eorum.

16. *Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.* Noluit, inquit, misericordiam accipere, quam dedit Pater hominibus, et ipsis ovibus quæ perierant ex Israel. Nam, facere, hic positum est pro, accipere.

17. *Et persecutus est hominem inopem et mendicem.* Ipsum ait Dominum, qui factus est pauper cum dives esset, ut nos ejus inopia ditiesceremus ¹⁴. *Et compunctum corde mortificare.* Id est, dolentem ;

¹³ Matth. xxiii, 35. ¹⁴ I Cor. ii, 8. ¹⁵ II Cor. viii, 9.

dolebat enim videns eorum perniciem. Hunc igitur A τοῦ, λυπούμενον· ἐλυπεῖτο γὰρ ὄρων αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Τοῦτον οὖν τὸν δι' αὐτοὺς λυπούμενον ἐδίδωκεν θανατώσαι.

18,19. *Et dilexit maledictionem.... et induit maledictionem sicut vestimentum.* Quando, inquit, finem facientes me benedicendi, maledicunt mihi quotidie : id namque ad hunc usque diem Judæi agunt ; ideo omnia superius memorata evenient ipsis. *Et intravit sicut aqua in interiora ejus.* Non modo enim exterius sed etiam interius circumstant nos mala inundantia. *Et sicut oleum in ossibus ejus.* Oleum enim habet stabilem humiditatem. Malorum porro colluviem dicit. Siquidem aqua vehementiam denotat ; oleum autem stabilitatem. Quibus inquit malis quasi vestimento operiatur, et quasi zona præcingatur.

20. *Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, et qui loquuntur mala adversus animam meam.* Hos percipient fructus qui odium adversum me susceperunt, et proditor qui eorum administer fuit. Cum enim eum Deo adversarium ac prævaricatorem vocarent, jure ait : *Qui detrahunt mihi apud Dominum.*

21. *Et tu, Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum.* Hæc item Dominus Christus secundum humanitatem loquitur. Humana enim omnia præter peccatum implevit. Natus enim est secundum naturæ legem. Nasci enim ex muliere, id humanæ naturæ est ; supra humanam autem naturam est, nasci ex virgine. Admisit pannos et circumcisionem, necnon lactis alimentum : hostias obtulit, jejunavit, esurivit, sitivit, lassus fuit ; ita diu orasse illum in sacris Evangeliiis scriptum est. Pari- C terque nunc humano more divinum implorat auxilium.

22. *Libera me quia egenus et pauper ego sum.* Hoc ab ipso in sacris Evangeliiis dictum invenimus. Accensus enim ad passionem ait : *Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam ? Pater, salva me ex hac hora. Abba, propterea veni in hanc horam* 18.

23. *Sicut umbra cum declinat ablatum sum.* Perinde atque umbra declinans, finem vitæ inveni : sed et insiar locustarum a vento circumquaque raptarum, vitam egi, non urbem, non vicum, non domum habens, alias ad alia loca et ad montes commigrans, interdum ad desertum accurrens.

24. *Viderunt me et moverunt capita sua.* Hoc ait quia dum in cruce esset, movebant capita sua, et dicebant : *ui Qtemplum solvis, salvum fac te metipsum* 19.

27. *Et sciant quia manus tua hæc.* Manus vocat opus illud quo sese ex mortuis excitavit.

28. *Maledicent illi, et tu benedices ; qui insurgunt in me confundantur.* Nam pudore affecti sunt omnes, quod non esset ipsis sacerdos, nec sacrificium, nec

κατὰρ ὡσεὶ ἱμάτιον. Ἐπειδὴ, φησὶν, ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν ἐμὲ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται· τούτο γὰρ μέχρι τῆς σήμερον Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσιν· τούτου χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προλελεγμένα γενήσεται. Καὶ εἰσηλθὼν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ. Οὐ γὰρ ἐξῶθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνδοθεν περικείται τὰ κακὰ περικλιζόντα. Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ. Τούτο γὰρ ἔχει μόνιμον τὴν ὑγρότητα. Φορὰν δὲ φησὶ κακῶν, τοῦ μὲν ὕδατος τὸ σφοδρὸν δηλοῦντος, τοῦ δὲ ἐλαίου τὸ μόνιμον. Ὑψ' ὢν, φησὶ, καὶ ὡς ἐν ἐσθῆτι καλυπτέσθω, καὶ ὡς ζωστήρη B σφιγγέσθω.

Τούτο τὸ ἔργον τῶν ἐρδιαβαλλόντων καὶ τῶν λαλούντων ποτηρὰ τῆς ψυχῆς μου. Τούτους τραγήσουσι τοὺς καρπούς οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδεξάμενοι, καὶ ὁ τούτους ὑπουργήσας προδότης. Ἐπειδὴ γὰρ ἀντιθεὸν αὐτὸν καὶ παράνομον ἐκάλουν, εἰκότως εἶπε· Τῶν ἐρδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου.

Καὶ σὺ, Κύριε, Κύριε, ποιήσον μετ' ἐμοῦ εἰρακεν τοῦ ὄνοματός σου. Καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως εἰρηκεν ὁ Δεσπότης Χριστός. Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πλὴν ἀμαρτίας πεπλήρωκεν. Ἐτέθη γὰρ κατὰ νόμον φύσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὑπὲρ ταύτην δὲ, ἐκ Παρθένου. Ἐδέξατο σπάργανα καὶ περιτομὴν, καὶ τὴν ἐκ γάλακτος τροφήν· καὶ θυσίας ἐθήγεκεν, ἐνήστευσε, καὶ ἐπεινήσε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἐκοπίασεν· οὕτω καὶ προσευχόμενος ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγέλιοις διηνεκῶς ἀναγέγραπται. Καὶ ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως τὴν θεῖαν ἐπικαλεῖται βοήθειαν.

Ῥῥῶσαί με, ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ. Τούτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγέλιοις εὐρίσκομεν εἰρημένον. Μέλλων γὰρ προστεῖναι τῷ πάθει εἶπε· *Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρκται. Καὶ τί εἶπω ; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης.* Ἀββὰ, διὰ τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὴν ὥραν ταύτην.

Ὡσεὶ σκιά ἐν τῷ ἔκκλιναί αὐτὴν ἀνταρτηρότηρ. Σκιὰ κλιθεῖσα παραπλησίως ἐδεξάμην τοῦ βίου τὸ τέλος· ἀλλὰ καὶ δίκην περιφερομένων ὑπ' ἀνέμων ἀκρίδων διετέλεσα οὐ πόλιν ἔχων, οὐ κώμην, οὐκ οἰκίαν, ἀλλοτε δὲ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς ὄρη μεταβαίνων, ἐσθ' ὅτε καὶ τρέχων εἰς ἔρημον.

Εἶδοσαν με καὶ ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. Τούτῳ φησὶ διὰ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ ὄντι αὐτῷ κινεῖν τὰς κεφαλὰς, καὶ λέγειν· Ὁ καταλύων τὸν ναβν, σῶσον σεαυτὸν.

Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χεὶρ σου αὐτῆ. Χείρας ἐνταῦθα τὴν πρᾶξιν φησὶν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἑαυτὸν ἐκ νεκρῶν.

Καταράσσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλογῆσεις, οἱ ἐπαριστάμενοί μοι ἀλοχυνθήτωσαν. Κατησχύνθησαν γὰρ ἅπαντες, οὐκ ὄντος αὐτοῖς ἱερέως, οὐδὲ ὄντος

18 Joan. xii, 27. 19 Matth. xxvii, 40.

θυσίας, οὔτε ἱερατείας, οὔτε λογίου, κατὰ τὴν τοῦ
πρεφίτου φωνήν. Ὁ δὲ δοῦλός σου εὐφρανθήσε-
ται. Οὐδὲ τοῦτο ἡμῶς τὸ ῥῆμα λαβεῖν εἰς ἑτέραν ὑπό-
θεσιν ἀναγκάσει· Παύλου λέγοντος· Ἄλλ' ἐαντόν
ἐκένωσε μορφῆν δούλου λαῶν· καὶ Ἡσαίου·
Ὀύτως λέγει Κύριος ὁ πλάσας με ἐν κοιλίᾳ δοῦ-
λων ἐαυτοῦ· καὶ αὐτὸς δὲ φησιν ἐν Εὐαγγελίοις, ὡς
Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι,
ἀλλὰ διακονησάσθαι.

Ἐνδυσάσθωσαν εἰ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντρο-
πήν. Ποία γὰρ οὐκ ἔστιν Ἰουδαίους αἰσχρὴ; Τὰ μὲν
ἔργα τὰ ἑαυτῶν ὀρώσιν ἐκ βάθρων ἡφανισμένα· τοῦ-
τό τε τοῦ πατρ' αὐτῶν ἀτιμασθέντος καὶ σταυρωθέν-
τος προσκυνούμενον μνημα· καὶ τὰς Ἐκκλησίας αὐτοῦ
πανταχοῦ τοσοῦτον ἐπιδιδούσας εἰς τε πλῆθος καὶ
δόξαν.

Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στό-
ματι μου. Ἡ ἐξομολόγησις τὴν εὐχαριστίαν σημαί-
νει, ἣν ποιεῖται διὰ τῶν ἔθνων ὁ Υἱός. Καὶ ἐν μέσῳ
πολλῶν αἰνέσω αὐτόν. Διὰ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας αἰνεῖ
τὸν Πατέρα.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ'

Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δε-
ξιῶν μου. Τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου
διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνει, καὶ τὴν εὐαγγελι-
κὴν αὐτοῦ λόγον, τὸν πάντων κατακυριεύσαντα τῶν
ἔθνων, καὶ τὴν εἰς οὐρανούς αὐτοῦ ἀνοδὸν, ἧς κατάρ-
χεται ὁ ψαλμὸς λέγων· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ
μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν
ποδῶν σου. Καὶ τίνες ἂν εἴεν οἱ ἐχθροὶ ὁ Ἀπόστο-
λος δηλοῖ βοῶν· Ὅταν καταργήσῃ τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας, ἔσχατος
ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.

Ῥάβδος δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ
Σιών. Τὸν εὐαγγελικὸν φησι λόγον τὸν ἀπεσταλμέ-
νων, ὃς καὶ πάντων τῶν ἐχθρῶν ἐκυριεύσειν.

Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου.
Ἡ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τούτων σημαίνει, ἐν
ᾧ δυνάμει θεῖα πάντας κρινεῖ ἐλθὼν μετὰ τῶν ἀγίων
ἀγγέλων αὐτοῦ· ἡ τὸν καιρὸν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ,
ἧτις καὶ ἡμέρα δυνάμεως προσαγορεύεται. Μετὰ σοῦ
γὰρ ἔσται ἡ ἀρχή. Κατεξουσιάζει γὰρ τῶν ὄλων, εἰ
καὶ γέγονεν ἄνθρωπος. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν
ἀγίων σου. Τὸ δὲ, Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀγίων
σου, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς χυρ. ἄς ἐκείνας τῶν ἀγίων
ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα
ἐκείνην καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς βοῶσας· Δόξα
ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ. Ἐκ γαστρὸς
πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε. Ὅρα πῶς οἰκειοῦται
τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς ὁ Πατήρ.
Φησὶ γὰρ ὁ Πατήρ πρὸς τὸν Υἱόν· Πρὸ γὰρ τοῦ ὀρι-
μένου κόσμου τούτου καὶ διαυγοῦς φωτὸς γεννήσεως,
ἐγὼ γεγέννηκά σε. Οὐχ ὅτι· γαστέρα ἔχει ὁ Θεός· ἀλλ'
ἐπειδὴ τὰ γνήσια, καὶ οὐ νόθα, ἐκ γαστρὸς πρωτο-
τοκίων πεφύκασιν.

Ἦμους Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Ο

A altare, nec sacerdotium, neque rationale, juxta
Prophetæ vocem. Servus autem tuus lætabitur. Ne-
que hoc dictum ad aliud argumentum transferre
necesse nobis est; cum Paulus dicat: Sed semet-
ipsum exinanivit formam servi accipiens¹⁷; et
Isaias: Sic dicit Dominus qui formavit me ex utero
servum sibi¹⁸: et ipse in Evangelii ait: Filius hu-
minis non venit ministrari, sed ministrare¹⁹.

29. Induantur qui detrahunt mihi pudore. Ecquod
non est Judæis pudoris genus? Sancta sua vident
a fundamentis diruta: sepulcrum autem ejus qui
ob ipsis despectui habitus ac crucifixus est adorari:
Ecclesiasque ejus ubique terrarum tantum numero
et gloria augeri.

30. Confitebor Domino nimis in ore meo. Confes-
sio gratiarum actionem significat, quam per gentes
Filius reddit. Et in medio multorum laudabo eum.
Per Ecclesiam namque Patrem laudat.

PSALMUS CIX.

1. Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris
meis. Hisce verbis generationem Domini secundum
carnem significat, et evangelicum ejus verbum,
quod omnibus gentibus dominatur: et ejus ascen-
sum in cœlos, quem enarrat psalmus dicendo:
Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-
rum. Quinam hostes sint declarat Apostolus cum
clamat: Cum evacuaverit principatum et potestates
et rectores mundi, novissima omnium inimica mors
destruetur²⁰.

2. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.
Evangelicum dicit verbum, quod emissum inimicis
omnibus dominatum est.

3. Tecum principium in die virtutis tuæ. Illis si-
gnificat aut judicii tempus, quo virtute divina om-
nes judicabit veniens cum sanctis angelis suis:
aut tempus generationis illius, quæ etiam dies vir-
tutis appellatur. Tecum enim erit principium. Nam
dominatur universis etiamsi factus sit homo. In
splendoribus sanctorum tuorum. Illud: In splendori-
bus sanctorum tuorum, nihil aliud significat quam
choreas illas sanctorum angelorum, clamantes qua
nocte natus Christus est: Gloria in excelsis Deo,
et in terra pax²¹. Ex utero ante luciferum genui te.
Vide quo pacto Pater Unigeniti generationem se-
cundum carnem sibi propriam efficit. Ait enim
Pater ad Filium: Ante mundum hunc visibilem, et
splendidum lumen ego te genui. Non quod ventrem
Deus habeat; sed quia germana, et non spuria, ex
ventre primogenituræ oriri solent.

4. Juravit Dominus et non pœnitebit eum. Jurā

¹⁷ Philipp. 11, 7. ¹⁸ Isa. XLIX, 5. ¹⁹ Matth. XX, 28. ²⁰ I Cor. XV, 26. ²¹ Luc. 11, 14.

mentum Dei, est verbum ejus, quod auditores certiores facit, et fidem cuique dat, quæ ipse promittit ac loquitur omnino futura esse. Non enim perinde atque homo Deus jurat; sed verbum ejus nobis iustarum juramenti est ad veritatem; nimirum omnino verbum ejus tale est ut nunquam pœniteat ipsum, quippe cum promissi juramento firmitati fidem habet. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Quia non oleo Melchisedec ad sacerdotium unctus est, quemadmodum Aaron, quia non cruentas obtulit hostias; quia gentium pontifex erat, et quia per panem et vinum benedixit Abrahamo.

5. *Dominus a dextris tuis confregit in die iræ suæ reges.* Diem iræ, judicii tempus esse dicit, quo homines qui olim ex fallacia dæmonum regnabant, confringet, intra abyssum concludens ipsos.

6. *Judicabit in nationibus, implebit ruinas.* Nationes, inquit, impurorum dæmonum puniens in tempore judicii, ruinas plenas ostendet, id est pœnis in inferioribus partibus terræ infligendis. *Conquassabit capita in terra multorum.* Simile illud est dicto Domini per Isaiam: *Et dejeci sanguinem ipsorum in terram* ²².

7. *De torrente in via bibet.* Torrentem vocat Scriptura tentationem. Viam autem dicit descensum ejus in terram, in qua passus est qui per torrentem descendit. *Propterea exaltabit caput.* Propterea, quare risi quia passus est in carne? Simile autem est dictum illud: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem* ²³.

PSALMUS CX. Alleluia.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo.* Ex persona apostolorum præsens psalmus inducitur, enarrantium quanta et qualia fuere in œconomia Salvatoris opera. Hæc autem docent novum populum, simul gratias agentem de salute sua, quamobrem Alleluia inscriptus est. *In consilio rectorum et congregatione.* Consilium rectorum dicit novæ Synagogæ populum, ad differentiam populi veteris Synagogæ. Illa quippe recta non est, utpote quæ semper corde erraverit.

2. *Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus.* In synagoga rectorum omnes voluntates Domini exquisitæ sunt. Nullum enim ejus præceptorum est quod non requirat et impleat synagoga rectorum, [semper scilicet studens ejus voluntatem implere.

3. *Confessio et magnificentia opus ejus.* Opera dicit ea quæ in œconomia sua perfecit. Laudantur illa utpote quæ magnifica sint. *Et justitia ejus manet in sæculum.* Justitiam dicit evangelicum verbum: quia omnibus æqualiter hominibus salutem proposuit.

4. *Misericors et miserator Dominus.* Olim promissit per prophetas suos, se in tempore œconomiz

A ὄρκος τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστὶν, πληροφωρῶν τοὺς ἀκούοντας, καὶ πιστὶν ἐκάστῳ παρέχων, ὅτι ὁ ἐπηγγελλεται καὶ λαλεῖ, πάντως γενήσεται. Οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁμύσει Θεός· ἀλλ' ἡμῖν ὁ λόγος αὐτοῦ ἀντὶ ὄρκου πρὸς ἀλήθειαν γίνεται, ὡς τοῦ ἀμεταμέλητου παντὸς ἐσομένου, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ὄρκου τυγχάνοντος. *Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.* "Ὅτι οὐ δὲ ἑλαίου εἰς ἱερωσύνην ἐχρίσθη ὁ Μελχισεδέκ, ὡς Ἀαρῶν· καὶ ὅτι οὐ τὰς δὲ αἱμάτων προσήγαγε θυσίας· καὶ ὅτι τῶν ἐθνῶν ἦν ἀρχιερεὺς, καὶ ὅτι δὲ ἄρτου καὶ οἴνου ἡλόγησε τὸν Ἀβραάμ.

Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς. Ἡμέραν ὀργῆς τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν φησὶν, ἐν ἧ τὸς πάλαι βασιλεύσαντας; ἐξ ἀπάτης τῶν δαιμόνων ἀνθρώπους συνθραύσει, εἰς τὴν ἀβύσσον καθείρξει αὐτούς.

Κρινεὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα. Τὰ ἔθνη, φησὶ, τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ κολάζων, πτωμάτων ὀποθεῖξει πλήρη, τουτέστι τῆς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς τιμωρίας. *Συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ γῆς κολλῶν.* Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ παρ' αὐτοῦ διὰ Ἡσαίου· *Καὶ κατήγαγον τὸ αἶμα αὐτῶν εἰς τὴν γῆν.*

Ἐκ χειμάρρου ἐν ὀδῷ πίεται. Χειμάρρον ἡ Γραφὴ τὸν πειρασμὸν φησὶν. Ὅδον δὲ τὴν κατὰ γῆν αὐτοῦ πορείαν σημαίνει, ἐν ἧ τὸ πάθος ὑπέμεινε δ καὶ διὰ τοῦ χειμάρρου κατέρχεται. *Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν.* Διὰ τοῦτο, ποῖον ἢ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν σαρκί; Ὅμοιον δὲ τὸ εἰρημένον, τὸ, *Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου.*

ΨΑΛΜΟΣ ΡΡ. Ἀλληλουία.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων ὁ παρὼν εἰσφέρεται ψαλμὸς, διηγουμένων ὅσα τοῦ Σωτῆρος καὶ οἷα γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. Διδάσκουσι δὲ ταῦτα καὶ τὸν νέον λαόν, ὅμα εὐχαριστοῦντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ· διὸ καὶ Ἀλληλουία ἐπιγέγραπται. *Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῇ.* Βουλὴν εὐθέων εἶπε τὸν τῆς νέας συναγωγῆς λαὸν πρὸς τὴν τῆς παλαιᾶς διαστολήν. Ἐκείνη γὰρ οὐκ ἦν εὐθεία, ἅτε ἀεὶ πλανωμένη τῇ καρδίᾳ.

Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου, ἐξεζητημένα εἰς πάντες τὰ θελήματα αὐτοῦ. Ἐν τῇ τῶν εὐθέων συναγωγῇ πάντα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἐξεζητημένα. Οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν παρ' αὐτοῦ δεδομένων ἐντολῶν ὃ μὴ ἐκζητεῖ καὶ κατορθοῖ ἢ τῶν εὐθέων συναγωγῆ, τοῦ αὐτοῦ θέλημα διαπαντός σπουδάζουσα ἐπιτελεῖν.

Ἐξομολογήσεις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἔργα φησὶν ἅπερ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ διεπράξατο. Ὑμνεῖσθε ἅτε μεγαλοπρεπῆ ὑπάρχοντα. *Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.* Δικαιοσύνην τὴν εὐαγγελικὴν λόγον φησὶν· ὅτι δὲ ἐπ' Ἰσῆς πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν σωτηρίαν προῦθηκεν.

Ἐλεῆμων καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύριος. Πάλαι μὲν ἐπιγγελλάτο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς οἰκ

²² Isa. XLIV, 7. ²³ Philipp. II, 8.

νομίαι· καιρῶ ποιήσιν θαυμάσια· τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ἐκ-
 πληροῦν ἠθέλησεν· ποῖα δὲ ἦν ἡ ἐπιγγελατο, ἡ,
 τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ τὰ
 λοιπὰ τῶν σημείων; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰθῶν
 ἀεζάντων ἡ κλήσις, ἦν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐπετέλεσε.
 Τροφήν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Τὸν νοη-
 τὸν ἄρτον φησὶ, τὸν ἐξ οὐρανῶν καταβάντα.

Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ.
 Διαθήκης τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· ἔτι Εὐλογηθήσεται
 ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. Ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ.
 Ὁ ἀποστολικὸς, φησὶ, χορὸς τῷ κληθέντι πρὸς πίστιν
 λαῶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἔργων ἀνήγγειλε τοῦ Χριστοῦ·
 ἀντὶ τοῦ· Αὐτὰ τὰ ἔργα ἡ ἀεὶ ἐργάζεται· ἐν τῇ ἰδίᾳ
 ἰσχύϊ.

Ἄλληλουῖα. Τῆς ἐπιστροφῆς Ἀγγαίου καὶ Ζαχα-
 ρίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΑ'.

Μακάριος ὁ ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον,
 ἐν ταῖς ἐπιτολαῖς αὐτοῦ θαλήσει σφόδρα. Ἐν
 τούτῳ διδάσκειται ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ὡς ἡ τῶν ἐν-
 τολῶν ἐκπλήρωσις, μακαριὸς τοὺς ἐργαζομένους ἀπο-
 φαίνουσα, ἀγαθὰς προσδοκίας εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα
 παρέχεται.

Αὐνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ.
 Σπέρμα τὰς ἀγαθὰς πράξεις φησὶν, αἱ καὶ δύνανται
 ἔξουσι πνευματικὴν εἰς ἐκείνην τὴν πραίῶν γῆν, εἰς
 τὸ ἀπολαβεῖν αὐτοὺς ὡν εἰργάσαντο τὰς ἀμοιβάς.

Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Καὶ ἡ δό-
 ξα καὶ ὁ πλοῦτος μὴ τῶν παρερχομένων λογιζέσθω·
 οὐδὲν γὰρ ὅμοιον παρὰ τοῖς ἀγίοις εὐρίσκειται.

Ἐξαρτέλειεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσι. Διὰ
 τῆς γνώσεως καὶ τῆς διδασκαλίας. Τίς δὲ, ἡ ὁ ἀπο-
 στολικὸς χορὸς ὁ τὴν ἀγνωσίαν ἐξελάσας τῶν ἰθῶν
 διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος;

Οἰκονομήσει τοὺς λίγους αὐτοῦ ἐν κρίσει. Οὐ
 δεῖ γὰρ ἀπλῶς καὶ ἀκρίτως πᾶσι προθεῖναι τῆς μυ-
 σταγωγίας τὸν λόγον. Καὶ τοῦτο ἦν ὃ εἶπεν αὐτοῖς ὁ
 Κύριος· Μὴ βάλετε τὰ ἄγια τοῖς κυσίν.

Ἀπὸ ἀκοῆς κρηναῖς οὐ φοβηθήσεται. Οὐδὲν
 γὰρ πρὸς τοὺς ἀγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος.

Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι. Πένητας χάν-
 ταῦθα τοὺς ἐνδεεῖς νοήσεις τοῦ θεοῦ λόγου, τὰ ἔθνη
 δηλονότι· οἱ γεωργῶν δίκην τὸν νοητὸν κατέσπειραν
 λόγον. Οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ ἱστορικῶς αὐτὸ δέξασθαι.
 Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ
 ἔξῃς. Τοῦ διανεύμαντος δηλονότι τὸν εὐαγγελικὸν
 λόγον.

Ἄμαρτωλὸς δέσεται καὶ ἔργισθήσεται. Ἄμαρ-
 τωλὸν τὸν διάβολόν φησιν, ὃς καὶ σωζομένων τῶν
 ἰθῶν ἀγανακτήσει, ἅτε τὴν πάντων διψήσας ἀπ-
 ὤλειαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΒ'. Ἄλληλουῖα.

Ἰγρόθεις.

Ἐν τούτῳ διδάσκειται ὁ νέος λαὸς ἀδιλείπτον ὕμνον
 πρὸςφέρειν τῷ λυτρωσαμένῳ· ἅμα δὲ καὶ τῶν
 ἰθῶν ἀπάντων κατασημαίνει τὴν κλήσιν.

Αἰνεῖτε, παῖδες, τὸν Κύριον, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα
 τοῦ Κυρίου. Διδάσκειται ὁ νέος λαὸς, ὡς, εἰ καὶ ἀν-

A mirabilia facturum, eademque ipsa implere voluit.
 Quænam vero promisit, nisi ea : *Tunc aperientur
 oculi cæcorum* ¹⁶, et reliqua signa ? imo vero ipsam
 gentium omnium vocationem, quam verbo et opere
 implevit. *Escam dedit timentibus se*. Spiritualem
 panem dicit, qui de cælis descendit.

5. *Memor erit in sæculum testamenti sui*. Testa-
 menti scilicet cum Abrahamo pacti : *In te benedi-
 centur omnes gentes* ¹⁷. *Virtutem operum suorum*.
 Apostolicus chorus, inquit, populo ad fidem vocato,
 virtutem operum Christi annuntiavit, scilicet ea
 ipsa opera quæ propria virtute semper operatur.

Alleluia. Reversionis Aggæi et Zachariæ.

PSALMUS CXI.

1. *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus
 volet nimis*. In hoc docetur apostolicus chorus,
 mandatorum observationem, beatos eos efficere qui
 illa opere complent, et bonam spem ad futurum
 sæculum præbere.

2. *Potens in terra erit semen ejus*. Semen dicit
 bona opera, quæ virtutem habebunt spiritualem in
 illa mansuetorum terra, ita ut mercedem istic ope-
 rum accipiant.

3. *Gloria et divitiæ in domo ejus*. Gloria et divi-
 tiæ illæ ne existimentur fluxæ et transitorie esse ;
 nihil quippe simile in sanctis reperitur.

4. *Exortum est in tenebris lumen rectis*. Per co-
 gnitionem et per doctrinam. Quod autem lumen,
 nisi apostolicus chorus, qui per evangelicam præ-
 dicationem ignorantiam a gentibus eliminavit?

5. *Disponet sermones suos in judicio*. Non par-
 est enim temere et inconsiderate omnibus myste-
 riorum verba proponere. Et hoc erat quod dicebat
 illis Dominus : *Nolite projicere sancta canibus* ¹⁸.

7. *Ab auditore mala non timebit*. Sanctis nullus
 inest timor supplicia videntibus.

9. *Dispersit, dedit pauperibus*. Pauperes etiam hic
 intelligas egenos divini verbi, scilicet gentes : quæ
 agriculturalium more spirituale verbum seminarunt.
 Nihil enim vetat, quominus hæc historice intelli-
 gantur. *Justitia ejus manet in sæculum sæculi, etc*.
 Ejus scilicet qui evangelicum sermonem dispen-
 sat.

10. *Peccator videbit et irascetur*. Peccatorem
 hic diabolum vocat, qui gentibus salutem conse-
 quentibus irascetur, utpote qui omnium perniciem
 sitiit.

PSALMUS CXII. Alleluia.

Argumentum.

In hoc docetur novus populus, hymnum incessan-
 ter liberatori proferre : atque una significatur
 omnium gentium vocatio.

1. *Laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Do-
 mini*. Docetur novus populus, etiamsi Dominus

¹⁶ Isa. xxxv, 5. ¹⁷ Gen. xxi, 3. ¹⁸ Matth. vii, 6.

noster assumptus sit in dextera Patris, attamen etiam nunc plenam esse omnem terram et frui visitatione ejus.

7. *Suscitans a terra inopem. Videlicet gentium populum.*

9. *Qui habitare facit sterilem in domo. Sterilis fuit gentium multitudo, quæ domus fuit spiritualis, utpote quæ Dominum inhabitantem habuerit. Fuit etiam multorum filiorum mater cum lætitia. Nam filii ejus per fidem in Christum salutem nati sunt. Hoc autem discrimen est inter eam et Synagogam, quod Synagoga de filiis lætata non fuerit, utpote perniciæ traditis.*

PSALMUS CXIII. *Alletuia.*

Argumentum.

In hoc item psalmo gentium vocatio significatur. Ad hæc, doctrina ad eos qui salutem consequuntur; quod vetus testamentum, Dei esse cognoscant, et pristinam illam salutem populi ex circumcisione, per Dominum factam esse.

1. *In exitu Israel de Ægypto.... Facta est Judæa sanctificatio ejus.* Cum, inquit, liberatus est populus a servitute Ægyptiorum; tunc Judæa facta est sanctificatio ejus. Non in solum autem Israel imperavit, sed jam, ait, omnibus gentibus gratia datur.

4. *Montes exultaverunt ut arietes.* Cum Deus in ipsis montibus appareret, quasi exultabant de Israelis salute.

5. *Quid est tibi, mare, quod fugisti, et in Jordanis, quia conversus es retrorsum?* Quoniam illa irrationabilia et inanimata erant, ipse eorum vice respondet.

7. *A facie Domini mota est terra, etc.* Hæc singula, ait, ob advenientem Dominum facta sunt. Hac de causa fuit terræ commotio et divisio maris. Ipse namque sterilem petram, ac humiditate omnium vacuam, quæ ne incisionem quidem ob duritiam admittibat, aquarum copia inundavit, jussitque ut hinc copiosæ aquarum scaturigines emanarent. Nichil igitur, ait, mirum evenit: jussit enim opifex et divisum est mare, ac prærupta petra scaturivit aquam: cælum manna suppeditavit, venti ortygommetram congregaverunt, et reliqua omnia ipso annuente facta sunt.

1. *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tue da gloriam.* Videtur adumbrare lapsum populi ex circumcisione: orationemque ipsis tradere ad confessionem, utpote qui divinam virtutem inspectricem ac providentem ultra non habeant. Docet autem eos dicere: Nos quidem indigni gratia sumus qua gentes omnes dignæ habitæ sunt. Verum propter nomen tuum, quod ab initio invocatum est super nos, illud agas. Sed ne nobis justitiæ tuæ retributionem dederis, tu qui vere Deus es, et non sicut idola, quæ propter subjungit:

Α ελήφθη ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὖν καὶ οὕτως πλήρης ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν. Τὸν τῶν ἐθνῶν ἐηλονότι λαόν.

Ὁ κατοικίζων στεῖραν ἐν οἴκῳ. Στεῖρα μὲν ἡ τῶν ἐθνῶν πληθὺς, ἦτις καὶ οἶκος γέγονε πνευματικὸς, ἅτε τὸν Κύριον ἐνοικον ἔχουσα. Γέγονε δὲ καὶ πολλῶν τέκνων μήτηρ μετ' εὐφροσύνης. Ἐσώθη γὰρ αὐτῆς τὰ τέκνα διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Ἐχεῖ δὲ τινα καὶ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν συναγωγὴν, ὅτι ἐκείνη οὐκ εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς τέκνοις, ἅτε ἀπωλείᾳ παραδεδομένοις.

ΦΑΛΜΟΣ ΡΙΓ'. Ἀλληλουῖα.

B

Ἰσόθεσις.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ κλῆσις τῶν ἐθνῶν κατασημαίνεται. Διδασκαλία τε πρὸς τοῦτο αὐτοῖς τοῖς σωζομένοις ἐπὶ τῷ καὶ τὴν Παλαιὰν εἰδέναι Διαθήκην, οὖσαν Θεοῦ, καὶ τὴν προτέραν σωτηρίαν τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ, διὰ τοῦ Κυρίου γεγεννημένην.

Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ..... Ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ. Ὅτε, φησὶν, ἀπηλλάγη τῆς τῶν Αἰγυπτίων δουλείας· τότε ἡ Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ γέγονεν. Οὐκ αὐτοῦ δὲ Ἰσραὴλ ἤρξε μόνον, ἀλλὰ νῦν, φησὶν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἡ χάρις δίδοται.

Τὰ ἔρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοί. Τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπιφανείας ἐν αὐτοῖς ποιουμένου, οἶοναῖ ἐσκίρτων ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰσραὴλ σωτηρίᾳ.

C

Τὶ σοὶ ἐστὶ, θάλασσα, ὅτι ἐξυγες, καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; Ἐπειδὴ ἄλογα ἦν ἐκεῖνα καὶ ἄψυχα, αὐτὸς ποιεῖται ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν.

Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Τοῦτο ἕκαστον, φησὶ, διὰ τὸν ἐπιφανέντα γεγένηται Κύριον. Ταύτην αἰτίαν τῆς γῆς ὁ κλόνος καὶ ἡ τῆς θαλάσσης διαίρεσις. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὴν ἄγονον πέτραν τὴν πάσης ἰκμάδος ἐστερημένην, καὶ μηδὲ τομῆς διὰ τὸ στερέμνιον ἀνεχομένην, τῇ προσχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκείθεν ὑδάτων ἀφθόνοους ἀναδοθῆναι· καλεῖσας. Οὐδὲν οὖν, φησὶ, θαυμαστὸν γεγένηται· προσέταξε γὰρ ὁ ποιητῆς, καὶ διηρέθη τὸ πέλαγος, καὶ ἡ ἀκρότομος ἔβλυσε πέτρα, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐχορήγησε μάννα, οἱ ἀνεμοὶ τὴν ὀρυγομήτραν συνήθροισαν· καὶ τὰλλα πάντα αὐτοῦ γεγένηται νεύσαντος.

D

Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ ὄνοματί σου δὸς δόξαν. Ἐοικεν αἰνίττεσθαι τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ τὴν ἀπόπτωσιν· εὐχὴν τε τούτοις παραδίδόναι πρὸς ἐξομολόγησιν, ὡς μηκέτι τὴν ἐπισκοποῦσαν θείαν ἔχουσι δύναμιν. Διδάσκει δὲ λέγειν ὡς ἡμεῖς μὲν ἀνάξιοι τῆς χάριτος ἥς ἅπαν ἔθνος ἤξιώται. Πλὴν διὰ τὸ οὖν ὄνομα ποιήσων τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς. Ἀλλ' οὐ δικαιοσύνης διδοὺς ἀμοιβὰς, θεὸς ὢν ἀληθινός, ἀλλ' οὐκ οἶα τὰ εἰδῶλα.

Τὰ εἰδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσόν, ἄ
 ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Τινῶν τῶν ἀντιγράφων ἀρ-
 χὴν ἔχει ταῦτα ἐτέρου ψαλμοῦ, ὡς εἶναι τοῦτον ἑκα-
 τοστὸν τεσσαρεσκαίδεκάτον. Ἡμεῖς δὲ, τῷ Ἑβραϊκῷ
 παρεπόμενοι μέρει, εἶναι ταῦτα τιθέμεθα τοῦ ἑκατο-
 στοῦ τρισκαίδεκάτου. Παιδεύονται γὰρ οἱ παῖδες οἷς
 ἔλεγεν· *Alreïse, παῖδες, Κύριον*· τουτέστιν ὁ νέος
 λαός. Ποῖον Κύριον προσήκον ἔστιν αἰνεῖν; Αὐτὸν δὴ
 τὸν ἐπὶ τῶν ἐξ Αἰγύπτου τοσαῦτα τερατουργήσαντα,
 μετὰ τοῦ μαθεῖν ὅποιοι τινες ἦσαν οἱ πάλαι τούτων
 θεοί. Τὰ γὰρ εἰδωλα οὐ μόνον οὐδὲν εἶχον ὅμοιον τῷ
 παραδοξοποιούντι Θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τῶν ἐμφύχων
 ἐσχάτοις, οἷς αἰσθήσεως μετέχει. Κάκεινα μὲν ἔργα
 θεοῦ, ταῦτα δὲ τέχνης ἀνθρώπων. Διδάσκονται δὲ λέ-
 γειν· *Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο*. Οὐκ ἀνθρώποις ἐπα-
 ρώμενοι. Μανθάνομεν δὲ οἷον τὸ τῆς εἰδωλολατρίας
 τέλος ἀπόκειται. Οἱ γὰρ ἀναίσθητος ἐπανεχόντες οὐ-
 ζῆν αὐτῶν κατὰ γνώμην διοίσουσιν. Τοσαύτην βλάβην
 αὐτοῖς τῆς ἐμφωλευούσης δαιμονικῆς ἐνεργείας ποιού-
 σης.

Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιῶντες αὐτά.
 Ἔσονται οὕτως ἀπολλύμενοι, ὡς τὰ χρήματα καὶ οἱ
 ἠτσαυρίζοντες αὐτά.

Ὀίκος Ἰσραὴλ ἠλπίσεν ἐπὶ Κύριον. Ταῦτα τὰ
 ἔθνη φασίν, ὅτι, ὡσπερ πάλαι πιστεύσαντα τὸν
 Ἰσραὴλ ἔσωσεν, οὕτω καὶ νῦν τὰ ἔθνη σώσει. *Οἱ γὰρ*
φοβούμενοι τὸν Κύριον, τὰ ἔθνη εἶεν ἄν. Ὑπεξαί-
 ρουμένον γὰρ τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ, τουτέστι παντὸς τοῦ
 πλήθους, καὶ τοῦ οἴκου Ἀαρῶν καὶ τοῦ οἴκου Λευί·
τίνας ἐτέρους εἶναι συμβαίνει τοὺς φοβούμενους τὸν
Κύριον, ἢ τὸν ἐξ ἐθνῶν λαόν;

Προσθετὴ Κύριος ἐστὶν ἡμῶν, ἐστὶν ἡμῶν καὶ ἐπὶ
τοῦς νότους ἡμῶν. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν οὗ τοὺς νόμους
 φυλάττομεν. Ἴνα γὰρ μὴ νομίση τις ἄλλου τινὸς εἶναι
 τὴν διὰ Μωϋσέως νομοθεσίαν, πρὸ τῆς τούτων δόσεως
 τὰ περὶ τῆς κοσμοποιίας παρέδωκε· δι' ἧς ἕνα θεὸν
 εἶναι διδάσκει, τὰ δὲ λοιπὰ γενητά.

Ὅχι οἱ νεκροὶ ἀνέσουσι σε, Κύριε. Νεκρῶς
 καλεῖ τοὺς τῶν δαιμόνων θεραπευτάς, τοὺς μὴ ἔχον-
 τας ἐν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, τουτέστι τὴν γνῶσιν τοῦ μῶ-
 νου θεοῦ.

Ἄλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΑ'.

Ἐπίθεσις.

Ἐν τούτῳ ἀγῶνα τῶν τῆν εὐαγγελικὴν πολιτείαν με-
 τέρχοντων σημαίνει, καὶ τὴν κατὰ θεὸν αὐτῶν νί-
 κην, καὶ τὸν ἐσόμενον ὑπὲρ τῶν πόνων στέφανον.
Ἐγάπησα, ὅτι εὐακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς
τῆς δεησεώς μου. Καὶ τίνα· τγάπησε; Κύριον τὸν
 θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ἐξ
 ὅλης ἰσχύος· καὶ τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδέξατο τὴν
 ὑπακοήν.

Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι. Καὶ
 ποῖαις ἡμέραις, ἢ ταῖς τοῦ ἀγῶνος, ὅτε ἐκινδύνευσεν
 αὐτοῦ ἡ ψυχὴ;

Περίεσχον με ὠδῖνες θανάτου. Τὴν ὑπερβολὴν
 κατασημαίνει τῶν θλίψεων, τῶν γενομένων αὐτῷ διὰ

4. *Simulacra gentium argentum et aurum, opera*
manuum hominum. In quibusdam exemplaribus,
 hæc sunt initium alterius psalmi, ita ut hic sit cen-
 tesimus decimus quartus. Nos autem Hebraicum
 sequentes, hæc partem esse statuimus psalmi cen-
 tesimi decimi tertii. Docentur enim pueri quibus di-
 xit: *Laudate, pueri, Dominum* 27; id est, novus
 populus. *Ecquem Dominum laudare convenit?*
Ipsam sane, qui in Ægyptios tanta prodigia edidit,
postquam didicerunt quales fuerint olim illorum
dii. Idola enim nedum quidquam simile Deo prodigi-
operanti haberent, ne infimis quidem animalibus
quibus sensus est quidpiam, paria erant. Nam
illa quidem sunt Dei opera, hæc autem idola, artis
humanæ: docentur autem dicere: Similes illis fi-
ant. Non quod hominibus mala preceuntur. *Edisci-*
mus autem qui finis idololatriæ deputatus sit. Qui
enim quasi sensu carerent idolis animum adhibent,
nihil ab eis secundum mentem differunt. Tantum
scilicet ipsis nocuenti afferunt dæmonum illæ lat-
itantes insidiæ.

8. *Similes illis fiant qui faciunt ea.* Perinde in
 perniciem ibunt, atque divitiæ et ii qui reconduunt
 illas.

9. *Domus Israel speravit in Domino, etc.* Hæc di-
 cunt gentes: quod scilicet quemadmodum olim cre-
 dentem Israel saluum fecit; ita et nunc gentibus
 salutem tribuet. *Nam qui timent Dominum,* ii gen-
 tes fuerint. *Sublata quippe domo Israel, id est omni*
multitudine, et domo Aaron atque Levi; qui alii
esse possint qui timent Dominum, nisi gentilis pop-
ulus.

14. *Adjiciat Dominus super nos, super nos et su-*
per filios nostros. Ipse namque est cujus leges ob-
 servamus. *Ne cogitet enim quispiam alius esse*
legem Moysis; ante leges, mundi creationem tra-
didit: per quam docet unum esse Deum, reliqua
vero facta.

17. *Non mortui laudabunt te, Domine.* Mortuos
 vocat dæmonum cultores, qui non habent in se vi-
 tæ, id est solius Dei cognitionem.

Alleluia. PSALMUS CXIV.

Argumentum.

D In hoc significat certamen eorum qui evangelicum
 vitæ institutum ingressi sunt, eorumque victo-
 riam Dei nutu reportatam, et futuram pro labo-
 ribus coronam.

Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis
meæ. *Ecquem dilexit? Dominum Deum ex toto*
corde et ex tota mente, et ex tota virtute; et in
dilectionis præmium exaudivit illum Deus.

2. *Et in diebus meis invocabo.* Et in quibus die-
 bus; nisi in diebus certaminis cum ejus anima in
 periculo versabatur?

3. *Circumdedeunt me dolores mortis.* Vehemen-
 tiam significat afflictionem, quæ ipsi pietatis causa

27 Psal. cxii, 1.

acciderunt, quam calamitatem et dolorem mortis, et aeterna inferni, et afflictionem et dolorem vocat. Sed eo quod invocaverit Deum iis omnibus superior evasit. Quare in precibus dicebat : *Dilexi, quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meae.*

4. *O Domine, libera animam meam.* Singulariter superius : *Et in diebus meis invocavi.* Jam vero docet quae sit invocatio. Equivocum illa est, nisi illa : *O Domine, libera animam meam ?* Haec autem dixit gnarus eum, utpote misericordem, exauditurum esse. *Et Deus noster miseretur.* (42) Misericordia est passio eorum qui commiseratione permoti sunt erga eos qui amissa pristina dignitate humiliati sunt. Quia igitur nos ex nobilibus ignobiles evasimus, amissa paradisi commoratione ; videns Deus quales ex qualibus evasimus, miseratur nos. Nam vox misericordiae Adamum compellavit dicens : *Ubi es* ²² ? videlicet : unde et quo delapsus es ?

6. *Custodiens parvulos Dominus.* Parvulos dicit eos qui per Spiritum sanctum in Christo regenerati sunt : qui secundum Jesu Christi praeceptum, parvuli sunt, quia scilicet conversi sunt et effecti sunt sicut parvuli. Eos Dominus custodit ; neque permittit ab iniuricis oppugnari, quia nondum tempus certaminis. (*Alius codex.*) Parvulos enim vocat eos qui per Spiritum sanctum in Christo Jesu regenerati sunt. Et juxta simplicem sermonis usum, in utero ipse infantes custodit : ac in eo loco tam angusto, tantaque humiditate pleno, ubi nec movendi nec respirandi facultas, impedit ne praefocentur, atque motum et escam tribuit, prohibetque ne ex frigore exstinguantur, quando ex calore vulvae in locum aere et vento circumfusum transeunt. Aut sic : quoniam humiliatus sum sicut parvulus, et quasi infans suscepi regnum caelorum, qui custodit parvulos Dominus salvavit me. Alio item modo : eos qui juxta praeceptum Jesu Christi conversi efficiuntur ut parvuli, ipse Dominus custodit : et quia nondum tempus belli est, tentari non sinit. Sed me, utpote qui pueris longe fortior essem, magnis certaminibus humilians, inexpugnabilem tamen conservavit.

7. *Convertere, anima mea, in requiem tuam.* Requiem ejus dicit supernas mansiones, quas in certaminum praemium nanciscetur. Requies item animae est temperantia a peccatis.

8, 9. *Quia eripuit animam meam de morte,* etc. De morte peccati, inquit, in quam metuens ne decideret, collacrymandi finem non faciebat, rogans ut ipsam effugere liceret. Quamobrem ejus pedes, id est gressus animae, apud Deum firmi steterunt, omni lapsu liberi et superiores. Regionem autem vivorum vocat caelestem Jerusalem, in qua qui secundum Deum pugnaverunt, utpote fortissimi victores, audient illud : *Euge, serve bone et fidelis* ²⁰.

²⁰ Gen. iii, 9. ²² Matth. xxv, 21.

(42) In Reg. 3 haec dicuntur Didymi

την εὐσέβειαν, ἣν καὶ ὠδύνας θανάτου καὶ κινδύνους ἔβου, καὶ θλίψιν καὶ ὀδύνην ἀποκαλεῖ. Ἄλλὰ διὰ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν ὑψηλότερος τούτων γέγονε, φησί. Διὸ καὶ ἐν προομίοις εἶπεν· *Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς δεήσεώς μου.*

Ἦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου. Ἐνικῶς ἀνατέρω, ὅτι καὶ ἐπεκαλεσάμην ἐν ταῖς ἡμέραις μου. Τίς ἢ ἐπικλησὶς διδάσκει. Καὶ ποία αὕτη, ἢ τὸ, Ἦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ; Εἶπε δὲ ταῦτα εἰδώς, ὡς ἐλεημων ἐπακούσεται. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ. Ἐλεός ἐστι πάθος ἐπὶ τοὺς παρ' ἄξιαν τεταπεινωμένους παρὰ τῶν συμπαθῶς τεθειμένων γινόμενον. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐξ ἐνδόξων γεγόναμεν ἄδοξοι, τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ διαγωγῆς ἐκπεσόντες, οἳσι ἀνθ' ὧν γεγόναμεν ὀρῶν ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐλεεῖ. Ἐλέου γὰρ ἀνεκαλεῖτο φωνὴ τῶν Ἀδάμ· *Ποῦ εἶ ;* εἶπεν τὸ, Πῶθεν ποῖ πέπτωκας ;

Φυλάσσω τὰ νήπια ὁ Κύριος. Νήπια φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ ἀναγεννηθέντας, τοὺς κατὰ τὴν Ἰησοῦ ἐντολὴν νηπίους ὄντας, τῷ ἐπιστρέφῃ καὶ γαργῶναι ὡς τὰ παιδία. Αὐτοὺς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἔων προσβαλεῖν αὐτοῖς τοὺς πολεμίους, τῷ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος. Νήπια γὰρ φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀναγεννηθέντας. Καὶ κατὰ τὸν ἀπλοῦν γὰρ λόγον, αὐτοὺς ἐν μήτρῃ φυλάττει τὰ βρέφη· ἐν ᾧ τῷ μῶρῳ συμκρῶ καὶ τοσαύτης ὑγρότητος πλήρης καὶ μήτη κινεῖσθαι μήτ' ἀναπνεῖν συγχωροῦντα κωλύων ἀποπνιγῆναι, καὶ κίνησιν διδοῦς καὶ τροφήν, καὶ περιφυγόμενα κωλύων ἀποθανεῖν, ἐπειδὴν ἐκ τῆς ἐν μήτρῃ θερμότητος εἰς ἀθήθη τόπον προέλθοι. Ἡ καὶ οὕτως· Ἐπειδὴ ἐταπεινώθη ὡς νήπιον, καὶ ὡς παιδίον ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁ φυλάσσω τὰ νήπια Κύριος ἔσωσέ με. Καὶ ἄλλως· Τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπιάζοντας, τὸ στραφέντας καὶ ὡς παιδία γεγόναι, αὐτοὺς ὁ Κύριος φυλάσσει, τὸ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος, ἀπειράστους τῆρῶν. Ἄλλ' ἐμὲ, ὡς ὑπεραναβεβηκότα τοὺς παῖδας, διὰ μεγάλων ταπεινώσεως ἀγῶνων, ἀκαταγώνιστον ὅμως ἐτήρησεν.

Ἐπιστρέψω, ἡ ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάκλιον σου. Ἀνάκλιον αὐτοῦ τὰς ἀνω λέγει μονάς, ἃς ἀπολήφεται τῶν ἀγῶνων εἰς ἀντιμισθίαν. Ἀνάκλιον δ' αὖ πάλιν τῆς ψυχῆς ἢ τῶν ἁμαρτημάτων ἀποχή.

Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου. Θανάτου τῆς ἁμαρτίας φησὶν· ὃν καὶ δεδοικώς μήπως ἄρα εἰς αὐτὸν κατηνέχθη, οὐ διελέπιτε δακρύων, τὴν ἐξ αὐτοῦ φυγὴν αἰτῶν, οὐ δὴ χάριν καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ, τουτέστι τὰ διαβήματα τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ κατὰ Θεὸν ἔστησαν στάσει, παντὸς ὀλίθου κρείττους γινόμενοι. Χώραν δὲ ζώντων τὴν ἐπουράνιον φησι Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ οἱ κατὰ Θεὸν ἀγωνισάμενοι ὡς ἄριστοι νικηφόροι ἀκούσονται τὸ, *Εὖ, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὸ.*

* Ἄν ἐπιστρέφῃ : Ἐπίτ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΙΕ. Ἀλληλουία.

A

PSALMUS CXV. Alleluia.

Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. Εἰρηκῶς· Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, ὡς εὐαρεστήσας τῷ Κυρίῳ, ἐν ταῖς ἀνω παραγενόμενος μοναῖς, φησὶν· ὡς οὐκ ἂν τούτων προσέφερε τὸν λόγον, εἰ μὴ θαρβήσας ἦν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαις· αἱ δὲ ἦσαν ἔλλους γέμουσαι· Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, διὰ αὐτοὶ χαρήσονται. Εἰ δὲ πλήρεις ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύων, δηλονότι τὴν ἀγαλλίαν ἐν ἐκείναις ἀπολήφονται ταῖς μοναῖς. Τὴν δὲ λέξιν ταύτην προσφέρει Κορινθίος ὁ Παῦλος, Ἐχόντες, εἰπὼν, τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογῆται εἰς σωτηρίαν· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν. Πνεῦμα πίστεως λέγων, ἦτοι τὴν ἔξιν τὴν ἀπ' αὐτῆς ἐγγινομένην, ἣ τὸ ἐπιχορηγούμενον ἐκ Θεοῦ τῷ πίστιν ἔχοντι πνεῦμα. Συνήδει δὲ τῷ· Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, τοιοῦτον καὶ τὸ· Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε. Πρῶτον πιστεύει τις, εἶτα συνιᾷ, καὶ μετὰ ταῦτα λαλεῖ. Ὅτε δὲ, φησὶ, πιστεύσας ἐλάλησα μεγάλα, τότε μηδὲν ἐμμετῶν ἰδὼν ἐταπεινώθη σφόδρα. Τοιοῦτον τὸ τοῦ Ἰωάννου πατρὸς τοῦ Ἰησοῦ· Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. Ἠλαττοῦτο γὰρ, οὐκ ἀποβαλὼν τι οὐπερ εἶχε μεγέθους· ἀντιπαράθεσι δὲ τῆς καθ' ὑπεροχὴν Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ πολιτείας. Οὕτω νῦν τὸ, ἐταπεινώθη, οὐ κατὰ ἕψους ἀφαίρεισιν εἶπαν, ἀλλ' ἐκ τῆς μαζῆς ἢ καθ' αὐτὸν θεωρίας.

quandam celsitudinis suae detractionem intelligit, tione.

Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. Γενόμενος, φησὶν, ὑπὲρ ἄνθρωπον, πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐξηυτέλισα. Ἡ γὰρ ἐκστασις τὴν ἄλλοιωσιν σημαίνει. Εἰρηκῶς, φησὶν, ὡς εὐαρεστήσω Κυρίῳ, εἶτα εἰδὼς, ὡς πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· λογισμοὶ γὰρ ἀνθρώπων δόλιοι· τούτου χάριν ἐταπεινῶν αὐτὸν καὶ ἐσκληραγώγουν ταῖς κακοπαθείαις, μήπως τῆς τοιαύτης ἐκπίσω στάσεως.

Τίμος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἄλλη, φησὶν, οὐκ ἔσται ἡμῖν ἀμοιβὴ ὡν εὐφραμεν παρὰ Θεοῦ, ἣ ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομείναι θάνατον, καὶ ταύτη μίμνησθαι τὸν αὐτῶν Δεσπότην. Οὕτως δὲ δὴ ὁ θάνατος καὶ τῶν σφόδρα τιμίων ἔσται παρὰ Θεῷ.

Ὁ Κύριε, ἐγὼ δούλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδείας σου. Θαρβῶν δούλον αὐτὸν εἶναι φησὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον· παιδείας δὲ υἱὸν, τῆς προτέρας εἰσαγωγῆς τῆς διὰ νόμου φησὶν.

Διέβρηξας τοὺς δεσμούς μου. Καὶ τίνας οἱ δεσμοὶ ἢ οἱ τῆς ἀμαρτίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· Σειραῖς γὰρ αὐτοῦ ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται; Σὺ δὲ ὕψω θυσιῶν αἰνέσεως. Ὡς ἐν προκοπῇ γενόμενος τὰς μὲν δι' αἱμάτων παραίτεται, τὰς δὲ αἰνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται.

Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω. Εὐχὰς τὰς ἐπαγγελίας φησὶ. Τί δὲ ἐπαγγέλατο, ἢ, τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου λαβὼν, ἐπικαλεῖσθαι αὐτοῦ τὸ ὄνομα; Ὁ

10. *Credidi propter quod locutus sum.* Postquam dixit : Credidi propter quod locutus sum, cum Domino placuisset, in supernis mansionibus constitutus, ait : se nunquam isthæc prolaturum fuisse, nisi Dei promissionibus confidisset ; erant autem illæ misericordia plenæ, scilicet, *Beati qui nunc feni quoniam ipsi gaudebunt* ²⁰. Quod si oculi lacrymis fuere pleni, gaudium sane in illis mansionibus percepturi sunt. Hoc porro dictum Corinthiis profert Paulus : *Habentes*, ait, *eundem spiritum fidei, secundum illud : Credidi, propter quod locutus sum. Corde enim creditur ad justitiam : ore autem confessio fit ad salutem ; et nos credimus, propter quod et loquimur* ²¹. Cum autem spiritum fidei dicit, B aut ejusdem fidei habitum intelligit, aut spiritum ex Deo ei qui fidem habet, datum. Concinit autem huic dicto : *Credidi propter quod locutus sum*, illud quoque dictum : *Nisi credideritis, non intelligetis* ²². Primam quis credit, postea intelligit, ac deinde loquitur. Cum autem, inquit, postquam credidi, magna locutus sum, tunc videns me nihil esse *humiliatus sum nimis*. Simile est illud Joannis de Jesu loquentis : *Illum oportet crescere, me autem minui*. ²³ Minuebatur enim non quod vel tantillum magnitudinis suæ amitteret ; sed in comparatione excellentissimæ Christi doctrinæ ac conversationis. Ita quoque nunc illud, *humiliatus sum*, non secundum sed ex majori quam pro facultate ejus specula-

11. *Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.* Supra hominem effectus, inquit, omnia humana vilia et abjecta esse duxi. Nam excessus immutationem significat. Postquam dixeram, inquit : *Placebo Domino*, deinde videns omnem hominem mendacem esse : nam cogitationes hominum dolosæ sunt ; ideo memetipsum humiliabam, et me macerationibus affigebam, ne ab illo statu dilaberer.

15. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Alia, inquit, retributio, nobis non erit pro bonis quæ accepimus a Deo, nisi quod pro illo mortem sustineamus, atque ita Dominum nostrum imitemur. Hæc autem mors valde pretiosa erit apud Deum.

16. *O Domine, ego servus tuus et filius ancillæ tuæ.* Cum fiducia sese servum dicit, secundum Apostolum : ancillæ autem filium, loquens de priore initiatione per legem facta.

17. *Dirupisti vincula mea.* Et quæ vincula, nisi peccati, juxta dictum illud : *Vinculis enim peccatorum suorum unusquisque constringitur* ²⁴? *Tibi sacrificabo hostiam laudis.* Quasi in profectu et majore perfectione, sacrificia per sanguinem recusat, sacrificia vero laudis oblatum se promittit.

17. *Vota mea Domino reddam.* Vota, id est promissiones. Quid autem promisit, nisi quod accepto calice Domini, invocaturus esset nomen ejus? Quod

²⁰ Matth. v, 5. ²¹ II Cor. iv, 15; Rom. x, 10. ²² Isa. vii, 9. ²³ Joan. iii, 3. ²⁴ Prov. v, 22.

faciam, inquit, cum in divinis aulis ero; id est in A
Ecclesia Christi, vel in superna Jerusalem.

Allcluia. PSALMUS CXVI.

1, 2. *Laudate Dominum, omnes gentes... quoniam confirmata est super nos misericordia ejus.* Nunquam gentes talem mutationem experti fuissent, inquit, nisi peccatis nostris validior fuisset misericordia Dei. *Et veritas Domini manet in æternum.* Salutem enim dedit quam per sanctos prophetas promiserat. Id et beatus Paulus, ordiens litteras ad Romanos, ait: *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis*²⁶. Et iterum: *Dico Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare Deum*²⁷. Quando igitur universorum Deus implevit promissiones, et salutem quam pollicitus est dedit, ac misericordiæ fontes aperuit omnibus; et vos qui ex Judæis processistis, et vos qui ex gentibus credidistis, concordēs hymnos commiscen-
tes, benefico vicem reddite.

Alleluia. PSALMUS CXVII.

Argumentum.

Docetur novus populus compositus ex Judæis et gen- C
tibus, unum solum oportere auxiliatorem invocare, ipsum scilicet quod humanam assumpsit nature
turam Dei Verbum, atque ex ipso in tempore
persecutionis auxilium omne quærere, scilicet
opem ex cælo missam: ipsique referre gratiarum
actiones pro victoria, atque ab ipso vias virtutis
petere: et ad hæc omnia, confiteri Domino qui
nominatur lapis: reprobatus quidem ab ædifican-
tibus, sed factus in caput anguli.

1-4. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicat nunc domus Israel.* Ipsos priores confessionem inire jubet, utpote qui primi vocati fuerint per evangelicam prædicationem.

5-9. *De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine.* Duo docet hic versus, quod tribulationes habere debeant qui accedunt ad fidem: D
juxta illud: *Accedis ad serviendum Domino, præpara animam tuam ad tentationem*²⁷. Et quod is qui in ærumnis versatur, non alium debeat adiutorem invocare quam ipsum Dominum, qui tribulationem nostram in latitudinem magnam deducit. Pro parvis namque laboribus magnas accipiemus mercedes.

10-14. *Omnes gentes circumierunt me... Circumderunt me sicut apes farum, et in nomine Domini ultus sum eis.* Dei namque populus solum vocabatur Deus, et nomen ejus memorans, hostes visibiles et invisibiles ulcisceretur: homines autem his insi-

και ποιήσω, φησὶν, ἐπειδὴν ἐν ταῖς θείαις αὐλαῖς γ-
νοίμην· τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ἢ τὴν ἐπουράνιον
Ἱερουσαλὴμ.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ CΙΓ'.

Αἰρεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη... ὅτι ἐκφα-
ταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. Οὐκ ἂν, φησὶ,
τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ἐτύχχανε τὰ ἔθνη, εἰ μὴ ἐπι-
κρατέστερον τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένε-
το τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ ἀλήθεια Κυρίου μένει εἰς τὸν
αἰῶνα· ἦν γὰρ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὑπέσχετο
δέδωκε σωτηρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, τῶν
πρὸς Ῥωμαίους γραμμάτων ἀρξάμενος· Παῦλος
δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀγ-
ωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προσηγγεῖλατο
διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἀγίαις· καὶ
B πάλιν δέ· Λέγω Χριστὸν Ἰησοῦν διάκονον γενέ-
σθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βε-
βαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· τὰ δὲ ἔθνη
ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ τοίνυν πε-
πλήρωκε τὰς ὑποσχέσεις ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ ἦν
ὑπέσχετο δέδωκε σωτηρίαν, καὶ ἀνέωξεν ἅπασιν τὰς
τοῦ ἐλέους πηγὰς, καὶ ὑμεῖς οἱ ἐξ Ἰουδαίων προσελη-
λυθότες, καὶ ὑμεῖς οἱ ἐξ ἐθνῶν πεπιστευότες, σύμ-
φωνον ὁμνοῦντες κεράσαντες, τὸν εὐεργέτην ἀμεί-
ψασθε.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ CΙΖ'.

Υπόθεσις.

Διδάσκεται: ὁ νέος λαὸς ὁ συνεστηκὸς ἐκ τῶν Ἰουδαίων
καὶ τῶν ἐθνῶν, ὡς ἓνα μόνον δεῖ ἐπικαλεῖσθαι βοή-
θην, αὐτὸν δὲ ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ Λόγον,
καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐν καιρῷ διωγμοῦ τὴν ἐπικουρίαν ζη-
τεῖν πᾶσαν, τὴν ἐξ οὐρανοῦ παραπεμπομένην βοή-
θειαν· αὐτῷ τε ἀναφέρειν τῆς νίκης τὰ χαριστήρια·
αἰτεῖν τε τὰς διὰ τῶν ἀρετῶν ὁδοὺς, καὶ πρὸς τοῦ-
τοις ἅπασιν ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ τῷ ὀνομα-
ζομένῳ λίθῳ· ἀπηγορευμένῳ μὲν παρὰ τῶν οἰκο-
δόμων, γενομένῳ δὲ εἰς κεφαλὴν γωνίας.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς
τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Εἰπάτω δὴ οἶκος
Ἰσραὴλ. Πρώτους αὐτοὺς τῆς ἐξομολογήσεως ἀρχεσθαι
παρακαλεῖται, ἅτε πρώτους κεκλημένους διὰ τοῦ
εὐαγγελικοῦ κηρύγματος.

Ἐκ θλίψεως ἐπικαλεσάμεν τὸν Κύριον, καὶ
ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν. Δύο διδάσκει ὁ παρ-
D ὶων στίχος, ὡς καὶ θλίψεως ἔχειν δεῖ τοὺς προσερχο-
μένους τῇ πίστει, κατὰ τὸ, *Προσέρχη δουλεύειν τῷ
Κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν*.
Καὶ θλιβόμενον μὴ ἕτερον ἐπικαλεῖσθαι βοήθην ἢ αὐ-
τὸν τὸν Κύριον, ὃς καὶ τὴν θλίψιν ἡμῶν εἰς εὐρυχω-
ρίαν ἀγει πολλήν. Τῶν μικρῶν γὰρ πόνων μεγάλας
ἀποληψόμεθα τὰς ἀμοιβὰς.

Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με... Ἐκύκλωσάν
με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου
ἠμυράμεν αὐτούς. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ λαὸς μόνον
ἐκάλει τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὄνομα λέγων αὐτοῦ ἤρῳνητο
τοὺς φαινομένους καὶ ἀφανεῖς πολεμίους· οἱ δὲ τοῦ-

²⁶ Rom. 1, 1, 2. ²⁷ Rom. xv, 8, 9. ²⁸ Eccli. 11, 4.

τοὺς ἐπιβουλεύοντες ἄνθρωποι μόναις θαρρόουσιν ἀρχαῖς τε καὶ δυναστείαις ἀνθρώπων. Τὸ δὲ, πάντα τὰ ἔθνη, ὑπερβολικόν· τὴν γὰρ Ἰουδαίαν πᾶσαν ἐκύκλων πάντα τὰ ἔθνη. Ἡ παροίκε τῷ· *Εἰς τὰς πρώτας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς*· δηλαδὴ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ὑπὸ δαιμόνων ἐπαγομένους, καὶ λόγους ἐπαφεῖν σοφιστικούς. Ταῦτα γὰρ ἀνατρέψει τὰ ἔθνη. Ἐσθ' ὅτε καὶ ἀναιρεῖται τοὺτους ἐπικλήσει Θεοῦ, τὰς παθητικὰς ἐκκόπτων ὀρμὰς, καὶ λόγους ἀνατρέπων σοφιστικούς. Οἱ δὲ κηφῆνες, ταῖς μελίτταις παρεοικότες, ὡς καὶ λανθάνειν τοὺς ἀγνοοῦντας, οὐ κέντρον ἔχουσιν, οὐκ ἐργάζονται μέλι· σῶμα δὲ μείζον ἔχοντες, τῶν μελιττῶν τὸ ἔργον ἐστίουσιν· οὗ καὶ διαφθείρουσι μετ' ἀλλήλων αἱ μελίτται· συνιστάμεναι. Ἔστιν οὖν ἡ Ἐκκλησία μελισσα· μελιττουργὸς δὲ ἡ τὴν τοῦ Θεοῦ προτιμῶσα σοφίαν· ἥς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιώταις πρὸς ὑγίαν προσφέρουσαι, καίπερ ἀσθενοὺς ὀσισται· κατὰ τὸ, *Μὴ ἐν κείθει σοφίας ἀνθρωπίνης ἔχειν τὸ κήρυγμα*. Ὅμως ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως Θεοῦ, τὸν τῆς πίστεως ἔχουσα λόγον· ὡς καὶ ἀναιρεῖν τὰς αἰρέσεις, καθάπερ κηφῆνας, ἐλέγχῃ ταύτας διχοτομοῦσα τῆς ἀληθείας. Μία μὲν ἡ τιμήσασα τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μελισσα· πολλὰ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἀπέστησαν· οὐ μελισσοῦσαι, ἀλλ' ὡς μέλισσαι κηφῆνες ὑπάρχουσαι· βουλόμενοι τῆς μίαι ἀναλῶσαι τὸ μέλι, καὶ ὡσεὶ πῦρ ἐν ἀκάνθαις ἐκκαίονται· τὴ γὰρ αἰσχρὸν ἐπιθυμιῶν οἱ ἀπὸ τῶν αἰρέσεων ἐκκαίονται πῦρ· καθὼς φησὶν ὁ Παῦλος· *Τὰ γὰρ κρυφῆ γενόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν*. Ἀκάνθας δὲ τὰς ἡδονὰς ἠρμήνευσε τὸ Ἐβραγγέλιον· ὧν τοὺς λόγους ὁ τὸν Θεὸν καλῶν ἀνατρέπει. Τὰ γὰρ ὅπλα αὐτοῦ οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ καθαιροῦντα πᾶν ὄψωμα ἐπιωρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίων. Ὡς ἤδη ἀνηρημένων τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν τῶν κατὰ καιροὺς διωξάντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, εἰκότως λοιπὸν τῆς ἀγαλλιάσεως αἱ φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐχ ἐτέρωθι που ἢ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς.

Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν. Αὕτη ἡ τῆς ἀγαλλιάσεως φωνὴ ἡ γενομένη παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι αὕτη μόνη ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις τοὺς ἀγωνιζομένους διέσωσε καὶ ὑψηλοτέρους ἀπέδειξεν.

Ἄνοιξάτε μοι πύλας δικαιοσύνης. Πύλας δικαιοσύνης τὰς κατ' ἀρετὴν νοήσεις προκοπὰς, ἃς καὶ ὀδεύουσιν οἱ τοὺς καιροὺς τῶν θλίψεων ὑπομειναντες. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ. Οἱ διὰ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες εἰς ἐκείνην ἀπαντήσουσι τὴν πύλην, τὴν εἰς αὐτὴν ἀγούσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεωρίαν. Καὶ ποῖα αὕτη, ἢ τῆς καρδίας καθαρότης; *Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι τὸν Θεὸν ὄψονται*.

Adiantes, solis confidunt principatibus et potestatibus hominum. Illud autem, *omnes gentes*, hyperbolice dictum : nam Judæam omnem circumdabant omnes gentes. Ac simile est dicto illi : *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ* ; id est cogitationes et affectus per dæmones immissos, et subdola verba ab iis inducta. Hæc enim gentes profligabunt. Contingit autem aliquando ut eas per invocationem Dei de medio tollat ; passionum impetum exscindens, et dolosa verba profligans. Vespæ autem quæ apibus ita similes sunt, ut qui eas probe nou norint facile decipi possint, spiculum non habent, neque mel operantur ; sed cum crassiore sint quam apes mole, opus comedunt : quos (43) unum post alium interimunt apes una coactæ. Apis est Ecclesia : mel autem operatur, quæ Dei sapientiam plurimi facit. Cujus labores tam reges quam privati ad sanitatem afferunt, etiamsi infirma sit , secundum illud : *Non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis* ³⁹ prædicatio efficitur. Attamen spiculum habet in ostensionem spiritus et virtutis Dei, cum fidei sermonem habeat ; ita ut hæreses, ceu vespas de medio tollat, dissecans illas argumento veritatis. Sola apis est quæ sapientiam Dei honorat. Multæ autem a Dei sapientia defecerunt, non apes quidem, sed vespæ ad similitudinem apum. Quæ vespæ ubi volunt unius apis mel absumere, quasi *ignis in spinis* comburuntur. Nam hæretici turpem cupiditatum ignem accendunt, quemadmodum Paulus ait : *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere* ⁴⁰. Spinas autem voluptates esse sanctum Evangelium interpretatum est : quorum verba evertit qui Deum vocat. Arma autem ejus non carnalia, sed *potentia Deo ad destruendam omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei* ⁴¹.

15. *Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum*. Utpote jam de medio sublatis spiritualibus inimicis, qui variis temporibus Dei populum persecuti fuerant, jure deinceps audiuntur voces exultationis, non alio in loco quam in tabernaculis justorum.

16. *Dextera Domini fecit virtutem*, etc. Hæc est vox exultationis edita in Ecclesia, qua constat ipsam solam Domini virtutem concertantes salvos fecisse ac iniimicis excelsiores exhibuisse.

^{19, 20}. *Aperite mihi portas justitiæ*, etc. Portas justitiæ intelligas profectum in virtutibus, quem obtinent qui afflictionum tempora sustinent. *Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam*. Qui per virtutes incedunt, ad illam perveniunt portam, quæ ducit ad ipsam Domini contemplationem. Ecquænam illa est nisi cordis puritas? *Beati munda corde, quia ipsi Deum videbunt* ⁴¹.

³⁹ I Cor. II, 4. ⁴⁰ Ephes. v, 12. ⁴¹ II Cor. x, 5.

⁴¹ Matth v, 8.

(43) Locus vitiat.

23. *Lapidem quem reproba-verunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Te ipsum qui propter nos factus es lapis abjectus, reprobaverunt quidem ædificantes; sed post gentium mutationem alterius anguli caput effectus es: et quodnam illud? Copulavit duos populos in unum novum hominem* 13.

24. *Hæc dies quam fecit Dominus, etc.* Equænam dies fuerit nisi resurrectionis Domini? Quænam hæc dies, nisi ea quæ gentibus omnibus salutaris est, quia lapis ille rejectus factus est in caput anguli? Significatur autem dies resurrectionis Salvatoris nostri, quæ ipsi cognominis est, scilicet Dominica.

25-27. *O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare: benedictus qui venit in nomine Domini.* Doxologia (id est cautus in honorem Trinitatis) Jerusalemiana docet, de quonam id dictum sit. Illud autem: *Benediximus vobis de domo Domini, prophetæ dicunt iis qui credunt in Christum: Beatos, inquit, vos prædicabimus, quia fuistis domus spiritualis: inhabitat quippe Dominus in vobis. Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris. Constituite diem solemnem.* Intelligendum dat, eos qui ad fidem accedent, ita impleturos divinum tabernaculum, ut præ multitudine usque ad cornua altaris pertingant. Condensa autem vocat cherubim, quæ propitiatorium adumbrabant; id enim significat illud, *condensio*. Nam condensum esse idem est quod tegere. Cherubim vero alis suis propitiatorium tegebant.

28. *Deus meus es tu, et confitebor tibi.* Hanc vocem Salvatori Christo referre edocentur.

Alleluia. CXVIII.

Argumentum.

In hoc psalmo describit sanctorum institutum vitæ, certamina, ærumnas; fraudes et irruptiones demonum, sexcentas cogitationes immissas, laqueos, venabula, necnon ea quibus isthæc superant, legem, eloquia divina, patientiam, supernum et cælestem commilitium; deinde post labores, bravia, coronas, præmia.

1. *Beati immaculati in via.* Qui nullatenus peccat, is immaculatus et beatus est.

2. *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirent eum.* Non oportet enim modo legem implere, modo prævaricari. Quid enim lucri erit, si simpliciter exquirent testimonia ejus, et ex toto corde Deum non querant?

3. *Non enim qui operantur iniquitatem in viis ejus ambulaverunt.* Igitur divinam legem ignorat qui peccat; nam cognoscere idem est ac observare illam.

¹³ Eplics. 11, 15.

Ἄθρον ὃν ἀπεδοκίμασαν εἰς οἰκοδομοῦντας, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Σοὶ αὐτῷ τῷ γεγονότι δι' ἡμᾶς λίθῳ ἀπηγορευμένῳ ἀπεδοκίμασαν μὲν οἱ οἰκοδομοῦντες· μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐθνῶν μεταβολὴν ἑτέρας γωνίας κεφαλὴν γέγονας· καὶ ποτα αὕτη; Συστήψε τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καιρὸν ἀνθρώπων.

Ἄυτη ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Καὶ τίς ἀν εἶη, ἢ ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Κυρίου ἡμέρα; Ποία δὲ αὕτη ἡμέρα ἀλλ' ἢ ἡ σωτήριος τῶν ἐθνῶν ἀπάντων, καθ' ἣν ὁ ἀποβληθεὶς λίθος γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας; Σημαίνει δὲ ὁ λόγος τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτήρος ἡμῶν, τὴν γε ἐπάνουμον αὐτοῦ γενομένην, δηλαδὴ Κυριακὴν.

Ὁ Κύριε, σώσον δὴ, ὦ Κύριε, εὐδόωσον δὴ. **B** *Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.* Τοῦτο καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις δοξολογία ἐπὶ τίνε φέρεσθαι εἰδίδαξεν. Τὸ δὲ, *Εὐλόγηκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου*, ταῦτα οἱ προφήται φασὶ πρὸς τοὺς πιστεύοντας τῷ Χριστῷ. Μακαριοὺς, φασὶν, ἀποκαλέσμεν ὑμᾶς, ὅτι δη οἶκος γέγονατε πνευματικός· ἐνοικεῖ γὰρ ἐν ὑμῖν ὁ Κύριος. *Συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυλάχοισι.* *Συστήσασθε ἑορτὴν.* Συνίνασι κελεύει τοὺς προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ πληροῦν τὴν θείαν σκητὴν, ὡς καὶ μέχρι τῶν κεράτων φθάνειν τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τὸ πλήθος. Πυλάχοντα δὲ τὰ χερουδιμ φησι, τὰ ἐπισκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, *πυλάχουσι*. Πυλάζειν γὰρ τὸ σκίπτειν. Τὰ χερουδιμ δὲ ἔσκειπον ταῖς πτέρυξι τὸ ἱλαστήριον.

C *Θεός μου εἰ σὺ, καὶ ἐξομολογήσομαι σοι.* Ταῦτην ἀναφέρειν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ διδάσκονται τὴν φωνήν.

'Ἀλληλουία. ΠΙΕ'.

'Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῶν ἁγίων διαγράφει τὴν πολιτείαν, τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάμματα, τὰς τῶν δαιμόνων ἐπαναστάσεις, τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς, τὰς παγίδας, τὰ θήρατρα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν περιγίνονται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν· ἔπειτα μετὰ τοὺς πόνους, βραβεῖα, τοὺς στεφάνους, τὰς ἀμοιβάς.

D *Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ.* Ὁ μηδαμῆ μηδαμῶς ἁμαρτάνων, οὗτος ἀν εἶη ἄμωμος καὶ μὴν καὶ μακάριος.

Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. Οὐ γὰρ δεῖ ποτὲ μὲν κατορθοῦν τὸν νόμον, ποτὲ δὲ παραβάτην γενέσθαι. Τί γὰρ κέρδος τοῦ ἐξερευνησαὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἀπλῶς, καὶ ἐξ ὅλης δὲ καρδίας τὸν θεὸν μὴ ἐκζητεῖν;

Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν. Οὐκοῦν τὸν θεῖον νόμον οὐκ οἶδεν ὁ ἁμαρτάνων· τὸ γὰρ γινώσκων ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι αὐτόν.

Ἐν ἐντολῶν σου φυλάσασθαι σφόδρα. Ὁρῶλον κατεβυρθεύσαν αἱ ὁδοὶ μου τοῦ φυλάσασθαι τὰ δικαιώματά σου. Γνώθεις, ὡς τῆς ἀνωθεν ἐπιουρίας χωρὶς οὐ δυνατόν τινα φύλακα γενέσθαι τῷ νόμῳ, εὐχῆ τοῦτο λαυγῶ κατορθοῖ· τὸ, ὄρελον, ἀντι τοῦ, γένοιτο, κείται.

Ἐξομολογήσεμαί σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας. Μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὸ ἀπὸ προαιρέσεως τίθησιν. Ἀρχὴ δὲ τῆς σωτηρίας ἡ ἐξομολόγησις.

Μὴ με ἐγκαταλείπῃς ἕως σφόδρα. Πάλιν τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν ἐπικαλεῖται.

Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; Παλλῶν, φησὶν, ἐστὶν ἡ νεότης σκανδάλων μεσθῆ. Πῶς οὖν τις ταῦτα ὑπερέβη, ἢ διὰ τοῦ ἔχειν τὴν μνήμην τοῦς τοῦ Θεοῦ λόγους διαπαντός; ἡ γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καὶ καθαριτικὴ καὶ φυλακτικὴ πάντως ἐστίν.

Ἐν ὀλῃ καρδίᾳ μου ἐξετίθησά σε. Εἰ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τοῦς Σατανικοὺς ἐκδύναει παρασκευάζει βρόχους, ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ ὄλην τὴν διάνοιαν ἀνέθηκά σοι τῷ Θεῷ· ἀξίως εἰμι τῶν σῶν ἔξω μὴ μένειν ἐντολῶν. Ἄ φησὶ, μὴ ἀπογοῦμά τις ἢ πρὸς ὑπερ ἐροῦμεν, ἐπιθυμῆ τῆ περι τὸν νόμον χρώμενοι, δέδωκε τὴν ἀσυνεσίαν· ἢ πολλοὺς τὴν σπουδὴν εἰς τοῦναντίον περίσθησι, καὶ ἐν οἷς δοκοῦσι κατορθοῦν ἐσφάλησαν, κατὰ τὸ λεγόμενον παρὰ Σολομῶνι· Ἔστιν ὁδὸς ἡ δοκεῖ παρὰ ἀνθρώποις ὀρθὴ εἶναι· τὴ δὲ τελευταία αὐτῆς ἐρχεται εἰς πυθμένα ἄβου. Οὐκ ὦν δεσὶς ἐξ ἡμισίας καρδίας τὸν Θεὸν ἐπιζητεῖ, μὴ μὲν αὐτῷ, νῦν δὲ τῷ κόσμῳ σχολάζειν βουλόμενος, τοῦτον ἀποβάλλει τῶν οὐκ εὐνοῦν ἐντολῶν, ὡς στρατιωτῶν ἀδόκιμον.

Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρύψα τὰ λόγια σου. Εἰ μὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις τῆ καρδίᾳ ἐναποκλείσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ἐρχεται ὁ κακούργος καὶ ἀρπάξει αὐτάς. Ἀμαρτάνει τῷ Θεῷ ὁ ἀξιώθεις λογίων ἀποβήτοτέρων, καὶ κρύπτεσθαι ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀξίων, καὶ μὴ κρύπτων αὐτὰ ἀφ' ὧν δεῖ. Κίνδυνος γὰρ οὐ μόνον τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ ἀληθῆ, ἐπὶ ἀν ὄλων ἢ μὴ δεῖ ἀπαγγεῖλη τις· Οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαργαρίτας βάλλεσθαι ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, οὐδὲ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν.

Ἐὐλογητὸς εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Αἰσθόμενος τῆς ἐαυτοῦ προκοπῆς τῆς ἀπὸ τοῦ ἐν ὀλῃ καρδίᾳ ἐκζητῆσαι τὸν Θεὸν, εὐλογεῖ αὐτὸν, εὐχαριστῶν ἡδὴ ἐφ' οἷς ἤξιώθη· καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖ μαθεῖν τίνα νοῦν ἔχει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς χελλοῖς μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου. Ἄ μὲν ἐχρῆν κρύπτειν ἐκρυπτον, φησὶν, ἃ δὲ ἐξαγγέλλειν ἐξήγγειλλον· οὐ τῷ σῷ κριτηρίῳ τοὺς πάντας παραστήναι δεῖ· ἵνα κομισώμεθα πρὸς ἃ ἐπράξαμεν.

Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου· ἐτέροβθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ. Τίς ὁ κατὰ Θεὸν πλούτος παιδεύεται· διὸ φησὶν· Οὐδὲν με εἶλεν ἐν τῷ παρόντι

⁶⁶ Prov. xvi, 25. ⁶⁷ Matth. vii, 6.

(44) Locum vitiosum augurandum vertimus.

4, 5. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigantur viae meae ad custodiendas justificationes tuas! Gnarus, sine caelesti auxilio non posse quempiam legis esse observatorem, id oratione sibi comparat. Illud, *utinam*, positum est pro fiat.

7. Confitebor tibi in directione cordis. Post orationem explicat qua sit inclinatione voluntatis. Principium autem salutis, est confessio.

8. Non me derelinquas usquequaque. Rursum superius memoratum postulat auxilium.

9. In quo corrigit adolescentor viam suam. Multis, inquit, offendiculis plena est juvenus. Quo pacto igitur illa quis superaverit, nisi conservando semper memoriam verborum Dei? Nam cogitatio divinae legis, una mundat atque custodit.

10. In toto corde meo exquisivi te. Si Dei memoria, inquit, ad Satanicos laquos vitandos juvat; ego vero totam cogitationem meam tibi Deo obtuli; dignus sum qui non maneam extra mandata tua (44). Quae sit, ne in desperationem incidamus nos qui erga legem desiderio tenemur. Sunt enim quos Deus permittat in imprudentiam labi; sive etiam multis studium in contrarium convertit; ita ut in quibus se recte agere putant hallucinentur, juxta illud a Salomone dictum ⁶⁶: Est via quae videtur apud homines recta esse, cujus extrema veniunt ad profundum inferni. (45) Igitur quisquis ex media cordis parte Deum quaerit, et modo ipsi mox mundo vacare cupit; hunc ille a suis mandatis abjicit ut militem ignavum.

11. In corde meo abscondi eloquia tua. Nisi enim quilibet Dei mandata in corde ceu thesauros recondat, venit malignus ille et rapit ea. (Alius codex.) In Deum peccat qui dignus habetur secretiora accipere verba, quae par erat abscondere multis, neque tamen abscondit iis quos ea ignorare oportebat. Periculosum namque est, non modo falsa loqui, sed etiam vera, quando quispiam ea quae non oportet renuntiat: Non oportet enim margaritas projicere ante porcos, neque dare sancta canibus ⁶⁷.

12. Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas. Cum senserit profectum suum, quem fecerat exquirendo Deum in toto corde suo, ipsum benedicit gratias agens de collatis bonis, et rogat ab ipso doceri, quam mentem habeant justificationes ejus.

13. In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui. Quae abscondi oportebat, inquit, abscondebam; quae renuntiare, renuntiabam; quis ante tribunal tuum omnes adfuturi sumus, ut accipiamus secundum opera nostra.

14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Edocetur quenam sunt secundum Deum divitiarum; quaniobrem ait: Nihil

(45) In Reg. 2 haec dicuntur Hesychii.

me cepit in præsentî vita, non aurum, non dignitas, non potentia : sed vice omnium mihi sunt testimonia tua : hæc gaudia, hæc divitiarum mearum.

16. *In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermones tuos.* Non verborum tantum tenuis meditatio illa : sed ita ut qui intelligit ea exsequatur. Non enim auditores justificationum, justi sunt apud Deum, sed factores earum. Ita enim nemo unquam earum obliviscetur.

17. *Retribue servo tuo, vivifica me.* Ecquid vult dari sibi pro iis quæ attulit, nisi ut ejus mens illustretur, nisi ut cognoscat mirabilia opera Dei?

18. *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.* Vanitatem, inquit, hujusce vitæ non mihi propriam expeti, quare divinorum cognitionem mandatorum expeto, quorum alia nota, alia ignota sunt. Nota quidem sunt : *Non occides* et quæ sequuntur⁴⁶; ignota sunt alia, verbi gratia, quare pueri octavo die circumciduntur, et qua de causa pro recens natis offeruntur sacrificia.

21. *Increpasti superbos.* Qui superbis resistit, hic increpat superbos : atqui Dominus resistit superbis, Dominus igitur increpat superbos.

22. *Aufer a me opprobrium et contemptum.* Impii in tempore persecutionis exprobrantes, me nihili facient. Rogo itaque ut vana sint opprobria eorum mihi illata. Si quando, inquit, contra carnem sensi, sed conversus rogo divinis verbis vivificari. Si quidem ita ad extremum angustiarum redactus sum, inquit, rogo liberari me ab iniquis juxta promissionem tuam.

23, 24. *Etenim sederunt principes et adversum me loquebantur,* etc. Ideo, inquit, rogavi ut auferretur opprobrium, quia adversum me loquebantur assidue. Cæterum id agentibus principibus iniquitatis, servus Dei non abscedit a justificationibus ejus : Dei veritas, quæ justificationes vocat, consiliarium loco ad eam rem usus. Hujusmodi autem homo nullum malum admittit consiliarium. Sed principes hujus sæculi, velut contra Christum convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus⁴⁶. Ad quos pertinet sapientia hujus sæculi.

25. *Adhæsit pavimento anima mea.* Ad ultimum angustiarum deductus sum, inquit, compulsus a celestis, et rogo salutem mihi tribui secundum promissionem tuam qua dixisti : *Et torrentes non concludent te.*

26, 27. *Vias meas enuntiavi et exaudisti me. . . Viam justificationum tuarum intelligere me fac.* Accepta enim intelligentia mysteriorum ejus, potero circa mirabilia ejus versari et de iis sermonem habere.

28. *Dormitavit anima mea præ tædio.* Docet non posse alio modo sequitiei spiritum expelli, quam per meditationem divinorum eloquiorum. Sobrie itaque

⁴⁶ Exod. xx, 45 seq. ⁴⁶ Psal. ii, 9.

βίω, οὐ χρυσός, οὐκ ἀξίωμα, οὐ δυναστεία· ἀντὶ δὲ πάντων ἐμοὶ τὰ μαρτύριά σου, εὐφροσύνη καὶ πλοῦτος.

Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω· οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου. Οὐ μέχρι λέξεως ἡ μελέτη· ἀλλὰ τὸν νοητότα ποιεῖ αὐτά. Οὐ γὰρ ἀκροῦσαι δικαιωμάτων Θεοῦ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτῶν. Οὕτω γὰρ οὐδέποτε τις αὐτῶν ἐπιλήσεται.

Ἀναπόδος τῷ δούλῳ σου, ζῆσόν με. Καὶ τί βούλεται ἀντιδοθῆναι αὐτῷ ἀνθ' ὧν εἰσενέγκατο, εἰς τὸ φωτισθῆναι αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, εἰς τὸ γνῶναι τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ; Ἀποκάλυψον τοῖς ὀφθαλμοῦς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Οὐκ οἰκείαν, φησὶ, τὴν ἐν τῷ βίῳ πεπολεῖσθαι ματαιότητα· διὰ αἰτῶν γνῶσιν τῶν θείων δέξασθαι ἐντολῶν· αἱ μὲν γὰρ γνωσταὶ εἰσιν· αἱ δὲ ἀγνωστοὶ γνωσταὶ μὲν ὡς τὸ, Οὐ φορεύσεις, καὶ τὰ ἕτερα· ἀγνωστοὶ δὲ τὸ, τίνας χάριν ἐν τῇ ὁρθῇ ἡμέρᾳ τὰ βρέφη περιτέμνεται· ἢ, τίνας χάριν ὑπὲρ ἀρτιγεννητῶν ἀναφέρονται θυσίαι.

Ἐπειμησας ὑπερηφάνοις. Ὁ ἀντιπαστόμενος τοῖς ὑπερηφάνοις, οὕτως καὶ ὑπερηφάνοις ἐπιτιμᾷ. Κύριος δὲ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, Κύριος ἄρα καὶ τοῖς ὑπερηφάνοις ἐπιτιμᾷ.

Περὶ ἐλε ἀπ' ἐμοῦ θνείδος καὶ ἐξουθένωσιν. Οἱ ἀσεβεῖς ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὀνειδίζοντες ἐξουθένωσουσί με. Αἰτοῦμαι οὖν ἵνα μάταια γίνωνται κατ' ἐμοῦ ὀνειδη. Καὶ εἴ ποτε, φησὶ, πεφρόνηκα κατὰ τῆς σαρκός, ἀλλ' ἐπιστρέψας αἰτῶ τοῖς θεοῖς ζωοποιηθῆναι λόγοις· εἰ οὕτως εἰς ἐσχάτην ἦγον ἀπορίαν, φησὶν, ἐλαυνόμενος, ἐκ τῶν παρανομούντων ἀξιώσασθαι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου.

Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες καὶ κατ' ἐμοῦ καταλάλουν. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἤτησα περιαιρεῖσθαι τὸ θνεῖδος, ἐπεὶ ἔργον εἶχον τὸ λαλεῖν κατ' ἐμοῦ. Πλὴν καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἀδικίας ταῦτα ποιοῦντων, ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος οὐκ ἀφίσταται τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ· τοὺς τοῦ Θεοῦ λόγους, ἅπερ ἔφη δικαιώματα, συμβούλους ἔχων πρὸς τοῦτο. Οὐδ' ἕνα δὲ πονηρὸν ὁ τοιοῦτος ἐπιδέχεται σύμβουλον. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦτο τοῦ αἰῶνος, καθάπερ ἐπὶ Χριστοῦ συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Ὡν ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ αἰῶνος τοῦτου.

Ἐκολλήθη τῷ δδάφει ἡ ψυχὴ μου. Εἰς ἐσχάτην ἦγον ἀπορίαν, φησὶν, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῶν παρανομούντων, καὶ ἀξιώσασθαι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου τὴν λέγουσαν· Καὶ χεῖμαρροι οὐ συγκαλισουσί σε.

Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγγεῖλα, καὶ ἐπήκουσάς μου. . . Ὅδον δικαιωμάτων σου συνέτισόν με. Σύνεσιν γὰρ τῶν ἐν αὐτοῖς μυστηρίων λαβόν, ὡς καὶ ταύτην ὁδεύσαι, δυναίσομαι· περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς θαυμασιῶν ὁμιλεῖν τε καὶ λόγον ποιεῖσθαι.

Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας. Διδάσκει, ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας οὐκ ἐστὶν ἄλλως ἐκβάλλειν ἢ ἐκ τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων. Νή-

φεισιν ουν και γρηγορειν χρη δια τον ειποντα· Γρηγορειτε και προσευχεσθε.

Ὁδὸν ἀδικίας ἐπόστεισον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τῷ φόβῳ σου ἐλήσόν με. Ὁδὸν ἀληθείας ἤρετισά-μην. Τὸ μὲν αἰτεῖ παρὰ Θεοῦ, τὸ δὲ ἐαυτῷ εἰσφέρειν ὁμολογεῖ.

Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα. Ματαιότης ἐστὶν ἡ περὶ τὰς θεὰς μανία, ἡ περὶ τῶν μὴ δεόντων θεωρία, καὶ ἡ κατὰ δύναντον δὲ ἀτοπος φαντασία, ἣν καὶ σαφηνίζει ὁ Παῦλος λέγων· Ἐν ματαιότητι τοῦ νόου αὐτῶν ἐσκοτωμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ. Ὅρα ματαιότητα νόος λεγομένη, ὅτ' ἂν σχῆ τις νόον, καὶ τούτου μὴ χρησεται πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν θεωρίαν, ἀλλὰ παρέχει αὐτὸν τῷ δεσμεύοντι Σατανᾷ. Τοῦτο τοίνυν εὐχόμενός φησιν· Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητας. Καὶ τοῦτο γὰρ χάρις Θεοῦ. Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ ἐν σώματι ὠραία καὶ σαρκῶς ὀφθαλμοῖς φαινόμενα καλὰ, ματαιότητα ἀποκαλεῖ.

Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου. Ἐπειδὴ παιδαγωγῷ δικτῆν ἀναγκαῖος ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐν πάσαις ἐντολαῖς· τούτου χάριν ἐπιστάναι αὐτῷ αὐτὸν εὐχεται τὸν Θεόν. Τὸ δὲ, Περὶ ἐλε τὸν ὀνειδισμόν μου, μετὰ τὸ ἐπιστῆσαι ὡσπερ τινα φύλακα τῶν θείων νόμων. Καὶ περὶ ὧν ἤδη πρότερον συνέγνω ἐκτυτὸν ὀνειδῶν ἐξομολογεῖται.

Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου. Ἐπεὶ εὐλόγος σου τυγχάνων φοβοῦμαι σε, βούλομαι δὲ λογικῶς καὶ κατὰ τὸν λόγον φόβον ἔχειν, στήσον τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου, τὸν ὄντα σὸν, οὐκ ἀπ' οὐ φοβῆ σὺ, ἀλλ' ἀπ' οὐ ἐγὼ φοβοῦμαι σε. Ἴνα μὴ ἔκ ἄνευ λόγου φόβον, μηδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔγωμεν· ἔσται δὲ ὁ Θεὸς τὸ λόγιον αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, βεβαιῶν δι' ἀποδείξεως αὐτὸ τοῖς εὐλαβέσι. Ὅσπερ γὰρ τινὲς εἰσιν ἔχοντες ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, οὕτως εἰσὶ τινες ἔχοντες φόβον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Περὶ ἐλε τὸν ὀνειδισμόν μου ὃν ὑπέπτυσσα. Ποιήσας ὁ προφήτης ὡς ἀνθρώπος ἁμαρτῶν, παρακαλεῖ, ἐπεὶ ὁρᾷ τὸν ὀνειδισμόν παρακολουθοῦντα ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ λέγει τὸν προκειμένον στίχον. Οὐκ ἂν δὲ λέγοις τοῦτο λέγων· Περὶ ἐλε τὸν ὀνειδισμόν σου. Ὅταν γὰρ ὀνειδίζομαι διὰ τὸν Χριστὸν, ἐκείνος ὁ ὀνειδισμὸς οὐκ ἐστὶν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ· ὅταν δὲ ὀνειδίζομαι διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας, καὶ μὴ μετανοῶ, οὐκ ὀφείλω λέγειν· Περὶ ἐλε τὸν ὀνειδισμόν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὃν ὑπέπτυσσα, ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά.

Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζήσόν με. Ἄμοιβὴν αἰτεῖ τὴν δικαίαν ζωὴν καὶ κατ' ἀρετὴν, οὐ μόνον φυλάξας τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ καὶ ἐρωτικῶς περὶ αὐτὰς διακελμένος, καὶ οὐκ ἄλλων χάριν, ἀλλ' αὐτὰς καὶ δι' αὐτὰς ἐκτελῶν. Καὶ ἐπεὶ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὁ ἐν Υἱῷ ζῆσαι βουλόμενος τοῦτό φησι.

A agere et vigilare convenit propter eum qui dicitur : Vigilate et orate.

29. 30. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei : Viam veritatis elegi. Illud quidem a Deo postulat, hoc se sibi ascribere confitetur.

37. Averte oculos meos ne videant vanitatem. Vanitas est spectaculorum insanus amor, illicita rerum speculatio, absurda phantasia in mente recepta, quam significat Paulus his verbis : In vanitate mentis suæ, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei. Animadvertite vanitatem mentis dici. cum quis mente pollens, ea non utitur ad veritatis contemplationem ; sed præbet eam Satanæ colliganti. Hoc igitur precando ait : Averte oculos meos ne rideant vanitates. Nam et illud gratia Dei est. Ejusdem. Corporea quæ speciosa sunt, et oculis carnis pulchra videntur, vanitatem appellant.

38. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo. Quoniam in omnibus præceptis timor Dei prælagogi instar necessarius est, ideo rogat Deum ut statuat sibi illum. Illud autem : Amputa opprobrium meum, dicit postquam quemdam cen custodem divinarum legum constituit. Et jam iterum confitetur opprobria de quibus prius se sibi conscium esse dixerat.

Statue servo tuo eloquium tuum. Quia servus tuus cum sim, timeo te, voloque rationabiliter et secundum verbum timorem habere, statue eloquium tuum in timorem tuum : qui revera tuus est, non quod tu timeas, sed quia ego timeo te. Ut autem nec sine verbo timorem, nec sine timore verbum habeamus, statuit sane Deus eloquium suum in timorem suum, per certa argumenta firmans illud apud pios homines. Quemadmodum enim quidam sunt zelum habentes, sed non secundum scientiam, ita sunt quidam habentes timorem Dei, sed non secundum scientiam. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum. Cum Propheta peccasset ut homo, orat et deprecatur opprobrium quod futurum videt post resurrectionem in divino tribunali, et recitat hunc versum. Neque dixeris hoc modo : Amputa opprobrium tuum. Nam cum opprobriis afficior propter Christum, illud opprobrium non est meum, sed Christi est : cum autem opprobriis afficior propter peccata mea, neque penitentiam ago, non oportet me dicere : Amputa opprobrium meum a me, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua vivifica me. Probam et in virtute actam vitam in præmium postulat : non solum quia præcepta servavit, sed quia amoris affectu illa complectitur, nec alterius rei causa, sed illa solum quærens et propter illa agens. Et quia Filius est justitiae Patris, illud ait qui in Filio vitam agere vult.

⁴⁷ Matth. xxvi, 41. ⁴⁸ Ephes. iv, 17, 18. ⁴⁹ Rom. x, 2.

41. *Et veniat super me misericordia tua, Domine.* A Si misericordiam tuam, ait, consequar, quæ misericordia per salutare tuum ad me accedet, fiduciam habeo adversus eos qui mihi opprobrium dicunt, et adversum me insurgunt.

42. *Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.* Respondebo enim non æquum esse conviciis onerari eum qui ea tenet dogmata; quæ irrident impuri illi homines a fide alieni. Ego vero ostendam illa prudentiæ atque sapientiæ plena esse. Respondebo autem verbum, quia in verbis tuis supersperavi.

43. *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in judiciis tuis supersperavi.* Usque ad extremum, inquit, halitum; si indigne vivamus iis quæ recte loquimur, Deus auferet verbum veritatis de ore nostro.

44. *Et custodiam legem tuam semper.* (47) Custos, inquit, ero legis tuæ: neque modo recte me geram, modo secus; sed et in præsentibus et in futuro vitæ meæ tempore legem implebo.

46. *Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum.* Talis fuit Paulus, talis Petrus, talis apostolorum et martyrum chorus. Hæc martyri conveniunt qui propter Christum ad reges et præsidēs adducitur; convenit item iis qui os aperiant in conspectu sanctorum animo regio præditorum. Dedecore namque dignus qui verbum accipiens a Deo, non eo utitur ad Evangelium annuntiandum virtutis multa. Proba namque vita fiduciam parit.

47. *Et meditabar in mandatis tuis quæ dilexi valde.* *Et levavi manus meas ad mandata tua.* Manus hic vocat operandi virtutes. Operatio enim est finis meditationis mandatorum. Nam post assumptionem Verbi mandatorum, operæ pretium est manus extendere ad mandatorum operationem; non ex tristitia aut ex necessitate, sed ex affectu. Ac postea frequenter super iis meditari, ac de iis loqui oportet.

49. *Memor esto verbi tui servo tuo.* Et cuiusnam verbi memorem esse rogat, nisi, ut sit cum illis juxta promissionem suam, quæ consolatio ipsius fuit in persecutionibus?

50. *Hæc me consolata est in humilitate mea.* Septuaginta: *Reviscere facies me.* Hæc spes per verbum tuum oblata mihi, consolata est me, et solatio mihi fuit. Nam si quando casus, aut periculum, aut mortis exspectatio, gravis morbus, aut opum jactura aut persecutio quælibet, aut aliorum quidpiam, quæ vulgo gravia existimantur, evenit mihi, spes erga te mea consolationi mihi erat. Quia eloquium tuum revivificavit me. Nihil æque animam rationalem vivere facit, vita scilicet ipsi propria, atque eloquium Dei. Nam dum augetur eloquium Dei, sive conceptum, sive comprehensum in hominis anima, tantumdem augetur quæ vitam spectant. Illa autem sunt,

(47) Alius codex hæc Eusebio tribuit.

Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ ἔλεός σου, Κύριε. Εἰ τοῦ σου ἔλεους τύχω, φησί, τοῦτο δὲ τὸ ἔλεος διὰ τοῦ σωτηρίου σου γενήσεται μοι, παρῆρησιαν ἔξω πρὸς τοὺς ὀνειδίζοντας καὶ ἐπανισταμένους μοι.

Καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον, δεῖ ἠλπίσα ἐπὶ τοῖς λόγοις σου. Ἐρῶ γάρ, ὡς σὺν ἄξιος ὀνειδίζεσθαι τὸν τὰ τοιαῦτα δόγματα ἔχοντα, ἅτινα γελῶσιν οἱ τῆς πίστεως ἄλλότριοι οἱ μωροί. Ἐγὼ δὲ συνέσεως ἀποδείξω καὶ σοφίας πεπληρωμένα. Ἀποκριθήσομαι δὲ λόγον, ἐπεὶ εἰς τοὺς λόγους σου ἐπῆλπισα.

Καὶ μὴ περιέλης ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα· δεῖ ἐπὶ τοῖς κρίμασι σου ἐπῆλπισα. Μέγρι τῆς ἐσχάτης πνοῆς, φησίν. Ἐάν ἀναξίως ὦν καλῶς λέγομεν βιώσωμεν, περιελεῖ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν ὁ Θεός.

Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διὰ παντός. Φύλαξ, φησίν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὐ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς, φησὶ, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦτον κατορθώσω.

Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων. Τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος, τοιοῦτος ὁ Πέτρος, τοιοῦτος τῶν ἀποστόλων ὁ χορὸς καὶ τῶν μαρτύρων. Ἀρμόσει τοῦτο τῷ μάρτυρι τῷ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀγομένῳ διὰ Χριστόν· ἀρμόσει καὶ τοῖς ἀνοίγουσι τὸ στόμα ἐπὶ τῶν βασιλικῶν τὰς ψυχὰς ἄγλων. Αἰσχύνῃς γὰρ ἄξιός ἐστι μὴ πρὸς τὸ εὐαγγελίζεσθαι δυνάμει πολλῆς ῥήμα λαβῶν ἐκ Θεοῦ· ἢ γὰρ ἔνομος ζωῆ παρῆρησίας δημιουργός.

Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, αἷς ἠγάπησα σφόδρα. Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου. Χεῖρας ἐνταῦθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας εἶναι φησίν. Ἡ γὰρ πρᾶξις τέλος μελέτης ἐστὶν ἐντολῶν· μετὰ γὰρ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου καλὸν τὸ ἐπᾶραι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς τῶν ἐντολῶν πράξεις· μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ διαθέσεως· καὶ μετὰ ταῦτα συνεχῶς περὶ αὐτῶν ἀδόλεσχεῖν τε καὶ διαλέγεσθαι.

Μνησθήσῃς τὸν λόγον σου τῷ δούλῳ σου. Καὶ ποῖός ἐστι λόγος οὗ μνησθῆναι αὐτὸν ἄξιος, ἢ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν, καθ' ἣν δέδωκεν αὐτοῖς ἐπαγγελίαν, ἥτις καὶ παράκλησις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο;

Ἄδτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Οἱ ἐβδομήκοντα· ἀναζώσεις με. Ἀδτη τις ἢ ἐλπίς, ἐγγινομένη μοι ἀπὸ τοῦ σου λόγου, παρεκάλεσέ με, καὶ παρεμυθήσατό με, εἰς τὸ· εἰ ποτε περιστάσις ἢ κίνδυνος, ἢ θανάτου δοκιμὴ, νόσος χελεπή, ἢ ἀπώλεια τῶν ὑπαρχόντων, ἢ διωγμοῦ, ἢ εἰ τι δεῖ ποτε τῶν νομιζομένων χελεπῶν καταλάμβανέ με, ἢ ἐπὶ σὲ ἐλπίς παράκλησις μου ἦν. Ὅτι τὸ λόγιόν σου ἐξησέ με. Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ζῆν λογικὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῆς ζωὴν ὡς τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὃ γὰρ αὖξει τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νοούμενον καὶ παραλαμβάνομενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, κατὰ τοῦτο αὖζεται καὶ τὰ τῆς ζωῆς. Ταῦτα δὲ ἔστι τὸ

σὺν ἀρετῇ ζῆν ἐν ταῦτα μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν αἰώνιον A
διδοῦσι ζώην.

Υπερήφανοι παρηγόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ
τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἐπο-
λιτευόμην τῆρῶν τὸ ἡγεμονικόν μου, ἵνα μὴ γένηται
βῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνόμιμον. Ἐκείνων
γὰρ λίαν παρανομούντων, οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐγὼ
τὸν νόμον σου παρέβαινον.

Ἐμνήσθη τῶν κριμάτων σου ἀπ αἰῶνος, Κύριε,
καὶ παρεκλήθη. Μεμνημένος γὰρ τῶν ἀπ' αἰῶνος καὶ
ἕως αἰῶνος ἀποδοθησομένων ἐκάστῳ, παρακαλεῖται
καὶ ἄλυτος ὁ δίκαιος μένει λέγων· Οὐκ ἄξια τὰ
καθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν
δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Ὡν ἐποίησας πά-
λαι τοῖς ἀδικοῦσι τὸν Ἰσραὴλ, μνημονεύσας κριμά-
των, παρεκλήθη· εἰδὼς, ὡς οὐδὲ αὐτὸς ἐν τοῖς διω-
γμοῖς ἐγκαταληφθῆσμαι, καὶ ὡς πάντα κατὰ Θεοῦ
κρίσει τοὺς ἀνθρώπους συμβαίνει.

Ἄθυμα κατέσχε με ἀπὸ ἀμυρτωλῶν τῶν ἐγκα-
ταλιμανόντων τὸν νόμον σου. Ἐπὶ τῶν ἀμαρτω-
λῶν, οἱ μὲν ἀνόμως ἀμαρτάνουσι, τῷ μηδὲ τὴν ἀρ-
χὴν πειρασθῆναι νόμων· οἱ δὲ ἐν νόμῳ, τῷ παρα-
βαίνειν αὐτόν. Καὶ μετ' ὀλίγα· Εἰ τι γὰρ πάσχει
ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· καὶ ἐὰν δοξά-
ζηται ἐν μέλος, συγκαίρει πάντα τὰ μέλη. Καὶ ἐπὶ
τοῖς ἀελοφοῖς οὖν ἡμῶν τοῖς ἀμαρτάνουσι, λυπείσθαι
καθήκει, ὅτι τοιοῦτοί εἰσι, καὶ οὕτω διακείσθαι κατὰ
τὸν ἄγιον τοῦτον.

Ἐλιτὰ ἦσαν μοι τὰ δικαιώματά σου ἐν τόπῳ
παροικίας μου. Τόπον παροικίας τὸν παρόντα βίον C
φησὶ· κατὰ τὸ· Εἰδότες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπί-
δημοι ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν ᾧ εὐρύθμως εὐφραι-
νόμεν λέγων τὰ δικαιώματά σου· τοῦτο μὲν θεωρῶν,
τοῦτο δὲ πράττων αὐτά.

Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἐπέστρεψα
τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου. Ἐπειδὴ
πᾶσαν τὴν γνώμην εἰς τὰς σὰς, φησὶν, ἀνέθηκα ἐν-
τολάς, τούτου χάριν τῶν μαρτυρίων ἐπορεύθη τὴν
ὁδόν.

Ἐτοιμάσθη καὶ οὐκ ἐταράχθη. Εἰδὼς τὸ εἰ-
ρημικόν· Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυ-
ρίῳ, ἐτοιμάσων τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν·
καὶ τοῦτο μελετῶν διαπαντός ἐν ταῖς ἐφόδοις οὐκ
ἐταραττόμην, ἅτε μεμελετηκῶς αὐτὰς φέρειν γεν-
ναίως.

Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι. Καὶ
τίνα ἦν τὰ σχοινία, ἢ οἱ πονηροὶ λογισμοί, δι' ὧν
τῆς κατὰ Θεὸν στάσεως ἐπεχείρουν καταβαλεῖν;

Μεσονύκτιον ἐγρηγορήσασθαι τοῦ ἐξομολογήσασθαι
σοι. Οὐ γὰρ μεθ' ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ,
κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, ἐν ᾧ μετὰ
πλείονος ἡδονῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται,
ὕμνων σε διετέλουν, καὶ τὰς δικαίας σου ψήφους
ἀνηψήμουν. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος μετὰ τοῦ
Σάα πεποίηκε, καὶ τὸν πόδα κάκει προσδεδεμένος,
μετὰ αἰκίας καὶ μάστιγος τῇ προσευχῇ τὴν ὑμνοῦσαν

cum virtute in hac vita agere; post hæc autem et
vitam largitur æternam.

51. Superbi inique agebant usquequaque, a lege
autem tua non declinavi. In illa enim vitam agebam
observans vim animæ principalem, ne feret in corde
meo verbum abconditum illegitimum. Illis enim
iniquissime agentibus, ne tantillum quidem ego le-
gem tuam transgressus sum.

52. Memor fui judiciorum tuorum a sæculo, Do-
mine, et consolatus sum. Memor enim eorum quæ a
sæculo usque in sæculum singulis danda sunt, con-
solationem justus accipit, nec in tristitia agit, di-
cens: Non sunt condignæ passionibus hujus temporis
ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis⁵⁰. (Alius
codex.) Memor judiciorum quæ olim tulisti adversus
eos qui injuriam facerent Israeli, consolatus sum:
guarus, neque me in persecutionibus comprehen-
dendum fore, atque omnia secundum Dei judicium
hominibus contingere.

53. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelin-
quentibus legem tuam. Peccatores, alii absque lege
peccant qui nunquam leges vel tantillum experti
sunt; alii in lege peccant cum transgrediuntur il-
lam. Et post pauca: Si quid enim patitur membrum
unum, una patiuntur omnia membra. Et si laude-
tur unum membrum, congaudent omnia membra⁵¹.
Par est ergo de fratribus etiam nostris qui peccant
dolere, quia scilicet tales sunt; et pari modo affec-
tos nos esse, quo sanctus ille.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco
peregrinationis meæ. Locum peregrinationis præsen-
tem vitam dicit; juxta illud: Scientes quia pere-
grini et hospites erant super terram⁵². In quo mo-
dulate lætabar narrans justificationes tuas. Sive con-
templans, sive operans illas.

55. Cogitavi vias tuas, et converti pedes meos in
testimonia tua. Quoniam, inquit, totam mentem
præceptis tuis addixi, ideo in via testimoniorum
tuorum incesi.

60. Paratus sum et non sum turbatus. Cum sciam il-
lud: Fili, si accedis ad serviendum Domino, præ-
para animam tuam ad tentationem⁵³: hæc semper
meditans, in incursibus inimicorum non sum tur-
batus, utpote meditatione paratus ad ea fortiter fe-
renda.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me. Et
quinam funes, nisi malæ cogitationes, quibus me
a Dei gratia deturbare conabantur?

62. Media nocte surgebam ad confitendum tibi.
Non enim die tantum, sed etiam noctu, et sub ip-
sum noctis dimidium, quo majore voluptate somnūs
homines occupat, hymnis ad tui laudem canendis
vacabam, et iusta judicia tua decantabam. Hoc di-
vinus etiam Apostolus cum Sila fecit, et alligatus
pede, vulneribus et flagris oneratus, orationem hym-
norum cantu temperavit, et optinarum vigiliarum

⁵⁰ Rom. viii, 18. ⁵¹ I Cor. xii, 26. ⁵² Hebr. xi, 13. ⁵³ Eccli. ii, 1.

fructum percepit⁶⁴. Divinae namque munificentiae A
donis auctus est.

65. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Perfectus homo particeps Christi fuerit, juxta dictum illud: *Nam Christi particeps facti sumus*⁶⁵. Hic autem quasi initiatus, se timentium Dominum participem esse dicit; neque tantum timentium, sed etiam eorum qui propter timorem Dei ejus praecepta servant. Argumentum autem timoris Dei est observatio praeceptorum.

64. *Misericordia tua, Domine, plena est terra. Justificationes tuas doce me.* Prophetice quae futura sunt enuntiat, plenam scilicet fore universam terram timentium Dominum. Et hoc, inquit, non ex alio usu quam ex tua misericordia; nam tu ipse id misericorditer facis, teipsum dans hominibus doctorem.

65. *Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine.* Docetur qui divinis eloquiis eruditus est, ne ingratus sit in Deum beneficia conferentem. Nunquam enim a peccatis liberatus fuisset, et annumeratus servis Dei, nisi divina quaedam gratia eorum ipsis in causa fuisset.

67. *Priusquam humiliarer ego deliqui.* Traditus, inquit, ob pristina peccata mea, humiliatus sum, hoc ex justo Dei judicio passus. Ideoque castigationi traditus, rogo mihi doctrinam immitti, ut cognoscam humiliationem illam mihi per bonitatem et ad castigationem evenisse.

68. *Bonus es tu, Domine.* Qui justus est in omnibus, quantumvis molesta sint quae accidunt, dicit Deo: *Bonus es tu.* Simile est illud: *Benedicam Dominum in omni tempore*⁶⁶. — *Et in bonitate tua doce me justificationes tuas.* Et rogat a bonitate Dei edoceri, quia bonae sunt justificationes Dei, ad cujusque meritum accommodatae: de quibus apte dicatur: *Et justificata sunt judicia tua, Deus*⁶⁷.

69, 70. *Multiplata est super me iniquitas superborum.* Eo usque, ait, superbiam processerunt, ut cordi eorum id quod sequitur acciderit. *Coagulatum est sicut lac cor eorum.* Tentationibus malis gravibusque traderis, quibus in vita humiliaberis. Et docebunt te corpus tuum castigare et in servitutem redigere, nec incedere in lata et spatiosa via superborum, sed in angusta et arcta. Nam tenue est cor sanctorum, cor autem superborum pingue.

71. *Bonum mihi quia humiliasti me.* Ac si diceret: *Mihi placeo in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis, ut dignus videar justificationibus tuis, quaerens ea quae alias edisci non possunt.*

72. *Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.* Ediscit initiatus homo quanto sit honore donatus.

73. *Manus tuae fecerunt me.* Altera dignitas, quod

⁶⁴ Act. xvi, 25. ⁶⁵ Hebr. iii, 14. ⁶⁶ Psal. xxxiii, 2. ⁶⁷ Psal. xviii, 10.

ἐκέρασε, καὶ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρέψῃσε τὸν καρπὸν. Τῆς θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπέλαυσεν.

Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε. Ὁ μὲν τέλειος Χριστοῦ ἂν εἴη μέτοχος, κατὰ τὸ εἰρημένον· Μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γεγόναμεν. Ὁ δὲ παρῶν, ὡς εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν εἶναι λέγει· οὐχ ἀπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Δείγμα δὲ τοῦ θείου φόβου ἢ τῶν ἐντολῶν φυλακῆ.

Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ. Τὰ δικαιοῦματά σου διδάξόν με. Προφητικῶς τὰ ἐσόμενά φησιν, ὡς ἔσται πᾶσα ἡ γῆ πλήρης τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον. Καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρας φησὶ τοῦτο χρείας γενήσεται ἢ ἐκ τοῦ σου ἐλέους· καὶ αὐτὸς γὰρ τοῦτο ἐλεητικῶς ποιεῖς, ἐπιτιδοῦς ἑαυτὸν τῶν ἀνθρώπων εἶναι διδάσκαλον.

Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου, Κύριε. Διδάσκειται ὁ τὰ θεῖα λόγια πεπαιδευμένος μὴ ἀναισθητῶς ἔχειν τὰς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. Οὐ γὰρ ἄλλως ἀπήλλακτο μὲν τῆς ἁμαρτίας, κατηριθμητο δὲ ἐν δούλοις Κυρίου, εἰ μὴ θεῖα τις χάρις τούτων αὐτῷ αἰτία γέγονεν.

Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα. Διὰ τὰς προτέρας μου, φησὶ, πραγθεσίας ἁμαρτίας παραδοθεὶς, ἐταπεινώθην, κρίσει δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ τοῦτο παθὼν. Οὐ δὴ καὶ χάριν παιδείᾳ παραδοθεὶς, δεῖμαι διδασκαλίας ὡς ἂν γνῶ, ὅτι ἡ ταπεινώσις ἢ γενομένη μοι κατὰ χρηστότητα καὶ παιδείαν ἐγένετο.

Χρηστὸς εἰ σὺ, Κύριε. Ὁ δίκαιος ἐπὶ πᾶσι, κἂν ἢ πικρὰ τὰ συμβαίνοντα, λέγει τῷ Θεῷ· Χρηστὸς εἰ σὺ. Τοιοῦτον καὶ τὸ· *Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν πάντι καιρῷ. Καὶ ἐν τῇ χρηστότητι σου διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.* Καὶ δεῖται τὸ χρηστῷ Θεοῦ διδαχθῆναι· ὅτι χρηστὰ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστου γινόμενα· ἐφ' οἷς λέγειν δεῖται· *Ἐδικαιώθη τὰ κρίματά σου, ὁ Θεός.*

Ἐπληρώθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερηφάνων. Ἐπὶ τοσοῦτον, φησὶν, ἤλασαν ὑπερηφανίας, ὡς γενέσθαι τὴν καρδίαν ἐν αὐτοῖς· *Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν.* Τοῖς πονηροῖς καὶ μοχθηροῖς πειρασμοῖς παραδοθήση βίῳ καὶ πολιτείᾳ ταπεινοῦσι, καὶ διδάσκουσιν ὑποπιάζειν τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγεῖν, καὶ μὴ ὀδεύειν τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον τὴν τῶν ὑπερηφάνων, ἀλλὰ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην· λεπτή μὲν γὰρ ἡ τῶν ἁγίων, πῖον δὲ ἡ τῶν ὑπερηφάνων καρδία.

Ἄγαθόν μοι, ὅτι ἐταπεινώσάς με. Ὡσεὶ ἐλαγεν Εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενωχωρίαις, δεῖσις ὀφθῆναι τῶν σῶν δικαιοματίων, ζητῶν ἅπερ οὐκ ἔστιν ἄλλως μαθεῖν.

Ἄγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιᾶδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου. Ὅσης ἤξιωται ἄνθρωπος διδάσκειται εἰσαγόμενος.

Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με. Ἔτερον δεῖλωμα τὸ

δεκτικὸν αὐτὸν εἶναι καὶ χωρητικὸν τῆς αὐτοῦ δια-
 νείας. *Συντέτιόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου.* Τῇ ἐπὶ τῆς ποιήσεως εὐχαριστίᾳ λυαν ἀκολούθως ἡ τῆς νοητικῆς δυνάμεως τῆς συνιέναι ποιούσης τὰς ἐντολάς.

Οἱ φοβούμενοί σε, θύονται σε, καὶ εὐφρανθήσονται. Διδάσκει, ὡς οὐκ αὐτὸς μόνος καθίζει τὸ χάρισμα, φθάσει δὲ καὶ εἰς πάντας τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. Τοῖς γὰρ εὐσεβέσι μόνοις ἐστὶν ἡδὺς, αἰσθητῶς δὲ ὁραθεὶς καὶ κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὰ νοήματα τῆς σοφίας ἦν ἔχει· τοῖς δὲ ἄλλοις βαρὺς ἐστὶ καὶ βλεπόμενος. Ὅτι ἀνόμοιοι τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐξῆλλαγμένοι αἱ τριβὸι αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δέ φησιν· *Εὐφρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.*

Ἔγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου. B Διδασκόμεθα, ὡς πάντα ἡμῖν ὁ Θεὸς δικαίως ἐπιφέρει· ὥστε ἀναγκαῖον μὴ ὀλιγωρεῖν ἡμᾶς ἐν ταῖς παιδείαις, προστίπτειν δὲ μᾶλλον, καὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς τὸν ἔλεον ἐξαιτεῖν.

Γενηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παρακαλέσαι με. Ἐλεός τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃς καὶ παρεκάλεσεν ἡμῶν τὰς καρδίας τυραννουμένας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. Ἡ καὶ οὕτως· Δέομαι κατὰ τὸν ὄν Λόγον ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου ἐπὶ παρακλήσει καὶ παραμυθίᾳ τὸ ἔλεός σου γενέσθαι. Πολλοὶ γὰρ παρακλήσεως τυχόντες ἐπαύονται, ὡς ἐξ ἰδίας φρονήσεως τοῦτ' ἐσχηκέναι. Ὅπως μὴ ὡσαύτως τούτοις κληθηθῶ, ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸν λόγόν σου, γενέσθω.

Ἐλθέτωσαν μοι οἱ οἰκτιρμοὶ σου, καὶ κήσομαι. C Ὅσπερ ὑπέσχεο, φησὶ, τὴν παράκλησιν οὕτως ποιήσον, τοὺς σοὺς οἰκτερῶν οἰκέτας.

Αἰσχυνθήτωσαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. Εἰ τύχοιμι, φησὶ, τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας, τότε οἱ πονηροὶ δηλαδὴ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ αἰσχυνθήσονται. Ἐγὼ δὲ, ἐκείνων αἰσχυνθέντων, οὐκ ἐπαρθήσομαι· ἀλλ' ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω.

Ἐπιστρέψάτωσαν μοι οἱ φοβούμενοί σε. Τῆς παρὰ τῶν ὄν οικετῶν διδασκαλίας τύχοιμι. Ἔστα. Ἐ τοιαύτη, ὅσα καὶ ἐπιστρέφειν εἰδυῖα ψυχᾶς, διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν ὄν.

Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἀμώμος. Οὐκ ἂν μετὰ ποσῶτα ἔχων καρδίαν ἀμώμον ἔλεγε· *Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἀμώμος.* Τούτῳ παραπλήσιον· *Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός.* Τότε γὰρ μόνον οὐκ αἰσχυνθήσομαι, ὅταν ἀμώμως τὰς τοῦ Θεοῦ φυλάξω ἐντολάς.

Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχὴ μου, καὶ εἰς τὸν λόγον σου ἐπήλπισα. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ Προφήτης ἐπιθυμεῖν τοῦ λόγου, καὶ ἐρωτικῶς ἔχειν πρὸς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ ἂν εἴη ἕτερον τὸ σωτήριον ἢ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου· *Εἰς τὸν λόγον σου ἐπήλπισα.* Νόει ἀντὶ τοῦ, τὴν ἐπαγγελίαν. Λέγεται δὲ λόγιον καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἐκλείπει τῶν οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεται τὴν θεῖαν ἀναμένων,

A sit capax talis intelligentiæ. *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* Post gratiarum actiones de creatione sua, valde consequenter annectuntur gratiarum actiones pro data cogitandi facultate, quæ mandata intelligere facit.

74. *Qui timent te videbunt te, et lætabuntur.* Docet non se solum eam gratiam consecuturum, se. l eam omnibus timentibus Deum obventuram. Nam piis solum hominibus dulcis est; ita ut etiam sensibilibus videatur, et secundum verbum, et secundum cogitationes sapientiæ quam habet; aliis autem gravis et durus est, etiãmsi videatur. Quia aliis dissimilis est vita ejus et diversæ viæ ejus, ideo dicit: *Lætabuntur, quia in verbis tuis supersperavi.*

75. *Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua.* Docemur Deum nobis omnia juste conferre; ita ut consultum sit, nos non animo concidere in castigationibus, sed eas potius amplecti, atque ex legis custodia misericordiam postulare.

76. *Fiat misericordia tua ut consoletur me.* Misericordia Patris Filius, qui consolatus est corda nostra Satanæ tyrannide oppressa. Vel etiam sic: Obsecro te, per Verbum tuum, ut mihi servo tuo ad consolationem misericordia tua accedat. Multi namque qui consolationes accipiunt deciduntur, quasi ex sua prudentia id nacti fuerint. Ne itaque pari ego modo aberrem, mihi servo tuo fiat misericordia tua, secundum eloquium tuum.

77. *Veniant mihi miserationes tuæ, et vitam.* Quemadmodum, inquit, consolationem promisisti, ita promissum imple, ac miserere domesticos tuos

78. *Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me.* Si tuum, inquit, auxilium consequar, tunc maligni dæmones et homines veritatis inimici confundentur. Ego autem, iis pudore affectis, non extollar. Sed in manda'is tuis exercebor.

79. *Convertantur mihi timentes te.* Domesticorum tuorum doctrina imbuar, quæ talis erit, ut sciat animas convertere, quia timore tuo dives est.

80. *Fiat cor meum immaculatum.* (48) Etiãmsi cor purum habeat, ait: *Fiat cor meum immaculatum.* Nunc simile est: *Cor mundum crea in me, Deus* 80. (Alius codex.) Tunc, inquit, non confundar, quando immaculate Dei præcepta servabo.

81. *Deficit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi.* Docet nos Propheta desiderare verbum, et vehementi amore salutare Dei prosequi. Equid aliud fuerit salutare Dei, nisi adventus Domini? *In verbum tuum supersperavi,* intellige, in promissionem. Eloquium autem vocatur etiam Scriptura divinitus inspirata. Deficit ergo non solum qui divinam promissionem exspectat, necnon

80 Psal. l. 12.

(48) Locns vitiatu8.

instantium maiorum solutionem; sed etiam qui divina legit eloquia, et qui eorum mentem accurate ediscere exoptat, et consolationem oblectationemque animi habet cum invenerit.

82. *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum.* In Dominum videlicet nostrum Jesum Christum, inquit. Ipsum namque habemus advocatum apud Patrem, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, juxta apostoli vocem⁹⁹. *Dicentes, quando consolaberis me? Cum verbum adveniet mihi, tunc consolationem accipiam.*

83. *Quia factus sum sicut uter in pruina.* Justi etsi viventes sint, quasi mortui ex ærumnis efficiuntur, ita ut utriusque magis quam hominibus similes sint, refrigerantes quasi pruina congelata, qui ardorem practicæ vitæ delegerunt. *Ejusdem.* Uter in pruina efficitur, qui carnem suam exsiccatur, et nihil in ea ardoris et concupiscentiæ relinquit, sed eam quasi refrigerat.

84. *Quot sunt dies servi tui? Pauci enim sunt dies hominum super terram, in quibus rogat statim conteri Satanam sub pedibus ejus, ut anima subjiciatur divino Verbo in eam immisso.*

85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes.* Aut aniles fabulas vocat Judæorum doctrinam, aut præcepta hominum et nugas sapientium hujus sæculi.

86. *Omnia mandata tua veritas, inique persecuti sunt me, adjuva me.* Gnarus se in divino tribunali mercedem accepturum pro iis quæ injuste passus est, gestit illud tempus videre.

87. *Paulo minus consummaverunt me in terra.* Parum abfuit quin ex sua persecutione me consummarent.

88. *Secundum misericordiam tuam vificata me, et custodiam testimonia oris tui.* Os Dei sunt prophetæ qui administrant testimonia, præcepta, justificationes ejus.

In æternum, Domine, verbum tuum permanet in celo. In profectu versatur, et sublimiora dogmata attingit, atque æternum Patris Verbum meminit, et tantum non illud: *In principio erat Verbum*¹⁰⁰ dicit; deque universi ornatu loquitur, et clare naturam rerum omnem servam ejus vocat.

89. *In generationem et generationem veritas tua.* Duæ sunt generationes quæ Dei veritatem capiunt: Judæorum populus, qui habet legem et prophetas, et Ecclesia. Non in generationes itaque veritas Dei, sed in generationem primam et in generationem secundam. Aliæ autem gentes in errore versantur. Cum autem prior illa generatio rejecit veritatem et dixit: *Tolle, tolle*¹⁰¹ de terra hujusmodi, transivit veritas ab illa in hanc generationem. *Fundasti terram et permanet.* Hac veritate terra fundata est. In hoc enim angulari lapide in fundamentum posito,

⁹⁹ I Joan. II, 2. ¹⁰⁰ Joan. I, 1. ¹⁰¹ Joan. XIX, 15.

καὶ τὴν λύσιν τῶν ἐπιχειμένων κακῶν προσδεχόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῖς θεοῖς ἐντυγχάνων λογίσις, καὶ τὴν τοῦτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐπιέμενος, καὶ παράκλησιν καὶ ψυχαγωγίαν ὑπολαμβάνει τὴν εὐρεσιν.

Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοὶ μου εἰς τὸ λόγιόν σου. Εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, φησίν. Αὐτὸν γὰρ ἔχομεν παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν· καὶ αὐτὸς Ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Λέγοντες, τότε παρακαλέσεις με; Ὅταν γὰρ ἐπιδημήσει μοι λόγος, τότε παρακαλοῦμαι.

Ὅτι ἐγενήθη ὡσεὶ ἄσχος ἐν πάχῃ. Νεκροὶ μὲν μᾶλλον ἢ ζῶντες ὑπὸ τῶν κακώσεων γίνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ἄσχοις εοικεῖναι μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ἀποψυχόμενοι καθάπερ πάχῃ περιπηγνυμένη, τὸ θερμὸν καὶ πρακτικὸν προαιρούμενοι. Τοῦ αὐτοῦ. Ἄσχος ἐν πάχῃ γίνεται ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα κατατήξας, καὶ μηδὲν ἐν αὐτῷ πυρῶδες καὶ ἐπιθυμητικὸν ἔων, ἀλλ' ἀποψύξας ὡσπερ αὐτὴν.

Πόσαι εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; Ὀλίγαι γὰρ αἱ τῶν ἀνθρώπων ἡμέραι ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αἷς εὐχεταὶ εὐθέως συντριβῆναι τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἂν ὑποτάσσοιτο τὴν ψυχὴν τοῦ θεοῦ λόγου γεγονότος ἐν αὐτῇ.

Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας. Ἡ τοὺς γράωδεις μύθους τῶν Ἰουδαίων φησὶ τὰς διδασκαλίας, ἧ καὶ τὰ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου.

Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἀδίκως κατεδίωξάν με· βοήθησόν μοι. Εἰδὼς, ὡς ἐν τῷ θελῶ δικαστηρίῳ ἀπολήψεται ὑπὲρ ὧν πέπονθεν ἀδικῶν, ἐπισπεύδει ἰδεῖν καιρὸν ἐκεῖνον.

Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῇ. Μικροῦ δεῖν ἐκ τοῦ διαγωγμοῦ αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ἔλεός σου ἐπήσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύριά σου στόματός σου. Στόμα Θεοῦ οἱ διακονήσαντες προφήται τοῖς μαρτυροῖς, καὶ ἐντολαῖς, τοῖς δικαιομασίαις αὐτοῦ.

Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἐν προκοπῇ γινόμενος, καὶ ὑψηλοτέρων ἅπτεται δογμάτων, τοῦ τε αἰθίου Λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύων, καὶ μονοουχὶ τό· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, λέγων, καὶ τῆς διακοσμήσεως τοῦ παντός, σαφῶς τε δούλην αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κτίσιν ἀποκαλεῖ.

Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀλήθειά σου. Δύο εἰσὶ γενεαί, αἱ χωρήσασαι τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν, ὅ τε τῶν Ἰουδαίων λαὸς ἔχων τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, καὶ ἡ Ἐκκλησία. Οὐκ εἰς γενεὰς οὖν ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς γενεὰν τὴν προτέραν καὶ εἰς γενεὰν τὴν δευτέραν. Τὰ δὲ ἄλλα ἔθνη πεπλανῆνται. Ὅτε δὲ καὶ ἡ προτέρα γενεὰ ἐξέβαλε τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἶπεν· Αἴωσ, αἴωσ ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· μεταβέβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκεῖνης τῆς γενεᾶς ἐπὶ ταύτην τὴν γενεὰν Ἐθνεβλίωσας τὴν γῆν καὶ δισημένει. Ταυτὴ δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἡ γῆ τεθεμελιώται.

Ἐπὶ τούτῳ γὰρ τῷ ἀπρογωναίῳ λίθῳ καταβεβλημένῳ θεμέλιον οἰκοδομοῦνται πάντες οἱ ἐκ γῆς σωζόμενοι. Ὅθεν καὶ διαμένει ἡ γῆ, ἀβραγῆ καὶ ἀσφαλῆ κρηπίδα καὶ θεμέλιον ἔχουσα. Ἄλλὰ καὶ γῆν φωτίσασα ἡ ἀλήθεια ἡμέραν ἐποίησε, Θεοῦ ἐπιλάμπαντος αὐτήν.

Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα, δεῖ τὰ σύμπαντα δοῦλά σοι. Οὐκ ἀλλαττομένη, οὐδὲ τέλος λαμβάνουσα, ὡς ὁ κατὰ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν φωτισμός. Ἐπεὶ καὶ μέχρι καιροῦ διορθώσεως τέθειτο. Ταῦτα δὲ πάντα ὑπὸ Θεοῦ ὑπῆρξαν. Ἐπεὶ περ κτίστου καὶ προνοητοῦ δντος, δοῦλα τὰ σύμπαντά ἐστιν αὐτοῦ.

Εἰ μὴ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἔστι, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Εἰσβαλόντων, φησὶ, τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀντικειμένων ἐν δυνάμειν πολεμούντων ἐμοί, εἶχον ἂν ἀπολίσθαι, εἰ μὴ ὁ σὸς νόμος εἰς στήριγμα ἐγένετο.

Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιοματιῶν σου, δεῖ ἐν αὐτοῖς ἐξησᾶς με. Τοῖς σοῖς νόμοις βίβομαι, φησὶν· ἔξω γὰρ ἐν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, καθὰ δὴ μοι καὶ εἴρηκας, δεῖ ὁ ποιήσας αὐτὰ ἀνθρώπος ζῆσεται ἐν αὐτοῖς. Ζῶν οὖν μόνος ὁ δικαίος, κἂν τεθνησκάναι δοκῆ· νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, κἂν ζῆν φαίνονται. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν τῆς ζωῆς σύστασιν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι, τὴν δικαιοσύνην· οἱ δὲ ταύτην οὐκ ἔχοντες τοῖς οὐ παρ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐξωθεν κινουμένοις ἀφύχοις εἰκόασιν.

Σὸς εἰμι ἐγώ, σώσον με. Προσπαχοῦεται τῷ, σὸς εἰμι δοῦλος, σὸς εἰμι κατὰ χάριν υἱός. εἰμι σὸς θεράπων.

Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με· τὰ μαρτύριά σου συνῆκα. Ἄντι τοῦ, ἐμελέτησα, καὶ διὰ τῆς σῆς μελέτης ἀπρακτον αὐτῶν ἀπέφηνα τὴν ἐπιβουλήν.

Πάσης συντελείας εἶδον πέρας, πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα. Συντέλειαν τὴν ἐπιβουλήν φησι τὴν παρὰ τῶν δαιμόνων. Ταύτης εἶδον τὸ πέρας ἐκδᾶν εἰς οὐδὲν, ὅτε καὶ πλατεία μοι γέγονεν ἡ ἐντολή. Τοῦτο τοῦ· διὰ πάσης προκοπῆς εἰς τὸ τέλος ἀφιγμένου τῆς ἀρετῆς, ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος· πολλὰς ἀρχὰς καὶ τέλη καταβαλλομένου. Ἡ γὰρ τῆς προτέρας βελτιώσεως περιγραφὴ ἀρχὴ τῆς ἐχομένης ἐστὶ, κατὰ τό· Ὅταν συντελέσῃ ἀνθρώπος, τότε ἀρχεται.

Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε· ὀλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἔστιν. Ὅ πάντα κατὰ τὸν νόμον καὶ λέγων καὶ πράττων μελετᾷ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ψαλμῷ τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὴν μελέτην καὶ τὴν νύκτα προσέθηκε τῷ μακαρίῳ γενησομένῳ. Ἐλέγομεν γὰρ, ὡς μικτός ἐστιν ἐνταῦθα τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος. Διὸ νῦν ἔχομεν ἡμέραν καὶ νύκτα· γενομένους δὲ ἀγίους οὐ διαδέχεται νύξ. Ὅ τοίνυν προκόπτων ἡμέραν μὲν ἀγει κατὰ τὸν νόμον βιούσ· νύκτα δὲ, ὅτε μὴ μελετᾷ ἐν ὀλη καρδίᾳ αὐτοῦ· Μὴ πρᾶττε τι κατὰ. . . .

Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηοῦς ἐκάλυσα τοὺς πόδας

A ædificantur omnes terrigenæ qui salutem nacti sunt. Quamobrem remanet terra, infractam et inconcusam basin ac fundamentum habens. Imo etiam ipsa veritas terram illustrans diem effecit, Deo illam emittente.

91. Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi. Non mutata neque finem accipiens, sicut illuminatio illa quæ in Veteri Scriptura memoratur. Quandoquidem usque ad correctionis tempus posita est. Hæc autem omnia Deo subjecta sunt. Nam cum creator provisorque sit, omnia ipsi famulantur.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea. Irrumpentibus, inquit, malis cogitationibus, et adversariis potestatibus me oppugnantibus, futurum erat ut in perniciem irem, nisi lex tua in fulcrum mihi fuisset.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me. Tuas, inquit, leges respiciam : in ipsis enim vita fruar, quemadmodum tu ipse dixisti mihi, quia qui fecerit ea homo vivet in illis⁹². Solus itaque justus vivit, etiamsi mortuus esse videatur : injusti autem mortui sunt, etiamsi vivere videantur. Illi namque vitæ constitutionem in se habent, justitiam scilicet ; hi contra cum illam non habeant, rebus inanimatis, non a se, sed extrinsecus vitam habentibus, similes sunt.

94. Tuus sum ego, salvum me fac. Subauditur, servus tuus sum, filius tuus per gratiam, famulus tuus.

95. Me exspectaverunt peccatores ut perderent me ; testimonia tua intellexi. Id est, meditatus sum, et per meditationem hujusmodi, insidias eorum vanas effeci.

96. Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Consummationem dicit insidias dæmonum. Harum finem vidi ad nihilum evadere, cum latum mihi factum est mandatum tuum. Hoc autem ad eum pertinet, qui omni profectu ad finem virtutis pervenit, et ad perfectum bonum accessit, qui multa initia et multos fines posuit. Nam prioris profectus circumscriptio initium est subsequentis, juxta illud : Cum consummatur homo, tunc incipit⁹³.

¶ 97. Quomodo dilexi legem tuam, Domine ? tota die meditatio mea est. Qui omnia secundum legem dicit et perficit, is meditatatur legem Dei. In primo autem psalmo, ad meditationem diei noctem adjicit, iis qui beati futuri sunt. Dicebamus enim hic permistam esse hominum vitam. Quamobrem nunc habemus diem ac noctem ; postquam autem sancti evasimus, nulla subsequitur nox. Qui igitur proficit diem agit dum secundum legem vivit : noctem autem, cum non meditatatur eam ex toto corde. . . . Hic deficit textus.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meus. Hoc.

⁹² Levit. xviii, 5. ⁹³ Eccli. xviii, 6.

est enim custodire divinam legem, operibus eam A implere.

102. *A judiciis tuis non declinavi. Semper memini divini tribunalis.*

103. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo. Dulcia ob rationabilem in illis positam voluptatem: imo super mel, per quod omnia dulcia apud homines signifiācantur.*

105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum. Nam qui in lumine divinæ legis ambulat, rectum et inoffensum cursum vitæ conficit.*

112. *Humiliatus sum usquequaque. Aut spirituum inimicorum irruptionibus, aut macerationibus ex propria voluntate susceptis.*

113. *Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi. Sapientes hujus sæculi ait et hereticorum principes.*

115. *Declinate a me, maligni. Aut malas cogitationes ait, aut prædictos magistros.*

117. *Adjuva me et salvus ero. Etiamsi, inquit, adjutor meus et susceptor meus es tu, at indeniūti auxilio est opus. Quanto enim tempore hic sumus, nondum perfectum est illud, *salvus ero*. Sed ubi cum angelis Dei vivemus, tunc meditatio justificationum erit facie ad faciem, non in umbra, sed in veritate.*

118. *Sprevisti omnes discedentes a judiciis tuis. Hic finis exspectat eos qui Dei legem contemnunt.*

119. *Prævaricantes reputari omnes peccatores terræ; ideo dilexi testimonia tua. (Prævaricantes scilicet) quia divinam legem conculcare vellent.*

120. *Confige timore tuo carnes meas. Illud, confige, positum pro, obdura. Obdura igitur, inquit, ad castitatem carnes meas. Hoc enim solummodo dicere Christo potero: *Confixus sum cruci. — A judiciis enim tuis timui*. Divinam scilicet legem timui. Non enim peccatum quis admittit, nisi sese ante extra Dei timorem collocaverit.*

123. *Oculi mei defecerunt in salutare tuum. In divinum adventum, inquit, quo sperabat et se et totam humanum genus salutem consecuturum. Et in eloquium justitiæ tuæ. Etiamsi quidam inique agentes, neque timorem tuum ante oculos habentes, legem tuam de medio sustulerint; at ego omni tempore hanc unam legem exsequabar, quod in meditatione perpetuo versarer.*

125. *Servus tuus sum ego, da mihi intellectum, et sciam testimonia tua. Qui nullatenus servus est peccati, dicat: *Servus tuus sum ego*. Mercedem autem servitutis, intelligentiam nempe postulat, quæ datur a Deo, et apud eum quasi in thesauri theca reconditur. Nam Spiritus sapientiæ et intellectus et reliqua sunt honorum munera. Inter enim hanc et aliam sapientiam differentiam constituens, ait in*

μου. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν θεῖον νόμον, τὸ ἐργοῖς αὐτὸν ἀποπληρῶσαι.

Ἄπο τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα. Διαπαντὸς ἐμνημήμην τοῦ θεοῦ δικαστηρίου.

Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! Γλυκέα διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς λογικὴν τέρψιν· ἀλλ' ὑπὲρ μέλι, τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδέων δι' αὐτοῦ δηλουμένων.

Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου. Ὁ γὰρ τῷ φωτὶ τοῦ θεοῦ νόμου περιπατῶν ὀρθὴν καὶ ἀπρόσκοπον τὴν πορείαν ποιεῖται τοῦ βίου.

Ἐταπεινώθηρ ἕως σφόδρα. Ἡ ταῖς τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν ἐπιθέσεις, ἢ ταῖς ἰδίᾳ καὶ ἐκ ποιοιούσεως γινομέναις σκληραγωγίαις.

Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα. Τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος φησὶ καὶ τοὺς τῶν αἰρεσιωτῶν ἄρχοντας.

Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηροῦστέ μοι. Ἡ τοὺς πονηροῦς λογισμοῦς φησὶν, ἢ τοὺς προειρημένους διδασχάλους.

Βοήθησόν μοι, καὶ σωθήσομαι. Εἰ γὰρ καὶ, ἐφη, βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, ἀλλὰ δεῖται βοηθείας ἀδιαλείπτου. Ἐν ὅσῳ γὰρ ἐσμεν ἐνταῦθα, οὕτω τέλειον τὸ, σωθήσομαι· ἀλλ' ὅταν μετὰ τῶν ἀγγέλων ζήσωμεν τοῦ Θεοῦ, τότε γὰρ καὶ μελέτη δικαιοματῶν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, οὐ κατὰ τὴν σκιάν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐξουδένωσάς πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων σου. Τοῦτο γὰρ περιμένει τὸ τέλος τοὺς τὸν νόμον ἀθετοῦντας τοῦ Θεοῦ.

Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά σου. Τὸ πατήσαι βούλεσθαι τὸν θεῖον νόμον.

Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. Τὸ, καθήλωσον, ἀντὶ τοῦ, πήξον. Πήξον οὖν, φησὶν, εἰς ἀγγελίαν τὰς σάρκας μου. Οὕτως γὰρ μόνως δυναθεῖεν εἰπεῖν Χριστῷ· *Συνεσταύρωμαι· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθηρ*. Τὸν θεῖον δηλονότι νομον. Οὐ γὰρ ἄλλως τις ἐπιτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν, μὴ ἔξω ἑαυτὸν πρότερον καταστήσας τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου. Εἰς τὴν θέλαν ἐπιφάνειαν, φησὶ, δι' ἧς ἠλπίζε σωθῆσθαι καὶ αὐτὸς καὶ ἅπτην τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Καὶ εἰς τὸ λόγιον τῆς δικαιοσύνης σου. Εἰ καὶ παρανομούντες τινες, καὶ τὸν σὸν πρὸ ὀφθαλμῶν οὐκ ἔχοντες φόβον, τὸν σου ἐκ μέσου πεποιήνται νόμον· ἀλλ' ἐγὼ τὸν πάντα καιρὸν ἕνα ἐποιούμην τοῦτον, ἐν μελέτῃ ἔχων διαπαντός.

Δούλος σου εἰμι, συνέτισόν με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά σου. Ὁ μὴ δουλεύων κατ' οὐδὲν τῆ ἁμαρτίᾳ λεγέτω· *Δούλος σου εἰμι ἐγώ*. Μισθὸν δὲ δουλείας τὴν σύνεσιν ἀπατεῖ διδομένην παρὰ Θεοῦ, καὶ παρ' αὐτῷ κειμένην ὡς ἐν θησαυροφυλακίᾳ. Πνεῦμα γὰρ σοφίας καὶ συνέσεως καὶ τὰ ἐξῆς τῶν ἀγαθῶν τὰ χαρίσματα. Πρὸς ἑτέραν γὰρ ἀντιδιαστολῶν, ἐν Παροιμίᾳ φησὶ· *Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ δίδωσι*

⁶⁶ Galat. II, 19

χίφρον. Ει γάρ πᾶσα συνεσις αγαθή, οὐκ ἂν προσέθη-
κον αγαθή.

Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ, *δισοκέδασαν τὸν νόμον σου.* Ἐγὼ μὲν ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· ἔσται δὲ ποτε καὶ σοι καιρὸς τῷ Θεῷ τοῦ ποιῆσαι δηλονότι κρίμα καὶ δικαιοσύνην κατὰ τῶν διασκεδασάντων τὸν νόμον σου.

Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ τὸ χρυσίου καὶ τοπάζιον. Ταῦτα συνάδει τῷ· Ἄγαθόν μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου καὶ ἀργυρίου· καὶ τῷ· *Λάβετε παιδείαν, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γινώσιν ὑπὲρ χρυσίου δεδοικμασμένον.* Κρείσσων γάρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν.

Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου καταρωσούμην. Διὰ τοῦτο, πολὺν, ἢ τὸ μελέτην ἔχειν διαπαντός τοῦ νόμου;

Καὶ συντετιεῖ νήπια. Νήπια νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους καὶ βρέφεισιν εὐοκίτας. Τούτους γάρ ὁ λόγος σου, φησὶ, τῷ σῶ καταυγαζομένους φωτὶ συνέσεως ἐμπορεῖ.

Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ ἐβλάυσα πνεῦμα. Διανοίξεως δὲ δεῖται τὰ λόγια. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ διήνοιξε τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς. Καὶ τὴν δι' ἠδονῆς ἢ ὀδύνης ἀπάτην ἢ διὰ τῶν λόγων σύνεσις ἐνδοιδομένη κωλύει.

Ἐπιβλέψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με, κ. τ. λ. Ὡς κέκρικας, φησὶν, ἐπιβλέψαι, καὶ πολλῆς ἐπισκοπῆς ἀξιώσαι τοὺς αγαπῶντας τὸ ὄνομά σου· οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίωσον ἐπισκοπῆς, τοῦ αὐτοῦ ἐλέους.

Τὰ διαβήματά μου κατευθύνον κατὰ τὸ λόγιόν σου. Κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ ὁ Θεὸς κατευθύνει τὰ διαβήματα τοῦ ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνοίας εἰς ἀρετὴν καὶ γινώσιν διαβαίνοντος. Ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος τῶν τοιοῦτων ἡγεῖται· Οἱ μὴ ποιοῦντες τὴν ἀμαρτίαν οὐκ εἰσὶ δοῦλοι τῆς ἀμαρτίας.

Ἀντρῶσαι με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων. Συκοφαντίαν ἀνθρώπων τὴν τῶν αἰρετικῶν διδασκαλίαν φησὶ, καὶ τὴν τῶν σοφῶν τοῦ αἵωνος τούτου. Τούτου τετύχηκεν αἰσθητῶς Ἰωσήφ καὶ Σωσάννα. Τροπικῶς δὲ ἀνθρώπους τὰς πονηρὰς λέγει δυνάμεις, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας μόνου λυτροῦσθαι Θεοῦ.

Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου. Τὴν παρουσίαν ἐπιποθεῖ τοῦ Κυρίου θεάσασθαι. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς. Καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Τὴν Νέαν Διαθήκην φησὶ, δι' ἧς δεδικαίωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πάτηρ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

Διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. Πᾶθος ἠφίειν δακρῶν τοὺς τὸν σὸν παραβαίνοντας νόμον ἀποθρηνῶν.

Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθὴς ἡ κρίσις σου. Τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι, δι' ἣν ἀπεκλαίετο τοὺς παραβαίνοντας τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅτι δὴ τοῖς τούτων παραβαίνουσιν ἐν τῷ θελίῳ δικαστηρίῳ τιμωρίαν ἤπειλησε,

Proverbio 99 : *Intelligentia autem bona dat gratiam. Nam si omnis intelligentia bona esset, nequaquam posuisset bona.*

126. *Tempus facienti Domino, dissipaverunt legem tuam. Ego quidem feci iudicium et justitiam: erit autem tibi quoque Deo tempus facienti iudicium et justitiam, contra eos qui dissipaverunt legem tuam.*

127. *Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion. Hæc concinunt illi dicto : Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti 99 : et huic : Accipite eruditionem et non argentum, et cognitionem super aurum probatum. Nam melior est sapientia variis lapidibus : et onine pretiosum non est illa dignum 97.*

128. *Propterea ad omnia mandata tua dirigebur. Propterea, quare nisi quia semper meditabar legem ?*

130. *Et intellectum dat parvulis. Parvulos intelleges eos qui in ignorantia detinentur, et infantibus similes sunt. Hos enim, inquit, verbum tuum, tuo illustratos lumine intelligentia replet.*

131. *Os meum aperui et attraxi spiritum. Apertione indigent eloquia. Quare Salvator aperuit discipulorum mentem ut intelligerent Scripturas. Et fraudem quæ aut per voluptatem aut per gloriam patratur, intelligentia quæ per verba datur impedit.*

132. *Respice in me, et miserere mei, etc. Quemadmodum, ait, decrevisti me respicere, et magna providentia tua dignari eos qui diligunt nomen tuum, ita me eadem providentia, eadem misericordia digneris.*

133. *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Secundum eloquium suum Deus gressus dirigit ejus qui a malitia et ignorantia ad veritatem et ad scientiam transiit. Rectus enim sermo ejusmodi rebus anteit : Qui non faciunt peccatum non sunt servi peccati.*

134. *Redime me a calumnia hominum. Calumniam hominum vocat hæreticorum, necnon sapientium hujus sæculi, doctrinam. Hoc bonum sensibili modo nactus est Joseph et Susanna. Tropice autem homines vocat malignas potestates, a quarum calumnia liberare solius Dei est.*

135. *Faciem tuam illumina super servum tuum. Domini adventum videre exoptat. Ipse namque est character Patris. Et doce me justificationes tuas. Novum Testamentum dicit, quo Deus et Pater eos qui super terram erant justificavit.*

136. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Lacrymarum vim emittebam, deplorans eos qui transgrederentur legem tuam.*

137, 138. *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum. Causam reddit, cur deploraret eos qui transgrederentur legem Dei, quia scilicet eam transgredientibus pœnas se in divino illo tribunali inflictu-*

99 Prov. xiiii, 15. 97 vers. 72. 97 Prov. viiiii, 10, 11.

rum comminatus, et jam ipsas adfuturas esse testificatus sit. *Mandasti justitiam testimonia tua*, etc. Quænam alia, testibus cælo et terra, mandasti testimonia, quæ sint justitia et veritas apertissima? Sed non occultasti ea, scilicet rectissimæ sunt judiciorum tuorum regulæ, quæ tuam justitiam significant. Itaque testimonia tua sunt sacræ Scripturæ, quæ sunt justitia quidem secundum moralia præcepta, veritas autem secundum speculationem verborum.

139. *Tabescere me fecit zelus tuus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.* Qualem suscepi zelum, si quem viderem aliquando verborum tuorum immemorem. Neque simpliciter zelum, sed talem ut tabescerem ab hujusmodi zelo pro te suscepto, si quos viderem sermonum tuorum immemores. Hujus zeli recordati sunt discipuli, de quo ex persona Domini in psalmo dicitur: *Quoniam zelus domus tuæ comedit me* ⁶⁰.

140. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Eloquium Domini ignitum est vehementer, sublime, omni probatione superius. Et si quis hoc ignitum eloquium habeat, is omnia judicat et a nemine judicatur.

141. *Adolescentulus sum ego et contemptus.* Adolescentulus quidem est qui divinis eloquiis seu elementis initiatur, contemptus autem quia sese humiliat.

142. *Justitia tua justitia in æternum.* Nam justitia hominum qui juste judicant, ad breve tempus judicium fert, justitia autem Dei judicium reddit æternum.

143. *Tribulationes et angustia invenerunt me.* In quibuslibet occasionibus, ait, legis tuæ meditationem non neglexerunt.

144. *Æquitas testimonia tua in æternum.* Quæ dedisti mihi testimonia, inquit, non ad breve tempus utilia, justitia sunt in æternum, nam justificant eum qui affectu ad ipsa accedit. *Intellectum da mihi, et vivifica me.* Nam justitia quam in præsentī tempore exercemus, retribuit nobis, non ad paucos dies, sed in æternum. Sed vivam, inquit, si intellectum dederis mihi. In illam enim beatam vitam insipiens non ingreditur. Postulanda igitur intelligentia est ab eo qui dat omnibus toto animo postulantis.

145, 146. *Clamavi in toto corde meo.* Primo: *Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine: justificationes tuas requiram.* Secundo: *Clamavi ad te, saltum me fac.* Nam quod loquebar secundum præcipuam animi partem, nihil aliud erat quam Deus. Magna igitur voce te invocans, magna voce promitto me tua præcepta observaturum.

147. *Præveni in maturitate et clamavi.* Maturitatem hic vocat tenebras, sive rerum confusionem. Hæc autem ait: Etiamsi improbi cum confusione omnia agerent, multa in tua lege incedens perassembam.

⁶⁰ Psal. LXXVIII. 10.

καὶ ταύτην ἐντεῦθεν ἤδη διεμαρτύρατο. Ἐντετέλω δὲ καιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, κ. τ. λ. Τὰ μετὰ μαρτύρων οὐρανοῦ καὶ γῆς τινῶν ἄλλων ἐντετέλω μαρτύρια, δικαιοσύνην ὄντα καὶ ἀλήθειαν τρανωτάτην; Ἄλλ' οὐκ ἡμαῦρους ἤγουν εὐθύτατοι τῶν ὧν κριμάτων κανόνες τὴν σὴν δικαιοσύνην μνηύουσι. Τὰ οὖν σὰ μαρτύρια αἱ θεῖαι Γραφαὶ· δικαιοσύνη μὲν κατὰ τὰ ἠθικὰ τυγχάνουσι παραγγέλματα, ἀλήθεια δὲ κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν λόγων.

Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου. Οἷον ζῆλον ἀνελάμβανον, εἰ ποτε ἑώρων τινὰ ἐπιλελησμένον τῶν ὧν λόγων. Καὶ οὐχ ἀπλῶς ζῆλον, ἀλλὰ διὰ τὸν τιθέντα μοι ἐκτέλεσθαι ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς σέ, εἰ ἐθεώρουν τινὰς ἐπιλανθανομένους σου τῶν λόγων. Περὶ τούτου τοῦ ζήλου ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταί, ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου ἐν ψαλμῷ εἰρημένον. Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφατέ με.

Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφόδρα. Τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ πεπυρωμένον ἐστὶ σφόδρα καὶ ἐξιστάμενον, καὶ πάσῃ βασιάνῃ ἀνέλεγκτον. Καὶ εἰ τις ἔχει πεπυρωμένον τοῦτο τὸ λόγιον, ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.

Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουδενωμένος. Νεώτερος μὲν ὁ τοῖς θεοῖς λόγοις στοιχειούμενος, ἐξουδενωμένος δὲ διὰ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτόν.

Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα. Ἡ μὲν γὰρ παρ' ἀνθρώποις δικαιοσύνη πρὸς ὀλίγον ψηφίζεται χρόνον τῶν κρινόμενων τὸ δίκαιον, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν χριστιανικὴν αἰώνιον ἀποδίδωσιν.

Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι ἐβροσάν με. Οὐδὲ ἐν ταῖς περιπέτσει, φησὶ, τοῦ τὸν σὸν μελετᾶν ἡμέλησαν νόμον.

Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄ δέδωκάς μοι, φησὶ, μαρτύρια, οὐ πρὸς ὀλίγον ἔντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα τυγχάνουσι, δικαιοῦντα τὸν διαθέσει συνεγγίζοντα αὐτοῖς. Συνέτισόν με, καὶ ζῆσόν με. Ἦν γὰρ ἀσχοῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος δικαιοσύνην ἀποδίδεται οὐκ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἡμῶν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄλλὰ καὶ ζήσεται, φησὶν, ἐάν με συνετίσης· εἰς ἐκείνην γὰρ τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀνήτης οὐκ εἰσέρχεται. Αἰτητέον οὖν σύνεσιν παρὰ τοῦ διδόντος πᾶσι τοῖς ἐξ ὀλης ψυχῆς αἰτοῦσιν αὐτόν.

Ἐπέκραξα ἐν ὀλη καρδίᾳ μου. Πρῶτον· Ἐπέκραξα ἐν ὀλη καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε· τὰ δικαιώματά σου ἐκζητήσω. Δεύτερον· Ἐπέκραξά σοι, ὡσόν με. Ὁ γὰρ ἐλάλου κατὰ τὸ ἡγεμονικόν, οὐκ ἄλλο τι ἦν ἢ ὁ Θεός. Μεγάλως οὖν σε καλέσας, μέγας ἐπαγγέλλομαι τὰ σὰ φυλάξει μαρτύρια.

Προέβασαι ἐν ὀρωρῃ καὶ ἐπέκραξα. Ἄωρῃ τὸν σκότον, ἦτοι τὴν σύγχυσιν τῶν πραγμάτων φησὶ. Ταῦτα δὲ λέγει· Καίτοι τῶν παρανόμων ἐν σύγχυσει πάντα ποιούντων, πολλὰ ἐν τῶ σὶ νόμῳ ἐστοχούν.

Προσήμεσαν οι καταδιωκόντες με ανομίᾳ. Συν- ἦσαν οἱ πολεμῶντές με τῆ ἀνομίᾳ, φησίν. Οὐδέ γάρ τις διώκει τὸν δίκαιον μὴ ἀνομίᾳ συνελπεῖ βουλόμενος.

Ἐγγύς εἰ σὺ, Κύριε. Ὁ Θεὸς ἀλλαχοῦ φησι· Θεὸς ἐγγίζω ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐχὶ Θεὸς πύρρωθεν, λέγει Κύριος. Ἡ δύναμις γὰρ τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ ἴστι, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας λόγον.

Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαι με, διὰ τὸν λόγον σου ἤσόν με. Λόγον τὴν ἐπαγγελλαν φησίν· ἐπιγγεῖατο γὰρ ἤξειν, καὶ σώσειν ἡμᾶς.

Μακρὰν ἀπο ἀμυρτωλῶν σωτηρία. Ἦν ἐπλεονέκτησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου. Ὅτι δικαίωματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν. Αὕτη ἡ αἰτία τοῦ καταδιώκειν τὸν δίκαιον, τὸ μακρὰν ἑαυτοῦς ἀποστῆσαι τοῦ θεοῦ νόμου.

Οἱ ολκίριμοι σου πολλοί, Κύριε. Ἐγνων, φησίν, ὡς διαμαρτύρω τὰς ἐντολάς ἡμῖν, ὅτι βέβαιοί εἰσι καὶ ἀμετακίνητοι. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ ἐν τῷ ἄνω στίχῳ, τὸ, *κατ' ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυρίων σου.*

Εἶδον ἀσυνετούτητας, καὶ δεστηκόμην. Εἰ τινα ἔώρακα μὴ συνίεντα ἐγὼ, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκόμην ἀπὸ τοῦ ζήλου κατὰ τὴν θεοσέβειαν.

Ἴδε, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα, Κύριε. Ὅφει γὰρ ἐν ἐμοὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τοὺς τύπους· εὐ γὰρ ἀπλῶς ἐτήρησα, ἀλλ' ἠγάπησα, μὴδὲν ἔχων πρὸς ταύτας ἠναγκασμένον. Ἄλλ' οὐδὲν ἤττον ἐλεούσης σου δέομαι πρὸς τὸ ζῆσαι με.

Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια. Αὕτη πρώτη τῶν σῶν δέδοται ἐντολῶν, τὸ ἀληθεύειν ἐν πᾶσι, καὶ πράξει, καὶ λόγῳ, καὶ διανοίᾳ.

Ἀρχοντες κατεδίωξαν με δωρεάν. Ἐὐλιθὸν με, φησίν, οἱ κατὰ καιροὺς ἄρχοντες, ἐχθροὶ ὄντες τῆς ἀληθείας. Ἄλλ' οὐ δέδοικα τὰς ἐκείνων θλίψεις, τὸν σὸν λόγον δεδοικώς. Καὶ ποῖος οὗτος, ἢ τό· *Μὴ φοβήθητε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτείνει μὴ δυνάμενων· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι εἰς γέννησιν;*

Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ πύρρωθεν σκύλα πολλὰ. Οὐ φόβῳ δὲ μόνον τὴν ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς λόγους πεποιθῆσθαι φησίν, ἀλλὰ καὶ χαρᾶ, ἥτις ἐπὶ πλοῦτῳ χαίρει πολλά. Βεβαιωτέρα δὲ τήρησις ἢ ἐν χαρᾶ γινομένη. Πολεμίων δὲ διωκόντων μνησθεῖς, καὶ σκύλων εἰκότως ἐμνήσθη. Οὐκ ἂν γὰρ, φησὶ, πάντας ἀνελὼν καὶ σκυλεύσας, τοσοῦτον ὤφθη, ὡς ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς σοῖς. (Cord.) Ποίοις λόγοις, ἢ περὶ ὧν λέγει ὁ Παῦλος· *Πρῶτοι γὰρ ἐπιστεύσαμεν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, περὶ τῶν Ἰουδαίων φάσεων.*

Ἄδικίαν ἐμίσησα, κ. τ. λ. Οὐ γὰρ κατ' ἐκείνους νεκρὸν ἤμυνα καὶ σκύλα λαβὼν βδελύττομαι· μόνον γὰρ ὠφελίμον ἀδικίαν βδελύττεσθαι· διὸ σου καὶ δεόντως τὸν νόμον νοήσας ἠγάπησα, μηδαμῶς αὐτὸν ἔλαυν ἐπὶ

150. *Appropinquaverunt persequentes me iniquitati.* Qui mihi bellum inferebant, inquit, iniquitati addicti erant. Nemo enim justum persequitur, nisi iniquitati hæreret velit.

151. *Prope es tu, Domine (49).* Dens alibi ait : *Dens appropinquans ego sum, et non Deus a longe, dicit Dominus 40.* Nam Dei virtus ubique est, juxta creationis et providentiæ rationem.

154. *Judica judicium tuum et redime me, propter verbum tuum vivifica me.* Verbum dicit promissionem. Nam promisit se venturum et salutem allaturum nobis.

155. *Longe a peccatoribus salus.* Contra quam salutem superbe egerunt principes sæculi hujus. *Quia justificationes tuas non exquisierunt.* Hæc causa est cur justum persecuti sunt, quod longe abscesserint a divina lege.

156. *Misericordiæ tuæ multæ, Domine.* Novi, inquit, te testificatum esse nobis, præcepta tua firma et immota esse. Hoc enim significat in superiore versu : *Initio cognovi de testimoniis tuis.*

158. *Vidi prævaricantes, et tabescebam.* Si quem videbam non intelligentem, ejus causa ex zelo pietatis ego tabescebam.

159. *Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine.* Videbis enim in me bonorum operum vestigia. Non tantum enim observavi, sed etiam dilexi, nulla vi ad ea impulsus. Verum nihilominus rogo te miseratorem ut vivifices me.

160. *Principium verborum tuorum veritas.* Hoc primum est præceptorum tuorum, ut veraces simus in omnibus, opere, verbo, mente.

161. *Principes persecuti sunt me gratis.* Me, inquit, affligebant, qui variis temporibus principes fuere, utpote veritatis inimici. At eorum persecuciones non reformido, sed solum verbum tuum. Quoniam illud est, nisi : *Nolite timere ab iis qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere : sed potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam 70 ?*

162. *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.* Non timore tantum se ad observandum divinis verbis adduci ait, sed etiam gaudio, quod de acceptis divitiis permagnam est. Firmior autem est observatio ex gaudio parta. Cum autem persequentes inimicos memoraverit, jure spoliatorum mentionem fecit. Nam si omnes, inquit, de medio sustulisset ac spoliasset, non tanti id facerem, quanti verba tua. (Corderius.) Quæ verba, nisi de quibus Paulus : *Primi enim credidimus eloquia Dei 71,* de Judæis loquens ?

163. *Iniquitatem odio habui,* etc. Non enim perinde atque illi, mortuum ultus sum, et raptis spoliis, ipsum abominatus sum. Nam iniquitatem solam abominari utile est. Quare tuam legem intel-

⁶⁰ Jerem. xxv, 25. ⁷⁰ Matth. x, 28. ⁷¹ Rom. iii, 2.

(49) In R. 2 hæc dicuntur Origenis esse.

figens, uti par erat dilexi, nullatenus eam trahens ad terrena. Nos enim utpote una cum Christo resuscitati, superna quaerimus, non terrena.

164. *Septies in die laudem dixi tibi.* Per totam vitam suam illuminatus qui justus est, in perfecta die versabitur, non interrupta per noctem, et supra mundum elevatus Deum septies laudat, eo quod supra mundum sex diebus conditum insurrexerit; nimirum in paradiso Dei constitutus, creationis et providentiae Dei rationem contemplatus, ipsum laudat super judicia justitiae Dei. Secundum ea vero judicia, singulorum multiplicem providentiam gessit. (*Alius codex.*) His significat laudem nunquam desinentem. Semper, ait, memor fui judiciorum tuorum, quae juste tulisti; principibus qui superbe agebant ejectis, iis vero qui injuria afficiebantur liberatis.

170. *Appropinquet deprecatio mea... Intret dignitas mea in conspectu tuo, Domine.* Vide rectum divinarum verborum ordinem. Primum enim ponitur, *appropinquet*, deinde, quod majus est, *intret postulatio mea*: ante ingressum enim appropinquandum. Nam ubi appropinquavit quispiam domum, si sit amicus patrisfamilias, ingreditur. Quam autem deprecationem vocavit, nunc dicit dignitatem, a *dignando*. Num forte quia sunt mundanae dignitates, ita animae etiam dignitates sunt? Dignitas quippe est apostolum esse: dignitates item sunt ordines ecclesiastici. Dignitas autem animae, virtutes habet: e, aut earum aliquam. Qui hujusmodi dignitatem obtinet haec loquitur.

171. *Eructent labia mea hymnum.* Eructatio, ut plurimum, saturatis accidit. Novit igitur divinum verbum spiritualem escam. Ipsum igitur Verbum se panem esse ait. *Ego enim sum panis vitae qui de caelo descendit* 72. Ait item: *Qui manducat meam curnem, habet vitam in semetipso* 73. Hunc cum comedimus, hymnum eructamus. Hanc opto mihi eructationem accidere. Quod fieri nequit nisi me docueris justificationes tuas.

172. *Pronuntiet lingua mea eloquia tua.* Rogat ut ea quae ipse loquitur sint verbum Dei, juxta illud: *Aperi os tuum verbo Dei* 74. Hujusmodi autem homo otiosa verba non loquitur. Quare Paulus ait: *Illud enim, Non occides, non mactaberis, non furtum facies, et si quod aliud praeceptum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum* 75. Nam illud justitia est: *Diliges proximum tuum.*

173. *Fiat manus tua ut salvet me.* Significat non factam esse manum ejus, sed ejus statum erga eos qui salutem consequuntur. Quale est illud: *Esto mihi in Deum protectorem* 76.

174. *Concupivi salutare tuum, Domine.* Si velis retrogredi et superiora respicere, salutare tuum Christus est. Jesus enim significat *Dei salus*. Hic ad nos missus est. (*Alius codex.*) Opus est concupiscere

τὰ γήινα. Ἡμεῖς γὰρ ὡς συνεγερθέντες Χριστῷ τὰ ἄνω ζητοῦμεν, οὐ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἠρῶ σοι. Παρ' ὄλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος ἐν ἡμέρᾳ ἔσται τελεία, οὐ μεσολαβουμένη ὑπὸ νυκτός· καὶ αἰεὶ τὸν Θεὸν ἐπτάκις ὑπερκόσμιος γεγωνώς, τοῦ ἄνω κερωρηκέναι τοῦ ἐν ἕξ ἡμέραις γενομένου κόσμου· ἄτε καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ γεγενημένος, τὸν τῆς ἡμιουργίας καὶ προνοίας Θεοῦ λόγον θεωρήσας, ἐξομολογεῖται ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ· καθ' ἃ κρίματα ἐκάστων ποικίλην δημιουργίαν καὶ πρόνοιαν ἔσχεν. Τὸ ἀδιάλυπτόν φησιν. Λέγει δὲ, ὅτι διαπαντός ἐμνημόνευσεν τῶν ὧν κριμάτων, ὧν δικαίως ἐπήγαγες· τοὺς μὲν πλεονεκτήσαντας ἐκβάλων ἄρχοντας, τοὺς δὲ ἀδικηθέντας λυτρωσάμενος.

Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου Εἰσέλθει τὸ ἀξίωμα μου ἐνώπιόν σου, Κύριε. Ὅρα τῶν θείων βημάτων τὸ εὐτακτον. Πρώτον γὰρ τὸ, ἐγγισάτω· εἶτα, τὸ μεῖζον, τὸ, εἰσέλθει τὸ ἀξίωμα μου· πρὸ γὰρ τοῦ, εἰσέλθει, τὸ, ἐγγίσει. Ἐγγίσας γὰρ τις οἰκίαν, ἐὰν ἦ φίλος τοῦ οἰκοδεσπότου, εἰσέρχεται. Ἦν δὲ κέκληκε δέησιν, νῦν εἶπεν ἀξίωμα, παρὰ τὸ ἀξιοῦν. Μῆποτε ὡς ἐστὶ κοσμικὰ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιώματα, οὕτω καὶ ψυχικά; Ἀξίωμα γὰρ ἀπόστολον εἶναι Χριστοῦ· ἀξιώματα καὶ τάγματα τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἀξίωμα δὲ ψυχῆς καὶ τὸ ἔχειν τὰς ἀρετὰς, ἡ μίαν αὐτῶν. Ὁ τοιοῦτον ἔχων ἀξίωμα τὰ παρόντα φησίν.

Ἐξερευξοῖτο τὰ χεῖλη μου ὕμνον. Ἡ ἐρυγη ὡς ἐπὶ πᾶν γίνεται τοῖς κεκορημένοις. Οἶδεν οὖν ὁ θεὸς λόγος πνευματικῆν τροφήν. Αὐτὸς οὖν ὁ Λόγος φησὶν ἄρτος εἶναι. Ἐγὼ γὰρ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς· λέγει δὲ καὶ· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. Τοῦτον δὲ φάγοντες, ὕμνον ἐρευγόμεθα. Τοιαύτης εὐχομαι τυχεῖν ἐρυγῆς. Ὅπερ ἀδύνατον, ἐὰν μὴ με διδάξης τὰ δικαιώματα.

Φθέγγοιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγιά σου. Εὐχεται ἃ δ' ἂν εἴποι λόγον εἶναι Θεοῦ, κατὰ τὸ· Ἄνοιξε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἀργὸν βῆμα οὐ λαλεῖ. Διὸ φησὶν ὁ Παῦλος· Τὸ γὰρ, Οὐ φορεῖς, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, καὶ εἰ τις ἕτέρα ἐντολὴ, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνυκεφαλαιοῦται τὸ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. Δικαιοσύνη γὰρ τοῦτ' ἐστὶ τὸ· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου.

Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαι με. Δηλοῖ γὰρ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν. Ὅποσον καὶ τὸ· Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

Ἐπεδόθησα τὸ σωτήριόν σου, Κύριε. Ἐὰν θελῆς ἐπαναδῆναι τῷ λόγῳ, τὸ σωτήριόν σου ὁ Χριστὸς ἐστίν. Ἰησοῦς γὰρ ἐρμηνεύεται Θεοῦ σωτήριον (ὡς ἡμῖν ἐπέμπεθη). Ἐργον ἐστὶ τὸ ἐπιποθεῖν τοῦ Θεοῦ

72 Joan. vi, 35. 73 ibid. 55. 74 Prov. xxxi, 9. 75 Rom. xiii, 9. 76 Psal. xxx, 3

τὸ σωτήριον. Οἱ γὰρ πολλοὶ τὸ κατὰ σάρκα ποθοῦσι. Τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐν αὐτῷ σωθῆναι, τὸ ἐν αὐτῷ ἀναπαύεσθαι, κληρονομήσει τὰ ἅγια. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἄλλὰ καὶ Ἰησοῦς ἐρμηνεύεται Θεοῦ σωτήριον, πεμφθεὶς ἡμῖν ἐπισημῶς ὡς πρὸς τὸν πόθον ὁ θέλων ὀδεῦσαι μελετήσει τὸν νόμον.

Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε. Περὶ μελλούσης λέγει ζωῆς. Ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. Τότε κυρίως αἰνέσω, τότε βοηθήσαι μοι· τὰ ἐπιβόητα γενόμενα τῶν κρινόμενων σοι κρίματα τῷ μὲν δικαίῳ χωρὶς βασάνων, τῷ δὲ δεομένῳ διὰ βασάνων.

Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπωλόλος. Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ ἔργα κατορθωκότος, πάλιν πρόβατον ἑαυτοῦ πεπλανημένον εἶναι λέγει, ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύων, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου· *Ὅταν κάρτα καθορθώσητε, λέγετε· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν.*

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΠΙΘ'.

Ἰπόθεσις.

Τὴν πρώτην ᾠδὴν τῶν ἀναβαθμῶν ᾄδει τῷ Θεῷ ὁ ἐν Βαβυλῶνι λαός, ἀθροιστὴν ἐπὶ τῷ μῆκει τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ εὐχόμενος ἐλευθερωθῆναι.

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπέκραξα Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδικῶν καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἔδικα χελετῶν τῶν Βαβυλωνίων, τὰ τὴν εἰδωλολατρειαν ὠμολογησάτω. Αὐτὴ δὲ καὶ γλώσσα κληθεῖ δολία, ἅτε μὴδὲν εὐθὺς λαλοῦσα περὶ Θεοῦ.

Τί δοθήη σοι, καὶ τί προστεθήη σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν; Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκουήματα. Τί πλέον δοθῆναι σοι αἰτεῖς, φησὶν, ἢ τί θέλεις ἕτερον προστεθῆναι σοι τοῦ κατὰ τῶν δολίων χειλέων; Βέλη πυρὸς μεστὰ ἐξαφθῆναι παρὰ τοῦ δυνατοῦ. Σημαίνει δὲ τὴν κατὰ τῶν Βαβυλωνίων ὄσων τιμωρίαν ἐσομένην.

Οἱ μοι, ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμακρύνθη. Ἐτέραν αἴτησιν εὐχεται παρὰ Θεοῦ, τῆς παροιμίας ἐλευθερωθῆναι. *Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ.* Χώρα τις ἐστὶν ἡ Κηδάρ ἐπὶ τῆς ἐρήμου τῆς πρὸς ἀνατολὰς κειμένη, καὶ μέχρι τῆς Περσῶν παρατείνουσα, ἣν γένος Σαρακηνῶν οἰκεῖ. *Πολλὰ παρώκησεν ἡ ψυχὴ μου.*

Μετὰ τῶν μισούτων εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός. Κακία Βαβυλωνίων τὸ πολεμεῖν ἀντ' οὐδενὸς τοῖς εἰρηνεύουσιν. Εἰ μὴ τι δέοι κριτικῆς τιμωρίας, ἣν κατὰ Χανααναίων καὶ Ἀμορραίων ἐπέταττεν ὁ Θεός, τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀπαγορεύων φιλίαν. Οἱ δὲ φαῦλο πρὸς τούτους ἀσύμβατοι, τὴν θεοσέβειαν βδελυτόμενοι. *Ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.*

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΚ'.

Ἰπόθεσις.

Τὴν δευτέραν ᾠδὴν ᾄδει, προσαπολυθεὶς μὲν τῆς αἰχμαλωσίας, ἐν ὁδῷ δὲ ὀδεύων τῆς μακρᾶς ὁδοῦ τῆς

¹⁷ Coloss. III, 5. ¹⁸ Luc. XVII, 10.

(50) Incertus locus.

A salutare Dei. Multi enim quæ secundum carnem sunt concupiscunt. Quod autem secundum Deum, est, in ipso salutem consequi, in ipso requiescere, sancta in hæritatem accipere. Illud namque est salutare Dei, æterna vita. Imo etiam Jesus explicatur *Dei salutare*, quia missus est nobis ad salutem. Ad cuius desiderium si quis incedere velit, meditabitur legem.

175. *Vivet anima mea et laudabit te.* De futura vita loquitur. *Nam vita nostra abscondita est cum Christo in Deo* ¹⁷. Tunc proprie laudabo, tunc auxiliare mihi. Laudabo scilicet judicia tua illa decantata, de justo lata sine tormentis, de noxio cum tormentis.

176. *Erravi sicut ovis quæ periit.* Postquam opera recte a se gesta narravit, rursus ait se ovem errantem fuisse, humilitati vacans, juxta illud Domini dictum: *Cum omnia perfeceritis, dicite: Servi inutilis sumus* ¹⁸.

Canticum graduum. CXXIX

Argumentum.

Primum graduum canticum Deo canit populus in Babylone constitutus, pertæsus diuturnæ captivitatis, et rogans libertatem.

1, 2. *Ad Dominum cum tribularer clamavi . . . Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.* Quo pacto non iniqua] Babyloniorum labia, quæ idololatriam profitebantur? Hæc autem lingua recte dolosa vocetur, utpote quæ nihil rectum de Deo loquatur.

3, 4. *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis acutæ.* Quid ultra dari tibi postulas, inquit, aut quid aliud vis adjici tibi adversus linguas dolosas? Sagittas igne plenas a potente incensas. Significat autem Babyloniorum ultionem mox futuram.

5, 6. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! Aliud a Deo postulat, nimirum ut ab incolatu liberetur. Habitavi cum habitationibus Cedar.* Cedar regio quædam est ad eremum versus orientem sita, et usque ad Persidem pertingens, quam incolit Saracenum genus. *Mulum incola fuit anima mea.*

7. *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus* (50). Ea erat malitia Babyloniorum, ut nulla de causa iis qui pacem colebant bellum inferrent. Nisi fortasse respiciat supplicium quod de Chanaanæis et Amorrhæis sumi præcepit Deus, vetans ne amicitiam inirent cum illis. Nulla autem est ipsis amicitia cum improbis qui veram religionem execrantur. *Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.*

1. *Canticum graduum. CXXIX.*

Argumentum.

Secundum modulatur canticum, dum post solutam captivitatem longum iter ageret Babylone Jero-

solymam. Atque inter medium montium inter-
ceptus, rogat auxilium sibi impendi, quem exau-
diens propheticus Spiritus respondet : *Dominus*
custodiet introitum tuum et exitum tuum.

1, 2. *Levavi oculos meos in montes . . . auxilium*
meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Osten-
dens Dei potentiam ait : Qui fecit cælum et terram.

3, 4. *Non det in commotionem pedem tuum, ne-*
que dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit,
etc. Hanc habeto spem, et salvaberis. Illud autem,
non dormitabit, non laborem eorum qui custodiunt
exercitus, urbes, ovilia ; sed incompatibilitatem Dei
significat illud : Non dormitabit neque dormiet qui
custodit Israel. Videtur autem dormire cum tur-
bulentis hujus vitæ negotiis et insidiis agitur.

5. *Dominus custodiat te, Dominus protectio tua,*
super manum dexteram tuam. Idipsum in decimo
quinto psalmo ait : Providebam Dominum in con-
spectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne
commovear 79. Et hoc item loco dicit : Ad dexteram
manum tuam constitutus, et proteget, et custodiet,
et omni providentia dignabitur.

Canticum graduum. CXXI.

Argumentum.

Tertium canticum iter agentibus prædicat ut in
domum Dei concedant. Quare sic loquitur.

1. *Lætatus sum in iis quæ dicta sunt mihi : in*
domum Domini ibimus.

2. *Stantes erant pedes nostri in atriiis tuis, Jeru-*
salem. Vox senum hæc est, qui captivitatem susti-
nuerunt, et narrant pedes suos quibus jam iter
agerent olim stetisse in Jerusalem.

3. *Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas. Ita, in-*
quit, civitas olim erat ; non hinc inde dispersa, sed
ita constructa, ut videretur una domus esse, ex
domorum continua serie et concinnitate.

4. *Illuc enim ascenderunt tribus. Omnes tribus,*
inquit, quæ ex Ægypto per virtutem Domini egres-
sæ sunt, ad eam urbem properabant, ad ferendum
testimonium, sive ad gratias agendas Deo Israel.
Ad confitendum nomini Domini. Eo quod impleverit
admirabili promissionem suam. Thronos autem
domus David super eam fundatos esse ait, quoniam
scilicet regnum in omnes prænuntiat David. Non
unius imperium memorans, sed commune, in opti-
mos et religiosissimos quosque, a quibus regnum
Davidis erigitur per gratiam Christi : qui duodecim
apostolis, super duodecim thronos sedentibus, po-
testatem dedit judicandi Israel.

5. *Quia illic sederunt throni in judicio. Secundum*
historiam illic regia fuit, illic sacerdotum throni ;

79 Psal. xv, 8

μεταξὺ Βαβυλῶνος καὶ Ἱερουσαλήμ. Ὅς, καὶ μέ-
σος τῶν ὀρέων ἀποληφθεις, εὐχεται αὐτῷ βοηθεῖαν
γενέσθαι· οὐ καὶ ἐπακούσας, τὸ Πνεῦμα τὸ προφη-
τικὸν ἀποφθέγγεται· Κύριος φυλάξει τὴν εἰσ-
όδόν σου καὶ τὴν ἐξόδόν σου.

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ ὄρη
Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τοῦ Θεοῦ δεικνύοντος τὸ ἐν-
νατὸν, τοῦ ποιήσαντος, φησὶ, τὸν οὐρανὸν καὶ
τὴν γῆν.

Μὴ δὴ εἰς σάλον τὴν πόδα σου, μηδὲ νυστά-
ξῃ ὁ φυλάσσων σε. Ταύτην ἔχε τὴν ἐλπίδα, καὶ
σῴζῃ. Τὸ δὲ, οὐ νυστάζει, οὐ τὸ ἐπιπονοῦν ἀπὸ τῶν
φυλαττότων τὰς στρατίας καὶ πόλεις καὶ ποίμνια,
ἀλλὰ τὸ ἀπαθὲς τὸ θεῖον δηλοῖ τὸ, οὐ νυστάζει οὐδὲ
ὕπνωσι ὁ φυλάσσων Ἰσραὴλ. Δοκίμει δὲ νυστάζειν,
ἐπειδὴ τοῖς ἀστάτοις τοῦ βίου σαλευόμεθα πράγμασι,
ταῖς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι, ἐπὶ χει-
ρα δεξιάν σου. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ιε' ἔφη ψαλμῷ
Προσωρόμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός·
ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. Καὶ ἐν-
ταῦθα πάλιν φησὶν, ὅτι Παρὰ τὴν δεξιάν σοι χεῖρα
γενόμενος, καὶ σκεπάσει, καὶ φρουρήσει, καὶ πάσης
ἀξιώσει προνοίας.

Ῥῆθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΚΑ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ τρίτη ψῆθὸς ἐπὶ ὁδοποροῦντας εὐαγγελίζεται,
τὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀφίξιν. Διὸ καὶ ἀναφθέγγ-
γεται.

Ἠὺφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον
Κυρίου κορυσομέθεα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς
σου, Ἱερουσαλήμ. Αὕτη τῶν γεγηρακότων ἢ φωνή,
τῶν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπομεινάντων, διηγουμέ-
νων, ὡς ἄρα αὐτῶν οἱ πόδες, οἱ νῦν τὴν πορείαν ποι-
οῦμενοι, πάλαι ἔστησαν ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις. Οὕτω,
φησὶν, ἦν πάλαι ὡς πόλις, οὐ διασπαρμένη ὡς κα-
καίσει· ἀλλ' οὕτως ἦν ἡρμοσμένη, ὡς ὄξει ἓνα οἶκον
εἶναι τῇ συναφείᾳ καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τῶν οἰκοδομημά-
των.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέστησαν αἱ φυλαί. Πᾶσαι αἱ φυλαί,
φησὶν, ἐξ Αἰγύπτου δυνάμει Κυρίου ἐξαλθεῖσαι, εἰς
αὐτὴν ἔσπευον τὴν πόλιν μαρτυρήσαι, ἥτοι εὐχαρι-
στήσαι τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι
τῷ ὀνόματι Κυρίου. Ἐφ' οἷς ἐπλήρωσε τὴν θαυμα-
σίαν ὑπόσχεσιν, θρόνους τε τοῦ οἴκου Δαυὶδ ἰδρυθῆ-
ναι φησὶν ἐπ' αὐτῆς· ἐπεὶ καὶ βασιλείαν πάντων ὁ
Δαυὶδ προφητεύει· οὐχ ἐνδὸς λέγων ἀρχὴν, ἀλλὰ κοι-
νήν, ὅπερ ἀρίστων καὶ θεοσεβεστάτων· δι' ἧν ἡ βα-
σιλεία Δαυὶδ ἀνορθοῦται χάριτι τοῦ Χριστοῦ, τοῖς δώ-
δεκα δαδωκότος ἀποστόλοις, τοῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνοις
καθεζομένοις κρίνειν τὸν Ἰσραὴλ.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν. Καὶ κατὰ
τὴν ἱστορίαν ἐκεῖ τὰ βασιλεία, καὶ τῶν ἱερέων οἱ θρό-

νοι ὡς περ τινὶ διπλῶ στεφάνῳ καὶ διαδήματι καλλωπιζομένης τῆς πόλεως. Nūn δὲ πάντων ἔκπτωσις, καὶ τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας ἐλάχιστα λείψανα. Θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυὶδ. Ἐν ταύτῃ, φησί, τῇ πόλει, τουτέστι τῇ Ἱερουσαλήμ, θρόνοι ἐτέθησαν βασιλικοὶ κρίμα δικαίων κρινόντες ὧν πρῶτος κατήρξε Δαυὶδ, ἔπειτα οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα. Διὸ καὶ οἶκον αὐτοῦ ὀνομάζει τοῦ Δαυὶδ.

Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ. Μισθόντες, ὡς οὗτοι, τίς ποτε ἦν Ἱερουσαλήμ, εὐχεσθε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αὐτῆς, μηδὲν ἐκζητούντες ἕτερον ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῆς συντελοῦντα.

Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ θυράμει σου, καὶ εὐθηνία ἐν τοῖς πυργοῦσίν σου. Ἀντὶ τοῦ, ἐν τοῖς βασιλείοις σου. Εὐχομαί σοι, φησί, τὰ ἀγαθὰ διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν σοί, πλησίον ὄντας καὶ ἀδελφούς. Ταῦτα γὰρ οἱ γενηρακοὶ εὐχονται τῇ Ἱερουσαλήμ, τὸ ἐν τοῖς τείχεσιν αὐτῆς εἶναι εἰρήνην. Δυνάμει γὰρ τὰ ταίχη φησὶν ἢ καθ' ἕτερον λόγον τοὺς ἐν αὐτῇ ἁγίους.

Ἐρεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζητήσα ἀγαθὰ σοι. Ἐπεὶ ἐν σοὶ ἐστίν, ὡς Ἱερουσαλήμ, οἶκος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀμειβόμενός σε ἐξεζητήσα ἀγαθὰ σοι.

Ῥθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKB'.

Υπόθεσις.

Ἡ τετάρτη ψῆδὴ εὐχὴν περιέχει τῶν ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ διὰ πολλῶν ἐτῶν τὴν ἐπάνοδον ποιουμένων. Οἱ καὶ, χαρμόντες κατὰ τὴν ὁδόν, ἐλλείους καὶ οἰκτου δέονται τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουθενημένοι παρὰ τῶν ἐθνῶν. Διὸ καὶ ἀναφθίγγεται πρὸς αὐτοὺς παραμυθούμενον τὸ Πνεῦμα, καὶ λέγον· Τοῖς εὐθηνούσι τὸ δρεῖδος.

Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν. Τῶν μὲν ἔχοντων τὸ πνεῦμα τῆς δουλείας εἰς φόβον ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖρας κυρίων τε καὶ κυρίας· τοῦ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας ἔχοντος, πρὸς Κύριον τὸν Θεόν.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς. Ὁ ἀνδιπλασιασμὸς δηλοῖ τὸ θερμὸν τῆς αἰτήσεως, οὐχ ὡς ἄξιοι τὸν ἕλεον αἰτούμεν, ἀλλ' ὡς ἐπονείδιστοι λίαν γενόμενοι.

Ῥθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKΓ'.

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν.

Υπόθεσις.

Τὴν πέμπτην ψῆδὴν ᾄδοντες οἱ ἐπιβάντες τῆς Ἰουδαίας γῆς, εὐχὰς ἀναπέμπουσιν, ἐφ' οἷς ἐρβύσθησαν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῶν μεταξὺ ἐχθρῶν.

Ῥθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKΔ'.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών.

Υπόθεσις.

Τὴν ἕκτην ψῆδὴν ᾄδουσιν ἐπ' αὐτὸ τὸ ποθούμενον ὄρος γενόμενοι. Εἶτα ὀρώντες τὴν πόλιν ἀτείχιστον, τείχος ἀπέτῃ τὴν τοῦ Κυρίου ἐπικουρίαν εὐχονται γενέσθαι, φησί, καὶ μὴν καὶ τῶν ἐχθρῶν θαρροῦσι διαφυγεῖν τὰς ἐπιβουλὰς· ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς ἐπικου-

A civitate seu quadam duplici corona ac diademate ornata. Jam vero omnium ruina cernitur et pristinae felicitatis reliquiae exiguae. *Throni super domum David.* In hac, inquit, civitate, id est in Jerusalem, throni regii positi sunt, in quibus justorum iudicium redditur. Quos prior occupavit David, ac deinde qui ex illo secundum carnem orti sunt. Quapropter domum ipsius David nuncupat.

6. *Rogate quae ad pacem sunt Jerusalem.* Heus vos, cum didiceritis quatenam olim Jerusalem esset, precamini pro pace ejus, nihil aliud requirentes quam quae ad pacem ejus conducunt.

7. *Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis.* Ac si dicat, in regia tua. Rogo, inquit, tibi bona, propter inhabitantes in te, qui propinqui et fratres tui sunt. Haec senes Jerosolymae precantur, ut scilicet pax sit in muris ejus: per haec enim, *In virtute*, muros intelligit. Aut secundum aliam rationem, sanctos qui in ipsa erant.

9. *Propter domum Domini Dei nostri quaesivi bona tibi.* Quia, inquit, o Jerusalem, in te est domus Dei nostri, accepta referens beneficia quaesivi bona tibi.

Canticum graduum. CXXII.

Argumentum.

Quartum canticum orationem continet eorum qui remigrantes multis annis in itinere versati fuerant. Qui defessi in via, misericordiam et miserationem a Deo impendi sibi postulant, utpote qui a gentibus nihil penderentur. Quare consolans ipsos Spiritus sanctus, respondet et ait: *Opprobrium abundantibus.*

1, 2. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis.* Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum. Oculi eorum qui habent spiritum servitutis in timore⁶⁶ sunt in manibus dominorum et dominæ; ejus autem qui spiritum adoptionis⁶¹ habet, ad Dominum Deum.

3. *Miserere nostri, Domine, miserere nostri.* Reduplicatio fervorem precationis ostendit. Non quasi digni simus misericordiam postulamus, sed utpote opprobriis onerati.

Canticum graduum. CXXIII.

Nisi quia Dominus erat in nobis.

Argumentum.

Quintum canticum canentes qui in Judæam ascenderunt, preces emittunt, eo quod liberati sint a captivitate, et ab inimicis quos postea superarunt.

Canticum graduum. CXXIV.

Qui confidunt in Domino sicut mons Sion.

Argumentum.

Sextum canticum canunt, postquam ad ipsum desideratum montem pervenerant. Deinde videntes urbem absque muris, murum ipsi fore postulant Domini auxilium, inquit, ac inimicorum insidias effugere posse confidunt: ex eodem nimirum auxi-

⁶⁶ Rom. viii, 15. ⁶¹ ibid.

lio Dei, « qui non relinquit virgam peccatorum A
super sortem justorum et sanctorum suorum ²². »

5. *Pax super Israel.* Pax enim quæ omnem su-
perat mentem ²³, ei soli datur qui mente valet.
Imo etiam deletis inimicis hi pace fruebantur.

Canticum graduum. CXXV.

Argumentum.

Septimum canticum canunt qui cum ad ipsam ur-
bem pervenerint, liberationis a captivitate certi-
tudinem habent. Rogant autem pro reliquis qui
adhuc erant in Babylone, ut ipsi etiam redi-
merentur.

1. *In convertendo Dominus captivitatem Sion fa-
cti sumus sicut consolati.* Hæc apostoli prænun-
tiant de seipsis et de gentibus. Nam Davidis tem-
pore nulla captivitas erat. Fortasse vero hæc de
spirituali captivitate dicit. Illud enim, *dicent*,
futurum propheticè significat.

2-4. *Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Do-
minus, etc.* Hoc nos multis lacrymis deplorandos
esse ab omnibus significat. Omnes enim Dei ma-
gnificentiam mirantur, quod nos ex acerba illa
servitute liberaverit. Et nos quidem clamamus, ne-
que enim vacamus sensu, cum reliquos captivos
nondum recaperimus, pro quibus ita supplica-
mus: *Converte, Domine, captivitatem nostram sicut
torrens in austro.* His significant magnam adhuc
multitudinem in Babylone remanere, ita ut reditus
ejus Ægyptii fluminis decursui similis dicatur.
Auster hic desertum dicitur.

5, 6. *Qui seminant in lacrymis in exultatione
metent. Evanes ibant et fœbant.* Rogantibus pro re-
liquis captivorum, respondet Spiritus propheticus,
et ait: Si fieverint pro iis qui in Babylone super-
sunt, reditus illis concedetur.

Canticum graduum Salomoni. CXXVI.

Argumentum.

Octavum canitur canticum jactis fundamentis tem-
pli, sperantibus Judæis fore ut ædificium immo-
tum semper maneret. Latenter igitur prænun-
tiat futurum ejus denuo sub Romanis excidium. D
Adjiciique prophetiam de Christi Ecclesia. Cani-
tur porro propheticè a Salomone. Sicut etiam
revera aliqui psalmi Zachariæ sunt et Aggæi.
Octava autem jure intelligatur esse principium
Novi Testamenti.

1. *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum
laboraverunt qui ædificant eam.* Hæc Judæis ait, de
firmitate ædificii sui alte sentientibus.

3. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas
Domini, filii.* Alte de templo nolite sentire, inquit,
quasi in illo vobis hæreditas data sit. Verum ea

ρίας πάλιν τοῦ Θεοῦ, « μὴ ἀφιέντος τὴν βάρβρον τῶν
ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων καὶ τῶν
ἀγίων αὐτοῦ. »

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ. Ἡ γὰρ ὑπερέχουσα
πάντα νοῦν εἰρήνη μόνῳ τῷ νοῦν ἔχοντι δίδεται. Ἄλλὰ
καὶ τῶν πολεμίων ἀπολωλότων, οὗτοι τῆς εἰρήνης
ἀπῆλασαν.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKE'.

Ῥπόθεσις.

Τὴν ἐβδόμην ἄδουσιν ὧδῃν οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐσχηκότας
τῆς λυτρώσεως διὰ τὸ ἐν αὐτῇ γεγενησθαι τῇ πό-
λει. Παρακαλοῦσι δὲ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν, τῶν ἐπι-
δυντων ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ λυτρω-
θῶσιν.

*Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν
Σιών ἐγενηθήμεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι.* Οἱ ἀπό-
στολοι ταῦτα προφητεύονται περὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἐν
τοῖς ἔθνεσι. Κατὰ γὰρ τοὺς τοῦ Δαυὶδ χρόνους οὐκ
ἦν αἰχμαλωσία. Τάχα οὖν περὶ τῆς νοητῆς ταῦτά
φησι. Τὸ γὰρ, *ἐροῦσι*, προφητικῶς τὸ μέλλον δη-
λοῦται.

*Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· Ἐμεγάλυνε Κύ-
ριος, κ. τ. λ.* Τοῦτο δὲ ἡμᾶς πολυθρηνητός παρά πᾶσιν
ἀπέφηνεν. Ἄπαντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοουργίαν
θαυμάζουσιν, ὅτι τῆς πικρᾶς ἐκείνης ἡμᾶς δουλείας
ἀπήλλαξε· καὶ ἡμεῖς μέντοι βοῶμεν, οὐ γὰρ ἀναισθη-
τοῦμεν, εἰ καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς ἀπειλήσαμεν· περὶ
ὧν ἰκετεύομεν λέγοντες· *Ἐπιστρέψον, Κύριε, τὴν
αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ὡς χειμᾶνθρους ἐν τῷ πτόφ.*
Δηλοῦσι τὸ πολὺ πλῆθος ἐναπομένειν ἐν Βαβυλῶνι,
ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, παρεικάζειν αὐτοὺς
τῷ βέυματι τοῦ Αἰγυπτίου ποταμοῦ. Νότον γὰρ τὴν
ἔρημὸν φησιν.

*Οἱ σπεύροντες ἐν τοῖς δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει
θεριοῦσι. Πορεύομενοι ἐπορεύοντο καὶ ἐκλαῖον.*
Τοῖς εὐξαμένους περὶ τῶν καταλοιπῶν ἀποκρίνεται
τὸ προφητικὸν Πνεῦμα, καὶ φησιν, ὅτι, Εἰ κλαύσαιεν
ὑπὲρ τῶν ἐν Βαβυλῶνι, ἔσται καὶ αὐτοῖς ἡ ἐπι-
στροφή.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶνι. PKG'.

Ῥπόθεσις.

Ἡ ὀγδόη βῆται ὧδῃ, καταβεβλημένων ἤδη τῶν θε-
μελιῶν τοῦ ἱεροῦ· ἐλπίζόντων ἀδιάσειστον εἶναι
τὸ τεῖχοςμα. Αεληθῶτως οὖν προφητεύει τὴν ἐσο-
μένην αὐτοῦ πτώσιν πάλιν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρ-
χῆς. Συνάπτει δὲ καὶ προφητεῖαν περὶ τῆς Χρῆ-
στοῦ Ἐκκλησίας· Ἄδεται δὲ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ
Σολομῶνος· καθάπερ ἀμέλει καὶ Ζαχαρίου εἰς
ψαλμοὶ καὶ Ἀγγαίου. Ἡ δὲ ὀγδόη εἰκότως ἀρχὴ
τῆς Νέας Διαθήκης.

*Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην
ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.* Ὡς μέγα φρονούντων
τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῷ στερεῷ τῆς οἰκοδομῆς, τὰ
τοιαῦτά φησιν.

*Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον, ἰδοὺ
ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί. Μὴ μέγα φρονεῖτε,
φησιν, ἐπὶ τῷ ἱερῷ, ὡς ἐν αὐτῷ τῆς κληρονομίας*

²² Vers. 5. ²³ Philipp. iv, 7.

ὁμῶν δεδομένης. Οὐ γάρ ἐστιν αὕτη. Ἄλλ' ὅταν ἀναπαύσῃ τοὺς ἠγαπημένους αὐτοῦ ἐκ τοῦ προτέρου λαοῦ, τουτέστι τοὺς προφήτας· τότε τοῖς ἐκείνου υἱαῖσι τὴν κληρονομίαν δώσει. Τίνες δ' ἂν εἶεν οὗτοι ἢ οἱ μαθηταί; (Cord.) Ἢ γὰρ θεῖα ὑπόσχεσις, καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία, καθάπερ τις μισθὸς τοῖς ἐπ' αὐτὸν ἠλπικόσι δεδιόρηται. Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς. Ὁ καρπὸς τῆς γαστρὸς εἶη ἂν ἡ σωτηρία τοῦ πνεύματος, κατὰ τὸ Ὑδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποίησαμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτου τοῦ καρποῦ μισθὸς ὡσπερ καὶ κληρονομία δοθήσεται ἡ υἱοθεσία.

Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτεταναγμένων. Ἐκτεταναγμένους τοὺς ἀποβριφέντας φησὶ τοῦ προτέρου λαοῦ· ὧν εἰ υἱοί, τουτέστι οἱ ἀπόστολοι, γεγόνασι βέλη τοῦ δυνατοῦ. Δι' αὐτῶν τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις κατετόξευσεν.

Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν μακαρίζει τοὺς ἐκ τῆς διδασκαλίας ὠφεληθισομένους. Οὐ καταισχυρῆθησονται, ὅταν λαλώσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις. Σαφῶς τὴν παρουσίαν τοῦ κηρύγματος δηλοῖ.

Ῥθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKZ.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἐνάτη ῥθὴ μακαρίζει τὸν προσελθόντα τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ. Εἰκότως δὲ μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν ἀποστόλων μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας.

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον.

Ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος ἐβηρουῖσα. Τῷ φόβῳ μένη τὸν Κύριον δῶρον δίδεται οὐχ ἡ τυχοῦσα γυνή, ἀλλ' ἡ καρποῖς ἀγαθοῖς κεκοσμημένη. Γυνὴ γὰρ ἀγαθὴ μέρος ἀγαθῆ.

Καὶ ἰδοὺ τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Τὰ νοητὰ δηλονότι· Ἄσφραλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ ἰδοὺ υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ. Τὰς ἐπαγγελίας λέγει. Ὡσπερ γὰρ πρῶτοι καρποὶ τῆς θεοφιλοῦς ψυχῆς εἰσι τὰ γεννήματα, οὕτως καὶ δεῦτεροι αἱ ἐπαγγελίαι.

Ῥθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKF.

Ἰπόθεσις.

Ἡ δεκάτη ῥθὴ τοὺς πολλοὺς διωγμοὺς τῷ Χριστῷ λαῷ ἐκδιδάσκει, καὶ ὡσπερ πάντα ὑπερπηθήσει κρείττων ἀεὶ τῶν ἐπιβουλευόντων γενόμενος. Τοῦτό φησι διὰ τὸ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος γενέσθαι τοὺς διωγμούς.

Πλῆσόναις ἐπολέμησάν με Κύριος δικαιοσυνὴν συνέτριψεν ἀνέχοντας ἁμαρτωλῶν. Πάντας γὰρ οἱ διώξαντες κακοὶ κακῶς ἀπολούνται.

Ῥθὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKΘ.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἑνδεκάτη ῥθὴ εὐχὴν περιέχει μαρτύρων, καὶ διδασκαλίαν ἐξομολογήσεως τῷ νέῳ λαῷ. Σαφῶς δὲ ἀρετῆς ἱλασμὸν κηρύσσει, ὃς ἐστὶ Χριστός. Περὶ αὐτοῦ γὰρ εἰρηται· Καὶ αὐτὸς ἱλασμὸς ἐστὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

Ἐκ βαθῶν ἐξέκραξά σοι, Κύριε

A hæreditas vere non est. At cum dilectos suos ex priore populo requiescere fecerit, id est prophetas, tunc filiis suis hæreditatem daturus est. Equinam ii fuerint, nisi discipuli? (Cord.) Nam divina promissio, et puerorum benedictio, ceu quædam merces sperantibus in eum data est. Merces fructus ventris. Fructus ventris est salus spiritus, juxta illud: Parturivimus et peperimus spiritum salutis, quem fecimus in terra⁹¹. Hujusce fructus merces, ut et hæreditas dabitur, scilicet adoptio.

4. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum. Excussos vocat eos ex priore populo qui abjecti sunt. Quorum filii, scilicet apostoli, fuere sagittæ potentis. Hisce enim adversarias potestates quasi sagittis confecit.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis. Beatos prædicat eos qui ex doctrina utilitatem percipient. Non confundentur cum loquentur inimicis suis in portis. Aperte prædicationis adventum significat.

Canticum graduum. CXXVII

Argumentum.

Nonum canticum beatum prædicat eum qui accedit ad timorem Dei. Jure autem postquam apostolos futuros declaravit, beatos prædicat eos qui crediderunt.

1. Beati omnes qui timeht Dominum.

3. Uxor tua sicut vitis abundans. Timenti Deum dono datur non quævis mulier, sed quæ bonis fructibus ornata sit. Nam bona mulier, bona portio.

5. Et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Spiritualia scilicet bona, quæ oculus non vidit⁹², etc.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pax super Israel. Promissiones dicit. Sicut enim primi fructus animæ erga Deum religiosæ sunt fetus ejus, sic secundi sunt promissiones.

Canticum graduum. CXXVIII.

Argumentum.

Decimum canticum multa persecutionum genera Christi populum edocet, et quo pacto omnia superaturus sit, insidiatioribus semper superior effectus. Hoc autem ait quia ab initio prædicationis persecutione fuerunt.

1, 4. Sæpe expugnaverunt me... Dominus justus contrivit cervicem peccatorum. Nam omnes qui persecuti sunt mali male peribunt.

Canticum graduum. CXXIX.

Argumentum.

Undecimum canticum orationem complectitur martyrum et doctrinam confessionis novo populo datam. Clare autem virtutis propitiationem prædicat, quæ Christus est. De ipso namque dictum est: Et ipse propitiatio est pro peccatis nostris⁹³.

1. De profundis clamavi ad te, Domine...

⁹¹ Isa. xxvi, 18. ⁹² I Cor. ii, 9. ⁹³ I Joan. i, 2.

2. *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis tuæ.* Aures in Deo angelicas potestates intelligimus esse, per quas supplicationes nostræ ad Deum accedunt.

3. *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?* Illa autem reduplicatio vocis, *Domine, Domine*, admirantis est divinæ clementiæ magnitudinem, apud quem esse propitiationem dicit, at non in bonis operibus nostris.

4. *Propter nomen tuum sustinui te, Domine.* Hæc sunt verba eorum qui non propter necessitatem spiritualem, sed propter venerandum nomen ipsum accedunt, *ac si in patientia currunt propositum certamen* ¹⁷, et nullo tempore abscedunt a Deo, et ab iis quæ ipsi placent.

6. *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.* Oportet enim etiam in molestis rebus Dominum expectare. Non solum enim in matutina custodia, non conspicua omnia sunt, sed etiam usque ad tenebrosa negotia et eventa. Sed oriente vero lumine, mens perspicax, letarum rerum augmentum, tristium vacuitatem accipit; speret in illum quasi in fontem; apud illum namque est misericordia qui redemptio est et propitiatio, qui virtute multa peccata purgat.

Canticum graduum. CXXX.

Argumentum.

Duodecimum canticum docet eum qui propitiatione donatus fuit, ne fidens suo profectu exaltetur, sed humiliter sentiat.

Domine, non est exaltatum cor meum... Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me, etc. Ut quis non exaltetur, ait contrariam virtutem esse admodum utilem, quam Salvator docuit his verbis: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum* ¹⁸. Ablactatos autem pueros dicit, tribulationem significans. Et enim non nisi cum fletibus infans a matre discodit, dolens quod lacte privatus fuerit. Ita et ego, inquit, in ærunnis degens, semper Deum precor. Quod si non ita affectus essem, extremum supplicium luerem.

Canticum graduum. CXXXI.

Argumentum.

Decimum tertium canticum orationem continet pro Davide. Nam cum propitiatio omnibus remissionem peccatorum conciliet, necessario Spiritus propheticus, cum reliquis qui salutem consequuntur et cum Davide ait: « Domine, memento, secundum mansuetudinem ejus retribue illi. » Quemadmodum enim ille, mansuetus cum esset, dimisit Sauli injurias sibi illatas, ita et ipsi delicta remitte.

1, 2. *Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis ejus. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob, etc.* Cum didicisset enim ex Spiritu sancto, Dominum apud homines adventurum, daturumque

¹⁷ H: br. xii, 1. ¹⁸ Matth. xviii, 3.

(50*) Locus vitiat.

Γ'ενηθήτω τὰ ὦτά σου προσεχόντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου. Ὅσα ἐπὶ Θεοῦ, καὶ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις νοοῦμεν, δι' ὧν αἱ δεήσεις ἡμῶν πρὸς Θεὸν εἰσέρχονται.

Ἐὰν ἀνομιὰς παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; Ὁ δὲ τοῦ, Κύριε, Κύριε, διπλασιασμοῦ θαυμάζοντός ἐστι τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸν ὄγκον, παρ' ἧς καὶ τὸν ἱλασμόν εἶναι φησιν, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατορθώμασιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε. Ταῦτα τῶν μὴ διὰ χρεῖαν πνευματικῆν, δι' αὐτὸ δὲ τὸ σεπτὸν ὄνομα προσιόντων, οὕτω καὶ ἐν ὑπομονῇ τρεχόντων τὸν προκείμενον ἀγῶνα, καὶ κατὰ μὴδ' ἓνα καιρὸν ἀφισταμένων Θεοῦ καὶ τῶν ἀρεσκῶν τῶν αὐτῶ.

Ἀπὸ φυλακῆς πρώτας μέχρι νυκτός ἐλπισάτω, Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον. Δεῖ γὰρ καὶ ἐν τοῖς σκυθρωποῖς προσδοκᾶν ἐπὶ Κύριον. Οὐ γὰρ μόνον ὅτε φυλακῆ πρώτῃ μὴ καὶ λαμπρὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ζοφερῶν περιστάσεων. Ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλοντος τοῦ ἀληθινοῦ φωτός ὁ διορατικὸς νοῦς προσθήκην λαμβάνει ἐκ Θεοῦ τῶν φαιδρῶν, καὶ τῶν σκυθρωπῶν ἀπαλλαγῆν (50*) ἐλπισάτω παρ' αὐτῷ γὰρ ὡς ἐν πηγῇ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος, τῷ αὐτῷ ὄντι λυτρώσει, καὶ τῷ ἱλασμῷ, τῷ ἱκανώσει πολλῇ τὰς ἀμαρτίας; περικαθαίροντι.

Ῥοδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑ'.

Ἰγόθεισις.

Ἡ δωδεκάτῃ ψῆθι τὸν καταξωθέντα τοῦ ἱλασμοῦ δίδασκει μὴ ἐπαίρεσθαι, τῇ λαυτοῦ βελτιώσει θαρροῦντα, ἀλλὰ ταπεινοφρονεῖν.

Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου . . . οὐδὲ ἐπορεύθη ἐν μεγάλοις οὐδὲ ἐν θαυμαστοῖς ὑπέρ ἐμέ, κ. τ. λ. Πρὸς δὲ τὸ μὴ ἐπαρθῆναι φησι τὴν ἐναντίαν ἀρετὴν εἰς ὑπερβολὴν ἐπιπέθειον. ἦν καὶ ὁ Σωτὴρ εἰδιδάξαι λέγων Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀπογαλακτισθέντα δὲ λέγει παιδία, τὴν θλιψὴν δηλῶν. Οὐ γὰρ ἀρίσταται τῆς μητρὸς, ὀδυνώμενον ἐπὶ τοῦ στερηθῆναι τοῦ γάλακτος. Οὕτως ὦν ἐν συμφοραῖς κάγω, φησιν, τυχόμεναι αἰεὶ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ μὴ οὕτως εἴην, δίκην δοίην ἐσχάτην

Ῥοδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΑ'.

Ἰγόθεισις.

Ἡ τρισκαίδεκάτῃ ψῆθι εὐχὴν περιέχει ὑπὲρ τοῦ Δαυὶδ. Τοῦ γὰρ ἱλασμοῦ πᾶσι προξενούοντος ἀμαρτιῶν ἄφεσιν, ἀναγκαιῶς τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν σωζομένων, καὶ τοῦ Δαυὶδ φησι Ἐ Κύριε, μνήσθητι, κατὰ τὴν πραότητα αὐτοῦ ἀποδοῦς αὐτῷ. Ὅς γὰρ αὐτὸς πρῶτος ὦν ἤφει τῷ Σαουλ τὰ εἰς αὐτὸν ἀδικήματα, οὕτω καὶ αὐτῷ συγχώρησον τὰς πλημμελείας.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πραότητος τῆς πραότητος αὐτοῦ. Ὅς ὡμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠδξαστο τῷ Θεῷ Ἰακώβ, καὶ τὰ ἐξῆς. Μαθῶν γὰρ ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐπιδομήσει τοῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος,

ἄφρατον διδοῦς τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων, καὶ αὐτὸς σωθήσεσθαι διὰ ταύτης ἐλπίσας, σπεύδει μαθεῖν πότε ἔσται, καὶ ποῦ γενήσεται, τίνα δὲ τρίπον ἐπιδημήσει. Ταῦτα γινῶναι ποδῶν, εἰς τοσαύτην ἑαυτὸν ὑπέβαλε κάκωσιν, ὡς πᾶσαν μὲν παραιτεῖσθαι στρωμνήν, ἀποτάξασθαι δὲ τῷ ὄρκῳ, καίσθαι δὲ πρὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀγιάσματος ἐπ' ἑδάφους, ὄρκῳ βεβαιώσας μὴ ἀναστῆναι πρὶν ταῦτα μαθεῖν. Ἐπὶ δὲ τῇ τοῦτου εὐτονίᾳ λαθὼν οἶκτον ὁ Θεὸς ἐπινοεῖ· ὡς ἐν ἀπαξ ὠμόσας μὴ ψεύσατο· ἔθεν ἐπηγεγαν· Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφραθῷ· αὕτη ἐστὶν ἡ Βηθλεὲμ. Τίνα δὲ αὐτὴν ἢ τὴν μέλλουσαν ἕξεισθαι Κυρίου εὐευσιν;

Ἐυρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ. Τὸ γὰρ σπήλαιον ἐν ᾧ γεγένηται ὁ Χριστὸς ἐν πεδίοις ἐστίν, ἦτοι τοῖς ἀγροῖς.

Ἐισαλευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ. Τὰς κατὰ καιρὸν ἐσομένας Ἐκκλησίας σημαίνει. Προσκυρήσομεν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν φησιν, ἔνθα πᾶς παρέρχόμενος προσκυνεῖ.

Ἀνάσθηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἐπισπεύδουσιν αὐτοῦ. Ἐν καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος σου. Κιβωτὸν τοῦ ἀγιάσματος τὴν ἀγίαν αὐτοῦ σάρκα φησίν.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνθούσονται δικαιοσύνην. Οὐκ ἔτι, φησὶ, κατὰ τὸν νόμον στολάς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην. Δικαιοσύνη δὲ ὁ Χριστὸς.

Ἔσκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου. Μετὰ τῆς εἰς πάντας ἀνθρώπους εὐεργεσίας καὶ τοῦ Δαυὶδ μνησθητι, ὁ ποιήσας αὐτὸν ἐπιστρέφειν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Δούλος γὰρ ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα λαθὼν τὴν τοῦ δούλου μορφήν.

Ἦμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν. Καὶ ποῦ τὸ, ὡμοσεν; ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν· Καὶ ἔσται, ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, ἀναστήσεται ἐκ τοῦ σπέρματος σου ἄλλος, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου. Καὶ ἐτοιμάσω εἰς τὸν αἰῶνα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου· καὶ ἀπορθώσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν.

Ἐὰν φυλάξωται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου. Τὴν μέλλουσαν σαφῶς ἀνακηρύττει διαθήκην, ἣν εἰ ἦσαν φυλάξαντες οἱ κατὰ σάρκα υἱοὶ τοῦ Δαυὶδ, ἐμὲλλον ἂν μὴ ἐκπεσῖν τῆς ἡτοιμασμένης βασιλείας.

Ἀδετὴ ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα. Εἰ νόο ὁ πάλαι ναὸς ἱερῆμος διὰ μανίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν καὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως τὰ χωρία τῆς θείας ἡξίωται χάριτος.

Τὴν θύραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. Ἐκαστος γὰρ τῶν τοιοῦτων, δικαίου σπέρμα τυγχάνων, οὐκ

°° II Reg. vii, 12-14.

(51) Implicatus locus.

PATR. GR. XXVII.

A multorum peccatorum remissionem, et cum speret ipse per ejus adventum salutem se consecuturum, ediscere gestit, quandonam id erit, et ubi adventurus sit, et quonam modo peregrinaturus. Hæc edoceri exoptans, in tantam sese afflictionem coniecit, ut lectum omnem recusataverit, domui vale dixerit. et ante Deum iaceat humi prostratus ante faciem sanctuarii, juratus se nunquam surrectur... nisi hæc edisceret. Ob ejus perseverantiam misericordia motus Deus, annuit ipsi: ac postquam semel juravit non frustrabitur. Quare intulit: *Ecce audivimus eam in Ephratha*, ipsa est Bethlehem. Et quoniam audivit nisi futuram peregrinationem Domini?

6. *Invenimus eam in campis silvæ.* Nam spelunca ubi natus est Christus in planitie, seu in campis B est.

7. *Introibimus in tabernaculum ejus.* Ecclesias subsequenti tempore futuras significat. *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.* Montem Olivarum dicit, ubi omnis qui pertransit adorat.

8. *Surge, Domine, in requiem tuam.* Ejus in caelos ascensum videre gestiunt. *Tu et arca sanctificationis tuæ.* Arcam sanctificationis sanctam ejus carnem vocat.

9. *Sacerdotes tui induentur justitiam.* Non vestimenta de more, inquit, sed ipsam justitiam; justitia autem est Christus.

10. *Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui.* (51) Cum beneficiorum omnibus hominibus collatorum, tum Davidis memento, quem propter peccatum ad conversionem adduxisti. *Servus quippe est qui ex illo secundum carnem servi formam accepit.*

11. *Juravit Dominus David veritatem.* Et quando nam juravit? cum diceret ei °°: *Et erit postquam impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, exsurgat ex semine tuo alius qui erit ex ventre tuo: et præparabo in sæculum regnum ejus, ipse ædificabit domum nomini meo: et erigam regnum ejus in sæculum. Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium.*

D 12. *Si custodierint filii tui testamentum meum.* Futurum testamentum aperte prænuntiat, quod si custodierint qui ex Davide secundum carnem erant, futurum erat ut a parato sibi regno non exciderent.

14. *Hæc requies mea in sæculum.* Nam si antiquum illud templum, ob Judæorum furorem desertum sit, at ibidem loca crucis, resurrectionis, ascensionis divina gratia donata sunt.

15. *Escam ejus benedicens benedicam. Pauperes ejus saturabo panibus.* Singuli namque eorum justi

emen cum sint non egent panibus. Scribitur quoque : *Vidnam ejus*, scilicet eam quæ patrociniis caret. *Pauperes ejus saturabo panibus*. Id est, eos qui secundum Deum pauperes sunt. Panibus autem spiritualibus.

16. *Sacerdotes ejus induam salutari*. Ipse item Christus est, qui salutare est, justitia quoque supra vocatus.

17. *Illuc producam cornu David*. Quo tempore salutare apparebit, gloria Davidis orietur. *Paravi lucernam Christo meo*. Hoc de Joanne ait, juxta Domini dictum : *Ipse erat lucerna ardens et lucens* 99.

Canticum granum. CXXXII.

Argumentum.

Decimum quartum canticum declarat bonum a Salvatore, postquam illuxit hominibus, collatum, dicens :

1, 2. *Ecce quam bonum et quam jucundum. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam*. Cum congregata, inquit, fuerit Ecclesia, et quemdam ceu concentum fecerit : tum unctio sancti Spiritus ac sacerdotium inducetur, primum quidem in caput Ecclesiæ, quod est Christus : deinde in barbam, quæ est decor faciei Ecclesiæ. Hic autem intelliguntur apostoli. Postremo autem ad totum corpus pertransiit, id est ad omnes qui in Ecclesia Christum induerunt.

3. *Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitum usque in sæculum*. Illic, ait, videlicet apud fratres habitantes in unum ; et vitam ; non quamlibet, sed immortalem. In Sion enim sanctissimi Spiritus ros vivificus in sacros apostolos demissus est, per quem omnes qui credunt benedictionem æternam consequuntur. Illorum enim cor et anima una.

Canticum granum. CXXXIII.

1. *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini*.

Argumentum.

Decimum quintum canticum, jubet eos qui adhuc in Ecclesia catechumeni sunt laudare Deum. Servos autem vocat ipsos, utpote qui nondum adoptione dignati sint. 2. *In noctibus extollite manus vestras in sancta*. In noctibus adhuc consistere illos ait, quia nondum Spiritus sancti illuminatione donati sunt.

3. *Benedicat te Dominus ex Sion*. Ex Sion dicit : quia hoc nomen amabile ipsi erat, ubi erat ipsi omnis sanctificationis argumentum. Exinde vero docet ex quocunque loco invocandum esse. dicens : *Qui fecit cælum et terram*.

Alleluia. CXXXIV.

1. *Laudate nomen Domini, laudate, servi, Domini*.

99 Joan. v, 35.

ἐλαττοῦται ἄρτοις. Γράφεται δὲ καὶ, *τὴν χήραν αὐτῆς*, καὶ δηλονότι τὴν ἀπροστασίαστον. *τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων*. τοὺς κατὰ θεὸν μὲν πτωχεύσαντας ἄρτων δὲ τῶν νοσητῶν.

τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν. αὐτὸς ἐστὶ πάλιν ὁ Χριστὸς ἡ σωτηρία, ὁ καὶ δικαιοσύνη ἐν τοῖς ἀκωτέροις ὠνομασμένος.

Ἐκεῖ ἐξανατελώ κέρας τῷ Δαυὶδ. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐπιφανεῖ τὸ σωτήριον, δηλονότι ἡ δόξα ἀνατελεῖ τοῦ Δαυὶδ. *Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου*. τοῦτο περὶ Ἰωάννου φησί, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου· *Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαινόμενος*.

Ἡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΒ'.

Ἰαδόθεις.

Ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἡδὴ ἀκολουθῶς τῇ τοῦ Σωτήρος ἐπιλάμψει τὸ ἐξ αὐτοῦ δωρούμενον τοῖς ἀνθρώποις καλὸν φανερὸν ποιεῖ λέγουσα.

Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἢ τί τερατόν. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα. Ἐπειδὴν, φησί, συναχθεῖ ἡ Ἐκκλησία, καὶ μίαν ὡσπερ τινὰ ἁρμονίαν ποιήσεται, τότε δὴ τότε καὶ χρίσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἱεράτευμα προσαχθῆ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ἔπειτα καὶ εἰς τὸν πώγωνα, ὃς ἐστὶν εὐπρέπεια τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας. Νοοῦνται δὲ διὰ τοῦτο οἱ ἀπόστολοι. Τὸ τελευταῖον δὲ καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα μεταβέθηκε, τουτίστιν εἰς ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνδεδυμένους Χριστόν.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν, καὶ ζῶην ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἐκεῖ, φησί· δηλονότι, ὅτι παρ' αὐτοῖς τοῖς κατοικοῦσιν ἀδελφοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ζῶην· οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν ἀθάνατον. Ἐπὶ τὴν Σιών γὰρ ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους ζωποιοὺς κατεπέμφθη δρόσος, δι' ἧς ἅπαντες οἱ πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται. Ἐκεινων γὰρ ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.

Ἡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΓ'.

Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Ἰαδόθεις.

Ἡ πεντεκαίδεκάτῃ ἡδὴ τοῖς ἐτι κατηγουμένοις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἰνεῖν τὸν θεὸν παρακελεύεται. Δούλους δὲ αὐτοὺς καλεῖ, ὅτι μήπω τῆς υἱοθεσίας ἠξιωμένους. *Ἐν ταῖς νυκτὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια*. Ἐν νυκτὶ ἐτι ἐστάναι αὐτοὺς φησιν, ὅτι μὴ φωτισματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἠξιωμένους.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών. Ἐκ Σιών δὲ φησιν· ἐπειδὴ καὶ τοῦνομα ποθεινὸν ὀπῆρχεν αὐτοῖς. Ἐθα πάσης ἀγιοτείας ὑπόθεσις ἦν. Εἶτα διδάσκει πανταχόθεν καλεῖν λέγων· *Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*.

Ἄλληλουῖα. ΡΑΔ'.

Αἰνεῖτε τὸ δόγμα Κυρίου, αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κε'

ριον. Ἐτι καὶ οὗτος τοῖς εισαγομένοις λέγεται ψαλμὸς, παρακαλούμενος, Διείτα τὸν Θεόν. Τὸ γὰρ, ἀλληλοῖ, ἱρμηνεύεται, αἰρεῖτε, τὸ δέ, *ia*, τὸν Κύριον.

Airite in Hieron, qui agnoscit Dominus: psallite in domino autem, qui est dominus. Quia enim in Aegyptum idololatras dediti fuerant. Hi autem erant Jacobi posteri. Vocati sunt autem ad Deum hymnis celebrandum. Israel in possessionem sibi. Quasi dicat. electum; perspicax enim mens Israel est.

Ἐτι ἐγὼ ἔγνω, ὅτι μέγας Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς. Ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ἔγνωκεν αὐτὸν Κύριον.

Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ἀβύσσοις. Ἀνδρῶν τεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς γῆς. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ ἐξῆλθε τὴν γῆν περιέχουσαν αἱ θάλασσαι, ἀπ' ὧν τὰς νεφέλας ἀνάγει. Ἀστρακῆς εἰς ἑστὸν ἐποίησε. Καὶ τοῦτο σύμβολον εἶη τῆς θεοπεποιθῆς δυνάμεως, τὸ ἐν τῷ αὐτοῦ συμμίξει τὸ πυρῶδες τῶν ἀστραπῶν καὶ τὸ ὕδωρ. Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν. Τὸ ἀκατάληπτον ἀνθρώποις τῆς τῶν ἀνέμων ἐδήλωσε φύσεως διὰ τῶν θησαυρῶν. Ὁμοιον δὲ τὸ εἰρημένον παρὰ Κυρίου. Τὸ Πνεῦμα δπου θέλει παρῆ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ εἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει.

Ὁς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. Τὴν τελευταίαν πληγὴν ἔθηκε πρώτην, ἐπεὶ μετ' αὐτὴν ἐδέξαντο τὴν ἐλευθερίαν. Λέγει δὲ καὶ κτηνῶν, ἐπειδὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον ταῦτα γηγίνηται, καὶ δι' αὐτὸν καὶ κολάζεται. Ὅσα πρὸς αὐξήσειν φόβου δευχθῆναι θεήλατον τὴν πληγὴν.

Τὰ εἶδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Μετὰ τὸ δεῖξαι τὴν θέλει πρόνοιαν καὶ δοξολογῆσαι, ὡς εἰ δοῦλοι τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀρτίως προσελθοῦσι διαλεγόμενος, παραβάλλει τῶν θεῶν ὧν ἠγοῦντο πάσαι τὸν Βαβυλῶνα ἀκολούθως· ὡς εἶπεν· Ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα, ὅτι μέγας ὁ Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς. Ὁ μὲν γὰρ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα πεποίηκεν· οἱ δὲ πρότερον ὑμῶν θεοὶ μόνον εἶδωλα νεκρὰ καὶ κωφὰ, οἷς ὅμοιοι γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ. Πῶς γὰρ οἱ τοῖς ἀψύχοις προσκυνοῦντες οὐκ ἀπελιθώθησαν τὰς ψυχάς; καὶ οὐς ἔφη κατὰ τὴν συνήθειαν ἐκωθεν θεοὺς, νῦν ἐπαισχύνει καὶ κέκληκεν εἶδωλα, διαβάλλων τῇ τε ὕλῃ καὶ τῇ ἐργασίᾳ.

Ἄλληλουῖα. ΡΑΒ'.

Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαίρεσεις. Λόγος ἀρχαῖος φησιν εἰς δώδεκα τεμάματα διαίρεθεισαν τὴν θάλασσαν, ἐκάστη φυλὴ μίαν ἀποδοῦναι ὅδον.

Τῷ διαγαργῆντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὐκ ἔλαττον τῆς θαλάσσης τῆς ἐρήμου τὸ θαῦμα.

⁶⁴ Joan. III, 8

A num. Hic quoque psalmus initiatis dicitur, jubens laudare Deum. Nam illud, *allelu*, interpretatur, *laudate*, illud autem, *ia*, Dominum.

5. *Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus quoniam suave.* Hortatur eos ad psallendum, qui olim in Ægypto idololatriæ dediti fuerant. Hi autem erant Jacobi posteri. Vocati sunt autem ad Deum hymnis celebrandum. *Israel in possessionem sibi.* Quasi dicat. electum; perspicax enim mens Israel est.

5. *Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Dominus noster præ omnibus diis.* A creatrice facultate novit ipsum esse Dominum.

6, 7. *In mari et in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremis terræ.* Hoc ait, quia terram exteriùs ambiunt maria, ex quibus nubes educit. *Fulgura in pluriam fecit.* Huc item symbolum fuerit divinæ virtutis, quod in eodem loco fulgurum ignem cum aqua misceat. *Qui producit ventos de thesauris suis.* Per thesauros declarat incomprehensibilem hominibus esse ventorum naturam. Simile autem huic est illud Domini dictum: *Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis: sed nescis unde veniat aut quo vadat* ⁶¹.

8. *Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.* Postremam plagam primam ordine ponit, quia post ipsam libertate donati sunt. Pecora autem memorat, quia propter hominem facta sunt, et propter eum castigantur, ita ut per augmentum terroris divinitus immissam fuisse plagam perspicuum sit.

15. *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.* Postquam divinam providentiam ostendit et laudibus celebravit, gentibus quæ nuper ad fidem accesserunt, quasi etiamnum servis loquens, affert deorum quos olim colebant confutationem. Postquam dixit: *Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Deus noster præ omnibus diis.* Ipse enim tanta taliaque opera edidit; illi autem dii olim vestri, solum simulacra erant mortua, et cæca quibus similes flant qui faciunt ea. Quomodo enim qui inanimata adorant non lapides animo sunt? Quis autem superius ex consuetudine deos vocavit, nunc confundit et vocat idola, et materiæ et operæ improbrans.

Alleluia. CXXXV.

1. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.*

15. *Qui divisit mare Rubrum in divisiones.* Antiquo sermone fertur in duodecim sectiones divisum fuisse mare, ut singulis tribubus singulæ viæ darentur.

16. *Qui traduxit populum suum per desertum.* Non minus miraculum in deserto quam in mari editum

est. Multa quippe erant quæ mortem minabantur, A fames, æstus, sitis, ferarum multitudo, commodorum omnium indigentia. Illi vero nemina perterrefacientem iter agebant. Ex duobus autem fortissimis regibus, qui de robore et magnitudine gloriabantur, liberavit eos. Ex quibus Og novem longitudinis, quinque latitudinis cubitos habebat, et lecto ferreo utebatur.

49. *Sehon regem Amorrhæorum*, etc. Non sine causa aliis omissis hos memoravit reges, sed ut populo in mentem revocaret divinitus concessam victoriam. Nam de robore ipsi et potentia et corporis mole gloriabantur.

23. *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus*. Hæc verba : *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus*, aptius conveniunt iis qui a spirituali sive sensibili captivitate liberati sunt. B

25,26. *Qui dat escam omni carni*. Non enim pios tantum benignus Deus curat, sed etiam usque ad bruta animantia : ita ut congruentem singulis cibum dispenset, et providentiam suam extendat a mirabilibus cæli usque ad vilissima terræ ; et exiit rursus ad usque cælum progreditur. Quare post illud, *omni carni*, adjicit : *Confitemini Deo cæli*. Nam licet omnium sit opifex, per excellentiam tamen Deus cæli dicitur, eorum qui isthic degunt famulatu cultus. Siquidem locus ille a peccato purus et vacuus est.

Davidi per Jeremiam. PSALMUS CXXXVI.

1. *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus*. Docetur hic futurum ut ii qui multis post annis in Babylone propter iniquitatem habitaturi erant, flerent et anxii essent, cupientes bona reperire sua.

5. *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea*. Scilicet, ne supernum auxilium consequar.

6. *Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui*. Quæ enim utilitas instrumenti ad sermonem destinati si ad officium non moveatur ? Quamobrem beati viri per totam vitam de hymnis celebrandis curam habuere dicentes : *Cantabo Domino in vita mea* 99. Erat autem illis veneranda civitas ob divinum cultum, ut ante dictum est : *Propter domum Domini Dei nostri quæsi vi bona tibi*. D

Si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ. Tuam, inquit, memoriam omni lætitiæ præponam. Ita enim contingit ut reliquæ omnes lætitiæ bonæ sint. Dominus item sacros cibos ante corporales inducit.

7. *Memor esto, Domine, filiorum Edom*, etc. Filii Edom ab Esau Idumæi, qui capta Jerusalem, acerbe insultabant, donec eam a fundamentis dirutam viderint.

8. *Filia Babylonis misera*. Propheticus est sermo,

99 Psal. ciii, 25.

Πολλά γὰρ τὰ θάνατον ἀπειλοῦντα, λιμὸς, ἀρχμὸς, δίψα, πλῆθος θηρίων, ἀπάντων ἐπιτηθείων ἢ ἐρημια. Οἱ δὲ μηδενὸς φοβούμετος ἐθάδιζον. Ἐκ δὲ δύο δυνατῶν καὶ βασιλέων, οἱ ἐπὶ ῥώμῃ καὶ δυναστείᾳ καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύοντο, ἐβρῦσατο αὐτούς. Ὀγ πηχῶν ἔχων ἑννέα τὸ μῆκος, καὶ πέντε τὸ πλάτος, καὶ σιδηρᾶν εἶχε τὴν κλίνην.

Τὸν Σηὸν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοὺς ἄλλους παραλείπων βασιλέας τούτων διαφρόντως ἐμνήσθη, ἀλλὰ τὸν λαὸν τῆς θεοδότου νίκης ἀναμνησκων. Ἐπὶ ῥώμῃ γὰρ οὗτοι καὶ δυναστεία καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύοντο.

Ἔστι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος. Πῶλον ἀρμόσει ὁ λόγος ὁ λέγων, Ἔστι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, τοῖς τῆς νοητῆς δουλείας ἀπαλλαγείσιν, ἔτι, τῆς αἰσθητῆς.

Ὁ διδοὺς τροφήν πάση σαρκί. Οὐ γὰρ μέχρι τῶν εὐσεβούντων ἢ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ κτηδεμονία, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ἀλόγων, ὡς ἐκάστην κατάλληλον διδοῖαι τροφήν, ἐκταίνεσθαι τε τὴν πρόνοιαν ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων μέχρι τῶν ἐπὶ γῆς μικροτάτων· ἐντεῦθεν δὲ πάλιν διῆκεν εἰς οὐρανόν. Διὸ μετὰ τὸ, πάση σαρκί, ἐπιτήρησεν· Ἐξομαλογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πάντων ὧν ποιητῆς, οὐρανοῦ κατ' ἐξαιρέτον χρηματίζει Θεὸς, ὑπὸ τῶν ἐκεί διαιτωμένων θεραπευόμενος. Καθαρὸν γὰρ ἁμαρτίας ἐστὶ χωρίον.

Τῷ Δαυὶδ διὰ Ἰερემίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΓ'.

Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν. Διδάσκει ὁ λόγος τοὺς πολλοὺς ὑστερον χρόνοις ἐσομένους ἐν Βαβυλῶνι διὰ τὴν ἀνομίαν κλαλεῖν, ἀδημονεῖν, ἐπιζητοῦντας τῶν οικείων ἀγαθῶν τὴν ἀπώλησιν.

Ἐὰν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθήσῃ ἡ δεξιὰ μου. Ἢτοι, μὴ τύχοιμι τῆς ἁνωθεν βοήθειας.

Κολληθήσῃ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ. Τί γὰρ ὕψος ἐβρῦσθαι λόγου ὄργανον, πρὸς τὸ δέον μὴ κρούμενον ; Διὸ καὶ τὴν ζωὴν ἄπασαν οἱ μακάριοι ἄνδρες τῆ περι τοὺς ὕμνους ἀν ἦσαν φροντίδι λέγοντες· Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου. Ἦν δὲ ἡ πόλις αὐτοῖς τιμία διὰ τὴν θείαν λατρείαν, ὡς προαιρηται τὸ, Ἐρεκα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ἐὰν μὴ προανυτάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου. Τὴν σὴν, φησὶ, μνήμην πάσης εὐφροσύνης προτάξω. Ἀγαθὰς γὰρ οὕτω καὶ τὰς λοιπὰς ἡμῖν εὐφροσύνας γενέσθαι συμβαίνει. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τὰς ἱερὰς τροφὰς πρὸ τῶν σωματικῶν εισηγεῖται.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδῶμ. Οἱ υἱοὶ Ἐδῶμ οἱ ἀπὸ Ἡσαὺ Ἰδουμαῖοι, οἱ καὶ ἀλύσης τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπέμβαινον πικρῶς, ἕως ἐκ θεμελίων αὐτὴν ἀνασπασθεῖσαν ἔγνωσαν.

Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος. Προφητικῶς

ὁ λόγος κάκεινος τῆς Βαβυλωνῶν σημαίνει τὴν πόρ- A
θην. Μακάριος ὃς ἀνταποδώσει τὸ ἀνταπόδομά
σου. Ἐκείνος, φησί, μακάριος ὁ ἀνταχιμαλωτεύων σε.

Τῷ Δαυὶδ διὰ Ζαχαρίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΖ.

Ἰπόθεσις.

Ὁ παρῶν ψαλμὸς προφητεῖαν περιέχει τῆς ἀπάντων
ἔθνων κλήσεως· ἐφ' ἣ καὶ εὐχαριστεῖ, ὅτι οὐ μόνος
αὐτὸς, βασιλεὺς ὢν, ἠξίωται τῆς θείας θεοφανείας·
ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν ἔθνων βασιλεῖς φησι τῆς αὐ-
τῆς ἀξιοθῆσεσθαι χάριτος, ὅπερ μόνον μετὰ τὴν
ἐπιδημίαν γεγένηται.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
μου. Ταύτην τῷ πλουσίῳ δέδωκεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἐν-
τολήν, εἰπὼν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ
ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος B
σου.

Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι, προσκυνήσω
πρὸς τὰς πόδας σου. Ὡς παρόντων τῶν ἀγγέλων,
καὶ τὴν κατὰ Θεὸν αὐτοῦ νίκην αἰεὶ ἐπιθεωρούντων.
Καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὄνοματι σου ἐπὶ τῷ
ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου. Εὐχαριστήσω, φη-
σιν, ἐφ' οἷς τῆς μὲν σκιάς λελύτρωμαι, τῆς δὲ ἀλ-
θείας ἠξίωμαι. Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πάντων τὸ ὄνομα
τὸ ἁγίόν σου. Ἐπὶ τῇ τῶν ἔθνων κλήσει τὴν εὐχα-
ριστίαν ἀναφέρειν λέγει. Οὐκ ἐφ' οἷς εὐ ἔπαθον μόνον
εὐχαριστῶ· ἀλλὰ καὶ δι' ὅλου τὴν δόξαν τὴν σὴν
θεωρῶν, δημιουργήσαντος, εὐεργετοῦντος, κολάζον-
τος. Οὐδὲν γὰρ τῆς κρίσεως ὃ μὴ τὴν σὴν μεγαλο-
σύνην κηρύττη.

Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου. C
Πολυωρίαν τὴν πολυχρονιότητά φησιν. Ὁ δὲ νοῦς
δυναίμεται τῇ σῇ μεταποιήσεσι με ἐκ φθορᾶς εἰς
ἀφθαρσίαν.

Καὶ ἠσάτωσαν ἐν ταῖς ψαῖσι Κυρίου, ὅτι με-
γάλη ἡ δόξα Κυρίου. Ὅδας Κυρίου ἀναέγραψεν,
ὅς φθεῖν τοὺς ἐξ ἔθνων πάντας ἐπαγγέλλεται.

Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ. Μὴ
θαυμάσης, φησὶν, εἰ ταῦτα γενήσεται ἐν ἀνθρώποις·
οὐ γὰρ ἀπληροτρύφεται τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τὰ ἀν-
θρώπινα. Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.
Προῦρίσεν γὰρ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου κατὰ τὸν θεῖον
Ἀπόστολον τὴν κλήσιν τῶν ἔθνων, καὶ τὴν εἰς τὰ
ὑψηλὰ ἀναγωγὴν.

Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως, ζήσεις με. D
Ὅμοιον τὸ· Θλίψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ· ἀλλὰ
ὕψιστε, ἐγὼ νερίκηκα τὸν κόσμον. Ἐπ' ὄρηθιν
ἐχθρῶν μου ἐξέτεινας τὰς χεῖράς σου. Ἐπενήνε-
κται γὰρ κατ' αὐτῶν ἡ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν
ὁ Υἱὸς, ἦτις καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς.

Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ. Κρίνας γὰρ
τὴν καθ' ἡμῶν ἀδικίαν, ἐξέβαλε τὸν ἀρχοντα τοῦ
κόσμου.

Εἰς τέλος τῷ Δαυίδ ΨΑΛΜΟΣ διὰ Ζαχαρίου ἐν
τῇ διασπορᾷ. ΡΑΙΡ.

Ἰπόθεσις.

Ἀναφέρεται μὲν ὁ ψαλμὸς εἰς τὸ τοῦ Ζαχαρίου
πρόσωπον, ἔτι ὄντων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν υἱῶν

qui Babylonis excidium prænuntiat. *Beatus qui re-*
tribuet tibi retributionem tuam. Ille, inquit, beatus
qui te in captivitate duxerit.

Davidi per Zachariam. PSALMUS CXXXVII.

Argumentum.

Præsens psalmus prophetiam continet vocationis
omnium gentium, de qua gratias agit, quod non
solum ipse qui rex erat, Dei adventu et conspectu
dignatus sit, sed etiam multos gentium reges,
eadem gratia donandos ait, quod post adventum
Domini duntaxat factum est.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo.* Hoc
præceptum dedit Salvator diviti, dicens : *Diliges*
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex totis
viribus tuis 99.

2. *In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo*
ad templum sanctum tuum. Quasi scilicet præsen-
tibus angelis, et ejus victoriam per Dei auxilium
partam semper cernentibus. *Et confitebor nonini*
tuo super misericordia tua et veritate tua. Gratias
agam, inquit, quod ab umbra liberatus, et veritatem
consecutus sim. *Quoniam magnificasti super omnes*
nomen sanctum tuum. De gentium vocatione gratias
se referre dicit. Neque tantum de collatis mihi be-
neficiis gratias ago, sed quod tui gloriam in omni-
bus contempler, creatoris scilicet, benefactoris,
ultoris. Nihil quippe est in rerum natura quod ma-
gnitudinem tuam non prædicet.

3. *Diuturnam curam habebis animæ meæ virtute*
tua. Πολυωρίαν dicit diuturnitatem. Hæc est autem
sententia : Virtute tua transmutabis me a corru-
ptione in incorruptionem.

5. *Et cantent in canticis Domini, quoniam magna*
est gloria Domini. Cantica Domini descripsit, quæ
ab omnibus exigentium populo credentibus canenda
prædicat.

6. *Quoniam excelsus Dominus et humilia respicit.*
Ne mirere, inquit, si hæc apud homines futura
sint, humana quippe non a Dei providentia aliena
sunt. *Et alta a longe cognoscit.* Prædestinavit enim
a constitutione mundi vocationem gentium, juxta
divinum Apostolum, assumptionemque ad excelsa.

7. *Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis*
me. Simile est illud : *Tribulationem habebitis in mun-*
do; sed confidite, ego vici mundum 99. *Super iram*
inimicorum meorum extendisti manus tuas. Immissa
quippe est adversus illos dextera Patris, id est Fi-
lius, quæ nos salvos fecit.

8. *Dominus retribuet pro me.* Postquam judicavit
enim de injustitia qua læsi sumus, principem mundi
ejecit.

In finem PSALMUS Davidi per Zachariam in
dispersione. CXXXVIII.

Argumentum.

Refertur psalmus ad personam Zachariæ, dum filii
Israel adhuc essent in captivitate et Propheta

99 Matth. xlii, 37 99 Joan. xvi, 33.

quoque cum illis. Describit autem rationem divinæ erga nos providentiæ, et quod non solum ad universa extendatur, sed rebus etiam singulis prospiciat; ita ut neque motus nostri neque cogitationes ab ejus providentia negligantur. Admiratur œconomiam profunditatem, vocationem gentium aperte significat, et repugnantiam Israelitici populi adversus Christum. Propter hæc omnia in finem Davidi inscriptus est. Plerumque autem diximus, psalmos ita inscriptos ad tempus adventus Domini spectare.

1. *Domine, probasti me et cognovisti me.* Utpote qui confidat, se firmam in Christum fidem habere, nihilque sibi commune esse cum iniquitate improbi populi, eum ipsum qui corda formavit evocat in testem.

3. *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam et funiculum meum investigasti.* Etiam si Deus cogitationum motum videat, multo magis vitæ cursum cognoscit. *Semitam meam et funiculum meum investigasti.* Σχοιτισμός est mensura quædam vitæ. Dicit autem eum omnem cogitationis motum scire; per vias enim motus significat.

4. *Quoniam non est dolus in lingua mea.* Et hoc est quam maximum Davidis meritum, quod neminem læserit lingua, vel mendacio, vel perjurio, vel fraude dolove, aliaque simili ratione.

5. *Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua.* Media tacet, quia in medio sita malitia est. Non ab initio enim fuit, nec in fine erit. *Tu formasti me et posuisti super me manum tuam.* Etiam si, inquit, me formaveris, formatum me tenes et servas; nam impositio manus Dei collatum nobis Spiritus donum significat. Quemadmodum apostoli per manuum impositionem Spiritum sanctum præbebant.

6. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est et non potero ad eam.* Ejusmodi est quod dicit: multa alia esse a Deo in se facta, quæ ipse cognoscere non possit. Nam exsuperant, inquit, facultatem meam, et eorum cognitio mente mea longe superior est, ita ut ea, nec investigare nec loqui possim. Quæcunque enim dixi parva exiguaque sunt. Divinæ siquidem virtutis notitia parvitate mea fugit.

8. *Si ascendero in cælum, tu illic es.* Simile illud: *Cælum mihi thronus est*²⁸. *Si descendero in infernum, ades.* Prædicat futurum Domini descensum in infernum.

9. *Si sumptero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris.* Id est, si accipiam avium alas nondum defessas; id enim significat illud, *diluculo,*

Ἰσραὴλ, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου σὺν αὐτοῖς. Γράφει δὲ τῆς περὶ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς κηδεμονίας τὸν τρόπον· καὶ ὡς οὐ μόνον τῶν καθόλου ποιεῖται· πρόνοιαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν κατὰ μέρος· ὡς μηδὲ τὰς κινήσεις, μηδὲ τὰς ἐνθυμήσεις ἡμῶν τῆς αὐτοῦ λείπεσθαι προνοίας. Ἀποθαυμάζει γὰρ μὴν καὶ τῆς οἰκονομίας τὸ βάθος, τὴν τε τῶν ἐθνῶν κλήσιν κατασημαίνει σαφῶς, καὶ τὴν γεγενημένην ἀντιλογίαν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ. Διὰ δὲ ταῦτα πάντα καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται τῷ Δαυὶδ. Εἰπομεν δὲ πολλάκις, ὡς οἱ οὕτω τῶν ψαλμῶν ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸν τῆς ἐπαγγελίας ἀναπέμπονται καιρόν.

Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνωσάς με. Ὡς θερῶν βεβαίαν ἔχειν τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν, καὶ ὡς οὐδεμίαν αὐτῶν κοινωνίαν γέγονε τῇ τοῦ φαύλου λαοῦ παρανομίᾳ, αὐτῶν τῶν καρδιῶν τὸν πλάστην ἐπικαλεῖται μάρτυρα.

Σὺ συνήκας τοὺς διαλογισμοὺς μου ἀπὸ μακρόθεν, τὴν ἐρίβον μου καὶ τὸν σχοῖνόν μου σὺ ἐξίχνυσας. Εἰ καὶ τῶν διανοημάτων οἶδε τὴν κίνησιν ὁ Θεός, πολλῷ πλέον τῆς κατὰ τὸν βίον πορείας ἔχει τὴν γνώσιν. *Τὴν ἐρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν μου σὺ ἐξίχνυσας.* Σχοιτισμός μὲν μέτρον ἐστὶν ὠρισμένον ὁδοῦ. Λέγει δὲ, ὡς πᾶσαν κίνησιν λογισμοῦ ἐπίσταται· τὰς γὰρ κινήσεις διὰ τῶν ὁδῶν σημαίνει.

Ὅτι οὐκ ἐστὶ ὁδὸς ἐν γλώσῃ μου. Καὶ τοῦτο μέγιστον τῶν κατορθωμάτων τῷ Δαυὶδ, μὴ ἀδικῆσαι τὴν γλῶσσαν μήτε ἐν ψεύδει, μήτε ἐν ἐπιπορείᾳ, μήτε ἐν ἀπίτη καὶ ὀδῷ, καὶ πάσῃ τοιαύτῃ ἄλλῃ ὁδῷ.

Ἰδοὺ, Κύριε, σὺ ἔγνωσάς πάντα τὰ ἐσχατὰ καὶ τὰ ἀρχαῖα. Τὰ μέσα παρασεσώπηται, διὰ τὸ τὴν κακίαν εἶναι ἐν τῷ μεταξύ. Οὐ γὰρ ἦν ἐν ἀρχῇ, οὐδὲ ἔστα· πάλιν ἐν τελεί. *Σὺ ἐπλασάς με, καὶ ἐθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου.* Εἰ καὶ ἐπλασάς με, φησὶ, καὶ γεγονότα διακρατεῖς· ἢ γὰρ ἐπίθεσις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ τὴν χορηγηθεῖσαν ἡμῖν τοῦ Πνεύματος δωρεὰν σημαίνει· ὡς οἱ ἀπόστολοι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν παρεῖχον Πνεῦμα ἅγιον.

Ἐθανμαστῶθή ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύναμαι πρὸς αὐτήν. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ὅτι ἕτερα πλεῖστά ἐστι τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν γεγενημένα, καὶ οὐχ οἷός τί ἐστι διαγινώσκειν. Ὑπερβάλλει γὰρ τὴν ἐμὴν δύναμιν, φησὶ, καὶ ἐπέκεινά ἐστι τῆς ἐμῆς καταλήψεως ἢ τούτων γνώσις, ὡς μὴ δύνασθαι με ἐξευρεῖν ἢ ἐξεῖπειν αὐτά. Ὅσα γὰρ εἶπα σμικρὰ καὶ ἐλάχιστα τυγχάνει. Τῆς γὰρ θεϊκῆς δυνάμεως ἢ κατάληψις τὴν ἐμὴν σμικρότητα διαφεύγει.

Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ. Ὅμοιον τὸ, Ὁ οὐρανός μοι θρόνος. *Ἐὰν καταβῶ εἰς ἄβυσσον, πάρει.* Προφητεύει τὴν γενομένην εἰς ἄβυσσον ἀπόδοσιν τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν ἀναλάβωμι τὰς πτέρυγας μου κατ' ἄβυσσον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἐσχατὰ τῆς θαλάσσης. Τουτέστιν, εἰ λάβοιμι πτέρυγας πτηνῶν

²⁸ Matth. v. 34.

μήπω κακηχότας· τούτο γὰρ σημαίνει το, κατ' ὄρον, νεαράς ἐν τῷ πέτασθαι καὶ δυνάμεως πεπληρωμένας. Ὁ δὲ πᾶς υἱὸς οὗτος· Πάντα, φησί, περιεληφώς Κύριος, καὶ πάντα προλαβὼν οἶδας, καὶ πανταχοῦ πάρει, καὶ πάντα πληροῖς ὡς Θεός. Εἶτα· Τίς γένωμαι, ἂν τι συμβῆ μοι ἀμάρτημα, καὶ εἰ γένοιτό μοι χρεῖα δρασημοῦ καὶ φυγῆς, σοῦ τοῦ Κυρίου πάντα ὑπειληφός.

Καὶ εἶπα· Ἄρα σκότος κατακατήσει με. Τὸ κατακατήσει, ἀντὶ τοῦ, σκεπάσει καὶ ἀποκρύψει τῶν ὁφθαλμῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, φησί, τὸ σκότος οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ σῆ γνώσει, ὥσπερ ἂν εἴη καὶ αὐτὸ τὸ φῶς.

Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτως καὶ τὸ φῶς αὐτῆς. Καθάπερ γὰρ ἐμοὶ ζοφώδης ἡ νύξ, οὕτως ἐστὶ σοὶ φωτεινὴ. Νεφρούς δὲ φησὶν εἶναι τοὺς φόβους ποιητικούς. Λέγει δὲ. ὅτι· Σὺ διαπαντός ἐφοδοῦμην, ἐπεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον αἰετὴν τὴν σὴν κρείων. Ἀντελθόν μου ἐκ γαστροῦ μητέρος μου. Εἰκότως, φησί, τὸν σὸν φόβον ἐκτησάμην, ἐπειδὴ κυμμένον με ἡ σὴ περιφρουρεῖ πρόνοια.

Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι φοβερῶς ἐθανμαστώθης. Εὐχαίρως μετὰ τὴν προειρημένην θεολογίαν τὴν ἐξομολόγησιν ἀναφθέγγεται. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα. Ἦτις ἐστὶ, φησὶν, ἐμοὶ δύναμις ἀπόρρητος, καὶ αὐτὴ σοὶ τῷ Θεῷ φανερὰ τυγχάνει.

Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ. Οὐκ ἔλαθε, φησί, τῆς γυναικὸς ὃ εἰσθεός, ἦν ἐκ τοῦ ὄστέου μου ληληθότως ἐποίησας, ὑπὸ βραρῆ εὐνάσας με· ἀλλ' ἔγνωσ τὰ ἡμέτερα κρύφια, ὃ ἐκείνην κρυφίως ὑποστησάμενος. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς. Καὶ εἰ διαλυθεῖην, φησί, καὶ εἰς χοῦν πορευθεῖην, σοὶ πάλιν γνωστὸν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν.

Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου. Πρὶν γενέσθαι, φησί, καὶ πρὶν μορφωθῆναι, οἱ σοὶ τῆς προγνώσεως ὀφθαλμοὶ θεάσαντό με καὶ προεἶδόν με, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἦδη ἐγκαίμενον, καὶ συνηριθμημένον, καὶ ἐν τῇ βίβλῳ σου γεγραμμένον. Ἡμέραι πλασθίσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς. Κατὰ πάσας τῆς ζωῆς αὐτῶν τὰς ἡμέρας εὐρύθμως καὶ εὐπλάστως ἑαυτοὺς διήγαγον, καὶ μηδὲ μίαν ἡμέραν αὐτοὺς ἄτυπον ἢ ἀπλαστον ἐσχηκίαν.

Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὃ Θεός· Ὅμοιον τὸ· Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς δρομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. Ἐξαριθμίσονται αὐτοὺς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται. Ἐβελπίς εἰμι, φησί, τοὺς φίλους τιμῶν τοὺς σοὺς, ὅτι δὴ ἐν τῇ ἀναστάσει μετ' αὐτῶν στήσομαι, καὶ δι' αὐτοὺς τὴν παρὰ σοῦ κτήσομαι τιμὴν. Τότε δὴ, φησί, καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀποκτενοῦντο, τουτέστι, τὰς προσηκούσας ἀπολήφονται δίκας.

Ἐάν ἀποκτείνης ἀμαρτωλοὺς, ὃ Θεός. Εἰδὼς τὰς ἐσομένας κατ' αὐτῶν δίκας, ἔξω που ἀφορρίζει αὐτοὺς ἑαυτοῦ. Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμῶ, ὅτι ἐριστὰ ἐστε εἰς διαλογισμούς. Τὴν αἰ-

A integris scilicet viribus ad *olandum, et robore plenas. Hæc est autem sententia : Tu, Domine, qui omnia contines, omnia priusquam eveniant cognoscis, ubicque præsens, omnia imples utpote Deus. Deinde, quo me vertam, si in quodpiam peccatum incidam, et si fugæ mihi necessitas incumbat, cum tu, Domine, omnia contineas?

11. Et dixi : Forsitan tenebræ conculcabunt me. Conculcabunt, id est, contegent et occultabunt me oculis tuis. Sed ipsæ tenebræ perinde tuæ cognitioni sunt atque lumen.

12. Sicut et tenebræ ejus ita et lumen ejus, etc. Quemadmodum enim mihi nox tenebrosa est, ita est tibi lucida. Renes autem dicit, terroris incussores. Te, inquit, semper timebam, quia mihi semper judicium tuum ob oculos versabatur. Suscepisti me de utero matris meæ. Jure, inquit, tui timorem habui, quandoquidem me in utero versantem providentia tua conservat.

14. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es. Opportune præmissa illa theologia, confessionem postea edit. Mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis. Virtus illa quæ mihi occulta est, tibi Deo conspicua est.

15. Non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto. Non latuit, inquit, mulieris lapsus, quam ex osse meo clam efformasti, postquam me gravi somno oppressisses; sed abscondita nostra cognoscis, qui latenter illam exsistere fecisti. Et substantia mea in inferioribus terræ. Etiamsi dissolver, inquit, et in pulverem abeam, illud etiam notum est tibi.

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, etc. Antequam fierem, inquit, et antequam formarer, præscientiæ tuæ oculi me contemplati sunt ac præviderunt; nec simpliciter, sed ut jam positum, connumeratum et descriptum in libro tuo. Dies formabuntur et nemo in eis. Omnibus vitæ suæ diebus probe et ordinate sese gesserunt, ita ut ne unam quidem diem incompositam et inordinatam egerint.

17, 18. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus. Simile est illud * : Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur. Spes, inquit, mihi est quod amicos tuos honore prosequar, futurum ut in resurrectione cum illis consistam, et propter eos honorem a te accipiam. Tunc, inquit, peccatores occiduntur, hoc est, promeritas pœnas luant.

19. Si occideris, Deus, peccatores. Gnarus suppliciorum quibus futurum est ut afficiantur, eos quodammodo ab se segregat. Viri sanguinum, declinate a me, quia contentiosi estis in cogitationibus.

* Matth. x, 41.

Causam indicat cur ab se peccatores expellat. Ideo, inquit, expelluntur, quia adversus Deum loquuntur ipsique repugnant, et frustra elati superbe agunt adversum genus humanum.

21, 22. *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam?* Amicos quidem tuos diligebam et in amicitium meam recipiebam: inimicos autem tuos perfecte oderam. Inimici autem Dei sunt primo quidem et proprie impuri dæmones: secundi post illos, qui idololatriam defendunt, et hæresum principes.

In finem PSALMUS David. CXXXIX.

1. *Eripe me, Domine, ab homine malo.* Clamat ad Deum ut ulciscatur injuriam a dæmonibus humanæ naturæ illatam, et ut iniquitatem in caput iniquorum convertat. Hæc autem etiam de sensibilibus inimicis dici possunt.

2. *Qui cogitaverunt iniquitatem in corde, tota die constituebant prælia.* Non tantum enim humana ratiocinia admiserunt, sed etiam opera cogitationibus adjecerunt. Illud autem, *tota die*, Symmachus, *per singulos dies*, interpretatur.

6. *Iuxta iter scandalum posuerunt mihi.* Hæc omnia, inquit, faciebant, ut cursum ejus ad Deum sisterent, laqueis pedes ejus complicantes, ut eum a Dei conspectu dejicerent.

9. *Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori.* Ego, inquit, Domine, salutem expeto, ne igitur derelinquas me, ne ex hac via deturbatus tradar peccatori, scilicet diabolo. *Cogitaverunt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltenur.* Sub tegumento alarum ejus contegi rogat, et sub potenti manu ejus, a qua nemo eripere potest; ne itaque ut in alia qualibet re magnifice sentiant.

10. *Caput circuitus eorum, labor, etc.* In ipsos, inquit, recidat consilium eorum. Hoc enim significat, caput circuitus eorum. Caput enim peccatorum est cogitatio et sensus. Insidiarum quibus me circumdederunt principium et caput, imo etiam defatigatio et labor ipsorum adversum me susceptus in ipsos recidat. Quos æquum est ignis supplicio tradi.

11. *Cadent super eos carbones in igne.* Nam ceu quodam igne ira tua absumes eos. *Dejicies eos in miserias, et non subsistent.* Decident in calamitates, ex quibus non evadent. Hoc autem contigit Sauli in bello adversus alienigenas. Ibi enim confossus finem vitæ accepit.

12. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Excipit impios ignis æternus. Et in hac vita vir linguosus non dirigetur usque in finem. Nemo enim contentiosus et maledicus, qui in terreno quopiam proposito versetur, dirigetur: ex eo namque quod contentiosus sit pervertitur. Cum enim hujusmodi homines peccatis dediti sint, qua ratione a virtute dirigantur? *Virum injustum mala capient in inte-*

τίαν φησι δι' ἣν ἀπελεύθει ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἀμαρτωλοὺς. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐλεύονται, ὅτι ἀντιφθέγγονται καὶ ἀντιφιλονεικοῦσι Θεῷ, καὶ μάτην ἐπαιρέμενοι καταλαζονέμενοι τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου.

Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα; Ὅτι τοὺς μὲν σοὺς ἡγάπων καὶ ἀπεδεχόμεν φίλους· τοὺς δὲ ἐχθροὺς σου τελείως ἐμίσησιν. Ἐχθροὶ δὲ τοῦ Θεοῦ πρώτως μὲν καὶ κυρίως οἱ ἀκίθαρτοι δαίμονες· δεύτεροι δὲ μετ' ἐκείνους οἱ τε τὴν εἰδωλολατρείαν πρεσβεύοντες, καὶ οἱ τῶν αἵρέσεων ἀρχηγοὶ.

Εἰς τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΡΛΘ

Ἐξέλου με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ. Τῆς γενομένης ἀδικίας παρὰ τῶν δαιμόνων τῇ ἀνθρώπου φύσει κεκραγένας πρὸς τὸν Θεὸν ποιῆσαι τὴν ἐκδίκτησιν, καὶ μεταστρέψαι εἰς κεφαλὴν τῶν ἀδικούντων τὴν ἀδικίαν. Λεχθεῖν δὲ καὶ ἐπὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν τὰ λεγόμενα.

Οἷτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, ὅλην τὴν ἡμέραν παρέτασαν πολέμους. Οὐ γὰρ μόνον πονηροὶ ἐχρήσαντο λογισμοῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα προσέθησαν τοῖς λογισμοῖς. Τὸ δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁ Σύμμαχος, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἐρμηνεύει.

Ἐχόμενα τρίτους σκάνδαλα θέτητό μοι. Ταῦτα πάντα, φησὶν, ἐποίησαν, ἵνα τὸν ὁρόμον στήσῃαι τῆς κατὰ Θεὸν πορείας, τοὺς πόδας αὐτοῦ παγίσαι περιβάλλοντες, ἵνα τῆς ἐν Θεῷ στάσεως αὐτὸν καταβάλωσιν.

Μὴ παραδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἁμαρτωλῶ. Ἐγὼ, φησὶ, Κύριε ἐπιθυμίαν ἐπιθυμῶ σωτηρίας· μὴ οὖν ἐγκαταλείπης με, ὥστε ταύτης παρατραπέντα παραδοθῆναι ἁμαρτωλῶ, ἦτοι τῷ διαβόλῳ. *Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ· μὴ ἐγκαταλείπης με, μήποτε ὑψωθῶσιν.* Ἐν σκέπη τῶν περὺγων αὐτοῦ ἀξιοὶ σκεπασθῆναι, καὶ ὑπὸ τὴν κραταίαν αὐτοῦ χεῖρα, ἀπ' ἧς οὐδεὶς δύναται ἀρπάσαι, ἵνα μὴ ὡς ἐπὶ τι ἄλλο τι μεγαφρονήσωσιν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν. Ἐπ' αὐτοὺς, φησὶν, ἔλθοι ὁ ἐβουλεύσαντο. Τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν. Κεφαλὴ γὰρ τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ λογισμὸς καὶ ἡ αἰσθησις. Τῆς οὖν ἐπιβουλῆς αὐτῶν τῆς κατ' ἐμοῦ, δι' ἧς ἐκύκλωσάν με ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ κεφαλὴ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ κόπος αὐτῶν, καὶ ὁ μόχθος ὁ κατ' ἐμοῦ, εἰς αὐτοὺς ἔλθοι. Οὓς καὶ δίκη παραδοθῆναι τῇ διὰ πυρός.

Πεσοῦνται ἐκ' αὐτοὺς ἄνθρωποι ἐν πυρὶ. Οἷον γὰρ τινι πυρὶ τῇ ὀργῇ καταναλώσεις αὐτούς. *Καταβαλεῖς αὐτούς ἐν ταλαιπωρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσι.* Περιπεσοῦνται συμφοραῖς, καὶ οὐ περιέσονται τούτων. Ταῦτα δὲ συμβαίνει τῷ Σαούλ ἐν τῷ κατὰ τοὺς ἀλλοφύλους πολέμῳ. Ἐκεῖ γὰρ σφαγῆς ἐδέξατο τὸ τοῦ βίου τέλος.

Ἄνθρωπος γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκδέχεται μὲν τοὺς ἀσεβεῖς τὸ αἰώνιον πῦρ. Καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῷ βίῳ εἰς τέλος οὐ κατευθυνθήσεται γλωσσώδης. Οὐδεὶς γὰρ μάχιμος τε καὶ λοῖδορος, ὅς ἐστιν ἐν τῇ γαῖδῃ προαιρέσει, κατευθύνεται, ὑπὸ τοῦ μάχιμος εἶναι στρεβλούμενος. Φιλαμαρτημονες γὰρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι, πῶς ὑπ' ἀρετῆς κατευθύνονται; Ἄνθρωπος ἀδικὸς κακὰ θηρεύσει εἰς διασθοράν.

Ὅσπερ γὰρ ὑπὸ οὐρανοῦ νόσου διαφθείρεται ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ κακίας, δίκην δούς τὴν προσήκουσαν. Ἰκανὴ γὰρ ἔστιν ἀντὶ πάσης τιμωρίας τὴν ἔχουσαν αὐτὴν ψυχὴν ἢ κακία διαφθείρειν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΡΝΨ.

Ἰσόθεσις.

Ὅμοιος καὶ αὐτὸς τῷ ὀπίσω κείμενῳ, πλὴν δογματικώτερος.

Κύριε, ἐπέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου πρὸς χάριν τῆ φωνῆ τῆς δεησεώς μου, ἐν τῷ κεραιγεῖναι με πρὸς σέ. Ἡ κραυγὴ τὸ σύντονον τῆς διανοίας πάντως; δηλοῖ. Εὐμένως, φησὶ, Δέσποτα, δέξαι τὴν ἐμὴν ἱκετείαν.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. Τὰ ἀπὸ διανοίας θυμιάμασι παρειακάει, ἅτε λεπτὰ ὄντα, καὶ τῷ μόνῳ ἀνατιθέμενα τῷ Θεῷ. Ἐπαροῖς τῶν χειρῶν μου θυσία ἔσπερινή. Τὰς πράξεις τὰς διὰ τῶν χειρῶν δηλουμένας θυσία παρειακάει, ἅτε παχύτερα ὄντα παρὰ τὰς τῆς διανοίας αἰρέσεις. Τὸ δὲ ἔσπερινὴν φησὶν, ὅτι χρὴ μέχρι τέλους πράξεις ἐπιτηδεύειν ἀγαθὰς.

Θεῷ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματι μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου. Ἐπειδὴ μέγα εἶδε τὸ κατορθοῦν τῆς γλώσσης τὴν φυλακὴν, τὸν Θεὸν αἰτεῖ ταύτης τὴν ἐγκράτειαν αὐτῷ χαρίζασθαι.

Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους ποτηρίας. Τουτέστι μὴ συγχωρήσης παρατραπήναι εἰς τὸ ἐναντίον τὴν ἄπειρὸν καλῶς κατασκευασθεῖσάν μου διάνοιαν ἵνα μὴ νοῶ, φησὶν, ἐννοίας παρανομίας.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με Πᾶσαν μὲν παιδείαν δεξαίμην τοῦ δικαίου, τὴν εὐλογίαν δὲ καὶ τὴν κολακίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ μὴ λάβοιμι, δι' ἧς ὥσπερ ἔλαιον τὴν κεφαλὴν μου καταχρῆουσι.

Ὅτι ἐτι καὶ ἡ προσευχὴ μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν, κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν. Ἐγγύς, φησὶ, πέτρας γενόμενοι καταποντισθήσονται. Σημαίνει δὲ, ὡς αὐτὸς αὐτοῦς ὁ Χριστὸς καταποντίζει εἰς τὴν ἄβυσσον. Ἀκούσονται τὰ ῥήματα μου, ὅτι ἠδύνθησαν. Ἐκβάσις, φησὶ, τῆς κατ' αὐτῶν προλεχθείσης τιμωρίας, πῖστιν ἀληθείας καὶ εὐπρεπείας τὰ ἐμὰ λάβοιεν ῥήματα.

Ὅσει πάχος γῆς ἐβράβη ἐπὶ τῆς γῆς. Πᾶν, φησὶ, τὸ γεῶδες ἡμῶν διεβρήξαμεν, ταπεινούντες ἑαυτοὺς διὰ σέ· οὕτως ὡς πᾶσαν δύναμιν ἡμῶν μέχρι ἄδου κατενεχθῆναι. Ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ, Ἐνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου. Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων θαρρῶ· ἀλλὰ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν, καὶ παρακαλῶ ταύτης τὴν ἐμὴν μὴ γυμνωθῆναι ψυχὴν. Ἐπὶ σοὶ ἠλπίσα, μὴ ἀντιθέλης τὴν ψυχὴν μου. Ἀντὶ τοῦ· Μὴ ἐκχύσης ἢ ἐκτανύσης τῆς ἐλπίδος ἧς ἔχω πρὸς σέ.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβληστροῦ αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοί. Ἐμπόσκιν, φησὶν, εἰς τὰ ἑαυτῶν δίκτυα οἱ ἁμαρτωλοί. Καταμόνας εἰμι ἐγὼ ἕως ἀν' παρῆλθω.

A ritu. Quasi enim proprio sibi morbo ex sua improbitate interit, congruenti poena multatus. Sola enim improbitas animam ea affectam, vice supplicii cujuslibet, in interitum conjicit.

PSALMUS David. CXL.

Argumentum.

Similis est hic psalmus praecedenti; verum ad doctrinam commodior.

1. Domine, clamari ad te, exaudi me: intende voci supplicationis meae cum clamavero ad te. Clamor contentioem mentis prorsus indicat. Benevolo, inquit, animo, Domine, excipe supplicationem meam.

2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Quae ex mente procedunt, incenso comparat, utpote quae subtilia sint et Deo soli offerantur. Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Opera per manus edita sacrificium comparat, quia sensibilibilia sunt animi voluntatibus. Vespertinum autem ait, quia oportet ad finem usque bonis operibus vacare.

3. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis. Quia novit magnam rem esse linguam perfecte custodire, Deum rogat ut sibi concedat linguae temperantiam.

4. Non declines cor meum in verba malitiae. Id est, ne concedas mentem meam semel probe concinnatam in adversum vergere, ut non admittam, inquit, cogitationes iniquitatis.

5. Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me, etc. Omnem castigationem a justo accipiam: benedictionem autem et adulationem peccatoris ne admittam, qua veluti olco caput meum inungunt.

6. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum, absorpti sunt juxta petram iudices eorum. Juxta petram constituti, ait, absorbebuntur. Significat autem ipsum Christum eos in abyssum demersurum. Audient verba mea quoniam placuerunt. Eventus, ait, praenuntiati contra illos supplicii aderit: hinc autem veritatis et modestiae fidem verba mea accipient.

7. Sicut crassitudo terrae erupta est super terram. Quod terrenum erat in nobis, inquit, dirupimus, nosmetipsos propter te humiliantes; ita ut omnis nostra virtus ad infernum usque deprimeretur. Simile est autem illi: Propter te mortificamur tota die⁹⁷.

8. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei. Ego vero nulli humanae rei confido; sed tuum exspecto auxilium, et rogo ut ne anima mea illo nudetur. In te speravi, non auferas animam meam. Id est, ne effundas aut evacues quam in te positam spem habeo.

10. Cadent in retiaculo ejus peccatores. Incidant, inquit, in sua retia peccatores: Singulariter sum ego, donec transeam. Tunc, ait, sine timore et sol-

⁹⁷ Rom. viii, 36.

licitudine pertransibo, cum ipsi peccatores in sua retia inciderint. Ego vero ab iis segregatus degam, donec vitæ finem acceperō.

1. *Intellectus David, cum esset in spelunca, oratio. CXLI. Argumentum.*

Oratio et nihil aliud sunt isthæc. Verum intellectu opus habent; ut ediscamus nos quo pacto inter varias occasiones, mala effugere valeamus.

2-3. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundam in conspectu ejus orationem meam. Totam mentem suam, inquit, Domino dicavit. Tribulationem meam ante ipsum pronuntiabo.* In curriculo, inquit, pro ipsa anima concertans, supplicationes offero, rogans tribulationes minui. Nosti utique me injuria persecutionem pati.

4. *In deficiendo ex me spiritum meum.* Hæc, ait, faciebam, malorum vehementia conspecta; nam prope mortem ipsam versabar. *Et tu cognovisti semitas meas.* Hæc verba: *Et tu cognovisti semitas meas,* sunt fidentis in vitæ cursu et in operibus. Cum videret autem spirituales hostes curantes introduci Saulem in speluncam, Davidis capiendi causa, jure dicebat: *Absconderunt laqueum mihi, quem præsens oratio dissipavit.* Nam quod homines spectabat, comprehensus spelunca, omni effugiendi via interclusus erat, nec erat qui liberaret eum, nec qui requireret animam ejus.

5. *In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi.* Si quis speluncæ locum consideret, hæc congruenter dicta fuisse reperiet. *Considerabam ad dexteram et videbam, et non erat qui cognosceret me.* Apponebant virtutem colentibus congruentia malitiæ machinamenta, videlicet ei qui cum sapientia ambulabat; abscondebant pro laqueo, sapientiam quæ secundum Deum non est; quærenti cognitionem apponebant eam quæ falso ita vocatur. Hoc porro dictum aliquam habet cum illo affinitatem, *Iuxta iter scandalum posuerunt mihi.* Possunt autem hic laquei per hyperbolen declarari; in quos scilicet incidit qui non sibi cavet, de quibus dicit: *Considerabam ad dexteram.* sunt

Periit fuga a me, et non est qui requirat animam meam. Nulla quippe supererat fugiendi via in spelunca, cum ante ostium obsiderentur a Saule. Nemo, ait, animæ meæ salutem quærit.

6. *Clamavi ad te, Domine.* In ipsum enim solum spem salutis reponere convenit.

8. *Educ de custodia animam meam.* Hæc ait quasi ad speluncam respiciens. Symmachus autem: *Educ a conclusionibus animam meam. Ad confitendum nomini tuo.* Quando me, ait, ab hujusmodi ærumna et a custodia liberasti, tibi gratiarum actionis cantica rependam. *Me expectant justī do-*

Α Τότε, φησί, παρελεύσομαι ἀφόδως καὶ ἀμερίμως, δεῦν αὐτοὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ τοῖς ἑαυτῶν περιπέσεισι δικτύοις. Ἐγὼ δὲ τούτων κευχωρισμένως διατελέσω ἕως ἂν δέξωμαι τοῦ βίου τὸ πέρας.

Συνέσεως τῷ Δαυὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ, προσευχῆ. ΡΜΑ'. Ὑπόθεσις.

Προσευχὴ μὲν ἔστι καὶ οὐδὲν ἕτερον τὰ προκειμένα. Πλὴν ἀλλὰ δαίται συνέσεως ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν τίνι τρόπῳ ἐν περιστάσειν ὄντες διαφυγεῖν δυσνηθῶμεν τὰ πονηρά.

Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα· φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐδέθηθην. Ἐκγεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου. Ὅλην ὡσπερ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀνατέθεικε, φησί, τῷ Κυρίῳ. Τὴν θάλασσαν ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγεῶ. Τὸν περὶ αὐτῆς, φησί, τῆς ψυχῆς ἀγωνιζόμενος δρόμον, τὰς δεήσεις ἀναφέρω, τὰς θλίψεις διαδοῦναι εὐχόμενος. Ὡς οὐ δικαίως διώκομαι, ἐπίστασαι, φησί.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου. Ταῦτα δὲ ἔδρων, τὴν ὑπερβολὴν θεώμενος τῶν κακῶν παρ' αὐτὸν γὰρ ἐσκηνοῦμην τὸν θάνατον. Καὶ σὺ ἔγνων τὰς τρίβους μου, θαρρόντως τῆ τοῦ βίου πορεία καὶ ταῖς πράξεις τὸ, Σὺ ἔγνων τὰς τρίβους μου. Ὅρων δὲ τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς ἐχθροὺς παρασκευάσαντας εἰσελθεῖν τὸν Δαυὶδ εἰς τὸ σπηλαίον ὑπὲρ τοῦ συλληφθῆναι τὸν Δαυὶδ, εἰκότως ἐλέγετο· Ἐκρυψάν παρὰ μοι, ἦν ἡ παρούσα κατήργησε προσευχῆ. Τὸ γὰρ ἐπ' ἀνθρώποις, συλληφθεὶς ἐν τῷ σπηλαίῳ, δρασμοῦ παντὸς ἀπεκλείετο, καὶ οὐκ ἦν ὁ βυόμενος, ἢ ἐκζητῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἢ ἐπορευόμην ἐκρυψάν παρὰ μοι. Εἰ τις τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ λογίσῃται τόπον, εὐρήσει προστηκόντως τὰ εἰρημένα. Κατενοῦν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με. Παρατιθέντες τὰς ἀγχιθύρους κακίας τοῖς ἀσκουμένοις ἀρεταῖς. Οἷον ὀδεύοντι ἐπὶ σοφίαν, ἐκρυπτον παρὰ μοι, σοφίαν οὐ Θεοῦ· καὶ ζητοῦντι γνῶσιν, παρετίθεσαν τὴν ψευδιάνυμον. Ἐχει δὲ τινα ὁμοίότητα τὸ ῥητὸν πρὸς τὸ, Ἐχόμενα τρίβου, σκάνδαλα ἔθεντό μοι. Δύναται δὲ καὶ αἱ ὑπερβολαὶ δηλοῦσθαι παγίδες, εἰς ἃς ἐπιπίπτει ὁ μὴ φυλαττόμενος, περὶ ὧν λέγει· Κατενοῦν εἰς τὰ δεξιὰ. Τοῖς γὰρ φιλοτιμοτέροις εἰς δεξιὰ παγίδες.

Ambitiosioribus enim ad dexteram laquei positū

Ἀπόλετο φωνὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου. Οὐ γὰρ ἦν ἀποδιδράσκειν ἐκ τοῦ σπηλαίου τῶν ἐμπροσθεν κατεχομένων ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ. Οὐδεὶς, φησί, τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὴν σωτηρίαν ἐπιζητεῖ!

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε. Ἐπ' αὐτῷ γὰρ μόνῳ δαίται τὰς ἰλιπιδας τῆς σωτηρίας.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου. Ταῦτά φησιν ὡς πρὸς τὸν σπηλαίου τόπον. Ὁ δὲ Σύμμαχος· Ἐξω ποίησον ἀποκλεισμοῦ τὴν ψυχὴν μου. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι σου. Ἐπειδὴν, φησί, ταύτης με τῆς θλίψεως ἀπέλευσε καὶ τῆς εἰρκτῆς, εὐχαριστηρίους ἀναπέμψω ψόδας.

Ἐμὲ ὑπομένουσι δίκαιοι ἕως οὗ ἀνταποδοῦναι μοι. Ἄν ἐξαγάγῃς με, φησίν, ἐντεῦθεν ἀμεψόμενός μου τὰς ἀγαθὰς πράξεις, καὶ οἱ λοιποὶ δίκαιοι ἐμὲ ὑπόδειγμα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀποσταμειούμενοι, ἀποδώσουσί σοι τὰς λιτὰς καὶ σοὶ προσθραμούνται.

ΨΑΛΜΟΣ ψῆς τῷ Δαυίδ, ὅτε καταδίωκεν αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβессαλώμ. ΡΜΒ.

Ἰπόθεσις.

Καὶ οὗτος ὁμοίαν ἔχει τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν. Εὐχεται γὰρ ἀπὸ τῶν διωκόντων βυσθῆναι, ὡς ὁ Ἀπόστολος φησὶ. Τυπικῶς δὲ ταῦτα συνέδη τοῖς ἀρχαιοτέροις· ἐγράφη δὲ πρὸς νοθεσίαν ἡμῶν. Διδασκόμεθα τοίνυν ἐν περιστάσεσιν ἐπὶ μόνον καταφεύγειν τὸν Θεόν. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἢ προσευχὴ καταδιωκομένης καὶ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ πλεονεκτήσαντος Σατανᾶ, οὗ καὶ βυσθῆται· εὐχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Εἰσακουσθῆναι, φησίν, ἀξιώ διὰ τῆς σῆς ἀληθείας. Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγει· Ἔσο μοι ὑπὲρκόος, τὸν Μονογενῆ σου ἀποσταλάς, ὅς ἐστιν ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη.

(Deest unum folium in Colb. 2 et 3.)

Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡσεὶ νεκροὺς αἰώνος. Σκοτίαν τὴν ἀγνωσίαν ἣν ἔσχε ποτὲ δι' ἑαυτοῦ. Οὐδὲν γὰρ διεφερόμην νεκροῦ. Νεκροὺς αἰωνίους τοὺς πάλαι εἰδωλολάτρας φησίν.

Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου. Ἐν ταῖς ἐσχάταις περιστάσεσιν, ἐπειδὴ ἀνακινδυνεύει τινὸς ἢ ψυχῆ, προσήκει τοῦτο λέγειν, οὐ μὴν ἐν ἀνθρωπίνοις πράγμασιν ἀναγκαίως κερῆσθαι.

Ἀκουστὸν ποιήσόν μοι τὸ πρῶτ' ὅ ἐλθὸς σου. Τὴν πρωϊνὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου λέγει· ἢ τάχα καὶ τὴν πρωϊνὴν ἀνάστασιν εὐχεται παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι' ἧς ἐλευόμεθα.

Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι. Τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας εὐχεται τυχεῖν.

Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Τῶν νοητῶν δηλονότι.

(Hic desunt in Colb. 3 quaedam folia.)

Τῷ Δαυίδ πρὸς τὸν Γολιάθ. ΡΜΓ'.

Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου. Ἐκ περιχαρείας τὸ προσοίμιον. Ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν. Χείρας τὰς πράξεις φησίν εἶναι τὰς κατὰ θεοσίδειαν γενομένας, δι' ὧν πολεμοῦμεν τὸν Σατανᾶν.

Ἄνθρωπος ματαιώθητι ὡμοιώθη. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων τῷ κάμῳ τούτῳ ὡμοιώθη.

Ἄστραψον ἀστραπὴν, καὶ σκορπίεις αὐτούς. Ἄστραπην τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμά φησιν.

Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὑψους· ἐξέλου με, καὶ ῥύσαι με ἐξ ὑδάτων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτριῶν. Ὡς τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητος. Τῶν περικυκλωσάντων ἡμᾶς λογισμῶν ὑπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς. Ἢ καὶ ὑδάτα τῶν Ἰουδαίων φησὶ· λαὸν τὸν κυκλώσαντα τοὺς ἀπο-

A nec retribuas mihi. Si me exhibe eduxeris, inquit, in mercedem bonorum operum, reliqui justi me in exemplum prae oculis habentes, et ex iis quae mihi contigerunt quae ipsos spectant secum reputantes, supplicationes offerent tibi et ad te accurrent.

1. *PSALMUS cantici David, quando persequesatur eum Absalom filius ejus. CXLII.*

Argumentum.

Similis argumenti cum priore est hic psalmus. Rogat enim liberari a persequentibus, ut ait Apostolus. Figurata autem isthaec antiquioribus contigere, scriptaque sunt ad monitionem nostram. Docemur itaque in occasionibus ad solum Deum confugere. Sciendum autem est, orationem referri ad personam humanæ naturæ agitæ et afflictæ ab ærogante illo Satana, a quo per Unigeniti adventum redimi se postulat.

2. *Domine, exaudi orationem meam.* Exaudiri me, inquit, postulo per veritatem tuam. Perinde autem est ac si diceret: Exaudi me, mitteque Unigenitum tuum, qui est veritas et justitia.

3. *Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi.* Per obscuritatem indicat ignorantiam, in qua olim versabatur. Nihil enim, inquit, differebam a mortuo. Mortuos sæculi, vocat idololatrias illos veteres.

7. *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* In postremis occasionibus quando cujuspian anima periclitatur id convenit dicere; neque tamen in humanis negotiis iis uti necesse est.

8. *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam.* Matutinam Domini resurrectionem significat: aut fortasse rogat advenire matutinam Christi resurrectionem, qua misericordiam consecuti sumus.

Notam fac mihi, Domine, viam in qua ambulem. Evangelicam doctrinam consequi rogat.

9. *Eripe me de inimicis meis.* Spiritualibus videlicet.

Davidi adversus Goliath. CXLIII

1. *Benedictus Dominus Deus meus.* Ex gaudio tale procemium emittitur. Qui docet manus meas ad prælium. Manus vocat opera cum pietate erga Deum facta, per quæ Satanam impugnamus.

3. *Homo vanitati similis factus est.* Singuli homines huic mundo similes sunt.

6. *Fulgura coruscationem, et dissipabis eos.* Fulgur vocat evangelicam prædicationem.

7. *Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.* Quorum os locutum est vanitates. Agit de cogitationibus quæ ex dæmonum insidiis nos circumstant. Aut forte aquas dicit Judæorum populum qui circumdabat apostolos, ut cohiberet ac

perderet. Atque illi ipsi fuerint filii alieni, qui vana loquuntur: et quæ vana, nisi cum Christo dicere: *Quare tu, homo cum sis, facis teipsum Deum* ⁹⁹?

9. *Dens, canticum novum cantabo tibi.* Evangelium scilicet; sermo autem est ex persona Davidis. *In psalterio decachordo psallam tibi.* Psalterium decachordum est corpus, quod quinque sensus habet, et quinque animæ operationes: singulis scilicet sensibus insunt singulæ operationes.

10, 11. *Qui das salutem regibus nostris.* Sanctis scilicet apostolis, quos Christus principes eorum constituit. *Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno, eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum.* Propter tua cum illis pacta, omnem nostri sollicitudinem geras. Gladium namque malignum, irruentium furorem et ferocitatem vocavit. Ipsos autem alienos vocat, utpote impios.

12. *Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.* Ejus qui secundum carnem est populi, inquit, florentes sunt; ejus autem qui secundum spiritum, humiles. Hi namque sunt qui dicunt: *Etiamsi exterior noster homo corrumpitur, interior renovatur* ¹⁰⁰.

Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. De ornatu terrestri loquitur. Quamobrem non templum Dei factæ sunt, sicut sanctæ credentium animæ; sed similitudo templi. Simulabant enim se secundum legem vitam agere. At in se Verbum non habebant, sed malignum spiritum.

13. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* Recondiderunt enim non cælestes, sed terrenas divitias.

14. *Oves eorum fetosæ, abundantes in egressibus suis,* etc. Pinguia et secunda sunt pecora eorum. *Non est ruina maceris neque transitus.* Magnam, inquit, felicitatem nati sunt; quæ tamen ad finem usque non perdurabit. Illud enim in alio psalmo docuit his verbis: *Dejecisti eos dum eleventur* ¹.

15. *Beatus dixerunt populum cui hæc sunt: Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Et illi quidem non recte judicantes, sed quæ carnem spectant magni facientes, eum qui hæc ample possideat beatum esse existimant. Verum id nequaquam felicitas est. Sed invocare Dominum Deum suum (illud est vere felicitas).

Laudatio ipsi David. CXLIV

1. *Exaltabo te, Deus meus, rex meus.* Non altitudinem ipsi dat quasi ea careat; sed aliis declarat eam ipsum obtinere. Quale est illud: *Pater, clarifica nomen tuum in terra* ². Non rogat enim eam accipere quam non habet, sed eam quam habet manifestari, ut indicat illud: *Clarifica me claritate quam habui apud te antequam mundus fieret* ³.

Α σκόλους, ἐν τῷ συσχεῖν καὶ ἀπολέσαι. Καὶ οὗτοι εἰεν υἱοὶ ἠλλοτριωμένοι, οἱ καὶ μάταια λαλοῦντες. Καὶ ποῖα μάταια, ἢ τὸ λέγειν τῷ Χριστῷ· Πῶς σὺ, ἀνθρώπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν;

Ὁ Θεός, ᾧ δὴν καιρῆν ἤσομαι σοι. Τὴν εὐαγγελικὴν δηλονότι· Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ προτύπου τοῦ Δαυὶδ ὁ λόγος ἐστίν· Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι. Ψαλτήριον δεκάχορδον τὸ σῶμά ἐστιν, ἅτε πέντε αἰσθήσεις ἔχον, καὶ πέντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γιγνομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν. Τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οὓς κατέστησεν ἀρχοντας αὐτῶν ὁ Χριστός. Τῷ λυτρομένῳ Δαυὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐκ βρυχάλας ποτηρῆς· ῥῦσαι με καὶ ἐξέλευ με ἐκ χειρὸς υἱῶν ἠλλοτριῶν. Διὰ γὰρ τὰς πρὸς ἐκείνους συνθήκας πᾶσαν ἡμῶν κηδεμονίαν ποιήσων. Ῥομφαλᾶν γὰρ ποτηρᾶν τῶν ἐπελθόντων ἐν μανικῆν καὶ θηριώδεις ἐκάλεσε· τοὺς δὲ αὐτοὺς ἄλλοτριούς, ὡς δυσσεβεῖς.

Ἄν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν. Τοῦ κατὰ σάρκα λαοῦ υἱοὶ, φησὶν, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ κατὰ πνεῦμα τεταπεινωμένοι. Οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ λέγοντες· Εἰ καὶ ὁ ἐξω ἡμῶν ἀνθρώπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἐσω ἀνακαινοῦται.

Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, περιεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ. Τῷ ἐπιγίῳ κόσμῳ. Διὸ καὶ οὐ ναὸς Θεοῦ γεγόνασιν, ὡς αἱ ἄγιοι τῶν πιστευσάντων ψυχαί, ἀλλ' ὁμοίωμα ναοῦ· προσεποιούνητο γὰρ τὴν κατὰ νόμον ἐπιτηδεύουσαι πολιτεῖαν. Ἄλλ' οὐκ ἔσχον ἐν αὐταῖς τὸν Λόγον, ἀλλὰ τὸ ποτηρῆν πνεῦμα.

Τὰ τιμητῆα αὐτῶν πλήρη ἐξερευγόμενα ἐκ τοῦτου εἰς τοῦτο. Ἐθησαύρισαν γὰρ οὐ τὴν οὐράνιον, ἀλλὰ τὴν ἐπίγειον πλοῦτον.

Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν. Πίονα δὲ αὐτῶν καὶ πολύγωνα τὰ κτήνη. Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ οὐδὲ διέξοδος. Πολλὴν, φησὶν, ἔσχον τὴν εὐμερίαν· ἀλλ' οὐ μέχρι τέλους αὐτοῖς στήσεται. Τοῦτο γὰρ ἐν ἕλλῳ ψαλμῷ ἐδίδαξεν εἰπών· Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι.

Ἐμακάρισαν τὸν λαόν ᾧ ταῦτά ἐστι· μακάριος ὁ λαὸς οὗ Κύριος ὁ Θεός αὐτοῦ. Οἱ μὴ ῥηθῶς κρίνοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ φανταζόμενοι τὰ σαρκῆς, τὸ τούτων ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι· πολλῇ μακάριον εἶναι νομίζουσιν. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο μακάριον· ἀλλὰ τὸ ἐπικαλεῖσθαι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ.

Αἰτησις τῷ Δαυίδ. ΡΜΔ'.

Υψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου. Οὐχ ὡς μὴ ἔχοντι δὲ διδῶσιν ὕψος· ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις δεῖκνυσιν ἔχοντα. Ὅπολον· Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα ἐν τῇ γῆ. Οὐ γὰρ ἦν μὴ εἶχεν αἰτεῖ, ἀλλ' ἦν καὶ εἶχε δειχθῆναι· ὡς δηλοῖ τό· Δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι.

⁹⁹ Joan. x, 33. ¹⁰⁰ II Cor. iv, 16. ¹ Psal. lxxii, 18. ² Joan. xii, 28. ³ Joan. xvii, 5.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε. Ἀρχὴ παρ' Ἀ
Ἑβραίοις τοῦ παρόντος στίχου τὸ Βιθ. Διδάσκει δὲ
ὡς οὐ μίαν ἡμέραν παραπεμπτόν ὕμνων χωρὶς. Ὅλη
μὲν οὖν ψυχὴ καὶ διανοίᾳ ὑψῶν δεῖ καὶ εὐλογεῖν τὸν
θεόν· τὸ νοῦμα δὲ αὐτοῦ δοξάζειν θνητοῖς ὀνόμασι τε
καὶ ῥήμασιν.

Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου. Τὴν
ἀμφοτέρων φησὶ λαῶν συναχθεῖσταν Ἐκκλησίαν ἐκ τε
τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν. Ἔργα δὲ αὐτοῦ,
καὶ ποιῆται ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ φησὶ· πολυτρόπως δὲ
αὐτὰ ὑμνεῖ· δύναμιν, καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ δό-
ξαν, καὶ ἀγωσύνην, καὶ θαυμάσια· καὶ πάλιν δύνα-
μιν καὶ μεγαλωσύνην καὶ χρηστότητα, καὶ δικαιοσύ-
νην καὶ οἰκτιρμοὺς προσαγορεύων.

(Desunt quædam folia in fine in C. 5.)

Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι. Β
Πρακτικῶς ἐροῦσι καὶ μετὰ ὀρθοῦ φρονήματος. Οἶόν
ἐστι· φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζω-
τος. Καὶ τὸ, Ἀλαλάξατε Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιά-
σεως· διὸ Κύριος ὕψιστος φοβερὸς. Ταῦτα γὰρ
ἐροῦσι δι' αὐτοῦ τοῦ φοβεῖσθαι καὶ σέβας ἔχειν Θεοῦ.
Δηγήσονται δὲ καὶ ὡς πέρας οὐκ ἔχουσαν αὐτοῦ τὴν
μεγαλωσύνην, οὐ περιγράψαντες γνώσει, ἀλλ' ὡς οὖ-
σαν ἀκατάληπτον· μόνος γὰρ ὁ Υἱὸς γινώσκει τὸν
Πατέρα, καὶ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν. Εἰ δὲ καὶ ἀποκαλύ-
πτει τὸν Πατέρα οἷς βούλεται, ἀλλ' οὖν ὡς ἐρικτὸν
γενητοῖς ἰδεῖν, κατὰ ἀναλογίαν ἧς τις ἔχει προπαρα-
σκευῆς.

Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου
ἐξερεῖξονται. Πᾶσι μὲν αὐτὸς, ἀτε Θεὸς ὢν ἀγαθός,
ἐπιδέδωκε τὴν χρηστότητα, καὶ οἰκτελεῖ πάντα τὰ
ἔργα αὐτοῦ. Σώζονται δὲ οἱ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ
ἀπολαύειν ἐθέλουσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΕ΄.

Αἰνεῖ, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον· αἰρέσω τὸν
Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ δια-
λογισμοὶ αὐτοῦ. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου, φησὶ,
πάντα ὅσα ἐφρόνησεν ἠχῆσονται, καὶ οὐδὲν ἔσται ὢν
ἐφαντάζετο ἐπὶ γῆς.

Διδόντα τροφήν τοῖς κσιωῶσι. Πνευματικὴν δη-
λονότι τοῖς λιμῶζουσι παντὸς ἀγαθοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΣ΄.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, διὸ ἀγαθὸν ψαλμός. Ἐν
μὲν τῷ προλαβόντι αὐτὸς ἐαυτὸν παρῆνε· εἰς μόνον
τὸν Θεὸν ἔχειν τὴν ἐλπίδα· ἐν δὲ τούτῳ τὸν ἀποστολι-
κὸν χορὸν δείκνυσαι διδάσκοντα τὸ πλήθος αἰνεῖν τὸν
Θεόν, ἐφ' οἷς τὸ γένος εὐηγγέτησεν.

Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος. Πραεῖς μὲν τοὺς
τὴν πίστιν αὐτοῦ δεξαμένους φησὶ, τοὺς μιμησαμέ-
νους τὸν εἰπόντα· Πρῶός εἰμι ἄγῳ. Ἐγὼ δὲ τοὺς
ἁμαρτωλοὺς μισῶ, φησὶν, οἵτινές εἰσιν οἱ ἀκάθαρτοι
δαίμονες, οἱ τῷ πυρὶ ἐνοικιοῦντες.

Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Δουλείαν
τῶν ἀνθρώπων φησὶ βρῦς, καὶ ἡμίονους καὶ τὰ ἔτερα
τῶν κτηνῶν.

• Hebr. x, 31. • Psal. xlvi, 2. • Matth. xi, 29.

(52) Nota Athanasiani styli.

2. Per singulos dies benedicam tibi. Apud He-
braeos initium præsentis versiculi est Beth. Docet
autem, nullam esse diem absque hymnis præter-
mittendam. Tota igitur anima, tota mente, exaltare
Deum, et benedicere illi oportet, nomenque ejus
glorificare mortalibus nominibus atque verbis.

4. Generatio et generatio laudabit opera tua, etc.
Ecclesiam ait ex ambobus populis congregatam, ex
circumcisione scilicet et ex gentibus. Ejus autem
opera narrat quæ in adventu suo fecit : nullisque
modis ea celebrat, virtutem, magnificentiam, glo-
riam, sanctitatem, et mirabilia dicens, ac rursum
virtutem, magnitudinem, suavitatem, justitiam et
miserationes.

6. Et virtutem terribilium tuorum dicent. Cum
bonis operibus ita loquentur, et cum recta senten-
tia. Quale est illud : Terribile est incidere in manus
Dei viventis. Et illud : Jubilate Deo in voce exsul-*
tationis : quoniam Dominus excelsus terribilis. Hæc*
enim dicent quod timeant et honorent Deum. Nar-
rabunt autem ejus magnitudinem, utpete quæ ter-
minum non habeat, non circumscribentes eam co-
gnitione sua, sed ut incomprehensibilem (52). So-
lus namque Filius cognoscit Patrem, et Pater Fi-
lium. Etiamsi vero Patrem manifestet quibus vult,
at ut opificiis possibile est ipsum videre, habita ra-
tione præparationis cujusque hominis.

7. Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eruclat-
bunt. Omnibus ipse hominibus, utpote qui Deus
bonus sit, suavitatem suam impertivit, et miserat-
ur omnia opera sua. Salutem autem consequuntur
qui suavitatem ejus frui volunt.

PSALMUS CXLV.

1. Lauda, anima mea, Dominum ; laudabo Domi-
num in vita mea.

4. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
In hora mortis, inquit, omnia cogitata ejus publica
fiunt, nec occultum erit quidpiam eorum quæ in
terra cogitavit.

7. Dat escam esurientibus. Spiritualem scilicet,
iis qui omne bonum expetent.

PSALMUS CXLVI.

1. Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus.
In præcedenti psalmo sese hortabatur in Deum so-
lum spem ponere ; in hoc autem apostolicum cho-
rum exhibet docentem multitudinem, laudare Deum
de beneficiis generi hominum collatis.

6. Suscipiens mansuetos Dominus. Mansuetos vo-
cat eos qui fidem ejus susceperunt, imitati eum qui
dixit : Mitis ego sum. Ego autem peccatores odio*
habeo, inquit, qui sunt impuri dæmones in igne
habitantes.

8. Et herbam servituti hominum. Servitutem ho-
minum vocat boves, mulos et reliqua jumenta.

IN FRAGMENTA SUBSEQUENTIA MONITUM.

Quæ subsequuntur fragmenta Commentariorum Athanasii in psalmos prior edidit Petrus Felckmannus sub finem appendicis ad editionem Commelinianam, hac præmissa ad lectorem admonitione.

PETRUS FELCKMANNUS LECTORI.

« Cum præmissam appendicem hucusque jam perduxissem, incidi in opera Luciferi episcopi Calaritani, cuius crebra et laudata in Athanasio nostro mentio, jam olim Lutetiæ a Joanne Tilio episcopo Meldensi edita. Quæ cum pervolverem, incidi in tres Athanasii epistolas, duas ad Luciferum, et tertiam ad solitariæ vitæ studiosos, quarum ne fama quidem ante ad nos pervenerat. Quas cum ex rerum cum aliis Athanasii epistolis similitudine et tractatione genuinas esse existimem, hic subjungendas esse putavi. Et quia eodem quoque tempore fragmenta quædam Commentariorum sancti hujus nostri in psalmos in συλλογῇ Nicetæ Heracleotæ in Biblioth. Palatina reperi, eadem similiter, donec integra aliunde prodeant, adjeci tumultuario opere festinantibus prelis a me versa. Quanquam fortasse non omnia quæ Nicetas ex illis decerpit, damus. Nam codex quo usi sumus in psalm. LXXVI deficiebat. Et verisimile non est Nicetam in reliqua psalmodum parte Athanasii explicationes, quas eatenus tam frequenter citat, omisisse.

« Denique brevem Athanasii sententiam, et locorum quorundam varias lectiones ad finem subdidi, de promptas ex vetustissimo codice Biblioth. Palatinæ, qui continebat similem catenam expositionum in Jobum, ab incerto auctore concinnatam. Tu vero, benevole lector, auctarium hocce benevole acceptare, nostrisque studiis favere velis oro. » Hæc Felckmannus.

Epistolas porro memoratas a Felckmanno ad Luciferum et ad monachos, edidimus supra. Hæc autem fragmenta quod spectat, consimillima illa sunt, paucissimis exceptis, expositionibus Athanasii supra editis. Quod si quandoque nonnulla occurrant quæ in Expositionibus non compareant, non ideo repudianda, et Athanasio abjudicanda; nam, quod observasse juvabit, ad eos psalmodum versus pertinent, quorum explicatio non exstat in Expositionibus, utpote non integris ac persæpe deficientibus. Cæterum hæc excerpta non ad verbum refert Nicetas, sed plerumque quoad sententiam tantum nec raro permista cum aliorum Patrum commentariis, quorum ipse nomina affert. Etenim quando eadem omnino, nec immutata nec auctiora sunt quam in Expositionibus, ea omisimus, ne bis idem inutiliter repetatur.

FRAGMENTA COMMENTARIORUM D. ATHANASII

IN PSALMOS.

Ex Nicetæ metropolitæ Heracleæ catena expositionum, sive ut ipse vocat, Συναγωγῇ ἐξηγήσεων, ex Græcis Patribus in Psalmos collecta

Nicetas hic in præmio tertiam ex quinque, quas sibi præmittendas esse quæstiones censuit, hanc, τί τὸ Ψαλτήριον, explicans, addito nomine Ἀθανασίου, sequentia subjicit.

Est igitur psalterium instrumentum musicum A constans decem chordis, de summis ipsius compagis partibus sonum perficiens, vocemque consona quadam melodia articulatae voci similem reddens: ac dicitur, Hebræis quidem, naua; Græcis vero, cithara. Conficitur vero hoc modo: sumpto ligno recto, nihilque penitus inflexo, decem in eo chordæ tendebantur; ac singulae seorsim in summitate ipsius psalterii fixæ constringebantur: earum autem principia desursum demittuntur. In cubito (sive collo) namque ipsius psalterii decem claviculae sive paxilli trajecti vertuntur, qui chordas tendunt, remittuntve, prout vocum consonantia et proportio requirit, et ad psallentis libitum. Et hoc est, quod maguus Basilus ait, etc.

Ἔστι τοίνυν τὸ ψαλτήριον ὄργανον μουσικὸν δεκά-
χορδον, ἐκ τῶν ἀνωθεν μερῶν τῆς κατασκευῆς ἀπο-
τελοῦν τὸν ἦχον, ἐναρμονίως τοὺς φθόγγους πρὸς τὴν
ἐκ τῆς φωνῆς μελωδίαν ἀποδίδόν· παρὰ μὲν Ἑβραίοις
ναῦλα λεγόμενον, παρ' Ἑλλησι δὲ κιθάρα ὀνομαζόμε-
νον. Κατεσκευάσθη γὰρ αὐτοῖς ὀρθὸν ξύλον καὶ ἀπαρ-
έγκλιτον, χορδαὶ δὲ ἐν τούτῳ δέκα ἐτεινόντο. Ἐκαστὴ
δὲ τῶν χορδῶν εἰς τὸ ἀποτελεστέριον τοῦ ψαλτηρίου
διηρημένως ἐναπεσφίγγετο· αἱ δὲ ἀρχαὶ τῶν χορδῶν
καθίεντο ἀνωθεν. Δέκα γὰρ κόλλαλοι εἴθουν πασσαλι-
σκοι, περὶ τὸν πήχυν τοῦ ψαλτηρίου στρεφόμενοι,
ἐτεινόν τε τὴν χορδὴν καὶ ἐχάλων πρὸς τε τὸν βυθμὸν
τῆς ἁρμονίας καὶ πρὸς τὸ τοῦ ψαλτηρίου βούλημα.
Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, etc.

Idem explicans ista psalmi II, « Conveniunt reges terræ, » etc., ponit :

Ἀθανάσιος. Διὰ τί δὲ οἱ βασιλεῖς Ἡρώδης ὁ Ἀσκα-
λωνίτης καὶ Πιλάτος ὁ Πόντιος παρέστησαν, τουτέστι
καρστάξαντο καὶ ἐπῆλθον κατὰ Χριστοῦ; Διὰ τί δὲ οἱ
ἀρχόντες τῶν Ἰουδαίων οἱ ἀσεβεῖς, καὶ λοιμοὶ, καὶ
ἀμαρτωλοὶ, Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι, καὶ νομικοὶ,
εἰς ταῦτόν συνέδραμον, καὶ κατὰ τοῦ Κυρίου, τουτέστι
τοῦ Πατρὸς, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλύττησαν,
τουτέστι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ; Ὁ γὰρ μὴ τιμῶν τὸν Ἰὼν
οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾶ. Τάχα μὲν οὖν, ἐπειδὴ τὰ παρ'
ἐκείνοις τετολημένα τοῦ Κυρίου μᾶλλον τὴν δύνα-
μιν ἐδειξε, καὶ εἰς τοῦναντίον αὐτοῖς τὰ ἐπιχειρήματα
γέγονεν, οἷοναι μκκηρίζει αὐτοὺς ὁ Δαυὶδ, ὡς εἰς
κενὸν πάντα τολμήσαντας· τάχα δὲ καὶ μέμφεται. Τί
γὰρ δὴποτε αἰτιώμενοι οἱ κατὰ Χριστοῦ συνδραμόντες
σταυρῶ τοῦτον ἀνήρησαν; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῖς
ἐθνέσι μὲν δωδικῶς τὴν σοφίαν, τοῖς δὲ βασιλεῦσι τὸ
κράτος παρασχών, καὶ τοῖς ἀρχουσι τὴν ἀρχὴν κρα-
τυνόμενος, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις τὰ μέγιστα τερατουρ-
γήσας καὶ βοῶμενα θαύματα;

A Athanasius. Quæ vero causa erat, quod reges,
Herodes Ascalonita et Pontius Pilatus convenirent,
hoc est, conspirarent, et impetum facerent contra
Christum? Aut quid rei erat, quod principes Judæo-
rum, impii illi, pestilentissimi et facinorosissimi
homines, Scribas dico, Phariseos et legisperitos, in
unum congregati sunt, et contra Dominum, hoc est
Patrem, insanierunt, contraque Christum ejus, sci-
licet Filium? Nam qui non honorat Filium, is ne-
que Patrem honorat'. Quandoquidem igitur et quæ
ab illis patrata sunt, Domini potentiam adhuc magis
demonstrarunt, ipsorumque conatus plane con-
trarium exitum sortiti sunt: idcirco videtur illos
David quasi irridere, ut qui in vanum omnia ten-
tarunt: vel fortasse etiam accusare. Qua enim,
quæso, causa culpave in Christo deprehensa con-
cursu facto ipsum in crucem sustulerunt? Nonne
ipse est, qui gentibus sapientiam dedit, qui regibus
imperium tribuit, qui principibus dominatum con-
firmat? qui denique Judæis summa et proclamatis-
sima illa operatus est miracula?

Ei in versum sequentem scribens :

Ἀθανάσιος. (53) Ἐνταῦθα λείπει τὸ, λέγοντες, ἵνα ἢ
ἡ διάνοια αὐτῆ· Συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ
κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, λέγοντες· Διακόψωμεν
τοὺς δεσμούς αὐτῶν. Τίνων; τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
Υἱοῦ· οὐ γὰρ ἦθελον εἰσω τῆς ἱερᾶς γενέσθαι σαγή-
νης· Ἀπορρίψωμεν δὲ τὸν ζυγόν, τουτέστι τὸν εὐ-
αγγελικὸν νόμον καὶ τὴν ἐντολὴν, περὶ οὗ γέγραπται·
Ὁ ζυγός μου χρηστός ἐστι. Τοῦτο δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐπι-
διδύων αὐτοῖς διὰ Ἰερεμίου ἔλεγεν· Ἐλπας· Οὐ δουλεύ-
σω σοι· τουτέστιν, οὐτως ἐπολιτεύσω, ὥστε ἀποσιεί-
σασθαι τὴν ἐμὴν δουλείαν. Ἡ τοίνυν ταῦτα ἐκ προσ-
ώπου τῶν Ἰουδαίων εἴρηται ἀθετούντων τὴν εἰς τὸν
Κύριον ὑποταγὴν, καὶ οὐτε αὐτῷ οὐτε τῷ Πατρὶ ὑπο-
ξυῦθαι θελόντων· ἢ καὶ τοῖς πιστεύουσι τὸ Πνεῦμα
παρεγγυᾶ καὶ λέγει· Μὴ ὁμοιωθῶμεν τοῖς ἐπιβουλεύ-
ουσι τῷ Χριστῷ, μηδὲ συνδεδωμέν αὐτοῖς κατὰ τὴν
ὁμόνοιαν· ἀλλὰ καὶ τὸν βαρὺν τοῦ παλαιοῦ νόμου ζυ-
γὸν ἀποτιναξόμεθα, μηδὲν ἠγούμενοι τὰ ἐν τύποις,
εἰ μὴ νοοῖντο πνευματικῶς. Ἄσυντελὲς γὰρ πρὸς θνη-
σιν ἡ σκιά, εἰ μὴ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ζωγραφῆται.

C Athanasius. Deest hic illud, dicentes, ut hic sit
sensus, Congregati sunt contra Dominum et contra
Christum ejus, dicentes: Dirumpamus vincula eo-
rum. Quorum? Patris nimirum et Filii: nolebant
enim intra sacram Domini sagemam esse: abjicia-
mus vero etiam jugum ipsorum, hoc est, legem et
præcepta Evangelii, de quo scriptum est: Jugum
meum suave est⁹. Hoc vero etiam ipsemet Dominus
ipsis exprobrat per Jeremiam, dum ait: Dixisti:
Non serviam tibi⁸, quasi dicat, Sic te gessisti, ut ser-
vitutem meam excuteres. Aut igitur hæc tanquam
ex Judæorum persona dicuntur, qui subesse Domi-
no recusant, et nec ipsi, neque Patri ejus subjec-
ti volunt: aut certe Spiritus credentes admonet et
dicit: Ne assimilemur iis qui Christo insidiati sunt,
neque connectamur ipsis consentiendo: quin pot-
ius grave illud veteris legis onus abjiciamus, nihil
æstimantes typos illos, nisi spiritualiter intelligen-
tur. Umbra namque res quædam est imperfecta at-
que inutilis, si Christi mysterium non describit.

Et in illa verba: « Tunc loquetur ad eos in ira sua, » v. 5.

Ἀθανάσιος. (54) Τότε. Πότε, ἢ ὅτε ἔλεγεν· Διαρρή-
ξωμεν τοὺς δεσμούς αὐτῶν; Τίνα δὲ ἐστὶν ἐν ὀργῇ
παρ' αὐτοῦ λαληθέντα; Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι, ὅτι ἀρθῆσθετι ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῖς νομικοῖς, οὐαὶ. Ἡ τὸ, Τότε, εἰς
τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως ἀναφέρεται, ὅταν θύονται
εἰς θν ἐξεκέντησαν. Τότε γὰρ ταράξει αὐτοὺς λέ-
γων· Πορεύσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηγορούμενοι. Ἐπει-
ράθησαν δὲ θείας ὀργῆς, καὶ ὅτε ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοῖς
ἐπιστάσα στρατιὰ τὴν τε πόλιν ἐνέπηρσε, καὶ τὸν

D Athanasii. Tunc. Quando, nisi cum dicerent: Di-
rumpamus vincula ipsorum? Porro quæ sunt illa,
quæ in ira ab ipso dicta sunt? Hæc scilicet: *Vae*
vobis, Scribæ et Pharisei, quia tolletur a vobis re-
*gnum Dei*¹⁰. *Et vobis legisperitis, vae*¹¹. Vel certe il-
lud, *tunc*, refertur ad tempus judicii, quando *vide-*
*bunt in quem transfixerunt*¹². Tunc enim conturba-
bit eos, dicens: *Discedite a me, maledicti*¹³. Divi-
nam autem iram Judæi experti sunt, cum Romanus
in ipsos irruens exercitus urbem incendit, templum

(53) Hæc habentur superius, sed breviora.

⁷ Joan. v, 23. ⁸ Matth. xi, 30. ⁹ Jerem. ii, 20. 37. ¹⁰ Matth. xxv, 41.

(54) Hæc item superius, sed pauciora.

¹⁰ Matth. xxi, 43. ¹¹ Luc. xi, 46. ¹² Joan. xix.

expilavit, et denique maximam ipsorum partem A ναὴν ἐπόρθησε, καὶ τοὺς πλείονας αὐτῶν θανάτω παρέπεμψεν.

Idem in inscriptionem psalmi tertii.

Athanasii et Cyrilli. Tertii psalmi inscriptio remittit nos ad historiam, quæ exstat in secundo libro Regiorum. Habuerat David ex diversis uxoribus complures filios. Inter hos Amnon erat primogenitus; ex alia vero conjugè suscepti Abessalom, et Thamar filia, uterque forma egregia. Hujus amore correptus Amnon, ac morbum simulans, cum a Davide visitaretur, petiit ab ipso, ut sororem sibi curatricem adesse juberet. Atque ita eam corruptit: post etiam odio habens, domo ejecit. Ipsa vero fratri Abessaloni de injuria conqueritur. Qui licet vehementer esset commotus, iram tamen dissimulat. B At aliquanto post tempore Amnonem ad cœnam vocatum interimit, metuensque patris iram, fugit: demumque post tres annos revertitur, ira Davidis jam remissa. Non illico tamen in conspectum Patris admissus, sed demum post duos annos. Tunc vero insidias Patri struere cœpit, currusque sibi et equites comparavit, sibi que conciliavit eos, qui regem judicii causa adibant, sub specie benevolentiae et clementiæ subjiciens sibi Patris subditos, cogensque ingentem transfugarum multitudinem, ut Patri insidias tenderet. Ad extremum, defecit, seque regem nuncupavit. Assumpsit vero cum multis aliis etiam Achitophalem, qui Davidi erat a consiliis, virum vafrum et industrium. Quo audito, fugit David cum iis, qui circa ipsum erant, nudis pedibus. Tunc C etiam Semei ipsum exsecratus est. Precatus vero David, ut Deus consilium Achitophelis velit facere irritum, submittit etiam Chusi, amicum suum, qui sententiæ illius contradicat, ac per sacerdotes Sadochum et Abiatharem sibi omnia significet Abessaloni consilia. Chusi vero, ubi ad parricidam pervenit, ab ipso tanquam fidelis et benevolus creditus, una cum Achitophèle in medium consulere jubetur, quo pacto bellum gori oporteat. Et Achitophel quidem auctor est, ut Abessalom, prius tamen cum patris pellicibus congressus, eum a tergo persequatur, atque imparatum aggrediatur. Chusi autem, de pellicibus quidem nihil consilii dat; at ut e vestigio in patrem impetum faciat, hoc Abessaloni dissuadet. Ne, inquit, in montibus in ipsum incidens, clade accepta, cum exercitum perdas, tum vero ipse in patris manus captivus pervenias. Parricida igitur dicente: *Melius est consilium Chusi, quam Achitophelis*¹⁴, mœrore correptus Achitophel sibi ipsi laqueo vitam eripuit. Chusi vero omnia Davidi per sacerdotes significavit: jussitque insuper etiam fugere. Deinceps vero cum Abessalom rebus omnibus instructis, corruptis etiam prius patris pellicibus idque publice, patrem persequeretur, David quidem ipse in aciem non prodiit; ducibus vero suis credito exercitu præcepit ipsis, dicens: *Parcite filio meo Abessaloni*¹⁵. Prælio vero acri

Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Sic absque copula κτητικῆς nomen conjungens: forte ex utroque sequenti consilia esse innuere volens. Ἡ τοῦ τρίτου ψαλμοῦ ἐπιγραφή πρὸς τὴν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν ἱστορίαν ἡμῶν παραπέμπει. Τῷ Δαυὶδ ἐκ διαφόρων γυναικῶν παῖδες ἐγένοντο πλείονες. Ἐν τούτοις καὶ ὁ Ἀμων ἦν πρωτότοκος· ἐξ ἑτέρας δὲ ὁ Ἀβессαλώμ καὶ ἡ Θάμαρ, ἀμφω τὴν ἑβὴν καλοῖ. Ταύτης ἠράσθη ὁ Ἀμων· καὶ νοσῶν ὑποκρινάμενος, ἐπειδὴ ὁ Δαυὶδ αὐτὸν ἐπισκέψατο, παρεῖναι τῆς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ θεραπεύουσας. Καὶ διαφθείρας, εἶτα μισήσας, εὐθὺς ἐξέπεμψεν. Ἡ δὲ τῷ ἀδελφῷ Ἀβессαλώμ τὴν ὕβριν ἀπήγγειλε. Κάκαινος ἀγανακτεῖ μὲν, κρύπτει δὲ τὴν ὀργὴν. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν τὸν Ἀμων εἰς δεῖπνον καλέσας, ἀπέκτεινε, καὶ φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς, ἀπέφυγε· μετὰ δὲ τρία ἔτη ἐπάνεισι, τοῦ θυμοῦ κοπάσαντος αὐτῷ Δαυὶδ. Οὐ μὴν καὶ ἔβραως ἀξιούται τῆς πατρικῆς αὐτίκα, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔνιαυτούς. Ἐβραξοτο δὲ ἐπιβουλεύειν τῷ πατρὶ, καὶ ἄρματα ἑαυτῷ καὶ ἵππους ἐποίησε, καὶ ἰδιοποιεῖτο τοὺς ἐρχομένους κριθῆναι πρὸς τὸν βασιλεῖα, σχήματι ἐπιεικείας ὑπαγόμενος τοὺς ὑπηκόους, καὶ πλῆθος ἀποστατῶν συνθροίζων, εἰς ἐπιβουλήν τοῦ πατρὸς. Καὶ τέλος ἀπέστη, καὶ βασιλεῖα ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε. Προσέλθετο δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ τὸν Ἀχιτόφελ, ὃν ὁ Δαυὶδ εἶχε σύμβουλον, ἄνδρα δεινὸν καὶ δραστήριον. Καὶ ὁ Δαυὶδ ἀκούσας, φεύγει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν γυμνοῖς τοῖς ποσίν· ὅτε καὶ Σεμεὶ αὐτῷ κατηράτο. Εὐχόμενος δὲ τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ διασκευασθῆναι βουλήν ὁ Δαυὶδ, πέμπει καὶ τὸν ἑαυτοῦ φίλον Χουσί τῇ ἐκείνου γυνάμῃ ἀντιταξόμενον, καὶ διὰ τῶν ἱσραῆλιν Σαδὸκ καὶ Ἀδιάθαρ δηλώσονται αὐτῷ πᾶν ὃ ἂν βουλευσῆται ὁ Ἀβессαλώμ. Ὁ δὲ Χουσί, ἐπειδὴ πρὸς τὸν πατραλοῖαν τοῦτον ἀφίκετο, πιστευθεὶς ὡς εὖνους αὐτῷ, αὐτὸς τε καὶ Ἀχιτόφελ προτρέπονται ὅ τι δέον περὶ πολέμου εἰπεῖν. Καὶ ὁ Ἀχιτόφελ προτρέπεται, ταῖς τοῦ πατρὸς τοῦτον μίγντα παλλακαῖς, ὅπισω θύκειν, καὶ ἀσυντάκτῳ προσβαλεῖν. Ὁ δὲ Χουσί περὶ μὲν τῶν παλλακῶν οὐδὲν ἀπεφῆκετο· ἐξορμῆν δὲ εὐθὺς κατὰ τοῦ πατρὸς οὐ συγχώρει τῷ Ἀβессαλώμ· ἵνα μὴ, ἐν ἔρεσι, φησίν, ἐμπειῶν καὶ δυσφορίαις, τό τε στρατόπεδον διαφείρῃς, καὶ αὐτὸς ταῖς τοῦ πατρὸς λεηθθείης χερσὶ. Τοῦ δὲ πατραλοῖου εἰπόντος· Ἀγαθὴ βουλὴ Χουσί ἐπὲρ τὴν βουλήν Ἀχιτόφελ, λυπηθεὶς Ἀχιτόφελ ἀπήγγεστο. Ὁ δὲ Χουσί τῷ Δαυὶδ πάντα διὰ τῶν ἱσραῆλιν ἐδήλωσε, καὶ φεύγειν ἐτι ἐκέλευσεν. Ἐπεί δὲ παρασκευασάμενος ὁ Ἀβессαλώμ ὅπισω τοῦ πατρὸς κατέδωξε, πρότερον ταῖς ἐκείνου παλλακαῖς ἐν ὑπαίθρῳ μίγεις, ὁ μὲν Δαυὶδ οὐκ ἐξῆλθεν εὐθὺς εἰς ἀντιπαράταξιν, ἤγαμόσι δὲ πιστεύσας τὸ στρατεύμα, ἐνετέλατο αὐτοῖς λέγων· Φεισασθέ μεν τοῦ παιδαρίου Ἀβессαλώμ. Τοῦ δὲ πολέμου συβραγέτος ἐν τῷ δρυμῷ Ἐφραῖμ, πίπτουσι μὲν εἰκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἀβессα-

¹⁴ II Reg. xvii, 14. ¹⁵ II Reg. xviii, 5.

λώμ· αὐτὸς δὲ, ὡς εἶχεν, ἐφρευε στρέφας τὸν χαλι-
 νόν. Βαθείαν δὲ τὴν κόμην καὶ πολλὴν τρέφων, ἐμ-
 πλέκεται ταύτην δρυΐ· καὶ ἡ μὲν ἡμίονος ἐκ τῶν σκε-
 λῶν αὐτοῦ διωλίθησεν· ὁ δὲ μετέωρος ἐπὶ τοῦ δέν-
 δρου ἐκρεμάτο, ἕως, ἰδὼν τις αὐτὸν, ἀπαγγέλλει τῷ
 Ἰωάβ. Εἶς δὲ τῶν τοῦ Δαυὶδ ἡγεμόνων ἦν ὁ Ἰωάβ.
 Καὶ οὗτος, τρία βέλη λαβὼν ἀπὸ χειρὸς, εἰς τὴν καρ-
 διαν τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπέπηξε, καὶ ἀνέκλειν αὐτόν. Ὁ
 δὲ Δαυὶδ, ἀκούσας, πενθεῖ· *Υἱέ μου, λέγων, Ἀβεσ-
 σαλώμ, υἱὲ μου. Τίς δόξη εὐν θάνατόν μου ἀπὸ
 σοῦ; Καὶ οὕτω τοῦ τυράννου διαφθαρέντος, πάλιν ὁ
 Δαυὶδ τὴν βασιλείαν ἀναλαμβάνει. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν
 ὑστερον. Τὴν δὲ μετὰ χειρὰς ψαλμῶν συντάξεν ἐπι-
 δωκόμενος. Διὸ καὶ θρήνους ἔχει καὶ ὀλοφυρμούς.
 Ἀναθήσεται δὲ καὶ εἰς Χριστὸν ὁ ψαλμὸς, τὸν ἀλη-
 θινὸν Δαυὶδ· Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος
 καὶ ἱκανὸς χειρὶ*. Τίς δ' ἀν εἶη ὁ φύσις καὶ ἀληθῶς
 πεποθημένος ἢ ὁ Χριστὸς, ὁ ὠραίος καλλιε *παρὰ
 τοῦς υἱοῦς τῶν ἀνθρώπων*; Τίς δὲ ἱκανὸς τῇ χειρὶ,
 εἰ μὴ ὁ ἰσχυρὸς Ἰησοῦς, ὁ τῇ δυνάμει τῆς θεότητος
 πάντας τοὺς ἀλλοφύλους τροπωσάμενος δαίμονας;
 Τοῦτον γὰρ ἰδὼσκιν, ὡς ἄλλος τις Ἀβεσσαλώμ, ὁ αἰ-
 σθητὸς καὶ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, οἱ Ἰουδαῖοι. Περὶ
 ὧν λέγει διὰ Ἠσαίου· *Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα-
 αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν*. Συνήργει δὲ πρὸς τὴν δίω-
 ξιν, οἷά τις Ἀχιτόφελ ὁ Ἰουδαῖος· ὃν σύμβουλον εἶχεν
 ὁ νοητὸς Δαυὶδ ὁ Χριστὸς. Περὶ αὐτοῦ γὰρ εἶρηται ἐν
 τινι τῶν ψαλμῶν· *Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσχύου, ἡγε-
 μόν μου, καὶ γνωστὲ μου*. Ἀλλὰ γὰρ Ἰουδαῖοι μὲν
 παραπλησίως τῷ Ἀχιτόφελ ἀπελθὼν ἀπήγγεατο· ὁ δὲ
 Χριστὸς, ἀποστέλλων τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ μαθητὰς
 εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ πόλεμον, ἐνετέλλετο,
 ὥσπερ ὁ Δαυὶδ, ἵνα φείσωνται τοῦ Ἀβεσσαλώμ, οὕτω
 καὶ αὐτὸς, ἵνα τοὺς Ἰσραηλίτας μὴ παρῶνται· *Ἔσε-
 σθε γάρ μοι, φησὶ, κήρυκὲς τε καὶ μάρτυρες ἐν
 Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ Σα-
 μαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχατοῦ τῆς γῆς*. Ὡσπερ δὲ καὶ ἡ
 ἡμίονος καὶ αἱ τρίχες τὸν Ἀβεσσαλώμ τῷ θανάτῳ
 παρέδωκαν, οὕτω τοὺς Ἰουδαίους ἡ ἀλογία καὶ τὸ
 μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἔξω καὶ σωματικοῖς τῆς ἀλη-
 θινῆς ζωῆς ἀπιστέρησε· καὶ οὕτε τῆς γῆς ἀπολαύειν
 εἴασεν, οὕτε τοῦ οὐρανοῦ.*

et animus in rebus externis et corporalibus defixus, inque iis omnem spem ponens, vera vita privavit : et nec terra, neque caelo perfui permisit.

Deinde subsequitur Athanasii nomine argumentum psalmi vii prout habetur superius.

Item illa verba psalmi xi, Ὅτι ὠλιγώθησαν ἀλιθῆσαι, etc., praemissa prius Chrysostomi sententia, subjicit :

(55) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον σαφῶς ὁ λόγος·
 ἐνταῦθα τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν ἐλέγχει. Διὸ Μωσῆς
 πρὸς αὐτοὺς ἀπέειπε φάσκων· *Υἱὸ ἀνθρώπων οἷς
 οὐκ ἴσται πίστις ἐν αὐτοῖς*.

Et in ejusdem psalmi versum sequentem, praemissa rursus Chrysostomi explicatione.

Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἰου-
 δαίων ἀληθές· Ἐκαστος ἐλάλησε μάταια πρὸς τὸν
 πλησίον, τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπι-
 βουλὰς.

A commisso in querceto Ephraemítico, cadunt de exercitu Abessalonis vicies mille : ipse vero, laxis, prout valebat, habenis aufugit. Sed quia densam ac plurimam comam aluerat, ea in quercu quadam implicita, mula subtus ipso abeunte, ipse sublimis in arbore pendebat : donec forte conspicatus quidam id Joabo renuntiat. Erat vero hic unus de Davidis ducibus. Is ergo sumptis tribus hastis, cor Abessalonis transverberat, atque ita ipsum e medio tollit. Quo audito, lamentatur David : *O fili mi, sciens, Abessalom, o fili mi. Quis dederit ut ego moriar pro te* ? Sic igitur, sublato tyranno, David rursus in regnum restituitur. Sed hæc posterius. Quod vero præsentem psalmum attinet, conscripsit cum David, cum adhuc persecutionem pateretur. Quamobrem etiam planctus continet et ejulatus. Potest autem etiam de Christo intelligi, vero illo Davide. David enim si reditas, significat, desideratum et manu promptum. Quis autem natura et vere desideratus, nisi ipse Christus ; utpote qui est *speciosus forma præ filiis hominum* ? Aut quis manu tam promptus, quam est fortis Jesus, qui potentia deitatis suæ de universa allophyolorum, seu dæmonum, multitudine tropæa crexit ? Hunc enim persecutus est, ut secundus quidam Abessalom, sensibilis ille, et secundum carnem Israel ; Judæi scilicet. De quibus pronuntiat per Isaiam : *Filios generi et exaltavi : ipsi vero spreverunt me* . Adjuvat vero persecutionem instar Achitophelis cujusdam, Judas ; quem consiliorum suorum participem habebat Christus, intelligibilis ille David. De illo enim dicitur in quodam psalmo : *Tu vero, o homo unanims, dux meus, et notus meus* . Judas etiam consimiliter Achitopheli seipsum laqueo suffocavit ; Christus vero emittens duces suos discipulos ad bellum contra hostes suos gerendum, præcepit ipsis, quemadmodum David, ut parcerent Abessaloni, sic et ipse, ne Israelitas negligenter. *Eritis enim, inquit, mei præcones testesque in Jerusalem, et in universa Judæa et Samaria, et usque ad ultimum terræ* . Ad hæc quemadmodum mulus et comæ Abessalonem neci traderunt, sic etiam Judæos bruta ipsorum insipientia, inque iis omnem spem ponens, vera vita privavit :

Sed secundum magnum illum Athanasium evidenter arguunt hæc verba Judæorum infidelitatem. Quare Moses ad eos respexit, cum diceret : *Filii hominum, in quibus nulla fides est* .

Cyrilli et Athanasii. Hoc etiam de Judæis verum est : *Unusquisque enim vana locutus est ad proximum suum, Salvatori nostro insidias struens*.

¹¹ Reg. xix, 40. ¹² Psal. xliv, 4. ¹³ Isa. i, 2. ¹⁴ Psal. liv, 14. ¹⁵ Act. i, 8. ¹⁶ Deut. xxxii, 5, 6.

(55) Hæc apprime conveniunt cum interpretatione psalmi xi, ubi ad Judæos hæc referuntur.

Tum etiam Græcorum poetæ et oratores, qui cum omnino nullam ejus rei curam haberent, verane essent quæ dicerent, conscripserunt singuli, sine prævio examine, quæ ipsis videbantur, hunc solum finem habentes, ut nimirum linguæ suæ elegantiam ostentarent.

Item in psalm. xiii ἐπιγραφήν.

Athanasii. Secundum anagogen vero, aperit in hoc psalmo et explicat clarissime hominum impietatem et legis prævaricationem in omnibus suis conatibus : ut hinc necessitatem adventus Christi prædicet. Atque sic quidem divus Athanasius : secundum autem magnum Basilium, etc.

Similiter in titulum psalm. xiv, præmissa Theodoretii sententia, subjicit :

Athanasius autem et Basilium, magni illi Patres, aiunt, Davidem psalmum hunc cecinisse, ut doceret, quidnam illud sit, quod hominem præparet ad beatam illam quietem consequendam. Quare, cum propositum esset in hoc psalmo hominem perfectum describere, eum, inquam, qui beatitudinis particeps futurus est, ordine ac via quadam utitur in iis quæ in ipso spectari solent, a proximis ac primis facto exordio. Sic igitur incipit, *Domine*, etc.

Rursum in psalm. xv illa verba, « Sanctis qui sunt in terra, » etc., v. 3.

Athanasius. Sanctos esse ait hic, qui in Spiritu sunt sanctificati : Christi vero terram, Ecclesiam. Illud vero, *Mirificasti*, pro, *Declarasti*, ponitur. Voluntas porro ipsius Patris intelligit. Ut universorum hic sit sensus : iis qui in fide sanctificati sunt, cognitam reddidit voluntatem Patris. Potes tamen hunc versum sic intelligere : Admirabiles reddidit Deus sanctos suos. Quare ? Quia voluntates ejus omnes in ipsis erant, et ab ipsis implebantur.

Adhuc ad inscriptionem psal. xviii.

Athanasius. Quandoquidem David hoc loco canit, ut et in xxiii psalmo, rerum omnium opificium, reprehendit eos, qui mundum a seipso et casu existuisse dicunt, et nulla regi providentia : illos etiam, qui serviunt creaturæ præ Creatore. Quid igitur loquitur ad eos qui ex gentibus vocati sunt ?

Item in ejusdem psalmi verba ista, Οὐκ εἰσι λαλιαί, etc., v. 4

Porro S. Cyrillus et maximus ille Athanasius per modum interrogationis legunt, quod hic dicitur : *Nonne sunt loquelæ, aut sermones, quorum voces non audientur ?* quasi dicat David : Nonne audiuntur etiam mutarum sive rerum, sive operum voces absque sermone et lingua ? Sane, dicat aliquis. Nam quemadmodum textoris artificium clamat varia ac versicolor vestis ; ac navis, in qua nihil reprehendi potest, opificem suum prædicat ; fabrum denique ipsius opus : sic et creatura, cujus mentionem fecimus, etsi sermone ac ratione de-

Καὶ οἱ παρ' Ἑλλήσι δὲ ποιητὰι καὶ λογογράφοι, κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ ἀληθείης εἶναι φροντίσαντες, συντεθείκασιν ἀδασανίστως τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, σκοπὸν ἔχοντες ἓνα, τὸ ἐπίδειξιν ποιήσασθαι γλώττης.

(56) Ἀθανασίου. Κατὰ μέντοι ἀναγωγὴν, διαρρήθην ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ σαφηνίζει τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ παντελὲς τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐπιφανείας ἀνακηρύξη Χριστοῦ. Καὶ οὕτως μὲν ὁ θεὸς Ἀθανάσιος· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, etc.

(57) Ἀθανάσιος δὲ καὶ Βασίλειος, οἱ μεγάλοι Πατέρες, φασίν· ὅτι τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ὁ Δαυὶδ διδάσκων, τί ἂν ἄνθρωπον παρασκευάσοι τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως. Διὸ τὸν τέλειον ἡμῖν ἐλόγος ὑπογράφαι βουλόμενός, τὸν τῶν μακαρισμῶν, ἐπιτυγχάνειν μέλλοντα, τάξει τινὶ καὶ ὀδῷ τῶν περὶ αὐτὸν θεωρουμένων χρυσάμενος, ἀπὸ τῶν προσεχιστέρων καὶ πρώτων τὴν ἀρχὴν πεποιήται. Ἀρχόμενος οὖν φησὶ· Κύριε, etc.

(58) Ἀθανάσιος. Ἁγίους εἶναι φησὶν ἐνταῦθα τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι· Χριστοῦ δὲ γῆν τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ Ἐθαυμάστωσας, ἀντὶ τοῦ, Ἐφανερώσας. Θελήματα δὲ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς· ἢ ἡ τὸ εἶναι οὕτω· τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Νοήσεις δὲ τὸν στίχον καὶ οὕτως· Ἐθαυμάστωσε τοὺς ἁγίους ὁ θεός. Διὰ τί; Διότι τὰ θελήματα αὐτοῦ πάντα ἐν αὐτοῖς ἤσαν, καὶ παρ' αὐτοῖς ἐγίνοντο.

(59) Ἀθανάσιος. Ἐνταῦθα μέντοι ὁ Δαυὶδ, ὡς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ, ψάλλον τὰ τῆς γενέσεως, αἰτιᾶται τοὺς αὐτόματα λέγοντας ὑπεστάναι τὰ ὄντα καὶ ἀπρονοήτα εἶναι, καὶ τοὺς λατρεύοντας τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. Τί οὖν ἄρα φησὶ τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις ; Sic ibi sensu incompleto.

(60) Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος καὶ ὁ παμμέγας Ἀθανάσιος ἐν ἐρωτήσει ἀναγινώσκουσι τὸ, Οὐκ εἰσι λαλιαί, οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούσονται αἱ φωναὶ αὐτῶν ; τουτέστιν· Ἄρα οὐκ εἰσι καὶ τῶν ἀφῶκων, ἢ πραγμάτων, ἢ ἔργων, φωναὶ χωρὶς λόγου καὶ γλώττης ; Ναί, φαίη ἂν τις. Ὡσπερ γὰρ τοῦ ὄφαντου τὴν τέχνην ἡ πολυποικίλος ἐσθῆς ἀναβοᾷ, καὶ τὸν ναυπηγὸν ἡ ἀδιαβλήτως ἔχουσα ναῦς ἀνακηρύττει, καὶ τὸν σιδηρέα τὸ ἔργον αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡ κτίσις· ἥς ἀρτίως διεμνημονεύσαμεν, ἀφῶνος μὲν, ἤθουν ἄλογος· λαλιὰ δὲ ὡσπερ αὐτῆς τὸ θαῦμά ἐστι, καὶ

(56) Hoc argumentum superius præmittitur psalmo xi i, sed priora verba, κατὰ μέντοι ἀναγωγὴν, ibi desunt.

(57) Vide psal. xiv.

(58) Hæc leguntur ad versum 3 psal. xv. et pau-

lum mutata et auctiora hic sunt.

(59) Hæc non leguntur in *Expositionibus*, sed sunt Athanasio digna.

(60) Vide ibid. superius ad versum 4.

ὄσον φωνὴ τὸ κάλλος καὶ εὐταξία. Τὸ γὰρ διήγημα τὸ οὐράνιον καὶ τὸ ῥῆμα τὸ παρὰ τῆς ἡμέρας βοώμενον φωνὴ μὲν ἑναρθρος οὐκ ἔστιν, οὕτε λαλιὰ διὰ στόματος· διδασκαλία δὲ θείας δυνάμεως γίνεται τοῖς ἐπαίειν ἐπισταμένους σωπύσης φωνῆς. Πλὴν ἄφωνον τὴν κτίσιν εἰπὼν ὁ Δαυὶδ, ἀπέφηνεν, ὅτι μήτε ἔμπνοους, μήτε λογικῆ, κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς. Ζῶον γὰρ εἶναι φασιν ἐν τὸν σύμπαντα τοῦτον κόσμον· ζῶα δὲ ὁμοίως καὶ τὰ μέρη, ἐξ ὧν συμπληροῦται.

sapientibus placet. Hi namque animal quoddam unum esse dicunt universum hunc mundum: imo et partes ejus, ex quibus constat, animalia existimant.

Item in titulum psal. xix.

(61) Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐπιγέ- B γραπται, μελλόντων τινῶν ἔχων προαγόρευσιν. Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ ψαλμὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶν περὶ τὸν Δαυὶδ ἑταίρων, αὐτῷ τῷ Δαυὶδ ἐπευχομένων ποιοῦντι θυσίαν· ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ τῷ Χριστῷ συνευχομένων.

Et in psal. xxviii hæc verba, « Et conteret cedros Libani, » etc., v. 5.

(62) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, κέδροι Λιβάνου οἱ ὑψηλοὶ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ, διὰ τὸ ὠνομάσθαι πολλάκις ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ Λίβανον τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ μόσχος τὸ θυσιαστήριον δηλοῖ. Συντρίβονται οὖν αὐτοὶ τε καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς εἰς τέλος θυσιαστήριον.

At in psal. xxxiv, verba ista, « Et oratio mea in sinum meum, » etc., adnotat, v. 13.

(63) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον, τὸ ἀποστρα- C φῆναι εἰς κόλπον τὴν ὑπὲρ Ἰουδαίων τοῦ Χριστοῦ προσευχὴν σημαντικὸν ἂν εἴη τοῦ ἐναπομεῖναι ἐκείνους τῇ ἁμαρτίᾳ. καὶ μηδὲν ὠφεληθῆναι, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀπονοίας τὴν προσευχὴν ὡς περ ἀνακάμψαι ποιήσαντας. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος, θεωρῶν τὸν καταληψόμενον αὐτοὺς δλεθρον, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπώλειαν, ἐπέμβει ὑπὲρ αὐτῶν· οἱ δὲ τοιαῦτα ἐπραττον, ὡς τὴν εὐχὴν αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μὴ παραπέμπεσθαι εἰς τὰ ὦτα τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς περ ἀντικρουομένην ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς αὐτῶν δυσσεθείας, καθέλκεσθαι καὶ ἐπαναστρέφειν πρὸς αὐτόν. Δὲ εἶπε· *Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται*. Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἐμελλον καὶ μεταβαλεῖν τῶν ἀπειρημάτων, εὐθυδρομοῦσα ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος ἀκωλύτως ἂν καὶ ἀπαρροδίστως ἐπὶ τὰ ὦτα τὰ πατρικὰ παρῆι.

In psal. xxxviii verba, « Utiq̄ue in imagine ambulat homo, » v. 7.

(64) Κατὰ δὲ τοὺς πάνυ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον· Ἐπειδὴ ἐν εἰκόνι καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ νῦν διαπορεύεται ὁ ἄνθρωπος· ἡ γὰρ ἀληθὴς ζωὴ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνά ἐστιν· εἰκότως ὁ ψάλλον τὴν εἰκόνα ματαιώτητα προσείπεν. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν νῦν ζῶμεν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι, οὐδὲ περὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν, διὸ μάτην τα-

stituitur, loquelæ tamen instar ipsa est, admiranda ipsius magnitudo, voxque est eximia ipsius pulchritudo et ordinatissima dispositio. Cælorum namque narratio, verbaque, quæ dies loquitur, quantumvis non consentit voce articulata, neque fiant ministerio oris; docent tamen divinam potentiam eos, qui vocem mutam audire ac intelligere norunt. Quanquam etiam hoc asseruit David, cum mutam diceret creaturam, quod nimirum neque animata, neque rationalis sit, ut Græcorum

Inscriptio etiam hujus psalmi est, *In finem*, quia futurorum quorundam prædictionem continet. Nam secundum magnum illum Athanasium, dicitur hic psalmus in persona amicorum Davidis, ipsi sacrificanti astantium beneque precantium. Referri tamen potest etiam ad apostolos, qui Christo, cum crucifigeretur, preces suas conjungebant.

At secundum magnum Athanasium, cedri Libani dicuntur eminentiores in populo Judaico, eo quod Jerusalem persæpe Libanus vocetur in sacra Scriptura. Vitulus vero significat altare. Conteruntur igitur in finem et ipsi Judæi et eorum altare.

Secundum vero divum Athanasium, quod Christi precatio pro Judæis in sinum ejus revertitur, denotat eos peccato suo immanere, nec quidquam juvari eo quod insanix suæ exsuperantia efficiunt, ut preces Christi quasi retrorsum flectantur. Dominus enim, cum intueretur extremam perniciem quæ ipsos comprehensura erat, mærore ingenti eorum causa afficiebatur: ipsi vero talia agebant, ut preces Christi pro ipsis neutiquam transmitterentur ad aures usque Patris, sed repercussæ quodammodo a magnitudine impietatis ipsorum retraherentur ac reverterentur ad Dominum. Ideoque aiebat: *Et oratio mea in sinum meum revertetur*. Nam si salvandi fuissent et ab impietate convertendi, transiisset utique precatio Salvatoris recto cursu, atque a nemine impedita ad aures usque paternas accessisset.

Sententia vero magnorum Athanasii et Cyrilli hæc est: Quandoquidem homo nunc non in veritate, sed in imagine incedit, vita enim vera demum in futuro erit sæculo, idcirco fortassis Psalles vanitatem appellavit imaginem. Quia ergo non veram hic vivimus vitam, sed talem, quæ est quasi in imagine, neque circa vera bona versamur, idcirco

(61) Est argumentum psalmi. xix.

(62) Habetur ibid.

(63) Hæc habentur ibidem, sed multo pauciora.

(64) Expressum ex interpretatione hujus versiculi, supra.

frustra conturbamur circa mundana desideria nos volventes, ac congerentes thesauros, quorum heredes futuros non novimus.

ἡρασσομένα περι κοσμικὰς ἐπιθυμίας στραφόμενοι, καὶ συναγοντες θησαυροὺς ὧν οὐκ ἴσμεν τοὺς διαδόχους.

In illa verba psal. xli, « Quomodo desiderat cervus. »

At secundum magnos Athanasium et Cyrillum : Quia in proxime præcedente psalmo ex persona Christi ad Patrem hæc dicta sunt : *Excita me, et retribuam ipsis* ²², idcirco hic Christum cruci affligentium persona inducitur, qui intolerabiliter laborabant; cum manifestum sit, eos tandem assumendos esse, insertos, ut ait Paulus ²³, propria oleæ. Ista igitur Israel respiscens loquitur.

(65) Κατὰ δὲ τοὺς μεγάλους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον· Ἐπίπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ ἐκ τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα εἴρηται· Ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς, νῦν τὸ τῶν ἐσταυρωμένων ὑπόκειται πρόσωπον, οἱ πεπόνθασιν ἀνήκεστα, προδῆλου ὄντος, ὡς ὑστερον προσληφθήσονται, ἐγκεντρισεθέντες, ὡς φησι Παῦλος, τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ. Μεταγινώσκων οὖν ὁ Ἰσραὴλ ταῦτα φησιν.

Sic in versus sequentis verba, « Sitivit anima mea ad Dominum. »

Athanasii et Cyrilli. Quandoquidem qui Christum in crucem tulerant, dolent de suo casu ac resipiscunt, idcirco dicunt, se sitire Deum, ac fontem, qui apud ipsum est, desiderare : de quo dictum est : *Quia apud te est fons vitæ* ²⁴. Desiderant etiam Deo appropinquare, affectu scilicet et sanctificatione quæ est per fidem in Christo. Et quem ad mortem tradiderant atque interfecerant, principem, inquam, vitæ nostræ, eum appellant Deum viventem. Illud vero : *Quando veniam?* desiderantium est vocationem futuram, et cognoscere cupientium tempus illud, in quo etiam ipsi coram facie Dei et Patris versabuntur (quæ eadem etiam Filii est), quantumvis nunc sint a Deo aversi. Avertam enim, inquit, oculos meos a vobis. Quamobrem? Manus enim vestræ plenæ sunt sanguine.

B Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου. Ἀλοῦντες ἐπὶ τῇ ἐκπτώσει οἱ σταυρωταὶ τοῦ Κυρίου καὶ μεταγινώσκοντες, διψῆν λέγουσι τὸν Θεόν, καὶ τῆς παρ' αὐτῷ πηγῆς ἐπιθυμεῖν· περι ἧς εἴρηται· Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. Καὶ ποθοῦσιν ἐγγὺς γενέσθαι Θεοῦ, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγιασμόν τὸν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. Καὶ ὅν ἀπακτόνασι, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ τῷ θανάτῳ παρέδωκαν, τοῦτον Θεὸν ὀνομάζουσι ζῶντα (66). Τὸ δὲ, Πότε ἤξω; γλιγομένων ἐπὶ τῆς εἰς ὑστερον κλήσεως, καὶ ζητούντων μαθεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν καὶ αὐτοὶ ἐμφανεῖς ἔσονται τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς (ταυτὸν δὲ ἐστὶ καὶ τῷ τοῦ Υἱοῦ)· εἰ καὶ νῦν εἰσιν ἐν ἀποστροφῇ. Ἀποστρέψω γάρ, φησὶ, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπ' ὑμῶν. Διὰ τί; Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις.

Rursum in versum sequentem.

Athanasius et Cyrillus. Quia Christus prædixerat, inquiens : *Quando videritis Jerosolymam circumsessam castris* ²⁵; ubi verbum istud in opus erupit, Romanis eam diripientibus, ejulabant : primum quidem, quod contra Deum quodammodo impigissent; deinde quod excidissent a salute, quæ ab ipso est; tertio denique, quod vicini ipsos invadentes atque conviciis insectantes dicerent : *Ubi est Deus tuus?*

(67) Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Τοῦ Σωτῆρος προειπόντος· Ὅταν ἴθης τὴν Ἱερουσαλὴμ κυκλωμένην ὑπὸ στρατοπέδων· ὅτε πρὸς ἔργον ἐξέλθῃ ὁ λόγος, Ῥωμαίων αὐτοὺς πορθησάντων, ἐθρήνουν· πρῶτον μὲν ὡς προσκεκρουχότες Θεῷ· εἶτα ὡς τῆς ἐξ αὐτοῦ σωτηρίας ἐκπεπτωχότες· καὶ τρίτον, ὅτι περ αὐτοῖς οἱ ἀστυγεῖτονες ἐπεμβαίνοντες τὸ, Πού ἐστὶν ὁ Θεός σου; διασύροντες ἔλεγον.

In proæmio psal. xlii (68).

Athanasio vero illi magno idem videtur esse huius psalmi argumentum atque præcedentis. Israelitæ enim rursus accedunt, salutem, quæ per Christum est, postulantes. Ideo alloquuntur Patrem : *Emitte lucem tuam et veritatem tuam.* Ipse enim eos in sanctum montem ducturus erat : hoc est, in cælum et supernas illas mansiones (quas etiam tabernacula appellat) et ad altare intellectuale : ipse etiam eorum exbilaraturus juventutem. Juventutem vero appellat læticiam, et renovatam ipsorum animam. Unde et promittunt se ipsi in cithara

D Ἀθανάσιω δὲ τῷ πάντῃ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχειν τῷ προτεταγμένῳ καὶ ὁ παρὼν δοκεῖ ψαλμός. Προσέρχονται γὰρ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν αἰτούμενοι. Διὸ φασὶ πρὸς τὸν Πατέρα· Ἐξακόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. Αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ ἅγιον ὄρος εἰσάξειν ἔμελλε· τούτεστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὰς ἀνω μονὰς (ἃς καὶ σκηνώματα ὀνομάζει), καὶ εἰς τὸ νοητὸν θυσιαστήριον· καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἔμελλεν εὐφραίνειν τὴν νεότητα. Νεότητα δὲ καλεῖ τὴν εὐφροσύνην, τὴν καὶ ἀνανεομένην αἰσῶν τὴν ψυχὴν. Διὸ ἐν κι-

²² Psal. xl, 11. ²³ Rom. xi, 24. ²⁴ Psal. xxxv, 10. ²⁵ Luc. xix, 43.

(65) Expressum ex interpretatione huius psalmi.
(66) Hæc habentur supra ad hunc versum.

(67) Hæc non habentur superius ad hunc versum.
(68) Vide ibid.

ὄρα ὑπισχνούνται προσφέρειν αὐτῷ τὴν ἐξομολόγη- A oblaturos confessionem. Per citharam vero sæpe
σιν. Κιθάραν δὲ πολλάκις τὸ σῶμα νοεῖν εἶδιδαν. corpus intelligi docuit.

Et in ejusdem psalmi verba, « Quia tu es Deus fortitudo mea, » v. 2.

(69) Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Θεοδόρητος. Καὶ οἱ
ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες κραταίωμα ἑαυτῶν τὸν
θεὸν ἐπιγράφονται· καὶ οἱ ἐξ ἔθνων πιστεύσαντες
τούτον ἰσχύον ἑαυτῶν τίθενται· καὶ οἱ ἀιχμάλωτοι
παρ' ἄλλου λυτρωθῆναι οὐκ ἐλπίζουσιν.

Athanasius, Cyrillus, Theodoretus. Et qui ex cir-
cumcisione resipiscunt, Deum firmamentum suum
appellant: et qui ex gentibus, ipsum fortitudinem
suam dicunt: et qui captivi sunt, ab alio se libe-
randos non sperant.

Item in ista verba, « Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus, » v. 4.

Ἀθανάσιος, Κύριλλος. Κιθάραν τὸ σῶμα λέγει,
δι' οὗ πέφυκεν ὁ νοῦς ἀνακρούεσθαι, καθάπερ διὰ
χορδῶν τῶν αἰσθητηρίων μελωδίαν ἀναπέμπων Θεῷ. B
Ἀλλοὶ δὲ ἡ κιθάρα καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος,
καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν ἀρετῶν. Τὴν μὲν γὰρ νέκρωσιν
αἱ νευραὶ, τὴν δὲ συμφωνίαν αἱ ἄρμονιαι αἰνίττονται.
Ἐδειξε δὲ τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθή-
κῃ, τὴν δὲ ἀγάπην ἐν τῇ προσφωνήσῃ τῇ δις ἐπαναλαμ-
βανομένη· Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς μου. Ἵνα μάθῃς,
ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν, τοῦτον ἐξαίρετον Θεὸν διὰ ζῆ-
λον καὶ πίστιν οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, καὶ
οἱ ἐξ ἔθνων πιστεύοντες ἐπιγράφονται· οἷς καὶ ἡ
πνευματικὴ νεότης εὐφραίνεται, ἀντικειμένως ἔχουσα
πρὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Μόνος γὰρ ὁ πνεύματι
καὶ φρονήματι νεάζων συγγενῶς τῷ καινῷ ἀνθρώπῳ
καὶ τῇ καινότητι τοῦ πνεύματος εἰσεῖται πρὸς τὸν Θεόν,
τὸν εὐφραίνοντα τὴν τοιαύτην νεότητα.

Athanasius, Cyrillus. Citharam appellat corpus,
quo mens per sensus quasi per chordas quasdam
canticum Deo sursum mittit. Significat vero citha-
ra, tum mortificationem corporis, tum consonan-
tiam virtutum. Nam mortificationem, nervi: con-
sonantiam vero harmoniz innuunt. Demonstravit
autem hilaritatem quidem adjectione citharæ: di-
lectionem autem in allocutione illa bis repetita.
Nam inquit: *Deus Deus meus*: ut discas quod
Deum illum, qui supra omnia est, hunc Deum exi-
mum propter zelum et fidem, qui ex circumci-
sione resipuerunt, et qui ex gentibus crediderunt,
appellant. Quibus etiam spiritualis juvenus læta-
tur, repugnans veteri homini. Ille enim solus ac-
cedit ad Deum exhilarantem ejusmodi juventam,
qui spiritu et mente renovatur consimiliter novo
homini et novitati spiritus.

Et in proæmio psal. xliiii.

70) Κατὰ μὲν τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἔτι καὶ οὗ- C
τος ὁ ψαλμὸς τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχεται, τὰς τε
παλαιὰς εὐεργεσίας διηγουμένῳ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ,
μεταγινωσκόντων καὶ προσληφθῆναι ἀξιούτων παρὰ
Χριστοῦ, διὰ τὸ αὐτῷ ἐπιγράφεσθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ
ἐπὶ τῷ ὄνοματι αὐτοῦ ἐξομολογεῖσθαι· κατὰ δὲ τὸν
χρυσολόγον Πατέρα, κ. τ. λ.

Secundum quidem magnum Athanasium, etiam
hic psalmus ejusdem argumenti est cum præce-
dentibus, eo quod narrent Israelitæ vetera Dei in
se beneficia, ac resipiscentes orent recipi a Chri-
sto, propterea quod spem suam in ipso ponant,
et nomini ipsius confiteantur: at secundum au-
reus sermones fundentem Patrem, etc.

Item in illa verba ejusdem, « Convertisti nos retrorsum.

(71) Ἀθανάσιος. Πάλαι, φησὶ, συνετρατήγεις ἡμῖν·
ἦν δὲ οὐ μόνον οὐ συνέρχη ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρε-
ψας ἡμᾶς, καὶ ἐσχάτους ἔταξας παντὸς ἐναντίου·
ὡς καὶ τοὺς μισοῦσιν ἡμᾶς γενέσθαι εἰς διαρπα-
γὴν. Καὶ περιέστηκεν ἡμᾶς ἡ τότε κατασχούσα D
τοὺς πολεμικοὺς αἰσχύνη, καὶ γεγόναμεν ἡλαττωμένοι
παρ' ἐκείνοις ὧν ἐκρατούμεν τὸ πρότερον, καὶ διηρ-
πάθημεν ὑπ' αὐτῶν οὗς διηρπάσαμεν. Ταῦτα δὲ
φησὶν ὁ χορὸς ὁ προφητικὸς κατὰ τὸν μέγαν Ἀθα-
νάσιον (72), οἰκισούμενος τοῦ λαοῦ τὰς συμφορὰς·
κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους, ὁ τῶν Μακκαβαίων στρατός.

Athanasius. Olim, inquit, simul nobiscum ad prælia
exibas: nunc vero non modo non adjungis te nobis,
sed et avertisti nos, et subiecisti nos omnibus nostris
inimicis, adeo ut etiam præda facti simus odio habentibus nos.
Comprehendit etiam nos ignominia, quæ
olim inimicos nostros tenebat, et subacti sumus ab iis
quibus ante dominabamur, direpti denique sumus ab
iis quos diripuimus. Hæc porro verba ex sententia
magni Athanasii sunt chori prophetici, calamitates
populi quasi sibi factas reputantis: ut vero
aliis placet, exercitus Machabæorum.

Rursum in verba: « Oblivisceris paupertatis nostræ, » etc., v. 23.

(73) Ἀθανάσιος. Ὑπνῷ μὲν οὖν παραβάλλουσι

Athanasius. Somno igitur comparant diuturnam

(69) Nihil horum habetur superius ad hunc psal-
mum.

(70) Hujusmodi argumentum, quod videtur sanc-
thanasii, non habetur in Expositionibus.

(71) Hæc superius ad hunc versum, sed pauciora.

(72) Vide ibidem.

(73) Hæc desunt in Expositionibus supra.

Dei dilationem, qua usus est erga ipsorum peccata. Precantur vero, ut sibi contingat ille Christi adventus, qui sub extrema tempora futurus erat, ne expertes sint vitæ, quæ ab ipso est: atque inquirunt: *Cur abscondis faciem tuam, et oblivisceris calamitatum et afflictionum nostrarum?* Tu quidem, o Deus, abscondis et avertis faciem tuam, ne videas turpia, et indigna facta, atque tuo contuitu aliena. Verum quia nobis in enumeratis istis factis præclaris fiducia aliqua superest, cur abscondis faciem tuam? Cumque tot passi mala simus cultus tui ac pietatis causa, cur oblivisceris afflictionis aut paupertatis nostræ? Nam licet ea non perinde magna sint apud te, ut apud nos, sed egena et parva et paucissima: magna tamen, quatenus ex nobis sunt. Itaque supplicamus, ne obliviscaris paupertatis nostræ, o Domine: quin potius reminiscaris afflictionis, quam sustinuimus tui causa.

A τὴν πολλὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ ἦν ἐποιεῖτο διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Εὐχονται δὲ δοθῆναι αὐτοῖς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν, ἵνα μὴ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀμοιρήσωσι ζωῆς· καὶ φασιν· Ἴνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποκρύπτεις, καὶ ἐπιλανθάνῃ τῆς κακώσεως ἡμῶν καὶ θλίψεως; Κρύπτεις μὲν τὸ σεαυτοῦ πρόσωπον, ὁ Θεός, καὶ ἀποστρέφεις, πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀπρεπῆ, καὶ τῆς σῆς θέας ἀλλότρια· ἀλλ' ἐπαι ἡμεῖς ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι κατορθώμασι παρῶν ἡμεῶν, ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις; Τοσαῦτα δὲ πασχόντων καὶ κακοπαθούντων τῆς σῆς ἕνεκεν ἐσσεβείας, ἵνα τί ἐπιλανθάνῃ τῆς κακώσεως ἡμῶν, ἥτοι τῆς πτωχείας; Εἰ γὰρ καὶ μεγάλα ταῦτα ὡς πρὸς ἡμᾶς τὰ κατορθώματα, ἀλλ' ὡς πρὸς σὲ πάντα πτωχὰ καὶ μικρὰ καὶ ὀλίγιστα· πλὴν ὡς ἐξ ἡμῶν μεγάλα. Διὸ κετεῦσμεν μὴ λήθην ποιήσασθαι τῆς ἡμετέρας πτωχείας· μνησθῆναι δὲ καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν, ἧς ὑπεμείναμεν χάριν σου, ὦ Δέσποτα.

Et in versum sequentem 25.

Athanasius. Porro depressam sibi mentem esse dicunt etiam Judæi: quia postquam ea quæ Christi sunt sentire recusarunt, deciderunt in sensum carnalem.

(74) Ἀθανάσιος. Τετακινῶσθαι δὲ αὐτῶν τὴν ψυχὴν φασὶ καὶ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι τὸ φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα κατέπεσον σαρκικόν.

Item in versum ultimum.

Athanasius. Deinde indicant hi versus vocationem illam et conversionem Israelitarum, quæ ultimis temporibus accidet. Qui etiam dicunt: Recipe nos, et sis nobis propitius. Tempus quoque conversionis suæ, fidem scilicet in te, o Deus, veram confitentur; subjicientes illud: *Propter nomen tuum*, diserte fatentur, quod non sint digni qui misericordiam consequantur, quod contrarii Christo fuerint. Et tamen dignum est ipso, misereri et ignoscere lapsibus humanis propter seipsum. Ait enim: *Non facio propter vos, inquit Dominus, sed propter nomen meum* ⁹⁰.

(75) Ἀθανάσιος. Καὶ τὴν ἐν ὑστέροις δὲ καιροῖς ἐσομένην τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστροφὴν καὶ κλήσιν οἱ στίχοι σημαίνουν. Οἱ καὶ φασιν· Ἀντιλάβου δὴ ἡμῶν, καὶ δίδου τὸ εὐμένες. Καὶ καιρὸν ἐπιστροφῆς τὴν εἰς σὲ ἀληθινὴν πίστιν ὁμολογοῦσιν· ἐπάγοντες τὸ· Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, διαρρήδην ὁμολογοῦσιν, ὡς οὐκ ἄξιοι τοῦ ἐλεεῖσθαι εἶσιν οἱ κατὰ Χριστοῦ γενόμενοι. Πρέπει γὰρ μὴν τὸ ἐλεεῖν αὐτῶν, καὶ κατοικτεῖρειν τοῖς ἀνθρωπίνοις πταισμάσι δι' ἐαυτὸν. Φηεὶ γὰρ· Οὐ δι' ὑμᾶς ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύριος, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ὄνομά μου.

Deinde sequitur argumentum in psalmum XLIV eisdem versus verbis quibus habetur supra; quare omissum est.

Et in versum primum, præmissa Basilii, Chrysostomi et Eusebii sententia, subjicit.

Magnus vero Athanasius, et divus Cyrillus, quasi hæc ex persona Dei et Patris dicerentur, intelligunt ea de Verbo, quod apud Patrem erat in principio: quod, inquirunt, quodammodo ex corde aut ipsis visceribus progenuit. De quo etiam dicit per Davidem: *Eructavit cor meum verbum bonum*. Prognatus namque est Filius, ut sermo ex mente, bonus ex bono, Deus ex Deo. Observandum porro, loqui Patrem de Filio tanquam incarnato, cum ait: *Dico ego opera mea regi*. Nam tantum non promit-

(76) Ἀθανάσιος δὲ ὁ πάνυ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγεσθαι ταῦτα νοοῦσι περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς αὐτὸν Λόγου, ὃν ἐκ τῆς οἰονεὶ καρδίας ἢ αὐτῶν τῶν σπλάγγνων, φασὶ προηγαγε. Περὶ οὗ καὶ λέγει διὰ Δαυὶδ· Ἐξηρσέξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. Γεγέννηται γὰρ, ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ἀγαθὸς ἐξ ἀγαθοῦ, Θεὸς ἐκ Θεοῦ. Ἄθρει δὲ ὡς περὶ ἐνανθρωπήσαντος τοῦ Υἱοῦ λέγοντα τὸν Πατέρα· Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου ἐφ' ἐμοῦ. Μονοουχὶ γὰρ καθυπσχενεῖται διδάσκειν αὐτὸν,

⁹⁰ Ezech. xx, 14.

(74) Hæcior vide.

(75) Hæc auctiora sunt quam in *Expositionibus*.

(76) Expressum ex interpretatione psalmi XLIV.

ὁποῖαι τισὶ λόγοις χρῆσεται. ἐμβιβάζων ἡμᾶς εἰς τὸ
 δεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἔργα δὲ Θεοῦ φαμεν τὴν εὐσεβῆ
 πολιτείαν, ἥτις διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων γέγο-
 νεν ἡμῖν ἐμφανής. Προσλαλὼν δὲ Χριστὸς Ἰουδαίους
 τὰ χρῆσιμα πρὸς σωτηρίαν, τῷ Πατρὶ τοῖς ἐαυτοῦ
 λόγους ἀνεπέθει λέγων· Ἄπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν·
 καὶ πάλιν· Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα
 δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιῶ. Καλεῖ δὲ αὐτὸν
 βασιλέα κατὰ καιρὸν ὁ Πατὴρ, ὡς ἂν μὴ τῷ τῆς
 ἐνανθρωπήσεως μέτρῳ δόξη τῆς ἐνούσης αὐτῷ κατὰ
 φύσιν ἀξίας ἀποφέρεσθαι. Ἐμῖναι γὰρ καὶ μετὰ τὴν
 οικονομίαν οὐδὲν ἤττον, ἐκ βασιλείως ὧν τοῦ Πατρὸς,
 βασιλεὺς, καὶ ὡσπερ βασιλεὺς ὑπάρχων καὶ Θεός,
 εἰς βασιλείως ἀρχὴν λέγεται ἔρχεσθαι, εἰς τὸ σεσαρ-
 κῶσθαι. Οὕτω καὶ ἄτερ οἶδε φυσικῶς, ὡς Θεός,
 ταῦτα πάλιν ἀκούειν λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰ-
 κονομικῶς. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ὃ τὰ ἔργα
 λέγει ὁ Πατὴρ. Ὅν δὲ εἶρηκε λόγον, τοῦτον καὶ
 γλώσσαν αὐτοῦ ἀποκαλεῖ· ὡς οὐχ ἑτερόν τι λαλοῦντα
 πλὴν ὅ τι ἐν αὐτῷ πατρικόν ἐστι βούλημα. Καὶ παρ'
 ἡμῖν γὰρ γλῶττα διαπορθμεύει τοῖς ἔξω τὸν νοῦν.
 Κάλαμος δὲ γραμματέως δὲ συγγραφοῦ ὠνόμασται,
 διὰ τὸ λέγειν τι καὶ εὐθέως γενέσθαι, ὡς τὸ· Λέγω·
 Καθαρίσθητι, καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη· Νεανίσκε,
 σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ εὐθέως ἠγέρθη. Ἀλλὰ
 καὶ ὡς κάλαμος ὀξέως ἐγγράφει ταῖς καρδίαις ἡμῶν
 τὸ βούλημα τοῦ Πατρὸς. Βούλημα δὲ, φησὶν αὐτός,
 τοῦ Πατρὸς, Ἰνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω
 ἐξ αὐτοῦ. Ὁξὺς δὲ ὁ κάλαμος τοῦ Πατρὸς. Ὁ μὲν
 γὰρ Μωσῆς νόμος διὰ τῶν κατὰ τὸ γράμμα κύκλων
 ἀμυδρῶς ἐδήλωσε τὰ χρῆσιμα· ὁ δὲ κοινὸς Σωτὴρ
 συντόμως ἐδήλωσε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Ἔστι γὰρ
 Μεγάλης βουλῆς ἀγγελος. Καὶ λόγον, φησὶ, συντε-
 τημένον ποιήσει Κύριος ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὅλη.

A tit se ipsum edoctrum, cujusmodi verbis uti de-
 beat, inducens nos, ut faciamus opera ejus. Opera
 vero Dei dicimus, piam conversationem, quæ per
 prædicationem evangelicam nobis manifestata est.
 Christus vero, cum exponeret Judæis quæ ad sa-
 lutein facerent, ascribit ea Patri suo, inquit :
 A me ipso nihil facio ; et rursus : Pater diligit
 Filium, et ostendit ipsi omnia quæ facit²⁷. Appellat
 vero etiam Pater Filium regem pro tempore, ne
 videatur mediocritate incarnationis aliquid detra-
 here majestati, quam per naturam habet. Mansit
 enim etiam post incarnationem nihilominus rex,
 natus ex Patre rege : et licet rex atque Deus, dici-
 tur ad regiam dignitatem erehi, propter incarna-
 tionem. Similiter, quæcunque naturaliter novit ut
 B Deus, eadem rursus audire dicitur secundum hu-
 manitatem, propter dispensationem. Christus enim
 est rex ille, cui opera sua Pater exponit. Porro
 quem Verbum dixit, hunc linguam suam quoque
 appellat : eo quod nihil aliud quam Patris volun-
 tatem loquatur. Nam etiam in nobis lingua, mentis
 sensa aliis quasi transfretare facit. Dicitur quoque,
 calamus scribæ velociter scribentis, quod quæ lo-
 quitur, illico etiam in effectum deducat : quemad-
 modum illud : Mundare, et statim mundatus est²⁸.
 Adolescens, dico tibi, Surge, et statim surrexit²⁹.
 Quoniam etiam in cordibus nostris ut calamus
 velociter inscribat voluntatem Patris. Voluntas au-
 tem Patris est, ut ipsemet ait : Ut omne quod de-
 dit mihi, nihil perdam ex eo³⁰. Velox vero est caia-
 nus Patris. Lex namque Mosis per ductus litterarum
 perobscure significavit ea quæ ad utilitatem
 hominum sunt : Salvator vero communis in com-
 pendio demonstravit nobis voluntatem Patris. Est
 enim magni consilii angelus. Et verbum, inquit,
 abbreviatum faciet Dominus in universo orbe³¹.

Et in ejusdem psalmi hæc verba : e Audi, filia, et vide, & etc., postquam Basilii et Chrysostomi exlicatio-
 nem, qui totum hunc locum de Ecclesia intelligunt, præmisit, subjicit :

77) Ἀθανάσιος δὲ ὁ πᾶν καὶ τῇ ἀγίᾳ Θεοτόκῳ
 ἀνατίθει τὸ· Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ τὸ· Αὐτός
 ἐστι Κύριός σου. Ὡσπερ ὁμοῖον ἐστὶ τὸ. Χαῖρε, κε-
 χαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Εἰρηκῶς γὰρ, φη-
 σὶν, ὁ Δαυὶδ Χριστὸν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς καὶ τὴν
 ἀνθρωπίνην γέννησιν διέδηλωσε, τὴν ἐκ παρθένου.
 Καὶ ὁ μὲν Γαβριὴλ κεχαριτωμένην ἀπλῶς καλεῖ,
 ξένος ὧν αὐτῆς κατὰ τὴν γέννησιν· ὁ δὲ Δαυὶδ ἐκ
 τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν θυγατέρα προση-
 φωνεῖ.

Athanasius vero ille magnus, ad sanctam quoque
 Deiparam refert, quod dicitur, Audi, filia : et istud :
 Ipse enim Dominus tuus. Cui simile est illud : Ave,
 gratia plena, Dominus tecum³¹. Nam postquam dixit
 David, Christum esse Verbum Dei, illico humanam
 quoque ejus ex virgine nativatem exposuit. Et
 Gabriel quidem simpliciter gratia plenam appellat,
 eo quod alienus ab ea esset quoad genus : David
 vero filiam dicit, quod eam ex semine suo esse
 sciret.

At in inscriptionem psalmi xlvj.

(78) Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Κληῖτιν ἐθνῶν ὁ
 ψαλμὸς σημαίνει, ἀδόμητος ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων
 ἀποστόλων παραινούτων τοῖς ἔθνεσιν ἀνακλιρτζᾶν

Athanasius et Cyrillus. Præsignificat hic psalmus
 vocationem gentium, cum ex persona sanctorum
 apostolorum canatur, qui gentes cohortantur, ut

²⁷ Joan. v, 20. ²⁸ Matth. viii, 3. ²⁹ Luc. vii, 14. ³⁰ Joan. vi, 39. ³¹ Isa. xi, 25. ^{31a} Luc. i, 28.

(77) Hæc diversa sunt ab expositione hujus ver-
 sus : ubi id de Ecclesia explicat Athanasius supra.

(78) Vide argumentum psalmi xlvj.

per actiones bonas ac præclaras exsultent ac triumphent de parta victoria de dæmonibus perniciosissimis. Inscriptus porro est, *Pro filiis Core* : non quod ipsorum causa composita hæc oda, sed quod per ipsos præcineretur, utpote ad laudes Deo offerendas constitutos. Dicuntur autem ista, ut jam præmissum, in persona sanctorum apostolorum, utpote qui jussi erant docere omnes gentes. Quia vero fides plurimorum et maximorum bonorum conciliatrix gentibus fuerat : per hanc enim vocati erant in adoptionem Dei, ac participationem Spiritus sancti, divinæ quoque naturæ communionem sortiti, ac opulenti redditi gratis cœlestibus, participes denique facti erant spei sanctorum, idcirco igitur et quidem non absque ratione, jubentur publicas festivitates peragere.

Et in ejusdem psalmi verba ista : « Subjecit populos nobis, » etc., v. 4

Divus vero Athanasius, per populos et gentes intelligit Satanam, et quæ cum eo sunt malignas potestates. De quibus dixit Salvator : *Ecce dedi vobis potestatem incedendi super serpentibus et scorpionibus* ***. Dæmonum namque gentes subjecit pedibus apostolorum.

Item in præmio psal. XLVII.

Athanasius. Canitur igitur et hic psalmus ex persona sanctorum apostolorum, enarrantium quas passi sunt persecutiones propter prædicationem, et victorias quas in persecutionibus retulerunt. Inscriptur autem *Canticum psalmi*, eo quod ethica philosophia cum theoretica in eo conjuncta sit.

Et in verba ejus : « Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, » etc., v. 5.

At secundum magnum Athanasium, significatur hic bellum, quod ob prædicationem contra apostolos gestum est, tam a visibilibus gentium regibus, quam ab invisibilibus dæmonibus, qui olim dominabantur. Qui et conturbati sunt ac mente commoti, ubi viderunt Deum sanctis suis auxiliari. Insigne enim robur servantis eos, admirationem et stuporem attulit. Deinde etiam conturbati sunt, ut qui bellum Deo intulissent, ac in summis fuere doloribus. Quod vero deinceps subjicitur, scias, naves Tharsis dici quæ ingentes divitiis Salomoni afferebant, quemadmodum in historia Regnorum cognovimus. Quare etiam hic per contritas naves Tharsis, significavit exterminationem opum et potentiae regum prædictorum. Spiritum vero violentum summes pro potentis intellectualibus, per quas apostolorum hostes debellavit.

Item in illa verba : « Propter judicia tua, Domine. »

Athanasii. Quia, inquit, dijudicans gentium causam Luc. x. 19.

(79) Vide in argumento hujus psalmi.

(80) Vide ibidem.

Α διὰ πρόξενων ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ νίκῃ κατὰ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων. Ἐπιγέγραπται δὲ Ἰσάκων υἱῶν Κορέ· οὐχ ὡς ὑπὲρ ἐκείνων πάντως γεγενημένης τῆς ψόθης, ἀλλ' ὡς δι' αὐτῶν ὑπηρετεῖν τεταγμένων τῇ ἀναφορᾷ τῆς ψόθης. Ἔστι δὲ, ὡς εἰρηται, τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, ὡς κακελευσμένων πάντα μαθητεῦσαι τὰ ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ πλείστον ὄσον αὐτοῖς καὶ μεγάλων ἀγαθῶν προμνήστρια γέγονεν ἡ πίστις· κέκληται γὰρ δι' αὐτῆς εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ, εἰς μέθεξιν τε ἁγίου Πνεύματος, θείας τε φύσεως γεγῶνασι κοινωνοί, τὰ τε ἐξ οὐρανοῦ χαρίσματα παπλουτήκασι, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἐλπίδος συμμετοχοὶ καθεστήκασι· ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως πανηγυρίζειν αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν.

B

(79) Ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος λαοὺς καὶ ἔθνη τῶν τε Σατανᾶν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησι· περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν κατεῖρ ἐπάνω ὑφῆων καὶ σκορπίων. Τὰ γὰρ ἔθνη τῶν δαιμόνων ὑπέταξε τοῖς τῶν ἀποστόλων ποσίν.

C (80) Ἀθανάσιος. Ἄβεται μέντοι καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, διηγουμένων τοὺς διὰ τὸ κήρυγμα διωγμούς, καὶ τὰς νίκας τὰς ἐπὶ τούτοις γενομένας. Ἐδοῦν δὲ ψαλμοῦ ἐπιγέγραπται, ὡς τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θεωρητικὴν συνδραμούσης.

(81) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ὁ κατὰ τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γεγόμενος πόλεμος ὑπὸ τε τῶν αἰσθητῶν βασιλέων τῶν ἐθνῶν, καὶ μὴν καὶ τῶν ἀοράτων δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευσάντων, ἐνταῦθα σημαίνεται. Οἱ καὶ κατεπλάγησαν καὶ ἐξέστησαν, τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες. Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ἰσχύος τοῦ σώζοντος τὸ θαῦμα αὐτοῖς καὶ τὴν κατάπληξιν εἰργασται. Εἶπα δὲ ἀπαρχήσαν, ὡς ἀν' Θεοῦ καταστάντες πολέμιοι, καὶ ἦσαν ὡς ἐν ὄδοι. Τὸ γε μὴν ἐξῆς εἰρημένον ἐπιστήσας νοήσεις, ὡς νῆες θαρσεῖς ἐλέγοντο, πλοῦτον φέρουσαι μέγαν τῷ Σολομῶντι, καθάπερ ἐν τῇ τῶν Βασιλείων ἐγνώκαμεν ἱστορίᾳ. Διὸ καὶ νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων θαρσεῖς τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δυναστείας τῶν προλεχθέντων ἰδῆλασε βασιλέων. Πνεῦμα δὲ βλαῖον νοητὰς δυνάμεις τινὰς νοήσεις, δι' ὧν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀποστόλων κατεπόλεμησεν.

(82) Ἀθανάσιος. Ὅτι κρίνας τὴν δίκην τῶν ἐθνῶν,

(81) Ἴβι videsis.

(82) Vide ibid.

ἐξήλασας τὸν κατ' αὐτῶν πολέμιον δαίμονα. Εἰ δὲ ἄβυλῆι, ὄρος Σιών οἱ τὸ ὕψος τῆς θεολογίας πιστευόμενοι· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας αἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι, ὡς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παγελῆσαι, οἱ τὸ γένος ἐξ Ἰουδαίων κατήγον. Παρεγγυῆ δὲ καὶ τοῖς κηρύττουσιν εὐφραίνεσθαι ἕνεκα τῶν δικαίων τοῦ Θεοῦ κριμάτων, οἷς χρησάμενος, τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο.

Item in psal. XLIX illa verba : « Ex Sion species decoris ejus, » etc., v. 2.

(83) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἄνω Σιών ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιησεται, τὴν ἐπιφανῆ καὶ ἔνδοξον, ἣν καὶ εὐπρέπειαν ὠραιότητος κέκληκεν.

At secundum magnum Athanasium, ex superna Sione secundum adventum suum constituet Dominus, illustrem, inquam, illum et gloriosum, quem etiam idcirco speciem decoris appellavit.

In psal. I verba : « Cor mundum crea in me, Deus, » v. 12.

(84) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν Βοῦν ἐκάλεσεν· εὐθὺς δὲ αὐτοῦ τὸ ἰδραῖον ὡσαυτεῖ λέγοι· Ἀσφάλισαί μου τὸν βούν, τοῦ μηκέτι εὐκολοῦ εἶναι καταπίπτειν εἰς ἁμαρτίαν.

Secundum autem magnum illum Athanasium, Spiritum appellavit ipsam mentem; rectitudinem vero pro firmitate ejus dixit, quasi dixisset: Confirma mentem meam, ut nequaquam proclivis sit deinceps ad prolabendum in peccatum.

In psal. LX illa verba : « A finibus terræ ad te clamavi, » etc., v. 3.

Ἀθανασίου καὶ Εὐσεβίου. Ἀκηδιᾷ δὲ ἀληθῶς καὶ ἀδημονεῖ πᾶς θεοφίλης τῷ θνητῷ ἐνδιατρίβων βίῳ· ἀδημονεῖ δὲ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν, τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων θεωρῶν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ Δαυὶδ, εἰς τὴν κατὰδυναστείαν καὶ τυραννίδα τῶν δαιμόνων θεωρῶν, ἀκηδίας πεπληρωτο, τούτου χάριν ἱκετεύει, ὅπως, ἐπιφανῆς ὁ Κύριος, τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλῃται χειρὸς (85). Τὸ δὲ, ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων οὐσίας πολὺ παριστώμενα, κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ· Ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐν τῇ γῇ κάτω. Τοῦ μέντοι Συμμάχου σαφέστερον εἰπόντος, ἐν τῷ ἀδημονεῖν, ἐνοργέστερον καὶ ἐμφαντικώτερον εἶπον οἱ Ἑβδομήκοντα, Ἐν τῷ ἀκηδιᾷσαι. Ἀδημονεῖν γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς μικροῖς λέγεται· ἀκηδιᾷ δὲ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις πάντως, ὅταν διὰ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν λοιπῶν τῶν ἐν μέσῳ τις περιλαμβάνεται, ἀπαγορεύη πρὸς αὐτὰ καὶ ὅλον ἀπογινώσκει, βίβλας τοῦ νοδὸς βουλεύματα, ὡς μηκέτι φέρειν οἶδός τε ὤν.

Athanasii et Eusebii. Anxius certe est et dolet omnis Dei amans, dum agit in hac vita: dolet vero etiam ob benevolentiam, videns tantam hominum multitudinem perire. Quia igitur etiam David, cum respiceret ad potentiam ac tyrannidem dæmonum, anxietate corripiebatur, idcirco supplicat Deo, ut Dominus in carne se manifestans, nos de manibus torquentium eruat. Illud vero, a finibus terræ, significat ipsum pro universo terrarum orbe preces fundere. Neque hoc tantum, sed et medium quiddam inter Dei ac hominum substantiam constituere, secundum illud Ecclesiastæ: Deus in celo sursum est: et tu in terra infra²³. Et Symmachus quidem sic clare hunc locum reddidit, Cum dolerem. Significantius vero et apertius Septuaginta: Dum anxius essem. Dolor enim etiam de minutis malis dicitur: anxietas vero de magnis tantummodo, quando, multitudine malorum circumventus quis, animum despondet ac quasi desperat, abjecto omni animi consilio, ut qui male ferendo par non sit.

Et in vers. sequentem : « In petra exaltasti me, » v. 3.

(86) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν κρείττους γένουσαμεν τῶν ἐπιπραζόντων δαιμόνων διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα τῷ μακαρίῳ κατωνόμασαι Παύλῳ. Καὶ ἵνα τὸν βούν ἅπαντα τῆς ψαλμῶδίας εἶπω, εὐχαριστίαν ὁ λόγος περιέχει. Ταῦτα γὰρ μοι, φησὶν, ὑπῆρξαν ὅσα προεῖρηκα, ἐπειδὴ σὺ αὐτὸς, ὁ Θεὸς, ἐπῆράς με,

Athanasius. Secundum intellectum vero, sine sensum spirituales, victoriam reportavimus de demonibus, qui nos infestabant, per Christum, qui a D. Paulo petra appellatur²⁴. Et ut psalmi hujus sensum universum exponam, continet is gratularum actionem. Ista enim omnia, inquit, quæ enumeravi,

²³ Eccle. v, 4. ²⁴ I Cor. x, 4.

(83) Vide ibid.

(84) Vide supra ad hunc locum.

(85) Hæc habentur in Expositionibus ad hunc

versum.

(86) Ibi vide superius.

acciderunt mihi quoniam tu, o Deus, exaltasti me, et extulisti me in petra, quæ apud te est, in verbo scilicet tuo : Christus enim erat petra illa. Quia igitur verbo tuo me exaltasti, atque ita sublimem fecisti, ut non amplius in medio terræ, sed in extremis ejus habitem : insuper etiam quia deduxisti me, ut jam propinquus tibi factus sim, et quia spes quoque mea factus es, qua confidens non confundar, quia denique cum hostes multi me impeterent ac quærent animam meam, tu solus contra omnes sufficiebas, factus mihi turris fortitudinis; hæc, inquam, omnia cum a te consecutus sim, merito tibi hymnos offero, ut qui mihi omnium honorum auctor fueris.

Et in versum sequentem : « Deduxisti me, » etc., v. 4

Athanasii et Cyrilli. Quia vero viæ ducum proprium est demonstrare, quænam via tuta sit, quæ vero periculosa et perniciosa : etiam hoc Christus fecisse comperitur, dum ait : *Ego sum via et ostium* ⁸⁴. Illud vero, turris fortitudinis, idem est ac si dixisset : Murus ac tutamen mihi factus es, ut nihil mihi accidat mali, cum hi molestiam pariunt inimici. Christus namque turris est stabilis atque inconcussa.

Et in sequentia : « Habitabo in tabernaculo tuo, » etc., r. 5.

Athanasius, Cyrillus. Ad sensum vero : Ex bonis quæ jam a Deo acceperat, spem sibi facit etiam de futuris, quod nimirum receptus in superna tabernacula, semper sub Dei erit protectione. Quemadmodum enim qui festum aliquod acturi sunt, eo jam præ foribus existente, jucunditate ac lætitia quadam perfunduntur, et quod nondum præsens quasi præsens intuentur : sic etiam sancti, cum bonas spes habeant de futura vita, lætantur de ipsa. Alas vero appellat Providentiæ diviniæ potestatem : a qua tectus omnis Dei amans nunquam ex tabernaculo Dei excedit, sed in æternum in ipsa permanet.

Et adhuc in verba : « Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum, » etc.

Eusebii et Athanasii. Sciendum porro, esse in his verbis obscuram significationem veræ illius hæreditatis. Ea vero est vita æterna. Sed cum ista demum in futuro sæculo danda sit, quomodo ergo ait David, *Dedisti ?* Ideo nimirum, quia licet ea expectetur post resurrectionem, data tamen est, quia jam olim parata est iis qui suo tempore eam sunt adepturi. Observa autem, etiam timentibus Deum datam esse hæreditatem. Si itaque his qui longe inferiores sunt ea data est : multo ergo magis iis qui longe altius conscenderunt, hoc est diligentibus Deum. Quod vero indefinite dixit, timentibus, nec addidit Judæis aut gentibus, eo ipso expandit gratiam suam super universos homines.

⁸⁴ Joan. xiv, 6; x, 9.

(87) Vide superius in *Expositionibus*.

καὶ ὑψώσας ἐν τῇ παρὰ σοὶ πέτρᾳ, ἥτις ἐστὶν ὁ σὸς λόγος ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός. Ἐπεὶ τοίνυν τῷ λόγῳ σου ὑψώσας με, καὶ μετέωρον ἐποίησας, ὡς μηκέτι κατοικεῖν τὰ μέσα τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν ἄκροις αὐτῆς γενέσθαι· ἦδη δὲ καὶ ὠδήγησάς με, ὥστε πλησθὸν σου φθάσαι. γέγονάς τε ἐλπίς μου, δι' ἣν ἐλπίδα οὐ κατασχυνθήσομαι· ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπιχειμένων νοητῶν ἐχθρῶν, τῶν ζητούντων τὴν ψυχὴν μου, ἀντὶ πάντων ἤρκεσας σὺ μόνος, πύργος ἰσχύος μοι γεγόμενος· εἰκότως τούτων ἀπάντων τυχῶν, σὺ (forte σοὶ) τοὺς ὕμνους ἀναπέμπω, ὡς ἀπάντων μοι τῶν ἀγαθῶν γενομένην αἰτίαν.

(87) Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου. Ἐπεὶ δὲ τῶν ὀδηγούντων ἴδον τὸ δεῖκνυμένον, ποῖα μὲν ἀσφαλῆς ὁδός, ποῖα δὲ σφαλερὰ καὶ βλαβερὰ μαρτυρεῖσθαι· καὶ τοῦτο Χριστὸς πεποικῶς εὐρίσκειται, ἐν τῷ λέγειν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα. Τὸ δὲ, πύργος ἰσχύος, ὁμοιον ὡσεὶ λέγει· Τόχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας, εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν. Πύργος γὰρ ἑδραῖος, ἀκατάσειστος ὁ Χριστός.

(88) Ἀθανάσιος, Κύριλλος. Πρὸς δὲ νοῦν, ἀφ' ὧν ἦδη εἴληφεν ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει, ὅτι δὴ, εἰς τὰς ἀνω σκηνὰς γεγωνῶς, ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διὰ παντὸς γενήσεται σκέπη. Ὅσπερ γὰρ οἱ μέλλοντες ἐπιτελεῖν ἔορτην, ἐγγύς τε καὶ ἐπὶ θύραις ἔχοντες αὐτήν, προαναπίμπλυνται θυμηδίας, καὶ τὴν οὐκ ὄπωπα παροῦσαν ὡς ἦδη παροῦσαν ὁρῶσιν· οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι, χρηστὰς ἔχοντες ἐλπίδας ἐπὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ, χαίρουσιν ἐπ' αὐτῇ. Πτέρυγας δὲ καλεῖ τὰς τοῦ Θεοῦ προνοητικὰς δυνάμεις· ὑφ' ἧς σκέπεται ὁ θεοφιλῆς, μηδέποτε τῆς σκηπῆς ἀναχωρῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δι' αἰῶνος ἐν αὐτῇ κατοικῶν.

Εὐσεβίου καὶ Ἀθανασίου. Ἰστέον μέντοι, ὅτι ταῦτα ἀνιγνῆμα ἔχει καὶ τῆς ἀληθοῦς κληρονομίας. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἀλλὰ μὴν αὕτη ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δοθήσεται· πῶς οὖν εἶπε, Δέδωκας; Ὅτι, εἰ καὶ προσδοκᾶται μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ γε τῷ ἦδη εὐπρέπεσθαι, δέδοται τοῖς αὐτὴν κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληφόμενοις. Ὅρα δὲ, ὅτι καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέδοται ἡ κληρονομία. Εἰ οὖν αὐτοῖς ὑποδεστέροις οὖσι, πολλῶν πλέον τοῖς ὑπερ-αναβεθηκόσιν, εἴτουν ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. Ἀορίστως δὲ εἰπὼν, τοῖς φοβουμένοις, καὶ οὐ προσθεῖς, Ἰουδαίους, ἢ Ἕλλησιν, ἤπλασε τὴν χάριν ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους· μάλιστα δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσιόντας, φοβουμένους τὸν Κύριον, εἰσθεν ἀποκαλεῖν ὁ λόγος. Ποῖα

(88) Ita fere in *Expositionibus* supra.

ἢ ἡ κληρονομία ἀλλ' ἡ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; ἢν A Cum primis autem, timentes Deum solet appellare Scriptura, qui ex gentibus accedunt. Quæ vero alia hæreditas est, quam regnum cælorum? quia etiam in beatitudinibus celebravit Salvator.

Et in sequentia: « Diem supra diem regis appones, » etc., v. 7.

(89) Εὐσεβίου, Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Πρὸς δὲ νοῦν σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος κληρονομίας ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας ἡμερῶν τοῖς ἔτσι τοῦ βασιλείως προσθῆναι. Σημαίνει γὰρ διὰ τῶν ἡμερῶν χρόνους τινὰς καὶ αἰῶνας. Μὴ ὑπολάβῃς δὲ, ὅτι περὶ ἐνός τινος βασιλείως τὰ τοιαῦτα φησὶν· Ἔστι δὲ μᾶλλον, ὅτι περὶ παντός τοῦ κεκλημένου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· ὅν καὶ διαμένειν φησὶν εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ γὰρ σύμμορφοι γενόμενοι τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ συμβασιλεύσουσιν αὐτῷ διηνεκῶς. Προειπὼν μέντοι ὁ Προφήτης, ὅτι Σὺ, ὁ Θεός, εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου, καὶ ὑπερβατὸν συνῆψες τὸ· Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείως προσθήσεις. Ἦκουσας γὰρ, φησὶ, τῶν εὐχῶν μου· ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας προσέθηκας. Διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἡ περὶ τῶν φοβουμένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη· ἐπειδὴ καὶ αὐτοῖς ἐπήγγελλται τὴν κληρονομίαν ἡ προφητεία. Ἦν δὲ ἡ αἰώνιος ζωὴ.

Eusebii, Athanasii, Cyrilli. Sensus vero spiritualis est: indicant hæc verba, quod etiam hæc portio hæreditatis vita æterna sit. Hoc enim est, annis regis adjicere dies dierum. Denotant namque dies tempora quædam et sæcula. Cave vero ne existimes hæc talia de aliquo rege dici: quin potius scito hæc de omnibus, qui in regnum Dei vocantur, accipienda esse: quos utique etiam permansuros ait in æternum in conspectu Dei. Qui enim conformes redditi sunt passionibus ejus, ii regnabunt quoque cum ipso in perpetuum. Quia igitur Propheta præmisit, quia Tu, o Deus meus, exaudisti preces meas; adjecit per quemdam verborum tractum illud, Dies ad dies regis adjicies. Nam, inquit, quia exaudisti preces meas, addidisti dies supra dies. Interposita vero est inter hæc mentio timentium nomen Domini, quia etiam istis a Propheta promissa est hæreditas. Hæc vero est vita æterna.

Et adhuc in sequentem versum: « Permanebit in sæculum, » etc.

(90) Ἀθανάσιος. Ἐξ ἀνατροφῆς δὲ ὁ λόγος, ἵνα ἢ τοιοῦτος· Εἰ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμνεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ σαφίστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· Ἐλεος καὶ ἀλήθεια διατηρήσουσιν αὐτόν. Ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῷ ἔσται αἰτία, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια. Κατὰ δὲ τοὺς Ἑβδομήκοντα· Τίς, φησὶν, ἱκανὸς τὸν κεκριμένον καὶ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; Τὰ γὰρ κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος πολλή.

Athanasius. Inversa est oratio: talis enim esse debet: Quicumque exquisiverit misericordiam ejus et veritatem, is permanebit in conspectu Dei in sæcula nunquam terminanda. Hoc porro magis perspicue expressit Symmachus, sic: *Misericordia et veritas custodient ipsum.* Hæc enim causæ erunt, quod ipse immortalitatem consequatur, Dei misericordia et veritas. At secundum Septuaginta hic est sensus: Quis potest accurate cognoscere occultam et justam Dei misericordiam? Judicia enim ejus abyssus multa.

Exinde sequitur argumentum psalmi LXXIII ad verbum ut legitur in Expositionibus, ideoque ipsum prætermissimus.

Item in illa verba: « Qui acuerunt ut gladium, » etc., v. 4.

(91) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν ταυτὰ φησὶ διὰ τὸ D βλασφημοῦντας αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῖς ἀποστόλοις· Οὐ παραγγελία κληρονομήσαμεν ὑμῖν, μηδὲν ἐνὶ λαλοῦν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; Τοὺς μέντοι λόγους τῆς διαβολῆς ῥομφαίαν ἠχρημένην ὠνόμασεν, ἵνα δεῖξῃ τὸ ἄξύτερον πρὸς ἀναίρεσιν· καὶ τόξῳ τὴν γλῶσσαν τοῦ συκοφάντου παρείκασεν, ὅτι καὶ τοὺς πόθῳ βλάπτει. Οὐδενὸς γὰρ οὔτε παρόντος οὔτε ἀπόντος ὁ λοιδόρος καὶ συκοφάντης φεῖδεται.

Athanasius. Sensus vero secretiore dicuntur hæc in Judæorum principes, eo quod blasphemias in Jesum jacientes, dicerent apostolis: *Nonne præcipiendo præcipimus vobis, ne doceretis in nomine isto*?? Verba itaque calumniosa, appellavit romphæam acutam, ut innuat et ipsa acuta esse et facile perimere. Linguam vero sycophantæ comparavit sagittæ, eo quod etiam longe absentes lædat. Maledicus enim et sycophanta nulli, nec præsentī, nec absentī parcat.

Item in illa psalmi ejusdem, « Conturbati sunt omnes qui vid., » etc., v. 10.

(92) Ἀθανάσιος. Οἱ θεωροῦντες, φησὶ, τοὺς τοιοῦ-
Act. v 28.

Athanasius. Quotquot vident, inquit tales viros

(89) Vide in Expositionibus.

(91) Vide expositionem in hunc versum.

(90) Hujus loci nulla est interpretatio in Expositionibus.

(92) Hujus loci nulla est interpretatio in Expositionibus.

tantis excidere negotiis et a proposito aberrare, conturbantur ac corripuntur metu, et divinam mirantur providentiam. Dum enim divinam protectionem apud se considerant, terrentur horrore divini iudicii, ac intelligunt omnes Deum fuisse, qui dolos et insidias eorum irritas fecit, eo quod quæ contra me inierant consilia vana demonstrata sunt. Adeo ut jam omnes pronuntient, tuum fuisse, o Domine, hoc opus, tibi que cuncta ascribant. Quis enim non metuat, ubi videt Dei animadversionem in impios. et ultionem pro injuste actis relatum?

Item in titulum psa.. LXIV, præmissa Theodoretii sententia.

Athanasius. Conjuncta porro est cum harum rerum prædicatione etiam prophetia de salute gentium. David namque introducit hic eos qui ex gentibus in Christum crediderunt, quasi contradicentes sapientibus hujus sæculi, ac orantes prioris impietatis dimissionem. Orat deinde etiam pro iis qui olim steriles et infructuosi erant, nunc vero fertiles facti sunt per fidem in Christum. Dictum vero est jam ante, quod psalmus praxin, canticum vero theoriam denotet. Quando igitur per utrumque istorum res aliqua præclare gesta est, ethica scilicet philosophia cum theoretica concurrente, psalmus cantici existit. Vita enim contemplativa operibus ornata, reddit perfectum hominem.

In ejusdem psalmi verba, « Beatus quem elegisti, » etc., v. 5. Postquam ex Theodoro sensum litteralem exposuisti, subjicit :

Athanasius. Spiritualiter vero adumbrat populum illum novum, qui Christo in sortem hereditatis ex gentibus electus est. Aulas vero intelligere debemus Ecclesias per regiones dispersas. Alias vero beatum etiam prædicat hic Propheta eum, qui virtutibus est consummatus. Deus enim eum eligit, qui ad certandum et cursu contendendum est idoneus; qui vero victoriam jam reportavit, præclaroque sine vitam conclusit, hunc assumit in cœlum, ubi etiam ipsi tabernaculum tribuit, in propriis sibi aulis, de quibus dictum est: Multæ sunt mansiones apud Patrem²⁶. Ut ita perfectius quiddam sit assumi ab eligente quam eligi. Nam ubi qui electus est omnia secundum Dei voluntatem peregerit, tunc demum cum gloria in promissa bona assumitur, et, domicilio ejus de terrenis locis translato, illic tabernaculum figit, in palatiis, inquam, eligentis se. Quorum desiderio quidam illic adhuc constitutus cum teneretur, inquebat: *Anima mea deficit in atria Domini*²⁷. Verba ergo hæc: *Beatus quem elegisti et assumpsisti*, merito protulerint, qui præsentis vita abstractos imitantur,

Et in versum sequentem: præmissa rursus litterali explicatione ex Theodoro, sequitur.

Athanasii. Horum sententia hæc. Bona domus

²⁶ Joan. XIV, 2. ²⁷ Psal. LXXIII, 3.

(93) Hæc in *Expositionibus* ad secundam partem versus 10.

(94) Hæc auctiora sunt quam in *Expositionibus*.

τους και τοσούτους τῶν ἐγχειρημάτων διαμαρτόντας και ἀστοχῆσαντας θορύβου και δέους ἐπλήρωσαν, και τὴν θείαν ἰθαύμασαν πρόνοιαν. Ἐν περιβολῇ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας γενόμενοι, τὸ θείον κριτήριον ἔδεισαν, και πάντες συνήκαν, ὅτι παρὰ Θεοῦ καταργάζεται τὸ τῆς αὐτῶν δολιότητος ἀπρακτον, ὅτι τὰ κατ' ἐμοῦ μάταια ἠλέγχθη. Ὡς πάντα ἀπαγγέλλειν, ὅτι Σὺν, ὦ Δέσποτα, ἔργον τοῦτο, και σοὶ τὰ γενόμενα ἐπιγράφουσι. (93) Τίς γὰρ οὐκ ἂν φοβηθεῖ, ἐπισκοπῆν ἐκ Θεοῦ ὁρῶν γινομένην κατὰ τῶν ἀσεδῶν, και ἐκδίκησιν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων;

(94) Ἀθανάσιος. Ἀναμείχεται δὲ τῇ περὶ τούτων προρρήσει και τῆς τῶν ἐθνῶν σωτηρίας ἡ προφητεία. Εἰσάγει γὰρ ὁ Δαυὶδ ἐνταῦθα τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, καταδοῦντας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, αἰτοῦντάς τε τῆς προτέρας ἀσεβείας ἀφεσιν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλα: ἀκάρπων, γενομένων δὲ εὐφώρων διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Εἴρηται δὲ πρότερον, ὡς πρᾶξιν μὲν ὁ ψαλμὸς, θεωρίαν δὲ ἡ ψῆδὸς δηλοῖ. Ὅταν οὖν δι' ἀμφοτέρων ἡ τὸ ἀγαθὸν κατοροθούμενη, τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θεωρητικὴν συνδραμούσης, ψαλμὸς ψῆδης γίνεται. Ὁ θεωρητικὸς γὰρ ἄμα τῷ πρακτικῷ κατοροθούμενος βίω ἄνδρα τελειὸν ἀποδείκνυσιν.

(95) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν αἰνέττεται τὸν λαὸν τὸν νέον, τὸν ἐξ ἐθνῶν ἐκλεγέντα τῷ Χριστῷ εἰς κληρονομίαν. Ἀλλά: δὲ τὰς κατὰ χώραν Ἐκκλησίας ὑποληπτέον. Ἐτέρως δὲ και τὸν τελιωθέντα ἐν ἀρεταῖς, τοῦτον και ὁ Προφήτης μακαρίζει. Ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίζεσθαι και δραμεῖν ἐπιτήδειον· τὸν δὲ ἤδη νενικηκότα, και καλῶ τέλει τὴν ζωὴν περικλείσαντα, εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται, ἐνθα και σκηνὴν αὐτῷ ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ· περὶ ὧν εἴρηται· Πολλὰί μοναὶ: παρὰ τῷ Πατρὶ. Ὅστε τελειότερον τοῦ ἐκλεγῆναι τὸ προσληφθῆναι παρὰ τοῦ ἐκλεξαμένου. Ὅταν γὰρ ὁ ἐκλεγείς πάντα κατὰ βούλησιν Θεοῦ πράξη, τότε μετὰ δόξης εἰς τὰς ἐπαγγελίας προσλαμβάνεται, και μεταοικισθεὶς τοῦ περὶ γῆν τόπου, ἐκεῖ κατασκηνοῖ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ ἐκλεξαμένου. Ὡν ἐντεῦθεν ἔτι πόθον τις ἔχων, εἶπεν· Ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλάς τοῦ Κυρίου. Ὅστε τὰς λέξεις ταύτας, φημι δὴ τὸ, Μακάριος, ὃν ἐξελέξω και προσελάβου, εὐχόμεως προφέρουσιν οἱ τοὺς ἀπαλλαγέντας τοῦ βίου ζηλοῦντες και μακαρίζοντες.

(96) Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν· Ἀγαθὰ τοῦ

(95) Hæc non habentur superius ad hunc versum.
(96) Horum quedam superius habentur ad hunc versum.

οίκου τοῦ Θεοῦ τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρί-
σματα. Οἶκον δὲ Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Παῦλος
καλεῖ. Ἐν δὲ τούτῳ θαυμαστῶς ἐπιτελεῖται ἡ ἀρετὴ,
καλουμένη δικαιοσύνη. Ὁ τοίνυν πιστεύων καὶ ἔργων
ἀγαθῶν πληρωθεὶς ἔχει τὸν Κύριον ἐν ἑαυτῷ. Ἐίρη-
ται γὰρ διὰ τῆς πίστεως κατοικεῖν τὸν Χριστὸν εἰς
τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὸν τηροῦντα τὸν λόγον
αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐρχόμενος μονὴν ποιεῖται.
Καὶ γίνεται ὁ τοιοῦτος ναὸς, (κατὰ τὸ· *Οὐκ οἴδατε,
ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε*;) ὃς καὶ δικαιοσύνην θαυμαστῶς
κατορθοῖ, τὴν διὰ πίστεως συνισταμένην. Ἄγιος μέν-
τοι ἐστὶν ὡς καθαρὸς, θαυμαστὸς δὲ ἐπὶ τῇ δικαιο-
σύνῃ.

*Et in ejusdem psalmi verba : « Qui præparat montes, » etc., v. 7. Similiter præmissa Theodoretis
sententia, subjecto Athanasii nomine, ait :*

Πρὸς δὲ διάνοιαν· Σὺ, φησὶν, εἰ ὁ τὰ ὄρη, ἤγουν B
τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις, ἐτοιμάζων εἰς τιμωρίαν
(ἡτοιμασται γὰρ αὐταῖς ἡ ἄβυσσος)· τοῦτο δὲ
ποιήσεις, δυνατὸς ὢν.

Ad mentem vero : Tu, inquit, es, qui montes, hoc
est adversarias potestates, præparas ad supplicia
(istis enim præparata est abyssus) : et hoc facies,
quia potens es.

Et in versum sequentem Theodoretis explicationi hæc subjicit :

Ἄθανασίου καὶ Κυρίλλου. Πρὸς δὲ διάνοιαν·
Συνταράσσει Χριστὸς οἷόν τι κύτος καὶ πλάτος θαλάσ-
σης τὰ πλήθη τῶν ἔθνων, μὴ συγχωρήσας αὐτὰ ἡρε-
μαῖν ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἀπάταις· κεινηκῶς δὲ μάλ-
λον εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, καὶ ὡσπερ
τινὲς ἤχους κυμάτων, ἀνασαλεύσας ἀπάντων τὰς ἐπ'
αὐτῷ δοξολογίας. Ἡ θάλασσαν ἐνταῦθα τὸ πλήθος
τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ συνταράσσεται
τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὸ καὶ φοβούμενοι ἔλεγον·
Ἠλίθεσ ὡδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Ἡ θά-
λασσαν μὲν τὸ πλήθος καλεῖ τῶν τυράννων διὰ τὸ
ἐλμυρὸν τῆς εἰδωλόλατρειας αὐτῶν, ἤχους δὲ κυμά-
των τὰς κατὰ τῶν μαρτύρων ἐπιβουλὰς καὶ βασά-
νους. Ἄς τίς ὑπέμεινεν, εἰ μὴ τῇ δυνάμει Χριστοῦ
ἐνεδυναμούτο καὶ ἐστηρίζετο ;

Athanasii et Cyrilli. Hæc autem sic intelliguntur,
Christum esse qui conturbat multitudinem gen-
tium instar maris profundi ac latissimi, dum non
sinit eas conquiescere in antiquis erroribus : sed
potius commovet et perducit ad cognitionem suæ
potentiæ, ac omnes ad sui laudem quasi fremitus
fluctuum excitat. Vel appellat hic mare, ingentem
illam multitudinem spirituum impurorum, qui con-
turbantur Christi adventu. Unde etiam metuentes
dicebant : Venisti ante tempus torquere nos²⁹. Vel
certe mare quidem dicit multitudinem tyrannorum,
propter salsedinem sive acerbiteriam idololatriæ ipso-
rum ; frenitus vero fluctuum, insidias et tormenta
sanctis martyribus ab ipsis inflicta. Quæ quis sus-
tinerit, nisi qui potentia Christi roboratus atque
suffultus fuerit ?

Et adhuc in versum sequentem Theodoretis explicationi subjungit :

Ἄθανασίου. Παρεδήλωσε δὲ καὶ τὸ τῶν ἁγίων
ἀποστόλων κήρυγμα· ὅπερ διὰ τὸ ἀπῆθεσ καὶ διὰ τὸ
καταλύεσθαι τὸ πατρῶον τῶν ἔθνων εἶδος, καὶ τὴν
πολιτείαν αὐτῶν ἀμείβεσθαι, παραχρῆν εὐθύς καὶ ζά-
λην τοῖς ἀνθρώποις ἐκίνησε κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
φωνήν, χωρίζον νύμφην ἐκ πενθερᾶς, καὶ πατέρα ἐξ
D υἱοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ζάλην κατέπαυσε, καὶ τὴν εἰρήνην
ἅπασιν ἐπρυτάνευσεν. Ὅτε οὖν, φησὶ, τὰ ἔθνη παρα-
χθήσονται, τουτέστι τῶν δαιμόνων τὰ συστήματα,
τότε δὴ τότε καὶ οἱ ἐν τοῖς πέρασιν τῆς οἰκουμένης
ἄνθρωποι φοβηθήσονται σε, τὰ μεγάλα σημεῖα θεω-
ρήσαντες, τὰ ἐπὶ τῇ σῇ παρουσίᾳ γεγεννημένα.

Athanasii. Significavit vero simul etiam sancto-
rum apostolorum prædicationem, quæ tum quod
inconsueta esset, tum etiam quod demoliretur avi-
tum gentillum cultum, vitamque eorum ac con-
versationem corrigeret, illico turbas ac motus
dedit inter homines, ac secundum illam Domini
vocem, nurum a socru, et filium a patre segrega-
bat³⁰. Quanquam post etiam motus illos sedaverit,
et pacem cunctis reddiderit. Quando igitur, inquit,
gentes, hoc est dæmonum examina commovebun-
tur, tunc te metuent homines in extremis terræ
finibus constituti, miracula ingentia conspicientes,
quæ sub adventum tuum edentur.

Item in sequentem v. 9.

Ἄθανασίου, Ἐϋσεβίου καὶ Κυρίλλου. Καὶ μέν-
τοι ἔσαν τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες οἱ τὴν οἰκου-

Athanasii, Eusebii et Cyrilli. Et quidem cum
viderint magna illa signa qui orbem terrarum in-

²⁹ I Cor. III, 16. ³⁰ Matth. VIII, 21. ³¹ Matth. X, 35.

colunt, ac timuerint sibi timore bono, tunc utique tam matutinis quam vespertinis egressibus (hoc est, omni tempore) lætantes oblectabuntur in iis quæ Christi adventus reparavit. Porro ipsius etiam Christi duo sunt egressus, aut progressus: alter quidem mane, hoc est ante omnem æternitatem ex Patre factus, secundum illud: *Egressiones ejus a principio a diebus æternis*⁴¹; alter vero vesperi, ille nimirum ex virgine, qui contigit in consummatione sæculorum. Uterque autem delectationi est et gaudio. Symmachus quidem reddens, *Accessiones matutini et vespere laudibus efferunt*, hoc dicere videtur, quod et ex oriente et desinente die acceptam Deo offerent laudem ei, qui errore derelicto, natura Deum cognoverunt.

Et in versum adhuc sequentem, litterali expositione ex Theodoro precedente, v. 10:

Athanasius. Secundum intellectum autem: **B** Exsaturasti, inquit, terram universam bonis tuis desursum, implevisti gratis spiritualibus omnes qui sub cælo degunt; nos vero tunc errabundos, ac instar terræ aridæ et inaquosæ constitutos, fertiles, et secundissimos ac vere sacros reddidisti.

Idem et in versum proxime sequentem.

Athanasius. Secundum autem intelligentiam fluvius Dei est unigenitus ejus Filius. Quemadmodum enim ex fonte profuit fluvius, ita etiam ex substantia generantis nascitur Filius, et est ipsi consubstantialis. Est etiam plenus aquis, quia plenitudo deitatis habitat in ipso: *Et vidimus gloriam ejus, qui plenas erat gratia et veritate*⁴². Quanquam etiam per fluvium possit intelligi ipse Spiritus sanctus, qui plenus est aquis, hoc est variis gratiæ donis. Præparatus autem esse dicitur cibus spiritualis, eo quod ante jacta mundi fundamenta, definitum ac decretum erat Christi mysterium, qui *panis est, qui de cælo descendit, ac dat vitam mundo*⁴³. Quia, inquit, hæc est illa præparatio, veri cibi: quod ipse eum præparasti, et non aliter: quasi diceret, summa providentia ac digne majestate divina. Deo enim convenit talia præparare, quorum qui sunt participes, et per poenitentiam conscendunt ad divinam dignationem.

Adhuc in versum sequentem, præmissa rursus Theodoro sententia, v. 11.

Athanasii et Eusebii. Altiori vero contemplatione: **D** Morare adhuc, inquit, o Domine, ac riga profunditates cordium humanorum ut sulcos, et inebria eas ac redde fertiles, ut multiplicentur fructus justitiæ ipsorum; non solum per fluvium (hoc est per gratiam sancti Spiritus), sed et per stillas rorantes a magistris, tanquam ex nubibus quibusdam: hoc est per notitiam et intellectum divinarum Scripturarum.

Et in proxime annexum v. 12.

Athanasius. Quod igitur ad verborum sensum attinet, annum benignitatis benedictum appellavit

⁴¹ Mich. v, 2. ⁴² Joan. i, 14. ⁴³ Joan. vi, 35.

Α μένην οἰκούντες φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δὴ καὶ εἰς τὰς πρώτας καὶ εἰς τὰς ἐσπέρας ἐξόδους, τούτεστι ἐν παντὶ καιρῷ, τέρψις ἔσται αὐτοῖς ἀγαλλωμένοις, ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ Χριστοῦ παρουσία. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Χριστοῦ δύο ἐξοδοί, ἡ γὰρ πρώτοι· ἡ μὲν πρώτας, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γενομένη, κατὰ τὸ· Αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος· ἡ δὲ ἐσπέρας, ἡ ἐκ παρθένου, ἥτις ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἀπήνησεν. Ἐκατέρα δὲ τέρψις ἔστι καὶ ἀγαλλασίς. Ὁ μέντοι Σύμμαχος εἰπὼν, *Τὰς προσελέουσας τοῦ ὄρθρου καὶ τῆς ἐσπέρας ὁμολογοῦσι*, τούτο δοκεῖ λέγειν, ὅτι καὶ ἀρχομένης καὶ ληγούσης ἡμέρας τὴν ἀρεστὴν τῷ Θεῷ προσοίσοιεν ὁμνυδίαν οἱ τὴν πλάνην καταλιπόντες τὸν δὲ φύσει γόντας Θεόν.

B Ἄθαρδσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Κατεκόρσας, φησὶ, τῶν ἀνωθεν ἀγαθῶν τὴν σύμπασαν γῆν· πεπλήρωκας τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὄντας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἡμᾶς δὲ τοὺς τότε πλανωμένους, γῆν ὡσπερ τινὰ ξηρὰν ὄντας καὶ ἄνυδρον, καρποφόρον ἀνέδειξας, καὶ γονιμωτάτην, καὶ ἱερὰν ἀληθῶς.

C Ἄθαρδσιος. Πρὸς δὲ νοῦν ποταμὸς Θεοῦ ὁ Μονογενῆς. Ὡς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἔρχεται ποταμὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας, καὶ ἔστιν ὁμοούσιος αὐτῷ· ὅς πλήρης ὑδάτων ἔστιν· ἐπὶ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ κατοικεῖ. Καὶ ἐδασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Νοηθεῖ δ' ἂν ποταμὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρης ὑδάτων τῶν διαφόρων χαρισμάτων. Ἥτοιμάσθαι δὲ φησὶ τὴν πνευματικὴν τροφήν, διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισται τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὅς ἔστιν ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν δίδους τῷ κόσμῳ. Ὅτι οὕτως, φησὶν, ἡ ἐτοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, ὡς αὐτὸς ἠτοίμασας, καὶ οὐκ ἄλλως (ἴ. ἄλλοι· ἀντὶ τοῦ προνοητικώτατα καὶ θεοπροπῶς. Θεῷ γὰρ πρέπει ταυῦτα ἐτοιμάζειν, ὧν οἱ μεταλαμβάνοντα εἰς ἄξιαν Θεοῦ διὰ τῆς μετανοίας ἀναβαίνουσιν.

D Ἄθαρδσιου καὶ Εὐσεβίου. Θεωρητικῶς δὲ· Ἐπίμεινον, φησὶ, δέσποτα, τὰ βέθη τῆς καρβίας τῶν ἀνθρώπων καθάπερ τινὰς αὐλακὰς ἔρδων, καὶ μεθύσκων, καὶ εἰς καρπογονίαν διεγείρων· ὥστε πλεθυνθῆναι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, οὐ μόνον διὰ τοῦ ποταμοῦ (τούτεστι τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος), ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν φερομένων ψεκᾶδων, ὡς παρὰ τινων νεφελῶν τῶν διδασκάλων, τούτεστι διὰ τῶν νοημάτων τῶν θείων Γραφῶν.

Ἄθαρδσιος. Κατὰ μὲν οὖν τὸ βῆτον, ἐνιαυτὸν χρηστότητος εὐλογοῦμενον τὸν τῆς εὐθηνίας ὠνόμα-

ον, ὡς τῆ τοῦ Θεοῦ χρηστότητι τὴν εὐετηρίαν δέ-
χόμενον, καὶ εὐλογίας διὰ τῆς εὐθηνίας πληρούμενον·
πρὸς δὲ νοῦν. *Sequentia Cyrilli sunt. Et paulo post,*
Θεοδωρήτου καὶ Ἀθανασίου. Εἴη δ' ἂν καὶ ὁ μέλ-
λων αἰὼν στέφανος χρηστότητος, διὰ τὸ ἐν πολλῇ
χρηστότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι.

Item in illa : « Et campi tui complebuntur pinguedine. » Præmissa Theodoretii litterali explicatione subtextit

Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν πεδίοις καὶ γαίαις
πρειακάξει τὰς τῶν πιστευόντων ψυχὰς. Ἄς τοῖς
θεοῖς καὶ πνευματικοῖς χαρίσμασι καταπαινεῖ θεός,
ὅτι δύνωνται φέρειν τοὺς τῆς εὐσεβείας καρπούς.

Et in verba : « Pinguescent speciosa deserti, » etc., v. 13.

(97) Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν ὠραία τοὺς ἁγίους
ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησι, τοὺς εὐτραφεῖς
γεγενημένους τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν. Ἐρημον
δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, τὴν πάλαι Ἐρημον οὖσαν
τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως.

Et in verba sequentia, v. 3. Theodoretii explicationi subjiciuntur hæc.

Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Πρὸς δὲ νοῦν· Τῆς τοῦ Θεοῦ
φανείσης χρηστότητος, ἡ πάλαι Ἐρημος καρποφορή-
σαι, καὶ οἱ βουνοὶ, οἱ ταῖς εἰδωλικαῖς θυσίαις μαινό-
μενοι, τοὺς τὸν ἀγγελικὸν αἰρουμένους βίον δεξάμε-
νοι, εὐφρανθήσονται. Ἡ βουνοὶς ἀπεικάξει τοὺς κατὰ
καιροὺς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, καὶ λαῶν
προσετηκότας, ἦτοι ποιμένας καὶ διδασκάλους. Ὅσοι
γὰρ τῆς ἄλλης ἀπάσης γῆς ὑπερανέχουσι τὰ ὄρη καὶ
οἱ βουνοὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἁγίων μυστα-
γωγῶν ἀξία ὑψηλοτέρα τῶν ἄλλων ἐστίν. Οὗτοι καὶ
ἀγαλλίαισιν περιζώνονται, τουτέστι τὴν τοῦ πνεύμα-
τος παράκλησιν.

Rursum in verba ista : « Et valles abundabunt frumento. »

Γρηγορίου Θεολόγου καὶ Ἀθανασίου. Αἱ μὲν
τῆς γῆς τὸν αἰσθητὸν καὶ ἐφήμερον· αἱ δὲ τῶν ψυ-
χῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργομένων τὸν πνευ-
ματικὸν καὶ αἰώνιον. Αἱ γὰρ πάλαι, φησίν, ἀπορώ-
ταται καὶ ἀγονοὶ τῶν ἔθνῶν ψυχαὶ πνευματικῶ καρ-
πῶ ἔσονται πλήρεις.

Et in verba ultima, Theodoretii subjungitur.

Ἀθανασίου. Ἀπλῶς δέ· Ἄπαντες, φησίν, οἱ
προλεχθέντες σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὸν Θεὸν ἀνυμ-
νήσουσι, τὴν τοιαύτην μεταβολὴν τῆ τῶν ἀνθρώπων
ἄωρησάμενον φύσει.

In psalmi lxxv versum primum, post Theodoretii explicationem sequitur.

Ἀθανασίου. (98) Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἀλαλα-
γμὸς ἐστὶν ἐπινίκιος ὕμνος ἐπὶ ἐχθροῖς πεπτω-
κόσιν ἡβόμενος. Ὡς οὖν ἀνηρημένων τῶν ἀρχόντων
τοῦ αἰῶνος τούτου διὰ τῆς Χριστοῦ παρουσίας,
πάντα τὰ ἔθνη τοὺς ἐπινίκιους ὕμνους ἀναπέμπτειν
παρακελεύεται τῷ τῆς νίκης αἰτίῳ Θεῷ καὶ τῷ
ὄνόματι αὐτοῦ, τουτέστι τῷ Ἰησῷ.

(97) Hæc superius suo loco habentur.

(98) Hæc habentur superius suo loco, sed pauciora.

A cum qui prosperos successus habuit, ut qui a Dei
benignitate commodam acris temperiem accepit, ac
omni benedictione propter prosperam rerum fortunam
fuit impletus. Et paulo post, Theodoretii et Athanasii.
Fuerit vero corona benignitatis etiam futurum sæ-
culum, eo quod in eo magna benignitate sancti co-
ronandi sint.

Athanasii. Sensu vero spirituali comparat David
animas credentium campis et agris. Quas Deus spi-
ritualibus et divinis donis ita pinguefacit, ut pro-
ferre possint pietatis fructus.

Athanasii. Secundum vero intelligentiam, spe-
ciosa ait ipsos sanctos apostolos et evangelistas,
qui bene saginati fuerant spiritualibus donis. De-
sertum autem vocat Ecclesiam, quod olim deserta
ac vacua esset cognitione Dei.

Athanasii, Cyrilli. Ad intellectum vero: Appa-
rente Dei benignitate, quæ olim deserta fuerat,
fructum feret, et colles idolorum sacrificiis pollat.,
suscipientes eos qui angelicam vitam sectantur,
exsultabunt. Vel certe collibus assimilat eos, qui
quibusvis temporibus sanctarum Ecclesiarum duces
sunt, ac populorum præsides, sive pastores et
doctores. Quemadmodum enim montes et colles
cæteras omnes terræ partes altitudine excedunt, ita
etiam altior est dignitas sanctorum doctorum,
quam aliorum hominum. Et hi exsultatione cir-
cuncinguntur, hoc est consolatione spiritus.

Gregorii Theologi, et Athanasii. Terrestres nimi-
rum valles, sensibile diariumque frumentum fun-
dent; animæ vero eorum qui præclare verbo culti
sunt, spirituale illud atque æternum. Ethnicorum
enim animæ, inquit, quæ olim egentissimæ erant
atque infecundæ, fructu spirituali abundabunt.

Athanasius. Simpliciter vero: Omnes, inquit,
prædicti cum omni alacritate laudabunt Deum,
qui talem permutationem naturæ hominum do-
navit.

Athanasii. At secundum altiolem intelligentiam:
jubilatio est hymnus, qui cantatur propter hostes
devictos. Quia igitur principes sæculi hujus per
Christi præsentiam sublati sunt: idcirco jubet
omnes gentes, ut laudes triumphales Deo offerant,
ut qui causa fuerit victoriæ; et nomini ejus, hoc
est Filio. Nam quemadmodum nos ex nomine ipsius

cognoscimur, sic cognoscitur etiam Pater per A 'Ως γὰρ ἡμεῖς διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γνωρίζομεθα, υἱὸν καὶ ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ.

Rursum in sequentem versum 2. Præcedit similiter Theodoretus (99).

Cyrillus, Athanasius. At hic quidem verborum sensus est historicus. At secundum spirituales acceptionem, valde metuenda sunt Christi opera, sive divina ejus miracula, et quod de medio nostri sustulit impurorum dæmoniorum multitudinem. Multitudo autem et abundantia potentie, resurrectio ipsius est: quæ quidem subvertit robur mortis; revocavit vero ad incorruptionem universam hominis naturam. Quia autem Judæi, cum spectatores essent miraculorum Christi, ubi stupere oportebat, ipsi eorum auctorem calumniabantur ac impostorem vocabant, idcirco objurgans eos Psaltes ait: Desistite, ac potius dicite ipsi: Tremenda sunt opera tua. Deinde, quoniam videbat eos sibi morem non gerere, averso ab ipsis sermone ad Christum calumniis impetum se convertit dicens: Multa est potentia tua, quantumcunque hostes tui de te mentiti sint, sponte sua oculos claudentes ad divinum tuum lumen quod mundo apparuit, adeo ut ne quidem præcellentia miraculorum eos ad obedientiam permovere potuerit. Nam cum Dominus noster multitudinis potentie suam ex mortuis (quod ad humanam naturam attinet, resurrectionem perfecisset, mentiebantur de eo Hebræi hostes ejus: hoc est calumniabantur ejus resurrectionem.

Et in versum proxime coherentem 4

Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nyssenus. Licet, inquit, Judæi te negaturi sint, subjicietur tamen tibi pro ipsis et adorabit te omnis terra, sive gentes quæ inhabitabant terram. Neque enim amplius adoratio fiet Jerosolymis: cum jam legalis umbra cessaverit secundum illud: *Adorabunt eum quisque ex loco suo*⁴, et adoratio jam fiat in spiritu et veritate, eo quod congruentia peraguntur opera Dei adorationi, ipsius appellatione illis imposita. Ista porro, prædictio sunt præsentis hujus temporis, quo in omnibus gentibus universorum Deus hymnis celebratur, ac Dominus noster Jesus Christus, altissimus ab omnibus vocatur.

Rursum in ista verba: « Venite et videte opera Dei, » etc., 5.

Athanasius. Inducit hic apostolorum personam qui doceant gentes, quod isto qui in præsentia sua secundum carnem divina illa miracula operatus est, ipse idem sit, qui olim mare Rubrum arefecit, et Jordanis fluentia divisit, adeo ut pede eum Israëlitis transirent. Inquit igitur: Cognoscite animo atque intelligite ex singulis quæ a bono Deo effecta sunt, quam is sit in consiliis suis incomprehensibilis: admiremini etiam ineffabilem ejus sapientiam, per quam humanum genus perducit ad pie-

Κύριλλος, Ἀθανάσιος. Καὶ οὕτω μὲν πρὸς ἱστορίαν πρὸς δὲ πνευματικὴν ἐκλήψιν λανθασθερὰ τὰ ἔργα Χριστοῦ, εἶπουν αἱ θεοσημεῖαι, καὶ τὸ, ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη. Πλήθος δὲ καὶ περιουσία δυνάμεως ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καταστρέφουσα μὲν τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἅπασαν δὲ τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς ἀφθαρσίαν ἀνακαινίζουσα. Ἐπεὶ δὲ Ἰουδαῖοι, τῶν Χριστοῦ θαυμάτων γενόμενοι θεωροὶ, δέον ἐκπλήττεσθαι, τὸν τερατουργῶν ἐνδιέβαλλον, καὶ πλάνον ἐκάλουν, ἐπιπλήττων ὁ ψάλλων φησὶ· Παύσαθε, εἴπατε δὲ μᾶλλον αὐτῷ, ὅτι φοβερὰ τὰ ἔργα σου. Ἐἴτα ἐπεὶ ἀπειθοῦντας ἑώρα, ἀφελὲς τὸ πρὸς αὐτοῦ διαλέγεσθαι, τῷ συκοφαντούμένῳ Χριστῷ προσομιλεῖ, λέγων· Πολλὴ σου ἡ δύναμις, εἰ καὶ οἱ ἔχθροί σου ἐψεύσαντό σε, ἐκουσίως πρὸς τὸ φανέν τῷ κόσμῳ θεῖόν σου φῶς μύσαντες, καὶ μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρενεγκούσης αὐτοῦ εἰς τὸ πείθεσθαι. Πλήθει γὰρ δυνάμεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκτελέσαντος τὴν οἰκειαν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οἱ ἔχθροί αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐψεύσαντο αὐτόν· τουτέστιν, ἐνδιέβαλλον τὴν ἀνάστασιν.

resurrectionem perfecisset, mentiebantur de eo

(1) Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Γρηγόριος Νύσσης. Εἰ καὶ Ἰουδαῖοι, φησὶν, ἀρνήσονται σε, ἀντ' ἐκεῖνων ὑποκληθήσεται σοὶ καὶ προσκυνήσει πᾶσα ἡ γῆ, ἦτοι τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν. Οὐκέτι γὰρ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡ προσκυνήσις, τῆς νομικῆς παυσαμένης σκιᾶς, κατὰ τὸ· *Προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἐκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ*, καὶ τῆς προσκυνήσεως γενομένης ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, καταλλήλων ἔργων γινομένων τῇ προσκυνήσει Θεοῦ. τῆς αὐτοῦ προσηγορίας ἐπικληθείσης αὐτοῖς. Πρόρρησις δὲ ταῦτα τοῦ παρόντος καιροῦ, καθ' ὃν ἐν ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν ὁ τῶν ὄλων ὑμνεῖται Θεός, καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὕψιστοπαρὰ πάντων καλεῖται.

(2) Ἀθανάσιος. Τῶν ἀποστόλων ἐνταῦθα εἰσάγει τὸ πρόσωπον, διδασκόντων τὰ ἔθνη, ὡς ἄρα οὗτος ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα παρουσίᾳ τῆς θεοσημείας ἐργασθῆναι, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάλαι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ξηράνας, καὶ μὴν καὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνακόψας τὰ ρεύματα, ὡς ποῦν παρελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Φησὶν οὖν· Ἐπιστήσατε τὸν νοῦν καὶ κατανοήσατε τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γινομένων ἐκάστων, ὅπως ἐστὶν ἐν βουλαῖς ἀκατάληπτος· καὶ τὴν ἀρῆρτον αὐτοῦ σοφίαν θαυμάσατε, δι' ἧς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος

⁴ Sophon. II, 3.

(99) Hæc habentur superius ad hunc versum.

(1) Hæc superius ad hunc

(2) Hæc supra, sed breviora.

ποδηγεῖ πρὸς εὐσέβειαν. Φοβεραὶς γὰρ καὶ θαυμα-
σταὶς μηχαναῖς ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων χέηρηται·
σωτηρίας.

A tatem. Tremendis namque et admirandis machinis
usus est propter hominum salutem.

In verba ejusdem: « Ibi lætabimur, » etc., v. 6.

Præmissa explicatione ex Theodoro, sequitur (3).
Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν· Ἐκεῖ σὺν Χριστῷ βα-
σιλεύσομεν, ἡνίκα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, καὶ
εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ. Εὐφρανόμεθα δὲ ἐν τῷ
ποιήσαντι τὰ δυσχερῆ βῆδια.

Athanasii. Sed ad intellectum: Illic regnabimus
cum Christo, cum novo ille sæculo imperabit, et
lætabimur super ipso. Lætabimur vero in eo, qui
quæ difficilia erant, levia reddidit.

Similiter in versum sequentem 7.

Ἀθανάσιος, Εὐσέβιος. Κατὰ δὲ πνευματικῆν
ἐκδοχὴν ὀφθαλμοῦ Θεοῦ τοὺς ἀποστόλους νοήσομεν·
παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰουδαίους, οὓς καὶ οἱ προ-
φηταὶ οἶκον ἐκάλουν παραπικραίνοντα. Τίς γὰρ,
φησὶν, ὁ παραπικραίνων ἀλλ' ἢ ὁ οἶκος Ἰσραὴλ; Τῷ
γούν παραπτώματι τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπέιδεν
ὁ Κύριος. Ὅθεν μὴ ὕψουσθωσαν οἱ ἀσεβεῖς, ὡς δυνά-
μενοι ἀπολέσαι τοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ προσερχομένους·
ἀλλὰ μὴδ' ὁ ὑπερόπτης λαὸς, ἤγουν ὁ Ἰσραὴλ, μέγα
φρονεῖτω, μὴδὲ κατὰ τῆς τῶν ἐθνῶν πληθύος ὑψη-
λὴν ἐπαίρειτω τὴν ὄψυν. Μὴ λεγέτω καθ' ἑαυτὸν·
Ἐγὼ γέγονα πρωτότοκος ἐν τέκνοις Θεοῦ· Ἰστω δὲ
μᾶλλον, ὅτι παρεπίκρανε τὸν χτίσαντα. Διδὲ καὶ μετ-
έστησεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐπισκοπήν.

Athanasius, Eusebius. Si vero spiritualiter hæc
accipiuntur, oculos Dei apostolos dici intellige-
mus: exacerbantes vero, Judæos, quos etiam pro-
phetæ vocarunt domum exacerbantem⁴⁵. Quis enim
est, ait Deus, qui me exacerbat, nisi domus Israel?
Cum igitur Israel excidisset, respexit Deus ad gen-
tes. Quocirca non est cur sese impii jactitent,
quasi qui exterminare possint eos qui Evangelio
accedunt: imo non est, ut superbus ille populus,
Israelem dico, altum sapiat, neque etiam elatum
tollat supercilium contra gentium multitudinem.
Ne dicat apud seipsum: Ego sum primogenitus in-
ter filios Dei, quin potius sciat quod exacerbavit
Creatorem suum. Quamobrem etiam hic ad eum
respicere desinit.

Eadem ratione in verba sequentia.

Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐξ
ἐθνῶν φασιν· Ὅταν ἀκούσῃτε παρ' ἡμῶν, τίνα τρόπον
προσῆκει δοξολογεῖν, τότε μεθ' ἡμῶν εὐλογήσατε,
οὐκ ἔτι τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν
τὸν τῆς ζωῆς δοτήρα. Ζωὴ γὰρ ἦν ἡ τοῦ παραδείσου
τρυφή, ἐν ᾗ ἔθετο ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον ἐργάζεσθαι
καὶ φυλάσσειν αὐτόν.

Athanasius. Secundum mentem vero, apostoli
sic alloquuntur gentiles: Ubi audieritis ex nobis,
quomodo Deus sit laudibus celebrandus, tunc lau-
date nobiscum, non jam amplius falso sic dictos
deos, sed Deum nostrum vitæ largitorem. Vita
namque erat paradisi voluptas: in quo posuerat
Deus hominem, ut eum coleret atque custodiret.

Eodem modo in verba: « Probasti nos, Deus, » etc., v. 10.

Ἀθανάσιος, Κυρίλλου. (4) Πρὸς δὲ νοῦν τὰς
ὀλίφεις τὰς γενομένας διὰ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀπο-
στόλοις τὸ Πνεῦμα προαναφωνεῖ, ἐκ πρωτόπου αὐ-
τῶν ταύτας καταλέγον. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἄργυρος πυρὶ
τηκόμενος εὐ μάλα διακαθαίρεται, οὕτω καὶ αἱ τῶν
ἀγίων ψυχὰι παντὸς ἀπαλλάττονται ῥύπου, ταῖς τῶν
πειρασμῶν ἐφόδοις προσβάλλουσαι νεανικῶς. Καὶ ἡ
αὐτῶν εὐδοκίμησις διὰ πυρώσεως γίνεται, δοκιμαζο-
μένων ὡς διὰ πυρός. Ταύτας τὰς φωνὰς τοῖς ἀγίοις
μάρτυσιν ὁ Παῦλος ἀνατίθεισιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ πυ-
ρός καὶ ὕδατος τοῦ ζέοντος θυμοῦ, καὶ τῆς διακεχυ-
μένης ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας διελθόντες, καὶ μὴ
ἐναπομείναντες τούτοις τοῖς πάθεσιν, εὐρίσκουσι τὴν
ἀνάψυξιν.

Athanasii, Cyrilli. At vero ad intellectum, præ-
dicit Spiritus sanctus calamitates apostolis obven-
turas propter prædicationem Evangelii, enumerans
eas in apostolorum persona. Quemadmodum enim
argentum igne liquefactum optime perpurgatur, sic
etiam sanctorum animæ tentationum insultibus
strenue resistentes, ab omnibus mundantur sordi-
bus. Earum autem probatio per combustionem effi-
citur: nam per ignem probantur. Has porro voces
refert divus Paulus ad sanctos martyres. Quamquam
etiam ii refrigerium inveniunt qui per ignem et
aquam ferventis iræ, ac diffusarum voluptatum ac
cupiditatum pertranseunt, si in istiusmodi animi
passionibus non permanserint.

Item in verba: « Introibo in domum tuam, » etc., v. 15.

(5) *Ἀθανάσιος.* Πρὸς νοῦν φασιν οἱ ἀπόστολοι·
Εἰσελευσόμεθα εἰς τὸν ναὸν τὸν ἐπουράνιον οὐκ ἐν
αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἐν νοητοῖς ὀλοκαυτώμασιν. Ὅλους
γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ἐν τάξει ὀλοκαυτω-
μάτων.

Athanasius. Ad intellectum vero: Intrabimus,
inquiunt apostoli, in domum cœlestem, non in
sensibilibus, sed in intelligibilibus holocaustis.
Se namque totos, instar holocaustatum, Deo
consecrarunt.

⁴⁵ Ezech. 11, 5 et seqq.

(3) Hæc paulum diversa supra.

(4) Hæc superius, paulum diversa.

(5) Hæc superius, sed breviora.

Adhuc in sequentia.

Athanasius, Cyrillus, Basilus. Hæc est altior A sententia : Omnia sunt spiritualia, et holocaustomata, et boves, et hirci, quos oblaturum se promittit. Sacrificium quoque offertur cum arietibus. Sunt vero arietes motus atque impetus animi ab irascibili ejus parte excitati : aut certe ratiocinationes reetricis animæ facultatis, passionēs quasi cornibus petentes et impugnantes. Bovem vero sacrificat, qui seipsum Deo offert hostiam vivam, per actiones honestas. Habet enim hos similitudinem quamdam cum corpore ex terra formato, cum terræ colendæ adhibeatur. Hirci vero sunt opera resipiscentiæ : illi naniq̄ pro peccato offerebantur. Suavis autem est bonus odor quem puræ animæ exhalant.

Et in verba : « Venite, audite, » etc., 16.

Athanasius. Apostoli quidem non rerum antiqua- B rum renovantur memoria : sed recentia Salvatoris nostri mirantur opera, quæ is omnium nostrum animabus largitus est.

Item in psal. LXXII verba : « Sicut deficit fumus, deficient, » etc., 3.

Athanasii. Peccatores vero fortasse dicuntur ipsi dæmones peccati inventores : qui etiam ut fumus deficiunt, a sancto Spiritu submoti ac dispersi : et ut cera liquefunt succumbentes adventui Christi, qui ignis dicitur consumens improbitatem. De cætero sublata dæmonum tyrannide, qui ex fide justificati sunt, lætantur.

Item in ejusdem psalmi verba : « Parate viam ei, qui, » etc., 5.

Eusebii, Athanasii. Et sol quoque ille justitiæ formam servi suscipiens, ac radios deitatis suæ quasi subducens, deque cælo descendens, in corpore, imo vero etiam in ipsa morte, sustulit tenebras hominum animis offusas. Et licet in nostram venerit paupertatem, propriamque gloriam per œconomiam umbra quodammodo obscurarit, cum ad homines descenderet, ac carnem inhabitare cœpisset, nihilominus tamen Dominus est nomen ipsi. Nam etiam homo factus non desiit esse Deus. Juhentur igitur sancti apostoli his verbis, ut exsultantes et laudantes pleno cursu ad gentiles serantur, ac viam animarum ipsorum per prædicationem præparent universorum Regi. Occasus vero etiam ac noctes, fortassis sunt animæ, quæ ex sole justitiæ excident : a quibus Christus erroris tenebras depulerat, inhabitans ipsis per fidem.

Item in psalm. LXXII verba : Καὶ ὑπέλαθον τοῦ γνῶναι, etc., v. 16.

At secundum D. Athanasium ait David, cum existimarem posse me cognoscere tam profunda tua judicia, conjeci me in molestias : cum illa sint in-scrutabilia. Et tamen idoneum eorum cognoscendorum tempus mihi acquisivi. Id vero est tempus judicii, quando reddes unicuique secundum opera

(6) Hæc superius, sed breviora.

Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Βασίλειος. Πρὸς δὲ διά- νοιαν· Πνευματικὰ πάντα καὶ τὰ δλοκαυτώματα, καὶ οἱ βόες, καὶ οἱ χίραιοι, οὗς ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται. Καὶ μετὰ κριῶν δὲ προσφορὰ γίνεται. Εἰσὶ δὲ κριοὶ κινήσεις καὶ ὄρμαι ἀπὸ τοῦ θυμικοῦ τῆς ψυχῆς τὴν ὀρμὴν ἔχουσαι, ἢ λογισμοὶ ἡγεμονικοὶ τὰ πάθη κερατίζοντες. Βοῦν δὲ ἱεροουργεῖ ὁ προσάγων θυσίαν ζῶσαν ἑαυτὸν διὰ πράξεως. Ἀναλογεῖ γὰρ τῷ ἐκ τῆς γῆς πλασθέντι σώματι, γεωπόνον ὑπάρχον τὸ ζῶον ὁ βοῦς. Χίραιοι δὲ τὰ μετανόιας ἔργα· περὶ ἀμαρτίας γὰρ προσεφέροντο. Θυμίσμα δὲ ἡ ἀποπνεύουσα τῶν καθαρῶν ψυχῶν εὐωδία.

Ἀθανάσιος. Οἱ μέντοι ἀπόστολοι οὐκ ἀρχαίων διηγημάτων ποιοῦνται μνήμη· ἀλλὰ τὰ νέα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θαυμάζουσι κατορθώματα, ὅσα ταῖς ἀπάντων ἡμῶν ψυχαῖς ἔχαρισάτο.

Ἀθανασίου. Τάχα δὲ ἀμαρτωλοὶ οἱ τῆς ἀμαρτίας εὔρεται δαίμονες· οἱ καὶ ὡς καπνὸς ἐκλείπουσι, τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ἐλαυνόμενοι καὶ σκεδαννόμενοι· καὶ ὡς κηρὸς, τήκονται ὑπορρέοντες τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ, ὃς πῦρ λέγεται καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν. Καὶ λοιπὸν οἱ δικαιοθέντες ἐκ πίστεως, καταλυθείσης τῆς τυραννίδος τῶν διαιμόνων, εὐφραίνονται.

Εὐσεβίου, Ἀθανασίου. Καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου, μορφήν δούλου λαθῶν, καὶ τὰς ἀκτίνας τῆς αὐτοῦ ὡσπερ συστειλας θεότητος, καὶ καταδύς ἐν τῷ σώματι, ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ, τὸ κατακαχυμῆνον τῶν ἀνθρωπείων ψυχῶν σκότος ἀπήλασε. Πλὴν εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπέβη πτωχείας, καὶ τὴν οἰκειαν οἰκονομικῶς συνεστίασε δόξαν, τὴν εἰς ἀνθρώπους ποιησάμενος πάροδον καὶ τὴν ἑνσαρκον ἐνδημίαν, ἀλλ' οὖν Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἀνθρώπος γεγονὼς οὐκ ἀπέβαλε τὸ εἶναι Θεός. Παρακαλεῖτε ἰ τοῖνον ὁ λόγος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις μετὰ χορείας καὶ ὑμνωδίας εἰς τὰ ἔθνη δραμεῖν, καὶ τὴν ὁδὸν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εὐτρεπίσαι τῷ τῶν ὄλων παμβασιλεῖ διὰ τοῦ κηρύγματος. Ἐἴεν δ' ἂν δυσμαλ εἴτουν νύκτες καὶ αἱ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου ἐκπεσοῦσαι ψυχαι- D ὶων Χριστὸς τὸν τῆς πλάνης ζῦρον ἐξήλασεν, ἐνοικησας αὐταῖς διὰ πίστεως.

(6) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον, ὑπονοήσας, φησὶ, τὰ οὕτω βαθία γνῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλον ἐμαυτὸν, ὅτε ἀνεξερευνήτων ὄντιον. Πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τούτων γνῶσιν ἐμαυτῷ πεπόρισμαι καιρὸν. Οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τότε γὰρ ἀκριβῶς οἱ

μικρόψυχοι εἴσονται, ὅποῖον μὲν ἡ ἀρετὴ, ὅποῖον δὲ ἡ
κακία.

A sua. Tunc enim accurate cognoscent, qui animo
fuerunt remissiorc, qualis res sit virtus, qualis
etiam malitia.

Et in psal. ejusdem verba : « Quid enim mihi est in cælo, » etc., 25.

(7) Κατὰ δὲ τὸν ἱερὸν Ἀθανάσιον· Ἐπειδὴ οὐδὲν
μοι, φησὶν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου,
ἀναγκαίως οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δεῖξασθαι
παρὰ σοῦ, ἅτε φθαρτῶν ὄντων πάντων καὶ προσ-
καίρων· ἐνδὲ δὲ μόνου ἠύχόμην τυχεῖν, καὶ τῷ τού-
του πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο
δέ ἐστι τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνον γενέσθαι. Ἐξ-
έλιπε γὰρ ἡ καρδία μου· τί ἐπιζητοῦντος; τὰς ἄνω
διατριβὰς.

At secundum sanctum Athanasium : Quandoqui-
dem, inquit, cum in cælo præter te solum nihil
habeam, non debui quoque velle accipere a te quæ
in terra sunt (cum omnia corruptibilia sint et
momentanea), sed unum tantummodo, ut conse-
quar oravi, cujus etiam desiderio me ipsum con-
feci in terra. Id vero est, ut tu mea portio, et qui-
dem solus sis. Defecit enim anima mea : quid ex-
petens ? Illas mansiones, quæ sursum sunt.

Hactenus fragmenta ex catena Nicetæ, cujus, ut dixi, priorem saltem partem ex bibl. archipalat. nacti sumus. Quod si quis et reliquam habet, poterit quæ desiderantur adjicere. Sequentia vero similiter sunt ex cod. archipalat. biblioth. vetustissimo, continente similem συναγωγὴν explanationum in Jobum ex Græcis Patribus contextam, ab auctore incerto. Is igitur quisquis fuit ad illa verba cap. 41 : Ἄνδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα, παρὰ πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον, præmissu alia explicatione subjicit. Hæc Felckmannus.

[Fragmentum Athanasii in Psalmos ut ineditum exhibet card. Ang. Mai tomo III Bibliothecæ novæ Patrum; incipit : Τρίτον προέκειτο ζητῆσαι τί τὸ Ψαλτήριον, etc. Ἔστι τοίνυν, etc. Legitur supra col. 547. Edit.]

(7) Hæc superius, sed pauciora.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
 ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ

Η

ΠΕΡΙ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΨΑΛΜΩΝ.

S. P. N. ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRIÆ

INTERPRETATIO PSALMORUM

SIVE

DE TITULIS PSALMORUM.

EPISTOLA PRÆFIXA EDITIONI ROMANÆ ANNI MDCCXLVI.

SACRO AC VENERABILI

SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALIUM COLLEGIO, EPISCOPIB., PRESBYTERIS, DIACONIB.

Magnus Athanasius, quem laudare virtutem laudare est, aiebat S. Gregorius Nazianzenus (1), novis quotidie Arianorum calumniis vexatus, et pravorum hominum circumventus insidiis, Romam, quasi ad tutissimum communionis suæ portum confugit, ut quos nec hominum pudor, nec Dei timor retinebat, prolato ex Petri cathedra justæ damnationis decreto, Romana coerceret auctoritas. Posteaquam vero in Urbem pervenit, B. Julius, qui tum Romanæ Ecclesiæ præerat, et ecclesiasticus senatus, qui ipsi assidebat, peramanter eum exceperunt (2), afflictum consolati sunt, dejectum sublevarunt, innocentem defenderunt, sanctum et omni virtutum genere cumulatam, rejectis hæreticorum criminibus, præclaro testimonio suo universo orbi declararunt. Duo autem ex Romano presbyterio, ejusdem Julii voluntate, Elpidius et Philoxenus legationem susceperunt ad Eusebianos episcopos, ut eos ad Romanam synodum, quam ipsi postulaverant, evocarent. Sed expavit ad Romanos affatus Ariana calliditas, et Romanorum fidem pertinuit, quæ, Apostolo prædicante, laudata est; et ad eos venire renuerunt, ad quos perfidia habere non potest accessum. Itaque frustra diu expectatis, cum delictorum suorum conscientia territi ad præstitutam diem, varias contumaciæ suæ prætexentes causas, judicio sedis apostolicæ se minime

(1) In Orat. de S. Athan. Hieron. in *Epitaphio Marcellæ*.

(2) De Athanasii itinere Romano cf. ejus *Apolog. contra Arianos*, tom. 1, pag. 110, et *Hist. Arian. ad monach.* p. 227; S. Cyprian. ep. 55, *ad Cornel.*; S. Jul. in *epist. ad Danium aliosque Orientales episcopos*.

sisterent, congregata est demum Romana synodus in una ex vestris titularibus ecclesiis, ubi Romanus presbyter Vito conventus agebat. Is enim una cum Vincentio Nicænæ synodo interfuit, et quia ambo rectam Athanasii fidem morumque integritatem probe cognitam perspectamque habebant, verisimile admodum est, sicut pro Marcello Ancyrano episcopo, multo magis pro sanctissimo Alexandrino antistite testimonium eos dixisse in sacro illo conventu, qui unanimes supremoque iudicio Athanasii innocentiam adversus Arianorum dolos ac fraudes vindicavit, eamque sententia sua veritatis ac justitiæ ponderata libramine, manifestam omnibus ac testatam esse voluit. Quamobrem pontifex Julius, datis deinde litteris ad clerum et populum Alexandrinum, quibus de Athanasii ad eos reditu gratulatus est, post plures laudes, quibus sanctum episcopum merito effert: Quid autem, inquit, tanto viro dignum proferri poterat qui tot, et tantis periculorum exantlatis laboribus redditur tandem vobis incolumis, non beneficio nostri tantummodo, verum etiam totius concilii iudicio talis declaratus? Post hæc autem, malorum hominum odio ac invidia magis magisque gliscente, novasque semper insidias contra Athanasii nomen molientibus Arianis, Sardicensis œcumenica synodus convocata est, cui duo Romani presbyteri Archidamus et Philoxenus cum Hosio Cordubensi episcopo, nomine ac vice Julii pontificis præfuerunt; in hac vero Athanasii fidei integritas vitæque sanctitas rursus ab universa synodo agnita est, et omnium suffragiis contra perfidos et catholicæ veritatis et Athanasii innocentiam inimicos comprobata. Sed quorsum hæc tam longe repetita, et ab altis revocata principiis? Nimirum, ut omnes intelligant, quam consentaneum et conveniens fuerit, ut opus S. Athanasii, cujus B. Hieronymus meminit, quod pii ac eruditi homines diu desiderarunt, et frustra quæsitum, veluti amissum ac deperditum complorarunt, cum nunc primum in lucem prodeat, illud vestro illustri nomine inscriptum, et vobis, eminentissimi Patres, dicatum in publicum edatur. Vos enim sacri illius senatus, qui magnum Athanasium ad B. Petri cathedram, ad centrum unitatis, ad fontem catholicæ communionis confugientem complexus est, fovit, tutatus est, vices tenetis et dignitatem; imo vero cum in vestrum clarissimum cœtum præter septem, nunc vero sex cardinales episcopos urbanos seu suburbicarios, selectissimi ex toto orbe juxta sacrorum canonum præscripta (5) a Romanis pontificibus cooptandi sint, admirabili divinæ Providentiæ in Ecclesia sua dirigenda ac gubernanda consilio, eo perducta res est, ut amplissimus vester ordo e tribus supremis in Ecclesia ordinibus, nempe episcopis, presbyteris et diaconibus S. R. E. cardinalibus compositus ex universo terrarum orbe, ut sanctæ Ecclesiæ canones provide sapienterque consuluerunt, selectis atque accessitis, non modo antiquum Romanum presbyterium repræsentet, sed Romanæ synodi, quæ a primis catholicæ fidei temporibus Romano pontifici gravissimis de rebus deliberanti semper aderat, et quam Græci ἐκκλησίαν seu ἐκδημοῦσαν vocant, et ego vocabulo fortasse haud inepto *præsentem* dixerim, locum adeptus sit et auctoritatem: quin etiam, quod longe magis est, universalis quodammodo, et domestici, ut hoc nomine utar, concilii Romano pontifici continue assistentis præstantissimam nobis speciem pulcherrimamque imaginem exhibeat, et potestatem etiam non minima ex parte dignitatemque obtineat. Ad hæc accedit, quod tenuis hæc ingenii mei facultas, et in ecclesiasticis aliisque rebus labor et industria, quæcumque ea sit, quam sentio, quam sit exigua, tota vestra est. tum ratione muneris, quo fungor, tum electione voluntatis: ratione quidem muneris, quia abhinc biennium omnium vestrum suffragiis a secretis præclarissimi collegii vestri renuntiatus sum, et humanissima animorum vestrorum significatione exceptus; electione autem voluntatis, quia ego semper præstantissimum vestrum cœtum summo animi obsequio, et ea veneratione, qua par erat, prosecutus sum. Etenim a prima juventute, quamvis eo tempore assiduam apud duodecim viros, quos Rotæ auditores vocant, causis cognoscendis operam darem, de titulorum origine, qui a sancto Evaristo Romanis presbyteris distributi sunt, deque sacra liturgia, et de collectis seu elemosynis, aliisque rebus, quæ ad titulos, et ecclesiis vestras pertinebant, libellum in publicam lucem emisi. Nec multo post, uno ex vestro collegio et generis nobilitate, et morum integritate eximio, qui jampridem ex hac mortali vita ad coelestem patriam, ut sperare fas est, migravit, hortante ac suadente, vestrum sanctissimum nomen, vestramque auctoritatem, quæ quorundam improborum sermonibus impetebatur, tueri curavi prolixo opere scripto, quod nunquam prodivit in publicum, quia neque ratio temporum, quæ postea subsecuta sunt, neque republicæ utilitas, neque ulla ejusdem operis præstantia exigebat. Deinde vero singulari benificentia sanctæ memoriæ Clementis XII credita mihi est custodia sanctioris archivi castri S. Angeli, et paulo post munus abbreviatoris de curia, quibus in muneribus, quoad potui, ea cura ac diligentia versatus sum, ut vos ipsi sæpius de me honorificentissimum testimonium perhibere non dubitaveritis. Interea vero iis temporum intervallis, quæ mihi a reliquis occupationibus concedebantur, multum operæ laborisque consumpsi in adornandis observationibus, longioribusque, si quando opus fuit, dissertationibus typis etiam in publicum editis, pro corrigendis ecclesiasticis Orientalium nationum libris, ut ex sententia congregationis nonnullorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, cujus ego a secretis ab eodem Clemente XII, pon-

(5) Concil. Trident. *De reform.*, sess. xxiv, cap. 1.

tificatus sui initio, cl. mem. cardinali Francisco Barberino postulante constitutus, et a sanctissimo domino nostro Benedicto XIV confirmatus sui, emendati in typographia sacræ congregationis de Propaganda Fide ad communem exterarum nationum utilitatem imprimerentur. Demum per eadem hæc tempora, quoties mihi demandatum est, et quantum ingenii mei imbecillitas aliæque occupationes sinebant, non defui in asserendis Romanæ Ecclesiæ juribus, defendendaque ejus dignitate et auctoritate, et potissimum in tuendo ejus dominio atque imperio in nobilissima ejus patrimonii parte, quæ aliorum armis occupata etiamnum immerito retinetur, donec sedatis tantorum bellorum motibus, et pacatis bellantium principum animis, per eum, qui mari et ventis imperat, ac tranquillitatem facit, spes melior Europæ et Romanæ Ecclesiæ rebus affulgeat. Quare intelligitis, eminentissimi Patres, mea omnia, qualiacunque sint, vestra esse, cum a primis juventutis annis omne meum studium, ingenium, operam, laborem atque industriam vestro nomini, et apostolicæ sedi penitus addixerim ac dicaverim. Ex his autem cognoscere potestis, quot nominibus vobis deberetur præclarum hoc magni Athanasii opus, in quo e Græco in Latinum vertendo, corruptis in locis, quoad valui, emendando, et nonnullis parvis notis illustrando auctori que suo asserendo non parum allaboravi. Ut vero munusculum hoc, quod vobis humillime offero, lubenti animo excipiatis, satis esse puto Athanasii nomen: hac una enim commendatione, certus sum vobis fore gratissimum. Nam eminentissimus Baronius, magnum ordinis vestri ornamentum et decus, in suis *Ecclesiasticis Annalibus* (4): « Adeo, inquit, post tot tantaque ejus pro recta fide certamina, Athanasii nomen posteris doctrinæ et sanctitatis fulgoribus clarum effulsit, ut quæque ipsius scripta non modo avide legerentur, sed singulari quadam reverentia colerentur. » Itaque nihil aliud mihi reliquum est, nisi ut Deum immortalem submissis precibus orem, ut vos diu sanos atque incolumes præset cum supremo nostro, atque omnium fidelium pastore Benedicto XIV, catholicæ Ecclesiæ, plaudentibus omnibus, divinitus dato, qui quantum inter reliquos mortales dignitate ac potestate præeminet, tantum ingenio rerumque intelligentia præcellit: qui cum apostolici gradus sublimitate supra omnes sit, humanitate ac benignitate infra omnes esse videtur: qui me adhuc adolescente in singulari benevolentia complexus est: qui me non solum verbis, sed etiam præclaro exemplo suo, et ad juris tam privati quam publici notitiam assequendum, et ad hæc alia sanctiora studia, quæ in sortem Dei vocatos maxime decent, verbis suis jam olim impulit ac stimulavit: qui summus Ecclesiæ pontifex renuntiatus, postero electionis die, ut liberiores mihi ad eum aditus essent, inter familiares, qui ab intimo cubiculo sunt, primum omnium ascivit, et triennio post a secretis sacræ congregationis super rebus consistorialibus declaravit: qui demum, cum rerum ecclesiasticarum scientiam, et sacrarum litterarum studia non modo in se amet ac diligat, sed etiam in aliis esse quam maxime cupiat, parvam meam bibliothecam præclaris suis operibus *De beatificatione et canonizatione servorum Dei, De Jesu Christi Matrisque ejus festis, De missæ sacrificio* liberaliter donatis instruxit, quo munere nihil mihi splendidius magnificentiusque esse duco. Valete.

Romæ, Kalendis Junii 1746

Nicolaus ANTONELLUS

Ejusdem sac. Collegii et sac. Consistorii a secretis

(4) Ad an. 540, n. XI.

INDEX EORUM QUÆ IN PRÆFATIONE CONTINENTUR.

- § I. Laudantur bibliothecarum conditores, et præcipue cardinalis Franciscus senior, et alii e domo Barberina.
- § II. Codex Græcus, quo continetur opus S. Athanasii in Psalmos, cujus fuerit, et unde in Barberinam bibliothecam venerit.
- § III. — Descriptus fuit ex alio bibliothecæ Augustinæ, et e Græco in Latinum versus, hortante et mem. cardinali Francisco Barberino juniore.
- § IV. Referuntur variæ Psalmorum expositiones, seu commentarii sancto Athanasio ascripti.
- § V. Agitur de eisdem expositionibus, seu commentariis, ac primum de expositione, seu commentario, qui in bibliothecis Mediolanensibus et Venetis reperitur.
- § VI. Dissertitur de commentario in Psalmos edito a Patribus Benedictinis.
- § VII. Ilum commentar um esse Athanasii alicui dubitant.
- § VIII. Tractatur de alio commentario sub nomine Athanasii lingua Illyrica seu Slavica scripto.
- § IX. Andreas Schottus et Lucas Holstenius commentarium, seu expositionem, quæ in publicum datur, S. Athanasio tribuerant.
- § X. Commentarium hunc eundem esse, ac librum sancti Athanasii de titulis Psalmorum.
- § XI. Librum autem de titulis Psalmorum eundem fuisse ac librum Interpretationis Psalmorum, cujus meminit Nicæna synodus secunda, diversum autem ab Epistola ad Marcellinum.
- § XII. Et quidem Athanasii esse nostrum commentarium præter testimonium Schottii et Holstenii probatur etiam ex eo, quod auctor Hebraica nomina accurate interpretatur, et sensum allegoricum seu mysticum Psalmorum exponit.
- § XIII. Nam Philo Alexandrinus primus edidit Dictionarium Hebraicorum nominum, eorumque interpretationem.
- § XIV. Deinde Origenes interpretatus est nomina Hebraica Novi Testamenti.
- § XV. Allegorica sacrarum Scripturarum interpretatione qui primi omnium usi sint.
- § XVI. Schola Alexandrina servavit allegoricam Scripturarum interpretationem.
- § XVII. Therapeutæ, quos Christianos fuisse alicui Patres, et plures recentiores scriptores crediderunt, allegoricas Scripturarum interpretationes amplexi sunt.
- § XVIII. Allegorica Scripturarum interpretatio in Oriente obtinuit, eaque laudatur, dummodo in ea modus servetur.
- § XIX. Allegoricus seu mysticus Scripturarum sensus auctoritate Novi Testamenti asseritur.
- § XX. Tertullinus et Cyprianus, alique allegoricam et litteralem Scripturarum expositionem approbarunt.
- § XXI. Allegoricus Psalmorum sensus Christianorum proprius est.
- § XXII. Quæ enim in Veteri Testamento scripta vel gesta sunt, in figura fuerunt rerum quæ in Novo fieri, vel evenire debent.
- § XXIII. Interpretatio Psalmorum de Christo Domino ejusque Ecclesia primis Christianæ religionis sæculis probata ac recepta est, non solum in Oriente, sed etiam in Occidente.
- § XXIV. Vetus etiam Synagoga sensum litteralem et spiritualem in sacris Scripturis agnovit.
- § XXV. Apud Patres autem Veteris Testamenti aliqua traditio fuit de mystico Scripturarum sensu.
- § XXVI. Moyses, prophetæ alique sancti Veteris Testamenti non Judaicam Kabulam a Deo edocti fuerunt, sed aliqua ex parte cælestia mysteria et arcana Scripturarum sensum agnoverunt.
- § XXVII. Cur antiqui Orientalis Ecclesiæ Patres spiritalem ac mysticum Scripturarum sensum potius quam litteralem exposuerunt.
- § XXVIII. Ariana aliæque hæreses postea enatæ in causa fuerunt, cur deinde Patres ejusdem Orientalis Ecclesiæ ad litteralem Scripturarum sensum explicandum animum appulerint: qua in re maxime floruit schola Antiochena.
- § XXIX. Allegorica interpretatio maxime convenit libro Psalmorum: clavis autem spiritualis, et allegorici sensus in Psalmis est cujusque psalmi titulus.
- § XXX. Ex antiqua divisione Psalmorum per versiculos vetustæ expositionis seu commentarii probatur.
- § XXXI. Usus rubricæ titulorum vetustatem ejusdem commentarii comprobatur.
- § XXXII. Quod aliqua, quæ Athanasii nomine feruntur, in eo non reperiantur, non ideo magno Athanasio abjudicandus est.
- § XXXIII. Neque etiam aliquid in contrarium colligi potest ex eo quod beata Maria Θεοτοκος dicitur.
- § XXXIV. Ex mystica interpretatione tituli Psalmorum « Pro cœciva » ad Athanasium commentarium potius pertinere, quam adimi ipsi debere, ostenditur.
- § XXXV. Ex interpretatione psalmi cxxv aliud argumentum affertur pro adjudicando commentario, de quo agitur, magno Athanasio.
- § XXXVI. Item ex iis quæ dicuntur in expositione psalmi cxxxiii de majori diei longitudine.
- § XXXVII. Similiter ex aliis pluribus indicis et argumentis.
- § XXXVIII. Denum id evincitur ex collatione nostri commentarii cum aliis operibus beati Athanasii.
- § XXXIX. Causa, et occasio exponitur, cur opus beatissimi Athanasii nunc in publicum edatur.

PRÆFATIO.

I. Neminem esse puto qui non existimet, bene de humano genere meritos esse eos principes viros, qui sedula cura ac diligenti studio libros ac scripta doctorum hominum conquisiverunt, eosque undequaque collectos in bibliothecis magnifice exstructis servarunt, ut scientias, inventa, et vitæ subsidia hominum memoriæ traderent, et sapientum monita, prudentum consilia, et clarorum virorum dicta, et facta, et cogitationes ipsas ad posteros transmitterent, quibus edocti atque eruditi melius sapientiusque vitam instituerent, eamque utilius commodiusque transigerent. Hac autem gloriæ laude cum plurimi superiori ætate floruerint, inter eos utique summum locum obtinet cardinalis Franciscus, alique e Barberina domo, qui doctos atque excellentes viros e remotis regionibus accessitos in domo sua tanquam in tranquillissimo portu retinuerunt, summis beneficiis cumularunt, redditibus auxerunt, dignitatibus ornarunt. Horum autem opera atque cura non solum libros typis impressos, sed etiam codices manuscriptos Græcos, Latinos, Arabes maximo in numero omnibus ex partibus summa impensa collectos in magnificentissima biblio-

theca collocarunt. Nam ex ea typis impressi in lucem prodierunt præclari scriptores, qui in tenebris delitescebant, veluti Georgius Pachymeres, Stephanus Byzantius *De urbibus*, S. Nilus, aliique: nonnulli vero emendatiores correctioresque in publicum emissi sunt, hortantibus, aut codices et sumptus commo-
dantibus cardinalibus, et principibus Barberinis, qui communi litterarum litteratorumque hominum utilitati semper studuerunt, eosque et opera et censu, quantum in se fuit, juvarunt.

II. Inter alios autem pretiosos codices quos Barberina bibliotheca servat, exstat codex Græcus, ea forma quam in *quarto* vocant, chartaceus, non calligraphia seu characteris pulchritudine, qui recens et informis est, sed re quam continet præstantissimus. Etenim eo continetur interpretatio Græca Psalmorum sanctissimi Patris atque archiepiscopi Alexandrini Athanasii. Codex apographus est, descriptus ab Andrea Schotto, inclyto Societatis Jesu alumno, seu potius ejus jussu ab amanuensi ex altero codice bibliothecæ Augustanæ. Hunc postea codicem in potestatem venisse puto Lucæ Holstenii, qui hæredem ex asse instituit clarissimum cardinalem Franciscum Barberinum seniore, et deinde ex illius hæreditate in Barberinam bibliothecam translatum fuisse. Doctissimus autem vir Holstenius, sed ipse Andreas Schottus, singulis paginis Græcæ interpretationis S. Athanasii paginam Psalterii Græco Latini typis impressi inseruit, adeo ut unicuique psalmo Græca sanctissimi episcopi interpretatio e regione, seu ex adversa facie posita respondeat. Præterea idem eruditissimus vir Holstenius principio codicis inscriptionem in fronte totius libri ponendam, cum in publicum, ut forte sibi faciendum proposuerat, ederetur, et brevem præfationem Latinam ascripsit, quam ego hoc loco, ne tanti viri eruditus lector elucubratiunculam desideret, ascribam; ea autem ita se habet:

LECTORI SAL. LUCAS HOLST.

*Scripterunt, ut nemini hodie ignotum, ex antiquioribus Patribus in Davidis Psalterium commentarios eruditos plurimi in cæcis Græcorum Patrum singulatim enumerati, in primis Origenes, et Eusebius Cæsareæ Palæstinæ episcopus: mox Theodorus Heracleotes: item Asterius Scythopolita: item Apollinaris Laodicensis versibus, credo, heroicis, qui legitur: denique Didymus Alexandrinus, sed qui magnam intercederint partem: tum vero maxime perspicue et cum tanta perspicacitate, quam nunc damus, S. Athanasius conscripsit, sed in tenebris hactenus sepulta jacuit, ac latuit, eruta nunc tandem in lucemque revocata industria Andreæ Schotti, Societatis Jesu presbyteri, ex Augustana, vere augusta bibliotheca, unde velut ex equo Trojano boni multi exierunt scriptores Græci, antea delitescerent, idque auspiciis viri illustris Marci Velseri reipubl. duxnaviri, et optime de studiis patriæque meriti, et opera Davidis Hoesch. Augustani, cui Appiani Illyrica, multaque Chrysostomi, Basilii Magni, Nysseni accepta serimus. Psalmos etiam hymnosque Sulomonis Græce ut parentis Davidis regii valis exemplum compositos hinc habemus, ab eodem revocatos in apertam lucem, qui et Philii patriarchæ vatum dedit scriptorum ab illo lecturam Bibliothecam: item de patribus sanctis quasdam Basilii epistolæ versionesque meliores: item sancti Cyrilli $\gamma\lambda\omega\sigma\sigma\iota$ in Pentateuchum Mosis, et ἐκπρῶτοι , seu *Puschales sermones* xxx, et S. Isidori Pelusiota epistolæ prope sexcentas e Vaticana Pont. Max. bibliotheca. Consule itaque, mi lector, boni viri S. Athanasii Psalmorum ad verbum interpretationem, et cum reliquis ejusdem sanctissimi viri comparare grave ne sit, ut partem legitimum nunciatque diu in tenebris jacentem. Vale.*

Ita præfatio, cui inscriptio Græco-Latina ab ipso Holstenio vel ab Andrea Schotto præposita est hujusmodi:

ΕΙΣ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Ἐρμηνεία τοῦ ἁγίου Πατρὸς ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

IN DAVIDIS REGIS AC PROPHETÆ PSALMORUM LIBRUM

S. ATHANASII ARCHIEPISC. ALEXAND. METAPHRASIS

Eruta nunc primum ex Augustana Bibliotheca ab

Andrea Schotto Societatis Jesu.

III. Codex autem, quo usus est Andreas Schottus, an Augustæ Vindelicorum nunc exstat, me latet. Illud certum est, in catalogo Græcorum codicum qui sunt in bibliotheca reip. Augustanæ Vindelicæ, quem in lucem edidit David Hæschelius anno 1595, nulla mentio est de commentario S. Athanasii in *Psalmos*, et cum per anicum scribi ad homines eruditos Augustæ commorantes curaverim, ille responsum se accepisse mihi retulit, nullum ibi codicem hujusmodi reperiri. Neque etiam mihi compertum est an Lucas Holstenius, vel Andreas Schottus ante illum in animo habuerit, interpretationem, seu metaphrasin S. Athanasii duntaxat, an vero Græcam et Latinam in lucem edere. Profecto cum anxie perquisivissem, an usquam translatio Latina exstaret, neque in laudato codice, neque in tota bibliotheca Barberina versionem ullam Latinam invenire mihi contigit. Itaque hortante atque stimulante cl. mem. cardinali Francisco Barberino, qui, exemplo suorum majorum, et præcipue alterius cardinalis Francisci patrui sui erga litteras optime animatus singulaque me benevolentia complectebatur, opusculum sanctissimi doctoris, ut melius potui, erat enim codex mendosus, e Græco in Latinum verti. In versione autem adornanda Latini sermonis puritatem, et styli elegantiam secutus non sum, sed beatissimi archiepiscopi metaphrasin de verbo ad verbum transferre curavi, et ut Græce aiunt, *κατὰ πῶδα*, veritus ne dum verborum lenocinia

sequor, a sententia, et mente sanctissimi doctoris discederem. Albertus Fabricius scribit Hamburgi in bibliotheca Joannea exstare manuscriptam versionem Latinam S. Athanasii in *Psalmos* elaboratam ab Elia Ehingero, qui codice Græco bibliothecæ Augustanæ usus est. An illa translatio sit hujusce commentarii, seu metaphrasis, quam nunc in lucem damus, an vero alterius omnino diversæ, certo statuere non ausim, cum ad manus meas non pervenerit. Sed si conjectura agere licet, verosimillimum quidem est, hujusmodi commentarium S. Athanasio ascriptum aliis jam in lucem editis minime esse dissimilem; nam si secus foret, id ipsum animadvertere, ac lectoribus suis indicare, ut in sua *Bibliotheca* passim facere solet eruditissimæ æque ac diligentissimæ vir, non prætermisisset.

IV. Sed quoniam idem Albertus Fabricius varias Psalmorum expositiones, quæ S. Athanasio tribuuntur, recenset (5), operæ pretium est ejus verba hoc loco referre: « Expositiones in *Psalmos*, » ait loquens de operibus sancti Athanasii, « quarum exigua apospasmata quædam verterat Politianus, atque priores editiones Græcæ et Latinae exhibuerant, Daniel item Barbarus nonnulla et Corderius vulgaverant in catenis Patrum ad *Psalmos*: sed Benedictini longe copiosiores in totum Psalterium, licet nec ita plenas, aut integras, e codicibus Regiis et Colbertinis catenarum, et expositionum in *Psalmos* offerunt p. 1009-1239. Mediolani in bibliotheca Ambrosiana occurrunt commentaria Athanasii in *Psalmos* Græcè descripta ex codice bibl. Scorialensi, et Latine reddita sive ab Antonio Giggeo, sive alio quodam. Ex illis argumentum in *Psalmos* dignum lectu et supplementa quædam commentariorum dedit Montfauconius in *Collectione nova Patrum*, tom. II, pag. 70-101. Animadvertendum est, inquit idem vir clarissimus in *Diario Italico*, p. 12, alium etiam commentarium in ista bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis (adde pag. 69) occurrere, qui Athanasii nomen præfert, at Athanasii magni esse nequit. Istius initium est: *Μακάριος ἀνὴρ... αὐτῆ ἡ προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖος*. Athanasius in *Psalmos* ex versione Latina Elizæ Ehingeri, qui codice Græco bibliothecæ Augustanæ usus fuit, exstat ms. in bibliotheca Joannea hujus urbis Hamburgensis. Habuit etiam Athanasii in *Psalmos* commentarium Græcè descriptum Wagenselius ὁ μαχαρίτης, unde asservat eundem Lipsiæ in patria mea thesaurus librarius amplissimi senatus. Expositionem Athanasii in *Psalmos* Serviana lingua (est hæc Slavica dialectus) ms. in bibliotheca S. Salvatoris Bononiæ, atque Arabice una cum *Epistola ad Marcellinum* in bibliotheca Ambrosiana codice 500 annorum memorat idem Montfauconius ad Athanasium tom. I, pag. 1005 et 1006. Fragmenta commentariorum Athanasii in *Psalmos* a Petro Felckmanno collecta e Nicetæ metropolitæ Heracleæ Συναγωγῇ ἐξηγήσεων in priores psalmos 72 manuscripta in bibliotheca Palatina, pag. 1241-1262, lib. II, pag. 511. » Hactenus Fabricius.

V. Quamobrem, cum plures sint Psalmorum expositiones, quæ S. Athanasii nomen inscriptum præ se ferunt, necesse est paulum aliquid de illis disserere, quo magis compertum fiat, an ea, quam in lucem damus, tanquam genuinum ejus opus sanctissimo Doctori sit ascribenda. Ac primum verba faciam de illa quæ Mediolani in bibliotheca Ambrosiana, et Venetiis in bibliotheca Justiniana reperitur. Hanc autem sancto Athanasio adjudicat Pater Montfauconius, existimatque vel falso Athanasii nomen inscriptum esse, vel alterius Athanasii fuisse magno Athanasio recentioris. Nam in admonitione quæ proposita est supplemento commentariorum in *Psalmos* in *Nova collectione Patrum et scriptorum Græcorum*, talia scribit: « Lectorem monere juvat, commentarium alium Athanasii nomine ferri in bibliotheca Justiniana Venetiis, inque Ambrosiana Mediolani, prorsus diversum ab edito, cujus initium: *Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον* sed cum a nemine scriptorum memoretur, vel alterius nostro gentilis opus fuerit, vel Athanasium illum magnum ementitur. » Et in *Diario Italico* (6) recensens codices a se in bibliotheca Ambrosiana inspectos: « Animadvertendum est, inquit, alium commentarium in ista bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis occurrere, qui Athanasii nomen item præfert: at Athanasii magni esse nequit. Germanum enim singulis ferme paginis multis post Athanasium sæculis patriarcham Constantinopolitanum memoratum novimus. Istius initium est: *Μακάριος ἀνὴρ*, etc. Et in eodem *Diario* loquens de bibliotheca Justiniana ait: « Adest quoque commentarius Athanasii in *Psalmos*, cujus scriptor, vel Athanasium ementitur, vel alius ὁμώνυμος est titulus: *Βίβλος τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ, καὶ θεῖου ὁμογράφου, Liber prophetæ regis, ac divini hymnorum scriptoris Davidis*. Post hæc: *Ἐξήγησις τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου*. » *Expositio S. Patris nostri Athanasii*. Idem commentarius est, atque ille de quo in Ambrosiana supra. » Et quoniam erit fortasse aliquis rerum ecclesiasticarum studiosus, qui commentarium, cujus locis supra laudatis meminit Montfauconius, si non totum, certe ex parte inspicere desiderabit; haud ingrati me lectori rem facturum credidi, ut suam de eo sententiam tutius ferre possit, si ex eodem commentario expositionem in primum S. regis Davidis psalmum hoc loco ascripserim; eam quidem scriptam inveni in pagella inserta in nostrum codicem, et minime cum aliis codicibus paginis assuta et conglutinata. Quod eo libentius facio, quia in expositione, quam in publicum edere statui, manca est interpretatio primi psalmi. Itaque illius loco supplementi vice hæc erit, quæ talis est.

(5) Lib. v *Bibl. Græc.*, pag. 504 (vet. edit.).

(6) Cap. 2, pag. 12.

Ψαλμ. Α΄.

A

Psal. I.

1. Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἀσεδῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε.

2. Ἀλλ' ἦ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός.

3. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων.

4. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ.

5. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορῥύσσεται.

6. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῆσῃ κατευδωθήσεται.

7. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἡ ὡσεὶ χυοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀνεμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

8. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλή δικαίων.

9. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεδῶν ἀπολείπεται.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedrâ pestilentiae non sedit.

2. Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

3. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum :

4. Quod fructum suum dabit in tempore suo,

5. Et folium ejus non defluet,

6. Et omnia quaecumque faciet, prosperabuntur

7. Non sic impii non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ.

8. Et ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum.

9. Quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

1. Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον, ὅτε μὴ συμπαρεγένετο τοῖς Ἰουδαίοις, ἦνίκα πονηρὰ ἐβουλεύοντο. Τὸ δὲ ἴδιον τοῦ λόγου μακαρίζει πάντα ἄνθρωπον τὸν μὴ συνεδριάζοντα, μηδὲ συμπαρανοῶντα τοῖς κακὰ βουλευομένοις, τουτέστι ἀπαύται.

2. Οὕτε γὰρ ἄλλως κατορθοῦται ἀρετῆ, καὶ ἀποχῆ κακῶν, εἰ μὴ διὰ μελέτης τῶν θεῶν Γραφῶν.

3. Ὡς γὰρ τὰ ξύλα ἔστῶτα παρὰ τοῖς ὕδασι ἀεὶ θάλλουσιν, οὕτως ὁ ἀρρενόμενος τῇ τῶν Γραφῶν μελέτῃ ἀναθάλλει τὸν νοῦν ἀεὶ, καὶ ὑγείαν τὴν διάνοιαν κέκτηται· ξύλον δὲ λέγει τὸν σταυρὸν τοῖς ὕδασι κολυμβήθρας περιεχόμενον, καὶ θάλλοντα (7) τοὺς φωτισζομένους.

4. Τῷ γὰρ ἰδίῳ καιρῷ ἐκαρποφόρησεν ὁ σταυρὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, τουτέστι τὸν βότρυν τῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ ζωῆς.

5. Φύλλα τοῦ σταυροῦ οἱ πιστοὶ, ὡς ἐπ' αὐτοῦ γεννώμενοι, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντες οὐκ ἀπορῥύσσονται.

6. Πάντα γὰρ ὅσα διὰ τοῦ σταυροῦ γίνονται κατευσδοῦνται. Προκόπτει γὰρ, καὶ ἐνέστη, καὶ πέρας οὐκ ἔχει ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ ἀγάπη.

7. Οὐδὲν γὰρ τῶν τοῦ σταυροῦ παρὰ ἀιρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἕλλησι κρατεῖ, καὶ καρποφορεῖ. Ἀλλ' ὡσπερ ὁ χυοῦς σκορπιζέται· οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς ἀνοίας, καὶ ἀπιστίας ἀπέστησαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνεβρίπισθησαν διὰ πάντα τῆς γῆς.

8. Οἱ γὰρ μὴ γινώσκοντες, ἢ σέβας Θεοῦ μὴ προσφέροντες, μετὰ τὴν ἀνάστασιν εὐθύνας οὐκ ἀπειτοῦνται, ἔχουσι γὰρ τὴν ἀπόφασιν αὐθαίρετον· οὐδὲ γὰρ εὐρίσκειται ἐν αὐτοῖς ἔργον δικαιοσύνης.

9. Ἐγνωσται γὰρ τῷ Θεῷ, καὶ ἡ τῶν δικαίων ὁδὸς, καὶ ἡ τῶν ἀδίκων· καὶ τὴν μὲν σώσει, τὴν δὲ βεβλήττεται, καὶ ἀπορρίπτει ὡς ἄχρηστον.

1. Prophetia quidem impletur in Joseph ab Arimathæa, quoniam non adfuit cum Judæis, quando improba agitaverunt consilia. Proprius quidem sermonis sensus beatum dicit omnem hominem, qui non adsidet, neque consentit molientibus prava, hoc est seductoribus.

2. Neque enim aliter virtutem assequimur, et a malis abstinemus, nisi divinarum Scripturarum meditatione.

3. Ut enim ligna, quæ prope aquas existunt, semper florent : ita irrigatus meditatione Scripturarum mente semper floret, et sanam intelligentiam possidet : lignum autem vocat crucem circumfusam aquis lavacri, et foventem illuminatos.

4. Nam suo tempore germinavit crux salutem nostram, hoc est botrum nostræ salutis, et vitæ.

5. Folia crucis fideles sunt, quippe per eam generati, et in ipsa manentes non defluent.

6. Omnia enim, quæ per crucem fiunt, prosperantur. Profcit enim, et permanet, et finem non habet fides, spes, et charitas.

7. Nihil enim eorum, quæ crucis sunt, apud hæreticos, aut Judæos, aut idololâtras obtinet, et fructificat. Sed quemadmodum pulvis dispergitur, ita Judæi ob insipientiam, et infidelitatem defecerunt a Christo, et projecti sunt per omnem terram.

8. Qui enim non agnoscunt, aut Deum non colunt, post resurrectionem non interrogantur, et rationem vitæ reposedunt, nam manifestam habent damnationem; nullam enim opus justitiæ in ipsis reperitur.

9. Nota enim est Deo, et justorum via, et iniquorum : et illam quidem custodit, hanc vero abominatur, et abjicit tanquam nequam.

VI. Nunc vero agendum est de altera Psalmorum expositione magno Athanasio ascripta, quæ a clarissimis PP. Benedictinis cum aliis operibus sanctissimi archiepiscopi in lucem edita est. De hac vero iidem Patres in admonitione quæ initio primi voluminis legenti occurrit, ita præfatur : « Expositiones S. Athanasii in Psalmos sistimus, lector erudite, illas scilicet diu expetitas, a multis laudatas antiquæ, mediæ, infimæ ætatis auctoribus. Quarum ἀποσπασμάτια quædam in prius editis exstabant. Utrum vero hi commentarii idipsum sint, quod liber *De titulis Psalmorum* ab Hieronymo laudatus, ut nuperi cujusdam fert opinio, non satis exploratum est; id sane si verum esset, non commode satis inscriptio posita fuisset, cum non de titulis modo, sed etiam de versiculis omnibus hic agatur. » At enim hujusmodi opus, quod Patres Benedictini, ut germanum, et genuinum M. Athanasii fetum in publicum emiserunt, an ejusdem sancti sit, nonnulli eruditii viri, qui illud attentius expendunt, maxime dubitarunt. Sensit id Montfauconus, qui curam suam atque diligentiam in adornanda operum S. Athanasii editione summa cum laude collocavit; ideo cum supplementum ejusdem expositionis in *Nova Bibliotheca Patrum* postea ederit, hæc scripsit (8) : « Supplementum expositionum in Psalmos ex codice Ambrosiano, dum Meliolani ageremus,

(7) Leg. θάλλοντα. germinantem.

(8) Tom. II, pag. 69.

exscripsimus. Estque codex ille recens ab antiquiori Scorialensi desumptus. Nam ut in Athanasii edito, a nobis haud ita pridem adornato, monuimus, expositiones illæ Athanasii non omnibus suis partibus, et numeris absolutæ sunt, sed amanuensium ausibus passim truncatæ, et in compendium redactæ: quædam etiam ex catenis erutæ. Nihil moror scriptorem nuperum, qui expositiones illas in *Psalmos* non esse Athanasii præpropere pronuntiavit; sed nulla oblata negandi ratione. Nihil ille curavit, imo potius dissimulavit, hoc operis, omnibus post Athanasium sæculis, Athanasii nomine, allatis plerumque locis, ut in hodierno commentario exstant, a plerisque scriptoribus memorari: nihil movit affinitas styli, verbaque frequentia Athanasiani usus, nihil codicum, unde prodierunt, vetustas; quæ sane accurato censori, antequam sententiam ferret, serio erant excutienda. Verum ille nasuti se critici partes egisse putavit, cum, missa importuna illa investigandi et disquirendi opera, incunctanter pronuntiavit: *Non sunt Athanasii*; cui nos pari facilitate reponimus: *Sunt Athanasii*; a qua re denuo comprobanda nos exemisti, dum nihil offers, quo tot scriptorum testimonia, totque alia γνησιότητος argumenta convellas. Nemo sane nobis dicam impingat, quod ex affecta vel præjudicata opinione spuria vel dubia opera pro germanis et assertis dederimus; nam pro virili, et ut æqui ratio postulabat, νοθεύει, vel γνησιότητος notas quibusque præmissimus. Ac licet cuique liberum sententiæ adversum nos ferendæ arbitrium mittamus, si quis tamen hanc provinciam adeat, nonnisi excussis argumentis, et notis, quas pro facultate tractatibus singulis præmissimus, iudicis et censoris partes occupet. »

VII. Postea vero severiorem censuram in commentarium *super Psalmos*, et in alia opera in sacram Scripturam Athanasii nomine a PP. Benedictinis seu P. Montfaucono edita tulit Casimirus Ondinus in hanc modum (9): « Quis credat unquam magnum Athanasium, in omni vita tot exsiliis, fugis et persecutionibus agitatum, tantum habuisse otii, ut commentarios in *Psalmos*, *Jobum*, *Cantica*, *Evangelium Matthæi*, et *Lucæ*, *Epistolam ad Hebræos*, et expositionem in *Symbolum* scriberet? Sunt hæc nugæ, et commenta recentioris Græciæ antiquis incognita scriptoribus, quorum nullus veterum mentionem unquam fecit. Miror Benedictinos monachos ita pueros fuisse, ut excerptis istis et commentariis adhibeant fidem, dubio procul, ut in hac nova sua editione, novum aliquid, licet falsum magni Athanasii produxisse videantur. Commentarius in *Psalmos* eductus ex recentiori bibliothecæ Ambrosianæ codice, qui trecentorum annorum non est, quique rectius multo ob codicis novitatem Athanasio patriarchæ Constantinopolitano tribueretur, qui sub Andronico seniore circa annum 1300 floruit, cujus ætatem refert. Imo alter commentarius in *Psalmos* in eadem bibliotheca longe prolixior sub Athanasii ejusdem nomine, quem tamen ipsius non esse evincunt citationes Patrum Athanasio recentiorum, uti fatetur ipse Bernardus de Montfauconio in *Diario Italico*, cap. 2, pag. 42, ubi Germanum multis post Athanasium sæculis patriarcham Constantinopolitanum memoratum refert. » Hæc convicia potius quam censuram acriori stomacho evomuit vir a catholicæ religionis castris transfuga et rebellis, cujus refellendæ audaciæ provinciam Benedictinis Patribus relinquo. Verum illud prætermittendum non est, quod superius admonui: commentarios in *Psalmos* Athanasii nomine ab ipsis editos ad magnam Athanasiam non pertinere, non ejus unius iudicium est, sed aliorum etiam doctorum virorum, qui in legendis sanctissimi archiepiscopi aliorumque veterum Patrum operibus versati sunt. Tillemontius, ut alios omittam, vir singularis eruditionis, affirmat (10), se in commentariis, de quibus agitur, aliqua aliorum scriptorum loca, quam Athanasii, cui tribuuntur, observasse. Sed hactenus de commentariis *super Psalmos* a PP. Benedictinis in publicam utilitatem evulgatis; nunc de Slavica seu Illyrica Psalmorum interpretatione, in qua itidem Athanasii nomen inscriptum occurrit, aliquid mihi dicendum superest.

VIII. Exhibet in suo *Diario Italico* (11) clar. vir Pater Bernardus Montfaucon notam codicum cœnobii Canonicorum Regularium S. Salvatoris. Inter cæteros autem commentarium in *Psalmos* sancti Athanasii Slavica lingua scriptum his verbis enuntiat: « Codex non spernendæ vetustatis, in quo psalmi caractere Slavico. » In admonitione autem, quæ præmittitur *Expositioni Psalmorum* sancti Athanasii, quam in parte secunda tomi primi operum ejusdem sanctissimi Doctoris ipse edidit, talia habentur: « Narrat Gabriel Grodecus, Dantzicanus, professor Hebraicæ linguæ in academia Lipsiana, vir doctus, ac necessitudine mihi conjunctus, exstare in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensis in codice perantiquo expositionem Athanasii in *Psalmos* Serviana lingua, quæ est Slavica dialectus, sunt autem Servii Mysiæ superioris populi, nec ambigo ex his nostris expositionibus Slavice versam fuisse. » Sed fallitur vir eruditus: iste enim commentarius Slavica seu Illyrica, non autem Serviana lingua scriptus est; neque est in Slavicum dialectum translatus ex Græcis expositionibus, quas ipse inter opera S. Athanasii edidit, sed idem est ac ille qui Græcis litteris ac verbis scriptus et compositus Venetiis in Justiniana, et Mediolani in Ambrosiana bibliotheca reperitur, et quem, ut paulo ante dixi, non esse Athanasii, P. Montfaucon affirmat. Equidem hujus commentarii initium, nempe orationem quæ commentario præponitur, et expositionem

(9) *Comm. de script. Eccl.*, tom. I, sæc. IV, c. 8, *Diss. de op. S. Athan.*, pag. 384.

(10) *Mém. eccl.*, tom. VIII, pag. 257.

(11) Cap. 27, pag. 407.

in primum psalmum dabo, quam nactus sum et opera et cura reverendissimi P. abbatis Migliavacca, Canonici Regularis ordinis S. Salvatoris, qui etiam se ab aliis audivisse mihi narravit: P. Montfauconium, cum per Bononiam iter faceret, monasterii S. Salvatoris bibliothecam adivisse, atque in ea inspectis antiquis codicibus manuscriptis, quibus bibliotheca illa præstat, cum hunc de quo agitur attentè considerasset, suasisse bibliothecario, ut nomen Athanasii deleteret, atque in fronte codicis ascriberet nomen S. Cyrilli Alexandrini; et quidem ut ab amico sibi novissime significatum esse asserebat, nunc in parva scheda, quæ in eodem codice existit, recentiori caractere scriptum legi nomen S. Cyrilli episcopi Alexandrini; in tegmine autem codicis adhuc remanere nomen Athanasii. Qua de causa autem eruditus vir id faciendum censuerit, me latet. Itaque cujuscunque auctoris commentarius ille sit, me rem gratam curioso lectori facturum existimo, si ejus initium Illyrica, et Latina lingua hoc loco, ut paulo ante pollicitus sum, exhibeam (12).

Ter sancta Trinitas totius mundi adjuva, et dirige cor meum ad incipiendum cum intelligentia, et finiendum opus bonum a Deo inspirati hujus libri, quem sanctus Spiritus per os David eructavit, et quem aggredior recitare. Agnoscens vero meam ignorantiam, adoro te exorans, et tuum auxilium invoco, Domine Jesu Christe, doce intellectum meum non in sermonibus laborum oble-

ctari, sed in cognitione eloquiorum gaudere, et præparare me ad facienda opera, quæ disco et loquor, ut bonis operibus illuminatus, in tuo judicio dexterae partis particeps flam. Et nunc Domine, benedic, ut ex corde producto suspirio, lingua canam:

Beatus vir qui non abiit in consilium impiorum, etc.

PSALTERIUM DAVID REGIS SANCTÆ CIVITATIS FILII JESSE ET JUDÆ SECUNDUM PROGENIEM PRO PRIMO ALLELUIA
INITIUM PRIMI LIBRI, QUI EST APUD JUDÆOS PSALM. I.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit.
2. Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
3. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum:
4. Quod fructum suum dabit in tempore suo.

5. Et folium ejus non defluet,
6. Et omnia quaecunque fecerit, prosperabuntur ei.
7. Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ.
8. Ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum.
9. Quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.

ATHANASII COMMENTARIUS IN PSALMOS.

Psalmus David 1.

1. Prophetia hæc adimpletur in Josepho ab Arimathæa, quoniam non venit ad Judæos, qui in Christum insidias faciebant. Proprietas autem sermonis hujus beatum dicit omnem hominem, qui non communicat, nec se immiscet iniqua consilia agentibus, aut aliquem injuste persequentibus. Quod vero additur: *Et in via*, viam esse præsentem vitam asserit; nos enim viventes ad interitum vite sensim accedimus.

2. Alter enim non instruetur homo, ut recedat a malo, nisi se exercuerit lectione librorum, ac doctrina sapientum.

3. Nam prout ligna plantata ad aquas semper sunt amœna, ita intellectus sacra librorum doctrina irrigatus pulchre floret, et salutares semper cogitationes habet. Lignum etiam hoc dicitur crux fontibus baptismalibus circumdata, per quam nos lætificamur ac illuminamur.

4-6. In tempore suo fructificavit crux nostram salutem: fructus utpote vivaces, et folia crucis sunt fideles, qui per illam muniti, et in illa permanentes, non decidunt seu non defluunt ab eadem; omnia enim, quæ propter crucem seu Christi passionem fiunt, prospere succedunt.

7. Crux enim illa, quæ ab hæreticis, Judæis, et ethnicis non colitur, apud eos non fructificat, sed tanquam pulverem eos dissipat. Sic Judæi cum ob incredulitatem ac insipientiam defecissent a Christo, dispersi sunt per universam terram.

8. Nam qui Deum non agnoverunt, vel solam hanc impietatem secum ferentes, post resurrectionem de aliis causis non interrogabuntur; jam enim habebunt damnationem libere per semetipsos volitam, nec invenietur in ipsis ullum opus justitiæ.

9. Noscit enim omnem viam tam justorum quam injustorum, et primos quidem salvat, alteros vero damnat, ac a se rejicit, utpote inutiles.

IX. Age vero, quoniam locus hic jam postulat, de auctore expositionis quam Athanasio in Barberino codice ascriptam nunc primum in lucem trado, verba faciamus. Profecto ut eam magno Athanasio tribuendam existimeim, primum moveor judicio duorum doctissimorum virorum Andreæ Schottii, et Lucæ Holstenii, quorum alter ex antiquo codice Augustanæ bibliothecæ describendam curavit; alter vero non solum præfationem, brevem quidem, sed admodum elegantem, et tanto viro dignam ascripsit, sed ulterius hoc Athanasii opus inter cætera sanctissimi doctoris præcipue excellens, et eximium esse censuit, et ut verbis Tillemontii utar (13), *comme le chef-d'œuvre de S. Athanase*. Etenim an. 1627 cum accepisset novam operum S. Athanasii editionem Parisiis adornari, septem homilias S. Athanasii nomine inscriptas, quæ adhuc lucem non viderant, ad typographum Parisiensem misit, qui ea de re lectorem monuit his verbis: « Postremo vir eruditus Lucas Holstenius, Hamburgensis, postquam nos

(12) Exhibet ille quidem hoc loco initium commentarii Illyrica et Latina lingua; nos vero Latinam tantum versionem et interpretationem exhibemus. Si quis est curiosus lector, et Slavicæ linguæ peritus, illud videat in Romana edit., p. xix.

(13) *Mém. eccl.* tom. VIII, p. 130, not. 110 sur S. Athanase.

admouisset, habere se e Regia et Oxoniensi bibliotheca, et e manuscripto etiam codice R. P. Sirmondi e Societate Jesu homilias numero septem nondum editas, quas Latine convertisset, rogatus a nobis lubenti animo concessit, ut eas, quia serius hoc rescivimus, veluti per appendicem posteriori tomo subjiceremus. » His autem septem homiliis, quas vir eruditione æque ac pietate eximius in Latinum verterat, epistolam ad lectorem præmisit, eam exorsus in hunc modum (14): « Cum divi Athanasii Opera recudi a typographis audirem, rem me facturum existimavi, et publice utilem, nec bonis, doctisque ingratam, si cætera sanctissimi Patris ἀνέδοξα conquirerem, et in lucem hac occasione producerem. Collegi ergo opera tumultuaria ex Christianissimi regis bibliotheca, atque ex clar. mem. R. P. Sirmondi, meisque schedis homilias septem Athanasii nomine prænotatas: neque enim Athanasii omnes esse credat, cui vel minimum in hisce studiis iudicii, quique vel obiter tantum cætera ejus scripta inspexerit; » in fine autem ejusdem epistolæ de sancti Athanasii commentario nostro in *Psalmos*, quem, ut puto, viderat, sed non adhuc ab Andrea Schotto nactus fuerat, ita loquitur: « Cætera, quæ adhuc latent in Italiæ et Hispaniæ bibliothecis alii dabunt, præsertim commentarium perpetuum in *Psalmos*, quod ego palmarium Athanasii opus existimo. » Hæc Holstenius.

X. Quod autem magnus Athanasius scripserit etiam *super Psalmos*, nemo est qui dubitare possit. Hujus enim rei locuples testis est beatus Hieronymus in libro *De scriptoribus ecclesiasticis* (cap. 87), ubi, enumeratis sanctissimi episcopi Athanasii operibus, inter alia recenset librum *De titulis Psalmorum*. Quæ beatissimi doctoris verba in Græcam linguam ita vertit Sophronius: Περὶ ἐπιγραφῆς Ψαλμῶν, *De inscriptione Psalmorum* Hujusmodi autem nuncupationem non bene aptari commentario in *Psalmos*, quem ediderunt Patres Benedictini, ubi de titulis Psalmorum ne verbum quidem, ipsi ingenue fassi sunt. At vero in expositionem, quam nos magni Athanasii nomine inscriptam in lucem damus, optime convenire, neminem esse puto qui inficias iverit. Siquidem initio cujusque psalmi ejus titulus seu inscriptio accurate ac diligenter explicatur: deinde convenienter, consequenterque ad tituli inscriptionem ejusque interpretationem psalmus totus exponitur.

XI. Commentarii S. Athanasii in *Psalmos* meminit etiam Nicæna synodus, et quem Hieronymus *De titulis Psalmorum* et Sophronius *De inscriptione Psalmorum* synodus vocat *Librum interpretationis Psalmorum*, eique nos docet præfixam fuisse ejusdem Athanasii *Epistolam ad Marcellinum*. Unde etiam compertum sit, librum *De titulis Psalmorum* non eundem fuisse ac librum seu *Epistolam ad Marcellinum*, ut aliquis suspicatus est. Verba autem quæ in actione synodi sexta memoriæ traditum est lecta fuisse ab Epiphanio diacono, sunt hujusmodi: « Qui vero ab immortalitate nomen habet Athanasius, clarissime nobis in *Epistola ad Marcellinum* (15), quam præposuit libro interpretationis Psalmorum, disserit sic dicens: « Librum Psalmorum aliquis assumens, prophetias de Salvatore continuo, ut in aliis Scripturis admiratus, et adorans enarrat, » etc. Hanc autem epistolam, de qua mentio facta est in Nicæna synodo (ut occasione mihi data lectorem admoneam, factique mei rationem reddam) explicationi Psalmorum, quam in publicum emitto, adjungam, ut integrum sanctissimi Patris opus, quemadmodum ab ipso editum esse traditur, exhibeam.

XII. Erit; fortasse quispiam eorum quibus volupe est, ut ita dicam, magnis clarescere inimicitis, et emunctæ naris censoris nomen adipisci, qui contracta fronte, et grandi supercilio opusculum nostrum a sanctissimo archiepiscopo abjudicandum esse decernet, vel quia auctor interpretationis Psalmorum, quam damus, pueriliter, ut forte sibi videbitur, in explicandis Psalmorum titulis Hebraicorum nominum interpretationem sectatur, vel quia psalmos omnes in allegoricum sensum exponit. Ego autem e diverso tantum abesse existimo, ut hisce de causis Athanasii nomen e fronte commentarii expungi debeat, quin potius inde putem, duo gravissima argumenta suppetere, quibus liber magno Athanasio, cujus nomen præfert, vindicetur.

XIII. Quod ut planum faciam, opus est paucis disserere, quis primus auctor fuerit, qui Hebraica nomina juxta eorum etymologias ordine alphabetico in Græcum exposita publico usui, et sacrarum litterarum studiosorum commoditati ad sacrarum Scripturarum intelligentiam facilius assequendam prodiderit. Quod sane difficile haud est; posteritatis enim memoriæ id mandavit Hieronymus (16): « Qui Philo, inquit, vir disertissimus Judæorum, Origenis quoque testimonio comprobatur edidisse librum *Hebraicorum nominum*, eorumque etymologias juxta ordinem litterarum e latere copulasse. Qui cum vulgo habeatur a Græcis, et bibliothecas orbis impleverit, studii nostri fuit in Latinam linguam eum vertere. » Et antequam Hieronymus ita scriberet, Eusebius Cæsariensis de eodem Philone in sua *ecclesiastica Historia* (17) litteris tradiderat: « Sed et Hebraicorum nominum, quæ in lege et in prophetis occurrunt, interpretationes ab ipso compositæ esse dicuntur. » Philo autem, gente ac religione Judæus,

(14) Vide tom. IV Operum S. Athanasii nostræ recensione, col. 941. ΕΔΙΤ. ΠΑΤΡ.

(15) Synod. Nic. II, act. 6, p. 1518.

(16) Præfat. in libro *De interpret. nom. Hebr.*

(17) Lib. II, cap. 18.

patria quidem fuit Alexandrinus. Quare si ejus liber *De nominibus Hebraicis* adeo celebris et frequens in litteratorum manibus erat, ut a Græcis vulgo haberetur, et nulla esset, teste Hieronymo, orbis bibliotheca quæ ipsum non servaret, inde conjecturam facere licet quanto in pretio quantoque in usu apud suos populares Alexandrinos, Christianos præsertim vel Hebræos, esset. Et quidem hac de re non leve argumentum vel inde sumi potest, quod hujusmodi liber neque ipsos gentiles Alexandrinos scriptores latuit, cum ex eo plura in suum usum decerpserint. Nam quæ Hesychius grammaticus Alexandrinus de Hebraicis nominibus in Lexicum suum induxit, ex eo mutuo accepisse verisimile est. Id autem jam antea animadvertisse comperi Joannem Martianæum, qui probabili conjectura hæc adnotat (18) : « Quarta species verborum et interpretationum Philonis superest, ni fallor, in Græco Lexico Hesychii, grammatici Alexandrini, qui non ab alio quam e libro Græco Judæorum disertissimi Hellenistæ, id est ex libro nominum Hebraicorum mutuari potuit nomina bene multa, quæ ipse interpretatur juxta proprietatem linguæ Hebraicæ. Nam undè fluxit apud Hesychium tanta copia nominum, quorum ratio ignorata erat ab omnibus Græcis scriptoribus profanis, nisi ab illo primo conditore voluminis Hebraicarum vocum, sive Lexici sacri, cujus usuram habuisse Alexandrinis facile licuit? » Si autem Alexandria Philonis liber magno in pretio habebatur apud homines a Judaica religione et Christiana veritate alienos, quisque inde conjecturam capere potest quanta apud Christianos in existimatione quantoque in usu in sacris Scripturis explicandis esset.

XIV. Quod si quispiam esset qui ea de re dubitaret, facile omnis ex animo dubitationis scrupulus evelli posset ex iis quæ de Origene tradit Hieronymus : nimirum quod in Hebraicis nominibus Veteris Testamenti fecerat Philo, id in nominibus Novi Testamenti præstitisse Origenem, ea laude atque omnium doctorum virorum approbatione, ut eum postea ipse Hieronymus imitatus sit vertendo in linguam Latinam, quæ Græcæ tantum circumferebantur, ut quod Græci Philonis, et Origenis labore, atque industria habebant, id Latini lectionis sacrarum Scripturarum studiosi cura, atque opera sanctissimi Doctoris adipiscerentur. Verba B. Hieronymi talia sunt (19) : « Ac ne forte consummato ædificio, quasi extrema deesset manus, Novi Testamenti verba et nomina interpretatus sum ; imitari volens ex parte Origenem, quem post apostolos, Ecclesiarum magistrum, nemo, nisi imperitus negabit. Inter cætera enim ingenii sui præclara monumenta etiam in hoc laboravit, ut quod Philo quasi Judæus cæterat, hic ut Christianus implet. » Ex his vero quæ Hieronymus scripsit, duo ad rem nostram colliguntur : Hebraicorum nominum interpretationem, rem puerilem et nullius utilitatis, ut quidam autumant, minime censendam esse, cum in ea tria præclarissima omnium ætatum ingenia elaboraverint, Philo, Origenes, Hieronymus ; et nostram Psalmorum metaphrasin seu commentarium in quo accurate et diligenter allata Hebraicorum nominum interpretatione, Psalmorum tituli exponuntur, auctorem præferre scriptorem Alexandrinum, minimeque eam magni Athanasii vel ætati, vel patriæ, vel studiis, et sacræ doctrinæ repugnare, sed quam maxime convenire.

XV. Nunc vero agendum est de allegorica interpretatione, juxta quam perpetuo commentario Psalmi exponuntur. Primum allegoricæ sacrarum Scripturarum interpretationis auctorem veteres scriptores faciunt Philonem Hebræum. Scribit enim de eo in sua *Bibliotheca* (20) Photius : « Circumferuntur ejusdem alia quoque varia opuscula, quibus disputationes fere de moribus continentur, Veterisque Testamenti explanationes ad allegoriam ut plurimum ipsa littera aptata. Et vero ab hoc arbitror omnem allegoricum sacræ Scripturæ sermonem in Ecclesiam promanasse. » Is autem Alexandria, ubi natus erat, scripsit, et non solum inter suos, sed etiam inter Christianos celebri nomine ob sacrarum Scripturarum scientiam, et profanarum doctrinarum eruditionem fuit, imo etiam Christianæ religioni nomen dedisse, a quibusdam traditum est. Sane Hieronymus de eo scribit (21), famam fuisse, eum, cum in secunda legatione ad Caium Roman venisset, locutum esse cum apostolo Petro, ejusque habuisse amicitias, et ob hanc causam etiam Marci discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus ; et ante Hieronymum idem de Philone tradiderat Eusebius Cæsariensis, qui doctissimum Judæum magnis laudibus ornat ; unde constat quanto nomine et quo in honore ille esset Eusebii quoque ætate apud Christianos : Hic porro, inquit Eusebius (22), vir in dicendo copiosus, in sententiis locuples, in divinæ Scripturæ intelligentia sublimis atque excelsus, variam ac multiplicem sacrarum voluminum expositionem edidit. E Philone igitur, qui ἀνὴρ τὰ πάντα ἐδοξέος, ait Josephus (23), non solum in sacris Scripturis excellenter versatus, sed etiam externis disciplinis egregie excultus præclara opera in publicum ediderat, allegoricam sacrarum Scripturarum interpretandarum rationem in Alexandrinam Christianorum scholam aliqua ex parte, et quadamtenus derivatam fuisse, quam verisimillimum esse, nemo, ut puto, negabit.

(18) Tom. II Opp. S. Hieron., p. 90 edit. Paris.

(19) Lib. III, cap. 3, n. 7.

(20) Codice cv.

(21) *De script. eccles.* n. 11.

(22) *Hist. eccl.* lib. II, cap. 18.

(23) *Antia. Judaic.* cap. 9.

XVI. Quod autem schola Alexandrina allegoricam interpretationem secuta sit, argumento esse possunt opera Clementis et Origenis, qui ambo Alexandrinæ scholæ præfuerunt. Quorum primus in sacris Scripturis explicandis sæpissime allegoriis utitur, sed in libris *Stromatum* mysticos Scripturarum sensus potissimum amplexus est; siquidem tria sua præclara opera, *Protrepticon*, *Pædagogon*, et *Stromatum* libros eo ordine, et ratione instituit (24), ut gentilium mystagogorum, ac veterum philosophorum exemplo tres gradus, ἀποκάθαρσιν, μύησιν, ἐποπτεῖαν referret. Alter vero in allegoriis sectandis adeo nimius fuit, ut etiam hoc nomine a multis reprehendatur. Quare et accurata Hebraicorum nominum interpretatio, et allegorica interpretandi ratio in causa esse non possunt, cur noster Psalmorum commentarius magno Athanasio abjdicetur, sed potius argumento esse debet, cur illum sanctissimo episcopo, cujus nomen præfert, asseramus. Nam utraque intento, ut ita dicam, digito indicare videtur, auctorem commentarii scriptorem Alexandrinum fuisse, Alexandriæ natum, et in Alexandrina schola educatum. Profecto non dissimili ratione, qua Athanasius in suo commentario titularum interpretationem prosecutus est, nonnullorum psalmorum titulos Origenem quoque explicasse, fidem facit fragmentum commentarii Origenis in Psalmos, quod ex codice Vaticano cum aliis in lucem edidit P. Montfauconius, et suæ *Hexaplorum* editioni præmisit (25); ac proinde de antiquitate usus, ac disciplinæ interpretandi in allegoricum sensum psalmos psalmorumque titulos in schola Alexandrina dubitari nequit.

XVII. Quin imo longe ante Pantæni, Clementis et Origenis ætatem, qui successivis temporibus Alexandrinam scholam rexerunt, allegoricas et mysticas Scripturarum expositiones usu apud Christianos Alexandrinos receptas fuisse, testimonio esse possunt, quæ memoriæ posteritatis tradita sunt de Therapeutis, quorum nomine veteres illos Christianos Marci evangelistæ discipulos significatos fuisse antiqui Patres (26), et plures ex recentioribus scriptoribus existimant. Mores enim, et instituta Therapeutarum referens Philo (27): « Totum vero, inquit, diei spatium, quod ab ortu solis ad vesperum interjacet, in meditatione philosophiæ traducunt. Sacra enim volumina lectitantes philosophantur more patrio præcepta sapientiæ a majoribus tradita allegorice explicando. Quippe existimant verba ipsa nihil aliud esse quam imagines et signa rerum abditarum, quæ per allegorias decarandæ sunt. Sunt etiam apud eos commentarii veterum quorundam, qui sectæ illius auctores quamplurima eis monumenta doctrinæ illius, quæ in allegoriis posita est, reliquerunt. Quibus isti tanquam exemplaribus utentes morem hunc institutumque imitantur. » Ad hæc autem Philonis verba talia subdit Eusebius (28): « Hæc certe ab eo homine dicta videntur, qui nostras sacras litteras exponentes audiverit. Quos autem, ait, penes illos fuisse veterum quorundam commentarios, verisimile est, ipsa esse Evangelia, et apostolorum scripta, et expositiones quasdam veterum prophetarum: cujusmodi plures tum in aliis Pauli Epistolis, tum in illa quæ ad Hebræos scripta est, continentur. » At enim Henricus Valesius censet libros Novi Testamenti a Philone haud significari potuisse, cum dicat συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, quales non erant Philonis ætate apostoli et evangelistæ. Ego autem Eusebii sententiam haud prorsus rejiciendam esse puto: nam sæpe παλαιῶν, seu *veterum* nomine intelliguntur, qui una tantum ætate seu generatione (29) nos præcesserunt: et quidem, si in re longe posita a nostra memoria atque ætate, uti conjectura licet, censeo Philonem commentariorum nomine inter alios libros indicare voluisse Evangelium secundum Ægyptios. Nam in eo peculiare quoddam fuisse dicendi genus allegoriis et abstrusis ac mysticis sensibus plenum, fidem faciunt fragmenta quæ ab antiquis scriptoribus ad nostram usque ætatem servata sunt. Enigmatum enim instar illa sunt quæ ex illo Evangelio laudantur in epistola secunda S. Clementis pontificis Romani, et in libro tertio *Stromatum* alterius Clementis cognominis presbyteri Alexandrini, ex quorum scriptis aliorumque veterum Patrum nobis compertum sit, Evangelio illo, qualecunque fuerit, antiquos illos Christi in Ægypto assecclas usos fuisse. Verum enim postea temporis, cum in universo terrarum orbe fere ad omnium fidelium manus pervenissent quatuor Evangelia, aliæque canonice Scripturæ, quæ a sacris evangelistis, et sanctis apostolis θεοπνεύστοις, a Deo inspiratis, in fidelis populi utilitatem, et Ecclesiæ ædificationem nobis divini beneficentia tradita sunt; Evangelium illud allegoricum, et fere ænigmaticum, uti exorto et illucescente sole nebulæ dispelluntur, paulatim in desuetudinem abiit, et e fidelium manibus excussum est. Verumtamen posteaquam ex Ecclesia catholica Evangelium secundum Ægyptios eliminatum est, benignos receptores habuit hæreticos; quia cum abstrusus et ambiguus sensus contineret, ad suos astruendos errores obtenebrandamque veritatem, pluribus etiam de suo adjectis suppositisque, opportune eo uti posse censuerunt. Profecto Sabelliani alique firmum inde

(24) Dan. Heins. in præf. ad Clem. Alex.

(25) Vidè hujus *Patrologiæ* tom. XV.

(26) Enseb. *Hist. eccl.* l. v. c. 10; l. vi, c. 14, 15. Hieron. *De vir. illustr.*

(27) *De vit. contempl.*

(28) *Hist. eccl.* lib. II, c. 17.

(29) Nam γενεά ἐστὶ τριακονταετία, triginta annorum ætas, ut Porphyrius notat in *Homeriis questionibus*. Aulus Gellius (lib. II *Noct. Attic.*, c. 5) codicem *Æneidos* Virgiliti, quem sibi Romæ quidam grammaticus emptum in sigillariis xx aureis ostenderat, mirandæ vetustatis vocat, et tamen Gellius non adeo longe post Virgiliti ætatem vixit.

patrocinium, ut ipsi autumabant, vel ad Trinitatis mysterium subvertendum, vel ad legitimas nuptias rejiciendas sibi compararunt. Itaque hinc factum est, ut postea hujus Evangelii a sectariis corrupti et interpolati, in pravosque sensus ejus verbis expositis, tanquam libri apocryphi, et veluti putidæ hæreticorum mercis meminerint S. Epiphanius, S. Hieronymus, Origenes, Titus Bostrensis, Theophylactus (30). Sed eo revertor, unde paulo ante digressus sum.

XVIII. Enimvero non solum Alexandriæ, sed etiam ubique Ecclesiarum Orientis primis Christianæ fidei sæculis allegorica sacrarum Scripturarum interpretatio obtinuit. Et quidem quemadmodum nimius atque immoderatus hujusmodi interpretationis usus, cum scilicet abditis Scripturarum sensibus explicandis minime inservit, sed ea scriptor ad suo indulgendum ingenio abutitur, reprehensione dignus videtur: ita e diverso laude excipiendus est, cum receptis veterum Patrum regulis ac præceptis insistit, et intra suos limites se continet. Itaque duo in hac re scopuli summopere vitandi sunt, in quorum alterum impigisse videntur, qui sequentes mysticos sensus, et allegoricas interpretationes ab historica sacrarum litterarum veritate discesserunt; apud alterum vero misere naufragium fecisse, qui mordicus litterali interpretationi inhærentes, relictis veterum sanctorum Patrum vestigiis, in devia ac prærupta abeuntes in luce diviniæ corum sapientiæ ac cœlestis doctrinæ caligaverunt. Atque ita, clausis ad evangelicum lumen oculis, per humilia reptantes, solum humana ac terrena percipientes, majestatem Dei in Christo Domino animo comprehendere nequiverunt, ideo negare ausi sunt; et sectantes humilitatem litteræ a sublimitate exciderunt Divinitatis. Ex horum numero fuerunt Ebionæi, Paulianistæ, Socinianistæ, aliique istorum sequaces. Quamobrem ne recto itinere relicto, in brevia ac syrtes aberremus, in re tam difficili, tantique momenti omnino servanda a nobis est regula, quam sibi sequendam proposuit sanctus Gregorius Nazianzenus, qui in oratione quadragesima secunda: « Nos, inquit, media quadam via inter eos qui crassiore omnino ingenio sunt, et eos qui nimio contemplationis et anagogiæ studio ducuntur, incedentes, ut nec prorsus inertes ac torpidi maneamus, nec rursus curiosiores simus quam par sit, atque a proposito argumento excidamus et evagemur (alterum enim Judaicum quodammodo et abjectum, alterum ineptum, ac somniorum conjectore dignum, paremque utrumque reprehensionem meretur), ad hunc modum de his rebus pro virium nostrarum modulo non nimis absurde nec ridicule disseremus. » Teneatur etiam altera interpretationis lex a magno Augustino aliisque Patribus tradita, ut tum solum proprietas litteræ relinquatur, si ex litterali intelligentia absurdus Scripturæ sensus, vel catholicæ Ecclesiæ doctrinæ et traditioni contrarius eliciatur. Sin secus, ita mysticum et allegoricum sensum a Patribus probatum sequi placeat, ut proprietas litteræ non repudiatur. Verba Augustini in libro VIII, cap. 1 *De Genesi ad litteram*, ubi loquitur de paradiso, talia sunt: « Sane si nullo modo possent salva fide veritatis ea, quæ corporaliter hic nominata sunt, corporaliter etiam accipi, quid aliud remaneret, nisi ut ea potius figurate dicta intelligeremus, quam Scripturam sanctam impie culparemus? Porro autem si non solum non impediunt, verum etiam solidius asserunt divini eloquii narrationem hæc etiam corporaliter intellecta, nemo erit, ut opinor, tam infideliter pertinax, qui, cum ea secundum regulam fidei exposita proprie viderit, malit in propria remanere sententia, si forte illi visa fuerant, non nisi figurate posse accipi. » Demum ad hæc et illud addendum puto, quod docet beatus Joannes Chrysostomus, omnium qui unquam fuerunt aut sunt Scripturarum interpretes, præstantissimus, et quod omnes præ oculis habere debent, qui sacras Scripturas interpretari aut legere aggrediuntur: « Neque enim, inquit (31), sapientia humana opus habet divina Scriptura, ut ea quæ scripta sunt, intelligantur, sed revelatione Spiritus, ut verum sensum eorum quæ in illis continentur percipientes, magnam inde referamus utilitatem. »

XIX. Cæterum mysticus seu allegoricus Scripturarum sensus auctoritate Novi Testamenti innititur. Passim enim occurrunt in Evangeliiis et canonicis Epistolis mystici sacræ Scripturæ sensus et allegoricæ explicationes. Quare magnus Gregorius exponens Romano populo parabolam illam de homine qui exiverat ad seminandum, recte aiebat: « Si nos vobis semen verbum, agrum mundum, volucres dæmonia, spinas divitias significare diceremus, ad credendum nobis mens forsitan vestra dubitaret; unde et idem Dominus per semetipsum dignatus est exponere quod dicebat, ut sciatis rerum significationes quærere in iis etiam quæ per semetipsum noluit explicare. Exponendo ergo quod dixit, figurate se loqui innotuit, quatenus certos vos relderet, cum vobis nostra fragilitas verborum illius figuras aperiret. » Et quidem quis unquam sibi persuaderet per duos Abrahamæ filios, quorum unus natus est de ancilla, alter de libera, duo Testamenta significari, unum quidem in monte Sina in servitutem generans; alterum vero in libertatem filiorum Dei, qua Christus nos donavit¹? Quis crederet per sacerdotem Melchisedech æternum pontificem Christum Dominum², per tabernaculum cœlum³, per sanguinem hircorum, et vitulorum sanguinem ejusdem Christi Domini, per Sancta sanctorum interioris cœli aditum adumbratum fuisse⁴? Quis in animum

¹ Galat. IV, 22, 23, seqq. ² Hebr. VIII, 1 seqq. ³ Hebr. VIII, 5 seqq. ⁴ Hebr. IX, 8, 11 seqq.

(30) Epiph. hæret. LXII, cap. 2; Hier. præf. hom. in *Matth.*; Orig. hom. in *Luc.*; Tit. Bostren., Theoph. ad pr. *Luc.*

(31) Hom. in *Genes.*

suum induceret per animalia, quorum sanguis inferebatur pro peccato in Sancta per pontificem, corpora autem cremabantur extra castra, indicatum esse Jesum, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam civitatis Jerusalem passurum esse; nisi hæc divina et admiranda mysteria nobis apostolus Paulus aperiret? Cujus in mentem unquam venisset, per Adam, qui immisso a Domino sopore, et per Evam, quam ex dormientis costa in mulierem Deus ædificavit⁶, et de qua dictum est⁷: *Quamobrem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una*: Christum significari et Ecclesiam, quæ ex latere Christi Domini sanguine et aqua fluente obdormientis in cruce, immisso voluntariæ mortis sopore, efformata est, et sanguine ipsius redempta, et aqua baptismi sanctificata, ob quam reliquit (32) æternum suum Patrem, descendens ipse de cælo, ut humanam carnem susciperet, et deseruit matrem, nempe ingratam et incredulam Synagogam, unde originem, ut homo, ducebat, ut scilicet adhæreret Ecclesiæ fidelium, et ejus caput existens mysticum illud corpus efformaret; nisi idem beatus apostolus admiratione obstupefactus ad illa verba clamans diceret: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et in Ecclesia*⁸. Quis hæc, et plurima alia, quæ in divinis Pauli litteris continentur, unquam crederet, nisi ea nos beatus apostolus edoceret? Neque ideo Origenes reprehenditur ab Eustathio martyre Antiocheno (33), a magno Basilio (34), Joanne Chrysostomo (35), Epiphanio, Theophilo, Hieronymo (36), aliisque, quod spiritalem Scripturarum sensum exposuerit, vel quod ingenii solertia caruerit, qua mysticis, quos revera complectitur Scriptura sensus, investigaret; sed quod ea in re nimium ingenio suo indulserit, et spreto litterali sensu allegorias quæsierit locis propemodum innumeris, a quibus prorsus alienæ sunt.

XX. Et quidem veteres Ecclesiæ doctores etiam ubi sacris Scripturis explicandis litteralem potius sensum quam allegoricum secuti sunt, spiritalem tamen ac mysticum agnoscunt ac probant, et primum corpori, alterum vero animæ comparant. Tertullianus agens de Oratione Dominica (37): « *Quamquam, inquit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, spiritualiter potius intelligamus. Christus enim panis noster est, quia vita Christus, et vita panis, etc. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem postulamus in Christo, et individuitatem a corpore ejus. Sed et quia carnaliter admittitur ista vox, non sine religione potest fieri et spiritualis disciplinæ. Panem enim veti mandat, quod solum fidelibus necessarium est; cætera enim nationes requirunt. Ubi dictione illa *spiritualiter* allegoricum et mysticum verborum sensum, illa vero *carnaliter* litteralem significat.* » Nec dissimiliter sanctissimus martyr Cyprianus Tertullianum, quem magistrum vocabat, secutus, loquens de eadem Orationis Dominicæ petitione (38): « *Quod potest, ait, et spiritualiter, et simpliciter intelligi: quia et uterque intellectus utilitate divina proficit ad salutem. Nam panis vitæ Christus est, et panis hic omnium non est, sed noster est, etc. Potest vero et sic intelligi, ut qui sæculo renuntiavimus, et divitias ejus, et pompas fide gratiæ spiritualis abjecimus, cibum nobis tantum petamus et victum.* » Quibuscum consentit beatus Augustinus (39), qui loquens de paradiso ab Origene ejusque discipulis non proprie, sed figurate intellecto: « *Quasi propterea, inquit, non potuerit esse paradisos corporalis, quia potest etiam spiritualis intelligi? Tanquam ideo non fuerint duæ mulieres, Agar et Sara, et ex illis duo filii Abraham, unus de aucilla, et alius de libera; quia duo testamenta in eis figurata dicit Apostolus; aut ideo de nulla petra, Moyse percutiente, aqua defluerit, quia potest illic figurata significatione etiam Christus intelligi, eodem Apostolo dicente: *Petra autem erat Christus*»⁹. Nemo itaque prohibet intelligere paradysum, vitam beatorum; quatuor ejus flumina, quatuor virtutes, etc. Hæc et si qua alia commodius dici possunt de intelligendo spiritualiter paradiso, nemine prohibente, dicantur: dum tamen illius historiæ veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata teneatur. » His autem addi possunt cæteri omnes Patres quotquot in Ecclesia Dei floruerunt ab exortu Christianæ fidei ad postrema usque et ætati nostræ propiora sæcula. Quamobrem tantum abest, ut nostra Psalmorum translatio, seu interpretatio, qua Psalmorum verba de Christo et Ecclesia explicantur, Athanasio, cujus nomen inscriptum est, adimi debeat, vel tanquam inepta ac puerilis a sensatis viris et in*

⁶ Hebr. xiii, 11, 12. ⁷ Genes. ii, 21. ⁸ ibid. 24. ⁹ Ephes. v, 32. ¹⁰ I Cor. x, 4.

(32) Si ergo Christus adhæsit Ecclesiæ, ut essent duo in carne una, quomodo reliquit Patrem? quomodo matrem? Reliquit Patrem, quia « cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens. » Hoc est enim, reliquit Patrem, non quia deseruit et recessit a Patre; sed quia non ea in forma apparuit hominibus, in qua æqualis est Patri. Quomodo reliquit matrem? relinquendo Synagogam Judæorum, de qua secundum carnem natus est; et inhærendo Ecclesiæ, quam ex omnibus gentibus congregavit. S. Aug. tract. ix, in cap. ii Joan., n. 10.

(33) In serm. De ventriloqua seu Pythonissa.

(34) Hom. 5, in Hexaemeron., n. 9.

(35) Hom. 15 in Genesim.

(36) Hieron. ep. 58 ad Pammach.; in præf. lib. v Comment. in Isaiam, et præf. in Malach.

(37) Cap. 6.

(38) In expl. Orat. Dom.

(39) L'ib. xlii De civit. Dei, c. 21.

ecclesiasticis studiis et Christiana pietate excultis eadem contemni, quin potius reor argumentum hinc recte sumi posse ut sanctissimo Doctori adjudicetur.

XXI. Cardinalis Thomasius, vir et eruditione et morum sanctitate illustris, allegoricos Psalmorum sensus Christianos sensus vocat in præfatione ad Psalterium, quod cum Latina interpretatione ab eo elaborata in publicam utilitatem emisit : « Porro, inquit, ne aliqua saltem deesset vel brevis manu ductio ad secretiora mysteria, sensaque Psalmorum tum de Christo et ipsius corpore Ecclesia universa, et particularibus hujus corporis, sive collegii membris, id est fidelibus, tum etiam de cœlesti patria, quos sensus recte appellaveris sensus Christianos, patefactos nobis, tanquam scisso templi velo, morte Christi, qui apostolis aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas, et quæ scripta sunt in Lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de ipso, » etc. Ita recte ac sapienter pius et doctus cardinalis ex veterum Patrum doctrina de allegorico et spiritali Psalmorum et sacræ Scripturæ sensu locutus est. Nam Origenes in libro *De principiis* (40) arguens eos qui ex circumcissione erant, quod in Salvatorem nostrum non crediderunt, sed in varios errores lapsi sunt, quia sacras Scripturas non secundum spiritalem sensum, sed secundum litteræ sonum interpretantes in via veritatis voluntario casu cæcutierunt : « Iis autem omnibus nulla, inquit, falsarum opinionum, nulla impietatis et stolidorum de Deo sermonum causa esse alia videtur, quam Scriptura non secundum spirituale sensum intellecta, sed secundum litteralem accepta. Quapropter iis qui persuasum habent sacros libros non hominum esse commentarios, sed sancti Spiritus afflatu, voluntate Dei parentis universorum per Jesum Christum scriptos esse et ad nos pervenisse, qua via in eorum lectione insistendum esse nobis videatur, indicare conabimur, servata cœlestis secundum successionem apostolorum Ecclesiæ Jesu Christi regula. Et esse quidem mysticas quasdam dispensationes, quas divinæ Scripturæ indicant, etiam simpliciores fidelium credunt. » Ad hæc autem Origenis verba apposite subjicit Carolus de Larue (41) : « Nihil his verbis accuratius. Generale illud principium, quod mysticos in Veteri Testamento sensus ponit, apostolicæ doctrinæ pars est, et veritas certa, quæ ministerio pastorum ad nos usque pervenit. »

XXII. Profecto dubitari nequit omnia quæ in Veteri Testamento vel scripta, vel gesta fuerunt, in figura fuisse rerum quæ in Novo fieri aut contingere debebant, eaque respicere personam Messiæ, ejusque Passionem, Resurrectionem, et humani generis redemptionem, evangelicæ doctrinæ propagationem, gentilium conversionem, et quæcunque alia, quæ ad ejus divinam personam et dispensationem seu *οὐνοφυλάξ* pertinent. Quare si in explicandis Scripturis omnia ad Christum ejusque Ecclesiam prudenter referantur, neque erroris, neque ineptiæ id accusari debet, cum illa hoc consilio, et hac mente, Spiritu sancto dictante, scripta sint. Et quidem huc pertinere videntur verba illa apostoli Pauli, omnia scripta fuisse ad nostram institutionem : *Quæcunque enim, ait, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt* ⁹. Et de spiritali ac sublimiori Scripturarum intelligentia non improbabiler ab aliquibus accipiuntur verba S. Lucæ, quibus refert Christum Dominum post resurrectionem suam apostolos ad Scripturas intelligendas instituisse : *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* ¹⁰. Ad hæc enim evangelistæ verba respiciens S. Leo scribebat ad Flavianum in præclara illa epistola contra Eutychetem : « Donato intelligentiæ lumine, sacrarum Scripturarum occulta pandebat. » Origenes autem in eundem sensum interpretatur verba illa Joannis : *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* ¹¹. Respondens enim conviciis ac calumniis Celsi impii philosophi, sanctæque nostræ religionis irrisoris, ad locum illum evangelistæ hæc subjicit (42) : « Hic quærinus quænam fuerint multa illa, quæ Jesus discipulis suis dicere habebat, et quæ tum portare non poterant. Et dico : Forte quia Judæi erant apostoli, et Mosaica lege secundum litteram accepta innutriti, hæc fuerunt, quæ illis dicere habebat : Quænam esset vera lex, quarum rerum cœlestium umbra, signisque cultus Judaicus constaret ; quæ futura bona præscripti de cibo, et potu, de festis, neomeniis et Sabbatis ritus adumbrarent. » Et quoniam furcifer ille affirmabat Scripturas nostras non posse allegoriam pati, reponit Origenes (43) : « Fortasse probabile quid dici ab eo videretur, si Scripturas allegoriis interpretari inventum esset recens. Cum autem id fecerint vel ipsi dogmatum parentes et scriptores, quid aliud cogitandum est, quam illa fuisse scripta sic, ut eorum præcipua mens in allegoriis contineatur. »

XXIII. Quod vero propius rem nostram attingit, nempe rationem interpretandi Psalmos de Christo Domino et Ecclesia, primis Christianæ fidei temporibus ubique receptam, et probatam fuisse, locupletissimum nobis testimonium perhibent non solum Ecclesiæ Orientalis scriptores ; verum etiam multi inter Oc-

⁹ Rom. xv, 4. ¹⁰ Luc. xxiv, 59. ¹¹ Joan. xvi, 12.

(40) Lib. iv, n. 9.

(41) Præfat. in tom. II Orig., art. 5.

(42) *Contra Cels.* l. II, n. 2.

(43) *Ibid.*, lib. iv, n. 49.

cidentales, sed omnium instar unus sit Hilarius doctrina et sanctitate rebusque gestis scriptisque insignis, Athanasio coævus, et amicitia et fœdere adversus fidei hostes conjunctus, qui in præfatione commentariorum quos in *Psalmos* composuit, talia scribit : « Non est vero ambigendum, ea quæ in Psalmis dicta sunt, secundum evangelicam præfationem intelligi oportere ; ut ex quacunque licet persona prophetiæ Spiritus sit locutus, sit tamen totum illud ad cognitionem adventus Domini nostri Jesu Christi, et corporationis, et Passionis, et regni, et ad resurrectionis nostræ gloriam, virtutemque referatur. » Hilario, cæteris omissis, quia longum esset omnes referre, unum adjungam Augustinum (44), qui : « Vix est, inquit, ut in Psalmis invenias voces nisi Christi et Ecclesiæ, aut Christi tantum, aut Ecclesiæ tantum. » Itaque nemini dubium esse debet tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ Patres, qui primis Christianæ fidei sæculis floruerunt, spiritalem sacrarum Scripturarum sensum potissimum sibi exponendum proposuisse, præsertim in Psalmorum libris, in quibus multa vix aliter quam de Christo et Ecclesia explicari possunt. Qua in re exemplum habebant et Christi Domini, et apostolorum, qui et in Evangelio, et in canonicis epistolis plura loca Veteris Testamenti in mysticum sensum, ut antea dixi, interpretati sunt.

XXIV. Et quidem ante Christi adventum Synagoga ipsa utrumque sensum et spiritalem et litteralem agnovit, quorum primo Pharisei, alteri vero Sadducei studuisse videntur, licet utrique Scripturas falsis interpretationibus, divinæ veritati fabulas suas subjicientes, corruerint. Profecto plures doctissimi viri in arcanis Judæorum disciplinis ac litteris versati, censuerunt fieri non potuisse, ut omni careret fundamento Kabala Judaica (45), fœdissime licet corrupta et adulterata. Antiquis enim fabulis vulgo concedi solet aliquid veri loco fundamenti subesse : neque verisimile esse e nihilo provenisse famam et existimationem doctrinæ Kabbalisticæ, a tot sæculis sermonibus hominum agitæ. Quibus auctor quidam rerum Judaicarum peritus addit (46), si Kabala aliqua a sanctis viris et prophetis exculta et conservata sit, et sⁱ Sephiroth qua forma nunc pingi solent, vere fuerint illius Kabbalæ compendium, non aliud fuisse ejus argumentum quam doctrinam gratiæ Ecclesiæ a Deo revelatam : et Sephiroth, adjungit alius scriptor Rabbinicus rebus eruditus (47), ea figura picta, qua delineari solent, exhibere speciem corporis humani, unde nobis Messiam regem, et hominem Deum repræsentari, cujus divinas virtutes et perfectiones in suo regno et persona manifestandas summatim contineri decem illis Sephiroth, nempe coronam, sapientiam, intelligentiam seu bonitatem, magnificentiã, severitatem, gloriam, victoriam, majestatem, fundamentum, regnum. Et Reuchlinus lib. II *Kabala* : « Antiqui Hebræi, inquit, tres istas supremas Sephiras cognoverunt in *סוד אלהים* *en soph* in Deo reperiri coeternas et consubstantiales Deo, quas ob vocum indigentias tres luces vocaverunt, de quibus aliquod vestigium habemus apud Joannem, qui de Verbo æterno testatur vers. 9, quod *erat lux vera*, » etc. Post hæc autem Reuchlini verba ita prosequitur Bartoloccius (48) : « De his lucibus earumque reali distinctione inter se, et processione unius ab altera, et identificatione cum essentia divina conspicue et diserte egit doctissimus episcopus Marsicensis Joseph Ciantes in suo libello *De sanctissima Trinitate contra Judæos*. Quibus rite intellectis (loquitur de decem illis Sephiroth), nihil video in ea doctrina aliquid contra sanam doctrinam, imo omnia consona esse Ecclesiæ catholicæ, et cum iis quæ docentur a theologis convenire. Verum tamen est, quod moderni Kabbalistæ, ut mysteriis religionis Christianæ omni spiritu se opponant, totam œconomiam Sephirarum suis vanis commentationibus, et chimericis atque inanibus nominibus inficiunt, quæ ex certis sacræ Scripturæ locis, juxta artem, quam modernorum Hebræorum Kabbalistæ tradunt, eliciuntur. » Verum quidquid sit de Rabbinicis hisce figuris, quas Sephiroth seu Sephiras, quod nomen numerationem seu personam significat, vocant, illud certum est, hujus vocis *Kabala*, ut observavit Joannes Morinus (49), triplicem esse apud inferioris ætatis Hebræos significationem : primo sumitur pro traditionibus, quas vocare solent legem oralem, quæ *Talmude* continetur (50) ; secundo pro rabbinorum et doctorum a

(44) Ad psal. LIII.

(45) Hebraice *הקבלה*, *Hakabalà*, Latine *traditio*.

(46) Burnet, *Archæolog. philosoph.*; auct. *Kabal. denua*. part. II.

(47) Vitring. *Obs. sac.* I. I, dissert. 2, *De Sephiroth Kabbalist.*

(48) *Bibl. Rabbin.*, parte IV, pag. 252.

(49) *Exercit.* lib. II, exerc. 9, cap. 5.

(50) Rabbenù Hakkadosc, qui temporibus Antonini Pii, M. Aurelii, L. Veri, et Commodi imperatorum inter suos maxime claruit, priscorum sapientum Judæorum, ut rabbinum tradunt, schedulas omnes, quibus memoriæ juvandæ causa, *פיה שבעל פה Thorath Scebaùl Pe*, oralis lex scripta erat, diligenter collegit, et ex iis circa annos Domini 189 et 194 volumen composuit, quod ab ipso *מסנה* *Miscnà*, hoc est *repetitio legis* inscriptum est. Alia autem opuscula, quæ a priscis rabbinis, post rabbinum Hakkadosc composita sunt, veniunt sub nomine *Miscnà* conjungunt Hebræi. Totum autem istud jus Judaicum, seu legis repetitio duabus partibus coalescit *Miscnà* et *Ghemarà*. *Miscnà* est purus et primarius textus, quo summatim et veluti per aphorismos hujusmodi lex repetita seu jus Judaicum exhibetur. *Ghemarà* vero, quæ ita dicta est tanquam legis oralis perfectio, absolutio et consummatio, est altera pars, qua *Miscnà* variæ explicationes et variarum opinionum discussiones conti-

Moyse in hæc usque tempora successione; tertio Kabala dicitur doctrina quædam mystica ex variis nominum divinorum combinationibus et resolutionibus litterarum alphabeti vario situ, permutatione, decussatione, decem Sephiroth, sive Dei attributis varie inter se comparatis, aliisque ejusmodi naniis orta et eruta. Ita Morinus. Et quoniam Kabalæ nomen, ut dictum est, proprie significat legem seu doctrinam a majoribus ore traditam, distingui etiam ea solet in veterem ac recentiore. Recentior quidem, quæ in priscis rabbinorum scholis ortum et principium habuit, nihil aliud est, ut aliqui putant, quam philosophia Pythagorica, quatenus Pythagoræ dogmata posteritati innotuere, sive Platonica de Deo et rebus spiritalibus ex Scriptura illustrata, et ænigmatice ac symbolice proposita; vel potius sanctarum Scripturarum theologia symbolis Platoniorum et Pythagoricorum ænigmatibus, et rabbinorum fabulis ac puerilibus tricis obscurata. Hæc Kabalistarum libris continetur, et ad eam illustrandam incubuerunt Joannes Carolus Saracenus, Picus Mirandulanus, Joannes Reuchlinus, Paulus Riccius et auctor anonymus librorum *Kabalæ denudatæ*; cui et alia Kabalæ species posteriorum rabbinorum propria adjungenda videtur, si non tempore æqualis, certe non multo illa inferior, de qua præter Morinum a me nuper laudatum, aliosque scriptores Bartoloccius pluribus in locis suæ *Bibliothecæ Rabbiniæ* meminit, eamque detestatur his verbis: « Auctores infamis illius artis quam kabalisticam appellant, et per quam profani homines, qui kabalistæ inter Judæos dici voluere, totam sacram Scripturam litterarum permutationibus, valoribus numericis pro elementis alphabetariis acceptis, dictionibus integris in numeros resolutis, et in alium omnino usum diversum, et quandoque contrarium, et diameetricè oppositum ipsi sacræ Scripturæ, ausu prorsum temerario et omnino damnando, eandem sacram paginam deturpare conati sunt. » Altera vero antiquior est, quæ ante Christum natum inter viros vera Scripturarum scientia instructos obtinuit (51), quæque versabatur in intelligendo mystico Scripturarum sensu, et longe sublimiori illo, qui ex litterali et naturali verborum intellectu legenti occurrit: et hanc quidem scientiam fuisse, aiunt, prophetarum et sanctorum Veteris Testamenti a Moyse, et a Deo ipso servis suis traditam, quæ non solum versabatur circa allegoricos et mysticos sacrarum Scripturarum sensus, sed etiam complectebatur dogmata præcipua fidei Judaicæ de veneranda in Deo Trinitate, de adventu Messicæ, atque humani generis redemptione, animarum immortalitate atque aliis hujusmodi, quæ difficile ex verbo divino non adhuc aperte tradito, intelligi poterant.

XXV. Profecto Christus Dominus et apostoli quibusdam Veteris Testamenti locis usi sunt ad confirmandam veritatem, qui, licet ex proprio litterali sensu ad probandum id quod intendebant, suam vim haberent atque auctoritatem, longe tamen majus eis pondus accedebat ex traditione prophetarum et sanctorum veterum, unde constabat illos ad Messiam respicere, atque in illis de Redemptore agi. Quæ quidem, traditione seclusa, minoris ponderis et levioris auctoritatis apud eos fuissent, et nunc hujusmodi esse forte quibusdam videri poterunt, qui non satis animum intendunt ad tempus, et locum, et personas, quibus illa prolata sunt. Profecto, quæ de mystico et allegorico Scripturarum sensu et doctrina apud Veteris Testamenti Patres per manus, ut ita dicam, tradita dicta sunt, fidem ac probationem accipere videntur ex verbis Hilarii (52): « Qui Moyses, ait, quamvis Veteris Testamenti verba in litteris condidisset, tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria Septuaginta senioribus, qui doctores deinceps manerent, intimaverat. Cujus doctrinæ etiam Dominus in Evangeliiis meminit dicens: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei: omnia quæcunque dixerint vobis servate et facite, secundum] vero facta eorum nolite facere.* Doctrina ergo horum mansit in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta in hoc seniorum officio et numero conservata est (53) »

nentur. Ex *Ghemarâ* autem juncta *Miscnæ* תלמוד, *Talmud*, quæ vox doctrinam significat, constituitur. *Talmud* vero duplex est, alterum est Babylonicum, alterum vero Hierosolymitanum. Babylonicus auctor fuit Raû Ascè, Babylonicus, et quia morte præventus opus pericere nequivit, postea absolutum est a Marimar, et a Mar filio Raû Ascè, circa annum Domini 500 aut 505; Hierosolymitanum vero, quod est commentarium super nonnullos, non autem super omnes *Miscnæ* libros, ex diversis rabbinorum sententiis collectum in terra Israelitica pro iis præsertim, qui eam regionem incolebant, circa annum Domini 368 scripsit Rabbi Jochanau dialecto Hierosolymitana; et ideo Hierosolymitanum dictum est. De utroque *Talmud* plura videri poterunt apud Bartoloccium in sua *Bibliotheca Rabbiniæ*, ubi fuse et multifaria eruditione hisce de rebus pertractat.

(51) Rich. Sim. *Crit. Vet. Testam.*, et in *Litt. resp. ad animadvers. Claud. de Veil.*; Cunæus *De Republ. Hebr.*, lib. III, cap. 8.

(52) Com. in *Psal.* II, n. 2.

(53) Verum enim summo opere cavendum est a recentiorum rabbinorum commentis, qui hujusmodi historia et traditione, quam nobis prodit Hilarius, abutuntur in suas naniis et fabulas confirmandas, et ad eas simplicioribus obtrudendas. Fabulantur enim rabbinici doctores, Deum in monte Sina præter legem scriptam alia plura oretenus Moysi tradidisse, quæ *Legis oralis* nomine complectuntur. Moysen autem Josue, Josue vero septuaginta senioribus, seniores prophetis, prophetas viris Synagoga magnæ, quoniam ultimam Simeonem, cognomento Justum, non tamen illum, qui puerum Jesum in ulnis suscepit, sed aliam multo antiquiorem, tempore Alexandri Magni, Antigono Sochæo, et aliis subsequentibus viris synedrîi magni, et sic deinceps usque ad Rabbenû Hakkadosc, qui ne omnino oblivioni traderentur, ac perirent, schedulas priscorum sapientum, ut ipsi affirmant, huc illuc dispersas

XXVI. At vero si rem totam præ oculis positam attentius intueamur, et quæ in Veteri Testamento scripta et quæ in Novo, et quæ a majoribus accepta nobisque tradita sint, diligentius consideremus, nemo erit, ut puto, qui facile animum suum inducat, ut credat, Moysen, prophetas, atque alios veteris legis magistros et sanctitate et scientia præstantes aliquam certam Scripturas allegorice interpretandi rationem seu doctrinam a Deo accepisse, quæ *Kabala* nominanda sit; sed potius generatim eis compertum fuisse in simplicioribus sacrarum Scripturarum verbis arcanos et sublimiores sensus reconditos esse, quos, quantum in se erat, rimati sunt atque investigaverunt. Illis autem non tam suo labore atque industria, quam summa omnipotentis Dei benignitate magis, minusque pro personarum conditione, Spiritu sancto eloquente, qui spirat ubi vult, aliqua revelata fuisse, alia vero per manus quodammodo accepisse ex traditione majorum, qui similiter cœlestia mysteria velamine verborum occultata ex parte aliqua assecuti sunt. Cæterum intueri, sublato velamine, divina et superna mysteria, et dispulsis figurarum tenebris, arcanos Scripturarum sensus introspicere, ad id tempus servatum est, quo splendor Patris, lux mundi populis jacentibus in tenebris et umbra mortis exoriretur in terris. Huc autem spectare videntur verba Apostoli in Epistola ad Corinthios: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem vivificat* ¹¹; et paulo inferius: *Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem id ipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuatur), sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum... Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu* ¹². Ad illa autem Apostoli verba de velamine super cor Judæorum, cum legitur Moyses, ita commentatur Origenes refellens Celsum (54), qui, Judæorum sensus eorum esse ac Christianorum in sanctis Scripturis interpretandis, temere affirmabat. « Dicemus, inquit, in confesso esse apud utrosque, libros divino Spiritu fuisse scriptos; de illorum autem librorum Interpretatione nos cum Judæis dissentire. Quippe non ut Judæi vivimus, negamusque mentem legis contineri sensu, quem legum littera præ se fert. Quinimo affirmamus, cum legitur Moyses, velamen positum esse super cor eorum, eam ob causam, quia legis Mosaicæ mens occultatur iis, qui viam a Jesu Christo monstratam ingredi recusarunt. Scimus autem, quando se quis ad Dominum, qui Spiritus est, converterit, velamen auferri, eumque *resecta facie Domini gloriam, velut in speculo, intueri* in illis sensibus, quos littera legis abscondebatur, et in suam ipsius gloriam gloriæ divinæ participem fieri. Nam id, quod hic per figuram vocatur *facies*, aperte loquenti est intellectus, in quo est interioris hominis facies, quæ, perspecto vero legum sensu, tota lumine et gloria resplendet. » Quamobrem juxta verba beati Apostoli spiritualis sacrarum Scripturarum intelligentia, et sublimioris illarum sensus perfecta prorsus atque absoluta cognitio revera solis apostolicis, sanctisque Patribus, et Ecclesiæ Dei vivi, quæ est columna, et firmamentum veritatis ¹³, et ad quam ex apostolica traditione dimanavit, tribui debet. Nam ex iis quæ circa Christum Dominum contigerunt, magna lux sacræ Scripturæ, et præcipue prophetis oraculis allata est. Præterea Christus postquam in cœlum ascendit, Spiritum sanctum, quem promiserat apostolis, misit, qui doceret eos omnem veritatem; ideo docente Spiritu veritatis pervenire apostoli potuerunt ad allegoricum seu spiritalem sacrarum Scripturarum sensum percipiendum, et eo pertingere quo Patribus Veteris Testamenti et magnis prophetis penetrare non licuit.

XXVII. Apostolorum igitur exemplo excitatos, eorumque vestigiis et doctrinæ inhærentes vetustissimos orientalis Ecclesiæ Patres mystico Scripturarum, sensui aperiendo potissimum studuisse, fidem faciunt, ut superius dixi, præter Origenem et Clementem Alexandrinum epistola quæ Barnabæ ascribitur; Commentaria in *quatuor Evangelia* Theophili episcopi Antiocheni, vel alterius antiqui scriptoris, qui Evangelium mystica interpretatione explicat, tum etiam Hebraica nomina quæ in Novo Testamento continentur diligenter interpretatur, et allegoricum sensum pie ac solerter exponit; tum alia ejusdem Theophili aliorumque veterum Ecclesiæ Patrum opuscula quæ ad nos pervenerunt. Cur autem antiqui Orientis Patres in perscrutando mystico seu spiritali Scripturarum sensu adeo diligentes et assidui fuerint, duplici ex causa evenisse, quisque, ut reor, judicabit. Prima, quia hujusmodi interpretationem aptiorem existima-

¹¹ II Cor. iii, 3, 6. ¹² ibid. 15-18. ¹³ I Tim. iii, 15.

collegit, librumque *Miscnâ* confecit, a quo cum *Chemarâ* conjuncto *Talmud* componitur. *Talmud* autem Hebræi æque ac sacram Scripturam magni faciunt; imo etiam præferunt. Est autem liber plenus ridiculis et putidis fabulis, superstitionibus, blasphemis et impietatibus refertus, ut merito pluries fuerit a Romanis pontificibus proscriptus, et igni damnatus, et longe antea ab imperatore Justiniano ejus lectio Hebræis interdicta videtur in novella 146, tit. *De Hebræis*, verbis illis: « Quæ vero Deuteronomio, quasi secundaria eruditio ab ipsis dicitur, in universum interdicimus, ut qui sacris libris comprehensa non sit, neque desuper tradita per prophetas, sed excerpta quædam virorum contineat, qui terrena duntaxat loquantur, neque quidquam in se divini habeant Numinis, etc.

(54) Orig. *contra Cels.* lib. v, n. 60.

bant ad alendam fidelium pietatem et magis accommodatam Christianæ religioni, quæ adoratores exigit in spiritu et veritate; tum etiam quia omnino necessariam esse censebant rectam Scripturarum intelligentiam, cum quædam in Veteri Testamento occurrant, quæ nisi spiritalis interpretatio adhibeatur in absurdum sensum accipi possunt. Altera autem haud dubie ea est, quia per id tempus exorta erat hæresis Gnosticorum, qui catholicorum magistros et doctores, veluti rudes atque imperitos traduces, specie quadam sublimioris scientiæ ad se alliciebant Christianos, et novis allegoricis interpretationibus adulterantes Scripturas, fabulas suas pro nova quadam reconditaque doctrina venditabant, et non secus ac Pharisæi in veteri lege errores suos ac deliramenta simplicioribus obtrudebant. Profecto Gnosticorum hæresis a Pharisæorum fermento, a quo ut caverent, apostolos monuit Christus Dominus, originem suam ducebat. Neque enim Gnosticorum pseudo-theologia aliud erat, ut etiam alii observarunt, quam philosophia Pythagorica, atque etiam Platonica, ut ab Hebræis kabalistis exposita et interpolata est, et pluribus additis, inversis, amputatis, non parum immutata. Nam Judæorum Kabala, de qua plura superius dixi, quemadmodum et primis Ecclesiæ sæculis a rabbinis tradebatur, atque etiamnum a nonnullis rabbinicarum traditionum magistris traditur (55), agit potissimum de rerum origine et ratione, ac modo generationis seu progressionis et fluxus rerum a primo *ente*, et de earumdem rerum gradibus descensuque a summis ad ima. Non autem dissimile fuit Gnosticæ pseudo-theologiæ argumentum, ut videre licet apud Irenæum et apud Epiphanium, aliosque veteres Ecclesiæ scriptores. Non tam Gnosticos quam veteres Kabalistas circa duos potissimum versatos fuisse (56), ex veterum scriptis, quæ ad nos pervenerunt, comperitur. Primum, ut fabulosis suis commentis exponerent, quo ordine, et qua serie res omnes a Deo sint, tanquam a prima causa, quæ necessario existit; secundum, ut ostenderent causam primam et originem mali. Quod de Gnosticis manifesto constat ex ejusdem sancti Irenæi libris *Adversus hæreses*, ubi refert impij Valentini errores. De Kabalisticis vero ex eorum libris qui ad nos pervenerunt, et quibus explicandis non solum ipsi Judæi, sed etiam aliqui eruditi viri ex Christianis inanibus variæ scientiæ promissis decepti, ex ænigmaticis sensibus ac præstigiis illusi allaborarunt. Profecto primi Gnosticorum hæresis auctores Judæi fuerunt, ac proinde in kabalisticis fabulis et ænigmatibus versati. Itaque nil mirum est si Gnostici, suorum magistrorum ænigmatica doctrina imbuti, sacras Scripturas ænigmatibus atque ambagibus verborum, mysticis atque alienis sensibus interpretarentur, et Dei Verbum fabulosis suis commentis corrumperent. Quamobrem antiqui illi primorum sæculorum Patres, ut Gnosticorum impietatem et audaciam in adulterina ac perversa Verbi Dei interpretatione rudibus ac simplicibus obtrudenda coercerent, et pestiferæ eorum doctrinæ clanculum serpenti obviam irent, investigando potissimum sacrarum Scripturarum mystico sensui studium omne ac diligentiam adhibuerunt et summopere curarunt, quod pastoralis eorum muneris præcipuum erat, ut Scripturarum allegorico sensu juxta Ecclesiæ ab apostolis acceptam doctrinam, et prædecessorum regulas exposito, Gnosticorum commentis ac fabulis spiritalis interpretationis veritatem opponerent. Quæ cum ita sint, ut paucis concludam, neminem esse puto, qui non intelligat, explicationem Hebraicorum nominum et allegoricam Scripturarum interpretationem et patriæ atque instituto Athanasii, tum etiam ejus ætati ac doctrinæ admodum consentaneam esse, minimeque adversari.

XXVIII. Verum per eadem tempora, quibus claruit Athanasius, exorta impij Arii hæresi, necesse fuit accuratius litteralem Scripturarum sensum excutere atque explicare; quoniam Ariani contextum Scripturarum subdole interpungentes, vel vim verborum astute ac subtiliter exponentes, sacrarum Scripturarum auctoritate ad suæ impietatis confirmationem abutebantur. Itaque novis subinde enascentibus erroribus, et inter Christianos effervescente disputatione, cum alii pro veritate, alii contra starent, et utrique in humanis disciplinis, et dialectica facultate, et Scripturarum lectione apprime versati essent, accurateque proprium Scripturarum sensum ad grammaticæ leges expenderent atque exigenter, in causa fuit cur deinde, disputationis necessitate suadente, litteralis Scripturarum expositio usu recepta in Oriente sit, in qua inter catholicos doctores excelluit S. Joannes Chrysostomus. Nam, ut memoriæ traditum est (57), et Patrum scripta quæ ad nos transmissa sunt, ostendunt, in litterali sacrarum Scripturarum interpretatione maxime floruit schola Antiochena. Siquidem Eusebius Emisenus, qui magistros habuit Patrophilum Scythopolitanum et Eusebium Cæsariensem, Antiochiæ diu versatus est, ibique etiam, ut puto, docuit, familiariter usus Euphronio et Flacillo ejusdem urbis episcopis (58). Exemplo autem et institutione Eusebii historiam, hoc est sensum litteralem (ita enim intelligenda videntur verba Hieronymi, quæ inferius afferam), studiose prosecutus est Diodorus Tarsensis, magister S. Joannis Chrysostomi, Theodori Mopsuesteni, Maximi Seleuciensis, et Nestorii (59-60), quem tamen potius

(55) Burnet. *Archæolog. philos.* c. 7.

(56) Vitring *Observ. sacr.*, dissert. II, lib. I, c. 2, in not.

(57) Socr. *Hist. eccl.* lib. II, c. 9.

(58) Sozom. *Hist. eccl.*, lib. III, c. 6; Socr. *Hist. eccl.*, lib. VI, c. 5

(59-60) Sozom. *Hist. eccl.*, lib. VIII, c. 2; Socr. lib. VII, c. 29.

Theodorum, a quo etiam errorum suorum virus hausit, vel certe utrumque audivisse crediderim. Joannes quidem Chrysostomus a B. Hieronymo vocatur (61) « Eusebii Emiseni, Diodorice sectator. » Theodorum vero Mopsuestenum inauspicato magistrum habuit Theodoretus episcopus Cyri, qui et S. Joannem Chrysostomum audivit, ejusque eloquentiam imitatus est; amborum autem meminisse videtur in præfatione suorum commentariorum *ad Epistolas Pauli*, ubi ait: « Sed fortasse me arrogantibus et temeritatis accusabunt, quod post hunc et illum, qui totius orbis sunt lumina, audeam apostolicam interpretationem aggredi. Ἄλλ' αὐθαδεῖας με τυχόν, καὶ θρασύτητος γράφονται, μετὰ τὸν δεῖνα τοὺς τῆς οἰκουμένης φωστῆρας, τῆς ἀποστολικῆς ἐρμηνείας κατατολμῶντα. Et Theodori quidem Mopsuestiæ episcopi, et magistri sui errores etiam scriptis adversus S. Cyrillum libellis infeliciter tutatus est, laudibusque immodicis in sua *Ecclesiastica historia* ornavit (62). De Diodoro autem Tarsensi hæc memoriæ tradidit Hieronymus (63): « Exstant ejus in Apostolum commentarii, et multa alia ad Eusebii magis Emiseni characterem pertinentia: cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit propter ignorantiam sæcularium litterarum. » Cum Hieronymo consentiunt Socrates (64), ac Sozomenus (65), quorum primus: « Diodorus, » inquit, « ad episcopatum Tarsi promotus multos conscripsit libros, simplicem duntaxat, atque obvium Scripturarum sensum inquirens, allegoricam vero earum interpretationem refugiens. » Διδώρος δὲ ἐπίσκοπος Ταρσοῦ γενόμενος πολλὰ βιβλία συνέγραψε, ψιλῶ τῷ γράμματι τῶν θεῶν προσέχων Γραφῶν, τὰς θεωρίας αὐτῶν ἐκτρεπόμενος. Alter vero non absimilia tradidit scribens: « Diodorum, qui et Tarsensis Ecclesiæ episcopus fuit, multos, audivi, libros posteris scriptos reliquisse, et sacra volumina ad litteram exposuisse, repudiatis allegoriis. Διδώρον τὸν ἡγησάμενον τῆς ἐν Ταρσῷ ἐκκλησίας· ὃ ἐπιθύμην ἰδίων συγγραμμάτων πολλὰς καταλιπεῖν βίβλους· περὶ δὲ τὸ ῥητὸν τῶν ἱερῶν λόγων τὰς ἐξηγήσεις ποιήσασθαι, τὰς θεωρίας ἀποφεύγοντα. Quin etiam eundem Diodorum refert Suidas (66) inter alios plures librum composuisse, cui hunc titulum fecit: Τίς διαφορὰ θεωρίας καὶ ἀλληγορίας; « Quæ differentia sit inter theoriam et allegoriam? » Ludolpho Kustero, qui nitidissimam Suidæ editionem adornavit, aqua hæret, nec facile se expedit in assignando discrimine inter theoriam et allegoriam. In notis enim, quibus Suidæ opus illustravit, ad verba illa Suidæ talia scribit: « Θεωρία, theoria igitur quid significet, hinc patet. Ab ea differt allegoria, quod hæc in inferioribus subsistat, nec in tam sublimi argumento versetur quam theoria: quæ ratio est, quare Diodorus, ut Suidas hic testatur, de differentia theoriæ et allegoriæ scripserit. » Ego vero mendum puto esse in textu, et pro θεωρίας seu ἀλληγορίας legendum ἱστορίας, adeo ut titulus libri fuerit: Τίς διαφορὰ θεωρίας καὶ ἱστορίας, vel τίς διαφορὰ ἱστορίας καὶ ἀλληγορίας. « De differentia sensus allegorici, et litteralis. » Nam apud Græcos ecclesiasticos scriptores theoriæ nomine significari consuevisse sensum spiritalem et allegoricum manifestum sit tum ex allatis verbis Socratis et Sozomeni, aliorumque plurimorum scriptorum, tum ex multis locis hujusmet commentarii S. Athanasii. E diverso ἱστορίας seu historiæ nomine sensum litteralem et historicum Græcos scriptores nuncupasse, res notior est, quam ulla probatione indigeat, cum plura veterum auctorum loca ad id probandum omnibus in promptu sint (67). Sed redeo ad Hieronymum, ejusque verba de Eusebio Emiseno afferam. Sanctissimus igitur doctor in *Catalogo virorum illustrium* (68) de eodem Eusebio, quem Diodorus sibi sequendum imitandumque proposuit, hæc litteris mandavit: « Eusebius Emisenus episcopus elegantis et rhetorici ingenii, innumerabiles, et qui ad plausum populi pertinent, confecit libros, magisque historiam secutus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur. » Verum hac de re laud plura, cum ad rem propositam parum pertinere cuiquam videri possint. Ac vero a me hæc omnia hactenus eo consilio disputata sunt ut ostenderem, modum ac rationem sacras Scripturas in allegoricum exponendi sensum, non solum Athanasio æqualem, sed etiam ejus ætate antiquiorem fuisse. Præterea, ut manifestum facerem quibus auctoribus et quo tempore utraque sacros libros explicandi ratio tum allegorica seu mystica, tum historica seu litteralis cœperit ac floruerit. Nam id magnopere intererat, ut uostrum Commentarium jure merito sancto Athanasio, cujus nomen præfert, vindicaretur.

XXIX. Profecto inter cætera sacrarum Scripturarum volumina potissimum Psalmorum libro allegoricum convenire sensum testimonio veterum Patrum, qui in eo aperiendo operam suam collocarunt allatis Hilarii et Augustini verbis, a nobis supra ostensum est, et latius si opus esset, facile demonstrari posset; sed inane ac superfluum est in re minime dubia testibus uti non necessariis. Clavis autem ape-

(61) In *Catal. vir. illust.*; Niceph. lib. iv, c. 54.

(62) Theod. *Hist. eccl.* lib. v, c. 40.

(63) Hieron. *Catal. vir. illustr.* c. 419.

(64) Lib. vi *Hist. eccl.*, c. 3.

(65) Lib. viii, c. 2.

(66) In voce Διδώρος.

(67) Vide Lexicon Suicæri in verbis Θεωρία, Ἱστορία, Ἀντιλογία, Διάφορα.

(68) C. 91.

riendi mysticos sacrorum canticorum sensus, et janua penetrandi arcana Davidicorum psalmorum adyta, est titulus cujusque psalmi, teste veteri scriptore, cujus commentarii in *Psalmos* sub nomine Hieronymi editi sunt : « Quid est titulus, inquit, nisi clavis? Ut ita dixerim, in domum non ingreditur, nisi per clavem : ita et uniuscujusque psalmi intellectus, per clavem, hoc est per titulum intelligitur, in cujus persona cantatur, aut in persona Christi, aut in persona Ecclesiae, aut in persona Prophetæ. » Et S. Augustini titulum psalmi præconem totius psalmi vocat in expositione psalmi cxxxiv, et idem Augustinus de titulo psalmi LIII, quem in allegoricum sensum de Christo exponit : « Inde enim, inquit, pendet omnis versus qui cantatur. Si quis itaque agnoscat, quod in domus fronte præfixum est, securus intrabit, nec cum intraverit, errabit ; hoc enim in ipso poste prænotatum est, quomodo interius non erretur. » Et rursus in commentario ad psalmum LXIV, cujus titulum in allegoricum sensum sanctissimus Doctor interpretatur : « Agnoscenda est, ait, vox sanctæ prophetiæ ex ipso titulo psalmi. » Titulos autem inscriptos fuisse potius ad intelligendum percipiendumque psalmorum sensum allegoricum et spiritalem, quam literalem et historicum, ideoque ad eum potissimum respicere et ad illum pertinere, testimonio sunt quæ scribit idem Augustinus in locis nuper a me laudatis, tum etiam in expositione psalmi LIX, ubi monet qua mente et consilio, Spiritu sancto dictante, tituli psalmis inscripti sint : « Verumtamen sicut solet propheticus spiritus in psalmorum titulis recedere aliquantulum ab expressione rerum gestarum, et aliquid dicere quod in historia non invenitur, et hinc potius admonere non propter cognoscendas res gestas esse hujusmodi titulos inscriptos, sed propter futura præfiguranda, » etc. Augustino in hac eadem sententia de titulis psalmorum prævit S. Hilarius, qui ad psalmum LXIII : « Psalmi, ait, superscriptio historiam non continet, simplex est, et prophetali spiritu editus... cum enim illi ipsi psalmi, qui secundum titulorum inscriptiones res gestas continere creduntur, in plurimis a tituli sui et rerum, ac personarum proprietate dissentiant, magisque per editiones nominum, atque gestorum, spiritualium operationum significant effectus. » His autem addi debet Cassiodorus, qui in Præfatione ad *Psalmos* sententiam magni Augustini more suo secutus, hæc habet : « Quasdam superscriptiones psalmorum per allusionem consimilem constat spiritualiter intueudas : quia si litteram consideras extraneum est, cum non ea invenias in psalmis quæ continentur in titulis ; si vero trahantur ad tropicum intellectum, nimis videntur accommodæ. » Quare paraphrasis nostra, in qua psalmorum cujusque titulus in allegoricum sensum exponitur, ac deinde totus psalmus in eundem sensum allegoricum seu mysticum de Christo, et Ecclesia, ejusque membris mira brevitate explicatur, sanctissimo episcopo Athanasio, cujus nomen inscriptum præfert, non solum digna reputanda est, sed etiam multo in pretio atque existimatione ab omnibus habenda videtur, cum veterum Ecclesie Patrum menti ac sententiæ in recte exponendis intelligentisque psalmis maxime conveniens sit, et consentanea.

XXX. Cæterum inter alia argumenta quæ ad vetustatem nostræ translationis seu interpretationis comprobendam afferri possunt, illud non minimi ponderis est, quod interpretatio versiculis respondet, in quos membratim distincti per cola et commata psalmi antiquitus scribi solebant, non autem per versus longiores, ut in recentioribus codicibus reperiuntur, et in editis libris, quibus Ecclesia et omnes vulgo nunc utuntur, retinentur. Profecto de divisione librorum sacræ Scripturæ per versiculos, seu *στίχους*, nos docet Hesychius Hierosolymitanus, qui, ut quidam putant, sæculo sexto vixit, id inventum, atque institutum fuisse a sanctis Patribus majoris perspicuitatis gratia, ut legens periodum per sua membra distinctam facilius orationis intellectum assequeretur (69). Imo vero jam ante Christi Domini adventum comperitur, usu receptum fuisse apud Hebræos, ut Psalmorum alique sacræ Scripturæ libri versiculis distincti scriberentur ; et fortasse inde mos iste ad Christianos devenit. Veterem versuum distinctionem secutus est Origenes in suis *Hexaplis*, quem imitatus est Hieronymus (70), qui Psalterium aliosque sacræ Scripturæ libros per versus breviores disposuit, providens, ut ipse inquit, utilitati legentium ; nam per cola scripti, et commata manifestiorem legentibus sensum tribuunt. Antiquiores utique codices Græci mille et plus annos ante scripti versuum distinctionem retinent ; et non solum Græca, sed etiam vetustiora Latina exemplaria hujusmodi descriptionem per cola et commata habent. Et quidem Psalterium ex antiquo codice Vaticano versiculis brevioribus distinctum ad publicam utilitatem et fidelium pietatis incrementum in lucem edidit ven. mem. cardinalis Thomasius, qui etiam ex divo Augustino in Enarratione secunda in psalmum XXI observat, eandem versuum distinctionem adhibitam fuisse in Ecclesia, dum cantor ex ambone psalmum particulatim præcinebat ; quod autem ipse pronuntiabat, reddebatur a Dei plebe. Verba Augustini talia sunt : « Putas ibi ponunt aures, quando

(69) Ἔστι μὲν ἀρχαῖον τοῦτο τοῖς Θεοφόροις τὸ σπούδασμα, στίχῳ ὡς τὰ πολλὰ, πρὸς τὴν μελετωμένων σαφένειαν τῆς προφητείας ἐκτίθεσθαι. Hesych. in lib. *Στίχων* XII *Prophetarum*, tom. VIII *Crit. sac.*, pag. 26.

(70) *Pref. in Ezechiel.*

lector ipsorum dicit : *Commemorabuntur, et convertentur ab Dominum universi fines terræ?* Eia forte unus versus est : aliunde cogitabas, cum fratre tuo fabularis, quando illud dixit : attende, quia repetit, et surdos pulsat : *Et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium.* Adhuc surdus est, non audit ; pulsetur iterum : *Quoniam Domini est regnum, et ipsa dominabitur gentium.* Tres istos versus tenete, fratres, etc. » Quibus clarissimus cardinalis hæc subjicit : « Ex quo loco apparet in cantu psalmi responsorii offitium tum in Oriente, tum in Occidente usitatum, in quo lector præcinebat versus, et populus eosdem ipsos respondendo repetebat, usurpatam fuisse antiquam illam versuum distinctionem, qui breviores erant ; non alteram sequentis ævi versuum paulo prolixiorum... Nam præterquam quod id postulabat ratio ejusmodi institutionis, nempe ut rudis populus psalmos caueret, quos nec de libro legeret, nec memoria teneret ; unde et necesse erat verba ei pauca præberi repetenda, ut membratim cæsimque totum psalmum percurreret. » Sed de hujusmodi divisione per στίχους pluribus erudite disserunt idem cardinalis Thomæsius, et Henricus Valesius et Pater Martiane (71), alique, quos consulere poterit, qui hac de re plura scire desiderat. Quod enim pertinet ad rem, de qua agitur, illud est, quod præter antiquissimum Vaticanum codicem, quo laudatus cardinalis Thomæsius usus est, etiam codex Alexandrinus eodem modo habet Psalterium versiculis distinctum. Codex autem Alexandrinus scriptus est, ut fertur (72), manu Theclæ nobilis feminae Ægyptiæ paulo post concilium Nicænum, ætate scilicet Athanasii, quem Alexandria, unde Alexandrinus dictus, secum Constantinopolim detulit Cyrillus Lucary, primum in illa, post in hac urbe Græcorum schismaticorum patriarcha, a quo deinde Carolo I Anglorum regi dono missus est. Quare cum translatio nostra versuum distinctioni codicis Alexandrini apprimè respondeat, et vetustatem, et auctorem esse Athanasium, cujus nomen præfert, etiam ex hac parte quodammodo demonstrat. Non autem parvi laboris fuit, cum id animadvertissem, ita disponere sanctissimi episcopi translationem, ut singulis psalmorum versiculis subjecta ejusdem Athanasii interpretatio responderet. Erat enim confuse scripta, sæpe commistis Psalmodum cum ipsius expositionis verbis, et ita disposita, ut potius cum recentiori longiorum versuum distinctione, quæ nunc in usu apud omnes Ecclesias est, conveniret. Plura præterea aderant, ut jam a principio monui, menda et errata ; sed de textu quidem nihil immutare ausus sum ; meas vero conjecturas, notulas et emendationes in margine, appposito asterisco seu litterula, ascripsi.

XXXI. Ut vero rem mihi propositam prosequar, hanc interpretationem aut Græcum Psalmorum commentarium, quem in lucem damus, recentioris usus aut temporis haud quisquam fuisse autemet, quia in eo legitur inscriptiones seu titulos psalmorum rubro colore seu cinnabari scriptos fuisse. Siquidem morem adhibendi purpureum colorem minio vel cinnabari confectum in scribendis librorum, seu capitum, aut lectionum titulis longe ante Athanasii ætatem receptum fuisse tum apud Latinos, tum apud Græcos, et probant vetustissimi codices, et pluribus ostendunt duo eruditissimi viri ejusdem Benedictinæ congregationis Mabillonius et Montfauconus (73). Et quidem in ipso Alexandrino codice titulos psalmorum rubro colore inscriptos esse testatur Joannes Ernestus Grabe his verbis : « Sequitur inde ipsum Psalterium, in quo cujuslibet psalmi inscriptio, aut ubi nulla datur, veluti psalmi primi, prima linea minio scripta est, nec non vox δίαψαλμα, quandocunque occurrit, id, quod etiam de titulis odarum, et orationum psalmis subnexarum dicendum est. » Encausto autem, quod genus atramenti erat purpurei coloris ex cocti muricis, vel triti conchylii cruore confectum, ut nemini præter imperatorem uti liceret, illudque habere, aut querere, lege cautum est a Leone imperatore in constitutione Hilariano magistro officiorum, et patricio inscripta (74). Exstant etiamnum in archivo castri Sancti Angeli professiones fidei Græcorum imperatorum Græcæ tantum, vel Græcæ et Latine in charta pergamena scriptæ, eorumque manu encausto subscriptæ, quas ad Romanam sedem, tanquam ad caput totius catholicæ Ecclesiæ miserunt : sed eo revertor, unde digressus sum.

XXXII. Neminem ad temere abjudicandam magno Athanasio nostram metaphrasim, seu translationem ex eo commoveri velim, quod in ea non leguntur quæ ex S. Athanasio laudat S. Germanus patriarcha Hierosolymitanus in epistola ad Thomam in hunc modum (75) : « Beatus Athanasius illud psalmi dictum interpretans : *Qui sedes super cherubim, appare*, talem de illis tradidit intelligentiam. Et certe illorum cherubim principalia ἀρχέτυπα ignota sunt omnimodis natura hominibus : spiritus enim et ignis existunt, et ab omni corporali formatione atque natura extranea. » Si autem hæc Germani verba considerentur, evidens est, cum minime affirmare, quæ ex S. Athanasio laudat, ab eo in commentario super

(71) Card. Thomas. in præf. ad Psal. vers. dist. ; Mart. Proleg. iv, in *Bibl. S. Hier.* ; Vales. in not. ad Euseb. *Hist. eccl.*, lib. vi, c. 16.

(72) Joann. Ern. Grab. *Proleg. ad Vet. Test.* LXX Interpr. ex *Cod. Alex.* c. 1, § 1.

(73) Mabill. *De re dipl.*, lib. 1, c. 10, n. 3 ; Montfauc. *Palæograph.* lib. 1, c. 1.

(74) *Leg. Sacri affatus, Cod. De divers. rescript.*

(75) *Act. iv Conc. Nic.* n, tom. IV *Concil. Hard.*, pag. 258.

Psalms scripta fuisse. Itaque fieri potest, ut verba illa Davidica : *Qui sedes super cherubim* ¹⁶ : in alio Opere, quod B. archiepiscopus scripserat, explanaverit, et quod illud ad nostram ætatem minime pervenerit; plura enim præter ea quæ typis impressa sunt, S. Athanasium scripsisse, tum ex veteribus scriptoribus, tum ex antiquis Græcis codicibus manifestum est, et potissimum ex vetustissima catena Græcorum Patrum, quam fere totam mea manu descripsi ex alio antiquiori codice annis ab hinc octingentis scripta, ubi fragmenta afferuntur ex aliis sanctissimi episcopi operibus, præter ea quæ a Patre Montfaucono, Guillelmo Caveo, Lambecio, Fabricio, Oudino aliisque memorantur. Adrianus etiam papa hoc nomine primus in epistola ad Carolum Magnum auctoritatem affert ex commentario S. Athanasii *super Psalmos* his verbis : « Item S. Athanasii de interpretatione psalmodum inter cætera : Civitas enim Domini, quæ sursum Jerusalem ¹⁶ : imago autem eorum terrestris. Quod enim dicit, tale est : Quoniam terrestris, inquit, induti sunt imaginem, et non cælestis, propter hoc ad nihilum redigentur. Audient enim illo tempore : *Nescio vos* ¹⁶ : utpote non indutos eadem Domini imagine. » Adriano additur *Chronicon Alexandrinum*, cujus verba, tum etiam Adriani non leguntur in nostra translatione, sed in commentario *super Psalmos* inveniuntur, quod editum est inter alia opera a P. Montfaucono ejusque sociis. Sed haud difficile est respondere præter translationem seu μετάφρασιν quam edimus, S. Athanasium etiam illum commentarium, si ita aliquibus placet, composuisse; vel certe, quod ille esset Athanasii, cum ipsius nomen præferret inscriptione deceptum Adrianum papam, ut P. Montfaucono aliisque ejus sociis contigisse videtur, crediderit. Quod sane, ut mihi persuadeam, eo magis inducor quia in eadem epistola alia sunt quæ eorum sanctorum esse, quorum nominibus ascribuntur, nemo certo asserere ac præstare voluerit. Quæ vero in *Chronico Alexandrino* habentur, ut etiam de illo aliquid dicam, integra non exstant in commentario Patrum Benedictinorum, et insuper *Chronicon* illud plura apocrypha et supposititia continent. Demum animadvertendum est, quæ referuntur veluti ex S. Athanasio a S. Germano, et ab Adriano hujusmodi sunt, ut translationi seu μετάφρασι, parum apta esse videantur, sed commentario potius et fusiori Psalmodum expositioni magis convenient, ac proinde validum inde argumentum sumi nequit ad quæstionem movendam de auctore nostræ translationis, si in ea non reperiantur quæ translationi minime congruunt; imo potius ab hujusmodi brevibus et compendiosis expositionibus aliena videntur, ideo vel Athanasii non sunt, sed per errorem ei ascripta, vel in commentariis fusiori stylo scriptis, qui temporum forte injuria, ut plura alia deperierunt, quærenda sunt. Quæ quidem recte mea sententia dici possunt de omnibus aliis quæ sub nomine Athanasii leguntur in catenis Patrum editis a Balthazare Corderio aliisque. Præterea pro commentario nostro seu interpretatione tuenda certe illud silentio prætermittendum non est, quod iis, quæ a S. Germano tanquam ex Athanasii scriptis allegantur, admodum consentanea sunt quæ leguntur in nostra metaphrasi ad psalmum ciii, ubi ad verba illa ¹⁷ : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignis flammam*, hæc subjicitur interpretatio : « Manifestum quidem est, quod sancti ejus (nempe angeli) spiritus sunt, et virtutes ministrantes ei sunt ignis. » Levis etiam momenti sunt, et nullius fere ponderis, quæ in *Monito*, quod præmittitur commentario Athanasii nomine inscripto, ab iisdem Patribus Benedictinis tanquam ex Theodoro afferuntur. Primum quia non sunt Theodoretii, ut ipsi innuunt, sed alicujus amanuensis ignoti nominis, et incertæ ætatis, ac proinde nullius auctoritatis : deinde, quia illa omnia, quæ de aliis dicta sunt, de hujus scriptoris fragmento seu testimonio dici possunt : demum ut generatim ac breviter respondeam, et paucis ostendam quam infirmum sit argumentum quod inde a clarissimis Patribus Benedictinis ducitur, ut commentarium de quo agitur S. Athanasio ascribatur, ex eo quod unus vel alter locus veterum scriptorum qui Athanasii scripta laudarunt, in eo inveniatur; exemplo utar commentariorum in *Psalms*, qui Hieronymi nomen inscriptum habent, in quibus etsi ea quæ S. Augustinus et S. Gregorius VII et ipse Hieronymus ex suis commentariis in *Psalterium* allegat, inveniuntur; tamen nunc omnes fere eruditi unanimi consensu conveniunt, non esse illos B. Hieronymo ascribendos, sed alteri scriptori, qui aliquanto post sancti doctoris ætatem scripsit.

XXXIII. At vero alius quispiam fortasse erit qui ad denegandam magno Athanasio nostram metaphrasim, inde sibi non levem conjecturam et argumentum suppetere putabit, quod auctor ejusdem translationis beatam Virginem Θεοτόκον, hoc est, *Deiparam*, nuncupat, cum Joannes Meursius in suo *Glossario* affirmet, « inditum esse hoc nomen Matri Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi a synodo v Constantinopolitana tempore Justiniani. » Enimvero si quis ita sibi persuaderet, longe a veritate aberraret. Quippe multo ante Athanasii ætatem ea voce usos esse veteres Patres, indubitanter est. Quare Socrates (76)

¹⁶ Psal. LXXIX, 2. ¹⁶ Galat. iv, 26. ¹⁶ Matth. xxv, 12. ¹⁷ Vers. 4.

(76) *Hist. eccl. lib. vii, c. 32.*

inacitiæ arguit Nestorium, qui hanc vocem Θεοτόκον tanquam novam rejiciebat, quoniam eadem usum fuisse affirmat Origenem et Eusebium Cæsariensem. Profecto eadem vox legitur in Epistola Dionysii Alexandrini, quam *adversus Paulum Samosatenum* scripsit, et in epistola quam *adversus Arianæ hæresim* Alexander Alexandriæ episcopus, et Athanasii in Alexandrina sede prædecessor ad episcopum Constantinopolitanum, cognominem suum, aliosque episcopos adversus Arium ejusque errores misit; quæ utique, quantum ego censeo, scripta est ab ipso Athanasio, quo defensore, et, ut ita dicam, catholici dogmatis advocato et patrono in Nicæna synodo ipse Alexander usus est; cum enim archidiaconi munus in Ecclesia Alexandrina obtineret, verisimile est etiam scribendarum epistolarum curam ei, qui, teste Rufino (77), Alexandri episcopi consiliis aderat, demandatam fuisse. Profecto epistolam illam auctorem habere Athanasium, eam attente consideranti, et cum aliis Athanasii operibus conferenti facile persuadebitur. Sed demum hac de re nulla in cujuspiam animo dubitatio insidere potest, si edita S. episcopi opera inspexerit; pluribus enim in locis Mariam Virginem Θεοτόκον nuncupat beatissimus Athanasius; ita in oratione tertia et quarta contra Arianos, in libro *De Incarnatione*, et in libro *contra Apollinarium*.

XXXIV. Si quis vero mihi negotium facessere velit, persuadens sibi commentarium, seu interpretationem, quæ agit, sequiori ætate scriptam fuisse ex iis quæ adnotata occurrunt in argumentum psalmi vi, et alibi in hunc modum: « Titulus præpositus continet: *In finem in hymnis pro octava Psalmus David*. Hoc autem significat: In sæculorum consummatione sancti rogabunt, ut liberentur a judicio, et digni fiant æternæ mercedis retributione: sexto enim sæculo consummatur mundus: septimo autem orbem terræ judicat Dominus: octavo vero hi abeunt in vitam æternam, et hi in supplicium æternum. Propterea dictus est psalmus: *In finem in hymnis pro octava*, eo quod liberentur sancti in octava; id a me responsum ferat, tantum abesse, ut hinc aliquid contra ea quæ de auctore commentarii disserui, colligi possit, quia potius ejusdem antiquitas astruatur. Neque enim veteres Patres alia ratione locuti sunt de Sabbato, et de Octava, et de psalmis qui *Pro octava* inscribuntur. Ita quidem S. Barnabas in sua Epistola catholica, § 15, ubi loquitur de Sabbato ejusque sanctificatione; et in notis ad verba ejusdem Epistolæ Cotelierius affert ex codice manuscripto fragmentum Græcum S. Irenæi, cujus verba, cum admodum similia sint iis quæ in nostro commentario leguntur, non alienum erit a re nostra Latine reddita hoc loco afferre. In eo quidem, allatis Scripturæ verbis ex capite secundo Genesis, hæc subduntur: « Hoc autem est et antefactorum narratio et futurorum prophetia. Est enim dies Domini quasi mille anni. In sex igitur diebus consummata sunt quæ facta sunt. Manifestum ergo est quoniam consummatio ipsorum sextus millesimus annus est. Et septima die orbem judicat: et octava, quæ est futurum sæculum, alios quidem tradit in penam æternam, alios in vitam. Propter hoc dicti sunt psalmi *Pro octava*. Eadem leguntur in antiqua interpretatione Latina libri quinti *adversus hæreses* ejusdem Irenæi (78): in eadem sententiam verba facit Origenes in libro *contra Celsum* (79); Hippolytus apud Photium (80); auctor *Quæstionum et responsionum* inter opera Justini Martyris (81), et Lactantius libro septimo *Institutionum* (82); quibus addendi sunt ex Latinis S. Hieronymus in epistola ad Cyprianum; S. Augustinus *De civitate Dei* (83), et in *expositione psalmi sexti*; Cassiodorus in libro *Variarum* (84): ex Græcis autem S. Gregorius Nazianzenus in oratione *in sanctum Pentecosten*, quæ est quadragesima quarta inter editas; Eusebius Cæsariensis in commentario *in psalmum vi*; auctor *expositionis in Psalmos* a Patribus Benedictinis S. Athanasio ascriptæ in argumento psalmi sexti; S. Joannes Damascenus in homilia *De transfiguratione Domini*, et *De fide orthodoxa* (85); alique scriptores tum Græci, tum Latini. Horum autem verbis omissis, ne longior sim quam oportet, solum hoc loco afferam quæ eadem de re scribit S. Jacobus Nisibenus episcopus, qui ætate major quidem Athanasio fuit, sed cum eo, dum adhuc Alexandriæ Ecclesiæ diaconus esset, in Nicæna synodo interfuit. Ejus opera, digna quidem quæ in lucem prodeant, non adhuc typis impressa sunt, et a pluribus clarissimis scriptoribus tanquam perdita deplorantur; sed apud me, et alibi fortasse manuscripta existunt lingua Armena. Operum autem S. Jacobi ex antiquis scriptoribus, ut id obiter admoneam, meminit Gennadius, qui ideo putat in *Catalogo ecclesiasticorum scriptorum* de illis B. Hieronymum mentionem non fecisse, quia nondum e Syro sermone in aliam linguam versa fuerant. Verba autem Gennadii talia sunt: « Hunc virum B. Hieronymus in libro *Χρονικῶν*, velut magnarum virtutum hominem nominans, in *Catalogo scriptorum* cur non posuerit, facile excusabitur: si consideremus ipsos tres, vel quatuor Syros, quos

(77) *Hist. eccl.* lib. 1, c. 5.

(78) Lib. v, cap. 28, 29.

(79) Lib. 11.

(80) *Biblioth.* cod. ccxcii.

(81) Resp. 71.

(82) Cap. 44.

(83) Lib. xx, c. 15; et xxii, c. 30.

(84) Lib. 1, ep. 40.

(85) Lib. iv, cap. 23.

posuit, interpretatos in Græcum se legisse, testatum; unde constat eum ignorasse illo tempore Syram linguam vel litteras. Et ideo hunc, qui necdum in aliam versus est linguam, nescisse scriptorem. Ita Gennadius. At vero quo tempore Hieronymus librum *De ecclesiasticis scriptoribus* composuit, optime jam callebat linguam Syriacam. Siquidem eum librum absolvit, ut ipse testatur, anno decimo quarto imperij Theodosii (36), hoc est anno Domini 392 in Bethlehemitico secessu, cum jam esset proventus ætate, annum agens sexagesimum circiter. Itaque tum vel linguam Syrorum didicerat, vel nunquam, quod certe falsum est, didicit. Ad hæc accedit, quod plures annos antequam opus *De ecclesiasticis scriptoribus* absolveret, cum Hebraicæ linguæ notitiam adeptus esset, Chaldæorum quoque ediscendæ operam sedulo dedit. Lingua autem Chaldaica et Syriaca, veluti ejusdem linguæ diversæ dialecti, adeo inter se affines sunt, ut si characterum diversitatem, seu litterarum formam et figuram, quibus in scribendo Chaldæi et Syri utuntur, et nonnullas vocum terminationes, et pauca quædam alia parvi momenti excipias, eadem pene sint, adeo ut qui alteram ex his novit, facile utramque intelligat. Insuper posito etiam quod linguam Syriacam Hieronymus ignoraret, tamen id minime impedimento esse poterat, quominus de operibus S. Jacobi Nisibeni aliquid litteris traderet, quemadmodum de S. Ephrem, ejusque libris Syriace scriptis in laudato *Catalogo illustrium virorum* mentionem fecit in hunc modum. « Multa, inquit, Syro sermone composuit. » Neque enim cum inter Syros degeret, opera S. Jacobi Nisibeni, si lingua Syrorum scripta fuissent, ac proinde ob auctoris celebritatem omnibus vulgo nota essent, ignorare eum potuisse, verisimile est. At vero non solum Hieronymi ætate, sed etiam postea temporis apud Syros et Syriacarum rerum scriptores nulla mentio est de S. Jacobi Nisibeni operibus, quippe quæ ab ipso non Syriaca, sed Armena lingua, qua utebatur S. Gregorius Illuminator, a quo rogatus ea composuit, scripta fuerunt. Itaque vel mendum irrepsit in textum Gennadii, et pro *Syro sermone* legendum est *Armeno*, vel potius, ut reor, et probabilius etiam videtur, memoria lapsus est Gennadius scribens Syriaca lingua, non autem Armena opera S. Jacobi scripta fuisse, aut conjecturam faciens ex patria Jacobi, quæ Syrorum urbs erat, qua lingua scripta fuissent opera, quorum, ut verisimile est, in Massiliensi monasterio vel solam versionem Latinam, vel aliqua excerpta, vel catalogum seu indiculum duntaxat habebat. Locus autem S. Jacobi Nisibeni, qui ad rem, quæ agit, pertinet, in sermone secundo *De dilectione*, ubi verba facit de postrema Jerusalem eversione et captivitate, talis est: « Non videantur tibi difficilia, charissime, quæ scripsi, quod in dimidio diei suæ dimisit Deus Jerusalem, quia ita scribit David in psalmo octogesimo nono: *Mille anni ante oculos Domini tanquam dies hesternæ, quæ præterit*¹⁶; quam sententiam explicantes doctores nostri sapientes dicunt, quod in similitudine septem dierum positus est hic mundus a Deo, et in consummatione sex mille annorum solvetur mundus hic, et erit Sabbatum Dei in similitudinem dierum Sabbati, quod est post sex dies. » Imo vero hujusmodi persuasio de duratione mundi et Sabbatismo, laudatis supra a me Patribus antiquior est, eamque ex veteri Hebræorum traditione originem sumpsisse crediderim. Siquidem ex iis quæ cap. xxv Levitici præcipiuntur de sabbatizando Sabbato, colligunt veteres rabbini mundum duntaxat per sex millia annorum duraturum, et quod septimus millenarius futurus sit Sabbatum Domini. Mille autem annos numerant pro uno die, quia in psalmo dictum est: *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterit*. Et quidem in Sanhedriu ita scriptum habetur: « Sex millibus annorum durabit mundus, et uno millenario desolatus erit. Duobus millibus durabit devastatio ejus (id est inculta hominum vita), et duobus millibus lex, atque duobus millibus dies Messiæ. » Unde duo inferuntur, ut id obiter moneam, contra ipsos Hebræos: nempe jam pridem Messiani venisse, et legem Mosaicam duraturam non fuisse, nisi usque ad adventum ipsius Messiæ. Sed relictis rabbinicis traditionibus reditum faciamus ad Athanasium.

XXXV. Præter hactenus a me allata, archiepiscopo Alexandrino *Expositionem Psalmorum*, quam nunc primum in publicum edimus, alia quoque non parvi momenti vindicant. Ac primum vetustatem scriptoris commentarii, ejusque natale solum, vel domicilium Alexandria fuisse, aut certe non procul ab ea urbe manifesto, ut mihi videtur, indicant, quæ in expositione ad psalmum cxxv leguntur: ibi enim loquitur de Rhinocurura, seu Rhinocolura (87) tanquam de urbe quæ propius aberat e loco unde ipse scribebat. Erat autem Rhinocolura urbs in finibus Ægypti posita, hoc nomine nuncupata, ut inquit Strabo: « ab iis qui nares truncati eo fuere translati: nam Æthiopum quidam Ægyptum invadens non nece, sed nasi mutila-

¹⁶ Psal. LXXXIX, 4.

(86) Marcell. in *Chronico*

(87) Ῥινόκλουρα, Rhinocolura dicitur a Strabone in *Geograph.* lib. xvi, et alibi, et a Plinio lib. v, c. 43, a Ptolomæo in *Geograph.* Ῥινόκλουρα. Rhinocurura autem ab Eusebio et Hieronymo in lib. *De situ et nomine locorum Hebraic.*, et ab eodem Hieron. in cap. xx *Ezech.*, tum quoque a Sozomeno. lib. vi *Hist. eccl.* cap. 21, qui etiam refert plures ibi ascetas, seu monasticæ professionis viros floruisse et clerum Ecclesiæ Rhinocerurensis communem domum et mensam, et reliqua omnia communia habuisse. Torrenti autem, qui Rhinocoluram alluebat, nomen fuisse videtur *Torrentis Besor* (*I Reg.* xxx, 10), sive *Torrentis deserti*. (*Amos* vi, 14.)

tionem maleficia coercens eos ibi collocavit, ut propter oris deformitatem redire domum non auderent. Saracenos autem (quos Arabas scenitas fuisse, vel ex hoc commentarii loco probari potest) in tabernaculis seu tentoriis, vel sub pellibus adhuc habitantes, et nondum urbibus potitos, sed latronum instar in proxima Ægypti loca et urbes suetos excurrere, prædasque inde avertere, non dissimiles eorum de quibus poeta cecinit:

. *semperque recentes*
Connectare juvat prædas et vivere rapto (88):

Tales eos nobis exhibet auctor commentarii, quales ætate sua fuisse repræsentat Ammianus Marcellinus (89), qui: « Saraceni tamen nec amici, ait, nobis unquam, nec hostes optandi, ultro citroque dis-ursantes, quidquid invenire poterant, momento temporis parvi vastabant, nilviorum rapacium similes, qui si prædam dispexerint celsius, volatu rapiunt celeri, aut nisi impetraverint, non immorantur. » Quispiam autem Saracenorum nomen audiens, nolim eum in suspicionem adduci, ut existimet, commentarium scriptum fuisse posteriori tempore, quo Saracenorum nomen cum eorum imperio late propagatum est, quod tunc, regnante Heraclio imperatore, et post ejus obitum volvente sæculo septimo contigit. Siquidem Saracenorum mentio occurrit et apud Ammianum Marcellinum, quem supra laudavi, et apud Ælium Spartianum in *Pescennio Nigro*, et apud Flavium Vopiscum in *Aureliano*, et apud Procopium *De bello Persico* (90): Saracenorum meminerunt etiam Julianus in epistola ad S. Basilium, S. Augustinus quæstione vicesima in *Numero*, Socrates (91) et Sozomenus (92) in *Historia ecclesiastica*, alique scriptores, adeo ut nulla inde oriri possit dubitatio.

XXXVI. His autem ad commentarium nostrum magno Athanasio asserendum addantur illa quæ scripta leguntur in expositione psalmi cxxxiii, ubi auctor notos suos ac populares alloquens: « Non ignoratis, inquit, dilecti, quod cum nox ad summum deficit, dies est quindecim horarum. » Nonne hæc quasi intento digito aperte demonstrant scriptorem expositionis esse vel civem vel incolam Alexandrinum? Nam Alexandria Ægypti latitudo est graduum 31, minutorum primorum 11 (93), secundorum 20; in ea autem latitudine dies longissimus, computatis horis a solis ortu ad ejusdem occasum, est horarum 14, minutorum 4, quibus si hora una addatur propter crepuscula, habebitur dies longissimus horarum 15, qualem nobis exprimit ac designat auctor expositionis.

XXXVII. Præterea multa alia occurrunt, quibus tanquam notis et vestigiis Athanasius operis auctor esse deprehenditur. Et quidem ubi occasio sese offert ut Christi divinitatem comprobet, ostendatque Verbum ab æterno fuisse, et Patri consubstantiale, astruere non prætermittit, et disertis verbis constanter asserere; unde laud obscure innuitur eo tempore hæc scripta fuisse, quo hujusmodi controversiæ agitabantur. Quin etiam assiduus auctori fuisse cum hæreticis pugnas, et quotidiana certamina, qualia cum Arianis habuit Athanasius, aperte nos docent quæ leguntur in expositione psalmi cxviii, et alibi sæpius. Quid vero illa, quæ exstant in commentario psalmi xxi, ubi ad ea verba¹⁹: *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice*, alia explicatione eorundem verborum primum proposita, deinde hæc insuper adjungitur: « Possunt etiam hæc dici ex persona ipsius Domini, qui exemplum nobis præbuit utendi his verbis tempore martyrii? » Quid vero illa alia, quæ ad versiculum psalmi sequentis²⁰: *Nam, etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*, subjiciuntur in hunc modum: « Cum ego tormenta pro te sustinero, nullus me cruciatus terreat, quoniam tu vires mihi præbes, ut illos perferam? Nonne manifesto indicant auctorem vel eodem tempore, quo tyrannorum persecutio adhuc in Christianos sæviebat, vel non longe ab eo fuisse? »

XXXVIII. At enim agetum, quæ in nostro commentario scripta sunt cum iis quæ in aliis libris, quos nemo dubitat inagni Athanasii esse, conferamus, ut ex hujusmodi comparatione, si utrobique Psalmorum verba eodem modo, et in eundem sensum intellecta atque explicata comperiantur, certius ac dilucidius appareat, eundem, non autem diversum et commentarii nostri, et aliorum operum, quæ S. Athanasio ab omnibus concordia suffragio ascribuntur, auctorem esse. Rem propositam brevius, quoad fieri potest, expediám.

¹⁹ Vers. 20. ²⁰ Vers. 4.

(88) Virgil. lib. ix *Æneid.*, vers 612 et 613.

(89) Lib. xiv, c. 5.

(90) Lib. i, c. 19.

(91) Lib. iv, c. 36.

(92) Lib. vi, c. 38.

(93) Ex libro, cui titulus: *Connaissance des temps publiée par l'ordre de l'Académie des sciences et calculée par M. Meraldi de la même Académie.*

Verba psalmi xxiii (vers. 20, juxta antiquam, A quam secutus sum, divisionem): « Attollite portas, principes, vestras: » in libro *De Incarnatione Verbi Dei* (t. I, p. 55), S. Athanasius interpretatur dicta fuisse de reditu Christi in cœlum his verbis: « Quem admodum pro omnibus corpus morti tradidit, sic etiam per idem illud iter in cœlum aperuit. » — In nostro autem commentario ad eundem versiculum 20 et sequentes psal. xxiii hæc adnotantur: « De ipsius reditu (hoc est Christi) loquitur, quem fecit in cœlos. »

In eodem libro *De Incarnatione* (p. 26) verba psalmi cvi, vers. 59, « Misit Verbum suum, et sanavit eos, » et psal. cxvii, vers. 52, « Deus Dominus, et illuxit nobis, » explicat de adventu Verbi Dei in mundum in hunc modum: « Negligunt videre Dominum, quem Scripturæ prædixerunt orbi terrarum illuxisse, et corpore indutum apparuisse. » Ita etiam in *Oratione secunda contra Arianos*, pag. 395. — In nostro autem commentario ad versum eundem 59 psal. cvi hæc leguntur: « Misit Deum Verbum Pater, et transfixo ejus latere nos omnes sanati sumus, » et ad vers. 52 psalmi cxvii, « Quandoquidem cum Deus esset Jesus Dominus apparuit in terra. »

Ad verba illa psalmi lxxi, vers. 1, « Deus, iudicium tuum regi da: » — « Supplicant, ait, ut iudicium mortis contra nos prolatum Filio detur. » In tract. in illud: « Omnia mihi tradita sunt, » p. 85. — In commentario ad verba ejusdem psalmi hæc subiiciuntur: « Filio tuo. »

In *Epistola de decretis Nicænæ synodi*, contra Arianos verba faciens: « Verum, inquit, falsa hæc sunt, quæ propugnatis: siquidem ipse fecit nos, et non ipsi nos. Ipse est, qui per suum Verbum omnia et parva, et magna fecit. » — In nostro commentario ad eadem verba psalmi cxix hujusmodi apponitur adnotatio: « Ipse nos fecit, et non ex nobis sumus, ut aliquid dicunt. »

Verba psalmi ii, vers. 15, « Ego hodie genui te, » et illa alia psalmi cix, vers. 7, « Ex utero ante Luciferum genui te, » de æterna Verbi generatione contra Arianos explicat in *Ep. de decret. Nicænæ synodi*, pag. 172; item pag. 178, et in *Ep. de sententia Dionysii*, pag. 192, et in *Orat. ii contra Arianos*, t. II, pag. 415, et in *Orat. iv contra Arianos*, pag. 504. — In commentario ad vers. 15 et 14 ejusdem psalmi ii hæc habentur: « Et cœlis audire fecit vocem suam clamans ad me: « Tu es Filius meus dilectus; » et ad sequentem vers. 15, hæc alia: « Qua die te manifestavi. Nam ante sæcula absconditus eras in me Patre tuo, quemadmodum de ipso scriptum est: Existens in sinu Patris. » Ad vers. vero 7 psal. cix talia leguntur: « In me eras semper, ex quo cœpi creare omnia per te, manifestavi te, quod habebam, et habeo Filium in me ipso. »

In eadem epistola, t. I, pag. 177, scribit nomen virtutis diversis rebus tribui, deinde addit: « Aliæ

item sunt cœlestes virtutes. Nam inquit: Dominus virtutum nobiscum. » Psal. xlv, vers. 13. — In commentario ad eundem psalmi versiculum: « Dominus, ait, omnis supercœlestis militiæ nobiscum est. »

In *Epistola de sententia Dionysii*, p. 197, scribit: « Nos enim quantum ad corpus ejusdem generis sumus ac Dominus, propterea ipse dixit: Narrabo nomen tuum fratribus meis. » Psalm. xxi, vers. 45. — In commentario eadem psalmi verba ita exponit: « Populo, inquit, narrabo nomen tuum: quemadmodum dixit in Evangelio: Manifestavi nomen tuum hominibus⁴¹. »

In *Oratione prima contra Arianos*, t. II, pag. 328, ad probandam æternitatem Filii cum Patre utitur verbis psalmi xxxv versiculi 20, « In lumine tuo videbimus lumen; » et psalmi lxxxix versic. 17, « et sit splendor Domini super nos; » et psalmi cxlrv versiculi 20, « Regnum tuum regnum omnium sæculorum. » — In commentario ad eundem versiculum psalmi xxxv subjicitur: « In ipso Filio tuo videbimus lucem: » ad v. 17 psal. lxxxix, « Gratia ipsius; » ad v. 20 psal. cxlrv, « Regnum sempiternum, et dominatio tua super credentes verbo Evangelii, et super non credentes. »

In eadem oratione prima ad probandam immutabilitatem Verbi affert Athanasius quæ dicuntur a sancto Davide in psalmo ci, vers. 48, « Initio tu, Domine, » etc., et vers. 53, « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. » — In commentario ad verba illa vers. 53 hæc adnotantur: « Tu autem et factus homo idem es qualis eras, et sicut dierum principium non habes, ita neque vite finem. »

In eadem pariter oratione allatis verbis psalmi lxxxviii, vers. 32, 33, « et in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es, » talia subjicit: « Si porro Filius justitia est, non ergo ille exaltatione opus habet; sed nos sumus, qui in justitia exaltamur, quæ nempe ipse est. » Pag. 352. — In commentario versiculus ille 32 ejusdem psalmi ita exponitur: « Et in Filio tuo glorificabuntur; » et subsequens versiculus 33, « Quoniam in te gloriantur et corroborantur. »

In eadem similiter *Oratione prima contra Arianos*, pag. 355: « Hæc, inquit, verba sacri cantoris: « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi (versic. 15 « psal. xlv). Virga directionis virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem. Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. » Deinde ita prosequitur: « Attendite, o Ariani, saltemque ex hoc loco agnoscite veritatem. Consortes Domini nos omnes Psalmista appellat. Quod si ex nihilo et una e rebus factis esset Filius, ipse quoque inter consortes numeraretur. Cum autem illum Deum æternum his verbis cecinerit: Regnum tuum Deus, » etc. — In commentario eju-

⁴¹ Joan. xvii, 6.

dem psalmi XLIV hujusmodi brevis expositio contra eorumdem Arianorum sententiam ascribitur: « Regnum tuum sempiternum (ad vers. 16). Potestas æterna regnum tuum (ad versic. 17). Dilexisti sanctos tuos, et odisti inventores iniquitatis, diabolium nempe et angelos ejus (ad vers. 18, 19). Propterea renuntiavit te Pater per Spiritum sanctum, regem jam existentem: quandoquidem semper exstitisti rex supra eos qui participes fuerunt gratiæ tuæ. »

In *Oratione quarta* Arianos temere asserentes in Veteri Testamento nullam Filii, sed solius Verbi fieri mentionem refellit his verbis: « Sed etiam revera in Veteri Testamento multa de Filio occurrunt, ut in psalmo secundo: »—« Filius meus es tu: ego hodie genui te. » Et in nono inscripto: « In finem pro occultis Filii, Psalmus David. » Et in quadragésimo quarto: « In finem pro iis qui commutabantur, filiis Core, ad intellectum, canticum pro dilecto, » etc... Quis autem dilectus est præter Filium Unigenitum, » etc. — In commentario, quæ habentur ad verba psal. II supra atuli. Psalmi autem noni inscriptio ita explicatur: « In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei. » Interpretatio tituli psalmi XLIV deest in codice, sed eam consentaneam

fuisse iis quæ in *Orat. IV contra Arianos* dicuntur, nempe inscriptionem ibi quoque de Verbo Dei Filio expositam fuisse, aperte indicat explicatio totius psalmi, cujus prima verba sunt: « Pater dicit manifestasse Filium suum Deum Verbum. »

In *Epistola prima ad Serapionem*, t. II, pag. 539, « Spiritus Domini universum orbem replevit. Ita enim David cecinit: « Quo ibo a Spiritu tuo? » (Psalmo cxxxviii, vers. 11.) — In commentario ad eundem versiculum psalmi cxxxviii, « Ubi enim abscondere me possum a sancto tuo Spiritu, qui noscit omnia? »

In *Epistola de synodis*, pag. 609, « Et de Patre quidem scriptum est: « Dominus Deus tuus unus Dominus est. » (*Deut. vi, 4.*) « De Filio autem: « Deus Dominus et illuxit nobis (*Psal. cxvii, vers. 52*), et videbitur Deus deorum in Sion (*Psal. lxxxiii, vers. 14*). » — In commentario similiter utriusque psalmi verba de Filio ita exponuntur (*Psal. cxvii*): « Quandoquidem cum Deus esset Jesus Dominus apparuit in terra. » Et psalm. lxxxiii: « Videbitur Dei Filius Deus deorum, qui tales gratia sunt, in adventu suo. »

Restaret modo, ut commentarium, seu metaphrasim nostram cum *Epistola ad Marcellinum* comparerem. Quæ enim in ea beatus Athanasius affirmat a sancto Propheta dicta fuisse in Psalmis de Salvatoris adventu, et de ejus æterna generatione a Patre, eumque Patris Verbum esse, et Sapientiam (§ 5); quæ de Messia ejusque æterno regno (§ 6), de Judæorum insidiis, pravisque consiliis adversus eundem Christum Dominum, deque ejus acerbissima passione (§ 7): item de gloriosa ejusdem in cælum ascensione, tum etiam sessione ad dexteram Patris, de pœnis ac punitione diaboli (§ 8): denum de futuro judicio, de vocatione omnium gentium, et in fine etiam ipsorum Judæorum: hæc quoque in nostro commentario cum in eundem sensum exposita legantur, inde magis magisque comprobatur, eundem Athanasium commentarii nostri, seu metaphrasim auctorem fuisse, æque ac *Epistolæ ad Marcellinum*, quam S. Athanasii esse nemo dubitat, eamque sanctum Doctorem operi suo *De titulis Psalmorum* præponi voluisse, posteritatis memoriæ traditum est. Sed, quoniam res longius procederet quam oportet, et epistolam sanctissimi archiepiscopi integram exhibui, id studioso lectori faciendum relinquo.

XXXIX. Etenim, ne majori tædio legentem afficiam, ad finem dicendi propero; sed priusquam id faciam, et institutum sermonem absolvam, illud a me omittendum non est, cum Latinam hujus metaphrasim seu commentarii versionem quatuor aut quinque ab hinc annis cum eruditissimo P. Blanchino congregationis Oratorii presbytero, qui alia etiam sanctorum Patrum opuscula in lucem edere parabat, communicassem, ipse in publicum emittendi curam in se suscepit, promisitque in opere, cui titulus: *Vindiciæ canonicarum Scripturarum*. Postea autem cum ei scribendæ ecclesiasticæ historiæ munus a suæ congregationis sodalibus delatum fuisset, clarissimus vir (quem ego pluribus hoc loco jure merito laudarem, easque referrem laudes, quas immerito in me contulit, ni vereretur ejus modestiam offendere, et merito censeri, alios importune laudando indebitas mihi laudes velle aucupari) fidem publico datam exsolvere nequivit. Itaque ne expectatione sua fraudarentur rerum ecclesiasticarum amatores, et diutius desiderarent præclarum opus sanctissimi Patris, de cujus operibus recte aiebat abbas ille Cosmas (93*), et sanctitate morum et monastica professione illustris: « Si inveneris aliquid ex opusculis S. Athanasii, nec habueris chartam ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud; » quod ille promiserat, id ego præstare, quoad per occupationes libebat, constitui. Cunctanti autem stimulos addidit singularis benignitas excellentissimi Prænestis principis Julii Cæsaris, qui ex nobilissima Columnensi domo in Barberinam familiam ascitus spectatissimam femineam principem Corneliæ Barberinæ stirpis unicum superstes germen in matrimonium duxit, et universas Barberinorum opes ac facultates possidendas custodiendasque accepit. Ipse enim, qui vetustissimi generis nobilitatem virtutum præstantia æmulatur, vereque germanus frater est non solum natalibus, sed etiam moribus eminentissimi cardinalis Prospero, cujus maguanimitas, huma-

(93*) Ap. Joan. Moschum, lib. x, cap. 40.

nitas, probitas et præclara ingenii indoles ad dignitatem et virtutem nata, haud satis laudari pro meritis potest; ipse, inquam, præstantissimo fratri haud dissimilis codicem Græcum, quo commodius in lucem edere possem, domum deferendum tradidit. Utinam vel codex doctiorem me interpretem nactus esset, vel ego codicem correctiorem! Erat enim, ut superius dixi, mendosus, mancus, oscitanter scriptus, permistis sæpe psalmorum et interpretationis verbis, minimeque interpretatio, ut a me factum est, in versiculos juxta veterem Psalmorum divisionem distincta. Quare si quæ lectori occurrant quæ forte obscura, inepta, aliena, et minime inter se consentanea videantur, id vel codicis vitiositati vel typographi incuriæ, vel potius inscitiae meæ in Græcis vertendis, supplendis corrigendisque, ut tribuat, velim.

—

Monitum ad Lectorem excerptum ex Antonelli præfatione Appendici præfixa.

Posteaquam Commentarius, seu Interpretatio Psalmorum magni Athanasii nomine insignita in publicum prodierat, forte fortuna contigit, ut scriptores Bibliothecæ Vaticanæ, cum codices in quibus psalterium aliisque Veteris Novique Testamenti libri continentur, evolverent, in eum inciderent quo et Psalmi et Commentarius noster inerat. Qua de re statim admonitus ad Vaticanam bibliothecam me contuli, et potestate mihi a summo pontifice Benedicto XIV benigne facta, codicem mecum domum retuli, eoque cum Commentario a me in lucem edito, quo citius per occupationes licuit, collato, varias lectiones ea majori diligentia, qua potui, exscripsi, easque, ratus sum me rem gratam lectori facturum, si ad calcem Commentarii seu Interpretationis jam typis impressæ adjungerem (94). Siquidem plura quæ in nostro codice deerant, suppleantur: multa ex conjectura a me emendata confirmantur: plurima prave, mendose, ac præpostero ordine scripta corriguntur. Demum divisionem Psalmorum in minores versiculos per cola et commata, ut veteres vocant, quam servatam fuisse a nostro Psalterii interprete, ex antiquo more ac consuetudine verosimiliter conjeceram, veram esse et minime commentitiam manifesto ostenditur, et multa ita se habere, ut per conjecturam fuerant a me emendata, probantur.

Codex autem exstat in Bibliotheca Vaticana inter codices Palatinos numero 44, ea forma quam vulgo in quarto vocant. Est quidem membraneus, non autem chartaceus, ut ille quo in mea editione adornanda usus sum. Scriptus est sæculo nono exeunte, ut ex caractere, tum certius ex verbis constat, quæ in adnotatione ad calcem codicis ascripta leguntur: hæc autem in Latinum versa talia sunt:

Ut dulcis navigantibus tranquillus portus

Ita et scribentibus ultimus versus.

Scriptus est liber iste interpretis Psalterii

manu Leonis Tabularii Monobasie

Mense Augusto 28, die 2, Ind.

anno 6045 (94).*

Lector deprecare mihi, ut per Christum

liberer ab igne gehennæ.

Codicis inscriptio, ex qua nomen auctoris Interpretationis Psalmorum certius nobis compertum fieret, majori ex parte deleta est. Litteras vero, quæ adhuc supersunt, et quæ, præ vetustate quidem jam fugientes, aliqua tamen diligentia, et cura adhibita, legi poterant, cæteris omnino deletis, hoc loco ascribam EPMHNEIA ΨΑΜΩΝ ΟΙΟΥ ΤΟΥ eas autem sic legerem:

EPMHNEIA ΨΑΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

INTERPRETATIO PSALMORUM MAGNI ATHANASII

Post inscriptionem sequitur primus psalmus cum interpretatione, quæ deerat in nostro codice. Sed verba psalmi et interpretationis vel vetustate, vel humiditate, vel alio casu non minima ex parte oblitterata et corrupta non absque maxima difficultate legi potuerunt; ea autem quacunque potui diligentia a me descripta lector reperiet.

(94) Quæ vero Antonellus ad calcem Commentarii adjunxit, nos suis locis inseruimus

(94*) An. 6403 a creatione mundi apud Græcos, est a nativitate Christi 897.

SANGTI PATRIS NOSTRI

ATHANASII

DE TITULIS PSALMORUM

ΒΙΒΛΟΣ ΨΑΛΜΩΝ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπιγραφὸς παρ' Ἑβραίων.

ΨΑΛΜΟΣ Α'.

1. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεδων,
2. Καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη,
3. Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν·
4. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ,
5. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός.
6. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὕδατων·
7. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ,
8. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποβρύσεται·
9. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, καταυδαθῆσεται.
10. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως·
11. Ἄλλ' ἢ ὡσαύτ' ἡ χυψὸς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀνεμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.
12. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
13. Οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.
14. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων,
15. Καὶ ὁδὸς ἀσεδῶν ἀπολείπεται.

A

LIBER PSALMORUM.

Psalmus David sine titulo apud ἡεσσοσ.

PSALMUS I.

1. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum,
2. Et in via peccatorum non stetit
3. Et in cathedra pestilentiae non sedit;
4. Sed in lege Domini voluntas ejus,
5. Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
6. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum,
7. Quod fructum suum dabit in tempore suo,
8. Et folium ejus non defluet;
9. Et omnia quaecunque faciet, prosperabuntur
10. Non sic impii, non sic;
11. Sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terrae.
12. Ideo non resurgent impii in judicio,
13. Neque peccatores in consilio justorum.
14. Quoniam novit Dominus viam 'ustorum,
15. Et iter impiorum peribit.

B

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
Ἀρχιεπισκοποῦ Ἀλεξανδρείας
ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI
ATHANASII
Archiepiscopi Alexandrini
INTERPRETATIO.

Psalmus primus deest: ita scriptum legitur rubris litteris in margine paginae Psalterii Graeci et Latini typis impressi, et paginis nostri codicis insertae; in inferiori autem margine ad verba illa, καὶ ὁδὸς ἀσεδῶν ἀπολείπεται, iter impiorum peribit, haec adnotata sunt: Τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὐκ ἔτι ἴσονται. *Diabolica studia, et adinventiones non amplius erunt post resurrectionem.*

Pages in sequenti pagina iterum psalmum primum cum interpretatione, prout exstat in codice Vaticano. Vide Monitum supra.

INTERPRETATIO PSALMORUM MAGNI A
ATHANASII.

PSAL. I.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum,
2. Et in via peccatorum non stetit.
Quam beati sunt, qui talia et ita faciunt!
3. Et in cathedra pestilentiae non sedit.
Joseph etiam ab Arimathæa non consedit cum
Judæis.
4. Sed in lege Domini voluntas ejus,
Explorans quod Deo placitum est, et illud (a).
5. Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

6. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est
secus decursus aquarum.

Die ac nocte meditans in lege, est veluti arbor
(b) irrigata a (c)
(d) in paradiso (e) ita et (f) . .
(g)

7. Quod fructum suum dabit in tempore suo.
Cum (h) . . . tempestivum fructum præbebit.

8. Et folia ejus non defluent,
Et decor animæ non excidet.

9. Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur.
Diligentibus autem Deum omnia (i) ¹. . .

10. Non sic impii, non sic, sed tanquam puvis,
quem projicit ventus a facie terræ.

(k) maledicti (l)
æternum paratum (m) ². . . .

11. Ideo non resurgent impii in judicio,
Ad Dei interrogationem.

12. Neque peccatores in consilio justorum.
In congregatione justorum, inquit; separabit
enim justos a peccatoribus.

13. Quoniam noscit Dominus viam justorum,
Quia rectæ sunt actiones, in quibus ambulant.

14. Et via impiorum peribit.
Ad inventiones diaboli post resurrectionem non
amplius erunt.

¹ Rom. viii, 28. ² Matth. xxv, 41.

- (a) Faciens.
(b) Semper bene virens, et.
(c) Dulci.
(d) Fonte.
(e) Indesinenter.
(f) Hi.
(g) A Domino.
(h) Advenerit Jesus.
(i) Cooperantur in bonum.
(k) Cum dicet ipsis: Abite.
(l) In ignem.
(m) Diabolo et anelis ejus.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΨΑΛΜΩΝ.
ΣΙΟΥ ΤΟΥ.
ΨΑΛ. Α'.

1. Μακάριος ἀνήρ, ὅς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἀσε-
βῶν,
2. Καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη.
Ὅς μακάριοι πάντες οἱ ποιοῦντες οὕτως ὡσαύτως!
3. Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.
Ὁ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ Ἀριμαθαίας οὐ συγκαθίστατο
τοῖς Ἰουδαίοις.
4. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ·
δοκιμάζων τὸ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτο (a)....
5. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ
νυκτὸς.

6. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ
B τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων.

Ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ, ὡς ἐν-
δρον ἔστιν (b). ποτιζόμενον
ὑπὸ τῆς γλ (c). (d). . . ἐν τῷ παρα-
δείσῳ. στως (e), οὕτως καὶ. . . (f) τοι-
ὑπὸ. . . (g) υ.

7. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ
Ἡνίκα παρα (h). ὅς, παραδώ-
σει ὄριμον τὸν καρπὸν.

8. Καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ οὐκ ἀπορῥύσεται.
Καὶ ἡ εὐπρέπεια τῆς ψυχῆς οὐκ ἐκπεσεῖται.

9. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατεσοδωθήσεται.
Τοῖς μὲν ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ (i). . .

10. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡσεὶ
χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

(k). Ἰαχέτες, οἱ καταπρα-
μένοι (l). αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμέ-
νον (m).

11. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
Εἰς ἐπερώτησιν τοῦ Θεοῦ

12. Οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλή δικαίων.

Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν δικαίων λέγει· ἀφορίζει γὰρ
αὐτοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν.

13. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων.

Ἐπειδὴ αἱ πράξεις αὐτῶν, ἐν αἷς περιπατοῦν,
ὄρθαι εἰσι.

14. Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται.

D Τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου μετὰ τὴν ἀνάστα-
σιν οὐκ εἰσι ἔσονται.

- (a) Ποιῶν suppl.
(b) Ἄει εὐθάλλον, καὶ suppl.
(c) Γλυκειῆς suppl.
(d) Πηγῆς suppl.
(e) Ἀπαύστως suppl.
(f) Οὗτοι suppl.
(g) Κυρίου suppl.
(h) Παραγίνεται Ἰησοῦς suppl.
(i) Συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν suppl.
(k) Ὅτι ἐρεῖ αὐτοῖς suppl.
(l) Εἰς πύρ suppl.
(m) Τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ suppl.

Ἀνεπίγραφος. ΨΑΛ. Β΄.

A

Sine titulo. PSAL. II.

1. Ἴνα τί ἐφύαξαν ἔθνη,
2. Καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;
3. Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς,
4. Καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.
5. Διαβήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν,
6. Καὶ ἀποβρίψωμεν ἀπ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.
7. Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς,
8. Καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς.
9. Τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ,
10. Καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτούς.
11. Ἐνῶ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ.

1. Quare fremuerunt gentes,
2. Et populi meditati sunt inania?
3. Astiterunt reges terræ,
4. Et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus.
5. Dirumpamus vincula eorum,
6. Et projiciamus a nobis jugum ipsorum.
7. Qui habitat in caelis irridebit eos,
8. Et Dominus subsannabit eos.
9. Tunc loquetur ad eos in ira sua
10. Et in furore suo conturbabit eos.
11. Ego autem constitutus sum rex ab eo.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Ἀνεπίγραφος, ὅπερ δηλοῖ· ἀγνωσίαν ἔθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων ὑπεμφαίνειν τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμὸν. Πᾶν γὰρ τὸ ἀνεπίγραφον ἄδηλον ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς. Ἀγνωσίαν οὖν ἔθνῶν Ἰουδαίων (1) κατηγορεῖ ὁ ὑποτεταγμένος ψαλμὸς· ἀγνωσίαν δὲ, ἣν ἐσηκότες δείκνυνται περὶ τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, καθὼς (2) γέγραπται· Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰ γὰρ ἔγνωσαν αὐτὸν, οὐκ ἂν αὐτὸν σταυρῶν προσέπιξαν. Τὴν οὖν ἀγνωσίαν (3) αὐτῶν ἐπειδὴ ὁ ψαλμὸς δημηγορεῖ, διὰ τοῦτο τὸ ἀνεπίγραφον (4) ἐπίκειται αὐτῷ. Ὡς πλέον πλησθήσει [πληχθῆ] ἐπιστήσας (5) ἑαυτὸν τῷ ψαλμῷ. Τί γὰρ, ἤρξατο λέγειν.

Titulus sive inscriptio, quæ huic psalmo præmittitur, cinnabari confecta, continet : psalmum esse sine titulo, quod significat : psalmum, qui subjicitur, manifestare gentium et Judæorum ignorantiam. Omne enim, quod titulum sive inscriptionem non habet, multis ignotum est. Subjectus igitur psalmus gentium et Judæorum ignorantiam accusat : ignorantiam quidem, quam de Domino suo habuisse ostenderant, quemadmodum scriptum est : *In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit* ³; si enim eum cognovissent, eum non crucifixissent ⁴. Quoniam igitur psalmus illorum increpat ignorantiam, ideo nullus in eo inscribitur titulus. Ut magis feriat, seipsum psalmo intendens, *Quare*, cœpit dicere.

1. Ἴνα τί κατεπήρθησαν τοῦ Θεοῦ,
2. Καὶ ἐβουλεύσαντο ἅπερ οὐκ ἠδύναντο ἐκτελέσαι κατ' αὐτοῦ;
3. Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς.
4. Πόντιον Πιλάτον λέγει, καὶ Ἄνναν, καὶ Καϊάφαν.
5. Τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, ἧς εἶχον οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς.
6. Λαβόντες γὰρ τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων οὐκ ἐφύλαξαν, ἀλλ' ἐδουλώθησαν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 7, 8. Ἐξουθενώσει γὰρ αὐτούς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως,
9. Ἐν τῇ κρίσει λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ,
10. Καὶ ἀποβρίψει αὐτούς ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.
11. Ἐγὼ δὲ ἀνεδείχθην βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν, καθὼς ὑποτέτακται ἐνταῦθα (6)· Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός.

C

1. Quid enim insurrexerunt contra Deum,
2. Et adversus eum deliberaverunt, quæ non poterunt perficere?
3. Herodes rex.
4. Pontius Pilatus, Annas et Caiphas.
5. Vinculum dilectionis, quo angeli cum eis conjugebantur.
6. Accipientes enim legem in dispositione angelorum, non custodiverunt eam ³, sed servi facti sunt peccato.
- 7, 8. Nam in die judicii contemnet eos,
9. In judicio loquetur ad eos in ira sua,
10. Et projiciet eos a facie sua.
11. Ego enim declaratus sum rex a Patre cum ea, quæ hic subjiciuntur, dixit : *Tu es Filius meus dilectus* ⁴.

D

³ Joan. i, 10. ⁴ I Cor. ii, 8. ⁵ Act. vii, 53. ⁶ Matth. iii, 17; xvii, 5; II Petr. i, 17.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀγνωσίας οὖν τῶν ἔθνῶν τῶν Ἰουδαίων.
(2) Καθ' αὐτόν.
(3) Ἀγνωσίαν.

(4) Τὸ ἀνεπίγραφος.
(5) Πιστοὺς θῆσαι ἐπιστήσας.
(6) Οἱ ποτε τὰ ἐνταῦθα.

12. Super Sion montem sanctum eius,
 13. Prædicans præceptum ejus
 14. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu,
 15. Ego hodie genui te.
 16. Postula a me, et dabo tibi gentes hæredita-
 tem tuam,
 17. Et possessionem tuam terminos terræ.
 18. Reges eos in virga ferrea,
 19. Et tanquam vas figuli confringes eos.
 20. Et nunc, reges, intelligite,
 21. Erudimini, qui judicatis terram.
 22. Servite Domino in timore :
 23. Et exsultate ei cum tremore.
 24. Apprehendite disciplinam,
 25. Ne quando irascatur Dominus,
 26. Et pereatis de via justa.
 27. Cum exarserit in brevi ira ejus,
 28. Beati omnes qui confidunt in eo.

- A 12. Ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ,
 13. Διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου.
 14. Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ·
 15. Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
 16. Αἰτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τῆν
 κληρονομίαν σου,
 17. Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 18. Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ,
 19. Ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς.
 20. Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε,
 21. Παιδεύθητε, πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.
 22. Δουλεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ·
 23. Καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.
 24. Δράξασθε παιδείας,
 25. Μήποτε ὀργισθῆῖ Κύριος,
 B 26. Καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας.
 27. Ὅταν ἐκκαυθῆ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ,
 28. Μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

12. Sion interpretatur locus, ubi tabernaculum.
 Rex igitur declaratus est a Patre in Sion, hoc est
 in cælis, ubi verum tabernaculum, quod ædificavit
 Dominus, non autem homo¹.

13, 14. E cælis audire fecit vocem suam, cla-
 mans ad me : Tu es Filius meus dilectus.

15. Qua die te manifestavi². Nam ante sæcula
 absconditus eras in me Patre tuo, quemadmodum
 de illo scriptum est : *Exsistens in sinu Patris*³.

16, 17. Ideo dixit in Evangelio : *Pater, quos æ-
 disti mihi volo, ut ubi sum ego, et illi sint*⁴.

18, 19. In potestate valida omnes, qui tibi non
 obediunt, comminues et domabis.

20. Cognoscite hunc esse Deum.

21. Si cognoscere non potestis, erudimini e divi-
 nis Scripturis, quod ipse est Deus noster.

22. Servite, inquit, ei in timore, et tremore,

23. Et in regno ejus exsultate.

24. Confirmamini in doctrina Domini,

25. Nequando vobis eam negligentibus ac despi-
 cientibus, irascatur,

26. Et vos statione sanctorum, quæ a dextris est,
 indignos existimet.

27. Cum ignis ultionis ante eum præcedet,

28. Beati omnes, qui in eo spem habent.

¹ Hebr. viii, 2. ² Joan. xvii, 6. ³ Joan. i, 18. ⁴ Joan. xvii, 24.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοῦ, ucest in Cod.
 (2) Νῦν.

(3) Θέλω, ἵνα ὅπου.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ΨΑΛ. Γ'.

A *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalon filii sui.*
PSAL. III.

- 1. Κύριε, τί ἐπιληθύνθησαν οἱ θλιβόντές με;
- 2. Πολλοὶ ἐπανεστήσαν [ἐπανίστανται] ἐπ' ἐμέ.
- 3. Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου·
- 4. Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ.

- 1. Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me?
- 2. Multi insurgunt adversum me.
- 3. Multi dicunt animæ meæ :
- 4. Non est salus ipsi in Deo ejus.

Διάψαλμα.

Diapsalma (a).

- 5. Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
- 6. Δόξα μου, καὶ ὑψῶν τὴν κεφαλὴν μου.
- 7. Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα·
- 8. Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ.

- B 8. Et exaudivit me de monte sancto suo.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ, ὁπότε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο οὖν ἔστιν ὃ λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι περὶ ὁ χορὸς τῶν προφητῶν διώκεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται κεκοθημένος, ὅπερ (1) ἐρμηνεύεται ὁ χορὸς τῶν προφητῶν. Ὡς περὶ οὖν ὁ Ἀβεσσαλώμ ἀνδραῖς ἐζήτει κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, οὕτως καὶ Ἰουδαῖοι ἐπανεστήσαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀνθιστάμενοι αὐτοῖς.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalon filii sui.* Hoc autem est, quod psalmus significat : Cum chorus prophetarum persecutionem pateretur a populo Judaico. David enim interpretatur *desideratus*, quo nomine prophetarum chorus designatur. Quemadmodum igitur Absalon se erigere tentabat contra patrem suum, nempe Davidem, ita etiam Judæi insurrexerunt contra patres suos prophetas, non admittentes Dei præcepta, sed illis resistentes.

- 1. Λογισμοὶ ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ.
- 2. Περὶ δαιμόνων λέγει.
- 3. Οἱ δαίμονες λέγουσι τῇ ψυχῇ μου (2)·
- 4. Οὐ δύναται σε ῥύσασθαι ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἐπιθυμῶν ἡμῶν·

- C 1. Cogitationes Deo inimicæ.
- 2. De dæmonibus loquitur.
- 3. Dæmones dicunt animæ meæ :
- 4. Non potest Deus te liberare e nostris cupiditatibus

Τὸ διάψαλμα ἐρμηνεύεται *del.* Εἰς δὲ οὖν στίχον κεῖται, σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥητὸν ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἔστιν ἀεὶ, εἴτε ἀγαθὸν ἔστιν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον· οὐ μόνον δὲ τοῦτο· ἀλλ' εἰς δὲ κεῖται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ τοῦ ἄλλου μέλλει λέγειν ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ οὐχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὐτῇ οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.

Diapsalma interpretatur *semper*. In eo igitur versu, in quo appositum est, notat dictum, quod eo versu continetur, semper esse, sive bonum, sive malum sit, quod versus dicit. Non id solum autem; sed etiam significat in eo versu, in quo reperitur diapsalma, quod psalmus locuturus est de alia persona, et non de illa, de qua locutus est usque ad diapsalma. Hæc autem est explicatio diapsalmatis.

- 5. Τοῖς γὰρ ἐπερχομένοις τῇ ψυχῇ μου δαίμοσι πολεμοῖς,
- 6. Τουτέστι, τὴν ἐξουσίαν δέδωκάς μοι, ἣν εσχον (3) D
- 7. Ἀνεβόησα πρὸς αὐτόν· Κύριε, σῶσόν με,
- 8. Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους (4) ἁγίου αὐτοῦ, ἔγουν τοῦ οὐρανοῦ.

- 5. Dæmones enim in animam meam irruentes impugnas,
- 6. Hoc est, potestatem, quam prius habebam, dedisti mihi.
- 7. Clamavi ad eum : Domine, salva me,
- 8. Et exaudivit me de monte sancto suo, scilicet e cælo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὅπερ ἔστιν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι.
(2) Πρὸς τὴν ψυχὴν μου λέγουσιν.

(3) Εἶχον.
(4) Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔγουν. Rel. desunt.

(a) Ita. cod. Vat. — De diapsalmate, quod apud Hebræos dicitur *selu* סֵלֻ, hæc S. Hieronymus in epistola ad Marcellinum : *Quidam diapsalma, inquit, commutationem metri dixerunt esse; alii pausationem spiritus; nonnulli, alterius sensus exordium; sunt qui rhythmi distinctionem, et quia psalmi tunc temporis juncta voce ad organum canebantur, cujusdam musicæ varietatis existiment silentium, Harum nullam sententiam probat sanctus doctor; sed sequitur Aquilam, qui, verborum Hebræorum diligentissimus explicator, selu, quod diapsalma reididerunt Septuaginta et Theodotion et Symmachus, semper transtulit. Convenit igitur cum nostro Psalterii interprete, qui insuper illud addidit, hæc voce significari etiam mutationem personæ, de qua psalmus loquitur. Theodoretus autem in præfatione Commentarii in Psalmos talia scribit : *Diapsalma etiam variis modis exposuerunt. Nonnulli enim intermissionem operationis Spiritus sancti suspicati suat esse; alii vaticinationis commutationem; quidam vero cantus vicissitudinem. Unus autem Aquilæ interpretationem secutus, pro diapsalmate posuit semper, cum præcedenti versu id coherere pronuntians.**

9. Ego dormivi et soporatus sum ;
 10. Et exsurrexi, quia Dominus suscepit me.
 11. Non timebo millia populi circumdantis me.

12. Exsurge, Domine; salvum me fac, Deus meus.
 13. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa ;

14. Dentes peccatorum contrivisti.
 15. Domini est salus ;
 16. Et super populum tuum benedictio tua.
In finem, in carminibus. psalmus David.
PSAL. IV.

Cum invocarem exaudivit me Deus justitiae meae ;

2. In tribulatione dilatasti mihi.
 3. Miserere mei, et exaudi orationem meam.
 4. Filii hominum, usquequo gravi corde ?
 5. Ut quid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium ?
 6. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

9. Unusquisque prophetarum dicit : Nullus fui in mea praedicatione propter hominum incredulitatem,

10. Novissime autem meus sermo exsurrexit, quoniam Dominus per seipsum mundum allocutus est.

11. Tentationes, ait me aggredientes.

12. Exsurge, Domine, de quo dicturus erat Thomas : *Dominus meus et Deus meus* ¹¹.

13. Quoniam tu crucifixus pro nobis percussisti omnes rectores mundi, hoc est peccati.

14. Eorum scilicet doctrinas, quibus devorabant corda hominum qui illis auscultabant.

15. Tui quidem, qui natura ipsa Dominus es,

16. Et super sanctos tuos gratia tua ; omnis enim salus ab homine vana ¹².

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Δαυτδ*. Τοῦτο οὖν ἐστίν, *Εἰς ὕμνον εἰρηται ὑπὲρ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ (6), ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων μυστηρίων δι' ὧν σώζονται οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν (7) λέγουσι καὶ τὸν ὕμνον τῷ σώσαντι αὐτοὺς τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸ γὰρ ἐρμηνεύεται ἰκανὸς χειρὶ, ὅπερ ἐστὶ Κύριος (8) ὁ Θεὸς ἡμῶν.*

Titulus, qui psalmo praemittitur, cinnabari scriptus, continet : *In finem in hymnis, psalmus David*. Scilicet in hymnum, hoc est in laudem, psalmus dictus est pro sanctis Dei de immortalibus mysteriis, quibus sancti Dei salvantur, et ob quae hymnum canunt Dei Filio, qui salvavit eos. David enim interpretatur *potens*, qualis est Dominus Deus noster.

1. Veniens ad me opem mihi tulisti,
 2. Animadvertens meam infirmitatem,
 3. Non rejecisti deprecationem meam.
 4. Corde lapidei.
 5. Quae in mundo sunt.
 6. Intelligite quoniam Dominus servum suum glorificavit.

¹¹ Joan. xx, 28. ¹² Psal. lxx, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ μέν.
 (2) Ἐλάλησεν αὐτῶν (αὐτῶν) τῷ κόσμῳ.
 (3) Ἐμοῦ.
 (4) Τῶν αὐτῶν τούτων.
 (5) Κυρίου, ἢ σωτηρία.

- A 9. Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην, καὶ ὑπνωσα·
 10. Ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήφεται μου·
 11. Οὐ φοβήθησμαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κώκλων συνεπιθεμένων μοί.

12. Ἀνάστα, Κύριε· σῶσόν με, ὁ Θεὸς μου.
 13. Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ματαίως·

14. Ὀδόντας ἁμαρτωλῶν συνέτριψας.
 15. Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία·
 16. Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου
Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Δαυτδ.
ΨΑΛ. Δ'.

1. Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι με, εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.

2. Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μου.

B 3. Οἰκτερήσόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.
 4. Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάριοι ;

5. Ἴνα τί ἀγαπάτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεύδος ;

6. Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν δαίον αὐτοῦ.

9. Ἐκαστος λέγει τῶν προφητῶν, ὅτι Ἐν μὲν (1) κηρύγματί μου ἀνωφελὴς ἐγενόμην διὰ τὴν ἀπίθειαν τῶν ἀνθρώπων,

10. Ὑστερον δὲ ἐξανέστη ὁ λόγος μου, ὅτι Κύριος δι' ἑαυτοῦ ἐλάλησεν τῷ κόσμῳ (2).

11. Τῶν πειρασμῶν λέγει τῶν ἐπερχομένων μοι.

12. Ἀνάστα, Κύριε, περὶ οὗ μέλλει λέγειν Θεμῆς· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.

C 13. Ὅτι σὺ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν (3) ἐπάταξας πάντας τοὺς κοσμοκράτορας τῆς ἁμαρτίας.

14. Τὰς διδασκὰς αὐτῶν τουτέστιν (4), ἐν αἷς καθήσθιον τὰς καρδίας τῶν ὑπακούοντων αὐτοῖς.

15. Σοῦ γὰρ (5) τοῦ κατὰ φύσιν Κυρίου,

16. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἡ χάρις σου· πᾶσα γὰρ σωτηρία ἀνθρώπου ματαία.

D 1. Παραγενόμενος πρὸς με, ἐβοήθησάς μοι, λέγει,
 2. Προσευχτικῶς τὸ ἀσθενές μου,

3. Μὴ ἀπορρίψῃς τὴν ἰκεσίαν μου.

4. Λιθοκάριοι.

5. Τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.

6. Νοήσατε (9) ὅτι ὁ Κύριος ἐδόξασε τὸν δουλεύοντα αὐτῷ.

(6) Τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

(7) Διδό.

(8) Ἐστὶ Ἰησοῦς.

(9) Ποιήσατε.

7. Κύριος εισακούσεται μου, ἐν τῷ κειραγῆναι με ἄ-
πρὸς αὐτόν.

8. Ὅργιζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε·

9. Ἄ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοι-
ταις ὑμῶν καταλύγητε.

10. Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίζατε ἐπὶ
Κύριον.

11. Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;

12. Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου
σου, Κύριε·

13. Ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου.

14. Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου [σίτου καὶ οἴνου]
καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.

15. Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθῆσομαι καὶ
ὀπνίωσω.

16. Ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατ- **B**
ώκισάς με.

*Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς κληρονομουσύνης, ψαλμὸς
τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ Ε'.*

1. Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε·

2. Σύνες τῆς κραυγῆς μου [τῆ κραυγῆ μου]·

3. Πρόσχευε τῆ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου,

4. Ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

5. Ὅτι πρὸς σὲ προσεύχομαι, Κύριε·

6. Τὸ πρῶτ' εἰσακούση τῆς φωνῆς μου.

7. Dominus exaudiet me, cum clamavero ad
eum.

8. Irascimini, et nolite peccare ;

9. Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus
vestris compungimini.

10. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in
Domino.

11. Multi dicunt : Quis ostendet nobis bona ?

12. Signatum est super nos lumen vultus tui,
Domine ;

13. Dedisti lætitiã in corde meo

14. A fructu frumenti, vini [frumenti et vini] et
olei sui multiplicati sunt.

15. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

16. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe
constituisti me.

*In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur,
psalmus David. PSAL. V.*

1. Verba mea auribus percipe, Domine ;

2. Intellige clamorem meum ;

3. Intende voci orationis meæ,

4. Rex meus, et Deus meus.

5. Quoniam ad te orabo, Domine,

6. Mane exaudies vocem meam.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

7. Οὐδένας (1) γὰρ παρορᾷ τῶν ἀναστεναζόντων
πρὸς αὐτόν.

8, 9. Ὁ ἡλιος οὐκ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παρορῆσθαι
ὑμῶν.

10. Εὐξασθε καὶ ψάλατε ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.

11. Τὸν Κύριόν σου (2), καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.

12. Ἐγνώσθη ἐν ἡμῖν ὁ Υἱός σου, Κύριε. **C**

13. Τὸ Πνεῦμά σου λέγει τὸ ἅγιον.

14. Ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ
τῆς χάριτος τοῦ Πατρὸς (3) τοῦ ἁγίου.

15. Ἀναπαύσομαι, λέγει.

16. Σὺ μόνος κατέκτισάς με ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

7. Neminem enim despicit eorum qui ad eum
ingemiscunt.

8, 9. Sol non occidat super ira vestra ¹³

10. Orate et psallite corde puro.

11. Filium tuum et Spiritum tuum sanctum.

12. Manifestatus est in nobis Filius tuus, Domine.

13. Spiritum tuum sanctum, ait.

14. Ex supercœlesti pane, et vino, et gratia Pa-
tris sancti.

15. Requiescam, dicit

16. Tu solus habitare me fecisti in regno tuo.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς κληρο-
νομουσύνης, ψαλμὸς τῷ Δαυίδ.* Τοῦτον οὖν (4) ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας λέγει τὸν ψαλμὸν τῆς μελλούσης κληρο-
νομεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Λέγει δὲ τὸν ψαλμὸν τῷ Δαυίδ, λέγω δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαυὶδ γὰρ
ἐρμηνεύεται *οὄτος ἀγαπητός, ὅπερ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τὸν (5) μονογενῆ Υἱόν.*

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *In finem, pro ea quæ hæreditatem conse-
quitur, psalmus David.* Hunc igitur psalmum dicit pro Ecclesia, quæ futura est hæres regni cœlorum.
Dicitur autem : *Psalmus David, scilicet Dei Filio.* David enim interpretatur : *Hic dilectus, quod dictum est
a Patre ad Filium suum unigenitum* ¹⁴.

1. Εἰσελεύσονται τὰ ῥήματά μου εἰς τὰς ἀκοάς σου. **D**

2-4. Ἀνάκρινε τὰ προσφερόμενά σοι παρ' ἐμοῦ·

5. Ὅτι σοι μέλλω προσιέναι.

6. Ἐν τῷ ἀνατελεῖν τὸ φῶς σου ἐν τῇ καρδίᾳ μου

¹³ Ephes. iv, 26. ¹⁴ Matth. iii, 17; xvii, 5; II Petr. i, 17.

1. Ingredientur verba mea in aures tuas :

2-4. Expende, quæ tibi a me afferuntur ;

5. Quoniam ad te accessurus sum.

6. Cum oriatur lux tua in corde meo

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οὐδένας.

(2) Υἱόν σου.

(3) Πνεύματος.

(4) Τοῦτο οὖν ἐστι.

(5) Πνεύματος εἰς τόν.

7. Mane astabo tibi, et videbis me,
 8. Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
 9. Neque habitabit juxta te malignus,
 10. Neque permanebunt injusti ante oculos tuos.
11. Odisti omnes qui operantur iniquitatem,
 12. Perdes omnes qui loquuntur menasium.
 13. Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.
14. Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam,
 15. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.
16. Domine, deduc me in justitia tua :
 17. Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
18. Quoniam non est in ore eorum veritas ;
 19. Cor eorum vanum est.
 20. Sepulcrum patens est guttur eorum
 21. Linguis suis dolose agebant.
 22. Judica illos, Deus.
 23. Decidant a cogitationibus suis ;
 24. Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos ;
 25. Quoniam irritaverunt te, Domine.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Cum omnes tenebras dispulero a me, cujus gratia me tibi sistam, et tunc me inspicias.
 8. Non enim tu es Deus libenter videns tenebricosas cogitationes in corde hominis.
 9. Non erit tibi amicus, qui tibi benevolens et mundo corde non servit.
 10. Non enim digni aestimabuntur injusti stare coram te in aeternitate.
 11. Qui facit peccatum, et injustitiam facit.
 12. Projicies enim eos in ignem, ubi est diabolus pater mendacii.
 13. De Caino loquitur, et de reliquis ejus similibus.
 14. In supernam Jerusalem.
 15. In supercaelesti civitate.
 16. Deduc me in Filio tuo, quia lux est.
 17. Fac me incidere in luce tua propter inimicos meos, qui tenebrae sunt.
 18. In doctrina eorum ;
 19. Cogitatio eorum.
 20. Omnes enim devorant, qui peccatis moriuntur.
 21. Adulando decipiunt.
 22, 23. Non praevalcat consilium eorum,
 24. Quemadmodum seipsos elongaverunt a te tempore vitae suae, ita eos projice abs te in resurrectione ;
 25. Quoniam viventes irritaverunt te.

- A 7. Τὸ πρῶτ' παραστήσομαι σοι, καὶ ἐπόψει με
 8. Ὅτι οὐχὶ θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ.
 9. Οὐ παροικῆσι σοι πονηρευόμενος,
 10. Οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.
 11. Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν,
 12. Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.
 13. Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος.
 14. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἔλεους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου,
 15. Προσκύνησω πρὸς ναὸν ἁγίόν σου ἐν φόβῳ σου.
16. Κύριε, ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου
 17. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.
 18. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἀλήθεια·
 19. Ἡ καρδία αὐτῶν ματαία.
 20. Τάφος ἀνευγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·
 21. Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν.
 22. Κρίνον αὐτοῦς, ὁ θεός.
 23. Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν·
 24. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἐξωσον αὐτούς·
 25. Ὅτι παρεπίκρανάν σε, Κύριε.

7. Ὅτι πᾶσαν σκοτίαν ἀπελάσω ἀπ' ἐμοῦ, τοῦ παραστήσομαι σοι (1), καὶ τότε ἐπόψει με.
 8. Οὐ γὰρ εἶ ὁ (2) θεὸς ἡδέως ὁρῶν σκοτεινὰς ἐνθυμήσεις ἐν καρδίᾳ ἀνδρός.
 9. Οὐκ ἔσται σοι οἰκειὸς ὁ μὴ καθαρῶς σοι δουλεύων μετ' ἐννοίας.
 10. Οὐ γὰρ ἀξιωθήσονται ἀτελευτήτως ἰστάναι ἐνώπιόν σου παράνομοι.
 11. Ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ.
 12. Βαλεῖς γὰρ αὐτούς εἰς τὸ πῦρ, ἐνθα ὁ διάβολος ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους.
 13. Περὶ τῶν κατὰ τὸν Κάϊν λέγει καὶ τῶν λοιπῶν.
 14. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 15. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν.
 16. Ὁδήγησόν με ἐν τῷ Υἱῷ σου, ὅτι φῶς ἔστι.
 17. Διὰ τοῦς ἐχθροῦς μου τοὺς ὄντας σκότος ἐν τῷ φωτί σου πορεύεσθαι με ποιήσον.
 18. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν·
 19. Ἡ ἐνθύμησις (3) αὐτῶν.
 20. Πάντας γὰρ τοὺς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώματι καταπίουσιν.
 21. Κολακεύοντες ἀπατῶσιν.
 22, 23. Μὴ ἰσχυράτω ἡ βουλή αὐτῶν·
 24. Καθὼς ἑαυτοῦς ἐμάκρυναν ἀπὸ σοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν, οὕτως αὐτοῦς ἀπόρριψον ἀπὸ σοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει·
 25. Ὅτι παρεπίκρανάν σε ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Παρ' ἐμαυτοῦ παραστήσομαι σοι,
 (2) Ἄρι. ἔδεστ.

(3) Αἱ ἐνθυμήσεις.

26. Καὶ εὐφρανθήσονται [εὐφρανθήτωσαν] πάντες οἱ ἄ
ἐλπίζοντες ἐπὶ σέ.

27. Εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται, καὶ κατασκηνώσονται
ἐν αὐτοῖς.

8. Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ πάντες οἱ ἀγαπῶντες
τὸ ὄνομά σου.

29. Ὅτι σὺ εὐλόγησες δίκαιον.

30. Κύριε, ὡς ὄπλις εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς.

*Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος,
ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Γ΄.*

1. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με.

2. Μὴ δὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.

3. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι.

4. Ἰάσαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου.

5. Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα.

6. Καὶ σὺ, Κύριε, ἕως πότε;

7. Ἐπιστρέψον, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.

8. Σώσον με, ἕνεκεν τοῦ ἔλεους σου.

9. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου.

10. Ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς ἐξομολογήσεται σοὶ;

ATHANASU INTERPRETATIO.

26. Ἀτελευτήτως εὐφρανθήσονται καὶ ἀγαλλιάσονται
οἱ πιστεύοντες εἰς σέ,

27. Θεωροῦντες τὸ πρόσωπόν σου διὰ παντός.

28. Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω,

29. Λέγων πρὸς αὐτοῦ· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι
τοῦ Πατρὸς μου.

30. Διὰ τοῦ σταυροῦ σου τῆς οὐρανοῦ βασιλείας
ἡξιώσας (1) ἡμᾶς.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων ῥυσθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παρκαλοῦσι καὶ ἀξιωθῆναι τῆς αἰωνίου μετθαποδοσίας. Τῷ γὰρ ἕκτῳ αἰῶνι συντελεῖται ὁ κόσμος· τῷ δὲ ἑβδόμῳ (2) κρῖνει τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος· τῷ δὲ ὀγδόῳ οὗτοι ἀπέρχονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἶρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι τοὺς ἅγιους ἐν τῇ ὀγδῷ.

Psalmo præpositus titulus, cinnabari scriptus, continet : *In finem, in hymnis pro octava, psalmus David.* Hoc autem significat : In sæculorum consummatione sancti rogabunt, ut liberentur a iudicio, et digni fiant æternæ mercedis retributione. Sexto enim sæculo consuminatur mundus ; septimo autem orbem terræ iudicat Dominus ; octavo vero hi abeunt in vitam æternam ; et hi in supplicium æternum ¹⁶. Propterea dictus est psalmus pro eo quod liberentur sancti in octava.

1, 2. Κύριε, μὴ ἐκτὸς τοῦ ἔλεους σου ἐλέγξῃς με, καὶ
παιδεύσῃς με.

3. Σαθρὸς τῇ διανοίᾳ·

4. Καὶ οὐκ εἰμι ὀστηριγμένος (3) περὶ τὰς ἐντολάς
σου.

5. Ἐν ἁμαρτήμασι πεφυρμένος εἰμι, λέγει.

6, 7. Ἐλθέ, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου,

8. Διὰ τὸ εἶναι (4) ἐλεήμονα.

9. Ὁ ὅλος μνημονεύων σου ἐκκλίνει (5) ἀπὸ τῆς
ἁμαρτίας·

10. Ὁ γὰρ νοῦς ὁ κυριευόμενος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας
οὐκ ἐξομολογήσεται σοὶ.

¹⁶ I Cor. 1, 31. ¹⁸ Matth. xxv, 34. ¹⁹ ibid. 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀξίωσον.

(2) Καὶ τῷ ἑβδόμῳ.

(3) Ἐπιστηριγμένος.

(4) Εἶναι σε.

(5) Ἐκλίπει.

26. Et lætentur omnes qui sperant in te ;

27. In æternum exsultabunt, et habitabis in eis.

28. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum ;

29. Quoniam tu benedices justo.

30. Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

*In finem, in carminibus pro octava, psalmus
David. PSAL. VI.*

1. Domine, ne in furore tuo arguas me ;

2. Neque in ira tua corripias me.

3. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ;

4. Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt
ossa mea ;

5. Et anima mea turbata est valde.

6. Sed tu, Domine, usquequo ?

7. Convertere, Domine, et eripe animam meam ;

8. Salvum me fac propter misericordiam tuam.

9. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui,

10. In inferno autem, quis confitebitur tibi ?

11. Laboravi in gemitu meo,
 12. Lavabo per singulas noctes lectum meum :
 13. Lacrymis meis stratum meum rigabo.
 14. Turbatus est a furore oculus meus :
 15. Inveteravi inter omnes inimicos meos.
 16. Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem :
 17. Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.
 18. Exaudivit Dominus deprecationem meam :
 19. Dominus orationem meam suscepit.
 20. Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei :
 21. Convertantur et erubescant valde velociter.

Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. PSAL. VII.

1. Domine Deus meus, in te speravi :

- A 11. Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου,
 12. Λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου
 13. Ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω.
 14. Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου ·
 15. Ἐπαλαιώθην ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου.
 16. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι ἢν ἀνομίαν ·
 17. Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυμοῦ μου.
 18. Ἦκουσε Κύριος τῆς δεησεώς μου ·
 19. Κύριος τὴν προσευχὴν μου προσεδέξατο.
 20. Αἰσχυνοῦνθῆσαν καὶ ταραχθεῖσσαν πάντες οἱ ἐχθροί μου.
 21. Ἀποστραφεῖσσαν καὶ καταίσχυνοῦνθῆσαν σφόδρα διὰ τάχους.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾄδῃς τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμελ. ΨΑΛ. Ζ.
 1. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἠλπισα ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Gravatus peccato ingemiscam.
 12. Emundabo ab omni peccato corpus meum :
 13. Et in lacrymis requiem ineam; hoc est Dominum lacrymis rigabo, ut meretrix in Evangelio ·
 14. Pura est a suggestione diaboli mens mea.
 15. Perditus omnino sum, et in nihilum redactus.
 16. Dæmones antea me ducentes ad omnem improbam cupiditatem.
 17. Gemitum cordis mei.
 18. Hanc non aversatus est.
 19. Eam enim adimplet.
 20. Confundantur, quod non amplius me in captivitatem redigere possunt, quia custodior a Domino, et hanc ob causam irascantur,
 21. Et quam celeriter confusi recedant.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾄδῃς τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσι υἱοῦ Ἰεμελ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ᾄδῃς τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ προφητεῶν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ μέλλοντος ἀπὸ ἀμαρτιῶν λυτρουσθαι καὶ ἐπιστρέφειν, καὶ ἀξιῶσθαι τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως τοῦ Χριστοῦ · Χουσί γὰρ ἐρμηνεύεται Αἰθίοψ, τουτέστιν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ὕντος μέλανος ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν ᾄδῃς τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ. Ἰεμελ δὲ ἐρμηνεύεται δεξιὰ μου · ἐπειδὴ ὁ λαὸς ὁ Αἰθίοψ, λέγω δὴ ὁ μέλας, βυσθεὶς ἐκ τῶν ἀριστερῶν, μέλλει ἴστασθαι ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet : *Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.* Hoc autem significat, quod psalmum David cecinit Filio Dei prophetans de populo, qui futurus erat, ut a peccatis liberaretur, et converteretur, et dignus fieret stare a dextris Christi. Chusi enim interpretatur *Æthiops*, hoc est : Pro populo, qui erat niger a peccatis, cecinit psalmum Domino. Jemini autem interpretatur *dextera mea*; quoniam populus *Æthiops*, niger, inquam, ob peccata, liberatus e sinistris stabit a dextris Dei.

1. Te constitui adiutorem meum omni tempore, D 1. Σε ἐθέμην βοηθὸν μου πάντοτε, σῶσον με.
 salva me.

11 Luc. vii, 58.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Στενάξω.
 (2) Καθαρίστης ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

- (3) Καὶ ἐν δάκρυσί μου.

2. Σώσον με ἐκ (α) πάντων τῶν διωκόντων με, καὶ ἄ
 ῥῃσαι με.
 3. Μὴ ποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου,
 4. Μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώζοντος.
 5. Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο,
 6. Εἰ ἐστὶν ἀδικία ἐν χερσὶ μου,
 7. Εἰ ἀναπέδωκα τοῖς ἀναποδοιούσι μοι κακὰ·
 8. Ἄποπίσσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός.
 9. Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, καὶ
 καταλάβοι,
 10. Καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου,
 11. Καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χυδὸν κατασκηνώσαι.
 12. Ἄνάστηθι, Κύριε, ἐν ὀργῇ σου,
 13. Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασιν τῶν ἐχθρῶν σου.
 14. Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστά- B
 ρατι, ᾧ ἐντείλω,
 15. Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.
 16. Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον.
 17. Κύριος κρινεῖ λαούς.

Διδύχαλμα.

18. Κρίνον μοι, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου,

(a) V. 2 incipit ab ἐκ.

2. Salvum me fac ex omnibus persequentibus
 me, et libera me.
 5. Nequando rapiat ut leo animam meam,
 4. Dum non est, qui redimat, neque qui salvum
 faciat.
 5. Domine Deus meus, si feci istud,
 6. Si est iniquitas in manibus meis,
 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala :
 8. Decidam merito ab inimicis meis inanis.
 9. Persequatur utique inimicus animam meam, et
 comprehendat,
 10. Et conculcet in terra vitam meam ;
 11. Et gloriam meam in pulverem deducat.
 12. Exsurge, Domine, in ira tua,
 13. Et exaltare in fluiibus inimicorum tuorum.
 14. Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto,
 quod mandasti,
 15. Et synagoga populorum circumdabit te.
 16. Et propter hanc in altum regredere.
 17. Dominus judicabit populos.

Diapsalma.

18. Judica me, Domine, secundum justitiam tuam,

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τῶν δαιμόνων, λέγει.
 3. Ὁ αἰμοσύνης διάβολος.
 4. Τοῦ ἀνθισταμένου αὐτῷ ὑπὲρ ἐμοῦ.
 5. Ὁ μέλλων λέγειν·
 6. Ἄρπαγὴ τις·
 7. Εἰς αὐτὸν ἐξεδίκησά ποτε (1)·
 8. Ἐκπίσω τῆς υἰοθεσίας σου ἠττηθεὶς (2) τοῖς
 δαίμοσιν·
 9. Ἐκπίσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου, ἢ τοιού-
 τον (3) ἐποίησα τῶν προλεχθέντων.
 10. Καὶ ὑποπόδιον αὐτοῦ ἔσομαι τὰ ἔτη μου πάντα·
 11. Καὶ τὴν καρδίαν μου εἰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ
 ἀποκλείσει (4).
 12. Εἰς ἐμὴν βοήθειαν, ἐκείνων δὲ ἀπόλειαν.
 13. Δοξάσθητι εἰς τὰ τέλη τῶν ἐχθρῶν σου
 14. Περὶ οὗ εἶπε τοῖς ἀποστόλοις· Μετὰ τρεῖς
 ἡμέρας ἐγείρομαι.
 15. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἱ συναγα-
 γόντες τὸν κόσμον ὅλον εἰς τὴν πίστιν.
 16. Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου (5) λέγει
 17. Παιδεύσει, λέγει.
 18. Ποίησον μοι, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου.

¹⁰ Matth. xxvii, 63.

2. Ex dæmonibus, ait.
 3. Sanguipotior diabolus.
 4. Qui illi resistat pro me.
 5. Qui dicturus est :
 6. Rapina aliqua ;
 7. Si unquam ultus sum in ipsum ;
 8. Excidam tua adoptione superatus a dæmoni-
 bus
 9. Incidam in manus diaboli, si quidquam eo-
 rum quæ dicta sunt commisi.
 10. Et scabellum pedum ejus ero omnibus annis
 meis ;
 11. Et cor meum in cupiditatibus suis concludet.
 12. In meum auxilium, in illorum autem exitium
 13. Glorificare in novissimis inimicorum tuorum :
 14. De quo dixit apostolis : Post tres dies resur-
 D gam ¹⁰.
 15. Apostoli post resurrectionem totum mundum
 in fidem congregantes.
 16. De assumptione Domini loquitur.
 17. Corripit, inquit.
 18. Fac mihi, Domine, secundum justitiam tuam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰ αὐτὸν ἐξεδίκησά ποτε.
 (2) ἠττηθεὶς.
 (3) Εἰ τι οὖν τι.

- (4) Αὐτῶν ἀναποκλείσει.
 (5) Τοῦ Χριστοῦ.

19. Et secundum innocentiam meam super me. A 19. Καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου ἐπ' ἑμοί.
 20. Consumetur nequitia peccatorum, 20. Συντελεσθήτω δὴ πονηρία ἀμαστωλῶν,
 21. Et diriges justum, 21. Καὶ κατεύθυνεὶς δίκαιον,
 22. Scrutans corda et renes Deus. 22. Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς ὁ Θεός (α).
 23. Justum adiutorium meum a Domino, 23. Δικαία ἡ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ,
 24. Qui salvos facit rectos corde. 24. Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθείς τῆ καρδίᾳ
 25. Deus, iudex justus, fortis et patiens: 25. Ὁ Θεός, κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος.
 26. Nunquid irascitur per singulos dies? 26. Καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν;
 27. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit; 27. Ἐὰν μὴ ἐπιστραφήτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στείλωσι.
 28. Arcum suum tetendit, et paravit illum. 28. Τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἠτοίμασεν αὐτό.
 29. Et in eo paravit vasa mortis 29. Καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασε σκευὴ θανάτου.
 30. Sagittas suas ardentibus effecit. 30. Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καισμένοις ἐξεργάσατο.
 31. Ecce parturii iustitiam, concepit dolorem, et peperit iniquitatem. 31. Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν, συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.
 32. Lacum aperuit, et effodit eum, 32. Λάκκον ὄρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν,
 33. Et incidet in foveam quam fecit. 33. Καὶ ἐμπισσιῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.
 34. Convertetur dolor ejus in caput ejus, 34. Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ,
 35. Et in verticem ipsius, iniquitas ejus descendet. 35. Καὶ ἐπὶ κροσφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται.
 36. Confitebor Domino secundum justitiam ejus, 36. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
 37. Et psallam nomini Domini altissimi. 37. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

(α) Ὁ Θεός δίκαιος, in margine ὡς Θεός. V. 23. Ἡ βοήθειά μου, etc.; τῆ καρδίᾳ. V. 24. Ὁ Θεός κριτὴς δίκαιος. V. 25. Καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Secundum dilectionem meam, quam habeo C 19. Κατὰ τὴν ἀγάπην μου οὕτως μοι ποίησον, ἣν ἔχω πρὸς σὲ καὶ πρὸς πάντας.
 erga te, et erga omnes, ita mihi fac. 20. Ἀπολείται, λέγει.
 20. Peribit, ait. 21. Φωταγωγίσεις.
 21. Illuminabis; 22. Ἐφορῶν τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐκάστου.
 22. Intuens cogitationes, et uniuscuiusque cupiditates. 23. Ἡ ἀληθὴς βοήθεια ἐκ Θεοῦ ἐστὶ, λέγει (1).
 23. Verum auxilium a Deo est, inquit. 24. Κριτὴς μὲν δίκαιος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἐκάστω γὰρ ἀποδίδωσι κατὰ τὰ ἔργα (2) αὐτοῦ.
 24. Iudex utique justus in futuro saeculo: cuique enim retribuet secundum opera ejus¹⁹. 25. Ἰσχυρὸς δὲ καὶ μακρόθυμος· τὸ μὲν κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τὸ δὲ πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 25. Fortis et longanimis: fortis quidem contra adversarias potestates: longanimis autem erga genus humanum. 26. Ὡς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπήγαγε τοῖς Ἰουδαίοις, οὐκ ἔτι ἐπάγει (3) τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, λέγει.
 26. Quemadmodum in eremo intulit iram suam in Judaeos, non amplius facit. 27. Τὴν ἀπειλήν (4) αὐτοῦ εὐτρέπισαι καθ' ἡμῶν.
 27. Minas suas praeprabit contra nos. 28. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ λέγει.
 28. Praedicationem ejus significat: 29. Κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ.
 29. Contra diabolum, et potestates ejus; 30. Τοῦς ἀποστόλους κατὰ τῶν δαιμόνων.
 30. Apostolos contra daemones. 31-35. Περὶ (5) τοῦ διαβόλου λέγει.
 31-35. De diabolo loquitur. 36, 37. Et hymnum nomini Domini supercaelestis emittam. 36 (6), 37. Καὶ ὕμνον ἀναπέμφω τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἐπουρανίου.

¹⁹ Rom. II, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀληθὴς ἡ βοήθειά μου, λέγει.
 (2) Τὸ ἔργον.
 (3) Ἐπάγει.
 (4) Τὴν ὀργήν.

(5) Ὅλα ταῦτα περὶ, etc.
 (6) Δουλώσω ἑμαυτὸν τῷ Κυρίῳ κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς
τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Η΄.

1. Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ!
2. Ὅτι ἐπὶ ῥῆθι ἡ μεγαλοπρέπεια σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.
3. Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον,
4. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου,
5. Τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητήν.
6. Ὅτι ἴδομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου,
7. Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἰθεμελίωσας.
8. Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μνησθήσῃ αὐτοῦ;
9. Ἦ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν;
10. Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχῦ τι παρ' ἀγγέλους·
11. Δόξῃ καὶ τιμῇ ἑστεφάνωσας αὐτόν,
12. Καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.
13. Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ,

A

In finem pro torcularibus, psalmus David.
PSAL. VIII.

1. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!
2. Quoniam elevata est magnificentia tua super caelos.
3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem,
4. Propter inimicos tuos,
5. Ut destruas inimicum et ultorem.
6. Quoniam videbo caelos tuos opera digitorum tuorum,
7. Lunam et stellas, quae tu fundasti.
8. Quid est homo, quod memor es ejus?
9. Aut filius hominis, quoniam visitas eum?
10. Minuisti eum paulo minus ab angelis:
11. Gloria et honore coronasti eum,
12. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.
13. Omnia subiecisti sub pedibus ejus,

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει· Ἐπ' ἐσχάτων (1) τῶν χρόνων ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς τὸν οἶνον τὸν εὐφραίνοντα καρδίας (2), τουτέστι τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο γὰρ ληνοὺς αὐτοὺς εἶπε. Ψάλλει οὖν Δαβὶδ εἰς ταυτοὺς τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ.

Titulus, qui psalmo praepositus, cinnabari scriptus, continet: In finem pro torcularibus, psalmus David. Hoc igitur est, quod dicit: In novissimis temporibus pro iis, qui habent in se ipsis vinum laetificans corda, hoc est Dominum; idcirco enim eos dixit torcularia. David igitur in eorum persona psallit Domino.

1. Κύριε ὁ Θεὸς (3) ἡμῶν, ὡς ἐνδοξὸν τὸ ὄνομά σου παρὰ πᾶσιν ὑπάρχει! ὅτι Θεὸς ὢν πέπονθας ὑπὲρ ἡμῶν.
2. Ἡ χάρις σου ἐν τοῖς ἀποστόλοις·
3. Τὰ παιδιὰ λέγει τὰ ἐν τῷ ἱερῷ κρᾶζόντα, καὶ τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα δι' αὐτόν.
- 4, 5. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ διαβόλου λέγει.
6. Ἔργα λέγει τοὺς οὐρανοὺς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου.
7. Σελήνην λέγει τὸν κόσμον, ἀστέρας δὲ τοὺς ἁγίους.
8. Οὐκ ἀπὸ γῆς ἐστὶν ἕκαστος τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπων;
9. Τίς (4) οὕτως αὐτὸν ἠγάπησας;
10. Περὶ τοῦ Κυρίου λέγει καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ· ἐπειδήπερ οἱ μὲν ἄγγελοι ἀθάνατοί εἰσι, τὸν δὲ ὁμοούσιον αὐτοῦ Υἱὸν παρέδωκεν ὁ Πατὴρ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον·
11. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὑπέρχε δόξα.
12. Πάντας, οὓς ἔκτισας ἀνθρώπους, ἐποίησας φυλάττεσθαι ὑπ' αὐτοῦ.
13. Αὐτῷ γὰρ, ὡς δυνατὸς ἦ, ᾧ πᾶν γόνυ κίμψει ἐπουρανίων, ἐπιγείων (5), καταχθονίων, ἐξομολογούμενοι, ὅτι Ἰησοῦς ὡς ἀληθῶς Υἱὸς σου κατὰ φύσιν τῆς σῆς οὐσίας ἐστίν.

C

1. Domine Deus noster, quam gloriosum est nomen tuum apud omnes! quoniam cum Deus esses, passus es pro nobis.
2. Gratia tua in apostolis.
3. Pueros significat in templo clamantes et in Bethleem propter eum occisos.
- 4, 5. De Judæis et de diabolo loquitur.
6. Caelos vocat opera Spiritus sancti.

D

7. Lunam vocat mundum, stellas autem sanctos.
8. Nonne e terra unusquisque est secundum humanam naturam?
9. Cur ita eum dilexisti?
10. De Domino loquitur, et de passione ejus; quoniam angeli quidem immortales sunt, Filium autem suum consubstantialem morti tradidit Pater pro nobis;
11. Hoc enim ei gloriae fuit
12. Omnes, quos creasti homines, fecisti ab eo custodiri.
13. Ipsi enim, cum potens sit, omne genu flectet caelestium, terrestrium et infernorum, continentium quod Jesus vere Filius tuus est secundum naturam tuæ essentiae.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπ' ἐσχάτου.
- (2) Καρδίαν.
- (3) Ὁ Κύριος.

- (4) Τί.
- (5) Ὡς δύναμις ἡ, παν . . . καὶ ἐπιγείων καὶ, etc.

14. Oves et boves universas,
15. Insuper et pecora campi,
6. Volucres cœli, et pisces maris,

17. Qui perambulant semitas maris.
18. Domine Dominus noster, quam admirabile
est nomen tuum in universa terra!

In finem oro occultis filii, psalmus David.

PSAL. IX.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo;
2. Narrabo omnia mirabilia tua.
3. Lætabor et exultabo in te;
4. Psallam nomini tuo, Altissime
5. In convertendo inimicum meum retrorsum;
6. Infirmitas eorum, et peribunt a facie tua.
7. Quoniam fecisti iudicium meum, et causam
meam;
8. Sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam.
9. Increpasti gentes, et perii impius;
10. Nomen ejus delevisti in æternum, et in sæculum
sæculi.
11. Inimici defecerunt fræmæ in finem et civi-
tates destruxisti.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14, 15. Diversitatem significat hominum in cum
credentium.

16, 17. Aves cœli nominat eos qui mentem in cœ-
lestibus habent; pisces autem maris, qui in mundo
conversantur.

18. Domine, qui redemisti nos pretioso sanguine
tuo, quam honorabile et gloriosum est nomen tuum
in omnibus gentibus!

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κυρσίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τοῦ Ὑιοῦ (1) λέγει τὸν ψαλμὸν τῷ (2) Δαβὶδ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro occultis filii, psalmus David.* Hoc igitur significat: In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei, psalmum dicit esse David.

1. Enuntiabo, Domine, in toto corde meo;
2. Et narrabo omnia mirabilia tua, recordatus eorum
quæ a te pro nobis facta sunt.
3. Lætabor, et exultabo in recordatione tui;
4. Et magnifice te laudabo.
5. Diabolum significat.
6. Ab adventu tuo.
7. Consumptis inimicis meis, me vindicasti.

8. Constituisti apostolos tuos magistros nostros,
docens nos operari iustitiam.

9. (a) Admonuisti gentes ne peccarent; et perii
diabolum.

10. Diabolum ait, ex libro viventium.

11. Virtutes ejus, et principatus, et potestates si-
gnificat.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ Ὑιοῦ, deest in cod.

(2) Ὁ, dicit David.

(a) Versiculus iste in coolce est ultimus versus pag. 8, a tergo. Quæ sequuntur paginæ novem scriptæ sunt alio caractere prorsus dissimili, et multo magis recentiori, et continent diversam omnino interpretationem et alio stylo scriptam. Hæc autem inserta videtur ad supplendum codicis defectum, qui est, ut dixi, a versiculo decimo psalmi hujus noni usque ad versiculum decimum nonum psalmi xx.

- A 14. Πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας,
15. Ἐτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου,
16. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς
θαλάσσης,

17. Τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν.

18. Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά
σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ.

*Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κυρσίων τοῦ υἱοῦ, ψαλ-
μὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Θ'.*

1. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου·

2. Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

3. Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί·

4. Ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψίστε,

5. Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου εἰς τὰ ὀπίσω.

6. Ἀσθενήσουσι, καὶ ἀπολούνται ἀπὸ προσώπου σου.

7. Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην
μου·

8. Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην.

9. Ἐπειμίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής·

10. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ
εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

11. Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ βομφαταὶ εἰς τέλος, καὶ
πόλεις καθεῖλες.

4, 15. Τὴν διαφορὰν λέγει τῶν ἀνθρώπων τῶν πι-
στευόντων εἰς αὐτόν.

16, 17. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγει τοὺς ἔχοντας
τὴν διάνοιαν εἰς τὰ ἐπουράνια· ἰχθύας δὲ τῆς θαλάσ-
σης τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενους.

18. Κύριε, ὁ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῷ τιμῷ σου αἵματι,
ὡς ἐντιμον καὶ ἔνδοξον τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς
ἀνθρώποις!

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κυρσίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τοῦ Ὑιοῦ (1) λέγει τὸν ψαλμὸν τῷ (2) Δαβὶδ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro occultis filii, psalmus David.* Hoc igitur significat: In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei, psalmum dicit esse David.

- C 1. Ἐξείπω, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου·
2. Καὶ διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου, μνη-
σθεὶς τῶν ὑπὸ σοῦ γεγεννημένων ὑπὲρ ἡμῶν.
3. Εὐφρανθήσομαι, καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῇ σῆ μνησί·
4. Καὶ ἀνυμνήσω σε μεγαλοπρεπῶς.
5. Τὸν διάβολον λέγει.
6. Ἀπὸ τῆς παρουσίας σου.
7. Ἐποίησας τὴν ἐκδίχησίν μου καταναλώσας τοὺς
ἐχθρούς μου.

8. Κατέστησας τοὺς ἀποστόλους σου παιδευτὰς
ἡμῶν, ὁ διδάσκων δικαιοσύνην ἐργάζεται (3).

9. Ἐνουθέτησας τὰ ἔθνη, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν· καὶ
ἀπώλετο ὁ διάβολος.

10. Τὸν διάβολον λέγει ἐκ βίβλου ζώντων.

11. Τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς
ἐξουσίας λέγει.

12. Ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου ·
 13. Καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μένει.
 14. Ἠτοίμασεν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ ·
 15. Καὶ αὐτὸς κρίνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ
 16. Κρίνει λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
 17. Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι,
 18. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι.
 19. Καὶ ἐλπισάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκοντες τὸ
 ὄνομά σου ·
 20. Ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε.
 21. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών ·
 22. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα
 αὐτοῦ ·
 23. Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη ·
 24. Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων.
 25. Ἐλέησόν με, Κύριε · ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου
 ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου
 26. Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου,
 27. Ὅπως ἂν ἐξαγγελῶ πάσας τὰς αἰνήσεις σου
 28. Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.
 29. Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.
 30. Ἐνεπάγησαν ἔθνη ἐν διαφθορᾷ, ἣ ἐποίησαν.
 31. Ἐν παγίδι ταύτῃ, ἣ ἐκρυψάν, συνελήφθη ὁ
 πούς αὐτῶν.

12. Periit memoria eorum cum sonitu ;
 13. Et Dominus in æternum permanet.
 14. Paravit in iudicio thronum suum :
 15. Et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate ;
 16. Iudicabit populos in iustitia,
 17. Et factus est Dominus refugium pauperi,
 18. Adjutor in opportunitatibus, in tribulationibus.
 19. Et sperent in te, qui noverunt nomen tuum ;
 20. Quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine
 21. Psallite Domino qui habitat in Sion ;
 22. Annuntiate inter gentes studia ejus ;

23. Quoniam requirens sanguinem eorum, recor-
 datus est ;
 24. Non est oblitus clamorem pauperum.
 25. Miserere mei, Domine : vide humilitatem
 meam de inimicis meis ;
 26. Qui exaltas me de portis mortis,
 27. Ut annuntiem omnes laudationes tuas
 28. In portis filiæ Sion.
 29. Exsultabimus in salutari tuo.
 30. Infixæ sunt gentes in interitu, quem fecerunt.
 31. In laqueo isto, quem absconderunt, compre-
 hensus est pes eorum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Οὕτως ἀπόλοντο, ὥστε ἀκουσθῆν γενέσθαι τὴν
 ἀπόλειαν αὐτῶν, καὶ μὴδὲ μνήμην αὐτῶν φέρεσθαι ·
 13. Ὁ δὲ Κύριος αἰδιος ζωὴ ἐστίν.
 14. Προώρισε τὸν θρόνον αὐτοῦ.
 15. Αὐτὸς γὰρ κρίνει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,
 16. Ὁρθῶς, ἀπροσωπολήπτως
 17, 18. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν · *εὐκαι-
 ρίαις*, λέγει, ὡσανεὶ ἐν τῷ εἶναι τὸν πένητα τῆ
 ψυχῇ ἀβηθηθητον, ἐγένου αὐτῷ βοηθός.
 19. Οἱ γὰρ μὴ γινόντες αὐτὸν ἐσταύρωσαν αὐτόν.
 20. Τοὺς ἐπιποθοῦντάς σε, Κύριε.
 21. Ἄνυμνήσατε τὸν οἰκίσαντα Κύριον ἐν τῇ Σιών,
 ἐνθα ὤφθη.
 22. Ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ · τὰ δικαιώματα λέγει.
 23. Αἷμα λέγει τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 24. Τὴν κραυγὴν τῶν πενήτων, τῶν ἀγίων λέ-
 γει.
 25. Τῶν διαβόλων λέγει.
 26. Πύλας θανάτου λέγει τὰς διδαχὰς τοῦ διαβόλου.
 27. Ὅπως ἂν κηρύξω πάσας τὰς εὐφημίας σου.
 28. Σιών μὲν ἑρμηνεύεται *σκοπευτήριον* · περὶ
 δὲ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ λέγει.
 29. Ἀγαλλιασόμεθα ἐν τῷ πάθει σου, λέγει.
 30, 31. Ἐθνη λέγει τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐμ-
 παγίσσας, καὶ συλληφθείσας ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώ-
 νων ἐν ταῖς ἀνομίαις, αἷς αὐτοῖς ἐφεύρον · διὰ τοῦτο
 λέγει · Ὁ πούς αὐτῶν συνελήφθη, τουτέστι τὰ
 ἔσχατα αὐτῶν · τέλος γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὁ πούς
 ἐστι · διὸ καὶ θεωρεῖται καὶ ἀλληγορεῖται εἰς τὰ τέλη
 τῶν αἰώνων.

12. Ita pereant, ut eorum ruina audiat, neque
 ulla eorum memoria supersit :
 13. Dominus autem æterna vita est.
 14. Prælinivit thronum suum.
 15. Ipse enim de unoquoque iudicabit secundum
 opera ejus,
 16. Recte et sine personarum acceptione.
 17, 18. Adjutor in opportunitatibus, in tribula-
 tionibus : in *opportunitatibus* dicit, veluti cum ani-
 ma pauper esset, et sine adjutore, factus es ipsi
 adjutor.
 19. Etenim non cognoscentes eum, crucifixerunt.
 20. Desiderantes te, Domine,
 21. Laudate Dominum, qui habitat in Sion, ubi
 visus est.
 22. *Studia ejus*, iustitias significat.
 23. *Sanguinem* vocat animas eorum.
 24. *Clamorem pauperum*, clamorem sanctorum
 vocat.
 25. De diabolis ait
 26. *Portas mortis* vocat, doctrinas diaboli.
 27. Ut prædicem omnes laudes tuas.
 28. *Sion* quidem interpretatur *specula* : de super-
 na Jerusalem loquitur.
 29. Exsultabimus in passione tua, inquit.
 30, 31. *Gentes* vocat potestates inimici in sine
 sæculorum infixas, et comprehensas in iniquitati-
 bus, quas ipsi invenerunt ; propterea dicit : *Pes eo-
 rum comprehensus est*, hoc est eorum novissima ; fi-
 nis enim totius corporis pes est ; propterea allego-
 rice consideratur, et dicitur de sæculorum fine.

32. Cognoscetur Dominus judicia faciens. **A** 32. Γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν.
 33. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. 33. Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.
 34. Convertantur peccatores in infernum ; 34. Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἕδην·
 35. Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum. 35. Πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα τοῦ Θεοῦ.
 36. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis : 36. Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλαθήσεται ὁ πτωχός·
 37. Patientia pauperum non peribit in finem. 37. Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολείται εἰς τέλος.
 38. Exsurge, Domine, non confortetur homo : 38. Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιοῦσθω ἄνθρωπος·
 39. Judicentur gentes in conspectu tuo. 39. Κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου.
 40. Constitue, Domine, legislatorem super eos : 40. Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς·
 41. Ut sciant gentes quoniam homines sunt. 41. Γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν.
 42. Ut quid, Domine, recessisti longe ? 42. Ἵνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν ;
 43. Desuicis in opportunitatibus, in tribulationibus ? 43. Ὑπερορθῆς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν ;
 44. Dum superbit impius, incenditur pauper. **B** 44. Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυρίζεται ὁ πτωχός.
 45. Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant. 45. Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλοῖς, οἷς διαλογίζονται.
 46. Quoniam laudatur peccator in desideriis anime suæ, 46. Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ·
 47. Et iniquus benedicitur. 47. Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται.
 48. Exacerbavit Dominum peccator ; 48. Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός·
 49. Secundum multitudinem iræ suæ non quæret. 49. Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ οὐκ ἐκζητήσει.
 50. Non est Deus in conspectu ejus : 50. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ·
 51. Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. 51. Βεβηλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντί καιρῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

32. Cognoverunt omnes, quod potest vindictam **C** 32. Ἐπέγνωσαν πάντες, ὅτι δύναται ἐκδίκησιν facere. ποιεῖν.
 33. Cordis sui inquit. 33. Τῆς καρδίας αὐτοῦ λέγει.
 34, 35. Omnes enim peccatores, qui nunc sunt, in terram revertentur ; quoniam oblitī sunt Dei qui creavit eos, et descendent in profundum inferni. 34, 35. Οἱ γὰρ ὄντες εἰς τὴν γῆν ἀπαλεύσονται, ὅτι ἐπιλάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτούς, καὶ καταβήσονται εἰς πυθμένα ἕδου.
 36, 37. Pauperem et inopem, vocat justum. 36, 37. Πτωχὸν καὶ πένητα τὸν δίκαιον λέγει.
 38. Veni, Domine, ne veluti jure suo quisque nostrum libere dominetur. 38. Ἐὰθ, Κύριε, μὴ ὡς αὐτοδεδιοτησάτω ἕκαστος ἡμῶν.
 39. Demonstrentur, quod peccant. 39. Δειχθήτωσαν, ὅτι διαμαρτάνουσιν.
 40. Legislatorem Dominum vocat. 40. Νομοθέτην τὸν Κύριον λέγει.
 41. Cognoscant suam infirmitatem. 41. Ἐπιγνώσι τὴν ταυτῶν ἀσθένειαν.
 42. Sivisti nos voluntate nostra incedere. 42. Εἴσας ἡμᾶς τῷ βουλήματι ἡμῶν πορεύεσθαι.
 43. In opportunitatibus dicit, videlicet cum essem omni auxilio destitutus. 43. Εὐκαιρίαις, λέγει, ὡσανεὶ ἐν τῷ εἶναι με ἀβοήθητον.
 44. Cum insurgit diabolus adversus justos, bellum eorum mentibus infert : **D** 44. Ἐν τῷ κατεπαίρεσθαι τὸν διάβολον κατὰ τῶν δικαίων, πολεμεῖ αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν.
 45. Et demum quisque hominum his cogitationibus tenetur, quæ a Propheta subjiciuntur. 45. Καὶ λοιπὸν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων κρατεῖται λογισμοῖς τοῖς ὑποκειμένοις ὑπὸ τοῦ Προφήτου.
 46, 47. Unusquisque eorum, qui aliquid mali perpetrant, et divitiis abundant, qui seipso mundanis cupiditatibus tradunt, laudantur et glorificantur ab ipsis. 46, 47. Ἐκαστος τῶν ποιούντων κακὸν τι καὶ πλουτοῦντων, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου ἐκιδόντων ἑαυτούς, ἐπαινεῖται καὶ δοξάζεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν.
 48, 49. Vehementer quidem adversus peccatorem irascitur, rursus autem longanimis est cum eo. 48, 49. Ὅργίζεται μὲν μεγάλως ἐπὶ τῷ ἁμαρτάνοντι, μακροθυμεῖ δὲ πάλιν ἐπ' αὐτῷ.
 50, 51. Ille autem non intelligens Dei longanimitatem, non sibi proponit Deum judicem suum futurum ; sed quidem in peccatum usquequaque spectat. 50, 51. Ἐκείνος δὲ, μὴ συνιών τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, οὐ τίθησι τὸν Θεὸν κριτὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ἐν πᾶσι ὁρῶ [ὄρῃ].

52. Ἀνεσθαιρέται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου Α
αὐτοῦ·

53. Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει.

54. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐ μὴ σαλευθῶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀνευ κακοῦ.

55. Οὐ ἄρξῃ τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ πικρίας καὶ δόλου,

56. Ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος.

57. Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρῳ μετὰ πλουσίων,

58. Ἐν ἀποκρύφοις, τοῦ ἀποκτείναι ἀθῶον.

59. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πνῆστα ἀποβλέπουσιν·

60. Ἐνεδρεύει ἐν ἀποκρύφῳ, ὡς λέων ἐν τῇ μάν-
δρᾳ αὐτοῦ.

61. Ἐνεδρεύει τοῦ ἄρπάσαι πτωχόν,

62. Ἀρπάσαι πτωχὸν ἐν τῷ ἐλχῦσαι αὐτόν·

63. Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐτόν·

64. Κύψει καὶ πεσεῖται, ἐν τῷ αὐτὸν κατακυριεύσαι
τῶν πνῆστων.

65. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ἐπιλέηται ὁ Θεός.

66. Ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέ-
πειν εἰς τέλος.

67. Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου, ὑψώθητω ἡ χεὶρ
σου, μὴ ἐπιλάβῃ τῶν πνῆστων σου.

68. Ἐνεκεν τίνος παρώξυνεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν;

69. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσει.

70. Βλέπεις, ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς·

71. Τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖράς σου.

72. Σοὶ ἐγκαταλείπεται ὁ πτωχός.

52. Auferuntur judicia tua a facie ejus :

53. Omnium inimicorum suorum dominabitur.

54. Dixit enim in corde suo : Non movebor a generatione in generationem sine malo.

55. Cujus maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo,

56. Sub lingua ejus, labor et dolor.

57. Sedet in insidiis cum divitibus,

58. In occultis, ut interficiat innocentem.

59. Oculi ejus in pauperem respiciunt :

60. Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.

61. Insidiatur ut rapiat pauperem,

62. Rapere pauperem dum attrahit eum.

B 63. In laqueo suo humiliabit eum :

64. Inclinet se et cadet, cum dominatus fuerit pauperum.

65. Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus .

66. Averit faciem suam ne videat in finem.

67. Exsurge, Domine Deus meus, exaltet manus tua, ne obliviscaris pauperum tuorum.

68. Propter quid exasperavit impius Deum?

69. Dixit enim in corde suo : Non requiret.

70. Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras,

71. Ut tradas eum in manus tuas.

72. Tibi derelictus est pauper :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

52. Κεχώρισται τὰ δικαιώματά σου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. C

53. Πάντων τῶν ἀνθρώπων κατακυριεύσει.

54. Εἶπε γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ διάβολος· Οὐκ ἂν ἀποστῶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

55. Ἐκκοπῆς γὰρ καὶ ἐπάρσεως γέμει τὸ στόμα αὐτοῦ.

56. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ θάνατος καὶ ὀδύνη.

57. Ἐνεδρεύει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, διεγείρων αὐτοὺς κατὰ τῶν δικαίων.

58, 59. Ἐπιτηρεῖ τὸ [δὲ] πῶς αὐτὸν ἀπολέσει.

60-62. Δι' ἐνθυμητῶν καὶ λογισμῶν ἀνόμων ἀρπάσαι ζητεῖ τὸν δίκαιον.

63, 64. Καὶ ἐν τῷ αὐτὸν ταπεινώσει· τολεμοῦντα τοὺς δικαίους, αὐτὸς πεσεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἀντιλαβέσθαι τῶν δικαίων.

65, 66. Εἶπε γὰρ ἐν ἑαυτῷ ὁ διάβολος· Ἐπιλέηται ὁ Θεὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρόνοιαν αὐ-
τῶν οὐ ποιεῖται. D

67. Βουλήθητι ἐπιδείξασθαι τὴν πρόνοιάν σου τὴν εἰς ἡμᾶς· μὴ τῶν ταπεινωθέντων καὶ βούωντων πρὸς σὲ τὴν μνήμην καταλείψῃς.

68. Τίνος χάριν παρώξυνεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν;

69. Εἶπε γὰρ ὁ διάβολος ἐν ἑαυτῷ· Οὐ ζητήσει τοὺς πεπλανημένους ὁ Θεός.

70, 71. Ὁρᾷς σὺ, Κύριε, τὸν θυμὸν καὶ τὸν κόπον, τουτέστι τὸν διάβολον, παραδοῦναι αὐτὸν ἐν τῇ παρουσίᾳ σου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἁγίων.

72. Εἰς τὴν σὴν βοήθειαν ἀφορᾷ.

52. Secesserunt justificationes tuæ ab inimico.

53. Omnium hominum dominabitur.

54. Dixit enim in corde suo diabolus : Non desistam a malo a generatione in generationem.

55. Nam perfractum, et jactantiæ plenum est os ejus.

56. In doctrina ipsius mors, et dolor.

57. Insidiatur in cordibus malorum, atque impiorum hominum, excitans eos contra justos.

58, 59. Observat autem quomodo eum perdat.

60-62. Cupiditatibus, et iniquis cogitationibus quaerit rapere justum.

63, 64. Et dum se deprimit, ut deum adversus justos gerat, ipse cadet sub eorum pedes; quoniam Deus justis subvenit.

65, 66. Dixit enim in se ipso diabolus : Oblitus est Deus humani generis, nullam de eo curam gerit.

67. Ostendere velis providentiam tuam, quam de nobis habes : ne deponas memoriam eorum, qui se humiliant, et clamant ad te.

68. Quare irritavit impius Deum?

69. Dixit enim diabolus in se ipso : Qui errarunt, non requiret Deus.

70, 71. Vides tu, Domine, dolorem et laborem, hoc est diabolum, ut tradas eum in adventu tuo sub potestate sanctorum.

72. Respicit in auxilium tuum.

73. Orphano tu fuisti adiutor.

74. Contere brachium peccatoris et maligni :

75. Quæretur peccatum illius, et non inveniatur.

76. Regnabit Dominus in æternum, et in sæculum sæculi :

77. Peribitis, gentes, de terra illius.

78. Desiderium pauperum exaudivit Dominus.

79. Præparationi cordis eorum attendit auris tua.

80. Judica pupillo et humili,

81. Ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

In finem Psalmus David. PSALM. X.

1. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ : B

2. Transmigra in montem sicut passer ?

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum ;

4. Paraverunt sagittas suas in pharetra,

5. Ut sagittent in obscuro rectos corde :

6. Quoniam quæ perfecisti, ipsi destruxerunt.

7. Justus autem quid fecit ?

8. Dominus in templo sancto suo :

73. Orphanum dicit eum, qui non habet humanam auxilium.

74. Dominationem diaboli.

75, 76. Quæretur peccatum ejus, et non amplius ipse diabolus inveniatur; quoniam traditus est in ignem æternum : et demum Dominus solus regnabit.

77. Gentes, quæ ei non obtemperaverunt, a suo cœlesti regno alienantur.

78. Desiderium pauperum exaudit Deus et Dominus, quoniam quæ ipsi grata sunt concupiscunt.

79. Clamorem eorum, qui contriti et humiliati sunt corde, exaudivit auris tua.

80. Vindica eos, qui auxilium non habent ;

81. Ne contra ipsos diabolus, et qui ab eo sunt, superbiant in terris.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, τουτέστιν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εἰρηται ὁ ψαλμὸς εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται, τούτων ἐπόθησα, τουτέστι τῶν ἁγίων.*

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem psalmus David, hoc est in novissimis temporibus psalmus dicitur de sanctis Dei. David enim interpretatur, hos desideravi, hoc est sanctos.*

1. In Deo speravi, quid suadetis ?

2. Extolle oculos mentis tuæ ad cœlestia, et nullam mundanarum rerum curam gere.

3-5. Quoniam dæmones cupiditates et ostentationes hujus vitæ immittunt inter tenebras mundi in corda justorum.

6. Justificationes Domini, quas ipse præparavit, ipsi subverterunt.

7. Justus autem quid horum fecit ?

8. Dominus non in speluncis hæreticorum inhabitat, sed in templo sancto suo.

A 73. Ὁρφανῷ σὺ ἤσθα βοηθός.

74. Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ ·

75. Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῆ.

76. Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

77. Ἀπολείσθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

78. Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος.

79. Τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.

80. Κρῖναι ὄρφανῷ καὶ ταπεινῷ,

81. Ἴνα μὴ προσθῆ ἔτι τοῦ μεγαλαυχεῖν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. Γ.

1. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐπίκριθα, πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου ·

2. Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον ;

3. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον

4. Ἡτοίμασαν βέλη εἰς φαρέτραν,

5. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τὴν καρδίαν·

6. Ὅτι ἂ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ καθεῖλον.

7. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησε ;

8. Κύριος ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

73. Ὁρφανὸν λέγει τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν μὴ ἔχοντα.

74. Τὴν δυναστείαν τοῦ διαβόλου.

75, 76. Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸς ὁ διάβολος οὐ μὴ εὑρεθῆ· διὰ τὸ παραδοθῆναι αὐτὸν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ λοιπὸν Κύριος μόνος βασιλεύσει.

77. Ἐθνη τὰ μὴ πειθόμενα αὐτῷ ἀλλοτριοῦνται τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας.

78. Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσακούει ὁ Θεὸς καὶ Κύριος, ἐπειδὴ τὰ ἀρεστὰ [ἀρεστὰ] αὐτῷ ἐπιθυμοῦσι.

79. Τῶν συντριμμένων καὶ τεταπεινωμένων τὴν καρδίαν ἤκουσε τῆς βοῆς τὸ οὖς σου.

80. Ποιεῖσαι τὴν ἐκδίχησιν τῶν ἀβοηθήτων ·

81. Ἴνα μὴ κατ' αὐτοὺς ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ D τετυφωμένοι ὧσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

1. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἠλπισα, τί συμβουλεύετε ;

2. Ἐπαρον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας σου εἰς τὰ ἐπουράνια, καὶ μηδεμίαν ἔχε φροντίδα βιωτικῆν.

3-5. Ὅτι οἱ δαίμονες τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀλαζονείας τοῦ βίου καταπέμπουσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν δικαίων ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου.

6. Τὰ δικαίωματα τοῦ Κυρίου, ἃ αὐτὸς κατηρτίσατο, αὐτοὶ ἀπεστράφησαν.

7. Ὁ δὲ δίκαιος τί τοῦτο [τούτων] ἐποίησεν ;

8. Κύριος οὐκ ἐν σπηλαίοις αἰρετικῶν κατοικεῖ, ἀλλ' ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ.

9. Κύριος, ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.
10. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἐπιβλέπουσι,
11. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

12. Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ·
13. Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν ἐκυτοῦ ψυχήν.

14. Ἐπιβρίξει ἐπὶ ἀμαρτωλοὺς παγίδα·
15. Πῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταϊγίδος ἡ μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.

16. Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν,
17. Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

*Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.
ΨΑΛΜ. ΙΑ'.*

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλείοιπεν ὁσῖος·
2. Ὅτι ὠλεώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἰῶν τῶν ἀνθρώπων.

3. Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ·

4. Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησεν κακία.

5. Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια
6. Καὶ γλώσσαν μεγαλορῆμονα.

7. Τοὺς εἰπόντας· Τὴν γλώσσαν ἡμῶν μεγαλονοῦμεν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Ἐν τοῖς ὑψίστοις.

10. Ἐπὶ τοὺς δικαίους αὐτοῦ.

11. Ἐφορᾷ Κύριος τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

12. Ὁ Κύριος γυμναί, καὶ φανεροὶ τὰς ἐνομιήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀσεβοῦς.

13-15. Ὁ δὲ κολλώμενος τῇ ἀμαρτίᾳ μισεῖ ἐκυτὸν· παραδίδοται γὰρ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ· ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα πρόκεινται· δείγμα τοῦ αἰωνίου πυρός· εἰς ἃς ἔβρεξεν ὁ Θεὸς πῦρ καὶ θεῖον.

16. Ὅτι ἀληθὴς Κύριος, καὶ τὴν ἀληθειαν καὶ τοὺς ποιούντας αὐτὴν ἠγάπησεν.

17. Ὅδοὺς ὀρθὰς ἠδέως ἀγαπᾷ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων βυθθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παραβαλοῦσιν ἀξιοθῆναι τῆς αἰωνίου μισθοποδοσίας· τῷ γὰρ ἑξακισχιλιοστῷ ἔτει συντελεῖται κόσμος, καὶ τῷ ἑβδόμῳ κρίνει τὴν οἰκουμένην· τῷ δὲ ὀγδῶ τὸς μὲν παραδίδουσιν εἰς κόλασιν αἰώνιαν, τοὺς δὲ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἶρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης παρὰ τὸν Δαβὶδ ἅγιον [τοῦ Δαβὶδ ἁγίου].

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem pro octava psalmus David* : hoc autem est, quod significat, in consummatione sæculorum sancti obsecrant, ut liberentur a iudicio et digni censeantur æternæ mercedis retributione. Nam sex millesimo anno consummatur mundus, et septimo Deus iudicat ; octavo autem hi traduntur in supplicium æternum, illi autem in vitam æternam⁹⁹. Propterea psalmus *pro octava* dictus est apud sanctum Davidem [a sancto Davide].

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι πάντες ἄθεοι ὑπάρ-
χουσιν.

2. Οὐκ ἐστὶ διδασκαλία Θεοῦ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

3. Ἐκαστος δολίως ἐλάλησεν πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ.

4. Ῥήματα ἀκολασίας προσφέρουσι, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἔχουσι τὴν κακίαν.

5. Τοὺς δαίμονας.

6. Τὸν Σατανᾶν λέγει.

7. Περὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων λέγει.

⁹⁹ Ps. xxv, 4.

A 9. Dominus, in cælo sedes ejus.

10. Oculi ejus in pauperem respiciunt,

11. Palpebræ ejus interrogant filios hominum.

12. Dominus interrogat justum et impium ;

13. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

14. Pluet super peccatores laqueos,

15. Ignis et sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum.

16. Quoniam justus Dominus, et justitias dilexit :

17. Æquitates vidit vultus ejus.

In finem pro octava psalmus David. PSALM. XI.

1. Salvum me fac, Domine, quoniam defecit

B sanctus :

2. Quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum,

3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum :

4. Labia dolosa in corde, et in corde locuti sunt mala.

5. Disperdet Dominus universa labia dolosa,

6. Et linguam magniloquam :

7. Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus.

C 9. In altissimis.

10. Super justos suos.

11. Intuetur Dominus opera hominum.

12. Dominus denudat, et manifestat cogitationes animique sensus justii et impii.

13-15. Qui adhæret peccato, odit se ipsum· traditur enim igni æterno ; quemadmodum Sodoma et Gomorrha, super quas ignis et sulphur divinitus pluit, in exemplum æterni ignis propositæ sunt.

16. Quoniam verax Dominus, et veritatem amat et qui eam faciunt.

D 17. Vias rectas propense diligit.

1. Salvum me fac, Domine, quoniam omnes athei sunt.

2. Non est doctrina Dei apud homines.

3. Unusquisque dolose locutus est proximo suo.

4. Verba intemperantiæ proferunt, et in corde suo habent malitiam.

5. Dæmones.

6. Satanam significat.

7. De contrariis potestatibus loquitur.

8. Labia nostra a nobis sunt.
 9. Quis noster Dominus est?
 10. Propter miseriam inopum,
 11. Et genitum pauperum,
 12. Nunc exurgam (dicit Dominus):
 13. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
 14. Eloquia Domini, eloquia casta.
 15. Argentum igne examinatum, probatum terræ,
 16. Purgatum septuplum.
 17. Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos,
 18. A generatione hac, et in æternum.
 19. In circuitu impii ambulat:
 20. Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

In finem psalmus David. PSALM. XII.

1. Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem?

8. Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστὶ.
 9. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν;
 10. Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν,
 11. Καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεινῆτων,
 12. Νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος,
 13. Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ· παρήρησιάσομαι ἐν αὐτῷ.
 14. Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνά.
 15. Ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῆ,
 16. Κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως.
 17. Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς,
 18. Ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.
 19. Κύκλιψ οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι·
 20. Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

B τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΙΒ΄.

1. Ἔως ποτε, Κύριε, ἐπιλήθη μου εἰς τέλος;

ATHANASII INTERPRETATIO

- 8, 9. Hæc dixerint dæmones, eorumque sequaces.
 10. Propter infirmitatem pusillanimatorum.
 11. Justorum, ait.
 12. Ut adveniam.
 13. In cruce dicit fiducialiter agam, et triumphabo de principatibus et potestatibus tenebrarum hujus sæculi.
 14-16. Est argentum, quod septies igne examinatum probius evadit; ita igitur eloquia Domini septem diebus probata, hoc est singulis diebus probatiora inveniuntur ab exquirentibus ea.

- 17, 18. Tu, Domine, circumdabis nos, et custodies nos nunc, et in futuro sæculo.
 19. Dæmones circumambulant in mundo, sive in cordibus hominum.
 20. Domine, in virtute tua traxisti ad te ipsum filios hominum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἢ διὰ τῆς κινναθάρειως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*· τουτέστιν εἰς τὸ τέλος τῶν αἰῶνων ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τὰ [τῷ] διὰ τῆς δυναστείας τῶν παθημάτων αὐτοῦ καταργήσαντι τὸν θάνατον, καὶ τὸν τὸ βράτος ἔχοντα τούτου τὸν διάβολον. Ὅσαυτως δὲ ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ, ὡς οἶμαι, εἴρηται καὶ εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἐχει γάρ· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*· ὡσανεὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ μόνῳ, λέγω δὲ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, φημί δὲ τῷ ἀδοθηθῆτι. Οὐ μόνον γὰρ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χειρὶ, ἀλλὰ καὶ *μόνος*, ὅπερ ὑπῆρχε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus continet: *In finem, psalmus David*: hoc est in fine sæculorum psalmus iste dictus est manu potenti Dei Filio, qui potentia suæ passionis destruxit mortem et diabolium, qui hujus potestatem habebat. Similiter eadem inscriptio, ut existimo, dicta est etiam in genus humanum. Habet enim: *in finem psalmus David*, videlicet in fine plenitudinis temporum psalmus iste dictus est ei, qui solus erat, scilicet humano generi, quod solum, inquam, et auxili- destitutum erat. Etenim David non modo interpretatur *manu potens*, sed etiam *solus*, quale fuit genus humanum ante adventum Filii Dei.

1. Ex persona humanitatis loquitur.

1. Ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος λέγει.

(a) *Εἰποσαν*. Forte *ἔπρασαν*, ut *ἔβδσαν*. Edit.

2. Ἔως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;

3. Ἔως τίνας θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου,

4. Ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός;

5. Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ;

6. Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεὸς μου.

7. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον.

8. Μήποτε εἶποι ὁ ἐχθρὸς μου· Ἴσχυσα πρὸς αὐτόν.

9. Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται, ἐὰν σαλευθῶ

10. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἤλπισα.

11. Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

12. Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐσεργετήσαντί με

13. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΓ'.

1. Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός.

2. Διεφθάρησαν, καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

3. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.

4. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διεκύψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,

2. Usquequo avertis faciem tuam a me?

3. Quandiu ponam consilia in anima mea,

4. Dolorem in corde meo per diem et noctem?

5. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?

6. Respice, et exaudi me, Domine Deus meus.

7. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.

8. Ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.

9. Qui tribulant me exsultabunt, si motus fuero:

10. Ego autem in misericordia tua speravi.

11. Exsultabit cor meum in salutari tuo.

B 12. Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi:

13. Et psallam nomini Domini altissimi.

In finem psalmus David. PSALM. XIII.

1. Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis.

3. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

4. Dominus de cælo prospexit super filios hominum,

AT HANASHI INTERPRETATIO.

2. Βδελύσση μου τὴν δέησιν.

3. Ἔως πότε τὰς βουλὰς τῶν δαιμόνων δέξομαι ἐν τῇ ψυχῇ μου;

4. Ὀδύνας γὰρ εἰσι διὰ παντός τῆς καρδίας μου.

5. Καταδυναστεύσει μου.

6. Προσεσχηκῶς τὴν τυραννίδα, ἣν τυραννοῦμαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

7. Τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας μου φώτισον, ἵνα μὴ ἐναπομείνω τῇ ἁμαρτίᾳ.

8. Μήποτε εἶποι ὁ διάβολος· Περιγέγονα αὐτοῦ.

9. Τοὺς δαίμονας λέγει.

10. Ἐγὼ δὲ ἤλπισα, ὅτι σώσεις με ἐν τῷ σταυρῷ σου.

11. Ἐπὶ τῷ Υἱῷ σου.

12. Ὑμνον ἀναπέμφω τῷ Κυρίῳ τῷ ἰασαμένῳ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς μου.

13. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἐπουρανοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*: τουτέστιν, ὅπερ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου τῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν λέγει. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*, ὅπερ ἔστιν καὶ παρὰ τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ, καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις [Υἱός] τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præponitur, ciannabari scriptus continet: *In finem, psalmus David*: hoc est, pro adventu Domini dicit in novissimis diebus. David enim interpretatur *desideratus*, qualis est, et apud suum Patrem, et apud homines, Dei Filius.

1. Ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ αὐτοῦ εἶπαν περὶ τοῦ σταυροθέτου.

2. Ἰπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν πονηρῶν ἐμολύνθησαν, καὶ βδελυκτὰ ἐγένοντο παρὰ τῷ Θεῷ.

3. Οὐκ ἔστι ποιῶν τι χρησίμου.

4. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπέειδεν ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

2. Abominaris precessionem meam.

3. Usquequo excipiam consilia dæmonum in anima mea?

4. Dolores enim omni tempore cordi meo sunt.

5. In me dominabitur.

6. Considerans tyrannidem, qua opprimor ab inimico.

7. Oculos cordis mei illumina, ut non permaneam in peccato.

8. Ne quando dicat diabolus: Superavi eum.

9. Dæmones significat.

10. Ego autem speravi, quod salvabis me in cruce tua.

11. In Filio tuo.

12. Hymnum cantabo Domino, qui sanavit infirmitatem animæ meæ,

13. Et psallam nomini Domini supercælestis.

1. Satanas, et qui ejus sunt, dixerunt de crucifixo.

2. Improbis eorum factis contaminati sunt, et abominabiles facti sunt apud Deum.

3. Nemo est, qui utile aliquid faciat.

4. Dominus e cælo respexit super omnes filios hominum:

5. Ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.

6. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:

7. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

8. Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem,

9. Qui devorant plebem meam sicut escam panis?

10. Dominum non invocaverunt.

11. Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor:

12. Quoniam Dominus in generatione justorum.

13. Consilium inopis confudistis;

14. At Dominus spes ejus est.

15. Quis dabit ex Sion salutare Israel?

16. Cum averterit Dominus captivitatem plebis suae,

17. Exsultabit Jacob, et lætabitur Israel.

In finem psalmus David. PSALM. XIV.

1. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?

5. Τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.

6. Πάντες ἐξέκλιναν, ὅμα ἠχρειώθησαν·

7. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός

8. Οὐχὶ γνῶσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν,

9. Οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου;

10. Τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο·

11. Ἐκεῖ ἐδείλιασαν φόβῳ, οὐ οὐκ ἦν φόβος·

12. Ὅτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων.

13. Βουλὴν πτωχοῦ κατησχύνετε·

B 14. Ὁ δὲ Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ ἔστι.

15. Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;

16. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,

17. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΔ'.

1. Κύριε, τίς παοικίῃσει ἐν τῷ σκηνώματι σου;

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Qui mente Deum concipiat, illumque quaerat. C

6. Omnes recesserunt, simul inutiles facti sunt,

7. Non est faciens bonum, non est neque unus eorum, qui a Deo deficiunt.

8. Iniquitatem operantes non cognoscent Dominum.

9. Opprimentes justum.

10. Non eum posuerunt sibi adiutorem.

11. De mundo loquitur.

12. In medio ipsorum inambulat, et inhabitat.

13. Non accepistis justorum doctrinam.

14. Aeternae retributionis.

15. Nisi ipse per se ipsum largietur salutem omnibus in eum credentibus: Israel enim interpretatur vir videns Deum,

16. In cruce, dicit.

17. Populum dicit, qui ex Judæis et gentibus crediturus est: Jacob enim supplantator interpretatur, quales erant Judæi: Israel autem gentes significat.

5. Ἄνω λαβεῖν τὸν Θεόν, καὶ ζητεῖν τοῦτον.

6. Πάντες ἀπέστησαν, ὅμα ἀχρηστοὶ ἐγένοντο.

7. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός τῶν ἀποστατούντων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

8. Οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν οὐ γνῶσονται τὸν Κύριον.

9. Οἱ καταδυναστεύοντες τὸν δίκαιον.

10. Οὐκ ἔθεντο αὐτὸν βοηθόν.

11. Εἰς τὸν κόσμον λέγει.

12. Ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐμπεριπατεῖ, καὶ ἐνοικεῖ.

13. Τὴν διδασχὴν τῶν δικαίων οὐκ ἐδέξασθε.

14. Τῆς αἰωνίου μισθοποδοσίας.

15. Εἰ μὴ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ χαρίσεται τὴν σωτηρίαν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.

16. Ἐν τῷ σταυρῷ, λέγει.

D 17. Τὸν λαόν ἐξ Ἰουδαίων, καὶ ἐξ ἐθνῶν μέλλοντα πιστεῦειν λέγει. Ἰακώβ γὰρ πετρριστῆς ἐρμηνεύεται, ἕπερ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἰσραὴλ θετὰ [Ἰσραὴλ δὲ τὰ] ἔθνη.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅπερ εἰρηται εἰς τοὺς σωζομένους ἁγίους ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Δαβίδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, τουτέστιν ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, ὃν ὁ Κύριος ποθήσας εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον ὑπὲρ τοῦ πεποθημένου χοροῦ τῶν ἁγίων.

Titulus, qui psalmo praepositus, continet: *in finem psalmus David.* Hoc autem significat, quod dictus est de sanctis, qui salvi sunt in consummatione saeculi. David enim interpretatur desideratus: hoc est chorus sanctorum, quem Dominus desiderans usque in finem dilexit, et tradidit morti se ipsum pro desiderato sanctorum choro.

1. In civitate tua sancta.

1. Ἐν τῇ πόλει σου τῇ ἁγίᾳ.

2. Ἡ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου ;
 3. Πορευόμενος ἕμωμος, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην
 4. Ἀλλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ·
 5. Ὁς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ,
 6. Οὐδὲ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν ·
 7. Καὶ ὄνειδισμὸν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα αὐτοῦ.
 8. Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος ·
 9. Τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει.
 10. Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀθετῶν ·
 11. Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ ·
 12. Καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν.
 13. Ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Στηλογραφία τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΙΕ.

1. Φύλαξόν με, Κύριε · ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.
 2. Εἶπα τῷ Κυρίῳ · Κύριός μου εἶ σύ,
 3. Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.
 4. Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ · θαυμάστωσεν ὁ Κύριος,
 5. Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

- A 2. Aut quis requiescet in monte sancto tuo?
 3. Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam :
 4. Qui loquitur veritatem in corde suo :
 5. Qui non egit dolum in lingua sua :
 6. Nec fecit proximo suo malum :
 7. Et opprobrium non accepit adversus proximos suos.
 8. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus :
 9. Timentes autem Dominum glorificat.
 10. Qui jurat proximo suo et non decipit :
 11. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram :
 12. Et munera super innocentes non accepit.
 13. Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

Tituli inscriptio, ipsi David. PSALM. XV.

1. Conserva me, Domine ; quoniam speravi in te.
 2. Dixi Domino : Deus meus es tu,
 3. Quoniam honorum meorum non egesset.
 4. Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit Dominus,
 5. Omnes voluntates suas in eis.

ATHANASU INTERPRETATIO.

2. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ.
 3. Πορευόμενος ἐν πίστει, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην.
 4. Ἄνυποκρίτως οὕτως.
 5. Ὁ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀγάπην ἔχων.
 6. Οὐκ ἐχάρη κακῶς πασχόντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.
 7. Οὔτε ὠνεῖδισεν αὐτοὺς ἐφ' οἷς ἤμαρτον.
 8. Ἀνθιστάμενος τῷ Θεῷ, λέγει.
 9. Αὐτῷ τῷ φοβεῖσθαι αὐτοὺς αὐτόν.
 10. Μὴ ψευδόμενος.
 11. Πνίγει γὰρ τὸν πτωχὸν ὁ τόκος · πνιγομένου δὲ τοῦ πτωχοῦ, ὁρᾷ πάντες ἡ ἀμαρτία τὸν ἐπὶ τόκων δανείσαντα [ὁρῶσι πάντες τὴν ἀμαρτίαν τοῦ ἐπὶ τόκων δανείσαντος] · ἄλλως τε καὶ πλεονεξία σαφῆς, ὅταν ἂν τις, ἃ δέδωκε, μόνον λαβεῖν οὐκ ἀνέχεται.
 12. Περὶ τοῦ παντελῶς μηδὲν λαμβάνειν τὸν δανείζοντα χαρίσματος ἕνεκεν ἡ τόκου παρὰ τοῦ δανειζομένου.

2. In superna Jerusalem.
 3. Procedens in fide, et operans justitiam :
 4. Ita sine simulatione.
 5. Erga omnes homines habens charitatem,
 6. Non gavisus est malis suorum inimicorum,
 7. Neque opprobavit eis quæ peccaverunt.
 8. Deo resistens, ait.
 9. Ob id ipsum, quod eum timent.
 10. Non mentiens.
 11. Suffocat enim pauperem sænus ; suffocato autem paupere omnes vident peccatum sænerantis : alio modo manifesta etiam avaritia est, cum quis, quæ dedit, sola accipere non sustinet.
 12. Quod nihil omnino accipere oportet, qui mutuo dat, vel gratiæ, vel sænoris causa ab eo, qui mutuatur.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Στηλογραφία τῷ Δαβὶδ · τοῦτο οὖν λέγει, τὰς τῶν ἁγίων πολιτείας στήλας διαγράφει. Εἴρηται οὖν ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὰς τῶν ἁγίων ἀρετάς.

Titulus, qui psalmo præponitur, continet : Tituli inscriptio ipsi David ; hoc autem significat, Sanctorum vitæ institutum, et conversationem quasi in cippo describit. Dicitur est igitur psalmus a Davide de virtutibus sanctorum.

1. Ὅτι σε ἐθέμην βοηθόν, φύλαξόν με.
 2. Ἐπέγνω [Ἐπέγνω] τὴν ἑαυτοῦ δεσποτείαν.
 3. Τῶν χρημάτων μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.
 4. Τοὺς ἁγίους ἐδόξασεν.
 5. Ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ τὰ αἰρετά.

1. Quoniam te posui adiutorem, custodi me.
 2. Agnovi ipsius dominationem ;
 3. Divitiis meis non indiges.
 4. Sanctos glorificavit ;
 5. In sanctis ejus, quæ optabilia sunt.

6. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.
 7. Postea acceleraverunt.
 8. Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus,
 9. Nec memor ero nominum eorum: per labia mea.
 10. Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei
 11. Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi
 12. Funes ceciderunt mihi in præclaris:
 13. Etenim hæreditas mea præclara est mihi.
 14. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi in collectum,
 15. Insuper et usque ad noctem increpauerunt me B
 renes mei.
 16. Providebam Dominum in conspectu meo
 semper.
 17. Quoniam a dextris est mihi ne commovear.
 18. Propter hoc lætatum est cor meum,
 19. Et exsultavit lingua mea,
 20. Insuper et caro mea requiescet in spe
 21. Quoniam non derelinques animam meam in inferno
 22. Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
 23. Notas mihi fecisti vias vitæ,
 A 6. Ἐπιθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.
 7. Μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν.
 8. Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ υἰμάτων,
 9. Οὐδ' οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐκ χειλέων μου.
 10. Κύριος ἡ μερίς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου.
 11. Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί.
 12. Σχοινία ἐπέπεσαν μοι ἐν ταῖς κρατίστοις.
 13. Καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστίν.
 14. Εὐλόγησω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με,
 15. Ἐτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροί μου.
 16. Προσεωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου ἐκ παντὸς,
 17. Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.
 18. Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
 19. Καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου,
 20. Ἐτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἑλπίδι.
 21. Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδου,
 22. Οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
 23. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ipsorum tentationes multiplicatæ sunt
 7. Postea transiverunt.
 8. De dæmonibus, ait.
 9. Adversariam potestatum, inquit.
 10. Dominus pars et æternæ meæ retributionis, et requietis meæ.
 11. Æterna tua refrigeria.
 12. Cogitationes bonæ mihi venerunt a Domino, inquit.
 13. Promissio regni cælorum æterna est.
 14. Cognoscam ipsum:
 15. Donec quievi a mundanis rebus; et tunc omne desiderium meum in ipso fuit.
 16. Præ oculis semper habui Dominum opitu- D
 lantem mihi.
 17. Et deducentem me in vias dexterarum, ne ab eis declinem.
 18. Propterea spirituali gaudio repletus sum:
 19. Laudavi ipsum ore meo:
 20. Exspectabo resurrectionem mortuorum.
 21. Non relinques illam in receptaculis mortis, sed liberans eam educes.
 22. De Domino loquitur.
 23. Præcepta tua me docuisti.
 C 6. Οἱ πειρασμοὶ αὐτῶν ἐπιθύνθησαν.
 7. Μετὰ ταῦτα παρήλθον.
 8. Τῶν δαιμόνων, λέγει.
 9. Τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, λέγει.
 10. Κύριος μερίς καὶ τῆς αἰωνίας μου μισθοδοσίας καὶ τῆς ἀναπαύσεώς μου.
 11. Τὰς αἰωνίους σου ἀναπαύσεις.
 12. Λογισμοὶ ἀγαθοὶ ἤλθον μοι περὶ [παρὰ] τοῦ Κυρίου, λέγει.
 13. Ἡ ἐπαγγελία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀτελεύτητος ἐστίν.
 14. Ἐπιγνώσομαι αὐτόν.
 15. Ἔως δ' ἂν ἠσύχασα ἐκ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων· καὶ τότε ἡ ἐπιθυμία μου πᾶσα γέγονεν ἐν αὐτῷ.
 16. Πρὸ ὀφθαλμῶν μου εἶχον πάντοτε τὸν Κύριον ἀντιλαμβανόμενόν μου,
 17. Καὶ ἐδηγούετα εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς δεξιὰς, ἵνα μὴ ἐκκλίνω ἀπ' αὐτῶν.
 18. Διὰ τοῦτο χάρις πνευματικῆς ἡμην πεπληρωμένος.
 19. Ἐδόξασα αὐτὸν ἐν τῷ στόματί μου.
 20. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.]
 21. Οὐκ ἂν ἐάσης αὐτὴν εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ λυτρωσάμενος ἀναγάγεις αὐτήν.
 22. Περὶ τοῦ Κυρίου λέγει.
 23. Τὰς ἐντολάς σου ἐδίδαξάς με.

24. Πληρώσεις με ευφροσύνης μετά τοῦ προσώπου σου.

24. Adimplebis me lætitia cum vultu tuo :

25. Τερπνότητες ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος.

25. Delectationes in dextera tua usque in finem.

Προσευχὴ τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΓ΄.

Oratio David. PSALM. XVI.

1. Εἰσάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνης μου ·
2. Πρόσχευε τῇ δεξιᾷ μου ·
3. Ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου οὐκ ἐν χεῖλεσι δολοῦς.

1. Exaudi, Domine, justitiam meam :
2. Intende deprecationem meam :
3. Auribus percipe orationem meam non in labiis dolosis.

4. Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι ·
5. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἰδέτωσαν εὐθύτητας [ἐρθόττας *cod. Barb.*].

4. De vultu tuo iudicium meum prodeat :
5. Oculi mei videant æquitates.

β. Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπισκέψω νυκτός ·
7. Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία ·

6. Probasti cor meum, et visitasti nocte :
7. Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas ;

8. Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

8. Ut non loquatur os meum opera hominum.

9. Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ἰδέους σκληράς.

9. Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

10. Κατάρτισαι τὰ διαθήματά μου ἐν ταῖς τριβούχοις σου,

10. Perfice gressus meos in semitis tuis,

11. Ἴνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαθήματά μου.

11. Ut non moveantur vestigia mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Πληρωθῶ εὐφροσύνης, ὅταν ἴδω τὸ πρόσωπόν σου.

24. Implehor lætitia, cum videro faciem tuam.

25. Χαρὰ μετὰ τῶν ἁγίων διαπαντός.

C 25. Gaudium æternum cum sanctis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Προσευχὴ τῷ Δαβίδ· τουτέστι, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἰρήκαμεν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι περ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ οὕτως, ἀγαπητός, ὡς ἐκ τούτου λαμβάνεσθαι τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱόν· ὅπερ ἐστὶ καὶ νῦν [νῦν] ὑπολαβεῖν· ἔτι ἡ προσευχὴ ἡ εἰρημένη ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ εἴρηται. Ἔστι δ' ὅτι καὶ ἑτέρως εἰπεῖν εἰς τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν, ἐπειδὴ καὶ ἑτέρως τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*, ὅπερ ἀναγκαῖον λαβεῖν εἰς τὸν τῶν ἁγίων χορὸν, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποθημένον, ὡς δὲ αὐτοὺς λέγειν πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ὑποταταγμένον ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : oratio David ; hoc est Dei Filio. Nam superius diximus, quod David interpretatur hoc modo, *amictus*. Hinc autem est, ut accipiatur de unigenito Dei Filio, quemadmodum etiam nunc accipiendum est : nempe, quod oratio, quæ psalmo continetur, dicta est Dei Filio. Aliter etiam explicari potest eadem inscriptio, quoniam et aliter nomen David interpretatur, nempe *desideratus*, quod necesse est accipere de sanctorum choro, qui a Deo desideratus est, ita ut ipsi ad Dei Filium psalmum, qui subjicitur, dicant.

1. Τῆς δικαίας μου αἰτήσεως.
2. Εὐτυχὲ αὐτῇ.
3. Ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου τὴν ἀληθινήν.
4. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου τὸ θέλημά μου ἴστω.
5. Οἱ τῆς καρδίας μου ὀφθαλμοὶ γνώσιν ἐχέτωσαν **D** περὶ τὸ σὸν θέλημα.

1. Justam meam postulatioucin.
2. Propitius ei sis ;
3. Exaudi orationem meam non fictam, sed veram.
4. In veritate tua voluntas mea sit.
5. Oculi cordis mei cognoscant voluntatem tuam.

6. Εἶδες τὴν καρδίαν μου οὖσαν ἐν ἁμαρτίαις, καὶ ἰδοὺ ἐδοκίμασάς μοι.

6. Vidisti cor meum, quod erat in peccatis, et opem mihi tulisti,

7. Ἐκαθάρισάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία.

7. Emundasti me, et non est inventa in me iniquitas.

8. Ὅπως ἂν μὴ ποιήσω τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

8. Ne faciam opera hominum :

9. Διὰ τὰς ἐπαγγελίας τῆς βασιλείας σου ἐγὼ ἐφύλαξα τὰ προσταγμάτά σου.

9. Propter promissiones regni tui ego custodivi præcepta tua.

10. Κατάρτισαι τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ δικαιώματα.

10. Perfice cor meum in justificationibus.

11. Τὰ ὀρθὰ νοήματά μου ἴνχημ' ἀποστῶσιν ἀπ' ἐμοῦ.

11. Recti animi mei sensus ne a me discendant.

12. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus : A
 13. Inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba
 mea.
 14. Mirifica misericordias tuas,
 15. Qui salvos facis sperantes in te :
 16. A resistentibus dexteræ tuæ,
 17. Custodi me ut pupillam oculi.
 18. Sub umbra alarum tuarum proteges me,
 19. A facie impiorum, qui me affixerunt.
20. Inimici mei animam meam circumdederunt,
 21. Adipem suum concluserunt :
 22. Os eorum locutum est superbiam.
 23. Projicientes me nunc circumdederunt me.
 24. Oculos suos statuerunt declinare in terram.
 25. Susceperunt me, sicut leo paratus ad prædam, B
 26. Et sicut catulus leonis habitans in abditis.
 27. Exsurge, Domine, præveni eos, et supplant
 eos :
 28. Eripe animam meam ab impio,
 29. Framea tua ab inimicis manus tuæ :
 30. Domine a paucis de terra,
 31. Divide eos in vita eorum.
 32. Et de absconditis tuis adimpletus est venter
 eorum.
 33. Saturati sunt filijs,
 34. Et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.
 35. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo,
 36. Satiabor cum apparuerit mihi gloria tua. C

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Propterea ad te clamavi expertus jam quod
 exaudis eos, qui te deprecantur.
 13. Benignus mihi esto, et imple quæ a te posco.
 14. 15. Magnifica misericordiam tuam in me.
 16. 17. De dæmonibus loquitur :
 18. In justificationibus tuis adjuva me ;
 19. Dæmonium, qui peccare me fecerunt.
 20. Dæmones.
 21. Voluptates suas statuerunt declinare in terram.
 22. Putaverunt se deos esse.
 23. Abstrahentes me a te circumdederunt me.
 24. Consilium eorum est efficere, ut a te declinem.
 25, 26. Sicut leo, et catulus habitant in corde
 meo.
 27. Veni, Domine, et compedi eos sub pedes D
 meos.
 28-31. Domine, celeriter dispelle eos ab homini-
 bus :
 32. Projectos abs te devoraverunt.
 33, 34. Saturati sunt, sed iniquis.
 35. Cum venerit judicare terram.
 36. Cibus meus, cum apparuerit mihi gloria tua
 in futuro sæculo, est in gloriæ tuæ visione.
12. Ἐγὼ ἐκέκραξα, ὅτι ἐπήκουσάς μου, ὁ Θεός·
 13. Κλίνον τὸ οὖς σου ἔμοι, καὶ εἰσάκουσον τῶν
 ῥημάτων μου.
 14. Θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου,
 15. Ὁ σώζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.
 16. Ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ σου
 17. Φύλαξόν με ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.
 18. Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με,
 19. Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν ταιλαιπωρησάν-
 των με.
 20. Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον,
 21. Τὴ στέαρ αὐτῶν συνέκλεισαν·
 22. Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν.
 23. Ἐκβάλλοντές με νῦν περιεκύκλωσάν με.
 24. Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ.
 25. Ὑπέλαβόν με, ὡσεὶ λέων ἑτοιμὸς εἰς θήραν,
 26. Καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν ἐν ἀποκρύφοις.
 27. Ἀνάστηθι, Κύριε, πρόφρασον αὐτούς, καὶ
 ὑποσκέλισον αὐτούς·
 28. Ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς,
 29. Ῥομφαίᾳ σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου·
 30. Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς,
 31. Διαμέρισον αὐτούς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.
 32. Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπέφραθη ἡ γαστήρ
 αὐτῶν·
 33. Ἐχορτάσθησαν υἱῶν,
 34. Καὶ ἀφήξαν τὰ κατέλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν.
 35. Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ἐφθήσομαι τῷ προσ-
 ὴτῳ σου,
 36. Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(15) Ἄ ἐλάλησεν. Hæc delenda videntur.

Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβὶδ, ἃ ἐλά-
λησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης
ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ,
καὶ εἶπεν· ΨΑΛ. ΙΖ'.

1. Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου.
2. Κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου, καὶ
βύσσης μου,
3. Ὁ Θεός μου, βοηθός μου, καὶ ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν·
4. Ὑπερασπιστής μου, καὶ κέρασ σωτηρίας μου,
καὶ ἀντιλήπτωρ μου.
5. Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τῶν
ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.
6. Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου,
7. Καὶ χεῖμαρβοὶ ἀνομίας ἐξετάραξάν με.
8. Ὁδίνες ἔδω περιεκύκλωσάν με·
9. Προέφθασάν με παγίδες θανάτου.
10. Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαι με ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον·
11. Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.
12. ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου·

A In finem puero, Domini David, quæ locutus est
Domino verba cantici hujus in die, qua eripuit eum
Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de
manu Saul, et dixit : PSAL. XVII.

1. Diligam te, Domine, fortitudo mea.
2. Dominus firmamentum meum, et refugium
meum, et liberator meus,
3. Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum :
4. Protector meus, et cornu salutis meæ, et sus-
ceptor meus.
5. Laudans invocabo Dominum et ab inimicis
meis salvus ero.
6. Circumdederunt me dolores mortis,
7. Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.
- B** 8. Dolores inferni circumdederunt me :
9. Præoccupaverunt me laquei mortis.
10. In tribulatione mea invocavi Dominum :
11. Et ad Deum meum clamavi.
12. Et exaudivit de templo sancto suo vocem
meam :

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, ἃ ἐλάλησεν (15)
ἐπὶ τέλει τῶν αἰῶνων τῷ δουλεύοντι τῷ Κυρίῳ λαῷ πεποθημένῳ· τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα ἐρμηνεύεται τὸ, Δαβίδ.
Εἶτα τὸ, Ἄ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβρύσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ
χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, φησὶ δὴ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐβρύσατο αὐτόν. Εἶτα· Καὶ ἐχθρὸς
[ἐκ χειρὸς] Σαούλ· ὅπερ ἐρμηνεύεται καὶ χειρὸς τοῦ διαβόλου, τοῦ αἰτουμένου πάντα ἀνθρωπων εἰς τὸ
πειράσθαι· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Σαούλ, αἰτητός [αἰτητής]. Καθὼς πάλαι ἐπειράσατο καὶ τὸν Ἰωβ,
ἤτήσατο πειράσαι καὶ τοὺς ἀποστόλους, ὡς ὁ Κύριος αὐτὸ τοῦτο τῷ Πέτρῳ λέγει· Πέτρε, Πέτρε, ποσάκις
ἤτήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σιναῖσαι ὡς τὸν σίτον!

Titulus præpositus continet : In finem puero Domini David : Hoc est, in fine sæculorum servienti Domino
populo desiderato. Ita enim hic interpretatur David. Deinde : quæ locutus est Domino verba cantici hujus
in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, immundorum, inquam, spirituum
liberavit eum. Postea : et de manu Saul : quod interpretatur, et de manu diaboli, qui petit omnem homi-
nem ad eum tentandum. Saul enim interpretatur petitus [petitor]. Quemadmodum olim tentavit et Job,
expetivit tentare etiam apostolos, sicut Dominus hoc ipsum Petro dixit : Petre, Petre, quoties Satanas
expetivit vos, ut cribraret sicut triticum ³¹!

1. Πόνον ἐνδείξομαι ἐν σοὶ, Κύριε, ὁ δυναμῶν με **C**
εἰς πᾶσαν ἀρέσκειάν μου.
2. Κύριος, διαχωρίζων ἀπ' ἐμοῦ πᾶσαν ἐπιβουλὴν
τῶν ἐχθρῶν μου, ὃν τρόπον διαχωρίζει τὸ στερέωμα
ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατι.
3. Ὁ Θεός μου ἀφαιρῶν ἀπ' ἐμοῦ πᾶν βάρος, καὶ
ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν.
4. Σκεπαστής μου, καὶ βασιλεὺς τῆς σωτηρίας μου,
καὶ ἀντιποιούμενός μου.
5. Περὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
6. Πέριξ τῆς ψυχῆς μου συνέστησαν αἱ ἐναντίαι
δυνάμεις.
7. Ὡς βεῦματα ὀδάτων, οὕτως ἐνέβρηξάν μοι.
8. Καὶ ἐνθυμήσεις σκοτειναὶ, καὶ ζοφώδεις περι-
εκύκλωσαν τὴν καρδίαν μου.
9. Ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ² με αἱ τῶν ἐναντίων δυ-
νάμεων παγίδες.
10. Εἰς βοήθειάν μου.
11. Ἐν πόμφῳ τῆς καρδίας μου ἐβόησα.
12. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγει.

1. Affectum meum ostendam in te, Domine, qui
vires mihi tribuis ad omnem meam voluntatem.
2. Dominus separans a me omnes insidias inimi-
corum meorum, quemadmodum firmamentum divi-
dit aquas ab aquis.
3. Deus meus auferens a me omne pondus, et
sperabo in eum.
4. Defensor meus, et rex salutis meæ, et vindex
meus.
5. De immundis spiritibus loquitur.
6. Circa animam meam constituerunt adversariæ
potestates.
7. Tanquam aquarum fluctus, ita in me irruerunt.
8. Et tenebrosæ, et caliginosæ cogitationes cor
meum circumdederunt.
9. Invaluerunt super me adversariarum potesta-
tum laquei.
10. In auxilium meum.
11. In labore cordis mei clamavi.
12. De cælo dicit.

³¹ Luc. xii, 31.

13. Et clamor meus in conspectu ejus, introibit **A**
 14. Et commota est, et contremuit terra ;
 15. Et fundamenta montium conturbata sunt.
 16. Et commota sunt ; quoniam iratus est eis.
 17. Ascendit fumus in ira ejus ;
 18. Et ignis a facie ejus exarulescet,
 19. Carbones successi sunt ab eo.
 20. Et inclinavit caelos, et descendit :
 21. Et caligo sub pedibus ejus.
 22. Et ascendit super cherubim, et volavit ;
 23. Volavit super pennas ventorum.
 24. Et posuit tenebras, latibulum suum :
 25. In circuitu ejus tabernaculum ejus,
 26. Tenebrosa aqua in nubibus aeris.
 27. Prae fulgore in conspectu ejus nubes transie- **B**
 runt,
 28. Grando, et carbones ignis.
 29. Et intonuit de caelo Dominus :
 30. Et Altissimus dedit vocem suam :
 31. Misit sagittas suas ; et dissipavit eos :
 32. Et fulgura multiplicavit ; et conturbavit eos.
 33. Et apparuerunt fontes aquarum ;

13. Καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσαλεύεται
 εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.
 14. Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ·
 15. Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν,
 16. Καὶ ἐσαλεύθησαν· ὅτι ὀργίσθη αὐτοῖς.
 17. Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ·
 18. Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγθήσεται·
 19. Ἄνθρακες ἀνήψθησαν ἀπ' αὐτοῦ.
 20. Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη·
 21. Καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.
 22. Καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβὶμ, καὶ ἐπετάσθη·
 23. Ἐπετάσθη ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων.
 24. Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ·
 25. Κύκλιω αὐτοῦ τὴ σκιρῆ αὐτοῦ,
 26. Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.
 27. Ἀπὸ τῆς τετραγύσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νε-
 φέλαι ἐτήλθον,
 28. Χάλαρα, καὶ ἀνθρακες πυρός.
 29. Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος·
 30. Καὶ ὁ Ὑψίστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ·
 31. Ἐξάπεσταιλε βέλη, καὶ ἐσκόρπισεν αὐτούς·
 32. Καὶ ἀστραπὰς ἐπέληθονε, καὶ συνετάραξεν
 αὐτούς.
 33. Καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὀδάτων·

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Perveniat ad eum supplicatio mea, et exau-
 diar.
 14. Terrestria ;
 15. Potestates inimici.
 16. Contremuerunt comminatione ejus.
 17. Defecerunt, perierunt dæmones, tanquam
 fumus.
 18. Videntes enim Dominum in adventu ejus,
 exarserunt a facie ipsius.
 19. Sermones Domini.
 20. Et advenit in terram, et implevit, quod pro-
 miserat.
 21. Caligo diabolus est.
 22, 23. Cherubim interpretatur *cognitio*, et *intel-*
ligentia : super justos igitur dicit, quod *ascendit* :
 etenim similiter apostolorum animas *ventos* dixit.
 24. Tenebrarum filios a se abalienavit.
 25. Fideles ejus
 26. Sermo parabolarum in prophetis.
 27. Ante adventum ipsius Domini sermo prophe-
 tarum promulgatus est.
 28. Sermones prophetarum significat, qui quidem
 duri erant, exurentes autem peccatores.
 29. Intonuit Spiritus sanctus adventum suum.
 30. Apostolos.
 31. Apostolos contra dæmones.
 32. *Multiplicavit*, inquit, loquentibus apostolis
 variis *linouis*, prout Spiritus dabat eloqui illis²².
 33, 34. Et concurrerunt omnes, et admirati sunt

13. Φθασάτω πρὸς αὐτὸν ἡ ἰκεσία μου, καὶ εἰσακου-
 σθήσομαι.
 14. Τὰ καταχθόνια.
 15. Αἱ δυνάμεις τοῦ ἔχθρου.
 16. Ἐντρομα γενένηνται διὰ τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ.
 17. Ἐξέλιπον, ἀπώλοντο οἱ δαίμονες ὡς καπνός.
 18. Ὁρῶντες γὰρ τὸν Κύριον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐ-
 τοῦ, ἐκαίοντο ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.
 19. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου.
 20. Καὶ παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πεπλήρωσεν
 ὃ ἐπηγγεῖλατο.
 21. Γνόφος ὁ διάβολός ἐστιν.
 22, 23. Χερουβὶμ ἐρμηνεύεται γνώσις καὶ σύν-
 σις· εἰς τοὺς δικαίους οὖν λέγει, ὅτι ἐπέβη· καὶ γὰρ
 ἀνέμους τὰς ψυχὰς τῶν ἀποστόλων εἴρηκεν ὡσαύτως.
 24. Τοὺς τοῦ σκότους ἀπηλοτρῶσεν αὐτοῦ.
 25. Οἱ πιστοὶ αὐτοῦ.
 26. Ὁ λόγος τῶν παραβολῶν ἐν τοῖς προφήταις.
 27. Πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὁ λόγος
 τῶν προφητῶν προεκήρηττεν [προεκήρυχθη].
 28. Τοὺς λόγους λέγει τῶν προφητῶν, σκληροὺς
 μὲν ὄντας, καίοντας δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας.
 29. Ἐβρόντησε τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὴν αὐτοῦ παρ-
 ουσίαν.
 30. Τοὺς ἀποστόλους.
 31. Τοὺς ἀποστόλους κατὰ τῶν δαιμόνων.
 32. Ἐπέληθονε, λέγει, τὸ λαλεῖν [τῷ λαλεῖν] τοὺς
 ἀποστόλους ἐτέρας γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα
 ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι.
 33, 34. Καὶ συνέδραμον πάντες, καὶ ἐθαύμαζον

²² Act. II, 4.

34. Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης, A
 35. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, Κυριε,
 36. Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου.
 37. Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους, καὶ ἔλαβέ με ·
 38. Προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν.
 39. Ἐρβύσατό με ἐξ ἔχθρῶν μου δυνατῶν,
 40. Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με ·
 41. Ὅτι ἐστρειώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 42. Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς μου ·
 43. Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά μου.
 44. Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν ·
 45. Ῥύσεται με, ὅτι ἠθέλησέ με.
 46. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου,
 47. Καὶ κατὰ τὴν καθαρῖότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.
 48. Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου,
 49. Καὶ οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου
 50. Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου ·
 51. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπίστησαν ἀπ' ἐμοῦ.
 52. Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ ·
 53. Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.
 54. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου,

34. Et revelata sunt fundamenta orbis terrarum :
 35. Ab increpatione tua, Domine,
 36. Ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
 37. Misit de summo, et accepit me ;
 38. Assumpsit me de aquis multis.
 39. Eripuit me de inimicis meis fortissimis,
 40. Et ab iis, qui oderunt me :
 41. Quoniam confortati sunt super me.
 42. Prævenerunt me in die afflictionis meæ ·
 43. Et factus est Dominus protector meus.
 44. Et eduxit me in latitudinem :
 45. Salvum me faciet, quoniam voluit me.
 46. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam :
 47. Et secundum puritatem manuum mearum :
 B retribuet mihi.
 48. Quia custodivi vias Domini :
 49. Nec impie gessi a Deo meo :
 50. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo .
 51. Et justitias ejus non repuli a me.
 52. Et ero immaculatus cum eo .
 53. Et observabo me ab iniquitate mea.
 54. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam,

ATHANASII INTERPRETATIO.

οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ θεωροῦντες, καὶ βλέποντες τοὺς ἀποστόλους λαλοῦντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ · C
 πηγὰς γὰρ καὶ θεμέλια αὐτοὺς λέγει.

35. Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας σου,
 36. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου.
 37, 38. Ἐβαπτίσθησαν γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς παρὰ τῶν ἀποστόλων ψυχαὶ ὡς τρισχίλια · διὰ τοῦτο λέγει ἐκ προσώπου τῶν πιστευούτων.
 39, 40. Τοῦτί ἐστι τῶν δαιμόνων.
 41. Ἐρβύσθησαν γὰρ βαπτισθέντες ἐκ τῶν κατεξουσιαζόντων αὐτῶν δαιμόνων.
 42. Ὅτι ἠθέλησαν τῇ ψυχῇ, συνέκλεισάν με.
 43, 44. Διὰ τοῦ βαπτίσματος ἔστησέ με εἰς ἀνάπαυσιν.
 45. Ἀφ' οὗ περιποιήσατό με, ῥύσεται ἡμε τοῦ λοιποῦ.
 46. Καὶ λοιπὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως ἀνταποδώσει μοι.
 47. Κατὰ τὴν καθαρῖότητα τῶν ἔργων μου.
 48. Τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἔχω ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 49. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐτέρῳ οὐκ ἐλάτρευσα.
 50. Ὅτι οὐδὲν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀπόβλητόν ἐστι παρ' ἐμοῖ, ἀλλὰ πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἔχω αὐτά.

51. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἀδιαλείπτως μελέτη μου ἐστι.
 52. Καὶ ἀει-ἄσπιλος αὐτῷ τηρηθῆην.
 53. Τηρήσω ἑμαυτὸν τοῦ μὴ περιπεσεῖν ταῖς προτέροις μου ἐπιθυμίαις.
 54-56. Καὶ ἐν τῇ δικαίᾳ αὐτοῦ μισθαποδοσίᾳ μοι ἀποδοῦ ὧν εἰργασάμην ἐνώπιον αὐτοῦ, ὃ ἀποδοῦς ἐκαστῷ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

habitantes Jerusalem considerantes, et videntes apostolos loquentes magnalia Dei²² : fontes enim, et fundamenta eos vocat.

35. A doctrina tua,
 36. Et ab operatione Spiritus sancti.
 37, 38. Et baptizati sunt in die Pentecostes ab apostolis animæ quasi tria millia²³ : propterea hæc, dicit ex persona eorum, qui crediderunt.
 39, 40. Hoc est dæmonum.
 41. Baptizati enim liberati sunt a dæmonibus, qui eis dominabantur.
 42. Quando anima in firmus eram concluderunt me.
 43, 44. Per baptismum me in requie constituerunt.
 45. Ex quo me acquisivit, deinceps me liberabit.
 46. Et demum iudicii tempore retribuet mihi.
 D 47. Secundum puritatem mearum operationum.
 48. Præcepta ejus habens in corde meo.
 49. Extra eum nulli alii serviivi.
 50. Quoniam nullum suorum præceptorum despicatum est apud me, sed præ oculis meis ipsa habeo.
 51. Et justificationes ejus assidua meditatio mea sunt.
 52. Et sine labe ipsi semper servatus sum.
 53. Custodiam me ipsum, ne decidam in priores meas cupiditates.
 54-56. Et in justa ejus retributione reddet mihi, quæ operatus sum coram ipso, qui unicuique retribuit secundum opera ejus.

²² Act. II, 7. ²³ ibid. 41.

55. Et secundum puritatem manuum mearum A
retribuet mihi,

56. In conspectu oculorum ejus.

57. Cum sancto sanctus eris :

58. Et cum viro innocente innocens eris :

59. Et cum electo electus eris :

60. Et cum perverso perverteris.

61. Quoniam tu populum humilem salvum facies :

62. Et oculos superborum humiliabis.

63. Quoniam tu illuminabis lucernam meam,
Domine.

64. Deus meus, illuminabis tenebras meas.

65. Quoniam in te cripiar a tentatione :

66. Et in Deo meo transgrediar murum.

67. Deus meus impolluta via ejus :

68. Eloquia Domini igne examinata.

69. Protector est omnium sperantium in se :

70. Quoniam quis Deus præter Dominum ?

71. Aut quis Deus præter Deum nostrum ?

72. Deus, qui præcinxit me virtute,

73. Et posuit immaculatam viam meam ;

74. Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum,

75. Et super excelsa statuens me :

76. Qui docet manus meas ad prælium.

77. Et posuisti arcum æreum brachia mea :

55. Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου
ἀνταποδώσει μοι,

56. Ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

57. Μετὰ ὁσίου ὁσιος ἔσῃ,

58. Καὶ μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθώως ἔσῃ·

59. Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτῶς ἔσῃ·

60. Καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.

61. Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις,

62. Καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

63. Ὅτι σὺ φωτισεῖς λύχνον μου, Κύριε.

64. Ὁ Θεός μου, φωτισεῖς τὸ σκότος μου.

65. Ὅτι ἐν σοὶ βυθίσσομαι ἀπὸ πειρατηρίου,

66. Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τείχος.

67. Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ·

B 68. Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα.

69. Ὑπερασπιστὴς ἐστὶ πάντων τῶν ἐλπίζόντων
ἐπ' αὐτόν·

70. Ὅτι τίς Θεός πλὴν τοῦ Κυρίου ;

71. Ἥ τίς Θεός πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ;

72. Ὁ Θεός ὁ περιζωνύων με δύναμιν,

73. Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου·

74. Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου,

75. Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶν με·

76. Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον.

77. Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

57-60. Hoc dicit, quicumque præsidet, hujus et
mores imitatur, et partis consors erit.

61. Se ad te convertentes.

62. Fæmonum, eorumque sectatorum.

63. Oculos mentis meæ.

64. Omnem cogitationem a diabolo clam in me
disseminatam veluti a te procedentem, hanc notam
mihi fac alienam a te esse, ut eam repellam.

65. A voluptatibus vitæ.

66. Diabolum.

67. Singula ejus mandata nullam reprehensionem
habent.

68. Munda, et splendidissima.

69. Scilicet propugnator, defensor, custos.

70, 71. Solus Deus verus ; ipse est Deus in cælo
et in terra.

72. Spiritu sancto, dicit.

73. Aberrantem a scopo, præcipientem angelis suis,
ut me custodirent²⁹.

74. Effecit, ut ego serpentes et scorpiones, tan-
quam cervi, conculcarem atque occiderem.

75. Super præcepta sua.

76. Mentem meam, inquit armari contra diabo-
lum.

77. Validum effecisti cor meum ne me tela ini-
mici interficerent.

57-60. Τοῦτο λέγει, ὅστις προεδρεύει, τούτου καὶ
τοὺς τρόπους μιμεῖται, καὶ τῆς μερίδος μέτοχος γε-
νήσεται.

C 61. Τοὺς ἐπιστρέφοντας.

62. Τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν ἐξακλουθούντων αὐ-
τοῖς.

63. Τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ [μου].

64. Πᾶσαν ἐνθύμησιν ἐν ἐμοὶ ὑποσπαρείσαν ὑπὸ
τοῦ διαβόλου ὡς ὄψεν παρὰ σοῦ οὖσαν, ταύτην γνώ-
ρισόν μοι ἀλλοτριᾶν σου ὑπάρχουσαν, ἵνα ταύτην ἀπ-
ώσωμαι.

65. Τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου.

66. Τὸν διάβολον.

67. Μέμψιν οὐδεμίαν ἔχει ἐκάστη ἐντολὴ αὐτοῦ

68. Καθαρὰ, ὑπερέκλαμπρα.

69. Ἀντὶ τοῦ ὑπέρμαχος, σκεπαστῆς, φύλαξ.

70, 71. Μόνος Θεός ἀληθινός· αὐτός ἐστι Θεός ἐν
D οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.

72. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγει.

73. Ἀπόσκοπον ἐντειλάμενος τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ
διαφυλάττειν με.

74. Καταπατεῖν, καὶ φονεύειν τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς
σχορπίους ἐποίησέ με, ὡς τοὺς ἐλάφους.

75. Ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

76. Τὴν διάνοιάν μου λέγει ἐπλίσασθαι κατὰ τοῦ
διαβόλου.

77. Τὴν καρδίαν μου ἐποίησας ἰσχυράν, ἵνα τὰ βέλη
τοῦ ἐχθροῦ μὴ θανατοῦσί με.

²⁹ Psal. xc, 11.

78. Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας.
 79. Καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου.
 80. Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνὴρθώσέ με εἰς τέλος.
 81. Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.
 82. Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου ὑποκάτω μου,
 83. Καὶ οὐκ ἠσθένησεν τὰ ἴχνη μου.
 84. Καταδιώξω τοὺς ἐχθροὺς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτούς.
 85. Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν.
 86. Ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι.
 87. Πέσονται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.
 88. Καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον.
 89. Συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.
 90. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῶτον.
 91. Καὶ τοὺς μισούντάς με ἐξωλόθρευσας.
 92. Ἐτίκτραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σῶζων.
 93. Πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσῆκουσεν αὐτῶν.
 94. Καὶ λεπτυνῶ αὐτούς ὡσεὶ χυτὸν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.
 95. Ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς.
 96. Ῥῦσαι με ἀπὸ ἀντιλογιῶν λαοῦ.
 97. Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἔθνων.
 98. Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσέ μοι.

- A 78. Et dedisti mihi protectionem salutis.
 79. Et dextera tua suscepit me :
 80. Et disciplina tua corripit me in finem :
 81. Et disciplina tua, ipsa me docebit.
 82. Dilatasti gressus meus subtus me :
 83. Et non sunt infirmata vestigia mea.
 84. Persequar inimicos meos; et comprehendam illos :
 85. Et non convertar donec deficient.
 86. Confringam illos; nec poterunt stare :
 87. Cadent subtus pedes meos.
 88. Et præcinxisti me virtute ad bellum :
 89. Et supplantasti omnes insurgentes in me, subtus me.
 90. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum :
 B 91. Et odientes me disperdisti.
 92. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret ;
 93. Ad Dominum; nec exaudivit eos
 94. Et comminuum eos ut pulverem ante faciem venti :
 95. Ut lutum platearum delebo eos.
 96. Eripe me de contradictionibus populi :
 97. Constitues me in caput gentium.
 98. Populus quem non cognovi, servivit mihi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

78. Ἐδωκάς μοι γὰρ ὑπερασπισμὸν τὸν σταυρὸν σου.
 79. Ὁ Υἱὸς σου ἀντελάβετό μου.
 80, 81. Τὸ πτωχεῦσαι σε, λέγει, καὶ γενέσθαι ἀνθρωπὸν ἀνὴρθωτέ με, καὶ διδάξει με.
 C 82. Ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου, τοῦ πορεύεσθαι μὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς σου.
 83. Αἱ ἐνθυμήσεις μου.
 84. Περιγένωμαι τῶν λογισμῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ φθάσαι με τὴν κακίαν αὐτῶν.
 85. Καὶ οὐ παύσομαι ἕως ἂν ἀνιστῶσιν.
 86. Διώξω αὐτούς, καὶ οὐκ ἀντιστήσονται.
 87. Ὑποτάξω αὐτούς ὑπ' ἐμέ.
 88. Περιέζωσάς με τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος σου ἐν αὐτῇ ὀπλίξεσθαι, καὶ ἀνθίστασθαι ταῖς μεθοδείαις τοῦ διαβόλου.
 89. Ἐδωκάς μοι ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.
 D 90. Ἐδωκάς μοι αὐτοὺς ὑποχειρίους.
 91. Τοὺς δαίμονας.
 92, 93. Κατὰ τὴ γεγραμμένον ἐν Εὐαγγελίῳ· *Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ἦλθες πρὸ καιροῦ ἀπολέσθαι ἡμᾶς.*
 94. Ἦνίκα ἐμψύσῃσω αὐτοῖς ἀφανεῖς γινήσονται.
 95. Ἐξελείψω αὐτούς ἐκ τῆς καρδίας μου.
 96. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἀντιστρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἡθῶν.
 97. Κατακυριεύειν με τῶν ἔθνικῶν πράξεων.
 98, 99. Περι τοῦ κηρύγματος τῶν ἔθνων λέγει, καὶ τῆς ὑπακοῆς αὐτῶν.
 99. Matth. viii, 29.

78. Nam dedisti mihi crucem tuam in protectionem.
 79. Filius tuus suscepit me.
 80, 81. Pauperem inquit et hominem te factum esse, corripit me, et docebit me.
 C 82. Dilatasti cor meum, ut procederem in viis tuis.
 83. Cogitationes meæ.
 84. Consiliorum inimici, eorum malitiam antevertendo victor ero.
 85. Nec cessabo, donec insurgunt.
 86. Persequar eos, nec consistent.
 87. Sub me eos subjiciam.
 88. Præcinxisti me gratia sancti Spiritus tui, ut ipsa armatus diaboli insidiis resisterem.
 D 89. Potestatem mihi dedisti deambulandi super serpentes et scorpiones et super omnem potestatem inimici.
 90. Eos mihi subjecisti.
 91. Dæmones.
 92, 93. Quemadmodum in Evangelio scriptum est : *Quid nobis, et tibi, Jesu Fili Dei altissimi? venisti ante tempus perdere nos* 99.
 94. Cum contra eos insufflato disperibunt.
 95. Ex corde meo abolebo eos.
 96. Eripe me ex voluptatibus, quæ in membris meis militant contra me.
 97. Ad dominandum actionibus gentilitatis.
 98, 99. De prædicatione, quæ gentibus facta est loquitur, et de earum obedientia.

99. In auditu auris obedivit mihi.
 100. Filii alieni mentiti sunt mihi :
 101. Filii alieni inveterati sunt :
 102. Et claudicaverunt a semitis suis.
 103. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus :
 104. Et exaltetur Deus salutis meæ.
 105. Deus, qui das vindictas mihi :
 106. Et subdis populos sub me :
 107. Liberator meus de inimicis meis iracundis :
 108. Et ab insurgentibus in me, exaltabis me :
 109. A viro iniquo eripies me.
 110. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine ;
 111. Et nomini tuo psalmum dicam.
 112. Magnificans salutes regis ejus :
 113. Et faciens misericordiam christo suo David,
 114. Et semini ejus usque in sæculum.

In finem psalmus David.

PSALM. XVIII

1. Cœli enarrant gloriam Dei :
 2. Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.
 3. Dies diei eructat verbum :
 4. Et nox nocti indicat scientiam.
 5. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum :

- A 99. Εἰς ἀκοήν ὠτίου ὑπήκουσέ μου.
 100. Υἱοὶ ἀλλότριον ἐψεύσαντό μοι·
 101. Υἱοὶ ἀλλότριον ἐπαλαιώθησαν,
 102. Καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ πῶν τριβῶν αὐτῶν.
 103. Ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεός μου·
 104. Καὶ ὑψώθητω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 105. Ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί,
 106. Καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ,
 107. Ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργῶν.
 108. Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώσεις με·
 109. Ἀπὸ ἀνδρῶς ἀδίκου ῥύσαι με.
 110. Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, Κύριε,
 111. Καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.
 112. Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτοῦ.
 113. Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ τῷ Δαβὶδ,
 114. Καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ

ΨΑΛΜ. IIP.

1. Οἱ οὐρανὸν διεγούνται δόξαν Θεοῦ·
 2. Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.
 3. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα·
 4. Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν.
 5. Οὐκ εἰσι λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούοντες οἱ φωναὶ αὐτῶν·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 100, 101. Judæi desciverunt a Deo, et deleti sunt.
 102. Claudicantes a divinis præceptis.
 103. Etsi propter nos mortuus est, vivit tamen, et benedictus est in æternum.
 104. Et assumatur in cœlum Deus, qui salvat me.
 105. Vim, et potentiam præbens mihi contra adversarias potestates.
 106. Adversarias potestates.
 107. De ipsis spiritibus.
 108. A cogitationibus, inquit.
 109. A Satana.
 110, 111. Glorificabo te.
 112. Enarrans promissiones populi.
 113, 114. Populo, inquit, populo desiderato a Domino, et ejus operationibus, David enim desideratus interpretatur : semen autem ejus sunt opera ejus justa.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ ἐκ τῆς κινναβάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.* Περὶ τῆς παρουσίας οὖν τοῦ Κυρίου λέγει τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Titulus cinnabari inscriptus continet : *In finem David.* Canit igitur hunc psalmum David de adventu Domini, et de consummatione sæculi.

1. Apostoli passiones ejus.
 2. Sanctorum firmamentum annuntiat justificationes ejus.
 3. Apostoli laudem populo.
 4. Prophetæ Judæis.
 5. Non est qualiscunque loquela, aut sermo apostolorum, seu prophetarum, quorum prædicationes usque nunc ab hominibus non audiuntur.

- 100, 101. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς ἀφανισμόν γεγόνασι.
 102. Χωλῶναντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.
 103. Εἰ καὶ ἀπίθανοι δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ ζῆ, καὶ εὐλογητὸς ἐστὶ δι' αἰῶνος.
 104. Καὶ ἀναληφθῆτω ὁ Θεὸς ὁ σώζων με.
 105. Δύναμιν καὶ ἐξουσίαν διδοὺς μοι κατὰ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 106. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 107. Τῶν αὐτῶν πνευμάτων.
 108. Τῶν λογισμῶν, λέγει.
 109. Τοῦ Σατανᾶ.
 110, 111. Δοξάσω σε.
 112. Διηγούμενος τὰς ἐπαγγελίας τοῦ λαοῦ.
 113, 114. Τῷ λαῷ, λέγει· τῷ λαῷ τῷ πεπρωμένῳ ὑπὸ Κυρίου, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ πεποθμένος ἐρμηνεύεται· σπέρμα δὲ αὐτοῦ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ δίκαια ὑπάρχει.

- D 1. Οἱ ἀπόστολοι τὰ παθήματα αὐτοῦ.
 2. Τὰ δικαιώματα ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα τῶν ἁγίων.
 3. Οἱ ἀπόστολοι τῷ λαῷ τὴν αἴνον.
 4. Οἱ προφῆται τοῖς Ἰουδαίοις.
 5. Οὐκ ἐστὶν οἰαδήποτεῦν λαλιὰ, ἢ λόγος τῶν ἀποστόλων, ἢ τῶν προφητῶν, ὧν ἄχρι τοῦ δεῦρο οὐκ ἀκούονται· τὰ κηρύγματα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

6. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· A
 7. Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.
 8. Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ·
 9. Καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ,
 10. Ἀγαλλιᾶσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ·
 11. Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ,
 12. Καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ·
 13. Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβῆσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ.
 14. Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς·
 15. Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νηπια.
 16. Τὰ δικαίωμα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα B καρδίαν·
 17. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς·
 18. Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος·
 19. Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό·
 20. Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσοῦ καὶ λίθου τίμιον πολὺν·
 21. Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.
 22. Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά
6. In omnem terram exivit sonus eorum :
 7. Et in fines orbis terræ verba eorum.
 8. In sole posuit tabernaculum suum :
 9. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,
 10. Exultavit ut gigas ad currendam viam suam :
 11. A summo cælo egressio ejus,
 12. Et occursus ejus usque ad summum cæli :
 13. Nec est qui se abscondat a calore ejus.
 14. Lex Domini immaculata, convertens animas :
 15. Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.
 16. Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda :
 17. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
 18. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi :
 19. Judicia Domini vera, justificata in semet ipsa :
 20. Desiderabilia super aurum, et lapidem pretiosum multum :
 21. Et dulciora super mel et favum.
 22. Etenim servus tuus custodit ea :

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Εἰς πᾶν ἔθνος καὶ γένος διεδόθη ἡ διδασκαλία C αὐτῶν.
 7. Καὶ περιῆλθε τὰ ῥήματα αὐτῶν, ἐνθ' ἔστιν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.
 8. Ἐν τῷ Υἱῷ ἔθετο τοὺς πιστοὺς.
 9. Ὁ αὐτὸς Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος.
 10. Τὴν παρουσίαν αὐτοῦ σημαίνει.
 11. Ὅτε ἐκλινεν οὐρανοῦς, καὶ κατέβη.
 12. Τὴν ἀνοδὸν αὐτοῦ λέγει.
 13. Τὴν πίστιν αὐτοῦ.
 14. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀναμάρτητος, ὡς Θεὸς ἐπιστρέφων ἐκ σκοτῶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ φῶς αὐτοῦ τὸ θαυμαστόν.
 15. Ὅτε ἐμαρτύρησεν ἐν τῷ ὄρει ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός, καὶ ἐπιστάσαστο τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
 16. Τὰ δικαίωμα Κυρίου οὐδὲν ἔχουσιν ἑαυτοῖς σκολιὸν οὐδὲ στραγγαλιῶδες, ἀλλὰ πάντα ὀρθά.
 17. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου καθαρὰ, ἰωμένη, καὶ λαμπρύνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδίων.
 18. Ἐνθα ὁ φόβος Κυρίου, ἀγνός ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος διαμένει καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 19. Τὰ θεσπίσματα τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μεμαρτυρημένα, ὅτι αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὃ λ' ἔγουςι, καὶ οὐδὲν ἕτερον· εἴτε περὶ τῆς μισθαποδοσίας, εἴτε περὶ κρίσεως διηγούνται.
 20. Τοῖς ἐκζητοῦσιν ταῦτα.
 21. Τοῖς συνιοῦσιν αὐτά.
 22. Ὁ δοῦλός σου ὑπάρχων φυλάσσει αὐτά.
6. In omnes gentes, ac nationes eorum doctrina disseminata est.
 7. Et verba eorum pervenerunt ubicunq; terrarum homines sunt.
 8. Fideles in Filio posuit.
 9. Ipse Dominus e cælo veniens.
 10. Adventum suum significat.
 11. Quando inclinavit cælos, et descendit.
 12. Ascensionem suam significat.
 13. A fide sua.
 14. Filius Dei impeccabilis, ut Deus convertens a tenebris animas hominum in admirabilem suam lucem.
 15. Quando Pater in monte testimonium perhibuit de Filio suo, quod ipse est Filius suus unigenitus, et discipulos ejus in fide confirmavit.
 16. Justitiæ Domini nihil perversum habent, nihil distortum, sed omnia recta.
 17. Purum est mandatum Domini sanans, et illustrans oculos cordis.
 18. Ubi est timor Domini, purus manet homo ille, et in præsentī et in futuro sæculo.
 19. Oracula Domini sine mendacio et testificata, quod hoc ipsum est, quod enuntiant, et nihil aliud, sive de mercedis retributione, sive de judicio loquantur.
 20. Exquirentibus hæc.
 21. Intelligentibus ipsa.
 22. Qui servus tuus est, custodit ea.

23. In custodiendis illis retributio multa.
 24. Delicta quis intelligit?
 25. Ab oculis meis munda me :
 26. Et ab alienis parce servo tuo.
 27. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero :
 28. Et emundabor a delicto maximo.
 29. Et erunt ut complacent eloquia oris mei :
 30. Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
 31. Domine adjutor meus, et redemptor meus.

In finem, psalmus David. PSAL. XIX.

1. Exaudiat te Dominus in die tribulationis :
 2. Protegat te nomen Dei Jacob.
 3. Mittat tibi auxilium de sancto :
 4. Et de Sion tueatur te.
 5. Memor sit omnis sacrificii tui :
 6. Et holocaustum tuum pingue fiat.
 7. Tribuat tibi secundum cor tuum :
 8. Et omne consilium tuum confirmet.
 9. Lætabimur in salutari tuo :
 10. Et in nomine Dei nostri magnificabimur.

- A 23. Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.
 24. Παραπτώματα τίς συνήσει ;
 25. Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με ·
 26. Καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου.
 27. Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἁμωμος ἔσομαι
 28. Καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης.
 29. Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια τοῦ στόματός μου
 30. Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώπιόν σου διαπαντός.
 31. Κύριε βοηθὲ μου, καὶ λυτρωτά μου.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΙΘ΄.

- B 1. Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως ·
 2. Ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.
 3. Ἐξαποστείλαι σοὶ βοήθειαν ἐξ ἁγίου ·
 4. Καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου ·
 5. Μνησθεὶ πάσης θυσίας σου ·
 6. Καὶ τὸ ὀλοκαύτωμά σου πιανάτω.
 7. Δῆψοι σοὶ Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου
 8. Καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρώσαι.
 9. Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ·
 10. Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνησόμεθα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

23. In servandis illis quisque nostrum pro mercede habet vitam æternam.
 24. Cordis cogitationes.
 25. De iisdem cogitationibus loquitur.
 26. Ab incurisibus inimici libera me.
 27. Cogitationes, ait.
 28. Et a diaboli dominatione sublevabor.
 29. Oratio mea, inquit.
 30. Et desiderium cordis mei in lege tua die ac nocte.
 31. Domine, qui defendis et liberas me a diabolo, et ministris ejus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο λέγει, ὃ περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος εἴρηται.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* Hoc autem significat, quod de consummatione sæculi psalmus dictus est.

- 1, 2. Ipse enim dixit : *Invoca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et glorificabis me* 27.
 3. Filium ejus.
 4. E cælo significat. Sion enim interpretatur locus, ubi est tabernaculum.
 5. Sancti, inquit.
 6. Sanctificet animam, et corpus tuum.
 7. Bonas tuas petitiones.
 8. Propositum tuum in ipsum.
 9. In ejus pro nobis adventu.
 10. Gloriabimur.

27 Psal. xlix, 15.

- C 23. Ἐν τῷ κρατεῖν αὐτὰ ἕκαστον ἡμῶν, ἀνταπόδοσιν ἔχει ζωὴν ἀτελεύτητον.
 24. Τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ λογισμούς.
 25. Τῶν αὐτῶν λογισμῶν λέγει.
 26. Τῶν εισβολῶν τοῦ ἐχθροῦ ῥύσαι με.
 27. Οἱ λογισμοί, λέγει.
 28. Καὶ κουφισθήσομαι τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου.
 29. Ἡ εὐχή μου, λέγει.
 30. Καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς καρδίας μου ἐν τῷ νόμῳ σου ἡμέρας καὶ νυκτός.
 31. Κύριε, ὃ ἀντιστάμενος καὶ λυτρούμενός με ἀπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ.

- 1, 2. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν · *Ἐπικάλυψαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με.*
 3. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
 4. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγει. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπου [ὁπου] ἡ σκηνή.
 5. Ἁγίας, λέγει.
 6. Ἁγιάσει [ἀγιάσαι] σου τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα.
 7. Τὰ αἰτήματά σου τὰ ἀγαθὰ.
 8. Τὴν πρόθεσίν σου τὴν εἰς αὐτόν.
 9. Ἐν τῇ παρουσίᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμῶν.
 10. Καυχησόμεθα.

11. Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου.
 12. Nūn ἔγνω, ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ·
 13. Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου αὐτοῦ·
 14. Ἐν θυνασταιαῖς ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.
 15. Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις·
 16. Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα.
 17. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν, καὶ ἔπεσον·
 18. Ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν, καὶ ἀνωρθώθημεν.
 19. Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα·
 20. Καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρα ἐπικαλεσώμεθά σε.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Κ΄.

1. Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεύς·
 2. Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα.
 3. Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ·
 4. Καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ οὐκ ἐστέρησας αὐτόν.
 5. Ὅτι προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστοτήτος·
 6. Ἔθηκες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου.
 7. Ζωὴν ἠτήσαστά σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ·
 8. Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα, καὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος·
 9. Μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου·

- A 11. Impleat Dominus omnes petitiones tuas.
 12. Nunc cognovi, quoniam salvum fecit Dominus Christum suum :
 13. Exaudiet illum de caelo sancto suo :
 14. In potestatibus salus dexteræ ejus.
 15. Hi in curribus, et hi in equis :
 16. Nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.
 17. Ipsi obligati sunt, et ceciderunt :
 18. Nos autem surreximus, et erecti sumus.
 19. Domine, salvum fac regem :
 20. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

In finem, psalmus David. PSAL. XX.

1. Domine, in virtute tua letabitur rex :
 2. Et super salutare tuum exultabit vehementer.
 3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei :
 4. Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.
 5. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis :
 6. Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.
 7. Vitam petiit a te, et tribuisti ei
 8. Longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum sæculi :
 9. Magna est gloria ejus in salutari tuo :

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Τὰ ἀρεστά αὐτῷ, καὶ σοὶ συμφέροντα.
 12. Τὸν λαὸν αὐτοῦ λέγει.
 13. Γνωστὴ ἔσται ἡ φωνὴ ἑαυτοῦ παρὰ τῷ Θεῷ.
 14. Τῶν ἁγίων, λέγει.
 15, 16. Ἡμεῖς δὲ [ἐν] τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ ἐπικαλεσόμεθα.
 17. Οἱ δαίμονες.
 18. Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν διεγείραντος ἡμᾶς, καὶ ἰασαμένου.
 19. Τὸν λαὸν λέγει.
 20. Ἐν οἰφθηποτοῦν καιρῷ δεηθῶμέν σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνιων ὁ ψαλμὸς εἴρηται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ λαῷ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. *Δαβὶδ* γὰρ [εἰς] ἀμφοτέρω εἰρμηνεύεται, καὶ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν τὸν ἀγαπητόν, καὶ εἰς τὸν λαὸν τὸν ἅγιον τὸν πεποθημένον ὑπὸ Κυρίου.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* Hoc est, quod in fine sæculorum psalmus dictus est Dei Filio, et populo sancto ejus. *David* enim de utroque interpretatur, et de Filio Dei *dilecto*, et de populo sancto *desiderato* a Domino.

1. Ὁ λαὸς ὁ πιστός.
 2. Τῷ σταυρῷ σου.
 3. Τὰ αἰτήματα αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ.
 4. Δεδώρησαι γὰρ αὐτῷ προθύμως μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ σου, καὶ ἀναγγέλλειν τὴν αἴνεσίν σου.
 5. Ὅτι ἠὔρεσας αὐτῷ εὐλογίας ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
 6. Τὸν Κύριον λέγει· παντός γὰρ πιστοῦ κεφαλὴ ὁ Υἱός ἐστιν.
 7, 8. Τὴν αἰώνιον ζωὴν λέγει.
 9. Μεγά τὸ καύχημα αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ σου.

11. Quæ ipsi sunt placita, et tibi utilia.
 12. Populum ejus significat.
 13. Ipsius vox nota erit apud Deum.
 14. Sanctorum, inquit.
 15, 16. Nos autem in nomine Jesu invocabimus.
 17. Dæmones.
 18. Jesu Deo nostro suscitante nos, et sanante.
 19. Populum significat.
 20. Quocunque tempore te deprecemur.

- D 1. Populus fidelis.
 2. Super crucem tuam.
 3. Petitiones ejus bonas.
 4. Nam ei donasti prompte meditari in lege tua, et annuntiare laudem tuam.
 5. Quoniam præparasti ipsi benedictiones in regno tuo.
 6. Dominum significat : cunctorum enim fidelium caput est Filius.
 7, 8. Vitam æternam dicit.
 9. Magna est gloriatio ejus in cruce tua.

10. Gloriam, et magnum decorem impones super A eum.

11. Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi :

12. Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

13. Quoniam rex sperat in Domino :

14. Et in misericordia Altissimi non commovebitur.

15. Inveniat manus tua omnibus inimicis tuis :

16. Dexteram tuam inveniat omnes qui te oderunt.

17. Pones eos, ut clibanum ignis in tempore vultus tui.

18. Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.

19. Fructum eorum de terra perdes ;

20. Et semen eorum a filiis hominum.

21. Quoniam declinaverunt in te mala :

22. Cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire :

23. Quoniam pones eos dorsum :

24. In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

25. Exaltare, Domine, in virtute tua.

26. Cantabimus et psallemus virtutes tuas.

10. Δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτόν.

11. Ὅτι δώσεις αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος·

12. Εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου·

13. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον·

14. Καὶ ἐν τῷ ἔλεει τοῦ Ὑψίστου οὐ μὴ σαλευθῆ.

15. Εὐρεθεῖ ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου·

16. Ἡ δεξιὰ σου εἴροι πάντας τοὺς μισούντάς σε.

17. Ὅτι θήσεις αὐτούς ὡς κλίβανον πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

18. Κύριος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει αὐτούς, καὶ καταφάγεται αὐτούς πῦρ.

19. Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολεῖς,

B 20. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων.

21. Ὅτι ἐκλιναν εἰς σὲ κακά·

22. Διελογίσαντο βουλὰς, αἷς [in marg. cod. δς] οὐ μὴ δύνωνται στήναι [στήσαι].

23. Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ὡς πῦρ

24. Ἐν τοῖς περιλοίοις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

25. Ὑψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου.

26. Ἀσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. In regno tuo.

11. Dicens ad eum : Veni, benedictus Patris mei²⁵.

12. Videns faciem tuam in regno tuo lætabitur.

13. Populus fidelis.

14. Cum Deus ipse venerit confirmabitur.

15. Filius tuus confringet inimicos tuos.

16. Ipse unigenitus Filius tuus, qui sedit a dextris tuis, per quem fecisti omnia, veluti per dextram concludet eos omnes in supplicium æternum.

17. Quia in sæculorum consummatione dabis eos in ignem æternum.

18. Alios quidem in fletum, et stridorem dentium tradet : alios autem in ignem inextinguibilem.

19. In æternum doctrinam eorum disperdes.

20. Adventiones eorum iniquas.

21. Alii quidem insurgentes in te in adventu tuo ; alii autem resistentes veritati tuæ.

22. Pugnare contra te voluerunt.

23, 24. Quoniam pones eos in supplicium cum iis, qui perierunt.

25. Glorificare Domine in potentia fortitudinis tuæ tempore iudicii.

26. In præpositis psalmis laudantes narrabimus iudicia tremendi tui tribunalis.

10. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

C 11. Λέγων πρὸς αὐτόν· Δεῦρο, ὁ εὐλογημένος τοῦ Πατρὸς μου.

12. Θεωρῶν τὸ πρόσωπόν σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου εὐφρανθήσεται.

13. Ὁ πιστὸς λαός.

14. Ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἔλθειν αὐτόν, ἐστριγμένος ἔσται.

15. Ὁ Υἱός σου συντρίψει τοὺς ἐχθρούς σου.

16. Ὁ αὐτὸς μονογενὴς Υἱός σου ὁ ἐκ δεξιῶν σου καθήμενος, δι' οὗ ἐποίησας τὰ πάντα, ὡς διὰ δεξιᾶς συγκλείσει πάντας αὐτούς εἰς αἰώνιον κόλασιν.

17. Ὅτι ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος δώσεις αὐτοὺς [αὐτούς] εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

18. Τοὺς μὲν γὰρ εἰς τὸν κλαυθμὸν καὶ βρυγμὸν τῶν ὀδόντων παραδῶ, τοὺς δὲ ἀσθέστῳ πυρὶ.

19. Τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἀφανιεῖς εἰς τὸν αἰῶνα.

D 20. Τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν τὰ ὄνομα (1).

21. Οἱ μὲν ἐπανίστανται [ἐπανιστάντες] (2) σοὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ σου· οἱ δὲ ἀντιστάμενοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

22. Ἀντάραι ἠθέλησαν κατὰ σοῦ.

23, 24. Ὅτι θήσεις αὐτούς εἰς τιμωρίαν μετὰ τῶν ἀπολλυμένων.

25. Δοξάσθητι, Κύριε, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος σου ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως.

26. Ἀνυμνοῦντες ἐν τοῖς προκειμένοις ψαλμοῖς διηγησόμεθα τὰ κριτήρια τοῦ φοβεροῦ σου βήματος.

²⁵ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὄνομα.

(2) Ἐπαναστάντες.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινῆς, A *In finem, pro susceptione matutina, psalmus David. ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΑ'.*

1. Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μου, πρόσχος μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με;

2. Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.

3. Ὁ Θεὸς μου, κεκράξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ.

4. Καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί.

5. Σὺ δὲ ἐν ἁγίῳ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραὴλ.

6. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν,

7. Ἦλπισαν, καὶ ἐβρύσω αὐτούς

8. Πρὸς σὲ ἐκέκραξαν, καὶ ἐσώθησαν,

9. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν, καὶ οὐ κατησχύνθησαν.

10. Ἐγὼ δὲ εἰμι· σκύλης, καὶ οὐκ ἄνθρωπος,

11. Ὅνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα [in marg. B *cod. ἐξουθένωμα*] λαοῦ.

12. Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν με·

13. Ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλὴν.

14. Ἦλπισεν ἐπὶ Κύριον, βυσάσθω αὐτόν·

15. Σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν.

16. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπάσας με ἐκ γαστροῦ·

PSAL. XXI.

1. Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?

2. Longe a salute mea verba delictorum meorum.

3. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies,

4. Et nocte, et non ad insipientiam mihi.

5. Tu autem in sancto habitas, laus Israel.

6. In te speraverunt patres nostri,

7. Speraverunt, et liberasti eos:

8. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt,

9. In te speraverunt, et non sunt confusi.

10. Ego autem sum vermis, et non homo;

11. Opprobrium hominum, et abjectio plebis.

12. Omnes videntes me, deriserunt me:

13. Locuti sunt labiis, et moverunt caput.

14. Speravit in Domino, eripiat eum:

15. Salvum faciat eum, quoniam vult eum.

16. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre:

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινῆς, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ψαλμὸς εἰρηταῖ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ, ἠνίκα ἀνέτειλεν ἡμῖν φῶς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ πάθους τοῖς καθημένοις ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου.

Titulus præpositus continet: *In finem, pro susceptione matutina, psalmus David.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de susceptione, quæ facta est nobis a Deo nostro Jesu, cum nobis sedentibus in tenebris et umbra mortis, per ipsius passionem lux orta est¹¹.

1. Ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ λέγει.

2. Διὰ τὰ παραπτώματά μου ἐμακρύνθη ἡ σωτηρία μου.

3. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν προφητῶν.

4. Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων βοήσομαι, καὶ οὐκ εἰς μάτην μοι γενήσεται.

5. Ἐν τῷ Πατρὶ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος (2) τῶν ἁγίων.

6-9. Νῶε, Λώτ, Ἰακώβ, Μωϋσῆς, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ οἱ Κριταί.

10, 11. (3) Ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγει τὸ ἐπὶ γῆς ὀφθῆναι (4) ἀναστρεφόμενον, καὶ ἐπὶ ξύλου (5) τοῦ σταυροῦ αὐτόν τεθνάναι ἐμπαγέντα τῷ (6) ξύλῳ ὑπὸ τῶν ἤλων, καὶ γενόμενον (7) δέλεαρ τῷ διαβόλῳ.

12, 13. (8) Ὅντος γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν λέγοντες· *Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατέβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, κινῶντες τὰς κεφαλὰς ἔλεγον ταῦτα.*

14, 15. Ἐλέγον οἱ ἀρχιερεῖς· *Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· βυσάσθω αὐτόν* (9).

16. Ὁ ἐσταυρωμένος λέγει τῷ Πατρὶ· *Ἐκ γαστροῦ πρό· Ἐσωσάτω με* (10).

12, 13. Cum enim in cruce esset, prætereuntes blasphemabant eum dicentes: *Si Filius Dei es, descende de cruce*¹²⁻¹³, moventes capita sua hæc dicebant.

14, 15. Dicebant principes sacerdotum: *Confidit in Deo: liberet eum*¹⁴.

16. Crucifixus dicit Patri: *Ex utero ante luterum genuisti me*¹⁵.

¹¹ Isa. ix, 2. ¹²⁻¹³ Matth. xxvii, 40. ¹⁴ Ibid. 43. ¹⁵ Psal. cix, 3.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.

(2) Ὁ ἐπάνω τῶν ἁγίων.

(3) N. 10, 11, in cod. n. 10 tantum

(4) Αὐτόν ὀφθῆναι.

(5) Τοῦ ξύλου.

(6) Οὖν τῷ.

(7) Καὶ γενόμενον, etc., desunt in cod.

(8) N. 12, 13, in cod. n. 11-15.

(9) Αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν.

(10) Γεγέννηκάς με.

17. *Spes mea ab uberibus matris meæ :*
 18. *In te projectus sum ex utero :*
 19. *De ventre matris meæ, Deus meus es tu :*
 20. *Ne discesseris a me, quoniam tribulatio proxima est,*
 21. *Quoniam non est, qui adjuvet me.*
 22. *Circumdederunt me vituli multi,*
 23. *Tauri pingues obsederunt me :*
 24. *Aperuerunt super me os suum,*
 25. *Sicut leo rapiens, et rugiens.*
 26. *Sicut aqua effusus sum,*
 27. *Et dispersa sunt omnia ossa mea.*
 28. *Factum est cor meum tanquam cera lique- scens in medio ventris mei.*
 29. *Aruit tanquam testa virtus mea :*
 30. *Et lingua mea adhæsit faucibus meis :*
 31. *Et in pulverem mortis deduxisti me.*
 32. *Quoniam circumdederunt me canes multi :*
 33. *Concilium malignantium obsedit me.*

- A 17. Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρός μου·
 18. Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην ἐκ μήτρας·
 19. Ἀπὸ γαστρὸς μητρός μου θεὸς μου εἶ σὺ·
 20. Μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις ἐγγύς,
 21. Ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν μοι.
 22. Περιεκύκλωσάν με μῶσοι πολλοί,
 23. Ταῦροι πίνονες περιέσχον με·
 24. Ἦνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν,
 25. Ὡς λέων ἀρπάζων, καὶ ὠρυόμενος.
 26. Ὡσει ὕδωρ ἐξεχύθηγ,
 27. Καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστέα μου.
 28. Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσει κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου·
 29. Ἐξηράνθη ὡς δορακὸν ἡ ἰσχύς μου,
 30. Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου·
 31. Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με.
 32. Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί·
 33. Συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

17. *Spes mea ab uberibus matris meæ :* Mariæ matris Domini, aut significat facientes voluntatem Patris ejus, qui in cœlis est, hoc est discipulos, hoc modo : Spes tua in me ex doctrina discipulorum meorum est.

18. Illud autem : *In te projectus sum ex utero,* quando Gabriel, cum esset ipse in utero Virginis, de eo dixit, quod Filius Dei est.

19. Et in ventre cum essem ejus, quam mihi matrem esse voluisti, spectasti me tu solus, Pater : quis sum.

20. *Ne discesseris a me :* ego enim in te, Pater, et tu in me. Passurus sum, quod apud homines est tribulatio, non apud me.

21. Ipse enim sibi ipsi auxiliatur, utpote omnipotens, et rerum omnium dominus.

22-23. De Judæis loquitur, quando circumdederunt eum, et clamabant : *Tolle, tolle, crucifige eum*.*

26, 27. Ossa sua Judæorum populum dicit.

28. Cor suum rursus populum Judæorum dicit, quia ejus eloquia in cordibus eorum erant.

29. Judæos significat.

30. Defecit enim ex ore ipsorum fons vitæ, et propterea adhæsit in sitim populus Judæorum.

31. Ad Judæos me misisti.

32, 33. Judæi enim circumdederunt me.

* Joan. xix, 15.

17. (1) Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην ἐκ μητρός· Μαρία (2) τοῦ Κυρίου λέγει τοὺς ποιούντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τοῦτέστι τοὺς μαθητάς. Ἡ ἐλπίς σου (3) ἡ εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς διδασχῆς τῶν μαθητῶν μου ἐστίν. [Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρός μου· Μαρία τοῦ Κυρίου, ἡ λέγει τοὺς ποιούντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τοῦτέστι τοὺς μαθητάς, οὕτως· Ἡ ἐλπίς σου ἡ εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς διδασχῆς τῶν μαθητῶν μου ἐστίν.]

18. Τὸ δὲ, Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην (4) ἐκ μήτρας, ὅταν ὁ Γαβριὴλ, ὄντος αὐτοῦ ἐν μήτρᾳ τῆς Παρθένου ἔλαγε περὶ αὐτοῦ, ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

19. Καὶ ἐν τῇ γαστρὶ με ὄντα, ἧς ἠβουλήθη [ἠβουλήθη] μητρός μου, θεθεάσαι με σὺ μόνος, Πάτερ· τὸ τίς εἰμι.

20. Οὐκ ἀποστῆς (5) ἀπ' ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ ἐν σοί, Πάτερ, καὶ σὺ ἐν ἐμοί. Πάσχειν μέλλω, ὃ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ θλίψις, οὐ γὰρ [παρ'] (6) ἐμοί.

21. Αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ βοηθῶν (7), ὡς παντοδύναμος καὶ ἐξουσιαστής.

22-23. Περὶ τῶν Ἰουδαίων λέγει, ὅτι ἐκύκλωσαν αὐτὸν, καὶ ἔκραζον· Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.

26, 27. Ὅστέα ἑαυτοῦ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων λέγει.

28. Καρδίαν ἑαυτοῦ τὸν λαὸν πάλιν τῶν Ἰουδαίων λέγει, διὰ τὰ λόγια αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶναι.

29. Τοὺς Ἰουδαίους (8) λέγει.

30. Ἐξέλιπε γὰρ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκόλληθη εἰς δίψαν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.

31. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους με ἀπέστειλας.

32, 33. Οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι ἐκύκλωσάν με.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 17, in cod. n. 17, 18.

(2) Μητέρα.

(3) Οὐν.

(4) Ἐστίν. Τὸ δὲ· Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην, etc.

(5) Οὐκ ἀν ἀπέστης.

(6) Γὰρ ἐν ἐμῇ.

(7) Βοηθῶ.

(8) Τοὺς αὐτοὺς Ἰουδ.

34. Ὄρουσαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου·
 35. Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστέα μου.
 36. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπειδὴν με.
37. Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς·
 38. Καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλήρον.
 39. Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ.
 40. Εἰς τὴν ἀντιληψίν μου πρόσχε·
 41. Ῥῦσαι ἀπὸ βρομφαίας τὴν ψυχὴν μου,
 42. Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου.
 43. Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος,
 44. Καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκεράτων τὴν ταπεινωσίν μου.
 45. Διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου·
 46. Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσῃ σε.
 47. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰνεῖσατε αὐτόν.
- A 34. Foderunt manus meas, et pedes meos :
 35. Dinumeraverunt omnia ossa mea.
 36. Ipsi vero consideraverunt, et inspexerunt me.
 37. Diviserunt sibi vestimenta mea :
 38. Et super vestem meam miserunt sortem.
 39. Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me :
 40. Ad defensionem meam conspice.
 41. Erue a framea, Deus, animam meam,
 42. Et de manu canis unicum meam.
 43. Salva me ex ore leonis,
 44. Et a cornibus unicornium humilitatem meam.
 45. Narrabo nomen tuum fratribus meis :
 46. In medio ecclesiae laudabo te.
 47. Qui timetis Dominum, laudate eum.
- B 46. In medio ecclesiae laudabo te.
 47. Qui timetis Dominum, laudate eum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

34. Τοὺς ἦλους τοὺς ὑπὸ (1) τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ λέγει.
 35. Τῷ κατὰ πάντων τῶν μελῶν προσαγαγεῖν (2) αὐτοῦς τιμωρίας αὐτῷ· ἐφραγγέλωσαν γὰρ αὐτόν, καὶ ἐβρόμφισαν, καὶ ἐκολάφισαν, καὶ εἶθ' οὕτως ἐσταύρωσαν.
 36. Ὅτε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁρῶντες αὐτὸν ἔλεγον· Ὁὐά! (3) ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.
 37, 38. Οἱ σταυρώσαντες αὐτὸν στρατιῶται.
 39, 40. Πρῶτον μὲν ὁ προφήτης λέγει πρὸς αὐτόν, ὅτι Σὺ, Κύριε, ταῦτα (4) ὑπομένων ὑφ' [ὑπὲρ] C Tu, Domine, hæc patiens pro nobis, imitans nos, ne elongaveris auxilium tuum a me, hoc est populo Judaico, sed complacet tibi in auxilium nostrum venire. Possunt etiam hæc dici ex persona ipsius Domini, qui exemplum nobis præbuit his sermonibus utendi tempore martyrii.
 41-43. Ipse nunc orat, cum Deus sit, ut liberetur a diabolo : ne tu cum sis homo, negligenter agas.
 44. Cornu unicornis elevatum est, et mortiferum : de corde igitur Judæorum doloso et superbo loquitur.
 45. Populo, inquit, narrabo nomen tuum; quemadmodum dixit in Evangelio : Manifestavi nomen tuum hominibus 45.
 46. De sanctis loquitur.
 47. Fideles significat.
- 41, 43. Αὐτὸς προσεύχεται νῦν, Θεὸς ὢν, ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ διαβόλου, ἵνα σὺ, ἄνθρωπος ὢν, μὴ ἀμελήσῃς (6).
 44. Τὸ κέρα· τοῦ μονοκέρωτος ὑψηλὸν ἐστὶ, καὶ ἀναιρετικόν· περὶ οὖν τῆς καρδίας τῶν Ἰουδαίων τῆς δολίας καὶ ὑψηλῆς λέγει.
 45. (7) Τῷ λαῷ, λέγει, διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου· ὡς εἶρκεν ἐν Εὐαγγελίῳ· Ἐφανέρωσα τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀνθρώποις.
 46. (8) Περὶ τῶν ἁγίων λέγει.
 47. (9) Τοὺς πιστοὺς λέγει.

45 Math. xxvii, 42. 46 Joan. xvii, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπι.
 (2) Αὐτοῦ προσάγειν αὐτ.
 (3) Οὐάι.
 (4) Ὅ ταῦτα.
 (5) Εὐδόκῃσιν.

(6) Ἀμελεῖς.
 (7) In cod. n. 45, 46.
 (8) In cod. n. 47.
 (9) In cod. n. 48.

48. Universum semen Jacob, glorificate eum.
 49. Timeat eum omne semen Israel :
 50. Quoniam non sprexit, neque offensus est de-
 precatone pauperis,
 51. Nec avertit faciem suam a me :
 52. Et cum clamarem ad eum, exaudivit me.

53. Apud te laus mea :
 54. In ecclesia magna confitebor tibi :
 55. Vota mea reddam in conspectu timentium
 [in conspectu Domini omnium timentium] eum.
 56. Edent pauperes, et saturabuntur :
 57. Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum :
 58. Vivent corda eorum in sæculum sæculi.
 59. Reminiscentur, et convertentur ad Dominum
 universi fines terræ :
 60. Et adorabunt in conspectu ejus universæ fami-
 liæ gentium.
 61. (a) Quoniam Domini est regnum,
 62. Et ipse dominatur gentium.
 63. Manducaverunt, et adoraverunt omnes pin-
 gues terræ :

(a) Vers. 61, 62 desunt in cod. Barberin.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48, 49. Personam, quæ supra orat, timeat utique
 omne genus eorum, qui corde mundi sunt. Israel
 enim interpretatur mens videns Deum.

50, 51. Quoniam non despexit hominum genus,
 nec permisit eos perire, abominatus ob eorum pec-
 cata, neque in finem oblitus est flagitii sui.

52. Et dum eum invocarem, ut ipse in auxilium
 meum veniret, exaudivit me; et non solum venit,
 sed etiam passus est pro me.

53. Hoc est, quod in Evangelio dixit Dominus :
*Est Pater meus, qui glorificat me*⁴⁶.

54. Hoc adimplens in Evangelio dixit : *Confitebor
 tibi, Pater Domine cæli et terræ*⁴⁷.

55. Quæ promisi per prophetas, impleo.

56. Justificationes Domini, et implebuntur Spi-
 ritu sancto.

57. Hymnos speciosos de eo cantabunt oblectati
 ejus pulchritudine.

58. Letale peccatum in ipsis non admittent.]

59. Recordabuntur ejus, qui ipsos fecit.

60. Tribus terræ.

61, 62. Ipse enim est rex regum, et Dominus do-
 minantium, et solus Dominus totius humani gene-
 ris, utpote qui solus proprio sanguine eos redemit.

63. Participaverunt gratiam Dei animo poenentes.

⁴⁶ Joan. viii, 54. ⁴⁷ Matth. x, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οὐ κειτὴ φρόνησε.

- A 48. Ἄπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν.
 49. Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ.
 50. Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθησε τῇ
 δεήσει τοῦ πτωχοῦ,
 51. Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.
 52. Καὶ ἐν τῷ κειραγίῳ με πρὸς αὐτὸν εἰσ-
 ἤκουσέ μου.
 53. Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινος μου.
 54. Ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ ἐξομολογήσομαι σοι.
 55. Τὰς εὐχὰς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν [ἐν
 ὤπιον τῶ Κυρίῳ πάντων τῶν] φοβουμένων αὐτόν.
 56. Φάγονται πένητες, καὶ ἐμπλησθήσονται.
 57. Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν.
 58. Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰώνων.
 59. Μνησθήσονται, καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς
 B Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 60. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ
 πατριαὶ τῶν ἐθνῶν.
 61. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία,
 62. Καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν.
 63. Ἐφαγον, καὶ προσκύνησαν πάντες οἱ πίστευ-
 στες τῆς γῆς.

48, 49. Ἀπὸ προσώπου τοῦ ἐνωτέρω προσευχομέ-
 νου φοβηθήτω δὴ ἅπαν τὸ γένος τῶν καθαρῶν τῇ
 καρδίᾳ Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοῦς ὄρων τὸν
 Θεόν.

C 50, 51. Ὅτι οὐκ ἀπεφρόνησε (1) τοῦ γένους τῶν
 ἀνθρώπων, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι βε-
 λυσσόμενος ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν, οὐδὲ εἰς τέλος
 τοῦ πλάσματος αὐτοῦ ἐπελάθετο.

52. Καὶ ἐν τῷ καλεῖν αὐτὸν ἰθεὺν αὐτὸν εἰς βοή-
 θειάν μου, εἰσῆκουσέ μου· καὶ οὐ μόνον ἐλήλυθεν,
 ἀλλὰ καὶ πέποιθεν ὑπὲρ ἐμοῦ.

53. Τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔλεγεν ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Κύ-
 ριος· Ἔστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με

54. Τοῦτο πληρῶν ἐν Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν· Ἐξομ-
 ολογήσομαι σοι, Κύριε Πάτερ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
 γῆς.

55. Ἄπερ ἐπηγγειλάμην δια τῶν προφητῶν, πλη-
 ρώσω.

D 56. Τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου, καὶ ἐμπλησθήσον-
 ται Πνεύματος ἁγίου.

57. Ὑμνοὺς ὠραιότητος εἴπωσιν εἰς αὐτὸν οἱ περ-
 σσόμενοι τοῦ κάλλους αὐτόν (2).

58. Ἄμαρτίαν θανατηφόρον οὐ δέξονται ἐν αὐτοῖς.

59. Μνησθήσονται τοῦ πεποιηκότος αὐτούς.

60. Αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.

61, 62. Αὐτὸς γάρ ἐστι βασιλεὺς τῶν βασιλευόν-
 των, καὶ Κύριος τῶν κυριεύόντων, καὶ μόνος δεσπό-
 της παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὡς μόνος αἰ-
 τοῦς ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι.

63. Μετέλαβον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ οἱ δυνατοὶ τῇ

64. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν.

65. Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῆ,

66. Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ.

67. Ἀναγγελησεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη·

68. Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ

69. Δαψ τῷ τεχθισομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΚΒ'.

1. Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει·

2. Εἰς τόπον χλόης ἐκαί με κατεσκήνωσεν·

3. Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.

4. Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν·

5. Ὁδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης,

6. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

7. Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, ὃς φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.

9. Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταὶ με παρεκάλεσαν

10. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντία, τῶν θλιβόντων με·

11. Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου

64. In conspectu ejus cadent omnes, qui descendunt in terram.

65. Et anima mea illi vivit,

66. Et semen meum serviet ipsi.

67. Annuntiabitur Domino generatio ventura :

68. Et annuntiabunt justitiam ejus

69. Populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

Psalmus David. PSAL. XXII.

1. Dominus pascit me, et nihil mihi deerit .

2. In loco pascuæ ibi me collocavit :

3. Super aquam refectionis educavit me.

4. Animam meam convertit :

5. Deduxit me super semitas justitiæ,

6. Propter nomen suum.

7. Nam etsi ambulavero in medio umbræ mortis,

8. Non timebo mala ; quoniam tu mecum es.

9. Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

10. Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me :

11. Impinguasti in oleo caput meum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

64. Πάντες οἱ τὰ γῆινα φρονοῦντες.

65. Αὐτῷ μὲν ἡ ψυχὴ μου (1)· τῷ δὲ κόσμῳ τε θανάτωται·

66. Καὶ πᾶσα μου ἐνθύμησις ὑποταγήσεται αὐτῷ.

67. Δεκτή ἐσται τῷ Κυρίῳ.

68. Κηρύξουσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

69. *Τεχθισομένῳ*, λέγει, ἐν τῷ βαπτίσματι.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*, τουτέστι *ψαλμὸς τῷ γεγονότι ποιμένι τῶν προβάτων*. Δῆλον γὰρ, ὅτι ὁ Δαβίδ ποιμὴν ἦν προβάτων. *Ψαλμὸς οὖν τῷ Δαβίδ*, λέγω δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ καλῷ Ποιμένι· διδ' ἐπάγει πρὸς αὐτὸν λέγων·

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, hoc est, *psalmus ei, qui fuit pastor ovium*. Siquidem manifestum est, quod David erat pastor ovium. Psalmus igitur David, Dei, inquam, Filio, qui Pastor bonus fuit : ideo subdit ad eum dicens :

1. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τεθεικῶς ὑπὲρ ἡμῶν (3).

2. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἔνθα οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ἀνοθοῦσιν.

3. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος ἁγίου.

4, 5. Ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου ἐπιστρέψας τὴν ψυχὴν μου (4) πρὸς ἑαυτὸν ὠδήγησεν (5) ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ,

6. Ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

7. Εἰς τὸ τιμωρηθῆναί με ὑπὲρ σοῦ.

8. Οὐ πτοήσῃ με πᾶσα τιμωρία, ὅτι σὺ ἐνισχύεις με ὑπομένειν ταύτας.

9. Ὁ Υἱός σου καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐπέστρεψάν με.

10. Τὴν ἐπουράνιον λέγει τράπεζαν τὸ μυστήριον τὸ ἀθάνατον.

11. Τὸ ἔλαιον λέγει τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

64. Omnes, qui terrena cogitant.

65. Ipsi quidem anima mea, mundo autem mortua est :

66. Et omnis mea cogitatio subdetur ipsi.

67. Accepta erit Domino.

68. Prædicabunt præcepta ejus.

69. *Qui nascetur*, inquit, in baptismo.

1. Bonus pastor, qui posuit animam suam pro nobis.

2. In Ecclesia Dei, ubi sancti ejus florent.

3. In gratia Spiritus sancti.

4, 5. E diaboli captivitate animam meam ad se convertens deduxit in præcepta sua,

6. Pro nomine ejus.

7. Cum ego tormenta pro te sustinuerō.

8. Nullus me cruciatus terrebit, quoniam tu vires mihi præbes, ut illos perferam.

9. Filius tuus, et Spiritus sanctus tuus converterunt me.

10. Cælestem mensam vocat mysterium immortale.

11. Oleum dicit gratiæ Spiritus sancti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ ψυχὴ μου ζῆ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρους περιέχει.

(3) Τίθησιν ὑπὲρ προβάτων.

(4) N. 4. Ἐκ τῆς... τὴν ψυχὴν μου.

(5) N. 5. Ὁδήγησέ με... αὐτοῦ.

12. Et calix tuus inebrians, quam præclarus est : A

15. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ :

14. Et ut inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum.

Prima Sabbati, psalmus David. PSAL. XXIII.

1. Domini est terra, et plenitudo ejus,
2. Orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo.
3. Quia ipse super maria fundavit eum :
4. Et super flumina præparavit eum.
5. Quis ascendet in montem Domini ?
6. Aut quis stabit in loco sancto ejus ?
7. Innocens manibus, et mundo corde :
8. Qui non accepit in vano animam suam :
9. Nec juravit in dolo proximo suo :
10. Hic accipiet benedictionem a Domino,
11. Et misericordiam a Deo salutari suo.
12. Hæc est generatio quærentium eum :
13. Quærentium faciem Dei Jacob.
14. Attollite portas, principes, vestras :
15. Et elevamini, portæ æternales :
16. Et introibit rex gloriæ.
17. Quis est iste rex gloriæ ?
18. Dominus fortis, et potens,
19. Dominus potens in prælio.

(a) Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ Ἰωτηρος αὐτοῦ, καὶ ἐλεθθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτόν. Hic accipiet benedictionem a Deo Salvatore suo, et misericordiam consequetur a Deo, qui salvum facit eum. In marg. cod. Barberin.

12. Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με, ὡσεὶ κρᾶ-
τιστον·

13. Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς
ἡμέρας τῆς ζωῆς μου·

14. Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρό-
τητα ἡμερῶν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου. ΨΑΛ. ΚΓ΄.

1. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς,
2. Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.
3. Αὐτὸς γὰρ ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν,
4. Καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν.
5. Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ;
6. Ἡ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ ;
7. Ἄθῶος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῆ καρδίᾳ,
8. Ὁς οὐκ ἔλαθεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,
9. Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ·
10. (a) Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου,
11. Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ.
12. Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον,
13. Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.
14. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν·
15. Καὶ ἐπάροητε, πύλαι αἰώνιοι·
16. Καὶ εἰσέλθεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
17. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ;
18. Κύριος κραταῖς καὶ δυνατὸς,
19. Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Immortalem potum divini sanguinis significat. C

15. Indesinenter mihi erit.

14. In superna Jerusalem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἰρηται ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David prima Sabbatorum.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de resurrectione Domini.

1. In principio enim fecit terram.

2. Omnia autem, quæ in ea sunt, et qui habitant in ea, ipse fecit.

3. Terra enim ex aqua jussu ejus consistit.

4. Ut per eum flumina transirent.

5. In cælestem civitatem, inquit.

6. Quis dignus æternis mansionibus ?

7. Omnem a se abjiciens iniquitatem, et omnia ad Dei voluntatem faciens.

8. Quæ in mundo sunt, non dilexit.

9. Neque pejeravit, neque mentitus est.

10, 11. Nunc, et in futuro sæculo.

12. Diligentium Dominum.

13. Desiderantium ipsum videre.

14-19. De descensu loquitur, quem fecit in inferiores partes terræ, et spoliavit infernum.

1. Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐποίησε τὴν γῆν (5).

2. Πάντα δὲ τὰ ἐν αὐτῇ αὐτὸς ἐποίησε, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ.

3. Ἡ γῆ γὰρ ἐξ ὕδατος ἐστὶ συνεστῶσα τῇ αὐτοῦ κελεύσει.

4. Εἰς τὸ διοδεύειν τοὺς ποταμούς ἐν αὐτῇ.

5. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, λέγει.

6. Τίς ἄξιός (4) τῶν αἰώνιων μονῶν ;

7. Ὁ πᾶσαν ἀδικίαν ἀπορρίπτων ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ πάντα ποιῶν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα.

8. Οὐκ ἠγάπησε τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.

9. Οὐκ ἐπιώρυχεν, οὐδὲ ἐψεύσατο.

10, 11. Ἐν τῷ νῦν (5) καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

12. Ἀγαπώντων τὸν Κύριον.

D 13. Ἐπιθυμούντων αὐτὸν θεάσασθαι.

14-19. Περὶ τῆς καταβάσεως λέγει, ἧς ἐποίησατο τὰ (6) κατώτερα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἐσκόλευσε τὸν ἕρπον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀδι:ἀλειπτόν μοι.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περι.

(3) Ἰῆν καὶ πάντα.

(4) Πᾶς ἀξιούμενος.

(5) N. 10. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc. N. 11. Καὶ ἐλεθθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτόν.

(6) Εἰς τὰ.

20. Ἄρατε πύλας, οἱ ἀρχοντες, ὑμῶν
 21. Καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι·
 22. Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης·
 23. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;
 24. Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτὸς ἔστιν ὁ βασιλεὺς
 τῆς δόξης.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΔ'.

1. Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου·
 2. Ὁ Θεὸς μου, ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ κατασχυν-
 θείην εἰς τὸν αἰῶνα
 3. Μὴδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροὶ μου·
 4. Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κα-
 τασχυνθῶσιν.
 5. Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ ἀνομοῦντες διακενῆς.
 6. Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γνώρισόν μοι,
 7. Καὶ τὰς τρίβους σου διδάξόν με.
 8. Ὁδήγησόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου [ἐπὶ τὴν ἀλη-
 θεϊάν σου],
 9. Καὶ διδάξόν με, ἔτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ μου·

- A 20. Attollite portas, principes, vestras :
 21. Et elevamini, portæ æternales :
 22. Et introibit rex gloriæ :
 23. Quis est iste rex gloriæ ?
 24. Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

Psalmus David. PSAL. XXIV.

1. Ad te, Domine, levavi animam meam ;
 2. Deus meus, in te confido, non erubescam.
 3. Neque irrideant me inimici mei :
 4. Etenim universi, qui sustinent te, non con-
 fundentur.
 5. Confundantur omnes iniqua agentes super-
 vacue.
 B 6. Vias tuas, Domine, demonstra mihi,
 7. Et semitas tuas edoce me :
 8. Dirige me in veritate tua [in veritatem tuam],
 9. Et doce me. quia tu es Deus salvator meus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

20-24. Περὶ τῆς ἐπανάδου (1) αὐτοῦ λέγει, ἥς (2)
 ἐποίησατο εἰς οὐρανοὺς.

20-24. De ipsius reditu loquitur, quem in cælos
 fecit.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*. Διπλῶς οὖν ἡ ἐπιγραφή ἰνοῖται, καὶ εἰς τὴν
 τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱὸν, καὶ εἰς τοὺς αὐτῶ ἀνακειμένους· ἡ γὰρ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Δαβὶδ ποτὶ μὲν
 ἐρμηνεύεται *ἰκανὸς χειρὶ*, ὅπερ οὐχ ἕτερος εἴη τις εἰμὶ [εἰ μὴ] ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ποτὶ δὲ *πεποθημέρος*,
 ὅπερ (4) φθάσει εἰς τοὺς αὐτῶ προστρέχοντας. Οὕτως οὖν εἰς ἀμφοτέρους τὸν ψαλμὸν εὐρήσεις εἰρημένον· οἱ
 γὰρ καταφεύγοντες (5) εἰς αὐτὸν, τὸν ψαλμὸν αὐτῶ προσφέρουσι. *Ψαλμὸς οὖν τῷ Δαβίδ*, τῷ [τὸ μὲν] ἵνα (6)
 προσφέρηται· τὸ δὲ ἵνα προσφέρῃ· δύο γὰρ ἐρμηνειῶν εἰπαμεν εἶναι τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*. Dupliciter autem inscriptio intelligitur, et de Filio Dei
 unigenito, et de illis, qui ei se dedicant. Nomen enim David nunc interpretatur *manipotens*, qui nullus alius
 est, quam Dei Filius ; nunc vero *desideratus*, quod convenit in eos, qui ad ipsum accurrunt. Ita igitur
 psalmum de utrisque dictum invenies : qui enim ad ipsum confugiunt, psalmum ipsi dicunt. *Psalmus* igitur
David, partim quidem quatenus illi dicitur, partim quatenus isti dicunt. Duplicem enim diximus no-
 men interpretationem habere.

1. Σοὶ προσήγαγον (7) αὐτήν.
 2. Μὴδὲ ἐν τῷ νῦν, μὴδὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 3. Μὴδὲ καταπαιξάτωσάν μου.
 4, 5. Γέγραπται γάρ· Ὅτι διὰ πολλῶν ὀλι-
 ψεωρ (8) δεῖ ἡμῶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν· οὐκοῦν ὁ ὑπομείνας εἰς τὸ τέλος, οὗτος
 σωθήσεται.
 6, 7. Νήπιος γὰρ εἰμι, καὶ δέομαι τῆς σῆς διδασκα-
 λίας.
 8, 9. Ὁδήγησόν με (9) τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι.

- C 1. Ad te eam adduxi.
 2. Neque nunc, neque in futuro sæculo.
 3. Ne mihi illudant.
 4, 5. Nam scriptum est : *Quoniam per multas tri-
 bulationes oportet nos intrare in regnum cælorum* *.
 Itaque permanens in finem hic salvus erit.
 6, 7. Infans enim sum, et opus habeo tua doctrina.
 8, 9. Deduc me Spiritu sancto tuo.

* Act. xiv, 21.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ἀνόδου.
 (2) Ἦν.
 (3) Ἦ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (4) Ἄπερ.
 (5) Καταφυγόντες.
 (6) Τῷ μὲν ἵνα... τῷ δέ, etc.

- (7) Προσήγαγα.
 (8) Ὀλίψεωρ εἰσελεύσονται εἰς, etc., ὀπομήνας.
 (9) Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν πίστιν σου· σὺ γὰρ εἶ
 ἡ τοῦ Πατρὸς ῥάβδος. Καὶ διδάξόν με τῷ ἁγίῳ σου
 Πνεύματι, Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, ὁ Σωτήρ μου.

10. Et te sustinui tota die.
 11. Reminiscere miserationum tuarum, Domine,
 12. Et misericordiarum tuarum, quæ a sæculo sunt.
 13. Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris :
 14. Secundum misericordiam tuam memento mei tu,
 15. Propter bonitatem tuam, Domine.
 16. Dulcis et rectus Dominus,
 17. Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
 18. Diriget mansuetos in iudicio,
 19. Docebit mites vias suas.
 20. Universæ viæ Domini misericordia et veritas,
 21. Requirentibus testamentum ejus, et testimonia ejus.
 22. Propter nomen tuum, Domine,
 23. Et propitiare peccato meo ; multum est enim.
 24. Quis est homo, qui timet Dominum ?
 25. Legem statuet ei in via, quam elegit.
 26. Anima ejus in bonis demorabitur :
 27. Et semen ejus hæreditabit terram.
 28. Firmamentum est Dominus timentibus eum :

- A 10. Καὶ σε ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.
 11. Μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου, Κύριε,
 12. Καὶ τὰ ἐλέη σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εἰσιν.
 13. Ἀμαρτίας νεότητάς μου, καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς·
 14. Κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου σὺ,
 15. Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.
 16. Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος·
 17. Διὰ τοῦτο νομοθετησεὶ ἀμαρτάνοντας ἐν ὁδοῦ.
 18. Ὁδηγήσει πραεὶς ἐν κρίσει,
 19. Διδάξει πραεῖς ὁδοῦ αὐτοῦ.
 20. Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἐλεος καὶ ἀλήθεια,
 21. Τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ.
 22. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος σου, Κύριε,
 23. Καὶ ἰλάσθητι τῇ ἁμαρτίᾳ μου· πολλὴ γάρ ἐστι.
 24. Τίς ἐστιν ἀνθρώπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον ;
 25. Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδοῦ, ἣ ἠρετίσαστο.
 26. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθήσεται·
 27. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν.
 28. Κραταλωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν·

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Quando sum in luce, exspecto te, et promissionem tuam.
 11, 12. Recordare, Domine, quoniam misericors es, et quod a sæculo consuevisti misereri eorum, qui tibi se prosternunt.
 13. Obliviscere omnium peccatorum meorum, quæ juvenis, et ignorantia ductus commisi.
 14, 15. Propter bonitatem tuam, Domine. Queniam admodum magna est tua misericordia, ita mei recordatus dignum fac me misericordia tua, quoniam tu facilis es ad excipiendum, et omnibus teipsum præbes.
 16. Quoniam bonus est, et misericors,
 17. Propterea peccatores ad se convertit
 18, 19. Deducet in veritatem eos, qui ei non resistunt, et docebit eos, qui ei auscultant, quomodo perveniant in regnum cælorum.
 20, 21. Omnia mandata Domini misericordia, et fides sunt volentibus implere Vetus Testamentum secundum ea, quæ a Domino, et ab ipsis apostolis dicta sunt.
 22, 23. Agnus Dei existens, et tollens peccatum meum ; multum enim est.
 24. Quis est ille, qui cogitet Deum inspectorem habere ?
 25. Erudiet eum in præceptis suis.
 26. In locis supercælestis civitatis.
 27. Supernam terram significat.
 28. Auxiliator est Dominus timentium eum.

10. Ἦνίκα εἶμι ἐν τῷ φωτὶ, ἀπεκδέχομαι σε, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν σου.
 11, 12. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι οἰκτιρμῶν εἶ, καὶ ὅτι ἀπ' αἰῶνος εἴωθε (1) ἐλεεῖν τοὺς προσπίπτοντάς σοι.
 13. Λήθην πάντων ποιήσον τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὧν πεποιθῆμαι νέος ὢν, καὶ ἀγνοία φερόμενος
 14, 15. Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε. Ὅσπερ μέγα σου τὸ ἔλεός ἐστιν, οὕτως μου μνησθεὶς ἀξίωσόν με τοῦ ἐλέους σου, ἔνεκεν τοῦ εἶναι σε εὐπάρχον [εὐπαράδοχον] (α), καὶ πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχειν.
 16. Ἐπειδὴ ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ ἐλεήμων,
 17. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιστρέφει πρὸς αὐτόν.
 18, 19. Ὁδηγήσει εἰς ἀλήθειαν τοὺς μὴ ἀνθισταμένους αὐτῷ, καὶ διδάξει τοὺς ὑπακούοντας αὐτῷ, πῶς ἔλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 20, 21. Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ Κυρίου ἐλεημοσύνη καὶ πίστις εἰσὶ τοῖς θέλωσι πληρῶσαι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην κατὰ (2) ὑπὸ τοῦ Κυρίου λαληθέντα, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτῶν.
 22, 23. (3) Ὁ ὑπάρχων Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν μου· πολλὴ γάρ ἐστιν.
 24. Τίς ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἐννοῶν (4) ἔφορον ἔχειν τὸν Θεόν ;
 25. Στοικεῖ αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ.
 26. Ἐν τόποις τῆς ἐπουρανίου πόλεως.
 27. Τὴν ἀνω λέγει γῆν.
 28. Βοηθὸς ἐστὶ Κύριος ὁ τῶν (5) φοβουμένων αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἴωθας
 (2) Καὶ τὰ.
 (3) Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὁ Ἄμνος ὑπάρχων
 (α) Legendum potius εὐπάρχον. Εἰδτ.

- τοῦ Θεοῦ, ἄρον τὴν.
 (4) Ὁ ἐννοούμενος.
 (5) Βοηθία λέγει Κύριος τῶν, etc.

29. Καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς.
 30. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον,
 31. Ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοῦς πόδας μου.
 32. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με ·
 33. Ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχός εἰμι ἐγώ.
 34. Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν ·
 35. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγατέ με.
 36. Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου ·
 37. Καὶ ἄφες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου.
 38. Ἴδε τοὺς ἐχθροὺς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν ·

39. Καὶ μίσος ἀδικῶν ἐμίσησάν με.
 40. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, καὶ ῥῦσά με ·
 41. Μὴ καταισχυνοῦνθῆιν, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ σέ.
 42. Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλώντό μοι, ὅτι ὑπέμεινά σε, Κύριε.
 43. Αὐτρωσαι, ὁ Θεός, τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΕ'.

1. Κρίνον μοι, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην ·

- A 29. Et testamentum ipsius manifestabit illis.
 30. Oculi mei semper ad Dominum,
 31. Quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.
 32. Respice in me, et miserere mei :
 33. Quia unicus et pauper sum ego.
 34. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt :
 35. De necessitatibus meis erue me.
 36. Vide humilitatem meam et laborem meum :
 37. Et dimitte universa delicta mea.
 38. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt :

- B 39. Et odio iniquo oderunt me.
 40. Custodi animam meam, et erue me :
 41. Non erubescam, quoniam speravi in te.
 42. Innocentes et recti adhæserunt mihi, quia sustinui te.
 43. Libera, Deus, Israel ex omnibus tribulationibus suis.

Psalmus David. ΨΑΛ. XXV.

1. Judica me, Domine ; quoniam ego in innocentia mea ingressus sum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Διδάξει αὐτούς.
 30. Τῆς καρδίας μου λέγει.
 31. Ἀπὸ ἀμαρτιῶν (1).
 32. Πρόσχες τὸ ἀσθενές μου, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Μηδὲν (2) ἔχω.
 34. Αἱ ἀμαρτίαι μου.
 35. Ἀπὸ ἀμαρτιῶν (3).
 36, 37. Ἐπίδε, ὅτι χεῦς εἰμι, καὶ πρόσχες τὸ δυνατὸν τῶν ἐπιθεμένων μοι πολεμίων (4), καὶ σπλαγχνισθεὶς ἄφες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου.
 38. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 39. Μηδὲν ἀδικηθέντα (5) ὑπ' ἐμοῦ.
 40. Ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 41. Μὴ ἀλλοτριώσεις με ἑαυτοῦ, ὅτι ἤλπισα, ὅτι προσδέξῃ με.
 42. Χαρᾶς ἐπληρούμην μεμνημένος τῶν ἐπαγγελιῶν σου.
 43. Τὸν νοῦν, λέγει, τὸν ὁρῶντα τὸν Θεὸν λύτρωσαι. D

29. Docebit eos.
 30. Cordis mei, inquit.
 31. A peccatis.
 32. Attende infirmitatem meam, et miserere mei.
 33. Nihil habens.
 34. Peccata mea.
 35. A peccatis.
 36, 37. Inspice quoniam pulvis sum, et considera potentiam inimicorum irruentium in me, et miseratus dimitte omnia peccata mea.
 38. Dæmones significat.
 39. Nulla enim injuria a me affecti sunt.
 40. A contrariis potestatibus
 41. Me a te ipso non alienabis, quoniam speravi, quod me excipies.
 42. Gaudio impletus sum, promissionum tuarum recordatus.
 43. Mentem, inquit, quæ videt Deum, libera.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · (6) Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, τουτέστι, Ψαλμὸς τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ*, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, (7) καθὰ ὁ προφήτης Ἐζεκιὴλ δείκνυται λέγων

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, hoc est : Psalmus Filio Dei*. David enim interpretatur *potens manu*, quod est *Filius Dei*, quemadmodum propheta Ezechiel ostendit, dicens in visione cherubim :

1. Θέλησον, Κύριε (8), καταδικάσαι ἐμοί, καὶ τοῖς Βαβυλωνίοις, ὅτι ἐγὼ μὲν πάση ἀκακίᾳ κέχρημαι εἰς αὐτούς, [αὐτοὶ] δὲ εἰς ἐμὲ πονηρὰ [πονηρίᾳ] .

1. Velis, Domine, judicare inter me et Babylonios, quoniam ego quidem in eos omni innocentia usus sum ; ipsi autem in me omni nequitia.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.
 (2) Μηδένα.
 (3) Ἐκ τῶν ἀνομιῶν μου.
 (4) Πολέμων, καὶ ὡς σπλαγ.
 (5) Ἄδικηθέντις.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (7) Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, etc.
 (8) Ἐλέησόν με λέγει, Κύριος. Reliqua desunt in cod.

2. Et in Domino sperans, non infirmabor.
3. Proba me, Domine, et tenta me:
4. Ure renes meos, et cor meum.

5. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est:

6. Et complacui in veritate tua.
7. Non sedi cum concilio vanitatis:
8. Et cum iniqua gerentibus non introibo:
9. Odivi ecclesiam malignantium.
10. Et cum impiis non sedebo.
11. Lavabo inter innocentes manus meas:
12. Et circumdabo altare tuum, Domine,
13. Ut [ut ego] audiam vocem laudis,

14. Et enarrem universa mirabilia tua.
15. Domine, dilexi decorem domus tuæ,
16. Et locum habitationis gloriæ tuæ.
17. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam:
18. Et cum viris sanguinum vitam meam:

- A 2. Καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων, οὐ μὴ ἀσθενήσω.
3. Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με·
4. Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου·
5. Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐστίν,

6. Καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
7. Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος·
8. Καὶ μετὰ παρανομοῦντων οὐ μὴ εἰσέλθω.
9. Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων·
10. Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.
11. Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου·
12. Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε,
13. Τοῦ ἀκοῦσαι φωνῆς [Τοῦ ἀκοῦσαι με φωνὴν] ἀνέσεώς σου,

- B 14. Καὶ διηγήσασθαί πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
15. Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου,
16. Καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.
17. Μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου,
18. Καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τῶν χερουδὶμ· Ὡς φωνὴ (1) παρεμβολῆς. Οὐκοῦν τῷ εἰπεῖν αὐτὸν, Ὡς φωνὴ ἱκανοῦ (α), ἀπυκνοῦναι τὴν φωνὴν εἰρηκε τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἰκανὸς γὰρ χεῖρι ὁ Θεὸς Λόγος ἂν εἴη. Εἰρήκαμεν γὰρ, ὅτι Ψαλμὸς τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χεῖρι, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεὸς Λόγος, καθὰ ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ μαμαθῆκαμεν.

Ut vox potentis. Profecto dicendo ipsum, Ut vox potentis, vocem audivisse, dixit Dei Verbi. Potens enim manu Deus Verbum utique est. Diximus itaque, quod Psalmus Filio Dei; quoniam David interpretatur potens manu, quod est Deus Verbum, quemadmodum a propheta Ezechiele didicimus.

2. Habeo enim confortantem me Deum, in quem C spero.

3, 4. Ut cordium cognitor nosti omnia quæ in me, quomodo sunt circa te.

5. Quoniam misericordia tua, quam mihi præcepisti, ut indigentibus facerem, ante oculos meos est.

6. Et in hoc faciendo fidelis repertus sum coram te.

7. Non acquievi iniquorum murmurationibus.

8. Neque cum eis consociatus sum.

9. Multitudinem, inquit, odio habui eorum, qui insurgunt in eum, qui fecit eos.

10. Non consiliabor.

11. Animæ manus significat.

12. Et tibi ministrabo.

13, 14. Lectioem significat: Et [ut] enarrem D omnia mirabilia tua.

15. Populum fidelem.

16. Ubi inhabitas.

17. Ne me constituas a sinistris tuis.

18. Homicidarum.

2. Ἔχω γὰρ τὸν ἐνδυναμοῦντά με Θεόν (2), εἰς ὃν ἐλπίζω.

3, 4. Ὡς καρδιογνώστης οἶδας πάντα τὰ ἐν ἐμοί, πῶς εἰσι περὶ σέ.

5. Ὅτι τὸ ἔλεός σου, ὃ προσέταξάς μοι ποιεῖν εἰς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἐστίν.

6. Καὶ ἐν τῷ ποιεῖν με τοῦτο πιστὸς εὐρέθην ἐνώπιόν σου.

7. Οὐ συνανεπαυσάμην γογγυσμοῖς (3) πονηροῖς.

8. Οὐδὲ συνεθέμην αὐτοῖς.

9. Πλήθος, λέγει, ἐμίσησα ἐπανισταμένων κατὰ τοῦ ποιήσαντος αὐτούς.

10. Οὐ (4) μὴ συνεδρεύσω.

11. Τὰς τῆς ψυχῆς (5) χεῖρας λέγει.

12. Καὶ λειτουργήσω σοι.

13, 14. Τὴν ἀνάγνωσιν λέγει· Καὶ (6) διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

15. Τὸν λαὸν τὸν πιστόν.

16. Ἐνθα κατοικεῖς.

17. Μὴ στήσης με ἐξ ἀριστερῶν σου.

18. Ἀνθρωποκτόνων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὡς φωνὴ ἱκανοῦ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὰ φωνὴ τοῦ Λόγου, ὡς φωνὴ παρεμβολῆς, etc., εἰρηκε τοῦ Θεοῦ Λόγου. Οὐκοῦν ὁ ἱκανὸς χεῖρι ὁ Θεὸς Λόγος εἴη. Αὐτὸν (forti. αὐτὸς) οὖν τὸν ψαλμὸν προφέρει· τὸ γὰρ εἰπεῖν ἐνταῦθα ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Εἰρήκαμεν γὰρ ψαλμὸς, etc.

(α) Σ., Θ., βροντὴ Θεοῦ ἱκανοῦ. Ο', φωνὴ Θεοῦ σαδάι. Ἀ., ἱκανοῦ. Hexaol. Orig. ap. Montfauc. Vox Dei omnipotentis, vers. vulg.

(2) Χριστόν.

(3) Λογισμοῖς.

(4) Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ, etc.

(5) Ψυχῆς μου

(6) Καί, etc. desunt in cod.

19. Ὃν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι·
 20. Ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων.
 21. Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην·
 22. Αὐτρώσαί με, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.
 23. Ὁ ποὺς μου ἔστη ἐν εὐθύτῃ·
 24. Ἐν ἐκκλησίαις εὐλόγησά σε, Κύριε.

- A 19. In quorum manibus iniquitates sunt;
 20. Dexteræ eorum repleta est muneribus.
 21. Ego autem in innocentia mea ingressus sum;
 22. Redime me, et miserere mei.
 23. Pes meus stetit in directo:
 24. In Ecclesiis benedicam te, Domine.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι. ΨΑΛ. ΚΓ'.

Psalmus David, priusquam liniretur. PSAL. XXVI.

1. Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;
 2. Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δευλιάσω;
 3. Ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμέ κακούντας, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου·
 4. Οἱ θάλλοντές με καὶ οἱ ἐχθροὶ μου, αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν.
 5. Ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμέ παρομβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου·
 6. Ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμέ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω [ἐλπῶ].
 7. Μίαν ἡτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ζητήσω,
 8. Τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου,

1. Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?
 2. Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?
 3. Dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas;
 4. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.
 5. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum:
 6. Si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.
 7. Unam petii a Domino, hanc requiram,
 8. Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Τῶν διὰ πλοῦτον ἐκκλινόντων.
 20. Ἔτοιμοι ἦσαν ἀεὶ συναιεῖν ἐν πασῇ ἀδικίᾳ.
 21. Οὐκ ἐν δόλῳ, οὐκ ἐν μνησικακίᾳ.
 22. Καὶ τοῦ νῦν αἰῶνος τοῦ πονηροῦ λύτρωσαί με, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει ἐλέησόν με (1).

19. Ob divitias declinantium [*a lege tua*].
 20. Prompti semper erant ad consentiendum omni injustitiæ.
 21. Neque in dolo, neque in recordatione injuriarum.
 22. Et a præsentis sæculo malo libera me, et in futuro judicio miserere mei.

Ἡ προκαιμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Ψαλμὸς (3) τῷ Δαβὶδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι. Πρὸ τοῦ φωτισματος εἰς τοὺς κατηχουμένους εἴρηται ὁ ψαλμὸς (4) τῷ Δαβὶδ εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ [εἶπε τῷ Δαβὶδ], τουτέστι τοῖς ἐξουθενημένοις· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, ἐξουθένημα. Λέγεται δὲ καὶ ἰκανὸς χειρὶ, καὶ πεποθημένος, καὶ τοῦτον ἐπόθησα, καὶ οὗτος ἀγαπητός, καὶ τὸν πεποθημένον [ὁ πεποθημένος], καὶ μόνος. Λοιπὸν πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ψαλμοῦ λαμβάνομεν [τοῦ ὀνόματος Δαβὶδ λαμβάνομεν].

Titulus præpositus continet: *Psalmus David antequam liniretur*. Psalmus David dictus est in catechumenos ante illuminationem (nempe ante baptismum). Dixit, David, hoc est *contemptis*. Ita enim interpretatur David nomen, *contemptio*. Exponitur etiam et *manu potens*, et *desideratus*, et *hunc desideravi*, et *hic dilectus*, et *desideratus*, et *solus*. Cæterum consequenter ad Psalmum interpretationem nominis David accipimus.

1. Κύριος φωτίζων, καὶ σώζων με ἐκ πάντων, τίνα φοβηθήσομαι;
 2. Κύριος πρόνοιαν ποιῶν τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δευλιάσω;
 3. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 4. (5) Τὰς αὐτὰς ἐναντίας δυνάμεις λέγει.
 5, 6. Ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμέ πόλεμος ὁρατὸς ἢ ἀόρατος, ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου ἐγὼ ἐλπίζω τροπούσθαι αὐτόν.
 7. Μίαν ἀληθινὴν ἡτησάμην παρὰ Κυρίου.
 8. Εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν.

1. Dominus illuminans, et ex omnibus salvans me, quem timebo?
 2. Dominus curam gerit vitæ meæ, a quo trepidabo?
 3. Dæmones dicit.
 4. Ipsas contrarias potestates dicit.
 5, 6. Si exsurgat adversum me prælium visibile aut invisibile, in fide Domini ego spero, in fugam illud converti.
 7. Unam postulationem postulavi a Domino.
 8. In cœlesti ejus regno.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 23. Τεθεμελιώμαι, λέγει, ἐπὶ σέ. N. 24. Ἐν τοῖς πιστοῖς λαοῖς δοξάσω σε.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περ.
 (3) Ψαλμὸς *deest* in cod.

- (4) Ὁ ψαλμὸς. Τὸ δὲ εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ, etc.
 (5) N. 4. Ὁμοίως περὶ αὐτῶν λέγει. N. 5. Τὰς ἀστράς, etc., N. 6. Ἐὰν, etc.

9. Ut videam voluptatem Domini,
 10. Et visitem templum sanctum ejus.
 11. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo,
 12. In die malorum meorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
 13. In petra exaltavit me ;
 14. Et nunc ecce exaltavit caput meum super inimicos meos.
 15. Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam laudis et jubilationis :
 16. Cantabo, et psalmum dicam Domino.
 17. Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te :
 18. Miserere mei, et exaudi me.
 19. Tibi dixit cor meum : Dominum quaeram.
 20. Exquisivit te facies mea :
 21. Faciem tuam, Domine, requiram.
 22. Ne avertas faciem tuam a me :
 23. Et ne declines in ira a servo tuo.
 24. Adjutor meus esto, ne derelinquas me :
 25. Neque despicias me, Deus salutaris meus.
 26. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me :
 27. Dominus autem assumpsit me.
 28. Legem pone mihi, Domine, in via tua :
- (a) Hic desinit n. 11 in cod. Barb.
 (b) V. 16, *Θυσίαν*, etc., τῷ Κυρίῳ.
 (c) Πρὸς σέ desunt in cod.

- A 9. Τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου ,
 10. Καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ.
 11. Ὅτι ἐκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ,
 12. Ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου (a) ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ.
 13. Ἐν πέτρᾳ ὑψώσε με.
 14. Καὶ νῦν ἰδοὺ ὑψώσε κεφαλὴν μου ἐπ' ἐχθρούς μου.
 15. Ἐκόκλωσα, καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ θυσίαν (b) αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ·
 16. Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ.
 17. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου, ἧς ἐκέκραξα πρὸς σέ (c)·
 18. Ἐλέησόν με, καὶ εἰσάκουσόν μου.
 19. Σοὶ εἶπεν ἡ καρδία μου· Κύριον ζητήσω.
 B 20. Ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου·
 21. Τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω.
 22. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ·
 23. Καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.
 24. Βοηθός μου γενοῦ, μὴ ἀποσκορπίσης με·
 25. Καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με, ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ μου.
 26. Ὅτι ὁ πατὴρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με·
 27. Ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με.
 28. Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 9, 10. Gloriam ejus.
 11. Ut me custodiret in puritate, animam et membra mea.
 12. Infirmum me peccatis sanavit Dominus in ejus baptismo, et seipsum me induit. Nam baptisterium est locus absconditus Ecclesiae.
 13. Aedificavit me Dominus in ipso.
 14. Et dominari inimicis meis me fecit.
 15. Mente pura orationem meam ad eum transmisi.
 16. Laudans eum, et clamans in exultatione ad ipsum.
 17, 18. Orationem refert.
 19. Conglutinatus sum tibi.
 20, 21. Anima mea videre te desiderat.
 22. Ne auferas Spiritum sanctum tuum a me.
 23. Ne iratus relinquas me.
 24, 25. Neque deficiat mihi lux tua, ne caecus efficiar in visione mentis meae.
 26, 27. Nullum auxilium me habente, tibi me vindica.
 28. Statue me in lege tua.

- C 9, 10. Τὴν δόξαν αὐτοῦ (1).
 11. Φυλάττειν με ἐν ἀγνείᾳ, τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη μου.
 12. Ἀσθενοῦντά με ἐν ἁμαρτίαις ἴασατο ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτοῦ, καὶ ἑαυτὸν με ἐνέδυσε. Τὸ γὰρ φωτιστήριον ἀποκρυφόν ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας.
 13. Ἐκοδόμησέ με ὁ Κύριος ἐν αὐτῷ.
 14. Ἀρχεῖν με τῶν ἐχθρῶν μου πεποίηκεν.
 15. Ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ μου τὴν εὐχὴν μου ἀπέπεμψα αὐτῷ.
 16. Αἰνῶν αὐτὸν, καὶ βοῶν ἐν ἀναλλιάσει πρὸς αὐτόν.
 17, 18. Διηγείται τὴν εὐχὴν (2).
 19. Συνεταξάμην σοι.
 20, 21. Ἡ ψυχὴ μου θεωρήσαι σε ἐπιθυμεῖ.
 D 22. Μὴ ἀντανέλης τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἀπ' ἐμοῦ.
 23. Μὴ ὀργισθεὶς (3) ἐγκαταλείψῃς με.
 24, 25. Μὴ ἐκκλείψῃ (4) τὸ φῶς σου ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ τυφλωθῶ εἰς ὄρασιν τῆς διανοίας μου.
 26, 27. Μηδελίαν ἀντίληψιν ἔχοντος (5), σοὶ περιποίησαι με.
 28. Ἐπίστησόν με τὸν νόμον σου (6)

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) In cod. n. 9. *tantum*. N. 10. φυλάττειν. n. 11. Ἀσθενοῦντά με, etc. ἐνέδυσεν. N. 12. Τὸ γὰρ, etc.
 (2) Εὐχὴν ἑαυτοῦ.
 (3) Ὀργισθεὶς etc.

- (4) Ἐκλείψῃ, etc., ἵνα μὴ τυφλωθῇ ἡ ὄρασις, etc.
 (5) Μοῦ ἔχοντος, σὺ περιποίησω μου.
 (6) Τῷ νόμῳ σου.

- 29. Καὶ ὀδηγήσῃ με ἐν ῥέθῳ εὐθείᾳ ἕνεκα (α) ἅπῶν ἐχθρῶν μου.
- 30. Μὴ παραδῆς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με·
- 31. Ὅτι ἐπανίστησάν μοι μάρτυρες ἀδικοί,
- 32. Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ταυτῆ.
- 33. Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῆ ζώντων.
- 34. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον
- 35. Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΖ΄.

- 1. Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράζομαι, ὁ θεός μου·
- 2. Μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.
- 3. Μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθῆσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.
- 4. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ δεῖσθαί με πρὸς σέ,
- 5. Ἐν τῷ ἀλγεῖν με χεῖράς μου πρὸς ναβὸν ἀγιόν σου.
- 6. Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἀμαρτωλῶν [Μὴ συνελκύσης μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν ψυχὴν μου]·
- 7. Καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέσης με·

(α) V. 30. Ἐνεκα, etc., usq. ad θλιβόντων με.

- 29. Et dirige me in semitam rectam, propter inimicos meos.
- 30. Ne tradideris me in animas tribulantium me :
- 31. Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui :
- 32. Et mentita est iniquitas sibi.
- 33. Credo videre bona Domini in terra viventium.
- 34. Expecta Dominum :
- 35. Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

Psalmus David. PSAL. XXVII.

- 1. Ad te, Domine, clamabo, Deus meus :
- 2. Ne sileas a me.
- 3. Ne quando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.
- 4. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae, dum oro ad te,
- 5. Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
- 6. Ne simul trahas me cum peccatoribus [Ne simul trahas cum peccatoribus animam meam] :
- 7. Et cum operantibus iniquitatem ne perdas me :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 29. Καὶ τὸν Ἰωσήφ πλανώμενον ὀδηγήσον (1).
- 30. Διὰ τοὺς ἐχθρούς μου μὴ ἐάσης με.
- 31. Διδάσκαλοι· αἱρετικῶν.
- 32. Καὶ ψευδὸς ἐστὶν ἡ διδασκαλία αὐτῶν, ἣν ταυτοῖς ἐφαῦρον, καὶ οὐχὶ παρὰ σοῦ.
- 33. Ἄ ἐπηγγεῖλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.
- 34. Ὁ γὰρ ὑπομένειν εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.
- 35. Μὴ ἐκλύεσθω, ἀλλὰ δυναμούσθω (2) ἡ καρδία σου· καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

- 29. Et tanquam Joseph errantem in via dirige.
- 30. Propter inimicos meos ne dimittas me.
- 31. Magistri hæreticorum.
- 32. Et mendax est doctrina eorum, quam illi ipsi invenerunt, non autem acceperunt a te.
- 33. Quæ promisit diligentibus se.
- 34. Qui enim permanserit usque in finem. hic salvus erit.
- 35. Ne dissolvatur, sed confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· [Ψαλμὸς] τῷ Δαβὶδ· ὡσανεὶ προσευχὴ τοῦ λαοῦ, τοῦ ταυτῶν χωρῆσαντος τοῦ κόσμου. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται μόνος (3).

Titulus præpositus continet : *Psalmus David* : veluti oratio populi seipsum separantis a mundo. David enim interpretatur *solus*.

- 1. Στενάξω πρὸς σέ.
- 2. Μὴ παρακούσης μου.
- 3. Μήποτε ἀφρόντιστόν με ἐάσης, καὶ ἐξισωθῶ τοῖς ταυτοῖς ἐπιβρίπτουσιν ἐν ἀμαρτίαις (4).
- 4. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ προσφέρειν αὐτὴν ἐνώπιόν σου.
- 5. Ἐν τῷ ἀλγεῖν με τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν οὐρανόν.
- 6. (5) Μὴ παράδος με τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τῷ αἰωνίῳ πυρί.

- 1. Ingemiscam ad te.
- 2. Ne me inauditum prætereas.
- 3. Nequando me neglectum dimittas, et adæquerer projicientibus se in peccata.
- 4. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae, dum eam profero coram te.
- 5. Dum extollo mentem meam in cælum.
- 6. Ne tradas me diabolo et angelis ejus in ignem æternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁς, etc., ὠδήγησας.
- (2) Ἐνδυναμούσθω.
- (3) Ἐπιγραφὴ ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· αὐτῷ Δαβὶδ, ὡς ἂν ἦ προσευχὴ τοῦ λαοῦ τοῦ ταυτῷ

- χωρῆσαντος, etc.
- (4) Ἐαυτοῦς . . . εἰς ἀμαρτίαν.
- (5) N. 6, 7. Μὴ παράδος με μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων, etc. N. 8, 9. . . . καὶ μνηστῶν.

8. Qui loquuntur pacem cum proximo suo : A 8. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίων αὐτῶν·
9. Mala autem in cordibus eorum. 9. Κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
10. Da illis, Domine, secundum opera eorum, 10. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν,
11. Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum. 11. Καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν.
12. Secundum opera manuum eorum tribue illis· 12. Κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς αὐτοῖς·
13. Redde retributionem eorum ipsis. 13. Ἐπίδοσον τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐτοῖς.
14. Quoniam non intellexerunt opera Domini, 14. Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου,
15. Et in opera manuum ejus : 15. Καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ.
16. Destrues illos, et non ædificabis eos. 16. Καθελεῖς αὐτούς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς.
17. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ. 17. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εἰσήκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.
18. Dominus adjutor meus et protector meus. 18. Κύριος βοηθὸς μου καὶ ὑπερασπιστὴς μου.
19. In ipso speravit cor meum, et adjutus sum : B 19. Ἐπ' αὐτῷ ἠλπίσαν ἡ καρδία μου, καὶ ἐβοηθήθην·
20. Et refloruit caro mea : 20. Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου·
21. Et ex voluntate mea confitebor ei. 21. Καὶ ἐκ θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ
22. Dominus fortitudo plebis suæ ; 22. Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ·
23. Et protector salvationum Christi sui est. 23. Καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηριῶν τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστίν.
24. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuæ. 24. Σώσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.
25. Et rege eos, et extolle illos usque in æternum. 25. Καὶ ποιμανὸν αὐτούς, καὶ ἔπαρον αὐτούς ἕως τοῦ αἰῶνος.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 7, 9. Cum dæmonibus, et hypocritis, et in- C 7, 9. Τῶν δαιμόνων, καὶ ὑποκριτῶν, καὶ μανιαστῶν.
- sanis. 10. Quemadmodum duplices sunt, da illis duplicem afflictionem. 10. (1) Καθὼς εἰσι δισοῦ, δὸς αὐτοῖς δισοὺν σύντριμμα.
11. Secundum injustitias eorum. 11. Καθὼς τὰς ἀδικίας αὐτῶν.
- 12, 15. Quemadmodum consueverunt mala singulis dare, ita da ipsis. 12, 15. Καθὼς πονηρὰ εἰώθασιν ἐκάστην δίδοι, οὕτως δὸς αὐτοῖς.
- 14, 15. Quoniam nec opera Domini scire volunt, nec judicia ejus. 14, 15. Ὅτι ἔργα Κυρίου εἰδέναι οὐ θέλουσιν, οὐδὲ τὰ δικαίωμα αὐτοῦ.
16. Percuties eos, et non sanabis ; non enim pœnitebunt. 16. Πατάξεις αὐτούς, καὶ οὐ μὴ λάσῃ· οὐ γὰρ μετανοήσουσιν (2).
17. Benedictus Dominus, quoniam implevit vocem deprecationis meæ. 17. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐπλήρωσε τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.
18. Dominus protegens me, et insurgens in inimicos meos. 18. Κύριος σκέπων με, καὶ ἐπανιστάμενος τοῖς ἐχθροῖς μου.
19. Ei seipsum tradidit cor meum, et confortatum est ab eo. D 19. Αὐτῷ ἑαυτὴν ἐξέδωκεν ἡ καρδία μου, καὶ ἐνεδυναμώθη ὑπ' αὐτοῦ.
20. In resurrectione. 20. Ἐν τῇ ἀναστάσει.
21. Prompte tibi serviam, et tradam meipsum tibi. 21. Προθύμως δουλεύσω σοι, καὶ ἐκδώσω σοι ἑμαυτόν (3).
22. Dominus virtus populi sui. 22. Κύριος δύναμις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
23. Sanctorum Filii sui protector est. 23. Τῶν ἁγίων τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ὑπερασπιστὴς ἐστίν.
24. Et nunc et in futuro sæculo. 24. Καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
25. Glorifica eos in regno tuo. 25. Δόξασον αὐτούς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 10. Κατὰ δὸς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. N. 11. Καθὼς εἰσι, etc. N. 12. Κατὰ τὰς (ποι καθὼς). N. 13. Καθὼς πονηρὰ, etc.

(2) Ἰάτης αὐτοῦ· οὐ γὰρ μετ.

(3) Δουλεύσω σοι ἑμαυτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐξόδου σκηρῆς.

A

Psalmus David, exitus e tabernaculo.
PSAL. XXVIII.

ΨΑΛ. ΚΙΡ.

1. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ·
2. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.
3. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν·
4. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ·
5. Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἀλλῇ ἀγία αὐτοῦ.
6. Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων·
7. Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε·
8. Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.
9. Φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχύϊ·
10. Φωνὴ Κυρίου ἐν μεγαλοπρεπείᾳ.
11. Φωνὴ Κυρίου συντριβόντος κέδρους·
12. Καὶ συντριψέι Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου·
13. Καὶ λεπυνεῖ αὐτάς ὡς τὸν μόσχον τοῦ [τὸν]

Λιβάνου·

B

14. Καὶ ὁ ἡγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκεράτων.
15. Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός.
16. Φωνὴ Κυρίου συσειόντος ἔρημου·

1. Afferte Domino, filii Dei ;
2. Afferte Domino filios arietum.
3. Afferte Domino gloriam et honorem ;
4. Afferte Domino gloriam nomini ejus ;
5. Adorate Dominum in atrio sancto ejus.
6. Vox Domini super aquas ;
7. Deus majestatis intonuit ;
8. Dominus super aquas multas.
9. Vox Domini in virtute ;
10. Vox Domini in magnificentia.
11. Vox Domini confringentis cedros ;
12. Et confringet Dominus cedros Libani ;
13. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani ;
14. Et dilectus quemadmodum filius unicorniam.
15. Vox Domini intercidentis flammam ignis.
16. Vox Domini concutientis desertum ;

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ἐξόδου σκηρῆς· τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς τῷ (2) Δαβίδ εἰρηται, περὶ ὧν ὀφείλει ἕκαστος προσφέρειν Θεῷ, τὸ ἀγαθὸν [τῶν ἀγαθῶν] ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἔργω καὶ λόγῳ· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐκπυρεύονται πάντα. Διὰ τοῦτο εἶπεν· Ἐξόδου σκηρῆς, λέγω δὴ τὰ ἐκπορεύόμενα ἐκ τῆς καρδίας.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, exitus e tabernaculo* : nempe Psalmus a Davide dictus est de iis quæ quisque debet offerre Deo, bona ex corde suo, opere et sermone ; ex corde enim omnia procedunt. Ideo inquit : *Exitus e tabernaculo*, nempe exeuntia ex corde.

1. (3) Τοὺς ἀποστόλους λέγει.
2. Τοὺς μαθητὰς τῶν ἀποστόλων.
3. Τὸν ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν λαόν.
4. Τοὺς πιστεύσαντας τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίσαντας τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
5. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ.
6. Τὸ κήρυγμα εἰς τὰ ἔθνη.
7. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους.
8. Ὁμοίως ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.
9. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ποιῶν (4) δυνάμεις.
10. Τὸ ὄνομα Κυρίου ἐνδοξαζόμενον.
11. Τοὺς δαίμονας λέγει.
12. Τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων λέγει.
13. Οὕτως συντριψέι τοὺς ἀρχοντας καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὡς μόσχον ὃν ἐποίησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὃν ἐλέπτυνε Μωϋσῆς.
14. Καὶ ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ἔχει κατὰ τοῦ μετώπου αὐτοῦ κέρα· ὄψηλόν, ὡς υἱὸς μονοκεράτων.
15. Ὅτε εἶπε τῷ ληστῇ· Μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.
16. Ἀκίνητον ὄντα τὸν κόσμον τῆς εἰδωλολατρίας μετήγαγεν εἰς πίστιν ὁ λόγος· αὐτῶν (5).

C

1. Apostolos significat.
2. Discipulos apostolorum.
3. Populum ex Judæis et gentibus.
4. Credentes Domino, et in ejus nomine sperantes.
5. In superna Jerusalem.
6. Prædicatio in gentibus.
7. Spiritus sanctus sui ipsius adventum super apostolos.
8. Item ejus prædicatio in gentibus.
9. Ejus prædicatio faciens virtutes.
10. Nomen Domini glorificatum.
11. Dæmones significat.
12. Significat magistros Judæorum.
13. Ita confringet principes et populos Judæorum, ut vitulum, quem in eremo fecerant, Moyses comminuit.
14. Et populus fidelis habet in fronte suo cornu elevatum, ut filius unicornium.
15. Quando dixit latroni : *Hodie mecum eris in paradiso* ⁵¹.
16. Mundum, qui ab idololatria amoveri non poterat, sermo apostolorum traduxit in fidem.

⁵¹ Luc. XIII, 43.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
(2) Τοῦ.
(3) N. 1. Οἱ ἄγγελοι.

(4) Ποιῶν.
(5) Αὐτοῦ.

17. Et commovebit Dominus desertum Cades. A 17. Καὶ συστείσει Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης.
 18. Vox Domini præparantis cervos : 18. Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἑλάφους ·
 19. Et revelabit condensa. 19. Καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς.
 20. Et in templo ejus omnes dicent gloriam. 20. Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.
 21. Dominus diluvium inhabitare faciet : 21. Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικίει ·
 22. Et sedebit Dominus rex in æternum. 22. Καὶ καθιέται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα.
 23. Dominus virtutem populo suo dabit, 23. Κύριος ἰσχὺν τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει,
 24. Dominus benedicet populo suo in pace. 24. Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.
In finem. Psalmus cantici in dedicatione domus
David. PSAL. XXIX.
 1. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me : 1. Ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με ·
 2. Nec delectasti inimicos meos super me. 2. Καὶ οὐκ εὐφρανὰς τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ.
 3. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sana- 3. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκέκραξα πρὸς σέ, καὶ ἴασα
 sti me. με.
 4. Domine, eduxisti ab inferno animam meam : B 4. Κύριε, ἀνήγαγες ἐξ ᾗδου τὴν ψυχὴν μου ·
 5. Salvasti me a descendantibus in lacum. 5. Ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον.
 6. Psallite Domino, sancti ejus ; 6. Ψάλλετε τῷ Κυρίῳ, οἱ ὅσιοι αὐτοῦ ·
 7. Et confitemini memoriæ [memoriam] sancti- 7. Καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ [τὴν μνήμην] τῆς
 tatis ejus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. Cades interpretatur *illuminata* : mundum igitur significat, quem transtulit in sui ipsius cognitionem.
 18. Apostolos.
 19. Gentes significat.
 20. Et omnes in ejus templo glorificabunt eum.
 21. Baptismum significat.
 22. In cælo et in terra.
 23. Spiritum sanctum significat.
 24. Pater in Filio suo fidelibus benedicet.
17. Κάδης ἐρμηνεύεται *διηλλαγμένη* (1) · τὸν κόσμον οὖν λέγει, ὃν μετέβαλεν εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ.
 18. Τοὺς ἀποστόλους.
 19. Τὰ ἔθνη λέγει.
 20. Καὶ πάντες ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ δοξάσουσιν αὐτόν.
 21. Τὸ βάπτισμα λέγει.
 22. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ.
 23. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει.
 24. Ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ εὐλογήσει τοὺς πιστοὺς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψόδης τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Δαβίδ*. Τοῦτο οὖν λέγει · Ὁ ψαλμὸς τῆς ψόδης ταύτης εἰρηται, ἐπειδὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος καινοποιήσει τοὺς πιστοὺς πάντας ὁ Κύριος, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν · οἶκος γὰρ αὐτοῦ ἡμεῖς ἐσμεν, καθὼς εἶπεν · Ἐνοικήσω ἐν αὐτῷ καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ὅτι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰσάγει αὐτούς (2).

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus cantici in dedicatione, seu renovatione, domus David*. Hoc igitur significat : Psalmus cantici hujus dictus est, quia in sæculi fine Dominus renovabit omnes fideles, exsuscitans eos a mortuis. Domus enim ejus nos sumus, quemadmodum dixit : *Inhabitabo in eo, et inambulabo* ⁵¹, et quoniam in regnum suum introducet eos.

1. Glorificabo te, Domine, quoniam restaurator. D 1. Δοξάσω σε, Κύριε, ὅτι ἀνακαλέτομαι (3).
 2. Contrarias potestates. 2. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 3. Ex corde meo clamavi. 3. Ἐκ τῆς καρδίας μου ἐκέκραξα.
 4. E peccato. 4. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας (4).
 5. A dæmonibus. 5. Τῶν δαιμόνων.
 6. Mundi corde. 6. Οἱ (5) καθαροὶ τῆ καρδίας.
 7. Cum vos Domini meminieritis, glorificate eum. 7. Ἐν τῷ μνημονεύειν ὑμᾶς τοῦ Κυρίου, δοξάσατε αὐτόν.

⁵¹ II Cor. vi, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐνηλλαγμένης.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κιναβίρω; περ. τῷ Δαβίδ, etc. Εἰρηται δὲ εἰς τὸ τέλος, etc., ἐκαινοποίησε πάντας τοὺς πιστοὺς ὁ Κύριος, etc., οἶκος γὰρ τούτου, etc. Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καί, etc., καὶ ὅτι εἰς τὴν βασι-

λείαν αὐτοῦ εἰσαγάγει αὐτούς.
 (3) Ὅτι dr. desunt in cod.
 (4) Ἄμαρτίας μου.
 (5) Ψάλλετε τῷ Κυρίῳ, οἱ, etc.

8. Ὅτι ὄργη ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ,
 9. Καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ.
 10. Τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς,
 11. Καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις.
 12. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· Οὐ μὴ σα-
 λευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα.
 13. Κύριε, ἐν τῷ θελήματι σου παρέσχον τῷ κάλ-
 λει μου δύναμιν·
 14. Ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενή-
 θην τετραχυμένος.
 15. Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι·
 16. Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθήσομαι.
 17. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαί-
 νειν με εἰς διαφθοράν;
 18. Μὴ ἐξομολογήσεται σοὶ χεῦς·
 19. Ἡ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου;
 20. Ἦκουσε Κύριος, καὶ ἠλέησέ με
 21. Κύριος· ἐγενήθη βοηθός μου.
 22. Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί·
 23. Διέβηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς
 με εὐφροσύνην
 24. Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοὶ ἡ δόξα μου, καὶ οὐ μὴ κα-
 τανυγῶ·
 25. Κύριε ὁ Θεός μου, εἰς τὸν αἰῶνα ἐξομολογήσο-
 μαί σοι.

- A 8. Quoniam ira in indignatione ejus;
 9. Et vita in voluntate ejus:
 10. Ad vesperum demorabitur fletus:
 11. Et ad matutinum lætitia.
 12. Ego autem dixi in abundantia mea: Non
 movehor in æternum.
 13. Domine, in voluntate tua præstitisti decori
 meo virtutem:
 14. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum
 conturbatus.
 15. Ad te, Domine, clamabo:
 16. Et ad Deum meum deprecabor.
 17. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo
 in corruptionem?
 18. Nunquid constabitur tibi pulvis;
 19. Aut annuntiabit veritatem tuam?
 20. Audivit Dominus, et misertus est mei:
 21. Dominus factus est adjutor meus.
 22. Convertisti planctum meum in gaudium mihi.
 23. Conscidisti sacco meum, et circumdedisti
 me lætitia:
 24. Ut cantet tibi gloria mea, et non com-
 pungar:
 25. Domine Deus meus, in æternum confitebor
 tibi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ ὄργη ἐπέρχεται, καθ' ὧν ἀγανακτεῖ.
 9. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ.
 10. Ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ πένθος ἐστὶ.
 11. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φωτὸς ἀγαλλίασις.
 12. Ἐγὼ δὲ, ὅταν ἤμαρτον, εἶλεγον· Οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ κακά.
 13. Σὺ δὲ, πρὸ τοῦ ἀμαρτεῖν με, ἔδωκας τῇ ψυχῇ μου τὴν χάριν σου.
 14. Ὑστερον δὲ ἡμαρτηκότος μου, ἀπεστράφηξάς με, καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῷ ἐγενώμην μνημονεύων τῆς ἡμέρας τῆς χρίσεως.
 15. Πρὸς σέ τὸν ποιητὴν μου βοήσομαι.
 16. Καὶ πρὸς σέ τὸν ἑρπρόν μου δεηθήσομαι.
 17. Ἐλεγον ἐμαυτῷ· Τίς ὠφέλεια τῇ ψυχῇ μου ἐν τῷ ἀμαρτανεῖν με;
 18, 19. Ἡ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἐξομολογήσασθαί σοι δύναμαι;
 20, 21. Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου, ταῦτά μου προσευχομένου (1).
 22. Τὸ πένθος τῆς ἀμαρτίας μου.
 23. Τὴν ἀμαρτίαν μου διέβηξας, καὶ περιέζωσάς με τὴν χάριν σου.
 24. Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοὶ ἡ καρδία μου, καὶ οὐ μὴ μεταμεληθῶ.
 25. Οὐκ ἐν καιρῷ μὴ δουλώσω (2) σοὶ ἐμαυτὸν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα.

8. In indignatione ejus ira advenit in illos contra quos indignatur.
 9. In præceptis ejus.
 10. In peccato luctus est.
 11. Et in operibus lucis exsultatio.
 12. Ego autem cum peccavi, dixi: Non advenient in me mala.
 13. Tu autem, priusquam peccarem, dedisti animæ meæ gratiam tuam.
 14. Postea autem peccante me, aversatus es me, et in angore multo fui propter recordationem diei judicii.
 15. Ad te factorem meum clamabo.
 16. Et ad te inspectorem meum deprecabor.
 17. Dicebam mihimetipsi· Quæ utilitas in peccando animæ meæ?
 18, 19. An postquam mortuus fuero consisteri tibi possum?
 20, 21. Ita me deprecante, Dominus factus est adjutor meus.
 22. Luctum peccati mei.
 23. Peccatum meum conscidisti, et circumdedisti me gratia tua.
 24. Ut cantet tibi cor meum, et non me pœnitebit.
 25. Non ad tempus me ipse tibi in servitutem addicam, sed in æternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταῦτά μου προσ. hæc tantum in cod.

(2) Καιρῷ τινι δουλ.

In finem, psalmus David pro exstasi.

PSAL. XXX.

1. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum :
2. In iustitia tua libera me, et eripe me.
3. Inclina ad me aurem tuam :
4. Accelera ut eruas me.
5. Esto mihi in Deum protectorem,
6. Et in domum refugii, ut salvum me facias.
7. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu :
8. Et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.
9. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi :
10. Quoniam tu es protector meus, Domine.
11. In manus tuas commendabo spiritum meum :
12. Redemisti me, Domine Deus veritatis.
13. Odisti [omnes] observantes vanitates supervacue.
14. Ego autem in Domino speravi :
15. Exsultabo, et lætabor in misericordia tua.
16. Quoniam respexisti humilitatem meam :
17. Salvasti de necessitatibus animam meam :
18. Et non conclusisti me in manibus inimicorum :

A Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἐκστάσεως.
ΨΑΛ. Α'.

1. Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχυθεῖν εἰς τὸν αἰῶνα·
 2. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με.
 3. Κλίνον πρὸς με τὸ οὖς σου·
 4. Τάχυνον τοῦ ἐξελεῖσθαι με.
 5. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,
 6. Καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σῶσαι με.
 7. Ὅτι κραταίωμά μου, καὶ καταφυγή μου εἶ σύ·
 8. Καὶ ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὀδηγήσεις με, καὶ διαθρέψεις με.
 9. Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς ἐκρυψάν μοι·
- B
10. Ὅτι σύ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε.
 11. Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου·
 12. Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας.
 13. Ἐμίσησας τοὺς [πάντας τοὺς] διαφυλάσσοντας ματαιότητας διακενής.
 14. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα·
 15. Ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ ἔλεει σου.
 16. Ὅτι ἐπειδὴ ἐπὶ [ἐπὶ] δεῖς τὴν ταπεινώσιν μου·
 17. Ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν μου·
 18. Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ψαλμὸς (1) τῷ Δαβὶδ, ἐκστάσεως, τουτέστι τὸν ψαλμὸν· εἴρηκεν ὁ Δαβὶδ εἰς τοὺς τελείως ἐκστάντας ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐπιστρέψαντας ἐπὶ τὸν Κύριον.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David pro exstasi, seu pro discessu, hoc est, psalmum dixit David de discedentibus omnino a peccatis, et se ad Dominum convertentibus.*

1. Omnem meam sollicitudinem habens in te.
2. Ne reprobus siam, Domine.
3. Benignas aures mihi præbe.
4. Et festina ad me liberandum.
5. Esto mihi in Deum opulentem mihi.
6. Qui enim ad te venit non ejicietur.
7. Quoniam virtus mea et munimentum meum es tu.
8. Et propter nomen tuum deduc me, et nutri me in justificationibus tuis.
9. Ex peccato inhabitante in corde meo.
10. Quoniam tu es protector meus, Domine.
11. Animam meam, inquit.
12. Redemisti me ex servitute mendacii tu, qui es Deus populi veritatis.
13. Odisti permanentes in peccato.
14. Constituenta extra errorem.
15. Cum misericordiam a te consecutus fuero, exsultabo et lætabor in corde meo.
16. Quoniam animadvertisti infirmitatem meam.
17. Ex peccatis.
18. Diaboli.

- C 1. Τὴν μέριμνά μου πᾶσαν ἐπὶ σὲ ἔχων (2).
2. Μὴ ἀδόκιμος γένωμαι, Κύριε.
3. Εὐμενῆ μοι τὰ ὕτα (3) παράσχου.
4. Καὶ σπεῦσον τοῦ ἐξελεῖσθαι με.
5. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ἀντιποιούμενόν μου.
6. Ὁ γὰρ ἐρχόμενος πρὸς σὲ οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔξω.
7. Ὅτι ἰσχύς μου καὶ τεῖχος μου εἶ σύ.
8. Καὶ διὰ τοῦ ὀνόματός σου (4) ὀδηγήσόν με, καὶ διαθρέψόν με ἐν τοῖς δικαιομασί μου (5).
9. Τῆς ἐνοικουσίας ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀμαρτίας.
10. Ὅτι σύ εἶ ὁ σκεπαστής μου, Κύριε.
11. Τὴν ψυχὴν μου, λέγει.
12. Ἐλυτρώσω με τῆς δουλείας τοῦ ψεύδους ὁ τοῦ λαοῦ τῆς ἀληθείας Θεός.
- D 13. Ἐμίσησας τοὺς ἐπιμένοντας τῇ ἀμαρτίᾳ.
14. Τῷ ἐκτῶς (6) πλάνης παρέχοντι.
15. Ἐν τῷ ἔλεεσθαι με ὑπὸ σοῦ ἀγαλλιάσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
16. Ὅτι προσέσχες τῇ ἀσθενείᾳ μου.
17. Ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν.
18. Τοῦ διαδόλου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειως περιέχει· εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς, etc.
- (2) N. 1. Mf., etc. ἐπὶ σὲ ἐθέμην, μὴ ἀδ., etc. N.
2. Ἐν τῷ ἴψῳ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με.

- (3) Ὅτά σου.
- (4) Τὸ ὄνομά σου.
- (5) Σου.
- (6) Ἐκτός.

19. Ἐστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου.
 20. Ἐλήσόν μου, Κύριε, ὅτι θλίβομαι.
 21. Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμός μου,
 22. Ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ γαστήρ μου.
 23. Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύνη ἡ ζωὴ μου.
 24. Καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς.
 25. Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχὺς μου.
 26. Καὶ τὰ ὀστέα μου ἐταράχθησαν.
 27. Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἐγενήθην
 ὄνειδος.
 28. Καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα,
 29. Καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου.
 30. Οἱ θεωροῦντές με ἔξω ἐφυγον ἀπ' ἐμοῦ.
 31. Ἐπελήσθη ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας.
 32. Ἐγενήθην ὡσεὶ σκευὸς ἀπολωλός.
 33. Ὅτι ἤκουσα φόγον πολλῶν παροικούντων κυ-
 κλόθεν.
 34. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἅμα ἐπ' ἐμέ,
 35. Τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο.
 36. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα.
 37. Εἶπα· Ἐὺ εἶ ὁ Θεός μου.
 38. Ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροὶ μου.
 39. Ῥῦσαι με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου,
 40. Καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

- A
 19. Statuisti in loco spatioso pedes meos.
 20. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor :
 21. Conturbatus est in ira oculus meus,
 22. Anima mea, et venter meus.
 23. Quoniam defecit in dolore vita mea ;
 24. Et anni mei in gemitibus.
 25. Infirmata est in paupertate virtus mea :
 26. Et ossa mea conturbata sunt.
 27. Super omnes inimicos meos factus sum op-
 probrium :
 28. Et vicinis meis valde,
 29. Et timor notis meis.
 30. Qui videbant me foras fugerunt a me :
 31. Oblivioni datus sum tanquam mortuus a
 corde :
 B
 32. Factus sum tanquam vas perditum.
 33. Quoniam audiui vituperationem multorum
 commorantium in circuitu :
 34. In eo dum convenirent ipsi simul adversum me,
 35. Accipere animam meam consiliati sunt.
 36. Ego autem in te, Domine, speravi.
 37. Dixi, Deus meus es tu :
 38. In manibus tuis sortes meæ.
 39. Eripe me de manu inimicorum meorum,
 40. Et a persequentibus me.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.
 20. Ὅτι ἐν ταῖς προλαβοῦσι χρόνοις μοι ἡμαρτῶν
 σοί.
 21. Ἐπὶ τοῦ διαβόλου ἡ διάνοιά μου.
 22. Καὶ ἡ γαστήρ, λέγει, τῆς ψυχῆς μου· λέγω δὲ,
 ἐνθα συνέλαβον τὴν ἁμαρτίαν.
 23. Ἐν ἁμαρτίᾳ, λέγει.
 24. Ὁ πᾶς χρόνος μου βαρούμενος ὑπὸ ἁμαρτιῶν.
 25. Ἐν ἀδοθησίᾳ.
 26. Συμπέφυρμαι τῇ ἁμαρτίᾳ.
 27. (1) Πάντες, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, τουτέστιν οἱ
 δαιμονες μετὰ τὸ ἁμαρτηθῆναι με, ὄνειδιζοῦσίν με.
 28. Οἱ ἐν ἐμοὶ μένοντες.
 29. Οἱ δὲ γινώσκοντες ἔχοντες ὀργῶντές με φοβοῦνται,
 μὴ δὲ αὐτοὶ οὕτως ἡττηθῶσιν.
 30. Οἱ ἄγγελοι σου ἀφίσταντο ἀπ' ἐμοῦ.
 31. Ὡσεὶ (2) νεκρὸς λήθη γίνεται ἀπὸ καρδίας
 τῶν ζώντων, οὕτως καὶ ἐγὼ ἐγενόμην.
 32. Ἄχρηστον λέγει.
 33. (3) Ὅτι ἀκούω τῶν δαιμόνων ὄνειδιζόντων με
 ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 34, 35. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ γεγονάσι τοῦ αἰχμαλωτι-
 σαι με.
 36, 37. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, ὅτι ἐξ αὐτῶν λυ-
 τρώσῃ με (4)· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός μου.
 38. Ἐν ταῖς χερσὶ σου ἔθηκα τὴν ψυχὴν μου.
 39, 40. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων, λέγει.

- C
 19. In mandatis tuis.
 20. Quoniam præteritis temporibus tibi peccavi.
 21. A diabolo mens mea.
 22. Et venter, ait, animæ meæ : Ubi, inquam,
 concepi peccatum.
 23. In peccato, dicit.
 24. Omne meum tempus gravatum a peccatis.
 25. In auxilii inopia.
 26. Subjectus et commistus sum peccato.
 27. Omnes, inquit, inimici mei, hoc est dæmo-
 nes, postquam ego peccavi, me probris afficiunt.
 28. Qui in me manent,
 29. Qui autem cognoscunt, videntes me timent,
 ne ipsi quandoque similiter succumbant.
 D
 30. Angeli tui a me discesserunt.
 31. Sicut mortuus oblivioni traditur in corde vi-
 ventium, ita et ego factus sum.
 32. Inutile, inquit.
 33. Quoniam audio dæmones opprobrantes mihi
 in corde meo.
 34, 35. Cum simul congregati sunt, ut me capti-
 vum ducerent.
 36, 37. Ego autem in te, Domine, speravi, quod
 me ab illis liberabis : tu enim es Deus meus.
 38. In manibus tuis posui animam meam.
 39, 40. A contrariis potestatibus inquit.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 27, 28, 29. Λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, etc., ὄνει-
 διζοῦσίν μοι, οἱ ἐν ἐμοί, etc., μὴ καὶ αὐτοὶ οὕτως ἡτ-
 τηθῶσιν.
 (2) Ὡς ὁ.

- (3) N. 33. Ἀκούω, etc., με. N. 34, Ἐν τῇ καρδίᾳ
 μου. N. 35. Ἐπὶ, etc.
 (4) Λυτρώσεις με.

41. Illustra faciem tuam super servum tuum : A 41. Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δούλον σου·
42. Salvum me fac in misericordia tua. 42. Σῶσόν με ἐν τῷ ἔλεει σου.
43. Domine, non confundar, quoniam invocavi te. 43. Κύριε, μὴ καταισχυθεῖσθαι. ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε.
44. Erubescant impii, et deducantur in infernum : 44. Αἰσχυθεῖσαν ἀσεβεῖς, καὶ καταχθείσθαι ἐν ἔδου.
45. Muta fiant labia dolosa, 45. Ἄλαλα γενηθῆτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια,
46. Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, 46. Τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν,
47. In superbia et contemptu. 47. Ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει.
48. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine : 48. Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε·
49. Quam abscondisti timentibus te : 49. Ὡς ἐκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε.
50. Perfecisti eis, qui sperant in te, 50. Ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ,
51. In conspectu filiorum hominum. 51. Ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.
52. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, B 52. Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου,
53. A conturbatione hominum : 53. Ἄπὸ (α) παραγῆς ἀνθρώπων·
54. Proteges eos in tabernaculo a contradictione linguarum. 54. Σκεπάσεις αὐτοὺς ἐν σκηνῇ ἀπὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν.
55. Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam in civitate munita. 55. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εὐαυμάστωσε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς.
56. Ego autem dixi in excessu mentis meæ : 56. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
57. Projectus sum a facie oculorum tuorum. 57. Ἀπὸ ἐπιπέτασμα ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου.
58. Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te. 58. Διὰ τοῦτο εἰσέκουσας τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγῆναι με πρὸς σέ.
59. Diligite Dominum, omnes sancti ejus : 59. Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὅσιοι αὐτοῦ·
- (a) V. 53. Ἄπὸ, etc., αὐτοῦς. V. 54. Ἐν σκηνῇ, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 41, 42. Visita me servum tuum, et salva me in C 41, 42. Ἐπισκοπήν ποιήσόν μου τοῦ δούλου σου, καὶ σῶσόν με ἐν τῷ ἔλεει σου.
43. Ne despicias me. 43. Μὴ παρακούης μου (1).
44. Dæmones. 44. Οἱ δαίμονες.
45. Aggressus immundorum spirituum. 45. Αἱ εἰσβολαὶ (2) τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
46. Contra Deum et servos ejus. 46. Κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ.
47. In jactantia et despicientia. 47. Ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ὑπεροψίᾳ.
- 48, 49. Bonorum tuorum, quæ præparasti sanctis tuis. 48, 49. Τῶν ἀγαθῶν σου, ὧν ἠτοίμασας τοῖς ἁγίοις σου.
50. Incomparabilia parasti sperantibus in te. 50. Ἀσύγκριτα ὑπέβρισας τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ.
51. In conspectu eorum qui a sinistris stabunt. 51. Ἐνώπιον τῶν ἐξ ἀριστερῶν ἐστῶτων
52. Custodies eos in Filio tuo. 52. Φυλάξεις αὐτοὺς ἐν τῷ Υἱῷ σου.
53. A potestate hominum eripiens gratis tua. 53. (3) Ἄπὸ δυναστείας ἀνθρώπων ῥυσάμενος τῇ χάριτί σου.
54. Custodies eos in tabernaculo, quod compegit Dominus in cælis. 54. Φυλάξεις αὐτοὺς ἐν τῇ σκηνῇ, ἣν ἐπηξεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς οὐρανοῖς. D
55. Multiplicavit misericordiam suam super populum fidelem. 55. Ἐπλήθυνε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν τὸν πιστόν.
- 56, 57. Ego autem dixi in peccato meo. 56, 57. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου.
58. Quia confessus sum tibi peccata mea in humilitate cordis mei, exaudisti gemitum animæ meæ. 58. Διὰ τὸ ἐξομολογήσασθαι σοι τὰς ἁμαρτίας μου ἐν ταπεινώσει τῆς καρδίας μου, εἰσέκουσας τοῦ δερμοῦ (4) τῆς ψυχῆς μου.
59. Omnes qui odistis improba, diligite Dominum. 59. Πάντες οἱ μισοῦντες πονηρὰ (5), ἀγαπήσατε τὸν Κύριον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριε, μὴ παρακούης μου.

(2) Ἐκβολαί, etc.

(3) N. 53. Ἄπὸ, etc., φυλάξεις αὐτοῦς. N. 54. Ἐν

τῇ, etc.

(4) Ὀδερμοῦ.

(5) Πᾶν πονηρὸν.

60. Ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος.
 61. Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιοῦσιν ὑπερφρανίαν.
 62. Ἀνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν,
 63. Πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· συνέσεως. ΨΑΛ. ΛΑ΄.
 1. Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι·
 2. Καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.
 3. Μακάριος ἄνθρωπος, ᾧ οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν·
 4. Οὐδὲ ἐστὶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος.
 5. Ὅτι ἐσίγησα, ἐπικλαιώθην τὰ ὀστέα μου,
 6. Ἀπὸ τοῦ κράζειν με ἅλην τὴν ἡμέραν.
 7. Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐδαρύνθη ἐπ' ἐμέ ἡ χεὶρ σου·
 8. Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν, ἐν τῷ ἐμπαγήναί μοι ἄκανθαν.
 9. Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα·
 10. Καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα.
 11. Εἶπα· Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ·
 12. Καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου·
 13. Ὅτι πᾶρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σὲ πᾶς ὁσὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ·

- A 60. Quoniam veritates requirit Dominus ;
 61. Et retribuit abundanter facientibus superbiam.
 62. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum,
 63. Omnes qui speratis in Domino.
Psalmus David ; intellectus. PSAL. XXXI.
 1. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates ;
 2. Et quorum tecta sunt peccata.
 5. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum ;
 4. Nec est in ore ejus dolus.
 5. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea,
 6. Dum clamarem tota die.
 7. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua :
 B 8. Conversus sum in ærumna, dum configitur mihi spina.
 9. Delictum meum cognitum feci :
 10. Et injustitiam meam non abscondi.
 11. Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino :
 12. Et tu remisisti impietatem cordis mei ;
 13. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno :

ATHANASII INTERPRETATIO.

60. Ἀγαθὰ ἔργα.
 61. Τοῖς ποιοῦσιν ἁμαρτίαν, λέγει.
 62. Μὴ ἐκλύσθωσαν (1) ὑμῶν αἱ καρδίαι, ἀλλὰ δυναμούσθωσαν.
 63. Πάντες οἱ τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ἐπὶ Κύριον.
 Ἡ προκαιμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) [Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ] τοῦ Δαβὶδ συνέσεως. Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅτι οἱ ἁμαρτηκότες εἰς σύνεσιν ἐρχόμενοι ἐπιστρέφουσι. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουδένωμα, ὅπερ ἐστὶν (3) οἱ ἁμαρτηκότες.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, intellectus.* Hoc igitur significat, quod peccatores in intellectum venientes convertuntur. David enim interpretatur *contemptio*, quales sunt peccatores.

- 1, 2. Τοὺς ἐν τῷ βαπτίσματι λέγει.
 3. Ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
 4. Ψεῦδος λέγει.
 5, 6. (4) Ὅτι ἐσίγησα ἀπὸ τοῦ εὐχεσθᾶί με ἀδιαλείπτως, καὶ ἠφανίσθην ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 7. Καὶ λοιπὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὠργίζου μοι.
 8. Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν· εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐξ ἧς (5) ἐβρύσω με· καὶ ἐκολλήθησάν μοι ἁμαρτίαι.
 9, 11. Εἶπα ἐπιστρέψας πρὸς σὲ· Ἐξομολογήσομαι (6) σοὶ λέγων· Πάτερ, ἡμάρτον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐνώπιόν σου· οὐκ ἐτι εἰμι ἄξιός κληθῆναι υἱός σου.
 12. Σὺ δὲ μόνον ἀκούσας (7) ταῦτα λέγοντος, εἶπας· Οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν· ἀπαλωλὸς ἦν, καὶ εὐρέθη.
 13. Καὶ λοιπὸν πάντες οἱ ἄγγελοι σου χαίροντες (8) ἐδόξασάν σε δι' ἐμέ.
 60. Bona opera.
 61. Facientibus peccatum, dicit.
 62. Ne dissolvantur corda vestra, sed confirmantur.
 63. Omnes, qui spem habetis in Domino.
 C 1, 2. Eos dicit, qui baptizati sunt.
 3. In die judicii.
 4. Mendacium, inquit.
 5, 6. Quoniam silii desistens ab indesinenter orando, ideo consumptus sum a peccato.
 7. Et deinceps die ac nocte iratus es mihi.
 8. *Conversus sum in ærumna* : in peccato, a quo me liberasti, et conglutinata sunt mihi peccata.
 9, 11. Dixi conversus ad te, Confitebor tibi dicens : *Pater, peccavi in cælum et coram te : jam non sum dignus vocari filius tuus* 60.
 12. Tu autem solum audiens hæc dicentem dixisti : *Ille filius meus mortuus erat et revixit ; perierat, et inventus est* 61.
 13. Et proinde omnes angeli tui gaudentes te glorificaverunt propter me.

60 Luc. xv, 21. 61 ibid. 32.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐκλύσθωσαν.
 (2) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
 (3) Εἰσίν.
 (4) N. 5, 6, 7. Ὅτι. . . καί· deest in cod. ὠργίζου μοι.
 (5) Ὅτι ἐστράφην εἰς τὴν ἀνομίαν, ἐξ ἧς, etc.
 (6) Ἐξομολογησάμην.
 (7) Ἦκουσας.
 (8) Ἄγγελοι συχαίροντες.

14. Verumtamen in diluvio aquarum multarum A ad eum non approximabunt.

15. Tu meum es refugium a tribulatione, quæ circumdedit me.

16. Exsultatio mea, erue me a circumdantibus me.

17. Intellectum tibi dabo, et instruum te in via hac, qua gradieris :

18. Firmabo super te oculos meos.

19. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

20. In camo et freno maxillas eorum constringe [constringes],

21. Qui non approximant ad te.

22. Multa flagella peccatoris :

23. Sperantem autem in Domino misericordia B circumdabit.

24. Lætamini in Domino, et exsultate, iusti ;

25. Et gloriamini, omnes recti corde.

Psalmus David. Sine inscriptione apud Hebræos.

PSAL. XXXII.

1. Exsultate, iusti, in Domino :

2. Rectos decet collaudatio.

3. Constitemini Domino in cithara .

14. Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὑδάτων πολλῶν, πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσι.

15. Σὺ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με.

16. Τὸ ἀγαλλιάμα μου, λύτρωσαι με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με.

17. Συνετιῶ σε, καὶ συμβιδῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἣ πορεύσῃ·

18. Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

19. Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις.

20. Ἐν κηρῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀγξαις [ἀγξαι, in marg. cod. ἄγξαις],

21. Τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ.

22. Πολλὰ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ·

23. Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος κυκλώσει.

24. Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον. καὶ ἀγαλλιάσθε, δίκαιοι·

25. Καὶ καυχᾶσθε, πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Ἀνεπιγραφοῦ παρ' Ἑβραίους.

ΨΑΛ. ΛΒ.

1. Ἀγαλλιάσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ·

2. Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις.

3. Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Lacrymis suis delentur peccata sua.

15. Pæc clamat se convertens cum lacrymis. C

16. A peccatis meis, inquit.

17. Dominus ad eum dicit : Ego te docebo, qua via incedes.

18. Et in ea custodiam te.

19. Et amplius ne pecca, tanquam intellectum non habens.

20. Sed corpori tuo et animæ frena injiciens in servitatem redige, cum tibi non obediunt.

21. Qui tibi non obtemperant.

22. Multa erant flagella tua,

23. Sed quoniam sperasti in misericordia mea, ab ipsis liberatus es.

24. Æterna lætitia et exsultatione.

25. Qui enim gloriatur, in Domino gloriatur **.

Ἡ προκείμενὴ ἐπιγραφὴ παρέχει [περιέχει· Ψαλμὸς] (4) τῷ Δαβὶδ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, ὅπερ ἐστὶ λαβεῖν εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων, ὅτι πεποθημένος ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Τῷ οὖν πεποθημένῳ χορῷ εἴρηται ὁ ψαλμὸς, τουτέστι τοῖς οὔσι κατὰ τὸν Δαβὶδ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ὀνόματος καὶ ταῖς ἐντολαῖς.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*. David enim interpretatur *desideratus*, quod accipere licet de choro sanctorum, quoniam desideratus est a Domino. A choro igitur sanctorum *desiderato* dictus est psalmus : hoc est, ab iis qui David, juxta nominis interpretationem et mandatorum observantiam, assimulantur.

1. Gaudete semper in Domino.

2. Rectos decet laudare Dominum.

3. Mortificantes vosmetipsos mundo, ita hymnis laudabit eum.

** I Cor. i, 31.

D 1. Χαίrete πάντοτε ἐν Κυρίῳ.

2. Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεῖν τὸν Κύριον.

3. Νεκρώσαντες ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ, οὕτως ὑμνήσατε αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ψυχὴν σου.

(2) Τῶν μελλόντων μὴ, etc.

(3) Ἥλιπσον.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει· τῷ, etc.

4. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ.
 5. Ἄσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν.
 6. Καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ.
 7. Ὅτι εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου.
 8. Καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.
 9. Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ χρισὸν ὁ Κύριος.
 10. Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ.
 11. Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεύθησαν.
 12. Καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.
 13. Συνάγων ὡσεὶ ἄσκον ὑδατὰ θαλάσσης.
 14. Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους.
 15. Φοβηθῆτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ.
 16. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.
 17. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν.
 18. Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.
 19. Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν.
 20. Ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν.
 21. Καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων.
 22. Ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

- A 4. In psalterio decem chordarum psallite illi.
 5. Cantate ei canticum novum :
 6. Bene psallite ei in vociferatione.
 7. Quia rectum est verbum Domini :
 8. Et omnia opera ejus in fide.
 9. Diligit misericordiam et judicium Dominus :
 10. Misericordia Domini plena est terra.
 11. Verbo Domini caeli firmati sunt :
 12. Et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
 13. Congregans sicut utrem aquas maris :
 14. Ponens in thesauris abyssos.
 15. Timeat Dominum omnis terra ;
 16. Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
 17. Quoniam ipse dixit, et generata sunt :
 18. Ipse mandavit, et creata sunt.
 19. Dominus dissipat consilia gentium :
 20. Reprobât autem cogitationes populorum :
 21. Et reprobat consilia principum.
 22. Consilium autem Domini in æternum manet :

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Διὰ τῶν δέκα ἐντολῶν δοξάσατε αὐτόν.
 5. Ἄσμα λέγει καθαρόν.
 6. Ἐκ τῆς καρδίας ὑμῶν.
 7. Ἀληθὴς ἡ ἐπαγγελία (1) αὐτοῦ.
 8. Ἄ (2) ποιεῖτε, ἐν πίστει ποιεῖτε.
 9. Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μου ἐκλιπέτωσάν σοι (3).
 10. Ἦπλωται τὸ ἑλεός σου, Κύριε, ἐπὶ (4) πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου.
 11. (5) Περὶ τῶν ἀποστόλων λέγει.
 12. Καὶ ὅτι ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν λέγων· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· τὰς γὰρ δυνάμεις, ἃς ἐποίουν οἱ ἀπόστολοι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· ἐπέτελουν, ᾧ ἔλαβον ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.
 13. Συνήγαγον τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου νενεκρωμένα (6) ὡς ἄσκον.
 14. Ἐν τοῖς ἀποστόλοις τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 15. Ὡς εἶδου αὐτὸν ἐαυτῆς δημιουργόν.
 16. Μετατεθῶσι πάντες εἰς τὸν Κύριον.
 17. Ἐν τῷ βαπτίσματι.
 18. Ἀνεκαίνισε γὰρ αὐτούς.
 19. Τὰς προτέρας ἀποβρίπτει ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
 20. Καὶ ἄλλοτριῶς προτέρους αὐτῶν λογισμοὺς.
 21. Καὶ τὰς βουλὰς τῶν δαιμόνων διασκεδάζει.
 22. Ἡ διδασχὴ αὐτοῦ.

4. Per observantiam decem præceptorum glorificate eum.
 5. Canticum, inquit, mundum.
 6. Ex corde vestro.
 7. Vera promissio ejus.
 8. Quæ facitis, facite in fide.
 9. Misericordia et fides nunquam tibi deficiant.
 10. Super omnem hominis animam expansa est misericordia tua, Domine.
 11. De apostolis loquitur.
 12. Et quod insufflavit in faciem eorum dicens : Accipite Spiritum sanctum⁵, cum resurrexit a mortuis. Etenim miracula, quæ faciebant apostoli, per Spiritum sanctum faciebant, quem ex ore ejus acceperunt.
 13. Gentes mundi mortuas peccato congregaverunt velut utrem.
 14. In apostolis justificationes ejus.
 15. Ut quæ scit eum creatorem suum fuisse.
 16. Transferantur omnes in Dominum.
 17. In baptismo.
 18. Eos enim renovavit.
 19. Priora projicit consilia e cordibus eorum.
 20. Et immutat anteriores eorum cogitationes.
 21. Et consilia dæmonum dissipat.
 22. Doctrina ejus.

⁵ Joan. xx, 22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εὐαγγέλια.
 (2) Καὶ πάντα ἄ, etc.
 (3) Μὴ... σε, non σοι.
 (4) Ἐλεος Κυρίου ἐπὶ, etc.

(5) N. 11. Περὶ, etc., ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, τὰς etc., ἐπέτελουν, ᾧ, etc., αὐτοῦ.

(6) Συνήγαγεν... νεκρωμένα ὡσεὶ, etc.

23. Cogitationes cordis ejus in generationem et generationem.

24. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus :

25. Populus, quem elegit in hæreditatem sibi [suam].

26. De caelo respexit Dominus ;

27. Vidit omnes filios hominum.

28. De præparato habitaculo suo,

29. Respexit super omnes qui habitant terram,

30. Qui finxit singulatum corda eorum ;

31. Qui intelligit omnia opera eorum.

32. Non salvatur rex per multam virtutem :

33. Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ :

34. Fallax equus ad salutem :

35. In abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

36. Ecce oculi Domini super metuentes eum :

37. Sperantes super misericordia ejus ;

38. Ut eruat a morte animas eorum ;

39. Et alat eos in fame.

40. Anima autem nostra sustinet Dominum :

41. Quoniam adjutor et protector noster est :

42. Quia in eo lætabitur cor nostrum ;

43. Et in nomine sancto ejus speravimus.

23. Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν και γενεάν.

24. Μακάριον τὸ ἔθνος, οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ ·

25. Λαὸς, ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν ἑαυτοῦ [ἑαυτοῦ].

26. Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος ·

27. Εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

28. Ἐξ ἐτοιμοῦ κατοικητηρίου αὐτοῦ,

29. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν,

30. Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν ·

31. Ὁ συνιὼς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

32. Οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν ·

33. Καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ.

B 34. Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν ·

35. Ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.

36. Ἴδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν ·

37. Τοὺς ἐλπίζοντας [in marg. cod. γράφεται καὶ τοὺς ἐλπίζουσι] ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ·

38. Ὑψασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν ·

39. Καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ.

40. Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ ·

41. Ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστὶν ·

42. Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν ·

43. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ἠλπίσαμεν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

23. Illuminatio ejus.

24. Sanctorum gentem et populum ejus significat.

25. Complacuit, inquit, saluum facere.

26. Semper enim homines respexit.

27, 29. Intuitus est e caelo sancto suo hominum genus, et eis omnibus consuluit atque providit.

30. In baptismo.

31. Gaudet præterea eorum operibus.

32. In die judicii.

33. Salus a Domino et in præsentem et in futuro sæculo unicuique datur.

34. Non autem ut in præsentem equum habens, tunc poterit in eo aufugere.

35. Non enim cujusque potentia salvabit eum tempore judicii.

36, 37. Delectatur enim subjectione et spe, quam in eo habent.

38. A morte æterna.

39. Non famem panis significat, sed famem audiendi verbum Domini.

40. Anima nostra expectat semper misericordiam ab eo.

41. Quoniam ipse semper curæ nos habet.

42. Inhabitante ipso in nobis.

43. Quoniam potens est salvare nos.

C 23. Ὁ φωτισμὸς αὐτοῦ.

24. (1) Τὸ τῶν ἁγίων ἔθνος καὶ τὸν αὐτοῦ λαὸν λέγει.

25. Εὐδόκησε τοῦ σώσαι, λέγει.

26. Ἄει γὰρ εἶδεν τοὺς ἀνθρώπους.

27-29. Ἐπέβλεπεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρόνοιαν αὐτῶν πάντων πεποιήται.

30. Ἐν τῷ βαπτίσματι.

31. Χαίρει (2) λοιπὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν.

32. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

33. Παρὰ Κυρίου ἡ σωτηρία καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκάστῳ δίδεται.

34. Οὐδὲ ὁ ἵππος (3) ἔχων ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τότε δυνήσεται ἐν αὐτῷ φεύγειν.

35. Οὐ γὰρ ἡ δυναστεία ἐκάστου σώζει [σώσει] αὐτόν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως.

D 36, 37. Ἐρᾶται ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ καὶ τῇ ἐλπίδι, ἣν ἔχουσιν εἰς αὐτόν.

38. Τοῦ αἰωνίου θανάτου.

39. Οὐ λέγει λιμὸν ἄρτου, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου (4).

40. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν περιμένει πάντοτε τὸ παρ' αὐτοῦ ἔλεος.

41. Ὅτι αὐτὸς ἀεὶ φροντίζει ἡμῶν ποιεῖται.

42. Κατασκηνοῦντος αὐτοῦ ἐν ἡμῖν.

43. Ὅτι δύναται σώσαι ἡμᾶς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ τῶν, etc., λέγει. N. 26, 27. Ἄει γὰρ, etc. N. 28, 29. Ἐπέβλεπεν ἐκ, etc.

(2) Χαίρει γὰρ, etc.

(3) Οὐδὲ ἵππον.

(4) Λόγον Θεοῦ.

44. Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθά- A
τερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν,
καὶ ἀπῆλθεν. ΨΑΛ. ΛΓ'.

1. Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ·
2. Διαπαντὸς ἡ ἀνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου·
3. Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
4. Ἀκουσάτωσαν πραεῖς, καὶ εὐφρανθήτωσαν.
5. Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἡμοῖ·
6. Καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.
7. Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου·
8. Καὶ ἐκ πατῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.
9. Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτισθήτε·
10. Καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυνθῆ- B
11. Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσεν αὐτοῦ·
12. Καὶ ἐκ πτωῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

44. Fiat misericordia tua, Domine, super nos,
quemadmodum speravimus in te.

Psalmus David, cum immutavit vultum suum coram
Abimelech, et dimisit eum, et abiit.

PSAL. XXXIII.

1. Benedicam Dominum in omni tempore:
2. Semp̄ laus ejus in ore meo.
3. In Domino laudabitur anima mea:
4. Audiant mansueti et lætentur.
5. Magnificate Dominum mecum:
6. Et exaltabimus nomen ejus in idipsum.
7. Exquisivi Dominum, et exaudivit me.
8. Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
9. Accedite ad eum, et illuminamini:
10. Et facies vestræ non confundentur.
11. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit
eum:
12. Et ex omnibus tribulationibus ejus salvavit
eum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

44. Ὅς ἠλπίσαμεν, ὅτι τὸ ἔλεός σου ἀμέτρητον καὶ
ἀνεξιχνίαστον ἐστὶν εἰς ἡμᾶς, οὕτως ἡμῖν αὐτὸ πα-
ράσχου, Κύριε.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον
Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπῆλθεν. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ ἡρμηνεία· Περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ
νεκρῶν ἔργων ἐπὶ τὸν Κύριον εἰρηται. Λέγει γάρ· Τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, τοῦτον ἐπόθησα. Ὅποτε
δὲ ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, τουτίστιν ὅταν τις τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας αὐτοῦ
ἀλλοιώσῃ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν πατέρων ἡμῶν· ἐρμηνεύεται γάρ Ἀβιμέ-
λεχ, Πατὴρ μου βασιλεία, ὅπερ νοεῖται εἰς τὸν Κύριον, ὡς φησι τῷ ἀλλοιοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας
αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν· Τέκνον, ἀφένεται σοὶ ἁμαρτίαι σου.

Titulus præpositus continet: Psalmus David, cum immutavit faciem suam coram Abimelech, et dimisit
eum, et abiit. Hæc igitur est interpretatio: Psalmus dictus est de iis qui se convertunt e mortuis operibus
ad Dominum. Dicit enim David. quod interpretatur, hunc desideravi. Cum immutavit faciem suam coram
Abimelech, hoc est cum quis faciem cordis sui immutavit a malo in bonum coram Rege patrum nostro-
rum. Abimelech enim interpretatur regnum Patris mei, quod intelligitur de Domino, quandoquidem ait
immutanti faciem cordis sui a malo in bonum: Fili, dimittuntur tibi peccata tua⁸⁷.

- 1, 2. (2) Ἀπαύστως, λέγει.
3. Ἀσιγήτως ὁ ἔπαινος αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.
4. Παρὰ Κυρίου, λέγει.
5. Αἱ ἄγαι δυνάμεις.
6. Καὶ δοξάσωμεν αὐτόν ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡςπερ
ὁμᾶς (3) ἐν οὐρανῷ.
7. Διὰ τῆς δεήσεως, λέγει (4).
8. Τῶν ἁμαρτιῶν μου.
- 9, 10. Αἱ καρδίαι ὑμῶν.
11. Ὁ ταπεινὸς τῆ καρδίᾳ.
12. Ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ.

⁸⁷ Marc. II, 5.

- C 1, 2. Indesinenter, dicit.
3. Laus ejus in ore meo nunquam conticescet.
4. A Domino, inquit.
5. Sanctæ potestates.
6. Et glorificabimus eum nos in terra, quemad-
modum vos in cælo.
7. Per orationem, inquit.
8. E peccatis meis.
- 9, 10. Corda vestra.
11. Humilis corde.
12. Ab omni tentatione.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ, D
ὅποτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέ-
λεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπῆλθεν. Αὕτη οὖν ἐστὶν
ἡ ἡρμηνεία· τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ νεκρῶν ἔργων
ἐπὶ τὸν Κύριον λέγει. Τῷ γὰρ Δαβὶδ εἰρηκεν, ὅπερ
ἐρμηνεύεται, τοῦτον ἐπόθησα. Πότε δὲ τοῦτον ἐπόθη-
σεν (fort. leg. οὗτος πεποθημένος). Πότε (lege ὅποτε)
δὲ ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ· τουτί-
στιν ὅταν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀλλοιώσῃ (lege ἠλ-
λοίωσεν) ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ

βασιλέως πατέρων ἡμῶν. Ἐρμηνεύεται γάρ Ἀβιμέ-
λεχ, πατὴρ μου βασιλεία. Ὅπερ νοεῖται εἰς τὸν Κύριον,
ὡς φησι τῷ ἀλλοιοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας αὐ-
τοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν· Τέκνον, ἀφένεται
σοὶ αἱ ἁμαρτίαι.

(2) N. 1. Ἀπαύστως, λέγει. N. 2. Ἀσιγήτως.
N. 3. Παρὰ τοῦ, etc. N. 4. Αἱ ἄγαι. N. 5, 6. Καὶ
δοξάσωμεν, etc.

(3) Ἰμεῖς.

(4) Λέγει, ἐξεζήτησα.

13. Castrametabitur angelus Domini in circuitu A
timentium eum, et eripiet eos.

14. Gustate et videte, quoniam suavis est Do-
minus :

15. Beatus vir, qui sperat in eo.

16. Timete Dominum, omnes sancti ejus :

17. Quoniam non est inopia timentibus eum.

18. Divites eguerunt et esurierunt :

19. Inquirentes autem Dominum non minuentur
omni bono.

20. Venite, filii, audite me :

21. Timorem Domini docebo vos.

22. Quis est homo qui vult vitam,

23. Diligens dies videre honos ?

24. Prohibe linguam tuam a malo :

25. Et labia tua ne loquantur dolum.

26. Diverte a malo, et fac bonum :

27. Inquire pacem, et perseguere eam.

28. Oculi [Quoniam oculi] Domini super justos ;

29. Et aures ejus in preces eorum.

30. Vultus autem Domini super facientes mala ;

31. Ut perdat de terra memoriam eorum.

32. Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos,

13. Παρεμβάλει ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβού-
μένων αὐτόν, καὶ ῥύσσεται αὐτούς.

14. Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος ·

15. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

16. Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ·

17. Ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

18. Πλούσιοι ἐπιτύχουσιν καὶ ἐπέβλασαν ·

19. Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθή-
σονται παντὸς ἀγαθοῦ.

20. Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου ·

21. Φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.

22. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν,

23. Ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς ;

24. Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ ·

B 25. Καὶ χεῖλῃ σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

26. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν ·

27. Ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξον αὐτήν.

28. Ὀφθαλμοὶ [ὅτι ὀφθαλμοὶ] Κυρίου ἐπὶ δικαίους ·

29. Καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

30. Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακά ·

31. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

32. Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν
αὐτῶν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Ut super tribus pueris in camino ignis.

14. Immortale donum, dicit.

15. Quod enim quisque ab eo sperat obtinere, illud
accipiet, et amplius accipiet.

16. Qui enim sancti esse vultis, timete eum.

17. Quoniam nullum bonum deest timentibus
eum.

18. Deficientibus divitiis, in quibus speraverunt.
Proprie autem Judæorum populum significat.

19. Divitiæ enim eorum sunt Dominus, qui bo-
nus et indeficiens est, in cujus manu omnia sunt;
ipse enim ea fecit.

20-23. Desiderans æterne vivere, et dies inter-
minabiles quærens videre.

24. A convicio.

25. Prohibe a mendacio.

26. Ab omni peccato.

27. Dominum, et sequere eum.

28, 29. Gaudet videns eos propter opera eorum,
et delectatur audiens deprecationem eorum, quo-
niam, quæ placita ei sunt, ab eo petunt.

30. Irascitur autem, atque indignatur super fa-
cientes mala.

31. Et ex hac terra et futura.

32. Sicut in tempestate maris discipuli clamave-
runt et ex omni æstu animam a corpore separatam

13. Ὡς ἐπὶ τῶν τριῶν παιδῶν τὴν (1) κάμινον τοῦ
πυρός.

C 14. Τῆς ἀθανάτου δωρεᾶς, λέγει.

15. Ὁ γὰρ τις ἐλπίζει κομίσασθαι (2) ἀπ' αὐτοῦ,
τοῦτο λήψεται, καὶ περισσότερον λήψεται.

16. Ὅσοι ἅγιοι θέλετε εἶναι, φοβεῖσθε αὐτόν.

17. Ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν λείπει τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

18. Ἐκλείψαντος τοῦ πλοῦτου (3), ἐφ' ᾧ ἐπεποιθη-
σαν. Κυρίως (4) δὲ τὸν τῶν Ἰουδαίων φησὶ λαόν.

19. Ὁ γὰρ πλοῦτος αὐτῶν Κυρίως ἐστὶν, ὁ ἀγαθὸς
καὶ ἀνεκλείπτως (5), οὗ ἐν τῇ χειρὶ τὰ πάντα ἐστὶν ·
αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτά.

20-23. (6) Ὁ ἐν ἐπιθυμίᾳ ἔχων αἰδίως ζῆν, καὶ
τὰς ἡμέρας τὰς ἀτελευτήτους ζητῶν ἰδεῖν.

24. Ἀπὸ λοιδορίας.

25. Κώλυσον (7) ἀπὸ ψεύδους.

D 26. Ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

27. Τὸν Κύριον, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτῷ.

28, 29. Χαίρει ὁρῶν αὐτοὺς διὰ τὰ ἔργα αὐτῶν,
καὶ τέρπεται ἀκούων τῆς δεήσεως αὐτῶν, ὅτι τὰ ἀρε-
στὰ αὐτῷ αἰτοῦνται παρ' τοῦ (8).

30. Θυμοῦται δὲ, καὶ ὀργίζεται ἐπὶ τοὺς ποιῶντας
κακά.

31. Καὶ ἐκ ταύτης τῆς γῆς καὶ τῆς μελλούσης.

32. Καθάπερ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης οἱ μα-
θηταί, καὶ ἐκ παντὸς τοῦ κλύδωνος ψυχὴν σώμα-

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς τὴν.

(2) Κομίσασθαι ἀγαθὸν παρ' αὐτοῦ, οὕτω etc.

(3) Αὐτῶν πλ.

(4) Κυρίως et reliqua desunt in cod.

(5) Ἀνεκλείπης, etc.

(6) N. 20, 21. Οἱ ἐργόμενοι ἐπὶ τὸ διδασκῆναι, ἔλ-
θετε, καὶ ἀκούσατέ. N. 22, 23. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος
ὁ ἐν ἐπιθυμίᾳ, etc.

(7) Καὶ τὰ χεῖλῃ σου κώλυσον.

(8) Αὐτοῦ.

33. Καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

34. Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν [τῆ καρδίᾳ],

35. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

36. Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων,

37. Καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

38. Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν.

39. Ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

40. Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός.

41. Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

42. Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ.

43. Καὶ οὐ μὴ πλημμελήσωσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΛΔ'.

1. Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με.

2. Πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με.

3. Ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου.

τος χωριζομένην, καὶ (1) βοῶντων πρὸς αὐτὸν εἰσηκούσῃ, καὶ εἰσακούει αὐτῶν.

33. Τῶν πειρασμῶν τοῦ ἐχθροῦ.

34. Τοῖς πράξι (2).

35. Τοὺς ταπεινόφρονας (3), λέγει, σώσει, οὐ τοὺς ταπεινολόγους, καὶ ταπεινοσχημούς.

36. Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

37. Διὰ γὰρ αὐτὸν θλίψεις ὑπομένουσιν.

38. Τὴν ἰσχὺν τῆς (4) ψυχῆς αὐτῶν.

39. Ἐν οὐδενὶ ἐάσει φθαρῆναι αὐτούς ὑπὸ ἀμαρτίας.

40. Ἡ ἀμαρτία.

41. Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν Θεὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ [δούλους] ἀμαρτήσουσιν.

42. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

43. Καὶ οὐ μὴ ἀμάρτωσι (5) πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Δαβὶδ καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἐποίησε τῶν ἀρπαγέντων προβάτων, καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ πολεμήσας τὴν νίκην πεποίηται πατάξας τὸν Γολιάθ. Ὅπερ εὐρίσκομεν γεγενημένον ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ· ὅτι καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἐποίησε τῶν καταπονομένων ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ πολεμήσας καὶ καταβαλὼν τὸν διάβολον, νίκην δεδώρηται τῷ γένει ἡμῶν. Ἀληθῆ δὲ ταῦτά σοι παρίστησιν οὗτος ὁ ψαλμὸς οὕτως (6).

Titulus prepositus continet : *Psalmus David.* Hoc autem significat, quod psalmus iste ad Dei Filium pertinet. David enim et raptas oves vindicavit, et pro populo pugnans, percusso Goliath, victoriam obtinuit. Quod invenimus a Dei Filio factum esse : quoniam et ab adversariis potestatibus oppressos vindicavit, et, inita pugna, prostratoque diabolo, victoriam donavit generi humano. Has autem veritates tibi ita exhibet hic psalmus.

1. Ὅτι δίκαιος εἶ κριτής.

2. Τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.

3. Τοῦ σταυροῦ σου, λέγει, καὶ τῆς πίστεώς σου.

D 1. Quoniam justus es iudex.

2. Potestates inimici.

3. Crucis tuæ, inquit, et fidei tuæ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(4) Παντός δὲ κλύδωνος ψυχῆς καὶ χειμαζομένων καὶ, etc.

(2) Πράξις.

(3) Ταπεινοφρονοῦντας.

(4) Πᾶσαν τὴν ἰσχὺν λέγει τῆς, etc.

(5) Ἀμαρτήσουσι.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· τῷ Δαβίδ, etc. Οὗτος εἴρηται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, etc. Γεγενημένον καὶ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, etc. Καὶ πολεμήσας τὸν πόλεμον τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, λέγω δὴ τὸν διάβολον, etc. Ἀληθῆ δὲ ταῦτα οἷον παρίστησιν αὐτός δὲ ψαλμὸς οὕτως.

33. Et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

34. Juxta Dominus iis qui tribulato sunt corde:

35. Et humiles spiritu salvabit.

36. Multæ tribulationes justorum,

37. Et ex omnibus his liberabit eos Dominus.

38. Custodit Dominus omnia ossa eorum

39. Unum ex his non conteretur.

40. Mors peccatorum pessima :

41. Et qui oderunt justum, delinquent.

42. Redimet Dominus animas servorum suorum ;

43. Et non delinquent omnes, qui sperant in eo.

Psalmus David. PSAL. XXXIV.

1. Judica, Domine, nocentes me :

2. Expugna impugnantes me :

3. Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium meum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

liberavit, et clamantes ad eum exaudivit, et nunc exaudivit eos.

33. A tentationibus inimici.

34. Mitibus.

35. De se humiliter sentientes salvabit, inquit ; non verbis, et specie tenus humiles.

36. In hoc mundo.

37. Nam propter eum tribulationes patiuntur.

38. Fortitudinem animæ eorum.

39. Nullatenus sinet corrumpi eos a peccato.

40. Peccatum.

41. Et qui odio habent Deum et servos ejus, peccabunt.

42. Ab omni peccato.

43. Et non peccabunt omnes, qui sperant in eo.

4. Effunde frameam, et conclude adversus eos A qui persequuntur me.
 5. Dic animæ meæ : Salus tua ego sum.
 6. Confundantur et reverentur quærentes animam meam.
 7. Avertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala.
 8. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti :
 9. Et angelus Domini coarctans eos.
 10. Fiat via illorum tenebræ et lubricum :
 11. Et angelus Domini persequens eos.
 12. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui :
 13. Supervacue exprobraverunt animam meam.
 14. Veniat illi laqueus, quem ignorat :
 15. Et captio, quam abscondit, apprehendat eum : B
 16. Et in laqueum cadat in ipsum.
 17. Anima autem mea exsultabit in Domino :
 18. Et delectabitur super salutari suo.
 19. Omnia ossa mea dicent : Domine, Domine, quis similis tibi ?
 20. Eripiens inopem de manu fortiorum ejus ;
 21. Et egenum et pauperem a diripientibus eum.
4. Ἐκχεον ῥομφαίαν, καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων με.
 5. Εἶπον τῇ ψυχῇ μου· Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ.
 6. Αἰσχυρῆθησαν καὶ ἐντραπήτησαν οἱ ζητούντες τὴν ψυχὴν μου.
 7. Ἀποστραφήτησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταίσχυνθητήσαν οἱ λογιζόμενοι μοι κακά.
 8. Γενῆθήτησαν ὥστε χνοῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου·
 9. Καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐτούς
 10. Γενῆθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλισθημα·
 11. Καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς.
 12. Ὅτι δωρεὰν ἐκρυψάν μοι διαφθορὰν παγίδος αὐτῶν.
 13. Μάτην ὠνεῖδισαν τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ἐλθέτω αὐτῷ παγίς, ἣν οὐ γινώσκει·
 15. Καὶ ἡ θήρα, ἣν ἐκρυψε, συλλαβέτω αὐτόν·
 16. Καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ.
 17. Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ·
 18. Τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ.
 19. Πάντα τὰ ὀστέα μου ἐροῦσι· Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σοι ;
 20. Ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερωτέρων αὐτοῦ·
 21. Καὶ πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 4, 5. Et gratia Spiritus sancti circumdans animam meam, dic ipsi : Ne timeas, salus tua ego sum.
 6. Atque ita demum confundantur et reverentur potestates inimici.
 7. Similiter cædem potestates.
 8. Exsufflabit dæmones ex corde meo Spiritus sanctus tuus.
 9. Et illuminatio tua expellens eos ex corde meo.
 10. Inopes consilii præ timore concidant.
 11. Et gratia tua persequetur eos.
 12. Cum nulla res mihi esset cum ipsis, munda- nas voluptates in corde meo posuerunt.
 13. Affixerunt, inquit, animam meam.
 14. Veniat diabolo dies iudicii, quod non exspectat.
 15. Et mors, quam ipse invenit.
 16. Et in gehennam ignis projicietur in ipsam.
 17. Gaudebit in Domino in æternum.
 18. In iudiciis ejus.
 19. Omnis virtus mea, inquit.
 20. Humilem corde, inquit, eripiens a spiritibus immundis.
 21. Ab inimicis visibilibus et invisibilibus liberat eos, et in præsentī, et in futuro sæculo.
- 4, 5. Καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου (1) Πνεύματος κυκλώσας τὴν ψυχὴν μου, εἶπέ αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ, σωτηρία σου εἰμι ἐγώ.
 6. Καὶ οὕτω λοιπὸν αἰσχυρῆθησαν καὶ ἐντραπήτησαν αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.
 7. Ὅμοιος αἱ αὐταὶ δυνάμεις.
 8. Ἐκφυσῆσει τοὺς δαίμονας ἐκ τῆς καρδίας μου τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 9. Καὶ ὁ φωτισμὸς σου διώκων αὐτούς ἐκ τῆς καρδίας μου.
 10. Ἐν ἀπορίᾳ ὄντες ἀπὸ τοῦ φόβου (2) πεσέτησαν.
 11. Καὶ ἡ χάρις σου διώξει αὐτούς.
 12. Οὐδὲν ἔχοντός μου πρὸς αὐτούς ἔθηκαν τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 13. Ἐθλίψαν, λέγει, τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ἐλθέτω τῷ διαβόλῳ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὅπερ (3) οὐ προσδοκᾷ.
 15. Καὶ ὁ θάνατος, ὃν αὐτὸς ἐφεῦρεν (4).
 16. Καὶ ἐν τῇ γείννη τοῦ πυρὸς βληθήσεται (5) ἐν αὐτῇ.
 17. Χαρήσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰδίως.
 18. Ἐν τοῖς δικαίωμασιν αὐτοῦ.
 19. Πᾶσα ἡ ἰσχὺς μου, λέγει.
 20. Τὸν πτωχὸν τῇ καρδίᾳ, διαλέγει (6), ῥυόμενος ἐπὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 21. Ἐκ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν ῥύεται (7) αὐτούς, καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁγίου σου.
 (2) Φόβου σου.
 (3) Ὅτι.
 (4) Ἐφεύρεν.

- (5) Βληθήσονται.
 (6) Λέγει.
 (7) Ῥύσεται.

22. Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον, ἠρώτων με ·
 23. Ἀνταπεδίδοσάν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ·
 24. Καὶ ἀτεκνίαν τῆ ψυχῆ μου ·
 25. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοῦς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύμην σάκκων ·
 26. Καὶ ἐταπεινῶν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου ·
 27. Καὶ ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφῆσται ·
 28. Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῶ ἡμετέρῳ, οὕτως ἐνῆρέστουν ·
 29. Ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων οὕτως ἐταπεινούμην ·
 30. Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν, καὶ συνήχθησαν ·
 31. Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἐγνων ·
 32. Διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατένυγσαν ·
 33. Ἐπείρασάν με, ἐξεμυκτήρισάν με μυκτηρισμῶ ·
 34. Ἐβρυξαν ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ·
 35. Κύριε, πότε ἐπόψῃ ·
 36. Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν ·

22. Surgentes mihi testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me :
 23. Retribuebant mihi mala pro bonis ;
 24. Et sterilitatem animæ meæ.
 25. Ego autem, cum ipsi molesti essent mihi, induer bar cilicio :
 26. Et humiliabam in jejunio animam meam :
 27. Et oratio mea in sinu meo convertetur.
 28. Quasi proximo, quasi fratri nostro, sic complacebam :
 29. Quasi lugens et contristatus, sic humiliabar.
 30. Et adversum me lætati sunt, et convenerunt :
 31. Congregata sunt super me flagella, et ignob ravi.
 32. Dissipati sunt, nec compuncti :
 33. Tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione.
 34. Frenduerunt super me dentibus suis.
 35. Domine, quando respicies ?
 36. Restitue animam meam a malignitate eorum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Ἀναστάντες λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου, ἃς οὐκ ἠθελον, ἐνέβαλόν μοι.
 23, 24. Καὶ τὸ σπαρὲν μοι παρὰ τοῦ Κυρίου (1) ἐλάμβανον, τὰ δὲ αὐτῶν ὑπετίθουν μοι (2), καὶ ἀκαρπὸν ἐποιοῦν τὴν ψυχὴν μου.
 25, 26. Ἐγὼ δὲ, ἐν τῷ τοὺς ἀκαρποὺς λογισμοὺς τῆ καρδίᾳ μου ἐπιμένειν (3), ἐπένοιθον μετὰ δακρύων καὶ νηστειῶν προσευχόμενος, εἰ πως ὁ Θεὸς συμπιθῆσας ἐλεήσει με.
 27. Καὶ ἡ αἰτησίς μου εἰσακουσθεῖσα ποιήσει με συλλαβεῖν ἔργα δικαιοσύνης.
 28, 29. Ὡς τινὰ τῶν φίλων μου, ἢ τῶν ἀδελφῶν μου πενθῶν, οὕτως ἐμαυτὸν ἐπένοιθον διὰ τὴν οἰκουσαν (4) ἐν ἐμοὶ ἀμαρτίαν, καὶ οὕτως διὰ τῶν δακρύων μου ἐνῆρέστουν.
 30. Ἐκεῖνοι δὲ, ὡς εἶδόν με πενθοῦντα, συναχθέντες εὐφραίνονται [εὐφράνθησαν] (5) ἐπὶ τῇ θλίψει μου.
 31. Συναχθέντων αὐτῶν ἐπ' ἐμὲ, οὐδενὶ αὐτῶν ἐκολλώμην.
 32. Ἀπέκοπτον αὐτοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου (6), καὶ οὐδὲν οὕτως ἐπαύοντο.
 33. Ἐπείραζόν με (7), καὶ κατέπειζον τῆς ἀσθενείας μου.
 34, 35. Βρύχοντες ἀπ' ἐμοῦ [ἐπ' ἐμὲ] (8) τοὺς ὀδόντας αὐτῶν · ἐγὼ δὲ ἔλεγον · Κύριε (9), πότε ἐπόψῃ ·
 36. Λύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν ·

22. Surgentes cogitationes in corde meo, voluptates vitæ, quas nolebam, injecerunt mihi.
 23, 24. Quod erat in me satum a Domino, suppositis mihi suis, abstulerunt, effeceruntque animam meam infructiferam.
 25, 26. Ego autem, cum steriles cogitationes in corde meo permanerent, lugebam cum lacrymis et jejuniis orans, si quando Deus compatiens miseretur mei.
 27. Et petitio mea exaudita faciet me concipere opera justitiæ.
 28, 29. Veluti aliquem ex amicis meis, vel ex fratribus meis plorans, ita me deplorabam propter inhabitans in me peccatum, et ita lacrymis meis complacebam.
 30. Illi autem ut me gementem viderunt, simul congregati lætati sunt in tribulatione mea.
 31. Congregatis ipsis in me, nulli eorum adhærebam.
 32. Abscindebam eos ex corde meo, et ita neutquam quiescebant.
 33. Tentabant me, et irridebant infirmitatem meam.
 34, 35. Frendebant super me dentibus suis, ego autem dicebam : Domine, quando respicies ?
 36. Libera animam meam a malignitate eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θεοῦ.
 (2) Μοι.
 (3) Ἐπιμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 (4) Ἐνοικῶσαν.
 (5) Εὐφραίνοντο.

- (6) Ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ οὐδὲ οὕτως οὐκ ἐπαύοντο.
 (7) Με ἔτι, καί.
 (8) Κατ' ἐμοῦ.
 (9) Κύριε, πρότερος μοι.

37. A leonibus unicum meam.
 38. Confitebor tibi in ecclesia magna.
 39. In populo gravi laudabo te.
 40. Non supergaudeant mihi, qui adversantur mihi inique :
 41. Qui oderunt me gratis ; et annuunt oculis.
 42. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur ;
 43. Et in iracundia dolos cogitabant.
 44. Dilataverunt super me os suum :
 45. Dixerunt, euge, euge : viderunt oculi nostri.
 46. Vidisti, Domine, ne sileas :
 47. Domine, ne discedas a me.
 48. Exsurge, Domine, et intende iudicio meo,
 49. Deus meus, et Dominus meus in causam meam.
 50. Judica me, Domine, secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi :
 51. Non dicant in cordibus suis : Euge, euge animæ nostræ :
 52. Nec dicant : devoravimus eum,
 53. Erubescant et revereantur simul, qui gratulantur malis meis :
 54. Induantur confusione et reverentia, qui magna loquuntur super me :
 55. Exsultent et lætentur, qui volunt justitiam meam :

(a) V. 51. Κύριε, etc., μοι οἱ ἐχθροὶ μου. V. 52, Μηδὲ εἰποιεν, etc. V. 54, Αἰσχυνθεῖσαν, etc.

- A 37. Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου.
 38. Ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ πολλῇ.
 39. Ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε.
 40. Μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδικίας.
 41. Οἱ μισοῦντές με δωρεὰν, καὶ διανευοντες ὀφθαλμοῖς.
 42. Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν.
 43. Καὶ ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο.
 44. Ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν.
 45. Εἶπον· Εὖγε, εὖγε· εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.
 46. Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασωπῆσης.
 47. Κύριε, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ.
 48. Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ πρόσχευε τῇ κρίσει μου.
 49. Ὁ Θεός μου, καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν δίκην μου.
 B 50. Κρίνόν με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ μὴ ἐπιχαρείησάν μοι.
 51. (a) Μὴ εἰποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· Εὖγε, εὖγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν.
 52. Μηδὲ εἰποιεν· Κατεπίομεν αὐτόν.
 53. Αἰσχυνθεῖσαν καὶ ἐκτραπείησαν ἅμα οἱ ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου.
 54. Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ οἱ μεγαλοβήμονοῦντες ἐπ' ἐμέ.
 55. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου.

ATHANASH INTERPRETATIO.

37. Ab adversariis potestatibus rapientibus animam meam desolatam.
 38. Inter sanctos tuos narrabo auxilium, quod mihi a te allatum est.
 39. Et in populo multo laudabo te.
 40, 41. Importune me odio habentes, et meditates me interficere.
 42, 43. Veluti mussitationes pietatis subeuntes tentabant me devorare.
 44. Quærebant me deglutire.
 45. Et dicunt : Ah ! ah ! cadentem eum videmus.
 46, 47. Vidisti, Domine, ne sinas me auxilio tuo destitui.
 48, 49. Ita præscribe mihi vitam meam institue-re, quemadmodum tibi est beneplacitum.
 50. Domine Deus meus, tu mei dominare, et non isti satellites inimici.
 51. Ne gaudeant corda eorum de lapsu meo.
 52. Neque glorientur, lucrati fuimus eum.
 53. De iisdem immundis spiritibus loquitur.
 54. Edicentes me interfecturos.
 55. De me, quod a contrariis potestatibus liberatus sim, sanctæ tuæ virtutes exsultent.

- C 37. Ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τῶν ἀρπαζόντων τὴν ψυχὴν μου τὴν μεμονωμένην (1).
 38. Ἐπὶ τῶν ἁγίων σου διηγῆσομαι τὴν παρὰ σοῦ μοι γεγεννημένην (2) βοήθειαν.
 39. Καὶ ἐπὶ λαοῦ πολλοῦ αἰνέσω σε.
 40, 41. Οἱ μισοῦντές με ἀκαίρως καὶ βουλευόμενοι ἀνελεῖν με.
 42, 43. Ὡς γογγυσμοὶ (3) θεοσεβείας ὑπεισερχόμενοι ἐπεχειροῦν καταφαγεῖν με.
 44. Καταπιεῖν με ἐζήτουν.
 45. Καὶ λέγουσι· Ναὶ ναὶ ὀρώμεν αὐτὸν πίπτοντα.
 46, 47. Εἶδες, Κύριε, μὴ ἐάσης με ἀβοήθητον.
 48, 49. (4) Οὕτως ὀρίσον μοι πολιτευσθαι, ὡς ἔστιν σοὶ εὐάρεστον.
 D 50. Κύριε ὁ Θεός μου, σύ μου κυριεύσον, καὶ μὴ οὔτοι οἱ τοῦ ἐχθροῦ δορυφόροι.
 51. Μὴ χαρῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν ἐπὶ τῇ πτώσει μου.
 52. Μηδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσαμεν.
 53. Περὶ τῶν αὐτῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
 54. Οἱ ἐπαγγελλόμενοι με ἀνελεῖν.
 55. Ὑποσθέντος μου ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων ἀγαλλιάσθωσαν αἱ ἄγαιά σου δυνάμεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μεμεινωμένην.
 (2) Γενομένην.
 (3) Λογισμοὶ... καταβαλεῖν με.
 (4) N. 48. Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἑαυτὸν διηγείτρον, εἰς

τὸ ἰδεῖν τὴν ἀδικίαν μου. N. 49. Ἦν ἔχω πρὸς τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις. N. 50. Οὕτως, etc. N. 51. Κύριε. N. 52. Μηδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσάν με. N. 53. Μὴ καυχῆσονται· αἰ, etc. N. 54. Περὶ τῶν, etc.

56. Καὶ εἰπάτωσαν διαπαντός· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος· ἄ-
ριος,

57. Οἱ θελοντες τὴν εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.

58. Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου·

59. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινον σου.

Εἰς τὸ τέλος· τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛΜ. ΛΕ΄.

1. Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ·

2. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ·

3. Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ·

4. Τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, καὶ μισῆσαι.

5. Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος·

6. Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῆναι.

7. Ἀνομίαν διελογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ·

8. Παρέστη πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ·

9. Κακίᾳ δὲ οὐ προσώχθισε.

10. Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὴ ἑλεός σου·

11. Καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.

12. Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρος Θεοῦ·

56. Et dicant semper : Magnificetur Dominus,

57. Qui volunt pacem servi ejus.

58. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam :

59. Tota die laudem tuam.

In finem : servo Domini David. PSALMUS XXXV.

1. Dicit injustus, ut delinquat in semetipso ;

2. Non est timor Dei ante oculos ejus :

3. Quoniam dolose egit in conspectu ejus ;

4. Ut inveniret iniquitatem suam, et odio haberet.

5. Verba oris ejus iniquitas et dolus :

6. Noluit intelligere ut bene ageret :

7. Iniquitatem meditatus est in cubili suo :

8. Astitit omni viæ non bonæ :

9. Malitiam autem non odivit.

10. Domine, in cælo misericordia tua.

11. Et veritas tua usque ad nubes.

12. Justitia tua sicut montes Dei :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

56. Καὶ δοξάτωσι τὸ ὄνομά σου δι' ἐμέ.

57. Οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι.

58. Καὶ λοιπὸν μελετήσω ἐν τοῖς προσηγασί σου.

59. Ἐν τῷ φωτὶ ἀπαύστως ἀνυμνήσω σε.

56. Et propter me glorificent nomen tuum.

57. Sancti angeli Dei.

58. Et posthac in præceptis tuis meditabor.

59. Incessanter laudabo te in luce.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται ἐπὶ συντελεῖται τῶν αἰώνων τῷ λαῷ τῷ δουλεύοντι τῷ Κυρίῳ τῷ πεποθημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· πρὸς μὲν τὴν τοῦ διαβόλου πονηρίαν (2) [καὶ] ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρὸς δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν τὸ πῶς πᾶσιν ἀνθρώποις πλουσιῶς ἐκχέει τὸν ἑαυτοῦ ἔλεον καὶ τὴν χάριν (3).

Titulus præpositus continet : *In finem servo Domini David.* Hoc igitur significat, quod psalmus iste dictus est in consummatione sæculorum populo, qui servit Domino, et ab eo desideratus est : de nequitia quidem et insurrectione diaboli adversus genus humanum ; de bonitate autem Dei, et erga homines benevolentia, quomodo in universum humanum genus divitias misericordiæ et gratiæ suæ effundit.

1. Φησὶν ὁ ἀμαρτάνειν θέλων ἐν ἑαυτῷ·

2. Οὐκ ἔστι κρίσις Θεοῦ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

3, 4. Τοῦτο δὲ λέγει ὁ ποιητής, ὅτι οὐ προέθετο τοῦ (4) ἐπιγνῶναι τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν καὶ παίσασθαι.

5. Ἡ ἐνθύμησις τῆς καρδίας αὐτοῦ.

6. Οὐκ ἠθέλησεν ἐπιγνῶναι, καὶ ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν.

7. Ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνομία τυγχάνει (5).

8, 9. (6) Οὐδ' ἐνέμεινεν ἐν μιᾷ κακίᾳ, ἀλλὰ διαφόρου ἐπενόησεν ἑαυτῷ.

10. Ἐν τοῖς τὰ οὐράνια φρονοῦσι τὸ ἑλεός σου.

11. Τῶν αὐτῶν ἁγίων, λέγει.

12. Οἱ δίκαιοι (7).

C 1. Dicit peccare volens in semetipso :

2. Non est divinum judicium in futuro sæculo.

3, 4. Hoc autem is dicit, quoniam non proposuit agnoscere peccatum suum et abigere.

5. Cogitatio cordis ejus.

6. Noluit agnoscere et facere bonum.

7. Sed requies animæ ejus iniquitas est.

8, 9. Neque in una mansit iniquitate, sed diversas sibi excogitavit.

10. In cogitantibus cælestia misericordia tua.

11. Usque ad ipsos sanctus, dicit.

D 12. Justi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περ.

(2) Πονηρὰν ἔπαν.

(3) Τὴν ἑαυτοῦ χάριν.

(4) Τοῦ deest in cod. . . . καὶ παύσασθαι.

(5) Ὑπάρχει.

(6) N. 8. Τέρεται ἐπιμένον πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ.

N. 9. Οὐκ . . . ἐποίησεν ἑαυτῷ.

(7) Οἱ δίκαιοι σου.

13. *Judicia tua abyssus multa.*
 14. *Homines et jumenta salvabis, Domine.*
 15. *Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus!*
 16. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt:*
 17. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuae:*
 18. *Et torrente voluptatis tuae potabis eos.*
 19. *Quoniam apud te fons vitae:*
 20. *In lumine tuo videbimus lumen*
 21. *Præterde misericordiam tuam scientibus te;*
 22. *Et justitiam tuam his, qui recto sunt corde.*
 23. *Non veniat mihi pes superbiæ:*
 24. *Et manus peccatoris non moveat me.*
 25. *Ibi ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem:*

26. *Expulsi sunt, nec potuerunt stare.*

Psalmus David. PSALMUS XXXVI.

1. *Noli æmulari in malignantibus;*
 2. *Neque zelaveris facientes iniquitatem.*
 3. *Quoniam tanquam fenum velociter arescent:*

13. *Judicia tua immensa.*
 14. *Incedentes voluntate tua.*
 15. *Quemadmodum multiplicasti genus humanum, et misericordiam tuam in omnes homines effudisti.*
 16. *Sub tuo auxilio.*
 17. *A gratia tua.*
 18. *Sancto tuo Spiritu.*
 19. *Quoniam apud te Patrem Filius est.*
 20. *In ipso Filio tuo videbimus lucem.*
 21. *Credientibus in te.*
 22. *Et justam tuam retributionem in sempiternum dona mundis corde.*
 23. *Nullum peccatum me supplantet.*
 24. *Non glorietur de me potentia inimici.*
 25, 26. *Cadunt utique gaudentes in peccato.*

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Τῷ Δαβίδ*. Ἐρμηνεύεται δὲ *πεποθημένος* καὶ *ἐξουθενημένος*· ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ληπτέον, διὰ τὸ εἰρῆσθαι τὸν ψαλμὸν εἰς τοὺς δικαίους τοὺς πεποθημένους ὑπὸ Θεοῦ· τοὺς (4) ἀσεβεῖς τοὺς ἐξουθενημένους. Γέγραπται γάρ· *Ἐξουθένωσας πάντας τοὺς ἀποστατούντας ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου, ὅτι ἀδίκον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν*.

Titulus præpositus continet: *Psalmus David*. David autem interpretatur *desideratus et contemptus*; quod in præsentī ita accipiendum est, propterea quod psalmus dictus est in justos a Deo desideratos: in impios a Deo contemptos. Scriptum est enim: *Spreverunt omnes discedentes a judiciis tuis, quia injusta cogitatio eorum* ¹¹

1. *Noli assimilari malignantibus.*
 2. *Neque te comparaveris ad illorum actiones.*
 3. *Quoniam tanquam fenum decor divitiarum suarum.*

¹¹ Psalm. cxviii, 118.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατισχύση μου.
 (2) Ἀνατρέπονται γὰρ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ θυνάμενοι στήναι, πίπτουσι χαίροντες, εἰς.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάσεως περιέχει· τῷ Δαβίδ. Τῷ Δαβίδ δὲ ἐρμ. πεπ.

- A 13. Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.
 14. Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε.
 15. Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός!
 16. Οἱ δὲ υἱοὶ ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερόων σου ἐλπιοῦσι.
 17. Μεθυσθήσονται ἀπὸ πικρίας οἴκου σου·
 18. Καὶ τὸν χειμάρθρον τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς.
 19. Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς·
 20. Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς.
 21. Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε·
 22. Καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ.
 23. Μὴ ἐλθέτω μοι πῶς ὑπερηφανίας·
 24. Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.
 25. Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν·
 26. Ἐξώσθησαν, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι
Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΛΓ΄.
 1. Μὴ παραζηλοῦ ἐν πονηρευομένοις·
 2. Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιούντας τὴν ἀνομίαν.
 3. Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Τὰ δικαιοματά σου ἀμέτρητα.
 14. Τοὺς πορευομένους τῷ βουλήματι σου
 15. Ὡς ἐπλήθυνας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, οὕτως καὶ τὸ ἔλεός σου ἐπὶ πάντας αὐτοὺς ἐξέχεας.
 16. Ὑπὸ τὴν σὴν βοήθειαν.
 17. Ἀπὸ τῆς χάριτός σου.
 18. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 19. Ὅτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός.
 20. Ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου ὀψόμεθα φῶς.
 21. Τοῖς πιστεύουσιν εἰς σέ.
 22. Καὶ τὴν δικαίαν σου μισθοποδοσίαν ἀτελευτήτως δώρησαι τοῖς καθαροῖς τῆ καρδίᾳ.
 23. Μὴ πτερνήσει [πτερνήση] με πᾶσα ἁμαρτία.
 24. Μὴ καυχῆση μου (1) δυναστεία τοῦ ἐχθροῦ.
 25, 26. Ναὶ πίπτουσι (2) χαίροντες ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ.
 C 13. Τὰ δικαιώματά σου ἀμέτρητα.
 14. Τοὺς πορευομένους τῷ βουλήματι σου
 15. Ὡς ἐπλήθυνας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, οὕτως καὶ τὸ ἔλεός σου ἐπὶ πάντας αὐτοὺς ἐξέχεας.
 16. Ὑπὸ τὴν σὴν βοήθειαν.
 17. Ἀπὸ τῆς χάριτός σου.
 18. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 19. Ὅτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός.
 20. Ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου ὀψόμεθα φῶς.
 21. Τοῖς πιστεύουσιν εἰς σέ.
 22. Καὶ τὴν δικαίαν σου μισθοποδοσίαν ἀτελευτήτως δώρησαι τοῖς καθαροῖς τῆ καρδίᾳ.
 23. Μὴ πτερνήσει [πτερνήση] με πᾶσα ἁμαρτία.
 24. Μὴ καυχῆση μου (1) δυναστεία τοῦ ἐχθροῦ.
 25, 26. Ναὶ πίπτουσι (2) χαίροντες ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ.
 D 1. Μὴ ὁμοίου τοῖς πονηρευομένοις·
 2. Μηδὲ ἐξισοῦται (5) [ἐξισού σε] ταῖς ἐκείνων πράξεσι.
 3. Ὅτι (6) ὡσεὶ χόρτος ἡ εὐπρέπεια τῶν χρημάτων αὐτῶν.

(4) Καὶ εἰς τοὺς, εἰς.

(5) Ἐξισού.

(6) N. 3, 4. Ὅτι... αὐτῶν ταχὺ μαραινθήσεται, καὶ ἐκ τῆς δόξης τοῦ πλοῦτου αὐτῶν ταχὺ ἀπ., εἰς.

4. Καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. **A** 4. Et quemadmodum olera herbarum cito decident.
5. Ἐλπισον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποίει χρηστότητα. 5. Spera in Domino, et fac bonitatem;
6. Καὶ κατασκήνου τὴν γῆν. 6. Et inhabitata terram;
7. Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλοῦτι αὐτῆς. 7. Et pasceres in divitiis ejus.
8. Κατατρήφῃσιν τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοὶ τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. 8. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.
9. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, 9. Revela ad Dominum viam tuam,
10. Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. 10. Et spera in eo, et ipse faciet:
11. Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου. 11. Et educet quasi lumen justitiam tuam.
12. Καὶ τὸ κρίμά σου ὡς μεσημβρίαν. 12. Et judicium tuum tanquam meridiem.
13. Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον αὐτόν. 13. Subditus esto Domino, et ora eum.
14. Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. 14. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua;
15. Ἐν ἀνθρώπῳ ποιοῦντι παρανομίαν. 15. In homine faciente injustitias.
16. Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν. **B** 16. Desine ab ira, et derelinque furorem:
17. Μὴ παραζήλου, ὥστε πονηρεύεσθαι. 17. Noli æmulari, ut maligneris;
18. Ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται. 18. Quoniam, qui malignantur, exterminabuntur:
19. Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. 19. Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.
20. Καὶ ἐστὶ ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἁμαρτωλός. 20. Et adhuc pusillum, et non erit peccator.
21. Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρήσῃς. 21. Et quæres locum ejus, et non invenies.
22. Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν. 22. Mansueti autem hæreditabunt terram:
23. Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης. 23. Et delectabuntur in multitudine pacis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Ταχὺ ἀποπεσοῦνται θανάτῳ παραδοθέντες. **C** 4. Cito decident morti traditi.
5. Καὶ ποίει πᾶν ἔργον ἀγαθόν. 5. Et fac omne opus bonum.
- 6, 7. Καὶ οἶκει ἐπὶ τῆς γῆς ποιμαίνόμενος ὑπὸ Κυρίου· πλοῦτος γὰρ τῆς γῆς ὁ Κύριος ὑπάρχει, ὁ πλουτῶν αὐτὴν ἀνθεσι διαφόροις καὶ δένδροις παντοδαπέσι. 6, 7. Et habita in terra nutritus a Domino: divitiæ enim terræ Dominus sunt, ditans eam diversis floribus et omni genere arborum.
8. Ἀγάπησον τὸν Κύριον ἐξ ὅλης ψυχῆς, (1) καὶ τὰ θελήματα σου ποιήσει. 8. Dilige Dominum ex tota anima, et faciet voluntates tuas.
9. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν καρδίαν σου, 9. Revela ad Dominum cor tuum,
10. Καὶ αὐτὸς ὁδηγήσει σε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. 10. Et ipse deducet te in omne opus bonum.
11. Καθαράν, λέγει. 11. Mundam, inquit.
12. Περφωτισμένην. 12. Illuminatum dicit.
- 13-15. Ταπεινώσον σεαυτὸν (2) ὑπὸ τὴν κραταιάν αὐτοῦ χεῖρα· μὴ, ἐὰν ἴδῃς τοὺς ἁμαρτανόντας εὐθηνούντας, ὀργισθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου δι' αὐτούς, καὶ θελήσῃς γενέσθαι τοιοῦτος ὅποιος κακείνος. 13-15. Humilia teipsam sub potenti ejus manu: ne, si videris peccatores prospere agentes, indigneris propter eos in corde tuo, et velis talem fieri, quales illi sunt.
16. Ὀργὴ γὰρ ἀνδρός δικαιοσύνην Θεοῦ οὐκ ἀπεργάζεται (3). 16. Ira enim hominis justitiam Dei non operatur.
17. Μὴ μιμοῦ τὸ κακόν. 17. Ne imiteris malum.
18. Ὅτι οἱ ποιοῦντες τὸ κακὸν ἐξολοθρευθήσονται. 18. Quoniam facientes malum exterminabuntur.
19. Οἱ δὲ ἀπεκδεχόμενοι τοῦ Κυρίου τὴν ἐπιφάνειαν, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 19. Expectantes autem Domini adventum, ipsi hæreditabunt regnum cælorum.
20. Ὀλίγον γὰρ ἐστὶ, καὶ παρέρχεται ὁ κόσμος. 20. Pusillum enim est, et mundus pertransit.
21. Παραδίδοται γὰρ ἕκαστος τῶν ἁμαρτανόντων τῇ αἰωνίᾳ κολάσει (4). 21. Singuli enim peccatores æternæ punitioni traduntur.
22. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ λέγει. 22. Supernam Jerusalem significat.
23. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. 23. In sæculum sæculi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ψυχῆς σου, καὶ τὰ *et rel. desunt in cod.*
 (2) N. 13. Ταπεινώσον σεαυτὸν... χεῖρα. N. 14,
 15. Μὴ... γενέσθαι: τοιοῦτος, ὅποιος κακείνους.

(3) Οὐ καταργάζεται.
 (4) Εἰς τὴν αἰώνιον κολάσιον.

24. Observabit peccator justum :
 25. Et stridebit super eum dentibus suis.
 26. Dominus autem irridebit eum :
 27. Quoniam prospicit, quod veniet dies ejus.
 28. Gladium evaginaverunt peccatores ;
 29. Intenderunt arcum suum [suum, rem amarum] ;
 30. Ut dejiciant pauperem et inopem ;
 31. Ut trucident rectos corde.
 32. Gladius eorum intret in cor [corda] ipsorum ;
33. Et arcus eorum confringantur.
 34. Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas :
35. Quoniam brachia peccatorum conterentur.
 36. Confirmat autem justos Dominus.
 37. Novit Dominus vias immaculatum :
 38. Et hæreditas eorum in æternum erit.
 39. Non confundentur in tempore malo :
 40. Et in diebus famis saturabuntur.
 41. Quia peccatores peribunt :
 42. Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint ipsi et exaltati,
 43. Deficientes quemadmodum tumus deficient.
 44. Mutuatur peccator, et non solvet :
 45. Justus autem miseretur, et tribuet.
- A 24. Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον·
 25. Καὶ βρῦξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.
 26. Ὁ δὲ Κύριος ἐκγέλασται αὐτόν·
 27. Ὅτι προβλέπει, ὅτι ἔξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.
 28. Ῥομφαίαν ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοί·
 29. Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν [αὐτῶν πρᾶγμα πικρόν]·
 30. Τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα·
 31. Τοῦ σφάζει τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 32. Ἡ Ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὴν καρδίαν [εἰς καρδίας] αὐτῶν·
 33. Καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβεῖη.
 34. Κρείσσον ὀλίγον τῷ δίκαιῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν.
- B 35. Ὅτι βραχίονες ἁμαρτωλῶν συντριβήσονται·
 36. Ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος.
 37. Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων·
 38. Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται.
 39. Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ·
 40. Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται.
 41. Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται·
 42. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
 43. Ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.
 44. Δανεῖζεται ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει·
 45. Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖρει, καὶ δίδωσιν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Diabolus et ejus ministri observant fideles. C 24. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ παρατηροῦνται τοὺς πιστούς.
 25. Querens ipsum perdere.
 26. Eum infirmum ostendet; et ejus voluntatem irritam faciet.
 27. Dies punitionis ejus.
 28. Dæmones peccatum.
 29. Mundi cupiditates.
 30. Injustum.
 31. Sanctos.
 32. Conversa est iniquitas eorum in ipsos.
 33. Ignita dæmonum tela significat.
 34. Amplius est justo paulum misericordiæ Domini, quam omnes mundi divitiæ.
 35. Quoniam omnis eorum potentia peribit.
 36. Immotus eos custodit in æternum.
 37. Ejus enim sunt opera sanctorum.
 38. Et regnum cælorum eorum est.
 39. In die judicii.
 40. Non panis famem significat, sed gratiæ Dei.
- 41-43. Dæmones et qui illis obsequuntur, in nihilum redigentur.
 44. Peccata peccatis addit, et pœnitentiam non agit, deprecans pro illis.
 45. Justus autem offert Deo per elemosynas divitias suas.
- C 24. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ παρατηροῦνται τοὺς πιστούς.
 25. Ζητῶν αὐτὸν ἀναλωῶσαι.
 26. Ἀσθενῆ αὐτὸν ἀναβεῖξει, (1) καὶ τὴν βουλήν αὐτοῦ ματακώσει.
 27. Ἡ ἡμέρα τῆς κολάσεως αὐτοῦ.
 28. Οἱ δαίμονες τὴν ἁμαρτίαν.
 29. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
 30. Τὸν δίκαιον.
 31. Τοὺς ἁγίους.
 32. Ἐπέστρεψεν ἡ κακία αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.
 33. Τὰ πεπωρωμένα βέλη τῶν δαιμόνων λέγει.
 34. Μείζον ἔστιν μικρὸν ἔλεος τοῦ Κυρίου τῷ δίκαιῳ ὑπὲρ πάντα τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου.
 35. Ὅτι πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτῶν ἀπολεῖται.
 36. Ἀσαλεύτους αὐτοὺς διαφυλάττει εἰς τοὺς αἰῶνας.
 37. Αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.
 38. Καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἔστιν (2).
 39. Ἐν ἡμέρᾳ (3) κρίσεως.
 40. Οὐ λιμὸν ἄρτου λέγει, ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.
 41-43. Οἱ δαίμονες καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς οὐδὲν γενήσονται.
 44. Προστίθεισιν ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίας, καὶ οὐ μετμελεῖται προσφέρων δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν.
 45. Ὁ δὲ δίκαιος προσφέρει τῷ Θεῷ δι' ἐλεημοσυνῶν τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον.
- D 36. Ἀσαλεύτους αὐτοὺς διαφυλάττει εἰς τοὺς αἰῶνας.
 37. Αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.
 38. Καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἔστιν (2).
 39. Ἐν ἡμέρᾳ (3) κρίσεως.
 40. Οὐ λιμὸν ἄρτου λέγει, ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.
 41-43. Οἱ δαίμονες καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς οὐδὲν γενήσονται.
 44. Προστίθεισιν ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίας, καὶ οὐ μετμελεῖται προσφέρων δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν.
 45. Ὁ δὲ δίκαιος προσφέρει τῷ Θεῷ δι' ἐλεημοσυνῶν τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄποδειξις.
(2) Ἔσται.

(3) Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρ.

46. Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι γῆν· **A**
 47. Οἱ δὲ καταρώμενοι αὐτὸν ἐξολοθρευθήσονται.
 48. Παρὰ Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατε-
 θύνεται·
 49. Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.
 50. Ὅταν πέσῃ, οὐ καταραθήσεται·
 51. Ὅτι Κύριος ἀντιστήριξαι χεῖρα αὐτῷ [αὐτοῦ].
 52. Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ ἐγήρασα·
 53. Καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλειμμένον,
 54. Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.
 55. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ, καὶ δανεῖζει ὁ δίκαιος·
 56. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται.
 57. (a) Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ,
 58. Καὶ ποιήσον ἀγαθόν, καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα
 αἰῶνος.
 59. Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν·
 60. Καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει τοὺς ὁσίου αὐτοῦ·
 61. Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται.
 62. Ἄνομοι δὲ ἐκδιωχθήσονται,
 63. Καὶ σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται.
 64. Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν.
 65. Καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπὶ
 αὐτῆς.
 66. Στόμα δικαίου μελετήσεται σοφίαν·
 a) Vers. 57, Ἐκκλινον, etc., ἀγαθόν. ὃ 58. Καὶ κατασκήνου, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

46. Οἱ δοξάζοντες αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν κληρο-
 νομήσουσι τὴν μέλλουσαν πόλιν.
 47. Οἱ δὲ βλασφημοῦντες αὐτὸν, ἢ ἀρνούμενοι ἐξ-
 ολοθρευθήσονται (1).
 48. Διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἕκαστος [ἕκαστον] τῶν
 πιστῶν ὁδηγεῖ (2) εἰς τὸ ἀγαθόν.
 49. Ἐράται τῆς πολιτείας αὐτοῦ πάντα.
 50. Ἐάν (3) οὐκ ἀμάρτη, οὐκ ἀπομένοι τῇ ἀμαρτίᾳ.
 51. Ὅτι διὰ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ ἐγείρει αὐτόν.
 52. Οὕτως καὶ γὰρ ποτε ἡμάρτανον, νῦν δὲ τέλειος
 ἐν Χριστῷ ἐγενόμην.
 53. Καὶ οὐκ εἶδον (4) πότε ἤλθε μοι ταῦτα ὑπὸ
 τοῦ Θεοῦ.
 54. Οὐδὲ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λιπομένην τῶν χαρι-
 σμάτων Θεοῦ.
 55. Ἄει ἐν τῷ φωτὶ ὧν δι' ἐλεημοσύνης δανεῖζει τῷ
 Θεῷ.
 56. Τὰ ἔργα αὐτοῦ λέγει.
 57. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.
 58. Εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.
 59. Δικαιοσύνην.
 60. Τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 61. Εἰς τὸν νῦν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.
 62. Εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.
 63. Τὰ ἔργα τῶν ἀσεβῶν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
 64. Τὴν μέλλουσαν λέγει.
 65. Καὶ οἰκήσουσιν εἰς τὰς ἀτελευτήτους μονὰς
 αὐτῆς.
 66. Τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐξολοθρευθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα.
 (2) Ὀδηγεῖται.

46. Quia benedicentes ei, hæreditabunt terram :
 47. Maledicentes autem ei disperibunt.
 48. A Domino gressus hominis diriguntur :
 49. Et viam ejus volet valde.
 50. Cum ceciderit, non collidetur :
 51. Quia Dominus supponit manum ipsi [suam].
 52. Junior fui, etenim senui ;
 53. Et non vidi justum derelictum,
 54. Nec semen ejus quærens panem.
 55. Tota die miseretur et commodat justus :
 56. Et semen illius in benedictione erit :
 57. Declina a malo,
 58. Et fac bonum, et inhabita in sæculum sæ-
 culi.
B 59. Quia Dominus amat judicium :
 60. Et non derelinquet sanctos suos :
 61. In æternum conservabuntur ,
 62. Injusti autem expellentur,
 63. Et semen impiorum exterminabitur.
 64. Justi autem hæreditabunt terram :
 65. Et inhabitabunt in sæculum sæculi super
 eam.
 66. Os justi meditabitur scientiam :

46. Glorificantes eum bonis operibus hæredita-
 bunt futuram civitatem.
 47. Blasphemantes autem eum, aut negantes ex-
 terminabuntur.
 48. Unumquemque fidelium gratia sua in bonum
 deducet.
 49. Ejus vivendi rationem amat multum.
 50. Si peccat, non perseverat in peccato.
 51. Quoniam misericordia sua erigit eum.
 52. Ita etiam ego quondam peccavi, nunc autem
 perfectus factus sum in Christo
 53. Et non vidi : quando venerunt mihi hæc a
 Domino.
 54. Neque cor ejus divinis donis destitutum.
 55. In luce semper existens per eleemosynam
 generatur Deo.
D 56. Opera ejus significat.
 57. Ab omni peccato.
 58. In vita futura.
 59. Justitiam.
 60. Sanctos ejus.
 61. In præsentī sæculo et in futuro.
 62. In tenebras exteriores.
 63. Opera impiorum in ignem æternum.
 64. Futuram dicit.
 65. Et habitabunt in sempiternis ejus mansio-
 nibus.
 66. Divina judicia.

- (3) Ὅταν.
 (4) Εἶδόν ποτε ἐαθέντα τινὰ αὐτῶν ὑπὸ, etc.

67. Et lingua ejus loquetur judicium :
 68. Lex Dei ejus in corde ipsius,
 69. Et non supplantabuntur gressus ejus.
 70. Considerat peccator justum, et quærit mortificare eum.
 71. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus :
 72. Nec damnabit eum :
 73. Cum judicabitur illi :
 74. Exspecta Dominum, et custodi viam ejus :
 75. Et exaltabit te, ut hæreditate capias terram.
 76. Cum perierint peccatores videbis.
 77. Vidi impium superexaltatum,
 78. Et elevatum sicut cedros Libani :
 79. Et transivi, et ecce non erat :
 80. Et quæsivi eum, et non est inventus locus ejus :
 81. Custodi innocentiam, et vide æquitatem :
 82. Quoniam sunt reliquiae homini pacifico.
 83. Injusti autem disperibunt simul :
 84. Reliquiae impiorum interibunt.
 85. Salus autem justorum a Domino :
 (a) Vers 71. Καὶ ζητεῖ. ἢ 72. δέ, etc. ἢ 73. Οὐδὲ μὴ κατ. . . αὐτῶ. ἢ 74. Ὑπόμεινον, etc.

- A 67. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρίσιν·
 68. Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ,
 69. Καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαθήματα αὐτοῦ·
 70. Κατανοεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.
 71. (a) Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπη αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ·
 72. Οὐδ' οὐ μὴ [οὐδὲ μὴ *in cod. Barb.*] καταδικάσεται αὐτόν,
 73. Ὅταν κρίνηται αὐτῶ [αὐτόν *in cod. Barb.*].
 74. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ·
 75. Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομήσαι γῆν·
 76. Ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἀμαρτωλοὺς, ὄψει [ὄψη *id. cod. Barb.*].
 B 77. Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον,
 78. Καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου·
 79. Καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν·
 80. Καὶ ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ·
 81. Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα·
 82. Ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηνικῶ.
 83. Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἐπὶ τὸ αὐτῶ·
 84. Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσονται.
 85. Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

67. Veritatem, inquit.
 68. Fides Dei sui in corde ejus.
 69. Et nunquam discedet ab eo.
 70. Bello peccati.
 71. Non ipse sinet superari improbis ejus cupiditatibus.
 72. Cum impugnat eum
 73. *Loco dicendi* : cum ipse judicabitur.
 74. Præstolare Dominum, et custodi fidem et mandata ejus.
 75. Et glorificabit te in regno suo.
 76. Cum traduntur igni æterno.
 77, 78. Diabolum.
 79. Et transivi sub Deo in resurrectione, et non amplius inventus est diabolus : traditur enim igni æterno.
 80. Alienatus enim est e loco justorum.
 81. Tene Dominum in teipso, et fac omne opus bonum.
 82. Quoniam retributio est diligentibus eum.
 83. Simul in consummatione omnes peribunt injusti, neque unus relinquetur.
 84. Opera eorum cum ipsis peribunt.
 85. Et in præsentī et in futuro sæculo.

- C 67. Ἀλήθειαν λέγει.
 68. Ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
 69. Καὶ (1) ἀποστήσεται ποτε ἀπ' αὐτοῦ.
 70. (2) Διὰ τοῦ πολέμου τῆς ἀμαρτίας.
 71. Οὐκ ἂν αὐτὸς συγχωρήσῃ ἡττηθῆναι ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ.
 72. Ὅταν πολεμῇ αὐτόν.
 73. Ἄντι τοῦ, ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτόν.
 74. Ἀπεκδέχου τὸν Κύριον, καὶ φύλασσε τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 75. Καὶ δοξάσει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.
 76. Ὅταν παραδίδωνται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 77, 78. Τὸν διάβολον.
 79. Καὶ παρήλθον (3) ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ οὐκ ἔτι εὕρηται ὁ διάβολος· παραδίδεται ἰδὲ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 80. Ἠλλοτριώτω γὰρ τοῦ τόπου (4) τῶν δικαίων.
 81. Κράτει τὸν Κύριον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ποιεῖ πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 82. Ὅτι ἐστὶ μισθαποδοσία τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν
 83. Ὅμοῦ ἅμα ἐν τῇ συντελείᾳ πάντες ἀπολοῦνται οἱ παράνομοι, καὶ οὐδὲ εἰς περιλειφθήσεται.
 84. Τὰ ἔργα αὐτῶν σὺν αὐτοῖς ἀπολοῦνται.
 85. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ οὐκ, etc.
 (2) N. 70. ὁ διάβολος. n. 71. Διὰ, etc. n. 72. Οὐκ ἂν αὐτόν συγ. . . ἐπιθυμίας, etc. n. 73. Ὅταν πολεμῆται· αὐτόν, versiculus Ἄντι deest in cod.

- n. 74. Ἀποδέχου.
 (3) Παρήλθη . . . εὗρέθη ὁ, etc.
 (4) Τῶν τόπων αὐτοῦ, etc.

86. Καὶ υπερασπιστῆς αὐτῶν ἐστὶν ἐν καιρῷ θλί-
ψεως.

87. Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος, καὶ ῥύσεται αὐ-
τούς,

88. Καὶ ἐξελεῖται αὐτούς ἐξ ἁμαρτωλῶν ·

89. Καὶ σώσει αὐτούς, ὅτι ἠλπισαν ἐπ' αὐτόν.

*Ψαλμός τῷ Δαβὶδ· εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ
Σαββάτου. ΨΑΛ. ΛΖ'.*

1. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με ·

2. Μὴ δὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με.

3. Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι ·

4. Καὶ ἐπιστήριξας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου.

5. Οὐκ ἐστὶν ἰασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου
τῆς ὀργῆς σου ·

6. Οὐκ ἐστὶν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προ-
σώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου.

7. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου · B

8. Ὅσκι φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ.

9. Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μύλωνές μου,

10. Ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου.

86. Et protector eorum est in tempore tribulatio-
nis.

87. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos,

88. Et eruet eos a peccatoribus ·

89. Et salvabit eos, quia speraverunt in eo.

*Psalmus David : in commemoratione de Sabbato.
PSAL. XXXVII.*

1. Domine, ne in furore tuo arguas me ·

2. Neque in ira tua corripas me.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi ·

4. Et confirmasti super me manum tuam.

5. Non est sanitas in carne mea a facie iræ
tuæ

6. Non est pax ossibus meis a facie peccatorum
meorum.

7. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt
caput meum ·

8. Sicut onus grave gravatæ sunt super me.

9. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ,

10. A facie insipientiæ meæ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

86. Πρόνοιαν αὐτῶν αἰεὶ ποιούμενος.

87. Τῇ χειρὶ αὐτοῦ σκέπων, καὶ δυναμῶν αὐτούς
ἐν ὑπομονῇ πολλῇ.

88. Καὶ λυτρώσεται αὐτούς ἐκ τῶν δαιμόνων, καὶ
τῶν ὑπουργῶν αὐτῶν.

89. Εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν αὐτοῦ, εἰς ἣν ἠλπι-
σαμεν (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2). *Ψαλμός τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Σαββάτου·* τουτέστιν, ὁ
ψαλμός οὗτος εἴρηται τῷ δικαίῳ τῷ κατὰ τὸν Δαβὶδ, ἥνικα ὑπεμνήσθη τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, λέγω δὲ τοῦ
ἐπταεσχλιοστοῦ ἔτους· Σάββατον γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀνάπαυσις*.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David in commemoratione de Sabbato* : hoc est, psalmus iste
dictus est ab homine justo, qualis erat David cum recordatus est diei iudicii, septem millesimi, inquam,
anni : *Sabbatum enim requies* interpretatur.

1. Κύριε, μὴ θυμωθῆς (3), καὶ ἀποστραφῆς με, C
καὶ πάντες γνῶσιν, ὅτι ἀβοήθητός εἰμι·

2. Μὴ δὲ πάλιν ὀργισθῆς μοι (4), καὶ ἐάτης με ὑπὸ
τῶν δαιμόνων μαστίζεσθαι.

3. Αἱ πληγαὶ σου, λέγει.

4. Καὶ ἐταπεινώσάς με.

5. (5) Οὐκ ἐστὶν ἐν τοῖς ἁμαρτήμασί μου ἰασις, ὅτι
ὀργίζει με. [ὠργίζου μοι].

6. Οὐκ ἐστὶν εἰρήνη ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς ψυχῆς μου· αἱ
γὰρ ἁμαρτίαι μου πολεμοῦσί μοι.

7. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου κατεδυνάστευσάν μου.

8. Καὶ οὐκ ἔωσί με ἀνανεῦσαι πρὸς σέ.

9, 10. Καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν με ἰασεως παρὰ
σοῦ, εἰλικυμένος εἰμι ὅλος, καὶ βδελυκτὸς ἐγεγόνην
παρὰ σοὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου (6).

86. Curam illorum semper gerens.

87. Manu sua protegens, et confortans eos in
multa patientia.

88. Et liberabit eos ex dæmonibus, eorumque
administris.

89. In æterno ejus regno, in quo speraverunt.

1. Domine, ne mihi succenseas, neque averseris
me, et omnes agnoscant, quod sum sine auxilio.

2. Neque rursus irascaris mihi, et sinas me
flagellari a dæmonibus.

3. Plagæ tuæ, inquit.

4. Et humiliasti me.

5. Non est in peccatis meis sanitas, quoniam ira-
tus es mihi.

6. Non est pax in fortitudine animæ meæ ; mea
enim peccata pugnant contra me

7. Quoniam iniquitates meæ prævaluerunt contra
me.

8. Et non sinunt me ad te respicere.

9, 10. Et quia a te sanitatem non sum assecutus,
totus ulceribus plenus sum, et abominabilis factus
D sum apud te ob peccatum meum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἠλπισαν.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(3) Θυμωθεις μοι ἀποστ.

(4) Ὀργισθεις μοι ἐας.

(5) N. hic deest in cod. n. 3, 6. Οὐκ ἐστὶν εἰρήνη.

(6) Μου deest in cod.

11. Miser factus sum, et curvatus usque in finem.
 12. Tota die contristatus incedebam.
 13. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus :
 14. Et non est sanitas in carne mea.
 15. Afflictus sum et humiliatus sum nimis :
 16. Rugiebam a gemitu cordis mei.
 17. Domine, ante te omne desiderium meum :
 18. Et gemitus meus a te non est absconditus.
 19. Cor meum conturbatum est :
 20. Dereliquit me virtus mea :
 21. Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.
 22. Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt :
 23. Et qui juxta me erant de longe steterunt :
 24. Et vim faciebant, qui quærebant animam meam :
 25. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates :
 26. Et dolos tota die meditati sunt.
 27. Ego autem tanquam surdus non audiebam :
11. Ἐταλαίπωρήσα, καὶ κατεκάμψθην ἕως τέλους·
 12. Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην.
 13. Ὅτι αἱ ῥοαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπατημάτων·
 14. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰσχύς ἐν τῇ σαρκί μου.
 15. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα.
 16. Ἄρρυθμὴν ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.
 17. Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου.
 18. Καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη.
 19. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη·
 20. Ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου·
 21. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.
 22. Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξεναντίας μου ἤγγισαν, καὶ ἔστησαν·
 23. Καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν·
 24. Καὶ ἐξεδιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου·
 25. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι ἐλάλησαν ματαιότητας·
 26. Καὶ δολιότητας ὄλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν.
 27. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον·

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Servus factus sum, inquit, omni peccato.
 12. Quotidie incelebam in peccatis.
 13. Quoniam omnis fortitudo animæ meæ impleta est omni iniquitate
 14. Et non est sanitas in carnalibus operationibus meis.
 15. Infirmata est, inquit, anima mea usque in finem.
 16. Plorabo solum non audens te deprecari.
 17. Domine, nosti, quod misericordia tua indigeo.
 18. Quare ingemiscam, non ignoras.
 19, 20. Inquinato corde meo ab omni peccato, gratia tua me deseruit.
 21. Et non amplius illuminat oculos cordis mei gratia tua.
 22. Dona tua, quæ antea habebam, ablata sunt mihi.
 23. Sanctæ tuæ virtutes.
 24. Et demum trahunt me ad seipsos dæmones.
 25. Et omnem iniquitatem et peccatum in animam meam incessanter injiciunt.
 26. Omni tempore cogitationes quasdam veluti prima specie honestas quæsierunt subicere in corde meo.
 27. Ego autem tanquam non audiens, quæ ab ipsis dicuntur, hoc modo ea non comittam.
11. Κατεδούλομα: [Κατεδουλόμην], λέγει, πᾶσα ἀμαρτία (1).
 12. Δι' ὅλου ἐν ἀμαρτίαις ἐπορευόμην.
 13. Ὅτι πᾶσα ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου πεπλήρωται πάσης ἀνομίας (2).
 14. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰσχύς ἐν ταῖς σαρκικαῖς πράξεσί μου.
 15. Ἡσθένησε, λέγει, ἡ ψυχὴ μου ἕως τέλους (3).
 16. Στενάξω (4) μόνον μὴ τοιμῶν δεθῆναί σου.
 17. Κύριε, οἶδας, ὅτι τοῦ ἐλέους σου χρῆζω.
 18. Οὐκ ἀγνοεῖς διὰ τί στενάξω (5).
 19, 20. Θολωθεῖσης γὰρ τῆς καρδίας μου ὑπὸ πάσης ἀμαρτίας, ἐγκατέλιπέ με ἡ χάρις σου.
 21. Καὶ οὐκ ἔτι φωτίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου ἡ χάρις σου.
 22. Τὰ χαρίσματά σου, ἃ εἶχον τὸ πρότερον, ἀφῆρέθησαν ἀπ' ἐμοῦ.
 23. Αἱ ἅγιαί σου δυνάμεις.
 24. Καὶ λοιπὸν ἔλκουσί με πρὸς ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες.
 25. Καὶ πᾶσαν ἀνομίαν καὶ ἀμαρτίαν ἐμβάλλουσιν ἀπαύστως τῇ ψυχῇ μου.
 26. Δι' ὅλου ἐνθυμήσεις τινὰς ὡς εὐλογοφανεῖς ἐσκέποντο (6) ὑποτιθεῖναι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 27. Ἐγὼ δὲ, ὡς μὴ ἀκούων τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα, οὕτως οὐκ ἐπιτελῶ ταῦτα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πᾶση ἀμαρτίᾳ.
 (2) Ἄμαρτίας.
 (3) Ἐως τέλους decst.

- (4) Στενάξων.
 (5) Στενάξω.
 (6) Ἐσκέποντο.

28. Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ · A
 29. Καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων,
 30. Καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.
 31. Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα ·
 32. Σὺ εἰσακούσῃ, Κύριε ὁ Θεός μου.
 33. Ὅτι εἶπον, Μήποτε ἐπιχαρῶσά μοι οἱ ἐχθροὶ μου ·
 34. Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ ἐμγαλορρήμόνησαν.
 35. Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος ·
 36. Καὶ ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.
 37. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῶ ·
 38. Καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας μου.
 39. Οἱ δὲ ἐχθροὶ μου ζῶσι, καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ.
 40. Καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.
 41. Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν,
 42. Ἐνδιέβαλλον με, ἐπεὶ κατεδίωκον ἀγαθοσύνην (a).
 43. Μὴ ἐγκαταλίπῃς με, Κύριε,
 44. Ὁ Θεός μου, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ.
 45. Πρόσχευε εἰς τὴν βοήθειάν μου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου.
28. Et sicut mutus non aperiens os suum :
 29. Et factus sum sicut homo non audiens,
 30. Et non habens in ore suo redargutiones.
 31. Quoniam in te, Domine, speravi :
 32. Tu exaudies me, Domine Deus meus.
 33. Quia dixi, Nequando supergaudeant mihi inimici mei :
 34. Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
 35. Quoniam ego in flagella paratus sum .
 36. Et dolor meus in conspectu meo est semper.
 37. Quoniam iniquitatem meam ego annuntiabo :
 38. Et cogitabo pro peccato meo.
 39. Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me :
 40. Et multiplicati sunt, qui oderunt me iniique.
 41. Qui retribuunt mihi mala pro bonis,
 42. Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.
 43. Ne derelinquas me, Domine :
 44. Deus meus, ne discesseris a me :
 45. Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

(a) In textu legitur δικαιοσύνην, sed supra ascriptum est ἀγαθοσύνην.

ATHANASII INTERPRETATIO.

28. Οὐκ ἀνταπεκρινάμην (1) αὐτοῖς.
 29. Ἀνήκοος διέμενον μὴ πληρῶν ὑπὲρ ἤθελον.
 30. Ὡς μὴ δυνάμενος αὐτοὺς ἐλέγχειν.
 31. Ὅτι εἰς τὸ ἑλεός σου, Κύριε, ἤλπισα.
 32. Διὰ τοῦτο εἰσακούσεις (2), Κύριε ὁ Θεός μου.
 33. Ὅτι εἶπον · Κύριε, ἐὰν μὴ εἰσακούσῃς μου, χαίρονται οἱ ἐχθροὶ μου.
 34. Καὶ ἐν τῷ ἀπὸ ἀσθενείας πίπτειν με, ἐκεῖνοι ἀγαλλιώνται.
 35. Ὅτι ὑπόκειμαι τῇ αἰωνίᾳ κολάσει.
 36. Καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἤδη προδλέπω.
 37. Ἐξομολογοῦμαι σοὶ τὴν ἀνομίαν μου.
 38. Καὶ μετανοήσω ὑπὲρ ὧν ἐπραξα κακῶν.
 39. Οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ διαβόλου κατισχύουσί μου. D
 40. Καὶ πολλοὶ ἐγένοντο ἐπ' ἐμέ.
 41. Οἱ τὴν σὴν διδασκαλίαν λαβόντες ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τὰς ἐαυτῶν ἐπιθυμίας δεδοκότες μοι.
 42. Πρὸς ἐαυτοὺς συνεβουλεύοντο (3) ἀπολέσαι με, ἐπειδὴ θέλω μετανοῆσαι.
 43, 44. (4) Μὴ ἐάσῃς με, Κύριε ὁ Θεός μου.
 45. Ἄλλ' ἐλθέ εἰς τὴν βοήθειάν μου.
28. Nec eis contra respondi.
 29. Veluti non audiens manebam non implens, quod volebant.
 30. Tanquam non valens eos redarguere.
 31. Quoniam in misericordia tua, Domine, speravi.
 32. Propterea exaudies me, Domine Deus meus.
 33. Quia dixi : Domine, si me non exaudis, gaudent inimici mei.
 34. Et cum præ infirmitate decido, illi exultant.
 35. Quoniam obnoxius sum æterno supplicio.
 36. Et jam prospicio ignem æternum.
 37. Confitebor tibi iniquitatem meam.
 38. Et penitentiam agam de iis, quæ feci mala.
 39. Principes autem diaboli invaluerunt contra me.
 40. Et multi fuerunt adversus me.
 41. Qui auferentes doctrinam tuam a me, et suas mihi dederunt cupiditates.
 42. Secum ipsi consilium iniverunt, ut me perderent, quoniam penitentiam agere volebam.
 43, 44. Ne dimittas me, Domine Deus meus.
 45. Sed in auxilium meum veni.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπεκρῖνομην.
 (2) Διὰ τοῦτο εἰσακούσον.
 (3) N. 42. Συνεβουλεύοντο τὸ πῶς ἀπολ . . .

- μετανοῆσαι · καὶ ἀπέβριψάν με τὸν ἀγαπητὸν, ὡσεὶ νεκρὸν ἐδόξυγμένον.
 (4) N. 43, 44, 45. Μὴ, etc., ἀλλ' ἐλθέ εἰς τὴν, etc

In finem, Idithum canticum David.
PSAL. XXXVIII.

1. Dixi. Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.
2. Posui ori meo custodiam,
3. Cum consideret peccator adversum me.
4. Obmutui et humiliatus sum, et silui a bonis :
5. Et dolor meus renovatus est.
6. Concaluit cor meum intra me :
7. Et in meditatione mea exardescet ignis.
8. Locutus sum in lingua mea : notum fac mihi, Domine, finem meum,
9. Et numerum dierum meorum, quis est ?
10. Ut sciam quid desit mihi.
11. Ecce mensurabiles posuisti dies meos :
12. Et substantia mea, tanquam nihilum ante te :
13. Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

Diapsalma.

14. Verumtamen in imagine pertransit homo :
15. Tamen frustra conturbatur :

(a) Vat. cod. Pal.

A *Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδοῦμ, ὡδὴ τῷ Δαβίδ.*
ΨΑΛ. ΛΗ΄.

1. Εἶπα· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου.
2. Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν,
3. Ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου.
4. Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν·
5. Καὶ τὸ ἄλλημά μου ἀνεκαινίσθη.
6. Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου·
7. Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ.
8. Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου· γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρας μου.
9. Καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστιν ;
10. Ἴνα γνῶ τί ὑπερῶ ἐγώ.

B

11. Ἴδοὺ παλαιστάς ἐθου τὰς ἡμέρας μου,
12. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου·
13. Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιώτης, πᾶς ἀνθρώπος ζῶν.

Διάψαλμα α,.

14. Μέντοιγε ἐν εἰκόني διαπορεύεται ἀνθρώπος·
15. Πλὴν μάτην ταράσσεται.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδοῦμ* (2), ὡδὴ τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει· ἡ ὡδὴ τῷ Δαβίδ αὕτη ἐλέχθη εἰς τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων τῷ ἐνὶ κριτῇ· τῷ ἐρχομένῳ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Ἰδοῦμ, ἐνός κριτοῦ ἐρχομένου.

Titulus præpositus continet : *In finem Idithum canticum David.* Hoc autem significat, quod canticum istud dictum est a Davide uni judici advenienti. Ita enim interpretatur Idithum : *unus iudex adveniens.*

1. Deliberavi haud amplius producere sermones, C qui mihi ab inimico suggeruntur.

2. Proposui nullum verbum otiosum producere ex ore meo.

3. Diabolum significat.

4. Abducens meipsum a bonis mundi, et solitarius sedens meipsum in silentio humiliabam.

5. Et recordatus sum peccati mei.

6. Ingemuit cor meum intra me.

7. Et præ dolore exarsi.

8. Et oravi dicens : Da mihi, Domine, ut sciam, quando me oportet astare tuo tribunali.

9. Et quod dies mei pauci sunt.

10. Ut tandem cognoscam, quid de præceptis tuis prætermisi.

11. Miserabiles significat, et demetitos.

12. Pulvis sum, inquit.

13. Verumtamen opera hominum, quæ in hoc mundo, sunt vanitas.

14. Veluti umbra transcurrit homo.

15. Et hic, et illic intempestive perturbatur.

1. Ἐβουλεύσάμην μὴ πάλιν (3) τοὺς λόγους τοὺς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ μοι ὑποβαλλομένους.

2. Ἐθέμην τοῦ μηδένα λόγον ἀργὸν προάγειν (4) ἐκ τοῦ στόματός μου.

3. Τὸν διάβολον λέγει.

4. Ἄρας ἐαυτὸν ἐκ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, καὶ καθεστῆς κατὰ μόνας, ἐταπεινῶν ἐαυτὸν ἡσυχάζων.

5. Καὶ ὑπεμνησκόμεν τῆς ἀμαρτίας μου.

6. Ἐτενεν (5) ἡ καρδία μου ἐντός μου.

7. Καὶ ἐφλεγόμεν ἀπὸ τῆς οἰδύνης (6).

8. Καὶ προσηυχόμεν λέγων· Δός μοι, Κύριε, εἰδέναι, ὅτι παραστῆναι με δεῖ τῷ βήματι σου.

9. Καὶ ὅτι αἱ ἡμέραι μου ὀλίγαι εἰσίν.

10. Ἴνα γνῶ λοιπὸν τί παρέλειψα τῶν ἐντολῶν σου.

D

11. Οἰκτρὰς λέγει, καὶ μετρητάς (7)

12. Χοῦς·εἶμι, λέγει.

13. Πλὴν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ματαιώτης ἐστίν.

14. Ὡσεὶ (8) σκιά διατρέχει ὁ ἀνθρώπος

15. Καὶ ἀκαίρως ὡδε κάκει θορυβεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
- (2) Ἰδοῦμ ψαλμὸς ὡδὴς τῷ Δαβίδ· αὕτη ἐλέχθη.
- (3) Μὴ λαλεῖν . . . ἐχθροῦ μου.
- (4) Προαγαγεῖν

- (5) Ἐτενεν.
- (6) Ὁδύνης τῆς ἐν τῇ ψυχῇ μου.
- (7) Καὶ μετρητάς decem in cod.
- (8) Καὶ ὡς.

16. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά. A
17. Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή σου; οὐχὶ ὁ Κύριος;

18. Καὶ ἡ υποστασις μου παρὰ σοῦ ἐστίν.
19. Ἀπὸ πᾶσων τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαι με·
20. Ὅνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με.
21. Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι (a)
οὐ ἐποίησας.

22. Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγὰς σου·
23. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξ-
ἔλιπον.

24. Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἀνθρω-
πον·

25. Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχην τὴν ψυχὴν μου [αὐ-
τοῦ cod. Barb.].

26. Πλὴν μάτην πᾶς [μάτην ταρασσεται πᾶς, etc.] B
ἀνθρώπος.

Διάψαλμα (b).

27. Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, Κυριε, καὶ τῆς
δεήσεώς μου [μου ἐνώτισαι].

28. (c) Ἐνώτισαι τῶν δακρῶν μου.

29. Μὴ παρασιωπήσης, ὅτι πάροικος ἐγὼ εἶμι πα-
ρὰ σοί·

30. Καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου.

(a) Ὅτι, etc., desunt.

(b) Vat. cod. Pal.

16. Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.

17. Et nunc quæ exspectatio mea? nonne Do-
minus?

18. Et substantia mea a te est.

19. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me :

20. Opprobrium insipienti dedisti me.

21. Obmutui, et non aperui os meum, quoniam
tu fecisti.

22. Amove a me plagas tuas :

23. A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.

24. In increpationibus propter iniquitatem corri-
puisti hominem :

25. Et tabescere fecisti sicut araneam animam
ejus.

26. Verumtamen vane omnis [vane perturbatur
omnis, etc.] homo.

Diapsalma.

27. Exaudi orationem meam, Domine, depreca-
tionem meam [meam auribus percipe] :

28. Auribus percipe lacrymas meas.

29. Ne sileas, quoniam advena ego sum apud te;

30. Et peregrinus, sicut omnes patres mei.

(c) V. 28, Τῶν δακρῶν μου μὴ παρασιωπήσης.
V. 29, Ὅτι πάρ. ἐγὼ εἶμι ἐν τῇ γῆ. V. 30, Καί, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Θησαυρίζει γὰρ, καὶ οὐ γινώσκει τίς αὐτῶν C
κυριεύει (1).

7. Καὶ νῦν τὸ ὑπομένειν με τὸ ἀγαθὸν (2) παρὰ
τοῦ Κυρίου ἔχω.

18. Καὶ ἡ συνιστώσα με χάρις παρὰ σοῦ ἐστίν.

19. Καθάρισόν με, λέγει, τῶν ἀνομιῶν μου.

20. Καταγελῶντά (3) με ἔχει ὁ διάβολος διὰ τὰς
ἀμαρτίας μου.

21. Οὐκ ἔτι ὑπακούω τῇ ἀμαρτίᾳ, ὅτι οὐ ἐποίησας
τούτῳ με ποιῆσαι.

22. Ἰδάσθητί μοι, λέγει.

23. Ἀπὸ γὰρ τῆς προσδοκίας τοῦ λογίζεσθαι με,
ὅτι μέλλει (4) με κρίνειν ἴσον θανάτου ἐγενόμην.

24. Ἐλεγόμενος παρὰ σοῦ διὰ τὰς ἀνομίας μου
ἐδιδάχθην μὴ ἀμαρτάνειν.

25. Καὶ ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς ψυχῆς μου ἐτάκην
ἔλωσ.

26. Πλὴν οὐδὲν ἐστίν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.

27. Μὴ ἀπόση τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ μακροθύ-
μως ταύτην (5) ἀκουσον.

28. Μὴ παρίδης τὰ δάκρυά μου.

29. Ὅτι ἐναπόγραφός σου εἶμι ἐγὼ.

30. Καὶ ἐπὶ τῆς γῆς παρεπίδημός εἶμι· ἡ γὰρ ἄνω
Ἱερουσαλήμ πόλις μου ἐστίν.

16. Thesaurizat enim, et ignorat, quis eorum
dominus erit.

17. Et nunc superest mihi, ut bonum a Domino
exspectem.

18. Et gratia, quæ me sustentat, a te est.

19. Munda me, inquit, ab iniquitatibus meis.

20. Derisui me habet diabolus propter peccata
mea.

21. Non amplius ausculto peccato, quoniam tu
fecisti ut ego id facerem.

22. Miserere mei, dicit.

23. Ob exspectationem enim, dum mecum reputo,
quod tu me judicaturus es perinde ac mortuus fac-
tus sum.

24. Corruptus a te propter iniquitates meas edo-
ctus sum non peccare.

25. Et præ afflictione animæ meæ penitus con-
tabui.

26. Verumtamen nihil est omnis homo.

27. Ne repellas orationem meam, sed patienter
hanc audi.

28. Ne despicias lacrymas meas.

29. Quoniam ascriptitius tuus sum ego.

30. Et in terra peregrinus sum : superna enim
Jerusalem civitas mea est.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κυριεύσει.

(2) Ἀγαθὸν οὐχὶ παρὰ τοῦ Κυρίου ἔχω;

(3) Καταγέλωτα.

(4) Μέλλεις.

(5) Ταύτης ἀκουσον, καὶ δεήσεώς μου.

31. Remitte mihi ut refrigerer ;
32. Priusquam abeam, et amplius non ero.

In finem, psalmus David. PSAL. XXXIX.

1. Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi:
2. Et exaudivit preces meas.
3. Et eduxit me de lacu miseriae,
4. Et de luto faecis :
5. Et statuit super petram pedes meos :
6. Et direxit gressus meos.
7. Et immisit in os meum, canticum novum :
8. Carmen Deo nostro.
9. Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.
10. Beatus vir, cuius est nomen Domini spes ejus ;
11. Et non respexit in vanitates et insanias falsas.
12. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua :
13. Et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi :
14. Annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum.

- A 51. Ἄνεσ μοι, ἵνα ἀναψύξω ·
52. Πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκ ἔστι οὐ μὴ ὑπάρξω.
Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΛΘ΄.
1. Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι ·
2. Καὶ εἰσέσχουσε τῆς δεήσεώς μου.
3. Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου τλαιπωρίας.
4. Καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος ·
5. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου ·
6. Καὶ κατεύθυνε τὰ διαθήματά μου.
7. Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾠσμα καινόν ·
8. Ὑμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν
9. Ὅφονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.
10. Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἔστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς αὐτοῦ ·
B 11. Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας καὶ μανίας ψευδεῖς.
12. Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμασιά σου ·
13. Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τις ὁμοιωθήσεται σοι.
14. Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα, ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31, 32. Parce mihi priusquam rursus abeam in terram, ex qua sumptus sum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) · *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ* (2). Τοῦτο οὖν λέγει τοὺς ἕως τέλους κολᾶσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι αὐτήν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David. Hoc igitur significat illos, qui usque in finem Domino adhærent, et ab ipso non deficiunt.*

1. Indesinenter permanens in oratione mea.
2. Expectans enim misericordiam ejus ipsa non fraudabitur.
3, 4. Peccatorum meorum.
5. In præceptis suis obfirmavit mentem meam.
6. In omne opus bonum direxit cor meum.
7, 8. Et charitate sua effecit, ut eum glorificarem.
9. Videntes omnes veniam, quam peccatis meis elargitus est, obstupefacti credent in ejus misericordiam.
10. Nam sperans in eum, omnia bona, quæ postulat, ab eo reportat, neque petitione sua excidit.
11. In maleficia, inquit, aut divinationes, aut astronomias, aut veneficia, aut idololatrias, aut incantationes, aut ligaturas, aut aliquid hujusmodi.
12. Incenarrabilia sunt beneficia tua.
13, 14. Et qui tanta bona nobis provideat, non est alius, et hæc ipsa enarravi, et dixi, quod innumera sunt.

31, 32. Συγχώρησόν μοι πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν πάλιν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην.

- C 1. Ἀδιαλείπτως ὑπομένων (3) τῇ προσευχῇ μου.
2. Οὐ (4) γὰρ περιμένων αὐτοῦ τὸ ἔλεος, οὐ μὴ στερηθῆ τούτου.
3, 4. Τῶν ἀμαρτιῶν μου.
5. Εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐπιστήρισε (5) τὴν διάνοιάν μου.
6. Εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν κατεύθυνε τὴν καρδίαν μου.
7, 8. Καὶ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐποίησέ με δοξάζειν αὐτόν.
9. Ἐωρακότες πάντες τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν, ὧν ἐχάρησατό μοι, ἐκκλησιάζοντες πιστεύουσιν (6) ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
10. Ὁ γὰρ ἐλπίζων ἐπ' αὐτὸν πᾶσαν αἰτησὶν ἀγαθῶν κομίζεται (7) παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἀναύτης ἐκτὸς γένηται.
11. Εἰς μάστιγας (8) λέγει, ἡ μαντείας, ἡ ἀστρονομίας, ἡ φαρμακείας, ἡ εἰδωλολατρίας, ἡ ἑπαουδίας, ἡ περὶ ἄμματος, ἡ τι τῶν τοιούτων.
12. Ἀνεκδιήγητοί εἰσιν αἱ εὐεργεσίαι σου.
13, 14. (9) Καὶ οὕτως ἀγαθὸς βουλευόμενος περὶ ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἄλλος, καὶ αὐτὰ ταῦτα διηγησάμεν, καὶ ἐλάλησα, ὅτι ὑπὲρ ἀριθμῶν εἰσι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
(2) Τῷ Δαβίδ ψαλμὸς... λέγει ἕως τοῦ τέλους... ἀφίστασθαι αὐτοῦ.
(3) Ἐπέμεινον τῇ προσευχῇ. *Deest μου.*
(4) Ὁ.
(5) Ἐπέστησεν.

- (6) Πιστεύουσιν.
(7) Κομίζεται... γίνεται.
(8) Μαγίας λέγει, ἡ εἰς μαντείας... ἡ ἑπαουδίας, etc.
(9) N. 13. Καὶ οὕτως, etc., ἄλλος. N. 14. Καὶ αὐτὰ, etc., εἰσι. N. 15. Ὁσίαν, etc.

15. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας·
 16. Σῶμα δὲ κατηρώτισω μοι·
 17. Ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας.
 18. Τότε εἶπον, ἰδοὺ ἔρχομαι.
 19. Ἐν κεφαλῇ βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ,
 20. Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ὁ Θεὸς μου, ἵδου·
 21. Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.
 22. Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ·
 23. (α) Ἴδου τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε, σὺ ἔγνωσ.
 24. Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 25. Τὴν ἀληθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα·
 26. Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου,
 27. Καὶ τὴν ἀληθειάν σου ὑπὸ συναγωγῆς πολλῆς.
- (α) V. 35, Ἴδου, etc. τὴν δικαιοσύνην. V. 24, Οὐκ, etc.. τὴν ἀληθειάν σου. V. 25, Τὴν ἀληθειάν σου, καὶ τὸ, etc. V. 26. Οὐκ, etc.

- A 15. Sacrificium et oblationem noluiti :
 16. Corpus autem perfecisti mihi.
 17. Holocausta et pro peccato non postulasti .
 18. Tunc dixi, ecce venio.
 19. In capite libri scriptum est de me ,
 20. Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui,
 21. Et legem tuam in medio ventris mei.
 22. Annuntiavi justitiam in ecclesia magna :
 23. Ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu scisti.
 24. Justitiam tuam non abscondi in corde meo :
 B 25. Veritatem tuam et salutare tuum dixi :
 26. Non abscondi misericordiam tuam ,
 27. Et veritatem tuam a concilio multo.

ΑΤΗΝΑΝΑΣΙ ΙΝΤΕΡΠΡΕΤΑΤΙΟ.

15. Θυσίαν γὰρ καὶ προσφορὰν ἢ ὀλοκαυτώματα (1) περὶ τῶν ἁμαρτιῶν οὐτε ἠθέλησας, οὐτε ἐζήτησας
 16. Σὰρξ δὲ γενόμενος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἔδωκεν (2).
 17. Ἀλλὰ ψυχὰς ἀνθρώπων ἐζήτησας ἀγνάς σοι προσέρχουσαι καὶ αἰνεῖν σε.
 18. Εἰρηκῶς τοῦτο αὐτὸς ὁ λαλῶν, πᾶρειμι.
 19. Ὁ Θεὸς Λόγος λέγει· Ἐν ἀρχῇ παντὸς εὐαγγελίου περὶ ἐμοῦ γέγραπται, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἐὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ἔλεγεν· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ μετ' ὀλίγα ἐπέγαγεν, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.
 20. Ὁ αὐτὸς Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα λέγει, ὅτι τὸ θέλημά σου ἐβουλήθην ποιῆσαι, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.
 21. Κατὰ (3) πρόσταγμά σου ἔτεκον ἐπὶ τῆς γῆς μετ' ὀδύνης, ἧς εἶχον ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.
 22. Διὰ τῶν ἀποστόλων, λέγει, εὐηγγελισάμην τῷ κόσμῳ.
 23. Τοὺς ἀποστόλους λέγει χεῖλη [σου] τοὺς κηρύξοντας ἐκ προσώπου αὐτῶν (4).
 24. Τοὺς αὐτοὺς (5) πάλιν λέγει καρδίαν ἑαυτοῦ.
 25. Τοῖς αὐτοῖς ἀποστόλοις.
 26. Οὐκ ἐπιστειλάμην (6) ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ σου, ὅτι ἐπιστρέψουν θέλεις τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ζητεῖν αὐτόν.
 27. Καὶ τὴν πίστιν δὲ τὴν εἰς σὲ ἐφανέρωσαν.
15. Sacrificium enim, et oblationem, aut holocausta pro peccatis neque voluisti, nec quaesivisti.
 16. Caro autem factus seipsum pro nobis dedit.
 17. Sed animas hominum puras ad te accedere et te laudare quaesivisti.
 C 18. Hoc ipse locutus dicens, adsum.
 19. Deus Verbum dicit, in principio totius Evangelii de me scriptum est, de quo et evangelista Joannes dixit : In principio erat Verbum, et post pauca subiecit, et Verbum caro factum est **.
 20. Ipse Filius ad Patrem dicit : quoniam voluntatem tuam volui facere, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis **.
 21. Juxta praecipuum tuum peperit in terra cum dolore, quem pro genere humano sustinuit.
 22. Per apostolos, inquit, mundo annuntiavi.
 25. Apostolos, ex persona sua praedicantes labia sua vocat.
 24. Ipsos rursus cor suum vocat.
 25. Ipsis apostolis.
 26. Non refugit annuntiare populo tuo, velle te peccatorem convertere et ipsum quaerere.
 D 27. Et fidem tuam manifestavi.

** Joan. 1, 1, 14 ** Philipp. 11, 8.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὀλοκαυτώματα... τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 (2) Ἐδωκεν.
 (3) Καὶ τὰ προτάγματα σου.
 (4) Αὐτοῦ.
 (5) Τοὺς ἀποστόλους λέγει πάλιν, etc.
 (6) Ἐπιστάλην μὴ ἄν... καὶ ζῆν αὐτόν.

28. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me :

29. Misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me [suscipiat me].

30. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus ;

31. Comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui ut viderem :

32. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei,

35. Et cor meum dereliquit me.

34. Complaceat, Domine, ut eruas me :

35. Domine, ad adjuvandum me respice.

36. Confundantur et revereantur simul qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.

37. Avertantur retrorsum et revercantur, qui volunt mihi mala.

38. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: euge, euge.

39. Exsultent et lætentur super te omnes quærentes te, Domine,

40. Et dicant semper, magnificetur Dominus,

41. Qui diligunt salutare tuum [tuum semper].

42. Ego autem mendicis sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.

(a) Ἐπὶ σοὶ δεest in cod.

28. Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰκτιρισμοὺς σου ἀπ' ἐμοῦ·

29. Τὸ ἑλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντὸς ἀντελάβετό μου [ἀντελάβετό μου].

30. Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς·

31. Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ οὐκ ἔδυνθη τὴν τοῦ βλέπειν·

32. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου,

33. Καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.

34. Εὐδόκησον, Κύριε, τοῦ ῥύσασθαί με·

35. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι πρόσχες.

36. Καταισχυνθεῖσαν [αἰσχυνθεῖσαν] καὶ ἐντραπέτησαν ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξῆραι αὐτήν.

37. Ἀποστραφεῖσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυνθεῖσαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ.

38. Κομισάσθωσαν παραχρῆμα αἰσχύνην αὐτῶν, αἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

39. Ἀγαλλιásthωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ (a) πάντες οἱ ζητοῦντές σε, Κύριε,

40. Καὶ εἰπάτωσαν διαπαντὸς, μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος,

41. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου [σου διαπαντὸς].

42. Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης, Κύριος φροντίει με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

28. Deinde qui crediderunt dicunt Domino :

29. Filius tuus et sanctus tuus Spiritus susceperunt me semper.

30. Peccata, inquit.

31. Dominatæ sunt mihi iniquitates meæ et hebetarunt oculos cordis mei.

32. Pro immensurabiliter, et investigabiliter.

33. Et demum factus sum tanquam insipiens.

34. Libera me gratia tua, Domine.

35. Ad me erigendum festina.

36. Contrariæ potestates.

37. Similiter contrariæ potestates, te eas persequente, avertantur.

38. Et qui volunt ruinam meam, videntes me a te adjuvari, statim accipiant confusionem.

39. Et sancti tui glorificabunt te videntes, quod convertisti me.

40. Et indesinenter exaltabunt te.

41. Diligentes crucem tuam.

42. Ego autem humilis, et miser sum, sed Dominus curam mei geret.

C 28. Λοιπὸν οἱ πεπιστευκότες λέγουσι πρὸς τὸν Κύριον (1).

29. Ὁ Υἱός σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἀντελάβετό (2) μου πάντοτε.

30. Αἱ ἁμαρτίαι (3), λέγει.

31. Κατεκυριεύσάν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ ἡμίβλωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου.

32. Ἀντὶ (4) τοῦ ἀμετρήτως, καὶ ἀνεξιχνιάστως.

33. Καὶ ὡς ἄνους ἐγενόμην λοιπὸν.

34. Ἐλευθέρωσόν με διὰ τῆς σῆς χάριτος, Κύριε.

35. Εἰς τὸ ἀναστῆσαί (5) με σπεύσον.

36. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.

37. Ὁμοίως αἱ ἐναντία δυνάμεις διωκόμεναι ὑπὸ σοῦ ἀποστραφεῖσαν.

38. Καὶ οἱ θέλοντες τὴν πτώσιν μου, ὀρῶντές με βοηθοῦμενον ὑπὸ σοῦ, εὐθὺς λάβωσιν αἰσχύνην.

39. Καὶ οἱ ἅγιοί σου δοξάσουσι σε ὀρῶντες, ὅτι ἐπέστρεψάς με.

40. Καὶ ἀδιαλείπτως δοξάσουσι σε.

41. Οἱ ἀγαπῶντες τὴν σταυρόν σου.

42. Ἐγὼ δὲ ταπεινὸς εἰμι, ἀλλ' ὁ Κύριος πρόνοιάν μου ποιεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Θεόν.

(2) Ἀντελάβετό μου διαπαντὸς.

(3) Ἁμαρτίαις μου.

(4) Ἐπληθύνθησαν γὰρ ἀμετρ.

(5) Ἀναστῆσαι υιοῦ.

43. Βοηθός μου καὶ ὑπεράκτιστός μου εἶ σύ (α), ὁ Ἄθεός (β) μου, μὴ χρονίσῃς.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Μ'.

1. Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα·
2. Ἐν ἡμέρᾳ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.
3. Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν, καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ.
4. Καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.
5. Κύριος βοηθήσει αὐτῷ ἐπὶ κλίνης δόξης αὐτοῦ.

6. Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψας ἐν τῇ ἀρβύρῃ στίξ αὐτοῦ.

7. Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με·
8. Ἴασαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἤμαρτόν σοι.
9. Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι·
10. Πότε ἀποθανεῖται, καὶ ἀπολείται τὸ ὄνομα αὐτοῦ;

11. Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει (c) ἡ καρδία αὐτοῦ,

12. Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ·

13. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό.

(α) *EI SY DEEST IN COD.*

(β) *V. 44, Ὁ Θεός μου, etc.*

(c) *V. 12, Ἡ καρδία, etc., τὸ ἑαυτῷ. V. 13, Ἐπὶ αὐτό, etc., οἱ ἐχθροί μου.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

43. Πολεμεῖς τοῖς πολεμοῦσί με, καὶ σκέπεις (1) ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων μοι, ὁ Θεός (2) μου, μὴ ἐάσῃς με.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὧν μέλλει πάσχειν ἐπ' ἐσχάτων (4) τῶν ἡμερῶν ὁ Ἀγαπητὸς τοῦ Πατρὸς, τωτέστιν ὁ Κύριος. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ, οὗτος ἀγαπητός.

Titulus prepositus continet: *In finem psalmus David.* Hoc igitur significat, quod psalmus dictus est de futuro iudicio, et de iis quæ passurus est ultimis diebus Dilectus Patris, hoc est Dominus; ita enim interpretatur David, *hic dilectus.*

1. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

2. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, λέγει, ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Κατακαυχᾶται γὰρ ἔλεος κρίσεως, καθὼς (5) γέγραπται.

3. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι βυσάμενος αὐτὸν ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

4, 5. Καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ (6).

6. Πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἀπέβριψας.

7, 8. Ταῦτα τῷ Κυρίῳ λέγει ὁ ἡμαρτηκός.

9. Εἶτα μετέρχεται εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

10. Ταῦτα εἶπον εἰς ἑαυτοὺς οἱ Ἰουδαῖοι (7) συμβουλευόμενοι ἀνελεῖν αὐτόν.

11. Περὶ τοῦ Ἰούδα λέγει, ὅτι δολίως ἐλάλει τῷ Κυρίῳ.

12. Προσέθετο παραδοῦναι τὸν Κύριον

13. Ἐξελεθῶν γὰρ συνετίθετο τοῖς Ἰουδαίοις, πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς.

⁶¹ *Matth. v, 6, 7.* ⁶² *Jac. ii, 13.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Μοι, καὶ σκέπεις με.

(2) Ν. 44, Ὁ Θεός, etc.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(4) Ἐσχάτου.

(5) Καθά.

(6) Ν. 5, Ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

(7) Αὐτοί.

43. Adjutor meus et protector meus es tu. Deus meus, ne tardaveris.

In finem psalmus David. PSAL. XL.

1. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem:
2. In die mala liberabit eum Dominus.

3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra:

4. Et non tradat eum in manus inimicorum ejus.

5. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus:

6. Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

7. Ego dixi: Domine, miserere mei:

8. Sana animam meam, quia peccavi tibi.

B 9. Inimici mei dixerunt mala mihi:

10. Quando morietur, et peribit nomen ejus?

11. Et ingrediebatur ut videret, vana loquebatur cor ejus,

12. Congregavit iniquitatem sibi.

13. Egrediebatur foras, et loquebatur in idipsam.

43. Impugnans impugnantes me, et protegis ab adversantibus mihi: Deus meus, ne derelinquas me.

1. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur ⁶¹.

2. In die iudicii, inquit, liberabit eum Dominus: Glorietur enim misericordia adversus iudicium, quemadmodum scriptum est ⁶².

3. In futuro sæculo liberans eum ab æterno supplicio.

4, 5. Et non tradat eum peccatis suis.

6. Omnia peccata ejus projecisti.

7, 8. Hæc Domino dicit peccator.

9. Deinde pertransit ad Judæos.

10. Hæc dicebant intra se ipsi Judæi deliberantes eum interficere.

11. De Juda loquitur, quod dolose loquebatur Domino:

D 12. Secum statuit tradere Dominum.

13. Egrediens enim convenit cum Judæis, quomodo eum ipsis traderet.

14. Adversum me susurrabant omnes inimici mei, A
 15. Adversum me cogitabant mala mihi.
 16. Verbum iniquum constituerunt adversum me :
 17. Nunquid qui dormit non adjiciet ut resurgat ?
 18. Etenim homo pacis meæ, in quo speravi,

19. Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

20. Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.

21. In hoc cognovi, quoniam voluisti me ;
 22. Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.
 23. Me autem propter innocentiam suscepisti ;
 24. Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
 25. Benedictus Dominus Deus Israel,
 26. A sæculo et in sæculum, fiat, fiat.

In finem, in intellectum filii Core.

PSAL. XLI.

1. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum ;

14. Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροί μου,
 15. Κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακά μοι.
 16. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ·
 17. Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι ;
 18. Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου, ἐφ' ὃν ἤλπισα,

19. Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ περρισμόν.

20. Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀναποδώσω αὐτοῖς.

21. Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με·
 22. Ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμεῖ.
 23. Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου·
 24. Καὶ ἐδεδαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν αἰῶνα.
 25. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.

B 26. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, γένοιτο, γένοιτο.

Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς Κορέ.

ΨΑΛ. ΜΑ'.

1. Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων·

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Et ipsi Judæi consilium iniverunt cum Juda,

15. Ut eum comprehenderent,

16. Ut ipsum interficerent.

17. Mortem Domini significat, et quod seipsum resuscitavit.

18. Hic enim est pax nostra dicens : *Pacem meam do vobis* 43

19. De Juda loquitur, et ejus proditione.

20. Demum populus a Domino liberatus dicit ad eum : Tu, Domine, qui hæc sustinuisti, resuscita nos per mortem tuam, et dominabimur potestati-bus inimici.

21, 22. Hinc cognovimus, quoniam voluisti salvare nos, eo quod nos liberasti a diabolo.

23. Propterea suscepisti me, quia sincero corde credidi,

24. Et promisisti mihi regnum cælorum.

25, 26. Benedictus Dominus Deus cordium vidantium eum a præsentis sæculo, et usque in sempiternum. Amen Amen. Israel enim interpretatur *mens videns Deum*. Illud autem *fiat loco Amen* ponitur.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς Κορέ*· τοῦτέστιν, οἱ ἀντιλέγοντες διὰ τὰς ἁμαρτίας (3) τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Κορέ εἰσιν· ἐπειδὴ κακέως ἀντιλογικῶς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν· τοῖς οὖν οὕτως ἀντιλογικῶς οὖσι τὸ πρότερον, ἐπὶ τέλος (4) δὲ ἐπὶ σύνεσιν ἀγαθὴν ἐλθοῦσιν, εἴρηκε τὸν ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : *In finem, in intellectum filii Core* : hoc est, qui contradicant Domino propter peccata, filii Core sunt, quoniam et ille contradictor Deo existit : bis igitur ita prius contradicentibus, in finem autem in bonum intellectum venientibus psalmum dixit.

1. Quemadmodum cervus, posteaquam edit ser-
 43 Joan. xiv, 27.

1. Ὅσπερ ἡ ἔλαφος μετὰ τὸ ἐσθίειν τὸν ὄφιν τρέχει

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτός.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(3) Τῆς ἁμαρτίας.

(4) Τέλει.

2. Οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. A 2. Ita desiderat anima mea ad te, Deus.
3. Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα. 3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum :
4. Πότε ἴξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; 4. Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?
5. Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, 5. Fuerunt lacrymæ meæ mihi panes die ac nocte,
6. Ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· Πού ἐστιν ὁ Θεός σου; 6. Dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus?
7. Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμέ τὴν ψυχὴν μου. 7. Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam;
8. Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, 8. Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei ,
9. Ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου ἑορτάζοντος. 9. In voce exsultationis et confessionis soni festi celebrantis.
10. Ἴνα τί περιλυτός εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσει με; B 10. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me ?
11. Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ. 11. Spera in Deo, quoniam confitebor illi :
12. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου. 12. Salutare vultus mei et Deus meus.
13. Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη· 13. Ad meipsum anima mea conturbata est :
14. Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου, 14. Propterea memor ero tui de terra Jordanis,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- ἐπὶ τὴν γῆν (1) τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ πιεῖν, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τοῦ ὄφρατος ἀδικηθῇ· pentem, currit ad terram irriguam, ut libat, ne a serpentis veneno lædatur;
- 2, 3. Οὕτως καὶ ἐγὼ ζητῶ ἐλθεῖν πρὸς σέ, καὶ πιεῖν C 2, 3. Ita etiam ego quæro venire ad te, et bibere Spiritum sanctum tuum, ne interficiar a peccato.
4. Πότε καταξυωθῶ τοιοῦτος γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀποστρέψεται με ὁ Θεός προσεγγίζοντα (2) αὐτῷ. 4. Quando dignus efficiar talis fieri, ut me Deus ad ipsum accedentem non averteret.
5. Κεκορεσμένος εἶμι ἀπὸ τῆς πολλῆς θλίψεως τῆς ὄσσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῇ καρδίᾳ μου. 5. Saturatus sum tribulatione multa, quæ est die ac nocte in corde meo.
6. Ἀπὸ τοῦ ὀνειδίζεσθαί με ὑπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων (3). 6. Dum contumeliis afficior a contrariis spiritibus.
7. Ταῦτα ἐμνημόνευον καὶ διελύθην (4) ὄλωσ ἀπὸ τῆς θλίψεως. 7. Hæc recordabar, et penitus consumptus sum tribulatione.
8. Καὶ ἐπεινα (5) τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ. 8. Et intendi mentem meam in cælum in tabernaculum Dei.
9. Ὅπου ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιᾶσεως, καὶ τῆς ἐξομολογήσεως (6) τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων τῶν ἀεὶ ἑορταζόντων. 9. Ubi vox exsultationis, et confessionis angelorum, et sanctorum festa semper celebrantium.
- 10, 11. Καὶ ἔλεγον τῇ ψυχῇ μου· Ἴνα τί περιλυτός εἶ; Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ἐξομολόγησαι (7) αὐτῷ. D 10, 11. Et dicebam animæ meæ : Quare tristis es? spera in Deum, quoniam misericors est, et confitere ipsi.
12. Σωτηρία γὰρ τῆς ψυχῆς μου ὁ Θεός μου ἐστίν. 12. Salus enim animæ meæ Deus meus est.
13. Λοιπὸν ἡ ψυχὴ μου ἐν ἔμοι μετὰ δακρύων ἔλεγεν. 13. Demum anima mea intra me cum lacrymis dicebat.
14. Διὰ τὸ εἶναι σε ἐλεήμονα μνημονεύω (8) σου ἐκ τῶν κατωτάτων τῆς γῆς. Ἰορδάνης γὰρ ἐρμηνεύεται γῆ κατωτάτη. 14. Quoniam tu misericors es, memor sum tui ex inferioribus terræ. Jordanis enim interpretatur terra infera.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πηγῆν.
 (2) Ἀποστρέφεται ὁ Θεός, ἀλλ' ἐφορᾷ με προσεγγ.
 (3) N. 6 deest.
 (4) Μνημονεύων διελύθην.

- (5) Ἀνέπεινα.
 (6) Καὶ τῆς ἐξομολογήσεως deest in cod.
 (7) Ἐξομολογήσομαι.
 (8) Μνημονεύσω.

15. Et Hermoniim a monte modico. A 15. Καὶ Ἑρμωνιειμ ἀπὸ ὄρους μικροῦ.
16. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum : 16. Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου.
17. Omnia excelsa tua , et fluctus tui sup̄ me transierunt. 17. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον.
18. In die mandabit Dominus misericordiam suam , 18. Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ,
19. Et nocte canticum ejus apud me. 19. Καὶ νυκτὸς ψῆθ' αὐτῷ παρ' ἐμοί.
20. Oratio Deo vitæ meæ. 20. Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.
21. Dicam Deo : Susceptor meus es , quare oblitus es mei ? 21. Ἐρῶ τῷ Θεῷ· Ἄντιλήπτωρ μου εἶ· διὰ τί μου ἐπελάθου ;
22. Et quare contristatus incedo dum affligit me inimicus ? 22. (a) Καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίθειν τὸν ἐχθρόν ;
23. Dum confringuntur ossa mea , exprobraverunt mihi inimici mei. B 23. Ἐν τῷ καταθλάσθαι τὰ ὀστέα μου, ὠνειδίζόν με οἱ ἐχθροὶ μου.
24. Dum dicunt ipsi mihi per singulos dies : Ubi est Deus tuus ? 24. Ἐν τῷ λέγειν αὐτοῦς μοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν· Πού ἐστιν ὁ Θεός σου ;
25. Quare tristis es , anima mea ? et quare conturbas me ? 25. Ἴνα τί περιλυτός εἶ, ἡ ψυχὴ μου ; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με ;
26. Spera in Deo , quoniam confitebor illi : 26. Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ·
27. Salutare vultus mei et Deus meus. 27. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.
- (a) V. 22, Διὰ τί ἀπόσωμαι ; καὶ ἵνα, etc., ἐχθρόν ;

ATHANASHII INTERPRETATIO.

15. Et a peccato meo , dicit. Nam Hermoniim C 15. Καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου, λέγει. Ἑρμωνιειμ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναθέματος λύπη, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
16. Cor meum invocat misericordiam tuam in voce cultus mei. 16. Ἡ καρδία μου τὸ ἔλεός σου ἐπικαλεῖται ἐν τῇ φωνῇ τῆς λατρείας μου (1).
17. Omnes sermones tui illuminantes mentem meam ad supercoelestium altitudines , et fulgor tuus , qui in ipsis est , ad cor meum pervenerunt. 17. Πάντες οἱ λόγοι σου οἱ φωτίζοντες τὴν διάνοιάν μου ἐπὶ τὰ ὕψη τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἡ ἀπειλὴ σου [ἀστραπή σου], οἱ [ἡ] ἐν αὐτοῖς (2), εἰς τὴν καρδίαν μου ἦλθον.
18. Expergiscenti mihi a peccato exhibet Dominus misericordiam suam. 18. Ἐν τῷ ἀνανῆσθαι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας παρέχει Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
19. Et demum requies mea canticum ejus apud me est. 19. Καὶ λοιπὸν ἡ ἀνάπαυσις μου ψῆθ' αὐτοῦ (3) ἐστὶ παρ' ἐμοί.
20. Oro ad Dominum vitæ meæ, 20. Προσεύχομαι τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου,
21. Et dico ipsi : Susceptor meus es. 21. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ἄντιλήπτωρ μου εἶ.
22. Et quare obtenebratus incedo , dum mihi dominatur diabolus. D 22. Καὶ ἵνα τί ἐσκοτισμένος πορεύομαι ἐν τῷ καταδυναστεύειν μου τὸν διάβολον ;
- 23, 24. Dum anima mea peccato conteritur , conviciantur mihi dæmones. 23, 24. Ἐν τῷ συντριβεσθαι τὴν ψυχὴν μου ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὠνειδίζουσι με οἱ δαίμονες.
25. Ego autem dico animæ meæ : Quare tristis es ? 25. Ἐγὼ δὲ λέγω τῇ ψυχῇ μου· Ἴνα τί περιλυτός εἶ ;
26. Spera in Domino , quoniam misericors est . et confitère ipsi. 26. Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Κύριον, ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ἐξομολόγησαι (4) αὐτῷ.
27. Salus enim animæ meæ Deus meus est. 27. Σωτηρία γὰρ τῆς ψυχῆς μου ὁ Θεός μου ἐστίν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

1) Σου.
2) Καὶ αἱ ἀπειλαὶ σου, αἱ ἐν αὐτοῖς.

(3) Αὐτῷ.
(4) Θεόν... ἐξομολογήσομαι.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΜΒ΄.

1. Κρίνον μοι, ὁ Θεὸς, καὶ δικάσον τὴν δίκην μου ἐξ ἔθνους οὐχ ὁσίου·
2. Ἀπὸ ἀνθρώπου ἀδίκου καὶ δολοῦ ῥύσαι με·
3. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς κραταίωμα μου.
4. Ἴνα τί ἀπώσω με;
5. Καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλιβεῖν τὸν ἐχθρόν;
6. Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου·
7. Αὐτά με ὠδήγησαν, καὶ ἤγαγον με εἰς ὄρος ἁγίων σου,
8. Καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου.
9. Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ,
10. Πρὸς τὸν Θεὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου·
11. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν κιθάρῃ, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μου.
12. Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με;
13. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ·
14. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεὸς μου. B

A

Psalmus David. PSAL. XLII.

1. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta :
2. Ab homine iniquo et doloso erue me :
3. Quia tu es Deus fortitudo mea.
4. Quare me repulisti?
5. Et quare tristis incedo dum affligit me inimicus?
6. Emitte lucem tuam et veritatem tuam :
7. Ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum,
8. Et in tabernacula tua.
9. Et introibo ad altare Dei;
10. Ad Deum, qui lætificat juventutem meam :
11. Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.
12. Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?
13. Spera in Deo, quoniam confitebor illi:
14. Salutare vultus mei et Deus meus. B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰρηται τῷ πταίσαντι, καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐλθόντι. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουθενημένος καὶ ἡλεμημένος, ἅπερ ἀμφοτέρω εὐρήσεις εἰς τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς μετάνοιαν ἐλθόντα.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus David.* Hoc est, hic psalmus dictus est ab eo, qui cecidit, et in poenitentiam venit. David enim interpretatur *neglectus* et *misericordiam consecutus*, utrumque convenit in eum, qui peccat, et ad poenitentiam convertitur.

1. Σπλαγχνισθητι, ὁ Κύριος (2), καὶ ὀρῶν με ἀδικούμενον ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, λύτρωσαι με.
2. Ἀπὸ τοῦ διαβόλου, λέγει (3).
3. Ὅτι σὺ εἶ ἡ βοήθειά μου.
4. Ἴνα τί ἀπέβριψάς με;
5. Καὶ ἵνα τί ἐσκοτισμένος πορεύομαι ἐν τῷ καταδυναστεύειν μου τὸν διάβολον;
6. Ἐξαπόστειλον τὸν Υἱόν σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου το ἅγιον.
- 7, 8. Αὐτά με νῦν ὠδήγησαν [καὶ ἤγαγον], ὑπομνησθῆναι τῆς οὐρανόου πολιτείας καὶ τῶν αἰωνίων σου ἀναπαύσεων (4).
9. Καὶ τῇ διανοίᾳ εἰσελθὼ εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ.
10. Τὸν εὐφραίνοντα, λέγει, ψυχὴν μου.
11. Δοξάσω, λέγει, ἐν τῇ ψυχῇ μου, καὶ ἐν τῷ σώματι, νεκρώσας τῇ ἁμαρτίᾳ ὅλον ἐαυτόν· κιθάρα γὰρ ξύλον ἐστὶ ξηρὸν ἔχον νεῦρα, ἀόρατον φωνὴν ἀποτεκούσα (5) κατ' ἐνέργειαν τοῦ κινουντος αὐτήν.
12. Ἴνα τί οὕτως ἀπέγνωσ ἐαυτῆς;
13. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν σώζοντα τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ, ὅτι καὶ γὰρ μέλλω αὐτῷ ἐξομολογήσασθαι (6).
14. Αὐτός ἐστιν ὁ Θεός μου (7).

C

1. Miserere, Domine, et videns me inique pertractatum a contrariis potestatibus libera me.
2. A diabolo, inquit.
3. Quoniam tu es auxilium meum.
4. Quare me projecisti?
5. Et quare obtenebratus incedo, dum mihi dominatur diabolus?
6. Mitte Filium tuum, et Spiritum sanctum tuum.
- 7, 8. Ipsa me nunc deduxerunt et adduxerunt, ut recordarer cælestis conversationis, et æternarum tuarum requietum.
9. Et mente ingredior ad supercæleste altare Dei.
10. Lætificantem, inquit, animam meam.
11. Glorificabo, inquit, in anima mea, et in corpore mortificans totum meipsum peccato : cithara enim est lignum aridum habens nervos, invisibilem vocem emittens secundum operationem cam moventis.
12. Quare ita de te ipsa desperasti?
13. Spera in Deum, qui salvat ad se confugientes, quoniam et ego ipsi confessurus sum.
14. Ipse est Deus meus.

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περ.
- (2) Ὁ Θεός.
- (3) Λέγει, ῥύσαι με.
- (4) Ἀπολαύσεων.

- (5) Ἀποτελοῦσα.
- (6) Ἐξομολογεῖσθαί.
- (7) Μου, καὶ σωτήρ μου.

In finem : filiis Core ad intellectum.
PSAL. XLIII.

1. Deus, in auribus nostris audivimus,
2. Patres nostri annuntiaverunt nobis
3. Opus, quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.
4. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos :
5. Affixisti populos, et expulisti eos.
6. Nec enim in gladio suo possederunt terram :
7. Et brachium eorum non salvavit eos :
8. Sed dextera tua et brachium tuum, et illuminatio vultus tui,
9. Quoniam complacuisti in eis.
10. Tu es ipse rex meus et Deus meus,
11. Qui mandas salutem Jacob.
12. In te inimicos nostros ventilabimus cornu,
13. Et in nomine tuo spernemus insurgentes nobis.
14. Non enim in arcu meo sperabo :
15. Et gladius meus non salvabit me.

Α Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν.
ΨΑΛ. ΜΓ΄.

1. Ὁ Θεός, ἐν τοῖς ὤσιν ἡμῶν ἠκούσαμεν,
2. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγειλαν ἡμῖν
3. Ἔργον, ὃ εἰργάσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.
4. Ἡ χεὶρ σου ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ κατεφύτευσας αὐτούς·
5. Ἐκάκωσας λαοὺς, καὶ ἐξέβαλες αὐτούς.
6. Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν·
7. Καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς·
8. Ἄλλ' ἡ δεξιὰ σου, καὶ ὁ βραχίων σου, καὶ ὁ φωτισμός τοῦ προσώπου σου,
9. Ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς.
10. Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου,
11. Ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ.
12. Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν,
13. Καὶ ἐν τῷ ὄνοματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν.
14. Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπῶ·
15. Καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν* (α') καὶ ἐτέρως δὴ (2) τὴν αὐτὴν ἐρμηνεῖαν εἰπομένη· λέγει γάρ· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν*. Τὸ δὲ Κορὲ ἐρμηνεύεται *φαλακρός* (3). Τοῖς οὖν γυμνὸν ἔχουσι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς καρδίας ἀπὸ ἔργων (4), ἐπὶ τέλει δὲ εἰς σύνεσιν ἐρχομένων ὁ ψαλμὸς οὕτως εἴρηται.

Titulus inscriptus continet : *In finem, filiis Core ad intellectum....*; et alia interpretatione ita hæc explicamus : dicit enim : *In finem, filiis Core ad intellectum*. Core autem interpretatur : *Calvus*. Itaque ab habentibus mentem cordis nudatam ab operibus, in fine autem in intellectum venientibus psalmus iste dictus est.

1. A fidelibus viris accepimus, quæ narraturi C amus.
2. Moyses et prophetæ in Scripturis narraverunt de gentibus, quas ejecit Deus.
3. Quomodo in omnibus bellis debellasti variis modis inimicos eorum.
4. Filius tuus disperdidit eos, et in hæreditatem dedit filiis Israel.
5. Vulneratos eos in fugam coniecisti.
6. Non enim eorum armis possederunt terram promissionis,
7. Et potentia eorum non salvavit eos;
8. Sed unigenitus Filius tuus, qui est splendor gloriæ tuæ.
- 9, 10. *Tu es ipse*, qui et tunc, et in novissimis temporibus.
11. Qui per te ipsum enarras mandata tua.
12. In te, dicit, e medio tollemus inimicos nostros, hoc est cogitationes cordis nostri.
13. Diabolos significat.
14. Non enim in potentia mea sperabo.
15. Et arma mea non salvabunt me

1. Παρὰ πιστῶν ἀνδρῶν παρειλήφαμεν, ἃ μέλλομεν διηγεῖσθαι (5).
2. Μωσῆς καὶ οἱ προφῆται διὰ τῶν Γραφῶν διηγῆσαντο περὶ τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξέβαλεν ὁ Θεός.
3. Τὸ πῶς ἐν ἐκάστῳ πολέμῳ αὐτὸς διαφόροις ἐπέλεμσας τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.
4. Ὁ Υἱός σου ἐξωλόθρευσεν αὐτούς, καὶ κατεκληροδότησε (6) τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.
5. Τιτρωσκομένους αὐτοὺς φυγάδας ἐποίησας.
6. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτῶν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.
7. Καὶ ἡ δυναστεία αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς·
8. Ἄλλ' ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ ὧν ἀπαύγασμα τῆς δόξης σου.
- 9, 10. (7) *Σὺ εἶ ὁ αὐτὸς ὁ τότε*, καὶ ἐπ' ἐσχάτων (8) τῶν χρόνων.
11. Ὁ δὲ ἐαυτοῦ διηγούμενος τὰ προστάγματα σου.
12. Ἐν σοὶ, λέγει, ἀναίρουμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, λέγω δὴ τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν λογισμοὺς.
13. Τοὺς διαβόλους (9) λέγει.
14. Οὐ γὰρ ἐν τῇ δυναστείᾳ μου ἐλπῶ.
15. (10) Καὶ τὰ ὅπλα μου οὐ σώσει με

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἢ οὐκ τῆς κινναβάρως περ.
- (2) Δέ.
- (3) Φαλάκρωμα.
- (4) Ἔργων ἀγαθῶν.
- (5) Δηγήσασθαι.
- (α) Aliquid doesse videtur.

- (6) Κατεκληρονόμησε.
- (7) N. 9, Ὅτι ἠύελησας αὐτούς. N. 10, Σὺ εἶ, etc.
- (8) Ἐσχάτου.
- (9) Δαίμονας.
- (10) N. 15 deest.

16. Ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς · A
 17. Καὶ τοὺς μισούντας ἡμᾶς κατήσχυνας.
 18. Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν ·
 19. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἐξομολογησόμεθα εἰς
 τὸν αἰῶνα.
 20. Νυνὶ δὲ ἀπόσω καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς ·
 21. Καὶ οὐκ ἐξέλυσθι, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεισιν ἡμῶν.
 22. Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς
 ἐχθροὺς ἡμῶν.
 23. Καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοὺς.
 24. Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως ·
 25. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς
 26. Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἀνευ τιμῆς ·
 27. Καὶ οὐκ ἦν πληθος ἐν τοῖς ἀλλαγμάσιν ἡμῶν.
 28. Ἔθου ἡμᾶς θνητὸς τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ·
 29. Μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.
 30. Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι,
 31. Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.
 32. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κατεναντίον
 μου ἔστι,
 33. Καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψέ με.
 34. Ἀπὸ φωνῆς ὀνειδίζοντος, καὶ καταλαλούντος (a) ·
 (a) Παρακαλοῦντος, in margine cod. ut in textu.

16. Salvasti enim nos de afflictionibus nos :
 17. Et odientes nos confudisti.
 18. In Deo laudabimur tota die :
 19. Et in nomine tuo constebimur in sæculum.
 20. Nunc autem repulisti et confudisti nos :
 21. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.
 22. Avertisti nos retrorsum post inimicos no-
 stros.
 23. Et qui oderunt nos diripiebant sibi.
 24. Dedisti nos tanquam oves escarum ;
 25. Et in gentibus dispersisti nos.
 26. Vendidisti populum tuum sine pretio :
 27. Et non fuit multitudo in commutationibus
 nostris.
 28. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris :
 29. Subsannationem et derisum his qui in cir-
 cuitu nostro.
 30. Posuisti nos in similitudinem in gentibus,
 31. Commotionem capitis in populis.
 32. Tota die verecundia mea contra me est,
 33. Et confusio faciei mei cooperuit me.
 34. A voce exprobrantis et obloquentis :

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 17. Τὰς αὐτὰς (1) δυνάμεις.
 18. Ἐν τῷ Θεῷ καυχήσόμεθα ἅει ὄντες ἐν τῷ φωτι.
 19. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου
 ποιήσομεν.
 20. Τὸν λαὸν λέγει τῶν Ἰουδαίων.
 21. Καὶ ἐν τοῖς ἀρχουσι τῶν Ἰουδαίων οὐκ εὐδοκῆσει.
 22. Παρέδωκας, λέγει, τοὺς Ἰουδαίους ταῖς ἐπιθυ-
 μίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
 23. Τὰς ψυχὰς ἡμῶν οἱ δαίμονες διήρπαζον.
 24. Καὶ ἡμᾶς (2) ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ὡς ὑπὸ λύκων
 ἀρπάξονται.
 25. Καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ πεπραμένοι ἴσμεν ταῖς
 ἁμαρτίαις ἡμῶν.
 26. Δούλους εἴσας ἡμᾶς εἶναι τῆς ἁμαρτίας (3).
 27. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ βοῶν πρὸς σὲ μετὰ κραυγῆς
 ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων.
 28. Αἰσχύνην κατέλιπας ἡμᾶς τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ.
 29. Καταγέλωτα, λέγει, τοῖς δαίμοσιν.
 30. Λαλῶν γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ἐν τοῖς ἔθνεσι, τοὺς Ἰου-
 δαίους (4) παραβολὴν ἠγαγεν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις.
 31. Καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξουσίας, ἣν εἶχον οἱ Ἰου-
 δαῖοι, μετήγαγεν εἰς τὰ ἔθνη.
 32. Ἀπέστως ἡ ἁμαρτία μου μετ' ἐμοῦ ἔστιν.
 33. Καὶ ἡ αὐτὴ ἁμαρτία τῆς ψυχῆς μου σκοτίζει με.
 34. Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ διαβόλου.
 * Hebr. v, 7.

- C 16. A contrariis potestatibus.
 17. Eisdem potestates.
 18. In Deo gloriabimur semper existentes in luce.
 19. Et in nomine tuo quæ placita tibi sunt coram
 te faciemus.
 20. Populum Hebræorum significat.
 21. Et in principibus Judæorum non complacebit.
 22. Tradidisti, inquit, Judæos concupiscentiis cor-
 dium eorum.
 23. Animas nostras dæmones diripuerunt.
 24. Et nos a peccatis veluti a lupis rapī.
 25. Et veluti in captivitatem venditi sumus pec-
 catis nostris.
 26. Servos sivist nos esse peccati.
 27. Et non est clamans ad te cum clamore valido
 et lacrymis *.
 28. Ad ignominiam reliquisti nos iis qui in mundo
 sunt.
 29. Ludibrium, inquit, dæmonibus.
 30. Loquens enim in Evangeliiis in gentibus, in
 parabolam Judæos adduxit non semel, sed sæpius.
 31. Et principatum potestatis, quam habebant
 Judæi, transtulit in gentes.
 32. Indesinenter peccatum meum mecum est.
 33. Et ipsum peccatum animæ meæ obtenebrat me.
 34. A doctrina diaboli.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτὰς ἐναντίας, etc.
 (2) Ἔδωκας ἡμᾶς.

- (3) Ἐάσας . . . τῆς ἀνομιᾶς.
 (4) Τοῖς Ἰουδαίοις.

35. A facie inimici et persequentis.
 36. Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te :
 37. Et inique non egimus in testamento tuo :
 38. Et non recessit retro cor nostrum.
 39. Et declinasti semitas nostras a via tua :
 40. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis :
 41. Et cooperuit nos umbra mortis.
 42. Si obliti sumus nomen Dei nostri ;
 43. Et si expandimus manus nostras ad deum alienum :
 44. Nonne Deus requireret ista ?
 45. Ipse enim novit abscondita cordis.
 46. Quoniam propter te mortificamur tota die :
 47. Æstimati sumus sicut oves occisionis.
 48. Exsurge, quare obdormis, Domine ?
 49. Exsurge, et ne repellas in finem.
 50. Quare faciem tuam avertis ?
 51. Oblivisceris inopiar nostrar et tribulationis nostrar ?
 52. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra :
 53. Conglutinatus est in terra venter noster.
 54. Exsurge, Domine, adjuva nos :

- A 35. Ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ καὶ ἐκδιώκοντες.
 36. Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθα σου ·
 37. Καὶ οὐκ ἠδικήσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου ·
 38. Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν.
 39. Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου ·
 40. Ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως ·
 41. Καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκία θανάτου.
 42. Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ·
 43. Καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖρας ἡμῶν πρὸς θεὸν ἄλλοτριον ·
 44. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα ;
 45. Αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας.
 46. Ὅτι ἐνεκα σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν,
 47. Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.
 B 48. Ἐγείρεθι, ἵνα τί ὑπνώεις, Κύριε ;
 49. Ἐνάστηθι, καὶ μὴ ἀπόση εἰς τέλος.
 50. Ἴνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις ;
 51. Ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν ;
 52. Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ·
 53. Ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν.
 54. Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

35. A peccato, quod ab inimico est in me, et quod non sinit me stare in præceptis tuis.
 36. Horum omnium rei facti recordati sumus, quod misericors es.
 37. Et non increduli fuimus testamento tuo.
 38. Et non in finem recessimus a te.
 39. Et propter peccata nostra abstulisti a nobis justificationes tuas.
 40. Et corripuisti nos in mundo peccantes.
 41. Et omnis tribulatio ac dolor circuminsidet animæ nostræ.
 42. Non obliti sumus nominis tui, Domine.
 43. Et ad neminem alium intendimus cor nostrum.
 44. Nonne Deus sanctorum suorum vindictam faciet ?
 45. Gemitum nostrum.
 46. Sancti prophetæ.
 47. Apostoli, et martyres, et mortificantes membra sua peccato.
 48. Excitet te deprecatio mea.
 49. Veni et ne derelinquas nos usque in finem.
 50. Quare non reconcitias nos ?
 51. Non excipis deprecationem nostram cum confessione peccatorum.
 52. Quoniam anima mea serva facta est peccati.
 53. Et terrenis actibus inbæsit anima nostra.
 54. Veni, Domine, in auxilium nostrum.

35. Ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τῆς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ (1) οὐσας ἐν ἐμοί, καὶ ἐάσης (α) με στήναι ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.
 36. Τοῦτων πάντων ὑπεύθυνοι γενόμενοι ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐλεήμων εἶ.
 37. Καὶ οὐκ ἠπιστήσαμεν τῇ διαθήκῃ σου (2).
 38. Καὶ οὐκ εἰς τέλος ἀπέστημεν ἀπὸ σου.
 39. Καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀπέσπασας ἀφ' ἡμῶν τὰ δικαίωματά σου.
 40. Καὶ ἠλεγξας ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ ἡμαρτηκότας.
 41. Καὶ πᾶσα θλίψις, καὶ ὀδύνη περικειται τῇ ψυχῇ ἡμῶν.
 42. Οὐκ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος σου, Κύριε.
 43. Καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ οὐκ ἀνετείναμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν.
 44. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ;
 45. Τὸν στεναγμὸν ἡμῶν.
 46. Οἱ ἄγιοι προφήται·
 47. Οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ νεκοῦντες τὰ ἐαυτῶν μέλη ἐν (3) ἁμαρτίᾳ
 48. Διαγείρει σε ἡ δέησίς μου.
 49. Ἐλθε, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς ἕως τέλους.
 50. Ἴνα τί οὐ διαλλάσῃς ἡμᾶς ;
 51. Οὐ προσδέχῃ τὴν δέησιν ἡμῶν κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν (4).
 52. Ὅτι ἔδουλώθη τῇ ἁμαρτίᾳ ἡ ψυχὴ μου (5).
 53. Καὶ τῶν γηίνων πράξεων ἐγκεκόλληται ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
 54. Ἐλθε, Κύριε, εἰς βοήθειαν ἡμῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐχθροῦ. Reliqua desunt.
 (2) N. 37 deest.
 (3) Τῇ.
 (α) Ἐάσης. Forte οὐκ ἐώσης. Edit.

- (4) Ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 (5) Ἀνομίᾳ ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

55. Καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. **A**
Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ᾠδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ.
 ΨΑΛ. ΜΔ'.

1. Ἐξηρεῦξαι τὴ καρδία μου λόγον ἀγαθόν·
2. Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ.
3. Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγρά-
φου.
4. Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων·
5. Ἐξεχύθη χάρις ἐν χειλέσι σου·
6. Διὰ τοῦτο εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.
7. Περιῶσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν
σου, δυνατέ·
8. Τῇ ὠραιότητι σου, καὶ τῷ κάλλει σου,
9. Καὶ ἔντεινε, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλευε,
10. Ἐνεκεν ἀληθείας, καὶ πραότητος, καὶ δικαιο- **B**
σύνης·
11. Καὶ ὀδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου.
12. Τὰ βέλη σου ἤκονημένα, δυνατέ
13. Λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται,
14. Ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.
15. Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

55. Καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ᾠδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ* (2).

Titulus psalmo inscriptus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core ad intellectum, canticum pro Dilecto.*

1. Ὁ Πατὴρ λέγει περὶ (3) τοῦ φανερωῦσαι τὸν ἕαυ- **C**
τοῦ Υἱὸν τὸν Θεὸν Λόγον.
2. Ὁ Κύριος ἀναγγελεῖ τῷ πιστῷ λαῷ τὰ ἐξουτοῦ
ἔργα.
3. Ὁ Πατὴρ λέγει· Τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον κά-
λαμός ἐστι τοῦ Υἱοῦ μου· ἐν αὐτῷ γὰρ γράφει τὰς
καρδίας τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν.
4. Ὁ Υἱός μου ἄσπιλός ἐστι· καὶ ἄμωμος ὑπὲρ τοὺς
υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.
5. Τοῖς τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τοῖς ἔθνεσιν ἀναγγελ-
λας [ἀναγγεῖλαι]. Καὶ [οἱ] ἀναγγελοῦσι, χεῖλη
αὐτοῦ (4) εἰρηκεν.
6. Τὸν πιστὸν λαὸν ὁ Κύριος εὐλόγησεν.
7. Ἐν τῷ Πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ ἀναγέννησον
τοὺς πιστευόντας εἰς σέ.
8. Τῷ λόγῳ σου καὶ τῇ χάριτι σου.
9. Καὶ ἐνίσχυσον τοὺς ἁγίους (5), καὶ τὸ κήρυγμα
αὐτῶν κατευόδωσον, καὶ βασιλευσον.
10. Διὰ τοὺς ἁγίους σου.
11. Καὶ ἔχοντές σε οἱ ἅγιοι ἐν ἑαυτοῖς, ἀγάγωσί σε
τοῖς ἔθνεσι διὰ τοῦ κηρύγματος.
12. Οἱ ἀπόστολοι σου ἠκονημένοι διὰ τῆς χάριτός
σου.
13. Ὑποταγήσονται σοι ἔθνη διὰ τῆς πίστεώς σου (6).
14. Ἔτι (7) ὄντες ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.
15. Ἡ βασιλεία σου ἀτελεύτητος.

55. Et redime nos propter nomen tuum.
*In finem : pro iis, qui commutabuntur filiis Core
ad intellectum, canticum pro Dilecto.*
 PSALM. XLIV.

1. Eructavit cor meum verbum bonum
2. Dico ego opera mea regi.
3. Lingua mea calamus scribæ velociter scri-
bentis.
4. Speciosus forma præ filiis hominum .
5. Difusa est gratia in labiis tuis :
6. Propterea benedixit te Deus in æternum.
7. Accingere gladio tuo super femur tuum, po-
tentissime,
8. Specie tua, et pulchritudine tua,
9. Et intende, et prospere procede, et regna,
10. Propter veritatem, et mansuetudinem, et ju-
stitiam :
11. Et deducet te mirabiliter dextera tua.
12. Sagittæ tuæ acutæ, potentissime :
13. Populi sub te cadent,
14. In corde inimicorum regis.
15. Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ᾠδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ* (2).

Titulus psalmo inscriptus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core ad intel-
lectum, canticum pro Dilecto.*

1. Pater loquitur de manifestatione Filii sui Dei
Verbi.
2. Dominus annuntiabit populo fideli opera sua.
3. Pater dicit : Spiritus meus sanctus calamus
est Filii mei : in ipso enim scribit corda creden-
tium in eum.
4. Filius meus incontaminatus est, et immacula-
tus super filios hominum.
5. Annuntiantibus ejus prædicationem gentibus,
et qui annuntiabunt, labia ejus vocat.
6. Populum fidelem Dominus benedixit.
7. In Spiritu sancto tuo regenera credentes in te.
8. Verbo tuo, et gratia tua.
9. Et corrobora sanctos, et prædicationem eorum
prospere dirige, et regna.
10. Propter sanctos tuos.
11. Et sancti habentes te in se ipsis adducent te
gentibus per prædicationem.
12. Apostoli tui, quos exacuit gratia tua.
13. Subjicientur tibi gentes per fidem tuam.
14. Adhuc permanentes in peccatis.
15. Regnum tuum sempiternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Explicatio tituli deest in utroque codice.
- (3) Περὶ deest.
- (4) Διαγγεῖλαι, καὶ ἀναγγελοῦσιν, χεῖλη αὐτοῦς,

etc.

- (5) Ἁγίους σου.
- (6) Σου deest.
- (7) Οἱ.

16. Virga directionis virga regni tui.
 17. Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem :
18. Propterea unxit te Deus, Deus tuus,
 19. Oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
 20. Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis,
21. A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te
 22. Filiæ regum in honore tuo :
 23. Astitit regina a dextris tuis,
 24. In vestitu deaurato circumdata varietate.
25. Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam :
26. Et obliviscere populum tuum et domum patris tui.
 27. Et concupiscet rex decorem tuum :
 28. Quoniam ipse est Dominus tuus, et adorabis eum.
 29. Et filia Tyri in muneribus.
- (a) V. 29, Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ θυγατέρες Τύρου ἐν δώροις V. 30, Τό, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Potestas æterna regnum tuum.
 17. Dilexisti sanctos tuos, et odisti inventores iniquitatis, diabolum nempe, et angelos ejus.
- 18, 19. Propterea renuntiavit te Pater per Spiritum sanctum regem jam existentem : quandoquidem semper exstitisti rex supra eos, qui participes fuerunt gratiæ tuæ ; Melchisedech, inquam, et David, et Ezechia, et Josia, et quotquot his similes fuerunt.
20. *Myrrha* interpretatur *melodia ipsorum*. Melodiam igitur eorum, et gentium fragrantiam significat, quam a doctrina collegit.
21. Ab urbibus firmis et decoris, hoc est a sanctis, unde lætificatus es.
22. Animæ sanctorum glorificabunt te.
 23. Ecclesia.
 24. In multifaria sapientia ornata.
25. Audi, dicit Ecclesiæ ex gentibus prædicationem Domini, et attende oculis cordis præceptis Domini, et ausculta eum.
26. Et obliviscere gentilitatis, et idololatriæ.
27. Dominus fidem tuam.
 28. Quoniam ipse est Dominus tuus, et ipsi flectitur omne genu in cælo et in terra ⁴⁴.
 29. Et filia confusionis, nempe idololatriæ, adducta est ad fidem. *Tyrus* enim interpretatur *confusio*.
- ⁴⁴ Isa. xlv, 24 ; Rom. xiv, 11 ; Philip. ii, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatiæ

- (1) Αὐτῶν deest.
 (2) Διδασκαλίᾳ σου.

- (5) Κλινεῖς.

30. Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι Ἀ τοῦ λαοῦ.

31. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἐσω-
Cεν.

32. Ἐν χρυσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πε-
ποικιλμένη.

33. Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθέναι ὀπίσω
Eύτης.

34. Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι.

35. Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει·

36. Ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως.

37. Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ
σου.

38. Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν
γῆν.

39. Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ B
καὶ γενεᾷ.

40. Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοι,

41. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἰῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυ-
φίων. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΜΕ.

1. Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις,

2. Βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα.

30. Vultum tuum deprecabuntur divites plebis.

31. Omnis gloria filiae regis ab intus,

32. In umbris aureis circumamicta varietati-
bus.

33. Adducentur regi virgines post eam :

34. Proximæ ejus afferentur tibi.

35. Afferentur in lætitia et exultatione :

36. Adducentur in templum regis.

37. Pro patribus tuis nati sunt filii tui :

38. Constitues eos principes super omnem ter-
ram.

39. Memor ero nominis tui in omni generatione
et generatione.

40. Propterea populi constabuntur tibi,

41. In æternum, et in sæculum sæculi.

In finem pro filiis Core, pro arcanis. Psalmus David.
PSAL. XLV.

1. Deus noster refugium et virtus,

2. Adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos
nimis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Δοξάσουσι τὴν παρουσίαν σου οἱ ἄγιοι (1).

31. Πᾶσα ἡ χάρις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κρυπτῷ
C τῆς καρδίας.

32. Ἐν χαρίσμασι πεπλεγμένοις (2) τιμίαις καὶ
ποικίλοις περιβεβλημένη ἡ Ἐκκλησία

33. Προσενεχθήσονται τῷ Κυρίῳ ψυχαὶ νηπιαὶ
ἀκολουθεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

34. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων

35. Αἱ αὐταὶ ψυχαὶ ἀπενεχθήσονται ἐν χαρᾷ ἀνεκ-
αλήτη καὶ δεδοξαμένῃ.

36. Εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ

37. Ὅτι πρότερον οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων γεννη-
θέντες ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ ἐγένοντο υἱοὶ τῆς Ἐκκλη-
Cσίας.

38. Ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους.

39. Ἀδιαλείπτως.

40, 41. Δοξάσουσι σε καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλ-
D λοντι (3).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἰῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων ψαλμὸς. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει ἐπὶ συντελεῖται τῶν αἰῶνων ὑπὲρ τῶν υἰῶν τῆς ἀντιλογίας, τοῦτέστι τῶν ἰθύνων τῶν υἰῶν τῆς ἀμαρτίας, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπὶ συντελεῖται τῶν αἰῶνων παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ὃ ψαλμὸς εἴρηται.

Titulus præpositus continet : In finem pro filiis Core, pro arcanis psalmus. Hoc autem est, quod signi-
ficat in consummatione sæculorum pro filiis contradictionis, scilicet pro gentibus filiis peccati, et pro pas-
sionibus Christi in consummatione sæculorum psalmus dictus est.

1. Οἱ ἀπόστολοι κηρύσσουν τοῖς ἔθνεσιν.

2. Βοηθὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς τοῦ λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἀπὸ
τοῦ πλῆθους τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

30. Adventum tuum sancti glorificabunt.

31. Omnis Ecclesiæ pulchritudo in occulto cor-
dis.

32. Ecclesia circumamicta multiplicibus donis va-
riis, et pretiosis.

33. Adducentur Domino animæ infantes sequendo
Ecclesiam.

34. Animæ sanctorum.

35. Ipsæ animæ adducentur in gaudio inenarra-
bili et glorificato.

36. In supercælestem Jerusalem.

37. Quoniam prius sacerdotes Judæorum geniti
in lavacro facti sunt filii Ecclesiæ.

38. Episcopos, et presbyteros, et diaconos.

39. Indesinenter.

40, 41. Glorificabunt te, et in præsentī, et in
futuro.

1. Apostoli gentibus prædicant.

2. Adjutor est Deus ad liberandos nos a multitu-
dine peccatorum nostrorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄγγελοι.

(2) Πεπλεγμένοις.

(3) Μέλλοντι αἰῶνι.

(4) Ἡ δὲ τῆς κωνσταντινουπόλεως περ.

3. Propterea non timebimus, dum turbabitur terra.

4. Et transferentur montes in cor maris.

5. Sonuerunt et turbatae sunt aquae eorum:

6. Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

7. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.

Diapsalma.

8. Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

9. Deus in medio ejus, et non commovebitur:

10. Adjuvabit eam Deus mane diluculo.

11. Conturbatae sunt gentes, et inclinata sunt regna:

12. Dedit vocem suam Altissimus, mota est terra.

13. Dominus virtutum nobiscum:

14. Susceptor noster Deus Jacob.

15. Venite et videte opera Dei,

16. Quæ posuit prodigia super terram.

17. Auferens bella usque ad fines terræ:

18. Arcum conteret et confringet arma,

19. Et scuta comburet in igne.

(a) Ita in cod.

(b) V. 9. Deest in cod., sed exstat in marg. recent. caractere.

3. Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθῆσόμεθα ἐν τῷ ταρασσεσθαι τὴν γῆν,

4. Καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.

5. Ἦχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν·

6. Ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ κραταιότητι αὐτοῦ.

7. Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρμηματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Διάψαλμα (n).

8. Ἦγάσσε τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος.

9. (b) Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται·

10. Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶτῳ πρῶτῳ.

11. Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἐκλίναν βασιλείαι·

12. Ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος, ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

13. Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν·

B 14. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

15. Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,

16. Ἄ εθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς·

18. Τόξον συντρίψει, καὶ συνθλάσει ὄπλον,

19. Καὶ θυροῦς κατακαύσει ἐν πυρὶ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

3. Propterea non amplius timeamus, insurgentibus in nos terrenis spiritibus.

4. Et justificationes Dei erunt in cordibus gentium.

5. Territæ sunt et ululant adversariæ potestates.

6. Domini virtute dissolutæ sunt eadem contrariæ potestates.

7. Dona enim sancti Spiritus illuminaverunt Ecclesiam Dei.

8. Sanctificavit chorum sanctorum Dominus.

9. Deus in cordibus populi, et immobiles permanent in fide.

10. Adjuvabit Deus Ecclesiam in splendore lucis suæ.

11. Dissipati sunt dæmones, et superatæ sunt vires inimici.

12. Prædicavit Deus verbum suum, et auscultaverunt gentes.

13. Dominus omnis supercælestis militiæ nobiscum est.

14. Susceptor noster Deus Jacob, Christus, inquam, qui providet nobis.

15. Advocant gentes apostoli.

16. Quæ fecit mysteria in terra.

17. Dissolvit bella totius mundi.

18, 19. Potestates inimici.

3. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι φοβούμεθα, ἐπαγειρομένων ἡμῖν γηγίνων πνευμάτων.

4. Καὶ τὰ δικαίωματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐθνῶν.

C 5. Ἐφοβήθησαν καὶ ἀλαλάζουσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.

6. Διελύθησαν (1) αἱ αὐταὶ ἐναντίαι δυνάμεις ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Κυρίου.

7. Τὰ γὰρ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφώτισαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.

8. Ἦγάσσε τὸν χορὸν τῶν κυρίων [ἁγίων] ὁ Κύριος (2).

9. Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ λαοῦ, καὶ ἀκίνητοι διαμένουσιν ἀπὸ τῆς πίστεως.

10. Βοηθήσει ὁ Θεὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ.

11. Διελύθησαν οἱ δαίμονες, καὶ (3) ἠττήθησαν αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.

D 12. Ἐκήρυξεν ὁ Θεὸς (4) τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ὑπήκουσαν αὐτοῦ τὰ ἔθνη.

13. Ὁ Δεσπότης πάσης ἐπουρανίου στρατιᾶς μεθ' ἡμῶν ἔστι.

14. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ, λέγω δὲ Χριστὸς, ὁ προνοῶν ἡμῶν.

15. Προσκαλοῦνται τὰ ἔθνη οἱ ἀπόστολοι.

16. Ἄ ἐποίησε μυστήρια ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Τοὺς πολέμους ἔλυεν (5) τοῦ κόσμου διέλυσεν.

18, 19. Τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις (6).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ διελύθησαν.

(2) Versiculus 8 deest in cod.

(3) Καὶ deest.

(4) Ὁ Κύριος.

(5) Ὅλους.

(6) N. 18. Τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν θάνατον. N. 19. Τὰς τοῦ ἐχθροῦ, etc.

20. Σχολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. A
21. Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῆ.

22. Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν ·
23. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεός Ἰακώβ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ. ΨΑΛ. ΜΖ'.

1. Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας ·
2. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως ·
3. Ὅτι Κύριος ὑψιστος, φοβερός,
4. Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.
5. Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν.
6. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ,
7. Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν.

Διάψαλμα (α).

8. Ἀνέβη ὁ Θεός ἐν ἀλαλαγμῷ ·
9. Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος.
10. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε ·
11. Ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε ·
12. Ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός ·
13. Ψάλατε συνετῶς.

(g) [Ita cod. Vatic.

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Ἐπίστασθε ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.
21. Δοξασθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐν τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ.
22. Ὁ ἐξουσιαστής πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων μεθ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀναστρέφεσθαι μέλλει.
23. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὑπάρχων ὁ Θεός, ὁ τὰ ἔσχατα τοῦ κόσμου συναγαγὼν πρὸς ἑαυτὸν παντελῶς. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται κρατῶν ἔσχατα.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) · Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ ψαλμός · τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν καιρῶν ὑπὲρ τῶν υἱῶν τῆς ἀντιλογίας τῶν ἐπιστρεφόντων (2) ὁ ψαλμὸς εἴρηται.

Titulus inscriptus continet: *In finem, pro filiis Core psalmus.* Hoc est in fine temporum pro filiis contradictionis se convertentibus psalmus dictus est.

1. Ἀγαλλιᾶσθε ταῖς καρδίαις.
2. Δοξάσατε αὐτόν.
3. Οὐκ εἶσι αἱ ἐπιγίαι δυνάμεις βασιλεύουσιν ἡμῶν.
4. Ἄλλὰ βασιλεύει πάσης τῆς γῆς ὁ Ὑψιστος ὁ φοβερός.
5. Ἐδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφειων καὶ σκορπιῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

6. Τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἐξελέξατο.
7. Καὶ οὗς ἠγάπησεν ἐκ τοῦ λαοῦ Ἰουδαίων (3).
8. Τὴν ἀνάληψιν λέγει τοῦ Θεοῦ Λόγου.
9. Δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων.
10. Καὶ ἡμεῖς ἐπὶ γῆς δοξάσομεν αὐτόν.
11. Τῷ πρὸ αἰώνων.
12. Ὁ βασιλεὺς ἐστὶν (4) ἐφ' ἡμᾶς.
13. Δοξάσατε αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ.

⁶⁶ Luc. x, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
(2) Ἀντιλογίας, λέγω δὴ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν υἱῶν τῆς ἀμαρτίας, τῶν ἐπιστρ.

20. Vacate et cognoscite quoniam ego sum Deus.
21. Exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.

22. Dominus virtutum nobiscum ·
23. Susceptor noster Deus Jacob.

In finem, pro filiis Core. PSAL. XLVI.

1. Omnes gentes, plaudite manibus ;
2. Jubilate Deo in voce exultationis,
3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis,
4. Rex magnus super omnem terram.
5. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris.
6. Elegit nobis hæreditatem sibi,
7. Speciem Jacob, quam dilexit.

Diapsalma.

8. Ascendit Deus in jubilo ·
9. Dominus in voce tubæ.
10. Psallite Deo nostro, psallite ·
11. Psallite regi nostro, psallite.
12. Quoniam rex omnis terræ Deus,
13. Psallite sapienter.

20. Cessate a peccatis.
21. Glorificabor in gentibus, et in populo Judæorum in me credentium.
22. Dominator omnium supercælestium potentium nobiscum in terra versabitur.
23. Susceptor noster existens Deus, qui postrema mundi ad se ipsum congregat. *Jacob enim interpretatur postrema tenens.*

1. Cordibus exultate.
2. Glorificate eum.
3. Non amplius terrenæ potestates nobis dominantur.
4. Sed excelsus et terribilis regnat in universa terra.
5. Potestatem nobis dedit ambulandi super serpentes et scorpiones, et super omnem potestatem inimici ⁶⁶.

6. Elegit sanctos apostolos,
7. Et quos dilexit de populo Judæorum.
8. Assumptionem significat Dei Verbi.
9. Glorificatus a sanctis virtutibus.
10. Et nos glorificabimus eum in terra.
11. Regi ante sæcula.
12. Rex est super nos.
13. Glorificate eum in veritate.

(3) N. 7. Ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.
(4) Ὅτι βασιλεὺς ἦ, etc.

14. Ragnavit Deus super gentes ;
 15. Deus sedet super sedem sanctam suam.
 16. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham :
 17. Quoniam Dei fortes terræ vehementer elevati sunt.

Psalmus cantici filii Core, secunda Sabbati.

PSAL. XLVII.

1. Magnus Dominus, et laudabilis nimis,
 2. In civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.
 3. Bene fundata exultatione universæ terræ ;
 4. Montes Sion latera aquilonis,
 5. Civitas regis magni.
 6. Deus in domibus ejus cognoscitur,
 7. Cum suscipiet [suscipit] eam.
 8. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt,
 9. Convenerunt in unum.
 10. Ipsi videntes sic admirati sunt.
 11. Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.
 12. Ibi dolores ut parturientis :
 13. In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.
 14. Sicut audivimus, sic et vidimus :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

14. Convertens eorum captivitatem.
 15. A dextris Patris
 16. Apostoli cum Domino.
 17. Quoniam electi Dei multum confortati sunt.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) · Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς (4), δευτέρα Σαββάτου. Τοῦτο οὖν λέγει ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης περὶ τῶν νηῶν τῆς ἀναπαύσεως (5). Λέγω δὲ μετὰ τὸ τὴν κρίσιν γενέσθαι εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου (6) κατάπαυσιν. Σάββατον γὰρ κατάπαυσις (7) ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus cantici filii, secunda Sabbati.* Hoc igitur significat, quod psalmus cantici hujus canitur de filiis requietis. Dico autem posteaquam judicium factum fuerit, cum Dominus secundo requieverit : *Sabbatum enim requies interpretatur.*

1. Mirabilis est et glorificatus,
 2. In superna Jerusalem.
 3. Gaudens fide gentium.
 4. Quibus antea diabolus illudebat, electi sunt supernæ Jerusalem.
 5. Ecclesia Dei nostri Jesu Christi.
 6, 7. Deus in sanctis ejus manifestatur.
 8. Apostoli.
 9. Ad prædicandum.
 10. Quoniam in terris apparuit.
 11. Populus Judæorum.
 12. In synagoga Judæorum,
 13. In magna ira conteres Judæorum principes, qui habent in seipsis Scripturarum cognitionem. *Tharsis enim interpretatur inspectio latitiæ.*
 14. Quemadmodum audivimus de adventu Dei nostri.

- A 14. Ἐξασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη·
 15. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ.
 16. Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ·
 17. Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν.

Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορὲ, δευτέρα Σαββάτου.

ΨΑΛ. ΜΖ΄.

1. Μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὴς σφόδρα,
 2. Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἁγίῳ αὐτοῦ.
 3. Εὐρίζω ἀγαλλιᾶμαι πάσης τῆς γῆς·
 4. Ὄρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ,
 5. Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου.
 6. Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκεται,
 7. Ὅταν ἀντιλαμβάνηται [ἀντιλαμβάνεται] αὐτῆς.
 B 8. Ὅτι ἰδοὺ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν,
 9. Διήλθοσαν ἐπὶ τὸ αὐτό.
 10. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν,
 11. Ἐταράχθησαν, ἔσαλεύθησαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν.
 12. Ἐκεῖ ᾠδῖνες ὡς τικτούσης·
 13. Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις πλοῖα Θαρσαῖς.
 14. Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἶδομεν·
 14. Ἐπιστρέψας (1) αὐτῶν τὴν αἰχμαλωσίαν.
 15. Ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
 16. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τοῦ Κυρίου (2).
 17. Ὅτι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ πάνυ ἐνίσχυσαν.

- C 1. Θαυμαστός ἐστὶ καὶ δεδοξασμένος,
 2. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 3. Χαίρων ἐπὶ τῇ πίστει τῶν ἐθνῶν.
 4. Εἰς οὓς ἂν ἐπαίσατο τὸ (8) πρότερον ὁ διάβολος, ἐκλεκτοὶ εἰσι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 5. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 6, 7. Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῆς (9) φανεροῦται.
 8. Οἱ ἀπόστολοι.
 9. Εἰς τὸ κήρυγμα (10).
 10. Ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη.
 11. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 12. Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων.
 13. Ἐν ὀργῇ μεγάλη συντρίψεις τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν τῶν Γραφῶν γνῶσιν. *Θαρσαῖς γὰρ ἐρμηνεύεται κατασκοπὴ ἐν φροσύνης.*
 D 14. Καθάπερ ἠκούσαμεν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπέστρεψας.
 (2) Υἱοῦ.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (4) Υἱοῖς Κορὲ.
 (5) Υἱῶν τῶν τῆς ἀναστάσεως.

- (6) Θεοῦ.
 (7) Ἀνάπαυσις.
 (8) Ἀνεπαύετο.
 (9) Αὐτοῦ.
 (10) Τὰ κηρύγματα.

15. Ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων,
 16. Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 17. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.
 18. Ὑπελάδομεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἑλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.
 19. Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς, οὕτω καὶ ἡ αἰνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 20. Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου.
 21. Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών,
 22. Καὶ ἀγαλλιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας,
 23. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
 24. Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτήν·
 25. Διηγῆσαθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς·
 26. Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς·
 27. Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς,
 28. Ὅπως ἂν διηγῆσθε εἰς γενεὰν ἑτέραν·
 29. Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 30. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 31. Αὐτός ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.
Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛ. ΜΗ΄.
 1. Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη,
 2. Ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

- A 15. In civitate Domini virtutum,
 16. In civitate Dei nostri.
 17. Deus fundavit eam in æternum.
 18. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio populi tui.
 19. Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terræ.
 20. Justitia plena dextera tua.
 21. Lætetur mons Sion,
 22. Et exsultent filiaë Judææ,
 23. Propter judicia tua, Domine.
 24. Circumdate Sion, et complectimini eam,
 25. Narrate in turribus ejus.
 26. Ponite corda vestra in virtute ejus;
 27. Et distribuite domos ejus,
 B 28. Ut enarretis in progenie altera
 29. Quoniam hic est Deus noster,
 30. In æternum, et in sæculum sæculi:
 31. Ipse pascet nos in cœcula.
In finem, filiis Core. PSAL. XLVIII.
 1. Audite hæc, omnes gentes,
 2. Auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 15, 16. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 17. Ἀσάλευτός ἐστιν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 18. Διηγησάμεθα (1) τὰ παθήματά σου.
 19. Ὡς ἀτελευτητόν ἐστι τὸ ὄνομά σου, οὕτως καὶ ἡ αἰνεσίς σου.
 20. Ὁ λαὸς ὁ ἑστώς ἐκ δεξιῶν μου (2).
 21. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 22. Αἱ ψυχαι τῶν ἁγίων.
 23. Ἐνεκεν τῆς ἀνταποδόσεώς σου, Κύριε.
 24. Οἰκήσατε τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς κατάσχασιν αὐτὴν ἴσχετε (α).
 25. Ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῆς διηγῆσαθε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 26. Θέσθε τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 27. Καὶ μερίσασθε (β) τὰς μονὰς αὐτῆς.
 28. Ὅπως ἂν διηγῆσαθε ἐν (γ) τῷ χρόνῳ τῶν ἁγίων.
 29. Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 30, 31. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς (δ).
 D

- 15, 16. In superna Jerusalem.
 17. Immobilis est in sempiterna sæcula.
 18. Narravimus passiones tuas.
 C 19. Sicut sempiternum est nomen tuum, ita et laus tua.
 20. Populus stans a dextris tuis.
 21. Superna Jerusalem.
 22. Animæ sanctorum.
 23. Propter retributionem tuam, Domine.
 24. Habitato supernam Jerusalem, et possidete eam.
 25. Narrate in sanctis ipsius justificationes ejus
 26. Ponite mentem vestram in præceptis illius.
 27. Et dividite mansiones ejus.
 28. Ut enarretis in tempore sanctorum.
 29. Quoniam hic est Deus noster
 29. Quoniam hic est Deus noster
 30, 31. Pastor bonus, qui pascet nos.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός*· περὶ τοῦ τέλους τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας ὁ ψαλμὸς λέγει. *Κορὲ λέγει ἀπειθῆς* (5) τῷ Θεῷ γεγέννηται· διότι καὶ τοὺς τοιοῦτους υἱοὺς αὐτοῦ καλεῖ ἡ Γραφή.

Titulus iuscriptus continet: *In finem, filiis Core psalmus*. De fine filiorum inobedientiæ psalmus loquitur. *Core* significat, *inobediens Deo factus est*, propterea tales ejus filios vocat psalmi inscriptio.

1. Παιδεύθητε ταῦτα, & μέλλω λέγειν, πάντα τὰ ἔθνη.

1. Discite hæc, quæ dicturus sum, omnes gentes.

2. Ἐκδέξασθε τὰ ὦτα ὑμῶν & ἐρῶ ὑμῖν (6).

2. Excipite auribus vestris, quæ dicam vobis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Διηγησάμεθα.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(2) Σου.

(5) Κορὲ γὰρ ἀπ.

(3) N. 29, 30, 31, leguntur conjunctim, ac post ἡμᾶς hæc adduntur, εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας, ὅτι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεὸς ὑπέρ ἡμῶν.

(6) Εἰσδέξασθε εἰς τὰ... ὑμῖν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

(a) Ἴσχετε. Forte ἔχετε, vel ἴσχετε. Edit.

(c) Διηγῆσασθε. Forte διηγῆσησθε. Edit.

(β) Μερίσασθε. Leg. vid. interp., μερίσασθε. Ed.

3. Quique terrigenæ et filii hominum,
4. Simul in unum dives et pauper.
5. Os meum loquetur sapientiam,
6. Et meditatio cordis mei prudentiam.
7. Inclinabo in parabolam aurem meam,
8. Aperiam in psalterio propositionem meam.
9. Cur timeo in die mala?
10. Iniquitas calcanei mei circumdabit me.
11. Qui confidunt in virtute sua,
12. Et in multitudine divitiarum suarum glori-
antur.
13. Frater non redimit, redimet homo,
14. Non dabit Deo placationem suam,
15. Et pretium redemptionis animæ suæ.
16. Et laborabat in æternum, et vivet in fi-
nem.
17. Non videbit interitum,
18. Cum viderit sapientes morientes?
19. Simul insipiens et stultus peribunt:
20. Et relinquent alienis divitias suas.

- A
3. Οἱ τε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων,
 4. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλοῦσιος καὶ πένης.
 5. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν,
 6. Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσιν.
 7. Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου·
 8. Ἄνοιξω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου.
 9. Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ;
 10. Ἡ ἀνομία τῆς πείνης μου κυκλώσει με.
 11. Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν,
 12. Καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυ-
χόμενοι.
 13. Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος·
 14. Οὐ δώσει τῷ θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ,
 15. Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.
 16. Καὶ ἐσκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς
B τέλος.
 17. Οὐκ ὄψεται καταφθοράν,
 18. Ὅταν ἴθῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας;
 19. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων καὶ ἄνοος ἀπολοῦνται·
 20. Καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτρίοις τὸν πλοῦτον
αὐτῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

3. Terreni filii hominum.
4. Eadem doctrinam vobis omnibus propositu-
rus sum.
5. Apostoli per prædicationem loquentur sapien-
tiam ejus, non hujus sæculi.
6. Et meditatio credentium in me intelligentia
est.
7. Adducam in parabolam mysterium meum.
8. Describam in psalterio propositionem meam.
9. Tempore passionis meæ.
10. Judas ultimus discipulorum meorum insur-
get in me.
11. Principes Judæorum.
12. Scribæ et Pharisei Scripturarum scientia
clati.
13. Non frater noster est, qui redimit nos, hoc
est nostræ naturæ et conditionis, sed Deus per gra-
tiam factus homo liberabit nos.
14. Et non dabit seipsum placationem pro anima
sua, sed pro omnibus.
15. Neque pretium aliquod dabit, ut liberet ani-
mam suam.
16. Et passus est in mundo, sed vivit in æternum.
17. Hic quidem non novit corruptionem; neque
enim possibile erat, ut ipse corruptione teneretur.
18. Omnes autem sapientes hujus sæculi ipse mor-
ientes videbit.
19. Simul omnes peribunt non confidentes ipsum
esse Deum.
20. Dæmonibus animas suas tradent.

3. Οἱ γῆινοὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
4. Τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν πᾶσιν ὑμῖν μέλλω προ-
τιθεῖναι (1).
5. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κηρύγματος λαλήσουσι
σοφίαν αὐτοῦ, [οὐκ] αἰῶνος (2) τούτου.
6. Καὶ ἡ μελέτη τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ σύνεσις
ἐστίν.
7. Ἀγάγω εἰς παραβολὴν τὸ μυστήριόν μου.
8. Ἀναγράψω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημα.
9. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους μου.
10. Ἰούδας ὁ ἔσχατος τῶν μαθητῶν μου ἐπισυστῆ
(3) [ἐπισυστήσῃ] μοι.
11. Οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων.
12. Οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐπὶ τῇ γνώ-
σει (4) τῶν Γραφῶν ἐπαιρόμενοι.
13. Οὐκ ἀδελφὸς ἡμῶν ἐστὶν ὁ λυτρούμενος ἡμᾶς,
τουτέστιν ὁ τῆς (5) ἡμετέρας φύσεως, ἀλλ' ὁ Θεὸς
κατὰ χάριν γενόμενος ἄνθρωπος λυτρώσεται ἡμᾶς.
14. Καὶ οὐδὲ ἑαυτὸν δώσει ἐξίλασμα τὴν (6) ψυ-
χὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ πάντας.
15. Οὐδὲ τιμὴν τινα δώσει, ἵνα λυτρώσῃται τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ.
16. Καὶ πέπονθε τῷ (7) κόσμῳ, ἀλλὰ ζῆ ἀτελευ-
τήτως.
17. Οὗτος μὲν οὐκ εἶδε διαφθοράν· οὐ γὰρ ἦν δυ-
νατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῆς φθορᾶς.
18. Πάντας δὲ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου αὐ-
τὸς ὄψεται ἀποθνήσκοντας.
19. Ὁμοθυμαδὸν πάντες ἀπολοῦνται οἱ μὴ λέγοντες
αὐτὸν εἶναι Θεόν.
20. Τοῖς δαίμοσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐμπιστεύσουσι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Λέγει πᾶσιν... προτίθεσθαι.
- (2) Σοφίαν οὐ τοῦ αἰῶνος.
- (3) Ἐπισυστῆ μοι.
- (4) Γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ, etc., ἐπὶ τὴν γῶσιν.

- (5) Οὐ τῆς.
- (6) Καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν δώσει ἐξίλασμα τὴν, etc.
- (7) Ἐν τῷ.

21. Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα· A
 22. Σκηνώματα αὐτῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν·
 23. Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν
 γαιῶν αὐτῶν.
 24. Καὶ ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε·
 25. Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις,
 καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς.
 26. Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς·
 27. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκί-
 ουσιν.

Διάψαλμα (a).

28. Ὡς πρόβατα ἐν ἄδῃ ἔθεντο·
 29. Θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς.
 30. Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρωῒ.
 31. Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ἄδῃ,
 32. Ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.
 33. Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ
 χειρὸς ἄδου,
 34. Ὅταν λαμβάνῃ με.
 35. Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος,
 36. Ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

(a) Ita cod. Vatic.

21. Et sepulcra eorum domus illorum in æter-
 num :
 22. Tabernacula eorum in progeniem et proge-
 niem :
 23. Vocaverunt nomina sua in terris suis.
 24. Et homo cum in honore esset, non intelle-
 xit.
 25. Comparatus est jumentis insipientibus, et si-
 milis factus est illis.
 26. Hæc via illorum scandalum ipsis :
 27. Et postea in ore suo complacbunt.

Diapsalma.

28. Sicut oves in inferno positi sunt :
 B 29. Mors depascet eos.
 30. Et dominabuntur eorum justi in matutino.
 31. Et auxilium eorum veterascat in inferno,
 32. A gloria eorum expulsi sunt.
 33. Verumtamen Deus redimet animam meam de
 manu inferi,
 34. Cum acceperit me.
 35. Ne timueris cum dives factus fuerit homo,
 36. Aut cum multiplicata fuerit gloria domus
 ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

21. Καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν ἀποθаноῦνται. C
 22. Ἡ νέκρωσις αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 23. Περιποιήσαντο τὰς γυνῆνας ἡδονὰς αὐτῆς (1).
 24. Καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ γε-
 γένηνται.
 25. Ἄλλ' ὡς ἴπποι θηλυμανεῖς ἐδρέθησαν (2).
 26. Ἡ τρυφή καὶ ἀπάτη τοῦ βίου τούτου παγὶς
 αὐτοῖς.
 27. Καὶ μετὰ ταῦτα τὴν σπατάλην τοῦ βίου τούτου
 ἐράσουσιν (3).
 28. Ὡς ἄλογα ζῶα τῇ ἡδονῇ τοῦ βίου ἑαυτοῦς
 παρέδωκαν.
 29. Θάνατος αὐτῶν κυριεύσει.
 30. Οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ κρινουσὶν αὐτούς ἐν τῇ ἀνα-
 στάσει.
 31. Καὶ ἡ σοφία καὶ ὁ πλοῦτος αὐτῶν σὺν αὐτοῖς
 εἶη εἰς ἀπώλειαν.
 32. Καὶ τῆς υιοθεσίας, ἧς εἶχον τὸ πρότερον, ἐξ-
 ἔπεσαν.
 33. Ὅμως ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ
 τῆς ἁμαρτίας τοῦ θανάτου.
 34. Ὅταν περιποιεῖται με.
 35. Μὴ φοβοῦ, ὅταν εὐθηνεῖ ἄνθρωπος.
 36. Ἢ ὅταν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς μεγίσταις περι-
 βέβληται ὁ οἶκος αὐτοῦ.

21. Et in peccatis suis morientur.
 22. Interitus eorum in sæculum sæculi.
 23. Comparaverunt sibi terrenas voluptates.
 24. Et non cognoverunt, quod secundum Dei
 imaginem facti sunt.
 25. Sed veluti equi in feminas insanientes in-
 venti sunt
 26. Deliciæ et illecebræ hujus vitæ laqueus ipsis.
 27. Et post hæc luxum hujus sæculi amabunt.
 28. Ut bruta animalia voluptatibus vitæ se ipsos
 tradiderunt.
 29. Mors eis dominabitur.
 30. Sancti Dei judicabunt eos in resurrectione.
 D 31. Et sapientia, et divitiæ eorum cum ipsis erunt
 in perditionem.
 32. Et ab adoptione, quam antea habebant, ex-
 ciderunt.
 33. Verumtamen Deus liberabit animam meam e
 peccato mortis.
 34. Cum possederit me.
 35. Ne timeas, cum prosperatur homo.
 36. Et cum domus ejus dignitatibus et maximis
 honoribus circumdata est.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτοῖς.
 (2) Ἡδρέθησαν.

- (3) Ἐρωται.

37. Quoniam cum interierit ipse, non sumet A omnia,

38. Neque descendet cum eo gloria ejus [gloria domus ejus].

39. Quia anima ejus in vita insius benedicetur,

40. Confitebitur tibi cum benefeceris ei.

41. Introibit usque in progeniem patrum suorum,

42. Usque in æternum non videbit lumen.

43. Et homo cum in honore esset, non intellexit.

44. Comparatus est jumentis insipientibus, et similibus factus est illis.

Psalmus Asaph. PSAL. XLIX.

1. Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram.

2. Ab ortu solis usque ad occasum.

3. Ex Sion species decoris ejus :

4. Deus manifeste veniet, Deus noster,

5. Et non silebit.

6. Ignis in conspectu ejus exardescet :

. Et in circuitu ejus tempestas valida.

(a) Vers. 5, 'Ο Θεός, etc., παρασιωπήσεται.

37. Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα,

38. Οὐδὲ συγκαταθήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ [δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ].

39. Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται,

40. Ἐξομολογήσεται σοι, ὅταν ἀγαθῶν αὐτόν.

41. Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ,

42. Ἔως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς.

43. Καὶ ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὧν, οὐ συνῆκε·

44. Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς.

Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΜΘ'

1. Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλετε τὴν B γῆν,

2. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν.

3. Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ

4. Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὁ Θεὸς (a) ἡμῶν,

5. Καὶ οὐ παρασιωπήσεται.

6. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται·

7. Καὶ κύκλω αὐτοῦ καταίγλις σφοδρά.

ATHANASII INTERPRETATIO.

37, 38. *Nihil enim intulimus in mundum; haud dubium, quod nec auferre quid poterimus* ⁶⁷.

39. Quoniam anima ejus in hoc sæculo beata prædicabitur.

40. Confitebitur tibi in iudicio, cum humiliabis eum.

41. Tradetur enim in locum diaboli et angelorum ejus.

42. Est enim in tenebris exterioribus ⁶⁸.

43. Nam cum esset secundum Dei imaginem, non cognovit factorem suum.

44. Similis inventus est jumentis recalcitrantibus, et resilientibus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) · *Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ*, τουτέστι ψαλμὸς (4) τῷ κριτῇ. Ἀσάφ γὰρ κριτῆς ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus Asaph*, hoc est psalmus Judici. *Asaph* enim *judex* interpretatur.

1, 2. Deus hominum Dominus per prædicationem locutus est, et vocavit omnes ad fidem suam ab ortu solis usque ad occasum.

3. E cœlis adventus gratiæ ejus.

4. In consummatione sæculi rursus veniet.

5. Redarguet enim omnes peccatores.

6. Flumen et lacus ignis.

7. Ventus vehemens magis magisque accendens flammam ignis illius.

37, 38. *Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν* (1) *εἰς τὸν κόσμον· δῆλον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνασόμεθα*

39. Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μακαροσθήσεται.

40. Ἐξομολογήσεται σοι ἐν τῇ κρίσει, ὅταν ταπεινώσεις αὐτόν.

41. Παραδοθήσεται γὰρ εἰς τὸν τόπον τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

42. Εἰς τὸ σκότος γὰρ ἐστί (2) τὸ ἐξώτερον.

43. Κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ ὧν, οὐκ ἐπέγνω τὸν ποιήσαντα αὐτόν.

44. Ἴσος εὐρέθη τῶν ἀποσκιρτώντων καὶ ἀποστάντων κτηνῶν.

1, 2. Θεὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων Κύριος ἐλάλησε διὰ τοῦ κηρύγματος, καὶ ἐκάλεσε πάντας εἰς τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν.

3. Ἐκ τῶν οὐρανῶν ἡ παρουσία τῆς χάριτος αὐτοῦ

4. Ἐν τῇ συντελείᾳ πάλιν τοῦ αἰῶνος ἔλθῃ (5).

5. Ἐλέγξει γὰρ πάντας τοὺς ἡμαρτηκότας.

6. Ὁ ποταμὸς καὶ ἡ λίμνη τοῦ πυρός.

7. Ἄνεμος σφοδρὸς ἐξάπτων μειζόνως τὴν φλόγα τοῦ πυρός ἐκείνου.

⁶⁷ I Tim. vi, 7. ⁶⁸ Matth. viii, 12; xii, 13; xiv, 30.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Εἰσηνέγκαμεν ἐν τῷ κόσμῳ . . . τί τις δυνασθέντα.*

(2) Ἔστα.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους παρ.

(4) *Ψαλμὸς* deest.

(5) Ἐλθῃ deest in cod.

8. Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν, A
 9. Τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.
 10. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ,
 11. Τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ
 θυσίαις.
 12. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην
 αὐτοῦ.
 13. Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.
 14. Ἄκουσον, λαὸς μου, καὶ λαλήσω σοι, Ἰσραὴλ,
 15. Καὶ διαμαρτύρομαι σοι.
 16. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγώ.
 17. Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε.
 18. Τὰ δὲ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
 διαπαντός.
 19. Οὐδέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους,
 20. Οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους.
 21. Ὅτι ἐμάθετε πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ,
 22. Κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.
 23. Ἐγνώκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.
 24. Καὶ ὠραιότες ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.
 25. Ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοι εἴπω.
 26. Ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα
 αὐτῆς.

8. Advocabit caelum sursum et terram,
 9. Ut discernat populum suum.
 10. Congregate illi sanctos ejus,
 11. Qui ordinant testamentum ejus super sacri-
 ficia.
 12. Et annuntiabunt caeli justitiam ejus :
 13. Quoniam Deus judex est.
 14. Audi, populus meus, et loquar tibi, Israel,
 15. Et testificabor tibi :
 16. Deus Deus tuus ego sum.
 17. Non in sacrificiis tuis arguam te :
 18. Holocausta autem tua in conspectu meo sunt
 semper.
 19. Non accipiam de domo tua vitulos,
 20. Neque de gregibus tuis hircos.
 21. Quoniam meae sunt omnes ferae silvarum,
 22. Jumenta in montibus, et boves.
 23. Cognovi omnia volatilia caeli :
 24. Et pulchritudo agri merum est.
 25. Si esuriero, non dicam tibi :
 26. Meus est enim orbis terrae, et plenitudo ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8, 9. Στήσει τοὺς τὰ οὐράνια φρονήσαντας, καὶ
 τοὺς ἐὰ γῆναι, καὶ ἕκαστον κρίνει κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

10. Στήσει αὐτοὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ
 11. Ἐπὶ ἐλεημοσύνη καὶ πίστει ὀρθῆ.
 12, 13. Ἀνυμνήσουσιν οἱ ἅγιοι τὴν δόξαν αὐτοῦ, C
 ὁμολογοῦντες, ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.
 14. Διὰ τὸ τὸν Θεὸν μέλλειν κρίνειν τὴν οἰκουμέ-
 νην, παραιῶ σοι, εἰς ὑπακοὴν εὐτρέπισόν μοι τὰ
 ὤτα σου, καὶ διδάξω σε.
 15. Καὶ διαμαρτύρομαι σοι, ἃ μέλλεις φυλαττεῖν,
 ὁ λαὸς ὁ τοῦ Θεοῦ. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται λαὸς
 ἰσχυρός.
 16. Ἐγώ (1) ὁ Θεός, φημί, ὁ Θεός σου.
 17. Ὅτι οὐκ ἐπ' (2) ἐμοὶ προσφέρεις θυσίας τῷ
 Θεῷ σου, ἀλλὰ δαίμοσι, καὶ εἰδώλοις, καὶ δένδροις.
 18. Τὰ δὲ κρύφια τῆς καρδίας σου ὀρῶ διαπαντός.
 19. Τοὺς κερατίζοντας καὶ σκιρτῶντας ὑμῶν ὡς
 μοσχάρια οὐδέχομαι.
 20. Τοὺς τριχώδεις, τουτέστι τοὺς πόρνους καὶ βε- D
 βήλους, οὐδέχομαι (3).
 21. Τὰ ἔθνη λέγει.
 22. Τοὺς ἁγίους ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ τοὺς ἀπο-
 στόλους.
 23. Τὰς ψυχὰς λέγει τὰς ἐπὶ τὰ οὐράνια ἀνιπτα-
 μένας.
 24. Οἱ πεπιστευότες ἐν τῷ κόσμῳ.
 25. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς παρουσίας μου.
 26. Πάντες οἱ λαοὶ τῶν ἐθνῶν.

8, 9. Sistet sibi eos, qui caelestia cogitarunt, et
 qui terrena, et unumquemque judicabit secundum
 opera sua.

10. Constituet eos a dextris suis.
 11. In misericordia et fide recta.
 12, 13. Laudabunt sancti gloriam ejus, confiten-
 tes quod Deus judex est.
 14. Quoniam Deus judicaturus est mundum,
 hortor te, ut mihi praepares aures tuas ad audien-
 dum, et docebo te.
 15. Et testificabor tibi, quae a te custodienda
 sunt, popule Dei. Israel enim interpretatur *populus*
fortis.
 16. Ego Deus, inquit, Deus tuus.
 17. Quoniam non amplius mihi offers sacrificia
 Deo tuo, sed daemionibus, et idolis, et arboribus.
 18. Occulta autem cordis tui video semper.
 19. Petulos, et lascivientes tanquam vitulos ex
 vobis non accipio.
 20. Pilosos, hoc est fornicatores, et immundos
 non accipio.
 21. Gentes significat.
 22. Sanctos in Scripturis, et apostolos.
 23. Animas significat, sursum ad caelestia evo-
 lantes.
 24. Qui crediderunt in mundo.
 25. Tempore mei adventus.
 26. Omnes gentium populi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐγώ εἰμι ὁ Θεός, ὁ Θεός.
 (2) Ἐτι.

- (3) Ὡς Ἰσαὺ, τουτέστι...δέξομαι.

27. Nunquid manducabo carnes taurorum? A 27. Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων;
28. Aut sanguinem hircorum potabo?
28. Ἡ αἷμα τράγων πίνωμαι;
29. Immola Deo sacrificium laudis,
29. Θύσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως·
30. Et redde Altissimo vota tua.
30. Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου.
31. Et invoca me in die tribulationis tuæ:
31. Καὶ ἐπικάλῃσαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου·
32. Eruam te, et glorificabis me.
32. Καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με.
33. Peccatori autem dixit Deus:
33. Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός·
34. Quare tu enarras justitias meas?
34. Ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιοῦματά μου;
35. Et assumis Testamentum meum per os tuum?
35. Καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;
36. Tu vero odisti disciplinam·
36. Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν·
37. Et projecisti sermones meos retrorsum.
37. Καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω.
38. Si videbas furem, currebas cum eo:
38. Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ·
39. Et cum adultero [adulteris] portionem tuam ponebas.
39. Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις.
40. Os tuum abundavit malitia:
- B 40. Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν·
41. Et lingua tua concinnabat dolos.
41. Καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεξε δολιότητα.
42. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris:
42. Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου καταλάλεις·
43. Et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum.
43. Καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεισκανδάλον.
44. Hæc fecisti, et tacui:
44. Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγησα·
45. Existimasti iniquitatem, quod ero tui similis.
45. Ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοι ὅμοιος.
46. Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua.
46. Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου.
47. Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum:
47. Συνέετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 27, 28. Non accipiam vestrorum petulcorum principum C 27, 28. Μὴ καταδέξομαι τὰς τῶν ἀρχόντων ὁμῶν
cipum carnales, et sanguinolentas cupiditates.
τῶν κερατιζόντων σαρκιακὰς καὶ αἱματώδεις ἐπιθυμίας.
29. Honora eum bonis operibus.
29. Δόξασον αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν.
30. Et quæ Domino promisisti, adimple.
30. Καὶ πλήρωσον τῷ Κυρίῳ τὰ ἐπηγγειλάς (1).
31. Et cum inimicus impugnabit animam tuam, invoca me.
31. Καὶ ἡνίκα ὁ ἐχθρὸς πολεμῇ τὴν ψυχὴν μου (2), ἐπικάλῃσαι με.
32. Et liberabo te, et gratias mihi ages.
32. Καὶ ῥύσομαι σε, καὶ εὐχαριστήσεις μοι.
33. Perseveranti in peccato, sive diabolo.
33. Τῷ ἐπιμένοντι τῇ ἁμαρτίᾳ, ἢ τῷ διαβόλῳ.
34. Quare tu non custodiens ea, hæc enarras?
34. Ἵνα τί σὺ, μὴ φυλάττων αὐτὰ, ἐκδιηγῇ ταῦτα;
35. Et vis esse legis magister exponeus Testamentum meum.
35. Καὶ θέλεις εἶναι νομοδιδάσκαλος διηγούμενος τὴν διαθήκην μου.
- 36, 37. Qui igitur alium doces, cur te ipsum non instruis?
- 36, 37. Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, διὰ τί σεαυτὸν οὐ παιδεύεις;
38. Dicens non furandum, furaris;
38. Ὁ λέγων μὴ κλέπτειν κλέπτεις.
39. Dicens non mœchandum, mœcharis⁹⁹.
39. Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις.
40. Mendacio.
- D 40. Ψεῦδος.
41. Nihil rectum.
41. Οὐδὲν ὀρθόν.
42. Conviciabaris.
42. Ἐλοιδορεῖς.
43. Calumniabaris.
43. Ψευδοκατηγόρεις (3).
44. Hactenus enim, te peccante, patienter tuli.
44. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἁμαρτανόντς σου ἐμακροθύμησα.
45. Existimasti me hypocritam esse, uti et tu es.
45. Ἐνόμισας, ὅτι ὑποκριτὴς εἰμι. ὡς καὶ σὺς (4) [σὺ εἶς].
46. In die iudicii.
46. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
47. Cogitate hæc, qui non custoditis Dei mandata.
47. Νοήσατε ταῦτα, οἱ μὴ φυλάσσοντες τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ.

⁹⁹ Rom. II, 20-22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπηγγείλω αὐτῷ.

(2) Σὺ.

(3) Ψεῦδος κατηγορίας.

(4) Σὺ.

48. Μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ἦ ὁ ρύόμενος. A
 49. Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με·
 50. Καὶ ἐκεῖ ὁδός, ἣ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου
 [ἦν... σωτήριον τοῦ Θεοῦ].
*Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν
 πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφῆτην, ἠνίκα
 εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν γυναῖκα Οὐρίου.
 ΨΑΛ. Ν'.*
 1. Ἐλήσόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἑλεός σου·
 2. Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλει-
 ψον τὸ ἀνόμημά μου.
 3. Ἐπιπλεῖον πλύνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου·
 4. Καὶ ἀπὸ πῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με.
 5. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω·
 6. Καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.
 7. Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν
 σου ἐποίησα·

48. Ne quando rapiat, et non sit qui eripiat.
 49. Sacrificium laudis honorificabit me :
 50. Et illic iter, quo ostendam illi salutare [quod...
 salutare Dei] meum.
*In finem, psalmus David, cum ingrederetur ad ipsum
 Nathan propheta, quando intravit ad Bersabee
 uxorem Uriæ. PSAL. L.*
 1. Miserere mei, Deus, secundum magnam mise-
 ricordiam tuam :
 2. Et secundum multitudinem miserationum tua-
 rum dele iniquitatem meam.
 3. Amplius lava me ab iniquitate mea :
 4. Et a peccato meo munda me.
 5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco :
 6. Et peccatum meum coram me [te] est semper.
 7. Tibi soli peccavi : et malum coram te feci :

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου.
 49. Ὁ συντετριμμένη καρδιά καὶ τεταπεινωμένη
 λατρεύων μοι, οὗτος δοξάζει με· ἐπειδὴ διὰ τῆς τα-
 πεινώσεως δείκνυσιν, ὅτι παρίσταται μετὰ φόβου
 καὶ ἀληθείας τῷ Θεῷ (1).
 50. Καὶ ἐν τῇ πίστει μου δείξω αὐτῷ τὰς ἐντολάς
 μου.

- B 48. Tempore mortis.
 49. Qui me corde contrito et humiliato colit
 et servit, hic me glorificat, quoniam humilitate
 ostendit, quod astat Deo cum timore et veritate.
 50. Et in fide mea ostendam illi præcepta mea.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν
 Νάθαν τὸν προφῆτην, ἠνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ.* Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ γράμματος. Δαβὶδ [γάρ]
 ἐρμηνεύεται ἐξουδένημα. Βηρσαβεὲ δὲ, πρὸς ἣν εἰσῆλθεν, ἐρμηνεύεται γράειν πλησμονῆς. Νάθαν δὲ ὁ
 προφῆτης, ὁ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὸν, ἐρμηνεύεται δόσις. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ἐξουδενημένος ἦν τὸ πρό-
 τερον διὰ (3) τὰς ἀμαρτίας· εἰς τὸ τέλος, τοῦτέστι μετὰ ταῦτα, ὅτε εἰσῆλθη εἰς τὸ γράειν τῆς πλησμονῆς,
 λέγω δὴ τοῦ βαπτίσματος, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ προφῆτης ὁ λεγόμενος δόσις· φημί δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 ὁ πάντα προεῖπε, καὶ λέγει· καὶ λοιπὸν ἄρχεται λέγειν ὁ φωτισζόμενος τὸν προκειμένον ψαλμὸν.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David, cum ingrederetur ad ipsum Nathan propheta
 quando intravit ad Bersabee.* Inscriptionis interpretatio talis est. David enim interpretatur contemptio.
 Bersabee autem, ad quam intravit, interpretatur puteus redundantis. Nathan autem propheta qui ingres-
 sus est ad eum, interpretatur donum. Hoc igitur significat, quod contemptus erat antea propter peccata ;
 in finem : hoc est postea cum intravit in puteum abundantis, videlicet baptismatis, venit ad eum propheta
 qui dicitur donum, scilicet Spiritus sanctus : qui omnia prædicit et loquitur, et demum illuminatus in-
 cipit canere subjectum psalmum.

1. Ἀπὸ τῆς αἰτήσεώς σου (4) [μου] τοῦ ἐλέους σου C
 δείκνυμι πᾶσι τὸ πῶς ἤμαρτον.
 2. Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου νικήσει τὸ πλῆ-
 θος τῶν ἀμαρτιῶν μου.
 3. Ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος σου
 ἰσχύσει (5), ὥστε φθάσαι αὐτὸ καὶ ἕως τῆς ψυχῆς μου.
 4. Ὁ Θεὸς καὶ ἐπουράνιος Ἄμνος, ὁ ἀλφῶν τὴν
 ἀνομίαν (6) τοῦ κόσμου.
 5. Ἐγὼ οἶδα πῶς ἤμαρτόν σοι.
 6. Ὅρῳ (7) τὰς πράξεις μου τὰς πονηρὰς ἐστῶσας
 ἔμπροσθέν σου.
 7. Εἰς σὲ ἤμαρτον, τὴν εἰκόνα σου φθείρας τῇ
 ἀμαρτίᾳ· λέγω δὴ ἑμαυτόν.

1. Postulatione mea misericordiæ tuæ ostendo
 omnibus, quantum peccavi.
 2. Multitudo misericordiarum tuarum superavit
 multitudinem peccatorum meorum.
 3. Tantum aqua baptismatis tui poterit ut ipsa
 usque ad animam meam perveniat.
 4. Divinus et supercælestis Agnus, qui tollis ini-
 quitatem mundi.
 5. Ego novi quomodo tibi peccavi.
 6. Video pravas meas actiones stantes coram te.
 7. Contra te peccavi, imaginem tuam corrup-
 pens peccato, hoc est me ipsum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταπεινώσεως οὕτως δείκνυσιν, ὅτι Θεῷ προσ-
 σταται μετὰ φόβου, καὶ εὐλαβείας.
 (2) ἢ διὰ τῆς κενναβάρσιος περ.
 (3) Ὅτι ἐξουδενημένος τὸ πρότερον ὡς διὰ, εἰ.

(4) Σου deest.
 (5) Ἰσχύει.
 (6) Τὰς ἀνομίας.
 (7) Ὅρων.

8. Ut justificeris in sermonibus tuis,
 9. Et vincas cum judicaris.
 10. **¶** Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum:
 11. Et in peccatis concepit me mater mea.
 12. Ecce enim veritatem dilexisti:
 13. Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
 14. Asperges me hyssopo et mundabor:
 15. Lavabis me, et super nivem dealbabor.
 16. Auditui meo dabis gaudium et lætitiā
 17. Exsultabunt ossa humiliata.
 18. Averte faciem tuam a peccatis meis:
 19. Et omnes iniquitates meas dele.
 20. Cor mundum crea in me, Deus:
 21. Et spiritum rectum innova in visceribus meis.
 22. Ne projicias me a facie tua:
 23. Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
 24. Redde mihi lætitiā salutaris tui:
 25. Et Spiritu principali confirma me.
- A 8. Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου·
 9. Καὶ νικῆσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.
 10. Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην·
 11. Καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσησέ με ἡ μήτηρ μου.
 12. Ἴδου γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας·
 13. Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι.
 14. Ῥαντιεῖς με ὑσώπω, καὶ καθαρισθήσομαι·
 15. Πλυεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.
 16. Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην·
 17. Ἀγαλλιάσονται ὁστέα τεταπεινωμένα.
 18. Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου·
 19. Καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον.
 20. Καρδίαν καθάραν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός
 21. Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.
 22. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου·
 23. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ.
 24. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου·
 25. Καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με.
- B 21. Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.
 22. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου·
 23. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ.
 24. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου·
 25. Καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 8, 9. Quoniam prædixisti nobis, quod peccatum mors est, et inexcusabilis est omnis homo coram te.
 10. Ecce enim in iniquitatibus, quas feci, conclusus sum.
 11. Et cum essem in peccatis suscepit me lavacrum.
 12. Ecce enim me Satanæ renuntiantem amasti.
 15. Et symbolum f. dei tuæ me docuisti.
 14. Asperges me per Spiritum sanctum sanguine Filii tui, et emundabor.
 15. Et aqua lateris tui mundam me et immaculatum reddes.
 16. Et demum docebis me præcepta tua.
 17. Exsultabit fortitudo animæ meæ, ob peccatum antea infirma.
 18. Deprecor te, ne amplius eorum recorderis
 19. Eas omnes dele.
 20. Cor meum in baptismate purum effice.
 21. Et fac ut Spiritus sanctus tuus habitet in anima mea et in mente mea.
 22. Ne indignum me reputes gratia tua.
 23. Arrham adoptionis.
 24. Consigna me signo Spiritus tui.
 25. Et sancto Spiritu ob divinitatem omnipotentis conforta me.
- 8, 9. (1) Ὅτι προεῖπες ἡμῖν, ὅτι ἡ ἁμαρτία θάνατός ἐστι, καὶ ἀναπολόγητός ἐστι πᾶς ἄνθρωπος ἐνώπιόν σου.
 10. Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις, ὧς ἔπραξα συγκεκλεισμένος εἰμί.
 11. Καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὄντα με συνέλαβέ με ἡ κολυμβήθρα.
 12. Ἴδου γὰρ ἀποταξάμενόν με τῷ Σατανᾷ ἠγάπησας.
 13. Καὶ τὸ σύμβολον (2) τῆς πίστεώς σου ἐδίδαξάς με.
 14. Ῥαντιεῖς με τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ αἷμα (3) τοῦ Υἱοῦ σου, καὶ καθαρισθήσομαι.
 15. Καὶ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ἄσπιλον καὶ ἄμωμον ἀναδείξεις με.
 16. Καὶ λοιπὸν διδάξεις με τὰς ἐντολάς σου.
 17. Ἀγαλλιάσεται ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, ἡ τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀσθενούσα.
 18. Δέομαι σου· μὴ μνησθῆς αὐτῶν ἐτι.
 19. Ὅλας αὐτάς ἀφάνισον (4).
 20. Ἀγνὴν ποίησον ἐν (5) τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.
 21. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐνοικεῖν ποίησον ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ μου.
 22. Μὴ ἀνάξιόν με ἡγήσῃ τῆς χάριτός σου.
 23. Τὸν ἀρραβῶνα τῆς υἰοθεσίας.
 24. Σφράγισόν με τῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματός σου.
 25. Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τῷ τῇ θεότητι αὐτοκρατορικῷ (6) δυνάμυσόν με.
- C 11. Καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὄντα με συνέλαβέ με ἡ κολυμβήθρα.
 12. Ἴδου γὰρ ἀποταξάμενόν με τῷ Σατανᾷ ἠγάπησας.
 13. Καὶ τὸ σύμβολον (2) τῆς πίστεώς σου ἐδίδαξάς με.
 14. Ῥαντιεῖς με τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ αἷμα (3) τοῦ Υἱοῦ σου, καὶ καθαρισθήσομαι.
 15. Καὶ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ἄσπιλον καὶ ἄμωμον ἀναδείξεις με.
 16. Καὶ λοιπὸν διδάξεις με τὰς ἐντολάς σου.
 17. Ἀγαλλιάσεται ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, ἡ τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀσθενούσα.
 18. Δέομαι σου· μὴ μνησθῆς αὐτῶν ἐτι.
 19. Ὅλας αὐτάς ἀφάνισον (4).
 20. Ἀγνὴν ποίησον ἐν (5) τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.
 21. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐνοικεῖν ποίησον ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ μου.
 22. Μὴ ἀνάξιόν με ἡγήσῃ τῆς χάριτός σου.
 23. Τὸν ἀρραβῶνα τῆς υἰοθεσίας.
 24. Σφράγισόν με τῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματός σου.
 25. Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τῷ τῇ θεότητι αὐτοκρατορικῷ (6) δυνάμυσόν με.
- D 19. Ὅλας αὐτάς ἀφάνισον (4).
 20. Ἀγνὴν ποίησον ἐν (5) τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.
 21. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐνοικεῖν ποίησον ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ μου.
 22. Μὴ ἀνάξιόν με ἡγήσῃ τῆς χάριτός σου.
 23. Τὸν ἀρραβῶνα τῆς υἰοθεσίας.
 24. Σφράγισόν με τῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματός σου.
 25. Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τῷ τῇ θεότητι αὐτοκρατορικῷ (6) δυνάμυσόν με.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) n. 8. Ὅτι, etc., n. 9. Καὶ ἀναπολόγητός, etc.
 (2) Σύμβολον.
 (3) Τῷ αἵματι τοῦ, etc.

- (4) Ἀφανεῖς ποίησον.
 (5) Ἐν ἑαυτῷ.
 (6) Ἀγίῳ του... αὐτοκρατορικῶς.

25. Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου.
 27. Καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι.
 28. Ῥῦσαι με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου.
 29. Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου.
 30. Κύριε, τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου
 31. Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν.
 32. Ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκῆσεις.
 33. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον.
 34. Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει.
 35. Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών.
 36. Καὶ οἰκοδομηθῆτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ.
 37. Τότε εὐδοκῆσεις θυσίαν δικαιοσύνης,
 38. Ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα.
 39. Τότε ἀνοίξουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους.

- A 26. Docebo iniquos vias tuas :
 27. Et impii ad te convertentur.
 28. Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ :
 29. Exsultabit lingua mea justitiam tuam.
 30. Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam :
 31. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique :
 32. Holocaustis non delectaberis.
 [33. Sacrificium Deo spiritus contribulatus
 34. Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.
 35. Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion :
 36. Ut ædificentur muri Jerusalem.
 37. Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ,
 38. Oblationes et holocausta :
 39. Tunc imponent super altare tuum vitulos.

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. Καὶ διηγήσομαι τοῖς μὴ εἰδῶσι σε τὴν εἰς σὲ πίστιν καὶ τὸ σὸν ἔλεος.
 27. Καὶ ἀκούοντες ἀσεβεῖς, ὅτι οὕτως συγχωρεῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς σὲ, ἐπιστρέψουσιν (1).
 28. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεων,
 29. Μελετήσῃ ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου.
 30. Πλήρωσον τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου τῆς χάριτός σου, ἵνα τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου.
 31. Οὐδὲν ἠθέλησας λαβεῖν παρ' ἐμοῦ, ἐπεὶ ἔδωκα ἄν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου.
 32. Σεαυτὸν γὰρ μέλλεις σφαγῆν (2) δίδόναι ὑπὲρ ἡμῶν.
 33. Ταπεινωθέντα με ἐξομολογήσασθαι (3) σοι.
 34. Καρδίαν ἐξομολογουμένην σοι οὐκ ἀπορρίπτεις.
 35. Ὑπακοὴν ποίησον, Κύριε, τῷ θελήματί σου τὴν καρδίαν μου. Σιών γὰρ σκοπευτήριον ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 36. Καὶ αἱ ἐντολαὶ σου πληρωθῶσιν ἐν τῇ διανοίᾳ μου. Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται αὐτὸ (4) πνεῦμα χάριτος.

37. Τότε, ὅτ' ἂν τις πληρώσῃ τὰς ἐντολάς σου, εὐπρόσδεκτός ἐστιν ἡ εὐχὴ (5) αὐτοῦ παρὰ σοί.
 38. Καὶ ἡ προσευχή μου, καὶ ὅλος εὐπρόσδεκτός σοί εἰμι.
 39. Τότε περιστεῖτες ἐν τῷ ἐπουρανίῳ θυσιαστηρίου οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου δοξάσουσί σε, ὅτι ἠλέησάς με.

26. Et narrabo nescientibus te fidem tuam et misericordiam tuam.
 27. Et impii audientes, quod ita veniam præbes credentibus in te, convertentur.
 C 28. Libera me a potestatibus inimici.
 29. Cogitabit lingua mea eloquia tua.
 30. Imple labia cordis mei gratia tua, ut os meum annuntiet laudem tuam.
 31. Nihil voluisti a me accipere, quoniam dedissem utique pro peccatis meis.
 32. Te ipsum enim traditurus es victimam pro nobis.
 33. Humiliatum me confiteri tibi.
 34. Cor tibi confitens non rejicis.
 35. Fac, Domine, obtemperare voluntati tuæ cor meum. Sion enim interpretatur specula, quale est cor.
 D 36. Et præcepta tua impleantur in mente meæ. Jerusalem enim interpretatur ipse spiritus gratiæ.
 37. Tunc cum quis impleverit præcepta tua, acceptabilis est oratio ejus apud te.
 38. Et oratio mea, et ego totus tibi gratus, et acceptabilis sum.
 39. Tunc circumstantes in supercælesti altari sancti angeli tui glorificabunt te, quoniam misertus es mei.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ ἀσεβεῖς... ἐπιστρέψουσιν.
 (2) Ἐαυτὸν γὰρ μέλλεις εἰς σφαγῆν, εἰ.
 (3) Ἐξομολογήσασθαι.

- (4) Αὐτοῦ.
 (5) Εὐπρόσδεκτός εἰσιν αἱ εὐχαί.

In finem, intellectus David, cum venit Doec Idumæus A et annuntiavit Sauli, et dixit ei: Venit David in domum Abimelech. PSAL. LI

1. Quid gloriatur in malitia.
2. Potens in iniquitate tota die?
3. Injustitiam cogitavit lingua tua:
4. Sicut novacula acuta fecisti dolum.
5. Dilexisti malitiam super benignitatem:
6. Iniquitatem magis, quam loqui æquitatem.
7. Dilexisti omnia verba præcipitationis, linguam dolosam.
8. Propter hoc Deus destruet te in finem:
9. Evellet te et emigrare faciet te de tabernaculo tuo:
10. Et radicem tuam de terra viventium.
11. Videbunt justi et timebunt:

(a) V. 1. Τί, etc., ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός. V. 2, 5. Ἀνομίαν, etc., V. 5, 6. Ἠγάπησας, etc., ὑπέρο του λαλῆσαι δικαιοσύνην.

Eis τὸ τέλος, συνέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δωὴκ τὸν Ἰδουμαῖον, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· Ἦλθε Δαβὶδ εἰς οἶκον Ἀβιμέλεχ. ΨΑΛ. ΝΑ'

1. (a) Τί ἐγκαυχᾶ ἐν κακίᾳ
2. Ὁ δυνατὸς ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν,
3. Ἀδικίαν ἐλογίσαστο ἢ γλῶσσά σου
4. Ὡσεὶ ξυρδὸν ἠκονημένον ἐποίησας δόλον.
5. Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην·
6. Ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην.
7. Ἠγάπησας πάντα τὰ βήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσαν δολίαν.
8. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέλος·
9. Ἐκτιλαί σε καὶ μεταναστεύσει σε ἀπὸ σκηνώματός σου·
- B 10. Καὶ τὸ βίβωμά σου ἐκ γῆς ζώντων.
11. Ὡφονται δίκαιοι, καὶ φοβηθήσονται·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Eis τὸ τέλος συνέσεως τῷ Δαβὶδ*, ἐν τῷ ἐλθεῖν (2) *Δωὴκ τὸν Ἰδουμαῖον*, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν (5) αὐτῷ· Ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ τέλει (4) εἰς σύνεσιν ἐλθῇ τοῦ ἀγαθοῦ, τότε αἱ (5) ἐναντίαι δυνάμεις συμβουλεύονται μετὰ τοῦ διαβόλου τὸ πῶς ἀποβλέπουσι (6) [ἀποβάλλωσι] τὸν ἐπιστρέφοντα. *Δαβὶδ* γὰρ ἐρμηνεύεται *οὗτος ἀγαπητός*, τουτέστιν ὁ ἐπιστρέφων. *Δωὴκ* δὲ ὁ Ἰδουμαῖος ἐρμηνεύεται *πειρασμὸς ἐκλείπων*, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις. *Σαούλ* δὲ ἐρμηνεύεται *αἰτητός* [αἰτητής]· λέγω δὴ ὁ διάβολος, ὁ πάντας τοὺς δικαίους αἰτῶν πεiràζειν. *Ἀβιμέλεχ* δὲ ἐρμηνεύεται πρὸς ὃν εἰσῆλθεν ὁ ἐπιστρέψας, *πατὴρ μου βασιλεῖα* [βασιλεὺς], ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Titulus inscriptus continet: *In finem intellectus David: cum venit Doec Idumæus, et annuntiavit Sauli, et dixit ei: Venit David in domum Abimelech.* Hoc igitur significat, cum quis a peccato tandem in cognitionem boni venerit, tunc contrariæ potestates consultant cum diabolo, quomodo qui se convertit, perdant. *David* enim interpretatur *hic dilectus*: hoc est, *qui se convertit*. *Doec* autem *Idumæus* interpretatur, *tentatio deficiens*: quales sunt *contrariæ potestates*. *Saul* autem interpretatur *petitus* [petitor]: hoc est *diabolus*, qui omnes justos tentare postulat. *Abimelech* autem, ad quem venit se convertens, interpretatur *rex patris mei*, qualis est *Filius Dei*, qui est rex patrum nostrorum.

1. Quid gloriatur diabolus in malitia sua?
2. In iniquitate qua indesinenter cingitur.
3. Et injustitiam suggeris.
4. Nudam et inhonoratam reddis omnem animam, quemadmodum novacula efficit barbam et caput.
5. Magis amas interfectorem, quam bonos sermones loquentem.
- 6, 7. Delectaris blasphemia et omni improba doctrina.
8. Propterea in consummatione sæculorum in æternum te perdet.
9. Exstirpabit te, ab imperio tuo te eliminabit.
10. Et memoriam tuam tollet a recordatione viventium.
11. In die iudicii.

- C 1. Τί καυχᾶται ὁ διάβολος ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ (7);
2. Ἐν τῇ ἀνομίᾳ ἣ περιβάλλεται (8) ἀπαύστως.
3. Καὶ ἀδικίαν ὑποβάλλεις.
4. Γυμνὴν καὶ ἀτιμὸν ἀποδεικνύεις πᾶσαν ψυχὴν, ὡσπερ τὸ ξυρδὸν ἀποδεικνύει τὸν πάγωνα καὶ τὴν κεφαλὴν.
5. (9) Ἠδέως ἔχεις τὴν φονευτὴν μᾶλλον ἢ τὸν πᾶν ἕως λόγου ἀγαθοῦ λαλοῦντα.
- 6, 7. Ἠδέως ἔχεις βλασφημίαν καὶ πᾶσαν διδαχὴν πονηράν.
8. Διὰ τοῦτο ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἀπολεῖ σε εἰς τέλος
9. Ἐκρίζώσει σε, καταστάσει σε ἀπὸ τῆς δυναστείας σου.
10. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου ἀρεῖ (10) ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ζώντων.
11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
- (2) Εἰσελθεῖν.
- (5) Εἶπεν.
- (4) Τελέσει.
- (5) Τουτέστιν αἱ.

- (6) Ἀπολέστωσι.
- (7) Δυνάμει.
- (8) Καὶ τῇ ἀνομίᾳ περιβάλλεται. etc.
- (9) Ν. 5. 6. Ἦδ' ὦ Ν 7 Ἠδέως, etc.
- (10) Ἀρη.

12. Καὶ ἐπ' αὐτὸν γελάσονται, καὶ ἐροῦσιν·
 13. Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ·
 14. Ἄλλ' ἐπὶ πλίσειν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ·
 15. Καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.
 16. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἑλαία κατάκαρτος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ·
 17. Ἦλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 18. Ἐξομολογήσομαι σοι εἰς τὸν αἰῶνα ὅτι ἐποίησας·
 19. Καὶ ἕπομενῶ τὸ ὄνομά σου, ὅτι ὁσοτὸν ἐναντίον τῶν ὁσίων σου.
Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαιεθ, συνέσεως τῷ Δαβίδ.
 ΨΑΛ. ΝΒ.
1. Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός.
 2. Διεφθάρησαν, καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομίαις·
 3. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.
 4. Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,

- A 12. Et super eum ridebunt, et dicent :
 13. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorium suum :
 14. Sed speravit in multitudine divitiarum suarum :
 15. Et prævaluit in vanitate sua.
 16. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei :
 17. Speravi in misericordia Dei in æternum, et in sæculum sæculi.
 18. Confitebor tibi in sæculum, quia fecisti :
 19. Et expectatio nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.
In finem, pro Mæleth, intellectus David.
 PSAL. LII.
- B 1. Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.
 2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus :
 3. Non est qui faciat bonum.
 4. Deus de cælo prospexit super filios hominum,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

12. Χαίροντες εἴπωσιν·
 13. Οὗτος ἦν ὁ ἀνοιστάμενος τῷ Θεῷ.
 14. Ἄλλ' ἐθάρει (1) [ἐθάρρησεν] ἐπὶ τῇ ἀλαζονείᾳ αὐτοῦ.
 15. Καὶ ἰσχυσεν ἐν τῇ ἀνομίᾳ, ἣν ἐφηῦρεν (2).
 16. Ὁ δὲ χορὸς τῶν ἁγίων πλήρης ἐστὶν ἐλέους καὶ καρπῶν εἰρηνικῶν.
 17. Ἀδιαλείπτως πέποιθα ἐπὶ τὸ ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ Θεοῦ.
 18. Δοξάσω σε εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι (3) σύ με εἰς τοῦτο ἤγαγες.
 19. Καὶ διαμενῶ (4) ἀεὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου, ὅτι τοῦτο ἀγαθόν ἐστι πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαιεθ, συνέσεως τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστὶν [ὃ λέγει] ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τοῦ Κυρίου λέγει ὁ ψαλμὸς, πῶς (6) ἐπιστρέφει τὸν λαὸν λυτῶν αὐτὸν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυναστείας. *Μαιεθ* γὰρ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή· ἀπαρχὴ δὲ ὁ Χριστός ἐστίν. *Εἰς συνέσειν* [Συνέσεως] δὲ τῷ Δαβίδ, τουτέστιν ὅταν ἔλθῃ εἰς συνέσειν ὁ λαὸς ὁ πεποθημένος· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται ὁ Δαβίδ.

Titulus præpositus continet : *In finem pro Mæleth, intellectus David.* Hoc igitur est [quod significat] : Psalmus loquitur de Domino in fine sæculorum, quomodo convertit populum, liberans eum ex potestate diaboli. *Mæleth* enim interpretatur *primitiæ* : primitiæ autem *Christus* est : *Intellectus* autem *David*, hoc est, cum in intellectum venerit populus desideratus ; ita enim interpretatur *David*.

1. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες περὶ τοῦ τε- D 1. Diabolus et omnes qui ejus sunt dixerunt de
 χθέντος ἐκ τῆς Παρθένου. nato ex Virgine.
 2. Κατεφθάρησαν καὶ προσώζεσαν ἐν ἀμαρτίαις. 2. Corrupti sunt et putruerunt in peccatis.
 3. Τῶν ἀπειθούντων τῷ Θεῷ τῷ ἀγαθῷ, καὶ κολ- 3. Eorum qui Deo optimo resistunt, et adherent
 ῳμένοις (7) τῷ πονηρῷ. malo.
 4. Κατανοεῖν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. 4. Ut cognosceret opera hominum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐθάρρει.
 (2) Ἰσχυέν . . . ἐφεῦρεν.
 (5) Σε ἀπαύστως, ὅτι, εἰς.
 (4) Διαμείνω

- (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (6) Ὄς.
 (7) Κολλωμένων.

5. Ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum. A
 6. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt :
 7. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
 8. Nonne scient omnes, qui operantur iniquitatem?
 9. Qui devorant plebem meam ut cibum panis, Dominum [Deum] non invocaverunt :
 10. Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
 11. Quoniam Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent :
 12. Confusi sunt, quoniam Deus sprexit eos.
 13. Quis dabit ex Sion salutare Israel?
 14. Cum converterit Deus captivitatem plebis suae,
 15. Exsultabit Jacob, et ietabitur Israel.

In finem, in hymnis intellectus David, cum venissent Ziphai, et dixissent Saul : Nonne David absconditus est apud nos? PSAL. LIII.

1. Deus, in nomine tuo salvum me fac

5. Τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.
 6. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡχρειώθησαν·
 7. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.
 8. Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζομένοι τὴν ἀνομίαν;
 9. Οἱ κατεσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει κρέτου τὸν Κύριον οὐκ ἐπακάλεσαντο·
 10. Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος.
 11. Ὅτι ὁ Θεὸς διεσχόρπισεν ὅσπῃ ἀνθρωπαρέσκων.
 12. Κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς.
 13. Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;
 14. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,
 15. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις συνέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς Ζιφθαίους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῶν; ΨΑΛ. ΝΙ.

1. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματι σου σώσον με·

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Ut videat si est credens in eum.
 6. Omnes defecerunt a Deo et simul periverunt.
 7. Non est neque unius eorum opus gratum Deo.
 8. Non noverunt Deum facientes iniquitatem.
 9. Absumentes sanctos meos occisione gladii Deum non timerunt.
 10. Sed potius regnum mundi hujus timerunt.
 11. Dissocabit partem hypocritarum.
 12. In die iudicii dicet eis : Non novi vos?
 15. Quis alius poterit dare salutem populo in Sion?
 14. Nisi Deus Verbum ibi crucifixus, cum per mortem suam captivitatem nostram convertit.
 15. Exsultabit populus Judæorum, qui crederunt : similiter autem et gentium, quæ crediderunt.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει : (6) · Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς Ζιφθαίους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῶν; Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἐξουθέ-

Titulus qui inscribitur continet : *In finem, intellectus in hymnis David, cum venissent Ziphai, et dixissent Saul : Nonne David absconditus est apud nos? David igitur interpretatur contemptus ; Ziphai au-*

1. Deus nomen tuum requiescat super me.

5. Τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι πιστεύων εἰς αὐτόν.
 6. Πάντες ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ (1) ἅμα ἀπώλοντο.
 7. Οὐκ ἔστιν ἐνός αὐτῶν ἔργον δεκτὸν παρὰ τῷ (2) Θεῷ.
 8. Οὐκ οἶδασιν τὸν Θεὸν οἱ ποιῶντες τὴν ἀνομίαν.
 9. Οἱ ἀναλισκόμενοι (3) τοὺς ἄγιους μου ἐν φόβῳ μαχαίρας, τὸν Θεὸν οὐκ ἐφοβήθησαν.
 10. Ἄλλὰ μᾶλλον τὴν βασιλείαν τοῦ κόσμου τούτου ἐφοβήθησαν.
 11. Διχοτομήσει τὸ μέρος τῶν ὑποκριτῶν.
 12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἐρεῖ αὐτούς (4)· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
 13. Τίς ἄλλος δυνήσεται (5) τὴν σωτηρίαν δοῦναι τῷ λαῷ ἐν τῇ Σιών ;
 14. Εἰ μὴ ὁ ἐν αὐτῇ σταυρωθεὶς Θεὸς Λόγος, ὅταν ἐπιστρέψῃ τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου.
 15. Ἀγαλλιάσεται ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν πεπιστευκότων.

1. Ὁ Θεός, τὸ ὄνομα σου ἐπαναπαύεσθαι (7) [ἐπαναπαύεσθαι] ἐπ' ἐμέ.

⁷⁰ Matth. xxv, 12.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ δεest.
 (2) Τῷ δεest.
 (3) Ἀναλίσκοντες.
 (4) Αὐτοῖς.

- (5) Δύνηται.
 (6) Ἢ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (7) Τῷ ὀνόματι σου ἐπαναπαύεσθαι.

2. Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.
 3. Ὁ Θεός, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.
 4. Ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.
 5. Ὅτι ἄλλότριοι ἐπανεστήσαν ἐπ' ἐμέ.
 6. Καὶ κραταῖοι ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου.
 7. Καὶ οὐ πρόθεοντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.
8. Ἴδου γὰρ ὁ Θεός βοηθεῖ μοι.
 9. Καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.
 10. Ἀποστρέψῃ [Ἀποστρέψει] τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου.
 11. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς.
 12. Ἐκουσίως θύσω σοι,
 13. Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματι σου, Κύριε, ὅτι ἀγαθόν.
 14. Ὅτι ἐκ πάσης θλίψεως ἐβόησα με
 15. Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου.
- A 2. Et in virtute tua judicabis me.
 3. Deus, exaudi orationem meam :
 4. Auribus percipe verba oris mei.
 5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me :
 6. Et fortes quæsierunt animam meam :
 7. Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
 8. Ecce enim Deus adjuvat me
 9. Et Dominus susceptor animæ meæ.
 10. Avertes [avertet] mala inimicis meis .
 11. Et in veritate tua disperde illos.
 12. Voluntarie sacrificabo tibi :
 13. Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum.
 14. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me :
 15. Et super inimicos meos despexit oculus meus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

σημα· Ζιφαῖοι δὲ ἐρμηνεύονται ἀναθάλλοντες. Σαοὺλ δὲ ἐρμηνεύεται αἰτητός. Τοῦτο οὖν λέγει· οἱ δαίμονες τῷ διαβόλῳ λέγουσιν· Ἴδου συγκεκλεισμένοι (1) ἔχομεν τὸν ἐξουθενημένον ἐκαῖνον· λοιπὸν ὁ (2) συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τέλει εἰς σύναειν ἔλθῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀνυμνεῖ τὸν Θεὸν, καὶ δέεται αὐτοῦ λέγων·

tem interpretantur *repullulantes*. Saul vero interpretatur *petitus*. Hoc igitur significat, dæmones diabolo dicunt: Ecce conclusum habemus contemptum illum. At demum comprehensus ab ipsis, cum tandem divina ope venit in intellectum, laudat Deum, et precatur ipsum, dicens :

2. Καὶ κατὰ τὴν δυνάμιν σου βοηθήσόν με (3).
 3. Εἰς τὰ ὠτά σου εἰσακουσθήτω ἡ προσευχὴ μου.
 4. Πάντων ὁμοῦ (4) τῶν ῥημάτων ἀκοῦσαι κατὰ τῶν ἀξίωσιν· μηδὲν αὐτῶν ἀπόβλητον ἔστω παρὰ σοί.
 5. Οἱ δαίμονες.
 6. Ὅμοίως αἱ ἐναντία δυνάμεις.
 7. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ὁ Θεός δυνατός ἐστι τοῦ βύσασθαι με ἀπ' αὐτῶν.
 8. Ἴδου γὰρ ὁ Θεός λυτροῦται με καθ' ἐκάστην (5).
 9. Καὶ ὡς δεσπότης μου ἀντιποιεῖται τοῦ πλάσματος αὐτοῦ.
 10. Ἀποστρέψει (6) [Ἀποστρέφεται] ἡ ὀδύνη αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.
 11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπέλασον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ψυχῆς μου.
 12. Ἴνα λοιπὸν ἐν μηδενὶ κατεχόμενος δοξάσω σε.
 13. Ἀνυμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ τινά.
 14. Πάσης ἀμαρτίας (7).
 15. Καὶ τῇ διανοίᾳ προσέσχον μετ' ὀργῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου.
- C 2. Et secundum tuam potentiam adjuva me.
 3. In auribus tuis audiatur oratio mea.
 4. Dignare audire omnia verba mea; nullum eorum a te rejiciatur.
 5. Dæmones.
 6. Similiter adversariæ potestates.
 7. Et non cogitaverunt, quod Deus potens est ab ipsis me liberare.
 8. Ecce enim Deus liberat me quotidie.
 9. Et veluti Dominus meus protegit sumentum suum.
 10. Convertetur dolor eorum in ipsos.
 11. Gratia sancti Spiritus expelle eos ab anima mea.
 12. Ut demum nulla in re detentus te glorificem.
 13. Laudabo nomen tuum, quoniam bonum est, cum super aliquem requiescit.
 14. Ex omni peccato.
 15. Et mente attendi cum ira contra inimicos meos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Συγκεκλεισμένοι.
 (2) Λοιπὸν οὖν ὁ.
 (3) Πισθῆσεις μοι.
 (4) Μου.

(5) Ἐκάστην ἀπ' αὐτῶν.
 (6) Ἐπιστρέψει.
 (7) Ἀμαρτίας λέγει.

In finem, in hymnis [Psalmus] intellectus David. A Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὑμνοῖς [ψαλμὸς] συνέσεως τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. LIV.

1. Exaudi, Deus, orationem meam,
2. Et ne despereris deprecationem meam
3. Intende mihi, et exaudi me.
4. Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum,
5. A voce inimici, et a tribulatione peccatoris.

6. Quoniam declinaverunt in me iniquitatem, et in ira molesti erant mihi.

7. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.

8. Timor et tremor venit super me :

9. Et contexerunt me tenebrae.

10. Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo et requiescam ?

11. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.

1. Ἐνώτισαι, ὁ Θεὸς, τὴν προσευχὴν μου,

2. Καὶ μὴ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν μου·

3. Πρόσχες μοι, καὶ εἰσάκουσόν μου.

4. Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολοσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθην,

5. Ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ ὀλιψέως ἀμαρτωλοῦ.

6. Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμέ ἀνομίαν, καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκώσθην μοι.

7. Ἡ καρδίᾳ μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ δειλία (α) θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ.

8. Φόβος καὶ τρόμος ἤλθεν ἐπ' ἐμέ·

9. Καὶ ἐκάλυψέ με σκότος.

10. Καὶ εἶπα· Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστέρως· καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω;

11. Ἴδού ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ.

(a) V. 8. Καὶ δειλία, etc. V. 9. Φόβος, etc., σκότος. V. 10. Καὶ περιστέρως. V. 11. Καὶ πετασθήσομαι etc. V. 12. Ἴδού, etc. V. 13. Προσεδέχομαι, etc. V. 14. Ἀπὸ ὀλιγοψυχίας, etc. V. 15. Καταπόντισον, etc.

THANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος ἐν ὑμνοῖς ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος λέγεται παρὰ τοῦ ἐπὶ τέλος ἐπιστρέφοντος, καὶ δεομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμνοῖς ῥυσθῆναι ἀπὸ τῶν τοῦ διαβόλου δυνάμεων, ἥτις ἀποτάσσεται τῷ κόσμῳ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητὸς πατρὸς ἐστὶν ὁ (2) ἀπετασόμενος τῷ κόσμῳ.

Titulus praepositus continet: *In finem in hymnis psalmus David.* Hoc igitur significat, quomodo psalmus iste dicitur ab eo, qui in finem se convertit, et Deum in hymnis precatur, ut liberetur a potestatibus diaboli, cum mundo renuntiaverit. *David enim interpretatur hic dilectus, qualis est qui mundo vale dicit.*

1. Exaudi, Deus, orationem meam.
2. Et ne derelinquas eam acceptam non esse apud te.
3. Quoniam usque nunc aversus a me fuisti, nunc libenter me audi.
4. Dolore affectus sum in afflictione mea, et timui.
5. A dominatione diaboli et peccati.

6. Quoniam adhæserunt mihi, et cum ira multa obtenebrant me.

7. Ob futurum iudicium.

8, 9. Agon multus mihi est, et non novi quid faciam.

10. Et dixi : Quis dignabitur me gratia sancti Spiritus, et auferam me ipsum a mundo, et conticescam ?

11. Secessi a mundo, solitarius requievi

C 1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τὴν προσευχὴν μου (3).

2. Καὶ μὴ καταλίπῃς αὐτὴν ἀπρόσδεκτον εἶναι παρὰ σοῦ (4).

3. Ἐπειδὴ ἕως τοῦ νῦν ἀπεστραμμένος ὑπήρχες, νῦν (5) ἤδέως μου ἀκουσον.

4. Ἐλυπήθην ἐν τῇ μερίμνῳ μου, καὶ ἐφοβήθηκα

5. Ἀπὸ τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας.

6. Ὅτι ἐκολλήθησάν μοι, καὶ μετ' ὀργῆς πολλῆς σκοτίζουσί με.

7. (6) Διὰ τὴν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν.

8, 9. Ἀγὼν πολὺς μοι ἐστὶ, καὶ οὐκ οἶδα τί ποιήσω.

10. Καὶ εἶπα· Τίς καταδιώξει [καταξιώσει] με τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ λάβω ἐμαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἡσυχάσω;

11. Ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ κόσμου, ἀνεπαυσάμην καταμόνας.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.

(2) Ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ ὁ, etc.

(3) Ἀκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς προσευχῆς μου.

(4) Σοί.

(5) Ἀπεστραμμένος μου ἦς, καὶ νῦν. etc.

(6) N. 7. Ἐολίβειν. n. 8. Διὰ τὴν, etc. n. 9. Ἀγὼν, etc. n. 10. Καὶ εἶπα, etc. n. 11. Καὶ λάβω, etc. n. 12. Ἀνεχώρησα, e. c. καὶ ἀνεπαυσάμην, etc. n. 13. Καὶ λοιπόν, etc. n. 14. Ἀπο τῶν εἰσβολῶν, etc. n. 15. Θανάτισσον, etc. n. 16. Ὅτι ἠσθόμενος, etc.

12. Προσεδεχόμεν τὸν Θεὸν τὸν σώζοντά με ἀπὸ Ἀ
ὀλιγοψυχίας, καὶ ἀπὸ καταγιγίδου.

13. Καταπόντισον, Κύριε, καὶ καταδίελε τὰς
γλώσσας αὐτῶν·

14. Ὅτι εἶδον ἀνομίαν, καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πό-
λει.

15. Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλῶσει αὐτὴν ἐπὶ τὰ
τείχη αὐτῆς·

16. Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ ἀδι-
κία.

17. Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος
καὶ δόλος.

18. Ὅτι, εἰ ὁ ἐνθὸς ὠνείδισέ με, ὕψηγχα ἄν.

19. Καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορῶρημονησεν,
ἐκρύβην ἄν ἀπ' αὐτοῦ·

20. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε Ἰσάφυχε, ἡγεμὼν μου, καὶ γνω-
στὲ μου·

21. Ὅς [Ὅς mss.] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι
ἐδέσματα·

22. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορευθήμεν ἐν ὁμονοίᾳ.

23. Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς,

24. Καὶ καταθήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες·

25. Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐτῶν, ἐν μέ-
σῳ αὐτῶν.

26. Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος
εἰσήκουσέ μου.

12. Expectabam Deum, qui salvum me facit a
pusillanimitate spiritus et temperate.

13. Præcipita, Domine, et divide linguas eorum .

14. Quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem
in civitate.

15. Die ac nocte circumdabit eam super muros
ejus :

16. Et iniquitas et labor in medio ejus, et injusti-
tia.

17. Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.

18. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi,
sustinissem utique.

19. Et si is qui oderat me super me magna locu-
tus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

20. Tu vero homo unanimis, dux meus, et notus
meus :

21. Qui [Quippe] simul mecum dulces capiebas
cibos :

22. In domo Dei ambulavimus in consensu.

23. Veniat mors super illos,

24. Et descendant in infernum viventes :

25. Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in
medio eorum.

26. Ego ad Deum clamavi, et Dominus exaudi-
vit me :

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Λοιπὸν προσδεχομένη τὸν Θεὸν τὸν λυτρούμενόν **C**
με ἀπὸ τῶν εἰσβολῶν τοῦ ἐχθροῦ.

13. Θανάτωσον, Κύριε, καὶ σύντριψον **κακίαν**
αὐτῶν.

14. Ὅτι αἰσθομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

15. Ἀπαύστως ἡμέρας καὶ νυκτὸς περικαθέζεταί
μοι ἡ ἁμαρτία.

16. Πεπλήρωται ἡ διάνοιά μου λογισμῶν·

17. Καὶ οὐκ ἀφίσταται ἀπὸ τῆς καρδίας μου ἡ
προϋπάρχουσα ἁμαρτία.

18. Καὶ ὅτε ὁ ἐχθρὸς ὠνείδιζέ με, ἰπέφερον.

19. Καὶ πάλιν ὅτε τὴν ἀπάτην τοῦ βίου ἐνέδαλέ μοι,
οὐκ ἠνεχόμεν [ἠνεσχόμεν] αὐτοῦ.

20. Σὺ δὲ λέγω τῇ διανοίᾳ μου· Τὸ ἡγεμονικόν μου·

21. Τὸ μετ' ἐμοῦ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἡδέως ἔχον· **D**

22. Πορευθῶμεν ἅμα εἰς προσευχήν.

23. Καὶ ἔρχεται ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς λογισμοὺς
τοὺς κακοῦς.

24. Καὶ ἀφανεῖς γίνονται περὶ χρήματος (1) (a).

25. Ὅτι κακία πολλὴ ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν οἰκοῦσιν (2)
ἐν αὐτῇ.

26. Ἐγὼ ἀδικούμενος ὅπ' αὐτῶν ἀνεδόησα πρὸς τὸν
Θεὸν, καὶ ὁ Κύριος ἐβοήθησέ μοι (3).

12. Denique expectabam Deum, qui me liberat
ab incursibus inimici.

13. Mortifica, Domine, et contere malitiam eo-
rum.

14. Quoniam sensi in corde meo.

15. Incessanter die ac nocte circumarsidet mihi
peccatum.

16. Repleta est mens mea cogitationibus.

17. Et non discessit a corde meo, quod antea exsi-
stebat peccatum.

18. Et cum inimicus maledixit mihi, toleravi.

19. Et rursus cum deceptionem vitæ mihi inje-
cit, ipsum non sustinui.

20. Tibi autem dico mens mea, Principatum in
me tenes :

21. Mecum eloquia Dei suaviter habens :

22. Ivinus simul ad orationem.

23. Et venit ira Dei super cogitationes malas.

24. Et evanescent in ipso rerum usu.

25. Quoniam malitia multa in corde est, cum
ipsi in eo habitant.

26. Ego latus ab ipsis clamavi ad Deum, et Do-
minus adjuvit me.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γίνονται παραχρήμα.

(2) Οἰκήσουσιν.

(3) Εἰσήκουσέ μου.

(a) Χρήσεως. In cod. Barb. hoc verbum exstat in textu nigra lineola subternotatum.

27. Vespere, et mane, et meridie narrabo,
 28. Et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.
 29. Redimet in pace animam meam ab his, qui
 appropinquant mihi :
 30. Quoniam inter multos erant mecum.
 31. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est
 ante sæcula

Diapsalma.

32. Non enim est illis commutatio, quoniam non
 timuerunt Deum.
 33. Extendit manum suam in retribuendo :
 34. Contaminaverunt testamentum ejus :
 35. Divisi sunt ab ira vultus ejus.
 36. Et appropinquaverunt corda eorum.
 37. Molliti sunt sermones eorum super oleum,
 38. Et ipsi sunt jacula.
 39. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse
 te enutriet :
 40. Non dabit in æternum fluctuationem justo.
 41. Tu vero, Deus, deduces eos in puteum inte-
 ritus.
 42. Viri sanguinum, et dolosi,
 45. Non dimidiabuunt dies suos.

(a) Vers. 27., Ἐσπέρας, etc. ἀπγγελῶ. Vers 28, Καὶ εἰσα., etc.

- A 27. (a) Ἐσπέρας, καὶ πρωῃ, καὶ μεσημβρίας δι-
 ηγήσομαι,
 28. Καὶ ἀπαγγεῶ, καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου.
 29. Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν
 ἐγγιζόντων μοι·
 30. Ὅτε ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί.
 31. Εἰσακούσεται ὁ Θεός, καὶ ταπεινώσει αὐτούς,
 ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων.

Διάψαλμα.

32. Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, ὅτι οὐκ ἐφο-
 βήθησαν τὸν Θεόν.
 33. Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι.
 34. Ἐδεθῆλωσαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ·
 35. Διεμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ,
 36. Καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.
 B 37. Ἠπαλύθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ελαιον,
 38. Καὶ αὐτοὶ εἰσι βολίδες.
 39. Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ
 αὐτός τε διατρέψει·
 40. Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ.
 41. Σὺ δὲ, ὁ Θεός, κατάξεις αὐτούς εἰς φρέαρ δια-
 φοροῦ·
 42. Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος,
 45. Οὐ μὴ ἡμισεύουσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Sine intermissione orans confitebor tibi.
 28. Et quoties clamabo ad eum, ut impleat peti-
 tionem meam, et curam mei sumet.
 29. Liberabit gratia sua animam meam ab im-
 probis cogitationibus.
 30. Quoniam multæ erant in corde meo.
 31. Deprecationem meam in finem adducet, et
 substernet eos pedibus meis Deus, qui ante sæcula.
 32. Non enim ipsis parcet.
 33. Detinere me voluit inimicus, cum me Deus
 liberaret a peccato.
 34. Contaminaverunt homines iniquitate.
 35. Decepti sunt homines a dæmonum malitia.
 36. Et corda eorum conclusa sunt.
 37. Deceptione peccati.
 38. Tanquam arcus sublatis sunt ab ipso.
 39. Deprecare Dominum, et ipse te vivificabit.
 40. Non patietur unquam tentari justum ¹¹
 41. In futuro sæculo dæmones.
 42. Inimici potestates.
 43. Erant enim immortales ; tradentur autem in
 ignem æternum ipsis præparatum.

¹¹ I Cor. x, 13.

- C 27. Ἀπαύστως δέόμενος (1) ἐξομολογήσομαι σοι.
 28. Καὶ ὡσάκις ἂν (2) ἀναβοήσω πρὸς αὐτὸν πλη-
 ρῶσαι τὸ αἵτημά μου, καὶ πρόνοιάν μου ποιήσεται.
 29. Λυτρώσεται διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν
 μου ἀπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν.
 30. Ὅτι πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 31. Εἰς πέρας ἀγαγεῖ τὴν δέησίν μου καὶ ὑποστρώ-
 σει αὐτούς τοῖς ποσὶ μου ὁ προαιώνιος Θεός.
 32. Οὐ γὰρ συγχωρήσεται (3) αὐτοῖς.
 33. Κατασχέιν με ἠθέλησεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ τὸν Θεὸν
 λυτροῦσθαι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 34. Ἐμόλυναν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἀνομίας.
 35. Ἠπατήθησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς κακίας τῶν
 δαιμόνων.
 D 36. Καὶ συνεκλείθησαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.
 37. Τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας.
 38. Ὡς τόξον ἐπάρθησαν ἀπ' αὐτοῦ (4).
 39. Δεήθητι τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτός σε ζωοποιήσει.
 40. Οὐκ ἔασει ποτὲ πειρασθῆναι τὸν δικαίον.
 41. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοὺς δαίμονας.
 42. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
 43. Ἦσαν γὰρ ἀθάνατοι· παραδοθήσονται δὲ εἰς
 τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον αὐτοῖς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Δὲ ἐσόμενος.
 (2) Ἄν δεest : paulo post, αἵτημά σου, καὶ πρό-
 νοιαν αὐτοῦ ποιήσεται.

(3) Συγχωρηθήσεται.
 (4) Ἐν αὐτοῖς.

44. Ἐγὼ δὲ, Κύριε, ἐλπῶ ἐπὶ σέ.
 Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων
 μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν,
 ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ.
 ΨΑΛ. ΝΕ'.

1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος·
2. Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν, ἐλίψέ με.
3. Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν·
4. Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους.
5. Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι·
6. Ἐγὼ δὲ ἐλπῶ ἐπὶ σέ.
7. Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου·
8. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπισα οὐ σιδηθήσομαι, τί ποιή-
 σει μοι σὰρξ.
9. Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους ἐβδελύσσοντο
10. Κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς
 κακόν.

A 44. Ego autem, Domine, sperabo in te.
 In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est,
 David, in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum
 Allophyli in Geth. PSAL. LV.

1. Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me
 homo :
2. Tota die impugnans tribulavit me.
3. Conculcaverunt me inimici mei tota die :
4. Quoniam multi bellantes adversum me ab
 altitudine.
5. Die non timebo.
6. Ego vero in te sperabo :
7. In Deo laudabo sermones meos :
8. In Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi
 caro.
9. Tota die verba mea exsecrabantur.
10. Adversum me omnes cogitationes eorum in
 malum.

ATHANASH INTERPRETATIO.

44. Ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ, ὅτι λυτροῦσαι με [νῦν
 λυτρώσει με], καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι πάσης τιμωρίας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Τῶν ἀπὸ τῶν ἁγίων δὲ μεμακρυμμένου [ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου]· τουτέστιν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν τῆ πρότερον μεμακρυμμένων ἀπὸ τῶν ἁγίων. Εἶτα, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν· λέγω δὲ ἐπὶ τέλει· ἐπιστηφόντων εἰς τὴν τοῦ Κυρίου εὐάρεστον πολιτείαν· ὡσπερ γὰρ στήλην τινα διαγράφει ταύτην· τὸν δὲ Δαβὶδ εἰς τὸν Κύριον θεωρητέον, διὰ τὸ ἐρμηνεύεσθαι αὐτὸν *ικανὸν χειρὶ*· εἶτα· Ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Ἀλλόφυλοι ἐρμηνεύονται *πίπτοντες ποτήματι* (2). Ἐν Γέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἐν ἰησῷ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις κατέχεται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἄρχεται λέγειν τῷ Θεῷ τὸν παρακείμενον ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est, David, in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. Pro populo, qui a sanctis longe factus est, hoc est pro gentibus, quæ antea se elongaverunt a sanctis. Deinde David, in tituli inscriptionem; dico autem in fine pro se convertentibus ad conversationem Domino acceptam; veluti enim titulum quemdam hanc describit: Illud autem David, allegorice intelligendum est de Domino, quoniam David interpretatur manu fortis; deinde: cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. Allophyli interpretantur, potu cadentes; in Geth autem interpretatur in torculari. Hoc igitur significat: cum quis teneretur in corde suo a contrariis potestatibus et conversus ad Dominum conversationem incipit dicere Deo appositum psalmum.*

1. Περὶ τοῦ διαβόλου λέγει.
2. Ἀπαύστως ἐμβάλλων μοι τὰς ἐαυτοῦ ἐνθυμήσεις.
3. Οἱ δαίμονες καὶ αὐτοὶ ὁμοίως, ἀπαύστως.
4. Οἱ λογισμοὶ οἱ πετάμενοι, καὶ εισιόντες ἐν ταῖς
 καρδίαις (3).
- 5, 6. Ὡν ἐν τῷ φωτι σου νῦν (4) οὐκ ἔτι φοβοῦμαι·
 ἀλλ' ἐλπῶ ἐπὶ σοί.
7. Τὴν εὐχὴν μου (5) προσενέγκω.
8. Τουτέστιν, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἁμαρτία.
9. Πάντοτε τὴν εὐχὴν μου, ἣν ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ,
 ἐκεῖνοι ἔφευγον.
10. Καὶ λοιπὸν συνισβουλεύοντο τὸ πῶς παγιδεύ-
 σωσί με.

44. Ego autem spero in te, quod nunc liberabis
 me, et in illo seculo ab omni supplicio.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Τῶν ἀπὸ τῶν ἁγίων δὲ μεμακρυμμένου [ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου]· τουτέστιν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν τῆ πρότερον μεμακρυμμένων ἀπὸ τῶν ἁγίων. Εἶτα, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν· λέγω δὲ ἐπὶ τέλει· ἐπιστηφόντων εἰς τὴν τοῦ Κυρίου εὐάρεστον πολιτείαν· ὡσπερ γὰρ στήλην τινα διαγράφει ταύτην· τὸν δὲ Δαβὶδ εἰς τὸν Κύριον θεωρητέον, διὰ τὸ ἐρμηνεύεσθαι αὐτὸν *ικανὸν χειρὶ*· εἶτα· Ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Ἀλλόφυλοι ἐρμηνεύονται *πίπτοντες ποτήματι* (2). Ἐν Γέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἐν ἰησῷ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις κατέχεται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἄρχεται λέγειν τῷ Θεῷ τὸν παρακείμενον ψαλμόν.

- C 1. De diabolo loquitur
2. Incessanter injiciens mihi suas cupiditate.
3. Dæmones etiam ipsi similiter, sine inter-
 missione.
4. Cogitationes advolantes, et ingredientes in
 corda.
- 5, 6. Existens nunc in luce tua, non amplius
 timeo, sed sperabo in te.
7. Orationem meam afferō.
8. Hoc est, non timebo quid faciet mihi peccatum.
9. Semper orationem meam, quam ad Deum
 mittebam, illi fugiebant.
10. Et demum consultabant quomodo me la-
 D queis irretirent.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
- (2) Πτώματα.
- (3) Πετόμενοι... εἰς τὰς καρδίας.

- (4) Σου νῦν desunt.
- (5) Μου λέγει.

11. Inhabitabunt, et abscedent :
 12. Ipsi calcaneum meum observabunt,
 13. Sicut sustinuerunt animam meam.
 14. Pro nihilo salvos facies illos
 15. In ira populos confringes.
 16. Deus, vitam meam annuntiavi tibi :
 17. Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo,
 sicut et in promissione tua.

18. Convertentur inimici mei retrorsum :
 19. In quacunq; die invocavero te
 20. Ecce cognovi quoniam Deus meus es tu.
 21. In Deo laudabo verbum,
 22. In Domino laudabo sermonem.
 23. In Deo speravi, non timebo quid faciat
 mihi homo.
 24. In me, Deus, vota, quæ reddam laudationis tuæ.
 25. Quoniam eripuisti animam meam de morte,
 25. Oculos meos a lacrymis,
 27. Et pedes meos de lapsu.
 28. Placebo coram Domino in lumine viventium.

In finem, ne disperdas, David, in tituli inscriptionem. Cum ipse fugeret a facie Saul in speluncam. PSAL. LVI.

1. Miserere mei, Deus, miserere mei :
 2. Quoniam in te confidit anima mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Expectabant et observabant quomodo me C
 comprehendant.
 12. Expectant supplantare me.
 13, 14. Quomodo ipsi expectant ut importuno
 perdant animam meam, ipse eos dejecit.
 15. Eorum multitudinem.
 16. Primam meam conversationem confessus sum
 tibi.
 17. Ipse autem effudi lacrymas, quemadmodum
 denuntiasti poenitentibus ut facerent.
 18. Recedent daemones confusi.
 19. Ex ea die, qua te invocavi.
 20. Cognovi, quod Deus meus es tu.
 21. In Deo, dico, gloriabor
 22. Orationem meam.
 23. Quid faciat mihi diabolus?
 24. Permanebunt, Domine, gratiarum actiones,
 quas reddam gloriæ tuæ.
 25. A peccato.
 26. A daemionibus.
 27. A casu.
 28. Gratias agam Domino in viis sanctorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (5)· *Eis τὸ τέλος μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς στηλογραφίαν, ἐν Titulus præpositus continet : In finem ne corrumpas, David, in tituli inscriptionem, cum ipse fugeret a*
 1, 2. *Deprecor te, Deus, miserere mei, quoniam*
 confidit in te, quia misericors es.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατάβαλε.
 (2) Σου *vel melius* σοι.
 (3) Ἐξέδωκας... ἐπηγγείλω.

- A 11. Παροικήσουσι, καὶ κατακρύψουσιν ·
 12. Αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσιν,
 13. Καθὰπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ὑπὲρ τοῦ μηδεὸς σώσεις αὐτούς
 15. Ἐν ὀργῇ λαοὺς καταΐξει.
 16. Ὁ Θεός, τὴν ζωὴν μου ἐξηγγείλά σοι
 17. Ἔθευ τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου, ὡς καὶ ἐν
 τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.
 18. Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ ὀπίσω ·
 19. Ἐν ἣ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε
 20. Ἰδού ἔγνω, ὅτι Θεός μου εἶ σύ.
 21. Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα,
 22. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.
 23. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλαπισσα, οὐ φόβηθήσομαι· τί ποιή-
 σει μοι ἄνθρωπος ;
 24. Ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, εὐχαί, ἃς ἀποδώσω αἰνεσεώς σου.
 25. Ὅτι ἐρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου,
 26. Τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων,
 27. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ἐλισθημάτων.
 28. Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων.
 Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς στη-
 λογραφίαν, ἐν τῷ αὐτῶν ἀποδιδαχτικῶν ἀπὸ
 προσώπου Σαυλ εἰς τὸ σπήλαιον. ΨΑΛ. ΝΓ΄.
 1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με ·
 2. Ὅτι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχὴ μου.

11. Παράμενοῦσι καὶ τηρήσουσι· τὸ πῶς πιάσωσι
 με.
 12. Ἐκδέχονται σκαλίσει με
 13, 14. Ὡς αὐτοὶ ἐκδέχονται ἀπολέσει τὴν ψυχὴν
 μου ἀκαίρως, αὐτοὺς κατέβαλεν (1) αὐτούς.
 15. Τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 16. Τὴν πρώτην μου ἀναστροφὴν ἐξομολογήσα-
 μην σοι (2).
 17. Αὐτοὺς δὲ ἐξέδωκα τὰ δάκρυα, καθὼς ἐπηγγεί-
 λαμεν (3) τοῖς μετανοοῦσι ποιεῖν.
 18. Ἀναχωρήσουσιν οἱ δαιμόνες αἰσχυρόμενοι.
 19. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπικαλεσάμην σε.
 20. Ἔγνω, ὅτι Θεός μου εἶ σύ.
 21. Ἐπὶ τῷ Θεῷ, λέγει, καυχῆσομαι.
 22. Τὴν εὐχὴν μου.
 D 23. Τί ποιήσει μοι ὁ διάβολος ;
 24. Διαμενοῦσι, Κύριε, αἱ εὐχαριστίαι, ἃς ἀπι-
 δώσω τῇ δόξῃ σου.
 25. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας.
 26. Ἀπὸ τῶν δαιμόνων.
 27. Ἀπὸ πτώματος.
 28. Εὐχαριστήσω (4) τῷ Κυρίῳ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν
 ἁγίων.
 Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ περιέχει (5)· *Eis τὸ τέλος μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς στηλογραφίαν, ἐν*
 Titulus præpositus continet : *In finem ne corrumpas, David, in tituli inscriptionem, cum ipse fugeret a*
 1, 2. *Deprecor te, Deus, miserere mei, quoniam*
 confidit in te, quia misericors es.

- (4) Εὐαρεστήσω.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.

3. Καὶ ἐν τῇ σκιά τῶν πτερόγων σου ἔλιπῶ,
 4. Ἔως οὐ παρέλθῃ ἡ ἀνομία.
 5. Κεκράξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον,
 6. Τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με.
 7. Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με·
 8. Ἔδωκεν εἰς θναίος τοὺς καταπατοῦντάς με.
 9. Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ·
 10. Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμων·
 11. Ἐκοιμήθην τετραραγμένος.
 12. Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὄπλα καὶ βέλη·
 13. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα.
 14. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
 15. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.
 16. Παύσα ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου·
 17. Καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου.
 18. Ὄρυξαν πρὸ προσώπου μου βόθρον·
 19. Καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Διάψαλμα (α).

20. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός·
 21. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ἄσσομαι, καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.

(α) Cod. Palat.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τῷ αὐτῶν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Σαούλ εἰς τὸ σπήλαιον. Τοῦτο οὖν δηλοῖ, ὅταν τις φεύγῃ ἀπὸ προσώπου Σαούλ εἰς τὸν μονήρη βίον, μηκέτι διαφθείρει (1) εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἀλλὰ βοᾷ [βοᾷ] πρὸς αὐτὸν τὸν προκείμενον ψαλμόν. Σαούλ γὰρ εἰς τὸν διάβολον ἐρμηνεύεται, καθὼς πολλάκις εἰρήκαμεν. *facie Saul in speluncam.* Hoc igitur significat, cum quis fugit a facie Saul in vitam solitariam, non amplius corrumpit conversationem Domini, sed clamando ad eum appositum psalmum dicit. Saul enim pro diabolo accipitur, quemadmodum sæpe diximus.

3. Καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν δύων σου διαθηκῶν C
 ἔλιπῶ·
 4. Ἔως οὐ συντελεσθῇ ὁ κόσμος.
 5. Διηθήσομαι, λέγει, τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου·
 6. Τὸν δωρησάμενον (2) τὰ αὐτοῦ πάντα.
 7. Τὸν Θεὸν Λόγον ἐξαπέστειλεν ὁ Πατήρ
 8. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 9. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.
 10. Ἐκ μέσου τῶν δαιμόνων.
 11. Ἀνεπαυσάμην μετὰ φροντίδος τῶν ἁμαρτιῶν μου.
 12. Τῶν ἀνθρώπων αἱ διδασκαλίαι θανατηφόροι εἰσίν.
 13. Καὶ ἡ λαλιὰ αὐτῶν ἠχονημένη εἰς κακά.
 14. Δοξάσθητι ἐν τοῖς ἁγίοις σου, ὁ Θεός.
 15. Καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἡ πίστις σου.
 16. Οἱ δαίμονες τὴν (3) ἁμαρτίαν.
 17. Καὶ ἐλκυσαν τὴν ψυχὴν μου.
 18. Ἡτύρεψάν μοι τοῦ πεσεῖν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐμὲ μὲν ἐρρύσω·
 19. Ἐκεῖνοι δὲ ἐνέμειναν ἐν αὐτῇ.
 20. Εἰς τὸ θέλημά σου.
 21. Ἀνυμνῶν σου καὶ λέγων τὰς δωρεὰς ἃς ἐχαρίσω μοι.

3. Et in umbra alarum tuarum sperabo,
 4. Donec transeat iniquitas.
 5. Clamabo ad Deum altissimum :
 6. Deum qui benefecit mihi.
 7. Misit de cælo, et liberavit me :
 8. Dedit in opprobrium conculcantes me.
 9. Misit Deus misericordiam suam, et veritatem suam :
 10. Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum :
 11. Dormivi conturbatus.
 12. Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ.
 13. Et lingua eorum gladius acutus
 14. Exaltare super cælos, Deus :
 15. Et in omni terra gloria tua,
 16. Laqueum paraverunt pedibus meis :
 17. Et incurvaverunt animam meam.
 18. Foderunt ante faciem meam foveam :
 19. Et inciderunt in eam.
 20. Paratum cor meum, Deus :
 21. Paratum cor meum, cantabo, et psalmum dicam in gloria mea.

Diapsalma.

20. Paratum cor meum, Deus :
 21. Paratum cor meum, cantabo, et psalmum dicam in gloria mea.

3. Et in refrigerio duorum testamentorum tuorum sperabo :
 4. Donec consummetur mundus.
 5. Deprecabor, inquit, Deum altissimum :
 6. Qui sua omnia donavit.
 7. Deum Verbum misit Pater.
 8. Dæmones significat.
 9. Filium suum et sanctum suum Spiritum.
 10. De medio dæmonum.
 11. Requievi sollicitus de peccatis meis.
 12. Doctrinæ hominum mortifera sunt.
 13. Et loquela eorum acuta ad malum.
 14. Glorificare in sanctis tuis, Deus.
 15. Et in omni mundo fides tua.
 16. Dæmones peccatum.
 17. Et traxerunt animam meam.
 18. Paraverunt mihi ut caderem in peccatum, et me quidem liberasti.
 19. Ipsi autem in eo permanserunt.
 20. In voluntatem tuam.
 21. Laudans et enarrans dona tua, quæ largitus es mihi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διαφθείρης. (2) Δωρησάμενόν μοι. (3) Εἰς τὴν.

22. Exsurge, gloria mea :
 23. Exsurge, psalterium et cithara :
 24. Exsurgam diluculo.
 25. Constibor tibi in populis, Domine.
 26. Et psalmum dicam tibi in gentibus.
 27. Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua :
 28. Et usque ad nubes veritas tua.
 29. Exaltare super caelos, Deus :
 30. Et super omnem terram gloria tua.

- A 22. (α) Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου ·
 23. Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα.
 24. Ἐξεγεροθήσομαι ἠρθρου.
 25. Ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν λαοῖς, Κύριε ·
 26. Ψαλῶ σοὶ ἐν ἔθνεσιν.
 27. Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἐλεός σου ·
 28. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.
 29. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός ·
 30. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.
 PSAL. LVII.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρῃς, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν. ΨΑΛ. ΝΖ.

1. Si vere utique iustitiam loquimini :
 2. Recta iudicate filii hominum.
 3. Etenim in corde iniquitates operamini in terra : B
 4. Injustitiam manus vestrae concinnant.
 5. Alienati sunt peccatores a vulva :

1. Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε,
 2. Εὐθείας κρίνατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
 3. Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ ·
 4. Ἄδικιαν αἱ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν.
 5. Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μητέρας ·

(α) Vers. 22, Ἄσονται, καὶ ψαλῶ σοι· deest ἐν τῇ δόξῃ μου. Vers. 23, Ἐξεγέρθητι, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Gratia tua.
 23. Spiritus sanctus tuus.
 24. In luce tua.
 25. Glorificabo te, dicit.
 26. Cum crucifixus es pro universo mundo.
 27. Quoniam glorificata est a terra usque ad caelos passio tua.
 28. Et fides tua in sanctos.
 29. Ascende in caelos :
 30. Et in omni terra passio tua glorificabitur.

22. Ἡ χάρις σου.
 23. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 24. Ἐν τῷ φωτὶ σου.
 25. Δοξάσω σε, λέγει.
 26. Ὅταν (1) σταυρωθεὶς [σταυρωθῆς] ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου.
 27. Ὅτι ἐδοξάσθη ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ πάθος σου.
 28. Καὶ ἡ πίστις (2) σου εἰς τοὺς ἁγίους.
 29. Ἀναλήφθητι εἰς τοὺς οὐρανοὺς (3).
 30. Καὶ ἐν τῇ γῆ πάση τὸ πάθος σου δοξασθήσεται

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρῃς, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν. Τοῦτο οὖν λέγει ἕως τέλους μὴ διαφθείρῃς κατὰ (5) Θεόν σου πολιτείαν· ὡς γὰρ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἡ στηλογραφία εἰς τὴν πολιτείαν θεωρεῖται.

Titulus praepositus continet : In finem, ne corrumpas, David in tituli inscriptionem. Hoc igitur significat usque in finem, ne corrumpas secundum Deum conversationem tuam : ut enim saepe diximus tituli inscriptio allegorice explicatur de conversatione seu vitæ institutione.

1. Si revera estis Christiani :
 2. Justa et digna de vos ipsis consulite.
 3. Etenim in hominibus extrinsecus iusti apparetis ; intus vero omnem errorem colitis.
 4. Et corda vestra ad inventiones quasdam componunt.
 5. Tales abalienati sunt a meo lavacro.

1. Εἰ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοὶ ἐστέ,
 2. Δίκαια καὶ ἀξία βουλευέσθε περὶ ἑαυτοῦ (6) [ἑαυτῶν].
 3. Καὶ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις φαίνεσθε δίκαιοι ἔξωθεν· ἔσωθεν δὲ νέμετε (7) πάσης πλάνης.
 4. Καὶ αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐξερευνηθεὶς τινὰς συντιθεῖσιν (8).
 5. Οἱ τοιοῦτοι ἀπηλλοτριώθησαν ἀπ' ἐμοῦ τῆς (9) κολυμβήθρας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁ γὰρ.
 (2) Τὴν πίστιν, at melius ἡ πίστις... ἁγίους σοῦ.
 (3) Οὐρανοὺς, ὁ Θεός.
 (4) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, etc.

- (5) Τὴν κατὰ, etc.
 (6) Ἐμοῦ.
 (7) Γέμετε.
 (8) Συντίθουσιν.
 (9) Ἀπὸ τῆς, etc.

6. Ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ. A 6. Erraverunt ab utero, locuti sunt falsa.
7. Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφρα, 7. Furor illis secundum similitudinem serpentis :
8. Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς, καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς· 8. Sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas :
9. Ἦτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπιδόντων, φαρμακοῦ τε, 9. Quæ non exaudiet vocem incantantium, et venefici,
10. (a) Φαρμακευομένη παρά σοφοῦ. 10. Quæ incantatur a sapiente.
11. Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· 11. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum :
12. Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν ὁ Κύριος. 12. Molas leonum confregit Dominus.
13. Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπορευόμενον· 13. Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens.
14. Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀσθενήσουσιν. 14. Intendet arcum suum, donec infirmentur.
15. Ὡσεὶ κηρὸς τακεῖς, ἀνταναίρεθήσονται· 15. Sicut cera quæ fluit, auferentur :
16. Ἐπεσε πῦρ ἐπ' αὐτούς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον. 16. Cecidit ignis super eos, et non viderunt solem.
17. Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν βάρμην· 17. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum :
18. Ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὀργῇ καταπίεται αὐτούς (b). 18. Sicut viventes, sicut in ira absorbet eos.
19. Ἐξυφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἰδῇ ἐκδίκησιν· 19. Lætabitur justus cum viderit vindictam :
20. Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ. 20. Manus suas lavabit in sanguine peccatoris.
21. Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· Εἰ ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῷ δίκαιῳ· 21. Et dicet homo : Si utique est fructus justo :
22. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς ἐν τῇ γῆ. 22. Utique est Deus judicans eos in terra.

(a) Vers. 10, Φαρμακοῦ τε, etc., σοφοῦ.

(b) In marg. cod. ὑμᾶς.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

6. Πλάνην γὰρ (1) ἔλαβον ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. C 6. A baptismo enim errorem amplexi sunt.
7. Ἡ διδασχὴ αὐτῶν θανατηφόρος, ὡς οὐίδς τοῦ ὄφρα. 7. Doctrina eorum mortifera, ut filius serpentis.
8. Ἀπὸ τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέφουσιν. 8. Avertunt auditum a veritate.
9. Οὕτως οὐδὲ οὗτοι ἀκούουσι τῶν διδασκόντων αὐτούς τὴν ἀλήθειαν. 9. Ita neque isti audiunt docentes eos veritatem.
10. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου τούτου ἀπατώσιν αὐτούς. 10. Magistri eorum sapientia hujus mundi decipiunt eos.
11. Τὰς διδασκαλίας αὐτῶν. 11. Ipsorum doctrinas.
12. Τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν. 12. Duces eorum.
13. Ἡ ἡμέρα (2) τῆς κρίσεως ἀπορρίψει αὐτούς. 13. Dies judicii projiciet eos.
14. Ἐνισχύσει τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἕως τῆς συντελείας. 14. Corroborabit sermonem prædicationis suæ usque ad consummationem.
15. Ὡς ὁ κηρὸς (3) ἐν τῷ πυρὶ ἀναλίσκεται, οὕτως ἐστὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν· 15. Ut cera igne consumitur, sic erit perditio eorum.
16. Κατεκυρίευσεν αὐτῶν ὁ Σατανᾶς, καὶ οὐκ ἔγνωσαν τὸν Κύριον. 16. Dominatus est eis Satanas, et non cognoverunt Dominum.
- 17, 18. Πρὸ τοῦ τὰς ἀνομίας ὑμῶν κεκολληθῆναι τῷ σαβῶλῳ, ὡς ἐτι ἐστὲ ζῶντες, ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ κατέπιεν ὑμᾶς διὰ τὴν πλάνην τῆς αἰρέσεως ὑμῶν. 17, 18. Priusquam vestræ iniquitates adhæreant diabolo, ut adhuc viventes estis, in ira sua devorabit vos propter errorem hæresis vestræ.
19. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως. 19. In tempore retributionis.
20. Ἄθλιον ἑαυτὸν δαίξει (4) ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας. 20. Purum se ipsum ostendet a peccato.
21. Καὶ ἐρεῖ ἕκαστος· Ὅντως ἐστὶν μισθαποδοσία τῷ δίκαιῳ. 21. Et dicet unusquisque : Vere est justo retributio.
22. Ὅντως ἐστὶν ὁ ποιῶν αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν. 22. Profecto est faciens eorum vindictam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πλάνην, ἣν παρέλαβον.
(2) Τῇ ἡμέρᾳ... ἀπορρίψεις.

(3) Ὡσεὶ κηρὸς, etc.
(4) Ἄποδειξε.

In finem, ne disperdas, David, in tituli inscriptionem, cum misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret. PSAL. LVIII.

1. Eripe me de inimicis meis, Deus :
2. Et ab insurgentibus in me libera me.
3. Eripe me de operantibus iniquitatem :
4. Et de viris sanguinum salva me.
5. Quia ecce ceperunt animam meam
6. Irruerunt in me fortes.
7. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine :
8. Sine iniquitate cucurri, et direxi.
9. Exsurge in occursum meum, et vide :
10. Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israel,

11. Intende ad visitandas omnes gentes :
12. Non misereris omnibus qui operantur iniquitatem.

Α *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ. καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν ΨΑΛ. ΝΗΨ.*

1. Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός·
2. Καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαι με.
3. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν·
4. Καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων σώσον με.
5. Ὅτι ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχὴν μου
6. Ἐπέθεντο ἐπ' ἐμὲ κραταίω.
7. Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, Κύριε·
8. Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον, καὶ κατεύθυνα.
9. Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου, καὶ ἴδε·
10. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς

- Β τοῦ Ἰσραὴλ,
11. Πρόσχευς τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη·
 12. Μὴ οἰκτειρήσης πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν.* Τοῦτο οὖν λέγει· εἰς ἀρετὴν τινα τοῦ Κυρίου, ἣτις ἐστὶ στηλογραφία, *μὴ διαφθείρης ἕως τέλους.* Εἶτα· Ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύλαξεν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, τουτέστιν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος ἀποστέλλει ἐπιτηρῆσαι τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι. Μὴ διαφθείρης οὖν ἕως τέλους [τινά] τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ λέγε τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν. Πολλάκις γὰρ εἴπαμεν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ Σαούλ, καὶ τοῦ Δαβὶδ, ὅτε μὲν εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ ἐρμηνεύεται, ὅτε δὲ εἰς τὸν διάβολον.

Titulus præpositus continet : *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.* Hoc igitur dicit : *ne in aliquam Domini virtutem, quæ est tituli inscriptio, disperdas (hoc est, ne pecces) usque in finem.* Deinde : *Cum misit Saul, et custodivit domum ejus, ut interficeret eum, hoc est, ita etiam diabolus mittit custodire domum ejus, ut interficiat.* Ne disperdas igitur usque in finem aliquod mandatorum Domini, sed dic subjectum hic psalmum. Sæpe enim diximus interpretationem nominis *et Saul et David* nunc accipi de Domino, et de iis qui Domini sunt, nunc vero de diabolo.

- 1, 2. De cogitationibus in corde meo.
3. A voluptatibus militantibus in membris meis.
4. De contrariis potestatibus.
5. Quoniam ecce constringunt animam meam.
6. Dæmones.
7. Neque iniquitas mea dulcis mihi est, neque peccatum meum, Domine.
8. Odio habens iniquitatem cucurri in mandatis tuis, et direxi in corde meo.
9. Veni in auxilium meum.
- 10, 11. Tu ipse, Domine, veni, et per adventum tuum sana omnes gentes.
12. Contrariis potestatibus.

- С
- 1, 2. Τῶν ἐν (2) καρδίᾳ μου λογισμῶν.
 3. Τῶν ἡδονῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς βέλεσι μου (3).
 4. Τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 5. Ὅτι ἰδοὺ συνέχουσι τὴν ψυχὴν μου.
 6. Οἱ δαίμονες.
 7. Οὔτε ἡ ἀνομία μου ἡδέα [ἡδέει] μοι ἐστίν, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, Κύριε.
 8. Μισήσας (4) τὴν ἀνομίαν, ἔδραμον ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, καὶ κατεύθυνα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 9. Ἐλθε εἰς τὴν ἀντιλήψιν μου.
 - 10, 11. Σὺ αὐτὸς, Κύριε, ἔλθε, καὶ διὰ τῆς σῆς παρουσίας ἴασαι πάντα τὰ ἔθνη.
 12. (α) Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, μὴ διαφθείρης εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.* Τοῦτο οὖν λέγει εἰς ἀρετὴν τινα Κυρίου, ἣτις ἐστὶ στηλογραφία, *μὴ διαφθείρης ἕως τέλους.* Εἶτα· Ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν, τουτέστιν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος ἀποστέλλει ἐπιτηρῆσαι τὸν οἶκον, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν. Μὴ διαφθείρης οὖν ἕως τέλους τῶν ἐντολῶν, etc.

(2) Ἐν τῇ.

(3) Μέλεσί μου.

(4) Ἐμισῆσα. . . εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ κατήθηνα.

(a) N. 12 deest.

Διάγραμμα (α).

A

13. Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, λιμώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσουσι πόλιν.

14. Ἴδου αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν

15. (β) Καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν·

16. Ὅτι τίς ἤκουσε; Καὶ σὺ, Κύριε, ἐκγελάσεις αὐτούς·

17. Ἐξουδενωσεις πάντα τὰ ἔθνη.

18. Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω·

19. Ὅτι σὺ, ὁ Θεὸς, ἀντιλήπτωρ μου εἶ.

20. Ὁ Θεὸς μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προφθάσει με·

21. Ὁ Θεὸς μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου.

22. Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς, μήποτε ἐπιλάβωνται τοῦ νόμου σου.

23. Διασκόρπισον αὐτούς ἐν τῇ δυνάμει σου·

24. Καὶ κατάγαγε αὐτούς, ὁ ὑπερασπιστὴς μου **B** Κύριε.

25. Ἄμαρτία στόματος αὐτῶν λόγος χειλέων αὐτῶν·

26. Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ ἐξ ἀράς καὶ ψεύδους διαγγελήσονται ἐν συντελείᾳ,

28. Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσι.

29. Καὶ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπάζει τοῦ Ἰακώβ, καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς.

(α) Cod. Palat.

(β) Vers. 15. Καὶ ῥομφαία, etc., ἤκουσε. Vers. 16, Καὶ σὺ, etc., αὐτούς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Ἐρχονται ἐν σκότει κυκλοῦντες τὴν ψυχὴν, **C** καὶ κατεσθίειν ζητοῦσιν ὡς κύνας.

14. Ἴδου αὐτοὶ οὗτοι πιθανότητάς τινας λαλοῦσι (1).

15. Καὶ ἀναιροῦσιν ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν τοὺς ἀκούοντας αὐτῶν.

16. Καὶ σὺ, Κύριε, ἀπελάσεις αὐτούς.

17. Τὰ ἔθνη αὐτὰ ταῦτα.

18. Τὴν βοήθειάν μου παρὰ σοῦ αἰτήσω.

19. Ὅτι σὺ ὑπάρχεις Θεὸς μου.

20. Ὁ ἔφορός μου (2), τὸ ἔλεος αὐτοῦ σχεπάσει με.

21. Τοῖς δαίμοσι (3).

22. Μὴ παντελῶς ποιήσης αὐτούς μὴ εἶναι, μήποτε ὡς μὴ ὑπάρχοντες οὐκ εἶτι μνημονεύσουσι τῶν κολάσεων, ὧν ἐπάγεις αὐτοῖς.

23. Ἀλλὰ διασκόρπισον αὐτούς εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

24. Καὶ εἰς τάρταρα τῆς γῆς κατάγαγε αὐτούς.

25. Διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ τοὺς λόγους (4) οὓς ἐλάλησαν κατὰ σοῦ.

26. Καὶ καταδικασθῶσιν ἐν τῇ ἀνταρσίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ τῆς ἔκκοπῆς (5), καὶ τοῦ ψεύδους, οὗ ἐλάλησαν, καὶ ἐδίδαξαν ἐν τῷ κόσμῳ.

28. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ τῆς συντελείας οὐ μὴ ὑπάρξωσιν.

29. Καὶ τότε γνώσονται, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύουσιν πᾶσαι φυλαὶ γλώσσαι (6).

D

13. Veniunt in tenebris circumdantes animam, **C** et devorare quærent ut canes.

14. Ecce hi ipsi plausibilia quædam loquuntur.

15. Et occidunt in sermonibus suis audientes eos.

16. Et tu, Domine, dejicies eos.

17. Gentes hujusmodi.

18. Auxilium meum a te postulabo.

19. Quoniam tu es Deus meus.

20. Prospector meus, misericordia tua proteget me.

21. Dæmonibus.

22. Ne facias eos prorsus non existere, nequando utpote non existentes non recordentur amplius suppliciorum quæ ipsis inferis.

23. Sed disperge illos in ignem æternum.

24. Et in tartara terræ deduc eos.

25. Propter peccata oris ipsorum, et sermones quos locuti sunt adversus te.

26. Et condemnentur in rebellione sua.

27. Et de effrenatione oris, et mendacio quod locuti sunt, et docuerunt in mundo.

28. Et in ira consummationis non subsistent.

29. Et tunc cognoscent, quod Deo servient omnes tribus et linguæ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Λαλήσουσι.

(2) Αὐτοῦ. *sed melius* μου. *Paulo posti* προφθάσει με.

(3) Δαίμοσι λέγει.

(4) Λόγους αὐτῶν, etc.

(5) Ἐκκοπῆς τοῦ ψεύδους.

(6) Ὅτι Ἰησοῦ τῷ Θεῷ . . . αἱ φυλαὶ καὶ γλώσσαι.

30. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canis,
 31. Et circuibunt civitatem.
 32. Ipsi dispergentur ad manducandum :
 33. Si vero non fuerint saturati et murmurabunt.
 34. Ego autem cantabo fortitudinem tuam.
 35. Et exultabo mane misericordiam tuam.
 36. Quia factus es susceptor meus,
 37. Et refugium meum in die tribulationis meae.
 38. Adjutor meus es, tibi psallam :
 39. Quia tu, Deus, susceptor meus es :
 40. Deus meus misericordia mea.

In finem, pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem David in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Syriam Sobal : et convertit Joab ; et percussit Edom in valle Salinarum, duodecim millia. PSALMUS LIX.

1. Deus, repulisti nos, et destruxisti nos :
 (a) Vers. 36, 37, sub unico numero.

30. Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων,
 31. Καὶ κυκλώσουσι πόλιν.
 32. Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν·
 33. Ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσι [γογγύσωσιν].
 34. Ἐγὼ δὲ ἄσομαι τῇ δυνάμει σου [τὴν δυνάμιν σου]
 35. Καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωὶ τὸ ἑλεός σου.
 36. (a) Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου,
 37. Καὶ καταφυγὴ μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου.
 38. Βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλλῶ·
 39. Ὅτι σὺ ὁ θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ·
 40. Ὁ θεός μου τὸ ἑλεός μου.

Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐνεπίρρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σωδάλ· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας. ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ'.

1. Ὁ θεός, ἀπίσω ἡμᾶς, καὶ καθέλιες ἡμᾶς·

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Adducentur in consummatione latrantes ut canis.
 31. Extra Hierusalem.
 32. Ipsi projicientur.
 33. Cibo æterno.
 34. Murmurabunt quidem dæmones, ego autem laudabo potentiam tuam quoniam illos superasti.
 35. Et propter misericordiam tuam exultabo in æterna luce.
 36, 39. In te ipse mea recipis.
 40. Deus meus, cujus misericordia reficior.

Ἡ προκειμένη (4) ἐπιγραφὴ περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐνεπίρρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας καὶ τὴν Συρίαν Σωδάλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας.* Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὁ τίτλος.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro iis qui immutabuntur in tituli inscriptionem, David in doctrinam : cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Syriam Sobal, et convertit Joab, et percussit Edom in valle Salinarum, duodecim millia.* Hoc igitur est quod significat, quod in fine qui immutantur ; hoc est qui trans-

1. Deus, projecisti nos a dono auroptionis, qua honorasti nos a principio.

- 30 (1) Ἀχθήσονται ἐν τῇ συντελείᾳ ὕλακτοῦντες ὡς κύων.
 31. Ἐξω τῆς Ἱερουσαλήμ.
 32. Αὐτοὶ ἀπορρίφονται.
 33. Τῆς αἰωνίου τροφῆς.
 34. Γογγύσουσι μὲν οἱ δαίμονες, ἐγὼ δὲ ἀνυμνήσω τὴν δυνάμιν σου, ὅτι τούτων περιεγένου.
 35. Καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν τῷ αἰδίῳ φωτὶ διὰ τὸ ἑλεός σου.
 36-39. (2) Εἰς σεαυτὸν ἀναδέχη τὰ κατ' ἐμέ.
 40. Ὁ θεός μου, οὗ (3) εὐσπλαγχνός [εὐσπλαγχνία] καταρτίζομαι.

1. Ὁ θεός, (5) ἀπέρριψας ἡμᾶς τοῦ χαρίσματος τῆς υιοθεσίας, ἧς ἐτίμησας ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 30. Ἀχθήσονται... ὕλακτοῦντες ὡς κύων ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ. N. 32, 33, sub unico numero. N. 33. Ἐὰν δὲ ἀπορρίφωσιν, ὀλοῦξωσι. N. 34. Γογγύσουσι μὲν οἱ δαίμονες. *Hæc verba in cod. desunt, reliqua habentur* : Ἐγὼ, etc.
 (2) N. 36, 37. Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ καταφυγὴ μου ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. N. 38. Ὁ θεός ἀπαύστως. N. 39. Ὅτι σὺ εἶ ὁ θεός, εἰς σεαυτὸν ἀναδέχη, etc.
 (3) Δι' οὗ εὐσπλαγχνός.
 (4) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc., τὴν

Μεσοποταμίαν Συρίαν, etc., καὶ ἐπάταξε τὴν φάραγγα τῶν, etc., φημὶ δὴ εἰς τὴν διδασχὴν, etc., καὶ, λοιπὸν τὴν ἐπαρσιν τοῦ μετεωρισμοῦ, ὡς ἂν ἦ, etc., τοῦτ' ἐστὶ τὸν θάνατον, καὶ ἐπάταξε τὸ χάσμα τῶν δύο, τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, δώδεκα χιλιάδας. Εἶπε δὲ τὸ πᾶν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Συρία ἐρμηνεύεται *μετεωρισμός*. Μεσοποταμία ἐρμηνεύεται *ἐκαιρομένη κλήσει τινί*. Σωδάλ ἐρμηνεύεται *ματαία παλαιωσις*. Ἀλῶν ἐρμηνεύεται *δίς*.

- (5) Ὁ θεός et reliqua usque ad τῆς υιοθεσίας desunt in cod.

2. Ὁργίσθης, καὶ ψκτείρησας ἡμᾶς.
3. Συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν·
4. Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.
5. Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά.
6. Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.
7. Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, (α) τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τῶσου.
8. Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου.
9. Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
10. Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·
11. Ἀγαλλιάτομαι, καὶ διαμεριῶ Σιχιμα·
12. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σπηγιῶν διαμετρήσω.
13. Ἐμὸς ἐστὶ Γαλαὰδ, καὶ ἐμὸς ἐστὶ Μανασσῆς·

- A 2. Iratus es, et misertus es nobis.
3. Commovisti terram, et conturbasti eam .
4. Sana contritiones ejus, quia commota est.
5. Ostendisti populo tuo dura :
6. Potasti nos vino compunctionis.
7. Dedisti metuentibus te significationem , ut fugiant a facie arcus.
8. Ut liberentur dilecti tui :
9. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.
10. Deus locutus est in sancto suo :
11. Lætabor, et partibor Sichimam :
12. Et convallem tabernaculorum metibor.
13. Meus est Galaad, et meus est Manasses :

(α) Vers. 8, Τοῦ... Υ. 9, Ὅπως.

ATHANASII INTERPRETATIO.

γαι, ὅτι ἐπὶ τέλει οἱ ἀλλοιούμενοι, τούτέστιν οἱ μεταβαλλόμενοι ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, εἰς στηλογραφίαν ἔρχονται, λέγω δὴ εἰς τὴν ἐνάρατον πολιτείαν· εἶτα· Τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχῆν, φησὶ καὶ εἰς διδασχῆν τοῦ ἱκανοῦ τῇ χειρὶ, ὅπερ εἰς τὸν Κύριον ἀναφέρεται· καὶ λοιπὸν ἐρεπύρισε τὴν ἔπαρσιν τοῦ μετewρισμοῦ ὡσανεὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν μετewρισμὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ παλαιώσεως, τούτέστι τὸν θάνατον· δώδεκα γὰρ χιλιάδες [χιλιάδας] εἶπε διὰ τὸ πᾶν τῆς ἁμαρτίας τοῦ θανάτου.

feruntur a malo in bonum, veniunt in tituli inscriptionem, dico autem ad bonam vitæ institutionem. Deinde : *David in doctrinam, et in doctrinam, inquam, manu fortis ; quod ad Dominum refertur. Et demum : Succedit elevationem sublimitatis ; nempe peccatum, et sublimitatem peccati et vetustatis : hoc est mortem : Duodecim enim millia dixit, propter omne genus peccati mortalis.*

2. Οὐκ εἰς τέλος ἀπεστράφης, οὐδὲ ἐπελάθου ἡμῶν. B 2. Non in finem aversatus es, neque oblitus es nostri.
3. Οἱ ἐξ ἐθνῶν (1) ἀκούσαντες διὰ τοῦ κηρύγματος, ὅτι ἔστησας ἡμέραν, ἐν ἣ ἡμέραις κρίνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. 3. Qui ex gentibus sunt audientes per prædicationem, quod statuisti diem, in quo judicaturus es orbem in justitia.
4. Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ὑπήκουσέ σοι. 4. Sana contritiones ejus, quoniam obedivit tibi.
5. Πάντα τὰ προστάγματά σου. 5. Omnia mandata tua.
6. Τὴν χάριν σου εἰς ἐπιστροφήν 6. Gratia tua ad conversionem.
7. Τοῖς (2) πιστοῖς γνώσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. 7. Fidelibus cognitionem, ut fugiant a peccato.
8. Ἄπ' αὐτῆς (3) τῆς ἁμαρτίας. 8. Ab ipso peccato.
9. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσον ἐν τῷ Υἱῷ σου. 9. Exaudi me, et salva in Filio tuo
10. Ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ. 10. Pater in Filio.
11. Σιχιμα ἐρμηνεύεται ἀναβαίνουσα. Τὴν οὖν ἀναβαίνουσαν ψυχὴν πρὸς με, ἢ αὐτὴν (4) τὴν Ἐκκλησίαν ἀποχωρίσω ἀπὸ τοῦ κόσμου ἑμαυτῷ. C 11. *Sichima interpretatur ascendens. Ascendentem igitur animam ad me, seu ipsam Ecclesiam separabo mihi a mundo.*
12. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν (5) ταπεινῶν ἐμπεριπατήσω. 12. Et in anima humilium inambulabo.
13. Γαλαὰδ ἐρμηνεύεται κατοικία μαρτυρίου (6). Μανασσῆς ἐρμηνεύεται ἐπιλανθανόμενος. Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐμὸς ἐστὶ Γαλαὰδ, ὁ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μέτοικος γινόμενος πρὸς με ἐν μαρτυρίᾳ (7)· καὶ ἐμὸς ἐστὶ Μανασσῆς, ὁ ἐπιλανθανόμενος τῶν προτέρων αὐτοῦ πονηρῶν πράξεων. 13. *Galaad interpretatur inhabitatio testimonii. Manasses interpretatur oblitus. Hoc igitur significat, Meus est Galaad : qui a peccato transmigraverit ad me in testimonio : et, meus est Manasses, qui oblitus est pristinorum suorum malarum actionum.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ ἐξ ἐθνῶν *desunt*.
- (2) Ἐδωκας τοῖς, etc.
- (3) Τοῦ φυγεῖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. N. 9. Ἄπὸ αὐτῆς.

- (4) Πρὸς μὲν τὴν αὐτὴν, etc.
- (5) Καὶ τὴν ψυχὴν τῶν, etc.
- (6) Μετοικία μαρτυρίας.
- (7) Εἰς μαρτυρίαν.

14. Et Ephraim fortitudo capitis mei.
 15. Juda rex meus :
 16. Moab olla spei meæ.
 17. In Idumæam extendam calceamentum meum :
 18. Mihi alienigenæ subditi sunt.
 19. Quis deducet me in civitatem munitam ?
 20. Aut quis deducet me usque in Idumæam ?
 21. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos ?
 22. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris ?
 23. Da nobis auxilium de tribulatione :
 24. Et vana salus hominis.
 25. In Deo faciemus virtutem :
 26. Et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

In finem, in hymnis David. PSALMUS LX.

1. Exaudi, Deus, deprecationem meam :

- A 14. Καὶ Ἐφραϊμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου.
 15. Ἰούδας βασιλεὺς μου·
 16. Μωὰβ λίθος τῆς ἐλπίδος μου.
 17. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενω τὸ ὑπόδημά μου·
 18. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
 19. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς ;
 20. Ἡ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας ;
 21. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς ;
 22. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 23. Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως·
 24. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
 25. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν·
 26. Καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς
 εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ. ΨΑλμ. Ξ'.
- B 1. Εἰσακούσων, ὁ Θεὸς, τῆς δεήσεώς μου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. *Ephraim interpretatur consolator, consolator autem est Spiritus sanctus. Fortitudo igitur mentis meæ est Spiritus sanctus : caput enim sæpe significat nobiliorem mentis partem.*

15. *Judas : notum autem, quod ex Juda Dominus ortus est.*

16. *Ex Ruth Moabittide genus ducit sancta Maria ; ideo propter virginitatem Moab hic nominatur. Virgo igitur olla Domini facta est, quia et in utero suo concepit Dominum super naturam, non secundum naturam.*

17. *Idumæa regio erat Esau. Esau autem interpretatur hirsutus, quales erant gentes propter asperitatem cordis eorum : ad has igitur, inquit, transitum meum faciam.*

18. *Auscultaverunt autem et crediderunt prædicationi meæ.*

19. *In cœlestem civitatem quis me deducet, nisi tu ejus conditor ?*

20. *Aut quis deducet me in tabernaculum tuum æternum ?*

21, 22. *Nisi tu, Deus, qui projecisti nos.*

25. *Reduce nos a peccato in tuam cognitionem.*

24. *Omnis salus humana inanis.*

25. *Dei cruce armabimur.*

26. *Ei ipsa crux abiget immundos dæmones.*

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (8)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει· *Titulus præpositus continet : In finem, in hymnis David. Hoc igitur est quod significat : in fine in hym-*

1. *Accepta fiat coram te deprecatio mea.*

14. *Ἐφραϊμ ἐρμηνεύεται παράκλητος· ὁ δὲ παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστίν. Κραταίωσις οὖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον (1) τῆς διανοίας μου· ἡ κεφαλὴ γὰρ πολλάκις εἰς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς διανοίας θεωρεῖται.*

15. *Ἰούδας (2)· δηλον γὰρ, ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος.*

16. *Ἐκ τῆς Ρουθ τῆς Μωαβίτιδος κατάγεται ἡ ἁγία Μαρία (3)· ὡς οὖν διὰ τὴν παρθένον Μωὰβ καλεῖται. Ἡ Παρθένος οὖν λέθης τοῦ Κυρίου γεγένηται, διὰ τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς συλληφθεῖσθαι καὶ τὸν Κύριον ὑπὲρ φύσεως, καὶ κατὰ φύσιν.*

17. *Χώρα (4) ἦν τοῦ Ἡσαῦ ἡ Ἰδουμαία. Ἡσαῦ δὲ ἐρμηνεύεται τριχώδης, ὅπερ ἦσαν τὰ ἔθνη διὰ τὴν τραχύτητα τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἐπὶ τούτους οὖν, λέγει, τὴν πορείαν μου ποιήσομαι.*

18. *Ἐπίκουσαν δὲ (5) ἐπίστευσαν τῷ κηρύγματι μου.*

19. *Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τίς ἀπάξει με (6), εἰ μὴ σὺ ὁ δημιουργὸς αὐτῆς ;*

20. *Ἡ τίς ὀδηγήσει με εἰς τὴν σκηνὴν σου τὴν ἀτελεύτητον ;*

21, 22. (7) *Εἰ μὴ σὺ, ὁ Θεὸς, ὁ ἀποθρόνισας ἡμᾶς*

23. *Ἀνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.*

24. *Πᾶσα σωτηρία ἀνθρωπίνῃ ματαία.*

25. *Ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Θεοῦ ὀπλισόμεθα.*

26. *Καὶ αὐτὸς ὁ σταυρὸς ἀπελάσει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας.*

D 26. Καὶ αὐτὸς ὁ σταυρὸς ἀπελάσει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας.

1. *Δεκτή γένηται ἐνώπιόν σου ἡ δεήσις μου.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, *desunt.*

(2) Ἰούδας *deest*, δηλον.... Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁ πρὸ αἰώνων βασιλεὺς.

(3) *Maria.* Ὡς οὖν διὰ τὴν Ρουθ τὴν Μωαβίτιδα, καὶ τὴν Μαρίαν τὴν παρθένον Μωὰβ καλεῖ. Ἡ παρθένος οὖν λέθης, etc., συλληφθῆναι τὸν Κύριον ὑπὲρ φύσιν, etc.

(4) Χώρα μὲν ἦν, etc., τριχώδης, etc., ἐπὶ ταῦτα, etc.

(5) Καί.

(6) Πολιτείαν τίς ἀπάξει με.

(7) N. 21. *Εἰ μὴ*, etc. N. 22. *Καὶ οὐκ ἐξελεύσει ὁ Θεὸς*, ὡς εἰς τῶν βασιλέων, ἢ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν.

(8) Ἡ διὰ τῆς κινναβέρως περ.

2. Πρόσχεσ τῆ προσευχῆ μου.
 3. Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ ἐκέκραξα,
 ἐν τῷ (a) ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου·
 4. Ἐν πέτρᾳ ὑψώσάς με.
 5. Ὡδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου,
 6. Πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.

Διάγγελμα (b).

7. Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας.
 8. Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου.
 9. Ὅτι σὺ, ὁ Θεὸς, εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου·
 10. Ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομα σου.

11. Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις,
 12. Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ γενεᾶς.

13. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
 14. Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει;
 15. Οὕτω ψαλῶ τῷ ὀνόματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας
 [τὸν αἰῶνα].
 16. Τοῦ ἀποδοῦναι με τὰς εὐχάς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

(a) Vers. 4, Ἐν τῷ, etc., ὑψώσάς με.

(b) Cod. Palat. ut infra.

- A 2. Intende orationi meæ:
 3. A sinibus terræ ad te clamavi, dum anxietur cor meum:

4. In petra exaltasti me.
 5. Deduxisti me, quia factus es spes mea,
 6. Turris fortitudinis a facie inimici.

Diapsalma.

7. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula.
 8. Protegar in velamento alarum tuarum.
 9. Quoniam tu, Deus, exaudisti orationem meam:
 10. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

11. Dies super dies regis adjicies,
 12. Annos ejus usque in diem generationis et generationis.

- B 13. Permanebit in æternum in conspectu Dei.
 14. Misericordiam et veritatem ejus quis requireret?
 15. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcula [sæculum]:
 16. Ut reddam vota mea de die in diem.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

μέχρι τέλους εἰς ὕμνον εἴρηται τῷ Ικανῷ τῆ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται Ικανὸς χειρὶ, ὡς εἴρηκα (1) πολλάκις.

num dictus est Psalmus manu forti, hoc est Filio Dei. David enim interpretatur manu fortis, ut sæpius dixi.

2. Μὴ ἀπιστραφῆς τὴν προσευχὴν μου.
 3. Ὅλων τῶν γῆινων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καθάρσας τὴν διάνοιάν μου, οὕτως ἐδεήθην σου.

4. Ἐν τῷ νυστάξαι εἰς τὴν ἀμαρτίαν τὴν καρδίαν μου, ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἐθεμελίωσάς με.

5. Ἐν τῷ φωτὶ τῆς χάριτός σου ὠδήγησάς με.

6. Τεῖχος ἰσχυρόν μοι (2) ὑπάρχεις φεύγοντι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

7. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου διαμῆνω (3) [διαμενῶ] διαπαντός.

8. Φυλαχθῆσομαι ὑπὸ τῶν δύο Διαθηκῶν σου (4).

9. Πληρώσας με τοῦ φωτισμοῦ σου.

10. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔδωκας τοῖς ποιῶσι τὸ θέλημά σου.

11. Καὶ τῷ ἀξιωθέντι πιστῷ σου λαῷ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τοῦ φωτὸς τῆς χάριτός σου προσθήσεις αὐτῷ καὶ τοῦ αἰθίου φωτὸς ἀπολαῦσαι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

12. Καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἀτελεύτητός ἐστιν (5).

13. Καὶ ἀχώριστός ἐστι τοῦ ὁράν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

14. Τὴν εὐσπλαγγνίαν αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοκρασίαν τίς (6) καταλάβῃ;

15. Οὕτως ψαλῶ σοι (7) ἀπαύστως, ὡς ὄφειλον, ἐν εὐχαρισταίαις.

16. Ἀνυμνεῖν σε καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

- C 2. Ne averseris orationem meam.
 3. Cum ab omnibus rebus terrenis, quæ in mundo sunt, mundasses mentem meam, ita te deprecatus sum.

4. Cum dormitaret in peccato cor meum in præceptis tuis fundasti me.

5. In luce gratiæ tuæ deduxisti me.

6. Murus fortissimus mihi es fugienti a peccato.

7. In justificationibus tuis permanebo semper.

8. Custodiar sub duobus Testamentis tuis.

9. Replens me illuminatione tua.

10. Regnum cælorum dedisti facientibus voluntatem tuam.

11. Et populo tuo fidei, qui in hoc sæculo dignus factus est luce gratiæ tuæ, adjicies ipsi etiam fruitionem æternæ lucis in venturo sæculo.

12. Et vita ejus sempiterna est.

13. Et inseparabilis est a visione gloriæ Dei.

14. Misericordiam ejus et justum judicium quis comprehendet?

15. Sic psalmum dicam tibi incessanter, ut debeo, in gratiarum actionibus.

16. Ut laudem te et in præsentī sæculo et in futuro.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πολλάκις εἰρήκαμεν.

(2) Μου.

(3) Διαμείνω.

(4) Σου deest.

(5) Ἔσται.

(6) Αὐτοῦ τίς.

(7) Σοι: deest, ἀπαύστως ὄφειλον ἐν, etc.

In finem, pro Idithum psalmus David.

PSAL. LXI.

1. Nonne Deo subjecta erit anima mea?
2. Ab ipso enim Salutare meum.
3. Nam et ipse Deus meus et Salutaris meus,
4. Susceptor meus, non movebor amplius.
5. Quousque irrui in hominem?
6. Interficietis universi vos:
7. Tanquam parieti inclinato et maceræ depulsa?
8. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere.
9. Cucurri in siti.
10. Ore suo benedicebant, corde [et corde, etc.] suo maledicebant.

Diapsalma.

11. Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea:
12. Quoniam ab ipso patientia mea.
13. Quin ipse Deus meus et Salvator meus:
14. Adjutor meus, non emigrabo.

(a) Codex Palat.

A Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛ. ΣΑ'.

1. Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγῆσθαι ἡ ψυχὴ μου;
2. Παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ Σωτήριόν μου.
3. Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου,
4. Ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ σπλευθῶ ἐπὶ πλεῖον.
5. Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον;
6. Φονεύετε πάντες ὑμεῖς,
7. Ὡς τοίχῳ κεκλισμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;
8. Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο ἀπίσασθαι.
9. Ἔδραμον ἐν δίψῃ.
10. Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο.

B

Διδύψαλμα (a).

11. Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου·
12. Ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ ὑπομονὴ μου.
13. Ὅτι αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου·
14. Ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ μεταναστεύσω

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· τοῦτο οὖν λέγει· ἐπὶ τίλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς κριτοῦ τοῦ ἐρχομένου· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰδιθούμ· εἴτα Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, τουτέστι ψαλμὸς, τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβίδ. Οὐκοῦν σαφῶς λέγει περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνὸς κριτοῦ ἐρχομένου ἰκανοῦ χειρὶ δροτρος (2).

Titulus præpositus continet: *In finem, pro Idithum psalmus David.* Hoc igitur significat: in fine sæculorum pro uno iudice venturo; ita enim interpretatur *Idithum*. Deinde: *Psalmus David*, hoc est psalmus manu forti, ita enim interpretatur *David*. Itaque manifeste loquitur de Filio Dei, qui unicus Iudex venturus est, et manu fortis est.

1. Neque justum neque utile est animæ meæ ulla C in re adversari Deo.

2. Nam apud eum vita mea et in præsentī sæculo.

3. Nam et ipse est creator meus et Salvator meus.

4. Non discedam ab eo usque in finem.

5. Quousque humana potentia et auxilio utimini?

6. Et occiditis inferiores vobis:

7. Veluti muro cadenti, et maceræ disiectæ?

8. Ita mandata mea repelluntur.

9, 10. Veluti currens in siti, qui ore quidem bibit, cor autem ejus nihil potus excipit: ita etiam isti ore eorum eloquia mea accipiunt, cor autem eorum longe abest.

11. Tu autem, anima mea, Deo subjecta esto.

12. Quoniam apud ipsum retributio mea.

13. Nam et ipse Deus meus et Salvator meus.

14. Susceptor meus est; nulli alteri adhærebo.

1. Οὐ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ ψυχῇ μου ἐν μηδενὶ ἀνθίστασθαι τῷ Θεῷ.

2. Παρ' αὐτῷ γὰρ ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν τῷ νῦν (3) ὄντι.

3. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστὶ δημιουργὸς μου καὶ Σωτὴρ μου.

4. Οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπ' αὐτοῦ ἕως τέλους.

5. Ἔως πότε τῇ ἀνθρωπίνῃ δυναστείᾳ καὶ βοηθείᾳ χρῆσθε (4);

6. Καὶ φονεύετε τοὺς ὑποδεεστέρους ὑμῶν·

7. Ὡς τοίχῳ πίπτοντι καὶ φραγμῷ ριφέντι;

8. Οὕτως τὰ προστάγματα μου ἀπωθοῦνται.

9, 10. Ὡς ὁ τρέχων ἐν τῇ (5) δίψῃ τῷ μὲν στόματι πίνει, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ οὐδὲν δέχεται τοῦ πόματος· οὕτω καὶ οὗτοι τῷ στόματι αὐτῶν τὰ λόγια μου δέχονται, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρωθεν (6) ἀπέχει.

D 11. Σὺ δὲ, ψυχὴ μου, τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι.

12. Ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ μισθαποδοσία μου.

13. Καὶ γὰρ (7) αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου.

14. Ἀντιλήπτωρ μου ἐστίν· οὐ μὴ ἄλλῳ τινὶ κληθῶ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.

(2) Ὅντως.

(3) Νῦν αἰώνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

(4) Κεχρῆσθαι;

(5) Τῇ δεεσι.

(6) Πόρρω.

(7) Καὶ γὰρ, etc, τῷ, desunt.

15. Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ ἡ δόξα μου. A
16. Ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ.

17. Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὴν, πᾶσα συναγωγὴ λαῶν (η).
18. Ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν ·
19. Ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς ἡμῶν.

Διάψαλμα.

20. Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ·
21. Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς, τοῦ ἀδικῆσαι ·

22. Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτό.
23. Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν ·
24. Καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε ·
25. Πλοῦτος ἐὰν βέη, μὴ προστίθεσθε καρδίαν.
26. Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς, δύο ταῦτα ἤκουσα
27. (b) Ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ,
28. Καὶ σοῦ (c), Κύριε, τὸ ἔλεος.

29. Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας. ΨΑΛ. ΞΒ'.

1. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρβρίζω.

(a) In marg. cod. λαοῦ.

(b) Vers. 27, 28, sub unico num.

(c) Σοι in marg. cod.

15. In Deo salutare meum et gloria mea.

16. Deus auxilii mei, et spes mea in Deo.

17. Sperate in eo, omnis congregatio populorum.

18. Effundite coram illo corda vestra :

19. Quia Deus adjutor noster.

Diapsalma.

20. Verumtamen vani filii hominum -

21. Mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant.

22. Ipsi de vanitate in idipsum.

23. Nolite sperare in iniquitate :

24. Et rapinas nolite concupiscere.

25. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

26. Semel locutus est Deus, duo hæc audiavi :

27. Quia potestas Dei,

28. Et tua, Domine, misericordia.

29. Quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

Psalmus David : cum esset ipse in deserto Idumææ.

PSALM. LXII.

1. Deus Deus meus, ad te de luce vigilo.

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἡ ζωὴ μου καὶ τὸ καύχημά μου.

16. Ὁ Θεός μου βοηθός μου γίνεται ἀεὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐλπίς μου ἐπ' αὐτῷ ἐστίν.

17. Καὶ ὑμεῖς οὖν, ἐπ' αὐτὸν (1) ἐλπίσατε πάντες.

18. Τῷ ἐτοίμως βοηθοῦντι τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπ' αὐτὸν προσενέγκατε αὐτῷ τὰς καρδίας ὑμῶν.

19. Ἀντίκειται τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν.

20. Οἱ τὰ ἀνθρώπινα φρονοῦντες.

21. Δόλιοι καταδυναστεύοντες καὶ ἀδικοῦντες.

22. Ἐκ πλεονεξίας συναγαγεῖν ἑαυτοῖς ἡ φρονίτις αὐτῶν ἐστίν.

23-25. Οἱ γὰρ πλουτεῖν θέλοντες ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

26. Τὰ αὐτὰ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς καὶ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἐν τοῖς προφήταις τὰ δύο ταῦτα ·

27. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.

28. Καὶ ποιήσεις ἔλεον τῷ πλησίον σου ὡς ἑαυτῷ.

29. Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας*. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει. *Δαβὶδ* ἐρμηνεύεται *ἐξουθένημα*, *ἐρημος* καὶ (3) *ὁ κόσμος* θεωρεῖται. *Ἰδουμαίαι* δὲ ἐρμηνεύεται *ἐκλείπουσα* · τουτέστιν ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ ἐξουθενημένος ὢν (4) ἐστὶ τῷ κόσμῳ τῷ ἐκλεί-

Titulus præpositus continet : *Psalmus David : cum esset ipse in deserto Idumææ*. Hoc igitur est, quod significat. *David* interpretatur *abjectio*, et *deserti* nomine *mundus* allegorice intelligitur : *Idumæa* autem interpretatur *deficiens* : nempe peccator, qui coram Deo contemptus et abjectus est, manens in mundo

1. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, ἐπὶ τὸ φῶς σου θέλω ἐλθεῖν.

1. Deus Deus meus, ad lucem tuam volo venire.

¹ I Tim. vi, 9. ² Deut. vi, 5; Matth. xxii, 37. ³ Levit. xix, 18; Matth. xxii, 39. ⁴ Rom. ii, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσατε πάντες τῷ ἐτοίμως, etc., ἐπ' αὐτόν. N. 18. Προσενέγκατε.

(3) Δέ.

(4) Ὁ ὢν ἐτι ἐν τῷ, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

2. Sitivit te anima mea :
 3. Quam multipliciter tibi caro mea.
 4. In terra deserta, et in via, et in aquosa :
 5. Sic in sancto apparui tibi :
 6. Ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.
 7. Quoniam melior est misericordia tua super vitas :
 8. Labia mea laudabunt te,
 9. Sic benedicam te in vita mea :
 10. Et in nomine tuo levabo manus meas.
 11. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea :
 12. Et labiis exsultationis laudabit os meum.
 13. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabar in te.
 14. Quia fuisti adjutor meus :
 15. Et in velamento alarum tuarum exsultabo.
 16. Adhæsit anima mea post te :
 17. Me autem suscepit dextra tua.
 18. Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam :
- A 2. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου·
 3. Ποσαπλῶς σοὶ ἡ σὰρξ μου.
 4. Ἐν γῆ ἐρήμῳ, καὶ ἀδάτῳ, καὶ ἀνύδρῳ
 5. Οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὁφθῆν σοὶ·
 6. Τοῦ ἰδεῖν τὴν δύμαμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου.
 7. Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωᾶς·
 8. Τὰ χεῖλη μου ἐπαινεῖσού σε.
 9. Οὕτως εὐλογῆσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου·
 10. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου.
 11. Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμπλησθεῖ ἡ ψυχὴ μου·
 12. Καὶ χεῖλη ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου.
 13. Εἰ ἐμνημόνευσόν σου ἐπὶ τῆς στρωμῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ·
 B 14. Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου·
 15. Καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι.
 16. Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου·
 17. Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου.
 18. Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

ποντι, θέλων ἐπιστρέψαι καὶ ἔλθειν ἐπὶ τὸ βάπτισμα, πάλιν μετὰ (1) βάπτισμα ἡμαρτηκῶς, καὶ θέλων μετανοῆσαι λέγει τὸν ψαλμὸν τοῦτον.

deficiente, cum vult converti, et venire ad baptismum, et rursus post baptismum cum peccaverit, et vult penitentiam agere, dicit hunc psalmum.

2. Desideravit te anima mea.
 3. Multipliciter innumerabiliter.
 4. Quoniam tanquam nihil sum coram te : si quidem neque radix, neque flos, neque fructus est in me.
 5. Sic in domo sancta tua accessi ad te.
 6. Ut discerem resurrectionem tuam et passionem tuam.
 7. Quoniam multo melior est misericordia tua quam voluptates et divitiæ hujus sæculi.
 8. Labia cordis mei laudabunt te.
 9. Semper.
 10. Intendo ad te cor meum.
 11. Gratia tua.
 12. Corde exsultante laudabit te os meum.
 13. Si meminero tui in quiete animæ meæ, in mandatis tuis meditabor.
 14. Quia semper in mandatis tuis corroboraui me.
 15. Et in duobus tuis Testamentis exsultabo.
 16. Vestigia tua sequetur.
 17. Tu autem ipse deduxisti me dextera tua.
 18. Dæmones.
- C 2. Ἐπεθύμησέ σε ἡ ψυχὴ μου.
 3. Ποσαχῶς ἀναριθμητικῶς.
 4. Ὅτι ὡς οὐδὲν εἶμι ἐνώπιόν σου· ἐπειδὴ οὔτε ρίζα, οὔτε ἄνθος, οὔτε καρπός ἐστιν ἐν ἐμοί.
 5. Οὕτως ἐν τῷ οἴκῳ (2) τῷ ἁγίῳ σου προσῆλθόν σοι
 6. Τοῦ μαθεῖν τὴν ἀνάστασίν (3) σου καὶ τὸ πάθος σου.
 7. Ὅτι πολὺ βέλτιον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ αἰῶνος τούτου.
 8. Τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου ἀνυμνήσουσί σε.
 9. Διαπαντός.
 10. Ἀνατείνω πρὸς σέ τὴν καρδίαν μου.
 11. Τῇ χάριτί σου (4).
 D 12. Τῆς καρδίας ἀγαλλιωμένης, αἰνέσει τὸ στόμα μου.
 13. Ἐὰν μνημονεύσω σου ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ψυχῆς μου, ἐν τοῖς προστάγμασί σου μελετήσω.
 14. Ὅτι αἰὶ ἐν τοῖς προστάγμασί σου ἐνεδυνάμοσά με (5).
 15. Καὶ ἐν ταῖς δυοῖς σου Διαθήκαις ἀγαλλιάσομαι.
 16. Τοῖς ἰχνεσί σου ἐξακολουθήσει (6).
 17. Αὐτὸς δὲ ὠδήγησάς με τῇ δεξιᾷ σου.
 18. Οἱ δαίμονες.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μετὰ τὸ, etc.
 (2) Ναφ. Paulo post deest σου.
 (3) Ἀνάπαυσιν, etc.

- (4) Τῆς χάριτός σου.
 (5) Ἐνεδυνάμωσάς με.
 (6) Ἐξακολουθήσω.

19. Εισαλεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς.
 20. Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας·
 21. Μερίδες ἀλωπέκων ἔσονται.
 22. Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ·
 23. Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ·
 24. Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΞΓ'.

1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς φωνῆς μου, ἐν τῷ
 δέεσθαί με πρὸς σέ·
 2. Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξέλου τὴν ψυχὴν μου.
 3. Σκέπατόν με ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων,
 4. Ἀπὸ πλήθους ἐργαζομένων ἀδικίαν.
 5. Ὅστινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐ-
 τῶν,
 6. Ἐνέτειναν τόξων αὐτῶν, πρᾶγμα πικρὸν,
 7. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν ἀποκρύφοις ἁμωμον·
 8. Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβη-
 θήσονται [φοβηθήσεται].
 9. Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν·
 10. Διηγῆσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα.
 11. Εἶπον· Τίς ἴδεται αὐτούς;

- A 19. Introibunt in inferiora terræ :
 20. Tradentur in manus gladii :
 21. Partes vulpium erunt.
 22. Rex vero lætabitur in Deo :
 23. Laudabitur omnis qui jurat in eo .
 24. Quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem, psalmus David. PSALM. LXIII.

1. Exaudi, Deus, vocem meam, cum deprecor
 ad te :
 2. A timore inimici eripe animam meam.
 3. Protege me a conventu malignantium.
 4. A multitudine operantium iniquitatem.
 5. Qui exacerunt ut gladium linguas suas,
 B 6. Intenderunt suum arcum, rem amaram,
 7. Ut sagittent in occultis immaculatum :
 8. Subito sagittabunt eum, et non timebunt [ti-
 mebit].
 9. Firmaverunt sibi sermonem æquam :
 10. Narraverunt ut absconderent laqueum :
 11. Dixerunt : Quis videbit eos?

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Εἰς τὰ τάρταρα τῆς γῆς· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθ-
 μὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
 20. Εἰς κόλασιν αἰώνιον.
 21. Τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν ὑποκριτῶν οἱ δαίμονες
 μερίδες εἰσίν.
 22. Ὁ πιστὸς λαός.
 23. Δοξασθήσεται ὁ πιστεύων τῷ Κυρίῳ· ὄρκος
 γὰρ λόγος πιστούμενός ἐστι.
 24. Τῶν δαιμόνων καὶ τῶν αἱρετικῶν.

19. In tartara terræ : ibi erit fletus et stridor
 dentium.
 20. In supplicium æternum.
 21. Hæreticorum et hypocritarum dæmones par-
 tes sunt.
 22. Populus fidelis.
 23. Glorificabitur credens Domino ; juramentum
 enim est sermo cui fides habetur.
 24. Dæmonum et hæreticorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· περὶ τῶν ἐστὶ συντελεῖς (2)
 τῶν αἰώνων ἐσομένων ὁ ψαλμὸς λέγεται παρὰ τὸν Κύριον τὸν [τῷ] Δαβὶδ (3).

Titulus præpositus continet : In finem, psalmus David. De iis quæ futura sunt in consummatione
 sæculorum psalmus dicitur ad Dominum a Davide.

1. Προσκαλούμενός (4) σε εἰς βοήθειαν εἰσάκου- C
 σον τῆς δεήσεως ἧς προσάγω σοι.
 2. Τοῦ διαβόλου.
 3. Τῶν αἱρετικῶν.
 4. Τῶν δαιμόνων.
 5. Οἱ δαίμονες κατήρτισαν τοὺς αἱρετικούς.
 6. Καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπλεό-
 νασαν.
 7. Τοῦ ῥήματα βλάσφημα λέγειν κατὰ τὸν Θεόν (5).
 8. Ἐτοίμως ῥήματα ἀσεβείας λέγουσι κατὰ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ οὐ φοβούνται.
 9. Τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν τὰς διαβολικὰς.
 10. Συνεγράψαντο πιθανολογίας, δι' ὧν παγιδεύ-
 σουσιν τοὺς ἀνθρώπους.
 11. Λογίζονται, οὐδεὶς δύναται αὐτοῖς ἀντιστῆναι (6). D

1. Invocans te in adiutorium, exaudi orationem
 quam tibi affero.
 2. Diaboli.
 3. Hæreticorum.
 4. Dæmonum.
 5. Dæmones præpararunt hæreticos.
 6. Et doctrinam erroris eorum auxerunt.
 7. Ad dicenda verba blasphema contra Deum.
 8. Temere dicunt verba impietatis contra Deum,
 et non timeant.
 9. Diabolicas eorum enarrationes.
 10. Conscripserunt sermones persuasibiles, qui-
 bus illaqueant homines.
 11. Cogitant, neminem posse eis resistere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (2) Τῶν οὖν ἐπὶ συντ.
 (3) Παρὰ τῶν κατὰ τὸν Δαβὶδ δικαίων.

- (4) Προσκαλούμενου.
 (5) Τοῦ Θεοῦ.
 (6) Ἀντιθῆναι.

12. Scrutati sunt iniquitatem :
 13. Defecerunt scrutantes scrutinio.
 14. Accedet homo , et cor profundum :
 15. Et exaltabitur Deus.
 16. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum :
 17. Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
 18. Conturbati sunt omnes , qui videbant eos :
 19. Et timuit omnis homo.
 20. Et annuntiaverunt opera Dei,
 21. Et facta ejus intellexerunt.
 22. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo :
 23. Et laudabuntur omnes recti corde.

In finem, psalmus cantici David : (canticum Jeremias et Ezechielis, de populi transmigracione quando profecturi erant.) PSAL. LXIV.

1. Te decet hymnus, Deus, in Sion :

(a) Vers. 19, 20, sub unico num.

- A 12. Ἐξηρεύνθησαν ἀνομίαν ·
 13. Ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.
 14. Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρδία βαθεῖα ·
 15. Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.
 16. Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν
 17. Καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτούς αἱ γλώσσαι αὐτῶν.
 18. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες αὐτούς ·
 19. (a) Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος.
 20. Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
 21. Καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνήκαν.
 22. Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν ·
 23. Καὶ ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ · (ᾠδὴ Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἰεζεκίηλ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, ὅτε ἐμελλόν ἐκπορεύεσθαι.) ΨΑΛ. ΞΔ'.
 B 1. Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. In philosophia quædam perversa loquuntur contra Deum.
 13. Perierunt nullam quærentes veritatem.
 14. Veniet ad homines habentes gratiam in Scripturis.
 15. Et glorificabitur Deus in ipsis.
 16. Verba enim eorum existimata acuta esse, infirma inveniuntur contra hominem Dei.
 17. Et confusi sunt in doctrina eorum.
 18. Obstupuerunt omnes qui eos victos viderunt.
 19, 20. Et miratus est omnis homo, et ita dixit : Gratia Dei est in homine qui confundit hæreticos.
 21. Et veritatem Dei cognoverunt.
 22. Exsultabit homo qui hæreticos superavit.
 23. Et laudabuntur omnes qui recte cogitant de Domino.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει· ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν γίνεται (7) ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης εἰρηται τῷ Δαβὶδ, τουτέστιν τῷ ἰκανῶ τῇ χειρὶ, ὅς ἐστι· Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Titulus præpositus continet : In finem, psalmus cantici David. Hoc igitur significat : pro iis quæ futura sunt in novissimis diebus ut fiant a Domino, psalmus cantici hujus dicitur David, hoc est manu forti, qualis est Dominus Deus noster.

1. Te decet hymnus, Deus, in corde sitiendi : Sion enim interpretatur sitiens.

1. Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν καρδίᾳ διψώσῃ (δ)· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται διψῶσα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀαλήσουσιν.
 (2) Πρὸς αὐτούς ὁ ἄνθρωπος ἔχων χάριν, etc.
 (3) Αὐτῷ.
 (4) Εἶναι, decet.

- (5) Ἄνθρωπος ἐκεῖνος.
 (6) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περ.
 (7) Γίνεσθαι.
 (8) Διψῶση σε.

2. Καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ.
3. Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἔξει.

4. Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡμᾶς.
5. Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἴλασθη.
6. Μακάριος, ὃν ἐξελέξω, καὶ προσέλαβου.
7. Κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου.
8. Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου.
9. Ἅγιος ὁ ναὸς σου, θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνῃ.
10. Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν,
11. Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρᾶν.

12. Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχυί αὐτοῦ,
13. Περιεζωσμένους ἐν δυναστείᾳ.
14. Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης,
15. Ἦχος κυμάτων αὐτῆς τίς ὑποστήσεται;
16. Ταραχθήσονται τὰ ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα ἀπὸ τῶν σημείων σου.
17. Ἐξόδους πρωίας, καὶ ἐσπέρας τέρψεις.
18. Ἐπισκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν.
19. Ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν.

A 2. Et tibi reddetur votum in Hierusalem.
3. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.

4. Verba iniquorum prævaluerunt super nos :
5. Et impietatibus nostris tu propitiaberis.
6. Beatus, quem elegisti et assumpsisti :
7. Inhabitabit in atriis tuis.
8. Replebimur in bonis domus tuæ :
9. Sanctum templum tuum, mirabile in æquitate.
10. Exaudi nos, Deus Salvator noster,
11. Spes omnium finium terræ, et eorum qui in mari longe.

12. Præparans montes in virtute sua
13. Accinctus potentia :
14. Qui conturbas profundum maris,
15. Sonum fluctuum ejus quis sustinebit?
16. Turbabuntur gentes, et timebunt qui habitant terminos a signis tuis :
17. Exitus matutini, et vespere delectabis.
18. Visitasti terram, et inebriasti eam :
19. Multiplicasti locupletare eam.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῇ ὁρώσῃ σε ἀποδοθήσεται σοὶ εὐχὴ· Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται *δρασις εἰρήνης*.

3. Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, ὅτι πάντες τῷ βῆματι σου παραστησόμεθα (1).

4. Ἡ διδαχὴ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ κατίσχυεν (2) ἡμῶν.

5. Ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἵρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου.

6. Μακάριος ὃν ἐβρύσω ἐκ (3) τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαξας αὐτόν.

7. Ἐν ταῖς αἰωνίαις ἀναπαύσεσιν.

8. Ἐμπλησθώμεν τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ σου.

9. Ὁ λαὸς ὁ πιστεύων εἰς σὲ, ἐν οἷς αὐτὸς κατοικεῖς.

10. Πρόσδεξαι τοὺς ὕμνους ἡμῶν, οὓς σοὶ προσφέρομεν.

11. Τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν πάντων.

12. Ταπεινῶν τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

13. Ἐρχόμενος ἐν δυναστείᾳ.

14. Ὁ συντρίβων τὸ κέρας τοῦ ἀρχοντος τοῦ κόσμου τούτου.

15. Τὰς ὑποβολὰς τῶν ἐξουσιῶν τοῦ ἐχθροῦ τίς ὑποφέρει;

16. Ἐμφοδὰ ἐντρομα (4) γενήσονται τὰ ἔθνη ἀπὸ τῶν θαυμάτων σου, ὧν ἀκηκόασιν.

17. Ἐν τῷ φωτι σου ἐξαγάγεις τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσεις αὐτὰ ἀγαλλιάσεται.

18. Ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ πάσης εὐφροσύνης ἐπλήρωσας τοὺς ἀνθρώπους.

19. Ἐπλήθυνας τὰ χαρίσματα σου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

2. Et anima vidente te reddetur tibi oratio : *Jerusalem enim interpretatur visio pacis.*

3. Exaudi orationem meam, quoniam omnes ante tribunal tuum statuemur.

4. Doctrina diaboli et ministrorum ejus prævaluit contra nos.

5. Agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

6. Beatus quem liberasti a peccatis suis, et custodisti eum.

7. In æternis refrigeriis.

8. Replebimur justificationibus populi tui.

9. Populus credens in te, in ipso tu habitas.

10. Excipe hymnos nostros, quos tibi offerimus.

11. Judæorum et omnium gentium.

12. Humilians contrarias potestates.

13. Veniens in potentia.

14. Conterens cornu principis mundi hujus.

15. Insidias potestatum inimici quis sustinebit?

16. Timidæ ac trepidæ fient gentes ob mirabilia tua quæ audiverunt.

17. In luce tua educis gentes, et in consummatione sæculi implebis eas exultatione.

18. In terra visus es, et omni lætitia replevistis homines.

19. Multiplicasti dona tua in Ecclesia.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Παριστάμεθα*. In marg. cod. hæc leguntur eodem caractere, Ἐν ἄλλοις, παραστησόμεθα. Hæc autem adnotatio ostendit vetustatem hujus interpretationis seu commentarii, cujus plures codices mss. sæculi ix jam existabant.

(2) *Κατίσχυσεν*.

(3) Ἄπό.

(4) *Καὶ ἐντρομα γενήσονται τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσῃς αὐτὰ ἀγαλλιάσεως*.

20. Flumen Dei repletum est aquis :
 21. Parasti cibum illorum, quoniam ita præparatio.
 22. Rivos ejus inebria :
 23. Multiplica genimina ejus.
 24. In stillicidiis ejus lætabitur germinans.

25. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ :

26. Et campi tui implebuntur ubertate.
 27. Pinguescent speciosa deserti :
 28. Et exultatione colles accingentur.
 29. Induti sunt arietes ovium :
 30. Et valles abundabunt frumento :

31. Clamabunt, etenim hymnum dicent.
in finem, canticum psalmi resurrectionis.
 PSAL. LXV.

1. Jubilate Domino, omnis terra :
 2. Psalmum dicite nomini ejus.
 3. Date gloriam in laude ejus.
 4. Dicite Deo : Quam terribilia sunt opera tua !

(a) Codex Palat.

A 20. Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὕδατων ·
 21. Ἐτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, οὕτως ἡ ἐτοιμασία.

22. (a) Τὰς αὐλάκας αὐτῆς μέθυσον ·

23. Πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς.

24. Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.

25. Εὐλογῆσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου ·

26. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πότῆτος.

27. Πιανθήσονται τὰ ὄρατα τῆς ἐρήμου ·

28. Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται.

29. Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων ·

30. Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνούσι σίτον ·

31. Κεκραῖζονται, καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν.

B Εἰς τὸ τέλος, ᾠδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως.
 ΨΑΛ. ΞΕ΄.

1. Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ, πάσα ἡ γῆ ·

2. Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ·

3. Δότε δόξαν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ.

4. Εἴπατε τῷ Θεῷ · Ὡς φοβερά τὰ ἔργα σου .

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Spiritus sanctus Dei requievit super gentes.

21. Eloquia tua præparasti eis.

22. Corda fidelium reple gratia tua.

23. Et auge opera justitiæ eorum.

24. Cum gratia tua descenderit super populum, in lætitia facient fructum pœnitentiæ.

25. Populo, qui credidit.

26. Et mansueti corde implebuntur Spiritu sancto.

27. Participabunt gratia tua, quos e mundo e-legisti.

28. Et filii prophetarum gaudebunt.

29. Gratia sancti Spiritus apostoli.

30. Animæ humiles abundabunt germinibus justitiæ.

31. Glorificabunt, et hymnis te laudabunt.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Εἰς τὸ τέλος, ᾠδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως. Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἡ ᾠδὴ αὕτη εἴρηται μετὰ ψαλμοῦ (3) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τῶν (4) ἔθνων ἐπιστροφῆς.

Titulus præpositus continet : *In finem, canticum psalmi resurrectionis.* Hoc est, in fine sæculorum hoc canticum psalmi dictum est de resurrectione Domini, et conversione gentium.

1, 2. In voce valida laudate Dominum in psal-mis, omnes gentes.

3. Et in fine uniuscujusque psalmi gloriam præbete ei.

4. Dicite Deo : Quomodo inenarrabiliter conceptus es, et natus es in terra ?

20. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀνεπαύσατο ἐπὶ τὰ ἔθνη.

21. Τὰ λόγια σου ἠυτέρισας αὐτοῖς.

22. Τὰς καρδίας τῶν πιστῶν ἐμπλήσον τῆς χάριτός σου.

23. Καὶ πλεόνασον τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν.

24. Ἐν τῷ τῆν χάριν σου κατιέναι ἐπὶ τὴν λαὸν, ἐν εὐφροσύνῃ ποιήσουσι καρπὸν μετανοίας.

25. Τὸν λαὸν τὸν πεπιστευκότα.

26. Καὶ οἱ πραεῖς τῇ καρδίᾳ πληθήσονται Πνεύματος ἁγίου.

C 27. Μεταλάβωσι τῆς χάριτός σου, οὓς ἐξελέξω ἐκ τοῦ κόσμου.

28. Καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν χαρῖσονται.

29. Τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἱ ἀπόστολοι.

30. Αἱ ψυχὰι αἱ ταπειναὶ πληθυνούσι γεννήματα δικαιοσύνης.

31. Δοξάζονται, καὶ ἀνυμνήσουσι (1) σε.

1, 2. Ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ ἀνυμνήσατε τὸν Κύριον ἐν ψαλμοῖς, πάντα τὰ ἔθνη.

3. Καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκάστου ψαλμοῦ δόξαν αὐτῷ προσαγάγετε (5).

4. Εἴπατε τῷ Θεῷ · Ὡς ἀνεκδιηγήτως συνελήφθης, καὶ ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ δοξάζοντες ἀνυμν.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(3) Εἴρηται τοῦ ψαλμοῦ.

(4) Κυρίου, καὶ τῆς τῶν.

(5) Δόξαν ἀναπέμψατε αὐτῷ.

5. Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε ἅ οἱ ἐχθροὶ σου.

6. Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλλάτωσάν σοι·

7. Ψαλλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψίστη.

8. Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ

Διάψαλμα (α).

9. Ὡς φοβερός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

10. Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν·

11. Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

12. Ἐκεῖ εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ,

13. Τῷ δεσπόζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος

14. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν·

15. Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. **B**

16. Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεὸν ἡμῶν·

17. Καὶ ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ.

18. Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν.

19. Καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς πόδας μου.

20. Ὅτι ἰδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον.

(α) Codex Palat.

5. In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

6. Omnis terra adoret te et psallat tibi :

7. Psalmum dicat nomini tuo, Altissime.

8. Venite, et videte opera Dei :

Diapsalma.

9. Quam terribilis in consiliis super filios nominum.

10. Qui convertit mare in aridam :

11. In flumine pertransibunt pede.

12. Ibi lætabimur in ipso,

13. Qui dominatur in virtute sua in æternum :

14. Oculi ejus super gentes respiciunt :

15. Qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

16. Benedicite, gentes, Deum nostrum :

17. Et auditam facite vocem laudis ejus.

18. Qui posuit animam meam ad vitam :

19. Et non dedit in commotionem pedes meos.

20. Quoniam probasti nos, Deus, igne examinasti nos, sicut examinatur argentum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Καὶ ἐν τῷ πάθει καὶ (1) τῇ ἀναστάσει σου ἀρνήσονται σε Θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι.

6. Τὰ ἔθνη πάντα πιστεύουσιν, καὶ δοξάζουσί σε.

7. Ἀνυμνήσουσι τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου (2).

8. Τῇ καρδίᾳ ἡμῶν προσέχετε (3) τοῖς δικαίωμασιν αὐτοῦ. **C**

9. Ὅτι ἡ διδαχὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐνδοξότερα ἐστὶ τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων.

10. Ὁ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου θανατῶν

11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζήσουσιν ἀφόβως.

12. Ἐν τῇ χάριτι (4) τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εὐφρανθήσόμεθα ὁρῶντες τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

13. Πατὴρ γὰρ ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

14. Οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἐθνῶν πορεύονται.

15. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, μὴ καυχᾶσθε λέγοντες· *Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν.*

16. Οὐκ ἐστὶ γὰρ μόνων Ἰουδαίων ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν. **D**

17. Καὶ ὑπακούσατε τῷ κηρύγματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

18. Τοῦ μεταγαγόντος ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

19. Καὶ μὴ ἐξασαντός με ἕως τέλους τῇ ἁμαρτίᾳ συναπολέσθαι.

20. Ὅτι εἶδες [εἶδες], ὅτι ὑπακούομεν (5) τῷ κηρύγματι σου· (6) πᾶσαν ἀκαθαρσίαν οὐσαν ἐν ἡμῖν ἐποίησας ἡμᾶς ἀποθέσθαι.

¹ Joan. viii, 33. ² Rom. iii, 29.

5. Et in passione, et in resurrectione tua negabunt te Deum Judæi.

6. Gentes omnes credent, et glorificabunt te.

7. Laudabunt magnificentum nomen tuum.

8. Cordibus vestris attendite justificationibus ejus.

9. Quoniam doctrina gratiæ ejus gloriosior est humana sapientia.

10. Qui mortificat peccatum mundi.

11. In gratia sancti Spiritus secure vivent.

12. In gratia venturi sæculi lætabimur vivoentes gloriam Dei.

13. Pater enim est venturi sæculi.

14. Apostoli ad prædicationem gentium profisciscuntur.

15. Populi Judæorum ne gloriemini dicentes· *Semen Abraham sumus* ¹⁶.

16. Non amplius enim solum Judæorum est Deus, **D** sed etiam gentium ¹⁷.

17. Et auscultate prædicationi gloriæ ejus.

18. Qui transfert a morte in vitam.

19. Et non passus est me usque in finem cum peccato perire.

20. Quoniam vidisti, quod obtemperamus prædicationi tuæ : omnem immunditiam, quæ erat in nobis, fecisti ut nos deponeremus.

Adenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐν τῷ πλήθει, καί.

(2) Τὸ ὄνομά σου μεγαλοπρεπῶς.

(3) Πρόσθετε.

(4) Χαρᾶ.

(5) Ὅτι εἶδες, ὅτι ὑπακούομεν.

(6) N. 21. Πᾶσαν, etc. N. 22. Ἥγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν σύνταξίν σου. N. 23. Ἠλεγξας, etc.

21. Induxisti nos in laqueum :
 22. Posuisti tribulationes in dorso nostro :
 25. Imposuisti homines super capita nostra.
 24. Transivimus per ignem, et aquam :
 25. Et eduxisti nos in refrigerium.
 26. Introibo in domum tuam in holocaustis :
 27. Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea :
 28. Et locutum est os meum in tribulatione mea.
 29. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus :
 30. Offeram tibi boves cum hircis.
 34. Venite, audite, et narrabo vobis, omnes qui timetis Deum.

Diapsalma.

32. Quanta fecit animæ meæ.
 33. Ad ipsum ore meo clamavi :
 34. Et exaltavi sub lingua mea :
 35. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat me Dominus.

a) Vers. 21. Ἐπυρωσας, etc. † 22. Εἰσῆγαγες, etc. † 25. Ἐθου, etc.
 b) Vers. 30. Μετά, etc. † 31. Ἀνοίσω, etc.

- A 21. (a) Εἰσῆγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα
 22. Ἐθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν·
 23. Ἐπεδίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν.
 24. Διήλομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος·
 25. Καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν.
 26. Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασιν·
 27. Ἀποδώσω σοὶ τὰς εὐχάς μου, ἃς διέστειλε τὰ χεῖρά μου·
 28. Καὶ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλίψει μου.
 29. Ὀλοκαυτώματα μεμειλωμένα ἀνοίσω σοὶ μετὰ (b) θυμιάματος καὶ κριῶν·
 30. Ἀνοίσω σοὶ βόας μετὰ χιμάρων.
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγῆσομαι ὑμῖν, παντες B οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν.

Διάψαλμα.

32. Ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.
 33. Πρὸς αὐτὴν τῷ στόματι μου ἐκέκραξα·
 34. Καὶ ὕψωσα ἐπὶ τὴν γλῶσσάν μου.
 35. Ἀδικίαν εἰ ἐθεώσω ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

ATHANASII INTERPRETATIO

21. Induxisti nos in cognitionem tuam.
 22. Redarguisti iniquitates nostras, et humiliasti nos.
 23. Constituisti nobis duces sanctos tuos.
 24. Per baptismum tuum.
 25. Et duxisti nos liberatos a peccatis nostris in refrigerium.
 26. Ingrediemur in supernam Jerusalem perfecte emundati.
 27. Implebo quæ promisi tibi in baptismo.
 28. Et in quæ conveni adhuc existens in peccato.
 29. Totum meipsum adducam tibi cum oratione, et operibus justitiæ progredientibus ante te.
 30. Membra mea, et animam meam dedicabo tibi.
 31. Venite, audite quomodo salvavit me.
 32. Non solum condonavit mihi peccata, sed etiam filiam suam me fecit.
 33. Solum invocavi eum.
 34. Et confessus sum ipsum lingua mea.
 35. Si sincero corde non credidi ipsi, non me exaudiat Dominus.

21. Εἰσῆγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν συνεισιν σου.
 22. Ἠλεγξας ἡμῶν τὰς ἀνομίας, καὶ ἐταπεινώσας ἡμᾶς.
 23. Κατέστησας τοὺς ἁγίους σου ἡγεῖσθαι ἡμῶν.
 24. Διὰ τοῦ βαπτίσματος σου.
 25. Καὶ (1) εἰς ἀνάπαυσιν ἤγαγες ἡμᾶς λυτρωθέντας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 26. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ κεκαθαρισμένοι ὀλοτελῶς (2).
 27. Πληρώσω ἃ ἐπηγγειλάμην σοὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος.
 28. Καὶ ἃ συνεθέμην ἐτι ὢν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 29. Ὅλον ἑμαυτὸν προσαγάγω σοὶ μετὰ (3) προσευχῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τῶν προπορευομένων ἔμπροσθέν σου.
 30. Τὰ μέλη μου, καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀνάθωμαι σοὶ [ἀναθήσομαι σοὶ].
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε πῶς ἔσωσέ με.
 32. Οὐ μόνον συνεχώρησέ μοι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ υἱὸν ἑαυτοῦ ἐποίησέ με.
 33. Μόνον ἐπεκαλεσάμην αὐτόν.
 34. Καὶ ὠμολόγησα αὐτόν τῇ (4) γλῶσση μου.
 35. Εἰ μὴ ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ ἐπίστευσα αὐτῷ, μὴ εἰσακουσάτω μου ὁ Κύριος.

Adnotata et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 25. Καὶ δεεστ.
 (2) Ὀλοτελεῖς.
 (3) Μετὰ προσευχῶν, καί, etc., ἔμπροσθέν μου.

- N. 31. Τὰ μέλη, etc., ἀνάθωμαι σοὶ. N. 32, in cod. 33, Τὰς ἁμαρτίας μου, etc.
 (4) Ἐν τῇ.

36. Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός·
 37. Προσέτρεξε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.
 38. Εὐλόγητός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστρεψε τὴν προσευχὴν μου καὶ τὸ ἔλεος (α) αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.

Ἔις τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ
 ΨΑΛ. ΕΞΓ'.

1. Ὁ Θεὸς οἰκτείρησαι ἡμᾶς, καὶ εὐλόγησαι ἡμᾶς
 2. (b) Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς,
 3. Καὶ ἐλεήσαι ἡμᾶς.
 4. Τοῦ γνῶναι ἐν τῇ γῆ τὴν ὁδὸν σου,
 5. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου.
 6. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός·
 7. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες.
 8. Εὐφρανθήτωσαν, καὶ ἀγαλλιᾶσθωσαν ἔθνη·
 9. Ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
 10. Καὶ ἔθνη ἐν τῇ γῆ ὁδηγήσεις.

Διάψαλμα.

11. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός
 12. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες·
 13. Ἡ δὲ δώκε τὴν καρπὸν αὐτῆς.
 14. Εὐλόγησαι ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εὐλόγησαι ἡμᾶς ὁ Θεός (c).
 15. Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
 (a) Vers. 39, καὶ τὸ ἔλεος, etc.
 (b) Vers. 2, 3, vers. unus.
 (c) Ὁ Θεός deest.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

36, 37. (1) Ὅτι: ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου προσήλθον· διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου.

38. Οὐκ ἀπόσατο τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ ἐδέξατο αὐτὴν δωρησάμενός μοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ἔις τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις [ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ]· τουτέστι περὶ τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : In finem, in hymnis [psalmus cantici David] : hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Ὁ Θεὸς εὐσπλαγχνισθήσεται (5) εἰς ἡμᾶς, καὶ C
 ἐλεύσεται ἐπὶ τῆς γῆς.
 2, 3. Πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁραθήμεν, καὶ
 ἐλεήσει ἡμᾶς (4).
 4, 5. (5) Τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ σου.
 6. Ὁμολογήσουσί σε οἱ λαοὶ, ὅτι Θεὸς εἶ.
 7. Ἐν τῇ χάριτί σου.
 8. Ὅτι παρέστησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα ἀγαθὰ.
 9, 10. Τῷ φωτὶ τῆς χάριτος.
 11. Ἀνυμνήσουσί σε.
 12. Δοξάσουσί σε.
 13. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως προσαγάγων ἔργα
 δικαιοσύνης οἱ πιστεύσαντες τῷ Κυρίῳ.
 14. Οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου (6) ἐηλονόει.
 15. Αὐτῷ γὰρ λοιπὸν μόνῳ λατρεύσουσι, καὶ οὐ
 δευτέρω.

¹ I Cor. xiii, 12. ² Math. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 36, ὅτι, etc. N. 57, 38, οὐκ, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ... ἐν ὕμνοις ψαλμὸς ᾠδῆς, τουτέστιν... ὁ ψαλμὸς λέγει.
 (3) Σπλαγχνισθήσεται.
 (4) Ἐωράθη ἡμῖν, καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς.
 (5) N. 4. Τοῦ μαθεῖν ἕκαστον τὴν πίστιν. N. 5. Τοῦ

- A 36. Propterea exaudivit me Deus :
 37. Attendit voci deprecationis meæ.
 38. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

In finem, in hymnis, psalmus cantici David.
 PSAL. LXVI.

1. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis :
 2. Illuminet vultum suum super nos,
 3. Et misereatur nostri.
 4. Ut cognoscamus in terra viam tuam :
 5. In omnibus gentibus salutare tuum.
 6. Confiteantur tibi populi, Deus :
 7. Confiteantur tibi populi omnes.
 8. Lætentur, et exsulent gentes :
 9. Quoniam judicabis populos in æquitate,
 10. Et gentes in terra diriges.

Diapsalma.

11. Confiteantur tibi populi, Deus :
 12. Confiteantur tibi populi omnes
 13. Terra dedit fructum suum.
 14. Benedicat nos Deus. Deus noster, benedicat nos Deus :
 15. Et metuant eum omnes fines terræ.

36, 37. Quoniam ex tota anima mea accessi ad eum. propterea exaudivit me.

38. Non repulit orationem meam, sed suscepit eam donans mihi misericordiam suam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ἔις τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις [ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ]· τουτέστι περὶ τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : In finem, in hymnis [psalmus cantici David] : hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Deus miseratione commovebitur erga nos, et veniet in terram.
 2, 3. Facie ad faciem videbitur ¹, et miserebitur nostri.
 4, 5. Prædicationem crucis tuæ
 6. Confitebuntur te populi Deum esse.
 7. In gratia tua.
 8. Quoniam se exhibuerunt in opera bona.
 9, 10. Luce gratiæ.
 11. Laudabunt te.
 12. Glorificabunt te.
 13. In die iudicii credentes Domino afferent opera justitiæ.
 14. Videlicet *Benedicti Patris mei* ².
 15. Ipsi enim soli, et nulli alteri demum servient.

σταυροῦ σου τὸ κήρυγμα. N. 6. Ἐξομολογήσουσί σε λαοὶ πάντες. N. 7. Ὁμολογήσουσί σε λαοὶ, ὅτι Θεὸς σὺ εἶ. N. 8. Ἐν τῇ χάριτί σου. N. 9. Ὅτι παρέστησας αὐτοὺς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. N. 10. Τῷ, etc., χάριτός σου.
 (6) Ἐρεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· « Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου. »

In finem cantici [psalmus cantici], psalmus David. A Εἰς τὸ τέλος ψῆδης [ψαλμὸς ψῆδης], ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. LXX.

1. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus :
2. Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus.
3. Sicut deficit fumus, deficient :
4. Sicut fluit cera a facie ignis,
5. Sic pereant peccatores a facie Dei.
6. Et justi lætentur, et exsultent in conspectu Dei,
7. Delectentur in lætitia.
8. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus :
9. Iter facite ei qui ascendit super occasum : Dominus nomen illi :
10. Et exsultate in conspectu ejus.
11. Turbentur a facie ejus :
12. Patris orphanorum, et judicis viduarum.
15. Deus in loco sancto suo :
14. Deus, qui inhabitare facit unius moris in domo :

(a) In marg. cod., ἀπόλοιτο.

(b) Vers. 6. Καὶ, etc., εὐφρανθήτωσαν. Διάβαλα. Vers. 7. Ἀγαλλιάσθωσαν, etc. Vers. 8. Τερφθήτωσαν, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψῆδης τῷ Δαβὶδ· τουτέστι, περὶ τῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Χριστοῦ [εἰς τὸν Χριστὸν] μελλόντων πιστεῦν ὁ ψαλμὸς ἄδεται τῷ ἱκανῷ χειρὶ· Δαβὶδ γὰρ οὕτω; ἐρμηνεύεται, ὅς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus cantici David* : hoc est de iis, qui in finem in Christum credituri sunt psalmus canitur *manu forti* : David enim ita interpretatur, qui est Filius Dei.

1. Veniet Dominus, et conterentur dæmones. C 1. Ἐλεύσεται ὁ Κύριος (2), καὶ συντριβήσονται οἱ δαίμονες.
2. Ipsi dæmones videntes eum clamabunt : [sine] *quid nobis et tibi, Jesu Nazarene, venisti huc ante tempus perdere nos* ⁶⁶ ?
- 3, 4. Contrariæ potestates.
5. In adventu ejus videntes eum consumentur.
6. Credentes in ipsum, et facientes voluntatem ejus, videntes ipsum gaudebunt.
7. Spiritus sancti,
8. Angelorum opus peragite super terram.
9. Præparate corda vestra ei qui descendit e cælis.
10. Quoniam digni facti sunt videre adventum ejus.
11. Inimici potestates.
12. Animarum, quæ tanquam infantes, et sine adjutorio sunt.
13. Deus habitat non solum in cælo, sed etiam in terra.
14. Qui secundum Christum vitam monasticam agunt.

⁶⁶ Matth. viii, 29; Luc iv, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρως περ. Μοχ pro Χριστοῦ habet χρόνων, etc. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χειρὶ. Ἰκανὸν δὲ χειρὶ εἶπε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.
- (2) Ὁ Θεός.
- (3) Αἴα δεest

- (4) N. 4, 5... καταναλίσκοντο.
- (5) N. 7. Θεασάμενοι, etc. N. 8. Πνεύματος, etc. N. 9. Ἀγγέλων, etc. N. 10. Ἐτοιμάσατε, etc., τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν. N. 11. Ὅτι ἔξιώθητε, etc
- (6) Θεόν.

- 15. Εξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείῃ,
- 16. Ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας, τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφους.
- 17. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου,
- 18. Ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσεισθή·
- 19. (a) Καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
- 20. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ.
- 21. Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς, ὁ Θεὸς, τῇ κληρονομίᾳ σου·
- 22. Καὶ ἠσθένησε· σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν.
- 23. Τὰ ζῶα σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ·
- 24. Ἦτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός.
- 25. Κύριος δώσει βῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ.
- 26. Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ·
- 27. Τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκύλα.
- 28. Ἐάν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κλήρων·
- 29. Πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμέναί,

- A 15. Qui educit victos in fortitudine,
- 16. Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.
- 17. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui :
- 18. Cum pertransires in deserto, terra mota est :
- 19. Etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai,
- 20. A facie Dei Israel.
- 21. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ :
- 22. Et infirmata est ; tu vero perfecisti eam.
- 23. Animalia tua habitabunt in ea :
- 24. Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
- B 25. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.
- 26. Rex virtutum dilecti :
- 27. Speciei domus dividere spolia.
- 28. Si dormiatis inter medios cleros :
- 29. Pennæ columbæ deargentatæ,

(a) Vers. 19. Γῆ, etc. usque ad ἔσταξαν. † 20. Ἀπὸ προσώπου usque ad Ἰσραὴλ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 15. Τοὺς αὐτοὺς μονάζοντας ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν λυτρούμενος ἐν ἰσχύϊ (1) κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
- 16. Τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτιῶν (2) παραπικραίνοντας αὐτὸν πρότερον, ὕστερον δὲ μετανοήσαντας, καὶ κατοικοῦντας ἐν τάφοις, τουτέστιν ἐν ταῖς μοναῖς, ἐξάγει ἐν ἀνδρείᾳ κατὰ τοῦ διαβόλου.
- 17. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων, ἐφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις.
- 18. Ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν σε ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ ἔθνη (3) μετετίθησαν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.
- 19. Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι σου τὸν λόγον σου ἔσταξαν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν.
- 20. Ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ σου.
- 21. Τὸ κήρυγμα τοῖς ἔθνεσιν.
- 22. Καὶ ἠσθένησαν τὰ ἔθνη, καὶ ὁ Κύριος ἰασάμενος κατήρτισεν αὐτὰ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ.
- 23. Οἱ πιστοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
- 24. Τῷ λαῷ τῷ ταπεινῷ τῇ καρδίᾳ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
- 25. Τοῖς ἀποστόλοις.
- 26. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ.
- 27. Τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ λαοῦ διδωσι διάφορα χαρίσματα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
- 28. Ἐάν ἀναπαύσηθε ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ.
- 29. Αἱ δύο διαθήκαι· αἱ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι λαληθεῖσαι· πᾶσαν καθαρότητα ἔχουσαι.

- 15. Eosdem monachos e vinculis peccatorum redimens in fortitudine contra peccatum.
- 16. Qui prius exacerbaverant eum peccatis, deinde poenitentes, et habitantes in sepulcris, hoc est in monasteriis, educit in fortitudine contra diabolum.
- 17. Deus, cum tu procederes ex sinu Patris, ut appareres in terra hominibus.
- 18. Cum tu iter faceres in mundo, gentes translatae sunt ab idololatria in cognitionem tuam.
- 19. Etenim apostoli tui sermonem tuum distillarunt in eorum corda.
- 20. A Filio tuo.
- 21. Prædicationem gentibus.
- 22. Et gentes infirmatae sunt, et Dominus cum sanavisset, perfecit eas in voluntatem suam.
- 23. Fideles in Ecclesia.
- 24. Populo humili corde supernam Hierusalem.
- 25. Apostolis.
- 26. Sanctus Spiritus Filii.
- 27. Electis populi dat Spiritus sanctus diversa dona.
- 28. Si requieveritis in mandatis Dei.
- 29. Duo testamenta, quæ a Spiritu sancto enuntiata sunt, omnem habent puritatem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἰσχύϊ δὲ αὐτοῦς, etc.
 (2) Ἁμαρτιῶν αὐτῶν, etc., τὸ πρότερον, etc., μετανοήσαντας· κατοικοῦντας δὲ, etc., ἐξάγειν ἄν

δρεῖα, etc.
 (3) Ἐθνη, etc., ἔσταξαν, etc., pro ἔταξαν.

30. Et posteriora dorsi ejus in pallore auri.
31. Dum discernit cœlestis reges super eam,

32. Nive dealbabuntur in Selmon.
33. Mons Dei, mons pinguis:
34. Mons coagulatus, mons pinguis:
35. Utquid suspicamini montes coagulatos?
6. Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare

in eo:

37. Etenim Dominus habitabit in finem.
38. Currus Dei decem millibus multiplex.
39. Millia abundantium:
40. Dominus in eis in Sina in sancto.
41. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem:
42. Accepisti dona in hominibus:
43. Etenim non credentes inhabitare.
44. Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus die quotidie:
45. Prosperum iter faciat nobis Deus salutarium nostrorum.

Diapsalma.

46. Deus noster, Deus salvos faciendi:
47. Et Domini, Domini exitus mortis.

(a) Vers. 45. Εὐλογητός, etc., κανευοδωσει.

A 30. Καὶ τὰ μετάρρηνα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσοῦ.
31. Ἐν τῷ διαστῆλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς.

32. Χιονωθῆσονται ἐν Σελμών.
33. Ὅρος τοῦ Θεοῦ ὄρος πῖον.
34. Ὅρος τετυρωμένον ὄρος πῖον.
35. Ἴνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη τετυρωμένα;
36. Τὸ ὄρος, ὃ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.

37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος.
38. Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον.
39. Χιλιάδες εὐθηνούντων
40. Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σινᾷ ἐν τῷ ἁγίῳ.
41. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἠχμαλύτευσας αἰχμαλωσίαν.
42. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις

B 43. Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνώσαι.
44. Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός, εὐλογητός Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν.
45. (a) Κατευοδῶσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν

Διύψαλμα.

46. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.
47. Καὶ τοῦ Κυρίου, Κυρίου αἱ διεξοδοὶ τοῦ θανάτου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Et cognitio divinæ Scripturæ veluti aurum effulget.

31, 32. Cum miserit Dominus apostolos in mundum, emundabuntur in auxilio ejus.

33. Virginem, et Deiparam significat,
34. Obsignatam videlicet virginitate.
35. Populus Judæorum, qui corde coagulati sunt.

36. Ut non existimetis virginem corruptam.
37. Etenim Dominus in consummatione sæculi habitabit in ea.

38. Novum testamentum, et fides Dei.
39. Et multitudo fidelium.
40. Filius in sanctis, qui sunt in mandato Patris sui.

41. Assumptus es in gloria accipiens captivos in servitutum redactos a diabolo.

42. Dono accepisti homines.
43. Etenim fecisti ut qui tibi erant antea infideles, nunc permaneant in præceptis tuis.
44. Æternus et sine principio.
45. Et dirigat cor nostrum in præcepta sua.

46. Jesus Dominus noster.
47. Primus enim ipse resurgens a morte fecit exitum iis qui dormierunt.

30. Καὶ ἡ γνώσις τῆς θείας Γραφῆς, ὡς χρυσοῦ ἐξαστράπτει.

C 31, 32. (1) Ἐν τῷ τὸν Κύριον ἀποστῆλλειν τοὺς ἀποστόλους εἰς τὴν οἰκουμένην, καθαρισθήσονται ἐν τῇ βοθηρίᾳ αὐτοῦ.

33. Τὴν Παρθένον λέγει καὶ Θεοτόκον,
34. Συνεσφραγισμένη τῇ παρθενίᾳ δηλονότι.
35. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, οἱ τῇ καρδίᾳ τετυρωμένοι.

36. Ἴνα (2) μὴ δοκῆτε τὴν Παρθένον φθαρεῖσαν.
37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος κατασκηνώσει ἐν αὐτῇ.

38. Ἡ νέα διαθήκη καὶ ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ.
39. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν.
40. Ὁ Υἱὸς ἐν τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ.

D 41. Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ λαβὼν τοὺς (3) αἰχμαλώτους, τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

42. Ἐλαβες δόματα τοὺς ἀνθρώπους.
43. Καὶ γὰρ ἐποίησας τοὺς ἀπειθοῦντάς σοι τὸ πρότερον νῦν ἐπιμένειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου (4).

44. Ἄιδιος καὶ ἀναρχος.
45. Καὶ κατευθύνει [κατευθύνει:] (5) τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

46. Ἰησοῦς ὁ Κύριος ἡμῶν.
47. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θανάτου ἐποίησεν ἔξοδον τοῖς κακοιμημένοι

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 31. Ἐν τῷ, etc. N. 32. Καθαρίσονται. N. 33. Τῆν, etc., mox pro καὶ præfert τῆν. N. 34. Συνεσφραγισμένην (sed leg. vid. συνεσφραγισμένην) τὴν παρθενίαν αὐτῆς δηλοῖ.

(2) Ἴνα τί.
(3) Τούς δεest.
(4) Σου δεest.
(5) Κατευθύνει.

48. Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐ- A
τοῦ,
49. Κορυφὴν τριχῶς διαπορευομένων ἐν πλημμυ-
λαίαις αὐτῶν.
50. Εἶπε Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω,
51. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης.
52. Ὅπως ἂν βαφθῇ ὁ ποῦς σου ἐν αἵματι·
53. Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ.
54. Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου, ὁ Θεός,
55. Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐν
τῷ ἁγίῳ.
56. Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενα ψαλλόντων,
57. Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν.
58. Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν,
59. Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ.
60. Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐπιστάσει
61. (α) Ἄρχοντες Ἰούδα ἡγεμόνες αὐτῶν·
(α) γ. 61, 62, *Sub unico numero, sicuti et 66 et 67; item 81 et 82.*

48. Verumtamen Deus confringet capita inimico-
rum suorum,
49. Verticem capilli perambulantium in delictis
suis.
50. Dixit Dominus: Ex Basan convertam,
51. Convertam in profundum maris.
52. Ut intingatur pes tuus in sanguine:
53. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.
54. Visi sunt ingressus tui, Deus,
55. Ingressus Dei mei regis, qui est in sancto.
56. Prævenierunt principes conjuncti psallenti-
bus,
57. In medio juvenularum tympanistiarum.
58. In Ecclesiis benedicite Deo,
59. Domino de fontibus Israel.
60. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis ex-
cessu:
61. Principes Juda duces eorum·

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
49. Τὸν διάβολον τὸν τὴν κακίαν ἐφευρόντα εἰς
ἀμαρτίαν.
50. Εἶπε Κύριος· Τοὺς (1) ἐκ τῆς αἰσχύνης ἐπι-
στρέψω· *Basan* γὰρ ἐρμηνεύεται *αἰσχύνη*, ἥτις C
ἐστὶν ὁ κόσμος.
51. Ἐπιστρέψω αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βάπτισμα.
52. Ὅπως ἂν τὰ τελευταῖα τῶν μελῶν σου, του-
τέστι τὰ ἴθνη, βαπτισθῶσιν ἐν τῷ αἵματι σου.
53. Τῶν ἔθνῶν αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἐδάφη ἐν τῷ
αἵματι σου τῷ θανάτῳ (2), ὅτε ἐπίστρεψαν, ἐκ τῶν
ἔθνῶν.
54. Τὰ δικαιοῦματά σου ἐπεγνώσθησαν.
55. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ὄντος ἐν τῷ Πατρὶ.
56. Οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναζόντων ἦλθον εἰς ἀπάν-
τησιν τοῦ Κυρίου κατέχοντος (3) τοὺς ἑαυτῶν μα-
θητάς.
57. Ἐν μέσῳ τῶν ψυχῶν τῶν νεωστὶ (4) ἀποτα-
ξαμένων καὶ νεκρουσῶν τὰ μέλη ἑαυτῶν.
58. Ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν εὐλογεῖτε τὸν Θεόν D
(5), καθὼς γέγραπται· Ὅτι ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε
καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν.
59. Κύριον ἐκ τῶν καρδιῶν ὑμῶν δοξάζετε (6)·
Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται, *ροῦς ὄρων Θεόν*.
60. Τὸν Παῦλον λέγει.
61. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ αἰνεοῦ· Ἰούδας γὰρ
ἐρμηνεύεται, *Θεὸς αἰνετός*.

48. Contrariarum potestatum.
49. Diabolum inventorem malitiæ in peccatum.
50. Dixit Dominus: eos, qui ex confusione sunt,
convertam: *Basan* enim interpretatur *ignominia*,
seu *confusio*, qualis est mundus.
51. Convertam eos ad baptismum.
52. Ut postrema membra tua, hoc est *gones*,
baptizentur in sanguine tuo.
53. Ipsarum gentium, et lingua tincta est in
sanguine tuo per mortem, quando converterunt se
ex gentibus.
54. Justificationes tuæ cognitæ sunt.
55. Præcepta Filii, qui est in Patre.
56. Præsides monachorum venerunt obviam Do-
mino secum habentes suos discipulos.
57. In medio animarum, qui recenter renuntia-
verunt mundo, et mortificaverunt membra sua.
58. In membris vestris benedicite Deo, quemad-
modum scriptum est: *quia vos templum Dei estis,*
et Spiritus Dei habitat in vobis ¹¹.
59. Domino e cordibus vestris glorificate: *Israel*
enim interpretatur, *mens videns Deum*.
60. Paulum significat.
61. Apostoli Dei laudabilis: *Judas* enim inter-
pretatur, *Deus laudabilis*.

¹¹ I Cor. III, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοὺς abest a cod.
(2) In textu τῷ θανάτῳ. In marg. cod. adnotatur
ἐν ἄλλοις τῷ θανάτῳ, ex quo apparet, quod superius
etiam monui, tanti fuisse sæc. IX hanc interpreta-
tionem, seu commentarium, ut jam plura exstarent
exemplaria, quibus scriptor nostri codicis usus est

(3) Κατέχοντες.
(4) Νεωστὶ deest: paulo post νεκρουσάντων.
(5) Εὐλογῆσατε τὸν Κύριον.
(6) Κύριος, etc., δοξάζεται, etc.; sed meli Κδ-
ριον . . . δοξάζετε.

62. Principes Zabulon,
 63. Principes Nephthali.
 64. Manda, Deus, virtuti tuæ :
 65. Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
 66. A templo tuo in Hierusalem,
 67. Tibi offerent reges munera.
 68. Increpa feras arundinis :
 69. Congregatio taurorum in vaccis populorum :
 70. Ut excludantur ii, qui probati sunt argento.
 71. Dissipa gentes quæ bella volunt :
 72. Venient legati ex Ægypto :
 73. Æthiopia præveniet manus ejus Deo.
 74. Regna terræ cantate Deo, psallite Domino.
 75. Qui ascendit super cælum cœli ad orientem.
 76. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.
 77. Date gloriam Deo :
 78. Super Israel magnificentia ejus :
 79. Et virtus ejus in nubibus.
 80. Mirabilis Deus in sanctis suis :

- A 62. Ἀρχοντες Ζαβουλῶν,
 63. Ἀρχοντες Νεφθαλείμ.
 64. Ἐντειλαί, ὁ Θεὸς, τῆ δυνάμει σου
 65. Δυνάμωσον, ὁ Θεὸς, τοῦτο, ὃ κατηργάσω ἐν ἡμῖν.
 66. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ,
 67. Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα.
 68. Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου·
 69. Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς δαμμαεσι τῶν λαῶν·
 70. Τοῦ ἐγκλεισθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἀργυρίῳ.
 71. Διασκορπίσον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.
 72. Ἦξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου·
 73. Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.
 74. Αἱ βασιλείαι τῆς γῆς, ἔσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ Κυρίῳ,
 75. Τῷ ἐπιβεηκότῃ ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολᾶς.
 76. Ἰδοὺ δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν δυνάμεως.
 77. Δότε δόξαν τῷ Θεῷ·
 78. Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ·
 79. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις.
 80. Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 62, 63. Ipsi apostoli, quoniam erant ex tribu Zabulon, et Nephtholim.
 64. Gratia tuæ.
 65. Fidem tuam.
 66, 67. Ex anima et corpore afferent tibi opera fideles justi in superna Hierusalem.
 68. Dæmones, et Judæos.
 69. Principes, et scribæ Judæorum.
 70. Quando conjecerunt in carcerem ipsi Judæi, et Pharisei apostolos, quemadmodum in Actis narratur ⁸² : quia loquebantur verbum Dei.
 71. Populos Judæorum volentes voluptates, et concupiscentias vitæ.
 72. Venient apostoli e carcere loquentes verbum in templo.
 73. Judæi, qui crediderunt in illa die animarum ^D quasi quinque millia ⁸³.
 74. Apostoli stantes in templo loquimini populo verba vitæ hujus.
 75. Qui assumptus est super cælos.
 76. Apostolis prædicationem ejus.
 77. Unigenito Dei Filio.
 78. Gratia sua super eos, qui mente eum vident.
 79. Et sanctus ejus Spiritus in apostolis.
 80. Glorificatur Deus in sanctis suis.
⁸¹ Act. iv, 3. ⁸² Act. ii, 41 ; iv, 4.

- 62, 63. Οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς φυλῆς Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ ἦσαν.
 64. Τῆ χάριτι σου.
 65. Τὴν πίστιν σου.
 66, 67. Ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος σοὶ προσ-
 ἀγάγωσιν ἔργα δίκαιοι πιστοὶ ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσα-
 λήμ.
 68. Τοῖς δαίμοσι καὶ τοῖς Ἰουδαίοις.
 69. Οἱ ἀρχόντες καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων.
 70. Ὅτε ἐνέκλεισαν εἰς φυλακὴν οἱ αὐτοὶ Ἰου-
 δαῖοι καὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους [ὡς] ἐν ταῖς
 Πράξεσι· διὰ τὴ [διότι] ἐλάλουν τὸν λόγον τῷ Θεῷ
 [τοῦ Θεοῦ] (1).
 71. Τοὺς δήμεους τῶν Ἰουδαίων τοὺς τὰς ἡδονὰς
 καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ βίου θέλοντας.
 72. Οἱ ἀπόστολοι ἐλεύσονται ἐκ τῆς φυλακῆς, λα-
 λῶντες τὸν λόγον ἐν τῷ ἱερῷ.
 73. Οἱ πεπιστευκότες Ἰουδαῖοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
 ψυχαὶ ὡσεὶ πεντακισχίλιαι.
 74. Οἱ ἀπόστολοι σταθέντες ἐν τῷ ἱερῷ, λαλεῖτε τῷ
 λαῷ τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
 75. Τῷ ἀναληφθέντι ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.
 76. Τοῖς ἀποστόλοις τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.
 77. Τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.
 78. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀρώμετας αὐτὸν τῇ
 διαβολᾷ.
 79. Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀπο-
 στόλοις.
 80. Δοξάζεται ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οἱ αὐτοὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους ἐν ταῖς Πράξεσιν διὰ τὴ ἐλάλουν τῷ λόγῳ (leg. τὸν λόγον.)
 τῷ λαῷ.

81. Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κρα- A
ταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

82. Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

*Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλ-
μὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΞΗ'.*

1. Σῶσόν με, ὁ Θεός, δι: εἰσῆλθοσαν ὕδατα ἕως ψυ-
χῆς μου.

2. Ἐπεπάγην εἰς ἕλιν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπό-
στασις.

3. Ἦλθον εἰς τὰ βάρη τῆς θαλάσσης, καὶ καται-
γλις κατεπόντισέ με.

4. Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγγίασεν ὁ λαρυγξ μου.

5. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με
ἐπὶ τὸν Θεόν μου.

6. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς B
μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν.

7. Ἐκραυάωθησαν οἱ ἔχθροί μου, οἱ ἐκδιώκοντές
με ἀδίκως.

8. Ἄ οὐκ ἤρπαζον, τότε ἀπεινύουσιν.

9. Ὁ Θεός, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου,

10. Καὶ αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύ-
βησαν.

11. Μὴ αἰσχυνοῦσιν ἐπ' ἐμέ οἱ ὑπομένοντές σε,
Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων.

81. Deus Israel; ipse dabit virtutem, et fortitu-
dinem plebi suæ:

82. Benedictus Deus.

*In finem, pro iis qui commutabuntur, psalmus
David. PSAL. LXVIII.*

1. Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt
aquæ usque ad animam meam.

2. Infixus sum in limo profundi, et non est sub-
stantia.

3. Veni in altitudinem maris, et tempestas de-
mersit me.

4. Laboravi clamans, rauræ factæ sunt fauces
meæ.

5. Defecerunt oculi mei, dum spero in Deum
meum.

6. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei,
qui oderunt me gratis.

7. Confortati sunt, qui persecuti sunt me, in-
mici mei injuste:

8. Quæ non rapui, tunc exsolvebam.

9. Deus, tu scis insipientiam meam,

10. Et delicta mea a te non sunt abscondita.

11. Non erubescant in me qui exspectant te, Do-
mine, Domine virtutum:

ATHANASII INTERPRETATIO

81, 82. Ὁ Θεὸς τῶν καθαρῶν τῆ καρδίᾳ, αὐτὸς
δώσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ·
θεδοξασμένος γάρ ἐστιν ἐν αὐτοῖς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.*
Τοῦτο οὖν λέγει, ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν μεταβληθέντων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν Κύριον,
καὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν μεταβληθέντων ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν. *Ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ·*
ὡσανεὶ ψαλμὸς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet: *In finem, pro iis, qui commutabuntur, psalmus David.* Hoc igitur signifi-
cat, in fine sæculorum pro gentibus, quæ translatae sunt a peccato in Dominum, et pro Judæis, qui a
mandatis Dei se transtulerunt in peccatum. *Psalmus David:* videlicet psalmus *manu forti*, hoc est Dei
Filio

1. Ἐλθέ, ὁ Θεός, εἰς βοήθειάν μου, δι: αἱ ἐπιθυ- C
μῆαι τοῦ κόσμου κατέχουσίν με.

2. Δεδούλωμαι τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ οὐκ ἰσχύω ἀπο-
στῆναι.

3. Ἦλθον εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ
κόσμου, καὶ ἡ ἀμαρτία κατεκυρίευσέ με (3).

4. Εἰς ἀπόγνωσιν λοιπὸν (4) ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσακούε-
σθαι τὴν δέησίν μου.

5. Ἀπὸ τοῦ θακεύειν (5) με, καὶ περιμένειν τὸ
ἔλεος τοῦ Θεοῦ μου.

6. Πολλοὶ εἰσιν οἱ δαίμονες οἱ ἀντικείμενοί μοι (6).

7. Περὶ τῶν αὐτῶν ἐναντίων δυνάμεων λέγει.

8. Ἄ ἐμίσην, ταῦτα ἔπραττον.

9. Ὁ Θεός, σὺ οἶδας τὴν ἀμαρτίαν μου.

10. Καὶ αἱ ἀνομίαι μου φανεραὶ εἰσιν (7).

11. Μὴ, δι: τὸ ἀμαρτάνειν με, (8) ἔχωσι παρρη- D
σίαν οἱ ἅγιοι σου τοῦ πρεσβεῦειν ὑπὲρ ἐμοῦ.

81, 82. Deus eorum qui corde mundi sunt, ipse
dabit Spiritum sanctum eis, qui ipsi obediunt, nam
glorificatus est in ipsis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.*
Τοῦτο οὖν λέγει, ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν μεταβληθέντων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν Κύριον,
καὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν μεταβληθέντων ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν. *Ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ·*
ὡσανεὶ ψαλμὸς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet: *In finem, pro iis, qui commutabuntur, psalmus David.* Hoc igitur signifi-
cat, in fine sæculorum pro gentibus, quæ translatae sunt a peccato in Dominum, et pro Judæis, qui a
mandatis Dei se transtulerunt in peccatum. *Psalmus David:* videlicet psalmus *manu forti*, hoc est Dei
Filio

1. Veni, Deus, in adjutorium meum, quoniam
cupiditates mundi detinent me.

2. In servitutem redactus sum a peccato, et ne-
queo absistere.

3. Veni in voluptates, et concupiscentias mun-
di, et peccatum dominatum est in me.

4. Demum in desperationem veni, eo quod ora-
tio mea non exaudiretur.

5. Dum ferem, et exspectarem misericordiam
Dei mei.

6. Multi sunt dæmones, qui mihi adversantur.

7. De ipsis adversariis potestatibus loquitur.

8. Quæ oderam, hæc faciebam.

9. Deus, tu nosti peccatum meum.

10. Et iniquitates meæ manifestæ sunt.

11. Ne timeant sancti tui propter peccata mea,
pro me intercedere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(2) Ψαλμὸς δὲ τῷ, εἰς.

(3) Μου.

(4) Ἦλθον.

(5) Θακεύειν.

(6) Μου.

(7) Σοὶ εἰσιν.

(8) Μή.

12. Neque confundantur super me, qui quærent A
te, Deus Israel.

15. Quoniam propter te sustinui opprobrium :

14. Operuit confusio faciem meam.

15. Extraneus factus sum fratribus meis :

16. Et peregrinus filiis matris meæ.

17. Quoniam zelus domus tuæ comedit me :

18. Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt
super me.

19. Et operui in jejuniis animam meam :

20. Et factum est [factus sum] in opprobria mihi.

21. Et posui vestimentum meum cilicium :

22. Et factus sum illis in parabolam.

23. Adversum me loquebantur qui sedebant in
portis,

24. Et in me psallebant qui bibebant vinum.

25. Ego vero oratione mea ad te, Domine :

26. Tempus beneplaciti.

27. Deus, in multitudine misericordiæ tuæ ex-
audi me.

28. In veritate salutis tuæ.

29. Eripe me de luto, ut non infigar :

30. Liberatus sum ab iis, qui oderunt me, et de
profundis aquarum.

(a) In marg. cod. Κάγω.

(b) Vers. 26. Καὶ ὁ εὐδοκίας ὁ Θεός. Vers. 27. Ἐν τῷ, etc.

12. Μὴ δὲ ἐντραπείησαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ζητοῦντές σε, ἔ
Θεός τοῦ Ἰσραήλ.

13. Ὅτι ἐνεκά σου ὑπήνεγκα ὄνειδισμόν.

14. Ἐκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν μου.

15. Ἀππλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου·

16. Καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρός μου.

17. Ὅτι ὁ ζήλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγε με·

18. Καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδίζόντων σε ἐπέπε-
σον ἐπ' ἐμέ.

19. Καὶ συνεκάλυφα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου.

20. Καὶ ἐγενήθη [ἐγενήθην] εἰς ὄνειδισμοὺς ἐμοί.

21. Καὶ ἐθέμην ἐν ἔνδυμά μου σάκκον·

22. Καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν.

23. Κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις·

B 24. Καὶ εἰς ἐμὲ ἐψάλλον οἱ πίνοντες οἶνον.

25. Ἐγὼ δὲ (a) τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε·

26. (b) Καὶ ὁ εὐδοκίας.

27. Ὁ Θεός, ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἔλεους σου ἐπάκου-
σόν μου.

28. Ἐν ἀληθείᾳ τῆς σωτηρίας σου.

29. Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαῶ·

30. Ὑποσθίην ἐκ τῶν μισούντων με καὶ ἐκ τῶν
βαθέων τῶν ὑδάτων.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Et deprecatio sanctorum tuorum, quam pro C
me fundunt, infirma non fiat.

13. Quoniam propter spem, quam habeo in te,
despicio tribulationes.

14. Infamia peccati mei.

15. Baptizatis.

16. Ablutis in lavacro.

17. Qui mihi est contra peccatum.

18. Ratiocinationes dæmonum.

19. Et abstinui ab omni malo.

20. Propter sermones, quibus exprobraverunt
mihi dæmones.

21. Fletum significat.

22. In derisum.

23. Contrariæ potestates contra me consulta-
bant.

24. Et in me aspexerunt gaudentes in malis.

25. Ego autem oro ad te, Domine.

26. Ecce tempus acceptabile deprecationis meæ.

27. Ecce nunc dies salutis meæ propter multitu-
dinem misericordiæ tuæ.

28. In certa salute, quæ mihi a te est.

29. Reduc me a peccato, ne permaneam.

30. Liberatus sum ab immundis spiritibus, et ab
eorum cupiditatibus.

12. Καὶ τῶν ἁγίων σου ἡ δεησις ἡ ὑπερ ἑαυτοῦ μὴ
ἀνίσχυρος γένεται.

13. Ὅτι διὰ τὴν ἐπὶ σέ ἐλπίδα ὑπεροπῶ θλίψεις.

14. Ἡ αἰσχὺν τῆς ἁμαρτίας μου.

15. Τοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι.

16. Τοῖς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ.

17. Οἱ [Ὅς μοι κατὰ] τῆς ἁμαρτίας ὑπάρχοι (1).

18. Οἱ λογισμοὶ τῶν δαιμόνων.

19. Καὶ ἀπέσχον (2) ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

20. Διὰ (3) τῶν λογισμῶν, ὧν ὠνείδιζόν με οἱ δαι-
μόνες.

21. Λέγω δὴ πένθος.

22. Εἰς καταγέλωτα.

23. Αἱ ἐναντία δυνάμεις κατ' ἐμοῦ ἐβουλεύοντα.

24. Καὶ εἰς ἐμὲ εἶδον οἱ εὐφραϊνόμενοι ἐπὶ τοῖς κα-
κοῖς.

25. Ἐγὼ δὲ δέομαι πρὸς σέ, Κύριε.

26. Ἴδοῦ (4) καιρὸς εὐπρόσδεκτος τῆς δεήσεώς μου.

27. Ἴδοῦ νῦν ἡμέρα σωτηρίας μου διὰ τὸ πλῆθος
τοῦ ἔλεους σου.

28. Ἐν τῇ ἀπλανεῖ σωτηρίᾳ μου τῇ παρὰ σοί (5).

29. Ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνάγαγε με, ἵνα μὴ ἀπο-
μείνω.

30. Ὑποσθίην ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων καὶ ἐκ
τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὑπουργοί.

(2) Ἀπεσχόμεν.

(3) Καὶ δ.ά.

(4) Ἴδοῦ νῦν.

(5) Σοῦ.

31. Μή με καταποντισατω καταγιγς ὑδατος ·
 32. Μηδὲ καταπιέτω με βυθός ·
 33. Μηδὲ συσγέτω ἐπ' ἐμέ φρέαρ τὸ στόμα αὐτοῦ.
 34. Εἰσακούσόν μου, Κύριε, ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου ·
 35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐπέβλεψον ἐπ' ἐμέ
 36. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου ·
 37. Ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου.
 38. Πρόσχες τῆ ψυχῆ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν.
 39. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥύσαι με.
 40. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου, καὶ τὴν αἰσχύνην μου, καὶ τὴν ἐντροπήν μου.
 41. Ἐναντίον σου πάντες οἱ θλίβοντές με.
 42. Ὀνειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυχῆ μου (α), καὶ ταλαιπωρίαν.
 43. Καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον, καὶ οὐχ ὑπῆρξε ·
 44. Καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὔρον.
 45. Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολήν ·
 46. Καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος.
 7. Γενηθῆτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παγίδα,
 (α) In marg. cod., ἡ καρδία μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 31, 32. (1) Μή μου κατακυριευσάτω ἐπιθυμία τῶν concupiscentia demonum.
 33. Μηδὲ συγκλεισθῆ με ἐν ἐαυτῷ ὁ διάβολος.
 34. Ὁφέλιμόν (2) ἐστίν.
 35. Ὅσον ὑπάρχεις οἰκτιρμῶν, βοηθησόν με (3).
 36. Μὴ ὀργισθῆς, Δέσποτα, τῷ σῷ οἰκέτῃ.
 37. Ὅτι θλίβομαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου ταχὺ ἐπάκουσόν (4) μου.
 38. Προνόησον τῆ ψυχῆ μου (5).
 39. Εἰ καὶ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος (6) δυσωπησάει σε, ἀλλὰ διὰ τὸ μισεῖν σε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 40. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου τὸν παρ' αὐτῶν, καὶ τὴν αἰσχύνην ἣν ἔχω, καὶ τὴν ἐντροπήν.
 41. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις εἰσὶν αἱ θλίβουσαι με.
 42. Παρὰ πᾶσιν ὀνειδος καὶ βδελυκτὸς ἐγενόμην.
 43. Λοιπὸν ὁ Κύριος λέγει, ὅτι Περιέμεινα ἰδεῖν εἶνα συλλυπούμενον τῷ ἁμαρτάνοντι, καὶ οὐδεὶς ἔλας.
 44. Νοθετοῦντας ἐξεζήτησα (7) ἑλθῶν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οὐχ εὔρον.
 45. Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
 46. Ὁμοίως (8) ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
 47. Ἡ καρδία αὐτῶν ἐφω [ἔστω] εὐτρεπισμένον (9) τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 31. Μή, etc. N. 32. Ὁ διάβολος. N. 33. Μηδὲ usque ἐαυτῷ.
 (2) Ὅτι ὠφέλιμόν ἐστι: τὸ ἔλεός σου.
 (3) Μοι.
 (4) Ἐπάκουσόν.
 (5) Προνόησα: τῆς ψυχῆς μου.

- A 31. Non me demergat tempestas aquæ :
 32. Neque absorbeat me profundum :
 33. Neque urgeat super me puteus os suum.
 34. Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua
 35. Secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.
 36. Ne avertas faciem tuam a puero tuo :
 37. Quoniam tribulor, velociter exaudi me.
 38. Intende animæ meæ, et libera eam :
 39. Propter inimicos meos eripe me.
 40. Tu enim scis improprium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam :
 41. In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me.
 B 42. Improprium expectavit anima mea, et miseriam.
 43. Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit :
 44. Et qui consolaretur, et non inveni.
 45. Et dederunt in escam meam fel.
 46. Et in siti mea potaverunt me aceto.
 47. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,

- 31, 32. Non amplius in me dominetur concupiscentia demonum.
 33. Neque concludat me in se ipso diabolus.
 34. Utilis est.
 35. Quantum es misericors adjuva me.
 36. Ne irasceris, Domine, servo tuo.
 37. Quoniam tribulor propter peccatum meum, velociter exaudi me.
 38. Provide animæ meæ.
 39. Et si ego dignus non sim ut te exorem, verumtamen quoniam odisti contrarias potestates.
 40. Tu enim scis opprobrium meum, quod ab eis mihi est, et confusionem, quam habeo, et pudorem.
 41. Contrariæ potestates sunt, quæ tribulant me.
 D 42. Apud omnes probrosus, et abominabilis factus sum.
 43. Demum Dominus dicit, quoniam expectavi videre aliquem condolentem peccatori, et nemo omnino fuit.
 44. Admonentes quæsi vi veniens in terram, et non inveni.
 45. In cruce.
 46. Similiter in cruce.
 47. Cor eorum sit præparatum diabolo, et angelis ejus.

- (6) Εἰ καὶ ἐγὼ ἀνάξιός εἰμι. Μοι μισεῖν . . . δυνάμεις, ῥύσαι με.
 (7) Καὶ νοθετοῦντας ἐζήτησα.
 (8) Ὁμοίως πάλιν, etc.
 (9) Ἦτω εὐτρεπισμένη.

48. Et in retributionem, et in scandalum. A 48 Καὶ εἰς ἀναπόδοσιν, καὶ εἰς σκάνδαλον.
 49. Obscurentur oculi eorum, ne videant : 49. Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν.
 50. Et dorsum eorum semper incurva. 50. Καὶ τὸν νῦτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.
 51. Effunde super eos iram tuam : 51. Ἐκχεον ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου.
 52. Et furor iræ tuæ comprehendat eos. 52. Καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου καταλάβοι αὐτούς.
 53. Fiat habitatio eorum deserta : 53. Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἡρημωμένη.
 54. Et in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet. 54. Καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.
 55. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt : 55. Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ καταδίωξαν.
 56. Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. 56. Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν.
 57. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum : 57. Πρόσθετε ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν.
 58. Et non intrent in justitiam tuam. 58. Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου.
 59. Deleantur de libro viventium : 59. Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζώντων.
 60. Et cum justis non scribantur. B 60. Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν.
 61. Pauper et dolens sum ego : 61. Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ.
 62. Salus tua, Deus, suscepit me. 62. Ἡ σωτηρία σου ὁ Θεὸς ἀντιλάβοιτό (α) μου.
 63. Laudabo nomen Dei [Dei mei] cum cantico : 63. Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ [Θεοῦ μου] μετ' ᾠδῆς.
 64. Magnificabo eum in laude. 64. Μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰνέσει.
 65. Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem et ungulas. 65. Καὶ ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὀπλάς.
 66. Videant pauperes et lætentur. 66. (β) Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν.
- (α) Ἀνελάβετο ms. et cod. Pal.
 (β) V. 66. Κέρατα, etc. V. 67. Ἰδέτωσαν, etc. V. 68. Ἐκζητήσατε, etc., usq. ὑμῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Et in præsentī sæculo (retributionem) accipiant, et in futuro condemnentur, quia scandalo sunt. C 48. Καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀπολάβοισι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατακριθῶσιν, ὡς σκάνδαλον ὄντες.
 49. Oculi mentis eorum. 49. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας αὐτῶν.
 50. Et non respiscant a peccatis eorum, sed in ipsis moriantur. 50. Καὶ μὴ ἀνανεῦσωσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἀποθаноῦνται.
 51. Igne comburi fac eos e caelo. 51. Πυρρικαύστους αὐτοὺς (1) ποίησον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 52. Et nemo eorum salvetur. 52. Καὶ μηδεὶς αὐτῶν διασωθῆ.
 53. Mentem eorum significat. 53. Τὴν διάνοιαν (2) αὐτῶν λέγει.
 54. Sine auxilio sint. 54. Ἄβοηθοι ὦσιν.
 55. Quoniam, quem tu misisti in mundum, ipsi occiderunt. 55. Ὅτι ὃν σὺ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, αὐτοὶ ἐφόνευσαν.
 56. Lancea transfixerunt. 56. Λόγχῃ (3) ἐξεκέντησαν.
 57. Quemadmodum ipsi contenti non fuerunt me crucifixisse, sed aliam etiam plagam mihi intulerunt. D 57. Ὡσπερ αὐτοὶ οὐκ ἤρξασθησαν σταυρώσαντές με, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν πληγὴν ἐπήγαγόν μοι.
 58. In regnum tuum. 58. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
 59. E caelis. 59. Ἐκ τῶν οὐρανῶν.
 60. In caelis. 60. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 61. Mendicavit in servitute redactum genus nostrum. 61. Ἐπτώχευσε δουλωθὲν τὸ γένος ἡμῶν.
 62. Et sepultura et resurrectio tua, Deus, suscepit me. 62. Καὶ ἡ ταφή καὶ ἡ ἀνάστασις σου, ὁ Θεὸς, ἀντελάβετό μου.
 63. Hymnis celebrabo eum in exultatione. 63. Ἀνυμνήσω αὐτὸν ἐν ἀγαλλιάσει.
 64. Glorificabo eum in laude. 64. Δοξάζω αὐτὸν ἐν αἰνέσει.
 65. Super populum Judæorum petulcum, et lascivientem in peccatis. 65. Ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τοὺς (4) κεραιζόντας, καὶ σκιρτῶντας ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.
 66. Pauperes corde. 66. Οἱ τῇ καρδίᾳ πτωχοὶ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοὺς δεστ.

(2) Ἡ διάνοια.

(3) Τῇ λόγχῃ ἐξεκέντησάν με.

(4) N. 66. Τοὺς κερ., etc. N. 67. Οἱ τῇ, etc., usque ad ἔθνη.

67. Ἐκζητήσατε τὸν Θεόν.
 68. Καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν.
 69. Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος.
 70. Καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.
 71. Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ.
 72. Θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτῇ.
 73. Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών.
 74. Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας.
 75. Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.
 76. Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων σου καθέξουσιν αὐτήν.
 77. Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν, εἰς τὸ σῶσαι με, Κύριος. ΨΑΛ. ΕΘ'.

1. Ὁ Θεός, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες.
 2. Κύριε, εἰς τὸ βοηθήσαι μοι σπεῦσον.
 3. Δίσχυνθήτωσαν, καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητούντες τὴν ψυχὴν μου.
 4. Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταίσχυνθήτωσαν οἱ βουλόμενοί μοι κακά.

- A 67. Quærite Deum,
 68. Et vivet anima vestra.
 69. Quoniam exaudivit pauperes Dominus :
 70. Et vincitos suos non despexit.
 71. Laudent illum cæli et terra,
 72. Mare et omnia reptilia in eo :
 73. Quoniam Deus salvam faciet Sion ;
 74. Et ædificabuntur civitates Juda :
 75. Et inhabitabunt ibi, et hæreditate acquirant eam.
 76. Et semen servorum tuorum possidebit eam.
 77. Et qui diligunt nomen tuum habitabunt in ea.

In finem, David, in rememorationem quod salvum me fecerit Dominus. PSAL. LXIX.

- B 1. Deus, in adjutorium meum intende :
 2. Domine, ad adjuvandum me festina.
 3. Confundantur, et revercantur, qui quærunt animam meam.
 4. Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala.

ATHANASII INTERPRETATIO

67. Τουτέστι τὰ ἔθνη.
 68. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 69. Τῶν ἁγίων (1).
 70. Τοὺς προσζεύγοντας αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 71. Οἱ ἐπουράνιοι καὶ οἱ ἐπίγειοι.
 72. Ὁ κόσμος καὶ οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν αὐτῷ.
 73. Τὴν ψυχὴν τὴν διψῶσαν αὐτόν. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται διεψῶσα.
 74. Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ καρδίαι, αἱ τῷ Θεῷ ἐξομολογούμεναι. Ἰουδαία γὰρ ἐρμηνεύεται Θεῷ ἐξομολογούμενος (2).
 75. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 76. Καὶ τὰ ἔργα τῶν ἁγίων σου κρατήσουσιν αὐτήν.
 77. Καὶ αὐτοὶ ἅγιοι σκηνώσουσιν (3) ἐν αὐτῇ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σῶσαι με, Κύριος* (5). Τοῦτο οὖν ἐστίν, ἐπὶ τέλος (6) ὁ ἐξουθενημένος, ἡ ὅταν Ἐλθῆ εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σωθῆναι αὐτόν, ὅπερ Κύριος λέγει τὸν ψαλμόν. *Δαβὶδ* γὰρ ἐρμηνεύεται *ἐξουθενημένος*, ὅπερ ἡ ὁ δίκαιος, [δς] εὐρίσκειται παρὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουθενημένος, ἡ ὁ ἁμαρτωλὸς ἐνειδιζόμενος.

Titulus prepositus continet : *In finem, David in rememorationem, quod salvum me fecerit Dominus.* Hoc igitur est, in fine contemptus, aut cum venerit in rememorationem, quod salvum eum fecerit Dominus dicit psalmum. *David* enim interpretatur *contemptus*, qualis est justus, qui invenitur contemptus ab iis qui in mundo sunt, aut qualis est peccator opprobriosus.

1. Ὁ Θεός, εὐδόκησον εἰς τὸ ἀντιλαβέσθαι μου.
 2. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι ὑπὲρ ἐμοῦ παραγίνου (7).
 3. Μὴ ποιήσωσι (8) τὸ θέλημα αὐτῶν ἐν μηδενί.
 4. Μὴδὲν ἀνύσαντες (9) πασαυτίκα ἀισχυόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

67. Hoc est gentes.
 68. In sæculum sæculi.
 69. Sanctos.
 70. Confugientes ad eum a peccatis
 71. Cælestes, et terreni.
 72. Mundus, et qui in eo versantur.
 73. Animam sitiientem eum. *Sion* enim interpretatur *sitiens*.
 74. Et ædificabuntur corda constantia Deo. *Judæa* enim interpretatur *confitens Deo*.
 75. Supernam Jerusalem.
 76. Et opera sanctorum tuorum obtinebunt eam.
 77. Et ipsi sancti habitabunt in ea

- D 1. Complaceat tibi, Deus, mihi opem ferre
 2. Domine, ad ferendum pro me auxilium adveni.
 3. Voluntatem suam nulla in re exsequantur.
 4. Nihil proficientes statim erubescant dicentes mihi : Euge, euge.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁγίων λέγει.
 (2) Ἐξομολογούμενη.
 (3) Οἱ αὐτοὶ ἅγιοι οἰκήσουσιν.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (5) Κύριον.

- (6) Ἐπὶ τέλει, etc. Εἶτα ὅτε Ἐλθῆ, etc.
 (7) Πολεμήσαι... παραγίνου.
 (8) Ποιήσω.
 (9) N. 4. Μὴδὲν ἀνύσαντες ἐν ἐμοί, οὕτως ἀπελεύονται. N. 5. Ἀπασάκλητοι, etc. αὐτὴν ἀπόλειαν.

5. Avertantur statim crubescences. qui dicunt A mihi : Euge, euge.

6. Exsultent et letentur in te omnes, qui quaerunt te Deus.

7. Et dicant semper : Magnificetur Dominus [Deus].

8. Qui diligunt salutare tuum.

9. Ego vero egenus sum, et pauper, Deus, adjuva me.

10. Adjutor meus, et liberator [protector] meus es tu, Domine ; ne moreris.

Psalmus David filiorum Jonadab, et priorum captivorum : sine titulo apud Hebraeos.

PSAL. LXX.

1. In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum.

2. In justitia tua libera me, et eripe me :

3. Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

4. Esto mihi in Deum protectorem,

5. Et in locum munitum, ut salvum me facias :

6. Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.

(a) Κύριε. At in marg. cod., ὁ Θεός, charact. divers.

5. Ἀποστραφῆτωσαν παραυτίκα αἰσχυρόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

6. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεός (a).

7. Καὶ λεγέτωσαν διαπαντός· Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος [ὁ Θεός].

8. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου.

9. Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πέννης, ὁ Θεός, βοήθησόν μοι.

10. Βοηθός μου, καὶ ῥύστης μου εἶ σύ, Κύριε, μὴ χρονίσῃς.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίους. ΨΑΛ. Ο'.

1. Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ κατασχυνθεῖν ἐν τὸν αἰῶνα.

2. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με·

3. Κλίνον πρὸς με τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με.

4. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,

5. Καὶ εἰς τόπον ὄχυρον τοῦ σῶσαι με·

6. Ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σύ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Re infecta statim recedent, qui dicunt mihi : Utique utique videamus ejus interitum.

6. Se ad te convertentes.

7. Glorificetur Deus.

8. Diligentes voluntatem tuam.

9. Pauper sum justitia.

10. Adjutor et liberator meus es tu ex inimicis meis, Domine, ne cuncteris

5. Ἄπρακτοι παρρηχῆμα ἀνχωρήσουσιν οἱ λέγοντές μοι· Ναὶ ναὶ ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν.

6. Οἱ ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ.

7. Δοξασθήτω ὁ Θεός.

8. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ θέλημά σου.

9. Τῇ δικαιοσύνῃ πτωχός εἰμι.

10. Βοηθός καὶ ῥύστης μου εἶ σύ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε, μὴ βραδύνῃς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίους. Τοῦτο οὖν λέγει ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τοῦτέστι τῷ Κυρίῳ. Εἶτα τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ (2), ὅπερ ἐστὶ τῶν υἱῶν τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ, ὡσανεὶ τῶν ἁγίων. Ἰωνὰδὰβ γὰρ ἐρμηνεύεται Θεοῦ ἐκουσιότης. Εἶτα καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων, τοῦτέστι τῶν (3) ὑποκειμένων τῇ ἁμαρτίᾳ τὸ πρότερον, ὕστερον δὲ ἐπιστρεψάντων.

Titulus prepositus continet : *Psalmus David filiorum Jonadab, et priorum captivorum. sine titulo apud Hebraeos.* Hoc autem significat *psalmus David manu forti*, hoc est Domino. Deinde, *filiorum Jonadab*, videlicet filiorum beneplaciti Dei, quemadmodum sancti sunt. *Jonadab* enim interpretatur *Dei spontaneus*. Et deinde, *priorum captivorum*, hoc est eorum, qui prius subjacebant peccato, et deinde conversi sunt.

1. In te speravi, Domine, quod custodiar, et nulla in re inveniar offendens coram te.

2. In Filio tuo libera me, et eripe me a peccatis meis.

3. Exaudi me, et salva me.

4. Esto mihi in Deum protectorem.

5. In supernam Jerusalem.

6. Quoniam auxilium meum et refugium meum es tu.

1. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, Κύριε, ὅτι φυλαχθήσομαι, καὶ (4) ἐν μηδενὶ εὐρεθῶ πταισῆς ἐνιόπιόν σου.

2. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦμαι (5) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου.

3. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσόν με (6).

4. Ἔστω (7) μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

5. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

6. Ὅτι βοήθειά μου καὶ καταφυγή (8) εἶ σύ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρειος περ.

(2) Λέγει ὁ ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ, etc.

(3) Λέγω δὴ τῶν, etc.

(4) Καὶ δεῦτε

(5) Ἐξελοῦ με.

(6) Ἐτι ἀκούσας σῶσόν με.

(7) Ἔσο.

(8) Βοήθεια καὶ καταφυγή μου, etc.

7. Ὁ Θεός μου, βῦσαι με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ· A 7. Deus meus, eripe me de manu peccatoris :
 8. Ἐκ χειρὸς παρανομούντος καὶ ἀδικούντος. 8. De manu contra legem agentis et iniqui.
 9. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπόμονή μου, Κύριε· 9. Quoniam tu es patientia mea, Domine :
 10. Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. 10. Domine, spes mea a juventute mea.
 11. Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστροῦ· 11. In te confirmatus sum ex utero :
 12. Ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σὺ μου εἶ σκεπαστής· 12. De ventre matris meæ tu meus es prote-
 cior.
 13. Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. 13. In te cantatio mea semper.
 14. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς· 14. Tanquam prodigium factus sum multis :
 15. Καὶ σὺ βοηθός μου κραταίως. 15. Et tu adjutor fortis.
 16. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως,
 16. Repleatur os meum laude,
 17. Ὅπως ὕμνησω τὴν δόξαν σου· 17. Ut cantem gloriam tuam :
 18. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειαν σου. 18. Tota die magnitudinem tuam.
 19. Μὴ ἀποβρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρωσ· 19. Ne projicias me in tempore senectutis :
 20. Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ εγκατα- B 20. Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas
 λήψῃς με. me.
 21. Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροὶ μου ἐμοῖ· 21. Quia dixerunt inimici mei mihi :
 22. Καὶ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου, 22. Et qui custodiebant animam meam,
 23. Ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ, 23. Consilium fecerunt in unum,
 24. Λέγοντες· Ὁ Θεὸς εγκατέλιπεν αὐτὸν· 24. Dicentes : Deus dereliquit eum
 25. Καταδιώξατε, καὶ καταλάβετε αὐτόν· 25. Persequimini, et comprehendite eum
 26. Ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ρύόμενος. 26. Quia non est qui eripiat.
 27. Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ. 27. Deus meus, ne elongeris a me :
 28. Ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε. 28. Deus meus, in auxilium meum respice.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Τοῦ διαβόλου (1) λέγει. 7. Diaboli, inquit.
 8. Τοῦ αὐτοῦ. 8. Ejusdem.
 9. Ὅτι σὺ εἶ ἡ παράκλησίς μου, Κύριε. C 9. Quoniam tu es consolatio mea, Domine.
 10. Σὺ εἶ ἐλπίς μου ἀφ' οὗ ἐνεποιήθην (2). 10. Tu es spes mea, ex quo ingenuus sum.
 11. Ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. 11. A baptismo.
 12. Ἐκ τῆς κλυμδήθρας. 12. Ex lavacro.
 13. Ἡ προσδοκία μου. 13. Exspectatio mea
 14. Ὡσεὶ παίγνιον (3) τοῖς δαίμοσι. 14. Tanquam ludibrium dæmonibus.
 15. Καὶ σὺ βοηθός μου ἰσχυρός. 15. Et tu adjutor meus validus.
 16. Τῆς χάριτός σου. 16. Gratia tua
 17. Τὴν ὠραιότητα (4) τῆς δυνάμεώς σου. 17. Pulchritudinem potentix tuæ.
 18. Κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος, καὶ πορευόμε- 18. Dormiens et surgens, et ambulans laudabo
 νος ὕμνησω τὸ μέγεθος τὸ ἀκατάληπτον τῆς εὐπε- magnitudinem incomprehensibilem decoris tui.
 πείας σου
 19. Μὴ ἀποβρίψῃς με, ὅταν ἐγγὺς γίνομαι (5) 19. Ne abjicias me cum prope es, ut dispeream.
 ἀφανισμοῦ.
 20. Ἐν τῷ ἀσθενεῖν τὴν ψυχὴν μου μὴ ἐάσῃς με. D 20. Ne dimittas me cum anima mea infirmatur.
 21. Ὅτι ἀπειλοῦσί με (6) οἱ δαίμονες. 21. Quoniam mihi minantur dæmones.
 22. Καὶ οἱ ἐκδεχόμενοι παγιδεύσαι με. 22. Et qui exspectant laqueis me irretire.
 23. Συνταγὰς ἔχουσι κατ' ἐμοῦ, 23. Fœdus iniverunt contra me,
 24. Λέγοντες· Ὁ Θεὸς ἐλάσεν αὐτόν. 24. Dicentes : Deus dimisit eum.
 25. Κρατήσατε αὐτόν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτοῦ. 25. Tenete eum, et dominamini in ipsum
 26. Ὅτι οὐδεὶς δύναται αὐτὸν ρύσασθαι ἐξ ἡμῶν. 26. Quoniam nemo potest illum a nobis liberare.
 27. Ὁ Θεός μου, μὴ ἐάσῃς με. 27. Deus meus, ne dimittas me.
 28. Ὁ ἐφορός μου, προνοητής μου εὐδόκησον εἶναι. 28. Inspector meus complacet tibi ut provisor
 meus sis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐκ χειρὸς τοῦ διαβόλου. Deest λέγει.
 (2) Ἐνευποιήθην.
 (3) Παίγνιον ἐγενήθην

- (4) Θεότητα
 (5) Γένωμα.
 (6) Μοι

29. Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ.

30. Operiantur confusione et pudore qui quærunt mala mihi.

31. Ego autem semper sperabo in te :

32. Et adjiciam super omnem laudem tuam.

33. Os meum annuntiabit justitiam tuam,

34. Tota die salutare tuum.

35. Quoniam non cognovi litteraturas

36. Introibo in potentia Domini

37. Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.

38. Deus meus, quæ docuisti me a juventute mea :

39. Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tuæ.

40. Et usque in senectam et senium : Deus meus, ne derelinquas me :

41. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est.

42. Potentiam tuam et justitiam tuam,

43. Deus, usque in altissima, quæ fecisti mihi magna.

44. Deus, quis similis tibi ?

45. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas !

(a) Vers. 42. Τὴν δυναστείαν, etc., usque ad ὑψίστων. Vers. 43. Ἄ ἐποίησας, etc., usque ad ὁμοίος σο .

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Infirmi fiant qui insidiantur animæ meæ.

30. Infecta eorum voluntate.

31. Incessanter.

32. Totum cor meum tradam ad te glorificandum.

33. Meditabitur eloquia tua.

34. Indesinenter præcepta tua.

35. Distentiones aut mundi sapientiam ⁴¹.

36. Gloriabor in præceptis tuis.

37. Præcepta tua.

38. Sacras litteras, quas me docuisti a juventute mea.

39. Et usque nunc eas meditabor.

40. Et usque ad extremum meum spiritum in ipsis custodi me.

41. Donec narrem in superna .erusalem sanctis tuis auxillium tuum, quo mihi subvenisti.

42. Et fortitudinem tuam magnam et veram usque in sanctos tuos.

43. Misericordiam quam ostendisti.

44, 45. Constituisti mentem meam, ut cognoscerem peccata, quæ feci.

⁴¹ Eccle. 1, 13, just. LXX.

29. Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν οἱ ἐνδιεβίλοντες τὴν ψυχὴν μου.

30. Περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι.

31. Ἐγὼ δὲ διαπαντός ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

32. Καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀφ᾽ ἐσθῆτός σου.

33. Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου

34. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου.

35. Ὅτι οὐκ ἔγνων γραμματείας,

36. Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου

37. Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου.

38. Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου

39. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου.

40. Καὶ ἕως γήρωσ καὶ πρεσβείου· ὁ Θεός μου,

B μὴ ἐγκαταλίπῃς με

41. Ἔως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένῃ

42. (a) Τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου,

43. Ὁ Θεός, ἕως τῶν ὑψίστων, ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα.

44. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι;

45. Ὅσας ἐδίδαξάς μοι θλίψεις πολλὰς καὶ κακὰς.

C 29. Ἀνίσχυροι γίνονται (1) οἱ ἐπιβουλεύοντες τῇ ψυχῇ μου.

30. Μὴ γενομένου (2) τοῦ θελήματος αὐτῶν.

31. Ἀπαύστως.

32. Τὴν καρδίαν μου ὅλην δῶ (3) εἰς τὸ δοξάζειν σε.

33. Μελετήσει τὰ λόγια σου.

34. Ἀπαύστως τὰς ἐντολάς σου.

35. Περιπασμοὺς ἢ τὴν σοφίαν (4) τοῦ κόσμου.

36. Καυχήσομαι ἐν τοῖς προστάγμασί σου.

37. Τὰ προστάγματα σου.

38. Τὰ ἱερὰ γράμματα, ἃ ἐδίδαξάς με ἀπὸ νεότητός (5) μου.

39. Καὶ μέχρι νῦν (6) αὐτὰ μελετήσω.

40. Καὶ ἕως ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς ἐν αὐτοῖς φύλαξόν με.

41. Ἔως οὐ εἶπω ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τοῖς ἁγίοις σου τὴν βοήθειάν σου, ἐν ἣ ἀντελάβου μου.

42. Καὶ τὴν ἰσχύν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἀληθινήν ἕως (7) τῶν ἁγίων σου.

43. Ἄ ἐπεδείξω σπλάγγνα (8).

44, 45. Ἐπέστησας τὸν νοῦν μου ἐπιπνῶναι με τὰς ἁμαρτίας μου, ἃς ἐποίησα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γίνονται οἱ διαβουλεύοντες.

(2) Γενομένου .. αὐτοῦ.

(3) Δός.

(4) Ὅτι οὐκ οἶδ' τὴν σοφίαν.

(5) Νηπιότητος.

(6) Τοῦ νῦν.

(7) Καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἣν ἕως.

(8) Εἰς ἐμὲ σπλάγγνα.

46. Καὶ ἐπιστρέψας ἐξωποιοῦσά με·
 47. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγέ με (a).
 48. Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγάλωσύνην σου·
 49. Καὶ ἐπιστρέψας περικάλασά μου.
 50. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγέ με.
 51. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν λαοῖς,
 Κύριε (b)·
 52. Ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀληθειάν σου, ὁ Θεός.
 53. Ψαλῶ σοι ἐν κιθάρᾳ, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ.
 54. Ἀγαλλιᾶσονται τὰ χεῖλη μου, ὅταν ψάλω
 σοι·
 55. Καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἣν ἐλυτρώσω.
 56. Ἐτι δεὶ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὅλην τὴν ἡμέραν
 (c) μελετῆσει τὴν δικαιοσύνην σου·
 57. Ὅταν αἰσχυθῶσι, καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητοῦν-
 τες τὰ κακά μοι.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς Σαλομών.
 ΨΑΛΜ. ΟΑ'.

1. Ὁ Θεός, τὸ κρίμά σου τῷ βασιλεὶ δός·
2. Καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως.
3. Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ·

(a) Πάλιν ἀνήγαγέ με. Emendatum fuit πάλαι manu recenti, sed πάλιν legebatur ut in vers. 50.

(b) Ἐν λαοῖς, Κύριε desunt.

(c) Ὅλην τὴν ἡμέραν desunt; at in marg. cod. legitur diver. charact. tantum ὅλην.

ATHANASII INTERPRETATIO.

46. Καὶ ἐποίησά με μετανοῆσαι διὰ τῆς χάριτός
 σου, καὶ ζωοποιηθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι.
 47. Ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν μου.
 48. Καὶ πάλιν ἡμαρτηκότης μου οὐ παρεῖδές με.
 49. Ἄλλ' ἐπιστρέψας με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας διὰ τῶν
 ἁγίων Γραφῶν ἐνουθέτησά με.
 50. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου διὰ τῆς μετανοίας ἐρ-
 βώσω με ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν μου.
 51. Διηγῆσομαι πᾶσι, τὸ πῶς με ἠλέησας.
 52. Ἐν τῇ γλώσσει μου καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσί μου (1).
 53. Νεκρώσαι (2) τὸ σῶμά μου διὰ τῆς ἐγκρα-
 τίας οὕτως ἀνυμνήσω σε.
 54. Τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου.
 55. Ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς.
 56. Ἐν τῷ νόμῳ σου ἐπιζητεῖ, ὃ τι ἀρεστὸν ἐν
 σοὶ ἐστίν (3).
 57. Οἱ δαίμονες.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς Σαλομών· Τοῦτο οὖν λέγει·
 ἐκ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν εἰρηνικώτατον ἐστίν ὁ ψαλμὸς, λέγω δὴ εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν· Σαλομών
 γὰρ εἰρηνικὸς ἐρμηνεύεται.

Titulus præpositus continet : In finem : Psalmus David in Salomonem. Hoc igitur significat : in ulti-
 mis diebus in summe paciſcum est psalmus. Dico autem in Dominum Jesum. Salomon enim interpreta-
 tur paciſcus.

1. Τῷ Υἱῷ σου.
2. Τοῖς ἁγίοις σου.
3. Ποιεῖν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ σου πορεύει-
 σθαι,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μου deest
- (2) Νεκρώσας.
- (3) Ἐπιζητήσω, τί τὸ ἀρεστὸν ἐστὶ σοι.

PATROL. GR. XXVII.

- A 46. Et conversus vivificasti me :
 47. Et de abyssis terræ reduxisti me.
 48. Multiplicasti super me magnificentiam tuam :
 49. Et conversus consolatus es me.
 50. Et de abyssis terræ iterum reduxisti me.
 51. Nam et ego confitebor tibi in populis, Do-
 mine.
 52. In vasis psalmi veritatem tuam, Deus :
 53. Psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
 54. Exsultabunt labia mea, cum cantavero tibi :
 55. Et anima mea, quam redemisti.
 56. Sed et lingua mea tota die meditabitur justi-
 tiam tuam :
 57. Cum confusi, et reveriti fuerint, qui quærant
 B mala mihi.

In finem, Psalmus David in Salomonem.
 PSALM. LXXI.

1. Deus, judicium tuum regi da :
2. Et justitiam tuam filio regis.
3. Judicare populum tuum in justitia :

46. Et fecisti me gratia tua pœnitere. et vivificari
 in baptismo.
 47. E peccatis meis.
 48. Et rursus cum peccassem, non neglexisti me.
 49. Sed convertens me a peccato sanctis Scriptu-
 ris me admonuisti.
 50. Et rursus secundo per pœnitentiam eripuisti
 me ab iniquitatibus meis.
 51. Narrabo omnibus quomodo misertus es mei.
 52. In lingua mea, et in labiis meis.
 53. Mortificando corpus meum per continentiam
 ita laudabo te.
 54. Labia cordis mei.
 55. Ex inimicis suis.
 56. In lege tua quæret, quodcunque placitum in
 ea tibi est.
 57. Dæmones.

- D 1. Filio tuo.
 2. Sanctis tuis.
 3. Facere, ut populus tuus in justitia tua am-
 bulet

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· εἰς Σαλομών.
 Τοῦτο, etc. Paulo post Σαλομών.

4. Et pauperes tuos in iudicio.
5. Suscipiant montes pacem populo :
6. Et colles iustitiam.
7. Judicabit pauperes populi :
8. Et salvos faciet filios pauperum :
9. Et humiliabit calumniatorem.
10. Et permanebit cum sole,
11. Et ante lunam in generatione et generationibus.
12. Descendet sicut pluvia in vellus :
13. Et sicut gutta stillans super terram.
14. Orietur in diebus ejus iustitia,
15. Et abundantia pacis, donec auferatur luna.
16. Et dominabitur a mari usque ad mare,
17. Et a fluminibus usque ad terminos orbis terrarum.
18. Coram illo procident Æthiopes :
19. Et inimici ejus terram lingent.
20. Reges Tharsis, et insulæ munera offerent :
21. Reges Arabum et Saba dona adducent.

(a) Kai deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Et pauperes spiritu in veritate.
5. Prophetæ prædicabunt Domini adventum.
6. Et apostoli ipsum Dominum annuntiabunt.
7. Adducet pauperes spiritu.
8. Et salvos faciet apostolorum discipulos.
9. Diabolum.
10. Et permanebit cum sanctis.
11. Et ante mundum elegit eos.
12. Descendet e cælis emundans omnem iniquitatem.
13. Dona sua in apostolis.
14. Sancti.
15. Pax multa erit in eis usque ad consummationem sæculi.
16. A principio mundi usque ad finem.
17. Et a gentibus usque ad reliquos omnes populos.
18. Procident coram eo denigrati a peccatis.
19. Dæmones.
20. Apostoli, et populus fidelium adducent animas suas. Dicemus autem et aliam interpretationem. *Tharsis* interpretatur *inspectio gaudii*, quod convenit apostolis, eo quod visitarent ejus populum. *Insulæ vero Ecclesiæ* dictæ sunt, quia omnes in ipsis salvantur.
21. Item similiter apostoli, et se convertentes adducent se ipsos in donum Domino. Dicamus

- A 4. Καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει.
5. Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ ·
6. Καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην.
7. Κρίνει τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ ·
8. Καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενητῶν ·
9. Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.
10. Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ,
11. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς καὶ (a) γενεῶν.
12. Καταθίγεται ὡς δετὸς ἐπὶ πόκον ·
13. Καὶ ὡσεὶ σταγῶν ἢ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.
14. Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη,
15. Καὶ πλήθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναίρεθῆ ἡ σελήνη.
16. Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης,
17. Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.
18. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες ·
19. Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χροῦν λειψοῦσι.
20. Βασίλεις Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι ·
21. Βασίλεις Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι.

- B 17. Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.
18. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες ·
19. Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χροῦν λειψοῦσι.
20. Βασίλεις Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι ·
21. Βασίλεις Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι.
- C 4. Καὶ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι ἐν ἀληθείᾳ.
5. Οἱ προφῆται κηρύξουσι τὸν Κύριον ἐρχόμενον.
6. Καὶ οἱ ἀπόστολοι τὸν αὐτὸν κηρύξουσιν.
7. Ἀγάγει τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι.
8. Καὶ σώσει τοὺς μαθητὰς τῶν ἀποστόλων.
9. Τὸν διάβολον.
10. (a) Καὶ συμπαραμενεῖ τοῖς ἁγίοις.
11. Καὶ πρὸ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο αὐτούς.
12. Καταθίγεται ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καθαίρων πᾶσαν ἀνομίαν.
13. Τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις.
14. Οἱ ἅγιοι.
15. Ἡ (1) εἰρήνη πολλὴ ἔσται ἐν αὐτοῖς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.
16. Ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἕως [ἐσχάτης] ἀρχῆς.
17. Καὶ (2) ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἕως τῶν λοιπῶν πάντων.
- D 18. Προσπέσουσιν (5) αὐτῷ οἱ μελανωθέντες ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν.
19. Οἱ δαίμονες.
20. Οἱ ἀπόστολοι καὶ ὁ λαὸς τῶν πιστῶν τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς προσαγάγουσιν. Λέξωμεν δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἐρμηνείαν · *Θαρσεῖς* ἐρμηνεύεται *κατασκοπὴ χαρᾶς*, ὅπερ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἐπισκέπτεσθαι αὐτοῦ (4) τὸν λαόν. *Νῆσοι* δὲ αἱ *Ἐκκλησίαι* εἰρηνεύεται, διὰ τὸ πάντας ἐν αὐταῖς σώζεσθαι.
21. Ὁμοίως πάλιν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐπιστρέφοντες προσαγάγουσιν ἑαυτοὺς δῶρα τῷ Κυρίῳ. Εἰ-

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

(1) Καὶ pro ἡ.
(2) Καὶ deest.

(a) N. 10. Deest.

(3) Προπεσοῦνται, etc., τῆς ἁμαρτίας.
(4) Αὐτούς, etc., εἰρηνεύεται, etc.

22. Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς Ἀ
τῆς γῆς·
23. Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ.
24. Ὅτι ἐβρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου,
25. Καὶ πένητα, ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός.
26. Φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος·
27. Καὶ ψυχὰς πνήτων σώσει.
28. Ἐκ τόκου, καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυ-
χὰς αὐτῶν·
29. Καὶ ἐντιμὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν.
30. Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυ-
σίου τῆς Ἀραβίας·
31. Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός·
32. Ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν.
33. Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῆ ἐπ' ἄκρων τῶν
ὄρεων·
34. Ὑπεραρθήσεται ὑπὲρ τὸν Λιβανὸν ὁ καρπὸς
αὐτοῦ·
35. Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς
γῆς.
36. Ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς
αἰῶνας·
37. Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
38. Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ
τῆς γῆς·

22. Et adorabunt eum omnes reges terræ :
23. Omnes gentes servient ei.
24. Quia liberabit pauperem a potente,
25. Et pauperem, cui non erat adjutor.
26. Parcet pauperi et inopi :
27. Et animas pauperum salvas faciet.
28. Ex usuris, et iniquitate redimet animas eo-
rum.
29. Et honorabile nomen ejus coram illis.
30. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ.
31. Et adorabunt de ipso semper :
32. Tota die benedicent ei.
33. Et erit firmamentum in terra in summis
montium :
34. Superextolletur super Libanum fructus ejus :
35. Et florebut de civitate sicut fenum terræ :
36. Erit nomen ejus benedictum in sæcula :
37. Ante solem permanet nomen ejus.
38. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ :

ATHANASII INTERPRETATIO.

παυμεν δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἑρμηνείαν. *Sabā* ἑρμηνεύε-
ται ἐπιστροφή· Ἀραβῶν δὲ ἑρμηνεύεται τὸ τῶν Ἰου-
δαίων ἔθνος, ἐπειδὴ ἐν τῷ Σινᾷ ἔρει τὸν νόμον ἐδέ-
ξαντο. Τὸ δὲ Σινᾶ ἔρος ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐστὶ. Διὰ τοῦτο C
οὖν τοὺς ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων στόμα [*Sabā* καὶ]
Ἀραβας (1) ἐκάλεσε.
22. Οἱ βασιλεύοντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
23. Ἐξαγορασθήσονται ὑπ' (2) αὐτοῦ.
24. Τοὺς πτωχοὺς (3) ἐκ τοῦ διαδόλου.
25. Τὸν πιστεύοντα παλαιόν (4).
26. Τῶν ἁγίων.
27. Τῶν προσφευγόντων ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
28. Ἐκ τῆς προϋπαρχούσης αὐτῶν ἁμαρτίας.
29. Δεδωξασμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς
ἐστιν (5).
30. Οἱ ἀπόστολοι δοθῶσιν αὐτῷ ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν
Ἰουδαίων.
31. Ἀπαύστως κηρύξουσι περὶ αὐτοῦ.
32. Ἀδιαλείπτως δοξάσουσιν αὐτόν.
33. Ἔσται βεβαίωσις τῶν προφητικῶν λόγων (6)
τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων.
34. Ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων.
35. Καὶ (7) ἐκλάμψουσιν ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
36. Εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
37. Ἀνάρχως καὶ ἀπερινοήτως.
38. Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἁγιασθήσονται οἱ πι-
στεύοντες (8) αὐτῷ.

autem et aliam interpretationem. *Saba* interpreta-
tur *conversio* : *Arabes* autem *gens Judæorum*, quo-
niam in monte Sina legem acceperunt ; Sina autem
mons in Arabia est. Ideo igitur *Judæorum* populum
Saba et *Arabes* vocavit.

22. Regnantes contra peccatum.
23. Redimentur ab ipso.
24. Pauperes a diabolo.
25. Fidelem veterem.
26. Sanctis.
27. Eorum qui ad ejus misericordiam confugiunt
28. Ex præcedentibus eorum peccatis.
29. Glorificatum est nomen ejus in ipsis.
30. Apostoli dabunt [dabuntur] ei ex gente Ju-
dæorum.
31. Incessanter de eo prædicabunt.
32. Indesinenter ipsum glorificabunt.
33. Erit confirmatio prophetorum sermonum
prædicatio apostolorum.
34. Populus fidelis super populum Judæorum.
35. Et affulgebunt in superna Jerusalem.
36. In infinita sæcula.
37. Sine principio, et incomprehensibiliter.
38. In nomine ejus credentes in ipsum sanctifica-
buntur.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἰουδαίων ἀποστόλους Ἀραβας, etc.
(2) Γὰρ ὑπ'·
(3) Πιστοῦς.
(4) Λαόν.

(5) Ἔστιν deest.
(6) Τῶν λόγων τῶν προφητῶν.
(7) Καὶ deest.
(8) Πιστεύσαντες.

39. Omnes gentes beatificabunt eum.
 40. Benedictus Dominus Deus Israel :
 41. Qui facit mirabilia solus.
 42. Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum, et in sæculum sæculi.
 43. Et replebitur majestate ejus omnis terra :
 44. Fiat, fiat.

Defecerunt laudes David filii Jesse. Psalmus Asaph. PSALM. LXXII.

1. Quam bonus Deus Israel his qui recto sunt corde!
 2. Mei autem pene moti sunt pedes :
 3. Pene effusi sunt gressus mei.
 4. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.
 5. Quia non est respectus in morte eorum :

(a) Τοῦ non legitur.

(b) Vers. 45, 44, unic. num.

(c) Vers. 5, Εἰρήνην, etc. Vers. 6, Καὶ στερέωμα, etc. Vers. 7, Ἐν κόπῳ, etc.

- A 39. Πάντα τα ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.
 40. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ (a) Ἰσραὴλ·
 41. Ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.
 42. Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 43. (b) Καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ·
 44. Γένοιτο, γένοιτο.
 Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ, υἱοῦ Ἰεσσαί. Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΒ΄.
 1. Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ!
 2. Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες·
 3. Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαθήματά μου
 4. Ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, (c) εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν.
 5. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνένευστος ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

39. Fideles glorificabunt eum.
 40. Sanctificatus secundum naturam erit Deus sanctorum.
 41. Miraculorum patrator, et antea, et post adventum suum.
 42. Et sanctificatum nomen excellentiæ ejus in præsentī sæculo, in sæculo judicii, et in sæculum interminabile.
 43, 44. Et implebitur omnis terra fide ejus, amen, amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἐξέλιπον ὕμνοι (2) Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐξέλιπον πάντῃ (3) οἱ ὕμνοι τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαβὶδ γὰρ ἐνταῦθα ἐξουθέτημα ἐρμηνεύεται, ὅπερ εἰσὶν οἱ Ἰουδαῖοι. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ψαλμὸς κατηγορεῖ αὐτῶν ὡς τελείως (4) αὐτῶν ἐκκλινάντων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα· Τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί [Ἰεσσαί δὲ ἐρμηνεύεται] μεταλλοίωσις (5)· μεταβλήθησαν γὰρ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Τηλαυγέστερον δὲ αὐτὸ σημαίνει λέγων· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι συναγωγῇ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τῷ Ἀσάφ.

Titulus præpositus continet : *Defecerunt laudes David filii Jesse, psalmus Asaph.* Hoc igitur significat : defecerunt penitus laudes populi Judæorum. David enim interpretatur hoc loco *contemptio*, quod convenit Judæis : hac enim de re et psalmus eos accusat, ut prorsus a Deo declinantes. Deinde : *Filii Jesse* : Jesse autem interpretatur *immutatio*. Conversi enim sunt a Deo in idololatriam. Apertius autem id significat dicens : *Psalmus Asaph*, hoc est *Synagogæ*, ita enim interpretatur *Asaph*.

1. Bonus est Deus iis qui mente eum vident.
 2. Ego autem pene declinavi et cecidi.
 3. Pene consensi peccato.
 4. Quoniam videbam peccatores hic in deliciis esse, pene quæsiivi talem fieri.
 5. Quoniam non pœnitet eos de peccatis suis.

- D 1. Ἀγαθὸς ἔστιν ὁ Θεὸς τοῖς ὀρώσιν αὐτόν τῇ διανοίᾳ.
 2. Ἐγὼ δὲ παρὰ μικρὸν ἐξέκλινα καὶ ἐξέπεσα (6).
 3. Παρ' ὀλίγον συνένευσα (7) [συνένευσα] τῇ ἁμαρτίᾳ.
 4. Ὅτι εἶδον τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν ἀπολαύσει ὄντας ἐνταῦθα, ἐξῆσαν παρὰ μικρὸν τοιοῦτο (8) γενέσθαι.
 5. Ὅτι οὐ μεταμέλονται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὑπεροχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κιννάβαρειως περιέχει· Ἐξέλιπον ὕμνοι, etc.
 (3) Πάντες.
 (4) Ἠλιώς·

- (5) Ἰεσσαί, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῷ Ἰεσσαί μεταλλοίωσις.
 (6) Καὶ ἐξέπεσα deest.
 (7) Συνέπεσα.
 (8) Ἐξήτησα κάτω παρὰ μικρὸν τοιοῦτος, etc.

6. Καὶ στερῶμα ἐν τῇ μαστιγι αὐτῶν.
 7. Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ.
 8. Καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται.
 9. Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία αὐτῶν εἰς τέλος (α).
 10. Περιβάλλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν αὐτῶν.
 11. Ἐξέλειψεται ὡς ἐκ στάτος ἡ ἀδικία αὐτῶν.
 12. Διήλθοσαν εἰς διήθεισιν καρῆιας.
 13. Διανοήθησαν, καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ.
 14. Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν.
 15. Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν.
 16. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου ἐνταῦθα.
 18. Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθήσονται ἐν αὐτοῖς.
 19. Καὶ εἶπον· Πῶς ἔγωγ ὁ Θεός;
 20. Καὶ εἰ ἐστὶ γνῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ;
 21. Ἴδου οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθνηοῦντες
 22. Εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτου.
 23. Καὶ εἶπα· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου;
- (α) Αὐτῶν εἰς τέλος desunt.

- A 6. Et firmamentum in plaga eorum.
 7. In laboribus hominum non sunt :
 8. Et cum hominibus non flagellabuntur.
 9. Ideo tenuit eos superbia eorum in finem :
 10. Operiti sunt iniquitate et impietate sua.
 11. Prohibet quasi ex adipe iniquitas eorum :
 12. Transierunt in affectum cordis.
 13. Cogitaverunt, et locuti sunt in nequitia :
 14. Iniquitatem in excelso locuti sunt.
 15. Posuerunt in caelum os suum :
 16. Et lingua eorum transiit in terra.
 17. Ideo convertetur populus meus hic :
 18. Et dies pleni invenientur in eis.
 19. Et dixerunt : Quomodo scivit Deus ?
 20. Et si est scientia in Excelso ?
 21. Ecce ipsi peccatores, et abundantes :
 22. In saeculo obtinuerunt divitias.
 23. Et dixi : Ergo sine causa justificavi cor meum ?

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Καὶ ἐπιμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ (1).
 7. Οὐ λογίζονται ἑαυτοὺς ἵνα ὡς ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.
 8. Οὐδὲ ὅτι μετὰ τῶν ἀνθρώπων μέλλουσι κρίνεσθαι.
 9. Διὰ τοῦτο οὐ μετεμελήθησαν ἐπὶ τῇ σπάρσει (2) τῆς καρδίας αὐτῶν.
 10. Ταῖς αὐτῶν ἁμαρτίαις καὶ ἀδικίαις σφίγγονται.
 11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἰσχυρὰ ἡ ἁμαρτία αὐτῶν ἀναδειχθῆ (3).
 12. Ἐξηκολούθησαν.
 13. Ἐσκέψαντο, καὶ ἐλάλησαν πονηρὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ.
 14. Ῥήματα βλάσφημα κατὰ τοῦ Κυρίου (4) ἐλάλησαν.
 15. Δυσφημοῦντες κατὰ τοῦ Θεοῦ.
 16. Καὶ ἡ διδαχὴ αὐτῶν κατέσχεν ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Διὰ τοῦτο τὸν λαόν μου ἐπισυναγάγη [ὁ λαός μου ἐπισυναγάγεται] ἐν (5) βασιλείᾳ μου.
 18. Καὶ οὐδὲν σκοτεινὸν ἔργον ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῦ φωτὸς πάντων [πάντα] (6).
 19. Καὶ εἶπαν οἱ ἀσεβεῖς· Πόθεν οἶδεν ὁ Θεός τε περὶ ἐμοῦ (7) ;
 20. Καὶ εἰ ὅλως ἐστὶ φρονεῖς περὶ τούτων τῷ Θεῷ ;
 21. Ἐν τῷ κόσμῳ εὐθνηοῦντες (8).
 22. Εἰς τὸν αἰῶνα τὸν νῦν (9).
 23. Καὶ ἐλογισάμην καθ' ἑαυτόν· Ἄρα μὴ εἰς μάτην οὐκ ἐξέδωκα εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου τὴν καρδίαν μου ;
- C 8. Neque quod cum aliis hominibus iudicandi sunt.
 9. Propterea eos non poenituit propter elationem cordis eorum.
 10. Constringuntur peccatis, et iniquitatibus suis.
 11. In die iudicii grave ostendetur eorum peccatum.
 12. Secuti sunt.
 13. Consideraverunt, et locuti sunt improba contra Deum.
 14. Verba blasphema locuti sunt contra Dominum.
 15. Murmurantes contra Deum.
 16. Et doctrina eorum obtinuit super terram.
 17. Propterea populus meus congregabitur in regno meo.
 18. Et nullum opus tenebrosum in ipsis, sed omnia lux erunt.
 19. Et dixerunt impii : Unde scivit Deus aliquid de me ?
 20. Et si ulla est cura de his Deo ?
 21. In mundo prospere agentes.
 22. In hoc saeculo.
 23. Et apud me ipsum cogitavi : Ergo frustra abstinui cor meum a mundi divitiis ?
- D 17. Propterea populus meus congregabitur in regno meo.
 18. Et nullum opus tenebrosum in ipsis, sed omnia lux erunt.
 19. Et dixerunt impii : Unde scivit Deus aliquid de me ?
 20. Et si ulla est cura de his Deo ?
 21. In mundo prospere agentes.
 22. In hoc saeculo.
 23. Et apud me ipsum cogitavi : Ergo frustra abstinui cor meum a mundi divitiis ?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ἁμαρτία αὐτῶν.
 (2) Ἐπάρσει.
 (3) Ἀναδειχθεῖη.
 (4) Θεοῦ.
 (5) Ἐπισυναγάγω ἐν τῇ.

- (6) Ἀλλὰ πλήρη τοῦ φωτὸς πάντα.
 (7) Ὁ Θεός, τί ποιούμεν.
 (8) Εὐθνηοῦσιν.
 (9) Νῦν κατέσχον πλοῦτου.

24. Et lavi inter innocentes manus meas.
 25. Et fui flagellatus tota die :
26. Et castigatio mea in matutinis.
 27. Si dicebam, narrabo sic :
 28. Ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.
 29. Et existimabam ut cognoscerem :
 30. Hoc labor est ante me.
 31. Donec intrem in sanctuarium Dei :
 32. Et intelligam in novissimis eorum.
 33. Verumtamen propter dolos eorum posuisti eis mala :
34. Dejecisti eos dum allevarentur.
 35. Quomodo facti sunt in desolationem?
 36. Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.
 37. Velut somnium surgentis,
 38. Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
 39. Quia inflammatum est cor meum, et renes mei commutati sunt.
- (a) Ἐναντίον μου. At in marg., ἐνώπιόν μου.
 (b) Vers. 35, Πῶς, etc., ἐξάπινα. Vers. 36, Ἐξέλιπον, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Et emundavi mentem meam ab ipsis.
 25. Et plaga statim venit super me, solum quia hoc dixi.
 26. Et evigilans, cor me dampnavit.
 27, 28. Et dicebam Deo : Narrabo generationi filiorum tuorum, cui praecepta dedisti, quod si ita cogitavi, et aemulatus sum peccatorum divitias, etiam flagellatus sum a Deo.
- 29, 30. Consideravi et cognovi, quod tribulatio constitit in mundo adversus me.
31. Donec revertar ad Deum meum.
 32. Et tunc videbo, quae erunt omnia novissima peccatorum.
 33. Verumtamen propter peccata eorum praeparasti eis supplicia aeterna.
 34. Dispersisti eos a te propter superbiam cordis eorum.
 35. Quomodo exterminati sunt?
 36. Mortui sunt, et perierunt propter injustas eorum divitias.
 37. Quemadmodum dormiens amat saepe se ipsum in divitiis esse, expergefactus autem nihil invenit, ita contigit etiam his circa divitias suas.
 38. Domine, in superna Jerusalem abjicies eos a facie tua.
 39. Quoniam tribulatus sum in mundo, et omnino consumptus.
24. Καὶ ἐκαθάρισα τὴν διάνοιάν μου ἀπ' αὐτῶν.
 25. Καὶ πληγὴ εὐθέως ἦλθεν ἐπ' ἐμέ, μόνον εἴπα τοῦτο.
 26. Καὶ ἀνανήφουσα, κατεγίνωσκέ μου ἡ καρδία.
 27, 28. Καὶ ἔλεγον (1) τῷ Θεῷ· Διηγῆσομαι τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου, ἣ ἐνετείλω, ὅτι, ἵνα [ἐάν] οὕτως λογίσωμαι, καὶ ζηλώσω [ἐλογισάμην, καὶ ἐζήλωσα] τὸν πλοῦτον τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐμαστιγώθην παρὰ τοῦ Θεοῦ.
 29, 30. Ἐνεθυμήθην, καὶ ἔγνων, ὅτι θλίψις συνέσιν [συνέστη] ἐν τῷ κόσμῳ τῷ κατέναντι (2) [κατέναντί μου].
 31. Ἔως οὗ ἀναλύσω πρὸς τὸν Θεόν μου.
 32. Καὶ τότε ὁρῶ τί ἐστὶ πάντα τὰ ἔσχατα τῶν (3) ἀμαρτωλῶν.
 33. Ὅμως (4) διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν εὐρέπισας αὐτοῖς κολάσεις αἰωνίας
 34. Διεσχόρπισας αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς καρδίας αὐτῶν.
 35. Πῶς ἐγένοντο εἰς ἀφανισμόν ;
 36. Ἀπέθανον, καὶ ἀπώλοντο διὰ τὸν ἄδικον πλοῦτον αὐτῶν.
 37. Ὅσπερ ὁ ἐνυπνιαζόμενος ἐρᾷ (5) πολλάκις ἑαυτὸν ἐν πλοῦτῳ ὄντα, δι' ὑπερισθείς δὲ οὐδὲν ἔχει, οὕτω γέγονε καὶ τούτοις ὁ πλοῦτος αὐτῶν.
 38. Κύριε, ἐν τῇ ἁγῇ Ἰερουσαλὴμ ἀπορρίψεις αὐτοὺς ἀπὸ (6) προσώπου σου.
 39. Ὅτι· ἐθλιδόμεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐτάκην ὄλωσ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ εἰ ἔλεγον, etc., ὅτι· οὕτως λογίσομαι, etc. Uitinum καὶ deest.
 (2) Καὶ ἐνεθυμήθην, καὶ ἔγνων, ὅτι· θλίψις νῦν ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ τῷ κατὰ Θεὸν ὄντι.
 (3) Ἔσται· τὰ ἔσχατα πάντων τῶν, etc.
 (4) Ὅμοιος, etc., εὐτρέπισα, etc., sed altera lectio praefereunda.
 (5) Ὅρᾷ, etc., mox διυπνισθείς, etc., οὕτως γέγονεν οὐδὲν καί, etc.
 (6) Ἀπὸ τοῦ·

40. Κάτῳ ἐξουδενωμένος, καὶ οὐκ ἔργων · A 40. Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi :
 41. Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί. 41. Jumentum factus sum apud te.
 42. Κάτῳ διαπαντός μετὰ σοῦ · 42. Et ego semper tecum :
 43. Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου · 43. Tenuisti manum dexteram meam ·
 44. Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με · 44. Et in consilio tuo deduxisti me :
 45. Καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με. 45. Et cum gloria suscepisti me.
 46. Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ ; 46. Quid enim mihi est in cœlo ?
 47. Καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς ; 47. Et a te quid volui super terram ?
 48. Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου, ὁ 48. Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis
 Θεὸς (α) τῆς καρδίας μου · mei :
 49. Καὶ ἡ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα. 49. Et pars mea Deus in æternum.
 50. Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ 50. Quia ecce qui clongant se a te, peribunt :
 ἀπολοῦνται ·
 51. Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ. 51. Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
 52. Ἔμοι δὲ τὸ προσκολλησθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστὶ · 52. Mihi autem adhærere Deo, bonum est :
 53. Τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου. B 53. Ponere in Domino Deo spem meam.
 54. Τοῦ ἐξαγγεῖλαι με πάσας τὰς αἰνήσεις σου, 54. Ut annuntiem omnes laudes tuas,
 55. Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών. 55. In portis filię Sion.

(a) Vers. 49, Ὁ Θεός, etc., τὸν αἰῶνα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

40. Καὶ ἐξουδενωμένος ἤμην παρ' αὐτοῖς, καὶ οὐκ 40. Et contemptus fui ab ipsis, et neglecti.
 ἐμελέ μοι.
 41. Καὶ ὡς κτήνος ἤμην παρὰ σοὶ τῷ βουλήματι 41. Et veluti jumentum fui apud te, omni volun-
 ἐπιθέμενος πάντῃ (1). tati tuę deditus.
 42. Ὁ Κύριος λέγει πρὸς αὐτόν · Καὶ ἐγὼ διὰ τοῦτο 42. Et Dominus dicit ad eum, et ego propterea
 ἤμην διαπαντός μετὰ σοῦ. fui semper tecum.
 43, 44. Καὶ ὡς κτήνος, ὅπου ἐὰν ὠδήγησέ (2) με 43, 44. Et veluti jumentum, quocunque deduxit
 ἡ χεὶρ σου καὶ τὸ θέλημά σου, ἔπορευόμην. C me manus tua, et voluntas tua, procedebam.
 45. Καὶ νῦν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μετὰ δόξης προσ- 45. Et nunc in regno tuo cum gloria suscepisti
 ελάβου με. me.
 46. Τί γάρ μοι ἐστὶν ἄλλο ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ μὴ διὰ 46. Quid enim mihi est aliud in cœlo, nisi ut
 τῆς χάριτός σου δοξασθῆσομαι (3) ὑπὸ σοῦ ; per gratiam tuam a te glorificer ?
 47. Καὶ ἐτι ὦν ἐν τῇ γῇ τοῦτο ἠθέλησα παρὰ σοῦ. 47. Et adhuc vivens in terra hoc volui a te.
 48. Οὐδὲν θέλημα τῆς καρδίας μου, ἢ τῆς σαρκὸς 48. Nullam voluntatem cordis mei et carnis
 μου ἐποιούμην. meę effeci.
 49. Ἄλλ' ἐν (4) παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν ὁ Θεός μου 49. Sed omni in re, et in omnibus Deus meus
 ἐπάργει. est.
 50, 51. Οἱ ἀποσχινίζοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ (5) 50, 51. Sejungentes seipsos a te peribunt.
 ἀπολοῦνται.
 52. Ἔμοι δὲ τὸ ἀχώριστον εἶναι τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμη- 52. Mihi autem non separari a Deo in votis est
 τέον (6) ἐστὶ.
 53. Πᾶσαν τὴν μέριμνάν σου (7) ἐπίρριψον ἐπ' 53. Omnem curam tuam jacta super eum **
 αὐτόν. D
 54. Τοῦ διηγείσθαι (8) με τὰς εὐεργεσίας σου. 54. Ut enarrem beneficentias tuas.
 55. Ἀπαύστως ἀνυμνοῦντά σε ἐν τῇ ἄνω Ἱερου- 55. Indesinenter te laudans in superna Jerusa-
 σαλήμ. lem.

** Psalm. LIV, 23.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῷ βουλήματί σου ἐπιθέμην πάντα. ταυτοῦς, etc. N. 51. Περὶ εἰδώλων λέγει,
 (2) Ὁδηγήσει.
 (3) Δοξασθῆναι με. (6) Ἐπιθυμητόν.
 (4) Ἄλλὰ τὰ πάντα ἐν, etc. (7) Μου.
 (5) N. 50. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἀποσχινίζοντες ἀπὸ σου (8) Διηγῆσασθαι.

Intellectus Asaph. PSALM. LXXIII.

- A
1. Ut quid, Deus, repulisti in finem?
 2. Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?
 3. Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio :
 4. Redemisti virgam hæreditatis tuæ :
 5. Mons Sion, in quo habitasti in eo.
 6. Leva manus tuas in superbias eorum in finem :
 7. Quanta malignatus est inimicus in sancto tuo ?
 8. Et gloriati sunt, qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.
 9. Posuerunt signa sua signa, et non cognoverunt,
 10. Sicut in exitu super summum.
 11. Quasi in silva lignorum, securibus exciderunt januas ejus :
 12. In idipsum in securi, et ascia dejecerunt eam.
 13. Incenderunt in igne sanctuarium tuum :
 14. In terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

- (a) Ἐν τοῖς ἁγίοις σου. At in marg. eod. charact., ἐν τῷ ἁγίῳ σου.
 (b) Πίζας. In marg. autem eod. charact. Οὐρας.
 (c) Τοῦ Θεοῦ pro σου.

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΟΓ΄.

1. Ἴνα τί, ὁ Θεός, ἀπέσω εἰς τέλος ;
 2. Ὁργισθῆ ὁ θυμὸς σου ἐπὶ πρίβρατα νομῆς σου ;
 3. Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς·
 4. Ἐλυτρώσω βάρβδον κληρονομίας σου·
 5. Ὅρος Σιών τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ.
 6. Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος.
 7. Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου (a) ;
 8. Καὶ ἐνεκχυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἱερῆς σου.
 9. Ἐθῆντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα, καὶ οὐκ ἔγνωσαν,
 10. Ὡς εἰς τὴν ἐξοδὸν ὑπεράνω.
 11. Ὡς ἐν ὄρωσιν ξύλων, ἀξίναις ἐξέκοψαν τὰς θύρας (b) αὐτῆς·
 12. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν πελάγει καὶ λαξυτηρίῳ κατέβραξαν αὐτήν.
 13. Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου (c)·
 14. Εἰς τὴν γῆν ἐδεθήλωσαν τὸ σκῆνωμα τοῦ ὀνόματός σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέγει περὶ τῶν εἰς σύνεσιν ἐρχομένων ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπιστρεφόντων ἐπὶ τὸν Κύριον. Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται συναγωγή.

Titulus præpositus continet : *Intellectus Asaph.* Hoc igitur significat : de venientibus in intellectum ex populo Judæorum, et se convertentibus ad Dominum. *Asaph* enim interpretatur *synagoga*.

- C
1. Gentem Judæorum.
 2. Minatus es iratus eo quod ipsi epularentur supra montes, et sub arbores idololatrantes.
 3. Memor esto, quod ab initio propter misericordiam tuam possedisti eos, ut salvares ex Ægypto.
 4. Sanctos tuos.
 5. In choro sanctorum.
 6. Contra dæmones.
 7. Diabolus contra populum fidelem.
 8. Judæi qui te crucifixerunt.
 9. Cognoverunt voces prophetarum veras esse, et falso eas interpretati sunt.
 10. Auxerunt nunc peccata, quæ peccaverunt in exitu Ægypti
 11. Ut ligna infructifera ad comburendum parata, ita facti sunt eorum principes.
 12. In peccatis, et iniquitatibus existentes conciderunt.
 13. Contaminaverunt peccato templum Dei.
 14. Carnalibus concupiscentiis, quas perpetraverunt, ita ut blasphemaretur Deus.

1. Τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων.
 2. Ἐπειλήσας θυμῶθεὶς ἐπιδοκίμασαι αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ ἔνδρα εἰδωλολατρούντας.
 3. Μνήσθητι, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς διὰ τὸ ἔλεός σου ἐκτίσω αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ (2) σώσαι.
 4. Τοὺς ἁγίους σου.
 5. Ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων.
 6. Κατὰ τῶν δαιμόνων.
 7. Ὁ διάβολος κατὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
 8. Οἱ Ἰουδαῖοι σταυρώσαντές σε.
 9. Ἐγνώσαν τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, ὅτι ἀληθεῖς εἴσι, καὶ παρελογίσαντο αὐτάς.
 10. Πλέον νῦν ἤμαρτον, ὧν ἤμαρτον εἰς τὴν ἐξοδὸν Αἰγύπτου.
 11. Ὡς ξύλα ἀκαρπὰ εἰς καύσιν ὄντα, οὕτως ἐγένοντο οἱ ἄρχοντες αὐτῶν.
 12. Ἐν ἀμαρτίαις καὶ ἀνομίαις ὄντες κατέπεσον (3).
 13. Διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐμίλυναν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ.
 14. Δι' ὧν ἐπραττον σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν βλασφημῆσαι τὸν Θεόν (4).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (2) Διὰ τὸ.

- (3) Κατέπεσαν.
 (4) Τὸν Θεὸν παρεσκευάζον.

15. Εἶπον (α) ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγένειαι αὐ- A
τῶν ἐπὶ τὸ αὐτό·

16. Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς ἑορτὰς
τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.

17. Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἶδομεν·

18. Οὐκ ἔστιν ἐτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γινώσκται
ἐτι.

19. Ἔως ποτε, ὁ Θεὸς, ὀνειδιεὶ ὁ ἐχθρὸς;

20. Παροξυνεὶ ὁ ὑπεναντίας τὸ ὄνομά σου εἰς τέλος;

21. Ἴνα τί ἀποστρέψεις τὴν χεῖρά σου;

22. Καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ κόλπου σου εἰς
τέλος;

23. Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνων,

24. Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.

25. Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν·

26. Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ B
τοῦ ὕδατος.

27. Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος

28. Ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοφι.

29. Σὺ διεβρόχθας πηγὰς καὶ χειμάρρους·

30. Σὺ ἐξήραναις ποταμοὺς Ἠθάμ [Αἰθάμ].

31. Σὴ ἔστιν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἔστιν ἡ νύξ·

32. Σὺ κατηρτίσω φάωσιν καὶ ἥλιον.

33. Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια τῆς γῆς·

(α) Εἶπαν, etc. In marg. cod. ἡ συγγένεια.

15. Dixerunt in corde suo cognationes eorum
simul:

16. Venite et quiescere faciamus omnes dies fe-
stos Dei a terra.

17. Signa nostra non vidimus:

18. Non est amplius propheta, et nos non cogno-
scent amplius.

19. Usquequo, Deus, improperebit inimicus?

20. Irritabit adversarius nomen tuum in finem?

21. Utquid avertis manum tuam?

22. Et dexteram tuam de medio sinu tuo in fi-
nem?

23. Deus autem rex noster ante sæcula,

24. Operatus est salutem in medio terræ.

25. Tu confirmasti in virtute tua mare:

26. Tu contrivisti [confregisti] capita draconum
in aqua.

27. Tu confregisti [contrivisti] caput draconis:

28. Dedisti eum escam populis Æthiopia.

29. Tu dirupisti fontes et torrentes:

30. Tu siccasti fluvios Etham.

31. Tuus est dies, et tua est nox:

32. Tu fabricatus es auroram et solem.

33. Tu fecisti omnes terminos terræ:

ATHANASII INTERPRETATIO.

15, 16. (1) Οἱ συγγενεῖς αὐτῶν οἱ δαίμονες ἐβουλεύ- C
σαντο· Ἐκκλῖναι ποιήσωμεν πάντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

17. Οὐχ ὀρώμεν ἑαυτοὺς ἀποδηφίτους ὄντας ἀπὸ
τῶν ἀνθρώπων.

18. Οὐκ ἔστι τις ἐπὶ τῆς γῆς ὁ εὐαρεστῶν αὐτῶ,
καὶ ἡμᾶς οὐκ ἔτι πολεμήσει.

19. Ἔως ποτε κευχάται ὁ διάβολος;

20. Ὁ αὐτός (2).

21, 22. Ἴνα τί ἀποκρύπτεις, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίη-
σας, τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ ἐν ἑαυτῶ, καὶ οὐ φα-
νεροὺς αὐτὸν ἕως τέλους;

23. Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ὁ Υἱός σου βασιλεὺς ἡμῶν
πρὸ αἰῶνος (3).

24. Ἐσταυρώθη.

25. Σὺ ἐστήριξας ἐν τῇ πίστει σου τὸν λαόν (4) σου. D

26, 27. (5) Τοῦ διαβόλου.

28. Ἔδωκας τὸν διάβολον εἰς ἀνάλωσιν τοῖς ἁγίοις
σου. Αἰθίοπες γὰρ ἐρμηνεύονται ταπεινοί, ὅπερ
εἰσὶ τῇ καρδίᾳ οἱ ἅγιοι.

29. Τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν.

30. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων. Αἰθίμη γὰρ ἐρμηνεύε-
ται ὑψηλὸς παροργισμὸς, ὅπερ ἦσαν Ἰουδαῖοι (6).

31. Σὴ ἔστι καὶ ἡ πρώτη παρουσία, ἐν ἣ ἐφώτι-
σας τὰ πάντα, σὴ ἔστι καὶ ἡ συντέλεια τῶν αἰώνων.

32. Σὺ ἐποίησας υἱοὺς φωτός, καὶ ὡς τὸν ἥλιον
λάμπειν τοὺς ἁγίους.

33. Τὰς ἐντολάς σου.

15, 16. Cognati eorum demones consultaverunt
dicentes: Faciamus, ut omnes deficiant a Deo.

17. Non videmus nos ipsos projectos esse ab ho-
minibus.

18. Nemo est in terra, qui ipsi complaceat, et
nos non impugnet amplius.

19. Usquequo gloriatur diabolus?

20. Ipse.

21, 22. Ut quid abscondis, per quem omnia fe-
cisti, Filium tuum unigenitum in seipso, et non
manifestas eum usque in finem?

23. Deus enim Verbum Filius tuus rex noster
ante sæcula.

24. Crucifixus est.

25. Tu confirmasti populum tuum in fide tua.

26, 27. Diaboli.

28. Dedisti diabolum in consummationem sanctis
tuis. Æthiopes enim interpretantur humiles, quales
sunt corde sancti.

29. Apostolos, et eorum discipulos.

30. Populum Judæorum. Ætham enim interpre-
tatur alta irritatio, quales erant Judæi.

31. Tuus est prior adventus in quo omnia illu-
minasti, tua quoque est sæculorum consummatio.

32. Tu fecisti filios lucis, et uti solem splendere
sanctos.

33. Præcepta tua.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 15. Καὶ οἱ συγ., etc., ἐβουλεύσαντο. N. 16.
Ἐκκλῖναι, etc.

(2) Ὁ αὐτὸς διάβολος.

(3) Ἰσραηλῖτις.

(4) Τὸν κόσμον.

(5) N. 26. Τοῦ διαβόλου. N. 27, 28. Ἐδωκας, etc.

(6) Οἱ Ἰουδαῖοι.

34. *Æstatem et ver tu plasmasi ea.*
 35. *Memor esto hujus.*
 36. *Inimicus improperavit Domino :*
 37. *Et populus inops incitavit nomen tuum.*
 38. *Ne tradas bestiis animam confidentem tibi :*
 39. *Animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.*
 40. *Respice in testamentum tuum :*
 41. *Quia repleti sunt qui obscurati sunt terrarum domibus iniquitatum.*
 42. *Ne avertatur humilis factus, et confusus :*
 43. *Pauper, et inops laudabunt nomen tuum.*
 44. *Exsurge, Deus, judica causam tuam [meam]:*
 45. *Memor esto inferiorum tuorum, quæ ab insipiente sunt tota die.*
 46. *Ne obliviscaris vocem servorum tuorum :*
 47. *Superbia eorum, qui oderunt te, ascendit semper [ascendit ad te semper].*
In finem : ne corrumpas. Psalmus cantici Asaph. PSALM. LXXIV.
 1. *Constituemur tibi, Deus :*
 (a) *Kai deest.*

- A 34. *Θέρος και έαρ σύ έπλασας αυτά,*
 35. *Μνήσθητι ταύτης.*
 36. *Έχθρος ώνειδισε τόν Κύριον·*
 37. *Και λαός άφρων παρώξυνε τό θνομά σου.*
 38. *Μή παραδῶς τοίς θηρίοις ψυχην έξομολογουμένην σοι.*
 39. *Τών ψυχών των πανήτων σου μή έπιλάβη είς τέλος.*
 40. *Έπίβλεπον είς την διαθήκην σου·*
 41. *Ότι έπληρώθησαν οι έσκοτισμένοι τῆς γῆς οφκων άνομιών.*
 42. *Μή άποστραφήτω τεταπεινωμένος, και (α) κατηχημένος·*
 43. *Πτωχός και πένης αίνέσουσι τό θνομά σου.*
 44. *Άνάστα, ό Θεός, δίκασσον την δίκην σου [μου]·*
 45. *Μνήσθητι του όνειδισμού σου, του ύπο άφρονος έλην την ήμέραν.*
 46. *Μή έπιλάβη τῆς φωνῆς των οικειών σου·*
 47. *Η ύπερηφανία των μισούντων σε άνέθη διαπαντός [άνεθη προς σε διαπ.].*
Είς τό τέλος· μή διαφθειρης. Ψαλμός ψδῆς τῷ Άσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΔ'.
 1. *Έξομολογησόμεθά σοι, ό Θεός·*

ATHANASH INTERPRETATIO.

34. *Sanctos tuos in quibus crescit lux tua, et germinant flores donorum tuorum, tu fecisti.*
 35. *Memor esto igitur testamenti hujus.*
 36. *Diabolus.*
 37. *Judæorum populus.*
 38. *Ne tradas dæmonibus supplices se tibi pro sternentes.*
 39. *Sanctorum tuorum.*
 40. *In eisdem sanctos tuos.*
 41. *Dæmones sibi adhærentibus.*
 42. *Ne abjicias confugientem ad te.*
 43. *Pauperes corde.*
 44, 45. *Exsurge, et memor esto eorum, quæ fecit Satanas in hoc sæculo.*
 46. *Sanctorum tuorum.*
 47. *Superbia dæmonum, et hæreticorum cognita tibi est.*

Η προκειμένη έπιγραφή περιέχει (3)· *Είς τό τέλος, μή διαφθειρης·* ψδῆς τῷ Άσάφ ψαλμός. Τοῦτο σὺν παραινεί ό ψαλμός· Μηδεις διαφθειρη (4) έως τέλους των εντολών του Θεου. Ψαλμός δε τῷ Άσάφ, άπερ έρμηνεύεται συναγωγῆ, και συλλέγων. Ταῦτα δε είς τόν Κύριον έρμηνεύονται (5), τό συλλέγων, και είς τόν κόσμον, τῷ συναγωγῆ.

Titulus præpositus continet : *In finem, ne corrumpas, Psalmus cantici Asaph.* Hoc igitur psalmus suadet, ut nemo corrumpat usque in finem aliquod Dei præceptum. Psalmus autem *Asaph*, quod interpretatur *congregatio, et congregans.* Hæc autem *congregans* interpretatur de Domino, *congregatio* autem de mundo.

1. *Constituemur, Deus, nos servitio tuo addictos esse.*

34. *Τοίς άγίοις [Τούς άγίους] σου, εν οις αυξει τό φῶς σου, και βλαστάνει τά άνθη των χαρισμάτων σου, σύ έποίησας.*
 35. *Μνήσθητι σὺν τῆς τοιαύτης διαθήκης.*
 36. *Ό διάβολος.*
 37. *Ό λαός των Ίουδαίων.*
 38. *Μή παραδῶς τοίς δαίμοσι τοῦς προσπίπτοντάς σοι.*
 39. *Τών άγιών σου.*
 40. *Είς τοῦς αὐτοῦς άγίους σου.*
 41. *Οι δαίμονες των κολλωμένων αυτών (1).*
 42. *Μή άποβάλλη τόν προσφεύγοντά σοι*
 43. *Οι πτωχοί τῆ καρδία.*
 44, 45. (2) *Άνάστηθι, και μνήσθητι ών έποίησεν ό Σατανάς εν τῷ αιώνι τούτῳ.*
 D 46. *Τών άγιών σου.*
 47. *Η ύπερηφανία των δαιμόνων και των αίρετικῶν έγνωσμένη σοί έστιν.*

1. *Όμολογήσομεν έαυτοῦς δεδουλωσθαί σοι, ό Θεός.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) *Αὐτοίς.*
 (2) *N. 44. Έλθὲ, Κύρια· κρίνον την οικουμένην N. 45. Μνήσθητι των έποίησεν etc.*
 (3) *Η δια τῆς κινναβάρως ι.ε.ρ. Μοχ ψαλμός τῷ*

- Άσάφ ψδῆς.*
 (4) *Μή διαφθειρης.*
 (5) *Έρμηνεύεται. Μοχ τό συναγωγῆ.*

2. Ἐξομολογησόμεθα σοι, καὶ ἐπικαλεσόμεθα (α) τὸ ἄδυσμα σου.

3. Διηγῆσομαι τὰ θαυμάσιά σου ·

4. Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητος κρινῶ.

5. Ἐτάκη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ ·

Διδῶναι.

6. Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς ·

7. Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι · Μὴ παρανομεῖτε ·

8. Καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι · Μὴ ὑψοῦτε κέρας.

9. Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν ·

10. Καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν.

11. Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν,

12. Οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὄρων, ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.

13. Τοῦτον ταπεινοί, καὶ τοῦτον ὑψοί.

14. Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἴνου (β) ἀκράτου πλήρες κεράσματος.

15. Καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη ·

16. Πίνονται πάντες οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς γῆς.

17. Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα ·

18. Ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

(α) Vers. 2. Καὶ ἐπικαλεσόμεθα, etc. Vers. 3. Διηγῆσομαι πάντα τὰ, etc.

(β) Vers. 15. Οἴνου, etc. V. 16. Καὶ ἐκλινεν, etc. V. 17. Πλὴν ὁ, etc. V. 18. Πίνονται, etc.

2. Constēbimur tibi, et invocabimus nomen tuum.

3. Narrabo mirabilia tua :

4. Cum accipero tempus, ego justitias judicabo.

5. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in ea :

Διδῶναι.

6. Ego confirmavi columnas ejus.

7. Dixi iniquis : Nolite inique agere :

8. Et delinquentibus : Nolite exaltare cornu.

9. Nolite extollere in altum cornu vestrum ;

10. Et nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

11. Quia neque ab oriente, neque ab occidente,

12. Neque a desertis montibus, quoniam Deus judex est.

B Hunc humiliat, et hunc exaltat :

13. Quia calix in manu Domini, vini meri plenus misto.

14. Et inclinavit ex hoc in hoc, verumtamen sæx ejus non est exinanita :

15. Bibent omnes peccatores terræ.

16. Ego autem gaudebo in sæculum :

17. Cantabo Deo Jacob.

ATHANASII INTERPRETATIO

2. Δεηθῶμεν ἐπικεκλήσθαι τὸ ἄδυσμα σου ἐφ' ἡμᾶς. C

3. Κηρύξω τὰ θαυματουργήματά σου.

4. Ἐν τῇ παρουσίᾳ μου λέγει ὁ Κύριος.

5. Ὑπὸ (1) τῆς ἀμαρτίας.

6. Τοὺς ἀποστόλους.

7. Τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων.

8. Τοῖς αὐτοῖς λέγει Ἰουδαίους.

9. Μὴ λέγετε, ὅτι *Ἰάκωβ* ἔσμεν.

10. Καὶ μὴ λέγετε τῷ Υἱῷ, ὅτι *Ἄνθρωπος εἶ* (2) *ὁὐκ*, καὶ οὐχὶ Θεός ·

11, 12. Ὅτε τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἀνθρώπων (3) καὶ μέχρι δυσμῶν, ἢ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τις κριτὴς ἐστίν ἢ μόνος ὁ Θεός.

13. Τὸν μὲν (4) εἰς γῆρας ἄγει, τὸν δὲ προκόπτειν τῇ ἡλικίᾳ [οὐ] ποιεῖ.

14. Ὅτι ὁ θάνατος πάντων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ ἐστίν, καὶ τοῦ (5) βρέφους, καὶ τοῦ νέου, καὶ τοῦ τελείου, καὶ τοῦ εἰς γῆρας ὄντος.

15. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πρεσβύτου εἰς τὸ βρέφος · ὁμοῦς αὐτὸς ὁ θάνατος ἀκμὴν πέρας οὐκ ἔλαβεν.

16. Ἔως σου ἔλθῃ εἰς πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς.

17. Εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα λέγει.

18. Ὑμνον ἀναπέμφω τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

^α Joan. viii, 33 37. ^β Joan. i, 33.

2. Orabimus, ut invocetur nomen tuum super nos.

3. Prædicabo mirabilia opera tua.

4. In adventa meo dicit Dominus.

5. A peccato.

6. Apostolos.

7. Populo Judæorum.

8. Iisdem Judæis loquitur.

9. Nolite dicere, *Filii Abraham sumus* ^α.

10. Et nolite dicere Filio, *Homo tu es, et non Deus* ^β.

11, 12. Neque hominum ab ortu usque ad occasum, aut adversariorum potestatum aliquis judex est, præterquam solus Deus.

13. Hunc quidem ad senectutem adducit, illum autem ætate progredi non facit.

14. Quoniam mors omnium in ejus potestate est, et infantis, et juvenis, et viri, et senis.

15. Et adduxit eum a sene usque ad infantem : verumtamen ipsa mors adhuc finem non accepit.

16. Usquequo veniat in omnes peccatores terræ.

17. In futurum sæculum dicit

18. Hymnum reddam Deo Jacob.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Ἐτάκησαν ὄπο, etc.

(2) Τῷ Ἰησοῦ · Ἄνθρωπος εἶ, etc.

(3) Τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν, etc. *Μοx* εἶ μὴ μόνος, etc.

(4) Μὲν γάρ, etc., προκόπτειν τὴν δίκνοιαν ποιεῖ.

(5) N. 15. Καὶ τοῦ, etc., καὶ τοῦ γηράσαντος. N. 16. Καὶ διήγαγεν αὐτὸ ἐκ τοῦ, etc. N. 17. Ὅμως, etc. N. 18. Ἔως οὐ ἔλθῃ, etc.

19. Et omnia cornua peccatorum confringam : A
20. Et exaltabitur cornu iusti.

In finem, in laudibus : Psalmus Asaph. Canticum ad Assyrium. PSAL. LXXV.

1. Notus in Judæa Deus :
2. In Israel magnum nomen ejus .
3. Et factus est in pace locus ejus :
4. Et habitatio ejus in Sion.
5. Ibi confregit potentias arcuum,
6. Scutum et gladium et bellum.
7. Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis :
8. Turbati sunt omnes insipientes corde.
9. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt,
10. Omnes viri divitiarum in manibus suis.
11. Ab increpatione tua, Deus Jacob,
12. Dormitaverunt qui ascenderunt equos.
13. Tu terribilis es, et quis resistet tibi ?
14. Ex tunc ira tua.
15. De cælo auditum fecisti iudicium :

19. Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν συνθλάσω·
20. Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. ΨΑΛ. ΟΨ.

1. Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός·
2. Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
3. Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ·
4. Καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών.
5. Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων,
6. Ὅπλον καὶ βρομβαλιαν καὶ πόλεμον.
7. Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων·
8. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῇ καρδίᾳ.
9. Ὑπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εἶρον οὐδέν,
10. Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν.
11. Ἀπὸ ἐπιτιμησῶς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ,
12. Ἐνώσταξαν οἱ ἐπιβεθηκότες τοῖς ἵπποις.
13. Σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι ;
14. Ἀπὸ τότε ἡ ὄργη σου.
15. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤκουτίσας κρῖσιν·

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Regna adversariorum potestatum.
20. In regno cælorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον.* Ἀσάφ (2) ἐρμηνεύεται *συλλέγων*. Ἀσσύριος δὲ ἐρμηνεύεται *κατευθύνων*. Τοῦτο (3) λέγει ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων, εἰς ὕμνον ὁ ψαλμὸς εἴρηται (4), τουτέστι τῷ Κυρίῳ ᾠδῆς [Ἀσάφ ᾠδῆ]· τὸ δὲ πρὸς τὸν Ἀσσύριον πρὸς τὸν διάβολον λέγει.

Titulus prepositus continet : *In finem, in laudibus, psalmus Asaph, canticum ad Assyrium.* Asaph interpretatur colligens. Assyrius autem interpretatur dirigens : hoc dicit in fine sæculorum, psalmus dictus est in laudem Asaph, hoc est, Domino canticum. Illud autem ad Assyrium contra diabolium significat.

1. Visus est in Judæa Deus.
2. In hominibus videntibus eum, quod Deus est, magnum nomen ejus.
3. In Jerusalem enim erat locus ejus, Salem enim pax interpretatur.
4. Illic enim habitavit in Sion.
- 5, 6. Crucifixus enim in Sion, et Jerusalem, contrivit principatus, et potestates diaboli.
7. Prophetarum scripturas tu nobis mirabiliter aperia.
8. Judæi dicebant : Unde hic litteras scit cum non didicerit⁸⁸ ?
9. Custodientes sepulcrum Jesu.
10. Omnes principes Judæorum dederunt argentum militibus.
11. A jussione.
12. Milites facti sunt velut mortui⁸⁹.
13. Nihil enim est, quod sustinere possit excellentem gloriam tuam.
14. Ex quo peccare cœpit genus humanum.
15. E cælo auditum est, quod iudicium est.

⁸⁸ Joan. vii, 15. ⁸⁹ Math. xxviii, 4.

19. Τῶν ἐναντίων δυνάμειν τὰς βασιλείας.
20. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

- C 1. Ἐωράθη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.
2. Ἐν τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὀρώσιν αὐτὸν, οὗ ἐστὶ Θεός, μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
3. Ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ γὰρ ἦν ὁ τόπος αὐτοῦ. Σαλήμ (5) γὰρ εἰρήνη ἐρμηνεύεται.
4. Ἐκεῖ γὰρ κατώκει ἐν τῇ Σιών.
- 5, 6. Σταυρωθεὶς γὰρ ἐν τῇ Σιών καὶ (6) Ἱερουσαλήμ, ἐτριψε τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
7. Τὰς Γραφὰς ἡμῖν σὺ θαυμαστῶς διανοίγεις τῶν προφητῶν.
8. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον· Πόθεν οὗτος οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς ;
9. Οἱ τηροῦντες τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ.
10. Πάντες οἱ ἄνδρες [ἄρχοντες] τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν ἀργύρια τοῖς στρατιώταις.
- D 11. Ἀπὸ τῆς κελεύσεως (7).
12. Οἱ στρατιώται ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί.
13. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τὸ δυνάμενον φέρειν τὴν ἀσπεκτον δόξαν σου.
14. Ἀφ' οὗ ἤρξατο ἁμαρτάνειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων (8).
15. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκουστὸν ἐγένετο, οὗ ἐστὶ κρῖσις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως πηρ.
- (2) Ἀσάφ γὰρ, etc.
- (3) Τοῦτο οὖν, etc.
- (4) Εἴρηται τῷ συλλέγοντι.

- (5) Ἱερουσαλήμ, etc.
- (6) Καὶ τῆ, etc., συνέτριψε.
- (7) Κελεύσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ.
- (8) In cod. legitur tantum τῶν ἀνθρώπων.

16. Γῆ ἐφοδῆθη, καὶ ἠσύχασεν, ἐν τῷ ἀναστῆναι Ἀ
εἰς κρίσιν τὸν Θεόν·

17. Τοῦ σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς.

18. Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι·

19. Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσουσί σοι.

20. Ἐξέσθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

21. Πάντες οἱ κύκλοι αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα,

22. Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρ-
χόντων,

23. Φοβερῷ παρὰ τοὺς βασιλεῦσι τῆς γῆς.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.
ΨΑΛΜ. ΟΣ΄.

1. Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα,

2. Φωνὴ μου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ προσέσχε μοι.

3. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεόν ἐξέζητησα,

16. Terra tremuit et quievit, cum exurgeret in
judicium Deus :

17. Ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.

18. Quoniam cogitatio hominis constabitur tibi :

19. Et reliquæ cogitationis diem festum agent
tibi.

20. Vovete, et reddite Domino Deo vestro.

21. Omnes qui in circuitu ejus afferent munera,

22. Terribili et aufrenti spiritum principum.

23. Terribili apud reges terræ.

In finem, pro Idithum : Psalmus Asaph.
PSALM. LXXVI.

1. Voce mea ad Dominum clamavi,

2. Voce mea ad Deum, et intendit mihi.

3. In die tribulationis meæ Deum exquisivi,

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Τὰ ἔθνη πάντα ἐπίσαντο ἀπὸ τῆς καρδίας (1) Β
τοῦ κόσμου, ἐν τῷ τὸν Θεόν ἔλθειν ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Τοὺς καταπραῦνομένους [καταπαυομένους] (2)
ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

18. Ὅταν οἱ λογισμοὶ μου κατηγοροῦσιν, ἢ καὶ ἀπο-
λογοῦνται.

19. Τῶν ἐνδεικνυμένων τὸ ἔργον τοῦ νόμου τρα-
πέτον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐ-
τοῖς (3) τῆς συνειδήσεως.

20. Ἄ ἐπηγγελάσθε ἐν τῷ βαπτίσματι πληρώ-
σατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

21. Οἱ ἄγιοι αὐτοῦ ἀγάγωσιν αὐτῷ τὰ ἔργα τῆς
δικαιοσύνης,

22. Τῷ ἰσχυρῷ, καὶ δυνατῷ τῷ (4) ἀφαιροῦντι
τὰς ψυχὰς τῶν ἐν ἐξουσίᾳ ὄντων.

23. Δυνατοῖς ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς (5) τῆς γῆς. C

16. Gentes omnes mundi corde conciderant,
cum Deus venit in terram.

17. Cessantes a peccato.

18. Cum cogitationes meæ accusabunt, aut de-
fendent.

19. Ostendentium opus legis scriptum in cordibus
suis, testimonium reddente illis conscientia **.

20. Quæ promisistis in baptismo Domino Deo no-
stro implete.

21. Sancti ejus afferent ipsi opera justitiæ.

22. Forti et potenti auferenti animas eorum, qui
sunt in potestate.

23. Potenti super reges terræ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέ-
γει· Ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ὑπὲρ κριτοῦ τοῦ ἐρχομένου (7)· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Ἰδιθούμ. Ἐἴτα·
Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι. Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται συλλέγων, ὅτι ἐστὶν ὁ
Κύριος, ὁ πάντας συνάγων (8).

Titulus præpositus continet : In finem, pro Idithum, psalmus Asaph. Hoc igitur significat : in consum-
matione sæculi pro Judice adveniente ; ita enim interpretatur Idithum. Deinde : psalmus Asaph, hoc est,
psalmus colligenti. Asaph enim interpretatur colligens, qualis est Dominus, qui omnes congregat

1. Ἐκ πόνου καὶ συνοχῆς τῆς καρδίας μου ἐβόη-
σα πρὸς σὲ (9), Κύριε ὁ Θεός.

2. Καὶ ἡ φωνὴ μου ἤκουσθη παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ
προσέσχε, τοῦ πληρῶσθαι (10) τὴν δέησίν μου.

3. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀμαρτίας μου τὸν Θεόν ἐπ-
εζήτησα. D

1. E labore, et cordis mei angustia clamavi ad
te, Domine Deus.

2. Et vox mea audita est a Deo, et intendit, ut
impleret deprecationem meam.

3. Tempore peccati mei Deum exquisivi.

** Rom. 11, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπαύσαντο ἀπὸ τῆς κακίας.

(2) Τοὺς καταπραῦνομένους, etc.

(3) Αὐτῶν.

(4) Τῷ deest : μοι ζώντων pro ὄντων.

(5) Δυνατῷ ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως παρ.

(7) Ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς κριτοῦ.

(8) Συλλέγων.

(9) Ἐφώνησα πρὸς σὲ. Deest Κύριε ὁ Θεός.

(10) Προσέσχε μοι, τοῦ πληρῶσαι.

4. Manibus meis nocte coram eo, et non sum de- A
ceptus.

5. Renuit consolari anima mea :

6. Memor fui Dei, et delectatus sum :

7. Exercitatus sum, et defecit spiritus meus.

8. Anticipaverant vigiliis oculi mei :

9. Turbatus sum, et non sum locutus.

10. Cogitavi dies antiquos :

11. Et annos æternos in mente habui, et medita-
tus sum :

12. Nocte cum corde meo exercitabar, et scope-
bat spiritus meus.

13. Nunquid in æternum projiciet Dominus ?

14. Et non apponet ut complacitior sit adhuc ?

15. Aut in finem misericordiam suam abscidet, B
consummavit verbum a generatione in generatio-
nem ?

16. Nunquid obliviscetur misereri Deus

17. Aut continebit in ira sua misericordias suas ?

(a) Vers. 15. Ἡ εἰς τέλος ἀποκόψει τὸ ἔλεος αὐτοῦ. V. 16. Συνέταλε, etc. V. 17. Μὴ ἐπιλήσεται, etc.
V. 18. Ἡ συνέξει, etc. V. 19. Καὶ εἶπα, etc.

4. Ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ
ἠπατήθην.

5. Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου ·

6. Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην ·

7. Ἠδολέσχῃσα, καὶ ὀλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου.

8. Προκατελάδοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοὶ μου ·

9. Ἐταράχθην, καὶ οὐκ ἐλάλησα.

10. Διηλογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας ·

11. Καὶ ἐτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέτησα.

12. Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδολέσχουν, καὶ
ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά μου.

13. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπόσεται Κύριος ;

14. Καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι ;

15. (a) Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει, συν-
τέλεισε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ;

16. Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτιρῆσαι ὁ Θεός ,

17. Ἡ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς
αὐτοῦ ;

V. 16. Συνέταλε, etc. V. 17. Μὴ ἐπιλήσεται, etc.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

4. Corde meo in silentio eum deprecatus sum,
et non deceptus [sum a cogitationibus subeuntibus
mihi.

5. Desperavit de se anima mea propter subingre-
dientia in eam.

6. Verumtamen Domini recordatus lætatus sum,

7. Cogitavi mecum, quæ ad me spectabant, et ad
nihilum redactus sum.

8. Præmunivi mente mea mihi ipsi.

9. Turbatus sum a cogitationibus meis, et silui.

10. Et cogitavi dies meos præteritos, in quibus
peccavi.

11. Et in mente habui vitam æternam, et æternum
supplicium.

12. In silentio manens conferebam hæc in corde
meo, et in sollicitudine multa fui dicens :

13. Nunquid perpetuo projiciet me Deus ?

14. Et non permanebit voluntas ejus erga me ?

15. Aut omnino misericordiam suam abscindet a
me ?

16. Nunquid super me cessabit Deus misereri ?

17. Aut propter iram suam contra me a largieu-
dis mihi miserationibus suis se continebit ?

4. Τῇ καρδίᾳ μου ἐν ἡσυχίᾳ ἐδεήθην αὐτοῦ, καὶ
οὐκ ἠπατήθην ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῶν ὑπερχειμέ-
νων (1) μοι.

5. Ἀπίπην ἐαυτῆς ἡ ψυχὴ μου διὰ τὰ ὑπαισερ-
χόμενα αὐτῇ.

6. Ὅμως εὐφράνθην μνηστῆς τοῦ Κυρίου (2).

7. Ἐνεθυμήθην τὰ κατ' ἐμαυτὸν, καὶ εἰς ὄλιγον
ἤλθον.

8. Προσηφασάμην τῇ διανοίᾳ μου [ἐμαυτῶ]
ἐαυτῶ (3).

9. Ἐταρασσομένη ὑπὸ τῶν ἐνθυμησέων μου, καὶ
ἠσύχασα.

10. Καὶ διελογιζόμενη τὰς προτέρας μου ἡμέρας,
ἐν αἷς ἡμαρτον.

11. Καὶ ἐμνήσθην τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς αἰω-
νίου κολάσεως (4).

12. Ἐν ἡσυχίᾳ ὦν συνέβαλλον ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ
μου, καὶ ἐν ἀγωνίᾳ πολλῶ ἐγενόμην λέγων ·

13. Ἄρα μὴ τελείως ἀπορρίψει με ὁ Θεός (5) ;

14. Καὶ οὐκ ἐπιμενεῖ τοῦ θελήσαι με ;

15. Ἡ (6) τελείως τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει ἀπ'
ἐμοῦ ;

16. Μὴ ἐπὶ ἐμοῦ ἄρα παύσεται ὁ Θεός τοῦ μὴ
οἰκτιρῆσαι ;

17. Ἡ διὰ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ τὴν πρὸς ἐμὲ συνέξει
πρὸς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ τοῦ μὴ δοῦναι ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὑπαισερχομένων.

(2) Ὅμως ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην.

(3) Τὴν διάνοιάν μου εἰς ἐμαυτὸν.

(4) Κοιτάξεως.

(5) Ὁ Κύριος.

(6) N. 13. Ἄπ' ἐμοῦ λέγει. N. 16. Ἐγὼ οἶδα,

οἱ εὐεσπιτε τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἐλέην ἀδιαλείπτως.
N. 17. Μὴ ἐπὶ ἐμοῦ ἄρα παύσεται τοῦ οἰκτιρῆσαι ὁ
Θεός ; N. 18. Ἡ διὰ τὴν, etc.. συνέξει τοὺς οἰκτιρ-
μοὺς, etc., πρὸς ποὺ εἶσται in cod. N. 19. Καὶ εἶπα
deest Κύριος.. μοι ἔλεος μοι γενού.

18. Καὶ εἶπα · Νῦν ἠρξάμην ·
 19. Αὐτὴ ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου.
 20. Ἐμνήσθη τῶν ἔργων Κυρίου ·
 21. Ὅτι· μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασίων σου·
 22. Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου·
 23. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχήσω.
 24. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου ·
 25. Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν ;
 26. Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια.
 27. Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου
 28. Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου,
 29. Τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ.
 30. Εἶδοσάν σε ὕδατα, ὁ Θεός ·
 31. Εἶδοσάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν.
 32. Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι, πλῆθος ἠχοῦς ὑδάτων·
 33. Φωνὴν ἔδωκον αἱ νεφέλαι,
 34. Καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται·
 35. Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Καὶ εἶπα · Κύριε, ὡς νῦν ἀρξαμένου μου κολλᾶσθαι σοι, ἑλεός μου γενεῶ.
 19. Καὶ τὸ οὕτως μεταβληθῆναι με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν φόβον σου τῆς χάριτός σου ἐστίν.
 20. Καὶ λοιπὸν ἐν νῷ ἔλαβον τί ἐστι τὸ εὐάρεστον (1) τῷ Κυρίῳ.
 21. Ὅτι ἐξ ἀρχῆς μνησθήσομαι τῶν δικαιοματιῶν σου.
 22. Καὶ ἐπιμενῶ πᾶσιν αὐτοῖς.
 23. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δικαιοσύνης σου τερφύησμαι.
 24. Ὁ Θεός, ἐν τῷ Υἱῷ σου ἡ πίστις σου.
 25. Περὶ οὗ Παῦλος ἔφη · Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἐνυπόστατον ἀντιλυτρωτὸν ὑπὲρ πάντων.
 26. Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ λατρευόμενος ἐν (2) τῇ παρουσίᾳ του πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 27. Ἐφάνηρας τοῖς ἀνθρώποις τὸν Χριστόν σου.
 28. Ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου.
 29. Τοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἰωσήφ γὰρ ἑρμηνεύεται ὀνειδίου [ὀνειδαῖος] ἀφαιρέσεις, ὅπερ εἶσι τὰ (3) ἔθνη.
 30. Ἐπέγνωσάν σε οἱ δαίμονες.
 31. Ἐλεγον γὰρ οἱ δαίμονες · Τί σοι [Ἐὰ τί ἡμῖν καὶ σοί. etc.] ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ (4);
 32. Ἐκραζον γὰρ αὐτό (5) [τοῦτο αὐτό]· Δεδεμέθα σου, μὴ βασανίσης ἡμᾶς· τὸ πλῆθος τοῦ λεγεῶνος ἐπὶ εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπειλθόν.
 33. Οἱ προφήται προανεφώνησαν περὶ αὐτοῦ.
 34. Τὰ λόγια σου ἠκούσθησαν.
 35. Τὸ κήρυγμά σου ἐν τῷ κόσμῳ.

¹ Tit. II, 13; I Tim. II, 6. ² Matth. VIII, 29; Marc. I, 24; Luc. IV, 34. ³ Marc. V, 7; Luc. VIII, 28.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (4) Ἄρεστόν.
 (2) Ἐν δεξιᾷ.
 (3) Ὀνειδίου ἀφαιρέσεις ὅπερ ἐστὶν τὰ, etc.

- A 18. Et dixi : Nunc cœpi :
 19. Hæc mutatio dexteræ Excelsi.
 20. Memor fui operum Domini :
 21. Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
 22. Et meditabor in omnibus operibus tuis :
 23. Et in adinventionibus tuis exercebor.
 24. Deus, in sancto via tua :
 25. Quis Deus magnus sicut Deus noster ?
 26. Tu es Deus, qui facis mirabilia :
 27. Notam fecisti in populis virtutem tuam :
 28. Redemisti in brachio tuo populum tuum,
 29. Filios Jacob et Joseph.
 30. Viderunt te aquæ, Deus :
 31. Viderunt te aquæ et timuerunt.
 32. Turbati sunt abyssi, multitudo sonitus aquarum :
 33. Vocem dederunt nubes,
 34. Etenim sagittæ tuæ transeunt :
 35. Vox tonitru tui in rota.

- B 18. Et dixi : Domine, veluti nunc incipiente me adhærere tibi, esto misericordia mea.
 19. Et ita me transferri a peccato in timorem tuum, gratiæ tuæ est.
 20. Et demum in mente accepi, quod est beneplacens Domino.
 21. Quoniam ab initio memor ero justificationum tuarum.
 22. Et in omnibus ipsis permanebo.
 23. Et delectabor in operibus justitiæ tuæ.
 24. Deus, in Filio tuo fides tua.
 25. De quo Paulus dicebat : Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus ¹.
 26. Tu es Dens, qui sanasti in adventu tuo omnes qui erant sub dominatione diaboli.
 27. Manifestasti Christum tuum hominibus.
 28. In ipso Filio tuo.
 29. Judæos et gentes. Joseph enim interpretatur ablatio opprobrii, quales erant gentes.
 30. Cognoverunt te dæmones.
 31. Dicebant enim dæmones : Quid nobis et tibi, etc., Sanctus Dei ² ?
 32. Clamaverunt enim hoc ipsum : Obsecramus te ne torqueas nos ³ : multitudo legionis descendens in abyssum.
 33. Prophetæ prænuntiaverunt de ipso.
 34. Eloquia tua audita sunt.
 35. Prædicatio tua in mundo.

- (4) Οἱ δαίμονες· Ὁδεαμέν σε, τίς εἶ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.
 (5) Αὐτῷ.

36. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ :
 37. Commota est et contremuit terra.
 38. In mari viæ tuæ.
 39. Et semitæ tuæ in aquis multis :
 40. Et vestigia tua non cognoscentur.
 41. Deduxisti sicut oves populum tuum in manu
 Moysi et Aaron.

Intellectus Asaph. PSALM. LXXVII.

1. Attendite, popule meus, legem meam :
 2. Inclinate aurem vestram in verba oris mei.
 3. Aperiam in parabolis os meum :
 4. Loquar propositiones ab initio.
 5. Quanta audivimus et cognovimus ea,
 6. Et patres nostri narraverunt nobis :
 7. Non sunt occultata a filiis eorum in genera-
 tione altera.

(a) In marg. cod. ἡ ὁδός σου.

- A 36. Ἐφαναν αἱ ἀστραπαὶ σου ἐπὶ οἴκουμένην·
 37. Ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ.
 38. Ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ἑδοὶ σου (a).
 39. Καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς·
 40. Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται.
 41. Ὁδήγησας ὡς πρέβατα τὸν λαόν σου, ἐν χειρὶ
 Μωϋσῆ καὶ Ἀαρών.

Συνέσσω τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΖ.

1. Προσέχετε, λαός μου, τῷ νόμῳ μου·
 2. Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ στόμα-
 τός μου.
 3. Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου·
 4. Φθέξομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς·
 5. Ὅσα ἤκουσαμεν, καὶ ἐγνωμεν αὐτὰ,
 6. Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν.
 7. Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν
 ἑτέραν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

36. Apostoli, inquit.
 37. Cum timore audiverunt gentes.
 38, 39, 40. Quoniam Dominus ambulavit supra
 mare stadia viginti quinque, aut triginta, ut inquit
 evangelista^a, quæ sunt plus minus tria millia.

41. In potestate filii tui. *Moses* enim et *Aaron*
 de ipso interpretantur. *Moses* quidem interpretatur
ablatis ex aqua, quod ad Dominum refertur, assum-
 ptus enim est e mundo. *Aaron* autem interpretatur
mons virtutis, istud ipsum quoque convenire in Do-
 minum invenies, quemadmodum Daniel dixit : quod
abscissus est lapis de monte sine manu, et implevit
universam terram^b : hoc est Dominus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (θ)· *Συνέσσω* τῷ Ἀσάφ, τοῦτέστι τῷ λαῷ τῷ εἰς σύνεσιν ὄντι.
 Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται συναγωγή.

Titulus præpositus continet : *Intellectus Asaph*, hoc est *populo*, qui in intellectu est. *Asaph* enim interpre-
 tatur *congregatio*.

1. Intendite oculis mentis vestræ in legem meam.
 2. Auscultate verbis oris mei.
 3. In Evangeliiis.
 4. Loquar in initio Evangelii parabolas.
 5. Quæcunque audivimus a prophetis de te, et
 ipais oculis vidimus ea.
 6. Prophetæ.
 7. In singulis generationibus ea enuntiantes.

^a Joan. vi, 19. ^b Dan. ii, 34, 35.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀγγεὶ δεεσι.
 (2) Ὑπήκουσαν.
 (3) Ὅτε περιεπάτησεν ἐν τῇ θαλάσῃ σταδίου
 εἰκοσι πέντε, ἢ τριάκοντα, ὡς, etc., χίλια τεσσαρα-
 τρίτην παραλίγον.

36. Οἱ ἀπόστολοι, λέγει (1).
 37. Μετὰ φόβου ὑπέκουν (2) τὰ ἔθνη.
 38-40. Ὅτι περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης
 σταδίου, Κύριε, ἢ τριάκοντα [Κύριος εἰκοσι πέντε
 ἢ τριάκοντα], ὡς (3) εἶπεν ὁ εὐαγγελιστής, ὅπερ εἰς
 χίλια τρίτον παρ' ὀλίγων [τρίζ παρ' ὀλίγων].
 41. Ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Υἱοῦ σου. *Μωϋσῆς* γὰρ καὶ
 Ἀαρών εἰς αὐτὸν ἐρμηνεύεται (4). *Μωϋσῆς* μὲν ἐρ-
 μηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος, ὅπερ εἰς τὸν Κύριον
 ἀναφέρεται· ἀναλήφθη γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου· Ἀαρών
 δὲ ἐρμηνεύεται ὄρος δυναμείως, ὅπερ καὶ αὐτὸ εἰς
 τὸν Κύριον εὐρήσεις, καθὼς ὁ Δανιὴλ εἰρηκεν ὅτι
 Ἐτμήθη λίθος ἀνευ χειρὸς (5) [ἀπασχίσθη λίθος
 ἐξ ὄρους ἀνευ χειρῶν vers. LXX], καὶ ἐκλήρωσε
 τὴν οἰκουμένην· τοῦτέστιν, ὁ Κύριος.

1. Ἐναντίνατε τῷ νόμῳ μου τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς
 διανοίας (7) ὑμῶν.
 2. Ὑπακούσατε τοῖς ῥήμασι τοῦ στόματός μου.
 3. Ἐν Εὐαγγελίοις.
 4. Φθέξομαι ἐν ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου παραβολάς.
 5. Ὅσα ἤκουσαμεν παρὰ τῶν προφητῶν περὶ σοῦ,
 καὶ αὐταῖς ὄψεσιν εἶδομεν αὐτά.
 6. Οἱ προφῆται.
 7. Κατὰ γενεὰν αὐτὰ (8) διηγοῦμενοι.

- (4) Ἐρμηνεύονται.
 (5) Χειρῶν.
 (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (7) Καρδίας.
 (8) Ἀυτὰ δεεσι.

8. Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου,
 9. Καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ,
 10. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.
 11. Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ·
 12. Καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ.
 13. Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατέραςιν ἡμῶν,
 14. Τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.
 15. Ὅπως ἂν γνῶ γενεὰ ἑτέρα, υἱοὶ τεχθῆσόμενοι·
 16. Καὶ ἀναστήσονται, καὶ ἀπαγγελοῦσιν (α) αὐτὰ
 τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.
 17. Ἵνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν·
 18. Καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ·
 19. Καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐκζητήσωσιν.
 20. Ἵνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν,
 21. Γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα·
 22. Γενεὰ, ἥτις οὐ κατεύθυνε (β) τὴν καρδίαν
 ἐαυτῆς,
 23. Καὶ οὐκ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα
 αὐτῆς.
 24. Υἱοὶ Ἐφραΐμ ἐντεινόντες καὶ βάλλοντες τόξον
 [τόξοις],
 25. Ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.
 (α) Ἀναγγελοῦσιν. At in marg. ἀπαγγελοῦσιν.
 (β) Κατεύθυνε. At in marg. κατεύθυνε.

- ATHANASHI INTERPRETATIO.**
8. Ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων.
 9. (1) Ἐπὶ τῶν Φαραῶ.
 10. Καὶ τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰσραὴλ.
 11. Τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.
 12. Τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ ἐν τοῖς ὁρώσιν αὐτὸν Θεὸν
 τῆ πίστεως· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.
 13. Τοῖς προφήταις (2) προεμαρτύρησα τὰ εἰς Χρι-
 στὸν παθήματα.
 14. Τοῖς μέλλουσι καταστῆναι εἰς τὰ τέλη τῶν αἰώνων,
 τουτέστιν ἡμῖν.
 15, 16. Κηρύξουσιν αὐτά.
 17. Τὴν πίστιν αὐτῶν.
 18. Τῶν παθημάτων αὐτοῦ.
 19. Τὰς ἐν Εὐαγγελίοις.
 20. Οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 21. Ὁ αὐτὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 22. Ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἐπίστευσαν αὐ-
 τὸν (3).
 23. Οὐκ ἐνπίστευσαν τῷ Θεῷ, περὶ ὧν αὐτοῖς
 ἐπηγγείλατο.
 24. Υἱοὶ ἠύξημένοι ἀντεπολέμουν τῷ Κυρίῳ.
 Ἐφραΐμ (4) γὰρ ἠύξημένος ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἦν
 ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 25. (5) Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου, οὗ ἐποιεῖτο
 ὁ Κύριος δι' αὐτοὺς, καὶ ἡμᾶς πρὸς τὸν διάβολον,
 ἀπεστράφησαν τὸν Κύριον τῆ ἀπιστίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 9, 10. Ἐπὶ τῷ Φαραῶ, καὶ τῶν, etc., usque
 ad Ἰσραὴλ.
 (2) N. 13. Τοῖς προφήταις. N. 14. Προμαρτύρη-
 σθαι, etc. N. 15. Τοῖς μέλλουσι, etc. N. 16. Κηρύξου-
 σιν αὐτά.

8. Narrantes laudes Domini,
 9. Et virtutes ejus,
 10. Et mirabilia ejus, quæ fecit.
 11. Et suscitavit testimonium in Jacob.
 12. Et legem posuit in Israel.
 13. Quanta mandavit patribus nostris,
 14. Ut nota faceret ea filiis suis.
 15. Ut cognoscat generatio altera, filii qui na-
 scentur :
 16. Et exsurgent et narrabunt ea filiis suis.
 17. Ut ponant in Deo spem suam :
 18. Et non obliviscantur operum Dei :
 19. Et mandata ejus exquirant.
 20. Ne fiant sicut patres eorum,
 21. Generatio prava et exasperans :
 22. Generatio, quæ non direxit cor suum,
 23. Et non est creditus cum Deo spiritus ejus.
 24. Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum
 [arcubus],
 25. Conversi sunt in die belli.

8. In Judæis.
 9. Et in Pharaone.
 10. Et in reliquis inimicis Israel.
 11. Crucem suam.
 12. Pater Filium in videntibus ipsum Deum per
 fidem ; ita enim interpretatur *Israel*.
 13. Prophetis prænuntiavit passiones in Christo.
 14. Qui occursuri sunt in finibus sæculorum,
 hoc est nobis.
 15, 16. Eas prædicabunt.
 17. Fidem suam.
 18. Passionum ejus.
 19. Quæ in Evangeliiis sunt.
 20. Qui fuerunt in deserto.
 21. Ipse populus Judæorum.
 22. In adventu ejus eum non crediderunt.
 23. Non crediderunt Deo de iis, quæ ipsis man-
 daverat.
 24. Filii, qui aucti fuerant, repugnabant Domino.
 Ephraim enim interpretatur *auctus*, qualis erat Ju-
 dæorum populus.
 25. Et tempore belli, quod gessit Dominus pro-
 pter ipsos, et propter nos contra diabolium, aversati
 sunt Dominum ob infidelitatem.

(3) Αὐτῷ.

(4) Ἐφραΐμ, etc., μοχ ὅπερ ἐστίν.

(5) N. 25, 26. Καὶ ἐν τῷ, etc. N. 27. Καὶ τοῖς, etc.,
 usq. ad καὶ τοῦ νόμου οὐκ ἤθελσαν πειθεσθαι. N.
 28, 29. Ἐπαλάθοντο τὸ πῶς, etc.

26. Non custodierunt testamentum Dei.
27. Et in lege ejus noluerunt ambulare.
28. Et oblitī sunt benefactorum ejus,
29. Et mirabilium ejus, quæ ostendit eis.
30. Coram patribus eorum, quæ fecit mirabilia,
31. In terra Ægypti, in campo Taneos
32. Interrupit mare, et perduxit eos :
33. Et statuit aquas quasi utrem.
34. Et deduxit eos in nube diei :
35. Et tota nocte in illuminatione ignis.
36. Interrupit petram in eremo :
37. Et adaquavit eos velut in abyssu multa :
38. Et eduxit aquam de petra :
39. Et eduxit tanquam flumina aquas.
40. Et apposuerunt ad huc peccare ei :
41. In iram excitaverunt Excelsum in iniquo.
42. Et tentaverunt Deum in cordibus suis,

(a) Ἡθελον. At in marg. ἡβουλήθησαν.
(b) Τοῦ Θεοῦ. In marg. αὐτοῦ.
(c) Ἐδωκεν. In marg. ἔδειξεν.

- A 26. Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ.
27. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠβουλήθησαν (a)
πορεύεσθαι.
28. Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ (b),
29. Καὶ τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ, ὧν ἔδειξεν (c)
αὐτοῖς.
30. Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν, & ἐποίησε
θαυμάσια,
31. Ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.
32. Διέβρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς·
33. Παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ ἀσχόν.
34. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας·
35. Καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός.
36. Διέβρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ·
37. Καὶ ἐπότισεν αὐτούς ὡς ἐν ἀθύσσῳ πολλῇ.
B 38. Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας·
39. Καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμούς ὕδατα.
40. Καὶ προσέθεντο εἰς τοῦ ἁμαρτάνειν αὐτῶν
41. Παραπίκραναν τὸν Ὑψίστον ἐν ἀνδρῶν.
42. Καὶ ἐξεπείρασεν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐ-
τῶν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. In iis quæ de Domino dicta sunt per prophetas.
27. Et ea quæ legis erant, noluerunt facere.
28, 29. Oblitī sunt quomodo pertransiit ipsis
omnibus beneficiens, et sanans omnes qui possi-
debantur a diabolo.
30. Coram principibus Judæorum, quæ fecit mi-
rabilia.
31. In terra obtenebrata in gente, quæ nihil sub-
limē agit. Taneis enim interpretatur humilia jus-
sus, hoc est Judæi.
32. Aperuit corda eorum, ut cessarent a pristina
eorum conversatione.
33. Et advocavit gentes mortuas ob peccatum.
34. In luce sua.
35. Et omnem tenebrosam priorem ipsorum con-
versationem commutans, in illuminatione gratiæ
suarum deduxit eos.
36. Latus suum in mundo aperuit.
37. Sanguine suo adaquavit justificationes suas.
38. Ex latere suo.
39. Et ipsa aqua, quæ fluxit ex latere ejus illu-
minavit gentes.
40. Increduli Judæi.
41. Contristaverunt Spiritum sanctum in sterili-
tate animæ eorum.
42. Filium Dei in adventu suo.

26. Καὶ τοῖς εἰρημένοις περὶ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν
προφητῶν.
27. Καὶ τὰ τοῦ νόμου οὐκ ἠθέλησαν ποιῆσαι.
C 28, 29. Ἐπελάθοντο πῶς διήλθεν εὐεργετῶν αὐ-
τούς πάντας, καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυνα-
στευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
30. Ἐμπροσθεν τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, &
ἐποίησε θαυμάσια.
31. Ἐν τῇ γῆ (1) ἐσκότισμένη ἐν τῷ ἔθνει τῷ μη-
δὲν τέλειον ποιοῦντι. Τάνεις γὰρ ἐρμηνεύεται ἐντελι-
λόμος ταπεινὰ, τούτέστιν οἱ Ἰουδαῖοι.
32. Διήνοιξε τὰς καρδίας αὐτῶν, τοῦ παύσεσθαι
(2) τῆς προτέρας αὐτῶν ἀναστροφῆς.
33. Καὶ προσεκέλευσε τὰ ἔθνη νενεκρωμένα (3)
ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
34. Ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
35. Καὶ ὅλην τὴν σκοτεινὴν (4) τὴν προτέραν
D αὐτῶν ἀναστροφήν μεταβαλὼν, ἐν τῷ φωτισμῷ τῆς
χάριτος αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς
36. Τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ διήνοιξε.
37. Διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐπότισε (5) τὰ δικαιοῦ-
ματα αὐτοῦ.
38. Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ.
39. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐ-
τοῦ ἐφότισε τὰ ἔθνη.
40. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι.
41. Ἐλύπησαν ἐδὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ ἀκαρπ-
τῆς ψυχῆς αὐτῶν.
42. Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῇ γῆ τῇ, etc., mox ἐντελλόμενοι.
(2) Interpretatio hujus vers. incipit a verbo παύ-
σεσθαι.

(3) Νικώμενα.
(4) Τὴν σκοτίαν, ἢ τὴν προτέραν, etc. |
(5) Ἐπότισεν αὐτούς, etc.

- 43. Τοῦ αἰτῆσαι βρώματα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.
- 44. (a) Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ·
- 45. Κἀν εἶπον· Μὴ θυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ ;
- 46. Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐβρόύησαν ὕδατα.
- 47. Καὶ χεῖμα ἄβροι κατεκλύσθησαν.
- 48. Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι ;
- 49. Ἦ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ ;
- 50. Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος, καὶ ἀνεβάλετο·
- 51. Καὶ πῦρ ἀνήθη ἐν Ἰακώβ.
- 52. Καὶ ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.
- 53. Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν (b) τῷ Θεῷ.
- 54. Οὐδὲ ἠλπισαν ἐπὶ τῷ σωτήριον αὐτοῦ.
- 55. Καὶ ἐνετελιατο νεφέλαις ὑπεράνωθεν·
- 56. Καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέωξε.
- 57. Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς μάννα φαγεῖν·
- 58. Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.
- 59. Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος·

- A 45. Cum peterent escas animalibus suis.
- 44. Et male locuti sunt de Deo :
- 45. Et dixerunt : Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto ?
- 46. Quoniam percussit petram et fluxerunt aquae .
- 47. Et torrentes inundaverunt.
- 48. Nunquid et panem poterit dare ?
- 49. Aut parare mensam populo suo ?
- 50. Ideo audivit Dominus et distulit ;
- 51. Et ignis accensus est in Jaeob :
- 52. Et ira ascendit in Israel.
- 53. Quia non crediderunt in Deo :
- 54. Nec speraverunt in salutari ejus.
- 55. Et mandavit nubibus desuper :
- 56. Et januas caeli aperuit.
- B 57. Et pluit illis manna ad manducandum
- 58. Et panem caeli dedit eis.
- 59. Panem angelorum manducavit homo :

(a) Vers. 44. Καί, etc., usque ad εἶπον. V. 45. Μὴ θυνήσεται, etc.
 (b) Ἐπί. In marg. ἐν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 43. Ἐν τῷ (1) ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας.
- 44. Ὅτε ἤρχοντο ἐξ Αἰγύπτου.
- 45. Ἀδύνατος τοῦ (2) ποιῆσαι τοῦτο ἔαργον.
- 46, 47. (3) Νόμισον ἐκ τῆς πέτρας ἐδυνήθη ἱεραγεῖν ὕδωρ, διέξοδον, πλήθος ὕδατων·
- 48. Μὴ δὲ (4) ἄρτον ἔχει, πῶθεν Θεὸς δοῦναι ἐν τῇ ἐρήμῳ ;
- 49. Ἄρτους καὶ κρέα ;
- 50. Διὰ τοῦτο ἀκούσας αὐτῶν τότε ὁ Κύριος, μετὰ ταῦτα ἐχόρτασεν αὐτοὺς ἐν παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτε τοὺς δώδεκα κοφίνους [ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις], καὶ ἐς ἐπτὰ σφυρίδας, ἵνα δεῖξῃ αὐτοῖς, ὅτι δύναται ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν τῇ (5) ἐρήμῳ.
- 51. Καὶ θυμωθεὶς, εἰς ἀφανισμόν ἔδωκεν αὐτοῦς (6).
- 52. Καὶ κατέφαγεν πλῆθος ἐξ αὐτῶν.
- 53, 54. Ὅτι οὔτε τὸ πρότερον οὔτε ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐπίστευσαν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.
- 55. Τοῖς μετὰ ταῦτα προφήταις τοῖς [οἷς] περιέλαβον, μηκέτι (7) αὐτοῖς λαληθῆναι τὸν λόγον τῆς ζωῆς.
- 56. Τοὺς ἀποστόλους, δι' ὧν ἀνέωξεν (8), εἰσέρχονται εἰς οὐρανοὺς οἱ πιστοί.
- 57. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν αὐτοῖς.
- 58. Τὸν αὐτὸν Κύριον Ἰησοῦν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ.
- 59. Τὸν ζωοποιούντα τοὺς ἀνθρώπους (9) ἔφαγεν ἕκαστος τῶν πιστευόντων αὐτῷ, ὅτι ἐστὶ Θεός.

- 45. Cum ipsi concupiscerent carnales concupiscentias.
- 44. Quando venerunt ex Ægypto.
- 45. Impotens est, dicebant, ad hoc faciendum.
- 46, 47. Puta, quoniam ex petra potuit educere aquas, exitum, multitudinem aquarum :
- 48. Nunquid autem panem habet, quem Deus dare possit in deserto ?
- 49. Panem et carnem ?
- 50. Ideo cum audivisset eos tunc Dominus, postea satiavit ipsos in adventu suo in deserto, quando [tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos, et septem sportas ⁹⁴], ut ostenderet eis, quod potest parare mensam in deserto.
- 51. Et iratus in interitum dedit eos.
- 52. Et ex eis multitudinem devoravit.
- 53, 54. Quoniam neque ante, neque in adventu D ipsius Filio Dei crediderunt.
- 55. Post hæc prophetis, quos comprehenderunt, ne amplius eis loquerentur verbum vitæ.
- 56. Apostolos, per quos aperuit, unde fideles in cælos ingrediantur.
- 57. Filium suum ad eos misit.
- 58. Ipsum Dominum Jesum credentibus in eum.
- 59. Vivificantem homines, manducavit unusquisque credentium ei, quod est Deus.

⁹⁴ Matth. xv, 37 ; Marc. vi, 43 ; viii, 8.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς τὸ.
 (2) Ἀδύνατός ἐστι τοῦ, etc., τοῦτο non legitur.
 (3) N. 46. Νόμισον ἐκ πέτρας, ἠδυνήθη ἱεραγεῖν ὕδωρ. N. 47. Διέξοδοι πλήθος ὕδατων.
 (4) Δε καὶ Θεός non legitur.

(5) Τῇ deest.
 (6) Αὐτοὺς ἔδωκεν.
 (7) Τοῖς περὶ Ἄγαθον, μηκέτι, etc.
 (8) Ἀνέωξεν non legitur ; εἰς τοὺς οὐρανοὺς, etc.
 (9) Ἀγγέλους, etc. Deest αὐτῷ καὶ Θεός.

60. Cibaria misit eis in abundantia.
 61. Transtulit austrum de caelo :
 62. Et induxit in virtute sua africanum.
 63. Et pluit super eos sicut pulverem carnos :
 64. Et sicut arenam maris volatilia pennata.
 65. Et ceciderunt in medio castrorum eorum,
 66. Circa tabernacula eorum.
 67. Et manducaverunt et saturati sunt nimis :
 68. Et desiderium eorum attulit eis :
 69. Non sunt fraudati a desiderio suo.
 70. Adhuc esca erat in ore ipsorum,
 71. Et ira Dei ascendit super eos.
 72. Et occidit plurimos eorum :
 73. Et electos Israel compedivit.
 74. In omnibus his peccaverunt adhuc :
 75. Et non crediderunt in mirabilibus ejus.
 76. Et defecerunt in vanitate dies eorum :
 77. Et anni eorum cum festinatione.
 78. Cum occideret eos, tunc quærebant eum :
 79. Et revertebantur, et diluculo veniebant ad Deum.

- A 60. Ἐπιστῆσαι ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς πλησμονὴν
 61. Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ·
 62. Καὶ ἐπήγαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα.
 63. Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χυτὸν σάρκας·
 64. Καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν πετεινὰ πτερωτά.
 65. Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρὰ βολῆς αὐτῶν,
 66. Κύκλῳ τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν.
 67. Καὶ ἔφαγον, καὶ ἐνεπλήσθησαν σφόδρα·
 68. Καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἠνεγκεν αὐτοῖς.
 69. Οὐκ ἐστερηθήσαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν.
 70. Ἔτι τῆς βρώσεως οὐσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 71. Καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτούς.
 72. Καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν·
 73. Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν.
 74. Ἐν πᾶσι τούτοις ἥμαρτον ἐτι·
 B 75. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ.
 76. Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν·
 77. Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.
 78. Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν·
 79. Καὶ ἐπέστρεφον, καὶ ὠρθηρίζον πρὸς τὸν Θεόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

60. Vitam sempiternam.
 61. Transtulit populum Judæorum de promissis suis.
 62. Et adduxit eis ex Occidente Vespasianum.
 63, 64. Multitudinem exercitus.
 65 Pars eorum descendit in castra Judæorum.
 66. Circumdederunt eos.
 67. Plagis ab eo illatis.
 68. Et sermonem quem locuti sunt crucifigentes Dominum dicentes : *Nos Cæsaris sumus* **, attulit eis.
 69. Quod exquisiverunt et adepti sunt.
 70. Ex quo dicebant hoc in ore suo.
 71. Fuit ipsa ira a Deo super eos.
 72. Et occidit multitudinem eorum.
 73. Et eorum reliquos, qui censebantur pios esse tradidit in servitutem.
 74. Et rursus permanserunt in peccato.
 75. Et non crediderunt eis, quæ facta sunt ipsi a Deo.
 76. Et in vanitate mentis eorum perierunt.
 77. Et anni eorum cum festinatione defecerunt.
 78. Cum occideret eos scilicet quærebant eum.
 79. Et veniebant, et confitebantur eum.

60. Ζωὴν ἀτελεύτητον (1).
 61. Μετέστησε τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ (2).
 62. Καὶ ἤγαγεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Δύσεως Οὐεσπασιανόν (3).
 C 63, 64. (4) Τὸ πλῆθος τοῦ στρατευομένου.
 65. Τὰ μέλη αὐτῶν κατῆλθον εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἰουδαίων.
 66. Ἐκύκλωσαν αὐτούς.
 67. Τὰς πληγὰς τὰς ἐναγχείσας (5) [ὕπ'] αὐτοῦ.
 68. Καὶ τὸν λόγον, ὃν ἔλεγον σταυροῦντες τὸν Κύριον, ὅτι ἡμεῖς τοῦ Καίσαρος ἐσμεν, ἠνεγκεν αὐτοῖς.
 69. Ὅ ἐπιζήτησαν, καὶ ἔλαχον (6).
 70. Ἀφ' οὗ ἔλεγον τοῦτο ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 71. Ἦν αὐτὴ ἡ ὀργὴ ἐπ' αὐτοὺς περὶ (7) Θεοῦ.
 72. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν ἀπέκτεινεν.
 73. Καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτῶν τοὺς νομιζομένους θεοσεβεῖς εἶναι εἰς δουλείαν ἔδωκεν.
 D 74. Καὶ πάλιν ἐπέμενον τῇ ἁμαρτίᾳ.
 75. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τοῖς γεγονημένοις αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.
 76. Καὶ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦ αὐτῶν ἀπώλοντο (8).
 77. Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς ἐξέλιπον (9).
 78. Ὅταν ἀπέκτεινεν (10) αὐτούς δῆθεν ἐξεζήτουν αὐτόν
 79. Καὶ ἤρχοντο, καὶ ἐξωμολογοῦντο αὐτόν (11).

** Joan. xix, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀνεκλείπη.
 (2) Ἐκ τῶν ἐθνῶν τῶν πατέρων αὐτοῦ.
 (3) Τὴν Οὐεσπασιανόν.
 (4) N. 65. Τὸ πλῆθος τοῦ στρατεύματος. N. 64. Τὰ μέλη αὐτῶν, καὶ ἦλθον εἰς. N. 65, 66. Καὶ ἐκύκλωσαν αὐτούς.
 (5) Ἐνεδήσας αὐτοῖς.

- (6) Ἐλαθον.
 (7) Παρά.
 (8) Ἀπολούντο.
 (9) Αὐτῶν ματαίως ἐξέλιπον.
 (10) Ἀπέκτεινεν.
 (11) Αὐτόν.

- 80. Καὶ ἐμνήσθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς αὐτῶν ἐστὶ· **A**
- 81. Καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὑψίστος λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστὶ.
- 82. Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν·
- 83. Καὶ τῇ γλώσῃ αὐτῶν ἠψεύσαντο αὐτῷ.
- 84. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθέλα μετ' αὐτοῦ·
- 85. Οὐδὲ ἐπιστῶθησαν ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτοῦ.
- 86. Αὐτὸς δὲ (a) ἐστὶν οὐκίτριμων·
- 87. Καὶ ἰλάσεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν·
- 88. Καὶ οὐ διασπείρει.
- 89. Καὶ πληθυνεῖ, τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ·
- 90. Καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὄργην αὐτοῦ.
- 91. Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι σὰρξ εἰσι,
- 92. Πνεῦμα πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον.
- 93. Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ;
- 94. Παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῆ (b) ἀνύδρῳ;

- 95. Καὶ ἐπέστρεψαν, καὶ ἐπειράσαν τὸν Θεόν·
- 96. Καὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρώξυναν.
- 97. Καὶ (c) οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ.
- 98. Ἡμέρας, ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς (d) ἐκ χειρὸς θλίβοντος.

(a) Γάρ. In marg. δέ.
 (b) Γῆ deest in textu; at leg. in marg.
 (c) Καὶ non legitur.
 (d) Αὐτοὺς deest in textu; legitur in marg.; mox Ολιζότων, in marg. θλίβοντος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 80, 81. Καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ὅσα ἐποίησε τοῖς δυοῖ βασιλεῦσι τῶν Ἀμορραίων, καὶ τῶν Ἀμαλιχ ἐν τῇ ὁδῷ.
- 82. Καὶ συνετίθεντο τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ τῷ στόματι αὐτῶν.
- 83. Ἠρνήσαντο αὐτόν.
- 84. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέειχεν ἀπ' αὐτῶν (1).
- 85. Οὐδὲ ἠνείχοντο ἐπιθέσθαι (2) τῆς Διαθήκης αὐτοῦ.
- 86. Αὐτὸς δὲ μακρόθυμὸς ἐστίν.
- 87. Καὶ ἰλατεύει ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν.
- 88. Καὶ οὐκ ἀπόλλει (3) αὐτοὺς ἐκδεχόμενος τὴν μετάνοιαν αὐτῶν.
- 89. Καὶ ἐπὶ πολὺ ἐπιμένει (4) τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ.
- 90. Καὶ οὐκ ὀργίζεται τελείως.
- 91. Μνημονεύει γάρ, ὅτι πληθὸς εἰσι.
- 92. Ὅτι (5) ἐὰν ἀναχωρήσῃ αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐκ εἶτι δύνανται μετανοῆσαι.
- 93, 94. Παρώξυναν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν.
- 95, 96. Καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς τοὺς μετανοοῦντας.
- 97. Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.
- 98. Ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ λυτρώμενος αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Φαραώ.

- 80. Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum :
- 81. Et Deus excelsus redemptor eorum est.
- 82. Et dilexerunt eum in ore suo .
- 83. Et lingua sua mentiti sunt ei.
- 84. Cor autem eorum non rectum cum eo :
- 85. Nec fideles habiti sunt in Testamento eius.
- 86. Ipse autem est misericors :
- 87. Et propitius fiet peccatis eorum :
- 88. Et non disperdet.
- 89. Et abundabit, ut averteret iram suam :
- 90. Et non accendet omnem iram suam.
- 91. Et recordatus est, quia caro sunt,
- 92. Spiritus vadens, et non rediens.
- 93. Quoties exacerbaverunt eum in deserto ?
- 94. In iram concitaverunt eum in terra in-aquosa ?
- 95. Et conversi sunt, et tentaverunt Deum .
- 96. Et Sanctum Israel exacerbaverunt.
- 97. Et non recordati sunt manus ejus,
- 98. Die, qua redemit eos de manu tribulantis

- 80, 81. Et ascendit in cor eorum quidquid fecit duobus regibus Amorrhæorum, et Amalec in via.
- 82. Et assensi sunt mandatis ejus ore suo.
- 83. Negabant eum.
- 84. Cor autem eorum longe aberat ab eo.
- 85. Neque sustinuerunt intendere Testamento ejus.
- 86. Ipse autem longanimis est.
- 87. Et propitius redditur peccatis eorum.
- 88. Et non perdit eos exspectans eorum pœnitentiam.
- 89. Et multum exspectabit ob suam bonitatem.
- 90. Et non irascitur usque in finem.
- 91. Recordatur enim, quod multitudo sunt.
- 92. Quod si recesserit ab eis anima, non amplius possunt pœnitere.
- 93, 94. Irritaverunt in corde eorum.
- 95, 96. Et finxerunt se ipsos pœnitentes.
- 97. Non recordati sunt pœnitentiæ ejus.
- 98. Quod ipse est, qui liberavit eos de manu Pharaonis.

Adiunda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοῦ.
 (2) Πείθεσθαι; τῇ Διαθήκῃ, etc.
 (3) Ἀπολλύει.
 (4) Ἐπιμένει.

(5) N. 92. Ὅτε ἐν, etc. N. 93, 94. Παρώξυναν non legitur. N. 95. Καί, etc. N. 96. Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

99. Sicut posuit in Ægypto signa sua,
 100. Et prodigia sua in campo Taneos.
 101. Et convertit in sanguinem flumina eorum,
 102. Et imbres eorum, ne biberent.
 103. Misit in eos cynomyiam, et comedit eos:
 104. Et ranam, et disperdidit eos.
 105. Et dedit ærugini fructus eorum:
 106. Et labores eorum locustæ.
 107. Occidit in grandine vineas eorum:
 108. Et moros eorum in pruinâ.
 109. Et tradidit grandini jumenta eorum.
 110. Et possessionem eorum igni.
 111. Misit in eos iram indignationis suæ,
 112. Indignationem et iram et tribulationem,
 113. Immissionem per angelos malos.
 114. Viam fecit semitæ iræ suæ:
 115. Et non pepercit a morte animarum eorum:
 116. Et jumenta eorum in morte conclusit.
 117. Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti,

- A 99. Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ,
 100. Καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως.
 101. Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμούς αὐτῶν,
 102. Καὶ τὰ ὀμβρήματα αὐτῶν, ὅπως μὴ πλώσωιν.
 103. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνώμειαν, καὶ καταέφαγεν αὐτούς.
 104. Καὶ βάτραχον, καὶ διέφθειρεν αὐτούς.
 105. Καὶ ἔδωκε τῇ ἐρυσίβῃ τοὺς καρπούς αὐτῶν,
 106. Καὶ τοὺς πόρους αὐτῶν τῇ ἀκριδί.
 107. Ἀπέκτεινε ἐν χαλᾷ τὴν ἀμπέλον αὐτῶν.
 108. Καὶ τὰς συκαμίνας αὐτῶν ἐν τῇ πάχῃ.
 109. Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ κτήνη αὐτῶν.
 110. Καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν τῷ πυρὶ.
 111. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὄργην θυμοῦ αὐτοῦ,
 B 112. Θυμὸν καὶ ὄργην, καὶ θλίψιν,
 113. Ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν.
 114. Ὁδοποίησε τρίβον τῇ ὄργῃ αὐτοῦ.
 115. Καὶ οὐκ ἐφέλατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν.
 116. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον συνέκλεισε.
 117. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

99. Quanta fecit in Ægypto.
 100. Et mirabilia ejus in punitiōibus.
 101. Et quoniam noluerunt habere Deum in cognitione, tradidit eos peccato eorum⁹⁹.
 102. Et corda eorum non dignatus est gratia sua.
 103. Gentes, quæ eos in captivitatē redegerunt.
 104. Et contrarias potestates.
 105. Et tradidit concupiscentiæ corda eorum.
 106. Et filios eorum in captivitatē gentibus.
 107. In ira dejecit eorum gentem,
 108. Et duritiā cordis eorum ob peccatum.
 109. Et impios eorum tradidit in interitum,
 110. Et multitudinē eorum diabolo.
 111. Permisit ut in eos dominarentur adversariæ potestates.
 112. Concupiscentias mundi.
 113. Per inmundos spiritus.
 114. Concessit, ut tyrannide opprimerentur.
 115. Quoniam noluerunt.
 116. Et redarguit insipiens cor eorum existens in peccato.
 117. Et post hæc contrivit laqueos diaboli.

99. Ὅσα (1) ἐποίησεν ἐν Αἰγύπτῳ.
 100. Καὶ τὰ θαύματα (2) αὐτοῦ ἐν ταῖς κολάσεσι.
 101. Καὶ καθὼς οὐκ ἠθέλησαν τὸν [Θεὸν] ἔχειν (3) ἐν ἐπιγνώσει, εἴασεν αὐτοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν.
 C 102. Καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν οὐκ ἤξιωσε τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 103. Τὰ ἔθνη τὰ αἰχμαλωτίσαντα αὐτούς.
 104. Καὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 105. Καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ παρέδωκε τὰς καρδίας αὐτῶν.
 106. Καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς αἰχμαλωσίαν τῆς ἐθνέσιν.
 107. Ἐν ὄργῃ κατέβαλε τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 108. Καὶ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 109. Καὶ παρέδωκεν εἰς ἐξολόθρευσιν τοὺς ἀσεβέστους [ἀσεβεῖς] (4) αὐτῶν.
 110. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν τῷ διαβόλῳ.
 111. Εἴασεν αὐτοὺς κυριεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 D 112. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
 113. Διὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 114. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καταδυναστεύεσθαι.
 115. Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν (5).
 116. Καὶ ἤλεγε τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν οὐσαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 117. Καὶ μετὰ ταῦτα συνέτριψε τὰς τοῦ διαβόλου παγίδας (6).

⁹⁹ Rom. i, 28.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄ pro ὄsz.
 (2) Θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.
 (3) Τὸν Θεὸν ἔχειν non legitur. Mox ἐν πῇ ἁμαρτία.

- (4) Ἀσύνετους.
 (5) ἠθέλησεν.
 (6) Δυνάμεις.

118. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν, ἐν τοῖς σκη- A
νώμασι Χάμ.
119. Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ.
120. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ.
121. Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ
ἐδειλίασαν.
122. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε θάλασσα.
123. Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἁγιάσματος
αὐτοῦ,
124. Ὁρος τοῦτο, ὃ ἐκτίσατο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ.
125. Καὶ ἐξέβλεπεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη.
126. Καὶ ἐκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ κληρο-
δοσίας.
127. Καὶ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν B
τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.
128. Καὶ ἐπείρασαν, καὶ παρεπίκραναν τὸν Θεὸν
τὸν ὑψίστον.
129. Καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.
130. Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ
οἱ πατέρες αὐτῶν.
131. Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν.
132. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν
118. Primitias omnis laboris eorum in taberna-
culis Cham.
119. Et abstulit sicut oves populum suum :
120. Et perduxit eos tanquam gregem in de-
serto :
121. Et deduxit eos in spe, et non timuerunt :
122. Et inimicos eorum operuit mare.
123. Et induxit eos in montem sanctificationis
suae,
124. Montem hunc, quem acquisivit dextera
ejus.
125. Et eiecit a facie eorum gentes :
126. Et sorte divisit eis in funiculo distributionis.
127. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tri-
bus Israel.
128. Et tentaverunt, et exacernaverunt Deum
excelsum :
129. Et testimonia ejus non custodierunt.
130. Et averterunt se, et non servaverunt pactum,
quemadmodum et patres eorum :
131. Conversi sunt in arcum pravum.
132. Et in iram concitaverunt eum in collibus
suis :

ATHANASH INTERPRETATIO.

118. Ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν τοῦ διαβόλου, καὶ
πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. Χάμ γὰρ *τολμηρός*
ἐρμηνεύεται.
119. Καὶ ἐβρύσατο ὡς ἀπ' ἐλέου (1) τοὺς πιστεύον-
τας αὐτῷ.
120. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς φθορας τῆς C
ἀμαρτίας τοῦ (2) βαπτίσματος.
121. Καὶ ὠδήγησεν (3) αὐτοὺς ἐν πίστει, καὶ οὐκ
ἐφοβήθησαν τὴν ἀμαρτίαν.
122. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐθανάτωσε τὸ βάπτισμα.
123. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (4).
124. Ἡ Ἐκκλησία ἦν (5) περιποιήσατο διὰ τοῦ
ἰσίου αἵματος ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
125. Τοὺς δαίμονας ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
126. Ἐμέρισεν αὐτοῖς τὰ χαρίσματα τῆς χάριτος
αὐτοῦ.
127. Καὶ ἡγεῖσθαι ἐποίησεν αὐτῶν τοὺς ἀποστόλους.
128. Οἱ μὴ πιστεύσαντες αὐτῷ Ἰουδαῖοι.
129. Τὰς μαρτυρίας τὰς εἰρημένας περὶ αὐτοῦ διὰ D
τῶν προφητῶν.
130. Καὶ ἠρνήσαντο αὐτὸν, καθὼς οἱ πατέρες αὐτῶν.
131. Εἰς διδασκαλίαν οὐκ ὀρθήν.
132, 133. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
118. A principe eorum diabolo, et omni ejus po-
testate. Cham enim interpretatur *audax*.
119. Et veluti præ misericordie liberavit credentes
in ipsuni.
120. Et reduxit eos a corruptione peccati per
baptismum.
121. Et deduxit eos in fide, et non timuerunt
peccatum.
122. Adversarias potestates mortificavit bap-
tismus.
123. In Ecclesiam.
124. Ecclesiam, quam comparavit proprio san-
guine unigenitus Filius Dei.
125. Dæmones ex cordibus eorum.
126. Divisit eis dona gratiæ suæ.
127. Et constituit duces eorum apostolos.
128. Judæi, qui ipsi non crediderunt.
129. Testimonia dicta de ipso per prophetas.
130. Et negaverunt eum, quemadmodum patres
eorum.
131. In doctrinam perversam.
132, 133. In cordibus eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀπὸ λέοντος
(2) Διὰ τοῦ.
(3) ὠδήγησεν.

(4) Τὴν Ἐκκλησίαν λέγει.
(5) Τὴν Ἐκκλησίαν, ἦν, etc.

135. Et in sculptilibus suis ad æmulationem provocaverunt eum.
136. Et repulit tabernaculum Silo.
137. Tabernaculum, quod habitavit in hominibus.
138. Et tradidit in captivitatem virtutem eorum :
139. Et pulchritudinem eorum in manus inimicorum.
140. Et conclusit in gladio populum suum :
141. Et hæreditatem suam sprevit.
142. Juvenes eorum comedit ignis :
143. Et virgines eorum non sunt lamentatæ.
144. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt :
145. Et viduæ eorum non plorabuntur.
146. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus,
147. Tanquam potens, et crapulatus a vino :
148. Et percussit inimicos suos in posteriora :
149. Opprobrium sempiternum dedit illis.
150. Et repulit tabernaculum Joseph :
153. Καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν παρεξήλωσα τὸν.
134. Ἦκουσεν ὁ Θεὸς, καὶ ὑπερεῖδε,
135. Καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραὴλ.
136. Καὶ ἀπώσατο τὴν σκητὴν Σιλῶμ,
137. Σκηνῶμα, ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις.
138. Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν.
139. Καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.
140. Καὶ συνέκλεισεν ἐν βρομφαίᾳ τὸν λαὸν αὐτοῦ.
141. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὑπερεῖδε.
142. Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε πῦρ.
143. Καὶ αἱ παρθένοι αὐτῶν οὐκ ἐπενθήθησαν.
144. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν βρομφαίᾳ ἔπεσον,
145. Καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυσθήσονται.
146. Καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος
147. Ὡς δυνατὸς, καὶ κεκραίπαλτως ἐξ ὄνου.
148. Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω.
149. Ὅνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς.
150. Καὶ ἀπώσατο τὸ σκηνῶμα Ἰωσὴφ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

134. Reliquit eos.
135. Reprobavit eos.
136. Et repulit gentem Judæorum, unde ipse dignatus est hominem fieri. Silo enim interpretatur non est eorum.
137. Et in terra visus est, et cum hominibus conversatus est **.
138. Et gentibus tradidit Scripturas prophetarum.
139. Et mandata, quæ ipsi habebant, dedit in corda gentium.
140. Et redarguit Judæos omnes existentes sub peccato.
141. Populum Judæorum incredulum.
142. Peccatum.
143. Animæ eorum pœnitentiam non egerunt.
144. Magistri eorum cum peccato morui sunt.
145. Corda eorum auxilio destituta non respiciunt.
146. Et resurrexit a mortuis tertia die.
147. Tanquam fortis, et ex passione vulneratus.
148. Et contrivit potentiam immundorum spirituum.
149. Eos perpetuo infirmos effecit.
- 150, 151. Et repulit non respicientes, sed ad-
- ** Baruch III, 38.
54. Κατέλιπεν αὐτούς.
155. Ἀπεδοκίμασεν αὐτούς (1).
136. Καὶ ἀπώσατο τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ὅθεν αὐτὸς κατηξίωσε γενέσθαι ἀνθρώπος. Σιλῶμ γὰρ ἐρμηνεύεται οὐκ ἔστιν αὐτῶν (2).
137. Καὶ ἐπὶ τῆς (3) γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναρυστράφη.
138. Καὶ τοῖς ἔθνεσι παρέδωκε τὰς Γραφὰς τῶν προφητῶν.
139. Καὶ τὰς ἐντολάς, ἃς εἶχον αὐτοὶ, ἔδωκεν (4) εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐθνῶν.
140. Καὶ ἤλεγε τοὺς Ἰουδαίους πάντας ὄντας ὑπὸ ἁμαρτίας (5).
141. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τὸν ἀπειθοῦντα.
142. Ἡ ἁμαρτία.
143. Αἱ ψυχὰὶ αὐτῶν οὐ μετεμελήθησαν.
144. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ συναπέθανον.
145. Αἱ καρδίαι αὐτῶν αἱ (6) ἀβοήθητοι οὐ μετενόησαν
- D 146. Καὶ ἐξανέστη ἐκ τῶν (7) νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ.
147. Ὡς ἰσχυρὸς, καὶ ἡματωμένος (8) ἐκ τοῦ πάθους.
148. Καὶ συνέτριψε τὸ κράτος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
149. Ἀσθενεῖς αὐτούς (9) ἐποίησεν ἀδιαλείπτως.
- 150, 151. (10) Καὶ ἀπώσατο τοὺς μὴ μετανοοῦντας,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἀπεδοκίμασεν αὐτούς τελείως.
- (2) Αὐτός.
- (3) Τῆς δεστ.
- (4) Ἐδωκεν (leg. tamen ἔδωκεν).
- (5) Ἰφ' ἁμαρτίαν.
- (6) Αἱ δεστ.
- (7) Τῶν non exstat.

- (8) Αἱματομένος, mendose.
- (9) Αὐτούς δεστ.
- (10) N. 150. Καὶ, etc. Προστίθοντας. Μοx ἐφ' ἁμαρτίας. Ἰωσ. γὰρ ἐρμ. προστίθων. N. 151. Τοὺς καρποφοροῦντας τῇ ἁμαρτίᾳ. Ἐφραΐμ γὰρ ἐρμηνεύεται καρποφόρος.

151. Καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ οὐκ ἐξελέξατο.
 152. Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα,
 153. Τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησα.
 154. Καὶ ὠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἅγιον αὐτοῦ,
 155. Ἐν τῇ γῆ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.
 156. Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δούλον αὐτοῦ,
 157. Καὶ ἀνέλαθεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων,
 158. Ἐξόπισθεν τῶν λογυομένων ἔλαθεν αὐτόν,
 159. Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δούλον αὐτοῦ,
 160. Καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.
 161. Καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ.
 162. Καὶ ἐν ταῖς συνήσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς.

Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΟΥ'

1. Ὁ Θεὸς, ἤλθουσιν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου.
2. Ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου.

A 151. Et tribum Ephraim non elegit.
 152. Et elegit tribum Juda,
 153. Montem Sion, quem dilexit.
 154. Et ædificavit sicut unicornis sanctificium suum,
 155. In terra quam fundavit in sæcula.
 156. Et elegit David servum suum:
 157. Et sustulit eum de gregibus ovium,
 158. De post festantes accepit eum:
 159. Pascere Jacob servum suum,
 160. Et Israel hæreditatem suam,
 161. Et pavit eos in innocentia cordis sui:
 162. Et in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Psalmus Asaph. PSAL. LXXVIII.

1. Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam:
2. Polluerunt templum sanctum tuum

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἀλλὰ προστιθεύνας ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίας. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται προστιθῶν τῇ ἀμαρτίᾳ. Ἐφραΐμ γὰρ ἐρμηνεύεται καρποφόρος.

152. Τοὺς ἐξομολογουμένους αὐτῷ. Ἰούδας γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξομολογούμενος.

153. Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν (1) εἰς τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται ἐντολή.

154. Τὸ (2) πλήθος τῶν ἁγίων ἔχειν [έχον] κατὰ τοῦ μετώπου τὸν σταυρὸν, ὡπερ ὁ μονοκέρωτος τὸ κέρασ αὐτοῦ.

155. Τὴν Ἐκκλησίαν (3).

156. Τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων, τὸν πεποθημένον. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος.

157. Ἐκ τῶν φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἐξελέξατο αὐτὸν τὸν χορὸν.

158. Μετὰ τοὺς προφήτας ἔλαθε τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων.

159. Ποιμαίνειν τὸν λαὸν τὸν ἁπλοῦστον, τοῦτέστι τὸν ἄκακον.

160. Καὶ τοὺς ὁρῶντας Θεὸν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.

161. Καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς ἐν τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων.

162. Καὶ ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἀποστόλων ἐφώτισεν αὐτούς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς τοῦ συλλέγοντι, τοῦτέστι τῷ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet: Psalmus Asaph, quod interpretatur psalmus colligenti: hoc est Dei filio.

1. Αἱ ἐναντία δυνάμεις εἰς τοὺς δούλους σου.
2. Τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν δούλων σου.

- D 1. Contrariæ potestates in servos tuos.
 2. Animas, et corpora servorum tuorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῶν πιστῶν τῶν, etc.
- (2) Τὸ πλήθος, etc. Ἐχει, etc. Ὁ μονοκέρωτος.

- (3) Τὴν Ἐκκλησίαν λέγει..
- (4) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρως περ.

3. Posuerunt Hierusalem velut [in] pomorum cu- A
stodiam :

4. Posuerunt morticina servorum tuorum escas
volatilibus cœli :

5. Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

6. Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam
in circuitu Hierusalem.

7. Et non erat qui sepeliret.

8. Eacti sumus opprobrium vicinis nostris :

9. Subsannatio et illusio his, qui in circuitu no-
stro sunt.

10. Usquequo, Domine, irasceris in finem ?

11. Accendetur velut ignis zelus tuus ?

12. Effunde iram tuam in gentes, quæ te non
noverunt,

13. Et in regna, quæ nomen tuum non invoca- B
verunt.

14. Quia comederunt Jacob, et locum ejus deso-
laverunt.

15. Ne memineris iniquitatum nostrarum anti-
quarum :

16. Cito anticipent nos misericordiæ tuæ, Do-
mine :

17. Quia pauperes facti sumus nimis.

18. Adjuva nos, Deus salutaris noster :

19. Propter gloriam nominis tui, Domine, libera
nos :

20. Et propitius esto peccatis nostris propter no-
men tuum.

(a) Vers. 7. Κύκλω, etc., usque ad θάπτων.

3. Ἔθεντο Ἱερουσαλήμ ὡς [εἰς] ὑπερβορέων·
στῆδιαν·

4. Ἔθεντο τὰ θνητιματὰ τῶν δούλων σου βρώματα
τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ·

5. Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

6. Ἐξέχεον τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ κύκλω (a)
Ἱερουσαλήμ.

7. Καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.

8. Ἐγενήθημεν δνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν·

9. Μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλω ἡμῶν.

10. Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος ;

11. Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου ;

12. Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ γι-
νώσκοντά σε.

13. Καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἱ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκα-
λέσαντο.

14. Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ. καὶ τὸν τόπον αὐ-
τοῦ ἠρέμωσαν.

15. Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων·

16. Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ
σου, Κύριε·

17. Ὅτι ἐπιτωχέυσαμεν σφόδρα.

18. Βοήθησον ἡμῖν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν·

19. Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε,
ῥῦσαι ἡμᾶς·

20. Καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ
ὀνόματός σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Cor nostrum videns posuerunt in desolatio- C
nem.

4. Adversariæ potestates Judæos mortuos ob pec-
catum posuerunt in consumptionem.

5. Filios Abraham, et Isaac, et Jacob ipsos Judæos
immundis spiritibus.

6. Animas eorum in perditionem.

7. In universo mundo non est mortificans pecca-
tum.

8. Adversariis potestatibus.

9. Ipsi similiter.

10. Quare omnino iratus es.

11. Contra dæmones.

12. In ipsos exercitus inimici.

13. Potestates diaboli.

14. Judæorum populum, et corda eorum.

15. Quæ tot, tantisque temporibus congregatæ sunt.

16. Antequam absolvamus vitam nostram.

17, 18. Quoniam omnino denudati sumus auxilio
tuo, nunc elargire nobis istud, Deus Salvator no-
ster.

19. Quoniam benignus es.

20. Quoniam misericors, et faciens misericordias
nominaris.

3. Τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν ὀρώσαν (1) ἔθεντο εἰς
ἐρήμωσιν.

4. Ἔθεντο εἰς ἀνάλωσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις τοὺς
Ἰουδαίους τοὺς νεκρωθέντας διὰ τῆς ἁμαρτίας

5. Τοὺς υἱοὺς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ
τοὺς αὐτοὺς Ἰουδαίους τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.

6. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς ἀπίλειαν.

7. Ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ οὐκ ἔστιν ὁ θανατῶν τὴν ἁμαρ-
τίαν.

8. Ταῖς ἐναντίας δυνάμεις.

9. Τοῖς αὐτοῖς (2) ὁμοίως (a).

10. Διὰ τί τελείως ὀργισθῆς ;

11. Κατὰ τῶν δαιμονίων.

12. Ἐπὶ τὰς αὐτὰς τοῦ ἐχθροῦ στρατίας.

13. Αἱ τοῦ διαβόλου δυνάμεις.

14. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν.

15. Τῶν ἐπὶ τοσούτων χρόνων συναχθεισῶν.

16. Πρὸ τοῦ πληρῶσαι ἡμᾶς τὸν βίον ἡμῶν.

17, 18. Ὅτι γυμνοὶ γεγόναμεν πάντῃ ἀπὸ τῆς σῆς
βοηθείας, νῦν δώρησαι ἡμῖν ταύτην, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ
ἡμῶν.

19. Ὅτι φιλόνητος ὑπάρχεις.

20. Ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτιρμῶν ὀνομάζει.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὁρώσαν σε.

(2) Τοῖς αὐτοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.

(a) Post pag. 112 quæ sequitur pagina desideratur ; ob idque deest textus et commentarius a
vers. 12 psalmi hujus LXXXVIII, una cum interpretatione tituli psalmi sequentis.

21. Μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἔστιν ὁ Θεὸς ἂν αὐτῶν;

22. Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐνώπιον τῶν ἐπιβαλῶν ἡμῶν,

23. Ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

24. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς τῶν πεπεδημένων.

25. Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου,

26. Περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων.

27. Ἄπλοος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,

28. Τὴν ἐνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ἐνειδίσαν σε, Κύριε.

29. Ἡμεῖς δὲ λαὸς σου καὶ πρόβατα νομῆς σου.

30. Ἀνομιολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα·

31. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἐξαγγελοῦμεν τὴν αἰνεσίν σου.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ἀσάφ, ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου.

ΨΑΛ. ΘΘ'.

1. Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχες·

21. Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ?

22. Et innotescat in nationibus coram oculis nostris,

23. Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est.

24. Introeat in conspectu tuo genitus compeditorum.

25. Secundum multitudinem brachii tui,

26. Posside filios mortificatorum.

27. Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum,

28. Improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi, Domine.

29. Nos autem populus tuus, et oves pascuae tuae,

30. Confitebimur, tibi, Deus, in seculum :

31. In generationem et generationem annuntiabimus laudem tuam.

In finem : pro his, qui commutabuntur, testimonium Asaph, psalmus pro Assyrio.

PSAL. LXXIX.

1. Qui regis Israel, intende :

ATHANASH INTERPRETATIO.

21. Τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα.

22. Καὶ ἐπιγνώσιν αἱ αὐταὶ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὅτι ὁρῶντων ἡμῶν ποιεῖς τὴν ἐκδίκησιν.

23. Ὑπὲρ τῶν ἀπολομένων ψυχῶν τῶν δούλων σου.

24. Καταξιοθῆ ἰσλαθεῖν πρὸς σὲ ἡ ἐξομολόγησις τῶν δεδεμένων ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.

25. Κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ Υἱοῦ σου.

26. Περιποίησαι διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν τοὺς ὄντας υἱοὺς τῶν παραπτωμάτων.

27. Ἀδιαλείπτως τὴν κόλασιν εὐτέρεψον ταῖς τοῦ διαβόλου δυνάμεις.

28. Ὅτι κατεκαυχῶντο ὡς ἀνίκητοι ὄντες.

29. Ἡμεῖς δὲ κληρὸς σου, καὶ πρόβατά σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, καὶ τῶν σῶν αὐλῶν.

30. Ἀλλήλοις διηγησόμεθα, καὶ κατὰ πᾶσαν γενεάν.

31. Τὴν δόξαν τῆς φιλανθρωπίας σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ἀσάφ, ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου*· τοῦτέστιν, ὑπὲρ τῷ τέλει ἀλλοιουμένων ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ἀναστροφῆς ἐπὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμειπτον πολιτείαν. Εἶτα *μαρτύριον τῷ Ἀσάφ*, ὅπερ ἐστὶν ἐρμηνεύμενον καὶ δηλούμενον *μαρτύριον τῷ συλλέγοντι*, τοῦτέστι τοῦ Υἱοῦ [τῷ Υἱῷ] τοῦ Θεοῦ. Εἶτα *ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου*, ὅπερ καὶ τοῦτο ἐρμηνεύεται *ὑπὲρ τοῦ κατεθύνοντος*, ὡσαύτ' τοῦ κατεθύνοντος τὴν καρδίαν σου.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, psalmus pro Assyrio* : hoc est pro iis, qui in finem commutabuntur ab improba vitæ conversatione in rectam et irreprehensibilem. Deinde *testimonium Asaph*, quod ea significatione sumptum est perinde ac diceret : *Testimonium colligenti, hoc est, Dei Filio*. Postea *psalmus pro Assyrio*, quod etiam interpretatur *pro dirigente nempe dirigente me cor tuum*.

1. Ὁ ποιμαίνων τοὺς ὁρῶντάς σε τὸν Κύριον (1), καὶ Θεὸν τῆ διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Ἰσοαήλ*.

1. Qui regis videntes te Dominum, et Deum mente : ita enim interpretatur *Israel*.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριον, καὶ desunt.

2. Qui deducis velut ovem Joseph.
 3. Qui sedes super cherubim, manifestare.
 4. Coram Ephraim et Benjamin et Manasse.
 5. Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos.
 6. Deus, converte nos,
 7. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
8. Domine Deus virtutum.
 9. Quousque irasceris super orationem servorum tuorum?
 10. Cibabis nos pane lacrymarum:
 11. Et potum dabis nobis in lacrymis in mensura.
 12. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris:
 13. Et inimici nostri subsannaverunt nos.
 14. Domine Deus virtutum, converte nos:
 15. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

Diapsalma.

16. Vineam de Aegypto transtulisti.
 17. Ejecisti gentes, et plantasti eam.

- A 2. Ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ
 3. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, ἐμφάνηθι.,
 4. Ἐναντίον Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ.
 5. Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.
 6. Ὁ Θεὸς, ἐπίστρεψον ἡμᾶς,
 7. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθῆσόμεθα.
 8. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων,
 9. Ἔως πότε ὀργίζῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν δούλων σου;
 10. Ψυμίεις ἡμᾶς ἄρτον δακρύων·
 11. Καὶ ποτιεὶς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ.
- B 12. Ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν
 13. Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐμυκτήρισαν ἡμᾶς.
 14. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς·
 15. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθῆσόμεθα.
- Διύψαλμ.*
 16. Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας.
 17. Ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

2. Convertentem se, et liberatum a peccatis suis. C *Joseph* enim interpretatur *ablatio opprobrii*.
 3. Deus Verbum appare.
 4. Coram afferentibus fructum, et filiis dexteræ tuæ, et obliviscentibus priorum malarum actionum. *Ephraim* interpretatur *fructum ferens*. *Benjamin* interpretatur *oblivio*.
 5. Divina charitate motus propter humanum genus veni ad salvandum nos.
 6. Ex peccato.
 7. Et manifesta Filium tuum super terram, et salvi erimus.
 8, 9. Prophetæ dicunt.
 10. In tribulatione est vita nostra.
 11. In dolore assidue.
 12. Nam omnes homines contradicunt prædicationi nostræ.
 13. Nos irrisui habent.
 14. Ex peccato.
 15. Appare super terram, et salvi erimus.
 16. Populum Judæorum, ut cessaret a peccato, hortatus es per legem.
 17. A doctrinis gentium eos cessare fecisti, et plantasti in lege tua.
2. Τὸν ἐπιστρέφοντα, καὶ ρυσθέντα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται ὀνειδέου ἀφαιρέσεως.
 3. Ὁ Θεὸς ἄλογος ὠράθητι (1).
 4. Ἐνώπιον τῶν καρποφορούντων, καὶ τῶν υἰῶν τῆς δεξιᾶς σου, καὶ τῶν ἐπιλανθανόντων (2) προτέρων πονηρῶν πράξεων. Ἐφραὶμ ἐρμηνεύεται καρποφορῶν. Βενιαμὴν ἐρμηνεύεται ἐπιλησμορῆ.
 5. Θεὸς ἀγάπη κινοῦμενος διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς (3)
 6. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας.
 7. Καὶ (4) φανέρωσον τὸν Υἱόν σου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ σωθῆσόμεθα.
 8, 9. Οἱ προφῆται λέγουσιν.
 10. Ἐν ὀλίψει ἐστὶν ἡμῖν ἡ ζωὴ.
 11. Ἐν (5) ὀδύνῃ ἀδιαλείπτως.
 12. Ἀντιλέγουσι γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι τῷ κηρύγματι ἡμῶν.
 13. Καταγέλωτα (6) ἔχουσιν ἡμᾶς.
 14. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας.
 15. Ὁράθητι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ σωθῆσόμεθα.
 16. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τῆς ἁμαρτίας πύπτουσαι παρήνευσας (7) διὰ τοῦ νόμου.
 17. Τὰς τῶν ἐθνῶν διδασκαλίας παύσασθαι αὐτοὺς πεποίησας, καὶ ἐν τῷ νόμῳ σου κατεφύτευσας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁράθητι.
 (2) Ἐπιλανθανομένων, etc. Ἐφραὶμ γὰρ, etc. Βενιαμὴν ἐρμηνεύεται υἱὸς δεξιᾶς. Μανασσῆς ἐρμηνεύεται ἐπιλησμορῆ.
 (3) Ἐλθε εἰς τὸ σῶσαι ὑμᾶς θεῖα, etc.

- (4) Καὶ abest.
 (5) Καὶ ἐν.
 (6) Καὶ καταγ.
 (7) Παραινέεις.

18. Ὡδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς.
 19. Καὶ κατεφύτευσας τὰς ρίζας αὐτῆς, καὶ ἐπλήρωσε τὴν γῆν.
 20. Ἐκάλυψεν ὄρη ἢ σκιὰ αὐτῆς.
 21. Καὶ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.
 22. Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης,
 23. Καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφύδας αὐτῆς.
 24. Ἴνα τί καθείλες τὸν φρυγμὸν αὐτῆς;
 25. Καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ προαπορευόμενοι τὴν ὁδόν;
 26. Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὡς ἐκ δρυμοῦ.
 27. Καὶ μονιὸς ἀγριὸς κατενεμήσατο αὐτὴν.
 28. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δεξιὰ.
 29. Καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε,
 30. Καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπαλον ταύτην.
 31. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ.
 33. Ἐμπεπυρισμένη πυρὶ, καὶ ἀνεσκαμμένη.
 34. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου σου ἀπολύνεται.

- A 18. Dux itineris fuisti in conspectu ejus :
 19. Et plantasti radices ejus, et implevit terram.
 20. Operuit montes umbra ejus :
 21. Et arbusta ejus cedros Dei.
 22. Extendit palmites suos usque ad mare,
 23. Et usque ad flumina propagines ejus.
 24. Utquid destruxisti maceriam ejus :
 25. Et vindemiant eam omnes, qui prætergre-
 diuntur viam ?
 26. Exterminavit eam aper de silva :
 27. Et singularis ferus depastus est eam.
 28. Deus virtutum, convertere jam :
 29. Et respice de cælo, et vide,
 30. Et visita vineam istam.
 31. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua.
 32. Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.
 33. Incensa igni, et suffossa :
 34. Ab increpatione vultus tui peribunt.
- B

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Τὰς ἐντολάς σου προσέθηκιν (1) αὐτῆ.
 19. Τοὺς λόγους τῶν προφητῶν.
 20. Ἐθανάτωσε τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἡ βοήθεια αὐτῆς, τουτέστιν ὁ Θεὸς αὐτῆς.
 21. Καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ διδασκαλῖαι ἐφύλαξαν τοὺς ἄγιους τοῦ Θεοῦ (2).
 22. Τοὺς ἀποστόλους ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον.
 23. (2') Καὶ ἕως ποταμῶν τὰς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων.
 24. Ἴνα τί ἀφείλου τὴν βοήθειαν τῆς συναγωγῆς;
 25. Καὶ κατακυριεύουσιν αὐτῆς αἱ ἐναντία δυνάμεις;
 26. Ὁ θάνατος διὰ (3) τῆς ἁμαρτίας.
 27. Καὶ ὁ διάβολος κατανήλωσεν αὐτὴν (4).
 28. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἔλθε πρὸς ἡμᾶς.
 29. Καὶ εὐσπλαγχνίσθητι ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρόσχευε.
 30. Καὶ ἐπίσκεψαι τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων.
 31. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν τὴν συναγωγὴν ἐν πίστει (5), ἣν ἐφύτευσεν ὁ Υἱὸς σου καὶ ἡ χεὶρ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ Ἰὺν ἀνθρώπου πιστεύειν, ὃν διεδικαίωσα (6) εἶναι σου Υἱὸν ἀληθινόν.
 33. Ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐφθάση, καὶ ἠφανίσθη.
 34. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ σοῦ συντριβή-
 ζονται αἱ ἐναντία δυνάμεις.

- C 18. Præcepta tua apposuisti ei.
 19. Sermones prophetarum.
 20. Mortificavit adversarias potestates auxilium ejus, hoc est Deus ejus.
 21. Et divinæ doctrinæ custodiverunt sanctos Dei.
 22. Misit apostolos in mundum.
 23. Et usque ad flumina doctrinas apostolorum.
 24. Utquid abstulisti auxilium Synagogæ :
 25. Et dominantur in ea adversariæ potestates ?
 26. Mors per peccatum.
 27. Et diabolus consumpsit eam.
 28. Deus virtutum, veni ad nos.
 29. Et de cælo miserere, et attende.
 30. Et visita Synagogam Judæorum.
 31. Et perfice eandem Synagogam in fide, quam plantavit Filius tuus, et manus tua.
 32. Et credere in Filium hominis, quem confirmasti esse Filium tuum æternum.
 33. A peccato corrupta est, et consumpta.
 34. Adventu Filii tui conterentur adversariæ potestates.
- D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Προσέθηκας.
 (2) Ἄγιους αὐτοῦ.
 (2') In cod. deest comment. hujus versus.
 (3) Ὁ διὰ τῆς.
 (4) Κατανήλωσεν.

- (5) Ἐν τῇ πίστει. Hæc autem ultima verba καὶ ἡ χεὶρ σου, desunt in cod.
 (6) Ἀνθρώπου πιστεύειν, καὶ καταρτίσαι αὐτοὺς ἐν ἐαυτῷ· διεδικαίωσα, etc.

- 55. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ.
- 56. Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.
- 57. Et non discedimus a te [a te, et a gloria misericordiæ tuæ] :
- 58. Vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.
- 59. Domine Deus virtutum, converte nos :
- 40. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

In finem, pro torcularibus, psalmus Asaph.
PSAL. LXXX.

- 1. Exsultate Deo adjutori nostro :
- 2. Jubilate Deo Jacob.
- 3. Sumite psalmum, et date tympanum,
- 4. Psalterium jucundum cum cithara.
- 5. Buccinate in neomenia tuba,
- 6. In insigni die solemnitatis vestræ.
- 7. Quia præceptum in Israel est :
- 8. Et judicium Deo Jacob.

- A 55. Γενθηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἀνδρα δεξιᾶς σου,
 - 56. Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου. ἐν ἐκφρατικῶς ἐκφρατικῶς
 - 57. Καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ·
 - 58. Ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομα σου ἐπικαλεσόμεθα.
 - 59. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς·
 - 40. Καὶ ἐπιφανῶν τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθῶμεθα.
- Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.*
ΨΑΛ. II.

- 1. Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ ἡμῶν·
- 2. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
- 3. Λάβετε ψαλμὸν, καὶ ἴτε τύμπανον,
- 4. Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.
- 5. Σαλπίζετε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι,
- B 6. Ἐν εὐσημίᾳ ἡμέρα ἑορτῆς ὑμῶν.
- 7. Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἔστι·
- 8. Καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

55. Fiat nobis auxiliam tuum per hominem, qui est dextera tua.
 56. Et super Filium hominem, quem per te ipsum testatus es esse Filium tuum coæternum.

37. Et si in ipso opitulaberis nobis, non amplius discedemus a te.
 58. Et per eum vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.
 59. Revoca nos, et manifesta Filium tuum, et salvi erimus.
 40. Ostende nobis figuram substantiæ tuæ¹ tibi in omnibus æqualem, et salvi erimus.

¹ Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.* Ἐπὶ ἐλάει (5) τῶν αἰῶνων ὑπὲρ τῶν δεχομένων ἐν ἑαυτοῖς τὸν οἶνον τῆς εὐφροσύνης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν (6). Ἐἶτα· *Τῷ Ἀσάφ ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι, τουτέστιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ψαλμὸς.* Τοῦτο γὰρ (7) ἐρμηνεύεται *Ἀσάφ συλλέγων.*

Titulus præpositus continet : *In finem, pro torcularibus, psalmus Asaph.* In fine sæculorum pro excipientibus in semetipsis vinum lætitiæ Dominum nostrum Jesum. Deinde : *psalmus Asaph* perinde ac diceret, *colligenti* : hoc est psalmus Filio Dei. Nam *Asaph colligens* interpretatur.

- 1. Gaudete in Domino semper.
- 2. Canticis spiritualibus ipsum glorificate.
- 3. Excipite gratiam Dei, et mortificate membra vestra peccato.
- 4. Corda vestra grata facite Deo mortificantes vos ipsos peccato.
- 5. Prædicate in gratia prædicationis.
- 6. In tempore passionis Dei nostri.
- 7, 8. Quoniam ita præcepit apostolis suis, qui eum viderunt. *Israel enim interpretatur vir videns Deum.*

¹ Hebr. 1, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διὰ τοῦ ἀνδρός, ἤτις, etc.
- (2) Ἀνθρώπου, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμαρτύρουν.
- (3) Καὶ δι' αὐτοῦ.
- (4) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περι-
- (5) Τοῦτο ὡν λέγει ἐπὶ τῷ ἐλάει.

35. Γενθηθήτω ἡμεῖν ἡ βοθησιά σου διὰ ἀνδρὸς τῆς [δουτῆς] (1) ὑπάρχει ἡ δεξιὰ σου.
 56. Καὶ ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμαρτύρουν [δι' ἑαυτοῦ ἐμαρτύρεις] (2) εἶναι σου Υἱὸν ἀναρχον.
 C 37. Καὶ ἐὰν ἐν αὐτῷ βοηθήσης ἡμῖν, οὐκ ἔτι ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ.
 58. Καὶ διὰ τοῦ (3) ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλεσόμεθα.
 59. Ἀνακάλεσαι ἡμᾶς, καὶ φανέρωσον τὸν Υἱόν σου, καὶ σωθῶμεθα.
 40. Ὑπόδειξον ἡμῖν τὸν χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεώς σου τὸν ἴσον σου ἐν πᾶσι, καὶ σωθῶμεθα.

- D 1. Χαίρετε ἐν τῷ (8) Κυρίῳ πάντοτε.
- 2. Ὡδαῖς πνευματικαῖς αὐτὸν δοξολογεῖτε.
- 3. Δέξασθε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 4. Τὰς καρδίας ὑμῶν ἡδίας ποιήσατε τῷ Θεῷ νεκρώσαντες ἑαυτοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 5. Κηρύξατε ἐν τῇ χάριτι τοῦ κηρύγματος.
- 6. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
- 7, 8. (9) Ὅτι οὕτως ἐνετείλατο τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ τοῖς αὐτὸν θεασαμένοις. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὁρᾶν Θεόν.

- (6) Ἰησοῦν Χριστόν.
- (7) Τῷ συλλέγοντι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ, etc.
- (8) Τῷ δεστί.
- (9) N. 7. Ὅτι, etc. N. 8. Καὶ θείματα τῷ Θεῷ ἴσοιο αὐτό.

9. Μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσήφ ἔθετο αὐτόν·
 10. Ἐν τῷ ἐξελεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
 11. Γλῶσσαν ἦν οὐκ ἔγνω, ἤκουσεν.
 12. Ἀπίστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νῶτον αὐτοῦ·
 13. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κορίνῳ ἐδούλευσαν·
 14. Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐβρυσάμην σε·
 15. Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταγίδος·
 16. Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας.
Διάψαλμα.
 17. Ἄκουσον, λαὸς μου, καὶ διαμαρτύρομαί σοι,
 Ἰσραὴλ (a)
 18. Ἐάν ἀκούσης μου, οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς
 πρόσφατος·
 19. (b) Οὐδὲ προσκυνήσεις θεῷ ἄλλοτριῳ.
 20. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου·
 21. Ὁ ἀναγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου·
 22. Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό.
 23. Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαὸς μου τῆς φωνῆς μου·
 24. Καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέεχε μοι.
 25. Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς [αὐτοῦς] κατὰ τὰ ἐπιτη-
 δεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν·

(a) Vers. 18. Ἰσραὴλ· Ἐάν, etc. V. 19. Οὐκ ἔσται, etc.

(b) Vers. 20. Οὐδέ, etc. V. 21. Ἐγὼ γάρ, etc. V. 22. Ὁ ἀναγαγὼν σε, etc.

ATHANASH INTERPRETATIO.

9. Τὸ πάθος αὐτοῦ μνημόσυνον ἔθετο ἐν τῷ λαῷ
 τῷ καθαρῶν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν (1). Ἰωσήφ
 γὰρ ἐρμηνεύεται *ὄνειδον ἀφάρσεις*, ὅπερ εἰσὶν οἱ
 φωτιζόμενοι.
 10. Ἐν (2) τῷ τὸν λαὸν λυτροῦσθαι τῶν ἁμαρτιῶν
 αὐτῶν.
 11. Τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου, ὅπερ οὐκ ἤδεισαν,
 ἤκουσαν τὰ ἔθνη.
 12. Ἀπέστησε, καὶ ἀπεστράφη μετὰ ταῦτα τὸ
 σκληροτραχεῖν (3) τῶν Ἰουδαίων.
 13. Οἱ ἀπόστολοι ἐν τῷ κῆρυγμα τῷ πεπληγμένῳ τὸ
 κήρυγμα διεκόνουν.
 14. Πρὸς τὸν λαὸν λέγει· Ἐν ἁμαρτίαις ὧν ἐπε-
 καλέσω με, καὶ ἐβρυσάμην σε.
 15. Ἐπήκουσά σου ἐν τῷ σκότει τῆς (4) ἁμαρτίας.
 16. Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος.
 17, 18. (5) Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος διαμαρτύρεται αὐ-
 τῷ· ἀνὴρ ὁ τὸν Θεὸν ὄρων, ἐάν ἀκούσης μου, οὐκ ἔστι
 ἐν σοὶ, ὡς πρὸ τούτου μὲν μὴ ὦν, μετὰ ταῦτα λέγων.
 19. Οὐδὲ κτίσμα προσθήκη τινὰ προσκυνήσεις; D
 πλὴν τῆς Τριάδος.
 20, 21. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Θεοπότης, καὶ Δημιουργ-
 γός σου, ὁ διὰ τοῦ πάθους μου ἀναγαγὼν σε ἐκ τῆς
 δουλείας τῆς ἁμαρτίας.
 22. Ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ λαβὲ Πνεῦμα ἅγιον.
 23. Καὶ οἱ ἀπισθοῦντες (a) Ἰουδαῖοι οὐκ ἐπίστευσάν
 μου.
 24. Οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι ἠρνήσαντό με.
 25. Καὶ εἶπασα αὐτοῦς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρ-
 διῶν αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἁμαρτιῶν αὐτῶν, etc.; ὅπερ pro ὅπερ.

(2) N. 10. Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος.

(3) N. 12. Ἀπεστράφη μ. ε. τ. σκληροτραχέλιον, etc.

(4) Σκότει δντος τῆς.

(a) Ἀπισθοῦντες. Forte ἀπιστοῦντες. Edit.

- A 9. Testimonium in Joseph posuit illud :
 10. Cum exiret ipse de terra Ægypti :
 11. Linguam quam non noverat, audivit.
 12. Divertit ab oneribus dorsum ejus :
 13. Manus ejus in cophino servierunt.
 14. In tribulatione invocasti me, et liberavi te :
 15. Exaudivi te in abscondito tempestatis :
 16. Probavi te apud aquam contradictionis.
Diapsalma.
 17. Audi, populus meus, et contestor te Israel :
 18. Si audieris me, non erit in te Deus re-
 cens :
 19. Neque adorabis deum alienum.
 20. Ego enim sum Dominus Deus tuus :
 B 21. Qui eduxi te de terra Ægypti :
 22. Dilata os tuum, et implebo illud.
 23. Et non audivit populus meus vocem meam
 24. Et Israel non intendit mihi.
 25. Et dimisi eos secundum desideria cordis
 eorum :

9. Passionem suam memoriam posuit in populo
 emundato a peccatis. *Joseph* enim interpretatur
oblatio opprobrii, quod convenit illuminatis.

10. Cum liberaret populum a peccatis eorum.

11. Dominicam prædicationem : quam non no-
 verant, audiverunt gentes.

12. Discessit, et retro conversa est post hæc
 pervercia Judæorum.

13. Apostoli in mundo stupore perculso prædi-
 cationem administrabant.

14. Ad populum loquitur : Existens in peccatis
 invocasti me, et liberavi te.

15. Exaudivi te in tenebris peccati.

16. In baptismo.

17, 18. In baptismo contestatus est ei ; vir vi-
 dens Deum, si audieris me, non erit in te, quem-
 admodum nec antea fuit, ut postea dicit.

19. Neque rem creatam additamentum aliquod
 adorabis, sed solam Trinitatem.

20, 21. Ego enim sum Dominus, et Creator tuus,
 qui per passionem meam eduxi te e servitute pec-
 cati.

22. Aperi os tuum, et accipe Spiritum sanctum.

23. Et increduli Judæi mihi non crediderunt.

24. Iidem Judæi negaverunt me.

25. Et dimisi eos in concupiscentiis cordium eorum.

(5) N. 17. Ἐπὶ, etc. N. 18. Ἀνὴρ, etc. N. 19.
 Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ, πρὸ τούτου Θεὸς μὲν μὴ ὦν, μετὰ
 ταῦτα δὲ ὦν. N. 20. Οὐδὲ κτίσμα, ἢ προσθήκη, etc.
 N. 21. Ἐγὼ γάρ etc. N. 22. Ὁ διὰ σοῦ πάθους μου.

26. Ibunt in adinventionibus suis.
 27. Si populus meus audisset me :
 28. Israel in viis meis si ambulasset.
 29. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset :

30. Et super tribulantes eos, misissem inanum meam.

31. Inimici Domini mentiti sunt ei :
 32. Et erit tempus eorum in sæcula.
 33. Et cibavit eos ex adipē frumenti :
 34. Et de petra melle saturavit eos.

Psalmus Asaph. PSAL. LXXXI.

1. Deus stetit in synagoga deorum :
 2. In medio autem deos dijudicet.
 3. Usquequo judicatis iniquitatem :
 4. Et facies peccatorum sumitis ?

Diapsalma.

5. Judicate egeno et pupillo :
 6. Humilem et pauperem justificate.
 7. Eripite pauperem, et egenum :
 8. De manu peccatoris liberate eum.

(a) Θεῶν deest in textu. At marg. cod. charact. adnotatur, ἐν ἄλλοις θεῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

26. In iniquitatibus suis.
 27. Ipsi Judæi.
 28. In justificationibus meis.
 29. Diaboli potestates.
 30. Super immundos spiritus.
 31. Judæi, quæ ei promiserant in monte Sina edimplere, non fecerunt.
 32. Et maledictio eorum perpetua est.
 33. Fideles panis cælestis (cibavit).
 34. Et de gratia sua eloquiis suis saturavit eos.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς εἰς τὸν λέγοντα (4) καὶ εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων (5)· τὰ γὰρ ἀμφότερα ἐρμηνεύεται τῷ Ἀσάφ, καὶ συλλέγων, καὶ συναγωγὴ· τὸ οὖν πρῶτον εἰς τὸν Θεὸν, τὸ δὲ (6) δεύτερον εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Titulus præpositus continet : *Psalmus Asaph, quod interpretatur psalmus in colligentem, et in Synagogam seu congregationem Judæorum, utroque enim modo interpretatur Asaph, et colligans, et synagoga, seu congregatio* : primum igitur in Deum, deinde in Judæos.

1. Deus Verbum advenit in medio Judæorum.
 2. In manifesto autem redarguit eos.
 3. Usquequo nihil verum facitis ;
 4. Hominiibus placetis ?
 5. Justum judicium judicate, et opitalamini pupillo et pauperi.
 6. Et humilibus ac pauperibus subvenite.
 7. Injuria affectum.
 8. Vindicate oppressum.

- A 26. Πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.
 27. Εἰ ὁ λαὸς μου ἤκουσέ μου.
 28. Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη
 29. Ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐταπείνωσα·
 30. Καὶ ἐπὶ τοὺς ὀλιβόντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἕν τὴν χεῖρά μου.
 31. Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ·
 32. Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα.
 33. Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στάτους πυροῦ·
 34. Καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχώρτασεν αὐτοὺς.
Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΠΑ'.
 1. Ὁ Θεὸς ἔσται ἐν συναγωγῇ θεῶν (a).
 2. Ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ [θεοῦς] διακρινεῖ.
 3. Ἔως πότε κρινετε ἀδικίαν·
 B 4. Καὶ πρόσωπα ἀμαρτωλῶν λαμβάνετε ;
Διάψαλμα.
 5. Κρίνατε ὀρφανῶ καὶ πτωχῶ·
 6. Ταπεινὸν καὶ πένητα δικαιοῦσατε.
 7. Ἐξέλεσθε πένητα καὶ πτωχόν·
 8. Ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν.

26. Ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.
 27. Οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι.
 28. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου (1).
 29. Τὰς τοῦ διαβόλου δυνάμεις.
 30. Ἐπὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα.
 31. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἃ συνέθεντο αὐτῷ ἐν ὄρει Σινᾶ πληροῦν, οὐκ ἐποίησαν.
 32. Καὶ ἡ κατάρα αὐτῶν ἀτελεύτητός ἐστι (2).
 33. Τοὺς πιστοὺς τὸν οὐράνιον ἄρτον.
 34. Καὶ ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὰ λόγια αὐτοῦ ἐχώρτασεν αὐτοὺς.

- C 1. Ὁ Θεὸς Λόγος παρεγένετο ἐν μέσῳ τῶν Ἰουδαίων
 2. Ἐν δὲ τῷ (7) φανερωῖ ἐλέγχει αὐτούς.
 3. Ἔως πότε οὐδὲν ἀληθὲς ποιεῖτε·
 4. Ἀνθρώπου παρσεκαίτε ;
 5. Τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε, καὶ βοηθήσατε ὀρφανῶ καὶ πτωχῶ.
 6. Καὶ τοῖς ταπεινοῖς καὶ πένησι συνέρχεσθε (8).
 7. Ἀδικούμενον.
 8. Ποιήσατε ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μου.
 (2) Ἔσται.
 (3) Ἢ εἰς τῆς κινναβάρους περ-
 (4) Συλλέγοντα.
 (5) Τῶν Ἰουδαίων deest.

- (6) Τοῦτο οὖν ἐρμηνεύεται· τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸν Κύριον, τὸ δὲ, εἰς.
 (7) Καὶ ἐν τῷ, etc.
 (8) Ἰπεσένεσθαι.

9. (α) Οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆχαν·
 10. Ἐν σκότει διαπορεύονται·
 11. Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς.
 12. Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ἵψίστου πάν-
 τες·
 13. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσχετε
 14. Καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.
 15. Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρῖνον τὴν γῆν.
 16. Ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνε-
 σιν.

Ὤδη ψαλμοῦ τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΠΒ.

1. Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοί·
 2. Μὴ σιγήσης, μὴδὲ καταπραΰνης, ὁ Θεός.
 3. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν·
 4. Καὶ οἱ μισοῦντές σε ἦσαν κεφαλῆν.
 5. Ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπανουργέυσαντο γνομῆν·
 6. Καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου.
 7. Εἶπον (β)· Δεῦτε, καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτούς
 ἐξ ἔθνους

(α) Vers. 9, 10, sub unico vers.
 (β) Εἶπαν. In marg. εἶπον.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Οὐδὲ (1) ἐπέγνωσαν οὐδὲ συνῆχαν ὡσπερ αὐ-
 τοῖς προσέταξα·
 10. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἁμαρτια πορεύονται.
 11. Μετατεθήτωσαν πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὰς ἐντο-
 λὰς τῶν Ἰουδαίων.
 12. Ἐγὼ εἶπα εἶναι ὑμᾶς θεοὺς τῆς χάριτός μου (2),
 καὶ υἱοὺς τοῦ Πατρὸς μου.
 13. Ὑμεῖς δὲ ὡς γῆ καὶ σποδὸς ἐν ταῖς γῆναις ἐπι-
 θυμῆσαι ἐναπομένετε.
 14. Καὶ ὡς ὁ διάβολος πίπτετε ἀπὸ τῶν οὐρανίων
 ἐντολῶν εἰς γῆναν (3).
 15. Τῇ (4) τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ σώσον τὸν κόσμον.
 16. Ὅτι σὺ περιποιήσεις (5) εἰς σωτηρίαν τῷ
 ἰδίῳ σου αἵματι πάντα τὰ ἔθνη.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· (6) ὁμοίως τοῦ πρώτου ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν ἔχει εἰς τὸν Κύριον καὶ
 εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Titulus præpositus continet : similiter ac antecedens psalmus interpretationem habet in Dominum,
 et Judæos.

1. Οὐκ ἔστιν οὕτως δυνατὸς καὶ δίκαιος.
 2. Μὴ μακροθυμήσης ἐπὶ τοῖς γινομένοις
 3. Οἱ δαίμονες ὑψώθησαν (7).
 4. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατεπήθησαν σου.
 5. Ἐπὶ τὸν λαόν σου ἐδολεύσαντο.
 6. Κατὰ τῶν προφητῶν.
 7. Οἱ δαίμονες κατὰ τῶν ἁγίων εἶπαν· Δεῦτε, καὶ
 ἔρωμεν αὐτῶν τὴν μνήμην ἀπὸ τῆς γῆς.

- A 9. Nescierunt (a), neque intellexerunt :
 10. In tenebris ambulant :
 11. Movebuntur omnia fundamenta terræ.
 12. Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes :
 13. Vos autem sicut homines morimini :
 14. Et sicut unus de principibus caditis.
 15. Surge, Deus, judica terram :
 16. Quoniam tu hæreditabis in omnibus gen-
 tibus.

Canticum psalmi Asaph. PSALM. LXXXII.

1. Deus, quis similis erit tibi ?
 2. Ne taceas, neque comescaris, Deus.
 3. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt :
 4. Et qui oderunt te extulerunt caput.
 5. Super populum tuum malignaverunt consi-
 lium :
 6. Et cogitaverunt adversus sanctos tuos :
 7. Dixerunt : Venite, et disperdamus eos de
 gente

9. Neque cognoverunt, neque intellexerunt quo-
 modo ipsis præcepi ;
 10. Sed in peccato ambulant.
 11. Transferantur omnes gentes in præcepta Ju-
 dæorum.
 12. Ego dixi, esse vos deos gratia mea, et filios
 Patris mei.
 13. Vos autem veluti terra et cinis permanetis
 in terrenis concupiscentiis.
 14. Et tanquam diabolus a cælestibus præceptis
 caditis in terrena.
 15. Tertia die, et salva mundum.
 16. Quoniam tu proprio tuo sanguine omnes
 gentes ad eas salvandas acquires.

- D 1. Non est aliquis ita potens et justus.
 2. Ne diutius feras quæ patrata sunt.
 3. Dæmones exaltati sunt.
 4. Et Judæi contra te elevati sunt.
 5. Contra populum tuum dolose egerunt
 6. Contra prophetas.
 7. Dæmones dixerunt contra sanctos : Venite, et
 tollamus eorum memoriam e terra.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οὐτε, etc., οὐτε συνιοῦσιν ἄπερ αὐτοῖς, etc.
 (2) Τῇ χάριτί μου.
 (3) Πίπτει, etc., εἰς τὰ γῆναν.
 (4) Ἀνάστα, ὁ Θεός, τῇ τρίτῃ, etc.
 (5) Περιποιήσαι.

(6) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει· Ὤδη ψαλ-
 μοῦ τῷ Ἀσάφ· ὁμοίως τοῦ πρὸ τούτου τοῦ ψαλμοῦ
 τὴν, etc.

(7) Ἠχησαν.

8. Et non memoretur nomen Israel ultra.
 9. Quoniam cogitaverunt unanimiter simul,
 10. Adversum te testamentum disposuerunt.
 11. Tabernacula Idumæorum, et Ismaelitæ
 12. Moab, et Agareni,
 13. Gebal, et Ammon, et Amalec,
 14. Alienigenæ cum habitantibus Tyrum
 15. Etenim et Assur venit cum illis:
 16. Facti sunt in adiutorium filiis Lot.
 17. Fac illis sicut Madian et Sisaræ,
 18. Sicut Jabin in torrente Cisson:
 19. Disperierunt in Endor:
 20. Facti sunt ut stercus terræ.
 21. Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebee, et Salmana:
 22. Omnes principes eorum.
- (a) Vers. 22. Καὶ Ζήθ, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Videntium Deum mente.
 9, 10. Et dæmones cum Judæis consilium iuiverunt contra te.
 11. Deficientes dæmones, et exaudientes eos Judæi.
 12, 13. Et hospitantes in peccato. *Gebal* interpretatur *populus deficiens*, quæ omnia de Judæis interpretantur.
 14. Judæi cum dæmonibus habitantibus idololatricam: qualis est gens Judæorum. *Tyrus* autem interpretatur *angustia*, quale est peccatum.
 15. *Assur* interpretatur *insidiæ*, quod de populo Judaico dictum est.
 16. Adjutores fuerunt filiis diaboli. *Lot* enim interpretatur *exclusus*, qualis est diabolus.
 17, 18. Fac illis sicut iniquitati, et diabolo. *Sisar* enim interpretatur *elevans rebelles*. *Jabin* interpretatur *ignominia exsiccata* in duritia eorum.
 19. Disperiit intelligentia generationis eorum. *Endor* enim interpretatur *oculus generationis*.
 20. Perditio facti sunt in mundo.
 21. Ut *corvum aridum*, ita enim interpretatur *Oreb*, et ut *lupum*, et ut *victimam*, et ut *umbra fluctuationis*. Hæc est enim illorum nominum interpretatio.
 22. In gladio consume ut illos
8. Τῶν ὁρώντων Θεὸν (1) τῇ διανοίᾳ.
 9, 10. (2) Καὶ οἱ δαίμονες ἅμα τοῖς Ἰουδαίοις συνεβουλεύσαντο συμβουλίαν κατὰ σοῦ.
 11. Οἱ ἐκλείποντες δαίμονες, καὶ οἱ εἰσακούοντες αὐτούς (3) Ἰουδαῖοι.
 12, 13. (4) Καὶ οἱ προσηλυτεύοντες τῇ ἀμαρτίᾳ. *Γεβάλ* ἐρμηνεύεται *λαὸς ἐκλείπων*, ἅπερ ἀμφοτέρω εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐρμηνεύονται.
 14. Οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τῶν κατοικούντων (5) δαιμόνων τὴν εἰδωλολατρείαν· ἀποπτήματι ὅπερ ἐστὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων. *Τύρος* δὲ *συνοχὴ* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀμαρτία.
 15. *Ἀσούρ* ἐρμηνεύεται *ἐκτερον*, ὅπερ εἰς τὸν Ἰουδαῖον (6) εἰρηται.
 16. Βοηθοὶ γέγονασι τοῖς υἱοῖς τοῦ διαβόλου. Ὡς γὰρ *ἀποκεκλεισμένος* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ διάβολος.
 17, 18. (7) Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ ἀδικίᾳ καὶ τῷ διαβόλῳ. *Σισάρα* γὰρ ἐρμηνεύεται *αἰρων ἀποστασίας*. *Ἰαβὶν* ἐρμηνεύεται *αἰσχύνῃ ξηραινομένη* ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῶν.
 19. Ἐξωλοθρεύθη ἡ διάνοια τῆς γενεᾶς αὐτῶν. *Ἀενδώρ* γὰρ ἐρμηνεύεται *ὀφθαλμὸς γενεᾶς*.
 20. Ἀπώλεια γέγονασι ἐν τῷ κόσμῳ.
 21. (8) Ὡς *κόρακα ξηρὸν*, τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Ὀρήθ*, καὶ ὡς *λύκον*, καὶ ὡς *θυσιασμὸν* [θυσιασμα], καὶ ὡς *σκιάρ σάλου*. Αὕτη γὰρ ἐρμηνεία τῶν ὀνομάτων.
 22. Ἐν *βομφαίᾳ* ἀνάλωσον ὡς ἐκείνους.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸν Θεόν.
 (2) N. 9. Ὅτι οἱ δαίμονες συνεβουλεύσαντο. Συμβούλιον ἔθεντο κατὰ σοῦ.
 (3) Αὐτῶν Ἰουδαῖοι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τῶν ὀνομάτων ἐρμηνεία.
 (4) N. 12. Ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ οἱ προσηλυτεύοντες, τοῦτέστιν τῇ ἀμαρτίᾳ. N. 13. *Γεβάλ* ἐρμηνεύεται *πλίσμα παλαιόν*. Ἀμὼν δὲ ἐρμηνεύεται *υἱὸς λαοῦ μου*. Ἀμαλὴξ δὲ ἐρμηνεύεται *λαὸς ἐκλείπων*, etc.
 (5) Κατοικούντων δεεσι. Εἰδωλολατρεῖαν. Ἀλλό-

φουλοὶ γὰρ ἐρμηνεύονται πίπτοντες ποτήματι, ὅπερ ἐστὶν, etc.

(6) Ἰούδαν.

(7) N. 17. Ποίησον, etc., *αἰρων ἀποστασίας*. N. 18. *Ἰαβὶν*, etc., *ξηραινομένη*. *Κισσῶν* δὲ ἐρμηνεύεται *σκληρότητι*. Ὡσαύτως οἱ Ἰουδαῖοι ὑπῆρχον *αἰσχύνῃ ξηραινομένη* ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῶν.

(8) N. 21. Ὡς *κόρακα*, etc. usque ad *Ὀρήθ*. N. 22. Καὶ ὡς *λύκον*, καὶ ὡς *θυσιασμὸν*, καὶ ὡς *σκιάρ σάλου*. Αὕτη, etc.

23. Οἵτινες εἶπον· Κληρονομήσωμεν ἑαυτοῖς τὸ ἄγιασθῆριον τοῦ Θεοῦ.

24. Ὁ Θεός μου, θεὸς αὐτοῦς ὡς τροχόν·

25. Ὡς καλὰ μὴν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.

26. Ὡσει πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμόν·

27. Ὡσει φλόξ, ἣ (α) κατακαύσει δρη.

28. Οὕτω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καταιγίδι σου·

29. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς.

30. Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμία·

31. Καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου, Κύριε.

32. Αἰσχυνθῆτωσαν, καὶ παραχθῆτωσαν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·

33. Καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ ἀπολέσθωσαν.

34. Καὶ γνῶτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος·

35. Σὺ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἰησῶν τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμός. ΨΑΛΜ. ΠΓ.

1. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων!

(α) Ἡ deest in textu, legitur in marg. κατακαῦσαι.

23. Qui dixerunt : Hæreditate possideamus nobis sanctuarium Dei.

24. Deus meus, pone illos ut rotam :

25. Et sicut stipulam ante faciem venti.

26. Sicut ignis, qui comburet silvam :

27. Et sicut flamma, quæ comburet montes.

28. Ita persequeris illos in tempestate tua :

29. Et in ira tua conturbabis eos.

30. Imple facies eorum ignominia :

31. Et quærent nomen tuum, Domine.

32. Erubescant, et conturbentur in sæculum sæculi :

33. Et confundantur et pereant

34. Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus .

35. Tu solus altissimus in omni terra.

In finem, pro torcularibus filii Core psalmus. PSALM. LXXXIII.

1. Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum !

ATHANASII INTERPRETATIO.

23. Αἰχμαλωτῖσωμεν τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ (1) διαρπάσωμεν.

24. Κιλιουμένους (2) ὑπὸ τῶν ἐλκόντων αὐτοῦς εἰς ἁμαρτίαν.

25. Ὡδε κάκει περιφερομένους ὑπὸ τῶν καταδυναστευομένων (3).

26. Ὡς ξύλα ἄκαρπα ἀνάλωσον αὐτούς.

27. Ὡς ἡ θεοῦ σου κατακαίει τὴν ἐναντίαν δύναμιν (4).

28. Ἐν τῷ θυμῷ σου.

29. Ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν συναπολέσεις (5) αὐτούς.

30. Τὰς καρδίας αὐτῶν.

31. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιγνώσονται (6) τὴν βοήθειάν σου καὶ τὰς εὐεργεσίας σου.

32. Διαπαντὸς οἱ μὴ πειθόμενοι σου (7).

33. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

34, 35. Ἐν τῇ δόξῃ τῆς παρουσίας σου (8) ἐπιγνώσιν, ὅτι ὃν ἐξουθένουν Ἰὺν ἀνθρώπου, οὗτος Κύριος πάντων ἐστὶ, καὶ αὐτῷ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι σὺ εἶ Κύριος ὕψιστος εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.

D Amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (9)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἰησῶν τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμός*, ὅπερ ἐρμηνεύεται· εἰς τὸ τέλος τῶν αἰῶνων ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἐν ταῖς καρδίαις (10) τὸν οἶνον τῆς εὐφροσύνης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. *Εἶτα τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμός*. Κορὲ γὰρ ἐρμηνεύεται *φαλακρός*· ὁ δὲ *φαλακρός* παρὰ τῷ νόμῳ *καθαρός* ἐστίν.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro torcularibus filiis Core psalmus*, quod interpretatur in fine sæculorum pro habentibus in cordibus vinum lætitiæ Dominum nostrum Jesum. Deinde *filiis Core psalmus*. *Core* enim interpretatur *calvus*. *Calvus* autem secundum legem *mundus* est.

1. Αἱ αἰῶνά σου ἀναπαύσεις.

1. Æterna tua refrigeria.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτῶν.

(2) Κοιμωμένων.

(3) Καταδυναστευόντων αὐτούς.

(4) Θεοῦ, etc., τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

(5) Συναπολείς.

(6) Ἐπιγνώσιν.

(7) Σοι.

(8) Ἐν τῇ ἐνδόξῳ σου παρουσίᾳ, etc. Πατρὸς ἡμῶν.

(9) Ἡ διὰ τῆς κινναβόου περ.

(10) Καοῖαις αὐτῶν.

2. Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.

3. Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum

4. Etenim passer invenit sibi domum :

5. Et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos :

6. Altaria tua, Domine virtutum, rex meus et Deus meus.

7. Beati qui habitant in domo tua :

8. In sæcula sæculorum laudabunt te.

Diapsalma.

9. Beatus vir, cui est auxilium ipsi abs te :

10. Ascensiones in corde suo disposuit,

11. In valle lacrymarum in loco, quem posuit.

12. Etenim benedictionem dabit legislator :

13. Ibunt de virtute in virtutem :

14. Videbitur Deus deorum in Sion.

15. Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam :

Diapsalma.

16. Auribus percipe, Deus Jacob.

17. Protector noster aspice, Deus :

(a) Vers. 7. Ὁ βασιλεύς μου, etc. V. 8. Μακάριοι πάντες οἱ, etc.

(b) Οὗ ἐστὶν ἀντιληψίς αὐτοῦ παρὰ σοῦ. At in marg. sol.

(c) Τὸν deest.

2. Ἐπιποθεῖ, καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου.

3. Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα.

4. Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἐαυτῷ οἰκίαν·

5. Καὶ τρυγῶν νοσσιὰν ἐαυτῆ, οὐ θήσει τὰ νοσσία ἐαυτῆς.

6. Τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, βασιλεύς (a) μου καὶ ὁ Θεός μου.

7. Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου·

8. Εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων αἰνέσουσί σε.

Διάψαλμα.

9. Μακάριος ἀνήρ, ὃς ἐστὶν ἀντιληψίς αὐτῷ παρὰ σοῦ (b).

10. Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο,

11. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὸν (c)

B τόπον, ὃν ἐθετο.

12. Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν.

13. Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν·

14. Ὁφθῆσεται ὁ Θεός τῶν Θεῶν ἐν Σιών.

15. Κύριε ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·

Διάψαλμα.

16. Ἐνώτισαι, ὁ Θεός Ἰακώβ.

17. Ὑπερασπιστὰ ἡμῶν, Ἰδε, ὁ Θεός·

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Cupio dissolvi, et esse cum Christo ².

5. Tota anima, et corpore in Deo inhaereo.

4. Omnis anima sanctorum apud Deum requiem habet.

5. Et Filius Dei habet rursus ubi habitare faciat sanctos suos.

6. Corda sanctorum tuorum, regnans et dominans in me.

7. In superna Jerusalem.

8. Incessanter.

9. In quo inhabitavit gratia tua.

10. Caelestia cogitat, et operatur.

11. Illumilians se, et plorans corde suo inhaerente tibi.

12. In regno suo, dicit Dominus: Venite, benedicti Patris mei, accipite paratum vobis regnum ².

13. Ibunt ex gratia, quæ hic est in ipsis, in futuram vitam.

14. Videbitur Dei Filius Deus deorum, qui tales gratia sunt, in adventu suo.

15. Imple petitiones meas.

16. Audi, Deus Jacob.

17. Attende, Deus.

² Philipp. i, 23. ² Matth. xxv, 34.

C 2. Ἐπιποθεῖ ἀναλύσασθαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.

3. Ὁλως τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι πρόσκειμαι ἐπὶ τὸν Θεόν.

4. Πᾶσα ψυχὴ ἁγίων ἔχει ἀνάπαυσιν παρὰ τῷ Θεῷ.

5. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει πάλιν ὅπου (1) κατοικήσει τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

6. Αἱ καρδίαι τῶν ἁγίων σου (2), ὁ βασιλεύων (3), καὶ ὁ δεσπόζων μου.

7. Εἰς ἀνω Ἱερουσαλήμ.

8. Ἀκαταπαύστως.

9. Εἰς ὃν ἐπισκήνωσεν ἡ χάρις σου.

10. Τὰ ἐπουράνια φρονεῖ, καὶ πολιτεύεται.

11. Ταπεινῶν, καὶ (4) πενθῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀνακαιμένῃ σοι.

D 12. Ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν (5) λέγει ὁ Κύριος· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν.

13. Πορεύονται ἐκ τῆς χάριτος τῆς οὐσης ἐν αὐτοῖς ἐνταῦθα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

14. Ὁραθήσεται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (6) τῶν κατὰ χάριν Θεῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

15. Πλήρωσον τὰ αἰτήματά μου.

16. Ἄκουσον, ὁ Θεός Ἰακώβ.

17. Πρόσχε, ὁ Θεός.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πόλιν, ποῦ etc., αὐτοῦ deest.

(2) Σου non legitur.

(3) N. 7. Ὁ βασιλεύων μου, καὶ, etc. N. 8. Εἰς τὴν ἀνω.

(4) Ταπεινῶν ἐαυτὸν, καὶ, etc.

(5) Αὐτοῦ, etc., βασιλείαν πρὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου.

(6) Ὁ Θεός, etc.

18. Καὶ (α) ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.

19. Ὅτι κρείττων ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας.

20. Ἐξελεξάμην παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ (β) οἰκεῖν με ἐν σπηνώμασιν ἀμαρτωλῶν.

21. Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος ὁ Θεός,

22. Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

23. Κύριος οὐ στεροῦσιν τὰ ἀγαθὰ τοὺς πορευομένους ἐν ἀκακίᾳ.

24. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜ. ΠΔ.

1. Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου.

2. Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ.

3. Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῶν λαῶν σου.

4. Ἐκάλυψας πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

5. Κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὀργὴν σου.

(α) Καὶ non legitur.

(β) Vers. 21. Ἠοικεῖν, etc. Vers. 22. Ὅτι ἔλεος, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Ἀντιλαβοῦ (1) τῶν ἁγίων σου.

19. Ὅτι μείζον τὸ ἀίδιον φῶς τῆς βασιλείας σου ὑπὲρ τὰς ἐξ χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος.

20. Συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ (2) Θεοῦ, (3) ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν ἐν τοῖς πλουσίοις τοῦ νῦν αἰῶνος τοῖς μὴ ποιῶσι τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ.

21. Ὅτι τῇ ἐλεημοσύνῃ καὶ πίστει εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.

22. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τοῖς ποιῶσι ταῦτα δώσει χάριν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δοξάσει αὐτούς.

23. Οὐ γὰρ στεροῦσιν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ τοὺς μηδὲν πονηρὸν ποιῶντας.

24. Ὁ πιστεύων εἰς σέ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (4) Ἐἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμὸς, ὑπερ ἑρμηνεύεται τοῖς υἱοῖς τῆς ἀμαρτίας. Κορὲ γὰρ ἀντιλογία σχεήσατο [ἐσχίσαστο] (5) πρὸς τὸν Θεόν. Οὐκοῦν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀντιλογίας, τουτέστι τῆς ἀμαρτίας, τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν ὁ ψαλμὸς εἰρηται περὶ τῶν εἰς τὰ τέλη τῶν αἰῶνων παρασχεθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *In finem, filiis Core psalmus, quod interpretatur filiis peccati.* Core enim contradictione separatus est adversus Deum. Igitur filiis contradictionis, hoc est peccati, populo Judæorum et gentium psalmus dictus est de iis, quæ in fine sæculorum præbita sunt ipsis a Deo.

1. Ἐπιθυμία ἐπεθύμησας σῶσον (6) τὸν κόσμον. D

2. Ἐρρύσω τοὺς (7) Ἰουδαίους τοὺς πιστευόντας σοὶ ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἀμαρτίας.

3. Συνεχώρησας πάντας (8) τὸν κόσμον [πάσας ἀνομίας τῷ κόσμῳ].

4. Ἀθήνην πεποίηκας πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν του κόσμου [τοῦ αὐτοῦ] σου.

5. Μετεβλήθης ὅλως (9) εἰς ἔλεος.

Addenda et corrigendæ ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἀντιλαβοῦ.

(2) Τοῖς ἁγίοις τοῦ, etc.

(3) N. 21. Ἡ πρόσκαιρον, etc., τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. N. 22. Ὅτι ἐλεημοσύνη, etc., Κύριος ὁ Θεός.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(α) Vide Psal. vi et xi et Præfationem.

18. Et respice in faciem Christi tui.

19. Quia melior est dies una in atriis tuis, super millia :

20. Elegi abjectus esse in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

21. Quia misericordiam et veritatem diligit Dominus Deus

22. Gratiam et gloriam dabit.

23. Dominus non privabit bonis eos, qui ambulat in innocentia.

24. Domine Deus virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

In finem, filiis Core. PSALM. LXXXIV.

B 1. Benedixisti, Domine, terram tuam :

2. Avertisti captivitatem Jacob.

3. Remisisti iniquitates plebi tuæ :

4. Operuisti omnia peccata eorum.

5. Mitigasti omnem iram tuam.

18. Suspice sanctos tuos.

19. Quia melior est æterna lux regni tui super sex millia annorum præsentis sæculi (α).

20. Potius vexari cum populo Dei, quam temporaria voluptate peccati frui inter divites præsentis sæculi, qui non faciunt Dei voluntates.

21. Quoniam misericordia, et fide delectatur Deus.

22. Hæc facientibus in hoc sæculo dabit gratiam, et in futuro glorificabit eos.

23. Non enim privabit futuris bonis eos, qui nihil inprobum faciunt.

24. Qui in te credit.

1. Desiderio desiderasti salvare mundum.

2. Liberasti Judæos credentes tibi e servitute peccati.

3. Condonasti omnes iniquitates mundo.

4. In oblivionem tradidisti omnia peccata ejusdem mundi.

5. Totus conversus es in misericordiam.

(5) Ἐχρήσατο.

(6) Σῶσαι τὸν κόσμον σου.

(7) Αὐτοὺς τοὺς, etc.

(8) Παντὶ τῷ κόσμῳ σου.

(9) Ὅλος εἰς ἔλεος.

6. Avertisti ab ira indignationis tuæ.
7. Convertite nos, Deus salutaris noster.
8. Et averte iram tuam a nobis.
9. Nunquid in æternum irasceris nobis?
10. Aut extendes iram tuam a generatione in generationem?

11. Deus, tu conversus vivificabis nos:
12. Et plebs tua lætabitur in te.
13. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam:
14. Et salutare tuum da nobis.
15. Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus.

16. Quoniam loquetur pacem in plebem suam,
17. Et super sanctos suos, et super eos, qui convertunt cor ad eum.

18. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius,

19. Ut inhabitet gloria in terra nostra.
20. Misericordia et veritas obviaverunt:
21. Justitia et pax osculatæ sunt.
22. Veritas de terra orta est:
23. Et justitia de cælo prospexit.

- A 6. Ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου.
7. Ἐπιστρέψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν.
8. Καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν.
9. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν;
10. Ἡ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;

11. Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς.
12. Καὶ ὁ λαὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί.
13. Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου.
14. Καὶ τὸ σωτήριόν σου δόξῃς ἡμῖν.
15. Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός.

16. Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ,
17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν.

- B 18. Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ,

19. Τοῦ κατασκηνώσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.
20. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήνετησαν.
21. Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν.
22. Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε.
23. Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διεκύψα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Propitius factus es universo generi humano. C
7. Ad te ipsum congrega nos.
8. Et cessare fac maledictum, quod fuit ab Adam, et Cain, et reliquis.
9. Nunquid permanebit sententia illa semper?
10. Transeuntem de generatione in generationem?

11. Deus tu, qui convertisti nos ex morte peccati, vivifica per gratiam tuam.
12. Credentes in te.
13. Filium tuum.
14. Spiritum sanctum tuum.
15. Adjiciam jam mentem meam iis, quæ ab eo dicta sunt in adventu suo.

16. Quoniam pacem suam donabit nobis.
17. Et super apostolos suos, et super omnes credentes in eum.

18. Verumtamen proxima est salus timentium eum, et credentium ipsi.
19. Ut gratia Dei veniat in corda nostra.

20. Gentium et Judæorum populus simul crediderunt.

21. Similiter Judæorum, et gentium populi cuncti sunt invicem in fide et charitate.

22. Opera justitiæ de cordibus hominum.

23. Filius Dei advenit.

6. Ἰλεως γενοῦ παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
7. Ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν.
8. Καὶ παῦσον τὴν κατάραν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, καὶ Κάιν, καὶ τῶν λοιπῶν.
9. Μὴ ἐπιμεῖνῃ ἡ ἀπόφασις ἐκείνη διὰ παντός;
10. Διερχομένην ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;

11. Ὁ Θεός, σὺ ἐπιστρέψας ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, ζωοποίησον διὰ τῆς χάριτός σου.
12. Οἱ πιστεύοντες ἐν σοί (1).

13. Τὸν Υἱόν σου.
14. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
15. Ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου λοιπὸν τοῖς λεγομένοις (2) ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

16. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην δωρήσεται ἡμῖν.
D 17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καὶ εἰς (3) πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.

18. Ὅμως πλησίον ἐστὶν ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ πιστευόντων αὐτῷ.

19. Τοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔλθειν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν (4).

20. Τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων (5) λαὸς ἐπίστευσαν ἅμα.

21. Ὅμοιως οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν (6) [λαοί] ἠνώθησαν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ἀλλήλοις.

22. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων.

23. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παρατέγωνε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς σέ.
(2) Λεγομένοις μοι.
(3) Ἐπί.

(4) Ὑμῶν.
(5) Ὁ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων.
(6) Οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν, etc.

24. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα ·
 25. Καὶ ἡ γῆ ὑμῶν [ἡμῶν] δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς.
 26. Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ πραγματοποιεῖται ·
 27. Καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΠΕ΄.

1. Κλίνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
 2. Ὅτι πτωχὸς καὶ πένθης εἰμι ἐγώ.
 3. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι θεός εἰμι ·
 4. Σῶσον τὸν δοῦλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ [σοί].
 5. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σὲ κεκράζομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.
 6. Εὐφρανὸν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ·
 7. Ὅτι πρὸς σὲ ἤρα τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς καὶ ἐπιεικής,
 9. Καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις σε.
 10. Ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν προσευχὴν μου ·
 11. Καὶ πρόσχος τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.
 12. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα πρὸς σὲ, ὅτι ἐπήκουσάς μου.

24. Etenim Dominus dabit benignitatem :
 25. Et terra nostra dabit fructum suum.
 26. Justitia ante eum ambulabit :
 27. Et ponet in via gressus suos.

Oratio David. PSALM. LXXXV.

1. Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me :
 2. Quoniam inops et pauper sum ego.
 3. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum :
 4. Salva me servum tuum, Deus meus, sperantem in te
 5. Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die.
 6. Lætifica animam servi tui :
 7. Quoniam ad te animam meam levavi.
 8. Quoniam tu, Domine, suavis et mitis,
 9. Et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.
 10. Auribus percipe, Domine, orationem meam :
 11. Et intende voci deprecationis meæ.
 12. In die tribulationis meæ clamavi ad te, quia exaudisti me.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν δωρεῖται ἡμῖν.
 25. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης.
 26. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν.
 27. Καὶ ἐντελεῖται ἐν πίστει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) · *Προσευχὴ τῷ Δαβὶδ*, τοῦτέστι *τῷ Ικανῷ τῇ χειρὶ* · τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται: *Δαβὶδ*, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet: *Oratio David*, hoc est, *manu forti*, ita enim interpretatur *David*, qualis est *Filius Dei*.

1. Εὐμένεις μοι ποιήσον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς προσευχῆς μου (2).
 2. Τῇ καρδίᾳ.
 3. Ἀσφάλισαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι σε ἐγὼ σέβομαι.
 4. Σῶσόν με τὸν δοῦλόν σου, ὁ Θεός, ὅτι ἐλπίζω, ὅτι σώσεις με.
 5. Ἀδιαλείπτως προσεύχομαι ἐν καρδίᾳ πεφωτισμένη.
 6. Διὰ τῆς χάριτός σου.
 7. Τῷ θελήματι (3) αὐτὴν ἀνεθέμην.
 8. Ἀγαθὸς καὶ πραὺς.
 9. Καὶ ἀμέτρητος σὺ ἐν τῷ ἐλεεῖν τοὺς καταφεύγοντας ἐπὶ σέ.
 10. Ἄκουσον.
 11. Καὶ ἔργον ἀποτελέσον τὴν προσευχὴν μου (4).
 12. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀπολέσθαι με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐδεήθην σου, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε ἐπήκουσάς μου.

24. Spiritum suum sanctum, et bonum donabit nobis.
 25. Genus humanum opera justitiæ.
 26. Joannes Baptista, et multitudo prophetarum.
 27. Et præcipiet in fide justificationes ejus.

1. Benignam mihi fac aurem tuam, et exaudi orationem meam.
 2. Corde.
 3. Muni animam meam, quoniam ego te coio.
 4. Salva me servum tuum, Deus, quoniam spero quod me salvabis.
 5. Indesinenter oro corde illuminato.
 6. Per gratiam tuam.
 7. In voluntate tua eam reposui.
 8. Bonus, et mitis.
 9. Et immensa est misericordia tua erga eos, qui confugiunt ad te.
 10. Audi.
 11. Et opus effice orationem meam.
 12. In tempore, quo perii a peccato deprecatus sum te, quoniam et alias me exaudisti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ., etc. *Δαβὶδ Ικανὸς χειρὶ*, ὅπερ, etc.
 (2) Ἐπιθυμητὴ σου ἦτω ἡ προσευχὴ μου.

(3) Θελήματί σου.
 (4) Τῇ προσευχῇ μου.

13. Non est similis tui in diis, Domine :
 14. Et non est secundum opera tua.
 15. Omnes gentes, quascunque fecisti, venient,
 16. Et adorabunt coram te, Domine.
 17. Et glorificabunt nomen tuum.
 18. Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia :
 19. Tu es Deus solus.
 20. Deduc me, Domine, in via tua :
 21. Et ingrediar in veritate tua.
 22. Latetur cor meum, ut timeat nomen tuum.
 23. Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo :
 24. Et glorificabo nomen tuum in æternum.
 25. Quia misericordia tua magna est super me :
 26. Et eruisti animam meam ex inferno inferiori.
 27. Deus, iniqui insurrexerunt super me :
 28. Et synagoga potentium quæsierunt animam meam :
 29. Et non proposuerunt te in conspectu suo.
 30. Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors,

(a) Vers. 18, 19, sub unico vers.

- A 13. Οὐκ ἔστιν ὁμοίος σοι ἐν θεοῖς, Κύριε ·
 14. Καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.
 15. Πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἤξουσι,
 16. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε,
 17. Καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου.
 18. (a) Ὅτι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποιῶν θαυμάσια ·
 19. Σὺ εἶ Θεὸς [ὁ Θεὸς] ὁ μόνος.
 20. Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου ·
 21. Καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
 22. Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ·
 24. Καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
 25. Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ ·
 26. Καὶ ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ᾄδου κατωτάτου.
 27. Ὁ Θεός, παράνομοι ἐπανάστησαν ἐπ' ἐμέ ·
 28. Καὶ συναγωγὴ κραταιῶν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου,
 29. Καὶ οὐ πρόθετό σε ἐνώπιον αὐτῶν.
 30. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων.

ATHANASII INTERPRETATIO

13. Benignus.
 14. Ita liberans, et salvans.
 15. Ad tremendum tuum baptismum.
 16. Flectet omne genu.
 17. Et omnis lingua confitebitur tibi, *Quia Dominus Jesus in gloria Dei Patris* †. Amen.
 18, 19. Inenarrabilis.
 20, 21. Duc me, Domine, in fide tua in omne opus bonum.
 22. Gratia sancti Spiritus tui impleatur cor meum, ut timeam nomen tuum.
 23. Interminabiliter laudabo te.
 24. In omni tempore.
 25. Quoniam condonasti mihi multitudinem peccatorum meorum.
 26. E diabolo.
 27. Adversariæ potestates.
 28. Exercitus diaboli.
 29. Et non cogitaverunt, quod tu ipse inspectas quæ ipsi faciunt.
 30. Et novi, Domine Deus meus, quoniam miserator et misericors es.

† Philipp. II, 10, 11.

- C 13. Φιλάνθρωπος.
 14. Οὕτως λυτρούμενος, καὶ σώζων.
 15. Εἰς τὸ βάπτισμά σου (1) τὸ φοβερόν.
 16. Κάμψει πᾶν γόνυ.
 17. Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογεῖται σοι (2), ὅτι Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.
 18, 19. Ἀνεκδιήγησις [ἀνεκδιήγητος] (3).
 20, 21. (4) Ἀγαγέ με, Κύριε, ἐν τῇ πίστει σου εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 22. Τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματός σου πληρωθήτω ἡ καρδία μου, ἵνα φοβῶμαι (5) τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἀνυμνήσω σε ἀμετρωρίτως.
 24. Διαπαντός.
 25. Ὅτι πλῆθος ἁμαρτιῶν μου συνεχώρησας (6).
 D 26. Τοῦ διαβόλου.
 27. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
 28. Ἡ (7) στρατιὰ τοῦ διαβόλου.
 29. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ἐφορᾷ αὐτὸς (8), ἃ ποιῶσιν.
 30. Καὶ οἶδα, Κύριε ὁ Θεός μου, ὅτι οἰκτίρμων εἶ καὶ ἐλεήμων

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Βῆμά σου.
 (2) Σοι δεξι.
 (3) Ἀνεκδιήγητα.
 (4) N. 20. Ἀγαγέ, etc., πίστει σου. N. 21. Καὶ πορεύσομαι εἰς πᾶν, etc.

- (5) Μου, ἵνα φοβοῦμαι.
 (6) Συνεχώρησαν, male.
 (7) Ἡ non legitur.
 (8) Αὐτοῦς.

- 31. Μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός · A
- 32. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με.
- 33. Δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου ·
- 34. Καὶ σώσον τὸν υἱὸν τῆς παιδείας σου.
- 35. Πόισσον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν ·
- 36. Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, καὶ αἰσχυνθή-
τωσαν.
- 37. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ παρεκά-
λεσάς με.

Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ᾠδῆς. ΨΑΛΜ. ΠCΓ'.

- 1. Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις ·
- 2. Ἀγαπᾷ (α) Κύριος τὰς πύλας Σιὼν ὑπὲρ πάντα
τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.
- 3. Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ
Θεοῦ.
- 4. Μνησθήσομαι Ῥαάβ, καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γι-
νώσχοσι με.

Διάψαλμα.

- 5. Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι, καὶ Τύροι, καὶ λαὸς τῶν
Αἰθιοπῶν, οὗτοι (β) ἐγενήθησαν ἐκεῖ.

(α) Ἀγαπᾷ, etc. Ὑπὲρ, etc. Vers. duo sub unico num.
(β) Vers. 6. Οὗτοι, etc. Μήτηρ, etc. Καὶ ἄνθρωπος, etc., vers. tres sub unico num. V. 7. Καὶ αὐτὸς,
etc. V. 8. Κύριος, etc. Διάψαλμα. V. 9. Καὶ ἀρχόντων, etc. V. 10. Ὡς, etc.

- 31. Patiens, et multæ misericordiæ, et verax :
- 32. Respice in me, et miserere mei.
- 33. Da imperium tuum puero tuo :
- 34. Et saluum fac filium ancillæ tuæ.
- 35. Fac mecum signum in bonum :
- 36. Ut videant, qui oderunt me, et confundan-
tur.
- 37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consu-
latus es me.

Filiis Core psalmus cantici. PSALM. LXXXVI.

- 1. Fundamenta ejus in montibus sanctis :
- 2. Diligit Dominus portas Sion, super omnia ta-
bernacula Jacob.
- 3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.

- 4. Memor ero Rahab, et Babylonis scientium
me.

Diapsalma.

- 5. Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthio-
pum, hi fuerunt illic.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 31. Ἀνεξίτακος, καὶ ἀδιαλείπτως ἔλπει, καὶ ἐν C
ἀληθεύει.
- 32. Πρόσχε, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.
- 33. Δὸς τὴν χάριν σου τῷ δούλῳ σου.
- 34. Καὶ σώσον τὸν λαὸν τῆς συναγωγῆς των Ἰου-
δαίων.
- 35. Νεκρὸν ὄντα με ζωοποίησον.
- 36. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
- 37. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ ἀνέπυ-
σάς με ἐκ τοῦ κόπου καὶ φορτίου (1) τῶν ἁμαρτιῶν
μου.

- 31. Patiens, et indesinenter misereris, et in veri-
tate.
- 32. Attende, Domine, et miserere mei.
- 33. Da gratiam tuam servo tuo.
- 34. Et salva populum synagogæ Judæorum.
- 35. Mortuum me vivifica.
- 36. Contrariæ potestates.
- 37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et re-
creasti me a labore, et onere peccatorum meo-
rum

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (2) · Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ᾠδῆς, τοῦτέστι τοῖς καθαροῖς τῆ καρδίᾳ
δ (3) ψαλμὸς ἕδεται.

Titulus præpositus continet : *Filiis Core psalmus cantici* : hoc est mundis corde psalmus canitur.

- 1. Αἱ μαρτυρίαι τῆς παρουσίας καὶ τῶν παθημά- D
των αὐτοῦ ἐν τοῖς προφήταις.
- 2. Τοὺς ἀποστόλους ἀγαπᾷ Κύριος ὑπὲρ τὸ πλη-
θος τῶν Ἰουδαίων.
- 3. Μεγάλα καὶ (4) θαυμαστά εἰρηται περὶ σοῦ τῆς
ἄνω Ἱερουσαλήμ.
- 4. Τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰουδαίων (5) τῶν πιστευόν-
των εἰς ἐμέ. Ῥαάβ ἐρμηνεύεται πλατυνθεῖσα. Βα-
βυλῶν δὲ ἐρμηνεύεται σύγχυσις, ὅπερ εἰσὶ τὰ ἔθνη.
- 5. Καὶ ἰδοὺ οἱ πιστεύοντες (6) · τοῦτο γὰρ ἐρ-
μηνεύεται ἀλλόφυλοι. Εἶτα Τύρος, τοῦτέστιν ἡ συ-

- 1. Testimonia adventus, et passionum ejus in
prophetis.
- 2. Apostolos diligit Dominus supra multitudi-
nem Judæorum.
- 3. Magna, et mirabilia dicta sunt de te, superna
Jerusalem.
- 4. Ecclesiæ Judæorum credentium in me. *Rahab*
interpretatur *dilatata*. *Babylon* autem interpretatur
confusio, quales sunt gentes.
- 5. Et ecce *credentes* : ita enim interpretantur *alie-
nigenæ*. Deinde *Tyrus*, hoc est *angustia*, et populus

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ τοῦ φορτίου.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (3) Ὁ deest.
- (4) Καὶ deest.

- (5) Τῶν ἐθνῶν τῶν. Ῥαάβ γὰρ ἐρμηνεύεται συγ-
χυσις, ὅπερ ἐστὶ τὰ ἔθνη.
- (6) Οἱ πιστόντες, etc., τοῦτέστι συνοχή, καὶ ὁ λαὸς
ὁ ταπεινός, etc

6. Mater Sion, dicit homo :
 7. Et homo natus est in ea
 8. Et ipse fundavit eam Altissimus.
 9. Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum horum, qui fuerunt in ea.
 10. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Canticum psalmi filii Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ. PSALM. LXXXVII.

1. Domine Deus salutis meæ,
 2. Die clamavi et nocte coram te.
 3. Intret in conspectu tuo oratio mea :
 4. Inclina aurem tuam ad precem meam.
 5. Quia repleta est malis anima mea :
 6. Et vita mea inferno appropinquavit.

- A 6. Μητέρα Σιών, ἐρεῖ ἄνθρωπος·
 7. Καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ·
 8. Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψίστος.
 9. Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν, καὶ ἀρχόντων τούτων, τὼν γεγενημένων ἐν αὐτῇ.
 10. Ὡς εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί.
 Ὁδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ. ΨΑΛ. ΠΖ'.
1. Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 2. Ἡμέρας ἐκέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου.
 3. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου·
 4. Κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου.
 5. Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ μου·
 B 6. Καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ἄδῃ ἤγγισεν

ATHANASII INTERPRETATIO.

[populus Æthiopum] humilis denigratus a peccato, hi omnes in lavacro renovati sunt.

6. Matrem vocant Ecclesiam, ubi confessio singularum fidelium.

7, 8. Et Altissimus homo advenit in eam, et ipse fundavit eam.

9. Dominus hæc ipsa narrabit in Scripturis Judæorum, et apostolorum, et evangelistarum, qui sunt in Ecclesia fidelium.

10. Sicut exercitus sanctorum angelorum semper lætantium, ita est habitatio in te.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ὁδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεῖται τοῦ ἐπιγράμματος. Κορὲ ἀντιλογικὸς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν. Μαελέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή. Αἰθὰμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλίτης δὲ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὀργῶν τὸν Θεόν. Ἡ ὁδὴ οὖν τοῦ ψαλμοῦ τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶ, τουτέστι· τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τῆς ἀπαρχῆς, ὡσανεὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποκρίνοντος εἰς σύνεσιν αὐτῷ τῷ ὑψηλῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ ὀργῶντι τὸν Πατέρα. Οὐδέεις ἐώρακε τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ τοῦ Πατρὸς ὢν, καθὼς εἰρηκεν ἐν Εὐαγγελίῳ. Ἐκ προσώπου οὖν τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὸν Κύριόν ἐστιν ὁ ψαλμός

Titulus præpositus continet : *Canticum psalmi filii Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis. *Core contradictor factus est contra Deum. Maheleth autem interpretatur primitiæ. Ætham autem interpretatur altissimus. Israelita autem interpretatur Vir videns Deum.* Canticum igitur psalmi est etiamnum contradictentibus, hoc est populo Judæorum pro primitiis, nempe Christo respondente in intellectum, ipsi Altissimo Dei Filio videntis Patrem. *Nemo vidit Patrem, nisi qui Patris est :* quemadmodum dixit in Evangelio *. Ex persona igitur Judæorum convertentium se ad Dominum est psalmus.

1. Domine Deus vitæ meæ.
 2. Incessanter.
 3. Non prohibebunt peccata mea ne ad te accedat deprecatio mea.
 4. Libenter excipe supplicationem meam.
 5. Quia repleta est peccatis anima mea.
 6. Et propterea vita mea Christus inferno appropinquavit, ut liberaret me.

* Joan 1, 18; vi, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 6. Καὶ ὁ, etc. N. 8. Ὁ Κύριος, etc., τῶν Ἰουδαίων. N. 9. Καὶ τῶν ἀποστόλων, etc. N. 10. Ὡς αἱ, etc., ἐν σοὶ τῇ ἀνα Ἱερουσαλήμ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειως περιέχει, etc., τοῦ ἀπο-

κριθῆναι συνέσεως, etc., τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶν, etc., τοῦ Χριστοῦ. Ἀποκρίνονται εἰς, etc., ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὢν, etc., τῶν ἐπιστρεφόντων ἐστὶν ὁ ψαλμός.

(3) Δέησιν.

7. Προσελογίσθη μετὰ τῶν καταβαίνοντων εἰς λάκκον·

8. Ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

9. Ὡσεὶ τραυματῆαι καθεύδοντες ἐν τάφῳ (α), ὧν οὐκ ἐμνήσθη ἔτι·

10. Καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπέσθησαν.

11. Ἐθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,

12. Ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

13. Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου·

14. Καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμούς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ.

15. Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ·

16. Ἐθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς.

17. Παρεδόθη, καὶ οὐκ ἐξεπορεύομην·

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας. B

19. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὄλην (b) τὴν ἡμέραν·

20. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου.

21. Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια;

Διάψαλμα.

22. Ἡ ἱατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι;

23. Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου;

(a) Ἐν τάφοις. In marg. ἐν τάφῳ.

(b) Vers. 20. Ὄλην, etc., χεῖράς μου.

7. *Æstimatus sum cum descenditibus in lacum:*

8. *Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.*

9. *Sicut vulnerati dormientes in sepulcro, quorum non es memor amplius:*

10. *Et ipsi de manu tua repulsi sunt.*

11. *Posuerunt me in lacu inferiori,*

12. *In tenebrosis et in umbra mortis.*

13. *Super me confirmatus est furor tuus:*

14. *Et omnes elevationes tuas induxisti super me.*

15. *Longe fecisti notos meos a me:*

16. *Posuerunt me abominationem sibi.*

17. *Traditus sum et non egrediebar:*

18. *Oculi mei languerunt præ inopia.*

19. *Clamavi ad te, Domine, tota die:*

20. *Expandi ad te manus meas.*

21. *Nunquid mortuis facies mirabilia?*

Diapsalma.

22. *Aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi?*

23. *Nunquid narrabit aliquis in tenebris mirabilia tua?*

ATHANASHI INTERPRETATIO.

7. Καὶ προσελογίσθη ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ (1) ἀποθνησκόντων.

8. Καὶ ἐγένετο ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος (2) ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, τουτέστι μὴ χρεωστῶν θάνατον.

9. Ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ ἀποθανόντες, ὧν οὐκ ἔστι (3) μνημόνευσις.

10. Ἀπέσθησαν γὰρ ζῶντες ἐκ τῆς βοήθειας σου.

11. Οἱ δαίμονες ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

12. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ θανάτου.

13. Ὀργίσθη μοι.

14. Τὰς ἀπειλάς σου.

15. Τοὺς προφήτας.

16. Μεμισημένον.

17. Ἐκρατούμην ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἠδυνάμην ἀποστῆναι.

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας μου ἠσθένησαν (4) ἀπὸ τοῦ ἀβοήθητόν με εἶναι.

19. Δέομαι σου,

20. Τὴν καρδίαν μου ἀνέτεινα πρὸς σέ.

21. Μὴ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν με ποιήσεις ἐπ' ἐμέ (5) τὰ θαυμάσιά σου;

22. Ἡ ἱατροὶ δύνανται ἀναστήσαί με, ἵνα ἐξομολογήσωμαί σοι;

23. Μὴ ἐν τῷ τάφῳ δωρήσει μοι συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων μου (6);

7. *Et reputatus est Dominus cum infirmis et morientibus.*

8. *Et factus est Dominus tanquam homo sine adjutorio inter mortuos liber, hoc est non debens mortem.*

9. *Sicut peccatores morientes, quorum nulla est memoria.*

10. *Viventes enim depulsi sunt de auxilio tuo.*

11. *Dæmones in peccato.*

12. *In concupiscentiis mundi et mortis.*

13. *Iratus es mihi.*

14. *Minas tuas.*

15. *Prophetas.*

16. *Oliosum.*

17. *Detentus sum a peccato, et non potui abstinere.*

18. *Oculi mentis meæ infirmati sunt, quod sine adjutorio essem.*

19. *Deprecor te,*

20. *Cor meum ad te intendi.*

21. *Nunquid postquam mortuus fuero facies super me mirabilia tua?*

22. *Aut medici possunt me suscitare ut confitear tibi?*

23. *Nunquid in sepulcro dabit mihi veniam peccatorum meorum?*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῶν ἀσθενούντων, καὶ desunt.

(2) Ὁ κόσμος ἄνθρωπος.

(3) Ἐτι.

(4) Οἱ ὀφθαλμοὶ μου τῆς διανοίας ἠσθένησαν, etc.

(5) Εἰς ἐμέ, deest τὰ.

(6) Τὴν συγχ. τ. ἀ. ἡμῶν;

24. Et veritatem tuam in perditione ?
 25. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua ?
 26. Et justitia tua in terra oblivioni tradita ?
 27. Et ego ad te, Domine, clamavi :
 28. Et mane oratio mea præveniet te.
 29. Ut quid, Domine, repellis animam meam ?
 30. Avertis faciem tuam a me ?
 31. Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea :
 32. Exaltatus autem, humiliatus sum, et conturbatus.
 33. In me transierunt iræ tuæ :
 34. Et terrores tui conturbaverunt me.
 35. Circumdederunt me sicut aqua tota die :
 36. Circumdederunt me simul.
 37. Elongasti a me amicum,
 38. Et proximum et notos meos a miseria.

Intellectus Ætham Israelitæ. PSAL. LXXXVIII.

1. Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.

(a) Ἀποστρέψης. In marg. Ἀποστρέφεις.

(b) Vers. 36. Ὀλην, etc. Vers. 37. Ἐμάκρυνας, etc. Vers. 38. Καὶ τοὺς γνωστοὺς μου, etc.

(c) Ἰσραηλίτου in cod. mss.

- A 24. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ;
 25. Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου ;
 26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῆ ἐπιληλησμένη ;
 27. Κἀγὼ πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα .
 28. Καὶ τὸ πρῶτ ἡ προσευχή μου προφθάσει σε .
 29. Ἴνα τί, Κύριε, ἀπωθῆ τὴν ψυχὴν μου ;
 30. Ἀποστρέφεις (a) τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ;
 31. Πτωχός εἰμι ἐγώ, καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου .
 32. Ὑψώθεις δέ, ἐταπεινώθην, καὶ ἐξηπορήθην .
 33. Ἐπ' ἐμέ διῆλθον αἱ ὄργαι σου .
 34. Οἱ φοβερισμοὶ σου ἐξετάραξάν με .
 35. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ ὄλην (b) τὴν ἡμέραν .
 36. Περιέσχον με ἅμα .
 37. Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον,
 38. Καὶ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστοὺς μου ἀπὸ ταλαιωπρίας .

Συνέσεως Αἰθᾶμ τῷ Ἰσραηλίτῃ (c). ΨΑΛΜ. ΠΕΨ.

1. Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἔσομαι .

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Et discam facere justificationes tuas, postquam reversus fuero in terram, ex qua sumptus sum ?
 25. Nunquid qui in peccato sunt, possunt cognoscere mirabilia tua ?
 26. Et justitia tua nunquid potest intelligi in corde derelicto ?
 27. Non aliud auxilium mihi proposui nisi te.
 28. Cum lux tua in corde meo exoritur, oratio mea te præstolabitur.
 29. Projicis me ?
 30. Non exaudis me ?
 31. Sine adjutorio sum, et in peccatis a principio.
 32. Gloriatum autem humiliatus sum et abjectus.
 33. Tolerantiæ in lege tua.
 34. Minæ tuæ.
 35. Continuerunt me.
 36. Indesinenter.
 37. Omnes sanctos tuos.
 38. Prophetas et apostolos ab omni peccato.

- C 24. Καὶ μάθω τὰ δικαιώματά σου ποιεῖν μετὰ τὸ ἀναλῦσαι με εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην ;
 25. Μὴ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὄντες δύνανται τὰ θαυμάσιά σου γινῶναι ;
 26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου μὴ δύναται γνωσθῆναι (1) ἐν καρδίᾳ ἐγκαταλείμμενῃ ;
 27. Οὐκ ἄλλην βοήθειαν ἐθέμην (2) εἰ μὴ σε .
 28. Ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατέλλειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἡ προσευχή μου περιμένει (3) σε .
 29. Ἀπορρίπτεις με ;
 30. Οὐκ εἰσακούσεις (4) μου ;
 31. Ἀβοήθητός εἰμι, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐξ ἀρχῆς .
 32. Μεγαλαυχήσας δὲ ἐταπεινώθην καὶ ἀπερρίφην .
 33. Αἱ καρτερίαι (5) ἐν τῷ νόμῳ σου .
 34. Αἱ ἀπειλαὶ σου .
 35. Συνέσχον με .
 36. Ἀδιαλείπτως .
 D 37. Ἐκαστὸν τῶν ἁγίων σου (6) .
 38. Τοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας .

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7) · Συνέσεως Αἰθᾶμ τῷ Ἰσραηλίτῃ · τούτεστι, τῆς χάριτος τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ σπείραντος Θεοῦ ψαλμῶς, περιέχει (8). Σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ ἡ χάρις αὐτοῦ ὑπάρχει. Αἰθᾶμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλίτου δὲ ἐρμηνεύεται σπείραντος Θεοῦ.

Titulus appositus continet : *Intellectus Ætham Israelitæ* : hoc est, gratiæ Altissimi Dei seminantis psalmus. Intellectus enim bonus gratia ipsius est. *Ætham* autem interpretatur *Altissimus*. *Israelita* autem interpretatur *Deus seminans*.

1. Quæ fecisti in singulis generationibus filiis hominum.

1. Ἄ ἐποίησας καθ' ἐκάστην γενεάν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Γνωρισθῆναι.
 (2) Καὶ ἐγὼ οὐκ ἄλλην ἐθέμην βοήθειαν, etc.
 (3) Περιμένει.
 (4) Εἰσακούσεις.
 (5) Αἱ κατάραι αἰ, etc.

- (6) Σου deest.
 (7) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρως περ., etc. Τοῦ Ἰσραηλίτου, etc.
 (8) Περιέχει abundare videtur

2. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί μου.

3. Ὅτι εἶπας· Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται·

4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.

5. Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου·

6. Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.

7. Ὡς τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου·

8. Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεάν καὶ γενεάν τὸν θρόνον σου.

Διάψαλμα.

9. Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε·

10. Καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων.

11. Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ;

12. Ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;

13. Ὁ Θεὸς, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων,

14. Μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περὶ κύκλῳ αὐτοῦ.

15. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὅμοιός σοι;

16. Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλου σου.

17. Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης·

18. Τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις.

2. In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3. Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur:

4. In cœlis præparabitur veritas tua.

5. Disposui testamentum electis meis:

6. Juravi David servo meo.

7. Usque in æternum præparabo semen tuum:

8. Et ædificabo in generationem et generationem sedem tuam.

Diapsalma.

9. Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine:

10. Etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.

11. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino?

12. Similis erit Domino in filiis Dei?

13. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum,

14. Magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.

15. Domine, Deus virtutum, quis similis tibi?

16. Potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.

17. Tu dominaris potestati maris:

18. Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τὰ προστάγματα σου κηρύξω.

3. Ὅτι ἐπηγγείλω ἀδιαλείπτως τὸν ἠλεημένον λαὸν περιποιῆσαι (1) εἰς οἰκοδομήν.

4. Ἐν τοῖς ἁγίοις ἡ πίστις (2).

5. Ἐπηγγειλάμην τοῖς ἁγίοις τὴν βασιλείαν μου (3). C

6. Τοῖς κατὰ τὸν Δαβὶδ πραεῖς [πραεῖσι] τῆ καρδίας (4).

7. Προαγάγω ἐν τῷ κόσμῳ.

8. Τὴν βασιλείαν σου.

9. Διηγῆσονται οἱ ἀπόστολοι καὶ (5) οἱ ἅγιοι τὰ θαυμάσιά σου.

10. Καὶ γὰρ τὴν πίστιν σου ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁγίων.

11, 12. (6) Τίς τῶν προφητῶν ἢ τῶν ἁγίων ἰσοδύναται εἶναι τοῦ Κυρίου [τῷ Κυρίῳ]; Ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ χάριν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἰσι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲ κατὰ φύσιν.

13. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

14. Ἀκατάληπτος καὶ παντοδύναμος ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

15. Φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων.

16. Οἱ ἅγιοι σου.

17. Πάσης ὁμοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν (7) ἔχεις ὡς δημιουργὸς αὐτῆς.

18. Τοὺς πειρασμοὺς αὐτῆς ἀνισχύρους ποιεῖς.

2. Præcepta tua prædicabo.

3. Quia indesinenter denuntiasti populum misericordiam adeptum possidere in ædificationem.

4. In sanctis fides.

5. Annuntiavi sanctis regnum meum.

6. Juxta David mitibus corde.

7. Producam in mundo.

8. Regnum tuum.

9. Narrabunt apostoli et sancti mirabilia tua.

10. Etenim fidem tuam in multitudine sanctorum.

11, 12. Quis prophetarum aut sanctorum æqualis esse potest Domino? Illi enim gratia ejusdem Jesu sunt Dei filii, ipse autem natura.

13. In cordibus eorum.

14. Incomprehensibilis et omnipotens est super omnes sanctos suos.

D 15. Benignus et misericors.

16. Sancti tui.

17. Totius simul universi potestatem habes ut ejusdem creator.

18. Tentationes ejus infirmas facis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Περιποιεῖσθαι.

(2) Πίστις σου.

(3) Σου.

(4) Πραεῖς οὔσι κατὰ τὴν καρδίαν μου.

(5) Οἱ ἀπόστολοι, καὶ desunt.

(6) N. 11, Τίς... Ἰσὸς δύναται εἶναι τοῦ Κυρίου, N. 12, Ἐκεῖνοι... τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ.

(7) Σὺ ἐξουσίαν.

19. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum :
 20. In brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
 21. Tui sunt cœli et tua est terra :
 22. Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti.
 23. Aquilonem et mare tu creasti :
 24. Thabor et Hermon in nomine tuo exsultabunt :
 25. Tuum brachium cum potentia.
 26. Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua.
 27. Justitia et judicium, præparatio sedis tuæ.
 28. Misericordia et veritas præcedent faciem tuam :
 29. Beatus populus qui scit jubilationem.
 30. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt :
 31. Et in nomine tuo exsultabunt tota die :
 32. Et in justitia tua exaltabuntur.
 33. Quoniam gloria virtutis eorum tu es :
 34. Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον ·
 20. Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου.
 21. Σοὶ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ ·
 22. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.
 23. Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας ·
 24. Θαβὼρ καὶ Ἑρμών ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ·
 25. Σὺς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας.
 26. Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου, ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου.
 27. Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου.
 28. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύονται πρὸ προσώπου σου ·
 29. Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν.
 30. Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύονται ·
 31. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ἅλην τὴν ἡμέραν ·
 32. Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται.
 33. Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ.
 34. Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Diabolum.
 20. In fortitudine Filii tui perdidisti contrarias potestates.
 21. Tui sunt sancti tui in cœlo, et gentes credentes in te : similiter et cœlum et terra tua sunt, quia ea creasti.
 22. Omnes simul homines fundasti in fide tua.
 23. Adversantes tibi Judæos, et mundum tu rursus renovasti.
 24. Electi tui et peccatores in nomine tuo gaudebunt.
 25. Filius tuus qui potens est.
 26. Regnet Filius tuus, et glorificetur tuus Unigenitus.
 27. Severitas et æquitas in tuo tribunali.
 28. In præsentem autem sæculo fides et misericordia acceptæ apud te.
 29. Qui ex corde suo gemit.
 30. In gratia Filii tui.
 31. Indesinenter in æterna futura luce gaudebunt.
 32. Et in Filio tuo glorificabuntur.
 33. Quoniam in te gloriantur et corroborantur.
 34. Et in voluntate tua et Filii tui dirigetur potestas nostra, quam nobis ab initio delisti.

19. Τὸν διάβολον.
 20. Ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Υἱοῦ σου ἀπώλεσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 21. Σοὶ εἰσιν (1) οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἅγιοι σου, καὶ τὰ ἔθνη τὰ πιστεύοντα εἰς σέ · ὁμοίως καὶ κατὰ τὸ δημιουργητικὸν αὐτοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ.
 22. Πάντας ἄνθρωπος ἐθεμελίωσας ἐν τῇ πίστει σου.
 23. Τοὺς ἐναντιουμένους σοι Ἰουδαίους καὶ τὸν κόσμον σὺ πάλιν ἀνεκαίνισας.
 24. Οἱ ἐκλεκτοὶ σου καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου χαρίζονται.
 25. Σὺς ὁ Υἱὸς ὁ δυνατός (2).
 26. Βασιλευέτω (3) ὁ Υἱός σου, καὶ δοξασθήτω ὁ Μονογενής σου.
 27. Ἀσπρότης (4) καὶ ἀπροσωποληψία ἐν τῷ βῆματί σου.
 28. Ἐν δὲ τῷ νῦν αἰῶνι πίστις καὶ ἐλεημοσύνη δεκταὶ παρὰ σοί.
 29. Ὁ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ πενθεῖ (5).
 30. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ σου.
 31. Ἀδιαλείπτως ἐν τῷ αἰδίῳ φωτὶ τῷ μέλλοντι χαρίζονται.
 32. Καὶ ἐν τῷ Υἱῷ σου δοξασθήσονται.
 33. Ὅτι ἐν σοὶ καυχῶνται καὶ δυναμοῦνται.
 34. Καὶ ἐν τῷ θελήματί σου, καὶ τοῦ Υἱοῦ σου ἀνορθωθήσεται (6) ἡ ἐξουσία ἡμῶν, ἣν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς δέδωκας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Σοὶ εἰσι καὶ οἱ, etc. Ὁμοῦς καί, etc. Leg. vid., ὁμοίως.
 (2) Ὁ σὺς ὁ Υἱὸς δυνατός.
 (3) Βασιλευσάτω.

- (4) Ἀύστηρότης.
 (5) Πενθῶν.
 (6) Ἀνορθωθήτω.

35. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις,
 36. Καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλέως ἡμῶν.
 37. Τότε ἐλάλησας ἐν ὄρασει τοῖς υἱοῖς σου,
 38. Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατόν·
 39. Ὑψωσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου.
 40. Εὔρον Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου·
 41. Ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ μου ἔχρισμα αὐτόν.
 42. Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντιλήφεται αὐτῷ·
 43. Καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν.
 44. Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ·
 45. Καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν.
 46. Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ·
 47. Καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι.
 48. Καὶ ἡ ἀλήθειά μου, καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ·
 49. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὠφωθήσεται τὸ κέρασ αὐτοῦ.
 50. Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ·
 51. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐτοῦ.
 52. Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πάτήρ μου εἶ σύ,
 53. Θεός μου, καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου.
 54. Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν,
 55. Ὑψῆλόν παρὰ τοὺς βασιλεῦσι τῆς γῆς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 35, 36. Ὅτι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀντίληψις ἡμῶν (1).
 37 Τότε τοῖς Ἰουδαίοις ἐν αἰνίγμασι διὰ τῶν προφητῶν ἐλάλησας,
 38. Καὶ εἶπας· Τῷ Υἱῷ μου βοηθήσω ὕμν.
 39. Τὸν γερὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐξελεξάμην καὶ ἐδόξασα.
 40. Εὔρον (2) λαὸν τὸν πεποθημένον.
 41. Ἐν τῷ Πνεύματί μου τῷ ἁγίῳ τὸν αὐτὸν πιστὸν λαὸν ἠγάπησα (3).
 42. Ὁ γὰρ Υἱὸς μου ὑπερασπίζει αὐτόν.
 43. Καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μου ἐνισχύει (4) αὐτόν.
 44. Οὐ κατακυριεύσει ὁ διάβολος αὐτοῦ.
 45. Ὁ αὐτὸς ἀντικείμενος οὐκ ἂν δυνήθῃ αὐτοῦ.
 46. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 47. Τοὺς δαίμονας ὑποτάξω αὐτοῖς.
 48. Καὶ τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον, καὶ ὁ Υἱὸς μου ἀχώριστοι ἔσονται τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
 49. Ἡ βασιλεία τοῦ λαοῦ.
 50. Ἐν τῷ κόσμῳ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
 51. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 52. Τὸ, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 53. Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς (5) εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πορηροῦ.
 54. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 55. Δεδοξασμένον ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖας (6).

* Matth. vi, 9-13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡμῶν.
 (2) N. 40. Εὔρον τὸν λαὸν τὸν πεποθημένον· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ.
 (5) Ἡγίασα.

- A 35. Quia Domini assumptio,
 36. Et sancti Israel regis nostri.
 37. Tunc locutus es in visione filiis tuis,
 38. Et dixisti : Posui adjutorium in potente :
 59. Exaltavi electum de plebe mea.
 40. Inveni David servum meum :
 41. Oleo sancto meo unxi eum.
 42. Manus enim mea auxiliabitur ei.
 43. Et brachium meum confortabit eum.
 44. Nihil proficiet inimicus in eo :
 45. Et filius iniquitatis non apponet nocere ei.
 46. Et concidam a facie ipsius inimicos ejus :
 47. Et odientes eum in fugam convertam
 48. Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso :
 49. Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus :
 50. Et ponam in mari manum ejus :
 51. Et in fluminibus dexteram ejus.
 52. Ipse invocabit me : Pater meus es tu
 53. Deus meus, et susceptor salutis meæ.
 54. Et ego primogenitum ponam illum,
 55. Excelsum præ regibus terræ.

- 35, 36. Quoniam Patris et Filii et Spiritus sancti assumptio nostra.
 37. Tunc Judæis in ænigmatibus per prophetias locutus es,
 38. Et dixisti : In Filio meo adjuvabo vos.
 39. Chorum sanctorum apostolorum elegi et glorificavi.
 40. Inveni populum desideratum.
 41. In Spiritu sancto meo eundem fidelem populum dilexi.
 42. Nam Filius meus protegit ipsum.
 43. Et idem Filius meus confortat eum.
 44. Non dominabitur in eum diabolus.
 45. Idem adversarius nihil poterit adversus eum.
 46. Adversarias potestates.
 D 47. Dæmones subjiciam ipsis,
 48. Et Spiritus sanctus meus, et Filius meus non separabuntur a populo fideli.
 49. Regnum populi.
 50. In mundo dominationem ejus.
 51. Et in gentibus præcepta ipsius.
 52. Pater noster qui es in cælis.
 53. Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo *.
 54. In regnum cælorum.
 55. Glorificatum super reges.

- (4) Ἐνισχύσει.
 (5) Ms pro ἡμᾶς. Ita etiam mox.
 (6) Παρὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς.

56. In æternum servabo illi misericordiam meam : A
 57. Et testamentum meum fidele ipsi.
 58. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus :
59. Et thronum ejus sicut dies cœli :
60. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam,
61. Et in judiciis meis non ambulaverint
 62. Si justitias meas profanaverint :
 63. Et mandata mea non custodierint,
 64. Visitabo in virga iniquitates eorum .
 65. Et in verberibus peccata eorum.
 66. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis.
67. Neque nocebo in veritate mea.
 68. Neque profanabo testamentum meum :
 69. Et quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita.
 70. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar ?
 71. Semen ejus in æternum manebit [manet] :
 72. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo.
 73. Et sicut luna perfecta in æternum :
Diapsalma.
 74. Et testis in caelo fidelis.
56. Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἑλεός μου·
 57. Καὶ ἡ διαθήκη μου πιστὴ αὐτῷ.
 58. Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ·
 59. Καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ.
 60. Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου,
 61. Καὶ τοὺς κρίμασί μου μὴ πορευθῶσιν·
 62. Ἐὰν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσωσι·
 63. Καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλάξωσιν·
 64. Ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας αὐτῶν,
 65. Καὶ ἐν μάστιγι τὰς ἀδικίας αὐτῶν
 66. Τὸ δὲ ἑλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω ἀπ' αὐτῶν·
- B 67. Οὐδ' οὐ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου.
 68. Οὐδ' οὐ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην μου·
 69. Καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω.
 70. Ἄπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι ;
 71. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ [μένει]·
 72. Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου.
 73. Καὶ ὡς ἡ σελήνη καθηρητισμένη εἰς τὸν αἰῶνα·
Διάψαλμα
 74. Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

56. Indesinenter.
 57. Et passiones fideles ipsi.
 58. Opera justitiæ ejus.
 59. Et regnum ipsius interminabile.
 60. In concupiscentiis cordium eorum sequentur.
61. Et declinabit cor eorum in vanitatem.
 62. In intemperantias convertentur.
 63. Et omnino a me discedent.
 64. Quem enim diligo, corrigo et castigo.
 65. Flagello autem in infirmitate et tribulatione, omnem filium exspectans ad pœnitentiam.
 66. Castigans autem eos non morti tradam.
 67. Neque projiciam eos convertentes se in præceptis meis.
 68. Neque omnino exterminabuntur.
 69. Et quæ promitto non destituo.
70. Semel constitui in filio meo David, non mentiar.
 71. Sancti.
 72. Regnum ipsorum effulgebit.
 73. Similiter regnum ipsius fundatum est.
 74. Hoc dicitur de Patre, et de Filio, et de Spiritu sancto : de Patre quidem, quoniam e caelo dixit : *Hic est Filius meus dilectus* : de Filio autem
 * Matth. xvii, 5.
56. Ἀδιάλειπτον.
 57. Καὶ τὰ παθήματα (1) πιστὰ αὐτῷ.
 58. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ.
 59. Καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀτελεύτητον.
 60. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἐξ-
 C ακολουθήσουσι.
 61. Καὶ ἐκκλινῆ ἡ καρδία αὐτῶν εἰς ματαιότητα.
 62. Ἐν ἀσελγείαις τραπήσονται.
 63. Καὶ παντελῶς ἀποστήσουσιν (2) ἀπ' ἐμοῦ.
 64. Ὅν γὰρ ἀγαπῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω.
 65. Μαστιζῶ δὲ ἐν ἀβῤωστία καὶ θλίψει, πάντα υἱὸν εἰς μετάνοιαν ἀπεχθεγόμενος.
 66. Παιδεύων δὲ αὐτοὺς οὐ μὴ θανατώσω.
 67. Οὐδὲ μὴ (3) ἀπορρίψω αὐτοὺς ἐπιστρέφοντας ἐν τοῖς προστάγμασί μου.
 68. Οὐδὲ μὴ τελείως εἰς ἀφανισμόν ἔσονται (4).
 69. Καὶ ἅπερ ἐπαγγέλλομαι, οὐ μὴ παοεκλείπω (5).
 70. Ἄπαξ ὤμοσα ἐν τῷ υἱῷ μου τῷ Δαβὶδ, οὐ ψεύσομαι.
 D 71. Οἱ ἅγιοι (6).
 72. Ἡ βασιλεία αὐτῶν (7) ἐκλάμψει.
 73. Τεθμελιωμένη ὁμοίως ἡ βασιλεία αὐτοῦ.
 74. Λέγεται τοῦτο ἐπὶ (8) τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐπὶ μὲν τοῦ Πατρὸς, ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν εἶπεν· *Οὗτός ἐστιν ὁ*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Παθήματά μου.
 (2) Παντὶ ἀποστῶσιν.
 (3) Οὐδ' οὐ μὴ
 (4) Ἔστωσαν.
 (5) Ἐπαγγέλλομαι, οὐ μὴ παραλείπω.
 (6) Τοῦτέστιν οἱ ἅγιοι.
 (7) Αὐτοῦ.
 (8) Τοῦτο καὶ ἐπὶ, etc.

75. Σὺ δὲ ἀπώσω καὶ ἐξουδένωσας,
 76. Ἀνεβάλου τὸν Χριστὸν σου,
 77. Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου·
 78. Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἅγισμα αὐτοῦ.
 79. Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ·
 80. Ἔθου τὰ ὄχυράματα αὐτοῦ δειλίαν.
 81. Διήρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διοδεύοντες ὁδὸν (α)·
 82. Ἐγενήθη θνείδος τοῖς γείτοσιν αὐτοῦ.
 83. Ἵψωσας τὴν δεξιὰν τῶν θλιδόντων αὐτόν·
 84. Εὐφρανὰς πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 85. Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ·

86. Καὶ οὐκ ἀντελάθου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ.
 87. Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ·
 88. Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραζας.
 89. Ἐσμικρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου αὐτοῦ·
 90. Κατέχευας αὐτοῦ [αὐτῷ] αἰσχύνην.

Διάψαλμα.

91. Ἔως πότε, Κύριε, ἀποστρέφῃ εἰς τέλος;
 92. Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου;
 93. Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις·

(α) Οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν. At in marg., οἱ διοδεύοντες ὁδόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Υἱός μου ἀγαπητός (1)· περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ πέπονθεν ἐπὶ τῆς γῆς· περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Υἱοῦ, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.

75. Σὺ δὲ, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀπώσω, καὶ ἐξουδένωσας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν βασιλέα σου.
 76. Τὸν Χριστὸν ἕτερον παρ' αὐτὸν ἀπεκδεχόμενος.
 77. Τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.
 78. Ἀφείλου (2) τὴν χάριν σου ἀπὸ τοῦ ἁγιάσματος αὐτῶν.

79. Ἐλαβες τὴν βοήθειάν σου ἀπ' αὐτῶν.
 80. Τὸ θρόνος αὐτῶν (3) μετέβαλες εἰς δειλίαν.
 81. Ἡχμαλύτευσαν αὐτοὺς τὰ ἔθνη.
 82. Εἰς δουλείαν γεγόνασι τοῖς ἔθνεσι (4).
 83. Κατακυριεύσθαι αὐτοὺς συνεχώρησας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

84. Εἶπας αὐτοὺς σαλευθῆναι (5) ὑπ' αὐτῶν.
 85. Ἀνίσχυροι γεγόνασιν.
 86. Πρόνοιαν αὐτῶν οὐκ ἔτι ἐποίησω (6).
 87. Τὴν περιτομὴν ἑαυτῶν κατέλεγεν (7).
 88. Τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπερηφανίαν εἰς σποδὸν κατήγαγες.

89. Τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐστερηθήσαν.
 90. Καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 91. Ὁ προφήτης δέεται ὑπὲρ αὐτῶν· Διὰ τί τελείως ἀποστρέφῃ αὐτούς;
 92. Ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῇ παρουσίᾳ σου
 93. Ὅτι γῆ καὶ σποδός εἰμι.

* Joan. xv, 26.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁ ἀγαπητός.
 (2) Ἀφείλας.
 (3) Τὸ θρόνος αὐτοῦ.
 (4) Ἐθνεσιν αὐτοῦ.

PATROL. GR. XXVII.

- A 75. Tu vero repulisti et despexisti,
 76. Distulisti Christum tuum,
 77. Evertisti testamentum servi tui :
 78. Profanasti in terra sanctuarium ejus.
 79. Destruxisti omnes sepes ejus :
 80. Posuisti firmamentum ejus formidinem.
 81. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam :
 82. Factus est opprobrium vicinis suis.
 83. Exaltasti dexteram deprimentium eum :
 84. Lætificasti omnes inimicos ejus.
 85. Avertisti adjutorium gladii ejus :

86. Et non es auxiliatus ei in bello.
 87. Destruxisti ab emundatione sua :
 88. Et sedem ejus in terra collisisti.
 89. Minorasti dies temporis ejus :
 90. Perfuldisti eum confusione.
Diapsalma.

91. Usquequo, Domine, avertis in finem ?
 92. Exardescet sicut ignis ira tua ?
 93. Memorare quæ mea substantia :

quia passus est in terra; de sancto autem Spiritu, quia testimonium perhibuit de Filio, quemadmodum Dominus dixit : Cum autem venerit Paracletus Spiritus veritatis, ille testimonium perhibebit de me *.

- C 75. Tu autem, popule Judæorum, repulisti, et despexisti Filium Dei regem tuum.
 76. Alium Christum præter eum expectans.
 77. Populi Judæorum.
 78. Abstulisti gratiam tuam a sanctuario eorum.

79. Abstulisti adjutorium tuum ab ipsis.
 80. Audaciam eorum convertisti in formidinem.
 4. In captivitatem abduxerunt eos gentes.
 82. In servitutem facti sunt gentibus.
 83. Permisisti ut homines in eos dominarentur.

84. Sivisti eos ab ipsis jactari
 85. Infirmi facti sunt.
 D 86. Non amplius curam de illis gessisti.
 87. Eorum circumcisionem reprobasti.
 88. Gloriam eorum et superbiam in pulverem deduxisti.

89. Æterna viæ privati sunt.
 90. Et in præsentī et in futuro sæculo.
 91. Propheta pro ipsis deprecatur : Quare perpetuo averteris eos ?
 92. Super eos in adventu tuo.
 93. Quod terra et pulvis sum.

- (5) Σκυλευθῆναι.
 (6) Ποιήσω.
 (7) Αὐτῶν κατέλυσαν

94. Nunquid enim vane constituisti omnes filios A hominum?

95. Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem?

96. Eruet animam suam de manu inferi.

97. Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Domine,

98. Quas jurasti David in veritate tua?

99. Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum,

100. Quod continui in sinu meo multarum gentium.

101. Quod exprobraverunt inimici tui, Domine,

102. Quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

103. Benedictus Dominus in aeternum: fiat, fiat. B

Oratio Moysi hominis Dei. PSAL. LXXXIX.

1. Domine, refugium factus es nobis in generatione et generatione.

(a) Ἀνθρώπων in ed.

94. Μὴ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;

95. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὀφείτῃ θάνατον;

96. ῥύσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς ἕδου.

97. Ποῦ εἰσι: τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε,

98. Ἄ ὠμοσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου;

99. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀνειδισμού τῶν δούλων σου,

100. Ὁὐ ὑπέσχεο [ὑπέσχεο] ἐν τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἐθνῶν.

101. Ὁὐ ὀνειδισαν οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε,

102. Ὁὐ ὀνειδισαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου.

103. Εὐλόγητος Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα. Γένοιτο, γένοιτο.

*Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου (a) τοῦ Θεοῦ
ΨΑΛΜ. ΠΘ.*

1. Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεῇ καὶ γενεῇ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

94. Nunquid fecisti homines, ut perderes?

95, 96. Quis hominum potest vivere, et non videre mortem? Et si viderit mortem, quis potest eruere animam suam, nisi tu solus, qui propter nos homo factus es? Etenim non solum se ipsum suscitavit, sed multa corpora sanctorum, qui dormierant.

97, 98. Ubi sunt misericordiae, quas promisisti Filio tuo facere super omnes?

99, 100. Recordare, Domine, quod opprobriis afficimur ab adversariis potestatibus dicentibus: Ubi sunt, quae promisit Deus ostendere genti David?

101. Judaei.

102. Quando conviciati sunt Filio tuo, qui dedit se ipsum commutationem pro populo tuo, qui unctus est.

103. Amen, amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει: Ἡ *Προσευχὴ τῷ Μωϋσεὶ ἀνθρώπου (4) τοῦ Θεοῦ*. Αὕτη οὖν ἐρμηνεύει ὅτι ὑπάρχει. *Μωϋσῆς ἀνάληψις* ἐρμηνεύεται. Πᾶς οὖν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ προσεύχεται τὸν προκειμένον ψαλμὸν τῇ ἀναλήψει, τοῦτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ εἶπε, *προσευχὴ Μωϋσέως (5)*, ἀλλὰ τῷ Μωϋσεὶ ὡσανεὶ τῇ ἀναλήψει [τοῦτέστι] τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καθὼς (6) προείπαμεν, ὅτι: ἕκαστος τῶν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων οὕτως προσεύχεται, καθὼς ὁ ψαλμὸς περιέχει.

Titulus praepositus continet: *Oratio Moysi hominis Dei*. Haec igitur interpretatio est. *Moses assumptio* interpretatur. Omnis igitur homo Dei orat appositum psalmum assumptioni, hoc est Filio Dei. Non enim dixit, *oratio Moysis*, sed *Moysi*, perinde ac si dixisset assumptioni, hoc est Filio Dei, sicut antea diximus, quod unusquisque homo Dei ita orat quemadmodum psalmus continet.

1. Ab Abel, et in singulis generationibus.

* Matth. xxvii, 52.

94. Μὴ γὰρ ἐπὶ τὸ ἀπολέσαι πεποίηκας τοὺς ἀνθρώπους;

95, 96. Τίς δύναται τῶν ἀνθρώπων ζῆσαι, καὶ μὴ ἰδεῖν θάνατον; Καὶ ἐὰν ἴδῃ θάνατον, τίς δύναται ῥύσασθαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εἰ μὴ σὺ (4) μόνος ὁ δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος; Οὐ μόνον γὰρ ἑαυτὸν ἀνέστησεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἤγειρεν.

97, 98. Ποῦ εἰσιν, ἃ ἐπηγγείλω τῷ Υἱῷ σου ποιεῖν ἐπὶ πάντας ἐλέη;

99, 100. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι ὀνειδίζομεθα ὑπὲρ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων λεγόντων· Ποῦ εἰσιν ἃ ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς δεῖκνυσθαι ἔθνη τοῦ Δαβὶδ (2);

101. Οἱ Ἰουδαῖοι (3).

102. Ὅτε ὀνειδισαν τὸν Υἱόν σου τὸν δεδωκότα ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου τοῦ χρισθέντος.

103. Ἀμήν, ἀμήν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰ μὴ μόνος σὺ, etc.

(2) Ἀναδείκνυσθαι ἔθνη τοῦ Θεοῦ;

(3) Deest οἱ Ἰουδαῖοι.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Προσευχὴ

D Μωϋσεὶ ἀνθρώπων, etc.

(5) Τοῦ Μωϋσέως.

(6) Ἀναλήψει τ. Υ. τ. Θ. καθά, etc.

(7) Καὶ deest.

2. Πρὸ τοῦ ὄρη γενηθῆναι, καὶ κλασθῆναι τὴν γῆν, Ἄ καὶ τὴν οἰκουμένην,
3. Καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.
4. Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς ταπεινώσιν·
5. Καὶ εἶπας· Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
6. Ὅτι χάρις ἐστὶ ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς (α) ἡμέρα,
7. Ἡ ἐχθὲς, ἥτις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί,
8. Τὰ ἐξουδανώματα αὐτῶν ἐστὶ ἔσονται.
9. Τὸ πρῶτὸ ὡσεὶ χλόη παρέλθοι·
10. Τὸ πρῶτὸ ἀνθῆσαι, καὶ παρέλθοι·
11. Τὸ ἐσπέρας ἀποπέσει, σκληρυνθεῖη, καὶ ξηρανθεῖη.
12. Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου·
13. Καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθημεν. B
14. Ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον [ἐνώπιόν] σου·
15. Ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου.

2. Priusquam montes fierent, et formaretur terra et orbis,
3. Et a sæculo, et usque in sæculum tu es.
4. Ne avertas hominem in humilitatem :
5. Et dixisti : Convertimini, illi hominum.
6. Quoniam mille anni ante oculos tuos, Domine, tanquam dies [tanquam in nocte],
7. Dies hesternæ, quæ præterit, et custodia in nocte,
8. Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.
9. Mane sicut herba transeat :
10. Mane floreat et transeat :
11. Vespere decidat, induret et arescat.
12. Quia defecimus in ira tua :
13. Et in furore tuo turbati sumus.
14. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo :
5. Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.

(a) Vers. . . Ὡς, etc., νυκτί.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 2, 3. (1) Ὡς γὰρ αἰδῖος Θεὸς πάντων προϋπάρχων, ὡς πάντων Δημιουργός, οὕτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχετο, οὕτε ζωῆς τέλος.
4. Μὴ οὕτως ἐλάσης ἡμᾶς ἐν ἀμαρτίαις ὄντας ἀποστρέψαι εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθημεν.
5. Καὶ εἶπας· Οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν. C
6. Ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως.
7. Ὡς ἡ παρελθοῦσα ἡμέρα, οὕτως διερχεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως· καὶ ὡσπερ ἐν νυκτί (2) φυλακὴ ἐστίν, οὕτως καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀσφάλεια ἐστίν, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως.
8. Αἱ καλᾶσεις αὐτῶν, ἐν αἷς ἀναριθμητοὶ ἔσονται (3).
9. Ἡ νηπιότης ὡς χλόη παρέλθοι.
10. Καὶ πάλιν εὐθέως ἡ νηπιότης ἀνθῆσει εἰς νεότητα, καὶ αὕτη ὁμοίως παρελεύσεται.
11. Ὅταν δὲ γηράσῃ, συγκαμφθῆσεται καὶ τελευτήσει.
12. Ὅτι ἡμαρτηκότων ἡμῶν διὰ τῆς παρακοῆς ὠργίσθης, καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς (4).
13. Ὅτι ἐλήφθη με, καὶ (5) θυμωθέντος σου ἀφανισμὸς ἐγενόμεθα.
14. Ἀναγεγραμμένα ἐῖσιν ἡμῶν αἱ ἀνομίαι ἐνώπιόν σου.
15. Ἡ ζωὴ ἡμῶν γίνηται πεφωτισμένη διὰ τῆς παρουσίας σου.

- 2, 3. Nam sicut Deus æternus ante omnia existens, ut omnium Creator, neque habuit dierum principium, neque habebit vitæ finem.
4. Ne ita sinas nos in peccatis existentes reverti in terram, ex qua sumpti sumus.
5. Et dixisti : *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat* ¹⁰.
6. Dies iudicii,
7. Sicut dies, quæ præterit, ita transit et dies iudicii : et quemadmodum in nocte custodia est, ita et post diem iudicii securitas erit, et æternæ vitæ et æterni supplicii.
8. Supplicia eorum, in quibus sine ulla temporis mensura permanebunt.
9. Infantia sicut herba transeat.
10. Et rursus statim adolescentia adolescet in juventutem, et ipsa similiter pertransibit.
11. Cum autem senuerit incurvabitur et morietur.
12. Quoniam peccantibus nobis per inobedientiam iratus es et avertisti nos.
13. Quoniam reliquisti me, et te irascente exterminati sumus.
14. Descriptæ sunt iniquitates nostræ coram te.
15. Vita nostra illuminetur adventu tuo.

¹⁰ Ezech. xxxiii, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 2. Ὡς, etc., προϋπάρχεις, etc. N. 3. Οὕτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχεις, etc.
 (2) Παρέρχεται καὶ ἡ τῆς κρίσεως ἡμέρα· καὶ ὡσπερ ἐν τῇ νυκτί, etc., ἀσφάλειά ἐστίν.

(3) Αἷς παραδοθήσονται ἀναρ.
 (4) Ἡμᾶς, ὅθεν ἐλήφθημεν.
 (5) N. 13. Καὶ θυμωθέντος σου εἰς ἀφανισμόν, etc.

16. Quoniam omnes dies nostri defecerunt :
 17. Et in ira tua defecimus.
 18. Anni nostri sicut aranea meditabuntur :
 19. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni :
 20. Si autem in potentatibus octoginta anni :
 21. Et amplius eorum labor, et dolor.
 22. Quoniam supervenit mansuetudo super nos, et corripiemur.
 23. Quis novit potestatem iræ tuæ ?
 24. Et iræ timore tuo iram tuam dinumerare ?
 25. Dexteram tuam sic notam fac mihi :
 26. Et eruditos corde in sapientia.
 27. Convertere, Domine, usquequo ?
 28. Et deprecabilis esto super servos tuos.
 29. Repleti sumus maue misericordia tua, Domine :
 30. Et exultavimus, et delectati sumus
 31. In omnibus diebus nostris.
 32. Lætati sumus.
 33. Pro diebus quibus nos humiliasti :
 34. Annis quibus vidimus mala.

(a) Κύριε non legitur.

(b) Vers. 31, 32, sub unico num.

- A 16. Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον·
 17. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν.
 18. Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων·
 19. Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐδομήκοντα ἔτη·
 20. Ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις ὀγδοήκοντα ἔτη·
 21. Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος.
 22. Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθῆσόμεθα.
 23. Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου ;
 24. Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμὸν σου ἐξ-αριθμήσασθαι ;
 25. Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι·
 26. Καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τῇ καρδίᾳ ἐν σοφίᾳ.
 27. Ἐπίστρεψον, Κύριε, ἕως πότε ;
 28. Καὶ παρακληθήτη ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.
 29. Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶτον τοῦ ἐλέους σου, Κύριε (ε)
 30. Καὶ ἠγαλλιασάμεθα, καὶ εὐφράνθημεν,
 31. (b) Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.
 32. Εὐφρανθήμεν [εὐφράνθημεν].
 33. Ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπεινώσας ἡμᾶς·
 34. Ἐτῶν, ὧν εἶδομεν κακά.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Quoniam jam completum est hoc sæculum.
 17. Nam priori sæculo nongentorum erat vita hominum, nunc autem diminuta est in centum viginti annos.
 18. Anni nostri miserabiles et infirmi facti sunt.
 19-24. Nam ad septuaginta et octoginta annos pervenimus : si autem longius vixerit homo, labor est, et dolor propter peccatum, quod est in mundo.
 22. Quoniam Filius Dei venit, et edocti sumus contemnere hanc vitam.
 23. Quis novit æterna supplicia ?
 24. Habens timorem tuum potest cognoscere iudicium tuum.
 25. Potentiam tuam per timorem tuum fac me intelligere.
 26. Et humiles corde repletos gratia tua fac me agnoscere.
 27. Veni ad nos, Domine.
 28. De anterioribus temporibus peccati.
 29. Ex oriente te, impleti sumus gratia tua.
 30. In Spiritu sancto.
 31. In omni opere bono.
 32. In præsentī sæculo.
 33, 34. Tempore peccati.

- C 16. Ὅτι λοιπὸν πεπλήρωται ὁ αἰὼν οὗτος.
 17. Ὁ γὰρ πρότερος αἰὼν (1) ἑννακοσίων ἐτῶν ἦν ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, νῦν δὲ ἠλαττώθησαν εἰς ἑξήκοντα ἔτη.
 18. Τὰ ἔτη ἡμῶν οἰκτρά καὶ ἀνίσχυρα γέγονασιν.
 19-24. Εἰς ἐβδομήκοντα γὰρ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐφθάσαμεν· ἐὰν δὲ πλεῖονα ζῆσθαι ἀνθρώπος, κόπος ἐστὶ καὶ πόνος διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν οὖσαν ἐν τῷ κόσμῳ.
 22. Ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθε, καὶ παιδευόμεθα καταφρονεῖν τῆς ζωῆς ταύτης.
 23. Τίς εἶδε τὰ αἰωνίου κολάσεως ;
 24. Ὁ ἔχων τὸν φόβον σου δύναται ἐπιγνώσθαι τὴν κρίσιν σου.
 25. Τὸ δυνατόν σου διὰ τοῦ φόβου σου ποιήσῃς (2) μὲ εἶδέναι.
 26. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ τοὺς πεπληρωμένους τῇ χάριτι σου (3) ποιήσῃς με εἶδέναι.
 27. Ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς, Κύριε.
 28. Περὶ τῶν προτέρων χρόνων τῆς ἁμαρτίας.
 29. Ἀνατελλαντός σου, ἐπληρώθημεν τῆς χάριτός σου.
 30. Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.
 31. (4) Ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.
 32. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.
 33, 34. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἁμαρτίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ γὰρ πρότερον ὁ αἰὼν, etc.

(2) Ποιήσονται εἶδέναι.

(3) Τῆς χάριτός σου.

(4) N. 31, 32, Ἐν παντὶ, etc. N. 33, Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. N. 34, Ἐν τῷ καιρῷ, etc.

35. Καὶ βεῖ ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· A
 36. Καὶ ὀδήγησον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν.
 37. Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 ἐφ' ἡμᾶς·
 38. Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον ἐφ'
 ἡμᾶς·
 39. Καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Δίτος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις.
 ΨΑΛ. κ'.

1. Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου,
2. Ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀβλισθήσεται.
3. Ἐρεῖ (α) τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
4. Καὶ καταφυγή μου, ὁ Θεός μου· καὶ ἐλπῶ ἐπ'
 αὐτόν·
5. Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ πανίδος θηρευτῶν, B

(α) Vers. 3, Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ, καὶ καταφυγή μου. V. 4, 5, Ὁ Θεός μου, ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν. Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται με, etc.

35. Et respice in servos tuos, et in opera tua :
 36. Et dirige filios eorum.
 37. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos :
 38. Et opera manuum nostrarum dirige super
 nos.
 39. Et opus manuum nostrarum dirige.

Laus cantici David sine titulo apud Hebræos.
 PSAL. XC.

1. Qui habitat in adjutorio Altissimi,
2. In protectione Dei caeli commorabitur.
3. Dicit Domino : Susceptor meus es tu :
4. Et refugium meum, Deus meus : sperabo in
 eum :
 5. Quoniam ipse liberabit te de laqueo venan-
 tium,

ATHANASII INTERPRETATIO

35. Τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
 36. Τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ.
 37. Ἡ χάρις αὐτοῦ.
 38. Καὶ τὰς δεήσεις τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὰς ἀγαθὰς
 κλήρωσον ἐν ἡμῖν (1).
 39. Καὶ τὴν θέλησιν τῆς δεήσεως ἡμῶν κατεύθυνον
 εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

35. Credentes in te.
 36. Opera eorum bona.
 37. Gratia ipsius.
 38. Et bonas nostrorum cordium supplicationes
 adimple in nobis.
 39. Et voluntatem deprecationis nostræ dirige in
 omne opus bonum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2) Δίτος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις (3), τουτέστι τῷ
 Ἰακώβ τῇ χειρὶ, τῷ Ὑψίῳ τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ, ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις, τοῦτο λέγει, ὡς νομίζω· Οὗτος ὁ ψαλμὸς
 οὐκ ἀναγέγραπται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Ἑβραίων. Προστάσσει γὰρ αὐτοῖς ὁ ψαλμὸς ἐπιμένειν τῷ (4) Θεῷ
 καὶ τῇ αὐτοῦ βοηθείᾳ. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι οὐκ ἠθέλησαν ἐμμεῖναι. Οὐκοῦν δικαίως ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς ἀνεπι-
 γραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡσανεὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, ὡς μεμφόμενος αὐτοὺς καὶ ἐν ἐτέ-
 ρῳ λέγει· Αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ βοηθείᾳ μου (5), κατὰ ἡμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος.

Titulus præpositus continet : *Laus cantici David sine titulo apud Hebræos*, hoc est *manu forti*, nempe
 Dei Filio. Illud autem, *sine titulo aut inscriptione apud Hebræos*, hoc, ut reor, significat : hic psalmus
 inscriptus non est in cordibus Hebræorum. Præcipit enim ipsis psalmus, ut permancant in Deo ejusque
 adjutorio, Hebræi autem noluerunt permanere. Itaque recte psalmus inscriptus est sine titulo apud He-
 bræos, utpote qui non permanserunt in adjutorio Altissimi, ut eos redarguens, et alio loco dicit : [*Quo-
 niam*] *Ipsi non permanserunt in adjutorio meo, et ego neglexi eos, dicit Dominus* 11.

1. Ὁ πᾶσαν τὴν μέριμναν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ ἔχων C
 ἐπὶ (6) τὸν Θεόν.
2. Τετείχισται ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
3. (7) Λέγει γὰρ προσευχόμενος τῷ Κυρίῳ· Οὐκ
 ἔξ με, Κύριε, κυριευθῆναι ὑπὸ τινος
4. Ἀπὸ πάσης χριμασίας λιμῆν μου ὑπάρχεις, ὁ
 Θεός μου· πιστεύω γὰρ εἰς σέ.
5. Ἀπὸ πάσης φιλαργυρίας.

11 Jer. xxxi, 32; Hebr. viii, 9.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatio.

- (1) Ἐφ' ἡμᾶς.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (3) Παρ' Ἑβραίοις. Τοῦτο οὖν λέγει· Δίτος ᾠδῆς
 τῷ Δαβὶδ, τουτέστι, etc.
- (4) Ἐν τῷ.

- D (5) Διαθήκη μου.
 (6) Πρὸς.
 (7) N. 3. Κύριε ὁ Θεός μου, ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ.
 N. 4, 5. Ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας. N. 6. Καὶ πάσης δι-
 δασκαλίας διαβολικῆς. N. 7. Ἐν τοῖς ἕσμασιν, etc.

6. Et a verbo aspero.
 7. Scapulis suis obumbrabit tibi :
 8. Et sub pennis ejus sperabis.
 9. Sculo circumdabit te veritas ejus :
 10. Non timebis a timore nocturno.
 11. A sagitta volante in die :
 12. A negotio perambulante in tenebris.
 13. Ab incursu et dæmonio meridiano.
 14. Cadent a latere tuo mille,
 15. Et decem millia a dextris tuis :
 16. Ad te autem non appropinquabit.
 17. Verumtamen oculis tuis considerabis :
 18. Et retributionem peccatorum videbis.
 19. Quoniam tu es, Domine, spes mea :
 20. Altissimum posuisti refugium tuum.
 21. Non accedet ad te malum :
 22. Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
 23. Quoniam angelis suis mandavit de te,
 24. Ut custodiant te in omnibus viis tuis.
 25. In manibus portabunt te :
 (a) *Er deesi.*

- A 6. Καὶ ἀπὸ λόγου ταραχίδους.
 7. Ἐν τοῖς μεταφράσεσιν αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι·
 8. Καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐλπείεις.
 9. Ὁπλῶ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ·
 10. Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ.
 11. Ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας·
 12. Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου,
 13. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ.
 14. Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς,
 15. Καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου·
 16. Πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἔγγιει.
 17. Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις·
 18. Καὶ ἀνταπόδοσιν ἀμαρτωλῶν ἴψει.
 19. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου·
 20. Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγὴν σου.
 B 21. Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ·
 22. Καὶ μάστιξ οὐκ ἔγγιει ἐν (a) τῷ σκηνώματι σου.
 23. Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ·
 24. Τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.
 25. Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε·

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Et ab omni diabolica doctrina.
 7. In donis suis refocillabit te.
 8. Et in duobus Testamentis ejus credens salvus fies.
 9. Invulnerabilem te custodiet gratia ipsius.
 10. Ab omni comminatione diaboli.
 11. Ab astu dæmoniaco.
 12. Ab omni voluptate diaboli.
 13. Ab omni peccato permanente, et dæmonio effundente in te concupiscentias pravas.
 14. Signato te signo crucis suæ.
 15. Omnes adversariæ potestates conterentur.
 16. Et earum nulla approximabit tibi.
 17. Vigila tamen mentis oculis.
 18. Et in die judicii videbis æternum supplicium diaboli, et angelorum ejus, eorumque, qui eis obtemperarunt.
 19-21. Non accedent ad te mala, et dic : Tu, Domine, spes mea : Dominus autem ad eum dicit : Pone me adjutorem tuum, non approximabit aliquod malum.
 22. Et potestas diaboli in te non dominabitur.
 23, 24. Quoniam præcipiet angelis suis, ut ab omni deceptione te liberent.
 25. Et te deducant in omne opus bonum.

6. Καὶ ἀπὸ πάσης διδασκαλίας διαδόλων.
 7. Ἐν τοῖς χαρίσμασιν ἀναπαύσει σε.
 8. Καὶ ἐν ταῖς δυσὶν αὐτοῦ Διαθήκαις πιστεύσας σωθήσῃ.
 C 9. Ἀτρπτὸν σε φυλάξει (1) ἡ χάρις αὐτοῦ.
 10. Ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς τοῦ διαδόλου (2).
 11. Ἀπὸ (3) λογισμοῦ δαιμονιώδους.
 12. Ἀπὸ πάσης ἥδονῆς (4) τοῦ διαδόλου.
 13. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας ἐπιμενούσης, καὶ δαιμονίου ἐκχέοντος εἰς ἐπιθυμίας πονηράς.
 14. (a) Σημειωσαμένου σου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.
 15. Πᾶσαι αἱ ἐναντία δυνάμεις συντριβήσονται.
 16. Καὶ οὐδεὶς αὐτῶν πλησιάσει σοι.
 17. Ὁμως νῆφε τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς.
 18. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἴψῃ τὴν αἰώνιον κόλασιν τοῦ διαδόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τῶν αὐτοῖς πειθομένων (5).
 19-21. Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, καὶ λέγε (6)· Σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου· ὁ δὲ Κύριος· Ἐμὲ τοῦ βοηθῆν σου, οὐ πλησιάσει κακὸν τι.
 22. Καὶ δυναστεία τοῦ διαδόλου οὐ κυριεύσει σου (7).
 23, 24. (8) Ὅτι προστάξει τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ λυτρωθῆναι σε ἀπὸ πάσης πλάνης.
 25. Καὶ ὁδηγοῦσί σε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διαφυλάξει.
 (2) Ἀπὸ πάσης πλάνης ἐχθροῦ.
 (3) Ἀπὸ non legitur.
 (4) Πλάνης.
 (5) Καὶ πᾶσι τοῖς πειθομένοις.
 (6) N. 19. Καὶ λέγε, etc., desunt præcedentia.
 (a) N. 14, 15, 16, unus comment.

- N. 20, 21. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν· Ἐμέ, etc. οὐ πλησιάσει σοι κακόν. *Ti non legitur.*
 (7) Σοι.
 (8) N. 23. Ὅτι, etc. N. 24. Λυτρώσασθαί σε, etc. N. 25. Αὐτοῦ δὲ ὁδηγοῦσί σε, etc.

26. Μήποτε προσκόψης πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. A
 27. Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιδήσῃ·
 28. Καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.
 29. Ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν
 30. Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου.

31. Κεκράζεται πρὸς με, καὶ ἐγὼ ἐπακούσομαι αὐτοῦ·

32. Μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει
 33. Ἐξελεύμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω αὐτόν.
 34. Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν·
 35. Καὶ δείξω αὐτῷ τὸ Σωτήριόν μου.
 ᾠδὴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου.

ΨΑΛΜ. 141.

1. Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ,
 2. Καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματι σου, Ὑψίστε.
 3. Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρῶτὸν τὸ ἔλεός σου,
 4. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ νόκτα,
 5. Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ.
 6. Ὅτι εὐφρανάς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματι σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. Μήποτε κατὰ Θεὸν ἐπιτελοῦντός (1) σου ἔργον ἐνθυμηθῆς, τίς ἐπιθυμία τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκκλίνης ἀπ' αὐτῆς.

27. Ἐπὶ τὴν ἰσθμὸν καὶ τυραννικὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου κατισχύσεις.

28. Καὶ τὸ κράτος αὐτῶν συντρίψεις (2).
 29. Ὅτι ἐμέ βοηθὸν ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
 30. Φυλάξω αὐτόν, ὅτι πεπίστευκεν εἰς ἐμέ.
 31. Τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιήσω.
 32. Βοηθὸς αὐτοῦ ἔσομαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀπολογίας. C
 33. Ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως λυτρωσάμενος αὐτόν, μεταστήσω αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.
 34. Εἰς (3) τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις εἰσαγάγω αὐτόν.
 35. Τὴν ἀναπαύσιν μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) ᾠδὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου, ὅπερ ἐρμηνεύεται εἰς τὴν συνέλειαν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ Σάββατον, ὅπερ ἐρμηνεύμενον λέγεται κατάπανσις.

Titulus præpositus continet: *Psalmus cantici, in diem Sabbati, quod interpretatur in consummationem.* Hoc enim declarat dictio illa *Sabbatum* quod interpretatur *requies*.

1. Τὰ κρυπτά τῆς καρδίας διηγείται τῷ Κυρίῳ (5). D
 2. Ἐν μελέτῃ ἐπαίνουσά [ἐπαίνεσίν] σοι (6) προσφέρειν.
 3. Τοῦ διηγέσθαι φανερώς τὸ πῶς ἠλεήθης (7).
 4. Καὶ κατὰ (8) πάσης ἀμαρτίας προσφέρειν τὴν ἀλήθειαν τῶν προσταγμάτων σου.
 5. Ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς νεκρώσας τὸ σῶμα ἐν τῇ διανοίᾳ ἐν ψαλμοῖς ἄδειν τῷ Κυρίῳ (9).
 6. Τὴν καρδίαν μου διὰ τῶν ἐντολῶν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐνθυμηθέντος σου ἔργον, ἐνθύμησις τῆς ἐνεργείας τοῦ διαβόλου συναντιποδάττει.
 (2) Αὐτοῦ συντρίψει.
 (3) N. 32, 33 34. Εἰς, etc., ἀγάγω αὐτόν, adducam ipsum.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως περ., etc., ἐρμηνεύεται α. Ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς εἰς τὴν συνέλειαν ἐστὶν εἰρη-

26. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
 27. Super aspidem, et basiliscum ambulabis :
 28. Et conculcabis leonem et draconem.
 29. Quoniam in me speravit, et liberabo eum
 30. Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

31. Clamabit ad me, et ego exaudiam eum :

32. Cum ipso sum in tribulatione :
 33. Eripiam eum, et glorificabo eum.
 34. Longitudine dierum replebo eum :
 35. Et ostendam illi Salutare meum.

Psalmus cantici, in diem Sabbati. PSALM. XC.

1. Bonum est confiteri Domino,
 2. Et psallere nomini tuo, Altissime.
 3. Ad annuntiandum maue misericordiam tuam,
 4. Et veritatem tuam per noctem,
 5. In decachordo psalterio cum cantico in cithara.
 6. Quia delectasti me, Domine, in factura tua :

26. Ne forte obeunte te opus secundum Deum ea cogites, quæ sunt concupiscentia diaboli, sed declines ab ipsa.

27. Super venenatam, et tyrannicam diaboli operationem prævalebis.

28. Et eorum potentiam conteres.
 29. Quoniam me adiutorem posuit in corde suo.
 30. Custodiam eum, quoniam credidit in me.
 31. Voluntatem ejus faciam.
 32. Adjutor ejus ero in die defensionis.
 33. E supplicio æterno liberans eum transferam eum in regnum meum.
 34. In æterna refrigeria introducam ipsum.

35. Retributionem meam.

1. Abscondita cordis enarrare Domino.
 2. In meditatione laudem tibi afferre.

3. Ad manifestandum quomodo misertus es.
 4. Et ad proferendam contra omne peccatum veritatem præceptorum tuorum.
 5. In decem præceptis mortificato corpore canere mente psalmos Domino.
 6. Cor meum in mandatis tuis.

μένος. Τοῦτο γάρ, etc.

- (5) Τὰ κατὰ τῆς καρδίας διηγέσθαι τῷ Θεῷ.
 (6) Ἐν ἐλέει ἐπαίνους σοι, etc.
 (7) ἠλεήθην.
 (8) Κατὰ, etc., deest καί.
 (9) Θεῷ.

7. Et in operibus manuum tuarum exultabo.
 8. Quam magnificata sunt opera tua, Domine:
 9. Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
 10. Vir insipiens non cognoscet:
 11. Et stultus non intelliget hæc.
 12. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenem,
 13. Et apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem.
 14. Ut intereant in sæculum sæculi.
 15. Tu autem Altissimus in æternum, Domine.
 16. Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt.
 17. Et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.
 18. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum;
 19. Et senectus mea in oleo uberi.
 20. Et despexit oculus meus inimicos meos:
 21. Et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
 22. Justus ut palma florebit:
 23. Sicut cedrus in Libano multiplicabitur.
 24. Plantati in domo Domini.

(a) Vers. 17. Ὅτι, etc., ἀπολούνται. V. 18. Καὶ διασκορπισθήσονται, etc. V. 19. Καὶ ὑψοθήσεται ὡς μονοκέρωτον, etc.

ATHANASH INTERPRETATIO.

7. In præceptis Spiritus tui.
 8. Glorificata sunt judicia tua.
 9. Investigabiles sunt voluntates tuæ.
 10. Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.
 11. Nam qui in divitiis et dignitatibus sunt, perturbantur curis sæculi.
 12. Visi sunt solum glorificati in mundo.
 13. In futuro iudicio.
 14. In igne æterno.
 15. Indesinenter glorificatus es.
 16. Dæmones.
 17. Qui obediunt ipsis, erunt in perditionem.
 18. In cælis erit subsistentia mea.
 19. Et mea novissima in multo refrigerio.
 20. Et vidit oculus meus, quomodo viri impii tradantur in punitionem æternam.
 21. Et audiam sententiam prolatam a Domino contra adversarias potestates.
 22. Mundus corde invenietur in regno cælorum.
 23. In incorruptibilia sæcula permanebit.
 24. In superno Jerusalem.

¹² I Cor. II, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀνεξιχνίαστοι εἰσιν αἱ ἐντολαὶ σου.
 (2) N. 10, 11. Ψυχικός, etc. N. 12. Ἐν πλούτῳ, etc. Οὐ συγχωροῦνται, etc. N. 13. Ἐωράθησαν, etc. N. 14. Εἰς τὴν, etc. N. 15. Δεδοξασμένος, etc. N. 16. Οἱ δαίμονες. N. 17. Εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. N. 18. Οἱ πειθόμενοι αὐτῶν, etc. N. 19. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσται ἡ ὕμνησίς μου.

- A 7. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι.
 8. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε.
 9. Σφόδρα ἐθαυμάθησαν οἱ διαλογισμοὶ σου.
 10. Ἄνηρ ἀφρων οὐ γινώσκειται.
 11. Καὶ ἀσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα.
 12. Ἐν τῷ ἀνατελεῖται ἀμαρτωλοῦς ὡσεὶ χόρτον,
 13. Καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 14. Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 15. Σὺ δὲ Ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε.
 16. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε, ὅτι (a) ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἀπολούνται.
 17. Καὶ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 18. Καὶ ὑψοθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρασ μου.
 19. Καὶ τὸ γῆράς μου ἐν ἐλαίῳ πύονι.
 20. Καὶ ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου.
 21. Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρευμένοις ἀκούσται τὸ οὖς μου.
 22. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνοθήσει.
 23. Ὡσεὶ κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται.
 24. Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου,

7. Ἐν τοῖς προστάγματι τοῦ Πνεύματός σου.
 8. (a) Ἐδοξάσθησαν τὰ κρίματά σου.
 9. Ἀνεξιχνίαστοι (1) εἰσιν αἱ βουλαὶ σου.
 10. (2) Ψυχικός ἀνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.
 11. Ἐν πλούτῳ γὰρ καὶ ὑπεροχῇ ἦντες συγχωροῦνται [συγχωροῦνται] ὑπὸ τῆς τοῦ βίου μερίμνης.
 12. Ἐωράθησαν μόνον δεδοξασμένοι ἐν τῷ κόσμῳ.
 13. Εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν.
 14. Εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
 15. Δεδοξασμένος εἰ ἀπαύστως.
 16. Οἱ δαίμονες.
 17. Οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς ἀπώλειαν ἔσονται.
 18. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσται ἡ ὑπαρξίς μου.
 19. Καὶ τὰ τέλη μου ἐν ἀναπαύσει πολλῇ.
 20. Καὶ εἶδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου πῶς παραδίδονται εἰς κόλασιν αἰώνιον οἱ ἀσεβεῖς ἄνδρες.
 21. Καὶ κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἐκφερομένην τὴν ἀπόφασιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀκούσω.
 22. Καθαρὸς εὐρεθήσεται τῇ καρδίᾳ ἐν τῷ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 23. Εἰς ἀφθάρτους αἰῶνας διαμενεῖ (3).
 24. Ἐν (4) τῇ ἄῳ Ἱερουσαλήμ.

(3) Ἄσθαρτος διαμενεῖ.

(4) N. 24. Ἐν τῇ, etc. usque διαπαντός. N. 25. Ἐκλάμψουσιν, etc. N. 26. Εἰς deest. Ἀτελευτήτους αἰῶνας διαμείνωσιν εὐθνοῦντες. N. 27. Ἐν ἀγαθῶς, etc. N. 28. Ἐπειδὴ ἀληθὴς Κύριος, etc. N. 29. Καὶ οὐδὲν ψεύδος, etc.

(a) Deest commentarius iste in cod., sed num. 8 et 9 sunt sub unico comment. n. 9.

25. Ἐν ταῖς ἀλάϊς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν. **A**
 26. Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρα πῖονι.
 27. Καὶ εὐπαθῶντες ἔσονται (α) τοῦ ἀναγγεῖλαι·
 28. Ὅτι εὐθὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 29. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.

Λῆρος ψδῆς τῷ Δαβὶδ, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατέκτιστο ἡ γῆ (b).

ΨΑΛΜ. L'B.

1. Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.
 2. Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν, καὶ περιεζώσατο.
 3. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σλευθήσεται.
 4. Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε·
 5. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.
 6. Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε·
 7. Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.
 8. Ἀρούσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρέψεις αὐτῶν·

(a) Vers. 28. Τοῦ ἀναγγεῖλαι: ὅτι, etc.

(b) Sine titulo apud Hebræos.

25. In atriis Dei nostri florebut
 26. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi:
 27. Et bene patientes erunt ut annuntient:
 28. Quoniam rectus Dominus Deus noster;
 29. Et non est iniquitas in eo.

Laus cantici David, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra. PSALM. XCII.

1. Dominus regnavit, decorem indutus est:
 2. Indutus est Dominus fortitudinem, et prae-cinxit se.
 3. Etenim firmavit orbem terræ, qui non com-movebitur.
 4. Parata sedes tua ex tunc:
 5. A sæculo tu es.
 6. Elevaverunt flumina, Domine;
 7. Elevaverunt flumina voces suas.
 8. Elevaverunt flumina fluctus suos.

ATHANASII INTERPRETATIO.

25. Διαπαντὸς ἐκλάμπουσιν εἰς τὰς αἰωνίους ἀνα-
 παύσεις.
 26. Εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας διαμενοῦσιν.
 27. Εὐθνηοῦντες ἐν ἀγαθοῖς ἔσονται, τοῦ ψάλλειν
 τῷ Θεῷ.
 28, 29. Ἀληθὴς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐδὲν
 ψεῦδος παρὰ τῷ Θεῷ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἁῖρος ψδῆς τῷ Δαβὶδ, [εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατέκτιστο] ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τοῦτο δὲ (2) λέγει· αἶνος τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ ὑμῶν, καὶ τὸ· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατέκτιστο], ὅτι βασιλεύει διὰ τῆς πίστεως ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑβραῖοι οὐκ ἐδέξαντο τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπιγράφεται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡσανεὶ οὐ γέγραπται ταῖς (3) καρδίαις αὐτῶν, περὶ οὗ διαγορεύει ὁ ψαλμὸς.

Titulus præpositus continet: *Laus cantici David [in die ante Sabbatum, quando fundata est terra] sine titulo apud Hebræos.* Hoc autem significat: laus manu potenti, hoc est, *Psalmus Dei Filio*, et [illud: *in die ante Sabbatum, quando fundata est terra,*] quia per fidem regnat super omnes gentes. Quoniam autem Hebræi non susceperunt regnum Dei, ideo inscribitur *sine titulo* seu *inscriptione* apud Hebræos, tanquam si diceret, quod inscriptus non est in cordibus eorum ille, de quo loquitur psalmus.

1. Ἐβασίλευσεν (4) ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸν πῖ-
 στὸν λαὸν περιεποίησατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ.
 2. Ἐξῆλθεν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου.
 3. Ἐστερέωσε τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ,
 καὶ πύλαι Ἰερουσὴμ οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
 4. Ἄει ὑπῆρχεν ἡ βασιλεία σου.
 5. Ὁ ὄψθεὶς ἐπὶ τῆς γῆς.
 6. Οἱ εὐαγγελισταὶ τὸ κήρυγμα αὐτῶν.
 7. Ἀνύψωσαν μεγάλην τῇ φωνῇ μετὰ παρόρησίας
 τὸ κήρυγμα αὐτῶν.
 8. Ἀποχωοῖσουσιν οἱ εὐαγγελισταὶ τὰς ἐκποτῶν ἡ-
 δαικαλλίας,

¹⁰ Matth. xvi, 18.

25. Semper effulgebunt in æternis refrigeriis
 26. In infinita sæcula permanebunt.
 27. Bene agentes erunt in bonis, ut psallant
 Deo.
 28, 29. Verax Dominus Deus noster, et nullum
 mendacium in Deo est.

1. Regnavit super cælos, et fidelem populum
 acquisivit sanguine suo.
 2. Exiit in bellum contra diabololum.
 3. Firmavit Ecclesiam in fide sua, *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*¹⁰.
 4. Semper existit regnum tuum.
 5. Qui visus est super terram.
 6. Evangelii præcones prædicationem suam.
 7. Exaltaverunt magna voce cum fiducia prædi-
 cationem suam.
 8. Separabunt doctrinas suas Evangelii prædica-
 tores,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (2) Τοῦτο οὖν λέγει· Αἶνος ψδῆς τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ
 τ. τ. Υ. τοῦ Θεοῦ· περὶ γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ

- D** λέγει· ὁ ψαλμὸς, καὶ ὅτι βασιλ., etc.
 (3) Οὐκ ἐγγέγραπται ἐν ταῖς, etc.
 (4) Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, etc.

9. A vocibus aquarum multarum.
10. Mirabiles elationes maris :
11. Mirabilis in altis Dominus.
12. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis :
13. Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum.

Psalmus David quartu Sabbati. PSAL. XCIII.

1. Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.
2. Exaltare, qui iudicas terram :
3. Realde retributionem superbis.
4. Usquequo peccatores, Domine ?
5. Usquequo peccatores gloriabuntur ?
6. Effabuntur et loquentur iniquitatem
7. Loquentur omnes, qui operantur injustitiam. B
8. Populum tuum, Domine, humiliaverunt :
9. Et hæreditatem tuam vexaverunt.
10. Viduam, et pupillum interfecerunt :

(a) Vers. 2. 'Ο Θεός, etc.

- A 9. 'Από φωνῶν ὑδάτων πολλῶν.
10. Θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης ·
11. Θαυμαστός ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.
12. Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφόδρα ·
13. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἀγίασμα, Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τετράδι Σαββάτου.
ΨΑΛ. 147.

1. Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς (α) ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάσατο.
2. Ὑψώθητι, ὁ κρινὼν τὴν γῆν ·
3. Ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις.
4. Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ, Κύριε ;
5. Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ καυχῆσονται ;
6. Φθέγγονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικίαν ;
7. Λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ανομίαν.
8. Τὸν λαόν σου, Κύριε, ἐταπείνωσαν ·
9. Καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν.
10. Χήραν καὶ ὀρφανὸν ἀπέκτειναν ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. A doctrina hujus mundi, scilicet a sapientia mundana.
10. Glorificati sancti in mundo.
11. Glorificatus in sanctis Dominus.
12. Passiones tuæ creditæ sunt in mundo.
13. Populum tuum decet gratia tua in infinita æcula.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τετράδι Σαββάτου* · ὡς πολλὰκις εἰρηκαμεν · *Ψαλμὸς [τῷ Δαβὶδ, τουτέστι] τῷ Ικανῶ τῆ χειρὶ*, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα *τετράδι Σαββάτου*, ὅπερ δηλοῖ, ὅτι περὶ νηστειῶν καὶ ἐγκρατείας δηλοῖ ὁ ψαλμὸς · οὕτως γὰρ (3) ἔθος ἔχειν τὴν τετράδα. Τοῦ δὲ (4) *Σαββάτου* σημαίνει, ὅτι καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ὁ ψαλμὸς εἴρηται (5). Κατάπαυσις γὰρ τὸ Σάββατον εἴρηται.

Titulus prepositus continet ; *Psalmus David quarta Sabbati* : ut sæpius diximus : *Psalmus David*, hoc est. *manu forti*, nempe Dei Filio. Deinde *quarta Sabbati*, quod significat, psalmum agere de jejuniis, et continentia ; ita enim mos est accipere numerum quaternarium. Dictio autem illa *Sabbati* indicat, quod etiam de futuro iudicio psalmus dictus est. Sabbatum enim requies interpretatur

1. Unigenitus Dei Filius, quando visus est in terra, et cum hominibus conversatus est ¹⁴, dicebat Judæorum sacerdotibus : *Ego palam locutus sum in templo* ¹⁵.

2. Glorificare, Fili Dei.
3. In die iudicii.
4. Deliciabuntur in mundo ?
5. In jactantia, et rapinis suis.
6. Contra te, Domine.
7. Gloriabuntur in jactantiis suis.
8. Credentes in te occiderunt.
9. Sanctos tuos in carceribus concluderunt.
10. Egenos populi tui.

¹⁴ Baruch III, 38. ¹⁵ *Ego palam locutus sum mundo : ego semper docui in synagoga, et in templo.* Joan. XVIII, 20.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N 14. Εἰς τοὺς, etc.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περ.
- (3) Τοῦτο γάρ, etc.
- (4) Δέ δεest.

9. 'Απὸ τῆς διδαχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ, τουτέστι τῆς σοφίας τῆς ἐν τῷ κόσμῳ.

10. Δεδοξασμένοι οἱ ἄγιοι ἐν τῷ κόσμῳ
11. Δεδοξασμένοι ἐν τοῖς ἁγίοις ὁ Κύριος.
12. Τὰ παθήματά σου ἐπιστεύθησαν ἐν τῷ κόσμῳ.
13. Τῷ λαῷ σου πρέπει ἡ χάρις σου εἰς τοὺς (1) ἀτελευτήτους αἰῶνας.

9. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅτε (6) ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη, ἔλεγεν τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῦσιν · Ἐγὼ παρῆρσι ἐλάλησα ἐν τῷ ἱερῷ.

2. Δοξάσθητι, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
3. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
4. Ἐντροφῶσι τῷ κόσμῳ ;
5. Ἐπὶ τῇ ἀλαζονείᾳ καὶ ἀρπαγῇ αὐτῶν.
6. Κατὰ σοῦ, Κύριε (7).
7. Καυχῆσονται ἐν ταῖς ἀλαζονείαις αὐτῶν.
8. Τοὺς πιστεύοντας εἰς σὲ ἀπέκτειναν.
9. Τοὺς ἁγίους σου ἐν φυλακαῖς κατέκλεισαν.
10. Τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου.

- D (5) Ὁ ψαλμὸς εἴρηκεν.
- (6) N. 2. Ὅτε, etc. Ἐλεγε γὰρ τοῖς τ. 7. κ. ρεῦσιν, etc. N. 3. Δοξάσθητι, etc.
- (7) Κύριε. non legitur

11. Καὶ προσήλυτον ἐφόνευσαν.
 12. Καὶ εἶπον· Οὐκ ὄψεται Κύριος·
 13. Οὐδὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.
 14. Σύνετε δὴ, ἄφρονες, ἐν τῷ λαῷ·
 15. Καὶ μωροὶ ποτὲ, φρονήσατε.
 16. Ὁ φτυεύσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει·
 17. Ἡ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατανοεῖ·
 18. Ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει·
 19. Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσκει·
 20. Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰπὶ μάταιοι.
 21. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃς, Κύριε
 22. Καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν.
 23. Τοῦ πραΰναι αὐτὸν ἀπ' ἡμερῶν πονηρῶν
 24. Ἔως οὗ ὀρυγῇ τῷ ἀμαρτωλῷ βόθρος.
 25. Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ·
 26. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.
 27. Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψῃ εἰς χρισίν.
 28. Καὶ ἐύθρονοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεεῖς τῆ καρδίᾳ.
 29. Τίς ἀναστήσεται υἱοὶ ἐπὶ πονηρευομένοις [πονηρευομένοις];

- A 11. Et advenam occiderunt.
 12. Et dixerunt : Non videbit Dominus :
 13. Neque intelliget Deus Jacob.
 14. Intelligite, insipientes in populo :
 15. Et stulti aliquando, sapite.
 16. Qui plantavit aurem, non audit ?
 17. Aut qui finxit oculum, non considerat ?
 18. Qui corripit gentes, non arguet ?
 19. Qui docet hominem scientiam ?
 20. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.
 21. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine·
 22 Et de lege tua docueris eum.
 23 Ut mitiges ei a diebus malis :
 24. Donec fodiat peccatori fovea.
 B 25. Quia non repellet Dominus plebem suam ;
 26. Et hæreditatem suam non derelinquet.
 27. Quoadusque justitia convertetur in iudicium :
 28. Et qui juxta illam omnes, qui recto sunt corde.
 29. Quis consurget mihi adversus malignantes ?

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Καὶ τῶν πενήτων κατεδυνάστευσαν
 12. Οὐ ποιεῖται πρόνοιαν τῶν ἀνθρώπων.
 13. Οὐδὲ νοεῖ τὰ γεγενημένα (1).
 14. Νοήσατε, οἱ λέγοντες (2) εἶναι Θεόν.
 15. Καὶ οἱ ἀσύνετοι, ἀνανήψατε.
 16. Ὁ ἰασάμενος τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως, ὅτε Πέτρος ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον μόνον ἀψάμενος, καὶ (3) αὐτὸς ὁ ἰασάμενος ἄρα οὐκ ἀκούει·
 17. Ὁ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ τῷ ἰδίῳ πτύσματι τοῦς ὀφθαλμοὺς πλάσας (4) ;
 18, 19. Ὁ ἐνοικῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστευόντων αὐτόν, καὶ διδάσκων αὐτούς τὸ θέλημα αὐτοῦ οὐκ ἔχει ἐλέγξει ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ;
 20. Ὅτι ἀνωφελεῖς εἰσὶν αἱ σοφαὶ τῶν ἀνθρώπων.
 21. Διὰ τῆς χάριτός σου, ὃν ἂν παιδεύσῃς ἐπιγινώσκει τὰ προστάγματά σου,
 22. Διδάξεις (5) αὐτὸν ἐπιτελεῖν αὐτά.
 23. Τοῦ τὴν εἰρήνην σου δοῦναι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (6).
 24. Ἔως οὗ τὸ αἰώνιον πῦρ δέξηται τὸν διάβολον.
 25. Ὅτι οὐκ ἀπορρίψει Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ.
 26. Καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ οὐ παρίδη.
 27. Ἔως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ κρίναι τὴν οἰκουμένην.
 28. Καὶ πλησίον (7) αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ.
 29. Τίς ἂν ἕτερος ἦλθε πολεμήσα· κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων

11. Et pauperes potentia sua oppresserunt.
 12. Non prospicit hominibus.
 13. Neque quæ facta sunt noscit.
 14. Intelligite, dicentes non esse Deum.
 15. Et insipientes, respiscite.
 16. Qui solo tactu sanavit servum principis, quando Petrus ei abscidit auriculam¹⁶, num ipse, qui aurem sanavit, non audit ?
 17. Qui oculos cæci a nativitate proprio sputo formavit¹⁷ ?
 18, 19. Qui inhabitat in cordibus credentium in eum, et docet ipsos voluntatem suam, redarguere nequibit vos in die iudicii ?
 20. Quoniam inutiles sunt humanæ scientiæ.
 21. Quem per gratiam tuam erudieris ad cognoscendâ præcepta tua,
 22. Docebis eum eadem implere.
 23. Ut des pacem tuam in corde ejus.
 D 24. Donec æternus ignis excipiat diabolium.
 25. Quoniam non abjiciet Dominus populum suum.
 26. Et sanctos suos non despiciet.
 27. Quoadusque Dei Filius veniet ad iudicandum mundum.
 28. Et juxta eum omnes sancti ipsius.
 29. Quisnam alius veniet ad pugnandum contra adversarias potestates ?

¹⁶ Luc. xii, 50, 51. ¹⁷ Joan. ix, 6, 7.

ddenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γινόμενα.
 (2) Οἱ μὴ λέγοντες.
 (3) Τὸ ὠτίον αὐτοῦ ἀψάμενος μόνον ἰάσατο τὸ οὖς, καὶ, etc.

(4) Πλάσας, ὡς νομίζεται, οὐκ ἐφορᾷ ;
 (5) Καὶ διδάξεις, etc.
 (6) Αὐτῶν.
 (7) Καὶ πλησιοί, etc., οἱ εὐθεεῖς τῆ καρδίᾳ.

50. Aut quis stabit mecum adversus operantes A
iniquitatem?

31. Nisi quia Dominus adjuvit me :

32. Paulo minus habitasset in inferno anima
mea.

33. Si dicebam : Motus est pes meus :

34. Misericordia tua, Domine, adjuvabat me.

35. Secundum multitudinem dolorum meorum in
corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt ani-
mam meam.

36. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis,

37. Qui fingis laborem in præcepto ?

38. Captabunt in animam justi :

39. Et sanguinem innocentem condemnabunt.

40. Et factus est mihi Dominus in refugium :

41. Et Deus meus in adiutorium spei meæ.

42. Et reddet illis Dominus [secundum] iniquita- B
tem ipsorum.

43. (a) Et secundum malitiam eorum :

44. Disperdet illos Dominus Deus [noster]

(a) Vers. 43, 44, vers. unus.

30. Ἡ τίς συμπαραστήσεται μοι ἐπὶ τοῖς ἐργαζο-
μένοις τὴν ἀνομίαν ;

31. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι ·

32. Παρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ ἔθῃ ἡ ψυχὴ μου.

33. Εἰ ἔλεγον · Σεισάλευται ὁ ποῦς μου ·

34. Τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐβοήθει μοι.

35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ
μου · αἱ παροακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχὴν μου.

36. Μὴ συμπροσίστω σοι θρόνος ἀνομίας,

37. Ὁ πλάσσω κόπον ἐπὶ πρῶταγμα ;

38. Θηρεύουσιν ἐπὶ ψυχῇ δικαίου ·

39. Καὶ αἷμα ἀθῶων καταδικάζονται.

40. Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν ·

41. Καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοήθην ἐλπίδος μου.

42. Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν [κατὰ] τὴν
ἀνομίαν αὐτῶν.

43. Καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν

44. Ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός [ἡμῶν].

ATHANASII INTERPRETATIO.

50. Aut quis mihi opem feret contra immundos
spiritus ?

31. Nisi Deus Dei Filius adjuvisset me.

32. Paulo minus permansissem in morte pec-
cati.

33. Si videbam me ipsum in tentatione, et cla- C
mabam ad te.

34. Nisi Dei Filius adjuvit me.

35. Secundum multitudinem adversariorum pote-
statum insurgentium in corde meo superabunda-
vit gratia tua, et ejiciens illorum cogitationes in
lætitiam et gaudium animam meam convertit.

36. Nunquid inhabitat in corde meo dominatio
diaboli.

37. Volens vitam instituere secundum Dei præ-
cepta.

38. Captabunt enim dæmones, si fieri potest,
etiam animas justas.

39. Et animas sanctorum tanquam peccati reas
calumniabuntur.

40. Ad ipsum enim confugiens liberatus sum ab
inimicis meis.

41. Ex ipsis me redemit.

42. In die judicii.

43, 44. Et secunoum eorum malitiam tradet in
supplicium æternum.

30. Ἡ τίς συναντελάβεται (1) μοι ἐπὶ τὰ πνεύμα-
τα ἀκάθαρτα ;

31. Εἰ μὴ ὁ Θεός τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησέ μοι.

32. Παρ' ὀλίγον ἐναπέμεινα τῷ θανάτῳ τῆς ἁμαρ-
τίας.

33. Εἰ ἔβλεπον ἐαυτὸν πειραζόμενον, καὶ ἐβόων
πρὸς σέ.

34. Εἰ (2) μὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησέ μοι.

35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν
ἐπανισταμένων ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὑπερεπερίσσευσεν
ἡ χάρις σου, καὶ ἐκβαλὼν τὰς ἐκείνων ἐνθυμήσεις εἰς
εὐφροσύνην καὶ χαρὰν μετέβαλε τὴν ψυχὴν μου.

36. Μὴ ἐνοικεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ μου δυναστεία τοῦ
διαβόλου.

37. Ὁ κατὰ τὸ (3) πρῶταγμα τοῦ Θεοῦ ἀσκεισθαι
βουλόμενος.

38. Θηρεύουσι γὰρ οἱ δαίμονες, εἰ δυνατόν, καὶ
ψυχὰς δικαίας (4).

39. Καὶ τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς συκοφαντοῦσιν, ὡς
D ὑποκειμένας ἁμαρτίᾳ (5).

40. Αὐτῷ γὰρ προσδραμὼν ἐβλύσθη ἐν (6) τῷ
ἐχθρῷ μου.

41. Ἐλυτρώσατό με (7) ἐξ αὐτῶν.

42. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

43, 44. Καὶ κατὰ τὴν κακίαν αὐτῶν παραδώσει
εἰς (8) κόλασιν αἰώνιον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Συναντελάβετό μοι πνεύματα, etc.

(2) Εἰ εὐσπλαγχνία σου, Κύριε, ἐβοήθη μοι.

(3) Τὸ ἰδέεσθαι.

(4) Δ:καίων.

(5) Ἐμαρτίαις.

(6) Ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, et ita leg.

(7) Γὰρ με.

(8) Πονηρίαν αὐτῶν παραδώσει αὐτοὺς εἰς, etc.

Αἶνος ψδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Α
ΨΑΛ. ΙΔ'.

1. Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ·
2. Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν.
3. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει·
4. Καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ
5. Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος·
6. Καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν [ἐπὶ πάντας τοὺς λαοὺς].
7. Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ [ἔτι οὐκ ἀπίστανται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ· ἔτι ἐν τῇ χειρὶ, etc.] αὐτοῦ τὰ πέοατα τῆς γῆς·
8. Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὄρων αὐτοῦ εἰσιν.
9. Ὅτι αὐτοῦ ἔστιν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν·

Laus cantici David, sine titulo apud Hebræos.
PSAL. XCIV.

1. Venite exsultemus Domino :
2. Jubilemus Deo salutari nostro :
3. Præoccupemus faciem ejus in confessione :
4. Et in psalmis jubilemus ei.
5. Quoniam Deus magnus Dominus :
6. Et rex magnus super omnem terram [super omnes populos] :
7. Quia in manu [Quoniam non repellet Dominus plebem suam, quia in manu, etc.] eius fines terræ :
8. Et altitudines montium ipsius sunt.
9. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud :

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Αἶνος ψδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, αἶνος ψδῆς τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν (2)· οὐ γὰρ ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ ψαλμοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Τοῦ γὰρ ψαλμοῦ καλοῦντος αὐτοὺς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ πάλιν λέγοντος· Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν (3). Λαλοῦντος δὲ αὐτοῖς τοῦ Κυρίου ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, οὐχ ὑπήκουσαν αὐτοῦ· διὸ ἐπιτέγραπται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τῆς γὰρ παραγγελίας τοῦ ψαλμοῦ οὐχ ὑπήκουσαν ὡς μὴ ἔχοντες αὐτὸν ἐν αὐτοῖς (4). Οὐκοῦν ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὁ ψαλμὸς, ὡς ἀνεὶ ἀπρόσδεκτος· οὐ γὰρ ὑπήκουσαν αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Laus cantici David sine titulo apud Hebræos*, ut sæpe diximus, laus cantici *manu fortis*, hoc est, *Dei Filio*. Deinde *sine titulo apud Hebræos* : non enim, ut sæpe diximus, habent doctrinam psalmi in cordibus suis. Nam psalmo vocante eos ad Dominum, et rursus dicente : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Loquente vero ipsis Domino in adventu suo non audiverunt eum, ideo inscribitur sine titulo apud Hebræos. Psalmi enim denuntiationem non audiverunt. ut qui non habebant illum in se ipsis. Itaque *sine titulo apud Hebræos psalmus*, quippe qui ab ipsis acceptus non est, non enim illi auscultaverunt.

1. Δεῦτε, πληρωθῶμεν πάσης χαρᾶς ἐν (5) Κυρίῳ. C
2. Δεηθῶμεν μετὰ δακρῦων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ· τὸ γὰρ Σωτήρ, Ἰησοῦς (6) ἐρμηνεύεται.
3. Καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ δεηθῶμεν αὐτοῦ.
4. Καὶ ψάλλοντες ἱκετεύσωμεν αὐτόν.
5. Ἰησοῦς Χριστός (7)· καθὼς ὁ Ἀπόστολος αὐτὸν λέγει μέγα· Θεὸν ἐν τῷ εἰπεῖν· Τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν.
6. Ἐπὶ πάντα δὲ (8) τὰ ἔθνη βασιλεύσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ.
7. Ὁ λαὸς ὁ πιστός.
8. Οἱ λόγοι τῶν (9) προφητῶν.
9. Ὅτι αὐτοῦ ἔστι πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸ, καὶ τὸ πρῶτον (10) ἐδημιούργησεν αὐτοὺς, καὶ πάλιν ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνεκαίνισεν.

1. Venite, impleamur omni gaudio in Domino.
2. Deprecemur cum lacrymis Dominum nostrum Jesum ; *Salvator enim Jesus interpretatur.*
3. Et ante adventum ipsius obsecremus eum.
4. Et psallentes supplicemus ipsi.
5. Jesus Christus : quemadmodum Apostolus eum vocat magnam Deum dicens, *Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis*¹⁶.
6. Super omnes autem gentes regnabit per fidem suam,
7. Populus fidelis.
8. Prophetarum sermones.
9. Quoniam ipsius est universa hominum multitudo, et ipse, et primum creavit eos, et deinde

D in baptismo renovavit,

¹⁶ Tit. II, 13, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, hæc desunt in cod.
- (3) Ἰμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, etc.
- (4) Ἐαυτοῖς, paulo post παρ' αὐτοῖς pro παρ' Ἑβραίοις.
- (5) Πληρωθῶμεν πάσης χάριτος ἐν τῷ, etc.

- (6) Τῷ γὰρ Σωτῆρι Ἰησοῦ, etc.
- (7) Ἰησοῦς ὁ Χριστός, etc., ὃς ἔδωκεν.
- (8) Δὲ δεest.
- (9) Οἱ λοιποὶ τῶν, etc.
- (10) Καὶ αὐτὸς, καὶ τὸ πρότερον, etc., ἀνεκαίνισεν αὐτούς.

10. Et aridam manus ejus formaverunt. A 10. Καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπλασαν.
 11. Venite adoremus, et procidamus ei : 11. Δεῦτε, προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ·
 12. Et ploremus coram Domino, qui fecit nos : 12. Καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.
 13. Quia ipse est Deus noster : 13. Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 14. Et nos populus pascuæ ejus : 14. Καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ.
 15. Et oves manus ejus. 15. Καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ.
 16. Hodie, si vocem ejus audieritis : 16. Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε·
 17. Nolite obdurare corda vestra, sicut in irrationatione : 17. Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.
 18. Secundum diem tentationis in deserto : 18. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ·
 19. Ubi tentaverunt me patres vestri : 19. Οὐδ' ἐπειρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν
 20. Probaverunt me, et viderunt opera mea. 20. Ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου.
 21. Quadraginta annis offensus fui generationi illi : 21. Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα (α) τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ·
 22. Et dixi : Semper errant corde. B 22. Καὶ εἶπα· Ἄελ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ.
 23. Ipsi vero non cognoverunt vias meas : 23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου·
 24. Ubi juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam. 24. Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· Ἐἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

a) Vers. 21, Προσώχθισα, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Et cor omnium creavit Spiritus sanctus ejus in lavacro incorruptibilitatis. 10. Καὶ τὴν καρδίαν πάντων ἔκτισε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ (1) ἐν τῷ λουτρῷ τῆς ἀφθαρσίας.
 11. Primum flectamus ei genua, tanquam rei, et tunc postulemus veniam eorum, quorum debitores sumus. 11. Πρῶτον αὐτῷ κλίνωμεν γόνυ, ὡς ὑπεύθυνος ὄντες, καὶ τότε συγχώρησιν αἰτήσωμεν, ὧν ὀφειλομεν αὐτῶν.
 12. Confitebimur coram Domino, qui regeneravit nos. C 12. Ἐξομολογησόμεθα ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ἀνακαινισαντος ἡμᾶς.
 13. Qui intuetur omnes. 13. Ὅς ἐφορᾷ πάντας.
 14. Et nos populus ovilis ejus. 14. Καὶ ἡμεῖς λαὸς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ.
 15. Et oves dexteræ ejus. 15. Καὶ πρόβατα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.
 16. Ex quo visus est in terris, audite et vocem ejus, et prædicantium ipsum. 16. Ἀπ' οὗ ὀφθῆ (2) ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀκούετε τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν κηρυσσάντων αὐτόν.
 17. Ne sitis corde lapideo. 17. Μὴ γίνεσθε λιθοκαρδιοι.
 18. Sicut majores nostri, qui exacerbaverunt eum in eremo. 18. (3) Ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν οἱ παραπικράναντες αὐτόν ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 19. Nequaquam vos eum ita tentabitis in adventu suo, quemadmodum patres vestri tentaverunt me. 19. Μὴδὲ ὑμεῖς οὕτως αὐτόν μέλλετε πειράζειν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν ἐπειρασάν με.
 20. Experti sunt omnia, quæ intulit eis. 20. Ἐχουσι πείραν πάντων ὧν ἐπήγαγεν (4) αὐτοῖς.
 21. Quadraginta annos permansi in illa generatione indignatus eorum operibus, et patienter ferrens. D 21. Τεσσαράκοντα ἔτη παρέμεινα ἐν γενεᾷ (5) ἐκείνῃ ὀργιζόμενος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν, καὶ μακροθυμῶν
 22. Et dixi : Non est fides in ipsis. 22. Καὶ εἶπα (6)· Οὐκ ἐστὶ πίστις ἐν αὐτοῖς.
 23. Ipsi autem noluerunt cognoscere mandata mea. 23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἠθέλησαν εἰδέναι τὰς ἐντολάς μου.
 24. Ut constitui de ipsis : Si introibunt in æterna mea refrigeria. 24. Ὡς ὤρισα περὶ αὐτῶν· Ἐἰ (7) εἰσελεύσονται εἰς τὰς αἰωνίους μου ἀναπαύσεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πάντων τῶν ἀνθρώπων ἔκτισε τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, etc.
 (2) Ὁφθεις, etc., ἀκούσατε, etc.
 (3) N. 18. Ὡς οἱ πρὸ ὑμῶν οἱ παραπικράνοντες, etc. Μὴ καὶ ὑμεῖς, etc. usque ad αὐτοῦ. N. 19,

- Ὡς καὶ οἱ πατέρες, etc.
 (4) Ἐπήγαγον.
 (5) Ἐν τῇ γενεᾷ.
 (6) Εἶπον.
 (7) Εἰ δεest.

Αἶνος ψῆς τῷ Δαυὶδ, ὅτε ὁ οἶκος ἐκοδοῦντο μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

ΨΑΛ. ΙΕ'.

1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
2. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ.
3. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
4. Εὐαγγελίσεθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ Σωτήριον αὐτοῦ.
5. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ·
6. Ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.
7. Ὅτι μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα
8. Φοβερός [φοβερός, etc.] ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς.
9. Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαιμόνια·
10. Ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν.
11. Ἐξομολόγησις καὶ ὠραϊότης ἐνώπιον αὐτοῦ [αὐτῶν]·
12. Ἀγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἁγιάσματι αὐτοῦ.

Laus cantici David, quando domus edificabatur post captivitatem : sine titulo apud Hebræos. PSAL. XCV.

1. Cantate Domino canticum novum :
2. Cantate Domino, omnis terra.
3. Cantate Domino, benedicite nomini ejus :
4. Annuntiate de die in diem Salutare ejus.
5. Annuntiate inter gentes gloriam ejus :
6. In omnibus populis mirabilia ejus.
7. Quoniam magnus Dominus, et laudabilis nimis,
8. Terribilis est super omnes deos.
9. Quoniam omnes dii gentium dæmonia ·
10. Dominus autem cælos fecit.
11. Confessio, et pulchritudo in conspectu ejus [eorum] :
12. Sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ὡδὴ τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ὁ οἶκος ἐκοδομήθη (2) μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· σαφῶς εἰρήκαμεν, ὅτι τὸ ψῆ τῷ Δαβὶδ τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ ἐστὶ, τουτέστι τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα, ὅποτε ὁ οἶκος ἐκοδομήθη, ὡσανεὶ οἱ πιστοὶ ἐκοδομήθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει (3)· Χριστὲ δὲ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκος ἡμεῖς ἐσμὲν [Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς]. Εἶτα, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, φημὶ μετὰ τὴν τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωσίαν, ἣν ἐξηκμαλώτευσεν (4) τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τότε ἐκοδομήθη ὁ οἶκος, οἱ πιστοὶ, ὡς προειρήκαμεν· εἶτα λοιπὸν ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὰ γὰρ ἐν αὐτῷ ἐγχείμενα οὐκ ἠθλήσαν νοῆσαι, ὡς μὴ ἔχοντες αὐτὸν ἐγγράφως. Διὸ καλῶς ἐπιτέγραπται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Titulus p̄ ap̄positus continet : *Canticum David, quando domus edificata est post ea, titulum : sine titulo apud Hebræos* : diserte diximus, quod *Canticum David* idem est ac *manu forti*, hoc est *U. i. g. nito Dei Filio*. Deinde, *quando domus edificata est*, videlicet cum fideles ædificati sunt à Domino, qui *nammodum* Apostolus dicit : [*Christus vero tanquam filius in domo sua : quæ domus sumus nos.*] *Christus vero in domo sua, cujus domus nos sumus* ¹⁹. Deinde *post captivitatem*, post captivitatem, inquam, inimici, qua captivum duxit genus humanum, tunc *ædificata est domus*, hoc est *fideles*. ut antea diximus : mox demum *sine titulo apud Hebræos*. Nam quæ in ipso continentur noluerunt intelligere, perinde ac si psalimum scriptum non haberent. Ideo ap̄ie inscribitur *sine titulo* seu *inscriptione apud Hebræos*.

1. Δοξάσατε τὸ πάθος αὐτοῦ.
2. Πάντα τὰ ἔθνη.
3. Ἄδοντες τοὺς ὕμνους αὐτοῦ, λέγετε τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ.
4. Διηγῆσαθε (5), ὅτι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ σωζόμεθα.
5. Κηρύξατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ πάθος αὐτοῦ.
6. Τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ.
7. Ὅτι ἀξίως ἐστὶ τοῦ δοξάζεσθαι διὰ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ.
8. Ἐπὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
9. Πνεύματα ἀκάθαρτα τηρούμενα εἰς κρίσιν αἰώνιον (6) πυρός.
10. Εἰς οὓς ἐκείνοι ἀνελθεῖν οὐδαμῶς (7).
11. Οἱ πιστεύοντες αὐτῷ.
12. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.

¹⁹ Hebr. iii, 6. ²⁰ II Petr. ii, 4; Jud. 6.

- C 1. Laudate Passionem ejus.
2. Omnes gentes.
3. Cantantes hymnos suos, dicite beneficentias ejus.
4. Narrate, quod per mortem ejus salvi facti sumus.
5. Prædicate in gentibus ejus Passionem.
6. Resurrectionem ipsius.
7. Quoniam dignus est, ut glorificetur propter potentiam suam.
8. Super adversarias potestates.
9. Spiritus immundi reservati in judicium æternum ignis ²⁰.
10. In quos illi nullo modo ascendere possunt.
11. Credentes ei.
- D 12. Gratia ejus super populum suum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
- (2) Ἐκοδομήτο, etc., ita et infra
- (3) Λέγει· Οὗ οἶκος, etc.
- (4) Φημὶ δὲ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἣν ἐξηκμαλώ-

- τισεν, etc.
- (5) Διηγείσθαι.
- (6) Αἰωνίου, etc.
- (7) Οὗ τολμῶσιν.

13. Afferte Domino, patriæ gentium,
 14. Afferte Domino gloriam et honorem.
 15. Afferte Domino gloriam nomini ejus.
 16. Tollite hostias, et introite in atria ejus :

17. Adorate Dominum in atrio sancto ejus.
 18. Commoveatur a facie ejus universa terra :
 19. Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.
 20. Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur.

21. Judicabit populos in æquitate.
 22. Lætentur cœli, et exsulet terra :
 23. Commoveatur mare, et plenitudo ejus :
 24. Gaudebunt campi, et omnia, quæ in eis sunt.
 25. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum
 26. A facie Domini, quia venit :
 27. Quoniam venit judicare terram.
 28. Judicabit orbem terræ in æquitate :
 29. Et populos in veritate sua.

*Psalmus David : quando terra ejus restituta est :
 sine titulo apud Hebræos. PSAL. XCVI.*

1. Dominus regnavit, exsulet terra :

- A 15. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων,
 14. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.
 15. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.
 16. Ἄρατε θυσίας, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ.
 17. Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ.
 18. Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πάντα ἡ γῆ.
 19. Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε.
 20. Καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται.
 21. Κρίνε? λαοὺς ἐν εὐθύτητι.
 22. Εὐφρανέσθωσαν οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιástῃ ἡ γῆ.
 23. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
 24. Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
 25. Τότε ἀγαλλιástονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ ὄρους,
 26. Ἄπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται.
 27. Ὅτι ἔρχεται κρίναι τὴν γῆν.
 28. Κρίνε? τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
 29. Καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

B *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΨΑΛ. LCV.*

1. Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιástῃ ἡ γῆ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 13, 14. Populum fidelem.
 15. Credentes in nomen ejus.
 16. Facientes misericordiam communicate mysteriis ipsius. Talibus enim sacrificiis placatur Deus.
 17. In corde mundo,
 18. Transferantur ab errore in veritatem omnes gentes ob adventum ejus.
 19. Prædicate in gentibus, quod contrivit adversarias potestates.
 20. Omnium corda in fide sua renovavit.

21. Doccebit gentes facere veritatem.
 22. Supercælestes virtutes, et multitudo credentium.
 23. Turbetur mundus, et in ipso principatus, et potestates.
 24. Animæ mansuetorum et humilium.
 25. Gentes quæ prius quidem erant infructiferæ, nunc autem credentes.
 26. Ut videatur in terra.
 27. Et rursus in glorioso ejus adventu.
 28. Universum mundum.
 29. Sine acceptione personarum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Τῷ Δαβὶδ ὁπότε ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο [ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο]· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡς πολλὰκις εἰρήκαμεν (3), καὶ πάλιν λέγω τῷ ἱερῷ

Titulus appositus continet : *Psalmus David : quando in terram suam restitutus est [terra ejus restituta est] : sine titulo apud Hebræos, ut sæpe diximus, et rursus dico psalmus David interpretatur manus forti.*

1. Per fidem regnavit : exsultent gentes, quoniam regnavit super eas

- 13, 14. Τὸν πιστὸν λαόν.
 15. Τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 16. Ἐλεημοσύνην ποιοῦντας κοινωνεῖτε τοῖς μυστηρίοις αὐτοῦ. Τοιαύτας γὰρ θυσίας εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.
 C 17. Ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.
 18. Μετατεθῶσιν ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ (1) τῆς παρουσίας αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη.
 19. Κτηρύξεται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι συνέτριψε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 20. Ἀνεκαίνισε τὰς καρδίας πάντων ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ.
 21. Διδάξει· ποιεῖν τὰ ἔθνη ἀληθεύειν.
 22. Αἱ ἐπουράνιοι δυνάμεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστευόντων.
 23. Ταραχθήτω ὁ κόσμος, καὶ ἐν αὐτῷ ἀρχαὶ καὶ ἔξουσίαι.
 24. Αἱ ψυχὰι τῶν πραέων καὶ ταπεινῶν.
 25. Τὰ ἔθνη τὰ πρότερον μὲν ὄντα ἀκαρπα, νῦν ἔπεπιστευκότα.
 D 26. Ὁφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς.
 27. Καὶ πάλιν ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.
 28. Πάντα τὸν κόσμον.
 29. Ἀπροσωπολήπτως.

1. Διὰ τῆς πίστεως ἐβασίλευσεν· ἀγαλλιástῃσαν τὰ ἔθνη, ὅτι ἐβασίλευσεν ἐπ' αὐτά.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διὰ ἐν πάντα τὰ ἔθνη. Des. hæc verba in cod.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ,

- ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται, etc.
 (3) Εἶρηκα.

2. Εὐφρανθήσασαν νῆσοι πολλάι.
 3. Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλιψ αὐτοῦ·
 4. Δικαιοσύνη, καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.
 5. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται·
 6. Καὶ φλογεῖ κύκλιψ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 7. Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ·
 8. Εἶδε, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.
 9. Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου·
 10. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς.
 11. Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ·
 12. Καὶ εἶδον πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.
 13. Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς,
 14. Οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.
 15. Προσκυνήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ·
 16. Ἦκουσε, καὶ εὐφράνθη ἡ (α) Σιών,
 (α) Ἡ deest.

- A 2. Laetentur insulae multae.
 3. Nubes et caligo in circuitu ejus :
 4. Justitia, et judicium correctio sedis ejus.
 5. Ignis ante ipsum praecedet :
 6. Et inflammabit in circuitu inimicos ejus.
 7. Illuxerunt fulgura ejus orbi terrae :
 8. Vidit, et commota est terra :
 9. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini :
 10. A facie Domini omnis terra :
 11. Annuntiaverunt caeli justitiam ejus :
 12. Et viderunt omnes populi gloriam ejus.
 13. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia,
 14. Qui gloriantur in simulacris suis.
 15. Adorate eum, omnes angeli ejus :
 16. Audivit, et letata est Sion,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

τῇ χειρὶ ἐρμηνεύεται τῷ Δαβὶδ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· εἶτα· ὅτε ἐν (1) τῇ γῇ αὐτοῦ καθίσταται, ὡσανεὶ ὅτε τὸν κόσμον αὐτοῦ περιφερόμενον (2) τῇ ἁμαρτίᾳ βυσάμενος, καὶ εἰς κατάσχεσιν ἀγαγὼν παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ. Εἶτα· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, λέγω δὴ τὴν τῷ (3) ψαλμῷ βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ βῆθεσαν οὐ προσεδέξαντο, ἀλλὰ ἀπώσαντο. Οὐκοῦν δικαίως εἴρηται ὁ ψαλμὸς ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ἐὰ γὰρ ἐν αὐτῷ ἐγκαίμενα περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀδέβαια γεγένηται παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

hoc est Dei Filio. Deinde : quando in terram suam restitutus est [terra ejus restituta est], nimirum cum mundum suum in peccatis immersum liberavit, et in possessionem omnis boni operis deduxit. Postea : sine titulo apud Hebraeos, Regnum, inquam, Dei Filii in psalmo annuntiatum ipsi non admiserunt, imo repulerunt. Itaque psalmus inscriptus est : sine titulo apud Hebraeos, quae enim in ipso continentur de Filio Dei, irrita facta sunt apud eos propter eorum perfidiam.

2. Αἱ ἐκκλησίαι τῶν πιστῶν (4).
 3. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνας ἐκτὸς αὐτοῦ.
 4. Οἱ πεπιστευκότας αὐτῷ λαοὶ, εὐτρεπισαντες τὰς κερβίας ἑαυτῶν, εἰδέξαντο ἐν αὐτοῖς (5) τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.
 5. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
 6. Καὶ κατακυριεύσει (6) τοῦ ἀπειθοῦντος αὐτῷ.
 7. Οἱ ἀπόστολοι ἐφώτισαν τὰ ἔθνη διὰ κηρύγματος.
 8. Ἀνέβλεψον (7) τὰ ἔθνη τῇ διανοίᾳ, καὶ ἠκολούθησαν τῇ πίστει.
 9. Αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου.
 10. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Δεσπότη τοῦ τῶν ἐθνῶν.
 11. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κηρύγματος.
 12. Καὶ ἐφωτίσθησαν πάντες τῷ πάθει (8) αὐτοῦ.
 13. Σύλοις, καὶ λίθοις, καὶ πάσαις ὕλαις κτισταῖς.
 14. Ὅτι (9) τὸ καύχημα αὐτῶν τύφλωσιν, καὶ κώφωσιν, καὶ νέκρωσιν εἶχον.
 15. Οἱ πιστοὶ οἱ δουλεύοντες αὐτῷ.
 16. Ἐν (10) ἄνω Ἱερουσαλήμ.
- C 2. Ecclesiae fidelium.
 3. Increduli Judaei, et gentiles extra ipsam.
 4. Populi, qui crediderunt ei preparantes cor da sua exceperunt in ipsis regnum Dei.
 5. In die judicii.
 6. Et subjugabit non credentem sibi.
 7. Apostoli lucem attulerunt gentibus praedicatione.
 8. Mente respexerunt gentes, et secutae sunt fidem.
 9. Adversariae potestates defecerunt adveniente Domino.
 10. Adveniente gentium Domino.
 11. Apostoli per praedicationem.
 12. Et illuminati sunt omnes passione ejus.
 13. Ligna, et lapides, et omnes materias creatas.
 14. Quoniam gloriationem suam in caecis, mutis, et mortuis habuerunt.
 15. Fideles servientes ipsi.
 16. In superna Jerusalem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ, etc.
 (2) Συμπεριφερόμενον τ. ἀ. β. εἰς κατάσχεσιν ἡγαγεν παντός, etc.
 (3) Ἐν τῷ.
 (4) Ἐθνῶν.
 (5) Ἐαυτοῖς.
 (6) Κατακυριεύσει τοὺς ἀπειθοῦντας, etc.
 (7) Ἀνέβλεψαν.
 (8) Τὸ πάθος.
 (9) Οἱ τό, etc., ἔχοντες.
 (10) Ἡ ἄνω, etc.

17. Et exsultaverunt filiae Judæ,
18. Propter judicia tua. Domine.
19. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram :

20. Nimis exaltatus es super omnes deos.
21. Qui diligitis Dominum, odite malum ;
22. Custodit Dominus animas sanctorum suorum :
23. De manu peccatoris liberabit eos.
24. Lux orta est justo :
25. Et rectis corde lætitia.
26. Lætamini justi in Domino :
27. Et confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

Psalmus David. PSAL. XCVII.

1. Cantate Domino canticum novum ;
2. Quia mirabilia fecit Dominus.
3. S' lavit eum dextera ejus.
4. Et brachium sanctum ejus.
5. Notum fecit Dominus salutare suum :
6. In conspectu gentium revelavit justitiam suam.

- A 17. Καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας,
18. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
19. Ὅτι σὺ Κύριος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν·

20. Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς.
21. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά·
22. Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν δούλων αὐτοῦ·
23. Ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτούς.
24. Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ·
25. Καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη.
26. Εὐφράνθητε, δίκαιοι, ἐν τῷ Κυρίῳ·
27. Καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ.
Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. LXX.

- B 1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
2. Ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος.
3. Ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ·
4. Καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ.
5. Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ·
6. Ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. Animæ sanctorum, et quæ repositæ sunt in superna Hierusalem.

18. Propter ea, quæ de nobis deliberasti, et fecisti.

19. Quoniam tu, Domine, glorificatus es in universo mundo.

20. Vere demonstratus es, quod tu es solus Deus, non autem illi, qui dii dicuntur.

21. Diligentes Dominum fugite omne peccatum. C

22. Colentium eum.

23. Ex diaboli potestate.

24. Gratia sua in cordibus fidelium.

25. Et mundis corde Spiritus ejus sanctus.

26, 27. Exsultate, et glorificate eum memoriam habentes sanctitatis ejus, qua sanctificati estis, et vos sanctificat.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*, τοῦτέστι *τῷ Ικανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.*

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, hoc est *manu forti*, Domino nostro Jesu Christo.

1. Mundum.
2. In terra.
3. Filius ejus acquisivit omnes sibi ipsi, et Patri suo.

4. Unigenitus Deus Verbum.

5. Manifestavit Pater Filium suum.

6. Per prædicationem revelavit Pater Dominum nostrum Jesum Christum

17. Αἱ ψυχὰι τῶν ἁγίων, καὶ (1) ἀνακείμεναι τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ.

18. Ἐνεκεν ὧν ἐβουλεύσω περὶ ἡμῶν, καὶ ἐποίησας.

19. Ὅτι σὺ εἶ δεδοξασμένος, Κύριε, ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ.

20. Ἀληθῶς ἐδείχθης, ὅτι σὺ εἶ Θεός (2) μόνος· οὐ γὰρ οἱ λεγόμενοι θεοί.

21. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, φεύγετε πᾶσαν ἀμαρτίαν.

22. Τῶν σεβομένων αὐτόν (3).

23. Ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυναστείας.

24. Τὴν χάριν [Ἡ χάρις] αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν (4) πιστῶν.

25. Καὶ (5) τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.

26, 27. Ἀγαλλιᾶσθε, καὶ δοξάζετε αὐτόν, μνημονεύοντες τοῦ ἁγιασμοῦ (6) αὐτοῦ, οὗ ἠγιασθητε, καὶ ἀγιάζει ὑμᾶς.

- D 1. Καθαρόν.
2. Ἐπὶ τῆς γῆς.
3. Ὁ Υἱὸς αὐτοῦ περιποιήσατο πάντας (8) ἑαυτῷ καὶ τῷ Πατρὶ αὐτοῦ.
4. Ὁ μονογενὴς Θεὸς Λόγος.
5. Ἐφάνερωσεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
6. Διὰ τοῦ κηρύγματος ἀπεκάλυψεν ὁ Πατὴρ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αἱ pro καί.
(2) Ὁ Θεός, etc.
(3) Αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ.
(4) Τοῦ πιστοῦ λαοῦ.

- (5) Καὶ deest.
(6) Ἁγιάσματος αὐτοῦ, οὗ ἠγιασθη... ἡμᾶς.
(7) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
(8) Αὐτῷ πάντας.

7. Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ·
 8. Καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ.
 9. Εἶδον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 10. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ·
 11. ᾄσατε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, καὶ ψάλατε.
 12. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν (α) κιθάρᾳ, καὶ φωνῇ ψαλμοῦ·
 13. Ἐν σάλπιγξιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κεραινῶν.
 14. Ἀλαλάξατε ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Κυρίου·
 15. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα, καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς,
 16. Ἡ οἰκουμένη, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.
 17. Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό·
 18. Τὰ ὄρη (β) ἀγαλλιᾶσονται,
 19. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου· ὅτι ἔρχεται, ὅτι ἔκει κρῖναι τὴν γῆν.
 20. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ·
 21. Καὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. LII.
1. Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί·
 (α) Vers. 13, Ἐν, etc. Vers. 14, Ἐν σάλπιγξιν, etc. Vers. 15, Ἀλαλάξατε, etc.
 (β) Vers. 18, Τὰ ὄρη, etc., ἔρχεται. Vers. 19, Ὅτι, etc.

- A 7. Recordatus est misericordiae suae Jacob :
 8. Et veritatis suae domui Israel.
 9. Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.
 10. Jubilate Deo, omnis terra :
 11. Cantate, et exsultate, et psallite.
 12. Psallite Domino in cithara, in cithara, et voce psalmi :
 13. In tubis ductilibus, et voce tubae cornae.
 14. Jubilate in conspectu regis Domini :
 15. Moveatur mare, et plenitudo ejus,
 16. Orbis terrarum, et omnes qui habitant in eo :
 17. Flumina plaudent manu simul :
 B 18. Montes exsultabunt,
 19. A conspectu Domini : quoniam venit, quoniam venit judicare terram :
 20. Judicabit orbem terrarum in justitia :
 21. Et populos in aequitate.
 Psalmus David. PSAL. XCVIII.
1. Dominus regnavit, irascantur populi :

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐμνήσθη τοῦ ἐλεῆσαι τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων,
 8. Καὶ τὸ γένος τῶν προφητῶν τῶν ὁρώντων τὸν Θεὸν τῇ διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.
 9. Ἐφωτίσθησαν πάντα τὰ ἔθνη τῷ (1) πάθει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 10. Δοξάζετε αὐτὸν, πάντα τὰ ἔθνη.
 11. (2) Τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νεκρώσαντες τὰ μέλη ὑμῶν διὰ τῆς ἐγκρατείας.
 12. Ἐν τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος ὑμῶν καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 13. Ἐν τοῖς κηρύγμασι τῶν προφητῶν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.
 14. Κηρύξατε ἐν παντὶ τόπῳ.
 15. Εἰς σύνεσιν ἀγαθὴν ἔλθη πᾶς ὁ κόσμος.
 16. Ἡ συναγωγὴ καὶ αἱ φυλαὶ αὐτῆς.
 17. Τὰ ἔθνη χαρῆσονται ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 18. Οἱ προφητῆται διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
 19. Ὅτι ἦλθεν ἀντιλαβέσθαι τὸν ἀνθρώπον (3).
 20. Καταρτίσει (4) τὴν συναγωγὴν εἰς τὰ ἔργα τῆς Δικαιοσύνης.
 21. Καὶ τὰ ἔθνη καταρτίσει εἰς τὴν ἀλήθειαν.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεκτίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ψαλμὸς τῷ Titulus praepositus continet : Psalmus David sine titulo apud Hebraeos, psalmus manu forti Filio Dei.
 1. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβασίλευσε διὰ τῆς πίστεως ἐπὶ τὸν κόσμον, σπαρασσέσθωσαν ἀπὸ μανίας οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι.

7. Recordatus est misereri populi Judaeorum.
 8. Et generis prophetarum videntium mente Deum : ita enim interpretatur Israel.
 9. Illuminatae sunt omnes gentes passione Dei nostri.
 C 10. Glorificate eum, omnes gentes.
 11. Patri, et Filio, et Spiritui sancto mortificantes membra vestra per continentiam.
 12. In mortificatione corporis vestri, et gratia Spiritus sancti.
 13. In praedicationibus prophetarum, et in doctrina Domini, quae in Evangelio continetur.
 14. Praedicate in omni loco.
 15. In intellectum bonum veniat mundus univversus.
 16. Synagoga, ejusque tribus.
 17. Gentes gaudebunt in cordibus suis.
 18. Prophetae propter adventum ejus,
 19. Quoniam venit ad hominem suscipiendum.
 20. Praeparabit synagogam in opera justitiae.
 21. Et gentes praeparabit in veritatem.
 1. Filius Dei regnavit per fidem in mundo, dirumpantur praeparati a furere increduli Judaei.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ πάθος.
 (2) N. 11. Τῷ Πατρὶ, etc. usque Πνεύματι. N. 12. Ψάλατε αὐτῷ νεκρώσαντες, etc. N. 13. Ἐν τῇ νεκρώσει, etc., τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. N. 14. Ἐν

- τοῖς κηρύγμασιν, etc. N. 15. Κηρύξατε, etc.
 (5) Τῶν ἀνθρώπων.
 (4) Καταρτήσεται, ita et in n. seq.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κίναβάρους περιέχει.

2. Qui sedes super cherubim, movcatur terra. A 2. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, σαλευθήτω ἡ γῆ.
3. Dominus in Sion magnus, 3. Κύριος ἐν Σιών μέγας.
4. Et excelsus super omnes populos. 4. Καὶ ὑψηλός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.
5. Confliteantur [omnes] nomini tuo magno : 5. Ἐξομολογήσασθωσαν [πάντες] τῷ ὀνόματι σου τῷ μεγάλῳ.
6. Quoniam terribile, et sanctum est : 6. Ὅτι φοβερὸν καὶ ἅγιόν ἐστι.
7. Et honor regis judicium diligit. 7. Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ.
8. Tu parasti directiones : 8. Σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητας.
9. Judicium et justitiam in Jacob tu fecisti. 9. Κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας.
10. Exaltate Dominum Deum nostrum : 10. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.
11. Et adorate scabellum pedum ejus : 11. Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
12. Quoniam sanctus est. 12. Ὅτι ἅγιός ἐστι.
13. Moyses, et Aaron in sacerdotibus ejus, 13. Μωϋσῆς, καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ,
14. Et Samuel inter eos, qui invocant nomen 14. Καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα
ejus, B αὐτοῦ,
15. Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat 15. Ἐπικαλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς εἰσέκουεν
eos. αὐτῶν.
16. In columna nubis loquebatur ad eos. 16. Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐτούς.
17. Quoniam custodiebant testimonia ejus, 17. Ὅτι ἐφύλασσον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἰκανῶς τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· ἀπρόδεκτος (1) γὰρ ἐστὶν παρ' Ἑβραίοις ὁ ἐγκαίμενος ἐν τῷ ψαλμῷ, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Deinde sine titulo apud Hebræos : exceptus enim non est ab Hebræis, qui in psalmo continetur, hoc est Dei Filius.

2. Qui sedes super Cherubim, in cognitionem ve- C 2. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, εἰς (2)
niant gentes. ἐπίγνωσιν ἔλθῃ τὰ ἔθνη.
3. In animabus sitientibus eum magnus est. Sion 3. Ἐν ταῖς ψυχαῖς ταῖς διψώσαις αὐτὸν μέγας ἐστὶν
enim interpretatur sitiens. Σιών γὰρ διγνώσα ἐρμηνεύεται.
4. Glorificatus in gentibus. 4. Δεδοξασμένος ἐν τοῖς ἔθνεσι.
5. Peccata sua. 5. Τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.
6. Quoniam honorabile, et immortale est. 6. Ὅτι ἐντιμον καὶ ἀθάνατόν ἐστι.
7. Et gloria Filii Dei verum diligit. 7. Καὶ ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ ἀληθὲς ἀγαπᾷ.
8. Mandata tua ante constitutionem mundi. 8. Τὰς ἐντολάς σου (3) πρὸ καταβολῆς κόσμου.
9. Legem, et prophetas in populo Judæorum tu 9. Τὸν νόμον καὶ (4) προφῆτας ἐν τῷ λαῷ τῶν Ἰου-
dedisti. δαίων σὺ ἔδωκας.
10. Glorificate. 10. Δοξάσατε (5).
- 11, 12. Crucem ejus. 11, 12. Τῷ σταυρῷ αὐτοῦ.
13. Fideles veluti Moyses in prædicatione, et 13. Οἱ πιστοὶ ὡς Μωϋσῆς εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ
omnis Ecclesia. Aaron enim interpretatur mons vir- πᾶσα ἡ Ἐκκλησία. Ἀαρὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρος
tutis, qualis est Ecclesia fidelium. D δυνάμεις, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν.
14. Populus habens nomen Dei, hoc est Chri- 14. Ὁ λαὸς ὁ ἔχων τὸ ὄνομα (6) τοῦ Θεοῦ, τουτέστι
stianus. Nam Samuel interpretatur nomen ejus Χριστιανός. Σαμουὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ὄνομα αὐ-
Deus. τοῦ ὁ Θεός.
15. Fideles. 15. Οἱ πιστοὶ (7).
16. In apostolis, qui ex propnetis erant, prædi- 16. Ἐν τοῖς ἀποστόλοις τοῖς (8) ἐκ τῶν προφητῶν
cavit eis. ἐκῆρυξεν αὐτοῖς.
17. Quoniam crediderunt in doctrinas ejus, 17. Ὅτι ἐπίστευσαν (9) ἐν ταῖς μαθήμασιν αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τουτέστιν ἀπρόδεκτος παρ' Ἑβραίοις ἐν τῷ ψαλμῷ βασιλεύς, etc.

(2) Ἐπὶ γνώσιν.

(3) Μου.

(4) Καὶ τοὺς, etc.

(5) Δοξάσατε αὐτόν.

(6) Ὄνόματα.

(7) Οἱ πιστοὶ ὑπῆρχον.

(8) Τοῖς δεστ.

(9) Ἐπίστευσαν, etc., παθήμασιν.

18. Καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς. **A**
 19. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐτῶν.
 20. Ὁ Θεὸς, σὺ εὐλάτος ἐγίνου αὐτοῖς,
 21. Καὶ ἐδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν.
 22. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.
 23. Καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἁγίων αὐτοῦ.
 24. Ὅτι ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

18. Et praecepta ejus, quae dedit illis.
 19. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos :
 20. Deus tu propitius fuisti eis,
 21. Et ulciscens in omnes adinventiones eorum.
 22. Exaltate Dominum Deum nostrum :
 23. Et adorare in monte sancto ejus :
 24. Quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἐξομολόγησιν. ΨΑΛ. ΙϞϞ.

Psalmus David in confessione. PSAL. XCIX.

1. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ.
 2. Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ.
 3. Εἰσιέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλίασει.
 4. Γνωτε, ὅτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 5. Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς.
 6. Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. **B**
 7. Εἰσιέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει.
 8. Εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ ἐν ὕμνοις.
 9. Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 10. Ὅτι χρηστὸς Κύριος.
 11. Εἰς τὸν αἰῶνα τὸ [αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ] ἔλεος αὐτοῦ.

1. Jubilate Deo, omnis terra :
 2. Servite Domino in laetitia.
 3. Introite in conspectu ejus in exultatione.
 4. Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus noster.
 5. Ipse fecit nos, et non ipsi nos :
 6. Nos autem populus ejus, et oves pascuae ejus.
 7. Introite portas ejus in confessione,
 8. Atria ejus in hymnis.
 9. Confitemini illi, laudate nomen ejus :
 10. Quoniam suavis est Dominus.
 11. In aeternum [in saeculum saeculi] misericordia ejus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Τὰς παραδόσεις τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου. **C**
 19. Σὺ (1) ἐπλήρους τὰ αἰτήματα αὐτῶν.
 20. Διὰ τοῦ τιμίῳ σου σώματος καὶ αἵματος.
 21. Καὶ πολεμῶν καὶ συντριβῶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.
 22. Δοξάσατε αὐτόν.
 23. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ.
 24. Κατὰ φύσιν μόνος αὐτός.

18. Traditiones mysterii mortis.
 19. Tu adimplebas petitiones eorum.
 20. Per pretiosum tuum corpus, et sanguinem.
 21. Et impugnans, et conterens eorum inimicos.
 22. Glorificate eum.
 23. In superna Jerusalem.
 24. Secundum naturam solus ipse.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Ψαλμὸς πάντας εἰς πίστιν, καὶ ἐξομολόγησιν.

Titulus praepositus continet : *Psalmus omnes ad fidem, et confessionem.*

1. Δεήθητε τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρῶν.
 2. Ὑπάγητε (3) αὐτῷ μετὰ προθυμίας.
 3. Προσέλθετε (4) αὐτῷ μετὰ χαρᾶς.
 4. Πιστεύσατε (5) τῷ σταυρωθέντι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν. **D**
 5. Αὐτὸς ἡμᾶς ἐποίησε (6), καὶ οὐχὶ ἐξ ἡμῶν τὸ εἶναι, ὡς τινες λέγουσιν.
 6. Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα τῆς ποιμνῆς αὐτοῦ.
 7. Τῇ (7) διανοίᾳ ὑμῶν.
 8. Εἰσαγάγετε ἐν τοῖς οὐρανοῖς τὰς εὐχὰς ὑμῶν.
 9. Ἐξομολογοῦντες τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν, καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτῷ.
 10, 11. Ὅτι ἁγαθὸς Κύριος, καὶ (8) ἀτελεύτητον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

1. Orate Deum cum lacrymis.
 2. Subjicite vos illi cum alacritate.
 3. Accedite ad eum cum gaudio.
 4. Credite crucifixo, quod ipse est Dominus noster.
 5. Ipse nos fecit, et non ex nobis sumus, ut alii dicunt.
 6. Nos autem populus ejus, et oves gregis ejus.
 7. Mente vestra.
 8. Introducite in caelos preces vestras.
 9. Confitentes peccata vestra, et gratias ipsi agentes.
 10, 11. Quoniam bonus Dominus, et aeternum nomen ejus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει Ψαλμὸς εἰς ἐξομολόγησιν· προτίθεται γὰρ ὁ ψαλμὸς πάντας, etc.
 (3) Ὑποτάγητε.
 (4) Προσέλθατε.

- (5) Ἐπιστεύσατε.
 (6) Ἐπλασιν, *plasmavit*.
 (7) N. 7. Τῇ, etc., εὐχὰς ὑμῶν. N. 8, 9, ὁμολογούντες τ. ἀ. ὑ., εὐχαριστήσατε, etc.
 (8) Καὶ non legitur.

12. Et usque in generationem, et generationem [generationes] veritas ejus.

Psalmus David. PSAL. C

1. Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine:

2. Psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

3. Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ.

4. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam:

5. Facientes prævaricationes odivi.

6. Non adhæsit mihi cor pravum:

7. Declinantem a me malignum non cognoscebam.

8. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer.

9. Superbo oculo, et insatiabili corde, cum hoc non edebam.

10. Oculi mei ad fideles terræ,

11. Ut sedeant ipsi mecum.

12. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

12. Καὶ ἕως γενεᾶς καὶ γενεᾶς [γενεῶν] ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Ρ΄.

1. Ἐλθον καὶ κρίσιν ἄσσομαί σοι, Κύριε·

2. Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδοῦ ἀμώμων, ὅτε ᾄξεις πρὸς μέ.

3. Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέτρῳ τοῦ οἴκου μου.

4. Οὐ προετιθέμην [προεθέμην] πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον·

5. Ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.

6. Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδίᾳ σκαμνῆ·

7. Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον.

8. Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον [τοῦ πλησίου] αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.

9. Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τοῦτω οὐ συνήσθιον.

10. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς,

11. Τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ.

12. Πορευόμενος ἐν ὁδοῦ ἀμώμων, οὗτός μοι ἐλειτούργει.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Et fides ejus sempiterna.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, τοῦτέστι τῷ εὐρεστοῦντι ἐν πᾶσι Θεῷ. Ἐρμηνεύεται γὰρ τῷ (2) τοῦ Δαβὶδ ὄνομα τοῦτον ἐποίησα [ἠγάπησα], ὡσανεὶ τῶν ἐν πᾶσι Θεῷ εὐαρεστώ.

Titulus præpositus continet: *Psalmus David*, hoc est ei, qui in omnibus complacet Deo. Interpretatur enim *David* nomen *hunc feci [dilexi]*, nempe eum, qui in omnibus Deo complacet.

1. Beneficentiam tuam, et fidem tuam meditor, Domine.

2. Intelligam, quæ psallam in corde puro, cum inhabitabit in me gratia tua, Domine.

3. Permanebam in exultatione cordis mei in medio membrorum meorum.

4. Non recepi in mente cordis mei rem pravam.

5. Cogitationes diabolicas.

6. Doctrina diaboli.

7. Absistente parum a me maligno, non cunctabar, sed inspiciebam.

8. Cogitationem suggerentem mihi aliquid pravum contra aliquem hominem ejiciebam e corde meo.

9. Sensus superbiæ, et avaritiæ non alui in corde meo.

10, 11. Mens mea in præceptis tuis, ut permanent ipsa in corde meo.

12. Spiritus sanctus tuus hic mihi ministrabat gratiam tuam.

12. Καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ ἀτελεύτητος.

1. Τὴν εὐποιαν σου καὶ τὴν πίστιν σου μελετήσω, Κύριε.

2. Ἐννοήσω (3) ἅπερ ψαλῶ ἐν καρδίᾳ καθαρῇ, ὅταν ἐπισκηνώσῃ ἡ χάρις σου, Κύριε.

3. Διετέλουν ἐν ἀγαλλιάσει τῆς καρδίας μου ἐν μέτρῳ τῶν μελῶν μου.

4. Οὐκ ἐδεχόμην ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς καρδίας μου πρᾶγμα (4) πονηρὸν.

5. Ἐνθυμήσεις δαιμονικὰς.

6. Διδασκαλίᾳ τοῦ διαβόλου.

7. Ἀφισταμένου μικρὸν ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἤμελλον (5), ἀλλ' ἐνηφόρω [ἐναφώρων].

8. Τὸν λογισμὸν τὸν ὑποβάλλοντά μοι τι πονηρὸν κατὰ τινος τῶν ἀνθρώπων ἐξέβαλον ἐκ τῆς καρδίας μου.

9. Ἐνθυμήσεις (6) ὑπερηφανίας καὶ φιλαργυρίας, οὐκ ἔρεψον ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

10, 11. Ἡ διάνοιά μου ἐν τοῖς προστάγμασι σου ἐστὶ τοῦ διαμένειν αὐτὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

12. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τοῦτο (7) μοι ἐλειτούργει τὴν χάριν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.

(2) Τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, τοῦτον ἐποίησα, ὡσανεὶ τῶν ἐ. π. θ. εὐαρεστοῦντα.

(3) Ψαλῶ, καὶ συνήσω ἅπερ ψάλλω ἐν, etc., ἐπισκηνώσῃ, etc.

(4) Λόγον.

(5) Ἠμέλουν, ἀλλ' ἐνιφορ.

(6) Ἐνθυμήσιν, etc., ἔρεψον, etc.

(7) Αὐτὸ μοι.

13. Οὐ κατώκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιών **A** ὑπερηφανίαν.

14. Λαλῶν ἄδικα, οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ἐρῳαλμῶν μου.

15. Εἰς τὰς πρωίας ἀπέκτεινον [ἀπέκτενον] πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς,

16. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ.
ΨΑΛ. PA'.

1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου ·
2. Καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σὲ ἐλθέτω.
3. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ·
4. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ θλιθῶμαι, κλίνον πρὸς με τὸ **B** οὖς σου.
5. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε, ταχὺ ἐπακούσόν μου.
6. Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου ·
7. Καὶ τὰ ὀστέα μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν.

13. Non habitabat in medio domus meæ, qui facit superbiam.

14. Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

15. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.

16. Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Oratio pauperi, cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam. PSAL. CI.

1. Domine, exaudi orationem meam ·
2. Et clamor meus ad te veniat.
3. Non avertas faciem tuam a me ·
4. In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
5. In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me.
6. Quia defecerunt sicut fumus dies mei :
7. Et ossa mea sicut cremium aruerunt.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

13. Οὐ κατώκει (1) ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς τοῦ διαβόλου.

14. Ὑποτιθέμενός μοι ἐνθυμήσεις ἀδικούς οὐκ ἔγχεσεν ἐν τῇ διανοίᾳ μου.

15. Ἐν γὰρ τῇ χάριτί σου φωτιζόμενος (2) πάντας αὐτοὺς νεκροὺς ἀπέλυον.

16. Τοῦ ἀπορρίψαι ἐκ (3) τῆς καρδίας μου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (4) · *Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, τουτέστι τῷ ἁμαρτωλῷ.* Εἶτα · *ὅταν ἀκηδιάσῃ, ὡσανεὶ ὅταν εἰς ἀπόγνωσιν ἔλθῃ αὐτοῦ · καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ ·* λέγω δὴ μετανοῶν, ἐφ' οἷσπερ ἐκρίψει αὐτὸν ἐπ' ἐδάφους, καὶ μετὰ θακρῶν ἰσχυρῶν καὶ στεναγμῶν ἀλαλήτων ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ οὐ σχήματι, ἀλλ' ἔργοις καὶ λόγοις.

Titulus præpositus continet : *Oratio pauperi, hoc est peccatori.* Deinde : *cum anxius fuerit, perinde ac si diceret cum in desperationem sui ipse venerit : et coram Domino effuderit deprecationem suam, rænitens, inquam, eorum, pro quibus seipsum prosternit super terram, et cum lacrymis validis, et gemitibus inenarrabilibus constitetur Domino non habitu corporis, sed verbis et operibus.*

1. Κύριε, εἰσελθέτω εἰς τὰ ὦτά σου ἡ προσευχὴ μου.
2. Τῆς καρδίας μου ὁ στεναγμὸς.
3. Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.
4. Μόνον θλιβόμενος [θλιβόμενος] (5) βοήσω πρὸς **C** σέ.
5. Συντόμως πλήρωσόν μου τὴν αἰτήσιν.
6. Ὅτι ἐν ἁμαρτίᾳ (6) γεγήρακα.
7. Καὶ ἡ ἰσχὺς (7) μου συγκέκαυται, καὶ μεμελάνωτα : ὡσεὶ φρύγιανον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.

13. Non habitabat in corde meo diabolica cogitatio.

14. Subjiciens mihi cogitationes injustas non prævaluit in mente mea.

15. Nam gratia tua illuminatus omnes eos mortuos ²¹ dimittebam.

16. Ut projicerem ex corde meo omnes operantes iniquitatem, et omnes cogitationes adversariorum potestatum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (4) · *Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, τουτέστι τῷ ἁμαρτωλῷ.* Εἶτα · *ὅταν ἀκηδιάσῃ, ὡσανεὶ ὅταν εἰς ἀπόγνωσιν ἔλθῃ αὐτοῦ · καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ ·* λέγω δὴ μετανοῶν, ἐφ' οἷσπερ ἐκρίψει αὐτὸν ἐπ' ἐδάφους, καὶ μετὰ θακρῶν ἰσχυρῶν καὶ στεναγμῶν ἀλαλήτων ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ οὐ σχήματι, ἀλλ' ἔργοις καὶ λόγοις.

Titulus præpositus continet : *Oratio pauperi, hoc est peccatori.* Deinde : *cum anxius fuerit, perinde ac si diceret cum in desperationem sui ipse venerit : et coram Domino effuderit deprecationem suam, rænitens, inquam, eorum, pro quibus seipsum prosternit super terram, et cum lacrymis validis, et gemitibus inenarrabilibus constitetur Domino non habitu corporis, sed verbis et operibus.*

1. Domine, ingrediatur in aures tuas oratio mea.
2. Gemitus cordis mei.
3. Propter peccata mea.
4. Solum, cum tribulor, clamabo ad te.
5. Confestim imple petitionem meam.
6. Quia in peccato consenui.
7. Et virtus mea combusta est, et denigrata est a peccato, veluti cremium.

²¹ Ephes. II, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατώκησεν.
- (2) Φωτιζόμενος.
- (3) Ἀπὸ τῆς paulo post deest καί, deinde εἰς τὸν αἰῶνα δυνάμεων pro τῶν ἐναντίων δυνάμεων, sed vet. alt. lectio.
- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει · προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ · προσευχὴ τῷ πτωχῷ, τουτέστι

- τῷ ἁμαρτωλῷ · ὅταν ἀκηδιάσῃ, ὡσανεὶ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπίγνωσιν · εἶτα μετανοῶν ἐφ' οἷς ἐπραξεν, βίβει αὐτόν, etc., ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἔργῳ, οὐ σχήματι, καὶ λόγῳ.
- (5) Φωτίζομαι βοῆσαι.
 - (6) Ἁμαρτίας.
 - (7) Ἰσχὺς τῆς ψυχῆς μου, etc. Ὡσεὶ φρύγιανον desunt.

8. Percussus sum ut fenum,
 9. Et aruit cor meum :
 10. Quia oblitus sum comedere panem meum.
 11. A voce gemitus mei adhaesit os meum carni meae.
 12. Similis factus sum pellicano solitudinis :
 13. Factus sum sicut nycticorax in domicilio.
 14. Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.
 15. Tota die exprobrabant mihi inimici mei :
 16. Et qui laudabant me adversum me jurabant.
 17. Quia cinerem tanquam panem manducaham :
 18. Et potum meum cum fletu miscebam.
 19. A facie irae tuae, et indignationis tuae :
 20. Quia elevans allisisti me.
 21. Dies mei sicut umbra declinaverunt :
 22. Et ego sicut fenum arui.
 23. Tu autem, Domine, in aeternum permanes :

- A 8. Ἐπλήγγην ὡσεὶ χόρτος,
 9. Καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου·
 10. Ὅτι ἐπιλαθόμεν τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου.
 11. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη τὸ ὄστρον μου τῇ σαρκί μου.
 12. Ὁμοιωθὴν πελεκάνι ἐρημικῶ·
 13. Ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικώραξ ἐν οἰκοπέδῳ.
 14. Ἠγρύπνησα, καὶ ἐγενόμεν ὡς στρουθίον μόλιον ἐπὶ δώματος [ἐγενήθην, etc., δώματι].
 15. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνειδίζον με οἱ ἐχθροὶ μου·
 16. Καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὠμνουν.
 17. Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον·
 18. Καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνω.
 19. Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, καὶ τοῦ θυμοῦ σου·
 20. Ὅτι ἐπάρας κατέβραξάς με.
 21. Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλήθησαν·
 22. Κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην.
 23. Σὺ δὲ, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

8. Concidi vulneratus a peccato.
 9. Quia gratia Spiritus tui non erat in me.
 10. Quoniam neglexi meditari in lege tua.
 11. Ob gemitum consumptus sum, et ossa penitus evasi.
 12. Sicuti pelicanus in loco arido deprehensus omnino consumitur, ita et ego consumptus sum in peccato, cum gratia tua mihi deesset.
 13. Nycticorax in tenebris degit, et in nocte clamat : ita igitur, inquit, et ego manens in tenebris peccati, plorans clamo.
 14. Multos insidiatore habet passer solitarius, anguem, et abominanda reptilium, et multa volatiliium ; in ictu igitur oculi somnum ipse capit, quia circumspicit, ne insidiator aliquis ei superveniat : ita igitur, inquit, et ego eram sollicitus, ne aliqua adversariorum potestatum in me irrueret.
 15. Incessanter demones contra me gloriabantur.
 16. Et qui prius gaudebant mea prodigalitate, post haec me irridebant dicentes, ne ita nam, tanquam iste.
 17. In poenitentia mea.
 18. Defluebant lacrymae meae in potum meum, eum bibebam.
 19. Quia cognovi, quod aversatus es me.
 20. Et quod projecisti me a te.
 21, 22. Eo quod non haberem pinguedinem aquae gratiae tuae
 23. Immortalis.

8. Συνέπεσα πληγείς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 9. Ἀπὸ τοῦ χάριν (1) τοῦ Πνεύματός σου μὴ εἶναι ἐν ἐμοί.
 10. Ὅτι ἡμέλησα (2) μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ σου.
 11. Ἀπὸ τοῦ στενάξαι με ἐξετάκην, καὶ ὄλωσ ὄστέον γέγονα.
 12. Ὅσπερ ὁ πελεκάν (3) ἐν ἀνύδρῳ τόπῳ εὐραθεὶς ὄλωσ κατατρίχεται, οὕτως κἀγὼ κατανηλώθην ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, τῆς χάριτός σου μὴ οὐσίας ἐν ἐμοί
 13. Ὁ νυκτικώραξ ἐν σκότει διαγεί, καὶ ἐν νυκτὶ βοᾷ· οὕτως οὖν, λέγει, κἀγὼ, ἐν σκότει τῆς ἁμαρτίας ὦν, ὀδυρόμενος βοῶ.
 14. Πολλοὺς ἐπιθούλους ἔχει τὸ στρουθίον, τὸν ὄφιν, καὶ τὰ μουσάρὰ τῶν ἕρπειτῶν, καὶ πολλὰ τῶν πετεινῶν· ἐν βίτῃ οὖν ὀφθαλμοῦ ἐστὶν ὁ ὕπνος αὐτοῦ, διὰ τὸ περιθλέπεσθαι αὐτὸ μὴ τις τῶν ἐπιθούλων (4) ἔρχεται ἐπ' αὐτῷ· οὕτως οὖν, λέγει, κἀγὼ ἤμην μεριμνῶν, μὴ τις ἐπιβρίψῃ μοι τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 15. Ἀπαύστως οἱ δαίμονες κατεκυχῶντό μου (5).
 16. Καὶ οἱ τὸ πρότερον χαίροντες ἐπὶ τῇ ἀσωτίᾳ μου, μετὰ ταῦτα κατεγέλων μου λέγοντες· Οὕτως μὴ γένωμαι, ὡς οὗτος.
 17. Ἐν τῇ μετανοίᾳ μου.
 18. Κατέβραξ τὰ δάκρυά μου ἐν τῷ πόματί μου, ὡς ἐπινον.
 19. Διὰ τὸ ἐπιγνώναί με, ὅτι ἀπεστράφησ με.
 20. Καὶ ὅτι ἀπέβραξάς με ἀπὸ σοῦ.
 21, 22. (6) Ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν με πίστιν, τὰ τοῦ ὕδατος τῆς χάριτός σου.
 23. Ἄφθαρτος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὴν χάριν.
 (2) Ἠθάλωσα μελετιῶν.
 (3) Πελεκάνως.
 (4) Ἐπιθούλων αὐτοῦ, etc. Κἀγὼ non legitur.

- (5) Mol.
 (6) N. 21. Ἄνωρελεῖς μοι γεγονάσιν. N. 22. Ἀπό, etc., ἐαυτῷ πίστιν.

24. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γε-
νεάν.
25. Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών
26. Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρήσαι αὐτήν, ὅτι ἔχει
καιρὸς.
27. Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς·
28. Καὶ τὸν γοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι.
29. Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου
[ὄνομά σου, Κύριε]·
30. Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου.
31. Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών·
32. Καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.
33. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπει-
νῶν [ἔθνων]·
34. Καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν.
35. Γραφήτω αὐτὴ εἰς γενεὰν ἐτέραν·
36. Καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον.
37. Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ οὐρανοῦ αὐτοῦ·
38. Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψε,
39. Τοῦ ἀκούσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων,
40. Τοῦ λύσαι τοὺς υἱοὺς τῶν θανατωμένων.

24. Et memoriale tuum in generationem et gene-
rationem.
25. Tu exsurgens miseraberis Sion :
26. Quia tempus miserendi ejus, quia venit tem-
pus.
27. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus :
28. Et terræ ejus miserebuntur.
29. Et timebunt gentes nomen Domini [nomen
tuum, Domine] :
30. Et omnes reges terræ gloriam tuam.
31. Quia ædificabit Dominus Sion :
32. Et videbitur in gloria sua.
33. Respexit in orationem humilium [gentium] :
34. Et non sprexit precem eorum.
35. Scribatur hæc in generatione altera :
36. Et populus qui creatur laudabit Dominum
37. Quia prospexit de excelso sancto suo :
38. Dominus de cælo in terram aspexit,
39. Ut audiret gemitus compeditorum,
40. Ut solveret filios interemptorum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Ἀτελεύτητον.
25. Σιών ἄβυστος [ἀβυσσος] (1) ἐρμηνεύεται·
τὴν οἰκουμένην οὖν λέγει.
26. Τῆς παρουσίας σου (2).
27. Ὅτι θέλουσιν (3) οἱ ἄγιοι σου, τουτέστιν ὁ
χορὸς τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, τὰ ἔθνη ἐπι-
στεύειν.
28. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἤδη καταφθαρέντων ὑπὸ
τῆς ἁμαρτίας ὠκτειρήσαν (4).
29. Ὑπακούουσι τῷ κηρύγματι (5) αὐτοῦ.
30. Οἱ βασιλεύοντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς
χάριτός σου φοβηθήσονται τὸν σταυρὸν σου.
31. Τὴν ἀβυσσον (6), τὴν διψῶσαν, τουτέστι τὴν
ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν· τὰ γὰρ ἀμφοτέρα ἐρμηνεύεται
Σιών, καὶ ἀβυστος [ἀβυσσος], καὶ διψῶσα.
32. Ἐπὶ γῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.
33. Τῶν ἁγίων.
34. Καὶ οὐ παρίδω τὴν ἰκεσίαν αὐτῶν, ἣν ἐπι-
οῦν (7) ὑπὲρ ἡμῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
35. Ἡ φιλανθρωπία αὐτῆ τοῦ Θεοῦ γνωρισθή-
τω (8) διὰ τῆς γραφῆς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
36. Ὁ ἐν τῷ βαπτισματι ἀνακαινιζόμενος (9).
37. Ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελήλυθε.
38. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν παρεγένετο.
39. Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν (10) τῶν καταπονου-
μένων ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
40. Τοῦ λύτρωσασθαι τὰ τέκνα τῆς ἁμαρτίας καὶ
τοῦ θανάτου.

24. Sempiternum.
25. Sion *inextinguibilis* interpretatur : mundum
igitur significat.
26. Adventus tui.
27. Quoniam volunt sancti tui, hoc est chorus
prophetarum, et apostolorum, ut gentes in te cre-
dant.
28. Et miseri sunt multitudinis eorum qui cor-
rupti erant a peccato.
29. Obedient prædicationi ejus.
30. Regnantes contra peccatum per gratiam tuam,
timebunt crucem tuam.
31. Inextinguibilem, et sitiensem, hoc est Eccle-
siam ex gentibus ; utroque enim modo interpreta-
tur Sion, et *inextinguibilis*, et *sitiens*.
32. Super terram in adventu suo.
33. Sanctorum.
34. Et non despexit supplicationem eorum, quam
die, noctuque pro nobis faciebant.
35. Benignitas ipsa Dei nota fiat per scripturam
filiis hominum.
36. Qui in baptismo renovatur.
37. Quia de cælo descendit.
38. Dominus de cælo in terram advenit.
39. Ut vindicaret oppressos a peccato.
40. Ut redimeret filios peccati et mortis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄβυστος.
(2) Ὅτι ἔχει καιρὸς τῆς παρουσίας μου.
(3) Θελήσουσιν, etc., ἐν σοί, etc.
(4) Ὁκτειρήσας.
(5) Τὸ κήρυγμα.

- (6) Ἄβυστος, etc., τὸ Σιών, καὶ ἀβυστος, etc.
(7) Εἴ τι ἐπιούουν.
(8) Γνωρίσει σοὶ ὁ τ. γ. π. π. τοῖς, etc.
(9) Ἀνακαινούμενος.
(10) Τὴν ἐκδίκησιν.

41. Ut annuntiet in Sion nomen Domini.
 42. Et laudem ejus in Hierusalem.
 43. In conveniendo populos in unum, et reges ut
 serviant Domino.
 44. Respondit ei in via virtutis suæ :
 45. Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
 46. Ne revoces me in dimidio dierum meorum :
 47. In generationem generationum anni tui.
 48. Initio tu, Domine, terram fundasti :
 49. Et opera manuum tuarum sunt cœli.
 50. Ipsi peribunt : tu autem permanes :
 51. Et omnes sicut vestimentum veterascent.
 52. Et sicut opertorium vertes eos, et mutabun-
 tur :
 53. Tu autem idem ipse es, et anni tui non defi-
 cient.
 54. Filii servorum tuorum habitabunt :
 55. Et semen eorum in sæculum dirigetur.

(a) Vers. 43, Καὶ βασιλεῖς, etc. Vers 44, Ἀπεκρίθη, etc.

- A 41. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα Κυρίου,
 42. Καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.
 43. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ,
 [καὶ] (α) βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ.
 44. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐτοῦ·
 45. Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι.
 46. Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου·
 47. Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.
 48. Κατ' ἀρχὰς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας·
 49. Καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί.
 50. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται· σὺ δὲ διαμένεις·
 51. Καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται.
 52. Καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλ-
 λαγήσονται·
 53. Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλεί-
 ψουσιν.
 B 54. Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι·
 55. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευ-
 θυνθήσεται.

ATHANASII INTERPRETATIO.

41. Ut prædicaretur in mundo peccatorum re-
 missio in nomine Domini nostri Jesu Christi.
 42. In superna Hierusalem.
 43. In conveniendo gentes per prædicationem.
 44. Auscultaverunt gentes Domino credendo pas-
 sionem ejus.
 45. Concede mihi, te deprecor, ut prorsus persua-
 sum, certumque habeam, paucos esse dies hujus
 sæculi.
 46. Ne me transferas ab hoc mundo, priusquam C
 impleverim præcepta tua.
 47. Sempiterni.
 48. Natus es in terra.
 49. Qui in eos assumptus es.
 50. Novos autem cœlos, et novam terrain exspe-
 ctamus juxta tuam promissionem.
 51. Corruptentur.
 52. Tanquam liber cœli involventur.
 53. Tu autem et factus homo, idem es qualis
 eras, et sicut dierum principium non habes, ita ne-
 que vitæ finem.
 54. Qui sunt per fidem filii prophetarum, et apo-
 stolorum habitabunt in superna Hierusalem.
 55. Et opera justitiæ eorum permanebunt in sæ- D
 culum sempiternum.
41. Τοῦ κηρυχθῆναι ἐν τῇ οἰκουμένη ἄφασιν ἁμαρ-
 τιῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 42. Ἐν τῇ ἁγῶ Ἱερουσαλήμ.
 43. Ἐν τῷ ἐλθεῖν διὰ τοῦ κηρύγματος τὰ ἔθνη.
 44. (1) Ὑπήκουσαν τὰ ἔθνη τῷ Κυρίῳ πίστευ-
 τοῦ πάθους αὐτοῦ.
 45. Δέομαι σου, δός μοι πληροφορηθῆναι, ὅτι αἱ
 ἡμέραι τοῦ αἰῶνος τούτου ὀλίγαι εἰσίν.
 46. Μὴ με μεταστήσης ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου μὴ
 τελειώσαντά με τὰς ἐντολάς σου.
 47. (2) Ἀτελεύτητα.
 48. Ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς.
 49. Τοῦ ἀναληφθέντος ἐν αὐτοῖς.
 50. Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν προσδο-
 κῶμεν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.
 51. Καταφθαρήσονται.
 52. Εἰληθήσονται (3) οἱ οὐρανοὶ ὡς βιβλίον.
 53. Σὺ δὲ καὶ γενόμενος (4) ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς εἶ
 ὅποιος ἦς, καὶ ὡσπερ ἀρχὴν ἡμερῶν οὐκ ἔχεις, οὐ-
 τως οὐδὲ ζωῆς τέλος.
 54. Οἱ διὰ τῆς πίστεως υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ
 τῶν ἀποστόλων κατασκηνώσουσιν ἐν τῇ ἁγῶ Ἱερου-
 σαλήμ.
 55. Καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν εἰς τὸν
 ἀτελεύτητον αἰῶνα μενεῖ.

ddenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 44. Καὶ τοὺς βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν διὰ
 τῆς πίστεως τῷ Κυρίῳ. N. 45. Ὑπήκουσαν, etc., ἐν
 τῇ πίστει.

(2) N. 47, 48. Ὁ τεχθεὶς ἐπὶ τῆς γῆς.
 (3) Εἰλιγθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον.
 (4) Γενόμενος.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΒ.

A

Psalmus David. PSAL. CII.

1. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον·
2. Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἄγιον αὐτοῦ.
3. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον·
4. Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀναποδόσεις αὐτοῦ.
5. Τὸν εὐίλατεύοντα πάσας τὰς ἀνομίας σου [πάσας τὰς ἀνομίας σου]·
6. Τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου·
7. Τὸν λυτρῶμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου·
8. Τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς.
9. Τὸν ἐμπιμπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου·
10. Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἄετος ἡ νεότης σου·
11. Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος·
12. Καὶ κρίμα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις.
13. Ἐγκώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῆϊ·
14. Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ.
15. Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεῆμων ὁ Κύριος,
16. Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.
17. Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται·
18. Οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνησεί.

1. Benedic, anima mea, Domino :
2. Et omnia, quæ intra me sunt nomini sancto ejus
3. Benedic, anima mea, Domino :
4. Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.
5. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis :
6. Qui sanat omnes infirmitates tuas.
7. Qui redimit de interitu vitam tuam :
8. Qui coronat te in misericordia et miserationibus.
9. Qui replet in bonis desiderium tuum :
10. Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.
11. Faciens misericordias Dominus :
12. Et judicium omnibus injuriam patientibus.
13. Notas fecit vias suas Moysi :
14. Filiis Israel voluntates suas.
15. Miserator et misericors Dominus.
16. Longanimis et multum misericors.
17. Non in perpetuum irascetur :
18. Neque in æternum comminabitur.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Τῷ Δαβίδ ψαλμός, τουτέστι τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Psalmus David, hoc est manu forti Dei Filio.

1, 2, 3. Ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ καρδία μου (2), καὶ ἡ ἰσχὺς μου, εὐλόγει τὸν Κύριον.

4 (5) Ὅτι ἐκ τοῦ μη ὄντος τὸ εἶναί σε παρήγαγε. Ὡ καὶ τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπηγγελάτω σοι ζωὴν αἰώνιον.

6. Διὰ τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου.

7. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου.

8. Τὸν χαρισάμενόν σοι τὸ βασιλεύειν ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

9. Τὸν πληροῦντα (4) τῶν χαρισμάτων τὴν καρδίαν σου.

10. Ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

11. Παρέχων τὰ ἐλέη αὐτοῦ ὁ Κύριος.

12. Καὶ ἐκδικῶν πάντας (5) τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

13. Τῷ λαῷ (6) ἀνανεχθέντι ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. Μωϋσῆϊ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος.

14. Τοῖς υἱοῖς τῶν ὁρώντων τὸν Θεὸν ἐγνωρίσει τὰς ἐντολὰς καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ.

15, 16. Οἰκτεῖρει (7) πάντας ὁ Κύριος, καὶ μακροθυμεῖ, καὶ πληθύνει τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

17, 18. Οὐκ ἀποστραφήσεται (8) ἡμᾶς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ., etc., Ψαλμός δεest.

(2) Μου καὶ ἡ δεικνῶνά μου, καὶ ἡ ἰσχὺς μου. Reliquia desunt.

(5) N. 4. Ὅτι ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναί σε παρήγαγεν, καὶ τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ (suppl. ex cod. Barb. αὐτοῦ ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ θανάτου) τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐ. ζ. αἰών. N. 5, Διὰ τοῦ, etc., desunt ἐκ

φθορᾶς τὴν ζωὴν σου. N. 6, 7. Διὰ τῆς χάριτος, etc.

(4) Πληροφοροῦντα.

(5) Πάντας δεest.

(6) Τῷ λαῷ τῷ, etc., εὐρεσις ὕδατος.

(7) Οἰκτεῖρει πάντας, καὶ ἐλεεῖ ὁ Κύριος, καὶ μακροθυμεῖ πρὸς πάντας, καὶ πληθύνει, etc.

(8) Ἀποστραφῆ.

19. Non secundum iniquitates nostras [peccata A
nostra] fecit nobis :
20. Neque secundum peccata nostra [iniquitates
nostras retribuit nobis.
21. Quoniam secundum altitudinem caeli a terra,
22. Corroboravit Dominus misericordiam suam
super timentes se.
23. Quantum distat ortus ab occidente,
24. Longe fecit a nobis iniquitates nostras.
25. Quomodo miseretur pater filiorum :
26. Misertus est Dominus timentibus se.
27. Quoniam ipse cognovit sumentum nostrum :
28. Recordatus est, quoniam pulvis sumus.
29. Homo sicut fenum dies ejus :
30. Tanquam flos agri sic efflorescit.
31. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non B
subsistet :
32. Et non cognoscat amplius locum suum.
33. Misericordia autem Domini ab aeterno, et
usque in aeternum super timentes eum.
34. Et justitia illius in filios filiorum,
35. His qui servant testamentum ejus,
36. Et memores sunt mandatorum ipsius, ad fa-
ciendum ea.
37. Dominus in caelo paravit sedem suam :
38. Et regnum ipsius omnibus dominatur.
39. Benedicite Domino, omnes angeli ejus,
40. Potentes virtute facientes verbum illius,
19. Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας [ἀμαρτίας] ἡμῶν ἐποίη-
σεν ἡμῖν ·
20. Οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας [ἀνομίας] ἡμῶν
ἀνταπέδωκεν ἡμῖν.
21. Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.
22. Ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς
φοβουμένοις αὐτόν.
23. Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν,
24. Ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν.
25. Καθὼς οἰκτεῖται πατὴρ υἱούς ·
26. Ἐκτείρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
27. Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν ·
28. Ἐμνήσθη, ὅτι χοῦς ἐσμὲν.
29. Ἀνθρώπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ·
30. Ὁσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει.
31. Ὅτι πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐκ ὑπάρ-
ξει ·
32. Καὶ οὐκ ἐπιγνώσεται ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ.
33. Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ
ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
34. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοὺς υἱῶν,
35. Τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ,
36. Καὶ μεμνημένοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τοῦ ποιῆ-
σαι αὐτάς.
37. Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ·
38. Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει.
39. Ἐλογίστε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ,
40. Δυνατοὶ ἰσχυροὶ ποιῶντες τὸν λόγον αὐτοῦ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non oblitus est nostri, quemadmodum nos C
eius obliti sumus in peccatis.
20. Neque ita fecit, quemadmodum digni sumus,
ut nos ipse abominaretur.
- 21, 22. Immensam et investigabilem misericor-
diam elargitus est timentibus eum.
- 23, 24. Nos enim lucis illius effecit, peccata au-
tem nostra dissolvit in baptismo.
- 25, 26. Propter miserationes ejus passus est pro
nobis.
- 27, 28. Quoniam terra et pulvis sumus.
29. Germinavit, floruit, exaruit.
30. Ditescit, et glorificatur in vita sua.
31. Quoniam angelus superveniens accepit ani-
mam illius, et defecit.
32. Et non amplius revertitur.
33. Gratia, et benignitas ejus.
34. Et retributio ejus.
- 35, 36. His, qui ei beneplacent.
37. Habuit, et habet.
38. Cœlestibus, et terrestribus, et inferis.
- 39, 40. Obedientes ei in omnibus.
19. Οὐκ ἐπελάθετο ἡμῶν, καθὼς ἡμεῖς ἐπελαθέ-
μεθα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
20. Οὐκ ἐκαθὼς ἔξιολογῆσαμεν τοῦ βδελυχθῆναι ἀπ'
αὐτοῦ, οὐκ ἐποίησε τοῦτο.
- 21, 22. Ἀμέτρητον καὶ ἀνεξιχνίαστον ἔδωκῆσατο
ἔλεος (1) τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
- 23, 24. Ἡμεῖς γὰρ υἱοὺς φωτὸς ἀνέδειξε, τὰς δὲ
ἀμαρτίας ἡμῶν κατέλυσεν ἐν τῷ βαπτίσματι.
- 25, 26. [Διὰ] τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔπαθεν (2) ὑπὲρ
ἡμῶν.
- 27, 28. Ὅτι γῆ καὶ σποδὸς ἐσμὲν.
29. Ἐβλάστησεν (3), ἤνθησεν, ἐξηράνθη.
30. Πλουτεῖ, καὶ δοξάζεται ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.
31. Ὅτι ἄγγελος ἐπιστάς (4) ἔλαθε τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ, καὶ ἐξέλιπεν.
- D 32. Καὶ οὐκ (5) ἔτι ὑποστρέφεται.
33. Ἡ χάρις καὶ ἡ φιλανθρωπία αὐτοῦ.
34. Καὶ (6) ἡ μισθαποδοσία αὐτοῦ
- 35, 36. Τοῖς εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ.
37. Ἐἶχε, καὶ ἔχει.
38. Ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων.
- 39, 40. Οἱ ὑπακούοντες αὐτῷ εἰς πάντα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ ἔλεος.
(2) Ἐπαθεν.
(3) Ἐβλάστησεν, ἠύξησεν ἤνθησεν, ἐξηράνθη.
(4) Ἐπιστάς αὐτοῦ.

- (5) Καὶ οὐκ ἐπιστραφή οὐκ ἔτι ἐν τῷ κοσμῷ
τούτῳ.
(6) Καὶ deest.

41. Τοῦ ἀκούσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ. A
 42. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ,
 43. Λειτουργοὶ αὐτοῦ, οἱ (α) ποιοῦντες τὸ θέλημα
 αὐτοῦ.
 44. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ,
 45. Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ.
 46. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου συστά-
σεως [γενέσεως]. ΨΑΛ. ΡΓ'.
 1. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.
 2. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης [ἐμεγαλύνθη]
 σφόδρα.
 3. Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω.
 4. Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.
 5. Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρβην.
 6. Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.
 7. Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίθεσιν αὐτοῦ.
 (α) Oī non legitur.

41. Ad audiendam vocem sermonum ejus.
 42. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus.
 43. Ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.
 44. Benedicite Domino, omnia opera ejus,
 45. In omni loco dominationis ejus :
 46. Benedic, anima mea, Domino.

Psalmus David pro creatione mundi.

PSAL. CIII.

1. Benedic, anima mea, Domino :
 2. Domine Deus meus, magnificatus es [magnificatus est] vehementer.
 3. Confessionem et decorem induisti :
 4. Anictus lumine sicut vestimento.
 5. Extendens cælum sicut pellem :
 6. Qui tegit in aquis superiora ejus.
 7. Qui ponit nubes ascensum suum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

42, 43. Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι ποιοῦν-
 τες τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 44-46. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ πιστοὶ
 αὐτοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ
 διάκονοι τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ. Ὡσπερ γὰρ (1) οἱ
 τοῦ κόσμου τούτου βασιλεῖς ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς δεσπό-
 ζουσι, καθιστῶσι (2) τοὺς ἑαυτῶν πιστοὺς ἀνδρας, οὐ-
 τως καὶ ὁ Κύριος εἰς οὐς οἶδε τόπους ὅτι τῆς δεσποτείας
 αὐτοῦ εἰσι, τοὺς ἑαυτοῦ πιστοὺς οἰκέτας καθίστησι
 διοικεῖν τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς τόποις, ὥστε ἀπὸ τῶν (3)
 τόπων ἡ δεσποτεία γνωρίζεται.

42, 43. Episcopi, presbyteri, diaconi facientes
 voluntatem ejus.
 44-46. Benedicite Domino, omnes fideles ejus in
 omni loco, in quo sunt magistri, et ministri dono-
 rum ejus. Nam quemadmodum reges hujus mundi
 in locis, in quibus dominantur, constituunt viros
 sibi fideles, ita etiam Dominus in locis, quos novit
 esse dominationis suæ, habitatores constituit sibi
 fideles, ut administrent quæ ad ipsa loca pertinent,
 ut a locis dominatio cognoscatur.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἀνεπίγραφος καρ' Ἑβραίοις, τουτ-
 ἔστιν ὅτε πᾶς ὁ κόσμος ἀνεκαινοποιήθη τῶν ἐθνῶν. Εἶτα, τῷ Δαβὶδ, ὑπὲρ ἐρμηνεύεται τῷ ἱκανῶ τῆ χει-
 ρι (5), τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα, ἀνεπίγραφος καρ' Ἑβραίοις, ὡσανεὶ τὸν λαλήσαντα ἐν τῷ ψαλμῷ τὸν Υἱὸν
 τοῦ Θεοῦ οὐκ οἶδασιν οἱ Ἑβραῖοι.

Titulus præpositus continet : *Pro mundi creatione Psalmus David sine titulo apud Hebræos, hoc est*
quando mundus universus gentium renovatus est. Deinde David, quod interpretatur manu forti, (scilicet)
Dei Filio. Deinde : sine titulo apud Hebræos, perinde ac si diceret : Dei Filium, qui locutus est in psalmo,
Hebræi non noverunt.

1. Διηγοῦ πάντα (6), ἅπαν ἐποίησεν εἰς ἀπόλαυσιν
 σὴν.
 2. Ἐπεδείξω (7) τὸ σοφὸν καὶ δυνατὸν διὰ τῶν ἔρ-
 γων σου.
 3. Τὸν λαὸν τῶν ἁγίων περιποιήσω.
 4. Ἐμπροσθεν (8) τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γέγονε τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ λευκά, ὡς τὸ φῶς. Προβαλλόμενος
 ἕκαστος [Περιβαλλόμενος ἕκαστος] τῶν ἁγίων αὐτοῦ
 ὡς σκέπην.
 5, 6. Ὁ βοήθειαν παρέχων ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ χα-
 ρίσματα αὐτοῦ.
 7. Ὁ ἐμβατεύων εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 ** Matth. xvii, 2.

1. Narra omnia, quæ fecit, ad tuam voluptatem.
 2. Ostendisti sapientiam, et potentiam operibus
 tuis.
 3. Populum sanctorum acquisivisti.
 4. Coram discipulis suis *vestimenta ejus facta*
sunt alba, sicut lux **. Circumdatus singulis sanctis
 suis veluti tegumento.
 5, 6. Qui in auxilium præbet gentibus dona sua.
 7. Qui ascendit in sanctos suos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γάρ δεστ.
 (2) Καὶ καθιστῶσιν.
 (3) Οἰκονομούντων τὸν τόπον ἡ, etc.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κιναδάρους περιέχει. Ἐπὶ τῆς
 τοῦ κόσμου γενέσεως. Τῷ Δαβὶδ, τουτῆστιν ὅτε πᾶς,
 etc.

(5) Χεῖρ, τουτῆστι τῷ, etc.
 (6) Πάντα, ὅσα, etc.
 (7) Ἐπιδείξω.
 (8) N. 4. Ὅτι ἐν τῷ ἔρει μετεμορφώθη Ἐμπροσθεν,
 etc. N. 5, Προβαλλόμενος, etc., ὡς σκέπην. N. 6. Ὁ
 βοήθειαν. etc. N. 7. Ὁ ἐμβατεύων, etc.

8. Qui ambulat super pennas ventorum. A 8. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.
 9. Qui facit angelos suos spiritus : 9. Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα ·
 10. Et ministros suos ignis [ignem urentem] 10. Καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς [πῦρ φλέγον] φλόγα.
 flammam.
 11. Qui fundasti terram super stabilitatem suam : 11. Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ·
 12. Non inclinabitur in sæculum sæculi. 12. Οὐ κλιθῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 13. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus : 13. Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβάλλον αὐτοῦ ·
 14. Super montes stabunt aquæ. 14. Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα.
 15. Ab increpatione tua fugient : 15. Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύξονται ·
 16. A voce tonitru tui formidabunt. 16. Ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.
 17. Ascendunt montes, et descendunt campi, 17. Ἀναβαίνουσιν ὄρη, καὶ καταβαίνουσι πεδία,
 18. In locum, quem fundasti eis. 18. Εἰς τὸν τόπον, ὃν θεμελίωσας αὐτά.
 19. Terminum posuisti, quem non transgredientur : 19. Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται
 20. Neque convertentur operire terram. 20. Οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Qui inambulat in cordibus apostolorum. B 8. Ὁ ἐμπεριπατῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀποστόλων.
 9, 10. Manifestum quidem est, quod sancti ejus 9, 10. Δῆλον μὲν ἔστιν, ὅτι οἱ ἅγιοι (1) αὐτοῦ
 spiritus sunt, et virtutes ministrantes ei ignis sunt. Πνεύματά εἰσι, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ (2) λειτουργοῦσαι
 Verumtamen sensus allegoricus hoc significat, qui αὐτῷ πῦρ εἰσιν. Ὅμως ἡ θεωρία τοῦτο λέγει · Ὁ
 facit annuntiantes voluntatem suam spirituales et ποιῶν τοὺς ἀναγγέλλοντας τὸ (3) βούλημα αὐτοῦ πνευματικούς, καὶ τοὺς λειτουργοῦντας αὐτῷ πῦρ φλέγον
 administrantes sibi ignem comburentem contra ad- κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων. Ὁ στίχος δὲ, ἐν ᾧ
 versarias potestates. Versiculus autem, in quo est ἔστι τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ λημνίσκου, ὑπὸ δύο ζυγῶν
 hoc signum limnisci sub duobus [super duo sigla] ὄ [ὑπὲρ δύο σιγλῶν] τῶν OB' ἐρμηνευτῶν εἴρηται, καὶ
 OB, ad septuaginta duos interpretes pertinet, et διὰ μὲν τῆς κεφαλῆς τῆς μετὰ τὸν στίχον δηλοῖ διὰ
 per particulam, quæ post versiculum est, indicat; δὲ τῶν δύο σιγλῶν ἴσῃ νύγματα [νυγμάτων], τὰς
 per duas autem punctiones, sive puncta, duo juga δύο ζυγὰς [σίγλας] τῶν ἐρμηνευτῶν ἐσήμανεν. *Iia*
 [duo sigla, seu notas compendiaris] septuaginta in *Cod. ms. Barb.*
 duorum interpretum significat (a). 11. Ὁ τὸν κόσμον θεμελιώσας ἐν (4) τῇ πίστει
 11. Qui mundum fundasti in fide ejus. αὐτοῦ.
 12. Portæ enim inferi non prævalebunt adversus 12. Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσι τῆς πίστεως
 fidem tuam. αὐτοῦ.
 13. Justificationes ejus sicut vestimentum dicit. 13. Τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον λέγει.
 14. In adventu prophetarum resisterunt eorum 14. Ἐπὶ τῆς παρουσίας τῶν προφητῶν ἀνθίσταντο
 doctrinæ dæmones. τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν οἱ δαίμονες.
 15. A sermone autem adventus tui dissipabuntur. 15. Ἀπὸ δὲ (5) τοῦ λόγου τῆς παρουσίας σου ἀφανεῖς γενήσονται.
 16. A voce præcepti tui dispergentur. 16. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ προσηλάματος σου διαλυθῆσονται.
 17. Elevati sunt sicut montes, et dejecisti eos in 17. Ὑψώθησαν ὡς ὄρη, καὶ κατέβαλες αὐτοὺς εἰς
 terram. τὴν γῆν.
 18. In ignem, quem præparasti eis. 18. Εἰς τὸ πῦρ, ὃ ἠτοίμασας αὐτοῖς.
 19. Diem judicii, quam non præteribunt. 19. Τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἣν οὐχ ὑπερβήσονται.
 20. Neque revertentur ad dominandum in homini- 20. Οὐδὲ ἀναλύσουσι κυριεῦσαι (6) τῶν ἀνθρώπων.
 bus. D

Adlenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄγγελοι.
 (2) Αἱ, deest.
 (3) Τῶ βούληματι.
 (4) Ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Mel. alt. lectio

- ubi tamen legendum videtur σοῦ non αὐτοῦ.
 (5) Δέ non legitur.
 (6) Κυριεῦσαι πάλιν.

(a) Notet sibi unusquisque, vel jacentem lineam, vel signa radiantia, id est, obelos †, vel astericos ✱, et ubicunque viderit virgulam † præcedentem ab ea usque ad duo puncta, quæ impressimus, sciat in septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem stellæ similitudinem perspexerit, de Hebraeis voluminibus additum noverit, æque usque ad duo puncta, juxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis a septuaginta interpretibus non discordat. Præfat. sancti Hieron. ad Paul. et Eustoch. in Psalt., etc.

21. Ὁ ἔξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν·
 22. Ἀνὰ μέσον τῶν ὄρέων διελεύσονται ὕδατα.
 23. Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ·
 24. Προσδέχονται θναγοὶ εἰς δίψαν αὐτῶν.
 25. Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
 νήσονται·
 26. Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.
 27. Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερίκων αὐτοῦ.
 28. Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται
 ἡ γῆ.
 29. Ὁ ἔξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι,
 30. Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.
 31. Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς·
 32. Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.
 33. Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ·
 34. Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.
 35. Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου.
 36. Αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.
 37. Ἐκεῖ στρουθία ἐνοσσεύσονται·

- A 21. Qui emittis fontes in convallibus :
 22. Inter medium montium pertransibunt aquæ.
 23. Potabunt omnes bestię agri .
 24. Expectabunt onagri in siti sua.
 25. Super ea volucres cœli habitabunt :
 26. De medio petrarum dabunt voces.
 27. Rigans montes de superioribus suis.
 28. De fructu operum tuorum satiabitur terra.
 29. Producens fenum jumentis.
 30. Et herbam servituti hominum.
 31. Ut educas panem de terra :
 32. Et vinum lætificet cor hominis.
 33. Ut exhilaret faciem in oleo :
 34. Et panis cor hominis confirmet.
 35. Saturabuntur ligna campi.
 36. Et cedri Libani, quas plantavisti.
 37. Illic passerres nidificabunt :
- B

ATHANASHI INTERPRETATIO.

21. Ὁ ἔξαποστέλλων τοὺς ἀποστόλους εἰς τὰ ἔθνη.
 22. Ἀνὰ μέσον τῶν ἐθνῶν διελεύσονται οἱ εὐαγ-
 γελισταί.
 23. Τὴν λόγον τοῦ εὐαγγελιστοῦ (1) κηρύξουσιν
 πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῦ κόσμου.
 24. Προσδέχονται τὰ ἔθνη τὸ κήρυγμα εἰς ἀπάντη-
 σιν (2) τῶν ψυχῶν.
 25. Ἐπ' αὐτὰ τὰ ἔθνη κατοικήσει τὰ χαρίσματα
 αὐτοῦ.
 26. Ἐκ μέσου τῶν καρδιῶν αὐτῶν δοξάσουσιν αὐ-
 τόν (3).
 27. Ποτίζων τὰ ἔθνη (4) ἐκ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ.
 28. Ἀπὸ τῆς χάριτος τῶν προσταγμάτων σου
 ἐμπλησθήσονται αἱ ψυχὰι τῶν ἐθνῶν.
 29. Ὁ μαραίνων τὸν πλοῦτον τῶν ἀσεβῶν.
 30. Καὶ [ἔξανατέλλων] τὰ προστάγματα αὐτοῦ
 ταῖς ψυχαῖς, καὶ τοῖς μέλεσι τῶν ἐπεγνωκότων τὴν
 ἀλήθειαν.
 31. Τὸ σύστημα τῶν πεπιστευκότων (5).
 32. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς.
 33. Τοῦ πληρῶσαι τῆς χάριτος αὐτοῦ πᾶσαν καρ-
 δίαν ἐν τῷ ἐλέει αὐτοῦ.
 34. Ὁ ἐπουράνιος ἄρτος (6) ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς.
 35. Τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων τῶν (7) πλήρες ἔργων
 ἀγαθῶν χορτασθήσεται τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 36. Οἱ αὐτοὶ ἅγιοι ἄσηπτοι, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ
 οἱ φυτευθέντες ἐν τῇ πίστει παρὰ τοῦ Κυρίου. Λί-
 βανος γὰρ λευκασμὸς ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ
 Κύριος ὁ λευκαίνων (8) πάντας.
 37. Τὰ ἔθνη ἐν τοῖς ἀποστόλοις.

21. Qui emittis apostolos in gentes.
 22. Per medium gentium pertransibunt prædica-
 tores Evangelii.
 23. Sermonem Evangelii prædicabunt omnibus
 gentibus mundi.
 24. Expectabunt gentes prædicationem in refri-
 gerium animarum.
 25. Super ipsas gentes habitabunt ejus dona.
 26. E medio cordium suorum glorificabunt eum.
 27. Rigans gentes de donis suis.
 28. Gratia mandatorum tuorum implebuntur ani-
 mæ gentium.
 29. Marcescere faciens divitias impiorum.
 30. Et exoriri faciens præcepta sua animis, in-
 ternisque sensibus agnoscentium veritatem.
 31. Congregationem credentium.
 32. Dominus noster Jesus.
 33. Ut impleat gratia sua cor omnium in miseri-
 cordia ipsius.
 34. Supercœlestis panis Dominus noster Jesus.
 35. Multitudo sanctorum plena operibus bonis
 satiabitur gratia ipsius.
 36. Ipsi sancti incorruptibiles, et mundi corde
 plantati in fide a Domino. Libanus enim interpreta-
 tur dealbatio, quod convenit Domino, qui dealbat
 omnes.
 37. Gentes in apostollis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εὐαγγελίου ποιήσαντας πᾶσι, etc.
 (2) Ἀνάπαυσιν.
 (3) Τὴν Θεόν.
 (4) Ὁρη.
 (5) Πεπιστευκότων ἐθνῶν.

- (6) Αὐτός pro ἄρτος.
 (7) Τὸ πλῆρες, etc., χορτασθήσονται τῆς χάρι-
 τός σου.
 (8) Λευκαίνων.

38. Erodii domus dux est eorum.
 39. Montes excelsi cervis :
 40. Petra refugium leporibus.
 41. Fecit lunam in tempora :
 42. Sol cognovit occasum suum.
 43. Posuisti tenebras et facta est nox :
 44. In ipsa pertransibunt omnes bestiae silvas.
 45. Catuli leonum rugientes ut rapiant,
 46. Et quærant a Deo escam sibi.
 47. Ortus est sol, et congregati sunt :
 48. Et in cubilibus suis collocabuntur.
 49. Exhibet homo ad opus suum,
 50. Et ad operationem suam usque ad vesperam.
 51. Quam magnificata sunt opera tua, Domine :

- Α 38. Τοῦ ἑρωδίου ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.
 39. Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις·
 40. Πίτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωαῖς.
 41. Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς·
 42. Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.
 43. Ἔθεο σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ·
 44. Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.
 45. Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι,
 46. Καὶ ζητήσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.
 47. Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν·
 48. Καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.
 49. Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.
 50. Καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.
 51. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε·

ATHANASII INTERPRETATIO.

38. Erodii interpretatur imperantis. In habitatione igitur Domini imperantis merito apostoli duces sunt gentium.

39. Mandata cœlestia interficientibus venenata animalia.

40. Dominus humilibus, et mansuetis, et promptis ad proficiscendum refugium est.

41, 42. Dominus locutus est de morte sua.

43. Posuisti tenebras in synagoga propter incredulitatem eorum : nocti enim per prophetam assimilasti eam.

44. In tenebris degunt Judæi non credentes illi.

45, 46. Gentes clamant ad Deum, ut rapiant ejus regnum. *Catulos* dixit *gentes*, quoniam *catulus*, quando natus est, intra tres dies oculos sperit, ita etiam gentes per triduum commemorationem Domini in baptismo visum receperunt. Nam in tribus submersionibus baptismi tres noctes mortis Domini repræsentantur, quoniam in submersione nihil videre possunt tanquam in nocte, in tribus autem emersionibus baptismi tres dies Domini exprimuntur, quoniam velut in die cuncta conspiciunt in emersione : hæc *catuli* est interpretatio.

47. Resurrexit Dominus, et crediderunt, et venerunt ad eum in Dei Ecclesias.

48. Et in æternis requiescentibus.

49. Quisque fidelium prompte seipsum tradet in divina mandata.

50. Et in opera justitiæ usque ad consummationem.

51. Quam superabundarunt dona tua.

Β 38. Ἐρωδίου (1) ἐρμηνεύεται *κατάρχοντος*. Τοῦ Κυρίου οὖν *κατάρχοντος* τῆ κατοικίᾳ, εἰκότως οἱ ἀπόστολοι ἡγούνται τῶν ἐθνῶν.

39. Αἱ ἐντολαὶ αἱ ἐπουράνιαι (2) τοῖς ἀναιροῦσι τὰ ἰόδοξα τῶν θηρίων.

40. Ὁ Κύριος (3) τοῖς ταπεινοῖς, καὶ πραεῖσι, καὶ προθύμοις ἐπὶ τὴν πορείαν καταφυγὴ ὑπάρχει.

41, 42. Ὁ Κύριος ἔλεγε (4) περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

43. Ἔθεο σκότος ἐν τῇ συναγωγῇ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν· νυκτὶ γὰρ ὠμοίωσας (5) αὐτὴν διὰ τοῦ προφήτου.

44. Ἐν σκότει διατελοῦσιν οἱ ἀπειθοῦντες αὐτῷ Ἰουδαῖοι.

45, 46. (6) Τὰ ἔθνη βῶσι πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ ἀρπάσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Σκύμνους εἶρηκε τὰ ἔθνη, ἐπειδὴ ὁ σκύμνος, ὅτε τεχθῆ, διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀναβλέπει· οὕτως οὖν καὶ τὰ ἔθνη διὰ τῆς τριημέρου μεμνήσεως τοῦ Κυρίου ἐν τῷ βαπτισματι ἀνέβλεψαν. Ἐν γὰρ ταῖς τρισὶ καταδύσει τοῦ βαπτισματος τὰς τρεῖς νύκτας τοῦ θανάτου Κυρίου μιμοῦνται, ἐπειδὴ ἐν τῇ καταδύσει οὐδὲν δύναται βλέπειν ἐν νυκτὶ· ἐν δὲ ταῖς τρισὶ ἀναλύσει τοῦ βαπτισματος τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ Κυρίου μιμοῦνται, ἐπειδὴ ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ πάντα καθαρῶσιν ἐν τῇ ἀναλύσει· αὕτη οὖν ἐρμηνεία τοῦ σκύμνου.

47. Ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐπίστευσαν, καὶ ἤλθε πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

48. Καὶ εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.

49. Πᾶς τῶν πιστῶν προθύμως ἐπιθῶ ἑαυτὸν εἰς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ.

D 50. Καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἕως τῆς συντελείας·

51. Ὡς ὑπερπελόνασαν (7) τὰ χαρίσματά σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐρωδίου, etc., τοῦ *κατάρχοντος* ἡ κατοικία, τουτέστιν οἱ ἀπόστολοι, etc.

(2) Ἐπουράνιοι.

(3) Ὁ Χριστός, etc., ὑπάρχων.

(4) Προέλεγεν.

(5) Ὁμοίωσας.

(6) N. 45. Τὰ ἔθνη, etc. Σκύμνοι εἶρηκεν, etc. Ἐπειδὴ γὰρ, etc., μεμνήσεως τοῦ Κυρίου, etc., τοῦ

θανάτου τοῦ Κυρίου, etc., δύναται βλέπειν, ὡς ἐν νυκτὶ, etc., ἀναδύσειν τοῦ, etc., ἐν ἡμέρᾳ πάντι καθαρῶσιν (*leg. ut in cod. Barb. καθαρῶσιν*) ἐν τῇ ἀναδύσει, etc. N. 46. Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. N. 47. Ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. N. 48. Εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις. N. 49. Πᾶς, etc.

(7) Ὑπερπελόνασαν, τ. χ. σ. Κυρία.

52. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας·
 53. Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.
 54. Αὐτὴ ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος·
 55. Ἐκεῖ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς,
 56. Ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων.
 57. Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται·
 58. Δράκων οὗτος, ὃν ἐπλασας ἐμπαίζειν αὐτῷ.
 59. Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφήν αὐτῶν [αὐτοῖς] εἰς εὐκαιρον·
 60. Δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.
 61. Ἀνοξάντος σου [δέ σου] τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος·
 62. Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, παραγθῆσονται.
 63. Ἀνταναλεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι·
 64. Καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.
 65. Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται·
 66. Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
 67. Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας·
 68. Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
 69. Ὁ ἐπιθλάτων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν.

- A 52. Omnia in sapientia fecisti :
 53. Impleta est terra possessione tua.
 54. Hoc mare magnum, et spatiosum manibus :
 55. Illic reptilia, quorum non est numerus,
 56. Animalia pusilla cum magnis.
 57. Illic naves pertranseunt :
 58. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei.
 59. Omnia a te exspectant ut des escam ipsorum [ipsis] in tempore :
 60. Dante te illis, colligent.
 61. Aperiente [autem] te manum, omnia implebuntur bonitate.
 62. Avertente autem te faciem, turbabuntur.
 63. Auferes spiritum eorum, et deficient .
 64. Et in pulverem suum revertentur.
 65. Emittes Spiritum tuum, et creabuntur
 66. Et renovabis faciem terræ.
 67. Sit gloria Domini in sæcula :
 68. Lætabitur Dominus in operibus suis.
 69. Qui respicit terram, et facit eam tremere.

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Πάντα τὰ χαρίσματα σου ἐν τῇ πολυποικίλῳ σου σοφίᾳ κατήρτισας (1).
 53. Ὁ κόσμος (2) τῶν ἁγίων σου.
 54. Ἡ οἰκουμένη.
 55. Οἱ δαίμονες.
 56. Οἱ ἄνθρωποι.
 57. Οἱ ἄγγελοι ἔχοντες ἐν αὐτοῖς (3) τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῶν (4) τρέφοντες τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 58. Ὁ διάβολος ὁ (5) καταπαυζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων σου.
 59. Τὰ ἔθνη ἀπεκδέχονται τὴν παρὰ σοῦ τροφήν, ἣν αὐτοῖς δώσεις ἐν εἰρήνῃ.
 60. Δεδωκὸς σου αὐτοῖς, τὰς ἐντολάς σου διέξονται.
 61. Φανερώσαντος δέ σου τὸν Κύριον Υἱόν, ὁ (6) κόσμος σου πλησθήσεται τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου.
 62. Ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀποστρέψαντος τὸ πρόσωπόν σου, εἰς ἀφανισμόν ἔσονται (7).
 63. Λάθῃς τὴν χάριν ἀπ' αὐτῶν, καὶ διαλυθῆσονται. D
 64. Καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν ἐναπομένωσιν (8).
 65. Ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
 66. Καὶ ἀνανεώσεις τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας αὐτῶν.
 67, 68. (9) Τοῖς ἁγίοις.
 69. Ἐπὶ τὸ σύστημα τῶν δαιμόνων.

52. Omnia dona tua, in multifaria tua sapientia perfecisti.
 53. Mundus sanctis tuis.
 54. Orbis terrarum.
 55. Dæmones.
 56. Homines.
 57. Sancti habentes in seipsis eloquia Dei, et eisdem alentes humanum genus.
 58. Diabolus delusus a sanctis tuis.
 59. Gentes exspectant a te escam, quam ipsis dabis in pace.
 60. Cum tu dederis ipsis mandata tua, excipient.
 61. Manifestante autem te Dominum Filium, mundus tuus implebitur Spiritu sancto tuo.
 62. Avertente te faciem tuam a Judæis ad nihilum redigentur.
 63. Auferes gratiam ab ipsis, et peribunt.
 64. Et in peccato suo permanebunt.
 65. Super credentes in te.
 66. Et renovabis mentem cordis eorum.
 67, 68. In sanctis.
 69. Dæmonum castum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατήρτισα.
 (2) Ἐπληρώθη ὁ κόσμος, etc.
 (3) Ἐαυτοῖς.
 (4) Δι' αὐτῶν.
 (5) Ὁ deest.

- (6) Τὸν Υἱόν σου, ὁ, etc.
 (7) Γενήσονται.
 (8) Ἐναπομείνωσιν.
 (9) N Ἐπαύτως. N. 68. Τοῖς ἁγίοις.

70. Qui tangit montes et fumigant.
71. Cantabo Domino in vita mea :
72. Psallam Deo meo quamdiu sum.
73. Jucundum sit ei eloquium meum :
74. Ego vero delectabor in Domino.
75. Deficiant peccatores a terra,
76. Et iniqui ita ut non sint :
77. Benedic, anima mea, Domino,

Alleluia. PSAL. CIV.

1. Conlitemini Domino, et invocate nomen ejus :
2. Annuntiate inter gentes opera [magnalia] ejus.
3. Cautate ei, et psallite ei [laudate eum] :
4. Narrate omnia mirabilia ejus.
5. Laudamini in sancto [nomine] ejus :
6. Laetetur cor quærentium Dominum.
7. Quærite Dominum, et confirmamini :
8. Quærite faciem ejus semper.
9. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit,

- A 70. Ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρεων, καὶ καπνίζονται.
71. Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου ·
72. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.
73. Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογία μου ·
74. Ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.
75. Ἐκλείπειεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς·
76. Καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς
77. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΑ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ·
2. Ἀπαγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ.
3. Ἄσατε αὐτῷ, καὶ ψάλατε αὐτῷ.
4. Διηγῆσασθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ·
5. Ἐπαινέησθε ἐν τῷ ἁγίῳ [ὀνόματι] αὐτοῦ ·
- B 6. Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.
7. Ζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ κραταιώθητε ·
8. Ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διαπαντός.
9. Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε,

ATHANASII INTERPRETATIO.

70. Qui urit contrarias potestates, et deficiunt.
71. In futuro sæculo.
72. In præsentī tempore.
73. Placebit ipsi laudatio mea.
74. Gaudebo.
75. Dæmones a terra sanctorum, cujus hæredes ipsi futuri sunt.
76. Adversariæ potestates, et qui illis obediunt.
77. Glorifica.

70. Ὁ φλέγων τὰς ἐναντίας δυνάμεις καὶ ἐκλείπουσιν.
71. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
72. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.
73. Ἀρέσει αὐτῷ ἡ ὕμνοςλογία μου.
74. Χαρήσομαι.
75. Οἱ δαίμονες ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ἁγίων τῆς μέλλουσι κληρονομεῖν.
76. Αἱ ἐναντία δυνάμεις, καὶ οἱ παιθόμενοι αὐτοῖς.
77. Δοξολογεῖ (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Ἀλληλουῖα, αἶνος, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.
Titulus præpositus continet: *Alleluia, laus*, quod interpretatur *laudate eum, qui Deus est*.

1. Enarrate peccata vestra Domino, orate eum.
2. Prædicate gentibus præcepta ejus.
3. Exsultantes glorificate eum.
4. Quoniam cum Deus esset, propter nos factus est homo manens Deus, et passus est, et resurrexit, et assumptus est unde propter nos descendens non fuerat separatus.
5. Ex bona vestra conversatione honorabiles sitis, et Deo et hominibus.
6. Implebitur spiritu cor credentium in Dominum.
7. Credite in Deum, et confortamini.
8. Postulate gratiam ipsius indesinenter.
9. In memoriam revocate, quemadmodum pertransiit benefaciens, et sanans omnes, qui sub potestate erant diaboli.

- C 1. Ἐξαγορεύονται [Ἐξαγορεύεσθε] (3) τὰς ἁμαρτίας ἡμᾶς τῷ Κυρίῳ, ἱκετεύσατε αὐτόν.
2. Κηρύξσατε τοῖς (4) ἔθνεσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
3. Ἀγαλλιώμενοι δοξάσατε (5) αὐτόν.
4. Ὅτι, Θεὸς ὢν, γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος μείνας Θεός, καὶ πέπονθε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη ὄθεν δι' ἡμᾶς κατελθὼν οὐκ ἐχωρίσθη.
5. Ἐκ τῆς καλῆς ὕμνων ἐπιτροπῆς ἔντιμοι γίνεσθε (6), καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
6. Πλησθήσεται πνεύματος καρδία πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον.
7. Πιστεύσατε εἰς τὸν Θεόν (7), καὶ δυναμώσθε.
8. Αἰτήσασθε τὴν χάριν αὐτοῦ ἀδιαλείπτως.
9. Ὑπόμνησιν λάβετε, ὡς διεῖλθεν εὐεργετῶν, καὶ ἰώμενος πάντα τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ
- D διαβόλου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δοξολογεῖ.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
- (3) Ἐξαγορεύοντες, etc. ὕμνων, etc. ἱκετεύετε, etc.
- (4) Ἐν τοῖς.

- (5) Ἀγαλλιώμενος δόξαζε, etc.
- (6) Γενέσθε.
- (7) Κύριον.

10. Τὰ τέρατα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόμα- A
τος αὐτοῦ.

10. Prodigia ejus, et judicia oris ejus.

- 11. Σπέρμα Ἀβραάμ δοῦλοι αὐτοῦ,
- 12. Υἱοὶ Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.
- 13. Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν,
- 14. Ἐν πάσῃ τῇ γῆ τὰ κρίματα αὐτοῦ.
- 15. Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ,
- 16. Λόγου, οὗ ἐνετείλατο εἰς χιλιάς γενεάς.
- 17. Ὃν διέθετο τῷ Ἀβραάμ,
- 18. Καὶ τοῦ ὄρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.
- 19. Καὶ ἐστῆσεν αὐτὸν τῷ Ἰακώβ εἰς πρόσταγμα
- 20. Καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον.
- 21. Λέγων Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναάν ·
- 22. Σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.
- 23. Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῶ βραχεῖς,
- 24. Ὀλιγοστοὺς καὶ παροίκους ἐν αὐτῇ.
- 25. Καὶ διῆλθεν εἰς ἔθλους εἰς ἔθνος ·
- 26. Καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον.

- 11. Semen Abraham servi ejus,
- 12. Filii Jacob electi ejus.
- 13. Ipse Dominus Deus noster,
- 14. In universa terra judicia ejus.
- 15. Memor fuit in sæculum testamenti sui,
- 16. Verbi, quod mandavit in mille generationes.
- 17. Quod disposuit Abraham,
- 18. Et juramenti sui Isaac.
- 19. Et statuit illud Jacob in præceptum,
- 20. Et Israel in testamentum æternum.
- 21. Dicens : Tibi dabo terram Chanaan,
- 22. Funiculum hæreditatis vestræ
- 23. Cum essent ipsi numero modici,
- 24. Paucissimi et incolæ ejus.
- 25. Et pertransierunt de gente in gentem :
- 26. Et de regno ad populum alterum.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Αἱ ἰάσεις καὶ αἱ διδασκαλαὶ τοῦ λόγου τῆς χά-
ριτος αὐτοῦ (1).

10. Sanationes, et doctrinæ verbi gratiæ ipsius

11. Οἱ πιστοὶ ὡς Ἀβραάμ.

11. Fideles sicut Abraham.

12. Οἱ ἀπόστολοι ὡς Ἰακώβ, τουτέστι καθαροὶ τῆ
καρδίᾳ.

12. Apostoli sicut Jacob. hoc est mundi corde :

13. Ὁ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθεις (2).

13. Qui a principio, idem et in terra visus est.

14. Τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προστάγματα αὐτοῦ.

14. Præcepta ejus, quæ in Evangeliiis continentur

15. Ἐπλήρωσεν ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ τὰ περὶ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ.

15. Implevit in tempore novissimo quæ de regno
suo promiserat.

16. Περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ. οὗ προέλεγε καθ' ἐκά-
στην γενεάν διὰ τῶν προφητῶν.

16. De passione sua, quam prædixit in singulis
C generationibus per prophetas.

17. Ὅτι εἶπε τῷ Ἀβραάμ · Ἔσται τὸ σπέρμα σου
ὡς τὰ ἀστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πληθεὶ καὶ τῷ φωτί.

17. Quoniam dixit Abraham : Erit semen tuum
sicut astra cœli multitudine, et luce **.

18. Καὶ τὴν πίστιν αὐτῷ τῷ λαῷ τῆς χάριτος (3)
[χαρῆς]. Ὁρκος γάρ πίστις ἐστίν. Ἰακώβ δὲ ἐρμη-
νεύεται χάρις.

18. Et fidem eidem populo gratiæ [lætitiæ] ; nam
juramentum fides est. Jacob autem interpretatur
gratia.

19. Καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὴν ἀσάλευτον τὴν ἐπαγγε-
λίαν τῆς πίστεως τῷ λαῷ τῷ τὰ τέλη τῶν Ἰουδαίων
κατασχόντι.

19. Et implevit ipsam incommutabilem promissionem
fidei populo detinenti novissima Judæorum.

20. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἁγίοις πᾶσι
τοῖς ὁρώσιν αὐτὸν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, καὶ ὁμο-
λογοῦσιν αὐτὸν, ὡς Θεὸν (4) κατ' οὐσίαν, ὡσπερ ὁ
Ἰσραὴλ ὁρῶν τὸν Θεόν.

20. Et apostolis et sanctis omnibus videntibus
eum in similitudinem hominum et constantibus
eum ut Deum secundum essentiam, quemadmodum
Israel videns Deum interpretatur.

21. Λέγων τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων · Ἵμῖν δώσω
πάντα τὸν κόσμον τῶν ἐθνῶν. Χαριῶν γὰρ ἐρμηνεύε-
ται προσκυνητῶν τῆν (5) ἀνομίαν, ὅπερ ἦσαν τὰ ἔθνη. D

21. Dicens choro apostolorum : Vobis dabo omnem
mundum gentium. Chanaan enim interpretatur ad-
orans iniquitatem, quales erant gentes.

22. Ἀπέραντον πληθος τῆς κληρονομίας ὑμῶν.

22. Inlinitam multitudinem hæreditatis vestræ

23. Ἦσαν γὰρ δώδεκα.

23. Erant enim duodecim.

24. Ἰδιώτας τῷ λόγῳ, καὶ πτωχοὺς ἐν τῷ κόσμῳ.

24. Sermone imperiti et pauperes in mundo

25. Κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (6).

25. Prædicantes regnum Dei.

26. Καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων διῆλθον κηρύσσ-
οντες εἰς τὰ ἔθνη.

26. Et de populo Judæorum pertransierunt ad
prædicandum in gentibus

** Gen. xv, 5 ; xvi, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Χάριτός σου.

(4) Εἰς Θεόν, etc.

(2) Ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη.

(5) Τῆν δεest.

(3) Αὐτοῦ τῷ λαῷ τῆς χάριτος, etc., Ἰσαάκ δέ, etc.

(6) Θεοῦ εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

- 27 Non reliquit hominem nocere eis :
 28. Et corripuit pro eis reges.
 29. Nolite tangere christos meos .
 30. Et in prophetis meis nolite malignari.
 31. Et vocavit famem super terram :
 32. Omne firmamentum panis contrivit.
 33. Misit ante eos virum :
 34. In servum venundatus est Joseph.
 35. Humiliaverunt in compedibus pedes ejus .
 36. Ferrum pertransiit animam ejus.
 37. Donec veniret verbum ejus :
 38. Eloquium Domini inflammavit eum:
 39. Misit rex, et solvit eum :
 40. Princeps populi et dimisit eum.
 41. Constituit eum Dominum domus suæ,
 42. Et principem omnis possessionis suæ.
 43. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum,

- A 27. Οὐκ ἀφήκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι αὐτούς .
 28. Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς.
 29. Μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου .
 30. Καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε.
 31. Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν
 32. Πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν.
 33. Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον
 34. Εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ.
 35. Ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ .
 36. Σιδηρὸν διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.
 37. Μέχρι τοῦ ἔλθειν τὸν λόγον αὐτοῦ.
 38. Τὸ λόγιον Κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.
 39. Ἀπέστειλε βασιλεὺς, καὶ ἔλυσε αὐτόν .
 40. Ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀφήκεν αὐτόν.
 41. Κατέστησεν αὐτὸν Κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ,
 42. Καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτήσεως αὐτοῦ.
 43. Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Non reliquit quempiam eorum, qui tunc imperium obtinebant, ut apostolos superarent.
 28. Herodem et Neronem interfecit.
 29. Apostolos.
 30. Erant enim iidem apostoli etiam prophetæ, annuntiantes quæ futura sunt in regno cælorum.
 31. In Synagoga intulit non famem panis, sed famem audiendi verbum Domini ²⁴.
 32. Omnem eorum mundanam doctrinam dedit in perditionem.
 33. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes ²⁵.
 34. Humanum genus venditum erat in servitutem ab Adam ob peccatum : nam Joseph interpretatur addidi.
 35. Domuerunt adversariæ potestates genus humanum peccato.
 36. In mortem incidit anima universi humani generis.
 37. Donec venit unigenitus Filius Dei.
 38. Doctrina et adventus Domini mundavit genus humanum.
 39. Pater Filium misit, et solvit totum mundum a peccatis suis.
 40. Liberos ipsos effecit a dominatione peccati.
 41. Pater Filium suum declaravit Dominum omnium sanctorum, et dixit : *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite*.
 42. Principem et Dominatorem omnis simul cælestis et terrestri, et infernæ creaturæ.
 43. Apostolos ejus.

²⁴ Amos viii, 11. ²⁵ Joan. i, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Θεοῦ.
 (2) Πεπραμένον, etc., προσέθηκε.
 (3) Αἱ ἐναντίαι.
 (4) Ἰπέπρωσεν, etc. Τοῦ δεστ.

- B 27. Οὐκ ἀφήκε τίνα τῶν τότε κρατούντων καταδυναστεύσαι τῶν ἀποστόλων.
 28. Ἡρώδη καὶ Νέρωνα ἐθανάτωσεν.
 29. Τῶν ἀποστόλων.
 30. Ἦσαν γὰρ οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι καὶ προφῆται, λέγοντες τὰ μέλλοντα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 31. Ἐν τῇ συναγωγῇ ἤνεγκεν οὐ λιμὸν ἄρτου, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου (1).
 32. Πᾶσαν αὐτῶν τὴν διδασκαλίαν τὴν κοσμικὴν εἰς ἀφανισμόν ἔδωκεν.
 33. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης
 34. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εἰς δουλείαν ἦν πεπραμένον (2) τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ· Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται προσέθηκα.
 35. Ἐδάμασαν ἐναντίαι (3) δυνάμεις τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῇ ἁμαρτίᾳ.
 36. Εἰς θάνατον ἐπέπεσεν (4) ἡ ψυχὴ παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.
 37. Ἔως οὐ ἦλθεν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
 38. Ἡ διδασχὴ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἐκαθάρισεν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 39. Ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἀπέστειλε, καὶ ἔλυσε πάντα τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
 40. Ἐλευθέρους αὐτοὺς πεποίηκε τοῦ κυριεύεσθαι (5) ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 41. Ὁ Πατὴρ ἀνέδειξε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ Κύριον πάντων τῶν ἁγίων, καὶ εἰρηκεν, ὡς Οὐτός (6) ἔστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε.
 42. Ἄρχοντα καὶ ἐξουσιαστὴν πάσης ἡμοῦ τῆς ἐπουρανίου, καὶ ἐπιγείου, καὶ καταχθονίων (7) κτίσεως.
 43. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ.

- (5) Τοῦ μὴ κυριεύεσθαι.
 (6) Ἅγιον αὐτοῦ, εἰρηκώς· Οὗτος, etc.
 (7) Ἐπιγείου, καὶ καταχθονίου, etc.

- 44. Καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ σοφίσαι.
- 45. Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον·
- 46. Καὶ Ἰακώβ παρήκχησεν ἐν γῆ Χάμ.
- 47. Καὶ ἠβήτησεν τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα·
- 48. Καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ.
- 49. Μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ·
- 50. Τοῦ δολιοῦσθαι ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ.
- 51. Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ,
- 52. Ἀαρὼν, ὃν ἐξελέξατο αὐτῷ.
- 53. Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων αὐτοῦ,
- 54. Καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ.
- 55. Ἐξαπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασεν·
- 56. Ὅτι παρσπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ.
- 57. Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα·
- 58. Καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν.
- 59. Ἐξείρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους.
- 60. Ἐν τοῖς ταμίαισι τῶν βασιλείων αὐτῶν.

- A 44. Et senes ejus prudentiam doceret.
- 45. Et intravit Israel in Ægyptum :
- 46. Et Jacob accola fuit in terra Cham.
- 47. Et auxit populum suum vehementer :
- 48. Et firmavit eum super inimicos ejus.
- 49. Convertit cor ejus ut odiret populum ejus :
- 50. Et dolum faceret in servos ejus.
- 51. Misit Moysen servum suum,
- 52. Aaron, quem elegit sibi.
- 53. Posuit in eis verba signorum suorum,
- 54. Et prodigiorum suorum in terra Cham.
- 55. Misit tenebras et obscuravit :
- B 56. Quia exacerbaverunt sermones suos :
- 57. Convertit aquas eorum in sanguinem :
- 58. Et occidit pisces eorum.
- 59. Edidit terra eorum ranas
- 60. In penetralibus regum ipsorum:

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 44. Καὶ ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους ἐν πλήθει τῆς (1) χάριτος αὐτοῦ.
- 45. Ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων εἰσῆλθεν ἐν τῇ θλίψει τοῦ κόσμου. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὀρών τὸν Θεόν, ὅπερ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. Αἴγυπτος δὲ ἐρμηνεύεται θλίψις.
- 46. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παρήκχησεν ἐν τῷ κόσμῳ.
- 47. Καὶ καθήρτισεν τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
- 48. Ἐνίσχυσεν τοὺς ἁγίους ὑπὲρ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
- 49. Ἀπεστράφη τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
- 50. Ἐπειδὴ ἐδολιεύσαντο κατὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ.
- 51. Ἐξαπέστειλε τὸν χορὸν τῶν ἀλιέων (2). Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ἀφ' ὕδατος. Ἀπὸ γὰρ τῆς θαλάσσης ἀνείλετο τοὺς ἀποστόλους ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.
- 52. Ἀαρὼν ἐρμηνεύεται ὄρος ἐνδύμενος (3), ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.
- 53. Τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἔθετο ἐν τῷ λαῷ.
- 54. Καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ, ὧν ὑπέμεινε τῇ (4) συναγωγῇ τῶν τολμηρῶν ἀνθρώπων. Χάμ γὰρ τολμηρὸς ἐρμηνεύεται.
- 55. Ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
- 56. Ὅτι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
- 57. Ἀφείλετο αὐτῶν τὴν χάριν, καὶ εἴασεν αὐτοὺς δουλεύειν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 58. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὰς ἐν κόσμῳ (5) νηχομένας.
- 59. Αἱ καρδίαι αὐτῶν τὰς ἐπιθυμίας τῶν δαιμόνων.
- 60. Ἐν ταῖς διανοίαις τῶν ἀρχόντων αὐτῶν.

- 44. Et episcopus et presbyteros in plenitudine gratiæ suæ.
- 45. Chorus apostolorum ingressus est in tribulationem mundi. Israel enim interpretatur mens ridens Deum, quales erant apostoli. Ægyptius autem interpretatur tribulatio.
- 46. Filius Dei habitavit in mundo.
- 47. Et perfecit sanctos suos.
- 48. Corroboravit sauctos super adversarias potestates.
- 49. Aversatus est gentem Judæorum propter suam infidelitatem.
- 50. Quoniam dolos fecerunt contra prophetas suos.
- 51. Misit chorum piscatorum. Moyses enim interpretatur assumptio ab aqua. E mare siquidem sustulit apostolos : erant enim piscatores.
- 52. Aaron interpretatur mons virtutis, qualis est Ecclesia fidelium, quam comparavit sibi sanguine suo.
- 53. Præcepta sua posuit in populo.
- 54. Et passionum suarum, quas passus est in congregatione audacium hominum. Cham enim audax interpretatur.
- 55. In congregationem eorum propter eorum infidelitatem.
- 56. Quia non custodiverunt ejus præcepta.
- 57. Abstulit eis gratiam, et permisit eos servire peccato.
- 58. Animas eorum in mundo natantes.
- 59. Corda eorum concupiscentias dæmonium.
- 60. In mentibus principum eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐμπλήσαι τῆς, etc.
- (2) Ἀλιέων, ὧν Μωϋσῆς ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος, etc. ἀνέλατο, etc.

- (3) Δυνάμωος.
- (4) Ἐν τῇ.
- (5) Ἐν τῷ κόσμῳ.

61. Dixit, et venit cœnomyia,
 62. Et ciniphes in omnibus finibus eorum.
 63. Posuit pluvias eorum grandinem,
 64. Ignem comburentem in terra ipsorum.
 65. Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum:
 66. Et contrivit omne lignum finium eorum.
 67. Dixit, et venit locusta,
 68. Et bruchus, cujus non erat numerus.
 69. Et comedit omne fenum in terra eorum [omnem fructum terræ eorum]:
 70. Et comedit omnem fructum terræ eorum [omne fenum in terra eorum].
 71. Et percussit omne primogenitum in terra eorum [in terra Ægypti]:
 72. Primitias omnis laboris eorum.
 73. Et eduxit eos in argento et auro:
 74. Et non erat in tribubus eorum infirmus.
 75. Lætata est Ægyptus in protectione eorum:
 76. Quia incubuit timor eorum super eos.
 77. Expandit nubem in protectionem eis:
 78. Et ignem ut luceret eis per noctem.
 79. Petierunt, et venit coturnix:
- A 61. Εἶπε, καὶ ἦλθε κονόμυια,
 62. Καὶ σκνίπιες ἐν πᾶσι τοῖς ὄρισις αὐτῶν.
 63. Ἔθετο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλασαν,
 64. Πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν.
 65. Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν καὶ τὰς σικεῖς αὐτῶν.
 66. Καὶ συνέτριψε πᾶν ξύλον ὄριου αὐτῶν.
 67. Εἶπε, καὶ ἦλθεν ἀκρις,
 68. Καὶ βροῦχος, οὗ οὐκ ἦν ἀριθμὸς.
 69. Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν.
 70. Καὶ κατέφαγε πάντα τὸν καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν.
 71. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν.
 72. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν.
 73. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσῷ.
 74. Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν.
 75. Εὐφράνθη Ἄιγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν.
 76. Ὅτι ἐπέπεσεν ὁ φόβος αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς.
 77. Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην αὐτοῖς.
 78. Καὶ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοὺς τὴν νύκτα.
 79. ἤτησαν, καὶ ἦλθεν ὀρνυγομήτρα.
- B 72. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν.
 73. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσῷ.
 74. Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν.
 75. Εὐφράνθη Ἄιγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν.
 76. Ὅτι ἐπέπεσεν ὁ φόβος αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς.
 77. Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην αὐτοῖς.
 78. Καὶ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοὺς τὴν νύκτα.
 79. ἤτησαν, καὶ ἦλθεν ὀρνυγομήτρα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

61. Permisit, et venerunt gentes contra ipsos.
 62. Et plaga insanabilis super eorum animas.
 63. Reliquit eos obedire doctrine dæmonum.
 64. Diabolum, qui consumpsit eorum gentem.
 65. Animas eorum, quia infructiferae manebant.
 66. Omnem hominem earum tribuum fructum non ferentem,
 67. Permisit, ut venirent gentes adversus eos.
 68. Gens Romanorum valde eos numero excedens.
 69, 70. Perdidit omnem eorum gentem.
 71. Et occidit omnem Judæum in Jerusalem; ipsum enim populum Scriptura primogenitum antea dixit.
 72. Cum ipsis primoribus interfecerunt omnem eorum multitudinem.
 73. Judæos autem ipsi credentes eduxit ex Jerusalem in gratia sua.
 74. Et nullus Judæorum credentium inventus est, qui vulneratus fuerit in bello.
 75. In eorum interitu.
 76. Quia custodiebant eos.
 77. Expandit auxilium suum credentibus:
 78. Gratiam suam, ut mundum illuminaret,
 79. Cœlestia sua dona dedit fidelibus:
- C 61. Συνεχώρησε, καὶ ἦλθε τὰ ἔθνη κατ' αὐτῶν.
 62. Καὶ πληγὴ ἀνίατος ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 63. Εἴλασεν αὐτοὺς διδασχῆ (1) τῶν δαιμόνων πείθεσθαι.
 64. Τὸν διάβολον καταφθείροντα τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 65. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἐπειδὴ ἀκαρποὶ ἔμμενον (2).
 66. Πάντα ἀνθρώπων τῶν φυλῶν αὐτῶν μὴ καρπὸν φοροῦντα.
 67. Τὰ ἔθνη συνεχώρησεν ἐλλοεῖν πρὸς αὐτὸν ἰσχυροῦς (3).
 68. Τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων λαὸν ἐκλείποντα (4) [λαὸν ἐκλείπον] αὐτούς.
 69, 70. Ἐξωλόθρευσεν ἅπαν (5) τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 71. Καὶ ἐφόνευσε πάντα Ἰουδαῖον ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Αὐτὸν γὰρ τὸν λαὸν ἡ Γραφὴ πρωτότοκον ἔλεγε πρότερον.
 72. Ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν ἐφόνευσαν πᾶν τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 73. Τοὺς δὲ πιστεύσαντας αὐτῷ Ἰουδαίους ἐξήγαγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 74. Καὶ οὐχ εὐρέθη τις τῶν πιστευσάντων Ἰουδαίων ὁ πληγῆς ἐν τῷ πολέμῳ.
 75. Ἐπὶ τῇ (6) ἀπωλείᾳ αὐτῶν.
 76. Ὅτι ἐφρουροῦντο (7) αὐτούς.
 77. Τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἠπλώσε τοῖς πιστεύουσι (8).
 78. Τὴν χάριν (9) αὐτοῦ φωτίσαι τὸν κόσμον.
 79. Τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς πιστοῖς.
- D 72. Ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν ἐφόνευσαν πᾶν τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 73. Τοὺς δὲ πιστεύσαντας αὐτῷ Ἰουδαίους ἐξήγαγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 74. Καὶ οὐχ εὐρέθη τις τῶν πιστευσάντων Ἰουδαίων ὁ πληγῆς ἐν τῷ πολέμῳ.
 75. Ἐπὶ τῇ (6) ἀπωλείᾳ αὐτῶν.
 76. Ὅτι ἐφρουροῦντο (7) αὐτούς.
 77. Τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἠπλώσε τοῖς πιστεύουσι (8).
 78. Τὴν χάριν (9) αὐτοῦ φωτίσαι τὸν κόσμον.
 79. Τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς πιστοῖς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῇ διδασχῇ
 (2) Διέμενον.
 (3) Αὐτὸν habet etiam cod. Vat.
 (4) Ἐκλείποντα. Forte legendum ἐκλιγνύοντα.
 (5) Πάντα.

- (6) Ἐν τῇ.
 (7) Ἐφοδούντο.
 (8) Αὐτοῦ τοῖς πιστοῖς.
 (9) Καὶ τὴν χάριν, etc.

80. Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἐνέπλησεν αὐτούς.
 81. Διέβρηξε πέτραν, καὶ ἐβρύθησαν ὕδατα.
 82. Ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις ποταμοί.
 83. Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου αὐτοῦ,
 84. Τοῦ πρὸς Ἀβραάμ τὸν δούλον αὐτοῦ.
 85. Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
 86. Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.
 87. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας ἐθνῶν.
 88. Καὶ πόρους λαῶν κατεκληρονόμησαν.
 89. Ὅπως ἂν φυλάξωσι τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 90. Καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητήσωσι.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΕ΄.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός.
 2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου;
 4. Ἀκουσάς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;
 5. Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ (α) ποιοῦν-
 τες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ.

(a) Vers. 6. Καὶ ποιοῦντες, etc. V. 7. Μνήσθητι, etc.

- A 80. Et pane caeli saturavit eos [panem caeli dedit eis].
 81. Disrupit petram, et fluxerunt aquae :
 82. Abierunt [Et abierunt] in siccis flumina.
 83. Quoniam memor fuit verbi sancti sui
 84. Quod habuit ad Abraham puerum suum.
 85. Et eduxit populum suum in exultatione :
 86. Et electos suos in lætitia.
 87. Et dedit illis regiones gentium :
 88. Et labores populorum possederunt.
 89. Ut custodiant justificationes ejus :
 90. Et legem ejus requirant [requirent].

Alleluia. PSAL. CV.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus.
 2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 3. Quis loquetur potentias Domini?
 4. Auditas faciet omnes laudes ejus?
 5. Beati qui custodiunt judicium, et faciunt ju-
 stitiam in omni tempore.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

80. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν (1) εἰς
 μετάληψιν (α).

81. Τὴν πλευρὰν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ (2) διήνοιξε, καὶ
 ἐπότισε τὸν κόσμον.

82. Ἐπορεύθησαν ἐν τοῖς ξήνεσιν οἱ εὐαγγελισταί.

83, 84. (3) Ὁὐ ἐπηγγελάτο λέγων τῷ Ἀβραάμ·
 Ἐν τῇ πίστει σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη.

85. Ἐκ τοῦ κόσμου τούτου τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ἐρ-
 ρύσατο.

86. Καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ἐν χαρᾷ.

87. Τὰς αἰωνίους ἀνέπαλιν (4).

88. Τὰς μονὰς τῶν ἁγίων.

89. Ἀτελευτήτως διαμένωσιν (5) εἰς τὸ βάπτισμα
 τοῦ Θεοῦ.

90. Καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐξακριβώσαντες πληρώ-
 σουσι.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν*.

Titulus appositus continet : *Alleluia*; quod interpretatur *laudate eum qui Deus est*.

Ἐξαγγεῖλατε αὐτῷ τὰς προτέρας ἐν τῇ ἀγνοίᾳ D
 ὁμῶν πράξεις, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.

2. Καὶ ἀδιάλειπτον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

3, 4. Τίς δυναθῆ διηγῆσασθαι μόνον τὰς εὐεργε-
 σίας τοῦ Κυρίου, ἃς παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα
 ἀκούοντες ὑμῶσιν (7) αὐτόν,

5. (8) Μακάριοι οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἔστι χριστός,
 καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας
 ποιοῦντες ἀγαθόν.

¹⁰ Gen. xii, 18.

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

(1) Ἐδωκεν αὐτοῖς, etc.

(2) Αὐτοῦ δεστ.

(3) N. 83, Ὁὐ, etc. N. 84, 85. Ἐκ τοῦ.

(4) Ἀναπαύσεις.

(5) Διαμείνωσιν.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.

(7) Ὑμνοῦσιν.

(8) N. 5, Μακάριοι usque ad χριστός. N. 6. Καὶ
 νυκτὸς, etc. τὸ ἀγαθόν. Desunt καὶ ποιοῦντες δικαιο-
 σύνην.

(a) Μετάληψις, *communio* seu participatio Eucharistiæ. Vid. *Lex*. Suic.

6. Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui :
7. Visita nos in salutari tuo.
8. Ad videndum in bonitate electorum tuorum,
9. Ad lætandum in lætitia gentis tuæ,
10. Ut lauderis cum hæreditate tua.
11. Peccavimus cum patribus nostris :
12. Injuste egimus, iniquitatem fecimus.
13. Patres nostri in Ægyptio non intellexerunt mirabilia tua :
14. Non fuerunt memores multitudinis misericordię tuæ :
15. Et irritaverunt ascendentes in mare Rubrum.
16. Et salvavit eos propter nomen suum :
17. Ut notam faceret potentiam suam.
18. Et increpuit mare Rubrum, et exsiccatum est .
19. Et deduxit eos in abyssonem sicut in deserto,
20. Et salvavit eos de manu odientis [odientium] :
21. Et redemit eos de manu inimicorum.
6. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου .
7. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.
8. Τῷ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου,
9. Τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου,
10. Τοῦ ἐπαινέσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας σου.
11. Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν .
12. Ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.
13. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν Αἰγύπτῳ οὐ συνῆκαν τὰ θαυμάσιά σου .
14. Οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλῆθους τοῦ ἐλέους σου .
15. Καὶ παρεπίκραναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ.
16. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ .
17. Τοῦ γνωρίσαι τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
18. Καὶ ἐπετίμησε τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, καὶ ἐξηράνη .
19. Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν ἀβύσσῳ ὡς ἐν ἐρήμῳ.
20. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισούντος .
21. Καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Memento nostri, Domine, quoniam tibi placuit ut venires ad eos qui credituri erant.
7. Visita nos infirmos in passione tua,
8. Ad faciendam misericordiam nobiscum in bonitate, quam facis erga Dei electos.
9. Ad lætandum in gratia, quam præbes sanctis tuis.
10. Ut digni efficiamur beatitudine eorum, qui beneplacent tibi.
- 11, 12. Nos et patres nostri cruciægentes te inique egimus.
13. Patres nostri, cum in tenebris essent, non intellexerunt magnitudinem misericordię tuæ.
14. Non recordati sunt immensitatis misericordię tuæ, qui cum Deus esses, dignatus es hominem fieri, et manifestari hominibus,
15. Et mente elati irritaverunt te mundana turpitudine.
16. Et eorum infirmos, aut a diabolo possessos salvavit propter benignitatem nominis sui.
17. Ut ostenderet ipsis suam potentiam.
18. Et increpuit verbo gratię suæ peccatum mundi, et mortificavit illud.
19. Et credentes ei deduxit in baptismo, in illuminatione ut filios Israel in eremo.
- 20, 21. Baptismus principes Satanę mortificavit.
6. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅτι εὐδοκεῖς τοῦ ἐλθεῖν [πρὸς] τοὺς πιστεύοντας (1).
7. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῷ πάθει σου.
8. Τοῦ δὲ ἡμᾶς (2) ἐλεῆσαι ἐν τῇ ἀγαθότητι ἣν ποιεῖν [ποιεῖς] τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ.
9. Τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ χάριτι ἣν (3) παρέχεις τοῖς ἁγίοις σου.
10. Τοῦ ἀξιωθῆναι μακαριασμοῦ (4) τῶν εὐαρεστησάντων σοι.
- 11, 12. Ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ σταυρώσαντές σε ἠνομήσαμεν.
13. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν (5) σκότεινι ὄντες οὐ συνῆκαν τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐσπλαγχνίας σου.
14. Οὐκ ἐμνήσθησαν τὸ ἀμέτρητον (6) ἐλέους σου, ὅτι Θεὸς ὢν ἤξίωσας ἀνθρώπου γενέσθαι, καὶ ὀφθῆναι τοῖς ἀνθρώποις.
15. Καὶ παρεπίκρανάν σε ἐπαίρόμενοι τῇ διανοίᾳ ἐν (7) τῇ αἰσύνῃ τοῦ κόσμου.
16. Καὶ τοὺς ἀσθενούντας αὐτῶν, ἣ καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἔσωσε διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ φιλόανθρωπον.
17. Ἴνα φανερώσῃ αὐτοῖς τὴν ἰσχὴν αὐτοῦ.
18. Καὶ ἐπετίμησε διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος αὐτοῦ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ κόσμου, καὶ ἐνέκρωσεν αὐτήν.
19. Καὶ τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ὠδήγησεν ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν φωτισμῷ ὡς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
- 20, 21. (8) Τὸ βάπτισμα τοὺς ἄρχοντας τοῦ Σατανᾶ ἐθανάτωσεν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) Ἐλθεῖν, καὶ σῶσαι τοὺς πιστεύοντας σοι.
 (2) Τοῦ καὶ ἡμᾶς, etc. ἢ ποιεῖς τοῖς ἐκλεκτοῖς, etc.
 (3) Ἡ.
 (4) Τοῦ μακαριασμοῦ.
 (5) Ἐν τῷ, etc.

- (6) Ἄμετρον.
 (7) Διανοία κατὰ σοῦ, ἐν, etc.
 (8) N. 20, 21, 22. Τό, etc. N. 23. Πάντας γὰρ αὐτοῦ, etc

22. Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐτούς·
 23. Ἐξ ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.
 24. Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
 25. Καὶ ἤσαν τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ.
 26. Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων αὐτοῦ·
 27. Οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλήν αὐτοῦ.
 28. Καὶ ἐπαθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ·
 29. Καὶ ἐπέρασαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνδρῶν.
 30. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἶτημα αὐτῶν·
 31. Ἐξαιπέσειλε πλησμονὴν εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 32. Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ παρεμβολῇ,
 33. Τὸν (α) Ἄαρῶν τὸν ἅγιον Κυρίου.
 34. Ἦνοιχθη ἡ γῆ, καὶ κατέπεε Δαθάν·
 35. Καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀθειρῶν.
 36. Καὶ ἐξεκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν·
 37. Φλόξ κατέφλεξεν ἀμαρτωλοῦς.

(a) Tón deest.

- A 22. Operuit aqua tribulantes eos :
 23. Unus ex eis non remansit.
 24. Et crediderunt verbo ejus [verbis] :
 25. Et cecinerunt laudem [laudaverunt laudem] ejus.
 26. Cito fecerunt, oblii sunt operum ejus :
 27. Et non sustinuerunt consilium ejus.
 28. Et concupierunt concupiscentiam in deserto :
 29. Et tentaverunt Deum in inaquoso,
 30. Et dedit eis petitionem ipsorum :
 31. Misit saturitatem in animas eorum.
 32. Et irritaverunt Moysen in castris,
 33. Aaron sanctum Domini.
 34. Aperta est terra, et deglutivit Dathan :
 35. Et operuit super congregationem Ahiron.
 36. Et exarsit ignis in synagoga eorum .
 B 37. Flamma combussit peccatores.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 22, 23. Πάντας γὰρ συνέτριψεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος.
 24. Οἱ βαπτισθέντες ἐπίστευσαν τοῖς ῥηθεῖσι παρ' αὐτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περὶ τῆς ἀποκειμένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
 25. Καὶ ἐδόξασαν αὐτόν.
 26. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων
 27. Οὐ διέμειναν ἐν τῷ νόμῳ καὶ ταῖς φωναῖς τῶν προφητῶν.
 28. Καὶ μᾶλλον ἠγάπησαν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κόσμου τούτου.
 29. Καὶ ἐπέρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ταῖς μὴ ἐχούσαις χάριν Θεοῦ, λέγοντες αὐτῶν· *Σημεῖοι θέλομεν ἰδεῖν ἀπὸ σοῦ.*
 30. Ὅπερ (1) ἠθέλησαν.
 31. Ἐκ τῶν πέντε (2) ἄρτων, καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐχόρτασεν αὐτούς.
 2, 33. (3) Καὶ ἐπέμειναν παροργίζοντες τὸν Υἱὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνάληψις, ὅπερ ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀνελήφθη γάρ. Ἄαρῶν ἐρμηνεύεται *θεὸς δυνάμειος*· τὸν οὖν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγει, τὸν κατὰ φύσιν ἅγιον.
 34. Ἦνοιχθη ἡ ψυχὴ τῶν ἀπειθοῦντων τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔλαβεν ἑαυτοὺς τὴν ἀμαρτίαν [ἢ ἀμαρτία] αὐτῶν· *Δαθάν γὰρ κρίσις δεδομένη* ἐρμηνεύεται (4).
 35. Ἀθειρῶν ἐρμηνεύεται *πατέρων ὑψηλῶν*. Ἐκάλυψεν οὖν ἡ ἀμαρτία τὴν συναγωγὴν τὸ μὲν πρῶτον τῶν Πατέρων τῶν ἁγίων, [δεύτερον δὲ] τῶν ἀρχόντων (5) τῶν τετυφλωμένων.
 36. Καὶ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν.
 37. Καὶ ἀνομία κατηγάλασεν αὐτούς.

- 22, 23. Omnes enim contrivit in aqua.
 24. Baptizati autem crediderunt ea quæ dicta sunt in Evangeliiis de regno cælorum, quod eis repositum est.
 25. Et glorificaverunt eum.
 26. Populus Judæorum.
 27. Non permanserunt in lege et dictis prophetarum.
 28. Et magis dilexerunt mundi hujus oblectationem.
 29. Et tentaverunt Deum in cordibus eorum gratiam Dei non habentibus, dicentes ipsi : *Volumus a te signum videre* **.
 30. Quod voluerunt.
 31. Quinque panibus, et rursus septem satiavit eos **.
 32, 33. Et perseveraverunt irritantes Filium in mundo. *Moses enim interpretatur assumptio*, quod convenit Dei Filio, qui assumptus est. *Aaron interpretatur mons virtutis* : itaque significat Dei Filium, qui secundum naturam sanctus est.
 34. Aperta est anima non obtemperantium Domino, et peccatum eorum suscepit ipsos ; nam *Dathan judicium datum* interpretatur.
 D 35. *Abiron interpretatur pater excelsus*. Peccatum igitur cooperuit synagogam antea Patrum sanctorum, et deinde principum eorum, qui excati sunt.
 36. Et abundavit peccatum in corde eorum.
 37. Et iniquitas consumpsit eos

** Matth. xii, 32. ** Matth. xiv, 16 ; xv, 34 ; Marc. vi, 38 ; viii, 1 ; Joan. vi, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatie.

- (1) Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὅπερ, etc.
 (2) Πέντε γάρ.
 (3) N. 32. Καὶ ε. π. τ. Υἱ. τοῦ Θεοῦ usque ad ἀνελήφθη γάρ. N. 35. Ἄαρῶν ε. ζ. δυνατῶν, etc.

- (4) Ἐλαβον ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν. Δαθάν γὰρ ἐρμηνεύεται *κρίσις δεδομένη*.
 (5) Τὸ δὲ δεύτερον βούλεται ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀρχόντων, etc.

38. Et fecerunt vitulum in Choreb :
 39. Et adoraverunt sculptile.
 40. Et mutaverunt gloriam suam
 41. In similitudinem vituli comedentis fenum.
 42. Et obliti sunt Deum, qui salvavit eos :
43. Qui fecit magnalia in Ægypto,
 44. Mirabilia in terra Cham,
 45. Terribilia in mari Rubro.
 46. Et dixit ut disperderet eos :
 47. Si non Moyses electus ejus
 48. Stetisset in confractione in conspectu ejus,
 49. Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos.
50. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem :
 51. Non crediderunt verbo ejus.
 52. Et murmuraverunt [murmurabant] in tabernaculis suis :
- (a) Καὶ deest.
- A 38. Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήθ·
 39. Καὶ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.
 40. Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ
 41. Ἐν ὁμοιώματι μόσχου ἐσθιοντος χόρτον.
 42. Καὶ (a) ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτούς·
 43. Τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν Αἴγυπτῳ,
 44. Θαυμάσια ἐν γῆ Χάμ,
 45. Φοβερά ἐπὶ θαλάσσης Ἐρυθρῆς.
 46. Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς·
 47. Εἰ μὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτός αὐτοῦ
 48. (b) Ἔσθη ἐν τῇ θραύσει ἐκώπιον αὐτοῦ,
 49. Τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.
 50. Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητήν·
 B 51. Οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
 52. Καὶ ἐγόγγυσαν [ἐγόγγυζον] ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν·
- (b) Vers. 48 omissus est ab antiquo scriptore.

ATHANASII INTERPRETATIO

38. Et fecerunt sibi ipsis cor insipiens in mentis suæ obcæcatione. *Choreb* enim interpretatur *excitatio*, qualis est cæcitas.
 39. Et in servitutem redacti sunt a peccato.
 40. Et gloriam intellectus, quem dedit eis Deus, C transmutaverunt in mentem reproham.
 41. Et assimilati sunt jumento insipienti, et quemadmodum illud fenum edit, quod in ignem mittitur, ita et isti peccatum suscipiunt, quod in combustionem projicitur.
 42. Et obliti sunt Salvatorem mundi.
 43. Qui magna fecit in tenebris mundi; *Ægyptus* enim *tenebræ* interpretatur.
 44. In synagoga Judæorum. *Cham* enim *audax* interpretatur, qualis est Judæorum populus.
 45. Terribilia in mundo iniquitatis.
 46. Et dixit Pater, ut disperderet eos.
 47, 48. Nisi Filius ejus stetisset in cruce dicens : *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt* 10.
 49. Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos. *Moses* enim *assumptio* interpretatur, quod convenit Domino nostro Jesu, qui assumptus est.
 50. Deiparam Mariam injuriis afficientes, et Domino de ipsa dicentes : *Nos ex fornicatione nati non sumus* 11.
 51. Non crediderunt, quod Filius Dei esset.
 52. Murmuraverunt in se ipsis dicentes : *Nonne hic est fabri filius* 12 ?
38. Καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἀσύνετον καρδίαν ἐν τῇ πηρώσει τῆς διανοίας αὐτῶν. Χωρήθ γὰρ ἐρμηνεύεται ἡ ξηρασιμὸς, ὅπερ ἐστὶ πῆρωσις.
 39. Καὶ ἐδουλώθησαν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 40. Καὶ τὴν (1) δόξαν τῆς συνέσεως, ἧς ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεός, μετέβαλον εἰς ἀδόκιμον νοῦν.
 41. Καὶ ὁμοιωθήσαν κτήνει ἀσυνέτῳ, καὶ ὡσπερ ἐκεῖνα χόρτον ἐσθίει τὸν εἰς τὸ πῦρ βαλλόμενον, οὕτως καὶ οὗτοι τὴν ἁμαρτίαν μεταλαμβάνουσι τὴν εἰς καῦσιν βαλλομένην.
 42. Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.
 43. Τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου. Αἴγυπτος γὰρ σκότος ἐρμηνεύεται (2).
 44. Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων. Χάμ γὰρ τολμηρὸς ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 45. Φοβερά ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἀνομίας
 46. Καὶ εἶπεν ὁ Πατήρ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.
 47, 48. Εἰ μὴ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ἔσθη (3) ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ λέγων· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν.
 49. Ὅπως ἀποστρέψῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς. Μωϋσῆς γὰρ ἀνάληψις ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ἀνελήφθη γάρ.
 50. Τὴν Θεοτόκον Μαρίαν δνειδίζοντες, τῷ Κυρίῳ περὶ αὐτῆς καὶ λέγοντες· Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεννηθήμεθα.
 51. Οὐκ ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ.
 52. Ἐγόγγυζον καθ' ἑαυτούς λέγοντες· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός ;

10 Luc. xliii, 34. 11 Joan. viii, 41. 12 Matth. xliii, 55 ; Joan. vi, 42.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 40. Καὶ τὴν etc., usque ad ἀσυνέτῳ.
 N 44. Καὶ ὡσπερ, etc.

(2) Ἐρμηνεύεται σκότως.
 (3) Ἔσθη non legitur.

53. Οὐκ εἰσῆκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου. **A** 53. Non exaudierunt vocem Domini.
 54. Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς,
 54. Et elevavit manum suam super eos,
 55. Τοῦ καταβαλεῖν αὐτούς ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 55. Ut prosterneret eos in deserto.
 56. Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα αὐτῶν ἐν τοῖς
 56. Et ut dejiceret semen eorum in nationibus :
 ἔθνεσι.
 57. Καὶ διασκορπίσαι αὐτούς ἐν ταῖς χώραις.
 57. Et dispergeret eos in regionibus.
 58. Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ
 58. Et initiati sunt Beelphegor :
 59. Καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν.
 59. Et comederunt sacrificia mortuorum.
 60. Καὶ παρώξυναν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
 60. Et irritaverunt eum in adinventionibus
 αὐτῶν
 suis :
 61. Καὶ ἐπληθύνθη ἐν αὐτοῖς ἡ πτώσις.
 61. Et multiplicata est in eis ruina.
 62. Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξήλάσατο·
 62. Et stetit Phinees et placavit :
 63. Καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.
 63. Et cessavit quassatio.
 64. Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην,
 64. Et reputatum est ei in justitiam,
 65. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἕως τοῦ αἰῶνος.
 65. In generationem et generationem usque in
 sempiternum.
 66. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας
 66. Et irritaverunt eum ad aquam contradi-
 ctionis :
 67. Καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς.
 67. Et vexatus est Moyses propter eos.
 68. Ὅτι παρεπίκραναν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ·
 68. Quia exacerbaverunt spiritum ejus :
 69. Καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς γείλεσιν αὐτοῦ.
 69. Et distinxit in labiis suis.

ATHANASHI INTERPRETATIO

53. Οὐκ εἰσῆκουσαν τῆς μαρτυρίας τοῦ Πατρὸς
 ἀπ' οὐρανῶν βοῆσης (1)· *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου*
 ὁ ἀγαπητός.
 53. Non exaudierunt Patris testimonium e caelis
 clamans : *Hic est Filius meus dilectus* ²¹.
 54. Καὶ ὀργίσθη αὐτούς (2).
 54. Et iratus est eis.
 55. Τοῦ συναπολέσθαι (3) αὐτούς τῇ ἁμαρτίᾳ.
 55. Ut ipsos perderet cum peccato.
 56. Καὶ τοῦ παραδοῦναι αὐτούς τῇ τῶν ἐθνῶν ἀνα-
 στροφή.
 56. Et ut traderet eos gentium subversioni.
 57. Καὶ ἀποστρέψαι (4) αὐτούς ἐν ταῖς τοῦ βίου
 57. Et averteret eos in deceptiones vitae.
 ἑπάταις.
 58. Καὶ ἐλάτρευσαν τῷ διαβόλῳ διὰ τῆς ἀνομίας·
 Βεελφεγὼρ γὰρ ἐρμηνεύεται *εἶδος ἀσχημοσύνης,*
 καὶ *δαίμοχαίρων.*
 58. Et coluerunt diabolum per iniquitatem : *Beel-
 phegor enim interpretatur species deformitatis, et
 daemonem amans.*
 59. Καὶ μετέλαβον τὰς ἐπιθυμίας τὰς νεκρούσας
 59. Et acceperunt concupiscentias occidentes
 τὴν ψυχὴν αὐτῶν.
 eorum animam.
 60. Ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν.
 60. In peccatis eorum.
 61. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν συνέπεσε τῇ ἁμαρτίᾳ.
 61. Et multitudo eorum concidit peccato.
 62. Καὶ Στεφάνος πάλιν προσηύξατο περὶ αὐτῶν
 62. Et rursus Stephanus cum lapidaretur oravit
 λιθαζόμενος λέγων· *Κύριε, μὴ θήσῃς αὐτοῖς τὴν*
ἁμαρτίαν ταύτην. Φινεὲς γὰρ ἐρμηνεύεται *στόμα*
αὐτοῦ σιωπῶν· τοῦτο γὰρ εἰπὼν ἐκοιμήθη.
 62. *Phinees enim interpretatur os ejus silens*
 63. Καὶ ἐπαύσατο ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.
 63. Et cessavit ira Dei.
 64, 65. Καὶ ἐλογίσθη τῷ Στεφάνῳ εἰς δικαιοσύνην.
 64, 65. Et reputatum est Stephano in justitiam.
 66. Καὶ παρώργισαν τὸν Κύριον μὴ πιστεῦσαι (5)
 66. Et irritaverunt Dominum ejus baptismo non
 τῷ βαπτίσματι αὐτοῦ.
 credendo.
 67. Καὶ ἠσθένησεν ὁ νόμος δι' αὐτούς.
 67. Et lex infirmata est propter eos.
 68. Ὅτι παρώργισεν τὸν λαλήσαντα δι' αὐτοῦ (6).
 68. Quia irritaverunt loquentem per eum.
 69. Οὐκ ἔτι ἐλάλει· αὐτοῖς ὁ νόμος.
 69. Non amplius eis loquebatur lex.

²¹ Matth. xvii, 5. ²² Act. vii, 59.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Βοῶντος, εἰς., ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα.
 (2) Ἐπ' αὐτούς.
 (3) Συναπολέσαι.

(4) Ἀπορῥῆψαι.
 (5) Πιστεύσαντες.
 (6) Παρώργισαν τ. λ. ἐν ἀνίῳ.

70. Non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis :
71. Et commisti sunt inter gentes :
72. Et didicerunt opera eorum.
73. Et servierunt sculptilibus eorum :
74. Et factum est illis in scandalum.
75. Et immolaverunt filios suos, et filias suas dæmoniis.
76. Et effuderunt sanguinem innocentem,
77. Sanguinem filiorum suorum et filiarum,
78. Quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.
79. Et cæde polluta est terra in sanguinibus [eorum] :
80. Et contaminata est [terra] in operibus eorum :
81. Et fornicati sunt in adinventionibus cuis. **B**
82. Et iratus est furore Dominus in populum suum :
83. Et abominatus est hæreditatem suam.
84. Et tradidit eos in manus inimicorum [gentium] :
85. Et dominati sunt eorum, qui oderunt eos.
86. Et tribulaverunt eos inimici eorum :
87. Et humiliati sunt sub manibus eorum :
70. Οὐκ ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, & εἶπα Κύριος αὐτοῖς·
71. Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι·
72. Καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν.
73. Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν·
74. Καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάνδαλον.
75. Καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις.
76. Καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῶον,
77. Αἷμα υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων,
78. Ὅν ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν.
79. Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς αἵμασι [αὐτῶν]·
80. Καὶ ἐμίανθη [ἡ γῆ] ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν·
81. Καὶ ἐπορνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.
82. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ·
83. Καὶ ἐβδελύξατο τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.
84. Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐθνῶν·
85. Καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς.
86. Καὶ ἐθλίψαν αὐτούς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν·
87. Καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

70. Non projecerunt carnales concupiscentias, quas dixit illis Dominus.
71. Et adhæserunt dæmonibus.
72. Et didicerunt eorum doctrinas.
73. Iniquitatibus.
74. Et comprehensi sunt in illis.
75. Corpora et animas eorum interfecerunt in peccato.
- 76-78. Et dedecoraverunt genus eorum electum redigentes in servitutem animas, et eorum corpora per ea, quibus perpetraverunt iniquitatem. Chanaan enim interpretatur adoratio iniquitatis.
- 79, 80. Et mortificata est tota Judæorum synagoga in peccatis.
81. Adhærentes dæmonibus, et discedentes a Deo.
82. Et iratus est in populum antea suum.
83. Ipsos Judæos.
84. Permisit, ut in eos dominarentur contrariæ D potestates.
85. Dæmones.
86. In servitutem redegerunt eos potestates inimici.
87. Et subjugati sunt a potestatibus immundorum spirituum.
70. Οὐκ ἀπέβησαν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, ἃς εἶπεν αὐτοῖς Κύριος.
71. Καὶ ἐκολλήθησαν τοῖς δαίμοσι.
72. Καὶ ἔμαθον τὰς διδαχὰς αὐτῶν.
73. Ταῖς ἀνομίαις.
74. Καὶ ἐπαγιδεύθησαν ἐν αὐτοῖς (1).
75. Τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐθανάτωσαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 76-78. Καὶ κατήσχυον τὸ γένος αὐτῶν τὸ ἐλεεκτὸν δουλώσαντες τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν, εἰ ὧν ἐπετέλειον τὴν ἀνομίαν. Χαναάν γὰρ ἐρμηνεύεται προσκύνησις ἀνομίας. (2).
- 79, 80. (3) Καὶ ἐνεκρώθη ὅλη ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.
81. Κολληθέντες τοῖς δαίμοσι, καὶ ἀποστάντες τοῦ Θεοῦ.
82. Καὶ ὠργίσθη ἐπὶ τὸν πρότερον λαὸν αὐτοῦ.
83. Αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους.
84. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
85. Οἱ δαίμονες.
86. Κατεδουλώσαντο αὐτοὺς αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
87. Καὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τὰς ἐξουσίας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐταῖς.

(2) Προσκυνῶν ἀνομίαν.

(3) N. 79. Καί, etc. ἁμαρτίαις αὐτῶν. N. 80, 81. Κολληθέντες, etc., ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

- 88. Πλεονάκις ἐβρύσατο αὐτούς·
- 89. Αὐτοὶ δὲ παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν·
- 90. Καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.
- 91. Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·
- 92. Ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι τῆς δεήσεως αὐτῶν.
- 93. Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ·
- 94. Καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔλεους αὐτοῦ.
- 95. Καὶ ἔδωκεν αὐτούς εἰς οἰκτιρμοὺς,
- 96. Ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς.
- 97. Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν·
- 98. Καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν·
- 99. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι σου τῷ ἁγίῳ·
- 100. Τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τῇ αἰνέσει σου.
- 101. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ·
- 102. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
- 103. Καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς· Γένοιτο, γένοιτο.

Ἀλληλούια. ΨΑΛ. ΡΓ'.

- 1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός·

- A 88. Sæpe liberavit eos .
- 89. Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo :
- 90. Et humiliati sunt in iniquitatibus suis.
- 91. Et vidit Dominus, cum ipsi tribularentur :
- 92. Et audivit orationem eorum.
- 93. Et memor fuit testamenti sui :
- 94. Et pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.
- 95. Et dedit eos in misericordias,
- 96. In conspectu omnium, qui ceperant eos.
- 97. Salvos nos fac, Domine Deus noster :
- 98. Et congrega nos de nationibus :
- 99. Ut confiteamur nomini sancto tuo :
- B 100. Et gloriemur in laude tua.
- 101. Benedictus Dominus Deus Israel :
- 102. A sæculo, et usque in sæculum.
- 103. Et dicet omnis populus : Fiat, fiat.

Alleluia. PSAL. CVI.

- 1. Confitemini Domino, quoniam bone

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 88. Πολλάκις συνεχωρησεν αὐτούς.
- 89. Αὐτοὶ δὲ παρώργιζον αὐτὸν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν.
- 90. Καὶ κατενύγησάν τινες αὐτῶν.
- 91. Τοὺς (1) λυπούμενους αὐτῶν.
- 92. Καὶ δεομένων αὐτῶν πρὸς αὐτὸν εἰσήκουσεν αὐτῶν.
- 93. Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι καὶ αὐτοὶ σπέρμα Ἀβρααμ εἰσι.
- 94. Καὶ ἐσπλαγχνίσθη.
- 95. Καὶ ἔδωκεν αὐτούς εἰς ἐπίγνωσιν ἔλεους (2).
- 96. Καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς δαίμοσι τοῖς αἰχμαλωτεύσασι αὐτούς.
- 97. Καὶ τοῦ βῶν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ βπτίσματος· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.
- 98. Ἐκ (3) τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
- 99. Τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.
- 100. Ἐν (4) τοῖς προστάγμασι σου.
- 101. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τῶν διανοιῶν τῶν ἠμολογούντων σε, ὅτι Θεὸς εἶ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, τοὺς ὁρῶν τὸν (5) Θεόν.
- 102. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.
- 103. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῶν πιστῶν λέγει· Ἀμήν, ἀμήν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλούια, ὅπερ ἐρμηνεύεται, αἰνέσατε, καὶ (6) ὑμνήσατε τὸν δεῦτα Θεόν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, quod interpretatur, laudate, et exaltate eum, qui Deus est.

- 1 (7) Προσαγάγετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.

- 88. Sæpe condonavit eis.
- 89. Ipsi autem irritaverunt eum in infidentate sua.
- 90. Et aliqui eorum compuncti sunt.
- 91. Ipsos contristatos.
- 92. Et deorecantibus ipsis illum, exaudivit eos.
- 93. Et recordatus est, quod et ipsi semen Abraham sunt.
- 94. Et misertus est.
- 95. Et dedit eos in cognitionem misericordiæ.
- 96. Et repugnare dæmonibus redigentibus eos in captivitatem.
- 97. Et clamare ad eum per baptismum : Domino Deus noster.
- 98. Ex contrariis potestatibus.
- 99. Peccata nostra.
- 100. In præceptis tuis.
- 101. Benedictus Dominus Deus mentium confitentium te Deum esse. Ita enim interpretatur Israel, mens videns Deum.
- 102. A præsentī sæculo, et in futurum.
- 103. Et universus fidelium populus dicat : Amen, amen.

- 1. Afferte animas vestras Domino.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ εἶδε Κύριος τοὺς, etc.
- (2) Ἐλθεῖν.
- (3) Καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ, etc.
- (4) Τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν etc.
- (5) Τὸν deest.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. Deest καί.
- (7) N. 1. Προσαγάγετε, usque ad ἔστιν. N. 2. Ὅτι, etc.

2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 3. Dicant qui redempti sunt a Domino :
 4. Quos redemit de manu inimici :
 5. Et de regionibus congregavit eos :
 6. A solis ortu , et occasu , ab aquilone, et mari.
 7. Erraverunt in solitudine in inaquoso :
 8. Viam civitatis habitaculi non invenerunt
 9. Esurientes, et sitientes :
 10. Anima [Animæ] eorum in ipsis defecit [defecerunt].
 11. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
 12. Et de necessitatibus eorum eripuit eos.
 13. Et deduxit eos in viam rectam,
 14. Ut irent in civitate habitacionis.
 15. Confiteantur Domino misericordix ejus,
 16. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 17. Quia satiavit animam inanem :
 18. Et animam esurientem satiavit bonis.
- A 2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου ·
 4. Οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ ·
 5. Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐτούς ·
 6. Ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ θαλάσσης.
 7. Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύδρῳ ·
 8. Ὅδον πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὔρον
 9. Πεινῶντες, καὶ διψῶντες ·
 10. Ἡ ψυχὴ [Αἱ ψυχαι] αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπε [ἐξέλιπον].
 11. Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς ·
 12. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐβρύσατο αὐτούς.
 13. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς εἰς ὄδον εὐθείαν ·
 14. Τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου.
 15. Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεθ αὐτοῦ,
 16. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 17. Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενὴν ·
 18. Καὶ ψυχὴν πεινώσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Quoniam bonus est, quoniam infinita est misericordia ejus.
 3. Dicant liberati a Domino per baptismum, quoniam bonus, et indeficiens est misericordia ejus.
 4. Diaboli.
 5. Et circumvit Jesus urbes et regiones prædicans regnum Dei, et sanans omnem morbum et omnem infirmitatem.
 6. A populo Judæorum, et gentium.
 7. Erraverunt in mundo in idololatria, et omni actione-infructifera.
 8. Præceptum cœlestis civitatis non invenerunt.
 9. Ut refocillarentur eorum animæ.
 10. Exarserunt, et consumptæ sunt eorum animæ a peccato.
 11. Et clamaverunt ad Deum cum possiderentur a peccato.
 12. De adversariis potestatibus.
 13. In fidem veritatis suæ.
 14. Ut invenirent requiem in superna Jerusalem.
 15. Narrabunt omnibus misericordias ejus.
 16. Immensam ejus bonitatem filiis hominum.
 17. Qui confortavit omnem animam infirmam.
 18. Et implevit donis Spiritus sui boni.
2. Ὅτι ἀγαθὸς ἐστίν, ὅτι ἀτελεύτητον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου τῷ βαπτίσματι, ὅτι ἀγαθός, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀδιάλειπτον ἐστίν (1).
 4. Τοῦ διαβόλου.
 5. Καὶ περιήγεν ὁ (2) Ἰησοῦς τὰς πόλεις, καὶ τὰς χώρας κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ κόμηνος πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
 6. Ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν.
 7. Ἐπλανήθησαν ἐν τῷ κόσμῳ ἐν τῇ εἰδολωλατρείᾳ καὶ πάσῃ πράξει ἀκάρτη.
 8. (3) Ἐντολὴν τῆς ἐπουρανίου πόλεως οὐχ εὔρον.
 9. Ἴνα ἀναπαύσωνται αἱ ψυχαι αὐτῶν.
 10. Ἐξεκαίοντο, καὶ κατετήκοντο αἱ ψυχαι αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 11. Καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι κατεδυναστεύοντο ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 12. Ἐκ (4) τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 13. Εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ.
 14. Τοῦ εὐρεῖν αὐτοὺς ἀνάπαυσιν τῇ (5) ἐνω Ἰερουσαλήμ.
 15. Διηγῆσονται πᾶσι τὰ ἔλεθ αὐτοῦ.
 16. Καὶ τὴν ἀμέτρητον αὐτοῦ ἀγαθότητα τοῖς (6) υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 17. Ὅτι πᾶσαν ψυχὴν ἀσθενῆ (7) ἐνεδυνάμωσεν.
 18. Καὶ ἐνέπλησε τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ Κυρίου, etc., διαπνύτως ἐστίν.
 (2) Περιήγε γὰρ ὁ, etc.
 (3) N. 8. Ἐντολὴν usque ad αὐτῶν. N. 9. Ἐξεκαίοντο, etc.

- (4) Ἐκ deest.
 (5) Ἐν τῇ.
 (6) Τοῖς, etc., desunt.
 (7) Ἀσθενούσαν.

19. Καθήμενος ἐν σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου,
 20. Πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ.
 21. Ὅτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ.
 22. Καὶ τὴν βουλήν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν.
 23. Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρδία αὐτῶν.
 24. Ἠσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν.
 25. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς.
 26. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.
 27. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτούς ἐκ σκότους καὶ σκιᾷ θανάτου.
 28. Καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέβρῃξεν.
 29. Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,
 30. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 31. Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς.
 32. Καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν.
 33. Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν.
 34. Διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐταπεινώθησαν.
 35. Πᾶν βρῶμα ἐδεδούλωτο ἡ ψυχὴ αὐτῶν.
 36. Καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

- A 19. Sedentes in tenebris et umbra mortis,
 20. Vinclos in mendicitate et ferro.
 21. Quia exacerbaverunt eloquia Dei :
 22. Et consilium Altissimi irritaverunt.
 23. Et humiliatum est in laboribus cor [anima] eorum :
 24. Infirmati sunt, nec erat qui adjuvaret.
 25. Et clamaverunt ad Dominum cum tribuerentur :
 26. Et de necessitatibus eorum salvavit [liberavit] eos.
 27. Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis :
 28. Et vincula eorum dirupit.
 29. Confiteantur Domino misericordiz ejus,
 30. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 31. Quia contrivit portas æreas :
 32. Et vectes ferreos confregit.
 33. Suscepit eos de via iniquitatis eorum :
 34. Propter injustitias enim suas humiliati sunt.
 35. Omnem escam abominata est anima eorum .
 36. Et appropinquaverunt usque ad portas mortis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Ἐγκεκλεισμένοι (1) ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ θανάτου.
 20. Περημμένους [Πεπεδημένους] ἐν θλίψει, καὶ ἐδύνη ἰσχυρᾷ.
 21. Ὅτι ἐναντία τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ πεποιθήκασι.
 22. Μὴ ποιήσαντες τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 23. Ἐδουλώθη ἐν ἀμαρτίᾳ (2) ἡ καρδία αὐτῶν.
 24. Αἱ ψυχὰι αὐτῶν ἠσθένησαν, καὶ οὐδεὶς ἰσχυρὸς βοηθῆσαι αὐτοῖς.
 25. Καὶ ἐδεήθησαν ἐν τῷ κυριευεσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 26. Καὶ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἔσωσεν αὐτούς.
 27. Τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
 28. Καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὰς πονηρὰς ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀπέβριψεν.
 29. Ἀνυμνήσατε (3) τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου.
 30. Καὶ διηγῆσονται τὴν ἀμέτρητον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν.
 31. Ὅτι συνέτριψε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 32. Καὶ τοὺς ἀρχοντας τοῦ σκότους τῆς ἀμαρτίας ἀπώλεσεν.
 33. Ἐβρύσατο αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν τῆς πονηρᾶς.
 34. Διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐδουλώθησαν.
 35. Ἐξετάκησαν αἱ ψυχὰι αὐτῶν καὶ ἀπεργνώσθησαν.
 36. Ἔως (4) τῆς συντελείας παρ' ὀλίγον ὁ θάνατος ἐκυλεύσει τῶν ἀνθρώπων.

19. Inclusos in peccato mortis.
 20. Fractus [compeditos] tribulatione, et dolore valido.
 21. Quoniam contraria sermonibus Dei fecerunt.
 22. Non facientes voluntatem ejus.
 23. Subjugatum est in peccato cor eorum,
 24. Et animæ eorum infirmatæ sunt, et nemo potuit eis auxiliari.
 25. Et deprecati sunt, cum in eos dominaretur peccatum.
 26. Et ex immundis spiritibus salvavit eos.
 27. Ex diaboli potestate.
 28. Et disjecit improbas concupiscentias ex eorum cordibus.
 29. Laudate misericordias Domini.
 30. Et narrabunt immensam ejus benignitatem.
 31. Quoniam contrivit adversarias potestates.
 32. Et perdidit principes tenebrarum peccati.
 33. Liberavit eos ex improba eorum conversatione.
 34. Nam in servitutem redacti sunt propter eorum iniquitates.
 35. Contabuerunt animæ eorum et desperaverunt.
 36. Usque ad consummationem paulo minus mors dominata est in hominibus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐγκεκλεισμένους.
 (2) Ἀμαρτίαις.

- (3) Ἀνυμνοῦσιν.
 (4) Ἔως γὰρ.

7. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
 58. Et de necessitatibus eorum liberavit eos.
 39. Misit verbum suum, et sanavit eos :
 40. Et eripuit eos de interitionibus eorum.
 41. Confiteantur Domino misericordiae ejus,
 42. Et mirabilia ejus filiis hominum.

43. Et sacrificent ei sacrificium laudis,
 44. Et annuntient opera ejus in exultatione.

45. Qui descendunt in mare in navibus,
 46. Facientes operationem in aquis multis.
 47. Ipsi viderunt opera Domini,
 48. Et mirabilia ejus in profundo.
 49. Dixit, et stetit spiritus procellae :
 50. Et exaltati sunt fluctus ejus.
 51. Ascendunt usque ad caelos :
 52. Et descendunt usque ad abyssos :

ATHANASII INTERPRETATIO.

37. Clamaverunt ad Dominum et Deum cum detinerentur a peccatis suis.

38. Et de potentia diaboli salvavit eos.

39. Misit Deum Verbum Pater, et transiit ejus laiere nos omnes sanati sumus, ut inquit Isaias : *Litore ejus omnes sanati sumus* ²².

40. Nam morte sua contrivit mortem.

41. Glorificabunt misericordias ejus.

42. Et narrabunt filiis hominum, quod in similitudinem nostram factus ²³, passus est propter nos Deus Verbum, et resurrexit.

43. Et laudabunt eum in cordibus suis.

44. Et narrabunt passiones ejus, et resurrectionem, gloriantes et gaudentes.

45. Apostoli dicentes : *Nobis autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* ²⁴.

46. Erant enim piscatores.

47. Suis oculis conspexerunt passionem et resurrectionem.

48. Cum navigarent in regionem Gaoarenorum.

49. Spiritu praecepti ejus descendit procella ^D venti.

50. Mare excitatum est.

51. Et coibant [conscendebant] fluctus in navem.

52. Et complebantur, et commoti sunt.

²² Isa. LIII, 5. ²³ Philipp. II, 7. ²⁴ Galat. VI, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πρὸς τὸν Θεόν, etc.
 (2) Κεντηθέντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τῆν, etc., καθὼς Ἡσαίας, etc. Τῷ μῶλωπι αὐτοῦ τοῦ ἀποσταλέντος Λόγου ἡμεῖς πάντες ἰάθημεν.
 (3) Δοξάζωσιν.
 (4) Ἀνυμνοῦσιν.
 (5) Εἶπ.

37. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·

58. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.

39. Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτούς·

40. Καὶ ἐρύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.

41. Ἐξομολογήσαθώσων τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,

42. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

43. Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν αἰνέσεως·

44. Καὶ ἐξαγγεῖλάτωσαν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.

45. Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις,

46. Ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς.

47. Αὐτοὶ εἶδον [εἶδον] τὰ ἔργα Κυρίου,

48. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ.

B 49. Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος·

50. Καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς.

51. Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν·

52. Καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων·

37. Ἀνεβόησαν πρὸς Κύριον καὶ Θεὸν (1) ἐν τῷ συνέχεσθαι αὐτούς ὑπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν.

38. Καὶ ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου δυναστειῶν ἔσωσεν αὐτούς.

39. Ἀπίστευε τὸν Θεὸν Λόγον ὁ Πατήρ, καὶ κεντηθέντος αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἡμεῖς πάντες ἰάθημεν, ὡς Ἡσαίας λέγει· *Τῷ μῶλωπι αὐτοῦ πάντες ἰάθημεν* (2).

40. Τῷ γὰρ θανάτῳ αὐτοῦ τὸν θάνατον συνέτριψεν.

C 41. Δοξάζουσιν (3) τὰ ἐλέη αὐτοῦ.

42. Καὶ διηγῆσονται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἐν ὁμοιώματι ἡμῶν γενόμενος πέπονθε δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἀνέστη.

43. Καὶ ἀνυμνοῦσιν (4) αὐτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

44. Καὶ διηγῆσονται τὰ παθήματα αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καυχώμενοι καὶ χαίροντες.

45. Οἱ ἀπόστολοι λέγοντες· *Ἡμῖν δὲ μὴ ἦ* (5) *καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

46. Ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς (6).

47. Αὐτόπται γεγόνασι τῶν παθημάτων (7) καὶ τῆς ἀναστάσεως.

48. Ὅτε ἐπλεον εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηῶν.

49. Τῷ Πνεύματι τοῦ (8) προστάγματος αὐτοῦ κατέβη λαίλαψ ἀνέμου.

50. Διηγείρετο (9) ἡ θάλασσα.

51. Καὶ συνέβαλλον [συνέβαινον] τὰ κύματα εἰς τὸ πλοῖον.

52. Καὶ συνεπλήρουῖντο, καὶ ἐκινήθησαν (10).

(6) Ἄλιεῖς· ὅμως καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐποιήσθη ἐργασίαν πολλήν, κηρύσσοντας αὐτοῖς.

(7) Παθημάτων αὐτοῦ, εἰς

(8) Τὸ Πνεῦμα τοῦ, etc.

(9) Καὶ διηγείρετο.

(10) Ἐκινῶνευσον.

53. Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
 54. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ μεθύων.
 55. Καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν κατεπόθη.
 56. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ ὀλίβεσθαι αὐτούς.
 57. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτούς.
 58. Καὶ ἐπέταξε τῇ καταίγδι, καὶ ἔστη εἰς αὐραν.
 59. Καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς.
 60. Καὶ εὐφράνθησαν, ὅτι ἠσύχασαν.
 61. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐπὶ λιμένα θελήματος αὐτοῦ.
 62. Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ,
 63. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 64. Ὑψώσάτωσαν αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαοῦ.
 65. Καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.
 66. Ἔθετο ποταμούς εἰς ἔρημον.
 67. Καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς δίψαν.
 68. Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην,
 69. (α) Ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ.
 70. Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων.
 (α) Vers. 69, 70, 71, sub unico comment.

- A 53. Anima eorum in malis tabescebat.
 54. Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius :
 55. Et omnis sapientia eorum devorata est.
 56. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
 57. Et de necessitatibus eorum eduxit eos.
 58. Et mandavit procellæ, et stetit in auram :
 59. Et siluerunt fluctus ejus.
 60. Et lætati sunt, quia siluerunt :
 61. Et deduxit eos in portam voluntatis suæ.
 62. Confiteantur Domino misericordiæ ejus,
 63. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 64. Exaltent eum in ecclesia plebis :
 65. Et in cathedra seniorum laudent eum.
 B 66. Posuit flumina in desertum :
 67. Et exitus aquarum in sitim.
 68. Terram fructiferam in salsuginem,
 69. A malitia inhabitantium in ea.
 70. Posuit desertum in stagna aquarum

ATHANASII INTERPRETATIO.

53. Ἐφοβήθησαν, καὶ ὠλιγοψύχησαν.
 54. Καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῆ γέγονα (1).
 55. Καὶ πᾶσα ἡ τέχνη αὐτῶν ἠττήθη ὑπὸ τοῦ κλύδωνος· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.
 56. Καὶ ἐδόθησαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, σώσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα.
 57. Καὶ ἐκ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ λαίλαπος τοῦ ἀνέμου ἐξήγειρεν (2) αὐτούς.
 58. Ἐπετίμησε γὰρ τῷ ἀνέμῳ, καὶ ἐπαύσατο, καὶ μόνον αὐραν παρεῖχεν εἰς ἀνάψυξιν αὐτοῖς.
 59. Καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
 60. Καὶ ἐπλήσθησαν χάριτος, ὅτι (3) διεσώθησαν.
 61. Κατέπλευσαν γὰρ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρητῶν.
 62. Διηγήσονται ἐν Εὐαγγελίῳ (4).
 63. Καὶ αὐτὰ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ σὺν τοῖς λοιποῖς τοῖς (5) υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 64. Δοξάσουσι αὐτὸν διὰ τοῦ κηρύγματος ἐν τοῖς ἔθνεσιν.
 65. Καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν ἀνίων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.
 66. Τὰς φυλάς τῶν Ἰουδαίων.
 67. Καὶ ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀφελεῖ (6) τὴν χάριν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
 68, 69. Τὴν συναγωγὴν τὴν ἄτεκνον.
 70, 71. Καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν βρέξεν τὴν χάριν αὐτοῦ.

53. Et timuerunt, et animo dejecti sunt.
 54. Et in agone multo fuerunt.
 55. Et omnis ars eorum superata est a tempestate, erant enim piscatores.
 56. Et clamaverunt ad Jesum : Domine, salva nos, perimus.
 57. Et ex fluctibus et venti procella sublevavit eos.
 58. Increpavit enim ventum, et quievit, et solum auram emisit in eorum refrigerium.
 59. Et facta est tranquillitas magna.
 60. Et impleti sunt gaudio, quoniam salvi facti sunt.
 61. Navigaverunt enim in regionem Gadarenorum.
 62. Narrabunt in Evangelio.
 63. Et hæc mirabilia ejus, et alia filiis hominum.
 64. Glorificabunt eum per prædicationem in gentibus.
 65. Et in requie sanctorum laudent eum.
 66. Tribus Judæorum.
 67. Et e cordibus eorum auferet gratiam suam propter eorum infidelitatem.
 68, 69. Synagogam sterilen
 70, 71. Et corda eorum ut germinent gratiam suam.

¹ Math. viii, 25. ² Ibid. 26.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γεγόνασιν.
 (2) Ἐξήγαγεν, etc.
 (3) Καὶ ἐπληρώθησαν χάρις, etc., etc.

(4) Εὐαγγελίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ.
 (5) Τοῖς deest.
 (6) Ἀφείλεν.

71. Et terram sine aqua in exitus aquarum. A 71. Καὶ γῆν ἀνυδρον εἰς διεξόδους ὁδάτων.
 72. Et collocavit illic esurientes : 72. Καὶ κατώκισεν ἐκεῖ πεινῶντας·
 73. Et constituerunt civitates habitationis. 73. Καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας.
 74. Et seminaverunt aëros, et plantaverunt vineas : 74. Καὶ ἐσπειραν ἀγρούς, καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελιῶ
 νας·
 75. Et fecerunt fructum natiuitatis. 75. Καὶ ἐποίησαν καρπὸν γεννήματος.
 76. Et benedixit eis, et multiplicati sunt [nimis] : 76. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ ἐπληθύνθησαν [σφο
 δρα]·
 77. Et iumenta eorum non minoravit. 77. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνε.
 78. Et pauci facti sunt, et vexati sunt. 78. Καὶ ὀλιγώθησαν, καὶ ἐκακώθησαν
 79. A tribulatione malorum et dolore. 79. Ἐκ τῆς θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης.
 80. Effusa est contemptio super principes eorum : 80. Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἀρχοντας αὐτῶν (α)·
 81. Et errare fecit eos in invio, et non in via. 81. Καὶ ἐπλάνησεν αὐτούς ἐν ἀβάτῳ, καὶ οὐχ ὁδῷ.
 82. Et adjuvit pauperem de inopia : 82. Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐκ πτωχείας·
 83. Et posuit sicut oves familias. 83. Καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριάς.
 84. Videbunt recti, et lætabuntur : B 84. Ὁρθῶνται εὐθείς, καὶ εὐφρανθήσονται·
 85. Et omnis iniquitas oppilabit os suum. 85. Καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς.
 86. Quis sapiens et custodiet hæc? 86. Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα;
 87. Et intelliget misericordias Domini? 87. Καὶ συνήσουςι τὰ ἔλεη τοῦ Κυρίου;

(a) Αὐτῶν deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

73. Multitudinem gentium in Ecclesia.
 75. Eorum corda.
 71. Apostoli corda gentium.
 75. Gentes fructum iustitiæ.
 76. Fideles.
 77. Et humiles inter eos, et mites non contempsit.
 78. Populus Judæorum.
 79. A tribulatione malorum, et doloris, quam intulerunt eis gentes, quæ in eos dominatæ sunt.
 80. Judæorum.
 81. Et demisit eos incedere in concupiscentia cordium suorum.
 82. Populum ex gentibus.
 83. Gentes.
 84. Sanctæ virtutes gaudentes clamabant : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax*²⁰, etc.
 85. Et omnis contraria potestas confusa conticescet cum sua doctrina.
 86, 87. Non dicit : Quis sapiens huius mundi ? sed quis repletus sapientia abscondita, ut mentem D ἀλλά τῆς ἀποκεκρυμμένης σοφίας τίς ἐμπεπλησμένος, ἵνα πρόσχη τῆς διανοίας [πρός] ταῦτα τὰ εἰρημένα ἐνταῦθα, καὶ ἐπιγῶ τὰ ἔλεη τοῦ Κυρίου τὰ ἀμέτρητα καὶ ἀνεξιχνίαστα;
72. Τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 73. Τὰς καρδίας αὐτῶν.
 74. Οἱ ἀπόστολοι τὰς καρδίας τῶν ἐθνῶν.
 75. Τὰ ἔθνη καρπὸν δικαιοσύνης.
 76. Τοὺς πιστοὺς.
 77. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς αὐτῶν, καὶ (1) πρᾶξις οὐκ ἐξουδένωσεν.
 78. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 79. Ἐκ τῆς θλίψεως (2) κακῶν καὶ τῆς ὀδύνης τῆς γενομένης αὐτοῖς παρὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κυριευσάντων αὐτούς.
 80. Τῶν Ἰουδαίων.
 81. Καὶ εἴασεν αὐτούς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν καρδιῶν αὐτῶν (3) πορεύεσθαι.
 82. Τῷ (4) ἐξ ἐθνῶν λαῷ.
 83. Τὰ ἔθνη.
 84. Αἱ ἀγαθὰ δυνάμεις χαίρομεναι βοήσωσι· *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη* (5), καὶ τὰ ἔξῃς.
 85. Καὶ πᾶσα ἐναντία δύναμις καταισχυθεῖσα παύσεται μετὰ τῆς διδαχῆς αὐτῶν (6).
 86, 87. Οὐ λέγει· Τίς σοφὸς τοῦ κόσμου τούτου;

²⁰ Luc. II, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, καὶ, etc.
 (2) Θλίψεων, etc., κυριευσάντων αὐτῶν.
 (3) Deest *σοφία*.

(4) Τῷ λαῷ τῶν ἐξ ἐθνῶν.
 (5) Εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.
 (6) Αὐτῆς.

Ῥοδὴ ψαλμὸς [ψαλμοῦ] τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΡΖ. Α

1. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἐτοίμη (α) ἡ καρδία μου·

2. Ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.

3. Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου·

4. Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα·

5. Ἐξεγεροῦμαι ὄρθρου.

6. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε·

7. Ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν.

8. Ὅτι μέγα ἐπέκω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου

9. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.

10. Ἰψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·

11. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

12. Ὅπως ἂν ρυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου

13. Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.

14. Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·

15. Ἰψωθήσονται, καὶ διαμεριῶ Σίχιμα·

(α) Vers. 2, Ἐτοίμη, etc., δόξη μου.

Canticum psalmi David. PSAL. CVII.

1. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum:

2. Cantabo et psallam in gloria mea.

3. Exsurge, gloria mea:

4. Exsurge, psalterium et cithara:

5. Exurgam diluculo.

6. Confitebor tibi in populis, Domine:

7. Et psallam tibi in nationibus.

8. Quia magna est super caelos misericordia tua:

9. Et usque ad nubes veritas tua.

10. Exaltare super caelos, Deus:

11. Et super omnem terram gloria tua.

12. Ut liberentur dilecti tui:

13. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.

B 14. Deus locutus est in sancto suo:

15. Exaltabor, et dividam Sichimam

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ῥοδὴ ψαλμοῦ τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ ἄσμα τοῦ ψαλμοῦ τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Ἰψῷ τοῦ Θεοῦ (2).

Titulus praepositus continet: *Canticum psalmi David*, quod interpretatur, *Canticum psalmi manu forti*, hoc est Dei Filio.

1. Εἰς τὸ δοξάζεσθαι (3) τὴν χάριν σου.

2. Ἐν ἀγαλλιᾷσει τῆς χάριτός σου ψαλῶ (4).

3. Ἐλθέ ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ὁ Θεός (5).

4. Καὶ διανίστασο (6) τὸ πνεῦμά μου σὺν τῇ διανοίᾳ μου.

5. Ὅταν φωτίσῃς με διὰ τῆς χάριτός σου, τότε ἐξεροῦμαι (7) τῇ καρδίᾳ.

6. Ἀνυμνήσω σε ἐν λαοῖς, Κύριε.

7. Δοξάσω σε ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

8. Διηγούμεν (8) πᾶσιν, ὅτι πολλὸς ὁ μισθὸς ὁ ἀποκείμενος τοῖς ἀγαπῶσι σε.

9. Καὶ ἡ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἕως τῶν ἁγίων (9) τῶν κεχωρισμένων ἐκ τῆς γῆς.

10. Ἀναλήφθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός.

11. Καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων σου (10).

12. Οἱ πιστεύοντες εἰς σέ.

13. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσον τῇ ἰσχύϊ σου.

14. Λοιπὸν ὁ Θεὸς λόγος ἀποκρίνεται διὰ τοῦ χοροῦ τῶν προφητῶν·

15. Ὅταν σταυρωθῶ, τότε πάντας τοὺς πιστοὺς ἐλύσω πρὸς ἑμαυτόν. *Σίχιμα* γὰρ ἐρμηνεύεται ἡ ἀναβαίνουσα, τουτέστιν ἡ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία· ἡ πάλιν ἡ ποθοῦσα ψυχὴ τὸν Κύριον· χωρίζει γὰρ (11) ἐκ τοῦ κόσμου· ἡ πάλιν ἔστιν ἄλλως θεωρησαί τὸν Κύριον λέγοντα, ὅτι Ὅταν σταυρωθῶ, τὰ χαρίσματά μου διαμερίσω τοῖς πιστεύουσιν εἰς ἐμέ.

1. Ad glorificandam gratiam tuam.

2. In exultatione gratiae tuae psallam.

3. Veni in mentem meam, Deus

4. Et assurge, spiritus meus cum mente mea.

C 5. Cum illuminabis me gratia tua, tunc exurgam corde.

6. Laudabo te in populis, Domine.

7. Glorificabo te in gentibus.

8. Narrabimus omnibus, quoniam multa merces reposita est diligentibus te.

9. Et promissio futurorum bonorum usque ad sanctos, qui separati sunt a terra.

10. Ascende super caelos, Deus.

11. Et super omnes gentes praedicationum tuarum.

12. Credentes in te.

13. Exaudi me, et salva fortitudine tua.

D 14. Deinde Deus Verbum respondet per chorum prophetarum:

15. Cum crucifixus fuero, tunc omnes fideles traham ad me ipsum. *Sichima* enim interpretatur *ascendens*, hoc est *Ecclesia* ex gentibus; aut aliter *anima desiderans Dominum*, secedit enim de mundo; aut iterum alio modo allegorice explicari haec possunt de Domino dicente: *Cum crucifixus fuero, dividam dona mea credentibus in me.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.

(2) Θεοῦ εἴρηται.

(3) Δέξασθαι..

(4) Ψαλῶ non legitur.

(5) Καρδίᾳ μου, ὁ Θεός μου.

(6) Διαναστήσω.

(7) Ἐξεγεροῦμαι.

(8) Διηγούμενος.

(9) Ἁγίων σου.

(10) Μαθητῶν σου.

(11) Γὰρ αὐτήν.

16. Et couvallem tabernaculorum dimetiar.
 17. Meus est Galaad, et meus est Manasses :
 18. Et Ephraim susceptio capitis mei :
 19. Judas rex meus.
 20. Moab lebes spei meæ :
 21. In Idumæam injiciam [extendam] calceamentum meum :
 22. Mibi alienigenæ subditi facti sunt.
 23. Quis deducet me in civitatem munitam ?
 24. Aut quis deducet me usque in Idumæam ?
 25. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos ?
 26. Et non exhibis, Deus, in virtutibus nostris ?
 27. Da nobis auxilium de tribulatione :
 28. Quia vana salus hominis.

- A 16. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διμετρήσω.
 17. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς ·
 18. Καὶ Ἐφραΐμ ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς μου ·
 19. Ἰούδας βασιλεύς μου.
 20. Μωὰβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου ·
 21. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαλῶ [ἐκτενῶ] τὸ ὑπόδημά μου ·
 22. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
 23. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς ;
 24. Ἡ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας ;
 25. Οὐχὶ σὺ, ὁ Θεὸς ὁ ἀπώσάμενος ἡμᾶς ;
 26. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμειν ἡμῶν ;
 27. Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως ·
 28. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Et cor seipsum humilians inhabitabo, et in- B ambulabo.

17. *Galaad* interpretatur *peregrinus* : *Manasses* interpretatur *oblitus*. Meus igitur est, inquit, qui a peccato fugiens, et peregrinus factus apud me, et oblitus est præcedentium suarum improbarum actionum.

18. *Ephraim* interpretatur *consolator*. Spiritus sanctus Consolator, ait, susceptio cordis mei est.

19. Et Filius Dei rex meus : manifestum enim est, Deum Verbum ex Judæis ortum esse, quando ipse factus est caro ex Virgine.

20. In quinquagesimo nono psalmo hunc eundem versum positum invenies, eandemque interpretationem.

21. *Idumæa* interpretatur *deficiens* : in mundum igitur deficientem ingrediar.

22. *Allophyli* (Latine alienigenæ) interpretatur *cadentes potis* : gentes igitur, quæ prius ceciderant propter potum peccati, subditæ factæ sunt mihi per Æilem.

23. Quis deducet me in supernam Hierusalem?

24. *Ad Idumæam*, videlicet ad Ecclesiam ex gentibus, antea deficientem.

25. Nonne tu, Deus, deduces nos ad eam, qui prius nos abjecisti ?

26. Non egredieris ut unus regum, aut principum nostrorum.

27. Libera nos a peccato.

28. Nam cunctorum hominum potentia inanis.

16. Καὶ τὴν καρδίαν τὴν ταπεινοῦσαν εαυτὴν (1) ἐνοικήσω, καὶ ἐμπεριπατήσω.

17. *Γαλαὰδ* ἐρμηνεύεται *μέτοικος* *Μανασσῆς* ἐρμηνεύεται *ἐπιλανθανόμενος*. Ἐμός οὖν ἐστὶ, λέγει, ὁ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας φεύγων, καὶ μέτοικος γενόμενος παρ' ἐμοί, καὶ ὅς ἐστι λανθανόμενος (2) τῶν προτέρων αὐτοῦ πονηρῶν πράξεων.

18. Ἐφραΐμ ἐρμηνεύεται *παράκλητος*. Πνεῦμα (3) τὸ ἅγιον, λέγει, Παράκλητος ἀντίληψις τῆς καρδίας μου.

19. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεύς μου · δῆλον γὰρ (4) ἐξ Ἰουδαίων ἀνέσταλκεν ὁ Θεὸς Ἀδύγος, ὅταν αὐτὸς γέγονε σὰρξ ἐκ τῆς Παρθένου.

20. Ἐν τῷ πεντηκοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ τὸν αὐτὸν στίχον εὐρήσεις ἐγκείμενον, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν (5).

21. Ἰδουμαία ἐρμηνεύεται *ἐκλείπουσα* · ἐπὶ τὴν οἰκουμένην οὖν τὴν ἐκλείπουσαν ποιησομαι τὴν πορείαν μου.

22. Ἀλλόφυλοι ἐρμηνεύεται (6) *πίπτοντες ποτήματι* · τὰ ἔθνη οὖν τὰ πρότερον πίπτοντα διὰ τοῦ πώματος τῆς ἀμαρτίας ὑπετάγησάν μοι διὰ τῆς πίστεως.

23. Τίς ἀπαγάγει (7) με εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ ;

24. *Πρὸς* (8) *τὴν Ἰδουμαίαν*, ἤγουν πρὸς τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν τὴν τὸ πρότερον ἐκλείπουσαν.

25. Οὐχὶ σὺ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὀδηγήσεις πρὸς αὐτὴν ὁ τὸ (9) πρότερον ἡμᾶς ἀπορρίψας ·

26. Οὐκ ἐξελεύσῃ (10) ὡς εἰς τῶν βασιλείων ἢ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν.

D 27. Λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

28. Πάντων γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἢ (11) δυναστεία ματαία.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὴν ταπεινὴν οὔσαν ἐαυτὴν, etc.
 (2) Καὶ ὁ ἐπιλανθανόμενος.
 (3) Τὸ Πνεῦμα, etc., τὸ Παράκλητον.
 (4) Γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ Θεός, etc., ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν.
 (5) Αὐτοῦ λέγουσαν περὶ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Κυρίου.
 (6) Ἐρμηνεύονται πίπτοντες πτώματα, etc., διὰ

- τοῦ πώματος, etc.
 (7) Ἀπάγει.
 (8) Ἡ τίς ὀδηγήσει με τὴν λαὸν τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐξ ἔθνῶν, τὴν τό, etc.
 (9) Σὺ τό, etc.
 (10) Καὶ οὐκ ἐξελεύσει.
 (11) Ἡ δεσ.

29. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν,
 30. Καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.
Εἰς τὸ τέλος· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. PIF.
 1. Ὁ Θεὸς, τὴν ἀνεσίμ μου μὴ παρασιωπήσης·
 2. Ὅτι στόμα ἀμαρτωλοῦ, καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοιχθη.
 3. Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση δολίξ·
 4. Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με·
 5. Καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν.
 6. Ἄντι τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιέβαλλον με·
 7. Ἐγὼ δὲ προσηυχόμην.
 8. Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν·
 9. Καὶ μίσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου.
 10. Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλὸν·
 11. Καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ
 12. Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν, ἐξέλθοι καταδεδικασμένος·

- A 29. In Deo faciemus virtutem :
 30. Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.
In finem : Psalmus David. PSAL. CVIII.
 1. Deus, laudem meam ne tacueris :
 2. Quia os peccatoris, et os dolosi super me aper-
 tum est.
 3. Locuti sunt adversum me lingua dolosa :
 4. Et sermonibus odii circumdederunt me :
 5. Et expugnaverunt me gratis.
 6. Pro eo ut me diligenter, detrahebant mihi :
 7. Ego autem orabam.
 8. Et posuerunt adversum me mala pro bonis :
 9. Et odium pro dilectione mea.
 10. Constitue super eum peccatorem :
 B 11. Et diabolus stet a dextris ejus.
 12. Cum judicatur ipse, exeat condemnatus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς πίστεως δύναμιν θά-
 μεν (1).
 30. Καὶ αὐτὸς ἀσθενεῖς ποιήσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.

29. In Deo per fidem virtutem reponimus.
 30. Et ipse infirmos reddet inimicos nostros.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) ὅτι ὁ ψαλμὸς εἰς τὰ τέλη εἴρηται τῶν μελλόντων συμβήσεων τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τούτεστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Quod Psalmus dictus est de his quæ in hinc eventura erant manu forti, hoc est Dei Filio.

1. Ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ μου, ὁ μόνος με γινώσκων, C
 τὴν δέξαν μου φανέρωσον τίς ὑπάρχει.
 2. Ὅτι ὡς ἓνα τῶν ἀνθρώπων οὗτος ὁ ἀμαρτωλὸς
 ὁ (3) Ἰούδας μετὰ δόλου ἤλθεν φιλεῖσθαι με λέγων·
Χαῖρε, Ῥαββί.
 3. Συνέθετο μετὰ τῶν Ἰουδαίων λαβεῖν (4) ἀργύ-
 ρια παρ' αὐτῶν, καὶ παραδοῦναι με.
 4. Καὶ βουλευσάμενοι ἐκύκλωσάν με.
 5. Καὶ μετὰ ξύλων καὶ μαχαίρων ἐλθόντες ἐπρά-
 τησάν με ἀδίκως.
 6. Ὑπερ ὧν ὤφειλον ἀγαπᾶν με, ἔτι τοὺς ἀσθε-
 νοῦντας αὐτῶν ἰασάμην, κατηγοροῦν μου (5).
 7. Ἐγὼ δὲ προσηυχόμην τύπον τοῖς μαθηταῖς μου
 διδοὺς ἐν καιρῷ πειρασμοῦ οὕτως προσεύχεσθαι.
 8. Καὶ ὤρισαν ἀναιρεθῆναι με ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν,
 ὧν ἀεὶ παρέσχον αὐτοῖς.
 9. Καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης, ἧς ἐγὼ ἠγάπησα αὐτοὺς
 (6), ἐμίσησαν με.
 10, 11. Ἀρχέτω αὐτοῦ, καὶ κυριεύσάτω ἀπ'
 ἀρχῆς (7) ἀμαρτωλὸς ὁ διάβολος.
 12. Ἀναπολόγητος ἔστω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως

1. Deus Pater meus, qui solus me cognoscis, glo-
 riam meam manifesta qualis est.
 2. Quoniam veluti ad unum ex hominibus, ita
 peccator Judas cum dolo venit ad osculandum me
 dicens : Ave, Rabbi ²⁹.
 3. Convenit cum Judæis argentum ab eis accipere
 ut me traderet.
 4. Et inito consilio circumdederunt me.
 5. Et cum fustibus et gladiis venientes compre-
 henderunt me injuste.
 6. Pro iis ob quæ debebant me diligere, quod eo-
 rum infirmos sanavi, accusabant me.
 7. Ego autem orabam, exemplum præbens meis
 discipulis tempore tribulationis similiter orare.
 8. Et statuerunt me interficere pro bonis quæ
 D semper eis præbui.
 9. Et pro dilectione qua eos ego dilexi, odio me
 habuerunt.
 10, 11. In eo imperium ac dominationem exer-
 ceat diabolus, qui fuit ab initio peccator.
 12. Inexcusabilis sit in die judicii.

²⁹ Matth. xxvi, 49.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Δυναμωθῶμεν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κιννάβαριος περιέχει· Εἰς τὸ τέλος,
 ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν δηλοῖ, Ὅτι, εἰς. Συμβή-
 σεσθαι· τῷ, εἰς.
 (3) Ὁ δεσπ.

(4) Λαμβάνειν.
 (5) Μοί.
 (6) Ἀγαπήσεως ἧς ἠγάπησα αὐτοὺς ἐγώ, εἰς.
 (7) Αὐτοῦ ὁ ἀπ' ἀρχῆς, εἰς.

13. Et oratio ejus fiat in peccatum.
 14. Fiant dies ejus pauci :
 15. Et episcopatum ejus accipiat alter.
 16. Fiant filii ejus orphani :
 17. Et uxor ejus vidua.
 18. Nutantes transferantur filii ejus et mendicent :
19. Ejiciantur de habitationibus suis.
 20. Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus :
21. Et diripiant alieni labores ejus.
 22. Non sit illi adjutor
 23. Nec sit qui misereatur pupillis ejus.
 24. Fiant nati ejus in interitum :
 25. In generatione una deleatur nomen ejus.
 26. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in B conspectu Domini :
 27. Et peccatum matris ejus non deleatur.
28. Fiant contra Dominum semper :
 29. Et dispereat de terra memoria eorum.
 30. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam :
- A 13. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν.
 14. Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι
 15. Καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.
 16. Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί·
 17. Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα.
 18. Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπειτησάτωσαν·
 19. Ἐκδιηθήτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπέδων αὐτῶν.
 20. Ἐξερευνησάτω δανειστῆς πάντα, ὅσα ὑπάρχει· αὐτῶ·
 21. Καὶ διαρπασάτωσαν ἄλλότριοι τοὺς πόρους αὐτοῦ.
 22. Μὴ ὑπαρέξτω αὐτῶ ἀντιλήπτωρ·
 23. Μὴδὲ γενηθήτω οἰκτιρῶν τοῖς ὄρφανοῖς αὐτοῦ.
 24. Γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξολόθρευσιν·
 25. Ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 26. Ἀναμνησθεῖ ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐναντι Κυρίου·
 27. Καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.
 28. Γενηθήτωσαν ἐναντίον Κυρίου διαπαντός·
 29. Καὶ ἐξολοθρευθεῖ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.
 30. Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος·

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Et cor ejus fiat in tenebras.
 14. Eadem enim die abiens se suspendit.
 15. Matthias, non autem publicanus.
 16. Opera ejus inutilia.
 17. Et anima ejus direpta.
 18. In egestate intellectus mens ejus consistat.
19. Excidat ab ipso mens ejus ob improbas concupiscentias adnatas in corde suo.
 20. Nullum peccatum eius condonabit Dominus.
 21. Et adversariæ potestates dominabuntur in anima et membris ejus.
 22. Nullus ei adjutor inveniatur.
 23. Neque Dominus misereatur ullius improbarum ejus actionum.
 24. Opera ejus.
 25. Statim ex libro viventium.
 26. Patrum ejus, qui in eremo semper Domino D adversati sunt.
 27. Synagogæ.
 28. Fiant semper contrarii Domino.
 29. Et dispereat de terra viventium memoria perveracium Judæorum.
 30. Pro eo quod ita cogitavit.
- C 13. Καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ γενέσθω εἰς σκότος.
 14. Αὐθήμερον γὰρ ἀπελθὼν ἀπήγατο.
 15. Μαθθίας, οὐχ ὁ τελώνης.
 16. Τὰ ἔργα αὐτοῦ μάταια (1).
 17. Καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διαρπαζομένη.
 18. Ἐν ἐνδείᾳ συνέσεως καταστῶσιν αἱ φρένες αὐτοῦ.
 19. Ἐκδιηθήτωσαν ἀπ' αὐτοῦ αἱ φρένες αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τεχθέντων πονηρῶν ἐνθυμύσεων.
 20. Μηδεμίαν ἁμαρτίαν (2) αὐτοῦ συγχωρήσει ὁ Κύριος.
 21. Καὶ (3) αἱ ἐναντίαι δυνάμεις κατακυριεύσουσι τῆς ψυχῆς καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ.
 22. Μηδεὶς εὐρεθῆ βοήθης αὐτῶν (4).
 23. Μὴδὲ οἰκτιρήσῃ ὁ Κύριός τι τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν πονηρῶν.
 24. Τὰ ἔργα αὐτοῦ (5).
 25. παρὶχρῆμα ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς.
 26. Τῶν Πατέρων αὐτοῦ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐναντιουμένων ἀεὶ τῷ Κυρίῳ.
 27. Τῆς συναγωγῆς.
 28. Γενηθήτωσαν (6) ἀεὶ ἐναντιούμενοι τῷ Κυρίῳ.
 29. Καὶ (7) ἐξολοθρευθεῖ ἐκ τῆς γῆς τῶν ζώντων τὸ μνημόσυνον τῶν ἀπειθοῦντων Ἰουδαίων.
 30. Ἀνθ' ὧν οὕτως ἐπενοήσατο (8)

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὰ μάταια.
 (2) Αὐτῶ ἁμαρτίαν, etc.
 (3) Καὶ deest.
 (4) Εὐρεθείη βοήθῶν αὐτῶ.

- (5) Αὐτοῦ, λέγει.
 (6) Γενέσθωσαν.
 (7) Καὶ deest.
 (8) Ἀπενόησατο

31. Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένθητα καὶ πτωχόν, A
 32. Καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατώσαι.
 33. Καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἤξει αὐτῷ.
 34. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογίαν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
 35. Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον.
 36. Καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἐγκυατὰ αὐτοῦ.
 37. Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ.
 38. Γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον ὃ περιβάλλεται.
 39. Καὶ ὡσεὶ ζώνη ἣν διαπαντὸς περιζώννυται.
 40. Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου,
 41. Καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου.
 42. Καὶ σὺ, Κύριε Κύριε, ποίησον μετ' ἐμοῦ [Ἐλεος] B
 ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.
 43. Ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου [Κύριε].
 44. Ῥῦσαι με, ὅτι πτωχὸς καὶ πένθης εἰμι ἐγώ.
 45. Καὶ ἡ καρδία μου τετάρακται ἐντός μου
 46. Ὅσει σκιά ἐν τῷ ἐκκλίνας αὐτὴν, ἀντανηρέθην.
 47. Ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀκρίδες.

31. Et persecutus est hominem inopem et mendicum,
 32. Et compunctum corde mortificare.
 33. Et dilexit maledictionem, et veniet ei :
 34. Et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.
 35. Et induit maledictionem sicut vestimentum :
 36. Et intravit sicut aqua in interiora ejus :
 37. Et sicut oleum in ossibus ejus.
 38. Fiat ei sicut vestimentum quo operitur :
 39. Et sicut zona qua semper præcingitur.
 40. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum,
 41. Et qui loquuntur mala adversus animam meam.
 42. Et tu, Domine Domine, fac mecum [misericordiam] propter nomen tuum :
 43. Quia suavis misericordia tua [Domine]
 44. Libera me quia egenus et pauper ego sum :
 45. Et cor meum conturbatum est intra me.
 46. Sicut umbra cum declinat, ablatum sum :
 47. Et excussus sum sicut locustæ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Καὶ κατεδίωξε τὸν πλούσιον τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα.
 32. Τὸν πρῶτον τῇ καρδίᾳ.
 33. Καὶ ἡ ἀγάπη (1) θάνατον, καὶ ἤξει αὐτοῖς.
 34. Καὶ οὐκ ἠθέλησε τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ ἀποστήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
 35. Τὸν θάνατον ὡς ἱμάτιον.
 36. Πρηγῆς γὰρ γενόμενος ἐλάλησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ.
 37. Περιεχύθη ὁ θάνατος ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ.
 38. Ἔστω μετ' αὐτοῦ διὰ παντὸς ἡ (2) ἁμαρτία περιπτυσσομένη αὐτόν.
 39. Περισφιγγοῦ (3) αὐτὴν ἀεὶ.
 40. Τοῦτο γενέσθω ἐπὶ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.
 41. Καὶ [κατὰ] τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τῶν συμβουλιουμένων ἀπολέσθαι (4) τὴν ψυχὴν μου.
 42. Καὶ σὺ, Κύριε Κύριε, ὅτι τὸ ἔνομά σου φιλόανθρωπον λέγεται καὶ ἐστίν, οὕτως καὶ ποίησον μετ' ἐμοῦ.
 43. Ὅτι ἀγαθὸν τὸ ἔλεός σου.
 44. Ῥῦσαι με, ὅτι πτωχὸς εἰμι, καὶ πένθης ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς ψυχῆς μου.
 45. Καὶ ἡ καρδία μου ἐν ἀγῶνι πολλῶ καθέστηκεν.
 46. Ἀσθενήσασθαι αὐτῆς καὶ ἐκκλινάσθαι [Ἀσθενήσασαν αὐτὴν καὶ ἐκκλινάσαν] εἰς ἁμαρτίαν ἐθανάτωσας (5).
 47. Κατεβρίβην ἀπὸ τῶν ἀερίων πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.

31. Et persecutus est divitem propter nos pauperem factum.
 32. Mitem corde.
 33. Et dilexit mortem, et veniet ei.
 34. Et noluit vitam æternam, et aberit ab eo.
 35. Mortem ut vestimentum.
 36. Et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera ejus⁴⁰.
 37. Circumdifflusa est mors in membris ejus.
 38. Sit cum ipso semper peccatum circumdans eum.
 39. Coangustet eum semper.
 40. Hoc fiat contra diabolum et angelos ejus.
 41. Et [contra] adversarias potestates, quæ ineunt consilia, ut perdant animam meam.
 42. Et tu, Domine Domine, quoniam nomen tuum benignum dicitur, et est, ita etiam fac mecum :
 43. Quoniam bona misericordia tua.
 44. Libera me, quoniam mendiculus et pauper sum in fortitudine animæ meæ.
 45. Et cor meum in agone multo constitit :
 46. Ipsum autem infirmatum, et delapsum in peccatum morti tradidisti.
 47. Projectus sum ab aeris immundis spiritibus.

⁴⁰ Act. 1, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) ἠγάπησεν, etc., αὐτῷ.
 (2) Ἡ deesi.
 (3) Καὶ περισφιγγουσα, etc.

(4) Ἀπολέσαι.
 (5) Εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐθανατώθη.

48. Genua mea infirmata sunt a jejunio :
 49. Et caro mea immutata est propter oleum.
 50. Et ego factus sum opprobrium illis :
 51. Viderunt me et moverunt capita sua.
 52. Adjuva me, Domine Deus meus :
 53. Et salvum me fac secundum misericordiam tuam.
 54. Et sciant quia manus tua hæc :
 55. Et tu, Domine, fecisti eam.
 56. Maledicent illi, et tu benedices :
 57. Qui insurgunt in me confundantur :
 58. Servus autem tuus lætabitur.
 59. Induantur qui detrahunt mihi, pudore :
 60. Et operiantur sicut diploide confusione sua.
 61. Confitebor Domino nimis in ore meo :
 62. Et in medio multorum laudabo eum.
 63. Quia astitit a dextris pauperis,
 64. Ut salvam faceret a persequentibus animam meam

- A 48. Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας·
 49. Καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον.
 50. Κάγῳ ἐγενήθην θνηδὸς αὐτοῖς·
 51. Εἶδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν.
 52. Βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεός μου·
 53. Καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
 54. Καὶ γνώτωσαν ὅτι ἡ χεὶρ σου αὐτῆ·
 55. Καὶ σὺ, Κύριε, ἐποίησας αὐτήν.
 56. Καταράσσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλογῆσεις·
 57. Οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰσχυρῆθησαν·
 58. Ὁ δὲ δούλός σου εὐφρανθήσεται.
 59. Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπήν
 60. Καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοῖδα αἰσχύνῃ αὐτῶν.
 B 61. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στόματί μου·
 62. Καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσω αὐτόν.
 63. Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος,
 64. Τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων τὴν ψυχήν μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Maceravi me ipsum in jejuniis confitens tibi.
 49. Et facta est species mea tanquam mortui, ut misericordiam a te consequerer.
 50. Et veluti ludibrium me habent adversariæ potestates videntes me in penitentia.
 51. Et aspicientes minantur mihi.
 52. Impugna insurgentes in me.
 53. Immensam.
 54. Et cognoscant, quod manus tua potest me adjuvare et salvare.
 55. Et tu, Domine, præparasti eam in auxilium.
 56. Volent me perdere, et tu me servabis in salutem.
 57. Nihil potentes mihi facere adversariæ potestates confundantur.
 58. Ego autem, et omnis servus tuus lætabitur in gratia tua.
 59. Principes mundi.
 60. Adversariæ potestates.
 61. Incessanter confitebor salutem mihi factam a Deo.
 62. Et super omnia laudabo eum.
 63. Quoniam astitit protegens me, et non permittens quempiam ex iis qui mihi insidiabantur ad me accedere.
 64. Ut liberaret a contrariis potestatibus animam meam.

48. Ἐξέτηξα ἑμαυτὸν ἐν (1) νηστείαις ἐξομολογούμενός σοι.
 49. Καὶ γέγονεν ἡ εἰδέα μου ὡσεὶ νεκροῦ, διὰ τὸ ἐληθῆναι με παρὰ σοῦ.
 50. Καὶ ὡς θνητὸς με (2) ἔχουσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ὀρῶσαι με ἐν τῇ μετανοίᾳ.
 51. Καὶ βλέποντες (3) ἀπειλοῦσί μοι.
 52. Πολέμησον τοὺς ἐπανισταμένους μοι.
 53. (4) Τὸ ἀμέτρητον.
 54. Καὶ ἐπιγνώσιν, ὅτι ἡ χεὶρ σου δύναται βοηθῆναι, καὶ σῶσαι με.
 55. Καὶ σὺ, Κύριε (5), ἠύτρεπισας αὐτὴν εἰς βοήθειαν.
 56. Θελήσουσι ἀπολέσθαι με, καὶ σὺ περιποιήσεις με εἰς σωτηρίαν.
 57. Μηδὲν δυνάμενοι ποιῆσαι μοι (6) αἱ ἐναντία δυνάμεις αἰσχυρῆθησαν.
 58. Ἐγὼ δὲ καὶ πᾶς δούλός σου εὐφρανθήσομεθα ἐν τῇ χάριτί σου.
 59. Οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου (7).
 D 60. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
 61. Ἀπαύστως ὁμολογήσω τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ μοι (8) γενομένην σωτηρίαν.
 62. Καὶ ἐπὶ πάντων ἀνυμνήσω αὐτόν.
 63. Ὅτι παρέστη ὑπερασπίζων μου, καὶ μὴ συνχωρῶν τινα τῶν ἐπιβούλων μου πλησιάσαι μοι (9).
 64. Τοῦ λυτρώσασθαι ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὴν ψυχήν μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἐξετέλεινα ἐαυτὸν ἐν, etc., mel. Ἐξέτηξα.
 (2) Ὀνειδὸν με.
 (3) Βλέποντές με.
 (4) N. 53. 54. Τὸ ἀμέτρητον deest. Καὶ ἐπιγνώσιν, etc., βοηθῆσαι καὶ τῶσαι.

- (5) Σὺ γὰρ, Κύριε, etc., βοήθειαν καὶ σωτηρίαν.
 (6) Δυνάμενοι ποιῆσαι με.
 (7) Σκότους.
 (8) Μου.
 (9) Με.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΘ.

A

Psalmus David. PSAL. CIX.

1. Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου·
2. Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.
3. Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών·
4. Καὶ κατακυριεύς ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου.
5. Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου,
6. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου·
7. Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε.
8. Ὡμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται·
9. Σὺ ἱερεὺς (α) εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

1. Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis :
2. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
3. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion :
4. Et dominare in medio inimicorum tuorum.
5. Tecum principium in die virtutis tuæ,
6. In splendoribus sanctorum tuorum :
7. Ex utero ante Luciferum genui te.
8. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum :
9. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

(α) Cod. Σὺ εἶ βασιλεύς. Leg. ἱερεὺς, ut constat ex comment. seu interpret.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, Ψαλμός τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Psalmus David, quod interpretatur, ut sæpius diximus, Psalmus manu forti, hoc est Dei Filio.

1. Εἶπεν ὁ Πατὴρ τῷ ἐξαγοράσαντι με τῷ τιμίῳ Β αἵματι αὐτοῦ· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου (2), ἵνα πάντες γνῶσιν, ὅτι σὺ εἶ ἡ δόξα μου.
2. Ἔως ἂν οἱ ἀέριοι, καὶ ἐπίγειοι, καὶ καταχθόνιοι ἐχθροὶ σου γόνυ κάμψουσι δεδεμένοι δεσμοῖς (3) αἰδίοις, ἐξομολογούμενοι, ὅτι ὄντως Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς.
3. Ἐν δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ μεγάλῃ ἐλεύσεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπου ἡ σκηνή.
4. Καὶ βασιλεύσεις (4) ἀτελευτήτως κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου.
5. Ἐμπροσθέν σου ὁ σταυρὸς τοῦ πάθους σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐνδόξου σου παρουσίας.
6. Ὅταν οἱ ἅγιοί σου ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.
7. Ἐν ἐμοὶ ἦς αἰὶ ἀφ' οὗ ἠρξάμην δημιουργεῖν τὰ πάντα διὰ σοῦ· ἐφανέρωσά σε, ὅτι εἶχον, καὶ ἔχω Υἱὸν ἐν (5) ἑαυτῷ.
8. Ἔθετο ὁ Πατὴρ βουλὴν ἀσάλευτον καὶ ἀμετάβλητον.
9. Σὺ εἶ ὄντως ἱερεὺς ἀληθῆς, ὁ καθάρας πάντα τὸν λαόν σου (6) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ· οὐ δεήσεις ἢ ἱκεσίας ποιησάμενος πρὸς τινά, ἀλλὰ τῷ τιμίῳ αἵματι πάντας καθάρσας. Τὸ δὲ, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Πρῶτον μὲν ὁ Μελχισεδέκ ἱερεὺς ἀνεδείχθη οὐκ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ τῆς ἱερατείας, ὡσπερ οὐτε ὁ Κύριος, ὅτε εὐδόκησεν ἐπὶ τῆς γῆς τεθῆναι, οὐκ ἐκ τοῦ Λευὶ ἐτέχθη· δευτερον δὲ τὰς δεκάτας, ἃς ἐδίδου ὁ ἱερεὺς τῷ Θεῷ, ταύτας προσήνεγκεν Ἀβραὰμ τῷ Μελχισεδέκ. Ἐπειδὴ κατὰ πάντα τύπον ἔφερον ὁ Μελχισεδέκ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

1. Dixit Pater ei, qui me redemit pretioso sanguine suo : Sede a dextris meis, ut omnes noscant quoniam tu es gloria mea.
2. Donec aerei et terrestres et infernales inimici tui genu flectent vincii vinculis æternis, confitentes quia vere est Dominus Jesus in gloria Patris sui¹.
3. In virtute et potestate magna veniet a Patre. Sion enim interpretatur locus ubi est Tabernaculum.
4. Et regnabis in æternum adversus inimicos tuos.
5. Ante te crux passionis tuæ in die gloriosi tui adventus.
6. Quando sancti tui fulgebunt sicut sol².
7. In me eras semper, ex quo cœpi creare omnia per te : manifestavi te quod habebam et habeo Filium in me ipso.
8. Posuit Pater voluntatem immobilem atque immutabilem.
9. Tu es utique sacerdos verus, emundans omnem populum tuum a peccatis suis, neque deprecationes aut supplicationes faciens ad aliquem, sed pretioso sanguine omnes emundans. Illud autem : secundum ordinem Melchisedech ; in hunc modum se habet. Primum quidem Melchisedech sacerdos renuntiavit est, non ex tribu Levi sacerdotali, quemadmodum neque Dominus, cum ei placuit nasci in terra, non ex tribu Levi natus est : deinde decimas, quas dabat sacerdos Deo, has obtulit Abraham Melchisedech³. Quoniam in omnibus figuram gerebat Melchisedech Filii Dei.

¹ Philipp. II, 10, 11. ² Matth. XIII, 45. ³ Gen. XIV, 20.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
- (2) Desunt Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.
- (3) Δεσμίους.
- (4) Βασιλευς.

- (5) Ἐρ deest.
- (6) Λαὸν αὐτοῦ ἁ. τ. ἁ. αὐ. δεήσεις ἱκεσίας, etc., τῷ τιμίῳ σου αἵματι πάντα ἐκαθάρισας, etc., ὡσπερ οὗτος Κύριος, etc., τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

10. Dominus a dextris tuis confregit in die iræ A sue reges.

11. Judicabit in nationibus, implebit ruinas :

12. Conquassabit capita in terra multorum.

13. De torrente in via bibet :

14. Propterea exaltabit caput.

Alleluia. PSAL. CX.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo ·

2. In consilio justorum et congregatione.

3. Magna opera Domini,

4. Exquisita in omnes voluntates ejus.

5. Confessio et magnificentia opus ejus :

6. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

(a) Vers. 11, Συνέθλασεν, etc. Vers. 12, Κρίνει, etc. Vers. 13, Συνθάλασι, etc.

(b) In marg. ad vers. 1, legitur Ἀσάφ; ad vers. 2 et 3, Γῆθ; ad vers. 4, Γάμελ; ad vers. 5, Δάλεθ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Tu a dextris Patris, et Spiritus sanctus tuus a dextris tuis; Spiritu enim oris ejus perdet Dominus diabolum et potestates ejus **.

11. Faciet vindictam in nationibus ***, et omnes principatus inimici mortificabit.

12. Dæmonum.

13. Ex multitudine gentium in fide bibet eorum salutem.

14. Propterea pristinum principatum super omnia quæ in terra sunt, et potestatem quam dedit nobis in Adam, rursus nobis restituet.

*Η προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) Ἀλληλουία, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖσατε, ὀμνῆσατε, πάντα, Θεοί. Titulus præpositus continet: (a) Alleluia, quod interpretatur, laudate et exaltate eum qui Deus est.

1. Cum cœpero loqui, nihil celabo eorum quæ in corde meo sunt.

2. Cum congregabuntur sancti in die judicii.

3. Magna enim eorum retributio a Domino. Nam *Geth* [*Beth*] interpretatur lacus, quod est lætitia.

4. Probata opera sanctorum in omnes voluntates Domini. Illud enim *Gimet* interpretatur retributio, scilicet operationis sanctorum.

5. Qui inventi sunt in misericordia et fide, ostensi sunt Domini esse.

6. Et sanctorum multitudo manet in æternitate: D hæc enim est interpretatio.

** II Thess. II, 8. *** Psal. CXLIX, 7.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πατὴρ κατὰ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ ἐκ δεξιῶν σου.

(2) N. 11. Τῷ γάρ, etc., deest art. ὁ.

(3) Ἀποκαταστήσει.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., ὀμνησατε τὸν ὄντα Θεόν.

(5) Ἀλαεῖν με, etc., καρδίᾳ μου· ἐρμηνεύεται γὰρ

(a) Psalmus iste est carmen alphabeticum. Vid. Hieron. in *Præfat. in lib. Reg. et al. Scr.*

10. Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν (a) ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς.

11. Κρίνει ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα ·

12. Συνθάλασι κεφαλὰς ἐπὶ γῆς πολλῶν.

13. Ἐκ χειμάρρου ἐν ἑδῷ πίεται ·

14. Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν.

Ἀλληλουία. ΨΑΛ. ΠΡ.

1. (b) Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ·

2. Ἐν βουλῇ ἁγίων καὶ συναγωγῇ.

3. Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου

4. Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ.

5. Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ ·

6. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Β αἰῶνος.

10. Σὺ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐκ δεξιῶν σου (1)· τῷ γὰρ (2) Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀναλώσει ὁ Κύριος τὸν διάβολον καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ.

11. Ποιήσει ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ πάσας τοῦ ἐχθροῦ τὰς ἀρχὰς θανατώσει.

12. Τῶν δαιμόνων.

13. Ἐκ τοῦ πληθους τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ πίστει πίεται τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

14. Διὰ τοῦτο τὴν προτέραν ἀρχὴν κατὰ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ, πάλιν ἀποκατέστησεν (3) ἡμῖν.

1. Ἐν τῷ ἄρξασθαι με λαλεῖν (5), οὐκ ἀποκρύψω τι τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

2. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι τοὺς ἁγίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

3. Μεγάλῃ ἡ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ [αὐτῶν] παρὰ τοῦ Κυρίου (6). Τὸ γὰρ Γῆθ [Βῆθ] ἐρμηνεύεται λίηρος, ὅπερ ἐστὶν εὐφροσύνη.

4. Δεδοκιμασμένα τὰ ἔργα τῶν ἁγίων κατὰ πάντα τὰ θελήματα τοῦ Κυρίου. Τὸ γὰρ Γαμέτ (7) [Γίμελ] ἐρμηνεύεται ἀνταπόδοσις, τουτέστι τοῦ ἔργου τῶν ἁγίων.

5. Οἱ ἐν ἐλεημοσύνῃ καὶ πίστει εὐρεθέντες τοῦ Κυρίου ἀνεδείχθησαν (8).

6. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων μένει ἀτελευτήτως· ἡ [αὕτη] (9) γὰρ ἐρμηνεῖται ἐστίν.

τὸ Ἀσάφ ἀρχὴ στόματος.

(6) Αὐτοῖς παρὰ Κυρίου.

(7) Γαμέλ, etc., τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.

(8) Ἀνεδείχθησαν. Δάλεθ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνέαρσις.

(9) Ἡ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐστίν.

7. Μνησάν ἐποίησατο τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ, A 7. Memoriam fecit mirabilium suorum,
 8. Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος· 8. Misericors et miserator Dominus :
 9. Τροφήν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. 9. Escam dedit timentibus se.
 10. Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ· 10. Memor erit in sæculum testamenti sui :
 11. Ἰσχύν ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ, 11. Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo,
 12. Τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κληρονομίαν ἐθνῶν. 12. Ut det illis hæreditatem gentium,
 13. Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ κρίσις. 13. Opera manuum ejus, veritas et judicium.
 14. Πίσται πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ· 14. Fidelia omnia mandata ejus :
 15. Ἐστηρικμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· 15. Confirmata in sæculum sæculi
 16. Πειποιημένοι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι. 16. Facta in veritate et æquitate.
 17. Αὐτρῶσιν ἀπέστειλε [ἀπέστειλε Κύριος, etc.] τῷ λαῷ αὐτοῦ· 17. Redemptionem misit [misit Dominus] populo suo :
 18. Ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην αὐτοῦ· 18. Mandavit in æternum testamentum suum :
 19. Ἅγιον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 19. Sanctum et terribile nomen ejus.
 20. Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· B 20. Initium sapientiæ timor Domini :
 21. Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν· 21. Intellectus bonus omnibus facientibus eam :
 22. Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. 22. Laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐμνημόνευσεν, ὡς προεῖπε διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ, ἔλθειν, καὶ (1) διὰ τῶν παθημάτων αὐτοῦ ὁσάσαι ἡμᾶς.
 8. Ἐλεήμων γὰρ καὶ οἰκτίρμων ὑπάρχει ὁ Κύριος.
 9. Ἐαυτὸν γὰρ τροφήν, καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
 10. Ἀδιαλείπτως μνησθήσεται τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 11. Τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν (2) τῶν προλεχθέντων ἐφανέρωσε τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ.
 12. Τοῦ δοῦναι τοῖς ἀποστόλοις ἐξουσίαν κυριεῦσαι διὰ (3) τοῦ κηρύγματος πάντων τῶν ἐθνῶν.
 13. Τὰ ἔργα τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ πίστις καὶ δικαιοσύνη.
 14. Ἀληθεῖς αἱ ἐπαγγελίαι αὐτοῦ.
 15. Καὶ ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα αὐτοῦ (4).
 16. Κατηρτισμένα (5), ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ.
 17. Ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
 18. Ἐνετείλατο τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ φυλάσσειν τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
 19. Ἐνδοξὸν τοῖς ἁγίοις καὶ φοβερὸν τοῖς δαίμοσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 20. Καὶ ἀρχαὶ (6) πίστεως τὸ φορηθῆναι τὸν Κύριον.
 21. Χάρις δὲ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶ πᾶσι τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.
 22. Ἀτελεύτητος μένει (7) ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου. D
7. Recordatus est, ut prædixit per suos prophetas, venire, et per passionem suam salvare nos.
 8. Misericors enim et miserator est Dominus.
 9. Se ipsum enim in escam, et eloquia sua dedit timentibus eum.
 10. Indesinenter recordabitur sanctorum suorum.
 11. Virtutem [hoc est arcanum sensum] Scripturarum de iis quæ prædicta fuerunt, manifestavit apostolis suis.
 12. Ut daret apostolis potestatem dominandi super omnes gentes per prædicationem.
 13. Opera apostolorum ejus fides et justitia.
 C 14. Veræ promissiones ejus.
 15. Et sine poenitentia dona ipsius.
 16. Perfecta in fide et justitia.
 17. Pater Filium suum unigenitum dedit pro mundi vita.
 18. Præcepit credentibus ei custodire mandata sua.
 19. Gloriosum sanctis, et terribile dæmonibus nomen ejus.
 20. Et initium fidei timere Dominum (a).
 21. Gratia autem Spiritus sancti est omnibus timentibus Dominum.
 22. Sine fine manet laudatio Domini

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὃν προεῖπεν δ. τ. π. τοῦ ἔλθειν, καί, etc., ὁσάσαι ἡμᾶς.
 (2) Προφητῶν (leg. potius videtur προφητειῶν.)
 (3) Διὰ deest.

- (4) Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ.
 (5) Κατηρτισμένα.
 (6) Ἀρχῆ, etc., καὶ et τό.
 (7) Μένει deest.

(a) Aliam affert Dan. Barbarus interpretationem, quæ est Didymi.

Alleluia. PSAL. CXI.

1. Beatus vir, qui timet Dominum :
2. In mandatis ejus volet nimis.
3. Potens in terra erit semen ejus :
4. Generatio rectorum benedicetur.
5. Gloria et divitiæ in domo ejus :
6. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

7. Exortum est in tenebris lumen rectis.
8. Misericors et miserator et justus :
9. Jucundus vir qui miseretur et commodat :
10. Disponet sermones suos in judicio :
11. Quia in æternum non commovebitur.
12. In memoria æterna erit justus :
13. Ab auditione mala non timebit.
14. Paratum cor ejus sperare in Domino :
15. Confirmatum est cor ejus, non timebit

A

'Αλληλουΐα. ΨΑΛ. ΡΙΑ'.

1. Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον ·
2. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.
3. Δυνατὸν ἐν τῇ γῆ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ ·
4. Γενεὰ εὐθίων εὐλογηθήσεται.
5. Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ·
6. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
7. Ἐξάντειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσιν ·
8. Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων καὶ δίκαιος.
9. Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτεῖρων καὶ πικρῶν ·
10. Οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει ·
11. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται.
12. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος ·
13. Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσεται.
14. Ἐτοιμὴ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον ·
15. Ἐστηρικταὶ ἡ καρδία αὐτοῦ, οὐ μὴ φοθηθῆ,

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) · Ἀλληλουΐα, ὅπερ ἐρμηνεύεται *αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν θεὸν ὡς ἴσθ.*

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod interpretatur, *laudate et exaltate eum qui Deus est.*

1. Quia abstinet ab omni malo.
2. Studet implere ejus præcepta.
3. In terra viventium pretiosa erunt opera ejus.
4. Chorus eorum, qui corde mundi sunt, glorificabitur.
5. Omnis gratia et justitia in sorte sanctorum.
6. Et eorum retributio sempiterna.
7. Ostendit in mundo sanctis Filium suum.
- 8, 9. Bonus vir, qui in charitate communicat cum proximo suo dona, quæ ipsi a Deo data sunt.

10. Dicit enim Domino in judicio: *Domine, quoniam talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque talenta lucratus sum* ⁴⁶.

11. Impletus est enim gaudio et exsultabit (a).
12. Dicit enim ipsi Dominus: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui* ⁴⁷.

13. Non amplius enim erit ei adversarius.
14. Paratum est semper cor ejus ad placendum Deo.
15. Perfectum [fundatum] est cor ejus in Deo.

⁴⁶ Matth. xxv, 20. ⁴⁷ ibid. 21.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναοάρως περιέχει.
(2) N. 6, 7. Καί, etc., ἀτέλειτος, ὃς ἀνέδειξεν, etc.
(5) N. 8. Κύριος ὁ Θεός. N. 9. Ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, etc.

(a) *Comment. sub num. 11, non legitur in cod., sed exstat inferius ad n. 13, et hic legitur comment. n. 12, et ita deinceps vix postero ordine, ut videtur.*

1. Ὅτι ἀφίσταται ἀπὸ παντὸς κακοῦ.
2. Σπουδάζει πληρῶσαι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
3. Ἐν τῇ γῆ τῶν ζώντων τίμια ἔσονται τὰ ἔργα αὐτοῦ.
4. Τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ ὁ χορὸς δοξασθήσεται.
5. Πᾶσα χάρις καὶ δικαιοσύνη ἐν τῷ κλήρῳ τῶν ἁγίων.
6. (2) Καὶ ἡ μισθαποδοσία αὐτῶν ἀτελεύτητος.
7. Ἀνέδειξεν ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς ἁγίοις τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
- 8, 9. (3) Ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ ἐν ἀγάπῃ μεταδιδούς τῷ πλησίον αὐτοῦ, ἐκ τοῦ χαρίσματος τοῦ δοθέντος αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ.
10. Λέγει γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ κρίσει · Κύριε, πέντε τάλαντα μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα.
11. Πεπληρωταὶ γὰρ χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεται.
12. Λέγει γὰρ (4) αὐτῷ ὁ Κύριος· Εὔγε, δοῦλε ἀγαθὲ, καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.
13. Οὐκ ἔτι γὰρ ἔσται ὁ ἀντικείμενος αὐτῷ.
14. Ἡτρέπισται πάντοτε ἡ καρδία αὐτοῦ εἰς (5) εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.
15. Τετλειωταὶ [τεθμελιωταὶ] ἡ καρδία αὐτοῦ ἐν τῷ Θεῷ.

D

- (4) N. 11. Λέγει γὰρ, etc. N. 12. Οὐκ ἔτι, etc.
N. 15. Πεπληρωταὶ γὰρ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσων
(5) Εἰς τὴν.

16. Ἔως οὐ ἐπίθῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ. A
 17. Ἐσχόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν·
 18. Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 19. Τὸ κέρασ αὐτοῦ ὑψώθησεται ἐν δόξῃ.
 20. Ἀμαρτωλὸς ἔψεται, καὶ ὀργισθήσεται·
 21. Τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρῦξει, καὶ τακθήσεται·
 22. Ἐπιθυμία ἀμαρτωλοῦ ἀπολείται.

Ἀλληλουία. PIB.

1. Αἰνεῖτε, παῖδες, Κύριον·
 2. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.
 3. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον
 4. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τοῦ αἰῶνος.
 5. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν
 6. Αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου.
 7. Ὑψὺς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁ Κύριος· B
 8. Ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐτοῦ.

(a) Vers. 1 et 2. Vers. unicus. Vers. 3 et 4 : in cod. est 2. Vers. 5 et 6 : in cod. 3. Vers. 7 et 8 : in cod. 4. Vers. 9 : in cod. 5. Vers. 10 et 11 : in cod. 6. Vers. 12 : in cod. 7. Vers. 13 et 14 : in cod. 8. Vers. 15 : in cod. 9, et sic deinceps.

ATHANASH INTERPRETATIO.

16. Ἄφ' οὐ ἴδῃ, ὅτι παρεδόθησαν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.
 17, 18. (1) Ὡς ὁ Κύριος πλούσιος ὢν ἐπώχευσε δι' ἡμᾶς, καὶ τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔδωκε πᾶσιν· ὁμοίως καὶ οὗτος ἐποίησε, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ δέδωκεν τοῖς ἔθνεσιν· διὰ τοῦτο ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 19. Ἐρεῖ (2) αὐτῷ ὁ Κύριος· Δεῦρο εὐλογημένον τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡγεμονίαν μου, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
 20. Ὁ διάβολος ἠρῶν τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν δικαίων.
 21. Ὁ διάβολος εἰς τὴν αἰώνιον ὑπάρχει (3) κόλασιν.
 22. Ἡ πρόσκαιρος ἀπόλαυσις γὰρ (4) τοῦ κόσμου ἀπολείται.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (5)· Ἀλληλουία, ὅπερ ἐστὶ, αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, hoc est, laudate eum qui Deus est.

1. (6) Οἱ ἀπόστολοι τῇ καρδίᾳ.
 2. Ἀδιαλείπτως.
 3. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι·
 4. Καὶ πάλιν, ἀφ' οὐ ἀνατελεῖ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ ἔως τῆς συντελείας·
 5, 6. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καὶ ἔως τῆς γῆς αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.
 7. Δεδοξασμένος.
 8. Ἐπὶ τοῖς ἁγίοις ἡ χάρις αὐτοῦ.

⁶ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 17. Ὡς, etc., δέδωκεν πᾶσιν, etc., οὗτος ἐποίησεν οὕτως, πάντα, etc., τοῖς πένησιν non ἔθνεσιν. N. 18. Διὰ τοῦτο, etc.
 (2) Ἐρεῖ γάρ, etc., ὁ εὐλογημένος τοῦ Πατρὸς μου, ἀπόλαυσις τῆν, etc.
 (3) Ὑπόχων.
 (4) Γὰρ εἰ ἀπολείται desunt.
 (5) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρως περ., etc., ὅπερ ἔρμηνεύεται αἰνεῖσατε, ὑμνήσατε τὸν, etc.
 (6) N. 1. Οἱ, etc. N. 2. Ἀτελευτήτως. N. 3. Ἐν

16. Donec despiciat inimicos suos.
 17. Dispersit, dedit pauperibus :
 18. Justitia ejus manet in sæculum sæculi :

19. Cornu ejus exaltabitur in gloria.
 20. Peccator videbit et irascetur :
 21. Dentibus suis fremet et tabescet :
 22. Desiderium peccatoris peribit.

Alleluia. CXII.

1. (a) Laudate, pueri, Dominum :
 2. Laudate nomen Domini.
 3. Sit nomen Domini benedictum
 4. Ex hoc nunc, et usque in sæculum.
 5. A solis ortu usque ad occasum
 6. Laudabile nomen Domini.
 7. Excelsus super omnes gentes Dominus :
 8. Super cælos gloria ejus.

16. Ex quo vidit, quod traditi sunt igni æterni diabolus et angeli ejus.

- 17, 18. Quemadmodum Dominus, cum dives esset, pauper factus est propter nos, et dona sua omnibus largitus est ; ita etiam iste fecit, omnes suas divitias dedit pauperibus : propterea justitia ejus manet in sæculum sæculi.

19. Dicit ei Dominus : Venite, benedicti Patri mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi ⁶.

20. Diabolus videns retributionem justorum.
 21. Diabolus in æterno supplicio existit.
 22. Temporaria enim oblectatio mundi peribit.

1. Apostoli corde.
 2. Indesinenter.
 3. In omnibus gentibus :
 4. Et iterum, ex quo exorta est lux ejus in mundo, propter ipsius adventum et usque ad consummationem :

- 5, 6. Et rursus a cælis usque ad terram laudate nomen Domini.
 7. Glorificatus.
 8. Super sanctos gratia ejus.

πᾶσιν ἔθνεσιν· καὶ πάλιν, ἀφ' οὐ ἀνατελεῖ τὸ, etc., usque ad τὸ ὄνομα Κυρίου. Deest δεδοξασμένος. N. 8, in cod. 4. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους, etc. N. 9, in cod. 5. Τίς ἐστὶν οὕτως φιλόανθρωπος ; N. 10, 11, in cod. 6. Ὅτι, etc. N. 11, in cod. 7.... ὢν, αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. N. 13, 14, in cod. 8. Ὁ, etc. N. 15, in cod. 9. Τοῦ, etc. N. 16, in cod. 10. Μετὰ τῶν ἀγγέλων, etc. N. 17, in cod. 11. Τὴν Ἐκκλησίαν, etc., τὴν τὸ πρότερον, etc., πῶς τὴν εἰς βασιλείαν σου. N. 18, in cod. 12. Τὴν, etc.

9. Quis sicut Dominus Deus noster?
 10. Qui in altis habitat:
 11. Et humilia respicit [respicit et alta a ongue cognoscit],
 12. In cœlo et in terra.
 13. Suscitans a terra inopem.
 14. Et de stercore erigens pauperem,
 15. Ut collocet eum cum principibus,
 16. Cum principibus populi sui.
 17. Qui habitare facit sterilem in domo,
 18. Matrem in filiis lætantem.

Alleluia. CXIII

1. In exitu Israel de Ægypto,
 2. Domus Jacob de populo barbaro.
 3. Facta est Judæa sanctificatio ejus:
 4. Israel potestas ejus,
 5. Mare vidit et fugit:

- A 9. Τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν;
 10. Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν·
 11. Καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν [ἐφορῶν, καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γιγνώσκων],
 12. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ·
 13. Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν,
 14. Καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα,
 15. Τοῦ καθίσει αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων,
 16. Μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ.
 17. Ὁ κατοικίζων στείραν ἐν οἴκῳ,
 18. Μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραينوμένην.

Ἀλληλοῦτα. PIG.

1. Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου,
 2. Οἴκου Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου.
 B 3. Ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ·
 4. Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ.
 5. Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

9-11. Quod in cœlo habitans humiles et peccatores adeo dilexit.

12. Qui in cœlo manens, et in terram advenit.

13, 14. Qui genus humanum, quod ceciderat ob terrenas et flagitiosas concupiscentias, sublevavit, et gloriam ei donavit adoptionis.

15. Ut dignum faceret genus humanum deliciis angelorum.

16. Cum sanctis, qui sunt cum angelis suis.

17. Introducens per fidem Ecclesiam gentium antea infructiferam.

18. In supernam Hierusalem in sanctis gaudentem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ἀλληλοῦτα, ὃ ἐστίν, *αἰνεῖτε τὸν δεῦτα Θεόν*.

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, hoc est, *laudate eum qui Deus est*.

1. *Israel* interpretatur *populus fortis*: Ægyptus C autem *obtenebratio*. Dum igitur liberati sunt fideles a tenebris peccati.

2. Fidelium tenentium extrema. *Jacob* enim interpretatur *tenens extrema*: illud autem, *ex populo barbaro*, notum est [significat], quod fidelis populus egrediens e tenebris recessit a barbaris, hoc est a contrariis potestatibus.

3. Et demum Ecclesia facta est ei sanctificatio per baptismum; *Judæa* dicitur propterea quod gratia in ipsa est Dei, qui dignatus est ex Juda nasci. Secundum autem nominis interpretationem *Judæa* interpretatur *constans Deo*. Cum igitur anima Deo constiteret, sit ipsa confessio sanctificatio, eo quod auferantur peccata.

4. Et viri videntes Deum, hoc est, apostoli, principes ejus: ita enim interpretatur *Israel*, *vir videns Deum*.

5. Idololatria fugit videns Deum in terra.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλοῦτα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε, etc.

(2) Δὲ ἐρμηνεύεται, etc.

(3) Ἐξομολογούμενη.

(4) Ἀφέσεως.

(5) Τὸν Θεόν, etc.

(6) Τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

9-11. Ὅτι ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικῶν τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς οὕτως ἠγάπησεν.

12. Ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ ὢν καὶ ἐπὶ γῆς παραγέγονεν.

13, 14. Ὁ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν γῆινων καὶ ἀσώτων ἐπιθυμιῶν περὶ ἀναστήσεως, καὶ δοξάσεως διὰ τῆς υἰοθεσίας.

15. Τοῦ ἀξιώσει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀνεπαύσεως τῶν ἀγγέλων.

16. Μετὰ τῶν ἁγίων τῶν συνόντων τοῖς ἁγίοις [ἀγγέλοις] αὐτοῦ.

17. Ὁ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν τὴν πρότερον ἄκαρπον εἰσάγων διὰ τῆς πίστεως.

18. Τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ χαίρουσαν ἐπὶ τοῖς ἁγίοις.

Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν·

1. Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται *λαὸς ἰσχυρός*· Αἰγυπτος δὲ (2) *σκότωσις*· ἐν τῷ οὖν τοὺς πιστεύοντας ρυθῆναι ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας.

2. Τῶν πιστῶν τῶν κατασχόντων τὰ ἔσχατα. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται *κρατῶν ἔσχατα*· τὸ δὲ, *ἐκ λαοῦ βαρβάρου*, ὅηλον [δηλοῖ] ὅτι ὁ πιστὸς λαὸς ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σκότους ἀνεχώρησε τῶν βαρβάρων, τουτέστι τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

3. Καὶ λοιπὸν γίνεται αὐτῷ ἡ Ἐκκλησία ἀγίασμα διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἰουδαία λέγεται διὰ τὸ τὴν χάριν εἶναι ἐν αὐτῇ τοῦ καταξιώσαντος Θεοῦ ἐξ Ἰοῦδα τεχθῆναι. Κατὰ δὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος Ἰουδαία ἐρμηνεύεται Θεῷ *ἐξομολογούμενος* (3). Ὅταν οὖν ψυχὴ Θεῷ ἐξομολογήσεται, γίνεται αὐτῇ ἡ ἐξομολόγησις ἀγίασμα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως (4) τῶν ἁμαρτιῶν.

4. Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ὀρῶντες Θεὸν (5), τουτέστι οἱ ἀπόστολοι, ἄρχοντες αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, *ἄνθρωπος ὁρῶν Θεόν*.

5. Ἡ εἰδωλολατρεία ἔφυγεν ἰδοῦσα Θεὸν ἐπὶ γῆς (6).

6. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.
 7. Τὰ ὄρη ἐσκήρτησαν ὡσεὶ κριοί·
 8. Καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.
 9. Τί σοί ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἐφυγες;
 10. Καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;
 11. Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκήρτησάτε ὡσεὶ κριοί;
 12. Καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων;
 13. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσταλεύθη ἡ γῆ,
 14. Ἀπὸ πρῶτοπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ·
 15. Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λίμνας ὑδάτων,
 16. Καὶ τὴν ἀκρότομον εἰς πηγὰς ὑδάτων.
 17. Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν,
 18. Ἄλλ' ἢ τῷ ὄνοματί σου δὸς δόξαν.
 19. Ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου·
 20. Μήποτε εἰπῶσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;

- A 6. Jordanis conversus est retrorsum.
 7. Montes exsultaverunt ut arietes :
 8. Et colles sicut agni ovium.
 9. Quid est tibi, mare, quod fugisti?
 10. Et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum?
 11. Montes, quia exsultastis sicut arietes?
 12. Et colles sicut agni ovium?
 13. A facie Domini mota est terra,
 14. A facie Dei Jacob :
 15. Qui convertit petram in stagna aquarum,
 16. Et rupem in fontes aquarum.
 17. Non nobis, Domine, non nobis,
 18. Sed nomini tuo da gloriam.
 19. Super misericordia tua et veritate tua :
 20. Nequando dicant gentes, ubi est Deus eo-
 rum ?

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ὁ (1) Ἰορδάνης ἐρμηνεύεται τῇ ἐσχάτῳ πλη-
 θος οὖν τῶν ἔθνῶν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς εἰδωλολα-
 τρείας, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς Δεσπότην, καὶ
 Δημιουργὸν Ἰησοῦν.
 7. Οἱ προφῆται ἀγάλλονται καὶ ἐπὶ τῇ (2) ἐπι-
 στροφῇ τῶν ἔθνῶν·
 8. Καὶ οἱ ἐκ τῶν προφητῶν ἀνατελιαντες, τουτέστιν
 οἱ ἀπόστολοι ὡσπερ οἱ βουνοὶ ἐκ τῶν ὄρων.
 9. Τί σοί ἐστιν, εἰδωλολατρεία, ὅτι ἐφυγες, ὅπερ
 ἐπὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἐποίησας;
 10. Καὶ ὑμεῖς, τὰ ἔθνη πάντα, ὅτι ἀπέστητε ἀπὸ
 τῆς εἰδωλολατρείας;
 11. Καὶ ὑμεῖς, οἱ προφῆται, ὅτι οὕτως ἀγαλλίσθητε;
 12. Ὁμοίως καὶ ὑμεῖς, οἱ ἐκ τῶν προφητῶν ἀπό-
 στολοι, τί οὕτως χαίρετε;
 13. Ὁμοῦ δὲ πάντες ἀποκρίνονται· ἡ μὲν εἰδω-
 λολατρεία ἀποδυρομένη, τὰ δὲ ἔθνη, καὶ οἱ προφῆται,
 καὶ οἱ ἀπόστολοι χαίροντες βοῶσιν, ὅτι, ὀφθέντος τοῦ
 Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πάντες μετετέθησαν εἰς τὴν ἐπι-
 γνωσιν αὐτοῦ.
 14. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ κηρυχθέντος (3)
 Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀκοή.
 15. Τοῦ μεταβάλλοντος (4) τὴν λιθίνην καρδίαν
 τῶν ἔθνῶν εἰς τὴν χάριν· *Δυνατός γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός,*
καθὼς εἶπεν [Ἰωάννης, ἐγείρει τέκνα] υἱῷ· Ἐγείρον
τέκνα τῷ Ἀβραάμ ἐκ τῶν λίθων τούτων.
 16. Καὶ τὴν σκληροτάτην αὐτῶν διάνοιαν εἰς τὰ
 χάρισματα αὐτοῦ.
 17. Οὐχ ὅτι· ἀξιοὶ ἐσμεν, τοῦτο (5) ἐποίησας·
 18. Ἄλλ' ἵνα δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου, ὅτι φιλόανθρω-
 πος καὶ ἐλεήμων εἶ.
 19. Διὰ τὸ ἐλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου.
 20. Ἴνα μὴ καυχῶνται αἱ ἐναντίαὶ δυνάμεις λέ-
 γουσαι· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας αὐτούς;

6. Jordanis interpretatur in extremo : multitudo
 igitur gentium secessit ab idololatria, et venit ad
 antiquum Dominum, et Creatorem Jesum.
 7. Prophetæ exsultant etiam in conversione
 gentium :
 8. Et qui ex prophetis orti sunt, hoc est apo-
 stoli sicut colles ex montibus.
 9. Quid est tibi, idololatria, quod fugisti, quod
 sub prophetis non fecisti ?
 10. Et vos, gentes omnes, quod abcessistis ab
 idololatria ?
 11. Et vos, prophetæ, quod adeo exsultastis ?
 12. Similiter etiam vos, qui ex prophetis estis
 C apostoli, cur ita gaudetis ?
 13. Simul omnes respondent : idololatria qui-
 dem lamentans, gentes autem, et prophetæ, et
 apostoli gaudentes clamant, quoniam, apparen-
 te Deo in terra, omnes translati sunt in ejus cog-
 nitionem.
 14. Ab adventu Dei, qui annuntiatus est : Jacob
 enim interpretatur auditio.
 15. Qui transmutat lapidea gentium corda in
 gratiam : Quoniam potens est Deus, quemadmodum
 dixit Joannes, suscitare filios Abraham de lapidi-
 bus istis 40.
 16. Et durissimam illarum mentem in ejus dona.
 17. Non quia nos digni simus, hoc fecisti :
 18. Sed ut glorificetur nomen tuum, quoniam
 D benignus et misericors es.
 19. Propter misericordiam tuam et veritatem tuam.
 20. Ne glorientur adversarie potestates dicen-
 tes : ubi est Deus qui fecit eos ?

40 Matth. iii, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰορδάνης ἐρμηνεύεται γῆ ἐσχάτη. Τὸ πλη-
 θος, etc.
 (2) Ἀγαλλιώνται ἐπὶ τῇ, etc.
 (3) Τοῦ κηρυχθέντος.

- (4) Μεταβάλλοντος, etc., τὴν χάριν αὐτοῦ, etc.,
 καθὼς εἶπεν Ἰωάννης· Ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεί-
 ραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
 (5) Ἐσμεν, Κύριε· οὐχ ὅτι· ἀξιοὶ ἐσμεν, τοῦτο, etc.

21. Deus autem noster in caelo et in terra,
 22. Omnia quaecunque voluit fecit.
 23. Simulacra gentium argentum et aurum,
 24. Opera manuum hominum.
 25. Os habent, et non loquentur :
 26. Oculos habent, et non videbunt.
 27. Aures habent, et non audient :
 28. Nares habent, et non odorabunt.
 29. Manus habent, et non palpabunt :
 30. Pedes habent, et non ambulabunt :
 31. Non clamabunt in gutture suo.
 32. Similes illis fiant [Neque enim est spiritus in ore ipsorum : similes illorum fiant] qui faciunt ea,
 33. Et omnes qui confidunt in eis
 34. Domus Israel speravit in Domino :
 35. Adjutor et protector eorum est.

- A 21. Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ,
 22. Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησε.
 23. Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον,
 24. Ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.
 25. Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλῆσουσιν·
 26. Ὄφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται.
 27. Ὦτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἀκούσονται·
 28. Ῥίνας ἔχουσι, καὶ οὐκ ὀσφρανθήσονται.
 29. Χεῖρας ἔχουσι, καὶ οὐ ψηλαφήσουσι·
 30. Πόδας ἔχουσι, καὶ οὐ περιπατήσουσιν·
 31. Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν.
 32. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο [Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· ὅμοιοι αὐτῶν γένωνται] οἱ ποιοῦντες αὐτὰ,
 33. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.
 B 34. Οἶκος Ἰσραὴλ ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον·
 35. Βοηθὴς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

21-23. Avaritia enim gentiliter viventium idololatria est, quemadmodum dixit Apostolus ⁹⁰. Quæ autem dicta sunt de idolis manifesta omnibus sunt, quod formam quidem habent, nulla autem inest operatio in membris, et ea, quæ dicuntur in apposito psalmo de iis qui illa faciunt, vel in illis confidunt, verissima sunt; sed conveniens duxi, descendere ad allegoriam, et singulis versibus subjicere propriam sententiam sensus allegorici.

24. Opus concupiscentiarum hominum est avaritia.

25. Nullum enim bonum loquentur gaucentes pecuniis.

26. Tanquam non habentes oculos ad eorum perditionem progredientur.

27. Non enim auscultabunt præceptis Dei.

28. Non enim beneplaciti Dei participes erunt.

29. Non enim exquisiverunt invenire portam vitæ, hoc est Dominum.

30. Claudicaverunt enim, perversas sequentes vias in actionibus suis.

31. Non invocabunt Dominum.

32. Peribunt non secus ac pecuniæ, qui eas thesaurizant.

33. Et omnes in pecuniis sperantes.

34. Mente autem Deum videntes speraverunt non in pecuniis, sed in Domino.

35. Et ideo confortat eos, iisdemque prospicit.

⁹⁰ Coloss. III, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N 21, 22. Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ πάντα, ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. N. 23. Ἡ γὰρ φιλαργυρία, etc.

(2) Μέλεσιν αὐτῶν.

(3) Παραθῆνα: ἐκάστῃ στίχῳ.

(4) Ἀλλοῦσιν.

(5) Τῆς ἐαυτῶν ἀπωλείας.

(6) Εὐωδίας τοῦ Χριστοῦ.

(7) Χριστόν.

(8) N. 33, 34. Οἱ δὲ etc.

(9) Καὶ non legitur.

36. Ο:κος Ἀαρὼν ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον·
 37. Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστιν.
 38. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤλπισαν ἐπὶ Κύριον
 [ἐπ' αὐτόν].
 39. Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστι.
 40. Κύριος μνησθεὶς ἡμῶν, εὐλόγησεν ἡμᾶς·
 41. Εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσραὴλ·
 42. Εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρῶν.
 43. Εὐλόγησε τοὺς [Εὐλόγησε πάντας τοὺς] φοβου-
 μένους τὸν Κύριον,
 44. Τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων.
 45. Προσθεῖη Κύριος ἐφ' ὑμᾶς,
 46. Ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν.
 47. Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ·
 48. Τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 49. Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ·
 50. Τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 51. Οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε, Κύριε·
 52. Οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς ἄδου.
 53. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον.
 54. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

- A 36. Domus Aaron speravit in Domino :
 37. Adjutor et protector eorum est.
 38. Qui timent Dominum, speraverunt in Do-
 mino [in eum].
 39. Adjutor et protector eorum est.
 40. Dominus memor fuit nostri, et benedixit
 nobis :
 41. Benedixit domui Israel :
 42. Benedixit domui Aaron.
 43. Benedixit timentibus [omnibus qui timent]
 Dominum,
 44. Pusillis cum majoribus.
 45. Adjiciat Dominus super vos,
 46. Super vos, et super filios vestros.
 47. Benedicti vos a Domino :
 B 48. Qui fecit caelum et terram :
 49. Caelum caeli Domino :
 50. Terram autem dedit filiis hominum.
 51. Non mortui laudabunt te, Domine :
 52. Neque omnes, qui descendunt in infernum :
 53. Sed nos, qui vivimus, benedicemus Domino,
 54. Ex hoc nunc, et usque in saeculum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 36, 37. (1) Οἱ πιστεύοντες, οἱ ἐστὶ χριστοί, καὶ
 λογιζόμενοι, ὡς λόγον ἀποδώσουσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
 αὐτῶν, οὐκ ἐπὶ δυναστείᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ Κυρίῳ
 ἐλπίζουσιν.
 38, 39. Οἱ πιστεύοντες ὁμοίως ἐπὶ Κύριον καὶ λο- C
 γιζόμενοι, οἱ ἐστὶ χριστοί, καὶ τὰ λοιπά.
 40. Τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.
 41. Τῶν ὁρώμενων αὐτὸν τῇ διανοίᾳ εὐλόγησε τὰς
 ψυχὰς καὶ τὰ σώματα· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται
 τοὺς ὁρῶν θεόν.
 42. Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν· ἄρα γὰρ δινα-
 μως Ἀαρῶν ἐρμηνεύεται.
 43. Τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ.
 44. Ἀπὸ τῶν ἐσχάτων τῶν ἡμῶν (2) πιστευ-
 κότων ἕως τῶν προφητῶν.
 45, 46. Τὴν χάριν αὐτοῦ (3).
 47. Οἱ πιστοὶ καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 αἰῶνι.
 48. Τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα.
 49. Τὸ κατοικητήριον τῶν ἁγίων τοῦ Κυρίου D
 ἐστὶν (4).
 50. Τοῖς δὲ ἀνθρώπινα φρονοῦσιν ὡς κτήνη κατ-
 ελεῖπεν αὐτοὺς τὰ γήινα φρονεῖν (5).
 51. Οὐ δοξάσουσί σε οἱ νενεκρωμένοι τῇ (6) ἀμαρ-
 τίᾳ.
 52. Οὐδὲ οἱ πορευόμενοι ἐν ἀνομίᾳ.
 53. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ
 δοξάσομεν τὸν Κύριον.
 54. Ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ (7) εἰς τὸν ἀτελεύτητον
 αἰῶνα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 36, 37, Καὶ οἱ ἀμετακίνητοι καὶ ἔδρατοι ὡς
 ἄρα δυνατὸν οὐκ ἐπὶ πλοῦτι [πλούτου] ἀθλιότητι, ἀλλ'
 ἐπὶ Κυρίῳ. Ἀαρῶν γὰρ ἐρμηνεύεται ἄρα δυνατὸν.
 N. 38, 39. Οἱ πιστεύοντες, οἱ ἐστὶν χριστοί etc.
 (2) Ἡμερῶν.
 (3) Αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τῷ

ἔργα ὑμῶν, λέγει.

(4) Τοῦ λαοῦ τῶν ἁγίων τοῦ Υἱοῦ ἐστίν.

(5) Γήινους κατέλιπεν αὐ. τ. γ. κρατεῖν.

(6) Ἐν τῇ.

(7) Νῦν αἰῶνος, καὶ, etc.

Alleluia. PSAL. CXIV.

1. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meae.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi :

3. Et in diebus meis invocabo.

4. Circumdederunt me dolores mortis :

5. Pericula inferni invenerunt me :

6. Tribulationem et dolorem inveni :

7. Et nomen Domini invocavi.

8. O Domine, libera animam meam :

9. Misericors Dominus et justus :

10. Et Deus noster miseretur.

11. Custodiens parvulos Dominus :

12. Humiliatus sum, et liberavit me.

13. Convertere, anima mea, in requiem tuam :

A

Ἀλληλουΐα. ΨΑΛ. ΡΙΔ'.

1. Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς τῆς δεησεώς μου.

2. Ὅτι ἔκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί·

3. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι.

4. Περιέσχον με ὡδίνες θανάτου·

5. Κίνδουνοι ἔδου εὐροσίν με.

6. Θλίψιν καὶ ὀδύνην εὗρον·

7. Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλέσάμην.

8. ὦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου

9. Ἐλεῆμων ὁ Κύριος καὶ δίκαιος·

10. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ.

11. Φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος·

12. Ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με.

B 13. Ἐπίστρεψον, ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει Ἀλληλουΐα, ὅπερ ἐστίν, αἰνέσατε [καὶ] ὑμνήσατε τὸν Θεόν. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. τοῦτέστι τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι [οὐ] πεποιθήκασιν· οὔτε γὰρ ἔγνεσαν, οὔτε ὑμνήσαν τὸν ὄντα Θεόν· εἰς εἰδωλολατρειαν γὰρ καὶ ἀποστασίαν (1) ἐτρέπησαν τὸ πρότερον, ἐπὶ τῆσι δὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐσταύρωσαν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, hoc est laudate [et] exaltate Deum. Deinde sine titulo apud Hebraeos, scilicet hoc Hebræi [non] fecerunt, neque laudaverunt Dominum, neque glorificaverunt eum, qui Deus est : quoniam prius rebellaverunt, et idololatriati sunt, et demum ipsum Deum crucifixerunt.

1. Credidi, quod Dominus exaudiet gemitum confessionis meae.

2. Quia cognovi, quod ob benignitatem paratus est ad me exaudiendum.

3. Et cum expectatus fuero a somno peccati mei, invocabo eum.

4. In me dominati sunt dolores peccati usque ad mortem.

5. Concupiscentiæ inimici detinuerunt me.

6. Et illuminante me Deo expergefactus sum, et inveni rursus iniquitatem, et peccatum in me.

7, 8. Et Dominum deprecatus sum dicens : Oro te, Domine, libera animam meam.

9. Et Deus noster miseretur, et misericors est Dominus, et non despiciet me justificatum : novit enim, quod velle abstinere a peccato adjacet mihi¹ ; quomodo autem, non agnosco :

10. Miseretur, et ab eo me liberabit.

11. Nam parvulos animo custodit Dominus

12. Cum dominaretur in me peccatum, salvavit.

13. Subjecta igitur esto, anima mea, auferenti a te laborem, et onus tuum, et qui per gratiam suam prolapsam te sublevavit.

¹ Bom. vii, 18.

1. Ἐπίστευσα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τοῦ κλαυμοῦ τῆς ἐξομολογήσεώς μου.

2. Ὅτι ἔγνων, ὅτι διὰ φιλανθρωπίαν ἑτοιμὸς ἐστὶ τοῦ εἰσακοῦσαί μου.

3. Καὶ ὅταν ἀνανήψω ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς ἀμαρτίας μου, ἐπικαλέσομαι αὐτόν.

C 4. Ἐκυρίευσάν με ἄς συνέλγεια ἀμαρτάνει [εἰς] ἐμὲ αἱ συναλγείαι τῆς ἀμαρτίας] ἕως θανάτου (2).

5. Αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ ἐχθροῦ οὐ (3) κατέσχον με.

6. Καὶ φωτίσαντός με τοῦ Θεοῦ ἀνένηψα, καὶ εὗρον πάλιν ἀνομίαν καὶ ἀμαρτίαν ἐν ἐμοί.

7, 8. (4) Καὶ ἐδεήθην τοῦ Κυρίου λέγων· Δέομαι σου, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.

9. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ, καὶ ἐλεῆμων ἐστίν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἂν παρίθῃ με δικαιούμενον· οἶδε γὰρ, ὅτι παράκειται μοι τὸ θέλειν ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· τὸ δὲ πῶς, οὐ γινώσκω.

10. Ἐλεεῖ, καὶ ῥύσεται με ἀπ' αὐτῆς.

11. Τοὺς γὰρ νηπίους τῆ ψυχῆ φυλάσσει ὁ Κύριος.

12. Κυριεούμενόν με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἔσωσεν.

D 13. Ὑποτάγηθι οὖν, ψυχὴ μου, τῷ αἰρόντι ἀπὸ σοῦ τὸν κόπον καὶ τὸ φορτίον σου, καὶ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀναπεσόντα (5) σε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κιναβάσεως περιέχει· Ἀλληλουΐα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· ὅπερ ἐρμηνεύεται, αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν. Εἶτα ἀνεπίγραφος, κτλ. οὔτε γὰρ ὑμνήσαν, κτλ., εἰς εἰδωλολατρείας γὰρ, καὶ ἀποστασίας, κτλ.

(2) Ἐκυρίευσάν μου, ἄς συνέλθω ἀμαρτίας ἕως θανάτου.

(3) Οὐ non exstat.

(4) N. 7. Καί, etc. N. 8. Δέομαι. N. 9, 10. Unicus Comment. cujus initium est ab his verbis : Ἐλεῆμων ἐστίν, κτλ., παρίδει με ἀδικούμενον· οἶδεν γὰρ ὅτι θέλειν παράκειται μοι, κτλ., οὐ γινώσκω· ἔλεεῖ δὲ, καὶ ῥύσεται με ἀπ' αὐτῆς.

(5) Ἀναπεσόντα σε. Leg. videtur, ἀναπαύοντά σε.

14. Ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε.
 15. Ὅτι ἐξήλατο [ἐξήλατο] τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου.
 16. Τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρῶν.
 17. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.
 18. Ἐσάρεισθω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρῃ ζώντων
 Ἀλληλουία. ΨΑΛ. ΡΙΕ'.
 1. Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα.
 2. Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.
 3. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης.
 4. Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι ;
 5. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.
 6. Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
 7. Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 8. Τιμίος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

- A 14. Quia Dominus benefecit tibi.
 15. Quia eripuit animam meam de morte :
 16. Oculos meos a lacrymis.
 17. Et pedes meus a lapsu.
 18. Placebo Domino in regione vivorum.
 Alleluia. PSAL CXV.
 1. Credidi, propter quod locutus sum
 2. Ego autem humiliatus sum nimis.
 3. Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.
 4. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ?
 5. Calicem salutaris accipiam :
 6. Et nomen Domini invocabo.
 B 7. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.
 8. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Ὅτι τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐχαρίσατό σοι.
 15. Ὅτι, ἀπελάσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἀπ' ἐμοῦ, ἀπίσπασέ με ἀπ' αὐτῶν.
 16. Τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου ἀπὸ τῶν ἔδυνων τῶν ἐχουσῶν με.
 17. Καὶ τοὺς (1) μηκέτι ἀκολουθοῦντάς με τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ἁμαρτίας συμπίπτειν με.
 18. (2) Διαπαντός.

14. Quia divitias suas donavit tibi.
 15. Quia ejiciens a me adversarias potestates ab eis me eripuit :
 16. Oculos mentis meæ a doloribus habentibus me.
 17. Et pedes, ne amplius sequentes me concupiscentia peccati corruam.
 18. In æternum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουία, ὅπερ ἐστὶν ἐρμηνεῖα ὁμοίως τῶν πρὸ (3) αὐτοῦ ψαλμῶν.
 Titulus præpositus continet : Alleluia, cujus interpretatio est eadem ac in superioribus

1. Ἐπίστευσα, ὅτι πέπονθεν ὁ Θεός, διὸ καὶ τοῦτο C κηρύσσω πᾶσιν.
 2. Τὸ (4) πρότερον ἐταπεινώθην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πάνυ.
 3. Καὶ ὅταν ἀπειθόμεν τὰ τοῦ κόσμου πάντα, καὶ (5) εἶπα· Ὅντως ὑπέκλικός ἐστι πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ.
 4. Ἴνα παραλείπω τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀχθῆναι με ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἐδημιούργησε καὶ εἰς ἀπόλαυσιν, τίς δύναται αὐτῷ ἀνταποδοῦναι, ὅτι οὕτως ἀπειθοῦντός μου αὐτῶν οὐκ ἀπεστράφη με, ἀλλ' ἐαυτὴν ἕως θανάτου ἔδωκε, καὶ ὑπὲρ τῆς (6) σωτηρίας μου ;
 5. (7) Οὐδὲν οὐν ἄλλο δύναμαι αὐτῷ ἀνταποδοῦναι εἰ μὴ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανεῖν, καὶ τοῦτο διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 6, 7. Ἐν ἐκκλησίαις ὑμνήσω αὐτόν.
 8. (8) Ὅτι ἔνδοξος ὁ θάνατος (9) ἐνώπιον αὐτοῦ τῶν οὕτως ἐκδιδόντων ἑαυτοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ.

1. Credidi quod Deus passus est, propterea et hoc omnibus prædico.
 2. Antea enim humiliatus sum a peccato vehementer.
 3. Et cum renuntiassem omnibus, quæ in mundo sunt, tum dixi : Utique subditus est omnis inmundus Deo **.
 4. Ut omittam, quod ex nihilo ab eo eductus sum, et quanta creavit etiam ad oblectationem, quis potest ipsi retribuere, quod me ita ei inobediente, non me aversatus est, sed se ipsum in mortem tradidit, et pro mea salute ?
 5. Nihil igitur aliud possum ei retribuere, nisi pro ipso mori, et hoc per ejus gratiam.

** Rom. III, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ τοῦ μηκέτι ἀκολουθοῦντάς με, etc. Ultimum me deest.
 (2) Non legitur Comment. n. 18.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρου περιέχει· Ἀλληλουία, τὴν ἐρμηνείαν ἔχει ὁμοίως τὴν πρὸ, etc.
 (4) Ἐγὼ δὲ τό, etc.
 (5) Ἀπειθόμεν, etc., πάντα ἔγνω, καὶ, etc.
 (6) Τοῦ ἐκ τοῦ μὴ, etc., καὶ ὅσα, καὶ ὅσα ἐδημιούρ-

- γησε πρὸς ἀπόλαυσίν μου, ὅτι δύναμαι αὐτῷ, etc., ἀπειθοῦντός μου αὐτῷ, etc., ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς, etc.
 (7) N. 5, 6. Οὐδὲν ἄλλο δύναμαι, etc., μετὰ τῆς χάριτός σου.
 (8) Comment. qui legitur sub n. 6, 7, deest in cod. sicut N. 7 hujus psalmi.
 (9) N. 8 Ἐνδοξός θάνατος, etc.

- 9. O Domine, ego servus tuus,
- 10. Ego servus tuus, et filius ancillae tuae:
- 11. Dirupisti vincula mea.
- 12. Tibi sacrificabo hostiam laudis.
- 13. Et nomen Domini invocabo.
- 14. Vota mea Domino reddam,
- 15. In conspectu omnis populi ejus.
- 16. In atris domus Domini,
- 17. In medio tui, Jerusalem.

Alleluia. PSAL. CXVI.

- 1. Laudate Dominum, omnes gentes :
- 2. Laudate eum, omnes populi.
- 3. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus :

- 4. Et veritas Domini manet in aeternum.

Alleluia. PSAL. CXVII.

- 1. Confitemini Domino, quoniam bonus,

(α) Vers. 15, 16, 17, hoc modo leguntur sub unico vers. 'Εν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 9. Precor te, Domine, pretioso sanguine tuo redemptus sum.
- 10. Ego vestigia tua sequor, et filius sum obedientiae tuae.
- 11. Projecisti peccata mea.
- 12. Adorabo te, in anima contritus glorificabo te.
- 13. Et a nomine tuo postulabo, quae ad salutem pertinent.
- 14, 15. Fructus poenitentiae, quos promisi ei offerro.
- 16. In requietibus aeternis.
- 17. In superna Jerusalem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐστίν, *αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεὸς ἀνεπίγραφος*, τούτῳσι οὐ τοῖς Ἑβραίοις λαλεῖ ὁ ψαλμὸς ἀνηχοῦσας, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν (4)

Titulus praepositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui est Deus, sine titulo*: hoc est non loquitur psalmus Hebraeis, qui aures obstruxerunt, sed gentibus.

- 1. Vos, laudate Dominum, quoniam gratiam suam abstulit Judaeis propter eorum incredulitatem, et dedit vobis.

- 2. Admiramini ejus bonitatem, quoniam Deus existens factus est homo propter nos immutabiliter et incomprehensibiliter.

- 3. Quoniam super omnes misericordiam suam confirmavit.

- 4. Et fides ejus manet in nobis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅ ἐστιν *ἀνέστρατε τὸν ὄντα θεόν* (8)

Titulus praepositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui Deus est.*

- 1. Laudate eum in toto corde.

- A 9. Ὁ Κύριε, ἐγὼ δούλος σου,
- 10. Ἐγὼ δούλος σου, καὶ υἱὸς τῆς παιδείας σου.
- 11. Διέβηξας τοὺς δεσμούς μου.
- 12. Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως·
- 13. Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
- 14. Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω.
- 15. (α) Ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
- 16. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου,
- 17. Ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΙΓ.

- 1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη·
- 2. Ἐπαινέσατε αὐτὸν, πάντες οἱ λαοί.
- 3. Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς.

- 4. Καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΡΙΖ.

- 1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,

B

- 9. Δέομαι σου, Κύριε, ἐν τῷ τιμίῳ σου αἵματι ἡγοράσθην.
- 10. Ἐγὼ τοῖς ἰχνεσί σου ἐξακολουθῶ, καὶ υἱός εἰμι τῆς ὀπακοῆς σου (1).
- 11. Ἀπέβηξας τὰς ἀμαρτίας μου.
- 12. Σοὶ λατρεύσω, ἐν ψυχῇ συντετριμμένος (2) ἐξέσω σε.
- 13. Καὶ παρὰ τοῦ ὀνόματός σου αἰτήσω τὰ κρῆς σωτηρίαν αἰτήματα.
- 14, 15. (3) Τοῖς καρποῖς τῆς μετανοίας, οὓς ὑπέσχόμην προσενεγκεῖν αὐτῷ.
- 16. Εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.
- 17. Ἐν τῇ ἀνῶ Ἱερουσαλήμ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐστίν, *αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεὸς ἀνεπίγραφος*, τούτῳσι οὐ τοῖς Ἑβραίοις λαλεῖ ὁ ψαλμὸς ἀνηχοῦσας, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν (4)

Titulus praepositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui est Deus, sine titulo*: hoc est non loquitur psalmus Hebraeis, qui aures obstruxerunt, sed gentibus.

- 1. Vos, laudate Dominum, quoniam gratiam suam abstulit Judaeis propter eorum incredulitatem, et dedit vobis.

- 2. Admiramini ejus bonitatem, quoniam Deus existens factus est homo propter nos immutabiliter et incomprehensibiliter.

- 3. Quoniam super omnes misericordiam suam confirmavit.

- 4. Et fides ejus manet in nobis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅ ἐστιν *ἀνέστρατε τὸν ὄντα θεόν* (8)

Titulus praepositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui Deus est.*

- 1. Anymnēsaτε αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ (9).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Σου non legitur.
- (2) Συντετριμμένη καὶ, etc.
- (3) N. 14. Τοῖς, etc., μετανοίας σου (leg. videtur μου) ὑπέσχόμην προσενέγκαι αὐτῷ. N. 15, 16, 17. Εἰς τὰς, etc., Ἱερουσαλήμ.
- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Ἀλληλουῖα, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὴν δὲ ἐρμηνείαν τοῦ Ἀλληλουῖα ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου στίχου ἔχει. Εἶτα, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, λαλεῖ ὁ ψαλμὸς διὰ τὴν ἀνηχοῦσαν αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν.

- (5) Ἀπίθειαν αὐτῶν, καὶ ἡμῶν δέδωκεν.
- (6) Ὅτι πάντας, etc., περιεπτύξατο.
- (7) Ἐν doest.
- (8) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ, ὡς πολλάκις εἰρηκαμέν, ἐπιτρέπαι πᾶσιν ἀνυμνεῖν τὸν θεόν, καθὼς καὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ψαλμοῦ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ.
- (9) Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, ὅτι ἀγαθός ἐστίν.

2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγαθός,
 4. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 5. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἀγαθός.
 6. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 7. Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
 ὅτι ἀγαθός,
 8. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 9. Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον,
 10. Καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν.
 11. Κύριος ἔμοι βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι· τί
 ποιήσει μοι ἄνθρωπος;
 12. Κύριος ἔμοι βοηθός, καὶ γὰρ ἐπόφθαί μου τοὺς
 ἐχθρούς μου.
 13. Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον,
 14. Ἥ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον.
 15. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον,
 16. Ἥ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι [ἄρχοντας]
 17. Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με
 18. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτοῦς.
 19. Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με·

- A 2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 3. Dicat nunc domus Israel, quoniam bonus,
 4. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 5. Dicat nunc domus Aaron, quoniam bonus,
 6. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 7. Dicant nunc omnes timentes Dominum, quo-
 niam bonus,
 8. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 9. De tribulatione invocavi Dominum,
 10. Et exaudivit me in latitudine.
 11. Dominus mihi adjutor, et non timebo, quid
 faciat mihi homo?
 12. Dominus mihi adjutor, et ego despiciam ini-
 micos meos.
 13. Bonum est confidere in Domino,
 B 14. Quam confidere in homine.
 15. Bonum est sperare in Domino,
 16. Quam sperare in principibus.
 17. Omnes gentes circumierunt me:
 18. Et nomine Domini altus sum in eos.
 19. Circumdantes circumdederunt me:

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ὅτι ἀνελλιπές τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Ἡ καρδία τῶν ὀρώντων Θεὸν τῇ διανοίᾳ (1).
 4. Ὅτι ἀνελλιπές (2) τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 5. Εἰπάτω δὴ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, ὅτι ἀγαθός ἐστιν·
 Ἀαρὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρος θυνάμεως.
 6. Ὅτι ἠπλωταὶ ἐπὶ πάντας τοὺς βουλομένους τὸ
 ἔλεος αὐτοῦ.
 7. Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ, C
 ὅτι ἀγαθός ἐστιν,
 8. Ὅτι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπ' αὐτοῦς ἐστιν (3).
 9. Ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας κρατούμενος ἐδεή-
 θην αὐτοῦ (4).
 10. Καὶ ἐπήκουσέ μου, καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀνάπαυ-
 σιν τοῦ φωτός αὐτοῦ.
 11. Ἀφ' οὗ αὐτὸς περισπάζει (5) μου, τί δαλιῶ
 τινα τῶν γηίνων θυνάμεων;
 12. Κύριος ἀντιλαμβάνεται μου, καὶ γὰρ μόνον ἴστα-
 μαὶ ὀρῶν τοὺς ἄρχοντας τοῦ σκότους συντριβομένους
 ὑπ' αὐτοῦ.
 13, 14. (6) Ἀγαθὸν θαρρεῖν, καὶ καυχᾶσθαι ἐπὶ
 τὸν Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπὶ γηίνῃ θυναστείᾳ.
 15, 16. Ἀγαθὸν ἐν ὑπομονῇ περιμένειν τὴν τῶν
 μελλόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν D
 ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν.
 17. Αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐκύκλωσάν με.
 18. Καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ συνέτριψα αὐτὸν
 [αὐτάς] (7).
 19. Καὶ πάλιν ἐπέμειναν ἐπιμονῇ.

2. Quoniam indeficiens misericordia ejus.
 3. Cor videntium Deum mente.
 4. Quoniam indeficiens misericordia ejus.
 5. Dicat nunc chorus sanctorum, quoniam bonus
 est: Aaron enim interpretatur mons virtutis.
 6. Quoniam explicata est super omnes volentes
 misericordia ejus.
 7. Dicant nunc omnes humiles corde, quoniam
 bonus est,
 8. Quoniam super eos misericordia ejus est.
 9. In tenebris peccati detentus deprecatus sum
 eum.
 10. Et exaudivit me, et adduxit me in requiem
 lucis sue.
 11. Ex quo ipse me proteggit, quid timebo terro-
 nas potestates?
 12. Dominus opitulatur mihi, et ego solus sto vi-
 dens tenebrarum principes ab eo contritos.
 13, 14. Bonum confidere, et gloriari in Domino,
 quam fiduciam habere in terrena potestate.
 15, 16. Bonum in patientia expectare frui futu-
 ris bonis, quam temporariam capere peccati vo-
 luptatem.
 17. Contrariæ potestates circumdederunt me
 18. Et cruce Christi contrivi eas.
 19. Et rursus perseveranter perstiterunt.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Εἰπάτω δὴ καρδία τῶν ὀρώντων τὸν Θεόν, ὅτι
 ἀγαθός ἐστιν.
 (2) Ἀτελευτήτων.
 (3) Ἔστι διαπαντός.
 (4) Σου.

- (5) Ὑπερασπίζει.
 (6) N. 13. Ἀγαθόν, etc. N. 14. Ἡ θαρρεῖν ἐπὶ γη-
 νῶν θυναστείαν.
 (7) Αὐτοῦς.

20. Et nomine Domini ultus sum in eos
 21. Circumdederunt me sicut apes :
 22. Et exarserunt sicut ignis in spinis :
 23. Et nomine Domini ultus sum in eos.
 24. Impulsus eversus sum ut caderem :
 25. Et Dominus suscepit me.
 26. Fortitudo mea et laus mea Dominus .
 27. Et factus est mihi in salutem.
 28. Vox exultationis et salutis in tabernaculis
 justorum.
 29. Dexterā Domini fecit virtutem :
 30. Dexterā Domini exaltavit me :
 31. Dexterā Domini fecit virtutem.
 32. Non moriar, sed vivam :
 33. Et narrabo opera Domini.
 34. Castigans castigavit me Dominus :
 35. Et morti non tradidit me.
 36. Aperite mihi portas justitiæ :
 37. Ingrediens in eas constitebor [ut ingrediens, etc.,
 confitear, etc.] Domino.
 38. Hæc porta Domini,

- A 20. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 21. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον
 22. Καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις ·
 23. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 24. Ὁσθεὶς ἀνετρέπην τοῦ πεσεῖν ·
 25. Καὶ ὁ Κύριος ἀνελάβετό μου.
 26. Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύριος ·
 27. Καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.
 28. Φωνὴ ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς
 δικαίων.
 29. Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν ·
 30. Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσε με ·
 31. Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν.
 32. Οὐκ ἀποθάνομαι, ἀλλὰ ζήσομαι ·
 33. Καὶ διηγῆσομαι τὰ ἔργα Κυρίου.
 B 34. Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος ·
 35. Καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με.
 36. Ἄνοιξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης ·
 37. Εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυ-
 ρίῳ.
 38. Ἄβητῃ ἡ πύλη τοῦ Κυρίου

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Et invocatione Domini eieci eas.
 21. Tentaverunt nidificare in me, et vitæ volu-
 ptales congregare in corde meo.
 22. Et carnales concupiscentias accenderunt in
 me.
 23. Et ego rursus invocans gratiam Domini exstinxī
 eas.
 24. Irrumpentes subito irruerunt super me.
 25. Et Dominus non permisit ut ipsæ in me do-
 minarentur.
 26. Ipse confortat me adversus illas.
 27. Etenim laus mea est.
 28. Gaudium ineffabile, et gratia Dei in animis,
 et membris sanctorum.
 29, 30. Filius Dei corroboravit me.
 31. Filius Dei confortavit me contra diabolum.

32. Non amplius in me dominabitur peccatum,
 sed vivificabor gratia sua.
 33. Et narrabo quæ mihi fecit.
 34. Visitans me ostendit mihi Dominus fugere a
 peccato.
 35. Et non permisit in perpetuum me perire cum
 iniquitate mea.
 36, 37. Revelate mihi sensus Scripturarum, ut
 instructus in ipsis subijciam me ipsum Domino.
 38. Eides ejus.

20. Καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ κυρίου ἀπέλασα αὐτὰν
 [αὐτάς] (1).
 21. Ἐτεχειροῦν νεοσσεύειν εἰς ἐμὲ, καὶ τὰς
 ἡδονὰς τοῦ βίου συναγειν εἰς τὴν (2) καρδίαν μου.
 22. Καὶ ἐπιθυμίας σαρκικὰς ἐξέκαιον (3) ἐν
 ἐμοί.
 23. Καὶ πάλιν ἐγὼ ἐπικαλούμενος τὴν χάριν τοῦ
 Κυρίου κατέσβεον [κατέσβεσα] (4) αὐτάς.
 C 24. (5) Ἐπιρρήξαντες ἀφνίδιον ἐβρήξαν μοι.
 25. Καὶ ὁ Κύριος οὐ συνεχώρησε κυριευθῆναι με
 ὑπ' αὐτῶν.
 26. Αὐτὸς δυναμὸς με κατ' αὐτῶν (6).
 27. Καὶ γὰρ ὑπάρχει μοι σωτηρία.
 28. Χαρὰ ἀνεκλάλητος, καὶ χάρις Θεοῦ ἐν ταῖς ψυ-
 χαῖς, καὶ τοῖς (7) μέλεσι τῶν ἁγίων.
 29, 30. (8) Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνίσχυσέ με.
 31. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνεδυνάμωσέ με κατὰ τοῦ
 διαβόλου.
 32. Οὐκ ἔτι κυριευθήσομαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ
 ζωοποιηθήσομαι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 33. Καὶ διηγῆσομαι ἃ ἐποίησεν μετ' ἐμοῦ.
 34. Ἐπισκεψάμενός με (9) ὑπέδειξε μοι φεύγειν
 ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ Κύριος.
 D 35. Καὶ οὐ συνεχώρησέ με (10) ἕως τέλους συν-
 απολεῖσθαι τῇ ἀνομίᾳ μου.
 36, 37. (11) Ἀποκαλύψετε μοι τὰ νοήματα τῶν
 Γραφῶν, ἵνα, συνετισθεὶς ἐν αὐταῖς, δουλώσω ἑμαυ-
 τὸν τῷ Κυρίῳ.
 38. Ἡ πίστις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτούς.
 (2) Ἐγνωσσεύειν, etc., συναίρειν εἰς τὴν, etc.
 (3) Ἐπιθυμίας σαρκικαῖς ἐξέκαιον, etc.
 (4) Κατέσβηνον.
 (5) N. 24, 25. Ἐπιρρήξαντες ἀφνίδιον ἐβρήξαν
 μοι, καὶ ὁ Κύριος συνεχώρησε μὴ κυριευθῆναι, etc.
 (6) Αὐτῶν, καὶ δοξάσω αὐτόν.

- (7) Ἐν τοῖς.
 (8) N. 29. Ὁ Υἱὸς, etc. N. 30. Ὁ Υἱὸς, etc. N. 31.
 32, 33. Οὐκ ἔτι, etc. usque μετ' ἐμοῦ.
 (9) Me deest. φεύγειν pro φεύγειν.
 (10) Μοι.
 (11) N. 36. Ἀποκαλύψετε, etc. N. 37, ἵνα συν-
 ετισθεὶς αὐτάς, etc.

- 59 Δίκαιοι εὐελευσονται ἐν αὐτῇ.
 40. Ἐξομολόγησάμην σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου
 41. Καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.
 42. Λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
 43. Οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.
 44. Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη.
 45. Καὶ ἐστὶ θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.
 46. Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος.
 47. Ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.
 48. Ὡ Κύριε, σῶσον δὴ.
 49. Ὡ Κύριε, εὐλόωσον δὴ.
 50. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.
 51. Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου
 52. Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.
 53. Συστήσαθε ἐορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν,
 54. Ἐως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου.

- A 39. *Justi intrabunt in eam.*
 40. *Confitebor tibi, quoniam exaudisti me :*
 41. *Et factus es [factus est] mihi in salutem.*
 42. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes,*
 43. *Illic factus est in caput anguli.*
 44. *A Domino factum est istud :*
 45. *Et est mirabile in oculis nostris.*
 46. *Hæc est dies, quam fecit Dominus*
 47. *Exsulemus et lætemur in ea.*
 48. *O Domine, salvum me fac :*
 49. *O Domine, bene prosperare :*
 50. *Benedictus qui venit in nomine Domini.*
 51. *Benediximus vobis de domo Domini :*
 52. *Deus Dominus et illuxit nobis.*
 53. *Constituite diem solemniem in condensis.*
 54. *Usque ad cornu altaris.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

39. Οἱ μισουντες τὰ πονηρά.
 40. Ταπεινώσω ἑμαυτὸν ὑπὸ τὴν χάριν σου, ὅτι ἐπήκουσάς μου.
 41. Καὶ ὑπάρχεις μοι σωτηρία (1).
 42. Τὸν Ἰῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἐξουδένωσαν οἱ ἔρχοντες τῶν Ἰουδαίων, καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου τούτου.
 43. Οὗτος ἀνεδείχθη τὰ ἐπουράνια πάντα, καὶ τὰ ἐπίγεια μόνον (2) περιέχων, καὶ πάντα συνιστῶν, καὶ ἐπάνω πάντων ὢν, καὶ μεῖζων πάντων ὑπάρχων.
 44. Παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡ μαρτυρία αὕτη γεγένηται λέγοντος· *ὁ υἱός ἐστιν ὁ ἴσος μου ὁ ἀγαπητός.*
 45. Καὶ ἡμεῖς θεουσάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
 46. Ἡ πίστις αὐτοῦ ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθές (3).
 47. Ἀγαλλιασώμεθα σὺν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (4), καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.
 48. Δεόμεθα σου, Κύριε (5).
 49. Κατάρτισαι τὰς καρδίας ἡμῶν ἐν ἀληθείᾳ πορεύεσθαι.
 50. Τοῦτο εἴρηται παρὰ τῶν παιδῶν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶδον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πύλου καθήμενον, καὶ ἑλαβον τὰ βῆλα.
 51. Οἱ ἀπόστολοι κηρύσσοσι [ἐκήρυξαν] Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήσι λέγοντες· Εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν τὰ εἰρημένα τῶν προφητῶν περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι πεπλήρωται (6).
 52. Ὡς γὰρ ὢν ὁ (7) Θεὸς Ἰησοῦς Κύριος, ὡφθῆ ἐπὶ τῆς γῆς.
 53. Λοιπὸν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους· Συστήσαθε χαρὰν ἀνεκλάλητον τοῖς ἀποθεμένοις τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἤδη ἀνοῦσιν ἐν τῇ πίστει.
 54. Ἄμα ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἀγαλλιάσθε.

- B 39. *Odio habentes mala.*
 40. *Humiliabo me ipsum sub gratia tua, quoniam exaudisti me.*
 41. *Et salus mea es.*
 42. *Filium hominis, quem reprobaverunt principes Judæorum, et sapientes bujus mundi*
 43. *Hic declaratus est solus continens omnia, cælestia, et terrena, et omnia confirmans, et super omnia, et major omnibus existens.*
 44. *A Patre ei testimonium redditum est dicente : Illic est Filius meus dilectus³¹.*
 45. *Et nos vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ, et veritatis³².*
 46. *Fides ejus est lux vera :*
 47. *Exsulemus igitur in Spiritu sancto, et lætemur in ea.*
 48. *Precamur te, Domine.*
 49. *Perlice corda nostra, ut in veritate procedant.*
 50. *Hoc dictum est a pueris Judæorum, cum viderunt eum sedentem super pullum, et acceperunt palmas³³.*
 51. *Apostoli prædicant [prædicaverunt] Judæis et gentilibus dicentes : Annuntiavimus vobis, quæ dicta sunt a prophetis de Domino, impleta esse.*
 52. *Quandoquidem, cum esset Deus, Jesus Dominus visus est in terra.*
 53. *Deinde Dominus ad apostolos dicit : Constituite gaudium ineffabile deponentibus duritiam cordis sui, et jam in fide florentibus.*
 54. *Una cum cælestibus virtutibus exultate.*

³¹ Matth. xvii, 5. ³² Joan. i, 14. ³³ Matth. xxi, 7, 9.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatic.

- (1) Μοι εἰς σωτηρίαν.
 (2) Μόνος.
 (3) Ἀληθινόν.
 (4) Ἀγαλλιασώμεθα σὺν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, etc.

- (5) Δέομαί σου, Κύριε
 (6) Εὐαγγελισάμεθα, etc., πεπλήρωτα.
 (7) Ὁ δεεστ.

55. Deus meus es tu, et confitebor tibi :
 56. Deus meus es tu, et exaltabo te.
 57. Confitebor tibi, quoniam exaudivisti me .
 58. Et factus es mihi in salutem.
 59. Confitemini Domino, quoniam bonus,
 60. Quoniam in sæculum misericordia ejus.

Alleluia (†) PSAL. CXVIII.

1. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.

2. Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirent eum.

3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.

4. Tu mandasti mandata tua, custodiri nimis.

5. Utinam dirigantur vis meæ, ad custodiendas justificationes tuas.

6. Tunc non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

55, 56. Unusquisque credentium audiens amorem, et viscera crucifixi propter nos, dicit : *Deus meus es tu, et confitebor, me ipsum redemptum esse pretioso tuo sanguine.*

57, 58. Deus meus es tu, et glorificabo te : tradam me ipse, quoniam non aversatus es me, sed ostensus es adjutor mihi in salutem.

59. In toto corde deprecamini eum, quoniam bonus est.

60. Quoniam non avertit a nobis misericordiam suam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουία, ὅπερ ἐρμηνεύεται [αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεὸν] διάφορος [διαφόρως], εἰς ὕμνον καὶ αἶνον ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ προτροπομένον.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*, quod interpretatur [*laudate eum, qui Deus est*] varie nos adhortante Deo ad canticum et laudem.

1. Beati, qui secundum Job, abstinent ab omni opere malo.

2. Beati qui, in singulis actionibus probant quid beneplacitum, et perfectum coram Deo. Ferventes circa charitatem ejus non dormitabunt, curam habentes, quomodo eum in ipsis hospitio accipient.

3. Non enim dicentes se esse Christianos, et concupiscentias mundi habentes, ejus mandatis obediunt.

4. Tu dixisti : *Maledictus omnis qui facit opus Dei negligenter* ⁸⁰

5. Det gratia tua, ut instruantur voluntates cordis mei ad fructificandum me in justificationibus tuis.

6. In die judicii non audiam a te illud *Non novi te*, si mens mea illuminata fuerit in omnibus præceptis tuis.

⁸⁰ Jer. xi.viii, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 55. Ἐκαστος, etc., καὶ ἐαυτόν, etc. N. 56. Θεός μου εἶ σύ, καὶ δοξάσω σε. N. 57. Ἐκδώσω, etc. N. 58, ἀλλ' ἀπέδειξας.

(†) Divisio versiculorum hujus psalmi in codice Vaticano omnino diversa erat, ideo necesse fuit integrum fere psalmum cum sua interpretatione ascribere, omissis solum nonnullis versiculis, in quibus sive

- A 55. Θεός μου εἶ σύ, καὶ ἐξομολογήσομαι σοι·
 56. Θεός μου εἶ σύ, καὶ ὑψώσω σε.
 57. Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου·
 58. Καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.
 59. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,
 60. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἀλληλουία. ΨΑΛ. ΡΙΓ.

1. Μακάριοι οἱ ἀμωμοὶ ἐν ὁδοῦ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.

2. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ἅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν.

3. Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν.

4. Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολάς σου, τοῦ φυλάξασθαι σφόδρα.

B 5. Ὁφείλον κατακυβηθῆσαν αἱ ὁδοὶ μου, τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά σου.

6. Τότε οὐ μὴ αἰσχυθῶ, ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου.

55, 56. (1) Ἐκαστος τῶν πιστευσάντων, ἀκούσας τὴν ἀγάπην, καὶ τὰ σπλάγχνα τοῦ σταυρωθέντος δι' ἡμᾶς, λέγει· Θεός μου εἶ σύ, καὶ ἐμαυτὸν ὁμολογήσω ἐξηγοῦσθαι τῷ τιμίῳ σου αἵματι.

57, 58. Θεός μου εἶ σύ, καὶ δοξάσω σε· ἐκδώσω ἐμαυτόν, ὅτι οὐκ ἀπεστράφης με, ἀλλ' ἀπέδειχθης βοηθός μου εἰς σωτηρίαν.

59. Ἐν ἅλῃ καρδίᾳ προσεύχεσθε αὐτῷ, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.

60. Ὅτι οὐκ ἀπεστράφη ἀπ' ἡμῶν τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

1. Μακάριοι οἱ κατὰ τὸν Ἰωβ, οἱ ἀπεχόμενοι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

2. Μακάριοι οἱ καθ' ἐκάστην πρᾶξιν δοκιμάζοντες εἰ τὸ εὐάρεστον καὶ τέλειον παρὰ τῷ Θεῷ. Θερμοὶ ὄντες περὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ οὐχ ὑπνώσουσι μεριμνῶντες, πῶς αὐτὸν ἐξῶνται ἐνοικον αὐτοῖς.

3. Οὐ γὰρ οἱ λεγόμενοι εἶναι Χριστιανοὶ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου ἔχοντες, τοῖς πράγμασιν [προσταγμασιν] αὐτοῦ ταῖθονται.

4. Σὺ εἶπας· Ἐπικατάρατος πῦρ ὁ ποιῶν τὰ τοῦ Κυρίου ἀμειλῶς.

5. Δῶν ἡ χάρις σου συνετισθῆναι τὰ θελήματα τῆς καρδίας μου τοῦ καρποφορεῖν με ἐν τοῖς δικαιώμασί σου.

6. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οὐ μὴ ἀκούσω παρὰ τοῦ τοῦ, Οὐκ οἶδά σε, ἂν ἡ διάνοιά μου πεφώτισται [ἐπὶ] πάσας τὰς ἐντολάς σου.

7. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας ἐν τῷ Δ
μαμαθηκίναί με τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.
8. Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω, μὴ με ἐγκαταλίπῃς
ὡς σφόδρα.
9. Ἐν τίνι κατορθώται νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ;
ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου.
10. Ἐν δὲ καρδίᾳ μου ἐξεζήτησά σε, μὴ ἀπίσω
με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.
11. Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου, ὅπως
ἂν μὴ ἀμάρτω σοι.
12. Εὐλόγητός εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά
σου.
13. Ἐν τοῖς χειλέσιν μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρί-
ματα τοῦ στόματός σου.
14. Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυριῶν σου ἐτέρφθην, ὡς
ἐπὶ παντὶ πλούτῳ.
15. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολογήσω, καὶ κατα-
νοήσω τὰς ὁδοὺς σου.
16. Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπι-
λήσομαι τῶν λόγων σου.
17. Ἀναπόδος τῷ δούλῳ σου, ζῆσόν με, καὶ φυ-
λάξω τοὺς λόγους σου

7. Constabor tibi in directione cordis, in eo quod
didici iudicia justitiæ tuæ.
8. Justificationes tuas custodiam, non me derelinq-
uas usquequaque.
9. In quo corrigit adolescentior viam suam? in
custodiendo sermones tuos.
10. In toto corde meo exquisivi te, ne repellas
me a mandatis tuis :
11. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non
peccem tibi.
12. Benedictus es, Domine, doce me justificatio-
nes tuas.
13. In labiis meis pronuntiavi omnia iudicia oris
tui.
14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum,
B sicut in omnibus divitiis.
15. In mandatis tuis exercebor, et considerabo
vias tuas.
16. In justificationibus tuis meditabor, non obli-
viscar sermones tuos.
17. Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam
sermones tuos.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐκδὼ ἑμαυτὸν σοι ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ, ἐν τῷ
ἀποῦσαί με, καὶ πιστεῦσαι περὶ τῆς μελλούσης δι-
καιίας ἀναποδόσεως.
8. Τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἴασω, μόνον, μὴ με
ἐγκαταλίπῃς ἕως τέλους.
9. Πῶς τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπελάθετό τις ;
Ἐν τῷ μνημονεύειν αὐτὸν τῶν εἰρημένων παρὰ σοῦ,
ὅτι μᾶλλον οἱ ἀκούειν οἱ ἀμαρτωλοὶ· Ἵπάγετε ἀπ'
ἐμοῦ οἱ κατηγορούμενοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, καὶ
τὰ ἐξῆς.
10. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου ἐπεπόθησά σε, μὴ
ἀνάξιον ἡγήσης με τῆς χάριτός σου.
11. Ἐν πάσῃ φύλακῇ ἐτήρουν ἑαυτὸν, μὴ ἐλθὼν ὁ
πονηρὸς λάθῃ ἀπὸ τῆς καρδίας μου τὰ λόγια σου, καὶ
μείνω χέρσοις.
12. Διδοξασμένος εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώ-
ματά σου.
13. Οὐχ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ διδάξαι, καὶ διαμαρ-
τῦρασθαι πάντα τὰ θελήματά σου.
14. Οὕτως χαρᾶς πληροῦμαι, ὅταν ποιῶ τὰς ἐντο-
λάς σου, ἅπασιν ὡς πλούτον θησαυρίζων ἑαυτῷ ἐν τῇ
οὐρανῷ.
15. Ἐν ταῖς Γραφαῖς σου ἀναγνώ, καὶ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς τῆς διανοίας μου ἐπιγνώ τὴν δύναμιν αὐτῶν.
16. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ πληρώσω αὐτοὺς ἔρ-
γῳ.
17. Δός μοι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ
ζωοποιηθῆσομαι δι' αὐτῆς, καὶ πληρώσω τοὺς λόγους
σου δι' ἔργων.

7. Tradam me ipsum tibi sincero corde, cum
audivero, et credidero de futura justa retributione.
8. Justificationes tuas non dimittam, solum ne
derelinquas me usque in finem.
9. Quomodo juvenilium cupiditatum quis obli-
scentur? Dum ipse meminerit quæ a te dicta sunt,
quod peccatores audituri sunt : *Discedite a me, ma-
ledicti, in ignem æternum* ⁷⁷, etc.
10. Ex tota anima mea desideravi te, ne me indi-
gnum existimes gratia tua.
11. Omni custodia meipsum custodiebam, ne ve-
niens malus accipiat e corde meo eloquia tua, et
terrenus remaneam.
12. Glorificatus es, Domine, doce me justificatio-
nes tuas.
13. Non me subdixi, quominus docerem et te-
stificarer omnes voluntates tuas.
14. Ita gaudio impleor cum exsequor mandata
tua, veluti, ut uno verbo dicani, divitias congerens
mihimetipsi in cælo.
15. In Scripturis tuis legam, et oculis mentis meæ
intelligam earum virtutem.
16. Noctes, atque dies, in sermonibus tuis me-
ditabor, et illos operibus implebo.
17. Da mihi gratiam sancti Spiritus, et ipsa
vivificabor, et implebo sermones tuos operibus.

⁷⁷ Matth. xxv, 41.in psalmo sive in interpretatione, nulla varietas ac diversitas erat, neque illos ad divisionem versiculo-
rum indicandam necesse erat ascribere. ANTONELLUS. Quæ vero Antonellus ascripsit, nos post finem psalmi
hujus addemus.

18. Revela oculos meos, et considerabo mirabilia A
de lege tua.

19. Incola ego sum in terra, non abscondas a me
mandata tua.

20. Concupivit anima mea desiderare justifica-
tiones tuas in omni tempore.

21. Increpasti superbos, maledicti qui declinant
a mandatis tuis.

22. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia
testimonia tua exquisivi.

23. Etenim sederunt principes, et adversum me
loquebantur, servus autem tuus exercebatur in
justificationibus tuis.

24. Nam et testimonia tua meditatio mea est, et
consilium meum justificationes tuas.

25. Adhaesit pavimento anima mea, vivifica me B
secundum verbum tuum.

26. Vias meas enuntiavi et exaudisti me, doce
me justificationes tuas.

27. Viam justificationum tuarum instrue me, et
exercebor in mirabilibus tuis.

28. Dormitavit anima mea prae tædio, confirma
me in verbis tuis.

18. Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατα-
νοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

19. Πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῆ, μὴ ἀποκρύψης
ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου.

20. Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ
κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ.

21. Ἐπετίμησας ὑπερηφάνους, ἐπικατάρτοι οἱ
ἐκκλινόντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.

22. Περὶλεε ἀπ' ἐμοῦ θνειδος καὶ ἐξουδένωσιν, ὅτι
τὰ μαρτυρία σου ἐξεζήτησα.

23. Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες, καὶ κατ' ἐμοῦ
κατελάλουν· ὁ δὲ δούλός σου ἠδολέσχει ἐν ταῖς δι-
καιώμασί σου.

24. Καὶ γὰρ τὰ μαρτυρία σου μελέτη μου ἐστὶ,
καὶ αἱ συμβουλῆαι μου τὰ δικαιώματά σου

25. Ἐκολλήθη τῷ ἔδαφει ἡ ψυχὴ μου, ζήσόν με
κατὰ τὴν λόγον σου.

26. Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγγεῖλα, καὶ ἐπήκουσάς μου
δίδοξόν με τὰ δικαιώματά σου.

27. Ὅδὸν δικαιωμάτων σου συνέτισόν με, καὶ
ἀδολεσχήσω ἐν ταῖς θαυμασίαις σου.

28. Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας, βε-
βαίωσόν με ἐν ταῖς λόγοις σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Separa tenebras e corde meo, et lux tua
illuceat, et agnoscam legis tuae praecepta.

19. Non habeo civitatem hic permanentem, sed
futuram in caelis inquirō, cujus tu artifex et fabri- C
cator es; ne indignum me existimes agnoscere vo-
luntatem tuam.

20. Desiderat anima mea, et non detrectat facere
judicia tua nocte atque die.

21. Diabolum et angelos ejus: In interitum res-
servati sunt, qui a tuis praeceptis se avertunt, et
in pristinas iniquitatis suae conversationes rever-
tuntur.

22. Adime a me veterem illam improbam con-
cupiscentiam, quia delector in praeceptis tuis,
unde singuli homines laudes ac testimonium ac-
cipiunt.

23. Etenim principes tenebrarum harum consul-
taverunt adversum me, ego autem, quem rede-
misti pretioso tuo sanguine, considerabam Scriptu- D
ras tuas.

24. Etenim meditans die ac nocte, quae contesta-
tus es mihi, et haec suadeo animae meae.

25. Humiliatus sum coram te, vivifica me sicut
vult gratia tua.

26. Confessus sum tibi pristina in ignorantia
mea peccata, et statim misertus es mei: dona igitur
mibi gratiam tuam.

27. Illuminationem Scripturarum tuarum fac me
intelligere per gratiam tuam, prae delectatione
non cessabo loqui in magnitudine sermonum tuo-
rum.

28. Submersa est anima mea a peccato, sed
excita me gratia tua in verbis tuis

18. Διαχώρισον το σκότος ἐκ τῆς καρδίας μου, καὶ
τὸ φῶς σου λάμψον, καὶ ἐπιγνώ τὰ προστάγματα
τοῦ νόμου σου.

19. Οὐκ ἔχω πλιν ὧδε μένουσαν, ἀλλὰ τὴν μελλ-
λουσαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐπιζητῶ, ἧς τεχνίτης καὶ
δημιουργὸς αὐτὸς ὑπάρχεις· μὴ ἄξιον ἠγήσῃ με τοῦ
γνώσει τὸ θέλημά σου.

20. Ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου, καὶ οὐκ ὀρέννυται
[ἀρνείται] τὰ κρίματά σου ποιεῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

21. Τῷ διαδόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· Ἐπὶ
ἀπωλείᾳ τετήρηται οἱ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου λαβόν-
τες ἐκυτοῦς, καὶ εἰς τὰς προτέρας· αὐτῶν πονηρίας
ἀναστροφὰς πορευόμενοι.

22. Ἄφελε ἀπ' ἐμοῦ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐπιθυ-
μίαν τὴν πονηρὰν, ὅτι ἡδέως ἔχω τὰ προστάγματα
σου, δι' οὗ με μαρτύρηται ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.

23. Καὶ γὰρ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους τούτου βου-
λεύονται κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ ὄν ἐξηγόρασας τῷ τιμῆ
σου αἵματι ἐπισκεπτόμην τὰς Γραφάς σου

24. Καὶ γὰρ μελετῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀ δι-
εμαρτύρω μοι, καὶ αὐτὰ συμβουλεύω τῇ ψυχῇ μου.

25. Ἐταπεινώσῃ ἐνώπιόν σου, ζωοποιήσόν με
καθὼς θέλει ἡ χάρις σου.

26. Ἐξωμολογησάμην τὰς πρότερον ἐν τῇ ἀνομίᾳ
μου ἁμαρτίας, καὶ εὐθύς ἠλέησάς με· δώρησαι ὡν
μοι τὴν χάριν σου.

27. Τὸν φωτισμὸν τῶν Γραφῶν σου συνέτισόν με
διὰ τῆς χάριτός σου, ἀπὸ τῆς τέρφως [οὔ] παύσομαι
λέγειν ἐν τῇ μεγαλειότητι τῶν λόγων σου.

28. Βεβύλισται ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας,
ἀλλὰ διεγείρῃν με τῇ χάριτί σου ἐν τοῖς λόγοις σου.

29. Ὅδον ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

30. Ὅδον ἀληθείας ἤρετισάμην, καὶ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπιλαθόμεν.

31. Ἐκολλήθην τοῖς μαρτυρίοις σου, Κύριε, μή με καταεγχύνης.

32. Ὅδον ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

33. Νομοθέτησόν με, Κύριε, τὴν ὁδὸν τῶν δικαιοματίων σου, καὶ ἐκζητήσω αὐτὴν διαπαντός.

34. Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

35. Ὑβήγησόν με ἐν τῇ τριβῶν τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα.

36. Κλίνων τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ μὴ εἰς πικροειδίαν.

37. Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με.

38. Στήσων τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου.

39. Περιελε τὸν ὀνειδισμόν μου, ὃν ὑπάπτειυσα, ὅτι γὰρ κρίματά σου χρηστά.

40. Ἰδοὺ ἐπιθύμησα τὰς ἐντολάς σου, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Ἀπέλασον τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐλέησόν με ὁδηγῶν με ἐν τῷ νόμῳ σου.

30. Περιέβηκα τὸν Ἰὶδὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· ἐμνημόνευσον γὰρ τὸ βῆμά σου τὸ φοβερόν.

31. Ἀκολουθεῖν ἠρξάμην τοῖς προστάγμασι σου, Κύριε, μὴ ῥέθειμόν με ἐσθῆς ἐν αὐτοῖς.

32. Προθύμως ποιῶ τὸ θέλημά σου, ὅταν ἀνοίξῃς τὴν καρδίαν μου ἐγγράψας ἐν αὐτῇ τὸν νόμον σου.

33. Στήριξον ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὸ πῶς ἐπιτελέσω τὰ δικαιώματά σου, καὶ ἐπιποθήσω ἀεὶ αἰτεῖσθαι (1) παρὰ σοῦ τὴν χάριν ταύτην.

34. Φώτισόν με, καὶ ἐπιζητήσω τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν σου, καὶ σπουδάσω πληρῶσαι αὐτὴν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

35. Ἐπεὶ νήπιός εἰμι, καὶ οὐκ οἶδα βαδίζειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ζητῶν καὶ τὴν ὁδὸν αὐτῶν κράτησον τῇ χάριτι σου τὴν ψυχὴν μου, καὶ ποιήσόν με πετεῖν ἐν αἰταις.

36. Ὑπόταξον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ [οὐκ] εἰς τὴν πλεονεκτηοῦσάν με ἀμαρτίαν, ἵνα μὴ ᾧ δεδουλωμένος.

37. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου, τοῦ μὴ προσχεῖν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κόσμου· ἐν τῷ Ἰῶ σου ζωοποιήσόν με.

38. Στήριξον εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ λόγιόν σου μετὰ τοῦ φόβου σου.

39. Ἄφαιε ἀπ' ἐμοῦ τὴν αἰσχύνην [ἣν] προσεδόκησα ἔχειν ἐπι τοῦ βήματός σου, ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι σου ἀγαθαί.

40. Ἰδοὺ ἐδίψησα ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου, πότισόν με τὴν χάριν σου.

(1) Vox aiteῖσθαι abundare videtur

29. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei.

30. Viam veritatis elegi, et judicia tua non summi oblitus.

31. Adhæsi testimoniis tuis, Domine, noli me confundere.

32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

33. Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper.

34. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo.

35. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.

36. Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam.

37. Averte oculos meus ne videant vanitatem; in via tua vivifica me.

38. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo.

39. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua vivifica me.

29. Expelle a me mundi concupiscentias, et miserere mei deducens me in lege tua.

30. Desideravi Filium Dei, qui est via veritatis; recordatus enim sum tremendi tui tribunalis.

31. Institui sequi præcepta tua, Domine, ne me reprobum in ipsis dimittas.

32. Alacriter facio voluntatem tuam, cum aperueris cor meum inscribens in ipso legem tuam.

33. Confirma in mente mea quomodo perficiam justificationes tuas, et desiderabo semper a te hanc gratiam.

34. Illumina me, et exquiram interpretationem tuarum Scripturarum, et studebo eam implere per opera bona.

35. Quoniam infans sum, et novi ambulare in præceptis tuis, quærens adhuc eorum viam: apprehende gratia tua animam meam, et fac ut in ipsis ambulem.

36. Subjice cor meum testimoniis tuis, et non circumvenienti me peccato, ne redigar in servitutum.

37. Illumina oculos mentis meæ, ne adhæream mundi voluptatibus: in Filio tuo vivifica me.

38. Confirma in corde meo eloquium tuum cum timore tuo.

39. Aufer a me pudorem, quem subire exspectavi in tuo tribunal, quia bonæ sunt promissiones tuæ.

40. Ecce sitivi facere mandata tua, pota me gratia tua.

41. Et veniat super me misericordia tua, Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum.

42. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.

43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudiciis tuis supersperavi.

44. Et custodiam legem tuam semper, in sæculum et in sæculum sæculi.

45. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisivi.

46. Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebar.

47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi valde.

48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et exercebar in justificationibus tuis.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50. Hæc me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi inique agebant usquequaque, a sege autem tua non declinavi.

41. Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου, Κύριε, τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λόγον σου.

42. Καὶ ἀποκριθῆσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον, ὅτι ἠλπισα ἐπὶ τοῖς λόγοις σου.

43. Καὶ μὴ περιέλθῃς ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα, ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασι σου ἐπίλπισα.

44. Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαντός εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

45. Καὶ ἐμπορεύμην ἐν πλατυσμῷ, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζητήσα.

46. Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἠσχυνόμην.

47. Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ὅς ἠγάπησα σφόδρα.

48. Καὶ ἤρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ὅς ἠγάπησα, καὶ ἠδολόγησεν ἐν τοῖς δικαίωμασί σου.

49. Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δούλῳ σου, ᾧ ἐπήλπισάς με.

50. Αὕτη με παρακάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου, ὅτι τὸ λόγιόν σου ἐξησέ με.

51. Ὑπερήφανοι παρηγόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

41. Et veniat super me Spiritus tuus sanctus vivificans, quemadmodum mihi promisisti.

42. Et da mihi gratiam, ut ego loquar e sanctis tuis Scripturis contra omnes hæreticos, et Judæos, et gentiles, quoniam desideravi sermones tuos.

43. Et ne auferas a me gratiam tuam usque in finem, quoniam totus effusus sum in præceptis tuis.

44. Et indesinenter faciam legem tuam, habens eam in me ipso, et in præsentibus, et futuro sæculo.

45. Et exsultavit cor meum, quoniam sollicitus fui facere voluntatem tuam.

46. Et recogitabam in mente mea præcepta tua, et restiti regibus tenebrarum, et non sunt in me dominati.

47. Et in corde meo explicabam Scripturas, quia earum desiderio effusus sum.

48. Et intendi mentem cordis mei in contemplationem Scripturarum tuarum, quas dilexi, et permansi probans et dijudicans quæ in tuis Scripturis continentur.

49. Recordare, quod promisisti misereri mei, si in sermonibus tuis versabor.

50. Hæc promissio tua consolata est me, quando eram in peccato meo, quoniam dixisti: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat* ⁸⁰.

51. Contemnentibus præcepta tua impie agunt usque in finem, ego autem a lege tua non recessi.

41. Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τὸ ζωοποιῶν, καθὼς ἐπήγγειλάς μοι.

42. Καὶ δός μοι τὴν χάριν τοῦ λέγειν με ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν σου πρὸς πάντας αἰρετικούς, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας, ὅτι ἐπεπόθειν [ἐπεπόθησα;] ἐπὶ τοῖς λόγοις σου.

43. Καὶ μὴ ἀφέλθῃς ἀπ' ἐμοῦ τὴν χάριν σου ἕως τέλους, ὅτι ἐν τοῖς προστάγμασι διῶς ἐκκέχυμαι.

44. Καὶ ποιήσω ἀδιαιρέτως τὸν νόμον σου ἔχων αὐτὸν ἐν ἐαυτῷ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

45. Καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ καρδία μου, ὅτι μεριμνῶν [ἐμεριμνήσα] τοῦ ποιῆν τὸ θέλημά σου.

46. Καὶ ἐμνημόνευον ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἀπὸ τῶν προσταγμάτων σου, καὶ ἀνθιστάμην τοῖς τοῦ σκότους βασιλεῦσι, καὶ οὐκ ἐκυριεύμην ὅπ' αὐτῶν.

47. Καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐπέλυον τὰς Γραφάς, ὅτι ἐκκέχυμαι ποθεῖν αὐτάς.

48. Καὶ ἐντέτεινον τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας μου εἰς τὴν θεωρίαν τῶν Γραφῶν σου, ὅς ἠγάπησα, καὶ ἐπέμμενον δοκιμάζων, καὶ ἀνακρίνων τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς σου.

49. Μνήσθητι. ὅτι ἐπήγγειλας ἔλεειν με, ἐὰν ἐπιστρέψω ἐν τοῖς λόγοις σου.

50. Αὕτη ἡ ἐπαγγελία σου παρεμυθήσατό με, ὅταν ἤμην ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ μου, ὅτι εἶρηκας· *Ὅθ' βοόλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν.*

51. Οἱ ἐξουδενοῦντες τὰ προσταγμάτά σου ἀσεβοῦσιν ἕως τέλους· ἐγὼ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου σου οὐκ ἀφίσταμην.

⁸⁰ Ezech. xxxiii, 11

52. Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος, Κύριε, καὶ παρεκλήθην.

53. Ἄθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου.

54. Ὡστόσο ἦσάν μοι τὰ δικαιώματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου.

55. Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

56. Αὕτη ἐγενήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

57. Μερὶς μου εἶ, Κύριε, εἶπα τοῦ φυλάσσειαι τὸν νόμον σου.

58. Ἐβήθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου.

59. Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου.

60. Ἦτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἐταράχθην τοῦ φυλάσσειαι τὰς ἐντολάς σου.

61. Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιπλάκησάν μοι, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

62. Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην, τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

63. Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς σου.

52. Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.

53. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.

55. Memor fui nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.

56. Hæc facta est mihi, quia justificationes tuas exquisivi.

57. Portio mea es, Domine, dixi custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam, ad confitendum tibi super iudicia justificationis tuæ.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium mandata tua.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

52. Μόνον ἐν νῷ λαβὼν τὰ προστάγματά σου, τὰ ἐξ ἀρχῆς, Κύριε, χαίρεται ἡ καρδία μου.

53. Πολλὴ θλίψις εἶχέ με, ὅταν ἐύρων τοὺς ἀμαρτάνοντας καταφρονούντας τοὺς νόμους σου.

54. Ἄει ἐν τοῖς δικαιώμασι σου ἐτερπόμην, [ἐν παντὶ τόπῳ τῆς γῆς ὑπάρχων.]

55. Ἄμαρτίας μοι ὑπεισελεύθη, ἐμνήσθην, ὅτι Θεός μου εἶ, καὶ ἀπέστην ἀπ' αὐτῆς· τοῦτο γὰρ ἐνελεῖω μοι [ἐνετείλω μοι].

56. Αὕτη μοι βοήθεια ὑπέρβεν, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐπεπόθησα μᾶλλον ἢ τὴν ἀμαρτίαν.

57. Σὺ εἶ ἡ ζωὴ μου, Κύριε· συνεθέμην γὰρ τοῦ πληρῶσαι τὸν νόμον σου.

58. Ἐβήθην ἰλθεῖν [τὴν χάριν σου], ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐλέησόν με, καὶ ἀπόστειλον αὐτὴν, καθὼς εἶρηκας· Αἰτεῖται, καὶ δοθήσεται ὑμῖν.

59. Ἐν νῷ ἐλαβον, ὅτι ἐν ἀμαρτίαις πορεύομαι, καὶ μετανοήσας κατέφυγον εἰς τὰ παθήματά σου.

60. Ἔως θανάτου ἠὲτρέπισα τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸ θέλημά σου, καὶ οὐκ ἦν μοι δυσχερὲς τὸ πληροῦν τὰς ἐντολάς σου.

61. Λογισμοὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων εἰς ἐπιθυμίας ὑπεισέρχοντό μοι· ἐμνημόνευον γὰρ, ὅτι οἱ πορνεύσαντες ἐν τοῖς κατακλυσμοῖς ἀπόλωλον, καὶ οἱ Σοδομίται ἐθραύθησαν [συνεκαύθησαν].

62. Ὅταν πάντες ὑπῶν κατείχοντο, ἐγὼ νηρούση τῇ θανοῖα παριστάμενος ἐλάτρευόν σοι ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ψάλας πνευματικαῖς.

63. Ὅρων ἕκαστον τῶν εὐαρεστούντων σοι, σημειοῦμαι, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πολιτεύεται, καὶ ἀπ' ἑκάστου κρατῶ παρ' ἑμαυτῷ, ἐκτελῶν αὐτὸ ὡς ἐκείνος.

52. Solum recordatus præceptorum tuorum, quæ ab initio sunt, Domine, exultat cor meum.

53. Multa tribulatio tenuit me, cum videbam peccatores contemnentes leges tuas.

54. Semper in justificationibus tuis delectabar, ubique terrarum existens.

55. Subingrediente in me peccato, recordatu sum, quod Deus meus es, et abstiti ab eo, hoc enim præcepisti mihi.

56. Hoc mihi auxilio fuit, quod justificationes tuas desideravi magis, quam peccatum.

57. Tu es vita mea, Domine: proposui enim implere legem tuam.

58. Deprecatus sum, ut veniret gratia tua, in toto corde meo, miserere mei, et mitte eam, quemadmodum dixisti: *Petite, et dabitur vobis*.

59. Recordatus sum, quod in peccatis ambulo, et pœnitens confugi ad passiones tuas.

60. Usque ad mortem præparavi animam meam in voluntatem tuam, et non erat mihi difficile implere præcepta tua.

61. Suggestiones contrariarum potestatum ad excitandas cupiditates in me subingressæ sunt: recordatus autem sum, quod adulterantes in diluvio perierunt, et Sodomitæ concremati sunt.

62. Cum omnes somno delinebantur, ego vigili mente astans serviebam tibi in psalmis, et hymnis et canticis spiritualibus.

63. Spectans singulos, qui placent tibi, observo, quomodo quisque eorum vitam instituit, et a singulis aliquid accipiens teneo apud me ipsum, peragens hoc ipsum, sicut ille.

⁶⁰ Matth. vii, 7

64. Misericordia tua, Domine, plena est terra, A justificationes tuas doce me.

65. Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer ego deliqui, propterea eloquium tuum custodivi.

68. Bonus es tu, et in bonitate tua doce me justificationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superbiorum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam B justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.

73. Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me, da mihi intellectum, et discam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, et lætabuntur: quia in verba tua supersperavi.

61. Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ, τὰ δικαίωματά σου διδάξόν με.

65. Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου, Κύρια, κατὰ τὸν λόγον σου.

66. Χρηστότητα, καὶ παιδείαν, καὶ γνῶσιν διδάξόν με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς σου ἐπίστευσα.

67. Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα. διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν σου ἐφύλαξα.

68. Χρηστὸς εἶ σύ, Κύριε, καὶ ἐν τῇ χρηστότητί σου διδάξόν με τὰ δικαίωματά σου.

69. Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμέ ἀδικία ὑπερηφάνων· ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου.

70. Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν· ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα.

71. Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐταπεινώσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαίωματά σου.

72. Ἀγαθὸς μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου.

73. Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με, συνείτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου.

74. Οἱ φοβούμενοί σε θύονται με, καὶ εὐφρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

64. Non est homo, cujus non miserearis, atque etiam mei misereberis, et docebis me justificationes tuas.

65. Omnem tuam bonitatem implevisti in me, quemadmodum mihi promisisti.

66. Charitatem, et humilitatem, et virtutem Scripturarum tuarum scire me per gratiam tuam concede mihi, quia credidi quod est retributio justis atque injustis.

67. Priusquam subicerer tibi, ego in te multa peccavi, propterea nunc, quod præcepisti mihi, custodivi.

68. Bonus es, Domine, et in Spiritu tuo bono doce me justificationes tuas et cognoscere et facere.

69. Multitudo cupiditatum et cogitationum diabolicarum irruit in me: ego autem nequaquam tradidi in ipsas cor meum, nam mentem meam habebam in præceptis tuis.

70. Obduratum est cor eorum, ego autem mentem meam in timore tuo habeo.

71. Bonum mihi, quod mansuefecisti cor meum, ut excipiam gratiam tuam.

72. Bonæ mihi sunt divitiæ, quæ dedisti mihi dicens: *Accipite Spiritum sanctum*⁶⁶, qui super omnes divitiæ est, quas quisquam unquam animo conceperit.

73. Tu ab initio, cum ego lutum essem, et terra, formasti me secundum tuam imaginem, et similitudinem, et nunc corruptum cor meum a terrenis concupiscentiis renova illud, et fac, cum tua imago sit, ut habeat in se inscripta præcepta tua.

74. Sancti tui et omnes angeli tui exsultabunt videntes quod me prænituit.

⁶⁶ Joan. xx, 20.

64. Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃν οὐκ ἐλεεῖς, ἀλλὰ ἐλεῖς· σεις, καὶ διδάξεις με τὰ δικαίωματά σου.

65. Πᾶσαν τὴν ἀγαθωσύνην σου ἐπλήρωσας εἰς ἐμέ, καθὼς ἐπηγγέλω μοι.

66. Ἀγάπην, καὶ ταπεινώσιν, καὶ τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν σου εἰδέναι με διὰ τῆς χάριτός σου ἔδωκας μοι, ὅτι ἐπίστευσα, ὅτι ἔστιν ἀνταπόδοσις δικαίων καὶ ἀδίκων.

67. Πρὸ τοῦ με ὑποταγῆναι σοι, ἐγὼ εἰς σὲ πολλὰ ἔμαρτον, διὰ τοῦτο νῦν ὑπερ ἐνετείλω μοι, ἐφύλαξα.

68. Ἀγαθὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἐν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ διδάξόν με τὰ δικαίωματά σου, καὶ γινώσκω, καὶ ποιεῖν.

69. Πλήθος ἐπιθυμιῶν καὶ ἐνθυμησιῶν διαβολικῶν ἐπέστη μοι· ἐγὼ δὲ οὐδὲ ὅλως ἐξέδωκα εἰς αὐτὰ τὴν καρδίαν μου· τὴν γὰρ διάνοιάν μου εἶχον εἰς τὰς ἐντολάς σου.

70. Ἐσκληρώται ἡ καρδία αὐτῶν, ἐγὼ δὲ τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν φόβον σου ἔχω.

71. Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐπράυνας τὴν καρδίαν μου, ὅπως ἂν δέξωμαι τὴν χάριν σου.

72. Ἀγαθὸς μοι ὁ πλοῦτος ὃν ἔδωκας μοι λέγων· *Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον ὑπὲρ πάντα πλοῦτον*, ὃν ἔαν τις ἐνθυμηθῇ.

73. Σὺ ἐν ἀρχῇ πηλὸν ὄντα με, καὶ γῆν, ἔπλασας κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ νῦν φθαρσίης τῆς καρδίας μου ὑπὸ τῶν γηίνων ἐπιθυμιῶν ἀνακαίνισον αὐτήν, καὶ ποιήσον, ὡς σὴν ὄσαν εἰκόνα, τὰς ἐντολάς ἔχειν ἐν αὐτῇ ἐγγεγραμμένας.

74. Οἱ ἄγγελοι σου καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι σου ἀγαλλιάσονται ὁρῶντες, ὅτι μετενόησα.

75. Ἐγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου, καὶ ἀληθεία ἐταπεινώσάς με.

76. Γενηθήτω δὴ τὸ ἐλός σου τοῦ παροικεῖσθαι με κατὰ τὸ λόγιόν σου τῷ δούλῳ σου.

77. Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ ζήσομαι, ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

78. Αἰσχυνθήτωσαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμισαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ἀδολεσχῆσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

79. Ἐπιτρυσάτωσάν με οἱ φοβούμενοί σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτύριά σου.

80. Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἀμωμος ἐν τοῖς δικαίωμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυθῶ.

81. Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχή μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

82. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ λόγιόν σου, Β λέγοντες· Πότε παρακαλέσεις με;

83. Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἄσκος ἐν πάχνῳ, τὰ δικαίωματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

84. Πότε· εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδικαζόντων με κρίσιν;

85. Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε.

75. Cognovi, Domine, quia aequitas judicia tua, et in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me secundum eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuae, et vivam: quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te, et qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

81. Defecit in salutare tuum anima mea, et in verba tua supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83. Quia factus sum sicut uter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui? quando facies de perscrutantibus me iudicium?

85. Narraverunt mihi iniuri fabulationes, sed non ut lex tua, Domine.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

75. Φωτισθείς ὑπὸ τῆς χάριτός σου ἔγνων, ὅτι δίκαιά εἰσι τὰ προστάγματά σου, καὶ ἄπερ ἀπεφώνω ἐν αὐτοῖς κατ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ δικαίως ὤρισας.

76. Ἀλλὰ πάλιν γένοιτο τὸ ἐλός σου παραμυθούμενόν με, ὅτι οὕτως εἶπας· *Οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν.* C

77. Ἐπισκηνώσει ἡ χάρις σου εἰς ἐμέ, καὶ νεκρωθέντα με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ζωοποιήσει, ὅτι ἤρξαμην μελετεῖν τὸν νόμον σου.

78. Αἰσχυνθήτωσαν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, ὅτι αὐταὶ με ἐξημαλῶσαν· ἐγὼ δὲ ἐπιστρέψω τὴν διάνοιάν μου εἰς τὰ θελήματά σου.

79. Κατηγήσουσι, καὶ διδάξουσιν οἱ ἔχοντες τὴν χάριν σου, καὶ εἰδότες τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων σου Γραφῶν.

80. Καθαρισθήτω ἡ καρδία μου ὑπὸ τῆς χάριτός σου εἰς τὰ δικαίωματά σου, μὴ ἔχουσα ἐν ἐαυτῇ ἐπιθυμίαν ἢ φροντίδα γηίνην, ἵνα μὴ πάλιν αἰσχυθῶ εἰς τὸ βῆμά σου.

81. Διψᾷ ἡ ψυχή μου τὴν σωτηρίαν σου [τὸ σωτήριόν σου], πότισόν με τὰ λόγια σου.

82. Ἐξετάκην ὄλος ἀπ' ἐπιθυμίας μεριμνῶν, πότε ποτίσεις με τὴν χάριν σου.

83. Ὅτι ἐνεκρώθην, καὶ ἐξηράνθην ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ μου, οἶδα, καὶ μνημονεύω, ὅτι εἶπας ἐν τοῖς δικαίωμασί σου τὸν ἀμαρτωλὸν ἀντιλαμβάνεσθαι.

84. Πόσας ἄλλας ἔχω ζῆται ἡμέρας; πότε τοσοῦτον χρόνον δώσει [δώσει] μοι ἐξουσίαν πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ [τῶν ἐχθρῶν], ὅσον αὐτοὶ μοι κατεδυνάστευσαν;

85. Ὑπέθετό μοι τὸ πρότερον οἱ δαίμονες τὰς ἐαυτῶν ἀπάτας, ἀλλ' οὐχ ὡς σὺ θέλεις, Κύριε.

75. Illuminatus gratia tua cognovi, quod iusta sunt praecepta tua, et quae in ipsis pronuntiasti contra me peccatorem, iuste definivisti.

76. Sed rursus fiat misericordia tua consolans me, quoniam ita dixisti: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat.* C

77. Habitat gratia tua in me, et me mortuum ob peccatum vivificabit, quoniam carpi meditari legem tuam.

78. Erubescant contrariae potestates, quod ipso me in captivitatem redegerunt, ego autem firmabo mentem meam in praeceptis tuis.

79. Instruent, et docebunt, qui habent gratiam tuam, et qui noverunt potestatem sanctarum tuarum Scripturarum.

80. Emundetur cor meum a gratia tua in justificationibus tuis, non habens in se ipso cupiditatem et curam terrenarum rerum, ne rursus confundar ante tuum tribunal.

81. Sinit anima mea salutare tuum, pote me eloquiis tuis.

82. Consumptus sum totus ob desiderium anxie cogitans, quando me potabis gratia tua.

83. Quoniam mortificatus sum, et arefactus in peccato meo, novi et recordatus sum, quod dixisti tuis in justificationibus suscipere peccatorem.

84. Quot alii mihi supersunt dies vitae? quando tanto tempore dabis mihi potestatem conculcandi omnem inimicorum potentiam, quanto ipsi in me dominati sunt?

85. Subluderunt mihi demones pristinas suas fallacias, sed non quemadmodum tu vis, Domine.

¹ Ezech. xxxii, 2.

86. Omnia mandata tua veritas : inique persecuti A sunt me, adjuva me.

87. Paulo minus consummaverunt me in terra, ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui.

89. In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cœlo :

90. In generationem et generationem veritas tua : fundasti terram, et permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies : quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, salvum me fac : quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me expectaverunt peccatores, ut perderent me, testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum tuum nimis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

86. Novi quod justus iudex es in omnes : fugiente me ab ipsis, et volente ad te venire, qui secundum naturam Dominus meus es, persequuntur me quærentes me prædari, adjuva me.

87. Ita valide in me irruerunt, ut paulo minus interfecissent me in peccato ; ego autem in corde meo dicebam animæ meæ : Recordare quid tibi præceperit Deus.

88. Quemadmodum misericordia tua immensa et investigabilis est, ita gratiam tuam da mihi vivificantem me, et implebo præcepta quæ mandasti mihi.

89. In corde, in quo familiariter inhabitas, incessanter est voluntas tua.

90. In sanctis, qui omni tempore complacuerunt tibi, vere est fides tua : fundasti mundum in fide tua, et portæ inferi non prævalerunt adversus eam ⁹⁹.

91. Dono gratiarum tuarum permanet lux tua, quoniam tu Dominus es cœlestium, et terrestrium, D et infernorum.

92. Nisi saltem nunc cœpisssem discere legem tuam, sed mansissem ut prius, omnimode periturus eram in peccato meo.

93. Non utique obliviscar passionum tuarum, quoniam me mortuum sanguine tuo vivificasti.

94. Omnino redemisti me pretioso tuo sanguine ; salva me, quoniam, audita prædicatione tua, credidi.

95. Me quæsierunt contrariæ potestates perdere in idololatria ; dicta autem a te de fide in te, et spe audiens credidi.

96. Omnis gloriæ, et carnalis voluptatis vidi fi-

⁹⁹ Matth. xvi, 18

86. Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἀδίκως καταδίωξαν με, βοήθησόν μοι.

87. Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῆ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς ἐντολάς σου.

88. Κατὰ τὸ ἐλεός σου ζήσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου.

89. Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ·

90. Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀλήθειά σου· ἐθεωλώσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει.

91. Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα, ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά.

92. Εἰ μὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστὶ, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου.

93. Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιομάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐζήσάς με.

94. Σὸς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με, ὅτι τὰ δικαιοματὰ σου ἐξεζήτησα.

95. Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με, τὰ μαρτύριά σου συνήκα.

96. Πάσης συντελείας εἶδον πέρας, πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα.

86. Οἶδα, ὅτι δίκαιος κριτὴς εἶ εἰς πάντας· φεύγοντός μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ θέλοντος ἔλθειν πρὸς σὲ τὸν κατὰ φύσιν μου δεσπότην, καταδιώκουσί με ζιτούντες ἀρπάσαι με· βοήθησόν μοι.

87. Οὕτως ἰσχυρῶς ἐπέβησάν με, ὅτι παρὰ μικρὸν ἐθανάτωσάν με ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ἐγὼ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔλεγον τῇ ψυχῇ μου· Μνημόνευε τί σοι ἐντέλλεται ὁ Θεός.

88. Καθὼς τὸ ἐλεός σου ἀμέτρητον, καὶ ἀνεξιχνίαστον ἐστίν, οὕτω τὴν χάριν σου δός μοι τὴν ζωοποιούσάν με, καὶ πληρώσω τὰ προστάγματα, ἃ ἐντελεῖω μοι.

89. Εἰς τὴν καρδίαν, ἐν ἣ οἰκίως ἐμπεριπατεῖς, ἀπαύστως ἐστὶ τὸ θέλημά σου.

90. Εἰς τοὺς ἀγίους τοὺς καθ' ἐκάστην εὐαρεστήσαντάς σοι ὅπως ἐστὶν ἡ πίστις σου· ἐθεμελίωσας τὸν κόσμον ἐν τῇ πίστει σου, καὶ πύλαι ἄβου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

91. Τῇ δωρεᾷ τῶν χαρισμάτων σου διαμένει τὸ φῶς σου, ὅτι ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων αὐτὸς δεσπότης.

92. Εἰ μὴ κἂν νῦν ἠρξάμην μαθάνειν τὸν νόμον σου, ἀλλ' ἔμεινον οὕτως ὡς τὸ πρότερον, παντὶ τρόπῳ εἶχον ἀπολέσθαι ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου.

93. Οὐκ ἂν ἐπιλάβωμαι ποτε τῶν παθημάτων σου, ὅτι νεκρὸν με ὄντα ἐν τῷ αἵματι σου ἐζωοποίη [ἐζωοποίησας].

94. Ἐξηγόρασάς με τῷ τιμίῳ σου αἵματι τελείως σῶσόν με, ὅτι, ἀκούσας τὸ κήρυγμά σου, ἐπίστευσα.

95. Ἐμὲ ἐζήτησαν αἱ ἐναντία δύναμεις ἀπολέσαι ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ· τὰ δὲ λεχθέντα παρὰ σοῦ περὶ τῆς εἰς σὲ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀκούσαι [ἀκούσας] ἐπίστευσα.

96. Πάσης δόξης, καὶ ἀπολαύσεως σαρκικῆς εἶδον

97. Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστίν.

98. Ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς μου ἐσφισάς με τὴν ἐντολήν σου· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἔμοι ἐστιν.

99. Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστίν.

100. Ὑπὲρ πρεσβυτέρους συνῆκα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

101. Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυσα τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυλάξω τοὺς λόγους σου.

102. Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα· ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με.

103. Ὡς γλυκία τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματι μου.

104. Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα· διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας.

105. Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου.

106. Ὡμοσα, καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

97. Ut dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatione mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti: mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senes intellexi, quia mandata tua quaesivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

104. A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.

106. Juravi, et statui custodire judicia justitiarum tuarum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τέλος· οὐ δὲ τὴν ἐντολήν σου φυλάττοντες ἀταλευτήτου δόξης, καὶ ἀπολαύσεως ἀξιοῦνται.

97. Ὡς μόνος ἠρξάμην ἀγαπᾶν τὸν νόμον σου, ἀδελείπτως λοιπὸν φωτίζομαι, καὶ προσκώπτω ἐν αὐτῷ.

98. Ταῖς γὰρ ἐναντίας δυνάμεισι καὶ πᾶσι τοῖς αἱρετικοῖς οὐκ ἔδωκας τοιαύτην χάριν, ὡς ἔμοι, τοῦ εἰθεῖναι τὰς ἐντολάς σου, ὅτι ἔμοι ἀδελείπτως ἔδωρῆσω τὴν χάριν αὐτήν.

99. Ὑπὲρ τοὺς παλαιότερους μου τῇ ηλικίᾳ ἐφωτίσθην τὰ λόγια σου, ὅτι νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν αὐτοῖς μελετῶ.

100. Ὑπὲρ τοὺς πρὸ ἐμοῦ ὄντας τῇ γνῶσει συνῆκα τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπίθησα.

101. Ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας πονηρᾶς ἐπαυσάμην, ὅπως πληρώσω εἰς σὲ καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην.

102. Ἐν τοῖς προσηλάσμασί σου πλαγεῖς οὐκ ἐπορεύθη, ὅτι σὺ τῆς χάριτός σου [ἐπορεύθη, ὅτι σὺ τῇ χάριτί σου] ὀδηγήσεις με.

103. Τὸ μὲν πρῶτον ἰδιὸν τοῦτο ἐστίν, ὅτι ὑπὲρ τὸ μέλι γλυκύτερά εἰσι τὰ λόγια σου· ἐκεῖνο γὰρ οὔτε εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσέρχεται [εἰσέρχεται], καὶ μετὰ λαβεῖν αὐτὸ, εὐθέως ἡ γλυκύτης αὐτοῦ παύεται· ταῦτα δὲ διαμένοντα εἰς τὴν καρδίαν μου πλεονάζουσιν εἰς ἐμὲ τὴν γλυκύτητα αὐτῶν· τὸ δὲ ἀλληγορῆσαι τοῦτο ἐστίν, ὅπερ ὑπὲρ πᾶσαν ἡδύτητα τοῦ κόσμου γλυκύτερά εἰσι τὰ λόγια σου, ὅτι τῆς αἰωνίου ἀπολαύσεως ἔχουσι τὴν προσδοκίαν.

104. Ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων σου συνεπίσθην· διὰ τοῦτο ἀπεστράφην πᾶσαν ἁμαρτίαν.

105. Ὅταν σκότος ἐπέβη μοι τῆς ἁμαρτίας, φαίνει μοι ὄνομά σου, μὴ προσκῶμαι [προσκῶψαντά με] τῇ ἁμαρτίᾳ πεσεῖν, ἢ πληγῆναι ἐτι τῆς διανοίας μου [τῇ διανοίᾳ μου], καὶ φωτίζει με, τί ποιήσω.

106. Ὁ ὅρκος πίστις ἐστίν· πιστεύσας οὖν εἰς σὲ, ἐστήριξα τὴν καρδίαν μου, τοῦ πληρῶσαι τὸ θέλημα τῆς ἀγαθότητός σου.

nem: custodientes autem mandatum tuum digni facti sunt intermina gloria, et voluptate.

97. Ut solum cœpi diligere legem tuam, indesinenter postea illuminor, et proficio in ipsa.

98. Nam contrariis potestatibus, et omnibus hæreticis non dedisti talem gratiam, sicut mihi, ut intelligerem mandata tua, quoniam mihi indesinenter donasti eam gratiam.

99. Super omnes seniores me illuminatus sum in eloquiis tuis, quoniam nocte ac die in ipsis meditor.

100. Super omnes, qui antecedeabant me cognitione, intellexi virtutem Scripturarum, quoniam mandata tua desideravi.

101. Ab omni pravo peccato cessavi, ut erga te et proximum charitatem implem.

102. In præceptis tuis territus ambulavi, quoniam tu deduces me gratia tua.

103. Primus quidem proprius sensus hic est, quod melle dulciora sunt eloquia tua; illud enim neque in cor meum ingreditur, et postquam acceptum est, statim cessat ejus dulcedo; hæc autem, cum perseverant in corde meo, augent in me suam dulcedinem: allegorice autem hoc significat, quod eloquia tua dulciora sunt omni mundi dulcedine, quoniam expectationem habent æternæ voluptatis.

104. A justificationibus tuis edoctus sum, propterea abominatus sum omne peccatum.

105. Cum peccati tenebræ ingruunt mihi, apparet mihi nomen tuum, ne offendens in peccatum, cadam, aut etiam mente mea percutiar, et illuminat me, quid faciam.

106. Juramentum fides est: credens igitur in te, obfirmavi cor meum, ut impleam voluntatem bonitatis tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque : Domine, vivifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi, et de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum : quia exsultatio cordis mei sunt.

112. Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.

113. Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi.

114. Adjutor et susceptor meus es tu, et in verbum tuum supersperavi.

115. Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivifica me, et non confundas me ab expectatione mea.

117. Adjuva me, et salvus ero, et meditabor in justificationibus tuis semper.

ATHANASII INTERPRETATIO.

107. Antea cum dominaretur in me peccatum, multa inique gessi coram te ; vivifica me, quemadmodum dixisti : *Qui credit in me, habet vitam æternam* ⁶⁹.

108. Et incerta, et abscondita sapientiæ tuæ manifesta mihi.

109. Tu tradidisti te ipsum usque ad mortem, et non sum oblitus dilectionis erga te, et proximum.

110. Dæmones mihi injecerunt pecuniæ cupiditatem, et non erravi ; recordatus sum enim te dixisse ⁶⁹ : *Quam difficile, qui pecunias habent, ingredientur in regnum cælorum.*

111. Occultavi, dum video manifestationem tuorum testimoniorum, gaudium ineffabile esse cordi meo.

112. In æternum tradidi totum me ipsum ad placendum tibi omni tempore propter æternam bonorum tuorum retributionem.

113. Volentes abducere me a veritate, aversatus sum, præcepta autem tua delixi in corde meo.

114. Tu in omnibus protegis me, credidi enim quæ dicta sunt a te de beata spe.

115. Recedite a me, adversariæ potestates, et firmabo mentem meam, quomodo impleam præcepta Dei mei.

116. Libera me ex laqueis diaboli quemadmodum promisisti dicens : *Mors non amplius in vo dominabitur, et non permittes me superatum privari æterna vita.*

117. Circumda gratia tua cor meum, et custo-

⁶⁹ Joan. vi, 47. ⁶⁹ Marc. x, 24.

107. Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα· Κύριε, ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

108. Τὰ ἐκούσια τοῦ στόματός μου εὐδόκησον ἐξ, Κύριε, καὶ τὰ κρίματά σου διδάξόν με.

109. Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσὶ σου διαπαντός, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

110. Ἐβθεντο ἁμαρτωλοὶ παγίδα μοι, καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλανήθην.

111. Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίασμα τῆς καρδίας μου εἰσιν.

112. Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου, τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιοματά σου εἰς τὸν αἰῶνα δι' ἀντάμειψιν.

113. Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

114. Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

115. Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηρευόμενοι, καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου.

116. Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ ζῆσόν με, καὶ μὴ κατασχύνης με ἀπὸ τῆς προσδοκίας μου.

117. Βοήθησόν μοι, καὶ σωθήσομαι, καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιομασί σου διαπαντός.

107. Κυριευθεις τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πολλὰ ἠνόμησα ἐνώπιόν σου· καθὼς εἰρήκαμεν [ζῆσόν με, καθὼς εἰρηκας]· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

108. Καὶ τὰ ἀδύνατα, καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου φώτισόν με.

109. Σὺ ἐξέδωκας ἑαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ τῆς εἰς σὲ ἀγάπης καὶ τοῦ πλησίον οὐκ ἐπελαθόμην.

110. Οἱ δαίμονες ἐνέβαλόν μοι φιλαργυρίαν, καὶ οὐκ ἐπλανήθην· ἐμνημόνευον γὰρ σου εἰπόντος, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

111. Κατεκρύψησα ἐν τῷ εἰδέναι με τὴν φανέρωσιν τῶν μαρτυριῶν σου, ὅτι χαρὰ ἀνεκκλήλητός ἐστι τῇ καρδίᾳ μου.

112. Εἰς τὸν αἰῶνα ἐξέδωκα ἑμαυτὸν ὅλον εἰς τὸ εὐαρεστῆσαι διὰ παντός διὰ τὴν αἰώνιον ἀνταπόδοσιν τῶν ἀγαθῶν σου.

113. Τοὺς θέλοντάς με ἀποστῆσαι τῆς ἀληθείας ἀπεστρεφόμην, τὰ δὲ προστάγματα σου περιεπισσόμην [περιεπιξέσθη] ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

114. Σὺ ἐν πᾶσιν ὑπερασπίζεις μου· ἐπίστευσα γὰρ τοῖς εἰρημένοις περὶ σοῦ περὶ τῆς μακαρίας ἐλπίδος.

115. Ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐμοῦ, αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου. πῶς πληρώσω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου.

116. Ρῦσαι με ἐκ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου, καθὼς ἐπηγγέλω λέγων· Θάνατος ὑμῶν οὐ μὴ κυριεύσει, καὶ μὴ συγχωρήσης ἡττηθέντα με στερηθῆναι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

117. Κύκλωσον τῇ χάριτι σου τὴν καρδίαν μου,

118. Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας· ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου· ὅτι ἀδικον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν.

119. Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά σου.

120. Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην.

121. Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· μὴ παραῶς με τοῖς ἀδικοῦσί με.

122. Ἐκδεξαι τὸν δούλόν σου εἰς ἀγαθόν· μὴ συκοφαντησάτωσάν με ὑπερήφανοι.

123. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιον τῆς δικαιοσύνης σου.

124. Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κατὰ τὸ ἐλεός σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου διδάξόν με.

125. Δούλος σου εἰμι ἐγὼ, συνέτισόν με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά σου.

126. Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ· διεσκέδαταν τὸν νόμον σου.

127. Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίον, καὶ τοπάζιον.

118. Sprevisi omnes discedentes a iudiciis tuis : quia injusta cogitatio eorum.

119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ : ideo dilexi testimonia tua.

120. Confige timore tuo carnes meas : a iudiciis enim tuis timui.

121. Feci iudicium et justitiam : non tradas me calumniantibus me.

122. Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium justitiæ tuæ.

124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, et justificationes tuas doce me.

125. Servus tuus sum ego, da mihi intellectum, et sciam testimonia tua.

126. Tempus faciendi Domino : dissipaverunt legem tuam.

127. Ideo dilexi mandata tua super aurum, et topazion.

ATHANASII INTERPRETATIO.

καὶ φυλαχθῆσομαι, καὶ εἰρήνης οὐσης ἐν ἐμοί, οὐδεμία μοι ἄλλη [ἄλλη] ἔσται φροντίς, ἢ μὴ τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου διαπαντός.

118. Ὅτι οἱ μὲν ἐπίστευσαν εἶναι σε Θεόν, οἱ δὲ τῇ ἀσελείᾳ, καὶ τῇ πλεονεξίᾳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐξέδωκαν ἐκτούτους.

119. Ἐλογισάμην, ὅτι ἀπολλύμενοί εἰσι πάντες οἱ τῇ ἀσελείᾳ κεκολλημένοι· διὰ τοῦτο ποιοῦ τὰ μαρτύριά σου· ὅτι ζωὴ αἰώνιος εἰσιν.

120. Πεπηγένηαι ποίησον ἀσάλευτον ἐν τοῖς μέλεσί μου τὸν φόβον σου, ἵνα νενεκρωμένος ὑπάρχω τῇ ἁμαρτίᾳ· ἤκουσα γὰρ περὶ τῶν αἰωνίων κολάσεων, καὶ ἐφοβήθην.

121. Ἐπίστευσα καθὼς ἐνετείλω μοι, καὶ τὸ θέλημά σου πεπλήρωκα· μὴ συγχωρήσης κυριευθῆναι με ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.

122. Μακροθύμησον εἰς τὴν μετένοιάν μου, μὴ εὖρωσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἀφορμὴν τινα κατηγορεῖσθαι με πρὸς σέ.

123. Ὅλος ὁ πόθος μοι ἔστι τὸ δέξασθαι τὴν χάριν σου, καὶ πληρῶσαι ἅπερ ἐνετείλω μοι.

124. Καὶ τὰ δικαιώματά σου ποίησον μετ' ἐμοῦ, ὡς εἶπες τὸ ἐλεός σου, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐλέους καὶ τῇ χάριτί σου κατάρτισαι τὴν καρδίαν μου ἐπιτελεῖν τὰ δίκαια μετὰ σοῦ.

125. Ἐξηγόρασά με τῷ τιμίῳ αἵματι, καὶ ὑπέταξά σοι ἑμαυτόν· δός μοι τὴν χάριν, ἵνα ἐπιγνώπῳς ἐπιτελεῖν ἅπερ ἐνετείλω μοι.

126. Νῦν ἔστιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σου ἀγωνισασθαι· ἕως θανάτου, ἐπειδὴ ἠρνήσαντο τὴν πίστιν σου.

127. Διὰ τοῦτο μᾶλλον τὰς ἀγίας σου Γραφὰς ἐκράτησα ὑπὲρ τὸ χρυσίον τὸ ἐξαίρετον. Τοπάζιον γὰρ ἀγαθὸν ἐρμηνεύεται· ἐπεὶ οὖν οὗτος ὁ πλοῦτος

diar, et cum pax erit in me, nulla alia mihi cura erit, nisi facere voluntatem tuam semper.

118. Quoniam alii quidem crediderunt te Deum esse. alii autem lasciviæ et avaritiæ, et reliquis vitiiis se ipsos tradiderunt

119. Cogitavi, quod perditii sunt omnes, qui adhærent libidini, ideo amo testimonia tua, quoniam sunt vita æterna.

120. Fac ut immobilis configatur timor tuus in membris meis, ut mortuus sim peccato. ausivi enim de æternis suppliciis, et timui.

121. Credidi quomadmodum mihi præcepisti, et voluntatem tuam implevi ; ne permittas, ut in me dominantur contrariæ potestates.

122. Patienter me expecta ad pœnitentiam, ne adversariæ potestates causam aliquam inveniant accusandi me apud te.

123. Omne meum desiderium est gratiam tuam accipere, et implere quæ mihi præcepisti.

124. Et justificationes tuas fac mecum, quemadmodum consuevit misericordia tua, et secundum magnitudinem misericordiæ etiam perfecte gratia tua cor meum, ut tecum, quæ justa sunt, perficiat.

125. Redemisti me pretioso sanguine, et subieci tibi me ipsum, da mihi gratiam, ut agnoscam quomodo perficiam quæ præcepisti mihi.

126. Nunc tempus est decertare pro tua veritate usque ad mortem, quoniam negaverunt fidem tuam.

127. Propterea tenui magis sanctas tuas Scripturas, quam aurum electum. Topazion enim interpretatur bonum : quia igitur præsentis di-

128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : A
omnem viam iniquam odio habui.

129. Mirabilia testimonia tua : ideo scrutata est
ea anima mea.

130. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et
intellectum dat parvulis.

131. Os meum aperui, et attraxi spiritum : quia
mandata tua desiderabam.

132. Aspice in me, et miserere mei secundum
iudicium diligentium nomen tuum.

133. Gressus meos dirige secundum eloquium
tuum, et non dominetur mei omnis injustitia.

134. Redime me a calumniis hominum, et cu-
stodiam mandata tua.

135. Faciem tuam illumina super servum tuum,
et doce me justificationes tuas.

136. Exitus aquarum deluxerunt oculi mei : quia
non custodivi legem tuam.

137. Justus es, Domine, et rectum iudicium
tuum.

138. Mandasti justitiam testimonia tua, et veri-
tatem tuam nimis.

128. Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατ-
ωρθούμην· πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα.

129. Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου· διὰ τοῦτο ἐξ-
ερεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχὴ σου.

130. Ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου φωτίζει, καὶ συν-
ετιεῖ νηπίους.

131. Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσα πνεῦμα·
ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν.

132. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με κατὰ τὸ
κρίμα τῶν ἀγαπίωντων τὸ ὄνομά μου.

133. Τὰ διαθήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν
σου, καὶ μὴ κατακυριεύσάτω μου πᾶσα ἀνομία.

134. Ἀύτρωσαι με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων,
καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς μου.

135. Τὸ πρόσωπόν σου ἐπέφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν
B σου, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

136. Διεξόδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου·
ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

137. Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου.

138. Ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, καὶ
ἀλήθειαν σφόδρα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

vitiæ temporariæ sunt, neque propter mandata
tua æternæ existunt, ideo magis dilexi præcepta tua.

128. Propterea ad omnes tuas voluntates paratus
eram, et omne peccatum abominatus sum, quoniam
C in retributionem respicio.

129. Testimonia tua admiratione plena sunt ei,
qui illa intelligere potest ; propterea desideravi
agnoscere viam tuarum Scripturarum.

130. Interpretatio Scripturarum tuarum illumi-
nat, et in intellectum adducit, qui infantes sunt in
intelligendo.

131. Sitiens gratiam tuam deprecatus sum te,
et dedisti mihi Spiritum sanctum tuum, quoniam
desiderabam agnoscere Scripturarum interpreta-
tionem.

132. Quemadmodum respicis diligentes te cum
misericordia et miseratione, ita etiam me aspice,
et miserere mei.

133. Fac cor meum prompte sequi voluntatem D
tuam, et non poterit omnis diaboli potestas abdu-
cere me ab amore tuo.

134. Libera me ab omni dæmonum incursu, et
implebo mandata tua.

135. Lux gratiæ tuæ fac, ut exoriatur in corde
meo, et doce me intelligere, et facere justificatio-
nes tuas.

136. Fluvios lacrymarum deduxi ab oculis meis
semens, et cogitans quod non custodivi legem
tuam.

137. Justus iudex es, Domine, et non est perso-
narum acceptio apud te.

138. Præcepisti facere justitiam in tui testimo-
nium, et nihil per simulationem.

πρόσκαιρός ἐστίν, οὐδὲ διὰ τῶν ἐντολῶν σου αἰώνιος
ὑπάρχει, διὰ τοῦ [τοῦτο] μᾶλλον ἠγάπησα τὰς ἐντο-
λάς σου.

128. Διὰ τοῦτο πρὸς πάντα τὰ θελήματά σου ἔτοι-
μος ἤμην, καὶ πᾶσαν ἀμαρτίαν ἀπεστρεφόμενην, ἐπειδὴ
C εἰς τὴν μισθαποδοσίαν ἀποβλέπω.

129. Πάσης ἐκπλήξεως μετὰ [μεστὰ] εἰσι τὰ μαρ-
τύριά σου δυναμένῃ αὐτὰ νοῆσαι· διὰ τοῦτο ἐπεθύ-
μησα γινῶναι τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν σου.

130. Ἡ ἔρμηνεία τῶν Γραφῶν σου φωτίζει, καὶ εἰς
σύνεσιν ἄγει τοὺς νηπίους ὄντας περὶ τοῦ νοῆσαι.

131. Δυσῶν τὴν χάριν σου ἐδεσθῆν σου, καὶ ἐδικαί-
ωσόν μοι τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ ἐπεπόθουν τὴν
ἐρμηνείαν γινῶναι τῶν Γραφῶν.

132. Καθὼς ἐφορᾷ τοὺς ἀγαπιοντάς σε μετὰ ἐλέους
καὶ οἰκτιρῶν, οὕτως κάμει ἐπιθε, καὶ ἐλέει με.

133. Τὴν προθυμίαν τῆς καρδίας μου ποίησον ἐξ-
ακολουθεῖν τῷ θελήματι σου, καὶ μὴ ἰσχύση πᾶσα
δύναμις τοῦ διαβόλου ἀποστῆσαι με τῆς πρὸς σὲ
ἀγάπης.

134. Ἀύτρωσαι με ἀπὸ πάσης ἀφορμῆς τῶν δαιμό-
νων, καὶ πληρώσω τὰς ἐντολάς σου.

135. Τὸ φῶς τῆς χάριτός σου ἀνάτειλον ἐν τῇ καρ-
δίᾳ μου, καὶ δίδαξόν με νοεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ δικαιώ-
ματά σου.

136. Ποταμοὺς δακρύων κατήγαγον ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν μου κλαίων, καὶ ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐκ ἐφύλαξα
τὸν νόμον σου.

137. Δικαιοκρίτης εἶ, Κύριε, καὶ οὐκ ἐστὶ προσω-
ποληψία παρὰ σοί.

138. Προσέταξας εἰς μαρτυρίαν σου δικαιοσύνην
ποιεῖν, καὶ μηδὲν καθ' ὑπόκρισιν.

139. Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου· ὅτι ἐπαλάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου.

140. Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφοδρὰ, καὶ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτό.

141. Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουδενωμένος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπαλάθωμην.

142. Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια.

143. Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὔροσάν με, αἱ ἐντολαί σου μαλέτη μου.

144. Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι.

145. Ἐκέκραξα ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε, τὰ δικαιώματά σου ἐκζητήσω.

146. Ἐκέκραξά σοι, σῶσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύριά σου.

147. Προέφθασα ἐν ἀωρία καὶ ἐκέκραξα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

139. *Tabescere me fecit zelus meus : quia obliti sunt verba tua inimici mei.*

140. *Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud.*

141. *Adolescentulus sum ego et contemptus, justificationes tuas non sum oblitus.*

142. *Justitia tua, justitia in æternum, et lex tua veritas.*

143. *Tribulatio et angustix invenerunt me, mandata tua meditatio mea est.*

144. *Justitia testimonia tua in æternum, intellectum da mihi, et vivam.*

145. *Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine, justificationes tuas requiram.*

146. *Clamavi ad te, salvum me fac, et custodiam mandata tua.*

147. *Præveni in maturitate, et clamavi : quia in verba tua supersperavi.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

139. Ἐμαρῶνθην ὅλος ἀπὸ τοῦ ζήλου περ. σε, ὅτι ὄρω τοὺς αἰρετικούς ἐναντία τῶν Γραφῶν σου λαθόντας περὶ τῆς πίστεώς σου.

140. Ἐπειδὴ πῦρ αὐτὸς ὑπάρχει [ὑπάρχεις], πεπυρωμένα καὶ τὰ λόγια σου εἰσι πρὸς τὸ κατακαίειν ξύλα, χόρτον, καλάμου [καλάμην], τουτέστι τὰς πονηραῖς πράξεις [τὰς πονηρὰς πράξεις]. Ὁ δὲ δοῦλός σου ὑπάρχων ἀγαπᾷ τὸ λόγιόν σου, ἐπειδὴ πεπυρωμένον ὑπάρχων καταφθείρει τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου.

141. Ἐγὼ νῦν ἠρξάμην τοῦ ἐπιστρέφειν πρὸς σὲ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάντες θνεῖδός με ἔχουσιν ὡς ἁμαρτωλόν· ἐγὼ δὲ θνειδίζομενος ὑπ' αὐτῶν τὰ δικαιώματά σου ἐφύλαττον.

142. Ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πάντα ὅσα ἐπηγγέλω περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀλήθειά ἐστιν.

143. Ἐνδεία, καὶ διωγμὸς εὔροσάν με, ἐγὼ δὲ ὑπεμνησκόμεν (α), ὅτι περιείπας· *Μακάριοι οἱ πεινῶντες [καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην]*, καὶ μακάριοι ἐστε, ὅταν θνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι.

144. Δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ μαρτύριά σου καὶ εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς μέλλοντα αἰῶνα· συνέτισόν με αὐτά, καὶ ζήσομαι δι' αὐτῶν.

145. Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοὶ ἀποδώσω· ἐπιδέψω γὰρ εἰς τὰς Γραφάς σου, καὶ ἐπὶ γνῶσιν τί [καὶ ἐπέγνωκα τί] οὐκ ἐπλήρωσα ἐν αὐταῖς, καὶ τοῦτό σοι ἀποπληρώσω.

146. Ἐν ὀδύνῃ τῆς καρδίας μου πρὸς σὲ· βεθυθισμένος ὄντα με ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας σῶσον, ὡς ἔσωσας τὸν Πέτρον ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης, καὶ οὐκ ἂν ἔλασσω τὰ μαρτύριά σου.

147. Ὡς ἐώρακα ἠσυχάζουσιν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐνοχλοῦσῶν αὐτὴν, ἐξωμολογούμην σοὶ τὰς ἁμαρτίας μου· ἤλπισα γὰρ εἰς τοὺς λόγους σου, ὅτι ἦς εἰρηκώς· *Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ περισφορισμένοι, καὶ ἄναπαύσω ὑμᾶς.*

139. *Emarcui totus ob zelum erga te, quoniam video hæreticos contraria fidei tuæ sumentes e Scripturis tuis.*

140. *Quoniam ignis ipse es, et ignita eloquia tua sunt ad comburendum ligna, fenum, stipulam⁶⁶, hoc est improbas actiones. Qui autem servus tuus est, diligit eloquium tuum, quoniam, cum ignitum sit, vitæ spinas comburit.*

141. *Ego nunc cœpi convertere me a peccatis meis ad te, et omnes me opprobrio habent, tanquam peccatorem ; ego autem opprobratus ab ipsis justificationes tuas custodivi.*

142. *Faciens justitiam justus est in æternum, et ea omnia, quæ de venturis bonis promisisti, veritas sunt.*

143. *Indigentia et persecutio invenerunt me, ego autem recordatus sum, quoniam dixisti : Beati qui esuriunt [et sitiunt justitiam], et beati estis, cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint⁶⁶.*

144. *Justitia sunt testimonia tua, et in præsentii, et in futuro sæculo, fac ut ea intelligam, et per ipsa vivam.*

145. *Domine, patienter mecum ago, et omnia reddam tibi : respiciam enim in Scripturas tuas, et cognoscam quid non implevi in ipsis, et hoc tibi adimplebo.*

146. *Clamavi in dolore cordis mei ad te ; submersum me a peccato salva, quemadmodum salvasti Petrum in fluctu maris, et non relinquam testimonia tua.*

147. *Ut vidi animam meam quiescentem a perturbantibus eam, confessus sum tibi peccata mea ; speravi enim in sermonibus tuis, quoniam dixisti : Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos⁶⁶.*

⁶⁶ I Cor. iii, 12. ⁶⁶ Matth. v, 6, 11. ⁶⁶ Matth. xi, 28.

(a) *Leges ὑπεμνησκόμεν, ὅτι περ εἶπας, ut col. 1217, N. 164.*

148. Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut A
meditarer eloquia tua.

149. Vocem meam audi secundum misericordiam
tuam, Domine, [et] secundum iudicium tuum vivi-
fica me.

150. Appropinquaverunt persequentes me iniqui-
tati, a lege autem tua longe facti sunt.

151. Prope es tu, Domine, et omnes viæ tuæ ve-
ritas.

152. Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in
æternum fundasti ea.

153. Vide humilitatem meam, et eripe me, quia
legem tuam non sum oblitus.

154. Iudica iudicium meum, et redime me : pro-
pter eloquium tuum vivifica me.

155. Longe a peccatoribus salus, quia justifica-
tiones tuas non exquisierunt: B

156. Misericordiæ tuæ multæ, Domine, secundum
iudicium tuum vivifica me.

157. Multi qui persequuntur me, et tribulant me :
a testimoniis tuis non declinavi.

158. Vidi prævaricantes, et tabescebam : quia elo-
quia tua non custodierunt.

159. Vide, quoniam mandata tua dilexi : Domi-
ne, in misericordia tua vivifica me.

148. Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου πρὸς ἔρθρον τῶ
μελετήν τὰ λόγια σου.

149. Τῆς φωνῆς μου ἄκουσον, Κύριε, κατὰ τὸ ἔλεός
σου, [καὶ] κατὰ τὸ χρῆμά σου ζήσόν με.

150. Προσέγγισαν οἱ καταδιώκοντές με ἀνομία, ἀπὸ
ἐξ τοῦ νόμου σου ἐμακρύνθησαν.

151. Ἐγγύς εἶ σὺ, Κύριε, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ σου
ἀλήθεια.

152. Κατ' ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυρίων σου, ὅτι
εἰς τὴν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.

153. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἐξελοῦ με, ὅτι
τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

154. Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαι με, διὰ
τὸν λόγον σου ζῆσόν με.

155. Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρία, ὅτι τὰ δι-
καιώματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν.

156. Οἱ οἰκτιρμοὶ σου πολλοὶ, Κύριε, κατὰ τὸ χρι-
μά σου ζήσόν με.

157. Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντες με, καὶ θλίβοντές με·
ἐκ τῶν μαρτυρίων σου οὐκ ἐξέκλινα.

158. Εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ
λόγια σου οὐκ ἐφυλάξαντο.

159. Ἴδε, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα· Κύριε, ἐν
τῷ ἔλεεί σου ζῆσόν με

ATHANASII INTERPRETATIO.

148. Vigilaverunt oculi cordis mei ad suaviter ex-
cipiendam lucem Scripturarum tuarum.

149. Sicut immensa est misericordia tua, ita exaudi
me, et secundum voluntatem tuam ita vivifica me.

150. Attulerunt adversariæ potestates improbas C
cupiditas; ut vero viderunt in me existentem legem
tuam, disparuerunt.

151. Prope es tu, Domine, volentibus ad te fugere,
et omnia mandata tua non sunt onerosa.

152. Ab initio cognovi e Scripturis tuis, quod
invicta [immutabilia] sunt mandata tua.

153. Recordare, quod terra et pulvis sum, et eripe
me ab adversariis potestatibus, quoniam indesinenter
sollicitus sum, quomodo impleam legem tuam.

154. Quandoquidem justus iudex existis, me ini-
que oppressum a dæmonibus libera, et sermone tuo
vivifica me.

155. Quoniam dixisti: Nemo vestrum inique agat;
morti traditi sunt peccatores, quia respuerunt prom-
issionem vitæ venturæ.

156. Novi immensas esse miserationes tuas, se-
cundum voluntatem tuam vivifica me.

157. Contrariæ potestates. Nam recordatus sum
te dixisse: *In patientia possidebitis animas vestras*⁶⁷;
et: *Qui sustinuerit in finem, hic salvus erit*⁶⁸.

158. Observavi pereuntes, et præ tribulatione ta-
bescebam, quia voluntati tuæ resistebant.

159. Qui omnium corda nōscis, novisti suave
mihī esse implere præcepta tua, Domine, miserens
mei, et adjuvans me vivifica me gratia tua.

148. Ἀνῆψαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας μου τὸ ἡδέως
δέξασθαι τὸ φῶς τῶν Γραφῶν σου.

149. Καθὼς ἀμέτρητόν ἐστι τὸ ἔλεός σου, οὕτως
ἄκουσόν μου, καὶ καθὼς θέλεις, οὕτως ζήσόν με.

150. Προσέφερον αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἐπιθυμίας C
πονηράς· ὡσεὶ [ὡς δὲ] εἶδον ἐν ἡμοῖς ὄντα τὸν νόμον
σου, ἀφανεῖς ἐγένοντο.

151. Πλησίον εἶ σὺ, Κύριε, τῶν θελόντων προσφεύ-
γειν σοι, καὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου οὐκ εἰσὶ βαρεῖαι.

152. Ἐξ ἀρχῆς συνετίσθην ἐκ τῶν Γραφῶν σου,
ὅτι ἀνίκητὰ [ἀκίνητὰ] εἰσὶ τὰ προστάγματά σου.

153. Μνήσθητι, ὅτι γῆ καὶ σποδός εἰμι, καὶ ἐξελοῦ-
μαι [ἐξελοῦ με] ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, ὅτι μερι-
μνῶ ἀδιαλείπτως τὸ πῶς πληρῶσω τὸν νόμον σου.

154. Ὡς δικαιοκρίτης ὑπάρχεις, ἀδικούμενόν με ὑπὸ
τῶν δαιμόνων λύτρωσαι, καὶ διὰ τὸν λόγον σου ἔτισόν
με [ζήσόν με].

155. Ὅτι εἶπας· Οὐδὲν [οὐδεὶς] ὁμῶν οὐ μὴ ἀδική-
ση· τεθανατωμένοι εἰσὶν οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὅτι τὴν ἐπαγ-
γελίαν τῆς ζωῆς τῆς μελλούσης οὐκ ἠθέλησαν. D

156. Οὐδα ὅτι ἀμέτρητοὶ εἰσὶν οἱ οἰκτιρμοὶ σου, ὡς
θέλεις, ζήσόν με.

157. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις. Ἐμεμνήμην γὰρ εἰπόν-
τος σου· Ἐν ὑπομονῇ κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν,
καὶ ὁ ὑπομεινὺς εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.

158. Προσεῖχον τοὺς ἀπολλυμένους, ἐξετηκόμην ἀπὸ
τῆς θλίψεως, ὅτι τῷ βουλήματι σου ἀνθίσταντο.

159. Καρδιογνώστα πάντων, οἶδας, ὅτι ἡδέως ἔχω
πληρῶσαι τὰς ἐντολάς σου, Κύριε· ἐλεῶν με, καὶ
βοηθῶν με, ζήσόν με διὰ τῆς χάριτός σου.

⁶⁷ Luc. xxi, 19. ⁶⁸ Marc. xiii, 13.

160. Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

161. Ἀρχόντες καταδιώξαν με δωρεάν, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἔδειλῶσάν με ἡ καρδία μου.

162. Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων σκύλα πολλά.

163. Ἄδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐθδελυξάμην· τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

164. Ἐπτὰκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

165. Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἐστὶν αὐτοῖς σκάνδαλον.

166. Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα.

167. Ἐφύλαξεν ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρτύριά σου, καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ σφόδρα.

168. Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου· ὅτι πάντα οἱ ὁδοὶ μου ἐναντίον σου, Κύριε.

169. Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου συνέτισόν με.

160. Principium verborum tuorum veritas, et in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

161. Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum.

162. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.

163. Iniquitatem odio habui, et abominatus sum : legem autem tuam dilexi.

164. Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.

165. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.

166. Expectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi.

167. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer.

168. Servavi mandata tua et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo, Domine.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine, juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

160. Ἀρχὴ τῶν προσταγμάτων σου τὸ πιστεῦναι εἰς σε, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπόδοσις ἐκάστου κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

161. Αἱ ἐναντίας δυνάμεις ἤλθον κατέχειν με εἰς ματαιότητα ματαιότητων, καὶ ἐπιμνησθεὶς τῆς αἰωνίου κρίσεως ἐφοβήθη ἡ καρδία μου εἶναι σὺν αὐτοῖς.

162. Οὕτως χαίρω εἰς τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων θησαυρὸν ἀμέτρητον.

163. Πᾶσαν ἁμαρτίαν ἐμίσησα, καὶ βδελύσσομαι· τὸ δὲ ἀγαπᾶν σε καὶ τὸν πλησίον, χαρὰ μου ἐστίν.

164. Τὸ μὲν πρῶτον ἀπαύστως ἤνεσά σοι, ἐπιτελῶ διεγείρων ἀγαθὴν τὴν δικαιοσύνην σου· καὶ ἐτέρωσ δὲ πάλιν νοεῖται· ὅτι διὰ τῶν ἐπτὰ χαρισμάτων τοῦ φωτός σου τῶν ἐν τοῖς προσταγμάσι τῆς δικαιοσύνης σου ἤνεσά σε ἔργῳ καὶ λόγῳ.

165. Οἱ πόθον ἔχοντες πληρῶσαι τὸν νόμον σου οὐ πολεμοῦνται ὑπότινος, οὐδέ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἐπιθυμία τις πονηρὰ· ἔχοντες γὰρ ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀμέτρητον χάριν σου, ἦν ἠγάπησας, βοηθοῦσι, καὶ διδάσκουσιν αὐτούς.

166. Ἀπέδλεπον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, Κύριε, καὶ διὰ τοῦτο ἄπερ προσέταξάς μοι, ἡδέως εἶχον.

167. Μένηται αἰεὶ τῶν παθημάτων σου ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐγχεῖμένα ἐστὶν αἰεὶ διὰ τῆς μνήμης εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῆς πάνυ.

168. Ἐφύλαξα ἐν ἑμαυτῷ ὅπερ προσέταξάς μοι, καὶ διεμαρτύρουν μοι πάντες σφόδρα, ὥστε ἐπιτελῶν [ὅπερ ἐπέτελλου] ἔργῳ καὶ λόγῳ.

169. Οὕτως ἰσχυρὰν, καὶ δυνατὴν ποιήσων τὴν δέησίν μου, ὥστε δυναθῆναι αὐτὴν ἀνελθοῦσαν πλησίον σου εὐρεθῆναι. Ἡ πάλιν· Αὐτὸς ἑαυτὸν κλίνας διὰ τῆς φιλανθρωπίας πλησίον αὐτῆς γένου [γενοῦ], ἵνα οὕτως [οὕτως] ἐγγίσῃ μου, καὶ καθὼς εἶπας, *Alteite, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, δός μοι αἰτουμένῳ τὴν χάριν σου, καὶ ἐν αὐτῇ συνέτισόν με.*

⁶⁶ Matth. vii, 7.

160. Initium mandatorum tuorum credere in te, et in venturo sæculo retributionem cuique secundum opera ejus.

161. Contrariæ potestates venerunt, ut detinerent me in vanitate vanitatum, et recordatus æterni iudicii extimuit cor meum esse cum ipsis.

162. Ita gaudeo in eloquiis tuis, sicut qui immensum thesaurum invenit.

163. Odio habui, et abominor omne peccatum ; diligere autem te et proximum, gaudium meum est.

164. Primum quidem : incessanter laudavi te, perago excitans justitiam tuam bonam : aliter autem etiam intelligitur : quod per septem lucis tuæ dona, quæ in præceptis justitiæ tuæ sunt, opere, et verbo laudavi te.

165. Qui desiderant implere legem tuam, a nemine impugnantur, neque est in ipsis aliqua improba cupiditas : habentes enim est in seipsis immensam tuam gratiam. quam dilexisti, adjuvant, et docent eos.

166. Respexi in æternam vitam, Domine, et propterea quæ præcepisti mihi, suavia mihi fuerunt.

167. Recordata est semper passionum tuarum anima mea, et recordatione semper infixæ sunt in mente ejus valde.

168. Custodivi in me ipso quod præcepisti mihi, et testabantur mihi omnes vehementer, quod opere et sermone perficiebam.

169. Ita validam ac potentem redde precationem meam, ut proxime ad te valeat ipsa pervenire. Aut alio modo : humanitate te ipsum inclinans prope eam sis, ut hoc modo mihi appropinques, et quemadmodum dixisti : *Petite, et dabitur vobis*⁶⁶, da mihi petenti gratiam tuam, et in ipsa da mihi intellectum.

170. Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, secundum eloquium tuum eripe me

171. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas.

172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tua æquitas.

173. Fiat manus tua ut salvet me, quoniam mandata tua elegi.

174. Concupivi salutare tuum Domine, et lex tua meditatio mea est.

175. Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me.

176. Erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

170. Εισέλθοι τὸ ἀξιωμα μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγον σου ῥύσαι με.

171. Ἐξερευξάντο τὰ χεῖλη μου ὕμνον, ὅταν διδάξῃς με τὰ δικαιώματά σου.

172. Φθέγγεται ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου, ὅτι πάντα αἱ ἐντολαὶ σου δικαιοσύνη.

173. Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαι με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρετισάμην.

174. Ἐπεπόθησα τὸ σωτηριόν σου, Κύριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἔστι.

175. Ζήτῃται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε, καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλὸς· ζήτησον τὴν δοῦλόν σου, ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπιλαθόμην.

ΨΑΛ. PII⁹. PSAL. CXVIII.

1. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

2. Οἱ περιεόμενοι, etc. Qui ambulat, etc.

3. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

4. Ἐν ὄλῃ, etc. In toto, etc.

5. Οὐ γάρ, etc. Non enim, etc.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

170. Aperi portas caelorum tuorum, et deprecationem meam recipe, quemadmodum dixisti: *In voca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et glorificabis me*⁹: ita nunc excipiens deprecationem meam libera me.

171. Hymnum rependam glorificans te, cum illuminabis me ad intelligendas et faciendas justificationes tuas.

172. Loquar confidenter sermonem tuum, quoniam ab initio usque in finem justitia sunt, quæ mandasti nobis.

173. Præpara gratiam tuam ad custodiendum me, quoniam præcepta tua elegi.

174. Desideravi, Domine, cognoscere manifestationem præceptorum tuorum, propterea exquiro singularum Scripturarum explicationem.

175. Vivifica animam meam per gratiam tuam, et ejus auxilio te laudabit: et judicia tua arma mihi sint adversus contrarias potestates.

176. Erravi relinquens te verum pastorem: sed cognoscis ubi sum; fac ut velis me reperire, quoniam etiam errabundus existens, tanquam ovis clamans quæro te, et gregem tuum, timens ne propter meum peccatum et in prædam sim contrariis potestatibus.

⁹ Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. Ἐρμηνεύεται διαφόρως καὶ πολυτρόπως εἰς, etc. ἡμᾶς προτριπόμενον. Titulus præpositus cinnabari scriptus continet, etc. Interpretatur diverse et varie ad hymnos et laudem nos exhortans.

1. Μακάριοι οἱ κατὰ τὸν Ἰώβ. Τὸ Ἄλεφ, τὸ διὰ τῆς κινναβάρως παρακείμενον, ἐρμηνεύεται ἀρχὴ στόματος, τουτέστιν ὁ δυνάμενος μὴ παύειν ἐν λόγῳ, οὗτος τέλειος ἀνὴρ. Beati, qui secundum Job. *Alaph* cinnabari versui ascriptum interpretatur

⁹ Psal. XLIX, 15. ¹¹ Jac. III, 2.

170. Ἄνοιξον τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν σου, καὶ τὴν παράκλησίν μου δέξαι, καθὼς εἶπας· Ἐπικαλέσεται με [ἐπικάλῃσαι με] ἐν ἡμέρᾳ θλίψώς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με· οὕτως νῦν, δεξαμένου μου τὴν παράκλησιν, ῥύσαι με.

171. Ἀνεπέμψα [Ἀναπέμψω] ὕμνον δοξάζων σε, ὅταν φωτίσῃς με τὰ δικαιώματά σου, καὶ νοεῖν, καὶ πράττειν.

172. Λαλήσω τὸν λόγον σου μετὰ παρρησίας, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους δικαιοσύνη εἰσὶν, ἀπερ ἐνετείλω ὑμῖν [ἡμῖν].

173. Εὐτρίπισσον τὴν χάριν σου [εἰς τὸ] φυλάττειν με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξελεξάμην.

174. Ἐπεπόθησα γινῶναι, Κύριε, τὴν φανέρωσιν τῶν προσταγμάτων σου· διὰ τοῦτο ἐπιζητῶ ἐκάστης Γραφῆς τὴν ἐπιλοισιν.

175. Ζωοποίησον τὴν ψυχὴν μου διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ αἰνέσει [σε] δι' αὐτῆς· καὶ τὰ κρίματά σου ὄπλα μοι γένοιτο κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

176. Ἐπλανήθην καταλιπὼν σε τὸν ἀληθινὸν ποιμένα· ἀλλὰ γινώσκεις ποῦ εἰμι· θέλησον εὐρεῖν με, ὅτι καὶ πεπλανημένος ὢν ὡς πρόβατον ἀναβοῶν ζητῶν [ζητῶ] σε, καὶ τὴν σὴν ποιμνὴν, φοβούμενος, μήποτε διὰ τῆς ἀμαρτίας μου καὶ θηριάλωτος γένωμαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

*principatus oris, hoc est, qui potest non offendere in verbo, hic perfectus vir*¹¹.

2. Οἱ ἀπεχόμενοι, etc. Qui abstinent, etc.

3. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

4. Θερμοί, etc., τὸ πῶς, etc., ἐνοικον ἐν αὐτοῖς. Ferentes, etc., quomodo eum accipiant inhabitantem in se ipsis.

5. Οἱ γὰρ λεγόμενοι, etc., τοῖς προσταγμάσιν αὐτοῦ οὐ πείθονται. Dicentes enim se esse, etc., præceptis ejus non obediunt.

6. Σύ, etc. Tu, etc., τοῦ deest.
 7. Ὁφελον, etc. Utinam, etc.
 8. Τότε, etc. Tunc, etc.
 9. Ἐξωμολογήσομαι, etc. Confitebor, etc.
 10. Ἐν τῷ μεμαθηκέναι, etc. In eo, quod didici,
 etc.
 11. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes tuas,
 etc.
 12. Ἐν τίνι, etc. In quo, etc.
 13. Ἐν τῷ φυλάξασθαι, etc. In custodiendo, etc.
 14. Ἐν ὅλῃ, etc. In toto, etc.
 15. Ἐν τῇ καρδίᾳ, etc. In corde, etc.
 16. Εὐλογητός, etc. Benedictus, etc.
 17. Ἐν τοῖς χειλέσσι μου, etc. In labiis meis, etc.
 18. Ἐν τῇ ὁδῷ, etc. In via, etc.
 19. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς, etc., καὶ κατανοήσω τα
 Β
 θαυμάσια σου. In mandatis, etc., et considerabo
 mirabilia tua.
 20. Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, etc. In justificatio-
 nibus tuis, etc.
 21. Οὐκ ἐπιλήσομαι, etc. Non obliviscar, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Σύ εἶπας, etc., τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς. Tu
 dixisti, etc., opera Dei negligenter.
 7. Δόξη, etc. Det, etc.
 8. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου μή, etc. In die
 judicii non audiam, etc.
 9. Ἐκδῶ, etc. Tradam, etc.
 10. Ἐν τῷ ἀκοῦσαί με, etc. Cum audiero, etc.
 11. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes tuas,
 C
 etc.
 12. Πῶς τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπιλάθεται
 τις; Τὸ διὰ τῆς κινναβάρους παρακείμενον ὄνομα, τὸ
 Βηθ, ἐρμηνεύεται οἶκος. Δηλοῖ δὲ, ὅτι οὕτως κατορθοῖ
 νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ
 τὰ μέλη αὐτοῦ οἶκον Θεοῦ. Quomodo juvenilium
 cupiditatum quis obliviscitur? Illud cinnabari
 ascriptum nomen: Beth interpretatur domus. Signi-
 ficat autem, quod ita corrigit adolescentior viam
 suam, si anima et membra ipsius sint domus
 Dei.
 13. Ἐν τῷ, etc., τὸ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ
 διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Cum recordatus
 sum, quæ a te dicta, etc., in ignem æternum, quod
 D
 paratum est diabolo et angelis ejus ¹².
 14. Ἐξ ὅλης, etc., ἡγήση, etc. Ex tota, etc., exi-
 stimes, etc.
 17. Οὐχ ὑπεστυλιγμένην τοῦ διδάξαι, etc. Non re-
 fugi docere, etc.
 18. Οὕτως χαρᾶς, etc. Ita gaudio, etc.
 19. Ἐν ταῖς Γραφαῖς σου, etc., τῆς καρδίας μου,
 etc. In scripturis tuis, etc., cordis mei, etc.
 20. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Die noctuque.
 21. Καὶ πληρῶσω αὐτοὺς ἔργῳ. Et implebo eos
 opere.
 22. Δός, etc., τοῦ ἀγίου σου, etc. Da, etc., sancti
 tui Spiritus, etc.

¹² Matth. xlv, 41.

- A
 22. Ἀνταπόδος, etc. Retribue, etc.
 23. Ἀποκάλυφον, etc. Revela, etc.
 24. Πάροικος, etc. Incola, etc.
 25. Μὴ ἀποκρύψῃς, etc. Non abscondas, etc.
 26. Ἐπεπόθησεν, etc. Concupivit, etc.
 27. Ἐπετίμησας, etc. Increpasti, etc.
 28. Ἐπικατάρατοι, etc. Maledicti, etc.
 29. Περίελε, etc. Aufer, etc.
 30. Καὶ γάρ, etc. Etenim, etc.
 31. Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου, etc. Nam et testi-
 monia tua, etc.
 32. Ἐκολλήθη, etc. Adhæsit, etc.
 33. Τὰς ὁδοὺς μου, etc. Vias meas, etc.
 34. Ὀδόν, etc. Viam, etc.
 35. Ἐνύσταξεν, etc. Dormitavit, etc.
 36. Ὀδόν, etc. Viam, etc.
 37. Ὀδὸν ἀληθείας, etc., καὶ deest. Viam verita-
 tis, etc.
 42. Ὀδήγησόν με, etc. Deduc me, etc.
 43. Κλῖνον, etc. Inclina, etc.

23. Διαχώρισον τὸ σκότος σου, etc. Separa tene-
 bras, etc.
 24. Οὐκ ἔχω, etc. Non habeo, etc.
 25. Μὴ ἀνάξιον ἡγήση με τοῦ γινῶναι με τό, etc.
 Ne indignum existimes me agnoscere me volunta-
 tem tuam.
 26. Ἐπιποθεῖ, etc., καὶ οὐ κορέννυται τά, etc.
 C
 Desiderat anima mea, et non satiatur facere.
 27. Τῷ διαβόλῳ, etc. Diabolum, etc.
 28. Ἐπὶ ἀπωλείᾳ, etc., πονηρὰς ἀναστροφὰς
 πορευόμενοι. In interitum, etc., ad pristinas iniquas
 suas conversationes revertuntur.
 29. Ἄφελε, etc., μεμαρτύρησαι ἕκαστον τῶν, etc.
 Adime, etc.
 30. Καὶ γάρ, etc. ἐπεσεκπετόμην, etc. Etenim, etc.
 31. Καὶ γὰρ μελετῶν, etc. Etenim, etc.
 32. Ἐταπεινώθην, etc. Humiliatus sum, etc.
 33. Ἐξωμολογησάμην σοι, etc., καὶ εὐθὺς ἠθρ-
 λησάς με, etc. Confessus sum tibi, etc., et statim
 voluisti me, etc.
 34. Τὸν φωτισμόν, etc., καὶ ἀπὸ τῆς τέρψεως οὐ
 παύσομαι μελετῶν ἐν τῇ, etc. Illuminationem, etc.,
 et præ delectatione non cessabo meditans in, etc.
 35. Βεθύβισται, etc. Submersa est, etc.
 36. Ἀπέλασον, etc. Expelle, etc., secundum me
 deest.
 57. Ἐπεπόθησά σε τόν, etc. Μνημονεύω γὰρ τό,
 etc. Desideravi te filium, etc., memini enim tre-
 mendum, etc.
 42. Ἐπειδὴ νήπιος, etc. βαδίσαι, etc., ζητήσω δὲ
 τὴν, etc., με περιπατεῖν, etc. Quoniam infans, etc.,
 incedere, etc., quæram autem viam, etc., et fac me
 inambulare in ipsis.
 43. Ὑπόταξον, etc., καὶ μὴ εἰς τὴν, etc., ἴνα
 εἶπαί, etc. Subjice, etc., et non etc ut sim etc

44. Ἀπόστρεψον, etc. Averte, etc.
 45. Ἐν τῇ ὁδῷ, etc. In via, etc.
 46. Στήσον, etc. Statue, etc.
 47. Περὶελε, etc. Aufer, etc.
 48. Ἰδού, etc. Ecce concupivi, etc.
 49. Καὶ ἔλθοι, etc. Et veniat, etc.
 50. Καὶ ἀποκριθήσομαι, etc. Et respondebo, etc.
 51. Ὅτι ἤλπισα ἐπὶ τοὺς λόγους σου. Quia speravi, etc.
 52. Καὶ μὴ, etc. Et ne auferas, etc.
 53. Καὶ φυλάξω, etc. Et custodiam, etc.
 54. Καὶ ἐπορεύομαι, etc. Et ambulabam, etc.
 55. Καὶ ἐλάλουν, etc. Et loquebar, etc.
 56. Καὶ ἐμελέτων, etc., αἷς ἡγάπησα, etc. Et meditabar, etc.
 57. Καὶ ἦρα, etc. Et levavi, etc.
 58. Καὶ ἠδολέσχουν, etc. Et exercebar, etc.
 59. Μνήσθητι, etc. Memor, etc.
 60. Αὕτη, etc. Hæc me, etc.
 61. Ὅτι τὸ λόγιόν σου, etc. Quia eloquium tuum, etc.
 62. Ὑπερήφανοι παρηγόμουν, etc. Superbi inique etc.
- A** 63. Ἐμνήσθην, etc. Memor fui, etc.
 64. Ἀθυμία, etc. Defectio, etc.
 65. Ψαλλτά, etc. Cantabiles, etc.
 66. Ἐμνήσθην, etc. Memor fui, etc.
 67. Αὕτη, etc. Hæc facta est, etc.
 68. Μερὶς μου, etc., φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου. Portio mea, etc., custodire leges tuas.
 69. Ἐδεήθην, etc. Deprecatus sum, etc.
 70. Διελογισάμην, etc. Cogitavi, etc.
 71. Ἦτοιμάσθην, etc. Paratus sum, etc.
 72. Σχοινία, etc. Funes, etc.
 73. Καὶ τοῦ νόμου, etc. Et legem, etc.
 74. Μεσονύκτιον, etc. Media nocte, etc.
 75. Μέτοχος, etc. Particeps, etc.
 76. Τοῦ ἐλέους, etc. Misericordia tua, etc.
B 77. Χρηστότητα, etc., κατὰ τὸ λόγιόν σου. Bonitatem, etc.
 81. Ἐπληθύνθη, etc. Multiplicata est, etc.
 82. Ἐτυρώθη, etc. Coagulatum est, etc.
 83. Αἱ χεῖρές σου, etc. Manus tuæ, etc.
 86. Συνέτισόν με, etc. Da mihi intellectum, etc.
 87. Οἱ φοβούμενοί σε, etc. Qui timent, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO

44. Φώτισον, etc., προσχθὲν με εἰς, etc. Illumina, etc., ne ego adhæream, etc.
 45. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ζήσόν με. In Filio tuo, etc.
 47. Ἄφες, etc., τὴν αἰσχύνην, καὶ δός μοι παρηρίαν σχεῖν ἐπὶ τοῦ, etc. Aufer a me pudorem, et da mihi fiduciam habere in, etc.
 49. Καὶ ἔλθοι, etc. ζωποιοῦν με καθὼς ἐπηγγέλω μοι. Et veniat, etc., vivificans me, quemadmodum promisisti mihi.
 50. Καὶ δός μοι, etc., et da mihi, etc.
 51. Ὅτι ἐπεπόθησα ἐπὶ, etc. Quoniam desideravi, etc.
 52. Καὶ μὴ, etc., προστάγμασί σου ἐκκέχυμαι. Et nunc, etc., in præceptis tuis effusus sum.
 53. Καὶ ποιήσω, etc. τὸν νόμον ἔχων, etc., καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Et faciam, etc.
 54. Καὶ ἡγαλλιάσατο, etc., ὅτι μεριμῶ τοῦ, etc. Et exsultavit, etc.
 56. Καί, etc., ἐπέλυον ἐν ἑαυτῷ τὰς, etc., ἐκκέχυμαι πόθῳ ἐν αὐταῖς. Et, etc., dissolvebam in me ipso, etc., effusus sum desiderio in ipsis.
 57. Καὶ ἀνέτεινον, etc., ὧν ἡγάπησα. Et intendi, etc.
 58. Καὶ ἐπέμενον, etc. Et permansi, etc.
 59. Μνήσθητι, ὅτι ἐπηγγέλω μοι, etc., ἐὰν ἐπιστρέψω ἐν, etc. Recordare, quod promisisti mihi, etc., si versabor in, etc.
 60. Αὕτη, etc. Hæc, etc.
 61. Ὅτι ἦς εἰρηκώς, etc., τὸ ἐπιστρέψαι, καί, etc.
 62. Οἱ ἐξουθενούντες, etc. Contemnentes, etc.
 63. Μόνον, etc. Solum, etc.
 64. Πολλή, etc. ὅταν ἐθεώρουν τοὺς, etc., τοῦ νόμου σου. Multa, etc. cum aspiciebam, etc., legem tuam
65. Ἄει, etc., ἐν παντὶ τόπῳ, etc. Semper, etc., in omni loco, etc.
 66. Ἀμαρτίας, etc. Τοῦτο γὰρ ἐνετελεῶ μοι. Subingrediente in me peccato, etc., hoc enim præcipisti mihi.
C 69. Ἐδεήθην ἔλθειν ἐν ὅλῃ, etc., καὶ ἀποστείλω τὴν βοήθειάν σου, καθὼς εἶπας Ἀταίτε, etc. Deprecatus sum venire in toto, etc., et mitte auxilium tuum, sicut dixisti: *Peiite*, etc.
 72. Λογισμοί, etc., εἰς ἐπιθυμίαν, etc. Suggestiones, etc.
 73. Ἐμνημόνευσον γάρ, etc., ἐν τῷ κατακλυσμῷ, etc., ἐκεραυνοβολήθησαν. Recordabar enim, etc., in diluvio, etc., fulminibus percussus sunt.
 74. Ὅταν, etc. περιστάμην λατρεύων σοι, etc. Cum, etc., astiti serviens tibi.
 76. Οὐκ ἔστιν, etc., κάμῃ ἐλέησον, καὶ διδάξόν με, etc. Non est, etc., et miserere mei, et docere me, etc.
 81. Πλήθος, etc., εἰς αὐτὰς τῆν, etc., ἔσχον εἰς τὰς, etc. Multitudo, etc.
 82. Ἐσκληρυνταὶ αἱ καρδίαι αὐτῶν κατ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δέ, etc., εἰς τὸν νόμον σου ἔχω. Obdurata sunt corda eorum contra me, ego autem, etc., in lege tua habeo.
 85. Σὺ ἐν ἀρχῇ, etc., ἐπλασάς με κατ', etc. Tu ab initio, etc., formasti me secundum, etc.
 86. Καὶ νῦν, etc., ἀνακαίνισον αὐτὴν, ὡς σὴν οὖσαν, etc., τὰς ἐντολάς σου ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, etc. Et nunc, etc., renova illud, ut quod est tua imago, præcepta tua hanc in seipso inscripta.
 87. Οἱ ἅγιοι σου, etc., ἐρῶντές με, etc. Sancti tui, etc., videntes me, etc.

88. Ἐγων, etc. *Cognovi, etc.*
 89. Καὶ ἀληθεία, etc. *Et veritate, etc.*
 90. Γενηθήτω, etc. *Fiat misericordia, etc.*
 91. Ἐλθέτωσαν, etc. *Veniant, etc.*
 92. Δισχυνθήτωσαν, etc. *Confundantur, etc.*
 93. Ἐπιστρεψάτωσάν με, etc. *Convertantur mihi, etc.*
 94. Γενηθήτω, etc. *Fiat cor meum, etc.*
 95. Ἐκλείπει, etc., καὶ εἰς τοὺς λόγους, etc. *Defecit, etc., et in tuos sermones, etc.*
 96. Ἐξέλιπον, etc. *Defecerunt, etc.*
 97. Ὅτι, etc. *Quia, etc.*
 98. Τὰ δικαιώματά σου, etc. *Justificationes tuas, etc.*
 99. Πόσαι, etc. *Quot sunt, etc.*
 100. Διηγῆσαντό μοι, etc., ἀδολοσχίαν, etc. *Narraverunt mihi, etc., fabulationem, etc.*
 101. Πᾶσαι, etc. *Omnia, etc.*
 102. Ἀδίκως, etc., βοήθησόν με, etc. *Inique, etc., adjuva me.*
 103. Παρά, etc. *Paulo minus, etc.*
 104. Κατά, etc. *Secundum, etc.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

88. Φωτισθείς, etc. *Illuminatus, etc.*
 89. Καὶ ἄπερ, etc. *Et quæ, etc.*
 90. Ἀλλὰ πάλιν γένοιτο τό, etc. *Sed, etc.*
 91. Ἐπισκηνώσει, etc., ζωοποίησον, ὅτι, etc. *Habitet, etc., vivifica, quoniam, etc.*
 93. Κατηγήσουσι, etc., καὶ ἰδόντες τῶν ἀγίων Γραφῶν. *Instrumentum, etc., et videntes, etc., sanctorum Scripturarum.*
 94. Καταρτισθήτω, etc. *Perficiatur, etc.*
 95. Διψῆ, etc. *Sitit, etc.*
 96. Ἐξετάκη ὁ λόγος, etc. *Consumptus est sermo, etc., legend. ut in cod. Barb. Ἐξετάκη εἶλος.*
 97. Ὅτι, etc. *Quoniam, etc.*
 98. Οἶδα, καὶ μνημονεύω, etc., τῶν ἀμαρτωλῶν ἀντιλαμβάνεσθαι. *Novi, et recordor, etc., peccatoribus subvenire.*
 99. Πόσας, etc., δώσεις μοι, etc., μου καταδυνάστευσαν; *Quot, etc., dabis mihi, etc., in me dominati sunt?*
 100. Ὑπέθεντό μοι τό, etc., ἀλλ' οὐχ οὕτως οὐ θέλεις, Κύριε. *Subdiderunt mihi, etc., sed non sic vis, Domine, etc.*
 101. Οἶδα, ὅτι δικαιοκρῆτης εἶ εἰς πάντα. *Novi, quod justus iudex es in omnem.*
 102. Φεύγοντός μου, etc. *Fugiente me, etc.*
 103. Οὕτως, etc., ἐπέδησάν μοι, etc., ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ μου, ἐγώ, etc. *Ita, etc., irruerunt mihi, etc., in peccato meo, ego, etc.*
 104. Καθώς, etc., τὰ προστάγματά σου, etc. *Quemadmodum, etc., præcepta tua, etc.*
 105. Εἰς τὴν καρδίαν, ἐν ᾗ οἰκεῖς, καὶ ἐμπεριπατεῖς, etc. *In corde, in quo habitas, et inambulans, etc.*
 106. Εἰς τοὺς ἄγιους σου τοὺς καθ' ἐκάστην γενεάν, etc. *In sanctis tuis, qui, etc.*
 107. Ἐθμελίωσας πάντα τὴν κόσμον, etc. *Fun-*

- A 105. Εἰς τὸν αἰῶνα, etc. *In æternum, etc.*
 106. Εἰς γενεάν, etc. *In generationem, etc.*
 107. Ἐθεμελίωσας, etc. *Fundasti, etc.*
 108. Τῇ διατάξει, etc. *Ordinatione, etc.*
 109. Εἰ μὴ, etc. *Nisi, etc.*
 110. Εἰς τὸν, etc. *In æternum, etc.*
 111. Σὺς εἶμι, etc. *Tuus sum, etc.*
 112. Ἐμέ, etc. *Me exspectaverunt, etc.*
 113. Πᾶσης, etc. *Omnis, etc.*
 114. Πλάτειά, etc. *Latum, etc.*
 115. Ὡς, etc. *Quomodo, etc.*
 116. Ὅλην, etc. *Tota, etc.*
 117. Ὑπὲρ τοὺς, etc., ἐμὴ ἐστιν. *Super inimicos, etc.*
 118. Ὑπὲρ πάντας, etc. *Super omnes, etc.*
 119. Ὑπὲρ, etc. *Super senes, etc.*
 120. Ἐκ πάσης, etc. *Ab omni via, etc.*
 121. Ἀπὸ τῶν, etc. *A judiciis, etc.*
 122. Ὡς, etc. *Quam dulcia, etc.*
 123. Ἀπὸ τῶν, etc. *A mandatis, etc.*
 124. Λύχνος, etc. *Lucerna, etc.*

dasti omnem mundum, etc.

110. Οὐχ ἄν, etc., ἐζωοποίησας. *Non utique, etc., vivificasti.*112. Ἐμέ, etc., παρὰ σοῦ περὶ τῆς σῆς ἐλπίδος ἀκούσας ἐπίστευσα. *Me, etc., dicta autem a te de tua spe audiens credidi.*113. Πᾶσης, etc., εἶδον πέρας. *Omnis, etc., vidi finem.*114. Οἱ δέ, etc. *Custodientes autem, etc.*115. Ὡς μόνον, etc., ἀγαπᾶν τὸ ὄνομά σου. *Ut solum, etc., nomen tuum.*116. Ἀδιαλείπτως, etc., καὶ προκόπτω ἐν αὐτῷ. *Indesinenter, etc., et proficio in ipsa.*117. Ταῖς γάρ, etc., τὴν χάριν ταύτην. *Nam contrariis, etc., hanc gratiam.*118. Ὑπὲρ, etc. *Super, etc.*119. Ὑπὲρ τοὺς πρό, etc. *Super omnes, etc.*120. Ἀπὸ πάσης, etc. *Ab omni, etc.*121. Ἐν τοῖς, etc., πλάγιος οὐχ ἐπορεύθην, ὅτι σὺ τῇ χάριτί σου, etc. *In præceptis tuis transversim non abivi, quoniam tu gratia tua deduxisti me.*D 122. Τὸ μὲν πρῶτον τὸ ἰδικόν, etc., ἐστὶ μοι τὰ δικαιώματά σου· καὶ μετὰ τὸ παραλαβεῖν αὐτό, etc., αὐτοῦ πέεται, etc. *Tούτο δηλοῖ, ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν, etc. Primus quidem proprius, etc., dulciores sunt mihi justificationes tuæ, etc., et postquam acceptum est, etc., statim excidit ejus dulcedo, etc.*123. Ἀπὸ τῶν, etc., συντείσθην. *A justificationibus, etc.*124. Ὅταν, etc., φαίνει μοι ὁ νόμος σου τῷ μὴ προσκόψαντί μοι [προσκόψαι με] τῇ ἀμαρτίᾳ μου πεσεῖν ἢ πληγῆναί τι τῆς, etc. *Cum, etc., apparet mihi lex tua, ne offendens in peccatum cadam, aut aliquid mentis meæ vulneretur, et illuminat me, ut sciam quid faciam?*

125. Ὁμοσα, etc. Juravi, etc.
 126. Ἐταπεινώθην, etc. Humiliatus sum, etc.
 127. Τὰ ἐκούσια, etc. Voluntaria, etc.
 128. Καὶ τὰ κρίματα, etc. Et iudicia, etc.
 129. Ἡ ψυχὴ μου, etc. Anima mea, etc.
 130. Ἐθέητο, etc. Posuerunt, etc.
 131. Ἐκληρονέμησα, etc. Hæreditavi, etc.
 132. Ἐκλίνα, etc. Inclinaui, etc.
 133. Παρανόμους, etc. Iniquos, etc.
 134. Βοηθός μου, etc. Adjutor, etc.
 135. Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, etc. Declinate, etc.
 136. Ἀντιλαβοῦ, etc., καὶ ζήσομαι, etc. Suscipe, etc.
 137. Βοήθησόν μοι, etc. Adjuva me, etc.
 138. Ἐξουδένωσας, etc. Sprevisi, etc.
 139. Παραβαίνοντας, etc. Prævaricantes, etc.
 140. Καθήλωσον, etc. Consiige, etc.
 141. Ἐποίησα, etc. Feci, etc.

- A 142. Ἐκδεξαι, etc. Suscipe, etc.
 143. Οἱ ὀφθαλμοί μου, etc. Oculi mei, etc.
 144. Ποίησον, etc. Fac, etc.
 145. Δοῦλός σου, etc. Servus tuus, etc.
 146. Καιρός, etc. Tempus, etc.
 147. Διὰ τοῦτο, etc. Ideo, etc.
 148. Διὰ τοῦτο, etc. Propterea ad, etc.
 149. Θαυμαστά, etc. Mirabilia, etc.
 150. Ἡ δήλωσις, etc. Declaratio, etc.
 151. Τὸ στόμα, etc. Os meum, etc.
 152. Ἐπίβλεψον, etc., τὸ ὄνομά σου, etc. Aspicere, etc., nomen tuum, etc.
 153. Τὰ διαβήματά μου, etc. Gressus meos, etc.
 154. Λύτρωσαί με, etc. Redime me, etc.
 159. Ἐξέτηξέ με, etc. Tabescere me, etc.
 B 160. Πεπρωμένον, etc. Ignitum, etc.
 161. Καὶ ὁ δοῦλός σου, etc. Et servus tuus, etc.

ATHANASH INTERPRETATIO.

125. Ὁ ὄρκος, etc. Juramentum, etc.
 126. Κυριευθεῖς, etc., ἐνώπιόν σου· καὶ ζῆσόν με, καθὼς· εἰρηξας· ὁ, etc. Antea cum dominaretur, etc., coram te; et vivifica me: quemadmodum dixisti, etc.
 127. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ μου, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.
 128. Καὶ τὰ ἀδηλα, etc. Et incerta, etc.
 129. Σὺ ἐξέδωκας, etc. Tu tradidisti, etc.
 130. Οἱ δαίμονες ἐπέβαλόν μοι, etc. Dæmones iniecerunt mihi, etc.
 131. Κατετρύφησα ἐν, etc., ἔστιν ἐν τῇ, etc. Deliciatus sum in sciendi manifestationem, etc., quoniam gaudium ineffabile est in corde meo.
 132. Ἐξέδωκα, etc., εὐαρεστήσαι σοι διὰ, etc. Tradidi totum meipsum ad placendum tibi, etc.
 133. Τοὺς, etc., περιπτυσσόμεν ἐν, etc. Volentes, etc., præcepta autem tua amplexus sum in corde meo.
 134. Σὺ, etc., τοῖς εἰρημένοις μοι, etc., Tu, etc., quæ dicta sunt a te mihi de, etc.
 135. Ἀναχωρήσατε, etc., τὸ πῶς, etc. Recedite, etc.
 136. Ῥῦσαι με, etc. Libera me, etc.
 137. Κύκλωσον, etc., οὐδὲν μοι ἄλλη ἔσται, etc. Circumda, etc., nulla mihi alia crit cura, etc.
 138. Ὅτι οἱ μὲν οὐκ ἐπίστευσαν, etc. Quoniam alii quidem non crediderunt, etc.
 139. Ἐλογισάμην, etc., οἱ τῆς ἀσελείας κεκολλημένοι, etc., ἔστιν. Cogitavi, etc.
 140. Πεπηγέναι, etc. Fac ut immobilis, etc.
 141. Ἐπίστευσα εἰς σὲ καθὼς, etc. Credidi in te quemadmodum, etc.
 142. Μακροθύμησον, etc., κατηγορήσαι μου πρὸς σέ. Patienter me exspecta, etc.
 143. Ὅλος ὁ πόθος μου ἔστι τὸ δεῖσθαί με τῆν, etc. Omne, etc.
 144. Ποίησον μετ' ἐμοῦ, etc., τοῦ ἐλέους σου, etc.,

- τὰ δικαιώματά σου. Fac mecum, etc., misericordiarum tuarum, etc., ut justificationes tuas efficiam.
 145. Ἐξηγόρασας, etc., τιμῆ σου, etc., τὴν χάριν σου, etc., τὸ πῶς, etc. Redemisti, etc., pretioso tuo, etc., gratiam tuam, etc.
 146. Νῦν ἐστιν, etc. Nunc tempus est, etc.
 147. Διὰ τοῦτο, etc. Ἐπειδὴ οὖν οὗτος ὁ πλοῦτος πρόσκαιρος, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐντολῶν σου πλοῦτος αἰώνιος ὑπάρχει, διὰ τοῦτο μᾶλλον, etc. Nunc est, etc.,
 C quia igitur præsentis divitiarum temporaria sunt, divitiarum autem ex præceptis tuis æternæ existunt, propterea magis dilexi, etc.
 148. Διὰ τοῦτο, etc., ἀπέβλεπον. Propterea, etc., respiciebam.
 149. Πάσης ἐκπλήξεως μεστὰ εἰσι, etc., τῷ δυναμένῳ, etc. Διὰ τοῦτο οὖν, etc., τῶν Γραφῶν. Testimonia tua plena sunt, etc., propterea igitur, etc.
 150. Ἡ ἔρμηνεία περὶ τὸ νοῆσαι. Interpretatio, etc.
 151. Διψῶν, etc., ἐπειδὴ ἐπεθύμουν ἐπιγνώσκειν τὴν ἔρμηνειαν τῶν Γραφῶν σου. Sitiens, etc., quoniam desiderabam agnoscere interpretationem tuarum Scripturarum.
 152. Καθὼς ἐφόρεσας τοὺς, etc., καὶ ἐλέησόν με. Quemadmodum respexisti, etc., et miserere mei.
 153. Τὴν προθυμίαν, etc. Fac cor meum, etc.
 154. Λύτρωσαί με ἀπὸ πάσης συκοφαντίας καὶ ἀφορμῆς, etc. Libera me ab omni fraude et incursu, etc.
 159. Ἐμαράνθην, etc., λαλοῦντας περὶ, etc. Emarcui totus, etc., hæreticos contraria Scripturis tuis loquentes de fide tua.
 160. Ἐπειδὴ, etc., ὑπάρχεις, etc., καλὰ μὲν, τοῦτο ἔστιν αἱ πράξεις αἱ πονηραὶ. Quoniam ignis ipse existis, etc., stipulam, hoc est pravos operationes.
 161. Ὁ δὲ δοῦλός σου, etc., τὰς ἐν ἐαυτῷ ἀκάνθους τοῦ βίου. Qui autem servus, etc., vitæ spinas in se ipso comburit.

162. Νεώτερός εἰμι ἐγώ, καί, etc. Adolescentu- A
lus sum ego, etc.
166. Ἐξέκραξα, etc. Clamavi, etc.
167. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes, etc.
168. Ἐξέκραξα, etc. Clamavi ad te, etc.
169. Προέφθασα, etc. Præveni, etc.
170. Εἰς τοὺς λόγους, etc. In sermones tuos, etc.
171. Προέφθασαν, etc. Prævenērunt, etc.
172. Τῆς φωνῆς μου, etc., κατὰ τὸ λόγιόν σου,
κατὰ τό, etc. Vocem meam, etc., secundum elo-
quium tuum, secundum judicium tuum, etc.
175. Προσῆγγισαν, etc. Appropinquaverunt, etc.
177. Κρίνον, etc. Judica, etc.
178. Μακράν, etc. Longe a peccatoribus, etc.
179. Οἱ οἰκτιρμοί σου, etc. Misericordie tue, etc.
180. Πολλοί, etc., καὶ ἐκ τῶν, etc. Multi qui, etc. B
181. Εἶδον, etc. Vidi prævaricantes, etc.
182. Ἴδε, ὅτι, etc. Vide quoniam, etc.
183. Ἀρχή, etc. Principium verborum, etc.
184. Ἀρχοντες, etc. Principes, etc.
185. Καὶ ἀπὸ τῶν λόγων, etc. Et a verbis, etc.
186. Ἀγαλλιάσονται, etc. Lætabor, etc.
187. Ἀδικίαν, etc. Iniquitatem, etc.
188. Ἑπτάκις, etc. Septies in die, etc.
189. Εἰρήνη, etc. Pax multa, etc.
192. Ἐφύλαξα, etc. Servavi, etc.
193. Ἐγγισάτω, etc. Appropinquet, etc.
194. Κατὰ τὸ λόγιόν σου, etc. Juxta eloquium
tuum, etc.
195. Εἰσέλθοι, etc. Intret, etc.
196. Ἐξερεύσονται, etc. Eructabunt, etc.
197. Φθέγγεται, etc. Pronuntiabit, etc.
198. Γενέσθω, etc. Fiat manus tua, etc.
200. Ζήσεται, etc. Vivet anima mea, etc.
201. Ἐπλανήθην, etc. Erravi, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

162. Ἐγὼ νῦν, etc., καὶ πάντες εἰς θνεϊδός με, etc.
Ego nunc, etc.
164. Ἐνδεῖα, etc., ὅτι περ εἶπες· Μακάριος, etc.,
ὅταν θυξῶσιν ὑμᾶς, καὶ θνεϊδίωσιν ὑμᾶς. Indigen-
tia etc., quoniam dixisti: Beati, etc., cum perse-
quentur vos et exprobrabunt vobis.
165. Δικαιοσύνη, etc., καὶ εἰς τὴν αἰῶνα μέλλοντα,
σύνετισόν με, etc. Justitia, etc.
166. Κύριε, etc. Domine, etc.
167. Ἐπιβλέψω, etc., καὶ ἐπιγνώ τί, etc. Respi- C
ciam, etc., et cognoscami quid non, etc.
168. Ἐν ὀδύνη, etc., βοῶ πρὸς σέ, etc. In dolore
cordis mei clamo ad te, etc.
169. Ὡς ἑώρακα, etc., ἐξμολογοῦμαι σοι, etc. Ut
vidi, etc., confiteor tibi, etc.
170. Ἠλπίσα, etc. Speravi, etc.
171. Ἀνένηψαν οἱ, etc., τοῦ ἡδέως, etc. Vigilave-
runt, etc.
172. Καθώς, etc., καὶ καθὼς θέλεις, ζῆσόν με.
Sicut, etc., et quemadmodum vis vivifica me.
173. Προσέφερνόν μοι αἱ, etc., ὡς δὲ εἶδον ἐν
ἐμοί, etc. Attulerunt mihi adversariæ, etc., ubi vero
viderunt in me, etc.
177. Ὡς δικαιοκρίτης ὑπάρχων, etc., λύτρωσαί με, D
καὶ διὰ λόγον σου συνέτισόν με, ὅτι εἶπας· Οὐδὲν
ἐμᾶς οὐ μὴ ἀδικήση. Quandoquidem, etc., libera
me et sermone tuo instrue me, quoniam dixisti:
Nihil vos lædet.
178. Τεθανατωμένοι, etc. Morti traditi sunt, etc.
179. Οἶδα, etc. Novi, etc.
180. Ἐμνημόνη, etc. Recordatus sum, etc.
181. Προσεῖχον, etc., καὶ ἐτηκόμην, etc. Obser-
vavi, etc.
182. Οἶδας, ὅτι, etc., καὶ βοηθῶν μοι, etc. Novi-
sti, etc.
- (a) In cod. Barb., αἰνέσει σε.
185. Ἀρχή, etc., πιστεύειν σοι, etc., ἀποδώσεις,
etc. Initium, etc., credere tibi, etc., reddes unicui-
que, etc.
184. Αἱ ἐναντία, etc. Contrariæ, etc.
185. Καὶ ὑπομνησθεῖς, etc. Et recordatus, etc.
186. Οὕτως χαίρω ἐγώ, etc. Ita ego gaudeo, etc.
187. Πᾶσαν, etc., χαρὰ μοί ἐστιν. Odio habui, etc.,
gaudium mihi est.
188. Τὸ μὲν πρῶτον, etc., ἤνεσά σε, ἐπιτελῶν διὰ
ἔργων ἀγαθῶν τήν, etc. Primum quidem incessan-
ter laudavi te peragens per bona opera justitiam
tuam, etc.
189. Οἱ πόθον, etc., ἦν ἠγάπησαν βοηθοῦσαν, καὶ
διδάσκουσαν αὐτούς. Qui, etc., quam dilexerunt ad
juvantem et docentem eos.
192. Ἐφύλαξα ἐν αὐτῷ ἅπερ προσέταξάς μοι, καὶ
διεμαρτύρω μοι, ὅτι πάντα ἐφορᾷς ἅπερ ἐπιτελῶ ἔρ-
γῳ καὶ λόγῳ. Custodivi in meipso quæ constituisti
mibi, et contestatus es mihi, quod omnia inspicis
quæcunque efficio opere vel sermone.
195. Οὕτως, etc., γενοῦ, ἵνα οὕτως ἐπίστασις μοι
[ἐγγίσης μου]. Ita, etc.
194. Καὶ καθὼς, etc. Et quemadmodum, etc.
195. Ἄνοιξον, etc., ἐπικέλευσαί με, etc. Aperi, etc.,
invoca me, etc.
197. Λαλήσω, etc., ἐνεπιλω ἡμῖν. Loquar, etc.
198. Εὐτρέπισον, etc., τοῦ φυλάττειν, etc. Præ-
para, etc.
200. Ζωοποίησον, etc., καὶ αἶνεσαι (a) δι' αὐτῆς,
etc., γέγονται, etc. Vivifica, etc.
201. Ἐπλανήθην, etc., εἰμι νῦν. Θέλησον οὖν, etc.,
ἀναβοῶ ἐπιζητῶν σε, etc. Erravi, etc., ubi sum nunc.
Fac ut velis igitur reperire me, etc., clamo quærens
te, etc.

Canticum Graduum. PSAL. CXIX.

1. Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
 2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis,
 3. Et a lingua dolosa.
 4. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
 5. Sagittæ potentis acutæ
 6. Cum carbonibus desolatoriis.
 7. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est,
 8. Habitavi cum habitantibus Cedar :
 9. Multum incola fuit anima mea.
 10. Cum his, qui odcrunt pacem eram pacificus :
 11. Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

A

ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΠΙΘ.

1. Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐξέκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου·
 2. Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων.
 3. Καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.
 4. Τί δοθεῖ σοι, καὶ τί προστεθεῖ σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν;
 5. Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἔκονημένα
 6. Σὺν τοῖς ἀνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς.
 7. Οἷμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη,
 8. Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σινηωμάτων Κηδάρ·
 9. Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχὴ μου.
 10. Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός·
 11. Ὃταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἐρχομένων ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν, ἀνιέναι εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πίστιν, καὶ τὰς τούτου ἐντολάς. Ἀναβαθμοὶ οὖν διὰ τοῦτο εἰρηται (2), ὅτι, ὡσπερ ἐξ ὕδατων, οὕτως ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἔργων ταύτης (3) ἀρχονται οἱ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ τῶν Ἀναβαθμῶν ἐξομολογεῖσθαι, καὶ καθεξῆς καθ' ἕκαστον βαθμὸν ἀνιέντο [ἀνιόντες] ὑψηλοτέρους δείκνυσθαι τούτοις· τελειοτέρους δὲ καὶ τελειοτέρας (4) ἐξομολογήσεις, καὶ εὐχαριστίας ἀναπέμπειν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur *confessio venientium a peccatis*, ut ascendant ad fidem Domini, ejusque præcepta. Gradus igitur ideo dicti sunt, quoniam quemadmodum ex aquis [baptismi], ita ab idololatria, et hujus operibus incipiunt, qui convertuntur, a primo psalmo graduum confiteri, et deinceps per singulos gradus ascendentes his gradibus, quos ascenderunt, sublimiores ostendi; perfectiores autem perfectiores etiam confessiones, et gratiarum actiones referre.

1. Cum redactus essem in servitutem a peccato, ad Dominum lacrymans clamavi, et exaudivit me.

2, 3. Domine, deprecor te, libera animam meam a contrariis potestatibus, et diabolo.

4. Deus autem audiens eum dicit ipsi : Quid tibi dabo, et quali auxilio succurram, ut liberem te ab idololatria ?

5, 6. Mittam tibi apostolos Filii mei, cum verbis ejus desolantibus idololatriam, et omnem potentiam inimici.

7. Constitetur deinde hic dicens : Hei mihi, quod omnem meam vitam consumpsi luxuriose vivendo.

8. Et mansi mutus, et adorans idola potestatum tenebrarum : Cedar enim tenebræ interpretatur.

9. Vecors fui, et omnem meam spem in ipsis repositam habui.

10. Amicus eram potestatum diaboli, οὐαῖ inimicæ sunt.

11. Cum serviebam ipsis, dominabantur in me captivum me deducetes in cupiditates inutiles, et vanas.

1. Ἐν τῷ εἶναι με δεδολωμένον τῇ ἁμαρτίᾳ πρὸς Κύριον ἀνεθόησα μετὰ δακρύων, καὶ εἰσήκουσέ μου.

2, 3. Κύριε, δέόμενός σου (5), ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων καὶ τοῦ διαβόλου.

4. Ὁ δὲ θεός, ἀκούσας (6) αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Τί σοι δωρησῶμαι, καὶ μετὰ ποίας βοήθειας πρὸς τὸ ῥυθῆναι σε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας;

5, 6. Ἀποστελῶ (7) σοι τοὺς ἀποστόλους τῷ Υἱῷ μου μετὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τῶν ἐρημούντων τὴν εἰδωλολατρίαν, καὶ πάσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

7. Ἐξομολογεῖται λοιπὸν οὕτως λέγων· Οὐαί μοι (8), ὅτι πάντα τὸν βίον μου ἀνήλωσα ζῶν ἀσώτως.

8. Καὶ διέμενον κωφός καὶ (9) σεβόμενος τὰ εἰδωλα τῶν τοῦ σκότους δυνάμεων· ἐρμηνεύεται γὰρ (10) Κηδάρ σκότος.

9. Ἀπονηπίθην (11) [ἀπενοήθην] τὴν ἐλπίδα μου πᾶσιν ἐν ἑαυτοῖς εἶχον.

10. Φίλος ἤμην τῶν τοῦ διαβόλου δυνάμεων τῶν ἐχθρῶν τῆς εἰρήνης.

11. Ὃταν ἐλάτρευον αὐτοῖς, κατεδυνάστευόν μου αἰχμαλωτίζοντες (12) εἰς ἐπιθυμίας ἀνωφελεῖς, καὶ ματαίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.

(2) Ἐρμηνεύονται.

(3) Αὐτῆς.

(4) Ἀναβαθμῶν ἀνιέντες, ὡς εἰς βαθμοὺς ὑψηλοτέροι· δείκνυσθαι, τουτέστι τελειότεροι, καὶ τελειοτέρας, etc.

(5) Δέομαί σου, etc. Καὶ dcest

(6) Εἰσακούσας.

(7) Ἀποστέλλω, etc., τοῦ Υἱοῦ μου.

(8) Οὕτως λέγων· Οὐαί μοι ἐστίν, etc.

(9) Πεποιθώς, καί, etc.

(10) Ὄν.

(11) Ἀπὸ νηπίθην, etc., πᾶσαν ἐν αὐτοῖς εἶχον.

(12) Ἐλάλουν, etc., αἰχμαλωτίζοντές με, etc.

Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PK.

1. Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν (α) ἦξει ἡ βοήθειά μου.

2. Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου,

3. Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

4. Μὴ δῶης εἰς σάλον τὸν πόδα σου,

5. Μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσω σε.

6. Ἴδου οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσω τὸν Ἰσραήλ.

7. Κύριος φυλάξῃ σε,

8. Κύριος σκέπη σοι [σου] ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

9. Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε ·

10. Οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

11. Κύριος φυλάξῃ σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ ·

12. Φυλάξῃ τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

(α) Vers. 2. Πόθεν ἦξει, etc. Vers. 5. Ἡ βοήθειά, etc., τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν· ἐξομολόγησις (1) τῶν ἀνιέντων ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν δεύτερον, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐξομολόγησις τῶν ἀμαρτιῶν ἅμα νήφειν τῇ (2) διανοίᾳ, καὶ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐπιγινώσκειν, ὅτι περὶ παρὰ Θεοῦ ἐστίν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum* ; confessio ascendentium a primo gradu in secundum, hoc est a confessione peccatorum ad simul evigilandum mente, et ad agnoscendum auxilium suum, quod a Deo est.

1. Ἀνέτεινα τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου ἀκούσαι παρὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν, πόθεν ἐλεύσεται ἡ βοήθειά μου.

2, 5. Καὶ ἤκουσα ἐν αὐταῖς, ὅτι ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου ἐστει (5) τοῦ δημιουργοῦ πάντων τῶν ὀρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων.

4. Παραγγελεῖ (4) αὐτῷ λοιπὸν ὁ Θεός· Μηκέτι εἰς τὸν ὄλιθον τῶν προτέρων σου ἀμαρτημάτων περιπάτει [περιπατεῖν]. Σάλος γὰρ πειρασμὸς ἐρμηνεύεται.

5. Μηδὲ δὲ ὑπνώσῃ ὁ νοῦς σου τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ γρηγορεῖτω, καὶ προσευχέσθω τοῦ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν.

6. Ἴδου [οὐδὲ] στιγμὴν, οὐδὲ χρόνον παραλείπει (5) ὁ Θεὸς ἐφορῶν, καὶ φυλάσσω τὸν νοῦν τὸν ὀρώντα αὐτόν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ὀρῶν Θεόν.

7, 8. Κύριος ἐκ δεξιῶν σου ἐστίν φυλάσσω καὶ σκέπων (6) εἰς τὰ ἔργα δικαιοσύνης.

9. Ἐν τῷ φωτὶ ὧν (7) [δύνα] πᾶσα θέρμη πειρασμοῦ οὐ ξηρανεῖ σε· ἔχεις γὰρ ἐν ἑαυτοῖς τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς.

10. Οὐδὲ ἡ ἀπάτη τοῦ βίου τούτου ἐν τῷ σκότει κυριεύσει σου.

11, 12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὁ Κύριος οὐ συγκαύσει σε· οὐ γὰρ μέλλεις ἔχειν τοιαῦτα ἔργα, μεθ' ὧν ὠφελίεις τῷ πυρὶ παραδοθῆναι. οὐδὲ ἡ πρόσκαιρος δόξα τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου ἡ κατ' ὀλίγον φθίνουσα, ὡσπερ ἡ σελήνη, καταδυναστεύσει σου (8).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει· Ὁ. τ. Ἀ. ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις, etc.

(2) Τῆς πρώτης ἐξομολόγησις τ. ἀ. ἀρχεται ἀνανήφειν τῇ, etc.

(3) Ἔσται, etc., desunt duo τῶν.

(4) Παραγγελλει, etc., περιπατήσης, etc.

(5) Χρόνον οὐ παραλείπει, etc., τῶν ὀρώντων, etc., νοῦς ὄριον, etc.

(6) Φυλάττων σε, καὶ σκέπων σε, etc.

(7) Φωτὶ σου δύνατος, etc., ἐν ἑαυτῷ.

(8) Καταδυναστεύει σου.

Canticum Graduum. PSAL. CXX.

1. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.

2. Auxilium meum a Domino,

3. Qui fecit cælum et terram.

4. Non det in commotionem pedem tuum,

5. Neque dormitet qui custodit te.

6. Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel.

7. Dominus custodit te :

8. Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.

9. Per diem sol non uret te :

10. Neque luna per noctem.

11. Dominus custodit te ab omni malo :

12. Custodiat animam tuam Dominus.

B

1. Intendi oculos mentis meæ ad audiendum a sanctis Scripturis, unde veniet auxilium mihi.

2, 5. Et ex ipsis audivi, quod auxilium meum erit a Domino creatore visibilium omnium et invisibilium.

4. Denuntiabit deinde ipsi Deus : Ne amplius incedas in lubrico anteriorum tuorum peccatorum. *Salos enim tentatio* interpretatur.

5. Neque mens tua dormiat in posterum in peccato, sed vigilet, et oret, ne incidat in tentationem.

6. Ecce neque punctum, neque momentum præterit Deus, in quo non aspicat, et custodiat mentem videntem eum. *Israel enim interpretatur videns Deum.*

7, 8. Dominus a dextris tuis est custodiens, et protegens in opera justitiæ.

9. In luce permanentem omnis tentationis æstus non te exuret ; habes enim in teipso fontem vitæ.

10. Neque deceptio hujus vitæ in tenebris dominabitur tibi.

11, 12. In die iudicii Dominus non te comburet, non enim habiturus est talia opera, quibuscum igni tradendus sis neque temporaria gloria principum hujus mundi paulatim deficiens, sicut luna, dominabitur in te.

D

13. Dominus custodiat introitum tuum et exitum A
tuum,

14. Ex hoc nunc et usque in sæculum.

Canticum graduum. PSAL. CXXI.

1. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi :

2. In domum Domini ibimus.

3. Stautes erant pedes nostri in atris tuis, Jeru-
salem :

4. Jerusalem quæ ædificatur ut civitas ;

5. Cujus participatio ejus in idipsum.

6. Illuc enim ascenderunt tribus,

7. Tribus Domini, testimonium Israel,

8. Ad confitendum nomini Domini [nomini tuo,
Domine].

9. Quia illic sederunt sedes in judicio,

(a) Vers. 1 et 2. Vers. unus.

(b) 'Er ταις αὐλαῖς σου 'Ιερουσαλήμ. Hæc verba addita sunt in cod. alio charact.

13. Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν
σου

14. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

'Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΑ'.

1. (a) Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκαῖς μοι ·

2. Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

3. Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς
σου, Ἰερουσαλήμ (b).

4. Ἰερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις

5. Ἦς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

6. Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ,

7. Φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τοῦ Ἰσραήλ

8. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου [ὀνό-
ματι σου, Κύριε].

B 9. Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

13. Dominus custodiat auditum tuum, ne auscultes peccato, et cor tuum, ne educat pravos et perniciosas cupiditates.

14. Ex hoc nunc et usque in finem

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολογητικῶς τῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐξομολογήσεως, καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τῆς κατηχήσεως ἀνιέντων (4) ἐπὶ τὸν τρίτον βαθμὸν τοῦ σπουδάζειν λοιπὸν ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Θεοῦ (5) ἐξομολογεῖσθαι, καὶ παρ' αὐτῶν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ θέλοντες φωτισθῆναι.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur *confessio ascendentium* a primo gradu internæ confessionis, et a secundo gradu institutionis seu catechismi in tertium gradum desiderii veniendi demum in domum Dei et confitendi Dei sacerdotibus, et ab ipsis audire verbum Dei, volentes illuminari (nempe baptizari).

1, 2. Impletus sum gaudio audiens ab iis, qui C
mihi consilio aderant : Adeamus Ecclesiam Dei.

3. Deinde ingrediens loquitur ad seipsum : Ascenderunt pedes mei in atria tua, ubi Spiritus gratiæ Domini est : ita enim *Jerusalem* interpretatur *Spiritus gratiæ ejus*.

4. Ecclesia Dei ædificata et munita divina gratia : *Portæ enim inferi non prævalebunt adversus eam* 7^a.

5. Cujus gratiæ sancti tui participes sunt et ego.

6, 7. Ad ipsam enim ascenderunt apostoli, apostoli Domini testes, qui viderunt Deum : *Israel* enim interpretatur, ut antea dixi, *videns Deum*.

8. Ad prædicandum in nomine Domini remissionem peccatorum.

9. Quia in Ecclesia sederunt apostoli cum episcopis et presbyteris.

7^a Matth. xvi, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριος φυλάξει τ. ἀ. σ. τ. μ. ὑπακούειν, etc., λογισμοὺς πονηροῦς, etc.

(2) Τῆς, deest.

(3) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περιέχει.

(4) Ἀνιέντων.

(5) Κυρίου.

(6) Χαράς ἐπληρώθην, etc. τοῦ Θεοῦ ἀπειθεῖν.

(7) Τῆς αὐτῆς χάριτος οἱ ἅγιοι σου μετέχουσιν καὶ αὐτοί.

(8) N. 6. Ἐν αὐτῇ γὰρ εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι. N. 7. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, etc. προεῖπον, καὶ κἀν λέγω · ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.

(9) Ὀνόματι σου, Κύριε, etc.

- 10. Θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ.
- 11. Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἰερουσαλήμ,
- 12. Καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.
- 13. Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου,
- 14. Καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πύργω δόξαι σου.
- 15. Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίων μου,
- 16. Ἐλάλουν δὴ εἰρήνην [εἰρήνην] περὶ σοῦ.
- 17. Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKB.

- 1. Πρὸς σὲ ἔβρα τοὺς ὀφθαλμούς μου,
- 2. Τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.
- 3. Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν

- A 10. Sedes super domum David.
- 11. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem,
- 12. Et abundantia diligentibus te.
- 13. Fiat pax in virtute tua,
- 14. Et abundantia in turribus tuis.
- 15. Propter fratres meos et proximos meos,
- 16. Loquebar pacem de te.
- 17. Propter domum Domini Dei nostri, quæsvivi bona tibi.

Canticum Graduum. PSAL. CXXII.

- 1. Ad te levavi oculos meos,
- 2 Qui habitas in cœlis.
- 3. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Καθὼς εἶπαμεν, οἱ ἀπόστολοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ B τοῦ ἱκανοῦ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ ἱκανὸς χειρὶ (1), ὅπερ ἐστὶν οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ.

11. Λοιπὸν οἱ ἐλθόντες ἐπὶ τὸ φωτισθῆναι δέονται λέγοντες τοῖς ἀποστόλοις· Παρακαλέσατε ἱκανῶς καταλλαγήναι ἡμῖν (2) τὸν Θεόν, ἵνα καὶ ἡμεῖς δεξιώμεθα τὴν χάριν αὐτοῦ· ὡς γὰρ προείπαμεν, Ἰερουσαλὴμ ἐρμηνεύεται Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.

12. (3) Καὶ εὐθηνήσει ἡ καρδιά αὐτῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς τῶν ἁγίων.

13-15. (4) Ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Ἐνεκεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀδελφῶν ἡγουμένων, καὶ τῶν πλησίων ἡμῶν γενομένων διὰ τῆς πίστεως,

16. Ἐλάλησαμεν αὐτοῖς τὸν λόγον σου καὶ τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα.

17. Ἐνεκα τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ἁγίων ἦτησα (5) [ἦτήσαμεν] χάρισματά σου ἁγίου. C

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ τρίτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν τέταρτον εἰς σύνεσιν ἐρχομένων, καὶ γινωσκόντων ἑαυτοὺς (7) ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις, ταπεινουμένων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ δεομένων αὐτοῦ, ὥστε ἐλεηθῆναι.

Titulus præpositus continet: Canticum Graduum, quod interpretatur confessio ascendentium a tertio gradu cultus erga Deum in quartum gradum eorum, qui intelligunt et cognoscunt se ipsos in peccatis. humiliant se coram Deo, eumque deprecantur, ut ipsorum misereatur.

1, 2. Οὐκ εἶτι τὴν ἐλπίδα μου ἔχω ἐπὶ τῇ ματαιότητι τῶν ἰδύλων· ἀνένυσσα γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου πρὸς σὲ τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικοῦντα.

3. Ὅσπερ (8) ἕκαστος τῶν δούλων ἀφορᾷ, καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ θανεῖν αὐτὸν ἐν τῷ Δεσπότη αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐνώπιόν σου παριστάμεθα [οἶον] βούλημα D σόν ἐστὶ ποιῆσαι εἰς ἡμᾶς· ἀπολογίαν γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐνώπιόν σου.

10. Sicut diximus, apostoli in Ecclesia manu fortis: ita enim David interpretatur manu fortis, qualis est Dei Filius.

11. Demum venientes ad illuminationem (nempe ad baptismum), precantur dicentes apostolis: Orate valde, ut Deus nobis reconcilietur, ut etiam nos accipiamus gratiam ejus: sicut enim antea diximus, Jerusalem interpretatur Spiritus gratiæ ejus.

12. Et abundabit cor eorum in præceptis sanctorum.

13-15. Chorus apostolorum dicit ad Deum: Propter salutem nostrorum fratrum, qui præverunt, et eorum qui proximi nostri facti sunt per fidem,

16. Locuti sumus ipsis verbum tuum, et spem in te.

17. Propter perfectionem sanctorum postulavimus dona sancti tui Spiritus.

1, 2. Non amplius meam spem repositam habeo in idolorum vanitate; sustuli enim oculos mentis meæ ad te, qui habitas in cœlis.

3. Quemadmodum unusquisque servorum intuetur vitam suam, et mortem in Domini sui potestate esse; ita etiam nos coram te astamus, expectantes, quid velis in nos facere: neque enim coram te habemus defensionem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῇ χειρὶ, etc., ὁ Υἱός.
- (2) Ἰμῖν deest.
- (3) N. 12. Καὶ βλαστήσαι ἡμᾶς, καὶ καρποφορήσαι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, οὕτως ὡς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.
- (4) N. 13. Προσέζονται λοιπὸν ὑπὲρ αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι λέγοντες:· Γενέσθω δὴ ἐν αὐτοῖς εἰρήνην ἐν τῇ δυνάμει σου. N. 14. Καὶ εὐθηνήσεν ἡ καρδιά, etc., ut in n. 12. N. 15. Ὁ χορὸς τῶν, etc. Σωτηρίας τῶν

- ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ, etc.
- (5) Ἠτήσατο, etc., σου τοῦ ἁγίου.
- (6) Ἡ διὰ κινναβάρως περ-.
- (7) Τῶν εἰς σ. ε. x. συγγινωσκόντων ἑαυτοῖς, etc.; καὶ ταπεινουμένων, etc.
- (8) Καὶ ὡσπερ ε. τ. δ. τῶν ἡμαρτηκότων ἀσύγνωστα ἀφορᾷ τὸ ζῆν, etc., αὐτοῦ εἶναι, etc., παριστάμεθα βούλημα, etc.

4. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ : A 4. Ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς·
5. Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, 5. Οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν,
6. Donec misereatur nostri. 6. Ἔως οὐ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς.
7. Miserere nostri, Domine, miserere nostri : 7. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς·
8. Quia multum repleti sumus despectione. 8. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως.
9. Quia multum repleta est anima nostra. 9. Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
10. Opprobrium abundantibus, 10. Τὸ δυνειδος τοῖς εὐθνηοῦσι,
11. Et despectio superbis. 11. Καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.
- Canticum Graduum. PSAL. CXXIII.*
1. Nisi quia Dominus erat in nobis ; 1. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν·
2. Dicat nunc Israel : 2. Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ·
3. Nisi quia Dominus erat in nobis, 3. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν,
4. Cum exsurgerent homines in nos, 4. Ἐν τῷ ἐπαναστήναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς·
5. Forte vivos deglutissent nos. B 5. Ἴρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Et sicut omnis ancilla, quæ peccavit, pavens et tremens astat dominæ suæ expectans, aut morti tradi, aut vita donari :

5, 6. Ita etiam nos nunc expectamus, aut vitam nobis a Deo concedi, aut justam peccatorum nostrorum retributionem.

7. Precamur te, Domine, miserere nostri.

8. Impleti enim sumus omni iniquitate et peccato.

9. Insanabilis est multitudo peccatorum nostrorum.

10, 11. Dominus autem ad eos : Ne timeatis ob peccata, pro quibus ad me conversi estis ; iniquitates vestræ vertentur super contrarias potestates, et condemnatio vestra erit super principatus et potestates diaboli.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (5)· Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ (6) τετάρτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν πέμπτον· τουτέστι (7) μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν φωτισθέντες, καὶ μεμνημένοι πῶς (8) ἐκυριεύοντο ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τὸ πρότερον· καὶ ὅτι μὴ (9) ὁ Θεὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐρρύσατο αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν, ἡμελλόν ἀποθνήσκειν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quarto gradu cultus erga Deum in quintum : hoc est eorum, qui post confessionem illuminati sunt, et in memoriam revocant, quomodo fuerunt prius sub dominio contrariarum potestatum ; et quod nisi Deus eos ab ipsis baptismate liberasset, morituri erant in eorum peccato.

1. Nisi Jesus Dei Filius Dominus noster venisset, et apparuisset super terram, et cum hominibus conversatus esset.

2. Dicat autem populus mente illuminatus.

3. Quod nisi ipse Dominus advenisset.

4. Cum in nos irruerent contrariæ potestates.

5. Omnino uti adhuc eramus in terra viventes, morti traditi fuisset.

4. Καὶ ὡς ἐκάστη παιδίσκη, ἡμαρτηκυῖα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου παρίσταται τῇ κυρίᾳ αὐτῆς ἐδεχομένη ἢ θανατώσασαι, ἢ (1) χαρίζεται [χαρίζασθαι] αὐτῇ τὸ ζῆν·

5, 6. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀπεκδεχόμεθα νῦν (2) τὴν ζωὴν δοθῆναι ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, ἢ τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

7. Δεόμεθά σου, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς.

8. Πιεληρωμένοι γάρ ἐσμεν πάσης ἀνομιᾶς καὶ ἀμαρτίας.

9. Ἀνήχαστόν [Ἀνήχεστόν] (3) ἔστι τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

10, 11. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτοὺς· Μὴ φοβεῖσθε, ἀνθ' ὧν ἐπεστρέψατε (4) πρὸς με· αἱ ἀνομίαι ὑμῶν ἐπὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ τὸ κατάκριμα ὑμῶν ἐπὶ τὰς τοῦ διαβόλου ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.

C

1. Εἰ μὴ Ἰησοῦς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν ἦλθε, καὶ ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη.

2. Εἰπάτω δὴ ὁ λαὸς ὁ φωτισθεὶς τὴν διάνοιαν.

3. Ὅτι εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος παρεγένετο.

4. Ἐν τῷ τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐπέρχεσθαι καθ' ἡμῶν.

5. Παντὶ τρόπῳ, ὡς ἐπὶ (10) ἦμεν ἐπὶ τῆς γῆς, ζῶντες ἂν ἐθανατώθημεν.

D

(6) Ἀπὸ τοῦ.

(7) Τουτέστι τῶν.

(8) Φωτισθέντων, καὶ μεμνημένων τὸ πῶς

(9) Εἰ μὴ.

(10) Ὅτε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰ θανατώσασαι αὐτήν, ἢ, etc.

(2) Νῦν δεστ.

(3) Ἀνήχαστον, etc., ἀμαρτιῶν μου. Fort. leg. ἀνίκητον.

(4) Ἐπιστρέφατε.

(5) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ-

6. Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, A
 7. Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.
 8. Χείμαρρον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν·
 9. Ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.
 10. Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν.
 11. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη
 12. Ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων.
 13. Ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.
 14. Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου,
 15. Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKΔ'.
1. Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών.
 2. Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

6. Cum irasceretur furor eorum in nos ,
 7. Forsitan aqua absorbuisset nos.
 8. Torrentem pertransiuit anima nostra :
 9. Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
 10. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
 11. Anima nostra sicut passer erepta est
 12. De laqueo venantium.
 13. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus.
 14. Adjuutorium nostrum in nomine Domini ,
 15. Qui fecit cælum et terram.
 Canticum Graduum. PSAL. CXXIV.
1. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion.
 2. Non commovebitur in æternum, qui habitat in Jerusalem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ἐν τῷ τὰς ἀρχὰς, καὶ ἐξουσίας (1), καὶ τοὺς B
 κοσμοκράτορας τοῦ σκότους βρῦχειν ἐφ' ἡμᾶς.
 7. Πάντως ἡ ὁρμὴ τῆς δυναστείας αὐτῶν κατήγαγεν ἂν ἡμᾶς εἰς τὰ κατώτατα τῆς ἀβύσσου.
 8. Τὰς ὁρμὰς τῆς ἡδονῆς (2) καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ διαβόλου, δι' ὧν κατασύρει πάντας.
 9. Ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου τὴν ἀκράτητον.
 10. Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐ συνεχώρησεν ἕως τέλους ἀπολέσαι (3) ἡμᾶς ὑπὸ τῶν διδασκομένων αὐτῶν.
 11, 12. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων· θηρευθεὶς (4) γὰρ ὑπάρχει ὑπ' αὐτῶν διὰ τὰς γῆρας ἐπιθυμίας, ὡς στρουθίον.
 13. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἔλθων συνέτριψε τὴν ἀμαρτίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.
 14, 15. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν (5) τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστὶ τοῦ δημιουργοῦ πάντων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀνελθῶν (7) [ἀνελθόντων] ἐπὶ τὸν ἕκτον βαθμὸν· τουτέστιν ἐξομολόγησις τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιγινωσκόντων τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· τὸ πῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτῷ πῶς παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰωνίαν (8).

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quinto gradu spei in Christum in sextum gradum : hoc est confessio agnoscentium post baptismum Christi virtutem : quomodo opitulatur credentibus in eum, et non credentes quomodo tradit in supplicium æternum.

1. Οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δυνατοὶ D
 ἰσχυεῖ ὑπάρχουσιν, ὡς ἡ ἐντολὴ (9) τοῦ Θεοῦ. Σιών
 ἐρμηνεύεται ἐντολή.
 2. Ἀμετακίνητοι ἔσονται οἱ διαμένοντες ἐν τῷ
 Πνεύματι τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἐρμηνεύεται γὰρ (10)
 Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.

1. Credentes in Filium Dei potentes virtute sunt,
 sicut mandatum Dei. Sion enim interpretatur man-
 datum.
 2. Immobiles erunt permanentes in Spiritu gratiæ
 ipsius. Jerusalem enim interpretatur Spiritus gratiæ
 ejus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὰς ἐξουσίας.
 (2) Τῶν ἡδονῶν.
 (3) Ἀπολέσθαι, etc., τῶν διδασκαλιῶν.
 (4) Θηρευθεῖσα γὰρ ὑπάρχειν
 (5) Ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ ἐστὶ τοῦ δημιουργοῦ
 τῶν, etc.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
 (7) Ἀνιόντων.
 (8) Αἰώνιον.
 (9) Αἱ ἐντολαί, etc., Σιών γὰρ, etc.
 (10) Γὰρ Ἱερουσαλήμ, etc.

3. Montes in circuitu ejus,
4. Et Dominus in circuitu populi sui,
5. Ex hoc nunc et usque in sæculum.
6. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum
7. Super sortem justorum :
8. Ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.
9. Benefac, Domine, bonis, et rectis corde.

10. Declinantes autem in obligationes,
11. Adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.

12. Pax super Israel.

Canticum Graduum. PSAL. CXXV.

1. In convertendo Dominus captivitatem Sion,

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Montes existunt in circuitu Jerusalem.
- 4, 5. Et Dominus Jesus, mons implens mundum, in circuitu est populi sui, et nunc et in futuro sæculo.
6. Non enim sinet Dominus potestatem, et adversariam potentiam.
7. (*Super sortem*) sanctorum ejus.
8. Ne justī, dominantibus in eos dæmonibus, tradant animas suas concupiscentiis vitæ.

9. Da, Deus, bona bonis, et obedientibus præceptis tuis ex corde.

10, 11. Dedentes autem seipsos in lascivias corruptioni, tradet Dominus in ignem æternum cum diabolo et angelis ejus.

12. Gratia Filii Dei super mundos corde.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) · Ὡδή Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ [ἀπὸ τοῦ ἕκτου βαθμοῦ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ ἀνιέντων ἐπὶ τὸν ἕβδομον βαθμὸν] τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀνιέντων ἐπὶ τὸν ἕκτον βαθμὸν, τοῦτέστιν ἐξομολόγησις τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιγνωσκόντων τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ · τὸ πῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτῷ παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰώνιον.

Titulus (†) præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quinto gradu spei in Christum in sextum gradum [a sexto gradu cognitionis Christi ascendentium in septimum gradum], hoc est confessio agnoscentium post baptismum Christi virtutem : quomodo opitulantur credentibus in eum, et non credentes tradit in supplicium æternum.

1. In tempore quando convertit Dominus Jesus servitutem cordis nostri, cum serviebamur contrariis potestatibus. Sion enim interpretatur *specula*, quod est cor.

- A 3. Ὅρη κύκλω αὐτῆς,
4. Καὶ ὁ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
5. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
6. Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν
7. Ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων
8. Ὅπως ἂν μὴ ἐκτεινωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.
9. Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ.
10. Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας
11. Ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

B ἀνομίαν.

12. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ
Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΕ'.

1. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών,

3. Ὅρη ὑπάρχουσι κύκλω τῆς Ἱερουσαλήμ.
- 4, 5. Καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὸ δρὸς τὸ πληροῦν τὴν οἰκουμένην, κύκλω ἐστὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
6. (1) Οὐ γὰρ συγχωρήσει Κύριος κατ' ἐξουσίαν, καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν.
7. Τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
8. Ἴνα μὴ οἱ δίκαιοι, κυριευθέντες ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ἐκδώσωσι τὰς ψυχὰς (2) αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ βίου.
9. Ἀγαθὰ δώρησαι, ὁ Θεὸς, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς ὑπακούουσι ταῖς ἐντολαῖς σου ἐκ καρδίας.
- 10, 11. (3) Τοὺς δὲ εἰς ἀσελείας ἐκδεδωκότας ἑαυτοὺς τῇ φθορᾷ παραδώσει Κύριος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.
12. Ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς καθαροὺς τῆ καρδίᾳ.

C

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 6, 7, Comment. nusus, Οὐ γὰρ, etc., κατεξουσιάζειν τὰς ἐναντίας δυνάμεις τῶν, etc.

(2) Καρδίας.

(3) N. 10, Τοὺς, etc. N. 11. Παραδώσει, etc. N. 12, Ἢ γὰρ τοῦ, etc.

(4) Ἡ δὲ τῆς κιναβάσεως περιέχει · Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαζίνοντων ἀπὸ τοῦ ἕκτου βαθμοῦ τῆς εἰς Χριστὸν τε-

1. Ἐν τῷ καιρῷ ὅταν ἐπίστρεψεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὴν δουλείαν τῆς καρδίας ἡμῶν, ὅταν ἐβουλεύσαμεν (5) ταῖς ἐναντίαις δυνάμει. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *σκοπευτήριον*, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.

D

λειώτητος ἐπὶ τὸν ἕβδομον βαθμὸν, τὸν μνήμην γενῶντα τοῖς πιστοῖς, καὶ παρασκευάζοντα αὐτοὺς διηγεῖσθαι τὰ περὶ τῆς γενομένης αὐτοῖς παρὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀντιλήψεως, καὶ παράκλησις (lex. videtur παρακλήσεω) ἀπολαβεῖν αὐτοὺς τὴν προτέραν ἀπώλειαν τοῦ παραδείσου, ἣν ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ ἀώλεσεν, ἀπατηθεις ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

(5) Ἐδουλεύσαμεν.

(†) In describenda explicatione titulorum psalmodum multipliciter, et non uno in loco errasse videtur librarius. Manifestus quidem hoc loco scribæ error est : cum interpretatio tituli hujus psalmi eadem atque illa psalmi antecedentis sit. Quomodo autem pauca mutando corrigerem, ad margi-

2. Ἐγενήθημεν ὡσεὶ παροσκελημένοι.
3. Τότε ἐπλήσθη καρδίας τὸ στόμα ἡμῶν,
4. Καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιᾶσθε.
5. Τότε ἐρούσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν·
6. Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.
7. Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν·
8. Ἐγενήθημεν εὐφραϊνόμενοι.
9. Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν,
10. Ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

- A**
2. Facti sumus sicut consolati.
 3. Tunc repletum est gaudio os nostrum,
 4. Et lingua nostra exsultatione.
 5. Tunc dicent inter gentes :
 6. Magnificavit Dominus facere cum eis.
 7. Magnificavit Dominus facere nobiscum :
 8. Facti sumus lætantes.
 9. Convertete, Domine, captivitatem nostram,
 10. Sicut torrens in austro.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ἐγενόμεθα ὡς (1) ἀνάπαυσιν· Ὁ γὰρ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς Θεός.

3. Τότε ἐπλήσθημεν ἠνεύματος ἁγίου·

4. Καὶ ἠρξάμεθα λαλεῖν ἑαυτοῖς (2) ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ᾄδοντες, καὶ ψάλλοντες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῷ ὄνόματι αὐτοῦ.

5, 6. (3) Τότε ἔλεγον αἱ ἐναντία δυνάμεις· Εὐδόκησεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ σῶσαι αὐτοὺς.

7. Ἡμεῖς δὲ πάλιν καυχώμενοι ἐν Κυρίῳ λέγομεν· Ἠπλώσεν ἐπὶ πάντας, καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

8. Εὐρέθημεν πλησθέντες τῆ χάριτι (4) αὐτοῦ.

9, 10. Ὁ χειμάρρους οὗτος, περὶ οὗ λέγει ὁ Προφήτης, ἐν τῷ νότῳ ἐστὶν ἐν τῇ Ῥινοκουρούρα (5), ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου· διὸ καὶ ὁ Προφήτης εἶρηκεν, ὡς ὁ χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ. Τοῦτο οὖν μεμαθήκαμεν παρὰ πλειόνων, ὅτι περὶ οἱ Σαρακηνοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν Ῥινοκουρούραν, ἣ [ὡς] καὶ κατέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, καὶ παιδεύουσιν ὡς περ [πορθοῦσιν ὅπερ] εὐρίσκουσι, καὶ ἀνέρχονται εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν. Ὁ δὲ χειμάρρους οὗτος, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Προφήτης, ἐκ τῶν Σαρακηνῶν κατέρχεται· κατὰ βούλησιν οὖν Θεοῦ, ἠνίκα γένεται ὑετὸς λάβρος, πληθύνει ὁ χειμάρρους, ὥστε κατέρχεσθαι αὐτὸν σφοδρῶς, λαμβάνοντα τὰς σκηνάς τῶν Σαρακηνῶν, καὶ αὐτοὺς δὲ ἀπόλλυσιν, ἅπερ δὲ διήρπασαν λαβῶν φέρει εἰς τὴν Ῥινοκουρούραν, ὅθεν καὶ ἐλήφθησαν ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ πρότερον· καὶ ἡμεῖς δὲ, γενόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἐθεασάμεθα τὸν χειμάρρου. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ Προφήτης ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευκότων· ὅτι, ὡς περ ἐκεῖνος ὁ χειμάρρους τοὺς μὲν αἰχμαλωτίζοντας ἀπόλλυσι, τὰ δὲ ληφθέντα παρ' αὐτῶν σκῦλα ἀποκαθίστησιν, ἐξ ὧν καὶ ἐλήφθησαν, οὕτω ποιήσον καὶ αὐτὸς, καὶ τὰς μὲν ἐναντίας δυνάμεις τὰς αἰχμαλωτισάσας ἡμᾶς θανάτωσον τῷ ὕδατι τοῦ βαπτίσματος, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ ὕδατος ἀπόδος ἡμῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀφείλαντο ἡμῖν αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις. Αὕτη οὖν ἡ διήγησις τοῦ χειμάρρου, καὶ αὕτη ἡ αἰτία τοῦ εἰρηκέναι τὸν Προφήτην.

¹ II Cor. vii 6. ² Ephes. v, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς ἀνάπαυσιν, etc., ὁ Θεός.

(2) Ἐν ἑαυτοῖς.

(3) N. 5, Τότε, etc., τοῦ δεσπ. N. 6, 7, Ἡμεῖς, etc.,

ἐν τῷ Κυρίῳ, etc., εἰς πάντας ἡμᾶς, etc.

(4) Τῆς χάριτος, etc.

(5) Ἐν τῇ Ῥινοκουρούρα, etc., ὡς χειμάρρους, etc.,

nem ascripti; recte autem, an secus benigni lectoris iudicio relinquam. Neque enim mihi spes est, omnia ad rectam et veram lectionem revocare posse. et quæ sanctus doctor scripsit, et nunc manca et mutila ac corrupta leguntur, in integrum restituere.

11. Qui seminant in lacrymis, in exultatione A
pitent.

12. Euntes ibant, et flebant

13. Mittentes semina sua.

14. Venientes autem venient cum exultatione,

15. Portantes manipulos suos.

Canticum Graduum Salomonis. PSAL. CXXVI.

1. Nisi Dominus ædificaverit domum :

2. In vanum laboraverunt qui ædificant eam.

3. Nisi Dominus custodierit civitatem :

4. Frustra vigilavit qui custodit eam.

11. Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιᾷσαι θε-
ριοῦσι.

12. Πορευόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἔκλαιον

13. Βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

14. Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιᾷσαι,

15. Αἰρόντες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶν.

ΨΑΛ. ΡΚΓ'.

1. Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον,

2. Εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

3. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν,

4. Εἰς μάτην ἠγγρύπησεν ὁ φυλάσων.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Beati flentes in præsentī sæculo peccata sua
corde mundo, quoniam consolabuntur in regno
cælorum.

12, 13. Totam suam vitam traducunt in metu,
nocte ac die cum lacrymis operantes salutem
suam.

14, 15. In resurrectione venientes venient in
exultatione accipientes vitam æternam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῶν σω-
θέντων διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ εἰρηνικωτάτῳ, τουτέστιν Ἰησοῦ τῇ εἰρήνῃ ἡμῶν · τοῦτο οὖν λέγω, λοιπὸν
μετὰ τὸν ἔβδομον βαθμὸν τῆς γνώσεως [τῆς δυνάμεως] τοῦ Χριστοῦ εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν ἀνέρχονται εἰς τὸν
ὄγδον ὡσανεὶ εἰς τὰ χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ, τῷ διδάσκοντι αὐτοὺς, ὅτι περ οὐκ ἦν δυνατὸν σωθῆναι ἡμᾶς
διὰ τοῦ λόγου τοῦ λαληθέντος δι' ἀγγέλων (4) καὶ τῶν προφητῶν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος, αὐταῖς ἔψεσι παρα-
γενόμενος, ἔσωσεν ἡμᾶς · καὶ ὅτι αὐτοὶ προφητῆται (5) ἐν ὁδῶν διήγον, ὅτι οὐκ ἠδύναντο ἐπιστρέψαι τὸ γένος
τῶν ἀνθρώπων, ἵνα σωθῆ, εἰ μὴ ὡς προείπον, ὁ Κύριος παραγέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος στίχος τοῦ
ψαλμοῦ (6).

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum Salomonis*, quod interpretatur canticum eorum, qui
salvi facti sunt per baptismum summe Pacifico, nempe Jesu, qui est pax nostra⁷⁶: hoc igitur dico, de-
num post septimum gradum agnitionis [virtutis] Christi in altio rem gradum ascendunt scilicet in octavum,
videlicet in cælestia Christi dona docentis fieri non potuisse, ut salvaremur sermone, quem locuti sunt
angeli, et prophetæ, nisi ipse Dominus nostris aspectibus se præbens salvos nos fecisset: et quod ipsi
prophetæ in dolore vitam agebant, quia non poterant convertere genus humanum, ut salvaretur nisi ut
antea dixi, Dominus advenisset, ut ipse primus psalmi versus dicit.

1, 2. Nisi ipse Dominus adventu suo ædificasset C
Ecclesiam, quemadmodum dixit Petro: *Tu es Pe-
trus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam
meam*⁷⁷, inutiles fuissent labores prophetarum in
generatione hominum.

3, 4. Nisi Dominus custodierit omnem hominem,
frustra elaboravit quicumque videtur esse aliquid.

⁷⁶ Ephes. ii, 14. ⁷⁷ Matth. xvi, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

εἰς τὴν Ῥινοκούραν, ἢ καί, etc., καὶ παρεδρεύουσιν
ἄπερ εὐρίσκουσι, καὶ ἀπέρχονται, etc., ὑετὸς λά-
βρος, etc., ἀπόλλυσι. Τὰ δὲ αὐτῶν πάντα ἀναγκαίως,
καὶ ἄπερ διήρπασαν, etc. Ῥινοκούραν, ὅθεν καὶ ἐλή-
φθησαν τὰ αὐτὰ σκύλα ὑπὸ τῶν, etc. Ὅτι, ὡς περ ὁ
χειμάρβρους, etc., καὶ αὐτὸς, etc., τὰς αἰχμαλωτισά-
σας ἡμᾶς, etc., πάλιν ἀποδώσει ἡμῖν, etc., ἣν ἀψεί-
λαντο ἡμῶν, etc.

(1) Ῥόβου, καὶ τρόμου.

11. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὰς
ἀμαρτίας αὐτῶν ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, ὅτι παρακληθή-
σονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

12, 13. Τὸν βίον αὐτῶν πάντα ἐπετέλουν μετὰ φό-
βου (1), νυκτὸς καὶ ἡμέρας μετὰ δακρύων κατεργα-
ζόμενοι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν

14, 15 Ἐν τῇ (2) ἀναστάσει ἐρχόμενοι ἐλεύσονται
ἐν ἀγαλλιᾷσαι ἀπολαμβάνοντες τὴν αἰώνιον ζωὴν.

1, 2. (7) Ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος τῇ ἑαυτοῦ παρ-
ουσίᾳ ὠκοδόμησε τὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς εἶρηκε τῷ
Πέτρῳ · *Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ
οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν*, ὅς ἐλεῖς ὑπῆρχον
οἱ κόποι τῶν προφητῶν ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων.

3, 4. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πάντα ἄνθρωπον, εἰς
μάτην ἐκόπιεν ἕκαστος τῶν δοκούντων εἶναι τι.

(2) Τῇ δέ.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Σολο-
μῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν, etc.

(4) Ἀγγέλου.

(5) Οἱ προφητῆται.

(6) Ψαλμοῦ αὐτοῦ τοῦτο δηλοῖ.

(7) N. 1. Ἐάν, etc. Ἀνωφελεῖς, etc. Τῷ γένει,
etc. N. 2, 3, 4. Ἐάν μὴ Κύριος, etc. Ἐκοπίασαν,
etc.

5. Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶ τὸ [τοῦ] ὀρθρίζειν ·
 6. Ἐγείρεσθε μετὰ τὸ καθῆσθαι,
 7. Οἱ ἐσθίοντες ἄρτον ὀδύνης.
 8. Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον.
 9. Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί ·
 10. Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς.
 11. Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ ·
 12. Οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.
 13. Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ
 ἐξ αὐτῶν ·
 14. Οὐ κατασχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι τοῖς
 ἐχθροῖς αὐτοῦ [αὐτῶν] ἐν πύλαις.

- A 5. Vanum est vobis ante lucem surgere :
 6. Surgite postquam sederitis,
 7. Qui manducatis panem doloris.
 8. Cum dederit dilectis suis somnum.
 9. Ecce hæreditas Domini, filii :
 10. Merces fructus ventris.
 11. Sicut sagittæ in manu potentis :
 12. Ita filii excussorum.
 13. Beatus vir qui implebit desiderium suum ex
 ipsis :
 14. Non confundentur cum loquentur inimicis
 suis in porta.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Ὑμῖν τοῖς προφήταις εἰς μάτην ἐστὶ τὸ (1) ὀρ- B
 θρίζειν ὑμᾶς, καὶ λαβεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν
 ἀπειθειαν τῶν ἀνθρώπων.
 6. Ὅμως μετὰ τὴν κοιμήσιν ὑμῶν ἀνίστασθε · ὁ
 λόγος γὰρ ὑμῶν μέλλει κηρύσσασθαι, καὶ ἀγειν πάν-
 τας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ.
 7. Οἱ νῦν, διὰ τὸ μηδένα ὑμῶν ἀκούειν, με (2) ὀδύ-
 νης ἐσθίοντες τὸν ἑαυτῶν ἄρτον.
 8. Πότε (3) διεγείρεσθε, ὅταν ὁ Κύριος μέλλων συλ-
 λαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῖς ἀγαπητοῖς
 αὐτοῦ, τουτέστι τοῖς ἀποστόλοις · *Καθεύθετε τὸ λοι-
 πόν, καὶ ἀναπαύσεσθε · ἡγγικε γὰρ ὁ παραδι-
 θούς με.*
 9. Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοὶ ὑμῶν τῶν προ-
 φητῶν, οἱ ἀπόστολοι. C
 10. Καὶ ὁ μισθὸς τοῦ πόνου ὑμῶν καὶ τῆς ὀδύνης,
 ἧς ἔχετε (4) τότε κυριεύσοντας, τούτους τοὺς ἀποστό-
 λους ἡμῖν ἔτεκεν.
 11. Ὡς βέλη πεμπόμενα παρὰ τινος εὐστόχου καὶ
 ἰσχυροῦ, οὕτως εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ Κυρίου πεμ-
 πόμενοι εἰς τὸ κήρυγμα.
 12. Οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν, τῶν μὴ ἔχόντων ἐν αὐ-
 τοῖς (5) σίτα, ἢ βρώσιν τὴν ἀφανίζουσαν.
 13. Μακάριος, ὅτι [ἴσους] (6) τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων
 εἰς τὰ εἰρημένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, καὶ μαθῶν
 αὐτὰ, καὶ πληρῶν.
 14. Οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὐ κατασχύνονται, ὅταν μετα-
 βαίνωσιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐναντία δυνά- D
 μεις ἐστῶσαι ἔξωθεν τῶν πυλῶν τοῦ οὐρανοῦ ζητοῦσι
 κατ' αὐτῶν εὐρεῖν τινα πρᾶξιν πονηρὰν (7) εἰς αὐ-
 τοὺς, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ὡς
 ἡμαρτηκότων.

⁷⁰ Matth. xxvi, 45, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τοῦ ὀρθρίζειν ὑμᾶς, καὶ λαλεῖν, etc.
 (2) Μετ' ὀδύνης ἡσίου, etc.
 (3) Πότε δὲ ἐγείρεσθε, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ὁ μέλλων,
 etc., Ἰουδαίων εἰπῆ τοῖς, etc. *Mox deest καὶ et γὰρ.*

- (4) Ἐἴχετε τότε κηρύσσοντας.
 (5) Ἐν ἑαυτοῖς σίτα, ἢ βρώσιν τινα, etc.
 (6) Ὁ.
 (7) Πονηρὰν παπραχότας αὐτοῦς, etc.

Canticum Graduum. PSAL. CXXVII.

1. Beati omnes qui timent Dominum,
2. Qui ambulant in viis ejus.
3. Labores manuum tuarum manducabis :
4. Beatus es, et bene tibi erit :
5. Uxor tua sicut vitis abundans
6. In lateribus domus tuæ.
7. Filii tui sicut novellæ olivarum
8. In circuitu mensæ tuæ.
9. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.
10. Benedicat tibi Dominus ex Sion,
11. Et videas bona Jerusalem
12. Omnibus diebus vitæ tuæ.
13. Et videas filios filiorum tuorum :

A Ῥδὴ τῶν Ἀραβιαθμῶν. ΨΑΛ. PKZ.

1. Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
2. Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
3. Τοὺς πόρους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι ·
4. Μακάριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται.
5. Ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθηνούσα
6. Ἐν τοῖς κλίταισι τῆς οἰκίας σου.
7. Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεφύτα ἐλαιῶν
8. Κύκλω τῆς τραπέζης σου.
9. Ἰδοὺ οὕτως· εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.
10. Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών ,
11. Καὶ ἴδῃς τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ
12. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.
13. Καὶ ἴδῃς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου ·

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ῥδὴ τῶν Ἀραβιαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τῆς γνώσεως [τῶν χαρισμάτων] τοῦ Χριστοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ὀγδοῦ βαθμοῦ θνιόντων εἰς τὸν Θεόν, λέγω δὴ τοῦ εἰδέναι αὐτοὺς, ὅτι πληρῶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ πῶς ἡ μισθαποδοσία αὐτῶν [τῆς μισθαποδοσίας αὐτῶν] ἀξιοῦται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Titulus prepositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a cognitione [donorum] Christi, hoc est ab octavo gradu in Deum, nempe ad intelligendum, quomodo implens mandata Christi dignus ipse retributione censebitur a Deo in die iudicii.

1. Beati qui auscultant sermonem Dei.
2. Qui sectantur vestigia ejus.
3. Fructus justitiæ, quos cum tribulatione, quæ in mundo est, producis, postea impleberis iisdem in regno Dei.
4. Sanctorum beatitudine dignus fles, et in gaudium Dei tu introibis.
- 5, 6. Anima tua, veluti vitis, plena omnis lætitiæ ; ita est in membris corporis tui hinc, et inde habens fructus justitiæ : *Per arma justitiæ a dextris et a sinistris per gloriam et ignobilitatem* ¹⁰, etc.
- 7, 8. Opera justitiæ tuæ cum misericordia et fructibus pacificis stipantia, et protègentia cor tuum.
9. Ecce ita beatus prædicabitur homo faciens Dei voluntatem.
10. Dominus enim dicet omnibus hujusmodi hominibus in cœlesti civitate : *Venite, benedicti Patris mei* ¹¹, etc.
- 11, 12. Et fruatur quisque æternis bonis, quæ Dominus promisit diligentibus se ¹² in sempiterna sæcula.
13. Retributionem operum tuorum.

¹⁰ I^o Cor. vi, 7, 8. ¹¹ Matth. xxv, 54. ¹² I Cor. ii, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. Ἀνιόντων εἰς τὸν ἕνατον, λέγω, δὴ, etc. Ὅτι ὁ πληρῶν, etc. Πότῃς μισθαποδοσίας ἀξιοῦται, etc. Ἰπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου.
- (2) Τῶ λόγῳ.
- (3) Οὕς νῦν μετὰ, etc.
- (4) Χάριν τοῦ Θεοῦ σου εἰσελθεῖν.

- C 1. Μακάριοι οἱ ὑπακούοντες τὸν λόγον (2) τοῦ Θεοῦ.
2. Οἱ ἐξακολουθοῦντες τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ.
3. Τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης, οὓς (3) μετὰ θλίψεως τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἔκτελεῖς, ὑστερον ἐμπλησθήσῃ αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.
4. Τοῦ μακαρισμοῦ τῶν ἁγίων ἀξιοθήσῃ, εἰς τὴν χάριν (4) τοῦ Θεοῦ σὺ εἰσελεύσεις.
- 5, 6. Ἡ ψυχὴ σου, ὡς ἄμπελος, γέμουσα ἀπάτης εὐφροσύνης· οὕτως ἐστὶν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ σώματός σου, ἔθεν αὐτῆς, καὶ ἔθεν ἔχουσα καρποὺς δικαιοσύνης, διὰ τῶν ὀπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν (5) δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας, καὶ τῶν λοιπῶν.
- 7, 8. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης σου μετὰ ἐλέους καὶ καρπῶν εἰρηνικῶν εἰσι συσφίγγοντα καὶ σκέποντα D τὴν καρδίαν σου.
9. Ἰδοὺ οὕτως μακαρισθήσεται ἄνθρωπος (ὡς (6) μέλλων λέγειν [α]) ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.
10. Ἐρεῖ γὰρ παντὶ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ ὁ Κύριος, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πῶλε· *Δεῖτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου* (7), καὶ τὰ ἐξῆς.
- 11, 12. Καὶ ἀπολαύσει ἕκαστος (8) τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγεῖλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
13. Τὴν (9) ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων σου.

(5) Διὰ τῶν δεξιῶν.

(6) Ὡς μέλλων λέγειν, πᾶς ἄνθρωπος, ὁ, etc.

(7) Μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου.

(8) Ἐκαστος τοιούτος τῶν.

(9) Καὶ ἴδῃς τὴν, etc.

(a) Verba intra parentesim posita expungenda videntur.

14. Ειρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ῥδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν. ΨΑΛ. PKH'.

1. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου·

2. Εἰπάτω δὲ Ἰσραήλ·

3. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου·

4. Καὶ γὰρ οὐκ ἤδυνήθησάν μοι.

5. Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου [τοῦ σώτου μου] ἐτέχταινον οἱ ἁμαρτωλοὶ·

6. Ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

7. Κύριος δίκαιος [ὁ Κύριος δικαίως] συνέκοψεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν·

8. Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

A 14. Pacem super Israel.

Canticum Graduum. PSAL. CXXVIII.

1. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea :

2. Dicat nunc Israel,

3. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea :

4. Etenim non potuerunt mihi.

5. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores :

6. Prolongaverunt iniquitatem suam.

7. Dominus justus [juste] concidit cervices peccatorum :

8. Confundantur, et convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Καὶ οὐκ ἔτι ἐστὶν (1) ἐν τῇ ἁγνῇ Ἰερουσαλὴμ ὁ πολέμῳν τινα· εἰρήνη γάρ ἐστι· ἐπειδὴ καὶ τεχνίτης, καὶ δημιουργὸς αὐτῆς ὑπάρχει Ἰησοῦς, καὶ εἰρήνη ἤμῳν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ῥδὴ Ἀραβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ [ἐναντίου] τοῦ Θεοῦ βαθμοῦ ἀναβαινόντων ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τουτέστι μετὰ τὴν γνῶσιν τοῦ εἶδέναι τὰ τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας, μέμνηται δὲ ἅπερ ὑπέμειναν ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, καὶ πῶς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐβλύσθησαν, ἔτι γε μὴν εἰς ὑψηλοτέραν γνῶσιν ἀνιόντες τοῦ προγιγνώσκειν ἅπερ συνέθετο τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐξισῶσι τὸν βίον τοῦτον.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a [nono] Dei gradu (a) in Jesum, hoc est post cognitionem, qua cognoverunt, quæ ad mercedem futuram pertinent, recordantur, quæ perpassi sunt a contrariis potestatibus, et quomodo gratia Domini Jesu liberati sunt et etiamnum quidem in altiore cognitionem ascendentes ad prænosendum, quæ eventura sunt peccatoribus decedentibus ex hac vita.

1. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐζήτουν αἰχμαλωτίζειν με οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτε ἤμην νήπιος τῇ κατὰ Θεὸν φρονήσει.

14. Neque amplius est in superna Jerusalem bellum ullum, sed pax est : quoniam et artifex, et opifex illius Jesus existit⁵³, qui et pax nostra.

1. Multo tempore quaesiverunt me dæmones in captivitatem redigere, quoniam intelligentia secundum Deum infans eram.

2, 3. Ex toto corde suo enarrent, qui mente illuminati sunt ad cognoscendum Deum, quomodo impugnabantur a contrariis potestatibus.

4. Quoniam Dominus opitulatus est mihi.

5, 6. Illi duo quidem versiculi accipi etiam possunt de Domino, hoc est cum a Judæis flagellatus est : verumtamen et apposite ad ea quæ supra dicta sunt, allegorice possunt explicari de improbis actionibus, quas post me projeceram, et rursus eas mihi imposuerunt, et diu permanserunt incumbentes mihi.

7. Sed Dominus, qui neminem credentium in se despicit, mortificavit principatus, et potestates tenebrarum.

8. In die ventura judicii diabolus, et angeli ejus, et omnes, qui ipsis obediunt condemnentur in ignem æternum, qui aversati sunt omne Domini mandatum. Sion enim *mandatum* interpretatur.

2, 3. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν διηγησάσθωσαν οἱ φωτισθέντες τὴν διάνοιαν ἐπιγνῶναι τὸν Θεόν, τὸ πῶς ἐπολεμοῦντο ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.

4. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἀντελαμβάνετό μου.

5, 6. Ἐτι (5) μὲν τοὺς δύο στίχους λαβεῖν εἰς τὸν Κύριον, τουτέστιν ἡνίκα ἐφραγγελιώθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· ὁμοίως καὶ πρὸς τὰ ἅγια δεδομένα [λεγόμενα] θεωροῦνται ἐκ τῶν ἀποβρίφεντων ὀπίσω μου πονηρῶν πράξεων, καὶ πάλιν ἐπετίθουν μοι αὐτάς, καὶ ἐπέμενον ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ἐπιχειρήματα μοι.

7. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ μηδένα παρορῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν, ἐθανάτωσε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ σκοτεινοῦ.

8. Ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ὁ διάβολος, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ περὶ τοῦτον καταδικασθήτωσαν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, οἱ ἀποστρεφόμενοι πᾶσαν ἐντολήν τοῦ Κυρίου. Σιών γὰρ ἐντολὴ ἐρμηνεύεται.

⁵³ Hebr. xi, 40.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἔσται, etc. Ἰησοῦς ἡ εἰρήνη ἡμῶν.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· Ῥδὴ τῶν, etc., ἀπὸ τοῦ ἐνάτου βαθμοῦ, etc., ἐπὶ τὸν δέκατον, τουτέστι, etc., μέμνηται ἅπερ, etc., καὶ τὸ πῶς, etc.,

ἅπερ συμβαίνει τοῖς, etc.

(5) Ἔστι μὲν, etc., ἐφραγγελιώθη· καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁμοίως, καὶ πρὸς τὰ ἀποδοθέντα, ἃ θεωροῦνται, etc., πράξεων πάλιν, etc., ἐπιχειρήματα μοι.

(a) Divinæ scilicet retributionis.

9. Fiant sicut fenum tectorum,
 10. Quod priusquam evellatur [evellatur illud],
 exaruit.
 11. De quo non implevit manum suam qui
 metit,
 12. Et sinum suum, qui manipulos colligit.
 13. Et non dixerunt qui præteribant : Benedictio
 Domini super vos ·
 14. Benediximus vobis in nomine Domini.
Canticum Graduum. PSAL. CXXIX.
 1. De profundis clamavi ad te, Domine :
 2. Domine, exaudi vocem meam.
 3. Fiant aures tuæ intendentes in vocem depre-
 cationis meæ.

- A 9. Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωμάτων,
 10. Ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι [ἐκσπασθῆναι αὐτὸν]
 ἐξηράνθη.
 11. Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων,
 12. Καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δραγματα συλλέγων.
 13. Καὶ οὐκ εἶπον [εἶπαν] οἱ παράγοντες · Εὐλογία
 Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς ·
 14. Εὐλογῆκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.
ᾠδὴ τῶν Ἀναθαβμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΘ'.
 1. Ἐκ βαθύων ἐκέκραξά σοι, Κύριε ·
 2. Κύριε (α), εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.
 3. Γενηθήτω τὰ ὠτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν
 τῆς δεήσεώς μου.

(a) Vers. 2. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, usque ad προσέχοντα. Vers. 3. Εἰς τὴν, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Ita in ignem projecti.
 10. Qui ante finem in mundo existentes interem-
 pti sunt a peccato.
 11, 12. Ab his non invenit unusquisque angelo-
 rum accipientium eorum animas, fere unam dra-
 chmam justitiæ, et unusquisque angelorum, qui cum
 ipsis fuerunt in vita ipsorum, et afferens eorum
 opera Deo, non invenit semen justitiæ in eis ad of-
 ferendum Deo.
 13. Et angeli sancti missi in mundum propter
 eos qui hæredes salutis futuri sunt, videntes ipsos
 abeuntes ex hoc mundo non salutaverunt eos.
 14. Neque ipsi dixerunt : Pax vobis ; hoc enim
 est nomen Domini.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) ᾠδὴ τῶν Ἀναθαβμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἔξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου βαθμοῦ τῆς γνώσεως τοῦ εἰδέναι τὰ τῆς μελλούσης κρίσεως · λοιπὸν ἀδιαλείπτως νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν μετὰ ὀδυρμῶν δεόμενοι τοῦ Θεοῦ πρὸ τοῦ ἀφεθῆναι αὐτοῖς εἰ τι πάρεστιν αὐτῶν ἀμάρτημα πεπραγμένον.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a decimo gradu cognitionis (Christi in undecimum) ad sciendum ea, quæ ad futurum iudicium pertinent : deinde indesinenter nocte, atque die ex corde suo deprecantur cum lacrymis Deum pro remissione peccati, si quod superest ab eis commissum.

1. Ex corde meo gemitu inenarrabili clamavi
 ad te.
 2, 3. Inclinans te ipsum ad me exhibe mihi aures
 tuas promptas ad audiendum, quæ tibi confessu-
 rus sum.

- B 9. Οὕτως εἰς πῦρ βαλλόμενοι.
 10. Οἱ (1) πρὸ τοῦ τέλους ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ νε-
 νεκρωμένοι ὑπῆρχον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 11, 12. (2) Ἀπὸ τῶν τοιοῦτων οὐκ εὔρεν ἕκαστος
 τῶν ἀγγέλων τῶν τὰς ψυχὰς αὐτῶν λαμβανόντων,
 ὡσεὶ μίαν δραχμὴν δικαιοσύνης, καὶ ἕκαστος ἄγγε-
 λος τῶν συνόντων αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν, καὶ τὰ
 ἔργα αὐτῶν προσφέρων τῷ Θεῷ, οὐκ εὔρεν ἐν αὐτοῖς
 σπέρμα δικαιοσύνης ἀνευεγκεῖν τῷ Θεῷ.
 13. (3) Καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἀποστελλόμενοι ἐν τῷ
 κόσμῳ διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν,
 θεωροῦντες αὐτοὺς ἀπαγομένους ἐκ τοῦ κόσμου τού-
 του, οὐκ ἠσπάσαντο αὐτούς.
 14. Οὐδὲ εἶπον αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν · τοῦτο γὰρ ἔστι
 C τὸ ὄνομα Κυρίου.

1. Ἐκ τῆς καρδίας μου στεναγμὸν ἀλάλητον (5)
 ἀνεθόησα πρὸς σέ
 2, 3. Ὑποκλίνας μοι ἑαυτὸν (6), παράσχου μοι τὰ
 ὠτά σου ἔτοιμα εἰς τὸ ἀκοῦσαι, ἅπερ μέλλω ἔξομολο-
 γῆσθαί μοι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ πρὸ τοῦ τελευτήσουσιν ὡς ἐντὶ ἦσαν ἐν
 τῷ, etc.
 (2) N. 11. Ἀπό, etc. N. 12. Καὶ ἕκαστος ἄγγε-
 λος, etc.
 (3) N. 13. Καὶ οἱ, etc., usque τούτου. N. 14. Οὐκ
 ἠσπάσαντο αὐτούς, οὐδὲ εἶπον, etc.
 (4) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., τῆς γνώ-

- σεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἐνδέκατον ἀνιέντων, τοῦτ' ἔστιν
 ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ εἰδέναι, etc., μετὰ ὀδυρμῶν ὀσο-
 μένων τοῦ Θεοῦ, etc., αὐτοῖς, εἰ τί περ αὐτοῖς ἔστιν
 ἀμάρτημα, etc.
 (5) Στεναγμῷ ἀλαλήτῳ.
 (6) Ἐαυτὴν, sed leg. ἑαυτόν, etc., ἔξομολογεῖσθαί
 σοι.

4. Ἐάν ἀνομίας παρατηρήσης [παρατηρήσει], Κύριε·

5. Κύριε, τίς ὑποστήσεται (α);

6. Ὅτι παρὰ σοὶ Ἰλασμός ἐστιν.

7. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε.

8. Ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου [εἰς τοὺς λόγους σου]·

9. Ἦλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

10. Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός,

11. Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας ἐλπίσάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

12. Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος,

13. Καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις

14. Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑ'.

1. Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου·

(α) Vers. 4, 5, vers. unicus.

4. Si iniquitates observaveris, Domine :

5. Domine, quis sustinebit ?

6. Quia apud te propitiatio est :

7. Propter legem tuam sustinui te, Domine.

8. Sustinuit anima mea in verbo ejus [in verbis tuis] :

9. Speravit anima mea in Domino.

10. A custodia matutina usque ad noctem,

11. A custodia matutina speret Israel in Domino.

12. Quia apud Dominum misericordia,

13. Et copiosa apud eum redemptio :

14. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

Canticum Graduum David. PSAL. CXXX.

1. Domine, non est exaltatum cor meum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

4, 5. Ἐάν προσχῆς ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν, καὶ (1) πρὸς αὐτῆς οὕτω ποιήσης ὑμῖν, Κύριε, Κύριε, τίς περιλειφθήσεται;

6. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Ἰλασμός τῶν (2) ἁμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

7. Ὅτι ἐλεῖ μὲν καὶ φιλόανθρωπος ὑπάρχεις, διὰ τοῦτο καὶ γὰρ ἀπεκδέχομαι παρὰ σοῦ ἐλεηθῆναι.

8. Καὶ ὑπομένει (3) ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς ἐντολάς σου.

9. Ἐλπίσον, (4) ἡ ψυχὴ μου, εἰς τὸν Κύριον, ὅτι οὐκ ἂν ἀπεβρίβης ἀπ' αὐτοῦ.

10. Φυλάττων αὐτὸν (5) τοῦ μὴ ἁμαρτῆσαι ἡμέρας καὶ νυκτός.

11. Καὶ συντηρῶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φωτός, ἐλπίσάτω πᾶς ἀνὴρ τῶν ὀρώντων τὸν Θεὸν τῆς διανοίας· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, ἀνὴρ ὀρών Θεόν.

12. Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ (6) τὸ ἔλεος δίδοται τοῖς ἀνθρώποις.

13. Καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ τιμίου αἵματος (7) πάντας ἐξαγοράσει τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.

14. Καὶ τὰς ἀνομίας πάντων (8) ἐξαλείψει.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (9)· ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολογήσις τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, ταυτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ὡσανεὶ ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως, καὶ τῆς ἐλπίδος, καὶ τελειότητος τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀναβέβηκεν εἰς τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὕψος.

Titulus præpositus continet : Canticum Graduum David, quod interpretatur confessio manu forti, hoc est Dei Filio, ascendentium ab undecimo gradu in Jesum, videlicet a gradu confessionis, et spei, et perfectionis, quæ est in Christo, ascendit in altitudinem humilitatis.

1. Κύριε, οὐκ ἐλογισάμην εἶναι σου ἄξιος.

D 1. Domine, non existimavi me esse dignum te.

⁹² I Joan. II, 2. ⁹³ Psal. CXXIX, 7.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ πρὸς αὐτὰς οὕτως ἡμῖν ποιήσεις, Κύριε, καὶ τίς, etc.

(2) Περὶ τῶν, etc.

(3) Ὑπέμεινεν.

(4) Ἦλπισεν, etc., ἐπὶ τόν, etc., ἀπεβρίβην, etc.

(5) Ἐαυτόν, etc.

(6) Τοῦ Κυρίου.

(7) Τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος.

(8) Ἀυτῶν pro πάντων.

(9) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., βαθμοῦ ἐπὶ τὸν δωδέκατον, ὡσανεὶ, etc.

2. Neque elati sunt oculi mei :
3. Neque ambulavi in magnis :
4. Neque in mirabilibus super me.
5. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam :
6. Sicut ablactatus est super matre sua :

7. Ita retributiones in anima mea.
8. Speret Israel in Domino
9. Ex hoc nunc et usque in sæculum.

Canticum Graduum. PSAL. CXXXI.

1. Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus.
2. Sicut juravit Domino, votum novit Deo Jacob.
3. Si introiero in tabernaculum domus meæ :

- (a) Vers. 6. 'Αλλά, etc. Vers. 7. 'Ως τό, etc. Vers. 8. 'Ως ανταποδώσεις, etc.
 (b) Vers. 9. 'Ελπιάτω, etc. Vers. 10. 'Από τοῦ, etc.
 (c) Et deest.

- A 2. Οὐδὲ ἐμπετωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου ·
3. Οὐδὲ ἐπορεύθη ἐν μεγάλοις ·
4. Οὐδὲ ἐν θαυμαστοῖς ὑπὲρ ἐμέ.
5. Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ (a) ἔψαλα τὴν ψυχὴν μου ·
6. 'Ως τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ·
7. 'Ως ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου.
8. (b) 'Ελπιάτω 'Ισραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον
9. 'Απὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

'Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΑΑ'.

1. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ.
2. 'Ως ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ῥύξατο τῷ Θεῷ 'Ιακώβ.
- B 3. Εἰ (c) εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Neque mens mea aliquid hujusmodi habet.
- 3, 4. Neque concupivi in sacerdotali aliqua dignitate constitui.
- 5-7. Nisi, sicut puer cognitione præditus se submittit matri suæ, ita etiam ego humiliavi me ipsum coram te, imo cogitavi, quomodo tibi complacerem; fiat retributio animæ meæ in medio superborum.
- 8, 9. Gratia autem Dei talibus dicit: Ne timeatis, sperate in Domino ex hoc nunc et usque in finem.

'Η προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3)· 'Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολογητικὴς τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ κυρίου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης εἰς πλείονα φωτισμὸν ἀναβέθηκεν. Ἐκδέδωκε γὰρ ἑαυτὸν ἀποτάξασθαι πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκδοῦναι δὲ αὐτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις ὡσανεὶ μετ' ἑσῶν ἐντολαῖς λοιπὸν ἀνιῶν εὐρίσκειται· ὡσπερ γὰρ ἀπὸ τοῦ κυρίου βαθμοῦ ἀνιῶν τις ἐπιφαίνεται, οὕτω καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν μεῖζονα τοῦ Χριστοῦ ἀναβέθηκεν.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a gradu principali in Jesum, hoc est ab humilitate in majorem illuminationem ascendit. Nam qui renuntiando omnibus, quæ in mundo sunt, tradidit se ipsum tantum Deo, in altiora, in majora nempe præcepta deinde ascendens invenitur: quemadmodum enim e principali gradu ascendens quispiam conspicuus fit, ita etiam iste in majorem Christi illuminationem pervenit.

1. Recordare, Domine, populi tui secundum David, facientis perinde ac ipse voluntates tuas.
2. Quemadmodum credidit Domino, subjecit se ipsum Deo auscultationis: Jacob enim interpretatur auscultatio.
3. Si in posterum curam geram corporis mei.

- D 1. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ κατὰ τὸν Δαβὶδ λαοῦ σου τοῦ ποιούντος οὕτως τὰ θελήματά σου.
2. 'Ως ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ, ἐτάξατο ἑαυτὸν τῷ Θεῷ τῆς ὑπακοῆς· ἐρμηνεύεται γὰρ 'Ιακώβ ἀκοή (4).
3. Εἰ πρόνοιαν τοῦ λοιποῦ ποιήσομαι (5) τοῦ σώματός μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἔσχεν τι, etc.
- (2) N. 3. Οὐδέ, etc. N. 4-6, juxta divisionem quæ supra, εἰ μὴ, ὡς, etc., ἔχον τεταπεινῶνται ὑπὸ, etc., ἐταπεινῶν ἑαυτὸν usque ad εὐηρέστησά σοι N. 8. Γένοιτο, etc., ὡς ταῖς, etc. N. 9, 10. 'Η χάρις τοῦ Θεοῦ, etc., καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
- (3) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν τρισκαδέκατον, του-

τέστιν ἀπὸ τῆς, etc., ἀποτάξασθαι μὲν, etc., ἐκδοῦναι δὲ ἑαυτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, καὶ ἐν ταῖς, etc., λοιπὸν ἀνιῶν εὐρίσκειται· ὡσπερ ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου βαθμοῦ ἀνιῶν τις ἐπὶ τὸν τρισκαδέκατον ὑψηλότερος ἀναφαίνεται, οὕτω καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν μεῖζονα φωτισμὸν τοῦ κυρίου ἀναβέθηκεν.

- (4) Ὑπακοή
- (5) Πόλιν μου μετὰ τοῦ σώματός μου.

4. Εὐ ἀναθήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.
 5. Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου,
 6. Καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμῶν,
 7. Καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου,
 8. Ἔως οὐ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ,
 9. Σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
 10. Ἴδου ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθά·
 11. Εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.
 12. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ·
 13. Προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.
 14. Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου,
 15. Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιασματοῦ σου.
 16. Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην,
 17. Καὶ οἱ ὁσίοι σου ἀγαλλιάσονται [ἀγαλλιᾶσαι ἀγαλλιάζονται].
 18. Ἐνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου

- A 4. Si ascendero in lectum strati mei,
 5. Si dederō somnum oculis meis,
 6. Et palpebris meis dormitationem,
 7. Et requiem temporibus meis.
 8. Donec inveniam locum Domino,
 9. Tabernaculum Deo Jacob.
 10. Ecce audivimus eam in Ephratha
 11. Invenimus eam in campis silvæ.
 12. Introibimus in tabernacula ejus :
 13. Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
 14. Surge, Domine, in requiem tuam,
 15. Tu et arca sanctificationis tuæ.
 16. Sacerdotes tui induentur justitiam,
 17. Et sancti tui exsultabunt [exultatione exsultabunt].
 18. Propter David servum tuum

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Εἰ μὴ ἐπ' (1) ἐδάφους ὕπνωσα τοῦ λοιποῦ.
 5, 6. Εἰ παύσομαι ἀγρυπνῶν, καὶ προσευχόμενος, καὶ μελετῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ σου.
 7. Καὶ εἰ δώσω ἀνεσιν τῇ διανοίᾳ τῆς καρδίας μου περὶ τὰ νοήματα τῶν Γραφῶν.
 8, 9. Ἔως οὐ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ οἰκοδομήσω ἑμαυτὸν οἶκον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνάπαυσιν τῷ Θεῷ ὑπακοῆς (2)· εἶπαμεν γάρ, Ἰακώβ ἐρμηνεύεται ὑπακοή.
 10. Ἴδου ἠκούσαμεν ἐν Εὐαγγελίῳ, ὅτι αὕτη (3) ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις τοῦ Θεοῦ, ὅταν τις πωλῆσῃ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ δῶ πτωχοῖς, καὶ ἀπέλθῃ, καὶ ἀποτάξῃται· Ἐφραθά γὰρ ἐρμηνεύεται παραδιδόντος καρποφορίαν.
 11. Εὗρομεν (4) τὴν ἀνάπαυσιν ταύτην εἰς τὴν ἔρημον, ἐνθα τὸ πλήθος ἐστὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων ἠπλωμένας τὰς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν· ὁ δὲ ἄλλος, τῶν μοναχῶν λέγει.
 12. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ μοναστήρια πρὸς τὸ ἀποτάξασθαι.
 13. Τὸν σταυρὸν αὐτοῦ προσκυνήσομεν, ἐνθα ἐπάγησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.
 14. Προσεύχονται οἱ ἡγούμενοι ὑπὲρ τῶν ἀποτασσομένων, λέγοντες· Ἐλθέ, Κύριε, εἰς τὴν καρδίαν τούτων τῶν τὴν ἀνάπαυσίν σου τελούντων (5).
 15. Σὺ ἔλθε, καὶ ἡ χάρις σου σὺν τοῖς ἁγίοις σου πᾶσιν.
 16. Ἡμεῖς οἱ ἱερεῖς σου ἐνδυσόμεθα (6) διὰ τῆς διδασκαλίας τούτους τοὺς τῆς δικαιοσύνης υἱούς.
 17. Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι σου καὶ πᾶσα ἡ ἀδελφότης ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῇ ἀποταγῇ τούτων τῶν προελθόντων.
 18. Διὰ τὸν χορὸν τὸν πεπυθημένον τῶν ἁγίων σου· Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος.

4. Nisi in futurum humi somnum capiam :
 5, 6. Si cessavero vigilare, et orare, et meditari die ac nocte in lege tua.
 7. Et si dederō requiem menti cordis mei in Scripturis perscrutandis.
 8, 9. Donec gratia tua ædificabo me ipsum in domum Domino, et requiem Domini auscultationis : diximus enim quod Jacob interpretatur auscultatio,
 10. Ecce audivimus in Evangelio, quod hæc est requies Dei, cum quis vendiderit omnia bona sua, et dederit pauperibus, et abiverit, et omnibus renuntiaverit : Ephratha enim interpretatur de eo, qui præbet fructuum ubertatem.
 11. Invenimus requiem hanc in eremo, ubi est multitudo virorum habentium corda sua expansa ad Deum (manifestum est, quod monachos significat).
 12. Introibimus in monasteria ad renuntiandum mundo.
 13. Crucem ejus adorabimus, ubi confixi sunt pedes ejus.
 14. Orant præsides monachorum pro iis, qui mundo renuntiarunt, dicentes : Veni, Domine, in cor istorum, qui requiem tuam efficiunt.
 15. Veni tu, et gratia tua cum omnibus sanctis tuis.
 16. Nos sacerdotes tui induemur per doctrinam his justitiæ filiis.
 17. Et omnes angeli tui, et omnis fraternitas exsultabunt in renuntiatione seu professione horum, qui ad monasticam vitam venerunt.
 18. Propter chorum desideratum sanctorum tuorum : David enim interpretatur desideratus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπ' deest.
 (2) Τῆς ὑπακοῆς· εἶπαμεν γάρ, ὅτι Ἰακώβ, etc.
 (3) Τριαύτη, etc.
 (4) Εὗρμεν, etc., πρὸς τὸν Θεόν, ἄτουτέστι τούς,

- etc.
 (5) Ἐκτελούντων.
 (6) Ἐνδυσόμεθα τούτους δ. ε. δ. τοὺς τῆς δ. αὐτοῦ υἱούς.

19. Non avertas faciem Christi tui.
 20. Juravit Dominus David veritatem,
 21. Et non frustrabitur eam [eum] :
 22. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
 23. Si custodierint filii tui testamentum meum,
 24. Et testimonia mea hæc, quæ docebo eos,
 25. Et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam.
 26. Quoniam elegit Dominus Sion :
 27. Elegit eam in habitationem sibi.
 28. Hæc requies mea in sæculum sæculi ;
 29. Illic habitabo, quoniam elegi eam.
 30. Viduam ejus benedicens benedicam :
 31. Pauperes ejus saturabo panibus.
 32. Sacerdotes ejus induam salutari,
 33. Et sancti ejus exultatione exsultabunt.
 34. Illuc producam cornu David :

- A 19. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.
 20. Ὁμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν,
 21. Καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτὴν [αὐτόν].
 22. Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.
 23. Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου,
 24. Καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτοὺς,
 25. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιούνηται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.
 26. Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών.
 27. ἤρρετο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ.
 28. Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.
 29. Ὅδε κατοικήσω, ὅτι ἠρετισάμην αὐτὴν.
 30. Τὴν χήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλόγησα.
 31. Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.
 B 32. Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν,
 33. Καὶ οἱ ὅσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται.
 34. Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαβὶδ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non auferas a nobis gratiam Filii tui.
 20, 21. Iis rebus, quas promisit Dominus diligenti-
 bus se, non privabit eos : *David* enim interpretatur *dilectus*.
 22. Filii vestri, quos paritis per gratiam meam, ipsi hæreditabunt regnum cælorum : hæc dicit omnibus præsidibus monachorum.
 23, 24. Qui sub potestate sunt uniuscujusque vestrum, si habeant in corde suo testamentum meum, et has meas passiones, quas ut discant, eos illumino gratia mea ;
 25. Et in sempiternum opera justitiæ eorum regnabunt.
 26. Quoniam elegit Dominus cor faciens præcepta sua : *Sion* enim interpretatur *specula*, quale est cor.
 27. In tali corde libenter inhabitabit Deus.
 28. Requiescam in tali corde, et nunc, et in futuro sæculo.
 29. In ipso inhabitabo, et inambulabo, quoniam dilexi illud.
 30. Ejus hospitalitatem benedicens benedicam.
 31. Mansuetudinem ejus, et silentium saturabo eloquiis meis.
 32. Deprecationes ejus, et supplicationes salute circumdabo.
 33. Et opera ejus immaculata in regno cælorum exsultabunt.
 34. In superna Jerusalem excitabo regnum in populo desiderato : *David* enim interpretatur *desideratus*.

19. Μὴ ἀντανέλης ἀφ' ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ Υἱοῦ σου.
 20, 21. Ἄ ἐπιγγεῖλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐ μὴ στερήσῃ αὐτοὺς (1). *Δαβὶδ* γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀγαπητός*.
 22. Τὰ τέκνα ὑμῶν, ἃ τίχετε διὰ τῆς χάριτός μου, αὐτὰ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ταῦτα πρὸς ἕκαστον τῶν ἡγουμένων λέγει.
 23, 24. (2) Ἐὰν οἶόν τε ὑπὸ τὴν χεῖρα ἐνός ἐκάστου ὑμῶν ἔχωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν διαθήκην μου, καὶ τὰ παθήματά μου ταῦτα, ἃ φωτίσω αὐτοὺς εἰδέναι διὰ τῆς χάριτός μου.
 25. Καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν βασιλεύσουσι ἀτελευτήτως.
 26. Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος καρδίαν τὴν ποιῶσαν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. *Σιών* γὰρ ἐρμηνεύεται *σκοπευτήριον*, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 27. Ἐν τῇ τοιαύτῃ καρδίᾳ ἡδέως ἐνοικήσει (3) ὁ Θεός.
 28. Ἀναπαύσομαι ἐν τῇ τοιαύτῃ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 29. Ἐν αὐτῇ ἐνοικήσω, καὶ ἐμπεριπατήσω, ὅτι ἠγάπησα αὐτὴν.
 30. Τὸ φιλόξενον αὐτῆς εὐλογῶν εὐλόγησα.
 31. Τὸ πρῶον αὐτῆς καὶ ἡσύχιον χορτάσω τῶν λογίων μου.
 32. Τὰς δεήσεις αὐτῆς, καὶ ἰκεσίας περιβαλῶ σωτηρίαν.
 33. Καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς τὰ ἄμωμα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀγαλλιάσονται.
 34. Ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἱερουσαλὴμ ἐξανατελῶ τὴν βασιλείαν τῷ λαῷ τῷ πεποθημένῳ. *Δαβὶδ* γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτόν, etc.

(2) N. 23. Ἐὰν οἱ ἴντες ὑπό, etc. N. 24. Καὶ τὰ

παθήματά μου, etc.

(3) Ἐνοικεῖ, etc.

- 35. Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου.
- 36. Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνῃν.
- 37. Ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἅγιασμά μου.
- ᾿Φδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑΒ΄.
- 1. Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἦ τί τερπνὸν,
- 2. Ἴλλ' ἦ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό ;
- 3. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ καταβαίνειν ἐπὶ πώγωνα ,
- 4. Τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρών.
- 5. Τὸ καταβαίνειν ἐπὶ τὴν ὄραν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ·

- A 35. Paravi lucernam Christo meo.
- 36. Inimicos ejus induam confusione :
- 37. Super ipsum autem effloretib sanctificatio mea.
- Canticum graduum David. PSAL. CXXXII.*
- 1. Ecce quam bonum, et quam jucundum,
- 2. Habitare fratres in unum !
- 3. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam,
- 4. Barbam Aaron,
- 5. Quod descendit in oram vestimenti ejus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

35. Θεωρεῖται (1) μὲν εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ πρὸς τὰ δεδομένα [λεγόμενα] δὲ ἀλληγορεῖται τὸ, Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου, τουτέστιν· Ἡυρέπισα φῶς αἰδιον τῷ λαῷ μου τῷ χρισθέντι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ βαπτίσματος.

36. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου, καὶ τοὺς πειθομένους αὐταῖς (2), καὶ ἐχθροὺς οὕσι τοῦ λαοῦ μου, ἐνδύσω αἰσχύνῃν αἰώνιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

37. Ἐπὶ δὲ τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἐπελεύσεται ἡ χάρις μου, καὶ ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ (3) ἥλιος.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· ᾿Φδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ, τουτέστι τέρψις ὑπάρχουσι καὶ ἀγαλλίας τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀποταγῆς· ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρὸ αὐτοῦ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀποστασομένων τῷ κόσμῳ εἰρηται, διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ οὐ λέγει μόνον, ὡς ἐν τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἀναβαθμοῖς, ᾿Φδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ἀλλὰ προστίθῃσι τὸ τῷ Δαβίδ, ἵνα ὀηλον ἦ, ὅτι τούτου τοῦ ἀναβαθμοῦ ἡ ψδὴ τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, ὡσανεὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, εἰρηται. ᾿Φδὴ γὰρ τέρψις ἐστίν· εἶτα τῶν Ἀναβαθμῶν, λέγω δὴ τῶν ἀνελεθόντων ἀπὸ τοῦ τρισκαίδεκάτου ἀναβαθμοῦ ἐπὶ τὸν τεσσαρσεκαίδεκατον. Εἶτα τῷ Δαβίδ, ὡς προείπον, ἐρμηνεύεται τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, φημι δὴ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· ὡς προείπον οὖν, τέρψις (5) ὑπάρχουσι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀποταγῆς, ὡς καὶ ὁ πρῶτος στίχος δηλοῖ, ἀπὸ τούτου Κυρίου (6) λέγοντος.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum David*, hoc est oblectationi et gaudio sunt Dei Filio, qui ascendunt in perfectam cognitionem monasticæ renuntiationis : quoniam psalmus qui præcedit, ex persona dictus est eorum, qui mundo renuntiarunt, propterea in hoc psalmo non dicit solum, ut in præcedentibus psalmis gradualibus : *Canticum Graduum*, sed additur *David* : adeo, ut manifestum sit, quod canticum hujus gradus *manu forti*, hoc est Dei Filio dictum est : *Canticum* autem oblectatio est. Deinde verbum illud *Graduum* explico de iis qui ascendunt a decimo tertio gradu ad decimum quartum. Deinde : *David*, quod, ut antea dixi, interpretatur, *manu forti*, hoc est Dei Filio : quemadmodum igitur superius dixi, oblectationi sunt Dei Filio, qui ascendunt ad perfectam cognitionem renuntiationis, sicut primus versiculus declarat, a quo Dominus ita sermonem exorditur.

- 1, 2. Τί τοιοῦτο καλὸν, ἦ τί τερπνὸν ὡς τοὺς ἀπο- C 1, 2. Quid ita pulchrum, aut jucundum, sicut ii, qui mundo renuntiant, cum simul sint unanimis, et unum sentientes ?
- 3-5. Ὡς τὸ μύρον τὸ πνευματικόν, ᾿ψπερ (8) 3-5. Sicut unguentum spirituale, quo unctus est

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θεωρεῖ, etc., καὶ πρὸς τὰ ἀποδομένα δέ, etc.
- (2) Αὐτοῖς.
- (3) Deest art. ἁ.
- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· ᾿Φδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, τουτέστι τέρψις, etc.
- (5) Τέρψις.
- (6) Δηλοῖ, αὐτὸ τοῦτο τοῦ Κυρίου, etc.
- (7) Συμφύχους τὸ ἐν φρονούντας ;
- (8) Ὅπερ ἐχρίσθη, etc., τῷ κόσμῳ κατὰ Θεόν, καὶ ὄντες, etc., καὶ ἱερωσ, etc., καὶ ἐγένετο, etc., ἐχρίετο ὁ ἱερεὺς, ὅταν προεχειρίζετο, etc., κάλαμος δὲ εὐωδίας ἐστίν, etc. Ὅπερ ἠρμηνεύθη σμύρνα, etc. ὅπερ ἠρμηνεύθη τὸ κιννάμωμον, etc. Τὸ τῆς ἱερέως

- (log. ἱερωσ) ὄνομα, etc. Τῆς χάριτος, καὶ τὴν γρηγόρησιν, etc. Διὰ τοῦτο οὖν ἀπέπεισεν αὐτούς, etc. Καὶ ἐπὶ τὸ περιστόμιον τοῦ ἱματίου· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ψα τοῦ ἐνδύματος, τὸ περιστόμιον τὸ κυκλοῦν τὸν τράχηλον, καὶ ἐπληροῦτο ἀναγκαιῶς τοῦ μύρου ἀμφοτέρα, etc. Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τουτέστιν εἰς τὴν διάνοιαν· πληροὶ γὰρ τῆς, etc. Πληροὶ δὲ καὶ κύκλω γλυκύτητος διδασκαλίαν τῆς ψυχῆς, etc. Καὶ πάλιν ἐστὶ συνιδεῖν, etc. Τὸ μύρον ἐκεῖνο ἀπέπεισεν αὐτούς, ἐπειδὴ περ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκείνων εἰρήκαμεν, etc. Εἰς τὸ ἔλαιον, etc. Μεδτὴ ἐλέους, etc. Μύρον ἐκκενωθὲν εὐωδίας· ἀναγκαιῶς, etc. Τοῦ Χριστοῦ κατὰ χάριν μέλλοντος, εἰκότως, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Aaron, ita sunt, et qui mundo morientes ipsi renuntiarunt, et unanimes sunt. Nam illud unguentum componebatur ex myrrha, et cinnamomo, et calamo bene olenti, et iride (a) : hæc enim miscabantur in oleo, atque ita fiebat unguentum unguentorum, quo ungebatur sacerdos, cum initiabatur ad sacra Deo facienda : ita enim præceperat Deus Moysi in libro Exodi ⁶⁶. Myrrha igitur interpretatur *concentus eorum*; cinnamomum autem *possessio immaculata*; calamus vero *benevolens* est Spiritus sanctus. Dominus enim inquit : *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis* ⁶⁶, scilicet Spiritus; iris autem interpretatur *vigilantia*. Ita igitur etiam isti compositi existunt, renuntiantes, inquam, mundo secundum Deum, propter eorum concentum, quod interpretatur *myrrha*; et propter possessionem immaculatarum suarum operationum, quod interpretatur *cinnamomum*; et propter gratiam Spiritus sancti, qui est *calamus benevolens*; et propter animæ vigilantiam, quam significat *iridis* nomen. Hæc igitur habentes, qui mundo renuntiant, scilicet concentum inter ipsos et possessionem immaculatarum actionum, et fragrantium gratiæ, et vigilantiam, miscent ea cum misericordia, et fit unguentum Deo in odorem suavitatis. Propterea igitur assimilatur eos unguento effuso in caput sacerdotis. Aliam etiam interpretationem accipere possunt iidem psalmi versiculi. Nam cum unguentum electum effunditur in caput sacerdotis, necessario descendit in ejus barbam, quemadmodum dixit psalmus : et in superhumere, quod ejus collum circuit, et necessario utraque unguento implentur, barba scilicet et ora vestimenti ejus. Ita igitur, inquit, sunt etiam qui unanimiter secundum Deum mundo renuntiant; effunditur enim in ipsos Spiritus sanctus a Deo, qui est unguentum spirituale, et descendens in caput, hoc est in mentem, implet gratia sua etiam minimos cordis sensus, veluti barbam. Circumimplet etiam dulcedinis doctrina animam, perinde ac oram vestimenti, ut dicat : *Christi bonus odor sumus in iis, qui salvi fiunt* ⁶⁷. Rursus animadvertere licet, quod propter hoc idem unguentum, unguento illi eos assimilavit, quoniam ex iis quatuor, quæ recensuimus, præparatur unguentum illud in oleo; ita etiam isti ex quatuor Evangeliiis præparati sunt in Dei charitate, quæ est plena olei, et fructuum pacificorum. Non solum autem in hunc modum, sed etiam aliter intelligere licet mentem hujusmodi psalmi, quam ob causam unguento illi spirituali eos assimilaverit, quoniam omnino isti membra sunt Christi, de quo propheta inquit : *Unguentum novum nomen tuum*. Apposite igitur, veluti divini unguenti, videlicet Christi, secundum gratiam membra existentes, merito etiam unguento iidem assimilati sunt.

⁶⁶ Exod. xxx, 23, 24. ⁶⁷ Psal. xlvii, 2. ⁶⁸ II Cor. ii, 15.

(a) Herba aromatica; casia dicitur in Latin. vulg. edit.

A ἐχρίσθη Ἀαρὼν, οὕτως εἰσὶ καὶ οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ καταβαλόντες, καὶ οἱ ὄντες ὁμόψυχοι. Ἐκεῖνο γὰρ τὸ μύρον κατεσκευάσθη ἀπὸ σμύρνης, καὶ κινναμώμου, καὶ καλάμου εὐώδους, καὶ ἱρεως· ἐμίγνυτο γὰρ ταῦτα ἐν ἔλαιῳ, καὶ ἐγένετο μύρον μυρεψικόν· καὶ τούτῳ ἐχρίσθη ὁ ἱερεὺς, ὅταν προεχειρίζετο ἱερατεύειν τῷ Θεῷ· οὕτω γὰρ ἦν προστάξας ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσεὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου. Ἐρμηνεύεται· ὁν σμύρνα μελωδία αὐτῶν· κιννάμωμον δὲ ἐρμηνεύεται κτίσις ἀμώμος· κάλαμος δὲ εὐώδης ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ γὰρ Κύριός φησιν· Ἡ γλώσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξύγαβρου, τούτεστι τὸ Πνεῦμα· ἱερέως [ἱρις] δὲ ἐρμηνεύεται ἡρηγήρησις. Οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ὑπάρχουσι συγκαίμενοι, λέγω δὲ οἱ ἀποταξάμενοι κατὰ Θεὸν διὰ μελωδίας αὐτῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται σμύρνα· καὶ διὰ τῆς κτήσεως τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν ἀμώμων, ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ κιννάμωμον· καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶν ὁ κάλαμος ὁ εὐώδης· καὶ διὰ τῆς ἐρηγήρησεως τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἡρηγήρηθη τὸ τοῦ ἱερέως ὄνομα. Ταῦτα οὖν ἔχοντες οἱ ἀποταξάμενοι, τὴν μελωδίαν αὐτῶν, καὶ τὴν κτήσιν τῶν ἔργων τῶν ἀμώμων, καὶ τὴν εὐωδίαν τῆς χάριτος, καὶ τὴν ἐρηγήρησιν, μίσγουσιν αὐτὰ ἐλεημοσύνη, καὶ ἐστὶ μύρον τῷ Θεῷ ἐξ ὁσμῆς εὐωδίας. Διὰ τοῦτο οὖν ἀπηκλ. . . [ἀπεικάζει] αὐτοὺς τῷ μύρῳ τῷ βληθέντι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερέως. Καὶ ἄλλην δὲ ἐρμηνείαν ἔχουσιν οἱ αὐτοὶ στίχοι. Ἦνίκα γὰρ ἐπέχεε τὸ μύρον τὸ προλεχθὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερέως, ἀναγκαίως κατέχευε ἐπὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ τὸ μύρον, καθὼς εἶρηκεν ὁ ψαλμὸς, καὶ ἐπὶ τὸ περιστόμιον τὸ κυκλοῖν τὸν τράχηλον, καὶ ἐπληροῦντο ἀναγκαίως τοῦ μύρου τὰ ἀμφότερα, ὅ τε πώγων καὶ ἡ ὄρα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. Οὕτως οὖν, λέγει, εἰσὶ καὶ οἱ ὁμοψύχως κατὰ Θεὸν ἀποταξάμενοι· ἐπιχέεται γὰρ αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ μύρον, καὶ κατελθὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, τούτεστι εἰς διάνοιαν, πληροῖ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ τὰ λεπτὰ νοήματα τῆς καρδίας, ὡσανεὶ τὸν πώγωνα. Πληροῖ καὶ κύκλῳ γλυκύτητος τὴν διδασκαλίαν τῆς ψυχῆς [τῆς διδασκαλίας τὴν ψυχὴν], ὅπερ ἐστὶν ἡ ὄρα τοῦ ἐνδύματος, ἵνα λέγει· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις. Καὶ πάλιν ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο τὸ μύρον ἐκεῖνο τὸ μύρον [ἐκεῖνον τῷ μύρῳ] ἀπέπασεν αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκεῖνων, ὧν εἰρηκαίμεν, κατεσκευάσθη εἰς ἔλαιον ἐκεῖνο τὸ μύρον· οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὑπάρχει μεστὴ ἔλαιον καὶ καρπῶν εἰρηνηκῶν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐστὶν ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν διὰ ποίαν αἰτίαν τῷ μύρῳ ἐκεῖνον τῷ πνευματικῷ ἀφωμοίωσε τοὺς τοιοῦτους· ἐπειδὴ ὄντως οἱ τοιοῦτοι Χριστοῦ μέλη τυγχάνουσι, περὶ οὗ ὁ προφήτης λέγει· Μύρον ἐκκενωθὲν δρομὰ σοι· ἀναγκαίως οὖν ὡς τοῦ Θεοῦ μύρου, ὡσανεὶ Χριστοῦ, κατὰ χάριν μέλη ὄντες, εἰκότως καὶ αὐτοὶ ὑμῶν ἀπεικάζησιν.

6. Ὡς ὄρος Ἑρμών ἢ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Δ
Σιών.

7. Ὅτι ἐκεῖ ἐνετέλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν,

8. Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΑΓ'.

1. Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι
Κυρίου.

2. Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου,

3. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

6. Sicut ros Hermon, qui descendit in montes
Sion.

7. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem,

8. Vitam usque in sæculum.

Canticum graduum. PSAL. CXXXIII.

1. Ecce nunc benedicite Dominum, omnes serv
Domini.

2. Qui statis in domo Domini,

3. In atris domus Dei nostri.

ATHANASII INTERPRETATIO.

ο. Ὁ ὄρος Ἑρμών ἐρμηνεύεται ὄρος ἐνδοξα- Β
ζόμενος· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι οὕτως ὑπάρχουσι,
περὶ ὧν ἄνω εἰρήκαμεν, ὡς ἡ χάρις τοῦ (1) Πνεύμα-
τος ἢ πολυποίκιλος, ἢ κατιούσα ἐπὶ τοὺς προφήτας,
καὶ ἐπουρανίου πόλεως· ἡ ὄροςος γὰρ ἢ ἐνδοξαζο-
μένη, ὅγλον, ὅτι τὰ χαρίσματα εἰσι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος διὰ τὸ λεπτότατον αὐτῶν, καὶ ὠφέλιμον· τὰ
δὲ ὄρη δηλονότι οἱ προφήται εἰσιν· ἢ δὲ Σιών σαφῶς
ἢ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐν πολλοῖς ἀποδείκνυται. Οὕτως
οὖν καὶ οὗτοι ὁμοφύχως ἀποταξάμενοι ἔχουσι διάφορα
χαρίσματα, καὶ ὡς ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ ὄντες,
οὕτως πολιτεύονται.

7, 8. Ὅτι ἐκεῖ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐπηγ-
γελατο ὁ Κύριος λέγειν· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ
Πατρὸς μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν
βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς τοὺς αἰ- C
λευτήτους αἰῶνας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ἠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν ἐφ' Δαβὶδ, ὃ ἐστίν, ὅτι ἡ ψῆδὴ αὕτη τῶν
ἀναβαθμῶν τοῦ Δαβὶδ ἐστὶ· τουτέστιν, οὐκ ἐστὶ ἐκ προσώπου τῶν ἐπιστρεψάντων ἐστὶν ἡ ψῆδὴ, ἀλλὰ ἐφ'
ἱκανῶ ἐπὶ χεὶρ, λέγω δὴ ἐφ' Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ· οὕτω γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Δαβὶδ ὄνομα ἱκανός χεὶρ. Προστά-
σει γὰρ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀποταξάμενοις καὶ κατοικοῦσιν ἅμα ἐπὶ τὸ αὐτὸ λατρεύειν αὐτῷ ἐν εὐ-
κρινεί διανοίᾳ.

Titulus præpositus continet : *Canticum graduum David*, hoc est, quod hoc canticum graduum David est :
nempe non amplius ex persona eorum, qui se converterunt canticum hoc dicitur, sed ad manu fortem
pertinet, hoc est ad Dei Filium : ita enim interpretatur nomen David *manu fortis*. Ipse enim Dei Filius
præcipit iis qui mundo renuntiarunt, et simul in unum habitant, ut sincero corde illi serviant.

1. Ἰμῖν λέγω τοῖς ἀποταξάμενοις· [Ἰδοὺ δὴ]
Ἰκανός (3) εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, τουτέστιν ἐμὲ·
τὸ γὰρ δὴ ἱκανός ἐρμηνεύεται [Ἰδοὺ δὴ ἐρμηνεύεται],
οἱ (4) ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ
Χριστοῦ, οἱ τῇ διανοίᾳ νήφοντες, καὶ ἀνιστάμενοι,
αὐτὴν παριστῶντες ἐφ' βουλήματι τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ
ὑψέῳ τῶν οὐρανῶν.

2, 3. Καὶ ἰσραῖτις ὄντες ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ,
καὶ ἐν αὐταῖς ἀλιζόμενοι.

²² Matth. xxv, 34.

1. Vobis dico, qui mundo renuntiastis : Abundan-
ter benedicite Dominum, hoc est me : illud enim *ecce
nunc* abundanter, seu affatim interpretatur de iis,
qui seipsos tradiderunt in Christi patientiam, mente
vigilantes, atque assurgentes, illam præsentantes
voluntati Dei in sublimitate cælorum.

2, 3. Et firmi existentes in Dei præceptis, et in
D ipsis iminorantes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

[1] Τοῦ ἁγίου Πνεύματος, etc. Τοὺς προφήτας τῆς
επουρανίου, etc. Τὰ δὲ ὄρη, ὅγλον, ὅτι οἱ, etc. Ἀπο-
δέδεται, etc. Οὗτοι οἱ ὁμοφύχως κατὰ Θεὸν ἀποτα-
ξάμενοι, etc.

[2] Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Τῷ Δα-
βὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ὅτι, etc. Τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα,
etc.

[3] N. 1. Comment. incipit a verb. Ἰκανός.

[4] N. 2. Πάντες λέγει οἱ ἐκδεδωκότες ἑ. εἰ. τ. ὑπ-
ακοὴν τοῦ Χριστοῦ. N. 3. Οἱ τῇ διανοίᾳ νήφοντες, καὶ
ἀνατεταμένην αὐτὴν, etc. usque τῶν οὐρανῶν. N. 4,
5, 6. Ἐν ταῖς ἐπερχομέναις, etc. usque ad εὐχα-
ριστίας τὸν Κύριον.

4. In noctibus extollite manus vestras in Sancta, A
 5. Et benedicite Dominum.
 6. Benedicat te Dominus ex Sion :
 7. Qui fecit cœlum et terram.

4. Ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ Ἅγια,
 5. Καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.
 6. Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιὼν,
 7. Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. In supervenientibus vobis incursibus tenebrarum, hoc est inimici, intendite corda vestra in cœlos, respicientes reposita vobis bona.

5. Et operibus justitiæ, et gratiarum actionibus Dominum glorificate.

6, 7. Mittet tibi Dominus ex sanctis suis altitudinibus gratiam suam protegentem te, et sanctificantem.

Quare autem numerus psalmodum gradualium B est quindecim psalmodum, gratia Jesu Domini nostri dicemus. Vobis omnibus manifestum est, quod omnes, qui secundum Deum proficiunt, sunt filii lucis, et filii diei, quemadmodum hoc ipsum dicit Apostolus scribens Thessalonicensibus: *Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei* ⁹⁹; et rursus paucis interjectis: *Nox autem, qui diei sumus, sobrii simus* ¹⁰⁰; et rursus ipse Dominus de se ipso hæc eadem dicit in Evangelio; diem se ipsum, et lucem esse designans dicendo: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quoniam lucem hujus mundi videt* ¹⁰¹; et rursus: *Ego sum lux mundi* ¹⁰². Porro ut antea diximus, qui Domino adhærent, diei et lucis filii sunt. Non ignoratis etiam hoc, dilecti, quod cum nox ad extremum deficit, dies est horarum quindecim. Propterea igitur et graduales quindecim sunt, ut notum sit omnibus, quod sunt de die lucis perfecta, hoc est de luce ascendentium per gradus in perfectionem secundum ascensionem in Christo. Non autem propter hoc solum, sed etiam propter illud, quod decimo tertio gradu, in psalmo inquam: *Memento, Domine, David* ¹⁰³, locutus est de iis qui mundo renuntiarunt, ut significaret, quod tales plurima luce donantur. Ascenderunt enim gradum qui Jesus est, et pervenerunt in altiore cognitionem lucis Christi. Defecit enim apud eos nox peccati; etenim se ipsos dederunt ad ascendendum quidem in lucem diei, videlicet Christi per quindecim gradus, ut omnibus manifestum sit, quod apud eos omnino nox defecit, et infirmatum est peccatum, quemadmodum antea dixi; gradus igitur horis perfecti diei comparati sunt, et expositi ex persona veræ lucis, et filiorum ejus.

mei ex προσώπου τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, καὶ τῶν τούτου υἱῶν.

⁹⁹ I Thessal. v, 5. ¹⁰⁰ ibid. 8. ¹⁰¹ Joan. xi, 9.

4. Ἐν ταῖς ἐπερχομέναις ὑμῖν εἰσβολαῖς τοῦ σκότους, τουτέστι τοῦ ἐχθροῦ, ἀνατρίνατε τὰς καρδίας ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀποβλέποντες τὰ ἀποκειμένα μὲν ἀγαθὰ.

5. Καὶ δοξάζετε διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐχαριστίας τὸν Κύριον.

6, 7. (1) Καταπέμψει σοι Κύριος ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὑψωμάτων τὴν χάριν αὐτοῦ σκέπουσάν σε καὶ ἁγιάζουσάν.

Διὰ τί δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀναβαθμῶν δέκα καὶ πέμπτων ψαλμῶν ὑπάρχει, λέξομεν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ. Ἄηλον πᾶσιν ὑμῖν ἐστίν, ὅτι περὶ οἱ κατὰ Θεὸν προκόπτοντες υἱοὶ φωτός εἰσι, καὶ υἱοὶ ἡμῶν [ἡμέρας], ὡς αὐτὸ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος γράφων Θεσσαλονικεῦσιν· Ὅτι πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας· καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα· Ἡμεῖς δὲ, ἡμέρας ὄντες νήφομεν· καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ Κύριος περὶ ἑαυτοῦ ταῦτ' ἀλέγει ἐν Εὐαγγελίῳ, ἡμέραν ἑαυτὸν καὶ φῶς διαγράφων διὰ τοῦ λέγειν· Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ οὐ προσκώπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου. βλέπει· καὶ πάλιν· Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐκοῦν, ὡς προσείπαμεν, οἱ τῷ Κυρίῳ κολλώμενοι τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ φωτός εἰσιν υἱοὶ. Οἴδατε καὶ τοῦτο, ἀγαπητοὶ, ὅτι περὶ, ὅταν ἡ νύξ τὸ τέλειον ἐκλείψῃ, δέκα καὶ πέμπτων ὥρῶν γίνεται ἐν ἡμέρᾳ. Διὰ τοῦτο οὖν καὶ ἀναβαθμοὶ δέκα καὶ πέμπτοι εἰρηναῖοι, ἵνα δηλῶν ἢ πᾶσιν, ὅτι περὶ τῆς τελείας ἡμέρας τοῦ φωτός, τουτέστι τοῦ ἐν Χριστῷ κατὰ πρόσθεσιν εἰς τελειότητα φωτός ἀνερχομένων ἐν βαθμοῖς. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἐν τρισκαίδεκάτῳ βαθμῷ, λέγω δὴ εἰς τὸ, *Μνησθητε, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ*, εἶρηκε περὶ τῶν ἀποτεσάρων βαθμῶν τῷ κόσμῳ [ἀποταξάντων τῷ κόσμῳ], ἵνα σημαίνῃ, ὅτι πλειονος φωτός ἀξιοῦνται οἱ τοιοῦτοι. Ὑπερέβησαν γάρ τὸν Ἰησοῦν βαθμῶν, καὶ εἰς ὑψηλοτέραν γνῶσιν ἀναβέβηκασι τοῦ φωτός τοῦ Χριστοῦ. Ἐξέλιπε γάρ παρ' αὐτοῖς νύξ τῆς ἁμαρτίας· ἑαυτοὺς γὰρ δεδώκασι ἀναβαίνειν μὲν ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἡμέρας, ὡστανεῖ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοὺς δέκα καὶ πέμπτους ἀναβαθμοὺς, ἵνα δηλῶν ἢ πᾶσιν, ὅτι παρ' αὐτοῖς τὸ τέλειον ἐξέλιπεν ἡ νύξ, καὶ ἀνίσχυρος γίνεται ἡ ἁμαρτία, καθὼς προσείπον· οἱ ἀναβαθμοὶ οὖν ταῖς ὥραις τῆς τελείας ἡμέρας ἀφωμοιωμένοι εἰσὶ, διηγουμένων οἱ υἱῶν.

¹⁰² Joan. viii, 12. ¹⁰³ Psal. cxxxi, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 7, 8. Καταπέμψει, σοι, etc. Διὰ τί δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς, etc. Καὶ πέντε ψαλμῶν, etc. Ἰησοῦ Χριστοῦ, etc. Καὶ υἱοὶ ἡμέρας, ὡσαύτως τοῦτο λέγει, etc. Τὰ αὐτὰ λέγει, etc. Διὰ τοῦτο λέγει, ἑάν, etc. Τοῦ κόσμου τούτου, etc. Οἴδατε δὲ καί, etc. Δέκα καὶ πέντε ὥρῶν γίνεται ἡ ἡμέρα. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ ἀναβαθμοὶ πέντε καὶ δέκα εἰρηναῖοι, etc. Τοῦ φωτός, τοῦτ' ἐστίν τῆς ἐν Χριστῷ ἀναστροφῆς διηγουμένη τὴν ἀνάβασιν τῆς προκοπῆς τῶν ἐν Χριστῷ κατὰ, etc. Ὡς ἐν βαθμοῖς, etc. Καὶ διὰ τοῦτο τῷ τρισκαί-

δεκάτῳ ἀναβαθμῷ, etc. Τῷ Δαβὶδ, εἶρηκε περὶ τῶν ἀποτασσομένων τῷ κόσμῳ, ἵνα σημαίνῃ, ὅτι περὶ πλειονος φωτός ἀξιοῦνται οἱ τοιοῦτοι. Ὑπερέβη γάρ τὸν δωδέκατον ἀριθμὸν (leg. viii. ἀναβαθμῶν) καὶ εἰς ὑψηλοτέραν γνῶσιν ἀναβέβηκεν τοῦ φωτός, etc. Παρ' αὐτῶν (leg. vii. παρ' αὐτῶν) ἡ νύξ τῆς ἁμαρτίας· ἑαυτὸν γὰρ δεδώκεν ἀναβαίνειν, etc. Ἐπὶ τοῖς ἑπτά ἀναβαθμοῖς, etc. Παρ' αὐτῷ, etc. Γεγένηται ἡ ἁμαρτία, etc. Ἐκ προσώπου, etc.

Ἀλληλούια. ΨΑΛ. ΡΑΔ'.

A

Alleluia. PSAL. CXXXIV.

1. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου,
2. Αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κύριον.
3. Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου,
4. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.
5. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος.
6. Ψάλλετε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι καλόν.
7. Ὅτι τὸν Ἰακώβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος,
8. Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμὸν ἑαυτῷ [ἑαυτοῦ].
9. Ὅτι ἐγὼ ἐγνώκα, ὅτι ὁ (α) μέγας ὁ Κύριος.
10. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς.
11. Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν
12. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ.
13. Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις.
14. Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς,
15. Ἀστραπᾶς εἰς ὕψος ἐποίησεν.

1. Laudate nomen Domini,
2. Laudate, servi, Dominum.
3. Qui statis in domo Domini,
4. In atriis domus Dei nostri.
5. Laudate Dominum, quia bonus Dominus.
6. Psallite nomini ejus, quoniam suave
7. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus,
8. Israel in possessionem sibi [sui].
9. Quia ego cognovi, quod magnus est Dominus:
10. Et Deus noster præ omnibus diis.
11. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit
12. In cælo, et in terra,
13. Et in mari, et in omnibus abyssis.
14. Educens nubes ab extremo terræ:
15. Fulgura in pluviam fecit.

B

(a) Deest uterque art. ὁ

ATHANASII INTERPRETATIO.

(1) Explicatio tituli hujus psalmi deest in codice Barberino.

1. Ἐπαινεῖτε τὴν ὠραιότητα αὐτοῦ.
2. Οἱ ὑποτασσόμενοι αὐτῷ.
3. Οἱ ἀδιαλεῖπτως παριστάμενοι τῇ διανοίᾳ τῷ Θεῷ.
4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
5. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι οὐ βούλεται τινα ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν θέλει (2) χωρῆσαι, καὶ τῶν αἰωνίων αὐτοῦ αγαθῶν ἀπολαῦσαι.
6. Ἀνυμνεῖτε (3) τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ καθαρῇ, ὅτι τοῦτο ὑμῖν ἀποθήσεται εἰς σωτηρίαν.
7. Ὅτι τὸν λαὸν τὸν ὄντα κατὰ τὸν Ἰακώβ ἀπλάστον τῇ καρδίᾳ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος.
8. Τῇ (4) καρδίᾳ τὸν Θεὸν [ὁρῶντας] περιποιήσατο εἰς πλοῦτον ἑαυτῶν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.
9. Συνετισθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐπέγνω τὴν μεγαλειότητα αὐτοῦ διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ θανάτου αὐτοῦ.
10. Καὶ (5) αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν δυνατώτερός ἐστιν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεοὺς, ὅσπερ εἰσὶ λεγόμενοι μὲν, οὐκ ὄντες δὲ θεοὶ, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐν τῇ γῆ.
- 11, 12. (6) Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ οὐδεὶς οὐτε ἀντιστῆναι ἐδυνήθη, οὐτε ἀνθίσταται.
13. Καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος ἐν τῷ θανάτῳ ἑαυτοῦ πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησε, καὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις συνέτριψεν.
14. Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τοῦ κόσμου ἀνέδειξε προφήτας τοὺς περὶ τὸν Ἄγαβον (7), καὶ Συμεῶνα τὸν καλούμενον Νήγερ, καὶ Λούκιον τὸν Κυρηναῖον, καὶ Μαναῆν τὸν Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφον.
15. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ φαίνειν τῷ κόσμῳ ἀπὸ ἀνατολῶν (8) καὶ ἕως δυσμῶν, καὶ ὡς ὕψος κατείναι

1. Laudate pulchritudinem ejus,
2. Qui ei subditi estis.
3. Indesinenter mente astantes Deo.
4. In cælis.
5. Laudate Dominum, quoniam neminem vult perire, sed omnes venire ad pœnitentiam **, et æternis suis bonis frui.
6. Glorificate nomen ejus corde puro, quoniam id vobis evadet in salutem.
7. Quoniam populum, perinde ac Jacobum, corde simplicem, sibi elegit Dominus.
8. Corde Deum [videntes] acquisivit sibi in divitias per proprium sanguinem.
9. Ab ipso edoctus cognovi magnitudinem suam C per virtutem mortis ejus.
10. Et ipse Dominus noster potentior est super omnes deos, qui etsi dicuntur dii, revera non sunt, sive in cælo, sive in terra **.
- 11, 12. Nam voluntati ejus nemo resistere potest, neque resistit.
13. Et in cælo, et in terra, et in aquis baptismi in morte sua omnia, quæcunque voluit fecit, e. contrarias potestates contrivit.
14. Ultimis diebus mundi ostendit prophetas Agabum et Simonem, qui vocabatur Niger, et Lucium Cyrenensem, et Manahen, qui erat Herodis tetrarchæ collectaneus **.
15. Apostolos ejus apparere fecit mundo ab oriente usque in occidentem, et veluti pluviam descendere sermonem eorum in cor arefactum peccatis.

C

D

** II Petr. III, 9. ** I Cor. VIII, 5. ** Act. XIII, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει Ἀλληλούια. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἀλληλούια, ὅπερ ὅλοι οἱ πρῶτος στίχος τοῦ ψαλμοῦ, τουτέστιν Αἰνεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.
- (2) Θέλει non legitur.
- (3) Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν καρδίᾳ, etc.
- (4) Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὁρῶν Θεὸν, καὶ νοῦς ὁρῶν Θεόν τὸν λαὸν τὸν ὁρῶντα, τῇ καρδίᾳ τὸν Θεὸν

- περιποιήσατο εἰς πλοῦτον ἑαυτῷ διὰ, etc.
- (5) Καὶ ὅτι αὐτός, etc.
- (6) N. 11. Τῷ, etc. Ἡδυνήθη, etc. N. 12, 13. Καὶ ἐ. τ. οὐ. γὰρ, καί, etc. Καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, etc.
- (7) Ἄγαβ, καὶ Συμεῶνα, rel. desunt usque σύντροφον.
- (8) Ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν αὐτῶν εἰς τὴν, etc.

16. Qui producit ventos de thesauris suis.
 17. Qui percussit primogenita Ægypti,
 18. Ab homine usque ad pecus.
 19. Misit signa et prodigia
 20. In medio tui, Ægypte,
 21. In Pharaonem, et omnes servos eius
 22. Qui percussit gentes multas :
 23. Et occidit reges fortes.
 24. Schon regem Amorrhæorum :
 25. Et Og regem Basan,
 26. Et omnia regna Chanaan.
 27. Et dedit terram eorum hæreditatem,
 28. Hæreditatem Israel populo suo.
 29. Domine, nomen tuum in æternum :
 30. Et memoriale tuum in generationem et ge-
 nerationem.

- A 16. Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ.
 17. Ὅς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου,
 18. Ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.
 19. Ἐξαπέστειλε σημεῖα καὶ τέρατα
 20. Ἐν μέσῳ σου, Αἴγυπτε
 21. Ἐν Φαραῶ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ.
 22. Ὅς ἐπάταξεν ἔθνη πολλά ·
 23. Καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιούς ·
 24. Τὸν Σηὼν βασιλεῖα τῶν Ἀμορραίων,
 25. Καὶ τὸν Ὀγ βασιλεῖα τῆς Βασάν,
 26. Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.
 27. Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν,
 28. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαφ' αὐτοῦ.
 29. Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα ·
 30. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γε-
 νεάν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Eisdem apostolos dicit instructos præceptis ipsius circumvisisse totam terram.

17. Principatus tenebrarum. *Ægyptus* enim *tenebræ* interpretatur.

18. A diabolo, et usque ad potestates ejus, quæ ipsi obediunt, quemadmodum de illis scriptum est in Job.

19, 20. Emisit per apostolos suos in tenebris signa, et prodigia per sanationes, quas perpetrarunt,

21. In diabolum et angelos ejus.

22. Adversarias virtutes in baptismo

23. Potestates et principatus diaboli.

24. *Schon* enim interpretatur *tentatio vehemens* : *C Amorrhæorum* interpretatur *exacerbantium aquarum* : diabolus igitur manifeste significat regem dæmonum exacerbantium omnem animam.

25. *Og* rursus interpretatur *congregans* : *Basan* autem interpretatur *ignominia acuta* [ignominia *siccitatis*, aut *sicca*] : manifestum est igitur, quod mortem significat dominantem per peccatum.

26. Et omnes principatus, et potestates, ut antea dixi, colentium iniquitatem; hoc enim significat verbum illud, *Chanaan*, *colentium iniquitatem*.

27, 28. Et gentes, quas prius ipsæ per peccatum tenebant, eas dedit apostolis in hæreditatem, hoc est in possessionem hominibus videntibus eum : *Israel* enim interpretatur *vir videns Deum*.

29. Indelebile.

30. Et memoria passionum tuarum perpetuo permanet.

16. Τοὺς αὐτοὺς ἀποστόλους λέγει, τοὺς καταρ-
 σθέντας ἐκ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ περιοδεῦσα
 πᾶσαν τὴν γῆν.

17. Τὰς ἀρχὰς τοῦ σκότους· Αἰγυπτὸς γὰρ σκό-
 τοσ ἐρμηνεύεται.

18. Ἀπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἕως τῶν δυνάμεων αὐ-
 τοῦ τῶν θυτῶν εἰς ἀκουστὴν [ὀπακοήν] (1), καθὼς
 γέγραπται περὶ αὐτῶν ἐν τῷ Ἰώβ.

19, 20. Ἐξαπέστειλε διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἐν
 τῷ σκότει σημεῖα, καὶ τέρατα διὰ τῶν λάσεων, ὧν
 ἐπατέλουν,

21. Ἐπὶ διάβολον (2) καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.

22. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐν τῷ βαπτίσματι (3).

23. Τὰς ἐξουσίας καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ διαβόλου.

24. Σηὼν γὰρ (4) ἐρμηνεύεται *πειρασμός* θερ-
 μός· Ἀμορραίων ἐρμηνεύεται *πικραινότων ὀδά-
 των*· οὐκοῦν τὸν διάβολον σαφῶς λέγει τὴν βασιλεία
 τῶν δαιμόνων τῶν πικραινότων πᾶσαν ψυχὴν.

25. Ὀγ πάλιν ἐρμηνεύεται *ἀθροίζων*· Βασάν δὲ
 ἐρμηνεύεται *ἀλοχόνη ξυρά* [αλοχόνη *ξηρασίας* αἰ
 ξηρά] (5)· ὅπλον οὖν, ὅτι θάνατον λέγει τὸν βασι-
 λεύοντα τῆς ἁμαρτίας.

26. (α) Καὶ πάσας τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας,
 ὡς προείπον, τῶν προσκυνοῦντων τῇ ἀνομίᾳ· τοῦτο
 γὰρ ἐρμηνεύεται *Χαναάν προσκυνούτων ἀνομιᾶν*.

27, 28. Καὶ τὰ ἔθνη, ἃ (6) τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶ-
 χον διὰ τῆς πλάνης, ἔδωκαν αὐτὰ τοῖς ἀποστόλοις
 κληρονομήσαι, τοῦτέστι περιποιήσασθαι τοῖς ἀνδράσι
 τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται
 D ἄνθρωπος ὁρῶν θεόν.

29. Ἀνεξάλειπτον.

30. Καὶ ἡ μνήμη τῶν παθημάτων σου αἰεὶ διαμέ-
 ει (7).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Εἰς ἄβυσσον, καθὼς, etc.

(2) Ἐπὶ τὸν διάβολον, etc.

(3) Βαπτίσματι συνέτριψεν.

(4) Γὰρ δεest.

(5) Ξηρά, etc., ὅτι τὸν θάνατον, etc.

(6) Τὰ pro ἃ τό. etc., ἔδωκεν, etc.

(7) Διαμενεῖ.

(α) Non legitur in cod. comment. ad hunc vers., quia et in psalmo desideratur vers. 26.

31. Ὅτι κρίνει Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ·
 32. Καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται.
 33. Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον
 ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.
 34. Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν ·
 35. Ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ἴδονται.
 36. Ὄτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται [ἀκούσονται].
 37. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 38. Ὅμοιοι αὐτοῖς γίνονται οἱ ποιοῦντες αὐτὰ,
 39. Καὶ πάντες οἱ πεποιθῆστας ἐπ' αὐτοῖς.
 40. Οἶκος Ἰσραὴλ, εὐλογῆσατε τὸν Κύριον ·
 41. Οἶκος Ἀαρών, εὐλογῆσατε τὸν Κύριον ·
 42. Οἶκος Λευὶ, εὐλογῆσατε τὸν Κύριον ·
 43. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, εὐλογῆσατε τὸν
 Κύριον.
 44. Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών,
 45. Ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

- A 31. Quia judicabit Dominus populum suum :
 32. Et in servis suis deprecabitur.
 33. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.
 34. Os habent, et non loquentur :
 35. Oculos habent, et non videbunt.
 36. Aures habent, et non audient :
 37. Neque enim est spiritus in ore ipsorum.
 38. Similes illis fiunt qui faciunt ea,
 39. Et omnes qui confidunt in eis.
 40. Domus Israel, benedicite Domino :
 41. Domus Aaron, benedicite Domino :
 42. Domus Levi, benedicite Domino :
 43. Qui timetis Dominum, benedicite Domino.
 B 44. Benedictus Dominus ex Sion,
 45. Qui habitat in Jerusalem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν ἐκδίκησιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 32. Καὶ ἐπὶ τοῖς ὑπακούουσι τῷ λόγῳ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτὸν δυσωπήσας καταλαγῆσεται.
 33. Τὰ σώματα καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἐθνικῶς βιούτων δεδούλωται (1) τῇ φιλαργυρίᾳ · τὴ μὲν ἰδικὸν ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται δῆλόν ἐστιν, ἡ δὲ θεωρία τοῦτο βούλεται.
 34. Οὐδὲν γὰρ εἰρηνικὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 35. Ἐν σκότει γὰρ διαπορευόμενοι (2) οὐκ ἀνανήφουσι.
 36. Οὐκ ὑπακούουσι γὰρ τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασιν, ὡς καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἔλεγεν · Ὁ ἔχων ὤτι ἀκούειν, ἀκούετω.
 37. Οὐδὲ (3) γὰρ ἔχουσι Πνεῦμα ἅγιον.
 38. Ὅμοίως τῶν χρημάτων τῷ πυρὶ παραδοθήσονται οἱ θησαυρίζοντες αὐτά.
 39. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλόγητι.
 40. Οἱ εὐθείαν ἔχοντες τὴν καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν, δοξάσατε τὸν Κύριον · Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται εὐθύτης Θεοῦ.
 41. Οἱ ἔδραϊοι ὄντες περὶ τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, δοξάσατε (4) τὸν Κύριον · Ἀαρών γὰρ ἐρμηνεύεται δρος δυνατὸν.
 42. Οἱ προσκείμενοι τῷ Θεῷ, δοξάσατε τὸν Κύριον · Λευὶ (5) γὰρ ἐρμηνεύεται προσκείμενος.
 43. Οἱ εὐλαβεῖς τῇ καρδίᾳ, ἐγκωμιάσατε αὐτόν.
 44, 45. Σιών ἐρμηνεύεται διψῶσα · Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται δρασὶς εἰρήνης · ἐκ καρδίας οὖν διψώσης (6) εὐλογητὸς Κύριος ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ.

31. Quoniam Dominus vindicabit populum suum a contrariis potestatibus.
 32. Et in obedientibus verbo Evangelii sui se ipsum exorans reconciliabitur.
 33. Corpora, et animæ eorum, qui gentiliter vivunt, inserviunt avaritiæ : proprie autem quid significet alibi etiam dictum est, allegoria autem hanc exigit explicationem.
 34. Nihil enim pacificum in ore ipsorum.
 35. In tenebris semper ambulantes ad sobrietatem mentis non redeunt.
 36. Non enim obediunt divinis præceptis, sicut et Dominus istis dixit : Qui habet aures audiendi audiat.
 37. Neque enim habent Spiritum sanctum.
 38. Perinde ac pecuniæ igni tradentur thesaurizantes eas.
 39. Et omnes, qui confidunt in incerto divitiarum.
 40. Qui rectum habetis cor ad Deum glorificate Dominum : Israel enim interpretatur *rectitudo Dei*.
 41. Qui firmi estis in fide et præceptis Dei, glorificate Dominum : Aaron enim interpretatur *mons fortis*.
 42. Appositi Deo glorificate Dominum : Levi enim interpretatur *appositus*.
 43. Pii et timentes corde, exaltate eum.
 44, 45. Sion interpretatur *sitiens* : Jerusalem interpretatur *visio pacis* : ex corde igitur sitiente benedictus Dominus, qui habitat in ipso.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δεδούλωνται.
 (2) Πορευόμενοι.
 (3) Quæ sub n. 37 desunt. At 37, 38, ita : Ὅμοίως τῶν χρημάτων παραδοθήσονται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ θη-

- σαυρίζοντες αὐτά.
 (4) Δοξάσατε τὸν Κύριον, deest in cod.
 (5) Λευὶς γὰρ, etc.
 (6) Διψώσης αὐτόν, εὐλογητὸς, etc.

Alleluia. PSAL. CXXXV.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus :
2. Quoniam in æternum misericordia ejus.
3. Confitemini Deo deorum :
4. Quoniam in æternum misericordia ejus.
5. Confitemini Domino dominorum :
6. Quoniam in æternum misericordia ejus.
7. Qui facit mirabilia magna solus :
8. Quoniam in æternum misericordia ejus.
9. Qui fecit cœlos in intellectu :
10. Quoniam in æternum misericordia ejus
11. Qui firmavit terram super aquas :
12. Quoniam in æternum misericordia ejus.
13. Qui fecit luminaria magna solus :
14. Quoniam in æternum misericordia ejus.

A

Ἀλληλουϊα. ΨΑΛΜ. ΡΑΒ΄.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός·
2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν·
4. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
5. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν κυρίων·
6. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
7. Τῷ ποιήσαντι θαυμάσια μεγάλα μόνῳ·
8. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
9. Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει·
10. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
11. Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων·
12. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
13. Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ·
14. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλουϊα. Ἐν τισὶ δὲ ἀντιγράφοις εὑραμεν μετὰ τὸ Ἀλληλουϊα, καὶ τῆς διπλῆς [διτετῆς] ἐπιγεγραμμένης, ὡς καὶ ἐνταῦθα προγράφεται. Τὸ Ἀλληλουϊα, ὡς πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἐρμηνεύεται, αἰνεῖτε τὸν Θεόν· τὸ δὲ, τῆς διπλῆς, τοῦτο δηλοῖ, ὡς ὅτι περὶ τῆς δευτέρας διαθήκης ἐστὶν οὗτος ὁ αἰὼν [αἰῶν]. Ἐπειδὴ καθ' ἐν ἑκάστῳ, ὃ ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς, πλουσίως ἐπεδείξατο τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ὁ ψαλμὸς τοῦτο δηλοῖ ἐφ' ἑκάστου, ὃν ἐποίησεν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν λέγων· Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*. In quibusdam autem exemplaribus invenimus post verbum *Alleluia*, et hoc verbo *duplicis* inscripto, ut etiam hic inscriptum est. *Alleluia*, ut sæpe diximus, interpretatur, *laudate Deum* : Illud autem *duplicis* hoc significat, quod veluti secundi testamenti est hæc laus. Si quidem in unoquoque, quod fecit erga nos, ditissime ostendit misericordiam suam, quemadmodum ipse psalmus hoc declarat, ad singula, quæ fecit in novissimis diebus, dicens : *Quoniam in æternum misericordia ejus*.

- 1, 2. Confitemini Domino peccata vestra, quoniam injuriarum non recordatur, quia misericors est.
3. Confitemini Deo sanctorum, qui dii secundum gratiam ejus facti sunt.
5. Confitemini ei, qui dominator est omnium, qui in sublimitate sunt.
7. Et in filiis Israel, et in glorioso ejus adventu.
9. Qui implet spiritu intelligentiæ sanctos suos, in quibus inhabitat, et inambulatur, et perficit eos in spiritualem intelligentiam.
11. Corda gentium in fide sua in aquis baptismi.
13. Apostolos suos, quemadmodum ipsis dixit : *Vos estis lux mundi, et : Sic luceat lux vestra coram hominibus* *7 etc.

*7 Matth. v, 14, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Ἀλληλουϊα τῆς διπλῆς. Ἐν τισὶ, etc., καὶ τῆς διπλῆς ἐπιγεγραμμένον, etc., ἐρμηνεύεται, αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν, etc., ὡς ὅτι περὶ τῆς δευτέρας διαθήκης ἐστὶν οὗτος ὁ αἰῶν, etc., ὃν ἐποίησεν, etc., ὃ ψαλμὸς αὐτὸ τοῦτο ἐπιφέρει ἐφ' ἑκάστου, etc.

(2) Ἐξαγορεύετε, etc., ὅτι οὐ μνησικακεῖ, etc., ὑπ-

- 1, 2. Ἐξαγοράσατε (2) τῷ Κυρίῳ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, ὅτι οὐ μνησικακεῖ, διότι ἐλεήμων ὑπάρχει.
3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων, τῶν κατὰ χάριν αὐτοῦ θεῶν γεγονότων.
5. Ἐξομολογεῖσθε τῷ δεσπόζοντι πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων.
7. Καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τῇ ἐνόβῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.
9. Τῷ ἐμπλήσαντι (3) τοὺς ἁγίους αὐτοῦ πνεῦμα συνέσεως, ἐν οἷς κατοικεῖ, καὶ ἐμπεριπατεῖ, καὶ καρτεῖσάντι αὐτοὺς εἰς σύνεσιν πνευματικὴν.
11. Τὰς (4) καρδίας τῶν ἔθνῶν εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος.
13. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καθὼς ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἔμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· καὶ οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων (5),

D καὶ τὰ ἐξῆς.

ἀρχεῖ ἐν πᾶσιν.

(3) Τῷ ἐμπλησάντι, etc., καὶ ἐγκαταστήσαντι αὐτοὺς, etc.

(4) Τῷ στερεώσαντι τὰς καρδίας, etc.

(5) Ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι· ὑμῶν τὰ καλά ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς

- 15. Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας ·
 - 16. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 17. Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός ·
 - 18. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 19. Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοι· αὐτῶν ·
 - 20. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 21. Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέσου αὐτῶν ·
 - 22. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 23. Ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ ·
 - 24. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 25. Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις ·
 - 26. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 27. Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς [ἐκ μέσου αὐτῶν]
 - 28. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 - 29. Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραῶν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν.
- (a) Vers. 29, 30, desunt in cod.

- A 15. Solem in potestatem diei
- 16. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- 17. Lunam et stellas in potestatem noctis:
- 18. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- 19. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum:
- 20. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- 21. Qui eduxit Israel de medio eorum:
- 22. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- 23. In manu potenti et brachio excelso:
- 24. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- 25. Qui divisit mare Rubrum in divisiones:
- 26. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- B 27. Et eduxit Israel per medium ejus [ex medio eorum]:
- 28. Quoniam in æternum misericordia ejus.
- 29. (a) Et excussit Pharaonem et virtutem ejus in mari Rubro:

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 15. Τοὺς (1) ἁγίους ἄρχειν τοῦ λαοῦ τοῦ φωτός, αὐτὸς [περὶ αὐτῶν] γὰρ εἰρηται, ὅτι τότε ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.
- 17. Τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τοὺς προφήτας ἄρχειν τῶν τότε Ἰουδαίων.
- 19. Τῷ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν δαιμόνων συντρίψαντι σὺν ταῖς ἀρχαῖς καὶ (2) ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν.
- 21. Καὶ ῥυσαμένῳ τὸν λαὸν φωτισθέντα (3) τῇ διανοίᾳ ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν.
- 23. Ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ τῷ μονογενεῖ
- 25. Τῷ τὸν κόσμον διαμερίσαντι τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ κηρύγματι αὐτῶν. Τὸ μὲν εἰδικόν (4) γεγενημένον τότε ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ ἐπὶ Μωϋσέως, ὡς πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἱστοροῦσι, ὅτι περ εἰς δύο καὶ δέκα μέρη διεῖλε τότε τὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν. ἵνα ἐκάστη φυλὴ ἴδιαν ὁδὸν ὀδεύσῃ δι' αὐτῆς · διὸ καλοῦσθω λέγει ὁ ψαλμὸς, τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ οὐκ εἶπεν εἰς διαιρέσιν, ἀλλ' εἰς διαιρέσεις. Αὕτη οὖν ἡ ἱστορία ἡ γενομένη ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ εἰς τύπον ὑπῆρχε τοῦ κόσμου τοῦ μέλλοντος διαιρεῖσθαι τοῖς δύο καὶ δέκα ἀποστόλοις παρὰ Κυρίου.
- 27. (a) Καὶ αὐτὸν τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων τῶν θεασαμένων αὐτὸν διαγαγόντων διὰ μέσου τῆς οἴκουμένης.
- 29. Καὶ συντρίψαντι τὸν διάβολον, καὶ (5) τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν τῷ βαπτίσματι · Ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν

- 15. Sanctos præesse populo lucis, de ipsis enim dictum est, quod tunc fulgebunt sicut sol^{us}, etc.
- 17. Vetus Testamentum et prophetas præesse olim Judæis.
- C 19. Qui contrivit omnem dæmonum multitudinem cum principatibus et potestatibus eorum.
- 21. Et qui eripuit populum mente illuminatum ex illorum servitute.
- 23. In Filio suo unigenito.
- 25. Qui divisit mundum apostolis in eorum prædicatione. Quod speciale quidem contigit tunc in mari Rubro sub Moyse, quemadmodum multi veterum scribunt, quod mare Rubrum divisum est in duodecim partes, adeo ut quælibet tribus sua via per illud incederet; ideoque ita dicit psalmus, qui divisit mare Rubrum, et non ait in divisionem, sed in divisiones. Id ipsum igitur, quod ex historia traditum est, contigisse in mari Rubro, in figura fuit mundi, qui dividendus erat a Domino duodecim apostolis.
- 27. Et ipsum apostolorum chorum videntium eum, per medium mundum deduxit.
- 29. Et contrivit diabolum, et potentiam ejus in baptismo; mare autem Rubrum ideo vocat bapti-

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Του ἄρχειν του λαοῦ του φωτός · αὐτὸς γὰρ ἐφῆρκεν, etc.
- (2) Καὶ deest.
- (3) Καὶ φωτισθέντα τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὁρῶν Θεόν.
- (a) Commentarius, seu interpretatio n. 27 et 28 n. 29 et 30, qui due vers. in cod. deficiunt.

- (4) Τὸ μὲν εἰδικός, etc., ὡς δώδεκα μέρη δ. τ. τ. θ. Ἐρυθρὰν, etc., ἡ ἱστορία ἡ γενομένη, etc., τοῖς δύο καὶ δέκα ἀποστόλοις παρὰ τοῦ Κυρίου, etc.
- (5) N. 29 incipit ab hisl. verbis, Καὶ τὴν, etc.

30. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 31. Qui traduxit populum suum per desertum :
 32. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 33. Qui percussit reges magnos :
 34. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 35. Et occidit reges fortes :
 36. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 37. Sehon regem Amorrhæorum :
 38. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 39. Et Og regem Basan :
 40. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 41. Et dedit terram eorum hæreditatem :
 42. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 43. Hæreditatem Israel servo suo :
 44. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 45. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus :
 46. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 47. Et redemit nos ab inimicis nostris :
 48. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 49. Qui dat escam omni carni :

- A 30. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 31. Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ·
 32. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 33. Τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους·
 34. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 35. Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς·
 36. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 37. Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων·
 38. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 39. Καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν·
 40. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 41. Καὶ δόντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν·
 42. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 43. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλῳ αὐτοῦ·
 44. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 B 45. Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει τῶν ἐμνήσθη ἡμῶν Κύριος·
 46. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 47. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν·
 48. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 49. Ὁ δίδους τροφὴν πάσῃ σαρκί·

ATHANASII INTERPRETATIO.

smum, quia quemadmodum in mari vivescunt ejus pisces, ita et in hoc mundo natantes vivificantur homines baptizati in sanguine Domini nostri Jesu : propterea enim dicitur Rubrum, ut sanguis Domini nobis significetur.

31. Qui gubernat populum suum in mundo.
 33. Principatus diaboli.
 35. Et potestates ejus.
 C 37. *Seon* interpretatur *lentatio calida seu vehemens*, qualis est diabolus rex mundanarum voluptatum : *Amorrhæorum* autem interpretatur *aquarum exacerbantium*, quales sunt contrariæ potestates exacerbantes omnem animam.
 39. *Og* interpretatur *congregans* : *Basan* autem interpretatur *ignominia sicca* : mortem igitur significat congregantem quidem mortuos, dominantem autem per peccatum.
 41. Et dedit populo fideli supernam Jerusalem, in qua isti habitabant priusquam e cælo projicerentur.
 43. Hæreditatem sanctis suis.
 45. Quia vidit nos in servitutem redactos a contrariis potestatibus, et misericordia motus est, et misertus est nostri.
 47. Et redemit nos passione sua ab immundis spiritibus.
 49. Sensus quidem proprius manifestus est, interpretatio autem allegorica verborum Prophetæ hoc significat : qui præbet seipsum cibum in vitam æternam omni homini volenti.

σαν διὰ τοῦτο λέγει τὸ βάπτισμα ἐπει (1) ὡς ἐν τῇ θαλάσῃ ζωογονοῦνται οἱ ἰχθύες αὐτῆς, οὕτω καὶ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ νηχόμενοι ἀνθρώποι ζωοποιοῦνται, βαπτιζόμενοι ἐν τῷ αἵματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ· διὰ γὰρ τοῦτο εἰρηται Ἐρυθρὰ, ἵνα τὸ αἷμα τοῦ (2) Κυρίου σημαίνῃ ἡμῖν.

31. Τῷ ποιμαίνοντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.
 33. Τὰς ἀρχὰς τοῦ διαβόλου·
 35. Καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ.
 C 37. Σηὼν (3) ἐρμηνεύεται *πειρασμός θερμός*, ὅς ἐστιν ὁ διάβολος ὁ βασιλεὺς τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου. Ἀμορραίων δὲ ἐρμηνεύεται *πικραίνοντων ὀδύων*, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντία δυνάμεις, αἱ πικραίνουσαι πᾶσαν ψυχὴν.
 39. Ὠγ ἐρμηνεύεται *αθροίζων*· Βασάν δὲ ἐρμηνεύεται *αἰσχύρη ξηρὰ*· τὸν θάνατον οὖν λέγει τὸν συνάγοντα μὲν τοὺς νεκροὺς, βασιλεύοντα δὲ τῆς ἀμαρτίας.
 41. Καὶ δόντι τῷ λαῷ τῷ πιστῷ τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ οὔτοι κατέκουν πρὸ τοῦ ριφθῆναι (4) ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.
 43. Κληρονομίαν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ.
 45. Ὅτι εἶδεν (5) ἡμᾶς δεδουλωμένους ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς.
 47. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 49. Τὸ μὲν εἰδικὸν δηλὸν ἐστίν, ἡ δὲ ἐρμηνεία τοῦ (6) Προφήτου τοῦτο δηλοῖ· ὁ ἑαυτὸν παρέχων τροφή εἰς ζωὴν αἰώνιον παντὶ ἀνθρώπῳ βουλομένῳ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπειδὴ.
 (2) Τοῦ Ἰησοῦ σημαίνῃ ἡμῖν.
 (3) Σιών, etc. (leg. Σηὼν) ὅπερ ὑπάρχει ὁ δὲ ἀλλοῦς ὁ βασιλεύων, etc., ὅπερ εἰσὶν, etc.

- (4) Ἰερουσαλὴμ ἀπ' οὐρανοῦ.
 (5) Ἐίδεν.
 (6) Τῆς προφητείας.

50. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 51. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ.
 52. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ διὰ Ἰερემίου. ΨΑΛ. ΡΛϷ.
 1. Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας,
 2. Ἐκεῖ ἐκαθίσταμεν καὶ ἐκλαύσαμεν.
 3. Ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών [τὴν Σιών].
 4. Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις, ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν.
 5. Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, λόγους ψδῶν.
 6. Καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς, ὕμνον.
 7. Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ψδῶν Σιών.
 8. Πῶς ἄσωμεν τὴν ψδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτριας;

- A 50. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 51. Confitemini Deo cœli.
 52. Quoniam in æternum misericordia ejus.
Psalmus David Jeremiæ. PSAL. CXXXVI.
 1. Super flumina Babylonis,
 2. Illic sedimus et flevimus,
 3. Cum recordaremur Sion.
 4. In salicibus, in medio ejus suspendimus organa nostra.
 5. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum,
 6. Et qui abduxerunt nos, hymnum:
 7. Cantate nobis de canticis Sion.
 8. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

ATHANASII INTERPRETATIO.

51, 52. Δοξάζετε τὸν Θεὸν τοῦ χοροῦ [οἱ χοροὶ] τῶν ἁγίων, διηγούμενοι τὰ (1) προλεχθέντα, ὅτι ἀτελεύτητον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) τῷ Δαβὶδ διὰ Ἰερემίου, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος, τῷ Ἰωάννῃ τῇ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τοῦτέστιν ἐξομολόγησις διὰ τοῦ βαπτίσματος τῶν προτέρων ποιητῶν πράξεων. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ διὰ Ἰερემίου, παροχὴ ὕδατος ὡσανεὶ τὸ βάπτισμα, καὶ μνήμη τῶν προσερχομένων τῷ φωτισματι Ἰουδαίων, πῶς αἱ ἐναντία δυνάμεις ἠνάγκαζον αὐτοὺς λατρεύειν αὐταῖς. Τὸ δὲ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ἀπρόσδεκτος λέγει τοῖς ἀπειθοῦσι Ἰουδαίοις· οὐ προείλαντο γὰρ τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ.

Titulus præpositus continet: *David per Jeremiam, sine titulo apud Hebræos*. Inscriptionis autem interpretatio talis est: *manu forti, nempe Dei Filio, confessio per baptismum priorum malarum actionum*. Ita enim interpretatur illud *per Jeremiam* præbitio aquæ, nimirum baptismus, et recordatio Judæorum advenientium ad illuminationem, quomodo contrariæ potestates cogebant eos ipsas colere. Illud autem *sine titulo apud Hebræos* significat receptum non fuisse ab incredulis Judæis; non enim prælegerunt baptismum Christi.

1. (a) Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς συγχύσεως. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Βαβυλώνος*, ἐν αἷς ἐδεδάσθημεν, καὶ ἐξεκλύσθημεν (3), ἐναπομείναντες.

2, 3. Ἐκεῖ ἐκλαύσαμεν μνησθέντες τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται ἐντολή.

4. Ἡ ἰτέα τέρψιν μὲν ἔχει τοῦ ἰδεῖν, ἀκαρπον δὲ δένδρον ὑπάρχει. Τοῦτο οὖν λέγει (4), ὅτι ἐν ταῖς ἀπάταις καὶ ματαιότητι τοῦ βίου ἀπεκρέμαντο τῇ ἐπιθυμίᾳ τὰ μέλη ἡμῶν ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως, τοῦτέστι τῆς ἁμαρτίας.

5-7. Ὅτι ἐκεῖ, ἐν τῇ συγχύσει ὄντων ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας, λοιπὸν καὶ ἡπάτων ἡμᾶς αἱ ἐναντία δυνάμεις αἰχμαλωτεύσασθαι (5) ἡμᾶς τοῦ λατρεύειν, καὶ σέβασθαι αὐτάς, καὶ λέγειν ἡμῖν· Δοξάζετε ἡμᾶς ὡς τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ γὰρ Σιών πάλιν ἐρμηνεύεται τόπος ὅπου ἡ σκητὴ, ὡσανεὶ ὁ οὐρανός.

8. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐλέγομεν· Πῶς ὅμιν λατρεύσωμεν τοῖς δαίμοσι τοῖς γηϊνοῖς (6) τοῖς ἄλλοτριοῖς;

1. *In concupiscentiis confusionis*: ita enim interpretatur *super flumina Babylonis*, in quibus inescati, et submersi sumus permanentes;

2, 3. Illic flevimus recordati mandati Dei: *Sion* enim interpretatur *mandatum*.

4. *Salix* aspectu quidem delectabilis, sed arbor infructifera est. Hoc igitur significat, quod in deceptionibus et vanitatibus vitæ ob concupiscentiam suspensa fuerunt membra nostra in medio confusionis, hoc est peccati.

5-7. Quoniam illic, dum in confusione peccati essemus, demum etiam nos deceperunt contrariæ potestates redigendo nos in captivitatem ad colendum et adorandum eas, ac dicendo nobis: *Glorificate nos sicut Deum cœli*. Nam *Sion* etiam interpretatur *locus ubi tabernaculum*, videlicet cœlum.

8. Nos autem contrariis potestatibus diximus. Quomodo vos colimus, qui estis dæmones terrestres alieni?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταῦτα τὰ προλεχθέντα, ὅτι ἀτελεύτητόν ἐστιν, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· Τῷ Δαβὶδ ψδὴ διὰ, etc. Καὶ μνήμη τῶν προερχομένων, etc. Τὸ πῶς, etc. Οὐ προσήλαντο γὰρ τῷ βαπτίσματι τοῦ Χριστοῦ.

(a) N. 1, 2, 3. Unicus comment. *Et submersi sumus deesi*.

(5) Καὶ ἐξεκλύσθημεν, deest.

(4) Λέγει, ὡς νομίζω, ὅτι, etc. Τοῦ βίου τούτου, etc.

(5) Αἰχμαλωτεύσασθαι.

(6) Τοῖς γηϊνοῖς deest.

9. Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni datur dextera mea.

10. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.

11. Si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ.

2. Memor esto, Domine filiorum Edom, in die Jerusalem.

13. Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum ejus.

14. Filia Babylonis misera:

15. Beatus, qui retribuisti tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

16. Beatus, qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram.

Psalms David. PSAL. CXXXVII.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo:

9. Ἐάν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖς ἡ δεξιὰ μου.

10. Κολληθεῖη [Κολληθῆ] ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐάν μὴ σου μνησθῶ.

11. Ἐάν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.

12. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ.

13. Τῶν λεγόντων· Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς.

14. Θυγάτηρ Βαβυλώνας ἡ ταλαίπωρος·

15. Μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν.

16. Μακάριος, ὃς κρατήσει, καὶ ἑδαφίει τὰ νῆπια σου [καὶ ἑδαφίει αὐτὰ] πρὸς τὴν πέτραν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΡΑΖ'.

1. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

ATHANASII INTERPRETATIO

9. Et existens in peccato, si oblitus fuero tui, Jesu pax nostra, decidam ab auxilio tuo: Jerusalem enim interpretatur visio pacis, hoc est Dei Filii. Apparuit enim mundo pax existens.

10. Deficiat anima mea querens gratiam sancti Spiritus, et non assequens, nisi tui meminero, et convertar ad te.

11. Jerusalem interpretatur spiritus gratiæ; hoc igitur, ut reor, significat: nisi rebus omnibus, quæ in mundo sunt, præferam gratiam sancti Spiritus, cum evigilaverit cor meum.

12, 13. Edom interpretatur deficiens, qualis est diabolus. Dicit igitur, memor etiam esto exprobrationis contrariarum potestatum, quæ filia mali sunt dicentis: Deficit, deficit genus fidelium; et rursus in eodem versu, in die Jerusalem, hoc est in illuminatione supernæ scientiæ per lavacrum immortalitatis.

14. Infelix anima, quæ filia es confusionis, scilicet peccati: Babylon enim interpretatur confusio.

15. Beatus, inquit, est, qui ita in servitutem suam redegerit peccatum, quemadmodum ipse prius a peccato in servitutem redactus est.

16. Beatus, qui carnalium concupiscentiarum dominus effectus contriverit cas ad petram, hoc est Christum. Petra autem erat Christus, quemadmodum dicit Apostolus **.

6) *Explicatio tituli hujus psalmi deest in codice Barberino, forsitan quia eadem est atque antecedentis, videlicet: Psalmus David, hoc est manu forti, nempe Dei Filio.*

1. Populus eorum, qui illuminati sunt dicit: Tradidi me ipsum tibi.

** I Cor. x, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀμαρτίαις ὧν, ἐάν ἐπιλάβωμαι σου, etc.
 (2) Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος, etc. Πνεύματός σου etc.
 (3) Ἐκλείπει, etc. Τῶν λεγόντων· Ἐκλείπη, ἐκλείπει, etc. Τῆς ἀνωθεν γενέσεως, etc.

9. Καὶ ἐν ἀμαρτίᾳ (1) ὧν ἐάν ἐπιλάβω σου, Ἰησοῦ ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ἀποπέσω τῆς βοηθείας σου· Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται δρασις εἰρήνης, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐωράθη γὰρ τῷ κόσμῳ εἰρήνη ὑπάρχων.

10. Ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου ζητοῦσα τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μὴ τυγχάνουσα, ἐάν μὴ σου μνησθῶ, καὶ ἐπιστραφῶ πρὸς σέ.

11. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται πνεῦμα (2) χάριτος· τοῦτο οὖν λέγει, ὡς νομίζω. ἐάν μὴ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ προτιμήσω τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῷ ἀνανήψει τὴν καρδίαν μου.

12, 13. Ἐδὼμ ἐρμηνεύεται ἐκλείπων [ἐκλείπουσα] (3), ὅπερ ἐστὶν ὁ διάβολος. Μνήσθητι οὖν, λέγει, καὶ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τῶν υἱῶν τοῦ πονηροῦ τοῦ λέγοντος· Ἐκλείπει, ἐκλείπει τὸ γένος τῶν πιστῶν· καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν στίχον· Τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τὸν φωτισμὸν τῆς ἀνωθεν γνώσεως διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς ἀθανάσιος.

14. Ταλαίπωρος ψυχὴ ἡ οὖσα θυγάτηρ τῆς συγχύσεως, ὡσανεὶ τῆς ἀμαρτίας· Βαβυλῶν (4) γὰρ ἐρμηνεύεται σύγχυσις.

15. Μακάριος, λέγει, ἐστὶν ὃς οὕτως καταδουλώσει ἑαυτῷ τὴν ἀμαρτίαν, ὡσπερ αὐτὴ πρότερον κατεδούλωσεν αὐτόν.

16. Μακάριος ὃς, κυριεύσας τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, συντρίψει (5) αὐτάς πρὸς τὴν πέτραν, τουτέστι τὸν Χριστόν· ἡ γὰρ πέτρα ἦν ὁ Χριστός, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος.

1. Ὁ λαὸς τῶν φωτιζομένων λέγει· Ἐξδέδωκά σοι ἑμαυτόν.

(4) Βαβυλώνας.

(5) Καὶ συντρίψεις αὐτάς, etc.

(6) Ἡ προκείμενη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ, τουτ' ἐστὶν τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ λέγει δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ

2. Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλλῶ σοι ·
 3. Ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.
 4. Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίων σου ·
 5. Καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου,
 6. Ἐπὶ τῷ ἔλεει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου ·
 7. Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν [πάντας] τὸ ὄνομα τὸ ἁγίων σου.
 8. Ἐν ἣ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσομαι σε, ταχὺ ἐπακουσόν μου ·
 9. Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου.
 10. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ·
 11. Ὅτι ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός σου.
 12. Καὶ ἄσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου [ὁδοῖς σου, Κύριε] ·
 13. Ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.
 14. Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ ·
 15. Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.

- A 2. Et in conspectu angelorum psallam tibi :
 3. Quoniam audisti omnia verba oris mei.
 4. Adorabo ad templum sanctum tuum :
 5. Et confitebor nomini tuo,
 6. Super misericordia tua, et veritate tua :
 7. Quoniam magnificasti super omne [omnes] nomen sanctum tuum.
 8. In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me :
 9. Multiplicabis me in anima mea virtute tua.
 10. Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ :
 11. Quia audierunt omnia verba oris tui.
 12. Et cantent in viis Domini [viis tuis, Domine] :
 13. Quoniam magna est gloria Domini.
 14. Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit :
 15. Et alta a longe cognoscit.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῶν παρεστῶτων τῷ φωτισματί σου ἀνυμνήσω σε.
 3. Ὅτι προσεδέξω τὴν ἐξομολόγησίν μου, καὶ ἤξιωσάς με τῆς χάριτός σου.
 4. Εἰσελθὼν ἐν τῷ (1) ἁγίῳ ναῷ σου προσκυνήσω σοι, μετὰ τὸ φωτισθῆναί με.
 5. Καὶ ἐξομολογήσω (2) ἑμαυτὸν δεδουλωσθαι τῷ ὀνόματί σου,
 6. Διὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀληθειάν σου, ἣν ἐποίησας εἰς ἐμέ.
 7. Ὅτι καὶ ἐπὶ (3) πάντας δεδόξασται τὸ ὄνομά σου.
 8. Ἄφ' οὗ ἤξιωσάς με τῆς υἱοθεσίας, μόνον βοῶ (4) · Πάτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εὐθύς ἀκούεις μου.
 9. Εἰς τὰ ὑψηλὰ ἐντολῶν σου ἀναγάγεις (5) τὴν ψυχὴν μου τῇ δυνάμει σου.
 10. Δοξάσουσί με πάντες οἱ πεπιστευκότες εἰς σε.
 11. Ὅτι ἐδέξαντο, καὶ ἐπλήρωσας (6) ἅπερ αὐτοῖς ἀπηγγεῖλω.
 12. Καὶ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας ἀνυμνήσουσί (7) σε, Κύριε.
 13. Ὅτι ἀνεκλάλητος (8) ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.
 14. Ὅτι τοσοῦτος, καὶ τηλικούτος ὢν, καὶ κατοικῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πρόνοιαν ποιῆσαι (9) ἁμαρτωλῶν, καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν ἡμῶν.
 15. Καὶ τοὺς ἁγίους (10) ἀπὸ προκαταβολῆς κόσμου προέγνω, καὶ προώρισεν.

2. Et inter sanctos angelos astantes luci tue glorificabo te.
 3. Quoniam accepisti confessionem meam, et dignatus es me gratia tua.
 4. Ingressus in templum sanctum tuum adorabo te, postquam illuminatus fuero.
 5. Et confitebor, me ipsum servum esse nominis tui,
 6. Propter misericordiam tuam, et veritatem tuam, quam fecisti in me.
 7. Quoniam et super omnes glorificatum est nomen tuum.
 8. Ex quo dignatus es me adoptione, vix dum clamo : Pater noster, qui es in caelis¹, statim me exaudis.
 9. In altitudines praeceptorum tuorum deduces animam meam virtute tua.
 10. Glorificabunt te omnes, qui in te crediderunt.
 11. Quia acceperunt et implevisti, quæ illis denuntiasti.
 12. Et in exultatione cordis laudabunt te, Domine.
 13. Quoniam ineffabilis est benignitas Dei.
 14. Quoniam talis, et tantus existens, et in caelis habitans, curam geris de peccatoribus, ac vilibus hominibus, hoc est nobis.
 15. Et sanctos a constitutione mundi praescivit, et praedestinavit.

¹ Math. vi, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ ναῷ σου τῷ ἁγίῳ, etc.
 (2) Ὁμολογήσω.
 (3) Ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς δεδόξασται, etc.
 (4) Βοήσω πρὸς σέ · Πάτερ μου, etc., ἀκουσόν με
 (5) Ἀνάγχετε.

- (6) Ἐπλήρωσαν ἅπερ αὐτοῖς ἐνετείλω.
 (7) Ἀνυμνήσωσί σε, etc..
 (8) Ἀνέκλητος, etc., τοῦ Κυρίου.
 (9) Καταξιοῖ ποιέσθαι, etc.
 (10) Ἁγίους αὐτοῦ πρὸ, etc.

16. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me :

17. Super iram inimicorum meorum extendisti manus tuas [manum tuam] :

18. Et salvum me fecit dextera tua.

19. Dominus retribuet pro me :

20. Domine, misericordia tua in sæculum.

21. Opera manuum tuarum ne despicias.

In finem : Psalmus David. PSAL. CXXXVIII.

1. Domine, probasti me, et cognovisti me :

2. Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.

3. Intellexisti cogitationes meas de longe.

4. Semitam meam et funiculum meum investiga sti,

5. Et omnes vias meas prævidisti :

6. Quia non est dolus in lingua mea.

7. Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua :

16. Ἐν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως. ζήσεις με [ζήσης με].

17. Ἐπ' ὀργῆν ἐχθρῶν μου ἐξέτευνας χεῖράς σου [χεῖρά σου].

18. Καὶ ἔσωτέ με ἡ δεξιὰ σου.

19. Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ.

20. Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.

21. Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδης.

Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΡΑΗ'.

1. Κύριε, ἐδοκίμασάς με, καὶ ἔγνως με.

2. Σὺ ἔγνως τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου.

3. Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν.

4. Τὴν τρίβον μου καὶ σχοῖνόν μου σὺ ἐξεχνίτασας,

B 5. Καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεῖδες

6. Ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου.

7. Ἴδου, Κύριε, σὺ ἔγνως πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα.

ΑΤΘΙΑΝΑΗ ΙΝΙ ΕΣΡΕΤΑΤΙΟ.

16. Si in via angusta præceptorum tuorum ambulavero, vivificabis me.

17. Cum inimici mei quærerent me interficere, opitulatus es mihi per adventum tuum.

18. Et salvum me fecit gratia tua.

19. Dominus debellabit contrarias potestates propter ea, pro quibus me impugnaverunt.

20. Et nunquam oblivioni tradetur misericordia tua hæc, quam fecisti generi humano.

21. Et usque in finem ne despicias, quos fecisti secundum imaginem tuam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*, ὅπερ ἐρμηνεύεται περὶ ἐπι- ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν μελλόντων ἔσεσθαι, εἴρηται ὁ ψαλμὸς τῷ Ἰωνῶ τῇ χειρὶ, τῷ Ἰῶν τοῦ Θεοῦ.

Titulus appositus continet : *In finem psalmus David*, quod interpretatur de iis, qui in novissimis diebus futuri sunt, dictus est psalmus *manu forti*, hoc est Dei Filio.

1. Domine, discernens cogitationes meas, et mentem cordis mei cognovisti, qualis incedam coram te.

2. Tu cognovisti, quæ sit requies cordis mei, et desiderium animæ meæ.

3. Tu priusquam ego fierem, scivisti quæ cogitaturus sum.

4. Conversationem meam in hoc mundo, et qualium operationum bonarum me, an malarum seriem expleturus eram, vel sum in diebus meis, tu usque in finem ad minimum novisti earum exitum.

5. Actiones meas præcognoscis.

6. Et novisti, quod non dico falsa.

7. Tu enim futura et præterita novisti. Aliter etiam potest versiculus iste allegorice explicari; quoniam secundum Prophetam dictum est : *Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima, et antiqua*, hoc est, tu habiturus es novissimas omnes gentes, et antiquas Judæorum progenies.

16. Ἐν ἐν τῇ ὁδῷ τῇ στενῇ τῶν ἐντολῶν σου πορευθῶ, ζήσεις με.

17. Ἐν τῷ τοὺς ἐχθροὺς μου ζητεῖν (1) με τοῦ ἀνελεῖν, ἀντελάβου μου διὰ τῆς παρουσίας σου.

18. Καὶ ἔσωσέ με ἡ χάρις σου.

19. Κύριος καταπολεμήσει τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ὑπὲρ ὧν ἐπολέμησάν με.

20. Καὶ ἀληθάργητον τὸ ἔλεός σου τοῦτο, ὃ ἐποίησας τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

21. Καὶ ἕως τέλους μὴ παρίδης, οὓς ἐποίησας κατ' εἰκόνα σὴν.

1. Κύριε, διακρίνας τὰς ἐνθυμησεις μου καὶ τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας μου ἔγνως, ὅποιος ἀποθήσομαι ἐνώπιόν σου.

2. Σὺ ἔγνως, τί ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς μου.

3. Σὺ πρὸ τοῦ με γεννηθῆναι εἶδης [οἶδας] (3) ἅπερ μέλλω διαλογίζεσθαι.

4. Τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω ἀναστροφὴν μου, καὶ ὁποῖων ἔργων ἀγαθῶν, ἢ πονηρῶν ἤμελλον, ἢ μέλλω ἐκτελεῖν πλοκῆν ἐν ταῖς ἡμέραις μου, σὺ ἕως τέλους κατάλεπτον οἶδας τὴν ἀπόβασιν αὐτῶν.

5. Τὰς (4) πράξεις μου προγινώσκεις.

6. Καὶ οἶδας, ὅτι οὐ λέγω ψευδῆ.

7. Σὺ γὰρ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, καὶ τὰ γεγονότα (5) ἐπίστασαι. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως θεωρῆσαι τὸν στίχον, ὅτι κατὰ Προφήτην εἴρηται· Ἴδου, Κύριε, σὺ ἔγνως πάντα τὰ ἔσχατα, καὶ τὰ ἀρχαῖα, τουτέστι, σὺ μέλλεις ἔχειν πάντα τὰ ἔσχατα ἔθνη, καὶ τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἰουδαίων γένη

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Ζητεῖν τοῦ ἀνελεῖν με, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., περὶ τῶν ἐπ. etc., τῇ χειρὶ, τοῦτ' ἐστὶν τῷ, etc.

(3) Ἦδεις.

(4) Καὶ πάσας τὰς, etc.

(5) Προγεγονότα, etc., κατὰ προφητεῖαν, etc.

8. Σὺ ἐπλασάς με , καὶ ἐθηκας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά A σου.
 9. Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ ·
 10. Ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύωμαι πρὸς αὐτήν.
 11. Ποῦ παρευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου ;
 12. Καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω ;
 13. Ἐάν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, οὐ ἐκεῖ εἶ ·
 14. Ἐάν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει.
 15. Ἐάν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ἄρθρον,
 16. Καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης ·
 17. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με ·
 18. Καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου.
 19. Καὶ εἶπα · Ἄρα σκότος καταπατήσει με.
 20. Καὶ νύξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου.
 21. Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ,

8. Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.
 9. Mirabilis facta est scientia tua ex me :
 10. Confortata est, non potero ad eam.
 11. Quo ibo a Spiritu tuo ?
 12. Et quo a facie tua fugiam ?
 13. Si ascendero in caelum, tu illic es :
 14. Si descendero in infernum, ades.
 15. Si sumpsero pennas meas diluculo,
 16. Et habitavero in extremis maris :
 17. Etenim illuc manus tua deducet me :
 18. Et tenebit me dextera tua.
 19. Et dixi : Forsitan tenebrae conculcabunt me :
 20. Et nox illuminatio in deliciis meis.
 21. Quia tenebrae non obscurabuntur a te.

B

ATHANASHI INTERPRETATIO.

8. Σὺ ἐδημιούργησάς με , καὶ ἐθηκας ἐπ' ἐμέ τὴν βοήθειάν σου σκέπουσάν με.
 9. Μνησθεὶς τὸ, τίς ὑπάρχει ἡ δύναμις σου, ἔξω (1) ἐμαυτοῦ γέγονα ἀποθαυμάζων ἐν ἐμαυτῷ.
 10. Ἀνείκατος ὑπάρχει ἡ δύναμις σου , οὐ δύναμαι ἀντιστῆναι πρὸς αὐτήν.
 11. Ποῦ γὰρ δύναμαι κρυθῆναι (2) ἀπὸ τοῦ ἁγίου σου Πνεῦμα, τὸ γινώσκον [τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, τοῦ γινώσκοντος] τὰ πάντα ;
 12. Καὶ ἀπὸ σοῦ τὰ (3) πάντα ἐφορῶντος, ποῦ δύναμαι φυγεῖν ; ὅτι πάντα γυμνά, καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς σου.
 13. Ἀχώριστος (4) εἶ τῶν πατρικῶν κόλπων.
 14. Ἐθανατώθης γὰρ δι' ἐμέ.
 15. Τοῦτό μοι μόνον περιλείπεται, ἐάν ἄρα ἀναλάβω τὰς ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας μου, καταφύγω ἐν τῷ φωτισματι τῆς πίστεώς σου (5).
 16. Καὶ δώσω ἐμαυτὸν εἰς τὸ βάπτισμα.
 17, 18. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χάρις (6) σου ὀδηγήσει με, καὶ περικρατήσει με.
 19. Καὶ ἐλογισάμην κατ' ἐμαυτὸν λέγων · Ἄρα οὕτως ἀνάσχωμαι ἕως τέλους κυριεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ;
 20. Καὶ ἐλογισάμην δοῦναι ἐμαυτὸν (7) τῇ καταδύσει τοῦ βαπτίσματος, ὅτι φωτισμὸς καὶ τρυφή μού ἐστι τὸ λουτρὸν τῆς ἀθανασίας · ἐκεῖ γὰρ καταλιμπάνω τὰς ἁμαρτίας μου.
 21. Ὅτι πᾶσα ψυχὴ ἐν σκότει καθήμενη, εἰθουσα ἐπὶ τὸ βάπτισμα, οὐκ ἐτι σκοτισθήσεται, ἀπὸ τοῦ οὐ τοῦ ἀληθοῦς (8) φῶς ἐπιθῆναι ἐν αὐτῇ.

8. Tu creasti me, et posuisti super me auxilium tuum protegens me.
 9. Recordatus, quae sit potentia tua, extra me ipsum factus sum praee admiratione.
 10. Investigabilis est virtus tua, non possum contra eam resistere.
 11. Ubi enim abscondi possum a Spiritu sancto tuo, qui nescit omnia ?
 12. Et a te, qui omnia vides, quo possum fugere ? quoniam omnia nuda, et aperta oculis tuis ·
 13. Inseparabilis es a sinu Patris.
 14. Morti enim traditus es propter me.
 15. Hoc solum mihi reliquum est, si forte assumam cogitationes cordis mei, et confugiam ad illuminationem fidei tuae.
 16. Et dabo me ipsum in baptismum.
 17, 18. Etenim illuc gratis tua deducet me, et in me dominabitur.
 19. Et mecum cogitavi dicens : An ita patiar usque in finem dominari in me peccatum ?
 20. Et cogitavi tradere me ipsum baptismatis immersioni, quoniam illuminatio, et deliciae meae sunt lavacrum immortalitatis : ibi enim relinquo peccata mea.
 21. Quia omnis anima in tenebris sedens cum venerit ad baptismum, non amplius obtenebrabitur, quoniam tu, qui vera lux es, ascendis in ipsam.

C

D

* Hebr. iv, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐξ ἐαυτοῦ γέγονα, etc., ἐν ἐαυτῷ.
 (2) Κρυθῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἁγίου σου τὸ πάντα γινώσκοντα (leg. vid. γινώσκον).
 (3) Σοῦ τοῦ τὰ, etc.
 (4) Ἀχώριστος γὰρ, etc.

- (5) Σοῦ δεστ.
 (6) Ἡ χεὶρ σου.
 (7) Ἐαυτόν, etc.
 (8) Ἀληθινὸν φῶς ἐπιθῆναι ἐν ταύτῃ.

22. Et nox sicut dies illuminabitur :
 23. Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus.
 24. Quia tu possedisti renes meos :
 25. Suscepisti me de utero matris meae.
 26. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificentus es :
 27. Mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.
 28. Non est occultatum os meum a te,
 29. Quod fecisti in occulto,
 30. Et substantia mea in inferioribus terrae :
 31. Imperfectum meum viderunt oculi tui.
 32. Et in libro tuo omnes scribentur :
 33. Dies formabuntur, et nemo in eis.
 34. Mibi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus :
 35. Nimis confortatus est principatus eorum.

- A 22. Καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται ·
 23. Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.
 24. Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου ·
 25. Ἄντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου.
 26. Ἐξομολογήσομαι σοί, ὅτι φοβερώς ἐθαυματούθης.
 27. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα.
 28. Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ,
 29. Ὅ ἐποίησας ἐν κρυφῇ,
 30. Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατωτέτοις τῆς γῆς.
 31. Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου.
 32. Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφῆσονται ·
 33. Ἡμέρας πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐταῖς.
 34. Ἔμοι δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός ·
 B 35. Λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Et quae in peccatis aegrotat anima sublevata in baptismo, veluti dies illuminabitur, ex oriente te in ipsa.

23. Ita enim omnis anima illuminata a te, imitatur in baptismo triduum mortis tuae et resurrectionis, noctem atque diem.

24. Quia tu redemisti omnem meam virtutem pretioso tuo sanguine.

25. Adjutorem mihi dedisti statim a lavacro Spiritum sanctum tuum.

26. Tradam totum me ipsum tibi, quia excellenter glorificatus es.

27. Admirationis plenae sunt passionem tuam, et anima mea credit in ipsis usque in finem.

28. Non despicitur a te infirmitas animae meae,

29. Et substantia ipsius inveterata in peccatis.

30. Renovasti enim me in occulto, hoc est in baptismo, cor meum.

31. Corruptelam, et inutilitatem mentis meae non despexisti, sed ei providisti.

32. Et qui digni facti sunt baptismo tuo, omnes in libro vitae scripti sunt in caelis.

33. In luce baptismi renovantur, et nemo alius llic, nisi tu solus in ipsis.

34. Mihi autem deinceps honorabiles sunt apostoli tui, ad quos dixisti : Vos amici estis.

35. Fortiter dominata est potentia praedicationis eorum.

^a Joan. xv, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἀπονοῦσα ψυχὴ, etc., ὡς ἡ ἡμέρα, etc.

(2) Οὕτω, etc.

(3) Ἐν τῷ, etc.

(4) Βοηθῶν μοι, etc

(5) Μεστιά, etc.

(6) N. 28, 29, 30. Comm. unicus.

22. Καὶ ἡ (1) ἐν ἀμαρτίαις ἐπινοοῦσα ψυχὴ, ἀεργεθεῖσα ἐν τῷ βαπτίσματι, ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται, ἀνατειλάντος σου ἐν αὐτῇ.

23. Οὕτως (2) γὰρ μιμεῖται ἐν τῷ βαπτίσματι πᾶσα ψυχὴ φωτισομένη ὑπὸ σοῦ τὴν τριήμερον τοῦ θανάτου σου καὶ τῆς ἀναστάσεως νύκτα καὶ ἡμέραν.

24. Ὅτι σὺ ἐξηγόρασας πᾶσαν τὴν ἰσχύν μου τῷ (3) τιμίῳ σου αἵματι.

25. Βοηθόν (4) μοι δέδωκας εὐθέως ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.

26. Ἐκδύσω σοὶ ὅλον ἑμαυτόν, ὅτι ὑπερβαλλόντως δεδξασαί.

27. Ἐκπλήξεως μετὰ (5) ὑπάρχουσι τὰ παθήματα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου πιστεύει ἐν αὐτοῖς ἕως τέλους.

28. (6) Οὐ παρεωράθη παρὰ σοῦ τὸ ἀσθενὲς τῆς ψυχῆς (7) μου,

29. Καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτῆς ἡ παλαιωθεῖσα ἐν ἀμαρτίαις.

30. Ἀνεκαίνισας γὰρ με ἐν κρυφῇ, τουτέστιν ἐν τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.

31. Τὸ διεφθαρμένον μου, καὶ ἀχρηστον τῆς δαυνοίας οὐ παρέβδεις, ἀλλ' ἐποίησας πρόνοιαν.

32. Καὶ οἱ ἀξιωθέντες τοῦ βαπτίσματός σου πάντες ἐν βίβλῳ σμιλίῳ (8) ἐτάγησαν [τῆς ζωῆς ἐγράφησαν] ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

33. Ἐν τῷ φωτὶ τοῦ βαπτίσματος ἀνακαινοῦνται, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐκεῖ εἰ μὴ σὺ μόνος ἐν αὐταῖς (9).

34. Ἔμοι δὲ τοῦ λοιποῦ τιμίῳ (10) ὑπάρχουσιν οἱ ἀπόστολοί σου, πρὸς οὓς εἰρήκαμεν · Ὑμεῖς φίλοι ἐστέ.

35. Ἰσχυρώς καταδυνάστευσεν ἡ ἐξουσία τοῦ κρυγματος αὐτῶν.

(7) Τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὑπόστασις τῆς ψυχῆς μου ἡ, etc.

(8) Ἐν βίβλῳ ζωῆς ἐνετάγησαν, etc.

(9) Αὐτοῖς.

(10) Τιμῆς, etc., πρὸς οὓς εἰρηκαί · Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ.

36. Ἐξαρτιμήσομαι αὐτούς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πλη-
Ουνθήσονται·

37. Ἐξηγέρθη, καὶ ἔτι εἰμι μετὰ σοῦ.

38. Ἐὰν ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλοῦς, ὁ Θεός·

39. Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ·

40. Ὅτι ἐρισταί ἐστε εἰς διαλογισμούς·

41. Λήφονται εἰς ματαιότητα τὰς πόλεις [σου].

42. Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα;

43. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου [τοῖς ἐχθροῖς σου]
ἐξετηκόμην;

44. Τέλειον μίσος ἐμίσην αὐτούς·

45. Εἰς ἐχθρούς ἐγένοντό μοι.

46. Δοκίμασόν με, ὁ Θεός, καὶ γνῶθι τὴν καρδίαν
μου·

47. Ἐτασόν με, καὶ γνῶθι τὰς τρίβους μου.

48. Καὶ ἴδε, εἰ ὁδὸς [εἰ ἔστιν ὁδὸς] ἀνομίας ἐν ἑσού· B

49. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν ὁδῷ αἰωνία.

36. Dinumerabo eos, et super arenam multipli-
cabuntur :

37. Exsurrexi, et adhuc sum tecum.

38. Si occideris, Deus, peccatores :

39. Viri sanguinum, declinate a me :

40. Quia contentiosi estis in cogitationibus :

41. Accipient in vanitate civitates [tuas].

42. Nonne qui oderunt te, Domine, oderam ?

43. Et super inimicos tuos tabescebam ?

44. Perfecto odio oderam illos

45. Inimici facti sunt mihi.

46. Proba me, Deus, et scito cor meum :

47. Interroga me, et cognosce semitas meas.

48. Et vide, si via [si est via] iniquitatis in me :

49. Et deduc me in via æterna.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36. Δώδεκά εἰσι, καὶ τὸν κόσμον ὅλον διὰ τοῦ λόγου
αὐτῶν περιποιήσονται εἰς υἱούς καὶ θυγατέρας.

37. Ἐξωποιοήθη διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἀδια-
λείπτως ἔσομαι μετὰ σοῦ.

38. Ἐὰν θανατώσῃς τὰς τὰς ἐναντίας δυνάμεις,
ὁ Θεός·

39. Τοῖς δαίμοσι λέγει· Αἰμοπόται μισάνθρωποι,
ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐμοῦ·

40. Ὅτι ἐνθυμήσεις πονηρὰς ὑποτίθεσθε πολε-
μοῦντες (1).

41. Αἰχμαλωτίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς C
μάτην· πάλιν γὰρ ἐπιστρέφουσι πρὸς σέ.

42. Ἐγὼ δὲ πάντας τοὺς ἀνθισταμένους τῇ ἀληθείᾳ
σου, Κύριε, ἐμίσησα.

43. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἀπειθοῦσιν (2) ἐξετηκόμην ἀπὸ
τοῦ ζήλου. Καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος· καὶ
ἐπὶ ταῖς ἐναντίας δυνάμεισι διὰ τῆς νηστείας καὶ
ἐγκρατείας.

44. Οὕτε προσηγόρευον τοὺς ἐχθρούς τῆς πίστεώς
σου.

45. Οὕτως ἐβδελυσσόμεν αὐτούς, ὡς ἐπισυστῆναι
αὐτοὺς ἅμα ἐπ' ἐμέ, εἰς τὸ φονεῦσαί με.

46. Ἐπίσκεψαι τὴν καρδίαν μου, καὶ πρόσχες,
εἰ (3) εἰς πάντα ἐπακούει σου.

47. Ἀνάκρινον τὴν καρδίαν μου, καὶ ἐπίγνωθι τὰς
ἐνθυμήσεις μου.

48. Καὶ ἐὰν εὕρῃς ἐν ἐμοὶ ἐπιθυμίαν πονηράν,
φυγάδευσον αὐτὴν τῇ χάριτί σου.

49. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τῇ αἰωνίῳ (4) ζωῇ.

36. Duodecim sunt, et totum mundum sermone
suo in filios et filias per adoptionem spirituales
acquirent.

37. Baptismo vivificatus sum, et indesinenter ero
tecum.

38. Si morti tradideris, Deus, has contrarias po-
testates :

39. Dæmonibus dicit : Sanguipotores osores ho-
minum, recedite a me :

40. Quia cogitationes pravas pugnantes subjicitis :

41. Captivas abducent animas hominum in vani-
tate, rursus enim convertentur ad te.

42. Ego autem omnes adversantes veritati tuæ,
Domine, oderam.

43. Et super inobedientes tibi tabescebam præ
zelo. Aliter autem intelligitur iste versiculus in
hunc modum et super contrarias potestates jeju-
nio et continentia tabescebam.

44. Neque salutabam inimicos fidei tuæ.

45. Ita eos abominatus sum, ut simul ipsi consi-
derent in me, ut me occiderent.

46. Visita cor meum, et attende, si in omnibus
tibi obtemperet.

47. Dijudica cor meum, et agnosce cogitationes
D meas.

48. Et si inveneris in me concupiscentias ma.as,
ejice eas, gratia tua.

49. Et deduc me in vitam æternam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πολεμοῦντές με.

(2) Ἀπειθοῦσι τοῖς προστάγμασι σου ἐξετηκό-
μην, etc., δὲ νηστειὸν τὸν αὐτὸν στίχον· καὶ, etc.

(3) Ἵνα εἰς, etc.

(4) Αἰωνία, etc.

In finem : *Psalmus David. PSAL. CXXXIX.*

1. Eripe me, Domine, ab homine malo :
2. A viro iniquo eripe me.
3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde :
4. Tota die constituebant praelia.
5. Acuerunt linguas suas sicut serpentis :
6. Venenum aspidum sub labiis eorum.
7. Custodi me, Domine, de manu peccatoris
8. Ab hominibus iniquis eripe me :
9. Qui cogitaverunt supplantare gressus meos.
10. Absconderunt superbi laqueum mihi.
11. Et funibus extenderunt laqueum pedibus meis :
12. Juxta iter scandala posuerunt mihi.

(a) Vers. 3. *Omnes*, etc. γ δ. *Qui*, etc., et sic deinceps, *h. e.* vers. in cod. Vat. sunt n. 8

A *Eis τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΡΑΘ.*

1. Ἐξελού με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ·
2. Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥῦσαι με.
3. Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ·
4. Ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσοντο πολέμους.
5. Ἠκόνησαν γλώσταν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφως·
6. Ἰδὲ ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν.
7. Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ·
8. Ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων ἐξελοῦ με·
9. Οἵτινες διελογίσαντο τοῦ (α') ὑποσκαλίσει τὰ διαθέματά μου.
10. Ἐκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι·
11. Καὶ σχοινοῖς διέτειναν παγίδα τοῖς ποσὶ μου·
12. Ἐγόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι.

ATHANASH INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Eis τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ ψαλμὸς*, ὅπερ ἐρμηνεύεται περὶ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων μελλόντων ἔσεσθαι τοῖς ἀνθισταμένοις τῇ ἀληθείᾳ, καὶ περὶ τῆς μισθοποδοσίας τῶν ἀγίων εἴρηται ψαλμὸς τῷ *Κανῷ τῇ χειρὶ*, τουτέστιν τῷ Ἰγὶ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβὶδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David*, quod interpretatur de iis, quæ in fine sæculorum futura sunt illis, qui resistunt veritati, et de retributione sanctorum : dictus est psalmus *manu forti*, hoc est Dei Filio, ita enim interpretatur *David*, ut pluries diximus.

1. Libera me, Domine, ab iis, qui speciem quidem habent pietatis, ejus autem denegant virtutem.
2. Ab omni viro, qui armatus est contra veritatem.
3. Qui simulationem habent in se ipsis.
4. Semper festini sunt ad fundendum sanguinem.
5. Decipiunt bonis in speciem sermonibus, et fictis laudibus animas simplicium, quemadmodum serpens sermonibus suis Evam decepti.
6. Doctrina eorum, et admonitio mortifera est, veluti venenum aspidis.
7. Ab hujusmodi hominibus custodi me, Domine, quoniam manus diaboli sunt.
8. Eripe me ab hominibus deinentibus veritatem in injustitia⁴.
9. Qui meditati sunt persuasibiles sermones ad C deducendum me a Christi fide.
10. Congregaverunt sibi ipsis, qui Dei veritati resistunt, sermones quosdam captiosos, volentes me illaqueare.
11. Et nexus quosdam eorum, qui in sermone suo perversi sunt, ad comprehendendum me tetenderunt mihi.
12. Et quæstiones quasdam noxias, et inutiles injecerunt mihi.

⁴ Rom. i 18.

1. Αὐτρωσαί με, Κύριε, ἐκ τῶν ἐχόντων μόρφωσιν μὲν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἡρνημένοι (2).
2. Ἀπὸ παντὸς ὀπλιζομένου κατὰ τῆς ἀληθείας (3)·
3. Οἵτινες τὴν ὑπόκρισιν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς.
4. Ἀδιαλείπτως ταχίνοι εἰσι τοῦ ἐκχέαι αἷμα.
5. Διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἀπατώσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκάκων, ὡσπερ ὁ ὄφις διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ Ἔβαν ἐξηπάτησεν.
6. Ἡ διδασκαλία αὐτῶν καὶ ἡ νοουθεσία θανατηφόρος τυγχάνει, ὡς ὁ ἴδς τῆς ἀσπίδος.
7. Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι χεῖρ τοῦ διαβόλου ὑπάρχουσιν.
8. Ἀπὸ ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων ἐξελοῦ με.
9. Οἵτινες ἐσέκχαντο (4) πιθανότητος λόγων ἀπὸ τοῦ καταγαγεῖν με ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.
10. Συνήγαγον ἑαυτοὺς [ἑαυτοῖς] (5) οἱ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἀνθιστάμενοι λόγους τινὰς ζητημάτων παγιδεῦσαι με θέλοντες.
11. Καὶ πλοκάς τινὰς (6) τῶν διεστραμμένων αὐτῶν λόγων προσέτεινάν μοι ἐπὶ τὸ λαβέσθαι μου.
12. Καὶ ζητήσεις τινὰς βλαβερὰς καὶ ἀνοφελεῖς προσέβαλοντό (7) μοι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιεχει, etc.
- (2) Ἠρνημένων.
- (3) Ἀληθείας, ῥῦσαι με.
- (4) Ἐφεύσαντο πιθανότητάς τινὰς λόγων, etc.

- (5) Ἐν ἑαυτοῖς, etc.
- (6) Τινὰς διεστραμμένων αὐτῶν λόγων προσέτεινάν μοι ἐπὶ τὸ λαβέσθαι μοι.
- (7) Προεβάλοντό μοι.

13. Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ.
 14. Ἐνώτιται, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.
 15. Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας μου,
 16. Ἐπεσοῖάσας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.
 17. Μὴ παραδῶς με (α), Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῶ.
 18. Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ, μὴ ἐγκαταλίπῃς με, μήποτε ὕψωθῶσιν.
 19. Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος· αὐτῶν.
 20. Κόπος τῶν χειλέων αὐτῶν καλύψει· αὐτούς·
 21. Πιεσοῦνται ἐπ' αὐτούς ἀνθρακες·
 22. Ἐν πυρὶ καταβαλεῖς αὐτούς [ἐν τῇ γῆ].
 23. Ἐν τάλαιπωρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσιν.
 24. Ἄνηρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς·
 25. Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει [θηρεύσῃ] εἰς διαφθοράν.
 26. Ἐγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν κρίσιν τῶν πτωχῶν,
 (α) Me deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 13, 14. (1) Ἐγὼ δὲ εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ ὁ σταυρωθεὶς ἄκουσον, Κύριε, τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.
 15. Κύριε, Κύριε, τὰ παθήματά σου εἰσὶν εἰς σωτηρίαν μου.
 16. Κατέπεμψας τὴν χάριν σου φρουρεῖν τὴν καρδίαν μου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀντιθέσεως τῆς ψευδωνύμου αὐτῶν συνέσεως (2).
 17. Μὴ συγχωρήσης, Κύριε, τῷ διαβόλῳ ἀποστησαί με τῆς πίστεώς σου· αὕτη γὰρ ὑπάρχει ἢ ἐπιθυμία μου.
 18. Ἐσκεφαντό τινες ἐξερευνήσεις κατ' ἐμοῦ (3), πρὸς τὸ ἀπατήσαι με· μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου, μήποτε καυχῆσονται, ὡς ἠδίκησαντο.
 19. Τὸ φρόνημα τῆς καρδίας αὐτῶν ἀσθενὲς ὑπάρχει (4).
 20. Ἀσθενῆσαι ποιῆσαι (5) καὶ τοὺς λόγους τῆς σοφίας αὐτῶν, καὶ πεσοῦντε [ἐπιπεσοῦνται] ἅμα αὐτῶν.
 21. Οἱ γὰρ λόγοι τῆς χάριτος (6), οὗς λαλήσω πρὸς αὐτούς, ὡς ἀνθρακες [σου] ἐπιπεσοῦνται ἐπ' αὐτούς.
 22. Καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ νεκρώσεις αὐτούς.
 23. Ἐν ταῖς τάλαιπωρίαις τῶν σεσοφισμένων αὐτῶν λόγων οὐ μὴ δυνηθῶσιν ἀντιστῆναι πρὸς σὲ τὴν ἀλήθειαν (7).
 24. Ἀνδριζόμενος κατὰ σοῦ, καὶ λαλῶν διεστραμμένως (8), οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 25. Ἄνδρα ἀνθιστάμενον τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀμαρτίαι περικυκλώσουσι, φυλάττουσαι αὐτὸν εἰς ἀπώλειαν.
 26. Οἶδα, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 13, Ἐγὼ, etc. N. 14, Ἄκουσον τοῦ στεναγμοῦ, etc.
 (2) Γενέσεως· leg. videtur συνέσεως.
 (3) Ἀπ' ἐμοῦ· μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου ἀπ' ἐμοῦ, etc., ὡς ἦδη νικήσαντες.

PATROL. GR. XXVII.

- A 13. Dixi Domino : Deus meus es tu.
 14. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ.
 15. Domine, Domine, virtus salutis meæ,
 16. Obumbrasti super caput meum in die belli.
 17. Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori.
 18. Cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exalitentur.
 19. Caput circuitus eorum.
 20. Labor labiorum ipsorum operiet eos :
 21. Cadent super eos carbones :
 22. In ignem dejicies eos [in terra].
 23. In miseriis non subsistent.
 24. Vir linguosus non dirigetur in terra :
 B 25. Virum injustum mala capient in interitu.
 26. Cognovi, quia faciet Dominus iudicium in-
 orum,

- 13, 14. Ego autem dixi Domino : Deus meus es tu, qui crucifixus es ; audi, Domine, gemitum cordis mei.
 15. Domine, Domine, passiones tuæ sunt in meam salutem.
 16. Misisti gratiam tuam ad custodiendum cor meum in tempore oppositionis falsæ eorum scientiæ.
 17. Ne permittas, Domine, diabolo, ut me avertat a fide tua, quoniam ipsa est desiderium meum.
 18. Meditati sunt adinventiones quasdam contra me, ut me deciperent ; ne auferas a me gratiam tuam, nequando gloriorentur, quod me inique oppresserunt.
 19. Sensus cordis eorum infirmus est.
 20. Infirmos effice etiam sermones sapientiæ eorum, et una cum ipsis concident.
 21. Sermones enim gratiæ, quos loquar ad ipsos, veluti carbones cadent super eos.
 22. Et Spiritu sancto tuo occides eos.
 23. In miseriis sermonum suorum, quos excogitaverunt, non potuerunt resistere veritati tuæ.
 24. Obstinatus contra te, et perverse loquens non ingredietur in supernam Jerusalem.
 25. Hominem resistentem divinæ veritati et reliqua peccata circumdabunt, quæ custodient eum in interitum.
 26. Novi, quod faciet Dominus vindictam sanctorum suorum,

- (4) Ὑπάρχον.
 (5) Ποιήσει, etc., ἅμα σὺν αὐτοῖς.
 (6) Χάριτός σου, etc.
 (7) Πρὸς τὴν ἀλήθειαν.
 (8) Διεστραμμένα, etc., εἰς τὴν ἄνω, etc.

41

27. Et vindictam pauperum.
28. Verumtamen justī confitebuntur nomini tuo :
29. Et habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalms David. PSAL. CXL.

1. Domine, clamavi ad te, exaudi me :
2. Intende voci deprecationis meæ,
3. Cum clamavero ad te.
4. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo :
5. Elevatio manuum mearum sacrificium vesperinum.
6. Pone, Domine, custodiam ori meo :
7. Et ostium circumstantiæ circa labia mea.
8. Non declinet cor meum in verba malitiæ,

- A 27. Καὶ τὴν δίκην τῶν πενήτων.
28. Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου·
29. Καὶ κατοικήσουσιν εὐθείας σὺν τῷ προσώπῳ σου.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΜ.

1. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου·
2. Πρόσχευε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου,
3. Ἐν τῷ κεκραγένοι με πρὸς σέ.
4. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου·
5. Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή.
6. Θεῷ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου·
7. Καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.
8. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Et vindictam eorum, qui nunc laboribus oppressi sunt propter spem in Christum.
28. Etenim præter ipsos sanctos nullus est alius iniustorum, qui te glorificet.
29. Et ita semper erunt sancti tui gaudio ineffabili videntes gloriam tuam, et incessanter laudantes te.

(2) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γάρ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα· καὶ ἄλλας δὲ ἐρμηνείας ἔχει τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὡς προεγγράπται.

Titulus præpositus continet : *Psalms David*, quod interpretatur, psalmus *manu forti*, nempe Dei Filio ; hoc enim, ut supra diximus, *David* nomen significat ; alias etiam significationes habet hoc nomen ; hic ita interpretatur, ut modo scriptum est.

1. Domine, in dolore cordis mei clamavi ad te, C
exaudi me.
2. Intende labori cordis mei,
3. Cum illud ingemuerit ad te.
4. Sursum elevans gratia tua orationem meam, et suaviter trahens ad seipsam, ut incensum detineat apud se.
5. Exclamatio cordis mei ita inveniat coram te veluti sacrificium, quod offerunt sancti angeli tui convertentes se ad te a ministerio eorum qui hæredes futuri sunt salutis.
6, 7. Muni, Domine, os meum, et gratiam tuam mihi circum labia mea, ne prodeat ex ore meo sermo impurus, et de verbo otioso rationem reddere debeam, sed potius si quid est ad edificationem audientium, ut id loquar, et impleatur in me illud : *Aperuit os suum*, etc.
8. Ne permittas cor meum, ut se tradat in verba simulationis,

1. Κύριε, ἐν δόλῳ τῆς καρδίας μου ἀνεβόησα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου.
2. Πρόσχευε τῷ πόνῳ τῆς καρδίας μου,
3. Ἐν τῷ στένειν αὐτὴν πρὸς σέ.
4. Ἀνειμνησαμένη (3) [Ἀνιμνησαμένη] ἡ χάρις σου τὴν προσευχὴν μου, καὶ ἠδέως ἐλάκυσσας πρὸς ἐκτετὴν, ὡς θυμίαμα κατέχει παρ' ἐαυτῆ.
5. Ἡ ἀναδόησις (4) τῆς καρδίας μου οὕτως εὐρέθη ἐνώπιόν σου, ὡς ἡ θυσία, ἣν ἀναπέμπουσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ ἀπὸ τῆς διακονίας τῶν μελλόντων κληρονομεῖν σωτηρίαν.
6, 7. Ἀσφάλισαι, Κύριε, τὸ στόμα μου, καὶ τὴν χάριν σου δός μοι περὶ τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκπορεύηται ἐκ τοῦ στόματός μου λόγος (5) σαπρὸς, καὶ ὑπὲρ ἄργου λόγου εὐρεθῶ λόγον διδοῦς, ἀλλὰ μᾶλλον εἴ τι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀκούστων ἴνα λέγω, καὶ πληρωθῆ ἔν μοι τὸ, *Διηγοίξῃς τὸ στόμα αὐτοῦ*.
8. Μὴ συγχωρήσῃς τὴν καρδίαν μου δοῦναί ἐαυτῇ εἰς λόγους ὑποκρίσεως,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἔσονται σὺν σοὶ οἱ, etc.
(2) *Ante titulum seu inscriptionem psal. CXL legitur huiusmodi adnotatio de Diapsalmate, quæ exstat etiam post tertium psalmum, supra : Τὸ διάψαλμα οὖν ἐρμηνεύεται ἀεὶ· εἰς δὲ οὖν στίχον κείτται σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥητὴν ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἐστίν· ἀεὶ, εἴτε ἀγαθὸν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ἕως οὗ (leg. εἰς) δὲ κείτται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ ἄλλου λέγει ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ σὺχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὕτη*

οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.
(2) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, etc., ἔχει τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα· ὅμως ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὅ γέγραπται.
(3) Ἀνιμνησαμένη· forte leg. ἀνισταμένη, etc., κατάσχη, etc.
(4) Ἀνάδοησις, etc.
(5) Πᾶς λόγος, etc., εἴτε πρὸς οἰκοδομὴν, etc., ἐν ἔμοι τὸ, Ἀνοίγε στόμα σὺν λόγῳ Θεοῦ.

9. Τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις,
 10. Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν·
 11. Καὶ οὐ μὴ συνδύασω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με·
 13. Ἐλαίον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου·
 14. Ὅτι ἐτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν.
 15. Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν·
 16. Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἤδυνθον αὐτῶν.
 17. Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐβράβη ἐπὶ τῆς γῆς·
 18. Διεσκοπίσθη τὰ ὄστ᾽ αὐτῶν παρὰ τὸν ἄδην.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου,
 20. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι,
 22. Καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.
 23. Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἀμαρτωλοί·

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Τοῦ συντιθεῖν τινὰς ἀφορμὰς ἐθέλον εὐλόγους (1).
 10. Μετὰ ἀνθρώπων τῶν μὴ πειθομένων τῷ νόμῳ σου, ἀλλ' ἀφρόως ἑαυτοὺς ποιεῖνόντων·
 11. Καὶ οὐ μὴ σύνθρομαι τὴν διδασκαλίαν τῶν (2) ἱερῶν αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με πᾶς ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, καὶ λαλῶν ἀλήθειαν ἐν σπλάγγχοις Χριστοῦ, καὶ ἐπιπλήξει μοι.
 13. Ἡ δὲ ἀγάπη, καὶ ἡ (3) κολακία τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας μὴ πλησιάζει τῇ διανοίᾳ μου.
 14. Ὅτι διὰ πάντων τούτου (4) προσεύχομαι, τὸ τοῖς ἔχουσι τῶν ἁγίων ἀκολουθῆναι.
 15. Ἀνηλώθησαν (5) καταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἁγίων οἱ ἄρχοντες τῶν ἀσεβῶν.
 16. Ἰσχύσει ἡ (6) δέησίς μου ἐνώπιόν σου, καὶ πληρωθῆτω ἄπερ ἠτησάμην σε.
 17. Εἶδον τὸν Σατανᾶν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ συντριβέντα ὡσεὶ βόλιν (7) γῆς.
 18. Πᾶσα ἡ ἰσχύς αὐτῶν διεφθάρη ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ θανάτου.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας μου ἀνατεταγμένοι ὑπάρχουσιν.
 20. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου τὴν συνιστῶσαν τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ πάσης αὐτῶν διδασκαλίας νομιζόμενον (8) ἔχειν τινὰ τροφὴν τῇ ψυχῇ, ἐν ἑαυτῇ οὐσης δὲ συλλήψεως εἰς θάνατον.
 22. Καὶ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τῶν ὑποτιθέντων μοι τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου.
 23. Συλληφθῶσιν ἐν ταῖς ἀπάταις (9) τοῦ βίου οἱ ἐν τῷ πελάγει αὐτοῦ διάγοντες.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐθέλω εὐλόγους.
 (2) Συνθῶμαι τῇ διδασκαλίᾳ τῶν, etc.
 (3) Ἡ deus.
 (4) Ὅτι δεῖ, καὶ διαπαντὸς τούτου, etc., ἐξακολουθεῖν τῶν ἁγίων.
 (5) Ἀνήλωσαν, etc., ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οἱ ἄρχον-

- A 9. Ad excusandas excusationes in peccatis,
 10. Cum hominibus operantibus iniquitatem :
 11. Et non communicabo cum electis eorum.
 12. Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me :
 13. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum :
 14. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum.
 15. Absorpti sunt juncti petrae iudices eorum :
 16. Audiant verba mea, quoniam potuerunt.
 17. Sicut crassitudo terrae disrupta est super terram :
 18. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum.
 19. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei,
 20. In te speravi, non auferas animam meam.
 21. Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi,
 22. Et a scandalis operantium iniquitatem.
 23. Cadent in retiaculo ejus peccatores :

9. Ad aliquos speciosos praetextus componendos.

10. Cum hominibus non obtemperantibus legibus, sed sine timore se ipsos gubernantibus :
 11. Et non assentiar doctrinae sacerdotum ipsorum.
 12. Corripiet me omnis, qui facit justitiam, et loquitur veritatem in visceribus Christi, et objurgabit me.
 13. Dilectio autem, et adulatio inimicorum veritatis non approximabit menti meae.
 14. Quoniam semper hoc deprecor, ut sequar vestigia sanctorum.
 15. Consumpti sunt principes impiorum a sanctis derelicti.
 16. Potens erit deprecatio mea coram te, et implehuntur quae te rogavi.
 17. Vidi Satanam de caelo cadentem, et contritum veluti glebam terrae.
 18. Omnis eorum virtus corrupta est in concupiscentiis mortis.
 19. Quoniam ad te, Domine, oculi mentis meae elevati sunt.
 20. In te speravi, ne auferas gratiam tuam confirmantem animam meam.
 21. Custodi me ab omni eorum doctrina, quae existimatur habere aliquem cibum animae, existente autem in ea decipula ad mortem.
 22. Et a daemonibus subjicientibus mihi voluptates vitae.
 23. Comprehendentur in fallaciis vitae, qui in pelago ipsius vivunt.

τες, etc.

- (6) Ἰσχύει ἡ, etc.
 (7) Βόλιν, etc.
 (8) Νομιζόμενης, etc.
 (9) Ταῖς συνεβραμμέναις ἀπάταις, etc.

24. Singulariter sum ego donec transeam. **A** 24. Καταμόνας εἰμι ἐγώ, ἕως ἂν [ἕως οὐ] παρέλθω
Intellectus David, cum esset in spelunca orans.
PSAL. CXLI.
 1. Vocis mea ad Dominum clamavi :
 2. Voce mea ad Dominum [ad Deum] deprecatus sum.
 3. Effundo in conspectu ejus orationem meam :
 4. Tribulationem meam ante ipsum pronuntio,
 5. In deficiendo ex me spiritum meum,
 6. Et tu cognovisti semitas meas.
 7. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.
 8. Considerabam ad dexteram, et videbam :
 9. Et non erat qui cognosceret me :
 10. Periiit fuga a me :
24. Συνέσεως τῷ Δαβίδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον. ΨΑΛ. PMA'.
 1. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα ·
 2. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον [πρὸς τὸν Θεόν] ἔδεξθην·
 3. Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου ·
 4. Τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγεῶ.
 5. Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου,
 6. Καὶ σὺ ἔγνως τὰς τρίβους μου.
 7. Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἣ ἐπορευόμην, ἔκρυψαν παγίδα μοι.
 8. Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπέβλεπον ·
 9. Καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.
 10. Ἀπίωλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) · Συνέσεως τῷ Δαβίδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον. Τοῦτο οὖν ἐστὶ · τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα διαφόρως ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν · ὅτε γὰρ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ* · ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν δικαίων, ἐρμηνεύεται *πεποθήμενος* · ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν ἀμαρτανόντων καὶ ἐπιστρεφόντων εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐξουθενημένον διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ. [Ψαλμὸς οὖν ἔρρηται] εἰς τὸν λαὸν τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς σύνοσιν ἐλθόντα, καὶ ἐν σπηλαίῳ ἐαυτὸν κατακλείσαντα, καὶ προσευχόμενον μετὰ δακρύων ἰσχυρῶν ἐξομολογούμενον · ὡς δὲ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ψαλμὸς σαφῶς τοῦτο διδάσκει.

Titulus præpositus continet : *Intellectus David, cum esset ipse in spelunca orans.* Ita igitur res est : nomen *David* varie interpretatur, ut sæpius diximus : modo enim positum invenies ad significandam personam Domini, et tunc interpretatur *manu fortis* : modo autem ad personam justorum, et tunc interpretatur *desideratus* : modo vero ad personam eorum, qui peccarunt, et se converterunt, illud positum invenies, et tunc interpretatur *contemptus* ob peccata sua. Psalmus igitur dictus est de populo, qui peccavit, et in intellectum venit, et claudens se in spelunca, orat cum lacrymis validis, et constitetur : quod autem hoc ipsum significet, similiter et psalmus ipse manifeste hoc docet.

24. Non me ipse tradam in servitutem peccato, **C** 24. Οὐκ ἂν δουλίωσω ἑμαυτὸν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἕως ἂν
 donec perficiam cursum meum. **C** 24. τολέσω τὸν δρόμον μου.
 1. In dolore cordis mei ingemui ad te.
 2. Et non audeus aperire labia mea coram ipso, deprecatus sum ad eum fletibus inenarrabilibus.
 3. Propterea effundo in conspectu ejus lacrymas animæ meæ.
 4. Et confitebor ante ipsum peccata mea coram inso, quæ priusquam ego eloquar, novit.
 5. Et nunc, et in ultimis diebus meis.
 6. Et tu, qui omnium corda nosti, cognoscis improbas meas actiones.
 7. In omni tempore vitæ meæ, inseruerunt in corde meo pravos vitæ cupiditates.
 8. Et evigilans reputabam in me ipso, an forte aliquid bonum coram te fecissem.
 9. Et nullum penitus in me erat repositum opus **D** bonum.
 10. Et cogitabam an quem confugerem, et incertus, atque inops consilii eram.
24. Οὐκ ἂν δουλίωσω ἑμαυτὸν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἕως ἂν τελέσω τὸν δρόμον μου.
 1. Ἐν ὀδῶν τῆς καρδίας μου ἐπέταξα πρὸς σέ.
 2. Καὶ μὴ τολμῶ (2) τὰ χεῖλη μου ἀνοῖξαι ἐνώπιον αὐτοῦ, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις πρὸς αὐτὸν ἔδεξθην.
 3. Διὸ δάκρυα (3) τῆς ψυχῆς μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκχεῶ.
 4. Καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ἄσπερ οἶδε πρὸ τῶν ἐμῶν ῥημάτων, ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξομολογήσομαι.
 5. Καὶ νῦν, καὶ (4) εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἡμερῶν μου.
 6. Καὶ σὺ, καρδιογνώστα πάντων, γινώσκεις τὰς πονηράς μου πράξεις.
 7. Ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ζωῆς μου ἐνεφύτευσαν εἰς τὴν καρδίαν μου τὴν πονηρὰν τοῦ βίου ἐπιθυμίαν.
 8. Καὶ ἀνανήψας ἐλογιζόμεν ἐν ἑαυτῷ, εἰ ἄρα ἐποίησά τι ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου.
 9. Καὶ παντελῶς οὐκ ἦν ἐν ἐμοὶ ἀποκαίμενον ἔργον ἀγαθόν (5).
 10. Καὶ διελογιζόμεν τὸ πρὸς τίνα φύγω, καὶ ἐν (6) ἀμηχανίᾳ ἤμην.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρως περιέχει · etc. Ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχῆ. Τοῦτο, etc., εἰρήκαμεν, καὶ διαφόρως καὶ λαμβάνεται · ὅτε γὰρ, etc., τῶν δικαίων εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται, etc., κείμενον ἐρμηνεύεται ἐξουθενημένως, τοῦτέστι διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ. Νῦν οὖν αὐτὸ τοῦτο τὸ Δαβίδ ὄνομα ἐστὶ λαβεῖν εἰς τὸν λαόν, etc., ἰσχυρῶν ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο, etc., σαφῶς αὐτὸ τοῦτο διδάσκει.
 (2) Τολμῶν, etc.
 (3) Τὰ δάκρυα, etc. Διὸ derst.
 (4) Καὶ deest.
 (5) Ἔργον τι ἀγαθόν.
 (6) Τὸ ποῦ, ἢ πρὸς τίνα φυγῶν ἀεὶ ἐν, etc.

- 11. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου. A
 - 12. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε,
 - 13. Εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου,
 - 14. Μερὶς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων.
 - 15. Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου·
 - 16. Ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα.
 - 17. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με·
 - 18. Ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 - 19. Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου,
 - 20. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.
 - 21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι.
- Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἄβεσαλωμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ΨΑΛ. PMB.*
- 1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·
 - 2. Ἐνώτισαι τὴν δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

- 11. Et non est qui requirat animam meam.
 - 12. Clamavi ad te, Domine,
 - 13. Et dixi : Tu es spes mea
 - 14. Portio mea in terra viventium.
 - 15. Intende ad deprecationem meam :
 - 16. Quia humiliatus sum nimis.
 - 17. Libera me a persequentibus me :
 - 18. Quia confortati sunt super me.
 - 19. Educ de custodia animam meam ,
 - 20. Ad confitendum nomini tuo.
 - 21. Me expectabunt justi, donec retribuas mihi.
- Psalmus David, quando persequebatur eum Absalon filius ejus. PSAL. CXLII.*

- 1. Domine, exaudi orationem meam :
- 2. Auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 11. Οὐδὲ γὰρ ἦν πρόνοιάν μου ποιούμενος τῆς B ψυχῆς.
- 12, 13. Ὡς οὖν εἶδον, ἐμαυτὸν ἀπῆλπισα, καὶ μετὰ (1) δακρύων ἀνεβόησα πρὸς σέ, Κύριε, καὶ εἶπα· Ἀπολογίαν οὐκ ἔχω ἐνώπιόν σου· εἰς δὲ τὴν φιλανθρωπίαν σου ἐλπίζω, ὅτι ἐλεήσεις με.

- 11. Neque enim erat, qui provideret animæ meæ.
- 12, 13. Cum igitur aspicerem me ipsum, desperavi, et cum lacrymis clamavi ad te, Domine, et dixi : Defensionem non habeo coram te ; in benignitate autem tua spero, quod misereberis mei.

- 14. Κληρονομία εἶ (2) ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ τῇ πόλει τῶν ἁγίων σου.
- 15, 16. Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου, καὶ πληρωσὸν αὐτήν, ὅτι δεδουλωμένος εἰμι τῇ ἀμαρτίᾳ (3).

- 14. Hæreditas es in superna Jerusalem civitate sanctorum tuorum.
- 15, 16. Intende ad deprecationem meam, et imple illam, quoniam in servitutem redactus sum a peccato.

- 17. Ῥῦσαι με ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τῶν θεολόντων με ἀποστῆσαι ἀπὸ σοῦ.
- 18. Ὅτι, ἐμοῦ ἡμαρτηκότος, αὗται ἰσχυρότεραί μου (4) γεγύνασιν.
- 19. Ἐξάγαγε ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ σκότους τῶν ἀνομιῶν τὴν ψυχὴν μου·
- 20. Ὅπως, ἐλθὼν ἐν τῷ φωτὶ σου, δυναθῶ ἐξομολογήσασθαι σοι, ἅπερ πέπρακται μοι· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἔστι.
- 21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι πάντες οἱ δίκαιοί σου (5), καὶ αἱ ἅγιαί σου δυνάμεις, ἵνα ἐπιστρέψω, καὶ ἀντὶ τοῦ πίνθους, οὗ ἔχω ἐν τῇ ψυχῇ μου, ἐόρησαι μοι εὐφροσύνην, συγχαρῆσάς μοι τὰ παραπτώματά, καὶ λοιπὸν συνήθως χαρὰν ποιήσωσιν ὑμνοῦντές σε ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι, τουτέστιν ἐμοί.

- 17. Libera me a contrariis potestatibus, quæ volunt me a te avertere.
- 18. Quia me peccante, ipsæ fortiores me factæ sunt.
- 19. Educ e vinculis, e tenebris iniquitatum animam meam,
- 20. Ut veniens in lucem tuam possim constiteri tibi, quæ facta sunt mihi : omne enim, quod manifestatur, lux est.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε αὐτὸν κατεδίωκεν Ἄβεσαλωμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἐνθα πεποθημέτος*, τουτέστι ὁ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν Κύριον λαὸς τῶν Ἰουδαίων. Titulus præpositus continet : *Psalmus David, quando persequebatur eum Absalom filius ejus. David igitur hic interpretatur desideratus*, hoc est populus Judæorum convertens se ad Dominum. Deinde

- 21. Me expectabunt omnes justi tui, et sanctæ tuæ virtutes, ut convertar, et pro misere, quem habeo in anima mea, dona mihi lætitiā condonans mihi peccata, et tum de more lætitiā exsultabunt laudantes te super uno peccatore penitentiam agente, hoc est super me.

- 1, 2. (7) Κύριε, πληρωσὸν τὴν προσευχὴν μου, καὶ ἄκουσον τὴν δέησίν μου ἐν τῷ Υἱῷ σου ὑπάρχον.

- 1, 2. Domine, imple orationem meam, et audi deprecationem meam in Filio tuo existens.

* Luc. xv, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτὸν ἀπῆλπισμένον μετὰ, etc.
- (2) Κληρονομία μου εἶ, etc.
- (3) Ἀμαρτία πάντο.
- (4) Ἰσχυρότεροί μου, etc.
- (5) Ὑπομένουσι πάντες οἱ ἅγιοί σου, etc., χαρὰν ποιήσωσιν, etc.
- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. ὅτε αὐτόν, etc., τῶν Ἰουδαίων. Εἰ τότε αὐτόν, etc., τῆς εἰρήνης ὡσανεὶ ὁ δρομαῖος, etc., τοῦ κατασχέειν εἰς σω-

- τηρίαν, etc., ἔλεγεν μετὰ καὶ τῆς ἄλλης, etc., τῷ στίχῳ τῷ ἑκτῷ καὶ δεκάτῳ ψαλμῶ· ὁμοίως καὶ τοῦτο, etc., ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ἀναβεβηκέναι αὐτὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν τῷ λέγειν αὐτόν, etc., συλλαβεῖν αὐτὸ εἰς, etc., ὅτιπερ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ κατεδίωκε, δῆλον εὐσφύσης καὶ τοῦτο. Ὁ γὰρ, etc., Ἰησοῦς Υἱός, etc.
- (7) N. 1. Κύριε, etc. N. 2. Καὶ ἄκουσον, etc.

3. Exaudi me in tua justitia,	A	3. Εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου,
4. Et non intres in judicium cum servo tuo :		4. Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου
5. Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.		5. Ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν.
6. Quia persecutus est inimicus animam meam :		6. Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου ·
7. Humiliavit in terra vitam meam.		7. Ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.
8. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sepulchri,		8. Ἐκάθησέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰῶνος,
9. Et anxius est super me spiritus meus :		9. Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου ·
10. In me turbatum est cor meum.		10. Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

δαίων. Ἡ τότε [εἶτα, ὁπότε] αὐτὸν κατεδίωκεν Ἀβσαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ · Ἀβσαλὼμ ἐρμηνεύεται πατὴρ εἰρήνης · τὸν λαὸν οὖν τὸν ἐπιστρέφοντα τῶν Ἰουδαίων κατεδίωκεν ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς ὡσαυτὸ ὁ δρομέως [δρομεύς]· κατελήλυθεν Ἰησοῦς ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῦ κατασχεῖν αὐτὸν εἰς σωτηρίαν. Τοῦτο γὰρ μεμνημένος ὁ Προφήτης ἔλεγεν · μετὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐρμηνείας τῆς παρακειμένης τῶ στίχῳ τοῦ ὀγδοεκάτου ψαλμοῦ ὁμοίως δὲ τοῦτο δηλῶν τὸ καταβεβηκέναι αὐτὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ λέγειν αὐτόν · Ἀγαλλιάσεται ὡς γέρας θρυμνῆν ὁδόν, ἀπ' ἀκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξεδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἀκρου τοῦ οὐρανοῦ. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος · Ψαλμὸς τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων τῷ ἐπιστρέφοντι πρὸς τὸν θεὸν, ὅτε ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς κατεδίωκεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. συλλαβεῖν αὐτοὺς εἰς σωτηρίαν. Τὸ δὲ εἰπεῖν ἐν τῷ ἐπιγράμματι, ὅτε ὁ υἱὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κατεδίωκε, δηλὸν εὐρήσεις τοῦτο. Ὁ γὰρ Πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς γεγωνὸς κατὰ χάριν ἰδίαν τῶν Ἰουδαίων, οὕτως ἐσπούδαζε συλλαβεῖν αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν.

quando eum persequabatur Absalom filius ejus : Absalom interpretatur pater pacis : populum igitur Judæorum convertentem se persequabatur pater pacis Jesus veluti cursor : descendit enim Jesus e caelo, ut eum apprehenderet, ac salvum faceret. Hoc enim commemorans Propheta cecinit (juncta quidem alia interpretatione apposita versiculo psalmi decimi octavi, qui hoc ipsum significat, descendisse eum de caelis), dicens : *Exultavit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus.* Haec igitur est interpretatio inscriptionis : Psalmus populo Judæorum convertenti se ad Deum, quando pater pacis Jesus persequabatur e caelis genus humanum, ut comprehenderet eum, et seivaret. Quod autem dicitur in inscriptione : *quando filius patrem suum persequabatur,* manifesto id comperis. Pater enim pacis Jesus, Filius per gratiam suam Judæorum factus, ita studuit comprehendere eos sub alas suas, ut salvos faceret.

3. Et imple eam per ipsum.	B	3. Καὶ πλήρωσον αὐτὴν δι' αὐτοῦ.
4. Et ne velis rationem mecum ponere, hoc est examen facere iniquitatum mearum.		4. Καὶ μὴ θελήσῃς συνάραι λόγον μετ' ἐμοῦ, τοῦ ἐστιν ἐξέτασιν ποιήσασθαι τῶν ἀνομιῶν μου (1).
5. Quoniam non est justus, neque unus : Omnes enim peccaverunt, et egent gloria tua, justificati gratis gratia tua ⁴ .		5. Ὅτι οὐκ ἐστὶν δίκαιος, οὔτε εἷς · Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὄστερονται τῆς δόξης σου, δικαιοίμενοι δωρεὰν τῇ σῇ χάριτι.
6. Comprehendit diabolus animam meam.		6. Συνέσχεν (2) ὁ διάβολος τὴν ψυχὴν μου.
7. Mortificavit in terrenis concupiscentiis animam meam.		7. Ἐθανάτωσεν εἰς τὰς γῆινας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν μου.
8. Quemadmodum mortuos in monumentis includunt, et dimittunt eos in fetore suae corruptionis, ita etiam mihi fecit diabolus. Conclusit enim me in fetore peccatorum meorum, ut corrumperer, et ita computrui, ut fetorem eorum, quae feci, non ferret anima mea, sed se ipsam abominaretur.		8. Ὡς τοὺς (3) νεκροὺς ἐν τοῖς μνήμασιν ἀποκλείουσι, καὶ ἔωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῆς διαφθορᾶς αὐτῶν, οὕτως παποίηκέ μοι καὶ ὁ διάβολος. Ἀπέκλεισε γὰρ με ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν μου διαφθεῖρασθαι, καὶ οὕτως προσώζουσα, ὥστε τὴν δυσωδίαν ὣν ἐπραξα μὴ φέρειν τὴν ψυχὴν μου, ἀλλ' ἐαυτὴν βδελύττεσθαι.
9. Et conscientia cordis mei,		9. Καὶ τὸ συνειδὸς τῆς καρδίας μου,
10. Cum recorderar futuri judicii, timore correpta est		10. Μνησθέντος μου τῆς μελλούσης κρίσεως, φόβῳ συνεσχέθη.

⁴ Rom. III, 10, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁμαρτιῶν μου.
 (2) Ὅτι συνέσχεν, etc.
 (3) N. 8, 9. Ὡς τοῖς, etc., ἀποκλείουσι οἱ τεθνηκότις αὐτοὺς, καί, etc., τῆς φθορᾶς αὐτῶν, etc. τῶν

ἁμαρτιῶν διαφθεῖρασθαι, καὶ οὕτως προσώζεσα, etc., μὴ φθείρειν τὴν, etc., βδελύσσεσθαι. N. 10. Καὶ τὸ, etc. usque ad συνεσχέθη.

11. Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων ·
 12. Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου,
 13. Ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτην.
 14. Διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου ·
 15. Ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνυδρὸς σοι.
 16. Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε ·
 17. Ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.
 18. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ,
 19. Καὶ ὁμοιωθῆσμαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.
 20. Ἄκουστέν ποιήσόν μοι τὸ πρῶτ' ἐλεός σου ·
 21. Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.
 22. Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ἣ πορεύσομαι
 23. Ὅτι πρὸς σὲ ἤρα τὴν ψυχὴν μου.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε,
 25. Πρὸς σὲ κατέφυγον.
 26. Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ
 5 Θεὸς μου.

- A
 11. Memor fui dierum antiquorum :
 12. Meditatus sum in omnibus operibus tuis.
 13. In factis manuum tuarum meditabar.
 14. Expandi manus meas ad te :
 15. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.
 16. Velociter exaudi me, Domine :
 17. Defecit spiritus meus.
 18. Non avertas faciem tuam a me,
 19. Et similis ero descendentibus in lacum.
 20. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam :
 21. Quia in te speravi.
 22. Notam fac mihi viam, in qua ambulem :
 23. Quia ad te levavi animam meam.
 24. Eripe me de inimicis meis, Domine.
 25. Ad te confugi.
 26. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
- B
 26. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Ἐμνήσθην γὰρ τῶν προτέρων μου ἡμερῶν τῶν παλαιωθειῶν ἐν ἀνομίαις.
 12. Καὶ ἠρέξάμην ἐπιστρέψας γυμνάζειν ἑμαυτὸν (1) ἐν τοῖς ἔργοις τῆς εὐσεβείας.
 13. Καὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς ἠδημιούργησάς με, ἐπαιρώμην τοιοῦτος εὐρεθῆναι ἐνώπιόν σου.
 14. Ἀνατείνας τὴν καρδίαν μου, μετ' ὀδύνης ἐδόησα (2) πρὸς σὲ
 15. Ἀκαρπὸς ὑπάρχει, καὶ καχώρισται μὴ ἔχουσα C ἐν ἑαυτῇ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον.
 16. Δέομαι σου, Κύριε · ταχὺ πλήρωσον ὄπερ αἰτούμαι (3) ·
 17. Θετανάτωμαι γὰρ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 18. Μὴ βδελύξῃ με διὰ τὸ (4) ὄνομά σου.
 19. Καὶ ὁμοίος γένομαι τῶν μὴ ὁρῶντων τοῦτο τὸ φῶς, καὶ πιπτόντων εἰς βόθρον, καὶ ἀπὸ τοῦ κάμπε οὕτως ἐκπίπτειν (5), καὶ ἐναπομένειν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 20, 21. (6) Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, οὕτως ἐλέησόν με.
 22. Ὅστε πάντας γινώσκειν, ὅτιπερ ἠλέησάς με ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατεῖλαι ἐν ἐμοί.
 23. Ὅτι σοὶ προσήγαγον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἀπὸ σκότους εἰμι [ἰσχυρισμένος] τῶν πρώτων μου ἁμαρτιῶν, καὶ οὐκ οἶδα τὸ πῶς πορευθῶ πρὸς τὸ ἐγγίσει σοι, δός μοι τὴν ὁδηγοῦσάν με πρὸς σὲ.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν δαιμόνων, Κύριε.
 25. Ὅτι ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν θέλω εἶναι.
 26. Καὶ ἐπειδὴ νηπιὸς εἰμι ἀκμὴν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, κατήχησόν με, τί τὸ τέλειον καὶ εὐάρεστον ἐνώπιόν σου.

11. Memini enim anteriorum dierum meorum, qui inveteraverunt in iniquitatibus.
 12. Et conversus coepi meipsum exercere in operibus pietatis.
 13. Et quemadmodum ab initio me creasti, talem conatus sum inveniri coram te.
 14. Extendens cor meum, cum dolore clamavi ad te.
 15. Infructifera est et desolata, non habens in se ipsa Spiritum sanctum tuum.
 16. Deprecor te, Domine, celeriter imple quod peto ;
 17. Nam mortificatus sum a peccato.
 18. Ne abomineris me propter nomen tuum.
 19. Et similis fiam illis non videntibus hanc lucem et incidentibus in foveam, quia etiam ego sic incidi, et permansi in peccato.
 20, 21. Quia in te speravi, ideo miserere mei.
 22. Ut omnes noscant, quod mel misertus es, dum lux tua exoritur in me.
 23. Quia tibi obtuli animam meam, quoniam a te nebris anteriorum meorum peccatorum obtenebratus sum, et ignoro quomodo progrediar, ut appropinquem tibi, da mihi gratiam tuam deducentem me ad te.
 24. Eripe me a daemoniis, Domine.
 25. Quoniam sub tuum dominium esse volo.
 26. Et quia infans sum adhuc in mandatis tuis, instrue me, quid perfectum et placitum sit coram te.
- D
 26. Et quia infans sum adhuc in mandatis tuis, instrue me, quid perfectum et placitum sit coram te.

Addenda et corrigenda. ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτὸν, etc.
 (2) Ἀνεβόησα, etc.
 (3) Πλήρωσον, Κύριε, ὄπερ αἰτούμαι: σε.
 (4) Βδελύξει με τὸ, etc.
 (5) Πιπτόντων καὶ ἀπὸ τούτου, καὶ ἐμὲ οὕτως ἐκπίπτειν, etc.

- (6) N. 20, 21. Ὅτι, etc. usque ad ἐν ἐμοί. N. 22, 23. Ὅτι σοὶ προσήγαγον τ. ψ. μ. ἐτι ἀπὸ τοῦ σκότους εἰμι τῶν πρώτων μου, etc. N. 24, 25. Com-
 menti. unus. Ἐξελοῦ με, etc., τὴν σὴν δεσποτείαν, etc.

27. Spiritus tuus bonus deducet me in terram A
rectam.

28. Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me
in æquitate.

29. Educes de tribulatione animam meam,

30. Et in misericordia tua disperdes inimicos
meos.

31. Et perdes omnes qui tribulant animam meam.

32. Quoniam ego servus tuus sum.

Psalmus David, adversus Goliath. PSAL. CXLIII.

1. Benedictus Dominus Deus meus qui docet man-
us meas ad prælium,

2. Et digitos meos ad bellum.

3. Misericordia mea et refugium meum,

(a) Vers. 2. Διδάσκων.

27. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ
εὐθείᾳ·

28. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ζήσεις με ἐν
τῇ δικαιοσύνῃ σου.

29. Ἐξάξεις ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου,

30. Καὶ ἐν τῷ ἔλεει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθροῦ,
μου.

31. Καὶ ἀπολεῖς πάντας τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχὴν
μου·

32. Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμί.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ. ΨΑΛ. ΡΜΓ.

1. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ (a) διδάσκων
τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν.

2 Τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον,

3. Ἐλεός μου καὶ καταφυγή μου,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Tui, qui bonus es, bonus et sanctus Spiritus B
deducet me, ut perveniam in supernam Jerusalem.

28. Quia Deus vivens ea, et hoc tibi nomen, et me
etsi mortificatum vivifica in Filio tuo justo iudice.

29. Educes me ex tenebris et vinculis inhærenti-
bus animæ meæ.

30. Et videns plagas animæ meæ, quas fecerunt
mihi inimici mei, commiserere, et æterno igni trade
illos.

31. Et omnes, qui subjiciunt cordi meo impro-
bas vitæ concupiscentias, disperse in gehennam
ignis.

32. Quoniam ego pretioso tuo sanguine redemptus
sum.

C

Η προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ· τοῦτο οὖν λέγει τῷ λαῷ
τῷ πεποθημένῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν διάβολον· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα *πεποθημένος*, καὶ
τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα *μετοικίζων*, τουτέστιν *αἰχμαλωτίζων*, ὅπερ σαφῶς ὁ διάβολός ἐστιν, ὁ πάντας αἰχμα-
λωτίζων.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David adversus Goliath* ; hoc igitur dicit psalmus populo deside-
rato a Deo adversus diabolum : etenim nomen *David* interpretatur *desideratus*, et nomen *Goliath* interpre-
tatur *transmigrare faciens* : hoc est in *captivitatem ducens*, qualis manifeste diabolum est, qui omnes in
captivitatem ducit.

1. Secundum naturam benedictus Dominus Deus
meus, qui gratia sancti Spiritus sui docet cor
meum se ipsum præparare adversus omnem tenta-
tionem.

2. Et mentem meam resistere omnibus telis igni-
tis inimici.

3. Requies mea et protectio mea.

27. Σοῦ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα (1)
ὀδηγήσει με κατατεῖσαι ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ.

28. (2) Ὅτι ζῶν ὑπάρχων, καὶ τοῦτο ὄνομά σοι,
καὶ μετὰ τὸν νεκρωθέντα ζωοποιήσον ἐν τῷ Υἱῷ σου τῷ
δικαιοκρίτῃ.

29. Ἐξάξεις με ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῶν δεσμῶν
τῶν προκειμένων τῇ ψυχῇ μου.

30. Καὶ ὁρῶν τοὺς μύλωνας τῆς ψυχῆς μου, οὓς
πεποίηκάν μοι οἱ ἐχθροί μου, εὐσπλαγχνίσθητι (3),
καὶ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παράδος αὐτούς.

31. Καὶ πάντας τοὺς ὑποτιθεμένους τῇ καρδίᾳ μου
τὰς τοῦ βίου πονηρὰς ἐπιθυμίας ἀπόλλεσον εἰς τὴν
γέενναν τοῦ πυρός.

32. Ὅτι ἐγὼ τῷ τιμίῳ αἵματι (4) ἐξηγοράσθην.

1. Κατὰ φύσιν εὐλογητὸς ὁ Κύριος ὁ (6) Θεός μου,
ὁ (7) τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ διδάσκων
τὴν καρδίαν μου εὐτρεπίζειν αὐτὴν πρὸς πάντα πει-
ρασμῶν.

2. Καὶ τὴν διάνοιάν μου ἀνθίστασθαι πρὸς πάντα
τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ τὰ πεπυρωμένα.

3. Ἀνάπαυσις μου, καὶ σκέπη μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ ἅγιον ἀγαθὸν Πνεῦμα, etc.

(2) Ν. 28. Ὅτι ζῶν ὑπάρχεις, etc. usque ad ζωο-
ποίησον. Ν. 29. Ἐν τῷ, etc. usque ad ψυχῇ μου.

(3) Σπλαγχνίσθητι, etc.

(4) Τιμίῳ σου αἵματι.

(5) Ἡ δὲ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ
πρὸς τὸν Γολιάθ, etc., καὶ τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα ἐρμη-
νεύεται μετοικίζων, etc.

(6) Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ, etc.

(7) Ν. 2. Ὁ τῆ, etc.

4. Ἀντιλήπτωρ μου καὶ ρύστης μου,
5. Ὑπερασπιστὴς μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπισα,
6. Ὁ ὑποτάσων τὸν λαόν μου ἐπ' ἐμέ [ὕπ' ἐμέ].
7. Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ;
8. Ἦ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι λογίζη αὐτῷ [αὐτόν];
9. Ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη·
10. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά παράγουσι.
11. Κύριε, κλίνον οὐρανοὺς, καὶ κατάρθθι·
12. Ἄψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνισθήσονται.
13. Ἄστραφον ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς
14. Ἐξαπόστειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς.
15. Ἐξαπόστειλον τὴν χειρὰ σου ἐξ ὕψους·
16. Ἐξελοῦ με, καὶ ῥύσαι με ἐξ ὑδάτων πολλῶν,
17. Ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων·
18. Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,

- A**
4. Susceptor meus et liberator meus,
 5. Protector meus, et in ipso speravi,
 6. Qui subdit populum meum sub me.
 7. Domine, quid est homo, quia innotuisti ei?
 8. Aut filius hominis, quia reputas eum?
 9. Homo vanitati similis factus est:
 10. Dies ejus sicut umbra prætereunt.
 11. Domine, inclina cælos, et descende:
 12. Tange montes, et fumigabunt.
 13. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos:
 14. Emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.
 15. Emitte manum tuam de alto:
 16. Eripe me, et libera me de aquis multis,
 17. De manu filiorum alienorum:
- B**
18. Quorum os locutum est vanitatem,

ATHANASII INTERPRETATIO

4. Ὑπὲρ ἐμοῦ ἐδίδων [ὁ διδοὺς] (1) ἐαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ ῥυθμένός με.
5. Πρόνοιάν μου ποιεῖται, καὶ πᾶσαν τὴν μέριμνάν μου ἐπ' αὐτὸν ἐπέβριψα.
6. Ὁ ἐκχύνων με (2) ὑποπιάζειν μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγεῖν αὐτό.
7. Κύριε, τί ἐστὶν (3) ἄνθρωπος, ὅτι κατηξίωσας αὐτῷ ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς;
8. Ἦ τί ἐστι (4) πάλιν υἱὸς πηλοῦ, ὅτι οὐκ ἐπιλανθάνεις αὐτοῦ, ἀδialeίπτως καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ τοσαύτην ποιούμενος;
9. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡμοιώθη.
10. Ἄνωφελεῖς καὶ ἀνυπόστατοι.
11. Κύριε, κλίνας σου τοὺς οὐρανοὺς, ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς.
12. Πλησίον μόνον γενοῦ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ εὐθέως ἄρξονται καταφλέγεσθαι.
13. Ὅραθήτι μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θεασάμενοι τὸ ἀπαύγασμα, εἰς τὴν (5) γῆν πεσοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
14. Ἀπόστειλον τοὺς ἀποστόλους σου κατ' αὐτῶν ἠκονημένα [ὡς βέλη ἠκονημένα] (6), δέξεις ὄντας τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀσθενεῖς εἰς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
15. Τῷ Θεῷ Πατρὶ πάλιν προσεύχεται λέγων· Πέμψον τὸν Υἱόν σου ἐκ τῶν ἁγίων σου ὤψωμάτων.
16. Ἐλευθέρωσόν με δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πνευμάτων τούτων πονηρῶν (7) τῶν πολλῶν, τῶν βυθιζόντων με.
17. Ἐκ τῆς δυναστείας τῶν υἱῶν τοῦ πονηροῦ, τῶν ἐναντίων δυνάμεων·
18. Ὡν ἡ διδασκαλία πᾶσα οὐδὲν ζωοποιὸν ἔχει, ἀλλὰ πάντα (8) εἰς διαφθορὰν καὶ ἀπώλειαν.

4. Pro me dedit se ipsum usque ad mortem, et liberavit me.
5. Providet mihi, et ego omnem curam meam super ipsum projecit.
6. Corroborans me, ut castigem corpus meum, et ipsum in servitutum redigam.
7. Domine, quid est homo, quod dignatus es ipsi manifestari super terra?
8. Aut quid rursus est filius luti, quoniam non oblivisceris illius, et indesinenter tantam de ipso curam habes?
9. Unusquisque hominum huic mundo assimilatur
10. Inutiles atque instabiles.
11. Domine, inclinans cælos tuos veni ad nos.
12. Prope tantummodo has contrariis potestatibus, et statim incipient comburi.
13. Appare solum in terra, et videntes splendorem cadent in terram sub hominibus.

14. Mitte apostolos tuos, veluti tela exacuta contra easdem potestates, acutos existentes gratia sancti Spiritus, et infirmas in ipsos reddent.

15. Deum Patrem rursus orat dicens: Mitte Fim ex sanctis tuis altitudinibus.

D 16. Libera me per ipsum a spiritibus istis malis et multis, submergentibus me.

17. E potestate filiorum improbi, hoc est a contrariis potestatibus:

18. Quarum omnis doctrina nihil vivificans habet, sed omnia in corruptionem et exitium.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δίδων, etc. leg. διδοὺς aut διδῶν, deest με.
- (2) Ὁ ἐνισχύων με, etc.
- (3) Κύριε, τίς ἐστίν, etc. αὐτὸν ὀφθῆναι, etc.
- (4) Ἦ τίς ἐστι, etc. πεποίησαι;
- (5) Ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου εἰς

τὴν, etc.

(6) ἠκονημένους, etc., ἀσθενεῖς αὐτοὺς ποιήσωσιν.

(7) Τοῦτων τῶν πονηρῶν, etc.

(8) Πάντας, etc.

19. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 20. Deus, canticum novum cantabo tibi :
 21. In psalterio decachordo psallam tibi.
 22. Qui das salutem regibus :
 23. Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno [liberabit eum].
 24. Eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum :
 25. Quorum os locutum est vanitatem,
 26. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 27. Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.
 28. Filiae eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.
 29. Promptuarum eorum plena, eructantia ex hoc in illud.
 30. Oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis :

(a) Vers. 29, Περικεκοσμημένοι ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου. Vers. 30, Τὰ ταμίαια, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non solum sinistra earum perditio est, sed etiam earum dextera mors existit.
 20. Mundum, immaculatum de passione tua.
 21. Gratia sancti Spiritus in decem præceptis perficiens me ipsum, glorificabo te bonis operibus.
 22. Qui vivificas gratia tua sanctos regnantes in terra contra peccatum, et in cœlo in infinita sæcula.
 23. Qui tradidit se ipsum morti in redemptionis pretium pro populo desiderato, ut eriperet nos a diabolo.
 24. Libera, et abstrahe me e dominio contrarium potestatum :
 25. Quarum doctrina disseminat in hominibus iniquitatem, et peccatum :
 26. Et earum potentia hæc est, ut aliquid rariant, et vi in servitutem redigant.
 27. Et in concupiscentiis, et dæmonum iniquitatibus geniti abundant divitiis, et gloria, et conspecti ab hominibus in eorum fallacia laudantur, tanquam novellæ plantationes validæ, et florentes.
 28. Et animæ eorum omni pretioso amictu cooptatæ, et auro, et argento, et lapide pretioso circumstipatæ.
 29. Corda eorum plena omni iniquitate, et peccato, et ex uno improbo desiderio transeunt in aliam pejorem concupiscentiam.
 30. Iidem homines cum peccati cupidi sint, inventores sunt malorum, educentes e cordibus suis pravas cogitationes.

- A 19. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 20. Ὁ Θεὸς, ψῆδὴν καινὴν ἄσσμαί σοι.
 21. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι.
 22. Τῷ δίδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι.
 23. Τῷ λυτρομένῳ Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐκ ῥομφαίας πονηρᾶς [ῥύσεται αὐτόν].
 24. Ῥῦσαι με, καὶ ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων.
 25. Ὡς τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,
 26. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 27. Ὡς οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν.
 28. Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμένα, περικεκοσμημένα (α) ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.
 29. Τὰ ταμίαια αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τούτο.
 30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξέδοις αὐτῶν.

- B τούτου εἰς τούτο.
 30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξέδοις αὐτῶν.

(1) Θάνατος, etc.
 (2) Οὐρανῷ βασιλεύοντα, etc.
 (3) Ἐξέλεται, etc.
 (4) Ῥῦσαι με, καί, etc.
 (5) Πᾶσαν ἀνομίαν.
 (6) Ἀυτὴ ἐστὶ τὸ, τί ἀρπάσωσιν, etc.

(7) Καὶ ἀνομίαις, etc.
 (8) N. 28, Καὶ ψυχὰι αὐτῶν πᾶσαι usque ad ἡμισμέται. N. 29, juxta superscriptam divisionem : Καὶ χρυσῷ, etc. N. 30, Αἱ καρδίαι, etc. N. 31, Οἱ ἀπὸ ἀνθρώπων οἱ τῆς ἀμαρτίας, etc. N. 32, Οἱ διδάσκαλοι, etc. N. 33, Οὐκ ἐστὶ τινὰ ἐπιθῆναι τοῖς, etc.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

31. Οἱ βόες αὐτῶν παχέες.
 32. Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ οὐδὲ διέξοδος·
 33. Οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν.
 34. Ἐμακάρισαν τὸν λαόν, ᾧ ταῦτά ἐστι·
 35. Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Altesis τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΜΔ'.

1. [In marg. ad vers. 1. 'Ἀλέφ] Ὑψώσω σε, ὁ Θεός μου ὁ βασιλεὺς μου·
 2. Καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,
 3. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 4. [Beth] Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε,
 5. Καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

31. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν σπαταλῶντες ἐν ταῖς εὐ- B
 χαιαῖς αὐτῶν, καὶ μεγαλαυχοῦντες κατὰ τῆς ἀληθείας.

32. Οὐκ ἔστι τινὰ ἐπιμῆναι τοῖς κτήμασιν αὐτῶν, οὐδὲ παρελθεῖν ἑαυτοῖς· πάση γὰρ φυλακῇ τηροῦνται.

33. Οὐδέ τινα τολμῆσαι ἐν ταῖς (1) οἰκίαις αὐτῶν· τοσοῦτον φόβον ἔχουσιν.

34. Καὶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἐμακάρισαν, ᾧ ταῦτα ὑπῆρξεν

35. Ἐγὼ δὲ λέγω· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ, πλοῦτος αὐτοῦ καὶ δόξα ὑπάρχων (2). Καὶ ἄλλως δὲ ἐστὶ θεωρῆσαι τοὺς προκειμένους στίχους πάλιν εἰς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ· ὅτι τῶν μὲν δαιμόνων τὰ πρόβατα καὶ οἱ βόες εἰσὶ, καθὰ ἐρμηνεύεται περὶ αὐτῶν· ἐν δὲ τοῖς δικαίοις οὐκ ἔτι τὴν βοήθειαν [βόσκημα] αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν [βόσκειν]· οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας ἐν ταῖς διανοαῖς αὐτῶν· ἐμακάρισαν αἱ Γραφαί, ᾧ ταῦτα ὑπάρχει λέγουσαι· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Altesis τῷ Δαβίδ*, τοῦτέστι τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Ἰψῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβίδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *Laus David*, hoc est *manu forti*, id est Dei Filio : ita enim interpretatur *David*, ut sæpius diximus (†).

1. Δοξάσω σε, ὁ Θεός (4) ὁ βασιλεὺς μου, ὁ διδάξας με γνῶναι· τὸ γὰρ παρακειμενον τῷ στίχῳ ὄνομα τὸ Ἀλέφ ἐρμηνεύεται *διδασκαλία*.

2. Ἐν (5) τῷ νῦν,

3. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

4. Καθ' ἑκάστην πρῶξιν τοῦ φωτός σου δοξάσω σε ἐν τῇ καρδίᾳ μου (6)· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ *Βήθ*, οἶκος, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.

5. Οὐ διαλείψῃ ὕμνος ἐκ τοῦ στόματός μου ἐκπορευόμενος ἐν (7) τῷ νῦν αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τολμῆσαι λαλῆσαι ἐν ταῖς, etc.

(2) Δόξα ὑπάρχει, etc., ὅτι τῶν μὲν εὐδαιμονῶν τὰ πρόβατα, καὶ αἱ βόες, etc., οὐκ ἔστι τὴν βοήθειαν αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν, οὐδὲ τελευτήν αὐτῶν· ἀεὶ γὰρ ζῶσιν· οὐδὲ ὑπερηφανία ἐν ταῖς, etc.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., εἰρήκαμεν, ἱκανὸς χειρὶ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Ἰψὸς τοῦ Θεοῦ.

(†) Quatuor psalmos secundum ordinem Hebræorum incipere elementorum, etc. In centesimo decimo octavo psalmo, singulas litteras octoni versus sequuntur. In centesimo quadragesimo quarto singuli versus deputantur. Hier. in Epist. ad Paulam, de interpret. Alphab. Hebr.

A 31. Boves eorum crassæ.

32. Non est ruina maceræ, neque transitus :

33. Neque clamor in plateis eorum.

34. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt :

35. Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

Laudatio ipsi David. PSAL. CXLIV.

1. [Aleph] Exaltabo te, Deus meus rex meus :

2. Et benedicam nomini tuo in sæculum,

3. Et in sæculum sæculi.

4. [Beth] Per singulos dies benedicam tibi

5. Et laudabo nomen tuum in sæculum,

31. Magistri eorum luxuriantes in comessationibus suis, et gloriantes contra veritatem.

32. Non est qui possessiones eorum invadat, neque eas pertranseat : omni enim custodia servantur.

33. Neque quispiam in eorum domibus aliquid audet, adeo illos omnes timent.

34. Et demum beatum homines dixerunt, cui talia sunt.

35. Ego autem dico : Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus divitiæ ipsius et gloria existit. Et aliter etiam præpositos versus allegorice interpretari iterum licet de sanctis ejus : quoniam dæmonium quidem oves, et boves sunt, secundum quod allegorice de ipsis interpretantur. In justis autem non amplius auxilium [pecus] eorum veterascere, et cadere [pascere] ; nulla enim superbia in mentibus eorum ; beatum dixerunt Scripturæ, cui hæc sunt, dicentes : *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.*

1. Glorificabo te, Deus rex meus, qui docuisti me scientiam : nam nomen *Aleph* versui ascriptum interpretatur *doctrina*.

2. In præsentī,

3. Et in futuro sæculo.

4. Secundum singulas actiones lucis tuæ glorificabo te in corde meo, hoc enim significat syllaba versui apposita : *Beth* enim interpretatur *domus*, quæ est cor.

5. Non cessabit hymnus prodiens ex ore meo in præsentī sæculo.

(4) Ὁ Θεός μου, etc. ὁ διδάξας με γνῶσιν· τὸ γὰρ τῆς κινναδάρεως παρακειμενον, etc.

(5) N. 2, 3. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc., αἰῶνι.

(6) Μον deest, συλλαβὴ ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως τῷ στίχῳ παρακειμένη, etc.

(7) N. 5, 6. Comm. unicus . . . καὶ ἐν τ. ν. α'. καὶ ἐ. τ. α. καὶ εἰς τὰς αἰωνίους αὐλάς σου.

6. Et in sæculum sæculi.
 7. [Gamel.] Magnus Dominus et laudabilis nimis.
 8. Et magnitudinis ejus non est finis.
9. Generatio et generatio laudabit opera tua,
 10. [He] Et potentiam tuam pronuntiabunt.
 11. [Ἡ] Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur.
 12. [Vau] Et mirabilia tua narrabunt,
 13. Et virtutem terribilium tuorum dicent,
 14. [Zeei] Et magnitudinem tuam narrabunt [et potentiam tuam loquentur].
 15. Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eruclabunt.

- A 6. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 7. [Γαμέλ] Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα,
 8. [Δαλέθ] Καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.
 9. Γενεὰ καὶ γενεὰ ἱπαινέσει τὰ ἔργα σου.
 10. [Ἡ] Καὶ τὴν δύναμιν σου ἀπαγγελοῦσι.
 11. Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου λαλήσουσι,
 12. [Οὐαῦ] Καὶ τὰ θαυμάσιά σου διηγῆσονται
 13. Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι,
 14. [Ζηεί] Καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου διηγῆσονται [καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσιν].
 15. Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερῶνται.

B

ATHANASII INTERPRETATIO

6. Et in futuro iudicio, et in sæculis æternæ aulæ tuæ.

7. Thorax meus in bello Dominus, et usque in finem laudabilis est in corde meo: hoc enim significat nomen *Gamel* versui ascriptum; interpretatur enim *thorax*, quod est *Dominus noster*, quem admodum dixit Apostolus.

8. Et non est creatura capiens eum.

9. Qui geniti sunt ex gratia tua admirabuntur mandata tua: nomen enim *Duleth* versui appositum interpretatur *generatio*.

10. Syllaba versui ascripta, quæ *He* dicitur, interpretatur *area*, quæ est *Dominus*, atque etiam interpretatur *suscipite*: Popule, igitur (simul coniungens syllabæ interpretationes hunc sensum invenies). Dominus est, suscipite. Propterea etiam versus hoc ipsum significat dicens: Quia Deus es, prædicabunt te.

11, 12. Splendorem gloriæ faciei tuæ narrabunt, quando transformatus es ante eos, et mirabilia tua quæ fecisti in adventu tuo narrabunt in mundo: interpretatur enim *Vau in ipso*, hoc est in adventu et in mundo:

13, 14. Et virtutem mirabilium tuarum curatum dicent in Evangelio, et immensam tuam misericordiam narrabunt: nomen enim, versui ascriptum, quod dicitur *Zain*, *misericordia* interpretatur.

15. Memoriam immensæ tuæ bonitatis prædicabunt, quoniam cum Deus esses, sustinisti crucem confusione contempta.

† Hebr. xii, 2.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ διὰ τῆς κιναδάρεως ὄνομα τῷ στίχῳ παρακείμενον τὸ Γαμέλ, ὅπερ ἐρμηνεύεται θώραξ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος, καθῶς, etc.

(2) Τὸ γὰρ ὄνομα διὰ τῆς κιναδάρεως παρακείμενον τῷ στίχῳ τῷ Δαλέθ, etc.

(3) Ἡ λεγομένη Ἡ ἐρμηνεύεται Ἄδωνα, ὅπερ ἐστὶν Κύριος, καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται ἔστι, καὶ πάλιν

6. Καὶ ἐν τῇ κρίσει, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς αἰωνίου αὐλῆς σου.

7. Θώραξ μου ἐν πολέμῳ ὁ Κύριος, καὶ αἰνετὸς ἐστὶ τῇ καρδίᾳ μου ἕως τέλους τούτο γὰρ σημαίνει τὸ (1) Γαμέλ ὄνομα τὸ τῷ στίχῳ παρακείμενον ἔρμηνεύεται γὰρ θώραξ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν, καθῶς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

8. Καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἢ χωροῦσα αὐτόν

9. Οἱ γεννώμενοι ἐκ τῆς χάριτός σου θαυμάσουσι τὰ προστάγματά σου· τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ ὄνομα τὸ Δαλέθ (2) ἐρμηνεύεται γέννησις.

10. Ἡ συλλαβὴ ἢ τῷ στίχῳ παρακείμενη Ἡ λεγομένη (3) ἐρμηνεύεται ἀλώναι, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται δέξασθε· ὁ λαὸς, οὖν, ἅμα τὰς ἐρμηνείας τῆς συλλαβῆς συνάψας, εὐρήσεις, Κύριός ἐστιν, δέξασθε. Διὸ καὶ ὁ στίχος αὐτὸ τοῦτο ὁμοίως λέγων· Ὅτι Θεὸς εἶ, κηρύξουσί σε.

11, 12. (4) Τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου διηγῆσονται, ὅτε μετεμορφώθης ἐμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ θαύματά σου, ἃ ἐποίησας ἐν τῇ παρουσίᾳ σου, διηγῆσονται ἐν τῇ οἰκουμένῃ· ἐρμηνεύεται γὰρ Οὐαῦ, ἐν αὐτῇ, τοῦτέστιν ἐν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ οἰκουμένῃ.

13, 14. Καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἰσχυρῶν σου τῶν φοβερῶν λέξουσιν ἐν Εὐαγγελίῳ, καὶ τὸ ἀμέτρητόν σου ἔλεος διηγούνται· τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ, ὃ λέγεται Ζαῖν, ἐρμηνεύεται ἔλεος.

15. Τὸ μνημόσυνον τῆς ἀμετρήτου σου ἀγαθότητος κηρύξουσιν, ὅτι Θεὸς ὢν ὑπέμεινας σταυρὸν, ἀισχύνης καταφρονήσας.

ἐρμηνεύεται δέξασθε· ὅλας οὖν ἅμα τὰς, etc.

(4) N. 11. Τὸ, etc. τοῦ προσώπου αὐτοῦ, etc. μετεμορφώθη, etc. N. 12. Καὶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ, etc. τὸ Οὐαῦ ἐν, etc. N. 13. Καὶ τὴν, etc. N. 14. Καὶ τὸ ἀμέτρητόν σου, etc. τὸ γὰρ διὰ τῆς κιναδάρεως τῷ στίχῳ παρακείμενον ὃ λέγεται Ζηεί, etc.

16. [Ἦθ] Καὶ τῆ δικαιοσύνη σου ἀγαλλιάσονται. **A** 16. [Heth] Et iustitia tua exsultabunt.
 17. Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, 17. Miserator et misericors Dominus,
 18. Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος. 18. [η] Patiens et multum misericors.
 19. Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπται, 19. [Ϟ] Suavis Dominus univrsis,
 20. Καὶ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. 20. Et miserationes ejus super omnia opera ejus.
 21. [Ἰώθ] Ἐξομολογησάθωσάν σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔργα σου, 21. [Joth] Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua,
 22. [Χάμ] Καὶ οἱ ὄσιοι σου εὐλογησάθωσάν σε. 22. [Ϛ Kam] Et sancti tui benedicant tibi.
 23. Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι, 23. Gloriam regni tui dicent,
 24. [Σαβέδ] Καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι. 24. [ϛ Sated] Et potentiam tuam loquentur.
 25. Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν δυναστείαν σου, 25. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam,
 26. Καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς βασιλείας σου. 26. Et gloriam magnificentiæ regni tui.
 27. Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, 27. Regnum tuum, regnum omnium sæculorum,
 28. Καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. 28. Et dominatio tua, in omni generatione et generatione.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Καὶ τῆ ἀνατροφῆ, ἢ ἀνεστράφης (1) ἐν τῷ **B** 16. Et conversationem, qua conversatus es in mundo, ediscentes in ipsa vivent. Nam syllaba versui ascripta, quæ dicitur *Cheth*, interpretatur *stupor* : stupor enim habuit, et habet omnes, quod Deus est, et cum hominibus in terra conversatus est.
 17, 18. Ἀπὸ τῶν παθημάτων, ὧν ὑπέμεινεν ὑπὲρ ἡμῶν, δείκνυται. 17, 18. Ex his quæ pro nobis passus est, ostenditur.
 19. Ἄγαθός Κύριος τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις. 19. Bonus Dominus erga omnes homines.
 20. Καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα ἀνθρώπων. 20. Et miserationes ejus super omnem hominem.
 21. Ἐξομολογήσουσι πάντες οἱ ἀνθρώποι, ὅτι σὺ εἶ κυριεύων πάντων · τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ τῷ στίχῳ (2) παρακείμενον ἄνωμα τὸ λεγόμενον Ἰώθ, ὃ ἐρμηνεύεται κυριεύων. 21. Confitebuntur omnes homines, quoniam tu es dominator omnium; hoc enim significat nomen *Joth* versui ascriptum, quod interpretatur *dominans*.
 22. Καὶ οἱ τῷ πνεύματι ζῶντες, καὶ (3) κοπιῶντες ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δικαιοσύνης δοξάσουσί σε. Τὸ γὰρ τῷ στίχῳ παρακείμενον *Χάμ* ἐρμηνεύεται *θέρμη*, καὶ [κόπον] ὁμῶς, τουτέστι τὸ θερμὸν τῆς πίστεως, καὶ ἐπιπονοῦν τῶν ἁγίων ἐν ταῦθα δηλοῖ. **C** 22. Et spiritu viventes, et laborantes in operibus justitiæ glorificabunt te. Nam *Cham* versui appositum interpretatur *calor* et *labor*, hoc est, calorem fidei, et laborem sanctorum in hoc mundo significat.
 23, 24. Καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν ἀναγγελοῦσι · τὸ γὰρ παρακείμενον τοῦτο δηλοῖ (4), ἐπειδὴ ἐρμηνεύεται *Σαμές* [Λαμέδ] *ράβδος*, τουτέστι *βάσανος*. 23, 24. Et æternum supplicium annuntiabunt : nomen siquidem ascriptum hoc significat, quia *Sames* [Lamed] interpretatur *virga*, hoc est *cruciatu* :
 25, 26. (5) Τοῦ σημεῖναι πᾶσι τὴν χριστὴν τῆς παρουσίας σου, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν αἰώνων ἀγαθῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 25, 26. Ut significet omnibus iudicium adventus tui, et retributionem æternorum bonorum in regno tuo.
 27. Ἀτελεύτητος, 27. Sine fine,
 28. Καὶ ἐπὶ τοὺς πιστεύσαντας τῷ λόγῳ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ πιστεύσαντας. **D** 28. Et super omnes credentes verbo Evangelii, et super non credentes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀνατροφῆ, ἢ ἀνεστράφης, etc. πολιτεύονται, etc., συλλαβῆ, ἢ διὰ τῆς κινναδάρεως. ἢ λεγομένη Ἦθ, etc., καὶ ἔχει πάντας, ὅτι θεός ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφης.

(2) Τὸ διὰ τῆς κινναδάρεως τῷ στίχῳ, etc., Ἰώθ ἐρμηνεύεται γὰρ κυριεύων.

(3) Ζέοντες, καὶ, etc., παρακείμενον, τὸ λεγόμε-

νον *Χάμ* ἐρμηνεύεται *θέρμη*, καὶ ὁμῶς, etc.; leg. *virg.*

(4) Τὸ γὰρ τῷ στίχῳ παρακείμενον ἄνωμα τοῦτο δηλοῖ, etc., ἐρμηνεύεται τὸ *Σαβέδ* *ράβδος*, etc.

(5) N. 25, Τοῦ, etc., τῆς ἐξουσίας σου. N. 26, Καὶ τὴν, etc.

29. [Ϛ Sam (1)] Fidclis Dominus in omnibus ver-
bis suis,

30. Et sanctus in omnibus operibus suis.

31. [Ϛ Kam] Allevat Dominus omnes qui cor-
ruunt,

32. Et erigit omnes elisos.

33. [γ Meī] Oculi omnium in te sperant,

34. Et tu das escam illorum in tempore oppor-
tuno [escam eis temporibus opportunis].

35. [Ϛ Phe] Aperis tu manum tuam, et imples
omne animal benedictione.

29. [Σάμ] Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐ-
τοῦ,

30. Καὶ ὁστος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

31. [Χάμ] Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς κα-
ταπίπτοντας,

32. Καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατεβράγγμένους.

33. [Μεῖ] Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι,

34. Καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ
[αὐτοῖς ἐν εὐκαιρίαις].

35. [Φή] Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπι-
πλᾶς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Verax, firmus, immutabilis in iis, quæ defi-
nivit in iudicio; hoc enim significat syllaba, quæ
dicitur Sam, hoc est *stabilivit*, et etiam interpreta-
tur *illic*, hoc est in iudicio.

30. Et irreprehensibilis in omnibus quæ creavit;
et in omnibus præceptis suis; et in omnibus quæ
suscepit, et passus est propter nostram salutem.

31. Subjicit Dominus gratiam suam.

32. Et surgere facit omnes prolapsos in faciem,
hoc est in corda sua, et infirmatos in peccatis:
syllaba enim apposita, quæ dicitur Cham, *sustenta-
culum* interpretatur, perinde ac si diceret subjicit
se ipsum Dominus, et portat infirmos, ut versus si-
gnificat: et permanentes mente sua in peccatis,
veluti ex somno suscitatur, compungens eos gratia
sua, et surgere faciens, ut confiteantur, et vigilant
deinceps, ne amplius peccent.

33. Corda omnium credentium in te gratiam re-
cipiunt.

34. Et tu, cum mens eorum quiescit ab omni
mundana cura, et concupiscentia, illuminas eos
scientia præceptorum tuorum.

35. Abundanter donando gratiam sancti Spiritus
omni homini, qui adhæret voluntati tuæ: Phe
enim interpretatur os, hoc est insufflans ipsum in
faciem sanctorum et dicens: *Accipite Spiritum
sanctum*^a.

^a Joan. xx, 22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειω; συλλαβῆ ἢ λεγομένη
Σάμ, ἐρμηνεύεται, στηρίζα: καί, etc., τουτέστιν ἐκεῖ.

(2) Πέποιθεν.

(3) N. 31, Ὑποτίθησι, etc., καὶ ἀνίστησι πάντας
τοὺς ἀσθενούντας, καὶ καταπίπτοντας, etc., ἐπὶ τὰς
καρδίας αὐτῶν ἢ δὲ παρακειμένη διὰ τῆς κινναβα-
ρείω; συλλαβῆ, ἢ λεγομένη Χάμ, etc., ὑποτίθησιν αὐ-
τῶν ὁ, etc., τοὺς ἀσθενεῖς, καθὼς καὶ ὁ στίχος τοῦτο

δηλοῖ. N. 32, Καὶ τοὺς ἐναπομείναντας, etc., τῇ χά-
ριτι αὐτοῦ ἀναστάντας, etc.

(4) Αὐτῶν ὁ νοῦς, etc., τῶν προσταγμάτων σου
τῶν δυναμοῦντων αὐτούς.

(5) Τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος, etc., προσκειμένη,
etc., τὸ γὰρ Φή, τὸ διὰ τῆς κινναβάρειω; ἐρμηνεύεται,
etc.

(1) Deest in textu Hebræo littera Ϛ, quia deficit versus, qui ab illa incipere debebat, nempe Ϛκ, id est *Fidelis*, ut advertunt Vatablus, et Simeon de Muis, aliique. Hunc autem versum necesse est, vel librarium culpa excidisse, vel de industria ab Hebræis fuisse sublatum. Nam illum in textu Hebræo originali antea exstitisse probat ordo litterarum alphabeti Hebraici, certoque confirmat versio Septuaginta, aliæque Græcæ versiones; et præter Vulgatam, quæ ex Septuaginta sumpta est, etiam Arabica et Syriaca, quæ omnes versum illum habent, et consequenter in codicibus Hebræis, unde adornatæ sunt, legerunt. Quare merito contra Masoretarum veneratorem inquit Grotius: *Quomodo ad hæc respondebunt, qui no: jubent per omnia Masoretarum stare decretis?* Et insuper hac de re digna quidem observatione sunt, quæ adnotat Clarius referens: *veteres Hebræos dixisse tempore Messie hunc versum, qui tum deerat, reponendum quod cernimus, ait, factum.*

- 36. Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ,
- 37. Καὶ ὁσος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
- 38. [Κῶφ] Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν,
- 39. Πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.
- 40. [Ῥής] Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει,
- 41. Καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς.
- 42. [Σέμ] Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν,
- 43. Καὶ πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει,
- 44. [Θαῦ] Αἶνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα μου,
- 45. Καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ,
- 46. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

- A 36. [x] Justus Dominus in omnibus viis suis,
- 37. Et sanctus in omnibus operibus suis.
- 38. [p Koph] Prope est Dominus omnibus invocantibus eum,
- 39. Omnibus invocantibus eum in veritate.
- 40. [r Res] Voluntatem timentium se faciet,
- 41. Et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos.
- 42. [w Sem] Custodit Dominus omnes diligentes se,
- 43. Et omnes peccatores disperdet.
- 44. [t Thau] Laudationem Domini loquetur os meum,
- 45. Et benedicat omnis caro nomini sancto ejus,
- 46. In sæculum, et in sæculum sæculi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- B 36. Ἀδαρῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ· βαρεῖται γὰρ οὐκ εἰσὶν (1).
- 37. Καὶ ἐπαινεθήσεται ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ (2).
- 38. Μόνον εἰ θεάσεται (3) τινα μέλλοντα ἀναβοᾶν πρὸς αὐτὸν, εὐθέως παραγίνεται αὐτὸς πρὸς αὐτόν· ἡ συλλαβὴ γὰρ ἡ λεγομένη Κῶφ ἐρμηνεύεται ἐκκροῦμα, τουτέστιν ἀναβόης.
- 39. Πᾶσι τοῖς ἐκ πίστεως ἀδιακρίτως αὐτὸν ἐπικαλουμένοις.
- 40. Ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ ἡ λεγομένη Ῥής ἐρμηνεύεται κεφαλὴ (4), καὶ ὁρατός· σωτηρία οὖν ἐστὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ γνωστός αὐτοῖς πάλιν ἔσται ὁ Κύριος.
- 41. Καὶ τὴν ἀναβόησιν, ἣν ποιοῦνται νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκφυγεῖν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, πληρώσει ὁ Κύριος· ἀξιώσει γὰρ (5) αὐτοὺς τῆς αἰωνίου χάριτος.
- 42. Ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ, ἦτις (6) ἐστὶν Σέμ, ἐρμηνεύεται ὄνομα· τὸ ὄνομα οὖν τοῦ Κυρίου ἐπικεικλιμένον ἐπὶ τοῖς ἀγαπῶντας αὐτὸν φυλάττει αὐτούς.
- 43. Παραδώσει τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
- 44. Ἡ τῷ στίχῳ παρακειμένη συλλαβὴ ἡ λεγομένη Θαῦ (7) ἐρμηνεύεται σημεῖον, καὶ κλίσις, ἢ συντέλεια· τὴν δόξαν οὖν τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος ἐν τῷ ψαλμῷ, λέγει, διηγῆσομαι.
- 45. Καὶ δοξάζεται δι' ἔργων ἀγαθῶν πᾶς ἄνθρωπος τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.
- 46. Καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

- B 36. Non onerosus in omnibus præceptis suis : nam graves non sunt.
- 37. Et laudabitur in omnibus operibus suis.
- 38. Si solum viderit aliquem, qui clamaturus sit ad eum, statim advenit ipse ad illum : syllaba enim dicta *Coph* interpretatur *sonus*, hoc est clamor.
- 39. Omnibus ex fide non ficta eum invocantibus.
- 40. Syllaba versui apposita, quæ dicitur *Res* interpretatur *caput* et *visibilis* : salus igitur est timentibus eum, et notus ipsis rursus Dominus erit.
- 41. Et clamorem, quem emittunt nocte atque die, ut fugiant venturum judicium, exaudiet Dominus ; nam donabit eos gratia æterna.
- 42. Syllaba versui apposita, quæ est *Sem*, interpretatur *nomen* : nomen igitur Domini invocatum super diligentes eum custodit illos.
- 43. Tradet igni æterno.
- 44. Syllaba versui ascripta, quæ vocatur *Thau*, interpretatur *signum* et *inclinatio*, aut *consummatio* : gloriam igitur crucis suæ, et consummationem sæculi in psalmo, inquit, narrabo.
- 45. Et glorificet operibus bonis omnis homo nomen sanctum ejus.
- D 46. Et nunc et in futuro sæculo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοῦ, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει· Καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖται οὐκ εἰσὶν.
 (2) Τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.
 (3) Μόνον θεάσεται, etc., ἡ συλλαβὴ γὰρ ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως, ἡ λεγομένη, etc., ἐκκροῦμα, etc.
 (4) Ἐρμηνεύεται ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως συλλαβὴ ἡ π. τ. στ. ἡ λ. Ῥής, κεφαλὴ, etc. οὖν ἔσται, etc.,

πάλιν ἔσται, etc.
 (5) Πληρώσει, ὃς ἀξιώσει γὰρ, etc.
 (6) Ἡ συλλαβὴ ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως τῷ στίχῳ παρακειμένη, ἦτις, etc.
 (7) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως συλλαβὴ τῷ στίχῳ παρακειμένη, ἡ λεγομένη, Θαῦ, etc., καὶ κλίσις, καὶ συντέλεια, etc.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLV.

1. Lauda, anima mea, Dominum,
2. Laudabo Dominum in vita mea :
3. Psallam Deo meo quandiu fuero.
4. Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.
5. Exhibit spiritus ejus,
6. Et revertetur in terram suam.
7. In illa die peribunt omnes cogitationes ejus.
8. Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus :
9. Spes ejus in Domino Deo ipsius,
10. Qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt :

(a) Vers. 5. Καὶ ἐπὶ υἱούς, etc. V. 6. Ἐξελεύσεται, etc., ἀποστρέψει, etc., usque ad αὐτοῦ. V. 7. Ἐν ᾠκείνῃ, etc., οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκαιμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλουῖα, Ἀγγελου καὶ Ζαχαρίου· ἀλληλουῖα οὖν ἐρμηνεύεται: αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν· Ἀγγέλου δὲ ἐρμηνεύεται ἐορτάζοντος· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος. Αἰνέσατε οὖν τὴν ἐορτὴν τῶν παθημάτων τοῦ λέοντος τοῦ νικητοῦ, Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Διὰ καὶ ὁ Προφήτης αὐτὸ τοῦτο ἀρχεται διὰ τοῦ λέγειν· Αἰνεῖ, ἡ ψυχὴ μου.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi, et Zachariæ* : *alleluia* igitur interpretatur *sanctate, et hymnum dicite Deo vero* : *Aggæi* autem interpretatur *festum agentis* : *Zachariæ* vero interpretatur *victoriae leonis*. Laudate igitur festum passionis leonis, qui victoriam retulit, Jesu Domini nostri. Propterea et Propheta ex hoc ipso exorditur dicendo : *Lauda, anima mea*, etc.

1. Laudes dignas repende Domino tuo, qui red- B emit te proprio sanguine.

2, 3. Laudabo eum, donec accipiat spiritum meum, et rursus postquam acceperit in se spiritum meum, illic laudabo eum.

4. Nolite confugere ad auxilium eorum, qui in sublimitate sunt, neque ad filios hominum, qui non possunt se ipsos salvare, sed in illum sperate, qui dictus est Filius hominis propter propriam humanitatem, Salvator autem cum sit generis humani.

5, 6. Uniuscujusque hominis morientis redit substantia in terram, ex qua sumpta est : ille autem Filius hominis, etiam postquam mortuus fuit propter nos, et incorruptus permansit propria virtute, et mortuos vivificavit.

7. In die judicii occulta hominum judicabit Deus, accusantibus cogitationibus unumquemque de actionibus suis °.

8. Beatus homo, cujus inseparabilis adjutor ejus est Deus.

9. Et omnem suam curam projiciet in ipsum.

10. Mare, et omnia quæ in eis sunt, Creator visibilibus, et invisibilibus omnium.

° Rom. II, 15, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. Ὑμνήσατε τὸν Κύριον. Ἀγγέλου, etc. Αἰνέσατε οὖν, ὑμνήσατε τὴν ἐορτὴν, etc., τοῦ νικητοῦ, τοῦτέστιν Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὡς καὶ ὁ, etc., ἀρχεται. Διὰ τοῦτο λέγει· Αἰνεῖ, etc.

(2) N. 4. Μὴ καταφύγετε ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων N. 5. Μηδὲ ἐπὶ, etc., usque ad

A Ἀλληλουῖα. Ἀγγέλου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. ΡΜΕ.

1. Αἰνεῖ, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον,
2. Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου·
3. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάργω.
4. Μὴ πεποιθατε ἐπ' ἀρχοντας, ἐπὶ (a) υἱούς ἀνθρώπων οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία.
5. Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ,
6. Καὶ ἐπιστρέψει· εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ·
7. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολούνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.
8. Μακάριος, οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ·
9. Ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ,
10. Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς·

1. Ἐπαίνους ἀξίου, ἀνάπεμπε τῷ Δεσπότῃ σου τῷ ἐξαγοράσαντι σε τῷ ἰδίῳ αἵματι.

2, 3. Ἀνυμνήσω αὐτὸν ἕως ἂν δέξηται τὸ πνεῦμά μου, καὶ πάλιν μετὰ τὸ δέξασθαι αὐτὸν τὸ πνεῦμά μου, ἐκεῖ ἀνυμνήσω αὐτόν.

4. (2) Μὴ καταφύγετε ἐπὶ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, μηδὲ ἐπὶ υἱούς ἀνθρώπων, τοὺς μὴ δυναμένους ἑαυτοὺς σῶσαι· ἀλλ' ἐπ' ἐκείνους ἐλπίσατε τὸν λεγόμενον Υἱὸν ἀνθρώπου διὰ τὴν οἰκειαν φιλανθρωπίαν, Σωτῆρα δὲ ὄντα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

5, 6. Ἐκάστου ἀνθρώπου τελευτήσαντος ὑποστρέφει ὑπόστασις εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη· ἐκεῖνος δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μετὰ τὸ θανεῖν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ ἀφθαρτος διέμεινεν οἰκείᾳ δυνάμει, καὶ τοὺς νεκροὺς ἐζωοποίησεν.

7. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κρινεῖ ὁ Θεός, κατηγορούντων τῶν λογισμῶν ἕκαστον (3) περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

8. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, οὗ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπελάστου [ἀπέλαστος] βοηθὸς (4) αὐτοῦ ἐστίν.

9. Καὶ πᾶσαν τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπιβρέθει ἐπ' αὐτόν.

10. Τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, τὸν (5) Δημιουργὸν τῶν ἀοράτων καὶ ὁρατῶν πάντων.

Σωτῆρα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. N. 6. Ἐκάστου, etc., καὶ ἀφθαρτος ἐμείνεν, etc.

(3) Ἐκάστου, etc.

(4) Ἀπέλαστου λαοῦ βοηθός, etc.

(5) N. 10. Incipit ab his verbis, τὸν δημιουργόν, etc.

11. Τὸν φυλάσσοντα ἀλήθειαν εἰς τὸν αἰῶνα ·
 12. Ποιοῦντα κρῖμα τοῖς ἀδικουμένοις ·
 13. Διδόντα τροφήν τοῖς πεινῶσι.
 14. Κύριος λύει πεπεδημένους ·
 15. Κύριος σοφοὶ τυφλοῦς ·
 16. Κύριος ἀνορθοὶ κατεβράχμενους ·
 17. Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους ·
 18. Κύριος φυλάσσει τοὺς προσηλύτους.
 19. Ὁρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται,
 20. Καὶ ὁδὸν ἀμαρτωλῶν ἀφανίσει.
 21. Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ (α) Θεὸς σου Σιών,
 22. Εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.
 Ἀλληλουῖα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. PMΓ´.

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός ·

(α) Vers. 22. Ὁ Θεός σου, etc., usque ad καὶ γενεάν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Τὸν ἀψευδῆ Θεὸν τὸν φρουροῦντα πᾶσαν καρδίαν τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 12. Ποιοῦντα ἐκδίκησιν καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοῖς καταπονουμένοις, ἢ ὑπὸ ἀνθρώπων, ἢ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 13. Τὸ μὲν ἰδικὸν δῆλον ἐστίν, ὅτι αὐτὸς τρέφει πᾶσαν σάρκα · ὁμοῦ δὲ (1) καὶ τοῦτο θεωρεῖται, ὅτι τοῖς ποθοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ πλουσιῶς αὐτὴν παρέχει.
 14. Τοὺς συνεσφιγμένους ὑπὸ τῶν ἰδίων (2) ἀμαρτιῶν ἀπαλλάττει αὐτοὺς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 15. Τοὺς πεπηρωμένους (3) τὴν διάνοιαν σοφοὶ αὐτοὺς, οὐ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ τὴν ἀνίκητον [ἀκίνητον] καὶ ἀτελεύτητον.
 16. Κύριος ἀνεγείρει τοὺς καταπεσόντας ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
 17. Ὥστε καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (4) θεῖναι ὑπὲρ αὐτῶν.
 18. Τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ σκέπει τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 19. Τὸ μὲν εἰδικὸν δῆλον ἐστίν, ὅτι ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλαμβάνεται · περὶ δὲ τοῦ νεανίσκου λέγει, οὐ ἀνέστησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ Ναῖν, καὶ τῆς τούτου μητρὸς.
 20. Καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀπάτην, καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου συντέλει.
 21, 22. (5) Ἀτελευτήτως ὁ Θεός σου ἢ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐνθα τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον ὑπάρχει · Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος ὄπου ἢ σκηνῆ, τουτέστιν ὄπου τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) Ἀλληλουῖα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου · ἀλληλουῖα οὖν ἐρμηνεύεται Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi, et Zachariæ* : *alleluia* igitur interpretatur *laus et hymnus*.
 1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἡδὺ τῷ Θεῷ τὸ ψάλλειν (7) αὐτῷ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δέ deest.
 (2) Ἰδίων deest.
 (3) Πεπωρωμένους leg. videtur πεπηρωμένους.
 (4) Αὐτῶν, leg. αὐτοῦ.
 (5) N. 21. Ἀτελευτήτως. N. 22. Ὁ Θεός ἢ ἄνω,

PATROL. GR. XXVII.

- A 11. Qui custodit veritatem in sæculum :
 12. Facit iudicium injuriis patientibus :
 13. Dat escam esurientibus.
 14. Dominus solvit compeditos :
 15. Dominus illuminat cæcos :
 16. Dominus erigit elisos :
 17. Dominus diligit justos :
 18. Dominus custodit advenas.
 19. Pupillum, et viduam suscipiet,
 20. Et vias peccatorum disperdet.
 21. Regnabit Dominus in sæcula Deus tuus Sion,
 22. In generationem et generationem.
Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLVI.
 1. Laudate Dominum, quoniam bonum est psalmus :

11. Qui verax Deus est custodiens corda omnia sanctorum suorum.

12. Vindicans, et in præsentī, et in futuro sæculo afflictos, aut ab hominibus, aut a contrariis potestatibus.

13. Proprius quidem sensus manifestus est, quod ipse omnem carnem alit. verumtamen id allegorice etiam explicari potest, quod desiderantibus gratiam suam abundanter ipsam exhibet.

14. Constrictos a propriis peccatis liberat eos gratia sua.

15. Mente excæcatos sapientes reddit eos, non sapientia hujus mundi, sed insuperabili [immutabili] et æterna.

16. Dominus erigit raptos in peccata.

17. Adeo ut et animam suam pro ipsis posuerit.

18. Confugientes ad ipsum protegit gratia sua.

19. Sensus quidem proprius manifestus est, quod pupilli et viduæ curam suscipit : allegorice autem loquitur de juvene, quem Dominus suscitavit in urbe Nain, et de illius matre.

20. Et omnem concupiscentiam, et deceptionem et doctrinam principum hujus sæculi conficiet.

21, 22. In æternum Deus tuus superna Jerusalem, ubi supercæleste altare existit : Sion enim interpretatur locus ubi tabernaculum, hoc est ubi supercæleste altare.

1. Laudate Dominum, quoniam jucundum est Deo, ut ipsi psallatur.

etc., τουτέστιν τόπος, ὄπου, etc.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρου περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται μνήμη Κυρίου, etc., αἶνος, ὕμνος τῷ Θεῷ τῷ ὄντι παρά, etc.

(7) Ψάλλαι, etc.

2. Deo nostro sit jucunda laudatio.
3. *Ædificans Jerusalem Dominus :*
4. *Dispersiones Israelis congregabit.*
5. *Qui sanat contritos corde;*
6. *Et alligat contritiones eorum,*
7. *Qui numerat multitudinem stellarum ,*
8. *Et omnibus eis nomina vocat.*

- A 2. Θεῷ ἡδυνθείη αἰνεσις.
3. Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλήμ ὁ Κύριος·
5. Τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυνάξει.
5. Ὁ ἰώμενος τοὺς συντριμμένους τὴν καρδίαν·
6. Καὶ δεσμεύων τὰ συντρίμματα αὐτῶν.
7. Ὁ ἀριθμῶν πλήθῃ ἀστρων ,
8. Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

ταὶ αἶνος καὶ ὕμνος· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται ἑορτάζοντος· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται μνήμης Κυρίου. Σαφῶς οὖν τοῦτο λέγει, αἶνος καὶ ὕμνος τῷ ὄντι Θεῷ παρὰ τοῦ ἑορτάζοντος λαοῦ τὴν μνήμην τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

nus : *Aggæi* autem *festum agentis* : *Zachariæ* autem interpretatur *memoriæ Domini*. Aperte igitur hoc significat, laus et hymnus Deo vero a populo, qui festum agit memoriæ passionis ejus.

2. Delectabitur enim hujusmodi laude Deus.

3. *Jerusalem* interpretatur *visio pacis*, quale est cor fidele : singula igitur hujusmodi corda ædificat Dominus. Verumenimvero supernam Jerusalem ipse ædificavit ; et multitudo angelorum dicitur Jerusalem, et omnibus manifestum est, quod ipse eos ædificat domum spiritalem, quemadmodum inquit apostolus ¹⁰.

4. *Dispensa membra sanctorum*, hoc est populos, qui ex Judæis sunt, et qui ex gentibus, congregabit per passionem suam. Aliam etiam interpretationem hujus versus dicam. *Israel* interpretatur *videns Deum* : mentis igitur videntis eum omnem captivitatem congregabit, et in suam liberam potestatem ipsam restituet.

Interpretatio versiculi quinti usque ad decimum octavum non exstat in cod. Barb.

5, 6. Et concupiscentias eorum conterentes ante corda hominum alligans vinculis æternis, et tradens igni æterno, hoc est contrarias potestates.

7, 8. Manifestum quidem est, quod ipse ut factor, novit quantitatem earum stellarum, quas fecit. De sanctis etiam allegorice explicari possunt, quæ de stellarum numero dicuntur ; similiter enim et horum numerum agnoscit. Nisi enim prævideret quæ sit eorum quantitas, non præparasset ipsis civitatem, quæ posset eos excipere. Numerans igitur multitudinem stellarum, perspicuens et probans quale charisma, et quantum possit unusquisque sanctorum accipere, et ita exhibens. Deinde sequitur in psalmo : *Et omnibus eis nomina vocans* : mos enim in Ecclesia est sanctos suos alios quidem vocare apostolos, alios autem prophetas, alios autem magistros ; deinde lectores, deinde interpretes Scripturarum ex una lingua in aliam. Hic igitur mos est, inquam, omnibus eis nomina vocans (a).

¹⁰ I Petr. II, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ pro δέ.

(2) Καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, desunt hæc ultima verba in cod.

(a) Ex hujusmodi autem loquendi ratione, qua hoc loco interpret noster varios sanctorum fidelium ordines in B. Pauli Epistolis expressos refert, quisque rerum ecclesiasticarum peritus ejus voluntatem conficere potest, tum etiam ex iis quæ in explicatione vers. 12, psal. xxvi, leguntur : nempè baptisterium fuisse locum occultum in ecclesia. Nam primis Ecclesiæ sæculis et in ipsa urbe Alexandria baptisterium

B 2. Τερφθήσεται γὰρ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰνεσίᾳ ὁ Θεός.

3. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται ἔρασις εἰρήνης, ὅπερ ὑπάρχει καρδία πιστῆ· ἐκάστην οὖν τοιαύτην καρδίαν οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος. Ὅμως δὲ (1) τὴν αὐτὴν Ἱερουσαλήμ αὐτῆς ἐδημιούργησε, καὶ τὸ πλήθος ἐκ τῶν ἀγγέλων λέγεται Ἱερουσαλήμ, καὶ δῆλον ἐστὶ πᾶσι, ὅτι περ αὐτῆς αὐτοῦ οἰκοδομεῖ οἶκον πνευματικῶν, καθὼς (2) εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

4. Τὰ δισχορπισμένα μέλη τῶν ἁγίων, τουτέστι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων λαοῦς, καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἐπισυνάξει διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ. Καὶ ἄλλην δὲ τῷ αὐτῷ στίχῳ ἐρμηνείαν λέξομεν. Ἰσραὴλ (3) ἐρμηνεύεται ὄρων Θεόν· τῆς διανοίας οὖν τῆς ὁρώσης αὐτὸν πᾶσαν αἰχμαλωσίαν ἐπισυνάξει, καὶ εἰς τὴν αὐτῆς αὐτεξουσιότητα αὐτὸν ἀποκαταστήσει.

C 5, 6. Καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν τὰς πρότερον συντριβούσας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων δεσμεύων δεσμοῖς αἰθίοις, καὶ παραδίδους τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, τουτέστι τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

7, 8. Δῆλον μὲν ἐστίν, ὅτι, ὡς πεποιθῶς, οἶδε τὴν ποσότητα ὧν πεποίηκεν. Καὶ εἰς τοὺς ἁγίους δὲ θεωρεῖται ὁ τούτων ἀριθμὸς, καὶ ὁμοίως πάλιν καὶ αὐτῶν γινώσκει τὸν ἀριθμὸν. Εἰ μὴ γὰρ προῖδη (3) ποσὴ ἔσται ἡ ποσότης αὐτῶν, οὐκ ἂν προητοίμασεν αὐτοῖς πόλιν τὴν δυναμένην αὐτοὺς δέξασθαι. Ὁ ἀριθμῶν οὖν πλήθῃ ἀστρων, ὁ θεωρῶν καὶ δοκιμάζων πῶς χάρισμα, καὶ πῶσον δύναται δέξασθαι ἕκαστος τῶν ἁγίων, καὶ οὕτω παρέχων. Ἔτα, *Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν*. Ἔθνος γὰρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἁγίους αὐτῆς τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ διδασκάλους· ἔτα δυνάμεις, οἵτινες ὑπάρχουσιν οἱ διάκονοι· ἔτα τοὺς ἐπιτιλοῦντας τὰς λάτεις· ἔτα ἀναγνώστας· ἔτα τοὺς ἐρμηνεύοντας ἀπὸ τῆσδε τῆς γλώσσης εἰς τὴνδε τὰς Γραφάς. Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ, πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

(3) Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὄρων, etc., αὐτὴν ἀποκαταστήσει.

(3) I., προῖδη. Edit.

9. Μέγας (α) ὁ Κύριος ἡμῶν,
 10. Καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ,
 11. Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.
 12. Ἀναλαμβάνων πράξεις ὁ Κύριος·
 13. Ταπεινῶν δὲ ἀμαρτωλοῦς ἕως τῆς γῆς.
 14. Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἐξομολογήσει·
 15. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρα.
 16. Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις,
 17. Τῷ ἐτοιμάζοντι τῇ γῆ ὕετόν.
 18. Τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρεσι χόρτον,
 19. Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.
 20. Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφήν αὐτῶν,
 21. Καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλου-
 μένοις αὐτόν.

(α) Vers. 9. Μέγας, etc., usque ad αὐτοῦ. Vers. 10. Καὶ τῆς, etc. Vers. 11. Ἀναλαμβάνων, etc. Vers. 12. Ταπεινῶν, etc., ἕως γῆς, et sic deinceps in cod. vers. recensentur.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9, 10. Ὁ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καταργήσας τὸν B
 τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτίστι τὴν διάβολον.

11. Ὁ βῆθος πλοῦτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώ-
 σεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρύματα αὐτοῦ,
 καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Τίς γὰρ ἔγνω
 νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;
 σὺν τῷ Πατρὶ γὰρ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι βουλευσά-
 μενος, θανατωθεὶς ἐζωοποίησε τοὺς νεκρούς.

12. Προσκαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς μὴ ἀνθ-
 ισταμένους τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ.

13. Παραδοὺς δὲ τὸν διάβολον τηρεῖσθαι, καὶ τοὺς
 ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ τοὺς πειθόμενους αὐτοῖς ἐν
 τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς.

14. Διανοίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν τῷ Κυρίῳ,
 ἐξομολογούμενοι αὐτῷ.

15. Νεκρώσαντες τὰ μέλη ὑμῶν, δοξάσατε αὐτόν C
 ἐν αὐτοῖς.

16. Τῷ σκέποντι τὸν χορὸν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐν
 τοῖς χαρίσμασιν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. Καὶ ἄλλως
 δὴ λέξωμεν· Τὸν πληροῦντα τὸν παράδεισον τῶν
 ἁγίων αὐτοῦ.

17. Τῷ εὐτρεπίζοντι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τῇ οἰ-
 κουμένῃ. Ὅμως καὶ ἄλλως λέξωμεν· Τῷ ἐτοιμῶς
 παρέχοντι καρδίᾳ πιστῇ τὴν χάριν αὐτοῦ.

18. (1) Τὰ ἄνθη τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ ἐν τοῖς
 ἔθνεσιν.

19. Καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς
 καὶ τοῖς μέλεσι τῶν ἀνθρώπων.

20. Διδόντι τοῖς ἀσυνέτοις σύνεσιν τοῦ μεταλαμ-
 βάνειν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ τῶν ζωποιοῦντων D
 αὐτούς.

21. Καὶ τοῖς τῶν μεμελανωμένων καὶ ἀκαθάρτων
 ἐθνῶν τέκνοις διδοὺς τροφήν τὴν χάριν αὐτοῦ, τοῖς
 διὰ τῆς πίστεως ἀναβοῶσι πρὸς αὐτόν.

¹¹ Rom. xi, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 17. Τῷ ἐξανατέλλοντι τὰ ἄνθη, etc. N. 18.
 Καὶ τὰ λόγια, etc. N. 19 Διδόντι, etc., τοῦ μεταλαβεῖν,
 etc. N. 20. Καὶ τῶν μεμελανωμένων, etc. N. 21. Οὐκ
 ἐν, etc. N. 22. Οὐδὲ τῷ, etc. N. 23. Ἄλλ' ἐν κ. σ. καὶ

A 9. Magnus Dominus noster,
 10. Et magna virtus ejus,
 11. Et sapientiae ejus non est numerus.
 12. Suscipiens mansuetos Dominus :
 13. Humilians autem peccatores usque ad terram.
 14. Praecinite Domino in confessione :
 15. Psallite Deo nostro in cithara.
 16. Qui operit caelum nubibus ,
 17. Et parat terrae pluviam.
 18. Qui producit in montibus fenum,
 19. Et herbam servituti hominum.
 20. Qui dat jumentis escam ipsorum ,
 21. Et pullis corvorum invocantibus eum.

9, 10. Qui per mortem suam profligavit eum,
 qui mortis imperium habebat, hoc est diabolum.

11. O altitudo divitiarum, et sapientiae, et scientiae Dei! quam imperscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus! Quis enim novit mentem Domini, et quis consiliarius ejus fuit¹¹? Nam cum Patre et cum Spiritu sancto inito consilio, morti traditus mortuos vivificavit.

12. Advocat ad se ipsum non adversantes praecceptis suis.

13. Tradidit autem diabolum, et angelos ejus, et obedientes ipsis, ut custodirentur in inferioribus terrae.

14. Aperite corda vestra Domino, confidentes ipsi.

15. Mortificantes membra vestra, glorificate eum in ipsis.

16. Qui protegit chorum sanctorum ejus in donis Spiritus sancti. Et aliter quidem explicabimus, dicendo : Qui implet paradisum sanctis suis.

17. Qui praeparat praedicationem suam universae terrae. Verumtamen et aliter explicando dicemus : Qui prompte exhibet cordi fideli gratiam suam.

18. Flores ejus charismatum in gentibus.

19. Et eloquia ejus in requiem animis et membris hominum.

20. Qui dat insipientibus intellectum ad comprehendenda ejus praeccepta, quibus vivificantur.

21. Et filiis gentium, quae denigratae et immundae sunt, clamantibus ad eum per fidem in cibum orationis suae praebet.

ταταπεινωμένῃ, etc. εὐδοκᾷ κατοικεῖν. N. 24. Καὶ ἐν τ. μ. π. ἐφ' ἑ. ὁ. εἰ. δίκαιοι· ἐλπίζοντες (leg. ἐλπίζουσιν) δὲ, ὅτι ἵα τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, etc.

fuisse locum ab ecclesia sejunctum et ecclesiam adeuntibus absconditum declarant potissimum ea, quae de caede Proterii episcopi Alexandrini ab Evagrio et Liberato diacono, aliisque tradita sunt. Saeculo autem sexto centum est, baptisteria in propatulo et in narthece ecclesiae aedificata fuisse.

22. Non in fortitudine equi voluntatem habebit : A

23. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

24. Beneplacitum est Domino super timentes eum,

25. Et in eis qui sperant super misericordia ejus.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ, PSAL. CXLVII.

1. Lauda, Hierusalem, Dominum,

2. Lauda Deum tuum, Sion.

3. Quoniam confortavit seras portarum tuarum :

4. Benedixit filiis tuis in te.

5. Qui posuit fines tuos pacem,

6. Et adipe frumenti satiat te.

22. Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει·

23. Οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρός εὐδοκίει.

24. Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν,

25. Καὶ ἐν (α) τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. ΡΜΖ'.

1. Ἐπαίτει, Ἰερουσαλήμ, τὸν Κύριον,

2. Αἶνει τὸν Θεόν σου, Σιών.

3. Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν σου·

4. Εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου ἐν σοί.

5. Ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρήνην,

6. Καὶ στήρα πυροῦ ἐμπιπλῶν σε.

γ) Vcis. 24. in cod. Καὶ ἐν πᾶσι τοῖς, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Non in fortitudine insipientis voluntatem habebit, ut inhabitet gratia sua.

23. Neque magnitudine, et corde cujusque delectatur.

24. Sed in corde contrito et humiliato a timore suo beneplacitum est ei, et inhabitat.

25. Et non in eis, qui confidunt in se ipsis quod sint justī; sed in eis qui sperant, quod ob ejus bonitatem digni fient misericordia.

22 Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἀσυνέτου θελήσει ἐνοικῆσαι τὴν χάριν αὐτοῦ.

23. Οὐδὲ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ καρδίᾳ ἐκάστου δέλεται

24. Ἄλλ' ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ, τεταπεινωμένῃ ὑπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ εὐδοκεῖ, καὶ κατοικεῖ.

25. Καὶ ἐν τοῖς μὴ πεποιθόσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσι δίκαιοι ἐλπίζοντας· διὸ καὶ ἄλλ' ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν, ὅτι καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ἀξιωθήσονται ἔλεους.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ἀλληλουῖα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, ὡς προεῖρηκα, καὶ πάλιν λέγω, ἀλληλουῖα ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε τὸν Θεόν· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἣν ἐποίησατο διὰ τῆς παρουσίας καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi et Zachariæ* : ut dixi, et rursus dico, *alleluia* interpretatur *laudate Deum* : *Aggæus* autem interpretatur *victoria Leonis Jesu Domini nostri*, quam retulit adventu et passione sua.

1. Visio pacis glorifica Dominum, hoc est Ecclesia ex gentibus, in qua visa est, et videtur pax totius mundi Dominus noster Jesus : *Hierusalem* enim interpretatur *visio pacis*.

2. Lauda Deum tuum, Ecclesia ipsius, in qua est sanctuarium gratiæ ejus : *Sion* enim interpretatur *locus ubi tabernaculum*.

3. Quoniam corroboravit potentiam apostolorum, per quos omnes ingrediuntur ad te.

4. Sanctificavit eos in ventre suo, hoc est in lavacro.

5. Portæ enim inferi non prævalebunt adversus te¹³.

6. Et adipe supercœlestis frumenti satiat te, quod moritur in terra, et germinare facit spicas suas in toto mundo¹⁴.

1. Ὁρασις τῆς εἰρήνης, δόξασον τὸν Κύριον, τουτέστιν ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἐν ἣ ἐωράθη, καὶ ὄραται εἰρήνη (2) τοῦ παντὸς κόσμου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς· Ἰερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρασις εἰρήνης.

2. Αἶνει τὸν Θεόν σου, ἡ αὐτοῦ (3) Ἐκκλησία, ἔθα τὸ ἀγίασμα τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐστὶ· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος ὄπου ἡ σκηπή.

3. Ὅτι ἐνεδυναμώσας τὰς δυναστείας τῶν ἀποστόλων, δι' ὧν πάντες εἰσέρχονται πρὸς σέ.

4. Ἐγίασεν αὐτοὺς ἐν τῇ γαστρὶ σου, τουτέστιν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ.

5. Πύλαι γὰρ ἔδου οὐ κατασχύσουσί σε (4).

6. Καὶ τὸ στήρα τοῦ ἐπουρανοῦ σίτου ἐμπιπλῶν σε, τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ γῆ, καὶ (5) ἀνατελειαντος τοὺς στάχυας αὐτοῦ ἐν ὅλῃ τῷ κόσμῳ.

¹³ Matth. xvi, 18. ¹⁴ Joan. xi, 24, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., ὡς προεῖρηκαμεν, etc., αἰνεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν. Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται ἑορτάζοντας· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος, etc.

(2) Ἡ εἰρήνη, etc.

(3) Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, etc.

(4) Κατισχύσουσί σου.

(5) Εἰς τὴν γῆν, καί, etc.

- 7. Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῇ γῆ·
- 8. Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.
- 9. Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον·
- 10. Ὁμίχλην ὡσεὶ σποδὸν πάσσοντος.
- 11. Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὡσεὶ ψωμούς·
- 12. Κατὰ πρόσωπον ψυχῆς αὐτοῦ τὶς ὑποστήσεται;
- 13. Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τήξει αὐτά·
- 14. Πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται ὕδατα.
- 15. Ὁ ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ,
- 16. Δικαιώματα καὶ κρίματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραὴλ.
- 17. Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει.
- 18. Καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς.

- A 7. Qui emittit eloquium suum terræ :
- 8. Velociter currit sermo ejus.
- 9. Qui dat nivem sicut lanam :
- 10. Nebulam sicut cinerem spargit.
- 11. Mittit crystallum suum sicut buccellas :
- 12. Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?
- 13. Emittet eloquium suum, et liquefaciet ea :
- 14. Flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.
- 15. Qui annuntiat verbum suum: Jacob :
- 16. Justitias et judicia sua Israel.
- 17. Non fecit taliter omni nationi.
- 18. Et judicia sua non manifestavit eis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7, 8. (1) Ὁ ἀποστέλλων τὸ κήρυγμα αὐτοῦ διὰ τῶν προφητῶν τῆς συναγωγῆς τῇ γῆνι [τῇ γῆ], ἕως τοῦ κόσμου τοῦ ἐν τάχει παριόντος, κηρυχθήσεται ὁ λόγος αὐτοῦ.

9. Τὸ καθαρόν (2) τοῦ λόγου λέγει καὶ ἀπαλὸν τοῖς βουλομένοις, καὶ ὅτι περ τοῖς ἐπιμελῶς ἐργαζομένοις λόγον γίνεται, ὡς ἀπὸ ἐρέας, περιβόλαιον τῇ ψυχῇ.

10. Τὸ λεπτότατον καὶ δυσνόητον ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐγκείμενον δηλοῖ· ὅτι περ τὰ πλησίον ὄντα τοῦ ἀναγινώσκοντος λόγια οὐ συγχωρεῖται ἡ διάνοια αὐτοῦ καθορᾶν διὰ τὴν οὐσαν ἐν αὐτοῖς (2') λεπτότητα, ὡς περ ὀμίχλης ἐπικειμένης ἐν αὐτοῖς· χρεῖα οὖν ἵνα ἀνατελεῖ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡλιος δικαιοσύνης, καὶ παραγάγῃ (3) τὴν ἐπικειμένην ὀμίχλην, ἐν οὕτω δυναθῇ καθαρῶ τῷ ὀφθαλμῷ τῆς καρδίας ἰδεῖν ὁ ἀναγινώσκων τὸν ἐγκείμενον νοῦν.

11. Τὸ σκληρὸν τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τηλαυγές, ὡς περ τὸ κρύσταλλον· σημαίνει δὲ (4) καὶ τὸ ζωοποιῶν αὐτοῦ, ὡς περ ὁ ψωμός.

12. Τὸ φρικώδες καὶ φοβερὸν τοῦ νόμου (5) ἐδήλωσεν, ὡς νομίζω.

13. Ἐξαποστελεῖ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, καὶ διαλύσει αὐτὰ, ἐρμηνεύων ἡμῖν τὰ σκληρὰ καὶ δυσνόητα τοῦ νόμου (6).

14. Ἐπιφοιτήσει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος.

15. Ὁ φανερῶν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τῷ λαῷ τῷ Ἰσραὴλ. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται κρατῶν ἐσχάτων.

16. Καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ φανερῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν τῇ διανοίᾳ.

17. Ἔως γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει, τὸ (7) τὸν λόγον αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἐκ στόματός μου.

18. Καὶ οὕτω τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν, ὡς τοῖς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν πιστεύουσαις εἰς αὐτόν.

7, 8. Qui emittit prædicationem suam terræ, per prophetas synagogæ, donec, mundo celeriter pertranseunte, prædicabitur sermo ejus.

9. Puritatem sermonis ejus significat, et facilitatem volentibus, et quod diligenter operantibus sermonem sit animæ eorum, veluti operimentum ex lana.

10. Subtilitatem, et intelligendi difficultatem, quæ in sermonibus ejus est, significat: quoniam cum prope legentem sint eloquia, non conceditur menti ipsius ea introspicere propter eorum subtilitatem, periude ac si nebula ea obtegeret; opus est igitur, ut in mente exoriatur sol justitiæ, et abigat incubantem nebulam, ut ita possit lector puro cordis oculo videre sensum latentem.

11. Durum, ac dilucidum esse sermonem ejus, sicut crystallum: significat autem etiam vivificum esse, veluti buccellam.

12. Ostendere voluit, ut puto, timendum ac tremendum esse sermonem ejus.

13. Emittet Filium suum unigenitum solem justitiæ, et dissolvit ea (hoc est eloquia interpretans nobis obscura et difficilia legis).

14. Adveniet Spiritus sanctus ejus in homines, et fluent ex ipsorum ventre flumina aquæ vivæ¹⁴.

15. Qui manifestat Filium suum populo novissimo. Jacob enim interpretatur tenens extrema.

16. Et præcepta sua manifestat iis, qui mente eum vident.

17. Usque enim ad adventum ejus nulli genti ita fecit, ut verbum suum ex ore ejus audirent.

18. Neque ita judicia sua manifestavit, ut in ultimis diebus credentibus in eum.

¹⁴ Joan. vii, 38, 39.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 7. Ὁ ἀποστέλλων, etc., προφητῶν τῇ συναγωγῇ τῇ γῆνι. N. 8. Ἔως τοῦ κόσμου ἐν τάχει, etc.
 (2) Τὸ ἀκάθαρτον, leg. tamen vid. καθαρόν.
 (2') L., αὐτοῖς. EDIT.
 (3) Παραγάγειν, etc., καοδίας ἐπιθεῖν, etc.

(4) Δέ δεest.
 (5) Τοῦ νόμου ἐδήλωσεν, ὡς λογίζομαι. — Λόγῳ in marg. cod. Barberin.
 (6) Βίον.
 (7) Τῷ τόν, etc., στόματος αὐτοῦ.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLVIII. Α Ἀλληλουΐα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. ΡΜΒ.

1. Laudate Dominum de cœlis :

2. Laudate eum in excelsis.

5. Laudate eum, omnes angeli ejus.

4. Laudate eum, omnes virtutes ejus.

5. Laudate eum, sol et luna :

6. Laudate eum, omnes stellæ et lumen.

7. Laudate eum, cœli cœlorum,

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν ·

2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις.

5. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.

4. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ·

5. Αἰνεῖτε αὐτὸν, ἥλιος καὶ σελήνη ·

6. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς.

7. Αἰνεῖτε αὐτὸν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) · Ἀλληλουΐα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου · εἶρηκα δὲ πολλάκις, ὅτι τὸ ἀλληλουΐα ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν Θεόν* · Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται *ἐορτάζοντος* · Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται *μνησκομένη* [μνημονευομένου] Κυρίου, καὶ πάλιν *νίκη* τοῦ *Λέοντος*. Οὐκ οὐκ αἶνος Θεῷ τῶν ἐορταζόντων τὴν νῆμην καὶ τὴν νίκην τοῦ λεοντος, τουτέστι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν καὶ τὸ πάθος.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi et Zachariæ* : sæpius aulem dixi quod *alleluia* interpretatur, *laudate Deum* : *Aggæi* autem interpretatur, *festum agentis* : *Zachariæ* autem interpretatur, *qui memor est Domini atque etiam victoria leonis*. Laus igitur Deo eorum qui festum agunt, recolentes memoriam et victoriam leonis, hoc est, adventum et passionem Domini nostri Jesu Christi.

1-4. Cum enim natus est Deus in terra propter nostram salutem, clamaverunt de cœlis, et ex excelsis omnes cœlestes exercitus : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus beneplacitum*¹²; similiter etiam quotidie laudant eum : quod autem dicit nunc Propheta manifeste e Scriptura demonstratum est. Nimirum hic nobis indicavit glorificationem factam in ejus adventu a cœlesti exercitu, quemadmodum scriptum est.

5, 6. Sensus quidem proprius manifestus est, quod scilicet ex aspectu, et ex eo quod præstitutum sibi cursum conficiant, gloriam præbent factori suo : *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*¹³. Verumtamen, quod mystice significatur in versibus, de quibus agitur, certe ex titulo seu inscriptione intelligere licet : videlicet laudem, quam in passione sua ei præbuerunt luminaria et lux, indicavit nobis : cum enim confixus est in cruce, tenebris suffusa demonstrant, illum esse, qui ea creando effecerat, ut lux essent.

7. Manifeste etiam cœli cœlorum laudaverunt eum, inclinantes quidem se ipsi ejus virtuti in ejus ad nos adventu, et rursus se ipsi aperientes, cum a nobis reversus est, unde descendens inseparabilis manserat. Verumtamen aliam quoque mysticam explicationem de hoc versu adducam tibi, charissime. Nam : *Laudate eum, cœli cœlorum* : hoc est, apostoli omnibus sanctis sublimiores, laudate eum prædicatione vestra.

¹² Luc. II, 14. ¹³ Matth. V, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει, etc. Εἶρηκα μὲν δὲ πολλάκις, etc., αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν. Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται μνησκομένου Κυρίου, καὶ πάλιν, etc., sed mel. alt. lect., ἐορτάζοντος, etc.

(2) Ὁ Θεὸς αὐτῶν, etc., καὶ ἐν τοῖς ὑψίστοις πᾶσι, etc., ὅμως καὶ καθ' ἑκάστην ἀπαύστως ἀνυμνοῦσιν, etc., καθὼς προεγγράπηται.

1-4. Ἦνίκα γὰρ ἐτέχθη ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὁ Θεὸς (2), ἀνεβόησαν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐκ τῶν ὑψίστων πᾶσαι αἱ οὐράνια στρατιαί· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ τῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία · ὁμοίως καὶ καθ' ἑκάστην ἀνυμνοῦσιν αὐτόν. Ὁ δὲ λέγει νῦν ὁ προφήτης, σαφῶς ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἀποδέδεικται · ὅτι τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς οὐρανοῦ στρατιᾶς δοξολογίαν ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐδήλωσαν ἡμῖν ἐντύθα, καθὼς τέγραπται.

5, 6. Τὸ μὲν εἰδικὸν δῆλον ἐστίν, ὅτι διὰ τῆς θείας, καὶ τοῦ τελεῖν αὐτὰ τὸν προσταχθέντα αὐτοῖς δρόμον, δοξάζουσιν αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὰ αὐτὰ (3)· Ὅπως ἴδωσιν ὁμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὁμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὅμως τὸ εἰρημένον ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι τὴν ἐν τῷ πάθει αὐτοῦ γενομένην αἰνεσίαν ὑπὸ τῶν φωστῆρων καὶ τοῦ φωτὸς ἐδήλωσαν ἡμῖν· Ἦνίκα γὰρ ὑπῆρχε πεπηγὼς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, σκοτισθέντα ἀπέδειξαν ἐκείνον τὸν τὴν ὑπόστασιν τοῦ εἶναι αὐτὰ φῶς δημιουργήσαντα.

7. Σαφῶς καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν ἤνεσαν (4) αὐτόν, κλινάτες μὲν ἑαυτοὺς τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίᾳ, ἀνεωγότες δὲ πάλιν αὐτῷ, ὅταν ἀφ' ἡμῶν ἀνῆει, ὅθεν κατελθὼν ἀχώριστος ἔμεινεν. Ὅμως δὲ καὶ ἄλλην σοὶ παραγάγω θεωρίαν περὶ τούτου, ἀγαπητέ· Αἰνεῖτε γὰρ αὐτόν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν · τουτέστιν, οἱ ἀπόστολοι οἱ ὑψηλότεροι πάντων τῶν ἁγίων, αἰνέσατε αὐτόν διὰ τοῦ κηρύγματος ὁμῶν.

(3) Ποιήσαντα αὐτὰ, ὡς περὶ τῶν ἀνθρώπων εἶρηται, ὅπως ἴδωσιν, etc., καὶ δοξάσωσιν, etc., ἐστὶν ὁμῖν ἰδεῖν, etc., ἀπέδειξεν ἐκείνον, etc., τοῦ εἶναι· σαφῶς δημιουργήσαντα.

(4) Διήνεσαν αὐτόν, etc. Ὅμως καὶ ἄλλην σοὶ παραγάγω θεωρίαν περὶ τούτου, ὡ ἀγαπητέ, etc.

8. Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,
 9. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου·
 10. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν·
 11. Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.
 12. Ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα,
 13. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 14. Πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται.
 15. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς,
 16. Δράκοντες καὶ πᾶσα· ἄβυσσοι.

- A 8. Et aqua quæ super cælos,
 9. Laudent nomen Domini :
 10. Quia ipse dixit . et facta sunt :
 11. Ipse mandavit, et creata sunt.
 12. Statuit ea in æternum,
 13. Et in sæculum sæculi :
 14. Præceptum posuit, et non præteribit.
 15. Laudate Dominum de terra,
 16. Dracones et omnes abyssi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8, 9. Τὸ μὲν ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἦνε- B
 σεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε, σαφῶς ἀποδείξαν τὴν δύναμιν
 τοῦ Δημιουργοῦ, ὅτι προστάγματι αὐτοῦ καὶ κατα-
 βέβηκεν εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἀνήχθη ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ,
 καὶ πάλιν ἀναβέβηκε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ὅθεν
 κατελήλυθεν, τουτέστιν ἐκ τῶν οὐρανῶν· ὁμοίως τὰχα
 νῦν εὐρήσεις τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν
 [δουλοῦν] τὸ τοῦ βαπτίσματος ὕδωρ, τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς
 μὲν εὐρισκόμενον τῶν οὐρανῶν, ὡσανεὶ τῶν πεπι-
 στευκότων, ἐκχεόμενοι (1) δὲ πάλιν αὐτούς [ἐκχεό-
 μενον δὲ ὑπὲρ αὐτούς]· ὡς γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπε-
 ἄνω τῶν οὐρανῶν κατέκλυσε, καὶ ἀπώλεσε πάντας
 τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ· οὕτω τὸ καὶ τοῦ βαπτίσμα-
 τος εὐρισκόμενον ὑπεράνω, λέγω δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς
 τῶν πιστευσάντων, κατακλύζει καὶ ἀπόλλυσι τὰς ἐναντίας
 δυνάμεις· ὡς ἐν τῷ κατακλυσμῷ πεποίηκεν
 ἐπὶ τοὺς ἀνόμους τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν τὸ ὕδωρ.

10. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν ἀναγεννηθῆναι αὐτοὺς δι' C
 ὕδατος καὶ Πνεύματος.

11. Αὐτὸς γὰρ ἐνετείλατο τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ λέ-
 γων· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βα-
 πτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
 Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὕτως ἀνεκαινο-
 ποιήθησαν ἐν τῷ βαπτίσματι.

12, 13. Ἀἴτια μὲν εἰσι τὰ περὶ τῶν εἰδικῶν· ἡ δὲ
 προφητεία περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστίν, δηλοῖ, ὅτι
 τοὺς ἐν τῷ βαπτίσματι ὁ Κύριος προσέταξε ζῆν
 ἀτελευτήτως, καθὼς ἐν Εὐαγγελίῳ εἶρηκεν· Πιστεύοντες
 εἰς ἐμὲ, κἀν ἀποθάνῃ, ζήσεται.

14. Τὴν ἡμέραν τῆς δικαίας ἀναποδόσεως.

15, 16. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις αἱ ἔρπουσαι ἐπὶ
 τῆς γῆς συντριβεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλόμεναι
 ὁμολογεῖν τῆς ἀϊδίου θεότητος αὐτοῦ ἀθνητίαν τε
 καὶ δύναμιν βοῶσαι· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ
 Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἦλθες πρό καιροῦ ἀπολέσαι
 ἡμᾶς; καὶ ὅπως κριτὴν τοῦ μέλλοντος καὶ μὴ βου-
 λόμεναι ὁμολογεῖν αὐτὸν, καθὰ προείπαμεν.

¹⁶ Matth. xxviii, 19. ¹⁶ Joan. xi, 25. ¹⁷ Marc. i, 23; Luc. iv, 35.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐκχεόμενον δὲ πάλιν ἐπ' αὐτούς, ὡς τὸ ὕδωρ· etc., λέγω δὲ, etc., ὡς ἐν τῷ κατακλυσμῷ πεποίη-
 τὸ ὑπεράνω, etc., οὕτως καὶ τὸ τοῦ βαπτίσματος, xen, etc.

(a) Comment. a vers. 10, usque ad finem desideratur una cum versiculis Psalmi, qui alternatim cum
 interpretatione, quæ interlinearis est, seu singulis psalmorum versiculis interposita, scripti sunt. Integra
 enim pagina deest in codice. Sequens autem pagina incipit ab his verbis commentarii, seu interpretationis
 versiculi quinti psalmi sequentis cxi. x.

17. Ignis grando, nix, crystallum, spiritus pro-
cellæ,
18. Quæ faciunt verbum ejus,
19. Montes et omnes colles,
20. Ligna fructifera et omnes cedri,
21. Bestiæ et universa pecora,
22. Serpentes et volucres pennatæ,
23. Reges terræ et omnes populi,
24. Principes et omnes judices terræ,
25. Juvenes et virgines,
26. Senes cum junioribus,
27. Laudent nomen Domini :
28. Quia exaltatum est nomen ejus solius.

17. Πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος, πνεῦμα προ-
αιγιίδος,
18. Τὰ ποιούντα τὸν λόγον αὐτοῦ,
19. Τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοί,
20. Ξύλα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι,
21. Τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη,
22. Ἑρπετὰ καὶ πετεινὰ πτερωτὰ,
23. Βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ πάντες λαοί,
24. Ἄρχοντες καὶ πάντες κριταὶ γῆς,
25. Νεανίσκοι καὶ παρθένοι,
26. Πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων,
27. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου ·
28. Ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17, 18. Nimirum igni assimilati sunt sancti B apostoli comburentes contrarias potestates, quoniam ex igne, qui hæc omnia consumit, constituti sunt, et impleti sunt, hoc est Spiritu sancto. Similiter perinde ac grando sunt iidem apostoli, cadentes enim super serpentes et scorpiones, et omnem inimici potestatem, conculcaverunt eos eorumque potentiam ¹⁸ : nix autem etiam sunt propter cordis munditiam ; et crystallum quoque sunt propter eorum claritudinem et fidei firmitatem : itaque ignis, grando, nix, crystallum significant hoc loco apostolos, quemadmodum demonstratum est. Spiritum autem procellæ invenies illum obtemperantem ei in fluctu maris, quando dicebant apostoli : *Quis est hic, quia et venti et mare obediunt ei* ¹⁹ ? de quo etiam Propheta dixit in libro Psalmorum ²⁰ : *Et imperavit procellæ, et stetit in aere, et siluerunt fluctus ejus*. Apostoli igitur simul et ventus erant tunc in idipsum ; apostoli quidem spectantes miraculum, ventus autem cedens verbo imperii : ideo subjicit de apostolis et spiritu tempestatis : *Quæ faciunt verbum ejus*.

19, 20. Sublimes præceptis, et humiles corde facientes fructum justitiæ, et incorrupti permanentes.

21. In eremis viventes, et mansueti corde.

22. Corpora et animæ sanctorum.

23. Episcopi, et omnes populi credentes.

24. Presbyteri, et qui mundo renuntiarunt.

25. Qui malo resistunt, et mundi sunt corde.

26. Qui ante speraverunt in Christo, et cognitione perfecta aguntur, et florent in fide.

27. Unanimiter omnes uno ore et uno corde laudabunt nomen Domini.

28. Quoniam nomen ejus demonstratum est omnium dominans.

17, 18. Δηλονότι τῷ πυρὶ ἐοίκασιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, τὰς ἐναντίας δυνάμεις καταφλέγοντες · ἐπαυθὲ καὶ ἐκ τοῦ πυρὸς ταῦτα πάντα καταναλίσκοντος ἐτάχθησαν, καὶ ἐνεπληρώθησαν, τουτέστι Πνεύματος ἁγίου. Ὁμοίως καὶ χάλαζα τυγχάνουσιν οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι · ἐμπέπτοντες γὰρ εἰς τοὺς ὄφεις καὶ σκορπίους, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, κατεπάτουν αὐτούς, καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν · χιών δὲ κάλιον ὑπάρχουσι διὰ τὸ καθαρὸν αὐτῶν τῆς καρδίας, καὶ κρύσταλλος εἰσι διὰ τὸ τηλαυγὲς αὐτῶν, καὶ ἰσχυρὸν τῆς πίστεως · οὐκοῦν πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα οἱ ἀπόστολοι, καθὼς ἀποδείκνυται. Πνεῦμα δὲ καταιγιδὸς εὐρήσει ἐκεῖνο τὸ ὑπακούσαν αὐτῷ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης, ὅτε ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι · *Τίς ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ* ; περὶ οὗ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγον ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν · *Καὶ ἐπέταξε τῇ καταιγίδι, καὶ ἔστη εἰς ἄβραν, καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς*. Οἱ ἀπόστολοι οὖν ἑμοῦ, καὶ ὁ ἄνεμος ἦν ἐπαναυτὸν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ] τότε · οἱ μὲν ἀπόστολοι ἐυραχότες τὸ θαῦμα, ὁ δὲ ἄνεμος καταπτήξας τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματος · διὰ γὰρ τοῦτο ἐπάγει περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ πνεύματος τῆς καταιγίδος · *Τὰ ποιούντα τὸν λόγον αὐτοῦ*.

19, 20. Οἱ ὑψηλοὶ ταῖς ἐντολαῖς, καὶ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ, ἢ ποιούντες καρπὸν δικαιοσύνης, καὶ ἄσηπτοι διαμένοντες.

21. Ἐν ταῖς ἐρήμοις διαιωόμενοι, καὶ πραεῖς τῇ καρδίᾳ.

22. Τὰ σώματα καὶ αἱ ψυχὰι τῶν ἁγίων.

D 23. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πάντες λαοὶ οἱ πιστεύοντες.

24. Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ τῷ κόσμῳ ἀποταξάμενοι.

25. Οἱ ἀνθιστάμενοι τῷ πονηρῷ, καὶ ἀγνήν ἔχοντες τὴν καρδίαν.

26. Οἱ προηλικότες ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τῇ γνώσει τελείως φερόμενοι, καὶ οἱ ἀνθούντες περὶ τὴν πίστιν.

27. Ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι, καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀνυμνήσουσι τὸ ὄνομα Κυρίου πάντες.

28. Ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαδείχθη κυριεῦσθαι πάντων.

¹⁸ Luc. x, 19. ¹⁹ Matth. viii, 27. ²⁰ Psal. cvi, 29.

29. Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ, A
30. Καὶ ὑψώσει κέρασιν αὐτοῦ.
31. Ὑμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ,
32. Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λαῶ ἐγγιζόντι αὐτῷ.

Ἀλληλουῖα ΨΑΛ. ΡΜΘ.

1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
2. Ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων.
3. Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν,
4. Καὶ υἱοὶ Σιών ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν.
5. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῷ,

29. Confessio ejus super terram et cœlum,
30. Et exaltabit cornu populi sui.
31. Hymnus omnibus sanctis ejus,
32. Filiis Israel, populo appropinquanti sibi.

Alleluia. PSAL. CXLIX.

1. Cantate Domino canticum novum :
2. Laus ejus in ecclesia sanctorum.
3. Lætetur Israel in eo, qui fecit eum,
4. Et filii Sion exsultent in rege suo.
5. Laudent nomen ejus in choro,

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Καὶ ἐπὶ γῆς γὰρ ὄντες αὐτῷ ἐξομολογοῦμεθα B
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐν οὐρανῷ πάντας
ἡμᾶς δεῖ παραστῆναι τῷ βήματι αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ,
καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

30. Καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ λαοῦ ἀτελεύτητον ποιή-
σει.

31. Ἐπαινος πᾶσι τοῖς ὁσίοις.

32. Τοῖς υἱοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ὁρώντων
αὐτὸν τῆ διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ,
ἀντὶ τῶν ὁρῶν Θεοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod interpretatur *laudate, hymnum dicite Deo vero.*

1. Ὑμνον ἀναπέψατε τῷ Κυρίῳ καθαρὸν· ὅμως C
καὶ ἄλλως νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος, ὅτι ὕμνον δόξης
εἶπατε τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὃν οὐδεὶς
εἰρηκε τῶν ἔμπροσθεν γενεῶν, εἰ μὴ μόνον ἡμεῖς, οἱ
θεασάμενοι καὶ ἀκούσαντες τὸν Θεόν.

2. Ἡ γὰρ αἰνεσις αὐτοῦ λέγεται ἐν ἐκκλησίᾳ
ὁσίων, τουτέστι ἐν συστροφῇ τῶν ἁγίων. Ὅμως καὶ
ἄλλως νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος· Ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν
ταῖς καρδίαις καὶ ἐν τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων Ὑμεῖς
γὰρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, *νοῦς Θεοῦ ἔσθε*· καὶ πάλιν·
Ὅν οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ἡμῶν ἔστι
τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ.

3. Εὐφρανθήτω ὁ λαὸς ὁ πεφωτισμένος τὴν διά-
νοιαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, καὶ ἐν ἀρχῇ D
καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται,
ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, *νοῦς ὁρῶν Θεοῦ.*

4. Καὶ οἱ υἱοὶ τῆς ἐπουρανοῦ Ἱερουσαλὴμ πόλεως
ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ τῷ βασιλεῖ αὐ-
τῶν· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *τόπος ὄπου ἡ σκηνή.*

5. Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν ἐν ὄλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὄλοις
τοῖς μέλεσιν αὐτῶν· ὡς γὰρ ὁ χορὸς ὑπόκειται ὑπὸ
(1) διαφόρων ἀνθρώπων, οὕτω καὶ τὰ μέλη σύγκεινται
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν ὄλοις οὖν τοῖς σώμασι καὶ ἐν
τῇ καρδίᾳ αἰνέσατε αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

³¹ Hebr. x, 14. ³² I Cor. iii, 16; II Cor. vi, 16. ³³ I Cor. vi, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὑπὸ διαφόρων ἰδίων· οὕτω τοῖς σώμασι, καθὰ προείπαμεν, καὶ ἐν τῇ, etc.

29. Nam et in terra existentes peccata nostra
ipsi confitemur, et rursus in cœlo omnes nos
oportet stare ante tribunal ipsius Christi, quemad-
modum dixit Apostolus ³¹.

30. Et regnum populi efficiet sempiternum.

31. Laus omnibus sanctis.

32. Filiis sanctorum apostolorum videntium
eum mente; ita enim interpretatur *Israel, vir vi-*
dens Deum.

1. Hymnum mundum emittite Domino: aliter
etiam hic versiculus intelligi potest, scilicet, hym-
num gloriæ dicite Domino de passione ejus, quæ
nulla dixit præteritarum generationum nisi solum
nos, qui vidimus et audivimus Deum.

2. Laus enim ejus dicitur in ecclesia sanctorum.
hoc est in congregatione sanctorum. Verumtamen
aliter etiam interpretari potest idem versus: nempe,
laus ejus in cordibus et in membris sanctorum:
Vos enim, inquit Apostolus, *templum Dei estis* ³²;
et rursus: *An nescitis, quoniam corpora vestra*
templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem
habetis a Deo ³³?

3. Lætetur populus mente illuminatus in Domino,
qui fecit eum, et ab initio, et in baptismo. *Israel*
enim interpretatur, ut sæpius diximus, *mens*
videns Deum.

4. Et filii cœlestis civitatis Hierusalem exsultent
in Domino Jesu ipsorum rege: *Sion* enim inter-
pretatur *locus ubi tabernaculum.*

5. Laudent eum in toto corde, et in totis mem-
bris suis; quemadmodum enim chorus componitur
a diversis hominibus, ita etiam membra composita
sunt in homine: in toto igitur corpore et corde
laudate eum per bona opera.

6. In tympano et psalterio psallant ei.
7. Quia beneplacitum est Domino in populo suo,
8. Et exaltabit mansuetos in salutem.
9. Exsultabunt saucti in gloria :
10. Et lætabuntur in cubilibus suis.
11. Exaltationes [exaltatio] Dei in gutture eorum,
12. Et gladii ancipites in manibus eorum.
13. Ad faciendam vindictam in nationibus,
14. Increpationes in populis.
15. Ad alligandos reges eorum in compedibus,
16. Et nobiles eorum in manicis ferreis.
17. Ut faciant in eis iudicium conscriptum .
18. Gloria hæc est omnibus sanctis ejus.

- A 6. Ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῶν.
7. Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ,
8. Καὶ ὑψώσει πραεῖς ἐν σωτηρίᾳ.
9. Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ·
10. Καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν.
11. Αἱ ὑψώσεις [ἡ ὑψώσεις] τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν,
12. Καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.
13. Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
14. Ἐλεγμούς ἐν τοῖς λαοῖς.
15. Τοῦ δῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις,
16. Καὶ τοὺς ἐνόβλους αὐτῶν ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς.
17. Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρῖμα ἐγγραπτον·
18. Δόξα αὕτη ἔσται πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Et mortificantes se ipsos, et repleti Spiritu B sancto glorificabunt eum.
7. Quia voluntas ejus in ipsis est.
8. Et glorificabit obedientes in præceptis suis in vitam æternam.
9. Gloriantur apostoli in ipso Domino et in cruce ipsius, quemadmodum dicit Apostolus : *Qui autem gloriatur in Domino gloriatur* ²⁶; et : *Nihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* ²⁷.
10. Et exsultabunt in æternis requietibus.
11. Prædicationem divinæ passionis inclamabunt.
12. Veteris et Novi Testamenti sensus in cordibus eorum. Attamen etiam aliter intelligitur : scilicet, dona sancti Spiritus in manibus eorum ; quotquot enim opus habentibus imponebant manus, dabant ipais Spiritum sanctum, et quotquot infirmis manus imponebant, sanabant eos. *Ægritudines enim, hoc est contrarias potestates, mortificabant virtute sancti Spiritus.*
13. Ad liberandas gentes a contrariis potestatibus, quæ antea in ipsas dominabantur.
14. Ad redarguendam in populis audaciam, qua contra Deum usi sunt.
15. Ad alligandos dæmones regnantes in illis per peccatum.
16. Principatus et potestates inimici vinculis æternis sub caliginem tradiderunt, ut custodirentur in diem iudicii ²⁸.
- 17, 18. Ut faciant vindictam in populis et gentibus.

6. Καὶ νεκρῶσαντες ἑαυτοὺς, καὶ πλησθέντες Πνεύματος ἁγίου ἀνυμνήσουσιν αὐτόν.
7. Ὅτι θέλημα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς ἔστι.
8. Καὶ δοξάσει τοὺς ὑπακούοντας ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.
9. Καυχῆσονται οἱ ἀποστόλοι ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ δὲ κανχόμενος ἐν τῷ Κυρίῳ κανχάσθω· καὶ Ἔμοι (1) δὲ μὴ γένοιτο κανχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
10. Καὶ ἀγαλλιάσονται εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.
11. Τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων τοῦ Θεοῦ ἀναβοῶς v.
12. Τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης τὰ νοήματα ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Ὅμως δὲ (2) ἄλλως νοεῖται· [δτι] ὧν τὰ χάρισματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ὅσοι γὰρ ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας χρεῖαν ἔχουσιν, εἰδίδουν αὐτοῖς Πνεῦμα ἁγίου· καὶ ὅσοι ἀβρώστοις ἐπετίθουν τὰς χεῖρας, ἴωτο αὐτούς. Τὰ γὰρ πάθη, τουτέστι τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ἰθανάτου τῆς δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
13. Τοῦ ἐλευθερῶσαι τὰ ἔθνη ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν τὸ πρότερον καταδυναστευόντων αὐτῶν.
14. Τοῦ ἐλέγξει ἐν τοῖς λαοῖς (3) τὴν τὸλμαν αὐτῶν, τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ γεγεννημένην.
15. Τοῦ δῆσαι τοὺς δαίμονας τοὺς βασιλεύοντας αὐτῶν διὰ τῆς ἀμαρτίας.
16. Τὰς (4) ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ ἐχθροῦ δεσμοῖς ἀίδιαις ὑπὸ ζόφου παρέδωκαν τηρεῖσθαι εἰς D ἡμέραν κρίσεως.
- 17, 18. Τοῦ ποιῆν (5) ἐν τοῖς λαοῖς καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκδίκησιν.

²⁶ I Cor. 1, 31 ²⁷ Galat. vi, 14. ²⁸ Jud. 6.

Addenda et Corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἐμοὶ μὴ εἶη κανχᾶσθαι, εἰ μὴ, etc.; mel. sup.
 (2) Ὅμως καὶ ἄλλως νοητέον τὰ χάρισματα, etc.
 Ὅσοι γὰρ ἐὰν ἐπέθηκαν, etc. Τὰ γὰρ πάθη ἐκοπτον ἀπὸ αὐτῶν, τὰς δὲ ποιοῦσας τὰ πάθη, τουτέστιν, etc.,

ἰθανάτου τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς δυνάμει.
 (3) Λαοῖς τῶν Ἰουδαίων, etc.
 (4) Καὶ τὰς, etc. ὑπὸ ζόφου παρέδωκεν, etc.
 (5) Τοῦ ποιῆσαι, etc. ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

Ἀλληλοῦτα. ΨΑΛ. ΠΝ.

A

1. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ·
2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
3. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ·
4. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.
5. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος·
6. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρῃ.
7. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ·
8. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ.
9. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις·
10. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

[Alleluia. PSAL. CL.]

1. Laudate Dominum in sanctis ejus :
2. Laudate eum in firmamento virtutis ejus.
3. Laudate eum in virtutibus ejus :
4. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.
5. Laudate eum in sono tubæ :
6. Laudate eum in psalterio et cithara.
7. Laudate eum in tympano et choro :
8. Laudate eum in chordis et organo.
9. Laudate eum in cymbalis benesonantibus :
10. Laudate eum in cymbalis jubilationis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Interpretatio, seu expositio ultimi psalmi deest in codice Barberino.

ΨΑΛ. ΠΝ.

B

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ δὲ καὶ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ἀλληλοῦτα, ὡς προεῖρηκα, καὶ πάλιν λέγω· *Αἰνεσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.*

1. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις προστάγμασιν αὐτοῦ.

2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἐν τῇ πίστει τῆς χάριτος αὐτοῦ.

3. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ· Ἐν τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ.

4. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.

Καθὼς ἀνίκητος ὑπάρχεις (α).

5. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος· Ἐν τῷ κηρύγματι αὐτοῦ.

6. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρῃ.

Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀνυμνοῦντες αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ τοῖς χεῖλεσιν ὑμῶν.

7. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ·

Τῇ νεκρώσει παντὸς τοῦ σώματος ὑμῶν ἀνυμνήσατε αὐτόν.

8. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ.

Χορδαί, λογίζομαι, νεῦρά ἐστι, καθ' ἑαυτὰ μὲν νεκρά ὄντα, καὶ ἀποδεδεμένα ἐν ξύλῳ τινί· κινούμενα δὲ ὑπὸ τινος τῶν τεχνιτῶν, φωνὴν ἀποτελοῦσιν· ὄργανον δὲ αὐλοῦ συγκείμενοι εἰσι, καὶ ἀλλήλοις μεταδίδωσι τὸ μέλος ἐμπνεόμενα ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἥνικα ἔχουσι τοὺς πρὸς τοῦτο αὐτοὺς κινουήσας. Αἰνεῖτε οὖν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς ταῖς λεπταῖς, καὶ ἰσχυραῖς, καὶ ταῖς ἀποδεδεμέναις τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ μεταδιδούσα ἀπὸ τούτου εἰς τοῦτο, καὶ πληροῦσα πάσας ὁμοῦ τὰς ἐντολάς, καὶ πᾶσιν ἀκουσμένη, εἰ διατυγχάνει, ὡσεὶ τοῦ ὄργανου φωνή.

9. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις·

Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς χεῖλεσιν τοῦ σώματος ὑμῶν.

10. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

Καὶ ἐν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τῆς διανοίας ὑμῶν.

(α) Leg. ὑπάρχει.

PSAL. CL.

B

Titulus præpositus cinnabari scriptus continet : *Alleluia*, ut antea dixi, et iterum dico : *Laudate*, hymnis *celebrate Deum, qui est.*

1. Laudate Deum in sanctis ejus :

Laudate Deum in sanctis ejus, et in sanctis præceptis ejus.

2. Laudate eum in firmamento virtutis ejus.

In fide charitatis ejus.

3. Laudate eum in virtutibus ejus :

In passionibus ejus.

4. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.

Cum invincibilis sit.

5. Laudate eum in sono tubæ :

In prædicatione ejus.

6. Laudate eum in psalterio et cithara·

In gratia Spiritus sancti laudantes eum in corde, et lingua, et labiis vestris.

7. Laudate eum in tympano et choro :

Mortificatione totius corporis vestri laudate eum.

8. Laudate eum in chordis et organo.

Chordæ, ut puto, nervi sunt in se ipsis quidem mortui, et colligati in quodam ligno, moti autem ab aliquo perito artifice vocem efficiunt. Organum autem fistulæ compactæ sunt, et invicem harmoniam emittunt spiritu inflatæ, cum habent, qui eas ad id moveant. Laudate igitur eum in præceptis subtilibus, et validis, et illigatis mortificationi corporis, et in charitate, quæ efficitur a Spiritu sancto, et tradita ex hoc in illud, et implens omnia simul præcepta, et ab omnibus audita, si adsit, velut organi vox.

9. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus :

Laudate eum in labiis corporis vestri.

10. Laudate eum in cymbalis jubilationis.

Et in gemitibus inenarrabilibus mentis vestræ.

11. Omnis spiritus laudet Dominum.

A 11. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Omnis spiritus laudet Dominum.

Psallite spiritu, psallite et mente, hoc est glorificate Deum et anima et corpore vestro.

11. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Ψάλατε τῷ πνεύματι, ψάλατε καὶ τῷ νοῦ, τοῦτο ἐστὶν, δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ὑμῶν.

IN EXCERPTA IN JOB ADMONITIO

Athanasii fragmenta isthæc ex Nicetæ Heracleotæ catena desumpta habentur in prius editis. Sed jam auctiora et emendatiora prodeunt ex codice Regio 2434. Sunt autem excerpta et expressa ex variis Athanasii operum locis, sed non iisdem verbis. Non enim fertur Athanasius commentaria in Jobum edidisse.

Athanasii. Quod autem Scriptura dicat : *Facti sunt ei septem filii* ²⁷, id nobis adversus Ariomanitas fert opem : qui quasi magnas hæresis suæ suppetias illud usurpant, quod ab Apostolo de Unigenito dictum est : *Fidelem ei qui fecit ipsum* ²⁸ : atque acriter contendunt, Filium Dei rem esse factam. At huiusmodi fulcrum quasi calamus contritus est ipsis. Quando namque substantia est quid factum aut creatum, tunc illud, *creavit*, et *fecit*, proprie de iis rebus dicuntur, et significant rem factam. Cum autem substantia proles est et filius, tunc illud, *fecit*, et *factum est*, et *creavit*, non proprie usurpantur, neque rem factam significant, sed pro illa voce, *genuit*, ista, *fecit*, indifferenter quis utitur. Itaque sese Ariani damnaturi sunt, si Scripturæ sacræ proprietatem ediscant. Nam si factos, editos, creatos, a se genitos liberos parentes dicant, non tamen naturam illi abnegant. Ezechias igitur. ut in Isaïo scriptum est, orando dicebat : Ex hoc die filios faciam, voce, *faciam*, usus pro voce, *gignam*, dum de iis qui a se gignendi erant loqueretur. Neque differt ullatenus.

Et hic de Job dictum est : *Facti sunt ei filii septem* ²⁹. Quemadmodum et Moyses in lege ait : Si facti fuerint.

Primum querendum, an filius est. Hoc enim commonstrato, cadit illa de re facta vel creata suspicio : omnibusque perspicuum est, dictionem quæ sic habet, *qui fecit eum*, nullam eorum hæresi utilitatem afferre, imo potius damnationem. Ostensum enim fuit, vocem, *factus est*, etiam pro germanis et naturalibus filiis in divina Scriptura usurpari. Quare cum demonstratum sit Dominum esse naturalem ac verum filium, licet de illo dicatur, *factus est*, aut conditus fuit, id nequaquam ita dicitur ac si sit ipse res creata, sed indifferenter ea voce utuntur sancti viri.

ἌΘΑΝΑΣΙΟΥ. Τό γε (1) μὴν λέγειν τὴν Γραφὴν· Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ ἐκ τῶν υἱῶν, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας ἡμῖν συμβαλεῖται· οἱ ὡς μέγα βοήθημα τῆς αἰρέσεως αὐτῶν κατέχουσι τὸ περὶ τοῦ Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Ἀποστόλου λεγόμενον· Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν· καὶ φιλονεικοῦσι ποίημα εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Ἔστι δὲ αὐτοῖς κλάμος τεθλασμένος τοῦτο τὸ ἔρεισμα. Ὅταν μὲν γὰρ ἡ οὐσία ποίημα ἢ καὶ κτίσμα, τῆνικαῦτα τὸ, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἔκτισε, κυρίως ἐπὶ αὐτῶν λέγεται, καὶ σημαίνει τὸ ποίημα· ὅταν δὲ ἡ οὐσία γέννημα ἢ καὶ υἱός, τότε, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἐγένετο, καὶ τὸ, ἔκτισεν, οὐκ ἐτι κυρίως ἐπ' αὐτοῦ κεῖται, οὐδὲ ποίημα σημαίνει, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐγέννησε τῷ ἐποίησεν ἀδιαφόρως τις κέχρηται βήματι. Ὅστε καταγνώσκονται ἑαυτῶν οἱ Ἀρειανοὶ, εἰ μάθοιεν τὸ τῆς Γραφῆς ἰδίωμα· καὶ γὰρ εἰ ποιομένους, καὶ γινομένους, καὶ κτιζομένους τοὺς ἐξ αὐτῶν φουμένους λέγοιεν οἱ γονεῖς, οὐδὲν ἦτο οὐκ ἀρνοῦνται τὴν φύσιν. Ὁ γοῦν Ἐξελίας, ὡς ἐν τῷ Ἡσαΐα γέγραπται, εὐχόμενος ἔλεγεν· Ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω, ἀντὶ τοῦ, γεννήσω, τὸ ποιήσω εἰρηκῶς, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φουμένους εἰπὼν. Καὶ οὐ διαφέρεται.

Κἀνταῦθα δὲ περὶ τοῦ Ἰωβ εἰρηται· Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ· ὡσπερ καὶ Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ φησὶν· Ἐὰν γένωνται.

Χρὴ πρότερον ζητεῖν, εἰ υἱός ἐστιν. Τούτου γὰρ ἀποδεικνυμένου, παύεται ἡ περὶ τοῦ ποιήματος καὶ κτίσματος ὑπόνοια, καὶ φανερὰ πᾶσιν ἀπόδειξις, ὡς ἡ λέξις ἡ λέγουσα, τῷ ποιήσαντι αὐτόν, οὐκ εἰς ὁνησὶν ἐστὶ τῇ αἰρέσει αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς κατάγκωσιν. Δέδεικται γὰρ, ὅτι ἡ τοῦ, ἐποίησε, λέξις καὶ ἐπὶ τῶν γνησίων καὶ τῶν φύσει τέκνων ἐν τῇ θείᾳ κεῖται Γραφῇ. Ὅθεν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνυμένου φύσει καὶ γνησίου υἱοῦ, κἂν λέγηται ἐπ' αὐτοῦ (sic) τὸ, ἐποίησεν, ἢ ἐγένετο, οὐκ ὡς ποιήματος ὄντος αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀδιαφόρως τῇ λέξει χρώνται οἱ ἅγιοι.

²⁷ Job 1, 2. ²⁸ Hebr. III, 2. ²⁹ Job-1, 2.

(1) Hæc expressa sunt ex oratione II contra Arianos.

Nicetæ Heracleotæ Catena in Job, quædam alia habet excerpta ex Athanasii operibus jam cæitis, tantum afferemus quæ nusquam exstant vel admodum mutata sunt.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ διαβόλῳ· Πόθεν παραγέ- A *Et ait Deus diabolo: Unde venis*²⁰?
γονας;

Ἰθνασίου. Ἄμα δὲ (2) ἐν τούτοις παρίσταται, εἰ καὶ τὰ γενητὰ πάντα ἐν μεμερισμένοις τόποις εἰσὶ, φωστῆρες μὲν ἐν τῷ στερεώματι, νέφρη δὲ ἐν τῷ ἀέρι. Καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν· οἱ δὲ ἄγγελοι ἀποπέλλονται εἰς διακονίας, καὶ ἀναβαίνουνσι καὶ καταβαίνουνσι ἐπὶ τῆς κλίμακος. Κάνταῦθα, Ἰθνασίου, φησὶ, παραστῆναι ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ πεῦσι γίνεται πρὸς τὸν διάβολον· Πόθεν παραγέγονας; Ὡστε ἐν τόπῳ εἰσὶ, καὶ ἔνθα ἀποπέλλονται, ἐκεῖ πάρεσι· ὁ μόνος δὲ ὁ Θεὸς, ἀπερίγραπτος· τὸν πανταχοῦ παρόντα ζητοῦσιν, ἵν' εὗροισιν ἐν χωρίῳ τινὶ συγκλειόμενον τὸν ἀόριστον. Ἀλλὰ τὸ παραστῆναι, τοῦτό ἐστι τὸ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ τυπωθῆναι, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ὀλικῶς ἀνατεινεσθαι. Θεοῦ μὲν γὰρ ἐνώπιόν B ἐστὶ πᾶσα ἡ κτίσις, καὶ αὐτὴ ἡ ἀποστατικὴ καὶ πονηροτάτη, κατὰ τὸ ἀπερίγραπτον τῆς οὐσίας ἐκείνης· ἰδίως δὲ οἱ ἄγγελοι πάρεσι τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν τῆς θείας ἀγάπης ἀκόρεστον ἔρωτα.

Ἰθνασίου. Ἦγωνίζετο μὲν οὖν ὁ Ἰώβ, καὶ μέγας ἦν ὁ πειρασμός· μελίζων δὲ ἐφαίνετο ὁ ἀθλητῆς τοῦ πειρασμοῦ. Καὶ πολὺς μὲν ἔβρεεν ὁ πειράζων, καὶ χαλεπὸς ἦν ὁ μαχόμενος· ἀνδρείτερος δὲ ἐφαίνετο ὁ πειραζόμενος, νικῶν τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ προσβολὰς τοῦ πονηροῦ τῷ μεγέθει τῆς διανοίας. Γνώρισμα τῆς ἀνδρείας ἐστὶν ἡ ὑπομονή. Ταύτη γὰρ ἕκαστος τῶν ἁγίων φέρων τὰ συμβάντα ἐν τῷ βίῳ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ, ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ διαβόλου· ἅπερ τὸ Πνεῦμα θέλον ἡμᾶς ἀμφοτέρω κτᾶσθαι, προστάττει λέγον ἐν τῷ ψαλμῷ· Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὴν Κύριον. Ὁ γὰρ ὑπομένων ἀνδρείος ἐστὶ, καὶ ὁ ἀνδρείος ὑπομονητικὸς ἀν εἶη. Διὸ καὶ ὁ μακάριος Ἰώβ διὰ τὸ ὑπομένειν ἐκραταιούτο, καὶ διὰ τὸ ἀνδρείως φέρειν τοὺς πόνους ὑπέμεινε, καὶ τὴν γυναῖκα διωθεῖτο, ἐξαπατηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὄφρα, καὶ φθαρεῖσαν τὰ νοήματα. Ἐπειδὴ γὰρ ὄλως ἐστὶ μισητὴς ὁ τῆς κακίας εὐρετής, καὶ μόνον φαινόμενος ζητῶν τίνα ἀρπάσει καὶ καταπιεῖ· διὰ τοῦτο δὲ μὲν ἐστὶν αὐτὸς ὑποκρύπτει καὶ σκέπει· ὑποκρινόμενος δὲ τῇ φαντασίᾳ τὴν πᾶσι ποθουμένην ἀλήθειαν, τὸν ἴδιον ἰδὼ ἐπιβάλλει τοῖς ἀκολουθήσασιν αὐτῷ. Οὕτω καὶ τὴν Ἐβάν ἠπάτησεν, οὐ τὰ ἴδια λαλῶν, ἀλλ' ὑποκρινόμενος τὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν παραποιῶν. Οὕτω καὶ τὴν γυναῖκα D τοῦ Ἰώβ ὑπέβαλε, πείσας αὐτὴν ὑποκρίνεσθαι φιλανδρίαν, διδάξας δὲ βλασφημεῖν εἰς τὸν Θεόν. Οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ὁ δόλιος παίζει ταῖς φαντασίαις ὑποκλέπτων καὶ σύρων ἕκαστον εἰς τὸν ἴδιον τῆς κακίας βῆθρον.

Εἰ κατὰ παιδῶν αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολεῖν τι ἐπενόησεν.

Ἰθνασίου. Ἦ δὲ τῶν γεννητῶν καὶ χτιστῶν φύσις

Athanasii. His quoque præsens adest, licet condita omnia divisim in locis sint; luminaria quidem in firmamento, nubes in aere. Et quidem hominibus constituit terminos gentium: angeli vero ad ministeria mittuntur, atque in scala ascendunt et descendunt. Et hoc in loco ait: *Venerunt ut se sisterent coram Domino*. Interrogaturque diabolus: *Unde venis?* In loco itaque sunt angeli, et quo mittuntur illic adsunt; solus vero Deus est incircumscribitus. Tum eum qui præsens ubique est perquirunt, ut conclusum quodam in loco inveniant eum qui definitus non est. Verum illud, se sistere Domino, idipsum est quod voluntatibus obsequi illius, ac ei ubique præsente esse. Universæ quippe creatæ res coram Deo sunt; imo ipsæ quoque scelestissimæ quæ prævaricatæ sunt, secundum incircumscribitam illius substantiæ naturam. Angeli vero proprie adsunt Deo, pro insatiabili suo divinæ charitatis amore.

Athanasius. Job itaque decertabat, magnaque tentatio erat; fortior tamen erat athleta tentatione. Instabat tentator, atque atrociter oppugnabat; sed acrior erat qui tentabatur, ac conatus impetusque maligni præ animi magnitudine superabat. Fortitudinis argumentum est patientia: ea enim sanctorum quilibet occurrentes in sæculo ferens ærumnas atque dolores, diabolo prævaluit, quæ ambo cum velit Spiritus sanctus ut obtineamus, præcipit in Psalmo: *Viriliter age et confortetur cor tuum, et sustine Dominum*²¹. Nam qui sustinet is fortis est, qui fortis, is patiens fuerit. Quamobrem beatus Job, quia tolerabat, robustior evasit: et quia viriliter labores sustinebat, uxoremque repellebat a serpente deceptam, ac mente corruptam. Cum enim malitiæ auctor, hominum sit osor, ac solum quærat quem rapiat ac devoret, ideo se qui sit occultat ac contegit. Ac simulans in phantasia illam omnibus desideratam venientem, venenum iis qui sequuntur immittit suum. Ita Evam decepit, non sua loquendo, sed Dei verba simulando, eorumque sententiam depravando. Ita Jobi uxorem immisit, cum suasisset ipsi ut amore erga maritum præferret ac simularet: ac docuisset eam blasphemare in Deum. Ita homines subdolos ille phantasiis illudit, quemque decipiendo ac pertrahendo in profundum malitiæ suæ.

Si contra liberos suos non credit, contra angelos autem suos prævum quidpiam excogitavit²².

Athanasii. Genitorum creatorumque natura mu-

²⁰ Job 1, 7. ²¹ Psal. xxvi, 14. ²² Job 14, 18.

(2) Hæc ad finem usque expressa videntur ex *Evist.* 1 ad *Serapionem*.

tabilis est, utpote quæ sit extra Dei substantiam, atque ex non exstantibus existat. Quamobrem, *omnis homo mendax* ²³; et, *omnes peccaverunt et Dei gloria privantur* ²⁴. Diabolus autem, qui in medio cherubimorum erat, ac sigillum similitudinis factus est, excidit e cælis quasi fulgur ²⁵. Nosque angelos judicabimus ²⁶, eos nimirum, qui suum non servavere principatum. Et hoc loco : si contra liberos suos non credit, ac simpliciter loquendo, creatæ res ejusmodi naturæ sunt ut mutantur. Sola autem divina natura est immutabilis.

Iuxta papyrus, calamus et caricem.

Fortassis per arundinem et papyrus, vilitatem ac paupertatem diaboli adumbrat Scriptura.

Viscera ejus scuta ænea.

Athanasius. Olim multus erat inimicus in fraudibus adversus homines parandis, suisque phantasiis plurimos decipiebat, ejusque fraudes ægre deprehendi poterant; ita ut spiritus de illo diceret : *Quis revelabit faciem indumenti ejus* ²⁷? et cætera. Neque enim quod erat, id ipsum esse apparebat, sed qua forma ad fraudem uti volebat, eam sibi, fictitiam licet, assumebat. Quamobrem multi ab illo decipiebantur : cum autem advenit Salvator, tum omnis fallacia illius propalam facta est. Nam ejus gesta, quæ olim latitabant, per Christi gratiam cognoscuntur : et quibus olim homines sefellerat, iisdem jam ab hominibus proteritur. Fides quippe omni diabolico impetu, et dæmonum furore fortior est.

^A τρεπή ἐστι, ἅτε δὴ ἐξῶθεν ὄσα τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ὑποστᾶσα διὰ πᾶς ἀνθρώπου ψεύστης· καὶ, πάντες ἡμαρτορ, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ διάβολος, ἐν μέσῳ τῶν χερουβιμ ὦν, καὶ ἀποσπράγισμα ὁμοιώσεως γενόμενος, ἐξέπεσεν ἐκ τῶν οὐρανῶν ὡς ἀστραπή. Καὶ ἀγγέλους κρινοῦμεν, τοὺς μὴ τηρήσαντας δηλαδὴ τὴν αὐτῶν ἀρχὴν. Καὶ ἐνταῦθα, εἰ κατὰ παιδιῶν αὐτοῦ οὐ πιστεύει, καὶ ἀπλῶς τὰ κτίσματα τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν, καὶ τρέπεται. Μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ἀναλλοίωτος.

Παρά κάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον.

Τάχα δὲ διὰ τοῦ καλάμου καὶ τοῦ παπύρου τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν πενίαν τοῦ διαβόλου αἰνίττεται ἡ Γραφή.

^B Τὰ ἐγκατα αὐτοῦ δοκίμια χα. καει.

Ἀθανάσιος. Πάλαι μὲν οὖν πολὺς ἦν ὁ ἐχθρὸς πανουργούμενος κατὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ φαντασίαις αὐτοῦ πολλοὺς ἠπάτα, καὶ δυσχερὴς ἦν ἡ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ κατάληψις· ὥστε καὶ τὸ πνεῦμα λέγειν περὶ αὐτοῦ· *Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύματος αὐτοῦ;* καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ γὰρ ὕπερ ἦν, τοῦτο καὶ ἐφαίνετο, ἀλλὰ πρὸς ὃ ἐπανουργεῖτο, πρὸς τοῦτο καὶ ἐφαντασίῳ αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ἠπατῶντο ὑπ' αὐτοῦ· ὅτε δὲ ἐπεδήμησεν ὁ Σωτὴρ, τότε ἡ πᾶσα φαντασία αὐτοῦ ἐδειγματίσθη· ἃ γὰρ ἠγνοεῖτο πάλαι ποιῶν, ταῦτα τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ γινώσκεται, καὶ ἐν οἷς ἠπάτα πάλαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐν τούτοις ὑπ' αὐτῶν καταπατεῖται. Πᾶσης γὰρ διαβολικῆς ἐπιθέσεως καὶ μανίας δαιμόνων ἰσχυροτέρα ἡ πίστις.

ADMONITIO IN FRAGMENTA SUBSEQUENTIA IN CAN

Expositiones Athanasii in Canticum canticorum memorat Photius his verbis : Πεποίηται δὲ αὐτῷ, φησὶ, καὶ εἰς τὸν Ἑκκλησιαστήν, καὶ εἰς τὸ Ἄσμα τῶν ψαλμῶν ὑπομνήματα, ὡς περ καὶ εἰς τὴν Ψαλτήρα, καὶ ἐν γένεσι πολλοῖς. Commentaria, inquit, edidit in Ecclesiasten, in Canticum canticorum, quemadmodum et in Psalterium et in alia multa. Hæc porro fragmenta prodeunt ex expositionibus in Cantica editis a Joanne Meursio anno 1617.

In gregibus amicarum tuarum quasi errabunda ²⁸. ^D Ille sic eam alloquitur : Nosce teipsam prius, ut me quoque cognoscere possis. Si te nosse non possis : si non noveris, neque scias teipsam, egredere tu ad calcanea et vestigia, et pasc capellas tuas, ac nutries peccata virtutum loco. *In tabernaculis pastorum* ²⁹, in concupiscentiis adversariarum potestatum, quæ te pascunt.

Vocavi eum, nec respondit mihi. Surgam et circumibo civitatem ³⁰.

Athanasius. Legem legam, prophetas legam; investigabo Evangelia. Hæc autem ait divino amore compuncta : *In lecto meo in noctibus* ³¹. Lectum

Ἐπ' ἀγέλαις κταίρων σου ὡς βεμβομένη.

Αὐτὸς πρὸς αὐτὴν· Γνώθι σεαυτὴν πρῶτον, ἵνα καὶ ἐμὲ γινῶναι δυνηθῆς. Ἐὰν μὴ γινῶς σεαυτὴν· εἰ οὐκ ἔγνως· εἰ μὴ οἶδας, ἐξελεθε σὺ ἐν πτέρναις κατ' ἔχρη, καὶ ποιμαίνε τὰς ἐρίφους σου· καὶ θρέψης ἀμαρτίας ἀντὶ ἀρετῶν. Ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων· ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ποιμνίωντων σε.

Ἐκάλεσα αὐτόν, καὶ οὐχ ἀπήκουσέ (5) μου. Ἀναστήσομαι καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει.

Ἀθανασίου. Ἀναγνώσομαι τὸν νόμον, ἀναγνώσομαι τοὺς προφήτας, ἐρευνήσω τὰ Εὐαγγέλιω. Ταῦτα δὲ κατανοήσασα τῷ θεῷ πόθῳ φησὶ· Ἐπὶ κοιτῆρ μου

²³ Psal. cxv, 2. ²⁴ Rom. iii, 23. ²⁵ Luc. x, 18. ²⁶ I Cor. vi, 3. ²⁷ Job xli, 4. ²⁸ Cant. i, 6. ²⁹ ibid. 7. ³⁰ Cant. iii, 4, 2. ³¹ ibid. 1.

(5) De significatione vocis ὑπακούω jam superius actum fuit et agetur in *Onomastico*

ἐν νυξίῳ. Κοίτην ὀνομάζει τὴν τελειότεραν τοῦ ἀγα- A
θοῦ μετουσίαν, καὶ νύκτα λέγει τὸν τῆς κοίτης και-
ρόν. Δεὶ δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς νυκτὸς ἐνδείκνυται τῶν
ἀοράτων τὴν θεωρίαν, καθ' ὁμοίτητα Μωϋσέως, τοῦ
ἐν τῷ γνόφῳ γεγονότος ἐν ᾧ ἦν ὁ Θεός.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ὁὐ γὰρ ἦδεν τίς ἦν ὁ τρώσας με. Θεογνωσίαν μοι
κοιμωμένη ἐνέσπειρεν ὁ Λόγος. Ταχέως διαναστᾶσα,
ζητῶ τὸν τρώσαντα, καὶ παρακαλῶ αὐτῷ ὀφθῆναι
μοι, καὶ περιέρχομαι ζητοῦσα τὸν ἀδελφιδοῦν μου.

Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, θυγατέρες Σιών, ἐν τῷ
βασιλεῖ Σαλομών.

Ἰουδαίους ἐντρέπει λέγουσα, Ἐξέλθετε, ἀντὶ τοῦ,
Ἔως πότε τῇ σκιᾷ παρακάθησθε; ἰδοὺ γὰρ ἐξ Ἰούδα
ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος, ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰε- B
ρουσαλήμ. Τὸ στερεὸν τῶν λογισμῶν, ἧ οἱ ἐσωτέρω
λίθοι ἄγιοι. Ἐν τῷ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐ-
τὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἐθηκας γὰρ, φησὶ, ἐπὶ τῇ
κεφαλῇ αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου.

Καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κήπον αὐτοῦ.

Πνεῦσόν μοι, ὦ Λόγε, καὶ διδάξόν με τὰ λόγια σου,
καὶ τὰ προστάγματά σου κατάγραψόν ἐπὶ τῷ πλάτῳ
τῆς καρδίας μου. Ἐτοιμὴ γέγονα λοιπόν· δύναμαι,
τῇ σῇ χάριτι βοηθουμένη, καὶ κυβερνωμένη τῇ ἀορά-
τῳ σου καὶ παντοδυνάμῳ χειρὶ, καὶ λόγων ἀκοῦσαι
θείων, καὶ μυστηρίων μέτοχος γενέσθαι.

vocat perfectionem boni participationem; noctem
vero dicit lecti tempus. Nomine porro noctis, in-
dicat invisibilium rerum contemplationem, ad si-
militudinem Moysis, qui in caligine fuit, in qua ver-
sabatatur Deus.

Ejusdem.

Ignorabam enim quis esset qui me vulnerasset.
Mihī decumbenti Dei cognitionem indidit Verbum.
Ac protinus surgens quæro eum qui me vulneravit,
rogoque illum ut coram me se sistat, ac circumceo
quærens patrualem meum.

Egredimini et videte, filiæ Sion, regem Salomo-
nem⁴².

Judæos pudore afficit dicendo *Egredimini*, quasi
diceret: Quousque in umbra sedetis? ecce enim
ex Juda Dominus ortus est, charitatem a filiabus
Jerusalem. Cogitationum firmitas, aut interiores
sancti lapides. In corona qua coronavit eum mater
sua⁴³. Posuisti enim, ait, super caput ejus coronam
de lapide pretioso⁴⁴.

Descendat patruelis meus in hortum suum⁴⁵.

Alia me, o Verbum, et doce me eloqui a tua, ac
præcepta tua conscribe in tabula cordis mei. Pa-
rata jam sum: possum, tua auxiliante gratia, tua
invisibili et omnipotente gubernante manu, et
verba audire divina, et mysteriorum esse parti-
ceps.

APPENDIX AD FRAGMENTA IN CANTICA.

ADMONITIO.

Homilia subsequens, otiosi et imperiti hominis opusculum, ex codice ms. bibliothecæ Ambrosianæ num. 55, prodit: eo tempore, ut æstimare licet, editum, quo Manichæi in Oriente turbus dabant, quod præsertim octavo, nono et decimo sæculo coniguit: nam scriptor iste Manichæos, ut tunc rigentes commemorat. Jerosolymam vero adiiisse se testificatur, ubi locum Christi suspendio consecratum ad septentrionem Jerosolymorum situm affirmat. Hasce quales quales merces tibi, lector erudite, sistimus: quia, etsi supposititiæ, suo fructu non vacant, ut pluribus est a nobis alias comprobatum.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξαν- C
δρείας εἰς τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων.

1. Ποθητοὶ οἱ λόγοι καὶ ἐράσμοιοι, καὶ εἰς οὐρα-
νοὺς ἀνάγοντες, καὶ πτεροποιῶντες τοὺς πιστοὺς.
Πτεροποιῶσι γὰρ ἀληθῶς αἱ θείαι Γραφαὶ τοὺς πι-
στοὺς τῷ πῶθῳ τῶν οὐρανίων. Τοῦτον γὰρ τὸν πῶθον
ἔχων εἰς τις τῶν ἁγίων ἔλεγε· *Τίς δὴ μοι πτέρυ-
γας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ κα-
ταπαύσω;* Ὁ πῶθος τῶν οὐρανίων αὐτὸν ἔλαβε, καὶ
ἐπτεροποιεῖτο αὐτὸν τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ἐπιλανθανο-
μένων τῶν γηίνων καὶ τῶν ἐπουρανίων μεριμνώντων.
Τὸν γὰρ νοῦν ἑαυτῶν δόντες εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ πο-
θοῦντες τὰ οὐράνια, ἐπελανθάνοντο τῶν γηίνων. Τοῦ-
τον γὰρ τὸν πῶθον ἔχων καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔλε-

1. Desiderabiles sermones, amabiles atque in
cælum adducetes, alas quoque fidelibus addentes.
Divinæ quippe Scripturæ fideles ex cœlestium re-
rum desiderio revera alis instruunt. Quo desiderio
notus sanctorum quispiam dicebat: *Quis dabit
mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam*⁴⁶? Trahebat ipsum cœlestium rerum desire-
rium, et alas eidem addebat mens illa sanctorum
qui terrenorum obliviscuntur, atque unam cœle-
stium gerunt sollicitudinem. Cum enim ipsi sancti
mentem totam cœlo dedissent, et cœlestium dun-
taxat cupidine tenerentur, veniebant in terrenarum

⁴² Cant. iii, 11. ⁴³ ibid. ⁴⁴ Psal. xx, 4. ⁴⁵ Cant. vi, 1. ⁴⁶ Psal. lrv, 7.

rerum oblivionem. Hoc item desiderio motus Paulus apostolus dicebat : *Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis* ⁴⁷. Viden' sanctos alii instructos? Nam alas adlunt revera sermones hujusmodi. Quorum namque mens non accepit alas, audita hujusmodi lectione? Vide mihi, quæso, beatæ illius animæ desiderium quæ ait : *Surge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata mea* ⁴⁸. Vide mihi, quæso, fiduciam beatæ illius animæ, quanta confidentia ad sui exercitationem tentationes provocet. *Surge, inquit, aquilo, et veni, auster*, ac si diceret : Ego firmatus sum supra petram, accedant venti et impingant in me, alter ex illa, alter ex alia parte : neminem ego formido, petram habeo me sustentem et portantem : domum quippe meam supra petram ædificavi, accedentibusque ventis nihil extimui. Nosse vis quæ sit petra illa, in qua stabat beata hujusmodi anima? audi quomodo eam interpretatur Paulus dicens : *Petra autem erat Christus* ⁴⁹. Super hanc petram consistens nihil reformidat, imo etiam diabolus ab aquilone venientem non pertimescit, nec magis illum qui venit ab austro Quando in petra fundatus sum in ipsaque consisto, nihil sane metuo : quamvis mortem interminetur, non paveo, nec metuo persecutionem. Paratus sum ad confitendum : non timeo famem, quia Verbum adest mihi quod vires addat : nam dico perinde atque B. Paulus : *Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo* ⁵⁰. Si mihi tribulatio accidat, ipsam sustineo ; persecutio si veniat, martyrium subeo ; si famem eveniat, Verbum adest quod mihi cibum subministrat ; si gladius accedat, adest ille qui plusquam omnis gladius anceps penetrat usque ad compagines et medullas ; si voluptas carnis accidat mihi, gladio accipiti ipsam reseco, et abjicio ac meipsum castro, non admoto gladio, ut quidam homines ; sed, ut dixit Dominus : *Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum* ⁵¹. Si quidem homines alios homines castrant non propter regnum cælorum, sed propter regnum mulierum suarum, ut scilicet eas custodiant : itemque superbix causa id agunt. Vis scire qui sint ii qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum? Joseph propter regnum cælorum sese castravit ; cum enim a domina sua in cubiculo teneretur, nemoque adesset, illa vim inferente ut lasciviam suam satiaret, ipse sese castravit, ejus scilicet voluntati non obtemperando.

2. Idipsum quoque beata Susanna fecit, cum sola in horto deprehensa fuit a duobus senioribus, adulterio cum illa misceri conantibus (improbi senes ac Domino perosi), de quibus Salomon dicebat. imo potius Dominus per Salomonem : *Tres species hominum odit anima mea, senem adulterum, pauperem superbum et divitem mendacem* ⁵². Viden'

γε · Κατὰ σκοπόν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως. Ὁρᾷ τοὺς ἀγίους πεπεροποιούμενους ; Πεπεροποιῶσι γὰρ αὐτοὺς ἀληθῶς οἱ λόγοι οὗτοι. Τίνων γὰρ οὐκ ἐπεπεροποιήθη ὁ νοὺς ἀκηκοῶτων τοῦ ἀναγκώματος ; Ἰδὲ γὰρ τὸν πόθον τῆς μακαρίας ψυχῆς ταύτης λεγούσης· Ἐξεγέρθητι, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσσον κηπὸν μου, καὶ βρυσάτωσαν ἀρώματά μου. Ἰδὲ τὴν πεποιθησιν τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς, πῶς θαρρόουσα ἐαυτῇ ἐκκαλεῖται τοὺς πεπεροποιούς πρὸς δοκιμασίαν ἐαυτῆς. Ἐξεγέρθητι, λέγει, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐγὼ ἐστήριγμα ἐπὶ τὴν πέτραν, ἐρχέσθωσαν οἱ ἀνεμοὶ καὶ προσθαλλέτωσάν μοι, ὁ μὲν εἰς ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ ὁ ἄλλος ἐν τῷ ἄλλῳ μέρει· ἐγὼ οὐ φοβοῦμαι οὐδένα· ἔχω τὴν πέτραν τὴν βαστάζουσαν με· τὴν γὰρ οἰκίαν μου ἐπὶ τὴν πέτραν ὠκοδόμησα, καὶ ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς ἀνέμους οὐκ ἐφοβήθην. Θέλεις δὲ γνῶναι τίς ἐστιν ἡ πέτρα, ἐφ' ἧς ἐστήκεν αὐτὴ ἡ μακαρία ψυχὴ ; ἀκουε τοῦ Παύλου πῶς ἐρμηνεύει αὐτὴν καὶ λέγει· Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ἐπὶ ταύτης τῆς πέτρας στήκουσα οὐ πτοεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ βορρᾶ ἐρχόμενον διάβολον οὐ φοβεῖται, οὐδὲ πάλιν τὸν ἐκ νότου. Ὅσον γὰρ θεμελιῶμαι καὶ ἐστηκα ἐπὶ τὴν πέτραν, οὐδὲν φοβοῦμαι· κἂν ἀπειλῇ μοι θάνατον, οὐ πτοοῦμαι, οὐ φοβοῦμαι διωγμόν. Ἐτοιμός εἰμι τοῦ ὁμολογῆσαι· οὐ φοβοῦμαι λιμὸν, ἔχω τὸν ἐνδυναμοῦντά με Λόγον· καὶ λέγω κἀγὼ κατὰ τὸν μακαριώτατον Παῦλον· Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί μου, Χριστῷ. Θλιψίς μοι ἐάν ἔλθῃ, ὑπομένω αὐτὴν· διωγμός ἐάν ἔλθῃ μοι, μαρτυρῶ· λιμὸς ἐάν ἔλθῃ μοι, ἔχω τὸν τρέφοντά με Λόγον· μάχαιρα ἐάν ἔλθῃ, ἔχω τὸν ὑπὲρ πάντων μάχαιραν εἰστομον τὸν δικνουόμενον μέχρις ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν· ἤδον ἡ σαρκὸς ἐάν ἔλθῃ μοι, τῇ διατόμῃ μαχαίρα ἀποτέμνω αὐτὴν, καὶ ἀποβάλλω καὶ εὐνουχίζω ἐμαυτόν· οὐ μάχαιραν ἐπιβάλλων, καθάπερ τινὲς τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσιν, ἀλλὰ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι· Ἐἰσὶν εὐνοῦχοι ὅτινες εὐνοῦχισιν ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ ἀνθρώπους εὐνουχίζουσιν οὐ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν γυναικῶν ἐαυτῶν καὶ διὰ τήρησιν, καὶ διὰ ὑπερηφανίαν. Θέλεις δὲ ἀκοῦσαι τινὲς εἰσὶν οἱ εὐνουχίσαντες ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ; Ἰδοὺ Ἰωσήφ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὐνουχισεν ἐαυτόν· κρατηθεὶς γὰρ ὑπὸ τῆς δεσποίνης εἰς τὸν κοιτώνα, καὶ μηδενὸς ἔντος ἐν τῷ τόπῳ, κἀκεῖνης ἀναγκαζούσης τοῦ τελέσει τὴν ἐαυτῆς ῥαθυμίαν, αὐτὸς εὐνουχισε μὴ συγκαταθέμενος αὐτῇ.

2. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ μακαρία Σουσάννα πεποίηκεν, εὐρεθεῖσα μόνη ἐν τῷ παραδείσῳ· κατασχόντες γὰρ αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι, θέλοντες μοιχευθῆναι αὐτὴν, παράνομοι γέροντες οἱ μισητοὶ παρὰ τῷ Κυρίῳ· τοῦτοις δὲ καὶ Σολομὸν ἐλεγεν, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος διὰ Σολομῶντος, ὅτι· Τρία εἶδη ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου, γέροντα μοιχόν, καὶ πτωχόν ὑπερηφάνον,

⁴⁷ Philip. III, 14. ⁴⁸ Cant. IV, 16. ⁴⁹ I Cor. X, 4. ⁵⁰ Philip. IV, 13. ⁵¹ Matth. XIX, 12. ⁵² Eccli. XXV, 4.

καὶ πλοῦσιον ψεύστην ὄρξ, ὅτι μιστοὶ ἔντως ἄ
 παρὰ τῷ Κυρίῳ ἐκείνοι οἱ γέροντες; ὅτε οὖν ἐπαν-
 ἔστησαν τῇ μακαρίᾳ Σουσάνῃ, μηδενὸς ὑπάρχοντος
 ἐν τῷ τόπῳ, θέλοντες τὴν βῆθυμίαν ἐαυτῶν ἐκτελέ-
 σαι, αὐτῇ, συμβουλευσαμένη ἐν ἑαυτῇ τῷ λογισμῷ,
 εὐνοῦχισεν ἑαυτὴν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 Ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἄνθρωπον τηρῆσαι οὐ δύναται·
 οὐδὲ μήτηρ θυγατέρα ἐαυτῆς, οὐδὲ παιδίσκη κυρίαν,
 ἐὰν μὴ ὁ εὐσεβῆς λογισμὸς φύλαξ γένηται τοῦ ἀνθρώ-
 που. Διὰ τοῦτο, ὦ ἄνερ, εὐνοῦχίσας σεαυτὸν διὰ τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ σὺ, ὦ γύναι, εἰ ἀσφα-
 λέτερον νοήσασα τὸ βῆτόν, ἐπισκεψάμενη, δοκίμα-
 σον σεαυτὴν λέγουσα τὸ Ἐξεγέρθητι, βορῶ, καὶ
 ἔρχου, ὅτε· *διάπνευσον κηπίον μου, καὶ βρυσά-
 τωσαν ἀρώματά μου.* Ὅτε γὰρ Κύριος καὶ Σωτὴρ
 ἡμῶν ἐσταυρώθη, ὅτε ὁ ἥλιος ἐσκότασεν, καὶ ἡ γῆ
 ἐσειέτο, ὅτε αἱ πέτραι ἐσχίζοντο, καὶ τὰ μνημεῖα
 ἀνοίγοντο· φόβος συναίγεις τότε τοὺς μαθητάς, μὴ εἰ-
 δότας τὸ Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διωκοῦσι σθη-
 σονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς· τότε οἱ μαθηταὶ
 διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἄποθυμῶν ἦσαν εἰς
 κέλλιον κρυπτόμενοι. Μὴ παρὼν δὲ ἐν ταῦθα Ἰουδαῖος
 χλευάζετω, μηδὲ ἀκούων Ἑλλήν γελάτω. Ἐν τούτῳ
 γὰρ τὴν ἐλπίδα ἔχομεν· διὰ τοῦτο καὶ παρῆρται· ἀδ-
 μενος λαλῶ. Οὗτος γὰρ ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, αὐ-
 τὸς ἐστὶν ἡ σωτηρία ἡμῶν· ἡ γὰρ τούτου σταύρωσις
 καθάρσις ἁμαρτιῶν ἦν· καὶ ἦν θέαμα μέγα τότε γι-
 γνόμενον, ὅτι, τοῦ σώματος σταυρουμένου, ἡ ἁμαρτία
 ἐπιπτεν. Εἰ μὴ γὰρ ἦν οὗτος ἐσταυρωμένος ἄχρι τοῦ
 νῦν, εἴλομεν τοὺς μύλωνας καὶ τὰς ἀσθενείας ἐν τῷ
 σώματι. Καὶ θεωρῶν ἡμῶν ὁ διάβολος τὸ ἀσθενὲς κατ-
 εγαυρία ἡμῶν ἐπανιστάμενος κατ' ἡμῶν. *Εἶπε γὰρ
 ὁ ἐχθρὸς· Διώξας καταλήψομαι.* Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος,
 κατελθὼν, πρὸς οὐδένα ἦλθεν εἰ μὴ πρὸς τὸν διάβο-
 λον· ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ διδοὺς ἡμῖν τὰ τραύματα, καὶ
 διαφθείρας ἡμᾶς ἐν ταῖς ἀσθενείαις. Διὰ τοῦτο φησι
 ὁ Κύριος λέγων· *Ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς σέ, τὸ ὄρος τὸ
 διεφθαρμένον, τὸ διεφθειρόν πάσαν τὴν γῆν.* Διὰ
 τοῦτο οὖν φησι· Μὴ γελᾶτω Ἰουδαῖος, τῶν μαθητῶν
 κρυπτομένων, καὶ τοῦ σώματος σταυρουμένου. Τοῦ
 γὰρ σώματος κινουμένου ἐν τῷ σταυρῷ, ὁ Λόγος
 ἐσκύλευσε τὸν ἄδην· καὶ οἱ θυρωροὶ τοῦ ἄδου βλέποντες
 ἐππηρσον· τότε αἱ γυναῖκες παρεκάθηντο τῷ σώ-
 ματι ἐν τῷ μνημείῳ κλαίουσαι.

3. Τότε οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἔσω ἐν τῷ κέλλει
 κρυπτόμενοι λεγέτωσαν. *Ἐξεγέρθητι, βορῶ, καὶ
 ἔρχου, ὅτε. διάπνευσον κηπίον μου, καὶ βρυσά-
 τωσαν ἀρώματά μου.* Τὸ μὲν σῶμα τὸ ἐν τῷ βορῶ
 κείμενον ἐξεγεγείσθω, ὁ δὲ Λόγος ἐκ τοῦ νότου ἐρχέ-
 σθω. Ἀρ' οὖν ἐν τῷ βορῶ ἐκεῖτο τὸ σῶμα τοῦ Κυ-
 ρίου; Καὶ γεγόναμεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ἐν ᾧ ἦν
 σταυρωθεὶς ὁ Κύριος, καὶ ἦν ἐκ βορῶ τῆς Ἰερουσα-
 λῆμ. Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ παρατετηρημένως ἔλεγεν·
*Ὅρη Σιών, τὰ πλεῦρά τοῦ βορῶ, ἡ πόλις τοῦ
 βασιλέως τοῦ μεγάλου.* Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ὅτε
 γεγόναμεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Χρι-
 στός, καὶ ἤμεν ἐστῶτες ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ προσευ-

A quam odiosi apud Dominum senes illi? Cum itaque
 beatæ Susannæ inuincerent, nemine tum in loco
 præsentē, suæ satiadæ libidinis percupidi; ipsa
 consilio apud semetipsam habito, sese castravit
 propter regnum cælorum. Homo quippe non po-
 test hominem custodire, neque mater filiam, neque
 ancilla dominam, nisi pia cogitatio custos hominis
 adfuerit. Ideoque, homo, quisquis sis, qui teipsum
 castrasti propter regnum cælorum: et tu, mulier,
 tecum habita illius sententiæ ratione, teipsum exa-
 mines et dicas: *Surge, aquilo, et veni, auster, perfla
 hortum incum, et fluant aromata mea.* Cum enim
 Dominus et Salvator noster crucifixus est, cum sol
 obnubilatus est, terraque tremuit, cum petrae scin-
 derentur, sepulcra aperirentur, tum formido disci-
 pulos occupavit, ignaros illius sententiæ, *Percutiam
 pastorem, et dispergentur oves gregis*³³: tum disci-
 puli propter metum Judæorum unanimitè erant in
 conclavi absconditi. Ne quis Judæus istic præsens
 irrideat, neu quis Græcus hæc audiens cachinnos
 effundat. In hoc uno spem habemus, quapropter
 cum fiducia loquor. Illic enim qui pendet in ligno,
 ipse est salus nostra; nam supplicium crucis quod
 subiit, purgatio peccatorum nostrorum erat. Fuit-
 que tunc spectaculum grande, quod crucifixo cor-
 pore, peccatum caderet. Nisi enim crucifixus esset,
 plagis vibicibusque in corpore atque infirmitatibus
 afficeremur. Conspecta namque diabolus imbecil-
 litate nostra, adversum nos superbiebat, immine-
 batque nobis: nam *Dixit inimicus: Persequar et
 comprehendam*³⁴. Quamobrem cum descendisset
 Dominus, neminem adversus adiit, nisi diabolum: ille
 enim erat qui vulnera nobis inflixerat, nosque
 corruperat in infirmitatibus nostris. Quapropter ait
 Dominus: *Ecce ego ad te, mons corrupte, qui cor-
 rumpis universam terram*³⁵. Ideo inquit, Ne rideat
 Judæus, discipulis latentibus, atque corpore cru-
 cifixo. Cum enim corpus in cruce penderet, Ver-
 bum spoliavit infernum, ac infernales ostiarii illo
 conspecto exhorruerunt: quo tempore mulieres
 corpori astabant, in monumento lacrymantes.

D 3. Tunc dicant discipuli Domini in conclavi la-
 tentes: *Surge, aquilo, et veni, auster: perfla hortum
 incum, et fluant aromata mea.* Corpus quidem ex
 parte aquilonis jacens exurgat, Verbum vero ex
 austro veniat. Num ad aquilonem jacuit corpus
 Domini? Nos certe in loco fuimus, in quo cruci-
 fixus est Dominus, eratque ab aquilone Hierosoly-
 mæ. Idcirco David caute et consideranter ait:
*Montes Sion, latera aquilonis, civitas regis magni*³⁶.
 Ideoque nos quando locum adiimus ubi crucifixus
 est Christus, cum stantes versus orientem preca-
 remur, eundem locum in quo Dominus cruci fue-
 rat affixus, ad aquilonem esse deprehendimus.

³³ Matth. xxvi, 51. ³⁴ Exod. xv, 9. ³⁵ Jerem. li, 25. ³⁶ Psal. xlvii, 3.

Idcirco discipuli, ut dictum est, in conclavi intus latentes, dicant, *Surge, aquilo, et veni, auster, excitare cum aquilone*, id est, ex austro ad corpus accede. Idipsum enim in prophetis scriptum est : *Deus ex Theman veniet* ⁵⁷. Postquam triduo ad aquilonem corpus jacuisset, venit Servator ab austro, et accipit corpus quod in aquilone jacebat; discipulosque quo loco considerabant adit. Tunc demum intrante Jesu, flatu repletus hortus fuit, et fluxerunt aromata. Tunc discipuli Domino dixerint : O Domine, cum tu cruci affixus es et infernum spoliasti, nos in cella eramus unanimiter congregati lucemque tuam quaerentes; lux vero nobis praesentia tua est; qua privati, magnis in tenebris versabamur; atque haec tunc adversum nos proferebantur : *Anima eorum in malis tabescebat* ⁵⁸. In malis namque tunc constituti, te non videbamus; nunc autem conspiciati aquilonem surrexisse venissequae austrum, hortum flatu repletum esse, et aromata fluxisse vidimus.

4. Tunc accedat Thomas ad considerandum corpus, videatque vestigia clavorum, ac dicat : Hortus flatu auraque repletus est, et fluxerunt aromata. Aromata porro nostra sunt incorruptio, quam corpus induit : ideo quippe Paulus ait : *Oportet incorruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem* ⁵⁹. Quandonam corpus induit incorruptionem, nisi quando Verbum requievit in ipso; scilicet quando Salvator resurrexit, et cum mulieres accesserunt ut ipsum contingerent, ait illis : *Ne me tangite, nondum enim ascendi ad Patrem meum?* Quocirca si teipsum castrasti, tu, o homo, sive tu, o mulier, audite desiderium beatae illius animae, quomodo Verbi cupidine accensa dicat : *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum* ⁶⁰. At enim tunc hortatur Verbum ut veniat in hortum, et comedat fructum pomorum suorum. Hortum aestimo esse mundum, in quem hortatur ipsum ut descendat et comedat fructum pomorum suorum. Poma autem sunt homines; fructus vero pomorum, opera legis, ad quem comedendum fructum rogabat ut descenderet. Ita quoque nos, si fructus legis paratos habeamus quos offeramus Domino, ipsum Verbum rogenus ut descendat et comedat fructum pomorum suorum; ipsius enim poma atque opificia sumus creati ad opera bona.

5. Quapropter rogemus ipsum. Quo pacto rogabimus? Per supplicationes et orationes, non ore clamando, sed cogitatione in nobis ipsis precando. Quid enim clamosa precaris voce, ac si dormiat Deus? Nam ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel ⁶¹. Idipsum enim ait Jeremias : *Vigilavit super impietates meas* ⁶². Idem Esaias locu-

α χόμενοι. καὶ ἦν βορεῖνός ὁ τόπος ὅπου ἦν σταυρωθεὶς ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ κελίῳ ἔσω κρυπτόμενοι λεγέτωσαν· Ἐξεγέρθητι, βεββῆ, καὶ ἔρχου, τότε, ἐξεγέρθητι σὺν βοββῆ, τουτέστιν, ἐκ τοῦ νότου εἰς τὸ σῶμα. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ταῖς προφῆταις γέγραπται, ὅτι Ὁ Θεὸς ἐκ Θερμῶν ἦξει. Τριημέρου δὲ καιμένου τοῦ σώματος ἐν τῷ βοββῆ, ἔρχεται ὁ Σωτὴρ ἐκ τοῦ νότου, καὶ λαμβάνει τὸ σῶμα τὸ ἐν τῷ βοββῆ καιμένον, καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἦσαν. Τότε λοιπὸν, εἰσελθόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἐπνευσεν ὁ κήπος, καὶ ἐββουσαν τὰ ἀρώματα. Τότε λεγέτωσαν οἱ μαθηταὶ τῷ Κυρίῳ· Ὁ Κύριε, ὅτε σὺ ἔσταυρώθης, καὶ ἐσχύλευες τὴν ᾄδην, ἡμεῖς ἤμεν ἐν καλλίῳ ὁμοθυμαδὸν συναρχόμενοι καὶ ζητούντες τὸ παρὰ σοῦ φῶς· φῶς δὲ ἡμῖν ἡ σὴ παρουσία. Μὴ βλέποντες δὲ τὴν σὴν παρουσίαν, ἤμεν ἐν σκότει πολλῷ συναρχόμενοι· καὶ ἐλάγετο καθ' ἡμῶν τοῦτο, ὅτι, Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο. Ἐν κακοῖς γὰρ ἤμεν τότε, οὐκ ἐβλέπομεν σε· νῦν δὲ ὅτε εἶδομεν, ὅτι ἐξεγέρθη ὁ βοββῆς καὶ ἦλθεν ὁ νότος, τότε ἐπνευσεν ὁ κήπος, καὶ ἐββουσαν τὰ ἀρώματα.

4. Τότε προσερχέσθω ὁ Θωμᾶς κατανοῆσαι τὸ σῶμα, καὶ ἰδεῖν τοὺς τύπους τῶν ἤλων, καὶ ἐν τῷ κατανοῆσαι αὐτὸν καὶ ἰδεῖν τοὺς τύπους τῶν ἤλων λεγέτω· Ἐπνευσεν ὁ κήπος, καὶ ἐββουσαν τὰ ἀρώματα. Ἀρώματα δὲ ἡμῶν ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος, ἣν ἐνεδύσατο. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· Δεῖ τὸ φθορτὴν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθάνασίαν. Πότε δὲ ἐνεδύσατο τὸ σῶμα τὴν ἀφθαρσίαν εἰ μὴ διὰ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Λόγου; ἀμέλει γὰρ ὅτε ἀνέστη ὁ Σωτὴρ, καὶ ἦλθεν αἱ γυναῖκες ἄψασθαι αὐτοῦ, ἔλεγεν αὐταῖς· Μὴ μου ἄπτεσθε· οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου. Διὰ τοῦτο, εἰ εὐνοήσας σεαυτὸν, ὦ ἄνερ, καὶ σὺ, ὦ γύναι, ἀκούσατε τὸν πῶλον τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς, πῶς προθύσα τοῦ Λόγου λέγει· Καταβῆτω ἀδελφεῖός μου εἰς κήπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ. Τότε μὲν γὰρ παρεκάλει τὸν Λόγον καταβῆναι εἰς τὸν κήπον καὶ φαγεῖν καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· πρὸς μὲν γὰρ τὸν κήπον τὸν κόσμον εἶναι, ἐφ' ὃν παρεκάλει αὐτὸν καταβῆναι· καὶ φαγεῖν καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· τὰ δὲ ἀκρόδρυα εἶναι τοὺς ἀνθρώπους· τὸν δὲ καρπὸν εἶναι τῶν ἀκροδρύων τὰς πράξεις τοῦ νόμου· ὃν παρεκάλει αὐτὸν καταβῆναι καὶ φαγεῖν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰ ἔχομεν ἐτοιμους τοῦ νόμου ἀποδοῦναι τοὺς καρποὺς τῷ Κυρίῳ, παρακαλῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Λόγον καταβῆναι καὶ φαγεῖν τὸν καρπὸν τῶν ἀκροδρύων αὐτοῦ· αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ἀκρόδρυα καὶ ποιήματα κτισθέντες ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς.

5. Διὰ τοῦτο καὶ παρακαλῶμεν αὐτόν. Πῶς δὲ αὐτὸν παρακαλοῦμεν; Διὰ δεήσεων καὶ προσευχῶν, οὐχ ἵνα τῷ στόματι κρίζωμεν, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ ἐν ἐσωταῖς εὐχόμενοι. Τί γὰρ εὐχόμενος κρίζεις, ὡς τοῦ Θεοῦ κοιμωμένου; Ἰδοὺ γὰρ οὐ ρυστάξει, οὐδὲ ἐπνώσει ἐ φυλάσσω τὸν Ἰσραὴλ. Τοῦτο δὲ καὶ Ἰερειμίας ἔλεγεν· Ἐγρηγόρησεν ἐπὶ τὰ ἀσεβήματα

⁵⁷ Habac. iii, 3. ⁵⁸ Psal. cxi, 26. ⁵⁹ I Cor. xv, 53. ⁶⁰ Cant. v, 1. ⁶¹ Psal. cxix, 4. ⁶² Thren. i, 14.

μου· τοῦτο δὲ καὶ Ἡσαίας ἔλεγεν· Ἐτι σου λαλοῦν-
 τος ἔρω· Ἰδοὺ πάρειμι. Οὐ γὰρ ἀναμένει ὁ Θεὸς
 τοὺς ἐκ τῶν χειλέων λόγους. Ἀμέλει γε ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ
 Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν, ὅτι Οἶδεν ὁ Θεὸς ὡν χροῖαν
 ἔχετε ἀπὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτησάμεν. Διὰ τοῦτο μὴ
 ὡς ἐξ ἔργου εὐχόμενοι κρᾶζωμεν· ἀλλ' εἰ καὶ τῷ
 στόματι εὐχη, εὐχου καὶ τῷ νοῖ· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ
 Παῦλος ἔλεγε· Φαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ καὶ τῷ
 νοῖ. Ἐκ θυμάτων γὰρ, φησί, ἐπέκραξά σοι, Κύριε.
 Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γυνὴ ἐν ταῖς Βασιλείαις ὅτε ἤρχετο
 κρᾶζουσα, ὁ ἱερεὺς ἐφίμωσεν τὸ στόμα αὐτῆς, ἡγησά-
 μενος αὐτήν, ὅτι ἐμέθεν· καὶ ὁμοίως ἐκείνη, τῷ νοῖ
 εὐχομένη, καὶ εἰσηκούσθη, καὶ ἔτεκε τὸν Σαμουὴλ.
 Διὰ τοῦτο καὶ σὺ τί εὐχόμενος κρᾶζεις, ὡς τοῦ Θεοῦ
 μὴ ἀκούοντος; Ἄκουε τοῦ λέγοντος, ὅτι Ὁ φρυγύ-
 σσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει; Εἰ μὲν γὰρ σὺ ἔχων ὧτα
 ἀκούεις, πῶσω μᾶλλον ὁ ποιητὴς ὧτων; Διὰ τοῦτο
 παρὰ Κυρίῳ μὴ εὐχόμενοι κρᾶζωμεν, ὡς τοῦ Θεοῦ
 μὴ ἀκούοντος· καὶ γὰρ σιωπῶντων ὁ Θεὸς ἀκούει.
 Θεωρεῖς γὰρ τὸν πόθον τὸν ἐν ταύτῃ τῇ μακαρία ψυ-
 χῇ, πῶς, παρακαλούσης αὐτῆς καὶ λεγουσῆς· Κατα-
 θήτω ἀδελφιδὸς μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω
 καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· πῶς εὐθέως λέγει ὁ Λό-
 γος· Εἰσηλθὼν εἰς κῆπὸν μου, ἀδελφί μου ῥύμψη;
 ὡς οὐδὲν ταχύτερον· ἔτι γὰρ αὐτῆς λαλοῦσης, εὐ-
 θέως ὑπήκουσε· θεωρεῖς τὸ γεγραμμένον· Ὅτι καὶ
 ἔτι λαλοῦντός σου ἔρω, Ἰδοὺ πάρειμι; Ἀμα γὰρ ἐν
 τῷ αὐτῇ παρακαλεῖν καὶ λέγειν· Κατάθθι, ὦ
 Λόγε, εἰς τὸν κῆπὸν σου, καὶ φάγε τὸν καρπὸν
 τῶν ἀκροδρύων σου, εὐθέως ὑπήκουσεν αὐτῇ λέγων·
 Εἰσηλθὼν εἰς τὸν κῆπὸν μου, ἀδελφί μου ῥύμψη.

6. Διὰ τί δὲ καὶ νύμφην καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ὀνομά-
 ζει; Πᾶς γὰρ νυμφίος οὐκ ὀνομάζει τὴν νύμφην αὐ-
 τοῦ ἀδελφὴν· ὥδε δὲ καὶ ἀδελφὴν καὶ νύμφην αὐτὴν
 ὀνομάζει, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ θάλαμος ἐπαδό-
 μενος σαρκός. Ὅταν μὲν γὰρ ὀνομάζει αὐτὴν νύμφην,
 διὰ τὸν Λόγον, τὸν μνηστευθέντα τὴν ψυχὴν. Τοῦτο
 γὰρ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· Ἐρμυσάμην ὑμᾶς ἐν τῷ ἀρ-
 θρῷ παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. Ὅταν
 δὲ καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ὀνομάζει, διὰ τὴν σάρκα ἣν
 ἐφόρεσε. Τοῦτο γὰρ εἰς τῶν προφητῶν σημαίων
 περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν· Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομα σου τοῖς
 ἀδελφοῖς μου. Διὰ τοῦτο μηδεὶς νομιζέτω σαρκικούς
 εἶναι τοὺς λόγους τούτους. Ὅτε μὲν γὰρ παρεκάλει
 αὐτὸν ἡ μακαρία αὐτῆ ψυχὴ λέγουσα· Κατάθθι
 ἀδελφιδὸς μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρ-
 πὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ, ὅταν μὲν γὰρ ἀκούσῃ ψυ-
 χὴν, μὴ μίαν ψυχὴν ὑπολάμβανε, ἀλλ' ὅλον τὸν κόσ-
 μον. Διὰ τοῦτο τοίνυν παρακαλοῦμεν αὐτὸν λέγον-
 τες· Κατάθθι, ὦ Λόγε, εἰς τὸν κῆπὸν σου, καὶ
 φάγε τὸν καρπὸν τῶν ἀκροδρύων σου· καὶ εὐθέως
 αὐτὸς ἐπήκουσεν· Εἰσηλθὼν εἰς κῆπὸν μου, ἀδελφί
 μου ῥύμψη· ἐτρέψθησα σμύρνας μου μετὰ ἀρω-
 μάτων μου. Πότερον παρεκάλει με καταθῆναι
 καὶ φαγεῖν τοὺς καρπούς; Ἰδοὺ καταβέβηκα· δός
 μοι τοὺς καρπούς. Ὁ μὲν οὖν τῶν Ἰουδαίων λόγος· εὐ-

tus est : *Adhuc te loquente, dicam : Ecce adsum* 61.
 Non enim Deus exspectat verba labiis prolata. Et
 sane Salvator in Evangelio ait : *Scit Deus quorum*
opus habeatis antequam petatis ab ipso 62. Idco ne
 quasi perfunctorie clamemus in precando ; sed, si
 ore precaris, precare et mente. Id enim et Paulus
 aiebat : *Psallam spiritu, psallam et mente* 63. *De*
profundis, inquit alius, *clamari ad te, Domine* 64.
 Quamobrem et mulier in libris Regum, cum cla-
 mando precaretur, sacerdos ipsam coercuit, ratus
 ebriam esse 65 ; et tamen illa cum mente precaretur,
 optatum consecuta, Samuelem peperit. Quid
 ergo tu clamas in oratione, ac si Deus non audiat ?
 Audi eum qui dicit, *Qui plantavit aurem non audiet*
 66 ? Nam si tu, quia aures habes, audis, quanto
 magis aurium opifex ? Ne clamemus itaque ad Do-
 minum precando, quasi Deus non audiat : Deus
 enim vel silentes audit. Viden' desiderium heatæ
 illius animæ, quo pacto hortante illa his verbis :
Descendat dilectus meus in hortum suum, et come-
dat fructum pomorum suorum 67, extemplo et nulla
 interposita mora Verbum dicat, *Intravi in hortum*
meum, soror mea sponsa 70 ? Nihil celerius ; ipsa
 quippe loquente, subito respondit. Viden' quod
 scriptum est : *Quoniam adhuc te loquente, dicam :*
Ecce adsum 71 ? Cum primum enim ipsa hortata est
 atque dixit, *Descende*, o Verbum, *in hortum tuum,*
et comede fructum pomorum tuorum, subito re-
 spondit illi dicens : *Intravi in hortum meum, soror*
mea sponsa.

6. Quid est quod sponsam et sororem eandem
 vocat? Non enim quivis sponsus sponsam suam so-
 rorem nuncupaverit. Hic vero et sororem et spon-
 sam ipsam compellat, scilicet ut ostenderet non
 esse thalamum carnis voluptuosum. Nam cum spon-
 sam vocat, id agit Verbi causa, quod animam de-
 sponsavit. Idipsum enim Paulus ait : *Despondi vos*
uni viro, virginem castam exhibere Christo 72. Cum
 autem ipsam sororem nuncupat, id ait, propter
 carnem quam gestavit. Id quippe prophetarum all-
 quis indicat, hæc de ipso loquens, *Narrabo nomen*
tuum fratribus meis 73, Ideo nemo arbitretur ser-
 mones hujusmodi carnales esse. Cum enim ipsum
 D heata illa anima hortatur dicens : *Descendat dil-*
lectus meus in hortum suum, et comedat fructum po-
morum suorum, ubi animam audis, ne unam sus-
 picere animam, sed totum mundum. Quamobrem
 invitemus ipsum his verbis. *Descende*, o Verbum,
in hortum tuum, et comede fructum pomorum tuo-
rum; et ipsum subito respondebit, *Ingressus sum*
in hortum meum, soror mea sponsa, messui myrrham
meam cum aromatibus meis. Num concitasti me
 ut descenderem et comederem fructus? Ecce de-
 scendi, da mihi fructus. Judæorum quidem sermo
 pro uvis spinas statim profert, et pro ficis tribulos.

61 Isa. lix, 9. 62 Matth. vi, 8. 63 I Cor. xiv, 15. 64 Psal. cxlii, 1. 65 I Reg. 1, 14.
 66 Psal. xciii, 9. 67 Cant. v, 1. 70 Ibid. 71 Isa. lix, 9. 72 II Cor. xi, 2. 73 Psal. xxi 23.

Quandonam autem ipsi huiusmodi fructus obtulerunt, nisi quando crucifigebatur? Petiit enim potum ex fructibus vineæ, et vini loco obtulerunt illi acetum. Viden' fructum eorum, quo pacto in acetum versus sit? Dicat proinde Salvator, Evocasti me ut descenderem et comederem poma, ecce veni siti-bundus, et acetum mihi obtulisti: veni etiam esuriens ad ficum, et folia solum inveni. Utinam vel folia tantum invenissem, dum ne aridum lignum: ideoque ipsi maledixi. Descendi enim ut comedere fructus pomorum; et cum descendissem, ecce deprehendi sanguinem super sanguine commistum, fornicarios, adulteros et sanguinem innocentem effusum. Inveni vos sculptentes lapides et rem sculptam Deum vocantes, ac demum pro fructibus myrrham reperi, atque tui causa abducere ad mortem. *Descendi ut comederem fructus pomorum: et ecce propter te loco messis mortem accipio; myrrham meto cum aromatibus. At utinam postquam myrrham pro messe recepi, vel ita tandem salutem nanciscamini, ac scelerum finem faciatis, nec dicatur adversum vos id quod in vicesimo nono psalmo habetur, Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem* ⁷⁴? Descendi enim propter te, ac mortem myrrhamque pro messe accepi; ac non solum myrrham, sed etiam cum aromatibus. Quo pacto autem cum aromatibus? Quando enim myrrham messui, scilicet mortem, corpus in monumento depositum fuit: cum resurrexit idem corpus incorruptum, tunc apparuerunt aromata: aromata porro erant incorruptio corporis.

7. Quapropter pulchre sic loquitur: *Myrrham comedam messui cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo* ⁷⁵. Viden' Verbum ad omnem ætatem emissum? Quod Judæis quidem utpote infantibus mel et lac in alimentum præbeat; mel et lac cum audis, legem existimo; nam ipsis utpote infantibus lac datum est; perfectis vero panis et vinum datum. Solida enim esca est panis atque vinum, scilicet Evangelium. Quamobrem pulchre Salvator ait: *Comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo*. Viden' quo pacto ubique idipsum dicat? Ipsius enim est tam Novum quam Vetus Testamentum. Ideo væ Judæis qui mel et lac comedunt. Similiter et Manichæi panem et vinum edunt; catholica autem Ecclesia illa duo una comedit, panem cum melle, bibitque vinum cum lacte. Et cum panem comedimus, una cum Verbo mel item absumimus. Scriptum item fuit ut agnus in Pascha comederetur. Agnum itaque sumo et cum ipso Verbo manduco; nec agnum solum edo, sed etiam Verbum, quod sicut agnus ad occisionem ductum est. Ideo pulchre dicit: *Comedi panem meum cum melle meo, et bibi vinum meum cum lacte meo: et subito prosequitur: Comedite, vicini mei,*

A θίως φέρει ἀντὶ σταφυλῶν ἀκάνθας, καὶ ἀντὶ συκῶν τριβόλους. Πότε δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ τοῦτους τοὺς καρπούς, εἰ μὴ ὅτε ἐσταυροῦτο; ἤτησε γὰρ πᾶν ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἀμπέλου, καὶ ἀντὶ οἴνου προσήνεγκαν αὐτῷ βῆτος. Ὅρθῶς τὸν καρπὸν αὐτῶν ὅτι ὠφέλιμος; Λεγέτω τοίνυν ὁ Σωτὴρ· Παρακάλεισάς με καταβῆναι, καὶ φαγεῖν ἀπὸ τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἰδοὺ ἤλθον διψῶν, καὶ βῆτος μοι προσήνεγκας· καὶ ἤλθον πάλιν πεινῶν ἐπὶ τὴν συκῆν, καὶ φύλλα μόνον εὔρον. Εἶθε δὲ κἄν φύλλα μόνον εὐρίσκειν, καὶ μὴ τὸ ξύλον σιρόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ κατηρασάμην αὐτήν. Καταβέβηκα γὰρ φαγεῖν τοὺς καρπούς τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἰδοὺ καταβάς εὔρον αἵματα ἐφ' αἵμασιν μιστῶμενα, πορνεύοντας καὶ μοιχεύοντας, καὶ αἵματα ἀθῶα ἐκχυνόμενα. Εὔρον ἑμὰς γλύφοντας λίθους, καὶ θεῶν ὀνομάζοντας· καὶ λοιπὸν ἀντὶ ἀκροδρύων σμύρναν· καὶ εἰς θάνατον ἀγομαι διὰ σέ. *Καταβέβηκα τοῦ φαγεῖν τοὺς καρπούς τῶν ἀκροδρύων· καὶ ἰδοὺ θάνατον τρυγῶ διὰ σέ· σμύρναν τρυγῶ μετὰ ἀρωμάτων. Ἄλλ' εἶθε τρυγῆσαντός μου τὴν σμύρναν σωθέντες ἦτε καὶ πεπαυμένοι τῶν κακῶν, καὶ μὴ λεγέτω καθ' ὑμῶν τὸ ἐν τῷ εἰκοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ λεγόμενον· Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου ἐν τῷ καταβῆναι με εἰς διασθοράν;* Καταβέβηκα γὰρ διὰ σέ, καὶ θάνατον ἐτρύγησα καὶ σμύρναν· ἀλλ' οὐ μόνον τὴν σμύρναν, ἀλλὰ μετὰ ἀρωμάτων. Πῶς δὲ καὶ μετὰ ἀρωμάτων; Ὅτε γὰρ ἐτρύγησα τὴν σμύρναν, τουτέστι τὸν θάνατον· ὅτε ἐτέθη ἐν τῷ μνημείῳ, καὶ ἀνέστησεν τὸ σῶμα ἀφθαρτον, τότε ἐφάνησαν τὰ ἀρώματα· ἀρώματα δὲ ἦν ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος.

7. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγει· *Ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου· ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου· ἐπιον οἶνον μου μετὰ γάλακτός μου*. Θεωρεῖς τὸν Λόγον τὸν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν γιγνόμενον; καὶ τοῖς Ἰουδαίοις νηπίοις οὖσιν διδοὺς τροφήν μέλι καὶ γάλα· μέλι δὲ καὶ γάλα ἐὰν ἀκούσης, τὸν νόμον νόμιζε· ὡς γὰρ νηπίοις αὐτοῖς οὖσιν ἐδόθη τὸ γάλα· τοῖς δὲ τελείοις ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος οἰδοῦται· στερεὰ γὰρ ἐστὶ τροφή καὶ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, τουτέστι τὸ Εὐαγγέλιον. Διὰ τοῦτο τοίνυν καλῶς λέγει ὁ Σωτὴρ· *Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου, ἐπιον οἶνον μου μετὰ γάλακτός μου*. Θεωρεῖς πῶς πανταχοῦ λέγει; Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ Καινὴ καὶ ἡ Παλαιά. Διὰ τοῦτο οὐαὶ τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς τὸ μέλι καὶ γάλα ἐσθίουσιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Μανιχαῖοι τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐσθίουσιν· ἡ δὲ Καθολικὴ Ἐκκλησία τὰ δύο ὁμοῦ ἐσθίει, τὸν ἄρτον μετὰ τοῦ μέλιτος, καὶ πίνει τὸν οἶνον μετὰ τοῦ γάλακτος· καὶ ἐσθιοντες μὲν τὸν ἄρτον συναναλίσκομεν τῷ λόγῳ καὶ τὸ μέλι. Καὶ τὸ πρόβατον γέγραπται ἐσθίειν τὸ Πάσχα. Λαμβάνω τὸ πρόβατον καὶ συναναλίσκω αὐτὸ τῷ Λόγῳ· καὶ οὐκ ἐσθίω τὸ πρόβατον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἀγόμενον Λόγον. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγει· *Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου, καὶ ἐπιον οἶνον μου μετὰ γάλακτός μου*.

⁷⁴ Psal xxix, 10. ⁷⁵ Cant. v, 1.

καὶ εὐθὺς λέγει· Φάγετε, οἱ πλησίον μου, καὶ πίστε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί. Ἴδὲ τὸν Σωτῆρα πῶς νηκίως παραγγέλλει φαγεῖν· τοῖς δὲ μείζονσι λέγει, Καὶ πίστε· τοῖς δὲ τελείοις ἔλεγεν, ὅτι Καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί. Ἀμέλει γε Παῦλος, τέλειος ὢν, καὶ μεμεθυμένος τὴν θεῖαν ταύτην μέθην, ἔλεγεν· Εἶτε γὰρ ἐξέστημεν Θεῷ, εἶτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν. Μὴ νομίσης δὲ αὐτὸν, ὅτι ἀπὸ οἴνου ἦν ἐξιστάμενος· αὐτὸς γὰρ παρήγγειλε· Μὴ μεθύσκετε οἴνω, ἐν ᾧ ἔστιν ἀσωτία· ἀλλ', Ὁλίγω οἴνω χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου. Τιμοθέω γράφει· εἰ δὲ ἄλλοις παραγγέλλει, πόσω μᾶλλον ἑαυτῷ; Ἐκείνος γὰρ μεμεθυμένος ἦν καλῆν καὶ θεῖαν ἀπὸ τοῦ Λόγου μέθην. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς συναριθμηθῆναι μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

A *et bibite, inebriamini, fratres* ⁷⁶. Vide quo pacto Salvator infantibus præcipiat ut comedant, majoribus dicat, *Et bibite; perfectis, Et inebriamini, fratres*. Sane Paulus cum perfectus esset, et divina ista ebrietate plenus, dicebat : *Sive enim mente excedimus Deo, sive sapientes sumus vobis* ⁷⁷. Ne putes autem illum exhausto vino mente excessisse; ipse namque præcepit his verbis : *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria* ⁷⁸ : sed Timotheo scribit : *Vino modico utere propter stomachum tuum* ⁷⁹. Quod si aliis hoc præcipiat, quanto magis sibiipsi? Ille quippe inebriatus erat bona illa et divina Verbi ebrietate. Faxit autem Deus, ut nos cum illo annumeremur in regno cælorum, in Christo Jesu.

B

⁷⁶ Cant. v, 1. ⁷⁷ II Cor. v, 13. ⁷⁸ Ephes. v, 18. ⁷⁹ I Tim. v, 23.

MONITUM

IN SERMONES SIVE COMMENTARIOS IN MATTHÆUM.

As Athanasius sermones, sive commentarios in Matthæum dederit, necne, re ex conjecturis solum ponderata, olim ambigere fas erat, siquidem catenæ in Evangelium Matthæi, Athanasii nonnulla circumferentes, notato solum Athanasii nomine, nec commentaria, nec sermones homiliasse memorabant. Et quia locorum hujusmodi, quædam erant ex operibus jam censis excerpta, hinc mihi suboluit cætera, quæ in editis non exstant ex amissis sancti Doctoris operibus deprompta fuisse. Jam vero omnis suspicandi vel ambigendi causa levatur : in codicibus enim cum Italicis tum Gallicis, in quos sub hæc incidimus, commentaria et sermones Athanasii in Matthæum diserte memorata deprehendimus; imo etiam ex sermone sexto et nono ad manuscipitorum fidem non pauca damus. Nec mirum, quod hæc commentaria, modo èρμηνεῖαι, sive interpretationes, modo λόγοι sive sermones, aut melius libri vocitentur. Hic enim mos Græcorum est, ut proluxa opera et συντάγματα, in λόγους, sive libros distribuunt. Qua ratione illa in Matthæum interpretatio in multos libros sive sermones distincta fuit. Et vero videmus in sequentibus, èκ τῆς èρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λόγον ζ', ex interpretatione Evangelii secundum Matthæum sermonem sextum afferri. Quæ sane commonstrant iis vocibus, èρμηνεῖαι et λόγος, quæ Athanasii interpretationibus præmittuntur, idem significari opus.

Horum itaque commentariorum jam fragmenta aliquot ex manuscriptis et catenis sub finem Athanasii operibus edidimus, sed plerumque manca et lacera. Cum porro multa plura, inobservata pridem ex manuscriptis nuper accesserint, ad nativum ordinem omnia restitimus. Fateorque tamen me, quia compendio studere soleam, aliquandiu hæsisse, num isthæc recens eruta tantum, prætermisissis aliis jam editis, se junctim ederem; et lectorem subinde ad jam edita remitterem. At tum amicorum suavis, tum meo consilio ac nutu, importunum scrupulum abegi; sive quia non satis cautum lectoris otio videbatur, si ad varia identidem loca, non enim simul omnia, inter legendum amandaretur; sive præsertim quia pauca illa jam publicata, ut plurimum initio, medio et fine mutila sunt, ac interdum duplo triploque auctiora ex manuscriptis prodeunt.

Quia vero solent, quæ peregrinis in locis exstant, peregrinum olere, fatemur nos de fragmento ex Athanasii commentario avulso, De novem insanabilibus morbis Herodis, ac inter Athanasiana, quo fors tulerat conjecto, aliquando dubitasse. Verum ubi, proprio in loco positum, conferre licuit cum aliis in Matthæum interpretationibus eandem in eo facile Athanasii manum agnovimus. Quæ porro hic de novem Herodis morbis narrat, ex Josepho ad verbum pene mutuatus est : aliaque de Herodis natalibus erudite ex eodem Josepho et ex Africano edisserit.

Alius fortasse suboritur scrupulus, quod ad interpretationem illius, « Beati mundo corde ^{80, 81}, » Athanasius illud Jobi, « Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei vita ejus sit super terram ⁸², » de sordibus corporeis in-

⁸⁰⁻⁸¹ Matth. v, 8. ⁸² Job xiv, 4.

intelligendum pugnet, negetque contra hæreticorum quorundam (sic ille) opinionem, infantium animis sordes, sive peccata inesse. Verum, ut ipse nec obscure interpretatur, de sordibus sive peccatis actualibus, ut vocant, agitur, quæ inesse pueris nemo sanus dixerit. Quod si quis reponat, cur Jobi dictum ad peccatum originiale non referat Athanasius, huic regeram, Athanasium et si qui alii affinia locuti sunt, pro sordibus animæ propriis, delicta solum a quolibet homine admissa habuisse; neque tamen ignorasse, ex Adami lapsu, universos ejus posteros, debitum mortis tam animæ quam corporis contraxisse. Et alias non integer locus est, sed mutilus: quod si exstarent omnia, haud dubie hanc Athanasii mentem esse ex serie deprehenderemus. De his pluribus in præfatione.

Hic porro præclara multa occurrunt contra fatum et genethliacos; de abdicandis episcopis, presbyteris & diaconis improbe se gerentibus: de mysteriorum Christi sive sacrae Eucharistiæ distributione per diaconum agenda: qui intelligendum sit illud: Blasphemia in Filium hominis remittetur, in Spiritum sanctum scæus: contra eos qui lunam inter numina censerent, quo ævum Athanasianum indicatur, quando multiplicium deorum error adhuc vigeat in orbe. Et his similia bene multa.

Quo tempore autem hæc commentaria edita fuerint, non nisi ex loco illo augurari licet ubi sanctus Doctor arguit Apollinarium impietatis. Nam uti ex ipsius Athanasii in synodo Antiochena, anno 362, testimonio, nec non ex Procli loco in synodo Constantinopolitana exploratum est; postremis solum vitæ annis Athanasius cum Apollinario in apertum bellum prorupit, eumque ut hæresiarcham per hominum ora tradidit. Fortasse dici posset etiam Athanasium, cum hæc commentaria prius edidisset, clausulam illam in Apollinarium postea adjunxisse; quam rem non semel præstitisse sanctum Doctorem docuimus alias.

EX SERMONIBUS SIVE COMMENTARIIS IN EVANGELIUM MATTHÆI.

Liber generationis Jesu Christi.

Et sacerdos et rex Christus erat: sacerdos quidem, ut qui se obtulerit hostiam pro omnibus; rex vero, ut qui adversus peccatum et mortem regnaverit.

Generationes quatuordecim.

Quæ causa est cur cum in hisce generationibus duodecim tantum personæ compareant, quatuordecim tamen generationes inveniantur⁶⁶? Pro persona, arbitror, evangelista transmigrationem posuit; et pro alia persona, Christum.

Athanasii Alexandrini liber interpretationis Evangelii secundum Matthæum.

Vidimus enim stellam ejus in oriente⁶⁷. Si pro singulis hominibus stella in cælo esset, quare tertia die cælum infinitis innumerisque stellis repletum est: cum tamen Adam sexta die efformatus sit?

Et interjectis quibusdam ex Chrysostomo.

Quod autem neque fatum, neque genesis, id est ortus hora, neque cursus astrorum nostra dirigant, vel hinc palam est. Nam si inde omnia gesta pendant, non ex hominum voluntate et electione cur furti reum domesticum verberas? quid causæ est quod adulteram uxorem ad tribunal trahas? quare de improbis factis pudore suffunderis? quid est quod contumeliosa verba non feras; sed si quis te mæchum aut fornicatorem, aut ebriosum, aut quid simile appellet, id contumeliam vocas? Nam si pec-

⁶⁶ Matth. 1, 17. ⁶⁷ Matth. 11, 2.

(4) Edit. Athan., p. 1006, ex catena a P. Possino edita in *Matthæum*.

Α Βιβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(4) Καὶ ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς ὁ Χριστὸς ἐτύχων· ἱερεὺς μὲν ὡς ἑαυτὸν προσαγαγὼν θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν, βασιλεὺς δὲ ὡς κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ θανάτου βασιλεύσας.

Ἐνεκα δεκατέσσαρες

Καὶ πῶς ἐναυθα ἐπὶ τῶν γενεῶν, δώδεκα προώπων κειμένων, δεκατέσσαρες γενεαὶ εὐρίσκονται; Οἶμαι, ὅτι καὶ τὴν μετοικεσίαν αὐτὴν ἀντὶ προσώπου ὁ εὐαγγελιστὴς θέθει· καὶ ἀντὶ τῆς ἐτέρας δὲ τῶν Χριστῶν.

(5) Ἀθανασίου Ἀλεξανδ. βιβλος τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγ.

Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ. Εἰ δὲ ἦν καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον ἀστήρ ἐν τῷ οὐρανῷ, πῶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ οὐρανὸς κατέγεμε τῶν ἀπείρων καὶ ἀναριθμητῶν ἀστρῶν, τοῦ Ἀδάμ πλασθέντος τῇ 5' ἡμέρᾳ?

Ὅτι γὰρ οὔτε εἰμαρμένη, οὔτε γένεσις, οὔτε ὁρμός ἀστέρων τὰ καθ' ἡμᾶς διοικεῖ, ἐντεῦθεν δῆλον. Εἰ γὰρ ἐκείθεν ἤρτηται τὰ γινόμενα πάντα, καὶ οὐ τῆς προαιρέσεως τῶν ἀνθρώπων, τίνας ἔνεκεν μαρτυροῖς τὸν οἰκέτην κεκλοσάτα; τίνας ἔνεκεν μοιγεύσασαν τὴν γυναῖκα εἰς δικαστήριον ἔλακεις; τίνας ἔνεκεν αἰσχρὴν πονηρὰ πρᾶττων; τίνας ἔνεκεν οὐδὲ τὰ ῥήματα φέρεις ἀνειδιζόμενα· ἀλλ' εἴαν τις σε καλέσῃ μοιχόν, ἢ πόρνον, ἢ μέθυσον, ἢ τι τοιοῦτον, ὕβριν τὸ πρᾶγμα καλεῖς; Εἰ γὰρ μὴ τῆς σῆς γνώμης τὸ ἀμαρτάνειν, οὔτε ἐγκλημα τὸ γινόμενον, οὔτε

(5) Ex codice Regio 1993, x sæculi fol., 49.

ἔσθις τὸ λεγόμενον. Νῦν δὲ καὶ δι' ὧν τοῖς ἀμαρτάνουσιν οὐ συγγινώσκεις, καὶ δι' ὧν αὐτοῖς αἰσχύνῃ τὰ κακὰ πράττων, καὶ λανθάνειν σπουδάζεις, καὶ δι' ὧν τοὺς ταῦτά σοι προσφέροντας ὑβριστὰς νομίζεις· διὰ πάντων ὁμολογεῖς, ὅτι οὐκ ἀνάγκη τετιμῆται· ἄλλα προαιρέσεως ἐλευθερία τετιμῆται. Τοῖς γοῦν ἀνάγκη συνεχομένοις συγγινώσκειν οἶδαμεν· καὶ ὑπὸ δαίμονός τινος ὀχλούμενός τις τὸν χιτῶνα διαβρήξῃ τὸν ἡμέτερον, ἢ πληγὰς ἐπενέγκῃ, οὐ μόνον οὐκ ὀνειδίζομεν, ἀλλὰ καὶ ἐλεοῦμεν καὶ συγγινώσκουμεν. Τί δήποτε; ὅτι οὐχὶ τῆς προαιρέσεως ἐλευθερία, ἀλλ' ἡ τοῦ δαίμονος βία ἐργάσατο ταῦτα. Ὅστε, εἰ καὶ τὰ ἄλλα ἀμαρτήματα ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κατὰ τὴν εἰμαρμένην ἐγίνοντο, συνέγνωμεν ἔν· ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκη, διὰ τοῦτο οὐ συγγινώσκουμεν, οὔτε δεσπότηαι οἰκέταις, οὔτε ἄνδρες γυναίξιν, οὔτε γυναίξες ἀνδράσιν, οὔτε διδάσκαλοι μαθηταῖς, οὔτε πατέρες παῖσιν, οὔτε ἄρχοντες ἀρχομένοις· ἀλλὰ πικροὶ τῶν τετολυμμένων ἐξετασταὶ καὶ τιμωροὶ γινόμεθα, καὶ δικαστήρια καταλαμβάνομεν. καὶ πληγαῖς ὑποβάλλομεν, καὶ ἐπιτιμήσει χρώμεθα, καὶ πάντα πράττομεν ὅπως ἀπαλλάξωμεν αὐτοὺς τῶν κακῶν.

(6) Τὸ, *Ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ*, σημεῖον τῆς τῶν μάγων ἐπεικειᾶς καὶ πίστεως. Οἱ γὰρ τοιοῦτον διάστημα διανύσαντες διὰ τὸ προσκυνῆσαι τὸν Χριστὸν, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν, εἰ ἐν τῇ ἐκείνων χώρα τὸ τοιοῦτον μυστήριον γεγέννητο; Ἀποδεκτοὶ οὖν οἱ ἄνδρες τῆς πίστεως, καὶ ἐπαινετοὶ τῆς ἀρετῆς κατὰ πάντα τρόπον.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κατὰ Ματθαίου ἐρμηνείας.

Περὶ τῶν ἐννέα ἀνιάτων παθῶν τῆς τοῦ Ἡρώδου τελευτῆς.

(Vide tom. II, col. 1251.)

(7) *Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον.*

Οὗτος ὁ λόγος ἑλεγχός ἐστιν ἀκριθῆς τῆς τοῦ Ἀπολλιναρίου ἀθεότητος, εἰπόντος μὴ λαβεῖν τὸν Χριστὸν ψυχὴν νοεράν, ἀλλ' εἶναι σῶμα μόνον ἀνευ ψυχῆς καὶ λόγου.

(8) *Ἡ δὲ τροφή ἦν ἀκριδες καὶ μέλι ἄγριον.* Ὅτι δὲ καὶ ἡ βοτάνη τίς ἐστιν ἀκρις λεγομένη, ὁ Σολομῶν ἡμᾶς διδάσκει λέγων· *Ἀρθήσει τὸ ἀμύγδαλον, καὶ παχυθήσεται ἡ ἀκρις.* Ἄλλ' οὐδὲ πᾶσα τίς ἐστὶ τὸ μέλι ἄγριον, ἀλλὰ μέλι θνητῶς ἄγριον, πικρότατον ὄν, καὶ πάσῃ γεύσει πολέμιον.

Τὸ, *Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ*, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι καθαριεῖ ὑμᾶς· διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ ἀρνεῖται ἀμαρτίας ἐξουσίαν ἔχει.

⁶⁶ Matth. II, 20. ⁶⁷ Matth. III, 4. ⁶⁸ Eccl. XII, 5.

(6) Edit. Athan., p. 1006, ex Possini catena in *Matthæum*.

(7) Ibid.

A id egisse, neque contumelia esset id prædicari. Nunc porro cum peccantibus non ignoscas, cum improba gerendo te pudeat, cum latere studcas, cum eos qui talia tibi proferunt pro contumeliosis habeas; sane fateris ex his omnibus, hæc nostra non necessitate quadam colligari, sed voluntatis libertate honorata esse. Iis sane qui necessitate tenentur, ignoscere solemus: ac si quis, compellente dæmonio, tunicam discindat nostram, aut plagas inferat, non solum illi non exprobramus, sed misericordia moti ignoscimus ipsi. Cur hoc? quia non ex voluntatis arbitrio, sed dæmonis impulsu id egit. Itaque si alia quoque peccata ex necessitate a fato inducta admitterentur, veniam daremus utique: quia vero scimus ea non ex necessitate provenire; ideo non parcimus, non domini domesticis, non viri uxoribus, non uxores viris, non magistri discipulis, non patres filiis, non principes subditis; sed acerbi facinorum inquisitores, et ultores sumus; tribunalia adimus, plagis subjicimus, et castigatione utimur: nihilque non agimus ut a malis nos eripiamus.

Illud, *Venimus adorare eum*, magorum probitatis atque fidei signum est. Qui enim tantum itineris intervallum Christi adorandi gratia confecerunt, quid non facturi erant si in sua regione tantum mysterium editum fuisset? Commendandi itaque viri hujusmodi sunt propter fidem suam, atque omnino virtutis suæ causa laudandi.

C *Athanasii Alexandrini ex interpretatione in Matthæum.*

De novem insanabilibus morbis, quibus Herodes afflictus interiit.

Surgens accipe puerum ⁶⁹.

Hæc loquendi ratio probe arguit Apollinarianum impietatis: qui dixit, Christum non accepisse animam intelligendi vi præditam; sed solum corpus sine anima et ratione exstitisse.

Cibus autem ejus erant acrides, et mel silvestre ⁷⁰. D Quod herbæ genus quoddam sit *acris* dictum, id nos Salomon edocet his verbis: *Florebit amygdalum, et coagulabitur acris* ⁷¹. Sed mel illud silvestre, non herba, sed mel revera silvestre, acerbissimum ac gustui ingrattissimum est.

Illud: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto* ⁷², id denotat, quod ipse vos purgaturus sit: quia scilicet id præstare non valet Joannis baptisma; sed Christi, qui etiam remittendi peccata potestatem habet.

⁷¹ Matth. III, 11.

(8) Eandem hujus vocis, *ἀκρις*, interpretationem videsis apud Isidorum Pel., l. I, ep. 162 fusius enarratam.

Si *Filius Dei es*⁶¹. Qui ad singulas tentationes ita diabolus interrogat: Si *Filius Dei es*? Id nimirum ait ad eorum similitudinem, quæ jam olim in paradiso dixit: Adamum enim sic alloquitur: *Qua die comederitis, aperientur oculi vestri*⁶²; quo ostenderet illis, se a Deo fuisse deceptos. Quamobrem hic quoque ad singula dicta assidue repetit, Si *Filius Dei es*; id est, si vox quæ te Filium vocavit vera est, quare non confirmas eam, agendo quæ tibi dico?

*Docens in synagogis eorum*⁶³. Palam Christus et cum fiducia docet; ut credant illi (Judæi) doctrinam suam non esse legi contrariam. Quod scilicet maxime omnium Judæos in furorē adversus eum concitabat.

*Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam*⁶⁴. Esurientes ac sitientes justitiam dicit eos, qui alacri ac fervido animo justitiam exercent. *Saturabuntur* enim, ait, et in hac vita, eo quod paucis contenti sint; multoque magis in futura, utpote cum Christo semper versaturi, uli neque dolor neque luctus erit.

*Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*⁶⁵. Quia quisquis omni cupiditatis affectione cor suum purgavit, propria in pulchritudine divinæ naturæ videt imaginem. Aptā enim est animæ puritas ad Deum per seipsam speculandum [sive, in seipsa exprimendum].

Athanasii Alexandrini.

Ex sermone sexto interpretationis in Evangelium Matthæi, in illud: *Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei fuerit vita ejus super terram*⁶⁷.

At ignorant sane hæretici illud, *Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei fuerit vita ejus*, de naturali sorde quam ex utero matris egressus infans necum affert, dictum fuisse. Quamobrem ait legislator Moyses⁶⁸, mulierem enixam immundam esse, pro masculo quadraginta diebus, pro femina, octoginta, ob majorem scilicet naturæ humiditatem. Quod si non ita esset ut lex Moysis effert, vel ex ipsa naturæ ratione argumenta adversum mutuari æret. Quod enim peccatum admittere infans valeat, cujus vita unius diei fuerit? Adulterium? minime gentium, cum non in voluptate vigeat. Fornicationem? nihilo magis, cum non sit talis concupiscentiæ capax. Cædem? At mortifera tela gestare nequit. Perjurium? sed articulatim vociferari non valet. Avaritiam? sed neque alienam novit pecuniam, neque suam. Ino etiam injuriarum prorsus immemores parvuli sunt; nam donec ad virilem ætatem pervenerint, verberati precantur, atque pulsī non sese vindicant. Unde et Dominus iis qui in se credunt ait: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælo-*

⁶¹ Matth. iv, 3. ⁶² Gen. iii, 4. ⁶³ Matth. iv, 25. ⁶⁴ Levit. xii, 2-5.

(9) Ex codice Regio 1093, x sæculi, f. 319.

Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί καθ' ἑκάστην πείραν τοῦτο ἐρωτᾷ τὸν Χριστὸν ὁ διάβολος, λέγων· *Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ*; Καθ' ὁμοίτητα τοῖς πρότερον αὐτῷ λελεγμένοις ἐν τῷ παραδείσῳ ταῦτα φθέγγεται. Εἶπε γὰρ πρὸς τὸν Ἀδὰμ· *Ἡ δ' ἄρ ἡμέρα φάγητε, διασπαιθήσονται ὀφθαλμοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ*· δεικνύων αὐτοῖς δῆθεν, ὡς ἡπατημένοι εἰσὶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Δὲ καὶ συνεχῶς ἐπιφέρει ἐν ταῦθα καθ' ἕκαστον τῶν ἑαυτοῦ λόγων, τὸ, *Εἰ Υἱὸς εἶ Θεοῦ*, τουτέστιν, εἰ ἡ φωνὴ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ καλέσασά σε Υἱὸν, τί οὐ ταύτην βεβαίως τῷ πράττειν ἃ σοὶ λέγω;

Διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν. Φανερώς ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ παρήσσιας διδάσκει· ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι ἃ διδάσκει, οὐκ ἐναντία τυγχάνει· τῷ νόμῳ· ὁ δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους μᾶλλον ἐξέμηνε κατ' αὐτοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην. Πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην λέγει τοὺς μετὰ προθυμίας καὶ ὀρέξεως τὴν δικαιοσύνην ποιοῦντας. *Χορτασθήσονται* γὰρ, φησὶ, καὶ ἐν ταῦθα ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενοι· πολλῶν δὲ πλέον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ὡς αἰεὶ μετὰ Χριστοῦ διάγοντες· ἐνθα οὔτε λύπη οὔτε στεναγμὸς ἐστὶν.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ Θεὸν ὄψονται. Ὅτι ὁ πάσης ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθάρας ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾷ τὴν εἰκόνα. Ἰκανὴ γὰρ ἡ τῆς ψυχῆς καθαρότης ἐστὶ τὸν Θεὸν δι' ἑαυτῆς κατοπτρίζεσθαι.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

(9) Περὶ τοῦ, *Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς*, τῆς ἑρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λόγου 5^ο.

Ἄλλ' οὔτε Ἰσασιν οἱ αἰρετικοὶ τὸ, *Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' ἄρ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ*· ὅτι ἐβρέθη περὶ τοῦ φυσικοῦ ῥύπου, ὁ ἐπικομίζεται τὸ βρέφος ἐξερχόμενον ἐκ τῆς νηδύος τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ νομογράφος Μωϋσῆς ἐφη τὴν τίχτουςαν γυναικα εἶναι ἀκάθαρτον, ἐπὶ μὲν τῷ ἄρβενι μ' ἡμέρας, ἐπὶ δὲ τῷ θῆλει π' διὰ τὸ ὑγρότερον τῆς φύσεως. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὶν οὕτως ὡς ἔχει ὁ νόμος Μωϋσέως, καὶ ἡ φυσικὴ ἀκολοῦθια δώσει λόγον ἐξεναντίας· ποῖαν δύναται ποιῆσαι τὸ παιδίον ἀμαρτίαν, οὐ μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ; Μοιχεῖαν; οὐ πάντως· οὐ γὰρ ἀκμάζει ἐν τῇ ἡδονῇ. Πορνείαν; οὐδὲ οὕτως, ἐντα ἐκτὸς τῆς τοιαύτης ὀρέξεως. Φόνον; ἀλλ' ἀμνηχανεὶ βαττάσαι ὄπλον θανάτου. Ἐπιορκῆσαι; ἀλλὰ τῶς λείπεται τῆς ἐνάρθρου φωνῆς. Πλεονεκτεῖσαι; ἀλλ' οὐκ ἔχει γυνύσιν τῶν ἀλλοτριῶν χρημάτων, ἀλλ' οὔτε τῶν ἰδίων. Τῆς δὲ ἀνεξικακίας εἰσὶ πληρωμένα τὰ νήπια· ἕως γὰρ ἀνδρωθῶσι, καὶ τυπόμενα παρακαλεῖ, καὶ διωκόμενα οὐκ ἀμύνεται. Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἐφη τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· *Ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*. Ἐπὶ

⁶⁵ Matth. v, 6. ⁶⁶ Matth. 8. ⁶⁷ Job xiv, 4

οὖν τούτων τῶν ἀμαρτημάτων τὰ βρέφη ἀμύητα ὑπάρχει, ποίαν ἀμαρτίαν ἔχει τὸ ἀνθημερινὸν παιδίον, εἰ μὴ καθὼς ἔφημεν τὸν σωματικὸν βύβρον· οὕτε μὴν ὁ λέγων ἔφη· Οὐδὲς καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτίας, ἀλλ' ἀπὸ βύβρου.

(10) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Πῶς νοητέον τὸ, Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσε αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Μοιχεύει γυναῖκα τῇ καρδίᾳ ἐκείνος, ὁ συνδιατιθέμενος τῇ πράξει, ἀπεκώλυσε δὲ τὸν τοιοῦτον, ἢ τόπος, ἢ χρόνος, ἢ φόβος τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων. Ὅτι δὲ πολλοὶ, μὴ δράσαντες τὴν ἀσέβειαν, ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν, βραδίως ἐστὶ τοὺς πάντας πληροφορηθῆναι ἐκ τοῦ Ὀλοφέρνηου. Σπεύδοντος γὰρ δρᾶσαι τὸ μύθος, ἢ Ἰουδίθ, ὡς νόμος δικαιοσύνης, σπασαμένη τὸ ξίφος ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ἐπικαλεσαμένη εἰς βοήθειαν καὶ ὑπερασπιστὴν τὸν δοτῆρα τῶν νόμων Θεὸν, καὶ συνεργὸν τῆς σωφροσύνης. Ὡσαύτως καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι, εἰρηκότες τῇ Σωσάννῃ, Ἰδοὺ ἐν ἐπιθυμίᾳ σου ἐσμεν, καίπερ τοῦτο μὴ πράξαντες, ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν, καὶ τὴν ζημίαν ἔσχον θάνατον. Ἐάν οὖν καὶ ἄρτι τίς ἐστι τοιοῦτος, ἀκόλαστος, ἀκρατής, ἐπιθυμῶν ἀλλοτρίων γυναικῶν, κατὰ διάνοιαν μοιχεύει· ὁ γὰρ ἡγεμονεύων τῶν παθῶν, καθαρῶν ἀπὸ ὀφλήματος, ἀπὸ αἰσχρολογίας, οὗτος οὐκ ἐστὶ μοιχός, ἀλλὰ παθοκρατορικός· ἀναστρέφων τὸ ἐπαχθὲς τῆς ἡδονῆς τῷ θεϊκῷ φόβῳ ὡς κύμα θαλάσσιον ἀνακοπτόμενον ὑπὸ ἰσχυρᾶς καὶ στερεᾶς πέτρας.

(11) *Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔβαλε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Βαδίζοντες τὴν ἀπλανῆ καὶ ζωηφόρον ὁδὸν, ἰφθαλμὸν μὲν ἐκκόψωμεν σκανδαλίζοντα· μὴ τὸν αἰσθητόν* (12)· καὶ γὰρ πηροὶ μοιχοὶ· ἀλλὰ τὸν νοητόν. Οἷον ἐάν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος, οἱ ὄντες ὀφθαλμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, κακῶς ἀναστρέφονται, καὶ σκανδαλίζωσι τὸν λαόν, χρῆ αὐτοὺς ἐκβάλλεσθαι. Συμφέρον γὰρ ἐστὶν ἄνευ αὐτῶν συναθροῖσθαι εἰς εὐκτήριον οἶκον, ἢ μετ' αὐτοὺς ἐμβληθῆναι, ὡς μετὰ Ἄννα καὶ Καϊάφα, εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ χεὶρ, ὁ διάκονος, ἐάν ἀναξίως τι πράττει, χωριζέσθω τοῦ θυσιαστηρίου (13). Ὁ δὲ πούς, ὁ ὑπρέτης, ἐάν κακῶς τρέχη εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ τὴν λῆψιν τῶν χρημάτων κατὰ τὸν Γιεζῆ, δεῖ καὶ τοῦτον τῆς λειτουργίας ἀποξενουῖσθαι ὡς χαλεπὸν καὶ ἀσύνητον ἄνθρωπον· ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἀσκανδαλιστῶς συναγομένη διαφυλαχθῆσται.

(14) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Βιβλίῳ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Προσέχετε δὲ τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πα-

⁶⁶ Matth. xviii, 3. ⁷⁰ Matth. v, 28. ⁷¹ Dan. 15, 20. ⁷² Matth. v, 29. ⁷³ IV Reg. v, 20-25.

⁶⁵ Matth. vi, 1.

(10) Edit. Athan. ex codice Barociano, p. 1026.

(11) Edit. Athan., p. 1027. ex codice Vaticano 392. Verum auctiora et emendatiora prodentur ex codice Reg. 1995, f. 520, et ex cod. Colberti. 504.

(12) Hæc desunt in edito, sed habentur in MSS.

*rum*⁶⁹. Cum itaque delictorum hujusmodi prorsus imperiti parvuli sint; quod, quæso, peccatum admittat puerulus ipsa die natus, nisi, uti diximus, corpoream sordem? Neque enim ita dicitur, *Nemo mundus a peccato, sed, a sorde.*

Athanasii Alexandrini.

Quo pacto intelligendum illud: *Qui respicit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*⁷⁰.

Mæchatur corde cum muliere, qui perficiendo operi consensit; sed ab illicito et pravo congressu, aut loco, aut tempore, aut metu Romanarum legum coercitus est. Quod autem multi, qui exterius in peccatum non proruperunt, quasi mæchi supplicio affecti fuerint, omnibus palam facere in promptu est ex Holopherne. Nam cum sædum opus peragere gestiret, Judith, ceu lex quædam justitiæ, districto gladio caput ejus absceidit, invocato prius ad opem et patrocinium legum datore et continentię opitulatore Deo. Eodem quoque modo senes duo, cum Susannæ dixissent: *Ecce in concupiscentia tui sumus*⁷¹, etiamsi facinus non perpetrassent, ut mæchi plexi ac morte mulctati sunt. Si hoc ergo tempore quispiam sit hujusmodi, intemperans, lascivus, alienas uxores appetens, is animo fornicatur. Nam qui in affectus suos imperium habet, a quovis delicti purus et ab obscenis dictis, hic mæchus non est, sed cupiditatis victor; quippe qui voluptatis impetum divino metu, quasi decumanum maris fluctuum a solida et firma petra repressum, coerceat.

*Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te*⁷², et cætera. Incedentes autem in via nulli errori obnoxia et vivifica, oculum eruamus si nobis offendiculo sit; non quidem sensilem illum, nam cæci quoque mæchi sunt, sed spiritualem; ut si, verbi causa, episcopus et presbyter, qui sunt Ecclesiæ oculi, improbe versentur, et populo lapsus occasio sint, abjiciendos oportet. Præstat enim in domo orationis, remotis illis, conventus agere, quæcum, velut cum Anna et Caïpha, cum eis injici in gehennam ignis. Similiter si diaconus, qui pro manu habetur, indignum quid egerit, ab altari segregetur. Minister vero qui pro pede reputatur, si improbe ad mendacium, et ad munera, ut Giezi⁷³, accipienda decurrat; hunc quoque opus est, ut pravum et inprudenter hominem, a ministerio submovere; ut Ecclesia sine offensione congregata servetur.

Athanasii Alexandrini

Ex libro interpretationis in S. Evangelium.

*Attendite ne eleemosynam vestram facialis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cælis est*⁷⁴.

(13) Quæ sequuntur ad finem usque ex mss. deprompta, desiderantur in edito.

(14) Hæc prodentur ex cod. Reg. 1995, X sæculi f. 454, longe auctiora iis quæ in edito leguntur, p. 503.

Hortatur itaque nos Unigenitus, ut ne eleemosynam faciamus coram hominibus; non ut cunctemur fratres nos-tros fovere, ac egenis bene facere; sed ut ne, vanæ laudis appetentium Pharisæorum exemplo, præsentem gloriam aucupemur: sed potius mercedem fidelis et accuratæ eleemosynæ a Deo in futuro exspectemus, qui non tantum de munere delectatur, quantum de opima et bona largientis voluntate, ut ex inopis viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium misit, exemplo ediscere valeamus.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Id est, voluntates carnis Spiritus sancti consilium ne noverint. Qui vero fieri potest, ut dum quis facit eleemosynam, manus ejus sinistra in partem operis ac beneficii non veniat? Oportet enim ambas manus se invicem in præstando beneficio prorsus juvare. Nam læva manu pecuniam sive crumenam tenente, dextera bonum semen in agro cordis pauperum spargit, ut spicam metat, non culmo hærentem; sed vitam sempiternam et immortalem in cruce suspensam. Non vult autem Unigenitus sinistras carnalesque cogitationes scire quid faciat manus dextera sancti Spiritus, ne forte bono proposito et opimæ voluntati aversentur dicentes: Opus nobis est ad multos annos cibos sumptuosque curare, vestes varias, ornatas domos, argenteum ferculum, depositum aureum, mancipia ad ministerium, vicos et agros ad proventus. Dextræ enim partes sancti Spiritus nihil horum omnino curant vel concupiscunt, huic Dominicæ voci fidem habentes: *Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis*⁷⁵. Sic certe non noverit sinistra quid faciat dextera. Cum enim mens puro Deo placendi desiderio affecta, totisque nitens viribus ne ab officio recedat, legitime decertat; tunc sane nullius neque membri alicujus recordatur, nisi ejus quod ad præsens opus usu veniat; haud secus atque artifex, qui quovis tempore sibi necessarium instrumentum respicit. Insuper, si nulla incredulitatis in fide ratio subsistit, nec lux possit esse tenebrarum causa, nec cum Christo diabolus commonstrari valeat; manifestum sane est neque cum ratione esse posse, id quod rationi omnino contrarium est. Quod si cum ratione prorsus esse non possit id quod est rationi contrarium; qui ad virtutum rationem evectus est, situm rationi contrarium nescit, sed unam virtutem cognoscit; atque ideo neque dexteram quoad excessum, neque sinistram quoad defectum novit. Utrobique enim occurrit quod rationi aperte contrarium est.

*Orantes autem ne multum loquamini*⁷⁶. Longas hic orationes, sed non frequentes aversatur. Jubet enim sine intermissione orare.

⁷⁵ Matth. vi. 33. ⁷⁶ Matth. vi. 7.

Ἄτρι ὁμῶν τῶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Συμβουλεύει δὲ ἡμῖν ὁ Μονογενὴς μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· οὐχ ἵνα μέλλωμεν περιστέλλεσθαι τοὺς ἀδελφούς ἐν τῷ εἶ ποιεῖν τοῖς δεομένοις· ἀλλ' ἵνα μὴ μέλλωμεν θηρεύειν παροῦσαν δόξαν κατὰ τοὺς κενοδόξους Φαρισαίους· ἐκδέχεσθαι δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβὴν ἐν τῷ μέλλοντι τῆς πιστῆς καὶ περισπουδάστου ἐλεημοσύνης, ἧς καὶ χαίρει ὡ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ δόματι, ὅσον ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει τοῦ μεταδιδόντος, ὡς ἔστι πληροφορηθῆναι ἐκ τῆς πενιχρᾶς χήρας βαλούτης τὰ δύο λεπτὰ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.

Σοὺ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην, μὴ ἴνῳω, φησὶν, ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ. Τουτέστι μὴ εἰδέναι τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα τὴν σκέψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πῶς δὲ καὶ ὁλον τέ ἐστι τοῦ ποιῶντος τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μὴ συνεργεῖν εἰς τὸ ἔργον τῆς εὐποιίας; Χρὴ γὰρ παντὶ πάντως τὰς ἐκατέρως χεῖρας συνεργεῖν ἀλλήλαις εἰς τὴν εὐποιαν. Τῆς γὰρ ἀριστερᾶς χειρὸς κατεχούσης τὸ χρῆμα, ἦτοι τὸ βαλάντιον, ἡ δεξιὰ χεὶρ στείρει τὸν καλὸν σπόνρον εἰς τὴν χώραν τῆς καρδίας τῶν πενήτων, ἵνα θερήσῃ στέχυον μὴ καλᾶμην προσαναταμένον, ἀλλὰ τὴν προηρητημένην τῷ σταυρῷ ἀβίον καὶ ἀθάνατον ζωὴν. Οὐ βούλεται δὲ ὁ Μονογενὴς εἰδέναι τοὺς σαρκικούς λογισμούς τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα μὴ ποτε τῇ ἀγαθῇ προθέσει καὶ τῇ πλουσίᾳ προαιρέσει προσεμποδίζωσι λέγοντες· Ὑπεύλομεν ἔχειν πολλῶν ἐτῶν τροφήν καὶ ἀναλώματα. ἱμάτια διάφορα, χρυσίον ἐναπόθετον, ἀνδράποδα εἰς ὑπηρεσίαν, χωρία καὶ ἀγροὺς εἰς προσόδους. Τὰ γὰρ δεξιὰ μέρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐδεὶν τούτων φροντίζουσιν ἢ ἐνθυμοῦνται τὸ σύνολον, πιστεύοντα τῇ δεσποτικῇ φωνῇ· *Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.* Καὶ οὕτω ὁ ἄν οὐ γινώσεται ἡ ἀριστερὰ τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ. Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ἀμετρωρίστω καὶ τεταμένη ἐπιθυμίᾳ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεσθήσεως, ἐξ ὀλοκλήρου ἀγωνιῶν μὴ ἐκπέση τοῦ προσήκοντος, ἀγωνίζεται νομίμως· τότε οὐδενὸς οὔτε μέλους κτέρου λαμβάνει ἔννοιαν, εἰ μὴ μόνον τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὸ προκειμένον, ὡς ὁ τεχνίτης καθ' ἕκαστον κτερον, ἐμβλέπων μόνω τῷ χρησιμεύοντι αὐτῷ σκεύει. Ἐτι εἰ οὐδεὶς ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος, οὐδὲ σότους αἴτιον κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ φῶς, οὐδὲ Χριστῷ συνενδείκνυσθαι πέφυκεν ὁ διάβολος· δῆλον, ὡς οὐδὲ τῷ λόγῳ συνυπάρχει τὸ παρὰ παντὶ παράλογον. Εἰ δὲ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντελῶς οὐ δύναται τὸ παράλογον, ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναγκείας τὴν παρὰ τὸν λόγον οὐκ ἐπίσταται θέσιν, μόνην δὲ γινώσκει τὴν ἀρετὴν· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε δεξιὰν διὰ τῆς ὑπεροχῆς, οὔτε ἀριστερὰν διὰ τῆς ἐλλείψεως ἐπίσταται. Ἐπ' ἀμφοῖν γὰρ θεωρεῖται σαφῶς τὸ παράλογον.

Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογησῆτε. Μακρὰς ἐναυθα ἀποτρέπεται εὐχὰς· ἀλλ' οὐ πολλάς. Ἀδελφίπτως γὰρ κελεύει προσεύχεσθαι.

(15) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

A

Athanasii Alexandrini,

Περὶ τοῦ μὴ θησαυρίζειν ἐπὶ γῆς, βιβλίος τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαίου, λόγος Θ'.

Quod non sit thesaurizandum in terra, liber interpretationis Evangelii secundum Matthæum : sermo IX.

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅπου σὴς· καὶ βρώσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανοῖς· ὅπου σὴς καὶ βρώσις οὐκ ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. Οἱ δὲ ἐπακούσαντες τούτων τῶν ρημάτων εἶπον· Καλὴ ἐστὶ σφόδρα ἡ συμβουλίαι καὶ ἀπόδεικτος ἡ γνώμη, τοῦ παρὰ τὴν γῆν μᾶλλον ἐν οὐρανοῖς ἀποθησαυρίζειν τὰ παρόντα τοῦ βίου. Ἀλλὰ πῶς θήσομεν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἐν οὐρανοῖς, ἀμνημονῶμεν. Ἔστι γὰρ σφόδρα ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς, καὶ οὐ δυνάμεθα τῇ χειρὶ ἐφικεῖν αὐτοῦ. Οὕτε δὲ ὀρώμεν ἐκείνην τὴν κλίμακα, ἣν ἐθεάσατο ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἵνα δι' αὐτῆς ἀνελεύθουντες ἀποθησαυόμεθα ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν. Ὁ δὲ Κύριος· Κἂν ὁ οὐρανὸς ἐστὶ σφόδρα ὑψηλός, δύνασθε εἰς αὐτὸν ἀποθησαυρίσαι τὸν ἀσυλάγωγητον θησαυρὸν τῆς δικαιοσύνης. Δὲς πτωχῶ καὶ πένητι ὦν χρήσεις, καὶ εὐρήταις αὐτὰ ἀποκείμενα ἐν τῷ οὐρανῷ σῶα, ἀμόλυντα, ἀδιάφθορα. Ἔχετε δὲ καὶ κλίμακα διήκουσαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, τὸν σωτήριον σταυρὸν· ἀναβαθμίδια δὲ τὰ δόγματα τῶν ἀχράντων Εὐαγγελίων. Ἀνάθηται οὖν δι' αὐτῶν εἰς τὰς ἀπουρανίους μονάς, ἵνα δοξασθῆς εἰς τὴν αἰῶνα. Πρόσεχε δὲ καὶ τῷ λεγομένῳ παρ' ἐμοῦ· Ὁ λύχνος τοῦ σώματος σου ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς σου. Εἰ δὲ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ἐστίν, ὄλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· εἰ δὲ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν, ὄλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Γίνεται δὲ τὸ σῶμα σκοτεινὸν, τοῦ ὀφθαλμοῦ πονηροῦ ἕντος, οὐ παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ δημιουργοῦ· πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ λίαν· ἀλλὰ παρὰ τὴν μωροῦν καὶ θελόκακον τρόπον τοῦ κεκτημένου αὐτόν. Ὁφθαλμὸν δὲ πονηρὸν ἀκούων, συνετὲ ἀκροατὰ, νόει εἶναι μὴ τὸν ὄντα ἐν τῇ κεφαλῇ, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα πονηρὸν λογισμὸν ἐν τῇ ἀφροίτιστῳ καρδίᾳ. Εἰ δὲ καὶ συμβαίῃ τὸν σωματικὸν ὀφθαλμὸν σκοτισθῆναι ἐκ πολλῆς φορᾶς βεύματος καὶ ἰδύνης τοῦ κρανίου· ἀλλ' οὕτε ἡ σωματικὴ τύφλωσις τίνα ἀποξενοῖ τῶν μελλόντων καὶ αἰδίων ἀγαθῶν.

(16) Ἀθανασίου,

D

Athanasii,

Εἰς τὸ· Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείον ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;

In illud : Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum ?

Διαφέρει δὲ ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καθὼ αὕτη μὲν ἐστὶ πνευμάτι· ζωτικόν· ἡ δὲ τροφὴ γῆϊνη καὶ εὐδιάλυτος· τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐστὶν ἔργον οὐρανίων χειρῶν, τὸ δὲ πάρος ἀλόγου βουλήματος. Πολλοὶ δὲ, ἀκούοντες ψυχὴν ἐσθίουσαν, ξενίζονται ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὀρώντες τὴν χεῖρα τῷ στόματι κομίζουσαν τὰ σιτία. Ἀλλὰ οὐ, ἀγαπητέ, μὴ ξενισθῆς ψυχὴν ἀκούων ἐσθίουσαν. Καὶ γὰρ οὕτως ἐστὶ καὶ

Differt autem anima ab esca, quatenus hæc quidem est spiritus vivificans; illa vero terrena est facileque solvitur. Corpus vero præstat vestimento, quia illud quidem divinarum manuum opificium est, hoc vero, vellus pecoris irrationabilis. Multi porro audientes comedentem animam, ob vocis insolentiam stupent, dum vident manum ori alimenta admovere. At tu, dilecte, ne mireris, dum animam

17 Matth. vi, 19, 20. 18 Matth. vi, 22. 19 ibid 25.

(15) Hæc prodeunt ex cod. Reg. 1993.

(16) Prodeunt hæc ex codice Reg. 1995, fol. 86, editis multum absimilia et longe auctiora.

comedere audis. Ita sane neque alio modo res se habet. Comedit porro anima quæ ori immittuntur : quia ex natura sua calida est, juxta Sapientiæ verbum : *Anima calida est ut ignis accensus*⁸⁰. Sicut ergo ignis immissa in lebetem concoquit; eodem modo ignea anima, alimenta in ventrem inducta digerit et absumit. Etiam si porro ψυχή, id est anima, vocetur; non ita dicitur quod sit natura sua ψυχρά, id est frigida, ut ex simplicioribus quidam arbitrati sunt; sed quia ex multo calore, humida exsiccatur; quod etiam ex solis vi et efficacia planum evadit: nam cum calidus igneusque sit, lutum exsiccatur, humidumque omne in vaporem solvit. Quod autem anima ex natura sua calida sit, vel in mortuorum exemplo, frater, persuasum habes. Et enim, cum anima a corpore separata est, regent omnia membra, nihilominus quam hiberna glacies, niveque frigidiora evadunt. Ex iis item quæ tempore famis contingunt, potes quoque rem propositam comprobare: donec enim anima cibi copia fruatur, corpus viget sane valetque viribus; at deficiente cibo, ipsum corpus absque cibo animæ calori obistere, quemadmodum neque vas æneum clibano impositum ignis vehementiam sine aqua ferre valet; prorsus enim funditur et liquecit. Eodem prorsus modo lebes corporis, deficiente cibo, ab ignea anima absumptus omnino pessumdatur. In summa autem eo maxime spectat illud Domini effatum: *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini*⁸¹; quia plus est animæ quam esca, et corpus plus quam vestimentum⁸². Si itaque Dei gratia præstantioribus majoribusque bonis affecti sumus, multo magis hisce minoribus vilioribusque replebimur.

*Quærite primum regnum Dei*⁸³. Regnum Dei nihil aliud est quam futurorum bonorum possessio; id est, Dei contemplatio ac cognitio, quantum humanæ est facultatis.

S. Athanasi, quod non judicandum sit, ex Evangelio secundum Matthæum.

*Nolite judicare, ut non judicemini; in quo enim iudicio judicabitis, judicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*⁸⁴. Ait vero Dominus ea ipsa atque æqualia iis accidere qui judicant, atque iis qui metiuntur: non quemadmodum aiunt hæretici, se ipsos in errorem deducentes, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant⁸⁵. Hi namque per insanos atque perniciosos pœnitentiæ ritus pecuniæ quæstum aucupantes, aiunt non judicandum sive damnandum esse cum qui peccata mortalia admittit: ait quippe Dominus: *Nolite judicare ut non judicemini*. Quod si ita se res habet ut affirmant ipsi, Noe sane vir justus damnatus fuit, quod derisorem Chamum judicave-

οὐκ ἄλλως πως. Ἐσθίει δὲ ψυχὴ τὰ παραπεμπόμενα τῷ στόματι· ἐπεί ἐστι τὴν φύσιν θερμὴ κατὰ τὸν λόγον τῆς Σοφίας· *Ψυχὴ θερμὴ ὡς πῦρ καυόμενον*. Ὅσπερ οὖν τὸ πῦρ τὰ βαλλόμενα εἰς τὸν λέβητα ἔψει, οὕτως καὶ ἡ πυρώδης ψυχὴ τὰ παραπεμπόμενα σιτία τῇ κοιλίᾳ λεπτύνει καὶ δαπανᾷ. Κἀν δὲ ψυχὴ λέγεται, οὐ λέγεται διὰ τὸ εἶναι ψυχρὰ τῇ οὐσίᾳ, ὡς τινες τῶν ἀπλουστέρων ᾤθησαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκ πολλῆς θερμότητος ἀναξερραίνειν αὐτὴν τὰ ὑγρά, ὡς ἔστιν πληροφορηθῆναι καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡλίου· ὧν γὰρ θερμὸς καὶ πυρώδης, πηλὸν ξηραίνει, καὶ πᾶν ὑγρὸν ἀνιμάται. Ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ θερμὴ ἐστὶ κατὰ φύσιν, πείθου, ἀδελφε, καὶ ἐκ τῶν ἀποθησκόντων. Ἢ γὰρ ἀποχωρισθῆ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, πάντα τὰ μέλη εὐρίσκονται κρυσταλλώδη, καὶ οὐδὲν ἦντον πάγων χειμερίου ἢ χιόνος ψυχρότερα. Καὶ δὴ ἀπὸ τῶν λιμῶν ἐστὶ δοκιμάσαι τὸ λεγόμενον· ἕως γὰρ ἔχει ἡ ψυχὴ τὴν τροφήν εἰς ἀφθονίαν, τὸ σῶμα θάλλει καὶ ἀδρύνεται· ὀπνίαια δὲ ἀπορήσει σιτίων, αὐτὸ τὸ σῶμα κατεσθίει καὶ φθείρει. Οὐ γὰρ δύναται τὸ σῶμα ἄνευ τροφῆς ἀντέχειν πρὸς τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς, ὡς οὔτε ἀγγεῖον χαλκοῦν ἐστὼς ἐπὶ κλιβάνου οὐ δύναται ἄνευ ὕδατος φέρειν τὴν σφοδρότητα τοῦ πυρός· ἐκφρύνεται γὰρ καὶ διαλύεται τέλειον. Οὕτω γοῦν καὶ ὁ λέβης τοῦ σώματος, μὴ ἔχων τὴν τροφήν, παρὰ τῆς πυρώδους ψυχῆς ὑπολικμώμενος ἀπόλλυται παντάπασι. Κεφάλαιον δὲ πᾶν ἐπὶ πᾶσι τὸ λεγθὲν πρὸς τοῦ Κυρίου· *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τῷ σώματι τί ἐνδύσθηθε*· ἐπὶ πλείων ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. Εἰ τοίνυν τῶν κρείττωνων καὶ μειζόνων ἠξιώθημεν τῇ χάριτι τοῦ κρείττονος, πολλῶ μᾶλλον τῶν βραχυτέρων καὶ καταδεστέρων ἐμπλησθώμεν.

Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Βασιλεῖα Θεοῦ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἄλλ' ἢ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις· τουτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία τε καὶ γνώσις, ὅσον ἐφικτὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ.

(17) *Περὶ τοῦ μὴ κρίνειν, τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου.*

Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίμιτι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρον μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Λέγει δὲ ὁ Κύριος τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἴσα πάσχειν τὸν κρίνοντα καὶ τὸν μετρούντα, οὐ καθὼς φασιν αἰρετικῶν παῖδες ψευδόμενοι ἑαυτοὺς, καὶ μὴ εἰδότες τί λέγουσιν, ἢ περὶ ᾧ διαβεβαιοῦνται. Οὗτοι γὰρ ἐμπροσθεμένοι τὰ χρήματα διὰ τῶν ἀνοήτων καὶ ἐπιζημιῶν μετανοιῶν θέλουσι λέγειν, ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν τὸν δρᾶσαντα θανατικὰ; ἀμαρτίας. Εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· *Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε*. Εἰ δὲ οὕτως ἦν καθὼς ἐκεῖνοι δισχυρίζονται, πάντως ἂν ὁ δίκαιος Νῶε κατεκρίθη κρίνας τὸν χλευαστὴν Χάμ τοῦ εἶναι δούλον τῶν ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Μωϋσῆς, κρίνας τὸν συλλέξαντα τὰ ξύλα ἐν τῷ

⁸⁰ Eccli. xiii, 22. ⁸¹ Matth. vi, 25. ⁸² ibid. ⁸³ ibid. 33. ⁸⁴ Matth. vii, 1. ⁸⁵ I Tim. i, 7.

(17) Ex codice Ambrosiano 97, x sæculi egregiæ notæ; et ex Reg. 1993, item x sæculi

σαββάτω, ἐπέλευσεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς λίθοις αὐτὸν ἀποθανεῖν· ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἰησοῦς κρίνας· καὶ τὸν Ἄχαν διὰ τῆς κλοπῆς πανοικί ἐξωλόθρευσεν. Ὁ δὲ Φινεὺς διὰ τὴν πορνείαν τὸν Ζαμβρὶ κρίνας, σειρομάσπη ἐξεκέντησε. Καὶ ὁ Σαμουὴλ τὸν Ἀγάγ τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκитῶν ἀνέλεν ἐνώπιον Κυρίου. Ὁ δὲ Ἥλιας κρίνας τοὺς ψευδοπροφήτας, ὡς χοίρους ἐν τῷ χειμάρρῳ ἀπέσφαξεν. Καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, κρίνας τὸν Γιεζῆ διὰ τὴν λήψιν τῶν χρημάτων, λεπρὸν ἀνέδειξεν. Ὁ δὲ Δανιὴλ, κρίνας τοὺς ἀκολάστους γέροντας ἔνεκον τῆς συκοφαντίας, νόμῳ Μωσαϊκῷ ἐτιμωρήσατο. Καὶ ὁ Πέτρος, λαβὼν τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὸν Ἀνανίαν μετὰ τῆς γυναικὸς νοσησαμένους ἐκ τοῦ ἰδίου κτήματος, κρίνας, παραυτὰ ἐποίησεν αὐτοὺς ἀποψύξαι. Καὶ ὁ Παῦλος ἔκρινεν Ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα εἰπών· Ἀποδώσει αὐτῷ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὑμναῖον δὲ καὶ Φιλητὸν παρέδωκε τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῆ μηκέτι βλασφημεῖν. Αἰτιᾶται δὲ καὶ μὴ κρινούσας· Ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων φήσας· Οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς ὃς δυνήσεται κρίναι ἀναμέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἢ ὅτι οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; Εἰ τοῖνον πάντες οἱ δίκαιοι, κριναντες, οὐ κατεκρίθησαν, μᾶλλον δὲ ἐκλεγέντες εἰς τὴν πνευματικὴν διακονίαν ἐξελέγησαν· πῶς οὐ δεῖ κατ' αὐτοὺς κρίνειν; Εἶπεν οὖν ὁ Κύριος· Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· οὐχ ἵνα μέλλωμεν ἀκρίτως τι πράττειν ἢ ποιεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ τοὺς Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς κρίνειν μὲν ἀλλήλους, ἑαυτοὺς δὲ μὴ διορθοῦσθαι. Ὅσον ἔκριναν τὸν φονέα ἀποθανεῖν κατὰ τὸν νόμον, αὐτοὶ τε καὶ προφήτας παρανόμως θανατοῦντες· ἔκριναν τὸν μοιχὸν ὡς μοιχὸν κολασθῆναι, καὶ αὐτοὶ ὡς ἵπποι θηλυμανεῖς ἐχρεμέτιζον ἐπὶ τὰς ἀλλοτρίας γυναῖκας· ἔκριναν τὸν κλέπτην, αὐτοὶ ὄντες συλωταὶ τῶν ἀλλοτρίων χρημάτων. Ἦσαν δὲ καὶ κώνωπα διυλλίζοντες καὶ τὴν κἀμηλοῖον καταπίνοντες. Ὅτι δὲ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς, φανερὸν ἐκ τοῦ λέγειν τὸν Κύριον διὰ τῶν ἐξῆς πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· Πι δὲ βλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου οὐ καταροῖς; ἢ πῶς λέγεις τῷ ἀδελφῷ σου· Ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου; Ὑποκριτὰ, ἐκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκὸν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Εἰ δὲ αὐτὸς ἔχεις τὴν δοκὸν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου τῆς ἀκολασίας, ὦν τυφλὸς, πῶς δύνασαι ἀποστρέψαι τὸν πλησίον σου ἀπὸ τοῦ κάρφους τῆς μικρᾶς ἀμαρτίας; Ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλος, γράφων Ῥωμαίοις, καὶ αὐτὸς λέγει περὶ τῶν τοιούτων ὑποκριτῶν, καὶ σχηματιζομένων τὴν εὐσέβειαν· Ὁ διδάσκων τὸν ἕτερον, ἑαυτὸν οὐ διδάσκει· ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτει, κλέπτει· ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύει· ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα, ἱεροσυλεῖς ὃς ἐν νόμῳ κωνχᾶσαι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, τὸν Θεὸν ἀτιμᾶζει· καὶ πάλιν· Ἐν ᾧ γὰρ κριματι κρίνεις τὸν

rit damnaveritque, ut esset fratrum servus⁸⁶. Moyses, item lato iudicio in eum qui ligna collegerat die sabbati, iussit cum extra castra lapidibus necari⁸⁷. Ejus quoque successor Jesus, sententia in Achan ob furtum prolata, cum domus suppellectile tota exterminavit ipsum⁸⁸. Phinees etiam Zambri fornicationis causa damnans, ipsum hasta confodit⁸⁹. Samuel Agag regem Amalecitarum interemit in conspectu Domini⁹⁰. Elias falsos prophetas damnatos, quasi porcos in torrente jugulavit⁹¹. Elisæus Ciezi acceptæ pecuniæ reum damnavit, effecitque leprosum⁹². Daniel vero lascivos senes sycophantiæ causa ab se damnatos, juxta legem Mosaicam ultus est⁹³. Petrus autem, qui accepit claves regni cælorum⁹⁴, Ananiam cum uxore, quod partem pecuniæ ex vendita propria possessione subduxissent, damnans, extinctos subito cadere fecit⁹⁵. Et Paulus quoque Alexandrum fabrum judicavit dicens: *Reddet illi Dominus secundum opera sua*⁹⁶. Hymenæum vero atque Philetum tradidit Satanæ, ut edicerent non ultra blasphema effari. Arguit autem Ecclesias Corinthiorum, quod non judicaverint, his verbis: *Non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? An nescitis quia angelos judicabimus*⁹⁷? Si itaque omnes justii, qui judicaverunt, non ideo condemnati, imo vero ad spirituale ministerium allecti et cooptati sunt, quare non ut illi judicandum esse censeamus? Ait itaque Dominus: *Nolite judicare, ut non judicemini*, non ideo sane ut quid faciamus vel admittamus, de quo iudicium non feramus; sed quia Pharisei et Scribæ se mutuo judicabant et damnabant, ipsi vero non sese emendabant. Sic homicidam illum, secundum legem, capitis damnarunt, cum ipsi interea prophetas inique trucidarent; mœchum adulterii causa pœnas luere decreverunt, cum ipsi ceu equi lascivi hinnirent ad alienas uxores⁹⁸: sententiam in furem tulerunt, ipsi raptores pecuniæ alienæ. Erantque *excolantes culicem, et deglutientes camelum*⁹⁹. Quod autem tales fuerint Pharisei atque Scribæ, palam est ex iis quæ singulis eorum in sequentibus ait Dominus: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui*¹. Quod si tu in oculo tuo habes intemperantiæ et libidinis trabem, ita ut excutias, qui possis proximum tuum avertere a festuca levis cujusdam peccati? Divinus autem Paulus ad Romanos scribens, de hypocritis hujusmodi, qui pietatem ementuntur, talia fatur: *Qui alium doces, teipsum non doces; qui prædicas non surandum, furaris; qui dicis non mæchandum, mæcharis; qui abominaris idola, sacra expilas; qui in lege gloriaris, per præ-*

⁸⁶ Gen. ix, 26. ⁸⁷ Num. xv, 35. ⁸⁸ Josue vii, 25. ⁸⁹ Num. xxv, 8. ⁹⁰ I Reg. xv, 35. ⁹¹ III Reg. xviii, 40. ⁹² IV Reg. v, 27. ⁹³ Dan. xiii, 62. ⁹⁴ Matth. xvi, 18. ⁹⁵ Act. v, 4-10. ⁹⁶ II Tim. iv, 14. ⁹⁷ I Cor. vi, 5, 3. ⁹⁸ Jerem. xv, 8. ⁹⁹ Matth. xxiii, 24. ¹ Matth. vii, 3-5.

varicationem legis Deum inhonoras². Et rursum : *In quo enim iudicio iudicas alterum, teipsum condemnas : eadem enim agis qui iudicas*³. Sicut et transgressores Paschatis, per Paschatis prævaricationem Christum inhonorant, cuius est Pascha. In qualibet igitur re, qui alium iudicat, siquidem is idipsum peragat, seipsum iudicat; velut duo illi senes, qui cum de Susanna quasi adultera iudicium tulissent eamque damnassent, secundum Mosaicam legem, adulterii ipsi quoque damnati sunt. Pharaon autem in qua mensurâ mensus est, remensum est ipsi : qui enim pueros in fluvio demergi ac suffocari iusserat, ipse quoque submersus periiit in mari Rubro. Sacerdotes vero qui Zachariam ad altare trucidarunt, ipsi quoque sub altari a Romanis jugulati sunt : ut ediscas quod in tuietur ei; et per quæ quis peccaverit, per hæc et punietur.

Athanasii,

De incontaminatis mysteriis.

*Nolite sancta dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ait Christus*⁴. Id sane recti iudicii est. Neque enim Dominus indiscriminatim ac sine distinctione dixit : Date sancta et margaritas omnibus; sed, *Nolite dare sancta canibus*, id est malis operariis, dicente Apostolo : *Videte canes, videte malos operarios, videte porcos*⁵; quæ significantur libidinosi homines. Neque abs re sane, sed admodum congruenter porcis libidinosi comparantur. Quemadmodum enim si quis porcum ex cæno eduxerit, id sibi porcus damno esse arbitratur; ita si quis libidinosum ex cæno voluptatis avertat, is temperantiæ consiliarium non amici, sed adversarii loco habet. Ne projiciamus ergo nostras incontaminatorum mysteriorum margaritas ante homines porcis similes. At dice: quispiam : Sacrorum participes esse volunt, et sunt tamen canes impudentes, et porci volutati in cæno voluptatis : tu vero ne dederis. Nam ægri quoque aquam postulant, sed medici vetant; tyranni regiam purpuram expetunt, sed illius custodes, periculum suspicantes, non concedunt. Vide ergo tu quoque, diacone, ne indignis purpuram impeccabilis corporis præbeas; ne rationi reddendæ, non secundum Romanas leges, sed secundum Domini dicta, obnoxius sis. *Nolite, igitur, sancta dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, inconsideratis scilicet cogitationibus, et conversi dirumpant vos*⁶, schismata hæresesque facientes.

Athanasii Alexandrini,

De falsis prophetis.

Ait Dominus : Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimento ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces : a fructibus eorum cognosce-

A ἕτερον, ἐαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράξεις ὁ κρίνων. Ὡς καὶ οἱ παραβάται τοῦ Πάσχα διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Πάσχα τὸν Χριστὸν ἀτιμάζουσιν, οὗ ἔστι τὸ Πάσχα. Ἐν ᾧ οὖν τις κρίνει τὸν ἕτερον, καὶ δρᾷ τὰ αὐτὰ, ἐαυτὸν κρίνει· ὡς καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι· κρίναντες γὰρ τὴν Σωσάνναν ὡς μοιχαλίδα, ἐκρίθησαν ὄντες αὐτοὶ μοιχοὶ κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Ὁ δὲ Φαραὼ ἐν ᾧ μέτρῳ ἐμέτρησεν ἀπεμέτρηθη αὐτῷ· ἀποπνίξας γὰρ τὰ βρέφη ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ αὐτὸς ὑποβύχως ἀπώλετο ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, φονεύσαντες τὸν Ζαχαρίαν παρὰ τὸ θυσιαστήριον, καὶ αὐτοὶ ὑποκίτων τοῦ θυσιαστηρίου παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐσφάγησαν· ἵνα μάθῃς, ἐπὶ ᾧ μέτρῳ τις μετρεῖ, τοῦτω καὶ ἀντιμετρεῖται αὐτῷ· δι' ὧν δὲ καὶ τις ἀρπατάνει, διὰ τούτων καὶ κολάζεται· quia mensura quis mensus fuerit, in eadem reme-

B

(18) Ἀθανασίου,

Περὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλετε τοῖς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, φησὶ ὁ Χριστός. Καὶ γὰρ τοῦτο κρίσιώς ἐστιν ὀρθῆς. Οὕτω δὲ ἔφησεν ὁ Κύριος ἀδιορίστως ἢ γνωρὶς διαστολῆς· *Δότε τὰ ἅγια καὶ τοὺς μαργαρίτας τοῖς πᾶσιν· ἀλλὰ μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, τοῖς κακοῖς ἐργάταις, λέγοντος τοῦ Ἀποστόλου· Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακούς ἐργάτας, βλέπετε τοὺς χοίρους*, οἵτινες εἰσὶν οἱ ἀκόλαστοι. Τοῖς δὲ χοίροις παραβάλλονται οἱ ἀκόλαστοι οὐκ ἀπεικότως, ἀλλ' οἰκειῶς καὶ προσηκόντως. Ὅσπερ γὰρ τὸν χοῖρον ἴαν τις ἀποσπᾷ τῆς ἡδονῆς, λογίζεται τὸν συμβουλευόντα τὴν σωφροσύνην εἶναι ἐχθρὸν, ἤπερ φίλον. Μὴ βάλωμεν οὖν τῶς μαργαρίτας ἡμῶν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐμπροσθεν τῶν χοιροτρόπων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ φησὶ Θεοῦσι μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων· καὶ εἰσὶ κύνες ἀναίδεις, καὶ χοῖροι ἐγκαλινδύμενοι τῇ ἡδονῇ. Ἀλλὰ σὺ μὴ ὄψῃ. Καὶ γὰρ οἱ νοσοῦντες ὕδατος ἐπιθυμοῦσιν· ἀλλ' οἱ ἱερεῖς οὐκ ἐπιτρέπουσι· καὶ οἱ τύραννοι ποθοῦσι τὴν βασιλικὴν πορφύραν· ἀλλ' οἱ φυλάσσοντες αὐτὴν οὐ παρέχουσιν ὑφορμῶμενοι τὸν κίνδυνον. Βλέπε οὖν καὶ σὺ, διάκονε, μὴ ἀναξίους ἐπιδώσης τὴν πορφύραν τοῦ ἀναμαρτήτου σώματος· ἵνα μὴ εὐθυνθῆς οὐ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς δεσποτικὸς λόγους. *Μὴ δότε οὖν τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς τοῖς ποσὶν αὐτῶν, τοῖς ἀλογίστοις λογισμοῖς, καὶ στραξέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς, ποιήσαντες σχίσματα καὶ αἵρέσεις.*

(19) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ ψευδοπροφητῶν.

*Εἶπεν ὁ Κύριος· Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἐρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύματι προβάτου, ἐνδοθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἄρπαγες*⁷

² Rom. II, 21-25.

³ ibid. I.

⁴ Matth. VII, 6.

⁵ Philipp. III, 2.

⁶ Matth. VII, 6.

(18) Ex codice Reg. 1995, x sæculi.

(19) Edit. Athan. p. 1026, ex codice Barociano.

ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Ἐάν οὖν τινα ἴδῃς, ἀδελφὲ, ὅτι ἔχει σχῆμα τεμνο-
 ποσπῆς, μὴ πρόσχης, ὅτι ἐνδεδυται κώδιον προβά-
 του, ὅτι θνομα ἔχει πρεσβυτέρου, ἢ ἐπισκόπου, ἢ δια-
 κόνου, ἢ ἀσκητοῦ· ἀλλὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ περιέρι-
 γασαι· εἴ ἐστι σώφρων, εἴ ἐστι φιλόζενος, ἢ ἐλεήμων,
 ἢ ἀγαπητικός, ἢ ἐν προσευχαῖς καρτερικός, ἢ ὑπο-
 μονητικός· εἴ ἔχει κοιλίαν θεῶν, καὶ τὸν φάρυγγα
 ᾄδην, νοσῶν χρήματα, καὶ καπηλεύων τὴν θεοσέ-
 φειαν, ἄρες αὐτόν. Οὐ γὰρ ἐστι ποιμὴν ἐπιστημονι-
 κὸς, ἀλλὰ λύκος ἀρπακτικός. Εἰ δὲ οἶδας τὰ δένδρα
 δοκιμάζειν ἀπὸ τῶν καρπῶν, ποῖά ἐστι τῆ φύσει, τῆ
 γούσει, τῆ πίπτῃ· πολλῶ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἔργων
 ὀφείλεις δοκιμάζειν τοὺς χριστευμένους· ὅτι, φέρου-
 ντες φημάριον εὐλαθείας, ψυχὴν κέκτηνται διαβολικὴν.
 Εἰ δὲ ἀπὸ ἀκανθῶν οὐ συλλέγεις σταφυλὰς, ἢ ἀπὸ
 τριβύλων σῦκα, τί ὑπολαμβάνεις, ὅτι ἀπὸ παρακατῶν
 ἔχεις τι ἀγαθὸν ἀκοῦσαι, ἢ ἀπὸ προδοτῶν μαθεῖν τι
 χρήσιμον; Ἐκείνους τοίνυν ἀποστρέφου ὡς λύκους
 Ἀραβικοῦς, καὶ ἀκάνθας παρακοῆς, καὶ τριβύλους
 ἀδικημάτων, καὶ δένδρα πονηρά. Ἐάν ἴδῃς συνετὸν,
 κατὰ τὴν συμβουλεύουσαν Σοφίαν, ἠθροῖζε πρὸς αὐτὸν,
 καὶ σταθμοὺς θυρῶν αὐτοῦ ἐκτριβέτω ὁ πύξ σου,
 ἵνα παρ' αὐτοῦ διδαχθῇς νόμους σκιγραφήματα καὶ
 χαρίτων ζωρήματα. Οὕτε δὲ λόγος σοφιστικός, ἢ σῆψι-
 μα ἐπιθετικὸν εἰσάγουσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
 νῶν, ἀλλὰ πίστις τελεία καὶ ἀπερίεργος μετὰ τῆς
 ἐναρέτου καὶ διαλαμπύστης προνοίας.

(20) Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμῖς, καὶ μάθετε ἀπ' C
 ἐμοῦ. ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ
 εἰρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ
 ζυγὸς μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν
 ἔστιν. Ἐνετύθεν ὀφελιμῆνος ὁ θεὸς Ἀποστόλος,
 ὀγκώδη τὴν ἁμαρτίαν ἰωμάσας καὶ εὐπερίστατον.
 Τί γὰρ βαρύτερον καὶ βλαβερώτερον ἁμαρτίας; ὡσπερ
 ἐκ τοῦ ἐναντίου, τί τῆς ἀρετῆς ἐλαφρότερον; Ἡ μὲν
 γὰρ ἁμαρτία, ὡς ἐν Προροιμαῖς γέγραπται, πολλοὺς
 τρώσασα, καταβάλλει τῷ βάρει, Σειραῖς τε τῶν ἐναυ-
 τοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ἢ δὲ ἀρετὴ τοὺς
 ἀντιποιομένους αὐτῆς ζωοποιεῖ καὶ εἰς ὕψος αἶρει,
 λέγοντος τοῦ Προροισμοῦ· Ἐύλογος ζωὴς ἐστι τοῖς
 ἀντιποιοιμένοις αὐτῆς· τοῦ δὲ Ψαλμοῦ· Ἀνα-
 λαμβάνων πραεὶς ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἁμαρ-
 τία συμβολικῶς ἐπὶ ταλάντου διαβολικῆδος καταρρο-
 μένη θεωρεῖται· ἐπειδὴ τοὺς χρομένους αὐτῇ βυθίους
 καταφέρει εἰς τὸν ᾄδην· καὶ οἷς ἐνυπάρχουσιν οἱ σαρ-
 κικοὶ ὄγκοι καὶ αἱ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι, καὶ οὗς ἡ
 ἁμαρτία περιέσταται, τοῦτοις οὐκ ἔστιν ἐλεύθερον πρὸς
 τὸν θεὸν τὸ ὄμμα. Ὁ ζυγὸς τοίνυν τοῦ Σωτῆρος χρη-
 στός καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρὸν. Καὶ πῶς, φησὶν, ἐλα-
 φρὸν, ὅταν λέγῃ· Ἐάν μὴ τις μισῇ πατέρα ἢ μη-
 τέρα· καὶ, Ὅς οὐκ αἶρει τὸν σταυρὸν, καὶ
 ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἐστι μου ἀξίος· καὶ, Ὅς
 οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχειν,

lis eos ? Si itaque quempiam videris, o frater, qui sit honesto indutus vestimento, ne attendas ipsi, etiamsi ovis p lle vestitus sit, et presbyteri, epi- scopi, diaconi vel ascetae nomen habeat : sed ejus opera accuratius perpendas, an sit temperans, an hospitalis, an misericors, an charitatem habeat, an perseveret in orationibus, an sit patiens. Si deum ventrem habeat, et guttur infernum, divitiarum morbo laborans, pietatem pro quæstu habens, dimitte illum ; non est enim pastor peritus, sed lupus rapax. Si autem nosti arbores ex fructibus probare, quænam scilicet sint natura, gustu, pingue- dine ; multo magis ex operibus periculum facere debes eorum, qui Christo ad quæstum utuntur ; quia, dum aliquam sanctitatis famam præferunt, animam possident diabolicam. Quod si ex spinis non colligis uvas, nec ex tribulis ficus, quid opinaris posse te quid boni ex prævaricationibus audire, et ex proditoribus quidpiam utile ediscere ? Illos itaque aversare ut lupos Arabicos, et spinas inobsequentia, tribulos iniquitatis, arbores malas. Si videris sapien- tem aliquem, ex consilio Sapientia, mane vigila ad illum, stationes portarum ejus terat pes tuus, ut ab eo ediscas legis umbras, et gratiarum dona. Neque enim sophisticus sermo et habitus modestus introducant in regnum caelorum ; sed fides perfecta ac minime curiosa, cum providentia virtutis plena et conspicua.

Sancti Athanasii.

Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris : jugum enim meum suave est, et onus meum leve *. Hinc utilitate percepta divinus Apostulus, ponderosum et circumstant peccatum appellavit **. Quid enim gravius et damnosius pec- cato ? ut e contrario, quid levius et utilius virtute ? nam Peccatum, ut in Proverbiis scriptum est, vul- neratos multos pondere dejecit **, et Unusquisque catenis peccatorum suorum stringitur **. Virtus au- tem eos, qui se amplectuntur, vivificat et in altum erigit, ut in Proverbiis dicitur : Lignum vitæ est iis, qui ipsam amplectuntur ** ; et in Psalmis, Susci- piens mansuetos Dominus **. Idcirco peccatum qui- dem symbolice cum talento plumbeo demersum conspicitur **: quia sui cultores in profundum inferorum dejecit. Quibus autem insunt carnis pon- dera et cupiditates, et iis qui a peccato circumdan- tur, non liberum sane est oculos ad Deum erigere. Jugum itaque Servatoris suave est, et onus ejus leve. Et quo pacto, dicit quispiam, leve onus est, cum sic loquatur : Si quis non edidit patrem et ma- trem **, et, Qui non tollit crucem, et sequitur me, non est me dignus ** ; et : Qui non renuntiat omni- bus quæ possidet, non potest meus esse discipulus ** ; imo etiam jubeat ipsam tradere animam ? Id te do-

* Matth. vii, 13, 16. * Eccli. vi, 36. * Matth. xi, 29, 30. ** Hebr. xii, 1. ** Prov. vii, 26. ** Prov. v, 22. ** Prov. iii, 18. ** Psal. cxlvii, 6. ** Zach. v, 7. ** Luc. xiv, 26. ** Matth. x, 38. ** Luc. xiv, 33.

(20) Edit. Athan. p. 1008, ex Possini catena in Matth.

ceat Paulus qui ait : *Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis, mire supra modum æternum gloriæ pondus operatur*¹⁹; et rursus : *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*²⁰.

οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής· ὅταν κελύξῃ καὶ αὐτὴν ἐκδοθῆναι τὴν ψυχὴν; Διδασκέτω σε Παῦλος λέγων· Τὸ γὰρ παρατυκὰ ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δέξης κατεργάζεται· καὶ πάλιν· Οὐκ ἄξια τὰ καθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐξασ ἀνακαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

Prodit ex cod. Colb. membran. xi sæculi. Est Cat. in Matth.

Sancti Athanasii.

(21) Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Propterea dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, sed blasphemia in Spiritum non remittetur illis. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro²¹. Hic apposite Apostoli dictum proferatur : *Littera occidit, Spiritus autem vivificat*²². Multa siquidem divinarum Scripturarum loca si secundum litteram intelligamus, in nefandas blasphemias incidimus, cujusmodi sunt quæ nobis nunc proponuntur Domini verba; quæ si secundum nudas dictiones excipiamus, non solum in nefandas dilabemur cogitationes, sed etiam ipsum Dominum sibi adversari deprehendemus. Namque si *quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei*; quomodo idem Filius dixit : *Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram angelis Dei*²³? Et rursus, si omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, quomodo et de otioso verbo rationem sumus redditori²⁴? quomodo qui dicit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis²⁵? quomodo item Paulus ait : *Nolite errare : neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maledici, neque ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt*²⁶? Quæ si ita se habent, quomodo, quæso, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus? Rursumque, si verum illud est, cur miser accusatur Origenes, quod finem aliquem pœnarum constituat; ac tandem remissionem omnium peccatorum, hominibus pariter et dæmonibus a Deo concedendam prædicet? Item, si blasphemia in Spiritum sanctum remissionem non habet, quid queritur Ecclesia Novatum pœnitentiam rejecisse? Illud autem obscurius et difficilium intellectu est, quod, qui dixerit verbum contra Filium remittetur ei; qui vero dixerit verbum contra Spiritum sanctum non remittetur ei, ita ut minor videntur Filius esse Spiritu sancto et Patre. Quid ergo nefarios Arianos rejicimus, qui Filium volunt esse inferiorem et minorem Spiritu? Cur ergo²⁷ Filius dicit : *Ego et Pater unum sumus*²⁸; et : *Qui non honorat Filium, non honorat et Patrem*²⁹; itemque hic ait : *Quicumque dixerit verbum contra Filium, remittetur ei*³⁰? Num blasphemia in Filium condonata est Arianis, Simonianis, Sabellianis, Photinianis, cæterisque omnibus, qui blas-

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς. Καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ ὅτε ἐν τῷ αἰῶνι ὅτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐν ταῦθα καλὸν τὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰπεῖν· ὅτι· Τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ. Πολλὰ γὰρ τῶν θείων Γραφῶν ἔαν κατὰ τὸ γράμμα νοησωμεν, εἰς ἀθέτους βλασφημίας περιπεσοῦμεθα· οἷόν ἐστι καὶ τὸ νῦν προκειμένον τοῦ Κυρίου λόγιον· ἔαν γὰρ κατὰ ξηροῦ τὰς λέξεις ἐκλάβωμεν, οὐ μόνον εἰς ἀθεμίτους ἐννοίας κατενεχθῶμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἐναντιούμενον ἑαυτῷ εὐρήσωμεν. Ἐὰν γὰρ ὃς εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ· πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶπεν, ὅτι ὁ ἀπαρησάμενος αὐτὸν [ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων] ἀπαρησθήσεται ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ; Καὶ πάλιν ἔαν πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, πῶς καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου ἀπολογίαν δώσομεν; πῶς ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἔνοχος ἐσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός; πῶς δὲ φοῖσι καὶ Παῦλος· *Μὴ πλανᾶσθε· ὅτε πόρνοι, ὅτε μοιχοί, ὅτε μαλακοί, οὐ λοιδοροί, οὐ μέθυσοι, οὐχ ἄρπαγες, βασιλείαν Θεοῦ οὐ μὴ κληρονομήσουσι*; Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς λοιπὸν, εἰπέ μοι, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ἔαν πάλιν τοῦτο ἀληθές, διὰ τί λοιπὸν ἐγκαλεῖται ὁ ἄθλιος Ὀριγένης, τέλος κηρύττων τῆς κολάσεως, ὡς συγχώρησιν πάσης ἁμαρτίας γενέσθαι καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς δαίμοσι παρὰ Θεοῦ; Πάλιν δὲ ἔαν ἡ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημία οὐκ ἔχει συγχώρησιν, τί μέμφεται ἡ Ἐκκλησία Ναυάτων ἀποβαλλόμενον τὴν μετάνοιαν; Τὸ δὲ σκοτεινότερον καὶ δυσκατάληπτον ἐκεῖνόν ἐστιν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὥστε ἐλάττων ἐστὶν ὁ Υἱὸς παρὰ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Πατέρα. Καὶ τί λοιπὸν ἀποβαλλόμεθα τοὺς μυστροὺς Ἀρειανούς, τοὺς σμικρύνοντας καὶ καταβιδάζοντας τὸν Υἱὸν παρὰ τὸ Πνεῦμα; Καὶ πῶς ὁ Υἱὸς λέγει· *Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμέν*· καὶ, *Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα*· καὶ πάλιν ἐν ταῦθα φησιν· *Ὅς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται*

¹⁹ II Cor. iv, 17. ²⁰ Rom. viii, 18. ²¹ Matth. xii, 31, 32. ²² II Cor. iii, 6. ²³ Luc. xii, 9. ²⁴ Matth. xii, 36. ²⁵ Matth. v, 22. ²⁶ I Cor. vi, 10. ²⁷ Joan. x, 30. ²⁸ Joan. v, 23. ²⁹ Matth. xii, 32.

(21) Ex cod. Colb. 254 f, qui est catena in *Matthæum*. In editis quoque comparet, sed magna sui parte truncatum.

ται αὐτῶ; Ἀρα οὖν, εἰπέ μοι, ἡ εἰς τὸν Υἱὸν βλασφημία συγχωρηθῆσεται τοῖς Ἀρειανοῖς, καὶ Σιμωνιανοῖς, καὶ Σαβελλιανοῖς, καὶ Φωτεινιανοῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι τοῖς εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ σάρκωσιν βλασφημήσασιν; Ἄπαγε τῆς ἀτοπίας. Εἰ γὰρ ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Μωρὲ, ἔνοχός ἐστιν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, εἰς ποῖαν λοιπόν, εἰπέ μοι, γέενναν γέννης ἐκδληθῆσεται ὁ λέγων τὸν Θεὸν αὐτοῦ κτίσμα, καὶ οὐχὶ Θεοῦ Υἱὸν, ἀλλὰ δοῦλον καὶ ὑπουργὸν καὶ μικρόν; Καὶ εἰ ὅστις εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀρεθῆσεται αὐτῶ, πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶπεν, ὅτι Ὁ μὴ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ μὴ πίπων μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον; Πῶς δὲ καὶ δύνатаί τις, ἀτιμάζων τὸν Υἱὸν, μὴ βλασφημεῖν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα; Ὁ δὲ εἰς αὐτὴν βλασφημιῶν δηλονότι ἀπαρνεῖται: τὸ ἅγιον βάπτισμα ὁ δὲ τοῦτο ἀπαρνούμενος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδύεται. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου, ἐκ τὴν θέρημην ἢ τὴν ἀκτίνα αὐτοῦ καθυδρίσης, εἰς ὅλην τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀνατρέχει ἢ ὕβρις: οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ τρισηλίου τῆς ἁγίας Τριάδος φωτὸς καὶ μυστηρίου ἢ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἀτιμία παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος ἐστὶν ἀτιμία. Τί οὖν ἐστὶ τὸ πρὸς Ἰουδαίους λεγόμενον, ὅτι Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία τοῖς ἀνθρώποις ἀφεθήσεται: ὅς δ' ἂν εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῶ. ὅς δ' ἂν εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῶ οἷτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Νουνεχῶς ἀκούσωμεν, καὶ μὴ πλανηθῶμεν. Διπλὸν εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἄρραστον ἔνωσιν, ζημὴ δὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, αἰ ἰεραὶ ἡμῖν διαβωῶσι Γραφαί: Ὁ γὰρ Λόγος σῶρξ ἐγένετο. Τὴν γοῦν τοῦ Λόγου θεότητα ὁ αὐτὸς Χριστὸς Πνεῦμα ἅγιον ὀνομάζει, καθὰ καὶ πρὸς τὴν Σαμαρείτην ἔλεγε, Πνεῦμα ὁ Θεός: τὴν δὲ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ Υἱὸν ἀνθρώπου. Νῦν γὰρ, φησὶν, ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ οὖν ἀεὶ τῷ Θεῷ προσκρούοντες Ἰουδαῖοι διττὴν πρὸς Χριστὸν τὴν βλασφημίαν ἐπέκτηντο: ἡ μὲν γὰρ τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ἡγοῦν τῷ Υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου προσκόπτοντες, προφήτην αὐτὸν, ἀλλ' οὐ Θεὸν εἶναι ἐνόμιζον, καὶ φάγον αὐτὸν καὶ οἰνοπότην ἐκάλουν, οἷς καὶ συγγνώμην ἔδωκεν. ἀρχὴ γὰρ ἦν τοῦ κηρύγματος, καὶ οὐπω ἐχώρει ὁ κόσμος Θεὸν πιστεύειν γενόμενον ἀνθρώπου. Διὸ φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅτι Ὁς ἂν εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἡγοῦν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῶ. Τολμῶ γὰρ λέγειν, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ οἱ μακάριοι μαθηταὶ τὸ ἐλεῖον περὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶχον φρόνημα, ἕως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς τῇ Πεντηκοστῇ ἐπεφοίτησεν. Ἐπεὶ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἰδόντες αὐτὸν, οἱ μὲν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν· ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτου κατεκρίθησαν. Οἱ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡγοῦν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ θεότητα, βλασφημήσαντες καὶ λέγοντες, ὅτι Ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, οὐκ ἀφίενται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπισημειώσα-

A phemias in Christi incarnationem protulerunt? Apage hanc absurditatem. Nam si is qui fratri suo dicit, Fatue, reus est gehennæ ignis; qualem, dic mihi, in gehennam gehennæ projicitur is qui affirmat Deum suum creaturam esse; non Filium Dei, sed servum, sed administrum, et parvum? Et si qui dixerit verbum contra Filium, remittetur ei; quomodo ipse Filius dixit: Qui non manducat meam carnem, nec bibit meum sanguinem, non habebit vitam æternam²⁹? Aut qui, quæso, possit qui ignominia afficit Filium, non blasphemare in sanctam Trinitatem? Qui vero in eam blasphema dicit, is haud dubie abnegat sanctum baptisma; ac qui baptismum negat, profecto Spiritum sanctum exiit. Et quemadmodum in sole isto sensibili, si calori radiisve ejus contumeliam feceris, in totam naturam solis recidit hujusmodi contumelia; ita quocumque se res habet in trigemino sole Trinitatis et mysterii in unam personam prolata, blasphemia est in universam plenitudinem deitatis, Quid igitur sibi vult dictum illud ad Judæos: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus: et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro³¹. Prudenter audiamus, et ne seducamur. Duplicem esse Christum potest inenarrabilem unionem, dico autem ex deitate et humanitate, sacræ nobis clamant Scripturæ: nam Verbum caro factum est³². Deitate ergo Verbi ipse Christus Spiritum sanctum appellat, quemadmodum ad Samaritanam locutus est, Spiritus est Deus³³; humanitatem vero suam, Filium hominis vocat: Nunc, inquit, glorificatus est Filius hominis³⁴. Judæi igitur qui semper Deum offenderunt duplicis adversus Christum blasphemiarum rei sunt. Quorum alii in carnem ejus, scilicet in Filium hominis, impingunt, prophetam, non Deum esse existimantes; ac voracem illum et potatorem vocabant³⁵: quibus veniam dedit. Siquidem initium prædicationis erat, nondumque poterat mundus Deum illum credere, qui homo factus fuerat. Hinc Christus ait: Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, scilicet contra corpus suum, remittetur ei. Ausim quoque dicere, neque ipsos beatos ejus discipulos, perfectam ipsius divinitatis habuisse notitiam, donec Spiritus sanctus in die Pentecostes in ipsos illapsus esset. Namque etiam post resurrectionem videntes eum, alii adorarunt eum, alii autem dubitaverunt; nec ideo tamen condemnati sunt. Qui vero in Spiritum sanctum, sive in Christi deitatem blasphema hæc dicta protulerunt: In Beelzebub, principe dæmoniorum, ejicit dæmonia³⁶; iis sane non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Observandum porro est, non dixisse Christum, blasphemanti ac postea pœ-

²⁹ Joan. vi, 54. ³¹ Matth. xii, 32. ³² Joan. i, 14. xi, 19. ³³ Luc. xi, 15.

³⁴ Joan. iv, 24. ³⁵ Joan. xiiii, 56. ³⁶ Matth.

nitenti remissionem dandam non esse; sed blasphemanti, sive in blasphemia perseveranti: siquidem condigna pœnitentia peccata omnia eluit. Quod autem dicitur, blasphemiam in Spiritum sanctum neque in hoc, neque in futuro sæculo dimitti; quidam re diligentius exquisita dicunt, quatuor modis peccatorum veniam concedi; duobus hic, duobus item in futuro sæculo. Cum enim peccatorum omnis temporis meminisse non possimus, ut hic pœnitentiam quilibet agere possit; idcirco Dominus noster, nobis hic pœnitentiam non agentibus, duos, ut dictum est, in futuro pœnitentiæ modos procuravit. Cum quis scilicet bona indifferenter egerit, sive misericordia et commiseratione commotus in proximum, sive quævis alia humanitatis officia præstiterit; ea porro in futuro sæculo, iudicii tempore, in quam propendebunt partem, veniam consequentur. Et hic quidem primus est modus: secundus vero is est, cum quis peccatis constrictus, audita Domini voce dicentis: *Nolite iudicare, ut non iudicemini*, de nemine iudicare, examinato vitæ instituto, ausus; utpote cultor præcepti, neque ipse iudicatur. Neque enim mandati sui immemor est ille veracissimus. Duobus autem aliis modis hic venia obtinetur; cum quis nimirum peccatis obnoxius, divina dispensante providentia, miseris, ærumnis morbisque affligitur. Modo namque sibi ignoto, his a Deo purgatur. Et si quidem tentatus gratias agat, mercedem ob gratiarum actionem accipit; sin se ingratum præbeat, de iisdem peccatis quorum causa corripitur, iterum iudicatur: insuperque debitas ingrato animo pœnas luere cogitur. Igitur peccata in homines admisa, multis possunt rationibus condonari: nam si quis in hominem peccans, de alio homine bene mereatur, is quam in naturam peccavit eidem naturæ satisfecit. Sed blasphemia in Spiritum (quæ infidelitas est, nullam, nisi quis fidelis efficiatur, veniam admittens), utpote impietatis et infidelitatis peccatum, æque in hoc, neque in futuro sæculo dimittetur.

Athanasii Alexandrini,

De lunaticis.

*Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patitur*²⁷. Lunaticis, non luna insanæ causa est, neque enim luna ad malum et damnum inferendum hominibus creata est, sed ad ministerium optimis utilibusque rebus præbendum. Cum enim ex natura sua humida sit, suavissimum corporibus somnum procurat, noctis tenebras, colore lacteo ornata, demulcet; solem vero qui siccus calidusque est, æqua lance temperat, atque humore frigiditateque sua plantas omnes, prata, herbas, olera, ut mater vera in ulnis accipiens, fovet, et virescere facit; ita ut sub auroræ crepusculum, videre sit arboreas densis frondibus ornatas, prata in summis floribus

²⁷ Matth. xvii 14.

(22) Hæc ad finem usque, quæ in editis desiderantur, et in editione Athanasii nostra separatim

σθαι ἐκ χροῖ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ Χριστός, τῷ βλασφημῶσαντι καὶ μετανοήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται· ἀλλὰ τῷ βλασφημοῦντι, εἴτ' οὖν ἐπιμένοντι τῇ βλασφημίᾳ. Ἦ γὰρ ἀξιόλογος μετάνοια πάντα λύει τὰ ἀμαρτήματα. (22) Τὸ δὲ μήτε ἐνταῦθα ἀφίεσθαι τῷ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημήσαντι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι, τινὲς ἐξετάζοντές φασι τέσσαρας εἶναι τρόπους δι' ὧν συγχώρησις ἀμαρτημάτων γίνεται· δύο ἐνταῦθα, καὶ δύο ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐφικνεῖται ἡ μνήμη ὅλου χρόνου μνημονεύειν τὰ σφάλματα, ἵνα ἐνταῦθα μετανοήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ψυχονόμου φιλανθρωπίως ὁ Κύριος ἡμῶν μὴ μετανοοῦντων τρόπους μετανοίας ἐν μὲν τῷ μέλλοντι, ὡς εἴρηται, δύο· ὅταν τις ἀδιαφόρως ἀγαθοεργήσας, εἴτε εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον κινήσῃ, ἢ ὅσα ἄλλα φιλανθρωπίως ἐχόμενα· ταῦτα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως ζυγοστατούμενα, ἐφ' ἃ τὴν ῥοπήν ἔχει, συγχώρησις γίνεται. Καὶ οὗτος μὲν ὁ εἰς τὸν πρότερον δεύτερος δὲ οὗτος· ὅταν ταῖς ἀμαρτίαις συνεχόμενος, ἀκούων δὲ τοῦ Κυρίου λέγοντος· *Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε*, φοβούμενος οὐδένα κρίνει ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν βεβιωμένων· ὡς φύλαξ τῆς ἐντολῆς οὐ κρίνεται. Τῆς γὰρ αὐτοῦ ἐντολῆς οὐκ ἐπιλήσμων ὁ ἀψευδέστατος. Οἱ δὲ ἕτεροι δύο τρόποι ἐνταῦθα τὴν συγχώρησιν ἔχουσιν· ὅταν τις, ἐν ἀμαρτίαις ὢν, οἰκονομεῖται ἐκ τῆς προνοίας ἐν συμφοραῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν νόσοις· ὡς οὐκ οἶδε γὰρ διὰ τῶν τοιούτων καθαίρει αὐτὸν ὁ θεός. Καὶ εἰ μὲν εὐχαριστεῖ πειραζόμενος, τὸν ἐπὶ τῇ εὐχαριστίᾳ μισθὸν λαμβάνει· εἰ δὲ ἀχαριστεῖ, δι' ἧς μὲν ἀμαρτίας παιδεύεται, ἐκ τῶν τοιούτων κρίνεται· τὴν δὲ ὑπὲρ τῆς ἀχαριστίας εἰσπράττεται ποινήν. Ἐπεὶ οὖν ἅτινα εἰς ἀνθρώπους τις ἀμαρτάνει, πολλὰς ἔχει προφάσεις συγχώρησεων· ἀμαρτάνων γὰρ τις εἰς ἄνθρωπον, ἄλλον δὲ ἄνθρωπον εὐ ποιῶν, εἰς ἣν φύσιν ἡμαρτεν, αὐτῇ καὶ ἀπαλογήσατο. Ἦ ὡς εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημία (ἔστι δὲ ἀπιστία, μὴ ἔχουσα ἕτεραν πρόφασιν συγχώρησεως, εἰ μὴ τὸ γενέσθαι πιστὸν), οὔτε ἐνταῦθα οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι ἀφίεσθαι τῆς ἀθέα; καὶ ἀπιστίας ἡ ἀμαρτία.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ σεληνιαζομένων (23).

Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιαζέται, καὶ κακῶς πάσχει. Οἱ σεληνιαζόμενοι, οὐχ ὡς τῆς σελήνης παραιτίας γινομένης τῆς αὐτῶν φρενοβλαδείας· οὔτε μὴν ἡ σελήνη ἐκτίσθη εἰς κακοποιίαν, ἢ πρὸς βλάβην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' εἰς συνεργίαν καλῶν καὶ ὠφελίμων πραγμάτων. Οὕσα γὰρ κατὰ φύσιν ὑγρὰ, τοῖς σώμασι τὸν ἥδιον ὕπνον προξενεῖ, τῆς δὲ νυκτὸς τὸ σκότος παραμυθεῖται, οὕσα γαλακτοφαγῆς· τῷ δὲ ξηρῷ καὶ τῷ θερμῷ τῷ ἡλίῳ ἀντιταλαντεύουσα, τῇ ὑγρότητι καὶ τῇ ψυχρῇ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τοὺς λειμῶνας, καὶ πᾶσαν πᾶν καὶ βοτάνην, ὡς μήτηρ γνησία διὰ τῆς νυκτὸς ἐναγκαλιζομένη, ἀναζωπυρεῖ καὶ ἀναθάλλει· ὥστε ὑπὸ τὴν ἑω ὄρασθαι καὶ

ponuntur, pag. 4008, ex mss. mutuati sumus. (23) Hæc ex cod. Reg. 1993, x sæculi, fol. 323

τὰ δένδρα τοῖς φύλλοις πεπυκνωμένα, τοὺς δὲ λεσιμῶνας Α βασιτάζοντας ὑπεράνω τῶν ἀνθῶν τὸ μέλι τῆς ἐργασίας τῆς σοφῆς καὶ ἀόκνου μελίσεως, τὴν δὲ πᾶν ἀγλαίζομένην, πᾶσαν δὲ βοτάνην ῥύξημένην ἰλαρῶ προσώπῳ. Ὅθεν καὶ γαλακτοφαῖς ἐστίν, ὅτι, ὡς μή-τηρ τῷ γάλακτι τρέφει τὸ νήπιον, οὕτω καὶ αὕτη τῇ πίστιν καὶ τῇ θρόσῳ μεγαλύνει τὰ σύμπαντα. Οὕσα δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ, σημαίνει ἐνιαυτῶν κύκλους, μηνῶν ἐκπληρώσεις, καιρῶν καὶ χρόνων τροπὰς, τὸν προσήκοντα καιρὸν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ βεβαίου Πάσχα, λεγούσης τῆς Σοφίας, Ἀπὸ σελήνης σημεῖον ἔορτης· καὶ ὅτι φωστὴρ μειούμενος καὶ αὐξοόμενος, μήν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐστίν. Ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως οὕτω διηγείται· Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς φάσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· καὶ ἐστὼ εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς· καὶ ἐστῶσαν εἰς φάσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντα δὲ ταῦτα ἠναγκάσθη παραγῶναι τῇ εὐλαθεῖα ὑμῶν, ἵνα δεῖξω ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν μὴ εἶναι τὴν σελήνην αἰτίαν φρενοβλαθείας, ἀλλὰ τὸν κακομήχανον καὶ ἐπίλοιον διάβολον. Οὗτος γὰρ ὑπάρχει ἐν κακοῖς τεχνίταις· μὴ δυνάμενος ἄλλως πῶς τὰ κτίσματα ἐκθειάσασθαι, ἢ καταναγκάσαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εἰδωλοποιίαν, ἐπιτηρεῖ τὴν νεομηνίαν τῆς σελήνης, ἢ ἔταν ἔχη εἶ, καὶ τότε ποιεῖ τὸν ἐπιληπτικὸν κράζειν, ἀφρίζειν, βάλλειν ἑαυτὸν κατὰ πυρὸς, ἢ ὕδατος, ἵνα οἱ γεννητορες αὐτοῦ, ἢ οἱ ἀδελφοί, ἢ οἱ προγενεῖς ἀναγκασθῶσιν τῇ σελήνῃ προσκυνῆσαι, νομίσαντες, ὅτι αὕτη ἐπεμψε τὸν δαίμονα τῷ νεανίσκῳ. Ὅθεν καὶ οἱ Ἕλληνες βασιλεύσαν αὐτὴν προσαγορεύουσι τοῦ οὐρανοῦ, οὕσαν δουλίδα τῆς νυκτός, καὶ ὑπέρτριαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· οὐ μέντοι δέσποιναν ἢ ἀρχουσαν. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰησοῦς ὁ διάδοχος Μωϋσεῖος ἐκέλευσεν αὐτοῖς εἰπῶν· Στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαῶν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Ἐλὼμ, ἕως τοὺς σέπτε βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων τροπώσομαι. Ὁ τοίνυν ἐπιτάσων ἀνθρώπος τῇ σελήνῃ, πῶς ὀδὸν τὴν παρ' αὐτοῖς κακοποιεῖσθαι αὐτὸν ἢ δεσποτεῦσθαι; Ἀπαγε οὖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ μηχανήματα τοῦ ἀποστάτου δράκοντος, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πλάνην καὶ δεισιδαιμονίαν.

(24) Ὅτι κλειετέ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει· Ὅτι ἤρατε τὴν κλειδα τῆς γνώσεως, τουτέστι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὡς προοδοποιούσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἦντινα κλειδα ἦσαν ἀπὸ τῶν μελλόντων δι' αὐτῆς εἰσεργεσθαι

miel, opus prudentis impigræque apis, gestantia, foenum nitens, omneque herbæ genus auctum hilari facie. Unde lacteo colore est, quia veluti mater iufantem lactat; sic et ipsa pinguedine et rore omnia succrescere facit. In cælo posita annorum circulos, mensium terminos, temporum tempestatumque conversiones, veri ac firmi Paschatis congruens tempus indicat. Sapientia ita loquente: *A luna signum diei festi* 28: et quia luminare est modo minutum, modo crescens, hinc *men* appellatur. Rem ita narrat liber Geneseos: *Et dixit Deus: Fiat lux in firmamento cæli, ad lucendum super terram, et ad principatum diei et noctis: et sint in signa et in tempora et in dies et in annos: et sint in lucem in firmamento cæli ad lucendum super terram* 29. Hoc omnia vestræ pietati recitanda duxi, ut ex ipsiis rebus atque ex Scripturis divinitus iuspiratis ostenderem lunam non esse insanix causam; sed malignum dolosumque diabolium. Ipse namque inter malignos artifices annumeratur, et cum non possit alia ratione rebus conditis numivis speciem affingere, vel homines ad idolorum fictionem compellere, observat neomeniam lunæ: et cum ad quintum diem pervenerit, tunc procurat ut epilepticus clamet, spumas efferat, sese in ignem conjiciat aut in aquam, ut ejus parentes aut fratres, sive consanguinei, cogantur lunam adorare, rati ipsam puero dæmonium immisisse. Quamobrem Græci reginam cæli vocant ipsam; quæ tamen sanula noctis est, et humanæ naturæ ministra, non autem domina et princeps. Quare Jesu Moysis successor præcepit ipsis, his verbis: *Stet sol contra Gabaon, et luna contra vallem Elom, donec quinque reges Amorrhæorum in fugam vertam* 30. Homo itaque qui lunæ imperat, quomodo potest ab ipsis luminaribus malo affici, iisque subijci? Apage ergo machinas draconis apostatæ, ac gentilem errorem et superstitionem.

Quia clauditis regnum cælorum 31. Lucas autem ait: *Quia tulistis clavem scientiæ* 32, id est fidem in Christum, utpote quæ viam parat ad cognitionem veritatis et doctrinæ ipsius. Quam clavem abstulerunt ab iis qui ejus ope intraturi erant.

28 Eccli. xliii, 7. 29 Gen. i, 14. 30 Josue x, 12. 31 Matth. xxiii, 13. 32 Luc. xi, 52.

(24) In edit. Athan. p. 1009, ex Possino.

MONITUM IN EXCERPTA COMMENTARIORUM IN LUCAM

Hærebamus olim num Athanasius Commentaria in Lucam edidisset, necne. Licet enim Catenæ in Lucam aliquot ejus fragmenta præferrent, non in promptu erat dicere ex Commentariisne, an ex aliis injuria temporum obliteratis operibus hinc inde exumpta a Catenarum auctoribus fuissent. His vero prelati in lucem

Commentariorum reliquiis, viz ambigendi locus superest: quod item de Commentariis in Matthæum diximus. Nam series ipsa, Evangeliorum interpretem, cui unus ea explanandi scopus sit, arguit; non autem scriptorem ex παρέργου, sive ex occasione, Evangelii dicta afferentem: quod sane sagaci cuilibet perspicuum fore arbitramur. In editione autem Athanasiana nostra, nonnulla in Lucam ἀποσπασμάτια protulimus: verum sub hæc in multa alia incidimus, quæ sive ex codicibus mss. sive ex Catena edita in Lucam, jam triplo saltem auctiora prodeunt. Horum porro Athanasium vere auctorem esse produnt, cum styli genus plane Athanasianum, tum ea quæ contra Arianos, quasi cum hæc scriberentur turbas dantes, et Verbi deitatem impugnantes, afferuntur. Quæ oratione et arquendi ritu cum Athanasii contra Arianos velitationibus ita congruunt, ut ovum non sit ovo similis. Sub finem vero luculentum habet de expiandis in futura vita levioribus erratis testimonium: ubi clare dicit posse defunctos, qui ex segnitie vel ex procrastinatione aliquid omiserint, amicorum ope juvari; secus eos qui improbe versati, pœnitentiam in hac vita non egerint.

EX COMMENTARIIS S. ATHANASII IN LUCAM.

Et ecce eris tacens, et non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant; pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo ⁴³. Zachariæ non credenti jure non parcat angelus, quia ille steriles alias mulieres, quæ antea pepererant, in exemplum habuit, ut docent Scripturæ sacræ. *Ideo quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* ⁴⁴. Neque solum ait angelus ad Virginem, *anod nascetur*, ne ipsi extrinsecus inductum corpus putaretur; sed illud etiam addidit, *ex te*, ut quod nascebatur ab ipsa naturaliter proditurum crederetur. Sanctum autem vocandum erat, non quasi in ipso Filius Dei habitaturus esset, atque ex participatione esset sanctificandus; sed quia utpote Filius Dei, vere ac secundum naturam sanctus esset, atque unus. *Et ecce Elisabet cognata tua* ⁴⁵. Cognatam autem sanctissimæ Virginis Elisabetam dixit angelus, sive quia ex uno eodemque proavo Jacobo ortum ducebant, sive quia ante datam legem Aaron, qui ex tribu Levi erat, Elisabetam uxorem accepit, filiam Aminadab et sororem Naasson ⁴⁶, ex tribu Juda orti. Siquidem hic regia tribus Juda; ex qua sanctissima Virgo exorta est, sacerdotali tribui Levi conjuncta est, ex qua Elisabet erat. Quamobrem admirabili prorsus modo sapientissima sanctissimi Spiritus gratia curavit, ut etiam hæc Zachariæ uxor, perinde atque illa Aaronis conjux, Elisabet vocaretur; ut vel ex nomine clare edisceremus, cognationem Virginem inter et matrem præcursoris Elisabetam, ex alia illa Elisabeta duci.

Magnificat anima mea Dominum ⁴⁸. Sicut enim gloriam Deo afferre, non significat ipsi laudem

Καὶ ἰδοὺ ἔση σωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα· ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, ὅτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν (25). Οὐ συγγινώσκει δὲ τῷ Ζαχαρίᾳ ὁ ἄγγελος ἀπιστήσαντι δικαίως· διότι εἶχεν ἐκεῖνος εἰς ὑπόδειγμα καὶ ἄλλας στείρας πρὸ αὐτοῦ γενομένας καὶ τεκούσας, ὡς αἱ θείαι Γραφαὶ διδάσκουσιν. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ γεννώμενόν φησι πρὸς τὴν Παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἐξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῆ· ἀλλ' ἐπιτήγαγεν καὶ τὸ, ἐκ σοῦ, ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει τὸ γεννώμενον εἶναι πιστευθῆ. Ἄγιον δὲ κληθήσμενον, οὐχ ὡς ἔνοιον ἐξοντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ μετοχῆς ἁγιασθησόμενον, ἀλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἅγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ, καὶ ἕνα εἶναι. Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου. Συγγενὴ δὲ τῆς παναγίας Παρθένου τὴν Ἐλισάβετ εἶπεν ὁ ἄγγελος, εἶτε ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσας, εἶτε διὰ τὸ πρὸ τῆς νομοθεσίας λαβεῖν τὸν Ἀαρῶν, ἐκ τῆς τοῦ Λευὶ φυλῆς ὄντα, γυναῖκα τὴν Ἐλισάβετ, θυγατέρα οὔσαν τοῦ Ἀμιναδάμ, τὴν ἀδελφὴν Ναασσῶν, ἐκ τῆς τοῦ Ἰουδα φυλῆς ὑπάρχοντος. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα συνήφθη ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰουδα φυλῆ, ἐξ ἧς ἦν ἡ παναγία Παρθένος, τῇ ἱερατικῇ τοῦ Λευὶ φυλῆ, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ Ἐλισάβετ. Διὸ καὶ παραδόξως ἡ πάνσοφος τοῦ παναγίου Πνεύματος ψωνόμηναι χάρις καὶ ταύτην τὴν Ζαχαρίου γυναῖκα Ἐλισάβετ προσγορεύεσθαι, ὡσπερ καὶ τὴν τοῦ Ἀαρῶν ὅπως διὰ τοῦ ὀνόματος ἐναργῶς μάθωμεν, ὡς ἐξ ἐκεῖνης τῆς Ἐλισάβετ ἡ πρὸς τὴν Παρθένον καὶ πρὸς τὴν μητέρα τοῦ προδρόμου Ἐλισάβετ ὑπάρχει συγγένεια.

Εἰπούσα δὲ ἡ παναγία Παρθένος· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου· τοῦτο εἰήλωσεν· Πίναξ εἰμι, φησίν, γραφόμενος ὁ βούλεται ὁ γραφεύς. Γραφέτω, ποιεῖτω ὁ θέλει ὁ τοῦ παντὸς Κύριος. Δεξάμενος δὲ ὁ ἄγγελος τῆς παναγίας Παρθένου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς.

(26) Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Ὅσπερ γὰρ τὸ δοξάζειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐξωθεν εὐκλειαν αὐτῶν

⁴³ Luc. 1, 20. ⁴⁴ ibid. 35. ⁴⁵ ibid. 36. Exod. vi, 25. ⁴⁷ Luc. 1, 38. ⁴⁸ ibid. 46.

(25) Hæc ex codice Regio 2426, x sæc. affl.

(26) Quæ sequuntur ex codice Reg. 1440 desumpta, cusa sunt, p. 1009.

φέρειν παρίσταν, οὐδὲ τὸ ἀγιάζειν τὸν Κύριον προσ-
τιθένα· αὐτῷ ἀγίοτητα σημαίνει· οὕτω καὶ τὸ με-
γαλύνειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐπιδοσιν μεγέθους προσάγειν
αὐτῷ δηλοῖ· ἀλλ' ὁ μεγαλύνων αὐτὸν τοῦ μεγέθους
αὐτοῦ μετοχὴν εἰς ἐκυτόν δέχεται. "Θεὸν εἰρηται·
Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Ταῦτα δὲ οὐ
δοκεῖ παράδοξα τῷ ἀκριβῶς ἐπισταμένῳ, ὡς ὁ Θεὸς
οὐ δέχεται, ἀλλὰ χορηγεῖ τὰ ἀγαθὰ.

"Οτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δού-
λης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με
πάνσαι αἱ γενεαί. Ἄλλ' οἷον τὸ τῆς παρθενίας
χρῆμα; Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀρετάς ἀσκήσας θέ-
λων ἕκαστος, ὑπὸ τοῦ νόμου βυθιάζεται· ἡ δὲ
παρθενία, τὸν νόμον ὑπερβᾶσα, καὶ μείζονι σκοπῷ
τὴν ἀγωγὴν τῆς πολιτείας ἔχουσα, γνώρισμα μὲν
ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἰκὼν δὲ τῆς τῶν ἀγγέ-
λων καθαρότητος. Πολλὰ μὲν οὖν εἰπεῖν τις ἔχει
περὶ αὐτῆς· ἵνα δὲ μὴ ἐν φανεροῖς ἐνδιατρίβω λέ-
γων, ἐν ἀντι πάντων τούτ' εἰπὼν, τῆς ἀρετῆς ταύ-
της δεῖξω τὸ μέγεθος. Ὁ γὰρ Δεσπότης τοῦ παντός
ὁ Θεὸς Λόγος, θέλωντος τοῦ Πατρὸς ἀναγεῖραι καὶ
ἀνακαινίσαι τὰ πάντα, μητέρα τοῦ σώματος οὐ
ἔμελλε φορεῖν οὐδένα πλὴν παρθένον ἠθέλησε γενέ-
σθαι, καὶ γέγονε· καὶ οὕτως ἡμῖν ἀνθρωπος ἐπεδή-
μησεν ὁ Κύριος· ἔν' ὥσπερ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένε-
το, οὕτω καὶ ἡ παρθενία ἐξ αὐτοῦ γέννηται, καὶ
δι' αὐτοῦ πάλιν εἰς ἀνθρώπους· ἡ χάρις αὕτη δοθῆ,
καὶ αὐξουσα διαμείνη. Ὅσον τοίνυν καύχημα παρ-
θένων ἐστὶ τοῦτο, καὶ γνώρισμα τῆς ἐν αὐτῷ θεότη-
τος, ἔξεστιν ἐκ τούτου μαθεῖν· Εἰ τῶν ἁγίων μαρ-
τύρων οἱ γονεῖς εἰσι περιβλεπτοὶ διὰ τὴν τῶν υἱῶν
ἀνδρίαν· καὶ χαίρει Σάρρα τεκοῦσα τὸν Ἰσαὰκ, καὶ
μακάριοι ὅσοι ἔχουσιν ἐν Σιών σπέρμα, καὶ οἰκείους
ἐν Ἱερουσαλήμ, ὡς φησιν ὁ προφήτης· πόσον ἂν τις
εἴποι τὸ καύχημα τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ θεοσιδοῦς
Μαρίας, ὅτι μήτηρ τοῦ Λόγου κατὰ τὴν γένεσιν τῆς
σαρκὸς γέγονέ τε καὶ χρηματίζει; καὶ γὰρ τὸν θεῖον
τόκον τοῦτον στρατιὰ μὲν ἀγγέλων ὑμνησε· γυνὴ δὲ
τὴν φωνὴν ἐπάρασα ἔλεγε· *Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βυ-
στάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὗς ἐθήλασας.* Καὶ αὐ-
τὴ δὲ ἡ κυριστόκος Μαρία καὶ ἀειπαρθένος, εἰδυῖα
τὸ ἐν αὐτῇ γενόμενον, ἔλεγεν· Ἄπὸ τοῦ νῦν μα-
καριοῦσί με πάνσαι αἱ γενεαί. Ὁ δὲ γέγονε τῆ Μα-
ρίᾳ, τοῦτο πάσαις ταῖς παρθένοις εἰς εὐκλειάν ἐστιν.
Αὗται γὰρ ὡς ἀπὸ ῥίζης ἐκείνης λοιπὸν κλάδοι κρέμανται παρθενικοί.

(27) Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθα-
ρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγα-
γον αὐτὰς εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ Κυ-
ρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου· "Οτι πᾶν
ἄρσεν διανοίγον μήτραν ἁγίον τῷ Κυρίῳ κληθή-
σεται· καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον
ἐν νόμῳ Κυρίου, ζευγὸς τρυγόνων, ἢ δύο νεο-
σοῦς περιστέρων. Ὅς οὐκ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀν-
θρώπους ἕνεκα τοῦ εἶναι καὶ ὑφ' ἐστάναι σάρκα πει-

A aliquam et honorem extrinsecus tribuere : neque
etiam Dominum sanctificare, significat illi sancti-
tatem addere ; sic magnificare Deum, non indicat
ipsi conferre magnitudinis accessionem : sed qui
magnificat ipsum, magnitudinis illius participatio-
nem in se recipit. Quamobrem dictum est : *Magni-
ficat anima mea Dominum.* Quæ sane admiranda ei
non videbuntur, qui probe noverit Deum nequa-
quam accipere, sed largiri bona.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ ; ecce enim
ex hoc beatam me dicent omnes generationes 49.
At qualis res est virginitas? Nam alias quidem
virtutes si quis exercere velit, is a lege dirigitur :
at virginitas, quæ legem superat, atque ad præ-
stantiorem scopum vitæ institutum agit. indicium
est futuri sæculi, atque una angelicæ puritatis
imago. Multa sane de illa suppetunt dicenda ; at
ne manifestis in rebus moras traham, vel unum
omnium instar erit, quo hujusmodi virtutis
præstantiam declarem. Siquidem Deus Verbum
omnium Dominus, cum vellet Pater omnia eri-
gere atque renovare, matrem corporis, quod
gestaturus erat, non aliam quam virginem esse
voluit : quod ita factum est : atque ita Dominus
ad nos homo peregrinatus est ; ut quemadmodum
omnia per ipsam facta sunt, ita quoque virginitas
ex ipso oriretur, ac per ipsum hominibus isthæc
gratia tribueretur, atque crescendo perseveraret.
Quanta porro sit isthæc virginum gloria, et quod
sit illud indicium ejus deitatis, hinc ediscere licet :
C si sanctorum martyrum parentes ob filiorum for-
titudinem conspicui sunt, si gaudet Sara Isaac
enixa, et beati sunt quotquot semen habent in Son,
et familiares in Jerusalem, ut ait propheta 50 ;
quanti æstimanda est gloria sanctæ Virginis ac di-
vinæ Mariæ, quæ Verbi mater, secundum carnis or-
tum, est et vocatur? Enimvero divinum hunc par-
tum cum angelorum exercitus celebravit, tum
mulier alta voce dixit : *Beatus venter qui te porta-
rit, et ubera quæ suxisti* 51. Imo ipsa Dominipara
et semper virgo Maria, cum nosset id quod in se
gestam erat, ait : *Ex hinc beatam me dicent omnes
generationes* 52. Quod autem in Maria gestum est,
id omnibus virginibus in gloriam vertit. Ipsæ nam-
que velut ex illa radice ceu virginei pendent rami.

D Et postquam impleti sunt dies purgationis eorum
secundum legem Moysis, tulerunt illum in Jerusa-
lem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in
lege Domini : Quia omne masculinum adaperiens
vulvam sanctum Domino vocabitur : et ut darent
hostiam secundum quod dictum est in lege Domini.
par turturum, aut duos pullos columbarum 52. Qui
non ut esset et existeret, aliorum hominum more,
carnem induit ; sed ut carnem sanctificaret, factus

49 Luc. i, 48. 50 Isa. xxxv, 10. 51 Luc. xi, 27. 52 Luc. i, 48. 53 Luc. ii, 22-24.

(27) Quæ sequuntur in eodem codice Regio 2410 existant.

est homo. Quod si quis illud, *ut sisterent eum Domino*, de ipso Domino dictum excipiat, is sane a verisimilitudine labitur. Quandonam Dominus oculis Patris absconditus fuit, ut non posset ab ipso videri? Aut quis locus extra ejus ditionem positus, ut illic degens, Patri præsens non esset, nisi Jerusalem allatus et in templum inductus esset? Cur figuratam hostiam offerebant cum ipse sit veritas? An forte non pro illo, sed pro nobis hæc scripta sunt? Quemadmodum enim, Deus cum sit, non sui causa, natura homo, sine mutatione tamen, efficitur, carne circumciditur, baptizatur, etc., sed nostri gratia, ut nos, qui homines sumus, adoptione per gratiam dii efficiamur, et circumcidamur spiritualiter, non secundum legem, sordes peccati per baptismum abluamus, cruciligamur mundo, et resurgamus Deo; ita quod hic dicitur de purificatione eorum, et, *ut sisterent eum Domino*, et de figuratis hostiis, non ipsius, sed nostri causa gesta et scripta sunt, ut discamus quomodo nos purgare et sistere Deo debeamus, mystice ac spiritualiter offerentes ipsi par turturum, aut duos pullos columbarum. Turtur quippe temperantiæ et quietis symbolum est: nani solitudinis amans continentissimumque animal est; ita ut sive mare sive femina defunctis, neuter eorum alteri copuletur: pulli vero columbarum, innocentiae et mansuetudinis typus sunt. Quotquot igitur sese per continentiam a carnalibus voluptatibus et concupiscentiis expungant, ac per innocentiam et mansuetudinem ab ira et furore temperant, pulchras revera hostias afferentes, Dei aspectui patent, ac in Jerusalem cœlesti consistunt. Nihil quippe ita Deo charum est ut innocentia et continentia. Ita sane nos continentem esse expetit, ut ne quidem ad concupiscentiam usque mulierem respiciamus⁹. De innocentia autem hæc ait: *Nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut parvuli*¹⁰, non corporea quidem statura; sed iis puerorum innocentiam significat. Mansuetudinis porro et humilitatis sese in exemplum proponit dicens: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde*¹¹. Quod si quis dixerit, Quare memorata animalia bina offerri præcepit, et alia quidem perfecta, alia pullos vult esse? huic reponam, cum homo ex duobus constet, anima scilicet et corpore, duplicem a vobis continentiam et mansuetudinem Deum requirere. Nam si corpore quidem a carnalibus voluptatibus abstineam, animo autem ad earum cupidinon movear, non continens, sed mœchus sum. Nam qui respexit, ait, ad concupiscendum, jam mœchatus est in corde¹². Ac rursus, qui specie quidem mansuetus esse videtur; anima autem ad iram commovetur; non innocens, sed hypocrita et iracundus est, occultæ malitiæ operimentum habens eminentiam illam innocentiae speciem: quod genus hominum propheta subindicat his verbis: *Ore suo benedicebant et corde suo maledicebant*¹³. Ac rursus: *Qui loquitur pacem cum proximo suo, mala autem*

αριβέληται, ἀλλ' ἔνεκον τοῦ ἀγιάζειν τὴν σάρκα γεγονεν ἀνθρώπος. Εἰ δὲ καὶ τὸ, *καρυστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ*, περὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τις ἐκλάβοι, καὶ οὕτως ἐκπίπτει τοῦ εἰκότος. Πότε γὰρ ἀπεκρύθη ὁ Κύριος ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Πατρὸς, ἵνα μὴ δυνηθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁρᾶσθαι; Ἡ ποῖος τόπος ἔξω τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ὑπάρχει, ἵνα ἐκεῖ ὦν μὴ παρῆ τῷ Πατρὶ, εἰ μὴ εἰς Ἱερουσόλυμα ἀνηνέχθη, καὶ εἰς τὸν ναδὸν εἰσηνέχθη; Πῶς δὲ καὶ τὰς τυπικὰς θυσίας προσέφερον, αὐτοῦ ὑπάρχοντος τῆς ἀληθείας; Μήποτ' οὖν οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ταῦτα γέγραπται; Ὅσπερ γὰρ, Θεὸς ὢν, οὐ δι' ἑαυτὸν φύσει ἀνθρώπος ἀτρέπτως γίνεται, καὶ σαρκὶ περιτέμνεται, καὶ βαπτίζεται, καὶ τέλλα, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς, ἀνθρώποι ὄντες, θέσει διὰ τῆς χάριτος γενώμεθα θεοί, καὶ περιτμηθῶμεν πνευματικῶς, ἀλλ' οὐ νομικῶς, καὶ τὸν βύπον ἀπονηψώμεθα τῆς ἀμαρτίας διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ σταυρωθῶμεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀναστῶμεν τῷ Θεῷ· οὕτω κἀνθάδε τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, καὶ τὸ, *καρυστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ*, καὶ περὶ τῶν τυπικῶν θυσιῶν, οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ γηγίνεσθαι καὶ γέγραπται· ἵνα μάθωμεν καθαίρειν καὶ παριστάνειν ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, μυστικῶς προσφέροντες αὐτῷ καὶ πνευματικῶς ζεῦγος τρυφῶν, ἢ δύο νεοσσούς περιστέρων. Καὶ ἡ μὲν τρυφῶν σωφροσύνης καὶ ἡσυχίας σύμβολον· φιλέρημον γὰρ τὸ ζῶον καὶ σωφρονέστατον· ὥστε τοῦ ἀρρένου ἢ τοῦ θήλεος ἀποπυθίσκοντος, μὴδ' ἕτερον αὐτῶν ἕτερον συζεύγυσθαι· οἱ δὲ νεοσοὶ τῶν περιστέρων ἀκακίας καὶ πρᾶότητος τύπος. Ὅσοι τοίνυν διὰ σωφροσύνης καθαίρουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ διὰ τῆς ἀκακίας καὶ πρᾶότητος ἀπέχονται θυμοῦ καὶ ὀργῆς, ὁντως καλὰς θυσίας ἐπιφερόμενοι, ὀπτάνονται τῷ Θεῷ, καὶ παριστάνται εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐπουράνιον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω Θεῷ φίλον ὡς ἀκακία καὶ σωφροσύνη. Ἀμέλει τοσοῦτον ἡμᾶς εἶναι βούλεται σώφρωνας, ὡς μὴδὲ μέχρις ἐπιθυμίας ἐμβλέπειν γυναίκεϊ. Περὶ δὲ τῆς ἀκακίας φησὶν· *Ἐὰν μὴ στραμῆτε καὶ γέννησθε ὡς τὰ παιδία*, οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τὴν ἀκακίαν διὰ τῶν παίδων σημαίνων. Πρᾶότητος δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης ἑαυτὸν ὑπόδειγμα τίθησι λέγων· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινός ἐγὼ καρδίᾳ*. Εἰ δὲ τις εἴποι· Διὰ τί δύο καὶ δύο προσφέρσθαι τὰ εἰρημένα ζῶα ἐκέλευσε, καὶ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσσούς; φημι, ὅτι, τοῦ ἀνθρώπου διπλοῦ ὄντος, τουτέστιν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἐπιτὴν ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς τὴν τε σωφροσύνην καὶ τὴν πρᾶότητα. Εἰ γὰρ κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἀπέχομαι σαρκικῶν ἡδονῶν, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς ἐπιθυμίαν τούτων κινουῦμαι, οὐκ εἰμὶ σώφρων, ἀλλὰ μοιχός. Ὁ γὰρ ἐμβλέψας, φησὶ, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευεν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ αὖθις ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἰσοκῶν εἶναι πρᾶδος, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν κινουόμενος πρὸς θυμὸν, οὐκ ἔστιν ἀκακος, ἀλλ' ὑποκριτὴς καὶ μηχανιστὴς, ἔχων τῆς κεκρυμμένης κακίας τὸ ἐπακάλυμμα τὴν φαινόμενὴν καὶ ἰσοκῶσαν εἶναι ἀκακίαν· οὗς ὁ προφήτης αἰνιττόμενος λέγει

⁹ Matth. v, 28. ¹⁰ Matth. xviii, 3. ¹¹ Matth. xi, 29. ¹² Matth. v, 28. ¹³ Psal. lxi, 5.

Τῷ στερματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐ-
 τῶν κατηρώντο· καὶ αὐτοὶ· Τῶν λαλοῦντων εὐρή-
 νην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κακὰ δὲ ἐν ταῖς
 καρδίαις αὐτῶν. Τῷ δὲ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσ-
 σοῦς προσάγεισθαι προστάσσειν, ἔργα δὲ τὴν μὲν
 φρόνησιν καὶ σωφροσύνην τελείους ἡμᾶς δεῖ εἶναι·
 τῇ δὲ κακίᾳ νηπιάζειν, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος.
 Ἄλλ' ἴδωμεν ἐπὶ τίσι καὶ ποῦ καὶ πότε εἴρηται, ὅτι
 ἀήσεται· καὶ τί τοῦ νόμου τὸ ἀίνιγμα.

A in cordibus eorum⁹⁹. Quod autem alia perfecta ani-
 malia, alios pullos postulet offerri, id significat,
 nos prudentia et continentia perfectos esse oportere;
 malitia autem infantes, ut ait Apostolus. At
 videamus de quibus, ubi, et quando dictum sit,
*Emne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Do-
 mino vocabitur*: et quodnam sit legis ænigma.

Cætera desunt.

(28) Εἰς τὸ Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Κύριε,
 κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. Οὐκοῦν καταφρονή-
 σωμεν τὸν θάνατον· κἄν γὰρ δειλιάσωμεν αὐτόν,
 ἀλλὰ τεθνηζόμεθα πάντως κατὰ τοὺς ὀρισθέντας ἡ-
 μῖν παρὰ τῆς Προνοίας χρόνους. Βέλτιον αὐτὸν μετὰ
 τῆς ἀρετῆς ἐκδέχεσθαι ὡς ἀπαιτούμενον, ἢ μόνον
 ἀκλεῶς ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ τελου-
 τῶν οὐδὲ ἀποθνήσκων ἐστίν· ὁ δὲ τῷ χρόνῳ μόνον
 ἀπαιτούμενος, ὡς ἐκαστῷ ζήσας, ἀνάγκην ἔχει καὶ
 τοῦ χρόνου λόγους ἀποδοῦναι καὶ μὴ ἀποδοῦς ἀκού-
 σαι· Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ σου, νῦν δὲ
 ὡδὲ ὀδυνᾶσαι. Ἀνδριστέον τοίνυν, ὡς παρηγγη-
 λεν ὁ Ἀπόστολος, ὥστε νεκροῦν ἡδὴ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
 τῆς γῆς, καὶ παρασκευαστέον εἰς τὴν ἐξοδὸν τὰ ἔρ-
 γα· ἵνα, κἄν φθάσῃ τοῦ χρόνου τὸ τέλος, ἢ κληθῶ-
 μεν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς· Νῦν
 ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα· ἀν δὲ καὶ αὐ-
 τὸς ὁ Κύριος ἔλθῃ, ἵνα εὐρῇ γρηγοροῦντας ἡμᾶς,
 καὶ μὴ κοιμωμένους ἀιτιάσῃται λέγων· Οὕτως οὐκ
 ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι· Ὑπνος δὲ ψυχῆς
 ἐστὶν ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀνησυχία τοῦ θανάτου.

In illud: Nunc dimittis servum tuum, Domine,
 secundum verbum tuum in pace⁹⁹. Mortem itaque
 contemnamus: licet enim reformidemus illam, ni-
 hilominus tamen præfinitis a Providentia tempo-
 ribus moriemur. Præstat enim eam, ut repetitum
 debitum, cum virtute excipere, quam sine gloria
 oppetere. Nam qui religiose diem obit, nequaquam
 moritur; qui vero de tempore solum requisitus
 fuerit, quasi sibi ipsi vixerit, necesse est etiam ut
 temporis rationem reddat: et si non reddat, id au-
 diet: *Recepisti bona in vita tua, nunc autem hic cru-
 ciaris*⁹⁹. Viriliter itaque agendum, ut præcepit
 Apostolus⁹⁹; ita ut jam mortificemus membra quæ
 sunt super terram⁹⁹; atque præparanda pro exitu
 sunt opera nostra; ut si temporis terminus acce-
 dat, aut vocemur a Salvatore, dicamus et nos,
Nunc dimittis servum tuum, Domine: et si ipse Do-
 minus venerit, nos vigilantes inveniat, nec dormien-
 tes increpet his verbis, *Sic non potuistis una hora
 vigilare*⁹⁹? Somnus porro animæ, est incuria et mor-
 tis oblivio.

Quæ sequuntur ibid. pag. 4010, in sermone majore de Fide habes supra.

(29) Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων
 πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου. Καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ
 μεγάλῃ, λέγων· Ἐγώ, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Να-
 ζαρηνοῦ; Ἐλάθες ἀπολύσαι ἡμᾶς. Οἰδαμέν σε τίς
 εἶ. ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ μὴν δαίμων ὁ εἰπὼν,
 Οἰδαμέν σε, οὐκ ἤδει αὐτὸν ἀληθῶς· ἀλλὰ τοῖς ῥή-
 μασιν ὑπεκρίνετο. Καίτοι δὲ τάληθῇ λέγοντα, ἀληθῆ
 γὰρ εἶπε, Σὺ εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ, ἐπίμου καὶ λα-
 οῦ ἐν ἐκώλυε· μήποτε μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν
 ἰδίαν κακίαν ἐπισπείρῃ, καὶ ἵνα καὶ ἡμᾶς συνεθίσῃ
 μηδέποτε τοῖς τοιοῦτοις προσέχειν, κἄν δοκῶσι τὰ
 ἀληθῆ λέγειν. Καὶ γὰρ ἀπερπεῖς, ἔχοντας ἡμᾶς τὰς
 θείας Γραφὰς καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐλευθε-
 ρίαν, εἰδᾶσθεσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου τοῦ μὴ τηρή-
 σαντος τὴν ἰδίαν τάξιν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων φρο-
 νήσαντος. Διὰ τοῦτο καὶ λαλοῦντα αὐτὸν τὰς ἀπό-
 τῶν Γραφῶν λέξεις κωλύει λέγων· Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ
 εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά
 μου; Οἱ μὲν οὖν πιστοὶ δύνανται παρ' αὐτῆς τε τῆς
 πατρικῆς φωνῆς λεγοῦσης, Οὐτός ἐστιν ὁ Υἱός μου

Et in synagoga erat homo habens spiritum dæmo-
 nii immundi, et exclamavit voce magna dicens:
 Sine, quid nobis et tibi, Jesu Nazarene? Venisti per-
 dere nos. Scimus te quis sis, Sanctus Dei⁹⁹. Dæ-
 mon qui dixit, Scimus te, non vere sciebat ipsum;
 sed verbis simulabat. Etsi autem vera loqueretur,
 nam vere dicebat utique, *Tu es Sanctus Dei*, ipsum
 tamen frenabat Dominus coerceratque ne loqueret-
 ur; ne forte una cum veritate suam quoque mali-
 tiam disseminaret, utque nos assuesceret, nun-
 quam illorum dictis, et si vera loqui viderentur,
 fidem habere. Siquidem indecorum est nos, divinis
 Scripturis ac Servatoris libertate instructos, a dia-
 bolo, qui proprium non servavit ordinem, et alia
 pro aliis sensit, edoceri. Quamobrem illum, vel
 Scripturarum dicta proferentem, coercet dicens:
*Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras jus-
 titias meas*⁹⁹? Possunt itaque fideles ab ipsa pa-
 terna voce dicente: *Hic est Filius meus dilectus*⁹⁹, et
 ab angelis ipsum adorantibus, necnon a sanctis qui

⁹⁹ Psal. xxvii, 5. ⁹⁹ Luc. ii, 29. ⁹⁹ Luc. xvi, 55. ⁹⁹ I Cor. xvi, 13. ⁹⁹ Coloss. iii, 5. ⁹⁹ Marc. xiv, 37. ⁹⁹ Luc. iv, 53, 34. ⁹⁹ Psal. cxix, 16. ⁹⁹ Math. iii, 17; xvii, 5.
 (28) Hæc habentur in eodem codice: editaque primum a nobis sunt Athan. t. I, p. 1010.
 (29) Hæc in eodem codice Reg. quibus perquam similia habes in Epistola ad episcopos Ægypti et Libyæ, p. 215.

de illo scripserunt, ediscere, ipsum solum esse Filium et Verbum Dei. Ariani vero, utpote non puramente præditi, cum non valeant a divinis et theologis viris id audire, vel a similibus sui dæmonibus ediscant, ipsos non quasi multi existerent, sed unum esse scientes, dixisse, *Tu es Sanctus Dei*, et *Filius Dei*. Nam qui hæresin ipsis suggessit, non dixit, *Tu es sanctus Dei*, quasi alii essent; sed, *Tu es ille Sanctus Dei*, quasi scilicet ipso solo existente. Apposite igitur articulus additur: nam unus est qui natura sanctus est, cujus participatione alii sancti evadunt. Ita plerumque vel ipsi mendacii artifices, ab ipsa veritatis perspicuitate coacti, vel invitati testimonium veritatis ferunt. Siquidem dæmones non evangelistarum officium præstabant; sed cum veritatis lucem obtueri non valerent, clamabant: *Scimus te quis sis, Sanctus Dei*. *ἔργον, ἀλλ' ἀντιβλέπειν μὴ δυνάμενοι τῷ τῆς ἀληθείας φωτι, ἐβδων· Οἰδαμέν σε τις εἶ, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ.*

Jesus autem, his auditis, respondit ei dicens: Noli timere, crede tantum, et salva erit ⁶⁷. Fidem primo postulat Dominus ab iis, qui invocant ipsum; quemadmodum a cæco his verbis: *Credis quia possum hoc tibi facere* ⁶⁸? et lunatico ait: *Si credis, fiet* ⁶⁹. Id autem Servator postulat, non quod alterius ope egeat: ipse namque fidei quoque dominus et largitor est; sed ne videatur personas accipere, utique putetur ipsum credentibus annuere, hominesque sine fide beneficia non accepturos, atque ex infidelitate eadem amissuros esse. Nam cum gratiam confert, vult gratiam permanere; et quando curat, curationem nunquam cadere. Paralyticum ergo confirmabat dicens: *Sanus factus es, noli amplius peccare* ⁷⁰. Ac quemadmodum si medicus cum merbo laborantes adit, sciscitetur primum, an curari velint, ne ipso, repugnantibus ægris, medelam adhibente, inutilis cura evadat: eodem prorsus ritu Dominus curandos interrogabat, ipsisque credentibus gratiam conferebat, ut fide gratiam retinere possent: nam voluntatis animi fides argumentum est. Sic itaque jam: *Crede tantum, et salva erit*.

γνώρισμα γὰρ τῆς προαιρέσεως τῆς ψυχῆς ἡ πίστις ἐστίν. Καὶ νῦν οὖν φησι· *Μόνον πιστεύε, καὶ σωθήσεται.*

Factum est autem, ambulantis illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris, Domine. Et dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres cæli domicilia; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet ⁷¹. Quamobrem hunc scribam, qui se cum secuturum pollicebatur, verbo scilicet clamantem, ac mente nihil curantem, sed aliis pertractum negotiis vilens Dominus, argumento eum pudore suffudit: neque aversatus virum repulit, neque velut ignarus ejus dictis de-

ὁ ἀγαπητός, καὶ παρὰ τῶν προσκυνούντων αὐτὸν ἀγγέλων, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων ἁγίων μαθεῖν, ὅτι αὐτὸς μόνος ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀρειανὸν δὲ ἐπεὶ τὴν διάνοιαν οὐκ ἔχουσι καθαρὰν, οὐδὲ δύνανται θεῶν ἐπακούειν καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, παρὰ γούν τῶν ἑμοίων αὐτοῖς διμιμόνων μαθέτωσαν, ὅτι μὴ ὡς πολλῶν ὄντων ἀνεφύουσιν, ἀλλὰ τοῦτον μόνον εἰδότες ἔλεγον· *Σὺ εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.* Καὶ γὰρ ὁ τὴν αἴρεσιν αὐτοῖς ὑποβαλὼν οὐκ ἔλεγε, *Σὺ εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ, ὡς ὄντων καὶ ἄλλων, ἀλλὰ, Σὺ εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ, ὡς μόνου ὄντος αὐτοῦ.* Καλὴ οὖν καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη· εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ φύσει ἅγιος, οὐ κατὰ μέθεξιν καὶ οἱ ἄλλοι ἅγιοι. Οὕτω καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ ἐργάται τοῦ ψεύδους, ὑπὸ τῆς ἐναργείας ἀναγκαζόμενοι, μαρτυροῦσι τῇ ἀληθείᾳ καὶ μὴ βουλόμενοι· ἐπεὶ καὶ οἱ δαίμονες οὐχὶ τῶν εὐαγγελιστῶν ἐποίουν

(50) Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων· *Μὴ φοβοῦ· μόνον πιστεύε, καὶ σωθήσεται.* Πίστιν γὰρ ἀπαιτεῖ πρῶτον τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν ὁ Κύριος· ὡς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ λέγων· *Πιστεύεις, ὅτι δύναμαι σοὶ τοῦτο ποιῆσαι;* καὶ ἐπὶ τοῦ σεληνιαζομένου δὲ φησιν, ὅτι *Ἐὰν πιστεύης, γίνεσθαι.* Ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο ὁ Σωτήρ, οὐκ ἐπειδὴ περ ἐχρησέ τῆς παρ' ἐτέρων συνεργίας· αὐτὸς γὰρ καὶ τῆς πίστεως κύριος καὶ χορηγὸς ἐστίν· ἀλλ' ἵνα μὴ τῶς προσώποις χαριζόμενος φανῆ, ἀλλ' ὅτι τοῖς πιστεύουσιν ἐπενεύει, καὶ ἵνα μὴ χωρὶς πίστεως διέωνται τὰς εὐεργεσίας, καὶ τῇ ἀπιστίᾳ ταύτας ἀπολέσωσι. Θέλει γὰρ χαριζόμενος παραμένειν τὴν χάριν, καὶ θεραπέων ἀδιάπτωτον εἶναι τὴν θεραπέειν. Ἠσφαλιζέτω γούν τὸν παραλυτικὸν λέγων· Ὑγιῆς γέγονας, *μηκέτι ἀμάρτανε.* Καὶ ὡσπερ ἂν τις ἰατρὸς εἰσιῶν πρὸς τοὺς κἀμνοντας πυνθάνοιτο πρῶτον, εἰ βούλοιντο θεραπεύεσθαι, ἵνα μὴ, αὐτοῦ φροντίζοντος, κἀκείνων μὴ βουλομένων, ἀνωφελῆς ἡ θεραπέα γένηται, ἐναντιουμένων τῶν καμνόντων πρὸς τὴν τοῦ ἱατροῦ τέχνην· οὕτω καὶ ὁ Κύριος τῶν θεραπευομένων ἐπυνθάνετο, καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐχαριζέτω, ἵνα τῇ πίστει καὶ τὴν χάριν κατασχέειν δυναθῶσι ἐστί. Καὶ νῦν οὖν φησι· *Μόνον πιστεύε, καὶ σωθήσεται.*

(31) Ἐγένετο δὲ, πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἰπέ τις πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοὶ ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, Κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· *Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλιῆν.* Διὸ καὶ τὴν γραμματέα τοῦτον ἐπαγγελλόμενον ἀκολουθήσειν αὐτῷ, καὶ τῷ μὲν ῥήματι βοῶντα, τῇ δὲ διανοίᾳ μὴ σχολιάζοντα, ἀλλ' ἐν ἐτέροις ἀφελκόμενον ὄρων ὁ Κύριος, ἐδυσώπει διὰ τοῦ ἐλέγχου· καὶ οὕτως ὡς ἀπο-

⁶⁷ Luc. viii, 50. ⁶⁸ Matth. ix, 28. ⁶⁹ Marc. ix, 22. ⁷⁰ Joan. v, 14. ⁷¹ Luc. ix, 57, 58.

(50) Hæc in eodem codice.

(31) In eodem codice.

τρεπόμενος τοῦτον ἐδίωκεν, οὕτε ὡς ἀγνοῶν ἐπλά-
 νητο ὑπὸ τῶν τούτου ῥημάτων· ἀλλὰ καὶ ὡς εἰδὼς
 ἤλεγχε, καὶ ὡς παιδεύων διωρβοῦτο. Μονονοχὶ γὰρ
 τοῦτο λέγων ἐδίδασκεν, ὡς ἄρα οὐδεὶς δύναται τῷ
 Λόγῳ ἀκολουθεῖν ἀναπαύομενος ἐν ἀλόγοις, οὐδὲ τῶν
 ἀλόγων ὁ φίλος δύναται τὸν Λόγον δεῖξασθαι, οὐδὲ ὁ
 τὰ ἄλογα φανταζόμενος δύναται τοῦ Λόγου μετα-
 λαμβάνειν ἐννοίαν. Ἀμέλει ἐκ τῆς τόλμης τὸ γνώ-
 ρισμα τῆς προπετείας καὶ ἀπαιδεύσεως ἐξεστὶν αὐ-
 τοῦ καταμαθεῖν. Εἰ γὰρ ἠπίστατο τοῦ Λόγου τὴν δύ-
 ναμιν, οὐκ ἂν ὄλωσ φαντασίαν εἰλήφει πνευματικοῦ
 Λόγου, οὐκ ἂν ἀνθρώπος ὢν ἐξισοῦν ἑαυτὸν ἐτόλμα
 τῇ τοῦ Σωτῆρος ἀκαταλήπτῳ δυνάμει λέγων· Ἀκο-
 λουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Ἀκολουθεῖν μὲν
 γὰρ ἀπλοῦστερον τῷ Σωτῆρι πρὸς τὸ τῆς διδασκαλίας
 αὐτοῦ ἀκούειν δυνατὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ τοῦτο
 κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλάνθρωπίαν· συνεκτείνεσθαι δὲ
 καὶ συντρέχειν αὐτῷ πανταχοῦ, τοῦτο καὶ ἀδύνατον
 καὶ τολμηρὸν τῷ ἐπαγγελιομένῳ. Οὕτε γὰρ ἀνα-
 παυομένη αὐτῷ παρὰ τῷ Πατρὶ συνεῖναι δυνάμεθα·
 πῶς γὰρ, ἄλλης φύσεως τυγχάνοντες; οὕτε πανταχοῦ
 αὐτῷ ὄντι συνδραμεῖν οἶόν τε. Ὁ μὲν γὰρ ἀχώρη-
 τος, οἱ δὲ χωρητοί· καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ παντὶ καὶ ἔξω
 τοῦ παντός ἐστίν, οἱ δὲ ἐν τῷ παντὶ μεμετρημένην
 ἔχοντες τὴν σύστασιν· καὶ ὁ μὲν Κύριος ἀκινήτως καὶ
 ἀμεταβάτως κινεῖ τὰ πανταχοῦ, καὶ τὰ ὅλα διοικεῖ·
 ἀνθρώποι δὲ, μεταβαίνοντες ἀφ' οὗ κινούμεθα, λει-
 πόμεθα τῇ ἀπολείψει τοῦ τόπου πρὸς τὴν ἀμετάβα-
 τον πανταχοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ παρουσίαν. Ἄλλ'
 ὁ Κύριος κατ' ἀμφοτέρα τοῦτον διορθοῦται, καὶ τὸ
 μὲν ἀνέτοιμον τῆς προθέσεως διελέγχει, τὴν δὲ τῆς
 θεότητος αὐτοῦ μεγαλειότητα παιδεύει, λέγων· Αἱ
 ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἴσον δὲ
 τοῦτω εἰπεῖν ἐστίν, τὰ μὲν γενητὰ πάντα χωρητὰ
 τυγχάνει, καὶ τόποις δισταταί, ὁ δὲ Λόγος ὁ τοῦ
 Θεοῦ ἀχώρητον ἔχει τὴν δύναμιν· ὥστε τοῦ μὲν λέ-
 γειν, ὅτι Ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ ἀκολουθήσω σοι,
 παῦσαι· εἰ ἔε μαθητεύεσθαι θέλεις, ἀπόστα τῶν
 ἀλόγων, οικειώθητι δὲ τῷ Λόγῳ· ἀδύνατον γὰρ τὸν
 ἄλογον συνῆνα Λόγου γενέσθαι μαθητήν.

ceptus est; sed velut gnarus coarguebat, et quasi
 crudiens corrigebat. Cum hæc enim diceret, docere
 videbatur, neminem posse Verbum sive Rationem
 sequi, si in irrationabilibus quiesceret, neque irra-
 tionabilium amatorem posse Verbum sive Ratio-
 nem excipere, neque irrationabilia comminiscen-
 tem posse Rationis notitiam assequi. Ex ausu sane
 illius, temeritatis et inscitæ ejus argumentum de-
 prehendere licet. Nam si Verbi vim novisset, ne-
 quaquam sibi spiritualis Verbi commentitiam spe-
 ciem efflinxisset; neque, homo cum esset, incom-
 prehensibili Servatoris virtuti sese exæquare ausus
 fuisset, dicens: *Sequar te quocunque ieris*. Etenim
 Servatorem simpliciter sequi ad doctrinam ejus au-
 diendam, humanæ quidem naturæ possibile est, id-
 que ex ejus benignitate fieri potest; si cum illo
 una extendi ac concurrere ubique, id sane fieri ne-
 quit, et pollicentis audaciam prodit. Neque enim
 cum illo, in sinu Patris quiescenti, una esse possu-
 mus. Nam qui id præstare possimus cum alterius
 naturæ simus? Neque cum illo, qui ubique est,
 concurrere valemus. Nam ille quidem a nullo con-
 tinetur, nos continemur; ille in universo et extra
 universum est, nos vero in universo dimensam ha-
 bemus constitutionem; ille, Dominus scilicet, im-
 mobili et immutabili modo omnia movet, universa
 administrat; nos vero homines, transcuntes a loco
 unde amovemur, sane impares sumus, relicto
 loco, qui præsentis deitatis ipsius ubique existenti
 et immobili exæquemur. Sed Dominus de utraque
 re corrigit illum, atque imparatum inconsultumque
 propositum arguit: magnitudinemque deitatis suæ
 docet, dicens, *Vulpes foveas habent*, et cætera.
 Fortasse vero his significatur, opificia omnia con-
 tineri loco, et loco dissita esse; at Verbum Dei
 virtutem habere, quæ a nullo continetur; ita ut a
 tali dicto, *Sequar te quocunque ieris*, abstinendum
 sit. Quod si erudiri velis, ab irrationabilibus absi-
 ste, et Rationi seu Verbo te applica: nam fieri ne-
 quit ut qui cum *irrationabilitate* degit, Verbi sive
 Rationis discipulus evadat.

(32) *Τίτι ὁμοίωσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ;*
Ὅμοία ἐστὶ ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐπέκρυσεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐξύμωθη ὁ ὅλος.
 Τοῦτο οὖν σκόπει, πᾶς τις ὁ τοῖς ῥηθεῖσιν ἀμφισθη-
 τῶν, ὅτι περ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ζύμην
 ἀρετῆς κτητάμενος, μὴ περβαχῶς δὲ ταύτην ἀρτο-
 ποιῆσαι· ἀλλὰ βουλευθεὶς μὲν, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο,
 τῇ ῥηθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀνανδρίας ἕνεκα καὶ τῆς
 ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς· ἐπιφθασθεὶς δὲ καὶ
 θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρὰ
 τοῦ δικαίου κριτοῦ· ἀλλ' ἔγερει αὐτῷ μετὰ θάνατον
 τοὺς οικείους, καὶ τοῦτων τὰς γνώμας ἰθυνεῖ, καὶ
 τὰς καρδίας ἐκλύσει, καὶ τὰς ψυχὰς ἐπιπάμψει, καὶ
 πρὸς ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν τοῦτου σπεύσουσι κινή-
 θέντες. Ὅθεν καὶ ἀψαμένον τοῦ Δεσπότου τῶν καρ-

*Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fer-
 mento, quod acceptum mulier abscondit in farinae
 sata tria, donec fermentatum est totum* 72. Hoc ita-
 que perpende, quisquis de dictis hujusmodi ambi-
 gis, quemlibet hominem qui parvum virtutis fer-
 mentum possidet, qui que ad panem ex eo confici-
 endum nondum usus est, et tamen id voluit, sed segnitiei,
 incuriæ, ignaviæ, aut procrastinationis ergo non potuit,
 interceptum ac demessum quo tempore non expectabat,
 apud justum judicem non venturum in oblivionem: sed
 (Deus) post ejus interitum familiares et cognatos ejus excita-
 bit, eorum mentem dirigit, corda pertrahet, animas
 flectet: atque ii ad opem et auxilium ipsi ferendum
 accedent. Quare iidem, movente Domino

72 Luc. xiii, 21.

(52) Ex codice reg. 1995, xiii sæculi.

corda ipsorum, quæ defuncto deerant supplebunt. Qui autem improbe versatus in vita est, in spinis prorsus convolutus, atque impura materia plenus, qui nunquam in conscientiam ingressus est suam; sed absque metu et indifferenter voluptatum foetoribus incubuit, omnes carnis concupiscentias exsequens, nihil prorsus de anima cogitans: sed corporearum solummodo rerum sensu affectus; cum deinceps interceptus e vita migraverit, ipsi nullus omnino porriget manum: atque ita cum ipso agitur, ut neque ab uxore, neque a filiis, vel a fratribus, aut a cognatis et amicis juvetur: neque Deus illum ullatenus curabit.

Ἄ διὼν αὐτῶν, ἀναπληρώσουσι τοῦ οὐχομένου τὰ ὑστερήματα. Ὁ δὲ γὰρ βίον πονηρὸν κεκτημένος, συμπεφυρμένος ὅλον ἀκάθαραις, πλήρη τε ὕλων ὄντα τῶν ἀκαθάρτων, ὅς οὐδέποτε ἐν συνειδήσει ἔλθον, ἀλλ' ἀδεῶς καὶ ἀδιαφόρως ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐνέκειτο δωσώδαις, πράττων ἀπάσας τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις, καὶ μηδὲν ὅλως περὶ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τε τὸ φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν· εἶθ' οὕτω φθασθεὶς, ἐκδημήσει τοῦ βίου, τοῦτον παντελῶς οὐδεὶς ὀρέξει χεῖρα· ἀλλ' οὕτω πάντα τὰ κατ' αὐτὸν διαπραχθήσεται, ὡς μήτε ὑπὸ συνεύου, ἢ τέκνων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ φίλων ἐπικουρηθῆναι τὸ σύνολον· ὅτι μηδὲ ἔχει Θεὸς ἐν μέτρῳ τοῦτον.

FRAGMENTUM IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS (33).

De his porro quæ scripsistis, ut loquar, bonum est. B homini mulierem non contingere 72. Ad hæc omnia, exstat quoque sancti Athanasii interpretatio, in libro de honorabili conjugio. Præterea sic potest res explanari. Ad luxuriosos et carnales homines cum scriberet Paulus, eorum erga carnem suam amore usus est, ut fornicationem abjicere suaderet; sic dicens: Reliqua peccata animam lædunt, et ipsi soli damnum immittunt. Sed qui fornicatur una animæ et corpori suo nocet, illudque corrumpit et enervat: atque animale et vitalem aufert vigorem. Ac si diceret: vestro saltem parcite corpori, quod curatis et fovetis cujusque ingentem sollicitudinem geritis.

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καὶ τὸν ἀνθρώπου γυναικὸς μὴ ἀπτεσθαι. Ἔστι καὶ πρὸς τοῦτοις ἅπασιν καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐρμηνεία ἐν τῷ περὶ τοῦ σεμνοῦ γάμου. Πρὸς ὅλοις τοῦτοις ἡρμηνευσέ τις καὶ οὕτω. Πρὸς ἀβροδικαίτους καὶ φιλοσάρκους γράφων ὁ Παῦλος, τῇ αὐτῶν φιλοσαρκία συνεργῶ ἔχρησαστο πρὸς τὴν τῆς πορνείας παραίτησιν, τοῦτο λέγων, ὅτι τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα ψυχὴν ἀδικεῖ, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην τὴν βλάβην παραπέμπει· ὁ δὲ γὰρ πορνείων σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα ἀδικεῖ, φθειρῶν αὐτὸ καὶ ἐκδυναμῶν, καὶ τὸν ψυχικὸν καὶ ζωτικὸν καθαιρῶν τόνον. Ὅσαί εἰπεν· Φείσεσθε κἂν τοῦ σώματος ὑμῶν, ὃ περιέπιτε καὶ θάλπειτε καὶ οὐ πόνοιον πλείεσθιν ποιήσθε.

SPURIA.

Αἰμοκίτιο. — Sequentia duo opuscula ex codice undecimi sæculi membranaceo bibliothecæ RR. PP. S. Basilii Romæ mutuati sumus: ambo ejusdem farinae, et sequioris ævi, ut ex vitiatolinguæ Græcæ usu deprehendas. Primum vero subjuncta habet aliquot imperiti Græculi scholia, quæ subdere visum est. Istiæ enim, quod perquam brevia sint, nemini fastidium moerere possunt.

Sancti Athanasii episcopi Alexandrini, in dictum apostoli Pauli 73: «Nori hujusmodi hominem, raptum usque ad tertium cælum,» et reliqua.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἔτι· Ὅσα τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπου ἀρπαγέντα ἕως τρίτου οὐρανῶν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Renuntiabo vobis quod cum adhuc juvenis essem, ipsis auribus accepi a viris antiquis, sapientia prudentiaque ornatis, virtute florentibus, qui in asceticis laboribus consueverant. Nam cum illi convenirent in unum et spiritualia colloquia miscerent, quæstiones in medium propositæ sunt: Qua de causa magnus ille Apostolus, solus ex omnibus sanctis, in tertium cælum sublatus est, atque ibi audivit arcana verba? His ita respondit quidam ex illis: Audivi ego ab antiquioribus Patribus, quamdam ceu legationem et petitionem Deo et Domino, universorum moderatori, oblatam fuisse a sanctis illis Patribus remotioris ævi, ut Paulum apostolum virum qualem a sæculo non viderant, sibi ostenderet. Ex universa quippe terra, ex gentibus atque

Ἀπαγγέλλω ὑμῖν ἅπαν τοῖς ὡσὶν ἀκήκοα, ἔτι νεὸς ὑπάρχων, παρὰ παλαιῶν ἀνδρῶν, σοφῆ καὶ συνέσει κεκοσμημένων καὶ ἀρεταῖς κατηγλαϊσμένων, ἐν ἀσκητικῶς ἀγῶσι καταγρησάντων. Συνηγμένων γὰρ αὐτῶν καὶ πνευματικῶς περὶ ἀρετῶν διαλεγομένων, ἦλθον εἰς μέσον ἐρωτήσεις· Τί δήποτε μόνος ὡς ἐξαίρετος παρὰ πάντας ἁγίους ὁ μέγας Ἀπόστολος εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρθη, ἀρπαγῆς ἐν παραδείσῳ καὶ ἐκεῖθεν ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα; Ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν εἶπεν· Ἰκουσται μοι παρὰ ἀρχαιτέρων πατέρων, ὡς προσέειπα καὶ αἰτήσεις γέγονε παρὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων Πατέρων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην καὶ πάντων Κύριον, ὑπὲρ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅπως θεάσωνται τοιοῦτον ἄνδρα, ὃν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ εἶδεσαντες. Ἀπὸ γὰρ πάσης τῆς οἰκουμῆ-

72 I Cor. vii, 1. 73 II Cor. xii, 2.

(33) Ex codice Regiæ 2216, fol. 43.

νης και των ἐθνῶν και νήσων πεφωτισμένοι ψυχαί, και τῇ πρὸς Θεὸν πίστει και ἐλπίδι ἐκλάμπουσιν, ἐν τῇ χάριτι τῶν ζώντων και ἐν ταῖς τῶν ἁγίων σκηναῖς συνηθροίζονται. Ὁν πάντων ὁμολογούντων, ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας Παύλου τῆς θεογνωσίας τὸ φέγγος ἐδέξαντο· διὰ τοῦτο τὴν δέξιν και ἰκεσίαν τῶν Δεσπότη προσήγαγον. Ὁ δὲ, πληρῶν τὸ αἵτημα τῶν θεραπεύτων αὐτοῦ, και πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἀνήγαγεν αὐτὸν πρὸς ἀσπασμὸν και εὐφροσύνην τῶν ἀπαιώνως ἁγίων πατριαρχῶν, προφητῶν και δικαίων ἀπάντων, εἴτε ἐν σώματι, ὡς αὐτὸς ἐφη, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, μόνῃ γνωστὸν τῷ Θεῷ, τῷ παραδόξως ποιοῦντι θαύματα και ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Ἐκεῖθεν γὰρ εἶδε τὴν τῶν ἄνω στρατηγῶν διακόσμησιν, ἀγγέλων και οὐρανίων δυνάμεων, και τὰ ἄρρητα θαύματα, ἀ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλεῖν, ἢ ἀκοῦσαι.

A insulis illuminatae animae, atque fide et spe in Deum splendentes, in regione viventium, et in sanctorum tabernaculis congregabantur. Quibus omnibus contentibus se per Pauli doctrinam lucem divinae cognitionis mutuos; his permoti illi, Domino supplicarunt: qui ut servorum suorum voluntatem impleret, illum antequam ex hac vita discederet assumpsit et rapuit ad amplexum et lætitiā sanctorum patriarcharum, prophetarum et justorum omnium qui a sæculo floruerant; sive in corpore, ut ipse dixit; sive extra corpus; quæ res soli Deo nota, qui præter expectationem opinionemque hominum miracula et portenta, quorum non est numerus, edit. Ibi enim vidit concinnum ordinem supernorum ducum, angelorum scilicet et caelestium virtutum, et arcana audivit miracula, quæ non licet homini loqui, vel audire.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Εἰ περὶ τῶν οὐρανῶν ὑπάρχουν (sic) και παράκεινται αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, ὡς λέγεται· και γὰρ αἱ τῶν δικαίων ψυχαί ἐν οὐρανοῖς αὐλλίζονται, και ἄλλαι δικαίων ψυχαί ἐν παραδείσῳ, και ἄλλαι ἐν γῆ πραέων ἰδοῦ γούν οἰκίαι δικαίων· εἰς αὐτάς ἀρπαγείς ὁ Παῦλος ὑπάρχων, ἀρπαγείς δὲ μετὰ τὸ βαπτίσει αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἀνανίας, ὅταν ἐπιερσὸν ἀπὸ τοῦ Παύλου ὡσεὶ λειπίδες, ἀπὸ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἕως οὗ ὠμολόγησε και εἶπε, και τὴν Ἐπιστολὴν ἣν λέγει, Ὁ ὠνεύλογημέκος, και τὰ ἐξῆς, ἕως ἐκεῖ ὑπῆρχον χρόνοι δεκατέσσαρες.

Διὰ τί οὐκ εἶπε Παῦλος· Ἐγὼ ἠρπάγην, ἀλλὰ εἶπεν· Ἰδοὺ ἀνθρώπων; Ἡ δὲ τὸ μὴ γινώσκει [γινώρισαι] ἐκ τῶν εἰς ὑπερηφανίαν, καυχώμενον εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ;

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου· Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίση.

Οἱ τὴν εὐσέβειαν σύντροφοι ἔχοντες, και ἐν τῇ τῶν θείων Γραφῶν μελέτῃ σχολάζοντες, ἐξ αὐτῶν τῶν Γραφῶν ἔχουσι ὁδηγὸν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πρῶτον μὲν εἰδέναι προσήκει τὴν τῆς Ἐπιστολῆς ὑπόθεσιν, και ὅπως γέγραπται. Ἐπειδὴ ὁ θεοῦ Παῦλος ἐξαιρέτως ἐν ταύτῃ τῇ Ἐπιστολῇ, ὡς πολλὰ παθὼν και πειρασθεὶς παρὰ τῶν συγγενῶν και ὁμοφύλων και ἀγνωμόνων Ἰουδαίων, ὧν καλεῖ ψευδαδέλφους, ἀπαντα τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐμνημόνευσεν, και εἰς οὗς τὴν αὐτὴν Ἐπιστολὴν ἐπιστέλλει, παραινέει λέγων· Ἠθέως ἀνέχεσθε τῶν ἀρρόνων ἐρόνοι οὐτως· και ἐπάγει· Ἀνέχεσθε ὅστις ὑμῶν καταδουλοῖ, ὅστις κατεσθίει, ὅστις κυταπαρτεται, και τὰ ἐξῆς τῆς Ἐπιστολῆς ἀκολούθως μνημονεύει, και τὰ αὐτοῦ ἀπειρα πάθη αὐτοῖς διαγράφει λέγων· Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς υπερβαλλόντως· και αὐτοῖς προσάγει τοὺς πειρασμούς, τοὺς λιθοβολισμούς και βασανισμούς, τὰ ναυάγια, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους και μόχθους, και λιμοὺς και δίψεις· και ἀπαντα ὡς γενναῖος ἀθλητῆς ἐμνημόνευσε τῶν ἰδίων. Καὶ οὐκ

SCHOLIION.

Si in caelo degunt et versantur sanctorum animæ, ut dicitur; etenim justorum animæ in caelis habitant, et aliæ quædam justorum animæ in paradiso, aliæ vero in terra mansuetorum: en igitur domos justorum, in quibus raptus Paulus collocatus est. Raptus autem fuit postquam baptizatus fuerat a S. Anania, cum ab eo censisquæ ceciderunt. Ab eo autem tempore usque ad illud, quo hæc confessus est et protulit, Epistolamque scripsit, ac dixit, Qui est benedictus, et cætera, intercurrunt anni quatuordecim.

Quare non dixit Paulus: Ego raptus sum, sed, Novi hominem. An quia non noverat, aut ne in superbiam caderet, sed ut unius Dei gloriam celebraret?

Sancti Athanasii in dictum illud apostoli Pauli: Datus est mihi stimulus carnis, angelus Satane, qui me colaphizat.

Qui cum pietate educati sunt, et in meditatione divinarum Scripturarum versantur, ex ipsis Scripturis veritatem ducem mutuuntur. Ac primo quidem sciendum Epistolæ ipsius argumentum, et quo pacto scripta fuerit. Postquam divinissimus Paulus in hac Epistola præcipue, cum multa passus, multa expertus mala esset a cognatis et a contribulibus ingratisque Judæis, quos falsos fratres nuncupat; hæc omnia quæ sibi acciderant, hic commemoravit: hortatur eos quibus hæc epistola dirigitur, his verbis: Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes; atque adjicit: Sustinetis, si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis extollitur, et cætera in Epistola sua consequenter recenset, atque infinitas suas ærumnas describit hoc pacto: In laboribus plurimis, in plagis supra modum; rursusque profert tentationes, lapidum et virgarum supplicia, naufragia, pericula, labores, ærumnas, famem, sitim, atque ut generosus athleta de omnibus quæ sibi acciderunt mentionem facit.

¹⁶ Act. ix, 18. ¹⁷ Rom. i, 25. ¹⁸ II Cor. xii, 7. ¹⁹ II Cor. xi, 19, 20. ²⁰ ibid. 25.

Nec iis sibi propriis contentus, etiam ea quæ extrinsecus advenerunt enarrat. *Quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum*⁹⁰. Unde nunquam in conscientia sua quis infirmabatur, quin ipse infirmaretur, non quidem corpore, sed spiritu. Cum autem ærumnas in gloriam sibi verteret beatus ille vir, aiebat: *Gloriari certe non oportet, sed de infirmitatibus meis gloriabor*⁹¹, id est de variis tribulationum mearum passionibus. Quamobrem alibi quoque ut optimus athleta, qui immortalem Dei gloriam præ oculis mentis haberet et consideraret, ait: *Non enim sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*⁹²: quia nempe divinissimus ille vir, qui superne erectum gerebat animum, omnia supplicia ceu delectabilem concentum et harmoniam reputabat. Rursumque visionem sibi immisam et oblatam, raptum in paradisum et arcana illa verba memorat. Quamobrem, utpote qui nollet de seipso gloriari, ait: *De meipso non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis*⁹³, ac si diceret, in tribulationibus et passionibus meis. *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis*⁹⁴, scilicet impedimentum ne erectis cervicibus extollar, angelus Satanæ, qui me colaphizet. Satan explicatur adversarius. Quidam enim B. Paulo in prædicatione obsistebant, ipsumque gravibus flagellis, multisque atrocibus pœnis affligebant ceu legis adversarium, non concedentes ut doctrinæ verbum clare prædicaret. Hos igitur divinus Apostolus deprimens, ceu filios diaboli Satan vocat. Eadem de causa qui primum apostolorum thronum occupavit Petrus, ut qui magistri sui sententiæ adversaretur, et nequiquam divina, sed humana solum saperet, Satan ab ipso Domino vocatus est, his verbis: *Vade retro me, Satan*⁹⁵; id est, Adversaris divinæ ac salutari sententiæ meæ, quia passio mea communem mundo salutem allatura est. Cum igitur ter eadem de causa Dominum Paulus rogasset, ait illi: *Sufficit tibi gratia mea*⁹⁶. Sufficit tibi ut vas electionis fias, ut præco omnium Ecclesiarum constituaris, ut usque ad cælum et ad paradysum, adhuc in carne vivens, rapiaris, ut revelationem mysteriorum, quæ non hic effari licet, et quæ cælestes ordines spectant quæque humanam omnem linguam exsuperant, eloquare, ut plenus divina sapientia, item Spiritu sancto repleare, et cum symnystis tuis apostolis una sedes. Sufficiunt tibi hæc et similia a me tibi data munera, *Nam virtus mea in infirmitate perficitur*⁹⁷; in infirmitate scilicet non corporis vel animæ, sed de tribulationibus, sive de tentationibus loquitur. Nam qui animi infirmitati obnoxius esset, qui posset animi ægritudines aliorum curare? Ipse namque divinus Apostolus dixit: *Cum infirmior, tunc*

A *τρεκέσθη ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν παρεκτός ἐμνημόνευσεν, Ἡ καθημερινὴ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν*. Ὅθεν καὶ τῇ συνεϊδήσει τις ἀσθενῶν καὶ αὐτὸς τρεθῆναι, οὐ σώματι, ἀλλὰ πνεύματι. Καύχημα δὲ ἔχων τὰς θλίψεις ὁ μακάριος ἔλεγεν· *Καυχῆσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι*: ἤγουν τὰ τῶν διαφόρων θλίψεών μου πάθη. Διὸ καὶ ἐτέρωθι, ὡς ἀριστος ἀθλητῆς καὶ τὴν ἀκίρατον δόξαν τοῦ Θεοῦ τοῖς τῆς βασιλείας ὀφθαλμοῖς κατανοῶν, λέγει· *Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς*: ἐπειδὴ, ὡς τερπνὰ ὀφίσματα ὁ θεϊτάτος ἀνὴρ καὶ ἄνω τὸ φρόνημα κεκτημένος, ἅπαντα τὰ κολαστήρια ἐλογίζετο. Αὐτὸς ἐμνημόνευσε τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν αὐτῷ ὄπτασιαν, καὶ ἀρπαγῆν εἰς τὸν παράδεισον, καὶ τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα ῥήματα· ὅθεν, ὡς μὴ βουλόμενος δι' ἑαυτοῦ καυχῆσθαι, ἔφη· *Ἵπὲρ δὲ ἑμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου*: οἰνοὶ ἐν ταῖς θλίψεσί μου καὶ τὰ πάθη μου. *Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί*, ἤγουν ἐμπόδιον, ἵνα μὴ ὑφαυχενῶν αἴρωμαι, ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίζῃ. Σατάν ἐρμηνεύεται ἀντικείμενος· ἀντίκειντο γὰρ τῇ κηρύξει τῷ μακαρίῳ Παύλῳ τινὲς, καὶ μάστιγι δεινοῖς καὶ πολλοῖς κακοῖς κολαστήριοις τοῦτον ὡς τοῦ νόμου ἀντίπαλον κατεπόνοον, μὴ συγχιροῦντων τον τῆς διδασκαλίας λόγον σαφῶς κηρύξαι. Τοῦτους τοῖνον ὁ θεὸς ἀπόστολος ὑποβάλλων ὡς υἱοῦς διαβόλου Σατάν ὀνομάζει. Διὸ ἐπὶ καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων πρωτόθρονος Πέτρος, ὡς τῇ διδασκάλῳ γνώμη ἀντικείμενος, καὶ μὴ τὰ θεῖα, ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα φρονῶν, Σατάν αὐτὸν ὁ Κύριος προηγόρευσε λέγων· *Ἵπαγε ἐπίσω μου, Σατάν*: ἤγουν, Ἀντίκεισαι τῇ θεῖᾳ καὶ σωτηριῶδεϊ γνώμῃ μου· ἐπειδὴ τὸ πάθος μου κοινήν σωτηρίαν τῇ οἰκουμένῃ μέλλει ἐργάσασθαι. Ὡς οὖν τρισσῶς τὸν Κύριον περὶ τοῦτου παρακαλέσας, εἰρήκει αὐτῷ· *Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου*. Ἀρκεῖ σοι ἵνα σκευὸς ἐκλογῆς γενῆσθαι, ἵνα ῥήτωρ τῶν Ἐκκλησιῶν κατασταθῆσθαι, ἵνα μέχρι τῶν οὐρανῶν καὶ παράδεισον ἀρπαγῆς ἐτι ζῶν ἐν τῷ σαρκίῳ, ἵνα τὴν ἀποκαλύψιν τῶν ἀρρήτων μυστηρίων καὶ τὰ τῶν ἐπουρανίων ταγματῶν ὑπὲρ πάσαν γλώσσαν βροτεῖαν λαλήσθαι, ἵνα πλήρης θείας σοφίας, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐμπλησθῆσθαι, ἵνα τυγχάθεδρος τῶν συμμυστῶν ἀποστόλων γενῆσθαι. Ἀρκεῖ σοι τὰ δοθέντα σοι ταῦτα καὶ παραπλήσια παρ' ἐμοῦ χαρίσματα· *Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται*: ἀσθένειαν, φημί, οὐ τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὰς θλίψεις, τοῖς πειρασμοῖς λέγει. Ὅ γὰρ ἀσθενείᾳ ψυχικῇ ὑποκείμενος πῶς ἐτέροις τὰ ψυχικὰ παθήματα ἰᾶσαι δύναται; Αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς Ἀπόστολος εἶρηκεν· *Ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι*, τοῦτέστι, ἐταν ἀσθενῶσιν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν παθῶν ἐν ἐμοί, τότε δυνατός εἰμι τῷ πνεύματι.

⁹⁰ II Cor. xi, 28. ⁹¹ ibid. 50. ⁹² Rom. viii, 18.

⁹³ II Cor. xii, 9. ⁹⁷ ibid. ⁹⁴ ibid. 10.

⁹⁵ II Cor. xii, 5.

⁹⁶ ibid. 7.

⁹⁷ Matth. xvi, 25.

INDEX GRÆCITATIS.

A

- Ἀγαπητός**, idem qui, *Μονογενής*, Unigenitus. Ἀγαπητός, item hac sententia usu venit, col. 252 B:
Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε τῷ προφήτῃ ὁρῶντι τὸν Ἀγαπητὸν τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀπεῶν πάσχοντα.
Ἀγιοπρεπής, οὖς, Sanctus, col. 92 D.
Ἀρχιθερός, foribus propinquus, et per metaphoram, congruens, accommodatus, col. 540 C.
Ἀρταρρεύομαι, vicissim capior, col. 169 D.
Ἀπαρέγκλιτος, qui inclinatus et inflexus non est, col. 547 A.
Ἀπευδοκῶ, despero, col. 336 A.
Ἀποθαυμάζω, admiror, admirationem verbis exprimo, psal. cxxxviii.
Ἀποκλεισμός, conclusio, col. 540 D.
Ἀπολιθόομαι, lapidesco, lapidis instar durus sum, psal. cxxxiv.
Ἀποταμύομαι, mecum reputo, in intimis cordis repono considerandum, col. 541 A.
Ἀποτελέσματα τῶν ἐνυπνίων, somniorum prædictiones, col. 444 C.
Ἀργιέταρος, in amicis primus, amicissimus, col. 77 C.

Δ

- Δοξολογία**, Jerosolymitana hæc verba complectitur: Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε, εὐλόωσον δὴ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόξατι Κυρίου, col. 480 B. Alia hujus vocis significata videsis in *Glossariis* Caugii et Suiceri.

E

- Ἐντυγχάνειν**, conqueri de aliquo, accusare aliquem, col. 35 D. Eodem sensu hæc vox usu venit Machab., lib. I, c. x, vers. 61.
Ἐντυχία, petitio adversus aliquem, accusatio. Hoc modo videtur verti posse in *Epist. ad Marcellinum*, col. 25 D. Nam qui Psalini ἐντυχίας dicuntur, accusationes proferunt in adversarios.
Ἐπιμικτος, promiscua turba, col. 448 A.

Θ

- Θαυμάζω**, laudo, cum admiratione celeberrime, col. 128 C, et usu frequenti.

K

- Κάλαμος**, locus in Palestina, col. 303 A:
Κασία φλοιός τίς ἐστὶ λεπτότατος καὶ εὐώδης, ξυλώδη κάρφη περιτινόμενος, col. 212 A.
Κατάρασις, execratio, maledictio, col. 149 B.
Κατευμεγθέω, despicio, contemno, col. 118 D.
Κυριακὸς ἄνθρωπος, Dominicus homo, scilicet Christus, col. 197 B.

Λ

- Λιθολόγιος τόπος**, locus ex lapidibus electus constructus, col. 337 C.

M

- Μακροημέρευσις**, longitudo dierum, col. 128 D.
Ματαλῶσις, vanitas, col. 141 B.
Μεταχειρίσας ἑαυτὸν ἀγγέλλῃ, qui laqueo se præfocavit, de Juda dictum, col. 457 A.

O

- Οἰκονομία**, sæpe pro Incarnatione usu venit. Vulgatius autem significat totam seriem actionum Christi ut col. 500 C. Dicitur etiam, οἰκονομία τοῦ πάθους, *æconomia passionis*, οἰκονομία τοῦ σταυροῦ, *æconomia crucis*, col. 525 D.

Π

- Παρεκτροπή**, deflexio, col. 224 D. *Παρεκτροπή τῆς θείας ὁδοῦ*.
Πολυωρεῖν, *verto*, diuturnam curam habere (psal. cxxxvi). Alias ejus vocis significaciones vide in *Lexicis*. Πολυωρία, ibid. Πολυωρίαν τὴν πολυχρονιότητά φησιν, id est, diuturnitatem, *malō*, diuturnam sollicitudinem. Πολυωρία, id est, πολυχρονιότης, temporis diuturnitas, col. 96 B.
Προλήπιον, q. d. protorcular, col. 80 D.

Σ

- Σαρκεύς**, qui carnem gestat, dictum de Christo, col. 1408 A.
Στακτή. Ἐπτιν ἡ στακτή σμύρνης εἶδος λεπτότατον. Ἐκθλιθέντος γὰρ τοῦ ἀρώματος, ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ ῥυθὸν εἰς στακτὴν ἀπομερίζεται, τὸ δὲ παγύτερον ἀπομένον σμύρνα προσαγορεύεται, col. 212 A.

T

- Τόμος**, rescriptum compendiosum, sic vocatum quod in eo res συντεταγμένως tractentur. Κεφαλίδαι οἱ Ἑβραῖοι τὸν τόμον φασίν, col. 192 D.

Υ

- Υπακοή**. Sic vocantur plurimi psalmi, quia nimium ita canebantur, ut diaconus primam versiculi partem proferret, et populus quasi respondendo, postremam absolveret, nam ὑπακοή ab ὑπακούειν, id est, respondere, col. 37 B.
Υπακοή, item q. d. exauditio. ea sententia dicitur, col. 469 D. Τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδίξαστο τὴν ὑπακοήν, id est, in dilectionis præmium exaudivit illum Deus.
Υποβάλλειν, idem videtur significare 'quod ὑπακούειν, id est respondendo cantare, ut fiebat olim cum diaconus priorem versiculi, populus autem posteriorem partem canebat, col. 256 B.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SANCTUS ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.		INTERPRETATIO PSALMORUM SIVE DE TITULIS PSALMORUM.	591
OPERUM PARS TERTIA. — EXEGETICA.	9	Epistola præfixa editioni Romane anni 1746.	591
<i>Admonitio in sequentem ad Marcellinum epistolam.</i>	9	Index eorum quæ in præfatione continentur.	597
EPISTOLA AD MARCELLINUM in interpretationem psalmsorum.	11	Præfatio Antonelli.	597
<i>Admonitio in expositiones psalmorum.</i>	45	PSALMI CUM INTERPRETATIONE.	617
Argumentum in psalmos.	55	Fragmenta in Job.	1511
EXPOSITIONES IN PSALMOS.	59	Fragmenta in Canticum.	1547
<i>Monitum in Fragmenta subsequents.</i>	547	Fragmenta in Matthæum.	1565
Fragmenta commentariorum in psalmos	547	Fragmenta in Lucam.	1590
		Fragmenta in Epistolam I ad Corinthios.	1405
		Spuria.	1401
		Index Græcitas.	1409

FINIS TOMI VICESIMI SEPTIMI.

Ex typis MIGNE au Petit-Montrouge.

Réimprimé d'après l'édition originale
par les Usines Brepols S. A. — Turnhout (Belgique).